De Angelis

Proa. Calif.

Digitized by the Internet Archive
in 2026 with funding from
Graduate Theological Union

https://archive.org/details/examenecclesiast00pote

R. P. F. FELICIS

POTESTATIS

EXAMEN

ECCLESIASTICUM,

Cum Noviſſimis Additionibus.

Canon Antecod[illegible]

R. P. F. FELICIS

POTESTATIS

PANORMITANI

Ordinis Minorum Sancti Francisci de Obſervantia Miniſtri Provincialis, Lectoris Jubilati, & S. Officii Conſultoris, &c.

EXAMEN ECCLESIASTICUM,

IN QUO UNIVERSÆ MATERIÆ MORALES, Omneſque ferè Caſus Conſcientiæ excogitabiles, ſolidè, ac perſpicuè reſolvuntur.

CUM DENUNCIATIONIBUS AD MONITORIA, ATQUE Edicta; necnon Inſtructione Sacræ Pœnitentiariæ, Propoſitionibus damnatis, Examine Ordinandorum, & Arte Prædicandi.

OPUS NON TANTUM CONFESSARIIS, AC POENITENTIBUS, verùm etiam Prædicatoribus, Ordinandis, Miſſionariis; cunctiſque Eccleſiaſticis, ſummoperè utile, ac neceſſarium.

EDITIO NOVISSIMA, CUI INTER ALIAS ADDITIONES acceſſit appendix Theſium Queſnellianarum cum ſua ſingularum laconica explanatione, & oppugnatione excerpta è Trutina Antiqueſnelliana P. DOMINICI VIVA Societatis JESU.

Ego Nicolaus [illegible] Melonio de Liuiasse [illegible]

ALMA COLLEGE
348.71
LIBRARY
F335
Alma, California

6229

VENETIIS, MDCCXXXIX.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

Auto per [illegible] sei di un Padre Conventuale

AD LECTOREM.

INgemiſce pie Lector ; non enim ſiccis oculis , hujus voluminis paginas , in quibus ejus Auctoris memoria tibi obvia occurret , tranſilire valebis ; lacrymare quam in tanti viri funere paſſa eſt Felix Civitas infelicitatem , ac Trinacria tota jacturam . Felix nomine , Felix moribus , Felix ingenio in aliorum utilitatem ſemper ſcribendo Feliciter laboravit ; nec unquam labori defuit animus , ſed defuit anima , laborum præmium in cœlis (ut piè creditur) acceptura . Quanquam enim Examini Eccleſiaſtico jampridem in lucem edito diutius elaboraſſet ; cùm tamen , adhuc in dies , ille , qui nullum diem ſine linea prætermiſit ; alia , quæ ibi non tetigerat , multa perlegeret , multaque ipſi , ſucceſſu interjecti temporis , quæ reſolutione indigebant , ad aures perveniſſent ; ne quid ampliſſimo operis titulo intus deeſſet , quod dubiam mentem in reſolvendo poſſibiles caſus relinquere poſſet ; de explenda omni tua pia curioſitate ſolicitus , eidem amplificando ſtudioſius inſudavit , & veluti apis ingenioſa , ex omnibus floribus , quos , nedum in Moralium , verùm & Canoniſtarum ſpatioſiſſimis campis , reperire potuit ; ut pro viribus , brevitati ſimul , ac utilitati ſtudioſorum conſuleret ; ſuccum colligit , favumque uberiorem emiſit . Hinc idem Examen , jam in duo parva volumina partitum , in unum , ſed novis caſibus , aliiſque diverſis materiebus maximè adauctum , nec non ſacris Canonibus , principiiſque Theologicis pinguius refertum tandem redegit , quo modo nunc tibi denuò prodit in lucem . Opus , ſi ea omnia , de quibus in ipſo agitur , aſpicias , breve eſt , ſed minimè abbreviatum ; imò copioſiùs , quæ in multiplicatis , magniſque tum veterum , tum recentiorum voluminibus conſcribuntur , omnia continens ; in ipſo enim omnes penè excogitabiles caſus practicos morales ad quamcunque materiam ſpectantes , nec nimis arctando , nec nimis relaxando , fideliter ac ſolidè reſolutos invenies ; nam haud novitatis , vel veritatis amator , ſed veritatis ; paleas excuſſit , frumentum purum elegit . Igitur gratanter accipe , quod anhelanti animo cupiebas : nec dubites ob funeris eventum totum eſſe Auctoris quidquid in opere reperitur ; hujus enim operis complementum fuit ſuæ conſummationis initium ; & cùm finem huic examini feciſſet , laudemque Deo ſcripſiſſet ; poſtridiè in febrem incidens , ad alterius ſæculi Examen ſe diſpoſuit , ad quod vocabat Divina Majeſtas . Hinc ſecuriter opus tene , ipſi ſedulò incumbe , attentèque perlege , & proculdubio univerſam moralem ſcientiam poſſidebis . Vale .

INDEX

INDEX CAPITUM

Primi Tomi de Examine Confeſſariorum.

Litt. N, numerum marginalem deſignat.

PARS I.

De regula actuum humanorum:

CAP. I.
De Conſcientia Regula interna actuum humanorum. *num.*5.

CAP. II.
De Legibus, & Præceptis in genere. *num.* 141.

PARS II.

De Decem Præceptis Decalogi.

DE PRIMO PRÆCEPTO.

CAP. I.
De Religione. *num.* 268.

CAP. II.
De tribus Virtutibus Theologicis. *num.* 274.

CAP. III.
De Horis Canonicis. *num.*422.

CAP. IV.
De Sacrilegio. *num.*550.

CAP. V.
De Monialibus. *num.*1388.

CAP. VI.
De Reliquiis. *num.*1519.

CAP. VII.
De Tentatione Dei. *num.*1536.

DE II. PRÆCEPTO DECALOGI.

CAP. I.
De Blaſphemia. *num.*1538.

CAP. II.
De Juramento. *num.*1542.

CAP. III.
De Voto. *num.*1785.

DE III. PRÆCEPTO DECALOGI. *pag.*188. *num.*2019.

DE IV. PRÆCEPTO DECALOGI. *pag*189. *num.*2036.

DE V. PRÆCEPTO DECALOGI. *pag.*191. *num.*2072.

DE VI. IX. ET X. PRÆCEPTO DECALOGI. *pag.*197. *num.*2138.

DE VII PRÆCEPTO DECALOGI. *pag.*211.

CAP. I.
De Juſtitia & Jure. *num.*2288.

CAP. II.
De Contractibus. *num.*2356.

CAP. III.
De Furto. *num.*2615.

CAP. IV.
De Reſtitutione. *num.*2659.

DE VIII. PRÆCEPTO DECALOGI. *pag.*262. *num.*2782.

PARS III.

De quinque Præceptis Eccleſiæ.

DE I. PRÆCEPTO. *pag.* 263.
DE II. PRÆCEPTO. *pag.* 265.
DE III. PRÆCEPTO. *pag.* 275.
DE IV. ET V. PRÆCEPTO. *pag.* 278.

PARS IV.

DE SACRAMENTIS.

CAP. I.
De Sacramentis in genere. *num.*2940.

CAP. II.
De Baptiſmo. *num.*2969.

CAP. III.
De Confirmatione. *num.*3014.

CAP. IV.
De Pœnitentia. *num.*3033.

CAP. V.
De Miniſtro Sacramento Pœnitentiæ. *num.* 3239.

CAP.

CAP. VI.
De Peccatis. *num.*3674.
CAP. VII.
De ſeptem vitiis capitalibus. *num.*3767.
CAP. VIII.
De Indulgentiis. *num.*3784.
CAP. IX.
De Jubilæo, *num.*3824.
CAP. X.
De Bulla Cruciatæ. *num.*3836.

CAP. XI.
De Extrema Unctione. *num.*3909.

DE MATRIMONIO.

CAP. I.
De Sponſalibus. *num.* 3925.
CAP. II.
De Matrimonio ſecundùm ſe. *num.* 3949.
CAP. III.
De conſenſu conditionato. *num.* 3963.
CAP. IV.
De Solemnitatibus Matrimonii. *num.*3968.
CAP. V.
De Impedimentis Matrimonii. *num.* 3980.

CAP. VI.
De Diſpenſationibus. *num.*4178.
CAP. VII.
De Matrimonio invalido revalidando. *num.* 4245.
CAP. VIII.
De indiſſolubilitate Matrimonii. *num.*4250.
CAP. IX.
De impedimento actus conjugalis ex voto. *num.*4264.
CAP. X.
De Divortio. *num.*4273.
CAP. XI.
De debito conjugali. *num.*4294.
CAP. XII.
De uſu Matrimonii, & aliis obligationibus conjugalibus. *num.*4306.

PARS V.

DE CENSURIS, ET PŒNIS.

CAP. I.
De Cenſuris. *num.*4324.
CAP. II.
De pœnis irregularitatis. *num.*4417.

INDEX CAPITUM
SECUNDI TOMI DE DENUNCIATIONIBUS.

Litt. N, numerum marginalem deſignat.

PARS I.

De Denunciationibus faciendis ad monitoria Papæ, & Epiſcoporum.
CAP. I.
De Superioribus, qui poſſunt monitoria edere. *num.*1.
CAP. II.
De illis qui ex vi monitorii denunciare tenentur. *num.*27.

PARS II.

De Denunciationibus faciendis ad Edicta Inquiſitorum.
CAP. I.
Affertur Edictum Univerſalis Inquiſitionis Romanæ. *num.*226.
CAP. II.
Affertur edictum DD. Inquiſitorum Regni Siciliæ. *num.*227.

CAP. III.
De virtute edicti Inquiſitorum. *num.*239.
CAP. IV.
De Perſonis, quæ ex vi edicti denunciare tenentur. *num.*248.
CAP. V.
De Perſonis, quæ denunciari debent. *num.* 260.
CAP. VI.
De delictis ad Sanctum Officium ſpectantibus. *num.*287.
CAP. VII.
De libris prohibitis. *num.*397.
CAP. VIII.
De Excommunicatione Bullæ Cœnæ contra legentes, retinentes, &c. libros hæreticorum, *num.*353.

CAP. IX.
De legentibus libros hæreticorum. *num.* 403.

CAP.

C A P. X.
De Retinentibus libros hæreticorum. *num.* 428.
C A P. XI.
De Imprimentibus libros hæreticorum. *num.* 448.
C A P. XII.
De Defendentibus libros hæreticorum. *num.* 453.
C A P. XIII.
De libris prohibitis comburendis, aut expurgandis. *num.* 463.
P A R S III.
De Denunciationibus faciendis pro Confeſſariis ſolicitantibus.
C A P. I.
De Bullis, & Decretis circa onus denunciandi Confeſſarios ſolicitantes. *num.* 482.
C A P. II.
De prima clauſula.
Omnes & ſinguli Sacerdotes. num. 485.
C A P. III.
De ſecunda clauſula.
Perſonæ, quæcumque illæ ſint. num. 495.
C A P. IV.
De tertia clauſula.
Ad inhoneſta. num. 496.
C A P. V.
De quarta clauſula:
Sive inter ſe, ſive cum aliis quomodolibet perpetranda. num. 501.
C A P. VI.
De quinta clauſula.
In actu Sacramentalis Confeſſionis ſive ante, vel poſt immediatè. num. 502.
C A P. VII.
De ſexta clauſula.
Seu occaſione, vel prætextu confeſſionis hujuſmodi, etiam ipſa confeſſione non ſecuta, num. 509.
C A P. VIII.
De ſeptima clauſula.
Sive extra occaſionem confeſſionis in confeſſionario. num. 522.
C A P. IX.
De octava clauſula.
Aut in loco quocumque, ubi confeſſiones Sacramentales audiantur, &c. num. 526.
C A P. X.
De nona clauſula.
Solicitare, vel provocare tentaverint. num. 546.
C A P. XI.
De decima clauſula.
Aut cum eis illicitos, & inhoneſtos ſermones, ſive tractatus habuerint. num. 550.
C A P. XII.
De undecima clauſula.
Mandantes omnibus Confeſſariis ut ſuos pœnitentes moneant de obligatione denunciandi, &c. num. 589.
C A P. XIII.
De duodecima clauſula.
Quòd ſi hoc Officium prætermiſerint, &c. num. 645.
C A P. XIV.
De qualitate delicti ſolicitationis. num. 649.

INDEX CAPITUM

TERTII TOMI DE EXAMINE ORDINANDORUM, PRÆDICATORUM, ET MISSIONARIORUM.

Litt. N, numerum marginalem deſignat.

P A R S I.
EXAMEN ORDINANDORUM:
C A P. I.
De Sacramento Ordinis. *num.* 1.
C A P. II.
De Sacroſ. Sacrificio Miſſæ. *num.* 187.
P A R S II.
EXAMEN PRÆDICATORUM.
C A P. I.
De cauſa efficiente ſacræ concionis. *num.* 384.
C A P. II.
De cauſa finali. *num.* 386.
C A P. III.
De cauſa materiali. *num.* 387.
C A P. IV.
De cauſa formali. *num.* 414.
P A R S III.
EXAMEN MISSIONARIORUM:
num 436.

EXA-

EXAMEN CONFESSARIORUM.

TOMUS PRIMUS,

Complectens Conſcientiam, Leges, Inſtructionem S. Pœnitentiariæ, Præcepta Decalogi, Eccleſiæ, Sacramenta, Cenſuras, Pœnas, in quibus plura de Monialibus, Et Propoſitiones ab ALEXANDRO VII. INNOCENTIO XI. & ALEXANDRO VIII. damnatas,

Quæ prius hìc (tanquam totius Operis Speculum ad labes delendas) afferuntur. Deindè in propriis locis trium Tomorum rejectæ citantur.

Quorum locorum Indicem habes in fine Tomi Tertii.

1 PROPOSITIONES 45. AB ALEX. VII. DAMNATÆ.

Feria V. die 24. Septembris 1665.

In Congreg. Gener. S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. habita in Palatio Apoſt. Montis Quirinalis coram SS. D.N. Alexandro Divina Provid. Papa VII. &c.

Sanctiſſimus D.N. audivit, non ſine magno animi ſui mœrore, complures opiniones Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterùm ſuſcitari, partim noviter prodire: & ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alienus omninò ab Evangelica ſimplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem ſi pro recta regula fideles in praxi ſequerentur, ingens eruptura eſſet Chriſtianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo unquam tempore viam ſalutis, quam ſuprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu veriùs perverti contigeret, idem SS. D. N. ut oves ſibi creditas ab ejuſmodi ſpatioſa, lataq; per quam itur ad perditionem, via, pro paſtorali ſolicitudine in rectam ſemitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & deindè Eminentiſs. & Reverendiſs. DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Gener. Inquiſit. ſeriò commiſit: Qui tantum negotium ſtrenuè aggreſſi, eique ſeduiò incumbentes, & maturè diſcuſſis uſque ad hanc diem infraſcriptis propoſitionibus, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati Suæ ſingillatim expoſuerunt.

1 Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actũ fidei, ſpei, & charitatis ex vi præceptorum divinorũ ad eas virtutes pertinentium.

2 Vir equeſtris ad duellum provocatus, poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3 Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorũ criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultate Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, anno 1629. 18. Junii in Conſiſtorio Sacr. Congreg. Eminentiſs. Card. viſa, & tolerata eſt.

4 Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcunque ſeculares ab hæreſi occulta, & ab excõmunicatione propter eam incurſa.

5 Quamvis evidenter tibi conſtet Petrum eſſe hæreticum, non teneris denunciare, ſi probare non poſſis.

6 Confeſſarius, qui in Sacramentali confeſſione tribuit Pœnitenti chartam poſteà legendam, in qua ad Venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in Confeſſione; ac proindè non eſt denunciandus.

7 Modus evadendi obligationem denunciandæ ſollicitationis eſt: Si ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denunciandi.

8 Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licitè accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet Celebranti correſpondentem; idque poſt Decretum Urbani VIII.

9 Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta.

10 Non eſt contra juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre: Neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam promiſſione etiam juramento firmata, danti ſtipendium, quòd pro nullo alio offeram.

11 Peccata in Confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti Confeſſione exprimere.

12 Mendicantes poſſunt abſolvere à caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.

13 Satisfacit præcepto annuæ Confeſſionis, qui confitetur Regulari Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſtè reprobato.

14 Qui facit Confeſſionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

15 Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi aliũ poteſt, qui loco ipſius pœnitentiã adimpleat.

16 Qui beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17 Eſt licitum Religioſo, vel Clerico, calumniatorem, gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, uti ſuppetere nõ videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè, & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.

18 Licet interficere falſum accuſatorem, falſos Teſtes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.

19 Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

20 Reſtitutio à Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eò quòd ſit pœna.

21 Habens Cappellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi Officium per alium recitet.

22 Non eſt contra juſtitiam, beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Eccleſiaſtica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23 Frangens jejunium Eccleſiæ ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, putà, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

24 Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ; ideòque ſufficit dicere in Confeſſione, ſe procuraſſe pollutionem.

25 Qui habuit copula cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto, dicens: commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.

26 Quando litigantes habent pro ſe opiniones æquè probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

27 Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dũ non conſtet, rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquã improbabilem.

28 Populus nõ peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum ſimilium Propoſitionum examini cura, & ſtudiũ impenditur, intereà idem Sanctiſs.re maturè conſiderata ſtatuit, & decrevit, prædictas Propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimum, tanquam ſcandaloſas, eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet; ita ut quicunque illas, aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè, publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus cujuſcunq; conditionis, dignitatis, ac ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones aut aliquam ipſarum, ad praxim deducant.

Jo: Lupus S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. Not. &c.
Loco ✠ Sigilli.

Præmiſſum Decretum fuit publicatum 2. Octobris 1665.

Feria V. die 18. *Martii* 1666.

In Congr. Gener. S. Rom. & Univ. Inquiſit. habita in Palatio Apoſt. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alexandrum Div. Prov. Pp. VII. &c.

SAnctiſſimus D. N. poſt latum Decretum die 24. Septembris proximè elapſi, quo viginti octo Propoſitiones damnatæ fuerunt, examinatis ſedulò, & accuratè uſq; ad hanc diem infraſcriptis aliis, quadrageſimumquintum numerum implentibus, per

per plures in Sacra Theologia Magiſtros, ac per Eminentiſs. & Reverendiſſimos DD. Cardinales adversùs hæreticam pravitatem Generales inquiſitores, eorum ſuffragia ſingillatim ſuper unaquaque ipſarum audivit.

Propoſitio 29. In die Jejunii, qui ſæpiùs modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30 Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.

31 Excuſantur abſolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunq; iter agunt, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.

32 Non eſt evidens, quod conſuetudo nõ comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget.

33 Reſtitutio fructuum ob omiſſionem horarũ ſuppleri poteſt per quaſcunque eleemoſynas, quas anteà Beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit.

34 In die Palmarum recitans officium Paſchale, ſatisfacit præcepto.

35 Unico Officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti, & craſtino.

36 Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſsè revocata per Concilium Tridentinum.

37 Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

38 Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quamprimũ, eſt conſilium, non præceptum.

39 Illa particula *quamprimùm*, intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

40 Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantùm veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.

41 Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgò, *regalo*, dùm deficiente illo, nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tœdio magno concubinarium afficerent; & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42 Licitum eſt mutuanti aliquid ultrà ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

43 Annuum legatum pro anima relictum, non durat plùs, quàm per decem annos.

44 Quo ad forum conſcientiæ, Reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ.

45 Libri prohibiti, donec expurgentur, poſſunt tetineri, uſque dùm adhibita diligentia corrigantur.

Quibus maturè penſatis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, ac decrevit, prædictas Propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimum, tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet: Itaut quicunque illas, aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè, publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus cujuſcunque conditionis, dignitatis, ac ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, nè prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Jo: Lupus S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. Not.

Loco ✠ Sigilli.

Præmiſſum Decretum fuit publicatum 13. Martii 1666.

2 PROPOSITIONES 65. AB INNOC. XI. DAMNATÆ.

Feria V. die 2. Martii 1679.

In Gener. Congr. S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. habita in Palatio Apoſtol. Vaticano coram SS. D. N. Innoc. Divina Prov. Papa XI. &c.

Sanctiſſimus D. N. Innocent. Pp. XI. prædictus ovium ſibi à Deo creditarum ſaluti ſedulò incumbens, & ſalubre opus in ſegregandis noxiis doctrinarum paſcuis ab innoxiis à fel. record. Alexandro VII. Prædeceſſore ſuo inchoatum, proſequi volens, plurimas propoſitiones, partim ex diverſis, vel libris, vel theſibus, ſeu ſcriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deindè Eminentiſſimis, & Reverendiſs. Dominis Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, ſubjecit. Quibus propoſitionibus, ſedulò & accuratè ſæpiùs diſcuſſis, eorundem Eminentiſſimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem Suam auditis: Idem Sanctiſſimus D. N. re poſtea maturè conſiderata, ſtatuit, & decrevit pro nunc ſequentes propoſitiones, & unamquanque ipſarum, ſicut jacent, ut minimum tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſas, eſſe damnandas, & prohibendas, ſicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias propoſitiones in ipſo non expreſſas, & Sanctitati Suæ quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenùs approbare.

1 Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantùm utendũ non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis aut Epiſcopalis.

2 Probabiliter exiſtimo, Judicem poſſe judicare juxtà opinionem etiam minùs probabilem.

3 Generatim, dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modò à

probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.

4 Ab infidelitate excuſabitur Infidelis, non credens, ductus opinione minùs probabili.

5 An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.

6 Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigorosè quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.

7 Tunc ſolùm obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſumus.

8 Comedere, & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modò non obſit valetudini, quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.

9 Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum, omni penitùs caret culpa, ac defectu veniali.

10 Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11 Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.

12 Vix in Secularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantùm ex ſuperfluo ſtatui.

13 Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare; non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

14 Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirùm ei obventura eſt pinguis hæreditas.

15 Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis, à ſe in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias indè ex hæreditate conſecutas.

16 Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe.

17 Satis eſt, actum fidei ſemel in vita elicere.

18 Si à poteſtate poblica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei glorioſum conſulo, tacere, ut peccaminoſum per ſe, non damno.

19 Voluntas non poteſt efficere; ut aſſenſus fidei in ſeipſo ſit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.

20 Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.

21 Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cũ notitia ſolùm probabili revelationis; imò cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.

22 Nonniſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23 Fides latè dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimilive motivo, ad juſtificationem ſufficit.

24 Vocare Deum in teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſsit damnare hominem.

25 Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.

26 Si quis, vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſpontè, ſive recreationis cauſa, ſive quocumque alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid, quod reverà fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum; reverà non mentitur, nec eſt perjurus.

27 Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa.

28 Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magiſtratum, vel Officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato Regis à ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29 Urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.

30 Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.

31 Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.

32 Non ſolùm licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus; ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.

33 Licitum eſt tam hæredi, quàm legatario contra injuſtè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere, ſicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra eorum poſſeſſionem injuſtè impedientem.

34 Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.

35 Videtur probabile omnem fœtum, quamdiù in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primùm incipere eamdem habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36 Permiſſum eſt furari, non ſolùm in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.

37 Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad cõpenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.

38 Non

38 Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcumq; ſit magna ſumma totalis.

39 Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.

40 Contractus Mohatra licitus eſt, etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.

41 Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quàm futuram, poteſt creditor aliquid ultrà ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.

42 Uſura non eſt, dum ultrà ſortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolùm ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.

43 Quid nonniſi veniale ſit, detrahentis auctoritatem magnam, ſibi noxiam, falſo crimine elidere?

44 Probabile eſt, non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat. Etſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45 Dare temporale pro ſpirituali, non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolùm gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut è contra.

46 Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale; imò etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur, quàm res ſpiritualis.

47 Cum dixit Concilium Tridentinum: *Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles, ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent*; Concilium, vel primò videtur per hoc digniores, non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum, ſumpto comparativo pro poſitivo, vel ſecundò locutione minùs propria ponit digniores, ut excludat indignos non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò, quando fit concurſus.

48 Tam clarum videtur, fornicationem ſecundùm ſe nullam involvere malitiam, & ſolùm eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi diſſonum videatur.

49 Mollities jure naturæ prohibita non eſt. Unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpè eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.

50 Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium; adeòque ſufficit in confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum.

51 Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandum virginem, & multoties eidem ſubſervit, deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando; non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, putà ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.

52 Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.

53 Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor ſimul à diverſis Celebrantibus audit.

54 Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.

55 Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.

56 Frequens Confeſſio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis.

57 Probabile eſt, ſufficere attritionem naturalem, modò honeſtam.

58 Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.

59 Licet ſacramentaliter abſolvere dimidiatè tantùm confeſſos ratione magni concurſus Pœnitentium, qualis v.g. poteſt contingere in die magnæ alicujus Feſtivitatis, aut Indulgentiæ.

60 Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio; dummodò ore proferat, ſe dolere, & proponere emendationem.

61 Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere, quinimò directè, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.

62 Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilis, aut honeſta non fugiendi occurrit.

63 Licitum eſt quærere directè occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali, noſtro, vel proximi.

64 Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia Myſteriorum Fidei, & etiamſi per negligentiam, etiam culpabilem, neſciat Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Noſtri Jeſu Chriſti.

65 Sufficit illa Myſteria ſemel crediddiſſe.

Quicumq; autem cujuſvis conditionis, ſtatus, & dignitatis, illas, vel illorum aliquam conjunctim, vel diviſim defenderit, vel ediderit, vel de eis diſputativè, publicè, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem latæ ſententiæ, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, niſi pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis, & ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima

nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injurioſis contentionibus Doctores, ſeu Scholaſtici, aut alii quicunque impoſterum ſe abſtineant, & ut paci & charitati conſulatur, idem Sanctiſſimus in virtute ſanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuſcriptis, quàm in Theſibus, Diſputationibus, ac Prædicationibus caveant ab omni cenſura, & nota, necnon à quibuſcumque conviciis contra eas propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à Sancta Sede recognitæ ſuper iiſdem propoſitionibus judicium proferatur.

Franciſcus Riccardus S. Rom. & Univ. Inq. Not.

Loco ✠ Sigilli.

Præmiſſum Decretum fuit publicatum 4. Martii 1679.

3. PROPOSITIONES DUÆ DE PECCATO PHILOSOPHICO AB ALEX. VIII. DAMNATÆ.

Feria V. die 21. Auguſti 1690.

In Congreg. Gen. S. Rom. & Univ. Inquiſ. habita in Palatio Apoſtol. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Div. Prov. Pp. VIII. &c.

SAnctiſſimus D. N. Alexander Papa VIII. non ſine magno animi ſui mœrore audivit duas Theſes, ſeu Propoſitiones, unam denuò, & in majorem fidelium perniciem ſuſcitari, alteram de novo erumpere: Et cùm ſui Paſtoralis Officii munus ſit, Oves ſibi creditas è noxiis paſcuis avertere, & ad ſalutaria ſemper dirigere, dictarum Theſium, ſive Propoſitionum examen pluribus in Sac. Theol. Magiſtris, & deindè Eminentiſs. & Reverend. DD. Cardin. contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, ſedulò commiſit, qui pluries re maturè diſcuſſa infraſcriptis Theſibus, ſeu Propoſitionibus ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati Suæ ſingillatim expoſuerunt.

1 Bonitas objectiva conſiſtit in convenientia objecti cùm natura rationali: Formalis verò in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc ſufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. Hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ moralis.

2 Peccatum Philoſophicum, ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum verò, & mortale, eſt tranſgreſſio libera Divinæ legis. Philoſophicum quantumvis grave in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neq; peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignũ.

Quibus peractis, Sanctiſſimus omnibus plenè, & maturè conſideratis, primam Theſem, ſeu Propoſitionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam eſſe, ſicuti damnat, & prohibet ſub cenſuris, & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores in jure expreſſis. Secundam Theſem, ſeu Propoſitionem declaravit ſcandaloſam, temerariam, piarum aurium offenſivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam eſſe, ſicuti damnat, & prohibet, itaut quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam diſputativè, publicè, ſeù privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam Dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi. Inſuper diſtrictè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus cujuſcumque conditionis, Dignitatis, ac Status, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictam Theſem, ſeu Propoſitionem ad praxim deducant.

Alexander Speronus S. Rom. & Univ. Inqu. Not.

Loco ✠ Sigilli.

Præmiſſum Decretum fuit publicatum 24. Auguſti 1690.

4. PROPOSITIONES 31. AB ALEX. VIII. DAMNATÆ,

Feria V. die 7. Decembris 1690.

In Congr. Gen. S. Rom. & Univ. Inquiſ. habita in Palatio Apoſt. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Div. Provid. Papa VIII. &c.

SAnctiſſimus D. N. Alexander Divina Provid. Papa VIII. prædictus: Pro Paſtorali cura Ovium à Chriſto Domino ſibi commiſſa, de earum ſalute ſolicitus, ut inoffenſo gradu per rectas ſemitas poſſint incedere, & paſcua nimiùm pernicioſa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius ſupra triginta Propoſitionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & deindè Eminentiſſimis, ac Reverendiſſimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus commiſit, qui tantum negotium diligenter aggreſſi, eique ſedulò, ac pluries incumbentes, ſuper unaquaq; ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati Suæ ſingillatim detulerunt.

1 In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum formale, & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in cauſa ſua peccato originali, & libertate Adami peccantis.

2 Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa non excuſat à peccato formali.

3 Non licet ſequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam.

4 Dedit ſemetipſum pro nobis oblationem Deo, non pro ſolis Electis, ſed pro omnibus, & ſolis Fidelibus.

5 Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omninò accipiunt à Jeſu Chriſto influxum; adeòque hinc rectè inferes in illis eſſe voluntatem nudam, & inermem, ſine omni gratia ſufficienti.

6 Gratia

6 Gratia ſufficiens ſtatui noſtro, non tàm utilis, quàm pernicioſa eſt, ſic ut proindè meritò poſſimus petere: A gratia ſufficienti: *Libera nos Domine*.

7 Omnis humana actio deliberata, eſt Dei dilectio, vel mundi; ſi Dei, Charitas Patris eſt, ſi mundi, concupiſcentia carnis, hoc eſt, mala eſt.

8 Neceſſe eſt, infidelem in omni opere peccare.

9 Reverà peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & diſconvenientiam cum natura rationali, ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu.

10 Intentio, qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, merè ut cœleſtem obtineat gloriam, non eſt recta, nec Deo placens.

11 Omne, quod non eſt ex Fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt.

12 Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam Fides, & etiamſi videantur credere, non eſt Fides Divina, ſed humana.

13 Quiſquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate ſi caruerit, vitio nō caret, quoties intuitu licèt beatitudinis operatur.

14 Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis.

15 Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, ſine dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis.

16 Ordinem præmittendi ſatisfactionem abſolutioni, induxit, non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio naturæ rei ad ipſum quodammodò dictantis.

17 Per illam praxim mox abſolvendi, ordo pœnitentiæ eſt inverſus.

18 Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu, ſed abuſu.

19 Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20 Confeſſiones apud Religioſos factæ, pleræque vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidæ.

21 Parochianus poteſt ſuſpicari de Mendicantibus, qui eleemoſynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, ſeu ſatisfactione, ob quæſtum, ſeu lucrum ſubſidii temporalis.

22 Sacrilegi ſunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis ſuis pœnitentiam egerint.

23 Similiter arcendi ſunt à Sacra Communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers.

24 Oblatio in Templo, quæ fiebat à B.M.V. in die Purificationis ſuæ per duos pullos Columbarū, unum in holocauſtum, & alterum pro peccatis, ſufficienter teſtatur, quòd indiguerit purificatione, & quòd filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus eſſet, ſecundùm verba legis.

25 Dei Patris ſedentis Simulacrum nefas eſt Chriſtiano in Templo collocare.

26 Laus, quę defertur Mariæ, ut Mariæ, vana eſt.

27 Valuit aliquando Baptiſmus ſub hac forma collatus: *In nomine Patris, &c.* prætermiſſis illis: *Ego te baptizo*.

28 Valet Baptiſmus collatus à Miniſtro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervat, intùs verò in corde ſuo apud ſe reſolvit: *Non intendo facere, quod facit Eccleſia*.

29 Futilis, & toties convulſa eſt aſſertio de Pontificis Romani ſupra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quæſtionibus decernendis infallibilitate.

30 Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clarè fundatam, illam abſolutè poteſt tenere, & docere, nō reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31 Bulla Urbani VIII. *In eminenti*, eſt ſubreptitia.

Quibus maturè conſideratis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, & decrevit, 31. ſupradictas Propoſitiones tanquam temerarias, ſcandaloſas, malè ſonantes, injurioſas, Hæreſi proximas, Hæreſim ſapientes, erroneas, ſchiſmaticas, & hæreticas reſpectivè, eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, & prohibet, itaut quicumque illas, aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè, publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam Dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis, & ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas Sua per hoc decretum alias Propoſitiones in majori numero ultrà ſupradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expreſſas, approbare.

Alexander Speronus S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. Notar.

Loco ✠ Sigilli.

Præmiſſum Decretum fuit publicatum 20. Decembris 1690.

PARS PRIMA

De Regula actuum humanorum.

CAPUT I.

DE CONSCIENTIA,

Regula interna actuum humanorum.

5 Conſcientia *eſt dictamen, ſeu judicium rationis, quo quis judicat aliquid hic, & nunc eſſe licitum, vel illicitum, ac proinde hic, & nunc agendum, vel omittendum, ex præcepto, vel conſilio*. A ſynderesi differt, quia ſynderesis judicat de principiis moralibus, univerſalibus, conſcientia verò de concluſionibus particularibus ex illis deductis.

Intellectus enim noſter practicus actiones noſtras in genere moris dirigit per hunc, & ſimiles ſyllogiſmos, v. g. *Tempore Quadrageſimæ qui eſt ſub talibus circumſtantiis, ut habeat neceſſitatem carnis, non tenetur abſtinere à carnibus; ſed hodie, quo eſt tempus quadrageſimæ, ego ſum ſub talibus circumſtantiis, puta indiſpoſitionibus, &c. ut habeam neceſſitatem carnis; ergo non teneor hodie abſtinere à carnibus*: in quo, & ſimili ſyllogiſmo majorem univerſalem format ſynderesis, ſeu ethica; minorem verò particularem, & concluſionem efformat conſcientia, ſeu prudentia: in qua minori efformanda, nempè quòd hìc, & nunc habeam neceſſitatem carnis, diverſa, imò major difficultas habetur, ita ut ſæpè viri doctiſſimi, qui faciliter judicant de majori, neſciant ſe determinare ad minorem, quia pendet ex variis conſiderationibus, & circumſtantiis particularibus, quæ haud ita faciliter diſcernuntur ab omnibus.

6 Ex quo fit, quòd quamvis in univerſali judices eſſe in quadrageſima jejunandum, ſi tamen in particulari judices hìc, & nunc, & ſub talibus circumſtantiis, non eſſe à te jejunandum, non jejunando, non peccas, quia licèt agas contra prius judicium, non agis contra poſterius, in quo propriè conſcientia conſiſtit.

7 Conſcientia igitur eſt intrinſeca, & proxima regula, juxta quam ſuas actiones homo dirigere tenetur, à qua proximè derivatur in actum moralitas, bonitas nempè, aut malitia; lex verò externa eſt regula remota, in quantum eſt radix, unde oritur bonitas, aut malitia objecti; quia tamen non transfundit in actum bonitatem, aut malitiam, niſi ut eſt in conſcientia, & ab ea proponitur voluntati, ideò conſcientia eſt regula proxima, cui ſi actus cōformentur, ſunt boni, ſi difformentur, mali.

Hinc non raró contingit, ut actus ſit bonus, & objectum in ſe malum, & è converſo; unde ſi quis ex invincibilis ignorantia judicaret, licitum eſſe furtum ad faciendam eleemoſynam pauperi graviter indigenti, furando non peccaret, quamvis ejus objectum ſit in ſe malum; quia actus non ſpecificatur ab objecto, ut eſt in ſe, ſed ut à conſcientiæ dictamine voluntati proponitur.

Conſcientia dividitur in rectam, erroneam, dubiam, probabilem, & ſcrupuloſam.

CONSCIENTIA RECTA,

8 Seu certa, *eſt quæ judicat objectum eſſe honeſtum, vel turpe, preceptū, vel prohibitum, ſicut revera eſt, abſque formidine de oppoſito*: ut cum judicas, ex nulla cauſa licitū eſſe mendacium.

CONSCIENTIA ERRONEA,

9 Eſt, *quæ ex principio certè falſo falſam concluſionem deducit; ſeu, quæ dictat aliquid eſſe faciendum, vel non faciendum, quod revera non eſt tale, abſque motivo probabili*: ut cum quis judicat licitum eſſe mentiri ad reparandum damnum alterius, & inde concludit, hìc, & nunc ſibi licere mentiri ad reparandum damnum ſui filii.

10 Conſcientia erronea ex ignorantia invincibili obligat ad actum dictatum, non obſtante, quòd objectum ſit revera malum; unde excuſat à peccato, imò peccas, ſi ei non conformeris; quia ex *num.* 7. Conſcientia eſt regula proxima, ſecundùm quam actus noſtri regulari debent, eique conformari, ut ſint boni; unde quod eſt cōtra conſcientiam, peccatum eſt; juxta illud Apoſt. ad Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*. Hinc conſcientia erronea dicitur recta, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, nempè in ordine ad nos.

11 Qui peccat ex conſcientia erronea, peccat peccato ejuſdem ſpeciei, & qualitatis, quam intellectus judicat; quia objectum ſpecificat actum, prout hic, & nunc ab intellectu proponitur. Unde, qui habet rem cum libera, putans eam conjugatam, adulterium committit.

12 Et licèt ſufficiat in confeſſione dicere; *Adulterium commiſi*, abſq; eo quòd exprimat id fuiſſe ex errore, conſultius eſt, ſi aperiat.

13 Conſcientia erronea ex ignorantia vincibili non obligat voluntatem, nec ad operandum, nec ad non operandum, ſed ad errorem deponendum; ita ut ſive juxta eam, ſive contra eam agas, peccas; graviùs tamen, ſi contra; quia quando ante conſenſum tibi occurrit expreſſa dubietas, aut prudens ſuſpicio erroris, cum poſſis liberè vincere errorem, illumque deponere, vel attentiùs rem conſiderando, vel conſilium quærendo à viro putato docto (ut ſupponitur) ſi non deponas, te exponis periculo peccandi; & inde peccas, tam ſi ju-

juxta, quàm ſi contra conſcientiam agas. De Ignorantia ſatis dictum eſt in *tom. 1. n.* 375.

14 Diligentia ad ignorantiam vincendam, & ad noſtras obligationes inveſtigandas, non debet eſſe omnis poſſibilis, quia ſic totam Civitatem quis circuire deberet, quòd eſt valdè durum humanæ conditioni; ſed facienda eſt more humano, & remittenda judicio prudenti hic & nunc, & juxta qualitatem materiæ; major enim diligentia eſt adhibenda in iis, quæ ſunt juris naturalis, quàm poſitivi; major, ubi adeſt damnum tertii, quàm ubi non adeſt; major, dum de vita, quàm dum de bonis agitur. Et univerſaliter ad illam diligentiam tenemur, quæ ſufficit ad formandum judicium probabile de re, quam inquirimus, juxta dicenda de conſcientia probabili à n. 60.

15 Hinc, ſi dubitas, an hodie ſit jejunandum, non teneris adire Epiſcopum, aut Parochum; ſed ſufficit, ſi interroges concionatorem, aut virum probum, qui prudenter exiſtimetur, quòd ſciat. Si dubitas, an hoc ſit peccatum, requiritur, quòd interroges virum doctum in morali verſatum. Si dubium ſit in fide, requiritur, quòd conſulas virum doctiorem, & in Theologia peritum, aut Parochum.

16 Quòd ſi hic & nunc reperiaris ſub talibus circumſtantiis, ut immineat executio, aut omiſſio operis, quam conſcientia dictat, & tu non poſſis conſcientiam deponere, in quantum non adeſt, quem conſulas; tunc ignorantia redditur invincibilis, quoniam hic, & nunc eam ſuperare non vales. Unde talem conſcientiam ſequi teneris, & non peccas, quia eſt conſcientia invincibiliter erronea. Et ex D. Auguſt. *lib. 3. de lib. arbit. cap.* 19. *Non tibi deputatur ad culpam, quòd invitùs ignoras, ſed quod negligis quærere, quod ignoras. v. nu.* 10. *&* 33.

CONSCIENTIA DUBIA,

17 SEu dubium, *eſt ſuſpenſio intellectus circa utramque partem contradictionis*: & tunc habetur, quando intellectus pendet in æquilibrio, in neutram partem potiùs inclinans, ſaltem notabiliter, etiamſi aliqualiter leviter conjecturet ſine probabili ratione de altera earum.

18 Ab opinione differt, quia dubitans ad neutram partem ſe determinat, ſed anceps manet, & ſuſpenſus; opinans verò determinatè uni parti aſſentitur.

19 Dubium eſt duplex, negativum ſcilicet, & poſitivum. Negativum, *eſt ſuſpenſio intellectus ex defectu motivi, & rationis, circa utramque partem contradictionis*. Sic ruſticus dubitat, an hodie debeat jejunare ex ſola ignorantia, qua neſcit, an ſit, vel non ſit præceptum. Poſitivum *eſt, cum intellectus conſideratis rationibus, & motivis, ſive levibus, ſive probabilibus, pro utraque parte contradictionis, manet in æquilibrio, & ſuſpenſus, ad neutram partem ſe determinans*.

20 Ex quo tria colliges, 1. quòd ſi rationes leves ſint pro utraque parte contradictionis, dubium eſt poſitivum; quia ex motivis poſitivis. Imò rationes leves fortius cauſant dubium, quàm probabiles. Si verò ratio levis ſit pro una ſolùm parte, dubium eſt negativum, & ratio eſt contemnenda pro ea parte, pro qua ſtat, quia dubium debet eſſe prudens.

21 Secundò, quòd dubium ab opinione differt, nō quia opinio habet rationes probabiles pro utraque parte, ſed quia eſt judicium, & aſſenſus determinatus ad alteram partem, licèt cum formidine de oppoſito: dubium verò dicit ſuſpenſionem aſſenſus, & judicii determinati ad alteram partem; nam ſæpè, licèt ſint rationes probabiles pro utraque parte, intellectus inexpertus neſcit prudenter ſe determinare ad alteram partem, ſed manet dubius, & ſuſpenſus; hinc ſtat dubium cum motivis probabilibus pro utraq; parte, quæ in intellectu experti, & prudentis ſufficerent ad formandum judicium determinatum opinativum, ſeu probabile.

22 Tertiò, quod ad dubium tria requirantur, 1. ſuſpenſio judicii in utramque partem, 2. cogitatio de utraque parte contradictionis, 3. quòd ſuſpenſio ſit ex defectu motivi actu determinantis ad alteram partem. Hinc, ſi quis non cogitet de utraque parte contradictionis, tunc non erit dubium, ſed diſtractio, aut oblivio, de qua non curamus.

23 Item dubium eſt duplex, juris, & facti. Dubium juris eſt dubium de lege, ſeu obligatione, ut cum dubitas, an hodie urgeat præceptum audiendi ſacrum, vel non. Dubium facti eſt, cum dubitas, an aliquod opus ſit factum, vel omiſſum, ut cum dubitas, an confeſſus ſis peccatum, quod commiſiſti, vel non: An horas recitaveris, vel non.

24 Denique dubium aliud eſt ſpeculativum, aliud practicum, ſpeculativum eſt, quando dubitas de malitia, aut bonitate objecti, ſeu actus in genere; ut cum dubitas, an hodie ſit præceptum audiendi ſacrum: An res, quam poſſides, ſit tua, &c. practicum eſt, quando dubitas de malitia, aut bonitate actionis hic, & nunc exercendæ, ut cum dubitas, an hodie excuſeris ab auditione ſacri; An hic, & nunc tenearis rem reſtituere.

25 Qui operatur cum conſcientia ſpeculativè dubia, non peccat, ſi practicè judicet opus illud eſſe hic, & nunc ſibi licitum, quia conſcientia practica eſt regula proxima: *v. num.* 5.

26 Qui verò operatur cum conſcientia practicè dubia, peccat peccato ejuſdem qualitatis, & ſpeciei cum eo de quo dubitat; quia ſe exponit periculo peccandi eo peccato, cum non habeat judicium determinatum de honeſtate ſui actus: *v. num.* 11.

27 Hinc debet ſuam actionem ſuſpendere, donec re maturè, ſed humano more examinata, dubium prudenter deponat, formando judicium determinatum de honeſtate actionis: *v. num.* 77. 14. *&* 15.

28 Dubium autem deponi debet prudenter,

ter, & rationabiliter , & non ſufficit , ſi leviter ex ſolo voluntatis imperio; unde motivum eſſe debet rationabile , & prudens, ſufficiens ad formandum judicium prudens .

29 Hic valdè juvat attendere ad regulas juris communis , præſertim ad duas : *In dubiis tutior pars eſt eligenda: In dubiis melior eſt conditio poſſidentis* . Quæ regulæ non ſunt oppoſitæ , nam ſi ſuperveniat dubium, an res, quam bona fide poſſides, ſit alterius, tunc, ſi facta diligentia , non certè tibi conſtet eſſe alterius , ſed adhuc maneas dubius, tutius eſt, ut teneas partem, quæ poſſeſſioni favet: juxta aliam regulam : *Tene certum, & omitte incertum* . Et in dubiis benigniorem partem ſequi non eſt minùs juſtus , quam tutius .

30 Si facta diligentia invenias motivum , quo dignoſcas , alteram partem eſſe verè probabilem, tunc potes illam eligere, juxta dicenda de conſcientia probabili ; quia tunc conſcientia dubia tranſit in probabilem .

31 Si facta diligentia adhuc maneas dubius , tunc debes operationem ſuſpendere , uſquequò ulteriori diligentia adhibita , rationabiliter dubium deponas .

32 Quòd ſi neceſſariò operari debeas , tunc debes eligere partem tutiorem , nempè id , in quo non eſt periculum peccandi: aut id, quod eſt minus malum; nam *ex cap. duo mala & c. Nervi, diſt. 4. ex duobus malis minus eſt eligendum* , de quo fuſius infra: tunc inquam non eligis illud, ut malum , ſed ut bonum, quia hìc, & nunc in tali caſu nil facere potes , quod melius ſit . Denique , ſi utrumque appareat æquale , tunc potes eligere , quod vis , quia tunc ignorantia eſt invincibilis . Quod eſt verum, etiam ſi in tales anguſtias conſtitutus reperiaris ex tua præterita negligentia culpabili ; tunc namque ſufficit , quòd de præterita negligentia doleas .

33 Exemplum. Si die feſto tu aſſiſtens infirmo periclitanti , dubites , aut ex conſcientia erronea putes eſſe æquale peccatum deſerere infirmum , & omittere ſacrum, & diligentiam adhibere nõ valeas quatenùs peritum promptum non habeas , quem conſulas : tunc potes ſine peccato , quam partem mavis eligere ; quia in tali caſu ignorantia eſt invincibilis, operatio imminet, & nõ vales utrumque præceptum exequi Charitatis , & Religionis .

34 Cæterùm regulæ *num. 29.* relatæ ſunt ferè ſufficientes ad rationabiliter deponendum dubium, quando propria materiæ motiva non ſuppetunt ; unde breviter expenduntur .

In dubiis tutior pars eſt eligenda .

35 Hæc regula non ſemper habet vim præcepti , ſed ſæpè vim conſilii .

36 Tenemur ex præcepto partem tutiorem eligere in dubiis ſive facti, ſive juris, quo ad valorem Sacramentorum. Item quando aliter immineret proximo periculum gravis damni, ſeu quando non licet ſequi opinionem probabilem , relicta tutiori , ut infrà .

37 In aliis verò materiis non eſt cum tanto rigore diſcurrendum, non tenemur inquam eligere partem tutiorem, niſi lex aliqua præcipiat, ut pars tutior eligatur ; quod maximè eſt verum , ſi ex parte tutiori grave aliquod incommodum ſequeretur . Ratio eſt , quia in aliis materiis non habetur periculum , quod in prioribus caſibus , quale eſt periculum invaliditatis Sacramenti , aut damni gravis proximi .

38 Exempla . Si dubium ſit , an infans fuerit baptizatus : An ſub legitima forma, & intentione, debet iterùm ſub conditione baptizari. Sic medicus tenetur tutius medicamentum eligere , ſi poſſibilitas adeſt .

39 In dubio , an ſis illegitimus, aut irregularis, non teneris ſequi partem rigidiorem, & tutiorem, quòd ſis talis ; quia melior eſt conditio poſſidentis; & in dubiis favendum eſt Reo ; nam Reo ſufficit obligationem negare, quam Actor tenetur probare. Quo non obſtante , *ex cap. Ad audientiam , & cap. Significaſti*, determinatur, quòd in dubio homicidii cenſeri debeat quis irregularis , & quòd teneatur ſe abſtinere à miniſterio altaris , ubi lex potiùs attendit ad reverentiam Altaris , quàm ad commodum privatæ perſonæ . Eum tamen non jubet beneficiis Eccleſiaſticis ſpoliari , quia non vult ob ſolum dubium tam notabile detrimentum inferre .

In dubio melior eſt conditio poſſidentis .

40 Quæ regula univerſaliter locum habet, nedum in materia juſtitiæ , verùm etiam in materiis aliarum virtutum, voti, legis &c. quia univerſaliter jus actuale certum unius, quod in actuali poſſeſſore ſupponitur , non debet vinci per jus dubium alterius. Hinc qui bona fide poſſedit equum, non tenetur eum reſtituere per dubium ſuperveniens , quòd ſit Petri .

41 Item locum habet nedum de poſſeſſione rei , aut juris, ſeu legis, ſed etiam libertatis: itaut , ſi facta diligentia, adhuc dubium perſeveret, licitum eſt dubitanti ſuæ libertati favere, & partem , quam vult , ſequi, ut à *n. 29.* quia libertas eſt maximum bonum naturale à Deo collatum homini , qua voluntas dicitur potentiarum animæ Regina , & de qua Poeta cecinit : *Non bene pro toto libertas venditur auro.* Unde nemo eſt ſpoliandus libertate ob obligationem dubiam .

42 Libertas autem cedit legi, ita ut ſi poſſeſſio ſtet pro lege, ſpolietur homo poſſeſſione ſuæ libertatis ; quia noſtra libertas non eſt à lege ſoluta , ſed ſubdita Deo, & inde poteſtati, juxta illud Pauli *ad Rom. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas niſi à Deo, &c. itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.*

43 Exempla ; In dubio, an lex adſit , aut præceptum, manet in poſſeſſione libertas ; quia nemo ſpoliari poteſt jure, quod certo poſſidet , per obli-

gationem

gationem dubiam ; aut impedimentum dubium.

44 Hinc eum,qui dubius de media nocte comedit,& qui mane incepit dubitare, an comederit, aut biberit poſt mediam noctem,poſſe mane communicare,docent Diana,Bardi,Verricelli,& alii Doctores graviſſimi.Et ſimiliter eum,qui nocte Jovis dubitat an ſit media nox, poſſe carnibus veſci: *v. ver.* Jejunium.

45 In qua tamen re ego puto, ut ſic dubitans, ob Sacramenti reverentiam, manè à communione ſe abſtineat, niſi adſit neceſſitas, aut urgens cauſa communicandi.

46 Certus de lege,dubius tamen, an caſus particularis ſit ſub ea comprehenſus,non ligatur lege, ſed ſtat in poſſeſſione libertatis ; quia pro tali caſu in particulari non conſtat de lege.Unde ſi es certus de præcepto, quòd hodie ſit dies feſti,& tenearis ab operibus ſervilibus abſtinere ; dubites tamen, an pingere, aut typos componere,ſit opus ſervile,non obligaris ab illo abſtinere.Semper tamen recurrunt dicta de diligentia præmittenda ex *n.13. ad* 16.

47 Econtra, ſi conſtat de lege, ſed dubites, an ei ſatisfeceris, ſatisfacere teneris ; quia poſſeſſio ſtat pro lege, cui quidem cedit libertas. Hinc dubitans,an horas perſolverit,tenetur illas perſolvere.

48 Dubius de legis juſtitia, obedire tenetur, quia ſuperior eſt in poſſeſſione juris præcipiendi, quo ſpoliari non poteſt per purum dubium ſubditi.

49 Certus de lege, dubius, an ſit acceptata,aut poſtea abrogata,lege ligatur; quia poſſeſſio ſtat pro lege, quæ eſt prior dubio. Quamplures autem tenent, dubium, an lex ſit acceptata, non ligari lege ; quia cum lex ſaltem civilis ſine acceptatione ſit invalida, dubium, an lex ſit acceptata, par eſt, ac dubium, an lex adſit, de quo *num.* 199. unde poſſeſſionem ſtare dicunt pro libertate.

CONSCIENTIA PROBABILIS.

50 *Eſt judicium gravi ratione, vel auctoritate munitum.*

51 Dicitur probabilis extrinſecè per auctoritatem;intrinſecè per rationes ab auctoritate diſtinctas.

52 Differt à conſcientia dubia, quia in dubio motiva relinquunt intellectum ſuſpenſum, in opinione per ſe ſufficiunt ad determinandum intellectum prudenter ad alteram partem. Quæ differentia non ſemper provenit ex parte motivorum, ſed etiam ſæpè ex parte ſolius intellectus,virtutem motivorum penetrare neſcientis.

53 Item opinio alia eſt verè probabilis, quæ ſcilicet gravi nititur fundamento : alia eſt tenuiter probabilis, quæ ſcilicet eſt leviter, aut dubiè probabilis, in quantum levi nititur fundamento ; undè impropriè dicitur probabilis, non verè ; quia cum ſit levi munita fundamento, non eſt ſufficiens ad formandum judicium prudens, quòd ſecundùm eam liceat hic, & nunc operari. Talis 1.eſt opinio, quam unus, vel alter docet,& non habet rationem intrinſecam;vel ſi habet, non eſt firma, ſed levis. 2.Si unus, vel alter eam docet, quamplures autem Doctores claſſici eam parùm tutam, aut non audiendam aſſerant.3. Si per tranſitum unus,vel alter eam aſſerat, ſine ſufficienti examine, præſertim ſi alius, qui ex profeſſo de ea agit, firma ratione oppoſitum teneat. In his namque, & ſimilibus caſibus,cum talis opinio ſit leviter probabilis,& ad ſummum dubiæ probabilitatis, non licet ei prudenter adhærere; ſed eligenda eſt pars tutior,juxtà regulam dubii : *v.prop.3.* ab Innoc.XI. *damn.p.3.*

54 Unus autem auctor poteſt facere opinionem verè probabilem, ſi plures claſſicos Doctores pro ea citet, & ſit fidus in citando: hac ratione,qui libros non habet, rectè agit, dum acquieſcit conſilio alicujus viri docti in morali periti, aſſerentis talem opinionem eſſe probabilem.

55 Item poteſt cōtingere caſus ut opinio unius Doctoris ſit verè probabilis, etiam ſi quamplures Doctores contrarium teneant; ſi Auctor ille non ſit novitatis amicus, ſed veritati ſtudeat, & valdè peritus, quod ex aliis ejuſdem doctrinis colligi poteſt; & ſi rationes ita firmas afferat, quæ faciliter aliorum rationes infringant;ratio enim eſt anima legis.

56 Demùm idem eſt, ſi Auctor ille ſuam aſſertionem firmiter ex principiis communibus deducat.

57 Hinc nonnullas propoſitiones damnatas videmus, quæ antea ut firmæ à quamplurimis vulgatis Doctoribus docebantur.

58 Præfatis autem qualitatibus, & adminiculis ſecluſis, non ſufficit unus Auctor modernus ad conſtituendam opinionem probabilem : *v. prop.* 27. ab Alexand. VII. *damn. p.* 2.

QUÆSTIO

59 Celebris eſt: *An liceat ſequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, in concurſu opinionis probabilioris, ſeu tutioris.*

Aſſertio 1. Quando agitur de ſola honeſtate actionis, an licita ſit, vel non, licitum eſt ſequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, relicta probabiliori, ſeu tutiori.

Hæc ſententia non eſt moderna, ut dicunt contrarii, maximè Fagnanus *in lib. Decr. C. Ne innitaris, &c.* & Gonzales, ſed ſatis antiqua, quam innumeri Doctores, tam recentes, quàm antiqui, docent, quos referunt, & ſequuntur Verricelli *tr.* 2. *quæſt.* 10. Tamb. *tom.* 1. *lib.*1. *c.* 3. *§.* 4. *nu.*22. Maſtrius *diſ.* 1. *q.* 4. Cardenas *diſ.* 4. *c.* 1. Gobat. *tom.* 1. *tr.* 1. *num.* 100. *& tom.* 2. *Inquinario tr.* 1. Mendo *in Epith. in diſcurſu circa opin. prob.*

60 Ratio principalis eſt ; Primò, quia qui operatur juxtà opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, non temerè, ſed prudenter operatur, quoniam non ex levi, ſed ex gravi fundamento movetur ; opinio enim minùs probabilis, & minùs tuta, eſt gravi fundamento munita, eſt namque ſermo de opinione minùs probabili, quæ eſt verè probabilis, & tuta; & cum liceat prudenter operari, licitum eſt ſequi opinionem minùs probabilem,

bilem, & minùs tutam, quæ ſit verè probabilis, probabiliori, & tutiori relicta, quando agitur de ſola honeſtate actionis.

61 Secundò, quia ſententia, quæ univerſaliter in omni materia negat, nõ parum angit conſcientias ſcrupulis, 1. Quia multiplicat obligationes, & præcepta, dum univerſaliter obligat ad ſeligendas opiniones probabiliores, & tutiores, 2. Quia frequenter difficile eſt, præſertim timoratis, opiniones ſtatera ponderare, & inde probabiliores ſeligere; nam etiam quoad hoc non vulgare eſt diſſidium inter Auctores peritiſſimos, qui ſibi contradicunt; quilibet enim probabiliorem ſuam putat opinionem, id negantibus aliis; quod maximè liquet inter Doctores celebres duarum inſignium ſcholarum Thomiſticæ, & Scoticæ. Jugum autem Chriſti eſt ſuave, & onus leve.

Confirmatur: leges divinæ poſitivæ ſunt interpretandæ benignè, *Eccl. 4. In judicando eſto pupillis miſericors.* Et Matth. XI. *Jugum meum ſuave eſt, & onus leve.* Ita & leges Eccleſiaſticæ, & Canonicæ, *cap. obligant. 26. qu. 7.* Eò maximè quia jus Canonicum imitari debet jus divinum, quoad fieri poteſt; Innoc. III. *C. qualiter, & quando 2. de accuſat. Qualiter, & quando à Magiſtratu Eccleſiaſtico procedendum ſit ad puniendos ſubditorum exceſſus, ex authoritatibus novi, & veteris Teſtamenti colligitur, ex quibus poſteà proceſſerunt Canonicæ Sanctiones.*

Et Gerſon *num.* 133. apud Gobat *tom. 2. tr. 1. ſect. 12. num. 18.* *Cum nulla juris ratio patiatur, ut quæ ſalubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipſorum commodum producamus ad ſeveritatem text. l. 15. ff. de leg.* Idem monitum in ſpecie de lege poſitiva Chriſti quoad Confeſſionem Sacramentalem confeſſariis tradit Jacob Granadus 5. *part. de Sacram. Controv. 7. tr. 14. reſ. 5.* *Cum ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere, ſit unum ex difficilioribus, quæ humanæ imbecillitati in lege Chriſti præcepta ſunt, reddantur, quoad fieri poteſt, minus difficilia, quæ ad illius uſum, ſeu ſuſceptionem ſpectant.*

Cum igitur Confeſſarius ſequendo opinionem benigniorem, quæ ſit verè, & certò probabilis, minùs difficilia reddat ea, quæ ad Sacramentalis Confeſſionis uſum ſpectant, licitè poteſt eam ſequi.

Quatuor tamen cum limitationibus. 1. Ut ſolùm agatur de honeſtate actionis, & non in caſibus ſecundæ Aſſertionis, 2. Niſi aliundè conſtet, aliam fuiſſe mentem legiſlatoris, 3. Niſi opinio benigna repugnet receptæ conſuetudini loci. 4. Niſi opinio, quæ ſecundum ſe eſt probabilis, ob particulares circumſtantias loci, temporis, perſonarum, &c. non ſit in individuo, ſeu hic, & nunc practicè improbabilis, Gobat. *tom. 2. tract. 1. ſect. 1.*

62 Tertiò, æquè injuſtum eſt obligare ad indebita, quàm à debitis eximere. Hinc æquè mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur Confeſſarius, qui ex culpabili negligentia in re examinanda obligat ad reſtituendum pœnitentem, qui non debet, quàm qui deobligat eum, qui debet. Et ſi laxitate erraverunt plures, rigore erraverunt alii. Sic S. Cyprianus, dum dixit: Baptizatos ab Hæreticis neceſſariò rebaptizandos. Manichei tenentes non eſſe licitum carnibus veſci, &c.

63 Sæpè audivi dictum: *Extrema ſunt vitioſa: In medio conſiſtit virtus.* Et Eccleſiaſt. c. 7. ait: *Juſtus perit in juſtitia ſua, &c. Noli eſſe juſtus multum: neque plus ſapias quàm neceſſe eſt, ne obſtupeſcas.* Hæc addidi, non quia ſententiam negativam improbare velim, ſed ſolùm ut rigoris titulus illi favere non videatur.

64 Indè clara eſt ſolutio ad rationem in oppoſitum, videlicet, quòd ſequens opinionem minùs probabilem, ſe exponat periculo peccandi. Qui enim eligit opinionem verè probabilem, licèt minùs probabilem aut minùs tutam, non ſe exponit periculo peccandi formaliter, quia prudenter operatur, & qui prudenter operatur, non peccat; nam qui peccat, imprudenter operatur.

65 Et licèt contingere poſſit, quòd actus ille revera ſit contra præceptum, & quòd opinio revera ſit falſa, non officit. 1. Quia actus ille ſolùm erit peccatum materiale, quatenus revera à parte rei actus eſt prohibitus, ſeu contra præceptum, & opinio eſt falſa; at non erit peccatum formale, quia talis malitia, & falſitas, non eſt prudenter cognita, nec volita; imò actus eſt prudenter cognitus conformis præcepto, & opinio ut vera. 2. Quia etiam id contingere poteſt in propoſitione putata probabiliori, contingere inquam poteſt, ut propoſitio, quam tu putas probabiliorem, ſit revera falſa, & tua operatio ſecundum eam ſit contra præceptum, ac proindè peccatum materiale, quod evidenter conſtat Deo; nam ex duabus propoſitionibus contradictoriis una eſt neceſſariò vera, altera falſa. Hinc plures propoſitiones modò ſunt damnatæ, quæ antea probabiliores putabantur à plurimis.

66 Tertiò, quia qui ſic operatur, operatur juxtà ſententiam in actu ſignato probabiliorem; nam ſententia, quæ concedit eligi poſſe opinionem minùs probabilem, quando agitur de ſola honeſtate actionis, eſt probabilior, & tutior: Probabilior, quia magis accedit veritati, ut conſideranti rationes patet, & ut tenent omnes ejus ſectatores: Tutior, quia minuit innumera pericula peccati formalis; minuit enim tot obligationes, quot ſunt opiniones probabiliores in intellectu operantis; tutius autem eſt vitare pericula peccati formalis, quo Deus certò offenditur, quàm alicujus peccati materialis, quo certò Deus non offenditur, cum à culpa mortali excuſet ignorantia invincibilis, aut verè probabilis.

Hinc ait Cardenas *diſ. 4. cap. 1. num. 8.* opinionem minùs probabilem, quæ eſt vere probabilis, *Impropriè vocari minus tutam; quia formaliter*

eſt

eſt tutiſſima , & ſolùm dici materialiter minus tutam , quatenus exponitur peccato materiali .

67 Quartò , quia qui operatur ſequens opinionem verè probabilem , habet conſcientiam practicè certam , quòd licitè operatur ; ultra enim actum opinativum directum , explicitè , aut virtualiter habet actum reflexum , quo certó judicat ſe licitè operari , dum hìc , & nunc operatur ſecundum opinionem verè probabilem .

68 Dices 1. Qui ſequitur opinionem minus probabilem, relicta opinione ſibi probabiliori, agit contra conſcientiam ; agit enim contra judicium proprium,quod oppoſitum magis veritati accedat; igitur peccat; 1. Quia ad Rom. 14.*Quod non eſt ex fide , peccatum eſt* . Et ex C. *Ex literis de reſtit. ſpoliat . Quod fit contra conſcientiam , ædificat ad gehennam* : 2. Quia agit cum formidine de oppoſito , & ſe exponit periculo peccandi .

Reſp. negando antecedens ; hic namque non agit contra conſcientiam, ſed juxta conſcientiam certam ; certum inquam eſt 1.

Quòd opinio , de qua loquimur , licèt ſit minus probabilis, ſit verè, & certò probabilis ; quia gravi nititur fundamento . Et quia (ut advertit Mendo) opinio certò probabilis non amittit ſuam probabilitatem per aliam probabiliorem,ſed per aliam certam ; quoniam probabilitas ſoli certitudini, aut falſitati opponitur : Et major probabilitas , non excludit falſitatem: Hinc ex Ariſt.*Multa falſa ſunt probabiliora veris* .

Certum inſuper eſt . 2. Quòd quilibet poſſit prudenter, & tacitè operari juxta opinionem verè , & certò probabilem ; igitur certum eſt , quòd poſſit quis prudenter , & licitè operari juxta illam .

Quod judicium eſt certum, cum ſequatur ex duabus præmiſſis certis , & hoc judicium eſt conſcientia : Conſcientia enim eſt judicium conclusionis particularis , ſeu dictamen de actione , hìc , & nunc licita , vel illicita , *ex n.* 5.

Unde , qui hìc , & nunc agit juxta opinionem minus probabilem , non agit probabiliter , & cum formidine , ſed certò certitudine , quòd actio ſit prudens , & licita ; agit enim juxta judicium ultimum jam explicatum , quod eſt certum ; adeòque actio agentis remotè fundatur in probabilitate , & formidine , proximè verò in certitudine judicii ultimi , quod eſt conſcientia. Quod ſufficit , ut quis prudenter , & licitè agat , abſque eo , quòd periculo proximo peccandi ſe exponat ; alioquin nulla actio,quæ per opiniones regulatur, eſſet licita; quia eo ipſo, quòd eſt opinio, licèt probabilior, formido remota non poteſt à judicio ultimo excludi , Sufficit igitur ad licitè operandum , quòd conſcientia certitudinem talem habeat , quæ formidinem proximam excludat .

Tum quia (ut ait Mendo) regula operandi non eſt probabilitas , ſed recta ratio : videlicet ultimum judicium practicum , ſeu conſcientia ; adeòque , ſicut non tenetur quis ad melius in genere boni,ita neq;ad certò probabilius in genere certò probabilis.

Item : quia hic operans poteſt habere judicium reflexum , quod opinio , quæ ſibi apparet minus probabilis , ſit probabilior, imò in ſe vera ; & quidem prudenter ; quia regulariter opinio ,quæ uni, aut eidem modo apparet probabilior , alteri , aut eidem poſtea apparet minus probabilis .

Confirmatur : quia qui ſic operatur, non judicat opinionem probabiliorem eſſe veram, alioquin judicaret oppoſitam , juxta quam operatur , eſſe falſam , cum una ſit veritas ; ſed ſolùm judicat eam magis apparere veram , ſæpè autem , quæ magis apparent vera , re ipſa ſunt falſa . Hinc Cajet.2.2. *qu.* 10. *art.* 7. *in fine* : *Contingit aliquandò magis apparere , percipi , ſatisfacere , & movere argumenta falſa , quàm ſolutiones eorum* .

69 Dices 2. Qui agit juxtà opinionem minus probabilem in concurſu opinionis probabilioris exiſtentis in eodemmet ſuo intellectu, judicat actionem ſuam eſſe probabilitèr , imò magis probabiliter illicitam ; ergo peccat .

Reſp. cum Verricelli *tract.* 2. *quæſt.* 11. *nu.* 4. Judicium illud de malitia actionis eſſe ſpeculativum, non practicum; nam eo ipſo , quòd voluntas ſe determinat ad agendum juxta judicium , quod habet , quòd actio ſit verè probabiliter licita , practicè , & exercitè judicat eſſe licitam , & ſic non peccat , ſed ſolùm adeſt tunc formido peccati, minimè judicium practicum , quòd peccet .

Confirmat , ut ſequitur : *Alioquin ſequeretur (quod etiam fatetur* Cajet. *t.*1.*opuſc.ult. reſp.*15. *in fine) ſcrupuloſum , qui cum judicio practicè ſcrupuloſo operaretur , mortaliter peccare ; quod eſt duriſſimum; nam devotiſſimæ mulieres, & viri ſcrupuloſi infinita peccata mortalia quotidie committerent; cum tamen doctiſſimi Confeſſarii nec eos audire curent, imò etiam ſine præmiſſa Confeſſione plerumque jubent ſacram accipere Euchariſtiam* .

70 Plures rationes in oppoſitum ſileo, quia ſatis ſolvuntur ex dictis. Aliæ confundunt probabilitatem cum dubio,in quo jam dictum eſt,*n.*32.partem tutiorem eſſe eligendam . Aliæ confundunt conſilium cum præcepto , quando non negamus , conſilium eſſe ſequi opinionem probabiliorem . Aliæ demùm loquuntur non de vera probabilitate, ſed de tenui , quam quidem jam reſpuendam eſſe diximus *n.* 63.

Fateor tamen,quòd,ſi ſtante probabilitate opinionis, tu habeas promptum modum ad indagandam certam notitiam veritatis,ad eam teneris; & ea habita , juxtà eam operari obligaris , relicta omni opinione tam minus probabili, quàm probabiliori, quia certitudo omnem vincit opinionem , cum eſſentialiter excludat formidinem ; tunc enim evadis certus de falſitate opinionis .

Hinc accedente aliqua experientia , quæ rem certam reddat , aut determinatione Eccleſiæ ,

haud

haud ampliùs licet ſequi opiniones priùs putatas probabiles, ei oppoſitas.

71 Ex his ſequitur, 1. aliud eſſe opiniònem eſſe probabiliorem, & aliud eſſe tutiorem. Opinio dicitur probabilior, quatenus ex vi rationum apparet magis veritati accedere. Dicitur tutior, quæ magis excludit peccatum: unde in dubio, an emiſeris votum, licèt tutius ſit, ſi exequaris, ſic namque nunquam committes peccatum, neque materiale; probabilius autem eſt, quòd non obligeris, quia non eſt facienda ſolutio certa pro debito incerto; in quo autem ſenſu ſæpè opinio probabilior dici poteſt etiam tutior, vide *n.*29.

72 Secundò, poſſe unum ſequi opinionem probabilem alienam; quia tunc non dicitur agere contra conſcientiam propriam, ſed ſuam conſcientiam conformare alienæ, & facere hic, & nunc propriam conſcientiam alienam prudentem, fortè veriorem; ſæpè enim amor proprius obnubilat intellectum. Eadem ratione poteſt quis dare conſilium juxtà ſententiam ſuæ contrariam verè probabilem.

73 Tertiò, teneri Confeſſarium abſolvere pœnitentem aliàs diſpoſitum juxtà ſententiam ipſius pœnitentis, dummodo ſit verè probabilis; quia pœnitens habet jus ad eligendam opinionem verè probabilem, & ut aliàs diſpoſitus abſolvatur.

74 Aſſertio: 2. Non licet ſequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, & tutiori, ſi exinde ſequatur, certa injuria, aut periculum gravis mali ſibi, aut tertio, vel ſi adſit conventio, aut lex in contrarium; ſed tunc tenemur ſequi opinionem probabiliorem, & tutiorem.

Ratio eſt, quia opinio tutior eſt, quæ non exponit periculo certæ injuriæ, aut gravis damni proprii, vel alieni; minus tuta eſt, quæ ad id exponit; ex præcepto autem tenemur in noſtris actionibus vitare certam injuriam, aut grave damnum proprium, vel alienum; adeòque ſequendo opinionem minus probabilem, & minus tutam, non poſſumus actionem noſtram cohoneſtare, quando ex illa ſequitur periculũ certæ injuriæ, & gravis damni. Unde, ſi quod propè arborem moveri vides, probabile putes eſſe feram, probabilius tamen, aut etiam probabile putes eſſe hominem, abſtineri debes à jaculando ob periculum gravis damni, uſquequò majori, & ſufficienti adhibita diligentia, firmiter judices eſſe feram.

IN SACRAMENTIS,

75 TAm adminiſtrando, quàm recipiendo non licet ſequi opinionem probabilem relicta tutiori, quoad valorem, extra caſum neceſſitatis; quia exponeretur ſacramentum periculo fruſtrationis, quod nedum cedit in grave damnum recipientis, qui exponitur periculo, ut privetur fructu ſacramenti, verùm etiam in certam injuriam, & irreverentiam Sacramenti, quod exponitur periculo, ut fruſtretur fine, ad quem fuit à Chriſto inſtitutum.

Ubi Pontifex (ut vides) vult te debere ſequi opinionem tutiorem, etiam ſi tutior ſit minus probabilis: Cardenas *diſ.* 3. nam abſolutè excludit opinionem probabilem in concurſu tutioris.

76 Hinc non licet baptizare in lixivio, aqua roſacea, nivali, aut in digito: quia hæ opiniones probabiles ſunt minus tutæ, quæ exponunt Sacramentum periculo fruſtrationis; non ſic opiniones oppoſitæ negativæ.

77 Licet autem in caſu neceſſitatis, quia tunc dictæ opiniones minus tutæ evadunt per accidens tutiores in cõparatione ad earũ omiſſiones; unde, ſi in neceſſitate baptizandi infantem, non adſit poſſibilitas habendi aquam naturalem, aut eum abluendi in capite, licitum eſt eum baptizare ſub conditione in lixivio, in digito, &c. quia in tali caſu tutiùs agis ſalutem animæ infantis, quàm nullo modo eum babtizando.

78 Sacramenta enim, cum fuerint à Chriſto inſtituta in ſalutem fidelium, in caſu extremæ neceſſitatis, de mente legislatoris, cedunt juri ſuo, *ne exponantur periculo nullitatis*, ut fideles non exponantur periculo damnationis: Et inde fit, ut per accidens Religioni prævaleat charitas ſuccurrendi ſaluti animæ extremè indigenti.

79 Eò maximè, quia in hujuſmodi caſu nulla injuria Sacramento irrogaretur; quia exerceretur ſub conditione prudenter concepta, ut ritè advertit Sieri *num.* 80.

80 In his autem caſibus, in quibus Sacramentum confertur juxtà opinionem minus tutam, aut cum requiſitis dubiis, Sacramentum, neceſſitate ceſſante, eſt iterandum ſub requiſitis certis. Hinc infans ex neceſſitate baptizatus in digito, baptizari debet in capite, hoc apparente; idque ob charitatem proximo debitam, ne exponatur damnationis periculo, cum fuerit baptizatus juxtà doctrinam dubiam, aut probabilem minus tutam.

81 Quando agitur de ſolo modo adminiſtrandi, aut recipiendi ſacramentum, qui non redundat in valorem, quatenus valor ſemper eſt certus, licet ſequi opinionem minus tutam, ſed verè probabilem, juxtà dicta in 1. aſſertione: *v. prop.* 1. *damn.* ab Innoc. XI. *pag.* 3.

DE VALORE SACRAMENTI.

Quantum ad ea, quæ pertinent ad Juriſdictionem Miniſtri.

82 DIdacus de la Fuente Hurtado in ſua Theol. Ref. noviſſime anno 1701. edita, tenet circa juriſdictionem, & alia, quæ ad valorem Sacramenti ex diſpoſitione Eccleſiæ requiruntur, licitum eſſe uti opinione probabili; quam ſententiam dicit eſſe moraliter certam, & firmat auctoritate quamplurium Doctorum.

83 Cardenas *diſp.* 2. *n.* 139. refert, quod ſequitur: *Dicunt aliqui, ſe audiviſſe à Theologis Romanis, qui adfuerunt tractatui de condemnatione harum propoſitionum, non fuiſſe intentionem*

nem Pontificis, nec S.C. quòd damnatio primæ propoſitionis intelligatur de iis, quæ pertinent ad juriſdictionem, cujus conceſſio, extenſio, vel limitatio ſpectat ad Eccleſiam; ſed dumtaxat de iis, quæ ſunt juris divini: ſcilicet de partibus Sacramenti Pœnitentiæ.

84 Quidquid autem de hoc ſit. Præmitto cum *Cardenas*, quod licèt ſit juris Eccleſiaſtici juriſdictionem Sacerdoti conferre, ampliare, aut reſtringere: de jure divino eſt, quòd nullus Sacerdos poſſit validè ſine juriſdictione abſolvere. Colligitur ex Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 7. quo præmiſſo,

85 Dico: In Sacramentis, tam adminiſtrando, quàm recipiendo, extra caſum neceſſitatis, non licet ſequi opinionem probabilem minus tutam relicta tutiori, quoad juriſdictionem miniſtri, niſi opinioni probabili addatur circumſtantia, quæ reddat juriſdictionem moraliter certam: Carden. *cit.*

86 Ratio primæ partis eſt eadem de *n.* 75. quia juriſdictio ſpectat ad valorem Sacramenti, ita ut ſine ea non minùs fruſtraretur Sacramentum, quàm ſine materia, forma, aut intentione.

87 Ratio ſecundæ: quia tunc non ſumus in linea puræ opinionis probabilis, ſed in linea doctrinæ certæ.

DECLARATUR.

88 Talis circumſtantia adeſt, ſi ſententiæ minùs tutæ accedat determinatio Eccleſiæ, Deciſio Sacrorum Canonum, conſuetudo, communis ſenſus Theologorum, & Patrum; aut ſi opinio tutior ſit improbabilis, non verè probabilis, ſed tenuis probabilitatis, vel ſcrupuloſa.

89 Hinc primò. Tutius eſt ad Sacramenti pœnitentiæ valorem, ſi adhibeamus contritionem, ſeu amorem benevolentiæ. Et tamen ſententia docens ſufficere attritionem, eſt licita in praxi; quia quamvis non ſit ab Eccleſia definita, eſt moraliter certa; nam Alex. VII. per Decret. die 5. Maii 1667. in virtute S. Obedientiæ, & ſub excommunicatione S. Sedi reſervata, prohibuit ulli parti cenſuram inferre.

90 Et ritè, quia timor gehennæ ſine amore benevolentiæ, poteſt per ſe excludere omnem voluntatem, & amorem peccandi. Hinc Matth. 1. Chriſtus timore ad pœnitentiam invitat: *Dico vobis; timete eum, qui poteſt corpus, & animam perdere in gehennam.* Inſuper attritio ex puro timore gehennæ eſt actus honeſtus, utilis, & ſupernaturalis; eſt enim donum Dei, & impulſus Spiritus Sancti, ex Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. *Illam verò attritionem, quoniam ex gehennæ metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat, &c. declarat donum Dei eſſe, & Spiritus Sancti impulſum, quo pœnitens adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat. Et quamvis ſine Sacramento pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam diſponit.* Vide propoſitiones 14. & 15. ab Alex. VIII. damnatas.

91 Secundò. Tutius eſt in articulo mortis cum Sacramento in re elicere actum contritionis: & loquendo de mediis neceſſariis ad ſalutem, tenemur ſequi ſententiam tutiorem: Et tamen licitè docemus, in articulo mortis nos non teneri confiteri cum contritione perfecta. Dian. *plurib. in loc. & Sieri n.* 116. quia, quod Sacram. pœnitentiæ ſufficiat cum attritione, eſt moraliter certum.

92 Id dico de contritione quantum ad Confeſſionem ſecundùm ſe conſideratam. Cæterum independenter ab illa, ſi aliis temporibus, magis in articulo mortis quilibet fidelis ex præcepto tenetur ad eliciendos actus fidei, ſpei, & charitatis. Item etiam tunc tenetur ex præcepto charitatis elicere actum contritionis, non pro valore Sacram. ſecundùm ſe conſiderati, ſed quia cum non ſit phyſicè certus de Ordinatione, & de Baptiſmo Miniſtri, in eo articulo, ex quo pendet æternitas, debet ſuæ animæ ſaluti conſulere omni meliori modo, quo poteſt.

93 Tertiò, tutius eſt cum D.Th. 2.2. *qu.* 88. *art.* 1. Quòd Summus Pontifex non poſſit in Voto ſolemni caſtitatis diſpenſare, & tamen, ut refert ex publicis hiſtoriis, Del Bene *par.* 2. *de Inquiſit. d.* 236. *ſect.* 65. *pet.* 12. Alex. III. diſpenſavit cum Nicolao Juſtiniano Veneto Monaco profeſſo, ut, ne ejus illuſtris familia extingueretur, uxorem duceret; quod fecit, & novem filiis ſuſceptis ad Monaſterium rediit, miraculis poſtea clarus. Innoc. II. diſpenſavit cum Ramiro Monaco profeſſo ob mortem Regis Aragoniæ ſui Patris, & ſic uxorem duxit, & Regnum. Cœleſtinus III. diſpenſavit cum Conſtantia filia Regis Siciliæ Moniali profeſſa in Monaſterio S. Salvatoris Panormi, ut nuberet Henrico ſexto Imperatori. Greg. XIII. diſpenſavit cum Germano Cardinali Loyoſæ Sacerdote profeſſo, & Provinciali Capuccinorum. Clemens III. diſpenſavit cum pluribus Religioſis profeſſis Equitibus Alcantaræ, & Calatravæ, ut uxorem ducerent, eo tempore, quo caſtitatem abſolutam vovebant. Ita del Bene.

94 Cujus ratio eſt, quia nulla eſt firma ratio in contrarium. Non ratio voti; quia inducit obligationem humanam, cum ſit promiſſio facta ab homine. Et aliàs neque in votis ſimplicibus poſſet diſpenſare. Nec ſolemnitas; quia eſt inducta ex ſolo jure Eccleſiaſtico, *ex c. unico, de voto.*

95 Cui non obſtat ratio opinionis oppoſitæ, quòd votum caſtitatis ſit eſſentialiter annexum ſtatui religioſo; quia hoc ſolùm probat, quòd ſtatus religioſus non poſſit conſiſtere ſine tribus votis ſolemnibus, quæ proinde dicuntur vota ſubſtantialia Religioſi: at non probat, quòd ſtatus religioſus ſit homini eſſentialis, ut non poſſit ab illo divelli.

96 Eò maximè quia ſtatus religioſus non conſiſtit in aliqua conſecratione diſtincta ab ipſa obligatione votorum, ut ſtatus ordinis ſacri. Solum

igitur

igitur ſequitur, quòd non poſſit fieri Monachus ſine votis, minimè quòd non poſſit fieri de Monacho non Monachus.

97 Inſuper non eſt minùs ſollemne, & annexum ſtatui religioſo votum paupertatis, & obedientiæ, quàm caſtitatis; & tamen poteſt Summus Pontifex ex cauſa in illis diſpenſare. Del Bene *cit. ſect.* 67.

98 Quartò. Tutius eſt, quod Summus Pontifex non poſſit diſpenſare in matrimonio rato: Et tamen plures Pontifices diſpenſavere. Et ex juſta cauſa licitè poſſe, docet communis, ſicut poteſt matrimonium ratum per profeſſionem religioſam diſſolvi, ut oſtendemus infra, cum de Indiſſolubilitate matrimonii.

99 Quartò. Tutior eſt opinio, quòd, qui urgente neceſſitate Communionis, aut ex bona fide, & cum Confeſſario neſciente peccatum eſſe reſervatum, unà cum non reſervatis confitetur reſervatum, non ſit abſolutus à reſervatis: Et tamen licitè docemus, & tenemus eſſe indirectè à reſervatis abſolutum; quia hæc ſententia eſt moraliter certa, tam ob rationem intrinſecam, quæ infra in ſuo loco, quàm ob praxim communem, & conſuetudinem, quæ dat juriſdictionem.

100 Sextò. Tutius eſt, in Confeſſione dumtaxat venialium, aut mortalium aliàs ritè abſolutorum, explicare numerum: Et tamen ad eum nos non teneri licitè docemus: quia ſententia negativa eſt moraliter certa; nam ſicut venialia, & mortalia aliàs ritè abſoluta ſunt materia libera, & voluntaria quoad ſubſtantiam, ita quoad numerum; & contraria opinio, vel eſt tenuis probabilitatis, vel ſcrupuloſa.

MEDICUS.

101 TEnetur tutiorem adhibere medicinam, ſi poſſibilitas adſit, tam ex charitate, quàm ex juſtitia, ſi mercedem accipiat, ratione pacti impliciti cum infirmo de tutiori medicina adhibenda: unde medicus conſiderare debet tam ſuas rationes, & experientias, quàm experientias, & auctoritatem peritiorum. In caſu autem, quo deſperatur vita infirmi, adhiberi poteſt medicamen incertum, quia tunc per accidens evadit tutius, ut in ſimili, *n.* 77.

PERSONA PRIVATA,

102 NOn poteſt propria auctoritate occupare rem ab alio bona fide poſſeſſam, licet probabile, imò probabiliùs putet, rem eſſe ſuam; quia ex reg. 36. de reg. juris: *Bona fides tantundem poſſidenti præſtat, quantum veritas, quoties lex impedimento non eſt*. Et ritè, aliàs pax publica, mutuis, rapinis, & violentiis perturbaretur.

REX,

103 NOn poteſt Bellum alteri indicere ad invadendum Regnum ob jus tantùm probabile, & non certum; ob graviſſima damna, quæ ex bello ſequuntur: Tum quia alteri favet poſſeſſio. Subdit tamen communis Doctorum, quòd tunc *res decidi poteſt per judicium, vel arbitros: quod ſi altera pars judicio ſtare nolit, propter hanc injuriam poteſt invadi. Mendo in Epit.* ver. Bellum *num.* 2.

104 Cum injuſtè invaditur, & alia media non ſufficiunt, poteſt indicere bellum.

105 Offerenti ante primum conflictum verè, & ſine prudenti dubio ſimulationis plenam ſatisfactionem, non licet bellum inferre. Quod ſi conflictus præceſſerunt, & hinc inde mortes, non tenetur à bello deſiſtere; quia ſe habet ut Judex procedens ſecundùm juſtitiam vindicativam contra perturbatores ſui Regni. *Mendo in Epit. n.* 6.

106 Bellum poteſt eſſe non materialiter, & à parte rei, ſed formaliter utrinque juſtum, quatenus unus certò judicat habere jus certum ad rem, & revera habeat; alter certò judicat idem, ſed cum invincibili ignorantia juris certi alterius.

107 Milites (niſi eis de injuſtitia conſtet) præſumere poſſunt bellum eſſe juſtum, & à Principe diligenter per Theologos, & viros Doctiſſimos (uti debet) examinatum: *vide de Bello*.

JUDEX,

108 SI cauſa maturè examinata invenerit unam partem eſſe probabiliorem, non poteſt decidere juxta minùs probabilem; ſed tenetur opinionem probabiliorem eligere; ad quod obligatus ex contractu, quem cum Republica tenet, de miniſtranda juſtitia meliori modo, quo poteſt, per quem ceſſit juri ſuo de utendo opinione minùs probabili.

109 Tum quia Judex eſt inſtitutus à Republica, ſeu Principe, ut unicuique juxtà merita cauſæ jus ſuum tribuat, ne ſit acceptator perſonarum; pars autem illa, pro qua ſtat opinio probabilior Judicis, majoris habet merita, & majus jus in cauſa; adeòque juxtà ea decidere debet: *v. Propoſ.* 2. ab Innocent. XI. *damn.*

110 Hinc, quando litigantes habent pro ſe opiniones æquè probabiles, peccat mortaliter Judex, & ad reſtitutionem tenetur, ſi munera accipiat, ut ad unius potiùs favorem ſententiam proferat: *v. prop.* 26. ab Alexand. VII. *damn.*

111 Unde dicunt plures: *Quando autem una pars non apparet altera juſtio probabilior, debet Judex, vel rem inter litigantes ex æquo dividere, vel ſi dividi nequit, aliter utrique parti ſatisfacere. Niſi fortè alter litigantium, vel ſit poſſeſſor, vel ſit reus, cui etiam contra actorem favet poſſeſſio. Excipi etiam ſolent cauſæ, quæ vocantur piæ, & privilegiatæ, quales ſunt cauſæ pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus judicandum eſt, cæteris paribus, etiam contra reos; quia Jus poſitivum ita diſponit*. Jus, quod ita diſponit, eſt *cap. fin. de ſent. & re jud.* Et quidem ita Judex ſe gerere debet, quando putat, rationes partium eſſe æquè probabiles; alioquin eſſet acceptator perſonarum,

112 Ju-

112 Judex, ſi ſit moraliter certus de probabilioritate ſuæ opinionis, non poteſt ſuum judicium alieno judicio ſubjicere, quia eſt moraliter certus de obligatione judicandi. Si verò non ſit moraliter certus de probabilioritate, ſed ſolùm probabiliter putet, eam eſſe probabiliorem (ut ſæpè contingere ſolet) tunc poteſt alieno judicio ſe conformare; cum enim non habeat certitudinem de ſua probabilioritate, poteſt aliorum peritorum judicium melius exiſtimare.

113 Quòd Judex ſequi debeat opinionem probabiliorem, eſt univerſaliter verum tam in cauſis civilibus, quàm in cauſis criminalibus; per hoc autem non ſequitur, quòd in cauſis criminalibus non poſſit Judex ſequi opinionem directam minùs probabilem, ſi opinio reflexa, ſeu ultimum judicium; *Quòd ſecundum eam ſit decidendum*, ſit probabilior: ita Cardenas, qui adducit exemplum: dato inquam, quòd hæc propoſitio directa: *Judex tenetur admittere appellationem in cauſa capitali*, ſit minùs probabilis; Judex ſic diſcurrit per aliam reflexam: *Hæc opinio, quòd Judex teneatur admittere appellationem in cauſa capitali, eſt reo favorabilis; igitur eſt ad praxim deducenda*: ubi licet prima propoſitio directa ſit minùs probabilis, ſecunda reflexa, ſeu ultimum judicium, quòd juxta eam ſit decidendum, eſt probabilius, imò certum, nam Judex judicare debet juxta opinionem reo favorabiliorem, *ex reg. 11. juris in 6. Cum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potiùs, quàm actore*: & rectè, quia reus eſt in poſſeſſione ſuæ innocentiæ, qua ſpoliari non debet, niſi certò conſtet de delicto; non conſtat autem certò, ſi pro reo ſtat opinio directa minùs, ſed verè probabilis, adeòque judicium ultimum reflexum, quo Judex judicat, eſſe decidendum juxta opinionem directam minùs, ſed verè probabilem, utpotè favorabiliorem reo, eſt probabilius, & conſequenter etiam in cauſis criminalibus verum eſt, quòd Judex debet ſequi opinionem probabiliorem.

QUÆRES I.

114 *An Judex teneatur condemnare reum legitimè per teſtes convictum, quem tamen privata ſcientia (quatenus, v.gr. occiſorem vidit) noſcit eſſe innocentem?*

115 Certum eſt, quòd teneatur adhibere omnia media ad eum liberandum, puta impediendo accuſationem, utendo aliis examinibus, & diligentiis ad comperiendam teſtium falſitatem, diſſimulando cuſtodiam carceris, ut fugere poſſit; remittendo ad judicem ſupremum, qui eum poſſit de poteſtate abſoluta liberare; manifeſtando publicè, & cum juramento innocentiam ejus.

116 Quòd ſi nullum ex his præſtare poſſit ad eum liberandum (quod non eſt veriſimile in praxi) tunc

117 Prima opinio tenet, Judicem eum condemnare debere. D. Thomas *qu. 67. art. 2.* quia Judex agit perſonam publicam, & ſic judicare debet ſecundùm notitiam publicam, quæ habetur per allegata, & probata. Aliàs quilibet Judex fingere poſſet, ſe habere privatam ſcientiam de innocentia, & ſic reos ſibi bene affectos liberare; quod cedit in grave Reipublicæ detrimentum.

118 Secunda ſententia eſt, quod non poſſit eum condemnare, & ſi urgeatur, debeat à ſe judicium illud abdicare: Maſtrius *diſ.6. nu.25.* Filliuc. Toletus, & alii.

119 Et licèt prima ſententia ſit communior, hæc ſecunda, quam ſequor, eſt mihi probabilior; quia occiſio directa innocentis eſt ab intrinſeco mala, ac proinde juri naturæ, & divino repugnans. Unde *Exodi 22.* præcipitur, *Inſontem, & juſtum non occides*. Lex verò obligans ad judicandum ſecundùm allegata, & probata, eſt poſitiva humana.

QUÆRES II.

120 *An poſſit condemnare eum, quem ſcit eſſe reum, licèt non probetur per teſtes?*

Dico cum communiori, quòd Judex inferior non poſſit; quia non poteſt derogare legibus Superioris, ſed tenetur juris ordinem ſervare de judicando ſecundùm allegata, & probata.

121 Judex vero ſupremus, uti Princeps abſolutus, poteſt ſolùm ad impediendum malum grave, quod ex vita illius, Reipublicæ immineret; quia bonum publicum eſt præferendum vitæ privati. Ordinariè autem non poteſt, quando crimen eſt occultum; quia jus probationis per teſtes, & defenſionis Rei competit Reo ex jure naturæ. Maſtrius *cit. num. 27.*

ADVOCATUS,

122 Licèt mortaliter peccet, & teneatur ad damna utriuſque partis, ſi defendat cauſam manifeſtè injuſtam; non ſic, ſi tueatur cauſam minùs, ſed verè probabilem, & ſit ſpes, ut apud judicem ſatis probetur, 1. Quia ſæpè cauſa, quæ uni minùs probabilis, alteri probabilior apparet, 2. Quia Advocatus gerit munus clientis, qui ſicut habet jus, ſuum probabile jus Judici aperiendi, ita & Advocatus, 3. Quia nulla exinde injuria infertur parti, cum Advocatus cauſam non definiat, ſed decidendam relinquat Judici juxta merita, omnibus auditis: *v. prop. 3.* ab Alex. VIII. *damn.*

123 Dixi: *ad damna utriuſque partis*: Nam tenetur reſtituere parti contrariæ, quia fuit illi cauſa poſitiva damni: Clienti verò per omiſſionem, quatenus ignorantem non monuit, ad quod ex officio tenebatur. Si verò cliens erat conſcius de injuſtitia cauſæ, tunc non tenetur illi reſtituere.

124 Item peccat, & pariter ad reſtitutionem utrique parti tenetur, ſi defendat articulum juſtum cauſæ injuſtæ, ut ſic partem contrariam impediat, vexet, pervertat, &c. Vel ſi in progreſſu cauſæ injuſtitiam noſcat, & clientem non moneat, ſed cauſam proſequatur. Buſem. *De Officio Advocati.*

125 Peccat contra juſtitiam, & ad reſtitutionem

nem damnorum tenetur, ſi rationes, aut ſecreta cauſæ juſtæ clientis Parti contrariæ aperiat: Si imperitus munus Advocati exerceat. Si cum præjudicio clientum cauſarum expeditiones notabiliter differat. Si ſupra vires plures acceptet, quàm expedire poſſit: Niſi cliens ſuper hoc monitus, attenta eximia Advocati peritia, ſit contentus.

Demùm peccat, Si utrique Parti in eadem cauſa patrocinetur: Vel in eadem cauſa, in qua eſt Judex aut Aſſeſſor, agat Advocatum, Buſem. *cit.*

DE PROCURATORE, SECRETARIO, NOTARIO, &c.

126 EAdem reſpectivè dicenda veniunt. Procurator peccat, Si nomine Clientis juret, ab eo non informatus, cum periculo pejerandi. Si ſuadeat Reo, aut Clienti legitimè interrogato, ut veritatem neget. Si adducat partes ad concordiam iniquam; ſi petat terminos impertinentes, aut dilationes ſuperfluas.

Secretarius peccat, Si juramentum violet. Si arcanum prodat. Si dicta teſtium fideliter non tranſcribat, ſed imminuat, exageret, mutet.

Notarius publicus peccat, Si juramentum violet. Si teſtamentum hominis uſu rationis deſtituti ſcribat. Si ſolemnitates neceſſarias ex culpa omittat. Si acta negligenter cuſtodiat. Si dicta teſtium ante eorum publicationem parti contrariæ aperiat. Si ſententiam non jam publicatam manifeſtet. Si acta, ſeu inſtrumenta, maximè legata continentia, parti petenti occultet. Buſem.

DE REO, ET TESTIBUS.

FUſè dictum eſt *in Juramento Judiciali. Reſtrictione mentali, in 8. Præc. Dec. & in tomo 2. De Monitoriis.*

DE REO CIRCA FUGAM POENÆ.

127 HÆc tradit Buſemb. *lib.4.cap.3. dub.8. art. 2.*

„ Reſp. Quando ſententia eſt materialiter injuſta, lata tamen ſecundùm allegata, & probata; etſi in conſcientia non obliget, non poteſt reus Judici poſitivè reſiſtere, tum ob ſcandalum, tum quia tali caſu judex habet jus ſententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter, Leſſ. Sanc. contra Vict. Bon. Card. de Lugo, *d.4.n.*38.

Dixi, *poſitivè*: quia reo, etiamſi verè reus ſit, licet ante, & poſt ſententiam (quoad mortem, vel pœnam morti æquivalentem, v. gr. perpetuum carcerem) fugere. Ratio eſt, quia quilibet tam magnum jus habet ad vitæ ſuæ conſervationem, ut nulla poteſtas humana obligare poſſit ad eam non conſervandam, ſi ſpes commoda oſtendatur; niſi tamen bonum publicum aliud poſtulet. Leſſ. *l. 2. c.* 31. *d.* 5. Unde reſolves.

1 Regulariter reo licet fugere, etiamſi cuſtos carceris grave damnum inde paſſurus ſit (ſaltem niſi juraverit ſe manſurum) quia utitur ſuo jure, & nulli facit injuriam. Filliuc. *t.*40. *c.* 4. *n.* 274. Azor. Leſſ. *d.* 5. *n.* 31. niſi tamen charitas aliud ſuadeat; ob damnum cuſtodis præponderans, V. Bon. *d.*10. *qu.*3. *p.*2. *n.*13. Leſſ. *l.c.*

2 Multò magis licet fugere, ne capiatur vel etiam à miniſtro apprehendente, ſe excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *ibid.* & Reg. *l.*24. *num.*4.

3 Licet etiam, ſaltem in foro conſcientiæ cuſtodes (præciſa vi, & injuria) decipere, tradendo v.g. cibum & potum, ut ſopiantur, vel procurando, ut abſint; item vincula, & carceres effringere, quia cum finis eſt licitus, etiam media ſunt licita. Et licèt alii captivi per effractum parietem ſimul elabantur, non tenebitur de damno, quia tantùm eſt ejus cauſa per accidens, cum jure ſuo utatur. Nec refert, quòd leges & magiſtratus quidam tales effractores graviter puniant: id enim fit, quòd vel contrariam ſententiam ſequantur; vel ex præſumptione, quòd vim intulerint cuſtodibus; vel quòd propter bonum Reipub. ea pœna ſtatuta ſit. Filliuc. *l. c.* Tan. *d.* 4. *qu.* 4. *dub.* 5. ex aliis multis: V.C. de Lugo *d.*40. *ſeſſ.*4.

4 Illis, qui non ſunt miniſtri juſtitiæ, licet non ſolùm conſilio juvare reum, ut fugiat, ſed etiam ſuppeditatis inſtrumentis, v.g. funibus, lima, &c. quia finem alteri licitum illi ſuadere, & ad eundem media proponere licet. Leſſ. *l. c. d.*6. *n.*30. Tanc. *l. c.* Syl. Turr. Vaſq.

5 Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut habet communis; tum quia executio ipſa effractionis ſoli reo licita eſt, propter jus vitæ conſervandæ; tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat. Leſſ. *l. c.* Bon. *d.*10. *q.*3. *p.*1. „

CONSCIENTIA SCRUPULOSA,

128 SEu ſcrupulus, eſt inanis apprehenſio, & hinc ortus timor, & anſietas, alicubi eſſe peccatum, ubi non eſt. Dicitur inanis apprehenſio, quia oritur ex injuſtis, aut levibus motivis; & eſt cum incertitudine, & magna formidine alterius partis, adeoque torquet animam. Nec differt à ſuſpicione, quæ eſt inchoatus, & imperfectus aſſenſus ad unam partem inclinans.

129 Cauſa ſcrupuli ſæpè eſt ignorantia, ſæpè humor melancholicus, & tunc dicitur puſillanimitas conſcientiæ, quæ contingere ſolet etiam in viris doctis, præſertim quoad proprias actiones.

130 Signa conſcientiæ ſcrupuloſæ, ſunt 1. ſi poſt peritorum, aut prudentis Confeſſarii judicium, non acquieſcat, ſed adhuc maneat anxius, & inquietus. 2. Inconſtantia in mutando frequenter de eadem re judicium, 3. Frequens formam varietas in eadem re apprehendenda, 4. Multiplicitas reflexionum impertinentium circa innumeras rei circumſtantias, 5. Experientia, quòd ſæpius talia ſine gravi fundamento apprehenderit, licèt quoad alienas conſcientias reſolutus, & intrepidus ſe habuerit.

131 Remedia conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt plura, 1. & principaliter, eligere Confeſſarium peritum,

ritum, aut virum doctum, & ejus conſilio, & judicio, proprio judicio poſtpoſito, firmiter acquieſcere; nec illud in examen adducere, etiam ſi ſcrupuloſus ſit vir doctus, 2. Fugere otium, & vagas cogitationes, quia ſunt ſcrupulorum fomentum, 3. Nil judicare mortale, niſi id certo ſciat, 4. Scire, quòd ex præteritis confeſſionibus nil teneatur repetere, niſi certò ſciat eſſe mortale, aut non eſſe confeſſum; non eſt autem certus, quamdiù dubitat, v. infra requiſita ad peccatum mortale.

132 Et quamplures Doctores addunt, privilegium ſcrupuloſi eſſe, 1. ut non teneantur in agendo ad examen, & diligentiam tantam, quantam alii; ſed ad valdè mediocrem, 2. quod non teneantur confiteri dubia, ſed quæ certò jurare poſſunt, quòd commiſerint, ac conſenſerint, & non ſint confeſſi.

133 Ratio eſt, quia in ſcrupuloſo, ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, ut non poſſit rectè rem examinare; & magis turbatur, quantò magis in illa anſietate perdurat; non tenetur autem quis integritatem materialem confeſſionis procurare cum tanto damno anxietatis perpetuæ: imò cum periculo majoris mali, nam ſi contemnendo ſcrupulos, per præfata remedia ſe exponit ſcrupuloſus ad aliquod periculum peccati materialis, illum non contemnendo ſe exponit majori periculo, nempè periculo quamplurium peccatorum formalium; nam ſcrupuloſus ſuis ſcrupulis innumeras obligationes indebitas ſibi efformat, quas non habet vir ſani intellectus; & ita dum eſt anxius in vitandis peccatis, eadem via ad illa ſe exponit, quoniam ſuæ humanæ fragilitati ad labendum obnoxiæ innumera præcepta nõ vera multiplicat.

134 Quæ ratio eſt maximè à ſcrupuloſo attendenda, quia eſt efficaciſſimum remedium, ut ex ſe ſcrupulos omninò deponat.

135 Non depoſita, ſed ſtante conſcientia ſcrupuloſa, ſi non judicet quis eſſe ſcrupulum, peccat, ſive contra, ſive juxtà eam operetur; quia tunc tranſit in conſcientiam erroneam vincibilem, ac proindè eodem modo eſt de ea diſcurrendum: *v. à n. 9.* At ſi putet, involuntarias actiones, aut omiſſiones contra præcepta, eſſe peccata, non peccat, quia non ſunt liberæ, & repugnat peccatum, quin ſit voluntarium, & liberum.

136 Licet autem operari cum conſcientia ſcrupuloſa, ſeu manente ſcrupulo, ſi judicetur eſſe ſcrupulus, & contemnatur; nec tunc quis dicitur operari contra conſcientiam, quia conſcientia ſcrupuloſa non eſt verè, & propriè conſcientia, niſi tranſeat in erroneam, ſed eſt umbra conſcientiæ, utpotè falſis, aut inſufficientibus motivis innixa; hinc qui ex præmiſſis ſignis, vel ex Confeſſarii judicio ſufficienter ſcit ſe eſſe ſcrupuloſum, prudenter contra ſcrupulum agit; imò illum debet firmiter contemnere, & reſolutè, ac intrepidè contra eum operari, ut ſatis conſtat ex ratione præmiſſa; eò maximè quia major eſt ſcrupuli materia, ſcrupulis non reſiſtere. Nec ſcrupulus excludit judicium practicum probabile, aut certum, quod contra eum ſit operandum. Et tunc conſcientia ſcrupuloſa tranſit in conſcientiam rectam, non ratione ſui directè conſideratæ, ſed ratione ultimi judicii practici ſupra illam reflexi, quo ſcrupulum patiens judicat, licitè, & prudenter ſuam conſcientiam ſcrupuloſam cognitam, eſſe firmiter contemnendam, & contra eam operandum; quod judicium practicum eſt rectum, & moraliter certum; adeoque dicitur conſcientia recta, & dictamen prudens contra imprudens.

137 Si probabiliter judicetur eſſe ſcrupulus, necne, tunc conſcientia ſcrupuloſa tranſit in conſcientiam probabilem, adeòque eſt uti de ea diſcurrendum.

138 Demùm, qui eſt ita perplexus, ut utrumque oppoſitorum judicet eſſe peccatum, & non cognoſcat eſſe ſcrupulum, vel quia non habet, quem conſulat, vel quia ignorat præfata remedia, vel quia eſt ita ſcrupulis datus, ut iis non obſtantibus, adhuc maneat dubius, an id ſcrupulus ſit, necne, ac proinde ſe reſolvere neſciat: tunc conſcientia ſcrupuloſa tranſit in conſcientiam dubiam, adeòque eſt uti de ea diſcurrendum, ut à *n.* 17. debes igitur eligere id, quod minus tibi obligare videtur. Quod ſi neque valeas diſcernere, quod ex duobus appareat minus, tunc potes eligere, quod vis, quia cum neceſſarium ſit rem facere, vel omittere, ex neceſſitate peccares, quod implicat: *v. n.* 31. & 70.

139 Cæterùm præmiſſæ doctrinæ, ac rationes ſunt tantæ virtutis, & claritatis, ut minimè veriſimile ſit, quòd intellectus iis attentis, non valeat faciliter per ſe reſolvere, niſi dicas eum rationis expertem.

140 De conſcientia tractant Scotus in 2. *d.* 39. *qu.* 2. Mactrius *in Theol. moral. diſput.* 1. Buſem. *lib.* 1. *tract.* 1. Diana *p.* 2. *tr.* 13. *p.* 4. *tr.* 3. & alibi, Bonac. *to.* 2. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 3. Cardenas *de dubio, & opinione probabili.* Caſtropal. *tom.* 1. *tr.* 1.

CAPUT II.

DE LEGIBUS, ET PRÆCEPTIS IN GENERE.

Regula externa actuum humanorum.

QUID, ET QUOTUPLEX SIT LEX?

141 L*Ex eſt voluntas ejus, qui præeſt populo, debitè promulgata, cum intentione obligandi ſubditos.*

142 Dividitur in naturalem, & poſitivam; naturalis eſt voluntas Superioris præcipiens, vel prohibens id, quod judicat habere convenientiam, aut diſconvenientiam ex propria natura terminorum; quæ prout eſt in mente divina, dicitur lex

B 2 æter-

æterna; prout autem inferitur nobis per lumen naturale, dicitur lex naturalis. Poſitiva eſt voluntas Superioris præcipiens, vel prohibens id, quod non judicat habere convenientiam, aut diſconvenientiam ex natura propria terminorum. Quæ ſi eſt voluntas divina, dicitur lex poſitiva divina; ſi humana, dicitur lex poſitiva humana.

143 Unde lex poſitiva à naturali differt, quia in naturali objectum ex ſe, & ab intrinſeco habet, quòd ſit conveniens, aut diſconveniens, bonum, aut malum. In lege verò poſitiva objectum ſolùm à voluntate Superioris habet, quòd ſit conveniens, aut diſconveniens, & quòd ſit obligans. Hinc lex naturalis eſt indiſpenſabilis; talis eſt præcipiens amorem Dei, & veracitatem, prohibens verò odiũ Dei, & mendacium, quia amor, & veracitas ſunt ab intrinſeco bona, odium Dei, & mendacium ab intrinſeco mala, ità ut Deus non poſſit mendacium præcipere. Lex verò poſitiva eſt diſpenſabilis, ſive divina ſit, ut lex quadrageſimalis jejunii, ſive humana de jejunio vigiliarum, & quatuor temporum. Inde neceſſariò debuit Deus prohibere mendacium, liberè tamen potuit non prohibere eſum carnium, & non præcipere quadrageſimale jejunium: & ſic eſus carnium eſt malus, quia prohibitus; mendacium verò eſt prohibitum, quia malum.

144 Lex igitur poſitiva humana eſt voluntas Superioris humani debitè promulgata, cum intentione obligandi, non præſupponens judicium de convenientia, aut diſconvenientia rei ex natura terminorum.

145 Hæc alia eſt eccleſiaſtica, quæ eſt à Superiore eccleſiaſtico, alia ſecularis, quæ à Superiore ſeculari.

146 Quando lex civilis opponitur canonicæ, obſervanda eſt canonica; quia Eccleſia abrogare poteſt leges civiles, non è contra.

147 Subjectum legis eſt homo ſubditus, rationis capax. Hinc infideles non ligantur legibus Eccleſiaſticis, quia non ſunt ſubditi Eccleſiæ, benè verò legibus naturalibus, & divinis.

DE OBLIGATIONE LEGIS.

148 UT lex obliget, quinque requiruntur conditiones, 1. ut ſit à Superiore, 2. juſta, 3. ob bonum publicum, 4. debitè promulgata, 5. & acceptata: *v. num.* 193. 199.

149 Ut obliget ſub mortali, requiruntur duo ſimul, legislatoris intentio, & materiæ capacitas. Hinc poteſt rem gravem ſub levi culpa præcipere, minimè rem levem ſub gravi, *v. to.* 2. *p.* 3. *n.* 12.

150 Lex poſitiva humana, tam Eccleſiaſtica, quàm Secularis, poteſt in conſcientia obligare, ex illo Pauli *cit. n.* 42.

151 Debent tamen Superiores eſſe moderati, & non faciles in multiplicandis legibus præceptivis ſub mortali obligantibus; ac proinde in mente habeant illud Matth. 25. *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt ea humeris hominum, digito autem ſuo nolunt ea movere.* Et D. Thom. *p.* 2. *quæſt.* 107. *art.* 4. apud Tamb. *in Met. miſſ. lib.* 3. §. 8. *num.* 15. *In quibus quidem legibus humanis etiam Auguſtinus Ep.* 119. *cap.* 19. *ait, eſſe moderationem attendendam, ut converſatio fidelium oneroſa reddatur; & infra, Qui Religionem noſtram ſervilibus premunt oneribus, adeò ut tolerabilior ſit conditio Judæorum, qui legalibus ſarcinis, non humanis præſumptionibus ſubiiciuntur.* D. Ambr. *in Pſalm.* 118. *Sunt etiam in nobis, qui habent timorem Dei, ſed non ſecundùm ſcientiam, ſtatuentes duriora præcepta, quæ non poſſit humana conditio ſuſtinere: v. de caſibus reſervatis.*

152 Qui ſcit legem prohibentem, ſed non pœnam, in foro exteriori obligatur ad illam, niſi faciat conſtare ignorantiam.

153 Regulæ & conſtitutiones Religionum non obligantes ad peccatum, non ſunt leges propriè dictæ.

154 Lex non prohibens actum, ſed ſolùm irritans, non ligat ad culpam; unde non peccat, qui profeſſionem, aut matrimonium gravi metu init, licèt ſint irrita. Item non peccat filia renuncians hæreditati paternæ, nec uxor alienans fundum dotale de licentia mariti; & tamen hi contractus irritantur. Leges enim hos contractus irritantes ſunt conditæ in favorem. Mendo. *ver. lex, num.* 23.

DECRETUM IRRITANS,

155 AFficit ignorantes quoad nullitatem actus, quia ſe tenet ex parte formæ actus, juxta dicta de imped. Matrim. minimè quoad pœnas. Fagnanus *in* 1. *lib. Decr. in cap. Non ſine de Arbitr. n.* 51. Donatus *tom.* 1. *par.* 1. *tract.* 9. *Clauſula* 12. *num.* 12.

156 Particulæ irritantes ſunt: *Inane. Nullum. Irritum. Invalidum, &c. ſit, ſi aliter contigerit attentari, fieri, &c.*

QUÆRES

157 *An hæc clauſula*: aliter fieri non poſſit: *ſit irritativa.*

NOn eſſe irritativam, tenent plures apud Pelliz: quia poteſt habere bonum ſenſum, videlicet: *aliter fieri non poſſit licitè*; & odia ſunt reſtringenda.

Dico rectiùs cum Fagnano *in* 1. *lib. Decr. c. cauſam* 8. *de electione num.* 20. *ad* 34. regulariter eſſe irritativam; eſſe autem ſolùm illicitativam, quando aliter reſultaret ſenſus abſonus legis.

Prima pars probatur; quia per talem clauſulam non ſolùm prohibetur actus, ſed adimitur poteſtas, & facultas ad actum; nam particula *Non*, cum ſit malignantis naturæ, quidquid poſt ſe invenit, deſtruit; unde appoſita ſupra ly *poteſt*, deſtruit potentiam, adeóq; reddit rem de jure impoſſibilem, & inde actum nullum.

Secunda pars probatur; quia leges non patiuntur clauſulam ipſis diſſonam. Et tunc eſſet, quan-

quando ex verbis legis colligeretur, eam velle actum ſtare; & tunc ly *non poſſit* æquivalet ly *non debeat*.

158 Declarat Fagnanus exemplo: In Bulla enim Gregor. XV. *Æterni Patris Filius*, *&c.* pro electione ſummi Pontificis, inter alia in §. *Matura itaque*, decernit, *Electionem aliter fieri non poſſe, quàm in conclavi, & eo clauſo, ac poſt celebratum prima die ſacroſanctum Miſſæ ſolitum Sacrificium*. Et tamen Miſſæ celebratio non requiritur ad valorem; nec id intendit Pontifex; nam infra *in §. Quod ſi electio:* ubi ponitur forma electionis cum clauſula decreti irritantis, præfatū requiſitum non repetitur; ex quo clarè colligitur Pontificem non appoſuiſſe illam clauſulam, *fieri non poſſe*, pro forma decreti. Ita *Fagnanus*.

STYLUS CURIÆ,

159 Magnam facit authoritatem, ſed non obligat ubique, niſi ſit aliqua Conſtitutione Papæ roboratus; Mendo *cit.num.*57. Et ſpecialiter id docet Donatus *tom.*1.*part.*1.*tract.*13. *q.*17.*n.*26. de ſtylo Curiæ ſeu S.Pœnitentiariæ abſolvendi, & diſpenſandi cum Religioſis, in caſibus, ſuper quibus ex privilegiis poſſunt Superiores Regulares, dicens, id fieri ad majorem cautelam; vel quia recurrens poteſtatem ſui Prælati ignorat.

PUERI

160 Ante uſum rationis, qui communiter eſt poſt ſeptennium, nullis ligantur legibus. Poſt uſum verò rationis obligantur præceptis naturalibus, divinis, & Eccleſiaſticis, confitendi ſemel in anno, abſtinendi à carnibus, ovis, & lacticiniis diebus vetitis, &c. Vide *de caſibus reſervatis*, *& de excom.*

LEGISLATOR,

161 Leges, quæ æquè congruunt legislatori, & ſubditis, etiam legislatorem, ſeu Principem, obligant, non vi coercitiva, & quoad pœnam, ſed vi directiva, & ad culpam, ex vi juris naturalis, quòd caput debeat ſe conformare cum membris, & ſuo exemplo ſubditos ad obſervantiam promovere; niſi ſecum diſpenſet, aut facultatem ſecum diſpenſandi alteri deleget, ſicut poteſt cum ſubditis. Mendo *cit.num.*24.

VAGI,

162 Qui ſcilicet nullibi domicilium habent, tenentur legibus ſpecialibus loci, ubi ſunt; aliàs nullis legibus localibus ligarentur. *Mendò*. Unde cum illis poteſt Superior loci diſpenſare, cum alium Superiorem non habeant. Buſem. *lib.*1.*tr.*2. *cap.*2.*dub.*3.*cum pluribus*, negat, vagos ad illas teneri, quia non ſunt ſubditi: nec (ait) eſt abſurdum, quòd nullis ſpecialibus locorum præceptis, ſed ſolius juris communis teneantur.

ADVENÆ, PEREGRINI, ET VIATORES,

163 Si non venerint animo habitandi majori parte anni, ſed recedendi, non obligantur legibus, & conſuetudinibus ſpecialibus loci, niſi non obſervando generent ſcandalum; & ſic, ſi adſit ibi præceptum jejunii, abſtinendi à carnibus, &c. non peccant non jejunando, & comedendo carnes, niſi ſcandalum cauſent. Fagnanus *in lib.*3.*decret.c.* *Conſilium* 2. *de obſerv. jejuniorum*, cum pluribus: *v.de caſibus reſervatis*.

Nec tenentur ad leges locales ſui domicilii, dum tranſeunt per loca, ubi illæ non obſervantur, quia ſunt leges affixæ loco. Alloza *ver.lex*, cum Suarez 3.*p.q.*24.*art.*8.

164 Loquendo autem de legibus, & præceptis communibus, alio modo eſt diſcurrendum, unde ait Buſem.

Si domi tuæ conſuetudine derogatum ſit alicui præcepto juris communis, & aliò venias, ubi illud viget, eodem obligaberis. Ratio eſt, quia lex juris communis eſt univerſalis, & obligat omnes ſine ordine ad locum.

Adducit exemplum. Si Hiſpanus tranſeat per Galliam, aut Mediolanenſis tranſeat Roma, non poteſt ille ibi Sabbatis veſci inteſtinis animalium, uti in Hiſpania: Nec iſte primis quatuor diebus Quadrageſimæ comedere carnes, uti Mediolani; quia privilegium illud non eſt perſonale, ſed locale; & jus commune de abſtinentia à carnibus illis diebus, obligat omnes ſine ordine ad locum.

E contra Civis Galliarum, ſi tranſeat per Hiſpaniam, & Civis Romanus Mediolano, poteſt ille Sabbatis inteſtinis animalium veſci: Et iſte poteſt primis quatuor diebus Quadrageſimæ comedere carnes; quia tunc valet privilegium locale, quo frui poſſunt omnes, qui in loco morantur. Unde Peregrini non tenentur præceptis juris communis, ſi non ſint in uſu in loco, ubi morantur. Ita Buſem. & Mendo.

CLERICI,

165 Tenentur ſervare leges civiles, quæ non ſunt contrariæ juri Canonico; nam jus canonicum eſt correctivum juris civilis, in quod adverſatur.

REGULARES,

166 Tenentur ſervare Feſta ſtatuta ab Epiſcopo, *ex Trid. ſeſſ.*25. *c.* 12. At non tenentur ad recitandum officium Clericorum. Item tenentur ad vota, & jejunia ſtatuta ab Epiſcopo; nam cum ſint partes populi, tenentur toti corpori ſe conformare.

167 Non tenentur Mendicantes Synodo Diœceſanæ intereſſe, nec ejus ſtatutis ligantur; quia celebratio Synodi Diœceſanæ eſt unus ex actibus Jurisdictionis, & auctoritatis ordinariæ Epiſcopi: Regulares autem Mendicantes ſunt exempti à juriſdictione ordinaria Epiſcopi, & ſubduntur Capitulis Generalibus.

Niſi ſint Curati, ſeu Parochi; quia tunc tenentur ratione curæ Parochialis, & ejus juriſdictioni ſubduntur, quoad ea, quæ Parochialem

curam, & Sacramentorum adminiſtrationem concernunt, ex Trid. *ſeſſ.25.cap.11.* Fagnanus *in 1. lib. Decr. c. quantum 7. de officio Ordinarii n.51.* Ei tamen ſubduntur quoad vim directivam. Mendo *in Epit. ver. lex nu.28.* & Aloza *ver. lex ſect.3. num.3.*

168 Superiores verò, & Religioſi parvorum Conventuum, vocati tenentur Synodo Diœceſanæ intereſſe, ejuſque ſtatutis ligantur: nam ab Innoc. X. 10. Febr. 1654. & Alex. VII. 30. Martii 1661. Juriſdictioni Ordinarii ſubduntur, ita ut ligentur legibus ſuorum Prælatorum, & Epiſcoporum, & ab utriſque viſitari, corrigi, & puniri poſſint; adeòque erga illos juriſdictio Epiſcoporum, & Prælatorum Regularium ſit cumulativa, ut detur locus præventioni.

169 Conventus parvus eſt ille, in quo actu non degunt de familia ſex ſaltem Religioſi, quorum quatuor ſint Sacerdotes. *Innoc. X. cit. & Declar. Sac. Congreg. die 29. Novembr. 1657. apud Lantuſcam ver. Conventus n. 13. & 14.*

SYNODUS PROVINCIALIS.

170 Nil poteſt ſtatuere contra Concilium Generale, & Regularium privilegia. Fagnanus *in 1. lib. Decret. in cap. quod ſuper his n. 24. & 28. de major. & obed.*

171 Huc liceat afferre, quæ religioſè refert P. Auguſtin. Matthæucci in Officiali Curiæ de Exemptione, &c. *à num. 46. ad 49.*

„ Tandem in favorem Religioſæ humilitatis, dicendum, quòd quamquam Regulares ſint exempti ab jure juriſdictionis Epiſcopalis, ab jure tamen reverentiali non eximuntur, ſed ſub mortali ad reverentiam Epiſcopis exhibendam teneri; *tradit Peyr. §.24. ad Conſt.26. Leonis X. incipit:* Dum intra, in qua §. 24. Pontifex ipſe ſic Regulares alloquitur = Eoſdem inſuper Fratres in virtute Sanctæ Obedientiæ monemus (hoc eſt præcipimus) ut eoſdem Epiſcopos loco Sanctorum Apoſtolorum ſubrogatos, pro debita, & noſtra, ac Apoſtolicæ Sedis reverentia, congruo honore, & convenienti obſervantia venerentur.

Et Epiſcopos monet; = Ipſos quoque Epiſcopos hortamur, ac per viſcera miſericordiæ Dei Noſtri requirimus, ut Fratres ipſos affectu benevolo proſequentes, charitative tractent, ac benigne foveant, ſeque illis minime difficiles, aut duros, vel moroſos, ſed potiùs faciles, mites, propitios, piaque munificentia liberales, exhibeant, ac in omnibus prædictis, tanquam in agro Dominico cooperatores, eorumque laborum participes, prompta benignitate decipiant, eorumque jura omni cum charitate cuſtodiant, atque defendant. =

Et Clement. *frequens de exceſſibus Prælatorum*, enunciatis triginta gravaminibus illatis per Prælatos Religioſis, *§. verum*, Epiſcopos non hortatur, ſed eis præcipit, ut Religioſos charitativè tractent, & foveant, & ſua jura, & privilegia inviolabiliter ſervent.

Quibus, ſive Epiſcopis, ſivè exemptis, in mutuæ dilectionis ſubſidium, ſenſum Concilii Generalis Viennen. per infraſcripta exhibeo.

= Verùm, quia una eſt (*ſunt verba textus*) Regularium, & Secularium, Prælatorum, & ſubditorum, exemptorum, & non exemptorum univerſalis Eccleſia, extra quam nullus omninò ſalvatur, quorum omnium unus eſt Dominus, una Fides, & unum Baptiſma; decet, ut omnes, qui ejuſdem ſunt corporis, unius etiam ſint voluntatis, & ſicut Fratres ad invicem vinculo charitatis ſint adſtricti: Decet igitur, ut & Prælati, & alii tam exempti, quàm non exempti, ſuis juribus ſint contenti, & alter in alterius injuriam non proſiliat, ſeu jacturam. = Clement. allegata. „

172 Inſuper fas ſit mihi, ut Illuſtriſſimis Præſulibus, poſt eorumdem humillimam ſacrarum veſtium deoſculationem, proponam verba Fagnani in relato *1. libro Decr. cap. quod ſuper his 9. de major. & obed. num.29.* ut ſequitur:

„ In primis autem dedecet, ea privilegia violari ab Epiſcopis, quibus Regulares ſubſerviunt, & Coadjutores exiſtunt in prædicatione verbi Dei, in Sacramentorum adminiſtratione, & in cæteris, quæ ad ſalutem pertinent animarum, *ut habetur* in cap. Ex auctoritate 16. quæſt. 1. *& docet S. Thom.* in 2.2. qu.187. art.1. verſ. Sed contra, & qu. 188. art.4. *Quapropter Hoſt.* in cap. Inter cætera n.16. verſ. Hodie tamen ſupra de off. ordin. exagerat valdè dolendum, quòd Epiſcopi non agnoſcant, Regulares eſſe Coadjutores ſuos, adjiciens, Paraclitum providere per Ordinem Prædicatorum, & Minorum; licèt non omnes capiant verbum iſtud, *cujus dictum referunt ibidem Joan. Andr.* num.10. verſ. dicit demum, qui idcircò num. 11. in verb. cooperatores, conqueritur, quòd Epiſcopi noſtri temporis ædificent parietes, & ſubtrahant columnas, &c. *Card.* num.3. *& Silveſt.* in verb. Epiſcopus num.12. verſ. Decimo quæritur. „

QUÆRES I.

173 *Quando lex obliget ſub mortali?*

Certum eſt 1. nec legem purè directivam, nec omnem præceptivam obligare ſub mortali, quia plura videmus in legibus verba præceptiva, quæ ſolùm obligant ſub veniali; unde verba præceptiva debent eſſe talia, ut ex communi fidelium uſu arguant intentionem legiſlatoris de obligando ſub mortali. Talia ſunt hæc verba: *In virtute ſanctæ obedientiæ, ſub obteſtatione divini judicii, ſub indignatione Apoſtolorum, &c. ſub pœna maledictionis Dei, ſub ſtricto Dei judicio, in virtute jurisjurandi, &c.*

174 Certum eſt 2. legem latam ſub pœna excommunicationis majoris latæ ſententiæ obligare ſub mortali, minimè latam ſub excommunicatione minori; quia illa non incurritur niſi ob mortale, iſta ob veniale.

175 Diſ-

175 Difficultas eſt de aliis pœnis.

Prima ſententia affirmat, omnem legem pœnalem obligare ſub mortali, tam civilem, quàm Eccleſiaſticam, ſi materia ſit gravis; quia Superior intendit obligare omni efficaciori modo, quo poteſt, & ſic tam ad pœnam, quàm ad culpam gravem. Quod quamplures negant de lege civili, quia Superiores ſeculares non ſolent obligare, niſi ad pœnam temporalem, minimè ad culpam gravem, niſi id expreſsè exprimant; & conſuetudo eſt, ut ſubditi nullum ſibi ſcrupulum de tranſgreſſione legum civilium faciant.

176 Secunda ſententia tenet, nullam legem civilem pœnalem obligare ſub mortali, ſed ad ſolam pœnam temporalem, niſi expreſsè culpam gravem explicet; idque ob rationem jam relatam.

Item tenet, nullam legem eccleſiaſticam pœnalem, excepta pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ſive pœna ſit temporalis, putà triremium, carceris, inhabilitatis ad Officia, privationis vocis activæ, ac paſſivæ, &c. ſive pœna ſit ſpiritualis, putà ſuſpenſionis, interdicti, irregularitatis, &c. ſive lata, ſive ferenda, & excommunicationis ferendæ, eſſe ſignum obligationis mortalis; niſi quando talis lex ex communi uſu fidelium, & conſuetudine, eſt acceptata, ut obligans ſub mortali: quod debet certò conſtare, nam in dubio ſtandum eſt pro libertate; vel niſi quando talis lex exprimit culpam mortalem, vel expreſsè, ut ſi dicat: *Sub pœna peccati mortalis*, vel per verba æquivalentia *num.* 173. relata.

Cujus ratio eſt, quia allatæ pœnæ poſſunt incurri ob veniale, imò irregularitas, & privatio ſepulturæ aliquando ſine ullo peccato, ut patet in interdicto locali de eo, qui non dedit cauſam interdicto, & tamen eccleſiaſtica ſepultura privatur. Cum igitur hæ pœnæ poſſint explicari pro mortali, & pro veniali culpa, & in odioſis, ac in dubiis benignior interpretatio ſit facienda, ſtandum eſt pro libertate, quòd afferant venialem, niſi aliud expreſsè conſtet, aut conſuetudo dictet: ut in abſtinentia à lacticiniis in diebus Quadrageſimæ, ad quam quidem ex legitima fidelium conſuetudine ſub mortali obligamur. Ita Valentia, & Tamb. *cit.* cum aliis apud ipſos.

177 Probabilior autem eſt prima ſententia, præſertim de lege pœnali Eccleſiaſtica, & de pœna ſpirituali lata; quia non eſt veriſimile, quòd Legiſlator condat legem ob bonum publicum ſub pœna gravi, & in materia gravi, & non intendat obligare ſub culpa gravi, cum pœna fundetur in culpa.

178 Hoc autem locum habet in legibus propriè dictis, minimè in ſimplicibus ordinationibus, & directionibus, quales ſunt Religionum Conſtitutiones, de quibus loquens D. Thomas 2.2. *q.* 186. *art.* 9. *ad* 2. ritè advertit, non omnia, quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti; ſed multa per modum ſimplicis ordinationis obligantis ad ſolam pœnam.

Quod etiam (ait Maſtrius) in pluribus legibus civilibus poteſt habere locum, quando nec ex Legiſlatoris declaratione, nec ex pœnæ qualitate, nec ex damni publici gravitate poteſt clarè dignoſci, an lex aliqua pœnalis obliget ſub culpa: tunc quidem poteſt quis in favorabiliorem partem interpretari, nimirùm non eſſe tam legem, quàm ordinationem obligantem ad ſolam pœnam; talis eſt lex, quæ dari ſolet in ordine ad moderatum uſum veſtium; ad differentiam legis præcipientis, ne extrahantur è Regno triticum, arma, &c.

QUÆRES II.

179 *An lex pœnalis obliget ad pœnam ſtatim ſubeundam?*

RESP. affirmativè, ſi pœna non requirat actionem, ſed conſiſtat in paſſione, ut pœna irregularitatis ex delicto, non petendi debitum ob ſupervenientem affinitatem.

Negativè, ſi pœna actionem requirat, v.gr. ſolutionem pecuniæ, exilium, &c. tunc enim non tenetur ſubire pœnam ante Judicis ſententiam, niſi expreſsè in ipſo jure ſtatuatur, uti ſtatuitur contra eum, qui obtinuit beneficium parochiale, nimirùm, quòd ſi intra annum ſua culpa non ordinetur, teneatur illud dimittere, *Mendo ver. lex n.* 32. Qui ritè addit:

180 „ Aliquando tamen benignè exponuntur leges pœnales, ut intelligatur, ipſo facto incurri pœnam, ideſt, ſtatim ac à judice declaratum fuerit delictum; aliàs delinquens teneretur ſuum delictum declarare, ut pœnam ſubiret, nempè ſimoniacus ſuam ſimoniam, ſi poſt eam commiſſam renunciaret Beneficia; & hæreticus ſua delicta, ſi bona ipſe traderet Fiſco, & his ſimilia. Nec fruſtrà apponitur in lege pœnali clauſula: *Ipſo facto incurrenda.* Etenim ſonat poſt Judicis declarationem de commiſſo delicto, non requiri aliam ſententiam circa pœnam ſubeundam, ſed tunc ipſo facto eam, quæ in lege deſignata eſt, ſubire debere. „

QUÆRES III.

181 *An actus interni ſubdantur legi humanæ Eccleſiaſticæ?*

ET primò quoad actus purè internos, qui externos non concernunt, mihi verius eſt, dari in Eccleſia, nedum poteſtatem juriſdictionis, & voluntariam, quæ in hominis utilitatem, & ad ejuſdem petitionem exercetur, quia ſuper votis, & juramentis purè internis diſpenſat; verùm etiam poteſtatem legiſlativam, & coactivam, quamvis nonnulli eam de facto negent eſſe Eccleſiæ communicatam.

Ratio eſt, quia poteſtas ſupra proprias oves fuit à Chriſto Eccleſiæ communicata illimitatè abſque ulla reſtrictione: *Paſce oves meas*, *Quodcumque ligaveris*, *&c.* adeòque non debet gratis, & ex

pura congruentia reſtringi ad actus externos. Tum quia Eccleſia per ſe reſpicit forum conſcientiæ, & ad eam ſpectat dirigere in viam ſalutis æternæ, & curare de mediis ad eam conducentibus, qualia ſunt non ſolùm actus externi, ſed etiam interni.

182 Hinc Innoc. XI. & Alex. VII. plures opiniones damnant, imò prohibent ad praxim deduci, quæ ſpectant ad ſolos actus internos: tales ſunt: 1. prop. Alex. de actu fidei, &c. & Innoc. 5. 6. 7. de actu dilectionis Dei: 10. & 11. de actu interno dilectionis proximi: 13. 14. & 15. de deſiderio mortis proximi: 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. & 23. de actu fidei. Et *Conc. Trid. ſeſſ.* 13. in Decr. de SS. Euchariſtia, interdicit, ne de SS. Euchariſtia credatur aliter, quàm in decreto definitur; credere autem eſt actus purè internus. In Eccleſia igitur, nedum eſt poſſibilis, ſed etiam de facto datur poteſtas legislativa directa in actus purè internos.

183 Verùm tamen eſt, in exercitio, & praxi non ſemper actus purè internos cadere ſub lege, ſed ſolùm quando præceptum expreſſè, & directè illos intendit; quod conſtare debet ex verbis præcepti; nam regulariter Eccleſia non ſolet præcipere actus purè internos; hinc hæreſis purè mentalis, eſto poſſit directè cadere ſub lege, & cenſura Cœnæ, de facto non cadit, quia lex de hæreſi formali externa loquitur.

184 Secundò, eſt actus internus per ſe conjunctus cum externo, in quantum eſt neceſſarius, ut ponatur entitas phyſica actus externi, & ut actus externus ſit humanus; & iſti nedum indirectè, (ut volunt quamplures,) ſed etiam directè cadunt ſub poteſtate legislativa Eccleſiæ, imò ita eſt in praxi; Eccleſia enim præcipiendo recitationem Officii, auditionem Sacri, &c. præcipit directè complexum, ſeu actum mixtum ex actu externo recitationis, & actu interno volitionis ejus, præcipit namque actum humanum, ſeu liberum, ad quem eſt neceſſaria volitio libera, adeòque directè præcipit tam recitationem, & auditionem externam; quàm ejus volitionem internam. Hinc lex humana præcipiens actum externum humanum, indirectè prohibet voluntatem efficacem volitionis ſui.

185 Hac ratione peccat mortaliter peccato interno, qui decrevit omittere divinum Officium, aut auditionem Sacri die feſto, etiam ſi poſteà mutata voluntate recitet, aut audiat Sacrum; quia ejus volitio cadit ſub præcepto Eccleſiæ, quatenùs neceſſariò requiritur, ut recitatio, & auditio ſint actus humani.

186 Tertiò, eſt actus internus neceſſarius, ut actus externus habeat honeſtatem moralem, in quantum primariò illum conſtituit in eſſe morali alicujus virtutis. Et iſti pariter, nedum indirectè (ut volunt plures,) ſed etiam directè cadunt ſub poteſtate legislativa Eccleſiæ; imò ita eſt in praxi, quia Eccleſia cum habeat ſuas oves dirigere ad vitam æternam, ad eam ſpectat providere de mediis aptis, ac proindè non tantùm poteſt præcipere actus externos humanos, ſed etiam ut involventes aliquam honeſtatem, & bonitatem moralem alicujus virtutis; & tunc directè præcipit totum complexum ex actione externa humana, & ex actu interno conſtituente illam in eſſe honeſtatis ab Eccleſia intentæ, & ſine quo honeſtatem non haberet.

187 Hac ratione non ſatisfacit quis præcepto annuæ confeſſionis per confeſſionem voluntariè nullam, nec præcepto communionis in Paſchate per Communionem ſacrilegam; quia Eccleſia præcipit confeſſionem veram, quæ ſcilicet habeat honeſtatem virtutis pœnitentiæ, & reconciliare peccatorem cum Deo, qualis non eſt confeſſio ficta, & voluntariè nulla; unde eo præcepto Eccleſia directè præcipit actum externum Confeſſionis, & actum internum veri doloris de præteritis culpis, & veri propoſiti de futuris vitandis; quia hic actus internus eſt neceſſarius ad honeſtatem confeſſionis ab Eccleſia intentam, & eam primariò conſtituit in eſſe virtutis pœnitentiæ.

De Communione etiam habetur *in cap. Omnis utriuſque ſexus: Suſcipientes reverenter ad minùs in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum*, & in Trident. *ſeſſ.* 13. *cap.* 7. *Cavere ille debet, ne abſque magna reverentia, & ſanctitate ad id percipiendum accedat: v. prop.* 14. *ab Alexan. VII. damn. & prop.* 65. *ab Innoc. XI. damn. p.* 2. *&* 6.

188 Econtra hæreſis purè externa non ſubjacet excommunicationi Bullæ Cœnæ; quia lex ſub excommunicatione prohibet veram hæreſim, ad quam conſtituendam neceſſariò requiritur error in intellectu cum pertinacia, *v. tom.* 2. *pag.* 63. *num.* 258. *& pag.* 87. *num.* 281. Quartò, eſt actus internus, qui licèt afferat aliquam honeſtatem moralem actui externo, ſupponit tamen illum jam primariò conſtitutum in eſſe morali alicujus virtutis; unde actus internus non dicitur neceſſarius ad honeſtatem actus externi, ſed illi conferre honeſtatem, & bonitatem accidentalem: & iſti etiam directè cadunt ſub poteſtate legislativa Eccleſiæ, licèt nonnulli negent. Apertè ſequitur ex rationibus primæ, & tertiæ aſſertionis, *n.* 181. & 184.

189 Verum tamen eſt, in exercitio, & praxi non ſemper cadere ſub præcepto, & lege, ſed ſolùm quando conſtat, præceptum expreſſè eos intendere, ut in ſimili dixi *n.* 183. de actibus purè internis.

190 Hac ratione ſatisfacit præcepto jejunii quatuor temporum, & aliis Eccleſiaſticis, qui jejunat, etiam ſi non jejunet ob motivum obtinendi fructus à Deo, quia independenter à tali motivo, jejunium habet bonitatem primariam ex proprio objecto, nempè temperantiæ, & macerationis, quæ primariò ab Eccleſia intenditur. Tum quia Eccleſia non præcipit expreſſè aliam honeſtatem accidentalem, ſed præcisè ſubſtantiam jejunii; idem dic pariter de aliis præceptis Eccleſiaſticis; unde

illis

illis ſatisfacit, qui ponit ſubſtantiam actus cum ſua honeſtate ſubſtantiali,ſeu primaria ex objecto .

191 Pari ratione ſatisfacis præcepto jejunii , ſi jejunes intendens macerationem, ſed concomitanter, aut conſequenter habeas affectum vanæ gloriæ;quia malitia illa eſt accidentalis , atque concomitans,& actus jam retinet honeſtatem primariam temperantiæ ex ſuo objecto , quam Eccleſia intendit .

192 Si verò urgente aliqua neceſſitate patriæ , v. g. fame, bello, &c.Superior præcipiat,ut ſubditi jejunent , & ut jejunium applicent Deo in patriæ levamen; ad id tenentur ſubditi , nedum jure naturali charitatis , ſed vi præcepti, ſi Superior obligare intendat ſub culpa . Hinc ſubditus ſub mortali tenetur Miſſam juxta Superioris intentionem applicare ex vi præcepti obedientiæ .

QUÆRES IV.

193 *An lex non acceptata obliget in conſcientia?*

Certum eſt 1. præceptum actuale , ut obliget , non expectare ſubditi acceptationem ; quia Superior Eccleſiaſticus habet jus præcipiendi in materia ſibi ſubordinata , independenter à conſenſu ſubditi . Unde difficultas eſt de lege propriè dicta , permanente .

194 Certum eſt 2. populum peccare mortaliter , ſi ſine rationabili cauſa non acceptet legem ſub mortali obligantem . Habetur ex illo Pauli ad Rom. 13. *Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit : & qui reſiſtunt , ipſi ſibi damnationem acquirunt .*

195 Dico , legem non acceptatam obligare . Quia quando dicitur , quòd lex non acceptata non ſit valida , non eſt ſenſus , quòd acceptatio ſubditorum det Superiori poteſtatem ad legem edendam; nam Summus Pontifex, & cæteri Prælati inferiores habent poteſtatem condendi leges independenter à populo, ut liquet ex relato loco Pauli: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit .* Unde poſſunt legem condere populo invito , niſi Prælati inferiores quoad hoc limitentur à Papa . Sed ſolum id dicitur ex rationabili interpretatione voluntatis legislatoris ; rationabiliter enim interpretamur , voluntatem Superioris non eſſe , ut velit adſtringere ſubditos , ſi ipſi rationabilem, & juſtam habeant cauſam non acceptandi . At non rationabiliter interpretamur , eum non velle ligare ſubditos , ſi ſubditi ſine rationabili cauſa, ſed ex proprio libito , acceptare non velint; imò tunc rationabiliter præſumitur Superior in ſubditos ritè indignatus .

196 Hinc concluditur , quòd lex ſine rationabili cauſa non acceptata , non ceſſet obligare;præſertim ſi Superior inſtet pro legis acceptatione , & obſervantia : *v. prop.* 28. *Alex. VII. damn. p.* 2.

197 Si lege non acceptata , Superior non inſtet pro acceptatione , & obſervantia, tunc contra eam habet locum præſcriptio , & conſuetudo , ut in *n.*153.ſive Superior ſciat , ſive neſciat . Nunquam introduci poteſt conſuetudo contra legem, Superiore inſtante , & urgente pro obſervantia legis: *v.n.* 248.

198 Si petas , an toto tempore medio intra decem , aut quadraginta annos, peccent ſubditi , qui contra legem conſuetudinem introducunt ? Affirmat Bonac. quia cum adhuc conſuetudo non ſit firmata , viget lex . Negant Becanus, Maſtrius, & alii, aſſerentes: *Subditos eſſe tutos in conſcientia , quando conſuetudo ita invaluit , ut plerique etiam boni viri eam ſequantur.* Quia tunc rationabiliter præſumitur de Superioris benignitate, quòd non velit , nec patiatur ſubditos per multum tempus in mala conſcientia permanere , & tempus pro conſuetudine fundanda requiritur , præſertim pro foro externo, ut in eo vim habeat .

199 Et Buſemb.addit : Si poſt longum tempus videant non obſervatam , credere poſſunt eſſe ſublatam per præſcriptionem .

Sola igitur lex ex rationabili , & juſta cauſa à majori parte communitatis non acceptata , non obligat , *n.*195.

200 Dicta etiam locum habent pro legibus à Principibus abſolutis latis cum intentione obligandi ad mortale, quorum aliqui , licèt eligantur in Principes , & Reges ex conſenſu populi , electi autem ſunt ab eis independentes quoad leges ferendas ; non enim ſupponuntur electi cum conditione,& conventione, ut leges non condant ſine conſenſu , & acceptatione populi .

QUÆRES V.

201 *An Abbatiſſa, vel Prioriſſa poſſit imponere ſuis Monialibus præcepta obligantia ad mortale?*

Certum eſt cum com.poſſe imponere præcepta obligantia ad mortale , ſi materia ſit gravis, aut ad veniale, ſi materia ſit levis , loquendo de præceptis temporalibus , quæ ſcilicet concernunt finem temporalem , & politicum , nempè rectam Monaſterii gubernationem quoad bonum pacis,diſciplinæ , obſervantiæ, & conſervationis familiæ.

Ratio eſt, quia Abbatiſſæ competit poteſtas civilis , & politica,Oeconomica,& domeſtica, uti matrifamilias, & major,quàm matres habent reſpectu filiorum,quia ei competit virtute Regulæ,& ſubjectionis à Sede Apoſtolica approbatæ ; unde poteſt imponere præcepta ſpectantia ad domeſticam gubernationem obligantia ad culpam gravem , aut levem , ne pax, diſciplina, obſervantia , & conſervatio familiæ corruat .

202 Hinc poteſt præcepta imponere , ne Moniales litteras , aut donaria recipiant , ne ad crates ad colloquendum cum extraneis accedant, ne è ſpeculis , ſeu feneſtris cum exteris per viam tran-

tranſeuntibus colloquantur , (quod quidem ſcandalo eſſe ſolet) aut ibi actus irreligioſos,& immodeſtos habeant .

203 Difficultas cedere præceptis ſpiritualibus, ordinatis ſcilicet ad finem ſpiritualem , ſeu ſupernaturalem .

Et quidem de illis negat Pelliz. *de Mon. cap.* 4. *ſect.*3. Diana *par.*5.*tract.*9. *reſ.*16. *uterque Ledeſma* , & quamplures apud eos ; quia Abbatiſſa, utpotè fœmina , eſt incapax poteſtatis , & juriſdictionis ſpiritualis in ſuas ſubditas;ſed habet ſolam, civilem , & politicam, uti mater familias in ordine ad gubernationem domeſticam ; adeòque non poſſe præcipere Moniali, ut Divinum Officium recitet , Miſſam audiat , & ſimilia, in quantum profectum ſpiritualem ſubditarum concernunt .

204 Similiter , nec poſſe præcipere *In virtute Sanctæ Obedientiæ* , *Nomine Chriſti* , *In virtute Spiritus Sancti* ; quia eſt uſus juriſdictionis ſpiritualis , quam non habet .

205 Unde ſi Abbatiſſa præcipiat ſub peccato Moniali, ut recitet divinum Officium , ſi Monialis omittat ſemel , aut bis , non peccabit graviter ex vi præcepti Abbatiſſæ , ſed ex vi præcepti , quod aliundè omnes Moniales ligat ; quia Abbatiſſa ſolùm præcipere poteſt talem recitationem ob finem temporalem , nempè ob bonam Monaſterii gubernationem , in ordine ad quam omittere Officium ſemel, aut bis, eſt in materia levi . Si verò id præcipiat Prælatus regularis ſuo ſubdito , ſi ſubditus omittat ſemel , peccabit mortaliter ; quia finis Prælati regularis poteſt eſſe ſpiritualis , nempè profectus ſpiritualis ſui ſubditi , in ordine ad quem omiſſio unius officii eſt materia gravis .

206 Abbatiſſa igitur eſt ſolùm executrix regularum , & tantùm imponere poteſt præcepta illa, quæ conducunt ad rectam Monaſterii gubernationem in pace , & ſine ſcandalis . Prælatus verò regularis poteſt in ſuis præceptis etiam profectum ſpiritualem ſuorum ſubditorum intendere ; adeòque poteſt ea omnia præcipere , quæ ad majorem eorum profectum conducunt , dummodò non ſint ſupra, nec præter Regulam , ſed directè , aut indirectè ad illam pertineant . Ita Pelliz.

207 Dico, Abbatiſſam, ſeu Prioriſſam poſſe ſuis Monialibus præcipere, *in virtute Sanctæ Obedientiæ* ; & præcepta formalia , ac ſpiritualia imponere , quæ in conſcientia graviter , aut leviter obligent,juxta gravitatem, aut levitatem materiæ. Melphi *in com. c.*11. *ſtat.*7. *aſſert.* 11. Caſtropal. *tom.*3. *art.*16. *diſ.*4.*par.*2. *num.*3. Rodr. Lezana , & alii apud Dianam , *par.*5. *tr.*9.*reſ.*16.

208 Ratio eſt primo ; quia officium Abbatiſſæ eſt officium Eccleſiaſticum , quod ſi pretio comparetur,erit ſimonia,qualis non eſſet, ſi nulla poteſtas ſpiritualis ei eſſet annexa .

209 Secundò ; quia Abbatiſſa , utpotè fœmina, ſolùm eſt incapax juriſdictionis , & poteſtatis ſpiritualis , quæ ſpectat ad claves, & dependet ab ordine ; qualis eſt poteſtas cenſuras ferendi , abſolvendi , benedicendi , &c.

Poteſtas autem , & juriſdictio præceptiva , & correctiva, non ſpectat ad claves , nec dependet ab ordine,ſed eſt ſuperioritati annexa; unde in ordine Minorum etiam competere poteſt laicis, quia poſſunt ibi eſſe Guardiani .

210 Nec ei repugnat , quia ſpiritualis ; nam (ait Melphi) de facto , gratiam , characterem baptiſmi , & habitus infuſos , qui ſpirituale ſunt , recipit ; ſicque (ex diſparitate non aſſignanda) erit capax poteſtatis juriſdictionis ſpiritualis correctivæ, quoniam ejus uſus , non eſt uſus clavium, nec dependet ab ordine . Tum quia Moniales auctoritate Apoſtolica profeſſionem emittunt , & Obedientiam vovent , ac Regulæ obſervantiam in manu Abbatiſſæ .

211 Non dicas cum Pelliz. *cit.* Moniales ei promittere obedientiam , cujus eſt capax, nempè ut matrifamilias, & quoad ea , quæ ad rectam gubernationem Monaſterii ſpectant ; atque etiam , ſi ſpiritualia Abbatiſſa præcipiat, v. gr. recitationem Officii , Miſſæ auditionem, &c. illa præcipere, non ob finem ſpiritualem , ſed ob temporalem ſolùm , prout ad rectam domeſticam gubernationem Monaſterii ſpectant .

Non enim juvat ; quia gratis dicitur . Nam in manu Abbatiſſæ profeſſionem emittunt , & obedientiam vovent abſolutè , abſque ulla reſtrictione. Et talis emiſſio profeſſionis, & voti magis principaliter , non finem temporalem , ſed ſpiritualem, nempè Religioſarum ſpiritualem profectum intendit:hic eſt finis inſtitutionis Religionum utriuſque ſexus .

212 Illud tamen eſt notandum , utramque poteſtatem præcipiendi , tam temporalem, ut materfamilias , quàm ſpiritualem correctivam,ut Superioriſſa , eſſe ſubordinatam Superiori majori , nempè Ordinario . Unde , ſi hic ei impoſuerit , ut ipſo inconſulto præcepta non imponat,non poteſt, eo inconſulto , imponere . Quod valet Ordinarius facere ; quia in præceptis imponendis requiritur eximia prudentia , quæ non ſolet in mulieribus reperiri : *v. num.*151.

QUÆRES VI.

213 *An Declarationes Sac.Congr.Conc.Trid.in authentica forma exhibitæ habeant vim legis ?*

PRima opinio tenet non habere vim legis , ac proinde non tollere probabilitatem opinionis oppoſitæ, ſed ſolùm eſſe magnæ auctoritatis. Vercelli *tr.*2.*qu.*6. Diana *p.*1.*tr.*10. *reſol.*29. Bonac. *de legib. diſp.*1.*qu.*1.*p.*8.*num.*4.Port. Ver. Cardinalium Declarationes , & alii multi apud ipſos . Quorum ratio præcipua eſt , quia hæ declarationes non publicantur ; non enim affiguntur ad valvas in locis publicis, ut fit in conſtitutionibus Apoſtolicis ; ſed ſolùm traduntur partibus , quarum intereſt ,

tereſt, ſigillo, & ſubſcriptione munitæ: Et de eſſentia legis (ex pluribus juribus) eſt promulgatio, itaut ante illam, lex obligare non poſſit.

214 Secunda ſententia, quam ſequor, docet habere vim legis, ac proindè obligare in utroque foro. Rodr. *qu.Regul.tom.*1.*qu.*11.*art.*2.Miranda *in Man.tom.*2.*qu.*26.*art.*11.Caſtropal.*tom.*1.*tr.*3. *diſp.*5.*p.*3.*§.*1.*num.*6.Fagnan.*lib.*1.*Decr.cap.quoniam* 13.*de conſtit.à n.*6.*& alii permulti apud eos.*

215 Ratio eſt, quia hæ Declarationes fiunt auctoritate Papæ, & illo conſulto, videlicet auctoritate à Papa ipſis Cardinalibus tradita interpretandi Decreta Concilii, ipſo conſulto, ut conſtat ex Bullis Pii IV. *Benedictus Deus* 25. *Jan.* 1563. *Sixti V. Immenſa*, *§.Deo autem Patri*, 21. *Jan.* 1587. Declaratio autem legis facta ab eo, qui à Principe, ſeu legis conditore habet jus interpretandi, non differt à lege declarata, *l.hominis, & rei*, *§.Verbum ex legib.ff.de verbor. ſignif. l.qui teſtamento*, *§. Mulier. ver. argumento*, *ff. de teſtamento*.

216 Declarationes igitur Sac. Congr. Conc. nil aliud ſubſtantialiter ſunt, quàm ipſa Decreta Concilii ex ſe obſcura, dubia, aut malè intellecta; ac proindè eandem vim habent, quam ipſa decreta. Cùm igitur Decreta habeant vim legis in utroque foro obligantis, ita & ipſæ declarationes; nam qualitates omnes legis declaratæ cenſentur ineſſe illius declarationi, *in l. nihil*.

217 Hinc non obſtat fundamentum opinionis oppoſitæ; quia hæ declarationes non ſunt novæ leges, ſed ipſæ leges Concilii. Nec obligatio ad culpam, & pœnam, oritur ex ipſa lege declarante, ſed ex lege declarata; & ideò non expoſcunt ſollemnitatem publicationis; ſed ſufficit illa, quæ facta fuit in ipſius legis editione.

218 Cæterùm (ut advertit Fagnanus) ipſa Congregatio Concilii, quando vult novam legem condere, eam priùs à Summo Pontifice approbatam, & roboratam, ſollemniter publicare facit, ut patet in Decreto *de Apoſtatis*, *& Ejectis*. *De rebus Regularium non alienandis. De Celebratione Miſſarum*, *&c.* Non ſic in legis declaratione; quia hæc non facit novum jus, ſed quod prius erat, manifeſtat.

219 Illud certum eſt, Declarationes, ſeu Decreta S. Congr. Conc. non obligare, niſi conſtent authenticè; ex Decreto ejuſdem Sac. Congr. Conc. apud Lantuſcam *in Theatro Regul. ver. Congregationis Concilii Decreta*, ut ſequitur:

Sacra Congr. Conc. ex ſpeciali juſſu Urbani VIII. mandat, & præcipit, hujuſmodi declarationibus tam impreſſis, & imprimendis, quàm manuſcriptis, nullam fidem eſſe in judicio, vel extrà, à quoquam adhibendam, ſed tantùm illis, quæ in authentica forma, ſolito ſigillo, & ſubſcriptione Eminentiſs. D. Card. Præfecti, & Secretarii ejuſdem Congregationis pro tempore exiſtentium, munitæ fuerint. Die 29. *Auguſti* 1621. *prout in Regeſto hujus Congregationis*, *fol.*124.

220 Idem diſponit S. Congr. Rituum pro Decretis ejuſdem S.C. Rituum.

METUS

221 Gravis cadens in virum conſtantem: metus, inquam, aut periculum non levis, ſed gravis damni, nempè vitæ, mutilationis, infamiæ, aut jacturæ bonorum, qui non leviter, ſed probabiliter, & prudenter timetur, excuſat à præcepto poſitivo, ſive humano, ſive divino; ſimiliter & gravis difficultas, aut urgens neceſſitas, de qua in præceptis particularibus; quia leges poſitivæ, etiam divinæ, ſunt accommodatæ humanæ conditioni, juxtà illud Matth.*cap.*11. *Jugum meum ſuave eſt*, *& onus meum leve*.

222 Hinc in tali periculo, aut metu, vel urgente neceſſitate, non tenemur ad jejunium, ad auditionem Miſſæ die feſto, ad integritatem materialem confeſſionis, ad ſolutionem decimarum, ad non communicandum cum excommunicato vitando, &c.

223 Non excuſat autem, ſi id cedat in majus Reipublicæ damnum, aut ſi ad tranſgreſſionem legis cogamur in contemptum legislatoris, Religionis, vel fidei; tunc enim ad obſervantiam legis tenemur, etiam cum periculo vitæ, quia bonum publicum eſt præferendum privato, & contemptus legis, aut fidei, eſt ab intrinſeco malus. Conſtat exemplo Eleazari Machab. *lib.*2.*cap.*6. vide dicenda de charitate, *& tom.*2. *num.*420.

224 Eadem ratione metus gravis non excuſat à præcepto poſitivo divino reſpiciente bonum commune ſtatus Eccleſiæ, qualia ſunt omnia præcepta poſitiva Chriſti, ad adminiſtrationem ſacramentorum pertinentia, uti eſt ſigillũ confeſſionis, conſecratio in duplici ſpecie, confectio ſacramentorum ſecundùm debitam materiam, & formam.

225 Item non excuſat à præcepto naturali negativo prohibente rem ab intrinſeco malam, & quæ nulla valeat ratione cohoneſtari; quia hæc non poteſt per metum malitia ſpoliari: hujuſmodi ſunt odium Dei, negatio etiam purè externa fidei, mendacium, pollutio voluntaria, acceſſus ad non ſuam, occiſio directa innocentis, &c. unde ob metum mortis non licet mentiri, &c.

226 Occiſio indirecta innocentis poteſt ſæpè excuſari, ut evenit in eo, qui occidit aggredientem injuſtè; in milite, qui juſtè bellum gerens, emittit globum tormentarium, & interficit ſimul cum hoſtibus pueros innocentes; & in eo, qui fugiens perſequentem, puerum innocentem, quem vitare non poteſt, conculcat in via: in his namque, & ſimilibus caſibus excuſatur à culpa, & cohoneſtatur occiſio innocentis; quia non alterius occiſio, ſed propriæ vitæ, quæ alienæ prævalet, juſta defenſio intenditur, per accidens autem contingit mors innocentis.

227 Ea-

227 Eadem ratione metus gravis nedum non excuſat à culpa committentem, ſed neque proximè cooperantem ad actiones intrinſecè malas, & quæ nulla valeant ratione cohoneſtari: Hinc Innoc.XI. damnavit prop. 51. *Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandum virginem,&c. non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta, nè à domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, &c. v. prop. 51.*

228 Ubi Pontifex ſupponit, famulum eſſe ſcientem mali, & non eum damnat in dubio,nam in dubio mali poſſeſſio ſtat pro innocentia; & ex jure quilibet eſt præſumendus bonus, niſi certò conſtet, quòd ſit malus.

229 Ulteriùs propoſitio metum notabilis detrimenti explicat, videlicet, *ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur*. Unde in terminis propoſitionis damnatæ non videtur comprehendi metus notabilioris detrimenti, putà aſſiduarum vapulationum, mortis, &c.

230 Cæterùm dico, non licere famulo ob metum notabilioris detrimenti cooperari ad ſtuprum heri, &c. tenendo ſcalam, &c. quia talis cooperatio non eſt remota, ſed proxima; & actio illa famuli, licèt in ſe abſolutè conſiderata ſit indifferens, hic, & nunc eſt proxima, & determinata ad malum; unde ſicut commiſſio actionis ab intrinſeco malæ, ex nullo metu poteſt cohoneſtari, ita nec cooperatio proxima, & hic & nunc determinata ad eandem actionem ab intrinſeco malam, cujuſmodi eſt ſtuprum, &c. quoniam actus eſſentialem malitiam ſumit ab objecto, & in caſu idem objectum ab intrinſeco malum, eſt commiſſionis, & cooperationis proximæ objectum.

231 Dixi in *n.*227.& quæ nulla valeant ratione cohoneſtari,quia dantur aliquæ actiones ab intrinſeco, quæ in aliquibus circumſtantiis poſſunt aliqua ratione cohoneſtari, in quantum amittunt rationem formalem intrinſecè malam: hujuſmodi eſt furtum, quod eſt ablatio rei invito rationabiliter domino; poteſt autem dari caſus, ut ablatio rei non ſit invito domino, aut ſi invito, non rationabiliter invito, & tunc ablatio rei amittit malitiam intrinſecam furto, quia amittit rationem formalem furti, ut melius, cum de furto, & reſtitutione; non ſic eſt ſtuprum, quod quidem ita eſt intrinſecè malum, ut nulla valeat actione cohoneſtari.

LEX HUMANA CESSAT

232 PLuribus modis, 1. per diſpenſationem, aut abrogationem factam à legislatore, vel ejus ſucceſſore. Non poteſt inferior abrogare legem Superioris, aut diſpenſare, niſi ex delegatione Superioris.

Vel niſi tales ſint circumſtantiæ, ut habeat locum Epikeja de præſumpta intentione, & voluntate Superioris ita ut aliàs Superior eſſet crudelis. De quo fusè dicitur,*de diſpenſationib. in matrim.*

233 Epikeja reſpicit caſus particulares, ſicut lex communes.

234 Secundò, ſi ceſſet finis adæquatus legis; minimè, ſi partialis: Hinc ceſſat obligatio correctionis fraternæ reſpectu alicujus perſonæ individuæ,quando emendatio nõ ſperatur:*v.tom.2.n.*430.

235 Tertiò, per præſcriptionem, aut conſuetudinem in contrarium: *v. à n.* 244.

236 Quartò, ſi lex ſit fundata in præſumptione, ſi de contraria veritate conſtet, ceſſat lex, quia præſumptio cedit veritati. Unde ſi lex ſit edita ad aliquod malum vitandum, ſi in aliquo caſu cognoſcatur,nullum ejus eſſe periculum, ceſſat lex. Com.

CONSUETUDO

237 *Eſt jus non ſcriptum, ortum ex longo, & continuo uſu.*

UT conſuetudo habeat vim legis, requiritur, quòd ſit rationabilis, de conſenſu Principis, aut legitimè præſcripta: *Rationabilis* dicitur, ſi non ſit contra jus naturale, divinum, contra Religionem, contra Eccleſiæ libertatem, ſed de materia honeſta, & utili communitati.

238 Actus, ex quibus oritur, debent eſſe cum frequentia, voluntarii, publici, & notorii. Quæ conſuetudo debet eſſe à toto populo, & communitate, aut ſaltem à majori, & ſaniori ejus parte frequentata.

239 Conſuetudo eſt triplex, 1. *ſecundum legem*, & hæc dicitur, *optima legem interpres*, 2. *præter legem*, 3. *contra legem*.

240 *Conſuetudo præter legem*. Eſt, quæ novam obligationem inducit. Ad hanc, ut ad mortale obliget, requiritur, quòd ſit introducta à toto populo, aut majori, & ſaniori ejus parte, cum animo ſe obligandi ad mortale. Hinc conſuetudo abſtinendi à lacticiniis die Sabbati non obligat ad mortale; quia licet ſit communis, non fuit introducta cum intentione, & animo ſe obligandi ad mortale; ut conſtat ex communi Doctorum mente. Cui non obſtat contrarius ſenſus plurium:quia non eſt ſenſus ſaniorum, ſed plebis, ſimplicium,& mulierum.

241 Inſuper requiritur præſcriptio, ad quam expoſcitur, & ſufficit decennium, ſive ſit conſuetudo civilis,ſive Canonica, ſeu Eccleſiaſtica,etiam ſi princeps ſit abſens.

242 *Conſuetudo contra legem*. Eſt abrogativa, & deſtructiva legis. Non poteſt dari contra legem divinam, jus divinum; contra jus naturale, & gentium;quæ ſi detur,dicetur abuſus, & corruptela extirpanda.

Hinc contra vota non poteſt dari præſcriptio; quia licet importent obligationem humanam ab homine factam, concernunt jus divinum, cum *Votum ſit promiſſio facta Deo*.

243 Po-

243 Poteſt autem dari (ſi habeat conditiones requiſitas) contra leges civiles, Eccleſiaſticas, & Canonicas, contra impedimenta dirimentia de jure humano, contra ritus Sacramentorum, minimè contra horum ſubſtantiam, Mendo *in epit. ver. conſuetudo n.* 20. Gobat. *tom.*1. *tr.*9.*n.*23.

244 Hæc poteſt dupliciter introduci. 1. Per viam *Conniventiæ*, ex conſenſu ſaltem tacito Principis, ſeu legiſlatoris, eo ſcilicet ſciente, & tolerante, cum faciliter contradicere poſſet, ſi vellet. Et tunc non requiritur rigoroſum tempus præſcriptionis, ſed ſufficit, quòd tanto tempore conſuetudo ſit continuata, quantum viris prudentibus ſufficit, ad rationabiliter judicandum, Principem in eam conſenſiſſe.

245 Hac ratione, ut lex dicatur non uſu recepta, nec inde acceptata, & non obligare, non requiritur decennium; ſed ſufficit, quod non fuerit obſervata, ſciente Superiore, ſeu legiſlatore tolerante, & non contradicente, cum faciliter poſſet, Verricelli *tr.*3. *qu.*2.*n.*32.*&* *tr.*8.*qu.*52.*nu.*9.

246 Secundò. Per viam *Præſcriptionis*, videlicet ignorante, & neſciente Principe. Et tunc ultrà recenſitas conditiones requiritur tempus decem annorum contra legem civilem, quadraginta verò annorum contra legem Canonicam, & Eccleſiaſticam.

CONSUETUDO.

247 Poteſt tollere pœnam, imò irritationem actus, & non obligationem legis quoad culpam. Hac ratione plures pœnæ ſunt abrogatæ. Pirhing. *lib.*1.*tit.*4.*de Conſuetud.* §.8. quia tantùm poteſt conſuetudo, quantùm lex ſcripta, ſi requiſitas habeat conditiones.

248 Lex, ſi exprimat, quòd non poſſit per conſuetudinem contrariam abrogari, non poteſt per eam derogari; quia non cenſetur conſuetudo honeſta, quæ fuit prohibita. Solùm poteſt derogari, ſi circumſtantiæ legis ſint mutatæ, ut prudenter judicetur, legislatorem conſentire in conſuetudinem eam derogantem: *v.num.*197.

249 Per legem univerſalem non derogatur conſuetudo, niſi de ea fiat expreſſa mentio, ſicut nec privilegium.

250 Nec conſuetudo immemorabilis (*illa* ſcilicet, *de cujus initio non extat memoria hominum*) derogatur per legem derogativam conſuetudinis, niſi de ea fiat ſpecialis mentio. Quod Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſſæ* 33.*n.*2. Barboſa *de clauſulis clauſ.* 87.*n.*8.& Anton. à Spir. S. *conſult.*2.*n.*17. dicunt, eſſe verum, quando ratio, & finis derogationis conſuetudinis non eſt idem in conſuetudine immemorabili, quam in memorabili.

251 Si Conſuetudo contra legem conſiſtat in omiſſione actus, ut præſcribat contra legem, non ſufficiunt *actus negativi*, quatenùs ſcilicet nunquam ſe obtulit occaſio exequendi actus legis; ſed requiruntur *actus privativi*, quatenùs ſe obtulit occaſio exequendi actus legis, & hoc non obſtante fuerunt omiſſi. Mendo *ver. lex.*

QUÆRES

252 *An ad derogandum legi per conſuetudinem requiratur bona fides?*

Certum eſt, non requiri bonam fidem, ſi ſit ſermo de conſuetudine introducta per viam *Conniventiæ*: quia tunc derogatio legis non procedit ab ipſis actibus contrariis, qui quidem facti cum ſcientia legis contrariæ, in principio, in fieri conſuetudinis fuerunt mali: ſed à conſenſu ſaltem tacito legiſlatori, qui ſciens, & potens faciliter contradicere, ſi vellet, tolerat, & non contradicit.

Sed difficultas eſt de derogatione per viam *præſcriptionis*.

253 In qua re aliqui apud Pirhing. *lib.*1. *tit.*4. *de Conſuet.* §.8. tenent, non requiri bonam fidem; quia ſicut conſuetudo, ut obliget, requirit, quòd ſit introducta animo obligandi; ita pariter, ut deroget legem, requirit, quòd ſit introducta animo eam derogandi, & conſequenter cum cognitione legis, & cum ſcientia, quòd actus ſit contra legem: cum autem bona fides excludat ſcientiam, ſequitur, quòd abrogatio legis per conſuetudinem non compatiatur cum bona fide.

254 Dico. Abrogatio legis per conſuetudinem introductam per viam puræ præſcriptionis non poteſt haberi ſine bona fide. Pirhing. *cit.* & eſt probabilior ſententia. Probatur; quia poſſeſſor malæ fidei non poteſt præſcribere, nam ad præſcriptionem requiritur bona fides.

255 Ad hoc igitur, ut abrogatio legis habeatur per viam præſcriptionis, requiritur bona fides, aut quòd cum mala fide ſit conjuncta conniventia Principis, videlicet conſenſus ſaltem tacitus, aut rationabiliter præſumptus legiſlatoris: *vid.n.*197. Gobat. *tom.*1. *tract.*9.*n.*24. Suadetur. Ablatio rei facta ſcienter non eſt legitima, nec excuſat à reſtitutione, niſi habeatur conſenſus, ſaltem rationabiliter præſumptus, domini, quo removeatur à linea furti rei alienæ; igitur ablatio legis facta ſcienter non eſt legitima, nec excuſat ab obſervantia, niſi habeatur conſenſus, ſaltem rationabiliter præſumptus, legiſlatoris, quo removeatur à linea furti juris alieni.

256 Hinc ſequitur, quòd in caſu conſuetudinis introductæ per viam puræ præſcriptionis non derogetur lex à principalibus, qui mala fide contra legem egerunt; ſed à ſucceſſoribus, qui quidem agunt contra legem bona fide, putantes ſe non teneri eam legem ſervare, cũ videant illam à ſuis anteceſſoribus non obſervatam: quilibet enim præſumendus eſt bonus, niſi certò conſtet, quòd ſit malus.

De legibus, agunt Scotus *in* 4. *diſt.* 3. *quæſt* 4. *litt.B, diſt.* 44. *quæſt. un. & alibi*. Maſtrius *in Theolog. mor. diſp.*2. Diana *part.*1. *tract.* 10. *& alibi*. Joan. de la Crux, *verb. de legib.* Bonac. *tom.*2. *part.*2. Tamb. *tom.*2 *de meth. miſſæ lib.*3.*cap.*1.§.8.

Pir-

Euſemb. *lib. 1. tract. 2.* Cardenas *in Criſi Theol. tract. 3. diſp. 32. & 34.* & Fagnanus *cit.* Gobat. *pluribus in locis.* Caſtropal. *tom. 1. tract. 3.*

SACRA POENITENTIARIA.

257 *Inſtructio Parochorum, & aliorum Confeſſariorum pro Caſibus, quorum Abſolutio, vel Diſpenſatio ſpectat ad Sacram Pœnitentiariam, ſeu ad Sedem Apoſtolicam.*

CUm ſciam, multos inter Chriſti fideles utriuſque ſexus, ubique locorum exiſtentes, Cenſuris, Irregularitatibus, impedimentis Votorum, & Matrimonii, aliiſque hujuſmodi caſibus ad Sacram Pœnitentiariam, ſeu Sedem Apoſtolicam ſpectantibus, reſpectivè irretitos diù permanere, imò interdum miſerè perire, tanti mali cauſam ex his fontibus provenire comperi.

Primò, quia Parochi, vel alii Confeſſarii, in quorum manibus hujuſmodi Pœnitentes veniunt; ii præſertim, qui ruri, & in pagis extrà Civitates habitant; ſæpiſſimè neſciunt, ad quem in Urbe pro remedio confugiant, qui vel abſolutionis, vel diſpenſationis Litteras à Sacra Pœnitentiaria obtinere iis procuret. Unde fit, ut hac cura depoſita, Pœnitentes, vel ad Epiſcopos, vel ad alios mittant ad quos iſti præ rubore, ac verecundia (Fœminæ præſertim) accedere verentur.

Secundò. Alii verò, qui ſuos habent Romæ Procuratores, tantam pecuniæ vim pro expenſis exigunt, ut hi præ inopia tantis ſumptibus impares omninò recedant; & fortè ſibi perſuadeant, (quod longè pejus eſſet) Sacrum Tribunal Pœnitentiariæ pro dictis Litteris aliquid lucri reportare.

Tertiò. Facit etiam nonnullorum Confeſſariorum incogitantia, ut gratiæ obtentæ irritæ ſint, quia caſus, & caſuum circumſtantias neceſſariò explicandas malè interdum exponunt: quo fit, ut litterarum Executores præmiſſo Pœnitẽtium examine rem aliter ſe habere, quàm expoſita fuerit, comperiant, ac proindè dictas litteras exequi non poſſint. Unde Pœnitentes quaſi deſperati pro novæ gratiæ impetratione remedio privati manent.

Quartò. Accidit etiam non raro, ut Pœnitentes obtentis litteris, non poſſint in ſuis pagis facilè reperire Doctorem Theologiæ, vel Sacrorum Canonum (his enim ut plurimùm litteræ Sacræ Pœnitentiariæ inſcribunt) aut ſaltem ille ſuſpectus ſit, nec etiam in vicinia eos, quippè qui procul abſunt, difficilè adire poſſint: Unde litteræ ſuo carent effectu, ac miſeri Pœnitentes in ſuis ſordibus perſeverare coguntur.

His præmiſſis, cum certum ſit, Sacræ Pœnitentiariæ Tribunal ſalutem dumtaxat animarum intendere, & omnia gratis concedere, exiſtimavi Parochis, & Confeſſariis aliquot capita à me proponi pro remedio indicatorum commodorum.

Primò. Ubi accedit aliquis ad illos caſu quopiam ad dictum Tribunal pertinere laborans, examinent diligenter Pœnitentem, ut rem totam ſincerè aperiat: obſervent genus Cenſuræ: ſcrutentur etiam facti circumſtantias. Item inquirant de Pœnitente, an ſit vir, aut fœmina: An Laicus, aut Clericus, an Regularis, aut Secularis, an Sacerdos, vel in Ordine Sacro, aut ſimplex Clericus, aut Monialis, &c. Item appellent genus cenſuræ incurſæ, & caſum, ex quo incurſa eſt, an publicus, vel occultus. Et circa Irregularitatem videant, an ex delicto, & ex quali delicto, cum ſuis circumſtantiis: an ex defectu, & ex quali defectu; an ex homicidio, aut mutilatione; an ex violatione cenſuræ. In matrimoniis inquirant, quale ſit impedimentum; an reverà occultum, an de contracto matrimonio, vel de contrahendo agatur: Item quid cauſæ allegetur pro diſpenſatione obtinenda; (idem fiat pro votis, ſcilicet, quid cauſæ pro commutatione, & ad quem effectum;) ſed præſertim de Clerici percuſſore diſquiratur, ad Urbem pro Abſolutione ſi accedere non valeat.

Secundò. Habita vera totius cauſæ notitia, ſcribant caſum in charta quocumq; charactere, dummodò legi poſſit; idque ſive latina, ſive qualibet alia cujuslibet Regionis nativa lingua, omiſſis inutilibus, reticito etiam nomine, & cognomine pœnitentis (quamvis nullum ſit periculum, rem, & perſonam prodendi) niſi fortè ageretur de Cenſuris inflictis contra publicos Clericorum Percuſſores, & Duellantes in publicum; tunc enim nomen, cognomen, & Diœceſim exprimant: In occultis verò per ſimplex N. N. proceditur, & caſum ſic inſcriptum directè mittant per poſtam, ſeù communem Tabellarium publicum Romam Majori Pœnitentiario in hunc modum.

Eminentiſſimo, & Reverendiſſimo D. Cardinali Majori Pœnitentiario.

Qui certè pro ſua humanitate, & charitate libenter omnes audiet; jubebit litteras expediri, & reſcribendo mitti curabit.

Tertiò. In Litteris tamen Romam ad eum miſſis ſignificent, quomodo, & qua via reſponſum mittendum ſit per Poſtam, ſeu communem publicum Tabellarium, terminando litteras Eminentiſſimo inſcriptas in hunc ferè modum:

Dignetur Eminentia veſtra reſcribere N. N. in Civitate N. pro tali Oppido N.

Sic autem caſum proponet.

Eminentiſſime, & Reverendiſſime Domine.

N. Sacerdos contraxit Irregularitatem ex homicidio occulto ab eo ob talem, vel talem cauſam clam tali modo patrato, vel procurato in perſona hominis laici. Ab eo tempore non abſtinuit ab exercitio ordinum, vitandi ſcandali cauſa, vel ne ſe proderet; *ſive* abſtinuit, ſed cum diù abſque ſcandalo abſtinere non poſſit, humillimè ſupplicat pro remedio.

N. N. Contraxit matrimonium cum muliere, cujus

cujus matrem anteà carnaliter cognoverat, conſcius, *vel* neſcius impedimenti (quod occultum eſt) quare cum abſque ſcandalo ſeparari non poſſint, humillimè ſupplicat pro remedio.

N. N. Mulier emiſit Votum Caſtitatis perpetuæ: Sed cum adſit, *vel* futurum eſſe prævideat periculum incontinentiæ, humillimè ſupplicat pro diſpenſatione ad effectum nubendi.

Sed cum innumeri ſint caſus, in quibus ſupplicari debet Eminentiſs. Cardinali M. Pœnitentiario, innumera quoque ſunt ſupplicationum Exemplaria, pro quorum notitia hæc indicaſſe ſufficiat.

Denique, ſi in illo Oppido, ſeu Civitate, in qua Eminentiſs. Pœnitentiario (ut præfertur) ſcribitur, non fuerint Confeſſores, Doctores in Jure Canonico, vel Magiſtri in Sacra Theologia, vel ſi adſint, Pœnitens non poſſit de facili induci eis aperire ſuam conſcientiam, cum jam aperuerit alicui Confeſſario non graduato, hoc ipſum in litteris miſſis ipſi M. Pœnitentiario ſignificetur; quod idem ſignificandum eſt, ſi Confeſſarius Gotticum characterem legere neſciat, quia (uti ſpero) de opportuno remedio providebitur.

Quòd ſi fortè aliquando tardaverit reſponſum Eminentiſs. M. Pœnitentiarii, tunc poterunt Confeſſarii, ſeu Pœnitentes iterùm ſcribere, ut ſi fortè fuit deperdita prima *epiſtola*, altera ad manus Eminentiſs. M. Pœnitentiarii perveniat & ex his adjuvante Deo *præmiſſis* omnibus incommodis providebitur, & animas fratrum noſtrorum Deo noſtro lucrabimur. Hortantur Parochi, & Confeſſarii, ad quos præſentes litteræ pervenerint, ſuis Confeſſionariis illas affigere, & aliis quantum poterunt reſcribendo, ſivè typis mandando communicare pro animarum ſalute.

FORMULA I.

258 *Eminentiſſime, & Reverendiſſime Domine.*

N. N. ſub verbo, & promiſſione matrimonii deoſculatus eſt mulierem liberam, & cum ea tactibus impudicis operatus eſt extra vas, ob recenſitam promiſſionem conſentiente; poſteà carnaliter cognovit ejus matrem conjugatam, neſcius ſupervenientis impedimentis, quod eſt occultum: Imò mater, & filia ita ſe habent, ut neutra ſciat delictum alterius. Deindè perfectè defloravit allatam puellam ſub eadem ſpe, & promiſſione matrimonii; quòdque delictum etiam eſt occultum; modò non poteſt abſque ſcandalo, & periculo vitæ, quod ex ejuſdem parentibus utrique immineret, à promiſſione reſilire. Non abſque ſcandalo, quia licèt delictum ſit omninò occultum, tota tamen vicinia putat facta eſſe ſponſalia, & matrimonium expectat. Non abſque periculo, quia mulier relicta, & promiſſione fruſtrata, faciliter in odium converſa, rem ſuis Patri, & fratribus aperiret, ut noviſſimè in caſu prorſus ſimili hìc paucis ab hinc menſibus cum gravi, & lethali damno contigit. Item cum ei Romam accedere non permittatur, tam quia eſt pauper, quàm quia ſic rem aperiret, facti verè pœnitens, humillimè, & in Jeſu Chriſti viſceribus ſupplicat pro remedio, & quàm citiùs pro diſpenſatione ſuper affinitate in primo gradu contracta, ad effectum contrahendi matrimonium cum eadem, cui illud promiſit; nam ex mora grave, & certum ei vitæ periculum imminet. Dignetur Eminentia Veſtra reſcribere N. N. in Civitate N. Interim Orator ad Eminentiæ Veſtræ pedes humiliter provolutus, & pro ejuſdem incolumitate precans ſilet. N. die 12. Julii 1702.

FORMULA II.

259 *Eminentiſs &c. ut ſupra.*

N. N. contraxit ſponſalia cum muliere libera, quam conſentientem priùs ſub ſpe matrimonii defloraverat, cujuſq; matrem, & ſororem conjugatas anteà carnaliter cognoverat, conſcius impedimenti: quod eſt occultum; ac proindè cum abſque ſcandalo, & valdè gravi vitæ periculo, quod ex ejuſdem parentibus immineret, à ſponſalibus reſilire, vel in longum matrimonium protrahere minimè poſſit, atque ei Romam accedere haud permittatur; facti verè pœnitens humillimè, & in Jeſu Chriſti viſceribus ſupplicat pro remedio, & quàm citiùs pro diſpenſatione ſuper affinitate ex duplici parte in primo gradu contracta, ad effectum contrahendi matrimonium cum eadem, cum qua præmiſſa ſponſalia inivit. Dignetur, &c. *ut ſupra.*

FORMA DISPENSATIONIS S. POENITENTIARIÆ.

260 N. N. S. Romanæ Eccleſiæ Presbyter Card. Diſcreto viro Confeſſori Magiſtro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario per Latorem præſentium ab infraſcripto ſpecialiter eligendo, ſalutem in Domino.

Ex parte Latoris præſentium Nobis oblata petitio continebat; quòd ipſe aliàs in facie Eccleſiæ matrimonium contraxit, & ſucceſſivè conſumavit cum muliere, cujus ſororem prius carnaliter cognoverat. Cum autem, & ſicut eadem petitio ſubjungebat, dictus Lator propter impedimentum ex præmiſſis proveniens, nequeat in dicto matrimonio remanere abſq; Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione, & ſeparatio inter ipſum, & dictam mulierem fieri non poteſt abſq; ſcandalo; ad id vitandum, ac pro ſuæ conſcientiæ quiete cupit Lator à præmiſſis, quæ occulta ſunt, & de quibus plurimùm dolet, per Sacræ Pœnitentiariæ officium abſolvi, ſecumque deſuper diſpenſari. Quare ſupplicari Nobis fecit humiliter, ut ſibi ſuper his de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur, qui Pœnitentiariæ D. Papæ curam gerimus, ſupplicationibus hujuſmodi inclinati, auctoritate Apoſtolica Nobis ſpecialiter conceſſa diſcretioni tuæ committimus: quatenus, ſi eſt ita dictum latorem, audita priùs ejus ſacramentali confeſſione, à quibuſvis ſententiis, cenſuris, & pœnis Eccleſia-

ſticis,

ſticis, quas propter præmiſſa quomodolibet incurrit, ab inceſtu, & exceſſibus hujuſmodi abſolvas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta; injuncta inde ei pro tam enormis libidinis exceſſu, gravi pœnitentia ſalutari, ac ſacramentali confeſſione peccatorum ſuorum, ſingulis ſcilicet menſibus ut minimum ſemel, & quoties animæ ſuæ ſaluti expedire judicaveris;Et aliis,quæ fuerint de jure injungenda. Demùm, dummodò impedimentum ex præmiſſis proveniens, ſit occultum, & ſeparatio inter latorem & dictam mulierem fieri non poſſit abſque ſcandalo; ex cohabitatione verò, de incontinentia probabiliter timendum eſſe, tibi viſum fuerit, & aliud canonicum non obſtet: cum eodem latore, ut dicta muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata, ſed ita cautè, ut latoris delictum nuſquam detegatur, matrimonium cum eadem, & uterque inter ſe de novo, ſecretè ad evitanda ſcandala, præmiſſis non obſtantibus, contrahere, & in eo poſtmodum remanere licitè valeant, miſericorditer diſpenſes; prolem ſuſceptam, ſi quæ ſit,& ſuſcipiendam exindè, legitimam decernendo, in foro conſcientiæ, & in actu ſacramentalis confeſſionis tantùm, & non aliter. Ita quòd hujuſmodi abſolutio, & diſpenſatio in foro judiciario nullatenùs ſuffragentur;nullis ſuper his adhibitis teſtibus, aut litteris datis, ſeu proceſſibus confectis,ſed præſentibus laniatis, quas ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ laniare tenearis; itaut nullum illarum exemplum extet; neque eas latori reſtituas; quòd ſi reſtitueris, nihil ipſi præſentes litteræ ſuffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum ſub ſigillo officii Pœnitentiariæ, 13.Julii, Pontificatus SS. D. Noſtri Anno, . .

E X P O S I T I O.

261 In qua re Innoc.XI. per Bullam incip.*Exponi Nobis*, editam die 27. Novembris 1679. concedit Lectoribus Jubilatis Ordinis Minorum de Obſervantia S.P.Franciſci, ut litteras Pœnitentiariæ Apoſtolicæ Doctoribus Artium, ſeu Magiſtris in Sacra Theologia directas, recipere, aperire, & executioni mandare poſſint,& valeant.

Inſuper ipſe executor debet eſſe Confeſſarius approbatus ab Ordinario loci, ubi eſt diſpenſaturus, quia diſpenſare debet in ipſa confeſſione, in qua examinare priùs debet veritatem expoſitorum.

262 Pro forma abſolutionis. Poſtquam dixit: *Abſolvo te à peccatis tuis*, addat: *& eadem auctoritate declaro te in dicto matrimonio manere, & debitum conjugale reddere poſſe, & debere, nec non diſpenſo tecum, ut idem debitum etiam exigere licitè valeas: In Nomine Patris, &c.*

Si abſolvi debeat ab aliqua excommunicatione, ſuſpenſione, &c. dicat: *Ego te abſolvo à vinculo excommunicationis, &c. quam incurriſti, &c. propter hanc cauſam N.* (ſi ſit excommunicatus, addatur:) *Et reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ, & Communioni Fidelium*: (ſi ſit ſuſpenſus) *executioni tuorum ordinum, vel officium, vel beneficiorum: In nomine Patris, &c.*

263 Diſpenſatione peracta, debet lacerare litteras, præſertim ſigillum, ut ad probandum ſervire non poſſit; aliàs excommunicationem majorem incurrit. Buſemb. *lib.* 1. *tr.* 2. *cap.* 4 *poſt dub.* 4. *appendix.* Tamb. *tom.*2. *pag.* 1. *&* 4. *vide tom.*1.De Prudentia Confeſſ. & de Imped. cognationis in linea tranſverſali in diſtantia inæquali.

264 Diſpenſatus per Sacram Pœnitentiariam in voto caſtitatis ad matrimonium contrahendum, ſi diſpenſatio ſit limitata, v. gr. ad matrimonium ſemel contrahendum, ſeu cum Berta tantùm, &c. tunc ea mortua redit obligatio voti, ac ceſſat onus pœnitentiæ ſalutaris in diſpenſatione impoſita; quia pœnitentia eſt ſubſtituta loco voti; & accedente principali, ceſſat ſubſtitutum. Si verò eſt illimitata, tenetur eam continuare; quia per extinctionem obligationis voti factam per diſpenſationem continuatur ſubſtitutio, & ſubrogatio.

265 Pro diſpenſatione ſuper impedimentis dirimentibus matrimonium, ſi non ſint occulta, ſed publica, recurrendum eſt ad Datariam Romæ, exponendo caſum, & paupertatem, ſi ſint pauperes.

PARS SECUNDA.

De decem Præceptis Decalogi.

266 Nomine *Decalogi*, venit ſacrum volumen decem præcepta divina complectens, quæ habentur in Exodo, *cap.* 20. quorum tria priora dicuntur, *primæ Tabulæ*, ſeptem poſteriora, *ſecundæ Tabulæ*, quatenus illa Deum, iſta proximum immediatè reſpiciunt.

267 Decem Præcepta Decalogi ſunt divina naturalia, adeòque obſervanda etiam cum periculo vitæ: *vid. num.* 143. *&* 125. Alia ſunt negativa, quæ prohibent aliquid fieri; hæc obligant ſemper, & ad ſemper, ut *non adorabis Deos alienos*, *non occides*, *&c.* alia poſitiva, quæ præcipiunt aliquid fieri; hæc obligant ſemper, at non ad ſemper, ſed ad locum, & tempus; ut *honora parentes*.

DE

DE I. PRÆCEPTO DECALOGI.
Unum Cole Deum.
CAPUT I.
DE RELIGIONE.

268 Religio eſt virtus moralis hominem inclinans, ut Deo debitum cultum exhibeat tanquam omnium Creatori, & Domino.

Ejus actus tam interiores, quàm exteriores præcipui ſunt, Adoratio, Sacrificium, Oratio, Juramentum, Adjuratio, & Votum.

ADORATIO.

269 Eſt actus, quo alium reveremur, ipſi nos ſubmittendo tanquam Superiori, in recognitionem ſuæ excellentiæ.

Eſt triplex: *Latriæ*, quæ eſt in Deum, ob excellentiam increatam: *Duliæ*, quæ eſt in Sanctos ob excellentiam creatam communem: Et *Hyperduliæ*, quæ eſt in Beatiſſimam Virginem ob excellentiam creatam ſingularem, cæteris ſuperemi-nentem.

270 Hæc triplex adoratio alia eſt abſoluta, quæ convenit Deo, Virgini, & Sanctis per ſe venerabilibus; alia reſpectiva, quæ convenit Cruci, Imaginibus, Veſtibus, & ſimilibus ratione carentibus, quæ non per ſe coluntur, ſed propter aliud. Unde eorum veneratio non ſiſtit in illis, ſed ad prototypum refertur, cujus ſunt imagines, aut quod repræſentant.

271 Licitum eſt votis, & alio cultu, privato tamen, putà genuflexione, deoſculatione, &c. & ut privatam perſonam venerari ſepulchra ſervorum Dei eximiæ Sanctitatis, de quibus eſt indubitata miraculorum fama. Gobat. *tom.3. de voto num.* 401. quia id practicatum legimus cum illis, qui poſteà Sancti declarati ſunt.

272 At non licet cultu publico, v. gr. erectione Altaris, Sacrificio Miſſæ, horis Canonicis, & thure, appendendo tabellas, lampades, cereos accendendo, &c. vel ut perſonam publicam, aut nomine Communitatis, quia id prohibetur maximè ab Urb. VIII. qui etiam in ſpecie prohibet, *Eorum imagines in Eccleſiis, aliiſque locis publicis, ac etiam privatis, cum laureolis, aut radiis, ſeu ſplendoribus* proponi. Alberghinus *in Man. qualif. cap.* 30.

273 Sacrificio Miſſæ Deum colunt Sacerdos, ac cæteri Aſſiſtentes, & cum Sacerdote offerentes. De eo actum eſt fusè in *tom.3.* De aliis Religionis actibus plenè agimus in hoc primo tomo.

CAPUT II.
DE TRIBUS VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.
FIDES

274 Ex Apoſt. ad Hæbr. 11. *Eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium, innixum teſtimonio divino.*

275 Primò, fideles, poſtquam ad uſum rationis pervenerint, ſub mortali, & neceſſitate medii tenentur explicitè credere quinque: 1. Deum eſſe; 2. eſſe juſtum remuneratorem, dantem præmia juſtis, ſupplicia malis: 3. Myſterium Trinitatis, quod conſiſtit in Unitate naturæ divinæ, & Trinitate perſonarum. 4. Myſterium Incarnationis: 5. Myſterium Redemptionis, nempè Chriſtum eſſe mortuum pro nobis: Chriſtus eſt verus Deus, & homo in unitate perſonæ Verbi divini. Dixi, neceſſitate medii, quia ſine horum actuali fide quis ſalvari non poteſt, nec ignorantia juvat. Unde homo, qui myſteria fidei neceſſaria neceſſitate medii ignorat, etiam ſi ignorantia ſupponatur invincibilis, abſolvi non poteſt, niſi priùs ſuper iis erudiatur; quia caret medio neceſſario ad juſtificationem & ſalutem: *vid. propoſit. 64. ab Innoc. XI. damn. & de Baptiſmo.*

276 Conſtat ex Apoſt. ad Hæbr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator eſt.* Ex Jo: 47. Matth. 18. & ex Simb. Ath. *Sed neceſſarium eſt ad æternam ſalutem, ut incarnationem quoque Domini noſtri Jeſu Chriſti fideliter credat, &c. vid. propoſit. 22. ab Innoc. XI. damn.*

277 Secundò, tenetur ſub mortali, neceſſitate tamen præcepti, explicitè, craſſo tamen modo, & quoad ſubſtantiam, credere, & ſcire. 1. Articulos Symboli Apoſtolorum, 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ. 4. Sacramenta maximè neceſſaria, ut Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam. Reliqua autem, quando volunt ſuſcipere.

278 Pueri ſæpè à mortali excuſantur, ob intelligentiæ naturalem defectum; non excuſantur autem, qui eorum curam habent, ſi non doceant. Confeſſarii in primis confeſſionibus debent pueros ſuper præmiſſis examinare, & erudire.

279 Non ſufficit fides ex teſtimonio humano, aut ſimili naturali motivo, quia fides ad ſalutem ſupernaturalem neceſſaria, & quæ eſt radix noſtræ juſtificationis, & de qua ait Apoſt. *cit. n.* 165. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*; eſt fides ſtricta ſupernaturalis innixa teſtimonio divino, quod ſolum eſt infallibilis veritatis. Imò meritum fidei conſiſtit in hoc, quòd independenter à naturalibus rationibus, revelata credimus, præcise, quia Deus verax dixit: *vid. propoſit.* 4. 19. 20. 21. *&* 23. *ab Innoc. XI. damn. & propoſit.* 1. *ab Alex. VII. damn. vid. tom.* 2. *à num.* 281.

280 Præceptum confeſſionis externæ fidei eſt duplex, negativum, ſcilicet non negandi fidem, & affirmativum, confitendi ore fidem.

281 Primum obligat ſemper, & pro ſemper, itaut per nullum ſignum externum liceat aliquando negare fidem, non obſtante, quòd interiùs ſervetur fides, etiam ſi urgeat periculum mortis: patet ex Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.*

282 Secundum non obligat pro ſemper. Unde oportet diſtinguere.

Vel enim taciturnitas eſt in talibus circumſtantiis, ut ſit ſignum negationis fidei, aut erubeſcentiæ confeſſionis fidei, aut cedit aliis in ſcandalum, quo avertantur à fide; & tunc etiam cum diſcrimine vitæ fidem confiteri tenemur. Quia ut ait D. Chriſoſt. *in cap. nolite timere*; non ſolùm eſt proditor veritatis, qui mendacium loquitur; ſed etiam ille, qui non liberè veritatem pronunciat, quam liberè pronunciare oportet. Hinc ſi Tyrannus interrogaret te de tua fide ſeriò, & taceres, peccares: *v. prop. 18. ab Innoc. XI. damn.* Idem dico, ſi Paſtor, urgente perſecutione in ſuas oves, cum earum ſcandalo fugiat.

283 Si verò taciturnitas ſit in aliis circumſtantiis, ut non ſit ſignum negationis fidei, &c. tunc non eſſet peccatum. Similiter tunc licitum eſt fugere, aut occultare fidem ſignis ex ſe indifferentibus, minimè ſignis ad profeſſionem falſæ fidei inſtitutis. Conſtat ex Matth. 23. *Cum perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam*, & exemplo D. Athanaſii, aliorumque Sanctorū, ac ipſius D. Pauli.

De Fide, Scotus *in 3. d. 23. qu. 1. litt. G, d. 25. qu. 1. litt. F, in 4. d. 14. qu. 3. litt. E, d. 5. qu. 1. litt. C*, Maſtrius *in Theol. mor. diſp. 10. num. 2.* Diana *par. 3. tract. 5. reſ. 46. 48 & 49. par. 5. tract. 7. reſol. 34.* Joan. de la Crux, *pag. 9.* Tamb. *tom. 1. lib. 2. c. 1.* Buſemb. *l. b. 2. tract. 1.* Cardenas *diſ. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 41. 42.* Bonac. *tom. 2. à pag. 178.* Leand. *tom. 6. dec. tr. 2. de fide.* Fenech. Bertaldus *1. pr. dec. punct. 1.* Caſtropal. *tom. 1. tr. 4. Plura v. in 2. tom.*

S P E S

284 EST *virtus ſupernaturalis, inclinans ad amandum Deum amore concupiſcentiæ, quo Deum, & divina præ omnibus aliis bonis nobis concupiſcimus.* Quæ concupiſcentia eſt ſancta; non eſt enim talis, qua fruamur utendis, & utamur fruendis, quia Deum, ſeu beatitudinem concupiſcimus nobis, non tanquam fini, ſed tanquam ſubjecto beatitudine perficiendo, quod totum poteſt eſſe ordinatum ad ipſum Deum, tanquam finem. Et hoc pacto differt Spes à Charitate, qua Deum amamus amore amicitiæ, ut ſummum bonum in ſe.

285 Ratio eſt, quia Deus non ſolùm eſt in ſe infinitè bonus, ſanctus, &c. ſed etiam eſt nobis infinitè ſuavis, delectabilis, &c. hinc Pſaltes de hoc ſancto mercenario affectu abſque verecundia ait: *Inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas propter retributionem.* Pſal. 83. *Concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini*: & Aug. in Man. c. 10. *Accende me Domine voluptate, & concupiſcentia tua; quæ ſancta eſt, & bona.* Scotus *in 3. d. 26. qu. un. litt. C, d. 34. qu. un. litt. F*, Maſtrius *in Theol. mor. diſp. 10. num. 3.* Joan. de la Crux *pag. 35.* Buſem. *l. 2. tr. 2.* Fenech. Caſtropal. *tom. 1. tr. 5.*

C H A R I T A S

286 EST *virtus ſupernaturalis, qua Deum diligimus propter ſe, & proximum propter Deum.* Deum diligere tenemur ſupra omnia, non intenſivè, ſed appretiativè, ſeù prælativè, ita ut in caſu jacturæ Deus ſit præferendus filiis, divitiis, & cæteris bonis; qui amor appretiativus eſt perfectior intenſivo.

287 Fides, Spes, & Charitas, quantum ad præceptum negativum de non diſcredendo, de non deſperando, & de non odiendo, obligant ſemper, & pro ſemper, non ſic quoad præceptum affirmativum de eliciendo actus Fidei, Spei, & Charitatis. Et quidem non ſufficit eos elicere ſemel in vita; non poteſt autem faciliter aſſignari tempus ſine periculo erroris, aut fovendi ſcrupulos. Tenemur verò eos frequenter elicere, quia hujuſmodi actus virtutum Theologicarum, cum habeant pro objecto immediato Deum, ad differentiam virtutum moralium, quæ habent pro objecto proprias materias creatas honeſtas, maximè requiruntur ad nutriendam, & conſervandam vitam ſpiritualem animæ; præſertim ad eos tenemur, quando urget gravis tentatio contra Fidem, Spem, & Charitatem, cum periculo labendi; tunc, inquam, firmari debemus per actus poſitivos oppoſitos. Tenemur actum charitatis elicere in caſibus, in quibus debemus Euchariſtiam recipere, & confeſſarius non adeſt, & in aliis caſibus, qui in peculiaribus materiis infra afferentur.

288 In hac tamen re non eſt ſcrupuloſè agendum; eo maximè, quia ſi attentè conſideremus, frequenter actus formales directos, Fidei, Spei, & Amoris, elicimus; quando enim Simbolum Apoſtolorum, Orationem Dominicam, & ſimilia recitamus, aut Sacramenta recipimus, & ſacra adoramus, aut ſigno Crucis ſignamur, actus fidei elicimus, quibus articulis illis credimus. Item, quando pœnitentes ad ſacramentum pœnitentiæ accedimus, veniam, & ſalutem ſperamus. Denique quando divina beneficia recogitamus, ad amoris actus in Deum excitamur; & præſertim, quando mentaliter oramus, aſſiduos, atque fervidos amoris actus in Deum experimur: *v. prop. 1. ab Alex. VII. & prop. 5. 6. 7. 17. & 65. ab Innoc. XI. damn.* Maſtrius *cit.* & Carden. *diſp. 42.* Bonac. *tom. 2. pag. 164.* Leander *tom. 6. dec. tr. 4.* Bertaldus *1. pr. dec. punct. 1.* Caſtropal. *tom. 1. tract. 6.*

CHARITAS ERGA PROXIMUM

289 NON ſufficienter expletur, ſi abſtineamur ab actu odii, & erga eumdem exequamur facto opera externa benevolentiæ. Sicut enim certum eſt, nos obligari ad diligendum proximum, ex Matth. 22. *Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum*; ita certum eſſe debet, nos obligari eum diligere actu interno expreſſo, & formali, ex illo Joan. 3. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*, & Matth. 22. ubi Chriſtus loquens de præcepto charitatis, ait: *Secundum autem ſimile huic; diliges proximum tuum, ſicut te ipſum.* Ubi per

ly ſimile, datur intelligi, quòd præceptum charitatis proximi ſit non ſolùm de opere externo, ſed etiam de interno cordis affectu, uti eſt præceptum de diligendo Deum; volendo proximo bona, non mala; gaudendo, non triſtando de bonis; diſplicendo, & non cōplacendo de malis, eique in neceſſitate ſubveniendo: *vid. prop.* 10. *&* 11. *ab Innoc. XI. damn.*

290 Proximus eſt omnis homo beatitudinis capax, ſive fidelis, ſive infidelis, ſive amicus, ſive inimicus.

291 Ordo in dilectione proximi ſervandus, quoad bona pertinentia ad naturam, & vitam corporalem eſt. Ut extra extremam neceſſitatem ſuccurrendum ſit, 1. uxori, quia eſt una caro cum viro, 2. filiis, 3. parentibus, & patri præ matre, 4. fratribus, & ſororibus, deindè propinquis, & familiaribus. In extrema autem neceſſitate, parentes, eò quòd vitam dederint, ſunt præferendi filiis.

292 In rebus pertinentibus ad civilem communicationem præferendi ſunt concives, in bellicis commilitones, in ſpiritualibus patres, & fratres ſpirituales. Bannez tamen probabiliter tenet, parentes etiam in ſpiritualibus eſſe omnibus aliis præferendos, quia prima conjunctio carnalis eſt fundamentum aliarũ conjunctionum: ita Buſemb.

293 Tenetur quis ſuccurrere proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto, etiam cum periculo propriæ vitæ, ſi ſit certa ſpes illum juvandi, & non poſſit alia via juvari, nec ſit periculum damni proprii ſpiritualis. Quia damnum ſpirituale proximi prævalet omni damno temporali etiam proprio, damnum verò ſpirituale proprium prævalet damno ſpirituali alieno. Hinc teneris baptizare infantem, & abſolvere peccatorem, quem ſcis certò moriturum, cum periculo tuæ vitæ, ſi ſit certa ſpes illum juvandi, & tibi conſtat non poſſe alia via juvari, nec tibi immineat periculum damni proprii ſpiritualis.

294 In gravi neceſſitate tenetur tantùm Parochus, cui talis cura ex officio incumbit, cui proindè non licet fugere tempore peſtis, niſi ſubſtituto alio æquè idoneo.

Scotus *in* 3. *diſt.* 28. *un.* Maſtrius *in Theolog. moral. diſp.* 10. Joan. de la Crux *pag.* 10. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 5. Buſemb. *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 1. *&* 2. Leander *to.* 6. *dec. tract.* 4. *diſp.* 3. Fenech. Caſtropal. *to.* 1. *tract.* 6.

ODIUM

295 Eſt duplex, videlicet inimicitiæ, *quo volumus proximo malum, quatenùs illi malum*; & hoc eſt peccatum grave, vel leve juxta gravitatem, aut levitatem materiæ. Alterum eſt odiũ abominationis: *Quo non perſonam, ſed ejus malitiam, vel ſaltem perſonam tantùm, ut malam, aut nobis noxiam, averſamur.* Et hoc regulariter non eſt peccatum. Ita Buſem. De hoc ait Pſaltes: *Iniquos odio habui.* Eſt tamen grave, ſi averſio ſit magna, & cadat non tantùm in malitiam, aut qualitatem offenſivam, ſed in perſonam. Eſt igitur malum odium abominationis perſonæ, non ſic odium abominationis ejus malitiæ, aut qualitatis infeſtæ: *v. prop.* 9. *ab Alex. VIII. damn.*

296 Probabile eſt, ſufficere, ſi in confeſſione dicas: *Volui grave malum proximo*; non explicando ſpeciem mali, mortis, corporis, infamiæ, aut in bonis temporalibus, cum conveniant in una ratione mali.

297 Item probabile eſt, quòd non tenearis ſpeciem mali, aut boni explicare, in triſtitia de bono alterius, in gaudio de malo, & quando deſiderium eſt inefficax, videlicet, quando deſideras, ut alius occidatur, &c. at voluntatem non habes eum occidendi, &c.

Probabilius tamen eſt id explicare, quia recenſita mala diſtinguuntur ſpecie.

298 Non peccat, qui ſibi, vel alteri mortem deſiderat naturalem ad gravem infirmitatem, miſeriam, & vitam acerbam, &c. vitandam, quia tunc tolerabilior eſt mors, quàm in tantis miſeriis vivere. Peccat autem graviter, ſi ob leves moleſtias mortem exoptat. A mortali excuſari ſæpè ſolent ratione primi motus, aut ex defectu advertentiæ malitiæ gravis, vel ex defectu deliberationis mulieres.

299 Non peccat, qui deſiderat mortem naturalem proximo ingens malum inferenti, ut ſi deſideres latroni, aut tyranno mortem. Si deſideres infirmitatem peccatori, ut convertatur. Si triſteris de bono proximi, in quantum id in aliorum damnum redundat, quatenùs eſt eo abuſurum: v. g. ſi triſteris aſſumptum eſſe in Judicem hominem injuſtum, &c. quia hi actus non habent pro objecto malum proximi, ſed bonum honeſtum aliorum, nempè publicæ quietis, ceſſatio iniquitatum, injuſtitiarum, gravium offenſionum, &c.

300 In nullo autem ex his caſibus licet privata auctoritate proximum occidere, quia plus requiritur ad mortem, & malum inferendum, quàm ad deſiderandum; ut cum de homicidio. Similiter nunquam licet deſiderare alteri mortem ab alio injuſtè infligendam, quia eſt actus de objecto malo: *v. ver. Homicidium al. e ius de* Tyranno.

301 Imò ſecluſo caſu ingentis damni impendendi non licet malum, aut mortem naturalem alteri deſiderare, aut de eo gaudere, vel de bono triſtari, v. g. quia exindè temporale bonum nobis advenit, aut hæreditas, quia hoc eſt leve, imò iniquum motivum ad malum grave alteri cupiendum. Tum quia hæreditas, vivente domino, eſt tibi indebita; adeòq; vivente domino iniquum eſt ei deſiderare malum, nempè mortem ob bonum, tunc tibi indebitum. Multò magis iniquum eſt eam deſiderare Patri, à quo poſt Deum vitam accepiſti: *v. propoſ.* 13. 14. *&* 15. *ab Innoc. XI. damn.* Scotus *in* 3. *diſt.* 30. *quæſt. un. litt. A.* Maſtrius *in Theol. mor. diſp.* 10. *n.* 97. Buſem. *cit.* Cardenas *diſp.* 11. Bonac. *t.* 2. *pag.* 207. Bertald. 5. *pr. dec. pun.* 1. Caſtr. *t.* 1. *tr.* 6.

CHARITAS ERGA INIMICUM.

302 EX præcepto obligat, ut quilibet homo privatus communia charitatis ſigna, & beneficia, exhibeat; ſpecialia verò ſolùm ex conſilio, niſi aliundè obligatio oriatur, v.gr. ratione ſcãdali.

303 Hinc non potes ſine mortali à communibus orationibus, aut à ſacrificio inimicum excludere. Nec ſi toti viciniæ eleemoſynam elargiaris, potes inimicum excludere; quia licèt liberè des, ſuppoſito tamen, quòd des, inimicum excludere eſt odii ſignum.

304 Regulariter non tenetur quis ſalutare, aut alloqui inimicum; quia ſalutatio, & allocutio ſunt actus liberi inter æquales; unde eos omittere non eſt per ſe ſignum odii. Inter inæquales eos omittere eſt ſignum inurbanitatis in inferiore; imò ſi inæqualitas ſit inſignis, ut inter Superiorem, & ſubditum, &c. ſalutationem omittere eſt ſignum contemptus.

305 Dixi regulariter, quia aliquando ratione alicujus circumſtantiæ adjunctæ eos omittere eſt mortale: 1. ſi cedat in ſcandalum, & ſignum odii interni; uti eſſet, ſi pluribus ſimul tibi occurrentibus cæteros ſalutes, & inimicum excludas: 2. ſi allocutio non eſt debita, ſed tu prævides, quòd ex tua allocutione, aut ſalutatione, inimicus odium deponet, tunc mortaliter peccas, ſi ſine magna animi difficultate potes; hoc addidi, quia Charitas non obligat cum magno incommodo.

306 Poſſunt tamen iſti aliquando excuſari à mortali, ſi alii, qui videbant eos priùs ad invicem ſalutari, & modò vident non ſalutari, ſciant cauſam rixæ fuiſſe levem, & rixam levem.

307 Quando collocutio eſt debita, debet prius incipere lædens, inferior, qui priùs offendit, qui excitavit, qui graviùs offendit, licèt fuerit poſterior. Si injuriæ ſint æquales, aut non ſit major ratio, cur incipiat priùs unus, quam alter, utrique incumbit cura occaſionem capiendi; & ille, cui priùs occaſio occurrit, incipere debet, ſicut inter æquales onus priùs ſalutandi incumbit illi, qui coram alio pertranſit.

308 Non teneris ſalutare inimicum, ſi ſis moraliter certus eum non reſalutaturum; quia tunc eſſet periculum, ut tu graviter contra illum inveheres. Similiter, ſi prævideres inimicum exinde evaſurum audaciorem, & magis tibi infeſtum: aut ſi inde notabile damnum eſſet tibi ſecuturum.

309 Si inimicum graviter tibi infenſum te ſalutantem non reſalutes, peccas mortaliter, quia eſt ſignum odii: à mortali excuſaris, ſi circumſtantiæ ſint tales, ut omiſſio reſalutationis judicio prudenti non ſit ſignum odii, v.g. ſi ſalutans ſit valdè inferior. Si ſalutatus ſimulet ſe diſtractum, ut verè appareat non advertiſſe. Si injuria ſit gravis, & recens, & ſalutatus ſit timoratæ conſcientiæ, ut omiſſio reſalutationis attribuatur fragilitati conditionis humanæ, quæ non patitur tam ſubitò reſalutare offenſorem. Sic Matrona nobilis, ſi non reſalutet more patriæ occiſorem ſui filii; in hac enim, cum vindictam de injuria non ſumat, omiſſio reſalutationis non eſt ſignum odii, ſed ſenſus juſti doloris, vel muliebris faſtus. Ita Tamb. Adde, ſolere mulieres vitare occiſoris aſpectum, non ratione odii, ſed ne dolorem renovent cum memoria occiſi filii.

310 Concluditur tunc te teneri ad præfata ſpecialia ſigna, quando circumſtantiæ ſunt tales, ut eorum omiſſio ſit ſignum odii interni; ſecùs, quando non.

311 Aliquando poteris ſcandalum vitare, ſi inter familiares ſocietates eorum, qui poſſent ſcandalum pati, proteſteris te ex toto corde perſonam talem diligere, à ſignis verò ſpecialibus te abſtinere, minimè ex odio, ſed ex juſta conſideratione, qua tibi grata non eſt ſocietas ejus.

312 Dixi in principio: *Quilibet homo privatus*, Quia perſona publica, nempè Prælatus, Superior, Princeps, regulariter poteſt, imò debet ſubdito deficienti ſigna nedum ſpecialia, verùm etiam communia denegare, atq; etiam aſperum, & auſterum vultum oſtendere, quia hoc non eſt ſignum odii, ſed medicina, ut ſubditus ſe emendet, qui ſæpè in pejora prolaberet, ſi poſt defectum, Superiorem ſcientem, adhuc hilarem, atque beneficum experiretur.

313 Offenſus poteſt offenſorem accuſare, nec tenetur poſteà ei facere juridicè remiſſionem; id enim eſt conſilium, non præceptum. Ratio eſt, quia non peccat, ſi id faciat, non volens pœnam, ut malum, & moleſtum ipſi offenſori; quia hoc eſt odiũ mortale; ſed volens ſatisfactionem offenſæ, quæ per offenſoris punitionem habetur, & exemplum aliorum, ne alii, vel idem iterùm in ſimiles offenſas prorumpant, ſed coerceantur à malis. Primus quidem eſt actus odii, quia ſiſtit in malo proximi; ſecundus verò eſt actus juſtitiæ vindicativæ, qui ſiſtit in reparatione injuriæ, adeòque eſt actus bonus; alioquin iniquè inſtituerentur Judices pro reparatione injuriarum, & ſatisfactione patientium offenſas. Debent tamen fideles in procuranda ſatisfactione, præſertim in cauſis criminalibus, eſſe moderati, atque cauti, ne cum actu juſtitiæ odium immiſceant. Debitis autem moderationibus adhibitis, ſi alius exinde ſumat occaſionem odii, erit ſcandalum paſſivum; quia tu jus tuum agis.

314 Demùm, quando in præſentia inimici experiris varios motus ſenſus, nempè te trepidare, faciem immutare, repugnantiam de ejus aſpectu habere, non inde peccas, ſi ad deliberatam, & gravem averſionem, aut ad grave malum deſiderandum non tranſeas, quia illi motus ſunt naturales, & involuntarii, orti ex apprehenſione objecti, ut tibi moleſti. Scotus *in* 3. *diſt.* 30. *qu. unic.* Maſtrius *in Theol. mor. diſ.* 10. *n.* 48. Tamb. *to.* 1. *lib.* 5. *cap.* 1. §. 3. Buſem. *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* 2. Bonac. *t.* 2. Bert. Caſtr. *t.* 1. *tr.* 6.

IN-

INVIDIA.

315 Eſt inordinata triſtitia de bono alterius, ut eſt diminutivum propriæ excellentiæ; unde per invidiam non triſtatur quis de bono alterius, quia velit malum ipſi, nam hic eſt actus odii; ſed falsò apprehendit illud eſſe diminutivum propriæ excellentiæ, & honoris. Ex genere ſuo eſt mortale, ſi bonum ſit grave. Regulariter tamen ſolet à mortali excuſari ratione levitatis materiæ, aut ex defectu plenæ advertentiæ, & deliberationis.

316 Invidiam ſatis clarè diſtinguit Buſem. *Si doleas, quòd alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis in excellentia creſcat, ita ut fiat te ſuperior, & ipſum incrementum excellentiæ apprehendas, ut tibi malum, eſt propriè invidia.* Quia falsò, & immeritò id apprehendis, hinc teneris eam apprehenſionem repellere, & non voluntate conſentire, & triſtari.

317 *Si triſtitia ſit ex eo, quòd nobis deſit bonum, quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non diſcupiamus, non eſt invidia, ſed æmulatio, ſeu zelus, qui ſi eſt circa bonum honeſtum, eſt laudabilis,* dicente Apoſt. ad Cor. 12. Æmulamini chariſmata meliora. *Si autem circa temporalia, interdum eſt venialis, ut ſi bonum dolenti ſit improportionatum, quale eſſet, ſi ruſticus doleret ſe non eſſe Regem.*

318 *Si triſtitia eſt de bono alterius, in quantum ille eſt indignus, non eſt invidia, ſed indignatio, quæ non eſt peccatum.*

319 *Si triſtitia eſt de bono alterius, in quantum eo tibi, vel aliis times nocumentum; v. gr. inimicus tuus eſt evectus ad officium, ut tibi faciliùs poſſit nocere; non eſt invidia, ſed timor, qui per ſe non eſt peccatum, niſi ſit inordinatus.*

320 In his autem poteſt eſſe peccatum mortale per accidens, puta, ſi divinam providentiam argueres; Si ad malum ei deſiderandũ tranſires, &c.

Scotus *in* 1. *diſt.* 6. *qu. unic. lit. K.* Maſtrius *in Theol. mor. diſp.* 10. *nu.* 98. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 1. §. 3. Buſem. *lib.* 5. *cap.* 3. *dub.* 4. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 209. Caſtropal. *t.* 1. *tr.* 6.

SCANDALUM.

321 Ex D. Thoma, *eſt dictum, vel factum, quod eſt occaſio ruinæ ſpiritualis proximi,* nempè peccati. Eſt duplex, activum, & paſſivum.

322 Activum, *eſt dictum, vel factum malum, ſeu ſpeciem mali habens, præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis.* Eſt peccatum mortale, ſi eſt occaſio peccati mortalis; veniale verò, ſi venialis. Et tale eſt, etiam ſi peccatum alterius, ſeu ſcandalum paſſivum non ſequatur; quia per accidens eſt, quòd non ſequatur.

323 Scandalum activum dicitur directum, ſi malum, aut ſpeciem mali habens, dicis, aut facis intendens ruinam ſpiritualem proximi, ſive formaliter ob damnum ſpirituale proximi, quod eſt proprium Dæmonis; ſive materialiter ob proprium commodum, & utilitatem, quod eſt proprium hominis; ut ſi quis verba obſcæna dicat coram muliere, ut eam inducat ad peccatum.

324 Indirectum dicitur, ſi malum, aut ſpeciem mali habens, dicis, aut facis prævidens eſſe aptum natum, ut ſit alteri occaſio peccandi, licet id non intendas. Malum dicitur, quod in ſe eſt malũ. Speciem mali habens dicitur, quod in ſe nõ eſt malum, puſillis tamen apparet malum; ut ſi feria 6. coram puſillis carnes comedas, non dicens, quòd licentiam habeas, ſeu neceſſitatem. Nomine dicti, vel facti, venit etiam omiſſio mala, aut ſpeciem mali habens.

325 Scandalum paſſivum *eſt ipſa ruina ſpiritualis proximi ex occaſione dicti, vel facti alterius ſequens*; quòd ſi illud dictum, vel factum ſit bonum, aut indifferens, & nullam ſpeciem mali habens, ſcandalum, quòd ſequitur, dicitur purè paſſivum; at ſi ſequatur ex debilitate, aut ignorantia, dicitur ſcandalum puſillorum; ſi verò ſequatur ex malitia, dicitur ſcandalum phariſaicum. Unde ſcandalum paſſivum dividitur in datum, quod oritur ex activo, & in acceptum, quod non oritur ex activo, ſed ex ignorantia, aut malitia ipſius accipientis ſcandalum.

326 Ob ſcandalum purè paſſivum phariſaicum non teneris tuas actiones omittere, aut differre: ſed illud eſt contemnendum, quia malitiosè concitatur ad tuas actiones impediendas. Hinc Matth. 15. ait Chriſtus: *Sinite illos.* Ob ſcandalum verò purè paſſivum puſillorum teneris tuas actiones omittere, aut differre, ſi faciliter, & ſine tuo incommodo potes; minimè, ſi ſine tuo incommodo non valeas, quatenùs adſit neceſſitas, vel utilitas; ratio eſt, quia non es ejus cauſa, unde peccatum alterius malitiæ imputatur.

327 Quando coram aliis peccas, tunc eſt ſcandalum, quando attentis circumſtantiis perſonæ agentis, & perſonarum aſpicientium, probabiliter timetur, quòd per illum actum ad peccatum trahantur, qui aliàs peccaturi non eſſent. Buſem. Unde non eſt ſcandalum 1. ſi perſona, coram quam peccas, ſit parata ad idem peccatum, ut ſi quis fornicetur, coram parato ad fornicandum, nec ejus exemplo movetur, ſed ex propria deliberatione. 2. ſi perſona agens ſit ita vilis, ut potiùs moveat ad indignationem, quàm ad peccatum. 3. ſi perſona præſens, coram qua alius verba inhoneſta profert, eſt ita proba, & timorata, ut potiùs ea ſint illi cauſa horroris, quàm amoris. Caſtr. *t.* 1. *tr.* 6. *diſ.* 6. *punct.* 4. *n.* 4. nam in tantum peccas peccato ſcandali, in quantum es cauſa moralis peccati aliorum.

328 Scandalum activum nedum directum, ſed etiam indirectum, contrahit malitiam ſcandali ſpecie diſtinctam contra charitatem in confeſſione explicandam: Quia ex præcepto charitatis quis tenetur, tam ad non procurandam ex propria induſtria ruinam proximi, quàm ad ſe abſtinendum à cauſa injuſta, ut proximus cadat.

Item in ſcandalo activo, etiam indirectè explicanda eſt ſpecies peccati, ad quam proximus inducitur. Quantum ad numerum verò inductorum una actione, ſufficit dicere: *Fui pluribus meo exemplo occaſio peccandi in tali ſpecie, v. g. adulterii, &c.* probabilius tamen mihi eſt cum Bonac. quod teneatur exprimere ſtatum perſonæ, cui ſcandalum dedit, ſi ille afferat peccato malitiam ſpecificam, v. g. in materia fornicationis, ſi perſona ſcandalizata ſit conjugata, aut voto caſtitatis ligata.

329 Qui habens votum caſtitatis inducit ſecularem ad peccandũ contra caſtitatem, peccat contra caſtitatem, & tenetur circumſtantiam ſui ſtatus aperire, quia caſtitas indirectè obligat, nè alios ad luxuriam provocemus. Contra Dianam, & Tambur. qui negant, dicentes, eum propriam, non alienam caſtitatem promiſiſſe: *v. num.* 283.

330 Qui autem directè, & explicitè induxit alterum non paratum ad idem numero peccatum, quod eſt commune duorum, & ab ipſo pœnitente in confeſſione explicatur, v. g. induxit mulierem non paratam ad fornicandum ſecum; ſi ipſa conſentiat, & peccatum ſequatur, non tenetur circumſtantiam inductionis exprimere, ſed ſufficit, ſi fornicationem aperiat; quia inductio ad peccatum, & ipſius peccati commiſſio, tunc moraliter pro una tranſgreſſione reputantur.

331 Non peccat mulier ſe ornans juxta qualitatem perſonæ, & uſum communem, & ita virorum aſpectibus ſe offerens. Quòd ſi ornatus ſit ſuperfluus, eſſe ſolùm veniale, niſi adſit prava intentio, docent Cajet. 2. 2. *q.* 169. *art.* 2. Bonac. *de matr. q.* 4. *p.* 9. *n.* 17. Caſtrop. *t.* 1. *tr.* 6. *diſ.* 6. *p.* 7. *n.* 1. quia hæc ſuperfluitas eſt ita vulgaris, ut regulariter gravem occaſionem non præbeat.

Mortale erit, ſi exceſſus ſit notabilis, & rarus, uti eſſet in puella pectus nudum gerere, ubi non eſt conſuetudo; quia inſolita magis movent. Ubi tamen eſt conſuetudo, à mortali eam liberant. Cajet. Nav. & alii apud Tambur. *t.* 1. *lib.* 7. *c.* 8. §. 8. *n.* 7. Sà verò ait, quod difficulter abſolveret. Et quidem ſunt deterrendæ.

332 Quòd ſi ſciat ab aliquo concupiſci, tunc peccat mortaliter, ſi ejus aſpectui ſe offerat, abſq; ulla ſui neceſſitate, vel utilitate; quia obligatio charitatis eſt, ut quilibet teneatur ruinam proximi vitare, quando commodè poteſt. Hæc autem non tenetur ſe ſua libertate privare, ſed poteſt licitè ea uti, ex honeſta, & juſta cauſa, quæ non ſit ſolum libertatis exercitium, ſed bonum aliquod ſibi neceſſarium, aut utile; charitas enim non obligat eam, ut ſe abſcondat, aut non exeat, cum jactura rei ſibi neceſſariæ, aut utilis, ob alterius malitiam, juxta dicta *num.* 326.

333 Non peccas, ſi potens impedire, permittas peccatum alterius. Primò: *ut ille deprehenſus corrigatur*. Caſtrop. *cit. punct.* 5. quia juſta cauſa eſt correctio. Hoc autem eſt verum in aſſueto peccare, quia hic emendari non ſolet, niſi pœna, aut timore correptus.

334 Secundò: *Ut te ſerves indemnem*. Et ſic maritus ſuſpicans, aut ſecretò ſciens adulterium uxoris, poteſt clam teſtes aptare, ut adulterium probet, & divortium faciat. Quia habet jus ad repellendam injuriam habitandi cum adultera, ad quod alia via ei non ſuppetit, niſi permiſſio peccati.

335 At non licet ob recenſitos fines occaſionem peccandi offerre, ſeu invitare; quia id non eſſet permittere, ſed cooperari ad malum. Unde ait Bonac. *de pecc.* non licere marito cum uxore paciſci, ut juveni ejus caſtitatem tentanti ſe offerat, & aſſignet tempus, quo veniat, non fine adulterandi, ſed, ut deprehenſus, puniatur, & corrigatur; quia talis oblatio, & invitatio facta tentanti, eſt adulterii acceptatio.

336 Non obſtat, quod ait Caſtr. *cit. n.* 6. licitum eſſe Patri volenti deprehendere filium in furto, ut corrigatur, relinquere clavem in arca quaſi oblitam, aut apponere nummos in loco patenti. 1. Quia hæc eſt potiùs occaſionis permiſſio, quàm oblatio. 2. Quia eſt res valdè indifferens, & ea poſita adhuc filius eſt indifferens, & liber ad non furandum. 3. Quia talis permiſſio compenſatur correctione; ad quam maximè pater habet onus.

Q U Æ R E S.

337 *An opus conſilii, vel præcepti omitti debeat ad vitandum ſcandalum proximi?*

De præcepto negativo nulla eſt difficultas, non enim ſunt facienda mala, ut inde eveniant bona; unde non licet occidere ad vitandum ſcandalum fratris.

DE PRÆCEPTO AFFIRMATIVO.

338 Dico 1. non eſſe omittendos actus præceptos ad vitandum ſcandalum alterius. Caſtrop. *cit. p.* 16. *num.* 3. contra Valent. Sotum, & alios apud ipſum. Ratio eſt: quia obligatio ſervandi præcepta eſt primaria, obligatio vitandi ſcandalum ſecundaria; ordo namque charitatis expoſcit, ut priùs quis ſuæ ſalutis conſulat, & ut præcepta ipſe impleat, quam ut curet, quod impleat alter.

339 Confirmat: *Si Petrus, qui eſt tibi inimicus, omittat miſſam, eo quod tu ad illam accedis, non poteris ullo modo miſſam omittere, ut ille miſſam audiat; ergo ob ſcandalum non ſunt omittenda præcepta.*

340 Hinc mulier non tenetur omittere ſacrum die Feſto, ne ſit occaſio peccandi viro eam adamanti, quem ſcit in via expectare inſpecturum; quia hæc non eſt occaſio data, ſed accepta ex malitia alterius, & ex parte mulieris adeſt juſta cauſa.

341 Dices: Vita ſpiritualis animæ eſt nobilior vita corporali proximi, & tamen ad ſervandam vitam corporalem proximi debet quis omittere auditionem ſacri die feſto. Uti contingeret, ſi ex

tuo

tuo acceſſu ad ſacrum ægrotus domi periclitaretur, vel quis eſſet alium occiſurus.

342 Tum quia obligatio vitandi ſcandalum eſt obligatio præcepti naturalis charitatis, obligatio audiendi ſacrum eſt obligatio præcepti poſitivi, adeòque minori: igitur. Hæc ſunt fundamenta ſententiæ oppoſitæ.

Reſp. diſparitatem eſſe; quia malo ſpirituali poteſt proximus reparare, & illud impedire; nam vita ſpiritualis non niſi liberè,& voluntariè poteſt amitti; vita verò corporis per ſe, & regulariter non amittitur à proximo liberè, ſed neceſſariò, ut in præmiſſis caſibus, puta ex defectu auxilii, vi morbi, aut ex violentia alterius.

Tum quia obligatio vitandi ſcandalum eſt naturalis, & potior obligatione præcepti poſitivi; ſed (loquendo de ſcandalo paſſivo) includit conditionem, *ſi ſine tuo, aut alterius damno potes*.

343 Dico 2. Nos non tenemur omittere opera conſilii ob ſcandalum phariſaicum; nam ut ritè ait Caſtrop. *Non eſt juſtum malitiæ alterius, cum damno noſtro ſpirituali, imo nec temporali, conſulere. Aliàs quilibet poſſet ſua malitia bona ſpiritualia, & temporalia nobis impedire*. Si verò adſit ſcandalum puſillorum, tenemur, quouſque puſilli admoneantur, ut *in n.* 326.

ADMIRATIO

344 Diſtinguitur à ſcandalo, nam eſt quidam ſtupor de perſona, aut de facto. Scandalum verò eſt omnis actio aut omiſſio, quæ eſt cauſa ruinæ ſpiritualis proximi. Hinc omne id, quod eſt cauſa ruinæ, eſt ſcandalum; quòd eſt cauſa ſtuporis, dicitur admirationis. Adeòque poteſt dari admiratio ſine ſcandalo. Dictum autem, vel factum, quod eſt cauſa admirationis poteſt eſſe mortale, ſi exinde ſcandalum, aut grave damnum ſequatur. Sic in communitatibus, quæ de eleemoſynis vivunt, admiratio ab aliquo ex illis data in materia gravi, eſt mortalis, quamvis non cedat in ruinam ſpiritualem, ſeu in ſcandalum, quia cedit in detrimentum notabile ſuæ communitatis, quoniam malo exemplo frigeſcit charitas.

COOPERATIO MATERIALIS.

345 Fit, quando quis miniſtrat, aut præbet alteri materiam, qua ille utitur ad peccandũ.

QUÆRES I,

An miniſtrare indifferentia ſit peccatum?

346 Indifferentia, alia ſunt remota actioni malæ, alia proxima. Remota dicuntur illa, quæ non ſunt ocaſio, vel materia actus peccati, ſeu nullum, influxum, aut cauſalitatem habent phyſicam, aut moralem in actum peccati, ſed merè per accidens ſe habent ad illum. Et hæc miniſtrare ex honeſta & juſta cauſa, nullum eſt peccatum. *Proxima* dicuntur illa, quæ talia ſunt.

Proximum erit famulo ducere concubinam ad Amaſium, remotum verò eidem concubinæ potum ad bibendum præbere, quia prior famulatus cauſalitatem habet, & influxum in actum peccati, poſterior verò nullum, ſed merè per accidens ſe habet ad illum.

347 Caſtropal. *tom.*1.*tr.*6.*diſ.*6.*punct.*11.*n.*4. ait, indifferentia nimis remota eſſe, cibos condire, menſæ miniſtrare, lectum concubinæ ſternere, equum, quo uſura eſt, præparare, illam ornare, deferre munuſcula, internuncia, urbanitates, & ſimilia: *v.num.*361.

348 At de ornatu omninò non probo; quia hìc, & nunc alium uſum non habet niſi malum, cum ſupponatur directus à concubina ad provocandum: ſic de delatione munuſculorum, & internunciorum: *v.n.*361.

349 Inſuper indifferentia, quæ miniſtrantur, ſunt duplicis generis, alia ſcilicet, quæ communiter in malum uſum ordinantur, alia verò, quæ communiter in bonum uſum: ita Caſtrop. *cit.punct.*8. cum quo,

350 Dico 1. Non licet miniſtrare indifferentia, quæ communiter in malum uſum ordinantur, niſi conſtet, quòd ille ſit benè uſurus. Quia talis miniſtratio eſt ſubminiſtratio materiæ peccati, quod proinde miniſtranti imputatur.

351 Hinc conſtructio, & venditio Idoli, de ſe eſt indifferens, cum deſervire poſſit ad conſervandam antiquitatis memoriam; ſed facta Idololatris, qui communiter, & regulariter Idola ordinant ad cultum, eſt peccatum.

352 Venditio veneni eſt indifferens, cum poſſit venenum deſervire ad colores, imò ad medicinas conſtruendas. At non licet illud vendere, niſi illis, quos moraliter conſtat benè uſuros. Quod dignoſci poteſt ex qualitate perſonæ petentis, & modo petendi publicè, quod ſufficit ad moralem certitudinem de bono uſu; tunc namque eſt præſumendũ de bono uſu; *raro enim* (ait Caſtrop.) *quis ita audax eſt, ut ſi delictum velit efficere, non curet ſecretum!*

353 Hac ratione excuſantur Macellarii vendentes carnes tempore jejunii, & caupones miniſtrantes cœnam petentibus; quia non præſumuntur ſoluturi jejuniũ, ſed juſtam cauſam excuſantem habere, quam examinare nõ tenentur; *Quia fieri commodè nunquam poteſt*: ita ex Cajet. & Suarez.

354 Dico 2. licet miniſtrare indifferentia, quæ communiter in bonum uſum ordinantur, niſi conſtet de abuſu petentis. Quia tunc ceſſat ratio ſcandali, cum non adſit intentio mala petentis, quæ quidem de nullo debet præſumi, quia ex jure *delictum non eſt præſumendum*: Et Innoc. XI. condemnat prop. 51. de cooperatione famuli ad malum, ſub particula *ſcienter*.

355 Quòd ſi credas (ſubdit Caſtropal.) proximũ malè uſurum iis indifferentibus, teneris, ſi commodè potes, ea illi non vendere, vel ſubminiſtrare; quia cum ex charitate obligeris proximi peccatum impedire, ſi poſſis, à fortiori obligaris materiam peccati non ſubminiſtrare.

At ſi ſine tuo detrimento non poſſis, non peccas; quia ex una parte talis ſubminiſtatio ex ſe non eſt mala, ſed indifferens, & ex alia eſt tibi utilis, aut neceſſaria; unde tunc non cenſeris peccatum alterius cauſare, ſed illud permittere, & tuo jure uti. Ita ille cum Bonac. & Suarez.

356 Præterea in actione cooperativa ex ſe indifferente, & ex malitia alterius proximè ordinata ad actum malum, eſt maximè attendenda conditio malitiæ actus, ad quem ordinatur: ſi enim eſt ad actum ab intrinſeco malum, quod nulla ratione poteſt cohoneſtari, & hic, & nunc alium uſum non habet, niſi malum, eſt mala, *ut a n.225.*

357 Non eſt tamen cum tanto rigore diſcurrendum in ordine ad actum non ab intrinſeco malum, ut quod valet aliqua ratione cohoneſtari; in his namque caſibus in miniſtratione rei indifferentis poteſt dari cauſa à peccato excuſans, putà neceſſitas, notabilis utilitas, gravis metus, &c.

358 Hæc autem non debet eſſe levis, ſed gravis; nec æqualis in omnibus materiis, ſed proportionata materiæ, in ordine ad quam verſatur actio; ita ut in materia juſtitiæ debeat eſſe gravior, quàm in materia charitatis, &c. Res clara fit exemplis.

PLURA RESOLVUNTUR.

359 NOn peccat, qui domum locat meretrici; quia domus eſt remota ad peccandum. Imò Caſtropal. *cit. punct.12. n.2.* addit, tu poſſe pluris meretrici locare, quàm mulieri honeſtæ, non quidem in quantum illa pluris lucratur (ſic namque peccares) ſed ratione damni, in quantum ex ejus habitatione tua domus vileſcit.

Si tamen tua domus ſit aptior ad meretricium, ſeu uſuram exercendam, rectè Caſtropalao docet te teneri eis non locare, ſi alios reperias, quibus loces; *Quia lege charitatis teneris vitare peccata, quæ poſſis abſque tuo gravi detrimento. Præcipuè, cum Reſpublica ſolùm intendat iis habitationem concedere ad vivendum, non aptitudinem ad peccandum : v.n.402.*

360 Patroni meretricum in aliquibus locis deputantur, ut illæ ſerventur incolumes, & morbo contagioſo laborantes expellant. At ſi ad meretricium cooperentur, pulchriores videlicet in loco aptiori videndas exponendo, &c. ſunt in peccato habituali, & abſolvi non poſſunt, niſi ceſſent.

361 Peccat 1. Conſtruens picturam Concubinæ, eamque tradens amaſio, quia eſt provocativa ad turpem amorem. 2. Famulus ſcribens, aut deferens illi litteras amatorias. 3. Præbens munera concubinæ judicis, ut apud illum intercedat. Sanchez *lib. 2. cap.7. n.38.* quia ab ea petitur, quod ipſa præſtare non poteſt; nam ejus interceſſio, viſitatio, & ſimilia fovent turpem amorem. Contra Bonac. *diſ. de peccatis qu.4. punct.2. §. unico n.24.* apud Caſtropal. *tom.1. tr.6. diſ.6. punct.15. n.2.* qui negat peccare, cujus ratio eſt; quia ex una parte interceſſio fit ex bono fine, ut judex juſtitiam gerat; ex alia, interceſſio non eſt de ſe mala; nam ea ſtante Judex, & concubina adhuc poſſunt à prava voluntate ſe continere : *v.n.347.*

362 Peccat famulus dominum comitans ad fornicandum, ſi comitatus cauſalitatem aliquam habeat in actum, puta ſi inſerviat pro cuſtodia; ſic namque dominus majorem libertatem, & animoſitatem ſumit ad peccandum : *v.n.346.*

363 Quòd ſi comitatus ſit in purum obſequium domini, utique non peccat; quia nullum influxum habet in actum pravum, & excuſatur ratione mercedis, & famulatus, etiam ſi poſtea caſualiter contingat invaſio domini, & famulus illum ab invadente defendat cum moderamine inculpatæ tutelæ, aut eundem moneat, ut fugiat: *v. num.222. & prop.51. damn.*

364 Hac ratione non peccat Chriſtianus, qui dominum infidelem ad idolorum templa comitatur. Imò Caſtrop. *cit. punct.11. n.8.* id etiam dicit, ſi genuflectat genuflectente domino, dummodò tales ſint circumſtantiæ, ut adſtantes percipiant, genuflexionem illam fieri minimè in cultum, ſed in ſignum reverentiæ, & obſequii domino; quod dignoſcent, ſi publicè habeatur ut verus, & bonus Chriſtianus : ita ille *v.n.282.*

365 Peccat famulus, ſi domino accedenti ad fornicandum januam meretricis aperiat, aut quid ſimile præſtet; quia eſt actio proximè ordinata ad peccatum, hic, & nunc alium uſum non habens, niſi malum; debet tamen famulo id certè conſtare, non ſub dubio : *ut in num.254. & 227.*

366 Eadem ratione peccat Vector, ſi mulierem intra rhedam ad amaſium ducat ad fornicandum.

367 Hiſtriones, ſeu Comediantes mortaliter peccant, ſi utantur mulieribus, & repræſentent turpia ad libidinem provocantia. Secùs, ſi puras facetias.

368 Peccas, ſi enſem vendas ei, quem certò ſcis hic, & nunc eſſe determinatum ad occidendum eo inſtrumento inimicum; quia occiſio eſt ab intrinſeco mala, & venditio illa hic, & nunc eſt ordinata ad malum.

369 Pariter peccas, ſi invites ad cœnam, quem ſcis eſſe paratum acceptare, & jejunium ſolvere; quia invitas ad actum (nempè ad cœnam tempore vetito, & ſine juſta cauſa) à quo hic, & nunc malitia ſeparari non poteſt; adeòque invitas ad peccatum.

Nec obſtat, quòd ille ſit ex ſe paratus; quia adhuc verum eſt, quòd per tuam invitationem influas in individuum peccatum, quod aliàs ille hic, & nunc in re non efficeret, quamvis ad id eſſet paratus.

370 Non peccat venditor, ſi eſculenta vendat non ſervaturis jejunium, ſi exinde timeat gravem injuriam, aut diminutionem emptorum, & remanſionem mercium invenditarum; quia actus non eſt ab intrinſeco malus, & ſi ille non venderet, ab alio emerent; Tum quia adhuc illi poſſunt eſculenta

illa

illa non emere. Non excuſatur autem, ſi paucæ res,& parvi pretii invenditæ remanerent. Peccat verò ille, qui non eſt venditor,ſi apponat in magna quantitate exculenta fracturis jejunium. Caſtropal.*cit.punct*.8.*n*.7. *& punct*.14.

371 Non peccas, quando Sacramentum pœnitentiæ petis à Confeſſario, quam certò ſcis eſſe in mortali, ſi alium promptum Sacerdotem non habeas; quia neceſſitas, ſeu utilitas ſpiritualis te excuſat: & Sacerdos poteſt peccatum per contritionem vitare.Idem eſt,ſi accedas ad Confeſſarium jam expoſitum ad confeſſiones excipiendas.

372 Peccat, qui mutuum petit ab uſurario ſub uſuris,etiam ſi paratus ſit dare ſub uſuris.Eum tamen à peccato excuſant quamplures Doctores, ſi adſit neceſſitas, & utilitas propria, aut aliena, & non habeat promptum alium, qui ei mutuet ſine uſuris; quia tunc utitur jure ſuo, nec intendit uſurarii injuſtitiam, ſed propriam utilitatem:nec dando uſuram,dat uſurario occaſionem peccandi,cum ille recipere non poſſet; unde illi imputatur peccatum,ſi recipiat,& mutuatarius excuſatur, quia ſolvit,quod promiſit, ne videatur infidelis, & ne ſe impediat ad habendum iterùm mutuum. At non poſſum à peccato excuſare famulum, qui uſuras pro uſurario exigit,nec detentorem libri computorum de uſuris; ob dicta *à n*.227.

373 Iidem Doctores addunt,non peccare Chriſtianos captivos ex gravi metu in triremibus infidelium remigantes contra Catholicos, ſarcinas, machinas,arma ad bellum neceſſaria convehentes, propugnacula ædificantes, &c. Eos autem peccare docet Toletus, quia tales actiones non habent hic, & nunc alium uſum,niſi malum,& intrinſecè malum. Omnes tamen conveniunt eos peccare, ſi immediatè contra Catholicos pugnent,ſi ligna ad eorum naves comburendas applicent, &c.

QUÆRES II.

374 *Petrus volens accedere ad fornicandum tali apta hora, quia ad id erat tunc quadam cura domus impeditus, eam curam commiſit cuidam ſuo familiari, ad quem non ſpectabat; qui ſciens finem Petri, amicit æ gratia eam curam acceptavit,& pro ea hora ſupplevit. An peccaverit?*

Reſp.peccaſſe eadem ſpecie peccati, tanquam cooperatorem, utpote participantem, juxta dicta de reſt. pro furto.Nec illa dici poteſt actio indifferens; quia licèt abſolutè, & in ſe ſit indifferens, hic, & nunc eſt proximè ordinata ad peccatum.

QUÆRES III.

375 *Duo ſunt officiales, unus major, alter minor, cui ex officio incumbit onus ſupplendi defectum majoris. Hoc præmiſſo, major accedit ad peccandum, hinc curam majoris ſupplet minor id ſciens. An peccet, ut cooperator?*

Reſp. non peccare; quia majoris curam pro eo tempore ſupplendo, præſtat id, ad quod ex officio tenetur: per accidens autem eſt,ſi major pro eo tempore ad peccandum acceſſerit; nam etiam eodem modo ſuppleret, ſi major alia cauſa honeſta deficeret. Non ſupplet eo animo, ut præbeat commoditatem majori ad peccandum, ſed ut ſatisfaciat proprio muneri, quod eſt ſupplere defectum majoris, ſeu ſocii.

QUÆRES IV.

376 *An liceat determinato ad majus malum, minus conſulere,&*

An mulieri ad actum nefandum inductæ liceat vas naturale offerre, aut conſulere, ut innaturale ſervet?

Ritè præmittendum eſt 1.difficultatem procedere in caſu,quo non ſit alius modus divertendi à majori malo. Et loquendo de patiente, in caſu,quo non poſſit alio modo illud effugere.

377 Secundò, quòd aliud ſit determinato ad majus malum,offerre, ſeu proponere minus, & aliud conſulere ac invitare:nam offerre, ſeu proponere,eſt oſtendere minus malum,ut ille à majori ſe avertat; conſulere verò, & invitare eſt efficaciter movere,& influere. *Vide dicta de conſulente homicidium:* Sit exemplum de Loth, qui *Gen*.19. offerendo viris nefandis filias, ſolùm obtulit, & propoſuit illis materiam explendæ libidinis minorem illa, ad quam erant determinati; at nullo pacto conſuluit, & perſuaſit, ut facerent.

378 Caſtropal.*t*.1.*tr*.6.*diſ*.6. *punct*.6.*n*.5. ait, certum eſſe, quòd determinato ad grave malum, licitum ſit materiam minoris proponere,ut à majori retrahatur, *v.gr.Sodomiam intentanti licebit tibi fornicationis materiam proponere*. Unde difficultatem ad expreſſum conſilium reſtringit.

In qua tres ſunt ſententiæ.

379 Prima negat, determinato ad majus malum licere conſulere minus. Cajet.Valentia,& alii apud Caſtr.*cit*.quia eſſet conſulere peccatum; nam objectum conſilii,licèt minus,eſſet peccatum.

380 Secunda affirmat licere. Leſſius, Bonac. Vaſquez, & alii apud Caſtrop. *cit.num*.6. quia illud minus, quamvis ſit in ſe peccatum, relatum tamen ad majus avertendum, involvit carentiam majoris mali,quæ eſt bona; unde minus illud malum in ordine ad committentem eſt peccatum, cum in ejus poteſtate ſit illud non patrare, nec majus; minimè in ordine ad conſulentem, qui minus malum reſpicit non ut malum,ſed ut averſivum à majori,quod non poteſt alio modo vitare; adeòque gerit utiliter rem peccatoris, & Dei.

381 Tertia media tenet licere, ſi ille ſit determinatus ad utrumque peccatum, v.gr. ad actum nefandum, & fornicationem; quia tunc non tu conſulis, & invitas ad minus, cum ipſe ſit determinatus ad illud,ſed divertis à majori. Non licere, ſi ſolùm erat determinatus ad majus, ob rationem primæ ſententiæ, Caſtr. *cit.n*.8.

Præ-

Præfatæ tres ſententiæ ſunt probabiles, ſed valdè ſecunda: vide de Reſtit. ver. *qui reſtituere teneantur.*

382 Eodem modo præfati Doctores diſcurrunt de eo, qui alteri determinato ad prodendam patriam, vinum in qualitate valdè generoſum, aut in quantitate offert, & ad illud bibendum invitat, ſciens ſe ſopiturum, & inebriaturum; idque facit ad proditionem patriæ vitandam. Gobat. *to.2.tr.5. cap.13.à num.*24. Ant. à Spir. S. *tom.1.tr.2.diſp.2. ſect.8.num.*183. Vide ver. *Homicidium ſui ipſius.*

QUÆRES V.

383 *An liceat eligere, ſeu patrare minus malum ad vitandum majus?*

Reſp. Non licere, loquendo de malis ab intrinſeco. Unde tibi in extrema neceſſitate conſtituto, non licet mendacium eligere, & proferre, ne in blaſphemiam prorumpas. Diſpar enim eſt ratio de conſilio; quia mendacium proferens, patras malum ab intrinſeco, quod nulla ratione cohoneſtari poteſt, & hinc peccas. Conſulens verò alteri mendacium, uti ſupra, non tu patras, nec vis mendacium, ſed vis vitationem, & carentiam majoris mali, putà blaſphemiæ. Et inſuper id conſulis alteri, qui liberè poteſt ſe ab utroq; malo abſtinere; unde illi peccatum electionis minoris mali imputatur, non tibi. Et illud: *De duobus malis minus eſt eligendum*, non eſt intelligendum de malis ab intrinſeco, quæ nulla ratione cohoneſtari valet.

384 Licere autem, loquendo de malis ab extrinſeco, videlicet, quia præceptis. Unde tibi in neceſſitate conſtituto eligendi omiſſionem auditionis ſacri die feſto, aut omiſſionem neceſſariæ aſſiſtentiæ infirmo periclitanti, licet eligere omiſſionem ſacri; quia in tali caſu omiſſio ſacri, cum non ſit ab intrinſeco mala, ſed quia præcepta, amittit malitiam; lex namque poſitiva, etiam divina, eſt rationabilis, non crudelis, ſed viribus, & conditioni hominis accommodata, ut in hujuſmodi caſibus non obliget, juxtà *dict. à num.*121. Sic David ad vitam conſervandam comedit panes propoſitionis. Omninò vide dicta de Reſtit. *ver. qui reſtituere teneantur.*

QUÆRES VI.

385 *An liceat petere à malefico ſolutionem maleficii.*

Reſp. licere, ſi ſcias, aut prudenter credas, maleficum ſcire modum licitum maleficium ſolvendi. In dubio, non licere, quia te exponis periculo petendi malum: ita Com.

386 Modo licito ſolvet maleficus, ſi ſignum deſtruat, vel dæmonem cogat, ut ipſe maleficium tollat, aut ſignum deſtruat, quo durante durat pactum vexandi; quia hoc non eſt uti ope dæmonis in ejus obſequium, ſed illum cogere, ut deſtruat opera ſua, & à nobis per modum defenſionis naturalis malum avertere. Del Bene *par.2. dub.*228. *ſect.*28. *num.*18.

387 Item ſi quis novo pacto cum dæmone ab eo addiſcat maleficia tollere, peccat; ſed eo pacto tranſacto, poterit in ſui commodum ea ſcientia uti, dummodò per eam nec implicitè, nec explicitè dæmon invocetur, & non ſit modus illicitus. Fagundez *in Dec.1.præc.l.1.c.42. nu.*14. Leander *tr.9 Dec.diſ.3.& 4.*

388 Quòd ſi ſcias, aut prudenter credas maleficum ſcire modum ſolvendi tam licitum, quàm illicitum, ſed tibi certò conſtet, illum eſſe uſurum modo illicito; non licere ab eo ſolutionem maleficii petere, docent Cajet. & Delrius; quia petit actionem, quam ſcit hic, & nunc futuram malam,

389 Licere autem, tenent Leander *tr.9.in Dec. diſp.3.qu.*26. Ant. à Spir. S. *tom.* 1. *tr.* 4. & apud ipſos Fagundez, Suarez, Ledeſma, Leſſ. & alii; quia petens utitur jure ſuo, quod eſt de reparando proprio damno, quod alio modo reparare non poteſt, & hoc facit petendo à malefico rem, quam modo licito, & ſine peccato præſtare poteſt; unde, quòd cum peccato præſtet, malitiæ malefici imputatur. Et adducunt paritatem de petente mutuum ab uſurario parato, *ut in num.*327.

CHOREÆ,

390 Sunt triplicis generis: *Puræ, Impuræ per ſe, & Impuræ per accidens.*

Puræ ſunt, quæ fiunt inter perſonas ejuſdem ſexus, abſque ullo pravo geſtu, aut fine, vel circumſtantia mala, ad animi levamen, & recreationem. Has non eſſe illicitas, conſtat, quas 2. *Regum* 6. habuit David ante Arcam.

391 *Impuræ per ſe* ſunt, quæ fiunt inter perſonas diverſi ſexus, vel ejuſdem cū pravis geſtibus, malo fine, aut ante amaſiorū, vel amaſiarū conſpectum. Has eſſē mortales conſtat, cū ſint ſaltem provocativæ ad libidinem; haſque damnant ſacri Canones, & Patres, & prohibendæ ſunt à Principibus.

392 *Impuræ per accidens* ſunt, quæ fiunt inter perſonas ejuſdem, aut diverſi ſexus, honeſtas tamen, ſine pravo fine, geſtibus, aut circumſtantiis malis, in conviviis, nuptiis, in publicis Principum ſollemniis, &c.

Hæc non ſunt per ſe peccaminoſæ, ſed potiùs ludi, ratione publicæ, aut privatæ, ſeu domeſticæ lætitiæ exerciti. Sæpè tamen ſunt peccaminoſæ per accidens, *ratione nimirum periculi* (ait Tamb.) *ut in tanto lætitiæ calore, in tanta adoleſcentularum, juvenumque ſpecie, ornatu, concurſu, in artificioſa illa corporis grata oculis agitatione, in contactu manuum, qui ſæpe adhibetur, non ii ſolum, qui choreas agunt, verum etiam ſpectatores in impudica labantur.*

Hæ igitur ſunt periculoſæ, maximè ſi frequenter fiant. Idque innuit Eccleſiaſticus *cap.9.* 4. *Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis, nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia ejus. At ſi expertus es, tibi tale periculum non ſubeſſe, te hoc modo chorizantem, aut chorizantes aſpicientem, nequaquam eſſe mortalis peccati reum,* tenet Tamb. *lib.7.dec.c.8.§.7.*

DO-

DOMUM AD LUDENDUM

393 TEnere chartas,menſas,candelas,& ſimilia ad id miniſtrare, quantum eſt ex ſe, eſt quid indifferens;unde eſt cùm neceſſaria diſtinctione procedendum.

394 Vel enim domus eſt talis, ut in ea recipiantur indifferenter omnes,tam viri honeſti, habiles,& qui ludunt recreationis cauſa ſine periculo recenſendorum malorum; quàm viri perditi, vagabundi, pauperes, infimæ plebis, qui ſolent in blaſphemias,juramenta,& rixas prorumpere,fraudes in ludo committere, furta inde patrare, proprias curas, ad quas tenentur, omittere: aut qui, quæ in die ſuo labore lucrantur, ludo exponunt cum detrimento familiæ,cum uxorum,& filiarum periculo.

395 Vel eſt talis, ut in ea recipiantur ſolùm viri honeſti,habiles,& qui ludunt recreationis cauſa,ſine periculo recenſitorum malorum.

396 Si domus erit ſecundi generis, eam tenere non erit mortale. Tales domus poſſunt concedere Principes. Imò privati nobiles eas tenere ſolent, ubi alii nobiles congregantur ad ludendum recreationis cauſa abſque malis prædictis.

397 Et quia miniſtrantes chartas ſolent etiam ibi dulcia, & potus ludentibus miniſtrare, licitè poſſunt pretium excedens pro chartis accipere, quantum ſufficit ad hujuſmodi dulcia, potus, & ſui laborem compenſandum; ludentes namque id ſciunt, & liberè donant exceſſum. Tamb.*t.*1.*lib.*8. *tr.*2.*c.*9.*§.*1.*à num.*31.

398 Si domus erit primi generis,omninò mortale erit hujuſmodi domus,ſeu tabulas tenere,chartas, & ſimilia ad ludendum miniſtrare ob præfata pericula proxima, & occaſiones malorum; unde qui eas tenet, & miniſtrat, cooperatur ad recenſita mala, adeòque peccat mortaliter, & in caſibus reſtitutionis, tenetur ſecundo loco ad reſtitutionem. Tamb. *cit.cum com.*

399 Hinc domus,& tabulas primi generis non poſſunt Principes ſine mortali permittere, & multò minùs concedere.

400 Suadetur firma ratione ex praxi.Hujuſmodi namque perditi,vagabundi,&c. prohibentur ludere chartis,aut taxillis, alibi extra deſignatas domus, ita ut puniantur amiſſione chartarum, & pecuniæ, non alia ratione, niſi ad præmiſſa mala, quæ ſequuntur vitanda (ni velis ad avaritiam recurrere, nimirùm ut finis ſit, eos ad domos deſignatas reducere, & inde majus lucrum ex iniquitate reportare;quod non eſt dicendum, nec præſumendum) igitur ſunt etiam prohibendi ludere in deſignatis domibus, cum eadem ſit ratio malorum; imò potior, cum in illis tuti,& ſine timore pœnæ ludant.

401 Dices: Meretrices ſine peccato permittuntur; igitur & recenſitæ domus luſoriæ.

Reſp. diſparitatem eſſe primo, quia meretrices permittuntur ad majora mala vitanda,puta ad pejores actus libidinis impediendos: In permiſſione autem recenſitorum domorum ad ludendum, non ſunt majora mala, quæ vitentur, ſed potiùs ex eorum permiſſione majora, & pejora mala, quæque republicæ nocent, ſequuntur.

402 Secundò; quia Principes meretrices permittunt ſolùm dando locum ad habitandum, minimè dando aptitudinem ad peccandum, *ut in n.* 359. Permittendo autem luſoribus indifferenter hujuſmodi domus ad ludendum, dant aptitudinem ad peccandum; unde, ſicut ſi darent meretricibus aptitudinem ad peccandum, peccarent, ita in caſu noſtro. Vide infra *de ludo*.

403 De aſſueto ad ludum ait Tertullianus *lib. de ſpect.*5.*Et utique communis uſus reus non erat, ſed cum ad ludos coactus eſt, tranſit à Dei munere ad dæmoniorum officia.*

404 Concedit autem Diana *p.*2. *tr.* 15. *reſ.*65. cum Tamb.*cit.* poſſe Principem permittere ludum *Bonavoglia*, & ludum *Capo di guardia*, dummodo in hoc poſteriori ſoli milites admittantur; adeſt namque rationabilis cauſa; prior enim mundat Rempublicam viris perditis,poſterior otium militum tollit. De ſcandalo, & cooperatione agunt, Scotus *in* 3.*d.*38.*q.un.litt.E. in* 4.*d.*3.*q.*4. *litt.L. d.*13.*q.*2.*litt.E.d.*15.*q.*4. *litt.D.* Maſtrius *diſ.*11. *q.*4.*n.*102. Joan.la Crux.Bonac.*t.*2.Tamb.*t.* 1.*lib.* 5.*c.*1.*§.*4.Buſemb.*lib.*2.*tr.*3. *dub.*5. Bertaldus, Caſtropal.*t.*1.*tr.*6.

ELEEMOSYNA,

405 ESt unum ex præcipuis miſericordiæ, & charitatis operibus, Deo acceptiſſimum, exercendum erga proximum; adeòque tam erga fidelem,quàm infidelem,amicum,aut inimicum.

406 Pro ea triplex eſt diſtinguenda neceſſitas, extrema,gravis,& communis. Extrema eſt ea, in qua quis poſitus eſt in probabili periculo gravis infirmitatis,aut mortis, niſi ſubveniatur. Ad hanc reducitur neceſſitas quaſi extrema, & eſt illa, quæ eſt proxima præfato periculo, in quantum eſt ita urgentiſſima,ut ſi quis non ſubveniatur, conſtituitur in recenſito periculo.

407 Gravis eſt illa, in qua quis poſitus talia patitur incommoda, quæ ei vitam reddunt nimis moleſtam, & miſeram.

408 Communis eſt illa,in qua quis poſitus incommoda patitur,ſed non talia,quæ reddant ei vitam nimis moleſtam, & miſeram, juxta patientis ſtatum,& conditionem.Talis regulariter eſt neceſſitas mendicorum,qui hinc inde ſubveniuntur.

Hinc habes duo,1.quòd neceſſitas, quæ eſt communis in mendico,poteſt eſſe gravis alteri attenta conditione,& ſtatu. 2.Quòd etiam in mendico neceſſitas poſſit eſſe gravis, ut ſi ſit in tali ſtatu conſtitutus,ut ſolo pane veſcatur, & juſculo.

409 Item bona hominis, & divitiæ, alia ſunt neceſſaria ad naturam, quæ ad vitam conſervandam

dam

dam requiruntur. Alia neceſſaria ad ſtatum, quæ ad ſtatum, atq; decorem moderatum, & decentem requiruntur. Alia ſuperflua naturæ,aut ſtatui, quæ ſuperabundant poſt ſumptus impenſos in neceſſariis ad vitam, aut ſtatum. His præmiſſis.

410 Tenetur quis extremè indigenti, ſi non ſit alius,qui ei effectivè ſubveniat, ſub mortali ſuccurrere ex ſuperfluis ſtatui, imò ex neceſſariis ſtatui, quæ naturæ ſuperfluunt, ita tamen ut non patiatur maximum detrimentum exceſſivæ jacturæ ſui ſtatus; Undè ſi extremè indigens indiget centum,& ſi dives daret centum,pateretur exceſſivam jacturam ſui ſtatus, viginti verò eſſent ſuperflua ſtatui,aut non cauſarent exceſſivam jacturam;teneretur dives dare viginti.

411 Tenetur etiam ſub mortali ei ſuccurrere ex neceſſariis naturæ, ſi id facere poſſit cum modico ſui detrimento. Unde ſi habens communem quantitatem panis, & cibi,pro eo die ſufficientem, videat extremè indigentem, qui ſi non comedat, eſt in mortis periculo, eò quia per plures dies non comedit; ſub mortali tenetur medietatem ſui cibi illi impertiri, quia ejus privatio pro uno die modicum incommodum affert; & ad id natura ipſa,& viſcera charitatis impellunt.

412 Graviter indigenti tenetur quis ſub mortali ſuccurrere ex ſuperfluis ſtatui, ſi non ſit alius, qui ei effectivè ſubveniat, nec in ſimili neceſſitate reperiatur: conſtat ex Matth.25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, eſurivi enim,& non dediſtis mihi manducare.* Ubi per ly *eſurivi*,patet, Chriſtum loqui non de extrema, ſed de gravi neceſſitate. Tum quia præceptum charitatis obligat, *ut non diligamus verbo, neque lingua,ſed opere,& veritate.* Joann.*epiſt.1.cap.3.*

413 Eis, qui ſunt in neceſſitate communi non tenemur ſub præcepto mortali elargiri eleemoſynam ex ſuperfluis, ſed ex conſilio, quia cum iſti quærant ab omnibus,præſumuntur juvandi à pluribus.

414 Probabilius tamen puto, mortaliter peccare divitem,ſi in neceſſitatibus communibus nullam pauperibus eleemoſynam largiretur: eum namque increpare videtur D. Joann. *in Epiſt. 1. cap.3. Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* D.Gregorius Nyſſenus *in orat. de paup. amandis: Duplex in turpi loco exercetur peccatum; alterum propter ebriorum ſocietatem; alterum propter expulſorum pauperum famem.O pauperum inimici! an neſcitis horum cauſa commemorari in Evangelio exempla horrenda,& terribilia? v.in prop.12.* ab Innoc.XI.*damn.*

415 Eleemoſyna igitur eſt maximè conſulenda,pro quo ſufficiat illud Tobiæ *cap.4. Audi fili mi verba oris mei, &c. Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere; ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini, &c. ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue, ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude,præmium enim bonum tibi theſaurizas in die neceſſitatis,quoniam eleemoſyna ab omni peccato,& à morte liberat,& non patietur animam ire in tenebras.*

416 Non tenentur homines privati inquirere pauperes, ſed ſufficit, quòd dent eis,qui occurrerint, aut quos ſciverint. Tenentur verò ex officio Prælati,& Principes vaſſallorum, quia ſunt Patres pauperum. Scot.*in 2.d.7. q.un.litt.E. in 4.d. 15. quæſt.2.art.3.*Maſtrius *in Theolog.Moral.diſp.10. q.3.art.2.n.56.* Tambur.*tom.1.lib.5.cap.1.* Joan.la Crux,Bonac.*to.2.* Buſem.*lib.2.tr.3.cap.3.* Leander *tom.6. dec. tr.5.* Bertaldus 1. *Præc. Dec.* Caſtrop. *tom.1. tr.6. diſp.2.*

CORRECTIO FRATERNA.

417 E*ſt admonitio fraterna, qua quis proximum conatur revocare à peccato.*

418 Ut obliget ſub mortali,quinque conditiones requirit. 1.Peccatum mortale,quod certò conſtet. 2 Quod proximus non ſit emendatus, & adſit probabile periculum reincidentiæ. 3. Quòd ſit ſpes fructus. 4.Si non ſit alius,qui correxerit, aut effectivè corrigat. 5.Quòd adſit occaſio,locus, & tempus opportunum,quo correctionem ſine tuo gravi incommodo facere valeas. Gravis repugnantia animi eſt judicata ab aliquibus notabile incommodum.

419 Quia autem omnes relatæ conditiones raro ſimul habentur, ideò raro ad eam perſonæ privatæ ſub mortali obligantur. Frequenter obligantur Prælati,de quibus ad Hebr.13.dicitur: *Ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.*

420 Buſemb.addit: *Si quis ob timorem, puſillanimitatem, verecundiam, putet ſe non ſtrictè obligari,vel minùs eſſe idoneum ad corripiendum, videtur tantùm peccare venialiter.*

Vide *tom.2.à num.*88.ordinem verò correctionis, vide *in tom.2. num.*95. De correctione, Maſtrius *d.10. q.3.n.66.* Joan.la Cruz. Buſem. *lib. 2. tr.3.cap.2.dub.4.* Leander *tom.6.dec.tr.6.* Bertald. *1.præc.dec.de Virtut. Theol.* agunt Scotus *in 3.d. 25.q.1.litt.B. d.23.q.1.F.d.25. q.1.F.in 1.d.6.q. un.K.*Maſtrius *d.10.*Buſem.*lib.2. tr.1.2. & 3.* Fenech. & Bertald. *in director.citat.* Caſtropal. *to.1. tract.6. diſ.3.*

421 Ad Charitatem ſpectat onus denunciationis ad monitoria Papæ,& Epiſcoporum, ad edicta Inquiſitorum,& pro Confeſſariis ſolicitantibus; de quo fusè actum eſt in ſecundo tomo.

CA-

CAPUT III.

DE HORIS CANONICIS.

422 Horæ canonicæ, hoc eſt per Sacros Canones diſtributæ, & ſtatutis horis præfixæ, ſunt ſeptem: laudes cum matutino computantur pro una hora. Cujus numeri myſtica ſignificatio declaratur per ſequentes verſus

423 *Hæc ſunt, ſeptenis propter quæ pſallimus horis.*
Matutina ligat Chriſtum, qui crimina purgat.
Prima replet ſputis. Cauſam dat Tertia mortis.
Sexta Cruci nectis. Latus ejus Nona bipartit.
Veſpera deponit. Tumulo Completa reponit.

AD HORAS.

424 Sub mortali tenentur conſtituti in ſacris à puncto Subdiaconatus, Beneficiati, & Religioſi Choriſtæ Ordinis Minorum, quos Regula obligat à die profeſſionis, *v. tom. 3. nu.* 140. *&* 141.

425 Omiſſio divini officii eſt peccatum contra Religionem. Omiſſio unius horæ, aut partis notabilis, eſt mortalis. Omiſſio unius Pſalmi, aut lectionis, eſt parva materia. Licèt non ſit neceſſe, conſultius eſt exprimere numerum horarum eodem die omiſſarum ob pœnitentiam imponendam.

RELIGIOSI CHORISTÆ, ET MONIALES CHORO ADDICTÆ.

426 Non obligati ex vi Regulæ, tenentur ſub mortali ad horas privatim, ſi Choro deſint, ex conſuetudine obligante ad mortale. *Com.*

427 Ad illud non tenentur Religioſi ad triremes damnati; quia fatigatio, & ſtatus illos excuſat. Mendo *num.* 38.

428 Majus argumentum, quod ad oppoſitum poteſt adduci, eſt Conſtit. Eugenii IV. nonis Febr. 1456. incip. *Ordinis tui*, ubi habetur: *Inſuper cum Dilectus filius Fratres Joannes de Capiſtrano, tuus in Vicariatus officio prædeceſſor, declaraverit, quod in Regula prima B. Claræ contineantur centum, & tria præcepta regularia, in quorum tranſgreſſione Moniales, ſive Sorores profeſſæ peccatum mortale incurrunt, idque nimis durum, & ſcrupuloſum judicemus: auctoritate, & tenore præſentium declaramus, & volumus, quod in nullius prædictorum tranſgreſſione, præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principalia vota, obedientiæ ſcilicet, paupertatis, caſtitatis, & clauſuræ, & ſuper electione Abbatiſſæ, & depoſitione, peccatum mortale incurrant.* Et cum unum ex relatis præceptis ſit divinum officium, ideò Clariſſæ non videntur ad illud obligatæ privatim ſub mortali. Cui valdè favet diſpoſitio Julii II. 10. Auguſti 1504. apud Rodriquez *tom.* 1.

429 Reſp. Eugenium, & Julium ſolùm diſpoſuiſſe de præceptis, obligationibus, & conſuetudinibus Clariſſis particularibus, quibus ultra vires erant gravatæ, minimè de conſuetudine cunctis Religioſis utriuſq; ſexus communi, qualis eſt de recitandis horis privatim. Qua ratione nemo audet dicere, conſuetudinem abſtinendi à lacticiniis in jejuniis quadrageſimæ non obligare ſub mortali Clariſſas. Nec quis audebit dicere, conſuetudinem recitandi horas privatim obligare Religioſos viros, & Moniales omnes, exceptis Clariſſis ſtrictioris Regulæ.

Hinc Fr. D. Martinus Archiepiſcopus Panormitanus in ſua Paſtorali ad Moniales omnes Urbis, & Diœceſis Panormitanæ 20. Maii 1651. contrariam opinionem vocat inventam à patre mendacii.

430 Innoc. IV. per Bullam 10. apud Pelliz. *cap. 6. num.* 16. conceſſit Monialibus ſub cura Fratrum Minorum degentibus, & per communicationem aliis, ut ex rationabili cauſa poſſint officium converſarum recitare, & ſic ſatisfacere; per hæc verba: *Et quæ occaſione rationabili non poſſunt legendo dicere horas ſuas, liceat eis, ſicut aliæ Sorores, dicere Pater noſter.*

Cauſa rationabilis erit, ſi ſit gravi, & juſto negotio occupata, ſi ſit nimis ſcrupuloſa, ſi capitis indiſpoſitionem patiatur, ſi neſciat expeditè legere; hæc tamen curare debet, ut diſcat, ita ut rationabili cauſa ceſſante, redeat ad horas.

431 Hac prudentia uti poterit Confeſſarius in iis, aut ſimilibus cauſis, maximè in dubio neceſſitatis.

Monialis autem, cui ex juſta cauſa fuit commutatum officium Divinum ad Pater, ſeu ad officium converſarum, ſi hoc omittat, non peccat mortaliter; Pelliz. *cit.* quia obligatio ſub mortali eſt ad horas Canonicas. Nec officium converſarum converſas obligat ſub mortali. Vide de commutatione voti.

432 Cappellani primarii Monialium, qui quotidie, & ordinariè in earum Eccleſiis celebrant, poſſunt de earum Sanctis recitare, ut conformentur Miſſæ; uti tamen debent Breviario Romano, cui per ſe ſunt obligati. Gobat. *tom. 1. tract. 5. caſu* 23. *num.* 625. *vid. tom. 3. num.* 342.

DE MODO RECITANDI.

433 Recitatio debet eſſe vocalis, ut verba voce exprimantur, licèt ab aliis non audiantur; quia obligatio eſt de oratione vocali. Unde non ſufficit, ſi mentaliter ſolùm percurrat. Sufficit, ſi ſe ipſum percipiat; nec hoc requiritur, ſi ſit ſurdaſter.

434 Requiritur intentio orandi, ſed ſufficit, quòd ſit intentio Deum colendi, vel Deo vacandi, & quòd ſit habita in principio recitationis. Ex oratione tres oriuntur fructus, *meritum, impetratio, & refectio*: ad meritum, & impetrationem ſufficit illa prima intentio; unde diſtractiones involuntariæ, quæ inter orandum ſolent contingere, priores duos fructus minimè impediunt; tunc enim ſufficit intentio implicita, & virtualis, prima

vide-

videlicet non retractata, ſed pe ... ans in ipſa recitatione, quæ in virtute illius p ... næ intentionis habetur. Ad refectionem verò ſpiritualem non ſufficit illa prima intentio, nec attentio, ſed requiritur continua, licèt ſufficiat directa, & non requiratur reflexa, quam ſcilicet quis revera habet, quamvis non advertat habere, *ut in tom.3.n.213.*

Refectio autem non attenditur in oratione vocali, ſed ſolùm in mentali, de qua Apoſt. 1. *ad Cor.14.Si orem lingua, mens mea ſine fructu eſt.*

435 Officium recitari debet *attentè, clarè, & devotè.*

436 *Devotè*, Devotio conſiſtit in externa corporis compoſitione, ut non recitetur ridendo, ludendo, geſtus, & actus immodeſtos habendo, ſine neceſſitate cubando, &c. At non peccas mortaliter, niſi defectus ſit voluntarius, & notabiliter attentionem internam impediat.

437 *Clarè*: hoc eſt diſtinguendo verba, *ut in num.*433. Pelliz.*de Monial.cap.6. num.* 17. *monet recitantem horas divinas ſyncopando non teneri repetere illas, niſi notabiliter ſenſum verborum corrumpat; quod rarò accidere,* notant Diana *p.2. tr.12.reſol.22.citans pro hac doctrina* Filliuc. Azor. ac Villal. *cum quibus ſentit* Sanch. *lib.7.conſ.cap.2.d.17. notans num. 3. non oportere Clericos nimis eſſe ſcrupuloſos caſu, quo putant ſe non integrè pronunciaſſe, vel aliqualiter ſyncopaſſe, vel verba aliqua ſolo gutture dixiſſe, niſi defectus ſit valdè notabilis.*

438 *Attentè*. Attentio eſt duplex, *interna* ſcilicet, quæ conſiſtit in advertentia ad id, quod agitur, puta ad officium, quod recitatur; *externa*, quæ conſiſtit in excluſione actiones externæ incompoſſibilis cum attentione interna, ſeu advertentia animi ad id, quod recitatur, uti eſſet depingere, ſcribere, & omnis alia actio externa, quæ ſpecialem attentionem, & applicationem mentis expoſcit.

439 Pelliz.cit.*num.*17.putat cum pluribus ſufficere ſolam attentionem externam, ita ut non peccet mortaliter, qui voluntariè diſtrahitur, ſed ſolùm qui notabiliter occupatur in actione externa cum interna incompoſſibili.

440 Omninò tamen dico non ſufficere, ſed requiri attentionem internam, juxta dicta *in num.* 186. ita ut peccet mortaliter, qui per notabile tempus per internas divagationes voluntariè diſtrahitur. Cajet. cum communiori, quia præceptum eſt de officio divino ſtudioſo, & devoto, ſeu fructuoſo, ad quod requiritur attentio interna, *Ex cap. Dolentes de Celebr. Miſſarum. Diſtrictè præcipientes in virtute Obedientiæ, ut divinū officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis Deus dederit, ſtudioſè celebrent pariter, & devotè.*

441 Sufficit autem attentio illa prima in principio recitationis habita, *ut in n.* 434. nam continuata attentio eſt noſtræ fragilitati impoſſibilis.

442 Attentio interna eſt triplex: *Ad verba, ad ſenſum, & ad Deum.* Dicitur *ad verba*: hoc eſt ad verba materialiter. *Ad ſenſum*: hoc eſt ad ſignificationem grammaticalem verborum, aut ad ſignificationem ſpiritualem, & myſticam, ſeu ad ſpiritum verborum. *Ad Deum* quatenùs per recitationem officii intendimus Deū colere, eique vacare.

443 Non eſt neceſſaria attentio ad ſenſum grammaticalem, aliàs rudes, & moniales non ſatisfacerent. Nec ad ſenſum ſpiritualem, quia non eſt oratio mentalis, *ut in num.*434. Eſt autem neceſſaria attentio *ad Deum, ut in cit. num.* quia eſt oratio (ad differentiam auditionis ſacri die feſto, quia in ea non præcipitur oratio, ſed aſſiſtentia modo humano) *& ad verba materialia*; quia eſt oratio vocalis.

444 Satisfacis, ſi attendas, quantum moraliter potes, quamvis ob ſocii, aut chori culpam, nil ex illis percipias; quia per ſocietatem, & tuam attentionem, moraliter facis orationem ſocii tibi communem. Tamb.

Quod eſſe verum, etiam ſi ſis ſurdus, & inde alterius chori partem audire non valeas, docet Leander *par.6.tr.8.diſp.6.quæſt.*40.cum Paſcal.& aliis; quia ex una parte ad impoſſibile nemo tenetur; ex alia, quod recitatur in choro, eſt oratio totius chori, adeòque etiam ejus, qui non audit, non valens, dummodò choro aſſiſtat, & attendat. Mendo vult, quòd ſurdus teneatur repetere. *ver. Horæ n.*33.

445 Qui Choro occupantur in libris hinc inde mutandis, aut in præparando thure, ſatisfaciunt, licèt aliquot verſiculos omittant, dum ad illos attendant. *com.*

446 In Eccleſia, ubi eſt Reliquia notabilis ſancti, putà caput, brachium, crus, aut ea corporis pars, in qua præcipuè paſſus fuit, poteſt de eo ſub ritu duplici recitari.

447 Advenæ & itinerantes poſſunt, ſed non tenentur ſe conformare Officio loci. Tamb. *t.1.de Horis c.5.§.2.num.*38. Mendo, & alii, *juxta dicta num.* 163. quia ſubſtantia officii eſt de lege communi; quòd autem recitari debeat de tali, vel tali Sancto, ſolet eſſe de lege locali. Unde in loco, ubi es advena, potes recitare officium loci, aut tuæ Eccleſiæ. Conſultius tamen puto, ut ita te geras, quòd idem officium bis non recites. Hoc dico in recitatione privata; Miſſa enim, & horæ in Choro ſunt dicendæ de Sancto loci; quia ſunt publicæ; & tunc conſultius eſt, imò oportet, ut reliquas horas, quæ privatim tibi recitandæ manent, recites de Sancto loci, ut ſic te conformem reddas toti officio diei.

448 Si recitaſti de uno Sancto pro alio involuntariè, cum advertis, non teneris repetere. Quòd ſi quæras, an tenearis de eo recitare prima die non impedita? utraque pars eſt probabilis; affirmativa, quia Sanctus habet jus eo anno, ut de ipſo recitetur; negativa, quia onus officii eſt alligatū diei, & aliàs ordo kalendarii perturbatur.

449 Si recitaſti ex errore Matutinum, & Laudes de uno Sancto, detecto errore, religioſius eſt, ſi repetas, at non obligaris; quia quoad eam partem tributum ſolviſti Deo per æquivalentiam: nec poteſt præſumi, Eccleſiam velle duo officia ab eo, qui ſine culpa recitavit. Debes tamen proſequi reliquum de Sancto diei, quia error eſt corrigendus, non continuandus.

450 Qui dubitat, ob evagationem mentis, an aliquem pſalmum, vel antiphonam omiſerit, poteſt præſumere ſe dixiſſe, cum non ſoleat tam faciliter prætermitti. Tum quia id eſſet ſcrupulorum fomentum. Hinc ſi incepiſti Nonam v.g. cum attentione, modò reperiaris in ultimo pſalmo, & dubites, an recitaveris medium, ſufficientem habes conjecturam, quòd recitaveris. Gobat.

451 Inverſio horarum, aut interruptio, ſine rationabili cauſa non poteſt excuſari à veniali: at non peccas, ſi matutinum à laudibus per noctem dividas.

452 Mutatio officii ſine cauſa, ut ſi debens recitare de feria, recites de Sancto, ſi fiat rarò, bis, aut ter, erit venialis; quia ſervatur præceptum quoad ſubſtantiam officii, & defectus, qui habetur in modo, eſt levis. Gravis tamen eſt, ſi fiat ſæpè: Aut ſi debens recitare de feria, aut de Sancto novem lectionum, recites, de Reſurrectione, etiam ſemel; quia eſt omiſſio, & mutatio notabilis: *v. in propoſ.34.* ab Alex. VII. *damn.*

453 Occupatus per duodecim horas diei non proinde eſt liber à recitatione officii, ſed debet attendi qualitas occupationis; unde ſi fueris occupatus aſſiſtendo tuo Prælato, ad illum negotiatores deferendo, &c. quæ ſine notabili labore, aut attentione fiunt, non excuſaris. E contra, ſi fueris occupatus ſtudio, computatione, ſcriptura, &c. quæ caput dolore plenum, aut caliginoſum relinquunt, excuſaberis, etiam ſi per decem, aut horas octo occupationi vacaveris.

454 Si ex cauſa recitare non valeas majorem partem officii, putà matutinum, & laudes, potes autem reliquam, teneris ad illam; ſicut qui non poteſt reſtituere centum, poteſt tamen decem, tenetur ad decem. Et qui non poteſt jejunare totam quadrageſimam, poteſt tamen duos dies, tenetur ad illos. Ratio eſt, quia præceptum de recitando divino officio eſt de materia dividua. Et dictum illud, quòd *major pars trahit ad ſe minorem*, quo nonnulli oppoſitum docebant, non eſt ad rem, quia eſt deſumptum *ex cap.1. de iis, quæ fiunt à majori*, qui Textus loquitur de Canonicis dantibus ſuffragium, & ſtatuit ſtandum eſſe pro majori parte ſuffragiorum.

455 Materia præcepti alia eſt dividua, alia individua: dividua eſt illa, quæ habet plures partes, ad quarum ſingulas præceptum obligat: ut præceptum jejunandi in quadrageſima, quæ continet plures dies, in quorum ſingulis ſeorſim præceptum obligat; ſimiliter & præceptum recitandi officium quolibet die. Individua eſt illa, quæ vel non habet plures partes, vel ſi habet, præceptum non obligat ad ſingulas ſeorſim, ſed ad omnes conjunctim; ut præceptum confeſſionis, quæ continet tres partes, nempè cordis contritionem, oris confeſſionem, & operis ſatisfactionem, quas præcipit non ſeorſim, ſed conjunctim ad unum Sacramentum conficiendum. Præceptum recitandi divinum officium eſt de materia dividua, ut declaravit Innoc. XI. damnando *prop.54.* Vide etiam *propoſ.35.* ab Alexand. VII. *damn. v. num.461.*

456 Ægrotus non valens recitare matutinum, & laudes, dubitans, an poſſit reliquas horas, non tenetur ad illas; quia præceptum de recitando officium, non obligat cum periculo gravis detrimenti, aut ſalutis.

457 Infirmitas excuſans non ſufficit, ſi ſit levis, nec requiritur, quòd ſit graviſſima, ſed ſufficit, ſi ſit gravis: & quidem in dubio dictum medici, aut experti infirmum legitimare, ſicut & Superiorem diſpenſare poſſe, non eſt dubium.

458 Luſcus, & qui oculis laborat, ſi timet legendo viſum paulatim deperdere, non obligatur ad officium legendum. Ipſe tamen, ſicut & cæcus, tenetur recitare partem illam, quam memoriter ſcit: ſequitur *ex num.452.*

459 In privata recitatione matutinum, & laudes ex jam præſcripta conſuetudine licitè recitari poſſunt duabus horis poſt meridiem diei præcedentis, uſque ad unam circiter horam poſt ortum Solis diei ſequentis. Prima, Tertia, Sexta, & Nona ab aurora uſque ad meridiem. Veſperæ, & Completorium à meridie uſque ad ſemihoram circiter poſt Solis occaſum. Com.

460 Si autem intra eundem diem recitentur, eo intervallo, quod intercedit inter medium noctis præcedentis, & medium noctis ſequentis, quo præceptum durat, non in ſuis horis, ut ſupra, eſt peccatum veniale, & nullum, aliqua exiſtente cauſa: cauſa ex Diana in ſumma, eſſe poteſt major devotio, aut periculum ſupervenientis occupationis, vel in ſtudioſo, quia tempus illud veſpertinum eſt ineptum ſtudiis.

461 Qui incepit recitare officium diei præſentis media hora ante mediam noctem diei ſequentis, tenetur recitare quantum poteſt per eam mediam horam, juxtà *dict. à n.454.* (niſi ſomno, aut vaporibus mens ſit ita occupata, ut ſit redditus impotens) quia adhuc præceptum durat. Data autem media nocte, conſultius eſt, & melius, ſi proſequatur; ſed ad id non tenetur, nec ſatisfacit, quia tunc ceſſat præceptum, quod quidem eſt ita affixum diei, ut eo elapſo adimpleri non poſſit. Unde ſolùm peccavit in cauſa, ſi voluntariè, & ſine legitima cauſa ſe reduxit ad eam horam, juxtà dicenda de auditione Miſſæ, & jejunio.

OFFICIUM DEFUNCTORUM, ET VIRGINIS,

462 Pſalmi Pœnitentiales, & Graduales non obligant etiam in Choro; quia B.Pius V. per Bullam *Quod à Nobis* 1568. pro utentibus Breviario Romano ab ipſo tradito abſtulit obligationem,& conceſſit Indulgentiam centum dierum recitantibus Officium Defunctorum, & Virginis; quinquaginta autem recitantibus Pſalmos Pœnitentiales, & Graduales, diebus à Rubricis præſcriptis. Reliquos verò, qui non utuntur Breviario Romano, uti ſunt Patres Ordinis Prædicatorum, Carmelitæ,&c. Pius V.reliquit propriis conſuetudinibus.

463 In ordine Prædicatorum conſuetudo non obligat ſub culpa, ut rectè docet, & probat Donatus *tom.3. tr.18. q.48.*

464 Moniales S. Claræ tenentur quoad divinum Officium ritui Fratrum Minorum ſe conformare, ac proinde non tenentur ad Officium Defunctorum, &c. niſi temporibus ex Ordinario Romano ſtatutis; quia tunc ſolùm Fratres Minores tenentur; idque neque ſub culpa, ut dictum eſt, excepto die Defunctorum. Urb. IV. *in 2.Regula*, & clariùs Leo X. 29.Martii 1515. apud Bullar.Rodr. Bulla 46. *Cum ſicut Nobis*.

465 Officium autem Defunctorum die animarum, Litaniæ Rogationum, & D. Marci obligant ſub mortali eos, qui utuntur Breviario Romano, itaut teneantur recitare privatim, qui Choro deſunt, & Proceſſioni; & ſi Beneficiati, teneantur ad reſtitutionem fructuum pro rata; quia ſunt pars officii diei. Donatus *cit.qu.*49.& 47. cum communiori. Quamvis plures cum Pelliz. *de Monial. c.6. num.*19. teneant, Litanias non obligare.

466 Qui verò non utuntur Breviario Romano, ſtare debent conſuetudini ſuarum Eccleſiarum.

467 In Ordine Prædicatorum à viris doctis ejuſdem audio conſuetudinem pariter ad Litanias non obligare.

QUÆRES I.

468 *An Moniales S. P. Dominici teneantur ſub mortali ad Officium Defunctorum ſemel in hebdomada recitandum?*

Videtur, quòd teneantur; quia Fratres Prædicatores tenentur, & ipſæ ad eorum ritum ſe obligaverunt.

469 Reſpondeo,non teneri ad illud ſub culpa. Ratio eſt;quia præceptum non eſt præſumendum, ſed debet certò conſtare, *ut in n.*43. & 176.In caſu nedum non conſtat, ſed evidenter conſtat non adeſſe pro Monialibus.

Quia Moniales ſe obligaverunt ad Officium divinum,& ſuffragia, quæ exprimuntur in Regula; in Regula autem nulla fit mentio de recenſito officio defunctorum ſemel in hebdomada recitando, ut conſtat ex primo, & tertio Capitulo, in quibus agitur de Officio Divinò,& ſuffragiis. Unde ad Ritum tenentur, qui eſt acceſſorius Officio ordinario in regula præſcripto.

470 Corroboratur: quia Moniales ſe obligaverunt,& obligant ad Regulam, ſeu conſtitutiones Regulæ, minimè ad ſtatuta Capitulorum generalium; Regulam namque profitentur, non ſtatuta: Officium autem Defunctorum non eſt de Regula, ſed de ſtatuto Capituli Generalis de anno 1551.

471 Quod ſtatutum nullo pacto poteſt Moniales ligare. 1.Ob rationem allatam. 2. Quia, etiam loquendo de privilegiis, Moniales communicant cum Religioſis viris ejuſdem Ordinis ſolùm in favorabilibus,minimè in odioſis. Donatus *to.*1. *p.*1. *tr.6.q.3.*Et in re noſtra agitur non de privilegiis, ſed de odioſis, nempè de onere peccati mortalis. 3. Quia ſtatutum eſt præcisè editum pro fratribus. Cõſtat tã ex verbis,quàm ex fine,& cauſa motiva.

472 *Ex verbis*,quæ *in diſt.*1.de Officio Eccleſiæ *cap.1.q.l.14.col.3.* in fine apud Donatum *to.3. tr.*18 *qu.*47.*n.*2.ſunt:*Item declaramus,quòd Fratres tenentur ex præcepto, ſemel in hebdomada, totum officium defunctorum dicere, cum dici debeat in Eccleſia,omni antiqua conſuetudine rationabiliter prætermiſſa.*Ubi per ly *Fratres* ſtatutum eſt reſtrictum ad fratres; quòd ſi odia ſunt reſtringenda,quomodo poterit dilatari ad Sorores?

473 *Ex fine,& cauſa motiva.* Finis enim fuit, ut ſic fratres ſatisfacerent juſtitiæ, & charitati pro animabus benefactorum ob eleemoſynas, & bona fratribus relicta,de quibus vivunt; quod fuit cauſa motiva: qui finis, & cauſa non habet locum in Monialibus,quæ vivunt minimè ex eleemoſynis à benefactoribus relictis, ſed ex propriis dotibus.

Statutum igitur præcisè Fratres ligat,ut teneantur ſub mortali officium defunctorum ſemel in hebdomada recitare privatim,ſi Choro deſint; minimè Moniales.

474 Firmatur diſcurſus doctrina, & hiſtoria. Doctrinam præbet doctiſſimus Donatus, ſuper controverſiis Regularium peritiſſimus loco cit. *Officium mortuorum videtur inſtitutum indeterminatè pro omnibus benefactoribus,qui non determinant ſibi anniverſarium: unde videntur teneri ad illud omnes, qui bona illius Eccleſiæ participant.Hoc idem docet* S.Thomas *in quodl.6.art.*10. *&c.Semel in hebdomada,aut ſingulis menſibus;duciturque ex eo, quòd hujuſmodi clericus accipit bona quæ fuerunt defunctorum; ergo titulo juſtitiæ tenetur in ſpiritualibus compenſare, &c. ac proinde tenetur pro eis officium defunctorum dicere. Secus autem dicendum,&c.ſi clericus abſens eſt à ſua Eccleſia, & non ſit particeps diſtributionum quotidianarum, &c. Ergo de mente* D. Thomæ *tota obligatio recitandi officium Defunctorum emanat ex acceptatione fructuum beneficii, qui quidem proveniunt ex bonis prædictorum, &c.*

475 *Hinc in Ordine Prædicatorum diſt.*1.*&c. adeſt præceptum recitandi officium Defunctorum, &c.*

&c. quo ſit; ut omnes Religioſi Clerici teneantur illud ſub mortali ſemel in ſeptimana publicè in choro recitare, vel privatim, ſi fuerint impediti choro intereſſe, & liquet ibi, Item declaramus,&c. ubi proſequitur verba ſtatuti, *ut in n.* 472.

476 En igitur finem, & cauſam motivam,unde in Ordine Prædicatorum emanavit præmiſſum onus officii Defunctorum. Et quia ingenioſus Donatus percepit, ea non habere locum in Monialibus, præcisè *Fratres*, & in ſpecie *Religioſos clericos* ſtudioſè expreſſit non Moniales, quas alias Author tantæ peritiei haud ſiluiſſet.

477 Hiſtoriam tradunt Conſtitutiones ipſæ Regulæ Ordinis Prædicatorum ex Editione Barcinonenſi anni 1620. *diſt.*1.*c.*1. de Officio Eccleſiæ *fol. mihi* 14. Et clariùs habetur in traductione earundem de latina lingua in vulgarem, edita Panormi anno 1595. ut ſequitur.

478 Ob motivum, & finem *num.* 474. relatum, ex pervetuſto tempore in Ordine Prædicatorum recitari ſolebat in Choro nocturnus unus officii defunctorum, quem ſoli miniſtri Altaris dicebant, & Sacerdos ille, qui erat deſignatus ad Miſſam pro defunctis canendam, minimè alii fratres. Quapropter Capitulum generale Salmaticenſe de ann. 1551. providere volens timoratorum ſcrupulis, cum confirmatione, & authoritate Apoſtolica ſtatuit, ut ſequitur.

479 *Abſolvimus tam Chorum,quam Miniſtros Altaris ab obligatione recitandi vigilias trium lectionum pro mortuis, prout hactenus obſervatum eſt. Et in recompenſationem, pro debito juſtitiæ, & charitatis; ordinamus, & ita ſervari volumus, ut nullis feſtis, aut octavis etiam ſolemnibus obſtantibus (præter octavas Paſchæ, & Pentecoſtes) totum officium pro ipſis defunctis cum novem lectionibus qualibet hebdomada ſemel ab omnibus, & ſingulis fratribus tam in Choro, quàm extrà exiſtentibus perſolvatur.Et in manè ſequenti pro ipſis una miſſa de Requiem cantetur, ſi non ſit dies multum ſolemnis, &c. Et hoc inviolabiliter in omnibus conventibus noſtri ordinis obſervetur, ſuper quo tam Prælatorum, quàm Cantorum conſcientias oneramus, &c. Ad quæ omnes, & ſinguli teneantur, etiam Magiſtri,& actuales lectores, ſuis diſpenſationibus non obſtantibus.*

480 Hæc eſt hiſtoria, & forma ſtatuti, ac præcepti, ubi conſtat præcisè, & ſemper exprimi fratres, nunquam ſorores.

Inſuper officium defunctorum ſemel in hebdomada recitandum, fuit ſubrogatum loco nocturni, & miſſæ; unde ſicuti certum eſt, quòd nocturnus, & Miſſa non obligabat Sorores, cum non ſint Miniſtræ Altaris, ſed ſolos fratres Miniſtros Altaris. Donatus *cit.num.*3.ita nec Officium ſemel in hebdomada recitandum obligare eas poteſt; nam in favorabilibus *ſubrogatum ſortitur naturam ejus, cui ſubrogatur*: Excluſio ab onere eſt favorabilis, adeòque ſi ſorores erant excluſæ à priori onere, ſunt etiam excluſæ à poſteriori ſubrogato loco prioris.

481 Item in præcepto Officii includitur onus celebrandi, & cantandi Miſſam die ſequenti, quod non afficit Sorores; ita nec onus Officii.

482 Denique commutatio nocturni in totum Officium fuit facta *in recompenſationem, pro debito juſtitiæ, ut in num.*479. quod debitum juſtitiæ in fratribus locum habet, qui ex eleemoſynis, & donis à benefactoribus legatis vivunt, juxtà dicta *num.*474. minimè in ſororibus, quæ vivunt ex propriis dotibus.

483 Non adducas pro obligatione conſuetudinem. Quia non eſt conſtans; nam ſi meæ experientiæ fidem adhibere velis, pro certo habeo plurium annorum experimento nullam recenſiti Ordinis Monialem obligationem tanquam certam tenere, ſed alias eam non adeſſe certò putantes,alias verò ſcrupulizantes, dubitantes, & inde conſulentes, An pro ipſis extet præceptum ſub mortali ad id obligans, vel non?

484 Cæterùm conſuetudine(ſi quæ ſit)gratis data, nulla obligatio ſequitur. Conſuetudo enim *ex num.*239. poteſt eſſe duplex, una præter legem, quæ ipſa obligationem inducit, & ad hanc requiritur, quòd ſit introducta animo ſe obligandi, ut in *num.* 240. Alia ſecundum legem, quæ non ipſa obligationem inducit, ſed ſupponit præceptum, quod obligationem induci,& ipſa eſt ſolùm obſervantia præcepti, adeòque ſi præceptum cadat, cadat, etiam obligatio, conſuetudine non obſtante.

485 Conſuetudo in re noſtra (ſi quæ extat) non eſt, quòd Moniales credant ſe eſſe obligatas ex conſuetudine, ſed ex præcepto obligante fratres ad mortale; unde eſt conſuetudo ſecundi, non primi generis; cum igitur ſit luce clariùs probatum,præmiſſum præceptum non habere locum, ſed cadere pro Monialibus, dicendum eſt, obligationem recitandi ſemel in hebdomada officium Defunctorum (conſuetudine non obſtante) non habere locum, ſed cadere pro Monialibus.

486 Confirmatur; quia conſuetudo (ſi quæ adeſt) non fuit à Monialibus introducta animo ea ſe obligandi, ſed ſuppoſito ex ſimplicitate, & errore præcepto, unde non erit conſuetudo imponens, ſed ſupponens obligationem ex præcepto; quod cum revera non extet, obligatio non extat. Et hæc eſt una, ex rationibus, qua, non obſtante conſuetudine, excuſantur ab obligatione abſtinendi à lacticiniis diebus Sabbathi, mulieres, & ſimplices falsò putantes ad id habere præceptum.Imò Doctores communiter docent eas eſſe monendas, ne peccent ex conſcientia erronea.

487 Demùm meam reſolutionem claram reddit Ordo ipſe, qui juſſu Reverendiſſimorum PP. Seraphini Siccii, & Vincentii Bandelli,Generalium Magiſtrorum, Conſtitutiones Regulæ, quæ obſer-

vari debent, emendatas, & in unum collectas, Barcinone ann. 1620. impreſſas publicavit . Ubi primo loco apponuntur *Conſtitutiones Fratrum Ordinis Prædicatorum cum declarationibus*. In quibus declarationibus *diſt.* 1. *ſuper cap.* 1. *de Officio Eccleſiæ litt. E.* apponitur præceptum ſub mortali obligans expreſsè Fratres ad recitandum Officium Defunctorum, uti ſupra, nullam mentionem faciendo de Sororibus . Poſteà ſecundo loco apponuntur Conſtitutiones Sororum Ordinis Prædicatorum, in quibus nullum prorſus fit verbum de relato defunctorum Officio, *ut in num.* 471.

488 Quia autem mea mens eſt, Sacras Moniales ſolùm à peccato, & ſcrupulis liberare, eas enixè hortor, ut nedum ſemel, ſed pluries in hebdomada pro ſanctis animabus Purgatorii Officium recitent Defunctorum .

QUÆRES II.

489 *An Moniales teneantur extra Chorum recitare Officium Defunctorum, quod titulo juſtitiæ, puta legati, tenentur pro benefactoribus recitare in Choro?*

Reſp. non teneri, niſi pro ipſis extet ſpeciale præceptum id exprimens, uti in Ordine Prædicatorum adeſt pro fratribus, de quo ſupra *num.* 479. Pelliz. *de Monial. cap.* 6. *num.* 19. Quia obligatio illa non afficit ſingulas Moniales, ut ſingulas; afficit enim Monaſterium, adeòque afficit illas, ut faciunt unum corpus morale, quod eſt Monaſterium; quapropter, quia cum recitatur officium in Choro, quamvis plures deſint, verè dicitur Officium à Monaſterio recitatum, jam eſt oneri ſatisfactum . Accedit praxis communis, ita namque ſine ſcrupulo obſervatùm videmus .

BENEFICIATI

490 Etiam in minoribus tenentur ſub mortali ad horas, nec ſatisfaciunt ſuæ obligationi, ſi ſtudio litterarum vacantes per alium recitent; quia eſt obligatio perſonalis; nam B. Pius V. ait eum, qui non recitat ſuo tempore, non facere fructus ſuos: *v. prop.* 21. *ab Alexand. VII. damn.*

Non tenetur ante diem poſſeſſionis, etiam ſi ſit proviſus, nec ſi poſſeſſio ſit litigioſa, ſed donec ſit pacifica, niſi ſit conſtitutus in ſacris .

491 Si ſint in ſacris, peccant omittendo horas duplici peccato, contra juſtitiam, & Religionem, in confeſſione exprimendo; quia ex vi beneficii tenentur ratione contractus cum Eccleſia, à qua beneficium datur ob officium, *cap. fin. diſtinct.* 92. *cap. fin. de reſcript. in* 6. & B. Pius V. motu proprio: *Conſtit. incip. Ex proximo Lateranenſ.* 1571.

492 Hinc Beneficiati omittendo, tenentur ad reſtitutionem in conſcientia, etiam ante ſententiam Judicis: *v. in propoſit.* 20. *ab Alex. VII. damn.* onus autem reſtitutionis non oritur, niſi ex juſtitia commutativa læſa: *v. n.* 524. 512.

493 Qui plura beneficia pinguia poſſidet, non tenetur ad plura officia, ſed ſatisfacit uno, ſicut concurrentibus eodem die pluribus feſtis, ſatisfaciunt fideles uni Miſſæ aſſiſtendo; quia pia Mater Eccleſia vult multiplicare titulos, non ſatisfactiones .

494 Obligatus ad horas ex beneficio, ſi eas culpabiliter omittat primis ſex menſibus poſt acquiſitam poſſeſſionem, peccat ſolùm mortaliter; iis elapſis, ultrà mortale tenetur ad reſtitutionem fructuum pro rata omiſſionis; ita ut pro toto officio teneatur reſtituere fructus omnes illius diei; pro Matutino, aut reliquis horis mediam partem, pro una ex horis ſextam partem. Ex Conc. Later. ex Pio V. *cit. num.* 262.

495 Cæterùm, qui ex beneficio habet alia onera præter recitationem Officii, vel eſt Epiſcopus, &c. omittendo, ſolùm tenetur reſtituere partem fructuum correſpondentem oneri horarum, nempè tertiam, vel quartam partem. In Hiſpania praxis eſt de quinta parte . Gobat. *tom.* 1. *tract.* 5. *num.* 537.

496 Reſtitutio facienda eſt fabricæ beneficii, vel pauperibus, etiam ipſi beneficiato, ſi eſt pauper, per Buſemb. Item applicari poteſt ad meliorandum domum, & prædia beneficii, quæ etiam veniunt nomine fabricæ beneficii.

497 Reſtitutio non poteſt ſuppleri per eleemoſynas à beneficiario de fructibus beneficii anteà factas, ratione cujuſdam anticipatæ ſolutionis; quia nec ſolutio antecedit debitum ex culpa, nec pœna delictum; poteſt autem ſuppleri per eleemoſynas factas poſt omiſſionem horarum, quamvis non iſto intuitu, ob virtualem intentionem, qua dans eleemoſynam, ſatisfacere intendit obligationibus, quas ſuis peccatis contraxit: *v. prop.* 33. *ab Alexand. VII. damn.* Item poteſt obtineri condonatio reſtitutionis per recurſum ad Sacram Pœnitentiariam .

498 Si beneficium ſit tenue, putà, ſi ex eo non percipias tertiam partem ad mediocrem, & honeſtam tui ſuſtentationem requiſitam, qua alii Clerici ſimilis conditionis, & loci, communiter uti ſolent, teneri te ſub mortali ad horas, docet communior opinio . Non teneri, ſed ſufficere, ſi ex gratitudine ores pro benefactore, probabile putat Tambur. cum Diana .

499 Si verò plura beneficia tenuja habeas ad tertiam partem tuæ ſuſtentationis ſufficientia, teneris ad horas; quia notabilem ſuſtentationem ab Eccleſia recipis .

500 Illud eſt beneficium, vel patrimonium ad honeſtam ſuſtentationem ſufficiens, ex Trident. *ſeſſ.* 21. *cap.* 2. quod ab Epiſcopis in ſuis reſpectivè locis præſcribitur. In Synodo Panormit. de anno 1629. & 1679. *num.* 97. declaratur debere eſſe Panormi ſcutorum 60. in Diœceſi verò ad minus ſcutorum 40. *v. tom.* 3. *num.* 50. & 68.

501 Præſtimonia, videlicet portiones deductas ex beneficiorum redditibus, quæ adoleſcentibus aſſi-

aſſignari ſolent, ut ſuſtententur in ſtudiis, & inde poſſint Eccleſiæ deſervire, inter beneficia, ſaltem quoad effectum recitandi horas, à B. Pio V. comprehenduntur, ſi dentur in titulum perpetuum, & annexum habeant aliquod ſpirituale obſequium, quod per laicum exerceri non poſſet: Sunt autem beneficia ſimplicia alia beneficia non impedientia; at non ſunt beneficia, nec ad horas obligant, ſi in temporali obſequio conſiſtant.

502 ***Beneficium namque eſt illud, quod confertur à Prælato perſonæ Eccleſiaſticæ ad officium eccleſiaſticum exercendum.*** Et propriè definitur: ***Jus perpetuum percipiendi redditus ex bonis eccleſiaſticis, propter aliquod officium ſpirituale, authoritate Eccleſiæ inſtitutum.*** Unde differt à patrimonio, quod eſt ***jus percipiendi redditus ex bonis laicalibus***; putà paternis, maternis, &c. Hinc non tenentur ad horas illi, qui habent Cappellaniam non ſacram, quæ videlicet ſine authoritate Epiſcopi à laicis ſolet conferri; quia licèt hæc fructus afferat, non eſt verè beneficium.

503 Non tenetur Vicarius Beneficii, aut Coadjutor cum futura ſucceſſione, etiam ſi gaudeat ſtipendio ſui laboris, vel aliqua beneficii portione; quia ille non eſt beneficiarius, ſed ejus ſubſtitutus; & iſte non eſt beneficiarius, ſed erit.

504 Qui verò habet Cappellaniam ſacram, quæ collativa vocatur, quatenùs Epiſcopi authoritate confertur, tenetur ad officium; quia hæc eſt verè beneficium. Idem dic de habentibus beneficia manualia ad nutum, videlicet ſuperioris, amovibilia. Ita & de habentibus beneficium in commendam, videlicet in adminiſtrationem, ſive in perpetuum, ſive ad tempus; quia eſt verè beneficium.

505 Intruſum, qui nulliter beneficium obtinuit, quia ſimoniacè, cum excommunicatione &c. eximunt Sanchez, & Caſtrop. comprehendunt in obligatione officii Bonac. & alii: ratio 1. opinionis, quia hic nec habet titulum beneficii, nec fructus facit ſuos, ſed tenetur illud relinquere, hos reſtituere.

506 Qui ſolo titulo ordinis, aut alio, qui non ſit beneficii, ſeu cappellaniæ collativæ tenetur ad horas, non tenetur reſtituere; quia non percipit fructus ob onus officii. Nec qui eſt obligatus ad horas titulo beneficii, tenetur reſtituere, ſi horas omiſit ex invincibili ignorantia, bona fide, oblivione, juſto impedimento, aut ex alia cauſa ſine culpa; quia non debetur in conſcientia pœna, ubi non eſt culpa.

507 Qui caſu aliquo accidentali fructus non percipit, putà ob anni ſterilitatem, vel quia fures depopulati ſunt; item qui fructus pro penſione ſolvit, tenetur ad horas; quia voluntariè onus ſuſcepit. Mendo *num.* 39.

508 Penſionarius non tenetur ad horas; quia penſio non eſt beneficium, ſed jus percipiendi fructus ab eo, qui habet beneficium. Si verò penſionem percipiat ut Clericus, videlicet, non ob ſæculare obſequium, ſed titulo clericali, & ſpirituali, tenetur non ad Officium magnum, ſed ad parvum B. Mariæ, ſub onere reſtitutionis fructuum illius diei, ex conſt. B. Pii V. Si autem ex titulo, verb. gr. Ordinis, ſit obligatus ad Officium magnum, non tenetur ad parvum B. Virginis, ſed ſatisfacit per ſolum magnum; quia non præſumitur, quòd Pontifex voluerit illum alio gravare onere, ſed ſolùm quòd Clericus penſionarius non ſit liber ab orando.

509 Tunc dicitur habere penſionem, ut Clericus, quando, ut illam habeat, neceſſariò requiritur, ut ſit initiatus prima tonſura. Poteſt autem penſio dari Clerico, aut Religioſo, non titulo Clericali, ſed alio titulo, ſicut & laico, verb. gr. ob merita, ſenectutem, inopiam, &c. & tunc non obligat ad Officium Virginis; quia non datur illi, ut Clerico.

510 Cardinalis tenetur ad horas ſtatim, ac ſcit ſe eſſe nominatum à Papa. Mendo *cit. num.* 43. quia eſt Caput illius Eccleſiæ, cujus habet titulum; unde ſicut Abbates, Priores, Decani, & ſimiles, qui ſunt Capita Eccleſiarum, eo ſolo titulo tenentur ad horas; ita ille. Tum quia Cardinalatus eſt beneficium majus habens titulum Eccleſiæ, inſuper fructos, & redditus.

DE DISTRIBUTIONIBUS.

Fuſè agit Leander *p. 6. tract. 8. diſp. 6.* ex quo.

511 Non poteſt quis ad Canonicatum promoveri, niſi intra annum valeat Ordine ſacro inſigniri: *v. tom. 3. n.* 106.

512 Canonici, & Præbendati diſtributiones lucrantur correſpondentes horis, quibus aſſiſtunt. Quando ſine legitima cauſa Choro deſunt, illas amittunt; & ſi accipiunt, reſtituere tenentur. Quæ ſunt aliis, qui interfuerunt, dividendæ: *v. num.* 465.

513 Conceditur à Trid. *ſeſſ.* 14. *de refor. c.* 12. ut abſque alia cauſa, quàm levaminis, poſſint à Choro per tres menſes abeſſe; qui tres menſes poſſunt eſſe continui, vel interrupti ad libitum, dummodò computentur cum reſpectu ad totum annum. Quo tempore poſſunt lucrari fructus Canonicatui annexos, minimè diſtributiones, quia iſtæ Chori aſſiſtentiam expoſcunt. Sacr. Congr. Conc. apud Leandrum *par. 6. tr. 8. diſp. 6. qu.* 156. *Qui abſentes ſunt recreationis cauſa, non lucrantur, niſi fructus Præbendarum, non autem diſtributiones quotidianas, ſive ſint antiquæ, ſive novæ, ex cap. 3. ſeſſ. 21. & 22. quæ ſunt diſtinctæ à præbendis.*

514 Si ultrà dictum tempus ſine legitima cauſa à Choro deſint, eos peccare mortaliter, niſi

parvitas materiæ excuſet, putà per integram horam, aut niſi raro, putà ter, aut quater in anno contingat, docet Leander *cit. qu. 33. & ſeqq.* quia ex Jure Canonico, de *num.* 440. adſtringuntur ad aſſiſtentiam Chori ſub pœna excommunicationis ferendæ, & depoſitionis.

A mortali autem eos excuſant, Tambur. *lib. 2. in dec. cap. 5. §. 4. num. 7.* & alii apud Leandrum *cit. q.* 33. dummodò animum habeant cedendi diſtributionibus tempore abſentiæ; & niſi deficerent in contemptum, aut contra præceptum Superioris; vel ſi ex eorum defectu, omitteretur Officium in Eccleſia, aut non diceretur cum ſolemnitate debita. Quia nullus adeſt textus, ex quo mortalis obligatio colligatur: *v. n.* 176. Cui accedit praxis multorum prudentum, qui nullum ſibi ſcrupulum faciunt: ita illi.

515 Si in choro reperiantur duo, aut tres Canonici, excuſantur è canendo, minimè à recitando alta voce horas.

516 Si ſuam partem recitent, aut cantant ſubmiſſa voce, ut ab altero Choro non poſſint audiri, ſatisfaciunt præcepto Officii, minime ſervitio Chori, & conſequenter non poſſunt diſtributiones lucrari. Quia B. Pius V. *Conſtitut.* 135. prohibet, dari diſtributiones intereſſenti, ſed non recitanti Officium publice, ut fideles ad devotionem excitare poſſit; talis eſt, qui ſubmiſſe recitat.

517 Excipiuntur Eccleſiæ, ubi viget conſuetudo, quòd Canonici ſolùm ſint præſentes, & non cantent, niſi per Cappellanos, & ſubſtitutos, uti ſunt omnes fore Cathedrales Hiſpaniæ; quia conſuetudo poteſt derogare jus poſitivum: *ut à n.* 242.

518 Si cantant Muſici, ſufficit ſervitio Chori, & pro diſtributionibus, aſſiſtentia perſonalis etiam ſine attentione; at non ad ſatisfaciendum officio.

519 Nō poſsunt Canonici diſtributiones lucrari, ſi per alium Choro aſſiſtent, niſi ubi legitima conſuetudo adſit: Si notabiliter confabulent, aut alias actiones attentioni externæ repugnantes exerceant.

520 Lucrari poſſunt; qui ſunt impediti legitima cauſa, quæ eſt triplex: Morbus, corporalis neceſſitas, aut evidens Eccleſiæ propriæ utilitas. Ex *cap. unico de Clericis non reſidentib. in 6.*

OB INFIRMITATEM.

521 Lucratur infirmus, ſi infirmitas ſit gravis, judicio prudentis. Quando eſt levis, ſed prudenter timetur, quod ex acceſſu augeatur. Etiam ſi infirmitas ſit contracta ex propria culpa. Qui podagra laborat. Et Senex ſeptuagenarius.

Canonicus, ſi poſt beneficium obtentum fiat cœcus, poteſt abeſſe à Choro, & diſtributiones lucrari, Sac. Congr. Conc. *die* 11. *Auguſti* 1618. & 20. *Julii* 1629. Idem docet de ſurdo. Diana *part.* 5. *tract.* 6. *reſ.* 14. contra Leandrum *par.* 6. *tract.* 8. *diſp.* 6. *q.* 49. qui negat de ſurdo; quia poteſt adeſſe Choro, & Declarationes Congreg. loquuntur de cœco.

522 Infirmus non lucratur, ſi ante infirmitatem non erat ſolitus aſſiſtere Choro; quia tunc infirmitas non eſt cauſa non intereſſendi Choro; nam ſi illa non eſſet, adhuc non intereſſet. Hic autem, ſi in ipſa infirmitate voluntate mutata, efficaciter proponeret aſſiſtere Choro infirmitate ceſſante, tunc poſſet diſtributiones lucrari, quia jam infirmitas eſſet vera cauſa non intereſſendi.

OB CORPORALEM NECESSITATEM.

523 Lucratur Canonicus, ſi juſta corporali neceſſitate deeſt. Putà, ſi grave damnum prudenter timeat in vita, honore, aut fortuna. Si debeat medicinam ſumere, aut emittere ſanguinem. Si valetudinarius judicio medici domi ſe continet, aut cauſa mutationis aeris ad ſalutem recuperandam aliò ſe transfert. Si ſomno oppreſſus, attendere, aut recitare non valeat; quia non eſt culpa, & æquivalet infirmo. Secùs, ſi ſomno nullo pacto reſiſtat, ſed acquieſcat. Qui tempore peſtis graſſantis aliò ſe confert. Qui nimis defatigatus à cantu, aliquantulum ſe eximit, ut ſpiritus aſſumat. Qui injuſtè detinetur in carcere. Secùs, ſi juſtè, & delictum ſit probatum.

524 Injuſtè excommunicatus, & inde non aſſiſtens; ſecùs, ſi juſtè, etiam ſi abſolutionem petat, & juſtè denegatur; quia *ex c. Paſtoralis*, *§. Verùm, de appell.* juſtè excommunicatus eſt ex vi juris ipſo facto, & ante judicis ſententiam, privatus tam fructibus beneficii, quàm diſtributionibus quotidianis. Niſi alicubi adſit conſuetudo lucrandi, uti dicitur eſſe in Hiſpania: *v. n.* 492. Lucratur autem, ſi ei abſolutionem petenti injuſtè denegetur; quia tunc non eſt in culpa quoad abſentiam à Choro.

525 Eadem pariter dicenda veniunt de Canonico, ſeu Præbendato ſuſpenſo à beneficio, vel interdicto à divinis Officiis, ſi ſit ſpecialiter ipſe interdictus. Lucratur verò, ſi interdictum ſit ſpeciale ſolius Eccleſiæ, & ipſe cauſam non dederit interdicto; quia tunc abſentia non eſt ei culpabilis. Si autem interdictum ſit generale, privatur diſtributionibus, ſi deſit, tam ſi cauſam dederit interdicto, quàm ſi non; quia ſi cauſam dedit, eſt in culpa; ſi cauſam non dedit, privatur, ſi deſit; quia tunc poteſt, & tenetur aſſiſtere Choro; tunc namque celebrari poſſunt divina, ſervatis conditionibus infrà de interdicto generali adducendis.

526 Tempore autem ceſſationis à divinis non lucratur, etiam ſi ipſe cauſam non dederit; quia in hac datur ſpecialis prohibitio juris, quæ non datur in interdicto; nam Gregor. X. *in cap. ſi Canonici*, *§. Scituri*, *de officio ordin. in 6. decrevit*, *quòd qui cauſam dedit ceſſationi à divinis*, *debeat reſtituere Canonicis omne intereſſe*, *quod amittunt ex omiſſa aſſiſtentia divinis officiis.*

527 Non lucratur beneficiarius, ſi evadat irregu-

regularis, & deſit; quia irregularitas non impedit celebrationem Officii divini, nec inde aſſiſtentiam; unde non privatur diſtributionibus. Quod eſt verum, etiam ſi fuerit irregularis ante beneficii collationem; quia irregularitas illicitat, non invalidat beneficii collationem. Diana, Caſtropal. & alii contra Bonac. & alios, qui volunt, quòd invalidet, & conſequenter privet.

528 Lucratur, ſi deſit tempore, quo polluta manet Eccleſia; quia non ſtat per ipſum.

OB EVIDENTEM ECCLESIÆ PROPRIÆ UTILITATEM.

529 Utilitas eſſe debet gravis, certa, & propriæ Eccleſiæ: non ſufficit levis, dubia, aut alterius Eccleſiæ. Sufficit, ſi ſit Eccleſiæ univerſalis, quia utilitas communis eſt propria cujuſque. Unde Bonac. in nova editione *diſp. 2. de Horis*, affert Declarationem Cardinalium: *Quod ſi quis Beneficiarius abſit à propria Eccleſia ad impediendum, ne beneficiarii illius diœceſis onere tributorum graventur, tunc poſſit diſtributiones Eccleſiæ ſuæ recipere*. Hic applicanda ſunt dicta *num.* 522.

530 Canonicus, qui ſuum comitatur Epiſcopum, aut ab eo mittitur ad viſitanda ſuo nomine limina, lucratur; quia agit propriæ Eccleſiæ negotium, Pontificem inſtruendo de ejus ſtatu. Ex Conſt. 17. Sixti V. non ſic Parochus, niſi viſitatio intra bimeſtre perficiatur; quia *ex decl. S. Congr.* non poteſt Epiſcopus occupare Parochum ultrà bimeſtre.

531 Lucratur, qui ad Concilium mittitur tanquam Theologus, Procurator, &c. Qui à ſuo Capitulo ad Principem, &c. legatus mittitur. Qui tempore officii de mandato Capituli in computis, & rationibus Eccleſiæ faciendis, ſumendis, &c. occupatur. Canonicus, qui ſede vacante eſt electus Vicarius Capituli, & inde deſit; quia utilius eſt Eccleſiæ, quòd occupetur unus Capituli, quàm totum Capitulum. Secùs, ſi ſit electus Vicarius Epiſcopi; quia hic Epiſcopo, non Eccleſiæ ſervit; & ideò fructus percipere poteſt, non diſtributiones.

532 Lucratur, Archidiaconus viſitans Eccleſiam, jura, aut redditus ſuæ præbendæ; quia tunc ſervit in re utili Eccleſiæ.

533 Non lucratur, qui abeſt cauſa voti adimplendi; qui tempore divinorum Officiorum detinetur ſua peccata confitendo, ex ſua devotione Miſſam celebrando, niſi ei faveat conſuetudo; quia abeſt in ſui utilitatem. Lucratur verò, qui tunc celebrat de mãdato ſuperioris in Eccleſiæ ſervitium.

534 Pœnitentiarius ad Confeſſiones deputatus, lucratur tam diſtributiones Chori, quàm alias, quæ extrà Chorum lucrari ſolent; putà ob Litanias, Proceſſiones, &c. dummodò in Eccleſia aſſiſtat, audiens, aut paratus confeſſiones audire. Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 8. quia tunc cenſetur præſens in Choro.

535 Canonicus Magiſtralis, aut Lectoralis, non lucratur diſtributiones correſpondentes diebus, quibus concionem, aut lectionem componit; quia *ex Decl. Sac. Congr.* tunc non dicitur abeſſe in ſervitium propriæ Eccleſiæ, niſi remotè. Lucratur verò ex gratia diſtributiones correſpondentes non ſolùm horis, quibus legit, aut concionatur, ſed omnibus horis illius diei; quia exercet actionem magis laborioſam, quam alii præbendati, & quæ majorem præparationem expoſcit. *Decl. Sac. Cong. Conc.* apud Garciam. Non extenditur tamen hæc gratia ad horam Matutini diei ſeqüẽtis, quæ præcedenti die poſt Veſperas recitari ſolet. *Ex Decl. Sac. Congr.* apud Garciam, & Leandrum *cit. q.* 120.

536 Canonicus, qui ſimul curam animarum habet in alia Eccleſia intra, aut extrà Civitatem, ſed intra diœceſim, tunc pro tempore, quo in curata Eccleſia reſederit actu ſacramenta miniſtrans, aut alia, quæ ad ejus curam ſpectant, exercens, diſtributiones Eccleſiæ Cathedralis, aut Collegiatæ lucratur, quia habetur tanquam ibi præſens, & adſens. Ex Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 3. Idem dicendum venit de Parocho.

537 Canonici Examinatores, aut ab Epiſcopo inſtituti adminiſtratores piorum locorum, Viſitatores Eccleſiarum diœceſis, Vicarii foranei, Deputati Monaſteriorum, &c. fructus lucrantur, non diſtributiones; quia non ſunt occupati ſervitio propriæ Eccleſiæ, ſed Epiſcopi, aut diœceſis. Niſi illis faveat conſuetudo. Imò de examinatoribus extat *Decl. Sac. Congr. Conc.* apud Leandrum *cit. q.* 127.

538 Canonici aſſiſtentes Epiſcopo ſolemniter in Cathedrali, aut in alia Eccleſia celebranti, lucrantur diſtributiones; ſecùs, ſi privatè celebret; niſi adſit conſuetudo.

539 Præbendati inſervientes Epiſcopo in officiis Cappellani, Secretarii, &c. percipiunt fructus præbendæ, quæ habentur pro præſentibus, minimè diſtributiones; quia non ſunt occupati in utilitatem propriæ Eccleſiæ, ſed Epiſcopi. Ex *cap. de cætero, & cap. ad audientiam de Cler. non reſid.* Inſervientes pariter Pontifici acquirunt fructus. Ex *cap. cum dilectus de Cler. non reſid.* ſed non diſtributiones, niſi privilegium habeant.

540 Inſervientes verò legato Pontificis, Regi, Cardinali, &c. non ſolum non lucrantur diſtributiones, ſed neque fructus, ſi abſentia à propria Eccleſia excedat tres menſes: *v. num.* 513.

541 Auditores Rotæ Romanæ acquirunt fructus, & diſtributiones ſuarum præbendarum in abſentia, ex conceſſione *Clement. VII. per Bullam, Convenit* 1525. Item Inquiſitores ex priv. Pauli III. & Pii V. quod ad alios Miniſtros, putà Fiſcales, Qualificatores, Conſultores, &c. ad favorem Fidei, extendunt Caſtropal. & Trullench. apud Leandrum *cit. q.* 136. nam cauſa Fidei eſt communis: *v. num.* 529. Gaudent hoc privilegio Inquiſitores, loquendo de beneficiis ſimplicibus, dignitatibus, & præ-

præbendis, minimè de beneficiis curatis, Ex Decl. S.Congr.apud Leandr. *cit.q.*137.

542 Collectores generales Cameræ Apoſtolicæ, ejuſque officiales, in abſentia lucrantur fructus, & diſtributiones, ex priv.Sixti V. 8.Maii 1590.

543 Docentes publicè in aliqua univerſitate, aut ſtudio generali Theologiam, lucrantur fructus in abſentia à propria Eccleſia, ex *cap.finali de Magiſtris*, minimè diſtributiones, ad differentiam Magiſtralis, aut doctoralis docentis in propria Eccleſia: ut *in n.*535. Idem, ſi legat publicè Jus Canonicum; quia licèt textus loquatur de Theologia, extēditur ad Jus Canonicum, quoniam æquè prodeſt Eccleſiæ. Non ſic jus civile; hinc Canones ſtudium juris civilis Regularibus prohibent. Item lucrantur fructus, licèt non diſtributiones, ſi publicè grammaticam doceant; colligitur *ex cap. Quia nonnullis de Magiſtris*; quia ad Theologiam, & Jus Canonicum eſt neceſſaria.

544 Non ſufficit, ſi legant in quolibet ſtudio particulari: ſed eſſe debet Univerſitas, ſeu ſtudium generale, ad hunc finem à Pontifice, aut ſupremo Principe erectum. Ex Decl.Sac.Cong.apud Leand. *cit. q.* 144.

545 Parochi, ſi legant uti ſupra Theologiam, aut Jus Canonicum, lucrantur fructus ſuorum beneficiorum, minimè, ſi grammaticam doceant. Ex Decl.Sacr.Cóngr.apud Leandrum *cit. q.* 143.

546 Præbendati ſtudentes, fructus præbendarum lucrantur, licèt non diſtributiones, ſi ſtudeant publicè Theologiæ, aut Juri Canonico in Univerſitate, aut ſtudio generali, uti ſuprà, & ibi ſtudentes majori parte anni commorentur, de licentia Ordinarii. Ex Decl. Sac.Congr. quia ad Ordinarium ſpectat examinare ſuper ætate, ſufficientia, an divinus cultus ob eorum abſentiam detrimentum patiatur, & alia à jure requiſita.

547 Aliter eſt dicendum de Parocho; nam ex Trid. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 2. non permittitur Epiſcopis concedere licentiam Parochis, ut à propria Eccleſia abſint ultrà bimeſtre, niſi ex gravi cauſa, qualis non eſt ſtudium in Parocho. Cui accidit Decl.S.Congr.Conc. 22.Februarii 1590. quæ *Cenſuit, Parocho cauſa ſtudiorum non eſſe dandam licentiam, cum hodie per Concilium non admittantur, niſi qui per concurſum magis idonei fuerint judicati.*

Præmiſſam licentiam concedere poteſt Epiſcopus Præbendatis, & beneficiariis non curatis, non niſi ad quinquennium, ex *cap.finali de Magiſtris.* At eam extendere poſſe ad ſeptēnium, tenet Leander *cit.q.*153. ex alio poſteriori, *cap.cum ex eo de elect. in* 6.

548 Si beneficium conſtat ex ſolis diſtributionibus quotidianis, abſentes ratione ſtudii eas lucrantur omnes, dempta tertia parte. Quia tunc diſtributiones illæ ſuccedunt loco fructuum. Ex Declar, Sac.Congr.apud Leand.*cit.q.*154.

549 Denique Epiſcopus diſpenſare non poteſt, ut Præbendatus aut Beneficiarius, qui abeſt recreationis cauſa, diſtributiones percipiat; quia talis perceptio eſt prohibita à Trid.*ſeſſ.*24.*de reform.c.*12.

De Horis Canonicis, Beneficiatis, & diſtributionibus, agunt Maſtrius *diſp.*14. *à n.*49. Diana *p.*2. *tr.*12. Joann.de la Crux *pag.*52. Bonac. *t.*1.*pag.*586. Caſtropal.*to.*2.*tr.*7.*diſp.*2.*&* 3. Buſem. *l.*4.*c.*2.*d.*2. Gobat.*tom.*1.*tr.*5.& maximè Leander *tom.*6.*tr.*8. Donatus *tom.*5. *tr.*18.

CAPUT IV.

DE SACRILEGIO.

550 Sacrilegium, *eſt læſio, ſeu violatio rei ſacræ.* Res ſacræ ſunt ea omnia, quæ ad cultum divinum ſunt deſtinata. Eſt triplex, perſonale, quo perſona ſacra; locale, quo locus ſacer; & reale, quo aliæ res ſacræ violantur.

PERSONA SACRA.

551 E*St, quæ per votum, aut ordinem ſacrum eſt Deo ſpecialiter dicata.* Tribus modis lædi poteſt: 1. per violentam manus injectionem: 2. per uſurpatam juriſdictionem, perſonas Eccleſiaſticas ad judicium ſeculare trahendo, vel iiſdem vectigalia imponendo: 3. per actionem veneream, ſive externam, ſive internam.

552 Probabile eſt, non eſſe opus in confeſſione aperire, an votum ſit ſolemne, vel ſimplex, quia non differunt ſpecie, ſed accidentaliter, ſecundum magis, & minus. Nec an duplici titulo perſona ſit ſacra, quòd ſcilicet ſit Sacerdos, & Religioſus, quia moraliter eſt una numero malitia. Unde ſufficit dicere: *Habui copulam cum habente votum caſtitatis.*

553 Religioſus, qui ſuis tactibus polluit ſecularem, peccat contra caſtitatem, ſive propriam delectationem habeat, ſive non; quia voto aſtrictus, qui abutitur ſuis membris ad actum venereum, peccat contra propriam caſtitatem: talis eſt, qui tactibus ſuarum manuum alium polluit: liquet de muliere voto ligata, quæ ſi ſit ſuccuba fornicationi ſecularis, etiam ſine propria delectatione, peccat contra propriam caſtitatem, quia abutitur membro ſuo ad actum venereum: *v.num.*215.

NOMINE LOCI SACRI.

554 IN ordine ad effectum refugii, non ſolum intelligitur Eccleſia cum ſuis Cappellis, ſed etiam Sacriſtia, & totum Monaſterium; imò & totum Epiſcopi Palatium; quia ſumus in favorabilibus. In ordine verò ad effectum ſacrilegii, in homicidio, mutilatione, humani ſeminis effuſione, & furto, venit ſola Eccleſia cum Cœmeterio, minimè Sacriſtia, Monaſterium, Campanilia, & ſimilia; quia ſumus in odioſis. In ordine demùm ad pollutionem, ſeu violationem, venit locus ille, qui ſpectat ad Corpus interius Eccleſiæ, à tecto interiori uſque ad pavimentum, & à parte interio-

ri

ri portæ Eccleſiæ uſque ad ultimam partem Aræ majoris, incluſis Choro, Cappellis, & Organo: *v. n.*568.

555 Cœmeterium; quod eſt locus ab Eccleſia diſtinctus, ſingulariter benedictus, & deſtinatus ad ſepultura fidelium, violatur; eo tamen violato, non violatur Eccleſia, unde ſufficit, ut ipſum reconcilietur; polluta autem Eccleſia, polluitur Cœmeterium; quia principale non ſequitur acceſſorium, ſed è converſo.

RES SACRÆ.

556 SUnt plures: 1. Sacramenta: 2. Vaſa ſacra, Imagines, Reliquiæ Sanctorum, Scriptura Sacra, ſacræ cæremoniæ: 3. Ornamenta Eccleſiæ, & miniſtrorum ejus: 4. Bona temporalia Eccleſiaſtica in ſuſtentationem Eccleſiæ, & ejus miniſtrorum deputata. Adeòque, qui malè & irreverenter contra ea ſe gerit, ſacrilegium committit.

557 Hinc reale ſacrilegium eſt, ſacramenti ſuſceptio, vel adminiſtratio in mortali, ſimonia, fractio ſigilli ſacramentalis, profanatio ſacrorum vaſorum, aut veſtium, ut ſi quis Calice in convivio utatur, aut ornamenta Altaris, & Sacerdotis in profanos uſus applicet. Sermo autem eſt de iis, quæ conſecrari, aut benedici ſolent; nam adhibere ad nuptias, vel communem uſum tapetia, candelabra, & ſimilia, quæ mediatè ſacro miniſterio inſerviunt, non eſt peccatum mortale, niſi fiat ex contemptu. Sacrilegium reale eſt ſuppreſſio piorum legatorum, vel jurium Eccleſiæ defraudatio. Peccatum contra votum eſt ſacrilegium, quia res Deo deſtinata violatur.

558 Sacrilegium non eſt peccare die feſto, niſi fiat ex contemptu; quia tempus extrinſecè ſe habet ad actiones.

LOCUS SACER.

559 QUatuor modis lædi poteſt. Primò, per ſtrepitum forenſem, ut ſi quis negotiationes, ſeditiones, ſtabulationes equorum, mercaturam, aut ſimilia faciat in locis ſacris.

560 Secundo læditur ſacrilegè per furtum tribus modis. Scilicet, quando quis furatur: 1. Sacrum de ſacro, hoc eſt rem ſacram, ut calicem, veſtem, & bona propria Eccleſiæ, in loco ſacro: 2. Sacrum de non ſacro; ſcilicet rem ſacram in loco non ſacro, nempè extra Eccleſiam: 3. Non ſacrum de ſacro; ſcilicet, rem profanam non ſacram, v. g. pecuniam, aut aliam rem, quæ ſit Eccleſiæ, aut ejus cuſtodiæ tradita, depoſita, aut ei accommodata.

561 In his furtis ſacrilegium committitur, quia in his tantum rei ſacræ, & loco ſacro injuria infertur, minimè in cæteris; quare ſi quis crumenam divitis, pecuniam Parochi, quam & ſi jure Eccleſiaſtico, nomine tamen ſuo, non Eccleſiæ, poſſidet, furetur, ſacrilegium non committit, niſi fiant cum notabili injuria loci ſacri.

562 Tertiò, læditur per pollutionem: *ut à n.* 568.

563 Quartò, per actus repugnantes ejus immunitati: *ut à num.*605.

ECCLESIA CONSECRATA EXECRATUR,

564 SI parietes ſecundum majorem partem ſimul deſtruantur, ſeu corruant; minimè, ſi deſtruantur ſucceſſivè, ut tandem Eccleſia tota reædificetur; quia tunc ſecundùm prudentum hominum exiſtimationem cenſetur eadem perſeverare; ſecus, ſi tota ſimul, licèt poſteà reædificetur.

565 Nec execratur, ſi parietibus integris remanentibus, tectum, & alia opera lignea ruant, aut comburantur; quia conſecratio magis principaliter parietibus ineſt; hinc in parietibus collocantur Cruces: *v. n.*585.

566 Ecclesia verò benedicta non amittit benedictionem parietibus deſtructis; quia benedictio ineſt ſolo.

567 Si tamen deſtruatur, abſque ſpe, ut reædificetur, eo ipſo amittit privilegia loco ſacro competentia.

ECCLESIA POLLUITUR,

568 PRimò, per injurioſam exuſtionem, nempè ſi injurioſè fuerit exuſta igne. Ex Concil. Nicæno. Diana *part.* 8. *tr.*7. *reſolut.*93.

569 Secundò, per ſepulturam excommunicati vitandi, aut infidelis, etiam infantis; minimè, ſi ſit filius parentis fidelis, licet deceſſerit ſine baptiſmo; quia eſt pars hominis chriſtiani: conſuetudo tamen eſt, ut non ſepeliatur in Eccleſia.

570 Tertiò, per homicidium injurioſum, aut mutilationem; unde injurioſa ſuffocatio, aut occiſio hominis facta in Eccleſia abſq; ſanguinis effuſione, polluit Ecclesiam.

571 Quartò, per violentam, & injurioſam sanguinis humani notabilem effuſionem, quæ non sit è naribus aut dentibus, quia ſunt organum nimis facilè ad emittendum ſanguinem. Effuſio aliquarum guttarum, etiam injurioſa, non polluit, niſi occidat; quia effusio abundantiam ſignificat.

572 Quintò, per copulam illicitam, aut humani ſeminis effusionem, quæ ſit peccatum mortale, licèt non cadat in terram, dummodò ſit externa.

573 Per homicidium, effuſionem ſanguinis, & pollutionem violatur Eccleſia, etiam si ſint occulta. *Ex cap. ſignificaſti de adulteriis*, ubi præcipitur reconciliari Eccleſiam, in qua quidam adulterium ſecretum commiſerat, poſteà à muliere publicatum; quia non violatur Eccleſia, niſi per injuriam; adeòque, quando ſit injuria. Per hoc autem, quod copula, v.g. occulta incipiat poſt dies octo impedire à ſacris, quando eſt facta publica, & indigeat tunc reconcilari, non priùs, non ſequitur, quòd priùs non fuerit violata: ſicut ex hoc, quòd percuſſor occultus Clerici incipiat poſt dies

octo vitari, quando percuſſio eſt facta publica, non ſequitur, quòd non fuerit priùs excommunicatus; ſicut igitur publicatio in hoc caſu nō facit excommunicatum, ſed vitandum; ita in primò non facit Eccleſiam pollutam, ſed impeditam à ſacris, & reconciliandam. Diana *par.9. tr.9. reſol.* 5. & Bonac. contra Tamb. *in Meth.Conf.l.2. cap.7.§.5. num.35. & alios*.

574 Copula conjugalis, ſi fiat ex neceſſitate, verb. gr. ad vitandum periculum incontinentiæ conjugum, alium locum aptum non habentium, non polluit Eccleſiam; benè verò ſi fiat ſine neceſſitate quia tunc eſt injurioſa, & ſacrilegium.

575 Si quis polluat violenter in Eccleſia adoleſcentem renitentem, & non conſentientem, violatur Eccleſia; quia licèt talis pollutio non ſit voluntaria, & peccaminoſa adoleſcenti, eſt voluntaria, & peccaminoſa eam cauſanti, & inde eſt injurioſa Eccleſiæ.

576 Ut præfatæ actiones polluant Eccleſiam, requiritur injuria; hinc Eccleſiam non polluit, 1. Effuſio ſanguinis facta ob propriam defenſionem. 2. Facta caſualiter, aut ab infante, vel inſano; ſecus, ſi eorum ſanguis effunderetur; quia licèt non poſſint facere, poſſunt pati injuriam. Si vulnus fuit factum extra Eccleſiam, & percuſſus ingrediatur intùs, & ibi effundatur ſanguis, aut moriatur; ſecus, ſi vulnus fuit factum intus, & percuſſus ſit egreſſus extra, & ibi ſanguis effuſus; vel ductus ad domum poſt paucas horas moriatur; quia homicidium cenſetur factum in Eccleſia; nam injuria fit Eccleſiæ, quando datur cauſa phyſica effuſionis ſanguinis in Ecclesia. 4. Sectio violenta venæ in Eccleſia, ex qua copioſus ſanguis effluxit, ſi ex illa non ſequatur mors: Benè verò, ſi ſequatur mors. Ratio primi; quia vena eſt naturaliter copioſi ſanguinis emiſſiva; ratio ſecundi, quia tunc eſt homicidium.

577 Polluit Eccleſiam, 1. Reciſio digiti, non quia ſit mutilatio; nam digitus non eſt membrum, ſed pars; ratione tamen notabilis effuſionis ſanguinis. 2. Occiſio fidelis facta in Eccleſia ab hæretico ob fidem; quia licet occiſio ſit martyrium, occiſori eſt peccatum, & ab eo eſt injuria facta, *Actio diſplicuit, paſſio grata fuit*. 3. Occiſio unius ex errore facta pro alio in Eccleſia; quia ratio formalis injuriæ deſumitur ex loco ſacro, & jam occiſio, aut vulneratio fuit intenta in loco ſacro; materialiter autē ſe habent individua, Petrus, & Paulus. Vide *ver. Homicidium caſuale*. 4. Si Petrus exiſtens extra Eccleſiam, rotam tormentariam immittat intrà Eccleſiā, & ibi occidat hominem; quia motus eſt extra, occiſio verò, & actio vulnerativa intra Eccleſiam.

578 Quintò. Si quis fuerit in Eccleſia verberatus, itaut, quamvis non ſit effuſus ſanguis, fuerunt tamen ejus fracta oſſa, & contuſæ carnes; eſt violata Ecclesia, ſi intra breve tempus ſequatur mors; quia talis verberatio eſt homicidium. Secùs, ſi non ſequatur inde mors.

579 Sextò. Si quis alium in ſubita, & inopinata rixa in Eccleſia occidit, violatur Eccleſia; quia ex hoc, quòd occiſio fuerit ſubita, & caſualis, non ſequitur, quin fuerit voluntaria, & inde injurioſa, ut potuerit ab occiſore impediri: *v. num.*641.

Q U Æ R E S

580 *Quidam Reus ſententiatus ad mortem fuit à miniſtris juſtitiæ intra Eccleſiam, ad quam aufugit, lethali vulnere occiſus, aut ſuffocatus. An Eccleſia ſit violata?*

RESpondeo cum diſtinctione: Vel enim talis occiſio, aut ſuffocatio fuit facta ex abrupto, & abſolutè à Miniſtris volentibus, aut jubente Judice. Et ſic Eccleſia violatur; quia licèt occiſio delinquentis per ſententiam Judicis facta ſit juſta, eſt tamen irriverens, & injurioſa loco ſacro, cum ejus ſanctitati repugnet.

581 Vel evenit caſualiter, aut ob defenſionem vitæ ipſorum miniſtrorum, quatenùs miniſtris conantibus eum capere (cum non gaudeat immunitate, quòd eſt omninò ſupponendum, ex *n.*661.) inter tumultum, & motum, è latere unius miniſtri tormenti bellici caſu laxata rota fuit occiſus, vel quatenùs defendere ſe volens, ne capiatur, dum arma vertebat ad occidendum miniſtros, fuit ab altero eorum in defenſionem præventus, & occiſus. Et tunc Eccleſia non violatur; quia homicidium caſu, aut in defenſionem factum, non eſt culpabile, nec injurioſum.

582 Nec polluitur Eccleſia, ſi tale homicidium fuit voluntariè factum, quatenùs Reipublicæ perturbator aliter capi non poterat. Buſemb. *lib. 6. tr. 3. c. 3. dub. 4. n.* 1.

583 Secundum autem dictum, de *n.* 581. difficulter poteſt habere locum in caſu ſuffocationis; quia dum Miniſtri ita eum capiunt, ut valeant ſuffocare, pariter valent inermem reddere, ac extra Eccleſiam ducere; adeòque ſi eum intra Eccleſiam ſuffocent, excuſari non poſſunt ex capite propriæ defenſionis.

PLURA DE POLLUTIONE RESOLVUNTUR.

584 POlluta una Capella, aut Altari, polluitur Eccleſia, & è converſo; quia injuria, & pollutio, in quovis loco intra Eccleſiam eveniens, totam Eccleſiam, ejuſque cœmeterium contiguum afficit: *v. n.* 555.

585 Execratis verò Altaribus fixis, non execratur Eccleſia, nec è converſo. Buſem. *lib. 6. tr. 3. c. 3. dub. 4. num.* 1. quia inter benedictionem, ac pollutionem ex una parte, & execrationem, ac conſecrationem ex alia, hoc eſt diſcrimen, quòd per benedictionem, & pollutionem benedicitur, & polluitur totum, quod eſt intra Eccleſiam; & ideò pollutis Altaribus polluitur Eccleſia, & è converſo. Conſecratio verò Altarium fixorum, & Eccleſiæ eſt diſtincta, itaut regulariter detur, quòd Altaria fixa ſint conſecrata, non ſic Eccleſia; & ideò juſtum eſt, ut execratis Altaribus fixis, non execretur Eccleſia, nec è converſo.

Pol-

586 Polluſa per homicidium una ſepultura ſubterranea, polluitur Eccleſia; quia eſt pars Eccleſiæ, ac proindè facit unum cum Eccleſia; nam nomine *Eccleſiæ*, venit *Vas intus, continens loca ad ſacros uſus, & ad fidelium corpora humanda*.

587 Si verò ſubtus Eccleſiam cellula adſit ſepulturæ ſimilis, non tamen deſtinata ad fidelium ſepulturam, ſed ad ligna conſervanda, & alia pro uſu Eccleſiæ; talis cellula non erit capax pollutionis; quia non eſt locus ſacer, quantum ad præſentem effectum, ex *num.* 554. cum non ſit locus deſtinatus ad uſus ſacros ſacrificii, aut ſepulturæ fidelium.

588 Item, ſi in aliqua Eccleſia adſint cellulæ intra concavum parietis à parte interna Eccleſia, tunc polluta cellula, polluitur Eccleſia; quia eſt pars Eccleſiæ. Si verò ſint diviſæ ab Eccleſia pariete lapideo, ligneo, &c. & ſolùm habeant crates intra parietem Eccleſiæ, ubi Confeſſiones excipiantur, uti eſſe ſolent in Eccleſiis Monialium; tunc tales cellulæ non ſunt capaces violationis, quia quoad effectum pollutionis, ex *n*. 554. non ſunt loca ſacra.

589 Si extet Eccleſia ex pluribus inadæquatis, & propè poſitis conſtructa, qualis eſſet Panormi Eccleſia D. Petri; ſi ejus tres Eccleſiæ inadæquatæ eſſent ſejunctæ, non columnis cementitiis, ſed parietibus, una polluta, non eſſent aliæ pollutæ. Ex *cap. unic. de conſecr. in* 6. ubi dicitur: *Non unum, ſed plura cœmeteria eſſe noſcuntur, quæ quamvis ſibi cohærentia, pariete tamen medio ſejunguntur*; adeòque cum dictæ Eccleſiæ ſint ſejunctæ parietibus mediis, non una, ſed plures Eccleſiæ cenſentur; ac proindè polluta una, non ſequitur, quòd polluantur aliæ. Nec impeditur talium Eccleſiarum pluralitas per hoc, quòd ex una in aliam detur aditus, quia verè ſunt diſtincta vaſa.

590 Idem ſequitur dicendum de Eccleſiis, quarum una eſt ſubtus aliam; ſunt namque ſejunctæ parietæ medio, nempè fornice, qui quidem ſecundum faciem ſuperiorem eſt interior uni vaſi, reſpectu cujus habet rationem ſoli, & ſecundùm inferiorem eſt interior alteri vaſi, reſpectu cujus habet rationem tecti, taliter ut ſit idem materialiter, diverſus formaliter ſecundùm formalem prudentum exiſtimationem in ordine ad conſtituendum diverſa vaſa.

DE RECONCILIATIONE ECCLESIÆ.

591 Eccleſia polluta eſt reconcilianda. Si ſit benedicta, eam reconciliare poteſt ſimplex Sacerdos aqua à ſe benedicta, utendo formula Ritualis Romani.

592 Si ſit conſecrata (qualis cenſetur, ſi conſtet ex fama publica, aliqua ſcriptura authentica, vel ſi celebretur feſtum Dedicationis, aut ſi adſint ſigna, ſeu Cruces conſuetæ affigi in Dedicatione) tunc eſt reconcilianda ab Epiſcopo aqua per ipſum, cum ſale, vino, & cinere, benedicta. Qui non poteſt eam facultatem ſimplici Sacerdoti; nec ſuo Vicario, qui non ſit Prælatus, delegare. Ex *cap. Aqua, de conſecr. Eccleſ.*

593 Prælati tamen Regulares, etiam locales, poſſunt proprias Eccleſias conſecratas in caſu pollutionis reconciliare, ex priv. Leonis X. Bulla 6. apud Rodr. Debent tamen adhibere aquam ab Epiſcopo proprio benedictam, ſi ille non diſtet per duas dietas, videlicet per quadraginta milliaria. Si verò ille ſic diſtet, uti poſſunt aqua ab ipſo Prælato regulari benedicta. Si Epiſcopus exiſtat intra diœceſim, diſtet tamen, ut ſuprà, à loco ubi violatio accidit, cenſetur diſtans, licèt ſit ibi ejus Vicarius; 1. quia Vicarius non poteſt: ex *n*. 592. 2. quia aliàs nunquam contingere poſſet caſus de uſu privilegii.

594 Eccleſia polluta non reconciliatur per ſacrificium ibi peractum. De Lugo *de Euch. d.* 20. *ſect.* 2. *num.* 62. contra Dian. *par.* 2. *tr.* 14. *reſ.* 69. & Tamb. *in meth. cel. Miſſ. l.* 1. *c.* 1. *§* 4. *n.* 5. Primò, quia ſi ſacrificium eſſet ſufficiens ad Eccleſiam pollutam conſecrandam, eſſet ſufficiens ad eam non conſecratam conſecrandam. Secundò, quia eſt jure præſcriptum, quòd ſi pollutio contingat incœpto Canone, ſed ante conſecrationem, Sacerdos debeat Miſſam proſequi, & perficere: ut *in tom.* 3. *num.* 320. & tamen Eccleſia non reconciliatur, ut decidunt Sacri Canones, licèt Sacrificium, & conſecratio ſint poſt violationem. Tertiò, quia in Eccleſia violata poteſt de licentia Epiſcopi in caſu neceſſitatis celebrari; & tamen praxis eſt, ut poſteà reconcilietur.

595 Non obſtat fundamentum opinionis oppoſitæ, quòd per ſacrificium nedum benedicuntur veſtes non benedictæ, ſed conſecrantur patena, & calix non conſecrata, in quibus ſacra unctio requiritur, quatenùs ſacrificium æquivalenter, imò eminenter unctionem continet; nam ex ſacrificio non habetur ſacer ille contactus cum Eccleſia, qualis in veſtibus, patena, & calice.

596 Qui celebrat in Eccleſia polluta antequam reconcilietur, nullam cenſuram, aut irregularitatem incurrit; quia nulla eſt expreſſa in jure.

597 Peccat tamen mortaliter, niſi excuſet neceſſitas; in caſu enim neceſſitatis, putà ſi die feſto non ſuppeteret populo alia Eccleſia, in qua poſſet Miſſam audire; vel ſi mane, quo in aliqua Eccleſia celebratur feſtum ſolemne, homicidium contingeret, tunc poſſet de licentia Epiſcopi ibi celebrari. Imò licentia non eſſet neceſſaria, ſi opportuno tempore ad Epiſcopum recurſus fieri non poſſet. Tamb. *cit. l.* 3. *c.* 6. *§.* 3. *n.* 1.

QUÆREST I.

598 *Eccleſia fuit violata per ſepulturam excommunicati vitandi. Quid agendum?*

Dico, ejus corpus eſſe exhumandum, & extrà Eccleſiam projiciendum, ſi tamen poſſit diſcerni; aliter eſſe tolerandum, *ex c. ſacris de ſepultis*

pult. & locus ipſe eſt reconciliandus, uti ſuprà.

599 Ipsi verò, qui ſcienter, & temerè hujuſmodi excommunicatos in Eccleſia, aut Cœmeterio ſepeliunt, ſunt ipſo facto excommunicati *in Clem. Eos, qui lib. 3. tit. 7. de ſepultura*; minimè, si id faciant ignoranter, etiam ignorantia culpabili craſſa; quia jus ſcientiam, & præſumptionem expoſcit: *v. tom. 2. n. 379.*

QUÆRES II.

600 *An hujuſmodi excommunicationem incurrant, nedum eum phyſicè ſepelientes, verùm etiam mandantes, conſulentes, aut favorem dantes ad ſepeliendum?*

NEgat Cajet. apud Donatum *tom. 4. tr. 9. qu. 38. n. 6.* quia jus ſolùm loquitur de ſepelientibus, & cum sit pœnale, non debet extendi ad caſus non expreſſos.

Reſp. affirmativè. Donatus *cit. num. 7.* Suarez *cum Gloſſa in Clem. 1. de ſepult. 1.* quia nomine ſepelientium, veniunt etiam mandantes, &c. nam cum sint cauſæ influentes in actum ſepelitionis, dicuntur ſepelire.

601 Secundò, quia aliàs lex pœnalis eſſet inutilis, & ludibrio exposita. Eſſet inutilis; quia talis lex eſt edita, ut pœna ſpirituali terreat, & coerceat ab hujuſmodi exceſſu; qui non impediretur, si pœna ſolùm afficeret vilem miniſtrum, qui aliud non intendit, nisi mercedem ſui miniſterii, & non principales ipſos, qui id mandant, conſulunt, &c. quique de fulmine legis non curarent; imò illud deriderent, cum non eos feriret, & ita eſſet ludibrio. Unde ratio in oppoſitum eſt vera, quando finis legis non ruit, nec inutilis redditur.

602 Verum tamen eſt, non comprehendi eos, qui tantùm comitantur funus, cantant, luminaria deferunt, & ſimiles, atque illi, qui cadaver ſuis humeris ad Eccleſiam deferunt, ſi non deferant ſepulturæ, nec operiant terra, aut mandent operire; quia non dicuntur ſepelire.

De ſacrilegio, pollutione, & reconciliatione, agunt Scotus *in 4. diſt. 17. quæſt. un. lit. N.* Maſtrius *diſ. 11. num. 35.* Bonac. *tom. 2. pag. 225.* Jo: della Crux, *pag. 349. 369.* Tamb. *tom. 1. l. 2. cap. 6. §. 3. lib. 7. cap. 2. §. 1. & in Meth. celeb. Miſſ. lib. 1. & 3.* Buſemb. *lib. 3. tract. 1. cap. 2. d. 2.* Donatus *cit.* Port. Rodr. Miranda, *ſub tit. Benedictio, Eccleſia, Sacrilegium.* Clericatus *à cap. 26. ad 31.*

IMMUNITAS ECCLESIASTICA

603 EST *exemptio ab oneribus ſecularibus.*

604 Eſt triplex, *Localis*, quæ Eccleſiis, & aliis locis Eccleſiaſticis competit, *Realis*, quæ rebus, ſeu bonis ad Eccleſiam, aut Clericos pertinentibus, & *Perſonalis*, quæ ipſis perſonis Eccleſiaſticis competit.

IMMUNITAS LOCALIS

605 DUo continet jura. Primum eſt: *Jus immunitatis ab actionibus prophanis, & ſecularibus, & loci ſanctitati repugnantibus*, quod eſt de jure non ſolùm Canonico, & civili, ſed etiam divino, ex pluribus Sac. Script. locis, maximè Marci 11. ubi Chriſtus: *Capit ejicere vendentes, & ementes in templo, &c. dicens eis: Nonnè ſcriptum eſt: quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.*

606 Hac immunitate gaudent Eccleſiæ conſecratæ, benedictæ, cœmeteria, & oratoria in ædibus privatis, aut agris, ab Epiſcopo ad divinum cultum deputata.

607 Actiones, quæ ibi prohibentur, ſunt lites, & cauſæ ſeculares, maximè ſanguinis, & pœnæ corporalis, negotiationes, fœda colloquia, publica communitatum laicorum concilia, & de rebus temporalibus, ludi theatrales, prophani, Comœdiæ, *c. Cum decorem 12. de vita, & honeſt. Cleric.* Convivia, & ſimilia, *cap. Non oportet 5. & cap. Nulli 6. diſt. 42.* Hinc, ſi aliquod judicium laicale, criminale, aut civile in Eccleſia agatur, nullum eſt, & invalidum, ex *cap. Decret. 2. de Eccl. immunit. in 6.*

Inſuper Eccleſia non debet incaſtellari ad offenſam; poteſt verò ad defenſam, ut boni defendantur à malis. Hinc non peccant, qui tempore hoſtilitatis, non valentes alia via ſe tutos reddere, ad Eccleſias confugiunt, & ibi fortificantur. Alarius *pag. 201. n. 15. v. n. 611.*

608 Secundum eſt: *Jus Aſyli, & refugii*, quo gaudent loca ſacra, ut rei ad ea confugientes, non poſſint per vim extrahi.

IMMUNITAS ASYLI, ET REFUGII.

609 EST ſolùm de jure humano, Canonico, & civili, maximè ex toto *tit. de his, qui fugiunt ad Eccleſiam.* Eſt enim hic ſermo de Immunitate Eccleſiaſtica, & Canonica, minimè de Politica, & Civili, qua gaudent Palatia Principum, & Oratorum; juxtà conſuetudinem Regionum.

LOCA, QUÆ GAUDENT

610 SUnt Eccleſiæ omnes, auctoritate Epiſcopi conſtructæ, etiam ſi non ſit ibi Euchariſtia, & ſi non ſint perfectæ, ſed inceptæ, violatæ, interdictæ, dirutæ, ſed cum ſpe reædificationis, Cœmeteria, Monaſteria Religioſorum, & dictorum ſacrorum locorum, Sacriſtiæ, tecta, campanilia, horti, viridaria, infirmariæ, portæ, ſcalæ, & ſimilia loca, locis ſacris contigua: *ut in num. 554.*

611 Gaudent Infirmariæ Religioſorum ſejunctæ, & granciæ, ſeu hoſpitia, in quibus ſervatur Clauſura; quia ſunt loca religioſa, & veluti parvi Conventus, & Monaſterii membra; Cappellæ rurales Religioſorum. Minimè Villæ, quas detinent recreationis cauſa, & domus, in quibus ad tempus morantur, & non ſervatur Clauſura, etiam ſi Eccleſiam vicinam, ubi celebrent, habeant.

Eccleſia tempore belli incaſtellata ad offenſam non gaudet. Alarius *pag. 200. n. 9.* Gau-

612 Gaudent Palatia Epiſcoporum, ex Concil. Aurel. *in cap. Id conſtituimus* 17. *qu.* 4. quæ immunitas eſt conceſſa dignitati Epiſcopali; nam ibi nulla fit diſtinctio de Palatiis ſitis intra, vel extra quadraginta paſſus ab Eccleſia, nec de habentibus Oratorium, nec de Epiſcopis tutelaribus. Quod eſt verum, etiamſi Epiſcopus ſit mortuus, aut abſens. At de Epiſcopis extra Diœceſim, aut Titularibus, attendenda eſt conſuetudo. Quæ extat pro Palatio Archiepiſcopi Montis Regalis Panormi ſito, quod gaudet, & ritè; quia licèt Panormi ſitum, ex pervetuſta conſuetudine ſervat jura Montis Regalis, annexum habet Oratorium publicum, ubi ſacra peragi, & Sacri Ordines conferri ſolent.

613 Maximè attendenda eſt conſuetudo pro Palatio Prælati inferioris, juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentis; quia dictum caput loquitur de Palatio Epiſcopi. Fagnanus *lib.3.cap.Eccleſiæ, de immun.num.*35. Qui refert *deciſ. Sacr. Congr. Immun.*6. *Novemb.*1634. quæ ad favorem Archimandritæ Meſſanenſis, tria deciſa fuerunt: 1. *Palatium Archimandritale, etiam conductitium, non fixum, & habens Eccleſiam conjunctam in Civitate Meſſanenſi, gaudere immunitate Eccleſiaſtica, ſtante legitima conſuetudine*: 2. *Familiares Archimandritæ gaudere privilegio fori, ſtante etiam conſuetudine*: 3. *Archimandritam in Civitate Meſſanæ degentem poſſe Magiſtratus coercere cenſuris ob ſuam juriſdictionem turbatam*. Et die 27. Martii 1645. *eadem die S. Congr. Immun. ſtetit in deciſis*.

614 Palatia Cardinalium extra Urbem gaudent ex ſimilitudine cum Palatiis Epiſcoporum. At non gaudent in Urbe; quia hoc privilegium ab eis abſtulerunt Greg. XIII. & Sixtus V. ſolùm pro Urbe.

615 Gaudent loca habitata per Clericos ſeculares, ad inſtar Religioſorum viventium, uti ſunt Patres Oratorii Sancti Philippi Nerii, Seminaria Clericorum, Eremitoria, Domus Orphanorum, Puellarum reparatarum, Malenuptarum, &c. Et Hoſpitalia. Hæc ſunt loca Religioſa, & ut gaudeant, requirunt, quòd ſint authoritate Epiſcopi fundata.

616 Collegium de propaganda fide gaudet, quia eſt authoritate Pontificia erectum.

617 Non gaudent Campanilia ab Eccleſia ſeparata, niſi ſint intra triginta paſſus. Ex Declar. S.C.7.Decemb.1632.

Nec domus Canonicorum, niſi ſint intra Eccleſiæ ſepta, videlicet in ejus atrio, & porta communi clauſa, uti Panormi ſunt domus Parochi in atrio Eccleſiæ S. Antonii, quæ clauduntur porta communi Eccleſiæ. De domibus verò Canonicorum, & Parochorum Eccleſiæ contiguis, & intra triginta paſſus ſitis, gaudere docet Diana *par.6. tr.* 1.*reſ.*2. At Tancredi *tom.3.tr.1.lib.4. qu.3. n.*19. ait, ſtandum eſſe conſuetudini, quam (ſubdit) nullibi fortè vigere.

618 Non gaudent Oratoria privata, quæ in domibus nobilium ſolent extare, quamvis in eis celebretur.

619 Gaudent verò Oratoria publica, authoritate Epiſcopi erecta: *Oratorium publicum eſt*, quod januam expoſita pro omnibus habet, & Campanam ſupra tectum, quæ publicè pulſatur, ad convocandum fideles ad divina peragenda, aut ad ſacrum in ea audiendum: hujuſmodi ſunt Oratoria Confraternitatum, & plura Oratoria in agris, quorum plura ſolent eſſe conſtructa parietibus vicinis, ſed aliquantulum diſſitis à parietibus domorum ſecularium. At Tamb. *in meth. Miſ. l.* 1. *c.* 6. §.2. *n.*5. tenet, Oratorium publicum eſſe illud: *In quo eſt janua expoſita, affixa domui alicujus ſecularis, ſi adſit alia janua expoſita pro omnibus*.

620 Parietes quoad ſuperficiem extrinſecam gaudere docet Diana *p.*6. *tr.* 1. *reſ.* 3. ita ut ad Eccleſiam confugientes, gaudeant, ſi parietes Eccleſiæ extrinſecus tangant. At ritè negat Tancredi *cit. à n.* 8. quia ampliatio privilegii non eſt extendenda ultrà verborum proprietatem; jura autem requirunt, quòd ſit in Eccleſia, ſeu in loco ſacro, à quo volunt non poſſe extrahi; in Eccleſia verò dicitur eſſe, qui eſt ſupra tectum, at non qui de foris, & extrinſecùs parietes Eccleſiæ tangit.

621 Item in Eccleſia diceretur eſſe, ac proindè immunitate gauderet, qui in tali loco, & ſitu eſſet, ut circumdaretur muris fundamentalibus Eccleſiæ, minimè, qui pedes extra muros fundamentales haberet, quamvis ſub aliqua concavitate extra muros protendentes ſiſteret. In Eccleſia tamen cenſeretur eſſe, & inde gauderet, qui Eccleſiæ portam, aut vectes apprehenderet.

622 Gaudet Sacerdos deferens Oleum Sanctum, aut Euchariſtiam infirmis, & qui cum Cotta, & Stola poſt Crucem ad mortuum ſepeliendum incedit.

623 Gaudet, qui ad Sacerdotem confugit Euchariſtiam deferentem. Qui cum aliis ſe immiſcet, & per viam Sacramentum aſſociat. Qui cubiculum infirmi, ubi eſt Sanctiſſimus, intrat. Quod Tancredi extendit ad intrantem domum, ubi eſt Sanctiſſimum, licèt non ſit ingreſſus cubiculum. Nam Sanctiſſimum eſt principalis ratio, cur Eccleſiis ſit conceſſa immunitas.

624 Imò Tancredi *t.*3. *lib.*4. *diſp.*4. *q.*4. *n.*5. addit: *Audeo dicere, non abſonum videri, quòd etiam in caſibus exceptis à Greg. debeat gaudere immunitate reus, qui ad Sacram Euchariſtiam immediatus confugeret, verb. gr. illam geſtando, ſi eſſet Sacerdos, vel Sacerdotem geſtantem tenendo; quia non debet Chriſtiana pietas gentilium ſuperſtitioni cedere; cum hi putarint graviſſimum Lucii Syllæ ſcelus extrahentis Ariſtonem reum Læſæ Majeſtatis à Minerva ſtatua, quò confugerat*,

rat, & ob id de feliciſſimo infelicem vitam ſemper duxiſſe, ut refert Pauſanias in Atticis. Ratio eſt, quia tantùm jura, & Greg. loquuntur de immunitate Eccleſiarum, non autem hunc caſum exprimunt; ſed reverentia tanto debita Sacramento dictat; cum rariſſimè contingat caſus. Et quidem leges diſponere ſolent ſuper iis, quæ regulariter contingunt: *v. num.* 643.

625 Denique Palatium Dominorum Inquiſitorum, ubi cauſæ fidei peraguntur, immunitate gaudet, non minùs, imò potiori ratione, quàm Palatia Epiſcoporum, & reliqua loca *à num.* 611. *ad* 615. *relata.*

626 Non obſtat, quòd non ſit expreſſum in Bulla Gregor. XIV. Quia Bulla Greg. XIV. *Cum alias* 23. *Maii* 1591. reverà hæc exprimit loca: *Eccleſias, Monaſteria, Sacella, domus regulares, & ſeculares, locave ſacra, aut religioſa.*

Loca ſacra dicuntur ea, quæ ſunt deſtinata ad Sacrificium, & uſus ſacros, aut ad ſepulturam fidelium: hujuſmodi ſunt Eccleſiæ, & Cœmeteria, quæque ad uſus prophanos redire non poſſunt. Loca Religioſa dicuntur ea, quæ ſunt deſtinata ad actus pietatis, & Religionis: ut *in n.* 611. *&* 615.

627 Greg. autem dicta exprimens, nil diſponit de locis, ſed ea ſupponit juxtà jus commune, & ſolùm diſponit de caſibus, aſſignando numerum exceptorum, & de modo extrahendi reos, & judicandi in caſibus exceptis; loca verò, perſonas, & alias circumſtantias relinquit conformiter ad jus commune: Tancr. *tom.* 3. *tr.* 1. *lib.* 4. *diſp.* 8. *q.* 4.

628 Cauſa enim motiva, & finis emanationis Bullæ, (ut eam perlegenti conſtabit) fuit extirpare abſurda, & ſcandala, quæ in præjudicium locorum Sacrorum, ac Religioſorum, & perſonarum Ecclesiaſticarum, ſequebantur, ex pluribus indultis à Sixto V. & Pio V. conceſſis quibuſdam Principibus, extrahendi reos ab Eccleſiis, ſuper aliquibus caſibus, etiam à jure non permiſſis, ex quibus indultis ſæpè ortum fuit, (ſunt verba Bullæ)

629 *Ut infimæ interdum conditionis Laici, non modo juris, ſed etiam litterarum penitùs ignari, & imperiti, dum quaſi poteſtates, aut Miniſtri Curiæ ſecularis in aliquo Caſtro, aut Oppidulo juriſdictionem exercebant, facultatum, & indultorum hujuſmodi limites longè exceſſerint, eaque ſuo arbitratu in ſenſus minùs rectos, & ab intentione concedentis omninò alienos detorſerint, & illorum prætextu, quidquid ſibi in mentem venit, attentare præſumpſerint, in grave juriſdictionis, & immunitatis Eccleſiaſticæ præjudicium, locorum, & perſonarum divino cultui dedicatarum contemptum, ipſius divinæ Majeſtatis offenſam, & ſcandalum plurimorum.*

630 Quare numerum caſuum exceptorum præſcribit, inſuper modum tradit extrahendi reos, & judicandi in caſibus exceptis.

631 Quantum verò ad loca, & perſonas Eccleſiaſticas, nil novi diſponit, & nil loquitur limitando, ſed favendo, ac eorum immunitatem impræjudicatam volens perſeverare, in ſuo robore jus commune relinquendo: Quod ulteriùs conſtat: Primò, quia non exprimit in ſpecie loca ſacra, & Religioſa, ſed utitur particula generali: *Loca ſacra, aut Religioſa, Perſonæ divino cultui dedicatæ.* Secundò, liquet ex verbis Bullæ, ut ſequitur: *Sicuti etiam prohibemus, ne contra Eccleſiaſticas perſonas, ſeculares, aut cujuſvis Ordinis, vel Militiæ, etiam S. Joannis Hieroſolymitani Regulares, quoquomodò, etiam vigore prædictorum privilegiorum, indultorum, aut conceſſionum, quæ omnia ad terminos juris communis per præſentès reducimus, procedant, aut ſe intromittant.*

632 Quibus præmiſſis, ſic ſolidum (meo videri) efformo diſcurſum: Palatium Epiſcopi, Collegium de propaganda fide, (dicam plus) Seminarium Clericorum, domus orphanorum, Puellarum reparatarum, item & malè nuptarum, non ſunt expreſſa in Bulla Greg. & tamen ex *n.* 611. *ad* 615. gaudent immunitate, ut docet communis cum citandis Doctoribus, non alia ratione, niſi quia ſunt authoritate Pontificis, aut Epiſcopi erecta, & loca ſacra, aut Religioſa, ad opera pietatis, ac Religionis deſtinata. Ita Palatium Dominorum Inquiſitorum, ubi cauſæ fidei peraguntur, quamvis non ſit expreſſum in Bulla Gregor. immunitate gaudet; quia eſt erectum authoritate Pontificis.

633 Et potiori jure, quia loca recenſita ſunt loca Religioſa, in quantum ſunt deſtinata, ut in eis conſerventur à lapſu puellæ, ut in eis in ſacris, & humanis litteris, ac bonis moribus, ad alios inſtruendos exerceantur ſtudentes: Ita à fortiori locus Religioſus quoad effectus refugii erit Dominorum Inquiſitorum Palatium, in quo majora Pietatis, & Religionis opera exercentur: in quo cauſæ fidei, cauſæ Dei adjudicantur, in bonum commune totius Chriſtianæ Reipublicæ: In quo errores contra fidem, & bonos mores extirpantur; & Chriſtiana Religio immunis ab omni hæreſis labe ſervatur. Adeòque potiori jure, quàm recenſita loca, Immunitate gaudet.

634 Inſuper Greg. loca ſacra, aut Religioſa non expreſſit in ſpecie, ſed per particulam generalem, *loca ſacra, aut Religioſa*; adeòque voluit omnes comprehendere ſpecies, & nullam excludere, & conſequenter comprehendere voluit non ſolùm recenſita loca, verùm etiam Dominorum Inquisitorum Palatium, ubi cauſæ fidei peraguntur, uti locum ſacrum, & Religioſum, quoniam *ſub genere continentur ſpecies.*

635 Adde, quòd ſicut hoc privilegium Palatiis Epiſcoporum competit ratione dignitatis, etiam ſi Oratoria non habeant; ut *in num.* 612.

Ita

Ita competere debet Dominorum Inquiſitorum Palatio, ratione dignitatis quaſi Epiſcopalis, imò quantum ad cauſas fidei majoris, cum ſint delegati Sedis Apoſtolicæ, ordinariam poteſtatem habentes, eam namque habent ad univerſitatem cauſarum. Eò maximè quia eorum Palatium Oratorium publicum habet, in quantum in eo præcepto auditionis ſacri ſatisfaciunt, nedum Sancti Officii Miniſtri, verùm etiam cæteri fideles.

636 His accedit Panormi pervetuſta conſuetudo, qua Rei ab initio fundationis Palatii, ad illud confugientes, refugio lætati ſunt; quia tamen eorum mora non ſolet eſſe opportuna in Palatio, Dominorum Inquiſitorum mos fuit, eos in Palatio refugiatos, in aliquam Eccleſiam, & in manibus Ordinarii remittere, in quantum ad illum ſpectat immunitatis cuſtodia, & judicium, juxta diſpoſitionem Greg. XIV. ex *num.*690.

637 Et quamvis hæc conſuetudo, ſeptuaginta ab hinc annis videri poſſit aliquando interrupta, interruptio favet; nam licèt Rei, qui ad Palatium confugerunt, fuerint aliquando vi extracti, Domini tamen Inquiſitores reclamaverunt, etiam per monitoria, ac cenſuras, atque etiam Rei fuerunt ad eundem locum, ut ad locum refugii, reſtituti, & ſic reſtitutos idem Domini Inquiſitores (*ut ſuprà num.*636.) in aliquam Eccleſiam in manibus Ordinarii remiſere.

CASUS EXCEPTI.

638 IN quibus non ſuffragatur immunitas Eccleſiaſtica Reis, à Greg. XIV. præſcripti, ſunt ſeptem.

639 Primò. *Publici latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores inſidiis aggrediuntur.*

Publici latrones ſunt, *qui palàm, & publicè furantur, ut ſunt piratæ, qui publicè ſtant in ſtratis, vel qui arcem habent, aut Caſtrum, & dirobant homines tranſeuntes.* Abbas. Tales publicos latrones, & viarum graſſatores, occidere licet ſine peccato, & pœna, non tamen ſine irregularitate, niſi pro neceſſaria vitæ defenſione. Ex *cap. Cum homo* 23. *quæſt.* 5. Fagnanus *in lib.* 3. *cap. Inter alia, de immunitate: vid. tom.* 2. *pag.* 12. *num.* 63.

Hic continentur, qui ſæpè, aut pluries furati ſunt; minimè, qui ſemel, aut bis, vel pluries effectu non ſecuto. Comprehenduntur captivantes homines ad eos componendos, ſi id publicè faciant, non ſecretò. Tancredi *cit. quæſt.* 5. *num.* 11. vult eos non gaudere, ſi in aliquo loco, etiam in Eccleſia, ſecretò, ſed ſtudioſè morantes, illuc tranſeuntes, vel dolo adductos cōponerent; quia æquivalent publicis latronibus, & graſſatoribus, qui publicas ſtratas obsident.

640 Secundò. *Depopulatores agrorum.* Videlicet: Incendiarii ſegetum, aut frugum agrorum. Sufficit, quòd delictum ſit occultum, dummodò conſtet. Unde excluduntur alii incendiarii etiam immaniores, ver. gr. domorum, portarum Eccleſiæ, &c. ex *num.* 661.

641 Tertiò. *Homicidiarii, & Mutilatores in Eccleſia, aut ejus Cœmeterio.* Requiritur effectus ſecutus, putà mors, & abſciſſio membri. Vide *dicta de irregular.* ex *mutilatione.* Non ſuffragatur, ſi ſit ex ſubita rixa; quia in Bulla non fit hæc exceptio. Tancred. *cit. nu.* 15. contra Dianam *par.* 1. *reſ.* 11. *& par.* 6. *reſ.* 7. *de immun. v. num.* 579.

642 Non comprehenduntur in caſu excepto. 1. Qui in Eccleſia vulnerant, ſed non occidunt, nec mutilant. 2. Qui occidit eum, qui extra Eccleſiam peccata ſua confitetur. 3. Qui occidit in porticu, ſcala, tecto, aut ſimili loco Eccleſiæ; quia cum ſimus in odioſis, dicta loca non veniunt nomine Eccleſiæ: ex *num.* 554. Et Bulla per illam particulam, *in Eccleſiis, earumve Cœmeteriis*, expoſcit pro excluſione, quòd delictum ſit commiſſum intùs Eccleſiam. 4. Qui ab Eccleſia ictum emiſit, ſed hominem extra exiſtentem occidit. Comprehenditur autem, qui è contrà extra exiſtens ictum intra Eccleſiam emittit, & ibi occidit. 5. Non comprehenditur, qui inimicum ab Eccleſia, vi, aut dolo extrahit, & foris occidit. 6. Mandans, aut conſulens homicidium in Eccleſia. Tancr. *cit. num.* 19. Caſtrop. Bonac. & Diana, apud ipſum, contra alios; quia cum ſimus in odioſis, videlicèt contra privilegium immunitatis Eccleſiæ, verba Bullæ excipientis accipienda ſunt in propria ſignificatione; mandans autem, aut conſulens homicidium, non dicitur occidere, niſi ex juris interpretatione; *v. num.* 650.

643 Eadem ratione, in caſu excepto non comprehendi eum, qui ſe ipſum in Eccleſia mutilat, tenet Tancr. *citat.* quia hic caſus non videtur in Bulla comprehendi; nam lex non attendit ad ea, quæ raro contingunt: ut *in num.* 624. Et qui ſe ipſum mutilat, non punitur pœna ordinaria: *vid. num.* 661.

644 Quartò. *Qui proditoriè proximum occiderint.* Proditor propriè eſt, qui alium occidit ſimulata amicitia, per inſidias, nullo præcedente rancore, aut inimicitia, quam occiſus præcavere poterat.

Nomine *proximi*, venit etiam infidelis: ex *num.* 290. quem ex præcepto divino tenemur diligere: *num.* 289. *&* 405.

645 Qui inimicum incautum, aut à tergo, vel dormientem occidit, non eſt proditor, ſed potiùs traditor; unde non excipitur: *v. num.* 665.

646 Proditor eſt, & inde excipitur, qui ſub facie amicitiæ potum, aut cibum offerens, aut miniſtrans, venenum præbet, & occidit. Ex Decl. S. C. 3. Decemb. 1632. apud Dianam *p.* 6. *tr.* 1. *de immunit. reſ.* 12.

647 Proditor eſt, & inde excipitur, qui inimicum per inſidias occidit, poſt fidejuſſionem datam de illo non occidendo, aut poſt reconciliationem

factam

factam per oſculum, tactus manuum, per comeſtionem ſimul data opera, per munera, aut litteras familiares ſibi mutuò miſſas, aut per familiaritatem inter ſe habitam; quia ille poſt reconciliationem erat tutus, & præcavere non poterat. Tancr. *cit. num. 22.* contra Dianam *par. 4. tr. 1. reſ. 34.* dicentem, quòd inimicus reconciliatus ſemper ſit inimicus; cujus opinio ſua probabilitate non caret, maximè cum pro ea ſtet illud Eccleſ. 12. *Non credas inimico tuo in æternum, &c. In labiis ſuis indulcat inimicus, & in corde ſuo inſidiatur, ut ſubvertat te in foveam.*

Hi tamen, qui volunt ad proditorium requiri, quòd non præceſſerit rancor, & inimicitia, exponunt, quòd rancor talis eſſe debeat, quo quis poſſit prudenter dubitare, quòd alius ſit paratus mortem inferre. Unde docent, à proditorio non excuſare, ſi rancor fuit levis, qualis inter amiciſſimos ſæpè ſolet contingere.

648 Proditor eſt, & inde excipitur, qui puerum munuſculis allicit, & poſteà occidit, & abſolutè, qui aliorum pueros occidit; quia verè occidit hominem omninò incautum, qui præcavere non poterat, quique eſt inimicitiæ incapax.

649 Eadem ratione idem docet Tanc. *cit. n. 23.* de procurante abortum fœtus animati, effectu ſecuto. Contra Dianam *p. 3. reſ. 72.*

650 Non excipitur à Greg. mandans, aut conſulens; quia tantùm moraliter, ex juris interpretatione, ſeu hominum exiſtimatione dicitur occidere, minimè phyſicè, & ex natura rei: *v. n. 642.*

651 Non excipiuntur aſſociantes, etiam ſi verbis occidere volentem animoſiorem reddant, dummodò nil phyſicè præſtent, nec impediant, quòd occidendus ſe defendat; quia occiſor eſt potens, & ipſi non faciunt unum cum occiſore.

652 Si verò omnes ex compacto proditoriè aggrediantur, quamvis unus ab aliis ſe elongans occidat, omnes ſunt proditores. Similiter, ſi plures conveniant, & ſub colore amicitiæ occidant, quamvis unus ſolus ictum infligat, & alii excubias faciant, aut defenſorum acceſſum impediant, omnes ſunt proditoriè occiſores, & à Gregor. excipiuntur; quia ſtante compacto omnes aggrediuntur, phyſicè adjuvant, faciunt unum cum occiſore, atque indè verè, & phyſicè, non ſola juris fictione, occiſores dicuntur. Ad differentiam eorum, qui non ex compacto, ſed ex rixa digladiant; tunc namque ſolus, qui ictum dedit, dicitur occiſor, & pœna ordinaria punitur.

Hinc à Gregor. excipitur, qui adjuvat, tenendo occidendum, ei timorem ſtricto gladio incutiendo, aut ne ſe defendat impediendo.

653 Non excipitur autem, ſed gaudet, qui arma præbet volenti proditoriè occidere; quia valdè remotè concurrit. Tancr. *cit. num. 25.*

654 Quintò. *Aſſaſſini.* Aſſaſſinus eſt, qui aliquem pecunia, aut alio pretio æſtimabili conducit ad alium occidendum, & qui ſic conductus alium incautum occidit. Unde aſſaſſinus eſt non ſolùm mandans, ſed etiam mandatarius. Com. contra aliquos. Sufficit, quòd pretium ſit acceptatum, licèt non datum. Requiritur autem, quòd ſit datum pro occiſione; ſecùs, ſi pro expenſis itineris, armorum, &c. Et quòd mors ſit ſequuta.

Aſſaſſinium eſt, ſi mandans promittat mandatario officium aliquod intercedere; ſi adſit moralis certitudo conſecutionis. Tancr. *cit. num. 36.* Contra Dianam; quia parùm refert, quòd pendeat ab alterius voluntate, dum eſt res pretio æſtimabilis.

655 Aſſaſſini ſunt adjuvantes principalem aſſaſſinum, etiam ſi mercedem non acceperint; quia faciunt unum cum illo: *ut in n. 652.*

656 Aſſaſſinus non erit, qui alium incautum occidit, ex precibus, aut ſolo alterius mandato, nullo intercedente pretio: Vel ut ei gratum faciat, aut ſpe lucri.

Mediator non eſt aſſaſſinus.

657 Sextò. *Hæreſis rei*, ſunt hæretici formales, aut vehementer ſuſpecti de hæreſi. Hi tamen, ſi ob alia delicta non excepta ad Eccleſiam confugiant, immunitate gaudent quantùm ad illa: *ex num. 661.*

Qui furatur pixidem cum particulis conſecratis, non gaudet immunitate; quia hoc delictum ſapit ſpeciem hæreſis: *v. num. 672.*

658 Septimò. *Læſæ Majeſtatis in perſonam Principis rei.* Nomine Principis veniunt Principes Supremi, putà Reges, & alii, qui in temporalibus alium ſuperiorem non agnoſcunt, ut plures Italiæ Principes; minimè purè titulati.

659 Peregrinus apud Dianam vult venire Cardinales; quia computantur inter Reges contra Farinacium.

660 Non veniunt Proreges, fratres, & uxores Regum, niſi ſint Reginæ in capite, putà ex morte Regis, ſeu ſucceſſione.

661 Hi ſunt caſus excepti. Quamvis autem per jus civile alii ſint excepti, putà homicidæ, adulteri, raptores virginum, &c. de illis non eſt curandum; quia jus civile eſt correctum per Jus Canonicum; unde ſolùm ſtandum eſt caſibus per ſacros Canones exceptis, qui ſunt taxati ſeptem, quos Greg. XIV. in ſua Bulla exprimere voluit, ad excluſionem caſuum à jure civili, vel conſuetudine, & quovis uſu in contrarium exceptorum; expreſsè prohibens, ut non poſſit fieri extenſio ad alios excipiendos caſus, *ex identitate, aut majoritate rationis.* Exceptio autem firmat regulam in contrarium. Unde Bulla Gregor. tollit omnem conſuetudinem etiam immemorabilem contra formam ab ipſo præſcriptam.

662 Hinc immunitate gaudent Exules, Proſcripti, ſeu banniti, etiam capitaliter, niſi ſint banniti ob delictum exceptum. Monetarii. Negantes tributa Regi. Ejus Oratores occidentes. Ejuſ-

dem

dem ſtatuas evertentes : Qui ſe Regem facit. Appellantes ad futurum Concilium contra Papam. Qui rebellionem patrat contra ſtatum, ſeu Provinciam ſui Regis. Hi namque, quamvis ſint rebelles, & committant enorme crimen Læſæ Majeſtatis, adeòque puniantur morte, non committunt caſum exceptum quoad immunitatem.

Quia enim crimen Læſæ Majeſtatis anteà non erat à Jure Canonico exceptum, ac proindè juxtà illud omnes gaudebant, Gregor. XIV. illud moderari volens, immunitate privat eos, qui immediatè, & directè Principem offendunt, & injuria afficiunt, uti eſſet ejus perſonam occidendo, verberando, aut alia actione poſitiva lædendo; minimè eos, qui mediatè, & indirectè, quatenùs ſcilicet oſtendunt, & injuria afficiunt ea, quæ ad Principem ſpectant. Hinc ſtudioſè Gregor. caſum rebellionis expreſſit non ſub his verbis: *Læſæ Majeſtatis in Principem rei*; ſed ſub aliis: *Læſæ Majeſtatis in perſonam Principis rei*. Ita Diana *par.* 6.*tr.*1.*reſ.*18. Tancr.*tom.*3.*tr.*1.*lib.*4.*diſp.*8.*n.*42.

663 Qui *num.*42. ait, probabile eſſe, tractantem de eligendo Rege, & expellendo præſentem legitimum, non gaudere immunitate; quia poteſt propriè dici committere crimen Læſæ Majeſtatis directè in perſonam ipſius Principis; licet enim perſonam non offendat, illum occidendo, mutilando; offendit tamen immediatè in ſe ipſa, è ſolio dejiciendo; & ſic tutum eſt, hunc poſſe immunitate privari. Denique Tancredi *cit.num.*43. Diana *par.*1.*tr.*1.*reſ.*7. *& com.* volunt, Reum Læſæ Majeſtatis debere eſſe ſubditum ratione originis, vel domicilii.

664 Gaudet, qui è carcere, triremibus, aut è manibus ſatellitum, etiam poſt ſententiam, & dum ad mortem ducitur, vi, arte, dolo, aut quovis modo fugit, & ad Eccleſiam, aut Cœmeterium confugit, ſi non ſit damnatus ob aliquod delictum exceptum; quia talis caſus fugæ non eſt de exceptis. Nec iſte hodie dicitur ſervus pœnæ: *Ex auth. ſed hodie, C.de donat.*

Quod eſt verum, etiam ſi juſtè detentus in carcere licentiam exeundi obtinuerit, ſub juramento de redeundo; quia fides data privilegium immunitatis non tollit. Diana *part.* 6. *tr.* 1. *reſol.* 26. Tancr. *cit.num.*58. contra Silveſtrum, *ver.Carcer.* Fenech. *de immunit.num.*31. Alarium, *pag.*200. *num.*10. *& alios*.

665 Gaudet, qui alium occidit per inſidias, & appoſtatè, niſi concurrant circumſtantiæ proditionis, aut aſſaſſinii: *de num.*644.*ad* 647.*& à n.* 654.*ad* 656.

666 Dices illud Exodi 21. 14. *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias: ab Altari meo evelles eum, ut moriatur.* Idem habetur Deut.19.11. igitur

667 Pro reſponſione doctiſſimè præmittit Tancredi *cit.à num.*32. Jus Divinum, ſeu legem veterem continere præcepta triplicis generis; Moralia, Cæremonialia, & Judicialia, ex Deut.6. *Hæc ſunt præcepta, & cæremoniæ, atque judicia.*

668 Moralia, ſunt præcepta Decalogi, quæ ſpectant ad legem naturalem, quæ proindè remanſerunt in lege Evangelica.

669 Cæremonialia, continent ea, quæ proximè ad Dei cultum ſpectant, ut præcepta ſacrificiorum, & modi ſacrificandi. Judicialia, quæ ad regimen Reipublicæ, & juſtitiam inter proximos ſervandam edita fuerant.

670 De fide autem eſt, legem veterem per mortem Chriſti mortuam eſſe, & ceſſaſſe non ſolùm quoad Cæremonialia (ſecundum quæ ulteriùs eſt mortifera, cum mortale ſit illis uti) verùm etiam quoad Judicialia, ex illo Pauli ad Hæbr. 7. *Tranſlato Sacerdotio, neceſſe eſt, ut legis tranſlatio fiat.*

671 Relatum verò præceptum Exodi, non eſt morale; quia non eſt per ſe malum, & jure naturæ prohibitum, in tali caſu extrahere Reum ab Altari; alioquin eſſet immutabile, & Jus Canonicum non poſſet non habere pro excepto: Nec poſſet Pontifex ad petitionem Regum concedere gratiam immunitatis appoſtatè occidenti.

Conſtat ex ipſo textu; nam Exodi 20. dedit primo loco Deus Moyſi præcepta moralia; ibidem, ſed ſecundo loco, cæremonialia; denique tertio loco, *cap.*21.*cit.* præcepta judicialia, unde initium, *cap.*21. eſt: *Hæc ſunt judicia, quæ proponet eis*; quorum unum eſt relatum de inſidioſè, ſeu appoſtatè occidente.

Concluditur, dictum præceptum nunc non obligare, ut divinum, & legis veteris, quod eſt de fide. Nec ex Evangelio; quia in Evangelio Chriſtus ſolùm dedit præcepta poſitiva fidei, & Sacramentorum, non alia. Nec ex Jure Canonico, quia jus Canonicum potiùs illud excludit: *ex num.*661. Adeòque nullo modo obligare.

672 Vulnerantes, & offendentes Miniſtros S. Officii, gaudent immunitate, ſi id faciant non in odium fidei, ſeu ut faveant hæreſi, cujus ſunt Rei, ſed ob aliam cauſam, putà ad evadendam pœnam, ratione inimicitiæ cum miniſtro, ratione conſanguinitatis, aut amicitiæ cum perſona hæretica, vel alterius privati finis; quia talis caſus non eſt hæreſis, ac proindè non eſt à Greg. exceptus, juxtà dicta *num.*661.

Quòd ſi comprehendantur, id feciſſe in odium fidei, hoc eſt ob hæreſim, cujus ſint Rei; tunc non gaudent, non quidem ob delictum vulnerationis, quia vulneratio non eſt hæreſis, ac proindè non eſt de exceptis, ſed ob ipſam hæreſim, cujus comprehenduntur Rei, quæ eſt de exceptis.

773 Gaudent negotiantes falliti; quia tales Decoctores, licèt à S. Pio V. publicis latronibus æquiparentur, quatenùs ex pecuniis, & rebus alienis negotiantes, & opipare viventes, tandem de-

decocti ad Eccleſiam confugientes, creditores omnes fallunt cum maximo Reipublicæ damno: nõ ſunt tamen propriè publici latrones; ac proindè non ſunt immunitate privandi; quia pœnæ non ſunt extendendæ ad delicta ſimilia, maximè in caſu, ob dicta *num.661.*

674 Et univerſaliter gaudent, qui ad Eccleſiam confugiunt pro debito civili; quia hi non ſunt excepti. Diana *p.6.tr.1.reſ.17.* Tancred.*cit. qu.1.* qui tamen addunt, quòd debitores fraudulenti, non debent diù intra Eccleſiam tolerari, ſed ab ea ſunt ejiciendi: ita Sac. Congr.in una Barenſi, 12. Martii 1600. Inſuper S. Congr. Epiſc. decrevit, quòd bona ab eis ad Eccleſias in præjudicium creditorum tranſportata, ſint conſignanda Judici ſeculari, ut ea creditoribus tradant.

675 Eadem ratione gaudent perſonæ, quæ tributa, aut gabellas Principis defraudaverunt, quantum ad delictum defraudationis; ſed non gaudent ipſa bona defraudata, ſeu Principi, fiſco, aut gabellario debita.

676 Denique non erit abs re referre, quod advertit Tancr. *cit.num.81.*

Adverto non eſſe negandum, poſſe caſum evenire, in quo videtur jure defenſionis naturalis, eſſe licitum, Reum, aliàs per Gregor.gaudentem immunitate, capere in Eccleſia, & punire, ſi ita bono communi expediret; nec eſſet alia via evadendi, & non eſſet recurſus ad Pontificem; ſed talis caſus magna indiget diſcuſſione, an talis reverà ſit: ſubditi tamen, quando vident Principes timoratæ conſcientiæ, & pios ſic procedere, debent exiſtimare magna diſcuſſione id facere, nec temerè eos judicare; v.num.789.

677 Inſuper, Reos, ſi dum in Eccleſia morantur, ibi ſtantes aliquod delictum, etiam non exceptum, verb.gr.furtum, aut ſtuprum, committerent, ab Epiſcopo carcerari poſſe, & puniri, docet *Clericatus cap.32.num.41.*

PERSONÆ, QUÆ GAUDENT IMMUNITATE REFUGII.

678 SUnt omnes fideles, etiam excommunicati, ſuſpenſi, aut ab ingreſſu Eccleſiæ interdicti. Diana *p. 6. tr. 1. reſ. 26.* contra Felinum, quia (ut ritè ait Diana) *Cenſura interdicti non inducit privationem hujus privilegii, nec privat ab ingreſſu materialis Eccleſiæ, ſed formalis: videlicet ab ingreſſu in ordine ad audienda divina Officia.*

679 Item, gaudent Infideles omnes, hæretici (licèt non ob hæreſim: ut *in num.657.*) Judæi, Pagani, &c. quia privilegium immunitatis non eſt conceſſum intuitu perſonarum, ſed locorum ſacrorum, ob reverentiam, & honorem, qui divino cultui debetur, ex quo fit, ut non poſſit Reus privilegio immunitatis renunciare.

680 Servus, ſi fugiat à domino ad Eccleſiam, non defenditur ab Eccleſia, cum ejus poſſeſſio, & dominium ſit penè dominum; ſed eſt reddendus domino, præſtito ab eo juramento, ſeu cautione de impunitate, *C.Id Conſtituimus 17.quæſt.4.& c. Inter alia de Imm.* Si verò fugiat à Judice ob aliquod patratum delictum non exceptum, gaudet, uti cæteri liberi.

681 Clerici gaudent, ita ut non poſſint per Judicem proprium vi ab Eccleſia extrahi, niſi in caſibus exceptis, *ex Decr. Sacr. Congr. Epiſc. in una Tropienſi* 29. Jan.1617. qua declaratum fuit, gaudere immunitate Clericos, qui poſt delicta patrata ad Eccleſias confugiunt.

Item S. Congr. 17. Auguſti 1618. decrevit non poſſe Clericos ab Eccleſia extrahi, præterquam in caſibus degradatione dignis; ſi ſecus fiat, reſtituantur. Unde non eſt amplius tenenda opinio contraria Abbatis: ita Diana *par.6. tr.1. reſ.26. quæſt.10.*

Denique Pignatelli *tom.1. Conſult.176. num.5.* teſtatur ſic fuiſſe à S. Congr. deciſum, in una Maceratenſi Immunitatis, die 25.Maii 1655.

Ratio eſt; quia privilegium immunitatis, quoad refugium ex *num.678.* eſt conceſſum directè locis ſacris, aut religioſis, adeòque ſuffragatur cuilibet in loco ſacro, aut religioſo exiſtenti, ſivè Clericus ſit, ſive laicus. Et aliàs Clerici pejores eſſent conditionis, quàm pagani, & Judæi. Inſuper locus ſacer injuria afficitur, ſive Eccleſiaſticus, ſive ſecularis, ab illo extrahatur.

682 Religioſi pariter, ſi delinquant extra, aut in proprio Monaſterio, gaudent, ſi confugiant ad Eccleſias, tam aliorum, quàm proprias, & ad Monaſteria aliorum Regularium; non gaudent autem intra propria Monaſteria. Diana *part.10.tr. 14.reſ.30.* Bord. *reſ.1. num.18.* Pelliz.*de Monial. c.9. num. 11.* qui idem docent de Monialibus, & puellis educandis, nimirùm, quod gaudeant immunitate in propria Eccleſia, non ſic intra ſuum Monaſterium. Hinc gaudet Religioſus, ſi è carcere fugiens, ad propriam Eccleſiam, aut ad exterorum Monaſteria confugiat. Idem docet Bord. *de Religioſis Apoſtatis.* Item Diana *p.1.tr.1.reſ.24.*

683 Ratio primi eſt eadem, quæ de Clericis. Ratio ſecundi eſt, ne Religioſorum delicta impunita remaneant; ſi enim ſuorum Monaſteriorum immunitate gauderent, nunquam poſſent capi, carceribus mancipari, & puniri, cum Monaſterium ſit eorum perpetuum domicilium; quod eſt fundamentum opinionis Abbatis negantis Clericis, & Religioſis immunitatem; quod abſurdum vitatur immunitatem concedendo intra proprias, & aliorum Eccleſias, atque etiam intra exterorum Monaſteria.

Sic namque ex una parte ſervatur immunitas loci ſacri quoad Clericos, & Religioſos, & ex alia datur locus Prælatis Regularibus ſine violatione immunitatis puniendi ſubditos delinquentes in pro-

proprio Monaſterio, inſuper de uno ad aliud arctius ad pœnam luendam transferendi. Eò maximè quia hoc permittit Canon. *Cap. qui peccat. 23. qu. 4.*

684 Pariter abſque violatione immunitatis poteſt Epiſcopus Clericos ſibi ſubditos, in eodem ſuo Palatio, ad quod adducti, aut ſpontè acceſſerunt, atque etiam in eodem loco, qui eſt eorum domicilium, carcerare, punire, &c.

Quantum autem ad Religioſos Apoſtatas attendenda eſt praxis, & conſuetudo communis, qua videmus, Superiores eos capere in aliorum Eccleſiis, non minùs ac domini ſervos fugitivos; nec inde ipſi capti reclamant ſuper immunitate, nec Curia Romana Superiores punit. Tancr. *tom. 3. tr. 1. lib. 4. q. 2. n. 5.* Diana *in ſumma ver. Immunitas n. 16.*

Hoc autem pro certo tenendum dico de Religioſo fugiente à Superiore, non ut à Judice ob delictum, ſed ut à Patre ob ſalutarem mortificationem, hic namque, ſi ad Eccleſiam exterorum confugerit, eſt ſuo Superiori pariter tanquam Patri reddendus, non minùs quàm miles, qui à ſuo Duce ad Eccleſiam, non ob delictum, confugit, eſt reddendus ſuo Duci. Et ſervus ſuo domino, juxtà dicta *num. 689.*

EFFECTUS IMMUNITATIS REFUGII

685 SUnt quinque. Primus. Ut qui ad Eccleſiam confugit, non poſſit ex ea vi, dolo, aut mala arte extrahi; & ſic extractus reſtitui debeat Eccleſiæ, eidem, vel alteri. Inſuper ſic extrahentes teneantur ad omne intereſſe, & damnum inde allatum.

686 Secundus. Ut Reus, dum eſt in Eccleſia, non poſſit vinculis conſtringi, aut alia violentia affligi, ex *cap. Definivit 33. q. 4.*

687 Tertius. Ut dum eſt in Eccleſia, non poſſit contra eum ferri ſententia mortis, aut alterius pœnæ corporalis, triremium, exilii, &c. *C. Inter alia. 6. de Immun.*

688 Quartus. Ut Reo exiſtenti in Eccleſia negari non poſſit neceſſarius victus, & veſtitus, aut impediri, ne ad illum deferatur, *l. præſenti 6. Cod. de his, qui ad Eccl. confug.* quia ſic videretur cogi ad exeundum. Poteſt tamen, dum in Eccleſia moratur, à laica poteſtate cuſtodiri, ne fugiat, aut tradatur Eccleſiaſticæ perſonæ, donec declaretur, an gaudere debeat.

689 Quintus. Ut dum eſt in Eccleſia, non poſſit ſpoliari rebus, & bonis ſuis, quæ ſecum ad Eccleſiam attulit. *Ex cit. C. definivit.* Niſi talia bona, & res ſint alteri obligata, ex *num. 674. & 675.* Poteſt Miniſter ſæcularis ab eo arma, & alia à lege prohibita, in Eccleſia auferre. Alarius *num. 14.* Pirhing. *in comp. lib. 3. tit. 31. ſect. 2. §. 3.*

MODUS EXTRAHENDI IN CASIBUS EXCEPTIS.

690 ESt, ut ſequitur. Non poteſt extrahi Reus ab Eccleſia in caſibus exceptis à Curia ſæculari auctoritate propria, ſed omninò requiritur licentia expreſſa Epiſcopi loci (aut vicinioris, ſi locus ſit nullius Diœceſis) quam ſolus Epiſcopus, aut ejus Vicarius Generalis, dare poteſt. Inſuper pro executione requiritur interventus perſonæ Eccleſiaſticæ ab Epiſcopo deputatæ. Et ad ſolum Epiſcopum, aut ejus Vicarium Generalem; ſpectat cognoſcere, an Reus, ſive laicus ſit, ſive Regularis, gaudeat immunitate Eccleſiæ, ad quam confugit. Liquet ex verbis Bullæ: *In nullo ex caſibus prædictis* (ſuppletur, exceptis) *ſine expreſſa licentia Epiſcopi, vel ejus officialis, ab eo auctoritatem habentis, & cum interventu perſonæ Eccleſiaſticæ, ab eo auctoritatem habentis, ad quos ſolos, & non alios Epiſcopis inferiores, &c. prædictam licentiam dandi facultas pertineat.*

691 Quam licentiam Epiſcopus dare non poteſt, niſi priùs probato, & conſtito, quòd delictum ſit de exceptis, & inde Reus non gaudeat; quia Epiſcopus nedum eſt Judex, verùm etiam cuſtos Immunitatis, adeòque tenetur illam defendere.

692 Quo conſtito, Reus eſt conſignandus uti *ſupra num. 690.* Curiæ ſæculari, ita ut non detur appellatio, nec ex parte Rei, nec ex parte fiſci, ut liquet ex verbis Bullæ Greg. XIV. *Tumque demum de mandato Epiſcopi per Judicem Eccleſiaſticum Curiæ ſæculari, quacumque appellatione poſtpoſita, conſignentur.*

693 Quòd ſi Epiſcopus requiſitus tunc conſignare, aut aſſiſtere, culpabiliter, ſeu injuſtè recuſaverit, in hoc ſolùm caſu poterit Curia ſæcularis curare per ſuos miniſtros *extrahere minori, quoad fieri poterit, cum tumultu, & ſcandalo.*

694 Dum cauſa, an gaudeat, agitatur, poterit Reus in Eccleſia exiſtens à Curia ſæculari per ſuos miniſtros extra Eccleſiam vigiles cuſtodiri, aut ad carceres Curiæ Eccleſiaſticæ loco cuſtodiæ reponi. Hæc omnia per ſuam Bullam Greg. XIV. diſponit.

POENA MALE EXTRAHENTIUM.

695 NEmpè vi, aut dolo in caſibus non exceptis, vel ſine licentia Epiſcopi, & contra formam Greg. in caſibus exceptis, ultra culpam ſacrilegii, eſt pœna reſtitutionis, *ut in num. 685.*

696 Inſuper eſt pœna excommunicationis majoris latæ ſententiæ, quæ ipſo facto incurritur, etiam effectu non ſecuto, ſed ſcienter attentato; liquet ex verbis Bullæ Greg. *Attentare præſumpſerit.* Quam incurrunt tam Judex mandans, quàm ſatellites, aut alii extrahentes. Quæ cenſura licèt non fuerit reſervata à Greg. fuit reſervata à Clem. VIII. extra Urbem, & intra Italiam, ut infra de Reſervatis.

697 Denique actus omnes judiciales, & ſententia poſt talem violentam extractionem contra Reum lata, ſunt irrita, & nulla, ut expreſsè declarat Greg.

698 Hinc homicida vi extractus ab Eccleſia à parentibus occiſi, ſi à ſuperveniente Curia ſeculari capiatur, gaudet, & eſt reſtituendus Eccleſiæ. Dian. *tr.7.p.9. reſ.6.* contra Sanfelicium; quia talis extractio eſt violenta, adeòque nulla *ex num.* 685.& inde præjudicare non poteſt.

699 Pariter, ſi ſub dolis verbis, & arte miniſtrorum extrahatur, & ex hac injuſta extractione committat delictum, adhuc reſtitui debet Eccleſiæ. Privitera *num.5.* cum Bonac.

700 Immunitas non ſolùm violatur per violantem extractionem perſonarum, verùm etiam rerum, & bonorum. Ea tamen extrahentes non incurrunt cenſuras à Greg.latas; quia Bulla loquitur de extrahentibus perſonas; ſunt tamen excommunicandi, niſi reſtituant. *Cap. ſicut antiquitus 17.qu.4.*

701 Rectè autem Fagnanus *in lib. 3. C. Eccleſiæ de Immun.n.*103. advertit, quòd, ſi bonorum abſtractio fieret auctoritativè per Miniſtros Curiæ, vel de mandato Judicis, ſeu Magiſtratus ſecularis, tunc tam extrahentes, quàm mandantes, licèt non inciderent in cenſuras Greg. inciderent in rigidiorem cenſuram, nempè in excommunicationem Bullæ Cœnæ, §. 17. latam contra *uſurpantes juriſdictiones ad Sedem Apoſtolicam, vel quaſcunque Eccleſiaſticas perſonas ratione Eccleſiarum pertinentes.*

702 Hinc fit, ut extractio bonorum in Eccleſia refugiatorum, in caſibus, in quibus alteri debentur, non poteſt fieri de mandato, & auctoritate Judicis ſæcularis, ſed Judicis Eccleſiaſtici, & cum interventu perſonæ Eccleſiaſticæ ad id deputatæ, juxta dicta *n.*690.

703 Eadem ratione, ſi extractio perſonarum fieret auctoritativè per Miniſtros ſæculares, *ut in n.* 701. tunc tam extrahentes, quàm mandantes, ultrà Cenſuras Greg. & excõmunicationem Clem. VIII. incurrerent excommunicationem Cœnæ relatam; quod apertè innuit Greg.XIV. in ſua Bulla per illa verba: *Declaramus, eum ipſo facto cenſuras, & pœnas eaſdem incurrere, quæ contra libertatis, Juris, & Immunitatis Eccleſiarum Violatores, per Sacros Canones, & Conciliorum Generalium, Noſtrorumq; prædeceſſorũ Conſtitutiones ſunt promulgatæ.* Requirit autem præſumptionem juxtà *n.*696.

IMMUNITAS REALIS

704 Competit ipſis bonis, *ut in numer.* 604.

Onera ſunt triplicis generis. 1. *Merè Realia* quæ ipſis rebus, ſeu bonis imponuntur ſine reſpectu ad qualitatem perſonæ. Et hæc durant, quandiu bona durant. 2. *Merè Perſonalia*, quæ perſonis ſubditis imponuntur ſine reſpectu ad bona patrimonialia, quæ fortè nulla habent, ut eſt exactio capitationis. 3. *Mixta*, quæ perſonis ſubditis imponuntur cum reſpectu ad eorum bona, ita ut immediatè ſint tributa impoſita perſonis, mediatè bonis. Ita Pirhing. *in Com.lib.3.tit.31.§.1.v.n.721.*

705 Bona Eccleſiaſtica ſunt etiam triplicis generis. Primi generis ſunt bona conſecrata, benedicta, aut ad divinum cultum tanquam ejus inſtrumenta legitimè deputata. Hujuſmodi ſunt Eccleſiæ, Cœmeteria, vaſa ſacra, veſtes, &c. Hæc eſſe immunia ab omnibus ſæcularibus oneribus, & tributis eſt certum, *ex cap. Non minus* 4. *de Immun. Eccleſ.*

706 Secundi generis ſunt bona, quæ licèt conſecrata, aut benedicta non ſint, &c. ad Eccleſiam tamen ſpectant. Talia ſunt prædia, & alia ſimilia bona Eccleſiæ mobilia, aut immobilia. Et hæc pariter ſunt ab omni reali onere laicali immunia, *ex cap. Sancitum 1. de Cenſibus.*

707 Hoc tamen pacto: Si bona ſint data Eccleſiæ in fundationem, aut dotem de conſenſu dominorum, cui erant tributalia, ſunt prorſus immunia ab omnibus oneribus, & tributis laicalibus, tam publicis, & regiis, quàm privatis, & antea impoſitis, ex pluribus juribus apud Fagnanum *lib.3. cap. Non minus de Immun.num.*8. ob ſpecialem Eccleſiæ favorem, & ſanctitatem editis, ita ut in hoc caſu ob ſpeciales rationes non habeat locum regula illa: *quòd res cum ſuo onere tranſeat.*

Et ſolùm præfata bona ſunt ſubjecta oneribus, quæ ratione naturali ipſis rebus incumbunt. Et ſic ad Eccleſiam ſpectat ſuam reparare domum, & pro rata parietem medium domui Eccleſiæ, & laici. Item pro rata ſolvere expenſas pro purgatione putei Eccleſiæ, & toti viciniæ neceſſarium. Non tenentur autem ipſæ perſonæ Eccleſiaſticæ ad ſordida munera, nempe ad terram fodiendam, ad foſſata conſtruenda, ad calces coquendas, &c. ex pluribus juribus apud Fagnanum *lib. 3. cap. Non minus, de Imm.num.*13. *v.num.*722.

708 Si bona Eccleſiæ provenerint, non titulo fundationis, aut dotis, ſed aliis cauſis, vel titulis; tunc ad eam tranſeunt cum oneribus realibus, veris tamen, & certis, quibus antea erant gravata, & ex vi dominii propriè dicti bonis impoſita propter bona. Unde ſi Eccleſiæ proveniat titulo hæreditatis, legati, donationis, &c. prædium ſubjectum ſubjugationibus, cenſibus, legatis ſolvendis, & aliis perpetuis realibus oneribus, ea ſolvere tenetur Eccleſia; quia res cum ſuo onere tranſit. Et in favorem cauſæ piæ non debet ordo juſtitiæ inverti, nec alter ſuo jure privari, *ex cap. Tributum 21. 23. quæſt. 8.* & Sacra Rota in Brunduſina Gabellæ 13. Februarii 1604.

709 Poſtquam autem recenſita bona ſunt ſub dominio Eccleſiæ, aut Eccleſiaſticorum, non poſſunt à Magiſtratu ſæculari aliis novis oneribus realibus gravari.

Imò addit Pirhing. *in Com.lib. 3. tit. 31. §. 1.* eſſe etiam exempta ab oneribus prius à Principe impoſitis, non vi dominii propriè dicti, ſed ex poteſtate juriſdictionis ſupremæ; quia talia onera non ſunt merè realia, ſed mixta, nempè impoſita cum reſpectu ad perſonas ſubjectas; & quia per-

ſona

ſona Eccleſiaſtica non eſt Magiſtratui ſæculari ſubjecta, ita nec ejus bona, quoniam per mutationem perſonæ, mutatur etiam qualitas, & conditio rei adhærentis perſonæ: *v.num.*755.

710 Nec Princeps ſtatuere poteſt, ut bona laicalia ſuorum vaſſallorum ſint ita ipſi tributaria, ut poſtquam ad Eccleſiam pervenerint, ſint ſubjecta oneribus realibus, ſeu collectis novis poſteà imponendis. Fagnanus *cit.num.*10.

711 Tertii generis ſunt bona, quæ ſpectant ad ipſas particulares perſonas Eccleſiaſticas, ſive ſint bona ex titulo ſpirituali acquiſita, ut redditus beneficiorum, diſtributiones pro horis, &c. ſive ſint titulo temporali acquiſita, putà ex ſucceſſione, teſtamento, donatione, &c. quæ bona patrimonialia dicuntur.

712 Præmiſſa omnia bona ſunt immunia ab omnibus ſæcularibus exactionibus,& oneribus,modo dicto, *ex cit. Cap. Non minus. Ex Cap.Quamquam* 4.*de cenſibus in* 6.Trid. *ſeſſ.* 25. *de ref. cap.* 20. & noviſſimè ex Bulla Urb. VIII. Romanus Pontifex, 5. Junii 1641. ubi moleſtias omnes damnat, & reprobat Pontifex, inter quas damnat *Collectas, militum hoſpitationes, & alia onera ſuper Eccleſiis,& locis piis,ac perſonis Eccleſiaſticis, earumque bonis, ſeu fructibus, per laicos, vel alios quoſcunque ſine Apoſtolica auctoritate impoſita, & exacta etiam à ſponte contrahentibus. v.n.*805.

713 Immunitas namque Eccleſiaſtica, tàm perſonarum, quàm eorum bonorum, etiam tertii generis, nedum eſt de jure civili, & Canonico ex citatis, & aliis juribus; verùm etiam de jure divino. Conſtat *Geneſis* 47. *Accipite ſemina, & ſerite agros, ut fruges habere poſſitis: quintam partem Regi dabitis, &c. ex eo tempore uſque in præſentem diem in univerſa terra Ægypti, Regibus quinta pars ſolvitur, & factum eſt quaſi in legem, abſque terra Sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.*

Primo Eſdræ 7. Artaxerxes Rex gentilis ad favorem Sacerdotum, & Miniſtrorum Templi Dei Iſrael,Decretum immunitatis edidit: *Vobis quoque* (ſupple tu, Cuſtodibus, & gubernatoribus) *notum facimus de univerſis Sacerdotibus,& Levitis, & Cantoribus, & Janitoribus, Nathinæis, & Miniſtris domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos.*

Denique ex verbis Chriſti, Matth.17. *Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel cenſum? à filiis ſuis, an ab alienis? & ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jeſus: Ergo liberi ſunt filii. Ut autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle:& aperto ore ejus invenies ſtaterem:illum ſumens,da eis pro me,& te.*

714 Demum. Violantes immunitatem Eccleſiaſticam realem contra bona ſecundi, aut primi generis, incidunt in Excommunicationem Bullæ Cœnæ, *ſ.* 17. latam: contra verò bona ſecundi, aut tertii generis, in excommunicationem Cœnæ, *ſ.* 18. *&* 15.latam, *v.n.*705. *ad* 711.

IMMUNITATE REALI

715 GAudent Clerici in Sacris,licèt excommunicati, ſuſpenſi, interdicti, irregulares, aut verbaliter degradati; quia ſicut per has cenſuras Clericatum non amittunt, ita nec privilegium immunitatis annexum.

716 Clerici in Minoribus, aut in prima tonſura conſtituti, certum eſt, quòd gaudeant, ſi habeant conditiones Trid. *de num.*732. De aliis verò, qui eas non habent, quamvis plures negent, probabilius eſt, quòd gaudeant; quia (ut ritè advertit Pirhing. *lib.*3. *tit.*49. §.6.) Tridentinas conditiones requirit pro privilegio fori.

717 Conjugati verò in noſtra Eccleſia latina non gaudent, *C.unico de Cler. Conjug. in* 6. *ut in num.*734.

718 De Colonis, & Emphyteutis, ſic rectè diſcurrit Pirhing. *cit.*

„ Ad colonos quod attinet, & emphytheutas Laicos, qui Eccleſiarum agros elocatos colunt, utrum immunes ſint à tributis, & gabellis per Principes ſæculares impoſitis;de emphyteutis quidem dicendum eſt, qui Eccleſiæ fundos, & prædia in emphyteuſim ab Eccleſia obtinent, quòd ad ſolvenda onera, quæ ratione talium fructuum imponuntur, obligentur; cùm enim dominium utile talium fundorum, ratione cujus onera talia imponuntur, totum ad illos pertineat, ac perſona emphyteutæ ſubjecta ſit juriſdictioni imponentis tributa, conſequenter ad hæc obligabuntur. Inter colonos verò diſtinguendum eſt, utrùm ſint hi, ſcilicet coloni adſcriptitii, quia terræ tali colendæ in perpetuum ſunt adſcripti, ita ut recedere non poſſint; vel utrùm ſint coloni partiarii, ita ut certa pars fructuum ad illos, & certa alia ad Eccleſiam pertineat: prioris caſus coloni immunes ſunt à ſolvendis talibus oneribus ex fundis Eccleſiæ, quos colunt, cùm omne dominium utile ad Eccleſiam, vel Clericos, pertineat, certa tantùm penſione colonis talibus in laboribus mercedem ſoluta: poſterioris caſus coloni, quoad partem quidem, quæ tota Eccleſiæ eſt, immunes ſunt ab oneribus talibus, ne Eccleſia onerari videatur; non tamen immunes ſunt quoad eam partem, quæ ipſorum propria eſt; cùm enim perſonæ tales ſint Laicæ, Laicæ juriſdictioni ſubjectæ, & totum dominium partis talis ad illas pertineat, nec Eccleſia hujuſmodi tributis gravetur, non videtur, ex quo capite, aut jure ab oneribus Laicalibus videantur immunes. „

IMMUNITAS PERSONALIS,

719 EST, qua Clerici ſunt exempti à poteſtate laicali, ex pluribus juribus, maximè *ex c.Eccleſia Sanctæ Mariæ* 10. *de Conſtitut.*& Trid.

E 2 *ſeſſ.*

ſeſſ.25.de Reform. cap. 20. vid. num. 604.& 714.

720 Hæc immunitas tres parit effectus.

721 Primus eſt, quòd Clerici ſunt exempti à tributo Capitationis, videlicet à tributo reali, quod imponitur ſuper capite; & ſic obligari non poſſunt ad ſolvendas exactiones, quæ à Principe ſæculari imponuntur ſuis ſubditis. Habetur ex juribus *num. 716. relatis.*

722 Secundus, quod Clerici ſunt exempti ab onere munerum perſonalium, *ex cap. Eccleſiarum 68. 12. qu. 2.* Munera perſonalia, alia ſunt ſordida, ut mundare cloacas, &c. Ad hæc non poſſunt obligari, nec acceptare debent, cum ſint indecentia ſtatui. Alia ſunt honorifica, ut regere Urbem, aut indifferentia, ut munus tutoris, &c. & hæc acceptare poſſunt, ſi velint; at non poſſunt cogi, ut acceptent.

723 Et ſic obligari non poſſunt ad fodiendam terram, &c. Ad pugnandum perſonaliter contra hoſtes. Ad murorum cuſtodiam (niſi magna neceſſitas defendendi Urbem contra hoſtes infideles urgeret, *ex cap. Pervenit 2. de Immun.*) Nec obligari poſſunt ad hoſpitandos milites in ſuis domibus, etiam patrimonialibus. Pirhing. *in Comp. lib. 3. tit. 49. §. 5. v. n. 712.*

724 Poſſunt tamen in ſe ſuſcipere munera civilia, honeſta, et pia, puta tutelas, aut curatelas Conſanguineorum, vel miſerabilium perſonarum. Et tunc ſicut laicus ratione adminiſtrationis Eccleſiaſticæ debet rationes ſui officii reddere coram Judice Eccleſiaſtico; ita Clericus ratione ſui officii temporalis, quod nomine laici gerit, poteſt nomine illius conveniri, putà curator nomine minoris, &c. et coram Judice ſæculari reſpondere. Pirhing. *in Comp. lib. 2. de foro compet.*

725 Violantes immunitatem perſonalem quoad duos priores effectus incidunt in excommunicationem Cœnæ, *§. 18. & 15. latam.*

726 Tertius effectus eſt, quòd Clerici ſint exempti à juriſdictione Judicis ſæcularis, in cauſis tam civilibus, quàm criminalibus. Et Immunitas ſub hoc reſpectu appellatur privilegium fori, quod eſt conceſſum in favorem totius ordinis Eccleſiaſtici, *ex cap. Si diligenti 12. de foro Compet.* adeòque à perſona privata renunciari non poteſt, ex eodem *cap. v. num. 757.*

727 Violantes immunitatem perſonalem quoad hunc tertium effectum incidunt in excommunicationem Cœnæ, *§. 15. latam.*

728 Hoc tamen eſt intelligendum, quando Clericus eſt Reus; tunc, inquam, non niſi Coram Judice Eccleſiaſtico poteſt ſuam cauſam dicere.

729 Si autem ſit Actor contra laicum in cauſa purè temporali, tunc adire debet ſæculare tribunal, ex regula illa: *Actor ſequi debet forum Rei. C. Si Clericus 5. & cap. cum ſit generale, 8. de foro Compet.*

730 Quòd ſi tam Clericus, quàm laicus ſint ſimul Rei, tunc, ſi cauſa eſt ſeparabilis, quilibet eſt in ſuo foro conveniendus, Clericus in Eccleſiaſtico, laicus in ſæculari; quia in cauſa ſeparabili ſocius delicti non gaudet privilegio ſui ſocii, *l. Si quis, 53. §. 1. ff. de furtis.* Si verò cauſa ſit inſeparabilis, tunc uterque eſt coram Judice Eccleſiaſtico conveniendus; quia minùs dignus potiùs trahi debet à magis digno, quàm è converſo. Ita Phœbeus *lib. 2. tit. 11. de Immun. num. 18.*

PRIVILEGIO FORI GAUDENT

731 CLerici Sacris Ordinibus inſigniti.

732 Non gaudet Clericus prima tonſura initiatus, aut etiam in Minoribus conſtitutus: *Niſi beneficium Eccleſiaſticum habeat, aut Clericalem habitum, & tonſuram deferens, alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſerviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua ſchola, vel Univerſitate de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad majores Ordines ſuſcipiendos verſetur.* Ita Conc. Trid. *ſeſſ. 23. de ref. c. 6.*

733 Super quo Concilii Decreto duo ſunt advertenda. Primum, quòd Clericus in minoribus carens habitu Clericali, & tonſura tempore delicti, aut capturæ, gaudet privilegio fori, ſi aliàs ſolitus erat deferre. Diana *part. 4. tract. 1. reſolut. 18. & part. 1. tract. 2. reſ. 33. Ex Decl. S. Congr.* apud Bonac. *de legibus diſ. 10. qu. 2. punct. 1. §. 4. n. 14.* Quia non præſumitur dimiſiſſe habitum animo deſerendi, ſed commodiùs delictum patrandi.

Secundum, Privilegio fori gaudere Clericum in minoribus, incedentem in habitu, & tonſura, qui in Synodo diœceſana obedientiam præſtitit Ordinario, & per paucas vices in Choro interfuit, & Proceſſionibus, attentis circumſtantiis, quamvis alicui Eccleſiæ de mandato Epiſcopi non inſerviat, vel beneficium Eccleſiaſticum non habeat. Ita Diana *part. 4. tr. 1. reſ. 18. ex Decl.* S. Congr. *Conc.* 28. Martii 1628.

734 Clericis in minoribus conjugatis eſt plus reſtricta immunitas. Solùm namque ſunt exempti à Judice ſæculari quoad cauſas criminales, ſive criminaliter, ſive civiliter agitatas; idque non niſi cum unicis, & virginibus contraxerint, *cap. Cler. 1. de Cler. Conjugatis*, & inſuper, *modò hi Clerici alicujus Eccleſiæ ſervitio, vel miniſterio ab Epiſcopo deputati, eidem Eccleſiæ ſerviant, vel miniſtrent, & clericali habitu, & tonſura utantur.* Trid. *cit.* Quantum autem ad reliqua, etiam præmiſſis ſervatis conditionibus, immunitate perſonali, & reali non gaudent; Unde non ſunt exempti à poteſtate ſæculari quoad cauſas civiles, nec ab onere ſolvendi tributa, ſed quoad hos effectus tanquam laici reputantur.

735 Sunt etiam plures caſus, in quibus Clericus conſtitutus in Sacris, ex jure Canonico non gaudet immunitate exemptionis à poteſtate fori ſæcularis, & ab onere ſolvendi tributa.

Et primò. Clericus negotiator, ſi tertiò monitus non

non reſipiſcat, ſed prætermiſſis divinis officiis, ad negotiationes incumbat, privatus manet exemptione à tributis, & tanquam laicus in hac parte relatè ad res per negotiationes acquiſitas eſt reputandus, *cap. fin. de vita, & honeſt. Cleric.* Vide *de contract. ver. Negotiatio*.

736 Secundò. Clericus Feudatarius in cauſa feudali, ſive de proprietate agatur, ſive de ejus poſſeſſione, conveniri debet coram domino feudi, etiam ſi iſte ſit laicus, *cap. Verum 7. & cap. Ex transmiſſa 6. de foro Compet.*

737 Tertiò. Si Clericus aliquod ex iis delictis committat, quibus à jure Canonico eſt ſtatuta privatio immunitatis à foro ſeculari. „ Tale eſt (*ait Phæbeus*) ſi Clericus, nec in modo tonſuræ, nec in veſtimentorum forma, nec in qualitate negotiorum de Clericatu quidquam oſtendat, & tertiò monitus ab Epiſcopo emendationem contemnat, ex cap. *Contingit* 45. *de ſentent. excom.* Item. Si Clericus joculatoriam artem per annum exercuerit, ipſo jure: Si autem tempore breviori, & tertiò monitus non reſipiſcit, privatur omni privilegio Clericali ex *cap. unic. de vita, & honeſt. Cler. in 6. & Clement. 1. de vita, & honeſt. Cleric. c. Cum non ab homine* 10. *de Judiciis*. „

738 Clericus quamvis nunquam propria auctoritate capi, aut incarcerari poſſit à Miniſtro laico: poteſt tamen authoritate, & nomine Eccleſiæ, ſemper ex commiſſione expreſſa, & aliquando ex præſumpta, & tacita ſui Superioris Eccleſiaſtici; tales namque poſſunt contingere caſus, ut prudenter Miniſter laicus, & rationabiliter præſumat de commiſſione Superioris Eccleſiaſtici; & tunc talis captio, & carceratio, ſeu cuſtodia, eſt licita, quia non eſt ſecularis, ſed Eccleſiaſtica, cum ſit facta authoritate, & nomine Eccleſiæ.

739 Hoc pacto Miniſter laicus Clericum capere poteſt. Primo: poſt delictum commiſſum ad effectum eum præſentandi ſuo Superiori. Quatuor autem requiruntur conditiones. 1. Quòd delictum ſit notorium. 2. Quòd Clericus ſit ſuſpectus de fuga. 3. Quòd Superior Eccleſiaſticus conſuli non poſſit, ut ab eo accipiatur capiendi mandatum; quibus ſecluſis conditionibus, captura erit illicita, utpotè nomine laici facta, quia tunc Superior non cenſetur conſentire. 4. Ut ſtatim ad ſuum Superiorem ducatur, ſi fieri poteſt; aut quamprimùm fieri poteſt. Non poteſt laicus in ſuis carceribus ultrà vigintiquatuor horas, imò nec breviori tempore Clericum detinere; ſi poſſit ſtatim, aut priùs illum ad ſuum Superiorem remittere.

740 Secundò. Si Clericus fuerit à Judice laico, imò à privato repertus in fragranti crimine. Quia tunc cenſetur cuilibet data poteſtas *ex l. Raptores, C. de Epiſcop. & Cleric.* Debent tamen allatæ conditiones concurrere.

741 Tertiò. Si Clericus ſit debitor, & ſolvere potens, non velit. Semper tamen debent præmiſſæ conditiones concurrere. Quia tunc talis captura, aut detentio, non eſt actus juriſdictionis, ſed juſtæ defenſionis, quæ etiam à quolibet privato poteſt præſtari.

742 Quartò. Si delictum ſit in fieri contra tertiam perſonam, & prædictæ conditiones concurrant; quia cuilibet, nedum Judici, ſed etiam privato, competit jus, & onus juſtitiæ, aut charitatis innocentem defendendi, & injuriam propulſandi.

743 Quintò. Quoties Clericus poteſt impunè occidi, aut verberari; quia tunc captura eſt ei minus malum. Caſtropal. *par. 2. tr. 11. diſ. un. punct. 6. ex cap. 3. de ſent. excom.*

744 Sextò. Clericus, ſi die, aut nocte reperiatur à miniſtris ſecularibus ſine tonſura, & habitu, cum armis prohibitis, aut delictum patraturus; quamvis cognoſcatur à Miniſtris, quòd ſit Clericus, poteſt capi, aut detineri, præmiſſis concurrentibus conditionibus, Semper tamen attendendo *dicta n. 732. & 733.*

Quòd ſi Miniſtri laici non dignoſcant perſonam ſic deprehenſam eſſe Clericum, & dictum ejus de ſtatu Clericali, ſit ipſis ſuſpectum de falſitate, & ſine declinandi forum ad fugiendum; tunc quamvis ab eiſdem detineatur captus, & cuſtoditus; debent tamen ſtatim ad Superiorem, ſeu Judicem Eccleſiaſticum, pro recognitione recurrere; quia ad ipſum ſpectat cognitio, *ut num. 766.* an captus ſit Clericus, necne. Et etiam, an ſit fraudulentus in aſſumendo, aut reaſſumendo ſtatu Clericali. Et veritate de ſtatu Clericali comperta, eſt ſtatim ſuo Superiori Eccleſiaſtici remittendus.

745 Inſuper privilegio fori gaudent Monachi, & Regulares utriuſque ſexus, laici Converſi, & Oblati, ſeu Tertiarii ſub Religioſorum tecto viventes.

746 Religioſi Equitum Militarium S. Joannis gaudent; quia ſunt veri Religioſi, ut dicemus de voto.

Pro Religioſis Ordinum Militarium S. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, Monteſæ, S. Stephani, & S. Lazari, attendenda eſt conſuetudo, quia dubium eſt, an ſint veræ Religiones, ut infra de Voto, ver. *De praxi commutationis*. De Equitibus aurei velleris, S. Michaelis, Annunciationis, Delabanda, & aliorum Ordinum Militarium, certum eſt, quòd non gaudeant: quia nec ſunt Ordines approbati à Pontifice, nec veræ Religiones.

747 Item gaudent Eremitæ, qui tria ſubſtantialia vota emiſerunt, vel ſi hæc non emiſerunt; vivunt in communitate in Congregatione aliqua auctoritate Epiſcopi approbata. Vel ſi ſolitarii vivant, deferunt habitum, & tonſuram, & ab Epiſcopo ad ſervitium alicujus Eccleſiæ ſunt deputati.

748 Item Tertiariæ D. Franciſci in ſuis domibus viventes, etiam ſi ſint viduæ, quæ tamen Tertiariarum Regulam ſervant, & vitam cælibem ducunt ex voto Caſtitatis de Ordinarii licentia emiſ-

emiſſo. *Ex conſt.* 22. *Dum intra, Ed* ... *in Conc. Later. ſeſſ.* 11. à Leone X. 1. Martii 1518. §. 21.

749 Item Uxor Clerici. Dianà *p.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 45. *&* *p.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 41. contra Bonac. quia uxor ſequitur forum mariti, *l. fin. C. de Incol.* etiam poſt mortem mariti, viduitate durante. Filii legitimi Clericorum, etiam ante Clericatum ſuſcepti, Sac. Congregat. 18. Martii 1631. Servi, & Mancipia Clericorum. *v. num.* 733.

750 Item laici familiares Epiſcoporum; qui habere poſſunt familiam armatam ad capiendum, carcerandum, ad terminandum judicium ſine recurſu ad brachium ſeculare, & ad pœnas corporis inflictivas citrà ſanguinem infligendum. Inſuper Officiales, & Miniſtri Curiæ Epiſcopi.

751 Laici familiares, & pariter Officiales, & Miniſtri Curiæ Inquiſitorum, qui pariter habere poſſunt familiam armatam, imò punire impedientes delationem armorum, tanquam perturbatores Officii S. Inquiſitionis, *v. num.* 613.

752 Diana *par.* 4. *tract.* 8. *reſ.* 55. & in Summa ver. Inquiſitorum Juriſdictio *num.* 26. habet, ut ſequitur:

„ In cauſis criminalibus ſuorum familiarium Inquiſitores Hiſpaniæ habent juriſdictionem, exceptis certis criminibus, de quibus Joannes de Hevia, Curia Philippi, *par.* 3. § 1. *num.* 19. *& alii.* In cauſis civilibus Ferdinandus de Caſtro *tom.* 1. *tr.* 4. *diſ.* 8. *punct.* 12. §. 2. *num.* 9. tenet, habere juriſdictionem ſolùm reſpectu officialium, qui ſunt à ſecretis, non autem reſpectu aliorum externorum. Sed hæc opinio non placet quoad Regnum Valentiæ, & Siciliæ, ubi (ait Rojas *p.* 2. *num.* 422.) ex concordia inter Regiam Majeſtatem, & Inquiſitionem, Inquiſitores cognoſcunt in cauſis civilibus omnium familiarium. Quod etiam, ait Paramus *de origin. Inquiſ. l.* 3. *qu.* 6. *num.* 27. ex jure municipali Regni Siciliæ, ex juris Pontificii, deciſionibus, privilegiis, & conſuetudine immemorabili. Narbona *recompil. lib* 4. *tit.* 1. *leg.* 20. *gloſſ.* 3. *n.* 14. *&* *gloſſ.* 6. *num.* 2. teſtatur, id ſervari etiam in Cathalonia, & in Regno Aragoniæ, & Majoricatu. Et ex Paramo obſervat, quòd in hoc Regno Siciliæ non ſolùm familiares, ſed etiam eorum uxores, adhuc viduæ, quamdiu viduæ fuerint, gaudent privilegio fori, *p* 4. *tr.* 8. *reſ.* 55. „

753 Inſuper gaudent Hoſpitalarii, dummodò inſerviant hoſpitali auctoritate Epiſcopi erecto. Diana *p.* 3. *tract.* 1. *reſol.* 66. *contra Abbatem*.

Verum tamen eſt, circa plura hactenus *à num.* 746. dicta, attendendam eſſe conſuetudinem, ut advertit Pirhing. *in Comp. tit.* 2. *de for. comp.* § 3. *in fine*.

Denique dicta omnia de Immunitate Eccleſiaſtica, tam reali, quàm perſonali, ſunt ſervata proportione intelligenda etiam de Religioſis utriuſque ſexus, de Novitiis, & laicis Religionum, quia omnes ea gaudent.

QUÆRES I.

754 *An laicus factus Clericus judicari, & puniri poſſit pro obligationibus contractis, aut delictis commiſſis ante Clericatum?*

Plura adducunt Fagnanus 1. *lib. Decr. C. Magnus*, *De Obligat. ad ratiocin.* Sed breviter reſolutionem deſumo ex mente S. Cong. Conc. apud ipſum *à num.* 64.

Dictus ergo laicus, ſi Clericatum, videlicet primam tonſuram, aſſumpſit abſque ulla fraude, in quantum non fuit apud Judicem laicum accuſatus, nec ab eo citatus, & præventus, pro certo gaudet privilegio fori, itaut non poſſit factus Clericus à Judice ſeculari judicari, aut puniri; quia privilegium ſuperveniens eximit à juriſdictione primi Judicis. Et privilegium eſt à jure Canonico conceſſum ſtatui Clericali abſolutè, abſque ulla reſtrictione ad delicta poſteà, aut ante illum commiſſa, *v. num.* 709.

Si Clericatum aſſumpſit cum fraude, fraude conſiſtente in hoc, quod aſſumpſerit non animo retinendi, ſed forum ſeculare declinandi, & poſteà ſtatum deſerendi; non gaudet foro, & ſic poteſt à Judice ſeculari judicari, & puniri, juxta dicta *à num.* 758. *& num.* 733. Quia fraudem committentes, beneficio legis ſunt indigni, *Cap. penult. de Collus tegen.* Et in omni diſpoſitione fraus ſemper intelligitur excepta, *l. Imperialem*, §. 1. *de Probibit. feud. alienand. v. num.* 758.

755 Si Clericatum aſſumpſit cum fraude, fraude conſiſtente in hoc, quòd ſuppoſita præventione apud Judicem ſæcularem, in quantum fuit accuſatus, citatus, &c. ſtatum Clericalem aſſumpſit, animo forum ſecularem declinandi, ſed in ſtatu perſeverandi; tunc gaudet privilegio fori quoad perſonam, ita ut non poſſit à Judice ſeculari corporaliter puniri, perſonaliter adſtringi, aut carcerari; quia hæc non eſt fraus propriè dicta, ut conſtat ex *num.* 760. Et hoc maximè, ſi poſt dictam præventionem, antequam finiretur cauſa, fuerit ordinatus Sacerdos, aut in ſacris, *ex cit. num.* 760. Non gaudet autem privilegio fori quoad bona, ſed quoad bona ſubeſt juriſdictioni Judicis ſæcularis, à quo poteſt puniri pœna pecuniaria, & confiſcatione bonorum, ſuppoſita cauſæ præventione, uti ſupra; ſecus ea non ſuppoſita. Ex mente S. C. Conc. *cit. num.* 754.

Non poteſt autem Judex ſæcularis, qui prævenit, contra recenſiti Clerici bona procedere, niſi prius per Judicem Eccleſiaſticum fuerit cognita præventio, & declaratum, ac pronunciatum fuerit, eum Clericatum aſſumpſiſſe in fraudem Curiæ ſæcularis, *ut in hoc num.* 755. *juxta dicta n.* 766.

Fagnanus *cit. n.* 77. docet, eodem modo eſſe diſcurrendum de laico poſt delicta, aut debita facto profeſſo, cum hoc ſolo diſcrimine, quòd defenſio cauſæ ſpectet ad Monaſterium.

QUÆ-

QUÆRES II.

756 *Clericus in Minoribus conſtitutus habitum dimiſit, ampliùs non reaſſumpturus; inde delicta commiſit. An poſſit habitum reaſſumere, ut privilegio fori gaudeat?*

RESp. poſſe, & gaudere. Caſtropal. *p.2. diſc. unic. tr.* 12. *punct.*3. Quia privilegium fori abſolutè, & abſque exceptione à Trid. conceditur conſtitutis in minoribus, beneficium habentibus, vel tonſuram, & habitum geſtantibus, alicui Eccleſiæ inſerviant de mandato Epiſcopi, *ut in nu.* 732. Et quamvis delicta tempore dimiſſionis habitus, uti ſupra commiſſa, fuerint tunc juriſdictionis laicalis, nunc ſunt Eccleſiaſticæ, ſicut eſt perſona. Tum quia in tantum tunc delicta commiſſa erant juriſdictionis laicalis, quia deficiebat conditio à Trid. requiſita pro gaudio fori; unde per locũ ab oppoſito, ea appoſita, privilegium reviviſcit.

757 Dices, dimiſſionem illam habitus eſſe quamdam privilegii renunciationem.

Reſp. Caſtropal. *cit.* quòd privilegium ſtatui Clericali competens, nemini licet renunciare, *ex cap. ſi diligenti de foro comp.* Et refert ex Barboſa caſum de Clerico, qui volens nubere, beneficium,& Clericatum renunciavit; at quia poſteà voluntate mutata habitum reaſſumpſit, & aliud beneficium obtinuit, dubitatum fuit, an gauderet privilegio fori? Et Sac. Congr. 11. Junii 1587. *cenſuit gaudere; quia privilegio Clericali renunciari non poteſt.* Hinc Clericus privilegio fori gaudet, ſi ſervet conditiones à jure Canonico pro gaudio requiſitas: *v. n.* 722.

QUÆRES III.

758 *Quid dicendum, ſi recenſitus Clericus Minoribus initiatus, fuit captus, aut citatus à Judice ſæculari tempore dimiſſionis habitus, & habitum non ante, ſed poſt capturam, aut citationem reaſſumat?*

REſpondet Caſtropal. *citat. n.* 3. ut ſequitur „ Reſpondeo, privilegio carere debere: quia illa habitus reaſſumptio videtur facta in fraudẽ juriſdictionis ſæcularis, ac proinde non debet prodeſſe: ſic tenet Farinac. *d. q.*8. *num.*66. *&* 110. Barboſa 2. *p. alleg.*12. *n.*29. *& in remiſſ. Concilii, decreto* 6. *ſeſſ.*23. *de reformat. circa finem.* Quia generaliter, quotieſcumque aſſumptio clericatus, beneficii, habitus,& tonſuræ fit in fraudem juriſdictionis ſæcularis, ceſſat clericale privilegium, quia fraus, & dolus nemini debet patrocinari. Aliàs immunitate Eccleſiaſtica fomentum eſſet delictorum: ſic Guttier. *pract. quæſt. lib.*1. *qu.*5. Menoch. *de præſumpt. lib.*6. *qu.*76. *nu.*35. Julius Clarus *lib.*5. *§ fin. qu.*36. *nu.*43. Farinac. *qu.*8. *num.* 66. *&* 104. Barboſa *in remiſſion. Concilii circa finem, decreto* 6. *ſeſſ.*23. Zenedo *ad decr. collect.*23. *num.*1. & alii.

759 Qui addit, fraudem præſumi, & conſiſtere in eo, quòd clericalem habitum, vel ordinem aſſumas, ut medium tantùm ad vitandam juriſdictionem ſæcularem, non ex animo perſeverandi in illa. Quod poteſt contingere in aſſumptione minorum ordinum poſt delictum, vel in aſſumptione habitus clericalis dimiſſi: præſumitur enim te velle illis ordinibus, & habitu clericali uti, non in perpetuum, ſed ad tempus, & quatenus neceſſarium medium fuerit ad vitandam laicalem juriſdictionem, quæ intentio mala eſt, & fraudulenta, ac proinde digna privatione clericalis privilegii: „ *v. num.*733.

760 Ritè autem ſubdit, quòd ſi talis Clericus ad declinandum forum ſæculare ordinem ſacrum ſuſcipiat, gaudet. Quia non eſt fraus, licèt ſit ſuſceptum intentione eum declinandi, nam utitur jure ſuo, aſſumendo medium ab Eccleſia inſtitutum, cui competit privilegium fori; qua ratione fraus non eſt, ſi poſt delictum ad Eccleſiam confugias, eſtò ea intentione confugias: fraus autem, & dolus eſſet, ſi aſſumeretur ordo, non animo perſeverandi in illo, ſed relinquendi; quod non poteſt præſumi in ordine ſacro, cum hic liget votis; *v. num.*754.

761 Item Clericus, qui tempore Clericatus, aut Novitius, qui tempore Novitiatus delictum commiſit, gaudet privilegio fori, ita ut pro eo non poſſit à Judice ſæculari puniri. Gamm. *deciſ.* 10. *num.* 3. Bonac. 8. *Præc. Dec. diſ.* 10. *p.*1. *§.*2. *num.*5.

QUÆRES IV.

762 *Quid agendum in dubio, An gaudere debeat?*

DUbium poteſt eſſe duplex; Juris, aut facti. *Juris* eſt, ſi ſuppoſita veritate facti, dubitetur, An perſonæ ſuffragetur jus privilegii. *Facti*, ſi dubitetur de facto, videlicet, An perſona ſit Clericus. Et ſi Clericus, An habeat conditiones requiſitas pro gaudio. Hoc præmiſſo:

763 Reſpondeo cum diſtinctione. Vel delinquens fuit captus in habitu,& tonſura Clericali. Et tunc remittendus eſt Judici Eccleſiaſtico, *ex cap. Si judex laicus, de ſent. excom. in* 6. Quia delatio habitus, & tonſuræ longo tempore, licèt non probet Clericatum, eſt tamen grave indicium, & efficax conjectura, dum contrarium non probetur; unde facit ſtare pro quaſi poſſeſſione Clericatus,& transfert onus probandi in adverſarium; quia poſſeſſio ſtat pro Eccleſia. Ita Caſtropal. At Covar.& Salzedo apud ipſum referunt, receptam conſuetudinem Hiſpaniæ eſſe, non remitti Reum Judici Eccleſiaſtico, donec ſententia definitiva de Clericatu pronuncietur.

764 Vel delinquens fuit captus abſque tonſura, & habitu. Et tunc non tenetur Judex laicus illum remittere Judici Eccleſiaſtico, niſi donec pro certo conſtet, & fuerit plenè probatum, eum eſſe Clericum, & qualitates à jure Canonico pro gaudio requiſitas habere; quia Judex laicus tunc è converſò per capturam quaſi poſſeſſionem delinquentis acquiſivit, adeòque poſſeſſio ſtat pro Judice laico, & trans-

transfert onus probandi in ipſū delinquentem;qua poſſeſſione ſpoliari non poteſt,niſi dubiū vincatur.

765 Clericatus probatur, 1. Per ſcripturam, nempè per litteras teſtimoniales Ordinationis, aut per litteras commendatitias Ordinarii teſtantes de Clericatu. 2. Per duos teſtes omni exceptione majores. Non ſufficit unus, niſi ſit adminiculatus; quia hic agitur de præjudicio tertii, nempè fori ſecularis; idque colligitur *ex cap. Tuæ de Cler. peregrin.* ubi habetur, *Clericatum probari per ſcripturam, vel per teſtes*: & non dicitur *per teſtem*. Unus autem teſtis (ut notat Caſtropal.) ſolùm ſufficit, quando de nullius præjudicio agitur; ut cum petitur licentia ad celebrandum, ad prædicandum, &c. 3. Per probationem tituli, v.g. ſi probetur poſſidere beneficium, Abbatiam, &c. 4. Per famam publicam.

766 Cognitio autem hujus cauſæ, An delinquens gaudeat privilegio Clericatus, certum eſt, quòd ſpectet ad Judicem Eccleſiaſticum, ſi dubium ſit juris; quia decidere controverſias juris Canonici, eſt quid ſpirituale, & ad Judicem Eccleſiaſticum ſpectat decidere cauſas ſpirituales, *ex cap. Quanto, C. Decernimus de Judic. C. Tuam de ordine cognit.*

767 Idem dico, ſi dubium ſit facti, quia eſt de facto ſpirituali. Caſtrop. *cit. punct.* 4. *nu.* 7. contra Clarum, & alios, quibus non videtur cognitio rei ſpiritualis, ſed temporalis. Illi adhærent Scaccia, & Farin. apud Caſtropal. *cit.* dicentes *Judicem ſecularem cognoſcere poſſe de Clericatu delinquentis, non ad effectum declarandi illum gaudere, vel non gaudere privilegio fori, ſed ad effectum remittendi illum Judici Eccleſiaſtico, ſi facta ſummaria informatione cognoverit Clericum eſſe.*

CASUS FIGURATUR.

768 Vir perditus è Regione longinqua acceſſit ſeditionem allaturus: hinc delictum rebellionis patravit, attentando variis artibus, & fraudibus ſeducere cives, ut legitimo excluſo Principe, alium proclamarent. Fuit à Curia ſeculari captus, & carceribus mancipatus rebellis, qui dixit Miniſtris ſe eſſe Clericum; ipſe tamen ſine tonſura, & ſine habitu Clericali incedebat, & ſic fuit inventus, & captus. Non ſunt ab eo allatæ, nec illius domi repertæ litteræ teſtimoniales Ordinationis, nec commendatitiæ teſtantes de Clericatu. Non ſunt teſtes, qui eum cognoſcant; nec fama publica, quæ talem dicat. Solùm ſunt reperta domi veſtis parva, & collare, quod ſolent geſtare Clerici, & inſuper litteræ ſub altero nomine ab eo, quo dicit ſe vocari, quæ tamen videntur ad ipſum directæ, quibus datur ei ſpes beneficium obtinendi. Delictum eſt certum, & ſupponitur tale, ut ſit morte dignum. Diligentia de Clericatu ob loci diſtantiam eſt difficilis, non tuta, expoſita fraudibus, & periculoſa. Punitio quibuſdam circumſtantiis exiſtentibus imminet ad aliorum exemplum, ut qui malè ſentiunt, ſe coerceant, & zizania non creſcat.

His (ut figurantur) ſuppoſitis:

QUÆRES V.

769 *An Curia ſæcularis poſſit præmiſſum Reum in ſuis carceribus detinere. Juridicè contra eum procedere. Et deinde punire.*

770 Certum eſt, 1. quòd ſi Reus diceret, aut conſtaret, non poſſidere beneficium, vel alicui Eccleſiæ non deſervire cum habitu de mandato Epiſcopi, immunitate non gauderet, ut conſtat ex Conc. Trid. *n.*732. relato, *& num.*733.

771 Certū eſt, 2. poſſe licitè Curiam ſecularem Reū in ſuis carceribus detinere, juxt. *dicta n.*764.

772 Certùm eſt, 1. quòd (ſecluſis circumſtantiis ſuppoſitis, & figuratis, maximè de diligentia, & probatione difficili, ac moraliter impoſſibili) teneretur Curia ſecularis aſſignare Reo tempus competens ad probandum. Vel Curia ipſe (opportunis interrogationibus præmiſſis de Patria, & Ordinario proprio domicilii, & Ordinationis) diligentias adhibere in partibus ad litteras teſtimoniales authenticas à ſuo Ordinario obtinendas, ſuper ordinatione, titulo beneficii, &c. & ſuper qualitatibus à Trid. requiſitis pro gaudio fori, ut *in n.* 732. *&* 733.

773 Quòd ſi prædictæ litteræ, & probationes accederent, eorum cognitio facienda eſſet ab Ordinario loci, ubi carceratus exiſtit; juxta *dicta n.*766. Quia Reus eſt ei factus ſubditus ratione delicti, *ut in tom.* 2. *n.* 207. *Vide n.*788.

774 Suppoſitis circūſtantiis expoſitis, & diligētia ad probandum difficili, ac moraliter impoſſibili,

Dico, Judicem ſæcularem licitè poſſe contra Reū juridicè procedere, informationes capiendo, interrogando, & alia de jure præſtanda peragendo; ac tandem pœna, qua dignus eſt, puniendo.

775 Ratio eſt; quia Judex ſæcularis per capturam, ac detentionem dicti delinquentis, & per defectum probationum in contrarium, habet jus certum in delinquentem, eſt enim in ejus poſſeſſione; & jus certum habet ſuper delicto certo enormi, imò enormiſſimo, cujuſmodi eſt, poſt hæreſim, delictum rebellionis in Principem, aut perduellionis in Patriam: delictum quippè viſcoſum, & quod ſerpere ſolet ut cancer.

776 Dubium de Clericatu, & gaudio fori, eſt leve, imò leviſſimum aut nullum: quia ſolùm pendet ex dicto Rei, qui illud non probat. Collare, & veſtis parva inſufficientem, aut non niſi levem conjecturam præbent, quia ſunt indifferentia, & æquivoca; ſolent enim etiam veſtes longæ deferri à laicis, maximè à medicis, præſertim in pluribus Italiæ Provinciis, quique vulgò *Abbates* vocari ſolent, non quia verè tales ſint, ſed ob meram veſtem longam.

777 Adde, indicia efficacia, & præſumptiones vehementes ſtare contra Reum, ejuſque dictum. Et Primò. Ex repertis litteris compertus eſt fraudulentus, & mendax in fictione nominis; *qui autem*

in uno

in uno falſus deprehenditur, in omnibus ut falſus habendus eſt. Melphi *in pract. crim. ver. Teſtes ex can. 22. q. 5.* Can. *Parvuli*, 14. & pluribus juribus. Adeòque cum fuerit repertus ſine tonſura, & habitu, immixtus enormibus, præſumendum eſt, collare, & veſtem parvam domi detinuiſſe ad qualitatem perſonæ pro delictorum, & circumſtantiarum opportunitate fingendam, aut variandam; ejuſque dictum eſſe doloſum, & fraudulentum, ad forum ſeculare, in cujus reperitur manibus, declinandum; nam ex Regula 8. Juris in 6. *Semel malus, ſemper præſumitur malus.*

778 Secundò. Cùm in litteris, quæ præſumuntur ad ipſum directis, detur ei ſpes beneficium obtinendi, ritè præſumitur eum beneficium non poſſidere, adeòque habetur præſumptio contra titulum à Trid. *ſeſſ. 21. de refor. c. 2.* pro Clericatu requiſitum, *ut in to. 3. nu. 48.* Inſuper, cum conſtet, eum minimè per paucos dies, ſed plus temporis, quo in loco delicti commoratus eſt, nulli Eccleſiæ de mandato Epiſcopi inſerviſſe, ac ſine tonſura, & habitu inceſſiſſe, delictū molientem rebellionis, atq; ſeditionis, quod ex ſui natura longum tempus expoſcit, vehementer præſumitur non habere qualitates in Clerico à Concilio Tridentino requiſitas pro gaudio fori, *ut in n. 732.*

779 Hinc breviter ſic rationem reſtringo. Nemo ſpoliari poteſt jure, quod certò poſſidet, per ſuperveniens dubium, maximè per dubium leve, quod moraliter vinci non poteſt, ex dictis *à n. 40.* Judex ſæcularis certò poſſidet jus contra expoſitū delinquentem, & ſuper delicto enormiſſimo certo; Jus verò delinquentis de gaudio fori eſt dubium, dubio levi, imò leviſſimo, quod (ut ſupponitur) moraliter vinci non poteſt. Igitur non poteſt Judex ſecularis jure, quod certo poſſidet in delinquētem, ſpoliari, per ſuperveniens dubium jam recēſitum. Et conſequenter poteſt contra eum juridicè procedere, & de jure punire, *ut in num. 774. Recole dicta in qu. ſequ.*

780 Denique pro hujuſmodi caſibus irreparabilibus, & extraordinariis recurrit proportione ſervata, doctrina Patris Tancredi *relata num. 663. & 676.* & Caſtrop. *num. 789.*

QUÆRES VI.

781 *Quando, & quomodo Clericus tradi poteſt puniendus Curiæ ſæculari?*

Reſpondeo, tunc tradi poſſe, quando ſe immiſcet enormibus, *cap. Contingit, & cap. Perpendemus de ſent. Excom.* Caſtrop. *part. 2. diſ. un. tr. 12. punct. 6.*

782 Enorme dicitur delictum illud, quod in malitia, & fœditate ſupra modum exuberat, ac excedit. Quod prudentiæ probi viri dignoſcendum remittitur. Enormia, ſeu immania, ſunt primo loco Hæreſis, quæ eſt Rebellio contra Majeſtatem ſupremi Regum Regis. Inde Rebellio, & crimen Læſæ Majeſtatis in Principem, Perduellio, falſificatio Monetæ, Latrocinium, Homicidium, Adulterium, Raptus, & ſimilia, quæ numerantur, & explicantur *in tom. 2. n. 62. ad 65.*

783 Spectato autem jure communi, ob nullum crimen quantumvis enorme Clericus eſt Curiæ ſeculari tradendus, niſi fuerit incorrigibilis. Caſtropal. *cit. n. 4. ex cap. Cum non ab homine, cap. Clerici de Exceſſibus Prælatorum in 6. cap. Fœlicis de Pœnis in 6. cap. Tuæ de pœnis*, ubi Pontifex injungit Prælatis Eccleſiaſticis, Clericos in enormiſſimis ſceleribus, 1. Sodomiæ, 2. Occiſionis Cardinalis, 3. Latrocinii, & ſimilibus deprehenſos, punire, 1. depoſitione, & detruſione in Monaſterium, 2. Ita ut vita ſit illis mors, puta immuratione, perpetua recluſione in ergaſtulo; 3. Degradatione à ſuis ordinibus, & detruſione in arcta Monaſteria. Non injungit autem, ut Curiæ ſæculari tradantur, adeòque apertè colligitur, ad tradendum Clericū Curiæ ſeculari ex jure communi requiri repetitionem delictorum, & incorrigibilitatem.

784 Incorrigibilis dicitur Clericus ex jure communi, ſi ter monitus, 1. Sub depoſitione. 2. Sub Excommunicatione, 3. Sub Anathemate. *Ex cap. Cum non ab homine, de Judiciis*; ex conſuetudine verò, ſi ter monitus ſub excommunicatione, adhuc contumax perſeverat.

785 Ab hoc autē requiſito incorrigibilitatis, & trinæ monitionis, excipitur primò Aſſaſſiniū, *ex c. 1. de homicidio in 6.* Debet verò priùs conſtare de delicto, & talis à Judice Eccleſiaſtico declarari. Et tunc eo ipſo, quo Clericus per declarationem authenticam fuerit à Judice Eccleſiaſtico declaratus aſſaſſinus, ſtatim juriſdictionis eſt ſæcularis, & ab ea juridicè puniendus.

786 Secundō. Excipitur Hæreſis, hoc pacto; quòd ad hoc ut pro crimine hæreſis Clericus Curię ſæculari tradatur, non requiratur incorrigibilitas modo recenſito, quę triplicē monitionē ſupponat, *ut in n. 784.* & qualis pro aliis delictis expoſcitur; ſed requiratur, & ſufficiat Relapſia, nempè hæreſis repetita poſt ſententiā, *ex c. Ad abolendam, de Hæreticis, c. Super eo, & c. Accuſatus de Hęreticis in 6.* Tum namque à jure incorrigibilis judicatur. Et ſic ut quis pro hæreſi Curiæ ſæculari tradatur, adhuc requiritur incorrigibilitas, quæ unicam monitionem authenticam per ſententiam ſupponat.

787 Tertiò. Excipitur caſus, quo Clericus ſine habitu, & tonſura enormibus ſe immiſceat; Canones enim, qui incorrigibilitatem, & trinam monitionem expoſcunt, loquuntur de Clerico, qui cum habitu, & tonſura enormibus ſe immiſcet, qui privilegium Clericale non amittit, *ex c. 1. de Apoſtatis, C. ex parte 2. de Privilegiis, & C. Contingit. de ſent. excomm.* Unde qui ſine habitu, & tonſura enormibus ſe immiſcet, poteſt Curiæ ſæculari tradi, abſque eo, quòd præcedat trina monitio; quia eo ipſo, privilegium Clericale amittit, maximè ex jure novo Conc. Trid. Caſtrop. *cit. n. 5.* Diana *p. 1. tr. 2. reſ. 33. v. n. 733.*

788 Qui

788 Qui ritè ſubdit:,, Requiritur tamen,ut per ſententiam Judicis Eccleſiaſtici notum ſit, Clericum enormibus ſe immiſcere, & ſine habitu, & tonſura incedere; aut cum habitu, & tonſura incedentem monitum ter eſſe, ne enormia committat; aliàs Judex ſæcularis judicare, & punire illum non poterit. Quia qualitas tribuens juriſdictionem, priùs probanda eſt, *l.Si quis aliena, ff.de Judiciis.* Quæ probatio, non à Judice ſæculari, ſed ab Eccleſiaſtico, cui Clericus ſubjicitur, facienda eſt. ,, Eo maximè quia Clericus regulariter Curiæ ſæculari non traditur, niſi prævia degradatione ab Ordinibus; Degradatio autem fieri non poteſt niſi à Judice Eccleſiaſtico, & ex prævia probatione, & ſententia declaratoria delicti: *v.ver.Degradatio.*

789 Denique Caſtropal. *cit.nu.6.*addit: ,, *Dixi*: ſpectato jure communi;ob nullum crimen Clericum tradendum eſſe ſæculari Judici puniendum, niſi incorrigibilis fuerit; ut tacitè indicarem, ex recepta conſuetudine ſæpè tradi nulla incorrigibilitate expectata, ſi delictum nimis atrox ſit, & ſcandaloſum, ac à viris piis, & prudentibus judicatur, Reipublicæ convenire tale committentem è gremio Eccleſiaſticarum perſonarum pelli, & ultimo ſupplicio affici, ut de facto ſæpè ita judicatum eſt. Ergo alienum eſſet à ratione hanc pœnam executioni non mandari. Neque enim privilegium Eccleſiaſticæ immunitatis,in favorem,& honorem ſtatus Clericalis introductum, in illius indecorem convertendum eſt:ſic Covarr.&c.Farinac. &c.,, Et quidem practicatum videmus, Clericos Rebelles Curiæ ſæculari tradi, & ultimo ſupplicio affici, nulla monitione prævia, nullaque incorrigibilitate expectata: *v.num.676.*

790 Deniq;Urb.VIII. per Bullam *In ſuprema* editam 1627.nullam mentionem faciens de incorrigibilitate, abſolutè ſtatuit, perſonas Eccleſiaſticas, ſive Sæculares, ſive Regulares in locis dumtaxat Italiæ exiſtentes, quæ aureas, vel argenteas monetas tondere, fabricare, colorare, vel aliàs adulterare præſumpſerint, prævia degradatione eſſe Curiæ ſæculari tradendas,ultimo ſupplicio puniendas. Præfata autem Bulla non comprehendit Siciliam, quia non exprimit inſulas coadjacentes, quæ in odioſis non veniunt nomine Italiæ, niſi exprimantur.

De Immunitate agunt Diana *p.1. tr.1.& 2. p.3. 4.5. & 6. tr.1.*Caſtropal.*par.2 diſput.unic.*Bordonus *reſ.2.* Tancredi *to. 3. tr.1. lib.4.* Alarius *lib.2. ver.Immunit.*Fagnanus *lib.3.tit. de Immun.lib.1. C.Conſuetudines de conſuetudine,ibid.cap.Magnus de Obligat.ad ratiocin.*

G A B E L L A

791 **E***St exactio publica, à Principe impoſita ſubditis ad ſuæ domus ſuſtentationem, & Regni conſervationem*, putà ad præſidia retinenda, ad bella gerenda,ad Pontium, Mæniorum, ac Navium conſervationem, & ad alia pro Regni cuſtodia neceſſaria providenda: *v. num.800.*

Ut gabella ſit juſta, requiritur juſtitia ex parte quatuor Cauſarum, efficientis, materialis, formalis, & finalis. Ita ut ſi gabellæ ſint injuſtæ,ſeu ſint impoſitæ, aut auctæ, præterquam in caſibus à jure, ſeu ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia permiſſis, tam imponentes, aut augentes, quàm imponi,aut augere exigentes, incidant in Excommunicationem Bullæ Cœnæ, *§. 5. latam.*

792 Ex parte *efficientis*, pro juſtitia requiritur, ut, qui imponit, ſit Princeps ſupremus alium Superiorem in temporalibus non agnoſcens, vel inferior de mandato ſupremi. Unde gabellas imponere non poteſt Provincia, Civitas, &c. niſi ex conſuetudine legitima, aut privilegio; quo gaudet Urbs Barcinonenſis. Mendo *verb. Gabella.*

793 Poteſt Princeps aliquem ſibi, & communitati benemeritum etiam cum ſuis deſcendentibus à ſolutione alicujus gabellæ eximere, ut infra dicemus de Monte Pietatis.

794 Ex parte *Cauſæ materialis, Jus Civile in l.Univerſi Cod.de vectigal. & in leg.omnium ibid.* decernit, ut gabellæ imponantur ſolùm in rebus mercimonii,& negotiationis cauſa de una in aliam Provinciam, aut Urbem aſportatis, tam ingrediendo,quàm exeundo. Unde ex præfato Jure non ſunt licitæ gabellæ impoſitæ ſuper victualibus frumento, pane, vino, oleo, carnibus,&c. Toletus *lib.5.c.74.*Cajet. *verb.Vectigal.* quia proportionem non ſervant, cum æquè gravent pauperes, ac divites.

795 Suarez tamen *de leg. lib.5. c.26.* & Dian. *p.2.tract.17. reſ.28.* tenent, gabellas ſuper victualibus impoſitas non eſſe injuſtas, ſi conſuetudo adſit; quia lex civilis poteſt per conſuetudinem abrogari. Et illa oppreſſio pauperum, in quantum æquè gravantur, ac divites,compenſatur per hoc, quòd cum tales gabellæ minutim, & quaſi inſenſibiliter ſolvantur, minora patiuntur incommoda pauperes, quàm ſi cenſu capitis, aut patrimonii gravarentur.

Certum tamen eſt, eas eſſe juſtas, ſi conſuetudo legitimè præſcripta vigeat, & publica neceſſitas adſit, ac gabellæ ſuper mercibus non ſufficiant.

796 Sub nomine gabellæ comprehenditur, Primò *Tallia*, quæ imponitur ſubditis ſolvenda proportione habita ad eorum bona,quæ etiam vocatur *Impoſitio*, & *Collecta*, quæ ſolet imponi aliqua communi, & publica neceſſitate urgente; ut titulo matrimonii à Principe contracti, veluti ad ornatum uxoris, & ad ſponſalitii ſplendorem, juxta Regionis conſuetudinem.

797 Secundò venit tributum, & penſio de ſolvenda annata, aut media annata ſuper officiis, & muneribus conceſſis à Principe.

798 Angaria autem, & Perangaria non ſunt reputandæ inter gabellas, quia ſunt injuſtæ; ſunt enim *Coactio injuſta ad onus merè perſonale, aut*

mixtum

mixtum ex labore perſonali, & munere aliquo perſolvendum. Angaria eſt onus merè perſonale, Perangaria onus mixtum.

799 Ex parte *Cauſæ formalis* pro juſtitia requiritur, ut ſervetur proportio tam vaſſallorum inter ſe, *ut in num.* 794. quàm ad vires Regni; nam ſi vires Regni non ſufficiunt, injuſta eſt gabella; & ſi vaſſalli ſint plus æquo gravati, tenetur in conſcientia Princeps gabellas minuere.

800 *Ex parte cauſæ finalis* requiritur juſta cauſa, nimirùm publica neceſſitas, & communis utilitas, *ut in num.* 790. Sine juſta cauſa non poteſt Princeps gabellas imponere, aliàs peccat, & ad reſtitutionem tenetur.

801 Si gabella ſit impoſita ob determinatum finem, eo ceſſante continuari non poteſt, niſi inſtet alia æqualis neceſſitas; quia tunc commutatur materia. Mendo *cit. n.* 7. *v. n.* 822.

802 Pro quantitate gabellæ non poteſt certa regula tradi, ſed eſt remittenda arbitrio boni, & periti viri, qui attendere debet neceſſitatem, & proportionem, juxta ſuperius dicta; adeòque Principes non debent gabellas imponere ſine maturo timoratorum, & peritorum Theologorum, ac Juriſperitorum conſilio.

803 Diana *p.* 1. *tr.* 2. *reſ.* 132. tenet non eſſe injuſtam gabellam, ſi excedat octavam partem valoris rei, dummodo cæteræ conditiones concurrant.

Ritè autem de juſtitia gabellæ dubitat Corſettus cum aliis apud Dianam *cit.* ſi excedat octavam partem valoris rei, eſt namque excedens. Cui favet *lex de Præſtatione, C. de vectigalibus*, talem exceſſum prohibens.

Et quamvis dicta lex valeat pro Regnis Imperio ſubjectis (ut ait Diana) poteſt aliis inſervire pro exemplo.

Et quidem in noſtra Urbe Panormi praxis eſt, & præfixio ut pro gabella ſolvatur decima pars, & aliquanto minus valoris currentis rei, puta mercium; pro qualibet namque uncia valoris currentis rei ſolvuntur pro gabella tareni duo, grana decem, & novem, & duæ partes grani; videlicet, tarenus unus, & quatuor partes grani pro ratione Regiæ Capſæ; grana decem, & octo, & quatuor partes grani, pro ratione Regiæ Doganæ; & tarenus unus pro gabella novi impoſiti.

Hoc pacto ut plurium locorum cives ſint immunes à portione gabellæ granorum decem, & octo, & quatuor partium grani ſpectantis ad Regiam Doganam, tales ſunt Cives Urbis Panormi, & quamplurium locorum, qui ſolùm alias duas portiones tarenorum duorum, & quatuor partium grani ſolvere tenentur pro qualibet uncia valoris mercis. Aliorum verò locorum cives ſolvere tenentur omnes tres portiones ad ſummam tarenorum duorum, granorum decem, & novem cum duabus partibus grani; unde illi vocari ſolent vulgò *Franchi*, iſti *Rendabiles*.

804 Si juſtitia gabellæ non ſit certa, ſed ſub opinione; Princeps non poteſt ſequi opinionem probabilem, relicta probabiliori: ſequitur ex dictis *num.* 74. *& à num.* 108. quia agitur de juſtitia commutativa, & de ſpoliando ſubditos bonis, quæ poſſident. Mendo *ver. Gabellæ n.* 2.

GABELLAS SOLVERE NON TENENTUR

805 Eccleſiæ, Loca pia, & Eccleſiaſtici ſive Clerici, ſive Religioſi utriuſque ſexus *ut n.* 755. *& à n.* 704. *ad* 715. Qui non poſſunt directè, aut indirectè gravari gabellis, tributis, & aliis oneribus, neque ſuper bonis patrimonialibus, ſive illis, ad quorum titulum ſunt ordinati, ſive aliis quomodolibet eis provenientibus, ver. gr. titulo hæreditatis, donationis, &c. quia jura *n.* 781. relata indiſtinctè loquuntur.

Indirectè gravarentur Clerici, ſi gabella super re imponeretur, non principaliter in gravamen Clericorum, ſed generaliter in gravamen omnium, ita ut Clerici illam emerent ſub eo gravamine.

806 Non eximuntur à gabellis Clerici, 1. Si habitum Clericalem aſſumat in fraudem gabellarum abſque intentione in eo ſtatu permanendi: ſequitur *ex n.* 758. *&* 759. *quia fraus nemini patrocinatur*. 2. In bonis eis donatis, verb. gr. à parentibus donatione apparenti, in fraudem gabellarum, ut nimirùm Clericorum ſcuto non ſint ſubjecta gabellis, *v. n.* 715. 734. 735. 736. Denique ex rebus, & fructibus, quos Eccleſiaſtici vendunt, ſolvi debet gabella. Mendo. *ver. Gabella n.* 13.

QUÆRES

807 *An poſſit Princeps ob publicam neceſſitatem gabellam imponere ſolvendam nedum à laicis, verùm etiam ab Eccleſiaſticis?*

Reſp. poſſe, quinque concurrentibus conditionibus:

Prima eſt, *Ut Neceſſitas, vel utilitas ſit magna, & evidens, ex cap. Non minus, 4. de Immunit.*

808 Secunda. *Ut facultates laicorum non ſufficiant, ex cit. cap.*

Tunc autem non ſufficere dicuntur, quando ex una parte facultates communitatum deficiunt, & ex alia cives (ſi Eccleſiaſtici excluderentur) cogerentur ſe privare illis, quæ ſunt neceſſaria ad vivendum ſecundum convenientiam ſui ſtatus. Si verò facultates communitatis ad neceſſitatem ſublevandam ſufficerent, neque laici particulares poſſent gravari, *ut ex n.* 800. Diana *p.* 1. *tr.* 2. *reſ* 133.

809 Tertia. *Ut neceſſitas, vel utilitas ſit æquè communis laicis, & Clericis, ex cit. cap.*

810 Quarta. *Ut Epiſcopus, & Clerus deliberent, & conſentiant, ex cit. cap.* Nomine Cleri non venit ſolùm Capitulum Cathedralis, ut tenent plures, ſed omnia Capitula Urbis, & Vicarii foranei Diœceſi, quia omnes gravantur, & ſic omnes cognoſcere debent qualitatem neceſſitatis, ut deliberent, an, & quantū debeant concurrere. Item veniunt etiam Capitula Religionum, ſi Religioſi ſint comprehendendi. Diana *p.* 5. *tr.* 1. *reſ.* 11.

Quin-

811 Quinta. *Ut prius de tali contributione conſulatur Summus Pontifex, & ejus habeatur licentia, & cap. Adverſus de Immunit.* ita ut ſolus conſenſus Epiſcopi & Cleri non ſufficiat, niſi periculum eſſet in mora: quo caſu, ſi duratio gabellæ non eſſet modica, facta impoſitione de ſolo conſenſu Epiſcopi, & Cleri, conſulendus ſtatim eſſet Summus Pontifex pro approbatione. Cùm autem hujuſmodi licentiæ impetrantur, ſunt priùs ab Epiſcopo audienda capitula Clericorum, & eorum, de quorum intereſſe agitur.

812 Gabella denique his concurrentibus conditionibus jam impoſita, exactio non poteſt fieri à Judice laico, ſed per perſonas Eccleſiaſticas ab Epiſcopo deputatas. Conſtat ex Bulla Urb. VIII. pro Ducatu Mediolanenſi.

813 Publica neceſſitas, vel utilitas eſt: Reparatio pontium, fontium, murorum Civitatis, viarum publicarum, alluvionum ex fluminibus cum damno agrorum, aut Urbium. Annona, Famis, Bellum, Peſtis, &c. At ſuper nulla ex his, aut aliis neceſſitatibus poſſunt ab Eccleſiaſticis contributiones expoſci, niſi recenſitis quinq; concurrentibus conditionibus; ſed omninò à communibus contributionibus ſunt exempti.

814 Nec dicas, Eccleſiaſticos obligari ex beneficio à laicis accepto, quod eſt commune. Quia (ut optimè diſcurrit Caſtropal. *p.2. diſp. unica tr.12. punct.9.n.4.*) *Eſto beneficium commune ſit Clericis, & laicis, ſumptus non debent eſſe communes: dignitas enim Clericalis petit, ut aliquo privilegio ſpeciali fruantur; ſicut enim privilegium militiæ, & regiminis eximere ſolet militem, & magiſtratum ab iis contributionibus communibus, tametſi de beneficio communi æquanimiter participent: ſic dignitas clericatus eximere poterit Clericum ab his oneribus. Adde Clericos hoc beneficium à laicis acceptum aliis beneficiis compenſare: ipſi enim Clerici ſpecialiter concurrunt ad ſubventiones pauperum, reparationem templorum & illorum ornatum, & cultum: quæ omnia in utilitatem cedunt laicorum. Ergo hoc ſumptu ſufficienter compenſant ſumptus laicorum.*

815 Inſuper publica neceſſitate ſuppoſita; quinque conditionibus concurrentibus, & licentia Summi Pontificis obtenta, quæ Eccleſiaſticos omnes, etiam Regulares, comprehendat; adhuc ab omni onere, & contributione excipiuntur, & eximuntur Fratres Ordinis Minorum de Obſervantia S. P. Franciſci, Reformati ejuſdem, & Capuccini; quia nil proprii poſſident, ſed vivunt de puris eleemoſynis manualibus, aut à pietate fidelium legatis, quarum nullum dominium habent, aut proprietatem; ut meminit Conc. Trid. *ſeſſ.25. de refor.c.3.* & liquet infra *ver. Legata Minorum.*

Hinc, Cum Alex. VII. pro urgentiſſima neceſſitate contra Turcas Germaniam, & Inſulam Cretæ invadentes, per Bullam *Cum Divina* 1660. edixiſſet ſex Decimas per decennium in ſubſidium ſolvendas ſuper fructibus omnium Eccleſiaſticorum etiam Regularibus comprehenſis, per totam Italiam, & inſulas coadjacentes, fuit declaratum per Epiſtolam Theſaurarii Gen. ſub die 20. Maii 1662. Subcollectoribus miſſam, Fratres Minores Obſervantes S. Franciſci non teneri ad dictam contributionem, & injunctum, ne iiſdem ſuper hoc moleſtiam inferrent. Lantuſca *ver. Gabella num.3.v.n.823.*

Qui *num.6.* refert etiam aliam Deciſ. Theſ. Gen. & Congr. Prælatorum Cameræ, quibus injungitur conductoribus publicis laniariorum, ut non poſſint adſtringere Fratres Minores Obſervantes ad carnem in ſuis laniariis ſumendam, ſed quòd poſſint in aliis locis propinquis ſumere, ubi valent minori pretio habere.

816 Ab excommunicatione non excuſantur, qui exigunt, aut exigi mandant gabellas ab Eccleſiaſticis, cum animo eas reſtituendi in fine anni, quamvis dicant, id facere ad vitandas fraudes officialium gabellas exigentium. Duardus, & alii apud Dianam *p.1. tr.2. reſ.44.* quia cogunt antea ad ſolvendum, quod eſt onus, & incommodum Clericis.

Subdit tamen Diana *cit.* in noſtra Urbe Panormi ſine ſcrupulo obſervari conſuetudinem hanc ſolvendi Clericis in fine anni (ut vulgò dicitur) lo ſcaſciato, pro gabellis per eos antea ſolutis; quia hoc fit, ipſis Clericis (non quidem privilegium renunciantibus) ſed conſentientibus, & de licentia Summi Pontificis.

M O N I T U M

817 SI aliquando vides onera imponi, & aliter fieri. Si tuam vis ſervare Conſcientiam, Deum, ejuſque Judicium reformidas; non ad facta, ſed ad ea, quæ de jure fieri debent, attendas. Et interim Sacrum Canonem Concilii Lateranenſis *cap.4.* præ oculis habeas, qui eſt, ut ſequitur.

„ 818 Non minùs, &c. In diverſis mundi partibus Conſules Civitatum, Rectores, necnon & alii, qui poteſtatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Eccleſiis, ut deterioris conditionis factum ſub eis Sacerdotium videatur, quàm ſub Pharaone fuerit, qui legis divinæ notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis ſervituti ſubactis, Sacerdotes & poſſeſſiones eorum, in priſtina libertate dimiſit, & eis alimoniam de publico adminiſtravit: Iſti verò onera ſua ferè univerſa imponunt Eccleſiis, & tot angariis eas affligunt, ut eis, quod Jeremias deplorat, competere videatur: Princeps Provinciarum facta eſt ſub tributo. Sive quidem foſſata, ſive expeditiones, ſeu alia quælibet ſibi arbitrentur agenda, de bonis Eccleſiarum, & Clericorum, & pauperum Chriſti uſibus deputatis volunt ferè cuncta compleri. Juriſdictionem etiam, & auctoritatem Prælatorum ita evacuant, ut nihil poteſtatis eis in ſuis videatur hominibus remanſiſſe: Quo circa ſub anathema-

thematis diſtrictione fieri de cætero talia prohibemus: niſi Epiſcopus, & Clerus tantam neceſſitatem, vel utilitatem aſpexerint, ut abſque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel neceſſitates, ubi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia per Eccleſias exiſtiment conferenda. Si autem Conſules, aut alii de cætero iſta commiſerint, &c. „, vide *nu.* 714. *&* 791. *Erudimini, qui judicatis terram*, Pſalm. 2.

Vide infra de Jure patronatus, *verb. Quæres*, caſum de onere ſuper penſione, & de fraudatione gabellæ, *ver. Quid reſtituendum*.

De Gabellis agunt Diana *p.1.tr.2.à reſ.35.ad* 49. *reſ.*132. *&* 133. Caſtropal. *p.2. diſ. unica tr.* 12. *punct.* 9. Fagnanus *lib.* 3. *cap. Epiſcopus de Præbendis à nu.*30. *& cap. Non minus, de Immunit.* Pirhing.*libr.*3.*tit.*31. *ſect.* Mendo *in comp.ver.Gabella*, Ant. à Spir. Sanct. *de Cenſuris tr.*12.*diſ.* 3. *ſect.* 5. Alarius *lib.* 4. *verb. Gabella*, Clericatus *cap.* 32.

PARLAMENTUM REGNI SICILIÆ, ET NEAPOLIS

819 Eſt Conventus Procerum Regni pro cauſa publica congregatorum.

In Sicilia ad illud concurrunt tria Regni brachia, Eccleſiaſticum, Demaniale, & Militare. *Eccleſiaſticum* componitur ex Archiepiſcopis, Epiſcopis, quibuſdam Abbatibus & Prioribus. *Demaniale* ex Procuratoribus Civitatum, & Caſtrorum immediatè Regi ſubjectorum. *Militare* ex Baronibus obligatis ratione feudi ad ſervitium militare.

820 Et quia ut plurimum congregatur pro donativo Regi præbendo, pro juſtitia requiritur juſta cauſa, puta neceſſitas ex parte Regis petentis, & ſufficientia virium ex parte Vaſſallorum. Super qua Regis neceſſitate credendum eſt à Parlamentariis ipſi Regi, quia eſt neceſſitas in facto proprio Regis, in quo ſemper præſumi debet juſtitia cauſæ, niſi conſtet de injuſtitia. Maximè attendenda eſt cauſa formalis, & finalis, ut in gabellis, *n.*799. & 800.

821 Hinc monentur Proreges piiſſimi, & timorati Parlamentarii, ut ſolerter juſtitiam donativi, atque vaſſallorum, & univerſitatum vires conſiderent, ne in extraordinariis donativis, quæ præſcribunt, Regno onus imponant, quod ſuſtinere non valet. Adeòque conſulere debent peritos ſimul, & timoratos Theologos illos, quos à pernicioſo adulationis vitio, & à rerum temporalium deſideriis maximè alienos eſſe cognoverint, eoſque, etiam contradicentes, gratanter, ac benigne recipere.

822 Notat Diana *cit.q.*22.*in fine: Eccleſiaſticos, qui intrant in Parlamento, non teneri ad donativum, niſi ſpontè offerant, & in Brevi Apoſtolico ita in ſpecie determinatum eſt.*

823 Et etiam tunc Fratres Ordinis Minorum S. Franciſci de Obſervantia, atque etiam Reformatorum, & Capucinorum, ad donativum non tenentur, nec obligari poſſunt: conſtat ex dictis *num.* 815. Et ita ſervatur in praxi.

QUANTUM AD NUMERUM SUFFRAGIORUM.

824 Si Parlamentum ſit pro donativo Regis, ſufficit major pars. In Regno autem Siciliæ requiritur, ut concurrat brachium Eccleſiaſticum, ita ut non ſufficiat, ſi major pars brachii Demanialis, & Militaris concurrat, niſi etiam brachium Eccleſiaſticum concurrat, in quantum ſupponitur Eccleſiaſticos loqui liberius, & ſine metu.

825 Si Parlamentum ſit pro dando donativo Proregi, omninò prius ad valorem requiritur licentia Regis, & non ſufficit major pars, ſed ſuffragia omnia concurrere debent; quia hoc donativum eſt omninò liberum, & perfectè voluntarium, adeòque omnes conſentire debent. Ad differentiam de donativo Regis, quo quidem (ut ritè notat Diana) nomine eſt donativum, & revera eſt ſervitium, quod Regi præſtatur, ad eum à neceſſitatibus ſublevandum; & maxime, ſi neceſſitas ſit pro eodem Regno.

Item omnia ſuffragia requiruntur, ſi in Parlamento (uti etiam ſolet) agatur de admittendo aliquem exterum in Regnicolam. In qua re attendi debet, an ſit ſpes, quòd talis acceptatio ſit futura utilis Regno, minimè obnoxia, qualis ſortiretur, ſi exter admiſſus, officiis, aut beneficiis obtentis, occaſione (quæ iſtis eſt facilis) capta, recederet, officiis, aut beneficiis commutatis, & penſionibus impoſitis pro ſe retentis; quod utique cederet in Eccleſiæ, ac officiorum perniciem, & in præjudicium Nationalium.

826 In Parlamento, in quo omnia ſuffragia ſunt neceſſaria, ſi agatur de re injuſta, non poteſt Parlamentarius ſe abſentare; quia per ſuum votum negativum poteſt injuſtam concluſionem impedire, adeòque permittendo peccat. Nec poteſt majori parti ſe ſubſcribere, ſi ei certò conſtet, injuſtitia concluſionis. In dubio autem; ſi major pars, aut ſanior, certò, aut probabilius judicet de juſtitia, poteſt dubium deponere, & majori, aut ſaniori parti ſe conformare. Donatus *tom.* 1. *p.*2. *q.*16. Eadem ratione Procurator Univerſitatis, licèt ſit conſtitutus cum facultate ſubſtituendi, non poteſt ſubſtituere alium, quem prævidet faciliter in concluſionem injuſtam condeſcenſurum.

827 In Parlamento, ubi ſufficit major pars, ut de donativo Regis, ſi concluſio eſt injuſta, tunc intrat peccatum, & onus reſtitutionis.

828 Quantum ad peccatum, omnes peccant mortaliter, etiam ſi major pars jam ſuffragata ſit; quia omnes poſitivè ad rem peccaminoſam poſitivè concurrunt. Hinc Exodi 23. ſcriptū reperitur: *Non ſequeris turbam ad faciendum malum: nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ ut à vero devies.*

829 Quan-

829 Quantum verò ad reſtitutionem, ſolùm priores, qui majorem partem conſtituunt, ad reſtitutionem tenentur; minimè poſteriores, quia ſolùm priores ſunt cauſa efficax ſubſtantiæ damni, ſeu concluſionis injuſtæ; poſteriores autem ſolùm concurrunt (ut ita dicam) ad modum actus, nempè ad majorem plenitudinem ſuffragiorum. Qua ratione peccat, at non tenetur ad reſtitutionem, qui concurrit efficaciter non ab ſubſtantiam actus furti, ſed ſolum ad circumſtantiam, aut ad modum actus, *ut infra ver. Qui reſtituere teneantur*.

830 Unde dictum illud, *quod minor pars poſſit, imò teneatur ſe ſubſcribere majori parti, & approbare, quod eſt à majori parte concluſum, deſumptum ex l. Quod major pars, & l. Aliud, §. refertur, de Regulis juris*, eſt verum de eo, quòd præſumitur juſtum, & melius; aut in dubio, ſi enim minor pars de juſtitia dubitet, & major pars, maximè ſi ſit ſanior, pro certò, aut probabiliùs ſtat pro juſtitia, tunc quidem poteſt, aut tenetur minor pars dubium deponere, & majori, maximè ſaniori, parti ſe ſubſcribere, & approbare concluſum.

831 *Hi ergo* (ait Diana in ſumma) *melius facient, ſi à Parlamento pro ea die ſe abſentent, dum abſque magna ſingularitatis, & protervia nota pro juſtitia loqui, & ſuam conſcientiam exonerare non poſſunt; nam id in tali caſu fieri poſſe concedit Valerus ver. ſuffragium, diff. 2. in fine*, & Ledeſma *tom. 2. tr. 7. cap. 2. Concl. 24. quia nimis grave videtur obligare aliquem, ut cum tanto incommodo, & periculo reſiſtat Parlamentariorum torrenti*.

832 Recenſiti, qui reſtituere tenentur, tenentur ſinguli in ſolidum, quia ſinguli ſunt cauſa totalis, maximè totalitate cauſæ, ſed totalitate effectus: ita Com. *ut infra ver. Poſſeſſor malæ fidei*.

833 Stroverſdorff. apud Dianam *p. 4. tr. 4. reſ. 79.* tenet, ſingulos eſſe cauſas partiales, quia ſingulorum concurſus non eſt ſufficiens, ſed ex omnibus ſimul fit unus concurſus ſufficiens, & efficax. Adducit exemplum de pluribus navim trahentibus, qui ob dictam rationem ſunt cauſæ partiales, proinde non debetur ſingulis tota merces; adeòque, ſicut quando proſunt, non debetur ſingulis tota merces, ſed debent illam inter ſe dividere; ita quando obſunt, non debent ſingulis totum ſatisfacere damnum, ſed debent ſinguli ſuam reparare partem. Idem tenet de pluribus ad eandem injuſtitiam concurrentibus, quoties ſingulorũ concurſus ſine aliorum concurſu non fuiſſet efficax.

834 At non eſt à communi recedendum; quia ex hoc quod ſinguli non ſufficiant, ſolùm ſequitur, quòd ſint cauſæ partiales partialitate cauſæ, & influxus; minimè quòd non ſint ſinguli cauſa totalis totalitate effectus, nam ex quo ſine ſingulis injuſtitia non fieret, tota injuſtitia ſingulis attribuitur.

835 Id verum eſt, quod in dubio, an tuum ſuffragium fuerit de primis, & efficacibus, an verò de ſequentibus, peccaſti quidem, sed non teneris ad reſtitutionem; quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis.

PRAXIS PARLAMENTI

836 Parlamenta generalia, ſingulis tribus annis in hoc Siciliæ Regno congregari ſolita, differri ſolent ad ſex, aut plures annos.

837 In his Excell. Prorex ex parte, & nomine ſuæ Majeſtatis cunctis Parlamentariis proponit primò Regis neceſſitatem, de confirmatione, & continuatione ſeptem veterum annualium donativorum, videlicet: Pro Regia Curia, pro Triremibus, pro Palatiis, pro Munitionibus, pro Edificiis, pro Regni Deputatione, pro Pontibus, Turribus, & Regentibus. Hoc dicitur Donativum Ordinarium, quod continuari ſolet per tres annos: ut *in num.* 841. Cujus Donativi Brachium Eccleſiaſticum ſolvere ſolet annuatim ſextam partem.

838 Inſuper Sua Excellentia proponere ſolet ex parte Suæ Majeſtatis peculiarem aliam Regis neceſſitatem, ſive in miniſterium proprium ipſius Regis, ſive ob bella ſuſtinenda, ſive ob ejuſdem Regni neceſſitatem, & utilitatem, ut contingit in elapſo Parlamento de anno 1698. ad reficiendum defectum monetæ veteris jam adulteratæ, ac mutilatæ, cum moneta nova ejuſdem valoris, ad Regis rationem cum antiqua commutanda, ad Monetariorum fraudes Regno pernicioſas eliminandas. Ob quam peculiarem neceſſitatem aliud donativum à priori diſtinctum expoſcit, & hoc vocatur donativum extraordinarium, quod ſolùm primo anno, & pro unica tantùm vice ſolvitur, quodque ſolet eſſe duocentum millia ſcuta, cujus donativi Brachium Eccleſiaſticum pariter ſextam partem ſolvere ſolet.

839 His uti ſupra propoſitis, Caput totius Parlamenti, qui ſolet eſſe Archiepiſcopus Panormitanus, utpotè Brachii Eccleſiaſtici Caput, pro cunctis reſpondet: *Quod, quando conſilia inter tria Parlamenti Generalis brachia habebuntur, attendentur, quæ attendenda erunt, & reſponſum dabitur*. Inde

840 In prima ſeſſione Brachium Eccleſiaſticum, ante omnia, Actum proteſtatorium emittit, quòd cuncta Eccleſiaſticorum Parlamentariorum ſuffragia intelligantur ſub hac conditione lata, nimirùm, quòd ſi donativa, quæ concludentur, non venirent confirmata à Summo Pontifice, tunc emiſſa ſuffragia intelligantur irrita, ac nulla, ac ſi non fuiſſent emiſſa.

841 In ſeſſionibus ſequentibus attentè conſideratis, atque perpenſis dictis *à n. 819. ad* 835. ſi juſtitia reperiatur, fit Primò Concluſio, & Oblatio Regi ſuper ſeptem Donativis antiquis annualibus per tres continuos annos; ut *in n.* 837.

842 Et quia tribus elapſis annis, ſolet recenſi-

ti

ti donativi ordinarii exactio continuari titulo commodati, uſque ad novum Parlamentum futurum; omnino attendendum eſt ad talem exactionem, & ſolutionem, elapſis jam tribus annis donativi, non poſſe ſub recenſito, aut alio titulo adſtringi Eccleſiaſticos; quia jam pro iis finem habuit licentiam Summi Pontificis. Et ſicut concluſione donativi facta, non poteſt exactio, & ſolutio ex jure incipi, & executioni mandari quantum ad Eccleſiaſticos, niſi prius accedat licentia, & aſſenſus Summi Pontificis, qui proindè non poſſunt adſtringi; ita ea licentia terminata, non poteſt exactio ex jure quantum ad illos continuari, itaut non poſſint adſtringi, ut conſtat ex dictis de immunitate reali, & gabellis: *v. num.* 811. *&* 866.

843 Verum tamen eſt, quod in novo Parlamento proponitur, non ſolùm continuatio ſeptem donativorum ordinariorum ad alios tres annos; ſed etiam confirmatio eorundem ſeptem donativorum ordinariorum titulo accommodati exactorum per annos intermedios ab elapſo trienio Parlamenti præteriti, uſque ad præſens novum; & utraque, videlicet tam confirmatio, quàm innovatio, concluditur, & quantum ad Eccleſiaſticos, pro utraque petitur aſſenſus Summi Pontificis.

844 Poſteà fit concluſio, & oblatio Regi de donativo extraordinario; ut *in n.* 838.

845 Inde in præmiſſorum donativorum oblationem, ſolet Parlamentum concludere petitionem trium gratiarum apud Regem faciendam in beneficium Regni.

Denique Parlamento concluſo, accedunt ad Excell. Proregem, tria brachiorum capita, cui concluſa referunt, & tres gratias petunt.

De Parlamento, agit Diana *par.* 1. *tr.* 3.

ALIENATIO RERUM, ET BONORUM ECCLESIASTICORUM

846 EST prohibita ad favorem Eccleſiæ. Et quidem quoad bona ſtabilia Eccleſiæ, ex utroque Jure Divino, & Canonico; nam bonorum Eccleſiæ Clerici, & Monachi non ſunt domini, ſed uſuarii; & Prælati ſunt Miniſtri, & Coloni. Unde Levit. 25. dicitur: *Terra quoque non vendetur in perpetuum, quia mea eſt, & vos advenæ, & coloni mei eſtis.* Et *in cap. Cum ex parte, de elect. in* 6. dicuntur patrimonia Chriſti; adeoque ad Chriſtum, ſeu ejus Vicarium ſpectat de illis diſponere.

847 Alienatio igitur, cum ſit favorabilis Eccleſiæ, hic non accipitur propriè, & ſtrictè, prout eſt translatio dominii directi; ſed impropriè, & largè, prout *eſt translatio cujuslibet dominii tam directi, quàm utilis, aut juris in re.* De quibus infrà: *verb. Dominium.*

848 Hinc prohibetur venditio, donatio, permutatio, &c. in quibus dominium directum transfertur. Item infeudatio, hypotheca, emphyteuſis, locatio, & conductio ultrà triennium: Et oppignoratio, in quibus transfertur dominium utile, ſeu jus in re.

849 Nomine Eccleſiæ, veniunt ipſæ Eccleſiæ propriè dictæ, Monaſteria Regularium utriuſque ſexus. Inſuper Confraternitates, Hoſpitales, Eremitoria, & Pia loca, authoritate tamen Epiſcopi fundata, de quibus *nu.* 615. nam cenſentur loca Religioſa, & Eccleſiaſtica: minimè Collegia, Confraternitates, & ſæcularium communitates, authoritate Epiſcopi non fundatæ. Illis igitur, non his alienatio interdicitur.

850 Res, quæ alienari prohibentur, ſunt bona immobilia, & mobilia pretioſa, quæ ſervando ſervari poſſunt.

Mobilia pretioſa, quæ ſervando ſervari poſſunt, ſunt vaſa aurea, argentea, veſtes, ornamenta, gemmæ, & generaliter omnia illa, quæ fructificant, & triennio durant.

Vota argentea quæ ſeorſim, aut ſimul dictum valorem excedunt, non cedere ſub prohibitione, probabilius putat Donat. *tom.* 1. *p.* 2. *q.* 54. *cum Peregrino*; quia hæc vota ſolùm à vovente redduntur, ut ſuo voto ſatisfaciant, & non ordinantur in aliquem uſum Eccleſiæ, ſed otioſa manent in teſtimonium gratiæ acceptæ; ſubdit tamen, quod tutius ſit aſſenſum Apoſt. petere. Certum tamen eſt reliquas oblationes, & vota, putà ceræ, eleemoſynarum, &c. poſſe alienari ſine aſſenſu Apoſt. uti cætera mobilia non pretioſa, quæ ſervando ſervari non poſſunt. Donat. *cit. v. n.* 934.

851 Mobilia, ut pretioſa dicantur, debere eſſe valoris centum aureorum, tenet Caſtrop. *par.* 2. *diſp. un. pun.* 15. §. 1. *num.* 2. Sed rectiùs cum communi dico, ſufficere, & requiri, quòd excedant valorem vigintiquinque aureorũ; & ita declaraſſe S. Congr. dicunt Naldus, & alii apud Donatum *tom.* 1. *p.* 2. *tr.* 14. *q.* 48.

852 Scutum aureum, licèt creſcere ſoleat, aut deſcreſcere, regulariter conſtituitur ex Juliis tredecim cũ dimidio. Donatus *cit. q.* 37. Unde ſecundum hanc computationem conſtituunt Scuta trigintaquatuor argentea monetæ Romanæ, & ferè trigintaſex monetæ Siculæ.

853 Mobilia igitur, quæ non excedunt valorem vigintiquinque aureorum, aut quæ non durant triennio, ſed uſu conſumuntur, ut ſunt vinum, triticum, oleum, lana, & ſimilia, non cadunt ſub prohibitione, de qua loquimur; adeòque alienari poſſunt.

ALIENATIO RERUM PRÆDICTARUM PROHIBITA EST

854 JUre Canonico, ex pluribus juribus, maximè à Paulo 2. in *Extrav. Ambitioſæ cupiditati*, communiter dicta Paulina. Concil. Trid. *ſeſſ.* 22. *de reform. cap.* 11. Urb. VIII. *Per Conſt. de bonis Regularium non alienandis*, & à Decr. Sacr. Congr. Conc. ejuſdem Urb. VIII. juſſu edito, apud Dona-

Donatum *cit. q.* 2. In quibus prohibetur alienatio ſupra explicata , ſub pluribus pœnis , niſi in certis caſibus , & ſub quibuſdam ſolemnitatibus .

855 Caſus, in quibus alienatio permittitur , ſunt illi , in quibus adeſt Eccleſiæ neceſſitas , evidens utilitas , incommoditas , aut pietas . Mendo *ver. Alienatio n.* 1.

856 Inſuper , ut in prædictis caſibus , & cauſis ; *de n.* 447. alienatio fiat , ex recenſitis juribus requiruntur ſolemnitates quædam , videlicet . 1. Licentia , & authoritas Prælati . 2. Tractatus , & conſenſus Capituli , ſeu communitatis , & ſubſcriptio ſingulorum , ſaltem per Notarium . 3. Approbatio, & licentia Summi Pontificis,ſeu Sacr. Congreg. Epiſcoporum, & Regularium . Prædicti namque caſus, putà evidens utilitas , &c. ſolum ſunt motiva ad licentiam impetrandam ; & conſenſus Apoſtolicus ſe habet , ut forma actus .

857 Patres Theatini habent Privilegium alienandi bona immobilia de licentia ſui Generalis , ſine S. Congr. conſenſu . Mendo *cit. n.* 10.

858 Pœnæ contra alienantes extra caſus prædictos : *n.* 847. aut ſine recenſitis ſolemnitatibus . ſunt quatuor . 1. Nullitas contractus . 2. Excommunicatio latæ ſententiæ , tam contra alienantes, quàm contra recipientes , quæ non eſt reſervata . 3. Interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ quoad Epiſcopos , & Abbates , & poſt ſex menſes addita eſt ſuſpenſio à regimine , & adminiſtratione . 4. Privatio ipſo facto Prælaturæ illius Eccleſiæ , cujus bona alienarunt ; quæ pœna eſt pro Prælatis inferioribus, putà Commendatariis,Rectoribus, &c.

859 Dictæ pœnæ non incurruntur à ſubditis ; quia *Extravagans* loquitur de Prælatis , beneficiariis , & aliis adminiſtrationem habentibus . Inſuper conſtat ex verbis Decreti Urb. VIII. juſſu editi: *At proinde operæ pretium putans illorum facilitatem aliqua ratione compeſcere : Speciali SS.D. N. juſſu , Generalibus , & Provincialibus , Capitulis , vel Congregationibus , Abbatibus , & quibuſcumque aliis Superioribus Regularibus cujuſvis Ordinis , &c.*

860 Nec incurruntur ab ignorante, quia Bulla præſumptionem expoſcit ; *v. n.*696. *& tom.*2. *nu.* 379. excepta nullitate contractus ; *ex num.*155.

861 Cajet. *in ſumm. ver. Excomm. cap.* 75. in fine ait : *Quod hæc Decretalis non eſt ubique recepta , & alicubi videtur recepta non totaliter , ſed quoad aliquid* ; ita alii apud Donat. *tom.*1. *p.* 2. *tr.*14. *q.* 3. Item Barb. Bonac. & alii apud eundem dicunt : *Extravagantem hanc receptam eſſe quoad nullitatem contractus , non verò quoad excommunicationem, & aliàs pœnas* .

Et innuunt , *quòd ficut lex in nihilo recepta ad nihilum obligat , ità lex in una ſola parte recepta , quoad illam ſolam obligat* . Unde volunt praxim eſſe conſulendam .

862 Inſuper Mendo *in epit.cit.n.*1.ait, pœnas in Extravaganti contentas in Hyſpania non eſſe receptas .

863 Quaranta , & alii apud Donatum *cit.* dicunt , Extravagantem ubique , & quoad omnes ſui partes eſſe receptam ; ſolùm volunt privationem beneficii non incurri ante ſententiam declaratoriam delicti .

864 Id certum eſt , recenſitam Paulinam fuiſſe pluries confirmatam ; maximè per Sacr.Congrſ Conc.Decreta , *ut in n.*845.Et præſertim in Italia obſervatam video .

865 Addit Donatus *cit. num.*12. *Benè verum eſt , quòd ſi Princeps ſcit , legem à ſe latam , & ſufficienter publicatam , ab initio non fuiſſe uſu receptam , nec obſervatam,& per decennium tacet , ſibi præjudicat, & cenſetur , ſuam legem abrogare; quia iſta taciturnitas , & diſſimulatio , eſt revocatio ſaltem virtualis* . Covarr. &c. Quaranta *ubi ſupr.v.n.*197.244.245.*&* 255.

866 Conſenſus Apoſtolicus poteſt ſubſequi concluſionem, ſeu contractum alienationis, dummodò tamen non tradatur anteà poſſeſſio ; quæ ſi anteà tradatur , pœnæ incurruntur . Ex Declar. Clem. VIII. de anno 1599. Donatus *cit. q.*26.Qui ritè advertit , non obſtare conditionem in contractu appoſitam , *dummodò conſenſus Apoſtolicus impetretur , ſeu obtineatur* ; quia proteſtatio erit illuſoria , & contraria facto : *vid.num.*842.

867 Tres poſſunt contingere caſus , in quibus poſſit alienatio fieri abſque conſenſu Apoſtolico . Primò . Si res ſit exigui valoris . Ex *cap.Tertulas* 12.*q.*2.Idem dicitur , ſi res ſtabiles ſint minùs utiles , ſteriles , oneroſæ , & plus incommoditatis afferant , quàm utilitatis ; & ſi utilitatem afferunt , eſt modica , hoc eſt , non excedit ſummam viginti quinque aureorum, ut ſuprà .

868 Secunda. Si bona ſint incognita, incerta , aut difficillimæ recreationis . Clericatus *cap.*33.*n.* 16.ex Rota *par.*2.*recent.dec.*631. *v.num.*852.

Quòd ſi talis res inculta, aut ſterilis poſt alienationem , ver.gr.poſt emphyteuſim ; ſit facta fructifera , & reducta ad culturam , tunc , ſi redeat ad Eccleſiam, non poteſt de novo ultra triennium locari .

869 Tertia . Si urgeat ſumma neceſſitas, Papa conſuli , & adiri non poſſit , & periculum ſit in mora ; vel ſi tranſiret occaſio utilitatis , ſi expectaretur Papæ conſenſus. Delbene *tom.*2.*cap.*17.*dub.* 23.*n.*2.Ant.à Spir.S.*de priv.regul.tract.*2. *diſp.* 1. *n.*162.Quia neceſſitas non habet legem , *in l.*1.*ff. de off.Proconſul.* Hinc Donatus *cit.q.*21. *n.*5. ait , Regulares , indigentes victu, ſi non reperiant, qui credito illis tribuat , nec poſſint expectare Papæ conſenſum, poſſe alienare , pignorare , aut pecunias ad cambium recipere , *v.n.*984.

870 Eadem ratione , ſi grex pecudum , boum , &c. ſit in aliquo periculo vitæ , aut deſtructionis , poteſt ſine conſenſu Pontificis , de conſenſu

ſenſu tamen Capituli, alienari, ita tamen, ut gregis pretium conſervetur ad alium emendum, tranſacto periculo; aliàs alienatio erit nulla: v.n. 884.

Pariter poſſe Prælatum ex juſta cauſa, & utiliùs unam rem in aliam ejuſdem Eccleſiæ tranſmutare, putà ex calice vetuſto, & Eccleſiæ non neceſſario, facere Crucem neceſſariam; vel ex Oliveto, aut ſylva fere inutili facere vineam fructiferam, & è converſo; docet Ant.à Spir.S. *de priv. regul.tract.2. diſp.1.n.165.* Delbene *t.2.c.17.dub. 23.n.11.cum aliis: v.n.932.*

871 Alienatio ſine ſolemnitatibus facta reſcindi poteſt tam ab Eccleſia, quam ab emptore.

872 Qua reſciſſione facta ſunt ab emptore reſtituendi fructus, utpotè nulliter percepti, & omnia reduci debent in priſtinum.

873 Prælati, aut alii, qui in aſſumptione officii juramentum emittunt de non alienandis rebus Eccleſiæ, ſeu Monaſterii, illud non violant, ſi cum debita cauſa, & ſollemnitatibus alienent; quia ad alienationes indebitas, & illicitas extendi intelligitur. Mendo *cit.num.7.*

LOCATIO, ET CONDUCTIO ULTRA TRIENNIUM.

874 Eſt prohibita. Hoc autem intelligi debet de terris, ſeu prædiis, quæ quotannis fructificant, ſeu ſuum juſtum ferunt fructum. Ita Donatus *cit.q.39.*

Qui proindè ait, in Luſitania, ubi Oliveta non quolibet anno, ſed uno biennio juſtum ferunt fructuum locari ad ſex annos, ut ſic conductores, tres poſſint percipere fructus. Et ita poterit ad novem annos locari prædium, ſi ſingulis trienniis fructificet; quia tunc unũ trienniũ unico æquivalet anno, & *Extravagans*, reſpicit fructus triennales, minime temporis ſpatium ſine fructu. Ita Donatus.

875 Locatio rei fructificantis, ſingulis annis, ſi fiat eidem per novem annos, eſt valida, & inde ſuſtinetur per primum triennium: eſt autem invalida, & inde ſuſtineri non poteſt per ſequentes ſex annos; quia lex irritativa ſolùm quoad poſteriores ſex annos tali contractui reſiſtit, minimè quoad tres priores.

876 Quòd ſi locatio fiat eodem tempore tribus perſonis, ſingulis per diſtinctum triennium, putà cum clauſula, ut unius triennio finito habeat locum locatio alterius: eſt illicita, & nulla, uti ſupra; quia eſt in fraudem legis, & reverà eſt per novennium.

877 Locatio facta per triennium, non poteſt prorogari durante primo triennio, niſi conductor augeat mercedem; quia tunc ratione mercedis auctæ de novo, eſt nova, & diverſa locatio. Elapſo verò triennio, renovari poteſt; quia tunc eſt relocatio, ſeù diſtincta, & diverſa locatio ad triennium.

878 Quod dicitur de re ſtabili, dicendum etiam venit de redditibus, & fructibus ad beneficia, aut ad Eccleſias ſpectantes; quia lex prohibet omnem actum, per quem transfertur jus in re. Hinc nõ poteſt Beneficiarius concedere in emphyteuſim fructus beneficii vita durante: Et ſi ultrà trienniũ locet, non tenetur ſucceſſor ſtare locationi.

879 *Benè verum eſt* (ſubdit Donatus *cit.q.44. n.2.*) *quòd Clericus beneficiarius poteſt uſufructum rei Eccleſiaſticæ concedere, cum ſola obligatione dandi ſcilicet commoditatem, & utilitatem capiendi fructus, vita ſua durante; per hanc enim conceſſionem non transfertur aliquod jus in re, ſed beneficiatus tenetur ſolùm exhibere uſufructuario commoditatem percipiendi fructus.* Quaranta *ver. Alienatio, &c.*

880 Illud certum eſt, conceſſionem rerum ultrà triennium, & in emphyteuſim, non prohiberi, ſed fieri poſſe abſque aſſenſu Apoſtolico tribus concurrentibus conditionibus, ut conſtet per excluſionem, quæ in ipſa prohibitione ab *Extravagante* fit his verbis: *Præterquam in caſibus à jure permiſſis, ac de rebus, & bonis in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolitis, & cum Eccleſiarum evidenti utilitate.*

881 Unde ritè colligitur, licitam eſſe locationem ultrà triennium, ubi adſit conſuetudo præſcripta. Mendo *cit.num.2.*

882 PLURA DE ALIENATIONE RESOLVUNTUR.

883 Certum eſt, quòd loquendo de bonis patrimonialibus, etiam de illis, ad quorum titulum Clericus eſt ordinatus, poſſit Beneficiarius, aut Clericus, nedum ea ultrà triennium locare, verùm etiam alienare, vendendo, donando, &c. ſi aliunde habeat, unde vivat; quia prohibitio cadit ſupra bona communia Eccleſiæ. Et conſtat ex Trid. relato *in tom.3.num.48.& 62.* Diana *p.9.tr.8.reſol.23.* Mendo *num.2.*

884 Greges ovium, caprarum, &c. alienari non poſſunt ſine cauſis, & ſollemnitatibus præſcriptis; quia computantur inter mobilia pretioſa, quæque immobilibus comparantur; quoniam ſervando ſervari poſſunt, & ex eorum fructibus, quos quidem licitè vendit, Eccleſia, ſeu Monaſterium conſervatur: *v.n.870.*

885 Libri, qui in Monaſteriis conſervantur, ſi excedant ſummam 25. aureorum, alienari non poſſunt ſine licentia S.Congr.

886 *Quæ tamen concluſio* (ait Donatus *cit.qu. 50.*) limitatur: *Primò, ut non procedat, quando libri paulatim venduntur, & in meliores, & utiliores commutantur,* ex c.ſine exceptione 12. q.2. *Secundo, quando libri ſucceſſivè venduntur, & inter unam, & aliam venditionem interponitur magna temporis mora: ſicut enim furta minima in tali caſu non cenſentur continuari, ita nec hujuſmodi venditiones.* Vide verb. *Plura minuta furta.* Item *n.895.& 934.*

887 Annui cenſus alienari non poſſunt abſque aſſenſu Pontificis ; quia inter immobilia computantur ; nam ſunt conſtituti ſuper rebus immobilibus , qui ſingulis annis fructificant .

888 Hinc annui cenſus , & redditus diminui non poſſunt , ſi contractus in ſuo robore maneat , & non fuit reſciſſus ; quia diminutio eſt ſpecies alienationis .

889 Si verò contractus fuit reſciſſus, & capitale fuit depoſitatum , & reſtitutum; tunc , ſi Monaſterium pro inveſtitione non inveniat fundum , tot reddens redditus , quos primum , ſed minores, putà ſeptem , aut quinque pro centum , quando primum reddebat decem ; tunc licitè poteſt inveſtitio fieri pro minori ; quia res tanti valet, quanti vendi poteſt, *leg. pretia re. ū, ff. ad legem falcidiam*, Idem dic, ſi tunc duo reperiantur fundi, unus reddens totidem, nempè decem, ſed periculoſa , alius reddens ſeptem , aut quinque , ſed ſecura , & tu inveſtias ſuper minori ; quia geris utiliùs rem Eccleſiæ , & legantis ; nam plus valent quinque aut ſeptem certa , quàm decem periculoſa , uti experientia comprobat .

890 Prælatus , ſi repudiet legatum, aut hæreditatem Monaſterio relictam , non jam tamen adeptam , & acquiſitam , non dicitur alienare , nec inde incurrit pœnas *Extravagantis* , licèt poſſit ex alio titulo peccare, ſi ſine juſta cauſa Monaſterium iis bonis acquirendis privet .

891 Ratio eſt,quia illa bona prohibentur alienari, quæ ſunt Eccleſiæ, ſeu Monaſterio incorporata , & actu ab eo poſſidentur ; nam à recenſitis juribus prohibentur alienari bona Eccleſiæ: at antequam ſint incorporata non dicuntur bona Eccleſiæ , ſed dicuntur bona acquirenda , ſeu proximè acquiſibilia , non acquiſita : *v. num.* 1018.

892 Quare recolenda ſunt dicta infrà *de jure , & dominio* . Jus namque eſt duplex : *Ad rem , & in re* . Jus ad rem eſt diſpoſitio ad rem acquirendam , unde eſt jus imperfectum, quod non tribuit dominium rei . Jus autem in re eſt jus quæſitum , ratione cujus illud habens dicitur acquiſiviſſe dominium rei ; & hoc dicitur adeptum, & incorporatum . Tunc autem quis dicitur habère jus in re , quando quis per aliquem actum ad dominium requiſitum rem fecit ſuam , putà per inſtrumentum adeptionis , per rei traditionem , per hæreditatis aditionem , aut per acceptationem donationis, & legati , ut diſtinctiùs , *in ver. Dominii proprietatis acquiſitio* .

Cum igitur ante acceptationem bona donata , aut legata non ſint incorporata , ſequitur , quòd Prælatus illa repudians , non dicitur alienare bona Monaſterii , aut Eccleſiæ .

893 Pariter , ſi quis Calicem pretioſum legaſſet , non poſſet Prælatus , aut Rector Eccleſiæ pro eo pecuniam accipere poſt Calicis acceptationem , benè verò anteà. Idem dic de tranſactionibus, ceſſione litis , concordiis , &c.

894 Regulares (caſu conſuetudinis legitimè præſcriptæ , aut extremæ neceſſitatis excepto : de quo in *num.*869.) nec poſſunt ſuper bonis ad eorum Monaſteria ſpectantibus cenſus imponere , nec pecunias ad cambium , vel mutuo accipere cum ſolutione lucri ceſſantis,aut damni emergentis . Ex Decreto Sacræ Congr. Juſſu Urb.VIII. die 21. Maii 1629. apud Donatum *cit. qu.* 68. quia ſunt ſpecies alienationis , & modi eludendi mentem S. Congr. Unde vult , tranſgreſſores incurrere pœnas alienantium .

In qua re, Pelliz. *de Monialib c.6.n.*15. inquit: „ Addo , quòd ſi Monialis ex mutuo recipiat mille aureos cum pacto ſolvendi quinquaginta mutuanti , quotannis ex annuis redditibus ipſi Moniali ad vitam conceſſis , & hoc , uſque dum reſtituantur dicti mille, & ex titulo lucri ceſſantis; verè non dicitur alienare , nec incurrit pœnas latas contra alienantes bona eccleſiaſtica ; & ratio eſt , quòd quando Sacra Congreg. prohibuit , ne Regulares recipiant mutuo pecunias cum ſolutione lucri ceſſantis , vel damni emergentis , loquitur ſolùm in caſu, quo fundus,undè colligi debent annui redditus , obligetur , & ipſe fundus ſit Monaſterii . Unde fit , ut quamvis in caſu propoſito de licentia domini obligaretur fundus à conſanguineo Monialis ei aſſignatus ad ſolutionem præfatorum reddituum ; non ideò interveniret propria alienatio , nec incurrerentur pœnæ latæ contra alienantes bona eccleſiaſtica . Ita Baldellus , Naldus,Bordonus,& alii docti viri à me conſulti. „

895 Religioſus autem , qui de licentia ſui Superioris ſummam pecuniæ mutuam accepit ad imprimendum ſuum librum cum onere ſolvendi poſteà Capitale , & lucrum ceſſans , ex pretio librorum poſt impreſſionem vendendorum (idem dic de Superiore, id faciente de licentia , & aſſenſu Monaſterii) non dicitur alienans, nec inde incurrit pœnas . 1. Quia nec tales libri , nec eorum pretium ſunt incorporata Monaſterio ; non jam enim ſunt in re , ſed in ſpe remota . 2. Quia hi libri , poſtquam erunt impreſſi , non ſunt conſervandi, ſed vendendi ; ſunt enim ex natura ſua merces venales , ſicut alii ſimiles libri ; adeòque non ſunt de genere rerum immobilium, aut mobilium pretioſarum , quæ ſervando ſervari poſſunt , de quibus loquitur Extravagans. 3. Quia eorum pretium eſt pecunia , quæ non eſt prohibita diſtrahi, juxtà dicta *in num.* 906. *v. num.*885.

896 Si teſtator bona ſtabilia Monaſterio reliquit cum onere ea in totum , aut partem alienandi , vendendi , &c. ad ſatisfaciendum ſuis creditoribus , ad legata exteris ſolvenda , &c. non incurrit pœnas Prælatus alienans , nec peccat ; imò alienare tenetur maximè ad ſatisfaciendum debito juſtitiæ , quod teſtatorem ligabat ; Quia ex una parte ultima voluntas teſtatoris eſt omnibus modis ſervanda , *cap. ult.*4.13. *qu.*2. Nec jura præ-

miſſa ſunt edita contra teſtatorem; Et quilibet in traditione rei, etiam Eccleſiæ facta, poteſt adjicere pacta, quæ vult, *cap. Verùm de condit. appoſit.* Ex alia parte res ad legatarium, aut hæredem tranſit cum ſuo onere, quod ſuper illa teſtator habebat. Unde recenſitæ alienationes non ſunt voluntariæ, ſed neceſſariæ; præfata autem jura ſolùm alienationes voluntarias comprehendunt, minimè neceſſarias.

Hac ratione non prohibetur alienatio; imò eſt debita, ſi res injuſtè detineatur. Item, ſi res ſit ſimul, indiviſim tamen, ſub dominio Monaſterii, & alicujus ſæcularis, qui illam vendere vult; quia tunc alienatio eſt neceſſaria Monaſterio, non voluntaria.

897 Res Monaſterio relicta ſub conditione, quòd non poſſit alienari, & in caſu alienationis, pertineat ad aliud Monaſterium, aut ad tertiam perſonam, non poteſt alienari, quin ad aliud Monaſterium deſignatum pertineat: ſequitur ex dictis; ita Donatus *cit.qu.*82.

898 Qui tamen addit, quòd mobile pretioſum relictum Monaſterio ad certum finem, cum ſola obligatione nō alienandi, alienari poteſt (cauſa exiſtente, & ſolemnitate) ut ejus pretium applicetur in emptionem rei utilioris, aut ſi ceſſet finis, pro quo fuit relictum; quia ceſſante fine, ceſſat lex, *cap. cum ceſſante, de appell.* Ita Donatus *qu.*82.

899 Moniales non poſſunt ſine cauſa, & ſolemnitate, alienare bona Monaſterii, nec ipſarum dotes; quia dotes inter immobilia numerantur; & debent in emptionem ſtabilium applicari. Ex decr. Sagr. Congr. Donatus *tom.*1.*par.*2.*qu.*52.*n.*9. *Verùm video* (ait Mendo *n.* 8.) *conſuetudine inductum in pluribus Monaſteriis, quòd inſumantur in ſolvendis debitis, & in ſuſtentationem illorum.*

900 Item nec poſſunt alienare etiam de licentia Superioris annuum uſum privatæ Moniali conceſſum de bonis Monaſterii; quia jus percipiendi ſingulis annis certam ſummam pecuniæ, eſt uſus juris, qui inter immobilia computatur. Si autem Monialis non concedat alicui annuum uſum talis boni, ſed pro ſe retineat, ſingulis tamen annis præciſè remittat illi fructus, non erit alienatio, ſed potiùs eleemoſyna, ſi ille erit conſanguineus pauper; quia hoc pacto non transfert uſum juris, ſed uſum facti, qui ab uſu juris diſtinguitur: Ex *Clem. Exivi, de verb. ſignif.* & inter mobilia computatur: In priori autem caſu (ut doctè ponderat Bord. *reſ.*126.*n.*40.) fit unica remiſſio pro futuris annis, quæ eſt ceſſio ſui juris, & ideò alienatio.

901 Bona immobilia relicta Monaſterio incapaci, cujuſmodi ſunt Monaſteria Ordinis Minorum de Obſervantia Sancti Franciſci, Reformatorum, Capuccinorum, & Clericorum Regularium, qui quidem neque in communi poſſident, non comprehenduntur ſub Extravaganti, & Decretis; ſed poſſunt, imò debent ea vendere, aut cum hæredibus ſe componere, eorum pretium ſemel ſolvendum accipiendo, & in neceſſitatem, ac utilitatem Monaſterii expendendo.

902 Conſtat ex Bulla Clem. VII. Nuper 23. Novembris 1526. quæ id concedit noſtro Ordini de Obſervantia.

903 Et ex Decr. Sacr. Congr. Conc. Pro Clericis Regularibus apud Donatum *cit. q.* 67. Hi namque expoſuerunt, qualiter Panormi quoddam Prædium ſtabile, vulgò dictum *li Ficarazzi*, ipſis relictum, non jam alienatum fuerit, ac inde petierunt declarari, illud non comprehendi ſub prohibitione de non alienandis rebus Monaſterii, proteſtantes ſe velle proprium obſervare inſtitutum, quod prohibet bona immobilia poſſidere animo ea retinendi. Qua expoſita ſupplicatione,

Sacra Congregatio Cardinalium Conc. Trident. Interpretum cenſuit, Religionem Clericorum Regularium Theatinorum, quamdiù inſtitutum ſuperiùs propoſitum retineat, quoad bona immobilia, non comprehendi in prohibitione nuper edita de rebus Eccleſiæ non alienandis. Coſmus Card. de Torres. Proſper Fagnanus Sac. Congr. Secr.

904 Ratio eſt (ut doctè ait Donatus *cit.*) quia hæc bona non ſunt Monaſterio incorporata ob incapacitatem ejuſdem. Ex *Clem. Exivi, de verb. ſignif. v. n.*891.

905 Eorum autem mobilia pretioſa, ut Calices, Vaſa ſacra, &c. ſub dictis prohibitionibus cadunt; quia hæc cenſentur incorporata, & Divino Cultui applicata.

P E C U N I A

906 Est mobilis, ſed non mobile pretioſum; unde in quavis quantitate ſit, quantum eſt ex ſe, non eſt prohibita alienari.

Mobile namque, ut pretioſum dicatur, tria debet habere. 1. Ut valeat ultrà vigintiquinque aureos. 2. Ut ſervando ſervari poſſit. 3. Ut ſit fructifera. Pretioſum namque dicitur, quod ſervando ſervari poteſt cum fructu; & quidem pretiosum magis dicitur ex fructu, & utilitate, quam affert, quàm ex ſola perſiſtentia.

907 Pecunia verò, licèt poſſit habere primum; non habet reliqua duo; nam non poteſt commodè conſervari; imò ex ſui natura non habet conſervari, ſed diſtrahi; (rectè ait Donat. *cit. q.*51.) Non enim datur, & accipitur, ut cōſervetur, ſed ut in aliud cōmutetur; etenim fuit inventa ad commutationes rerum faciendas. Unde uſus non diſtinguitur à pecunia, ſed eſt conſtitutivum formale pecuniæ; argentum verò, aut aurum eſt purum materiale. Hinc D. Thom. 2. 2. *q.* 78. *art.* 1. ait: *Quod ſicut uſus vini eſt bibi, ita & uſus pecuniæ eſt alienatio, ſeu diſtractio; & ſicut vinum conſumitur per ejuſdem uſus, nempè per ly bibi, ita & pecunia per ly alienari.*

908 Denique non eſt fructifera, ut conſtat ex

 dicen-

dicendis de uſurâ ; nam *nummus non parit nummum*, *cap. Ejiciens*, *diſt.83. in fine*. Et hæc eſt ratio, cur, ſi ex pecunia mutuo data aliquid accipiatur, uſura committitur.

909 Ex dictis concluditur cum Donato *cit.* Primò, quòd ſi fructus beneficii conſiſtant in pecunia numerata, poteſt illam Beneficiarius expendere abſque eo, quòd incurrat pœnas Extravagantis.

910 Secundò, quòd pecuniæ ex bonis Monaſterii exactæ poſſunt expendi, aut inveſtiri, & alienari per emptionem alicujus ſtabilis fructiferi ſine licentia Papæ. Imò poſſunt mutuo tradi, aut eleemoſynaliter elargiri, expendi, & conſumi; quia ſunt fructus; & ſic Eccleſia poteſt de illis diſponere, ſicut de aliis fructibus. Tertiò, quòd legatum omnium bonorum mobilium domus comprehendit pecunias exiſtentes in capſa domus ipſius legantis. Ita Donat. *cit.*

Q U Æ R E S I.

911 *An aſſenſus Apoſtolicus ex lapſu longiſſimi temporis præſumatur interfuiſſe in alienatione?*

LApſus decem annorum dicitur longi temporis, lapſus verò triginta, aut quadraginta annorum, dicitur longiſſimi temporis, *in 16.q.3. C.jubemus*, *l.fin. C.de præſcriptione longi temporis*. Donatus *tom.1. p.1. q.10.n.2.* Hoc præmiſſo

912 Reſp. cum diſtinctione: Vel enim in inſtrumento alienationis nulla ſit mentio de aſſenſu Apoſtolico. Et tunc ex lapſu longiſſimi temporis, putà triginta, aut quadraginta annorum, præſumitur. Donatus *tom.1.part.2. qu.28. ex cap.pervenit 4. de empt.& vend.* Ubi habetur: *Quòd triginta annis conſtante illorum matrimonio, domum ipſam bona fide, tituloque juſto poſſedit.* Et ita in ſimilibus ſemper, Rot. Rom. judicaſſe, ait Quaranta apud Donatum *cit.* Idem dicendum eſt de ſimilibus ſolemnitatibus intrinſecis, aut extrinſecis.

913 Semper autem requiritur bona fides: *Quoniam nulla antiqua dierum poſſeſſio juvat aliquem malæ fidei poſſeſſorem.* Ità *in cap. vigilanti, de præſcript.*

914 Vel in inſtrumento alienationis apparet facta mentio de aſſenſu Apoſtolico impetrando, putà ſi dicatur: *Salvo aſſenſu Apoſtolico impetrando*.

Et tunc Novar. Capyc. Gramm. & alii Doctores apud Donatum *cit.qu.29.* docent præſumi, *ex cap.cum ſicut 16.de ſent. & re judicata*, ubi dicitur: *Præſumi debent omnia legitimè præceſſiſſe*.

915 At Matthæus de Afflictis apud eundem tenet, ſolemnitates extrinſecas præſumi, ſi earum defectus nunquam fuit allegatus; ſi autem fuit allegatus, non præſumi, ſed debere plenè probari.

916 Hoc autem docet expreſsè in caſu, quo agitur de præjudicio tertii. Cum igitur ex recenſita clauſula conſtet, non interveniſſe in confectione contractus aſſenſum Apoſtolicum, ſimus in cauſa de præjudicio Eccleſiæ, & pars altera neget aſſenſum interveniſſe; ſequitur, quòd debeat plenè probari.

917 Donatus *cit. num. 3.* refert ex Vilagut; ita fuiſſe deciſum in Sacro Conſ. Neap. in duabus cauſis, in quibus ex recenſita clauſula: *Salvo aſſenſu impetrando*, conſtabat, in contractu non interveniſſe aſſenſum, non obſtante, quòd in una elapſum erat à die contractus tempus 48. annorum, & in alia annorum 52. cum adducta præſumptione, quòd deperdita fuerit ſcriptura de aſſenſu, ob improviſam emptoris mortem, & ex eo, quod fuiſſent furto ablatæ quamplures ſcripturæ, hoc, inquam non obſtante fuerunt reſciſſi contractus alienationis, & reſtituta bona.

Recole dicta de Præſcriptione.

Q U Æ R E S II.

918 *An pecunia Monaſterii poſſit alienari ſine aſſenſu Apoſtolico?*

PEcunia poteſt pluribus modis figurari: Ita varia erit reſolutio.

919 Primò. Si pecunia in magna ſumma (ut ſupponitur) eſt relicta cum poteſtate diſtrahendi, poteſt alienari, & conſumi ſine aſſenſu Apoſtolico, ut conſtat ex dictis *n.906. & 896.*

920 Secundo. Si eſt relicta cum obligatione emendi rem ſtabilem, aut eam inveſtiendi ſuper re ſtabili ad cenſum annuum percipiendum, ſeu ad fructificandum, alienari, ſeu conſumi non poteſt; quia quamvis pecunia ex ſe, nec immobilis ſit, nec mobile pretioſum: ex dictis *à num. 906.* ut deſtinata tamen ad emptionem rei immobilis, immobilis cenſetur; & pariter deſtinata ad emptionem mobilis pretioſi, mobile pretioſum reputatur; ac proindè non poteſt alienari, & conſumi ſine aſſenſu Apoſtolico.

921 Tertiò. Si pecunia ſit recepta ex venditione alicujus ſtabilis Monaſterii, debet in emptionem alterius rei ſtabilis applicari.

922 Quartò. Si pecunia ſit collocata in Montibus, data ad cenſum, ad cambia, &c. non poteſt alienari, & conſumi; quia eſt fructifera, & inter immobilia computatur; nam pecunia ſic applicata parit jus exigendi quotannis certam pecuniæ ſummam, quod jus rei immobili comparatur. Donatus *cit.qu.52.num.5.* Bonac. & alii apud ipſum.

923 Ex quo fit, quòd pecunia deſtinata ad emendum annuum cenſum ſuper re ſtabili, ſi debitis diligentiis adhibitis, non appareat ſpes de proximo eam ſic inveſtiendi, poſſit dari ad cambia, aut alium contractum licitum, uſquequò opportunitas ſic inveſtiendi reperiatur; ita tamen, ut quotannis fructificet, pecunia capitali ſemper aſſecurata. Huic meæ ſententiæ potiori jure adhæret Bordonus, qui ad plus ſe extendit, ut modò: *in n.925.*

Quia

1 Quia hæc non eſt alienatio, nec conſumptio, ſed applicatio pecuniæ ad fructificandum in bonum Monaſterii, quo aliàs privaretur.

2 Ex rationabiliter præſumpta, imò ex moraliter certa voluntate teſtatoris; certum namque eſt, quòd teſtator pecuniam reliquit ad fructificandum, non ut otioſa conſervetur, qualis maneret, ſi diù, & ſine ſpe eam ſuper re ſtabili inveſtiendi, retineretur in capſa; tunc autem non eſſet fructuoſa, ſed otioſa maneret, ſi uno ex præfatis modis non applicaretur; adeòque tali applicationi accedit rationabiliter præſumpta, imò moraliter certa teſtatoris, ſeu donantis voluntas.

3 Quia pecunia diù retenta in capſa ſine ſpe applicationis, nec eſſet immobilis, nec mobilis pretioſa; ex dictis *à num.* 906. Præfato autem modo applicata, eſſet immobilis, & fructifera; ſequitur ex dictis *n.* 922. quia pareret jus exigendi quotannis certam pecuniæ ſummam, videlicet prioribus annis per applicationem, v.g. ad cambia, ſequentibus verò annis, inveſtitione ſuper re ſtabili facta, per talem inveſtitionem. Inſuper prioribus annis ſatisfaceretur diſpoſitioni teſtatoris per æquivalentiam, & ex ejuſdem voluntate præſumpta.

924 Quinto. Si pecunia non ſit de deputatis ad fructum, ſed retineatur conſervata pro futura neceſſitate Monaſterii, reputatur inter immobilia; & cum ſit in proprietate Monaſterii, non poteſt ſine ſolemnitatibus alienari. Donat. *cit. q.*52.*n.*4.

Pecunia igitur iſta, conſervata pro futura neceſſitate Monaſterii, aut deſtinata ad emptionem ſtabilium, uti ſuprà *in num.*920. *&* 921. quæ poteſt de proximo ad id applicari, non poteſt diſtrahi, dari ad mutuum, ad cambia, aut alio modo alienari, ut probatum eſt. Donatus *cit. & qu.*53.

925 Contra Bordonum *reſ.*27.*num.*11. qui affirmat, poſſe, ob rationem conceptus pecuniæ: *de num.*906. *ad* 908. Primò, videlicet; quia talis pecunia, nec eſt de immobilibus, nec de mobilibus pretioſis, ut in cit. locis, & ſic non cadit ſub prohibitione. Secundò; quia in tantùm dicta pecunia dicitur prohibita alienari, in quantum refertur ad emptionem ſtabilium, ad quæ eſt deſtinata, itaut, ſi non eſſet ad ea deſtinata, non prohiberetur alienari; hæc autem deſtinatio, & ordinatio non obſtat; quia jura prohibent alienationem acquiſitorum ab Eccleſia, minimè acquirendorum, ut conſtat ex *n.*890. *ad* 893. Ita diſcurrit Bord. qui ſubdit, pecuniam conſignatam in Bancho S. Ambroſii Mediolani, poſſe extrahi, & diſtrahi, non obſtante Extrav. & Decreto, cujus ratio eſt:

„ Quia pecunia expoſita negotiationi per contractum ſocietatis, & finito negotio, ſeu tempore præfixo reſtituta, poteſt diſtrahi, cum hujuſmodi pecunia ſic expoſita non habeat perpetuitatem in fructificando; unde una ex conditionibus eſt, ut non poſſit fieri pactum, ſalvo capitali, ex Sixto V. Conſtit.45. *Deteſtabilis*, quam extendit Nald. *ver. Societas.* Sed Banchum dictum ſic negotiatur per contractum Societatis, ergo hujuſmodi pecunia diſtrahi poteſt, ſicut ſi daretur particulari perſonæ, & eò magis, cum poſſit repeti ad arbitrium reponentis; & ſic patet, multùm diſcrepare à cenſu, cujus pecunia repeti non poteſt, ſed tantùm accipi, quando offertur ab eo, qui cenſum vendidit, & in cenſu adeſt perpetuitas, quæ non in Bancho. Tum quia, ſicut voluntariè expoſita fuit lucro, ita illo expoliari poteſt per repetitionem, quod Banchum negare non poteſt; ac proindè tunc amittit rationem rei pretioſæ, cum non ampliùs dicatur frugifera ex conditione ipſius contractus; & ſic nulla eſt ſecunda ratio in contrarium adducta. „

926 Sextò. Pecunia reſtituta Monaſterio ex extinctione alicujus cenſus, non neceſſariò debet applicari ad alium cenſum, ſed poteſt applicari ad emptionem alicujus ſtabilis fructiferi, putà domus, prædii, &c. quia talis applicatio eſt utilior Eccleſiæ; nam per eam acquiritur dominium proprietatis rei, & fit tutior; per emptionem autem cenſus, ſolùm fit domina juris ad exigendum annuum cenſum, qui non eſt tam tutus, ſicut res ſtabilis.

927 Item poteſt inveſtiri in redemptionem aliorum cenſuum ejuſdem Eccleſiæ; quia hæc redemptio non eſt alienatio, ſed reſolutio prioris alienationis; quæque eſt utilior Eccleſiæ, cujus patrimonium anteà diminutum, per eam augetur. Donatus *cit. quæſt.*

Qui ſubdit: *Nec objicies, quòd ſicut non licet ſine beneplacito Sedis accipere pecunias ad cenſum pro extinctione priorum cenſuum, quamvis fructus, qui ex re percipiuntur, inferiores ſint, quàm cenſus, qui ſolvuntur*, Novar. 1. *par. ſum. de alienat. num.*10. *&* 2. *par. eod. tit. num.*4. *ita non licet, pecuniam reſtitutam, in redemptionem prædictam implicare; nam aliud eſt, pecunias accipere, & pro illis cenſus annuos vendere ſuper bonis Eccleſiæ, ut conſtitutos alios cenſus redimat, & aliud, reſtitutas pecunias, quæ Eccleſiæ ſunt, in redemptionem cenſuum inveſtire: illud namque eſt vendere, & alienare voluntariè, hoc verò eſt redimere, & reemere, quod eſt acquirere, & meliorare, & à diverſis non fit illatio.*

QUÆRES III.

928 *Repentinus caſus imminet reparandi domum Eccleſiæ, quæ ruinam minatur; Prælatus autem nullas alias habet pecunias, niſi quandam ſummam ſuper bonis ſtabilibus inveſtiendam. An poſſit eam pro reparatione talis domus inſumere?*

Reſp. poſſe. Bord. *reſ.*126.*num.*22. Donatus *cit. q.*75. quia hæc applicatio eſt æquivalens inveſtitioni ejuſdem pecuniæ ſuper re ſtabili, nempè domo; nam ex ejus ruina ceſſaret Monaſterio annuus fructus ex illa, qui tamen reparatur, & perſeverat per applicationem dictæ ſummæ ad reparan-

parandam ejus ruinam. Tum quia hæc non eſt alienatio; nam non eſt translatio pecuniæ in tertiam perſonam, ſed eſt applicatio ejus in fabricam ad idem Monaſterium ſpectantem. Item ex dictis *n.896.* Jura prohibent voluntarias, minimè neceſſarias alienationes.

929 Et ut doctè innuit Bord. *cit. Cum leges, & Decreta fundentur in ratione, & juſtitia, non obligant, nec locum habent, quando ex earum obſervantia ſequeretur aliquod damnum, quod intendunt præcavere.* Et quidem in re noſtra finis Extravagantis prohibendi omnem alienationem bonorum Eccleſiæ, & Monaſteriorum (ut conſtabit eam legenti) fuit ſervare indemnia Eccleſiam, & Monaſteria, pro Divini cultus conſervatione, & pro Clericorum, ac Religioſorum inſervientium congrua, & honeſta ſuſtentatione: *v.n.958.*

Q U Æ R E S IV.

930 *An mobilia pretioſa, putà lampades, vaſa argentea, &c. poſſint ſine aſſenſu Apoſtolico alienari, ut eorum pretium in fabricam Monaſterii convertatur?*

NEgat (conſuetudine ſecluſa) Bonac. *de alienat. diſ. 2. q. un. punct. 2. n. 30.* quia mobilia pretioſa expreſsè comprehenduntur in Extrav.

931 Affirmat Riccius apud Donatum *tom. 1. par. 2. qu. 15.* quia hæc non eſt propriè alienatio, cum non transferatur dominium ad extraneam perſonam, ſed converſo de uno in alium uſum ejuſdem Monaſterii, apud quod dominium remanet.

932 At rectè Donatus *n. 2.* ſubdit:

„ Verùm tamen illic Riccius loquitur de lampadibus ſuperfluis, quæ ab una Eccleſia alteri venduntur, vel commutantur, ob ſuperfluitatem; quas alienationes, vel commutationes, inter Eccleſias factas, voluit, non comprehendi ſub diſpoſitione *dict. Extravag.* de qua re dico infrà, & additur, quòd *d. Paulina*, loquitur de neceſſariis, & de uſui Eccleſiaſtico dicatis, non autem de ſuperfluis, quæ otioſa manent„: *vide num. 850.*

933 Hic facit, quòd ex Port. innuit Pelliz. *de monialib. cap. 7. num. 29.*

„ Concedit autem Portell. *p. 1. reſp. mor. caſu 7. num. 5.* quòd ſi alicui Conventui Monialium ex legato relinquatur bibliotheca librorum latinorum, ea abſque licentia Sedis Apoſtolicæ poſſet ab illis alienari, ejus pretio implicato in bonis fructiferis emendis; ſicque in Regno Portugalliæ in facti contingentia deciſum fuiſſe à Collectore Apoſtolico; & quidem non per modum diſpenſationis, ſed per modum rationabilis declarationis in eo fundatæ, quòd bibliotheca librorum latinorum eſt omninò inutilis Monialibus, ideòque ceſſet finis legis vetantis alienationem bonorum Eccleſiaſticorum. Ita Portell. addens, eodem modo ſine licentia Sedis Apoſtolicæ potuiſſe vendi quoſdam pannos pretioſos Monaſterio cuidam Monialium relictos pro ornatu parietum, qui erant Conventui omninò inutiles, & ex vetuſtate jam corrumpi incipiebant. „

934 Denique Ant. à Spir. S. *de privil. regul. tract. 2. diſp. 2. num. 166.* quamvis id neget de lampadibus argenteis, quæ ſunt immediatè ad uſum Eccleſiæ, id concedit de arboribus, nimirum, quòd poſſint incidi ad reparationem Eccleſiæ materialis, ſi urgeat neceſſitas, & aliundè non adſit pecunia.

Q U Æ R E S V.

935 *An ſi Monaſterium gravetur debitis, poſſit Prælatus ſine aſſenſu Apoſtolico bona Monaſterii alienare ad ſatisfaciendum creditoribus?*

REſpondet perdoctè Quaranta apud Donatum *qu. 71.* cum diſtinctione. Vel Superior vult rem Monaſterii alienare, ſeu vendere ex ſe ad ſatisfaciendum creditoribus. Vel id vult ad creditorum inſtantiam. Si primum, non poteſt ſine aſſenſu Apoſtolico; quia eſt alienatio voluntaria.

936 Si ſecundum, poteſt ex dictis *n. 896.* quia eſt alienatio neceſſaria. Sed tunc antequam deveniatur ad venditionem rei, aut alicujus cenſus extinctionem, debent ſeptem conditiones concurrere, & obſervari. 1. Quod debitum fuerit legitimè à Monaſterio contractum. 2. Quòd creditorum inſtantia ſit urgens. 3. Quòd Monaſterium non habeat fructus, quibus ſatisfacere poſſit. 4. Quòd creditor non ſit contentus pignore, ut det tempus; tunc namque licita eſt oppignoratio. 5. Quòd ſatisfactio non poſſit fieri per bona mobilia. 6. Quòd illa res vendatur, quæ eſt minùs damnoſa: *vide num. 925.* 7. Quòd fiat cum authoritate Judicis Eccleſiaſtici.

Q U Æ R E S VI.

937 *An hypotheca generalis, ſeu obligatio generalis omnium bonorum Monaſterii cadat ſub prohibitione alienationis?*

HYpotheca à pignore differt per hoc, quòd *hypotheca* eſt obligatio rei immobilis, *pignus* verò rei mobilis.

Cadere ſub prohibitione, & fieri non poſſe ſine aſſenſu Apoſtolico, tenet Donat. *cit. qu. 67. num. 1.* Quia in Extravaganti, & Decreto prohibetur hypotheca, ſeu oppignoratio abſolutè, nulla facta reſtrictione, adeòque prohibetur non ſolùm ſpecialis, verùm etiam generalis.

938 Reſpondeo, non cadere ſub prohibitione, ſed licitè fieri poſſe ſine aſſenſu Apoſtolico hypothecam, ſeu obligationem generalem omnium bonorum Monaſterii; ſed ſolùm prohiberi hypothecam ſpecialem. Bord. *reſ. 27. n. 13. & reſ. 126. n. 47.* Mendo *in epit. v. Alienatio num. 3.* Pirhing. *in comp. lib. 3. tit. 13. ſect. §. 1.* Fagnan. *in lib. 3. Decr. cap. Nulli liceat 5. de rebus Eccl. non alien. num. 30.* Probatur 1. *Ex cap. Nulli 5. de rebus Eccl. non alien.* ubi prohibetur hypotheca ſpecialis, unde non debet fieri extenſio ad generalem;

eò

eò maximè , quia Extrav. & Decr. non opponuntur juri communi ; & ita eſt dicendum,ne videantur jura diſcrepare ; nam *expedit jura juribus concordare , c.29.de elect.in 6. 2 .* Quia aliàs Regulares cum nullo contrahere poſſent ; quia in omni contractu apponitur clauſula obligatoria bonorum , & ſic contractus claudicarent . 3. Quia aliàs Monaſteriis pauperibus ſecluderetur modus vivendi ; nam creditores non invenirent .

939 Denique Fagnanus *cit. num. 32.* reſolutionem firmat, ut ſequitur : *Demùm hanc ſententiam probavit meo tempore Sac. Congreg. Conc. in contractibus Regularium : Nam propoſito dubio : An in probibitione nuper edita de rebus Regularium non alienandis , comprehendatur generalis hypotheca , necne ? S. Congr. cenſuit non comprehendi .*

QUÆRES VII.

940 *An Monaſterium poſſit emere aliquod ſtabile cū onere ſolvendi aliquem annuum cenſum ?*

RE ſp. poſſe. Donatus *cit.qu.76.* quia hæc non eſt alienatio , ſed acquiſitio ſtabilis . Pro eo autem onere nulla debet hypotheca , ſeu obligatio fieri ſuper bonis Monaſterii , ſed ſolùm res illa obligari debet , quæ eſt ſubjecta cenſui .

QUÆRES VIII.

941 *An arborum inciſio, & exciſorum venditio ſit alienatio , quæ fieri non poſſit ſine aſſenſu Apoſtolico ?*

PRo claritate ſunt certa dividenda ab incertis ?

Et quidem certum eſt , eam , quæ radices non emiſit , arborem dici non poſſe .

Arbores autem ſunt diverſi generis. Aliæ namque ſunt frugiferæ , & feraces , quæ reddunt fructus ; vel naturales , quales ſunt , quæ ex natura ſua abſque hominis induſtria fructus producunt , ut poma , fici , &c. vel induſtriales , quales ſunt , quæ ſine hominis induſtria non reddunt fructus , uti vites , & olivæ in ordine ad vinum, & oleum.

942 Et quidem has ſine juſta cauſa cædens , peccat mortaliter , & tanquam latro punitur . Inſuper earum inciſionem eſſe alienationem , & ſine aſſenſu Apoſtolico fieri non poſſe, eſt certum ; quia hæ arbores cedunt ſolo , ſunt deſtinatæ ad fructum annuum,& ſubſtantia fundi fit notabiliter deterior, ſi inciſio ſit in magna quantitate.Tum quia inciſio arborum æquiparatur demolitioni domorum .

943 Unde non incurreret pœnas , 1.qui cederet in parva materia , putà duas , vel tres arbores .

944 2.Si inciſio fieret,in quantum arbores ſunt vetuſtæ , ac inutiles , atque inde indigent renovari, ut ſunt vites vetuſtæ, malus arantia vetus , &c. & loco earum aliæ plantentur. Vel ſi arbores eſſent nimis denſæ , & opacæ ; quia denſitas , & opacitas , ſeu umbra impedit , & nocet fructibus ; unde tunc cæſio eſſet licita , quia ex ea fundus fieret fructuoſior .

945 3.Si arbores ſint fructiferæ , ſed cæduæ : tales ſolent eſſe arbores Nucum , Caſtanearum , Glandium, &c. hæ namque ſunt duplicis generis , aliæ ſunt primariò deſtinatæ ad fructus Nucum , Caſtanearum , Glandium , &c. & harum alienatio cadit ſub prohibitione , juxtà dicta *n.941.*

Aliæ ſunt primariò deſtinatæ ad cæſionem , ut fructificent in ratione ligni ; & harum alienatio non cadit ſub prohibitione ; quia hæ arbores per inciſionem ſunt in fructu , & fructus non prohibentur alienari .

946 Firmatur ex deciſ. Rotæ Rom. quam refert Donatus *q.69.*qua determinatur : *Quòd ad incurrendas pœnas Extravagantis requiritur , non ſolùm , quòd inciſio arborum ſit in magna quantitate , & quod arbores deſtinatæ ad afferendum fructum annuum , & quòd non ſint cæduæ ; ſed etiam requiritur,quòd deterioratio fundi ſit notabilis .*

947 Aliæ arbores non ſunt fructiferæ , nec feraces : ut Ulmus , Fraxinus , Platanus , Populus , Salix , &c.

948 Ex his , quamplures ſunt ceduæ, quæ ſcilicet inſerviunt , ut cædantur, quæque per inciſionem ſunt in fructu , & renaſcuntur ; adeoque per earum inciſionem fundus non deterioratur , ſed melioratur , & eſt in pretio: hujuſmodi ſunt arundinetum , arbores ſylvæ cæduæ , nemoris , &c.

949 Harum arborum infructiferarum , aut cæduarum inciſio , & exciſarum venditio non eſt prohibita . Donat. *cit. qu.69.* Bord. *reſ.27. num. 14.& 18. dec.52.*

Non quidem inciſio ; quia jura inciſionem , & alienationem arborum utilium prohibent , minimè inutilium , aut damnificantium ; recenſitæ autem arbores , ſecluſa inciſione , ſunt inutiles & infructiferæ;& per inciſionem ſunt in fructu , & lucrum afferunt Monaſterio in ratione ligni . Unde non conſervatio , ſed earum inciſio eſt utilis; quia ordinatur , & eſt neceſſaria ad fructum .

Nec eſt prohibita earumdem arborum exciſarum venditio ; quia arbores exciſæ non ſunt arbores , ſed ligna , & fructus ſylvæ , ac nemoris; fructus autem non prohibentur alienari : *v. n.934.*

QUÆRES IX.

950 *An poſſit Prælatus Regularis bona unius Monaſterii divitis in aliud transferre ?*

RE ſp. non poſſe , quamvis ambo Monaſteria ſint illi ſubjecta . Donatus *q. 84.* quia talis translatio eſt alienatio , per quam transfertur dominium directum , aut utile , ſeu uſusfructus .

951 Probabile autem eſt id, quod docet Ant. à Spir. S. *tom.3. de priv.regul.tr.2. diſp.1. nu.133.* Quòd poſſit Provincialis de conſenſu Capituli , ſeu communitatis Conventus , dare libros aliquos ſuperfluos unius Conventus alteri Conventui ejuſdem Provinciæ,cujus Bibliotheca de novo incipit:Nam ſic dictat Epicheja .

952 Certum tamen eſt, quòd poſſit mobilia pretioſa Monaſterii accommodare ad breve tempus; quia per accommodationem non transfertur dominium.

QUÆRES X.

953 *Quid dicendum de ſubditis?*

Certum eſt, quòd ſi unus Religioſus donet mobile pretioſum alteri Religioſo ejuſdem Monaſterii, non incurrat pœnas alienationis, licèt peccare poſſit contra paupertatem, juxtà dicenda *de paup. Relig.* Quia dominium non transfertur de Monaſterio, ſed reſidet penès idem Monaſterium, & ſolùm transfertur uſus de fratre in fratrem.

954 Difficultas eſt, ſi donet Religioſo alterius Monaſterii ejuſdem Provinciæ, aut Religionis.

Non incurrere pœnas alienationis, teneo cum Ant. à Spir. S. *de privil. regul. tr. 2. diſp. 1. à num.* 269. Riccio, Tamb. & Delbene *tom. 2. cap. 17. dub.* 13. *num.* 15.

955 Ratio eorum eſt, quia Extravagans, & Decretum prohibent alienationem, ne bona Eccleſiæ auferantur ab Eccleſia; materialiter autem ſe habet, & parùm refert, quod bona ſint unius, vel alterius Eccleſiæ, dummodò ſint Eccleſiæ. Ita contingit in caſu; quia licet Religioſus det Religioſo alterius Monaſterii, aut Provinciæ, ſed ejuſdem Religionis, bona donata verè ſunt ſub dominio Eccleſiæ, dum non donat ſæcularibus.

956 Hanc ratione Bord. *reſ.* 27. *num.* 3. docet bona unius Eccleſiæ poſſe commutari cum bonis alterius Eccleſiæ.

957 At hæc ratio nimis probat, probat enim Prælatum poſſe ſine aſſenſu Apoſtolico bona unius Monaſterii divitis in aliud transferre, abſque eo, quòd incurrat pœnas alienantium; quòd negatum eſt ſuprà in *num.* 950. Item quòd Religioſus donare poſſet Religioſo alterius Religionis, abſque eo, quòd incurrat pœnas Extrav. quod negant relati Doctores; quia adhuc bona donata non eſſent donata ſæcularibus, ſed eſſent verè ſub dominio Eccleſiæ, & ad uſus pauperum, nempè Religioſorum.

958 Finis igitur Extravagantis, & Decreti non fuit indemnitas Eccleſiæ in communi acceptæ, ſed indemnitas ſingularum Eccleſiarum, & Monaſteriorum in particulari; fuit enim finis conſervatio Divini cultus in ſingulis Eccleſiis, & congruæ ſuſtentationis Religioſorum, & pauperum Chriſti in ſingulis Monaſteriis; & hac de cauſa in ſingulis bonorum alienationem prohibuit, ut conſtat ex *num.* 930. qui finis non ſervaretur, ſi bona unius Monaſterii poſſent in aliud etiam ejuſdem Provinciæ, & Ordinis alienari, ſed potiùs eſſet unum Altare ſpoliare, ad aliud veſtiendum.

959 Hac ratione prohibitam dico permutationem: *de num.* 956. quia eſt ſpecies alienationis, cum per eam transferatur dominium. Quaranta apud Donatum *quæſt.* 83. *num.* 4.

960 Ratio ergo, cur Religioſus donans mobile pretioſum Religioſo alterius Monaſterii, non incurrat pœnas Extravag. & Decret. contra alienantes, eſt; quia dictæ pœnæ non incurruntur a ſubditis, ſed à Superioribus, ut *in num.* 859. An autem peccet contra paupertatem, & incurrat pœnas Munera largientium, conſtabit infra: *v. num.* 1051.

QUÆRES XI.

961 *An Cappellæ, & ſepulturæ poſſint alienari ſine aſſenſu Apoſtolico?*

Præmittendum omninò eſt, Cappellam, & ſepulturam eſſe locum ſacrum: *ex num.* 626. adeòque ratione ſpiritualitatis annexæ vendi non poſſent ſine labe ſimoniæ. Eadem ratione *in cap. Abolendæ* 12. *de ſepult.* prohibetur vendi laico jus funeris in ſepulchro, videlicet ſepeliendi in eo ſe, ſuoſque ſucceſſores, & impediendi, ne alii ſepeliantur in illo.

962 Et licet vaſa ſacra ratione materiæ, poſſint vendi abſque ſimoniæ labe, non ſic ſepultura; quia licèt ratione materiæ, nempè terræ, ſit quid temporale, prohibetur vendi jure poſitivo, ex *cap. cit. Abolendæ*, ubi, qui ſic vendunt, reprehenduntur: *Quid terra terram vendis? memento quòd terra es, & in terram ibis.*

963 Quia tamen uſus communis eſt, ut Cappellæ, & ſepulturæ vendantur cum jure funerandi, uti ſuprà; eſt omninò quærendum caput talem venditionem, & emptionem juſtificandi à ſimoniæ labe.

964 Portellius *par.* 2. *caſu* 20. *num.* 2. ait: *Dico, ſepulturam vendi poſſe, quatenùs terra eſt, ſeu materia ſepulturæ, non verò id, quòd illi ineſt ſacrum, ſeu benedictum.* Tenet expreſsè Suarez *tom.* 1. *de Relig. lib.* 4. *de ſimonia cap.* 14. *à num.* 6. *ad* 17. Qui adducunt paritatem de Calice, & Oleo Chriſmatis, quæ majorem habent Conſecrationem, & tamen vendi poſſunt ratione materiæ argenti, & olei. Ita illi.

Item Donatus *quæſt.* 79. *num.* 9. refert auctoritatem D. Th. *in* 4. *ſent. diſt.* 25. *quæſt.* 3. *art.* 3. *in reſp. ad ſecundum*, quæ eſt: *Venditio ſepulturæ poteſt intelligi dupliciter, uno modo, quòd vendatur terra ſacra pro ſepultura, & de hoc eſt ſimilis ratio, ac de venditione ſacrorum vaſorum; quia cœmeterium conſecratum poteſt vendi ratione terræ in neceſſitate Eccleſiæ, ſicut & calix ratione materiæ; non autem poteſt vendi ratione conſecrationis.*

Quibus favet Peyr. apud Donatum *cit. num.* 10. dicens, rigorem Canonis, *cap. Abolendæ*, fuiſſe fortè contraria conſuetudine abrogatum. Ita illi.

965 Non eſt autem deſpiciendus Sotus apud Donatum, *quæſt.* 79. qui tenet, eas vendi, & pretium accipi non ratione ſpiritualitatis, ſed ratione loci honoratioris, non ob reſpectum ad quid ſpirituale, quatenùs, ver. gr. ibi Evangelium canitur.

tur, ſed ob reſpectum ad ſitum , quatenùs , ver. gr. eſt in parte dextera , propinquior Altari Majori , &c. honor namque , & pompa ſunt quid temporale , & pretio æſtimabile .

966 Attamen tutius , & rectius eſt dicere pretium dari , & accipi pro reparatione , & conſervatione Eccleſiæ , aut pro ſuſtentatione miniſtrorum Eccleſiæ , qui ſuam occupationem impendunt , miniſtrando ſpiritualia , quod non eſt vendere ſpiritualia (ritè ait Donatus ,) ſed velle habere neceſſaria ad vitam corporalem , ſine qua ſpiritualia exercere non poſſumus . Quod eſt ita verum , ut pretium ſubſtentationis poſſit in pactum deduci , ut probat Cajet. apud Donatum .

967 Quod fundatur in illo , Matth. 10. ubi Chriſtus Apoſtolos ad prædicandum Evangelium miſit, eiſque dixit : *Dignus enim eſt operarius cibo ſuo* . Et Pauli 1. ad Tim. 5. *Qui benè præſunt Presbyteri , duplici honore digni habeantur ; maximè qui laborant in verbo , & doctrina . Dicit enim Scriptura: Non alligabis os bovi trituranti. Etenim dignus eſt operarius mercede ſua : v. tom.* 3.*num.*252.

His quantum ad labem ſimoniæ præmiſſis

968 Reſpondeo ad quæſitum, cappellas, & ſepulturas alienari , & vendi non poſſe abſque aſſenſu Apoſtolico , quia ſunt res , & jura Eccleſiæ, ac proindè comprehenduntur in Extrav.& Decreto . Donatus *qu.*79. *num.*11.

969 Poteſt autem Prælatus ſine titulo venditionis , aut alio , quo transferatur dominium, alicui devoto, aut Monaſterii benemerito cappellam concedere ; ita tamen , ut ſolùm uſum facti concedat , videlicet ad ſe ibi , & ſuos ſepeliendos , ad eam ſuis ſumptibus ampliandam , paramentis ornandam , & decorandam , ita ut non deducatur in pactum aliqua ſolutio in pretium facienda pro cappella, aut ſepultura. Et hoc pacto etiam à Fratribus Minoribus concedi poſſunt cappellæ , & ſepulturæ . Lantuſca *in Theatro Reg. ver. Alienatio num.*3.*&* 4.

QUÆRES XII.

970 *An Cappella legitimè alteri vendita , poſſit, eo mortuo, à Prælato alteri donari, aut vendi?*

Reſpondeo , poſſe alteri donari, aut vendi , extinctis tamen cunctis hæredibus ſuæ domus , pro quibus conceſſa ſupponitur , ſi primus donatarius , aut emptor , ultrà pretium , quod ſemel pro venditione ſolvit , nullum redditum annualem reliquit pro ornatu , & conſervatione Cappellæ . Portellus *par.* 2. *caſu* 20. *num.*1. Donatus *cit. qu.*80. Quia mortuis hæredibus , jus ſepulturæ redit ad proprietatem , & dominium Eccleſiæ . Quod eſt verum, etiam ſi in Cappella ſit inſcriptum nomen donatarii , aut emptoris .

971 Tum quia , ſi hæredibus primi donatarii aut emptoris defunctis , non poſſet Cappella alteri donari, aut vendi , poſſet breviter deveniri ad tempus , quo non eſſet locus aliis ; qui vellent ſepulturam eligere ; quod inſuper cedit in detrimentum Eccleſiæ, Cappellarum, & Miniſtrorum; nam Cappellæ non reperirent fideles devotos, qui eas vellent ornare , & Miniſtri privarentur plurimis eleemoſynis , quæ eis ex electionibus ſepulturæ provenire ſolent , & quibus vivunt, atque illis prorſus adderetur onus Cappellas ornandi .

972 Si verò donatarius , ſeu emptor Cappellæ reliquerit dotem , videlicet aliquem redditum annuum perpetuum pro ejus ornatu, & conſervatione , quamvis Rodr. apud Donat. *cit.* etiam aſfirmet .

973 Dicendum tamen eſt, quòd non poſſit alteri donari , aut vendi . Port. & Donat. *cit.* Quia per illum redditum annualem (ait Donatus) videtur defunctus cum Eccleſia pactum feciſſe , ut nunquam alius ibidem ſepeliatur ; pacta autem legitimè inita , etiam poſt mortem ſunt ſervanda , *cap. Antigonus* 1.*de pactis*. Tum quia ita eſt communis praxis , ut Cappella ritè ab Eccleſia alienata , in poſterum nullatenùs ab eadem revendatur; ſecùs , ſi foret conceſſa ad nudum uſum , aut ſine debito pretio . Ita ille .

QUÆRES XIII.

974 *An alienantes Reliquias Sanctorum ſine aſſenſu Apoſtolico , incurrant pœnas Extravagantis ?*

Difficultas procedit de Reliquiis exiſtentibus ſub dominio , & poteſtate Eccleſiæ , minimè de iis , quæ extant apud perſonas particulares , aut quæ à mercatoribus, è partibus infidelium afferuntur ; hæ quidem conſiderantur , ut res propriæ , adeòque liberè abſque ullo aſſenſu alienari poſſunt.

975 Inſuper certum eſt , quòd Superior Eccleſiæ poſſit aliquod Reliquiæ fruſtulum , pietatis cauſa , perſonæ exteræ , & benemeritæ elargiri, ſi partes Reliquiæ ejuſdem Sancti in ea remaneant ; quia (ut ait Donatus *q.* 56.) *Eccleſiæ decor non deficit , & pietas dilatatur* . His præmiſſis

976 Reliquias alienantes incurrere pœnas Extrav. tenent Genuenſis , Riccius , & Donatus *cit.* quia Reliquiæ ſunt mobilia pretioſiora, quàm vaſa ſacra ; nam adorandæ exponuntur ; non ſic vaſa .

977 Reſpondeo , non incurrere pœnas Extravagantis . Bord. *reſ.* 27. *num.* 62. Diana *par.* 4. *tr.*4. *reſ.*223. *ver. Notandum.* Fagnan. *lib.*3.*Decr. cap. Cum ex eo* 2. *de Reliquiis num.* 35. Quia Extravagans , & Decretum expreſsè loquuntur de mobilibus pretioſis temporalibus , & in ratione valoris , ſeu pretio exiſtimabilibus , minimè de pretioſis ſpiritualibus , & in ratione honoris .

978 Verum tamen eſt , quòd translatio Corporum Sanctorum de uno in alium locum ſit prohibita , *ex c. Corpora , de conſec. diſt.* 1. *Corpora Sanctorum , de loco ad locum nullus transferre præſumat ſine Concilio Principis*, hoc eſt Papæ, *vel Epiſcopi, & Sanctæ Synodi*, videlicet Canonicorum;

Qui

979 Qui autem ſine debita licentia Corpus Sancti de uno in alium locum transferret, non incurreret pœnas Extravagantis, ſed eſſet puniendus arbitrio Judicis; quia nulla eſt in jure appoſita pœna.

980 Idem eſſet dicendum de Superiore Regulari, aut alio, qui Reliquiam inſignem extraheret; quia Eccleſiam ejus Sancti decore privaret.

QUÆRES XIV.

981 *An pecunia Regularibus relicta ad finem celebrandi perpetuam Miſſam pro aliquo defuncto, poſſit inveſtiri in imponendo cenſu ſupra bona propria Monaſterii, aut in fabricanda parte Conventus?*

Affirmant quoad fabricandam partem Conventus. Peyr. *in form. lit. A, c.* 11. *num.* 2. & Donat. *tom.* 4. *tr.* 7. *qu.* 881. & *tom.* 1. *p.* 2. *tr.* 14. *qu.* 75. Quia poſſunt Religioſi Eccleſiam, ſeu Monaſterium recipere ſub obligatione Miſſæ quotidianæ; igitur & illa reparare ſub onere Miſſæ.

2 Quia pars Conventus fabricata eſt fructifera æquivalenter; nam Religioſi deficientes in Conventu poſſent domum pro habitatione conducere, à qua conductione eoſdem fabricatio liberat.

3 Quia in Eccleſia diruta non poſſunt ſacrificia, & officia celebrari, nec cadavera ſepeliri; adeoq; non poſſunt ex ea recipi emolumenta, quæ ex Eccleſiis aptis percipi ſolent; igitur Eccleſia reparata eſt actu fructifera, ac proinde capax, ut ſuſtineat onus Miſſæ perpetuæ, juxtà mentem S. Cong. de Celebr. Miſſarum.

982 Reſp. tamen, omninò non poſſe. Diana *par.* 10. *tract.* 16. *reſ.* 72. Pelliz. *tr.* 6. *cap.* 3. *nu.* 53. Tamb. *cit. num.* 13. & Bord. *reſ.* 25. qui ſolùm affirmat cum hac limitatione, videlicet; ſi poſteà ex accretione proventuum Monaſterii ematur nova proprietas, quæ actu fructificet. Ratio eſt, quia S.C. in Decr. de Celebr. Miſſar. expreſsè vult, pecuniam relictam eſſe inveſtiendam in bonis immobilibus fructiferis; in allatis autem duobus caſibus, nil novi acquirit Monaſterium, unde fructus habeat ad onus Miſſæ ſuſtentandum.

983 Ad rationes in oppoſitum: ad 1. patet diſparitas, quia in conceſſione Eccleſiæ, ſeu Monaſterii, datur proprietas ſimul cum onere; in noſtro verò caſu datur pecunia eo fine, ut transferatur in ſtabile fructiferum.

Tum quia acceptationem Eccleſiæ, ſeu Monaſterii ſub onere Miſſæ perpetuæ, ſolùm puto concedendam Religioſis divitibus, qui alios habent redditus liberos, unde vivunt; minimè univerſaliter etiam Mendicantibus, qui ex puris eleemoſynis ſuſtentantur; de quibus infrà.

Secunda, & tertia ratio non probant univerſaliter, ſed ſolùm quando fabricaretur Eccleſia omninò inæpta ad ſolita emolumenta, aut pars Conventus, ex cujus defectu Religioſi pro habitatione locabant domum. Ad 2. autem dico, non ſufficere æquivalentiam, quia hæc non ſublevat Sacerdotis indigentiam, qui eſt finis S.C. cum enim Sacerdos actu indigeat, actu debet res immobilis fructificare.

984 Ad 3. dico, talem fructificationem non ſufficere, quia non eſt realiter nova fructificatio. Vel enim conſideratur in ordine ad Eccleſiam, & Monaſterium ex diruto reparatum; & ſic cedit in commodum ipſius Eccleſiæ & Monaſterii, ac ipſorum Religioſorum, ut ibi habitent, & ſua miniſteria exerceant; minimè in animæ defuncti fructum, & utilitatem, ſed potiùs in ejus damnum. Vel conſideratur in ordine ad emolumenta, quæ ex Eccleſia reparata de novo percipiunt: Et ſub hac conſideratione fructus apparet novus; at non eſt realiter novus, uti requiritur ad onus Miſſæ ſuſtentandum; æquivalet enim fructui, quem ante deſtructionem ex Eccleſia apta Religioſi percipiebant; unde ſicut tunc, quando Eccleſia erat apta, non poterant Religioſi pecuniam pro Miſſa perpetua relicta inveſtire in ipſa Eccleſia, aſſignando pro fructu ſuſtentativo oneris Miſſæ emolumenta, quæ fortè in majori ſumma tunc temporis percipiebant; ita nec poterunt modò per reparationem, in eadem Eccleſia reparata inveſtire, aſſignando pro fructu ſuſtentativo oneris Miſſæ, emolumenta, quæ ex ea in minori ſumma ob temporum ſterilitatem modò percipiunt; & ſicut tunc pecunia non diceretur applicata in bonis ſtabilibus fructiferis, uti S.C. requirit; ita nec nunc:

985 Hujus ratio eſt, quia S.C. in hoc Decreto intendit dare Sacerdoti pro novo onere novum ſtipendium cum effectu pro ejus ſuſtentatione, ne ex defectu ſtipendii, voluntas teſtatoris non adimpleatur, & ejus anima ſuffragiis privetur; unde per S. Congr. res illa fructifera dicitur, quæ novum realiter, & cum effectu affert fructum, itaut aliquid reverà addat Monaſterio pro Sacerdotis ſuſtentatione.

986 Ex hac ratione fateor, quòd ſi ex pecunia relicta pro Miſſa, fabricaretur pars Conventus, itaut ſubtus fabricarentur domus locandæ ſæcularibus, vel repararetur prædium, quod ex tali reparatione daret fructum proportionatum oneri Miſſæ; utiq; eſſet benè inveſtita, quia ex ea proveniret fructus ſuſtentativus oneris Miſſæ, uti S.C. requirit.

987 Denique ſi opinio Peyr. & Donati aliquam poteſt probabilitatem habere pro Monaſteriis divitibus, quæ alios habent redditus liberos, unde honeſtè vivant, itaut valeant ſatisfacere oneri ſine periculo damni animarum; nullo pacto poteſt habere locum in Monaſteriis mendicantium pauperum, qui de eleemoſynis vivunt.

Hi quidem mendicantes, nullo pacto poſſunt ſine peccato mortali, atque injuſtitia, pecunias ſic relictas, aut capitalia extinguere, ſive ad debita ſolvenda, ſive ad Monaſterium fabricandum, aut reparandum, cum evidens ſit animarum damnum ex certa ſuffragiorum amiſſione; quoniam ſi exindè indigentiam Monaſterii ex una parte ſublevant, illud reparando, aut debita ſolvendo; ex alia augent

in

in perpetuum poſteris annuum cenſum extinguendo; & Sacerdotes vix ſufficientes ad ſatisfaciendum oneribus ex quotidianis eleemoſynis, ad quas pro neceſſaria Monaſterii ſuſtentatione, cum ſudore, ob Monaſteriorum, ac pauperum multitudine, atque ob temporis penuriam, recurrunt, erunt omninò impotentes ad ſatisfaciendum Miſſarum oneribus, præfatis pecunias, aut capitalibus extinctis correſpondentibus.

Animadvertant igitur Superiores, & divinum judicium reformident: quoniam juſtorum Defunctorum animæ, quò diriùs Purgatorii igne cremantur, eò acriùs contra hujuſmodi impios apud ſeverum Judicem clamant.

988 Hi tamen Superiores, qui ſic pecuniam illam inſumerent, non incurrerent pœnas Extrav. contra alienantes; quia reverà non alienarent, cum in utilitatem ejuſdem Monaſterii remaneret impenſa; ut *in num.* 928. incurrerent autem pœnas Decreti Sac. Congreg. de Celebrat. Miſſarum relati *in tom.* 3. *num.* 5.

989 Certum tamen eſt, onus Miſſæ non incipere poſt depoſitionem pecuniæ, nec poſt acceptationem Eccleſiæ, ſed poſt inveſtitionem; quia ſicut tunc incipit ſtipendium, ita & onus.

De alienatione, agunt Donat. *tom.* 1. *part.* 2. *tr.* 14. Caſtropal. *par.* 2. *tract.* 12. *diſp. un. pun.* 15. Bord. *reſ.* 27. 62. *&* 126. Ant. à Sp. S. *de privil. regul. tr.* 2. *diſp.* 1. *ſect.* 4. §. 1. Fagnanus *in l.* 3. *Decr. c. Nulli* 5. *de reb. Eccl. non alien.* Pirhing. *in Comp. lib.* 3. *tit.* 13. Phœbus *lib.* 2. *tit.* 12.

LARGITIO MUNERUM

990 EST prohibita regularibus utriuſque ſexus (Religioſis militaribus exceptis) tam inter ſe ipſos, quàm in ordine ad exteros, & ſæculares, *à Clem. VIII.* per Bullam incip. *Religioſæ Congregationes*, 28. Junii 1594. Quæ Bulla non condidit novum jus, ſed renovavit antiquum, *cap. Non dicatis* 12. *qu.* 1. *cap. Monachi, de ſtatu Monachorum, & cap. Cum ad Monaſterium, ſub eodem tit.* ſed appoſuit pœnas. Unde id, quod anteà erat illicitum, aut licitum, ità modò.

Prohibetur tamen per hanc Bullam largitio fructuum, ſeu pecuniarum, & rerum mobilium non pretioſarum; quia largitio bonorum immobilium, aut mobilium pretioſorum, eſt alienatio aliundè prohibita, ut ſuprà.

Partus intellectus non comprehenduntur in Bulla, tales ſunt conciones, lectiones, & ſimilia ſcripta; imò expreſſe ibi excipiuntur, unde poſſunt abſque peccato aliis donari; imo Religioſus ad aliam Religionem tranſiens, poteſt ea ſecum abſque licentia transferre: *v. num.* 1114.

991 Cauſæ finales dictæ Bullæ ſunt quatuor, in eadem expreſſæ, 1. Ut Regularium diſciplina conſervetur, & labefactata reſtituatur. 2. Ut bona Monaſteriorum, aut à Religioſis acquiſita, etiam redditus, & eleemoſynæ, non dilapidentur, & diſſipentur. 3. Ut votum paupertatis integrè obſervetur. 4. Ut prava Regularium ambitio evitetur.

992 Pœnæ ſunt perpetua infamia, privatio vocis activæ, & paſſivæ, privatio ipſo facto dignitatum, graduum, munerum, & officiorum, quæ habent, & inhabilitas ad illa, & ſimilia in futurum. Nomine dignitatum, graduum, munerum, & officiorum, veniunt ea, quæ ſunt cum ſuperioritate, & juriſdictione ordinaria, vel delegata conjuncta: Unde non veniunt Vicarii, Superiores, Lectores, Confeſſarii, &c. ita Donat. *tom.* 1. *p.* 2. *tr.* 15. *q.* 26.

993 Quæ pœnæ ſunt impoſitæ contra ipſos Religioſos, ſive Superiores, ſive ſubditos munera dantes. Privatio vocis activæ, & paſſivæ, & inhabilitas ad officia in futurum quoad forum internum incurruntur ante Judicis ſententiam declaratoriam, quia ſunt pœnæ privativæ, quæ actionem hominis ad ſui executionem non requirunt. Priores pœnæ non incurruntur ante ſententiam declaratoriam Judicis, quia ſunt pœnæ privativæ, quæ actionem hominis ad ſui executionem requirunt; *ut in num.* 179.

994 Satis autem probabile eſt, nullam pœnam (excepta cenſura) incurri in foro conſcientiæ ante ſententiam condemnatoriam, aut declaratoriam delicti, ſi pœna ſit latæ ſententiæ. Donat. *cit. q.* 25. cum Suar. Sanchez, Avila, & aliis. Quia nemo debet eſſe exequutor pœnæ contra ſe ipſum, Ut innui *in nu.* 180. Quoad forum autem fori, certum mihi eſt cum com. nullam prorſus pœnam, neque cenſuram (excepta cenſura ob notoriam percuſſionem Clerici, de qua ſuo loco) incurri ante ſententiam, uti ſuprà: *v. n.* 1011.

995 In recenſita Bulla Clem. nulla imponitur cenſura contra largientes, ſed relatæ privationes, & inhabilitates.

996 Donatarii verò, ſeu recipientes à Religioſis munera, non incurrunt dictas pœnas, ſed ſolùm tenentur ad reſtitutionem in foro conſcientiæ ante omnem ſententiam. Donat. *cit. q.* 28. quia reſtitutio non eſt pœna, ſed debitum. Habetur ex verbis ipſius Bullæ, ut ſequitur:

Quòd ſi vel ab aliquo particulari Religioſo, vel à Superiore quopiam, Generali, Provinciali, aut alio quocunque fungente, aut à Conventu, Capitulo, vel Congregatione, ſive ab Univerſo Ordine, & Religione, quidquam receperint, id quod acceperint, ſuum non faciant. Verùm ipſo facto abſque aliqua monitione Judicis, Decreto, ſententia, aut declaratione, ad illius reſtitutionem omninò in utroque foro teneantur; adeò ut reſtitutione ipſa realiter non facta, neque etiam in foro conſcientiæ abſolvi poſſint.

Hanc autem reſtitutionem fieri volumus, non privatim ei Religioſo qui donavit, ſed ei Monaſterio, Domui, vel alteri Loco, de cujus bonis facta eſt largitio; vel ſi non de ejus bonis donatum eſt, in

in quo idem Religioſus donans profeſſionem emiſit; vel ſi nomine totius Capituli,Conventus, aut Congregationis, vel univerſi Ordinis, ſeu Religionis donatio facta extiterit, pariter communi menſæ, aut maſſæ, cujus nomine donatum fuerit, accepta munera reſtituantur; ita ut nec qui donavit, nec Conventus, Capitulum, Congregatio, Ordo, aut Religio, cui reſtitutio facienda eſt, illam remittere, & iterùm condonare, aut recipientem ab obligatione reſtituendi eximere, vel ut in pauperes eroget concedere, quoquomodo poſſit.

997 Plures apud Donatum, & noviſſimè Mendo *in epit.ver. Paupertatis votum n.*7. dicunt Bullam Clem. VIII. de largitione munerum in Hyſpania, & pluribus aliis Provinciis non fuiſſe uſu receptam, maximè quoad pœnas; quod etiam tenet Diana *p.*1. *tr.*6. *reſ.*1. Quod negat Donat. Et maximè in Italia; nam quotannis menſe Januarii legitur cũ moderatione,& declaratione Urb.VIII.

998 Urb.namque VIII.per Bullam *Nuper*,editam 16. Octobris 1640. innovavit dictam Bullam Clem.VIII.damnando omnem prætensũ non uſũ; illam tamen moderavit,& declaravit, ut ſequitur:

„ 999 Declaravit, & declarat, munera à Religioſis utriuſque ſexus tribui poſſe ex cauſis gratitudinis, conciliationis, benevolentiæ, ejuſque conſervationis erga ipſam Religionem, vel Conventum, aliiſve cauſis ex ſui natura actum virtutis, & meriti continentibus; modeſtè tamen, ac diſcretè, & dummodò id non fiat, niſi de Superiorum localium licentia,ac etiam cum conſenſu majoris partis Conventus,ſi talis conſenſus de jure, vel ex conſtitutionibus, ſeu conſuetudinibus cujuſque Religionis reſpectivè in hujuſmodi caſibus requiratur.

1000 Conſenſum verò Conventus in §.3.ejuſdem Conſtitutionis, ad leviora eſculenta, aut pocula, ſeu ad devotionem, & religioſitatem pertinentia munuſcula largienda, &c. requiſitum, intelligi debere de conſenſu aliàs de jure requiſito, & ubi concurrit ambitionis ſuſpicio; qua ceſſante, nec in his requiri licentiam Superiorum in ſcriptis *in* §.4. ejusdem Bullæ requiſitam, ſed ſufficere licentiam etiã oretenùs eiſdem conceſſam, declarat.

1001 Commeſſationes autem, compotationes, & convivia in excipiendis præſertim Benefactoribus, Protectoribus, vel Ordinariis, honorificè, & lautè, de quibus *in* §.5. *&* 6. ejuſdem Conſtitutionis, cenſeri tantummodò prohibita, ſi decentiæ ſtatus regularis adverſentur.

1002 Reſtitutionem verò receptorum Conventibus faciendam, de qua *in* §. 7. ibidem cautum eſt, intelligi debere de Conventibus, ad quos data, donata, ſeu miſſa de jure pertinent, ſi id commodè fieri poteſt; aliàs Conventui ejuſdem Religionis viciniori loco, ubi petita fuit abſolutio, reſtituantur.

1003 Inſuper eadem facultate ſibi tributa, omnes, qui huc uſque adverſus ſupradictæ Conſtitutionis Capitula hìc moderata largiti fuerunt, vel receperunt, à pœnis quibuſcunque in eadem Conſtitutione inflictis, & incurſis, poſſe, & debere à propriis Confeſſariis abſolvi in foro conſcientiæ, etiam non facta priùs hujuſmodi rerum donatarum, ſeu datarum reſtitutione.

1004 Quo ad eos verò qui præter modum prædictum graviori Religionis detrimento largiendo, vel recipiendo tranſgreſſi ſunt, ſed ob inopiam reſtituere nequeunt: Eadem Sanctitas concedit Majori Pœnitentiario, ut de præteritis uſque ad diem datæ præſentium in foro conſcientiæ abſolvat, diſpenſet, & condonet, ſeu abſolvi, diſpenſari, & condonari mandet, prout in Domino magis expedire judicaverit. „

1005 *Mendo in Epit.cit.n.*5. docet, quòd donans ſine licentia extraneo aliquid ex ſuo peculio, non teneatur reſtituere Monaſterio, nec extraneus ad reſtitutionem tenetur; quia præſumitur Religionem conſentire, ne honor illorum periclitetur. Inſuper ratio poteſt eſſe; quia peculium, quod in aliquibus Religionibus ex redditibus Monaſterii aſſignari ſolet particulari Religioſo, aſſignatur, ut illud impendat in ſuos uſus; unde Religioſus ejus partem alteri donans, dat illi uſum rei, quo ipſe ſe privat, in quo Superior non præſumitur invitus, cum nullum damnum Monaſterio cedat.

1006 Valdè roboratur ex *reſ.* 19. quam tradit Diana *p.*1.*tr.*6.ubi inquirens, *An Religioſus de annuis redditibus, ex Superioris licentia ad ſuum uſum conceſſis, ſine aliqua reſtrictione, poſſit liberè, parciùs vivendo, aliis donare?* Reſpondet cum pluribus:

„ Affirmativam ſententiam probabilem eſſe judico, cum licentia ſaltem tacita ſui Superioris. Et ratio eſt, quia hæc Bulla prohibet tantùm largitiones munerum, ex quibus gravia incommoda, & mala Monaſteriis inferuntur. Sed donatio eorum, quæ Religioſi parciùs vivendo largiuntur, non affert multum damni Monaſterio, ut patet: ergo, &c.Probatur minor. Nam in tali donatione, Religioſus nullum damnum infert Monaſterio, ſed genio ſuo, & ventri, & condecentiæ ſuæ perſonæ, cui hæc detrahit, & parcè vivendo aufert. Ideò ex hac opinione datur occaſio Religioſis, ut libentiùs frugalitati, & moderatio ſumptui aſſueſcant, dum ſciunt ea, quæ de ſibi neceſſariis detrahunt, poſſe licitè parentibus, & aliis de ſe benemeritis donare, & in aliis licitis operibus expendere. „

1007 Dicta potiori jure procedunt de Monialibus, quoad redditus particulares vitalitios à ſuis cognatis illis aſſignatos, quorum Monaſterium ſolùm eſt uſufructuarium, eorum tamen uſus eſt ipſis Monialibus conceſſus.

QUANTITAS DONANDI,

1008 PRo qua Superior poſſit ſibi, & ſuis licentiam concedere, non eſt à jure præſcripta. *Plures* apud Donatum *qu.*5. volunt, quod

poſſit

poſſit Religioſo de bonis mobilibus, ſeu fructibus ſibi applicatis concedere licentiam donandi uſque ad decem aureos, ex pia, & rationabili cauſa, putà pro Cognatorum nuptiis, pro gratitudine, aut alia cauſa virtutis. Alii tenent, quòd poſſit uſque ad duodecim, aut quindecim aureos ſingulis annis. Alii duos, vel tres aureos ſingulis menſibus; *v.n.* 852.*&* 1021.

1009 At quidem certa regula tradi non poteſt, unde quantitatis præſcriptio remittenda eſt arbitrio prudentiæ, circumſtantiis conſideratis, quantitatis redditnum, qualitatis perſonarum, cauſa, ſpe, loco, & tempore.

1010 Pro ea autem quantitate, pro qua Superior Regularis poteſt dare licentiam donandi ſuis Religioſis, poteſt etiam Superioriſſa ſuis Monialibus, niſi in aliquo præceptivam limitationẽ habeat à ſuo Superiore majori, nempè ab Ordinario. Diana *p.1.tr.6.reſ.*21.

1011 Certum tamen eſt, quòd donans ſine Superioris licentia in quantitate ſufficiente ad mortale, mortaliter peccet. Pro qua re vide *ver.quantitas furti inter domeſticos*. Ubi de furto Religioſorum.

Quantitas autem duorum aureorum, licèt ſit notabilis, & ſufficiens ad peccatum mortale contra votum paupertatis, non eſt notabilis, & ſufficiens ad incurrendas pœnas Bullæ, ſed eſt in jure modica; unde non erit ſufficiens ad pœnas, ſi non excedat decem aureorum ſummam, ut in ſimili dictum eſt *in tom.2.à num.7.ad 9.*

CAUSA VIRTUTIS

1012 Non eſt prohibitum donare, Bulla enim ſolùm prohibet donationes ex mera liberalitate, & ob fines *num.*991. expreſſos. Cæterùm non intendit tollere jus naturæ, ut conſtat ex moderatione, & Declaratione Urb. VIII. *de n.* 999.

1013 Hinc licitum eſt. Primò, Superiores, & perſonas Monaſterio benemeritas hoſpitari, & eorum adventus honorare, dummodò id diſcretè fiat: *v. n.* 1001. Secundò. Aliquid donare ad captandam benevolentiam perſonæ, à qua Monaſterium ſperat bona obtinere, aut ejus favore difficilia exigere: *v.num.* 999. Tertiò, ratione gratitudinis in beneficiorum acceptorum memoriam; quia gratitudo eſt virtus jure naturæ debita, *ut infra de Simonia, v.num.*999. Quartò, cauſa remunerationis, ob laborem impenſum, & ſervitia præſtita; remuneratio namque de gratitudine ſapit ſimul, & de juſtitia.

1014 Imò gratitudo, & remuneratio expoſcit, ut plus reddatur, quàm ſit acceptum, Donatus *q.* 8. Imò Diana *p.1. tr.6. reſ.* 16. tenet donationem poſſe excedere in quarta parte valorem meritorum, & beneficiorum.

1015 Hinc ultra juſtum ſalarium poſſunt Religioſi, & reſpectivè Moniales, aliquid donare Advocatis, Procuratoribus, Medicis, Confeſſariis, Miniſtris, &c. tunc enim gratificatur, ſed remuneratur affectus, patientia, aſſiſtentia, charitas, felix exitus litis, &c. hæ namque ſolo nomine dicuntur donationes; revera tamen ſunt ſatisfactiones, & naturæ debita: Nec cedunt in præjudicium Monaſterii, ſed in ejus utilitatem, & decorem; nam benefactores fovent ad magis in poſterum benefaciendum.

1016 Pariter poſſunt aliquid donare Moniales Ordinario loci ob aſſiſtentiam in ſuſceptione habitus, Profeſſione, &c. Diana *p.1.tr.6.reſ.*24.

1017 Denique aliquid dare poſſunt Religioſi nautis, &c. ne ab illis malè tractentur.

RATIONE ELEEMOSYNÆ

1018 Poſſunt Religioſi de ſuorum Superiorum expreſſa, aut tacita, ſeu rationabiliter præſumpta licentia, licitè & abſque læſione paupertatis, aliquid dare pauperibus, & indigentibus; maximè ſi ſint parentes, & conſanguinei; quod poſſunt facere, dando id, quod eis ſupereſt de conceſſis ad uſum, aliquid ſubtrahendo de victu. Donatus *quæſt.9.*cum Riccio, Bonac.& Diana.

1019 Eleemoſyna enim eſt actus excellentioris virtutis, Charitatis ſcilicet, aut Pietatis, ſi fiat erga conſanguineos pauperes: Unde non eſt prohibita in Bulla Clem. VIII. ſed expreſsè in prohibitione exceptuata, his verbis: *Niſi reipſa pro divino cultu, & veris Chriſti pauperum indigentiis, & ſervato in hoc charitatis ordine, & habita neceſſitatis ratione, de conſilio, & conſenſu Superiorum ſublevandis. Aut alias in rebus licitis, &c.*

1020 Hinc Mendo *in Epit. cit.n.*11.cum Portelli, & Diana docet, quòd ſi Religioſus parentes ſummè indigentes habeat, poſſit de Superioris licentia illis ſuccurrere per ea, quæ ſuo labore, aut induſtria acquiſierit, putà per eleemoſynam ſuæ prædicationis, aut alterius ſui honeſti laboris. Et ſi hoc non ſufficiat, poſſit extra Monaſterium ad tempus degere, ad illis ſubveniendum. Vide *tom.* 2. *n.*267.*& n.*271.

1021 Et Donatus *tom.3.tr.15.q.36.*docet cum multis, Monialem licitè poſſe redditus ſibi ad uſus conceſſos de licentia Abbatiſſæ, religiosè, & diſcretè dare propinquis indigentibus, & maximè nobilibus, ſi cauſa pia, & rationabilis adſit, qualis eſt, ſi ſint pauperes. Idem docet Verricelli *tom.1.tr.3.q.29.num.*1.*&* 10.

Dicitur *diſcretè*, videlicet moderatè, ad eorum indigentiam ſublevandam, & ut honeſtè vivant minimè ad eos ditandos. Ratio autem eſt; quia donare propinquis egentibus eſt opus honeſtum, neque paupertati oppoſitum.

Imò Faber cum Nav. & aliis apud Maſtrium *diſp.14.num* 45.docet, licere Religioſo benemerito, ut aliqua elargiatur cognatis pauperibus ad conſervationem ſui ſtatus. Idque probat ex eo, quod refert Nav. *Com.* 2. *de Regul.num.*25. *Quod*

Do-

minicani S.Stephani Salmanticæ ſolent Magiſtris ejuſdem Ordinis Cathedras magnorum ſtipendiorum ibi Regentibus permittere, ut ex illis cognatis pauperibus ſubveniant. In quantum natura non patitur, ut Religioſus benemeritus permittat ſuos propinquos in gravi neceſſitate, maximè ad extremam proxima conſtitui; aut ſic conſtitutos ſine rubore cernat.

Idem confirmat Mendo in Epit. *cit. num.*5. dicens: *Poteſt Prælatus, cui à majori Superiori non eſt reſtricta poteſtas, concedere licentiam ad quamvis quantitatem moderatam inſumendam, maximè ſi Religioſus eam habeat ex ſtipendio Cathedræ, aut ſimili. Moderata autem eſt, dum non accedat ad aliqua milliaria aureorum.*

Tanta tamen quantitas non eſt practicanda, nec permittenda. Nec id, quod tenet, & probat Vericelli *tr.*8. *qu.* 52. quod Monialis poſſit frequenter ſuo Confeſſario munera de licentia Abbatiſſæ frequenter dare, quæ in anno ad valorem triginta aureorum accedant; quia hoc eſt latam aperire viam ad immoderata peculia, & redditus retinenda; nam ſi tantam ſummam poteſt ſoli Confeſſario dare, in Monaſterio centum Monialium poſſent tria aureorum millia illi donari. Imò ſingulæ Moniales (aliis diſpoſitionibus, & uſibus ex quamplurimis titulis computatis) poſſent valdè notabile peculium ſibi licitum reddere. Quod obſtat fini Bullæ Clem. VIII. & Urb. VIII. *de num.* 991. Debent igitur hujuſmodi donationes eſſe diſcretæ, ut non excedant lineam honeſti, & hoc pacto permittendæ; tunc namque habet locum motivum prudentiale Verricelli *cit. qu.* 51. *num.* 3. quòd Religioſi ſcientes poſſe hos redditus propinquis donare, tunc abſtinent à luxu, cæteriſque ſuperfluis, quæ paupertatem deſtruunt.

1022 Potiori juris Religioſus poteſt de Superioris licentia ſuam elargiri pitantiam, & ſolùm non poteſt Superiore invito; quia Religioſus eſt ſolùm uſuarius. Per hoc autem differunt Dominus, Uſufructuarius, & Uſuarius; quod Dominus poteſt de ipſa re quoad ſubſtantiam diſponere ad omnes uſus, deſtruendo, vendendo, donando, &c. Uſufructuarius poteſt de fructibus ipſius rei ad omnes uſus diſponere, tam in ſui, quàm aliorum utilitatem, integra remanente ſubſtantia rei. Uſuarius verò ſolùm diſponere poteſt de fructibus in propriam tantùm, minimè in alterius utilitatem; unde vulgò dicitur habere uſum aſinarium: ſunt uſuarii uti volucres cœli, hujuſmodi ſunt Religioſi ratione voti paupertatis, adeoque nil diſponere poſſunt ad aliorum uſum, & utilitatem, ſine licentia expreſſa, aut tacita ſui Superioris, de qua infra. Unde D. Benedictus erat ſolitus dicere: *Monachus habens obulum, non valet obulum* (ſupple tu) *ſine licentia.*

1023 Denique de hujuſmodi eleemoſynis diſcretis loquens noſter Emm. Rodr. *in ſumma parte* 2.*cap.*33. *num.*5. ait: *Nec ego vellem, quod Prælati, ac Procuratores, & alii regulares privati in hoc eſſent ſcrupuloſi: quia ubi eſt charitas, & amor Dei, non eſt, quod adſit ſcrupulus.*

1024 Et ritè; quia à diſcretis eleemoſynis, & operibus miſericordiæ, non eximuntur Regulares, qui ad ea alios erudiunt, quoniam Chriſtus Matth. 25. die Judicii erga cunctos haud alterius plus meminerit, quàm operum miſericordiæ, ſive ad vitam: *Venite benedicti, &c. Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare, &c.* ſive ad interitum; *Diſcedite à me maledicti, &c. Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, &c.*

CAUSA MORTIS

1025 NOn poteſt Religioſus, aut Monialis aliquid elargiri; quia hoc ſapit teſtari, quod eſt illis prohibitum, & contra votum paupertatis.

1026 Monialis verò, quæ fructus redditiuum ad ſuum uſum conceſſorum, aut alio modo perceptorum, apud ſe, aut apud depoſitariam ſe habere reperit, & vult ex illis Miſſas pro anima ſua dicendas, & aliquid titulo gratitudinis, remunerationis, &c. alicui Moniali poſt mortem elargiri, ſuum deſiderium Superioriſſæ exponat, eamque pro executione roget, ita ut liberum ſit Superioriſſæ de illis diſponere. Superioriſſam tamen enixè moneo, ut fideliter ſuæ Religioſæ juſta, & honeſta deſideria adimpleat, ut ſic Moniales alacriùs in Monaſteriis degant, hilariùs perpetuam patiantur clauſuram, & fervidiùs Deo inſerviant. Eò maximè, quia aliter ſe habendo, graviſſima ſequerentur mala, in graviſſimum, nedum voti paupertatis, verùm totius diſciplinæ regularis diſpendium: *v.num.*1043.

BULLA NON DISPONIT DE NON DUM ACQUISITIS,

1027 SEd de jam acquiſitis; quia loquitur de bonis, ſeu fructibus Monaſterii, cujuſmodi nõ ſunt acquiſibilia, ſed acquiſita, *ut in n.*891.

1028 Hinc Religioſus de ſui Superioris licentia poteſt pro conſanguineo, aut amico picturam magni valoris (etiam ex ſumtibus Monaſterii, modicis tamen) aut alia opera gratis efficere, eique donare. Diana cum Valero *p.*1.*tr.*16.*reſ.*6. *& p.*7. *tr.*11.*reſ.*17. Quia Monaſterium non habuit jus in opus illud, nam nondum erat; nec in pretium, quia non eſt acquiſitum; imò eſt remiſſum, priuſquam debeatur.

1029 Pariter poteſt gratis celebrare aliquot Miſſas ad intentionem ſui amici, quem ſcit pro eis ſtipendium accipere. Non poteſt tamen ſine læſione paupertatis dare ſtipendia à ſe acquiſita pro Miſſis ſibi intra annum à ſuo Superiore conceſſis. Diana *part.*1.*tract.*16.*reſ.*9.

1030 Religioſus, qui non acceptat donum aliquod, ſed rogat, ut illud det conſanguineo, aut amico, non peccat contra paupertatem, nec contra

tra

tra Bullam. Dianā *cit. reſ.* 8. *cum multis contra Sorbo*. Quia non acceptavit, ſed ſolùm ſe habet ut interceſſor; adeòque non Religioſus, ſed amicus donat, licèt precibus, aut amore Religioſi; nec ille de bonis Religioſi, ſeu Monaſterii, ſed de ſuis donat. Si verò acceptavit, non poteſt facere, quòd nomine ſuo donetur alteri; quia jam Monaſterio acquiſivit, juxta illud: *Quidquid Monachus acquirit, Monaſterio acquirit*.

1031 Souſa apud Dianam *cit. reſ.* 10. tenet non peccare Religioſum, ſi abſque Superioris licentia diſpenſet pecuniam ab amico, aut conſanguineo ſibi traditam, ut pro ſui libito, quibus vult, diſpenſet, dominio tamen apud ipſum amicum reſervato; quia ejus ſolùm eſt diſpenſator, non dominus, unde non donat nomine proprio.

1032 Hæc autem opinio, loquendo de uſu abſoluto pecuniæ, eſto ſit ſpeculativè probabilis, practicè tamen eſt nimis laxa. Diana *cit.* ac proinde non practicanda; quia talis Religioſus poſſet eam pecuniam ad omnes ſui uſus, imò & aliis etiam extra cauſas virtutis elargiri; quod eſt contra perfectionem paupertatis Religioſæ.

1033 Loquendo autem de uſu determinato ad actus virtutis, putà ſi pecunia eſſet Religioſo tradita diſpenſanda in eleemoſynas, in cultum Divinum, &c. optima eſt ſententia. Dian. *cit.* Pelliz. de Monialibus, *c.* 4. *num.* 55.

PAUPERTAS RELIGIOSA

1034 EX D. Bonav. *Eſt virtus temporalium abdicativa bonorum, qua quis nil proprium gerens ſuſtentatur de non ſuo.* Dicitur *temporalium bonorum*: hoc eſt pretio æſtimabilium, ut detur intelligi, quòd per votum paupertatis Religioſus non renunciat jus ad famam, nec honores, & gradus meritis debitos; quia honores ſunt præmia virtutum.

1035 Unde Religioſus ex vi voti paupertatis excludit à ſe tres actus: videlicet omnium temporalium rerum dominium, uſumfructum, & uſum juris, ſeu uſum juridicum, quo ſcilicet quis habet jus utendi re, quæ eſt ſub dominio alterius, vel ejus uſum alteri concedendi; & ſolùm pro ſe retinet uſum facti, uti *in n.* 1022.

1036 Poteſt autem Religioſus abſque paupertatis læſione res tenere, de illis diſponere, eiſque uti, dependenter tamen à voluntate ſui Superioris, eo modo, quo dictum eſt ſupra de larg. munerum, & dicetur modò; ſic namque non erit proprietarius; quia dominium eſt facultas diſponendi de re, liberè, & independenter; Religioſus verò diſponendo de rebus dependenter à voluntate Superioris, ſeu de ejus licentia, expreſſa, aut tacita, ſemper erit uſuarius, & nullum jus exercebit.

LICENTIAM

1037 AD debitum uſum paupertatis requiſitam in recipiendo, retinendo, donando, &c. concedere poſſunt Superiores immediati; videlicet Superiores locales, Priores, Rectores, &c. quia ipſi ſunt diſpenſatores, & adminiſtratores bonorum Monaſterii. Niſi in aliquo limitentur à Superioribus majoribus. Item Provinciales; quia ſunt verè Superiores Prælati. Pro Monialibus, Ordinarius, vel Abbatiſſa.

1038 Non eſt neceſſe, ut detur toties, quoties caſus occurrerit, ſed ſufficit abſoluta ſine limitatione; quia cum ſit ſemper revocabilis, ſemper ſalvatur, quòd Religioſus det, & diſponat ex nutu Superioris. Et ſic ab uno Superiore data, durat etiam ſub alio Superiore, niſi ab ipſo ſucceſſore expreſsè, vel tacitè fuerit revocata. Donatus *tom.* 3. *tr.* 15. *q.* 17. *&* 18. quia gratia non expirat mortuo, vel amoto ab officio concedente.

1039 Sufficit, quòd ſit tacita, & rationabiliter præſumpta, etiam ſi expreſſa poſtulari poſſet, & ob pudorem, aut aliam juſtam cauſam omittatur; quia ex jure: *Taciti, & expreſſi eadem eſt virtus; ita Donatus cit. qu.* 14. & apud ipſum S. Anton. Rodr. cum D. Thoma 2.2. *qu.* 3. *art.* 8. *ad* 1. qui ait: *Tunc non poteſt facere eleemoſynam ſine licentia Abbatis, vel expreſsè habita, vel probabiliter præſumpta, niſi fortè in articulo extremæ neceſſitatis.*

1040 Licentia tacita, & præſumpta eſt illa, quæ non petitur expreſsè, ſed ſi peteretur, concederetur; quod relinquitur judicio prudenti, circumſtantiis conſideratis perſonarum, cauſarum petitionis, & uſus rei, qui petitur.

1041 Univerſaliter Religioſus peccat contra paupertatem graviter, vel leviter, juxta gravitatem, vel levitatem materiæ, recipiendo, retinendo, donando, ſi Superior ſit invitus quoad ſubſtantiam recipiendi, retinendi, dandi, &c. Minimè, ſi ſit invitus ſolùm quoad modum.

1042 Non ſufficit licentia tacita; ſi in aliqua Religione valdè reformata adſit præceptum, ut licentia expreſsè petatur, & obtineatur.

1043 In tali tamen Religione, Superior cum ſuis Religioſis gerere ſe debet ut pater, non ut dominus, & ita paterna charitate curare, ut eos ſibi benè affectos conſervet, ſicque habeat promptiores rigori diſciplinæ regulari, & ſuis præceptis; quod (experientia magiſtra) mirabiliter obtinet, ſi in hujuſmodi licentiis concedendis ſe oſtendat blandum, ac liberalem, minimè tenacem, & aſperum. Sicque etiam tollitur nimia facilitas recurrendi ad licentias præſumptas, in quibus ob proprii amoris paſſionem, poteſt aliqua imperfectio contingere. Quod maximè attendendum eſt pro Monialibus, ſub eo principio: *Aliquid eſt indulgendum ſexui*: *v. num.* 1026. 1080.

1044 His de cauſis Superior Religioſorum petitionem, & licentiæ conceſſionem, non injuſtam, ſed rationabilem, utilem, imò neceſſariam cenſere debet, niſi ei poſitivè conſtet oppoſitum.

1045 Monialis ad aliquod officium, ſeu exercitium deſtinata, puta Sacriſtæ, Cellarariæ, &c.

ad quod requiruntur expenſæ, quæ non ſatis à Monaſterio ſubminiſtrantur: per hoc ipſum, quod ad tale officium deputatur, implicitam habet licentiam recipiendi à propinquis, quidquid eſt opus, & convenit ad ejus executionem. Superior autem (ſi proficuè poteſt) debet nimiam moderari oſtentationem.

1046 In Religionibus, ubi eſt recepta, & viget conſuetudo aliqua recipiendi, retinendi, expendendi, donandi, &c. ſine expreſſa Superioris licentia, excuſatur Religioſus à peccato proprietatis ratione licentiæ tacitæ. Maſtrius *diſ.14.q.1. n.44.* Pelliz. *de Monialibus cap.4.num.71. & Com.*

At hæc licentia tacita non habet locum in diſtractionibus rerum Monaſterii, in quibus Monaſterium grave pateretur damnum; ut ſi calicem è ſacriſtia, notabilem pecuniam immediatè, & directè Monaſterio datam diſtrahas. Donatus *tom. 3. tr.15. qu.* 14. quia hæc ſunt furta, & Prælatus omninò invitus præſumitur.

Secùs eſt dicendum de rebus propria induſtria, aut proprio labore à Religioſo acquiſitis, ut de eleemoſyna propriæ prædicationis, lectionis, &c. Hinc poſſe Abbatiſſam Monialibus, & Superiorem Religioſis licentiam concedere eas convertendi in proprios uſus, docet Diana *par.1.tr.6.reſ.22.*

1047 Contra paupertatis votum peccat Religioſus res occultans, ne à Superiore reperiantur, animo non parato ad eas tradendas, ſi petantur. Secùs vero, ſi occultentur ſolùm ob vitandam confuſionem, aut verecundiam, animus tamen ſit paratus ad eas tradendas, ſi petantur. Mendo *in Epit. ver. Paupertatis votum.* Qui addit:

„ Quòd licentiam habens à Majori Prælato, poſſit eas occultare minori, quia ſufficit ea dependentia, ne ſit proprietarius.

Habens licentiam ad inſumendam pecuniam in re determinata, aut ad donandum eam uni, nequit donare alteri, nec in alia re inſumere, niſi tacitam licentiam rationabiliter præſumat.

Accipiens aliquid non ſibi, ſed communitati, & ei tradens, non indiget licentia, quia præſumitur.

Accipiens à communitate ea, quæ ſibi eſſent præſtanda, non violat paupertatem, nam in acceptione abſque proprietate, perinde ſe habet ea tenere, ac uſui communi deputare. Quinimò, ſi à Superiore injuſtè negentur neceſſaria ex bonis communibus, poteſt quis ea accipere, nam Superior abutitur ſua poteſtate, & ea bona devolvuntur ad ſubditos. „

Eadem docet Pelliz. *de Monialibus, cap.4. à n. 37. ad 39.*

1048 Religioſus, qui habet licentiam dandi, & accipiendi, poteſt emere, & vendere; quia in ea comprehenditur licentia acquirendi, & transferendi dominium. Dummodo talis emptio, & venditio non ſit negotiatio, quia hæc eſt prohibita Clericis. Qui autem habet ſolam licentiam dandi, aut ſolam accipiendi, non poteſt emere, & vendere; quia in emptione, & venditione datur acquiſitio, & translatio dominii.

1049 Habens licentiam dandi, poteſt uni ex Monaſterio dare, etiam ſi ille non petat licentiam accipiendi, quia licentia dandi in uno connotat pro ſuo correlativo licentiam accipiendi in alio, niſi ille excludatur.

Qui autem habet licentiam dandi, peccat contra charitatem, non contra paupertatem, ſi donet alteri Religioſo, qui accipiendo peccat. Mendo *cit. n.5.* Pelliz. *de Monial. cap.4.n.60.*

PLURA DE PAUPERTATE RESOLVUNTUR.

1050 Religioſus, qui à ſuis devotis pecuniam accipit, & ex ea, Prælato inſcio, neceſſarios libros emit, non peccat contra paupertatem, ſi eos non occultet, ſed in cella palàm teneat. Diana *par.1.tr.6.reſ.26.* cujus ratio eſt; quia quidquid hoc pacto Religioſus poſſidet, Prælatorum ſuorum voluntati, ac poteſtati ſubjicitur.

1051 Dans mutuo rem ſui uſui conceſſam alteri ejuſmodi Monaſterii ſine licentia, non peccat graviter contra paupertatem. Dans autem extero, poteſt peccare graviter, quia tunc Superior eſt magis invitus, cum transferatur dominium extra Monaſterium; ſed major quantitas ad mortale requiritur, quam ſi donaret; quia in mutuo res eſt iterùm ad Monaſterium reditura, maximè ſi brevi tempore ſit reditura; non ſic in donatione. Idem reſpectivè eſt dicendum in permutationibus, ubi quidem etiam longè major quantitas requiritur, nam in permutationibus, etiam cum exteris, Monaſterium amittit unum, ſed acquirit aliud: peccat autem, ſi res Monaſterii, quæ permutatur, ſit utilior Monaſterio. Omninò vide dicta de alienatione, *à num.953.*

1052 Religioſus recuſans rem ſibi donatam, ſi non habeat juſtam cauſam recuſandi, peccat contra charitatem, minimè contra paupertatem, aut juſtitiam. Mendo *cit.num.3.* Non contra juſtitiam; quia Monaſterium ante acceptationem à ſe, aut privato Religioſo factam, non acquirit jus ad rem. Non contra paupertatem; quia votum paupertatis non obligat ad acceptanda dona. Sed contra charitatem, quia ſine juſta cauſa impedit Monaſterii bonum: *v.num.890.*

1053 Religioſus, qui ſine Superioris licentia accipit in depoſitum exterorum pecunias, non peccat contra paupertatem, quia nullum dominium, jus, imò uſum acquirit, ſed ſolùm onus cuſtodiæ, quæ eſt potiùs ſervitus. Et ſolùm peccat contra obedientiam, ſi accipiat in depoſitum propriè dictum, ob contractum, & obligationem gravem, quam virtualiter ſuſcipit propria auctoritate de re ſervanda.

Quòd ſi depoſitum pereat, aut deterioretur, non tenetur Monaſterium ad reſtitutionem; quia non

tenetur ex culpa Religioſi. Quod eſt verum, etiam ſi depoſitum fuiſſet ſuſceptum de Superioris licentia; Pelliz. *de Monial. cap. 4. num. 56.* Donatus *tom. 3. tr. 15. qu. 41.* quia licentia Superioris ſolùm excuſat Religioſum à peccato inobedientiæ, & facit, ut licitè recipiat; ſed Monaſterium non obligat. Imò nec teneretur Monaſterium, ſi Superior ipſe depoſitum accepiſſet ſine conſenſu Monaſterii, ſeu proprii Capituli. Donatus *cit. num. 2.* cum pluribus; quia Monaſterium ſe habet ut pupillus, & minor, qui non tenetur ex contractu, & culpa ſui tutoris, aut curatoris: *v. num.* 1074.

Tunc autem teneretur Monaſterium, quando depoſitum fuiſſet in ejus utilitatem converſum. Et quidem teneretur ſolùm ad id, in quo factum eſſet ditius; idque non ratione contractus, ſed quia, qui ſentit commodum, debet ſentire & incommodum, ex Regula 55. Juris *in 6. Qui ſentit onus, ſentire etiam debet commodum, & è contra.*

Licet autem Monaſterium non teneatur, tenetur tamen Religioſus ipſe reſarcire depoſitum, ſi peculium habeat ſuæ diſpoſitioni relictum, in quantum ſine ſuo gravi incommodo poteſt.

1054 In Monaſteriis, ubi juxtà dicenda peculium conceditur, & non ſervatur Vita communis à Trid. præſcripta; Monialis, cui eſt res v.g. ſalma tritici donata, poteſt eam vendere, ſi habeat licentiam dandi, & recipiendi, ut ſupponitur, juxtà *n.* 1048. Pelliz. *de Monial. cap. 4. n. 57. v. num.* 1046.

Imò poteſt eam eidem Monaſterio vendere; quia ſi poteſt extero, à fortiori Monaſterio; nam reſpectu Monaſterii, aut alterius Monialis, non eſt propriè, ſed valdè impropriè venditio, quia non fit translatio dominii, ſed ſolius uſus rei de una in aliam perſonam, dominio ejus apud Monaſterium permanente.

Q U Æ R E S I.

1055 *An Religioſi, & Moniales poſſint habere peculium, ſeu annuos redditus, in uſus honeſtos, & licitos & ex juſta cauſa de licentia Superiorum, atque ad eorum nutum revocabilia?*

IN hac ardua re, ut ſolidè ſimul, & clarè procedam, primo loco ante oculos appono Decretum S. Conc. Trid. *Seſſ. 25. de Regularibus cap. 2.* quod eſt totius reſolutionis regula, & norma, ut ſequitur, *v. num.* 123.

„ Nemini igitur Regularium, tam virorum, quàm mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, cujuſcumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquiſita, tanquam propria, aut etiam nomine Conventus poſſidere, vel teneri; ſed ſtatim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur: nec deinceps liceat Superioribus bona ſtabilia alicui Regulari concedere, etiam ad uſumfructum, vel uſum, adminiſtrationem, aut commendam; adminiſtratio autem bonorum Monaſteriorum, ſeu Conventuum, ad ſolos officiales eorundem, ad nutum Superiorum amovibiles, pertineat; mobilium verò uſum ità Superiores permittant, ut eorum ſupellex ſtatui paupertatis, quam profeſſi ſunt, conveniat, nihilque ſuperflui in ea ſit: nihil etiam, quod ſit neceſſarium, eis denegetur: quod ſi quis aliter quidquam tenere deprehenſus, aut convictus fuerit; is biennio activa, & paſſiva voce privatus ſit, atque etiam juxta ſuæ regulæ, & ordinis conſtitutiones puniatur. „

1056 Inde expono modos, quibus peculium figurari, & practicari ſolet. Primus eſt, quo Monaſterium ex bonis communibus aliquos redditus annuales Religioſo aſſignet pro victu, & veſtitu, ita ut, ſi quid deficiat, ſua induſtria perquirat, & ſi quid excedat, in pios, & honeſtos uſus expendat.

1057 Secundus, quo Monaſterium ſingulis Religioſis certam annuam, aut menſalem pecuniæ portionem aſſignat, quæ vulgò *Veſtiarium* appellatur; victus tamen eſt communis;

1058 Tertius, quo Novitius in actu renunciationis, quam ante profeſſionem facit, ſibi reſervat aliquem annuum cenſum pro ſuis honeſtis neceſſitatibus, dependentem à Superioris voluntate, ita tamen ut dominium, aut uſumfructum non reſideat penes ipſum, ſed penes Monaſterium, ipſe verò ſolùm habeat uſum ad nutum Superioris revocabilem. Dominium apud Monaſterium reſidet, ſi Novitius bona Monaſterio renunciavit: Uſumfructum verò, ſi bona parentibus, aut aliis renunciavit.

1059 Quartus, quo Religioſus pecunias ex propria induſtria acquiſitas, putà ex Predicatione, lectione, &c. pro ſe retineat, & in proprios, ac honeſtos uſus convertat, dependenter à Superioris voluntate.

1060 Quantum ad primum modum, quamvis Sanchez *tom. 2. Decal. lib. 7. cap. 22.* Nav. & alii apud ipſum dicant, non eſſe illicitum, ſuppoſita tali Monaſterii relaxatione, & communitatis jactura, quatenus omnis diſpoſitio dependeat ex licentia revocabili Superioris; fatentur tamen, eum quampluribus ſubjacere imperfectionibus.

Ego tamen omninò dico, talem modum nedum directè opponi in totum Decreto Concilii de *num.* 1035. verùm etiam eſſe pœnitùs relaxativum perfectionis paupertatis, deſtructivum vitæ communis, everſivum diſciplinæ regularis, & ſcandaloſum; ita ut hujuſmodi Monaſterium deberet à Superioribus valida reformatione curari, aut aboleri.

1061 Quantum ad reliquos tres modos (primum namque non puto dignum controverſia) duæ ſunt opiniones.

Prima negat. Maſtrius *diſp. 14. num. 41.* Donatus *tom. 3. tr. 15. q. 10.* Fagnanus *in lib. 3. Cap. Monachi 2. de ſtatu Monach.* Quia Conc. Trid. *cit.* condidit novum jus; ejus namque verba non ſunt declarativa juris antiqui, ſed præceptiva: *Nemini Regularium liceat, &c.* Item præcipit: *Ne deinceps liceat Superioribus bona ſtabilia alicui Religioſo, concedere, etiam ad uſumfructum, uſum, &c.* quod

quod non prohibet jus antiquum . Inſuper liquet per illam particulam *Deinceps* .

1062 His accedit Decr. Clem. VIII. declarativum , & confirmativum Decreti Concil. Trid. his verbis: Quò Trid. Conc. *decreta de paupertatis voto cuſtodiendo fideliùs obſerventur , præcipitur , &c.*

1063 Secunda opinio affirmat licere . Diana *p.1.tr.6.reſ.32.* Verricelli *tr.8.qu.51.* Peir. Villal. Miranda , Nav. Fagundez apud ipſum , & alii .

1064 Idque ob oppoſitam rationem : quia Trid. non condidit novum jus, ſed confirmavit antiquum , *cap. Monachi*, & *c. Cum ad Monaſterium*, quod prohibebat peculia conceſſa ad omnes uſus , etiam ſuperfluos ; vel ſi ad licitos, ſine tamen juſta cauſa concedendi , vel conceſſa irrevocabiliter à Superiore ; minimè peculia , & redditus ad uſus honeſtos ex juſta cauſa , & dependenter à voluntate Superioris .

Suadent ex verbis , *cap. Monachi* . *Qui verò peculium habuerit , niſi ab Abbate fuerit ei pro injuncta adminiſtratione permiſſum , à communione removeatur Altaris , &c.*

1065 Inſuper dicunt , recenſitos modos componi cum Decr. Conc. Intentum namque Concilii eſt , ut nullus Regularis bona mobilia, aut immobilia retineat ut propria , aut nomine Conventus , ſed ut ſtatim ea Superiori conſignet , & Conventui incorporentur ; ita ut facta bona communia , ſtent ſub totali diſpoſitione Superioris . Cùm quo benè ſtat (ajunt ipſi) loquendo de mobilibus, ut Superior juſta de cauſa concedere poſſit licentiam revocabilem , ut Religioſus, vel Religioſa illa retineat ad ſuos uſus , uti aliæ res Monaſterii, quando Religioſis diſtribuuntur . De immobilibus verò loquendo , dici poſſe , ut Superior conſtituat ſubditum officialem Monaſterii ad nutum amovibilem , ut eos redditus adminiſtret, & de fructibus juxta Superioris voluntatem diſponat . Ita illi .

1066 Quibus Pelliz. *de Mon. c. 4. n. 4. addit: Quando autem* in Conc. Trid. *loc. cit. dicitur*, Nec deinceps liceat Superioribus bona ſtabilia alicui Regulari concedere , etiam ad uſumfructum , uſum , adminiſtrationem, vel commendam ; *intendit Concilium ibi ſolùm prohibere , ne regulares habeant redditus , ut proprios , ac irrevocabiles per Prælatos , ac ſine horum licentia diſtrahendos, ut exponit* Barboſa ; *Non autem, quòd Regulares nullo modo habeant annuos redditus , ſicut benè advertit*, & probat Sanch. *l.7. mor. c.21. num.11.* ex Navar. Sà , Rodriq. Graff & aliis .

EX HIS DUABUS SENTENTIIS

1067 Dico , primam eſſe veram ; ſecundam verò ſolùm habere locum in Monaſteriis , ubi , vel ob nimiam paupertatem , vel ob Superiorum incuriam , aut malitiam , non ſervatur perfecta vita communis ſubminiſtrando ſingulis juxta ſtatus decentiam . Rodriq. *par. 1. Sum. cap. 90. Concl. 4.*

1068 Ratio primæ partis eſt ; quia , ut conſtat expreſsè ex Decr. Clem. VIII. declarativo Decreti Conc. Trid. editi diei 25. Junii 1599. intentum Conc. Trid. eſt, quòd omnia quomodocumque à Religioſis acquiſita , Superiori tradantur , & Conventui, cum cæteris illius bonis, pecuniis, & proventibus, incorporentur , ut inde communis victus , & veſtitus omnibus ſuppeditari poſſit ; in quo conſiſtit *Vita communis* .

1069 Inſuper Decretum declarativum Clem. VIII. *ſub num. 12.* ſubdit :

„ Nullus ex Superioribus locorum , adminiſtrationem bonorum , aut aliarum rerum , diſpenſationemque pecuniarum , & redditιuum ſui Conventus, etiam nomine Conventus, per ſe ipſum habere , ſive exercere poſſit : ſed univerſum id onus tribus Fratribus ejuſdem Conventus à Generali ita demandetur , ut onus rerum , & bonorum , reddituumque colligendorum , ac exigendorum curam habeat : alter tanquam depoſitarius, pecunias , ac cætera ab illo collecta, & exacta , fideliter aſſervet : alius de pecuniis , & rebus à Depoſitario acceptis , Priori , & Fratribus , ac Conventui univerſo de neceſſariis , mandante tamen ipſo Priore, non ſecundum proprium affectum, ſed juxta charitatis Regulam , veluti bonus diſpenſator provideat , officiorum hujuſmodi confuſione penitùs interdicta . „

1070 Ratio ſecundæ partis eſt ; quia in contractu , quem Religioſus cum Religione , ſeu Monaſterio init , ex parte Religionis virtualiter includitur , ut Monaſterium teneatur illi providere de neceſſariis juxta decentiam ſtatus .

Quod in ipſis Decretis, in quibus vita communis injungitur , expreſsè præcipitur . Et quidem in ipſo Decr. Trid. per hæc verba: *Nihil etiam, quod ſit neceſſarium , denegetur : ut in n. 1055.* Idem habetur in Decr. Clem. VIII. *ſub num. 7. 11. & 12.* Et corroboratur ex dicendis modò , exponendo *uſum neceſſarium* .

1071 His accedit Fagnanus *cit. num. 15.* his verbis :

„ Quærebatur enim , an cum neceſſaria à Superiore etiam requiſito ideò denegantur , quia Monaſterii facultates non ſuppetunt , liceat Regularibus clam , vel eo invito illa ſibi comparare, ſeu retinere: Sacra Congregatio reſpondit, licere, ſi præciſa neceſſitas ſit ad individui ſuſtentationem: Cæterùm communem penuriam ab omnibus perpetiendam , uſque adeò ut ſi quid privatim alicui delatum, vel ab ipſo partum fuerit, id tunc ad Superiorem recta deferri oporteat , qui ex eo , primò ſuccurrat ejus neceſſitati , cujus intuitu illud obvenerit , ſi peculiari aliqua neceſſitate ultra communem prematur ; reliquum Conventui incorporetur, & in communem cedat utilitatem. Quippe præciſa hæc , ſeu extrema neceſſitas, cum ſit de jure naturæ , nullis ſubeſt legibus ; & ideò excuſat à regulæ tranſ-

tranſgreſſione etiam FF. Minores S. Franciſci, qui arctiſſimam profitentur paupertatem, ut eſt text. *in c. Exiit, §. Porrò, de verb. ſignif. lib. 6.* ibi: *Nec ipſi Fratribus jure poli in extremæ neceſſitatis articulo ad providendum ſuſtentationi naturæ via omnibus extrema neceſſitate detentis conceſſa præcluditur, cum ab omni lege extrema neceſſitas ſit exempta.*

1072 Hinc Pelliz. *de Monial. cap. 4. num. 3.* & Verricelli *tr. 8. qu. 51.* cum Beja, Barboſa, & aliis dicunt, licitam eſſe praxim, & conſuetudinem, qua Propinqui Monialibus in profeſſione ultrà dotem annuum cenſum, ſeù redditum aſſignant, ad earundem honeſtos uſus convertendum, dependenter à Superioris voluntate; in quantum Monaſterium neceſſaria juxta decentiam ſtatus ad victum, & veſtitum, ſanitatis, aut infirmitatis tempore non ſubminiſtrat, maximè pro exercitiis ipſiuſmet Monaſterii, quibus à Superioriſſis deſignantur.

PECULIUM NON SUPERFLUUM,

1073 SEd moderatum eſſe debet, conformiter ad ſtatum Religioſi illud habentis neceſſarium. Dixi *Conformiter ad ſtatum, &c.* quia peculium aliquod poteſt eſſe ſuperfluum uni, non alteri; unde ad hanc ſtatus decentiam, & moderationem peculii, eſt conſideranda qualitas perſonarum, conditionis, loci, temporis, & aliarum circumſtantiarum. Et quidem ratione perſonæ pluribus eget Prælatus, Magiſter Ordinis. Item in conſiderationem venit, ſi pars peculii applicatur in bonum ipſius Monaſterii, & Religioſorum. Si Religioſus ſua induſtria multa Monaſterio comparavit.

Et in Monialibus ſunt conſiderandæ expenſæ, quas ſolent in exercitiis Monaſterii impendere. Sanchez apud Pelliz. de Monial. *c. 4. num.* 17. loquens de Religioſis ſuperflua retinentibus, ait: *Quòd ſi dicti Religioſi ſint in bona fide, nec de hoc rogent Confeſſarium, nec ſperetur fore, ut admonitio profit, poteſt Confeſſarius tacere, ac ipſos abſolvere, dummodo dicta bona non expendant ſine licentia, aut in malos uſus.*

NEC AD USUS SUPERFLUOS

1074 ESt applicandum, ſed neceſſarios. Uſus neceſſarius non eſt ſumendus ſtrictiſſimè pro pura vitæ ſuſtentatione; quia Religioſi ſunt filii, & non eſſet diſcrimen à mancipiis, & ancillis. Imò eſſet totum implere ſcrupulis, & reddere Religionis ſtatum valdè durum, plus æquo oneroſum, & potiùs averſivum, quàm attractivum, Chriſte docente: *Jugum meum ſuave eſt, & onus leve.*

1075 Firmatur ex Bulla Urban. VIII. 20. Novemb. 1677. *Cum ſæpè contingat*, ubi habetur:

Computatis hujuſmodi redditibus, & eleemoſynis, &c. ſedulò examinare, quot Religioſi homines, connumeratis etiam laicis, aliiſque neceſſariis ſervientibus, in unoquoque Monaſterio, &c. juxtà Religionis, & proprii inſtituti morem, victum & veſtitum, & medicinalia in communi habentes, competenter ſuſtentari valeant.

Ex Decretis Clem. VIII. pro Refor. Regul. *Nullus omninò, &c. In unoquoque Conventu fratrum is tantum deinceps conſtituatur numerus, qui ex redditibus, &c. commodè poſſit ſuſtentari.*

Denique ex Bulla Innoc. XII. *Nuper* edita 23. Decemb. 1697. idem confirmatur ſub eadem particula *Commodè.*

1076 Illud certum eſt: *Superfluum* eſſe id, quod non eſt neceſſarium, vel utile, vel honeſtum. *Neceſſarium* dicitur omne illud, quod eſt conveniens Monaſterio, aut Religioſo juxta ſui ſtatus decentiam. *Utile* omne illud, quod licet non ſit præfato modo neceſſarium, inſervit ad aliquod ejus emolumentum, ſtatui Religioſo haud indecens; aliter erit ſuperfluum. *Honeſtum* denique dicitur omne id, quod aliquem actum virtutis includit, putà Eleemoſynæ, Pietatis, Religionis, &c. Hinc honeſtum eſt facere Miſſas celebrare.

Superfluum eſt indui interius veſtibus contra præſcriptum Regulæ, aut exteriùs habitu nimis delicato; nec ad hujuſmodi poteſt dari, aut præſumi licentia. Mendo *in Epit. num. 9.*

Joan. de Lugo, & alii apud Pelliz. *de Monial. cap. 4. num. 18.* dicunt, quòd Religioſus, qui habens licentiam aliquid expendendi pro ſuo arbitrio, illud expendet ad uſus ſuperfluos, aut illicitos, non peccet contra paupertatem, ideòque recipiens non teneatur ad reſtitutionem; quia defectus licentiæ facit uſum eſſe contra paupertatem: fatentur tamen, quòd peccet ex alio titulo, nempè ratione ſuperfluitatis, aut alterius turpitudinis, quæ ſit in actu. Sic pariter peccat Superior dans ſcienter licentiam ad uſus ſuperfluos.

Donatus autem *in tom. 3. tr. 15. p. 16.* quamvis plures Doctores addat pro recenſita opinione, ipſe tamen tenet, talem Religioſum peccare contra votum paupertatis; idque ex Decr. S. Congr. ad quatuor quæſita, nam *Ad ſecundum, An per talem diſpenſationem, ſeu licentiam* (ſupple tu, ad tenenda ſuperflua) *excuſentur à culpa, & pœna? Cenſuit negativè.*

Fatetur autem, quòd in dubio ſtandum ſit pro juſtitia licentiæ. Ex reſp. ejuſdem S. Congr. *Ad quartum, An Superioris arbitrio, & præfinitioni ſtare debeant Regulares, quoad mobilium ſuperfluitatem, vel convenientiam? Cenſuit, niſi de exceſſu arbitrii conſtiterit, utique ſtandum, habita ratione perſonæ, officii, & Regulæ ſtatuſque paupertatis, quam profeſſi ſunt, & cæterarum itidem qualitatum: v. num.* 1052.

PECULIUM APUD COMMUNEM DEPOSITARIUM

1077 TEnere, eſt majoris perfectionis, & ita ſervari debet. *Depoſitum* namque eſt inventum, ad hoc ut adminiſtratio bonorum tolla-

tur ab ipſo Religioſo, & ſtet penes Monaſterium; quoad uſum verò facti ſunt deſignata ipſi Religioſo, ac proinde non confunduntur, nec incorporantur cum bonis, & fructibus Monaſterii; ad differentiam Monaſterii, in quo ſervatur perfectior vita communis, ubi non conceditur peculium, ſed bona à Religioſo acquiſita confunduntur, & incorporantur cum bonis Monaſterii; ac proinde Trid. vult ea ſtatim tradi Superiori.

1078 Joannes la Cruz de ſtatu Religionis *lib.*1. *c.*3.*dub.*1.cum Lopez, & Valentia, item Pelliz.*de Monial.c.*4.tenent, non peccare Religioſum peculium, ſeu pecunias retinendo nō in communi depoſito, ſed in cella, ſi eas in cella retineat, non animo occultandi Superiori, ſed de ejus licentia expendendi; & non adſit ſpeciale præceptum, de retinendo in communi depoſito (quale extat pro Minoribus Conventualibus, ex Conſtitutionibus Urbani *in cap.*4. *Regulæ tit.*1.) Ratio eſt, quia adhuc verum eſt, quòd dominium, & jus omne ſit penès Monaſterium, minimè penès Religioſum, apud quem ſolùm eſt uſus facti, à voluntate Superioris dependens. Et communis depoſitarius eſt inventus non pro ſubſtantia, ſed pro majori perfectione paupertatis ſervanda, & maximè ut in Religioſo, amore pecuniæ præſentis, non frigeſcat charitas erga Deum, & minuatur perfectio, ac fervor virtutum, creſcentibus mundi curis, ad quas pecuniæ movent.

1079 In Monaſteriis, maximè Monialium, ſi cui Religioſæ ſit durum communi depoſitariæ ſe accommodare, non videtur abs re, ſi Superioriſſa aliam depoſitariam ei familiarem aſſignet, ut ſic dulciter, quantum fieri poteſt, ab amore pecuniæ, & proprietatis periculo amoveatur, & Deo ſerviàius ſtudeat; quia hoc modo in re ſatis verificatur, quòd non ipſa Monialis, ſed Monaſterium pecuniam, ſeu rem retineat in manu depoſitariæ à Superioriſſa aſſignata. In hujuſmodi enim circumſtantiis poteſt locum habere Epikeja, quæ eſt moderatrix legum.

1080 Et quia hujus duritiei, ſolet eſſe cauſa ſuſpicio, quòd Superioriſſa de manu depoſitariæ communis pecunias illas accipiat, & pro communibus Monaſterii neceſſitatibus applicet; monitum volo, quòd ex una parte Religioſæ apud communem depoſitariam pecunias tenentes, tenentur habere animum voluntati Superioriſſæ reſignatum, ut de illis, ſicut ei placuerit, diſponat: ex alia autem parte, quòd Superioriſſa à talis poteſtatis uſu ſe abſtineat: dicente *Apoſt. ad Cor.* 6. *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. & ibid. cap.* 10. *Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant.* Quis ignorat, ſexum muliebre arundini communiter aſſimilari? Et Matth. 12. dicitur: *Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Inſuper Iſai. 42. *Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet*; *v. num.*1043.

QUÆRES II.

1081 *An Religioſi, & Moniales in Monaſteriis, ubi vita communis non ſervatur, poſſint ſine mortali eam recuſare, ſi Superiores velint illam erigere?*

VITA COMMUNIS

1082 Conſiſtit in hoc (quòd Religioſus de manibus ſui Superioris accipiat, quidquid ſibi ad decentem ſuæ vitæ ſuſtentationem, & alios honeſtos uſus eſt opus, ac proinde quidquid quocumque acquirit, Superiori tradat, & cum cæteris bonis, pecuniis, & proventibus Monaſterii incorporetur, ut inde ex communi maſſa communis victus, veſtitus, & omnis alius honeſtus uſus omnibus ſuppeditari poſſit) Hæc eſt forma vitæ communis, à S.Conc.Trid.præſcripta, *ut in n.*1055.

1083 Vita communis non eſt de jure divino, ut conſtat; nec de ſubſtantia paupertatis. S. Anton. *in ſum.*3.*part.* Diana *par.*1.*tr.*6. *reſ.*19. Suarez *de Relig.tr.*9.*lib.*1.*c.*12.Pelliz.*de Monial. c.*4.*num.* 3. Illuſtr.Ramirez *in ſua quæſt.moral.* §.8.*& com.*unde poteſt votum paupertatis adimpleri abſque vita communi. Conſtat ex definitione paupertatis, *à n.* 1034.*ad* 1036. *&* 1022.

1084 Item ex jure Canonico antiquo, *cap.Monachi num.*1064.relato, ubi permittitur peculium à voluntate Superioris dependens.

1085 Unde vita communis eſt de jure Eccleſiaſtico Tridentini, præcepta pro cuſtodia paupertatis, & ut paupertas cum majori perfectione obſervetur. Ut conſtat ex verbis Decr.Clem.VIII.*n.* 1068.relati:Quo Trid.Concilii *decreta de voto paupertatis fideliùs obſerventur, præcipitur, &c.*Hinc ut rectè ponderat Illuſtr.Ramirez *cit.*Religioſi non obſervantes vitam communem, non puniuntur à Conc.Trid.nec à Bulla Clem.VIII.pœnis proprietariorum, inter quas præcipua eſt privatio ſepulturæ Eccleſ. ſed pœna leviori, nempe privatione vocis activæ, & paſſivæ ad biennium, ut conſtat ex Decr.Trid *n.*1055.

1086 Obſervantia igitur voti paupertatis quoad ſubſtantiam ſtat cum peculio, & ſine vita communi à Trid. præſcripta, ſi retineatur dependenter à voluntate Superioris, ſi ſit moderatum, & expendatur ad uſus honeſtos, non ſuperfluos. His præmiſſis,

1087 Reſpondeo Regulares, & Moniales non poſſe ſine mortali recuſare vitam communem, ſi Superiores velint illam erigere, Maſtrius *diſp.* 14. *n.*46.Donatus *tom.*3.*tr.*15. *qu.*5. *cum Com.*Et noviſſimè Illuſtr. Ramirez Archiep.Epiſcopus Agrigentinus *in ſua qu.Morali*, qui dignè, ſolidè, & fusè probat.

Ratio mihi evidens, & inſolubilis eſt; quia Religioſus, aut Monialis recuſans vitam communem, peccat mortaliter contra Votum paupertatis. Probatur; Religioſus, aut monialis recipiens, & re-

& retinens; (ſupple tu, notabile) independenter à voluntate Superioris, peccat mortaliter contra Votum paupertatis; ſed Religioſus, aut Monialis recuſans vitam communem juxta formam Tridentini, Superiore volente illam erigere, recipit, & retinet independenter à voluntate Superioris, imò contra ejus voluntatem; igitur peccat mortaliter contra Votum paupertatis. Major eſt certa ex definitione Paupertatis ex *n.*1034. *ad* 1036. Minor eſt clara; quia Vita communis à Trid. præſcripta, eſt, ut quidquid Religioſus, aut Monialis acquirit, non retineat, neque nomine Monaſterii, ſed ſtatim Superiori tradat, & cum aliis Monaſterii bonis, pecuniis, & proventibus incorporetur, ut inde ex communi maſſa ſingulis Superior providere poſſit. Totum hoc vult Superior volens communitatem juxta formam à Trid. præſcriptam erigere; & conſequenter Religioſus, aut Monialis, qui Superiore illam erigere volente, illam recuſat, retinet à ſe acquiſita independenter à voluntate Superioris, imò contra ejus voluntatem; Superior namq; vult, ut Religioſus non retineat, ſed ſtatim acquiſita tradat incorporanda; & Religioſus non vult, ſed recuſat ea Superiori tradere incorporanda. Quid clarius contra Votum paupertatis?

1088 Hinc habes primò. Aliud eſſe, quòd Religioſus, non ſervet vitam communem à Trid. præſcriptam, & aliud, quòd Religioſus recuſet vitam communem à Trid. præſcriptam, Superiore illam erigere volente; nam ſecundum importat violationem voti paupertatis, non ſic primum, ut dictum eſt *n.*1085. *&* 1086.

Hinc ſecundus Religioſus committit mortale ſacrilegium contra votum paupertatis. Primus tranſgreditur præceptum Tridentini, & incurrit pœnam privationis vocis activæ, & paſſivæ ad biennium, *ut in num.*1055. At non peccat contra votum paupertatis. Quod eſt verum, ſi hic primus moretur in Monaſterio, ubi non ſervetur vita communis à Trid. præſcripta. Si verò degat in Monaſterio, ubi illa ſervatur, peccat contra votum paupertatis, niſi juſtam cauſam habeat qua excuſetur; quia tunc redit ratio de recuſante; nam tunc retinet contra voluntatē Superioris. Donatus *tom.* 3. *tr.* 15. *q.* 6.

1089 Secundò; quòd in Monaſteriis, ubi ob nimiam paupertatem, vel ob Superiorum malitiam, aut incuriam, vel ob reſiſtentiam majoris partis, quæ ſine periculo gravioris mali cogi non poteſt, non ſervatur vita communis à Trid. præſcripta, tunc Religioſus, ut ſit bonus in conſcientia, & paupertatis votum non violet, habere debet animum paratum ad eam recipiendam, ſi quando erigatur; ita ut per ipſum non deſit.

1090 Tertiò, quòd in Monaſteriis, ubi non ſervatur vita communis à Trid. præſcripta, ſi Superiores Monaſteriorum velint illam erigere, Religioſi excuſari non poſſint per contrariam conſuetudinem, & per hoc, quòd ſub tali conſuetudine profeſſionem emiſerint. Quia per votum paupertatis, quod in profeſſione emiſerunt, virtualiter voverunt *vitam communem à Trid. præſcriptam, Superiore illam conſervare, aut erigere volente*; voverunt namque, nil retinere invito Superiore, ſed dependenter ab ejus voluntate, adeòque virtualiter voverunt ei ſtatim tradere omnia ab ipſis acquiſita, Superiore præcipiente; aliàs retinerent Superiore renuente, & ſic peccarent contra votum paupertatis (Quod tamen Pelliz. de *Mon. cap.* 4. *n.* 8. Sanchez, & alii apud ipſum limitant: *dummodo aliunde Religioſo ſatis provideatur: v. n.* 1070.) Nulla autem conſuetudo valet contra Regulam, prout dicit tria ſubſtantialia vota.

1091 Nec rectè dicunt alii, Decreta Conc. Trid. Clem. VIII. & Urb. VIII. quoad vitam communem, vel non fuiſſe acceptata, vel certè poſtea abrogata. Quia hoc dictum ſatis repellitur ex traditis *à n.* 193. Non enim ideò obligare ceſſant, cùm Summi Pontifices quotidiè inſtent pro obſervantia vitæ communis à Trid. præſcriptæ. Sic poſt Urb. VIII. Alex. VII. Innoc. X. per ſpeciales Bullas, & noviſſimè Innoc. XII. anno 1695. per aliam, quibus innovavere Decreta Concil. Trid. & Clem. VIII. Et ſic firmiter promovent vitam communem à Trid. præſcriptam, ut plures Religiones ſæpè caruerint, & etiam ad præſens careant licentiis induendi Novitios.

1092 Et quamvis Monaſteriorum inopia videatur excuſatio valida, ſolidè tamen eam rejicit Illuſtr. Ramirez *cit.* §. 6. ratione practica quæ utinam ſit practicata.

Singuli namque hujuſmodi Monaſteriorum Religioſi (ait ferè ipſe) de facto habent ſibi neceſſaria juxta decentiam ſtatus, & non aliunde, niſi ex iis, quæ partim habent à Monaſterio, & quæ partim ſuo labore, ac induſtria, atque à propinquis, aut amicis acquirunt; ſi igitur hæc ſunt ſufficientia, ut ſinguli vivant, & neceſſaria habeant juxtà decentiam ſtatus, pariter, ſi eadem ſtatim Superiori traderent incorporanda cum cæteris Monaſterii proventibus, ſufficientia eſſent, ut Superior de communi maſſa ſingulis provideret neceſſaria juxta decentiam ſtatus.

1093 Nec tunc deberent Religioſi eſſe ſegnes, ſed potiùs accuratiores in adhibendo honeſto labore, & induſtria ad eadem acquirenda, & uti ſupra Superiori tradenda; niſi vellent reprehendi ab Apoſt. 1. *ad Cor.* 10. *Nemo, quod ſuum eſt, quærat, ſed quod alterius.* Quòd ſi in ſæculo domi tuæ id pro tuis fratribus carnalibus ageres, cur non in Religione in domo Dei idem pro tuis fratribus ſpiritualibus ages? Ait enim S. P. Franciſcus *in 6. cap. Regulæ: Quia ſi mater nutrit, & diligit filium ſuum carnalem, quantò diligentiùs debet quis diligere, & nutrire fratrem ſuum ſpiritualem?*

1094 Monaſteria tamen non deſunt, in quibus

quilibet Obſervantiam profitetur, & eam labentem deplorat; at nemo digitum ad ſublevandum admovet. Quilibet ad fructus ſibi neceſſarios dexteram porrigit, at nemo manum ad aratrum extendit. Quilibet eſt ad panem ſolicitus, ad laborem tardus. Plures video Contemplativæ ſtudere, paucos Activæ. Perfectior eſt Contemplativa, ſed longè perfectior, ſi jungatur Activæ. Hinc de S.P.Franciſco canit Minorum familia:

S. Franciſcus, præviis orationum ſtudiis, quid faciat inſtructus: non ſibi ſoli vivere, ſed & aliis proficere vult Dei zelo ductus. Et teſte Apoſt. excellens eſt *Fides*, præclara *Spes*, *major autem horum eſt Charitas*. Emulamini ergo Fratres (ut cum eodem Apoſt.1.ad Cor.12.loquar) chariſmata meliora.

1095 Hinc, qui reſiſtunt vitæ communi, videntur potiùs id agere, ut ſuperfluis abundent, & liberiùs diſponant, quòd eſt contra paupertatem, quàm quia eis inde neceſſaria deſint juxta decentiam ſtatus.

1096 Denique duo volo monita pro praxi præ oculis habenda, ex parte ſubditorum unum, ex parte ſuperiorum alterum.

1097 Ex parte ſubditorum ſit *firma fiducia* in Dei providentiam, innixa verbis Chriſti Matth.6. *Nolite ſoliciti eſſe, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Scit enim Pater veſter, quia his omnibus indigetis.*

Fiducia omnem diffidentiam expellens firmabitur, ſi Religioſi perlegant, quod in Chronicis Minorum, & in Speculo eorundem *tr. 3. fol.* 144. refertur ſuper Regula, & Paupertate Minorum, ut ſequitur:

„ Unde cum ad ſuggeſtionem fratris Heliæ, multi miniſtri ad Beatum Franciſcum acceſſiſſent proteſtantes, quòd nolebant ad eam obligari, timentes, ne eſſet nimis aſpera: quod audiens Beatus Franciſcus vertit faciem ſuam ad Cœlum, & loquebatur ſic Chriſto: Domine, nonne benè tibi dixi, quòd non crederent mihi: tunc omnes audierunt vocem Chriſti in aere dicentis: Franciſce, nihil eſt in Regula de tuo, ſed totum eſt meum, quidquid ibi eſt. Et volo, quòd Regula ſervetur ad litteram, ad litteram, ſine gloſa, ſine gloſa. Et addidit Chriſtus. Ego ſcio, quantum poteſt humanam fragilitas, & quantum volo eos juvare; qui nolunt ergo eam ſervare, exeant Ordinem. „

Et ſtatim ibidem:

„ Cum fratres de eleemoſynis ſufficienter poſſint vivere, nec ſic ſe exponere Divinæ Providentiæ, eſt Deum tentare, ut aliqui malè ſentientes de Evangelica paupertate dixerunt. Contra quos Nicolaus Papa in dicta Decretali *Exiit*, ait: Nec quiſquam his inſurpat erroneè, quòd taliter propter Deum proprietatem omninò abdicantes, tanquam homicidæ ſui, vel tentatores Dei, vivendi diſcrimini ſe committant. Sic enim ſe ipſos committunt Divinæ Providentiæ in vivendo, quòd viam non contemnunt proviſionis humanæ, quin vel de iis, quæ offeruntur liberaliter, vel de iis, quæ mendicantur humiliter, vel de iis, quæ conquæruntur per laboritium ſuſtententur; qui triplex vivendi modus in Regula continetur expreſsè. Profectò, ſi juxtà promiſſum Salvatoris, nunquam deficiet fides Eccleſiæ: per conſequens nec opera miſericordiæ ſubtrahentur. Ex quo Chriſti pauperibus omnis ratio diffidentiæ cujuslibet videtur eſſe ſublata. „

His accedat illud Salvatoris Matth.24.*Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.* Et concludat Apoſt.2. *ad Cor.* 6. *Nihil habentes, & omnia poſſidentes.*

1098 Ex parte Superiorum ſit *Zelus*, & *Eximia Prudentia*. *Zelus*; quia ipſi tenentur ad Reformationem, & inde ad vitam communem omni conatu promovendam; quoniam Apoſt. ad Hæbr. 13. ſubditos ad obedientiam extimulans Prælatorum, eorum onus proponit, dicens: *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis; ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes.*

1099 Eximia Prudentia, qua attentè Superior conſideret ſuorum ſubditorum, loci, & temporis conditiones, aliaſque circumſtantias, ut fructuoſus ſit zelus; quòd ſi non ſperet ſe profuturum, ſed potiùs prævideat pejora mala, & ſcandala oritura, ſe cohibeat, & apud Deum excuſabitur; quia zelus ordinari debet ad lucrandas, non perdendas animas; tunc namque Superiore inſtante, Religioſi recuſantes, in expreſſa ſacrilegia contra votum paupertatis inciderent, *ut in num.* 1088.

1100 Quæ prudentia eſt magis neceſſaria quoad moniales, pro quibus ſpecialiores aliæ circumſtantiæ ſunt attendendæ, maximè ſi ex devotione, & perfectò voluntario Monaſterium, & clauſuram elegerint; minimè ex propriæ domus, & perſonæ convenientia; quæque minùs (ratione ſexus) reddi ſolent jurium capaces, & ſolent eſſe cauſæ majorum malorum. Ipſi ſacri Præſules experiuntur. Vide infra dicta de prudentia Confeſſarii, & *num.* 1080.

QUÆRES III.

1101 *An Religioſus poſſit ſuccedere ſuis parentibus ab inteſtato, aut aliquod legatum recipere?*

Reſpondeo, quòd ſi Religio non ſit capax ſucceſſionis, non poteſt Religioſus ſuccedere ab inteſtato. Poteſt tamen nomine Monaſterii acceptare legatum per modum eleemoſynæ, juxta dicenda de paupertate, & legatis Minorum.

1102 Si Religio ſit capax ſucceſſionis, tunc ſive hæreditas Religioſo profeſſo proveniat ab inteſtato, ſive ex teſtamento, in illam ſuccedit Monaſterium; ex communi principio: *Quidquid Monachus acquirit, pro Monaſterio acquirit.* Non tamen titulo hæreditatis; cùm tunc Religio non ſit

hæres;

hæres; ſed titulo, & jure acquiſitionis naturalis; in quantum bona, utpotè acceſſoria, ſequuntur perſonam; perſona autem eſt Monaſterio, & Deo dicata.

1103 Item, ſi Novitius profeſſionem emittat abſque prævia renunciatione, ſeu diſpoſitione ſuorum bonorum; tunc ſe habet ut mortuus ab inteſtato; nam per profeſſionem Religioſus moritur mundo, & per actum facti, imò per votum paupertatis ſpoliatur dominio omnium bonorum; unde Monaſterium in omnia ejus bona ſuccedit (ſi Religio ſit capax ſucceſſionis, ſeu poſſidendi bona in Communi) excepta legitima, ſi quæ ſit filiis, aut aliis deſcendentibus, vel aſcendentibus debita; de qua quidem etiam poſt profeſſionem Religioſus diſponere poteſt, eam diſtribuendo inter eos, quibus debetur. *Can. ſi quæ mulier* 9. §. *Sed ſi perſona*, *Cauſ.* 19. *qu.*3. non quidem ut dominus, ſed ut adminiſtrator à jure conſtitutus ad hunc effectũ. Quòd ſi Religio non ſit capax ſucceſſionis, tunc non ſuccedit Monaſterium, ſed ſuccedunt hæredes illi, qui ſuccedere debuiſſent, ſi mortuus eſſet ab inteſtato extra Religionem, ſeu in ſæculo.

1104 Pariter, ſi Novitius moriatur inteſtatus ante profeſſionem, ſuccedunt in ejus bona iidem, qui ſuccederent, ſi mortuus eſſet in ſæculo; quia cum perſona non eſſet Monaſterio dicata, ita nec acceſſorium, nempè ejus bona. Pirhing. *in Com. lib.*3. *tit.*27. § 3. *&* 4.

1105 Quantum ad legatum recipiendum nulla eſt difficultas in Religione capaci, dummodò nullum jus in privato Religioſo reſideat, ſed ſolus uſus facti.

1106 Denique ſi Religioſus profeſſus inſtituatur hæres, Monaſterium nomine Religioſi hæreditatem acquirit. Mendo *in Epit. verb. Paup. Votum*, *num.*10.

QUÆRES IV.

1107 *An ſi Monialis tranſeat de uno in aliud Monaſterium, debeat etiam transferri dos?*

Reſpondeo, quod ſi poſterius Monaſterium Monialem admittat volens, dos non eſt transferenda, ſed remanet apud prius Monaſterium. Eſt autem transferenda, ſi cogatur ad eam admittendam. Pelliz. *de Monial. c.*3. *num.*69. cum Rodr. Bonac. & aliis, contra aliquos ibi, qui etiam quoad primam partem affirmant.

1108 Ratio primæ partis eſt; quia (ut ait Pelliz. *cit.*) Dos non datur Monaſterio ſub conditione, *ſi Monialis* in Monaſterio maneat; ſed ſub conditione, *ſi profeſſio ſequatur*. Unde profeſſione ſequuta, Monaſterium dotem perpetuò acquirit. Et poſterius Monaſterium ſpontaneè talem Monialem admittens, ſibi debet hoc incommodum imputare.

1109 Nec tenet paritas de Matrimonio carnali; quia in eo dos ad virum pertinet ſolùm pro matrimonii tempore, hinc ſi vir, aut mulier moriatur, dos reſtitui debet. At ſoluta profeſſione per mortem Monialis, dos non reſtituitur parentibus, quia per profeſsionem dos tranſiit perpetuò in dominium Monaſterii, nam (ut doctè innuit Pelliz.) Monaſterium ſtat loco filii, adeòque ſicut filius eſt hæres matris, eique ſuccedit in dotem, ita Monaſterium ſuccedit in dotem Monialis defunctæ: *v.num.*1113.

1110 Ex quo etiam fit, quòd licèt vir poſſit uxorem ejicere, donec ei ſolvatur dos, non ſic poteſt Monaſterium Monialem profeſſam ejicere, ſed ſolùm poteſt parentes in judicio cogere, ut dotem ſolvant.

1111 Ratio ſecundæ partis eſt; quia juſtum non eſt, ut poſterius Monaſterium, quod patitur involuntariè recipiendo talem Monialem, inſuper patiatur alimentorum gravamen. Ita Pelliz.

QUÆRES V.

1112 *An Religioſus tranſiens de una in aliam Religionem, poſſit licitè bona, quæ ibi retinebat, ex propria induſtria acquiſita, ſecum transferre?*

Reſpondeo, non poſſe, etiam ſi Religio, ad quam tranſit, ſit bonorum capax, & etiam ſi tranſeat de licentia Papæ, niſi in licentia ſit expreſsè conceſſa facultas ea transferendi. Donatus *tom.*1.*p.*2.*tr.*5.*qu.*57. Por. ver. Bona tranſeunt, *n.* 1. *&* *Com. Ex cap. unico, ſeu ſtatutum* 18. *q.* 1. Ubi deciditur: *Sed quidquid acquiſierit, vel habere viſus fuerat, Monaſterio relinquat. Et ex cap. Non dicatis* 12. *quæſt.*1.

1113 Non dicas: Bona ſunt acceſſoria perſonæ, & illius intuitu à Monaſterio obtenta; adeòque quòd eandem ſequi debeant.

Quia (ut doctè ponderat Donatus) *Aliud eſt, acquiri intuitu perſonæ profeſſi, & aliud eſt, quòd penès Monaſterium perſeverent. Etenim bona acquiruntur Monaſterio intuitu profitentis, ſed non perſeverant ratione illius; ſed ratione profeſſionis validæ, qua ſubſequuta, profeſſus reſpectu bonorum acquiſitorum ſe habet ut extraneus.* Megal. *part.*2. *lib.*2. *cap.*27. *qu.*3. *n.*46 contra Menoch.

Et ideò ſubdit, quod *licet bona illa priori Monaſterio obvenerint intuitu perſonæ, nihilominus illius effecta ſunt omninò, abſolutè, & ſimpliciter, per profeſſionem ibi validè factam*: *v. num.*1109.

Religioſus igitur de una in aliam Religionem tranſiens, non poteſt ſecum deferre bona, quæ in priori tenebat, ſive immobilia, ſive mobilia, utenſilia, libros, &c. quocunque modo acquiſita, *v. num.*1118.

1114 Excipienda tamen ſunt manuſcripta Religioſi, ut Conciones, lectiones, & ſimilia, quia ſunt partus intellectus: de illis enim poteſt diſponere ad libitum, ſive donando, ſive ſecum ferendo. Diana *p.* 1. *tr.*6. *cum aliis*, quod eſt verum, etiam pro Fratribus Minoribus, ex Decl. Clem. VIII. quam refert Coriolanus *p.*2. *de Caſ. reſ. caſu* 8. *n.*19.

QUÆRER VI.

1115 *An Religioſus obligetur ad reſtitutionem?*

RESpondeo, quòd licèt non poſſit dici obligatus obligatione propriè dicta, in quantum revera nil habet proprium, cum omni dominio, & jure per profeſſionem ſit ſpoliatus, & reſtitutio ſit facienda de proprio; poteſt tamen eſſe obligatus obligatione impropriè dicta. Peliz. *de Monial. c. 4. n. 74. & Com.* nam onus reſtitutionis, in caſibus, quibus læſa eſt juſtitia Commutativa, & jus alterius, eſt de jure naturali, ex illo principio naturæ *reddendi unicuique, quod ſuum eſt*. Unde Religioſus, qui jus alterius læſit, tenetur omni meliori modo, quo poteſt, illud reſarcire: *v. n.* 1126.

1116 Si habeat igitur redditus, ſeu peculium ad proprios uſus, tenetur ex illis aliquid detrahere, & reſtituere. Quòd ſi ea non habeat, volunt aliqui eum teneri magis laborare, aut aliqua ex ſibi conceſſis minùs neceſſaria detrahere, vel ab amicis procurare, & ſic reſtituere. At hæc (ait Pelliz.) ſunt magis conſulenda, quam præcipienda; quia ſunt duriora.

1117 Religioſus, ſi rem ſine licentia, ſeu Superiore nolente, rem ſibi donatam acceptavit, tenetur illam Monaſterio reſtituere, non danti; ex illo vulgato principio, *Quidquid Monachus acquirit Monaſterio acquirit.* Cap. Statuimus 18. *q.* 1. Eo maximè quia Superior in tali caſu illā acceptare cenſetur; ſolum enim eſt renuens pro Religioſo, minimè poteſt præſumi renuens pro Monaſterio, cui regulariter nunquam neceſſitas deeſt, cuique res illa poteſt prodeſſe, & non obeſſe.

1118 Quòd ſi dans non dediſſet abſolutè, ſed ſub expreſſā, aut tacita conditione, quod res illa cederet in uſum ipſius Religioſi, retento apud ſe dominio, tunc res eſt reſtituenda danti, quia à ſe dominium non abdicavit. Pelliz. *cit.*

QUÆRES VII.

1119 *An Monaſterium teneatur ſolvere debita à ſuo Religioſo contracta?*

REſpondeo, quòd vel hæc debita fuerunt contracta ante profeſſionem, vel poſt.

SI ANTE PROFESSIONEM

1120 TUnc, ſi Monaſterium habet bona ab illo pariter ante profeſſionem delata, tenetur ejus debita ſolvere, juxtà vires bonorum ab illo delatorum, quia bona delata non erant libera, ſed creditoribus obligata; & ſucceſſor bonorum adſtringitur debitis ejus, cui ſuccedit.

1121 Quòd ſi iſti Religioſo poſt profeſſionem proveniat legatum, donatio, aut hæreditas; non teneri Monaſterium ex illis ſatisfacere Religioſi creditoribus, tenent Caſtrop. *tom. 3. tr. 16. d. 3.* Tamb. *in Dec. lib. 8. tr. 4. c. 1. n.* 12. Hoc probant ex communi, & certo principio, quòd bona, quæ poſt profeſſionem à Religioſo acquiruntur, non acquiruntur immediatè Religioſo, & mediatè Monaſterio, ſed immediatè Monaſterio acquiruntur; quoniam Religioſus per Votum paupertatis eſt ſpoliatus omni dominio, ejuſque eſt incapax; & quia creditores nullum habent jus in Monaſteriū, ſequitur, quòd Monaſterium nullo pacto teneatur recenſita debita ſolvere ex dictis bonis poſt profeſſionem Religioſi acquiſitis.

1122 Id tamen Caſtropal. & Tamb. tenent cum hæſitatione, quia ſententia Sanchez, quòd teneatur ex dictis bonis ſolvere, eſt communis; in quantum per profeſſionem non fuit derogatum jus creditorum in bona omnia, quæ Religioni obvenire poſſunt ratione perſonæ obligatæ.

1123 An autem talis Religioſus ſit obligatus laborare, concionari, &c. & Monaſterium teneatur ſolvere ex pecuniis à Religioſo proprio labore, & concione, acquiſitis? Caſtropal. *tom. 3. tr. 16. d. 5. p. 7. §. n.* 8. negat; quia per profeſſionem ceſſit bonis, & debita extinxit.

SI POST PROFESSIONEM

1124 DEbita contracta fuerunt ex delicto; v. gr. furto, damnificatione, aut alia injuſtitia; tunc tenetur Religioſus, aut Monaſterium rem reſtituere, ſi extet, aut id, in quo factus eſt ditior, ſi non extet.

1125 Monaſterium, ſi nihil extet, nec ſit inde in aliquo factum ditius, ad nihil tenetur; quia Religioſus ſe habet ut filius familias, cujus delicto non tenetur pater.

1126 Ipſe verò Religioſus tenetur reſtituere aliquid detrahendo ex peculio, & aliis ad ſuos uſus conceſſis, *ut in n.* 1115. ad differentiam ejus, qui debita ante profeſſionem contraxit; quia ille per profeſſionem ceſſit debitis, ſicque debita extinxit, & purgavit; non ſic iſte.

1127 Sed Superior poteſt talem reſtitutionem impedire, ſi ſit facienda extero, minimè ſi ſit facienda ipſi Monaſterio, cui ſit facta læſio. Ratio primi; quia id, quod Religioſus pro reſtitutione facienda de peculio ſubtrahit, eſt ſub dominio Monaſterij, adeoque poteſt illud à ſe nolle abdicare, & ita juſtè reſtitutionem impedire. Ratio ſecundi; quia Superior tenetur ſui Monaſterij indemnitatem curare, niſi rationabilis cauſa obſtet.

1128 Si debita fuerunt contracta ex contractu; Tunc ſi contractus fuit initus legitimè nomine Monaſterii, videlicet de aſſenſu, & licentia Superioris, & Capituli, tenetur quidem Monaſterium ſolvere.

1129 Si autem Religioſus contractum iniit non nomine Monaſterij, licèt de licentia Superioris, ad nil tenetur Monaſterium, quia pater non tenetur ſtare contractibus filij, *ex l. 1. §: Cum impubere, ff. de peculio*. Et licentia non fuit data ad contrahendum nomine Monaſterij, ſed fuit pura permiſſio, ne Religioſus illicitè contraheret. Eadem ratione non tenetur Monaſterium ſolvere, ſi ipſe Prælatus iniit contractum, ſed non nomine Monaſterij, & de conſenſu Capituli; quia tunc ſe habet

bet ut privatus, & contrahit nomine proprio: *v. n.* 1052.

1130 Quòd ſi contractus ceſſit in utilitatem Monaſterii, tenetur Monaſterium ſolvere *ut in num.* 1124. Sed creditor probare debet contractum in utilitatem Monaſterii ceſſiſſe. Habetur *ex cap. Quod quibuſdam 4. de fidejuſſoribus*: his verbis: „ Ne quis Religioſus abſque majoris partis Capituli, & Abbatis ſui licentia pro aliquo fidejubeat: vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, ultrà ſummam à Capitulo conſtitutam: alioquin non teneatur Conventus pro his aliquatenus reſpondere: niſi fortè in utilitatem domus ipſius manifeſtè conſtiterit redundaſſe. „

1131 Ipſe Religioſus delinquens, licèt reſtituere non poſſit, poteſt tamen, & debet puniri, juxtà illud; *Qui non poteſt in bonis, luat in corpore.*

1132 Denique dicta in toto hoc quæſito, non militant pro Religioſis Militaribus S. Jo: &c. iſti enim (ut rectè ait Tamb.) amplam retinent bonorum adminiſtrationem, adeòque per profeſſionem non cenſentur cedere bonis: nec pro debitis poſt profeſſionem proprio nomine contractis, deobligari poſſunt à ſolutione.

De largitione munerum, & paupertate, agunt Diana *part. 1. tr. 6.* Donatus *tom. 1. par. 2. tr. 15. tom. 3. tr. 15.* Verricelli *tom. 1. tr. 3. & tract. 8. qu. 52.* Rodr. in Sum. Fagnanus *in lib. 3. cap. Monachi, & cap. Cum ad Monaſterium.*

PAUPERTAS MINORUM

1133 Altiſsima dicitur, quia bonorum dominio privat tam in particulari, quàm in communi. Eam profitentur Fratres Minores Obſervantes, Reformati, & Capucini, ex Conc. Trid. *ſeſſ. 25. de ref. c. 3.*

1134 Sub hac paupertate fuit inſtituta Regula S. Claræ; at S. Pius V. per ſuum Motum proprium *Circa Paſtoralis*, omnino voluit, Regulam S. Claræ ſine dicta paupertate in communi obſervari, ut ſic Sacrarum Virginum honeſtas, & Clauſura perfectiùs ſervetur; nam poſſidendo in communi, habent unde ſuſtententur. Quam diſpoſitionem pro cunctis Monialibus edidit Greg. XIII. *Conſt. 13. Deo Sacris*. Hinc Pelliz. *de Mon. c. 4. num. 1.* addit, etiam Moniales Capucinas dicta conceſſione gaudere poſſidendi bona in communi, imò ei renunciare non poſſe ſine Papæ licentia, cum ſit edita pro Monialium bono regimine, conſervatione, & decore.

1135 Fratres igitur Minores non ſunt capaces reddituum, nec legatorum, quorum dominium directum reſideat apud ipſos. Sunt tamen capaces legatorum per modum eleemoſynæ, ut infra de legatis, & aliarum eleemoſynarum, quarum dominium, ſicut & eorundem fratrum Eccleſiarum, ac Monaſteriorum reſidet penes Sedem Apoſtolicam, ac proinde inſtituuntur Syndici, & Procuratores Apoſtolici, qui eas nomine S. Sedis recipiant, retineant, & in eorum uſus, & neceſsitates ſubminiſtrent, de eorundem Superiorum prævio aſſenſu, & cõſilio; ut innuunt Summi Pontifices in Bullis, pro Syndicis Apoſtolicis editis, apud *Confectio*.

1136 Unde ad Superiorem ſpectat, licentiam Religioſis concedere pro ſuis uſibus.

1137 Quia *in cap. 4.* Regulæ hoc habetur præceptum; *Precipio firmiter fratribus univerſis, ut nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant, per ſe, vel per interpoſitam perſonam.*

Plura alia ultra dominium bonorum in communi ſunt prohibita, & inde explicanda.

1138 Et Primò, quamvis circa alias res ſit nobis prohibitum dominium, non uſus; circa denarios eſt etiam prohibitus uſus. Nicolaus III. Clem. V. & Innoc. XI. in Bulla *Solicitudo* de anno 1679. Adeòque non poſſunt ad pecuniam recurrere, ſi res, quibus indigent, valeant in propria ſpecie reperire. Si tamen eas non valeant in propria ſpecie, puta frumenti, veſtis, libri, &c. reperire, tunc poterunt pro neceſſitatibus infirmorum, victus, veſtitus, & aliorum uſuum, ad pecuniam recurrere; quoniam *neceſſitas non habet legem*: hinc ſtante neceſſitate equitare poſſumus, non obſtante præcepto de non equitando. Imò ſic etiam diſcurritur de præceptis Eccleſiæ: *vid. num.* 1070. Quod eſt verum etiam de Religioſis particularibus, ſi Monaſterium illis neceſſaria decenter non ſubminiſtret. Et ita practicatur, maximè in Civitatibus, ubi devoti denarios pro eleemoſyna promptos habent, minimè panem, librum, cartam, & ſimilia, quibus Religioſus eget.

1139 Nomine pecuniæ denarius intelligitur, ſunt enim ſynonima, & unus terminus eſt alterius explicativus. Cyprianus Capuc. & Melphi: nam apud Calepinum *Pecunia* idem eſt ac *Nummus*, & *denarius*. Unde in Clem. *Exivi*, pluries per pecuniam denarius intelligitur.

1140 Secundò, prohibetur receptio denariorum & licèt non prohibeatur expreſsè, & propriis verbis contrectatio, prohibetur virtualiter, quia licèt poſſit dari receptio, quæ non ſit contrectatio, non poteſt dari contrectatio, quæ non ſit receptio; unde contrectatio eſt quaſi ſpecies receptionis.

1141 Non prohibetur autem contrectatio, & receptio materialis denariorum, ſed ſolùm politica, & civilis, ſcilicet ad eos pro uſibus expendendos, & permutandos; nam pecunia propriè dicta hujuſmodi uſum politicum, & civilem formaliter importat, *ut in num.* 907.

Hic non eſt prohibitum, monetam curioſitatis gratia tangere, è terra elevare, eam ad diſcernendam qualitatem auri pertractare, denarios amici pro cuſtodia ratione alicujus periculi retinere, aut ſecum in itinere pro latronum periculo ducere, abſque ullo uſu, aut affectu: *v. num.* 1168. & 1051.

1142 Tertiò, prohibetur receptio denariorum per ſe, vel per interpoſitam perſonam.

Per

Per ſe recipere, dicitur frater, quando per ſe abſq; alterius perſonæ interventu denarios recipiat in proprios uſus convertendos, expendendo, donando, &c. Pariter, ſi per ſe aliquem ex recenſitis actibus exerceat.

1143 *Per interpoſitam perſonam*, recipere dicitur frater, quando ſua auctoritate aliam perſonam ſubſtituit, quæ nomine ſuo denarios recipiat, aut aliquem ex dictis actibus exerceat.

1144 Utroque modo denariorum receptio prohibetur, minimè ſi fiat per Syndicum Apoſtolicum, aut per amicos ſpirituales, *v.n.*1138.

1145 *Syndicus Apoſtolicus*, eſt Procurator, qui nomine S. Sedis recipit dominium omniũ tam immobilium, putà Eccleſiarum, Monaſteriorum, hortorum, quàm mobilium, & eleemoſynarum, quibus ipſi fratres utuntur, & nomine S.Sedis, ad fratrum requiſitionem, & aſſenſum, ut diſponit expreſsè Paulus IV. in Bulla ex Clementi anno 1555. emit, vendit, & alios actus civiles exercet, qui ad fratrum neceſſitates, & utilitates ſpectant; ita ut earum rerum dominium immediatè apud S. Sedem reſideat, conceſſo fratribus ſolo uſu facti.

1146 Ubi nota, quòd Summus Pontifex dominium in ſe ſuſcipit eleemoſynarum, quæ à fidelibus fratribus elargiuntur. Inſuper rerum immobilium, & mobilium, qui ſuis uſibus inſerviunt, nempè Eccleſiarum, Monaſteriorum, Hortorum, veſtium, vaſorum Sacrorum, &c. minimè ſuſcipit in ſe dominium reddituum. Ita Summi Pontifices relati *n.* 1138. maximè Nic.III. in Decretali. Unde Syndicus Apoſtolicus pro redditibus non eſt Procurator S.Sedis, quia facultas procuratoris non ſe extendit ultra facultatem à ſubſtituente conceſſam; ſed eſſet interpoſita perſona, quia reciperet, & miniſtraret auctoritate, & nomine fratrum: *v. n.*1189.

1147 *Amicus ſpiritualis*, eſt perſona tertia, quæ denarios ab aliquo fratrum devoto ſibi datas recipit, ſeu retinet expendendas ad uſus fratrum nomine dantis. Quod ita contingit. Volens devotus, aut propinquus fratres juvare, conſignat quandam ſummam pecuniæ Petro, ut eas nomine ſuo retineat, expendendas pariter nomine ſuo pro fratrum neceſſitatibus, et ad eorundem requiſitionem. Et tunc Petrus dicitur amicus ſpiritualis, & hoc pacto pro ſuis decentibus neceſſitatibus licitum eſt fratribus denarios recipere; quia dominium uſque ad illius ſummæ conſumptionem ſemper reſidet penès dantem; Petrus, qui recipit, retinet, expendit, &c. totum agit nomine, & auctoritate dantis; Religioſus verò præciſè habet uſum facti, qui eſt illi licitus.

Amicus ſpiritualis nominari, & deſignari debet ab ipſo dante, ob rationem *de num.* 1157. minimè à fratre; niſi dans fratri injungeret, ut nominet perſonam, quæ illi videtur aptior. Imo frater poſſet danti perſonam aptam humiliter proponere, illi liberam deſignationem relinquendo; quia hæc eſt pura oſtenſio, non deſignatio, nec nominatio.

1148 Licitè igitur fratres poſſunt pro decentibus neceſſitatibus denarios recipere, retinere, expendere, &c. per Syndicum Apoſtolicum, aut amicum ſpritualem; quia tunc non dicuntur recipere per ſe, vel per interpoſitam perſonam; quod à Regula prohibetur.

Syndicus facultatem habet plures Procuratores ſubſtituendi, uti opus fuerit.

Religioſus, & valdè laudandus eſt uſus illorum fratrum quæſtorum, qui per Civitates quæſtuando puerum ſecum ducunt, ut fidelibus pro eleemoſyna denarios elargiri volentibus, puer ipſe recipiat, & Procuratori conſignet, quia hic dicitur bajulus Procuratoris, & ejus nomine, & auctoritate recipit: *v.n.*1168. & 1179.

QUÆRES I.

1149 *An Frater Minor ſubditus poſſit pro ſuis neceſſitatibus ad denarios recurrere?*

Reſpondeo, in Monaſteriis, ubi ſervatur vita communis à Trid. præſcripta, & inſuper Monaſterium ſingulorum fratrum neceſſitatibus providet, non poteſt ad denarios, recurrere: conſtat ex ipſo *cap.* 4. Regulæ, ubi in caſibus neceſſitatis recurrendi ad denarios, talem facultatem S. Pater dat Miniſtris, & Cuſtodibus, alios excludendo, his verbis: *Tamen pro neceſſitatibus infirmorum, & aliis fratribus induendis, per amicos ſpirituales, Miniſtri tantùm, & Cuſtodes ſolicitam curam gerant.*

At non ideò, ſi poſſunt, debent fratres eſſe ſegnes, & pigri; ſed debent nomine, & auctoritate Miniſtrorum, omnem diligentiam adhibere ad eleemoſynas reperiendas, eas cum cæteris Monaſterii eleemoſynis apud Procuratorem exiſtentibus incorporando, ut ex illis Miniſter ejuſdem neceſſitatibus providere poſſit; nam hoc concedit Nicol. III. in ſua Decretali his verbis: *Concedimus, quòd ipſi Miniſtri, & Cuſtodes, poſſint per alios hujus curæ ſolicitudinem exercere: v.d.n.*1055. & 1093.

1150 In Monaſteriis verò, ubi non ſervatur vita communis à Trid. præſcripta, & Monaſterium non providet ſingulorum fratrum neceſſitatibus, recurrunt reſpectivè dicta de Monaſteriis aliarum Religionum.

Dixi, *reſpectivè*, quia ſunt obſervandæ ſeptem Modificationes ſequentes.

1151 Prima eſt, ut recurſus fiat pro ſuis neceſſitatibus juxtà decentiam, minimè pro ſuperfluis uſibus. Poteſt etiam frater pro alterius fratris neceſſitatibus talem aptitudinem habentis recurrere: Et hic erit charitatis, & meritorius actus.

1152 Secunda, ut neceſſitas ſit præſens, aut imminens. Præſens dicitur, quando eſt actualis. Imminens dicitur, quando non eſt actualis, ſed proximè futura. Unde non ſufficit neceſſitas remotè

motè futura ; aut poſſibilis, putà ob iter, aut infirmitatem, quæ ei poteſt contingere.

1153 Tertia, ut neceſſitati non poſſit commodè provideri quærendo rem in propria ſpecie.

1154 Quarta, ut apud Procuratorem, aut amicum ſpiritualem non ſint alii denarii, quibus poſſit neceſſitatibus providere.

1155 Quinta, ut talium eleemoſynarum pecuniariarum obtentarum receptio, retentio, expenſio, &c. fiat per Procuratorem nomine S. Sedis, aut per amicum ſpiritualem nomine Dantis, vel per ipſum Dantem. Aliàs diceretur recipere per ſe, vel per interpoſitam perſonam.

Amicus ſpiritualis pro hujuſmodi uſibus poteſt uti bajulo, ſicut & Procurator: *v.n.* 1148.

Neceſſitas autem præſens, aut futura (ait Nic. III. *in ſua Decretali, Exiit, qui ſeminat in 6.*) poteſt eſſe duplicis generis, una, quæ brevi tempore expediri valet: Et pro hac poteſt frater uti Dante, aut perſona ab eo ſubſtituta, imo & alia perſona ab ipſo primo ſubſtituto ſubrogata.

Alia, quæ tractum temporis poſtulat, ita ut pecunia depoſitata ſit ad plura loca perventura, & tranſitura per manus multorum, quorum impoſſibile eſt ipſum dantem, aut primum ſubſtitutum habere notitiam: Ut in emptione lanæ, librorum, &c. in loco diſtanti. Tunc Nic. III. cit. ultrà prædictum modum, pro omnimoda Regulæ, & Profeſſorum puritate, alium facillimum modum aſſignat: Videlicèt, ut frater ab ipſo Dante, aut ejus Nuncio, ſeu primo depoſitario ſubrogare valente, licentiam petat novos depoſitarios ſuo nomine ſubſtituendi, ſeu ſubrogandi, prout opus requiret: *Ut per quorumcunque manus* (ſunt verba Decretalis) *pecunia, ſeu eleemoſyna ipſa tractetur, ſive perſonas ab eodem, vel à fratribus nominatas; totum ſuo conſenſu, voluntate, ac auctoritate procedat: Quo aſſenſum ſuum præbente prædictis, ſecurè fratres re empta, vel acquiſita de illa pecunia, per quemcunque, juxtà modum annotatum ſuperiùs, uti poſſint.* Hoc pacto, quoties erunt novi depoſitarii aſſignandi, ſemper fieri debet nomine, & auctoritate Dantis, aut primi depoſitarii.

Quòd ſi per oblivionem frater hanc licentiam non poſtulaverit, poſſet novos depoſitarios inſtituere ex præſumpta licentia Dantis, ſi expreſſa haberi non poſſit; quæ quidem ſatis rationabiliter præſumitur, tam ex voluntate dantis, qui juvare fratres intendit, ac proindè modis omnibus, quibus licitè poſſunt juvamen percipere, quam ex voluntate ejuſdem Summi Pontificis, qui volens fratribus providere, tam ſuper neceſſitatibus, quàm ſuper puritate obſervantiæ Regulæ, tam benignos tradidit modos.

Idem eſt reſpectivè dicendum de Syndico Apoſtolico in ordine ad novos Procuratores ſubſtitutos.

1156 Sexta, ut totum fiat de licentia expreſſa, aut tacita ſui Superioris localis, cui incumbit onus providendi, aut Superioris majoris quæ quidem rationabiliter ferè præſumitur, ſi Superior providere non poſſit.

1157 Septima ut frater nullam auctoritatem oſtendat ſupra pecuniam apud Procuratorem, aut amicum ſpiritualem depoſitatam; nec in uſibus auctoritativè ſe gerat, ne oſtendat ſe dominum, ſed ſuppliciter. Unde non poteſt expoſcere ab illis computus civiles expenſarum; poteſt tamen illos videre, & memoriam ſcriptam apud ſe retinere, ſolùm ad ſciendum, quanta pecunia apud ipſum remaneat, ut ſuos uſus diſcretione temperet. Quòd ſi reperiat infidelem, non poteſt eum in judicio convenire; hoc tamen poteſt facere ipſe dans, quia eſt dominus. Item ſi illi eleemoſynam in capſa retineant, non poteſt frater, etiam Superior, clavem tenere.

1158 Recenſitæ ſeptem modificationes ſunt præſcriptæ in Decretalibus Nicol. III. & Clem. V. ac in Declarationibus Martini IV. & V. & non obligant in cōſcientia, ita ut tranſgreſſio ſit contra quartum præceptum Regulæ, niſi illæ, ex quarum defectu ſequitur, quòd frater aliquod habeat dominium, aut uſum pecuniæ per ſe, vel per interpoſitam perſonam. Corduba *qu.* 11. Ratio eſt; quia mens dictorum Pontificum non fuit fratres novis præceptis gravare, ſed modos congruos dare ad fratrum neceſſitates ſublevandas abſque Regulæ tranſgreſſione.

1159 Ex quo duo ſequuntur. 1. Quòd hæ modificationes non ſolùm ſint datæ pro fratribus particularibus ad peculiares ſuas neceſſitates, ſed etiam pro Superioribus ad fratrum neceſſitatibus providendum. 2. Quòd ſi frater poſſet alium modum magis congruum reperire, qui præceptum Regulæ ſalvaret, non teneretur recenſitis uti. Verùm quia id non eſt ita facile, non eſt à recenſitis modificationibus recedendum: *v. num.* 1156.

COROLLARIUM PERUTILE

1160 *Et valdè notandum ad providendum neceſſitatibus, cum obſervantia Regulæ.*

Quia ex ſecunda modificatione: de *num.* 1151. neceſſitas pro recurſu ad pecuniam debet eſſe præſens, aut imminens, ſeu proximè futura; clarè ſequitur, quòd non poſſit frater apud Procuratorem Apoſtolicum diù, & pro neceſſitatibus remotis, aut poſſibilibus, apud ipſum pecunias à fidelibus, aut proprio labore, ac induſtria obtentas retinere pro ſuis uſibus.

Adeòque, ut paupertas à S. Franciſco præcepta, dura pluribus non videatur, ſed dulcis reddatur, duos hic trado modos, quibus uti poterunt fratres, deſumptos ex Decretalibus Nicol. III. & Clem. V. ac ex aliis Martini IV. & V. & Pauli IV. Declarationibus à Religione acceptatis, & noviſſimè ab Innoc. XI. confirmatis: *ut in num.* 1188.

1161 Primus modus, purior, & perfectior eſt, quòd

quòd frater eleemoſynam modo licito acquiſitam conſignet Procuratori Apoſtolico, ut incorporetur cum cæteris Monaſterii eleemoſynis, ita ut Superior ex communi maſſa poſſit faciliter ejus honeſtis uſibus providere; quòd licitè, imò religioſiſſimè agit. 1. Quia ſe conformat Decreto Trident. relato *num.* 1055. 2. Quia Monaſterio non deficiunt neceſsitates imminentes, imò actuales, 3. Quia quando à Superiore pro ſuis honeſtis neceſſitatibus etiam poſt diuturnum tempus providetur, non providetur de eleemoſynis illis, quas tradidit, ſed de eleemoſynis actualibus Monaſterii; & hoc, non quia ſuæ eleemoſynæ ſupponuntur conſumptæ, (ut quidem pro certo ſupponitur,) ſed quia per incorporationem cum eleemoſynis Monaſterii, factæ ſunt eleemoſynæ Monaſterii, de quibus Superior tenetur ipſi, utpotè ſuo ſubdito, providere, quando contingit neceſsitas.

1162 Et quia in præſenti loquimur de Monaſterio, quod ob nimiam paupertatem non poteſt ſingulis ſubditis neceſſaria ad honeſtos uſus ſubminiſtrare; Superior monetur, ut utatur diſcretione, & prudentia, ut quoties Religioſus ille, qui ſuo labore, & induſtria eleemoſynas acquiſivit, & cum cæteris Monaſterii eleemoſynis in manu Procuratoris incorporavit, ad eum pro ſuis honeſtis uſibus recurſum habuerit, non deficiat ei providere: *v. num.* 1043. 1080. *&* 1097.

1163 Secundus modus dulcior datur in Decretalibus Nicol. III. & Clem. V. & eſt: Si dans ſummam pecuniæ deponat in manibus alicujus tertii, ut eas nomine ſuo retineat expendendas ad uſus alicujus fratris ſibi chari, aut propinqui, dominio apud ſe ſemper retento; tunc licitè poterit frater ad ipſum depoſitarium, ſeu amicum ſpiritualem recurrere, quoties ei continget neceſsitas; ſequitur ex dictis *num.* 1147.

At id eſt omninò attendendum, quòd ipſe frater non poteſt ad dantem pro pecunia recurrere, nec curare, ut dans illam in manibus alicujus tertii deponat pro neceſsitate remota, aut poſsibili; ut dictum eſt *num.* 1152.

1164 Hi duo modi in hoc differunt, quod in primo, ſi moriatur Religioſus, pecunia Procuratori tradita ſi extet, pro Monaſterio remanet, tam ſi fuit incorporata, quàm ſi ſecus, quia reſidet penès dominium Summi Pontificis, pro Religioſorum neceſſitatibus. In ſecundo, ſi moriatur Religioſus, pecunia depoſitario tradita, non ſpectat ad Monaſterium, ſed redit ad ipſum dantem; quia ſic ejus dominium à ſe non abdicavit, ſed ſemper retinuit, ita ut etiam Religioſo vivente, eoque inconſulto, ſemper poterat ſummam illam pecuniæ de manibus depoſitarii ſibi reaſſumere.

Quòd ſi ipſe dans moriatur ante conſumptionem pecuniæ, Nicol. III. in Decretali *cit. num.* 1155. diſponit his verbis:

„ In eo verò caſu, quando antequam ipſa pecunia in licitum rei habendæ, vel utendæ commercium ſit converſa, concedentem pecuniam mori contingerit; ſi concedens in concedendo dixerit, vel expreſſerit, quòd perſona deputata pecuniam ipſam in neceſſarium uſum fratrum expenderet, quicquid de ipſo concedente vivendo, vel moriendo contingeret: ſive concedens hujuſmodi hæredem reliquerit, ſive non; poſſint fratres ad perſonam deputatam, non obſtante concedentis morte, vel hæredis contradictione, pro illa pecunia expendenda recurrere: ſicut poterant ad ipſum dominum concedentem. „

Cujus juſtæ diſpoſitionis ratio poteſt eſſe; quia dum dans pecuniam expreſſè non revocavit, præſumitur velle continuare eleemoſynam fratri, juxta illud: *Qui poteſt facere eleemoſynam vivus, poteſt facere eleemoſynam mortuus.* Et quia depoſuit, ut illum juvaret.

1165 Hoc tamen eſt notandum; quòd ſi dans, volens neceſſitatibus fratris, aut etiam Monaſterii ſuccurrere, pecuniam ad hunc effectum det Procuratori Apoſtolico. tunc ejus Dominium ſuſcipit Papa, & pro Monaſterio remanet: Niſi exprimat, velle dominium pecuniæ uſque ad ejuſdem conſumptionem apud ſe retinere; in quo caſu perſona illa, quæ eſt Procurator Apoſtolicus, reſpectu ad dictam pecuniam, non ſe habet, ut Procurator Apoſtolicus, ſed ut amicus ſpiritualis; quia non eam retinet nomine Papæ, ſed nomine dantis.

COROLLARIA ALIA.

1166 PRimum. Non poſſunt fratres per ſe ipſos recipere, cuſtodire, retinere, aut expendere eleemoſynas pecuniarias, quæ in ipſis Conventibus, & Sacriſtiis ad illos perveniunt pro Miſſis, funeralibus, aliiſque cauſis honeſtis; quia eſſet per ſe recipere: ſed ad hos effectus tenere debent perſonam ſecularem, quæ ſit ſubſtitutus, aut bajulus Procuratoris, & ita video practicari. Qui ſubſtitutus poteſt eſſe Tertiarius aliquis, quia hic à Regula non prohibetur, nec illa ligatur. Hoc tamen non eſt practicandum ob ſæcularium ſcandalum, & ob periculum, ne evadat interpoſita perſona; nam faciliter poſſet Superior cum eo auctoritativè tractare: *v. num.* 1157. Quòd ſi uterentur Tertiario induto more Hyſpano, nempè habitu brevi uſque ad genu, tibiali, & calceamentis, nullum eſſet periculum ſcandali: *v. num.* 1168. *&* 1178.

1167 Secundum. Poſſunt fratres eleemoſynas à benefactoribus pro Miſſis, ſuffragiis, &c. relictas ab hæredibus, petere per modum eleemoſynæ, minimè, via civilis Judicii. Illis autem recuſantibus, poſſunt id manifeſtare Syndicis, qui nomine Papæ poſſunt contra hæredes in judicio agere: ut diſponunt Summi Pontifices in Bullis Syndicatus, maximè Paulus IV. in Bulla ex Clementi, anno 1552. Imò ex jure, id poteſt quilibet de populo agere nomine teſtatorum, ut eorum voluntates quoad Legata pia pro ſuis animabus relicta adimpleantur.

tur. Id tamen debet ſine ſtrepitu fieri, ne ratione ſcandali plus ſit amiſſio, quàm lucrum: *v.n.*1192.

1168 Quòd ſi hæredes eleemoſynaliter à fratribus requiſiti voluntariè ſolvant eleemoſynas à Teſtatoribus relictas, debet illas recipere ſubſtitutus, aut perſona ſæcularis, vel Tertiarius, ut ad Procuratorem deferat.

1169 Tertium. Tenere in Sacriſtiis, aut Eccleſiis capſulas, loculos, & ſimilia expoſita pro eleemoſynis pecuniariis auctoritate propria, & denarios per interpoſitam perſonam recipere.

Non ſic, ſi teneantur auctoritate Syndici; hoc tamen fieri non poteſt; quia prohibitum eſt juſſu Urb. VIII. per noſtras Conſtitutiones de ann. 1628. etiam ſi clavem Syndicus teneat, his verbis:

„ Capſæ, vel trunci ad recipiendas eleemoſynas pecuniarias, etiam pro Miſſis oblatas, non ſolùm ab Eccleſia, ſed etiam à Sacriſtia, & à quacunque parte, quæ ſit intra clauſuram Conventus, omninò prohibentur, ſub pœna inobedientiæ, & excommunicationis majoris. Guardianus, qui contrarium permiſerit, privetur officio ſuo: *v.n.*1166. „

1170 Quartum. Fratres itinerantes, maximè per longum iter ad comitia generalia, aut aliò ob juſtam, & honeſtam cauſam, quia regulariter religioſa, & decenti commoditate indigent in conſervationem propriæ perſonæ, quam habere non valent ſine recurſu ad denarios, uti poſſunt ſæculari, aut Tertiario, quem ſecum ducant ſubſtitutum à Syndico, auctoritate cujus recipiat, retineat, & expendat: *v.num.*1155.

1171 Quintum. Eſt Statutum antiquum, quod refertur in ſpeculo Minorũ, *tr.*3.*fol.*100. ut ſequitur:

„ Si contingat, aliquem fratrem transferri de una Provincia ad aliam ad morendum: libros ſibi conceſſos ad uſum poſſit habere; poſt mortem verò ſuam, omnes libri, quos tempore ſuæ translationis habuit, vel poſtmodum commutati, ad Provinciam illam, à qua translatus fuit, integrè revertantur. Idem judicium de translata eleemoſyna habeatur; & ad hoc fideliter faciendum, miniſtri firmiter, in quorum Provinciis deceſſerunt, teneantur. Et ut hoc meliùs obſervetur: fratres, qui transferuntur, relinquant in ſcripto nomina librorum valentium ultrà quartam partem marchæ argenti, & eleemoſynæ quantitatem miniſtris illis, de quorum adminiſtrationibus transferuntur. „

QUÆRES II.

1172 *An Frater Minor poſſit licitè pecuniam expendendam tangere lino, aut charta involutam?*

Videtur licere; quia id eſt mediatè tangere, & cum ſimus in odioſis, præceptum eſt reſtringendum ad contactum immediatum. Hinc quamvis prohibitum ſit laico vaſa ſacra tangere, poteſt medio velo, aut alio.

1173 Reſpondeo, non licere. Longius *cap.* 4. *contr.* 13. *ſect.* 1. *num.* 8. quia talis contactus pecuniæ charta involutæ, licèt ſit mediatus, eſt verus contactus phyſicus, & civilis. Phyſicus, ut dicimus de contactu patenæ velo coopertæ ab eo, qui ordinem aſſumit, facto, *in tom.*3. *num.*136. Eſt civilis, quia ad expendendum; adeoque eſt receptio à S. P. prohibita: ut *in n.* 1141.

Tum quia aliàs liceret pecuniam in burſa, aut in cella recipere, imo retinere.

1174 Ad paritatem diſparitas eſt; quia contactus vaſis ſacri laico prohibetur ob reverentiam, quæ ſalvatur per contractum mediatum. Finis autem receptionis pecuniæ eſt ad vitandum omnem uſum civilem pecuniæ, ut conſtat ex *n.* 1138. qui finis non ſalvatur in recenſito contactu mediato.

1175 Talis autem contactus mediatus, ſolùm poteſt à peccato excuſari in caſu neceſſitatis. Donat. *tom.*3. *tract.*15. *qu.*49. quando ſcilicet urgeret neceſſitas fratris, eique non ſuppetere alius modus recipiendi, videlicet per ſubſtitutum, Dantem, Depoſitarium, aut Nuncium; lex namque ex ſæpè dictis non comprehendit caſus neceſſitatis, juxtà illud: *Neceſſitas non habet legem*: *v. n.* 1138.

1176 In tali quidem caſu neceſſitatis, utique conſultum eſſet fratri, pecuniam charta involutam recipere; nam ſimplices hac cautela adhibita, ferè ſcandalizari non ſolent. Inſuper poterit tunc frater, maximè apud viros doctos, & notitiam noſtræ profeſſionis habentes, neceſſitatem actionis humiliter aperire.

1177 Si aliquando caſus contingat, quòd vir prudens ad Monaſterium, aut Eccleſiam noſtram accedens ſummam eleemoſynæ elargiretur: Si Monaſterium neceſſitatibus premeretur, nulla reperiretur perſona apta, nec Tertiarius, qui reciperet; vir ille non poſſet commodè eam ad Procuratorem mittere, aut prudenter non judicaretur capax talis conſilii, ſed quòd potiùs illum tædio afficerent, & ab eleemoſynis impedirent; tunc ſi fratres curarent, ut ille eleemoſynam in aliquo loco opportuno reponeret, uſque ad adventum Nuncii, aut Bajuli, qui illam ad Procuratorem transferret, dictum virum de hoc monendo, peccati non condemnarem; quia ſumus in recenſito caſu neceſſitatis.

Pro qua re, Melphi *in comment. ad Conſt. cap.* 4. *ſtat.* 2. in fine ait:

Reſpondeo quintò, in neceſſitatis articulo poſſumus denarios petere, & accipere, ac expendere, putà ſi Miſſionarius apud infideles reperiatur, nec alia via ſuperſit pro victu, &c. jus enim naturale prævalet poſitivo. Cujuſmodi Sanctiſſimus D. N. Urbanus VIII. declaravit pro locis Terræ Sanctæ, ubi fideles adminiſtri, & Syndici non reperiuntur, & neceſſe eſt, ob majus bonum, & ad majorem Dei gloriam, & Eccleſiæ utilitatem, loca illa in Religione Catholica conſervare. Ita enim ſi Summus Pontifex inſtitueret Fratrem ſuum eleemoſynarium, non peccaret, pecunias erogando, &c.

Dixi:

1178 Dixi: *Si aliquando*; hi namque caſus debent eſſe rari, & non per habitum practicari, ut dictum eſt *in num.* 1166.

1179 Hinc omnino quæſtores abſtineri debent à recipiendis eleemoſynis pecuniariis intra peram; quia quamvis talis receptio videatur poſſe à peccato contra paupertatem, & præceptum de non recipiendis per ſe pecuniis, excuſari, in quantum non videatur in quæſtore receptio civilis ad expendendum, ſed translatio pecuniæ de uno in alium locum, nempè ad Procuratorem; non poteſt à peccato ſcandali, & damni, quod Monaſterio affert, excuſari; per hujuſmodi namque pecuniarum contrectationes, ſic ſcandalizari, & admirari ſolet ſæculum, ut ab eleemoſynis ſe abſtineat, in graviſſimam communitatis, & Regularis Obſervantiæ perniciem, *v. n.* 1148. Adde, in hujuſmodi caſibus, in quibus pecunia transfertur ad Procuratorem, adeſt contractus, & receptio civilis moralis, ad expendendum mediatè pro fratrum uſibus. Melphi *cit. ver. Reſp.*4.

QUÆRES III.

1180 *Quomodo Frater expropriari debeat?*

Reſpondeo, hunc eſſe modum. Pecunia, quam frater habere ſupponitur, pluribus modis poteſt ſe habere.

Primò. Si fuit ei data abſolutè, ſeu uti Religioſo, eſt deponenda in manus Syndici nomine Eccleſiæ pro neceſſitatibus Provinciæ, aut Monaſterii. Si verò dans apud ſe voluit ejus dominium retinere, eſt danti reſtituenda, vel de ejus licentia eſt Syndico tradenda pro Monaſterio, aut Provincia.

1181 Secundò. Si talis pecunia ſit de eleemoſynis alicujus Conventus, eſt Syndico illius Conventus, aut Provinciæ tradenda, pro dicto Conventu, ejus Superiori locali monito.

1182 Tertiò. Si pecunia fuit accepta ſub aliquo onere, v. gr. Miſſarum, &c. tunc debet pecuniam conſignare, & onus manifeſtare Superiori. Melius autem eſt, ſi ipſe curet immediatè oneri ſatisfacere, & non committatur aliorum ſpei; nam onus ſatisfaciendi juſtitiæ obligat ex jure naturæ.

Quòd ſi pecunia reperiatur converſa in emptionem alicujus rei, quæ extat, putà librorum; tunc tenetur ſatisfacere eam, v. gr. libros creditori tradendo, ſi fieri poſſit; vel eam vendere curando, & ſatisfaciendo in quantum poteſt per pretium. Idem tenetur facere Superior, ſi poſt fratris mortem, tale onus ei conſtet, & res extet.

Qua expropriatione peracta, Religioſus haud ampliùs retinere debet affectum, aut curam circa pecuniam illam.

1183 Et ſi expropriatio fiat in articulo mortis, omninò Confeſſarius, vel Superior curet, ut pecuniæ, & res ſuperfluæ, ſuper quibus facta eſt expropriatio, removeantur è cella Religioſi ante mortem; quod curabit charitativè, conſolando fratrem, ut in Dei miſericordiam ſperet. Quòd ſi ſupervivat, expropriationis factæ eum minimè pœniteat, nec ad vomitum redeat.

Congregatio Generalis de anno 1679. præcipit, ut diſtributio ſupellectilium, & rerum à fratribus relictarum, fiat à Provinciali, modo ſequenti:

„ Si frater defunctus fuerit in Infirmaria, eidem applicentur omnes panni linei, ſeu ex tela confecti: ſi autem extrà Infirmariam mortuus ſit, applicentur communitati Conventus, ubi defunctus de familia morabatur. Cui etiam communitati conſignabuntur omnia lanea veſtimenta. Libri in ejuſdem Conventus Bibliotheca reponentur, & ſi fortè aliquid pecuniæ reperiatur, Provincialis faciat eam deponi apud Syndicum Apoſtolicum Provinciæ, pro neceſſariis ſumptibus, communibuſque Provinciæ indigentiis, ſumpto à Guardiano, & diſcretis Conventus teſtimonio de quantitate, ut ſuo tempore rationem de illa tribuere poſſit. Et idem obſervetur, ſi aliquid aliud conſiderabilis pretii inveniatur. Picturæ, ſi fortè ſint, in Sacriſtia collocentur. Res autem minoris momenti inter Fratres ejuſdem Conventus de conſilio Guardiani dividantur. „

1184 Frater autem proprietarius, ſeu pecuniam retinens, abſolvi non poteſt, niſi priùs expropriětur, aut firmiter, & cum morali certitudine id Confeſſario proponat; unde Confeſſarius ſe debet cum eo gerere, ſicut cum concubinario.

Caveant ergo fratres, & in mente habeant verba S. P. Franciſci, quòd ſi *Magna promiſimus, majora promiſſa ſunt nobis*, *vide num.* 1097.

LEGATA FRATRUM MINORUM

1185 Sunt juſta, & licita à teſtatore relicta ſub hac forma: *Inſtituo mihi hæredem animam meam, ita quòd executores teſtamentarii teneantur bona relicta vendere, & pecuniam in emendo panem, vinum, & alia neceſſaria in eleemoſynam Fratribus Minoribus hujus Civitatis inſumere*. Et tunc teſtamentarii ad talem eleemoſynam ſolvendam cogi poſſunt ad inſtantiam cujuslibet de populo. Ita Villalobos *tom.*1.*tract.*30. *diſp.*12.*n.*8. & Diana *par.*3. *tr.*1.*reſ.*33.

Imò ſi non eſt addita conditio licita: *Ut bona vendantur, & in fratrum neceſſitates pretium convertatur*, legata valent; quia tunc cenſetur legans voluiſſe moda debito fratribus ſubvenire. Rodr. *in com. verb. legatum*, Diana *par.* 10. *tr.*14. *reſ.* 65. *v. num.*901.

1186 Item poteſt teſtator relinquere Fratribus Minoribus legata perpetua, tam libera, quàm onerosa, quia qui poteſt facere eleemoſynam vivus, poteſt facere eleemoſynam mortuus; quoniam mortuus habet animam, quæ valeat ejus fructum à fidelium remuneratore animarum percipere.

1187 Quantum ad legata perpetua, ſciendum eſt, quòd Syndicos, & Procuratores conceſſerunt

Ordi-

Ordini quamplures Summi Pontifices, ut ex una parte fratrum neceſſitatibus providerent, & ex alia, ut eorum paupertas tam in particulari, quàm in communi illæſa ſervetur: hac de cauſa omnium rerum modo licito fratribus à fidelibus oblatarum Sancta Sedes apud ſe dominium recipit, ut *in n.* 1146. *v. num.* 1200.

Pontifices autem nō conveniunt omnes quoad omnia, ſed diverſo modo, & quoad actus diverſos concedunt Syndicos.

Nam Sixtus IV. in Bulla incip. *Dum fructibus uberes*, anno 1471. apud Bullar. Rodr. conceſſit, ut poſſit nomine S. Sedis recipere bona immobilia, & redditus perpetuos fratribus, & eorum Monaſteriis relicta, & relinquenda, & in illis ſuccedere ab inteſtato, ipſa Romana Eccleſia eorum dominium in ſe ſuſcipiente. At idem Pontifex per aliam Bullam, quæ incip. *Licèt nos dudum ad importunam nonnullorum inſtantiam conceſſerimus, &c.* prædictam conceſſionem pro Obſervantibus irritat, utpotè expreſsè eorum profeſſioni, & paupertati contrariam. Qua de cauſa, etiam ante irritationem totum corpus Obſervantium prædicto privilegio renunciavit.

1188 Undè ſtandum eſt inſtitutionibus, & conceſſionibus aliorum Pontificum, videlicet Decretalibus Nicol. III. *Exiit, qui ſeminat*, & Clem. V. *Exivi de Paradiſo, tit. de verbor. ſignific. in 6.* Et Declarationibus, ac conceſſionibus Martini IV. *Exultantes*, Martini V. relati à Sixto IV. cit. & Pauli IV. Ex Clementi, de anno 1555. noviſſimè confirmatis ab Innoc. XI. per Bullam, quæ incip. *Sollicitudo, edita* 20. *Novembris* 1679. his verbis:

„ Declarantes tamen pariter, quòd per præmiſſa non prohibentur in dicto Ordine Syndici Apoſtolici, cum eorum uſus non ſit diſpenſatio in Regula, ſed modus à Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris proviſus pro puriori illius obſervatione, ſive ejuſmodi Syndici aſſumantur ad præſcriptum Conſtitutionum Nicolai III. & Clem. V. prædeceſſ. prædict. ſive ſecundum diſp. Conſtit. rec. memor. Mart. IV. & Martini V. ac Pauli IV. prædeceſſorum pariter noſtrorum, prout illorum uſus, in ſingulis familiis, Congregationibus, Reformationibus, aut Provinciis Ordinis prædicti reſpectivè fuerit receptus. „

1189 His præmiſſis. Dico, Fratres Minores non eſſe capaces legatorum perpetuorum, ita tamen ut dominium directum ipſorum capitalium, ſeu rerum immobilium reſideat penès nos, aut penès Syndicum Apoſtolicum, ut Syndicum; quia ut Syndicus ſtat nomine Papæ, qui (videlicet Nicolaus III. in relata Decretali) talium legatorum directorum receptionem expreſsè prohibet; unde tunc Syndicus eſſet interpoſita perſona, ut noſtra, & ſic dominium reſideret penès nos.

Eſſe verò capaces legatorum perpetuorum, ita tamen ut dominium directum ipſorū capitalium, ſeu rerum immobilium, reſideat penès tertiam perſonam, quæ repræſentat perſonam legantis, & dicitur amicus ſpiritualis, juxtà dicta *n.* 1147. & 1165.

1190 Poteſt igitur teſtator uti forma relata *n.* 1185. vel poteſt gravare hæredem ad elargiendam Fratribus annuam ſummam eleemoſynæ. Vel relinquere ipſum bonum immobile, aut capitale ſuper re immobili inveſtiendum alicui Univerſitati, Communitati, Hoſpitali, aut tertiæ perſonæ, cum obligatione, & onere ſolvendi annuatim certam ſummam eleemoſynæ Fratribus pro eorum neceſſitatibus miniſtrandam gratis, aut cum onere Officii, Miſſæ, &c.

1191 Et tunc (ut cum Divo Bonaventura loquar) nullo pacto nos Fratres dicimur redditus habere per nos, aut per interpoſitam perſonam noſtram. Nec annuam penſionem nos petimus, & recipimus ex jure, & tanquam debitam; ſed ex gratia, & tanquam eleemoſynam.

1192 Ad quam annuam eleemoſynam annuatim ſolvendam ipſi executores ſunt omninò obligati, minimè obligatione directè nobiſcum contracta, ſed cum ipſo legante. Et hac ratione, ſi negligant, poſſunt civiliter à quolibet de populo cogi; quoniam animæ defunctorum ſunt pupillæ. Unde pecunia annua reſpectu noſtri ſemper habet rationem puræ eleemoſynæ, & verè per modum eleemoſynæ recipitur; *v. n.* 1167. Et infrà de præſcriptione contra onus Miſſarum.

1193 Nec obſtat, quòd annuam ſummam immediatè non à legante, ſed ab ejus executore recipiamus; quia ſicut legans potuit nobis annuam eleemoſynam promittere, & tertiæ perſonæ eam ſolvendam committere, ipſo vivente; ita & ipſo mortuo; executor namque ſolvit nomine legantis.

1194 Quæ haud ſunt formalitates, ſed reales, & veri tituli, à Divo Bonaventura longè priùs excogitati in ſua quæſtione Apologetica relata in Statutis noſtris Barchinonenſibus, & Segobienſibus, ab Urbano VIII. die 20. Novemb. 1625. confirmatis per Bullam: *Injunctis nobis, in tom.* 5. Bullarii Lantuſcæ, quibus rerum immobilium dominium directum reſidet penès tertiam perſonam nomine legantis, & ſolùm indirectè nos reſpicit, tanquam pauperes, & ut terminum eleemoſynæ à legante præſcriptæ, & executori commiſſæ. Adeòque nullo pacto inde læditur Franciſcana paupertas.

1195 Non eſt autem contra Regulam, & noſtram paupertatem, quòd talis executor, & tertia perſona ſit ipſe Syndicus Apoſtolicus; quia Syndicatus officium, nec illi nocere debet, nec facit, quin poſſit alteri ſe obligare ad aliquod onus gratis ſubeundum, nempè ad ſuſcipienda bona immobilia legantis cum onere diſtribuendi annuatim fructus pauperibus pro anima ipſius legantis.

Sicut

Sicut enim poteſt, nedum nomine Papæ, ſed ut tertia perſona, & ut unus de populo executores negligentes ad annuam eleemoſynam ſolvendam cogere; cur non poterit, ut tertia perſona, & ut unus de populo, onus à legante ad annuam eleemoſynam in Fratrum neceſſitatibus diſtribuendam ſuſcipere? tunc namque ſe habet, non ut interpoſita perſona noſtra, ſed ut tertia perſona, & perſona legantis, & eſt amicus ſpiritualis, & quidem aptior, & promptior tam ad Fratrum neceſſitatibus ſubveniendum, quàm ad legantium animas ſuffragandum: *v. dec. de n.* 1198. *& n.* 1167.

1196 Id autem eſt prohibitum vi Statuti Congreg. Gen. Rom. die 17. Maii 1603. *Inhibemus autem, ne Syndicus in ſua perſona hujuſmodi annuos redditus recipiat diſtribuendos ipſis fratribus*; non quia paupertas noſtra lædatur, ſed ne apud ignorantes redditus per interpoſitam perſonam noſtram retinere videamur; qua ratione D. Bonavent. cit. vult, ut in legatis tertiæ perſonæ, aut communitati alicujus relictis cum onere certam eleemoſynam annuatim nobis diſtribuendi, fiat per Guardianum, & diſcretos Conventus proteſtatio, nil nobis juris ex talibus donationibus velle habere, nec ex vi legati, & ut legatarii; ſed per modum eleemoſynæ, & ut pauperes recipere.

Audi D.Bonav.qui poſt doctrinas jam *à n.*1191. *ad* 1194. ferè relatas, in fine ſubdit: *Quia verò Dominus docet, nos cavere ab hominibus*: Matth. 10. *& Apoſt. ab omni ſpecie mali abſtinere.*1.Theſſ. 5. *ne putemur ab ignorantibus tranſgreſſores Regulæ noſtræ, debemus apertè proteſtari, nihil nobis juris in talibus donationibus velle habere, ſicut tenetur ſuſpectus de fornicatione omnia illa cavere, ex quibus poſſet iſta ſuſpicio probabilis judicari.*

Quæ proteſtatio, ſi facta non reperiatur, fieri poteſt executoribus, vel univerſitati; ſolùm namque fit ad omne vitandum ſcandalum, ſeu admirationem ſæculi.

1197 Solidantur prædicta per plures deciſiones Sac. Congreg. & Sedis Apoſt. decreta, quæ hic libenter refero in gratiam meorum Religioſorum, atque Superiorum, ut ſciant, quid conſulere in novis legatis condendis, & quomodo ſe gerere in jam fundatis honeſtandis; ſæpè namque ex Confeſſariorum imperitia provenit, ut fideles legata perpetua conſtituant, bona immobilia, ſeu ſortem, & capitale nobis directè legando, contra implicitam donantium, ſeu legantium voluntatem; fideles enim, volentes Fratribus in corporis neceſſitatibus ſubvenire, non intendunt, eorum, & propriæ animæ nocere; unde ſi licitam formam advertiſſent, licita forma legaſſent, ut dicemus de contract. uſurario bona fide celebrato: *v. n.* 1185.

ROMANA DONATIONIS.

1198 „Syndico Apoſtolico Conventus, ut vocant, de Aracœli Fratrum Minorum de Obſervantia ſcuta mille donavit Pamphila Mota, donatione infraſcriptis verbis concepta: *Donavit donatione irrevocabili inter vivos, D. Franciſco Beſpino Syndico Apoſtolico perpetuo Venerab. Conventus B. Mariæ de Aracœli, & aliis in dicto officio Syndicatus, pro tempore ſucceſſoribus, ſcuta mille, unà cum fructibus decurſis, & decurrendis, ſibi relictis a q. Virginia Agazario, cum conditione, quòd iidem donatarii teneantur, & obligati ſint, poſtquam conſecuti fuerint dicta ſcuta mille pro dicto Legato, ut ſuprà debita, illa inveſtire ad eorum beneplacitum in aliqua re ſtabili, cenſibus perpetuis, ſeu locis montium non vacabilium, & fructibus dicti reinveſtimenti impendere, & applicare annua ſcuta triginta in perpetuo tot panis albi pro beneficio, & ſervitio Infirmariæ Venerab. Conventus Aracœli Ordinis Minorum Obſervantiæ Sancti Franciſci; cum conditione adjecta, quòd ſi ullo unquam tempore dicti RR. Patres Guardiani, ſeu Superiores pro tempore dicti Conventus Aracœli intentaverint quovis modo applicare velle dicta annua ſcuta triginta in aliam cauſam, præterquam ſupradictam, tali caſu prædicta donatio, & omne commodum dictæ annuæ ſolutionis ſcutorum triginta ſit, & intelligatur ipſo facto caducata, & devoluta, prout caducari voluit, & vult in favorem Venerab. Archiconfraternitatis Beatæ Mariæ Conſolationis.*

Procurator Rev. Fabricæ S. Petri, citatis prædictis Patribus, ſupplex petit per hanc Sacram Congregationem declarari: An prænarrata donatio valeat ſuſtineri? Die 2. Junii 1663.

Sacra Congregatio Eminentiſſimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum cenſuit, licere dictis Fratribus prænarratam annuam panis præſtationem, titulo dumtaxat eleemoſynæ recipere, ad præſcriptum Decreti Congregationis Fabricæ, ſub die 14. Februarii 1633. editi, & Syndico Apoſtolico non poſſe à Miniſtris dictæ Fabricæ, ratione hujuſmodi donationis, moleſtias inferri, niſi ad formam ſupradicti Decreti.

Fr.Card.Chiſius Præfectus.

Loco ✠ *Sigilli.*

1199 CLemens Papa X. *Ad futuram, &c.* Nuper pro parte delecti filii Syndici Apoſtolici Conventus Sancti Petri de Syrchis in Sardinia Ordinis Sancti Franciſci de Obſervantia, &c. Congregationi Vener. Fratrum noſtrorum S.R.E. Cardinalium negotiis, &c. Epiſcoporum, & Regularium præpoſitæ, expoſito, quod quondam Petrus Moros de Molinos in ſuo ultimo teſtamento, quod anno 1645.condiderat, diverſa annua legata, pro Miſſis per Fratres dicti Ordinis celebrandis, fecerat, modo ſequenti: *Primò mando*, quòd meus hæres teneatur expendere pro confectione tumuli, & exequiarum, quolibet anno lib.25.pro una Miſſa cantata, & aliis ſexdecim Miſſis pro animabus meorum parentum *celebran. à Fratribus* Franciſcanis S. Petri de Syrchis, & pro hoc legato volo, quod

quod ſint perpetuò obligata bona mea: *Item volo*, quòd dictus meus hæres ſolvat ex dictis bonis meis quolibet anno lib.40.quæ inſerviant pro oleo lampadis meæ Cappellæ Majoris in dicta Eccleſia Sancti Petri: *Item relinquo* in perpetuum Miſſas ſeptem qualibet hebdomada pro Animabus Purgatorii, &c. & eleemoſyna ſit ſeptem ſolidorum pro qualibet Miſſa,&c. & proprietas illarum eſt 1400. libr. quæ ſit ſuper domo mea, in qua habito: *Item relinquo* pro eleemoſyna dicto Conventui S. Petri de Syrchis lib. 300. ut illæ applicari debeant per meos Curatores in loco ſecuro ad rationem lib.14. annuarum, & inſerviant pro emendis linteamentis pro pauperibus Fratribus infirmis:*Item* quia D. Mater mea reliquit, ut dicantur duæ Miſſæ perpetuæ qualibet hebdomada à dictis Fratribus, mando, quòd ſuper bonis meis ſolvantur quolibet anno lib.28. *Item*, quia D. Pater meus reliquit unam Miſſam perpetuam qualibet hebdomada celebrand. à dictis Fratribus, & reliquit pro eleemoſyna cenſum lib. 150. debitum à Gavino Paduano, &c. quatenùs perdiderint cenſum ſupradictum, mando, ut meus hæres ſolvat lib.11. annuas, &c. & factis aliis pluribus legatis profanis, &c. inſtituit ſibi hæredem Deum, & Animam ſuam, mandans ſuis executoribus, ut adimpletis, & ſatisfactis Legatis, inſtituerent unam tertiam dignitatem Archidiaconalem in Cathedrali Turritana, cum annuo redditu libr. 1000. & de reſiduo unum, vel plures Canonicatus ſecundùm capacitatem bonorum ſuorum, & aliàs, prout in dicto teſtamento dicitur uberiùs contineri. Et ſubindè in executionem dicti teſtamenti unus Canonicatus, & unus Archidiaconatus in Eccleſia Turritana erecti fuerant, dictuſque Archidiaconatus ex diſpoſitione ejuſdem Petri teſtatoris collatus fuerat quondam Didaco Moros ejus Fratri Germano, & executori teſtamentario, qui bona fide, dum in vivis erat, eadem legata pia adimpleri curaverat; verùm poſt ejus obitum, de eodem Archidiaconatu proviſus fuerat dilectus filius Carolus de Capudoro, ad cujus favorem dilectus filius Provicarius Generalis Turritanus, neſciebatur, quo jure, declaraverat Fratres Minores prædictos Legatorum capaces tantùm factorum pro oleo lampadis, & linteaminibus infirmorum, & incapaces pro reliquis, quæ Archidiacono prædicto adjudicaverat, prout in ejus ſententia dicitur contineri; unde dictus Syndicus tanquam unus de populo pro ſuffragio Animarum, pro quibus inſtituta fuerunt dicta legata pia, & pro ſua pietate erga dictos Fratres de Obſervantia, qui in magna neceſſitate propter eleemoſynarum deficientiam in prædicta Inſula Sardiniæ reperiebantur, prout ex atteſtatione juratorum, & officialium Civitatis Turritanæ conſtare dicebatur; Nobis humiliter ſupplicaverat, ut omnimodum adimplementum Legatorum prædictorum Ven. Fratri Archiepiſcopo Turritano, non obſtante prædicta Provicarii Generalis ſententia, committere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Inſtantia verò hujuſmodi ad prædictam Cardinalium Congregationem à nobis remiſſa, & de mandato ipſius Congregationis citato dilecto etiam filio Alexandro Bulla ſupradicti Caroli de Capudoro Archidiaconi Procuratore, Syndicus prædictus plurimùm cupiebat declarari, prædictos Fratres Minores de Obſervantia poſſe recipere præinſerta annua legata Miſſarum per modum puræ, & ſimplicis eleemoſynæ, juxtà doctrinam S. Bonaventuræ in quadam Conſtitutione fel. record. Urbani Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri, cujus initium: *Sacroſanctum Apoſtolatus Miniſterium, &c.* proindè debere dictum Archiep. Turritanum tanquam executorem ultimarum voluntatum, & præcipuè piarum, curare omnimodum adimplementum eorumdem legatorum, & voluntatis dicti Petri Teſtatoris, compellendo hæredes, & detentores bonorum ad ſatisfactionem, ne animæ ejus auctorum, & benefactorum ſuffragiis defraudatæ remanerent. Emanavit ab eadem Cardinalium Congreg. Decretum tenoris, qui ſequitur: „ S. Congreg. EE. S.R.E. Cardin. negotiis, & conſultationibus Epiſcop. & Regul. præpoſita, Procuratore Archidiaconi Turritani ſæpius citato, referente Emin. D. Cardinal. Portocarrero, decrevit eſſe dandas declarationes ſæpè aliàs factas, videlicet Fratres Minores de Obſervantia non poſſe poſſidere cenſus, & bona ſtabilia, poſſe tamen recipere per viam eleemoſynæ quidquid eis traditur ab executoribus ultimarum voluntatum pro celebratione Miſſarum, & Anniverſariorum, & propterea cenſuit committendum, prout præſentis Decreti tenore committit Archiep. Turritano, ut ad limites prædictæ declarationis in cauſa, de qua ſupra agitur, procedat, & ad illius obſervantiam, quatenùs opus fuerit, juris remediis, & in ſubſidium etiam cenſuris Eccleſiaſticis compellat. Romæ 3. Aug. 1674. *Cardin. Brancacius.*

Loco ✠ *Sigilli, &c.*

Cùm autem, ſicut dictus Syndicus nobis ſubindè exponi fecit, ut Decretum hujuſmodi firmiùs ſubſiſtat, & obſervetur exactiùs, Apoſtolicæ noſtræ confirmationis patrocinio communiri ſummoperè deſideret: Nos ipſum Syndicum, &c. abſolventes, &c. ſupplicationibus ejus inclinati, &c. *Decretum præinſertum auctoritate Apoſtolica tenore præſentium approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adjicimus, &c.* Sicque in præmiſſis per quoſcumque judices, &c. irritum, &c. Datum Romæ apud S. M. Majorem die 22. Aug. 1674. Pontificatus noſtri anno quarto &c.

Obſervanti de Lucca. Sacra Congr. Eminent. & Reverendiſs. S.R.E. Cardinalium negotiis, & conſultationibus Epiſcop.& Regul.præpoſita: *Sæpiùs declaravit, Fratres Minores de Obſervantia S. Fran-*

Franciſci , quamvis attenta diſpoſitione , Exivi de Paradiſo , & Conſt.Nicol.III.& Clementis VIII. ſint incapaces obtinendi cenſus perpetuos , & bona ſtabilia , poſſe tamen per viam puræ , & ſimplicis eleemoſynæ recipere quidquid ab executoribus ultimarum voluntatum eis traditur pro celebratione Miſſarum , pro ornamento Eccleſiæ , aliiſq; neceſſariis procurandis ; juxtà doctrinam D.Bonaventuræ, relatam in Conſtit.s.m.Urbani VIII. incipien.Sacroſanctum Apoſtolatus Miniſterium, &c. *Atque in præfatis caſibus dictos executores ultimarum voluntatum curare debere , ut hujuſmodi piæ diſpoſitiones adimpleantur* ; ne teſtatorum animæ debitis ſuffragiis defraudatæ remaneant. Quam quidem declarationem , illiuſque tenorem , *in caſu , de quo agitur eadem S.Congregat. ſervari præcipit* , committendo Ordinario Lucenſi pro tempore exiſtenti , ut quatenùs alius executor non exiſtat , prænarratam pii teſtatoris diſpoſitionem executioni demandet. Romæ 26. Martii 1677.

Epiſcopus Urbaniæ , volens Canonicatum erigere ex quodam legato relicto Conventui S. Angeli in Vado , ſub prætextu , quod Fratres illius legati incapaces eſſent.Sac.Congr. Fabricæ 28.Maii 1639. & die 30. Aug. ejuſdem anni ad eumdem Epiſcopum ſcripſit , legati ſummam Fratribus reſtituendam fore, eò quia Fratres erant capaces illius,non obſtante perpetuo onere Miſſarum , & quaſdam Feſtivitates celebrandi .

Et die 30. Julii ejuſdem anni 1639. ſub eadem forma ſcripſit ad Epiſcopum Civitatis Caſtelli . Et quia Epiſcopus difficultatem movit , ne Fratres legati fructus reciperent , eadem S. Congreg.die 28. Auguſti 1640.ſcripſit ei , ut omnia removeret impedimenta , & teſtatoris voluntas impleretur , &c.

Eadem S. Congregatio in una Anconitana die 31.Decembris 1639.declaravit, quod Fratres illius Civitatis per modum eleemoſynæ capaces erant legati quinque annuorum ſcutorum , cum onere celebrandi officium , &c.

Potentiſſimo , & Catholico Principi D. D. Carolo ab Auſtria, &c.felicis proſperitatis augumentum , &c. ejuſque Regnorum , & Provinciarum , &c. Officialibus , &c. ad quos præſentes noſtræ pervenerint , ſeu quomodolibet præſentabuntur : *Franciſcus Columna in utraque ſignatura SS. D. N. Papæ Referendarius , cauſæque & cauſarum hujuſmodi , &c.* Salutem , &c. Noveritis , quòd introducta aliàs in partibus coram Vicario Gen. Catacen. lite, & cauſa inter Syndicum, & RR.PP.S. Franciſci Minor. Obſervant. Civ.Tabernarum Catac.ex una , & RR. DD. Theodorum , & Dominicum de Carcia ex adverſo principalis , Partibus ex altera , de , & ſuper ſolutione eleemoſynæ debitæ pro Miſſis , pro quibus agitur, rebuſque aliis, &c. dictus D. Vicarius Catacen. in cauſa hujuſmodi procedendo ſuam protulit ſententiam, ſive Decretum tenoris ſequentis , videlicet ; „ Per Curiam Epiſcopalem Catacen. Viſa particula ultimi teſtamenti qu. Felicianæ Riva Civitatis Tabernarum , conditi ſub die 20. Maii 1634. &c. ac inſuper inſpecto tenore Bullæ SS. D.N. fel. record. Clementis Papæ X. ſub datum Romæ die 31. Aug. 1674. pro confirmatione Decr. Sacræ Congr. negotiis Epiſcop. & Regul. præpoſitæ lati , ſub die 3. Auguſti 1674. declarantis, Fratres Minores de Obſervantia poſſe recipere legata annua Miſſarum per modum puræ , & ſimplicis eleemoſynæ , etiam pro executione ultimarum voluntatum teſtatorum , viſis actis omnibus , &c. ac Partibus pluries auditis , fuit proviſum , & decretum , ſuſpenſionem duarum Miſſarum in hebdomada, per eamdem Curiam latam omninò tollendam eſſe , ac proinde PP.Minores de Obſervantia Conventus ſupradictæ Civ. Tabernarum reintegrentur ad legatum celebrandi eaſdem duas Miſſas in hebdomada , & ab hodie in anteà RR. DD. Theodorus , & Clericus Dominicus Carcia correſpondeant eiſdem Fratribus ſcutos decem ſingulis annis pro celebratione prædicta , &c. & ita &c. datum , &c. die 24. Jan. 1691. *Ant.Pavoni Vic. Gen. &c.* A qua inſerta ſententia , ſive decreto , &c. appellantibus RR. DD. Theodoro , & Dominico de Carcia , fuit hæc cauſa ad Curiam devoluta , *& coram Illuſtr. & Rever. D. Thomato in utraque ſignatura Referendario , &c. Illuſtr. & Rever. D. A. C. Locumtenente introducta , qui ſervatis ſervandis , procedendo , ſua diffinitiva ſententia, præinſertam ſententiam, ſeu Decretum D. Vicarii Gen. Catacen. confirmavit, & approbavit* ; ad effectum tamen exequendi ſuper bonis per D. Victoriam Rivam donantem , &c. A qua ſententia Illuſtr.& Rever. Thomati iterùm appellantibus DD. Theodoro , & Dominico de Carcia, *fuit cauſa hujuſmodi Nobis commiſſa vigore ſpecialis commiſſionis ejuſdem Sanctiſſimi* , de qua in dictis actis , &c. *Nos in cauſa , & cauſis prædictis , ritè , & rectè , & legitimè procedentes , &c.* Tandem D. Hieronymo Leto ex adverſo Procuratore dd. DD. Theodori , & Dominici Carcia ex adverſo principalium &c. per unum ex ejuſdem Sanctiſſimi Curſoribus more ſolito citato , *noſtram protulimus , & promulgavimus diffinitivam ſententiam præinſerti Decreti, ſeu ſententiæ D. Vicarii Gen. Catacen. & aliam Illuſtr.& Rever.Thomati confirmatoriam* , prout in dictis Actis infraſcripti Archivii Romanæ Curiæ ſcriptoris . Sed quia à tribus ſententiis conformibus non liceat ampliùs appellare ; ideò ex parte ejuſdem Sanctiſſimi , & ad inſtantiam dicti D. Syndici dicti Vener. Conventus , & RR. PP. Minorum de Obſervantia , fuit nobis directa , & præſentata commiſſio exequutorialis tenoris ſequentis : *Sequitur tenor Commiſſionis* . Nos denique , &c. dicto D. Hieronymo Leto ex adverſo Procuratore dict. Theodori , & Dominici Carcia ex adverſo principalium,iterùm ut ſupra citato ; Præinſertam ſententiam , ſive Decretum Vic.

Gen. Catacen. aliamque dicti Rever. Thomati, & dictam noſtram reſpectivè diffinitivam ſententiam exequi mandavimus, & in illarum executionem, & rei judicatæ præſens mandatum exequutivum ad favorem dicti Syndici RR. PP. S. Franciſci Minoris Obſerv.Civit.Tabernarum, Diœc.Catacen.contra, & adverſus dd.bona per dictam Victoriam donata, dictis DD. de Carcia, pro ducatis vigintiquinque monetæ Regni, debitis pro ſupradicta eleemoſyna Miſſarum, ab anno 1691. per totum menſem Junii proximè præteriti, ad rationem ducatorum decem pro quolibet anno, ſine præjudicio aliorum per annua decurſorum decrevimus, & relaxavimus, exequi volumus, & mandavimus per præſentes. Quocirca vos Potentiſſimum Regem, veſtroſque Regios Miniſtros ſtudiosè requirimus,& perbenignè in Domino hortamur, attentèque rogamus; Vobis verò, aliis omnibus, & ſingulis ſupradictis, &c. tenore præſentium committimus, & in virtute S. Obedientiæ, ac ſub excommunicationis, &c. pœna, &c. mandamus, quatenùs ſtatim viſis præſentibus, & quoties præſentium vigore fueritis requiſiti, ſeu alter veſtrum fuerit requiſitus, &c. ex parte noſtra, ſeu veriùs Apoſtolica authoritate cogatis, & compellatis, cogique, & compelli faciatis, &c. dd. Theodorum, & Dominicum Carciam, ad dandum, ſolvendum, tradenda, &c. & affectualiter exburſandum dicto Reverendo Syndico dd.PP.S.Franciſci Minor.Obſerv. &c. ſcuta vigintiquinque monetæ Regni, ut præfertur debita, unà cum aliis ſcutis quatuor, & juliis ſeptem monetæ Romanæ, pro expenſis præſentis mandati, &c. In quorum, & ſingulorum fidem, &c. Datum Romæ anno 1693. Indictione prima, die verò 7. menſis Auguſti, Pontificatus SS.D.N. Innocentii Divina Providentia Papæ XII. anno ejus tertio.

1200 Denique ad tutò ſimul, & ſine ſcrupulo procedendum in caſibus, in quibus ob circumſtantiarum varietatem, aliqua poſſet ſuboriri difficultas circa materiam paupertatis, valdè juvat reflectere ad finem Sanctæ Sedis, & Summorum Pontificum; finis namque (ut dictum eſt *n.* 1187.) ſemper fuit, & eſt de paterna benignitate modos aptos tradere, ut fratribus, unà cum pura obſervantia Regulæ, & Paupertatis, neceſſaria juxtà decentiam non deſint. Conſtat ex Decretali Nicol. III. cit. His verbis:

„ Quinimò omninò appareat in eis quoad dominium omnimoda abdicatio, & in uſu neceſſitas. Hæc autem ſecundum exigentiam perſonarum, & locorum, Miniſtri, & Cuſtodes ſimul, & ſeparatim in ſuis adminiſtrationibus, & cuſtodiis, cum diſcretione diſponant, cum de talibus interdum perſonarum qualitas, temporum varietas, locorum conditio, & nonnullæ aliæ circumſtantiæ, plus, minuſve, ac aliter provideri requirant. Iſta tamen ſic faciant, quòd ſemper in eis, & eorum actibus paupertas ſancta reluceat? prout eis ex eorum Regula videtur indicta. „

Ea infrà diſponendo de legatis, uti ſuprà ſubdit:

„ Ad quæ legata ſolvenda, tam hæredes teſtatorum, quàm executores ſe liberales exhibeant, quàm Prælati, & etiam Seculares, quibus de jure, vel conſuetudine proviſio iſta competeret; cum expedierit, ſe ex officio ſuo promptos exhibeant, ad pias voluntates decedentium adimplendas; Nam, & nos etiam per modos licitos, & fratrum Regulæ congruos, intendimus providere; quòd nec pia defunctorum deſtituatur intentio, & hæredum cupiditas legitimis ictibus feriatur, ac ipſi fratres pauperes opportunis auxiliis non fraudentur: „ *v.num.*1155.

De paupertate, & legatis Minorum, agunt *Pontifices*, *& Decretales relati num.*1188. D. Bonav. Hugo, Quatuor Magiſtri, Corduba, Polizius, Monza, Longus *privil. immun.* Syndici; v. apud Matthæucci; v. infrà de legatis.

D E S I M O N I A.

1201 Simonia nomen duxit à Simone Mago; qui donum Dei emere volebat, ut venderet; unde definitur: *Studioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquod ſpirituale, vel ſpirituali annexum*; meliùs definitur, *Deliberata voluntas contrahendi ſpirituale, vel ſpirituali annexum*; ſic enim comprehenditur omnis contractus etiam innominatus, *Do, ut des*.

1202 Pretium temporale eſt omnis res pretio æſtimabilis; eſt triplex: *Munus à manu, munus à lingua, & munus ab obſequio*. Per munus à manu intelligitur pecunia, & quodlibet bonum temporale; per munus à lingua intelliguntur preces, laudes, &c. in favorem illius, qui beneficium, aut rem ſpiritualem confert; aut autem habeant rationem pretii, fieri debent ex pacto; v. gr. *Si intercedas pro me apud Principem, dabo tibi beneficium*. Per munus ab obſequio intelligitur omne ſervitium temporale, quod exhiberi poteſt in gratiam alterius, & ſigna etiam honoris; quæ ſi fiant loco pretii, & præſertim cum pacto, ſimoniam inducunt: ut, *Confero tibi hoc beneficium, cum pacto, & onere tale obſequium mihi præſtandi*. Secùs ſimoniam non contrahunt.

1203 Nomine rei ſpiritualis intelligitur res ſupernaturales, quæ vel talis ſit formaliter, ut gratia, &c. vel cauſaliter, ut ſacramenta, concio, ſacramentalia, &c. quæ cauſant gratiam; vel pro effectu, ut conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, electio ad beneficium, præſentatio, confirmatio, &c. qui ſunt effectus, & uſus poteſtatis ſupernaturalis. Unde pro diſpenſatione non poteſt aliquid exigi in pretium, benè verò per modum mulctæ ad piam cauſam applicandæ.

1204 Dicitur, *aut ſpirituali annexum*; talia ſunt ea, quæ non ſunt per ſe ſpiritualia, ſed eis ſunt annexa, ut juſpatronatus reſpectu beneficii, vaſa, veſtes, &c. reſpectu ſacramentorum, & redditus beneficiorum, qui dantur propter officium ſpirituale: *v.num.*1369.

1205 Res ſacræ, quæ per accidens habent annexam conſecrationem, ut calix, planeta, &c. poſſunt vendi ratione materiæ ex ſe vendibilis, ſed non poſſunt plus vendi conſecratæ, quàm venderentur non conſecratæ, quia tunc eſſet ſimonia; quando autem res temporalis vendi non poteſt, niſi ſimul ſpiritualis vendatur, tunc non poteſt & ipſa vendi, ut Reliquia; poteſt vendi reliquiarium ratione ſolius materiæ: *vide à num.* 961. *ad* 966.

1206 Lectio theologiæ, aut caſuum, eſt vendibilis, quia eſt actus naturalis intellectus non connexus cum ſpirituali, ſeu ſupernaturali re.

1207 Simonia eſt triplex, mentalis, conventionalis, & realis: mentalis non eſt nudum propoſitum committendi ſimoniam, ſed vera traditio rei temporalis in pretium pro re ſpirituali, ſine pacto, & conventione explicita, ſed ſolùm mente concepta. Conventionalis eſt, in qua extrinſecè convenitur, & pactitatur de pecunia, & venditione; ſed adhuc non eſt ſecutus effectus ex utraque parte. Realis eſt, quando pactum eſt ex utraque parte executioni mandatum.

1208 Simonia dividitur in eam, quæ eſt contra jus Divinum, & hæc eſt prohibita propter malitiam ſuam, ut Sacramentum, Hoſtiam conſecratam vendere; & in eam, quæ eſt contra jus humanum, quæ ſolùm eſt mala, quia prohibita; ut cum Eccleſia prohibet ſumi pretium pro aliqua re, & functione, propter connexionem cum re ſacra: cum tamen res illa, aut functio eſſet ex ſe vendibilis.

1209 Sic ab Eccleſia prohibetur, & ſimoniaca cenſetur: 1. *Venditio beneficiorum ſecundum id, quod temporale eſt, ſcilicet, quoad jus percipiendi fructus*. 2. *Venditio officiorum extrinſecè tantum ordinatorum ad res ſacras, v. gr. Sacriſtæ, Oeconomi, Advocati Eccleſiæ, Theſaurarii*: 3. *Oblatio pecuniæ alicui facta, ut ſuadeat alteri, ut det beneficium*: 4. *Pactum de reſignando beneficio, vel de ſolvenda penſione, ſi alter beneficium tibi impetret*: 5. *Permutatio, & reſignatio beneficiorum, item reſervatio penſionis ex beneficio reſignato, ſi abſque Superioris authoritate fiant; quæ ſi accedat, licita erunt*: 6. *Acceptio muneris etiam ſpontè oblati pro examine ad Parochiam, pro collatione ordinum, pro prima tonſura, & litteris dimiſſoriis, ex Trid. excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, ſi ſalarium non habeat, & conſuetudo permittat*: 7. *Exactio pecuniæ pro admiſſione ad Religionem, non quidem pro ſtatu Religioſo, qui cum ſit ſpirituale, eſt jure divino invendibilis; ſed pro onere ſuſtentationis ipſius perſonæ profeſſæ, niſi Monaſterii tenuitas, vel conſuetudo contraria excuſet. Pro victu autem, & veſtitu, pro ſuſtentatione Novitii pro tempore, quo in probatione eſt, poteſt aliquid accipi*. Trid. *ſeſſ*. 25. *cap*. 16. *v. num.* 1241. & 1242.

1210 In ſimonia non datur parvitas materiæ; quia nullum donum Dei ſine gravi irreverentia vendi poteſt; unde non poteſt à mortali excuſari, niſi ob inconſiderationem, aut ignorantiam.

1211 Summus Pontifex committere poteſt ſimoniam in iis, quæ ſunt juris divini, quia eſt illi ſubjectus, minimè in iis, quæ ſunt juris humani; quia Princeps non ligatur ſuis legibus, *l. Princeps, ff. de legibus*.

1212 Simonia eſt aliquid dare, vel recipere pro informando Prælato de qualitatibus prætendentis beneficium: *v. num.* 1225.

1213 Non eſt ſimonia dare Prælato munera ſocietati hominum ſolita ad captandam ejus erga te benevolentiam, & voluntatem in genere, licèt poſteà Prælatus benè affectus, non ex muneribus, ſed ex tuis meritis motus beneficium tibi conferret. Eſt ſimonia, ſi ea des ad alliciendam ejus voluntatem in ſpecie ad beneficium, quia tunc circumſtantiis attentis adeſſet tacitum pactum, *Do, ut des*.

1214 Si igitur tu des Prælato munera, ut illum ſic moveas ad conferendum tibi beneficium, & Prælatus ex circumſtantiis tuum animum cognoſcens ex muneribus motus beneficium tibi conferat; tunc habetur ſimonia mentalis ex parte utriuſque, & pactum implicitum, quòd ſi Prælatus tuum animum non advertat, & jam benè affectus beneficium tibi conferat, non ex muneribus, ſed ex tuis meritis motus, tu ſolus ſimoniacus mentalis eris. Ratio eſt, quia talis oblatio muneris in motivum pro collatione beneficii eſt æquivalenter emptio. Satis doctè exemplificat Cardenas; ſicut in prudentum exiſtimatione Judex ex muneribus motus ferens ſententiam, dicitur vendere juſtitiam; ita collator beneficii ex muneribus motus conferens beneficium, dicitur vendere beneficium, & è converſo munera dans, ut ad id moveat, dicitur emere beneficium: *vide num.* 1219.

1215 Clericus, ſi ſuum famulatum præſtet Prælato, intendens inde tanquam finem principalem beneficium, eſt ſimoniacus per munus ab obſequio. Si verò habeat pro fine principali decorem, & gratiam Prælati, pro minus verò principali beneficium, tunc eſt diſtinguendū; vel enim famulatur, ut alliciat, & moveat Prælatum ad dandum beneficium, & ſic eſt ſimoniacus, licèt beneficium tanquam finem minus principalem intendat; conſtat ex dictis: vel famulatur, non ut ſic alliciat, & moveat, ſed ſolùm cum aliqua ſpe obtinendi beneficium à Prælato bene affecto gratis, & liberaliter conferendum; & non erit ſimoniacus, quia famulatus, non fit, ut alliciat, adeòque non habet rationem pretii;

1216 Si Prælatus famulatum Clerici, quem debet compenſare mercede, velit compenſare beneficio, erit ſimoniacus; quia eſt virtualis commutatio beneficii pro obſequio.

1217 Quando res temporalis, ſpirituali annexa, habet pro fine intrinſeco aliam rem temporalem, poteſt licitè dari, & accipi propter illam tanquam finem minus principalem. Me explico. Finis eſt duplex, intrinſecus, ad quem res ex natura ſua ordinatur, & extrinſecus, ad quem res non ex natura ſua, ſed ex libera hominis intentione ordinatur. Sit exemplum: Beneficium, prout eſt quid ſpirituale, habet pro fine intrinſeco ſolum cultum, & honorem Dei; prout verò continet ſubſidium temporale, habet pro fine intrinſeco tam cultum Dei, quàm ſuſtentationem temporalem vitæ ipſius miniſtri, illum tanquam magis, iſtum tanquam minus principalem; hujuſmodi etiam ſunt Præbendæ, Cappellaniæ, & ſimilia ad ſuſtentationem vitæ miniſtrorum inſtituta. Hoc præmiſſo

1218 Poteſt Prælatus abſque ſimoniæ labe beneficium Clerico pauperi conferre propter ſuſtentationem ejus vitæ tanquam finem ipſi beneficio intrinſecum, & ſic Clericus recipere, dummodò talem finem minus principaliter intendat; quia ſic Prælatus dat gratis, & liberaliter; ejus, cui confert, utilitatem intendit, & nullum inde pretium reportat.

1219 Hinc, quando dicitur ſimonia eſſe dare ſpirituale propter temporale, aut è converſo, intelligi debet de motivo extrinſeco, minimè de intrinſeco ipſi beneficio. Ita Cardenas.

1220 Simonia committitur, ſi temporale detur ut gratuita compenſatio pro re ſpirituali, vel è contra; quia compenſatio eſt virtualis commutatio, & in re tollit titulum gratitudinis, quia ponit æqualitatem, quæ eſt actus juſtitiæ; dum enim per actum gratitudinis intendis compenſare, in re intendis ponere æqualitatem, & ſolvere; ecce pretium, & juſtitiam; *vide propoſ. 45. & 46. ab Innoc. XI. damn.*

1221 Simonia committitur in re noſtra, & uſura in mutuo, ſi aliquid detur ob gratitudinem, & gratitudo deducatur in pactum, v. gr. Do tibi pecuniam, hac conditione, ut te obliges conferre mihi ex gratitudine beneficium, vel è converſo; & in mutuo: Do tibi mutuum cum pacto, ut poſteà ſis mihi gratus ad remutuandum, ad dandum aliquod in recognitionem, &c. quia pactum imponit obligationem juſtitiæ, & conſequenter tollit in re titulum gratitudinis, quæ tantùm reſpicit donum antidotale, remuneratorium, & liberum, minimè ut debitum, quale illud conſtituit pactum.

1222 Non eſt autem illicita ſpes gratitudinis, & oſtenſio animi grati, ver. gr. ſi collatori dicas: *Non te pænitebit exhibiti mei beneficii, ſed ero gratus: Do tibi mutuum gratis, ſpero tamen, & te mihi fore gratum.* Si ſincerè verba proferantur, quia ſunt verba urbanitatis, quæ ſpem, non obligationem gratitudinis deſignant; ſi verò circumſtantiæ externæ ſint tales, ut videaris inde movere collatorem ad beneficium, recurrunt dicta *nu.* 1214. & tunc erit ſimonia non ſolùm mentalis, ſed etiam conventionalis, in quantum ex verbis, & ſignis externis, ſignificatur promiſſio compenſationis. Similiter in mutuo, ſi circumſtantiæ ſint tales, ut per illam oſtenſionem ſpei, videaris exigere aliquid ex gratitudine, uſuram committis, quia novũ onus mutuo addis; *v. Propoſ. 42. ab Innoc. XI. damn.*

1223 Si ſpondeas cum tuo Prælato, aut cum interceſſore pro centum, ver. gr. aureis, quòd non tibi, ſed alteri ſit beneficium collaturus: Simoniam committis, & pallias: quia ea aſtutia intendis movere; unde non eſt ſponſio, ſed emptio.

1224 Eum, qui dat pecuniam alicui tertio, ut intercedat apud alterum, ut ille immediatè intercedat apud collatorem beneficii, non eſſe ſimoniacum, tenent Rocafull. & alii apud Dian. *p. 4. tr. 4. reſ. 151. & p. 10. tr. 15. reſ. 5.* quia non datur pecunia pro interceſſione immediata, ſed pro mediata, quæ eſt pretio æſtimabilis, & remota à collatore beneficii, & inde temporalis.

1225 Sed dico, eſſe ſimoniacum. Tancr. *de Relig. tr. 2. lib. 4. diſp. 26. q. 4.* Rodr. & Port. quia licèt talis interceſſio ſit mediata; eſt principaliter, & determinatè ordinata ad collationem beneficii; unde eſt virtualiter ſpiritualis, utpotè ordinata ad rem ſpiritualem, nempè ad beneficium, & verè influit ad illud obtinendum; & ſicut hac ratione, immediata interceſſio, perſuaſio, & conſilium, facta pro pretio, eſt ſimonia, in quantum eſt virtualiter ſpiritualis, & determinatè ordinata ad beneficium; ita & mediata interceſſio eſt ſimonia.

Eadem ratione, ſimonia eſt dare pretium, ut ponatur in nominatione, ſeu in numero præſentandorum, aut eligendorum.

Tum quia de hujuſmodi actibus verificatur regula juris, ex *Can. Si quis 7. cauſa 1. qu. 3. Quiſquis horum alterum vendit, ſine quo alterum non provenit, neutrum invenditum derelinquit,* quæ regula eſt mente retinenda: *v. nu. 1369.*

1226 Non eſt autem ſimonia, pretium dare familiari collatoris, ut viam aperiat, ut cum ipſo collatore loquatur. Mendo *in Epit. ver. Simonia, num. 2.* quia aditus ille eſt indifferens.

1227 Facere aliquam actionem virtutis ob aliquod commodũ temporale, tanquam finem principaliter intentum, eſt ſimonia, quia eſt vendere actionem ſpiritualem: minimè verò ſi fiat ob illud tanquam finem ſecundariò intentum, hoc pacto non eſt ſimonia celebrare Miſſam, concionari, &c. ob ſtipendium: dummodò primariò cultus Dei intendatur, licèt ſine ſtipendio actio non fieret; quia emolumentum illud tunc eſt finis impulſivus, non eſſentialiter ſpecificativus actionis.

1228 Pariter non eſt ſimonia, ſi pater det, aut promittat filio munus, ſi Sacramenta frequentet: infideli, ut baptizetur; vitam hæretico damnato, ut fiat catholicus, alimenta juveni, ut fiat clericus, dotem puellæ, ut fiat Monialis, quia id intenditur non per modum retributionis, ſeu commutationis quo pacto utique eſſet ſimonia; ſed ut pura conditio, & finis impulſivus, quo ſcilicet intendit impellere infidelem, ut amore fidei moveatur ad ſuſcipiendum baptiſmum, &c. qui finis cedit non in emolumentum donantis, ſed in utilitatem ipſius recipientis; adeòque nullus habetur contractus, ſed ſiſtitur in liberali donatione.

1229 Pro re igitur ſpirituali nunquam poteſt res temporalis dari in pretium, benè verò, 1. per modum ſubſidii in ſuſtentationem miniſtri in gratiam alterius occupati, 2. per modum eleemoſynæ, 3. per modum oblationis, quæ Deo fit in perſona miniſtri, 4. per modum liberalis gratitudinis.

1230 Simonia juris divini, & naturalis eſt. Primò, vendere actus Ordinum procedentes à poteſtate ſpirituali, ut abſolvere, conſecrare, benedicere, &c. Qui à poteſtate ſpirituali procedunt, & inſuper ad effectum ſpiritualem ordinantur.

1231 Secundò. Vendere actus juriſdictionis ſpiritualis, ſive pro foro conſcientiæ, ut vota commutare, &c. ſive pro foro externo, ut diſpenſare in matrimonio. Unde id, quod à Curia Romana pro diſpenſationibus in matrimonio exigitur, non exigitur in pretium diſpenſationis, ſed per modum mulctæ, per quam compenſetur receſſus à lege communi, & ad reddendum difficilem talem receſſum, ad piam cauſam applicandæ, aut in vim ſuſtentationis, & onerum ferendorum. Ita Pirhing. *in Com. lib. 5. tit. 3. ſect. 3. §. 1.*

1232 Denique ſimonia juris divini & naturalis eſt vendere actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ, etiam ſi verſentur circa materiam contentioſam, aut temporalem, & politicam. Horum ratio eſt, quia hi actus procedunt à poteſtate ſpirituali.

1233 Non eſt ſimonia dare alicui pretium temporale pro omiſſione actus ſpiritualis peccaminoſi, etiam ſi ſit actus juriſdictionis, v. gr. ut ſe abſtineat ab actu ſpirituali, quem cum injuſtitia, ſacrilegio, &c. eſt poſiturus; quia tunc pretium non datur ad actum ſpiritualem patrandum, ſed ad peccatum omittendum. Qua ratione non eſt ſimonia dare pecuniam Electoribus, ne indignum eligant.

1234 Non eſt ſimonia, pretium dare pro omiſſione actus ſpiritualis, qui non ſit actus juriſdictionis, etiam ſi ad illum quis ex officio tenetur, ſi talis omiſſio nullum effectum ſpiritualem moraliter poſt ſe relinquat. Ut ſi quis Sacerdoti pretium daret, ut horarum recitationem omittat; quia talis omiſſio, nec in ſe eſt ſpiritualis, nec effectum ſpiritualem relinquit, nec eſt actus poteſtatis ſpiritualis.

1235 In caſu omiſſionis, hæc ſit regula generalis. Dare pretium pro omiſſione actus ſpiritualis, eſt ſimonia, ſi omiſſio ſit actus Ordinis aut juriſdictionis ſpiritualis, vel talis omiſſio poſt ſe relinquat effectum ſpiritualem. Minimè eſt ſimonia, ſi talis omiſſio ſit purus actus exercitii libertatis.

1236 Hinc non committit ſimoniam, qui pecuniam dat Sacerdoti, etiam Parocho, ut non baptizet, non celebret, non excipiat confeſſionem. Committit verò ſimoniam, ſi pecuniam eidem det, ut pœnitentem poſt auditam ejus Confeſſionem non abſolvat. Ratio diſparitatis eſt; quia actus Ordinis, & juriſdictionis ſpiritualis in Sacerdote, & in Parocho, non eſt non baptizare, non celebrare, non excipere Confeſſionem; ſed baptizare, celebrare, & excipere Confeſſionem; & hac ratione hi actus poſitivi non poſſunt ſine ſimonia vendi; recenſitæ autem omiſſiones talium actuum, ſunt præcisè actus exercitii libertatis, qui ſunt pretio æſtimabiles, adeòque poſſunt ſine ſimonia vendi. Omiſſio verò abſolutionis pœnitentis poſt auditam ejus Confeſſionem, eſt actus Ordinis, & juriſdictionis ſpiritualis; nam poteſtas Sacerdotis, & Confeſſarii, eſt poteſtas ligandi, & ſolvendi, ut conſtat *ex tom. 3. num.* 169. In priori igitur caſu, dum venditur omiſſio, venditur libertas; in poſteriori venditur actus ligandi, qui eſt actus Ordinis, & poteſtatis ſpiritualis. Melphi *de pæn. c. 15. reſp. 5.* Pirhing. *lib. 5. tit. 3. ſect. 3. §. 2.*

1237 Non eſt ſimonia dare pecuniam Parocho, ſeu Sacerdoti, ut baptizet, aut abſolvat conſtitutum in articulo mortis, alio non extante; quia datur ad redimendam vexationem, ſeu ad removendum prohibens, minimè ut pretium rei ſpiritualis. Qua ratione (ut benè ait Melphi *cit.*) non eſt ſimonia dare pecuniam infideli ad redimendum Euchariſtiam, aut Reliquias quas captivas retineret: *Quia hæc non eſt emptio, ſed vindicatio ab injuria. Pari ratione, non emo vitam, dum latroni pecuniam do; ſed redimo, ne me interimat.*

1238 Item non eſt ſimonia dare, vel accipere aliquid in pretium ad redimendam vexationem in Beneficiis, dignitatibus Eccleſiaſticis, & præbendis, ſi quis habeat jus in re, ſeu jus acquiſitum in illa, ex *cap. Dilectus 28. de ſimonia.* Hinc D. Gregor. Magnus (ut ex Baronio refert Fagnanus *in lib. 5. cap. Nobis, de ſimonia num.* 105.) pecuniam Imperatori Mauritio contulit pro confirmatione ſui Pontificatus, ſine labe ſimoniæ; quia cum jam haberet jus in re ad Pontificatum per legitimam electionem, confirmatio tyrannicè uſurpata non contulit Pontificatum; unde per eam pecuniam non fuit redemptus Pontificatus, ſed executio muneris, ab illa vexatione ſe liberando. Ita Baronius *cit.*

1239 Quòd ſi habeat jus ad rem, videlicet jus non jam acquiſitum, ſed primò acquirendum,

tunc

tunc non licet abſque ſimoniæ labe aliquid dare ad redimendam vexationem etiam injuſtam & doloſam ab eo, qui non tantùm obeſſe, ſed etiam prodeſſe poteſt; licet tamen redimere ab eo, qui tantùm obeſſe poteſt. Perhing. *in comp. lib.5.tit.3.§.6.* Quia in primo caſu datur illi, qui prodeſſe poteſt ad beneficium obtinendum, intercedendo, aut conferendo, &c. & ſic movet, & influit, & inde pecunia data habet rationem pretii pro beneficio: In ſecundo caſu non datur pecunia, ut beneficium conferatur, ſed ut vexator injuſtè infamare, nocere, & impedire deſinat; unde tunc, qui pecuniam dat, illam dat ſolum, ut iniquas machinationes vexatoris impediat, minimè ut poſitivè influat in beneficii collationem; nam (ut ſupponitur) prodeſſe non poteſt.

1240 Jus ad rem quis acquirit per concurſum habitum, in quo ſit repertus dignior, vel per præſentationem. Jus in re quis ad beneficium acquirit per legitimam electionem, collationem, proviſionem, inſtitutionem, vel poſtulationem, de qua infrà *num.*1276. Pirhing. *cit.*

1241 Simonia eſt dare pecuniam patrono beneficii ſimplicis, & non curati, quod eſt de jurepatronatus laici; quia beneficio qua tali eſt annexum officium ſpirituale, nempè munus, preces, & officia Deo perſolvendi; & hæc eſt ratio, cur aliquid dare in pretium pro beneficio, ſit ſimonia: *v.num.*502.

1242 Dices: Licet ſine labe uſuræ recipere pecuniam cum uſura, à potente dare cum uſura, & ſine uſura, qui tamen vult dare cum uſura: ut *in num.* 372. Ergo licet ſine labe ſimoniæ recipere beneficium ſimplex à patrono potente dare cum pecunia, & ſine pecunia, qui tamen vult dare cum pecunia; ſequitur à fortiori, quia uſura eſt prohibita jure divino, ſimonia in beneficiis jure Eccleſiaſtico: ut *in num.*1209.

Reſpondeo, argumentum etiam probare in beneficio curato ob rationem *de num.*1241. Diſparitas tamen eſt; quia uſura, eſto ſit de jure divino, in dante nunquam poteſt eſſe licita, quia poteſt dare ſine uſura; in recipiente liberatur à labe uſuræ, ex neceſſitate recipientis, & ex libertate dantis, qui poteſt non dare ad uſuram; & præcepta divina non ſunt ſupra vires humanas; aliundè talis receptio non eſt prohibita, ſed ſolum datio, ut *in num.*372. In caſu ſimoniæ, licèt prohibitio ſit Eccleſiaſtica, cadit tamen tam ſupra dantem, quàm ſupra recipientem; quoniam tam datio, ſeu collatio, quàm receptio, eſt prohibita ſub labe ſimoniæ, ut modò de pœnis dicemus; qua ſecluſa prohibitione, curret utique paritas.

Cæterùm paritas tenet, ſi uniformiter de uſura, & ſimonia diſcurras; ſicut enim in ſimonia quis peccat, ſi ſine legitima cauſa recipiat, ita in uſura: Et ſicut in uſura cum legitima cauſa recipiens non peccat, ita nec in ſimonia, putà ſi recipiat media pecunia ad redimendam vexationem, ut modò dicemus.

Et maximè, quia quamvis receptio beneficii ſit prohibita jure Eccleſiaſtico, quantum ad id, quod materiale eſt; eſt prohibita jure divino, & naturali, quantum ad id, quod ſpirituale eſt.

QUÆRES I.

1243 *An ſimoniam committat, qui dat pretium Electoribus pro Prælatura, aut officio Regulari, v.gr. Provincialatu, Prioratu, Guardianatu, Diffinitoratu, &c.*

NEgant Bonac. *tom.*1. *de ſimonia diſp.* 1. *qu.* 7. *§.*2. *num.*4.*& tom.*3. *diſp.*2.*qu.*3.*punct.*24.*num.*4. Peyrinus *de ſubdito qu.*1. *cap.*31. *§.*9. Barboſ. Azorius, & alii apud Dianam *par.* 4. *tr.* 4. *reſol.*156. Quia non ſunt propriè beneficia, de quibus intelligi debent jura, nec habent jus ad redditus: ut *in num.*502.

1244 Mendo *in epit.ver.ſimonia num.*5. concedit eſſe ſimoniacum, ſed addit, non contrahere ipſo jure excommunicationem; quia ſumus in odioſis, & jura excommunicationem latæ ſententiæ fulminant pro beneficiis propriè dictis.

1245 Dico tamen, ſimoniam committere. Rodr.*in Comp.reſ.*129.*num.*5. Port.*ver.ſimonia n.*6. Pignatelli *tom.*10.*conſult.*44. Diana *cit.* Cajet. Filliuc. & alii apud ipſum. Quia Prælaturæ ſunt beneficia Regularia, & habent annexam auctoritatem, & juriſdictionem ſpiritualem: ut *in n.*1209. Inſuper Diffinitoratus, &c. (quod etiam eſt commune Prælaturis) ſunt officia Eccleſiaſtica, annexam habentia auctoritatem ſpiritualem.

1246 Tum quia juſpatronatus, ſeu jus ad præſentandum; item jus ad beneficium conferendum, ſeu ad eligendum, vendi non poteſt ſine labe ſimoniæ; quia ordinatur ad beneficium, cui eſt annexum munus ſpirituale: ita & Diffinitoratus, &c. qui dat jus ad eligendum Prælatos Regulares.

1247 Inſuper addo, hujuſmodi ſimoniacum ipſo jure contrahere excommunicationem. Ita citati DD. cum Sorbo, qui refert Bullas Pauli II. Pii IV. & Pii V. infligentes pœnas excommunicationis latæ ſententiæ, & privationis ipſo facto ab officio, vel beneficio ſimoniacè adeptis, & inhabilitatis ad alia. Ubi nomine *Officiorum* uſi ſunt Pontifices. Et quidem de dictis Prælaturis, & officiis, verificatur definitio ſimoniæ: *de num.*1201.

QUÆRES II.

1248 *An ſit ſimoniaca commutatio Prælaturarum, & officiorum Regularium?*

SIne labe ſimoniæ poteſt commutari, etiam ex pacto ſpirituale pro ſpirituali, v.gr. Reliquia pro Reliquia, Miſſa pro Miſſa; quia ſimonia eſt commutatio rei ſpiritualis, aut ſpirituali annexæ, pro pretio temporali.

1249 At hæc commutatio eſt ſimoniaca, ſi fiat in beneficiis, idque ex Jure Canonico, ex *cap. De hoc autem, de ſimonia*. Ita Com. Unde com-

mutatio ſpiritualis pro ſpirituali non eſt cenſenda ſimoniaca, niſi in caſibus expreſſis in jure.

1250 Hinc difficultas oritur: An ſit ſimoniaca commutatio Prælaturarum, & Officiorum Regularium: *de num.*1243. Non eſſe ſimoniacam, tenet Sanchez, Victor. & Sotus apud Dianam *par.*4. *tract.*4.*reſol.*150.*& alii de num.*1243.ob rationem ibi allatam. Et ſic dicunt, non committere ſimoniam electores, ſi inter ſe conveniant hoc pacto: *Si tu dederis mihi tuum ſuffragium in hac electione, ego dabo tibi meum in illa alia.* Vel ſi ad eundem effectum promittatur Guardianatus, aut Diffinitoratus.

1251 At dico, eſſe ſimoniam, ut conſtat ex dictis *num.*1245.

QUÆRES III.

1252 *An excuſari poſſit à ſimonia praxis illa; videlicet: Quòd in Capitulis, in quibus diverſæ fiunt electiones, Electores in tractatu alicujus in Generalem, aut Provincialem, conveniunt, ut poſtea tales eligantur in Provinciales, Diffinitores, Guardianos, &c.*

PEyr. *tom.*3. *privil. cap.*9. *num.*7. Pelliz. & alii docent, poſſe excuſari ex duplici capite. Primò, quia ſic eligendus non promittit aliquid pendens à ſua libera poteſtate (quod ſolùm videtur prohiberi *in cap. de hoc, de ſimonia*) ſi quidem quantumvis eligendus id promittat, adhuc poſſunt Electores illum eligere, aut non eligere, & de facto plures interdum contradicunt, ita ut in talibus electionibus, eligendus non habeat niſi proprium votum. Unde praxis iſta videtur potiùs quædam convenientia, ſeù concordatio electionum faciendarum ad terminandum tractatum electionis, quàm realis aliqua promiſſio.

1253 Secundò, quia talis tractatus eſt merè conſultorius, minimè conventionalis, aut conditionalis; tunc namque utique eſſet ſimoniacus, quia intercederet verum pactum, & promiſſio realis.

Diana *part.* 3. *tr.* 2. *reſ.* 125. docet ex Rodr. & Villal. non committi ſimoniam, ſi inter Electores non interveniat pactum, ſed tantùm oblatio futuræ ſpei, ut ſi dicat: *Da huic votum, & providebitur tibi de alia re.*

1254 Quibus addo, præfatam praxim (reali promiſſione ſecluſa) præſentibus temporibus ſæpè expedire ad vitandas diſcordias, quæ aliàs prudenter timerentur; ad terminandum tractatum electionis pacificè, & ſine ſcandalo, uti Religioſos decet; ad providendum de Superiore magis opportuno, & Religioſis magis charo; & pluries ad facilitandam electionem dignioris, aut ad vitandam electionem indigni, vel ne eveniat electio digni, digniore relicto; quæ prudenter timerentur ex ſequela vocalium, quam quidem Pater poſſet habere, aut ex indebita eorumdem unione, non reſpiciente Deum, ſed propriam paſſionem, vel humanam officioſitatem; quæ uniones, non ſemel, dici debent potiùs factiones per Sacros Canones, & Conſtitutiones damnatæ, quàm Religioſa fraternitas.

Tum quia, qui tenetur ad finem, tenetur uti mediis neceſſariis ad obtinendum finem, juxtà regulam juris: *Qui vult conſequens, vult & antecedens conducens ad illud.*

1255 Hinc Peyr. *cit. num.* 14. docet, Electores teneri ad tractatus merè conſultorios præmittendos, adhibendo mediocrem diligentiam ad inquirendum digniorem.

Advertendum tamen eſt in hujuſmodi tractatibus, ut ſi ſimoniam fugiant, in ſubornationem non incidant.

SUBORNATORES.

1256 DIcuntur, qui donis, & promiſſis comminationibus, & obſecrationibus importunis laudibus, aut vituperationibus falſis aliquem inducere conantur, ut ſibi, vel alteri ſuffragium in electionibus ferat: quive colligationes, aut inductiones fecerint. Ita *in Conſt. noſtris c.*7. *num.*43. Melphi *de pœnis cap.*15. *quæſt.*3.

1257 Obſecratio debet eſſe importuna, ita ut importet vehementem violentiam precum aptam ad extorquendum ſuffragium; ſecùs, ſi ſit civilis, & blanda. Laudes pariter debent eſſe importunæ. Secus ſi quis laudet, conſulat, & conferat civiliter in ordine ad ſanctam Electionem dignioris.

1258 Vituperationes debent eſſe falſæ, aut de delicto vero, ſed occulto, & ita ut timorem incutiant. Vt ſi quis malæ linguæ minetur: *Si non dederis mihi ſuffragium, publicabo te fornicarium.*

1259 Colligatio, & inductio habetur, cum quis, minimè zelo publici boni, ſed ut de electione diſponat, alios electores allicit, & impellit, ut ſecum permaneant.

1260 Pœnæ ſubornatorum ſunt excommunicatio latæ ſententiæ reſervata Generali, ſi electio fuerit Superiorum inferiorum; eſt autem reſervata Papæ, ſi fuerit electio Generalis ex Conſtit. Gregor. XIII. Inſuper privatio actuum legitimorum ipſo facto.

1261 Requiritur tamen effectus ſecutus.

DE OFFICIIS ORDINUM MILITARIUM, ET ACADEMIARUM.

1262 MEndo in Epit. *ver. Simonia, n.*6.*&* 7. *hæc habet:*

„ Certo probabile eſt, non eſſe ſimoniam vendere commendas Ordinum equeſtrium Hiſpaniæ; nam minimè conferuntur propter munus Eccleſiaſticum, aut finem ſpiritualem: nec requirunt Ordinem, adhuc nec primam Tonſuram, nec recitationem Horarum: & præſtantur ob labores pretio æſtimabiles militiæ; & quamvis ex fructibus Eccleſiaſticis comparentur, tamen certum eſt, plures accipere redditus ex ejuſmodi fructibus ob temporalem

ralem laborem in Eccleſiæ utilitatem impenſum . Idem eſt de Habitibus Equeſtribus , quippè conceduntur intuitu finis temporalis ; & qui eos emit , non intendit emere Religionem (eſtò ſit ſtricta Religio quælibet Equeſtris, ſicut eſt Ordo D. Joannis Hieroſolymitani) ſed honorem , & ſplendorem temporalem . Et quamvis ea venditio, olim valdè communis , ſit jam prohibita , ob motiva urgentia , & ob opinionem contrariam ; tamen id non tollit probabilitatem hujus opinionis , quæ ex conſuetudine antiqua vendendi eos Habitus , non parùm roboratur : nam id nunquam fuiſſet permiſſum,niſi opinioni certò probabili inniteretur .

Non eſt ſimonia , accipere , & præſtare pecuniam pro gradibus, qui in Academiis conferuntur ; nam omnia , quæ in eis præſtantur , poteſtates , & privilegia , ſunt bona naturalia pretio æſtimabilia , & quæ ad finem ſupernaturalem proximè , & immediatè non referuntur ; & quamvis conferantur poteſtate Pontificia , poteſt Pontifex conferre aliqua temporalia ad ſplendorem rerum ſpiritualium , & ad illas conducentia , ſicuti illi gradus , maximè in Theologia , & jure Canonico, conducunt . .,

POENÆ SIMONIACORUM.

1263 PRimò , ob ſimoniacam collationem , & ſuſceptionem Ordinum , etiam primæ tonſuræ , ſcienter habitam , incurritur excommunicatio major , & ſuſpenſio ab exercitio Ordinum ſuſceptorum Papæ reſervata , ita ut conferentes ſint ſuſpenſi a collatione cujuslibet Ordinis , etiam primæ Tonſuræ .

2 Ob ſimoniam realem in beneficio ſcienter contractam incurritur etiam ab utroque excommunicatio major Papæ reſervata , 3. irrita eſt electio , præſentatio , confirmatio , unde talis non facit fructus ſuos ; idque etiam ſi à tertia perſona tali modo proviſus vitium illud ignoraverit ; niſi ſuſpicatus ſit, ne ſimonia committeretur, & omninò contradixerit ; vel niſi à tertio data fuerit pecunia in fraudem , ut redderetur inhabilis ; vel niſi electus ſimoniam ignorans , beneficium per triennium bona fide poſſederit , 4. fit inhabilis ad idem beneficium : quas pœnas incurrit ipſo facto, etiam ſi ſimonia ſit occulta . Ad nova autem beneficia non fit inhabilis ante ſententiam judicis .

Simoniacus tenetur ipſo facto renunciare beneficium , niſi diſpenſationem à Romano Pontifice obtinuerit , & fructus , utpotè nulliter perceptos : Non tenetur reſtituere fructus bona fide conſumptos , ſed eos , quos habet , quando mala fides incipit;quia tunc incipit eſſe poſſeſſor malæ fidei.Eos reſtituere tenetur Eccleſiæ , cui eſt facta injuria .

Pretium ſimoniacè acceptum , reſtituendum eſt ipſi danti , ſi non ſit ſecuta collatio ; ſi verò ſit ſecuta , probabilius , quòd reſtitui debeat Eccleſiæ beneficii , quia Eccleſia tam dantem , quàm recipientem punire intendit ; vel pauperibus , ubi eſt conſuetudine receptum .

SIMONIA CONFIDENTIALIS.

1264 HAbet locum in beneficiis : *Et tunc eſt , quando quis alteri dat , cedit , aut procurat beneficium in confidentiam cum intentione eum obligandi , ut poſt aliquod tempus illud reſignet ſibi , vel alteri , verb gr.ſuo nepoti, amico, &c.vel cum onere, ut penſionem aliquam, ſeu fructus in totum, aut in partem ſolvat ipſi danti, cedenti , procuranti, aut alteri ad ejuſdem libitum.* Hæc , ſi nullum intercedat pactum exterius , eſt ſimonia confidentialis mentalis : ſi intercedat , eſt conventionalis ; ſi pactum eſt ex utraque parte completum , eſt realis , *ut in num.*1207.

Quantum ad ejus pœnas , ait Buſemb. *Simonia confidentiæ completa dato & accepto beneficio, licèt accipiens promiſſionem viciſſim non impleverit, inducit 1. Excommunicationem majorem utrique parti contrahenti,Papæ reſervatam , 2. Annullat reſignationem , & collationem beneficii , in quo eſt commiſſa , & inhabilitat ad id poſtea obtinendum, 3. Privat omnibus beneficiis , & penſionibus ante obtentis , non tamen ante ſententiam latam, 4. Beneficia ſic collata ſoli Pontifici reſervantur .*

Quæ leges ſunt latæ a Pio IV. & Pio V. ad evitandas fraudes, quæ in collatione, ceſſione, procuratione,& conſecutione beneficiorum fieri poſſunt.

Licitè poteſt Pontifex beneficium uni conferre , reſervata pro alio penſione; tunc enim nil aliud facit , quàm fructus beneficii dividere, partem beneficiario dando , & partem alteri benemerito reſervando .

De Simonia agunt Scotus *in 4.d.25. q.1. litt.D. T. & diſt.13.q.2.litt H.* Maſtrius *diſ.14.qu.3.*Bonac.*tom.1.* la Crux, Melphi *de Pœnis cap. 15.* Fagnanus *lib.1.C.Non ſine de Arbitris , & lib.5. tit. de Simonia* , Pirhing. *l.5. tit.3.* Clericatus *cap.35.* Ant.à Spirit.Sanct.*tom.1.tract.4.*Cardenas *diſ.27.*

DE BENEFICIIS.

1265 BEneficium Eccleſiaſticum, vocatur à Decretalibus etiam Præbenda, & definitur *ut in num.502.*

Beneficia Eccleſiaſtica multipliciter dividuntur ; & præſertim , alia ſunt *Curata* , quibus eſt annexa cura animarum , ſive quoad forum internum , qualem habent Parochi reſpectu ſuorum Parochianorum , ſive contentioſa , & quoad forum externum : Et alia non curata , quibus talis cura non eſt annexa .

Item alia ſunt duplicia , alia ſimplicia . *Duplicia* ſunt , quibus eſt annexa aliqua ſolemnis qualitas juris ; videlicet Cura animarum , juriſdictio , Præeminentia , aut adminiſtratio rerum Eccleſiaſticarum . Hinc Archidiaconatus eſt duplex , quia habet præeminentiam quoad locum magis honoratiorem . *Simplicia* ſunt , quæ nullam talem ſolemnitatem habent,ſed inſtituta ſunt ad preces,& officia Deo perſolvenda ; hujuſmodi ſunt Canonicatus tam Cathedralium, quam Collegiatarum .

Inſu-

1266 Inſuper alia ſunt Manualia, alia non Manualia. *Manualia* ſunt, quæ conferuntur revocabiliter ad nutum Superioris: Talia ſunt plura Regularium beneficia, quæ nec ſunt electiva, nec curata. *Non manualia* ſunt, quæ conferuntur in perpetuum, dum beneficiarius vivit, ita ut amoveri non poſſit, niſi in pœnam delicti; & hæc ſunt verè, & propriè beneficia.

1267 Demùm. Alia ſunt *Collativa*, quæ conferuntur à libera voluntate eorum, ad quos collatio pertinet.

1268 Alia *Electiva* quæ conferuntur mediante electione à Clericis, ſeu Canonicis facta, legitimè à Superiore confirmata. Alia ſunt *Patronata*, quæ nominante Patrono, ad quem ſpectat Clericum promovendum præſentare, ab Epiſcopo conferuntur.

1269 Beneficium perſonale, ſeu perſonatus, eſt illud, quod inſtituitur ex redditibus certis, & ſtabilibus, auctoritate Epiſcopi, in favorem alicujus perſonæ, quæ ſola, vel alii duo, aut tres, juxta voluntatem fundantis, obtineant illud, & poſtea beneficium ceſſet, & redditus illi in alia opera pia convertantur, juxta mentem ejuſdem fundantis.

1270 Unde perſonatus ſunt beneficia Eccleſiaſtica, quæ primam tonſuram expoſcunt, & obligant ad recitationem Officii Divini, ſed non ſunt perpetua. Vacat beneficium, ſi qui illud habet, nubat. Mendo *in Epit. verb. Beneficium, num.* 18.

1271 Cappellania collativa, quæ ſcilicet auctoritate Epiſcopi erigitur, ex *num.* 504. eſt beneficium, cui eſt annexum onus Officii Divini, adeòque dat titulum ſufficientem ad Ordines Sacros, & jus ſpirituale ad fructus percipiendos, nec poteſt conferri, niſi Clerico, & à perſona Eccleſiaſtica. Cappellania verò non collativa, quæ temporalis dicitur, eſt illa, in cujus erectione nulla intervenit Epiſcopi auctoritas, ſed conſiſtit in aſſignatione determinata ſalarii pro celebratione, & ſervitio præſtando; adeòque non eſt beneficium, nec obligat ad Divinum Officium, nec dat titulum ad Ordines, nec pactum de ea (ſi quod fiat) eſt ſimoniacum; benè verò, ſi fiat pro Collativa.

1272 Poteſt autem Cappellania de conſenſu Epiſcopi fundari cum expreſſa conditione, ut non teneatur Cappellanus Officium recitare, donec ſit initiatus in ſacris. Mendo *ver. Cappellania nu.* 9.

1273 Non poteſt Beneficium conferri, niſi vacet, Trid. *ſeſſ.* 24. *de ref. cap.* 19. Ne quis alteri mortem procuret, aut optet.

1274 Beneficio vacante, Collatoribus conceditur tempus ſex menſium, intra quos ſi conferre negligant, ipſi privantur pro ea vice poteſtate conferendi, & collatio ad proximum Superiorem devolvitur, *cap.* 2. *de conceſſ. Præbend.*

1275 Si autem proviſio facienda ſit per plurium electionem pro Eccleſia Cathedrali, aut Regulari, conceditur tempus trium menſium, intra quos ſi electio celebrata non fuerit, proviſio devolvitur ad Papam, ex jure novo *Extrav. ad Regimen.* 13. *de Præben.* Pariter trium menſium tempus conceditur pro Eccleſia Collegiata, ſi proviſio facienda ſit de Prælato Ordinariam juriſdictionem habente in Clericos ſuæ Eccleſiæ, Phæbeus *lib.* 1. *c.* 15. *ex pluribus juribus: v. num.* 1345. *&* 1346.

1276 Eccleſiæ vacanti tribus modis provideri poteſt. Per electionem, Per poſtulationem, & per Nominationem. *Electio*, eſt alicujus perſonæ idoneæ ad dignitatem Canonica vocatio. *Poſtulatio*, eſt quædam gratiæ petitio Superiori facta de promovendo aliquem ad Prælationem, ad quam de jure communi, propter defectum aliquem, vel impedimentum, eligi, ſeu promoveri non poteſt. Unde poſtulatio eſt perſonæ, quæ prohibetur eligi, non propter vitium, ſed propter defectum, putà ſi patiatur defectum natalium, ætatis, Ordinis, quatenùs laicus eſt, aut in minoribus, &c. *Nominatio*, eſt præſentatio unius, vel plurium à patrono facta Prælato, ad quem ſpectat Clerici promotio, & Beneficii collatio.

1277 Electio, Poſtulatio, & Nominatio conveniunt in hoc, 1. Quod Electio, & poſtulatio ſit facta à majori parte Capituli. Idem dic de Nominatione, ſi ſpectet ad plures, 2. Quòd repellatur indignus.

Si tamen electio cum poſtulatione concurrat: videlicet, ſi una pars ſuffragiorum Capituli poſtulet unam perſonam, & alia eligat aliam; tunc, ut prævaleat poſtulatio, requiritur, quòd poſtulantes ſint duæ partes ex tribus.

Quòd ſi poſtulantes non adæquent duas tertias partes, ſed eligentes excedant unam tertiam partem, prævalet electio, *ex cap. Scriptum* 40. *de elect.* Ratio eſt, quia poſtulatio eſt modus providendi extraordinarius, qui nititur gratiæ: Electio eſt modus providendi ordinarius, magis fundatus in jure, & ideò minus requiritur ad Electionem *v. n.* 1275.

1278 Differunt in hoc, quòd per electionem acquirit jus electo ante confirmationem, jus inquam beneficii, & adminiſtrandi; nam electio dat beneficium, confirmatio verò ſolùm dat exercitium. Per poſtulationem jus acquiritur poſtulato poſt poſtulationis præſentationem Superiori factam.

Per nominationem jus acquiritur nominato poſt præſentationem. Unde ante præſentationem poſſunt poſtulantes, aut nominantes, à poſtulatione, aut nominatione recedere; minimè poſt præſentationem.

Verùm tamen eſt, quòd ſicut, ſi electus adminiſtret ante confirmationem, ejus electio caſſatur, *ex cap. jam dudum, de præb.* Ita ſi poſtulatus adminiſtret ante admiſſam poſtulationem, privatur

jure

jure poſtulationis, *ex cap. Bonæ memoriæ.* Et ſic pariter nominatus, ſi adminiſtret ante admiſſionem. Hinc electio dicitur confirmari, poſtulatio & nominatio admitti.

1279 Item differunt; quia electio, & poſtulatio fiunt tantùm de uno; nominatio de pluribus, putà de duobus aut tribus, ubi primò nominatus cenſetur dignior, *cap. Quorundam, de elect.*

Hinc, ſi unus tantùm nominetur, erit quaſi poſtulatio, non nominatio.

Denique differunt, quia electio fieri debet de digniori, Conc. Trid. *ſeſſ. 24. de ref. cap.* 18. poſtulatio autem fit de ineligibili non ob crimen, ſed ob defectum diſpenſabilem, ut in *num.* 1276.

1280 Electio indigni eſt nulla; unde electus non facit fructus ſuos, & tenetur illos reſtituere.

1281 Electio digni relicto digniori, etiam per concurſum, eſt valida, ſed illicita. Immò Fagnanus *in lib. 5. C. Mandato de Simonia num.* 29. cum Nav. vult, quòd impediens, ne poſt concurſum beneficium detur digniori, teneatur ad reſtitutionem: *v. infra tit. de reſtitutione.*

Diana *par. 3. tr. 5. reſ.* 110. ſubdit, probabile eſſe, & tutum in praxi, quòd electores non teneantur ad reſtitutionem: fatetur tamen affirmativam opinionem eſſe probabiliorem: v. Tamb. *tom. 1. lib. 8. tr. 3. c. 4. §.* 4.

1282 Diana *cit.* cum nonnullis, plures (ait) eſſe cauſas, quæ à mortali excuſant eligentes minùs dignum digniore relicto. Primò. Quando exceſſus dignitatis non eſt notabilis, 2. Quando dignus eſt indigena, dignior verò alienigena, 3. Quando major pars vult eligere minùs dignum. Quod procedit (ſubdit ipſe) etiam ſi electores juraſſent eligere digniorem, & ſic eligendus eſt minùs dignus, quando eſt magis acceptus Conventui. In ſimilibus namque caſibus impletur juramentum ſecundùm rationabiliorem intentionem jurantis, 4. Si aliàs omiſſo digno & digniore, eligendus foret tertius indignus, 5. Quando dignior præeſſet alteri Eccleſiæ, & oporteret illum poſtulare, 6. Quando dignior eſſet implicatus negotiis externis, quæ illum à reſidentia retardarent, 7. Si dignior non eſſet expertus, ſicut minùs dignus, 8. Quando collator tenetur confirmare electum à Patrono 9. Si Beneficium ex prima ſui inſtitutione per Eccleſiam acceptata conferendum ſit alicui ex certa familia, vel oppido, 10. Si fundator beneficii Parochialis præſentet minùs dignum, 11. Quando quis reſignat beneficium. Ita ille.

1283 Illud certum eſt, quod dignior ille cenſendus eſt: *Qui omnibus penſatis, & reſpectu habito ad doctrinam, & mores utilior Eccleſiæ futurus judicatur. Ita com. v. infrà tit. de reſtitutione.*

1284 Hinc loquendo de Superioribus Regularium, *Port. ver. electio num.* 20. *&* 21. doctiſſimè ait:

„ Si video, Petrum eſſe digniorem, & tamen major pars communitatis eſt inclinata infallibiliter ad Franciſcum minus dignum, ſed tamen dignum: poſſum ſuffragari Franciſco minus digno: quia tunc fruſtraneum eſt ſuffragari Petro digniori, & nemo tenetur ad actum fruſtraneum. Vega *in Sum. Moral. 1. part. ver. Elect. caſu* 1. At ſi major pars inclinat ad indignum, nunquam licet illi ſuffragari.

Denique pro complemento, & conſolatione aliquando Religioſorum, attendenda eſt doctrina D. Thom. *quodlib. 8. art. 6.* quam tradit Comitolus *lib. 1. reſp. Moralium quæſt.* 77. cum multis, ubi ex D. Thom. dicit, quòd licèt ſimpliciter, & abſolutè eligendus ſit melior: hoc debet intelligi, quòd non ſit melior ſimpliciter, & abſolutè, ſed ſufficit, quod ſit melior ad hoc officium, & hic eſt melior ſecundùm quid: Et ponit ibi exemplum Comitolus: quod aliquando minus ſanctus poterit habere majorem potentiam, & induſtriam ſæcularem, vel aliquid hujuſmodi, quod pro nunc magis conducit ab bonum commune, & diſpenſationes ſpirituales ordinantur ad bonum Eccleſiæ. Denique arbitrium boni viri debet penſare varias circumſtantias temporis, perſonæ, &c. ex quibus inferre poſſit, quòd quis pro nunc ſit dignior ſecundum quid, idest, in ordine ad hoc officium; ita tamen ut nunquam eligatur indignus. „

Et Phœbeus *lib. 1. tit. 12. nu.* 7. inquit:

„ Qua ratione tradunt etiam Authores nonnulli, apud Azor. *in cit. cap. 15. qu. 3. &* 4. poſſe nonnunquam ignobili doctiori, ac ſanctiori præferri nobiliorem & potentiorem, ſufficienti doctrina, ac probitate dotatum, quando ſcilicet beneficium indiget defenſore, vel protectore adminiſtrante: item præferri poſſe, qui certò cognoſcitur eſſe dignus, ſeu ſufficienter doctus, & probus, relicto doctiori, cujus vita ignoratur; de qua reextat etiam declaratio Cardin. Congr. Conc. citata à Piaſec. *in Praxi p. 2. cap. 5. art. 3. nu.* 10. Ex eadem quoque majoris utilitatis Eccleſiæ ratione deſcendit, externo magis idoneo præferri debere idoneum, qui ſit ex eadem civitate, vel de gremio Eccleſiæ, *ex cap. Nullus 13. diſt.* 61. Præſumitur enim utiliùs, & cum majori peritia adminiſtraturum res Eccleſiæ, qui in eadem ſuam tranſegit ætatem: & ita Sacrum Cardinalium Collegium ex ipſis Cardinalibus digniorem eligit, ut præſcribitur *in c. Oportebat, 3. cum ſeq. diſt.* 79. quamvis extra Collegium alius ipſo dignior inveniatur. „

Vide *Prop.* 47. ab Innoc. XI. *damn.*

PLURALITAS BENEFICIORUM:

1285 Cujuſcunque generis, eſt prohibita eidem perſonæ cujuſvis dignitatis, etiam ſi Cardinalatus honore fulgeat, à Trid. *ſeſſ. 24. de ref. c.* 17.

1286 Tria autem ſunt capita, quibus beneficia redduntur incompatibilia.

Pri-

Primum ; ſi requirant continuam reſidentiam perſonalem . Talia ſunt beneficia curata , v. gr. duæ Parochiæ , duo Epiſcopatus, &c. quæ proinde eidem conferri non poſſunt, niſi unum in titulum, alterum in commendam temporalem .

Secundum. Si ſint beneficia uniformia ſub eodem tecto : *v. g.* duo Canonicatus in eadem Cathedrali, quamvis ſint beneficia ſimplicia; quod diſpoſitum eſt, ne ob beneficiorum confuſionem minuatur divinus cultus .

Tertium . Si unum ad congruam Clerici ſuſtentationem ſufficiat . Nam plura beneficia ſimplicia conferre eidem , cui unum ſufficiat , eſt bona Eccleſiæ diſſipare , non diſpenſare . Et Trid. *cit. concludit :*

Statuit , ut in poſterum unum tantùm beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur . Quod quidem , ſi ad vitam ejus , cui confertur , honeſtè ſuſtentandum non ſufficiat , liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo utrumque perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferre .

REDDITUUM ECCLESIÆ

1287 A Conc. Rom. 2. *cap.* 4. ſub S. Sylveſtro 1. ut patet in Sum. Conc. hæc facta fuit diſtributio :

Commoneo autem vobis omnibus mihi conſortibus monimentum hoc , ut de redditibus Eccleſiæ quatuor partes fiant , quarum una cedat Pontifici (ſeu Epiſcopo) *Altera Presbyteris , & Diaconis , & omni Clero. Tertia Templorum, & Eccleſiarum reparationi. Quarta pauperibus, & infirmis, & peregrinis .*

1288 Finis hujus diſpoſitionis ortum habuit , quoniam in primitiva Eccleſia fideles omnes (ut habetur Actorum 4.) vivebant in communi; quia tamen laici cœperunt bona propria retinere, & modus vivendi in communi ſolùm apud Clericos remanſit ; ideò edita fuit allata diſpoſitio .

1289 Nunc autem (ait Bardi in Selectis *l.* 3 *. q.* 10. *ſect.* 1. *n.* 8.) recenſita diſpoſitio non viget cum illo rigore , ſaltem quoad omnia . Nam nunc Clericis Cathedralibus inſervientibus ſunt aſſignatæ Præbendæ , & Eccleſiis pro fabrica, & ſuppellectilibus ſunt applicati quamplures redditus & oblationes , ut etiam advertit Barboſa *de jure Eccleſ. l.* 3. *c.* 17. *n.* 7. *&* 8. qui ideò ſubdit , rigorem illum de quarta parte fructuum eroganda Eccleſiæ, & Clero , remitti . Ita Bardi . Qui concludit ad præſens ſervandam eſſe conſuetudinem : *v. n.* 1295.

De abſentiæ tempore , vide hic *nu.* 513. *à nu.* 529. *ad* 547. De ætate , *v. tom.* 3. *a n.* 104.

QUÆRES I.

1290 *An Epiſcopi , & alii beneficiarii ſint domini reddituum , ſeu fructuum , qui ex ſuis beneficiis ipſi proveniunt ?*

Reſpondeo , eſſe veros omnium fructuum dominos . Bardi *cit. ſect.* Suarez, Vaſq. Bonac. Joannes , Sotus , & alii 20. Doctores apud ipſum . Inſuper ex Canoniſtis , Fagnanus *lib.* 3. *cap. Si quis ſanè de Peculio Cleric. n.* 3. Pirhing. *in Comp. lib.* 3. *tit.* 25. §. 2. *&* 3. cum aliis multis .

Eſt contra Panorm. Sylveſtr. Palud. & alios, qui volunt eſſe diſpenſatores , & adminiſtratores. Item contra Cajet. qui tenet eſſe dominos quoad portionem fructuum ſuæ ſuſtentationi neceſſariam , quoad exceſſum verò diſpenſatores ; & inde , ſi de ſuperfluis diſponant , non in pauperes , aut Eccleſiam , teneri ad reſtitutionem .

1291 Ratio communis & firma noſtræ reſolutionis deſumitur ex Conc. Trid. quod in *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. *de refor.* contra beneficiarium Curatum, Canonicum , & Præbendatum diſponit , quòd , niſi intra duos menſes à die poſſeſſionis fidei profeſſionem emittat : *Privetur dimidia parte fructuum , quos ratione etiam præbendæ, & reſidentiæ fecit ſuos .*

1292 Item idem Conc. *in ſeſſ.* 23. *c.* 1. de recenſitis loquens ſtatuit , quòd ſi quis abſque legitima cauſa à Superiore approbata , à ſua Eccleſia abſit ultra tres menſes, ſive continuos, ſive interruptos, ſub eodem anno: *Eum pro rata temporis abſentiæ fructus ſuos non facere .*

Ex quibus locis per locum ab oppoſito ſolidè infertur , quòd ſi fidei profeſſionem præſcripto tempore emittant , & uti ſupra , non abſint , fructus ſuos facient ; & conſequenter , quòd ſint veri domini omnium fructuum , qui ex beneficiis Eccleſiaſticis ipſis proveniunt .

1293 Idem confirmat Julius III. per Bullam *Cum ſicut nobis* , edita 26. Junii 1550.

Unde concludo cum Fagnano *cit.* & aliis , Epiſcopos , & Beneficiatos omnes æquiparari uſufructuariis in vita , & uſuariis in morte, quantum ad hoc , quòd in vita habent verum dominium , non quidem proprietatis , & quoad fundos , ſed quoad redditus , & fructus : *v. nu.* 1302.

1294 Objicies pro parte oppoſita , quoſdam antiquos Canones , maximè *c. Clericos* 1. *qu.* 2. *& c. Quoniam* 17. *qu.* 1. ubi Hieronymus ad Damaſum Papam ait : *Clericos autem illos convenit Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtentari , quibus parentum, & propinquorum nulla ſuffragantur bona : Qui autem bonis parentum , aut ſuis ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt , accipiunt , ſacrilegium profectò committunt , & per abuſionem talium , judicium ſibi manducant , & bibunt .*

1295 Reſp. cum Fagnano *cit. nu.* 16. Bardi, & aliis apud ipſos , tria eſſe diſtinguenda tempora . Primum primitivæ Eccleſiæ , tempore Apoſtolorum, quo omnes fideles vivebant in communi .

1296 Secundum , quo laici cœperunt bona propria poſſidere , & modus vivendi in communi remanſit ſolùm apud Clericos . Et hoc tempore commonita fuit diſtributio in quatuor partes : *ut in nu.* 1287. atque editi fuerunt relati Canones de *num.* 1294. quibus diſpoſitum fuit , ut Clerici , qui

bo-

bona patrimonialia poſſidebant, viverent ſolum de illis, & redditus Eccleſiæ eis competentes diſtribuerentur Clericis indigentibus,& aliis pauperibus.

1297 Tertium tempus eſt, quo cœperunt Clerici bona propria poſſidere,Eccleſiæ dotari *ex cap. Nona, de Conſecr.diſt.1.cap Paſtoralis, de his quæ fiunt à Prælat.* Item pro Clericis, & miniſtris erecti fuerunt tituli Beneficiales, & Præbendæ, *cap.1. & per totam diſt.22. C. de multa, de Præbendis.* Et hoc tempore diſpoſitum fuit, *in cap. Epiſcopi, in cap. Quia nos,de teſtam.*& aliis juribus, ut Clerici poſſint licitè vivere de redditibus Eccleſiæ, & ſuis hæredibus bona patrimonialia relinquere.

Et noviſſimè Trid.relatum *in tom.3.a n.48. ad 73.* diſpoſuit, ut nullus Clericus ad Ordines Sacros promoveatur, niſi beneficium, aut patrimonium poſſideat ſuæ congruæ, & honeſtæ ſuſtentationi ſufficiens, ſub pœna Epiſcopo ſcienter aliter promoventi, ut teneatur de ſuis fructibus eum alere: *v. loc. cit.*

1298 Hinc clarè conſtat, per relatos, & alios poſteriores Canones ceſſaſſe antiquos, & ſimul non vigere rigorem diſtributionis in quatuor partes, ut dictum eſt *num.* 1288. Teneri tamen Epiſcopos de fructibus, qui ſuæ honeſtæ ſuſtentationi ſuperſunt, ſub mortali eleemoſynas elargiri pauperibus, quibus aliter ſubveniri non poteſt, ut modò dicemus.

Corroborantur dicta ex juribus noſtri temporis nunc adducendis.

QUÆRES II.

1299 *An Epiſcopi, & Beneficiarii poſſidentes ſufficiens Patrimonium, poſſint licitè de redditibus, & fructibus beneficii Eccleſiaſtici, & proventibus Eccleſiæ, vivere juxta decentiam ſtatus, ac dignitatis: Patrimonio unà cum fructibus ſervato ad alios uſus, & de eo diſponere, etiam aliis donando, prout eis placuerit?*

RESp.Poſſe,Doctores *num.*1290. *cit.* Probatur ex Innoc.*in cap.Epiſcopus, num.1.de Præbend.Non credimus, quòd qui habet beneficium, vivere debeat de Patrimonio, ſed de Altari: v. num.*1297.

1300 Quod eſt conforme dicto Pauli 1.*ad Cor.* 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? &c. Neſcitis, quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt: & qui Altari deſerviunt, cum Altari participant?* Et 1. *ad Tim.*5. inquit: *Dignus eſt operarius mercede ſua.*

1301 Idem dicendum eſt, de bonis propria induſtria acquiſitis.

QUÆRES III.

1302 *De quibus poſſint teſtari?*

REſp. Poſſe teſtari de bonis patrimonialibus, & propria induſtria acquiſitis; minime de fructibus beneficii. Doctores *cit. num.*1290. Probatur ex *cap.Epiſcopi* 12.*quæſt.*1. ubi affertur decretum Conc. Agatenſis, *cap.*18. *Epiſcopi de rebus propriis, vel acquiſitis, vel quidquid de proprio habent, hæredibus ſuis,ſi voluerint, derelinquant.Quidquid verò de proviſione ſuæ Eccleſiæ fuerit,ſive de agris,ſive de fructibus,ſive de oblationibus,omnia in jure Eccleſiæ reſervare cenſuimus.*

Item ex Alex. III. *in cap. quia nos, de Teſtam. Licèt Clerici de his, quæ paternæ ſucceſſionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio ſunt adepti, ſeu dono conſanguineorum, & amicorum, non habito reſpectu ad Eccleſiam, pervenerunt ad ipſos, liberè diſponere valeant: de his tamen, quæ conſideratione Eccleſiæ perceperunt, nullum de jure facere poſſunt teſtamentum.*

1303 Quibus accedit communis Eccleſiæ conſuetudo, qua nedum pauperes, ſed etiam divites ad beneficia promoventur, eiſque ſuſtentantur.

1304 Dices: Beneficiarii ſunt domini fructuum beneficii; Igitur poſſunt de illis teſtari.

Reſp. Negando conſequentiam; quia ſtat, quòd non poſſint de illis teſtari, cum hoc, quòd ſint eorum domini; nam etiam impubes non poteſt de ſuis bonis diſponere,& tamen eſt eorum dominus. Ratio eſt, quia dominium eſt facultas diſponendi de re quoad omnes uſus à lege non prohibitos; à jure autem Eccleſiaſtico in relatis locis prohibitum eſt beneficiariis de fructibus beneficii teſtari, ad Clericorum cupiditatem cohibendam, quoad parentes ditandos: *v.num.*1293.

QUÆRES IV.

1305 *Quæ ſit congrua beneficiorum ſuſtentatio?*

COngrua ſuſtentatio, pro qua licitè beneficiarius poteſt fructus, & proventus beneficii Eccleſiaſtici applicare, non eſt eadem in omnibus, quia à quamplurimis circumſtantiis attendendis dependet; unde remittenda eſt arbitrio prudentis.

1306 Et quidem ſub congrua ſuſtentatione veniunt non ſolùm neceſſaria, verùm etiam decentia juxta conditionem ſtatus, perſonæ, & circumſtantiarum. Bardi *in Selectis lib.3.qu.*10.*ſect.* 6.*&* 7.Fagnan.*in lib.3.c.Si quis ſane, De Peculio Cleric.* cum multis apud ipſos.

Sub congrua ſuſtentatione comprehenduntur donationes remuneratoriæ, etiam liberales, & gratuitæ, maximè de conſuetudine; expenſæ ad hoſpitandum Magnates &c. hæc namque decent, & conveniunt decori ſtatus, fœlicitati gubernii, & incremento virtutum.

1307 Hinc poteſt ſuis conſanguineis, & familiaribus donare uſque ad ſtatus decentiam, *ex cap. Studeat,in fin.* 50. *diſt.* his verbis: *Præcipimus, ut tale beneficium ſibi Eccleſiæ concedatur, quo & ipſe, & ſui ſufficienter poſſint habere ſuæ ſuſtentationis ſolatium.*

1308 Poteſt de Eccleſiæ redditibus ſorores, vel alias conſanguineas dotare, ſi ex ſe, aut ex parentibus,

tibus ; ad quos primariò dotare ſpectat ... iatis non habeat . Fagnanus *cit.ex cap.1.de cohabit. Cler. & Mulier.*

1309 Cavendum autem eſt, ne quoad conſanguineos, & nepotes ſanguis paſſio obcæcet, & plus æquo excedatur . Unde (ut refert Fagnanus cit.) D. Bernardus in declaratione ſuper illis verbis Evangelii : *Ecce nos reliquimus omnia*, ſic ait : *Vivat de altario , ut juxta eumdem Apoſtolum alimenta, & quibus tegatur habens, his contentus ſit. De altario*, inquit, *vivat , non ſuperbiat , non luxurietur , denique non ditetur , non ſibi de bonis Eccleſiæ ampla palatia fabricet , mutans quadrata rotundis nec loculos inde congreget, aut ſuperfluitione diſpergat , non extoliat de facultatibus Eccleſiæ conſanguineos ſuos , aut nepotes , aut neptes nuptui tradat* : & Ambroſius *lib. 1. de offic. cap.30.* relatus à D.Thom.*in 2.2.quæſt.185.art.7. ad 2. Hæc eſt approbanda liberalitas, ut proximos ſeminis tui ne deſpicias , ſi egere cognoſcas ; non tamen ut illos ditiores fieri velis , ex eo quod tu potes conferre inopibus .*

1310 Inſuper , quoad alios uſus, eſt attendenda moderatio Trid. *ſeſſ. 25. de refor. cap. 1.* Epiſcopis monita his verbis :

„ Quapropter exemplo Patrum noſtrorum in Concilio Carthaginenſi , non ſolùm jubet, ut Epiſcopi modeſta ſupellectili , & menſa , ac frugali victu contenti ſint : verùm etiam in reliquo vitæ genere , ac tota ejus domo caveant , ne quid appareat, quod à ſancto hoc inſtituto ſit alienum: quodque non ſimplicitatem , Dei zelum , ac vanitatum contemptum præſeferat .

1311 Item conſideranda venit . Primò ratio loci,ubi eſt beneficium . Plura namque conveniunt Epiſcopo Urbis , quæ eſt Regia Principis , aut caput Regni ; quàm Epiſcopo parvæ Urbis .

Hinc Paulus V. per Bullam : In Eminenti,edita 8. Aprilis 1606. facultatem conceſſit Clericis incolis , & civibus Urbis Romæ, & ejus diſtrictus infra decem milliaria , de omnibus redditibus, fructibus, & proventibus Eccleſiaſticis quomodolibet eis provenientibus , in eadem Urbe, ac ejus diſtrictu intra decem milliaria conſiſtentibus , liberè diſponendi , tam inter vivos , quàm in ultima voluntate, in favorem ſuorum conſanguineorum , & affinium , aut perſonarum extranearum ; atque etiam decrevit , ut illis ab inteſtato decedentibus , eadem ad eorum hæredes ab inteſtato proveniant .

1312 Secundò conſideranda venit ratio nobilitatis perſonæ beneficiarii , aut dignitatis , ſeu qualitatis beneficii .

Hinc in Extrav. *Execrabilis*, Joann. 22, ubi obtinentibus ex diſpenſatione plures dignitates, perſonatus , aut beneficia curata, præcipitur , ut non poſſint retinere niſi unum , & ſimul ab hac lege excipiuntur Cardinales , & filii Regum , quibus proinde plurium incompatibilium beneficiorum retentio conceditur .

1313 Cujus rei duæ ſunt rationes , una , quæ innuitur in Extrav. relata . Nam Cardinales Summo Pontifici Univerſalis Eccleſiæ inſerviendo , ſingulis Eccleſiis proſunt .

Alia , quia ipſi Eminentiæ dignitatis (ait Fagnanus) convenit familiares , apud ſe habere claros,minimè ſordidos, vel obſcuros . Hinc (ut idem rectè obſervat) in proœmio litterarum commendæ beneficii , hæc ſolent apponi verba : *Ut tuum ſtatum juxta Cardinalatus ſublimitatem decentiùs tenere , & expenſarum onera , quæ te jugiter de neceſſitate ſubire oportet facilius perferre valeas.*

1314 His de cauſis noviſſimè Clemens IX. *in Conſt.19. incipit. Cum à prima* , edita 28. Febr. 1668. apud Bullarium Lantuſcæ , *tom. 6.* Privilegia S.R.E. Cardinalium teſtandi de bonis , ac juribus ab ipſis , dum vivunt , quomodolibet acquiſitis à bonis , redditibus , emolumentis , & juribus Eccleſiaſticis , extendit etiam ad fructus civiles, aut naturales inconſumptos , vel cum aliis ipſorum bonis non commixtos, aut eorum patrimonio non incorporatos , atque etiam ad fructus pro affictibus bonorum , ac jurium quorumcumque , ſi fructus tam civiles , quàm naturales conductoribus , & affictuatariis locati , & conceſſi per illos erunt percepti,quamvis termini ſolutionis affictuum per locatores fuerint poſtcipatè cõventi.Hæc Pontifex.

QUÆRES V.

1315 *An ſi beneficium ſit tenue , & congrua ſuſtentatione detracta ,nil pro pauperibus ſuperſit, adhuc fructus beneficii ſint dividendi ?*

Reſpondeo cum Fagnano *in lib.3.cap. Si quis ſanè, de Peculio Clericorum à num.27.* alimenta Clerici eſſe anteponenda .

Probatur *ex cap.Nulli Epiſcoporum , §. His ita reſpondetur , 12. qu.1.* „ Sicut perfectione charitatis manente , licèt res Eccleſiæ omnibus debeant eſſe communes, primum tamen ſibi , & ſuæ Eccleſiæ deſervientibus ſubminiſtret ; reliqua , quæ ſuperſunt fidelium uſibus miniſtraturus ; ita & præbendæ Eccleſiarum,eadem charitate manente, piè, & religiosè poſſunt diſtribui ; nec tunc rebus Eccleſiæ , ut propriis ſed ut communibus utilitatibus deſervituris , ut ex his , quæ ſibi aſſignata ſunt , primùm ſibi neceſſaria percipiat : ſi quæ verò ſuis neceſſitatibus ſuperſunt , in communes uſus Eccleſiæ expendat . „

Et D. Auguſt. relatus *in c. qui vult de Pænit. diſt.3.* ait : *Qui vult eleemoſynam ordinatè dare ; à ſe ipſo debet incipere , & eam ſibi primùm dare ; eſt enim eleemoſyna opus miſericordiæ, veriſſimeque dictum eſt ; Miſerere animæ tuæ placens Deo.*

1316 Ratio eſt ; quia alimenta ex redditibus beneficii debentur Clerico ex juſtitia, pauperibus ex charitate . Unde pauperibus debentur ſuperflua ; vide *à n.410. ad 415.*

1317 Concluditur , alimenta beneficiati eſſe anteponenda reparationi Templi , *ex c. de his de Eccleſ.*

Eccleſ. ædif. Reparationem verò Templi, cum ſpectet ad Dei cultum, eſſe anteponendam ſuſtentationi pauperum.

1318 Auctoritates, quæ adduci poſſunt in contrarium, ſunt intelligendæ de fructibus, qui ſuperſunt, detracta decenti beneficiarii ſuſtentatione; hi quidem ſunt dividendi. Ita Fagnanus *cit.*

1319 Conari autem debent Beneficiarii, ut Templa, quorum Beneficia ſunt eis commendata, decentibus ſupellectilibus, & neceſſaria reparatione non deſtituantur, ſed in quantum poſſunt, de illis provideant. Inſuper attendere debent, an Commendæ, & Abbatiæ Eccleſiaſticæ ipſis collatæ, ſint fundatæ cum aliquo onere alendi pauperes. Ac proinde recolenda ſunt dicta *n.* 1309.

QUÆRES VI.

1320 *An Epiſcopi, & beneficiarii non erogantes pauperibus redditus ſuperfluos beneficiorum, aut eis ad malos uſus abutentes, teneantur ad reſtitutionem?*

Affirmant Doctores *cit. num.* 1290. qui tenent non eſſe veros dominos fructuum.

1321 Reſpondeo, peccare mortaliter, ſed non teneri ad reſtitutionem. Doctores *cit.* 1290. qui tenent eſſe veros dominos fructuum beneficii.

Probatur valida, & clara auct. D. Thomæ 2.2. *qu.* 185. *art.* 7. apud Fagnanum *cit.* „ Si Epiſcopo portio ſeparatim ab illis eſt aſſignata, poteſt de illa diſponere, ut de patrimonio, & peccat malè diſpenſando contra charitatem, non contra juſtitiam, nec tenetur ad reſtitutionem. Sin autem portio illius non eſt ſeparata, ejus fidei diviſio committitur, qui ſi ſuam portionem faciat paulò majorem, non eſt in mala fide; aliàs ſi eſſet magnus exceſſus, non eſſet fidelis diſpenſator, & eſt reſtitutioni obnoxius.

1322 Item in *quodlib.* 6. *art.* 12. *ad* 3. docet alio modo eſſe diſcurrendum de redditibus Hoſpitalium, ac de redditibus beneficiorum: his verbis: „ Aliter dicendum eſt de illis Eccleſiaſticis bonis, quæ principaliter ſunt attribuenda neceſſitatibus pauperum, & ex conſequenti neceſſitatibus miniſtrorum, ſicut ſunt bona hoſpitalium, & aliorum hujuſmodi: & aliter de illis bonis, quæ ſunt principaliter attributa uſibus miniſtrorum ſicut ſunt præbendæ Clericorum, & alia hujuſmodi; nam in primis bonis peccatum committitur non ſolùm ex abuſu, ſed etiam ex ipſa rerum conditione, dum aliquis in ſuos uſus aſſumit, quod eſt alterius; & ideò tenetur ad reſtitutionem tanquam defraudator rei alienæ. In ſecundis verò bonis non committitur peccatum, niſi per abuſum, ſicut & de bonis patrimonialibus dictum eſt. Unde non tenetur quis ad reſtitutionem, ſed ſolúm ad pœnitentiam peragendam. „

Ubi (ut vides) S. Doctor, quantum ad onus reſtitutionis, diſcurrit de redditibus Beneficii, ſicut de redditibus patrimonialibus; adeòque vult, quod ſit eorum dominus.

1323 Non tenentur igitur ad reſtitutionem, ſi fructus ſuperfluos beneficiorum pauperibus non erogent, ſed eis abutantur; peccant verò mortaliter contra charitatem; quia jure naturali, & divino tenentur pauperibus ſubvenire.

1324 Hinc Mendo in Epit. ver. beneficium Eccleſ. *n.* 7. rectè addit: „ Quod ſi ex Eccleſiaſticis fructibus quis detrahit aliquid à neceſſariis ad ſui ſtatus decentiam, id non tenetur erogare pauperibus, ſicut nec id, quod lucratur pro celebratione Miſſæ, pro comitandis funeribus, pro concionibus, pro labore adminiſtrandi Sacramenta, pro aliiſque miniſteriis, & probabiliter pro diſtributionibus quotidianis, dum hæ totam, aut ferè totam ſummam reddituum non conſtituant. Quare & teſtari poſsunt de illis ad uſus profanos licitè. „

1325 Nomine pauperum veniunt etiam Hoſpitalia, Eccleſiæ, pauperes, Domus, Religioſorum, & ipſi Religioſi.

QUÆRES VII.

1326 *An quando beneficiarii peccant dando, etiam ipſi accipientes peccent.*

Peccare, ſi inducant, vel excitent dantem; minimè, ſi ſine inductione donata acceptent; tenet Tambur. *tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 2. *ſ.* 4. *n.* 2. cum de Lugo; quia in primo caſu ſunt cauſa peccati alterius, in ſecundo autem non ſunt cauſa, ſed tota malitia eſt ex parte dantis.

Vide dicta de ſcandalo *à num.* 321.

1327 Certum tamen eſt, eos non teneri ad reſtitutionem; quia validè accipiunt.

QUÆRES VIII.

1328 *An Epiſcopi pœnas pecuniarias poſſint ſibi applicare?*

Poſſe ſibi, aut ſuæ Cameræ, applicare, & non habere onus, applicandi piis operibus, tenent Riccius, Zerola, & Barboſa, apud Bardi *in Selectis lib.* 3. *qu.* 10. *ſect.* 12.

1329 Dico tamen, non eſſe recedendum à Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *de ref. c.* 3. quod ſic diſponit: *Sed liceat eis, ſi expedire videbitur, in cauſis civilibus, ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentibus contra quoſcunq; etiam laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi exiſtentibus, eo ipſo, quod exactæ fuerint, aſſignentur.*

QUÆRES IX.

1330 *Ad quem ſpectent bona à beneficiario acquiſita, & meliorationes ab eo in rebus Eccleſiæ factæ?*

Reſp. cum Pirhing. *lib.* 3. *tit.* 26. *§.* 3. *in comp.*

Si Beneficiarius nullum, aut tenue patrimonium habeat, bona ab eo empta, putà fundus, prædia, &c. ad Eccleſiam ſpectant, quia ex fructibus Eccleſiæ cenſentur empta, *c. p. inveſt. g. udum*, 1. *de Peculio Cleric.* Poteſt tamen eorum fructibus uti, dum vivit.

1331 Si amplum patrimonium, dum bona emit, habet, & beneficium tenue; ſpectant ad beneficiarium, ejuſque hæredes, quia cenſeri debent ex fructibus patrimonialibus acquiſita, adeòque illorum naturam ſequuntur, *ut in nu.* 1302. eò maximè quia delictum in dubio non eſt præſumendum. Niſi conſtet, fuiſſe ab eo empta animo donandi Eccleſiæ, ſeu nomine Eccleſiæ. Addit tamen Pirhing. talem poſſe contingere caſum, ſive proprio, ſive alieno nomine bona empta ſint, ut ſint inter Eccleſiam, & hæredes dividenda, niſi certè conſtet, quòd fuerint ex redditibus patrimonialibus empta, *cap. inquirendum* 4. *hujus tit.*

1332 Bona donata beneficiario ratione ejus perſonæ, ad ipſum ſpectant, uti bona patrimonialia, & quaſi patrimonialia; bona verò ei donata pro ſervitio Eccleſiæ, ad Eccleſiam ſpectant, ſive immobilia ſint, ſive mobilia; unde eorum non eſt dominus, ſed fidelis adminiſtrator.

1333 Meliorationes factæ in fundis Eccleſiæ ex fructibus beneficii, ad Eccleſiam ſpectant, & solùm beneficiarius illius uti poteſt, dum vivit; ſi ſint factæ ex fructibus patrimonialibus, debent æſtimari, & prætiũ talis æſtimationis tranſit ad hæredes, niſi cõſtet fuiſſe factas animo donandi Eccleſiæ.

QUÆRES X.

1334 *An Religioſus ad Epiſcopatum aſſumptus ſit dominus fructuum?*

PRima opinio affirmat, eſſe dominum, & de illis diſponere poſſe, uti Epiſcopi ſæculares. Medina, Palatius, Sotus, Angles, Vaſquez, Hurtado, apud Bardi in *ſelectis lib.* 3. *qu.* 10. *ſect.* 16. Ratio eſt; quia *in cap. ſtatutum* 18. *q.* 1. decernitur, quòd Monachus factus Epiſcopus poſſit ſibi paternam hæreditatem acquirere; ſibi autem hæreditatem acquirere, eſt eſſe dominum, nam *ex l. in rem actio. ff. de rei vendicat.* nullus ſibi dominium acquirit, niſi qui eſt verus dominus.

Si igitur Religioſus ad Epiſcopatum aſſumptus poteſt eſſe dominus hæreditatis paternæ, poterit eſſe dominus fructuum beneficii; tota namque ratio, quæ obſtare poſſet, eſt profeſſio paupertatis Religioſæ, quæ æquè militat pro utroque caſu.

1335 Secunda opinio, quam ſequor, negat eſſe dominum, ſed liberum adminiſtratorem. D.Thomas 2.2. *q.* 185. *art.* 3. D. Bonaventura *in* 4. *ſentent. d.* 38. *§. ad illud num.* 47. Caſtropal. *tr.* 6. *de Char. diſ.* 2. *p.* 8. & alii quamplures apud Bardi *cit. num.* 3.

Ratio eſt (ex dicendis de obligatione voti) quia Religioſus per aſſumptionem ad Epiſcopatum non deſinit eſſe Religioſus, nec eſt liber à tribus votis eſſentialibus; ſed solùm manet liber ab uſibus, & obſervantiis illis regularibus, quæ obſtant ſtatui Epiſcopali, ejuſque decentiæ; carentia autem dominii omnium bonorum immobilium, & mobilium, illi non obſtat, ſi Epiſcopus liberam eorum adminiſtrationem habeat.

Ad rationem in oppoſitum reſpondetur cum Gloſſa *ibi ver. legitimus*; quòd ſicut ſi ante aſſumptionem hæreditatem paternam vendicaret ſibi, non pro ſe, ſed pro Monaſterio vendicaret; ita poſt aſſumptionem ad Epiſcopatum illam vendicat ſibi quoad uſum; quoad dominium verò illam vendicat Eccleſiæ, & hic eſt ſenſus relati Capitis.

1336 Dices cum Vaſquez: Si acquireret dominium non ſibi, ſed Eccleſiæ, non poſſet hæreditatem illam renunciare; ex relato autem textu, dicitur, quòd poſſit, at non cogitur illam vendicare.

Reſp. Quòd ly *poteſt* ibi denotat libertatem à peccato, minimè libertatem exercitii; nam ſicut Monachus, ſi ei proveniat hæreditas paterna ante aſſumptionem, non poteſt illi renunciare; quia poteſt licitè pro Monaſterio capaci acceptare, & Monaſterio utpotè capaci eſt jus jam acquiſitum; ita ſi ei proveniat poſt aſſumptionem, non poteſt illi renunciare, quia poteſt licitè acceptare, & Eccleſiæ eſt jam jus acquiſitum. Colligitur ex eodem textu, ubi infra diſponitur, ut Monachus hæreditatem Monaſterio reſtituat ante promotionem, Eccleſiæ verò poſt promotionem ad Epiſcopatum.

Tamb. *in tom.* 1. *lib.* 8. *tract.* 1. *cap.* 2. *§* 4. *nu.* 1. citans Sanchez *lib.* 6. *in Decal. c.* 6. *nu.* 13. 14. ait, eos, ſive ſint domini, ſive liberi adminiſtratores, peccare mortaliter, ſi ſuperflua in pios uſus non expendant, ſed non teneri ad reſtitutionem; quia validè expendunt.

Et Fagnanus *lib.* 3. *c. ad audientiam*, *de Cler. non reſid. n.* 18. ait, proprium eſſe duplicis generis, unum importat verum dominium, & proprietatem; quale habent homines ſeculares; alterum intelligitur proprium, quoad liberam adminiſtrationem, qualem habent beneficiati, &c. & ſecundùm hoc Clerici ſæculares & Religioſi habentes adminiſtrationem, hoc eſt beneficia in titulum, æquiparantur, quoad poteſtatem diſpenſandi fructus beneficiorum. Card. Navar. *in cap. Non dicatis n.* 10. *&* 11. Rota, &c. ita Fagnanus.

RENUNCIATIO BENEFICII

1337 EST *ſpontanea beneficii ceſſio legitimè facta*. Eſt duplex, tacita, & expreſſa, *Tacita* fit, quando quis aliquid agit, quod ex natura rei, aut ex ſtatuto juris retentioni beneficii opponitur; ut ſi Clericus beneficiarius nuberet, Religionem profiteretur, aut Militiam aſſumeret, &c. His namq; actibus eſt annexa vacatio, *ex* 1. *de Cler. conjug. c. beneficium*, 4. *de regul.* 6. *c. fin. de Cler. non reſidentibus*; tunc namque cenſetur per actum facti renunciaſſe.

Expreſſa, fit per ſcriptum Ordinario præſentatum, in quo debet exprimi juſta cauſa, verbi gratia inſalubritas aeris loci beneficii, impoſſibilitas moralis reſidentiæ, implicatio ad negotia incompoſſibilia, &c. *v. num.* 1341.

Renunciatio expreſſa eſt duplex, ſimplex, ſeu abſoluta, & conditionata. Abſoluta eſt quæ fit abſq; conditione, aut pacto. Conditionalis eſt,

quæ

quæ fit ſub aliqua conditione, aut pacto.

Ut ſit valida, requiritur acceptatio, ſeu conſenſus Superioris, *cap. Admonet 4. de renunc.* Nomine Superioris non venit ille, qui præcisè poteſt beneficium conferre; ſed ille qui poteſt beneficio privare, qui ſcilicet juriſdictionem ſupra beneficiarium habet: Hujuſmodi regulariter ſunt Epiſcopi, etiam quoad beneficia illa, quæ ſunt Papæ reſervata ſolùm quoad collationem, quæ ſcilicet Epiſcopus conferre non poteſt, ſed poteſt illis privare.

Quamvis enim plura ſint beneficia, & dignitates, quorum collatio ex jure Canonico eſt reſervata Summo Pontifici, ut Eccleſiæ Patriarchales, Epiſcopales, &c. ut in regulis Cancellariæ Apoſtolicæ, quas referunt Canoniſtæ, & breviter Phœbeus *lib.* 1. *tit.* 13. plura etiam ſunt, quæ ſunt reſervata Pontifici, vel ratione ſuæ liberæ diſpoſitionis, & juriſdictionis, quatenus ipſe velit beneficium conferre, cujus collatio ad Epiſcopum ſpectaret; vel ratione devolutionis ob negligentiam, vel delictum inferiorum Ordinariorum.

Inſuper extat reſervatio menſium, & alternativæ; dantur enim menſes Apoſtolici, in quibus quorumvis beneficiorum, aliter quàm per reſignationem vacantium, ſpectant ad Summum Pontificem. Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis perſonaliter in ſuis Eccleſiis reſidentibus conceditur alternativa ſex menſium, in quibus ſi vacent beneficia libera, & ab aliis ver. gr. à Patronis independentia, poſſint illa conferre; ita ut Januarius ſpectet ad Papam, Februarius ad Epiſcopum, Martius ad Papam, Aprilis ad Epiſcopum; & ſic alternatim quoad reliquos menſes.

RENUNCIATIO, SEU RESIGNATIO CONDITIONALIS

1338 NOn poteſt fieri, niſi in manibus Papæ; unde non poteſt ab Epiſcopo admitti ſine authoritate Summi Pontificis. Ita S. Pius V. per Bullam 58. editam 1. Aprilis 1568. *incip. Quanta Eccleſiæ*. Talis, 1. eſt renunciatio beneficii facta in favorem tertiæ perſonæ, ſub conditione alicujus penſionis ſolvendæ ipſi reſignanti, vel alteri: *vid. num.* 1209. *&* 1264. 2. Facta ſub conditione, ſeu cum reſervatione regreſſus, vel ingreſſus, aut acceſſus. Cum reſervatione *Regreſſus* it, quando quis beneficium jam adeptum alteri renunciat, reſervando ſibi jus ad beneficium redeundi, ſi reſignatarius præmoriatur. Cùm reſervatione *Ingreſſus* fit, quando quis poſt beneficii collationem ſibi factam, ante poſſeſſionem illud alteri renunciat, ſub conditione, ut reſignatario præmortuo, poſſit propria auctoritate in ejus poſſeſſionem ingredi. Cum reſervatione *Acceſſus* it, quando beneficium alicui incapaci, v. gr. puero deſtinatum, alteri interim confertur, ſub conditione, ut incapacitate illius ceſſante, v. g. poſt legitimam ætatem, poſſit ille propria authoritate ad beneficium alteri collatum accedere, & pro ſe accipere. Hinc ingreſſus, regreſſus, & acceſſus eſt prohibitus per Trid. *ſeſſ.* 25. *de ref. c.* 7.

1339 Reſignatio, ſeu renunciatio beneficii facta ſub conditione præcisè, ut conferatur alicui certæ perſonæ, abſque alio addito, aut pacto, ex relatis à Caſtrop. *par.* 2. *tr.* 13. *diſ.* 6. *punct.* 2. *§.* 1. *num.* 3. & aliis, vocatur ſimplex in favorem, & conſequenter, quòd poſſit ab Ordinario admitti. Alii apud Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 9. *ſect.* 5. §. 4. volunt, quòd poſſit ab Epiſcopo admitti, ita tamen, ut dicta clauſula rejiciatur, & habeatur pro non adjecta, nam reſignans non poteſt Epiſcopum reſignationem admittentem obligare, ut beneficium renunciatum certæ perſonæ conferat, ſed poteſt liberè cui velit conferre; unde perſonæ à reſignante deſignatæ ſi conferat, liberè conferet, non ex vi conditionis reſignantis.

Dicendum tamen eſt, hujuſmodi reſignationem faciendam eſſe in manibus Summi Pontificis, ad cavenda pericula, quæ intervenire poſſunt; & ità ſervat ſtylus Curiæ, & recepta conſuetudo (ait Pirhing. *cit.*) fundata in Bulla S. Pii V. *cit.* ubi hæc habentur verba:

„ Caveant autem Epiſcopi, & alii prædicti, itemque omnes electores, præſentatores, & patroni, tam Eccleſiaſtici, quàm laici quicumque ſint, ne verbo quidem, aut nutu, vel ſigno, futuri in hujuſmodi beneficiis, & officiis ſucceſſores, ab ipſis reſignantibus, aut aliis eorum ſignificatione, vel hortatu reſignentur, aut de his aſſumendis, promiſſio inter eos, vel etiam intentio qualiſcumque intercedat. „

Reſignatio beneficii facta ab uno certæ perſonæ ſub conditione, ut illius beneficium ſibi conferatur, poteſt ab Epiſcopo admitti, quia eſt permutatio permiſſa in jure Canonico, *ut infrà num.* 1347.

1340 Reſignatione beneficii in favorem tertiæ perſonæ, authoritate legitima facta, Superior eam admittens, non debet illi tertio beneficium conferre, niſi ſit idoneus: quia reſignatio illi facta includit tacitam conditionem Canonum, *ſi ſit idoneus*.

Verum tamen eſt, quòd in renunciatione, atque etiam in permutatione non tenetur renuncians, aut permutans aſſumere digniorem; quia ex nullo jure tale onus imponitur; quoniam ipſe non eligit, ſed jus, quòd habet, alteri cedit; unde ſufficit, quòd dignum aſſumat. Caſtropal. *par.* 2. *tr.* 13. *diſ.* 2. *punct.* 11. *num.* 11. cum pluribus.

RENUNCIATIO PURA,

1341 SEu ſimplex, & abſoluta, poteſt ab Epiſcopo admitti ſub juſtis, & certis cauſis. Ita S. Pius V. in Bulla *cit.*

Cauſæ ad ſimplicem, & abſolutam renunciationem honeſtandam, & ab Epiſcopo admittendam requiſitæ ex jure Canonico, maximè S. Pii V. *in cit.* Bulla ſunt plures. 1. Si beneficiarius ſit ſenio confectus, 2. Valetudinarius, 3. Corpore impeditus,

tus, v. gr. ſi laboret lepra, paraliſi, &c. ita ut non valeat, ut oportet, ſuo ſatisfacere muneri, 4. Corpore vitiatus, v.gr. ſi ſit ſurdus, cæcus, &c. 5. Si ſit obnoxius crimini, ob quod poſſit beneficio privari, 6. Si ſit ad aliud beneficium ſufficiens promotus, maximè ſi ſit incompatibile, 7. Si ſit cenſuris, aut pœnis Eccleſiaſticis irretitus, quarum abſolutionem, aut diſpenſationem faciliter obtinere non poteſt, 8. Si capitales habeat inimicitias, aut aliud, ob quod non ſit in loco beneficii ſecurus 9. Si ſit Religionem ingreſſurus, aut matrimonium contracturus, dummodo realiter exequatur.

1342 Ubi nota, 1. quòd beneficium reſignatum ob matrimonium, ſtatim provideri poteſt, illo contracto. At reſignatum ob Religionem, provideri non poteſt, niſi profeſſione ſecuta.

2 Si beneficiarius ſit in ſacris, & ſit ordinatus in titulum illius beneficii, debet hoc in reſignatione exprimere. Et neque admitti poteſt, niſi conſtet, quòd poſſit aliunde commodè vivere, *ut in tom.3. num.* 48. Admitti tamen poteſt, ſi fiat Religioſus.

3 Pro beneficiis reſidentiam expoſcentibus, in reſignatione exprimi debet tempus, à quo beneficium obtinuit, ex Stylo Curiæ: nam non ſolet reſignatio admitti, niſi ſint triennio poſſeſſa.

4 Reſignatio beneficii, ſive ſimplex, & abſoluta, ſive ad favorem alterius facta à Clerico in gravi infirmitate conſtituto, ſi Clericus ultra viginti dies à die conſenſus per ſe, vel per procuratorem coram legitimò Superiore præſtiti, non ſupervixerit, ſed infra viginti dies moriatur, cadit, & beneficium vacare cenſetur, non per reſignationem, ſed per obitum, *ex Reg.*19. Canc.Apoſt. Item dic de Clerico ſano, qui ultra viginti dies à die conſenſus præſtiti non ſupervixit, ſed poſt reſignationem, ſive à Superiore admiſſam, ſive non admiſſam, infra viginti dies morte naturali (non ſufficit civilis) mortuus eſt. Quod eſt diſpoſitum ad vitandas fraudes, & ne de beneficiis diſponatur per modum ultimæ voluntatis, ſicut de bonis patrimonialibus. Pirhing. *cit. ſect.*3.*§*.2.

Ex recenſitis igitur cauſis in jure expreſſis, atque etiam ex aliis honeſtis cauſis, utilitatem tamen, & neceſſitatem Eccleſiæ reſpicientibus, inſuper notatis conditionibus ſervatis, poſſunt Epiſcopi reſignationes ſimplices, & abſolutas beneficiorum admittere, *v.num.*1337.

1343 Et quamvis S.Pius V. in citata Bulla velit, hanc ſervari conditionem, ut beneficia reſignata non conferantur ipſorum reſignantium, aut Epiſcoporum reſignationes admittentium conſanguineis, affinibus, vel familiaribus, etiam per falla-em circuitum multiplicatarum per extraneos collationum; Caſtropal.*part.*2.*tr.*13.*diſp.*6.*punct.*2.*§*.1. *n.*7. ait: *Adverto tamen, hanc conſtitutionem, quoad hanc conditionem, non videri uſu receptam, ſed potiùs à principio fuiſſe ab ea ſupplicatum*. Garc.11. *par.de benef. c.*3. *n.*170. Aug. Barb. *alleg.*69. *num.*48. *& conſequenter nec pœnas ob banc cauſam ibidem impoſitas*. Idem innuit Pirhing. *in lib.*1. *tit.*9.*ſect.*4. *§*.3.

1344 Renunciatio facta ex metu gravi, juxta plures eſt ipſo jure nulla; per alios cum Caſtropal. *cit. §*.5. *n.*4. eſt ipſo jure valida, ſed venit reſcindenda à Superiore: talis tamen metus eſſe debet extrinſecè incuſſus ab alio homine ad finem extorquendi renunciationem, juxta dicta de metu in votis, in contractibus, & matrimonio.

Hac ratione valida eſt renunciatio facta ex metu inimicitiæ in loco, ut dictum eſt *num.*1341. aut ex metu malitiæ plebis, *ex cap. Niſi cum pridem* 10. *de renunc.*quia tunc renunciatio liberè à reſignante eligitur tanquam medium ad malum, quod timet vitandum.

1345 Renunciatio verò facta dolo, ſeu fraude, eſt ipſo jure nulla, Caſtropal. *n.*7. & Pirhing.*cit. ſect.*7.*§*.3. quia metus minuit, ſed fraus, & dolus omnem tollit libertatem; *& ex l.*3 *ff.de dolo, fraudatori ſua malitia non debet eſſe lucroſa. Nec debet quis alterius odio prægravari, ex reg.*20. *in* 6. *v.num.*1664.

1346 Denique. Quævis reſignatio beneficii, etiam cauſa permutationis facta, & cujuſvis beneficii, ſive curati, ſive ſimplicis, &c. eſt publicanda intra determinatum tempus. Ita præſcribit Greg. VIII. in Bulla 85. *Humano vix judicio*, cujus ſummam refert Pirhing. *cit.ſect.*6.*§* 5.

„ Debent autem publicari à quibuſvis reſignatariis, etiam exemptis, etiam officialibus Curiæ Romanæ, imò ab ipſis etiam Cardinalibus ſi in eorum favorem beneficia aliqua reſignentur; & quidem intra ſex menſes,ſi in Curia Romana reſignatum ſit beneficium, & hoc ſitum ſit citra montes;ſi verò ultra montes ſitum ſit, intra 9. menſes à die ſupplicationis datæ, & reſignatæ. Si verò extra Curiam coram Ordinariis locorum reſignatio facta ſit, intra tres menſes à die, quo collatum beneficium reſignatum fuit, computandos, quòd intra menſem à tempore factæ reſignationis, ſub pœna privationis juris conferendi, à Collatore incurrenda, niſi intra menſem reſignatum beneficium reſignatario contulerit, & ſub pœna nulliter factæ reſignationis, ſi forma Gregorianæ conſtitutionis in factis his reſignantibus ſervata non fuit. „

PERMUTATIO.

1347 Fit, quando duo Clerici ſua beneficia cedunt, ut alter alterius beneficium conſequatur. Unde involvit duplicem reſignationem conditionalem. Eſt autem à jure Canonico permiſſa, & poteſt ab Epiſcopo, ſeu Superiore ordinario admitti;non eſt enim aliud quàm muta permutatio beneficii proprii cum beneficio alterius.

Quatuor tamen requiruntur conditiones. Prima. Quòd ſit authoritate Superioris; quòd ſi fiat authoritate propria, erit nulla, & ſimoniaca. Nomine

Supe-

Superioris, veniunt Epiſcopi, & illi, qui juriſdictionem habent Epiſcopalem, licèt non dignitatem, ita ut ad ipſos ſpectet nedum conferre, ſed etiam privare. Si beneficia permutanda ſint in diverſis Diœceſibus, permutatio ab utroque Ordinario debet authoritatem deſumere.

Secunda; ut non fiat, niſi ex legitima cauſa; cauſæ legitimæ ſunt ſuperiùs recenſitæ, unde non ſufficit ſolus permutantis favor, aut ejus privatum temporale commodum; ſed ſemper requiritur aliqua Eccleſiæ neceſſitas, aut utilitas, aut qui uni loco eſt minùs utilis, alibi valeat ſe utiliùs exercere, *c. quæſitum* 5. *de rerum permut.* § *ſi autem*.

Tertia; ut, ſi beneficia permutanda ſunt inæqualia, talis exceſſus non compenſetur pecunia, aut alio temporali prætio æſtimabili, ſive talis exceſſus ſit in dignitate, aut alio ſpirituali, ſive in fructibus, dummodò ſit annexus titulo beneficii; aliàs erit ſimonia, ex *num.* 1201.

Pariter ſimonia erit paciſci de aliqua ſumma pecuniæ pro compenſando aliquo onere, quod extat in beneficio permutato; ſed nuda beneficia permutari debent.

Quarta conditio, ut permutatio non fiat, niſi inter duos. Hinc ſimoniaca eſt permutatio triangularis, aut quadrangularis: v. g. qua Petrus ſuum beneficium cum beneficio Pauli permutat, ut Paulus illud Nepoti Petri reſignet, Nam hæc (ut ritè obſervat Phæbeus) *non tam eſſet permutatio, quæ nonniſi inter duos eſſe poteſt, ſed contractus quidam innominatus, Facio, ut facias, ſive* Do, ut des, *qui à jure Canonico circa ſpiritualia reprobatus eſt, eo quod in ſpiritualibus interdicta ſit omnis pactio, omniſque conventio, ex c. fin.* de pactis.

De beneficiis agunt Caſtropal. *part.* 2. *tr.* 13. Fagnan. *in locis cit. & aliis, ut in ejus indic.* Phæbeus *lib.* 1. *ex tit.* 11. *ad* 17. Pirhing. *cit.*

DE JUREPATRONATUS.

1348 JUſpatronatus eſt poteſtas præſentandi inſtituendum ad beneficium vacans. Quod jus vendi non poteſt ſine ſimonia, *ex c. de jure.* 16. *de jurepatr.* quia eſt ſpirituali annexum, ſeu ad beneficii collationem ordinatum; *v. num.* 1241.

Præſentatio eſt legitima perſonæ exhibitio per patronum facta Epiſcopo vel alteri, ad quem inſtitutio pertinet.

Juſpatronatus Eccleſiæ, beneficii, aut Cappellæ, non acquiritur, niſi per ejus novam fundationem, coſtructionem, aut per ejus jam erectæ competentem dotationem de propriis bonis ex Trid. *ſeſſ.* 14. *de refor. c.* 12. Unde Gloſſa *in cap. Piæ mentis* 26. 16. *qu.* 7. affert verſum:

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus.

Omninò tamen requiritur aſſenſus Diœceſani, ſine quo juſpatronatus non acquiritur, *ex c. Nobis* 25. *de jurepatr.*

A dicta lege Trid. *ſeſſ.* 25. *de refor. cap.* 9. excipit, ut ſequitur: *Exceptis, patronatibus ſuper Cathedralibus Eccleſiis competentibus: & exceptis aliis, quæ ad Imperatorem, & Reges, ſeu regna poſſidentes, alioſque ſublimes, ac ſupremos Principes, jura Imperii in dominiis ſuis habentes pertinent, & quæ in favorem ſtudiorum generalium conceſſa ſunt.*

1349 Juſpatronatus dividitur in laicum, Eccleſiaſticum, & mixtum. *Laicum* dicitur, ſi fundatio, conſtructio, aut dotatio ſit facta ex bonis propriis patrimonialibus. Eccleſiaſticum, ſi ſit facta ex bonis Eccleſiæ. Mixtum, ſi ſit facta partim ex bonis patrimonialibus partim ex bonis Eccleſiæ, ſeu quod ex patronis Eccleſiaſticis, & laicis coaleſcit: *n.* 1350.

1350 Patrono plura competunt jura, 1. competit præcipuus locus in Eccleſia, 2. onus, & officium Eccleſiam, ejuſque bona tuendi, & protegendi, 3. Jus præſentandi ad beneficium vacans, 4. Quòd ſi ipſe, aut ejus filii ad ſummam inopiam pervenerint, debeant ex bonis Eccleſiæ à ſe fundatæ ſublevari, & ſuſtentari ex relato *cap. Nobis*.

Quæ jura Gloſſa *in cit. cap. Nobis*, his verſibus comprehendit:

Patrono debetur honor, onus, utilitaſque.
Præſens ut præſit, defendat, alatur egenus.

Patrono Eccleſiaſtico conceditur tempus ſex menſium ad præſentandum, laico verò tempus quadrimeſtre à die notitiæ vacationis beneficii, intra quod ſi præſentare negligant, devolvitur collatio ad Superiorem illum, ad quem inſtitutio pertinet, *ex c. unico de jurepatr. in* 6.

Pariter collatio devolvitur, 1. Si patroni ſint plures, & intra dictum tempus de perſona inſtituenda non concordaverint, 2. Si perſona à majori parte patronorum præſentata, repugnantibus aliis, non poſſit ſine ſcandalo ſubſtitui; tunc namque poteſt, & debet Prælatus, ut melius ſecundum Deum judicaverit, Eccleſiæ providere, 3. Si de jure patronatus, contingat lis, & intra dictum tempus non fuerit definitum, cui competat, *ex cap. quoniam* 3. *de jurepatr.* Idque proviſum eſt, ne Eccleſia diu maneat legitimo Rectore deſtituta, & ne beneficia diu ſuſpenſa maneant in Eccleſiæ perniciem: *v. num.* 1274.

1351 Epiſcopum non tenetur monere patronum de beneficiarii morte, ſi patronus potuit ſcire; tunc enim ad ipſum patronum ſpectat curare de uſu ſui juris.

Econtra Mendo *in Epit. ver. beneficium, nu.* 4. addit:

„ Quod ſi beneficiarius diſtans decedat è vita, ejuſque mortem ſolus Epiſcopus ſciat, & non moneat patronum, qui eam non potuit ſcire & tranſeant quatuor menſes deſignati patronis laicis ad præſentandum, & ſex menſes deſignati poſt obitum beneficiarii patronis Eccleſiaſticis; adhuc non pertinet proviſio beneficii de jure devoluto ad Epiſcopum, ſicut pertineret, niſi adeſſet ea

circumſtantia; nam patrono nequit tunc imputari omiſſio præſentandi. Quòd ſi Epiſcopus rectè provideat de jure devoluto Cappellaniam , & in ejus inſtitutione injungatur , conferendam fore perſonis ex tali loco , familiæ, aut ſanguinis , non poterit pro libito eam aliis conferre . „

1352 Hoc eſt diſcrimen inter patronum Eccleſiaſticum, & Laicum ad præſentandum; quòd Eccleſiaſticus , poſtquam aliquem præſentavit , non poteſt intra ſuum tempus alium præſentare , poteſt verò patronus laicus, *ex cap. cum autem* 24. *Paſtoralis* 29. *de jurepatronatus.* Et hæc potuit eſſe ratio ; quia in Eccleſiaſtico præſumitur cognitio idoneitatis , & morum præſentati , non ſic in laico . Hæc autem limitatio præſentationis in Eccleſiaſtico , compenſatur per conceſſionem longioris temporis , ut diligentiùs ſuper idoneitate præſentandi perquirat , cum variare non poſſit .

Quòd ſi patroni ſint duo , unus Eccleſiaſticus , hoc eſt jure Eccleſiæ , & alter laicus , hoc eſt jure laicali : *ut in n.* 1343. tunc laicus variare poteſt , & ſimul ſex menſes habet ad præſentandum : Habet ſex menſes ad præſentandum , ob communionem cum Eccleſiaſtico , & dignius ad ſe trahit minus dignum: Poteſt variare, ob privilegium, quod per ſe habet , cujus commodum ſentit etiam ipſe patronus Eccleſiaſticus ob communionem cum ſocio privilegiato in re communi , & ne privilegiato ſocietas non privilegiati præjudicet .

1353 Præſentatio fieri debet de perſona idonea. Si fit de indigno , & in ea perſiſtatur , liberè poteſt Superior beneficium perſonæ idoneæ conferre ; quia præſentatio indigni eſt præſentatio nullius , & ſe habet toto legitimo tempore pro non facta . Colligitur *ex cap.* 2. *de transl. Epiſc. & ex cap. tua* 12. *de Cler. non reſid.*

Præſentatus debet à Superiore examinari ſuper idoneitate . Et repertus idoneus , debet ad beneficium inſtitui , ita ut ſi Epiſcopus illum inſtituere negligat , & abſque cauſa legitima , ſine patrono, beneficium alteri conferat , collatio eſt ipſo jure irrita . Panor. *in c. illud* 5. *de jurepatr.*

1354 Non poteſt Epiſcopus malitioſè repellere præſentationem à patrono factam , ad effectum , ut alium præſentet . Et tunc , ſi patronus alium præſentet, valida eſt inſtitutio ſecundò præſentati, ſed Epiſcopus in pœnam tenetur ei , quem recuſavit , de alio competenti beneficio providere , *ex cap. Paſtoralis* 29. *de jurepatr.*

Si verò patronus laicus ex ſua libertate plures præſentaverit , liberè poteſt Epiſcopus, quem maluerit , inſtituere , ſi ſint æquè digni : per hoc namque non læditur jus patroni ; quia per variationem nominationis non cenſetur priorem revocare , ſed priori aliam cumulare, *ex c. cum autem* 25. *de jurepatr.* Quòd ſi non ſint æquè digni , tenetur Epiſcopus inſtituere digniorem; ita probabilius cum Caſtropal. *part.* 2. *tr.* 13. *diſ.* 2. *punct.* 9. *nu.* 3. *& aliis* ; *vid nu.* 1358.

1355 Si perſona à patrono laico præſentata in examine non reperiatur idonea , & Epiſcopus benignè ei indulgeat , ut meliùs ſe præparet , & redeat ad ſecundum examen: tunc Patronus id ſciens poteſt alium intra tempus legitimum præſentare ſub conditione , ut hic inſtituatur , in caſu quòd prior idoneus non reperiatur . Et hoc pacto jus ſuum ſervat illæſum , nam aliàs Epiſcopus , quadrimeſtre elapſo , ſuppoſita incapacitate præſentati, liberè poſſet alium inſtituere *; ut in nu.* 1351. Nec tenetur Epiſcopus patronum monere de incapacitate præſentati , ſed poſſet liberè uti jure ſuo .

1356 Non poteſt patronus præſentare ſe ipſum , *ex cap. per noſtras* 27. *de jurepatr.* poteſt tamen præſentare proprium filium . Panor. *in cap. conſuluerit* , quem plures ſequuntur ; quia Pater , & filius ſolùm per ſolam juris fictionem cenſentur una perſona , at re ipſa ſunt duæ perſonæ .

1357 In jurepatronatus hæredes ſuccedunt per ſtirpes , non per capita . Et ſic , ſi Petro patrono ſuccedant duo filii , Joannes , & Franciſcus , & his defunctis , ſuccedant unus filius Joannis , & duo , aut plures filii Franciſci ; hi duo , aut plures filii Franciſci ſuccedunt , minime ut tot patroni, ſed ut unus patronus in jure ſtirpis, nempè ſui patris Franciſci .

Q U Æ R E S.

1358 *An patronus teneatur præſentare digniorem .*

Reſpondeo cum Caſtropal. *part.* 2. *tract.* 13. *diſ.* 2. *punct.* 7. ſi patronatus ſit Eccleſiaſticus , patronus in beneficiis curatis tenetur præſentare digniorem , ex Conc. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de ref.* his verbis :

„ Meminerint, nihil ſe ad Dei gloriam, & populorum ſalutem utilius poſſe facere , quàm ſi bonos Paſtores, & Eccleſiæ gubernandæ idoneos promoveri ſtudeant : eoſque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, niſi , quos digniores , & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint , non quidem precibus , vel humano affectu, aut ambientium ſuggeſtionibus , ſed eorum exigentibus meritis , præfici diligenter curaverint . „

In beneficiis verò ſimplicibus , ſi patronatus ſit Eccleſiaſticus , non tenetur patronus præſentare digniorem ; quia nullibi extat hoc onus .

1359 Si patronatus ſit laicalis , patronus , ſive in beneficiis ſimplicibus , ſive curatis, tenetur præſentare dignum , ſed non tenetur præſentare digniorem . Conſtat , quia Conc. Trid. in tali præſentatione non expoſcit concurſum ; ex quo videtur innuere , quòd ſufficiat , ſi præſentetur dignus, & eligatur . Imò hoc clarè inſinuat *ſeſſ.* 24. *de refor. cap.* 18. his verbis :

Per-

„ Peracto deinde examine, renuncientur, quotcumque ab his idoneis judicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem Eccleſiam gubernandam opportunis, ex hiſque Epiſcopus cum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit, atque illi, & non alteri, collatio Eccleſiæ ab eo fiat, ad quem ſpectabit eam conferre. Si verò juriſpatronatus Eccleſiaſtici erit, ac inſtitutio ad Epiſcopum, & non alium pertineat, is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Epiſcopo præſentare teneatur, ut ab eo inſtituatur. Cum verò inſtitutio ab alio, quàm ab Epiſcopo erit facienda, tunc Epiſcopus ſolus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei præſentet, ad quem inſtitutio ſpectat. Quòd ſi juſpatronatus laicorum fuerit, debeat, qui à patrono præſentatus erit, ab eiſdem deputatis,ut ſuprà, examinari, & non niſi idoneus repertus fuerit, admitti. „

1360 Præſentatus tamen ſemper debet ab Epiſcopo examinari pro idoneitate comprobanda. Quod eſt verum, etiam ſi inſtitutio ſit facienda ab inferioribus. Trid. *ſeſſ. 25. de ref. cap.9.* his verbis:

„ Ad hæc liceat Epiſcopo præſentatos à patronis, ſi idonei non fuerint, repellere. Quòd ſi ad inferiores inſtitutio pertineat, ab Epiſcopo tamen juxta aliàs ſtatuta ab hac Sancta Synodo, examinentur; alioquin inſtitutio ab inferioribus facta irrita ſit, & inanis. „

De jurepatronatus agunt Caſtropal. *part.2.tr.13. diſp.2.* Ant.à Spir.Sanct. *tom.1.tr.4. diſ.4.ſect.22,* Fagn. *lib.3.ſub hoc tit.* Pirhing. *in Comp. lib.3.tit. 38.* Phæbeus *lib.1.tit.15.*

DE PENSIONIBUS ET PRÆSTIMONIIS.

1361 PEnſio eſt jus percipiendi fructus certos, ex beneficio alieno, auctoritate legitima, ad tempus, juſta de cauſa conceſſum. Hinc non eſt beneficium, cum hoc ſit perpetuum, & detur in titulum, non ſic Penſio; unde ex Trid. *ſeſſ. 21. c.2. de ref.* non poteſt quis ad penſionem ordinari; ut in *tom.3.num.4.ad 50.*

Penſio, ex dictis *num.* 509. eſt duplex laica, & Clericalis. *Laica* eſt quæ datur titulo temporali, nimirùm ob aliquod temporale obſequium, aut officium præſtitum, aut præſtandum; ver.gr. ob pulſandum organum, ob canendum figuratè in Choro. Ant. à Spir. Sanct. *tom.1. tr.4. diſ.4. ſect.21. num.*335. Propter ſenectutem, paupertatem, &c. laica erit, ſive detur laico, ſive Clerico, ſi titulus ſit temporalis; materialiter enim tunc ſe habet, quòd penſionarius ſit Clericus: *v.num.*380.

1362 Clericalis eſt, quæ datur ſoli Clerico titulo Clericali. Quæ eſt duplex, una, quæ datur Clerico ob aliquod ſpirituale munus exercendum, quæ dicitur ſimpliciter ſpiritualis; v.gr. ad recitandum Officium; pro munere coadjutoris Epiſcopi, Concionatoris, Viſitatoris, &c. Alia, quæ datur ob aliquod temporale motivum; putà ſenectutem, paupertatem, &c. Sed exigit, ut penſionarius ſit Clericus: & hæc dicitur penſio mixta.

Ad penſionem Clericalem requiritur ſeptennium completum; quia requiritur Clericatus, ſeu prima Tonſura. Fagnanus *lib.1.cap. Cum in cunctis, de elect.n.98. v.tom.3.num.21.*

1363 Penſiones ſuper beneficiis imponere poteſt Papa, quia ad ipſum ſpectat plena beneficiorum diſpoſitio *ex cap.2.de Præbend.in 6.* Expoſcit tamen juſtam cauſam, ut licitè imponat, ne diſſipator appareat, ſed adminiſtrator.

1364 Cæterùm, ſtando in jure Canonico; nullus inferior Papa poteſt ſuper beneficiis penſiones imponere.

1365 Et quamvis poſſit Epiſcopus, vel judex delegatus penſionem imponere in cauſa tranſactionis, ex *cap. niſi, 21. de Præben.* nimirùm in caſu, quo ſuper eodem beneficio ſit jus dubium, & lis inter duos Clericos; tunc namque Epiſcopus ad componendam litem, poteſt uni beneficium conferre, cum onere, ut alteri penſionem ſolvat. Id tamen imponi non debet, niſi ad tempus, videlicet, durante vita beneficiarii, ut vult com. aut durante vita penſionarii, ut docet Panor. apud Ant. à Spir.Sanct. *tom.1. tract.4.diſp.4. ſect.27.* taliter, quòd non beneficium, ſed ſola perſona beneficiarii maneat onerata; & hoc pacto non ſit ſectio beneficii quoad fructus; nam penſio morte beneficiarii, aut penſionarii extinguitur. Non poſſunt autem collitigantes id propria auctoritate præſtare ſine conſenſu Epiſcopi; quia eſſet ſimonia, cum penſio ſit rei ſpirituali annexa.

1366 Imò, quamvis plures Doctores apud Pirhing. *in comp. lib. 3. tit. 12. §.* doceant poſſe Epiſcopum in quibuſdam cauſis ſpecialibus ex juſta, & neceſſaria cauſa, vel ob evidentem Eccleſiæ utilitatem, penſionem imponere: hoc tamen docent cũ limitationibus. 1. Ut non imponat in perpetuum, aut cum facultate transferendi ad alterum, ſed durante vita penſionarii, 2. Ut non imponat præciſè in favorem alterius, aut conferendo beneficium cum pacto penſionis ſolvendæ,quod ſimoniam ſaperet; ſed ob Eccleſiæ utilitatem, aut neceſſitatem. Ita Pirhing.

1367 In his igitur caſibus non beneficio, ſed beneficiario cenſetur penſo impoſita. Et inde remanet, quòd nullus inferior Papa poſſit penſionem imponere, loquendo de penſione in ipſo beneficio conſtituta; quæ quidem eſt ſervitus ipſi beneficio impoſita, adeòque perpetua, quæ non beneficiarii morte finitur, ſed tranſit ad ſucceſſorem.

1368 Impoſitio, ſeu reſervatio penſionis fieri poteſt, tam ante, quàm poſt beneficii collationem; ſed regulariter fit, cùm beneficium confertur. Semper tamen attendi debet, ut ſimoniæ periculum vitetur.

1369 Nam ſive in præſentatione, ſive in collatione beneficii, pacto de penſione ſolvenda ſine auctoritate Papæ eſt ſimoniaca, *ex cap. Tua nos* 34. *de ſimonia*, *c. fin. de pactis*, & *c. Si quis objecerit*, 7. 1. *qu.* 3. Ubi omnis pactio, & contractus oneroſus circa beneficia prohibetur, & præcipitur, ut ſimpliciter conferantur. Ibique additur ratio; quia *quiſquis horum alterum vendit ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit*: *v à num.* 1201. *ad* 1204. & 1209.

1370 Hinc fit, quòd patronus, nedum non poſſit ſine auctoritate Papæ, abſque ſimoniæ labe, penſionem imponere, ſed neque aliquid pro præſentatione recipere, *ex cap. de jure* 16. *de jurepatr.* ob rationem *de nu.* 1225. qua de cauſa Princeps in præſentatione, quam facit Pontifici, proponit ſimul penſionem, quam cupit imponere, & liberum conſenſum ipſius promovendi.

1371 Pariter Epiſcopus ipſe beneficium conferendo, ſtando in jure communi, non poteſt ſibi partem fructuum beneficii retinere; quia beneficia ſunt ſine diminutione conferenda, *tit. ut Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur*.

1372 At poteſt Epiſcopus de conſenſu Capituli redditus beneficii vacantis, aut partem ob juſtam, & neceſſariam cauſam ad tempus reſervare, putà ad ſolvenda Epiſcopatus debita, ad fabricam Cathedralis, aut aliam communem cauſam: Sed non poteſt illos reſervare directè in ſui, ſuæ menſæ, aut menſe Capituli utilitatem: ita ibi.

1373 Subdit Pirhing. *in com. l.* 3. *tit.* 12. §. 1. „ Quod ſi tamen conſuetudo alicubi vigeat, ut ex primi anni fructibus beneficiorum, in Diœceſi exiſtentium, ad augendos Epiſcopi redditus, reſervetur aliquid; obſervandum hoc eſt; cùm nullibi clara hujus rei prohibitio ſit, neque ulla ſimoniæ ſit ſpecies, & multam etiam probabilitatem ex annatis Pontifici ſolvendis trahere poſſit. „

1374 Penſionarius per ſe, & ſpectato jure communi, tenetur ad ſolvenda onera beneficio Eccleſiaſtico annexa; pro rata tamen penſionis, *ex reg.* 77. *juris in* 6. *rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore*.

1375 Penſio, ſi ſit impoſita beneficio, eo vacante, & vivente penſionario, eſt ſolvenda ab adminiſtratore beneficii. Imò ſi beneficiarius aliquas annualitates omiſit ſolvere, in quantum illas ad uſus privatos conſumpſit, onus eas ſolvendi tranſit ad hæredes illius, ſi aliquid ex ejus fructibus ad ipſos pervenit; quòd ſi nihil hæredes perceperunt, peti poſſunt à beneficiario ſucceſſore; quia onus eſt reale, & impoſitum beneficio, adeòque cum eo tranſit, penſionario vivente: *v. n.* 1365.

1376 Penſio ceſſat, & extinguitur, 1. per mortem penſionarii, 2. per matrimonium à penſionario contractum de præſenti; ſi penſio ſit Clericalis, vel per promotionem ad Epiſcopatum, profeſſionem Religioſam, vel per aſſumptam militiam; quia penſio æquiparatur beneficio, 3. ſi penſionarius liberè penſionem in perpetuum remiſit.

1377 Penſio Clericalis non poteſt vendi ſine ſimoniæ labe, ex Bulla Pii V. benè verò penſio laicalis. Tancr. *tr.* 2. *lib.* 4. *d.* 20. *n.* 2. Caſtrop. *d.* 3. *de ſimonia p.* 13. *num.* 7. Anton. à Spir. Sanct. *tom.* 1. *tr.* 4. *diſ.* 4. *ſect.* 21. *num.* 336. & alii apud ipſum.

1378 Ratio primi, quia penſio Clericalis habet annexum titulum ſpiritualem; nam eſt jus percipiendi fructus ob officium ſpirituale, & ſaltem obligat ad recitandum Officium Virginis: *v. num.* 1361.

Ratio ſecundi, quia penſio laicalis non eſt annexa titulo ſpirituali, nec ex parte finis, nec ex parte ſubjecti.

1379 „ Nec obſtat (*ait Ant. à Spir. Sanct.*) quod illa Penſio extracta ſit ex aliquo titulo ſpirituali, nempe ex beneficio, ad hoc ut ſit ſpiritualis: Nam etiam tertiæ decimarum Regi conceſſæ, extractæ ſunt ex beneficiis, & tamen quia ad nullum officium ſpirituale ordinantur, vendi poſſunt, & de facto quotidie venduntur. „

Adde, penſionem non extrahi ex beneficio prout dicit munus ſpirituale, ſed prout importat fructus temporales.

1380 Neque obſtat, quòd penſionarius ſit Clericus, ſi titulus ſit laicalis, quia id materialiter ſe habet, ex *num.* 1362. Unde ex *num.* 508. non tenetur talis Clericus ad recitandum Officium Virginis, niſi penſio ſit ei data, ut Clerico, nempè titulo Clericali, ſeu ſpirituali; ut expreſsè conſtat ex Bulla B. Pii V. incip. *Ex proximo*, 30. Septembris 1571. his verbis:

„ At quicumque penſionem, fructus, aut alias res Eccleſiaſticas, ut Clericus percipit, eum modo prædicto ad dicendum Officium parvum B. Mariæ Virginis decernimus obligatum, & penſionum fructuum, rerumque ipſarũ amiſſioni obnoxium. „

1381 Si tamen Beneficiarius penſionem propria authoritate redimat, ſimoniam non committit. Caſtropal. *cit. num.* 10, Tancred. *tract.* 2. *lib.* 4. *diſt.* 20. *num.* 23. Ant. à Spir. S. *cit. num.* 339. & nonnulli apud ipſum, Contra Navar. Sotum, & alios. Quia redemptio penſionis non eſt emptio alicujus juris ſpiritualis, ſed extinctio debiti temporalis. Imò eſt quædam anticipata ſolutio, per quam non tollitur, nec diſſolvitur jus, quod penſionarius habet ad recipiendos fructus; ſed perficitur, & completur. Adeòque, qui penſionem redimit, non emit jus penſionarii ad fructus, ſed anticipatè ei fructus, ad quos habet jus ſolvit. Solet autem authoritas Pontificis ad redemptionem penſionis intervenire ob majorem ſecuritatem, & ex ſtylo Curiæ.

1382 Illud certum eſt, quòd qui ex legitima licentia reſignat beneficium cum onere penſionis, non

non poteſt facere pactum, ut conſtituta penſio poſteà redimatur; quia tale pactum, & onus, cum ſit pretio æſtimabile, ſimoniam importat. Ant. à Spir. S. *cit. num.* 339.

1383 Ex his colliges, quod aliud ſit vendere penſionem, & aliud vendere fructus penſionis; nam vendere penſionem eſt vendere jus ad fructus, quod in penſione Clericali habet titulum ſpiritualem annexum, adeòque ſine ſimoniæ labe vendi non poteſt, ut ex *num.* 1361. *&* 1378. Vendere autem fructus penſionis, eſt vendere rem purè temporalem, quæ quidem poteſt ſine ſimonia pretio temporali emi: Et jus, quod conſurgit in emptore ad illos fructus, non eſt jus ſpirituale, aut cui ſit titulus ſpiritualis annexus, ſed eſt jus omninò temporale, conſurgens ex contractu materiali, & civilis emptionis; non eſt, inquam jus penſionarii, ſed emptoris, qui proindè ut emptor fructus penſionis colligit, & recipit nomine penſionarii.

1384 Hac de ratione beneficiarius ipſe, ſine ſimoniæ labe, fructus beneficii quotannis imò etiam ſua durante vita vendit; non enim vendit titulum, & jus beneficii.

1385 Eadem pariter dicenda veniunt de præſtimoniis, quæ titulo ſpirituali dantur. Nam præſtimonia ſunt quaſi penſiones quædam à pinguibus beneficiis ſeparatæ pro ſuſtentatione pauperum Clericorum, ut in Clericatu proficiant. A penſionibus diſtinguuntur, quia præſtimonia non ſunt perſonalia, aut vitalitia, ut penſiones, ſed perpetua; unde non extinguuntur per mortem ea habentium, ſed per Prælatum Eccleſiaſticum aliis transferri poſſunt. Ita Ant. à Spir. S. cum com. *vide num.* 501.

QUÆRES,

1386 *An penſione jam collata, poſſit Princeps imponere penſionario onus, ut partem penſionis ſibi, aut alteri ſolvat?*

Reſp. non poſſe, ſi penſionarius ſit Clericus, niſi urgeant, & adſint conditiones relatæ in impoſitione gabellæ *à num.* 807. Conſtat ex dictis *à num.* 704. *ad* 714. Quod eſt verum, ſive penſio ſit Clericalis, ſive laicalis, quia licèt fructus ſit temporalis, eſt fructus Clerici, adeoque exemptus.

1387 Si verò penſio ſit laicalis, & collata laico, recurrunt dicta à *num.* 791. *ad* 797. Illud certum eſt, non poſſe ad longum tempus imponere; quia id eſſet penſiones transferre, & penſiones trasferri non poſſe ſine licentia Papæ, decrevit B. Pius V. *Conſtit.* 73. *Sacroſanctum, in tom.* 2. *Bullar.* & Urbanus VIII. *Sanctiſſimus, in tom.* 4.

De penſionibus, agunt Caſtropal. *part.* 2. *tract.* 13. *diſp.* 1. *punct.* 11. Fagnanus *lib.* 1. *cap. Cum in cunctis, de elect. à num.* 99. *ad* 105. *cap. Ad audientiam, de reſcriptis à num.* 136. *& lib.* 2. *cap. Gravis, de reſtit. ſpoliat. num.* 36. Pirhing. *lib.* 3. *tit.* 12. Phœbeus *lib.* 1. *tit.* 16. *à num.* 24.

CAPUT V.

DE MONIALIBUS.

1388 IN Monaſteriis, ubi eſt præfixus Monialium numerus, ſi augeantur redditus, poſſunt aliæ admitti, juxtà eorum incrementum, quia præfixio ſupponitur facta, ne Monaſterium gravetur.

1389 Numerus Converſarum, juxtà mentem Clem. VIII. non debet excedere tertiam partem Choriſtarum.

1390 Choriſtæ (minimè Converſæ) afferre debent dotem pro ſuſtentatione; quæ debet eſſe à S. Congr. aut ab Epiſcopo conſideratis conſiderandis taxata.

Debet præfigi æqualis pro Civibus, & exteris Sac. Congr. 30. Septembris 1616. Non poteſt Monaſterium plus, aut minùs taxa recipere, ſed plus eſt reſtituendum. S. Congr. 2. Maii 1596. Non minus, ne Monaſterium gravetur. Non plus, ne ſimonia committatur. Non prohibetur autem, ſi aliquid omninò liberaliter pietatis, & virtutis cauſa, extra dotem elargiatur.

1391 Tertia Soror, ex Sacr. Congr. 5. Septembris 1604. ducere debet duplicatam dotem, quarta Soror triplicatam; inſuper tertia, & quarta carent voce. Sed in hoc attendenda eſt conſuetudo, & praxis.

1392 Dos eſt ſolvenda, quando fit profeſſio, minimè priùs, ne tollatur puellæ libertas; debet tamen priùs apud perſonam fidelem Monaſterio beneviſam depoſitari, pro ejuſdem Monaſterii ſecuritate: *v. à num.* 1107. *ad num.* 1111. Item *v. num.* 899. & 900.

1393 Novitiæ, ſi ad ſæculum redeat, reſtituenda ſunt omnia utenſilia, & bona, quæ pro ſe ſecum detulit, & ſua ſunt. Conc. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 16. Quòd ſi intra Novitiatum moriatur, reſtituenda ſunt hæredibus.

1394 Novitiatus debet eſſe unius anni integer de momento ad momentum; itaut ſi Novitia ſine licentia ad breviſſimum tempus exeat, animo deſerendi Religionem, interrumpatur.

1395 Novitiæ voluntas explorari debet ante profeſſionem: *An ſit coacta, ſeducta, & an ſciat, quid agat*. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 17.

1396 Intra bimeſtre ante profeſſionem facere debet renunciationem bonorum, ex Trid. *ſeſſ.* 25. Quæ revocari non poteſt, niſi per teſtamentum, ſi tunc mori contingat. At ſi è Religione egrediatur, ſive ante profeſſionem, ſive poſt, ſuppoſita profeſſione invalida, renunciatio corruit; quia includit virtualem conditionem: Si validam profeſſionem emittat.

1397 Novitia, ſi poſt primum quadrimeſtre infirmetur cum periculo mortis, poteſt ex indulto B. Pii V. profeſſionem emittere. Poteſt etiam tunc renunciationem condere, aut teſtamentum.

1398 Profeſſio facta ante annum vigeſimum ſextum expletum, tam pro viris, quàm pro mulieribus, eſt invalida. Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 15.

1399 Mortaliter peccant, & excommunicationem incurrunt cogentes mulierem invitam ad ingreſſum Monaſterii ad finem profitendi, vel ad habitum ibi ſuſcipiendum, aut ad profeſſionem emittendam: *Præterquàm in caſibus in jure expreſſis*. Quam pœnam incurrunt etiam conſulentes, aut quovis modo cooperantes ad vim. Pariter peccant, & eamdem pœnam incurrunt impedientes ingreſſum, aut profeſſionem. Conc. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 18.

1400 Vis, & metus injuſtus cadens in virum conſtantem, incuſſus à parentibus, aut alio homine, ad finem ingreſſus, & profeſſionis, nullam reddit profeſſionem, juxtà loca citata *num.* 1344.

1401 Quòd ſi puella domi ſit à parentibus gravibus anguſtiis preſſa, & urgentibus minis perterrita, non ad finem, ut ſtatum Religionis eligat, ſed ex alia cauſa; & puella Monaſterium ingrediatur, & profiteatur; valida eſt profeſſio, & libera, ob rationes adductas *in locis citatis num.* 1344. non obſtante gravi metu reverentiali. Ipſi verò parentes, ſi advertant puellam inde ſumere voluntatem eligendi ſtatum Monaſterii, & a ſævitie non deſiſtant, mortaliter peccabunt, & cenſuram Trid. incurrent, per illa verba: *Quomodocumque coegerint*.

1402 Item, ſi vis gravis incuſſa ad finem Religionis, & profeſſionis ſit juſta, valida eſt profeſſio, & illam incutientes non peccant, ut patet per verba Trid. *de num.* 1349. *Præterquàm in caſibus in jure expreſſis*.

1403 Tres poſſunt contingere caſus. Primus. Si conſtet, puellam votum Religionis emiſiſſe, quod non ſit relaxatum; unde cogi poteſt ad executionem voti promiſſi.

1404 Secundus. Si mulier matrimonio contracto, poſt bimeſtre conceſſum ad deliberandum de Religione, recuſet matrimonium conſumare; tunc cogi poteſt ad utrumlibet, ad conſumationem ſcilicet, vel Religionem.

1405 Tertius. Si ambo conjuges ſint jam mutuo conſenſu Religionem ingreſſi, & unus profeſſionem emiſerit, alius verò voluntate mutata recuſet profeſſionem; poteſt ad illam cogi, ex ſpeciali obligatione, quam liberè aſſumpſit ad profitendum; qua ratione Clericus, Subdiaconatu liberè ſuſcepto, cogi poteſt ad votum caſtitatis emittendum, ſi illud recuſet; *vide dicta in imped. matrim. de voto*.

1406 In dubio de vi, & metu profeſſionem invalidante, ſtandum eſt pro valore profeſſionis, quia poſſeſſio ſtat pro profeſſione, quæ eſt certa.

1407 Nota. Si parentes nobiles puellæ proponant, ſe ob inſufficientiam dotis non valere nubere pari, uti propria conditio expoſcit, & hoc, aut motivis ſimilibus, ac veris, eidem ſuadeant electionem Religionis, & inde puella Religionem profiteatur, valida erit profeſſio; quia non fuit illata vis, ſed propoſitio humana, & honeſta veræ convenientiæ ſtatus.

Eadem ratione, ſi puella profiteatur ob puram reverentia Patris, aut alterius ſui majoris, cui diſplicere timet, valida eſt profeſſio; quia non eſt timor injuſtus, ſed fundatus in reverentia, quæ jure naturæ eſt parentibus debita; & timor reverentialis profeſſionem invalidans non eſt, niſi ille, cui ſunt graves minæ ab extrinſeco incuſſæ ad finem extorquendi profeſſionem.

1408 Quòd ſi recenſita puella profeſſionem emiſit, cum expreſſa intentione nolendi ſe ad vota obligare, peccavit mortaliter, & pro tempore ſequenti perdurat in continuo peccato mortali, ob continuum onus, quod habet obligandi ſe ad vota expreſsè, licèt occultim, & voluntate mutata, juxtà dicta *in imped. matr. de Ordine ſacro*.

1409 Monialis tranſiens de uno in aliud Monaſterium, debet novum Novitiatum perficere; quia debet novam profeſſionem emittere: Et habilis pro uno, non cenſetur ad cætera habilis, Sanchez *in ſumm. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 12.

1410 Moniales non poſſunt intra Monaſterium Euchariſtiam retinere. Ex Trid *ſeſſ.* 25. *c.* 10.

1411 Poſſunt Corporalia, Agnus Dei, & ſimilia, ut ea componant, & ornent, tangere.

1412 Non poſſunt habere oſtium intra Eccleſiam, per quod poſſint è Monaſterio ad Eccleſiam egredi. Greg. XIII.

1413 Non poſſunt erigi Confraternitates in Eccleſiis Monialium.

1414 Poſſunt eſſe teſtes in cauſis criminalibus Monialium; imò duæ ſufficiunt ad condemnandum, quamvis duæ mulieres ſæculares non ſufficerent. Non poſſunt cogi, ut ſint teſtes in cauſis ſæcularium, niſi quando aliundè veritas conſtare non poſſet. Puellæ autem ſæculares non ſunt exemptæ à poteſtate ſæcularis fori.

1415 Gaudent privilegiis, & indulgentiis virorum ſui Ordinis, quibus ſunt capaces *v. n.* 471.

1416 Poſſunt per Procuratorem tenere infantes in Baptiſmo, quamvis non poſſint Monachi; quia ſub ea prohibitione non comprehenduntur.

1417 Abbatiſſa eligenda, eſſe debet ætatis annorum quadraginta expletorum, & profeſſionis octo. Quòd ſi nulla talis in Monaſterio reperiatur, poteſt diſpenſare Prælatus, ut eligatur, quæ trigeſimum ætatis annum excedat. Monialis in infirmaria ægrotæ ſuffragium eſt ſuſcipiendum

per

per diſquiſitrices. Et ſervanda ſunt dicta de electione *à n.* 1277.

Suffragia dari debent per ſcrutinium ſecretum à Monialibus profeſſis, inter quas non veniunt Converſæ. Quantum ad ætatem ſuffragantium, ſtandum eſt propriis ſtatutis. Scrutinium, datis jam ſuffragiis, eſt diſquirendum à Præſide, & diſquiſitricibus quoad numerum, an ſcilicet numerus ſuffragiorum ſit conformis numero vocalium; quo peracto, ſcrutinium eſt publicandum, minimè quoad nomina ſuffragantium, quia hæc debent eſſe ſecreta; ſed quoad nomina, quibus ſunt ſuffragia lata, & quoad numerum ſuffragiorum.

1418 Prælatus Monialium debet Electioni præſidere, & ſuffragia recipere, haud intus Clauſuram, ſed ad Crates.

1419 Poteſt tamen clauſuram ingredi in viſitatione, tres ſecum ducendo ſocios. Item in caſibus magnæ neceſſitatis, & ad Sacramenta miniſtranda, ſecum probum ducendo ſocium, uti ducere poteſt Confeſſarius.

1420 Moniales monendæ ſunt, ut ſaltem ſemel ſingulis menſibus confiteantur, & Euchariſtiam ſumant. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 10.

CONFESSARII MONIALIUM.

1421 NOn ſufficit, ſi ſint pro ſæcularibus approbati; ſed requiritur, quòd in ſpecie ſint approbati pro Monialibus. Approbatus pro uno Monaſterio, aut pro una Moniali, aut pro una vice, non poteſt audire Confeſſiones alterius Monaſterii, & reſpectivè alterius Monialis, aut alia vice, deputatione expleta. Clemens X. anno 1670. *Superna* §. 2. ut infrà de Sacr. Pœnit.

1422 Confeſſarii Monialium, quæ Regularium gubernio ſubſunt, non ſolùm à propriis Prælatis, verùm etiam debent eſſe approbati ab Ordinario loci; qui tamen non poteſt deputare quem vult, ſed eorum deputatio, & præſentatio, ad ipſos Superiores Regulares ſpectat, & ab eis per proprias litteras patentales eſt facienda. Greg. XV. *Inſcrutabili*. Confeſſarius autem ad triennium à Superiore Regulari deputatus, non poteſt ab Ordinario limitari ad annum; ſed eſt vel ad triennium admittendus, vel abſolutè reiiciendus. Conſtat ex Epiſtola S. C. Epiſcop. & Regul. ſub die 4. Maii 1696. Ordinario Catanenſi apud Matthæucci *tom.* 1. *ſub tit. de Confeſſariis Monialium*, tenoris ſequentis:

„ Riferito in Sacra Congregazione dall' Eminentiſſimo d' Adda; tutto ciò, che V.S. hà rappreſentato in ordine all' approvatione fatta da lei per un ſol anno del Confeſſore ordinario, deputato dal Provinciale della Provincia Oſſervante in Sicilia, per le Monache del Monaſtero di S.Chiara d'Adernò di coteſta Dioceſi, ſoggetto all' Ordine de' Minori Oſſervanti di S.Franceſco; queſti Eminentiſſimi miei Signori ſono ſtati di ſenſo, ch' Ella, ò ammetta il Confeſſor deputato à compire il triennio, ò aſſolutamente lo rigetti; e che in avvenire debba così oſſervarſi dal principio dell' approvazione di ſimili Confeſſori: Glielo ſignifico, & il Sig. Iddio la proſperi. „

1423 Moniales unius Monaſterii non poſſunt virtute Jubilæi, aut Bullæ Cruciatæ, eligere Confeſſarium non approbatum pro illis, ſed pro ſæcularibus, aut pro Monialibus alterius Monaſterii. Lantuſca *ver. Jubilæum nu.* 20. Matthæucci *de Confeſſar. Monialium.* Pelliz. *de Monialib. c.* 9. *n* 20. *&* 21. contra Peyr. *tom.* 3. *c.* 4. *n.* 4. *pag.* 325. Bonac. *de Sacr. diſ.* 5. *q.* 7. §. *nu.* 22. Port. & Summa Dianæ *ver. Jubilæum, nu.* 20.

Qui affirmant, id poſſe virtute Jubilæi, quia attenta ſolita forma Jubilæi apparet, Summum Paſtorem tempore illo univerſalis gratiæ nullum velle excludere à libertate ſua confitendi peccata. Quod confirmant, *ex Conſt.* 7. Urb. VIII. *Pontificia ſolicitudo*, 28. Januar. 1624.

1424 Mea autem reſolutio negativa probatur, 1. *ex Reg.* 81. *juris in* 6. *In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.*

1425 Secundò, ſequitur ex Bulla Clem. X. *cit. n.* 1421. & ex Bulla Urb. VIII. *In ſpecula*, ſub die 19. Junii 1630. ut ſequitur:

„ In Specula, &c. Nos, &c. Motu proprio, &c. Conceſſionem S. Cruciatæ, quæ reſpectu facultatis hujuſmodi, etiam laicis, & Clericis ſæcularibus, cujuſcumque ſtatus, gradus, & conditionis, etiam ſpeciali nota dignæ, quoad caſus reſervatos, etiam in Bulla Cœnæ Domini (hæreſi excepta) contentos, non niſi in foro conſcientiæ, non autem in foro externo ſuffragatur, aliorumque indultorum hujuſmodi, quantum ad prædictum articulum eligendi confeſſarium, & abſolvendi prædictos à caſibus reſervatis, etiam in Bulla Cœna Domini contentis, cum Fratribus, & Monialibus prædictis Fratrum Prædicatorum, & aliorum quorumcumque Ordinum, &c. locum minimè habuiſſe, neque habere, neque illis ullo modo ſuffragari potuiſſe, neque poſſe, &c. ſed noſtræ intentionis fuiſſe, & eſſe, quod iidem Fratres, & Moniales, quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, &c. ordinariæ diſpoſitioni ſuorum Prælatorum, & Sedis Apoſtolicæ, quoad ſibi reſervata ſubjecti ſint, earundem tenore præſentium perpetuò declaramus, &c. ac irritum, & inane, ſi ſecus, &c. Datum Romæ, &c. die 16. Junii 1630.

Ubi per illa verba, *aliorumque indultorum hujuſmodi*, excludit Jubilæum, itaut velit, nec Bullam, nec Jubilæum, quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, ſuffragari Regularibus, & Monialibus. Vide infra *de Bulla Jubilæo, & Caſibus reſervatis.*

1426 Tertiò, meam magis firmat ſententiam Bulla ipſa Urb. VIII. *num.* 1443. relata pro parte oppoſita; nam ibi non dicitur abſolutè, ut Sancti-

mo-

Moniales eligere valeant Confeſſarios ſæculares, vel Regulares ab eiſdem Ordinariis locorum probatos; ſed additur: *Ab eiſdem Ordinariis locorum ad id probatos*; hoc eſt, ad munus Sanctimonialium Confeſſiones excipiendi probatos. Unde Bulla ſupponit Confeſſarios jam probatos per illis: Generaliter autem approbatos pro ſæcularibus non cenſeri approbatos pro Monialibus: *Sed egere quoad hoc ſpeciali Epiſcopi approbatione*, decernit Clem. X. *num.* 1521. *cit.*

1427 Iiſdem verbis uſus eſt noviſſimè Innoc. XII. in Bulla Jubilæi anni Sancti, quæ incip. *Pontificia ſolicitudo*, edita 19. Jan. 1700. ubi concedit Jubilæum anni Sancti Monialibus, & facultatem eligendi pro reſervatis Confeſſarios: *Ab eiſdem Ordinariis locorum ad id probatos*; Quid clarius? Vide infrà de Bulla Cruciatæ.

1428 Id verum eſt, Ordinarios Jubilæi tempore debere pro eis approbare plures, ſive ſæculares, ſive Regulares, quos aptos judicaverint, quoſque Moniales ipſæ exoptaverint, ex Dec. Sac. Cong. Epiſc. & Regul. 24. Mar. 1643. apud Lantuſc. *cit.* ut eos Moniales pro majori ſuo ſpirituali ſolamine eligere valeant ad effectum Jubilæum lucrandi, juxta intentum Pontificis.

1429 Quantum verò ad Religioſos, fateor poſſe virtute Jubilæi ſibi eligere Confeſſarium etiā ſæcularem ab Ordinario loci approbatum, à quo à reſervatis abſolvantur, niſi aliud in contrarium in forma Jubilæi exprimatur, quod hactenùs non eſt expreſſum. Tambur. *tom.* 2. *pag. mihi* 37. *num.* 40. Quia declaratio contraria Pontificum eſt expreſsè edita pro Bulla Cruciatæ, minimè pro Jubilæo; maximè cum Jubilæus ſoleat ab ipſis Superioribus Regularibus Religioſis proponi.

1450 Reſervatio caſuum facta pro Monialibus, non comprehendit puellas ſæculares ibi detentas, quia non ſunt Moniales; nec Novitias, quia hæ in odioſis non veniunt nomine Monialium.

1451 Confeſſarii Monialium, tam Ordinarii, quàm Extraordinarii, eſſe debent ætatis quadraginta annorum; & ſpecialiter pro Patribus Reformatis Ordinis Minorum de Obſervantia, declaravit Sac. Congr. Concil. ſub Alexan. VIII. 26. Novembris 1689. ut in Archivio Provinciæ in Conv. S. Mariæ Angelorum Panormi.

1452 Confeſſarius Ordinarius Monialium, non poteſt in eodem Monaſterio deputari, niſi ad triennium, Sac. Congr. apud Gavantum. Quo elapſo, poteſt pro alio Monaſterio Ordinarius deputari, & pro eodem Extraordinarius. Imo qui in ſupplementum Confeſſarii Ordinarii per menſes aliquot munus Confeſſarii in aliquo Monaſterio exercuit, ſi Confeſſariorum Ordinariorum mutatio contingat, poterit ad triennium, menſibus illis non computatis, in eodem Monaſterio pro Ordinario deputari, quia cum ſimus in odioſis, Sac. Congr. Decr. eſt benignè intelligendum de deputatione ordinaria, minimè accidentali in ſupplementum.

DE INGRESSU CONFESSARII ORDINARII.

1453 Breviter Mendo *in epit. verb. Moniales*, cum multis ait:

„ Poteſt Confeſſarius ingredi ad miniſtranda Sacramenta Moniali ægrotanti, non ſolum in periculo mortis, ſed quoties ipſa pro ſua devotione velit, ſeu quoties ſana ſolebat Sacramenta recipere, etiam ſi id faceret quotidie; nam eo ſolatio ſpirituali non eſt privanda, quo plus indiget ægra, quàm ſana; eaque eſt cauſa juſta ingrediendi; eique ſufficit licentia, quam habeat, dum juſta adſit cauſa. Similiter poteſt ingredi ad aſſiſtendum moribundæ, quouſque è vita decedat. In ingreſſu autem ad ſepeliendas defunctas, ſervanda eſt conſuetudo cujuſque Monaſterii. „

Imò poteſt etiàm nocte ingredi ad aſſiſtendum moribundæ, ſi opus fuerit.

1454 In præmiſſis autem caſibus, debet pro ingreſſu à Superiore habere licentiam, niſi periculum ſit in mora, & tempus non ſuppetat ad petendum. In quo caſu periculi, in defectum Confeſſarii deputati, poteſt ingredi quilibet promptus Sacerdos ad Confeſſionem excipiendam moribundæ. Idem dic de Medico. Pelliz. *de Monialib. c.* 5. *num.* 164.

CONFESSARIUS EXTRAORDINARIUS.

1455 Ex Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 10. eſt bis, aut ter in anno Monialibus ab Ordinario offerendus præter ordinarium. Et qualibet vice aſſignari ſolet per integrum menſem, fere menſe Januarii, Maii, & Septembris. Verba Trid. ſunt: *Præter ordinarium autem Confeſſorem, alius extraordinarius ab Epiſcopo, & aliis Superioribus, bis, aut ter in anno offeratur, qui omnium Confeſſiones audire debeat.*

1456 Per hoc autem non prohibetur, quin poſſit pluries extraordinarius deputari; ſed quoties opportunum judicaverit, poterit Prælatus paterna benignitate deputare. Pelliz. de *Monialib. cap.* 10. *num.* 250. quia incluſio unius, non eſt excluſio alterius. Et fuſiùs probat, & monet Pelliz. *cit.*

1457 Extraordinarius tempore deputationis pro Communione miniſtranda ad oſtiolum Communionis, & maximè pro ingreſſu intra clauſuram ad communicandum, ad infirmæ Confeſſionem excipiendam, ſeu ad aſſiſtendum moribundæ, indiget ſpeciali licentia. Poterit tamen Prælatus Sacerdotem ſæcularem, aut regularem, quem opportunum judicaverit, deputare, ut alicui infirmæ intus Monaſterium aſſiſtat, & cuncta uſque ad mortem præſtet, quæ Confeſſarius Ordinarius; Pelliz. *cit. num.* 249.

1458 Confeſſarius extraordinarius deputatur pro uno menſe ad audiendas Confeſſiones Monialium alicujus Monaſterii ſemel in hebdomada, ſi in

in aliqua hebdomada non ſit ea licentia uſus, poterit ea uti alia hebdomada, ejuſdem tamen menſis, non alterius, etiam ſi ſequenti menſe de novo pariter deputetur. Ratio deſumitur ex verbis Bullæ Clem. X. *Superna num.* 1443. *cit.* §. 3. *Itidemque Confeſſores extraordinarios ſemel deputatos atque approbatos ab Epiſcopo ad Monialium Confeſſiones pro una vice audiendas, hanc poſſe expleta deputatione, in vim approbationis hujuſmodi, illarum Confeſſiones audire.*

Ex quibus verbis ſequitur, intra menſem illum poſſe, quia pro eo non eſt expleta deputatio, ſed durat; pro alio verò menſe, etiam immediato, deputatio menſis prioris eſt expleta, & deputatio, quæ ſequi ſupponitur, eſt nova; unde non poteſt prioris menſis approbatio, & licentia ad ſequentem menſem extendi.

1459 Extraordinarius approbatus cum licentia ſemel in hebdomada, non poteſt bis eadem die, putà mane, & poſt meridiem, ad excipiendas Confeſſiones accedere. Et multo minùs poteſt bis accedere diſtinctis diebus ejuſdem hebdomadæ, ſub prætextu, quòd ly *ſemel* afficiat diem, & bis accedendo duobus diſtinctis diebus, ex illis duas diei medietatis computet, quæ unum integrum conſtituant diem viginti quatuor horarum.

Ratio eſt, quia ſi id verum eſſet, poſſet nedum duobus diſtinctis diebus accedere, ſed cunctis ejuſdem hebdomadæ diebus mane, & poſt meridiem, viginti quatuor computando horas, quot ſufficerent ad conſtituendum integrum diem: quod præter abſurdum, moleſtiam affert. Ly *ſemel* igitur in hebdomada non afficit diem, ſed actum acceſſus ad Confeſſiones excipiendas. Conſtabit perſcrutando diſcrimen inter has duas licentias. Licentia enim conceſſa pro octo diebus, pro menſe, pro die, diſtinguitur à licentia data pro ſemel, ſeu pro una vice; & minimè ex alio capite, niſi quia licentia primo modo conceſſa afficit tempus, nempè octo dies, menſem, diem, &c. & ſic poterit Confeſſarius ſingulis recenſiti temporis diebus accedere, imò die, & poſt meridiem eorumdem dierum, quoties opus fuerit; quia actus illi exerceantur intra tempus deputationis, ſupra quod licentia cadit. Licentia igitur ſecundo modo conceſſa, cum diſtinguatur à prima, non afficit tempus, nempè diem, ſed actum acceſſus; ac proindè ſequitur, quòd recenſitus Confeſſarius, virtutis talis licentiæ, non poſſit bis eodem die, mane, & poſt meridiem; & multò minùs ſub diſtinctis diebus ad Confeſſiones excipiendas accedere.

Minimè te pigeat lector, ſi moleſtum (neſcio) aut riſu dignum tibi hunc propoſuerim caſum, & rejecerim; quoniam haud ſine tædio relatum habui.

1460 Illud tamen tibi certum ſit, quòd recenſitus Confeſſarius, ſi dum confeſſiones excipit, ex aliquo accidenti ad breve tempus reverſurus exeat, & redeat ad alias confeſſiones excipiendas, quas excepturus erat, licitè, & validè abſque nova licentia redit, & excipit; quia id totum moraliter cenſetur unicus acceſſus, & unicum munus, atque complementum exercitii licentiæ.

1461 Idem dic, ſi habita licentia pro una vice, ingreſſus es Monaſterium ad excipiendam Confeſſionem ægrotæ, & poſt egreſſum, ſtatim, antequam ad alia divertaris, vocatus, eò quia ægrota ſit alicujus oblita peccati, redeas; licitè, & validè abſque nova licentia iterùm ingrederis ad ejuſdem Confeſſionem complendam; quia moraliter eſt unus ingreſſus, unaque Confeſſionis perfectio. Pelliz. *de Monialibus cap.* 10. *ſect.* 3. *qu.* 9. ubi plures alios refert caſus *à num.* 260. *ad* 265.

1462 Licentia conceſſa extraordinario ad ingrediendum pro Confeſſione infirmæ, extenditur ad ſocium, maximè ſi ſit Regularis, qui debet ſecum ducere ſocium probum, atque maturum, qui nunquam à Confeſſario ſejungatur; eoque Confeſſiones excipiente, in aliqua parte ſiſtat, ut eum videre, ab eoque videri poſſit, ita tamen, ut Confeſſionem audire non valeat.

Dictus Confeſſarius in rigore juris debet peracto negotio exire, quod intelligitur recto tramite, At ſi per tranſitum officinas Monaſterii circumeat brevi tempore non peccare, tenent Mendo *in epit. verb. Moniales num.* 15. Pelliz. *de Monialib. cit. num.* 166. *&* 167. Sanch. Rodr. Miranda, Peyr. Bonac. & alii apud ipſum.

1463 Quando, & quomodo liceat Superioribus Regularibus, & Confeſſariis, ingredi Clauſuram Monaſterii ipſis ſubjecti, & propè illud commorari: *v. in Conſt.* Alex. XII. *Fælici* 1664. apud Lantuſcam *ver. Moniales*.

Item, quid poſſit Epiſcopus quoad Clauſuram in Monaſteriis exemptis, vide apud Matthæucci *ver. Clauſuram Monialium.*

DE ALLOCUTIONE CUM MONIALIBUS.

1464 QUantum ad ſæculares, etiam Eccleſiaſticos, ſunt attendenda edita Ordinariorum, & Conſtitutiones Synodales, in quibus plura præſcribi ſolent.

QUANTUM AD REGULARES

1465 SUnt ſpecialia Decreta à S. Congreg. edita; Et quamvis his non obſtantibus Caſtropal. *par.* 3. *diſp.* 4. *punct.* 11. Vidal. *in Inquiſit. mor. tit. de Monialib. Inquiſit.* 2. & alii apud ipſos, & apud Verricelli *in qu. mor. tr.* 8. *qu.* 66. teneant, acceſſum ad colloquendum cum Monialibus, etiam cum frequentia, non eſſe mortalem, ſed ad ſummum venialem, ſecluſis circumſtantiis extrinſecis pravæ intentionis, ſcandali, & periculi peccandi: hac moti ratione, quia prohibitio Decreti Sixti V. de anno 1590. cui cœtera Decreta ſubordinantur, fundatur in præſumptione ſcandali, his verbis: *Ad occurrendum ſcandalis, quæ contingere ſolent: Et ex cap. Tua nos* 26. *cap. Is, qui fidem* 30. *de Sponſ.*

ſponſ. lex fundata in præſumptione , non habet locum in foro conſcientiæ , quando veritas eſt in contrarium .

1466 Omninò dico , eſſe peccatum mortale , etiam ſi nullum adſit ſcandalum , aut periculum , nec prava intentio. Verricelli *cit. à num.* 11. Donatus *tom.* 3. *tr.* 6. Et ut conſtet de mente S. Congr. adducenda puto ejuſdem Decreta .

1467 Principale Decretum eſt S. Congr. de anno 1590. juſſu Sixti V. editum .

„ Illuſtriſſimi , & Reverendiſſimi DD. Cardinales , Sacræ Regularium Congregationi Præfecti , ad occurrendū ſcandalis, quæ contingere poſſunt , aliiſque juſtis, & rationabilibus cauſis animum piè moventibus , de ſpeciali & expreſſo mandato SS. D. N. Sixti Divina Providentia Papæ V. vivæ vocis oraculo eis facto, decreverunt, & mandaverunt, nulli poſthac Religioſo, cujuſcumque Ordinis, gradus , qualitatis , & dignitatis exiſtat (Superiore , cui Monaſterii , ſeu domus cura incumbit, Viſitatore , vel Viſitatoribus, Confeſſarioque Ordinario, & Extraordinario , cum ad tempus deputabitur , dumtaxat exceptis) licere abſque licentia expreſſà ejuſdem Sacræ Congregationis accedere ad Monaſteria, ſeu domus quarumcumque Monialium, vel Sororum , ſive ſui , ſive alterius cujuſvis Ordinis , ad colloquendum, ſive tractandum cum eis ; quòd ſi aliquando mandato ſui Superioris , aliquos Religioſos ad prædicandum verbum Dei , vel ad celebrandas Miſſas, in ipſarum Monialium , ſeu ſororum Eccleſiis , ſive Oratoriis exterioribus, ſive extra clauſuram exiſtentibus , mitti contigerit , prohibuerunt , ne dicti Religioſi , ullo quæſito colore, Moniales , ſorores, aut quamlibet aliam perſonam intra clauſuram degentes , alloqui poſſint .

Quæ omnia , & ſingula ſub pœnis privationis officiorum , ac vocis activæ , & paſſivæ ipſo facto incurrendis, aliiſque ejuſdem Congr. arbitrio, præceperunt inviolabiliter obſervari . „

1468 Quod Decretum fuit per eamdem S. Congr. anno 1623. confirmatum, & quoad Superiorum licentias moderatum , ut ſequitur :

„ Cum aliàs , de anno 1590. per Sacram Cardinalium negotiis Regularium Præfectorum Congregationem , de mandato fel. rec. Sixti Papæ V, circa acceſſum Regularium cujuſcumque Ordinis ad Monialium Monaſteria fuerit decretum , quòd nulli Religioſo cujuſcumque Ordinis, gradus, qualitatis , & dignitatis exiſtat (Superiore , cui Monaſterii , ſeu domus cura incumbit, Viſitatore, vel Viſitatoribus, Confeſſarioque Ordinario, & Extraordinario, cum ad tempus deputabitur , dumtaxat exceptis) liceat abſque licentia expreſſa ejuſdem Sac. Congr. accedere ad Monaſteria ſeu domus quarumcumque Monialium , vel Sororum , ſive ſui , ſive alterius cujuſvis Ordinis ad colloquendum , ſive tractandum cum eis . Quod ſi aliquando , mandato ſui Superioris , aliquos Religioſos ad prædicandum verbum Dei , vel ad celebrandas Miſſas in ipſarum Monialium , ſeu Sororum Eccleſiis , ſive Oratoriis exterioribus , ſive extra Clauſtra exiſtentibus , mitti contigerit, ne dicti Religioſi ullo quæſito colore Moniales, Sorores, aut quamlibet aliam perſonam intra Clauſuram degentes alloqui poſſint , ſub pœna privationis officiorum , ac vocis activæ , & paſſivæ ipſo facto incurr. aliiſque ejuſdem Sacræ Congreg. arbitrio ; fueritque poſtmodum declaratum , etiam Equites S. Joannis Hieroſolymitani ſub eodem Decreto comprehendi , & quoſcumque contrafacientes ab alio , quàm ab Apoſtolica Sede, aut à Sac. Congreg. abſolvi , & rehabilitari non poſſe: Ampliſſimi ejuſdem Sac. Congreg. Patres Decreta hujuſmodi innovanda , & inviolabiliter obſervanda ſtatuerunt : Verùm quia experientia compertum eſt , interdum ob pias , & rationabiles cauſas , eaſque (ita ferente caſu) repentinas , ut ab eadem Sac. Congreg. licentiam expectari , ſummè incommodum , vel inutile ſit Regularibus ſupradictis colloquendi cum Monialibus ſibi attinentibus neceſſitatem obvenire; facto verbo cum Sanctiſſimo Domino Noſtro Urbano VIII. & de Sanctitatis Suæ expreſſo ordine & mandato, facultatem tribuerunt impoſterum locorum Ordinariis , ut quatenùs ſibi viſum fuerit in Domino expedire , licentiam concedere poſſint per quatuor vices ad ſummum , quolibet anno , cuicumque Regulari , ut Moniales ſibi in primo, & ſecundo tantùm conſanguinitatis gradu conjunctas convenire, & alloqui poſſit . Id verò non aliter, quàm ſervata forma infraſcripta ad unguem , ut id nullo modo liceat diebus Feſtivis , aut in Adventu Quadrageſima , Feria ſexta , Sabbato , & vigiliis ; prædictaque licentia obtenta ab Ordinario , & ab alio, ad quem ſpectet eam concedere , aſſignetur Confeſſario Ordinario Monaſterii , qui penès ſe retinere debeat, iiſque aſſociet, & præſens ſit , & auſcultatrices de more , non autem aliæ aſſiſtant , prædictaque licentia pro die , & hora certa , & in ſcriptis concedatur , in libriſque Cancellariæ ejuſdem Ordinarii adnotetur . Quòd ſi prædicti locorum Ordinarii per plures vices , vel in ulteriori gradu conjunctis, aut aliter , quàm ſervata forma ſupradicta, licentias conceſſerint, vel permiſerint, ſciant ſe intentionis SS. D. N. & Sac. Congreg. tranſgreſſores, judiciumque reformident . Regulares autem pœnis in ſuprad. Decreto contentis, ac ſi nullam licentiam obtinuiſſent, eò ipſo ſe noverint eſſe addictos , & arbitrio S. Congr. ſeveriùs puniendos . Romæ 12. Kal. Dec. 1623. „

1469 Et cum dubitatum fuerit , an ſupradictum Decretum Sixti confirmatum obliget ſub mortali? S. Congr. ſub die 1. Julii 1626. reſpondit :

„ Sacra Congregatio attentis narratis , cenſuit , & declaravit , Regulares accedentes ad Monaſteria Monialium contra formam decreti, quo hujuſmodi acceſſus per Sac. Congr. prohibetur , ultrà pœnas pri-

privationis officiorum, ac vocis activæ, & paſſivæ, incurrere pœnam peccati mortalis.

1470 Noviſſimè, quia plures Doctores prætendebant, non eſſe prohibitam allocutionem per breve tempus, etiam per quadrantem horæ cum dimidio, acceſſit Declaratio Sac. Congr. Conc. ſub Clemente IX. ut ſequitur;

„ Die 11. Maii 1669. Sacra Congregatio S.R.E. Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum habita notitia, quod nonnulli Regulares abſque licentia crates Monaſteriorum Monialium adire, & frequentare non dubitent, prætendentes non eſſe interdictum per breve tempus etiam uſque ad quadrantem horæ cum dimidio, quod horologio arenario aliquando metiuntur, Moniales aliaſque perſonas intra Clauſuram exiſtentes alloqui, & hanc opinionem tanquam tutam affirment, diſſeminent, & forſan etiam ſcriptis evulgent, proprias graviter illaqueantes conſcientias, & ſcandala confoventes; ad hujuſmodi pernicioſos errores eliminandos, opinionem prædictam improbans, rejiciens, ac damnans declaravit, Regulares cujuscumque Ordinis, Militiæ, Societatis, Congregationis, & inſtituti; etiam de quibus ſpecialis mentio foret habenda, qui ad Monaſteria Monialium, quamvis ab Ordinarii juriſdictione quomodolibet exempta, & etiam ipſis Regularibus ſubjecta, vel aliàs ſpeciali mentione digna, abſque legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcumq; modicum temporis ſpatium cum Monialibus, aut aliis intra Clauſuram degentibus, peccare mortaliter, eoſque ſub excommunicationis, privationis vocis activæ, & paſſivæ, aliiſque contra Regulares accedentes ſine licentia ad Monaſteria Monialium ſtatutis pœnis, poſſe ab Ordinario tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegato coerceri. „

1471 Ex quibus Decretis, & Declarationibus conſtat, Sac. Congreg. ſub mortali prohibere quamlibet brevem allocutionem; licèt enim allocutio in ſe ſit levis, conſiderata tamen ſub fine extrinſeco à legislatore intento, eſt materia gravis; finis autem legislatoris etiam brevem allocutionem prohibens, reſpicit bonum communitatis ad vitanda ſcandala, & pericula, quæ contingere ſolent. Pro quo faciunt dicta *in tom. 2. à nu. 12. ad 14.*

1472 Eò maximè quia ſpeciale onus Religioſorum, & Sanctimonialium eſt ſolitudinem cellæ diligere, diſciplinam regularem ſervare, Chorum frequentare, majori perfectioni ſtudere, Deo mentem tenere, & Chriſtum ſponſum amare, à quibus ſolent hujuſmodi allocutiones devertere, & ſpiritum tepefacere.

1473 Ad rationem in oppoſitum, perdoctè reſpondet Donatus ex Verricelli *cit.*

„ Nam tunc ceſſat lex, ceſſante facto, aut delicto præſumpto, quando fundatur in præſumptione facti, aut delicti, ſeu periculi determinati; ſecus autem, quando fundatur in præſumptione delicti indeterminati, & vagi; tunc enim obligat in ſingulis caſibus, etiamſi in aliquo non adſit periculum, ut patet de eo, qui legem tulit, ne quiſquam ferat arma, eo fine, ut evitetur periculum occiſionis, obligat enim omnes arma portantes, etſi multi illa deferant ad defenſionem, vel decorem, quandoquidem legem ferens reſpicit id, quod ſolet adeſſe in pluribus, non autem in paucis.

Ita pariter dicendum eſt de legibus prohibentibus locutionem cum Monialibus, non enim præſumunt periculum aliquod determinatè, ſed vagè, & indeterminatè; quare obligant omnes ſubditos in ſingulis caſibus, etiam ſi in aliquo non adſit periculum. „

1474 Sub recenſitis Decretis non comprehenduntur ſcribentes, & mittentes litteras, quia loquuntur de alloquentibus. Attendendæ autem ſunt conſtitutiones particulares diœceſum; nam in aliquibus locis adeſt prohibitio ſub excommunicatione, ut Neapolis.

1475 Comprehenduntur alloquentes è domo proxima, aut via publica, Verricelli *cit. n. 20.* & Donatus *cit. q. 15.* quia allocutio eſt principale, quod prohibetur, acceſſus verò eſt acceſſorius. Eſt contra Dian. *par. 3. tr. 2. reſol. 48.* Pelliz. *de Monial. c. 5. ſect. 5. q. 14. nu. 214. & aliis*, qui negant, quia pœna non debet extendi ad non expreſſa.

1476 Comprehenduntur alloquentes cum Novitiis, aut puellis educandis, in Monaſterio detentis, ut conſtat ex verbis Decreti, quod non ſolùm exprimit Moniales, ſed etiam *Sorores, aut quamlibet aliam perſonam intra Clauſuram degentes.*

1477 Non comprehendi alloquentem cum Abbatiſſa, tenent Verricelli *tr. 8. q. 66. n. 25.* Diana *3. part. tr. 2. reſol. 48. not. 3.* & alii contra Merollam; quia in odioſis, nomine Monialium non venit Abbatiſſa, ſicut nomine Monachorum in odioſis non venit Abbas. Gloſſa *in cap. fin. de ſimon.* Panormi. Donatus *par. 1. tr. 6. q. 19. nu. 1.*

Verum tamen eſt, quòd Alex. VII. in Conſt. *Sacroſancti*, prohibuit hujuſmodi allocutionem cum Abbatiſſa Urbis Romæ.

1478 Non incurrere in pœnas pauperes publicos quæſtores pro eleemoſyna ſine dolo accedentes, docet Donat. *tom. 3. tr. 6. q. 25.* quia adeſt tacita licentia, publicus actus virtutis, uſus, & praxis.

1479 Non incurrere ſocium Religioſi habentis licentiam, docent Verricelli *cit. num. 27.* cum Pelliz. Peyr. & aliis contra Delbene; quia par eſt ratio de connexis, & durum eſt illum mutum aſſiſtere; ità illi.

1480 Denique pro plena hujus materiæ notitia, Pelliz. *de Monial. c. 10. ſect. 3. n. 277.* habet:

„ Addo, quòd cum Diana *par. 3. tr. 2. reſ. 104.* & ante illum Peyr. *tom. 2. privil. Conſt. 6. Pii V. n. 36.* aliique docti recentiores putent, Religioſum non ſubjacere pœnis latis contra Regulares ad Monaſteria Monialium accedentes ſine licentia, ſi ali-

cui

cui Moniali declarent caſum aliquem conſcientiæ; cum talis locutio ſpeciem habeat piæ exhortationis; & alioqui ceſſet finis prohibitionis in particulari, juxtà ea quæ habet Diana *par.5.tr.14.reſolut.96.* ſi velint conſequenter philoſophari, concedere debent, Ordinarium poſſe mittere Religioſum ad aliquod Monaſterium Monialium cauſa ibi exercendi aliquod opus pietatis (v. g. ad componendam aliquam ſeditionem exortam inter Moniales, ad conſolandam Monialem graviſſima triſtitia affectam, ad conſulendum in re gravi concernente bonum Monaſterii, & ad alios ſimiles effectus) in his quippè procedit eadem ratio, quæ in caſu à præfatis Doctoribus conceſſo. Nec obſtat, quòd Sacr. Congr. in Decreto juſſu Sixti V. edito anno 1590. expreſsè ſtatuit, nulli Religioſo cujuſcumq; Ordinis, gradus, qualitatis, ac dignitatis (exceptis Superiore, ac Viſitatoribus reſpectu Monialium ſubjectarum, necnon Confeſſario tam Ordinario, quàm Extraordinario) licere abſque licentia expreſſa ejuſdem Sacræ Congreg. accedere ad Monaſteria quarumcumque Monialium ad colloquendum, ſive tractandum cum eis; ſiquidem Sacra Congregatio per hoc non excludit caſum pietatis, & charitatis, qui regulariter non præſumitur comprehenſus ſub generali prohibitione, juxtà regulam: *Non veniunt ſub generali prohibitione, quæ quis non eſſet veroſimiliter prohibiturus, ſi in ſpecie exprimerentur*; ſolùm excludit caſum, in quo Religioſus velit accedere ad Moniales titulo urbanitatis ad eas viſitandas, v.gr.ad negotia ſæcularia tractanda, & ſimilia. Verùm cavendum eſt,ne nimis relaxetur rigor juris Eccleſiaſtici, adeò ſtrictè vetantis acceſſum ad Moniales, nimiſque facilis reddatur talis acceſſus, & hinc oriantur incommoda, quæ jus intendit amovere per dictam prohibitionem, præterquamquòd acceſſus ad Moniales in præſenti caſu quod forum externum non ità facilè poſſet juſtificari, adeòque ſic accedens poſſet puniri ab Ordinario, qui indè poſſet graviter offendi, punireque taliter accedentem. Unde ex Diana, *par.9.tr.7.reſ.54.* fit, quòd, quamvis opinio Peyrini ſuperiùs allata admitti poſſet, ut probabilis (pro qua ipſe Diana citat Lezanam *verb.Moniales n.30.*& Bordon.*tom.1.reſ.7. n.82.*) nihilominùs in praxi non eſſet amplectenda; cum jura abſolutè vetent Regularibus acceſſum ad Moniales, non diſtinguendo inter collocutionem urbanitatis cauſa, aut pietatis, & lex abſolutè loquens, abſolutè debeat intelligi; præterquamquòd ſic eluſoria eſſet prohibitio accedendi ad Moniales facta Regularibus; quippè qui ſemper impunè loqui poſſent cum Monialibus, dicendo ſe cum iis locutos fuiſſe de rebus piis, &c. ſic Diana his verbis concludens: *Unde quidquid ſit de hoc peccato quoad forum internum, ſtante authoritate Doctorum virorum*, Lezanæ, Pellizzarii, & Bordoni *ubi ſup.ſaltem in foro externo poſſent Epiſcopi dictos Regulares punire tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati; unde abſtineant ab his collocutionibus.* „

Alia de Monialibus reperies in propriis locis. De Præceptis *tom. 1. cap. 2.* De Officio divino, de Officio Defunctorum, Litaniis, &c. *in 1.Præc. Decal.cap.3.* De Alienatione bonorum, & dotis, De Largitione munerum, De paupertate Religioſa, peculio, & vita communi *in 1. Præc. Decal. cap. 4.* De Obedientia in 4. Præc. Decal.De Præceptis, & Regula Clariſsarum in Præcepto Jejunii. De Violatione Clauſuræ, & caſibus reſervatis, in Sacram. Pœnitentiæ. De quodam caſu Communionis, *in tom.3. num.381.*

Denique de Monialibus, agunt fusè, & plenè, Donat.*tom.3.*& Pelliz.ambo per totum.

MONASTERIUM VIRORUM.

1481 Quoad loca Clauſuræ, ingredi prohibentur ſub excommunicatione reſervata Papæ, Mulieres omnes cujuſvis conditionis, etiam Marchioniſſæ, Comitiſſæ, &c. etiam ſine prætextu privilegiorum, ut fusè infrà de caſibus reſervatis.

1482 Excipiuntur Reginæ, Imperatrices, Principiſſæ abſolutæ, & earum filiæ. Donatus *tom. 1.par.2. tr.4.q.9.* quia in odioſis non comprehenduntur nomine mulierum. Et Bullæ prohibentes, exprimunt Marchioniſſas, Comitiſſas, &c. minimè Reginas, &c. Unde ingredi poſſunt abſque licentia Monaſteria tam virorum, quàm mulierum, cum honeſta familia, quæ in ingreſſu Monaſterii Monialium non ſit virorum, ſed mulierum.

1483 Fundatrices non poſſunt ingredi Monaſteria virorum, nec Monialium. Rodriq.*in comp. reſ.27.n.2.* Donatus *cit.q.10. & tom.3. tr.5. q.15.* Contra Ferdinandum à Caſtro, & Gibal.

Quia Bulla Pii V.comprehendit mulieres omnes cujuſvis generis, & ſpeciei. Solùm poſſunt ingredi Monaſteria Minimorum; ex priv.ſpeciali, & decl. Greg.XIII. qui declaravit, Bullam Pii V. non derogaſſe dicto privil. Minimorum; at non inde poteſt ad aliorum Monaſteria extendi; quia (ut benè advertit Donatus) Greg. id dixit declarando, non indulgendo; unde quoad aliorum Monaſteria, non derogavit motui Pii V. qui abſolutè prohibet.

1484 Non comprehenduntur in prohibitione puellæ ante uſum rationis, putà ante ſeptennium. Nec pares pueri quoad Monaſteria Monialium. Donatus *cit.q.7.*Quoad pueros in Monaſteriis Monialium, attendenda ſunt edita Epiſcoporum, quia ſolent prohiberi.

Introducentes, ſeu admittentes mulieres fatuas, incurrunt pœnas Pii V. nempè ſuſpenſionem à divinis, privationem officiorum; quia illæ poſſunt eſſe materia peccandi.

1485 Clauſura Monaſterii, ſunt ſepta exteriora, intra quæ ſunt loca, ad quæ non eſt acceſſus communis utrique ſexui. Unde, loca clauſuræ ea ſunt,

ſunt, quæ intra ſepta, ſeu ambitum Monaſterii exiſtunt, & una clauſura clauduntur. Donatus *cit.q.*11.

1486 Hinc mulieres non poſſunt ingredi hortos, ſi ſint intra Monaſterii ſepta, quia ſunt pars Monaſterii. Poſſunt verò, ſi ſint diſtantes, aut contigui ſeptis Monaſteriis, & ad eos fiat acceſſus, non tranſeundo per ſepta, ſed extra, in quantum patet aditus extra.

1487 Poſſunt ingredi Sacriſtiam, ſi ſit Eccleſiæ conjuncta, unico ſolùm pariete medio diviſa, & ad eam non fiat acceſſus per loca Clauſuræ, ſed per Eccleſiam, aut per Chorum; quia eſt pars, & officina Eccleſiæ. Secùs ſi ad eam pervenire non poſſit, niſi per Clauſtrum, & loca Clauſuræ. Donatus *cit.q.*12.

1488 Poſſunt ingredi Clauſtra, quando in eis Miſſæ, Feſta, aut divina Officia celebrantur. Item quando Proceſſiones fiunt, Donatus *cit.q.*3. Matthæucci *ver.Conventus.* Mendo *in epit.ver.Monaſterium.* Rodr. *in comp. reſol.* 27. ex vivæ vocis oraculo Pii V. apud Donatum *cit.*qui fusè probat, non eſſe revocatum: Cui accedit praxis, & conſuetudo. Verum tamen eſt (ut advertit Rodr.) quòd proceſſio non debet fieri in fraudem legis.

1489 In aliquibus Monaſteriis, ultrà Clauſtrum interius, ſitum eſt aliud exterius, cum duabus januis, una ad publicam viam extra Monaſterium, alia ad Eccleſiam, per quam ingredi ſolent mulieres, & recto tramite ad Eccleſiam accedere; hoc non habet rationem clauſuræ.

1490 Ex Decr. S. Congr. Epiſc. & Regul. 4. Octob.1588. tunc Conventus formatus reputatur, ut non poſſint ſine cenſurarum, & pœnarum incurſu ingredi, aut admitti mulieres, quando ibi adeſt Superior localis, putà Guardianus cum familia, etiam ſi locus non ſit plenè muris, ſepibus, aut foſſatis circumdatus. Idem diſponitur de ſylvis contiguis, in quibus ſolent fratres deambulare. Secùs de ſylvis, quæ ad ligna inſerviunt, & in quibus fratres non ſolent ordinariè deambulare.

Nec quando Conventus eſt in fieri, ita ut ſolùm ibi commorentur duo, aut tres fratres pro cura fabricæ; tunc non violatur Clauſura, ſi mulieres admittantur in cellis, ubi fratres morantur; ſed fratres ſunt puniendi, & privandi, uti ſuprà. Denique idem Decretum diſponit, quòd ubi adeſt conſuetudo, quòd mulieres inſerviant fabricæ pro manualibus, ferendo calces, lapides, &c. etiam ſi Superior localis cum familia adſit, dictæ mulieres ingredientes pro ſervitio fabricæ, Monaſterii partes, non incurrant cenſuram, dummodò non accedant ad partes, ubi fratres habitant, dormiunt, & comedunt.

MONASTERIUM MONIALIUM.

1491 Quoad Clauſuram ingredi prohibentur ſub cenſuris, & pœnis tam viri, quàm mulieres excedentes ſeptennium, ut infrà de Caſibus reſervatis.

1492 Non poteſt Ordinarius licentiam Monaſterium ingrediendi concedere matri, ſorori, &c. cauſa viſitandi filiam, aut ſororem Monialem infirmam, etiam in articulo mortis, nec in habitus ſuſceptione, aut profeſſione.

1493 Poteſt Ordinarius licentiam mulieri nuptæ, maximè nobili, concedere, ut in Monaſterium ſe recipiat ſecuritatis cauſa, ſi urgeat rationabile periculum mortis à marito inferendæ, & alibi tuta non ſit: curare tamen debet, ut quamcitiùs fieri poteſt, exeat. Pelliz.*de Monialib.cap.*5. *num.*110.

1494 Poteſt Ordinarius licentiam ingrediendi exteris concedere ex cauſa rationabili, & neceſſaria. Neceſſitas ſufficit, quòd ſit moralis; & tunc habetur, quando opus exercendum concernit moralem Monaſterii, aut particularis Monialis, neceſſitatem, nec poteſt commodè per Moniales exerceri. Donatus *tom.*3.*tr.*5.*q.*19.*num.*10.

Quæ licentia debet eſſe expreſſa, & in ſcriptis, ut exprimit Trid. *ſeſſ.*25. *de Regular.cap.*5. Idque etiam pro foro conſcientiæ. Pelliz. *de Monialibus c.*5.*n.*158. contra plures apud ipſum, qui tenent, licentiam in ſcriptis requiri ſolùm pro foro externo.

1495 Hinc de licentia expreſſa Ordinarii ingredi poſſunt Medici, Chirurgi, Confeſſarii, Architecti, Muratores, Fabri, Bajuli, Hortulani, Molitores, & ſimiles. His, & Confeſſariis Ordinariis licentia dari ſolet generalis ad ſemeſtre, trimeſtre, aut ad menſem; quo elapſo renovari debet. Prædicti licentiati, ſi ingrediantur pro libito extra cauſam neceſſitatis, incurrunt pœnas ex Conſtit. Greg. XIII. *v.num.*1504.

1496 Medicus non poteſt ingredi cum practicis, nec cum alio Medico, niſi pro cauſa conſultationis in caſu gravis infirmitatis, & ex ſpeciali pro illis licentia. Et deberet incedere aſſociatus duabus Monialibus maturis, & probis.

1497 Bajuli ingredi poſſunt ad ferendas res magni ponderis alicujus perſonæ gravis exteræ, Monaſterio tamen benemeritæ, juxta prudentis Superioris arbitrium, ut ibi depoſitæ conſerventur pro ſecuritate, & cuſtodia. Quas res ferre poſſunt tam bajuli ordinarii virtute licentiæ generalis, illa durante, vel alii de ſpeciali licentia.

1498 Si licentia non individuet bajulos, ſed abſolutè concedat Monialibus, ut neceſſaria ſuis uſibus faciant deferri per bajulos; poſſunt Moniales variare, ſi velint, aut ſemper iiſdem uti; nam cum gratia non diſtinguat perſonas, nec nos diſtinguere debemus. Pelliz. *cap.*5. *num.*123.

1499 Si bajulus licentiatus ſit nominatus, tunc, ſi infirmetur, requiritur ſpecialis licentia pro alio.

1500 At ſi eo infirmo, aut inſufficiente, caſus urgeat, v.g. ſit introducendum frumentum; ductor curru, aut equis ducens rationabiliter morari

non

non poſſit, ſed ſtatim recedere debeat; non poſſit utiliter differri dilatio, nec expectari acceſſus pro licentia novi bajuli, aut pro eodem ductore: Pelliz. *cit. num.* 125. vult, quòd non poſſit alius ſubſtitui virtute Epichejæ, ſed quòd ſit expectanda licentia; quia jura licentiam expreſſam, & in ſcriptis expoſcunt. In his autem caſibus urgentibus poteſt habere locum conſuetudo.

1501 Sartores licentiari poſſe ad ingrediendum, tenet Donat. *cit. q.* 25. *n.* 15. cum Bonac. quia Moniales nequeunt pannum commodè adaptare, & forcipibus uti, nec veſtium menſuram ſumere, ſi ſartores non ingrediantur. Idem docet de Carpentariis *num.* 16. At non poſſe, dico cum Pelliz. *cit. num.* 122. Maximè loquendo de Carpentariis, quia commode menſuram calceamenti ſumere poſſunt ex alio calceamento, aut in janua interiori aperta: Sic ſartores; at ſi in aliquo caſu ſartores non valeant hoc pacto veſtes adaptare, remittendum eſt Superioris judicio, qui ſi neceſſitatem dignoſcet, utique poteſt licentiam concedere.

1502 Licentiari poteſt Oeconomus Monaſterii ad reperiendam in Archivio ſcripturam, quæ à Monialibus reperiri non poteſt.

1503 Item Notarius cum teſtibus ad ſtipulandum teſtamentum Novitiæ infirmæ.

1504 Licentiari poſſunt fœminæ timoratæ conſcientiæ ad ſerviendum infirmis, aut decrepitis, ſi Converſæ ſint inſufficientes. Donatus *cit. qu.* 29. & Pelliz. *cit. nu.* 128. cum pluribus, quia tunc ſumus in caſu neceſſitatis; quia non debent Moniales diù deſiſtere à Choro. Et Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 5. abſolutè loquitur: *In caſibus neceſſariis*: Et ibi poterunt permanere, uſquequò ſufficiant Converſæ. Non poſſe autem ab Epiſcopo licentiari, ſi Converſæ ſint ſufficientes; quia Epiſcopus licentiam dare non poteſt, niſi in caſibus neceſſitatis.

1505 Fœminæ ſæculares admitti non poſſunt pro famulatu particularium Monialium extra caſus neceſſitatis, ſine S. Congr. licentia. Fœminæ ſervientes cum licentia admiſſæ, debent ſervare Clauſuram: quòd ſi ſemel egrediantur, non poſſunt admitti.

1506 Licentias concedere ingrediendi Monaſteria exempta, ſeu Regularibus ſubjecta in caſibus neceſſariis, non ſpectat ad Superiores Regulares privativè quoad Epiſcopos, ſed cumulativè. S. Congr. 13. Nov. 1610. Superior Regularis debet eas ſubſcribere poſt Epiſcopum. S. Congreg. 16. Februarii 1627. Et nihil debet addere, aut variare. Matthæucci *tom.* 1. *ver. Clauſura Monialium n.* 26.

1507 Poſſunt intra Monaſteria admitti puellæ educandæ, quamvis earum ingreſſus non ordinetur ad finem Monachatum ſuſcipiendi. Sex autem ſunt ſervandæ conditiones. 1. Ut id fiat de licentia in ſcriptis Ordinarii, qui reſpectu non exemptarum eſt Epiſcopus, reſpectu exemptarum Superior Regularis. 2. Ut fiat de conſenſu Superioriſſæ, & Monialium, capitulariter præſtito. 3. Ut eo veſtitu incedant, qui virginali pudicitiæ, & modeſtiæ convenit. 4. Ut nullam ſecum famulam ducant. 5. Ut eo tempore eandem ſervent Clauſuram, quam Moniales, itaut ſi ſemel exierint, non poſſint redire. 6. Ut non ingrediantur minores ſeptem annis, nec ibi morentur ſupra annos 25. ſuæ ætatis. Quo elapſo tempore, ſi non eligat ſtatum Monachatus, aut non exeat, Ordinarius debet ei præſcribere tempus ad deliberandum; quo elapſo, licèt non incurrat cenſuras, cum jura de hoc caſu minimè loquantur, peccat mortaliter, ſi habitum non ſuſcipiat, aut exeat.

Hæ ſex conditiones præſcribuntur à Sac. Congr. 31. Auguſti 1575. pro Monaſteriis, in quibus ex conſuetudine, aut deſignatione ſolent admitti educandæ.

1508 In aliis autem Monaſteriis, ultrà licentiam Ordinarii, requiritur etiam S. Congreg. Epiſc. & Regul. licentia. Ex Decr. S. Congreg. 27. Maii 1603. Pelliz. *cit. c.* 5. *à num.* 176.

1509 Ulteriùs aliæ duæ requiri ſolent conditiones. 1. *Ut pro dictis puellis quolibet ſemeſtri alimenta anticipatè ſolvantur.* 2. *Ut habitent in loco ſeparato à Monialium dormitorio.*

1510 *Requiritur licentia S. Congr. ad conjugatas recipiendas, niſi in caſu raro, ut in nu.* 1493. Item ad *recipiendas viduas, niſi iſtæ ingrediantur* ad Monachatum ſuſcipiendum. Donat. *tom.* 2. *tr.* 5. *q.* 28.

1511 *In licentiis*, quæ ſolent à Papa concedi fœminis nobilibus ingrediendi Monialium Monaſteria, plures ſolent conditiones præſcribi, quæ ſunt omninò legendæ, & obſervandæ.

Inter alias eſt, ut ingrediatur aſſociata à tribus matronis, quas ſemel electas variare, & mutare non poſſit, niſi alicujus earum obitu eveniente, & quòd Monaſteria ingrediatur pro tribus vicibus in totum, non autem eorum ſingula quolibet anno.

Hinc fit. 1. Ut non poſſit tribus vicibus ſingula Monaſteria ingredi, ſed ſolùm tribus vicibus in totum. 2. Ut non poſſit ingredi cum duabus matronis, quia tres ſunt præfixæ ad ejuſdem cuſtodiam, & conditio ſe habet, ut forma brevis. 3. Ut eas electas non poſſit ad libitum mutare.

Quòd ſi aliqua infirmetur, ſit abſens, aut ſine fraude recuſet; tunc Pelliz. *de Monialib. c.* 5. *n.* 137. cum Peyr. & aliis putat, quòd aliam ſubſtituere poſſit; quia gratia eſt favorabilis; unde prohibere videtur mutationem ſociarum voluntariam, minimè neceſſariam; eò maximè, quia ea propriè non dicitur mutatio, ſed ſuppletio: ita ille.

1512 Moniales non poſſunt malefactorem fugientem intra clauſuram admittere; quia rigor clauſuræ prævalet privilegio immunitatis.

Quòd ſi caſu janua aperta, ipſe ingrediatur, tunc poſſunt ſatellites, de licentia Ordinarii, illum nolentem cogere, ut exeat. Imò ſi Superior longè

ab-

abſit, ſufficit conſenſus Abbatiſſæ, & diſcretarum; quia mora hujuſmodi malefactorum eſt periculoſa, & timoris Sacris Sponſis Chriſti. Hic tamen vi extractus reponendus eſt in loco ſacro, ut immunitate gaudeat, ſi non ſit delinquens ſuper criminibus exceptis; quia remotus fuit è loco ſacro, & immuni.

Idem faciendum eſt, & ſervandum, ſi ad aliquam Monialium Eccleſiam confugit. Pelliz. *de Monial. c.5. à num.131. ad 134.*

1513 Eodem modo eſt reſpectivè diſcurrendum de ingreſſu quoad expellendos fures exire nolentes, & in ſimilibus caſibus neceſſitatis; & attendendum eſt, an periculum ſit in mora.

EGREDI

1514 E Clauſura non poſſunt Moniales profeſſæ ſub excommunicatione reſervata Papæ, de qua infrà de caſibus reſervatis.

1515 Dantur autem à jure cauſæ neceſſitatis ad licitè egrediendum: Tales ſunt epidimia, lepra, peſtis, incendium, bellum, inundatio, mina domus, & ſimiles. Cauſæ epidimiæ, lepræ, peſtis, debent eſſe omninò per ipſos Superiores, maximè per Ordinarios locorum, in ſcriptis approbatæ: Hic veniunt infirmitates contagioſæ, malum Monaſterio, aut majori parti minantes.

1516 Incendium debet eſſe magnum, ita ut Moniales illud extinguere non poſſint.

1517 In cauſis incendii, belli, inundationis, &c. expectari debet Superioris licentia,& judicium; ipſe namque debet priùs ſua, & peritorum prudentia judicare, an cauſa ſit gravis periculi, & neceſſitatis, & poſteà licentiam concedere, & providere neceſſitati ſimul, ac ſecuritati. Quòd ſi tempus non ſuppetat, ſed periculum ſit in mora, tunc eſt neceſſarius Superioriſſæ, & diſcretarum conſenſus. Mendo *ver.Moniales nu.*15. Pelliz.*de Mon. cap.5. ſect.2.* Melphi *in comp.cap.*11. *ſtat.7.*

1518 De exitu Monialis ad fundandum, aut reformandum Monaſterium, ad arctiorem Religionem, ratione incorrigibilitatis, &c. agunt Pelliz. *cap.2. à num.46.ad 56.& cap.3.à num. 15. ad* 11. & Melphi *cit.*

CAPUT VI.

DE RELIQUIIS.

1519. R Eliquiæ inſignes ſunt Caput, Crus, Brachium, aut illa pars corporis, in qua paſſus eſt Martyr, dummodò integra ſit, & non parva, legitimè ab Ordinariis approbata. Urb. VIII. in princ. Breviarii; unde auricula, digitus, &c. veſtes Sanctorum, &c. non ſunt Reliquiæ inſignes.

1520 In Eccleſia, ubi eſt, Reliquia inſignis, fieri poteſt Officium de eo Sancto.

1521 Mortale, & ſacrilegium committit, qui reliquiam furatur, etiam devotionis prætextu. Com. quia devotio non dat jus ad nocendum, aut inferendum injuriam alteri. Donatus *tom.* 1. *p.*2. *tr.*14.*qu.*56.*num.*5.

1522 Parvitas materiæ à mortali excuſabit, ſi tria ſimul concurrant, 1. Si ſit pars minima. 2. Si in Eccleſia illa ſint aliæ ejuſdem Sancti partes. 3. Si non ſit Reliquia rara. Ob cujus conditionis defectum, mortale erit furtum minimæ partis S.Spinæ, aut Crucis. Diana *p.* 5. *reſ.* 35. quia minima pars talis Reliquiæ,ratione raritatis cenſetur notabilis. Et aliàs daretur aditus, ut per plura venialia furtula poſſet ſpoliari Eccleſia inſigni, & rara Reliquia, qualis eſt Crux, & Sancta Spina.

1523 Non peccat laicus, ſi reverenter Reliquiam tangat: liquet ex uſu fidelium, qui Reliquias ad collum appenſas deferre ſolent. Bonac. *diſp.*8. *de leg.qu.*1.*pun.*4.*num.*7.

1524 Et quamvis irreverentia ſit, cum Reliquia, aut Agno Dei fornicari, non eſt tamen talis, ut ſpeciem ſacrilegii contrahat. Bonac. *part.* 4. *de Reliq.n.*8.Bord. *reſ.*117. *n.*34. quia non violatur locus Sacer, aut perſona Sacra, nec Sacramentum; & Reliquia ſolùm materialiter, ſeu concomitanter, & per accidens ſe habet ad fornicationem, *v.num.*1533.

1525 Reliquias repertas Sanctorum jam canonizatorum recognoſcere, & approbare, ſpectat ad ſolos Epiſcopos de Theologorum, & aliorum piorum virorum conſilio, antequàm adorationi exponantur. Conc. Trid. *Seſſ.* 25. *in princ. cap. de Reliq. & Vener. Sanct.*

Conſilium Theologorum eſt tantùm conſultivum; unde poteſt Epiſcopus contra illud decidere: attendere tamen tunc debet, ut proprium judicium ſit rationabilius, & firmius. Quòd ſi non valeat ſe reſolvere, ſed ſiſtat in dubio, recurrendum eſt ad Metropolitanum in Concilio Provinciali; & tunc Epiſcopi Concilii habent votum deciſivum; quia ſunt collegæ in exercitio Concilii; & à Concilio deciſio petitur, non conſilium. Requiritur autem major ſuffragiorum pars.

1526 Ad probandum, & decidendum identitatem Reliquiarum, non requiritur evidentia, & certitudo phyſica; aliàs neque miracula pro canonizatione Sanctorum poſſent probari; quia quolibet miraculo poſito, ſemper eſt intellectui, aliquid invenire, quod poſſit opponere, & locum dubitationi aperire. Diana *par.*2. *tr.* 15. *reſ.* 51. Ambr. Morales *apud ipſum*.

Sed ſufficit certitudo practica, ſeu moralis, ex rationibus probabilius orta, animum prudentis moventibus ad veriſimiliter, & piè credendum, ita eſſe itaut nihil ſit, quod dedeceat, aut contradicat. Conſtat ex verbis Conc. *Quæ veritati, &*

*pi tati conſentanea judicaverit.*Et *ex cap.Placuit, de conſecr. diſtinct.* 1. Ubi Reliquiæ illæ venerandæ dicuntur, quæ ſunt certæ, hoc eſt, non evidenter, ſed ex rationibus probabilius. Et ille certus dicitur, qui probabiliter, non temerè credit. Nald. & Silv.apud Dianam *cit.*

1527 Hoc præmiſſo, pluribus modis poteſt identitas Reliquiarum probari. Primò, Bullis Pontificiis, aut inſtrumentis publicis, ſive inſtrumentum ſit confectum per perſonam Eccleſiaſticam, ſive laicam; Notario namque fides datur ob conditionem perſonæ publicæ, & juratæ ratione officii.

Secundò, probat ſcriptura authentica, ſubſcripta ſcilicet à Superiore, & duobus teſtibus, vel quæ habet ſigillum, & Superioris ſubſcriptionem.

Scriptura non authentica, ſi ſit antiqua, & apud Reliquias reperta, probat. Hoſtienſis *in cap.2. de Reliq.*& ex pluribus juribus apud Graff. *part.1.lib.2.cap.66. num.*28. Quod eſt verum, ſi non agatur de præjudicio tertii; tunc namque ſcripturæ non creditur, niſi ſit ſubſcripta, & authentica, *cap. Cum à nobis, de teſtibus*. Gloſſa *ver. ſubſcriptione cap.4. diſtinct.*110. Graff. *cit.num.*25. Vel niſi ex approbatione Reliquiæ vi talis ſcripturæ, aliquid certò moraliter ſequatur, quod veritati Reliquiæ contradicat.

1528 Tempus antiquum dicitur, quod eſt ſexaginta annorum.Bord.ex pluribus *reſol.*113.*n.*45.

Pariter probant. 3. Memoria hominum, & traditio, ſeu publica vox. 4. Lapis marmoreus, aut inſcriptio nomen continens Sancti, ubi Reliquia reperitur. 5. Juramentum probi hominis. 6.Conditio loci Altaris; quia Altaria non conſecrantur ſine appoſitione Reliquiarum.

1529 Reliquiæ, & Imagines adorantur eodem cultu, quo perſonæ; quia illis ſolus cultus relativus competit. Com. ex dictis *à num.* 269. de alienatione, & translatione: *v.à num.*974. de venditione: *v.num.*1205.

A G N I   D E I

1530 POtiùs cenſendi ſunt ſacræ Imagines, quàm Reliquiæ; quia Chriſtum Dominum myſticè repræſentant.Clericatus *c.*15.*pag.*25.

1531 Gregor.XIII.Conſt.2.*Omni certè ſtudio*, ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda, non tamen reſervata, prohibet: *Ne quiſquam Agnus Dei per Romanum Pontificem benedictos, depingere, minio notare, vel aurum, aut colorem ſuperinducere, neque depingi, aut miniari facere, nec illos venales proponere, ſeu tenere audeat.*

1532 Unde non poteſt quis vendere Agnos Dei albos, ratione materiæ intrinſecæ. Azorius *tom.1. lib.9. cap.9. quæſt.o 5. ver. Quæres*, contra Dianam *par.3. tr.6. reſ.* 12. Bonac. Suarez, & alios apud ipſum. Ratio eſt,quia Gregor.non prohibet de Agnis Dei benedictis picturam, & venditionem ſimul tanquam conjunctum, ſed tanquam duos actus diſtinctos; ut conſtat per particulam *Nec.* Solùm fateor, quòd poſſit aliquid accipere ratione expenſarum in aſportatione factarum.

Dixi, *ratione materiæ intrinſecæ*; quia ratione materiæ extrinſecæ, auri, argenti, &c. qua ſolent aptari, & extrinſecè ornari, vendi poſſe, non eſt dubium.

1533 Non eſt ſacrilegium dare amaſiæ Agnum Dei, aut Reliquiam, ex benevolentia, gratitudine, licèt ſit irreverentia; Sacrilegium tamen eſſet, ſi daretur in ſolutionem, ob injuriam rei ſacræ; nam res ſacra fieret pretium turpis lucri: *v.num.*1524.

1534 Laicus eos tangens, ſi abſit contemptus, non peccat, ex uſu.

1535 In eorum confectione intercedit ſacra unctio; eorum autem materia, & virtutes his explicantur verſibus.

Balſamus, & munda cera cum Chriſmatis unda
Conficiunt Agnum,quod munus do tibi magnum.
Fonte velut natum, per Myſtica Sanctificatum,
Fulgura deſurſum depellit, & omne malignum.
Peccatum frangit, ut Chriſti ſanguis, & angit.
Prægnans ſervatur ſimul, & partus liberatur.
Dona defert dignis, virtutem deſtruit ignis.
Portatus mundè, de fluctibus eripit undæ.

C A P U T   VII.

DE TENTATIONE DEI.

1536 TEntatio Dei, *eſt dictum, vel factum, quo quis explorat,num Deus aliquam perfectionem habeat*: eſt duplex, formalis una, & eſt, quando adeſt expreſſa dubietas de aliqua perfectione, ut ſi quis ſe det præcipitem è turri, ad experiendum, num Deus ſit omnipotens, eum à læſione liberando, de quo dubitat, & hæc eſt mortalis, quia eſt gravis irreverentia, juxtà illud dæmonis Chriſto: *Si Filius Dei es, dic, ut lapides iſti panes fiant*. Implicita, & interpretativa alia, & eſt illa, cui præfata dubitatio deeſt; & tunc habetur, quando quis, licèt non intendat Deum tentare, petit tamen, vel agit, quod ſuaptè natura eò referri videtur; ut ſi quis in gravi morbo media naturalia omittat, nempè medicinam, ſperans, aut petens à ſolo Deo effectum. Hæc ut plurimùm eſt venialis ob imperfectionem actus,ignorantiam, inconſiderationem, aut parvitatem periculi; imò nullum peccatum, ſi juſtà cauſa adſit, v. gr. Dei inſtinctus, neceſſitas, pia utilitas: per accidens tamen poteſt eſſe mortalis ratione materiæ, ſi ſit periculum gravis mali, ut ſi quis advertenter in puteum ſe proiiceret ad oſtendendam Dei erga ſe providentiam.

Bonac. *tom.* 2. *pag.* 255. Tambur. *tom.* 1. *lib.*2. *cap.*2.§.2. Buſemb.*lib.*3. *tr.*1. *cap.*2. *dub.*1. Bertaldus 1.*præcept. punct.*3.

1537 De hæreſi fusè actum eſt *in tom.2.n.*258. *à n.*289.*ad* 239.*&* *à n.*281.*ad* 296.

DE

DE II. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.

CAPUT I.

DE BLASPHEMIA.

SAtis dictum eſt *in tom. 2. à num. 210. ad 221.*

1538 Facere dæmonium ſanctum, licèt in ſe ſit blaſphemia hæreticalis, in Regno tamen Siciliæ, ob conſuetudinem, non reputatur blaſphemia hæreticalis, ſed ſimplex, ut *in tom.2.num.215.* Imò à viro digniſſimo, & S. Inquiſ. Miniſtro, æquè perito, ac docto, audivi, idem per tota Italia ſervari. Et Declar. S. Inquiſit. Rom. de anno ferè 1605.

1539 Et licèt id ſit regulariter verum; poteſt dari caſus, quòd etiam in noſtris Regionibus cenſeatur blaſphemia hæreticalis, ex adminiculis, & circumſtantiis; putà ſi quis dicat eſſe Sanctum, & Sanctiſſimum; ſi non rarò, ſed cum frequentia, ad omnem animi motum, etiam levem, & ſi alias blaſphemias, ac maledictiones hæreticales annectat. His de cauſis in noſtro Tribunali elapſo anno 1701. fuit declarata ſuſpecta de levi, & trium annorum exilio punita mulier in hujuſmodi blaſphemiam dæmonii Sancti aſſuetam prorumpere.

CONVITIUM,

1540 SEu verbum contumelioſum in Deum, & Sanctos, ſemper eſt blaſphemia, non ſic in cæteras creaturas, niſi ſpecialiter in eis Divina Bonitas reluceat, ut in cœlo, & terra.

1541 Hinc ſi ſit contra ventum, pluviam, locum, bruta, &c. eſt maledictio, & imprecatio, quæ non eſt per ſe mortalis, niſi fiat cum expreſſa relatione ad Deum, aut cum deliberato deſiderio damni proximi. Similiter de parentibus, & de aliis, quando filiis, aut amicis mala imprecantur; quia regulariter id non ſolet procedere ex odio, ſed ex impatientiæ impetu; peccarent autem mortaliter contra charitatem, ſi advertenter, & deliberatè gravia illa mala deſiderarent.

Maſtrius *in theol. mor. diſp. 11. quæſt.3. n.40.* Bonac. *tom.2. pag.252.* Joan. de la Crux, *pag.15.* Tamb. *tom.1. lib.2.cap.6.§.4.* Buſemb. *lib.3. tr.2. cap.1.* Fenech. *de blaſph.* Bertaldus *1.præc.*

CAPUT II.

DE JURAMENTO.

1542 JUramentum, *eſt invocatio tacita, vel expreſſa Divini Numinis, tanquam primæ, & infallibilis veritatis, in teſtem alicujus rei.* Differt à voto, 1. quia Deum ut teſtem reſpicit, votum ut objectum. 2. quia votum non obligat, niſi ſit de meliori bono; juramentum verò factum homini obligat, etiam ſi non ſit de meliori bono, ratione fidelitatis: dixi: *Factum homini*; nam ſi erit juramentum promiſſorium factum Deo, ſequitur naturam voti.

1543 Quando dicitur: *Juro hoc me facturum*; nil aliud addendo, non eſt juramentum. Allozza *ver. Juram.* ex Villal. quia non habetur invocatio expreſſa, aut tacita divini Numinis. 1. Quia hoc verbum *juro*, eſt de ſe indifferens, & conjungi poteſt tam cum invocatione divini Numinis, quàm cum invocatione alicujus creaturæ, in qua divina bonitas ſpecialiter non relucet; ut *juro per fidem hominis honorati, &c.* 2. Quia non habetur invocatio expreſſa Dei, ut conſtat; nec tacita, ſeu virtualis, qualis eſſet, ſi fieret per Sanctos, aut per creaturas, in quibus ſpecialiter divina bonitas, ſeu veritas relucet; quoniam nil tale additur: corroboratur ex regulis juramenti.

1544 Quod eſt verum, niſi ex circumſtantiis aliud intelligatur; nam ſi interrogatus ſub vero juramento de veritate, tu dicas: *Juro*; jam eſt determinatum ad juramentum.

1545 Non ſunt juramenta: *In mea conſcientia. Per fidem meam. Per fidem Sacerdotis, Religioſi, hominis honorati.* Mendo *ver. Juram.* quia non habetur reſpectus ad divinum teſtimonium, ſed ad fidem humanam, & ad fidem, quæ præſtari debet Sacerdoti, Religioſo, Nobili, &c. Pariter, *In veritate ita eſt*; ex vi ſermonis non eſt juramentum, niſi intendatur prima veritas.

1546 Eadem ratione non ſunt juramenta: *Sim infamis, Amputetur mihi naſus, ſi mentior.* Gobat. *tom.3. de juram. num.489.*

1547 Sacerdos jurans coram Judice tacto pectore Sacerdotali, præſtat verum juramentum; quia ex communi acceptatione, & uſu, hæc forma jurandi exigitur à judice cum reſpectu ad primam veritatem, ut teſtem.

1548 Dicere: *Dæmon ſit dominus animæ meæ. Me rapiat: Vivus non diſcedam hinc, ſi mentior*; ſunt vera juramenta execratoria.

1549 Non ſunt juramenta: *Giuro à Dio; per Dio, per vita mia, &c. che me l'hai da pagare.* Allozza, & Mendo *cit.* quia nec dicuntur animo jurandi, nec accipiuntur ut juramenta, etiam à mulieribus; ſed ſunt quidam modi comminandi, & loquendi, ad excandeſcentiam alteri exprimendam, & indignationem.

Hujuſmodi ſæpè ſunt juramenta muliercularum verberandi filios. Imò verum juramentum mortale non erit, ſi fiat ex vehementi ira, aut paſſione, ut jurans non plenè advertat.

1550 At ſi dicas: *Per vitam meam*, non imprecando, ſed enunciando aliquod eſſe verum,

vel talium ; eſt juramentum , non minùs , quam quando enuncias , *Per animam* . Pariter juramenta ſunt : *Coram Deo, quia non mentior. Deus ſcit me dicere verum* .

1551 Hoc autem : *Deus ſcit meam conſcientiam . Si dico verum . Si mentior* . Non eſt juramentum ; quia eſt propoſitio æquivoca , & ſemper ſervat veritatem , ſive id , quod dicit , ſit verum , ſive falſum .

Imò dicere : *Teſtis eſt mihi Deus . Deus ſcit , quod dico* , ſi enunciativè tantùm dicantur , ita ut ſolùm intendas enunciare , quòd Deus videt ; non ſunt juramenta , benè verò , ſi invocativè , ut intendas Deum in teſtem tui dicti invocare . Alarius *pag.* 310. *num.* 14.

1552 Nec eſt juramentum ex vi ſermonis : *Tanti Angeli vengano all' anima mia , quante doppie avete voi* ; niſi dicatur cum animo jurandi, quia non habetur reſpectus ad divinum teſtimonium , ſed eſt modus loquendi , quo exagerari ſolet quantitas pecuniæ alterius .

1553 Hoc verbum: *Par Deu*, quo ſolent idiotæ in Sicilia uti , non eſt juramentum , quia non intenditur invocari Deus , ſed eſt verbum aſſumi ſolitum ad propriam paſſionem exagerandam . Imò plures id proferunt materialiter tanquam pſittaci , neſcientes , quid ſignificat .

1554 Non eſt juramentum iurare per creaturas , in quibus nil divinæ bonitatis ſpecialiter relucet , ut ſi dicas : *Juro per hanc barbam, per hanc veſtem &c.* quia non cenſentur adduci cum relatione ad Deum. Eſt autem juramentum, cum quis jurat per creaturas , in quibus Deus , aut ejus bonitas ſpecialiter elucet,nempè per Sanctos,per Sacramenta,per cœlum,& terram, animam,&c. quia tunc intelligitur ejus creator , inhabitator , &c.

1555 Jurare per creaturas ordinarias , eſt juramentum , ſi adducatur in obliquo Deus : v. gr. *Juro per hunc panem Dei* ; vel ſi intendat adducere Deum in teſtem .

1556 Quando quis ex induſtria unum digitum ſupra alium apponit , ſed veram Crucem non efformans , dicit : *Juro per hanc Crucem* , non eſt juramentum ; quia non abſolutè per Crucem, ſed per Crucem tunc efformatam , quæ reverà efformata non eſt .

1557 Dicere : *Sicut Deus eſt verus , ſicut verum eſt Evangelium , &c. ità hoc eſt verum* : Si intentio ſit adducere divinam veritatem in teſtem , & inſuper comparare humanam veritatem cum divina , ut illa ſit tanta , quanta divina ; eſt juramentum , & blaſphemia . Si intentio ſit adducere divinam veritatem in teſtem at non comparare , benè verò aliqualiter veritatem humanam divinæ aſſimilare , hyperbolicè loquendo , (ut communiter profertur,) eſt juramentum,ſed non blaſphemia. Denique ſi intentio ſit aliqualiter aſſimilare , at non adducere divinam veritatem in teſtem , ſed ſolùm enunciativè proferre ; nec juramentum erit , nec blaſphemia .

JURAMENTI DIVISIO.

1558 Dividitur 1. in Aſſertorium : *Quo aliquid affirmatur,vel negatur* . 2. Promiſſorium : *Quo aliquid promittitur* . 3. Conteſtativum : *Quo Deus ſimpliciter ut teſtis invocatur* . 4. Execratorium , ſeu imprecatorium : *Quo Deus non ſolùm invocatur , ut teſtis , ſed ut ſibi, vel ſuis vindex , niſi ſua dicta veritati correſpondeant* ; ut, Si hoc non fecero,vel ſi non eſt verum, tollat me Deus ſubitanea morte : & comminatorium : *Quo quis alicui promittit malum pœnæ* : v.gr. Per Deum te verberabo: in quo duæ ſunt malitiæ ſpecie diſtinctæ in confeſſione explicandæ,una contra charitatem , qua vult alteri malum , altera contra reverentiam , qua ad illud abutitur authoritate Dei , qui malum abhorret .

JURAMENTI COMITES.

1559 Ut licitè fiat , requiruntur tres comites, ſeu conditiones : *Veritas , judicium , & juſtitia* . Jerem.4. *Et jurabis : Vivit Dominus in veritate , & in judicio , & in juſtitia* . Veritas conſiſtit in hoc , quòd res ſit vera , aut ex gravi ratione , vel bona fide putetur vera . Judicium , ut ſcilicet juramentum non fiat ſine neceſſitate , gravi cauſa , aut utilitate, ſed cum prudentia . Juſtitia expoſcit , ut quod juratur, ſit res licita , & honeſta. Si deſit veritas , eſt peccatum mortale , & dicitur perjurium ; perjurium enim *eſt juramentum , cui deficit veritas* . Si deſit judicium , regulariter eſt veniale . Si deſit juſtitia , erit grave , vel leve , juxta gravitatem , vel levitatem materiæ . Contra primam conditionem non poteſt dari parvitas materiæ; quia veritas conſiſtit in indiviſibili : benè verò contra ſecundam , & tertiam . *Vide propoſ.* 24. ab Innocent. XI. *damn.*

1560 In juramento promiſſorio in intentione non datur parvitas materiæ , datur tamen in executione ; hinc ſi jurans habeat animum non adimplendi, quod promittit , vel non promittendi ; vel jurat impoſſibile , aut quod credit ſe facere non poſſe ; peccat mortaliter ex defectu veritatis , ſeu animi adimplendi , qui eſt gravis irreverentia in Deum ; ſi verò in executione ex ſumma , quam promiſit, parum detrahat,non peccat mortaliter : *v. in prop.* 25. ab Innoc. XI. *damn. v. à n.* 1605.

1561 Qui vovet , jurat , aut contrahit matrimonium cum animo non ſe obligandi ad votum , juramentum , aut ad aliquod ex tribus bonis matrimonii ; peccat , ſed votum , juramentum , aut matrimonium eſt invalidum ; qui verò vovet , jurat , aut contrahit matrimonium cum animo non exequendi votum , juramentum , aut tria bona matrimonii , ſed impediendi v. gr. prolem ; peccat , ſed validè vovet , jurat , aut contrahit . Ratio eſt , quia primus animus reſpicit actum primum , & ſubſtantiam voti , juramenti , & matrimonii ;

ſecun-

ſecundus verò actum ſecundum, qui accidit actui primo.

1562 Ad jurandum extra Judicium ſufficit uſus rationis, & ætas ſufficiens ad merendum & peccandum.

1563 Juramentum poteſt per procuratorem præſtari, niſi aliud jure, aut conſuetudine proviſum ſit: hinc non admittitur procurator ad teſtificandum. Non ſufficit autem generale, ſed requiritur ſpeciale mandatum; quia debet procuratori conſtare, quòd dominus rem pro certa habeat, aut quòd ex animo promittat; alioquin peccabit, & dominus manebit obligatus, minimè ex juramento, ſed ex contractu ob facultatem generalem ad contrahendum, ſi contractus ſit validus.

1564 Conſuetus ſæpè jurare cum veritate non peccat mortaliter.

Conſuetus verò jurare ſæpè verum, ſæpè falſum, ſine advertentia, an ſit verum, vel falſum, peccare mortaliter, & eſſe in ſtatu peccati mortalis, nimis rigidè tenent plures. Inconcuſſa enim, & omninò certa eſt regula, ad peccatum actuale mortale requiri, ut actus ſit voluntarius; adeòque cum plena advertentia, & libertate.

Hic igitur non peccat mortaliter. Alarius *n.24.* tenetur tamen ſub mortali, fugere occaſionem proximam, putà ludum, aut familiaritatem ejus, qui eſt ei occaſio ſæpè ſæpius pejerandi.

Peccat autem mortaliter, qui advertenter jurat, ſi nullam rationem habeat, an id, quod jurat, ſit ne verum, aut falſum; quia periculo pejerandi ſe exponit.

1565 Juramentum non adimplere in re levi eſt veniale.

Qui juravit recitare ſingulis diebus unum *Ave*, & in fine anni nullum recitavit, non peccat mortaliter: qui verò juravit dare pauperibus ſingulis diebus unum obolum, in fine anni, ſi nullum dedit, peccat mortaliter; quia priores materiæ non coaleſcunt, benè verò poſteriores; patet de eo, qui ſingulis diebus omittit materiam parvam Officii de præcepto, & de eo qui ſingulis diebus unum furatur obolum. Idem dic de voto.

1566 Paganus jurans falſum per falſos Deos, peccat mortaliter, non quia ſit verum juramentum, cum non ſit invocatio divini Numinis, ſed in ſui exiſtimatione; quia putat eſſe verum juramentum. Sicut ex conſcientia erronea peccat, qui violat præceptum, quod putat habere, licet revera non extet. Si autem poſteà paganus cognoſcat, ſuos Deos eſſe falſos, non tenetur amplius ad juramentum, quia revera nullum fuit, ſed ſolùm tenetur ſtare promiſſis ex fidelitate.

1567 Hinc peccat mortaliter, qui ſine neceſſitate inducit paganum ad jurandum per falſos Deos, ut cooperator ad actum Religionis indebitum, ſi quod juratur, eſt verum; inſuper ad perjurium, ſi quod juratur, ſit falſum; non peccat, ſi cum neceſſitâte, & legitima cauſa. Alloza *v. juram.* Ant. à Spir. Sanct. *tom. 1.*

1568 Pari ratione, peccas mortaliter, ſi inducis alium ad jurandum falſum, quod ille putat eſſe verum; ob irreverentiam, quam tu præſtas Deo, quem reverà invocare facis ut teſtem falſi, licet ille à peccato formali excuſetur ob bonam fidem.

QUÆRES

1569 *An liceat exigere juramentum ab eo, quem ſcis certò eſſe pejeraturum, vel juraturum per falſos Deos?*

1570 Certum eſt, 1. Nemini licere inducere alium ad falsò jurandum, vel ad jurandum per falſos Deos, quia cum ſint actus ab intrinſeco mali, nulla ratione cohoneſtari poteſt eorum petitio.

1571 Certum eſt, 2. Non eſſe mortale, neque veniale, juſta exiſtente cauſa, exigere juramentum ab eo, quem tibi non conſtat eſſe falsò juraturum, aut per falſos Deos; quia in dubio, delictum de nemine eſt præſumendum; alias nunquam liceret.

1572 Certum eſſe debet, 3. Non eſſe licitum, ſed mortale, exigere juramentum ab eo, quem certò ſcis eſſe pejeraturum, aut per falſos Deos juraturum, ſi nulla extet legitima cauſa, ſive ille non ſit paratus, ſive paratus jurare: quia quilibet tenetur ex charitate, proximi peccatum vitare, ſi abſque ſuo incommodo poſſit; ut de cooperatione.

Difficultas igitur eſt, neceſſitate, ſeu legitima cauſa exiſtente.

1573 Eſſe tunc licitum, ſive in judicio, ſive extra, docet Tamb, *tom. 1. lib. 3. cap. 1. §. 4.* Ant. à Spir. Sanct. *& Doctores communiter apud illos; quia juſta cauſa excuſat à culpa, quando expetitur opus ex ſe indifferens, licèt ſciatur illud opus cum peccato eſſe faciendum;* & peccatum tribuitur ipſi juranti, qui poteſt illud non facere, quodque ipſe petens non tenetur impedire cum ſuo detrimento.

1574 Juſtam cauſam dicunt eſſe, in judice, ſi exigat ratione officii; in perſona privata, ſi exigat ratione ſui juris tuendi, vel expoſcendi, fraudes detegendi, pacta firmandi, aut ex alia honeſta cauſa; & in Principe ratione fœderis firmandi. Ita docent Doctores communiter.

1575 Te tamen non pigeat legere, quæ D. Aug. *tom.* 10. *ſer.* 2. de Decollat. S. Joan. Bapt. ſcripſit. Audi quæſo Auguſtinum:

„ Scribite in cordibus veſtris, quod dico: ille autem, qui hominem provocavit ad jurationem, & ſcit eum falſum eſſe juraturum, vincit homicidam, quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, imò duas animas, & ejus quem jurare provocavit, & ſuam. Scis verum eſſe, quòd dicis, & falſum eſſe, quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce perit: tu quid inveniſti? Imo quia & tu periiſti, qui de illius morte te ſatiare voluiſti,

Aliquid dicam ; quod nunquam dixi charitati veſtræ in hoc populo , quod contingit in hac Eccleſia . Fuit hic homo quidam ſimplex , innocens , benè fidelis , à multis veſtrum , id eſt , Hipponenſibus , imò ab omnibus cognitus , Tutuslymeni vocatus . Tutumlymeni quis veſtrum non novit , qui eſtis cives ? ab illo audivi , quod dico . Neſcio quis negavit ei , vel quod ei debebatur , & hominis fidei ſe commiſit . Commotus provocavit eum ad jusjurandum , juravit ille, iſte perdidit ; ſed iſto perdente , ille penitùs periit . Dicebat ergo iſte Tutuslymeni homo gravis , & fidelis , ipſa nocte ſe exhibitum fuiſſe ad Judicem , & cùm magno impetu , atque terrore ſe perveniſſe ad Præſidentem excelſum quendam , & admirabilem virum , cui parebat officium ſimiliter excelſorum ; juſſum fuiſſe perturbatum retro revocari , & interrogatum fuiſſe his verbis ; Quare provocaſti hominem ad jurationem , quem ſciebas falſum eſſe juraturum ? Reſpondit ille : Negavit mihi rem meam . Reſponſum eſt illi : & nonne melius erat , ut rem tuam quam exigebas , perderes , quàm animam hominis iſtius falſa juratione perimeres ? Proſtratus eſt, juſſus eſt cædi ; Cæſus eſt tam graviter , ut in dorſo evigilantis veſtigia plagarum apparerent ; ſed dictum eſt illi , poſtea quàm emendatus eſt , parcitur innocentiæ tuæ , de cætero cave ne facias . Fecit quidem ille magnum peccatum , & emendatus eſt, ſed multò gravius peccatum faciet, qui poſt iſtum meum ſermonem , & iſtam meam admonitionem , & exhortationem, tale aliquid fecerit; cavete à falſa juratione . ,,

His igitur præmiſſis :

1576 Dico 1. Licitum eſt perſonæ publicæ ut publicæ , minimè perſonæ privatæ, exigere juramentum ab eo , quem certò ſcit eſſe pejeraturum. D.Bonav. *in lib.3. cent. diſt.39. art.2. q.3.* & D. Thomas 2.2.*q*.98.*art*.4.

Rationem deſumunt ex auctoritate relata D. Aug. quia loquendo de perſona privata (de qua loquitur Aug.) nulla poteſt aſſignari juſta cauſa ; juſta namque cauſa maximè eſſet tuitio juris , recuperatio rei , firmatio veritatis , pacti , &c. nil autem horum , imò contrarium obtineretur per juramentum falſum ; eo inquam cum falſitate jurante , rem non eſſe tuam , tibi non debere , quod dicis &c. rem tuam non recuperas , ſed potiùs perdis ; imò ſine tua utilitate , inſuper animam proximi perdis . Nec pura ratio privatæ perſonæ dat ad id tibi jus . Eo ipſo igitur , quòd certò ſcis aliquem eſſe pejeraturum , ceſſat juſta cauſa exigendi ab eo juramentum, jus namque eſt tuendum cum fructu , aut cum ſpe fructus , minimè cum certo damno , maximè animæ alterius , ſine ulla ſpe fructus .

1577 Hinc non alia ratione Doctores à peccato excuſant petentem mutuum à mutuatario , qui certò ſcitur mutuaturus ſub uſuris , niſi ex neceſſitate , & utilitate , quam reverà inde obtinet ; *ut in num.*372.

Tum quia tunc privata perſona poteſt jus ſuum proſequi recurrendo ad Superiorem .

1578 Loquendo autem de perſona publica, ut tali , adeſt juſta cauſa ; quia judex aliud juramentum exigit ex juris ordine : & jus publicum , ac communis utilitas prævalet cuilibet juri privatæ perſonæ ; unde licitè poteſt juramentum exigere ab eo , quem certò ſcit eſſe pejeraturum .

Et licèt judex non prodeſſet privatæ perſonæ læſæ per recuperationem rei , quam illa petit , prodeſſet communitati ; primò quia hoc cedit in aliorum exemplum , ut ab injuriis , & injuſtitiis abſtineantur , ne in has anguſtias deveniant affiхiendi ſe , ſi non pœna corporis , pœna animæ , falſo juramento . Secundo ; quia , ſi non poteſt licitè Judex exigere juramentum ab eo , quem certò ſcit eſſe pejeraturum , poſſent perverſi fingere ſe certò pejeraturos , ut ſic à judicis interrogatione eximerentur ; quod cederet in maximum Reipublicæ damnum . Ecce in perſona publica , publicam utilitatem,juſtam cauſam .

1579 Dico 2. licitum eſt tam perſonæ publicæ , quàm privatæ , neceſſitate , ſeu juſta cauſa exiſtente , exigere juramentum à Pagano , quem certò ſcit eſſe juraturum per falſos Deos.D.Bonav. *& Doctores omnes cit.*

Ratio eſt, quia talis petitio juramenti à pagano, quam facit Chriſtianus ad tuendum jus ſuum , ad firmum reddendum contractum , pactum , &c. eſt utilis tam ipſi perſonæ privatæ , quàm communitati fidelium ; nam paganus , cum putet ſe peccare ſuum juramentum per falſos Deos factum frangendo , fortiùs illud ſervat , quàm plures fideles , ſi autem talis petitio juramenti à pagano non liceret Chriſtiano , privarentur Chriſtiani , agendo cum paganis , principali vinculo ſua jura, & pacta firmandi , quale eſt juramentum , quo vinculo gauderent ſolùm Pagani agendo cum Chriſtianis ; quod cederet in maximum detrimentum , & præjudicium Chriſtianæ Reipublicæ ; & Chriſtiani in ſocietatibus , & juribus evaderent pejoris conditionis paganis ; communis autem utilitas, & publicum bonum prævalet cuilibet privato bono . Hinc Gen. 31. Jacob recepit juramentum à Laban Idolatra , & Mach.8. Judas à Romanis Idolatris .

1580 Dices 1. Qui recipit juramentum per idolum factum , conſentit illi : illud eſt malum ; igitur conſentit malo ; ergo peccat ;

Reſpondet D. Bonav. *cit.*

,, Quod in juramento facto per idolum , duo eſt conſiderare ; videlicet ipſius Idoli venerationem ; & exterioris verbi confirmationem ; habendo reſpectum ad primum , nulli licèt juramentum ab idolatra recipere , nec exigere, nec facere, quia idoli veneratio eſt omnino deteſtanda : Si verò ha-

habeatur reſpectus ad ſecundum, ſic licitum eſt ab eis recipere juramentum, maximè pro utilitate communi; & ſic recepit Jacob pro pace ſuæ poſteritatis, & Judas pro pace gentis ſuæ: & ſic Chriſtiani à Saracenis recipiunt pro pace, & utilitate communitatis, &c. Qui recipit juramentum per Idolum factum, non conſentit Idoli venerationi, ſed veritatis confirmationi, ut firmum ſit verbum, & ſolidum maneat pactum, quantum ad hoc non eſt ibi peccatum; quia recipit, quod ſuum eſt; quod verò ibi malum eſt, deteſtatur; ſicut pauper indigens eleemoſyna, recipit eleemoſynam cum murmure ſibi datam, & non peccat; quia ſic placet eleemoſynæ datio, ità quòd diſpliceat ſibi annexa murmuratio.,,

1581 Dices 2. Illicitum eſt privatæ perſonæ ex cauſa exigere juramentum ab eo, quem ſcit eſſe juraturum falſum; igitur & ab eo, quem ſcit eſſe juraturum per falſos Deos.

Reſpondeo ex D. Bonav. *cit.* diſparitatem eſſe; quia in juramento falſo nil boni eſt conſiderare, ſed ſolam veritatis ſubverſionem, adeòque qui exigit juramentum ab, eo quem certò ſcit eſſe juraturum falſum, exigit juramentum in veritatis ſubverſionem, quod non poteſt eſſe ſine peccato. Eo maximè, quia talis petitio eſt inutilis, ut oſtenſum eſt *num.* 1576. Quia verò in juramento per falſos Deos, eſt quid boni conſiderare, nempe veritatis confirmationem, qui exigit juramentum à pagano, quem certò ſcit eſſe juraturum per falſos Deos, illud exigit in veritatis confirmationem; inſuper talis petitio eſt utilis, ut oſtenſum eſt, & ideò non peccat.

DE VERITATE PHYSICA, AUT MORALI,

1582 EST de certitudine ad veritatem requiſita, plenè agit Scotus *in 3. diſt. 39. qu. un. §. Quantum ad ſecundum*, & clarè Tamb. *lib. 3. decal. cap. 2. §. 1.* ubi diſtinguit certitudinem moralem ex parte rei juratæ, & ex parte Jurantis.

EX PARTE REI JURATÆ

1583 HAbetur, ſi res, de qua fit juramentum, ita ſe habeat ſecundum ſenſum humanum, communem acceptationem, aut conſuetudinem.

,, Hinc (ait Tamb.) non eſt condemnandus Parochus, ſi teſtificetur, ſuum Clericum frequentaſſe toto anno Eccleſiam, cum tamen per majorem ſolùm anni partem divinis officiis aſtiterit; id enim eſt moraliter toto anno frequentaſſe. Idem dic de Scholaſticis, ſi teſtificentur aliquem ex ſuis ſcholas ſimili modo frequentaſſe: excipe, niſi fortè univerſitatis, vel Eccleſiæ conſtitutiones requirant annum mathematicum.

1584 Excuſavi olim Sacerdotem jurantem ſe in Parochia per Hebdomadam Majorem Confeſſionibus excipiendis operam dediſſe, juxtà edictum Epiſcopi, ſub excommunicatione latæ ſententiæ id præcipientis; excuſavi autem ex præfata doctrina, quòd licet per aliquem diem abfuerit, moraliter tamen ſemper adfuit; unde etiam ab excommunicatione eum liberavi. Quid ſi is in alia, & non in Eccleſia Parochiali, confeſſiones audiſſet? Excuſaſſem etiam non invitus; quia jam ſuum munus utiliter, ſaltem per æquivalens, obiiſſet: Multò magis, ſi id feciſſet in ſua Eccleſia, cui fortè ſerviebat; ei enim, ejuſque ſervitio non cenſendus eſt Epiſcopus præjudicare voluiſſe.,,

1585 Potiori jure in noſtra Religione excuſarem Lectorem jurantem, *ſe per decem integros annos ſacram Theologiam perlegiſſe*, ſi per ſeptem integros menſes ſingulis annis legiſſet; inſuper jurantem, *ſe integro lecturæ philoſophiæ triennio ſatisfeciſſe*, ſi philoſophiam, aut ejus partem non perlegiſſet, ſed per par tempus lectura Theologiæ ſuppleviſſet; quia in noſtra Religione annus lecturæ conſtare debet ex ſeptem integris menſibus, & lectura logicæ ſuppleri poteſt per philoſophiam, & philoſophiæ per Theologiam, ut notat Melphi *ſuper conſtit. c. 5. ſtat. 12. qu. 3. & 4.*

1586 Hæc etiam (ait Tamb.) locum habent in juramento promiſſorio, comminatorio, &c. ut 1. Si jures alicui infinitas gratias te acturum, 2. Si mater juret filium rixantem ſe occiſuram, caput fracturam, & dominus famulos puniturum, 3. Si urbanitatis cauſa jures te primum non egreſſurum è janua, non tranſiturum per viam; quia ad horum veritatem ſufficit, ad 1. Oſtenſio extraordinariæ gratitudinis, ad 2. Punitio filii qualiſcunque etiam ſi ſit reprehenſio. Tum quia regulariter intervenit cauſa ab executione excuſans, putà emendatio, domus turbatio, amici interceſſio, ejus, ad favorem cujus fuit juramentum emiſſum, remiſſio, &c. Ad 3. animus qualis qualis non egrediendi, non tranſeundi: undè non peccas, ſi non adimpleas; hæc namque per illa verba ſecundùm ſenſum humanum, & acceptationem intelliguntur; ita doctè Tamb. Idem dic de juramento puerorum accuſandi condiſcipulos apud præceptorem.

EX PARTE JURANTIS

1587 CErtitudo moralis adeſt, quando jurans prudenter putat rem ita ſe habere, non levi conjectura ductus, ſed certa, veriſimili, aut probabili. Quo præmiſſo

1588 Dico cum Scoto *cit.* in odioſis, putà in contractibus, & quoties eſt periculum damni proximi, non poteſt quis jurare abſolutè rem eſſe, aut non eſſe, niſi adſit certitudo ſcientiæ, ſeu phyſica.

In favorabilibus verò, in quibus nullum adeſt damnum, & præjudicium tertii, ad abſolutè jurandum ſufficit certitudo moralis, ſeu credulitas.

1589 Ratio eſt, quia in odioſis juramentum habetur pro certo, in favorabilibus habetur pro credito. Injuſtum enim eſt in odioſis, ut detur ſententia phyſicè certa benè phyſicæ mortis, damni,

damni, &c. pro teſtimonio credito, ſeu moraliter, non phyſicè certò; quæ ratio ceſſat in favorabilibus, adeòque datur locus favori, ut ſufficiat certitudo moralis, ſeu credulitas. Quod probatur ex Decretali *lib. 1. tit. 12. de ſcrutinio in ordine faciendo, cap. un.* ubi dicitur, quòd Archidiaconus teſtificans Epiſcopo promovendum eſſe dignum ad Ordinem, non peccat, licèt non phyſicè certò ſciat, ſed ſolùm ſciat, quantum humana fragilitas ſinit noſcere, ſeu ex judiciis probabilibus; quod eſt teſtimonium de credulitate. Unde ſequitur Scotus:

„ 1590 In promotionibus igitur talibus, ſive ad ordines, ſive ad quaſcunque dignitates, &c. puta in Univerſitatibus ad magiſterium, in Religionibus ad prælationem, vel ad aliquos alios actus, ſi ſit conſuetudo approbata, quòd tales reſponſiones ſub juramento præſtito, vel ſub fide data, vel ſub obedientia promiſſa, non debent intelligi, niſi de credulitate, quantum ſinit humana fragilitas noſcere, cum illum, quem non novit indignum, debeat æſtimare dignum; omnes tales reſponſiones debent intelligi de illo ſecundùm conſuetudinem communem, nec reſpondentes peccant in aliquo, quamvis ſic promotus non ſit dignus. „

1591 Ritè autem Tamb. advertit, quòd licet ad prudenter, & ſine peccato operandum, ſufficiat probabilitas bonæ actionis; ad jurandum verò, ob reverentiam juramenti, non quævis probabilitas ſufficit, ſed ea, quæ certitudinem moralem pariat, quæ ſcilicet, quamvis non pariat evidentiam phyſicam, ita firmet prudenter intellectum in illam partem, ut nullam prudentem formidinem relinquat de oppoſito, ſed metaphyſicam, minimè practicam, niſi levem. Explicat exemplo:

„ 1592 Probabile eſt, Sacerdotem Religioſum aliàs conſuetum quotidiè celebrare, hoc mane celebraſſe: poſſum ergo ſine culpa mendacii, & prudenter affirmare, eum Miſſæ ſacrificium hoc manè obtuliſſe: at non poſſum id ipſum jurare; quia licèt probabile ſit, non eſt tamen certum: quòd ſi accedat dictum alicujus fide digni, qui mihi teſtatus ſit, vidiſſe illum Sacerdotem hoc manè celebrantem, poſſem jurare; quia tale teſtimonium facit rem moraliter, & ſuo modo certam. „

1593 Unde Scotus *cit.* ait: „ Univerſaliter autem, ſive in favoribus, ſive in odiis, jurans de illo, cujus oppoſitum magis credit, vel de illo, de quo eſt dubius, ideſt quod non magis aſſentitur uni parti, quàm alteri, peccat mortaliter; quia adducit Deum tanquam teſtem ejus, quod neutro modo eſt ſibi certum, quo deberet eſſe certum. „

1594 In favorabilibus igitur requiritur, & ſufficit certitudo moralis, etiam in judicio, quando petitur informatio perſonæ, ver. gr. de vita, fama, & ſimilibus; quia *Cum non intendatur à judice* (ait Tamb.) *certitudo de viſu, ſatis eſt certitudo moralis ex auditu*, ex Sanchez; *ſiquidem metaphyſica, & omnimoda de his, nec haberi, nec quæri ſolet.*

1595 Et hoc maximè, ſi petatur informatio de parentatu, puta de Avis, & de longo tempore, videlicet 50. aut 60. annorum; tunc, ut quis teſtetur eos eſſe bonæ famæ, bonos Chriſtianos, &c. ſufficit, ut non noſcat eos eſſe in aliquo Tribunali, aliquo delicto, aut errore notatos, nec rumorem de illis, & malam famam audierit.

1596 Inſuper ſubdit cum Hurtado: „ Scholaſticus volens probare curſum, ad quod eget duobus teſtibus, adhibere poteſt duos amicos, qui illum non viderunt intereſſe lectionibus, ſed ſatis ſibi perſuadent illum interfuiſſe: at non poſſunt jurare, ſe id vidiſſe. „

1597 In contractibus autem, & negotiationibus humani commercii, ac in ſententiis ferendis, etiam ſi agatur de favore, & innocentia, non ſufficit certitudo moralis, qualis eſt ex auditu etiam fide digniſſimi; ratio eſt, quia in illis Judex juridicè interrogans, intendit interrogare, non de quacunque certitudine, ſed de certitudine ſcientiæ; intendit enim interrogare teſtem, ut per eum habeat ſemiplenam probationem, quam non facit certitudo moralis unius teſtis ex auditu cujuſvis fide digni; quam intentionem legitimè habet Judex ob bonum publicum, cui cedit privata utilitas; teſtis autem juridicè interrogatus, tenetur reſpondere juxta mentem Judicis legitimè interrogantis; alioquin ruerent omnia humana judicia.

1598 Hinc (ait Tamb.) quòd ſi quis fide dignus carens teſtibus adhiberet duos teſtes ad recuperandum ſuum creditum, quod ei à debitore negatur; ſi hi teſtes deponerent de certa ſcientia crediti, non tenerentur quidem ad reſtitutionem; quia cum eſſent moraliter certi de credito, non peccarent contra juſtitiam commutativam; peccarent tamen mortaliter contra fidelitatem, nõ teſtificantes ad mentem judicis, qui quidem non intendit certitudinem moralem, ſed ſcientiam phyſicam.

ACCEPTILATIO

1599 Est habitio rei pro recepta, quæ dupliciter contingere poteſt cum juramento, Ita Tamb. *cit.* cum quo

Primò. Creditor in pecuniam, aut dotem contra Paulum volens remittere, aut gratis donare, jurat coram Notario, ſe pecuniam, aut dotem recepiſſe. Licitè jurat; quia ex communi acceptatione, & conſuetudine, tunc verba non ſumuntur, ut ſignificant propriè; quia tunc eſſet perjurium; ſed impropriè, quatenùs pro receptis habet; & talis acceptilatio æquivalet veræ receptioni. At quando jurat, habere debet animum verè remittendi, alioquin erit mendax, & perjurus.

1600 Cum hoc autem ſtat, quòd poſſit certam ſpem, aut moralem certitudinem habere, quòd

ille

ille non ſit remiſſionem acceptaturus, aut quòd ſit ſtatim retrodonaturus; quia per hoc non tollitur, quin verè remiſerit.

1601 Imò poteſt, antequam juret, cum illo paciſcere, quòd non acceptet, aut quòd poſt horam, diem,&c. retrodonet, dummodò exinde nullùm ſequatur præjudicium tertii.

1602 Secundò. Creditor in pecuniam,certus de fidelitate ſui debitoris, jurat coram Notario, ſe pecuniã ab eo recepiſſe;licitè jurat,quia hic requiritur ſola certitudo moralis,& jam creditor eſt moraliter certus, quòd debitor ſit proximè ſoluturus; & quæ ſumus moraliter certò habituri, moraliter, & juxta humanum modum loquendi,nunc habere dicimur.

1603 Tertiò. Petrus creditor Pauli in centum, debet Antonio alia centum; ne autem Antonius intentet ſequeſtrum, & pro ſe exigere centum,quæ debet Paulus Petro; Petrus jurat coram Notario, ſe recepiſſe dicta centum à Paulo,quæ revera non recepit, ſed ſolùm habet pro receptis. Licitè jurat, ſi jus Antonii ſit incertum, aut Petrus habeat jus non ſolvendi illa centum Antonio; quia jus Petri in centum contra Paulum eſt certum; jus verò Antonii in Petrum non eſt certum. Unde Petrus habet jus reddendi tutum ſuum creditum contra Paulum; quilibet enim habet jus tuendi ſuum, omni maiori ſecuritate, qua poteſt; & huic acceptilationi favet conſuetudo.

Si verò jus Antonii incertum, contra Paulum eſt certum, & Petrus non habet aliunde jus non ſolvendi ea Antonio, acceptilatio eſt injurioſa, & mortalis contra jus Antonii,de recuperando ſuum omni meliori modo, quo poteſt. Imò ipſe Paulus dictæ acceptilationi conſentiens, ob eandem rationem peccaret mortaliter, ſi id ei conſtaret; at ſi id neſciat, poteſt licitè ei conſentire,quia poteſt putare Petrum habere ad id jus: quia nemo judicandus eſt malus,niſi certò conſtet; & ſicut poteſt ipſe centum ſolvere Petro, ita poteſt confeſſionem receptionis à Petro acceptare; nam Paulus eſt obligatus ſatisfacere ſuo creditori,& non quærere aliorum jura contra creditorem. Ita Tamb.

DE OBLIGATIONE JURAMENTI PROMISSORII.

1604 JUramentum promiſſorium eſt multiplex, videlicet: Doloſum. Incautum. Per ſe ſtans, aut confirmans contractum.Coactum. Et errore, vel dolo extortum.

JURAMENTUM DOLOSUM

1605 TRipliciter fieri poteſt, 1. Quando quis jurat ſine animo jurandi; 2. Sine animo ſe obligandi; 3. Sine animo adimplendi: *v.n.* 1560. *&* 1561.

1606 Certum eſt, 1. Quòd, qui intendit verè jurare:habet virtualiter animum ſe obligandi,quia obligatio vel eſt de eſſentia,vel paſſio inſeparabilis juramenti. 2. Quòd jurans cum animo non adimplendi, peccat mortaliter ex defectu veritstis; qui enim ſe obligat ad aliquod,& ſimul habet animum illud nõ implendi, mentitur,& tenetur adimplere, 3.Quòd jurans ſine animo jurandi,aut cum animo expreſſo ſe nõ obligandi,nõ teneatur in foro interno adimplere,licèt poſſit in foro externo cogi;quia reverà non jurat,ſed ſimulat,& nulla actio humana obligationem inducit ſine voluntatis conſenſu; & voluntatis conſenſus non habetur,ſi non habeatur intentio faciendi id, quod obligationem cauſat.

1607 At qui ficte juravit puellæ, ſe eam ducturum in uxorem, quæ ob id paſſa ſit violari; tenetur eam ducere, niſi conditio ſit valdè diſpar. Allozza *ver. juram. n.* 52. Difficultas tamen eſt, *an jurans ſine animo jurandi, aut cum animo expreſſo ſe non obligandi, peccet & quomodo?*

Et quidem certum eſt,cũ Scoto *in* 3.*diſt*.39.*q.un. lit*.K.quòd,ſi hic juret ſine animo adimplendi rem promiſſam, peccet mortaliter; quia ex una parte mentitur, nam verbis promittit dare rem,& interiùs habet animum non dandi. Ex alia parte, licèt reverà nõ juret,cum habeat animum non jurandi, ſeu non ſe obligandi, fingit tamen jurare; fingere autem nominare Deum in teſtem falſi, eſt gravis Dei irreverentia;ſicut enim prima veritas non poteſt ſine gravi irreverentia, & peccato, ficte & ſimulatè verbis externis negari; ita neque fictè, & ſimulatè verbis externis in teſtem falſi invocari.

1608 Si verò hic juret cum animo implendi, ſed ſolùm ſine animo jurandi,& ſe obligandi, eum peccare mortaliter, ſi ſic juret in judicio, docet communis; quia quilibet in judicio reſpondere tenetur ſecundùm mentem Judicis legitimè interrogantis; Judex verò petit verum, non fictum juramentum. Idem tenet communis in contractibus, ubi agitur de damno tertii.

1609 Extra autem judicium,eum peccare ſolùm venialiter,tenent Cardenas *diſſert*.18. Ant.à Spir. S.*tom*.1.*tr*.5.*diſ*.1.*n*.61.63.Tamb.*lib*.3.*c*.3.*§*.1.*n*. 6.Alarius *de juram. n*.35. & alii apud ipſos; quia Deus recipit juramentum,prout ex corde procedit, *cap.humanæ aures* 22.*q*.5. Et in hoc caſu nõ adeſt mendacium,ſed verum, nec adeſt juramentum cadens ſupra falſum: Non adeſt mendacium, ſed verum, quia verbis externis, quibus rem promittit, correſpondet animus internus implendi; ex hoc autem,quòd non habeat animũ jurandi, & ſe obligandi, ſolùm ſequitur. quòd juramentum non ſit verum, ſed fictum; adeòq; non datur juramentum cadens ſupra falſum, & mendacium, quòd ſolùm daretur,ſi tunc juramento reflexo diceret: *juro me jurare*; ſola autem fictio juramenti, ſeu ſimulatio invocationis Divini teſtimonii, qui eſt actus Religionis, non eſt gravis irreverentia, ſicut regulariter non eſt gravis irreverentia, nec inde mortalis, ſed venialis, fictio orationis, & ſimulatio ſanctitatis,ex D. Thoma 2.2. *qu*.111. *art*.4. ubi docet;

Non

„ Non tamen ſemper ipſa ſimulatio eſt peccatum mortale , ſed quandoque veniale: quod diſcernendum eſt ex fine , qui ſi repugnet charitati Dei , vel proximi , erit peccatum mortale , putà cum ſimulat ſanctitatem , ut falsam doctrinam diſſeminet , vel ut adipiſcatur Eccleſiaſticam dignitatem indignus , vel quæcunque alia temporalia bona , in quibus finem conſtituit . „

1610 Idem dicunt de contractibus , in quibus nullum ſequitur damnum tertii ; quia in contractibus , id quod magis vitari attenditur , eſt damnum tertii .

1611 Dico autem, eum etiam extra judicium, ſemper peccare mortaliter . Cajet. *2.2.qu.89. art. 7.ad 4.dubium*, & noviſſimè poſt hæc ſcripta pro mea ſententia reperio , Didacum de la Fuente , Hurtado *diſ.12. ſ.5.*

Ratio eſt ; quia qui jurat ſine animo jurandi & ſe obligandi , licet cum animo implendi , aſſumit mendaciter nomen Dei ad decipiendum proximum , cum notabili injuria communitatis ; adeòque peccat mortaliter . Suadetur . Hic namque , licet non committat mendacium circa materiam juramenti , committit mendacium in ipſo formali juramento ; nam verbis externis dicit ſe jurare, & interiùs habet animum oppoſitum , & revera non jurat .

1612 Inſuper iſta ficta , & mendax invocatio divini teſtimonii ordinatur ad decipiendum proximum , cum notabili injuria communitatis , quia omninò periret fides humana , & Religioſa , quæ habetur juramentis . Hinc , haberetur gravis irreverentia Dei , & notabilis injuria communitatis .

1613 Inde fit , ut ſententia oppoſita non parum ſcandali Reipublicæ afferat; nam ea data cum etiam veri timorati , ex minima cauſa , ſint faciles ad venialia , omnes poſſent faciliter ea uti , ex quo nullus ampliùs in humanis commerciis , & ſocietatibus , tutus eſſet de juramentis ; & ſic ruerent , aut ſuſpectoſa redderentur humana commercia ; quod cedit in grave damnum Reipublicæ .

1614 Item juramentum , & invocatio Divini teſtimonii, qui eſt actus Religionis , extra judicium redderetur ridiculum ; non enim majorem fidem præſtaret quis ſimplici alterius dicto , quàm ejus juramento .

1615 Cæterùm in caſu metus , injuriæ , & coactionis:ut, ſi juramentum extorqueatur à latronibus , potes etiam ſine veniali jurare ſine animo te obligandi . Alarius *cit.* dummodo utaris æquivocatione externata ad vitandum mendacium circa formale juramentum ; quia tunc ceſſant inconvenientia præfata ; & injuria dat actionem , & juſtitiam ad id. Imò & ipſe injurius faciliter id id jurante præſumere poteſt .

1616 Jurare autem ſine neceſſitate cum amphibologia , & reſtrictione, non purè mentali, ſed externata , extra judicium , & ſine gravi damno tertii , non eſſe mortale , ſed veniale ; docet Allozza *ver.juram.n.4.* cum Dian. & Sanch.

JURAMENTUM INCAUTUM

1617 Eſt illud , quod cadit ſupra materiam illicitam , aut vanam , aut indifferentem , vel de ſe licitam ; juramentum tamen ſuper ea cadit negativè, ſeu abjurativè . Exemplum primi ; ut ſi jures facturum malum proximo . Secundi: ſi jures non facturum opem perfectionis, opem miſericordiæ , charitatis , non daturum eleemoſynam , mutuum , non fidejuſſurum , &c.

1618 Juramentum incautum non obligat ; ratio de primo conſtat ; quia juramentum non eſt vinculum iniquitatis , aut levitatis , etiamſi ſit de malo levi : & *ex Reg 58. juris in 6. Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum .*

1619 De ſecundo ; quia ponit obicem motioni Spiritus Sancti, & excludit opera virtutis . Imò ſic jurans , peccat tam jurando , quàm implendo ; & quidem mortaliter , ſi res ſit graviter mala , ut ſi jures te alium occiſurum ; vel res licita ſit graviter præcepta ; ut, ſi jures , te non auditurum Miſſam die Feſto . Secùs , ſolùm venialiter peccas . At ſi jures te facturum malum , ſine animo adimplendi, peccas mortaliter ex defectu veritatis in intentione , etiam ſi malum ſit leve , *v.n.1541. 1586.*

1620 Juramentum de non accuſando , vel de accuſando , abſolutè , & generaliter emiſſum , eſt invalidum , quia comprehendit rem malam . Ratio primi ; quia ſæpe communi bono accuſare expedit . Ratio ſecundi ; quia pluries accuſatio eſt contra charitatem , aut prudentiam , aut eſt materia odii, & vindictæ ; emiſſum autem in caſu particulari , quo non accuſatio , vel accuſatio eſt licita, valet .

1621 Item juramentum de non incedendo per mare , de non tranſeundo per hanc , aut illam viam , &c. non obligat , quia eſt de re indifferenti, non cedit in Dei honorem , niſi ſit ei adjuncta circumſtantia honeſta : v. gr. ſi talis tranſitus eſſet occaſio peccandi .

1622 Juramentum autem de re indifferenti , licet per ſe non obliget , obligat , ſi ſit factum homini , & in ejus utilitatem ; quia in juramento promiſſorio facto homini ſpectatur id , quod eſt gratum homini, non quod eſt melius , ad differentiam juramenti , & voti facti Deo , in quo ſpectatur , non opus indifferens, nec ſimpliciter bonum, ſed melius , ſeu non impeditivum majoris boni . Unde tunc in juramento de re indifferenti Deus non eſt acceptor , ſed ſolùm teſtis : *v.num.1541.*

1623 Hinc, ſi juraſti non vendere minoris , & non emere pluris, ex ſe non obligaris : at ſi id cedat in utilitatem tui filii , aut tertii, cui quod demis , proveniat , cuique id promiſiſti , obligaris , ſi tuum juramentum fuit ab illo acceptatum .

1624 Juramentum factum de re oppoſita rei

per

per aliud juramentum promiſſæ, non obligat; imò peccat ſic ſecundò jurans; quia eſt de re mala. Hinc, ſi juraſti ſponſalia, imò etiam ſi ea promiſiſti ſine juramento Bertæ, non valet juramentum de ducenda alia; quia hæc ſecunda promiſſio, licèt quantum eſt ex ſe ſit bona, ex vi tamen prioris promiſſionis, aut juramenti, eſt reddita mala. Idem dic de Voto.

1625 Juraſti te ducturum Roſam, quæ promiſſio fuit acceptata: poſteà juraſti te ducturum Annam, inde Roſa voluntariè ſuam promiſſionem remiſit: non teneris ducere Annam. Tamb. nu. 8. quia ſecundum juramentum fuit invaldum, *& ex Reg. 18. juris in 6. Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit.*

1626 Juraſti dare Paulo, quod promiſeras Petro, qui acceptavit: Non potes adimplere; imò juramentum non tenet contra ſimplicem promiſſionem acceptatam.

1627 Juramentum de re nimis prodiga obligat ad partem, quæ prodiga non eſt, minimè quoad exceſſum; quia quoad illum eſt mala, ſaltem venialiter, adeòque ſine peccato adimpleri non poteſt. Hinc juramentum de dando centum aureos meretrici, eſt minuendum intra lineam liberalitatis, aut juſtitiæ, juxtà conſuetudinem conditionis perſonæ jurantis, & meretricis.

1628 Juramentum de dando pretio ſimoniæ non obligat; quia donatio ſimoniaca eſt prohibita jure canonico, aut divino.

1629 Juramentum à conjugibus ex iracundia factum de non ſe petendo ad invicem, non tenet, *cap. tua nos, de jurejur.*

1630 Quando materia juramenti eſt partim licita, partim illicita; partim poſſibilis, partim impoſſibilis: ſervandum eſt, quoad partem licitam, & poſſibilem; quia *ex Reg. 37. juris in 6. Utile per inutile non vitiatur.*

1631 Pater jurans ſe verberaturum filium, & dominus ſe puniturum ſervum, peccat mortaliter, ſi juret eum animo non adimplendi; regulariter excuſat inconſideratio, *ut in num.* 1541. Si verò juret cum animo adimplendi, ſi poſtea voluntate mutata, id non exequatur, non peccat, ſi cum cauſa; ut ſi judicet id non expedire, ne turbetur domus; & ſolùm venialiter, ſi mutatur ſine cauſa; quia id amittere eſt quid leve, & modicæ conſiderationis: *v. num.* 1586.

1632 Quoties igitur juramentum eſt de re mala, utique non obligat, quia non eſt vinculum iniquitatis; nec tunc habet locum reverentia juramenti, quia uti authoritate Dei ad malum agendum, eſt ſumma irreverentia: hinc univerſaliter juramentum de re mala, imprudenti, aut excluſiva actus honeſti, & virtutis non obligat.

QUÆRES

1633 *Magiſtro, qui tibi aperuit ſecretum artis, putà medicaminis, juraſti illud non manifeſtaturum. An adbuc poteris illud alteri aperire?*

Reſp. cum Tamb. *num.* 65. cum diſtinctione: Nam vel manifeſtatio illius ſecreti cedit in damnum, aut præjudicium magiſtri, quatenus ille ea arte vivit, & ſecretum illud ei ad ſuſtentationem, aut exiſtimationem ſuæ peritiei conducit: Et aliunde per eum, aut alia medicamina in caſibus occurrentibus poſſit ſatisfieri infirmis. Vel ſecùs. Si primum, non potes licitè aperire ſecretum; quia eſſet contra jus tertii; juſtum namque eſt, ut quis, maximè magiſter, lucrum ex ſua privata ſcientia reportet. Si ſecùs, potes; quia tunc juramentum non obligat, cum ſit de re contra charitatem, & in præjudicium Reipublicæ, aut tertii, cujus bono non providetur.

JURAMENTUM PER SE STANS

1634 Dicitur, quod contractui, cui adjacet, nullam aliam obligationem confert, niſi propriam Religionis.

JURAMENTUM CONFIRMANS CONTRACTUM

1635 Dicitur, quod contractui, cui adjacet, ultra obligationem Religionis confert obligationem juſtitiæ.

1636 Et quidem certum eſt, juramentum non poſſe confirmare contractus jure naturæ invalidos, hoc namque aliud non eſſet, niſi reddere validos contractus in ſe jure naturæ invalidos; quod facere non poteſt, nec ex ſe, nec ex juribus. Non ex ſe, quia ex ſe, cum ſit actus Religionis, non poteſt obligationem juſtitiæ, ſed ſolius Religionis inducere. Non ex juribus; quia (ut ponderat Tamb.) id eſſet tollere bona uni, & applicari alteri, quod jura humana facere non poſſunt generaliter; ſed in caſibus neceſſàriæ reparationis, & ſubventionis boni communis, & Reipublicæ.

1637 Difficultas igitur ſolùm procedit de contractibus validis, ſed jure poſitivo reſcindibilibus, & de invalidis jure poſitivo.

1638 Prima ſententia affirmat, juramentum confirmare contractus, ita ut duas obligationes inducat, Religionis, & juſtitiæ commutativæ, taliter quòd, ſi contractus eſt validus, ſed reſcindibilis, non poſſit reſcindi, niſi priùs relaxato juramento: ſi eſt jure poſitivo invalidus, cum reviviſcere faciat, reddat validum, & transferentem dominium. Adducunt exemplum; alienatio feudi dotalis facta ab uxore eſt jure poſitivo invalida, ſi autem uxor addat juramentum, ſit valida, ita ut etiam juramento relaxato, adhuc teneatur uxor ex vi juſtitiæ ſtare alienationi, niſi poſt relaxationem juramenti, etiam ipſa alienatio à Judice reſcindatur. Onnate *de contr. tr. 4. d. 11. ſect. 4.* Ant. à Spir. Sanct. *t. 1. tr. 4. d. 1. ſect. 16.* & plures ad eos.

1639 Secunda ſententia, quam teneo, negat, Tamb. *t. 1. lib. 3. cap. 3. §. 6.* cum pluribus.

Dico

Dico igitur, juramentum nullum confirmare contractum ; ac proinde contractui jure poſitivo invalido , aut valido , ſed reſcindibili , ſolùm addit obligationem Religionis, minimè juſtitiæ commutativæ , nec transfert dominium. Et ita juramento relaxato non tenetur ampliùs uxor ſtare alienationi fundi dotalis .

Ratio eſt quæ ſupra . Nam juramentum id non habet ex ſe , nec ex jure . Non ex ſe , ut oſtenſum eſt ; eo maximè quia eſt acceſſorium, adeòque contractum relinquit , ut eſt in ſe . Non ex jure; quia jura Canonica, quæ adducuntur, expreſsè nil aliud dicunt , niſi quòd ſervari debeant , ſi ſine diſpendio æternæ ſalutis ſervari poſſint , *ut in cap. ad aures* , 3. *& cap. cum dilectus in 6. tit. de jurejur.* Quod optimè verificatur , ſi juramentum ſervetur ex vi Religionis ; & onus juſtitiæ cum ſit odioſum, non eſt ſine expreſſo jure præſumendum . Adde , plura jura expreſsè dicere præmiſſos contractus eſſe ſervandos in reverentiam juramenti .

1640 Ex his ſequitur , non dari juramentum confirmans contractus .

His præmiſſis , pro quovis contractu ſive jure naturæ , ſive jure poſitivo invalido , ſit

REGULA GENERALIS CERTA

1641 *JUramentum obſervandum eſt , & obligat quoties ſine diſpendio æternæ ſalutis , & ſine alterius præjudicio ſervari poteſt.* C. Si verò 8. c. Cum contingat 28. *tit. de jurejur. & c.* Quamvis 2. *de Pactis in 6.*

1642 In caſu igitur juramenti cadentis ſupra contractum invalidum , contractus eſt ſervandus ſaltem per momentaneam ſolutionem , quæ ſtatim repeti poteſt . Unde , ſi uſuras ſolvere juraſti , teneris ſolvere , ob reverentiam juramenti , *ex cap. debitores in 6.* quia illud poteſt ſine peccato ſervari, ut modò dicam : at potes ſtatim pecuniam ſolutam repetere ; quia contractus uſurarius eſt jure naturæ invalidus , & juramentum dominium non tranſtulit rei tuæ , quia minimè obligationem juſtitiæ commutativæ contractui contulit , ſed Religionis , cui per momentaneam dationem ſatisfit . Imò juramentum de non repetendis uſuris à mutuatario factum , non tenet , *c. tuæ de uſuris* ; & hæc eſt ratio , cur in hujuſmodi contractibus invalidis juratis , qui recipit , tenetur ſtatim reſtituere , quia titulum juſtitiæ non habet , ſed injuſtitiæ .

1643 Qui igitur juravit uſurario ſolvere uſuras , obligatur ſolvere . Nec ſequitur , quòd juramentum eſſet vinculum iniquitatis ; quia mutuo ſemel accepto , & juramento facto (quamvis acceptio , & juramentum fuerint illicita , quatenùs non extabat neceſſitas , aut erat alius, qui mutuaſſet ſine uſuris) non eſt de re illicita, quæ ſine peccato impleri non poteſt ; nam ſolvere uſuras non eſt peccatum , ſed recipere ; hinc uſurarius etiam mentalis ad reſtitutionem tenetur , quia injuſtè recipit ; *v. num.* 373.

1644 Nec qui ſolvit , cooperatur alterius injuſtæ acceptioni ; quia ex una parte hic ſolvit ex juſta & rationabili cauſa , videlicet ob reverentiam juramenti, & ut ſit fidelis; & ex alia ille poteſt non recipere uſuras , & juramentum remittere ; inſuper poteſt ſuperior ante ſolutionem juramentum relaxare ; imò ipſe mutuatarius petere , ut relaxetur .

JURAMENTUM COACTUM

1645 EST quod fit per vim , & metum , aut cadit ſupra contractus per vim , & metum celebratos .

Non eſt ſermo de metu levi ; quia hic , cum faciliter rejici poſſit , nullo pacto invalidat : ſed de gravi cadente in virum conſtantem, de quo actum eſt *in imped. 7. matr.* nec de intrinſeco, aut extrinſeco juſto , ſed de metu gravi injuſtè incuſſo à cauſa extrinſeca libera , videlicet ab alio homine , ad finem extorquendi contractus, aut juramentum, de quo ibid. & de Monialibus *num.* 1400. & de Voto *num.* 1800.

1646 Dico 1. Contractus ex præmiſſo metu gravi celebrati , ſi accedat juramentum , ſunt ſervandi ſaltem per momentaneam ſolutionem , ſi ſine peccato ſervari poſſunt: at qui eſt metum paſſus , poteſt ſtatim data repetere ; quia tales contractus ſunt invalidi jure naturæ , ut dictum eſt de Contr. Imò ob injuriam poteſt priùs juramenti relaxationem petere, & inde non ſolvere ; quæ relaxatio , ſi juramentum poteſt ſine peccato ſervari , non debet faciliter fieri , ſed difficulter , *ex cap. ad aures*, 3. *& c. cum dilectus in 6. tit. de iis, quæ vi , metuſve cauſa fiunt* , ex illis verbis , quòd ſervari debeat , *abſque ſpe relaxationis facilè obtinendæ* , niſi metus fuerit incuſſus ſupra ipſum juramentum .

1647 Hinc , ſi ex metu promiſiſti latroni dare pecuniam pro tua liberatione, & juraſti, debes ſatisfacere per momentaneam ſolutionem, & ſtatim potes repetere ; inſuper potes ob injuriam juramenti relaxationem petere , & non ſolvere, dummodo petitio fiat intrà terminum præfixum non jam finitum .

1648 Qui metu gravi coactus juravit latronibus dare lytrum , hoc eſt pretium redemptionis ; ſi habuit intentionem non ſe obligandi , non obligatur ſtare juramento ; ſed mortaliter peccavit ſic jurando , ob defectum veritatis , qui nullo metu excuſari poteſt , cum ſit intrinſecè malus : ſi habuit intentionem ſe obligandi , obligatur in conſcientia ob reverentiam juramenti , *ex c. debitores de jurejur. & ex can. humanæ aures* 22. *c.* 5. Deus accipit juramentum, prout ex corde procedit ; forus autem judicialis eum non obligat ; nam ſtante metu præſumit eum non juraſſe animo adimplendi , ſed potiùs evadendi periculum . At in foro conſcientiæ obligatur (ut bene advertit D. Thomas) non ob obligationem factam homini , quia

hæc ,

hæc, utpotè coacta, eſſet nulla, ſed ob obligationem factam Deo ad implendum, quod ſuo nomine promiſit: *v. num.* 1737. Poteſt tamen uti prædicto remedio *de num.* 1647.

1649 Solùm juramentum ex metu gravi extortum non obligat, ſi ſit de matrimonio, aut ſponſalibus ineundis, ob rationem ſpecialem matrimonii, quod ex jure C. Significavit, de eo, qui duxit in matrimon. C. Requiſivit, & cap. Gemina de ſponſalibus: debet eſſe omninò liberum, perfectè voluntarium, & non coactum; juramentum enim ſequitur naturam contractus, cui apponitur.

1650 Qui injuſtè in carcere detinetur, ſi obtineat licentiam exeundi cum juramento de redeundo, non tenetur redire, ſi adſit periculum probabile mortis injuſtæ; quia juramentum non eſt vinculum iniquitatis.

1651 Qui verò detinetur captivus apud infideles, ſi obtineat acceſſum ad patriam ſub juramento de redeundo, tenetur redire, ob ſcandalum, quòd aliàs daretur infidelibus de irreverentia contra religionem.

1652 Dico 2. Si contractus fuerit ſpontaneè celebratus, & juramentum pariter ſpontaneum fuerit, ſive adjectum fuerit contractui reſcindibili, ſive invalido, tunc illi non ſatisfit per momentaneam ſolutionem, ſed per perpetuam; quia tunc contractus eſt initus cum pleno conſenſu, & ſine injuria metus, aut doli; unde debet perpetuò ſervari, minimè titulo juſtitiæ, ſed Religionis, niſi juramentum relaxetur; ad quod requiritur cauſa, ut infra de relaxatione.

JURAMENTUM ERRORE, VEL DOLO EXTORTUM.

1653 Eſt illud, quod cadit ſupra contractum errore vel dolo celebratum.

1654 Error eſt duplex: antecedens, & concomitans. Antecedens eſt ille, qui eſt cauſa contractus, ita ut ſine eo contractus non fieret. Concomitans, qui non eſt cauſa contractus, ita ut ſine eo adhuc contractus fieret.

1655 Error verſari poteſt vel circa ſubſtantiam, vel circa accidentia contractus: De ſubſtantia contractus eſt omne id, ſine quo contractus non poteſt ſubſiſtere: è contra accidens. Sicut autem diverſi ſunt contractus, ita diverſæ ſubſtantiæ: hinc ſæpè, quod in uno eſt de ſubſtantia, in alio eſt accidens; & quidem perſona contrahens in contractu matrimonii eſt de ſubſtantia, in contractu emptionis accidit.

1656 Item in contractibus oneroſis, ut emptionis, & venditionis, cauſa finalis, aut motiva eſt accidentalis; in contractibus verò gratuitis, ut promiſſionibus, & donationibus, eſt ſubſtantialis, ſicut etiam ſubſtantialis eſt quævis alia conditio appoſita; quia cum donatio ſit liberalis, poteſt contrahens apponere pro ſubſtantia conditionem, quam vult, ſine injuria donatarii; unde ea non impleta, aut cauſa finali non exiſtente, invalida eſt donatio, quia donatio eſt liberalis, & ſine tali conditione, aut cauſa non fieret.

1657 Inſuper ſunt qualitates, quæ dicuntur ſubſtantiales, quatenùs ſpectant ad ſubſtantiam contractus, ut ſi emas pannum, putans eſſe Anglicanum, qui eſt melioris conditionis, & valoris, & comperias eſſe Neapolitanum. Si voveas peregrinationem ad Beatam Virginem Drepani, putans diſtare per viginti milliaria, & reperias diſtare per ſexaginta. Vel redundat in ſubſtantiam, ut in Matr. de imped. Erroris.

1658 Demùm error, ſi naturaliter accidat, vocatur error, inadvertentia, aut ignorantia; ſi verò proveniat ex alterius malitia, vocatur dolus. His præmiſſis.

1659 Dico 1. Si error, aut dolus fuerit circa ſubſtantiam, aut qualitates ſubſtantiales contractus, ſive fuerit antecedens, ſive concomitans, contractus eſt invalidus tam jure naturæ, quàm poſitivo; ut ſi quis vendiderit pro vino acetum; quia deficit conſenſus; ſtante enim errore circa ſubſtantiam, non poteſt eſſe conſenſus in illam, & inde neque obligatio.

1660 Si error, aut dolus fuerit circa accidentia, aut qualitates accidentales concomitans, contractus eſt validus: quia talis error non tollit conſenſum in ſubſtantiam; & aliunde cum ſit concomitans, & cum ſine eo contractus fieret, nullo pacto tollit conſenſum.

1661 Si autem fuerit antecedens, quatenùs talis error accidentis dederit cauſam contractui, ita ut ſine eo non fieret; eſſe utroque jure validum ob ſufficientem conſenſum in ſubſtantiam, ſed irrevocabiliter ex parte decipientis, & revocabiliter ex parte decepti; ut ob injuriam reſcindi poſſit à judice in favorem decepti, tenet Ant. à Spir. Sanct. *tom.* 1. *diſ.* 1. *ſect.* 18. cum Lugo.

1662 At eſſe invalidum, ſi expreſse qualitas illa in contractu intendatur, dico cum Tamb. *tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 3. *§.* 4. *n.* 33. cum Bonac. & Fagundez, quia tunc talis qualitas eſt tota ratio conſenſus; unde ea deficiente, conſenſus deficit; & inde contractus, & obligatio, ex Reg. generali, *nullum eſſe contractum, ubi conſenſus non eſt*, ex quavis cauſa deficiat. Idque ex definitione contractus. Unde ait Tamb. Si expreſsè volenti emere vinum vetus, des novum, nulla erit emptio.

1663 Imò idem tenet, ſi error aut dolus accidentis non ſit antecedens, ſed concomitans; quia licèt ſine eo adhuc contractus fieret, revera non adeſſet conſenſus. Sed hoc non eſt verum, quia tunc conſenſus expreſsè eſſet in ſubſtantiam contractus, implicitè, & virtualiter in accidens, in illo affectu, & promptitudine contractum celebrandi, etiam ſi error, & dolus talis qualitatis non eſſet. Verum tamen eſt, quòd poſſet tunc contractus ob injuriam doli reſcindi à judice.

Dico

1664 Dico 2. Juramentum adjectum contractibus invalidis ex errore, aut dolo, ad nil obligat, neque ad momentaneam ſolutionem, ad differentiam metus. Ratio eſt; quia error, & dolus invalidat ex defectu conſenſus, qui eſt de eſſentia contractus; metus verò gravis invalidat ex injuria, & injuſtitia illata, revera tamen adeſt conſenſus, & voluntarium ſimpliciter, non ſic in contractu ex errore, vel dolo inito. Unde tunc juramentum non indiget relaxatione; quia nullum eſt vinculum: *v. n.* 1344.

1665 At juramentum adjectum contractibus validis, initis ex errore, aut dolo concomitanti circa accidentia, obligat; poteſt autem à judice relaxari ob injuriam doli. Conſtat ex dictis.

1666 Illud tamen eſt notandum, quòd ad hoc ut contractus, votum, & juramentum ex errore, aut dolo antecedenti circa qualitates accidentales ſint invalida, qualitas eſſe debet expreſsè appoſita pro conditione contractus, voti, & juramenti; quòd ſi non ſit expreſsè pro conditione appoſita, valida erunt.

1667 Idem dicendum eſt de matrimonio, item de religione, profeſſione religioſa, ordine ſacro, quæ matrimonio æquiparantur ratione electionis ſtatus.

Unde, qui ducit Bertam ſub expreſſa conditione, ſi ſit Virgo, invalidè contrahit, ſi conditio non verificetur, licèt ſit qualitatis; quia tunc deficit conſenſus, qui eſt de eſſentia contractus, & obligationis. Sic de voto, juramento, &c.

1668 Si verò ducat Bertam, putans eſſe virginem, ſed hanc qualitatem non apponat expreſsè pro conditione contractus, validè contrahit; quia ex regulariter contingentibus, & ex modo, quo conſenſus in contractibus, & obligationibus dari ſolet, præſumitur, quòd, qui conditionem, quoad qualitates accidentales, expreſsè non ponit, abſolutè conſentiat, ut *in matr. de imp. erroris*. Et hoc maximè in contractibus, in quibus eligitur ſtatus perpetuus, cenſetur quis abſolutè illum velle, etiam ſi quoad accidentalia aliter reperiatur, quàm creditur, dummodò quoad ſubſtantialia ſiſtat.

DE INTERPRETATIONE JURAMENTI.

1669 CUm P.Tamb. mihi facem pro claritate præbente procedam, afferendo regulas:

I. REGULA.

SI de intentione jurantis conſtet, non eſt opus interpretatione: ſecus interpretandum, ut ſervata proprietate verborum, quanto minor poteſt, obligatio inducatur; quia juramentum eſt onus, quod homo ſibi contra libertatem imponit; unde jurans præſumitur minùs voluiſſe ſuæ libertati nocere.

1670 Hinc jurans religionem ingredi, non tenetur ad magis ſtrictam. Et jurans ſervare alicujus communitatis ſtatuta, non tenetur ad futura, ſed ad præterita.

1671 Item non obligatur ad incognita, aut ad ardua, de quibus non cogitavit. Et Buſem. addit: „ Jurans non obligatur ad ea, de quibus, ſi cogitaſſet, ea non intendiſſet in aliis, quæ promittebat, includere, ſed excluſiſſet. Nec etiam obligatur, ſi id accidat, quòd ſi fuiſſet juramenti tempore, pro temerario haberetur. „ Eadem ex pluribus juribus confirmat Pirhing. *in Comp. Can.* Pariter diſcurras de voto.

1672 *Jurans facere certo tempore* (ait Buſemb.) *tenetur poſtea*, niſi pars remittat, *aut niſi ſolùm ad illud tempus juramentum alligare volueris*.

1673 Juraſti tertio, quid facere certo tempore, illi te alligando, v. g. ultimo die anni, poſt menſes ante ultimam diem anni tertius ille tibi dilatat ſolutionem ad aliud tempus, putà ad alios ſex menſes ſupra annum, tu dilationem acceptaſti; elapſa ultima die anni, non teneris ſolvere ex vi juramenti, ſed illud finit, quia non extenditur ultra intentionem jurantis, niſi novum juramentum de ſolvendo juxtà dilationem poſt annum emiſeris.

II. REGULA.

1674 O*Bligatio juramenti facti homini eſt perſonalis.* Quia eſſentialiter oritur ex intentione jurantis.

1675 Hinc obligatio juramenti non tranſit ad hæredes jurantis, etiam ſi ille non ſolùm pro ſe, ſed pro aliis juraverit.

Obligatio verò contractus tranſit ad hæredes; quia eſt realis, & res tranſit cum ſuo onere; unde hæres non ſolvens contractum juratum defuncti, non peccat peccato perjurii, ſed injuſtitiæ, ſi contractus eſt validus. Si autem contractus eſt invalidus, ad nil tenetur.

1676 Similiter, ſi jurans ſolùm tenebatur vinculo juramenti, hæres ad nil tenetur, unde hæres non tenetur ſolvere mutuanti uſuras juratas ab eo, cujus eſt hæres, nec pecuniam ab eo juratam latroni pro liberatione; quia ille ſolùm vinculo juramenti ad tales ſolutiones tenebatur.

1677 Deinde, ſi ſuſcipiens officium, juret aliqua ſervare, eo decedente, obligatio eadem ſervandi non tranſit ad ſucceſſorem, niſi ex jure, aut ſtatuto ſit annexum officio; & tunc ſucceſſor ad eadem obſervanda tenetur, non ratione juramenti ſui prædeceſſoris, ſed ratione ſtatuti, aut legis obligantis ſingulos in tali dignitate conſtitutos ad ea ſervanda.

III. REGULA.

1678 J*Uramentum eſt intelligendum juxta naturam actus, ſupra quem cadit.* Quia ex *Reg. 42. juris in 6. Acceſſorium ſequitur naturam principalis.*

1679 Ex qua tria ſequuntur, 1. Quòd quoties licitus eſt actus, licitum eſt juramentum; quod tunc

tunc ſolùm erit veniale, ſi fiat ſine neceſſitate ob defectum judicii: *v.n.1559.*

2 Quòd quoties licitum eſt uti æquivocatione, & amphibologia, & mendacium ſalvatur, licitum ſit uti juramento. Diana *p.2. tr.6. reſ.30.* Ant. à Spir.Sanct. *tom.1.tr.5.n.52.*

Demùm 3. Quòd juramentum eoſdem tacitè habeat ſenſus, intelligentias, conditiones, & reſtrictiones, quos ſecundum naturam, jura, conſuetudinem, aut acceptationem hominum habet actus, cui adjacet.

1680 Hinc, qui reſidentiam juravit, poteſt non reſidere in caſibus à jure permiſſis; & qui juravit obſervare alicujus univerſitatis ſtatuta, non tenetur ſervare ea, quæ legitima conſuetudine ſunt abrogata, aut quæ major pars non obſervat.

1681 Inſuper ad illa tenetur ſub pœna ſolùm, aut culpa gravi, vel levi, prout ipſa obligant; quia tale juramentum nil illis addit, ſed ſolùm firmat obligationem, quæ illis aderat.

Hac ratione Judices, & alii qui in ingreſſu officii jurant, non obligantur, niſi pro qualitate obligationis, quæ ſecluſo juramento adeſt. Idque ex recenſita regula ſecunda.

1682 Item, qui aliquid ſub juramento promiſit abſenti, non tenetur, quouſque ille, vel alius ſuo nomine acceptet; quia promiſſio non obligat, quouſque per acceptationem firmetur.

1683 Qui abſolutè juravit nunquam ludere, eſt intelligendus de ludo immoderato, minimè de moderato, niſi exprimat ſe id facere, ut ſe privet honeſta illa recreatione ob mortificationem; quia licèt ludus moderatus ſit actus virtutis Eutrapeliæ, melius tamen eſt ab eo ob mortificationem abſtinere.

1684 Qui abſolutè juravit nunquam ludere, non intelligitur per interpoſitam perſonam; obligatio enim juramenti eſt ſtrictè interpretanda, ut minùs obliget. Ita Tamb. *cit.* & Ant.à Sp.S. *tom. 1.tr.5.diſ.1.ſect.30.n.144.*

1685 At meliùs dico, attendendum eſſe finem; nam vel juravit, ne pecuniam amitteret, vel ne in rixas, aut blaſphemias prorumperet: Si primum, obligatur abſtinere à ludo, etiam per interpoſitam perſonam. Bonac. *tom.2. diſ.4. qu.1. p.16 num.5.* Minimè, ſi ſecundum; quia in primo caſu utrobique idem finis, non ſic in ſecundo, *& ex Reg. 72. juris in 6. Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſe ipſum.*

1686 Pariter, qui juravit nunquam ludere, ludere poteſt alieno nomine, ſi finis ſervatur; ut eſſet, ſi finis fuerit pecunias non amittere. Secus, ſi finis non ſervetur; ut eſſet, ſi finis fuerit vitare temporis jacturam. Quòd ſi finis fuit vitare blaſphemias, & rixas; tunc, ut abſtineas, requiritur, quòd expertus ſis, te ludendo alieno nomine, & pecunia, ſolitum in rixas, & blaſphemias prorumpere.

1687 Si juraſti puellæ eam ducturum in uxorem, ſi nondùm per ſe, nec per alium acceptavit, potes non implere, & propria auctoritate juramentum infringere; quia hæc eſt natura promiſſionis in utilitatem hominis factæ, ut non jam acceptata, non obliget, & retractari poſſit. Si ſit acceptata, potes Religionem ingredi, ex jure Canonico, *cap.ex publico, de converſ.conjugat.* Ubi ſponſis etiam inito matrimonio rato, conceditur facultas per bimeſtre ad ingreſſum Religionis, à fortiori abſolutè conceditur ante matrimonium. Secùs eſt dicendum, ſi promiſſio jurata ſit de alia re, v. gr. pecunia, &c. & ſit acceptata.

1688 Hic diſtinguere oportet juramentum promiſſorium propriè dictum à juramento promiſſorio, quod habet rationem voti: Illud habet rationem voti, quod eſt factum in gratiam ſolius Dei, & non alterius: Illud eſt propriè dictum, quod eſt factum in gratiam hominis.

1689 De primo diſcurrendum eſt ſicut de voto. Hinc ſi in gratiam ſolius Dei promiſiſti puellæ eam ducturum in uxorem, non tenet ex ſe juramentum; quia eſt impeditivum majoris boni, nempè cœlibatus. Quòd ſi non ſit impeditivum majoris boni, ut ſi jures dare certam eleemoſynam pauperi in gratiam ſolius Dei, tenet, & obligaris, etiam ante pauperis acceptationem; quia Deus ſtatim acceptat.

1690 De ſecundo: putà ſi juraſti eam ducturum in uxorem in ſui, aut parentum gratiam, jam dictum eſt: *n.1622. & 1687.*

1691 Alumnus Seminarii, qui juravit ad patriam etiam Anglicanam, regredi, aut ſtatum Clericalem ſuſcipere, eo non obſtante, poteſt Religionem ingredi; quia hic ſtatus, uti majoris perfectionis, ſemper cenſetur exceptus: *v n.1687.*

1692 Si ſub juramento promiſiſti alteri dare equum, aut hunc equum, non potes compenſare dando rem alterius ſpeciei, ver.gr. pecuniam aut alium equum; quia hæc eſt natura promiſſionis, ut ſit adimplenda in ſpecie promiſſa; unde non ſufficit æquivalens.

1693 At licèt in rebus diverſæ ſpeciei non ſit locus compenſationi, adeſt locus retentioni, donec debita ſolvantur. Nec retinens tunc eſt perjurus; quia ex jure juramentum ſolvendi involvit hanc tacitam conditionem; *Niſi legitimam excuſationem habeat: Et niſi ſit juſtè impeditus.*

1694 Si autem ſub juramento promiſiſti ſolvere centum aureos, centum coros tritici, &c. potes uti compenſatione non ſolvendo, ſi alter tibi debeat totidem aureos, aut coros tritici; quia compenſatio eſt quædam ſolutio, & ſatisfactio; quod eſt verum tam in debitis poſt, quàm antè juramentum contractis; quia juramentum eſt interpretandum fuiſſe emiſſum à jurante, ea intentione, quæ ſibi utilior, & commodior.

1695 Quòd ſi, quando juravit, habuit expreſ-

ſam

ſam intentionem non utendi compenſatione, & eam declaravit, non poteſt compenſatione uti. Si verò non declaravit; ſed tacitè retinuit, poteſt compenſatione uti; quia promiſſio illa ſub ea qualitate non utendi compenſatione, cum non fuerit declarata, non fuit à creditore acceptata; adeòque non obligat.

1696 Qui juravit non revelaturum ſecretum, non tenetur, quoties habet jus manifeſtandi.

1697 Rectores, &c. qui jurant ſervare ſecretum ſuper iis, quæ in conſiſtorio tractantur, ſub mortali tenentur, juxtà gravitatem rei, quæ tractatur. Aperiri aliquid, quod non cedit in damnum aut præjudicium Reipublicæ, publici officii, aut tertii, eſſe veniale, ait Ant. à Spir. Sanct. *tom.1.tr.5.diſ.1.ſect.21.n.153.* cum Sanch. & Palao.

1698 Officiales, qui jurant ſervare taxam à Principe præſcriptam, ad illam tenentur; & ſi plus accipiant, reſtituere debent. Nec obſtat conſuetudo in contrarium, ſi ſit, quòd officiales plus recipiant clam, & Princeps non conſentiat, ſed ſciens puniat.

1699 Juramentum, quod Medici emittunt de ſervando Decreto Pii V. quod eſt, ut infirmum moneant de Sacramentis, & tertia die non viſitent, ſi confeſſus non ſit: eſt intelligendum, prout Decretum Pii eſt in uſu. Ant. à Spir. Sanct. *cit.* Qui addit, Decretum Pii fuiſſe conſuetudine abrogatum.

1700 Scholaſticus interrogatus: An locutus fuerit cum aliquo ex oppoſitoribus, aut illius domum fuerit ingreſſus, poteſt reſpondere negativè, ſi verba, aut ingreſſus domus non fuerint ſubornationis cauſa, quia hæc eſſe debet mens Judicis interrogantis, Ant. à Spir. S. *cit. ſect.9.*

CONDITIONES IN JURAMENTO.

1701 PRomiſſio, & inde juramentum ei adjacens, plures conditiones generales tacitè involvit, 1. *Si potuero*; quia ad impoſſibile nemo tenetur, 2. *Si licite*; quia promiſſio non eſt vinculum iniquitatis. 3. *Salvo jure, & auctoritate ſuperioris*; Quia nemo poteſt ſe obligare in præjudicium ſuperioris, unde hic in materia præjudiciali poteſt juramentum irritare, 4. In promiſſione mutua; *Si alter fidem ſervet, ex Reg.75. juris in 6. Fruſtra ſibi quis fidem poſtulat ab eo ſervari, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat*, 5. In donatione: *Si alter ingratus non exiſtat*, 6. In fidejuſſione: *Si principalis excutiatur*: Unde qui ſub juramento fidejuſſit, non obligatur ſolvere, niſi prius principalis excutiatur, 7. *Si is, in cujus gratiam facta eſt promiſſio, acceptaverit; aut ſaltem tacitè non remiſerit*, 8. In quavis promiſſione, aut juramento; *Si res non fuerint notabiliter mutatæ*.

1702 Hinc, qui cum juramento promiſit nuptias puellæ diviti, Virgini, bonæ famæ, ſanæ, &c. ſi hæc evadat pauper, non habens dotem competentem, deflorata, malæ famæ, infirma, non tenetur illi ſtare. Nec qui promiſit contractum ſocietatis, ſi ſocius notabiliter rixoſus, & moleſtus evadat, &c.

1703 Imò non teneris implere juramentum de ducenda in uxorem muliere, cum qua es fornicatus, ſi illa evadat fornicaria, vel accidat aliud impedimentum contrarium legi deſponſationis; ut ſi evadat leproſa, paralytica, vel notabiliter deformis. Si verò eam duxiſti, non potes dimittere, *c. Quemadmodum de jurejur.*

IV. REGULA.

1704 JUramentum non cenſetur factum in præjudicium tertii. C. venientes cùm contingat de juramen. & C. quamvis pactum *de pactis in 6.* quia eſſet illicitum.

1705 Hinc, qui juravit ſolvere centum Petro creditori poſteriori, debet ea ſolvere Paulo creditori anteriori, ſi alia non habeat.

1706 Item licitum eſt revelare ſecretum naturale juramento firmatum, ſi ſit graviter alteri, aut ſibi nocivum. Diana *p.6.tr.6.reſol.60.* Tamb. *tom. 1. nu.21.* Quia nemo intendit ſe obligare alteri ad ſecretum naturale in concurſu gravis mali proximi, & maximè proprii: *Nemo enim magis proximus eſt* (ait Diana) *quàm quiſque ſibi*. Tum quia ſecretum illud eſt veluti quoddam depoſitum apud me occultatum, quod non teneor cum tanto incommodo ſervare occultum.

1707 Suadetur à pari. Non minùs namque habet quis jus ad famam, quàm ad ſecretum; & tamen licitum eſt detegere crimen occultum alterius, v.g. quòd famulus ſit fur, &c. ad vitandum grave malum proximi, & maximè proprium, *cit.* DD. cum Com. Ita eſt dicendum in caſu ſecreti naturalis; quoniam ſicut nemo habet jus ad famam cum damno proximi, & innocentis, ſic nemo habet jus ad ſecretum naturale cum damno proximi, & innocentis.

1708 Hoc autem eſt intelligendum cum triplici limitatione, 1. Si ſecretum non concernat bonum publicum, putà Fidei, Regni, Patriæ, exercitus, ſed particulare; quia bonum publicum eſt præferendum privato. 2. Si non ſit alia via ad malum vitandum, 3. Quod reveletur illi, cui prodeſſe, & non obeſſe poteſt.

1709 Non tenet juramentum præjudicans juri Superioris, *cap. Venientes, de jurejuran.* Nec contrarium juri, *cap. ad noſtram ibid.* Contra utilitatem Eccleſiæ, Greg. XIII. *Conſt. 93. inter Apoſtolicas*. De non teſtificando contra aliquem, *c. conſtitut. de Teſtibus*.

1710 Tenet juramentum factum in damnum proprium, ſi poteſt ſine peccato ſervari, Conc. Lateranenſe 3. *tit. de juram. c.3.* Sed poteſt relaxari, *ibid. cap. 1.*

DUBIUM IN JURAMENTIS

1711 REſolvatur, ut in Votis *infrà à num. 1902.*

CESSA-

CESSATIO JURAMENTI

1712 Contingit, ut in Votis *infrà à numer.* 1906.

1713 Juramenta in utilitatem hominum præſtita, irritare poſſunt omnes, qui habent poteſtatem dominativam. *Directè*, ſi ſit eis ſubjecta voluntas jurantis. *Indirectè*, ſi ſit eis ſubjecta materia juramenti.

1714 Hinc Papa poteſt irritare juramenta de renunciando beneficio, de non alienandis rebus Eccleſiæ, &c. quia ſunt de materia ſubjecta diſpoſitioni Papæ.

1715 Superior Regularis juramenta ſubditorum; quia ratione Voti obedientiæ, eorum voluntas eſt plenè Superiori ſubjecta.

1716 Vir reſpectu uxoris. Uxor reſpectu viri, & Dominus reſpectu ſervi, ſi juramenta illis præjudicent, aut ſint de materia illis ſubjecta, uti diximus de Votis.

1717 Juramenta verò promiſſoria hominis, cujus voluntas non eſt alteri ſubjecta, de materia, quæ pariter non eſt alteri ſubjecta, nec præjudicans, facta homini, & ab eo acceptata, non poſſunt commutari, etiam in melius, nec diſpenſari, nec irritari, niſi ipſa pars conſentiat, aut remittat: *ut in n.1687.* Quæ remiſſio propriè non eſt relaxatio; quia non eſt actus juriſdictionis ſpiritualis, nec irritatio; quia non eſt actus poteſtatis dominativæ, ſed reducitur ad irritationem, quatenùs eſt actus dominii in materiam promiſſam, utpotè acceptatam.

1718 Poteſtas relaxandi juramenta competit ſoli Superiori, & Judici Eccleſiaſtico; quia eſt actus juriſdictionis ſpiritualis, quoniam juramentum eſt actus religionis, Unde licèt Princeps temporalis circa res, in quas eſt dominus, poſſit remittere, ſeu irritare juramenta, non minùs quàm quilibet privatus circa alias res, ut in caſu injuriæ, metus, vis, &c. de quibus ſupra: relaxare ſpectat ad poteſtatem Eccleſiaſticam. Ant.à Spir.S.Palaus *diſ.3. de juram.p.ult.n.4.*

1719 Ex Conc. Elibertino: *Pueri ante annos quatuordecim non coguntur jurare. Puella quoque, ſi in puerili ætate in domo Patris, illo neſciente, ſe juramento conſtrinxerit, & ſi Pater ſtatim, ut audierit, contradixerit, vota ejus & juramenta irrita erunt.*

1720 Cauſæ relaxandi juramentum ſunt, fuiſſe extortum cum injuſtitia, injuria, vi, metu, vel fuiſſe emiſſum cum temeritate, ira, perturbatione, aut levitate; vel quia fuit emiſſum in favorem excommunicati.

JURAMENTA IN DEI GLORIAM PRÆSTITA

1721 Poſſunt commutare, diſpenſare, & irritare, qui poſſunt reſpectivè vota.

1722 Juramentum in Dei gloriam emiſſum, poteſt quis in melius propria auctoritate commutare.

1723 Confeſſarii Regulares habent poteſtatem commutandi Juramenta, & vota ſæcularium, & exterorum, ac in iis diſpenſandi, exceptis quinque reſervatis; quæ tamen in nullo deficiunt, quia aliàs non ſunt reſervata; de quibus infra de votis. Et exceptis juramentis promiſſoriis à tertio acceptatis, ex Priv.Pauli III. per Bullam ℣. *Cum inter tantas*, 3.Junii 1545. quoad vota; extenſo ad juramenta à Gregor. XIII. Rodr.*t.3.q.63.* Diana *p.3.tr.2.reſ.*9.Tamb.*tom.1.lib.3.cap 7 §.3.à n.*8.Ant. à Spir.S. *in direct.regal.tr.2.diſ.3.n.80.v.n.1962.*

1724 Inſuper reſcindere poſſunt tractatus, & juramenta relaxare, ab uxore, aut filio familias, ex metu gravi reverentiali, aut precibus importunis emiſſa ad favorem mariti, aut parentis; ut fidejuſſio pro marito, aut patre; promiſſio de ſolvendis eorum debitis; renunciatio hæreditatis juramento firmata. Diana *p.3.tr.5.reſ.20.*

1725 Ubi ait, quòd duplex ſit reverentia, una ſimpliciter, & in gradu poſitivo, altera nimia, & in gradu ſuperlativo. Prima eſt, quando perſona patris talis conditionis eſt, ut ei debeatur reverentia ſimpliciter, ut ſi ſit ignava, aut vilis, ita ut filius audeat dicere: *Nolo*: tunc ad conſtituendum metum reverentialem gravem, non ſufficit ſola præſentia, ſed requiritur, quòd præcedant verbera, aut minæ. Secunda eſt, quando perſona patris eſt talis conditionis, ut ei debeatur reverentia nimia; & tunc ſola præſentia ejus ſufficit ad conſtituendum metum gravem.

1726 At nec Epiſcopi, nec Regulares diſpenſare poſſunt in juramentis, quæ adjacent actibus ex ſe perpetuis; hujuſmodi eſt juramentum profeſſionis fidei, juramentum, quo quis confirmet profeſſionem religioſam jam emiſſam, matrimonium jam initum, & ſtatum Sacerdotis jam ſuſceptum. Tamb. *cit.*

1727 Si juraſti in Dei gloriam, & charitatis intuitu certam dare eleemoſynam determinato pauperi, poteſt pauper obligationem remittere; quia in hoc juramento tacita adeſt conditio. *Dummodo ſi pauper, in cujus commodum promiſſio facta eſt, rem promiſſam acceptare non recuſet.* Si verò nullum determinaſti pauperem, nullus erit, qui obligationem remittat, Ant.à Sp.S. *de jur. tr.5.diſ.1.ſect.28.n.192.*

RESTRICTIO MENTALIS

1728 Eſt duplex, purè mentalis, & eſt, *quando ſignificatio vocalis à ſua generalitate contrahitur præciſè per actum internum*: ut ſi quis requiſitus, an illac tranſierit Petrus, reſpondeat: *Iſthac non tranſivit*: per ſolum actum internum mentis intelligens *per manicam.* Non purè mentalis eſt, *quando ſignificatio vocalis à ſua generalitate contrahitur, non per ſolum actum internum; ſed per aliud additum exterius, quod ſit limitativum verborum, & conſignificativum cum illis*; ut cum D. P. Franciſcus à miniſtris juſtitiæ re-

requiſitus, an illac tranſiſſet delinquens, poſitis intra manicam manibus, reſpondit: *iſthac non tranſivit*, plenam reſponſionem ex verbis, & actione externa componens.

1729 Amphibologia, & æquivocatio eſt, quæ importat ſenſuum diverſitatem: quòd ſi verba determinatè unam habent ſignificationem, & alia addatur per purum actum internum mentis, dicitur æquivocatio per puram reſtrictionem mentalem, ut liquet in primo exemplo. Si verò verba, & ſigna externa, ex ſe habere poſſint plures ſenſus, & ſignificationes, dicitur æquivocatio externa, non purè mentalis: his præmiſſis

1730 Dico 1. Reſtrictio purè mentalis, & amphibologia, ſeu æquivocatio facta per reſtrictionem purè mentalem, eſt illicita, quia includit mendacium, quod eſt ab intrinſeco malum; tunc enim habetur mendacium, quando locutio externa eſt difformis menti: talis eſt locutio cum reſtrictione purè mentali, unde, ſi tu, qui piſces comediſti, interrogatus, an comederis, reſpondeas, *non comedi*, mente ſola addendo, *carnem*, mendax es, & ſi addas juramentum, es perjurus; quia locutio tua abſoluta eſt generalis, ac proindè eſt difformis conceptui mentis, qui eſt propoſitio cum addito particularis; hinc amphibologiam, & æquivocationem cum reſtrictione purè mentali damnavit Innoc. XI. in tribus propoſ. 26. 27. & 28. quas vide *in n.* 1757.

1731 Dico 2. Reſtrictio non purè mentalis, ſed externata, & amphibologia, ſeu æquivocatio per verba, aut ſigna externa per ſe æquivoca, eſt licita in omnibus caſibus, in quibus quis habet jus ad occultandum ſecretum, non eſt autem licita in aliis caſibus. Prima pars probatur; quia talis locutio externa, licet haud faciliter ab audiente percipiatur, quantum eſt ex ſe, habet ſignificationem conformem conceptui interno mentis loquentis, nec eſt ſic facta animo decipiendi, ſed occultandi ſecretum, ad quod celandum habet jus, adeòque non includit mendacium: Mendacium namque definitur, quòd *ſit enunciatio falſa cum conſcientia oppoſiti, & cum voluntate fallendi*, ac proinde eſt licita, & addi poteſt juramentum ſine perjurio, imò etiam licitè, ſi addit rationabilis cauſa jurandi.

1732 Hujuſmodi autem reſtrictio externa ſignificationis generalis verborum poteſt dupliciter fieri, primò per verba ex ſe æquivoca, ſecundò per circumſtantias, & ſigna externa, quæ ex ſe habent verba limitare, & conſignificare cum illis; locutio namque non fit ſolis verbis, ſed etiam completur ex circumſtantiis, perſonæ, loci, temporis, & negotii, de quo agitur, ac ex ſignis externis: Hinc ſi quis pro aliqua gratia rogatus reſpondeat: *faciam* ſed ſimul manum erga tergum vertat, idem dicit, ac *non faciam*.

In qua re eſt maximè attendendum, quòd ſicut diverſæ ſunt humanæ materiæ, ita quælibet proprium habet modum loquendi, & propria vocabula; proprium inquam habet Poeſis, proprium Rethorica, ſic Tropus, Ironia, Hyperboles, &c. ſic & proprium habet ſecretum de jure occultandum: qua conſideratione multæ locutiones tam humanæ, quàm ſacræ Scripturæ à mendacio liberantur, ut eſt illa, qua amicus amicum alloquitur, dicens, *omnia mea tua ſunt*, *&c.*

1733 Hinc confeſſarius interrogatus de muliere (cujus adulterium in confeſſione cognovit) an mulier adulterium commiſit, non debet tacere, quia qui tacet, conſentire videtur; ſed licitè reſpondet: *neſcio, non commiſit, &c.* mente retinendo, *ad dicendum*, quia hoc additum internum reſtrictivum, ſatis exprimitur per circumſtantiam externam ſigilli, & ſacramentalis confeſſionis, quæ cum verbis locutionem complet conceptui mentis conformem.

1734 Sic alius à marito interrogatus de occulto adulterio uxoris nobilis, reſpondet *neſcio*, retinendo in mente, *ad dicendum*; quod additum exprimitur per circumſtantiam externam negotii, & ſigilli naturalis; imò, ſi id habuerit ex auditu, poteſt accipere verbum *neſcio* ſecundum propriam, & rigoroſam ſignificationem, prout negat ſcientiam, quæ cognitionem evidentem importat, quam non habet ille, qui notitiam ex auditu hominis fallibilis accepit.

1735 Sic Reus, ſemiplena probatione, aut infamia non præcedente, à Judice interrogatus, an delictum fecerit, licitè reſpondet, *non feci*: mente addendo, *ad dicendum tibi tanquam Judici*. Idem, ſi interrogetur à Judice incompetente: in quibus, & ſimilibus caſibus, reſponſio eſt facta conformiter ad mentem interrogantis, quia Judex interrogat ut perſona publica, & conſequenter de delictis ipſi tanquam Judici de jure manifeſtandis, unde ſi juramentum exigatur, non erit perjurium.

1736 Sic miniſter S. Officii, qui eſt ligatus juramento ſervandi ſecretum, ſuper aliquo arcano requiſitus, poteſt celare, modo, quo confeſſarius, dicendo, *Neſcio*: nam intelligitur, quòd neſcit, ut homo privatus eſt; quod ſubintelligitur non ex reſtrictione mentali, ſed ex ipſo intrinſeco officio conſultoris, &c. Item poteſt uti circumlocutione; *gauderem quidem id ſcire*, *ut tibi ſatisfacerem*, quo pacto nec affirmat, nec negat id ſcire, Carden. *d. ſer.* 19. *cap.* 6. *num.* 60.

1737 Eodem modo diſcurrit Buſemb. de juramento exacto per vim, metum, injuriam, v. gr. à latronibus, ut tu liber factus des lytrum; à marito, ut uxor fateatur adulterium occultum, ſi tale juramentum ſit additum reſtrictioni non purè mentali, ſed externatæ, vel per ſigna externa determinata, vel per verba ex ſe æquivoca ſufficientia ad internam reſtrictionem ſignificandam: *v. n.* 1648. 1676.

1738 Secunda pars aſſertionis probatur; in aliis namque caſibus, in quibus quis non habet jus occul-

occultandi, non eſt licita in locutionibus reſtrictio externata, præfato modo explicata, non quia includat mendacium, ſed quia humana ſocietas, & humanum commercium expoſcit, ut utamur vocabulis ſecundùm communem ſignificationem; nam æquivocationibus, & ſignis difficilibus captu, humanum commercium perturbatur.

1739 Quæ ratio ceſſat in prioribus caſibus, quia in illis commercium humanum potiùs juſtificatur, quàm perturbetur, nam humanum commercium non debet eſſe contrà jus humanum: nec officit, quòd regulariter ex talibus locutionibus decipiatur audiens, quia id per accidens ſequitur; nam intellectus perſpicax poſſet veram ſignificationem locutionis percipere, & ſimul imprudentiam ſuæ interrogationis advertere, ſi ſigna, verba, circumſtantias externas, & gravitatem rei, atque jus alterius de ſecreto occultando conſideraret; ſigna namque ſupponuntur per ſe ſignificativa, & reſtrictiva conformiter ad mentis reſtrictionem, atque perceptibilia: & ſic loquens intendit celare ſecretum, ad quod habet jus, minimè audientem decipere; nec ejus deceptionem, quam prævidet, vitare tenetur cum ſuo, aut aliorum gravi incommodo, quia tunc eſt deceptio accepta, non data, ut de ſcandalo paſſivo, *n*.326.

DE JURAMENTO JUDICIALI

1740 Claritatis gratia, hoc quæſito me expediam.

QUÆRES.

An à perjurio, & à mortali excuſetur reus, qui Judici interroganti, veritatem tacet, aut amphibologiis, & æquivocatione utitur?

Primò. Ob ſtoliditatem ex Judicis præſentia cauſatam?

Secundò. Si non præceſſit infamia, ſemiplena probatio, nec gravia indicia extent?

Tertiò. Si præceſſit ſemiplena probatio, cauſa tamen ſit capitalis, aut ex gravioribus, putà mortis, jacturæ honoris, aut ſuorum bonorum?

Hic eſt ſermo de reo, quia de teſte ſatis agitur *in tract. de denunciationib. tom.*2. maximè *à n*.73.

AD PRIMUM

1741 Reſp. cum diſtinctione. Vel enim ſtoliditas eſt talis, ut plenam advertentiam malitiæ gravis perjurii impediat, vel non. Primum poteſt contingere, quatenùs ex Judicis præſentia, & inexpectata ejus interrogatione excitatur in reo vehementiſſima paſſio ſenſitiva, quæ ita ejus rationem perturbat, ut non advertat ad malitiam gravem perjurii, taliter quòd quaſi neſciat, quid dicat, aut faciat, & ſi advertit, non plenè, & diſtinctè, ſed in confuſo. Et tunc certum eſt, reum à perjurio mortali excuſari; quia ex communi, & certa Theologorum doctrina, ad peccatum mortale requiritur voluntarium perfectum, videlicet, quod actus ſit patratus cum plena advertentia malitiæ gravis, & cum pleno voluntatis conſenſu, ita ut ex alterius defectu excuſetur quis à culpa mortali: ut infrà de peccatis.

1742 Vel non impedit, quatenùs Judicis præſentia, & interrogatio reum terreat, ob timorem pœnæ, quàm prævidet; at non ita ejus rationem perturbat, ut non advertat; ſed plenè advertit ad crimen, quòd commiſit, & ad gravitatem perjurii. Et quidem mortaliter peccat, & eſt tam in foro interno, quàm in externo perjurus, ſi veritatem neget, aut utatur æquivocatione cum reſtrictione purè mentali; quia eſt mendax, & juramentum mendacio addit. Imò etiam mortaliter peccat, ſi utatur æquivocatione, & reſtrictione non purè mentali, ſed externata, quia reus legitimè interrogatus, tenetur ſub mortali de plano reſpondere ſecundùm mentem Judicis interrogantis. Melphi *in pract. crim. ver. Reus*. Scaccia *cap.* 18. *n*.49. cum communi: *v. n*.1738.

Quia ſic expoſcit humana ſocietas, & bonum publicum Reipublicæ, quæ perturbaretur, & periret; nullus namque eſſet de ſuo honore, re, & vita ſecurus, ſi abſolutè liceret reis, non reſpondere ſecundùm mentem Judicis legitimè interrogantis; ſed æquivocationibus, & reſtrictionibus externatis, juxta propriam mentem.

Unde quamvis eſt externationem conſcientiæ propriæ, liberaretur à mendacio. & inde à perjurio, quatenùs enunciatio cum externatione illa non eſſet oppoſita, ſed conformis conceptui propriæ mentis: liberari non poſſet à culpa mortali, in quantum non eſſet conformis menti interrogantis. Imò in foro externo haberetur perjurus.

Tum quia tenemur obedire Superiori juſta præcipienti. D. Th. 2.2. *q*.69. *art*.1. *&* 2.

1743 At in praxi, quod ſtoliditas ex præſentia Judicis mentem rei ita perturbet, ut plenam advertentiam tollat, raró, aut nunquam contingit, ſi non niſi in perſona maximè puſillanimi. Regulariter autem advertentia non tollitur, ſed potiùs acuitur, ut conſtat ex aſtutiis, quas rei ſpeculantur, & quibus utuntur in reſpondendo, ut delicta occultent, aut minuant.

AD SECUNDUM

1744 Reſp. excuſari à perjurio, & à mortali; Tamb. *tom*.1. *lib*.3. *cap*.4. *§*.3. *tom*.2. Delbene *tom*.1. *pag*.563. *nu*.18. Caſtropal. Diana, & Com. apud ipſum; quia tunc Judex non legitimè interrogat; unde reus habet jus occultandi, & inde poteſt licitè tacere, aut æquivocatione, ac reſtrictione uti, ſatis externata per circumſtantiam Judicii; Judex namque interrogat ut perſona publica, adeoque de delictis Judici de jure manifeſtandis; unde reus ſi neget crimen, quod patravit, dicendo: *Non feci*, intelligendo: *Ut manifeſtandum tibi tanquam Judici*; verum dicit, & Judex, hanc reſtrictionem externatam per circumſtantiam Judicii poteſt ſatis advertere, ſi non ſit legitimus, aut non legitimè interroget, quatenùs nulla præ-

ceſſit ſemiplena probatio : *v. à nu.*1734. *ad* 1735. quia bonum publicum expoſcit, ut reus , aut teſtis pareat legitimo Judici , & legitimè interroganti .

1745 Idem docet Simanca *tit.*42.*n.*13. de hæretico occulto,quia Matth.11.*Jugum Domini ſuave eſt, & onus leve: eſſet autem res graviſſima obligare aliquem, ut ſe prodat ſine indiciis interrogatus* . Unde D. Chryſoſtom. ſuper Epiſt. Pauli ad Hæbr. *Non tibi dico , ut te prodas in publicum , neque ut te apud alios accuſes ; ſed obedire te volo Prophetæ dicenti : Revela Domino viam tuam* .

1746 Ut igitur reus teneatur de plano, & ſine æquivocatione reſpondere , requiritur , quòd Judex ſit legitimus , nimirùm , quòd habeat juriſdictionem ordinariam , vel delegatam in reum . Et quòd legitimè interroget ; quòd jure fit , quando præcedit ſemiplena probatio delicti , vel infamia , aut præcedunt indicia probata , quæ ſemiplenæ probationi æquivaleant; quod debet reo notificari, alias poſſet reputare ſuum crimen occultum, & inde celare; ſicut enim nemo obedire tenetur ante legis promulgationem ; ita nec reus judici , antequam notificet ſe juridicè interrogare . Tambur. *tom.*1.*p.*92.*n.*4.

AD TERTIUM.

1747 PRima ſententia negat , excuſari à perjurio, & à mortali , ſi ſemiplena probatio præceſſerit. D.Thomas, 2.2.*qu.*69.Sanch.*lib.*6. *conſul.c.*3.*dub.*29. Pena , Toletus , & alii 25. Doctores antiquiores , quos refert , ſed non ſequitur Cardenas *diſſert.*19. *cap.*8. *n.*78.

Ratio eſt, quia inter partes juſtitiæ præcipua eſt obedientia , qua tenemur Superiori legitimè , & juſta præcipienti obedire; ſed præcedente ſemiplena probatione , judex legitimè, & juſtum præcipit reo , dum præcipit ſub juramento, ut fateatur veritatem ; igitur tenetur reus ſub juramento obedire , fatendo veritatem .

Secundò , quia jus præcipiendi , & jus obediendi ſunt correlativa ; igitur implicat , quòd Judex legitimus habeat jus præcipiendi reo , & reus non obediendi , ſed occultandi .

Tertiò , quia aliàs publicum Reipublicæ bonum rueret , quoniam ſub hac ſpe impunitatis graſſarentur delicta .

1748 Secunda ſententia affirmat , excuſari . Rodr.*tom.*2.*art.*4.Portellius *tit.correctio frat.ver. Reus n.*43. Villalobos *tom.*2. *tr.*16. *diff.*1.*nu.*10. Malderus *tr.*6. *c.*2. *de juſtitia* . Sà *in aphor. ver. Actus judiciales* , *tit.de reo n.*47. Diana *par.*1.*tr.* 15.*reſ.*27.Salzedo *in pract.crimin.*Tancr.*de Relig. tr.*4 *lib.*3.*n.*30. Tamb.*tom.*1.*lib.*3.*cap* 4.*§.*3.*nu.*2. De Lugo *tom.*2. *de juſtit. diſp.*40. *ſect.*1.*num.*14. Filliuc. Fagundez , Caſtropal. & quàmplures alii , quos noviſſimè citat & ſequitur Cardenas *diſ.* 14. *cap.*7. *num.*81. Qui docent , excuſari non ſolùm in cauſis capitalibus & gravioribus jacturæ honoris , aut ſuorum bonorum , verùm etiam ſi pœna ſit triremium, exilii, aut carcerum plurium annorum , putà duorum ; quia eſt gravis . Imò Tancr. *cit. nu.*32. idem tenet , ſi pœna ſit ſpiritualis , ut excommunicatio major , quia eſt pœna gravis . Contra Panorm. Buſem. & alios plures .

1749 Et tunc dicunt , excuſari à perjurio celando veritatem per reſtrictionem , aut æquivocationem externatam, reſpondendo : *Non feci* , ſubintelligendo: *Ad dicendum tibi ſub culpa* : *Ad me prodendum.* Et ſi delictum eſt ſacramentaliter confeſſus. & de eo abſolutus : *Sum innocens, & immunis ab hoc delicto, ab hac culpa*; quia tunc reſtrictio eſt ſatis externata à circumſtantia pœnæ gravis , quæ ſequeretur ; unde id , quod ſubintelligitur , ſubintelligitur ex circumſtantia extrinſeca pœnæ gravis .

1750 Ratio potiſſima hujus ſententiæ eſt, quia leges , & præcepta humana non obligant cum periculo vitæ , aut alterius notabilis mali , uti ſunt prædicta ; ſed præceptum Judicis eſt humanum , & poſitivum , & confeſſio criminis , licèt de eo ſemiplena probatio præcedat , eſt cum periculo vitæ , aut alterius notabilis mali ; igitur non tenetur reus ſub mortali , & perjurio tunc crimen fateri , licèt de eo ſemiplena probatio præcedat; ſed poteſt illud celare modis , quibus ſuprà . Major conſtat , cum Com. in materia de legibus ; nam præcepta humana non poſſunt ſe extendere ad id , quod eſt moraliter impoſſibile ; id autem , quod eſt multùm difficile reputatur moraliter impoſſibile ; talis eſt confeſſio criminis in concurſu alicujus ex præmiſſis malis , licèt ſemiplena probatio præceſſerit ; multùm quidem difficile eſt, imò onus ſupra vires naturæ obligare aliquem , ut concurrat ad ſibi mortem , aut malum grave infligendum .

1751 Hic faciunt auctoritates , quas adducit Simanca *in ſolutione ſecundi quæſiti nu.*1745.

1752 Ad primam rationem in oppoſitum reſpondent: Inter leges humanas certum eſt plures eſſe , quæ obligant ad culpam , & plures , quæ ad ſolam pœnam ; hujuſmodi eſt præceptum Judicis , quod ſolùm obligat ad pœnam .

1753 Ad ſecundam:Jus præcipiendi ſub culpa, & jus obediendi ſub culpa , ſunt correlativa: minimè jus præcipiendi ſub pœna, & jus obediendi ſub culpa ; adeòque implicat , quòd Judex habeat jus præcipiendi reo ſub culpa , & reus non habeat jus obediendi ſub culpa ; at non implicat , quòd Judex habeat jus præcipiendi ſub pœna , & reus non habeat jus obediendi ſub culpa .

1754 Ad tertiam , negant ſequelam, quia ſuppetit Judici alia via ad veritatem inveniendam ; nempè inquirendo alios teſtes , comminando , aut dando reo torturam , abſque eo , quòd illum ad confeſſionem proprii criminis obliget ſub culpa .

Ad

1755 Ad id, quod contra hanc ſolutionem inſurgit Gonet , quòd non liceret judici reum ad confeſſionem criminis capitalis ſemiplenè probati per torturam cogere ; quia iniquum eſt ad id aliquem cogere , quod præſtare non tenetur .

Reſpondet Cardenas *cit. num.*85.cum diſtinctione *Iniquum eſt quemquam ad id cogere , quod præſtare non tenetur , neque ſub culpa, neque ſub pœna , omitto : quod præſtare non tenetur ſolùm ſub culpa , nego .* Et addit experientiam plurium legum civilium , quæ obligant ſolùm ſub pœna , & tamen ad illas poteſt adſtringere Judex .

1756 Et Thomas Delbene,*qui in tom.*1.*de Inquiſ. pag.*563. *n.*17. hanc ſententiam non improbabilem putat: *in tom.*2. *pag.*463.*num.*35.abſolutè eam docet , ac motus ratione : *Quia tunc jus , & præceptum Superioris non eſt accommodatum, ſeu conforme fragilitati humanæ , cum vix ex mille unus illud eſſet obſervaturus .*

1757 Denique addit Cardenas, per tres propoſitiones ab Innoc. XI. damn. damnari reſtrictionem mentalem , de qua *n.*1730.

1758 Ita diſcurrunt relati Theologi , mihi ſufficiat retuliſſe ; nam Port. *cit.* concludit his verbis: *Et eos , qui hanc opinionem tenuerint cum Rodriquez , non damnabo ob tot viros , & ob talem rationem .*

1759 Illud certum eſt , non teneri reum ; ſi crimen negavit , poſt latam ſententiam, ſive abſolutoriam , ſive condemnatoriam , illud fateri ; ſed ſolùm coram Deo pœnitere, quia confeſſio ordinatur ad conficiendum judicium , adeòque judicio finito , finitur obligatio rei , niſi inde immineat damnum tertio, juxtà dicta ſuo loco. Ita Com.Imò Buſemb.*lib.*4.*cap.*3.*dub.*3.*n.*2.et Tambur. *cit.* cum aliis docent , neque teneri ante ſententiam , donec iterùm interrogetur . Et hoc maximè , ſi retractatio eſſet inutilis .

1760 Excipitur caſus hæreſis ratione ſcandali ; nam hæreticus convictus debet fateri , & ſi negavit , tenetur adhuc veritatem manifeſtare ; quia aliàs pœnam ſubiret , ut hæreticus negativus , & ita cum aliorum ſcandalo . Tambur. *cit.*

1761 Portellius *cit. tit. Correctio frat. verb. Reus nu.*3. contra Sanch. ait , quòd hæreticus negativus jam damnatus , & qui ducitur ad ſupplicium , non teneatur ſub mortali veritatem publicè fateri; quia nimis durum eſſet confeſſario id ei ſuadere , cum periculo, ut nollet obedire, & cum conſcientia erronea , credens ſe teneri , mori . Nec adeſſet ſcandalum ; quia omnes ſciunt , reos ſolere delicta negare , & poſſe in ultimo articulo mortis ſacramentaliter confiteri .

1762 Idem docet *nu.* 6. ſi metu tormentorum ſibi falſum crimen impoſuit , ob quod ad patibulum ducitur ; niſi adſit ſpes , quòd retractatione liberetur ; quæ ſpes non adeſt in praxi; quia poſt latã ſententiã non juvat retractatio in cauſa propria.

1763 Verum tamen eſt ; quod qui ducitur ad ſupplicium , non debet abſolvi , niſi revelet complices in cauſa hæreſis formalis , lamiarum , proditionis patriæ , & notabilis damni tertii , ſi complices non ſint emendati, nec detur certa ſpes , quòd per aliam viam emendentur,Mendo *in epit. verb. Reus n.*17.

1764 Hinc fit , quod licèt in aliis caſibus non poſſit reus legitimè interrogari de complicibus , ſi ſint omninò occulti, & niſi delictum ſit tale , ut ex ſe ſoleat habere ſocios ; vel niſi ſemiplena probatio de ſocietate , ſeu complicitate per indicia , aut teſtes præcedat . Tenetur interrogatus ſocios manifeſtare, ſi crimen ſit exceptum ; contra communitatem, ut hæreſis , proditio patriæ , aut contra tertium , ſciens malum non poſſe aliter impediri . Port.*cit.n.*47.*v.tom.*2.*à n.*62. Et etiam non interrogatus, ſi crimen ſit hæreſis , aut proditionis patriæ ; *ut in tom.*2. *de denunc. v.n.*1597. 1608.

De juramento , agunt Scotus *in* 3.*diſt.*39. *q.un. litt.A, in* 4.*diſt.*28.*q.un.litt.C. quodl.q.*20.*litt.S.* Maſtrius *in theol. mor. diſp.*11. *q.*3. *n.*48. Bonac. *tom.*2. *pag.*257. Joan. de la Crux, *pag.*20. Tamb. *tom.*1. *lib.*3. *cap.*1. Leander *tom.* 7. *tr.*1. Buſemb. *lib.*3.*tr.*2.*cap.*2.*dub.*1.Tancr.*tom.*3.Caſtropal.*par.* 3.*tr.*14. Ant. à Spir.S. *tom.*1. Allozza , & Mendo *ver. Juramentum* , Carden. *diſ.* 17. Clericatus & *cap.* 37. Gobat. *tom.*3. *par.*2. *& alibi in* 1. *tom.*

De reſtrictione,agunt Maſtrius *diſ.*11.*q.*3.*n.*52. Bonac.*to.*1. *pag.*267. Tamb. *tom.*1.*lib.*3.*c.*2. *§.*2. Leander *tom.*7. *tr.*1.*diſ.*45. Buſem.*lib.*3.*tr.*2. *c.*2. *dub.*4. Carden.*diſ.*19. Clericat.*c.*38. Gobat. Ant. à Spir.S. Allozza , & Mendo *cit.*

ADJURATIO

1765 Juramento affinis , eſt inductio perſonæ ad aliquid faciendum , vel non faciendum , invocatione alicujus Sancti , aut rei ſacræ , v.g. *Adjuro te Deum vivum per Jeſum Chriſtum filium tuum , ut des mihi ſalutem animæ, & corporis .* Unde eſt actus Religionis .

1766 Poteſt fieri dupliciter , per deprecationem , & per imperium .

1767 Ut ſit licita , tres requiruntur comites ; *Veritas , Judicium , & Juſtitia .*

1768 Veritas conſiſtit in hoc . 1. Ut adjuratio fiat per verum Deum, & per res verè ſacras; unde ſi fieret per falſos Deos , &c. eſſet mortalis. 2. Ut res non petatur fictè , ſine animo obtinendi , & tunc eſſet venialis .

1769 Judicium conſiſtit in hoc . 1. Quòd adjuratio fiat prudenter , minimè,leviter, & ſine occaſione; & tunc eſſet venialis , 2. Quòd Deus, & Sancti non adjurentur imperative, ſed deprecativè;nec dæmon deprecativè , ſed imperativè ; quòd eſſet mortale ; nam imperium ſupra Deum, & Sanctos eſſet injuria , & contemptus ; deprecatio erga dæmonem , eſſet amicitia & ſubmiſſio .

1770 Juſtitia conſiſtit in hoc, quòd res quæ petitur, ſit honeſta; nam ſi mala, adjuratio eſſet peccatum mortale, aut veniale, juxtà gravitatem, aut levitatem malitiæ rei.

1771 Poſſumus adjurare 1. Deum per ſe ipſum, per Chriſtum, per Mariam Virginem, per Sanctos uti ſibi charos, & per ſacra Myſteria, & Paſſionem.

1772 Non poteſt autem adjuratio fieri per creaturas inferiores, niſi ſint ſpecialiter Deo charæ; ſic Exodi cap. 32. adjuratur Deus: *Recordare Abraham, Iſaac, Jacob ſervorum tuorum.* 2. Poſſumus adjurare B. Virginem, Sanctos, & Angelos per Deum, & Jeſum Chriſtum. 3. Dæmonem, & creaturas, per Deum, & Jeſum Chriſtum, B. Virginem, Sanctos, & ſacra Myſteria.

1773 Creaturæ rationales adjurari poſſunt directè; irrationales verò, ut animalia nociva, tempeſtates, fulgura, &c. non niſi indirectè; quia cum non ſint rationis capaces, non poſſunt per adjurationem directè induci, & moveri ad præſtandum, quod petimus; ſed in quantum à Deo moventur contra nos in pœnam, vel à dæmone in vindictam, ut noceant, nos eas adjuramus, deprecando in ordine ad Deum, vel imperando in ordine ad dæmonem, ut ſic Deus miſereatur, & dæmon a nocendo deſiſtat; & hoc pacto dicuntur creaturæ indirectè adjurari.

1774 Creaturas irrationales (rectè ait Joſeph. Auguſt.) „ Poſſe etiam impropriè adjurari per immediatam efficientiam ſupernaturalem ſuper ipſas, explicatam per imperium metaphoricè dictum, ſicut Chriſtus Dominus imperavit ventis, & mari: hoc autem ſpectat ad virtutem miraculorum. „

1775 Licitum eſt Exorciſtæ tractare cum dæmone, & ea omnia petere, quæ ad ſuum munus, finem, & expulſionem conducunt; putà de cauſa ingreſſus, numero ſpirituum, &c. & petere ab eo ſignum, quo exiiſſe oſtendat: *v. à n.* 385.

1776 Quemlibet verò alium tractatum ob vanitatem, & curioſitatem, putà ſi petat ſcire occulta, &c. eſſe mortale, tenet Caſtrop. non plus, quàm veniale, Sanch. & Cajet. apud Tambur. *lib.* 3. *c.* 8. *§.* 2. *n.* 5. At melius, dico cum Tambur. *cit.* eſſe mortale, ſi id fiat ſæpè, & per longos ſermones; quia tunc oſtenditur amicitia & benevolentia; quando Apoſt. 1. ad Cor. 10. ait: *Nolo autem vos ſocios fieri dæmoniorum: Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum:* Veniale verò, ſi fiat rarò, & per breve tempus; quòd ſequitur ex verbis Pauli, ex quibus graviter familiaritas, & amicitia prohibetur.

1777 Licitum eſt cogere dæmonem, ut maleficium tollat, aut ſignum, quo durante durat pactum de vexando creaturam; quia id non eſt uti ope dæmonis in obſequium noſtrum, ſed nos defendere, & cogere, ut deſtruat opera ſua.

1778 Eadem ratione licet imperare dæmoni ſuperiori ad coercendum pariter dæmonem inferiorem; licet namque in noſtram utilitatem expellere clavum clavo. Delbene *de Inquiſit. par.* 2. *dub.* 228. *ſect.* 28. *n.* 18.

1779 Non poteſt licitè Exorciſta dæmoni expoſcenti concedere, aut permittere, ut immittatur in alium hominem; quia non eſt dominus vitæ proximi: benè verò, ut immittatur in equum, ſi ejus dominus ſit dives, & plures habeat, ut pro reparatione ſalutis obſeſſi amiſſio equi alterius non cenſeatur valdè notabile damnum. Secùs ſi eſſet cum valdè notabili alterius damno. Tancr. *tit.* 1. *de Relig. diſ. de adjur. n.* 67. quia nemo tenetur cum gravi ſuo damno alterius ſaluti corporis ſuccurrere. Tamb. verò cit. cum Caſtropal. tenet id licere etiam cum gravi damno boni temporalis alterius; quia putat, talem obſeſſum eſſe conſtitutum in extrema neceſſitate, in qua omnia ſunt communia.

1780 Licet obſeſſum in dæmonis contemptum expuere, & leviter percutere. Si autem dæmonem te injuriis afficientem ira accenſus graviter in obſeſſo percutis, peccas mortaliter; & ſi obſeſſus eſt Clericus, excommunicationem incurris, niſi inadvertentia, aut ignorantia excuſet; quia cum dæmone Clericum ſuadente diabolo percutis, eique injuriam facis, non minùs quàm excommunicatus es (rectè ait Tamb.) ſi canem in ſinu domini contra te latrantem, advertenter cum domino enſe confodias.

1781 Qui exorcizat, eſſe debet Sacerdos, aut ſaltem exorciſtatus ordine inſignitus, & de Ordinarii licentia.

1782 Si laicus id faciat publicè, frequenter, cum populi admiratione, & Superiore contradicente, peccat mortaliter. Secùs ſi privatim, aut ſi publicè, rarò ſine admiratione, & contradictione, & ex fide, ac fiducia in Deum; maximè ſi haberet hanc gratiam gratis datam eos expellendi. Tamb. *lib.* 3. *cap.* 8. *§.* 2. *n.* 4. dummodò non ſit idiota, & ignarus, quia exponeretur periculo, ut deciperetur à dæmone, aut aliqua ſuperſtitione uteretur.

1783 Nec diceretur uſurpator juriſdictionis Clericalis, ſicut nec talis dicitur laicus, qui Miſſæ inſervit, lumina accendit, & urceolos cum vino, & aqua Sacerdote porrigit, quod eſt Officium Accoliti; nec qui indignos ab Eccleſia expellit, quod eſt proprium Oſtiarii; non alia ratione, niſi quia munera Minorum Ordinum laici non exercent ex Officio, Clerici verò ad illos promoti exercent ex Officio. Hinc Chriſtus Marci 16. generaliter de veris, & bonis Chriſtianis loquens, ait: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia ejicient.* Et Marci 12.

Uni-

Unicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem, alii, &c. alii gratia ſanitatum in uno ſpiritu.

1784 Ritè autem prohibetur à Superioribus, etiam Sacerdotibus Officium Exorciſtæ ſine eorum licentia exercere, ne quis ignarus, imperitus, aut pravæ vitæ audeat cum periculo ſuperſtitionis, deceptionis, & contemptus, peragere munus, ad quod ſcientia, peritia, mortificatio, & maximè vitæ rectitudo requiritur.

De adjuratione, agunt Tancr. Tamb. *cit.* & Clericatus *cap.* 45.

CAPUT III.

DE VOTO.

DEFINITIO.

1785 Votum eſt, *promiſſio deliberata, & voluntaria facta Deo de meliori bono*. Propoſitum, eſt *ſola voluntas faciendi opus*; promiſſio huic voluntati addit voluntatem obligandi alteri, & in caſu voti ſe obligandi Deo.

1786 Hinc hæc promiſſio, ſi cadat ſupra materiam præceptam, novam obligationem inducit.

1787 Pœnitens, qui à Confeſſario monitus, ut à peccato, v. gr. fornicationis, deſiſtat, dicit: *Promitto me illud ampliùs non commiſſurum*; regulariter non emittit votum, ſed ſolùm manifeſtare vult ſuum firmum propoſitum; quia communiter non intendit in caſu tranſgreſſionis ſe obligare ad novum peccatum, ſed ad idem contra ſextum præceptum.

Quòd ſi velit expreſsè ſe obligare in caſu tranſgreſſionis ad novum peccatum contra præceptum humanum promiſſionis à ſe emiſſæ; tunc emittit votum, quia eſt promiſſio facta Deo cum animo ſe obligandi nova obligatione libera, ſeu novo præcepto humano à ſe liberè impoſito.

Obligatio autem, quam communiter habet quilibet homo ad vitandum peccatum, eſt obligatio neceſſaria, quæ ſupponit præceptum; unde oritur, non facit præceptum: Votum verò facit, imò eſt præceptum novum; adeoque, qui habens votum caſtitatis fornicatur; peccat contra duo præcepta, contra præceptum divinum Decalogi de numero ſexto, & contra præceptum humanum voti, liberè ab ipſo homine ſibi impoſitum, in confeſſione aperiendum; quia contra duas virtutes, nempè contra caſtitatem, quam præceptum divinum reſpicit, & contra Religionem, quam reſpicit votum.

1788 Qui inſtantibus dixit: *Si Deus me ſanitati reſtituerit, fiam Religioſus*; non fecit votum. Gobat. *tom.* 3. *de voto nu.* 15. quia ea fuit ſola animi oſtenſio facta adſtantibus; non promiſſio obligatoria directa ad Deum. Et ſicut ſimilia verba nulli homini directa, in humanis negotiis nullum pactum, & nullam obligationem ſtrictam inducunt; ita in re noſtra.

1789 Dicitur, *deliberata*, quatenùs vovens debet plenè advertere, & cognoſcere materiam, quam vovet; deliberatio enim importat advertentiam, & cognitionem materiæ, cum libero & expedito interiorum ſenſuum uſu. Hinc, ſi quis exiſtens Panormi, putans D. Jacobum de Compoſtella diſtare non plus, quàm per centum milliaria, voveret ad illam accedere, non teneret votum ex defectu deliberationis circa ſubſtantiam voti.

Similiter vota facta cum ſemiplena advertentia, ſeu deliberatione, ver. gr. ex repentino animi motu, non valent: Aut ſi quis voveret ſemivigilans, vel habens ſenſus internos vehementiſſima paſſione, iræ &c. perturbatos.

De errore, & ignorantia diſcurre, ut de juramento, *à n.* 1653. Error circa vim voti, ver. gr. quòd obliget ſub veniali, quod obligat ſub mortali; & quòd poſſit relaxari, quod relaxari non poteſt, irritum reddit votum, ex defectu conſenſus; & quia eſt error circa ſubſtantialia. Gobat. *tom.* 3. *de voto n.* 109. *v. n.* 1956. *&* 1822.

Dicitur: *Voluntaria*, hoc eſt cum libero voluntatis conſenſu.

1790 Dicitur: *De meliori bono*, in ordine ad ſuum oppoſitum. Hinc votum nubendi abſolutè loquendo non tenet; quia matrimonium non eſt bonum melius caſtitate ſibi oppoſita. Dixi *abſolutè*; quia id, quod abſolutè eſt minùs bonum ſuo oppoſito, ex circumſtantiis hìc, & nunc poteſt eſſe majus bonum: ut *in n.* 1816.

Hinc votum ducendi pauperem, vel meretricem cauſa pietatis emiſſum, eſt invalidum. Ant. à Spir. S. *tom.* 1. *diſ.* 2. *ſect.* 13. quia eſt impeditivum caſtitatis, quæ eſt bonum melius, & Deo gratius recenſito titulo miſericordiæ.

Validum autem eſt emiſſum, hac cum conditione: *Voveo, caſu, quo velim nubere ducere pauperem*; quia per hoc votum non obligatur quis ad matrimonium, ſed quòd eo liberè aſſumpto, ſit electurus matrimonium Deo gratius, quale eſt pauperis.

Dicitur facta Deo; ut *in n.* 2017.

DIVISIO VOTI.

1791 Dividitur in ſollemne, *& eſt illud quod acceptatur ab Eccleſia*; ut votum caſtitatis ſacris Ordinibus annexum, & profeſſionis Religioſæ; Et ſimplex, *quod talem ſollemnitatem non habet, ſed emittitur privata auctoritate*.

Subdividitur in abſolutum, *quod fit ex amore ad materiam, quam voves*; ut ſi voveas caſtitatem ex amore caſtitatis: Conditionale, *quod fit ſub conditione, ex affectu ſcilicet ad habendam, vel*

non habendam conditionem; v.gr. voveo caſtitatem, ſi Deus me liberet ab hac tempeſtate: Et Pœnale, *quod ſit in pœnam*; ut voveo jejunium, ſi luſero,

Item in reale, *in quo promittitur res externa*; ut eleemoſyna: Perſonale, *in quo actio perſonæ, vel ejus omiſſio*; ut peregrinatio, vel omiſſio ludi: Et mixtum, *in quo utraque*; ut peregrinatio cum eleemoſyna.

CONDITIO

1792 IN votis apponi ſolita, ſi ſit de præterito, aut de præſenti, non reddit votum conditionale, ſed abſolutum; quia non ſuſpendit obligationem. Ita ſi ſit futura neceſſaria: ut *Voveo eleemoſynam, ſi cras ſol orietur*; quia hæc habetur pro impleta. Unde debet eſſe de re contingenti ut votum ſit conditionale.

Conditio impoſſibilis reddit votum nullum, cum non poſſit poni in eſſe. Solùm in matrimonio, & ultimis voluntatibus habetur pro non adjecta, & non reddit actum nullum; quia pro his ita jus diſpoſuit, non ſic in votis.

Votum ſub conditione turpi, ſi conditio habeat rationem finis voti, quatenùs ex voto obtineri intenditur; ut votum dandi certam eleemoſynam pauperi, ſi hæreditas injuſta obtineatur: eſt nullum, ex *nu.* 1802. Validum verò, ſi non ſe habeat, ut finis, ſed ut pura conditio: ut *Voveo ingredi Religionem, ſi meus pater bona ſua diſſipabit*. In primo enim caſu, conditio ſe habet, ut finis, ſecundo, ut cauſa impulſiva, & occaſio: *v.n.* 1805.

1793 Votum conditionale non obligat, niſi conditione adimpleta, quæ non ſufficit, ut adimpleatur in æquivalenti, ut in contractibus, ſed adimpleri debet in forma ſpecifica; quia interpretatio voti eſt ſtrictè facienda, ut minùs obliget.

1794 Voviſti Religionem, ſi tua ſoror nuberet: mortua eſt tua ſoror; teneris ad votum, ſi tua intentio fuit de non deſerendo eam deſtitutam; quia tunc materialiter ſe habent ad tuam intentionem nuptiæ; non teneris, ſi præciſè nuptias ob aliquod ſpeciale motivum intendiſti. Mendo *in epit.ver. Votum nu.*55.

1795 Voviſti certam eleemoſynam dare, ſi eo anno fieres Judex Prætoris; factus autem es Judex Magnæ Curiæ; teneris ad votum, ſi indendiſti gradum Judicis Prætoris tanquam viam, & diſpoſitionem ad gradum Judicis Magnæ Curiæ. Secùs ſi tua intentio fuit abſolutè, & præciſè ad illum intenta, vel ob aliquod ſpeciale motivum; vel quia alium gradum ob tui inſufficientiam, vel aliorum æmulationem non ſperabas.

Idem dic de voto dandi certam eleemoſynam Eccleſiæ, ſi fias Parochus Eccleſiæ N. & ſis factus Parochus pinguioris Eccleſiæ Ant. à Spir. Sanct. *tom.*1. *tract.*5. *diſp.*2. *ſect.*26. *nu.*374. In dubio de intentione, ſive poſitivo, ſive negativo, non obligaris, quia ſtandum eſt pro libertate.

1796 Impediens conditionem voti, non peccat, ſi conditio pendeat à propria voluntate; quia non ſe obligavit ad conditionem, ſed ad votum, conditione liberè appoſita. Si conditio pendeat à voluntate alterius, & ſit mala: ut *Voveo Religionem, ſi pater meus bona ſua in ludis, & cum meretricibus diſſipabit*; poteſt impedire, quia mala ſunt impedienda: at conditione adimpleta, tenetur ad votum: ut ſupra dictum eſt *n.*1792.

Si conditio pendeat à voluntate alterius, & non ſit mala, ſeu prohibita, non potes ſine peccato impedire; quia tunc remiſiſti obligationem voti in alterius voluntatem; unde in eo voto adeſt pactum virtuale, & implicitum de conditione non impedienda. Et tunc peccas impediendo conditionem; at non obligaris voto, quouſque conditio apponatur. Peccas autem impediendo vi, aut fraude. At non peccas, ſi precibus, & rationibus utaris, ut ille conditionem non apponat; quia liberum illum relinquis.

„ Si quis voveat Religionem ingredi, ſi pater intra annum conſentiat, & ipſe votum non manifeſtat; elapſo anno, quamvis pater conſentiat, non tenetur ingredi Religionem. Et idem eſt, ſi vi, aut dolo impediat, ne pater conſentiat; quia reverà conditio non fuit impleta. *Ant. à Spir. Sanct.* cit. „

IN VOTO POENALI,

1797 VEr. gr. *Voveo jejunium, ſi luſero, ſi non recitavero divinum Officium*; quoties tranſgreſſio in conditione caret culpa, putà per inadvertentiam, infirmitatem, &c. caret pœna; quia pœna eſt impoſita ob culpam tranſgreſſionis in conditione, nempè ob ludum, ob omiſſionem Officii divini. Imò ſi recordaris conditionis, & non recordaris pœnæ, culpabiliter, inquam, omittis Officium, at non recordaris pœnæ jejunii, non teneris ad pœnam; quia oblivio naturalis æquivalet ignorantiæ invincibili pœnæ, quæ excuſat à pœna.

Eadem ratione, ſi ſcias te votum emiſiſſe, at neſcis, ſi ſub pœna aliqua, peccas quidem contra votum, ſed non teneris ad pœnam.

Item, quoties conditio cadit, quatenùs eſt inepta, indifferens, impoſſibilis, &c. cadit pœna; quia pœna eſt acceſſoria conditioni poſitivæ, aut negativæ, videlicet actui, aut omiſſioni, quæ vitari intenditur, & ad quam vitandam ſit votum pœnæ.

1798 Quod eſt verum etiam in voto pœnali duplici, ubi ſcilicet tam pœna, quàm ipſa conditio eſt materia voti: v.gr. *Voveo non ludere, & ſi luſero, voveo jejunium*. Tunc ſi cadat votum de non ludendo per diſpenſationem, aut ob aliam cauſam, cadit votum de jejunando.

Ex hoc habes, quòd in voto pœnali conditio

voti,

voti, quæ vitari intenditur, eſt finis principalis voti pœnæ, & hæc eſt illi acceſſoria.

Si pœna apponatur ſine determinatione quoad vices:

HÆC SIT REGULA.

1799 Si pœna eſt ex ordinariis, & moderatis, quæ iterari ſolent; intelligitur incurri toties, quoties: Si verò eſt ex graviſſimis, quæ iterari non ſolent, ut eſt peregrinatio, ingreſſus Religionis, &c. tunc in prima tranſgreſſione incurritur pœna, minimè in ſequentibus. Quod eſt verum, ſive votum ſit de ſola pœna, v.g. in caſu ludi: ut *Voveo jejunium, peregrinationem, ſi luſero*; ſive ſit de ludo vitando ſub pœna: ut *Voveo vitare ludum ſub pœna jejunii, peregrinationis, &c.* Caſtropal. *tom.3. tr.* 15. *diſp.*1. *pun.*18. *pag.* 141. Tamb. *tom.*1. *lib.*3. *cap.*12.§.7. Ant. à Spir. S. *tom.* 1. *tr.* 5. *diſ.*2. *ſect.* 27. Quia interpretatio tunc eſt facienda ex communi hominum more, & veriſimili intentione voventis; homines enim, non ſolent pœnas graviſſimas, & extraordinarias ſibi toties, quoties ſunt in culpa, imponere; benè verò ordinarias, & moderatas.

Tum quia timor ſingularis graviſſimæ, & extraordinariæ pœnæ, poteſt hominem à ludo perpetuò continere, licèt poſt ejus incurſionem ceſſet; adeòque poteſt ſub una tali pœna perpetua ludi vitatio promitti.

Ex quibus rationibus, non improbabile putant citati Doctores, votum de pœna, ſive ſit in caſu ludi, ſive de ludo vitando, ſive ſit ex graviſſimis, ſive ex ordinariis, intelligi prima vice: Pro hac ſententia adducunt, Sà, Dianam, Trullench, & Layman; & exemplum de voto jejunandi in vigilia alicujus Sancti, quod intelligitur de prima vigilia, niſi aliud exprimatur.

METUS IN VOTIS.

1800 Qui vovet motus timore periculi à cauſa naturali provenientis, ut ex tempeſtate, morbo, &c. vovere dicitur ob metum intrinſecè incuſſum. Qui vero movetur timore periculi à cauſa libera provenientis, v.g. à latrone, &c. vovere dicitur ob metum ab extrinſeco incuſſum.

1801 Vota, omnia etiam ſollemnia, facta ex metu non incuſſo ad finem ea extorquendi, ſunt valida, etiam ſi metus ſit gravis, injuſtus, & ab extrinſeco incuſſus; quia tunc vovens à nemine impellitur, ſed ſpontè illud eligit tanquam remedium mali imminentis. Similiter eſt validum; quando eligitur tanquam conditio oblata ad malum vitandum; imò eſt validum, etiam ſi metus gravis ſit juſtè incuſſus ad illud extorquendum; quia tunc ſine injuria votum proponitur ſub conditione, non ſub coactione; ut nempè voveas, ſi malum, cui liberè cauſam dediſti, effugere velis, ſi autem ſit ex metu gravi injuſtè incuſſo ad finem illud extorquendi, eſt invalidum jure Eccleſiaſtico, & naturæ, niſi ſit juramento firmatum; quia Deus illud non acceptat, ne dèt vim injuſtæ coactioni; adeòque ut non ſervetur, non indiget relaxatione. Exempla habes de metu in matrimonio: *v.n.*1645.

MATERIA.

1802 Ut votum ſit validum, debet eſſe poſſibilis, nec mala, vana, inutilis, aut indifferens; ut ſi quia cecidiſti ex equo, voveas ampliùs non equitaturum; quia paſſus es in mari, non ampliùs navigaturum, quia diſplicet Deo ſtulta promiſſio; imò peccatur venialiter, niſi ſit de re mala mortaliter; nec convaleſcit, ſi mutatio circumſtantiis ſiat bona; nam ex *reg. juris* 18. *in* 6. *non firmatur tractu temporis, quod initio non ſubſiſtit.*

1803 Si res ſit bona, conjuncta tamen cum cauſa mala, & tu illam voveas ut bonam, tenet votum; ut ſi voveas eleemoſynam, ſi non capiaris in furto, ſi obtineas prolem ex adulterio, quod patras; quia tunc finis voti eſt ſalus, proles, &c. quæ in ſe ſunt bona, & dona Dei; adulterium verò non eſt finis, aut effectus à voto intentus, ſed concomitanter ſe habet. Quòd ſi res mala ſit finis, aut effectus à voto intentus, utique invalidum eſt votum.

1804 Votum, ſi ei adjungatur finis, aut circumſtantia mala, ſe tenens ex parte materiæ voti, ver.g. ſi voveas eleemoſynam ad obtinendam vanam gloriam, eſt invalidum: Validum eſt, ſi ſe teneat ex parte voventis; ut ſi ex vana gloria voveas eleemoſynam, licèt vovendo pecces; quia in primo caſu votum, quod eſt actus Religionis, & cultus Dei, ordinatur tanquam medium ad vanam gloriam, quæ eſt mala, & inde Deo ingrata; in ſecundo caſu, vana gloria ſe habet concomitanter, & ut cauſa impulſiva, non ut finis.

1805 Cauſa impulſiva, ſeu occaſio voti dicitur illa, quæ exiſtit, aut putatur exiſtere, quando ſit votum, & hominem ad vovendum excitat: finis verò voti eſt ille, qui à vovente intenditur obtineri, & hic, occaſione deficiente, adhuc perſiſtit.

Sit exemplum de infirmo, qui occaſione deſumpta ex infirmitate, vovit recitare quolibet Sabbato Roſarium Virginis, vel ob Virginis cultum, qui eſt finis intrinſecus; vel ut ſaluti reſtituatur, & in ea conſervetur, qui eſt finis extrinſecus. Infirmitas eſt cauſa impulſiva; cultus, aut ſolus, eſt finis.

1806 Finis intrinſecus eſt ille, qui eſſentialiter eſt actui annexus, ut cultus in oratione, & recitatione Roſarii: Finis extrinſecus eſt ille, qui eſt ſeparabilis ab actu, & ſolùm eſt ejus finis, quatenùs eſt ab operante intentus: Sic eſt ſalus in voto de recitatione Roſarii.

1807 Votum Mulierculaurm Panormi fieri ſolitum de commorando toto die Feſto alicujus Sancti in ejus Eccleſia, & non comedendo, niſi

quod

quod ab aliis eis ſpontè defertur , eſt nullum , uti de materia inepta ; quia eſt experientia compertum , ut nulla ex his careat cognatis , qui cibos affluenter deferant , & ſic in Eccleſia tanquam in taberna bibunt , & comedunt ; quod non cedit in cultum, ſed in maximam Dei, & Sancti irreverentiam . Validum tamen erit votum , ſi poſtquàm Sanctum inviſerint , domum repetant , ibique uti eis placet , jejunent .

1808 Votum mulierculæ non nendi,ſeu filandi die Sabbati ob Virginis devotionem , non tenet, ſi habeat animum alia opera ſervilia patrandi . Leander *de voto tr. 2. diſp.* 4. *qu.* 11. *quia non cedit in cultum ab eo abſtinere , cum liberum ſit ei aliis operibus ſervilibus , mentem magis à divinis avocantibus , vacare .*

1809 Votum agitandi tauros , aut prophanas comicorum repræſentationes in honorem alicujus Sancti exhibendi, non tenet: Mendo *n.*63. quia minimè Sanctorum cultum , ſed immodeſtias , & indecora retinet .

1810 Votum omiſſionis rei bonæ tenet , ſi omiſſio diſponat ad majus bonum , ut votum non nubendi . At non tenet , ſi omiſſio ſit operis præcepti , aut conſilii ; quia eſſet rei malæ , aut indifferentis : ait Mendo *n.*66.

1811 Quis poſt votum non fornicandi, videns ſe , in quadam occaſione mulieris , tentationibus agitatum , ut tunc liberaretur à fræno voti quoad fornicandum , illud ipſemet commutavit in melius , videlicet in votum Religionis. An validè ?

Reſpondeo : Invalidè . Mendo *ver. Votum nu.* 79. cum Sanchez , & Suario ; quia in his circumſtantiis commutatio non eſt in melius ; nam primum votum habet pro fine vitare , & non patrare peccatum , quod eſt bonum melius , quàm fieri Religioſum . Imò talis commutatio in votum Religionis opponitur illi fini ; & commutans intendit tollere tunc frænum peccati , qui eſt finis malus , qui vitiat naturam voti Religionis, ex ſe meliorem , unde in illis circumſtantiis invalidum eſt votum Religionis , & obligat primum votum .

1812 Quidam ſartor vovit ſe ſervaturum caſtitatem , in ſua tamen patria, & arte ; poſteà venit in notitiam , ibi conditam eſſe legem Principis , ut nullus artem ibi exerceat cœlebs , niſi alicui Magiſtro famulando : An poſſit nubere ?

Poſſe, ait Gobat.*tom.*3.*de voto nu.*10. quia conditio , dependenter à qua vovit , eſt reddita impoſſibilis ; promiſſio namque dependens ab alieno arbitrio , cenſetur de re impoſſibili , quando alter conſentire non vult : ita ille .

1813 Votum Religionis non obligat , quoties, ex aliqua cauſa profeſſio emitti non poteſt ſine peccato; quia votum non eſt vinculum iniquitatis.

1814 Votum de non aſſumendo Sacerdotium , ex humilitate emiſſum, eſt validum . Gobat.*tom.*3. *de voto num.*415.

1815 Votum de bono impeditivo majoris boni eſt invalidum , & veniale : eſſe impeditivum majoris boni , non eſt eſſe impeditivum boni majoris cujuſcumque , & boni abſolutè conſiderati ; ſic enim nulla ferè vota valerent , cum ſemper ſit invenire majus bonum , quàm ſit ipſum votum factum ; ſed *eſt eſſe impeditivum majoris boni , quod vovens habeat tunc, quando vovet .* Hinc validum eſt votum Religionis laxioris à ſæculari factum , invalidum verò eſt , ſi fiat à Religioſo Religionis obſervantis .

1816 Si quod eſt per ſe minùs bonum , ſit per accidens majus bonum , tenet votum ; unde , licèt regulariter votum de nubendo non teneat , quia eſt impeditivum cœlibatus , qui per ſe eſt majus bonum ; tenet tamen : 1. ſi te videas pronum ad lapſum , & continentiam tibi moraliter impoſſibilem ; quia tunc (ait Paulus) *Melius eſt nubere, quàm uri* : 2.ſi non vales ſine gravi periculo, aut infamia relinquere ſponſam vel liberos ex ea conceptos : 3. ſi inde ſperetur magnum bonum Reipublicæ , putà pacis , &c. Tamb. *de voto cap.*15. §.3.*num.*4.

1817 Votum abſtinendi ab hoc opere ſervili , non furandi à Petro, non fornicandi cum tali muliere , eſt validum , Ant.à Spir. Sanct. *tom.*1. *tr.*5. *diſp.*2.*ſect.*9.*num.*249. cum Sanch. contra Tancr. quia abſtinentia ab his actibus , licet ſit circa rem individuam , eſt præcepta , adeòque bona .

1818 Idem dico de voto , amore continentiæ emiſſo , non fornicandi , niſi cum tali muliere ; quia hoc eſt votum non fornicandi cum aliis : Et particula excluſiva , *niſi* , non includit votum fornicandi cum tali , quod eſſet malum ; ſed ſolùm facit , quod votum non ſe extendat ad talem individuam mulierem , quod non importat malitiam, cum votum ſit liberum, & dependeat ex inſtitutione voventis .

Dixi , *amore continentiæ emiſſo* ; quia ſi emittatur amore mulieris , quam à voto excludit , votum eſt invalidum , & peccaminoſum , uti de re mala , quatenùs eſſet emiſſum ad magis firmandum amorem,ſeu concubinatum cum muliere illa.

OBLIGATIO VOTI

1819 Pendet ex quantitate materiæ , & qualitate intentionis : in materia gravi, v.g. in recitando Officium Virginis , potes te obligare leviter , ſicut per multos poteſt Confeſſarius imponere pœnitentiam gravem pro peccatis gravibus , obligando pœnitentem ſolùm ſub veniali ; Ita a fortiori vovens ; quia ſicut in ejus libertate fuit obligatio quoad ſubſtantiam ; ita & quoad modum . Poteſt igitur in materia gravi ſe obligare leviter , ſi id expreſsè intendat , alioquin cenſetur ſe obligaſſe graviter ; quia præſumptio ſit ex regulariter contigentibus : *v.n.*1852.

1810 In materia levi non poteſt cadere obligatio ſub mortali , nec ratione voti , nec ratione præ-

præcepti; quia ejus impoſitio eſt irrationabilis; nam materia levis eſt incapax obligationis gravis. Diana *part.5.tr.5.reſol.50.*

1821 Poteſt tamen materia in ſe parva eſſe magna ratione alicujus circumſtantiæ, aut finis magni, & ſic eſſe capax obligationis gravis; unde ſi voveas recitare quolibet die unum *Ave Maria*, in Virginis devotionem, eſt materia parva, & omittendo, nonniſi venialiter peccas; quia ejus omiſſio eſt modicus devotionis defectus, ſicut omiſſio unius Pſalmi in Officio, quod pariter in laudem Dei recitatur. At ſi voveas illam orationem pro gravi tentatione ſedanda, pro qua eam es expertus in medicinam; tunc potes ad eam te graviter obligare, quia eſt materia gravis, ita ut urgente gravi tentatione, & periculo cadendi, mortaliter pecces, ſi omittas; *v.n.*1851. *& tom.2. num.*12.

1822 Votum ex errore emiſſum, non obligat, ſi error fuerit circa ſubſtantiam, aut conditionem ſubſtantialem rei promiſſæ, vel circa finem, ſeu motivum vovendi. Hinc qui vovit dare calicem, quem putabat argenteum, non tenetur dare, ſi comperiat eſſe aureum: & votum celebrandi Miſſam pro ſalute infirmi non obligat, ſi ſit mortuus, aut ſanus; *vide num.*1789.

1823 Votum negativum, v.gr. non bibendi vinum die Veneris, obligat ad tot peccata, quot vicibus frangitur; non ſic votum poſitivum, v.g. jejunandi die Veneris; unde toties peccas, quoties eo die vinum bibis; non tamen quoties comedis: uti de præcepto affirmativo, & negativo, cui votum æquivalet, diſcurrimus.

1824 Unde ſi voviſti jejunare in pane, & aqua, ſolùm peccas prima vice bibendo vinum.

1825 At ſi voviſti hac die jejunare, ſi comediſti carnes, ſolùm ſe peccaſſe prima vice, tenet Ant.à Spir. S. *tom.1.tr.5.diſp.2.ſect.15.num.*362. cum Tamb. & pluribus.

Peccare verò toties, quoties carnes comedis; dico cum Caſtropal. & Suarez; diſparitas eſt; quia primum votum non eſt negativum de abſtinentia à vino, ſed affirmativum de jejunio ſub modificatione panis, & aquæ, quale jejunium per primum vini potum fit impoſſibile: ſecundum eſt de jejunio abſolutè; & quia jejunium includit pro altera parte eſſentiali præceptum negativum de abſtinentia, quod per primam tranſgreſſionem non fit impoſſibile, ideò peccas, quoties bibis:

Imò in mea ſententia, quòd diſpenſatus ad carnes, ex quo cibi quadrageſimales nocent, non fit diſpenſatus ab unica comeſtione; iſte, qui peccavit prima vice comedendo carnes, tenetur ſervare ſub mortali formam jejunii quoad unicam comeſtionem; quia jejunium non importat unicam comeſtionem, ut acceſſoriam, ſed æquè primò unicam comeſtionem, & abſtinentiam à carnibus,

1826 Alieno voto nemo obligatur, niſi ratificaverit; unde parentes, qui filium Religioni voverunt, tenentur ſolùm illum verè, & non fictè perſuadere.

1827 Vota realia impleri debent de proprio. Si non habes, non teneris mendicare. Si verò alius, ſive rogatus, ſive ſpontè, velit ſolvere, quamvis tu poſſis ex tuo, valet. Vota tamen perſonalia non adimplentur, niſi per voventem; unde ſi non potes, non teneris per alium; res namque, non actio alterius poteſt fieri tua.

1828 Votum mixtum, ex parte, qua eſt perſonale, non poteſt per alium adimpleri; benè verò ex parte, qua reale.

1829 Qui non poteſt quoad partem perſonalem, aut quoad realem adimplere, non tenetur commutationem facere in aliud, quod poteſt, Imo, ſi ambæ partes non ſint æquè intentæ, ſed una acceſſoria, qui non poteſt principalem, non tenetur ad acceſſoriam: *v.à n.*1834.

1830 Votum nunquam peccandi mortaliter; tenet; quia eſt de re moraliter poſſibili: ſed non eſt conſulendum ob facilis violationis periculum.

1831 Votum nunquam peccandi venialiter, eſt invalidum, quia eſt de re moraliter impoſſibili; alioqui volunt, quod obliget ad vitanda mortalia, & venialia graviora. Votum de certo veniali, v. gr. nunquam mentiendi, tenet. Non ſic votum vitandi omne verbum otioſum, aut omnem diſtractionem in oratione, quia ſpectata hominum imbecillitate, eſt moraliter impoſſibile.

1832 Si concurrant duo vota incompoſſibilia, impleri debet, quod eſt melius: ſi ſunt æqualia, quod eſt prius: ſi non recorderis, libera eſt electio. Ratio primi, quia votum eſt de meliori bono. Ratio ſecundi, quia prior tempore, eſt potior in jure, ſit exemplum. Petrus vovit jejunare in pane, & aqua qualibet ſexta feria, item vovit in vigilia D. Roſaliæ accedere ad montem ad inviſendam Sanctam, hoc autem anno vigilia D. Roſaliæ contingit feria 6. & hæc duo ſunt ei incompoſſibilia: in hoc caſu adimplere debet votum jejunii, quia eſt de meliori bono; nam eſt utilius animæ, utpotè magis macerativum corporis; hinc ad redimenda peccata ſæpè S.Scriptura conſulit jejunium, & eleemoſynam. Tum quia iter ſex, aut octo milliarium non excuſat à jejunio.

1833 Si materia, quæ ab initio fuit poſſibilis, & apta, evadat impoſſibilis, aut inepta in perpetuum, extinguitur votum; ſi ad tempus, ſuſpenditur pro illo tempore. Si evadat impoſſibilis quoad partem, tunc ſi non poteſt commodè dividi, ut eſt ædificatio Templi, non teneris ad partem; ſi poteſt commodè dividi teneris ad partem, quam potes: unde ſi non potes jejunare totum novenarium, quod voviſti, potes aliquibus diebus, teneris ad illos: *v.n.*454. *& à n.*1841.

1834 Si materia poteſt dividi, ſed una pars ſit prin-

principalis, alia acceſſoria, ceſſante obligatione principalis, ceſſat obligatio acceſſorii; quia ex reg. juris Canon. *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*; hinc ſi voviſti peregrinationem Romam in cilicio, & ibi aliquid offerre; ſi peregrinatio evadat impoſſibilis, non teneris ferre cilicium, nec oblationem mittere; non enim ſunt intenta per ſe ſeorſim, ſed dependenter à principali, ut ejus modi: *v.nu.*1829.

1835 Votum disjunctivum, cujus una pars eſt materia apta, altera inepta, ut votum de recitando Roſarium, aut de danda eleemoſyna de furto, eſt invalidum; quia in voto disjunctivo obligatio cadit æquè primò ſupra utramque materiam, cum libertate eligendi utramlibet; adeòque cum altera ſit inepta, nullum eſt votum.

1836 Si voviſti dare Eccleſiæ bovem, aut equum; ad nil teneris, ſi tempore voti, aut anteà equus perierit; quia tempore voti altera pars erat impoſſibilis. Si verò perierit poſt votum emiſſum, teneris ad ſuperſtitem, quia cum obligatio cadat ſupra utramque partem, & votum in principio fuerit validum, teneris ad alteram. Potes tamen dare pretium partis, quæ periit, ſi non ſit facta electio; quia libera eſt tibi electio. Si autem equus periit abſque tua culpa poſt factam electionem ejus, non teneris dare rem ſuperſtitem, nec pretium rei deſtructæ; quia facta electione, tenebaris ſolùm ad rem electam, & cum illa perierit ſine tua culpa, ad nil teneris; quia res eſt facta impoſſibilis.

1837 Similiter, ſi poſt votum disjunctivum Religionis, aut caſtitatis, ingreſſus es Religionem, & ab ea ejectus fuiſti, non teneris ad caſtitatem; quia altera pars eſt reddita impoſſibilis poſt ejus electionem. Gobat.*de voto tom.*3.*num.*79.

1838 Eadem ratione hæres tenetur ſatisfacere votum reale defuncti, qui votum disjunctivum emiſerat, cujus una pars erat perſonalis, & altera realis, ſi ille, dum vivebat, partem perſonalem non elegerat. Ant.à Spir.Sanct.*tom.*1.*tract.*5.*diſp.*2.*ſect.*11. Caſtrop. *diſp.*1.*de voto pun.*12.*n.*28.

1839 Obligatio voti realis tranſit ad hæredes, ſi illi bona hæreditatis receperint. Inſuper (ſalva legitima hæredis, quæ non poteſt à teſtatore gravari debito voluntario, quale eſt votum, aut legatum pium) nec hæres tenetur illud ſolvere, niſi juxta ſufficientiam hæreditatis: *v.n.*2053.

1840 Item Monaſterium, ſi conſtituatur hæres voventis, ob ejus mortem, tenetur illius vota realia adimplere; minimè ſi conſtituatur hæres ob profeſſionem Religioſam ab eo emiſſam; quia per profeſſionem Religioſam extinguuntur omnia vota, tam perſonalia, quàm realia: Vota autem tempore hæreditatis extincta non tenetur ſolvere hæres. Si autem vota fuerint à tertio acceptata, probabilius eſt, quòd teneatur Monaſterium ſolvere. Com. contra Caſtropal. *de voto diſp.*1. *punct.* 16. *num.*7.

1841 Si voviſti aliquid faciendum determinato tempore; tunc ſi votum fuit factum cum intuitu ad tempus; ut ſi voviſti jejunare feriis ſextis, audire ſacrum Sabbatis; eo tranſacto cum, aut ſine culpa, ceſſat obligatio; quia eſt præfixus terminus. Nec prævenire teneris, ſi impedimentum prævidiſti; quia ad id te non obligaſti; nec ſolet eſſe hæc intentio voventis.

1842 Si votum non fuit factum cum intuitu ad tempus, ſed tempus deſignatum fuit ut terminus; ut ſi voviſti Religionem ingredi intra annum; tunc obligatio non ceſſat; quia tunc non eſt determinatum tempus ad finiendam obligationem, ſed ad præſcribendum terminum, ultrà quem non differatur; unde etiam poſt illud debes implere. Mendo *in epit.ver.votum num.*60.

1843 In dilatione datur parvitas materiæ. Imò publica neceſſitas, aut utilitas permittit dilationem in voto, quantumvis gravi, aut reſervato. Gobat. *tom.*3.*de voto num.*87.

1844 Item ſatisfacis, anticipando, ſi votum non fuit emiſſum intuitu, ſeu ex devotione talis præfixi temporis, v.gr. feriæ ſextæ.

1845 Si non determinaſti tempus, teneris implere, cum primùm commodè potes.

1846 Ly, *Cum primum*, intelligitur non phyſicè, ſed moraliter, hoc eſt data temporis opportunitate, & occaſione, juxta prudentis arbitrium.

Quantum ad peccatum mortale. Cajet. Nav. & alii apud Ant.à Spir.S. *tom.*1.*tr.*5. *diſp.*2. *ſect.*18. *n.* 320. abſolutè tenent executionem talium votorum, quibus non eſt tempus præfixum, poſſe differri, quamdiù vovens voluerit, dummodò non ſit periculum oblivionis, vel non adimpletionis. Caſtrop. docet, dilationem ſex menſium poſt datam opportunitatem, eſſe notabilem, & inde mortalem. Ledeſma in voto Religionis, dilationem duorum, vel trium annorum putat non eſſe mortalem, ſi non ſit periculum oblivionis, aut non impletionis.

Sed rectiùs Tamb.*lib.*3.*c.*12.§.3.*n.*10.docet, in voto Religionis eſſe conſiderandam ætatem; nam ſi vovens ſit ſexdecim annorum,utiq;dilatio trium annorum non erit notabilis; ſecùs ſi quadraginta annorum: *v.n.*1852.

1847 Si determinaſti tempus,v.g.dandi eleemoſynam menſe Auguſti cum intuitu temporis, ſi ante illud tempus prævideas impedimentum, non teneris prævenire; quia obligatio eſt affixa tempori. At ſi incæpto tempore illo, v.g. menſe Auguſti, prævides impedimentum pro fine menſis, teneris prævenire; quia jam es intra tempus obligationis; ſicut die feſto, qui prævidet impedimentum auditionis ſacri,tenetur mane prævenire.

1848 Si voviſti rem determinatam, ver. gr. hunc calicem, ſi pereat, non teneris ad alium; quia fuit præfixa individua materia; Si vendidiſti, tene-

teneris ad pretium: quia eadem materia virtualiter manet.

1849 Si non determinaſti quantitatem, ſatisfacis dando quantum velis, dummodò non ſit tam parvum, ut videaris irridere votum; quia nemo præſumitur ſe obligare, niſi ad id, quod eſt decens, & commodè poteſt.

1850 Si pluries votum de eadem re renoves, ſi frangas, unum peccatum committis; quia non eſt votum diſtinctum, ſed confirmatio voti: *v. num.* 1984.

1851 In votis conſtituentibus ſtatum Religioſum, & in votis, ſeu præceptis annexis Ordini Sacro, non potes te obligare leviter; ſed tibi liberum eſt, eum ſtatum eligere, quo electo, ſub gravi ad illa teneris; quia qualitas obligationis ibi eſt ab Eccleſia præſcripta.

1852 Votum licèt habet rationem præcepti humani, in quantum eſt onus liberè impoſitum ab homine; obligatio tamen illud adimplendi eſt de jure naturali, & divino: Fagnan. *in lib.3.pag.* 476. *de jure naturali*; nam ratio naturalis dictat, fidem promiſſam hominibus eſſe ſervandam; ita potiori jure Deo illorũ ſupremo Domino. Item de *jure divino*, Deuter.23.*Cum voveris Domino Deo tuo, ne tardabis reddere; quia requiret illud Dominus tuus, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi peccatum*. Pſal.75.*Vovete, & reddite Domino Deo veſtro*. Et Eccleſ.5. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim Deo infidelis, & ſtulta promiſſio; ſed quodcumque voveris, redde. Multoque melius eſt non vovere, quàm poſt votum, promiſſa non reddere*.

1853 Ut votum valeat, requiritur ætas ſufficiens ad mortale, nempè uſus rationis, exceptis votis ſolemnibus Religionis, quæ ſunt invalida ante annum 16. expletum, ex præſcripto Trid. *ſeſſ.25.c.15.*tam pro viris, quam pro mulieribus.

1854 Vota impuberum, & Religioſorum facta non requiſito conſenſu poſitivo patris, aut Prælati, ſunt valida, ſi non ſint præjudicialia patri, aut Prælato, vel Religioni; ſecùs ſi ſint præjudicialia.

1855 Caſtitas eſt virtus prohibens omnem delectationem voluntariam veneream, tam internam, quàm externam; ità & votum caſtitatis. Imò voto caſtitatis ligatus, etiam ſi ſine ſua delectatione alium ad pollutionem ſuis tactibus impellat, aut ſolùm impudicè tangat, tenetur circumſtantiam ſui voti explicare; quia contra ſuam caſtitatem peccat; nam caſtitas omnem actum venereum & luxuriæ prohibet.

1856 Voto ingrediendi Religionem non ſatisfacis, ſi ingrediaris animo egrediendi; quia eſt colluſio. Benè verò, ſi verò animo permanendi ingrediaris, poſteà tamen ante profeſſionem egrediaris; quia tibi Religio non placet. Si voviſti ingreſſum & profeſſionem, probabile eſt, cum Diana *par.2.tr.17.reſol.*10.Caſtrop.*tom.3.tr.16.d.ſ.*1. *pun.4.à n.7.& aliis*, te poſſe licitè egredi, ſi expertus ſis Religionem propter aſperitates non eſſe tibi accommodam; quia tale votum intelligi debet juxtà formam juris communis. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.*15.quod annum probationis ſub nullitate profeſſionis requirit pro experimento, ut ſi Religio non placeat, ſit liberum egredi, quæ conditio eſt virtualiter incluſa in voto; ita ut *cap.*16. Trid. ſuſpendat omnes renunciationes intra dictum tempus factas.

1857 De voto caſtitatis, & Religionis quoad actum conjugalem: vide in matrimonio.

1858 Qui vovit Religionem, non tenetur omnes adire, ſi ab una, aut altera reſpuatur, ſed aliquot, putà tres, aut quatuor. Tancr.*de juram. pag.*591.*n.*19. Buſemb. Et tunc, ſi reſpuatur, eſt liber à voto; quia implicitè conditionem includit: *Si Abbas recipere voluerit*. Idem dico, ſi unam ingreſſus, ejiciatur.

1859 Qui vovit ingreſſum in determinatam Religionem, ſi ab illa non admittatur, non tenetur ad aliam.

1860 Qui poſt Religionis votum cognoſcit ſe impedimentum habere, ob quod non ſit admittendus, vel admiſſus ſit expellendus, non ligatur voto.

1861 Non emiſit votum Religionis, nec tenetur eam ingredi. 1. Qui emiſit votum volendi Religionis ingreſſum, ſed ſatisfaciet eliciendo ſemel actum bonæ voluntatis. 2. Nec qui emiſit votum nolendi in ſæculo vivere, ſed ei ſatisfaciet negativè ſe habendo, non eliciendo ſcilicet actum volendi in ſæculo vivere, nec contrarium; unde ambo poſſunt matrimonium contrahere.

1862 Qui verò vovet ſe moriturum in Religione, ſeu extra Monaſterium non moriturum, votum ingrediendi Religionem, & in ea perſeverandi promittit; quia non poteſt quis in Religione mori, niſi eam ingrediatur, & in ea perſeveret. Ita Leander *de voto tr.1.diſp.21.qu.6* 7.& 8.

1863 Qui fecit votum promittendi, aut vovendi caſtitatem, non fecit votum caſtitatis; unde poteſt commutari, aut diſpenſari.

1864 Qui fecit votum peregrinationis Romam nudis pedibus, ſi non poſſit nudis pedibus implere, tenetur accedere modo, quo poteſt; quia non pendet ab eo modo ſubſtantia voti; & qui non poteſt acceſſorium, tenetur ad principale; qui verò non poteſt principale, non tenetur ad acceſſorium. Hinc, qui vovit ire pedeſter, tenetur ire equeſter, niſi eam circumſtantiam ut principalem voviſſet, putà ob ſubeundum eum laborem, vel ob vitandas expenſas equi. Mendo *n.* 63.

RELIGIOSUS CREATUS EPISCOPUS,

1865 Ut Cardinalis, quoad habitum tenetur uti colore ſui Ordinis, licèt uti poſſit figura Epiſcopali. Eſt autem à die confirmationis ele-

electionis factæ à Pontifice liber ab aliis votis, præter tria eſſentialia, & à præceptis Regulæ, ita ut non teneatur ampliùs ad jejunia, uſu laneorum, & reliquis obſervationibus præſcriptis in Regula. Port. *ver. Epiſc. num.* 13. Rodr. *ver. Epiſc. cap.* 68. Thomas Delbene *de inquiſit. part.* 2. *dub.* 236. *ſect.* 67. Buſemb.

Probo ex *cap. Statutum* 18. *q.* 1. per illa verba: *Statutum eſt, ut Monachus, quem electio canonica à jugo Regulæ, & Profeſſionis Monachalis abſolvit, & Sacra Ordinatio de Monacho Epiſcopum fecit, velut legitimus hæres, paternam ſibi hæreditatem poſteà jure vendicandi poteſtatem habeat.* Idque rationis dignitatis Epiſcopalis;

1866 Idem dicunt de Epiſcopis titularibus, & addunt, quòd ſi Epiſcopus Epiſcopatum reſignet, aut ob culpam deponatur, dummodò non degradetur, non tenetur ad regularem obſervantiam redire; quia retinet eminentiam Epiſcopalem. Secùs de Religioſo Cardinali, qui ſi non eſt Epiſcopus, & renunciet tenetur ad Regularem obſervantiam, & obedientiam redire.

1867 Non eſt autem liber à tribus votis eſſentialibus; quia non deſinit eſſe Religioſus, ſed ſolùm eſt exemptus quoad aliquos effectus paupertatis, & obedientiæ, juxtà decentiam ſtatus. At non diſpenſatur obedientia, ſed mutatur in obedientiam Papæ; nec paupertas: quia non acquirit dominium bonorum Eccleſiæ, ſed adminiſtrationem, liberam tamen quoad ſuam ſuſtentationem, & cauſas pias; *Eſt enim* (ait D. Bonav. *in* 4. *ſent. diſt.* 38. *§. Ad illud num.* 47.) *divitiarum non dominus, ſed diſpenſator, &c. ſimiliter in voto obedientiæ non eſt diſpenſatum: quia omnem obedientiam, quam debebat priùs ſuo Superiori, debet Papæ.*

RELIGIOSUS MINIMUS

1868 CReatus Epiſcopus, tenetur ad vitam quadrageſimalem. Peyr. *tom.* 3. *priv. cap.* 14. *nu.* 3. Montoya, Ledeſ. & Vaſquez, contra Pelliz. Fagun. Dian. *par.* 3. *tr.* 2. *reſ.* 50. Bord. *reſ.* 115. *num.* 19. quia eſt votum illis eſſentiale compoſſibile; patet ex verbis profeſſionis: *Voveo ſtare, & perdurare toto tempore vitæ meæ ſub vita, & Regula Fratrum Ordinis Minimorum; perſeveranter vivendo ſub votis paupertatis, caſtitatis, ac obedientiæ, & quadrageſimalis vitæ.* Hinc Peyr. *cit. n.* 2. refert, ſupremam Inquiſit. Hyſp. prohibuiſſe quodlibeta Lacerdæ, donec corrigantur, in quantum dixit, votum vitæ quadrageſimalis non eſſe eſſentiale in Ordine Minimorum. Debemus igitur eodem modo diſcurrere de hoc quarto voto pro Minimis aſſumptis, quo diſcurrimus de aliis tribus pro aliis Religioſis,

1869 Tùm quia (ut refert Peyr. *cit. num.* 3.) tres Summi Pont. Paulus V, Gregor. XV. & Urb. VIII. cum tribus Minimis aſſumptis in hoc voto diſpenſavere. Et præſertim Urban. VIII. in examine Patris Franciſci Caſtellani pro Epiſcopatu Caprulienſi, eum interrogavit, an factus Epiſcopus teneretur ad votum vitæ quadrageſimalis? & cum dixiſſet non teneri, reſpondit Papa: *Erraſti, teneris enim:* & parùm defuit, ut excluderetur; noluit tamen cum eo diſpenſare. Item eſt dicendum de ejectis.

RELIGIOSI PERPETUO EJECTI,

1870 AUt damnati ad triremes, tenentur omninò ad caſtitatem: Eorum verò vota paupertatis, & obedientiæ non ſunt extincta quoad ſubſtantiam, ſed ſuſpenſa quoad executionem, & actum ſecundum, ratione ſtatus, cui eorum executio non compatitur; unde non tenentur obedire Superiori regulari, niſi quoad regreſſum, ſi arceantur, ut redeant; minimè quoad alia. quia extra Religionem carent Superiore regulari, & per ejectionem fuerunt conſtituti extra ejus ſubjectionem.

1871 Ejecti bonorum, quæ obtinent, ſolum habent uſum, & adminiſtrationem non dominium, quod acquirunt, non Monaſterio, cujus non ſunt membra, ſed Eccleſiæ, in qua habent beneficium; vel Epiſcopo loci, ſi id non habeant, & non ſint exempti; Si autem beneficium non habent, & ſunt exempti, acquirunt Papæ.

1872 Ejectos, & damnatos ad triremes non teneri ad præcepta regulæ, docent cit. DD. quod etiam Pelliz. & Bord. extendunt ad recitationem Divini Officii, quatenùs hoc eſt unum de obſervantiis, & præceptis regularibus, & quatenùs conſuetudo recitandi eſt intrà, non extrà Religionem. Sed eos ad divinum Officium teneri, docent Rodr. Bonac. Gav. Navar. Suarez, & alii: *v. n.* 427.

1873 Item, dicunt, ejectos non teneri ad alia vota præter eſſentialia, excepto voto de non procurandis, aut acceptandis dignitatibus extra Religionem, quod ſemper durat, ex Decr. Urb. VIII. die 21. Maii 1653. Suarez autem, & Bonac. volunt, teneri etiam ad alia vota ſpecialia.

1874 Ejectus per ſententiam, ſi ante ingreſſum habebat votum ſimplex Religionis, poſt ejectionem non tenetur ingredi alium ordinem ex vi prioris voti; quia fuit extinctum per profeſſionem ſolemnem. Port.

ÆRE ALIENO GRAVATUS,

1875 QUi priùs Religionem vovit, tenetur ingreſſum differre, ſi brevi tempore ſolvere poſſit; ſecùs ſi non poſſit, niſi intra longum tempus, & cum periculo damnationis. Potens ſolvere, ſi ingrediatur, & profiteatur, profeſſio eſt illicita, quia contra juſtitiam creditorum, ſed valida; & tunc nec Monaſterium tenetur ſolvere, nec ipſe tenetur laborare, aut egredi ad ſolvendum. Gobat. cum aliis tom. 3. de voto *num.* 19. & ſeqq. quia profeſſio Religioſa extinguit omne debitum civile. Inſuper eſt æquivalens ceſſio bonorum: *v. à nu.* 1115. *ad* 1123.

QUÆ-

QUÆRES.

1876 *Laicus quidam Ordinis Minorum fuit pro Novitio admiſſus ante annum 18. & profeſſionem emiſit anno ſequenti contra conſtitutiones Religionis, & Summorum Pontificum Clem. VIII. & Innoc. X. præcipientes, ut nullus pro laico approbetur, qui 20. ætatis ſuæ annum non expleverit, & conſequenter, quod non profiteatur, niſi poſt 21. Et quia id fuit ſcienter factum tam à Novitio, quàm à Superiore; ideo quæritur, An ſua profeſſio ſit nulla, & inde liber à votis?*

1877 NAvar. & Caſtil. apud Peyr. *de Præl. q. 3. cap. 1. §. 6. nu. 160.* tenent, talem profeſſionem eſſe nullam, & ad nil obligare. Quia quando datur alicui poteſtas ad aliquid faciendum, & ſimul præſcribitur forma, forma non ſervata, actus eſt irritus.

1878 Reſp. tamen laicum, qui poſt 16 ſuæ ætatis annum expletum, licèt ante 21. profeſſionem emiſit, eſſe validè profeſſum, & teneri ad vota, non obſtante ſcientia defectus, & conſtitutionum. Bord. *reſ. 121. n. 14.* Pelliz. *tr. 3. cap. 1. n. 37.* Rodr. Port. & alii cum Peyr. quia allatæ conſtitutiones ſolùm prohibent, non irritant profeſſionem anteà factam; nulla enim eſt appoſita clauſula irritans, ſicut apponit expreſsè Trident. contra profeſſos ante 16. ætatis annum completum; ac proinde ejus profeſſio tenet, juxtà illud ex cap. *Ad Apoſtolicam de Regul. multa facta tenent, quæ fieri prohibentur.* Tum quia Pontifices cit. expreſsè id prohibent non in ordine ad validitatem profeſſionis, ſed in ordine ad habilitatem ad labores, ad quos pro Monaſteriorum ſervitio laici ſunt deſtinati.

Idem eſt etiam proportionabiliter pro aliis Religionibus dicendum; quoniam extat Declaratio S. C. Concilii 2. Novembris 1582. quam refert Peyr. *de Rel. Præl. q. 3. cap. 1. §. 6. nu. 160.* Superior verò, qui ſcienter admiſit, incurrit in pœnas contra malè recipientes per cit. Pontifices fulminatas.

1879 Ad rationem in oppoſitum. Reſp. formam illam, quòd requiratur annus 20. non eſſe ſubſtantialem, ſed accidentalem; ac proindè, ejus defectus non invalidat actum; in rebus namque moralibus forma illa dicitur ſubſtantialis ſine qua actus valere non poteſt, in cujus præſcriptione ponitur decretum irritans expreſsè, ver. gr. *irritum decernentes quidquid contra, &c.* vel ſaltem implicitè, v. g. *aliter fieri non poſſit*: ut *in n. 157.* Bord. *reſ. 138. n. 5.* forma verò illa dicitur accidentalis, quæ caret allatis clauſulis; & cum hoc ſecundum pateat in præmiſſis verbis conſtitutionum, ſequitur, quòd talis forma non ſit ſubſtantialis, ſed accidentalis; & propterea ejus defectus non invalidat actum.

1880 Hac ratione S. Congr. Conc. cit. pro quibuſdam juvenibus ante annum 18. profeſſis in Ord. Minim. ubi præſcribitur, quòd *recipiantur, dummodò ad minùs 18. annum attingant*; ſancivit, eorum profeſſionem eſse validam, his verbis: S. Congr. Conc. *cenſuit profeſſionem iſtorum eſſe validam, &c.*

INTERPRETATIO VOTI

1881 EST ſtrictè facienda, ut minùs obliget, ex *cap. Ex partibus, de fontibus.* Quia votum eſt onus, quod homo ſibi contra libertatem imponit; unde habet vim legis poſitivæ humanæ; *v. n. 1852.*

1882 Pro tollenda autem æquivocatione particulæ, *ſtrictè, & benignè*, habeas, quòd interpretatio voti fieri debeat ſtricta voto, benigna voventi; quia ſtrictio eſt ad favorem voventis, & ut minùs eum obliget; adeòque vota ſunt intelligenda ſecundùm proprietatem verborum, communem uſum loquendi patriæ, hominum acceptationem, & legum diſpoſitiones.

1883 Qui vovit quotidie quid dare pauperi, ſi hodie non dat, tenetur illud dare cras; quia hæc fuit intentio rationabiliter interpretativa voventis.

1884 Qui vovit ſingulis menſibus communicare, non peccat, ſi per duos, aut tres dies differat; quia parùm pro nihilo reputatur; & hæc intentio præſumitur in emiſſione voti.

1885 Si fuiſti in mora, ſive inculpabiliter, ſive culpabiliter, & inde accidit difficultas notabiliter ex parte materiæ pro executione: non teneris, aut ſaltem ſuſpenditur votum; quia intentio voventis non præſumitur fuiſſe de te obligando in eventu talis difficultatis. Gobat. *tomo 3. de voto num. 246.*

1886 Qui Panormi exiſtens vovit ſe bis viſitaturum B. Virginem Drepani, non ſatisfacit, ſi uno acceſſu Drepanum, ibi bis viſitet, ſed tenetur ad duos acceſſus; quia ex communi acceptione per duas viſitationes intelliguntur duo itineres, ſeu duæ peregrinationes. Gobat. *cit. num. 241.*

1887 Panormi incola, qui ſimul, aut ſucceſſivè vovit peregrinari Romam, & B. Virginem Laureti, ſatisfacit, ſi accedat Romam, & inde Lauretum; quia hæc eſt intentio tacita voventis. Gobat. *cit. num. 256.*

1888 Votum abſtinendi ab ovis, non obligat ad abſtinentiam lacticiniorum, nec è converſo, niſi expreſsè comprehendas; quia ova, & lacticinia diſtinguuntur. Votum audiendi Miſſam quotidie, ſatisfit, ſi die feſto audias tantùm unam, ſicut cæteris diebus; quia tua intentio interpretatur, aut nulla dies tranſeat ſine Miſſa. Votum de recitando Roſarium impletur per tertiam partem; quia hæc nomine Roſarii ſolet accipi.

1889 Votum jejunandi in pane, & aqua obligat ſub mortali ad abſtinentiam vini, & aliorum ciborum, niſi excuſet parvitas materiæ. At ſi ſemel illud fregiſti bibendo vinum, aut comedendo alium cibum, non teneris jejunare juxta formam Eccleſiæ; quia jejunium in pane, & aqua promiſiſti, quod per primam vini potationem, &c. eſt

ſibi

tibi factum impoſſibile. Nec impletur per panem coctum cum parva quantitate olei, nec per macherones coctos cum ſola aqua; quia in 1. caſu, licèt materia olei ſit parva, non eſt panis, & aqua; in ſecundo licèt ſit ſimilis farina, in uſu hominum non ſunt panis; impletur tamen, ſi panem coquas cum ſola aqua, ſicuti ſi panem aſſes.

1890 Qui emiſit votum virginitatis, integritate carnis voluntariè deperdita, adhuc tenetur ad votum; quia virginitas, ex Scoto *in 4.diſt.1 q.6. lit. C*, *eſt virtus inclinans ad ſervandam puritatem mentis, & corporis*. Hinc virginitas non diſtinguitur à caſtitate perpetua quoad abſolutum, nempè prout importat propoſitum continendi perpetuò; ſed ſolùm quoad connotatum, nempè prout connotat integritatem carnis, & carentiam actus præteriti; adeòque integritate carnis ſemel deperdita, virginitas, licèt non poſſit obligare quoad connotatum, poteſt obligare quoad abſolutum. Scotus *in 4.diſtin.31.qu.unic.litt.C.*

1891 Juvenis ſtudiis applicatus emiſit votum Religionis, ex aliquo autem defectu ſcientiæ non eſt admiſſus pro Clerico: vel poſt votum factus eſt irregularis, ut non poſſit aſcendere ad Ordines: non tenetur ingredi Religionem in ſtatu laicali; quia votum ceſſat, quando notabilis mutatio ſuperveniat, quæ rem promiſſam, in alio ſtatu moraliter diverſo conſtituat. Et oneroſum eſſet obligare ex voto ad aſſumendum ſtatum laicalem in Religione eum, qui poterat eſſe Sacerdos. Eadem ratione ille, qui in adoleſcentia vovit Religionem, deinde factus ſenex, vel debilis, non obligatur ingredi Religionem; quia eſt notabilis facta mutatio.

QUÆRES I.

1892 *Petrus dives poſt plures annos conjugii filios deſperans, vovit dare majorem partem bonorum cuidam Eccleſiæ: at quia poſt votum filium ſuſcepit, quærit, An votum teneat?*

RESp. tale votum ſuperveniente filio ceſſare; 1. quia eſt notabilis facta mutatio; 2. quia donatio etiam facta Eccleſiæ, ſuperveniente filio, ruit. Suadetur: donatio facta alteri, quàm loco pio, ex communi ruit, hac ratione; quia nemo præſumitur rem ſuam alteri donare in caſu ſupervenientis filii, niſi expreſſerit ſe non revocaturum, etiam ſupervenientibus filiis; unde tales donationes ſemper imbibunt implicitam conditionem: *Si mihi non ſit filius*; quæ ratio æquè militat in caſu noſtro de donatione facta Eccleſiæ, etiam ſi ſit voto, aut juramento firmata. Non obſtat ratio opinionis oppoſitæ: quia Eccleſia non ſuccedit loco filiorum, ſed in defectu filiorum.

Quòd ſi vivente patre, filius, qui ſupervenit, moriatur, reviviſcit donatio; quia ſicut in tali donatione dicitur involvi implicita conditio: *Si filius non ſit*; & ideò ſuperveniente filio, donatio expirat: ita in expiratione dici debet involvi aliam implicitam conditionem: *Si filius ſuperveniens non moriatur vivente patre*; & ideò præmoriente filio, donatio debet reſurgere; & quidem talis eſt affectus donatoris, ut non velit Eccleſiam privare re promiſſa, niſi intuitu filiorum: *v.nu.1899.*

QUÆRES II.

1893 *Quis emiſit votum peregrinandi Romam; accidit, ut occaſione Jubilæi anno 1700. eò acceſſerit, conductus ſtipendio à quodam nobili. An ſatisfecerit voto?*

RESp. ſatisfeciſſe. Gobat.*tom.3.de voto n.141.* Caſtropal. *tr.15.diſ.2.punct.12.num.9.* qui adducunt exemplum de Sacerdote, qui poteſt ſatisfacere Sacro ex voto per Sacrum, ad quod tenetur ex ſtipendio. Ratio eſt, quia talis rationabiliter præſumitur intentio voventis. Idem dicunt, ſi acceſſerit recreationis cauſa, ſed animo ſatisfaciendi etiam ſuo voto.

Quod ſi votum fuit de accedendo pedeſter, & ea occaſione famulatus acceſſit equeſter, non ſatisfecit, ſi intentio fuit de patiendo moleſtias itineris pedeſtris cum intuitu principali ad devotionem. Poteſt tamen petere commutationem quoad modum eundi pedeſter. Satisfecit verò, ſi modus accedendi pedeſter fuit cum intuitu ad expenſas minuendas; & ſi ad devotionem, non tanquam motivum principale, ſed acceſſorium, ex intuitu minuendi expenſas.

QUÆRES III.

1894 *Quis poſt votum peregrinationis mutavit locum habitationis plus diſtantem, ita ut peregrinatio evaſerit difficilior. An teneatur ad votum?*

RESp. teneri, ſi exceſſus difficultatis ſit levis; putà ſi in peregrinatione decem dierum exceſſus eſſet per unum, aut alterum diem.

Non teneri autem, ſi exceſſus ſit notabilis putà per alios tres, aut quatuor dies, quia eſt notabilis facta mutatio ex parte materiæ, quam ſi prævidiſſet, non voviſſet. Sed tunc ſuſpenditur votum, ita ut, ſi redeat ad priorem, aut propinquiorem habitationem, teneatur ad illud. Gobat.*cit.n.245.*

E converſo, ſi incipiat habitare in loco voti, ſatisfacit, ſi è domo ad Eccleſiam viſitandam pergat, & votum perficit. Gobat. *cit.nu.246.*

QUÆRES IV.

1895 *Quis vovit viſitare D.Roſaliam in monte, poſteà vovit viſitare Sanctiſſimum Crucifixum in monte D.Roſaliæ. An utrique voto ſatisfacere poſſit unico actu, ſeu acceſſu?*

RESolutio eſt deſumenda ex intentione voventis. Si igitur, quando ſecunda vice vovit, cogitavit ad laborem acceſſus, vel utrique voto diverſos dies executionis aſſignavit, certum eſt, eum non ſatisfacere unico acceſſu; ſicut è contra certum eſt, eum ſatisfacere, ſi quando ſecunda vice vovit, intendit unico acceſſu adimplere. At ſi non cogitavit diſtinctum laborem, tunc (quidquid dicat Diana *par.3. tr.6.reſ.86.*) ſi vota incidunt eo-

dem

dem die; tunc utique ſatisfacit unico actu, putà uno acceſſu. Id poſſet accidere, ſi viſitationem D. Roſaliæ vovit pro die ejus Natalis 4. Septembris, viſitationem verò Crucifixi pro prima feria ſexta Septembris, & eodem anno dies quarta Septembris eſſet prima feria ſexta.

Si autem vota non coincidunt eodem die, tunc non ſatisfacit unico actu, videlicet unico acceſſu; quia vota diſtincta important obligationes diſtinctas; adeòque votum ſuperveniens diſtinctum actum expoſcit.

1896 Nec obſtat dicere, quòd unico actu auditionis Sacri ſatisfieri poſſit duplici præcepto; quia paritas nobis favet, unica namque auditione Sacri ſatisfacimus duplici obligationi, & præcepto, ſi coincidant eodem die, ut ſi die Dominico contingat feſtum Apoſtoli; minimè ſi diverſo die. Ita in re noſtra, qui vovit audire Sacrum quolibet die Sabbati, & tunc aliquo Sabbato contingat feſtum de præcepto, utique unico Sacro utrique obligationi ſatisfacit: at qui vovit audire Sacrum non determinando tempus, non ſatisfaciet, unica auditione, præcepto, & voto, niſi quando vovit, id cogitaverit, ſeu intenderit.

In dubio de diſtincto labore, & obligatione, interpretandum eſt pro diſtincto labore, &c. quia regulariter ſic vota diſtincta emittuntur.

QUÆRES V.

1897 *Quis in periculo naufragii vovit Religionem; modò dicit, quòd ſi tunc Sacerdotium veniſſet in mentem, hoc, non Religionem voviſſet. Quid?*

RESp. Gobat. *tom.3.de voto nu.308.* teneri, ad votum, ſi plena conſideratione Religionis vovit; non teneri, ſi periculum fuit ita repentinum, & præſens, ut non reliquerit illi ſpatium cogitandi, niſi de Religione, & remiſsè, idque ex defectu plenæ deliberationis: quia ad valorem voti requiritur ſaltem tanta deliberatio, quanta ad peccandum mortaliter, ad quod requiritur tantum ſpatii, quantum ſufficit ad diſcernendum inter duo, nempè inter bonum, & malum; ita ad vovendum requiritur tantum ſpatii, quantum ſufficit ad diſcernendum inter duo, ver.gr. inter Religionem, & caſtitatem, aut ſaltem inter Religionis carentiam. Si tamen conſideravit Religionem, & ejus rigorem, ac aſperitates, dicendum eſt validum votum, quia plenè deliberavit.

QUÆRES VI.

1898 *Quis vovit ingreſſum Religionis, ſi ejus frater Panormum veniret. Expectavit decem annis, & frater non venit. An poſſit nubere?*

RESponſio pendet ex dictis à *n.* 1792. & infra de votis reſervatis conditionalibus: *à nu.* 2009. nam ly *ſi*, vel fuit vera conditio intenta, & ejus amore emiſſum votum; & tunc votum non eſt reſervatum, ſed conditionatum; & poſt tam longum tempus cadit, & qui vovit, poteſt nubere; quia non poteſt rationabiliter præſumi, quòd intentio voventis fuerit expectare tam longum tempus, niſi expreſſerit, aut niſi circumſtantiæ ſint tales, ut id ſuadeant: imò rationabiliter præſumitur oppoſitum; nam præſumptio fit ex regulariter contingentibus.

1899 Si particula *ſi* valuit pro *quando* utique votum erit reſervatum, ſed ejus valor, & obligatio non incipit, niſi adveniente tempore præfixo, aut tempore rationabiliter conformi intentioni voventis.

Dixi: *aut tempore conformi, &c.* quia vel adventus fratris fuit intentus, ut cauſa impulſiva ſeu per accidens; & tunc tenetur Religionem ingredi, aut prævenire, ne poſteà impediatur, aut reddatur inhabilis, conſiderata ætate voventis, juxta dicta in locis cit. quia tam longa expectatio non poteſt præſumi, niſi exprimatur.

Vel adventus fratris fuit intentus ut cauſa, & motivum principale voventis, ſeu ita ut votum fuerit emiſſum dependenter ab illo: quòd potuit eſſe, quatenùs per præſentiam fratris intendebat ſe expedire à cura Matris, Sororis, Neptis, &c. quod ſine illo commodè obtinere non valet. Et tunc pariter votum cadit eadem ratione, quia non poteſt præſumi, quòd ejus intentio fuerit expectare per tam longum tempus, niſi expreſſerit, &c. Unde tunc conditio reputatur, ac ſi cecidiſſet. Votum autem conditionale (ut docet communis) cadente conditione, ſub qua eſt emiſſum, cadit: *v.n.*1805.

Totius reſolutionis ratio eſt; quia votum ejuſq; valor, & obligatio omninò pendet ex intentione voventis: *v.n.*1892.

Conſultius tamen erit, ſi petat diſpenſationem ſaltem ad cautelam.

QUÆRES VII.

1900 *Puella, quam facilis ad vovendum, tam inconſtans, & facilis ad vota violanda, pœnitudine retractata, Confeſſario ſuadente, propoſuit nullum emittere votum, inconſulto confeſſario, vel ſi, quod emitteret eo inconſulto, irritum fore. Hoc non obſtante, votum Religionis emiſit, & paulo poſt emiſſi voti juxta morem pœnituit. Quid reſpondebit Confeſſarius?*

RESp. Gobat. *to.2.tr.3.c.38. in fine.* Vel hæc puella, quando vovit, fuit immemor pacti cum Confeſſario initi, vel memor. Si immemor, votum eſt nullum; quia mutatio voluntatis non debet præſumi, ſed probari; unde cum hoc non poſſit probari, præſumitur habitualiter permanere voluntatem non obſtringendi ſe voto ſine approbatione.

Si memor, & plenè conſenſit, validum eſt votum; quia jam mutatio probatur.

1901 Si pactum fuiſſet ſua vota non ſubſiſtere, niſi à confeſſario ratificata; utiq; non obligaret votum ante ejus ratificationem. At ea ſecuta,

votum eſſet reſervatum ; quia talis conditio æquivaleret conditioni à natura, vel à jure appoſitæ, juxta *n.* 1701. At inconſtantia daret cauſam ad diſpenſationem faciliter obtinendam.

Dixi : *& plenè conſenſit* : Prudens enim Confeſſarius advertere debet, an in tali voto fuerit in puella plenus voluntatis conſenſus, an verò ſola intellectus conſideratio, & firma adhæſio in illud, quamvis puellæ ex errore, aut ſcrupulo appareat voluntatis conſenſus : in hoc namque caſu, non erit votum, quia non liberum, & voluntarium ; nam talis conſideratio, & firma adhæſio intellectus eſt actus naturalis potentiæ naturalis. Ad quod diſcernendum faciunt *dicta a num.* 128. *& ſequ.* & infr. de peccato mortali.

DUBIUM IN VOTIS.

1902 SI rationabiliter dubites, an voveris, vel juraveris, an fuerit vera promiſſio, vel ſimplex propoſitum, ad nil teneris, quia poſſidet libertas. Si ſis certus de voto, & dubites, an impleveris, teneris implere ; quia poſſidet votum, utpotè prius ; *v. à num.* 40.

1903 Si ſis certus de voto, ſed dubites, an habueris uſum rationis, & perfectam deliberationem ; ſi voviſti ante ſeptennium, non obligaris, quia poſſeſſio ſtat pro libertate ; & in illa ætate non præſumitur ſufficiens deliberatio. Si poſt ſeptennium, obligaris, quia poſſeſſio ſtat pro voto : nam tunc præſumitur uſus rationis, niſi conſtet oppoſitum.

1904 Si dubites de materia, teneris ad alteram partem ; potes tamen eligere, quod minus eſt ; unde ſi voviſti te non habiturum copulam cum muliere, & dubites, an intellexeris de copula licita, potes nubere. Si voviſti jejunium, & dubites de abſtinentia à lacticiniis, teneris jejunare, ſed non abſtinere à lacticiniis. Demùm, ſi dubites, an votum habuerit aliquam imperfectionem, qua non ſit reſervatum, & proindè dubites, an ſit reſervatum, te poſſe tenere, quòd habuerit imperfectionem, & quòd non ſit reſervatum, ait Tamb.

1905 Aliquando tamen non potes eligere minus, quando ex communiter contingentibus, ex uſu loquendi, aut aliis adjunctis, colligitur te promiſiſſe majus. Unde, ſi voviſti calicem, dubites, an argenteum, vel ſtanneum, debes argenteum, ſaltem quoad cuppam ; quia hic venit nomine calicis.

OBLIGATIO VOTI CESSAT

1906 VEl ex natura rei, vel ex authoritate humana.

EX NATURA REI CESSAT

PRimò, ſi materia evadat turpis, indifferens, aut impeditiva majoris boni. Secundò, ſi evadat impoſſibilis, etiam ſi id fuerit ex tua culpa.

1907 Tertiò, per mortem voventis, non minùs quam obligatio matrimonii ; eò maximè, quia vovens uſque ad mortem obligare ſe intendit. Hinc, ſi Religioſus profeſſus reſurgeret, licitè nubere poſſet, niſi eſſet ſacris initiatus ; quia caracter ordinis eſt indelebilis ab anima, unde ille reſurgeret verus Sacerdos, ſi Sacerdos fuiſſet. Mendo *num.* 61.

1908 Quartò, ſi ceſſet finis. Unde, ſi voviſti dare eleemoſynam Catharinæ pauperi, & hæc evadat dives ; vel ad reparandam Eccleſiam, & hæc propter infideles reparari non permittatur, vel periculum ſuperveniat, ut urbs ab iis capiatur ; ad nihil teneris.

1909 Item adoleſcens nobilis ſecundogenitus emiſit votum Religionis, ne ob exiguum patrimonium committeret aliquid ſuæ conditioni indecorum : iſte, mortuo fratre majori, factus eſt primogenitus : non tenetur ad votum, ſi vivere ſine dedecore ob exiguum patrimonium non fuit cauſa impulſiva, nec finis acceſſorius, ſed principalis, licèt partialis ; quia tunc per acquiſitionem Majoratus ceſſat cauſa finalis principalis partialis, & ceſſante fine principali partiali, ceſſat votum. Ant. à Spir. Sanct. *tom.* 1. *tr.* 5. *diſ.* 2. *ſect.* 28. cum Sanchez. *v. n.* 1821. 1833. 1834. Non ceſſat autem ex ceſſatione cauſæ impulſivæ : *v. n.* 1805.

1910 In dubio, an cauſa fuerit motiva, & finalis, vel impulſiva ; ſtandum eſt pro voto ; quia poſſidet. Mendo in Epit. ver. Votum, *n.* 4. contra plures apud Gobat. *tom.* 3 *de voto, num.* 393.

NOTABILI MUTATIONE SUPERVENIENTE,

1911 QUæ mutatio non debet ſe tenere ex parte voti, ſed præcisè ex parte materiæ voti, non enim debet conſiſtere in hoc, quòd ſuperveniat aliqua cauſa, quæ ſi extaſſet tempore voti, votum non fuiſſet emiſſum ; ſed in hoc, quòd ſit circa materiam, taliter, ut materiam promiſſam in re, aut in hominum exiſtimatione diverſam conſtituat ; & tunc habetur, quando res judicio prudenti, eſt conſtituta in ſtatu moraliter diverſo, aut notabilis eſt difficultas ex parte rei promiſſæ. Ant. à Spir. S. *cit.* qui inde infert cum Navar. Tancr. Anton. & aliis.

1912 „ Si quis poſt votum Religionis ſacrilegè contrahat matrimonium, ſi poſt multos annos matrimonii ejus uxor moriatur, non teneri ingredi Religionem ex vi voti, etiam ſi in vovente ſint vires ſufficientes ad onus Religionis ſuſtinendum ; facta eſt enim magna rerum mutatio : difficillimum enim eſſet huic homini filios, & familiam deſerere, & aliorum regimini ſe tradere. Secus dicendum eſt, ſi poſt ſex menſes matrimonii ejus uxor moriatur. „

1913 Illud eſt verum, obligationem voti aliquando ſuſpendi ad tempus, quando cauſa ceſſationis non eſt perpetua, ſed temporanea.

QUÆRES.

1914 *Mulier poſt votum Religionis matrimonium contraxit, poſt plures annos marito mortuo, relicta eſt dives ſine filiis, An teneatur Monaſterium ingredi ?* Reſp.

RESp. Teneri, ſi non evaſerit infirma, nimis debilis, aut annum quinquageſimum exceſſerit; non teneri, ſi ſecus. Gobat. *tom.2. tr.3. cap.38.num.294.*

Ratio primi; quia nuptiæ ſacrilegè celebratæ non ſuſtulerunt vinculum voti; nemo enim de ſua malitia commodum reportare debet, *c. intelligimus de tranſact.*

Ratio ſecundi; quia tunc eſt notabilis facta mutatio ex parte materiæ.

AUTHORITATE HUMANA CESSAT VOTUM

1915 TRipliciter: commutatione, diſpenſatione, aut irritatione.

COMMUTATIO

1916 E*St tranſlatio voti in aliud opus æquale, aut parùm minus, ſub eadem obligatione* fieri poteſt extra confeſſionem. In melius fieri poteſt authoritate propria. In æquale fieri debet authoritate Eccleſiaſtica. In notabiliter minus, fieri non poteſt, niſi commutans velit, & poſſit admiſcere diſpenſationem. At in manifeſtè æquale poſſe fieri authoritate propria, probabile putat Gobat. *tom.3. de voto n.358. cum multis.*

1917 Qui poteſt diſpenſare, poteſt commutare, non econverſo, quia commutatio eſt pars diſpenſationis.

1918 Vota omnia, exceptis quinque reſervatis, commutare poſſunt Epiſcopi, ex privilegio Regulares, & Confeſſarii per Bullam, aut Jubileum. Alii Confeſſarii poſſunt peccata contra vota abſolvere, niſi ſint caſus reſervati; non poſſunt tamen commutare: *v.n.1723. & 1962.*

1919 Vota Novitiorum, etiam in ſæculo emiſſa, & compoſſibilia cum Novitiatu, commutari poſſunt, & diſpenſari à Prælatis. Imò commutari poſſe in labores, & aſperitates Novitiatus, etiam ex ſola voluntate Novitii, quia in melius, ait Pelliz. Ea tamen non extinguuntur, ſed ſuſpenduntur, ita ut, ſi Novitius è Religione egrediatur, reviviſcant. Idem dic de profeſſo, ſi profeſſionem annullet, *v. n. 1987.*

1920 Per profeſſionem Religioſam ipſo jure extinguuntur omnia alia vota realia, aut perſonalia ante profeſſionem, ſive in Novitiatu, & de Superioris licentia, ſive in ſæculo emiſſa, etiam reſervata, *ex cap. ſcripturæ de voto* 4. Quod eſt extingui potiùs per viam pleniſſimæ ſolutionis, quàm commutationis. Pirhing. *in comp.lib.3.tit.34.§.5.*

1921 Non extinguuntur tamen vota realia à tertio acceptata; quia tranſiere in contractum; *v.n. 1924.*

1922 Si facta commutatione, velis implere primum votum, potes, quia eſt facta in tui favorem, & includit implicitam conditionem: *Si tibi placuerit*: Inſuper poſtquam à materia ſubrogata ad commutatam rediiſti, potes iterùm ad ſubrogatam redire. Caſtropal. *de voto d.2.p.18.n.11.* quia per reditum ad commutatam non renunciaſti poteſtatem utendi ſubrogata; tunc renunciaſſes, quando per novum votum ad commutatam rediiſſes. Ant. à Spir. S. *de voto ſect.42. nu.106.* Si materia, in quam primum votum fuit commutatum, evadat impoſſibilis, inepta, indifferens, aut impeditiva majoris boni, non teneris redire ad prius votum, ſi commutatio ſit facta authoritate Eccleſiaſtica; quia hæc ſubrogat aliam materiam, & ſimul extinguit obligationem priorem. Teneris redire ad prius, ſi ſit facta authoritate propria; quia hæc non transfertur obligatio in materiam ſubrogatam, ſed ſolùm fit ſolutio Deo per æquivalens.

1923 Votum non petendi commutationem, aut diſpenſationem, niſi à Summo Pontifice, poteſt commutari, aut diſpenſari. Votum juratum commutari poteſt, ſive juramentum ſit ſequens, ſive concomitans votum, nempè, ſive dicas: *Juro me jejunare, ſicut vovi*, ſive: *Voveo, & juro me jejunare*; quia juramentum nil aliud facit, niſi confirmare promiſſionem Deo factam. Caſtrop.

1924 Vota, & juramenta in favorem tertiæ perſonæ edita, commutari poſſunt, ſi non ſint acceptata; minimè, ſi ſint acceptata, quia acceptatio facit ea tranſire in contractũ, & acquirit jus tertio, ac proindè cõmutatio cedit in præjudicium tertii.

1925 Ita communis contra de Lugo *in diſp. 29. de juſt.num.13.* Qui tenet, poſſe commutari; quia principaliter tendunt in Deum tanquam finem, cujus gratia fiunt; Pauper verò eſt finis cui, ac proinde acceſſorius, & minùs principalis. Unde ſi votum, ut reſpicit Deum, poteſt commutari, aut diſpenſari, ita ut reſpicit tertium; quia hoc eſt acceſſorium, & ſequitur naturam principalis.

1926 Hinc votum, aut juramentum dandi centum aureos determinatæ Eccleſiæ, ab ejus Parocho acceptatum, poſſe commutari, aut diſpenſari eo invito, & à fortiori poſſe ad aliam Eccleſiam commutari, ex majori propenſione voventis, cum talis commutatio localis ſit in æquivalens. At nõ eſt recedendum à ſententia negativa communi.

DE CAUSA COMMUTATIONIS.

1927 AD licitam commutationem *in melius*, non requiritur cauſa. *Si non in melius*, requiritur cauſa; ſed longè minor, quàm ad diſpenſandum; quia diſpenſatio obligationem extinguit; commutatio verò eam de una in aliam materiam transfert, et ſolùm aliquantulum minuit.

1928 Cauſa poteſt eſſe repugnantia parentis, aut viri, etiam in illis, quæ iis non præjudicant. Levitas voventis. Inconſtantia. Fragilitas cum periculo violandi. Indiſcretio, &c. Et ſat eſt, quòd ſit talis, quantum ſufficit, ne vovens dicatur imprudente mutaſſe propoſitum. Et generaliter cauſa, quæ ſufficit ad diſpenſandum, à fortiori ſufficit ad commutandum, etiam cum commuta-

tioni diſpenſatio admiſcetur . Imò ex pluribus, ad commutandum in æquale ſufficit major inclinatio voventis; *v.n.*1958.

1929 Commutatio facta ſine cauſa eſt ſupplenda quoad exceſſum , ſi ſit facta in minus .

1930 Quando fit per Bullam , aut jubileum non requiritur cauſa , ſed ſufficit ipſum privilegium . Imò in Bulla accidit ſubſidium temporale .

DE PRAXI COMMUTATIONIS

1931 NOn poteſt certa regula tradi , ſed id eſt prudentiæ committendum . Et quidem, 1. Non eſt neceſſe, ut votum perſonale commutetur in actionem perſonalem , & reale in realem , 2. Nec ut fiat in favorem ejus Sancti , aut Eccleſiæ in cujus gratiam eſt factum , licèt ſit conveniens , 3. Nec ut materia ſubroganda ſit perpetua , ſicut eſt votum , 4. Nec excellentia virtutis materiæ ſubrogandæ eſt conſideranda in ſe , ſed in ordine ad voventem .

1932 Hinc, ſi voviſti diſciplinam in ſanguine ad motus carnis compeſcendos, melius eſt, ſi commutatio fiat in jejunia , quàm in orationes ; quia licèt oratio in ſe ſit excellentior jejunio, in ordine tamen ad ipſum voventem melius eſt jejunium .

1933 Attendi igitur debet in commutatione voti, & ſubrogatione materiæ ; ut cultus Dei (niſi diſpenſatio miſceatur) æqualiter , aut parùm minùs , quantum humana fragilitas permittit , ſervetur , cum reſpectu tamen ad ſalutem voventis , ita ut ea materia eligatur , quæ ſit magis conducibilis ejus ſaluti ; & conveniens eſt , ut confeſſarius commutans , plures materias ejus optioni offerat .

1934 Illud tamen eſt certum , ut non poſſit ſubrogare materiam aliàs præceptam,aut ad quam ille aliàs ſub gravi obligatione tenetur ; quia id cederet in notabilem divini cultus jacturam . Gobat. *tom.2.tr.3.num.*302.

1935 Conſultius eſt , omnia vota in frequentiam ſacramentorum commutare , quia ſunt cæteris operibus meliora ad utilitatem ſpiritualem voventis .

1936 *Votum jejunii in pane , & aqua* , commutat Tamb. in eleemoſynas, aut in recitationem integri Roſarii , & diſciplinam ; vel in confeſſionem , & communionem .

1937 *Votum eleemoſynæ* commutat Bardus in ſervitium Hoſpitalis tot diebus , quot putantur ſufficere ad compenſandam eleemoſynam , & econverſo .

1938 *Votum aſſumendi Sacerdotium* , aliqui commutant in recitationem quotidianam Officii B.Virginis . aut ſeptem Pſalmorum cum Litaniis, & in confeſſionem, ac communionem bis in menſe,& in faciendum celebrari ſacrum ſingulis menſibus , & ut voveat caſtitatem , vel ut jejunet ſingulis ſextis feriis , ſi nolit caſtitatem ſervare . Bardus loco Officii Virginis , aut ſeptem Pſalmorum , imponit onus recitandi quotidie horas Canonicas , aut frequentiam Sacramentorum .

1939 *Votum ſimplex , & abſolutum caſtitatis, aut Religionis,* non eſſe capax puræ commutationis, ſed admiſcendam eſſe diſpenſationem à Papa, aut ejus delegato , tenet Sanchez. Adde eſſe reſervatum, ut neque vi Jubilei poſſit commutari, niſi exprimatur . Cæterùm , ſi in aliquo Jubileo daretur facultas illud commutandi .

1940 *Votum Caſtitatis* , Bardus , & Suarez commutant in caſtitatem conjugalem , in confeſſionem , ac communionem ſingulis menſibus , in faciendum celebrari decem ſacra ſingulis annis, in recitandum quotidie tertiam partem Roſarii , & jejunium ſingulis ſextis feriis .

1941 *Votum Religionis* , commutant in ſtatum Sacerdotalem , aut caſtitatem conjugalem , & in recitationem Divini Officii quotidie , aut integri Roſarii , in jejunia Religionis illius , in aliquas eleemoſynas ſingulis annis in honorem Sancti fundatoris illius Religionis , & in Confeſſionem , ac Communionem bis in menſe .

1942 *Votum Religionis* , non commutatur æqualiter per aſſumptionem ad Epiſcopatum . Leander de voto contra Henriquez ; quia licet ſtatus Epiſcopalis ſecundùm ſe ſit perfectior , ſtatus tamen Religionis in ordine ad voventem eſt melior , quoad ejus utilitatem ſpiritualem . Hinc *in cap. per tuas de voto* , Innoc. III. requiſitus ab Epiſcopo Gratianopolitano , qui ante ſuſceptum Epiſcopatum votum ingrediendi Religionem emiſerat, reſpondit: *Si tuam deſideras ſanare conſcientiam , regimen reſignes Eccleſiæ , & reddas Altiſſimo vota tua .*

1943 Hac ratione , *Votum de non procurando Epiſcopatum* , eſt validum ſic, *& votum de eo non acceptando* , ſi ſit recta intentione emiſſum , videlicet dummodò utilitas Eccleſiæ & præceptum Superioris non urgeat .

1944 Votum ingrediendi Religionem ſtrictiorem æqualiter commutatur in votũ profitendi, & perſeverandi in laxiori. Leander *de voto tr.*1.*diſ.* 18. *q.*50. Imò eſt in melius, dummodo in laxiori vigeat obſervantia Regularis ; nam ſi ſit collapſa, commutatio erit illicita , & invalida .

Item æqualiter commutari in votum profitendi Religionem Canonicorum Regularium ; docet Bardus *in Bullam part.*2. *tr.*7. *cap.*3. *ſect.*2. *§.*7. *num.* 44. quia eſt vera Religio , & in communi vivit .

IN VOTO PEREGRINATIONIS .

1945 COnſideranda ſunt labores itineris, & pericula , juxta longitudinem peregrinationis ; inſuper expenſæ , quas vovens eſſet facturus in acceſſu , & in mora per loca ; hæc enim omnia vovens implicitè Deo obtulit .

Quæ computatio expenſarum non eſt plus æquò extendenda ; non enim computari debent expen-

penſæ ; quas facere vellet vana oſtentatione in veſtium ornatu , equorum , ac famulorum comitatu , &c. quia talis vanitas , & exceſſus Deo non placet . Nec eſt plus æquò reſtringenda , ut computentur expenſæ , quas faceret ſolus , aut cum uno , vel altero ſocio , ut vult Ledeſ. cum Henr. & alii apud Leandrum *de voto diſp.*18. *qu.*46. Sed eſt facienda de expenſis , quæ vovens juxta decentiam ſui ſtatus , & moralem ejuſdem conſuetudinem , in ſimili itinere erat rationabiliter facturus. Ita doctè Leander *cit. quia res exiſtimandæ ſunt moraliter , & pro ut ſunt re ipſa futuræ .*

1946 Hinc , ſi princeps judicio prudenti erat peregrinaturus publicè , major erit computatio expenſarum ; quia major comitatus , &c. Minor, ſi privatim ; minor , ſi cum uno, vel altero ſocio, quàm ſi cum quatuor ; ſic ſervata proportione diſcurras de perſona privata. Imò nullæ erunt computandæ expenſæ , ſi nullæ eſſent futuræ ; ut ſi ille peregrinaturus eſſet non equeſter , ſed pedeſter , aut mendicando ; tunc enim ſolùm commutantur labores , & pericula itineris .

Labores & pericula commutantur in opera pia, putà orationes , jejunia , &c. per quæ perſona exercetur , & fatigatur . Expenſæ , non eſt neceſſe , quòd mittantur ad Eccleſiam , & locum , quo eras peregrinaturus ; ſed poſſunt commutari in totidem eleemoſynas elargiendas Eccleſiæ, pauperibus , & ad alia pia opera applicari .

1947 In computatione expenſarum deduci debent expenſæ , quas tunc vovens erat domi facturus ; quia illæ non ſunt Deo dicatæ .

1948 Inſuper ipſæ expenſæ (ſi rationabilis cauſa adſit) poſſunt in alia pia opera commutari, putà orationes , jejunia , &c.

Semper tamen in commutatione voti peregrinationis addi debent Confeſſiones , Communiones , & viſitationes Sanctorum, ad quos erat peregrinatio directa .

DIFFICULTAS EST.

1949 AN *in commutatione ſint etiam computandæ expenſæ , quas vovens erat pro regreſſu facturus ?*

Affirmant , niſi vovens haberet animum non redeundi . Leander *cit.qu.*47. Bardus , Sanchez , & alii apud ipſum ; quia tacitè reditus in voto includitur . Et probant *ex cap. Magnæ devotionis 7. de voto in lib.*3. ubi Innocent.III. vult habendam eſſe in commutatione rationem laboris , & expenſarum , tam pro acceſſu , quàm pro regreſſu : his verbis : „ Tibi , pro te , & famulis tuis , licentiam concedimus votum peregrinationis taliter „ commutare , ut expenſas , quas fueras in eundo , morando, & redeundo facturus , alicui Religioſo committas , &c. laborem etiam laboribus recompenſes .

1950 Negant Henriquez *lib.*7.*c.*30. *n.*5.Rodr. *tom.*2.*c.*100.Graſſis *lib.*2. *deciſ.c.*30.*n.*10.Angles *Examen Eccleſiaſt.* apud Leandrum *cit.* Gobat. *tom.* 2. *tract.*3. *c.*39. *n.*300. hanc ſententiam (quam ſequor) tutam vocat ; quia votum Peregrinationis completur per acceſſum ; & licèt vovens fuiſſet rediturus, reditus omninò accidit ; quia poterat mutare propoſitum , & non redire, ſed ibi manere; votum namque non fuit de reditu , ſed de acceſſu .

1951 Non obſtat textus ; quia caſus ibi eſt de peregrinatione Hyeruſalem , & in circumſtantiis, in quibus Pontifex toto conatu ſtudebat ad comparandas eleemoſynas , auxilia, & media pro valido ſuccurſu pro liberatione Terræ Sanctæ ab infidelium manibus ; ita ut etiam Cruciatam publicaverit ; & ideò voluit, ut haberetur ratio expenſarum reditus .

Inſuper eodem textu diſpoſuit , ut dictæ expenſæ tranſmitterentur in ſubſidium Terræ Sanctæ . Item *in cap.*8. *& ſequ.* Innocent.III. eadem cauſa idem diſpoſuit , quod ipſe Leander *cit.* obſervat ; *& tamen in qu.* 50. fatetur non eſſe opus , ut in commutatione voti peregrinationis Hyeruſalem eleemoſyna eò tranſmittatur , & ad textum reſpondet , recenſitam diſpoſitionem tunc factam fuiſſe: *quia urgebat neceſſitas ſuccurrendi expeditioni bellicæ in illius Terræ Sanctæ ſubſidium , quæ neceſſitas cum hodie ceſſarit , non eſt neceſſaria ea voti commutatio, & ita inſtar aliorum commutari poteſt* . Ita Leander .

1952 Ita & ego dicam textum non obſtare noſtræ ſententiæ, quòd in commutatione voti peregrinationis , ſolùm ſint compenſandæ expenſæ pro acceſſu , minimè expenſæ pro reditu ; quia caſus , & circumſtantiæ , quibus loquitur textus , ſicut non habent locum in aliis caſibus peregrinationis , ità non faciunt, ut eadem diſpoſitio textus extendatur ad alios caſus . Textus igitur non præbet doctrinam generalem , ſed particularem illius voti commutationem .

1953 Id tamen probo , ut ſicut expenſas pro reditu non computas , ita neque deducas ; quia aliàs in re neque computarentur expenſæ pro acceſſu ; nam , cum ſoleant eſſe æquales , compenſarentur per expenſas pro reditu .

EXEMPLUM

1954 PEtrus Panormi emiſit votum peregrinandi ad Sanctam Domum Laureti , ibique offerendi cereum Virgini .

Præmiſſum votum ſic commutarem . Labores , & pericula itineris , & viſitationem , commutarem in jejunium , Roſarium , Confeſſionem , Communionem , & viſitationem Eccleſiæ , aut Cappellæ B. Virgini dicatæ Panormi , omnia bis quolibet menſe pro eo tempore , quo fuiſſet peregrinatio quantum ad acceſſum duratura, putà per tres menſes : Et in oblationem cerei ſemel eidem Eccleſiæ Panormi faciendam . Quòd ſi non eſſet habilis ad jejunium , diſciplinas injungerem , & Roſarium multiplicarem .

Quantum ad expenſas, computarem expenſas, quas erat rationabiliter facturus in itinere, & mora ſolùm in acceſſu, & in loco pro executione voti, non in reditu, deductis expenſis, quæ eo tempore fuiſſet domi facturus: ita ut, ſi in acceſſu erat expenſurus centum, & domi quinquaginta, injungerem ei, ut ſolveret quinquaginta in eleemoſynam pro beneficio dictæ Eccleſiæ Panormi, vel pauperum.

Quòd ſi erat peregrinaturus non equeſter, ſed pedeſter, tunc nullam haberem rationem ad expenſas; quia nullæ fuiſſent, ſed ad ſolos labores, & pericula peregrinationis pedeſtris,quæ cum ſint majora, præmiſſa pia opera duplicarem; quæque pariter duplicarem in caſu peregrinationis equeſtris, ſi ob neceſſitatem, aut rationabilem cauſam oporteret expenſas itineris in pia opera commutare.

Quòd ſi votum fuiſſet etiam de elargiendo dictæ Eccleſiæ Laureti donum notabile, putà calicem centum aureorum; tunc conveniens eſt, ut calix ad eamdem Eccleſiam Laureti tranſmittatur expenſis ipſius commutationis, detrahendo ſcilicet ex quinquaginta aureis ſupra computatis pro expenſis itineris, quinque, V. G. aureos, quantum ſufficerent pro tranſmiſſione Calicis.

Dixi *conveniens eſt*, nam non eſt neceſſe, niſi donum illud fuerit à Rectore, aut Procuratore nomine dictæ Eccleſiæ Laureti acceptatum; quoniam certum eſt, vota ad favorem tertii emiſſa poſſe commutari, ſi nondum fuerint ab illo acceptata. Unde dictus calix poſſet alteri Eccleſiæ elargiri, imò in alia pia opera, rationabili cauſa exiſtente (uti dictum eſt) commutari.

QUÆRES I.

1955 *An in commutatione voti pœnalis ſit attendenda utraque materia, voti ſcilicet, & pœnæ?*

REſp. Si commutatio fiat poſt impletam conditionem, eſſe attendendam utramque materiam, putà *non ludi*, quæ eſt materia voti, & *eleemoſynæ*, quæ eſt materia pœnæ in voto non ludendi ſub pœna certæ eleemoſynæ; quia conditione poſita, materia pœnæ tranſit in rem abſolutè promiſſam.

Si commutatio fiat ante impletam conditionem, volunt aliqui, quòd non ſit attendenda materia pœnæ: quia cum non ſit purificata conditio, non eſt jam promiſſa. At probabiliùs puto eſſe attendendam; quia votum non ludendi relatum ad pœnam eſt graviùs, quàm non ſic relatum; gravius namque eſt ſic promittere: *Voveo non ludere, ſub pœna certæ eleemoſynæ*: quàm ſolùm: *Voveo non ludere*. Materia tamen pœnæ tunc non eſt accipienda ſecundum totam ſuam gravitatem, ſed judicio prudenti; quia cum non jam ſit incurſa, ſed pendeat à futuro eventu, multum deficit à ſua gravitate. Tamb. *tom. 1. l. 3. cap. 16. §. 6. num. 7.*

QUÆRES II.

1956 *Petrus poſtquam obtinuit commutationem voti de jejunio à quodam Religioſo, emiſit Votum caſtitatis, putans pariter poſſe ab eo, aut alio Religioſo commutari. An hoc votum poſſit commutari?*

REſp. Gobat. *tom. 3. de voto num.* 321. Hoc votum eſſe validum, & poſſe commutari. Eſt validum ad differentiam voti caſtitatis emiſſi cum errore, quòd poſſit relaxari, aut abſolutè commutari; quia in illo error eſt, quòd votum poſſit relaxari, aut commutari abſolutè, & ideò eſt irritum; non ſic in hoc, Petrus enim non putavit, quòd poſſit commutari abſolutè, ſed quòd poſſit commutari à Religioſo, & ſic eſt validum: *v. num.* 1789.

Poteſt autem commutari,& non eſt reſervatum; quia voti obligatio pendet ex intentione voventis, & non poteſt plus ſe extendere. Unde, quia Petrus ſic putans emiſit votum caſtitatis cum levamine commutationis, quando ex cauſa oportuerit, non poteſt eo privari levamine.

DISPENSATIO.

1957 EſT *remiſſio, & relaxatio voti, ſive in totum, ſive in partem, Nomine Dei.*

CAUSÆ AD DISPENSANDUM

1958 POſſunt eſſe, Ætas puerilis, repentina deliberatio, aut metus, etiam ab intrinſeco in emiſſione voti, 2. Dubium de voto, aut de intentione obligationis, 3. Levitas, nimia facilitas voventis, & multiplicitas votorum, 4. Infirmitas, debilitas, neceſſitas, aut nimia difficultas ad exequendum, 5. Inquietudo, & ſcrupulorum moleſtia ex voti adimpletione, 6. Nimia fragilitas, facilitas, ſeu frequentia violationis, 7. Si votum eſt impeditivum boni communis, 8. Si cedat in detrimentum proprium, aut familiæ, ut peregrinatio. Ant. à Spir. Sanct. *tom. 2. tr. 5. diſ. 1. ſect. 36. n.* 455. Mendo *in Epit. ver. vot. n.* 32. *v. n.* 1928.

1959 Sanum conſilium eſt, ut in diſpenſatione aliqua commutatio miſceatur.

1960 Diſpenſatio ſine cauſa eſt invalida; quia non eſt diſpenſatio, ſed diſſipatio.

1961 Diſpenſare poſſunt in votis, & juramentis, Papa in omnibus, etiam ſolemnibus, & caſtitatis; ſed tunc diſpenſatus non remaneret ampliùs Religioſus; quia ſtatus Religioſus conſiſtere non poteſt ſine ſua forma ſubſtantiali, cujuſmodi ſunt tria vota ſolemnia. Fagnanus *in lib. 3. de ſtatu Monachorum num.* 43. Unde non tenetur ille ad Divinum Officium, nec ad præcepta Regulæ; quia mutaret ſtatum. Communis. Vide infra in *matr.* de voto.

1962 Diſpenſare, & commutare poſſunt in omnibus votis (exceptis votis ſolemnibus,& quinque reſervatis) & in quinque reſervatis, in caſibus, in quibus non ſunt reſervati, *ut à n.* 1998. Epiſcopi, Capitulum ſede vacante, Prælati Regu-

lates in ſuos ſubditos, & Novitios circa vota, quæ in ſæculo, vel novitiatu emiſerunt; & ex privilegio erga ſæculares, Confeſſarii Regulares: *ut in nu.*1723. triplici cum diſcrimine.

1963 Primò, Confeſſarii Regulares id poſſunt etiam extra ſacramentum, ſed ſolùm pro foro interno conſcientiæ; Epiſcopi verò etiam pro foro externo.

1964 Secundò. Quòd Epiſcopus poteſt aliis poteſtatem commutandi, & diſpenſandi delegare, quia ejus poteſtas eſt ordinaria, non ſic Confeſſarius Regularis, quia eſt delegatus ex privilegio, & delegatus non poteſt ſubdelegare, niſi in delegatione exprimatur. Poteſt tamen uti hac forma: *Commuto tibi hoc votum in opera, quæ vir ille doctus tibi præſcribet*; quia hoc non eſt delegare, ſed alterius prudentia uti ad materiam ſubrogandam.

1965 Tertiò. Epiſcopi diſpenſare poſſunt in quinque reſervatis, quando urget neceſſitas, ſeu magna cauſa, Pontifex adiri non poteſt, & periculum eſt in mora. Ratio eſt; quia Epiſcopi ante reſervationem habebant poteſtatem ordinariam in iis diſpenſandi cum ſuis ſubditis. Gobat. *tom.* 3. *de voto num.*328. Poſt reſervationem autem, per ſacros Canones Summo Pontifici factam, fuit reſtricta Epiſcopis diſpenſandi facultas. In caſibus autem extraordinariis, præmiſſis conditionibus concurrentibus, ne deſit remedium, præſumunt Epiſcopi de voluntate Pontificis, ſic expoſcente bono Eccleſiæ regimine.

1966 Tamb. de voto, Ant. à Spir. Sanct. *tr.*5. *diſ.*2.*ſect.*39. adducentes pro ſe Baſilium, Leſſium, Suarez, Sanchez, Caſtropal., & Trullench, dicunt Epiſcopum diſpenſare poſſe, dictis conditionibus concurrentibus, 1. Si quis voto caſtitatis ligatus, morti proximus, ni Bertam duceret, filios illegitimos relinqueret, aut orirentur inter cognatos graves diſcordiæ, vel ſimilia, 2. Si quis voto caſtitatis ligatus, virginem violavit, cujus honor, niſi eam ducat, reparari non poteſt, & ſi Pontificis diſpenſationem expectet, prudenter timet grave damnum animæ, corporis, aut famæ, aut aliud grave damnum, vel ne interim ab alterius cognatis impediatur. Ita illi.

1967 Illud eſt certum; quod in caſibus, in quibus poteſt Epiſcopus diſpenſare, non plus diſpenſet, quàm neceſſitas exigit; unde mortua ea uxore non poteſt aliam ducere, ſed tenetur votum ſervare. Et ea vivente; ſacrilegè peccat contra votum, ſi aliam mulierem cognoſcat; aut ſi ſolus, vel extra vas propriæ uxoris ſe polluat; aut tactibus impudicis ejus, periculo pollutionis ſe exponat.

1968 Item vota reſervata ejus, qui eſt ſub poteſtate dominativa, ut eſt filius reſpectu patris, &c. licèt poſſint à patre irritari, non poſſunt per hoc ab Epiſcopo diſpenſari; quia poteſtas diſpenſandi eſt diverſa à poteſtate irritandi; & Epiſcopis non competit, niſi per Epikejam, præmiſſis conditionibus concurrentibus.

1969 Abbatiſſæ, & Prioriſſæ non poſſunt in votis ſuarum ſubditarum diſpenſare, nec ea commutare. Poſſunt tamen irritare, quod eſt plus; quia licèt non habeant poteſtatem juriſdictionis, habent poteſtatem dominativam in ſubditas, tam directè, quoad earum voluntates, quàm indirectè, quoad materias ſibi ſubjectas: *v.num.*209.

1970 In Parocho non datur juriſdictio ad diſpenſandum in votis. Mendo *in Epit.ver.votum, num.*19.

1971 Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum hæredibus in votis defuncti. Mendo *cit.num.*20. quia hæredes ad id tenentur, non vi voti, ſed pacti, aut contractus.

IRRITATIO

1972 Eſt *annullatio voti facta à poteſtate dominativa, qua quis ſuo nomine potitur.* Differt à diſpenſatione, & commutatione, quia hæc fit à poteſtate juriſdictionis, quam habet Superior nomine Dei. Hinc fit, 1. Quòd irritatio fieri poſſit à ſæculari: diſpenſatio verò, & commutatio non niſi à perſona Eccleſiaſtica, 2. Quòd irritatio ſine cauſa ſit illicita, ſed valida; quia fit ratione dominii, & nomine proprio; unde ſunt emiſſa cum tacita conditione conſenſus ejus, qui habet dominium. Diſpenſatio verò ſine cauſa ſit illicita, & invalida, quia fit ratione juriſdictionis, & nomine Dei, qui non approbat ſolutionem voti temerè factam.

1973 Irritatio eſt duplex, directa, *quæ fit ab aliquo, quatenus eſt ei ſubjecta voluntas voventis*; & indirecta, *quæ fit ab aliquo quatenus eſt ei ſubjecta materia voti.* Vota directè irritata nunquam reviviſcunt: quia ſunt extincta in radice: Vota verò indirectè tantùm irritata reviviſcunt, quando deſinunt præjudicium afferre, unde ſunt ſolùm ſuſpenſa.

1974 Irritatio fieri poteſt per procuratorem. Ant. à Spir. Sanct. *de voto tr.*5.*diſ.*2.*ſect.*31.*n.*423. cum Caſtropal.

1975 Ad indirectè irritandum non requiritur cauſa, ſed ſufficit præjudicium, aut quòd materia non ſit in poteſtate voventis.

Ad directè irritandum licitè, requiritur cauſa. Sufficit, quia pater filium voto gravatum ſentit. Tamb. Unde, ſine cauſa irritans, non peccat, niſi venialiter. Leſſius, Caſtropal. contra Ant. à Spir. Sanct. *de voto tr.*5.*diſ.*2.*num.*418. cum aliis, qui neque venialiter peccare dicunt.

SUMMUS PONTIFEX

1976 Non poteſt directè irritare vota omnium Chriſtianorum. Leander *de voto tr.*1. *diſ.*16 *§.*2.*ad q.*8. quia non habet poteſtatem dominativam in omnes, ſed juriſdictionis, licèt ſu-

premam, quæ ſufficit ad gubernandam Eccleſiam; alioquin nullus homo poſſet obligari alteri homini, niſi ſub tacita conditione: *Si Papæ placuerit*: unde ſolùm poteſt in omnibus Chriſtianorum votis diſpenſare, aut ea commutare. Item non directè irritare vota Clericorum ſæcularium; quia neq; in illos habet poteſtatem dominativam, niſi circa res Eccleſiaſticas, & circa concernentia ad illas.

1977 Poteſt directè irritare vota Religioſorum, & Monialium; quia hi ſpecialiter Papæ ſubduntur ratione voti obedientiæ: Unde Summus Pontifex eſt ſupremus omnium Religionum Prælatus; adeòque poteſtatem dominativam habet in Religioſos omnes.

1978 Aliorum autem vota ſolùm poteſt indirectè irritare, ratione materiæ, quatenùs poteſt per poteſtatem præceptivam votorum executionem impedire. Leander *cit.*

PATER,

1979 ET in ejus defectu Avus paternus, tutor, & in horum defectu mater poteſt directè irritare vota filiorum impuberum, etiam caſtitatis, & religionis, ratione imperfectionis ætatis; quia in his tacita eſt conditio: *Si pater conſentiat*.

Impubertas finem habet in maribus anno 14. completo.

1980 Imò poteſt ea irritare poſt pubertatem, ſi ſint facta tempore impubertatis, & non confirmata tempore pubertatis, implenda tamen tempore pubertatis. Sanchez; quia hæc poteſtas irritativa fundatur in imperfectione ætatis, ſub qua fuit votum emiſſum. Vide in matr. de imped. ordinis.

1981 Poteſt directè irritare vota filiorum puberum, quamdiu manent ſub poteſtate patris, & non ſunt emancipati, ſi illa præjudicent patriæ poteſtati; talia ſunt vota, quibus domus perturbatur, aut filius infirmari timetur, &c. ut longa peregrinatio, immoderata jejunia, &c. Non poteſt irritare vota ipſi non præjudicantia, ut votum jejunii, orationis, moderatæ eleemoſynæ de proprio peculio, Religionis, &c. quia filius pubes non emancipatus ſolùm in prioribus non eſt ſui juris, benè verò in poſterioribus.

1982 Idem poteſt curator durante minoritate, quoad vota ſpectantia, ad bona temporalia, aut gubernationi domus præjudicantia. Tutor datur pupillo uſq; ad annum 14. completum: Curator datur minori ab anno 14. ad 25. completum.

QUÆRES

1983 *Mulier nobilis filiam inhians vovit ſe eam daturam Deo in Religione, ſi unam obtineret. Eam obtinuit, & votum ratificavit; filia poſt ſeptennium: matris ſuaſu, Religionem vovit; Pater nec conſentiit, nec diſſentiit, ſed tacuit: facta eſt puella pubes, tunc pater cupiens eam, utpotè unicam, dare nuptiis (matre enixè exoptante) Votum irritavit. Contraxit puella ſponſalia, ſed tam infelici exitu, ut inexcogitabiles ſint inde exortæ lites; taliter, ut matrimonio deſperato, exceſſivo dolore affecti, unus poſt unam, intra quindecim dies, obiere parentes; & puella, eodem die, quo pater ad ſepulturam, ſolam, & omni humana ope deſtitutam ſe cernens, ad Monaſterium confugit. Quid dicendum?*

DIcam, Patrem potuiſſe poſt pubertatem irritare votum puellæ in impubertate emiſſum, ob tacitam conditionem, quæ in eo fuit: *Si pater conſentiat*: Quod votum puella (ut ſupponitur) non ratificavit poſt pubertatem. Nec ex dicendis obſtaret licentia, ſi eam dediſſet: *ut in nu.* 1986.

Graviter peccavit mater, quia ob ſuum votum, maximè à puella poſt ſeptennium ratificatum, tenebatur ſuaſionibus veris, & non fictis, tam apud puellam, quàm apud patrem voti adimpletionem curare; quod nedum emiſit, ſed poſitivè utrique ſuum enixum deſiderium de ea danda nuptiis oſtendit, & callida arte ſuaſit, ut inde pater, abſq; ulla cauſa, niſi ſanguinis paſſione, ad irritationem voti procederet. Hinc fortè infortunia. Sæpè mulier fuit cauſa ruinæ.

Quòd ſi vir prolem fœmineam inhians, una cum uxore, Deo in Religione daturum voviſſet; ſimiliter irritando, graviter contra votum peccaſſet: *v. num.* 1826.

RATIFICATIO VOTI,

1984 UT habeatur, & novam obligationem inducat, tria requiruntur, *Primò, ut vovens ſit conſcius debilitatis prioris voti. Secundo, ut velit ſe de novo obligare firmiter, perinde ac ſi nunquam obligatus fuiſſet. Tertio, ut ita diſpoſitus, voce, vel ſaltem mente, præterita repetat, ſeu certè approbet.* Ita Tamb. *tom.* 1. *pag.* 114. *cum Com.* Alioquin dicetur, *voti renovatio*, ſeu *repetitio*, quæ novam obligationem non inducit; ſed votum, uti erat, relinquit: *v. num.* 1850.

1985 Si quis oblitus voti, ver. gr. Religionis, in impubertate emiſſi, votum Religionis poſt pubertatem emittat; verum votum reſervatum emittit, quod non poteſt à patre irritari; quia eſt votum à priori diſtinctum, & independens ab illo.

PATER

1986 SI licentiam dedit filio vovendi, & promiſit ſe non revocaturum, ſeu votum confirmavit; ſi votum ſit perſonale, poteſt validè irritare; quia per promiſſionem, & confirmationem non potuit à ſe abdicare propriam poteſtatem in filium; non tamen licitè, ſed peccat mortaliter; licèt Caſtropal. velit, quòd peccet venialiter ratione infidelitatis, niſi juramentum adjunxerit; ſi verò ſolùm licentiam dedit, & promiſſionem non addidit, non peccat irritando, quia licentia ſemper intelligitur ſine præjudicio proprii juris. Caſtropal.

Si autem votum, quod pater non irritare promi-

miſit, ſit reale, non poteſt pater validè illud irritare; quia per licentiam ſimul, & promiſſionem, rem illam filio donavit, & à ſua poteſtate abdicavit; quod facere potuit. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 16. §. 3. *n.* 15.

1987 Ejectus à Religione, ſi in ſæculo habeat filios, non poteſt eorum vota irritare, quia per profeſſionem Religioſam amiſit poteſtatem dominativam, Sanch. 4. *Decal. cap.* 35. *n.* 50.

M A T E R

Etiam patre mortuo vota filiorum irritare non poteſt, niſi tutrix ſit aut curatrix: Com.

R E L I G I O S O R U M

1988 Vota (minimè Novitiorum) irritare directè poſſunt Papa, Generales, Provinciales, & Superiores locales abſoluti, nempè Abbates, Priores, Guardiani, Præſidentes, excepto voto tranſeundi ad Religionem ſtrictiorem, *ex cap. licet de regularibus*, quia quoad hoc Religioſus eſt ſubditus tantùm Pontifici. Poſſe tamen illud commutare, ait Gobat. *tom.* 3. *de vot. num.* 205. *v. n.* 1919.

Prælatus inferior non poteſt directè irritare votum ſubditi à Superiore ratificatum.

D O M I N U S

1989 Vota illa ſolùm irritare poteſt ſervo directè quæ præjudicant ejus ſervitio; in aliis enim ſervus eſt ſui juris. Non poteſt dominus irritare vota ſervi tempore ſervitutis emiſſa, poſt eam tamen implenda; quia ei non præjudicant. Nec poteſt irritare vota ſervi ante ſervitutem emiſſa, ſed ſolùm poteſt ea ſuſpendere, quantum ad id, quòd ejus ſervitio obſtat.

V I R

1990 Vota Uxoris tempore ſubjectionis emiſſa, & ipſi præjudicantia, poteſt directè irritare, eſt communis. Minimè, non præjudicantia, Caſtropal. contra Sanchez, qui tenet etiam ea poſſe irritate ratione totalis ſubjectionis uxoris erga virum, itaut ejus vota cenſeantur ſemper ſub conditione emitti: *ſi vir non contradixerit*: Excipitur votum Religionis, quando poteſt impleri, invito viro; nempè quando vir adulteravit, &c. quia in eo uxor non ſubditur viro. Sanchez.

1991 Poteſt directè irritare vota uxoris tempore ſubjectionis, emiſſa de re poſt ſubjectionem implenda. Bonac. quia ſunt facta tempore, quo uxor eſt ſub poteſtate viri. Non poteſt tamen irritare vota ante ſubjectionem emiſſa, tempore ſubjectionis implenda; ſed ſolùm ſuſpendere, ſi ipſi præjudicent. Idem dic de votis ab uxore, ſtante legitimo divortio, emiſſis; quia tunc non eſt in illis ſubjecta; unde facta reconciliatione ſuſpendi poſſunt à viro, non irritari.

U X O R.

1992 Vota viri ſive ante, ſive matrimonii tempore emiſſa, non poteſt directè, ſed ſolùm indirectè irritare, quoad materiam promiſſam, ſi ſibi, ſeu ſtatui matrimonii præjudicet; quia vir non ſubjicitur quoad voluntatem uxori; ſed ſolum quoad materiam, ſi ſit præjudicans; nam vir eſt caput uxoris, non uxor viri.

Unde uxor poteſt indirectè irritare votum viri de geſtando habitum Tertii Ordinis S. Franciſci; ſed vir, decedente uxore, tenetur illum deferre.

1993 Votum viri de uxoris licentia emiſſum poteſt uxor indirectè irritare; quia licentia conceſſa præſumitur ad ſui beneplacitum. Si verò non revocare promiſit, nec licitè, nec validè poteſt irritare; quia per promiſſionem acceptatam ceſſit ſuo præjudicio, ob quod tantùm habebat jus irritandi. Sit exemplum de voto ſervi, quod promiſit dominus non revocare: Sicut enim dominus poteſt integram libertatem ſervo donare, quam donatam, & acceptatam revocare non poteſt; Ita de libertate circa partialem materiam eſt dicendum. Tamb. de voto.

Q U Æ R E S

1994 *Duo conjugati poſt conſumatum matrimonium, mutuo conſenſu vota abſoluta caſtitatis, & Religionis emiſerunt. An poſſint ea irritare, & Epiſcopus diſpenſare?*

Dico 1. Si mutuus conſenſus habeat rationem puræ licentiæ; tunc poteſt ab ipſis licitè revocare & votum irritari, quia (ut dictum eſt) licentia conceſſa præſumitur ad beneplacitum, Epiſcopus autem poteſt diſpenſare non in voto abſolutè, ſed ad petendum debitum, etiam ſi Pontifex poſſit adiri, niſi is, qui licentiam dedit, velit præſtare, quæ requiruntur, ut vovens ingrediatur Religionem; tunc namque non poteſt Epiſcopus ad petendum debitum diſpenſare. Tancredi, *lib.* 8. *de matr. diſp.* 11. *à num.* 2.

1995 Si autem mutuus conſenſus habeat rationem contractus, quando ſcilicet ultra licentiam intervenit pactum: *facio ut facias, voveo ut voveas.*

Dico 2. tunc non poſſe Epiſcopum diſpenſare, neque ad petendum debitum, niſi in caſu neceſſitatis, puta ob periculum incontinentiæ, aut in educatione, & ſuſtentatione filiorum, & Pontifex non poſſit adiri. Quòd ſi conjuges mutuo conſenſu remittant ſibi hanc mutuam obligationem, qua ſe obligarunt ad mutuò vovendum; tunc poteſt Epiſcopus diſpenſare ſolùm ad petendum debitum, etiam ſi Pontifex poſſit adiri; quia per illam remiſſionem, etſi illicitam, matrimonium reſtituitur in ſtatum priorem, quoad liberam facultatem eo utendi. Tenentur tamen ad caſtitatem conjugalem, & altero mortuo conjux, qui remanet, tenetur votum implere, niſi adſit periculum incontinentiæ, aut aliquod impediens Religionis ingreſſum. Tancredi *cit. num.* 5. Ad id verò tenetur ratione voti caſtitatis, non ratione Voti Religionis, quorum diſcrimen habes *cit. in num.* 1857.

Dico

1996 Dico 3. nec virum poſſe irritare votum uxoris, nec uxorem votum viri emiſſum mutuo conſenſu per modum contractus. Tancr. *lib.9.de matr.diſp.40.quæres* 1. Leander *de voto diſp.16. qu.131.ad* 133.cum communiori,contra Palacios, & alios.

Probatur, 1. *auth. cas. ex cap.* Quod Deo, 33. *qu.5.* quod eſt, D.Auguſt. *Quod Deo pari conſenſu voveratis, perſeveranter uſque in finem reddere debuiſtis, à quo propoſito, ſi ille lapſus eſt, tu ſaltem inſtantiſſimè perſevera.*2.Ratione; quia per mutuum conſenſum & contractum, videntur ceſſiſſe juri ſuo revocandi; adeòque nec licitè, nec validè poſſunt hujuſmodi vota irritare.

1997 Si autem poſt hujuſmodi vota, conjuges mutuo conſenſu remittant ſibi hanc mutuam obligationem, qua ſe obligarunt ad mutuò vovendum, ſeu mutuo conſenſu tradant mutuam corporum poteſtatem; tunc validè poſſunt talia vota irritare, imò & licitè, ſi ſit cauſa.Ita iidem; quia per talem remiſſionem, licèt illicitam: *ut in nu.* 1975. matrimonium eſt reſtitutum ad priſtinum ſtatum, 1. Quia talia vota ſunt facta tempore ſubjectionis. 2. Quia talis mutuus conſenſus, ceſſio juris,& obligatio eſt contractus humanus, qui nec ex ſe, nec ex jure aliquo poſitivo perpetuitatem inducit; unde ſicut fuit mutuo conſenſu initus, ita poteſt mutuo conſenſu diſſolvi; quo diſſoluto,conjuges ex vi voti caſtitatis poſſunt reddere, non petere ante irritationem, facta verò mutua irritatione, reſtituuntur in priſtinum, ita ut poſſint reddere, & petere. Leander *cit. q.*132.

Ubi pondera, in caſu diſtingui mutuam obligationem ad vovendum, & mutuum votum; adeòq; adeſſe duos contractus, unum inter ipſos conjuges ad vovendum, alterum inter ipſos conjuges, & Deum, cui votum emiſerunt.

VOTA RESERVATA PONTIFICI

1998 SUnt quinque: *Caſtitatis perpetuæ, voti ſimplicis Religionis, & trium peregrinationum, Jeroſolymam, Compoſtellam, & Romam devotionis cauſa.* Ut ſint reſervata, debent eſſe abſoluta, & perfecta: ſi in aliquo deficiant, licèt ſint valida, non ſunt reſervata.

1999 Generaliter loquendo, non ſunt reſervata quinque vota etiam caſtitatis, & Religionis, 1. Si ſint conditionalia, 2. Si pœnalia, 3. Si ſint emiſſa ex metu etiam levi,4.Si ſub obligatione ſolùm veniali. In quibus caſibus tenent in ratione voti, & ſolùm cadunt à reſervatione: *v. n.*2010. *&* 2011.

Quinto, ſi adeſt dubium de eorum valore, ſive dubium ſit juris,quatenus ver. gr. Quæſtio eſt, An ſit verè votum,an verè reſervatum.Sive facti,quatenus dubium eſt, An adfuerint vera promiſſio, plena deliberatio, intentio, & alia ad voti, & reſervationis rationem neceſſaria. Gobat.*to.3 de voto*, *n.*330. cum communi; quia reſervatio, utpotè odioſa, & gravis, eſt reſtringenda ad caſus certos, perfectè voluntarios, & graviores: *v. n.*1789.

2000 Et ſpecialiter non ſunt reſervata, votum caſtitatis imperfectum, nempè caſtitatis conjugalis. Non petendi debitum. Non fornicandi. Non nubendi. Virginitatis pro prima vice. Votum expreſſum promittendi caſtitatem. Votum aſſumendi Ordines ſacros. Votum caſtitatis, de quo eſt dubium, an ſit validum. Votum caſtitatis emiſſum ex metu etiam levi incuſſo ad illud extorquendum,& votum integræ caſtitatis ſed ad tempus, ad quod rationabiliter præſumitur ætas hominis perventura. Item votum caſtitatis, quod unus conjugum ſine alterius licentia emiſit; quia non eſt caſtitatis perfectæ, nam manet cum obligatione reddendi debitum. Vota utriuſque conjugis non petendi debitum.

2001 Reſervatum tamen eſt votum caſtitatis emiſſum uſque ad octogeſimum annum, vel à ſeptuagenario per decem annos; quia cum ætas hominis regulariter ad octogeſimum annum perveniat, tale votum cenſetur perpetuum.

2002 Reſervatum non eſt votum Religionis imperfectum: videlicet votum ingrediendi Religionem non approbatam. Et votum Religionis ad tempus, eo modo, quo dictum eſt de voto caſtitatis.

2003 Votum ingrediendi Religionem equitum Militarium S.Joannis, non poteſt commutari, ſed eſt reſervatum; quia eſt vera Religio, emittens tria vota ſolemnia, obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis perfectæ.

2004 Votum verò ingrediendi alias Religiones militares equitum D. Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ, non eſt reſervatum, ſed poteſt commutari; quia de illis eſt dubium, & quæſtio; An ſint veræ Religiones; & dicti equites emittunt votum caſtitatis imperfectæ,nempè conjugalis.Rodr. *in ſum.part.*1. *de vot.* Leander *de voto v.n.* 746.

2005 Qui autem emiſit votum Religionis non ſatisfacit ingrediendo Ordinem equitum S.Jacobi. Rodr. *in comp.q.9.Reg.reſ.40.n.13.* quia, qui Religionem vovent, communiter intendunt ſtatum viventium in communi, & à tumultu, faſtu, ac curis ſæcularibus alienum.

2006 Votum Religionis ſtrictioris poteſt commutari in laxiorem; quia votum Religionis abſolutè eſt reſervatum. Item votum perſeverandi in Religione, prout diſtinguitur à voto ingrediendi; nam votum Religionis reſervatum eſt, quo quis vult ingredi Religionem, & in novitiatu eam ſine fraude experiri, aliter ex juſta cauſa egredi. In his namque caſibus non commutatur ſubſtantia voti, ſed qualitas.

2007 Vota trium peregrinationum non ex devotionis cauſa, ſed ob alium finem, v.g. ad oſculandos pedes Pontificis non ſunt reſervata: Si quando voviſti, alium finem expreſſè non cogitaſti,

ſti, præſumeris voviſſe ex devotionis cauſa. Qualitates peregrinandi, v.g. pedeſter, &c. commutari poſſunt, quia univerſaliter circumſtantiæ extrinſecæ in votis reſervatis non ſunt reſervatæ, ſed ſubſtantia, v.g. peregrinationis eſt reſervata.

2008 Executio voti reſervati poteſt commutari, aut diſpenſari, quoad tempus, dando dilationem, quæ debet eſſe prudens, & non tanta, ut impediat executionem.

2009 Vota verè conditionalia, aut pœnalia in materia reſervata, purificata conditione, eſſe reſervata tenet Pontius, quia tunc evadunt abſoluta. Non eſſe autem reſervata, probabile putant Leander, Tambur. & alii; quia, cum ſint emiſſa ſub conditione, involvunt conſenſum imperfectum, utpotè dependentem ab eventu futuro, nec purificatio conditionis facit, quin conſenſus fuerit imperfectus.

2010 Dixi: *verè conditionalia*, quia ſi particula *ſi* ſignificet tempus, & æquivaleat particulæ *quando*, votum eſt abſolutum pro præfixo tempore, & reſervatum: unde in hoc voto: *Voveo caſtitatem, ſi liberer à tempeſtate, ab infirmitate, &c.* ſi per particulam *ſi* intendas tempus executionis voti, votum eſt abſolutum; ſi autem intendas ſalutem, &c. pro conditione, votum eſt verè conditionale. Ad quod dignoſcendum, non poteſt aptior dari regula, quàm ex affectu voventis; ſi namque voviſti ex affectu ad materiam voti, particula ſi æquivalet particulæ, *quando*: Si verò voviſti ex affectu conditionis habendæ, putà ſalutis, &c. uti regulariter contingere ſolet, eſt vera conditio.

2011 Item conditio, ut votum cadat à reſervatione, debet eſſe voluntariè adjecta, quatenùs ejus amore, vel horrore, ſeu intuitu quis vovet; non ſufficit, ſi ſit naturaliter, aut ex juris diſpoſitione inſita. Unde votum caſtitatis ab impubere emiſſum, licèt ſit conditionatum, hac conditione: *Si Pater conſentiat*: poſt pubertatem non poteſt à Confeſſario diſpenſari, aut commutari, ſed eſt reſervatum; quamvis pater poſſit illud irritare. Hac ratione vota ſolemnia Religionis ſunt reſervata, quamvis includant tacitam conditionem, qua Papa poſſit illa relaxare, juxtà *dicta nu.* 1961. & 1977. Gobat *tom.* 3. *de voto nu.* 325. *v. à n.* 1979.

2012 Si quis voveat ſub disjunctione duo reſervata, caſtitatem videlicet, vel Religionem, neutrum commutari poteſt; quia utrumque eſt reſervatum.

2013 Si quis voveat ſub disjunctione duo vota, quorum unum eſt reſervatum, alterum non reſervatum, v.g. caſtitatem, vel jejunium, utrumque poteſt commutari, quia tunc propter illam libertatem, quam habet eligendi jejunium, caſtitas non eſt abſolutè, & perfectè promiſſa: *v. num.* 1855.

2014 Facta tamen electione reſervati, ſcilicet caſtitatis, omiſſo non reſervato; nempè jejunio, ſi partem reſervatam eligiſti per novum votum, erit reſervatum; minimè, ſi abſolutè eligiſti ſine novo voto; quia tunc electio illa non eſt votum, ſed ſimplex voluntas, & propoſitum eam partem ſervandi præ alia; adeòque votum illud tunc non eſt reſervatum, ſed remanet in ſua natura, ſicut priùs.

2015 Idem dic, ſi altera pars non reſervata evadat impoſſibilis, v.gr. ſi vovens fiat impotens ad jejunandum; non enim tunc proinde altera pars, quæ eſt caſtitatis, evadet reſervata; quia illa impotentia non mutat voti ſubſtantiam, ſub qua erat antea; per accidens namque eſt, alteram partem eligi non poſſe.

QUÆRES I.

2016 *An materia ſubrogata pro voto reſervato ſit reſervata? Vovit quis abſolutè caſtitatem, ſed à Pontifice loco caſtitatis jejunium impoſitum fuit. An hoc jejunium poſſit commutari?*

Eſſe reſervatum, & incommutabile, tenent Canoniſtæ: quia ſubrogatum ſortitur naturam ejus, cui ſubrogatur. Non eſſe reſervatum, ac proindè commutari poſſe, imò & diſpenſari ab Epiſcopo, aut Regularibus, docent Theologi, Sanchez, Caſtropal. & alii; quia materia reſervata jam fuit à Pontifice in non reſervatam tranſlata; & fundamentum Canoniſtarum eſt verum in favorabilibus, non in odioſis.

QUÆRES II.

2017 *Puella vovit B. Virgini perpetuam Virginitatem. An votum ſit reſervatum?*

Reſp. Si puella promiſit Deo, votum eſt verum, & reſervatum. Si non cogitavit de Deo, vel ſi cogitavit, non cogitavit de promiſſione facienda Deo, ſed ſolùm habuit intentionem honorandi B. Virginem, & illi ſoli ſe obligare; votum non eſt reſervatum. Gobat. *tom.* 3. *de voto num.* 21. & 317. quia non eſt verum votum: verum namque votum *eſt promiſſio facta Deo*, & cultus latriæ; dictum autem votum eſt cultum hyperduliæ: *v. nu.* 269.

2018 At, in dubio (ait Gobat) præſumendum eſt promiſſionem eſſe factam Deo; quia ita regulariter fit. Unde promiſſio facta alicui Sancto, non eſt propriè votum, niſi promittatur Deo, de implendo, quod Sancto promittitur. At quia vulgò, & ſecundum communem uſum vocatur votum, cadit ſupra illud privilegium commutationis, diſpenſationis, &c.

De voto agunt Scotus *in* 3. *d.* 39. *qu. un. litt. O. in* 4. *d.* 37. *q. un. litt. A d.* 38. *qu. un. litt. A. B. C.* Maſtrius *diſ.* 11 *qu.* 3. *num.* 59. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 278. Joan. la Crux. *pag.* 29. Buſemb. *lib.* 3. *tr.* 2. *cap.* 3. Mendo *in Epit. ver. votum*. Aloza *ver. votum*. Cleric. *cap.* 46. Caſtropal. Tancr. Leander. Ant. à Spir. Sanct. & Fagnanus ſæpè citatus.

DE III. PRÆCEPTO DECALOGI.

Sabbata Sanctifices :

2019 IN veteri Teſtamento erat Divino cultui deſignatus dies Sabbati , qui in novo fuit abrogatus , & pro eo ab Eccleſia inſtitutus dies Dominicæ . Item præcepto Eccleſiaſtico ſunt aſſignata alia feſta Domini , atque Sanctorum . Hoc præceptum præcipit ceſſationem ab operibus ſervilibus, à medio noctis antecedentis uſque ad medium noctis ſequentis , & obligat ſub mortali : *v. n.* 166. *& prop.* 52. *ab Innoc. XI. damn.*

2020 Opus ſervile dicitur , *quod ſpectat principaliter od laborem corporis , & regulariter fit ab operariis , ac ſervis , & licèt fieri poſſit à dominis , potiùs fit à ſervis* : ut arare, fabrilia agere, & alia artis mechanicæ opera , quæ laborem corporis ſolùm requirunt .

2021 Ultrà hæc ſunt jure Canonico etiam ſub mortali prohibita quinque opera non ſervilia, ſeu actus forenſes : Mercatum , Judicium civile , aut criminale , juramentum judiciale , omnis proceſſus , & actus judiciales , exceptis illis , qui ob pietatem fiunt .

2022 Quoad mercatum, attendenda eſt conſuetudo locorum . *Clericatus cap.* 47. *nu.* 34. Item teſtes poſſunt examinari die feſto, ſi juramentum ſit datum die præcedenti , vel ſi cauſæ expeditio immineat ob bonum commune, *Clericatus cit. n.* 37. & Judex poteſt amicabiliter partes componere.

2023 Ars liberalis dicitur , *quæ principaliter ſpectat ad animum* : ut organa pulſare , choreas agere , digladiare , &c.

2024 Inter opera ſervilia , & artes liberales , ſunt opera media , quæ non prohibentur , etiam ſi fiant ob lucrum,ut venari,piſcari, iter agere,&c.

2025 Comediæ non ſunt opera ſervilia . In aliquibus tamen locis , uti Romæ , diebus feſtis prohibentur ; quia illæ , & ſimiles ludi , maximè animum à Deo avertunt , die, quo fideles debent erga eum occupari .

Die feſto pugnare non eſt peccatum . Mendo *n.* 4. quia non eſt opus ſervile .

2026 Qui pluribus diebus feſtis per modicum tempus opus ſervile exercet , non peccat mortaliter , etiam ſi modica illa ſimul notabile tempus conſtituant , quia præceptum eſt affixum diei , adeòque opera illa non continuantur moraliter ; bene verò , ſi eodem die feſto per interpellatas vices parva opera illa exerceret , quæ ſimul conſtituant quantitatem notabilem temporis .

At non peccat mortaliter, qui eſt cauſa , ut plures ſucceſſivè laborent , etiam ſi totum diem occupent , dummodò ſinguli per modicum tempus laboraverint; quia opus unius non continuatur moraliter cum opere alterius : & ſicut non peccant mortaliter operarii ſic laborantes ; ita nec dominus præcipiens ſic eos laborare .

2027 A peccato excuſat , 1. Conſuetudo : ſic ſæpè excuſantur Barbitonſores , & in pluribus locis Nundinæ , 2. Utilitas , nempè timor amittendi magnum lucrum , 3. Neceſſitas , ſive communis, ſive privata, propria , vel aliena , v.g. ſi ſine gravi incommodo, detrimento, aut periculo opus omitti non poſſit , 4. Pietas in Deum , ut Templum vertere , parietes paramentis ornare , minimè illis ſpoliare . Nec licet parietes fabricare, &c. niſi neceſſitas urgeat . Si cauſa ſit dubia , petenda eſt diſpenſatio ab Epiſcopo : Cujus etiam licentia eſt petenda in cauſa neceſſitatis , ſi opus ſit publicum .

2028 Hinc excuſantur Piſtores , Macellarii ; Pharmacopolæ , Inſtauratores pontium , viarum, &c. quæ moram non patiuntur , Coquinarii , &c. Piſcatores Thunnorum , &c. qui certo tantùm anni tempore id poſſunt . Vindemiatores tempore vindemiæ. Sartores pro rebus neceſſariis in nuptiis , funeribus, &c. ſi aliter ſatisfacere non poſſint . Agricolæ , ſi laborent ad præcavendum damnum ob pluviam , aut tempus , quod prævident . Naucleri pendentes à ventis . Coctores calcis, &c. & quoties opus incæptum non poteſt ſine damno interrumpi . Servi , & ſervæ coacti à dominis , ut laborent , qui tamen debent illos deſerere , ſi frequenter contingat . Iidem reficientes ſuas veſtes , ſi aliis diebus non poſſint . Pauperes, & artifices, qui ſuam familiam alere non valeant, niſi laborent , ſi ſine ſcandalo faciant . *Communis* .

2029 Cæterum pro nuptiis , & aliis cauſis , quorum exequutio eſt in libertate dominorum , omninò curare debent domini , ut vel executionem negotii poſt tot dies poſtponant , vel operariorum laborem per tot dies anticipent , quot ſufficiunt , ut dies feſtivi medii vacent ; alioquin eos à peccato mortali non excuſo ; benè verò ſi ſine gravi incommodo nec poſtponere , nec uti ſupra anticipare valent .

2030 Deniquè à mortali excuſat parvitas materiæ : talis erit , ſi labor unam , aut duas horas non excedat .

2031 Licitum eſt docere, ſcribere, & tranſcribere etiam pro pretio ; quia non ſunt opera ſervilia , ſed liberalia . Nec pretium facit opus eſſe ſervile, ſi ex ſe tale non ſit . Sicut e contra , non licet facere opus ſervile gratis ; quia per hoc non ceſſat eſſe opus ſervile .

Plures inter liberalia comprehendunt pingere ; non licet autem colores terere. Similiter licet characteres , ſeu typos componere , minimè tamen imprimere ; quia componere magis expoſcit applicationem mentis , quàm exercitium corporis ; unde non eſt ſervile , ſed liberale opus , quod non valent efficere ſervi .

Lici-

2032 *Licitum eſt iter agere, jumenta ducere, canere, ſonare; quia ſervilia non ſunt. Item ad vitandum otium, & recreationis gratia licitum eſt venari, aucupari, piſcari ſaltem in fluminibus, & mulieres acu pingere*, aut alio modo manibus laborare, ne tota die otio vacent, Mendo *in Epit.ver. feſti dies nu.6.* Item licet iter agentibus jumenta ſuppellectilibus onuſta ducere; & ferrariis laminas ferreas pedibus imponere ob neceſſitatem.

2033 Probabile eſt, dominum poſſe licitè die feſto injungere mancipio infideli opera ſervilia, etiam in ſui commodum, ſicut quilibet poteſt ea injungere infantibus, & perpetuò amentibus, quia non ſubjiciuntur legi Eccleſiæ; & eadem ratione licitè poteſt dominus infideli miniſtrare carnes die veneris. Cæterùm puto ſtandum eſſe ſententiæ negativæ, ſi labor mancipii ſit in commodum ipſius domini, quia tunc ſervus laborat, ut inſtrumentum domini, adeòque moraliter domino opus ſervile imputatur, Diana *par.5.tr.14.reſ.7.* famulos laborantes diebus feſtis juſſu Domini peccare, ſi abſque gravi detrimento recuſare poſſint, vel eos deſerere. Secus, ſi grave detrimentum paterentur, v.gr. quia alium non reperirent, cui inſervire; tenet Clericatus *cap.52. num.8.* cum S. Ant. *p.2.tit.9.cap.7.§.ult.*

2034 Licitum eſt Advocato die feſto informare Judices in ſcriptis; & civibus convenire ad conſilia, ac perſonas ad officia eligere; quia non ſunt opera ſervilia, nec aliunde prohibita: *v. in prop.52*, ab Innoc.XI. *damn.*

2035 Ex Decl. S. Congr. Rituum 11. Martii 1690. Feſtum Annuntiationis B.Virginis, ſi contingat feria 6. in Paraſceve, transfertur unà cum Præcepto, & Officio ad feriam 2.poſt Dominicam in Albis; unde tunc, & non feria 6. tenentur fideles abſtinere à ſervilibus, & audire ſacrum.

Ex Decl.ejuſdem S.C.R.13.Septemb.1692. ſi feſtum S. Joſeph. contingat feria 5. Majoris hebdomadæ, Officium Sancti eſt transferendum ad aliam diem juxta Rubricas, præceptum verò audiendi Miſſam, & vacandi ab operibus ſervilibus, non eſt transferendum, ſed ſervandum eadem feria 5. Adeòque celebrandæ ſunt Miſſæ privatæ ante celebrationem ſolitæ Miſſæ Conventualis.

Scotus in *3.diſt.37.q.unic.lit.*D.Maſtrius *diſ.*11. *q.4.n.71.*Bonac.*to.2.pag.*327 Joan.la Cruz.*pag.*47. Tamb.*to.*1.*lib.4.cap.*3. Leander *to.3.tr.*1.Buſemb. *lib.3.tr.3.dub.*1. Mendo, & Clericatus citati.

DE IV. PRÆCEPTO DECALOGI.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam.

2036 Filii, & ſubditi reſpectivè præſtare tenentur parentibus, ac ſuperioribus, amorem, reverentiam, & obedientiam; ita ut, ſi in his graviter deficiant, peccent mortaliter, & debeant in confeſſione circumſtantiam aperire, quia contrahunt malitiam ſpecie diſtinctam; nam peccant contra pietatem. Pietas eſt charitatis ſpecies, quæ ab illa diſtinguitur per hoc, quòd reſpiciat Parentes, Patriam, & Conſanguineos.

2037 Filius mortaliter *contra amorem peccat*, 1. Si parentibus ſigna odii oſtendat, 2. Si mortem, aut grave malum illis exoptet, 3. Si neceſſitate corporali, aut ſpirituali urgente, poſſit, & non ſubveniat: *v.nu.*179. 4. Si cum ſit hæres, eorum vota, legata, & teſtamenta non impleat.

2038 *Contra reverentiam*, 1. Si verbis contumelioſis, &c. graviter offendat, 2. Si eos etiam leviter percutiat.Imo etiam ſi manum ad percutiendum deliberatè elevet, 3.Si pauperes agnoſcere nolit, & deſpiciat. Si verò ex juſta cauſa nolit eos apud ſe habere, & ſolùm exteriùs ſe noſſe diſſimulet, modò de neceſſariis iis proſpiciat, à gravi peccato excuſatur; quia in tali caſu parentes non ſunt rationabiliter inviti, 4. Si in foro externo etiam de vero crimine accuſet;excepto crimine hæreſis proditionis Patriæ, & conſpirationis in Principem: *v. tom.2.n.*268.

2039 *Contra obedientiam*, ſi in iis, quæ ad bonos mores, & gubernationis onus ſpectant, ubi res gravis eſt, ſit inobediens, 2. Si contra expreſſam Parentis voluntatem ducat uxorem planè ſe indignam, 3.Si nupſerit parentibus inconſultis. Si tamen conſuluit,illi verò denegavere,poteſt iis invitis nubere,ſi ſponſa ſit ſe digna; nam in electione ſui ſtatus eſt ſui juris. *Bonac. & Buſem.*

2040 Filii puberes,minores tamen 25.annis,ex jure communi ſunt ſub parentis poteſtate, etiam ſi conjugati, & Sacerdotes. Jure tamen Caſtellæ, conjugati eximuntur poſt benedictionem Eccleſiæ.

In caſu extremæ neceſſitatis, filius priùs tenetur ſuccurrere Patri, quàm ſuis filiis. Mendo *ver. Parentes n.5.* quia plus illi debet.

P A R E N T E S

2041 Præſtare tenentur filiis inſtructionem, ſeu educationem, bonum exemplum, correctionem,& alimenta,ita ut ſi graviter defecerint, peccent mortaliter, etiam ſi proles ſit ſpuria.

2042 Mater tenetur prolem alere uſque ad annum tertium. Deinde tenetur eam alere pater uſque ad emancipationem, & dotem dare filiæ, etiam volenti Monaſterium ingredi.

2043 Pater tenetur alimenta præſtare filio ſecundum convenientiam ſtatus.

2044 Mater tenetur per triennium lactare filium,naturalem,aut ſpurium.Quòd ſi non poſſit, tenetur pater ſolvere expenſas. Poſt triennium tenetur pater illi alimenta dare, etiam ex redditibus Eccleſiaſticis, ſi alia bona non habeat; & filiam ſpuriam dotare. Si pater non valeat, obligatio cadit in matrem; & in hujus defectum, tenentur avi, & alii aſcendentes, primo loco aſcendentes pa-

patris, ſecundo loco aſcendentes matris; ſi verò talis filius factus adultus, poſſit ſibi conſulere, & habeat, unde ſuſtentari, tunc non tenentur parentes ad alimenta. Mendo *cit.* quia jus naturæ expoſcit, ut neceſſitati provideatur; adeòque hac ceſſante, obligatio naturalis ceſſat.

2045 Et addit Mendo: „ Si dubitetur, quiſnam è duobus ſit pater filii illegitimi, uterque tenetur pro medietate eum alere; ſi unus nolit, alter non tenetur integra alimenta præſtare, quia filius non habet integrum jus contra illum. Si autem alter ſit ditior, aut nobilior, tenetur plus præſtare, quàm minùs nobilis, aut dives, quia ex ſe divites, & nobiliores debent filiis præſtantiora ſuppeditare alimenta. „

2046 Parentes mortaliter peccant, ſi exponant filios hoſpitali, niſi eos alere non poſſint; aut niſi adſit periculum infamiæ, aut gravis damni, ſi proles ſit ex fornicatione, ut infra de Irreg. Natalium.

2047 Si pater, qui filium Hoſpitali expoſuit ad vitandam infamiam, aut periculum damni, ſit dives, utique non peccavit mortaliter, ſed difficultas eſt: *An teneatur reſtituere expenſas alimenti Hoſpitali?* Affirmant Sanchez, & Azorius apud Tamb. *to.* 1. *lib.* 5. *cap.* 3. *§. n.* 4. *&* 5. & talem volunt debere tenere animum, quando exponit. Probabile putat Tamb. *cit.* cum Henriquez, & Dicaſtillo, quòd non teneatur; idque *ex præſumpta voluntate fundatorum, qui in Hoſpitalium erectione videntur cujuscunque generis neceſſitatibus voluiſſe conſulere.* Addit tamen Tamb. ſententiam Layman, id poſſe præſumi, ſi Hoſpitale ſit dives, ſecus, ſi pauper.

2048 Regulariter non tenetur mater adultera declarare, quòd proles primogenita ſit ſpuria; quia bona fortunæ, quibus proles legitima privaretur, cedunt bono famæ, quo mater privaretur; nam eſt altioris ordinis. Tum quia viro vivente, aut fratre, &c. immineret inde grave damnum matri. Quod ſi imprudens mater declararet prolem eſſe ſpuriam, non teneretur proles ei fidem adhibere, quia cum talis declaratio repugnet naturali pietati maternæ, non videtur carere ſuſpicione averſionis ab uno, & ſpecialitatis cum alio: *v. num.* 39.

2049 Conari autem debet mater damna legitimæ proli alio modo compenſare, vel ſpurium ſuaviter inducendo, ut fiat Eccleſiaſticus, ſi ſit idoneus, vel de bonis propriis plus legitimæ proli diſtribuendo.

2050 Faciliùs à reſtitutione excuſatur pater ſpurii; quia vel damnum ab adultera compenſandum credit, vel quia raro poteſt certò ſcire, prolem ſuam eſſe, & non alterius: *v. n.* 40.

LEGITIMA

2051 Debetur filiis legitimis, tam ex bonis patris, quàm ex bonis matris. Et econverſò, filii, ſi carent deſcendentibus, debent legitimam aſcendentibus, nempè patri, aut matri, ſi adſint; quæ non debetur, niſi poſt obitum. Legitima, jure Canonico, ſi filii ſint quatuor, aut pauciores, eſt tertia pars bonorum (deductis ære alieno, & expenſis pro funere) æqualiter dividenda; ſi verò ſint quinque, aut plures, eſt media pars bonorum; de aliis autem partibus extra legitimam parens poteſt diſponere ad ſui placitum. Pro quo ſunt duo carmina:

Quatuor, aut infra, dant natis jura trientem; videlicet tertiam partem.

Semiſſem verò dant natis quinque, vel ultra; videlicet dimidiam partem.

2052 Hic autem eſt ſermo de bonis liberis ab ipſis nempè parentibus acquiſitis, minimè de bonis vinculatis, ab Avis ſcilicet, aut Proavis in teſtamento relictis cum vinculo, ut tali, vel tali forma, & conditione ſucceſſivè tranſeant ad hæredes; de his namque hæredes non poſſunt in teſtamento diſponere ad ſui libitum, ſed juxta vinculorum formam.

2053 Legitima non debet accipi à toto cumulo hæreditatis, ſi ſit debitis gravata; ſed accipi debet ex eo, quod ſupereſt, deductis ære alieno, & expenſis funeris. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 296. *n.* 5. Conſtat ex ejus definitione; legitima enim definitur: *Portio quædam accepta à tota hæreditate, deductis prius ære alieno, & expenſis funeris.*

Vota autem realia, & legata à teſtatore relicta, ſunt quidem ab hærede ſolvenda, at non prius deducenda; priùs enim ex toto cumulo hæreditatis (ſolo ære alieno, aut expenſis funeris prius deductis) eſt accipienda legitima. Ratio diſparitatis eſt; quia vota, & legata oriuntur ex liberali diſpoſitione defuncti, quæ nocere non debet hæredi neceſſario: debita verò oriuntur ex juſtitia commutativa, quæ nocet hæredi; nam nemo poteſt ex bonis alienis ditari; debita autem ſunt bona aliena, adeòque nocent hæredi: *v. à n.* 1839.

2054 Teſtator non tenetur dare legitimam filiæ jam dotatæ; Molina *tom.* 1. *de juſtitia tr.* 2. *diſ.* 177. *pag.* 678. quia Dos æquiparatur legitimæ. Imò nullam actionem habet filia dotata in officium teſtamenti; ſolùm petere poteſt complementum legitimæ ab hæredibus, vel legatariis, ſi dos fuerit ea minor.

2055 Plures ſunt caſus, in quibus pater poteſt filium exhæredare, 1. Ob ingratitudinem, ſi gravem injuriam intulit patri, vel ejus vitæ inſidiatus ſit, aut manus injecerit, 2. Si novercam, hoc eſt uxorem patris carnaliter cognovit, 3. Si cum gravi diſpendio parentum bona dilapidavit, 4. Si teſtamentum à parente condi impedierit, 5. Si patri in carcere detento ſuccurrere negavit fidejubendo, 6. Si patrem accuſet: *ut in num.* 2038. 7. Si filia ante annum 25. vitam elegerit luxurioſam. Quæ & ſimiles cauſæ valent, quando filiis aliundè ſupereſt, unde vivant; alioquin pater tenetur neceſſaria alimenta præſtare. Com. Scotus *in* 3. *d.*

3. *d.19.qu.un.litt.C. in 4.d 6.q.10.lit.E.diſt.15. qu.2. litt.I.* KK. Maſtrius *in Theol.mor. diſ.15. qu.5.* Bonac. *tom.2.* Joan. la Cruz. Tamb. *tom.1. lib.5. cap.2.* Buſemb. *lib.3. tr.3. cap.2. Clericatus cap.49.* Mendo *cit.*

F R A T E R

2056 DIves tenetur alere Fratres, aut Sorores pauperes, etiam ſi ſint uterini. Item tenetur ſorores dotare, ſi non ſint à Patre dotatæ. Molina *de juſt.tom.3. diſp.224.*Surdus *de alimentis tit.1.q.25.num.9.*& fratri decedenti ab inteſtato illi ſuccedunt. Rot. *par. 19. rec. dec.38. n.1.4. Clericatus cap.51.*

O B E D I E N T I A

2057 ESt virtus moralis inclinans ad implendum Superioris imperium.

2058 Virtute voti obedientiæ tenetur Religioſus Superiori obedire quoad omnia, quæ præcipit ſecundum regulas, & conſtitutiones Ordinis, ſivè directè, & explicitè, ſive indirectè, & implicitè.

2059 Ea dicuntur indirectè, & implicitè in Regula contineri, quæ ſunt valdè neceſſaria, ſine quibus Regula commodè obſervari non poteſt. Adeòque non poteſt Superior quaſvis corporis macerationes præcipere, quamvis ad pleniorem Regulæ obſervationem ordinentur. Buſem. *lib. 4. cap 2. dub.4.*

2060 Hinc non tenetur ſubditus obedire in iis, quæ ſunt contrà Regulam; niſi Superior ſit talis, qui poſſit in ea diſpenſare, & cauſa legitima adſit.

2061 Nec in iis, quæ ſunt ſupra, ſeu præter Regulam, ut eſſent notabiles macerationes, niſi præcipiantur in pœnam culpæ, aut delicti; tunc namque tenetur ſubditus obedire.

2062 Et ſubdit Buſem. *cit. Nec refert, quòd Regulæ jubeant in omnibus obedire; id enim non de obligatione voti, ſed obedientiæ perfectione intelligitur.* Ita Suarez, Sanch. *6. mor. cap. 2.* & Layman.

2063 Si Superior in iis, quæ præcipere poteſt, præcipiat, *In virtute Sanctæ obedientiæ; In virtute Spiritus Sancti: In Nomine Jeſu Chriſti:* aut ſimili forma, tenetur ſubditus ſub mortali obedire; quia intendit obligare, quantum poteſt. Sub veniali, vel nullo, ſi alia forma utatur. Buſem.*cit.*

2064 Caveat tamen Superior ne ſit levis in præcipiendo *in virtute Sanctæ obedientiæ*, quia hoc eſt præceptum formale obedientiæ,& Superioris gladius, qui non niſi rarò, ex graviſſima cauſa, & eximia prudentia, eſt evaginandus, juxtà dicenda de caſuum reſervatione, & excommunicationis fulminatione.

2065 Nec peccat non obediendo, ſi rationabiliter credat ſuperiorem non fuiſſe præcepturum, ſi veritatem ſciviſſet. Alarius *n.20.*

2066 In dubio, an res, quæ præcipitur, ſit licita; vel an adſit juſta cauſa præcipiendi? ſubditus obedire tenetur. Alarius *pag.318.n.24.*Buſemb.*cit.* Quia Superior eſt in poſſeſſione præcipiendi; & nemo eſt ſpoliandus jure certo per ſuperveniens dubium.

2067 Non tenetur tamen obedire, ſi prudenter timeat grave malum, aut damnum ex impletione præcepti oriturum. Alarius *num.19.*Buſemb. *cit.* quia in dubio favendum eſt ei, de cujus damno agitur.

Omninò vide dicenda in peccato mortali, de inobedientia formali, & ſupra *n.201.*

R E G U L A S. P. D O M I N I C I

2068 NEc Fratres, nec Sorores obligat ſub culpa mortali, aut veniali, ſed ſolùm ad pœnam; niſi propter præceptum,aut contemptum. Conſtat ex initio Conſt.& docet D.Thom. 2. 2. *q. 186.art.9. ad 1.* Fagnan. *l.3. cap. Explicari 3. de obſerv. jejun. pag.618.*

2069 Pœna ſolet eſſe in ipſa conſtitutione taxata, ita ut tranſgreſſor debeat ex ſe pœnam implere; & tunc, ſi non impleat, neque venialiter peccat; quia non tenetur ſub culpa. Si verò ea pœna præcipiatur à Superiore ſpeciali præcepto, tunc non implens culpa non caret; quia tunc præceptum eſt ab homine, & ſubditus ex voto tenetur Superiori obedire; nam pœna illa (ut ſupponitur) eſt explicitè, aut implicitè in Regula: *v.n.2057.*

2070 Contemptus habetur, quando quis agit contra Regulam, in quantum renuit ſubjici ordinationi Regulæ, D.Thomas 2.2. *qu.186. ad 3.*

2071 Non erit autem contemptus, ſi contra Regulam agat ex concupiſcentia,ira,aut alia paſſione, etiam ſi frequenter; frequentia enim non importat formaliter contemptum, ſed ſolùm diſpoſitivè; in quantum, qui frequenter contra legem agit, diſponitur, ut tandem contra legem agat, renuens legi ſubjici, juxtà illud Prov.18. *Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit*; & tunc eſt contemptus formalis. Prologus Conſt. Ordin. Præd. litt.N. vide infrà, de contemptu formali.

De Regula Clariſſarum infrà, cum de jejunio.

De voto Obedientiæ, fusè agunt Donatus *to.3. tr.17.* & Pelliz. *de Monialibus cap.4.* & 10.

DE V. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non occides.

2072 HOmicidium *eſt injuſta hominis occiſio.* Eodem præcepto prohibetur mutilatio: *Quæ eſt membri amputatio*; & omnis læſio corporis.

H O M I C I D I U M S U I I P S I U S.

2073 NEmini licet directè ſe ipſum occidere, aut mutilare; quia ſolus Deus eſt noſtræ vitæ, ac membrorum noſtri corporis Dominus.

nus . Hinc peccaret mortaliter , qui ſe ipſum caſtraret ad tentationes ſedandas .

Imò peccant mortaliter , qui filios etiam conſentientes caſtrant , ut ſint apti cantui . Caramuel *in theolog.fund.à n.*1603.Hos verò à peccato excuſant plures Doctor.Tamb. *lib.6.§.*1.Maſtrius *diſp.* 11. *nu.*16. Quia in horum caſtratione habetur utilitas ; nam inde fiunt ſonori cantores pro ſervitio Reipublicæ, & Eccleſiæ ad divinas laudes, quæ utilitas compenſat nocumentum illud corporis , & æquivalet neceſſitati; unde ſicut pro neceſſitate corporis licitum eſt membrum abſcindere , ita pro præfata utilitate caſtrare . Adde , in praxi hos in toto Orbe Chriſtiano permitti .

2074 Non licet damnato ad mortem per ſumptionem veneni , illud ſpontè ſua anticipato tempore ſumere . Mendo *ver.Homicidium* ; quia eſſet homicidium directum , & poſitivum ſui ipſius .

2075 Homicidium negativum, ſeu indirectum ſui ipſius, tunc habetur, quando quis aliquid facit, vel omittit , ex quo mors ſequitur . Poteſt eſſe licitum ex bono , & ſufficienti fine . Licitum namque eſt , pro ſalute Patriæ , Reipublicæ , Principis , aut alterius perſonæ Reipublicæ plus neceſſariæ , morti ſe exponere .

2076 At non licet morti ſe exponere ob vitam alterius privati , in quo non reluceat ratio publici boni ; niſi ſit amicus ita charus , quòd cenſeatur (ut vulgò dicitur) *alter ego* ; quia ordo charitatis à ſe incipit . Et multò minùs licèt pro ejus bonis ſervandis .

2077 In nullo autem caſu licet vitam ſpiritualem animæ periculo exponere .

2078 Damnato ad mortem non licet ſinere ſe mori ex inedia . Mendo *cit.*

2079 Licet autem ſe exponere periculo remoto , ubi eſt ſpes evadendi . Sic licet ſe longæ navigationi committere. Item licet ſe diſcretis macerationibus , & jejuniis affligere , quamvis prævideat mortem anticipari . Mendo *cit.* quia eſt cooperatio valdè indirecta , & remota . Non licet autem ita indiſcretè ſe macerare , ut adſit periculum proximum mortis , aut amiſſionis ſalutis .

2080 Aliquando licet aliquam cauſam ponere, ex qua indirectè ſequatur mors, & ſic 1. licet tempore peſtis infectis ſervire cum certo vitæ periculo ; quia directè intenditur bonum publicum : 2. ad vitandum incendium ſe ex alto præcipitem dare ; quia hic directe intendit vitare mortem diriorem .

Q U Æ R E S

2081 *An in bello navali liceat militibus, quibus nulla eſt ſpes hoſtes vitandi, navim incendere, aut perforare, & mari ſe committere, ne cum navi, & opulenta prædia in hoſtium manus deveniant .*

NEgant plures , quia eſt directa occiſio ſui , quæ nunquam licet . Maſtrius *diſ.3.nu.*31. & *diſp.*11.*nu.*104.

Id autem licere, & non eſſe directam ſui occiſionem , tenet Buſemb. & Tamb. *in dec.l.6.c.2.§.2. nu.8.cum multis* : Quia ſine directa ſui occiſione , poteſt 1.quis ſe objicere telo, vel ictui , ad ſervandam vitam amici , aut Principis , vel ejuſdem injuſtè damnati ad mortem vices ſubire : 2.poteſt in naufragio tabulam , quàm pro ſe arripuit , amico cedere : 3. poteſt pulverem incendere ad evertendam turrim , & perdendos hoſtes , quamvis ſciat ſe obruendum . Sic *lib.*1.*Machab.cap.*9. Eleazarus, ut turrim ligneam hoſtium Elephanti impoſitam everteret, Elephanti ſe ſuppoſuit , eumque gladio confodit, cujus lapſu ipſe quoque corruendus erat, & corruit : ita pariter in caſu propoſito .

2082 Ratio eſt , quia eo actu directè non intenditur mors , ſed bonum publicum , ne hoſtis potiatur navi cum opulenta præda , quibus augeantur ejus vires in grave damnum Patriæ, & Principis. Tum quia hoc præceptum includit duo, unum de non occidendo , & eſt negativum , quod ſemper obligat , ita ut nunquam, & in nullo ſtatu liceat alicui directè ſe occidere ; aliud de vita conſervanda, & eſt affirmativum , quod proinde non obligat ad propriam, vel alterius vitam cum valdè gravi incommodo conſervandam .

HOMICIDIUM ALTERIUS.

2083 LIcitum eſt occidere aggreſſorem ſuæ vitæ , vel alterius . Item in defenſionem honoris , caſtitatis , vel alterius virtutis , ac bonorum neceſſariorum pro ſuſtentatione vitæ , & conſervatione ſtatus ſui , & ſuorum ; dummodò defenſio fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ . Ratio eſt, quia hæc non eſt directa occiſio, ſed juſta defenſio ; quilibet enim jure naturæ habet jus ad tuendam ſuam vitam , honorem , & bona .

Q U Æ R E S.

2084 *An liceat privata auctoritate tyrannum occidere .*

SI nomine tyranni intelligatur ille, qui eſt legitimus Princeps , ſed tyrannicè , & dire regit, non licet , & oppoſitum aſſerere eſt hæreſis damnata à Concil. Conſtantienſi ſeſſ.15.

Si intelligatur ille , qui non eſt legitimus Princeps , ſed invaſor ; abſolutè affirmant licere plures Doctores apud Dianam *par.5.tr.4.reſ.*21. quos ſequitur Maſtrius *in theolog.mor.diſp.8.q.2.n.*27. ſi majora non timeantur mala; quia licet occidere hoſtem , & hic eſt hoſtis gerens quaſi continuum bellum cum Regno .

Dico cum Filliuccio *tom.2.tr.28.cap.1.n.*14.ſolùm licere , dum actu Regnum invadit , minimè poſtquàm invaſerit , præſertim ſi Regnum pacificè poſſideat ; quia tunc res tam gravis non eſt remittenda privato judicio , ſed ſpectat ad publicum totius Regni , ſeu capitum . Hanc ſententiam tenet Diana *cit.* ritè addens , priorem non eſſe conſulendam ; nam eſt reverà periculoſa : *v.nu.* 298.

MO-

MODERAMEN INCULPATÆ TUTELÆ.

2085 Tunc habetur, quando defenſio, aut vitatio mali, aliter, ſeu alia via haberi non poteſt; ſed aggreſſoris occiſio eſt unicum, & ſingulare medium ad illam.

Hinc 1. Si dum te defendis, aggreſſor fugiat, non licèt eum inſequi, & occidere. 2. Si potes mortem vitare fugiendo, & teneris fugere, ut tenetur Religioſus; niſi ex fuga prævideas te occiſurum. Nobilis, & miles non tenetur fugere; quia fuga ei cedit in amiſſionem honoris, & grave dedecus. 3. Si aggreſſor, injuria jam illata, v.g. alapa jam inflicta, actu fugiat, non licet eum occidere; quia id eſſet vindicta privata.

2086 Dixi, *bonorum neceſſariorum pro ſuſtentatione vitæ, & conſervatione ſtatus*; quia modicum incommodum in amiſſione boni temporalis non eſt menſurandum cum graviſſimo damno vitæ aggreſſoris; talis eſt amiſſio unius, vel alterius aurei; imò & plurium, quot attenta conditione perſonæ, quæ invaditur, non ſunt neceſſaria naturæ, aut ſtatui; ac proindè pro ejus conſervatione non licèt aggreſſorem occidere: *v. n.* 409.

2087 In qua re (addit Cardenas) ſi vir, qui fugere non tenetur, nempè nobilis, aut miles, invadatur à fure, qui intentet pallium modici valoris, ver. gr. unius, aut quatuor aureorum, ab eo eripere; poteſt ille ſe defendere opponendo gladium, & tunc, ſi fur deſiſtat, & fugiat, non poteſt eum inſequi, & occidere; ſi verò fur etiam ſuum gladium contra dominum rei educat; tunc vir ille poteſt ſe defendere defenſione occiſiva cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ; quia tunc eſt defenſor non rei materialis, ſed honoris, & vitæ; nam tunc fur evadit aggreſſor, non ſolum contra rem materialem, ſed contra ejus honorem, & vitam. Demùm ſi pallio jam ablato, fur fugiat, non poteſt dominus eum inſequi, & occidere; quia cum jam injuria ſit illata, non eſſet defenſor honoris, & vitæ, ſed rei temporalis exiguæ, quam non licet vita furis compenſare.

2088 Religioſus poteſt à fure ſe defendere, clamando tamen, aut fugiendo, minimè defenſione occiſiva; quòd ſi honeſto modo ſe defendere non valet, pallium furi relinquat, & eum Deo commendet: *vide in prop. 30. & 31. ab Innoc. XI. damn.*

2089 Non licet viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, aut infamias. Nec licet alicui ſe defendere defenſione occiſiva, contra injuſtè impedientem, ne hæreditas adeatur, ne bona, quæ actu non poſſidemus, obtineamus, & in ſimilibus caſibus. Ratio, inquam, eſt; quia id cedit in maximum Reipublicæ diſcrimen, eſt enim uſurpatio juris Reipublicæ, quæ propterea Judices, & Tribunalia plura conſtituit, ut populorum injuriæ punitione compenſentur, & jura, ac bona illæſa ſerventur; & ſi quilibet poſſet privata authoritate ad præfata mala impedienda alium occidere, cum hujuſmodi injuriæ, vexationes, &c. ſint quotidianæ, quotidiana eſſent homicidia, & ſic publica quies, & pax maximè perturbaretur.

Imò, ſi in his caſibus poteſt authoritate publica malum impediri, ceſſat moderamen inculpatæ tutelæ, ſine quo nullo pacto eſt licita occaſio alterius; occiſio, inquam, in his caſibus non eſt unicum medium, cum poſſit malum alia via reparari; demùm nullus eſſet de ſua vita ſecurus; quia in cauſis, litigiis, & actionibus humanis, homini proprii commodi amore obcæcato non deficiunt prætextus, atque colores, quibus cenſeretur inſidiatus, injuſtè impetitus, &c. *vide propoſit. 17. & 18. ab Alex. VII. damn. & in propoſit. 30. 31. & 33. ab Innoc. XI. damn.*

2090 Non licet uxorem, ſororem, aut filiam in adulterio deprehenſam occidere, nec adulterum; quia injuria eſt jam illata, & nemini licet injuriam jam illatam privata authoritate reparare; quoniam id ſpectat ad jus publicum: hinc leges civiles, quæ id permittebant, ſunt correctæ à jure Canonico.

2091 Hinc adulteri reperti in fraganti crimine poſſunt ſe defendere contra maritum occidere volentem, etiam defenſione occiſiva, potiori jure, quàm banniti.

2092 Banniti enim, ſeu proſcripti à Principe cum licentia eos impunè occidendi, poſſunt contra aggreſſores ſe defendere, etiam defenſione occiſiva. Tamb. *in dec. lib. 6. cap. 1. §. 1. n. 8.* quia per ſententiam Judicis non amiſerunt jus ad vitam tuendam; verum tamen eſt, quòd poſſint ſine peccato occidi.

2093 Si autem vir videat adulterum accedentem ad violandum ſui thorum, ſi alio modo impedire non poſſit, poteſt ſe opponere gladio; & ſi ille fugiat (ut eſt veriſimilius) non poteſt illum inſequi, & occidere; quia jam injuria eſt impedita. Quòd ſi adulter ſit audax, & ſuum gladium contra virum educat, & in uſu gladii perſiſtat; tunc poteſt vir ſe defendere defenſione occiſiva; tunc namque defendit honorem, & vitam: ut *n.* 2087. *& in propoſit. 19. ab Alex. VII. damn.*

2094 Puella, & mulier honeſta, ſi in ſua pudicitia, & caſtitate opprimatur, non debet ſe occidere, aut mutilare, ver. gr. linguam, &c. Quod ſi aliquæ ſanctæ fecerunt, ex ignorantia, aut interiori Spiritus Sancti flamma egerunt, *num.* 2073. Nec tenetur oppreſſorem occidere. Debet tamen ſe defendere clamando, & quantum debiles ejus vires permittunt, ſe opponendo; quòd ſi alia via ſe defendere non poſſit, non tenetur, ſed poteſt ſe defendere defenſione occiſiva: *v. num.* 2083. tunc namque: *Si invita violabitur, virginitas duplicabitur ad coronam.*

2095 Qui occidit hominem pro defenſione ſuæ vitæ: ut *in nu.*2083. cum moderamine inculpatæ tutelæ, nec peccat, nec evadit irregularis. In aliis autem caſibus, licèt non peccet, ſit irregularis ex defectu lenitatis: ita ex jure.

2096 Qui occidit Clericum deprehenſum in fraganti crimine cum uxore, matre, ſorore, vel filia, non eſt excommunicatus, ſed peccat peccato homicidii. Mendo *ver. Adulterium nu.*2. Quia Eccleſia (ait ipſe) parcit tam diro dolori, nolens alium ſuperaddere. Subdens, non contrahere irregularitatem, ſi occiſus non ſit Clericus, quia in hoc æquiparantur: ita ille.

2097 Non poſſe quem in defenſionem proximi ejus aggreſſorem occidere, niſi ille proximus ſit ei Superior, aut cognatione conjunctus, tenet Tamb. *tom.*1.*lib.*6. *cap.*1.*§.*1.*n.*11. quia charitas æquè militat pro vita aggreſſoris, ac aggreſſi.

2098 At Mendo *ver. Homicidium n.*9. inquit: „ Ut defendat quis innocentem, aliter occidendum, ſeu ejus bona ingentia, ſi alia via nequeat eum liberare, poteſt aggreſſorem occidere, cum proximi unum ſint nobiſcum per charitatem. At non tenetur ex juſtitia quis (niſi ex officio ei incumbat) ſed ex charitate, ſub lethali ſuccurrere neceſſitati extremæ proximi: niſi ipſe adeò in ſimili periculo conſtituatur; tunc enim nullo modo tenetur. „

QUÆRES

2099 *An liceat prævenire, occidendo illum, à quo quis eſt occidendus?*

Reſpondet Clericatus *cap.*58. *duas eſſe opiniones*, quas refert Tamb. *in dec. lib.*6.*cap.*1. *§.*1. *n.*15. & Azor. *d. lib.*2.*cap.*1.*qu.*12. ubi affirmativam tenent, quando quis aliter vitam propriam defendere non poteſt ab aggreſſore armis contra ſe irruente. *Dixi armis*; quia ſi quis imputatur falſis accuſationibus, aut injuſto proceſſu, non eſſet licitum occidere falſos teſtes, vel judicem iniquum, juxtà contrariam opinionem damnatam à S. Congreg. d. anno 1665. Maſtrius *diſp.*11.*n.*110.

DE MANDANTE, ET CONSULENTE.

2100 Mandans fieri homicidium, ſi ante executionem expreſsè, vel tacitè mandatum revocavit, & revocatio in notitiam mandatarii pervenit; ſi mandatarius adhuc homicidium exequatur, mandans non eſt homicida, nec irregularis, neque eſt excommunicatus, ſi occiſus ſit Clericus. Conſulens verò homicidium, ſi revocato conſilio, qui illud recepit, homicidium exequatur, eſt homicida, irregularis & excommunicatus, ſi occiſus eſt Clericus: idem de onere reſtitutionis pro furto. Ita communior contra Dian. *par.*3.*tr.*5 *reſ.*83.*& par.*4.*tr.*2.*reſ.*14. & Tamb. *lib.*6. *dec. cap.*4. *§.*5. *nu.*14. Ratio eſt, quia mandatum fit in gratiam mandantis; unde ſi eo revocato mandatarius homicidium exequatur, non in vim mandati, ſed nomine proprio illud exequitur; excipe, ſi revocatio non perveniat in notitiam mandatarii: quia tunc agit in vim mandati, & ſic incurrit mandans.

2101 Conſilium verò fit in gratiam recipientis, adeoque etiam eo revocato, conſilium habet influxum: nam alius agit in vim conſilii, quatenùs firmiter ejus menti inſedit. Excuſatur autem conſulens, primò, ſi conſilium revocavit addendo preces importunas; & videns, quod hæ non ſufficerent, monuit occidendum, ut caveat: 2. ſi ille, cui fuit datum conſilium, & facta ſuaſio homicidii, aut furti, per ſeipſum erat determinatus ad illud; tunc inquam conſulens non erit homicida, irregularis, aut excommunicatus, nec tenebitur ad reſtitutionem pro furto, niſi forte quoad exceſſum; ſi ille erat determinatus ad furandum ver. gr. decem, & tu ſuaſiſti ad furandum viginti. V. infrà ver. *Qui reſtituere teneantur*.

Scotus *in* 4. *d.*15.*q.*3. *litt.*G.*diſt.*25.*q.*1.*litt.*E. *d.*33. *q.*2. *litt.*C. Maſtrius *in Theol. mor. diſp.*11. *qu.*6. Bonac. *tom.*2.*pag.*547. Joan. la Cruz *pag.*67. Tamb. *lib.*7. Buſemb. *lib.*3.*tr.*4.*c.*1. Carden. *diſp.* 21. Clericatus *c.*58. Mendo *cit.*

RESTITUTIO PRO HOMICIDIO.

2102 Qui fuit cauſa homicidii voluntarii injuſti, mutilationis, aut vulnerationis, reſtituere tenetur læſo, aut ejus hæredibus, expenſas pro curatione vulneris, lucrum, quod ceſſat ex officio, quod læſus exercere non poteſt, detractis expenſis, quæ pro eo facere ſolebat. Ad nil autem tenetur, ſi occiſor fuit provocatus ad pugnam, aut ſi injuſtũ aggreſſorem occidit: *v. n.*2112.

2103 Pro vita, membro, cicatrice nil eſt reſtituendum; quia ſunt bona ſuperioris ordinis, quæ pecunia æſtimari non debent, ſed ſolùm eſt venia petenda; niſi exindè ſit damnum ſecutum, ut in puella, quæ ob deformitatem ex cicatrice contractam non poteſt nubere pari, illi debet damnum juxta prudentis æſtimationem compenſari. Leſſius *de juſt. lib.*2. *cap.*9. *dub.*23.

2104 Si quis innocens damnetur à Judice ob homicidium occultum ab alio patratum, non tenetur homicida reſarcire damna innocentis, Tamb. *lib.*6. *c.* 4. *§.* 1. *cum de Lugo*: quia non fuit cauſa phyſica, aut moralis talis damni. Niſi uſus fuiſſet armis ipſius innocentis. Aut niſi homicida occiſi cadaver in agro, ante domum innocentis poſuiſſet, ex quo indicio innocens damnatus fuiſſet.

2105 Pater non tenetur ad reſtitutionem pro homicidio Filii, niſi fuerit damnatus pœna pecuniaria circa legitimam. Nec dominus pro homicidio ſervi, niſi fuerit in culpa. Nec quis pro homicidio patrato in duello, niſi occiſus fuiſſet coactus, aut deceptus. Tamb. *cit. cap.*4 *§.*3. *n.*2.

2106 Occiſor non tenetur reſtituere pauperibus eleemoſynas, quas occiſus illis elargiri ſolebat. Tamb. *cit. cap.*4 *§.*3.*n.*12.*&* 13. quia reſpectu illo-

rum non læſit juſtitiam. Niſi eo animo occidiſſet.

2107 Si occiſor fuit pœna perſonali punitus, tunc hæres (ſi ſit potens) tenetur reſarcire damna filiis, uxori, & aliis deſcendentibus occiſi, ſi illi ſint pauperes; minimè, ſi divites. Tamb. *cit.* §.3. *nu.* 14. quia iſti ſolent eſſe contenti pœna perſonali occiſori inflicta.

2108 Qui à latronibus requiſitus oſtendit domum Petri, qui inde fuit ab illis occiſus; non tenetur ad reſtitutionem, ſi id fecit coactus; benè verò, ſi ſine coactione. Tamb. *cit.* §.4.*n.*3. Diana *par.*5.*tr.*4.*reſ.*63.

2109 Homicidam non teneri ad reſtitutionem pro bonis ſpiritualibus, quæ occiſus facere ſolebat, v.g. pro Miſſa, quam celebrare faciebat; docet Leſſius *de juſt. lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 25. contra Tamb. *cit.* §.3.*n.*20. & 21. qui affirmat, quia opera ſpiritualia habent certitudinem.

QUÆRES I.

2110 *Petrus pugna urgente, excitavit ſocios pro ſui defenſione; hinc unus ex ſociis fuit occiſus. An teneatur ad reſarcienda damna hæredibus occiſi?*

REſp. ad nil teneri, ſi pugna erat juſta; benè verò, ſi injuſta. Tamb. *cit.* §.3.*n.*19. ex de Lugo *de juſt. diſp.* 12.*n.*58. quia in ſecundo, non in primo caſu, excitando ſocios, operatus eſt contra juſtitiam.

QUÆRES II.

2111 *Quis infecit vinum veneno pro inimico; ſupervenit amicus, qui bibit, & mortuus eſt. An ſit homicida?*

REſp. non eſſe homicidam, nec inde irregularem, ſi eum monere non potuit, ſine ſuæ propriæ vitæ periculo, Tamb. *cit. c.*4 § 4.*n.*2. ex de Lugo *cit. diſp* 8.*n.*86. quia tunc mors amici eſt illi involuntaria, cum præcavere non potuerit.

QUÆRES III.

2112 *Occiſus, ante mortem remiſit omne debitum homicidæ. An ejus uxor, & filii poſſint petere reſarcitionem damni, quod patiuntur?*

REſp. poſſe. De Lugo *cit. diſp.* 11. *num.* 63. Tamb. *cit. c.*4. §.3.*n.*10. & 11. quia remiſſio ab occiſo facta locum habet in damnis præteritis uſque ad ejus mortem; minimè in ſequentibus.

CONFESSARIUS

2113 ULtrà onus reſtitutionis, conſultum eſt, ut pro pœnitentia occiſori injungat Miſſas, Communiones, eleemoſynas, & orationes pro anima occiſi: v.g. unam Miſſam, Communionem, & Roſarium ſingulis menſibus pro uno anno, & pro qualibet die anniverſaria mortis ſingulis annis ſuæ vitæ, addendo pro primo anno jejunia, & diſciplinas, magis, & minus, juxta circumſtantias, quas debet inquirere, putà ſi occiſus fuerit Clericus, Sacerdos, ſi in loco ſacro, ſi uſus ſit ſociis auxiliantibus, ſi cum notabili ſævitia, ſi mors fuerit repentina. Item interrogare debet, an habebat uxorem, filios, &c.

HOMICIDIUM CASUALE.

2114 QUi caſu, ſeu præter intentionem alium occidit, vulneravit, &c. ſi fuit in culpa gravi, ſufficientem diligentiam non adhibendo, eſt homicida, & irregularis; quia homicidium eſt voluntarium in cauſa.

2115 Si verò non fuit in culpa, quatenùs nullo pacto periculum advertit, aut de eo dubitavit; vel ſi advertit, ſufficientem diligentiam adhibuit, & præcavit, quatenùs ver.gr. antequàm lapidem in viam projiceret, verbis, aut ſolito ſigno appoſito tranſeuntes monuit: Plures tenent eum irregularitatem non incurrere, ſi dedit operam rei licitæ; incurrere vero, ſi dedit operam rei illicitæ, ex qua ſecuta eſt mors, v. g. ſi Clericus arma gerens, aut ad venationem pergens, caſu occidat alium. Probant ex *cap. continebatur*; ubi declaratus fuit irregularis Clericus, qui geſtans retrò falcem, caſu occidit laicum, qui cauſa ludi ſupra ipſum Clericum quaſi equitaturus incautus ſaltavit, & falce ſe interfecit.

2116 Probabilius mihi videtur, cum Diana, Bonacina, Leander, & aliis, eum in foro conſcientiæ irregularitatem non incurrere ob defectum voluntarii; quia licèt factum, ver.gr. homicidium, ſequatur ex opere illicito, ignorantia tamen facti adhuc tollit à facto voluntarium, adeòque excuſat à pœna. Textus Canonicus habet locum pro foro externo, in quo præſumitur advertentia, aut mortalis negligentia, quando homicidium ſequitur ex opere illicito.

2117 Eum, qui ex errore occidit unum hominem pro alio homine, aut unum Clericum pro alio Clerico, ab irregularitate, & reſpectivè ab excommunicatione excuſant Portellius, Fragoſus, & Tamburrinus *cit.* quia actio externa individualis homicidii non eſt voluntaria; ille namq; intendebat occiſionem individualem, v. g. Petri; unde peccat homicidio ſolùm interno, non externo, cui eſt annexa irregularitas, & pro Clerico cenſura.

2118 Probabilius mihi eſt, quòd ſit irregularis, atq; etiam excommunicatus ſi occiſus ſit Clericus; quia ratio formalis, ob quam incurritur irregularitas, eſt occiſio hominis; & ratio cenſuræ, eſt injuria ſtatus Clericalis; individua verò materialiter ſe habent ad id: unde quia in occiſione ex errore facta Petri pro Paulo eſt intenta ratio formalis hominis, & hæc eſt in Petro, incurritur irregularitas; ſic pariter de cenſura in occiſione unius Clerici pro alio: *v. n.* 2147.

2119 Præterea ex oppoſita opinione ſequerentur abſurda, quòd ex errore fornicans unam mulierem pro alia, & furans unum calicem pro alio, non peccaret peccato externo fornicationis, furti, aut ſacrilegii; quia ſicut ibi occiſio unius hominis eſt intenta, alia non intenta commiſſa; ita hic fornicatio unius mulieris, & ablatio unius calicis eſt intenta, alia nõ intenta commiſſa: *v. n.* 577 & 2147.

A B O R T U S.

2120 NOn licet procurare abortum etiam ante animationem fœtus ad vitandam infamiam, aut occiſionem; quia eſt ab intrinſeco malum. Tum quia (ut ait Cardenas) procuratio abortus *fœtus* inanimati *eſt* gravior pollutione; quia fœtus inanimatus eſt propinquior generationi, quàm ſemen: adeòque cum pollutio voluntaria nunquam ſit licita etiam ad vitandam mortem, quia opponitur generationi; à fortiori neque erit licitus abortus voluntarius qui magis generationi repugnat. Item neque licet procurare abortum fœtus inanimati ad vitandam mortem ex puerperio: & licèt plures Doctores, ut Filliuc. & alii, affirment in hoc caſu licere; ratio tamen allata æquè probat oppoſitum.

2121 At Clericatus *cap* 59.*n.*1. quærens, An liceat prægnanti infirmæ pro tuenda vita ſua procurare abortum?

„ Reſp. Si fœtus ſit inanimatus, poteſt procurari abortus non directè, ſed indirectè ad ſanitatem matris conſequendam. Si verò ſit fœtus animatus; alii dicunt, neque directè, neque indirectè poſſe matrem pharmaca ſumere ad recuperandam ſanitatem, ſi inde abortus ſit ſequuturus; quia debet præferre ſalutem ſpiritualem prolis ſanitati ſuæ corporali. Alii diſtinguunt; ſi matre abſtinente à medicamentis, ſpes probabilis ſit, quòd proles ſit viva naſcitura? tenetur mater abſtinere; at ſi hæc ſpes ceſſet, poterit mater ad conſervationem ſuæ vitæ ſumere pharmaca, quamvis ſequuturus ſit abortus; nam evitari non poterat, ſi mater mortua eſſet. Maſtrius *d.d.ſp.*8. *n.*30.*&* 31. & Tamb. *d.lib* 6. *in dec.cap.* §.4. Et noviſſimè Cardenas *in criſi theol.diſſertat.*22.*n.*21.*& ſeqq.* „

2122 Cujus ultimi dicti ratio potiſſima eſſe poteſt; quia ex una parte jam deſperatur ortus prolis vivæ, & ſimul ex alia id non eſſet procurare abortum, ſed vitam matris, quæ directè procurari poteſt, licèt abortus ſequatur, dummodò directè non intendatur. Mendo *in epit.ver. Abortus num.*1.

2123 Joan. de la Crux addit: „ Licet applicari prægnanti medicinam per ſe cauſativam ſalutis, & ſi per accidens ſequatur abortus; quia iſte, ſicut & occiſio invaſoris, reputatur effectus per accidens ſecutus ex ſalute prægnantis per ſe intenta; & ſic poteſt prægnans ſaltare, currere, ſi hoc ſit cauſa per ſe ſalutis, etſi aliàs ſequatur abortus. Si conſtat, matrem mori, & conſequenter fœtum, licitè ei applicatur medicina æquè ſalutifera, & mortifera, maximè ſi fœtus non ſit animatus; quia ſi mater, & fœtus periclitantur, tunc non fit injuria fœtus, ſi pro liberanda matre fit in ea talis experientia. „

2124 Nulla ex cauſa licet adhibere remedia directè, ne mulier prolem concipiat.

2125 Procurantes abortum fœtus animati, effectu ſecuto, ſunt homicidæ, reputantur proditores, juxtà dicta de immunitate *n.*694. incidunt in excommunicationem latam à Sixto V. & Greg. XIII: Summo Pontifici, reſervatam. A qua poſſunt abſolvere Epiſcopi, & Regulares virtute privilegiorum, exceptis locis, ubi Epiſcopi hunc caſum ſibi ſpecialiter reſervaverint, juxtà dicenda de caſibus reſervatis.

2126 Item evadunt irregulares etiam in dubio, an fœtus ſit animatus, ſicut in dubio homicidii.

2127 Hæc irregularitas non poteſt diſpenſari, niſi à Papa. In caſu occulto poteſt à Sacra Pœnitentiaria diſpenſari, ſed in ſupplicatione, ſi ipſe ſit genitor fœtus, exprimi debet, quòd fœtus erat à ſe genitus; aliàs diſpenſatio cenſetur ſubreptitia ex ſtylo Sac. Pœnit.

2128 Qui ratum habet, ſeu approbat abortum ſuo nomine factum, dictas pœnas incurrit, ſi approbet ante factum; minimè, ſi poſtquàm ſciverit factum; quia in priori caſu eſt cauſa influxiva, minimè in poſteriori.

2129 Mendo *cit.n.*1. innuit, in recenſitis Bullis Sixti, & Greg. ex ipſis verbis non ferri cenſuram contra fœminam procurantem abortum in ſe ipſa, ſed in alia fœmina.

Vide *in prop. 34.& 35. ab Innoc. XI. damn.* Et infrà de irregularitate.

D U E L L U M

2130 GRæcè *Monomachia*, & eſt pugna inter duos ex condicto ſuſcepta, hoc eſt deſignando arma, tempus, & locum, cum periculo vitæ, aut gravis vulnerationis. Dicitur inter duos, quia inter duos contingere ſolet; unde etiam inter plures pugnæ poteſt eſſe duellum, ſi fiat ex condicto, & authoritate privata. Publica authoritate eſt licitum, v.gr. ad terminandum bellum cum minori damno, ut contingit inter David, & Goliat. Diana *par.*3.*tr.*6.*reſ.*1.

2131 Differt à ſimplici rixa; quia hæc non fit ex condicto, ſed ex aliquo ſubito caſu.

2132 Non eſt duellum ſi duo in Eccleſia contendentes dicant: *Egrediamur foras*, & ibi pugnent. Nec ſi quis videns ſuum inimicum armatum contra ſe venire, accedit ad ſe armandum, & redit ad pugnam. Nec ſi quis invitatus ad duellum reſpondeat, ſe in dies iturum per ſuas vias, & ſemper eſſe promptum ſe à quolibet invaſore defendere. Quia in his, & ſimilibus caſibus non habetur condictum, ſeu conventio præterita de loco & tempore.

2133 Non licèt viro nobili acceptare duellum, ne vilis habeatur; quia duellum cum ſit ordinatum ad occiſionem, aut gravem vulnerationem, eſt ab intrinſeco malum. Nec tunc eſt in caſu defenſionis ſuæ vitæ; quia invitans non eſt aggreſſor. Et ſi aliqua eſt injuria reparanda, non habetur moderamen inculpatæ tutelæ; quia adeſt tempus, & alia via, ſaltem via juris publici: *v.propoſ.*2. *ab Alex.VII. damn.*

Con-

2134 Contra duellum plures ſunt pœnæ, præſertim excommunicatio Papalis latæ ſententiæ, quas incurrunt duellantes: ,, Etiamſi duellum ſit privatum, & non adſint Patrini, locum Domini permittentes. Item illud fieri mandantes, inſtigantes, auxilium, conſilium dantes, arma, equos, & alia ſubſidia ſcienter ſubminiſtrantes, ex compoſito ſpectatores, & ſocii; etiamſi illi, qui ad locum deſtinatum pugnaturi acceſſerunt, impediti pugnam non commiſerint, ſi per ſe ipſos non ſteterit, quominùs illa committatur. ,, Ità ferè Gregor. XIII.

2135 Non incurrit pœnas duelli, qui in rixa, & calore iracundiæ inimicum ad duellum invitat, & ſtatim ad locum aptum accedentes ſimul pugnant. Clericatus *cap.* 149. *num.* 6. ex Sanchez *lib.* 2. *dec. cap.* 39. *num.* 8. *& aliis*; quia non pugnat præmeditatè, & ex prævia conventione, ſed ex ſubito calore iracundiæ; adeòque non ex condicto. Sanchez *cit.* addit, tunc fieri ex iracundiæ calore, quando inter invitationem, & acceſſum ad pugnam nullus actus medius interceſſit.

2136 Non incurruntur pœnæ. 1. Si in invitatione præfiniatur locus, ſed non tempus. 2. Si præfiniatur tempus, ſed non locus. 3. Si præfiniatur locus, & tempus, non tamen ad pugnandum armis, ſed pugnis. 4. Si dicta præfiniantur, ſed provocatus non acceſſit. Clericatus *cit.* ex Diana, Lezana, Salmanticenſibus, & aliis. Conſtat ex definitione duelli *n.* 2130. quæ in his caſibus deficit. Inſuper in ultimo caſu non habetur effectus ſecutus de acceſſu, ut in *n.* 2134.

QUÆRES

2137 *Duo viri nobiles, poſtquàm injuriis ad invicem ſe affecerunt, decreverunt honoris cauſa apud mundum exire ad duellum, non animo verè pugnandi, ſed aliquos ictus ficte inferendi, ita ut ſtatim interpoſitis amicis, de eorum mente edoctis, & ad id requiſitis deſiſterent, & reconciliarentur. Ita accidit, uti fuit inter ipſos, & cum amicis facta conventio. An incurrerint pœnas?*

Dico, eos peccaſſe mortaliter malo exemplo, aut ſcandalo, præſertim ſi fuerint ſpectatores alii, qui eorum conventionem ignorabant. Non incurriſſe autem excommunicationem, & pœnas; quia hæ ſunt contra verum, non fictum, & ſimulatum duellum; ſunt enim contra duellum cruentum (ait Gregor.) in quo eſt periculum vitæ, aut gravis vulnerationis; quod nullum eſt in caſu, cum ſtante conventione, adſit moralis ſecuritas, quòd nullum ſit periculum, ſed inde pax concilianda. Et licèt ad locum deſtinatum acceſſerunt, non acceſſerunt verè pugnaturi, & per ipſos ſtetit, quo minùs vera pugna committeretur.

Scotus *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 3. *diſt.* 25. *q.* 1. *litt. E.* Maſtrius *in Theol. mor. diſp.* 11. *qu.* 6. *diſp.* 10. *num.* 112. *diſp.* 9. *n.* 100. *diſp.* 8. *q.* 2. Joan. de la Crux *pag.* 67. 71. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 547. *tom.* 3. *Examen Eccleſiaſt. diſp.* 2. *q.* 2. *punct.* 10. *pag.* 190. Tamb. *tom.* 1. *pag.* 168. *pag.* 317. Buſemb. *lib.* 3. *tr.* 4. Cardenas *diſp.* 21. & 22. Clericatus, & Mendo *cit.*

DE VI. IX. ET X. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non adulterabis. Non concupiſces uxorem proximi tui. Non concupiſces rem proximi tui.

2138 Luxuria, *eſt inordinatus appetitus venereorum*; ex genere ſuo eſt mortalis, nec in ea datur parvitas materiæ; unde à mortali ſolùm excuſare poteſt defectus plenæ advertentiæ, aut perfectæ deliberationis. Ejus ſeptem ſunt ſpecies: Simplex fornicatio, ſtuprum, adulterium, inceſtus, raptus, ſacrilegium, & peccatum contra naturam.

2139 *Simplex fornicatio eſt inordinatus concubitus ſoluti cum ſoluta.* Eſt ab intrinſeco mala, & jure naturæ; quia ultrà pericula diſcordiarum, abortuum, occiſionum, præſertim matris, & prolis, quæ ſæpè hoſpitali exponitur, per ſe (ait D. Thomas) opponitur educationi prolis, cujus cura magis ſpectat ad patrem, à quo eſt inſtruendus, & defendendus filius: Pater autem non eſt ſolicitus de inſtruenda, & defendenda prole, quam ex fornicatione habet; 1. vel quia conſiderat, quòd non ſit legitima, 2. vel quia non eſt certus, an proles ſit ſua, cum ſit ex vago concubitu, vel quia non habitat perpetuò cum prole, & fœmina. Unde ad rectam prolis educationem requiritur, ut proles ſit nata ex determinata fœmina, cum qua vir permaneat, non ad modicum tempus, ſed per totam vitam ex obligatione; quod habetur per contractum Sacramenti Matrimonii. Hinc concludit Ap. ad Corint. 6. *Nolite errare: Neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, &c. Regnum Dei poſſidebunt: v. in prop.* 48. *ab Innoc. XI. damn.*

2140 Unde fornicatio eſt peccatum mortale: Et oppoſitum eſt hæreſis damn. *in Clem. Ad noſtram, de hæreticis.*

2141 Qui commiſit copulam cum ſoluta, non ſufficit, ſi dicat: *Commiſi grave peccatum contra caſtitatem cum ſoluta*; ſed debet explicare in confeſſione copulam, quia ſic non explicat peccatum, quod fecit; nam etiam ſoli tactus impudici cum ſoluta, aut moroſæ delectationes internæ de ea ſunt gravia peccata contra caſtitatem. Tum quia copula eſt actus principalis completus, ad quem cæteri tanquam diſpoſitiones præviæ ordinantur; *v. in propoſ.* 25. *ab Alex. VII. damn.*

2142 Copulam cum infideli addere ſimplici fornicationi malitiam ſpecie diſtinctam in confeſſione aperiendam, tenent Nav.& de Lugo. Negant Diana, Filliuc. Maſtrius, & Tamb. quia nulla apparet ratio ſpecifica diſtincta; benè tamen major gravitas, ob quàm reſervari ſolet, & puniri. Nec id probat prohibitio matrimonii cum infideli; quia in matrimonio habetur major conjunctio, quàm in copula furtiva, & inde habetur periculum ſubverſionis conjugis, & prolis.

S T U P R U M

2143 EST *defloratio puellæ virginis, ipſa invita*; tunc dicitur invita, quando vi, aut dolo, timore, aut ficta promiſſione matrimonii, &c. decipitur, & inducitur ad copulam; & tunc eſt ſpeciale peccatum ob injuriam, quam ſtuprator infert puellæ, & parentibus; unde tenetur in foro conſcientiæ illam ducere in uxorem, aut juxtà ſui poſſibilitatem, & prudentis arbitrio dotare, uti eſſet virgo; ad quod non tenetur in foro conſcientiæ, ſed ſolùm in foro externo, ſi ipſa liberè conſenſerit precibus, ſine vi, aut deceptione; imò probabile eſt, tunc eſſe ſimplicem fornicationem, & propterea non eſſe neceſſariò explicandam circumſtantiam virginitatis ablatæ, ſeu amiſſæ; quia quoad hoc mulier eſt libera, & *volenti: ac conſentienti nulla fit injuria*. Sanch. *de matr.l.7.diſp.*12. Clericat. *cap.*68. *num.*1. Mendo *in epit.ver.Luxuria n.*7.Leander *de pænit. diſp.*8. §.2.*qu.*15. Contra Ledeſm. Graffium.

2144 Si ſtuprum remanſit occultum, & matrimonium æquè opulentum non impedivit, ſtuprator non tenetur dotare, quia nullum eſt damnum illatum.

2145 Clericatus *cap.*68. ex Antonello *cap.*30. loquendo de caſibus, in quibus ſtuprator non tenetur dotare, ait, eſſe ſequentes. 1. Si virgo non vivebat honeſtè, nec ſervato verecundiæ pudore. 2. Si puella poſt ſtuprum patiatur ſe ab aliis carnaliter cognoſci.

A D U L T E R I U M.

2146 EST *inordinatus concubitus cum perſona conjugata*; eſt contra caſtitatem, & juſtitiam, ob injuriam conjugis, qui eſt ejus corporis dominus. Unde conjugatus conjugatam cognoſcens duo adulteria committit, in confeſſione exprimenda, ob duas injurias, & injuſtitias, unam proprio, alteram alterius conjugi illatam: *v.n.* 2277.

2147 Malitia adulterii contrahitur, etiam ſi maritus in adulterium uxoris conſentiat; quia injuria fit conjugi non abſolutè conſiderato, ſed ut ſubeſt ſtatui matrimoniali, ob quem habet jus in conjugem, & debetur ei fides conjugis, cui juri, & injuriæ cedere, & renunciare non poteſt: ſicut (ut exemplificat Cardenas) ſi judex laicus Clericum ad ſuum Tribunal trahat, etiam ipſo conſentiente, imò requirente, eſt excommunicatus; quia adhuc injuriam committit in Clericum; nam injuria non fit Clerico abſolutè conſiderato, ut perſona Petri eſt, ſed ut ſubeſt ſtatui Clericali, ob quem habet jus immunitatis, & ei debetur honor à laico, cui Clericus cedere, & renunciare non poteſt; ſic per adulterium uxoris injuria irrogatur marito etiam conſentienti in adulterium: *v. in propoſit.* 50. *ab Innoc. XI. damn.*

2148 Maritus, ſi dum uxorem cognoſcit, de alia cogitet, & ſe delectet, malitiam adulterii interni contrahit in confeſſione exprimendam. Pro reſtitutione: *v. num.* 2049.

2149 Si ſponſalibus initis, & matrimonio non celebrato, ſponſa rem habeat cum alio, tenetur in confeſſione aperire, ſe eſſe matrimonio promiſſam; quia committit injuriam ſponſo, ac inde contrahit ſpecialem malitiam; non ſic ſponſus, quia in exiſtimatione hominum non cenſetur ille gravem injuriam inferre. Negant etiam alii de ſponſa.

2150 Pœna adulterii ex jure Canonico ſunt: 1. Separatio thori, *cap. Ex litteris de divortiis*. Et amiſſio juris ad petendum debitum. Ut infrà, *de matrim.* 2. Infamia, *cap. Infames* 6. *q.* 1.4. Tertia, privatio dotis, *cap.Plerumque*, & Gloſſ. ibid.*de donat. inter virum, & uxorem*.

2151 Adultera autem non amittit dotem. 1. Si adulteravit de conſenſu mariti. 2. Si maritus adulteravit. 3. Si maritus occidat uxorem ipſam in adulterio deprehenſam. 4. Si uxor habeat filios ex primo marito. 5. Si agatur de bonis paraphernalibus. 6. Si ſolùm oſcula, vel amplexus interceſſerint. Clericatus *cap.* 70. ex Antonello *lib.* 6. *cap.* 33. *n.* 5.

I N C E S T U S

2152 EST *inordinatus concubitus cum conſanguinea, vel affini*. Affinitas, ſi ſit orta ex copula licita, nempè matrimoniali, ſe extendit uſque ad quartum gradum; ſi ex copula illicita, uſq;ad ſecundum.Inceſtus malitia conſiſtit in irreverentia,quæ ſanguini,aut conjunctioni irrogatur.

2153 Hac ratione Tamb. citans pro ſe Filliuc. Cajet. & alios graves Doctores, tenet, inceſtum cum conſanguineis non differre ſpecie ab inceſtu cum affinibus, nec inceſtus cum alterutris ex prædictis in primo gradu uſque ad quartum, itaut nec conjunctiones, nec gradus ſint de neceſſitate in confeſſione explicandi, ſed ſufficiat dicere: *Commiſi inceſtum*; quia malitia inceſtus conſiſtit in irreverentia, quæ fit conjunctioni; major autem, & minor conjunctio non variant ſpeciem.

2154 Probabilius dico, gradus conſanguinitatis differre ſpecie à gradibus affinitatis, cognationis legalis, & ſpiritualis, de quibus cum de Matrim. & in eadem linea conſanguinitatis primum gradum differre ſpecie à reliquis tribus; quia hujuſmodi inceſtus ſunt contra diverſas honeſtates; nam contra diverſam honeſtatem eſt inceſtus cum

matre,

matre, quam cum noverca, vel alia cognata cognatione legali, aut ſpirituali jure poſitivo impoſita; honeſtas enim cum matre eſt jure naturæ. Pariter contra diverſam honeſtatem eſt inceſtus cum matre, filia, & ſorore, quàm inceſtus cum cæteris tribus gradibus: hinc in his gradibus diſpenſant Pontifices, non in primo; ac proindè eſt in confeſſione explicanda qualitas conjunctionis, an cum conſanguinea, vel affini; & in eadem linea conſanguinitatis eſt explicandus primus gradus, non reliqui: *v.n.* 2186. Maſtrius hic cum pluribus.

2155 Qui poſt copulam inceſtuoſam vult contrahere in gradu prohibito, debet pro diſpenſatione recurrere ad Sacram Pœnitentiariam, uti ſuprà *n.* 157. ſi tam copula, quàm gradus ſint occulti.

2156 At ſi gradus eſt publicus, copula verò occulta, debet priùs petere à Dataria diſpenſationem gradus, & poſteà à Sacra Pœnitentiaria diſpenſationem impedimenti orti ex copula inceſtuoſa occulta. Sanchez *de matrim. diſp.* 25. *num.* 11. & 12. Clericatus *cap.* 71. *num.* 10.

2157 Copula cum filia Confeſſionis non eſt inceſtus, quia nulla inde conjunctio contrahitur; nec ſacrilegium, quia nulla injuria Sacramento infertur: *v. tom.* 3. *n.* 601.

R A P T U S

2158 E*St quo perſona aliqua invita, vel reſiſtentibus ejus parentibus, aut illis, ſub quorum cura eſt, abducitur per vim ad libidinem explendam, vel matrimonium contrahendum.* Unde in raptu tria requiruntur. 1. Abductio perſonæ raptæ à domo ſua, vel paterna, & in aliena detentio. 2. Requiritur vis; & ſic contrahit etiam malitiam injuſtitiæ, alioquin erit fuga voluntaria. 3. Quòd abductio ſit cauſa explendæ libidinis, vel ineundi matrimonium. Ex his ſequitur. 1. Raptum à ſtupro differre; quia ſtuprum ſemper eſt cum virgine, raptus verò cum quacumque muliere; imò etiam cum adoleſcente; qui eſt pejor. Tum quia raptus addit abductionem è domo. 2. Sequitur, quòd ſi fiat alia cauſa, v. gr. redigendi raptam in ſervitutem, non eſt raptus, ſed plagium, quod eſt ſpecies furti.

2159 Plagium, *eſt detentio hominis liberi in ſervitutem.*

2160 Ad raptum non requiritur vis abſoluta, de qua alibi, ſed ſufficit ea quæ fit ex ſuaſionibus, importunis precibus, ac blandimentis, aut fictis promiſſionibus. Clericatus *cap.* 69. ex Navar. Mendo *ver. Raptus num.* 2.

2161 Pœnæ contra raptorem ex Jure Canonico ſunt. 1. Infamia; adeòque eſt irregularis, ut non poſſit Ordines ſuſcipere, & beneficia. 2. Excommunicatio ipſo jure, ex Trid. *ſeſſ.* 24. *de refor. c.* 9. quæ non eſt reſervata. 3. Obligatio dotandi raptam. 4. Si raptor ſit Clericus, eſt depoſitio à beneficio, & exercitio Ordinis; quæ tamen eſt pœna ferendæ ſententiæ. Clericatus *cit.*

Vide infrà *de matr. ver. Raptus.*

S A C R I L E G I U M

2162 E*St peccatum luxuriæ, quo perſona ſacra, qualis eſt perſona voto caſtitatis Deo dicata, vel locus ſacer violatur.* Si ambæ perſonæ, quæ peccant, ſunt ſacræ, eſt duplex ſacrilegium in confeſſione exprimendum, ob duas injurias, & irreverentias numero diſtinctas: *num.* 2146. & ſupra de ſacrilegio *à n.* 550. *ad* 562.

PECCATUM CONTRA NATURAM

2163 E*St illud, quo fit ſeminatio modis repugnantibus inſtitutioni naturæ*, juxtà horum modorum diverſitatem, quatuor ſunt ſpecies peccati contra naturam, mollities, ſeu pollutio, inordinatus concubitus, ſodomia, & beſtialitas.

P O L L U T I O

2164 E*St voluntaria ſeminis effuſio extra vas.* Eſt ab intrinſeco mala, quia opponitur generationi: *vide num.* 2120.

Et ex ipſis Ethnicis, Martialis *lib.* 9. *Epigr.* 24. ſic Ponticum ſe polluentem objurgat:

Hoc nihil eſſe putas? Scelus eſt, mihi crede, ſed ingens,
Quantum vix animo concipis eſſe tuo.
Ipſam crede tibi naturam dicere rerum:
Iſtud, quod digitis Pontice perdis, homo eſt.

Vide *prop.* 49. *ab Innoc. XI. damn.* Item *num.* 239. & 2174.

2165 Si in pollutione, conjugatam, conjunctam, voto caſtitatis ligatam, &c. quis cogitet, debet circumſtantiam exprimere, quia illa ſpeciem malitiæ contrahit ex objecto: *v. num.* 2184. 2169.

2166 Qui actionem facit, ex qua prævidet ſe pollutionem paſſurum, non peccat ſi actio ſit in ſe licita, adſit juſta aut honeſta cauſa eam exercendi, & alios habeat effectus licitos & honeſtos, ob quos exercetur, dummodò non conſentiat voluptati. Tamb. *lib.* 7. *dec. cap.* 7. § 2. Mendo *ver. Pollutio*. Clericatus *cap.* 73. *num.* 6. *vide n.* 2169. & 2189.

2167 Pollutio in ſomnis involuntaria non eſt peccatum, quia eſt effectus naturalis: Si autem poſteà de ea, dum es vigil, complaceas, complacentia erit mortalis.

2168 Hinc non peccat, qui pollutionem involuntariam in ſomnis jam cœptam non impedit, ſi voluntariè in ea non complaceat, nec conſentiat. Maſtrius *diſ.* 11. *n.* 129. Clericatus *c.* 73. *n.* 4.

2169 Pollutio autem in ſomnis poteſt ſæpè oriri ex cauſa præterita; & tunc, ſi pollutio ſecutura videatur ex cauſa illicita, aut otioſa, non neceſſaria, nec honeſta, quæ ſit cauſa proxima ex natura ſua ordinata ad Venerem, ut ſunt tactus, & aſpectus impudici, verba turpia, lectio, aut auditio turpium; tunc erit peccatum, licèt non ſit directè intenta, dummodò ſit prævisa, quia eſt voluntaria in cauſa, & indirectè volita: *vid. tom.* 2. *n.* 188. Si verò res illa ſit tantùm cauſa remota, ut eſus calidorum, nimia comeſtio,

agitatio ex itinere, &c. tunc pollutio ſequens non erit peccatum mortale, niſi ſit directè, & expreſsè intenta; quia tunc eſt effectus per accidens, quatenùs ſequens ex cauſa remota, non ordinata de ſe ad Venerem: effectus autem per accidens non imputatur cauſæ eum patienti: *v. n.* 2215.

INORDINATUS CONCUBITUS

2170 CONſiſtit in modo non ordinario, *ſive in copula licita*, *ſive illicita*; poteſt eſſe mortalis, ſi fiat cum periculo impediendi prolem; ſin minùs, erit venialis; imò ſi adſit ſufficiens neceſſitas abſque periculo, nullum erit peccatum in copula licita; quia procuratur jus proprium modo poſſibili.

S O D O M I A

2171 PErfecta, & propriè dicta, *eſt actus libidinoſus conſummatus inter maſculos, in vaſe non naturali*. Unde ad ſodomiam perfectam requiritur copula, & quòd peccetur contra ſexum, & debitum inſtrumentum. Hinc copula maſculi cum fœmina intra vas indebitum, & fœminæ cum fœmina cum effuſione ſeminis, eſt ſodomia, ſed imperfecta, & impropria; quia in prima non habetur identitas ſexus; in ſecunda habetur identitas, ſed non habetur vas indebitum, nec inter fœminas dari poteſt copula propriè dicta.

2172 Diana, Maſtrius, & alii tenent, complexum duorum maſculorum, quorum unus ſupercubet ſupra alium, ſicut ſupra mulierem, etiam cum affectu ad indebitum ſexum, & cum effuſione ſeminis, non eſſe ſodomiam, ſed ſimplicem mollitiem, cum cooperatione alterius maſculi, & quòd ſufficiat in confeſſione dicere: *Pollutus ſum tactibus impudicis alterius hominis, & illum pollui faciens*. Mendo *ver. Luxuria n.* 18. quia circumſtantia incubandi non mutat ſpeciem.

2173 Pariter ſimplicem mollitiem eſſe dicunt, ſi quis ſe polluat inter coxendices, brachia, ſeu alias partes fœminæ, quæ non ſint vas præpoſterum, & ſufficere, ſi dicat: *Pollutus ſum tactibus impudicis mulieris*.

2174 In pollutione cum alio exprimi debet ſtatus illius. Et in ſodomia, an ſit cum maſculo, vel muliere patrata; quia læditur diverſa honeſtas.

2175 In noſtra Diœceſi Panormitana ſodomia eſt reſervata; ad quod non requiritur frequentia, ſed ſufficit, ſi ſemel committatur; quia in reſervatione non ſolùm dicitur: *Nefandum ſodomiæ ſcelus exercentes*, ſed etiam *ſemel committentes*.

2176 Requiritur autem, ut actus ſit conſummatus inter maſculos cum effuſione ſeminis intra vas præpoſterum; quia nomine ſodomiæ reſervatæ venit ſodomia perfecta, non imperfecta; unde non venit ſodomia facta inter fœminas, aut viri cum fœmina.

2177 Sodomia impuberis, ſi ſeminet intra vas, eſt reſervata: quia eſt perfecta ſodomia: nec tunc reſervationi obſtat impubertas, quia malitia ſupplet ætatem: *v. num.* 1979.

2178 Probabilius mihi eſt, quòd patiens comprehendatur ſub reſervatione, niſi ſit impubes: 1. quia eſt complex ejuſdem delicti ſodomiæ perfectæ; nec dicitur præcisè ſodomiam pati, ſed etiam committere, quia tam agens, quàm patiens dicuntur ad commiſſionem ſodomiæ concurrere.

2. Quia circumſtantia agentis non mutat ſpeciem, ſed ſolùm aggravat intra eandem ſpeciem; unde circumſtantiæ agentis, aut patientis, non ſunt ex neceſſitate exprimendæ. Ita probabiliter Diana pluribus in locis, maximè *par.* 11. *tr.* 1. *reſ.* 11. & *tr.* 3. *reſ.* 4. cum pluribus; quia uterque contra naturam peccat, & uterque alterius peccato cooperatur. Et quamvis agens ſe polluat, patiens ejus pollutioni cooperatur. Eſſe tamen explicandas, tenet Leander *de pœnit. diſp.* 8. *§.* 3. *qu.* 6. Quia agens ſe polluit, non ſic patiens. Certum tamen eſt, quòd ſi patiens polluatur, tenetur hanc circumſtantiam fateri, tam ipſe patiens, quam agens, qui eſt ejus cooperator tactibus, &c.

2179 Probabile autem putat Tamb. cum aliis, quòd ſub reſervatione ſodomiæ non veniat patiens, niſi exprimatur, ſed ſolùm agens; quia reſervatio eſt odioſa, adeòque debet reſtringi ad ſodomiam, quæ ex communi omnium conſenſu eſt perfecta, qualis eſt ex parte agentis, non patientis; licèt enim probabilius ſit, quòd patiens ſit perfectè ſodomita, id tamen non concedunt omnes. Tum quia jura magis puniunt agentem, quàm patientem.

2180 Copula ſodomitica non parit affinitatem; quia affinitas ſolùm oritur ex copula naturali.

2181 Si verò copula ſodomitica ſit cum conjunctis, debet explicari circumſtantia inceſtus, dicendo *Commiſi inceſtum ſodomiticum*; quia major irreverentia fit conjunctioni per copulam innaturalem, quàm per naturalem; ſimiliter ſi ſit uxoratus, contrahit ſpeciem adulterii, &c. An autem debeat exprimere qualitatem conjunctionis, conſanguinitatis ſcilicet, vel affinitatis, & graduum, v.g. cum fratre, nepote, &c. Reſpondeo, ut *in num.* 2153. & 2154.

B E S T I A L I T A S

2182 ESt *coitus hominis cum beſtia*; quod eſt graviſſimum peccatum inter omnes luxuriæ ſpecies; quia non ſervat identitatem ſpeciei. Non ſunt ex neceſſitate explicandæ ſpecies animalium, nec an ſit mas, aut fœmina, quia eſt differentia tantùm materialis in genere entis, non in genere moris.

2183 Ad hanc ſpeciem reducitur coitus cum dæmone ſuccubo, vel incubo; quia corpus à dæmone aſſumptum, non eſt verè corpus humanum;

num ; debet autem in confeſſione exprimi , quia ei ſuperadditur malitia contra Religionem , cum ſit commercium cum dæmone, Dei & noſtro inimico . Debet tamen exprimi , an dæmon fuerit ſub ſpecie fœminæ , viri conjugati , aut voto caſtitatis ligati ; quia tunc peccatum contrahit illam ſpeciem malitiæ, ob affectum ad talem perſonam.

2184 Copulam cum fœmina mortua non eſſe peccatum fornicationis, nec beſtialitatis , ſed ſimplicis mollitiei, tenet Diana *par.9.tr.9.reſ.1.* cum Tamb. quia fornicatio , & beſtialitas eſt actio viventis cum vivente ; undè ſolùm eſt pollutio cum inanimato inſtrumento , uti eſſet cum ſtatua : inanimatum autem inſtrumentum , quo quis ſe polluit, non facit mutationem ſpeciei ; adeòque hanc circumſtantiam non eſſe ex neceſſitate aperiendam , ſed ſufficere , ſi dicat : *Me pollui* .

2185 Dico tamen , quòd ſi talis non ſiſtat in ſola copula cum mortua , ſed ulteriùs dirigat affectum , & cogitationem ad mulierem illam, ut erat viva (quod eſt veriſimilius) tunc contrahit eam ſpeciem malitiæ internam , quam objectum habet in ſe , nempè adulterii , inceſtus , &c. uti de pollutione dictum eſt .

2186 Mollities, ſodomia , & beſtialitas habent malitias ſpecie diſtinctas ; quia peccata non diſtinguuntur ſpecie præcisè per oppoſitiones ad diverſas virtutes , ſed etiam per oppoſitiones ad diverſas honeſtates ejusdem virtutis : ſic contra quamlibet virtutem ſunt duo peccata ſpecie diverſa , unum per exceſſum , alterum per defectum ; ut prodigalitas , & avaritia contra liberalitatem : mollities autem , ſodomia , & beſtialitas naturæ opponuntur, ſed per diſſonantias diverſas, & contra honeſtates diverſas : quis enim non videt , diverſam diſſonantiam , inclinationem , & repugnantiam naturalem eſſe in beſtiali concubitu , quàm in ſodomitico; & diverſam in hoc, quàm in ſimplici mollitie ? ac propterea diſtinguuntur ſpecie non ſolùm in genere entis , ſed etiam in genere moris : *vid. in propoſit.24. ab Alex.VII. damn.*

2187 Prædictis ſpeciebus addi ſolet

IMPUDICITIA,

Quæ conſiſtit in tactibus, aſpectibus impudicis, verbis obſcœnis,cogitationibus, & ſimilibus.

2188 Tactus impudici ſunt illi, qui de ſe ordinantur ad Venerem : hujuſmodi ſunt oſcula , tactus mammillarum, & partium inhoneſtarum,qui de ſe ſunt diſpoſitiones ad Venerem , ac proindè ſunt peccata mortalia, & contrahunt eandem ſpeciem malitiæ,quam habet actus venereus, ad quem de ſe ordinantur,in confeſſione explicandam,nempè inceſtus, adulterii, &c. licèt actus perfectus non ſequatur;*n.2274.v.propoſit.40.ab Alex.VII.damn.*

2189 Tactus autem,& aſpectus de ſe impudici à peccato excuſantur , ſi fiant ex neceſſitate ; v.gr. medendi , aut aliqua honeſta cauſa , putà mundandi,&c.licèt exindè ſequatur delectatio ſenſualis venerea , aut pollutio ; dummodò non adſit conſenſus voluntatis , nec ſit intenta in tactibus , licèt prævisa ; quia neceſſitate , aut honeſta cauſa exiſtente , delectatio illa ſenſus , & pollutio , quæ ſequitur , eſt effectus naturalis , & per accidens ; homini autem proſequenti ſuum jus non imputatur effectus per accidens , & præter intentionem ſecutus . Buſemb. *tr.4. cap.2.dub.1. num.5. & 6.* Si verò quis expertus ſit, ſe ſæpiùs cecidiſſe in expreſſum conſenſum mortalem , non obſtante neceſſitate , & honeſta cauſa , debet ſe à tali cauſa abſtinere . Idem dico de Confeſſario, qui audiendo peccata turpia in confeſſione experitur motus venereos ſenſus , hic non tenetur à confeſſione abſtinere,niſi adſit periculum conſenſus, quod colligitur,ſi ſæpiùs expertus ſit conſenſiſſe : *v.n.2166.*

2190 Non eſt eadem ratio de aſpectibus , & tactibus , quia tactus proximè cauſant commotionem ſpirituum vitalium , non ſic aſpectus ; unde ſolùm aſpectus partium inhoneſtarum ſunt de ſe impudici , ac proindè aſpectus mammillarum , curioſitatis cauſa , ſunt veniales , niſi adſit periculum delectationis venereæ .

2191 Aſpicere congreſſum animalium,& maximè viri cum fœmina , aut illud ſtudiosè ſentire, vel voluntariè cogitare , eſt mortale ob periculum proximum delectationis venereæ . Secùs ſi ex abrupto, & caſu repentino. Maſtrius *diſp.11.n.134.* Clericatus *c.73.n.18.* Idem dic de aſpectu ſtudioſo mammiliarum nudarum .

2192 Eadem ratione mortale eſt perfricare pudenda brutorum , non ſolùm ex fine venereè ſe complacendi , ſed etiam ſolius curioſitatis cauſa videndi ſemen . Dian. *p.9.tr.8.reſ.31.*

2193 Aſpectus mulieris pulchræ cum ſola complacentia de ejus pulchritudine non eſt de ſe peccatum, niſi ad malum finem ordinetur . Cajet. *to.1. opuſc.14. q.3.* quia pulchritudo eſt donum naturale Dei ; niſi adſit periculum delectationis venereæ , propter quod non debet homo in hujuſmodi aſpectibus diù immorari : *n.2274.*

2194 Verba turpia , & lectio turpium curioſitatis, aut diverſionis cauſa, ſunt venialia, ſi non adſit præfatum periculum , aut ſcandalum aliorum; à mortali autem non excuſo,ſi non fiant per tranſitum , ſed quis per longum tempus in iis immoretur,quia tunc regulariter adeſt periculum delectationis venereæ , & ſcandali aliorum .

OSCULA.

2195 Oſcula conſiderari poſſunt ratione modi, vel ratione finis . Eadem reſpectivè dic de tactibus , & amplexibus .

Ratione modi, oſcula alia ſunt ſuperficialia , & inſtantanea , alia preſſa , & moroſa .

2196 Ex parte finis ſunt quadruplicis generis. 1. Sunt oſcula data in ſignum ſinceri affectus, aut urbanitatis cauſa : hujuſmodi eſſe ſolent oſcula ſuperficialia , & inſtantanea ,

Sunt

2. Sunt oſcula ob delectationem veneream. Delectatio venerea eſt, quæ percipitur ex motu ſubſtantiæ feminis, vel ex per ſe ordinatis ad illud.

3. Sunt oſcula ob delectationem ſenſualem.

4. Sunt oſcula ob delectationem ſenſibilem. Et quamvis difficile ſit, delectationem ſenſualem, & ſenſibilem diſtinguere, clarum tibi reddam, ſi attendas.

2197 Delectatio ſenſualis eſt illa, quæ conſurgit, & ſentitur in carne ex commotione ſpirituum generationi inſervientium circa partes libidinoſas: Delectatio verò ſenſibilis eſt illa, quæ in ipſo oſculo reſidet, quæque percipitur ex tactu objecti mollis, & morbidi proportionati potentiæ deoſculativæ, & ſenſui tactus, præſcindendo ab omni delectatione venerea, & ſenſuali, & à fine copulæ. Ubi (ut vides) delectatio ſenſualis ſupponit, & ſubſequitur commotionem ſpirituum; delectatio verò ſenſibilis ab illa præſcindit; quòd ſi commotio ſpirituum adſit, delectatio ſenſibilis, quæ in oſculo reſidet, eam præcedit ut cauſa.

2198 Hinc fit, quòd delectatio ſenſualis ex oſculo, inter ſolutos, eſt venerea, & mortalis; quia delectatio ſenſualis, quæ conſurgit, & ſentitur in carne ex commotione ſpirituum generationis inſervientium, per ſe, & ex natura ſua eſt ordinata ad copulam, ſeu ad motum feminis.

2199 Non obſtat, quod ait Galenus *lib. 14. de uſu partium cap. 9. & 10. Venerea delectatio ſola eſt, quæ ex motu ſubſtantiæ feminis percipitur*: Quia ibi loquitur de delectatione conſummata, quæ oritur ex effectu completo, qui eſt venus. At non inde ſequitur, quod delectatio ſenſualis, quæ ex commotione ſpirituum in carne conſurgit, non ſit formaliter venerea; nam eſt cauſa apta nata motus feminis; actio autem in genere moris habet pro objecto effectum, & ab eo formaliter ſpecificatur, ut conſtat exemplo actionum, & cauſarum furti, infrà *ver. Qui reſtituere teneantur*.

2200 Adeòque Doctores communiter concludunt, delectationem veneream eſſe illam, quæ percipitur ex motu feminis, vel ex per ſe ordinatis ad illum, putà ex commotione pudendorum; ſive hæc habeatur ex oſculis, tactibus, amplexibus, ſive ex cogitatione copulæ, &c. Verricelli *tr. 4. qu. 19.* Diana *p. 4. tr. 4. reſ. 136.* Filliuc, Villal. & Com. apud ipſos.

DIFFICULTAS

2201 IGitur ſolùm remanere poſſet de oſculis, ob delectationem ſenſibilem, quæ in ipſo oſculo reſidet. Et quamvis olim plures ſcripſerint, hujuſmodi oſcula eſſe tantùm venialia, ſecluſo periculo ulterioris conſenſus, & pollutionis: modò eſt omninò tenendum eſſe mortalia; quia oppoſitam propoſitionem damnavit Alex. VII. *in propoſ. 40.*

2202 Non dicas, Alexandrum nomine delectationis ſenſibilis, intellexiſſe ſenſualem: 1. Quia eſt voluntariè dictum; quoniam etiam ante damnationem Doctores ſemper delectationem ſenſualem à ſenſibili diſtinxerunt, ut videre eſt apud DD. *num. 2200. cit.* 2. Quia Pontifex aliquid novi, & quod Doctores docebant, damnavit: Non eſt autem novum, ſed indubitatum ſemper fuit, delectationem ſenſualem voluntariam inter ſolutos eſſe mortalem. Verricelli *cit. n. 3.* Et in delectatione venerea non dari parvitatem materiæ, modò dicemus. Ratio verò intrinſeca eſt, quæ ſequitur.

2203 Dico 1. Oſcula preſſa inter perſonas ſolutas ejuſdem, & maximè diverſi ſexus, ſunt peccata mortalia. Verricelli *cit.* Filliuc. *tom. 2. tr. 30. cap. 9. n. 179.* Leſſius, & Salas apud ipſum.

Ratio eſt, quia ex oſculo preſſo naturaliter oritur delectatio naturalis ſenſibilis, quæ eſt formaliter, & intrinſecè venerea. Suadetur: Ex contactu enim preſſo oris ad orem, naturaliter oritur delectatio ſenſibilis, quæ ex natura ſua eſt provocativa, & excitativa ſpirituum partium libidinoſarum generationi inſervientium, ex qua commotione naturaliter conſurgit delectatio ſenſualis, de *n. 2197.* per ſe, & ex natura ſua proximè, & immediatè ordinata ad motum feminis; igitur delectatio illa ſenſibilis, quæ ex oſculo preſſo oritur, eſt intrinſecè venerea, utpotè per ſe, & natura ſua ordinata ad motum feminis, licèt non tàm proximè, & immediatè, uti delectatio ſenſualis; cauſa namque per ſe cauſæ, eſt per ſe cauſa cauſati; quod ſufficit, ut in genere moris formaliter, & intrinſecè ab illo ſpecificetur.

Unde D. Auguſt. *lib. 14. de Civ. Dei c. 16.* inquit: *Cum ſint multarum rerum libidines, tamen cum libido dicitur, nec cujus rei libido ſit additur, non ferè ſolet animo occurrere, niſi illa, qua obſcœnæ partes corporis excitantur: vide n. 2210.*

Ex quod fit, quòd hæc propoſitio: *Oſcula preſſa exercita inter ſolutos ejuſdem, & maximè diverſi ſexus, ſine malo fine ſunt licita*; ſit falſa, & erronea; quia aliàs eſſet vera hæc propoſitio: *Oſcula exercita inter ſolutos ejuſdem, & maximè diverſi ſexus, cum delectatione ſenſuali ſunt licita*; quia hæc virtualiter continetur in priori.

2204 Probatur à fortiori: Tactus namque preſſus mamillarum ſecundùm communem, & indubitatam ſententiam Verricelli *cit. n. 12.* eſt venereus, & mortalis, ita ut in jure, *cap. 1. §. 1. Quibus modis feudum amittatur*. Vaſſallus tangens mamillas dominæ privetur feudo; & non alia ratione, niſi relata; quæ validiùs procedit in oſculis preſſis, cum ſint tactus magis proportionati ſenſui, & allectivi carnis.

2205 Hinc de oſculis preſſis mentionem facit Ovid. *ep. 2. Oſcula per longas jungere preſſa moras*; eaque eſſe naturaliter cum delectatione, & ſuavitate conjuncta, ait Juvenalis ſatyra 6. *Ac mollia ſemper oſcula delectent*. Unde Donatus in illud

Te-

Terentianum : *O Thais mea* ; ea vocat ſuavia , & libidinoſa , his verbis: *Tria eſſe oſculandi genera, oſculum ſcilicet, baſium , & ſuavium ; oſcula officiorum ſunt ; baſia pudicorum affectuum ; ſuavia libidinum , vel amorum* .

Sicque , quæ urbanitatis cauſa dantur , ut quæ more patriæ , dicuntur *pura Oſcula* . Quæ ob pudicum affectum , ut inter parentes intimos, *Baſia*. Quæ ob delectationem ſenſibilem , *Suavia* .

2206 Inſuper gratis dato , quòd delectatio ſenſibilis non ſit intrinſecè venerea, & libidinoſa; negari in praxi non poteſt , quin talis ſit extrinſecè ratione periculi proximi ; nam in praxi regulariter , & ordinariè eſt cum commotione ſpirituum partium pudendarum , & inde cum delectatione ſenſuali conjuncta.

2207 Unde Plutarchus *de amor.* inquit: *Formoſos intueri jucundiſſimum eſſe ; tangere autem non ſine periculo licere* . Clymacus *gradu* 15. *Ex ſolo tactu corpus coinquinatur , nihil quippè ſenſu iſto gravius , nihil periculoſius* ; & S. Baſilius *lib. de virg. Sicut tacto igne , ſubitæ bullæ , & ulcera naſcuntur , ſic bullæ in corde , & inflammationes è contactu generantur* . Idem ibid. *Formoſarum oſcula cavere oportet , non ſecus , quam animalium venenatorum morſus ; diffunditur enim virus ex oſculo per omne corpus* . Et S. Theodorus Studita mulierum tactus cavendos monens , ait: *Attrectavit quis nolens mulierem , & incenſus libidine , ſcelus contraxit* .

2208 Non dicas , 1. oſcula preſſa ſeparari poſſe à delectatione ſenſuali , ut in perſona maximè frigida ; adeòque in illa oſcula , & delectationem ſenſibilem non eſſe venerea , & mortalia .

Quia maximè frigidus , quamvis liberetur à commotione extrinſeca carnis , non liberatur à commotione intrinſeca ſenſus , & potentiæ appetitus ſenſitivi interni ; non liberatur , inquam , à bullis in corde , de quibus Baſilius .

Et oppoſitum eſt caſus metaphyſicus , & theoricus ; minimè phyſicus , ac practicus . Quem ſi tu practicè experiaris , gratias Deo agas ; ſed tua praxis (quam non credo) mihi inſervire pro doctrina non poteſt , utpotè ſingularis , & per accidens ; quoniam judicium eſt de regulariter contingentibus formandum .

2209 Non dicas , 2. te eſſe eximiè timoratum, aſſiduis macerationibus externatum , atque in vita contemplativa perfectum .

Quia præſumptuoſum potiùs te dicam , & uti talem, te reprehendit Hier. in Reg. Monach. *Ne in præterita caſtitate confidas: Nec Sampſone fortior, nec Davide ſanctior , nec Salomone potes eſſe ſapientior . Memento ſemper , quòd Paradiſi colonum de poſſeſſione ſua mulier ejecerit* . Et Auguſtin. *in lib. de Singularitate Clericorum* : *Experto crede , expertus loquor coram Deo , non mentior : Cedros Libani , Duces gregum ſub hac peſte cecidiſſe reperi , de quorum caſu non magis ſuſpicabar , quàm Ambroſii , vel Hieronymi impudica turpitudine* .

2210 Dicta ſunt vera , etiam ſi quis in oſculis preſſis non intendat ; imò proteſtetur ſe nolle copulam, nec ulteriorem conſenſum ; imò nec habere pro fine delectationem ſenſibilem ; quia talis proteſtatio eſt contraria facto ; nam delectatio ſenſibilis eſt naturaliter inſeparabilis ab oſculo preſſo, & naturalis via ac medium ad commotionem ſpirituum , & delectationem ſenſualem , ut conſtat ex *num.* 2203.

2211 Qua ratione , ex communi doctrina , in pollutione , vel copula , non ſunt neceſſariò exprimenda oſcula , & tactus præcedentia ; quia ex natura ſua ordinantur tanquam via , & media ad illam . Ex jure autem , proteſtatio contraria facto nihil operatur ; unde talis proteſtatio , & excluſio finis eſt prætextus , & color ad occultandum ſub larva ſanctitatis peccatum , & ſimplices decipiendum .

2212 Et eadem ratione , nemo dicit , non eſſe denunciandum Confeſſarium mulierem in confeſſione deoſculantem , quamvis dicat id egiſſe abſque malo fine ; nonniſi quia habuit inhoneſta , quatenùs oſculum inter perſonas ſolutas diverſi ſexus eſt malum , & inhoneſtum .

2213 Ex his colliges , oſculum preſſum , de quo *in num.* 2203. non eſſe indifferens , ſed indifferens eſſe oſculum in genere , & in communi ad ſuperficiale , & preſſum .

2214 Oſculum namque ſuperficiale, & inſtantaneum , poteſt eſſe licitum , ut modò conſtabit ; & ſolùm erit malum extrinſecè ob intentionem operantis , ſi fiat non ex fine honeſto , ſed vel ob delectationem ſenſualem , aut ſenſibilem ; vel ratione periculi delectationis ſenſualis , & conſenſus venerei , quæ quis ſæpè experitur .

2215 Oppones 1. Paritatem de aliis ſenſibus , qui licitè delectationem percipiunt ex propriis objectis , quæ attingunt , ut auris de ſonu , naſus de odore .

Reſp. Diſparitatem eſſe; quia alii ſenſus ex propriorum objectorum attingentia percipiunt delectationem non prohibitam ; oſcula verò preſſa , & tactus hujuſmodi preſſi, ſunt per ſe nata cauſare commotionem ſpirituum, & delectationem ſenſualem jure divino prohibitam . Unde paritas ſolùm tenet quoad oſcula ſuperficialia ex honeſta cauſa (de quibus modò) quæ quidem ſunt licita . Imò ſi delectatio ex propriis objectis aliorum ſenſuum ſit talis , & talibus adminiculata circumſtantiis ut per ſe , attenta qualitate perſonæ, ſit nata cauſare in ea commotionem eorundem ſpirituum , & delectationem ſenſualem veneream, erit pariter peccaminoſa , ut *in nu.* 2169.

2216 Oppones 2. Conſuetudinem primitivæ Eccleſiæ in danda pace ante Communionem , de qua

qua Apoſt. ad Rom. 16. & alibi: *Salutate invicem in oſculo ſancto.*

Reſp. Conſuetudinem primitivæ Eccleſiæ fuiſſe de oſculo in danda pace, ſed de oſculo modeſto, & ſancto, quod ore clauſo, ſuperficialiter, & inſtantaneè dabatur, in ſignum internæ charitatis, & pacis; de quo Cyrillus Alexandr. *lib.* 1. Glaphyr. *pag.* 169. ait: *Oſculum eſt ſymbolum perſpicuum, eminenſque nota, benevolentiæ, & charitatis*: minimè de oſculo preſſo, & moroſo, quo voluptas hauritur.

2217 Hinc S. Clemens Alexandr. *lib.* 3. *pedagog. cap.* 11. inquit: „ Ore modeſto, & clauſo benevolentiam animi oſtendamus. Eſt autem quoque oſculum inceſtum, veneno plenum, ſanctitatem ſimulans. An neſcitis, quòd etiam phalangia, ſi ore tantùm tangant, graves dolores hominibus afferunt? „

2218 Inſuper conſuetudo non erat, ut viri mulieres deoſcularentur; ſed (ait S. Clemens Rom. *lib.* 2. *conſt. c.* 57.) *Ut viri viros, & fœminæ fœminas, cum ad Euchariſtiam accederent, oſculentur.* Imò mulieres non agebant in Eccleſiis promiſcuè cum viris, ſed ſeparatim. Quia tamen, hac non obſtante cautela, hominum malitia, fraudem aliquando contingere compertum eſt, oſculum oris mutatum eſt in oſculum ſacræ tabellæ. Ita Eminentiſſ. Baronius ad annum 45. *v. n.* 2221.

2219 Oppones 3. Praxim oſculorum ex conſuetudine patriæ, quæ viget in Galliis.

Reſp. Praxim allatam ſolùm poſſe habere vim in locis, ubi talis adeſt conſuetudo, minimè in aliis regionibus, ut in noſtris.

2220 Inſuper in locis illis conſuetudo eſt de oſculis modeſtis, ore clauſo, ſuperficialibus, & inſtantaneis, ex honeſta cauſa, ex cauſa, inquam, urbanitatis, ac inſignum puri affectus, & amicitiæ: Amicitia enim à Phil. 8. Eth. deſcribitur: *Mutua, & manifeſta inter aliquos benevolentia, honeſtatis cauſa.* Et ideò ſunt licita.

2221 Non eſt autem ibi conſuetudo de oſculis preſſis, moroſis, & ſtudioſis, voluptatis cauſa, aut in quibus voluptas captetur. Ex quo fit ut in Galliis, ſi quis det mulieri oſculum preſſum, & ſtudioſum, homicidia ſequantur, & iræ: *Quis eſt* (ait Auguſt. in Pſalm. 30.) *qui non iraſcatur, videns fratres inſidiantes fratribus, fidem non reſervantes oſculo, quod inſigunt ſacramentis Dei?* Et in *lib. de amicitia cap.* 6. *tom.* 4. *Ipſum oſculum tanta turpitudine fœdant, ut ſic oſculari nihil aliud ſit, quam adulterari.*

DE OSCULIS, AMPLEXIBUS, Tactibus, verbis turpibus, & ſimilibus extra Matrimonium.

2222 Pater Buſembaum *tract.* 4. *cap.* 2. *dub.* 1. hæc habet:

„ Oſcula, amplexus, compreſſiones manuum, & ſimilia non obſcœna, ſi fiant tantùm officii, aut moris patrii, aut amoris honeſti, vel benevolentiæ augendæ cauſa, etiamſi delectatio venerea ſuboriatur (modò in ea non conſentiatur) non ſunt peccata. Leſſ. Filliuc. *l. c. n.* 171.

Si verò iſta fiant ex aliqua veniali vanitate; joco, curioſitate, levitate, petulantia, (dummodò non cum delectatione venerea, nec ejus cauſa; & ſi præter intentionem ſuboriatur, ea repulſa, ac tunc abſtinendo ab illis) venialem culpam non excedunt. Vide Fill. hic, Leſſium, Sanch. *l. c.* Diana *par.* 4. *tr.* 4. *reſol.* 136. *contrarium tamen eſt tutius.* Vide Trull. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 12. *n.* 8.

2223 Aſpectus verò, & ſubindè etiam (rariùs tamen propter periculum adjunctum) tactus, ex petulantia, vel curioſitate, partium inhoneſtarum alterius corporis, ejuſdem tamen ſexus, citrà affectum, & periculum conſenſus venerei, excuſari poſſe à mortali, ut v. gr. quando ſimul aliqui natant, vel lavant; ut docet Laym. *l.* 3. *ſect.* 4. ex Sanch. *l.* 5. *mor. c.* 6. *n.* 12. 13 *& n.* 27. *&* 28. Trull. *d.* 12. *num.* 15.

Verba turpia, lectio obſcœnorum, ſpectatio comœdiarum turpium, cantiones inhoneſtæ, geſtus, litteræ, & dona amatoria, ſi tantùm fiant ex curioſitate, vel vano ſolatio, non ſunt mortalia; ſecùs tamen, ſi fiant, vel animo inhoneſto, ſive venereo, vel cum periculo ruinæ ſpiritualis ſui, vel aliorum. Sanchez *d.* 46. *qu.* 3. Filliuc. *t.* 3. *cap.* 10. *q.* 3.

2224 Joannes la Crux *in* 6. *præc. artic.* 1. *concl.* 1. de oſculis, & tactibus. ait: Ex ſe iſta non ſunt peccata, cum licitè fiant ſine libidine ex more patriæ, aut ob aliam neceſſitatem, etſi in eis excitetur aliqua ſenſualis delectatio, dum non acceptetur, ſed permittatur, nec adſit periculum conſentiendi in eam. Ita Victor. & communiter cum D. Thom. *art.* 4. Quia dicta cauſa eſt licita, & aliàs talis delectatio non acceptata evenit præter intentionem. Sicut nec tenentur viri ſpirituales abſtinere ſe à colloquiis ſpiritualibus cum fœminis honeſtis, etſi patiantur aliquas titillationes involuntarias. Ita Mend. *in ſum.* §. 18.

2225 Verricelli *tr.* 4. *qu.* 20. *nu.* 18. habet: Dico ſextò, tangens, aut oſculans ex honeſta amicitia, aut ex more patriæ mulierem vel juvenem, ſi ſenſibiliter delectetur, eam tamen delectationem non intendat æquè principaliter, tunc ea delectatio non eſt venerea, imò nullatenùs peccat, vel ſaltem venialiter tantùm. Sylveſtr. *ver. Delectatio, n.* 7. Roſella *ver. Cogitatio moroſa, num.* 4. Leſſius *lib.* 4. *cap.* 3 *n.* 56. Comitolus *lib.* 5 *q.* 20. *n.* 4. Rebellus *p.* 2. *lib.* 3. *qu.* 19. *ſect.* 3. *verſ. Similiter.* Filliucc. *tract.* 30. *nu.* 178. Salas 2. 2. *qu.* 74. *tract.* 13. *diſp.* 6. *ſect.* 20. *num.* 131. *Qui docent excuſari à mortali, quamvis ſentiatur turpis pudendorum commotio, dummodò deliberatè in eam non conſentiatur.* „

Omnino

2226 Omninò tamen quoad oſcula, amplexus, tactus, & ſimilia extra matrimonium ſervanda, & tenenda volo dicta *à nu.*2195.*ad* 2221.

Q U Æ R E S I.

2227 *Quid dicendum de ſponſis de futuro.*

Dico I. Oſcula, & amplexus ſuperficialia, facta urbanitatis cauſa, ſeu in ſignum benevolentiæ, & ſinceri affectus, ſunt licita inter ſponſos de futuro. Maſtrius *diſ.*11. *qu.*9.*art.*3. *à nu.*139. *ad* 142. Carden. *in criſi theol. tract.*5. *de caſtitate cap.*16. *n.*205.*pag.*576. Gobat. *t.*1. *tr.*10. *n.*671. Allozza *ver.Luxuria num.*5.

Ratio eſt, quia talia oſcula non ſunt mala ex objecto, nempè ex genere ſuo, & in ratione oſculi; aliàs inter parentes, & filios, & inter alios more patriæ eſſent mala; *v.n.*2213.

Non ex fine, quia finis eſt honeſtus, nempè ſincerus amor, & urbanitas, quæ ſunt virtutes morales, minimè voluptas captanda: *v.nu.*2220.

Non ratione periculi proximi; quia hoc ſolùm habetur in oſculis preſſis, ex quibus regulariter oritur commotio ſpirituum carnalium, & delectatio venerea: & complacentia, quæ ex recenſitis pudicis oſculis ex honeſto motivo factis oritur, non eſt complacentia carnalis, ſed ſpiritualis, & moralis, ita ut (ut advertit Maſtrius) *Potius ſit voluptas, & gaudium mentis, quàm affectio ſenſitivi appetitus.*

2228 Et in praxi oſcula, & amplexus facta in ſignum ſinceri affectus, aut urbanitatis cauſa, regulariter ſeparata experimur à commotione ſpirituum carnalium, & delectatione venerea; id, inquam, frequenter experimur. 1. In oſculis more patriæ, aut à parentibus factis. 2. Inter conjugatos ipſos, quando unus debet ab alio diſcedere aut ad alterum regreditur; imò etiam dum ſimul cohabitant, ſæpè alter alterum deoſculatur absque ulla commotione ſpirituum carnalium, & delectatione venerea, in ſolum ſignum ſincerum benevolentiæ, aut in ſolamen ex conjunctione & propinquitate inter ipſos orta, utpotè factos unam carnem; quæ propinquitas eſt tanta, ut ex Geneſis 2. vir relinquat patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhæreat uxori ſuæ.

2229 Sic ab oſculis inter ſponſos in ſignum ſinceri affectus, aut urbanitatis cauſa factis, facillimè ſeparari poteſt omnis commotio carnalis, & delectatio venerea; per hoc enim, quòd ſponſus conſideret proximam propinquitatem, & proximè ſe futurum unam carnem cum ſponſa, faciliter poteſt oſculis uti ex ſolo præfato fine honeſto; eo maximè, quia licèt copula inter ipſos futura ſit venus, propinquitas, quæ ex illa oritur, eſt honeſta, & naturalis.

Quòd ſi aliquis ſponſus ſit ita fragilis, ut in hujuſmodi oſculis ex fine honeſto factis experiatur, ſe ſæpè cadere in delectationem carnalem, & veneream, hic utique ſe abſtinere debet ab illis; quia in eo ratione ſuæ particularis conditionis eſt periculum proximum; ſed hic caſus eſt per accidens, ac proinde reſolutioni non officit; nec pro ſponſo ita fragili ſunt damnandi peccato timorati, qui tale periculum in oſculis non experiuntur, & lineam ſinceri affectus, atque honeſti motivi minimè tranſcedunt.

2230 Dico II. Oſcula, & amplexus libidinoſa, ſeu ob delectationem veneream inter ſponſos de futuro, ſunt mortalia. Verricelli *tr.*4. *q.*23. Fernandez, Angles, Rebellus, & alii plures apud ipſum.

2231 Contra Cajet. & alios, qui volunt eſſe venialia. Ita etiam Joan. la Crux *in* 6.*præc.art.*1. *num.*4. his verbis: „ Imò & oſcula, & amplexus libidinoſi ſine periculo pollutionis ſunt licita ſponſis de futuro, eo quod ſponſus habet quoddam jus, licèt inchoatum, & imperfectum, ad corpus ſponſæ, quod ad iſta licentiam præbet. Et iſta ſunt velut principium promiſſarum nuptiarum.„ Ità communiter, & maximè Cajet. 2.2. *q.*154.*art.*4. Med.Nav. *cap.*14.*num.*18. *& cap.*16. *num.*12. Ledeſm. *cap.*3.*de matrim.*

2232 Ratio firma noſtræ ſententiæ fundatur primò in regula generali, qua quævis delectatio venerea voluntaria excludit à Regno Dei, teſte Apoſt. ad Epheſ.5. *Omnis fornicator, aut immundus, non habet hæreditatem in Regno Chriſti, & Dei.* Ubi Lyranus: *Omnes immunditiam Apoſtolus damnat, ut includeret omnia ad vitium luxuriæ pertinentia.* Ita Verricelli.

2233 Status ſponſalium, ſeu inchoatio matrimonii, per ſponſalia de futuro, nec eximit à dicta regula; quia adhuc ſunt verè ſoluti.

2234 Nec dat jus inchoatum ad corpus ſponſæ, ut conſtat generaliter in contractibus; inchoatio namque contractus nullum jus dat ad uſum rei niſi quouſque fuerit perfectus: tunc quidem ſolùm transfertur dominium rei, & qui non jam eſt dominus rei, non poteſt ea imperfectè uti, cum adhuc ſit aliena, licèt ſibi promiſſa. Ita Verricelli, ex Rebello.

2235 Inſuper (ut benè arguit Verricelli) ſi inchoatio matrimonii cohoneſtaret oſcula venerea Sponſis, cohoneſtaret etiam tactus venereos pudendorum, & delectationem de futura copula inter ipſos; quod communiter negatur; quia tactus impudici ſunt inchoatio copulæ, & quia delectatio futuræ copulæ commovet ſpiritus generationi inſervientes, & inde eſt quædam copulæ inchoatio; quod etiam verificatur de oſculis venereis, quia etiam ex illis copula inchoatur, & etiam illa per ſe commovent ſpiritus generationi inſervientes.

2236 Secundò fundatur in alia regula: *Cui non eſt licitus finis, non ſunt licita media.* Cùm igitur præmiſſa oſcula, & amplexus ſint per ſe media ad copulam, quæ non eſt licita, ſed mortalis ſponſis; ita nec illa erunt licita, ſed mortalia eiſdem; *v.n.*2210. *&* 2178.

Dico

2237 Dico 3. Oſcula, & amplexus, ob delectationem naturalem, & ſenſibilem, quæ ex ipſo oſculo oritur, & generaliter oſcula, & amplexus preſſa, ſunt mortalia ſponſis de futuro. Rodriquez *in ſum.tom.3.c.102.nu.1.*& Fernandez *part. 4. c.2.§.4. & p.3. c.21.§.1. nu.11.* contra Tamb. *tom.1.lib.7.cap.3. §.5. n.61.* Dian. *p.2. tract.17. reſ.6.* cum Fagundez, Sanchez, & aliis, qui putaverunt nullum eſſe peccatum.

Rationes ſunt eædem de *nn.2202. ad 2213.à n.2230.* Qui enim ponit cauſam per ſe effectus venerei cum prævisione illius, virtualiter effectum venereum procurare dicitur, licet expreſsè eum non intendere affectet. Et ad actum venereum nullum dare jus ſtatus ſponſalium, probatum eſt *à n.2233.*

2238 Dico 4. Dormitio ſponſorum de futuro in eodem lecto, imò & eorum cohabitatio, & pernoctatio, eſt mortalis ratione periculi proximi. Sequitur ex dictis. Hinc S.Cyprianus Epiſt.62. ad Pomponium ait: *Certè ipſe concubitus, ipſe complexus, ipſa confabulatio, & oſculatio, & conjacentium duorum turpis, & fœda dormitio, quantum dedecoris, & criminis confitetur?*

Et in Diœceſi Neapolitana reſervatur contra parentes permittentes his verbis: „ Sponſi, & ſponſæ poſt contracta ſponſalia, & ante matrimonium legitimè celebratum, carnalem inter ſe copulam habentes: Nec non parentes, conſanguinei, aut affines omnes, ac ſinguli, eandem carnalem copulam, vel ſponſorum cohabitationem, & pernoctationem permittentes. „

QUÆRES II.

2239 *Quid dicendum de conjugibus?*

Reſpondeo, oſcula, & amplexus preſſa, & venerea, atque tactus impudicos intra conjugatos, extra actum conjugii, non eſſe mortalia, ſi non ſit periculum pollutionis. Eſt communis. Idque ratione ſtatus conjugii, qui dat jus ad finem, nempè copulam. Eſſe tamen venialia, in quantum ſunt ob ſolam delectationem exercita. Ob rationem *à n.2280.*

QUÆRES III.

2240 *An in delectatione venerea deliberata detur parvitas materiæ?*

Reſpondeo non dari. Caſtropal. *tom.1. tr.2. diſ.2.punct.10. num.4.* Diana *p.5.tr.5.reſ.5.* & Doctores communiter, qui oppoſitam ſententiam improbabilem vocare ſolent. Et quidem eam damnavit Clemens VIII, in Officio S.Inquiſ. ut referunt *cit.* Auctores.

2241 Firma ratio intrinſeca eſt, quam adducit, & refert Verricelli *tr.4.qu.16.n.11.* Ut ſequitur: „ Hanc delectationem veneream, quantumvis levem, eſſe inchoatam pollutionem, oſtenditur ex Galeno *lib.14.de uſu partium cap.9.&* 10 dicente, delectationem veneream fieri ex motu humoris ſeroſi, qui eſt ſubſtantia, & materia ſeminis, cum per venas, & arterias ſpermaticas; per modum hederæ protenſas, à venibus, ad vaſa pudenda deſcendere incipit, & per commotionem ſpirituum genitivorum in aleſcit tanquam per cauſam efficientem inſtrumentariam. Sed hoc totum ſpectat ad inchoationem pollutionis, & ad mollitiem à Regno Dei excludentem, *1. Corinth.6.* quare (ut rectè arguit Rebellius) ea venerea delectatio ſua ptè natura, & ex fine operis ordinatur ad pollutionem, imò eſt inchoata pollutio; totus autem motus pollutionis ſecundùm ſingulas ſui partes eſt mortalis, nulla enim inchoatio actus mortiferi, etiam in aliis rebus, venialis eſt, ſed mortifera, cujuſmodi eſt inchoatio occiſionis, rapinæ, furti notabilis, &c. „

2242 Et deinde concludit, oppoſitam ſententiam eſſe improbabilem, falſam, erroneam, temerariam, periculoſam, ac ſcandaloſam.

QUÆRES IV.

2243 *An plenè advertens in ſe cogitationes, & motus pravos cum delectatione ſenſuali, ſi illis nec conſentiat, nec poſitivè reſiſtat, ſed negativè, & permiſſivè ſe habeat, peccet, & quomodo?*

In hac re, & materia perdifficili quidem, ac delicata, tres ſunt ſententiæ.

2244 Prima affirmat, eum peccare mortaliter, quamvis certò credat ſe non conſenſurum. S. Antoninus *1.2.tit.5.§ in fine*, Bonac. *de matr. q. 4.punct.7.* Ricceardus, Valentia, & alii apud Verricelli *tr.4.q.17.n.1.* Cujus rationes ſunt, 1. Quia ſi non teneretur ſub mortali tales motus reprimere, poſſet ſine mortali in magna delectatione venerea perſeverare, 2. Quia tales motus ex natura ſua ad pollutionem diſponunt, 3. Quia qui tales motus permittit, illos interpretativè vult; unde ſicut qui illos intendit, mortaliter peccat, *ex nu. 2198.* ita qui illos interpretativè vult.

2245 Secunda ſententia docet, non peccare mortaliter, ſed venialiter, niſi adſit, & advertat periculum proximum conſenſus, aut pollutionis. Cajet. *in ſum.ver.delectatio, verſ.* Magna tamen, Diana *q.2.tr.17. reſ.33.* Medina, Corduba, & alii apud Verricelli *cit. nu.2.* Sanchez *in ſum. lib. 1. cap.2.nu.13.* hanc vocat communem, & D.Bonav. *in 2.diſt.24.part.2.art.2.quæſt.2.nu.75.* quamvis primam ſententiam teneat, hanc probabilem vocat.

2246 Huic ſententiæ adhæret Tamb. *tom. 1. lib.10. cap.2.* ut ſequitur:

„ De hac re non ego loquar, ſed Caſtropal. *tom. 1.tr.2.diſp.2.part.10 §.5. num.3.* (legatur Joannes Sanchez, qui fusè idem probat *diſput. 21.*) qui ſic habet: Et ſi ſupradicta ſententia affirmans eſſe peccatum, quando voluntas non reprimit, neque coercet, cum poſſit, valdè probabilis ſit; tamen probabilior mihi videtur non peccare mortaliter voluntatem, quæ non reprimit hos turpes motus, ſed merè negativè ſe circa illos habet, dum-

dummodò abſit periculum pollutionis, aut ulterioris gravis conſenſus. Tenent hanc ſententiam Cajetanus, Navarrus, Toletus, Philiarcus, & alii plures, quos refert Salas. Et licet ipſe noluerit ſuam mentem declarare, ſatis inſinuavit eſſe pro hac ſententia, ut legenti patebit. „

„ Probabiliſſimam eſſe affirmat Thomas Sanchez, qui hanc reputat probabiliorem in rigore metaphyſico, practicè tamen aliam dicit eſſe veram. Præcipua ratio, quæ me movet, eſt, quia hujuſmodi motus à natura proveniunt, ita ut omnes coercere ſit impoſſibile, aliquos difficillimum. Non eſt igitur credendum de divina bonitate, ſalutem æternam hominum his periculis expoſuiſſe; eſſet enim ſalus æterna cujuslibet hominis non levi periculo expoſita, ſi, cum à natura ſit in malum proclivis, arctatus ſit, non ſolùm non admittere hos motus, ſed etiam illos reprimere, cum poſſit; obligaretur ſanè media apponere non difficilia ad reprimendum. Ergo ſi videat hos motus conſurgere, eo quòd in loco tali, vel tali modo decumbit, tenebitur à tali cubitu abſtinere, imò ſurgere, & ſe aliqualiter verberare; quod certè eſt duriſſimum, & pauci admittunt. Deinde peccabit mortaliter ſi non evitat cauſas, ex quibus cognoſcit hujuſmodi motus pravos inſurgere; nam ſi poſtquam excitati ſunt, tenetur illos reprimere, à fortiori tenebitur reprimere, ne excitentur: tenebitur ergo ſub mortali fœminam non alloqui, nec videre, aliaque ſimilia omittere quæ in omnium ſententia, vel bona ſunt, vel ſolùm venialia. Denique argumenta contrariæ ſententiæ non urgent, &c. „

„ Hæc Caſtropalaus, qui reſpondet ad quinque argumenta, quibus fundatur prior ſententia, quæ, ſi libet, lege. Illud fatetur cum communi, eſſe veniale (lege Joannem Sanchez, *loc. cit.* qui *n.3.* nec eſſe veniale contendit) ſi, cum poſſis, non reprimas, neque excuſationem habeas, cur non reprimas; quia negari non poteſt, illos motus eſſe deordinatos, & ad copulam incitare. Excuſatio autem ſufficiens eſſet ea, quæ eſt neceſſaria, vel utilis tibi, vel alteri; ut audire Confeſſiones, legere, ſtudere, urbanè loqui cum fœmina, equitare; & multò magis excuſabit timor, ne, dum attendis ad volendum poſitivè reprimere, creſcat tentatio: tunc enim, imò & ſemper in ejuſmodi tentationibus conſultiſſimum remedium eſt, ſtatim avertere cogitationem ad alia objecta non illicita, præſertim quæ te maximè afficiunt: id enim tunc non ſolùm eſt negativè ſe habere, ſed certè reſiſtere. Quæ omnia, & etiamſi prævideatur pollutio, ſed non intendatur, nec ſit periculum conſenſus, dicta à nobis ſunt ſatis, *ſup. lib.7. cap.3.* *§.* 5. *à nu.*48. „

2247 Ita ex Caſtrop. *tom.1. tr.2. diſp.2. punct.* 2. qui ſic habet:

„ *Notandum item eſt, ſi ob cauſam neceſſariam,* vel utilem tibi, aut alteri, non reprimis hujuſmodi motus, quales ſunt, audire confeſſiones, legere, ſtudere, locutio urbana cum fœmina, equitatio, timor incidendi in turpiores delectationes, vel urgentiùs tentandi, nullum peccatum committis, etiamſi adſit periculum pollutionis, modò abſit periculum conſenſus, quia tunc pateris has delectationes, non agis: ita Azor. *tom.*1. *inſtitutionum moralium*, *lib.4. cap.6 qu.5.* Salas plures referens 1.2. *tract.*13. *diſp.*6. *ſect.*3. *num.*31. Sanchez *lib.*1. *in Decalog. cap.*2. *num.*12. Vaſquez *diſp.*108. *cap.*3. *in fine*, Coninch. *diſp.*34. *de matr. dub.*11. *n.*111. Leſſius *lib.4. cap.3. dub.*14. *n.*94. *&* *dub.*15. *n.*118. „

2248 Rationem, cur adſit peccatum veniale, dat etiam Verricelli *cit. nu.* 15. his verbis:

„ Sentiens turpem motum cum delectatione, quamvis omninò certus ſit nullum ſubeſſe periculum, neque conſenſus, neque pollutionis; tamen niſi aliqua cauſa excuſetur (de qua infra) venialiter peccat, eos pravos motus non comprimens: ita omnes contra Jo: Sanchez *diſput.*21. *n.*3. Ratio eſt, nam talis motus, cum delectatione venerea, eſt de ſe inordinatus, & turpis, & ex natura ſua allicit ad conſenſum, & diſponit ad pollutionem, ſaltem remotè; ergo tenetur voluntas eos poſitivè comprimere: tùm quia id omnium fidelium ſenſus oſtendit, qui paſſim ſe accuſant de negligentia in reſiſtendo: ſed ſi motus eſſet ſine ulla prorſus delectatione, tunc puto nullatenùs de ipſo curandum, ut rectè docet Joan. Sanchez, ubi ſuprà, *n.*18. & infrà probabo. „

2249 Ipſe tamen Doctiſſimus Verricelli *cit. n.*4. *ad* 21. tenet, hanc ſecundam ſententiam eſſe probabiliorem abſolutè loquendo, rariſſimè verò tutam in praxi, ac proindè,

2250 Quantum ad primam partem, ſolvit argumenta in oppoſitum, dicens, tunc non reprimere motus illos turpes, & delectationem veneream non voluntariè procuratam, eſſe materiam gravem, quando adeſt periculum proximum conſenſus, aut pollutionis. Nec ea diſponere ad pollutionem, niſi remotè, ſi non ſint voluntariè, & liberè procurata. Nec aliquid dici interpretativè, aut virtualiter volitum, niſi quando quis poteſt, & tenetur impedire.

2251 Et Caſtropal. qui abſolutè abſque diſtinctione de veritate ſpeculativa, & practica, ſecundam ſententiam tenet, *tom.*1. *tr.*2. *diſ.*2. *punct.* 10. *§.*5. *n.*4. addit: „ Admitto gratis, in contractibus idem eſſe judicium taciti, & expreſſi propter præſumptum conſenſum: at in peccatis nequaquam; nunquam enim tibi licet aliorum peccata velle, licet tamen illa non impedire; & Deus peccata permittit, non tamen illa vult. „

2252 Ibidem addit, mortale eſſe hos turpes motus velle, aut procurare; quia ſic ſunt initium, & cauſa pollutionis; minimè verò illos non pro-

cu-

curatos, nec volitos permittere. Et voluntatem non eſſe ſub mortali obligatam impedire quamlibet pugnam appetitus ſenſitivi, ſed illam, quæ ſit talis, ut conſtituat voluntatem, in periculo proximo ad conſentiendum.

2253 Quantum ad ſecundam partem de veritate practica, Verricelli *cit.n.*16. inquit:

„ Dico ſeptimò, in praxi raró excuſatur à peccato mortali is, qui venereis delectationibus, ac titillationibus poſitivè non reſiſtit, & comprimere negligit, vel ſaltem formalem diſplicentiam de illis non habet. Undè conſultiſſimum, imò ſæpè neceſſarium eſt, de his tanquam de dubio peccato ſe accuſare ante ſacram communionem. Ratio eſt, quia non reſiſtens pravis motibus, & delectationibus, frequenter verè, & formaliter, nedum interpretativè conſentit; non cognoſcit autem ſe conſenſiſſe, quia actu reflexo non advertit conſenſum; unde tunc mortaliter peccat, non ex eo quia non reſiſtit, ſed quia verè, & formaliſſimè conſentit; undè rectè docuerunt graviſſimi Doctores ut Joan. Gerſon. Cancellarius Pariſienſis, Gregorius de Valentia, Thomas Sanchez, Sayrus, & Alphonſus Rodriquez, rem eſſe ſatis periculoſam, neque tutum eſſe communicare ſine confeſſione: referam in re tanti momenti verba Doctorum.

„ 2254 Alphonſus Rodriquez, *exerc ſpir.par.* 3.*tr.*4.*c.*4 *docet*, ſæpiſſimè doctiſſimos viros latere, an ſubſit peccatum mortale; unde S. Bonaventura, *in ſpeculo diſciplinæ* acriter reprehendit eos, qui ex verecundia putantes non eſſe mortale, omittunt hæc confiteri, & ſæpè ſacrilegè communicant. „

2255 Denique, tertia ſententia tenet, eum non peccare mortaliter, ſi ſaltem aliquam diſplicentiam habeat, licèt omninò delectationem veneream non reprimat, nec ejus cauſam removeat, dummodò certus ſit, ſe non conſenſurum. Ita plures Doctores à D. Bonav. *cit.* relati, eique adhæret Sanchez *in ſum.lib.*1.*cap.*1.*n.*13.

2256 Hæc ſufficiat ex graviſſimis Doctoribus retuliſſe, nam plurium meorum Magiſtrorum exemplo motus, in hac re, malo diſcipuli munere fungi, quàm Magiſtri.

2257 Illud certum eſt, eum peccare mortaliter, ſi adſit, & advertat periculum proximum conſenſus, aut pollutionis, etiam ſi credat ſe non conſenſurum in delectationem veneream, & pollutionem; quia (ut rectè ait Verricelli) eodem præcepto quo quis tenetur pollutionem vitare, tenetur etiam cauſas per ſe influentes in illam auferre, niſi cauſa aliqua neceſſaria excuſet: *v.n.* 2189.

2258 Ad dignoſcendum, quòd urgeat periculum proximum; primum ſignum eſt, experientia, qua quis in ſimili commotione, & delectatione poſitus, expertus eſt, ſæpè ſæpiùs conſenſiſſe, aut pollutionem ſecutam eſſe. Secundum, ſi commotio, & delectatio ſit graviſſima, ac ità vehemens, & natura taliter irritata, ut judicio prudenti advertat, ei eſſe proximam pollutionem. Ad hoc juvant etiam dicta de occaſione proxima.

2259 In caſu igitur periculi proximi, tenetur quis ſub mortali poſitivè reſiſtere, & pravos motus reprimere, utendo remediis, de quibus modò, *à n.*2265.

QUANTUM AD SIGNA,

2260 Conſenſus præſtiti, vel non ab eo qui poſitivè non reſiſtit, extra caſum periculi proximi:

Sunt à viro prudenti (ut doctè innuit Verricelli) conſideranda quatuor, 1. Qualitas perſonæ. An ſit timoratæ, vel laxæ conſcientiæ. 2. Qualitas delectationis venereæ. An fuerit levis, vel gravis; brevis, vel diuturna, 3. Cauſa. An rationabilis, ut auditio Confeſſionum, ſtudium, &c. Vel irrationabilis, ut curioſus aſpectus, turpis lectio, aut locutio, &c. 4. An aliquam ejus delectationis diſplicentiam habuerit, vel nullam.

2261 Si perſona eſt timoratæ conſcientiæ, ut potiùs mallet mori, quàm fœdari; tunc ſi cogitatio, motus pravus, & delectatio fuit levis, probabile eſt non fuiſſe conſenſum; quia vir timoratus haud ita faciliter in conſenſum ruit.

2262 Idem dicit, 1. Verricelli *cit.n.*3.& 5. Si fuit gravis, & diuturna, cauſam tamen non removit ex rationabili motivo, ut ſtudio neceſſario, auditione confeſſionum. Et tunc licèt ratione probabilitatis, quòd non adfuerit conſenſus non teneatur confiteri; conſultum eſt, ut confiteatur.

2263 Idem etiam dicit, 2. Si cauſam non removit ſine rationabili motivo; ut eſſet aſpectus curioſus, lectio, &c. ipſe tamen diſplicentiam delectationis habuit; *Quia diſplicentia eſt quædam reſiſtentia, quæ quamvis ſit inefficax ad tollendam delectationem, efficax tamen eſt ad cohibendum conſenſum*. Ita ille cum Sanchez.

Et ſolùm dubium eſſe de conſenſu, & inde, quòd teneatur confiteri, ſi diſplicentiam non habuit.

Huic autem ſecundo dicto nullo pacto adhæreo; quia aliud eſt loqui de motu turpi, & delectatione naturaliter ortis, aliud de ortis ex cauſa libera, non neceſſaria, de qua *num.*2189. ut eſt curioſus aſpectus, lectio non neceſſaria, &c. tunc quidem, gravi motu turpi, & delectatione urgente, tenetur quis cauſam removere; quia cum nulla ſubſit ratio, quæ cohoneſtet non remotionem cauſæ, recurrunt dicta ſuperiùs 2250. de delectatione libera, & procurata.

2264 Denique addit Verricelli *cit.*

Sic ſi diu reſtitiſti, fruſtrà tamen quia adhuc durant, experientia tamen didiciſti eos pravos motus ſeipſis ceſſare; neque venialiter peccas, ſi non curas: ita S.Th. 2.2.*qu.*35.*art.*1. *ad* 4. & in primam ad Corinthios, *cap.*6. *qu.* 6. Curiel. 1.2. *qu.*74.

*qu.74.art.8.dub.2.§.3.ibid.*Peſantius *art.*10.*d.ſp.*5. Azorius *tom.*1.*lib.*4. *cap.*6. *qu.*5. Joan. Sanchez *in ſelectis diſp.*21.*n.*11.

Qui etiam ſcrupuloſus eſt, & ſcrupulis cruciatur, cum reſiſtere nititur, & cauſam amovere; ſi reſiſtere non curat, excuſandus eſt, & probabile eſt non conſenſiſſe. Ratio eſt, quia juſtiſſima cauſa non reſiſtendi, aut cauſas delectationum non amovendi, eſt evitare ſcrupulorum cruciatum. Alia vide infra de requiſitis ad peccatum mortale.

DE ARMIS AD PUGNANDUM

Contra tentationes carnis, & pravos motus.

2265 PRimò, eſt fuga occaſionis initio pugnæ. Teſte Auguſt. *ſerm.* 250. *de Temp.* *Apprehende fugam, ſi vis obtinere victoriam; nec ſit tibi verecundum fugere, ſi caſtitatis palmam deſideras obtinere.* Et Hier. *Epiſt.*22. *Dum parvus eſt hoſtis, interfice.*

2266 Secundò, eſt fuga otii; otium namque eſt omnium libidinum ſeminarium. Hinc Ezech. *cap.*16. dicitur: *Iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, abundantia, & otium.*

Adeòque tunc quis animum aliò divertat, aut ſe occupet in lectione librorum, vel operationibus, & exercitiis manualibus, &c.

2267 Tertiò, eſt imploratio Auxilii Divini, & Interceſſionis Sanctorum. Scriptum namque eſt Sapientiæ *cap.* 8. *Cognovi, quod non poſſum eſſe continens, niſi Deus det: idcirco adii Dominum, & deprecatus ſum illum.*

Imploret igitur Divinum auxilium. Se ſignet ſigno Crucis. Orationes jaculatorias ad Deum dirigat: *Confige timore tuo carnes meas, à judiciis enim tuis timui. Ne permittas me Domine à te ſeparari.*

Ad Chriſtum Crucifixum mentis oculos convertat: *Tu Domine Deus meus, & Jeſu dulciſſime, pendes in patibulo, & ego voluptati operam dabo? Moriar, moriar, priuſquam te Redemptorem meum offendam.*

Ad Virginem confugiat, dicendo: *Sub tuum præſidium, &c. Virgo ſingularis, inter omnes mitis, nos culpis ſolutos, mites fac, & caſtos.* Ter ſigno Crucis in fronte, ore, & corde ſe ſignans, dicat: *Per ſanctam Virginitatem tuam, & immaculatam conceptionem tuam, Puriſſima Virgo, munda cor, & carnem meam.*

Ad Angelum Cuſtodem: *Angele Dei, qui cuſtos es mei, &c.*

Ad Sanctos, maximè ad D. Hieronymum, oratione, qua ipſe utebatur: *Timui incidere in opprobrium, ſi à carne ſuperatus fuero: oro ergo Domine, ut hoc opprobrium à me auferas; & ſi me à carne tentari permiſeris, non me permittas ſuccumbere.*

Quartò eſt conſideratio quatuor Noviſſimorum: *Momentaneum, quod delectat, æternum, quod cruciat.* Sint tibi in mente hæc tria verba (quæ *Examen Eccleſiaſt.* tradit Verricelli) *Nunc, Statim, Nunquam: Nunc* poſſum mori. *Statim* deſcendere in infernum. *Nunquam* inde exire.

Quintò denique juvant moderata jejunia, mortificationes externæ, & diſciplinæ.

DELECTATIO MOROSA.

2268 EST *delectatio deliberata de actu turpi; quæ præcisè conſumatur interiùs*, vel *eſt conſenſus voluntatis in motus illicitos appetitus ſenſitivi.* Unde dicitur moroſa, non à temporis mora, quia cum conſiſtat in actu interno, poteſt conſumari in inſtanti; ſed ex mora rationis, & advertentiæ ſufficientis, ut ſit peccatum: adeòque ſi per longum tempus detinearis in delectatione actus pravi, ver. gr. copulæ, quam cogitas, ſed non plenè advertas ad malitiam gravem ipſius delectationis, nec plenè conſentias in ea detineri, non erit delectatio moroſa, nec peccatum mortale. Omninò *vide dicta a nu.* 2260.

2269 A deſiderio differt, quia deſiderium, aut conſenſus in copulam illicitam, v.gr. eſt actus voluntatis efficax, qui conſumari intenditur in ipſo opere externo fornicationis: Delectatio verò moroſa de eadem copula, quam mente quis cogitat, ſiſtit ſolùm, & conſumatur interiùs, & non tranſit ad volendum exequi id, de quo quis delectatur.

2270 Difficultas eſt, an in delectatione moroſa explicari debeat in confeſſione perſona circa quam delectatio verſata eſt, nempè, quòd ſit conjugata, conjuncta, Deo ſacra? Affirmat magis communis opinio; quia delectatio moroſa habet ex natura ſua cauſalitatem in actum externum, ac proinde contrahit ſpeciem malitiæ actus externi, v.g. adulterii, inceſtus, aut ſacrilegii.

2271 Ita Cajet. 2.2.*q.*154.*art.*4.Rodr.*in ſum. to.*3.*c.*101.*n.*3. Bonac.*de matr.q.*4.*pun.*8.*n.*18.

2272 Probabile autem eſt, non eſſe explicandam circumſtantiam perſonæ, ſed ſufficere, ſi dicatur: *Delectatus ſum toties de copula illicita illam cogitando, non deſiderando.* Ita Verricelli *qu.*5. Caſtropal.*tr.*2. *diſp.*2.*punct.*10. §.4. Diana *part.*1.*tr.*7.*reſ.*48. Vaſquez, Reginal. Tannerus, & alii apud Verricelli *cit.* qui hanc opinionem probabiliorem vocant, dicentes, præter malitiam contra caſtitatem, non habere aliam malitiæ ſpeciem cum ipſo opere.

Ratio eſt (doctè ait Verricelli, quia objectum delectationis moroſæ non eſt opus externum, ut ponendum à parte rei cum proximi injuria; ſed eſt ipſa cogitatio operis, ſeu opus quatenus cogitatum delectat; ergo cum cogitatio ipſa non ſit injurioſa conjugi, v.g. aut conſanguineæ, &c. non habet ea delectatio malitiam adulterii, aut inceſtus, &c.

2273 Tum quia in tantum id debet explicari in deſiderio, & gaudio copulæ illicitæ, quia deſiderium eſt voluntas efficax actus externi ve-

nerei, qui deſideratur; & gaudium eſt voluntas efficax approbativa actus externi venerei patrati, ac proinde ſpecificantur ab actu externo; delectatio verò moroſa eſt voluntas inefficax, quæ ſiſtit, & conſumatur in ſola interiori delectatione, ſine ordine ad actum externum, ac proindè non eſt de ſe ejus cauſa.

2274 Confirmatur, quia delectatio moroſa ſolùm tendit in actum venereum mente conceptum, minimè in circumſtantiam perſonæ conjugatæ, &c. adeòque ſolùm contra caſtitatem opponitur, & ſola caſtitas per eam violatur, minimè jus conjugatæ, conjunctæ, aut ſacræ; & conſequenter delectatio moroſa non variatur ſpecie ex variatione perſonarum, niſi tendat in perſonam, ſeu opus externum, ut ſubeſt formaliter illi circumſtantiæ, putà ſi quis delectaretur de copula, ut eſt copula conjugatæ, ſacræ, *&c. v. num.* 2286.

2275 Idem eſt dicendum de aſpectibus, quorum delectatio venerea ſiſtit ſolum interiùs, & non tranſit exteriùs ad deſiderandas mulieres, quæ affectu venereo aſpiciuntur. In tactibus verò impudicis, & oſculis, explicanda eſt circumſtantia perſonæ tactæ; quia ſunt actus externi, adeòque per eos non ſiſtitur in ſola delectatione interna.

2276 Delectatio verò de copula ſodomitica, contrahit ſpeciem malitiæ ſodomiæ in confeſſione explicandam; quia eſt de copula innaturali, quæ eſt extra genus copulæ naturalis.

2277 Ligatus voto caſtitatis, ſi moroſè delectetur, debet circumſtantiam ſuæ perſonæ explicare, quia peccat contra votum: *ut in nu.* 1855. De conjugato affirmat Vaſquez, quia in matrimonio præſtatur fides conjugi non collocandi corpus, nec mentem in aliena. Negat Caſtrop. *tom.* 1. *tr.* 2. *diſp.* 2. *punct.* 10. *§.* 4. *n.* 4. Diana *par.* 5. *tr.* 13. *reſ.* 99. Gaſpar. Hurtadus, & Verricelli *tr.* 4. *q.* 5. *nu.* 5. quia quòd in matrimonio præſtetur fides de non collocanda mente in aliena, etiam ſine deſiderio procedendi ad externa, non probatur: ita ille.

DELECTATIO COPULÆ CUI LICITA?

2278 PEndet ex hoc principio: ***cui eſt prohibitus finis, ſunt prohibita media***, ſeu: ***cui non eſt licita operatio, non eſt licita voluptas inde derivata***: & è contra: ***cui non eſt prohibitus finis, non ſunt prohibita media, &c.*** hoc præmiſſo

2279 Conjugati moroſè ſe delectantes de copula præterita, vel de copula cogitata ut præſenti, in abſentia alterius conjugis, abſque periculo pollutionis, non peccant mortaliter, ſed venialiter; quia in ſtatu conjugii non eſt prohibita copula, ita nec ejus delectatio.

2280 Peccant autem venialiter; quia opus conjugii ob ſolam delectationem exercitum, eſt peccatum veniale; nam opus conjugii eſt à natura inſtitutum ad duos fines, ad procreandam prolem pro conſervanda ſpecie, qui eſt finis principalis, & ad ſedandam libidinem; qua ratione nullum peccatum committit, qui opus conjugii exercet ob delectationem, ſi eam ordinet ad procreationem prolis tanquam finem principalem; peccat tamen venialiter, qui ob ſolam delectationem illud exercet, quia exercet more brutali, pervertendo ordinem à natura inſtitutum; & conſequenter voluntaria, & deliberata cogitatio, quam habent conjugati de copula præterita, ſi non habeat aliud motivum, niſi ſolam delectationem, non poteſt à veniali excuſari: *v. in prop.* 9. ab Innoc. XI. *damn.*

2281 Vidua moroſè ſe delectans de copula præterita habita in ſtatu conjugii, peccat mortaliter; quia viduæ hic & nunc in ſtatu viduitatis eſt prohibita copula, ita & delectatio de copula. Eadem ratione peccant mortaliter ſponſi de futuro, ſi delectentur de copula futura; licèt enim talis copula non ſit mala in ratione effectus, & ut ab operante procedens, eſt mala in ratione objecti, reſpectu ejus, cui objicitur, ſi objiciatur in ſtatu, & tempore, quo ſit ei prohibita; hac ratione pollutio nocturna involuntaria non eſt peccatum, & delectatio voluntaria de illa eſt mortalis.

2282 Diana, *par.* 3. *tract.* 5. *reſ.* 87. Bonac. & Tamb. cum multis tenent, 1. Viduam licitè gaudere poſſe de copula conjugali præterita, & deſiderare futuram; ſic pariter de ſoluto, & ſponſo; nullo tamen modo in præſenti delectari: quod intelligunt de puro deſiderio, minimè de deſiderio conjuncto cum aliquo affectu actuali malo, vel de deſiderio, quod ſit cauſa efficax pollutionis, & de gaudio, non prout confunditur cum delectatione, ſed prout coincidit cum approbatione, ita ut idem ſit gaudere de copula conjugali præterita, ac eam approbare. Ratio eſt, quia delectatio moroſa ex ſe influit in libidinem, & motus ſenſuales parit; non ſic approbatio, & purum deſiderium, 2. Licitum eſſe de pollutione naturali nocturna, & involuntaria non delectari, ſed de ea habita gaudere, & eam deſiderare ob aliquem honeſtum finem, nempè ad ſedandas, vel ob ſedatas tentationes carnis, ad exonerandam, vel ob exoneratam naturam, ob ſanitatem, &c. quia tunc talis pollutio neque objectivè eſt mala; nam ſic gaudens, & placens, non gaudet, & placet de pollutione, ſed de ſanitate: idem dicunt de deſiderio. Id de pollutione negant Sotus, & Rodriquez in Summa, quia pollutio eſt ex objecto mala.

2283 Id certum eſt, nullo pacto licere pollutionem nocturnam & naturalem procurare, etiam ad ſanitatem obtinendam, quia tunc eſſet voluntaria in cauſa, & ab intrinſeco mala.

2284 Si die Sabbati delecteris de comeſtione, carnis, aut illam deſideres, præciſa per intellectum, ſeu non intellecta die Sabbati, non peccas: quia ſeparas malitiam, dum præſcindis circumſtantiam prohibitionis, ſeu ſub qua eſt prohibitio. Peccas verò, ſi deſideres comedere carnes pro die

Sabba-

Sabbati, etiam ſi poſtea retractata voluntate, non comedas; quia tunc non præſcindis, ſed concernis circumſtantiam diei Sabbati: in primo, inquam, caſu, dies Sabbati habet rationem temporis, quo exiſtit, & fit actus deſiderii; & ideò non transfundit malitiam in actum, quia concomitanter ſe habet: in 2. ſe habet ut terminus ſe tenens ex parte objecti, ut ejus circumſtantia, & ideò transfundit malitiam in actum.

2285 In qua re datur regula: in objectis malis, quia prohibitis, de iis per ſe conſideratis delectari non eſt peccatum mortale, niſi delectatio fiat de re ipſa: ſecùs in objectis prohibitis, quia malis, ut eſt adulterium, homicidium, &c. quia in primis poteſt objectum præſcindi à malitia, non ſic in ſecundis.

2286 Complacentia, ſeu delectatio de actu peccaminoſo, eſt peccatum, & contrahit eandem ſpeciem, & qualitatem malitiæ actus. Si verò ſit de modo, aut aliqua circumſtantia in ſe non peccaminoſa, v.gr. de dexteritate, induſtria, inventione, &c. in furando, &c. non eſt peccatum mortale, & aliquando neque veniale.

DESIDERIUM REI ALIENÆ

2287 Eſt peccatum contrahens malitiam injuſtitiæ furti, ſi ſit de re aliena obtinenda via illicita; & cum damno domini; ſecùs ſi videns v. gr. veſtem Petri, ſimilem deſideres, vel eandem, emptione, donatione, aut alia via licita obtinendam. Decimo namque præcepto prohibentur in cocupiſcentia, quæ ſeptimo præcepto prohibentur in facto; unde eo prohibetur deliberata voluntas aliena uſurpandi, retinendi, aut damnū inferendi.

Scotus *in 2.d.42.q.4.lit.L. in 3.d.15. q.un. lit. H. in 4.d.15. qu.2. lit.LL.* Maſtr. *in Theol. mor. diſp.11. q.7. & q.8. n.151.* Joan. la Crux *p.87.6. præcept.* Bonac. *to.1. pag. 265. pag.366. pag.377.* Tamb. *tom.1. pag.183. & 297.* Buſem. *lib.1. tr.4. cap. 2.* Diana in pluribus locis, Caſtropal. Verricelli *cit.* Clericatus *cap.118.*

DE VII. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non furtum facies.

CAPUT I.

DE JUSTITIA, ET JURE.

2288 De jure pro lege ſumpto dictum eſt, cum de Legibus: modò jus *eſt poteſtas legitima ad aliquam rem obtinendam, vel retinendam, aut ad aliquam functionem faciendam.* Eſt duplex, in re, & ad rem. Jus in re *eſt illud, quod per ipſam rei traditionem acquiritur.* Jus ad rem *eſt illud, quod aliquo juſto titulo habetur ad rem, ut ejus traditio fiat.* Jus in re dat actionem in ipſam rem, ita ut habens jus in re, habeat actionem ad eam ſibi vindicandam, à quocumque poſſideatur. Jus ad rem dat actionem in perſonam, ut rem, quam v.gr. vendidit, donavit, &c. tradat. Præcipua juris ſpecies eſt dominium.

DOMINIUM

2289 Eſt *facultas diſponendi de re tanquam ſibi ſubjecta*: eſt duplex, juriſdictionis, & proprietatis: Dominium juriſdictionis *eſt poteſtas gubernandi ſibi ſubditos, præcipiendo, prohibendo, præmiando, vel puniendo.* Dominium proprietatis, *eſt facultas de re aliqua diſponendi tanquam ſua.* Hoc eſt duplex, plenum, ſeu perfectum; *& eſt facultas liberè, & licitè diſponendi de re etiam in proprium commodum, & quoad omnes uſus, à lege, vel conventione non prohibitos.* Imperfectum, *eſt illud, quod vel habet proprietatem rei ſine fructibus*, & dicitur dominium directum, *vel habet fructus ſine proprietate*, & dicitur dominium utile. Tale habet uſufructuarius, v.gr. domus, fundi, &c. cujus habet tantùm uſum, & fructum; rei tamen dominium reſidet penes ejus dominum directum.

2290 Uſusfructus, *eſt jus utendi re aliena, & percipiendi ejus fructus ſalva ejus ſubſtantia.* Sic uſufructuarius eſt maritus reſpectu dotis uxoris, cujus dominium & proprietas penes uxorem, aut ejus filios reſidet.

2291 Jus utendi, *eſt facultas utendi re aliena, non tamen percipiendi fructus, & ſalva ejus ſubſtantia.* Hinc qui habet jus utendi equa, ea uti poteſt ad arandum, at non poteſt de ejus pullo diſponere; qui verò habet ejus uſumfructum, poteſt utrumque; unde uſufructuarius diſponere poteſt de fructibus rei tam pro ſe, quàm pro aliis, vendendo, donando, &c. non ſic uſuarius.

2292 Uſus facti, *importat nudum uſum rei, abſque jure, aut dominio utentis.* Differt ab uſuario, quia uſuarius habet jus utendi, ita ut ſi ab uſu rei impediatur, poteſt illum ex juſtitia exigere; non ſic, qui habet ſimplicem uſum facti. Ita Religioſi omnes in particulari, Franciſcani verò tam in particulari, quàm in communi habent ſimplicem uſum facti, ſicut volucres Cœli circa res, quarum pro ſuſtentatione propria egent.

2293 In iis rebus, quæ ipſo uſu conſumuntur, v.g. in cibo, potu, ac veſtitu, ſeparari poteſt uſus à dominio, ut conſtat in Franciſcanis, qui quidem poſſunt uti pane ad manducandum, at non poſſunt de illo diſponere, alteri vendendo, donando, &c. imò uſum, quem habent, dependenter à voluntate domini habent, qui eſt Summus Pontifex, qui in ſe dominium ſuſcipit eleemoſynarum, & rerum omnium pro eorum neceſſitatibus ſublevandis à fidelibus ſubminiſtratis.

2294 Jure naturæ omnia ſunt communia: Unde dominia fuerunt introducta, & diſtincta ju-

re gentium poſt Adæ peccatum , ut ſic pax , & humana ſocietas conſervaretur .

USUFRUCTUARIUS

2295 NOn poteſt uſumfructum ſine conſenſu proprietarii donare, vendere , aut alio modo alienare ; quod ſi faciat, illum amittit , & proprietario cedit, *ex l. Si uſufructu,verſ. & ſi extraneo, ff. de jure dotium*; quia eſt jus perſonæ inhærens,quod inde non poteſt in alium transferri , aliàs poſſet uſufructuarius ſenex illud juveni concedere; quod eſt in præjudicium proprietarii .

2296 Quamvis autem uſusfructus alienari non poſſit, poteſt ejus commoditas , & utilitas alienari ; & ſic licitè uſufructuarius fructus vineæ vendit ; quia id non eſt vendere uſumfructum , ſed fructum vineæ , adeòque emptor fructum vineæ percipit, minimè nomine proprio , ſed uſufructuarii : *ut n.* 379. Caſtrop. *de juſtitia tr.*31. *diſ. un.punct.*23.*§.*3.*n.*4.*&* 5.

2297 Fructus pendentes, & non recollecti per uſufructuarium in ejus vita , cujuſvis ſint generis, ſive naturales , ſive induſtriales , ſive civiles , ad proprietarium ſpectant, *ex l. Si uſufructuarius* 13.*ff. quibus modis Uſusfruct.amitt.*Franch.*dec.* 168. Ant. à Spir. Sanct. *de jure , & dom. tr.*10. *diſp.*2.*ſect.*3. Molin. & Sanchez.

2298 Difficultas eſt eſt de fructibus maturatis, & non exactis; pro quibus quidem variant Doctores , qui tamen diſtinctione conciliantur .

Vel enim ſunt naturales , & percepti . Et hi ad uſufructuarium ſpectant , & ejus hæredes , ex famigerata *l.defuncta ,ff. de uſufructu* , Caſtillo *de uſufructu , cap.*77. *n.*10. Antonel. *de temp. leg. art.*46.*n.*9.Barboſ.*in leg.divortio n.*22. In hujuſmodi namque fructibus tempus perceptionis attenditur , & quòd ſint à ſolo ſeparati per uſufructuarium,aut per alium,nomine ipſius . Antonel. *cit. n.*5. Caſtillo *cit. n.* 4. Qui idem docet , etiam ſi fructus eſſent perceptioni , & recollectioni proximi , *ex l. defuncta* .

2299 Vel ſunt fructus civiles , qui de die in diem percipiuntur . Et iſti etiam ad uſufructuarium ſpectant , ejuſque hæredes poſt illius mortem , itaut poſſit eos alteri cedere , legare , & in teſtamento, aut alio modo de illis diſponere,Bald. *c.* 1. *in fine de pace ten. in uſibus feud.* Franch. *dec.*168. *n.*11. *& Addit. num.* Peregrinus *art.*49. *n.*100.In hujuſmodi namque fructibus non attenditur ſeparatio à ſolo , ſed ſolùm ceſſio obligationis , ita ut id , quod in naturalibus operatur ſeparatio, in civilibus operetur ceſſio obligationis . Et ſicut in naturalibus tempus ſeparationis attenditur , ita in civilibus tempus, quo incipiunt deberi; cum igitur contractu inito ſtatim debeantur de die in diem , de die in diem uſufructuario cedunt; adeòque licèt non eſſent pro illa rata temporis exacti , uſufructuario acquiruntur , ejuſque ac ejuſdem hæredum lucro pro illa rata temporis cedunt . Uſufructuarius , inquam, eſt verus , & realis fructuum maturatorum dominus ; unde cum prædicti fructus ſint maturati tempore illius dominii , pro eo remanent non exacti , & pro ejus hæredibus , eo mortuo .

DOMINII PROPRIETATIS ACQUISITIO.

2300 AD acquirendum dominium rei , quæ antea nullius erat , ſufficit ſola ejus apprehenſio : quia quod nullius eſt, *jure gentium* occupanti conceditur : Sic animalia ferocia, & ſylveſtria , quæ antea nullius fuerunt , vel ſi alicujus fuerint, naturalem libertatem recuperarunt, fiunt primi occupantis, ſive in proprio fundo capiantur , ſive in alieno . Non tamen animalia de ſe manſueta , & domeſtica , ut gallinæ, columbæ, anſeres domeſticæ , & fera uſu manſuefacta ; hæc enim licèt longiùs aberrent , quandiu retinent conſuetudinem redeundi , ſunt ſui domini , eique reſtituenda , ſi capiantur .

2301 Columbaria eſt licita , adeòque ad nil tenetur dominus pro columbarum cibo .

2302 Feræ , & volucres venatione captæ in fundo alieno , ſunt capientis , quia nec ſunt pars fundi , nec ibi ſuam naturalem libertatatem amiſerunt, ac proinde nullius ſunt, & ita primò occupantis . Si autem redditus fundi conſiſtat in venatione , non ſunt capientis , ſed domini fundi .

2303 In venatione, ſi fera , aut volucer ſit ita leviter vulneratus, ut fugere poſſit, tunc , ſi alius eum fugientem capiat , eſt capientis ; quia naturalem libertatem non amiſit . At ſi vulneravit , quantum ſatis fuit ad capiendum , & vulnerans eſſet eum fugientem inſecuturus , & ſine dubio capturus, eſt vulnerantis , nec alius poteſt illum prævenire , quia adeſt moralis certitudo comprehenſionis . In dubio , an qui vulneravit , eſſet capturus , eſt capientis , quia cenſetur ſuam naturalem libertatem habere . Si verò ita laqueo ſit irretitus , ut fugere non poſſit ; tunc , ſi alius eum diſſolvat , non eſt diſſolventis , ſed ejus , qui laqueum paravit,quia per ſuum inſtrumentum eum quaſi manu apprehendit , & volucer naturalem ſuam libertatem amiſit .

2304 Theſaurus *eſt vetus dispoſitio pecuniæ , cujus non extat memoria , ut jam dominum habeat* . Si inveniatur caſu in fundo proprio, eſt inventoris; ſi in alieno, dimidium eſt inventoris, & dimidium domini fundi . Si inveniatur arte magica, totus eſt Fiſci Regii in pœnam delicti , ſed poſt ſententiam. Si in loco publico,vel ſacro, dividi debet cum fiſco, vel Prælato , cujus eſt locus . Si non caſu, ſed data opera quis ſine licentia domini effodiens eum inveniat in fundo alieno,tenetur totum reddere domino,deductis expenſis. Hæc de jure naturæ, communi , & canonico , atque in foro conſcientiæ . Pro foro autem externo attendendæ ſunt pragmaticæ,& conſuetudines propriæ Regnorum, quæ ſolent totum Principi concedere .

2305 Sciens, in alieno fundo eſſe theſaurum, poteſt fundum communi pretio ſine ullo onere emere; quia theſaurus non eſt pars fundi, nec vendito fundo, ſpectat ad dominum fundi. Adducit Tamburin. paritatem de Pharmacopola, qui emere poteſt vili pretio faſcem lignorum, ubi adeſſe cognovit herbam pretioſam communiter ignotam. Nec obſtat lex unica, *Cod. de theſauris*, quòd theſaurus in alieno fundo inventus dividendus ſit, ut dimidium ſit domini fundi; quia ſupponit eum dominum fundi, tempore, quo fit inventio theſauri. Caſtropal. *tom.6.diſ.un.punct.*17. Tamb. *com.*1.*l.*8 *tr.*4.*c.*1.*§.*3. Qui plura, & fusè.

2306 Ad acquirendum autem dominium rei, quæ antea alicujus erat, requiritur ſemper titulus, & regulariter traditio. In aliquibus caſibus in jure expreſſis non requiritur traditio; ita 1. In beneficiis Eccleſiaſticis ſufficit ſola collatio, & acceptatio, 2. In donatione, aut venditione facta Eccleſiæ, Civitati, aut locis piis, 3. In legatis, 4. In hæreditatibus.

2307 Titulus, in quo fundatur novum dominium rei, quæ antea alterius erat, jure communi, & humano eſt multiplex, videlicet belli, præſcriptionis, conjunctionis, aut alicujus contactus civilis.

B E L L U M

2308 Quando juſtum, dictum *eſt à n.*103. In bello juſto, bona capta, ſi ſint immobilia, ſunt Principis: ſi mobilia, jure gentium ſunt capientium; jure tamen civili ſunt priùs ponenda in communi, & poſteà à Capitaneo dividenda militibus, juxta merita, ut ſic animoſiores fiant; niſi adſit conſuetudo ut unuſquiſque quod capit, retineat; vel ut mobilium pars cedat Principi, aut communitati.

2309 Excuſantur milites triremium, dum navim Turcarum aſcendentes, aliquid pro ſe ſurripiunt; nam Princeps non præſumitur rationabiliter invitus, ſed potiùs permittere ad animandos milites, qui pro eo propriam expoſuerunt vitam; eò maximè quia major pars illi cedit. Hinc Duces vident, ſciunt, & diſſimulant; expreſsè autem non concedunt, ne libertate militari, licentia data, omnia pro ſe ſurripiant. Bonac. *diſ.*3.*de contract. q.*2. *p.*4. *n.*9.

2310 Cæterùm praxis eſt, ut quidquid extat in parte ſuperiori navis, vulgò *ſopra coverta*, ſit militum.

2311 Repreſſalia ſunt licita, ſi certò conſtet, à civibus unius regionis eſſe illatum damnum civibus tuæ regionis, quod non poſſit alia via compenſari.

2312 Si bellum ſic injuſtum, bona capta particularium ſunt reſtituenda, non communitati, ſed propriis dominis, ſi fieri poſſit.

Si bellum ſit ex utraque parte injuſtum, tunc hinc inde capta non ſunt reſtituenda, ſed compenſantur. Alarius *lib.*7. *ver. Bellum n.*4.

Si bellum putatum juſtum conſtet poſteà fuiſſe injuſtum, tenentur ad reſtituendum bona, quæ extant; aut in quæ facti ſunt ditiores, ſi non extent.

2313 In bello juſto licet hoſtes, quos innocentes putas, aggredi, quia ipſa aggreſſio eſt defenſio. *Sotus.* Non licet tamen eos ex intentione occidere; licet verò ſpoliare, aut capere ad debilitandum hoſtem, nec eſt onus reſtitutionis.

2314 Mobilia, imò & immobilia in bello juſto capta, ſi compenſationem damnorum excedant, non ſunt reſtituenda, ſed retineri poſſunt punitionis titulo. Molina *diſputat.*117.

2315 Urbs fidelium non debet in prædam dari, niſi neceſſarium judicetur ad expediendum bellum, ad milites animoſiores reddendos, & hoſtes terrendos. Molina *diſ.*122. Et tunc ea in prædam data, omnia bona poſſunt diripi, etiam innocentium; quia juſtitia belli non tenetur illud diſcutere, ſed tota Urbs hoſtis præſumitur. Cajet. *ver. Bellum verſ.*4.

2316 Bona Eccleſiæ & perſonarum Eccleſiaſticarum non poſſunt diripi, nec occupari; quod ſi fiat, ſunt reſtituenda, & reparanda damna; quia non ſunt membra Reipublicæ temporalis, nec hoſtes, ac inde ob delictum Civitatis, aut Principis, eorum bona occupari non poſſunt. Occupari tamen poſſunt victualia intra Monaſteria depoſita ab hoſtibus. Mendo.

2317 In bello juſto licet Urbem incendere, ſi aliter capi non poteſt, quamvis multi innocentes cum nocentibus occidantur; quia non directè occiduntur. Sotus *de juſt.*

2318 Item poſſunt à Principe repeti expenſæ pro recuperatione factæ.

2319 Hoſtibus victis licitum eſt tributa imponere in compenſationem, aut pœnam.

2320 Obſides, vulgò *Oſtaggi*, ſi ſint de numero nocentium, violata ab hoſtibus fide, poſſunt occidi. Vict. *n.*55.

2321 Capti in bello juſto poſſunt fugere, at non poſſunt dominis inſequentibus vi reſiſtere.

2322 Poſt adeptam victoriam, non licet innocentes occidere; fiunt tamen ſervi, capti in bello cum infidelibus.

2323 Clerici, & Religioſi poſſunt ſacramenta miniſtrare. Item urgente neceſſitate mœnia, & portas cuſtodire; imo ad id in repentino bello tenentur, *ex cap. & venit.* At non licet propria manu pugnare, niſi ſe defendendo: *v.nu.*723.

„ 2324 Si aliqui ad Eccleſiam confugiant, ut inde pugnent, poſſunt à prælıantibus ex adverſo invadi, occidi, & extrahi, quin violetur immunitas; quia illi inde pugnantes ſe reddiderunt immunitatis exortes: ita Mendo *n.*7. „

Similiter ſi Princeps ſit Clericus, poteſt ex juxta cauſa indicere bellum, milites congregare, ad pugnam incitare, & alia requiſita parare; at non poteſt propria manu pugnare.

2325 Licitum eſt bellum indicere hæreticis ob ſolam hæreſim, in quantum turbant pacem Eccleſiæ, & Reipublicæ. Barbaris ob barbariem, Infidelibus, ſi immolent innocentes, aut humanas carnes edant, vel ſi fidei Prædicatores nolint admittere, vel eis tranſitum ad alias provincias denegent. Et Idololatris ob ſolam idololatriam, & juris naturæ violationem. Ita Mendo *in Epit. n.* 10.

2326 Miles peccat mortaliter, ſi fugiat, aut ſuam ſtationem relinquat, etiam ſi inſtet vitæ periculum; niſi nulla ſit ſpes, ut poſſit conſervari.

2327 Militi ægrotanti debetur ſtipendium.

2328 Capitanei non poſſunt titulo compenſationis pro ſtipendio dimidiato, aut malè ſoluto, tot militum ficta nomina ſcribere, quot ſufficiunt ad ſupplendum ſtipendium. Arsdekin *to.* 2. *p.* 2. *tr.* 6. *qu.* 1. contra Leſſium, quia eſt contra regulas compenſationis, ob maximum, & evidens damnum Reipublicæ, & Patriæ, quæ inde periclitari poſſet.

2329 Arsdekin *cit. duo notat*, 1. Principem Parmenſem aliquibus Patribus Societatis reſpondiſſe, non eſſe faciendum ſcrupulum Capitaneis ob quatuor, aut quinque *plagas muertas*, 2. *Uſu in militia recepto Capitaneis concedi locum mortuum pro duobus; aut tribus famulis, & unum pro ſignifero, & ſi famulos actu non habeat.*

At hoc ſecundum notatum non eſt componendum cum primo; quia eſſet defectus notabilis militum, circa quem non poteſt rationabiliter præſumi indulgentia Principis.

2330 Non poſſunt Commiſſarii capitaneis, & militibus aliqua oppida onerare, ut ab aliis, quæ ſe redimunt, pecuniam accipiant. Arsdekin *cit. quæſt.* 6. Quia tenentur juſtitiam diſtributivam ſervare, ut æquè, quantum fieri poteſt, loca graventur; tunc autem ob pecuniam ab aliis acceptam, magis reliqua loca gravarentur, quod eſt injuſtum, niſi pecuniam illam in gravatorum levamen impendant.

2331 Pabulatio non eſt licita militibus, & aliis in terra non hoſtili, amicorum ſcilicet, aut ſubditorum ejuſdem Principis, ſi pabula ſufficientia advehantur, aut poſſint emi, quia non plus juris habet miles ad aliena paſcua, quàm ad alienum panem. Ita Leſſius.

Si autem pabula, quæ ducuntur, non ſufficiant, & non poſſint ob inopiam emi; quamvis non deſint, qui dicant, adeſſe receptam conſuetudinem liberè pabulandi, quando pro utilitate Provinciæ bellum geritur, in quantum hoc onus ſit commune, & compenſetur emolumentis perceptis, & percipiendis, ut refert Arsdekin *cit. q.* 7.

2332 Rectiùs dico cum eodem: tunc licita eſt pabulatio ratione extremæ neceſſitatis, qua omnia ſunt communia, cum hoc tamen, ut cum primùm exequi poteſt, fiat compenſatio illi, qui enorme damnum eſt paſſus; ratio eſt, quia extrema neceſſitas transfert abſolutè dominium in indigentem, in rebus ordinariis, quæ purum bonum privatum alterius concernunt; in rebus verò extraordinariis, ſeu magni pretii, non transfert abſolutè dominium, ſed ſolùm dat jus, ut indigens ſublevetur; quod obtinere poteſt per mutuum, aut accommodatum. Rationem præſtat æquitas, & prudentia, omnium moderatrix legum, quæ nec ſuffert, ut ob extremam neceſſitatem indigentis depauperentur familiæ; hoc namque cedit in grave Reipublicæ damnum; inde eſt contra bonum publicum, quod privato prævalet.

QUÆRES.

2333 *An merces, & bona mobilia extraneorum amicorum, quæ reperta fuerunt intra navim captam hoſtium, poſſint jure belli incorporari.*

Certum eſt ex dictis, jure belli juſti bona capta hoſtium, ſive mobilia, ſive immobilia, incorporari, & ipſos hoſtes captos fieri ſervos, aut captivos, ſi ſint Chriſtiani. Hoc præmiſſo

2334 Dico non poſſe incorporari, ſi conſtet eſſe bona extraneorum, ſed reddenda eſſe propriis dominis. Molina *diſ.* 121. *Con.* 3. quia Rex nullum habet jus in illos, cum non ſint partes Reipublicæ inimicæ.

Unde, ſi putans invincibiliter eſſe hoſtium, bona fide incorporaverit, deveniendo in notitiam, quòd ſint bona extraneorum, tenetur dominis reſtituere bona, quæ extant, aut id, in quo factus eſt ditior.

Inſuper illa ſcienter ementes tenentur ad reſtitutionem, uti ementes à fure. Quod ſi non conſtet, poſſunt emere, quia ad fiſcum ſpectat conſiderare, an ſint bona aliena.

PRÆSCRIPTIO.

2335 Seu uſucapio, *eſt acquiſitio dominii rei alienæ per poſſeſſionem ejus certo temporis ſpatio legibus definito continuatam.* Ad licitè præſcribendum rem tres conditiones requiruntur, 1. *Bona fides*, ut quis prudenter putet rem eſſe ſuam, ſeu neſciat eſſe alterius. Unde ex Reg. 2. de Regulis juris, *Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*, 2. *Titulus*, ſaltem probabiliter præſumptus, v. g. ſucceſſionis, donationis, emptionis, &c. 3. *Continuatio poſſeſſionis per certum tempus a lege præſcriptum.*

2336 Pro mobilibus, ut ſunt veſtes, pecunia, animalia, naves, &c. requiritur tempus trium annorum cum titulo, & bona fide. Niſi ſint res furtivæ, de quibus infra.

2337 Pro immobilibus, ut ſunt prædia, domus, &c. inter præſentes, qui ſcilicet in eadem civitate, aut territorio habitant, requiritur tempus decem annorum cum titulo. Inter abſentes, qui ſcilicet in diverſis territoriis habitant, tempus viginti annorum, ſi adſit titulus. Rectè addit Pirhing. *lib.* 2. *tit.* 26. *§.* 2. Quòd ſi præſcribens ſit per partem temporis præſens, per partem abſens,

ſit ſervanda proportio abſentiæ, & præſentiæ; ita tamen, ut anni abſentiæ duplicentur, adeòque, ſi qui rem immobilem uſucapit, ſi per quinque præſens, reliquo tempore abſens, quindecim anni ad eam præſcribendam requirantur.

2338 Res furtivæ, & res vi poſſeſſæ nunquam præſcribuntur, niſi purgato vitio, ita ut non ſolùm ipſe fur, ſed neque quivis alius ſecundus, aut tertius bonæ fidei poſſeſſor, qui ab eo quovis titulo accepit, uſucapere poteſt; quia res eſt vitioſa, & infecta.

2339 Vitium rei purgatur dupliciter. Primò, per reditum rei ad dominum; ſi enim res ad ſuum dominum redeat, poteſt poſtea ab alio bonæ fidei poſſeſſore tempore ordinario uſucapi. Secundò, per bonam fidem, & tempus longiſſimum, videlicet triginta annorum. Et ita qui rem à fure, aut à vi poſſidente, bona fide accepit, & maximè tertius, qui non à fure, ſed ab alio bonæ fidei poſſeſſore accepit, poteſt rem illam præſcribere, minimè tempore ordinario, ſed extraordinario triginta annorum, *ex l. omnes, & leg. ſicut rem, Cod. de præſcript.* 30. *annorum*. Card. de Lugo *t. 1. de juſt. d. 7. ſect.* 8.

2340 Qui idem probabiliter docet *nu.* 151. de ipſo fure, quòd poſſit rem illam præſcribere tempore triginta annorum poſt bonam fidem ſupervenientem. Poteſt enim furi advenire bona fides, putà ſi confeſſarius putatus doctus ei diceret, ſe potuiſſe licitè rem illam accipere, tunc inciperet eſſe poſſeſſor bonæ fidei, & ex tunc inciperet præſcribere, non quidem tempore ordinario, ſed extraordinario, vitium namque intrinſecum rei obſtat ad præſcriptionem ordinariam, minimè ad extraordinariam longiſſimi temporis cum bona fide. De Lugo *cit.*

2341 Res immobiles ſine titulo, ſed cum bona fide, tam inter præſentes, quàm abſentes, præſcribuntur tempore triginta annorum, ſi ſint privatorum. Pirhing. *cit.* Hæc de rebus privatarum perſonarum.

2342 Contra Principem, Fiſcum, & Eccleſiam, pro immobilibus requiritur majus tempus, de quo Juriſtæ, de Lugo, & Pirhin. *cit.* fusè.

Contra Eccleſiam Romanam pro immobilibus requiritur ſpatium centum annorum, contra Eccleſiam inferiorem ſpatium quadraginta annorum. Pro mobilibus ſufficit idem tempus trium annorum, quia pro illis nulla Eccleſia habet privilegium, Can. *ult. & penult.* 16. *q.* 3.

2343 Quibus poſitis conditionibus, ſi poſtea compareat dominus, non poteſt rem ab eo, qui eam præſcripſit, repetere, quia jam translatum eſt dominium: quæ lex præſcriptionis introducta eſt jure civili in pœnam negligentum, & ne rerum dominia diù incerta, ac ſuſpenſa remaneant, ut ſic conſolatur paci, & obvietur litibus, ob quod bonum publicum Princeps, qui habet poteſtatem diſponendi de rebus privatorum ob bonum commune, legem præſcriptionis conſtituit. Fagnanus *lib.* 3. *c. ſi quis n.* 53.

2344 Qui ſunt dominii incapaces, uti Religioſi, non poſſunt circa res corporales præſcribere. Item res ſacræ non poſſunt præſcribi. Servitus non poteſt præſcribi, libertas verò à ſervitute mancipii præſcribitur per ſpatium annorum viginti. Debita præſcribuntur per ſpatium triginta annorum, *v. à n.* 244.

CONTRA ONUS MISSARUM.

2345 Probabilius mihi eſt contra Tambur. quòd non poſſit dari præſcriptio, 1. Quia ſicut onus miſſarum non poteſt contra Sacerdotem præſcribere, quatenùs non patitur æquitas, ut qui bona fide putavit ſe ſervum, advertens ſe non eſſe ſervum, in ſervitute perduret; ita nec Sacerdos, aut hæres poteſt contra onus Miſſarum præſcribere, quatenùs pietas Chriſtiana non patitur, ut animæ defunctorum in Purgatorii carceribus detentæ, omninò deſtituantur ſacrificiis illis, quibus ipſæ in hac vita, aut ſui pro ipſis conſuluerunt, & Sacerdotes, aut hæredes inde gaudeant, unde ipſæ plorant. 2. Quia ex jure res pupillaris durante ſtatu pupillari præſcribi non poteſt, animæ autem Purgatorii, quoad ſuffragia eis debita, ſunt pupillæ, quia ſicut pupilli ob defectum ætatis, ita animæ ob defectum ſtatus rem ſuam gerere non valent; unde ſicut negligentia, aut carentia tutoris non poteſt cadere in detrimentum pupilli, ita nec negligentia, aut carentia hæredum, &c. in detrimentum animarum; adeòque contra eas non datur præſcriptio, nam præſcriptio eſt introducta in pœnam negligentium jus proprium; nulla autem negligentia poteſt imputari animabus, cum alia voce clamare non valeant, niſi illa Job. c. 19. *Miſeremini mei*, &c.

EXEMPLUM PRÆSCRIPTIONIS.

2346 Sunt novem anni, quo Petrus bona fide, & titulo ſucceſſionis poſſidet domum quandam, & percipit fructus, modò ſcit eſſe Pauli præſentis, ad quid tenetur?

Dico teneri reſtituere domum, quia non jam eſt elapſum decennium, item & fructus illos ultimos, qui non compleverunt triennium ſi extent, aut id, in quo ex illis factus eſt ditior; non tenetur autem reſtituere fructus ſex annorum priorum, quia cum pro eis ſit elapſum tempus triennii, jam ſunt præſcripti; tenetur inquam reſtituere fructus à triennio infrà, minimè à triennio ſuprà: ſi verò ſit elapſum decennium, ad nil tenetur, quia jam domum præſcripſit, & fructus, quos inde acquirit, ex re ſua acquirit: *v. à n.* 2338.

CONJUNCTIO

2347 Rei unius cum re alterius poteſt contingere quatuor modis. Per alluvionem, adjunctionem, confuſionem, & admixtionem.

A L L U V I O

EST duplex, *Latens*, qua pars fundi unius inſenſibiliter fundo alterius adjungitur. *Patens*, qua pars fundi unius vi fluminis in alterius fundum transfertur. Augmentum fundi factum per latentem alluvionem, eſt ejus, cui adjungitur; per patentem, eſt ejus, cujus erat.

Inſula per alluvionem de novo nata. Si ſit nata in alto mari, quod ſub nullius dominio ſit, eſt primi occupantis. Si in medio fluvio duo dominia dividente, dividitur inter eorum dominos. Si in eodem fluvio, ſed propè tuum agrum, eſt tua. Si propè agrum tui vicini, eſt illius.

A D J U N C T I O

2348 EST, qua res unius adnectitur rei alterius, ut ſi pars veſtis unius conſuatur veſti alterius, ſeu gemma unius annulo alterius. Adjunctio eſt rei, quæ diſcerni poteſt, & ſeparari; aliàs erit confuſio, vel admixtio.

Res adjuncta eſt domini, cujus erat, eique reſtituenda, quia diſcerni poteſt, & ſeparari.

Ædificia, & plantæ ſolo alterius bona fide adjuncta, ſunt domini fundi; qui tamen tenetur ſolvere expenſas. At ſi mala fide adjunxiſti, nil tibi debetur.

C O N F U S I O

2349 EST, qua res unius rei alterius conjungitur, ita ut non poſſit diſcerni pars, quæ unius ſit, & non alterius; ut cum vinum unius miſcetur cum vino alterius; lana unius cum lana alterius, ex quibus pannus intexitur. Si confuſio eſt facta caſu, aut de conſenſu utriuſque domini, eſt res dividenda pro rata. Si eſt facta uno volente, altero nolente, aut neſciente, res eſt ejus, cujus eſt major pars, cum onere reddendi æſtimationem partis materiæ alterius; quia pars minor erit acceſſoria, ac proinde ſequitur principalem. Idem dic de pretioſa pictura in vili tabula alterius: tunc, inquam, tenetur pictor reddere pretium tabulæ. Econversò ſi pictura ſit vilior. Si ſint æquales, reſolve ut modò de admixtione, *num.*2353.

A D M I X T I O

2350 EST, qua res unius conjungitur rei alterius, ita ut quamvis poſſit phyſicè pars unius aſſignari, non poteſt faciliter dignoſci. Ut cum triticum, aut pecunia unius miſcetur cum tritico, aut pecunia alterius.

Si admixtio eſt facta caſu, vel de utriuſque domini conſenſu, eſt res dividenda pro rata.

Si eſt facta uno volente, altero nolente, aut neſciente; tres regulas tradunt Doctores. Tamb. *to.* 3. *lib.*8. *tr.*3. *cap.*3. §.4. *à n.*16.

2351 Prima eſt. Si pars, quam admiſces, ſit notabilis, & animum expreſſum habuiſti non acquirendi dominium cumuli; cumulus in tuo hordeario non erit in tuo ſolo dominio, ſed utriuſque, & teneris reſtituere ex cumulo pro rata; quia dominium non acquiritur ſine voluntate acquirendi.

2352 Secunda. Si pars ſit notabilis, & voluntatem habuiſti acquirendi dominium, tunc eris dominus totius cumuli, ita ut res alterius per conjunctionem tranſierit in tuum dominium, ut non tenearis eam in individuo reſtituere; quia ita te habes, ac ſi rem alterius, v.gr. frumentum conſumpſeris, aut pecuniam expenderis; unde ſolùm teneris ad æquivalens, uti quando rem alterius conſumis. Idem dic, ſi eam voluntatem nec includis, nec excludis; quia tunc adeſt voluntas implicita.

2353 Tertia. Si pars alterius cognoſci faciliter poteſt, ſed non ſeparari ſine totius deſtructione, ut ſi filis aureis tuæ veſtis ſint immixta, & intexta fila argentea alterius, tunc videndum eſt, quod ſit principalius, *ut in num.* 2349. Si partes ſint æquales, tunc potior eſt ratio nolentis, aut neſcientis; qui tamen, ſi rem pro ſe eligat, tenetur ad æquivalens. Semper verò favendum eſt rei, ne deſtruatur. Ita Tamb. *cit.* Vide infra *tit. Cauſæ excuſantes à reſtitutione*.

J U S T I T I A,

2354 QUæ eſt præcipua virtus ex quatuor Cardinalibus definitur: *Conſtans, & perpetua voluntas jus ſuum unicuique tribuendi*: dividitur in legalem, diſtributivam, & commutativam: *legalis eſt, quæ inclinat ad obſervantiam legum, quæ ſunt ad bonum commune ordinatæ*: diſtributiva eſt, *quæ inclinat ad diſtribuenda ſubditis bona communia, nempè honores, dignitates, & præmia, juxta proportionem meriti, & conditionis perſonæ*: *commutativa eſt, quæ inclinat ad ponendam, & conſervandam æqualitatem rei ad rem inter bona privata privatorum*. Legalis rectè ordinat partes ad totum, diſtributiva totum ad partes, commutativa partem ad partem in mutuis commerciis humanis, & hæc eſt juſtitia propriè dicta habens pro objecto jus ſtrictum, nempè jus proprietatis, & reſpicit æqualitatem arithmeticam dati, & accepti; diſtributiva verò ſolùm reſpicit æqualitatem geometricam, quæ inter proportiones verſatur, intendens præmium, aut honorem, juxta proportionem meriti, & conditionis perſonæ; unde ſola juſtitia commutativa, ſi violetur, onus reſtitutionis parit; juſtitia autem diſtributiva, ſi violetur, non parit onus reſtitutionis ratione ſui, ſed ratione juſtitiæ commutativæ, ſi ei ſit adjuncta.

E X E M P L U M.

2355 SI quis mille aureos relinquat puellis in Monte Pietatis detentis diſtribuendos juxta cujuſque inopiam, tunc ille, cui incumbit diſtribuendi cura, formam juſtitiæ diſtributivæ ſervare tenetur, hoc modo, ut pecuniam non niſi puellis ibi detentis diſtribuat, & tali forma, ut ea ſit proportio pecuniæ, quam una puella accipiet, ad pecuniam alteri tradendam, qualis reperitur inter inopiam unius, & alterius, ſi inopiæ ra-

tio

tio ſit habenda; quòd ſi diſtribuendo talem non ſervet proportionem, contra juſtitiam diſtributivam peccat ſimul, & contra commutativam, ob pecuniam, quæ ei obveniebat ex donatione alterius; cum enim donator hanc proportionem in diſtributione ſervari voluerit, perinde eſt, ac ſi ſingulis certam pecuniæ ſummam aſſignaſſet: ita Maſtrius.

Scotus *in* 1.*d*.17.*qu*.2.*litt*.*LL*.*in* 3.*d*.34.*qu*.*un*. *lit*.*L*. *in* 4 *d*.15.*q*.2. *lit*.*M*. *d*.46. *q*.1. *lit*.*B*. Maſtrius *in Theol.mor.diſp*.3.*qu*.1.

CAPUT II.

DE CONTRACTIBUS.

2356 Contractus *eſt pactum, ex quo ultro, citroque oritur obligatio*, ſeu *eſt reciprocus conſenſus duorum, aut plurium ſigno ſenſibili expreſſus*: alterius partis deficiente conſenſu, nullus eſt contractus.

2357 Contractus eſt invalidus, 1. Si contrahentes ſint inhabiles, aut ſi eis non concedatur libera adminiſtratio ſuorum bonorum, aut ſi eis reſiſtat jus poſitivum; undè invalidè contrahunt Religioſi, filiifamilias, qui ſcilicet ſunt ſub patria poteſtate, & non jam emancipati, uxores, furioſi, prodigi, pupilli. Pupillus pubertati proximus, & minor habens curatorem, contrahentes ſine tutoris, aut curatoris authoritate, validè contrahunt in ſuum commodum, minimè in ſuum incommodum; alterum ſibi obligant, ſed alteri non ſe obligant.

2358 Secundò. Si contractus celebretur ſine ſolemnitate ſubſtantiali à lege requiſita, ſub clauſula irritante; imò tunc contractus eſt invalidus, etiam ſi fuerit initus cum ignorantia ſolemnitatis; hinc matrimonium contractum cum aliquo impedimento dirimente etiam ignorato, eſt nullum; quia talis ſolemnitas, & conditio à lege requiſita, ſe tenet ex parte formæ contractus; forma autem eſt de eſſentia rei, ſeu contractus; adeòque ſine illa etiam ignorata res ſubſiſtere non valet.

2359 Tertiò. Contractus initi ex metu gravi injuſtè incuſſo ab alio homine ad finem eos extorquendi, ſunt invalidi jure naturæ, etiam ſi interiùs, qui metum paſſus eſt, conſenſum habuerit; & conſequenter per eos non transfertur dominium, aut uſus. Villalobos, Diana, Leander, & alii contra Caſtropal. & de Lugo: Ratio non eſt, quia deficiat libertas, & conſenſus; quia ſicut eum non tollit metus gravis juſtè incuſſus, ita nec injuſtè incuſſus: ſed ratio eſt, quia ſi contractus meticuloſus eſſet validus jure naturæ, ex injuſtitia oriretur juſtitia, quod implicat; obligatio, inquam, quæ eſt actus juſtitiæ, oriretur ex contractu per injuriam extorto, adeòque injuſto. Tum quia, qui per metum gravem injuſtum contractum extorquet, ſi ex eo aliquid habet, tenetur ſub mortali id ſtatim reſtituere, etiam ante ſententiam Judicis; quod non eſſet verum, ſi contractus non eſſet invalidus jure naturæ.

2360 Dices, ex communi doctrina baptiſmus, & cætera Sacramenta, matrimonio excepto (de quo in num. 1649.) valldè ſuſcipiuntur, non obſtante metu gravi injuſtè ab alio homine incuſſo, ad finem illa extorquendi.

Reſp. Diſparitatem eſſe; quia Sacramenta (matrimonio excepto) non ſunt radices, nec actus juſtitiæ, nec inducunt obligationem juſtitiæ, ſed Religionis, aut alterius virtutis; & ideò ad eorum validitatem non requiritur conſenſus, qui ſit contractus, ſed ſufficit conſenſus liber, & voluntarius ſimpliciter, ſicut ad meritum, & peccatum, quia conſenſus ſtat cum coactione, & metu gravi explicato: contractus verò eſt radix juſtitiæ, & ex eo oritur obligatio juſtitiæ, unde ad illum requiritur conſenſus, qui ſit contractus, qualis non eſt conſenſus coactus, ſed perfectè voluntarius, & liber; nam coactio, & injuria, cum ſit actus injuſtitiæ, non poteſt cauſare conſenſum, qui ſit radix juſtitiæ.

2361 Clericis & Religioſis eſt prohibita negotiatio per ſe ipſos, minimè facta per alios; quia Clement. I. de vita, & honeſt. cleric. apponit particulam *perſonaliter*; tum quia ſi fiat per alios, non habetur diſtractio ad terrena, quæ eſt finis legis.

Negotiatio eſt, *cum quis rem ſibi comparat eo animo, ut integram, & non mutatam cariùs vendendo, vel permutando lucretur*. Quæ eſt valdè diſtractiva, & indecens, & ideò prohibita Clericis.

„ Non eſt eis prohibitum, ſi emant pecora, quæ paſcuis ſuis ſaginata vendant, vel ſi greges alant, ut fœtus, lac, lanam vendant, quia vendunt fructus ſuorum prædiorum, aut ſuarum rerum. Nec ſi emant agrum cum fructibus immaturis, eoſque vendant. Nec ſi id, quod ad proprios uſus emerant, poſtea mutato conſilio, cariùs vendant: *ita Buſem.*

2362 Contractus validus obligat in conſcientia, & ſi lædatur, ad reſtitutionem.

2363 Contractus alii ſunt nominati, qui habent proprium titulum, ſeu nomen, ut emptio, mutuum, &c. de quibus modò: alii innominati, qui proprium titulum non habent, ſed explicantur his verbis: *do, ut des*: *facio, ut facias*: *do, ut facias*: *facio, ut des*.

De vi, metu, dolo, aut errore in contractibus: *v. à num.* 1645. *ad* 1668.

PRO-

PROMISSIO

2364 **E**St *actus, quo quis ſpontè, & liberaliter pollicetur alteri aliquid dare, vel facere*. Promiſſio vera, & libera, quæ non eſt ſimplex propoſitum, ſeu oſtenſio animi, & voluntatis aliquid faciendi, ſed qua unus alteri obligatur, idque oſtendit per ſigna externa, & in materia licita, pariter & donatio, ſi ſit acceptata, obligat in conſcientia, & ſub mortali, ſi materia ſit gravis. Scotus *in* 4.*d*.28.*qu*.1. contra plures tenentes non peccare mortaliter, ſed ſolùm eſſe mendacem, & infidelem. Non obligat autem ante acceptationem etiam ſi ſit facta Eccleſiæ, niſi ſit facta Deo per modum voti, quia obligatio ex alterius partis conſenſu dependet, nec obligat promiſſio merè interna; quia contractus obligatorius debet eſſe ſignis externis expreſſus, *v. dicta de juramento, & voto*.

DONATIO

2365 **E**St *datio liberalis, ſeu translatio dominii alicujus rei non debitæ ex juſtitia in alium*; quod ſi non fiat liberaliter, ſed pro retributione, erit *venditio*, aut unius pro alio *commutatio*; ſi fiat ſolo verborum officio, & ſit acceptata, dicitur imperfecta; ſi fiat verò cum rei traditione, dicitur perfecta, & transfert dominium in re. Ante acceptationem poteſt revocari, etiam ſi ſit facta per publicum inſtrumentum.

Conditio impoſſibilis, aut turpis ei appoſita, habetur pro non adjecta.

2366 Donatio omnium bonorum inter vivos, eſt invalida jure civili; quia eſt nimis prodiga, & privat poteſtate teſtandi. At ſi ſit facta Eccleſiæ, non poteſt jure civili impediri. Mendo *verbo Donatio n*.3. *v.n*.2362.

2367 Donatio non ſolùm acceptata, ſed etiam tradita, revocari poteſt ex jure civili in pluribus caſibus, & 1. Donatio facta inter vivos, ob enormem ingratitudinem donatarii, nimirùm ſi donatarius atroces injurias donatori intulerit, ſi eum verberaverit, ſi ſcienter grave damnum in ejus bonis attulerit, aut ſi inopia laborantem non aluerit; donatarius autem non tenetur ad reſtitutionem, niſi poſt ſententiam, quia hæc eſt pœna, unde ingratitudo debet à judice probari.

2368 Secundò, donatio facta cauſa mortis poteſt à donatore uſque ad mortem revocari, ſicut legatum, & teſtamentum; quia includit implicitam conditionem, *niſi revocetur*.

2369 3. Si donatio facta à patre fuit tanta, ut non relinquat filiis, quantum petit legitima eorum pro portio, dicitur inofficioſa, hoc eſt contra officium pietatis; & hæc ſi eſt facta alicui ex filiis, revocatur tantùm uſque ad legitimam aliorum: ſi ſit facta extraneo, animo defraudandi filios, revocatur tota. Si non ſit facta animo defraudandi filios, vel ſit facta Eccleſiæ, aut cauſæ piæ, revocatur uſque ad filiorum legitimam.

2370 Si verò donatio facta à Patre, aut matre, non excedat id, de quo diſponere poſſunt; non tenetur filius in partitione hæreditatis illud computare; quia talis donatio confirmatur morte. Imò ſi ſit donatio remuneratoria, quæ facta extraneo valeret, etiam ab initio valet, nec indiget morte confirmari. Sylv. *ver.Peculium*, Mendo *ver.Filius*, *n*.20.

2371 4. Si donatio facta à Rege enormiter Regnum lædat, poteſt ab ipſo, aut ſucceſſore revocari, 5. Prole carens, ſi magnam partem bonorum donavit, revocare poteſt ſuperveniente prole.

2372 Donationes inter vivos inter conjuges ſunt prohibitæ à jure, cujus ratio eſt, *ut appareat amorem conjugalem ſine pretio ſtare*. Valent tamen. 1. Si fiant cauſa mortis, ſeu in tempus ſoluti matrimonii, 2. Si fiant ob cauſam piam, aut ſint remuneratoriæ, 3. Si uxor donet marito cauſa dignitatis obtinendæ, aut publici muneris exercendi. 4. Si maritus condonet dotem, aut faciat contradotem, ſeu ob juſtam cauſam augeat uxoris dotem. Vel ſi aliquid annuum, aut menſale donet uxore ob veſtimenta, & alias neceſſitates. Vel ſi ingrediatur Religionem, & in ea profiteatur, 5. Si ſit dives, & modicè donet.

2373 Donatio inter ſponſos de futuro valet, ſi non fiat in tempus futuri matrimonii.

2374 Qui invalidè matrimonium contraxit, poteſt, quæ donavit uxori, revocare; quia ex errore, & motivo matrimonii donavit; debet tamen compenſare damnum pudoris.

Vide *num*. 1892.*de largit.mun. à num*. 990. *& tom*.2. *num*.130. *ad num*.136.

Scotus *in* 4.*d*.30. *q*.1.*litt. B*, *& E*, *diſt*.15. *q*.2. *lit*.*I*. Maſtrius *in Theol.mor.diſ*.4.*qu*.1.*&* 2.Joan. la Crux 7.*præc pag*.103. Bonac. *to* 2.*pag*.556.*pag*. 774. Tamb. *tom*.2. *pag*.245.254. Buſem. *lib*.3.*tr*. 5. *cap*.3. Diana *p*.1.*tr*.8. Clericat. *c*.145. *n*.17.18. Mendo *ver. donatio*.

MUTUUM,

2375 **Q**Uod ſecundùm nominis Ethymologiam idem eſt, quàm, *de meo tuum ſit*, definitur. Contractus, quo rei numero, pondere, vel menſura conſtantis dominium, & uſum à mutuante in mutuatarium uſque ad certum tempus transfertur, cum obligatione reſtituendi eandem, vel ſimilem in ſpecie, & bonitate.

2376 Commodatum eſt, *quo uſus alicujus rei alicui gratis conceditur ſine translatione dominii*. Qui uſus, ſi precibus petentis conceditur, dicitur *Precarium*.

Qui pecuniam alicui commodat, non ad uſum, ſed ad pompam, poteſt lucrum accipere; Cleric. *cap*.83. *n*.16. quia non eſt mutuum, nec accommodatum, ſed locatio materialis pecuniæ.

2377 Depoſitum eſt, *quo aliquid alteri cuſtodiendum traditur ſine uſu, ſive cum pretio, ſive ſine pretio*.

2378 Locatum eſt, *quo alicui traditur uſus ali-*

alicujus rei ſine tranſlatione dominii ad tempus, ſed adhibito aliquo pretio annuatim ſolvendo. Qui dictum uſum rei, v. g. domus, concedit, dicitur locator; qui eum recipit, dicitur conductor.

2379 Emphyteuſis eſt, *contractus rei immobilis, cujus tantùm dominium utile, ſeu indirectum transfertur in accipientem, retento directo apud concedentem, cum pacto certæ penſionis proprietario annuatim ſolvendæ in recognitionem dominii directi*. Qui accipit, dicitur *Emphyteuta*; qui concedit, *Proprietarius*.

2380 Feudum eſt, *contractus rei immobilis, cujus tantum dominium utile, ſeu indirectum transfertur in accipientem, retento dominio directo apud concedentem, cum onere non aliquid ſolvendi, ſed exhibendi directo domino fidelitatem, & obſequium perſonale*. Unde feudum differt ab emphyteuſi, ſolùm, quia in hoc debetur penſio realis, in illo fidelitas, & obſequium perſonale; feudum concedi ſolet Vaſſallo à Principe ob ejus merita, aut præclara geſta, & ſi concedatur hæreditarium transfertur ad hæredes. Qui concedit dicitur, *infeudator*, qui accipit *feudatarius*.

2381 Emphyteuſis, & feudum differunt à locatione, 1. Quia locatio, ſeu conductio fieri poteſt tam de re immobili, quàm mobili: illa verò ſolùm de immobili, 2. Quia in locatione nullum dominium, ſed purus uſus rei transfertur; in illis verò transfertur dominium utile, 3. Quia emphyteuſis fit ad longum tempus, quod non ſit minus decennio ex jure: locatio verò fit ad brevius tempus, alioquin erit emphyteuſis. Differunt a venditione, & emptione, quia in his transfertur omne dominium rei tam directum, quàm indirectum: in illis verò ſolùm dominium indirectum, ſeu utile. Denique differunt à libello, quia contractus libellarius, ſeu datio ad libellum dicitur, quando Emphyteuta, vel feudatarius rem, qua in emphyteuſim, vel feudum accepit, ſimili contractu tradit tertio, adeòq; dicitur ſubemphyteuſis, & ſubfeudum, ad quod, ſi ad decennium fiat, requiritur conſenſus domini directi.

2382 Si res conducta abſq; culpa conductoris aliquo caſu fortuito reddatur inutilis, non tenetur conductor ſolvere penſionem, niſi pro rata temporis, quo ea uſus eſt. Si ſuperveniat ſterilitas, & ſit tanta, ut colonus nihil recipiat ex prædio conducto, liberatur à penſione; ſi ſit parva, non venit in conſiderationem: ſi ſit magna, dat jus minuendi pro rata penſionem, niſi aliter conventum ſit; vel niſi ſterilitas unius anni compenſari poſſit fertilitate alterius anni, ut obſervari ſolet in locationibus ad plures annos. *Sterilitas* tunc dicitur eſſe, quando detracta æſtimatione expenſarum, & ſeminis,non ſuperſunt fructus, qui ſufficiant ad ſolvendam dimidiam penſionem.

2383 Conductor, ſi ob juſtam, & urgentem cauſam ſit coactus rem conductam deſerere, v.g. ob peſtem, &c. ante tempus determinatum ſupervenientem, non tenetur integram penſionem ſolvere, ſed pro rata temporis, quo ea uſus eſt.

2384 Poteſt conductor ante tempus determinatum expelli, ſi re conducta abutatur damnificando, vel meretrices adducendo, aut aliud turpe ibi exercendo cum ſcandalo: aut ſi domus reparatione indigeat, remittendo penſionem pro rata, & demùm, quando debitam penſionem non ſolvat.

2385 Si res perit in mutuo, mutuatario perit; in depoſito autem, accommodato, & locato, deponenti, accommodanti, & locanti perit, quia res domino perit,niſi pereat culpa depoſitarii, &c. aut niſi ſit depoſitarius ex publico officio; qui in omni eventu tenetur ad damnum: unde, ſi latro ſimul te ſpoliet veſte, quam habes accommodatam, & pecunia, quam habes mutuam, teneris reſtituere pecuniam, non veſtem. De culpa vide infra de reſtitutione.

2386 Pignus, *eſt contractus, quo alicui res traditur ob majorem crediti ſecuritatem*. Unde habet rationem depoſiti in gratiam depoſitarii; differt ab hypotheca, quia *pignus* eſt de re mobili, *hypotheca* de re immobili, ut vinea, domus, &c. quæ obligatur creditori, ſed remanet apud debitorem.

2387 Non poteſt quis uti pignore, ſicut nec depoſito, niſi de conſenſu expreſſo, vel tacito domini: quia pignus datur ad ſecuritatem, & depoſitum ad cuſtodiam, non ad uſum.

2388 Habens in pignus prædium, ſi illud colat, tenetur, deductis expenſis, & laboribus, fructus computare in ſortem principalem ſui crediti, quia res domino fructificat. Excipitur, 1. Pignus datum pro dote, quia maritus recipit fructus ad ſuſtinenda onera matrimonii, 2. Si pignus ſit res feudalis, & detur habenti dominium directum; quia res domino fructificat. Vid. quid reſtituendum, ver. *Poſſeſſor bonæ fidei*.

2389 Item excipitur contractus *à godere*, ut ſi tibi danti Petro pecuniam ad fruendum, detur à Petro domus pariter ad fruendum, uſquequò pecunia tibi reddatur, non teneris fructus domus in ſortem principalem computare, ſed potes illis frui, uſquequò pecunia tibi reddatur; requiritur tamen, ut pro pecunia data ſit tibi lucrum ceſſans, aut alius juſtus titulus ex dicendis, alioquin erit uſura, & lucrum ex mutuo; quia circa pecuniam non datur dominium utile à directo diſtinctum cum non ſit ex ſe fructifera. In rebus autem, in quibus datur dominium utile à directo diſtinctum, licitus ſemper eſt contractus *à godere*, quia eſt quidam contractus locationis; unde licite Petrus dat Paulo domum ad habitandum, & Paulus Petro viridarium ad fruendum; tunc namque Paulus uti conductor domus dat pro annua penſione Petro fructus viridarii; *v. n. 2493*.

2390 Si quis verò pecunia, quam depoſitam habet, ludat, & lucretur, non tenetur lucrum reſtituere; quia eſt fructus merè induſtrialis.

2391 Fidejuſſio, *eſt contractus, quo quis ſuo periculo ſuſcipit alterius factum, aut debitum, præſtiturus ipſe, aut ſoluturus, ſi alter non faciat.*

Principali non ſolvente, non tenetur fidejuſſor in conſcientia ſolvere, donec per viam juſtitiæ exigatur; quia talis præſumitur animus fidejubentis.

Et creditor priùs debet in judicio agere contra debitorem, niſi ſit manifeſtè non ſoluturus, aut fugerit.

Fidejuſſore ſolvente, tenetur debitor ei ſolvere, & compenſare damna ratione fidejuſſionis ſecuta.

Obligatio fidejuſſoris tranſit ad hæredes, Bonac. Mendo *ver. Fidejuſſor: v. n.* 1839.

Fidejuſſor eſſe non poteſt, qui non habet bona, aut qui non habet adminiſtrationem ſuorum bonorum. Unde fidejubere non poteſt Religioſus, nec mulier nupta, quæ neque poteſt fidejubere pro marito. Auth. *Si qua mulier.* Clericatus *cap.* 145. *num.* 19.

Nec minor. Imò ſi minor contrahat, invalidus eſt contractus; nec fidejuſſio, ſi adveniat, tenet. Mendo *cit. n.* 9. *v. n.* 2357.

Scotus *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *litt. K.* Maſtrius *diſp.* 4. *quæſt.* 3. *diſp.* 5. *qu.* 4. Bonac. *tom.* 2. *à pag.* 680. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 9. *tr.* 4. 6. *&* 7. Clericatus *à cap.* 78. *ad* 88. Mendo *ver. Fidejuſſor.*

USURA

2392 Eſt *lucrum quæſitum ex mutuo vi mutui.* Quod eſt iniquum, cum mutuans acquirat lucrum ex re non ampliùs ſua. Tum quia pecunia numerata non eſt pretioſior numeranda; nam (ait Scotus) pecunia non eſt ex natura ſua fructifera, ſed ſolùm ex induſtria utentis, qui in mutuo non facit ſuam induſtriam eſſe alterius: *vid. propoſ.* 41. *ab Innoc. XI. damn.* Hinc uſura eſt mala, ac prohibita jure naturæ, & divino. Ezech. *cap.* 18. *Ad uſuram non commodaverit*; & Lucæ 6. *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Dicitur *vi mutui*: quia ſi lucrum accipias non vi mutui, ſed aliquo juſto titulo, qui contingat in mutuo, non committes uſuram.

TITULI JUSTI LUCRI IN MUTUO.

2393 PRimò, *ratione damni emergentis*, exigi poteſt licitè lucrum, quia beneficium alteri præſtare cum tuo damno, eſt pretio æſtimabile, & dignum compenſatione. Requiritur, ut damnum timeatur rationabiliter eventurum, & quòd lucrum taxetur arbitrio prudentis experti, juxta probabilitatem damni. *Exemplum damni emergentis.* Si, ut mutues centum, quæ pro emptione vini menſe Octobris paraveras, cogaris menſe Februarii illud cariùs emere, diceris pati damnum in illo majori pretio.

2394 Secundò, *ratione lucri ceſſantis*; quia à proxima negotiatione ſe abſtinere in gratiam mutuatarii, eſt pretio æſtimabile; nam ceſſat lucrum, quod inde ſperatur.

Tres conditiones requiruntur. 1. Ut lucrum ceſſans ſit in ſpe certa, aut probabili proxima; quod evenit, quando pecunia eſt negotiationi applicata, aut proximè applicabilis. Non ſufficit lucrum in potentia remota; quia eſt nihil tam in re, quam in ſpe, adeòque non eſt vendibile.

2. Ut in mutuante ſit verè voluntas parata ad negotiandum, ut verum ſit dicere: *Proximè poſſem, & vellem negotiari, quod non facio in gratiam mutuatarii*; quia negotiatio proxima reſpectu recuſantis æquè ſe habet, ac ſi non eſſet. Si recuſes negotiationem, & velis mutuare petituris, ſic diſpoſitus, ut ſi non eſſent, qui mutuum peterent, nolles negotiationem, exigendo lucrum, committis uſuram; quia tunc vis mutuum abſolutè, recuſando negotium, & ſic lucrari vi mutui. Si verò ſis ita diſpoſitus, ut ſi non eſſent, qui mutuum peterent, verè velles negotiationem, potes exigere lucrum; quia verè recuſas in gratiam mutuatarii, & verè mutuum eſt cauſa, ut lucrum ceſſet.

3. Ut non exigatur, niſi quanti æſtimatur ſpes lucri ceſſantis, deductis expenſis, & periculis. Unde ſi lucrum eſt certum, potes exigere æquale. Si ſit ſpes probabilis; debes exigere minùs lucro ſperato juxtà æſtimationem prudentis experti; quia ſpes incerta lucrandi centum non valet centum. Optimam regulam dat Leſſius, videlicet, ut tantum remittas mutuatario de lucro ceſſante, quantum dediſſes pro contractu aſſecurationis talis lucri ſperati; unde ſi ſperes, quòd eſſes lucraturus quindecim pro centū, pro quorū aſſecuratione ſolveres quinque, poteris à mutuatario exigere decem. Praxis Panormi eſt, ut exigantur ſeptem pro centum.

2395 Si habeas duas portiones pecuniæ, unam in capſa otioſam, aliam negotiationi expoſitam, aut proximè exponibilem; tunc ſi mutues otioſam, & lucrum exigas, uſuram committis; secùs ſi mutues negotiationi deſtinatam. Quia ex hac, non ex illa lucrum ceſſat.

2396 Tertiò, *ratione periculi*, exigi poteſt lucrum proportionatum judicio experti. Tutius eſt, quòd accipias tantum, quanto Mercatores ſimilem negotiationem aſſecurarent, videlicet tria, aut quatuor pro centum quolibet anno. Si tutum pignus accepiſti, ceſſat periculum.

2397 Quartò, *ratione fidejuſſionis*; quia ſicut poteſt tertius ſuſcipere onus aſſecurationis mutui, & inde lucrum aſſecurationis à mutuatario exigere; ita poteſt in ſe ſuſcipere ipſe mutuans; quod onus aſſecurationis eſt pretio æſtimabile. Poteſt tamen mutuans ſe offerre pro aſſecuratione ſui mutui, at non poteſt obligare mutuatarium ad eligendum ipſum, & non alium in fidejuſſorem; quia omne onus pretio æſtimabile impoſitum mutuo ex vi mutui eſt uſura: hac ratione uſura eſt mutuaro obli-

obligando mutuatarium ad remutuandum : *v. de ſocietate à n.*2418.

2398 Quintò, *ratione gratitudinis*, licèt aliquid recipere, etiam ſi illud ſperes, & animum talis ſpei mutuatario manifeſtes. Scotus *in* 4. *diſt.* 15. *q.*2.*litt.O*, quia non accipis ratione mutui, ſed titulo gratitudinis, qui eſt titulus virtutis; & illud ſperans, ſperas honeſtum; Non licet autem illud exigere tanquam debitum ex gratitudine, quia tunc mutuatarium obligas, & non relinquis omninò liberum, ut in primo caſu; adeòque onus imponis vi mutui.

Si verò ultra oſtenſionem animi de ſpe gratitudinis, adhibeas preces importunas, aut ſigna, ut apprehendere facias mutuatario timorem, te ampliùs non mutuaturum, ſi non ſit gratus: vel ſi deducas gratitudinem in pactum, ut dicas: *Do tibi mutuum cum pacto, ut ſis mihi gratus*; uſuram committis, quia preces importunæ cauſant involuntarium, & pactum tollit rationem gratitudinis, quæ eſt pura obligatio naturalis, & inducit obligationem juſtitiæ; *v. n.*1220. *& in prop.*42. *ab Innoc.XI damn.*

2399 Sextò, *ratione pœnæ conventionalis*; ut mutuatarius ſolvat, v.g. quinque pro centum, ſi tempore præfixo non reddat mutuum; quia in contractibus pœna juſtè imponitur inconſtanti, & licet cuilibet ſe ſervare indemnem. Requiritur autem, quòd ſit in mora culpabili; unde ſi differatur ſolutio per hebdomadam, aut reverà mutuatarius ſit impotens, excuſatur à pœna, niſi factus ſit impotens, quia prodigè vixit, futuram moram prævidens.

2400 Septimò, *ratione contractus innominati, do, ut des*. Exemplum: Petrus dat tibi centum hoc pacto, ut ſi moriatur intra decem annos, tu nihil ei, ejuſque hæredibus reddere debeas; ſi autem vivat, teneris reddere illa centum, & alia centum, nempè decem pro ſingulis annis; licitus eſt contractus; quia par eſt utriuſque periculum amittendi, & ſpes lucrandi; hic autem non eſt contractus mutui, ſed ludi ſortis, qui eſt licitus.

2401 Octavò, *ratione promiſſionis, & obligationis mutuandi*, licitè potes lucrum à mutuatario accipere, ſi te illi obliges ad mutuandum, quando voluerit. Paſqual.*qq. mor.canonic.centuria* 3. *pag.*3. Tamb. *tom.*2. *l.*9. *tr.*1. *c.*3. *§.*2.*n.*5. Molina, Tolet. & alii. Ratio potiſſima eſt, quia obligatio, quam quis in ſe ſuſcipit ad mutuandum, ex una parte eſt gravamen diſtinctum, & ſeparabile à mutuo; nam regulariter datur mutuum ſine obligatione mutuandi; ex alia parte eſt pretio æſtimabilis, adeòque licitè vendi poteſt. Quòd ſit pretio æſtimabilis probatur ratione inſolubili: Si mutues obligando mutuatarium ad remutuandum, ex communi, & certa doctrina, uſuram committis, non alia ratione, niſi quia obligatio ad remutuandum eſt gravamen à mutuo diſtinctum, pretio æſtimabile: *v.n.*2414. Igitur obligatio ad remutuandum eſt gravamen diſtinctum à mutuo pretio æſtimabile; & conſequenter, ſi eſt verum, quòd uſuram committas, ſi hujuſmodi obligationem mutuatario imponas, verum eſſe debet, quòd uſuram non committas, ſi lucrum exigas, ex quo hujuſmodi obligationem in te ſuſcipias.

Quæ obligatio aſſumpta eſt tanti oneris, ut ſi ex una parte quis requirat ab alio pecuniam ad licitam negotiationem cum probabili pingui lucro, v.g. de triginta pro centum; & ex alia parte, is, cui ſe obligavit ad mutuandum, petat mutuum, & ille aliam pecuniam non habeat; tenetur negotiationem rejicere, & mutuare petenti, non obſtante longè majori lucro ceſſante; alioquin peccaret mortaliter, & teneretur ad reſtitutionem præteriti lucri, quod fortè à mutuatario ratione hujus tituli recepit; unde ſi ſe obligando talem animum non habeat, ſed oppoſitum, contractus erit uſurarius, & mutuum palliatum: *v.n.*2394.

Tum quia unus ex titulis, quo per plures Sacerdos pro Miſſa juſtè ſtipendium accipit, eſt obligatio, quam aſſumit ad Miſſam applicandam pro hac determinata perſona, cum poſſet pro alia. Item potes aliquid exigere pro promiſſione, qua te obligas alicui ad quid intra annum vendendum.

2402 Ex hoc titulo lucrari potes quinque pro centum quolibet anno, quia tanti à prudentibus æſtimatur obligatio ſuſcepta mutuandi; quæ accipi poſſunt pro rata parte ſingulis menſibus; quod etiam contingere poteſt, quando mutuum accipitur ad menſes.

2403 Totum corroboratur ex Montibus Pietatis, ubi deponentes pecuniam ad mutuandum, poſſunt licitè exigere à Monte quinque pro centum pro ſingulis annis, ex hac obligatione, quam in ſe ſuſcipiunt ad mutuandum. De quo modò.

2404 Non potes lucrum exigere *ex ſola voluntate mutuandi*; quia licet non ſis obligatus ad dandum mutuum, ſuppoſito tamen, quòd rogatus, aut miſericordia motus, velis mutuum dare, obligaris ex lege divina ad non faciendam miſericordiam vitiatam. Ita loquitur Scot. *in* 4.*diſt.*15. *q.*2.*litt.*Y.

2405 Item non potes lucrum exigere *ex obligatione non repetendi mutuum uſque ad certum tempus*; quia quando vendis obligationem non repetendi mutuum uſque ad certum tempus, nil vendis, niſi tempus, quod non eſt tuum. Tum quia conceſſio dilationis temporis eſt mutuo intrinſeca: *v. in prop.* 42. *ab Alexan. VII. damn.*

9. RATIONE MONTIS PIETATIS.

2406 MOns Pietatis, *eſt ſumma aliqua pecuniæ, vel tritici, &c. in communi poſita, deſtinata ad mutuandum indigentibus, capi-*

tali ſalvo. Tres habet conditiones. 1. Ut mutuum detur ad certum tempus. 2. Ut mutuatarius det pignora cuſtodienda apud adminiſtratores, quæ, mutuatariis præfixo tempore non ſolventibus, venduntur, retenta à Monte portione ſibi debita, reliqua ipſi mutuatario reddita. 3. Ut mutuatarius pro rata pecuniæ mutuatæ, & temporis, quid ſolvat ſingulis menſibus pro Miniſtris, conſervatione domus, & Montis.

2407 Montes Pietatis ſunt duplicis generis: alii ſunt erecti ex eleemoſynis Monti liberè donatis, & legatis ad effectum mutuandi pauperibus, ſeu indigentibus; talis *eſt* Mons magnus Panormi. Alii verò in defectum eleemoſynarum ſunt erecti ex pecuniis à civibus apud ipſum depoſitis ad finem mutuandi indigentibus; tales ſunt plures Montes in ditione Summi Pontificis.

2408 Mons utriuſque generis exigere poteſt à mutuatariis duo, aut tria pro centum, quantum ſufficiat, ut ſervetur indemnis; quæ inſerviunt pro laboribus, & ſtipendio Miniſtrorum, ac pro expenſis neceſſariis ad conſervandum Montem.

2409 Quòd ſi de expenſis neceſſariis proceſſu temporis aliqua ſumma ſuperſit, reſtituenda eſt mutuatariis; & quia iſti non cognoſcuntur, reſtituenda eſt pauperibus. Item fieri poteſt compoſitio per Bullam Cruciatæ, ubi adeſt. Sed melius eſt, ſi reſtituatur ipſi populo, diminuendo impoſterum lucrum judicio prudenti, nimirùm, ſi exigebantur tria, exigantur duo, uſquequò ſatisfactio fiat.

2410 Officiales Montis pecuniam diſtrahentes in alios uſus, quàm pauperum, ad quos eſt deſtinata, incurrunt excommunicationem Pauli V. Papæ reſervatam per Bullam de anno 1615. *Onerosa*.

DIFFICULTAS EST,

2411 *AN Mons Pietatis, ultrà id, quod eſt neceſſarium pro expenſis, poſſit à mutuatariis exigere quinque pro centum?*

Certum eſt, id non poſſe Montem Pietatis primi generis; id namque prohibet Leo X. in Conc. Lateran. *ſeſſ.* 10. quia ſic Mons lucrum reportaret vi mutui, & ſimul defraudaret piam intentionem legantium, qui ſuam pecuniam apud Montem deponunt, ut indigentium miſeria ſublevetur, non ut gravetur lucro Montis. Hac ratione (ait Pontifex) licitum eſſe Monti ſe ſervare indemnem, adeòque tantum exigere, quantum requiritur pro expenſis neceſſariis ad Montem; non eſt autem licitum inde lucrari.

2412 Difficultas ſolùm habet locum in Montibus ſecundi generis, pro quibus

Reſpondet Paſqual. Montem poſſe exigere quinque pro centum, quæ tenetur ſolvere ipſis deponentibus pecuniam, qui licitè poſſunt tale lucrum reportare ex pecuniis apud Montem depoſitis. Paſqual. *in dec. mor. dec.* 183. & 186. & *in qq. mor. cent.* 3. *à pag.* 1. *ad* 14. D. Anton. Bonac. & alii apud ipſum. Ratio eſt, quia ex una parte poteſt Mons exigere à mutuatariis id, quod ob eorum commodum ſolvere tenentur, ut ſervetur indemnis; quoniam non debet ob eorum commodum pati damnum: debet autem ſolvere quinque pro centum ipſis deponentibus, nam iſti ſuas pecunias non deponerent ad mutuandum, niſi allicerentur lucro; alioquin ceſſaret publicum bonum indigentiæ populorum ſublevandæ; & enormes uſuras, præſertim Hebræorum, excludendi; qui eſt finis erectionis Montis.

2413 Ex alia parte, lucrum quinque pro centum ex pecuniis ſupra Montem Pietatis depoſitum eſt juſtum. Quia Paulus III. per Bullam incip. *Charitatis opera*, editam 10. Julii 1549. concedit deponentibus pecunias ſupra Montem Pietatis Ferrarienſem: *Quod poſſint abſque aliquo conſcientiæ ſcrupulo percipere quinque pro ſingulis centenariis, etiam ſi aliàs pecunia ſine ullo lucro eſſet otioſa permanſura, & non fructificatura*. Imò narrat Pontifex, id etiam conceſſum fuiſſe à Sede Apoſtol. Montibus Bononienſi, & Mutinenſi.

2414 Quantum ad titulum juſtitiæ præfati lucri, tres aſſignat Paſqual. *cit.* 1. Eſt obligatio, quam deponens in ſe ſuſcipit ad mutuandum, quæ eſt pretio æſtimabilis; *v. n.* 2401. Nec officit, quòd in depoſitione nulla fiat expreſſa mentio hujus obligationis, quia deponens implicitè intendit finem Montis, qui eſt ſe exponere mutuaturum; ob quem finem, ut provideat de mutuis, offert lucrum deponentibus, quod virtualiter non eſt aliud, quàm obligare illos, ut mutuent. 2. Eſt finis publicæ utilitatis, in concurſu autem juris privati cum publica utilitate, cedit jus privatum, quale eſt jus mutuatarii de non ſolvendo aliquid ultrà ſortem. 3. Eſt ratio ſupremi dominii, qua Princeps ſupra mutuatariorum bonis certam penſionem in remunerationem aſſignat, pecuniam apud Montem ad mutuandum deponentibus, utpotè benemeritis communitati, & inde Principi.

Addit tamen Paſqual. *cit.* hujuſmodi Montis erectionem fieri debere authoritate Summi Pontificis, tam ob ſcandalum uſuræ vitandum, quàm quia in dubiis quoad mores ad ipſum ſpectat circumſtantias cognoſcere. Ac proinde non poſſe perſonam privatam Montem erigere, & inde lucrari; licitum namque eſt cuilibet ex mutuo ſe ſervare indemnem; at non inde lucrari, niſi aliquis juſtus titulus adſit diſtinctus à mutuo. Ita ferè diſcurrit Paſqualig.

2415 Dictis addo, Montes in pluribus Italiæ locis eſſe mixtos, in quantum ſumma, quæ mutuatur, eſt conflata non ſolùm ex pecuniis depoſitis, ſed etiam ex vectigalibus, aut aliis publicis redditibus; & tunc dici poteſt pecuniam deponentes

tes lucrum quinque pro centum reportare ratione cenſus realis ſuper vectigalibus, aut redditibus publicis fundati.

COROLLARIA DEL BENE
Par. 2. dub. 259. de Inquiſit.

" 2416 EX his ſequitur, quòd etiam perſona privata poſſit hujuſmodi Montem inſtituere, tametſi pecuniam illam ſub onere alicujus cenſus accepiſſet, & à mutuatariis exigere, quantum opus fuerit, ut ſe indemnem præſtaret, etiam ſi 8. vel 10. in centum ab illis exigeret; dum enim hoc totum in illorum commodum agit, poteſt exigere, quantum opus eſt, ut ſe indemnem præſtet. Quod autem hoc totum in commodum illorum agat, patet: quia non ſolvunt, niſi 8. vel 10. in centum, cum alioquin uſurariis ſolverent 35. & fortaſse plus.

Non obſtat, quòd eo plus mutuatarii Monti ſolvant, quo diutiùs ſortem retinent; quia par eſt, ut plus ad onera Montis contribuant, qui diutiùs illius commodis fruuntur, quorum pignora diutiùs cuſtodiuntur.

Neque obſtat ſecundò, quòd qui dant pignora minus moleſta ut catenam, vel quid aliud aureum, tantundem ſolvant, quantum qui dant pignora moleſtiora, ut veſtes, quia debuit certa quædam, & æqualis ratio reſpectu omnium conſtitui; nam cum ob varias circumſtantias non poteſt ubique ſervari æqualitas, ſufficit generatim determinari aliquid, quòd maximè videtur accedere ad juſtum.

Sequitur ſecundò, quòd procurandum ſit, ut paſſim per loca hujuſmodi Montes erigantur, quia ex ipſis multiplex utilitas Reipublicæ provenit.

Primò, impeditur peccatum uſuræ Deo & hominibus maximè deteſtabile.

Secundo, pecunia remaneret in patria, cum aliò exportetur; ſolent enim uſurarii eſſe exteri, qui patriam mutant, & facti divites ad illam redeunt.

Tertiò, cives divites habent locum, ubi ſecurè, & fructuosè poſſunt pecuniam ſuam collocare, emendo ſcilicet cenſus ſuper Montes fundatos.

Quartò, pauperes in omni eventu ad ſua negotia poſſunt ſtatim habere pecuniam numeratam cum modico intereſſe, ſolvendo 5. 6. 7. 8. 9. vel 10. in centum, cum alioquin uſurariis multò plus ſolvere cogerentur.

Quintò, venditis pignoribus, reſtituitur quod ſortem, & detrimenta ſuperat; cum uſurarii totum pretium pignoris, etiamſi multò pluris valeat, ſibi retineant."

P E T E S.

2417 PAnormi mulierculæ quædam vulgò dictæ *Impegnature*, *& Mezzane*, pro ſuis laboribus ad deferenda pignora apud Montem, & mutuum à Monte ad mutuatarium, accipere ſolent decem grana pro uncia. Quæritur, an inſcio domino poſſint mutuare de propriis, & ſibi retinere grana decem pro uncia, quæ aliàs mutuatarius expendiſſet pro Monte? Certum eſt, non poſſe retinere omnia grana decem, quia reverà cum labores (ut ſuppono) non adſint, nec alius juſtus titulus, palliarent uſuram, lucrum ex mutuo recipiendo. Tolet. *l. 5. c. 29.* At ſi recipiant minùs, quàm decem grana pro uncia, videtur, quòd poſſint; quia tunc utiliter gerunt rem domini, qui aliàs expendiſſet decem; atque præſumitur non invitus, ſed libens; adeòque reciperet non vi mutui, ſed vi voluntatis domini.

Dico tamen non poſſe; quia pignus apud mulierculam non eſſet ita ſecurum, ſicut apud Montem; adeòque ratione hujus periculi dominus præſumitur rationabiliter invitus.

10. RATIONE SOCIETATIS CUM TRIBUS CONTRACTIBUS.

2418 COntractus ſocietatis, *eſt conventio plurimorum contribuentium aliquid ad commune lucrum*. Per ly, *aliquid*, intelligitur pecunia, res fructifera, aut animalia, panni, &c. labor, & induſtria; ita ut unus, vel plures ponant pecuniam; alius, vel alii laborem, & induſtriam; vel ſinguli ponant pecuniam, & induſtriam.

2419 Tres conditiones requirit ſocietas, ut ſit licita. Ut fundetur in negotiatione licita. 2. Ut ſervetur æqualitas inter ſocios; ſcilicet, quòd expenſæ, etiam pro infirmitate, à ſocio, ob negotia ſocietatis contractæ, damna ſine gravi culpa ſocii facta, & lucrum ſint communia; ita ut negotiatione completa, deductis expenſis, & damnis ſine levi culpa ſocii factis, & ſecluſa ſorte, nempè pecunia domino reſtituenda, lucrum, quod remanet, dividatur pro rata inter ſocios, ut ſicut ſe habet ſors ad ſortem, ita lucrum ad lucrum: poteſt enim contingere, quòd plus valeat induſtria, & labor, quàm pecunia, præſertim quando ſocii, qui ponunt laborem, ſunt plures. 3. Ut pecunia eſt periculo ponentis; ita ut ſi pereat caſu cum leviſſima culpa ſocii, ponenti pereat; quia per contractum ſocietatis non trasfertur dominium, ſicut in mutuo, ſed ſolùm uſus fructiferus pecuniæ in ordine ad communem negotiationem, & lucrum, taliter quòd ſocii non poſſint pecuniam in ſocietate expoſitam extrahere ad proprios uſus. Ex quo fit, quod ſi tradas pecuniam mercatori, ut exponat ad cambia, mercaturas, &c. hoc tamen pacto, ut periculum pecuniæ ſtet mercatori, ſed lucrum dividatur; contractus erit uſurarius, quia non ſocietatis, ſed mutui. Hæc eſt natura puri contractus ſocietatis.

2420 In ſocietate tamen fieri poteſt, ut quis ſuam ſortem ſervet indemnem, & inſuper certum lucrum percipiat, ſi ad contractum ſocietatis adjungantur alii duo contractus, aſſecurationis ſortis, & aſſecurationis lucri ſperati. Aſſecuratio, *eſt contractus, quo quis alienæ rei periculum in ſe ſuſcepit*. Hoc præmiſſo: *v. n. 2397.*

2421 Declaratur, & ſuppono te dediſſe Pau-

lo

lo tercentum aureos contractu ſocietatis ad negotiandum, tuamque pecuniam eſſe æqualis valoris cum induſtria Pauli. Inſuper, quòd ſpes lucri judicio prudentis ſit de ſexaginta aureis.

In hoc caſu ex vi contractus ſocietatis debentur tibi unà cum ſorte triginta aurei, qui ſunt dimidium lucri ſperati; at quia in te eſt periculum ſortis, facis, ut Paulus illud in ſe ſuſcipiat, tibi aſſecurando ſortem; pro cujus aſſecurationis, & oneris ſuſcepti compenſatione, de tribus partibus lucri ſperati ad te pertinentis relinquis unam, nempè decem aureos: & quia adhuc in te remanet periculum, & incertitudo lucri, facis, ut Paulus illud in ſe ſuſcipiat, pro cujus oneris pretio, ex præfatis tribus partibus relinquis aliam partem, pro te retinendo tertiam certam, nempè lucrum decem aureorum certum, & non plus; quia lucrum incertum non plus valet, quàm tertia pars certa. Ita, proportione ſervata, diſcurras in aliis caſibus.

Qui tres contractus, ſicut ſunt liciti celebrati cum tribus perſonis, ita ſi celebrentur cum eadem perſona, quia nec unio, nec identitas perſonæ deſtruit ſubſtantiam contractus. Tum quia hi contractus aſſecurationis ſortis, & lucri, magis propriè dici ſolent venditionis, qua aſſecurans vendit ſuam obligationem præſtandi alteri rem ſuam indemnem.

2422 Hoc contractu uti poſſunt indigentes, ut ſuſtententur, quia tunc lucrum certum reportabunt ex ſuis pecuniis ſine periculo ſortis, & ſine uſura, quia non ex mutuo; tunc namque mutuum tranſit in ſocietatem cum tribus contractibus.

P E T E S

2423 *Petrus bona fide celebravit contractum uſurarium; an poſſit exigere lucrum, quatenùs ſi injuſtitiam advertiſſet, alium contractum licitum cum eodem, vel cum alio celebraſſet?*

Reſp. poſſe lucrum tantum exigere, quantum per contractum licitum lucratus eſſet; quia ex una parte talis mutuans, cum procedat bona fide, præſumitur velle lucrum ſine uſura, & contrahere omni meliori modo, quo poteſt; adeòque cum reverà adſit juſtus titulus, quatenùs potuiſſet juſtum contractum ſocietatis, metæ, &c. celebrare, cenſetur implicitè illum voluiſſe, etiam ſi nil cogitet de juſto titulo, & contractu illo: ex communi regula, quando actùs uno modo non valet, & altero valet, cenſetur factus eo modo, quo valet. Ex alia parte, adeſt ex parte mutuatarii conſenſus in dando lucrum; ideò habetur conſenſus ex parte utriuſque contrahentis ſufficiens ad juſtum contractum,

2424 Non poteſt autem lucrum exigere, ſi mala fide contractum uſurarium celebravit; quia licèt ignoret alium contractum juſtum, quem potuiſſet inire, celebrans contractum, quem uſurarium ſciebat, jam expreſsè contrahere voluit uſurario contractu.

De uſura, agunt Scot. *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *litt.*N, *&* T, Maſtrius *in theol. mor. diſp.*5 *qu.*2. Joan. la Crux, *pag.* 171. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 9. *tract.* 1. *& tom.* 1. *lib.*8. *tract.* 3. *cap.* 8. Buſemb. *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 3. Bonac. *tom.* 2. *à pag.* 617. Cardenas *diſp.* 23. *&* 25. Clericatus *c.* 79. Mendo *ver. Uſura.*

C E N S U S.

2425 Eſt *jus percipiendi penſionem aliquam annuam, vel menſtruam ex re alterius utili, & fructifera, ſuper qua fundatur.* Qui cenſum vendit, dicitur *Cenſuarius*; qui cenſum emit, & exigit, dicitur *Cenſualiſta.*

2426 Dividitur in reſervativum, & conſignativum. Reſervativus, *eſt quo quis transfert rem ſuam in alterum, quoad dominium directum, & utile, ſervata ſibi penſione annua ſuper eadem re.* Ut cùm quis dat alteri ſuum prædium cum onere, ut ſibi certam penſionem annuam ſolvat. Liquet in Beneficiis Eccleſiaſticis, quæ concedi ſolent annua penſione reſervata.

2427 Conſignativus, de quo in præſenti eſt ſermo, & Pontifices loquuntur: *Eſt quo quis alteri vendit jus percipiendi annuam penſionem ſuper rebus ſuis fructiferis immobilibus, aut mobilibus, vel ſuper perſona ſua, manente integro dominio tam directo, quàm utili, apud venditorem.*

2428 Hinc dividitur in realem, perſonalem, & mixtum. Realis eſt, *qui fundatur ſuper re fructifera, ut domo, prædio, &c.* Perſonalis eſt, *qui fundatur in ipſa perſona*, quæ ſe ad penſionem obligat, non ut perſona, ſed ut fructifera eſt, quatenùs ſuo labore & induſtria eſt utilis, & poteſt aliquid acquirere; unde penſio duci poſſit. Mixtus eſt, *qui immediatè ſuper re, & perſona fundatur*; ita ut, ſi res pereat, maneat obligata perſona ad cenſuum ſolvendum; ad differentiam cenſus realis, in quo, pereunte re, perit etiam cenſus.

2429 Item cenſus alius eſt redimibilis, alius irredimibilis; & denique cenſus realis, alius perpetuus, alius temporaneus; & hic alius vitalitius, ſcilicet durante vita, alius ad tot determinatos annos, decem, v.g. viginti, &c.

2430 Ad cenſum jure naturæ requiruntur mutuus contrahentium conſenſus, & juſtum pretium, attentis conditione rei, in qua cenſus fundatur, quantitate penſionis, & temporis, ad quod emitur, & aliis circumſtantiis, ex quibus judicio prudenti creſcat, aut decreſcat valor juris ad penſionem; *vid.num.*2443.

2431 Jure autem Canonico, præſertim S. Pii V. in Bulla: *Cum onus Apoſtolicæ*, anno 1569. plures conditiones requiruntur, quarum præcipuæ, ſine quibus contractus etiam in foro conſcientiæ eſt irritus, ſunt;

Pri-

2432 Prima, & principalior, ut cenſus non fundetur niſi ſuper re immobili & fructifera: hujuſmodi ſunt domus, prædia, vectigalia, & alii redditus fundati ſupra Civitatem, oppidum, paſcua, piſcationes, item officia perpetua fructifera; hæc, inquam, habentur pro immobilibus; adeòque ſuper illis poteſt conſtitui cenſus. Hinc prohibitus eſt cenſus perſonalis, aut ſupra animalia, quia ſunt mobilia; perſona namque hominis eſt mobilis, de qua Job 7. dicitur: *Ventus eſt vita mea.*

2433 2. Ut pereunte ſine culpa cenſuarii re in totum, aut in partem, ita ut non producat fructus ſufficientes, niſi ad partem penſionis, cenſus etiam in totum, aut in partem pereat. Quod ſpectat ad naturam contractus cenſus: *vid. num.* 2425.

2434 3. Ut non fiat pactum reſtringens libertatem cenſuarii ad alienandam rem, nec pactum aliquid ſolvendi cenſualiſtæ pro facultate vendendi, quam ſibi reſervaverint, neque ratione laudemii.

2435 *Laudemium*, eſt certum pretium à novo emphyteuta ſolvendum in recognitionem dominii proprietatis, quod habet dominus directus fundi; ſolvitur (ubi talis conſuetudo adeſt) in alienatione voluntaria, v. gr. venditione rei ad emphyteuſim conceſſæ ab emphyteuta facta. Pretium laudemii ex jure eſt quinquageſima pars rei, ex conſuetudine ſolet eſſe trigeſima, aut decima, juxtà varias regiones; unde attendi debet conſuetudo. Non ſolvitur in alienatione neceſſaria, ut quando in re emphyteutica ſuccedit hæres. Quando Pater aliud non habens, cum dat in dotem filiæ, quando res emphyteutica redit ad primum emphyteutam, nec quando plures, qui eam habent, inter ſe dividunt. In alienatione autem cenſus non eſt ſolvendum laudemium. Cenſus enim ab emphyteuſi differt, quia in emphyteuſi reſidet apud dominum ſolum dominium directum, ac proprietatis, & transfertur dominium utile, ſeu uſufructuarium; in cenſu verò reſidet apud dominum utrumque dominium, & ſolùm transfertur in cenſualiſtam pars juris ad fructus, nempè ad certam penſionem exigendam ex dominio utili ipſius domini: *v.n.* 2379.

2436 Cenſuarius autem rem vendere volens, monere debet cenſualiſtam, ſi rem ipſe emere velit eodem pretio, quia eſt præferendus; quo recuſante, poteſt liberè alteri vendere, cum onere ejuſdem cenſus ſolvendi; ſed tenetur ex natura cenſus curare, ut venditio fiat perſonæ, a qua cenſus ſit æquè ſolvendus, nam ſi cenſus ſit in periculo, ne ſolvatur, fit injuria cenſualiſtæ, ſeu emptori.

2437 4. Ut cenſus ſit redimibilis ex parte cenſuarii, irredimibilis verò ex parte cenſualiſtæ. Poſt cenſuarius penſionem redimere eodem reddito pretio capitali, monendo cenſualiſtam ante duos menſes; at cenſualiſta non poteſt invito cenſuario repetere pretium capitale.

De cenſu utrinque redimibili, an ſit licitus in foro conſcientiæ; fusè agit Verricelli *tr.3. à q.12.* ad 14.

2438 5. Ut penſiones ſolvendæ, aut decurſæ non ſolutæ non poſſint poni in ſortem, ſeu pretium capitale; imò ut ex nulla cauſa temporis, v. gr. &c. poſſit augeri cenſus ſemel conſtitutus.

2439 6. Ut non fiat pactum, ut cenſuarius, non ſolvendo cenſum, teneatur ſolvere lucrum ceſſans, expenſas, interèſſe, aut ut res ei cadat in commiſſum. Per hoc autem prohibentur pacta, & pœnæ, quæ apponi ſolent in aliis contractibus; at non prohibetur, quin emptor poſſit à venditore exigere fidejuſſiones, & pignora tam pro penſione, quàm pro evictione, videlicet pro periculo, quod ſubit emptor, ne ob aliquod jus alterius evincatur, hoc eſt, auferatur ab ipſo jus ad fructus prædii, quod emerat; nam jure naturæ quilibet habet jus ad rem ſuam, quanta poteſt ſecuritate, tractandam: *v.n.* 2460.

2440 Cæterùm Nicolaus V. in Conſt. incip. *Solicitudo Paſtoralis*, edita die 30. Septembris 1452. conceſſit Regno Siciliæ, ut in creatione cenſus apponi poſſint quæcunque pacta; hinc apponitur pactum, ut in caſu negatæ ſolutionis cenſus, vendatur prædium ad diſcurſum, & inde ſit adjudicatio, de qua plura & fusè egi, omninò recolenda *in tom.2. à n.*138.

2441 Quantum ad conditiones à B. Pio V. requiſitas in creatione cenſus, Tamb. *tom. 2. lib.9. tr.2. de cenſibus*, ait, Bullam B. Pii ſolùm obligare in terris Summi Pontificis, & ubi fuerit fortè promulgata, & recepta; minimè in Gallia, Germania, Belgio, & in Regno Siciliæ, ubi non fuit promulgata, nec uſu recepta. Inſuper ejus prohibitionem fundari in præſumptione fraudis, & uſuræ; adeòque, ſi hæ reverà non ſint, contractum in foro conſcientiæ eſſe licitum, ſi cætera adſint: Judices verò in foro fori judicare debere ſecundùm jus Pontificium.

Unde concludit, cenſum perſonalem eſſe licitum, & juſtum; quia æquivalet cenſui reali: *Nam*(ait ille)*contractus hic eſt emptio fructuum, ſeu lucri, quod homo ſua opera acquirere poteſt: ſicut ergo omnes concedimus, cenſum realem eſſe licitum, quia per illum emitur jus ad percipiendos fructus agri, domus, piſcinæ, &c. ita concedere debemus, eſſe licitum, emere jus ad fructus, quos homo ſua arte, & opera facere poteſt.* Hac ratione licitè perſona venditur, aut locatur, ut liquet de ſervis, & famulis. Fusè Verricelli *nu.* 2437. *cit.*

PROPRIUM JUDICIUM , ET PRAXIS.

2442 UT autem cenſus perſonalis, præciſo jure Pontificio, ſit jure naturæ juſtus, attendi debet in praxi, an perſona, à qua emitur cenſus, ſit reverà fructifera, & ſufficiens ad ſuſtinenda onera cenſus. Audio namque (ſi eſt verum, quod quamplures mulieres mihi retulerunt) Confeſſarios quoſdam indiſcriminatim viduis, cenſum perſonalem concedere; & re examinata reperio, eas pecuniam ad cenſum dare mulierculis pauperibus, quarum labor, & induſtria vix eſt ſufficiens ad miſerrimè ſuſtentandam propriam vitam, quàm ad ſuſtinenda onera cenſus.

Contractum cenſum expoſitum, etiam jure Pontificio ſecluſo, eſſe jure naturæ iniuſtum, illicitum, & palliatam uſuram, clarè oſtendo. Cenſus realis fundatus ſuper re immobili non fructifera, aut ſi fructifera, inſufficiente tamen ad ſuſtinenda onera illius cenſus, vel quia reperitur gravata aliis cenſibus, vel ex alio capite, eſt injuſtus, illicitus, & irritus jure naturæ; igitur à fortiori talis erit cenſus perſonalis fundatus ſuper perſona non fructifera, ſeu inſufficiente ad ſuſtinenda onera cenſus; eo maximè, cum dicatur æquivalere cenſui reali; hinc ſi rem attente conſideres, mecum reperies, talem viduam, etiam ſolo jure naturæ inſpecto, lucrum reportare, non ex vi veri cenſus, ſed veri mutui, non ex jure alterius ad fructus, quod emerit, ſed ex pecunia, quam illi tradiderit, & ſic uſuram, ficta cenſus facie, palliare. Dico quæſo, quod jus ad fructus illa emit, aut quos fructus ſperat ex ſterili? *vide n.*2433.

En in praxi hodierna uſuram ritè à Summis Pontificibus, præſertim à B.Pio V. in cenſu perſonali præſumptam, & Pontificiæ prohibitionis juſtitiam.

Non deficiunt probis Confeſſariis ex jam recenſitis capita, quibus poſſunt facillimè viduas, aliaſque honeſtas mulieres abſq; uſuræ periculo juvare.

QUANTITAS PENSIONIS IN CENSU

2443 COnſtituitur attentis circumſtantiis: *de n.*2430. Solet eſſe quinque, ſeptem, aut octo pro centum, juxtà varias locorum conſuetudines, quæ ſunt attendendæ. Nicolaus V. *cit. in n.*1440. conceſſit Regno Siciliæ, ut eſſe poſſit decem pro centum, ſeu unius pro decem, at non plus.

2444 Philippus verò II. pro Regno Siciliæ reſtrinxit taxam ad quinque pro centum cum clauſula irritante, ut *in tom.* 1. Pragm. Reg. Sic. *tit.*46.*pragm.*3.*de cenſib. Ordiniamo, e comandiamo, che di quà innanzi non ſi poſſa in detto Regno di Sicilia imponere, conſtituire, nè fondare di nuovo rendita neſſuna di ſuggiugationi, ò cenſi redimibili, nè ricattare à meno prezzo de ventimila il migliaro, che è il beneficio di cinque per cento; e che li contratti di rendite, ò cenſi, che d' altra maniera ſi faranno, ſiano nulli, e di niſſun valore, & effetto, e non ſi poſſa per virtù di quelli dimandare, nè ricuperare in giudicio, nè fuora, più che à detta ragione, e riſpetto.*

At in Regno Siciliæ obſervatur plures cenſus fundari, & ſubjugationes fieri, ac permitti ad ſeptem pro centum: *v.tom.*2.*n.*149.

2445 In cenſu temporali poteſt exigi major quantitas, quàm in perpetuo; quia jus perpetuum ad fructus rei, cum pariat majoris fructus, quàm temporaneum, eſt majoris pretii, & valoris; & ideò cariùs emitur illo.

Maſtrius *in theolog. mor. diſp.*5. *quæſt.*3.*num.*95. Joan. la Crux, *pag.*184. Bonac. *tom.* 1. *pag.*641. Tamb. *tom.*2. *lib.*9. *tract.*1. Buſem. *lib.*3. *tract.*5. *cap.* 3. *dub.*9. Clericatus *cap.*93. Mendo.

CAMBIUM

2446 EST *commutatio pecuniæ pro pecunia.* Commutatio pecuniæ pro re, dicitur *Emptio*. Commutatio rei pro alia re diverſæ rationis, v.gr. frumenti pro oleo, dicitur propriè *Permutatio*. Commutatio verò pecuniæ pro pecunia, *Cambium*. Qui dat ad cambium, ut lucretur, dicitur *Campſor*. Qui recipit ad cambium, & dat lucrum, *Campſarius*.

2447 Cambium eſt duplex, reale: *Quo pecunia realiter cum alia pecunia commutatur*: Et ſiccum, de quo infrà. *Reale*, eſt duplex, minutum, ſeu manuale, & locale, ſeu per litteras.

2448 Cambium minutum eſt: *Quo pecunia minor præſens cum majori præſenti commutatur, vel è converſo*; ut cum commutatur moneta argentea cum aurea, patria & currens, cum extera & non currente, nova cum vetere. Eſt licitum, ſi ſit reale; imò eſt neceſſarium Reipublicæ: homines enim ſæpè indigent commutare pecuniam magnam cum minuta pro uſu commodo ad res vulgares, ac neceſſarias emendas; & ſæpè indigent commutare minutam cum magna, pro majori facilitate ad eam aliò tranſportandam, aut recondendam.

Hinc poteſt ex cambio licitè percipi moderatum lucrum, tam à campſario publico ex officio, quàm à privato, ob laborem, & obſequium, quod præſtant ad cambiandum, ad pecuniam numerandam, ad quærendas, & tenendas pecunias diverſi generis ad commoditatem communitatis paratas, &c.

Minùs tamen exigere debet privatus, quàm publicus; quia pro hoc currunt plures alii tituli, præſertim, quia hic eſt obligatus Reipublicæ ad mutuandum, & inde non valet, ut poſſet, ſuas pecunias ad negotiationem applicare. Uterque debet minùs exigere, quàm ex cambio locali; quia in minuto non habetur tranſportatio virtualis pecuniæ, ſed pura commutatio manualis.

2449 Cambium locale, ſeu per litteras eſt, *Quo commutatur pecunia præſens cum abſenti, vel eſt, quo Campſor dat hic pecuniam Campſario, ut eam recipiat alibi cum certo lucro, vel quo*

Cam-

Campſarius dat hic pecuniam Campſori, ut eam recipiat alibi cum lucro Campſoris. Exemplum utriuſque. 1. Petrus indigens pecunia Panormi, eam petit à Campſore Panormi, ut ipſe Campſor illam per ſuos correſpondentes recipiat Romæ, ubi Campſarius habet. 2. Campſarius Panormi exiſtens indigens pecunia Romæ, ſuam pecuniam conſignat Campſori Panormi, ut eam a Campſoris correſpondentibus recipiat Romæ. Utrumque cambium fit ad petitionem, & in gratiam, ac commodum Campſarii.

Poteſt inde à Campſore licitè exigi juſtum lucrum, juxtà æſtimationem experti, & conſuetudinem; in qua re magis experti ſunt ipſi Campſores. In cambio locali plures habentur iuſti tituli pro lucro, nimirùm labor, & expenſæ in detinendo telonium, & famulos ad cambiendum paratos, in conſervandis correſpondentibus in locis, aut nundinis, aſſecuratio pecuniæ Campſarii, quæ ſi tranſportari deberet, Campſarius expenſas pateretur, atque pericula, item tranſportatio virtualis pecuniæ, quæ fit per litteras, & correſpondentes de uno in alium locum in commodum Campſarii petentis.

Campſor autem privatus, debet minus lucrum exigere, quàm publicus, ob minores titulos. Uterque debet minus recipere, quàm in tranſportatione reali. Denique uterque debet magis, vel minus lucrum reportare, attenta majori, vel minori diſtantia locorum. Poteſt tamen ultrà lucrum cambii, plus exigere juxtà valorem materiæ monetæ, ſi pecunia Campſoris ſit majoris valoris intrinſeci, quàm moneta Campſarii, & è converſo compenſare tenetur, & remittere æquivalens, ſi moneta Campſarii ſit majoris valoris intrinſeci.

2450 Quando uterque cambientium reportat ex cambio æquale commodum, is, qui prævenitur ab altero, poteſt ab illo lucrum cambii recipere: v. g. Ego egeo pecunia hic Panormi, ſed habeo Romæ; tu habes Panormi, ſed eges ea Romæ: ſi tu me prævenias, petendo à me cambium Romam, poſſum à te pecuniam ad cambium recipere, & lucrum cambii reportare; quia verè ſubeo onus in tui gratiam pretio æſtimabile, & libero te onere, periculis, & expenſis tranſmittendi pecuniam; quod non eſt minùs pretio æſtimabile, quàm ſi pecunia non indigerem. *Ita ferè Bonacina tom. 3. diſp. 3. qu. 5. pun. un. n. 25. de cambiis*.

2451 Cambium ſiccum eſt *quando fingitur ſolutio facienda alibi, ſed reverà fit in eodem loco.* Exemplum. Campſor dat Campſario Panormi centum aureos à Campſario ſolvendos Romæ, fiunt litteræ Romam, ſed vel ſunt fictæ, vel non mittuntur, vel ſi mittuntur, nihil operantur, eò quòd Campſarius non habet actu, aut proximè pecuniam Romæ; totum id ſcit Campſor; hinc veniente tempore ſolutionis faciendæ, Campſarius ſolvit Campſori Panormi cambium cum lucro, nempè centum, & quinque aureos. Dicitur cambium ſiccum, hoc eſt, nullum habens humorem, quatenùs caret juſto titulo fructificandi, ſed eſt mutuum palliatum, & uſura; quoniam lucrum reportatur ex pecunia præſenti tradita cum pecunia præſenti, & dilatione temporis. Idem contingit, ſi Campſor recipiat ad cambium Panormi pecuniam ſolvendam Romæ, aut ad nundinas, vulgò *allefiere*: ſed præfixo tempore eam ſolvit Campſario Panormi, eò quia non habet pecuniam, aut correſpondentes Romæ, ſeu in nundinis.

2452 Cambium per litteras cum recambio, ſi fit reale, eſt licitum cum lucro. Habetur, quando, v. gr. fit cambium Panormi Romam, & veræ litteræ Romam mittuntur, ibiq; ſuum ſortiuntur effectum; deindè Romæ fit recambium Panormum, & pariter aliæ veræ litteræ mittuntur, quibus pecunia Panormum recambitur.

Maſtrius *in theol. mor. diſp. 5. q. 3. n. 116.* Joan. la Crux, *pag. 192.* Bonac. *tom. 2. pag. 649.* Tamb. *tom. 2. lib. 9. tr. 3.* Buſem. *lib. 3. tr. 5. cap. 3. dub.* 10. Clericatus *cap. 93.* Mendo.

EMPTIO, ET VENDITIO

2453 Eſt *contractus conſtans reciproco conſenſu mercis pro pretio, & pretii pro merce.* Uterque contractus mercis traditione complетur, & utriuſque juſtitia in æquali valore mercis, & pretii conſiſtit. Unde ſubſtantialia venditionis ſunt tria, *conſenſus, pretium, & merx*.

Vendi poteſt omnis res pretio æſtimabilis, quæ, eſt ſub venditoris dominio. Hinc res ſpiritualis ſupernaturalis vendi non poteſt; quia non eſt pretio æſtimabilis.

2454 Res vendita, ſi pereat, aut fiat deterior poſt traditionem, perit, aut fit deterior emptori; quia domino perit. Si verò ante traditionem, tunc, ſi res empta ſit determinata in individuo, v. g. hæc domus, hic modius frumenti, hæc ovis, &c. perit emptori, eique fructificat, niſi perierit culpa venditoris, aut niſi aliter conventum fuerit. Si autem ſit indeterminata in individuo, v. g. ſi emas decem oves ex grege, decem modios tritici ex granario, vel ſi emas rem determinatam in corpore, indeterminatam quoad menſuram, v. gr. unum modium tritici ex hac maſſa; tunc ante traditionem, vel menſurationem, perit venditori: ita eſt definitum ex jure ad dirimendas lites. Cæterum jure gentium dominium acquiritur, ſtatim ac habetur utriuſq; contrahentis conſenſus abſolutus. Hinc in Eccleſiis, & locis piis, dominium acquiritur ante traditionem.

2455 Si res eadem ſit vendita pluribus, eſt ejus, cui eſt tradita, ſi pretium ſolverit; ſi nulli ſit tradita, debetur ei, qui priùs emit: alter verò habet actionem in venditorem.

Emens nomine proprio, ſed ex pecunia alterius, tenetur reſtituere pecuniam, ſed facit ſuam

rem emptam, niſi ſit empta ex pecunia Eccleſiæ, pupilli, aut minoris, à tutore, vel curatore, ex pecunia militis, vel niſi ſit empta ab uxore, aut marito ex pecunia ſibi ab altero eorum donata. Ita ex jure, Fenech. hic.

2456 Fructus pendentes venditionis tempore, ſive maturi ſint, ſive non, ad emptorem ſpectant, niſi aliter conventum fuerit; quia ſunt pars rei emptæ.

2457 Res aliena vendi poteſt, ſi ignoretur eſſe alienam. Res furtiva ab emente bona fide præſcribi non poteſt, niſi ſpatio extraordinario triginta annorum Fenech. ex Abb. *in cap. Nihil extra, de præſcript. v. num. 2339.*

2458 Venditor tenetur ſub onere peccati mortalis & reſtitutionis damni, præmonere de notabili vitio rei emptorem illud ignorantem, v. gr. ſi equus ſit furioſus, defectuoſus, ſi domus ſit ruinoſa, ſi pannus aduſtus, &c. Non tenetur illud manifeſtare, ſi vitium eſt manifeſtum, nempè ſi equus eſt claudus, cæcus; tenetur autem diminuere pretium judicio experti.

2459 Pariter ſcienter emens vili pretio rem pretioſam, v. gr. gemmam à ruſtico valoris ignaro, tenetur ad reſtitutionem gemmæ, aut majoris pretii; quia ruſticus non vendit voluntariè, cum valorem ignoret: *v. n. 2305.*

2460 Item venditor tenetur monere emptorem de evictione, ſi adſit periculum: *Evictio eſt rei propriæ ab altero poſſeſſæ recuperatio: v. num. 2489.*

2461 Pretium rei eſt duplex, legitimum: *Quod eſt à lege, vel Principe definitum*; & naturale: *Quod ex prudenti hominum æſtimatione conſtituitur*. Pretium *legitimum*, conſiſtit in indiviſibili, *naturale* verò habet latitudinem; dividitur enim *in ſummum, medium, & infimum*. Intra latitudinem hujus triplicis pretii emens, aut vendens, juſto pretio emit, aut vendit. Hæc latitudo inter tria pretia tutò fieri poteſt uſque ad quinque, aut ſex pro centum; ſed potiùs attendi debet praxis.

2462 Creſcit pretium; 1. ex penuria mercis; 2. ex abundantia pecuniæ; 3. ex multitudine emptorum; hinc licet exteris cariùs vendere, quia augetur copia emptorum; 4. ex parte expenſarum, quæ fiunt in comparandis, & conſervandis mercibus, & maximè ſi interveniat lucrum ceſſans, damnum emergens, aut periculum in commodum emptorum.

2463 Econtra decreſcit pretium, 1. ex abundantia mercis, 2. ex inopia pecuniæ, 3. ex raritate emptorum. Item creſcit, & decreſcit pretium ex modo vendendi: hinc ſæpè cariùs res venditur ad minutum, & viliùs emitur ſimul, & in magna quantitate; quia ſic emptor facit venditorem ad alias merces emendas expeditum, eumque liberat curis, & periculis in iis ſervandis, & retinendis.

Item pluris res venditur in officinis, ſed viliùs emitur à venditore quærente per vicos emptores, ſeu à ſponte offerente: nam *merces ultroneæ vileſcunt*; pro tertia parte per Gajet. uſq; ad dimidium per alios; quod ſecundùm eſt nimis laxum.

2464 Ille, cui datum eſt aliquid vendendum determinato pretio, v. g. medio, aut infimo, & vendat ſupremo, probabile putat Buſemb. quòd poſſit retinere exceſſum, quia ſua induſtria acquiſivit. Minimè, ſi ſit tradita ad vendendum pretio indeterminato, meliori, quo poteſt; tunc namque utilitas cedit domino.

Ulteriùs, ſi mercator famulo, aut alteri perſonæ mediæ ementi pro domino pannum, v. gr. aut aliam rem minoris pretio conſueto, idque faciat in gratiam ipſius famuli, ſartoris, &c. ut ſic eum ad ſuam officinam alliciat; poteſt famulus exceſſum illum pro ſe retinere, quia illi eſt liberaliter à mercatore donatum. Famulus autem has debet obſervare conditiones: 1. ut mercator reverà non illo minori, ſed majori pretio ſit aliis conſuetus vendere; alioquin famulo donaret de non ſuo: 2. ut famulus rem tradat domino pretio conſueto: 3. ut fecerit diligentias ordinarias, an ſit alius, qui minori pretio ſit conſuetus aliis vendere. Quòd ſi minoris emit ob diligentiam extraordinariam, v. g. quia Panormo Montem regalem perrexit, ubi res viliùs valent; tunc pro ſe retinere poteſt exceſſum. Tamb. *tom. 1. pag. 258. n. 10.* quia non tenetur ad diligentias extraordinarias.

2465 Peccat mortaliter, qui tempore meſſis emit frumentum, & vinum, in tam exceſſiva quantitate quæ caritatem cauſet, ut ſic cariùs vendat.

2466 Licitum eſt rem vendere pretio currente, quamvis venditor ſciat pretium mercis eſſe intra breve tempus minuendum, quia pretium tunc currens eſt ſimpliciter juſtum; ſecluſis tamen mendaciis, dolo, aut fraude, quibus emptor alliciatur.

2467 Quando circa mercem contingunt pretia, nempè legale, & naturale, diverſa, non poteſt exigi legale, ſi eſt majus, quia pretium legale eſt taxatum a Principe in gratiam emptorum, ne excedatur, minimè ne ſecundùm prudentum æſtimationem minuatur. Et ita ſi pretium legale frumenti eſt ſex aureorum pro modio, naturale verò quinque, non poſſunt exigi ſex.

2468 Si pretium legale eſt notabiliter minus, eſt diſtinguendum, ſi tempore benigno frumentum, ver. grat. erat taxatum pretio moderato, ver. grat. quinque aureorum, poſteà ex pluviæ defectu, aut ex alia cauſa ſuperveniat magna ſterilitas, tunc ſtandum eſt pretio naturali prudenter ab expertis impoſito; quia Princeps non poteſt taxare pretium ad purum placitum, ſed attentis prudenter circumſtantiis relatis,

ex

ex quibus rerum pretia creſcunt, & decreſcunt; nam pretium debet commenſurari merci, ut ſit juſtum; unde pretium legis tunc, ſi non mutetur, incipit eſſe injuſtum, & nullam obligationem patiens in conſcientia. Quòd ſi Princeps ſterilitate attenta, & omnibus penſatis, pretium augeat, tunc omninò ſtandum eſt pretio legali, ne in tyrannidem vertatur mercatorum aviditas.

2469 Licitè poſſunt minoris emi pecunia anticipata credita, ſive matura, ſive immatura, ſi ſint periculoſa, litigioſa, dubia, aut difficilis exactionis; & quidem minoris, pro qualitate periculi dubii, &c. æſtimatione prudenti. Nec obſtat, quòd emptori facilis ſit crediti recuperatio, ob amicitiam, quam v.gr. habet cum Principe; quia amicitia Principis non debet illi nocere; unde lucrum cedit tuæ induſtriæ.

2470 Difficultas eſt, ſi credita ſint ſecura, ac facillima, & nullus adſit titulus lucri ceſſantis, damni, expenſarum, &c. Affirmat Tamburin. poſſe licitè minoris emi, quia minus valet jus rei, quàm res. Eadem ratione ſubdit, poſſe ipſum debitorem anticipata pecunia minoris extinguere ſuum debitum immaturum.

Dico, non licere ſed eſſe uſuram, quia implicitè mutuatur pecunia minor pro exigenda majori, mutuantur decem pro exigendis, v. gr. quindecim futuris pro ſola temporis dilatione. Tum quia pecunia numerata non eſt pretioſior numeranda: *v.n.1292.*

2471 Multò magis non licet debitori minoris extinguere ſua debita matura, quia tenetur ex juſtitia ea ſtatim, & completè ſolvere. Item ipſe debitor non poteſt minoris extinguere debita, ex hoc capite, quòd ſint difficilia, ſi ipſe eſt difficultatis cauſa; alioquin reportaret lucrum ex culpa, & ex impedimento, quod ipſe tenetur tollere.

2472 Denique non poteſt quis vendere creditum, quod certò ſcit non eſſe ſolvendum, quia nullius eſt pretii, & æſtimationis intrinſecæ.

2473 Petes. *An rei extraordinariæ bonitatis immiſceri poſſit aliquid, ita ut fiat æqualis cæteris vendi ſolitis, & vendi pretio taxato?* Non eſt difficultas de mixtione materiæ connaturalis, qualis in frumento eſt mixtio aliquorum ſeminum, quæ in area cum frumento naſci ſolent: ut in aliquibus locis eſt mixtio aquæ vino, quæ fieri ſolet, quando vinum fit, & quæ ad vini perfectionem requiritur; ſed de mixtione materiæ peregrinæ; quæ fit ex induſtria.

2474 Abſolutè affirmant licere Bonac. *tom.2. d.3. de contr. q.2.punct. 6.n.*17. & Arſdekin cum aliis, aſſerentes, licitum eſſe generoſo vino aquam, & electo tritico hordeum miſcere, & pretio taxato vendi, aut communi, ſi mixtio fiat cum cautela, ſine immodico exceſſu, ſed ita, ut triticum fiat æquale tritico, & vinum vino, quod ſolet in foro vendi; quod Bonacina limitat de vino, quod venditur ad minutum, minimè ſi in magna quantitate, quia illud brevi conſumitur, hoc diù retinetur, adeòque aqua mixtum, fit acetum.

Ratio affirmationis eſt; quia nullum inde damnum, nec injuria infertur emptori, cum non teneatur illi tradere res majoris perfectionis, quàm ab aliis paſſim venduntur. Et ſicut venditor poteſt menſuram minuere, quando alia ratione non poteſt juſtum pretium ab emptore extorquere, ita pariter in caſu nam ſolùm tenetur merces tradere æquivalentes pretio.

2475 Tamb. *tom. 2. lib. 9. tr. 5.* mixtionem concedit frumento electo, negat mixtionem aquæ vino generoſo; quia in frumento mixtio ordei, lolii, &c. poteſt diſcerni, & inde ſegregari ab emente, & utente. Non ſic aqua in vino; quod proinde, licèt evadat æqualis roboris vino communi, evadit tamen deterioris virtutis; nam eſt minùs utilis ad plura medicamina, & plures effectus, ad quos homines vino puro uti ſolent. Adde, hujuſmodi miſcentes aquam vino rigoroſè puniri. Concedit autem Tamb. vino generoſo poſſe aliud vinum debile, ſed purum miſceri, ut ſic fiat æquale communi vino.

2476 Prima opinio affirmativa non eſt conſulenda; quia attenta venditorum cupiditate, aperit viam ad furta. Tum quia generoſitas vini compenſatur multitudine emptorum.

2477 Panormi taxari ſolet quolibet anno menſe Novembris duo pretia legitima, unum majus pro vino de vicis Panormi, vulgò dicto *di Patroni*, aliud minus pro vino aliorum locorum, vulgò dicto *di Facchini*: & juſtè; quia vinum de vicis Panormi eſt majoris valoris intrinſeci, tam quoad generoſitatem, quàm quoad ſanitatem, cæteraſque conditiones. Non ſic vinum, quod à poſterioribus venditoribus vendi ſolet, quia illud deſumunt ex Sala Parthenici, & aliis vicis extra Panormum, vinum longè deterioris conditionis generantibus. Hinc fit, quòd licèt pretium pro poſteriori vino taxatum ſit minus, non poſſint venditores ſine culpa mortali, & onere reſtitutionis, illud vendere aqua mixtum.

EXPENDUNTUR CASUS PRACTICI. CONTRACTUS EMPTIONIS AD METAM.

2478 IN Sicilia frequens eſt, quo quis anticipata pecunia, v.g. menſe Januarii frumentum menſe Julii conſignandum emit, pretio, quod valebit juxtà metam ſuo tempore à publico magiſtratu communitatis poſt collectionem prudenter ſtatuendam, ea lege, ut qui ſupplere debebit, ſuppleat. Hic contractus eſt licitus, quia eſt veræ emptionis. Uſurarius eſſet, ſi tu pecuniam, v.g. maſſario dediſſes, non titulo emptionis, ſed titulo mutui, ſeu præſtiti, cum onere, ut maſſarius teneatur tempore meſſis eam ſolvere in frumento; quia mutuum pecuniæ expoſcit, ut ſol-

vatur pecunia , & tu obligaſti ad frumentum : liquet ex definitione mutui : *num.*2375.

Maſſarius eſt , qui è ſuis ſegetibus fructus v.g. frumentum, vinum , &c. collecturus expectat.

MASSARIUS

2479 Hiemis tempore indiget pecunia ad colendos agros , ideò anticipatè vendit merces ſuo tempore colligendas , & eodem tempore conſignandas .

QUÆRES I.

2480 *An mercator in Sicilia licitè emere poſſit à maſſario frumentum pretio anticipato , & determinato , independenter à meta ?*

Reſp. poſſe , ſi nulla ſit fraus ; quia eſt verus contractus emptionis , & venditionis , de cujus ſubſtantia non eſt , quòd actu pretium ſolvatur , & quòd actu res conſignetur ; ſed quòd emptor ſit obligatus determinato tempore ſolvere , & venditor determinato tempore rem conſignare . Nec obſtat in Sicilia Pragm. ad oppoſitum, quia eſt edita ob præſumptionem fraudum , & uſurarum ; unde non obligat pro foro interno , ſed externo . Poteſt igitur mercator tempore hiemis determinato pretio emere frumentum colligendum, & conſignandum tempore æſtatis. Idem dic de aliis fructibus . Dian. *par.*3. *tr.*5. *reſ.*115. Tamb.

2481 Triplex pretium excogitari poteſt . 1. Quod currit tunc , quando fit contractus . 2. Quod curret tunc, quando fiet collectio, & conſignatio. 3. Tale , quod ab ipſis contrahentibus nunc , quando fit contractus , determinatur , independenter ab eo , quod currit nunc , aut curret tunc .

2482 Primum pretium in caſu frumenti , & ſimilium , non eſt in mentem revocandum , cum ſit in evidens damnum emptoris ; tempore namque hiemis , quando fit contractus , frumentum ſolet cariùs emi , quàm tempore æſtatis , quando fit collectio ; adeòque non poteſt præſumi , quòd mercator velit à maſſario frumentum emere cariùs , quàm valet tempore traditionis .

Dixi , *in caſu frumenti , & ſimilium* ; quia in caſu rei , quæ eſt plus valitura tempore traditionis , determinare pretium , quod currit , quando fit contractus , eſt uſura ; quia juſtum pretium eſt illud , quod res valet tempore traditionis ; unde ſi equum valiturum poſt annum centum & decem , emas centum , quantum valet , quando fit contractus , idem eſt , ac ſi nunc des centum , recepturus poſt annum centum & decem ratione temporis , & anticipatæ ſolutionis , quod eſt uſura . Si verò adſit lucrum ceſſans , damnum emergens , vel periculum non habendi rem emptam , aut ſinceram, &c. tunc utique poterit aliquid proportionatum ultrà accipi .

Primum ergo pretium in rebus , quæ plus valent tempore traditionis , eſt injuſtum , niſi adſit lucrum ceſſans , &c. in rebus verò , quæ plus valent tempore contractus , quàm traditionis , ut in caſu frumenti , & ſimilium , non eſt prudenter præſumendum .

2483 Secundum pretium eſt juſtum , quia juſtum pretium eſt illud , quo res valent tempore traditionis .

2484 Tertium pretium independenter à lucro ceſſante , & periculis , eſt juſtum , ſi determinetur pretium illud , quo frumentum , aut res tempore conſignationis probabiliter creditur valitura. Imò quando probabilitas futuri pretii non poteſt haberi , conſtitui poteſt determinatum pretium , non ad meram ementis voluntatem , ſed alterius experti arbitrio ; tunc namque par eſt in emente , & vendente periculum , uti ludus fortunæ .

2485 Poteſt mercator præter contractum licitè accipere à maſſario pignus ; quia quilibet habet jus negotiandi circa rem ſuam majori cautione , qua poteſt .

2486 Augmentum , quod frumentum facere ſolet in horreo à die collectionis uſque ad diem traditionis in contractu præfixum , eſt maſſarii , poſteà verò mercatoris ; quia dominium actu transfertur per traditionem rei; unde mercator fit frumenti dominus , quando ipſi frumentum traditur , eſto meta fiat poſteà . In Sicilia frumentum præfigi ſolet conſignandum die 15. Auguſti , meta verò imponi ſolet poſteà menſe Octobris poſt diem D. Franciſci ; in pluribus verò locis imponi ſolet poſt diem 15. Auguſti .

QUÆRES II.

2487 *An qui maſſarius non eſt , poſſit uti contractu ad metam cum mercatore, vel cum eo , qui mercator non eſt ?*

Reſp. qui maſſarius non eſt , licèt ſegete careat , certò tamen ſperat frumentum per emptionem , aut alia via habere , licitè poteſt hunc inire contractum , etiam cum eo , qui mercator non eſt ; quia quilibet habet jus vendendi id, quod certò ſperat ſe habiturum , pariter & emendi id , quod prudenter ſperatur . Ille verò , qui nulla via poteſt frumentum habere , non poteſt hunc contractum inire ſine peccato , & perjurio , quia ſimulat vendere,cum reverà nil vendat. Nec mercator id ſciens poteſt lucrum metæ accipere , aliàs committeret uſuram ob mutuum palliatum , vel furtum : *v.n.*2495.

QUÆRES III.

2488 *An liceat menſe Januarii vendere , & conſignare frumentum maſſarii ad pretium menſis Maii , quo tempore ob diſtantiam à præterita meſſe , major eſt frumenti penuria, & inde majus pretium .*

Videtur , quòd non , quia juſtum pretium eſt , quod currit , quando res vendita conſignatur .

Reſp. licere ſi verè frumentum eras conſervaturus,& venditurus menſe Maii,& in gratiam Maſſarii

rii id ſcientis, vendas menſe Januarii; ratio eſt, quia verè ceſſat lucrum. 1. Quia illud mercator erat venditurus menſe Maii, quando pretium erat futurum majus. 2. Quia frumentum intra illud tempus creviſſet in horreo mercatoris; unde incrementum deductis expenſis poteſt peti ſolvendum. Hinc patet ſolutio ad rationem in oppoſitum, quia frumentum menſe Januarii venditum, & conſignatum, non eſt purum frumentum menſis Januarii, ſed frumentum Januarii conſervandum, & vendendum menſe Maii; unde menſe Januarii valet pretio menſis Maii. Si verò non eras conſervaturus, uſuram committis; quia lucrum reportas ex dilatione temporis.

2489 Ex variis autem pretiis in variis diebus menſis Maii, non licet mercatori exigere ſupremum, ſed illud, quod curret majori parte menſis Maii, quia illud ceſſat; nam eo pretio erat probabiliter venditurus quod communiter currit. Quòd ſi currat pretium legitimum; tunc illud ſolùm exigere potes, quod taxatur, non vulgare. At ſi tanta ſit pretii varietas, ut deſignari non poſſit pretium majoris partis menſis, non potes petere ſupremum; quia non es certus te ſupremo pretio venditurum: nec debes infimum; quia fortè potuiſſes majori vendere; debes igitur petere medium, quia ſic attenditur ementis, & vendentis ratio.

Poteſt tamen fieri conventio, & pactum de certo pretio, quod prudenter tunc curret; illud menſe Januarii determinando; quia ſi nulla ſit fraus, par eſt utriuſque periculum; unde hujuſmodi venditioni, & emptioni accedit ratio juſti ludi; *ut in num.* 2484.

QUÆRES IV.

2490 *An poſſit mercator tempore hiemis dare frumentum cum pacto, ut ſolvatur pretio currente tempore æſtatis, ſi tunc plus valebit, quàm nunc, & ſi valebit minus, ſolvatur pretio currenti nunc?*

Reſp. eſſe uſurarium contractum, quia non eſt par utriuſque conditio; poteſt autem abſolutè vendere pretio currente tempore hiemis, quendo fit traditio, ut conſtat, præfata clauſula non appoſita; nam ſi mercator poteſt vendere frumentum tempore hiemis pretio tunc currente, & ſolutione actuali, à fortiori ſolutione dilata, quia dilatio ſolutionis eſt in beneficium emptoris.

QUÆRES V.

2491 *Mercator menſe Decembris dat pecuniam maſſario, cum pacto, ut menſe Auguſti conſignet tantum frumentum ratiocinandum uno aureo minus pretio juſto menſe Auguſti currente, aut per metam taxando. An contractus ſit licitus?*

Reſp. eſſe uſurarium, & mutuum palliatum, niſi adſit lucrum ceſſans, periculum, aut alius juſtus titulus ex recenſitis, quia mercator reportat lucrum certum ex pecunia anticipatè tradita: tum quia emptio extra limites juſti pretii eſt injuſta. Licitus eſt, ſi ſit emptio frumenti conſignandi menſe Auguſti, pretio tunc infimo.

2492 Hinc uſurarius eſt contractus, quo quis dat pecuniam alteri pro tanto tritico, aut alia re proprio tempore conſignanda quatuor tarenis minus pretio, quod tunc curret, niſi adſit aliquis juſtus titulus ex dictis, aut ſit, intra lineam infimi pretii.

QUÆRES VI.

AN CONTRACTUS A' GODERE,

2493 *Quo Petrus dat tibi pecuniam, v. gr. centum aureos, tu verò das illi domum, cum pacto, ut quiſque fruatur datis, donec tu reddas pecuniam; poſſit licitari per contractum venditionis, & pacto retrovenditionis, quatenùs videlicet tu vendas domum Petro centum aureis, cum pacto, ut poſt decem annos, Petrus eodem pretio tibi revendat domum?*

Videtur, quòd ſic; quia in contractu emphyteutico tu potes dare domum Petro, & percipere annuum cenſum, & tamen Petrus poſt decem annos tenetur tibi reddere domum; ita & ibi.

Reſp. non poſſe, juxtà dicta *n.* 2289 quia in contractu venditionis transfertur dominium directum; ita ut completa emptione, & venditione, res ſi pereat, pereat emptori; & in caſu periret Petro; non ſic in contractu *à godere*; hinc erit venditio palliata, & contractus mohatra.

2494 Non tenet paritas contractus emphyteutici; quia in hoc venditur, ſeu traditur ad tempus dominium utile, ſeu uſumfructum ex re fructifera, nempè ex domo, cujus dominium directum reſidet penès proprietarium. Tum quia contractus emphyteuticus fit ſupra rem immobilem, & fructiferam; pecunia verò, nec eſt immobilis, nec fructifera: *v. à num.* 906. *& num.* 2389.

QUÆRES VII.

2495 *An contractus inter mulierculas exerceri ſolitus, quo pecuniam dant* (vulgò ad uſo di riti, di tela, di ſargetta, &c.) *ſit licitus?*

Contractus ſic efformatur. Dat mulier una alteri tarenos ſeptem, quod eſt verum pretium, quo à mercatoribus vendi ſolet ulna ſargettæ; ipſa tamen mulier ulnam unam ſargettæ, quæ tarenos ſeptem valet, vendit tarenis duodecim, ea lege, ut mulier altera, quæ emere dicitur, venditrici ſolvit grana duo qualibet die, uſque ad extinctionem tarenorum duodecim; & ita per tempus quatuor menſium, quod ad complendam ſolutionem requiritur, venditrix lucrum reportat tarenorum quinque. Ita ſimiliter de contractu, *ad uſo di riti*.

Reſp. eſſe in ſe contractum mutui, & uſurarium: quia cùm reverà *ſargetta* illa non extet, contractus eſt mutui, nempè lucri ex pecunia tradita, ob ſolam temporis dilationem, palliatus contractu emptionis, & venditionis.

2496 Dixi ; *in ſe* ; quia ſi adſit periculum , quatenùs , qui pecuniam dedit tutum pignus non accepit , vel adſit lucrum ceſſans , &c. tunc quidem poteſt quid lucri ſupra tarenos ſeptem , quos dedit , reportare , ſed proportionatum lucro ceſſanti , aut periculo , juxtà ſuperiùs dicta de periculo , & lucro ceſſante ; minimè tam excedens , ut ex ſeptem per quatuor menſes accipiat quinque , quod in anno eſt accipere ex centum datis ſeptuaginta lucri . Excogitari ne poteſt ſcelus majus , iniquior uſura ? *v.n.* 2487.

QUÆRES VIII.

AN CONTRACTUS A' PAGARE , E CONSIGNARE

2497 *Sit licitus ?*

PRaxis ; Mercator menſe Januarii vendit emptori centum modios tritici , quos reverà habet ; conſignandos menſe Julii , quando emens ſolvit pretium ; tenetur autem mercator frumentum dare , quoties emptor petierit , medio tempore à Januario ad Julium , quo tempore frumentum ſtat periculo , & expenſis mercatoris ; eo verò elapſo ; poteſt venditor cogere emptorem , ut frumentum accipiat , & proteſtari , quòd aliàs deindè intereſſe , expenſæ , & periculum ſtent penès emptorem .

Pretium autem non eſt illud , quod currit menſe Januarii , nec quod curret menſe Julii , ſed tribus tarenis , v. gr. plus eo , quod currit menſe Januarii , quando fit contractus , ita ut ſi tunc pretium eſt quinquaginta , pretium taxatur quinquaginta tribus tarenis . Hoc præmiſſo .

2498 Reſpondet Diana *p.*1.*tr.*8. *reſ.*65. eſſe licitum ; quia eſt vetus contractus emptionis , & venditionis : & illud plus trium tarenorum accipitur 1. Pro expenſis , labore , & periculo , quæ mercator ſubit ex eo , quòd eſt obligatus frumentum conſervare ad menſem Julii . 2. Quia par eſt in utroque periculum lucrandi , & perdendi , nam menſe Julio pretium poteſt eſſe majus , vel minus.

EMPTIO REI PECUNIA ANTICIPATA , ET VENDITIO REI AD CREDITUM , SOLUTIONE PECUNIÆ DILATA ,

2499 DIco 1. Te non poſſe minoris juſto pretio rem emere, ex hoc præcisè , quòd pecunia anticipata emis ; quia lucrum reportas ex tua pecunia anticipato tempore in totum , aut in partem ſoluta . Juſtum autem pretium eſt illud , quo res valet tempore traditionis , de quo fusè dictum eſt : *num.* 1482.

2500 Dico 2. Te non poſſe cariùs ultrà juſtum pretium rem , v. g. pannum , &c. vendere ex hoc præcisè , quia ad creditum vendis ; quia lucrum reportas non ex pretio panni , ſed ex dilatione temporis, quod non eſt tuum ; unde venditio ad creditum cariùs juſto pretio eſt virtualis mutuatio . Nec poteſt ſic vendentem juvare lucrum ceſſans . 1. Quia ad creditum vendens plures vendit merces , & plures habet emptores , quàm ſi pecunia numerata venderet . 2. Quia ſic ſe liberat à pluribus periculis , quibus ſunt expoſitæ merces, ſi diù invenditæ in officina detineantur ; pannus enim eſt expoſitus cariei ; & quò diù detinentur , eò magis deperdunt . 3. Quia qui pecunia numerata emit , vult pretio infimo emere ; qui verò ad creditum vendit , poteſt pretio ſupremo vendere , & ita intra limites juſti pretii lucrari ; quæ ſi attentè conſiderentur, compenſant venditori lucrum ceſſans ; ac proindè vendens ad creditum , non poteſt ex vi lucri ceſſantis lucrari . Et ſolùm poſſet quid moderatum ſupra juſtum pretium ratione periculi amittendi rem venditam ; & pretium , ſi venditor prudenter tale periculum cognoſcat ; ſæpè namque contingit , ut ementes pannum , aut telam credito , poſteà aufugiant , aut ſe abſcondant inſoluto pretio ; quod periculum ceſſat , ſi venditor accipiat tutum pignus, aut vendat perſonæ , de cujus fidelitate ſuſpicari non poteſt .

Scotus *in* 4. *d.* 15. *quæſt.*2. *à litt. P* , Maſtrius *diſt.*5. *q.* 1. *n.*11. Joan. la Crux , *pag.* 146. Bonac. *tom.*2. *pag* 592. Buſem. *lib.* 3. *tr.*5. *cap.*3. *dub.*8. Tamb. *tom.*2 *lib.*9.*tr.*5.*to.*1. *lib.*8.*tr.*3. *cap.*7.*tr.*5.

CONTRACTUS MOHATRA

2501 EST , *quo quis emit credito , & pretio ſupremo merces à mercatore , eaſque eidem retrovendit pretio infimo , aut viliori .* Declaratur exemplo .

2502 Petrus indigens pecuniæ , petit mutuo centum ſcuta à mercatore , qui reſpondens ſe pecuniam non habere , offert ſuas merces : indè vendit Petro quantitatem panni pretio ſummo juſto , quod ſupponitur ſcutorum centum : Petrus autem , quia indiget non panno , ſed pecunia , pannum emptum venditioni exponit pretio infimo , quod ſupponitur nonaginta quinque , aut nonaginta ; quo pretio eundem pannum redimit mercator ipſe , qui vendidit , ſicque lucrum reportat ſcutorum quinque , aut decem pro centum . An talis contractus ſit licitus ?

Reſp. eſſe licitum , ſi verè indendant emere , & vendere , & nullum ſit pactum explicitum , nec implicitum retrovenditionis eidem perſonæ, quæ vendidit ; quia tunc contractus eſt vera emptio , & venditio , quæ nullo jure iis prohibetur . Cardenas *d.*24.

Nec ex hoc , quòd idem mercator pannum redimat pretiò infimo , inde lucrum reportans , committit uſuram . 1. Quia cum non adſit pactum retrovenditionis , mercator emit caſualitèr , ut unus de populo. 2. Quia ſi poteſt tertius ſic emere , cur non ipſe , qui vendidit ? eò maximè , quia ſi ipſe emat , eum liberat à labore quærendi emptorem . Nec obſtat , ſi quando vendidit , cognovit ex indulgentia emptoris , ſe fore redempturum , dummodò non interceſſerit allatum

pa-

pactum,nec explicitum,nec implicitum, cujuſmodi eſſet intentio eum obligandi ad retrovendendum ; quia tunc non adeſt intentio lucrandi ex mutuo . Magis timorati ſolent talem extra dimittere ; ut priùs extra quærat emptorem, & ſi non inveniat, redeat .

2503 Si verò præceſſerit pactum explicitum , aut implicitum retrovenditionis eidem, contractus eſt uſurarius,& mutuum palliatum, quia cum emptio,& venditio ſit libera , pactum , ſeu contractus de retrovendendo eidem , ſatis dat intelligere fraudem mercatoris,quòd circuitu illo velit lucrum reportare ex mutuo. Tum quia ſuppoſita venditione juſto pretio ſupremo facta,injuſtum eſt onus de retrovendendo à mercatore impoſitum. Hinc meritò contractum mohatram cum contractu præviè inito de retrovendendo eidem,damnat Innoc.XI.*vid. in propoſ.*40. *ab Innoc. XI. damn.* & vocatur vulgò contractus , *dello ſtocco* , quatenùs fraudulenti circuitu puncti cædit corporis ſubſtantiam, & animæ ſalutem .

MONOPOLIUM

2504 EST, quo unus, vel plures mercatores inter ſe propria auctoritate conveniunt , ut coemendo merces certi generis , eas cariùs divendant , efficiendo , ut vix alibi inveniri poſſint .

Eſt injuſtum & obligat ad reſtitutionem damni. Nam hujuſmodi Monopolæ damnum inferunt aliis mercatoribus , faciendo, ne vendant, & civibus, ut carius emant , ob paucitatem venditorum.

2505 Licitum autem eſt Principi ex juſta cauſa concedere uni , aut pluribus , ut ipſi ſoli certas merces vendant,dummodò neceſſaria uſui humano non deſint , nec Eccleſiaſtici graventur . Debet autem tunc Princeps rerum pretium expertorum judicio taxare,ne cives plus æquo graventur . Juſta cauſa poteſt eſſe,ut ſic illi curam habeant, de abundanti mercium copia populo neceſſaria providere , quæ alioquin deficere poſſet . Sine juſta cauſa non poteſt id concedere Princeps abſq;aliorũ injuriam. Maſtrius *in theol. mor. diſp.* 5. *qu.* 1. *num.* 33. Tamb. *tom.*1.*lib.*8.*tract.*3.*cap.*7.*§.*12. Buſemb.*lib.* 3. *tract.*5. *cap.*3. *dub.*8. *num.*9. Clericatus *cap.*91. Diana *p.*6.*tr.*8.*reſ.*1.

TERRAGIUM

2506 *EST redditus , qui per Dominum terræ, ex ejus fructibus , à Maſſario tempore recollectionis percipitur* . Hic contractus in Sicilia practicatur . Regia namque Curia (loquendo de terris , quas adminiſtrat nomine Regis) aut Barones (loquendo de terris in feudum, ſeu in emphyteuſim conceſſis , quorum habent dominium indirectum , reſidente dominio directo penès Regem ; quæ proindè vocantur terræ feudales,& demaniales) feudum unum in plures partes terræ , putà quatuor , ſex , &c. inter Maſſarios dividunt : cum onere totidem ſolvendi terragia, ita ut partes illas terræ ferant , & colant, & terragiis Regiæ Curiæ, aut Baroni ſolutis, quod ſupereſt , ad ipſos Maſſarios pro ſuis laboribus, & ſuſtentatione ſpectet .

2507 Quantitas terragii ſolvenda attendi debet , vel ex pacto , vel conſuetudine . Noſtra conſuetudo eſt , ut ſolvatur ſalma una tritici pro una ſalma terræ per Maſſarios æſtimandæ , & menſurandæ . Quòd ſi adſit pactum , illi ſtandum eſt ; ita tamen , ut Maſſarii non graventur ; unde pactum , ut ſit juſtum , eſt faciendum de peritorum judicio , qualitate , ſeu bonitate terræ , & aliis circumſtantiis conſiderandis attentis .

2508 Terragium exigi debet in fructibus , qui ad victum hominis neceſſario deſervire debent, nimirùm in frumento, vino, & leguminibus . Juxtà conſuetudinem autem , aut conventionem exigi poteſt in pecunia , quia eſt æquivalens , & etiam in hordeo,ſi in terra ſeminatum ſit hordeum; quia virtualiter ſpectat ad victum hominis , cum etiam animalia , quæ hordeo veſcuntur , victui hominis inſerviant. Muta *ſuper Conſtitut. Panorm.cap.*48.

QUÆRES I.

2509 *An debeatur domino terragium pro eo anno , quo terra non fuit ſeminata , ſed ſolùm in ea fuerunt facta novalia .*

RESpondeo deberi. Muta *cit.num.*16.17.*&* 18. quia aliàs id cederet in damnum domini, & utilitatem ſeminatoris , quia haberet uſum novalium , & inſuper anno ſequenti terra ei uberiùs fructificaret .

2510 Novalia verò erunt ſeminatoris , aut ejus per quem facta fuerunt ; ita ut cui velit , ea vendere poſſit, dominus tamen habebit in eis prælationem .

2511 Eo autem anno, quo terra non ſeminatur , nec novalia fiunt , nullum terragium debetur , juxtà *num. ſequ.* dicenda . Neque debetur in caſu ſterilitatis ; quæ tamen eſt regulanda , juxtà dicta *num.*2382.

QUÆRES II.

2512 *Baro dedit Maſſario ſex ſalmas terræ , tres ſeminandas, alias ut eo anno quieſcant relinquendas ſed quod pro his tribus unum ſolum terragium ſolvat , ita quod eo anno quatuor terragia ſolvat . An quartum terragium ſit juſtum , & licitum ?*

RESpondeo , reſolutionem pendere ex peritorum prudenti æſtimatione , & judicio ; ſi enim ordinariè , & regulariter experitur , quòd terra illa , quæ uno anno inſeminata relinquitur, altero anno (ex quo quieverit) reddat fructus uberiores , ſufficientes ad compenſandos labores , & expenſas Maſſarii , & inſuper ad ſolvendum quartum terragium pro anno quietis ; tunc erit juſtum , & licitum ; quia quies illa cedit in utilitatem Maſſarii . Si ſecus , eſt injuſtum , & iniquum .

QUÆ-

QUÆRES III.

2513 *Vaſſallus unius Baronis, reperit ſub ditione alterius Baronis terragia minori pretio. An proprius Baro poſſit licitè eum impedire, & obligare ad recipiendas proprias terras ſolito pretio?*

REſpondeo poſſe, neque hoc eſt inducere ſervitutem vaſſallis; ratio eſt, quia Barones tenentur Regiæ Curiæ ſolvere conſuetas contributiones ſuper valore, & fructibus terrarum feudalium, & demanialium, ſeu ſuper dictis terragiis; ad quas contributiones concurrere tenentur omnes Barones, & Vaſſalli, nedum jure civili, verùm etiam naturæ, cum inſerviant conſervationi Regis, & Regni. Data autem ea libertate Maſſariis unius Baronis vaſſallis, accipiendi alterius Baronis terragia, minori pretio, relictis proprii Baronis terragiis, ſolito, & juſto pretio, id cederet in detrimentum, nedum proprii Baronis, ſed etiam Reipublicæ, & Regis; quia Baro non reperiret vaſſallos, qui proprias terras reciperent, & inde ſine fructibus manerent, & terragia deficerent, atque adeò conſuetas contributiones ſolvere non valeret.

2514 Non poteſt tamen Baro dare Maſſario terras ſupra ejus vires, putà tres, quando vix eſt habilis ad duas excolendas.

DE VENDITIONE OFFICIORUM SECULARIUM.

2515 OFficia ſæcularia, quæ nullam jurisdictionem habent annexam, ſed nudum miniſterium, putà ſcribæ, tabellionis, & ſimilium, poſſe licitè vendi, non eſt dubium; quia nullo jure eſt vetitum. Bardi in Selecta, *lib.* 1. *qu.* 19. Adeòque difficultas reſtringitur ad officia adminiſtrationem, ſeu juriſdictionem habentia.

De his fusè agit Bardi *cit.* ſed clarè totam rem reſtringit P. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 8. *tr.* 3. *c.* 7. §. 3. ut ſequitur:

„ 2516 Non ſolùm Principes ſupremi, ſed etiam quilibet Princeps Regi ſubditus, Dux, Marchio, &c. imò, & Senatores, Civitatumque Prætores poſſunt vendere Officia ſæcularia; Officia, inquam, quæ abſolutè ipſorum ſunt, vel ipſis abſolutè data. Ita S. Thom. *opuſc.* 21. *ad Duciſſam Brabantiæ*; Azor. *tom.* 3. *lib.* 8. *cap.* 7. *qu.* 3. Vaſquez *opuſc. de benef. cap.* 2. §. 3. *dub.* 14. Leſſ. *cap.* 32. *dub.* 4. Fagund. *de contract. l.* 5. *cap.* 23. de Lugo *tom.* 2. *de juſt. d.* 34. *ſect.* 3. Ratio eſt, quia quilibet poteſt vendere id, quod eſt pretio æſtimabile, & ſuum eſt. Notanter, ſæcularia, dixi, quæ etiam ſunt ea, quæ Epiſcopus, ſi fortè ſit Marchio, ut talis, ideſt ut Marchio, abſolutè dare poteſt; de Eccleſiaſticis enim Officis hic nihil agimus, pertinent enim ad tractationem de Simonia.

Sed qua ratione dignoſcat Rex, vel alii, Officium eſſe abſolutè ſub ſuo dominio? Reſpondeo, duobus ſignis. Alterum; ſi abſolutè de illis diſponere ſolent, hoc eſt, abſque obligatione reddendi rationem alteri ſuperiori, de eorum collatione. Alterum, quando immemorabiliter anteceſſores ſine alterius dependentia, ſeu licentia ſoliti ſunt illa vendere. Confirmatur; nam quando Rex hæc officia iis donat, quos ſcit per ſe non eſſe obituros, ut fœminis, vel viris nobilibus ſuæ aulæ, probabile eſt, ex Azor. *loc. cit.* Regem tacitè facultatem concedere illa vendendi, ſeu cum penſione in alios transferendi; ergo eodem modo, quando Rex, vel Reſpublica abſolutè concedit Senatoribus, vel Gubernatoribus ea Officia tradenda aliis, tacitè licentiam concedit illa vendendi. Videant tamen apud Dianam *par.* 6. *tr.* 6. *reſ.* 3. Proreges, aliique, an ipſis expreſsè à Rege vel ſupremo Principe ſit vetitum: tunc enim nulla favebit vel conſuetudo, vel alias collata licentia.

Duo tamen ſcopuli ſunt omninò cavendi. Prior, ne immoderato pretio vendantur, ſed prudenti conſilio, juxta emolumentum Officii: ſecùs, præter injuſtitiam immoderati pretii daretur etiã anſa Officiali electo exigendi à populis plus juſto. Poſterior, ne indignis conferantur Officia. Si enim non idoneus Officialis à te creatus damnum faciat ſive particularibus, ſive Communitati, per ſententias injuſtas per latrocinia, &c. tu obligaberis ad reſtitutionem: & quidem non nego illum, qui immediatè damnum intulit, eſſe priùs obligandũ ſed certè in ejus defectum tu obligationem non effugies. Imò quando ipſe electus bona fide credidit ſe eſſe idoneum, & ſine gravi culpa, utpotè ignoranter, injuſtas ſententias protulit, vel quid ſimile, tu elector omninò reſtituere debebis: ſic de Lugo *tom.* 2. *diſ.* 34. *ſect.* 3. *num.* 49. quia ipſe non peccavit culpa Theologica, peccaſti tu, dum ſciens, vel ſcire debens, indignum Officialem elegiſti. „

VENDITIO ELECTIONIS AD OFFICIUM, VEL AD LEGATUM.

„ 2517 ILlam difficultatem pertinentem ad Juſtitiam diſtributivam huc reducamus: An ſcilicet Senatoribus, vel cuicumque, qui cum non ſint domini aliquorum Officiorum, vel legati, vel pecuniæ, frumenti, panis, &c. curam tamen habent ea diſtribuendi ad ſuam electionem; an, inquam integrum iis ſit, aliquid accipere ab illis, qui eliguntur, eo prætextu, quòd cum Senator potuiſſet alium eligere, tamen hunc elegit: cum enim hæc electio ſit pretio æſtimabilis, poſſe illam competenti pretio vendi aliquis exiſtimabit?

Reſpondeo, eſſe diligenter diſtinguendum, vel enim ſermo eſt de pecunia ſimilibuſque rebus temporalibus, quæ ſint diſtribuendæ ex voluntate Teſtatorum, Fundatorum, Prædeceſſorum, &c. vel de officiis, quæ à Repub. vel Senatoribus debent Civibus determinatæ conditionis conferri: & in utroque caſu diſtributor, ut dictum eſt, nullum Jus habet, niſi eligendi, non autem ſit dominus, ſive Officii, ſive pecuniæ diſtribuendæ. De ſingulis ſeparatim; nam quia Sanch. *l. c. conſ.*

cil.

c.1. dub.56. (vide etiam *ibid.d.38.nu.præſer.* 17. & 18.) ea non dividit, animos legentium non ſedat ejus doctrina.

7. Aſſero primò: Quando diſtribuenda eſt à te pecunia, vel quid æquivalens, non potes accipere quidpiam propter electionem unius potiùs, quàm alteriùs; ſi accipias, peccas, & accepta reſtituere teneris. Ita de Lugo *ibid.num.* 56. Ratio convincens eſt, quia ſic re ipſa non dares totam ſummam diſtribuendam. Si enim teſtator juſſit, ut puellæ V.G. nubili darentur à te centum aurei, tu verò velles decem exigere ab illa, quia eam elegiſti, jam non centum dares, ſed nonaginta. Neque dicas, eam liberè dare; ne id dicas, inquam, nam ſatis involuntariè eam dare præſumendum eſt. Certè ita regulariter contingit, ſi factum præcedat: ut fusè alibi. At verò ſi poſt acceptos numeratoſque integros aureos, nullo præcedente pacto, ſine ullo metu aliquid ex grato animo verè, & liberè tibi dare illa vellet, non repugno; ſed quæſo te, id quando erit?

Aſſero ſecundò: Quando diſtribuendum eſt officium, non potes licitè hunc potiùs eligere, quàm illum, quia ab hoc accepiſti pretium: verùm ſi proportionatum pretium accipias, ad reſtitutionem non teneris. Ità de Lugo *tom. 2. de juſt. d. 34. ſect. 3. num. 37. d. 9. num. 37.* inſinuat Leſſ. *lib. 2. cap. 14. diſ. 9. num. 64.* Ratio eſt, quia quamvis tu obligeris dare officium alicui, veluti in genere, non tamen obligaris dare huic domini particulari: cum ergo hæc electio ſit ſub tuo dominio, & ſit pretio æſtimabilis, illam moderato pretio vendens, non facis contra Juſtitiam, & ut ſuppono, neque Reip. damnum infers, quia idoneum eligis.

Dices: Hæc ratio etiam probat id non eſſe illicitum. Reſpondeo, ſaltem tunc eſſet mortaliter illicitum, quando adeſſet lex ſub mortali obligans, ne electio fieret, niſi gratis, vel quando data eſſet tibi electio ea lege, ut gratis, ac ſine pretio exhiberes. Sed neque in hoc caſu obligareris ad reſtitutionem accepti (ſupponimus autem à lege non invalidari donationem, ſed ſolum prohiberi) quia non peccares contra juſtitiam commutativam, ſed vel contra obedientiam, vel ſimilem aliam virtutem. In eodem tamen caſu, quo peccares mortaliter, adverto ſi facta à te electione, pecuniaque recepta, adhuc eſſet res integra, ut reſiliri ab electione, & collatione officii poſſet te obligari ſub mortali ad reſcindendam electionem, pecuniamque reddendam & ad gratis de novo eligendum, ne ſcilicet peccatum mortale continuares, nam ſi irreſcindibilis eſt electio, ad nullam reſtitutionem tenereris, quia tunc ejuſmodi reſtitutio, nec peccatum jam commiſſum, nec electionem irrevocabiliter jam factam impedire poſſet.

Urges; Adſunt leges prohibentes, quas ponit per extenſum Sanch. *l. 2. conſil. cap. 1. dub. 56.* Cur ergo dictum eſt (quando adeſſet lex) Reſpondeo, quia (ut rectè monet de Lugo *t. 2. de juſt. diſt. 34. ſect. 3. num. 35.*) hæ leges ſolùm loquuntur de electione quoad diſtribuendam pecuniam, vel quid æquivalens, non verò quoad diſtribuenda prædicta officia.

Anno ſuperiore delegati ſunt à Prorege per hoc Regnum nonnulli viri nobiles, qui cenſerent, ſeu deſcriberent numerum animarum, ſeu capitum Regni, eorumq; divitias: conceſſaque iiſdem eſt facultas aſciſcendi ſibi aliquot miniſtros, quibus ſolveretur ſtipendium ſui laboris, nempè unus aureus, vel quid ſimile pro quolibet die. Quidam ex his nobilibus, quandoquidem ei concedebatur hunc miniſtrum potiùs eligere poſſe, quàm illum, quæſivit à me, an ipſi liceret exigere pecuniam ab eligendo, itaut dimidium aureum pro ſingulis diebus ipſe ſumeret, dimidium miniſter?

Reſpondi, nequaquam licere, ſub pœna reſtitutionis. Rationem duxi ex hactenùs allata doctrina: nam ejuſmodi electio ad officium, ſeu miniſterium relatum ad illam determinatam pecuniam à Prorege taxatam, non eſt conceſſa abſolutè viro illi nobili, ſed ſub ea conditione, ut miniſter lucraretur integrum aureum: quam hæc electio reducitur ad priorem illam diſtributionem pecuniæ integrè dandam electis, *dictam n. 7.* Atque adverte, eodem peccato contra juſtitiam peccaturum eundem nobilem virum, ſi ab initio acciperet aliquod pretium pro ejuſmodi electione: nam tunc reverà tota merces illi miniſtro juſtè à Prorege attributa nequaquam daretur; partem enim ejus ſibi vir ille nobilis jam anticipatò ſeponeret.

TESTAMENTUM

2518 **E**St *noſtræ voluntatis juſta ſententia de eo, quòd de bonis ſuis quis vult fieri poſt mortem ſuam cum inſtitutione hæredis.* Eſt duplex, *Scriptum*, quod fit ſcripto cum obſignatione teſtium; & *Nuncupativum*, quod fit ſine ſcriptura coram teſtibus. Ad ſcriptum requiruntur ex jure ſeptem teſtes, *qui ſint liberi, maſculi, puberes, ratione pollentes, non infames, non pauperes, nec infideles.* In teſtamento militis, aut ad pias cauſas, ſufficiunt duo. In teſtamento ruris facto ſufficiunt pauciores, ſi plures haberi non poſſunt.

Factum ſine ſolemnitatibus juris valet, & obligat in foro conſcientiæ.

2519 Teſtamentum poteſt ſemper uſque ad mortem revocari. Si ſit juratum, poteſt validè revocari, ſed illicitè: validè, quia teſtator uſque ad mortem eſt dominus ſuorum bonorum; illicitè ob irreverentiam juramenti, quod proindè eſt adimplendum, quando poteſt ſine peccato ſervari. Hic faciunt caſus adducti de voto *n.* 1892. & de donationis revocatione.

Imò teſtamentum patris irritatur ſupervenien-

te

te filio poſthumo, quem pater non inſtituerat hæredem. Item non ſolùm irritatur agnatione naturali, videlicet nativitate poſthumi, ſed etiam agnatione civili, videlicet, ſi quis poſt conditum teſtamentum adoptat aliquem in filium, aut filiam. Bonac. *tom.2.de contr. diſ.3.q.17.punct.5.* ex pluribus juribus.

Teſtamentum autem, in quo fuit prætermiſſus legitimus hæres, non irritatur quoad omnia, ſed ſolùm quoad inſtitutionem; adeòq; legata, ſubſtitutiones, & fideicommiſſa ſervari debent ab eo, qui ſuccedit. Bonac. *cit.* ex pluribus juribus. Quia *utile per inutile non vitiatur*. Si autem teſtamentum rumpitur, quia prætermiſſus filius poſthumus ignoranter, controverſia eſt apud Doctores.

2520 Teſtari poſſunt omnes puberes, uſum rationis, & liberam bonorum adminiſtrationem habentes, niſi à lege prohibeantur, Religioſi, & ſervi teſtari non poſſunt: quia quidquid Monachus acquirit, Monaſterio acquirit, & ſervus domino; nec damnati ad mortem, ex jure, nec uxor, niſi ad pias cauſas, nec filiusfamilias de bonis adventitiis ſine patris conſenſu, niſi ſit clericus, etiam primæ tonſuræ. Poteſt teſtari ad pias cauſas de peculio caſtrenſi, aut quaſi. Nec cæcus ſint teſtibus, nec pupillus, niſi ſit doli capax, & juramento firmaverit; nec in bello juſto captus; nec obſes apud infideles: *vid.num.*2601.

2521 Inſtitui poſſunt hæredes tam perſonæ privatæ, quàm communitates, ſi ſint hæreditatis capaces.

2522 Teſtator non prohibetur, omiſſis conſanguineis collateralibus, conſtituere hæredem quemvis extraneum. Et quamvis ſpurius jure civili à teſtamento excludatur, poteſt jure canonico pater illi alimenta relinquere, & filiam indigentem dotare: *v. num.*2527.

2523 Hæc conditio teſtamento appoſita, ſi filia non nuſperit, in ea quæ nunquam nupſit. Item, ſi non intrabit Religionem, habetur pro non appoſita.

2524 In dubio teſtamenti judicandum eſt teſtatorem id voluiſſe, quod ſi adeſſet, dicturus crederetur. *Arsdekin*.

2525 Recta ratio, & æquitas dictat, ut pater, & mater id, quod ſupereſt extra legitimam, detractis rationabilibus legatis, & remunerationibus, æqualiter inter filios dividat; aut proportionaliter, videlicet plus uni, ſi juſta ratio expoſcit, in quantum verb. gr. unus eſt magis habilis ad lucrandum, aut eſt applicatus muneri, putà ſtudiis, & inde plus egeat.

2526 Cæterùm non peccant mortaliter, ſi ex ſpecialiori amore, de eo, quod ſupereſt, plus uni filio, quàm alteri relinquant, niſi faciant ex odio. Diana *part.1. tr.* 8. *reſ.* 83. ubi addit, quòd ſi in morte odium depoſuerit, & illius pœniteat, ſit abſolvendus, licet teſtamentum revocare non velit; quia ſolùm contra charitatem peccavit, minimè contra juſtitiam commutativam; quia parentes tenentur filiis ex juſtitia ad ſolam legitimam, ita ut totum id, quod ſupereſt extra legitimam, poſſint de rigore juſtitiæ relinquere extraneo. Hic autem eſt ſermo de bonis liberis, minimè de vinculatis, de quibus *num.* 1052.

2527 Qui non habet filios, nec nepotes de linea recta, qui ſuccedant in ſtipite, ſed conſauguineos collaterales, videlicet fratres, ſorores, conſobrinos, nepotes ex illis, &c. poteſt de rigore juſtitiæ omnia ſua relinquere extraneo, eumque inſtituere hæredem; nec peccat mortaliter, ſecluſo ſcandalo, gravi aut extrema eorum neceſſitate. Et in caſu neceſſitatis poteſt eorum ſublevare neceſſitatem, & cætera extraneo relinquere. Diana *cit. reſ.* 85. *&* *p.*5. *tr.*3. *reſ.*114. Bonac. *de contr. diſ.*3. *qu. ult. punct.*3. *num.*13. Sà, Silveſter, & alii plures apud Dianam, contra Homobonum; quia nullum jus ad id illum obligat, nec naturale, nec divinum, nec humanum: *v.n.* 2056.

2528 Non obſtat lex Cæſarea præcipiens conſanguineo ab inteſtato morienti ſuccedere proximiorem in ſanguine; nam id præcipit, non quia ita exigat jus naturale, ſed fundata in præſumptione rationabili, quatenùs lex præſumit voluntatem defuncti hanc fuiſſe; Beja *p.* 1. *caj.* 57. ſoli namque filii ſunt hæredes neceſſarii, qui jure naturali ſuccedunt quantum ad legitimam parentibus teſtantibus; quoad omnia autem bona ab inteſtato decedentibus.

2529 Hæc dicta procedunt de rigore juſtitiæ: Ratione tamen æquitatis, & charitatis, æquum eſt, ut conſanguineis collateralibus aliquam portionem diſtribuat, ut ſic vitentur jurgia, lites, invidiæ, maledictiones, & ſimilia mala, quæ inde ſolent oriri.

2530 Imò Joan. Valerus *in differen.utriuſq; fori*, addit, ceſſare etiam æquitatis rationem, ſua bona relinquendo Hoſpitali, aut Monaſterio pauperi, ſi conſanguinei ſint pauperes, ac non extremè indigentes, & Hoſpitale, aut Monaſterium ſit magis pauper. Secùs, ſi Monaſterium ſit dives.

2531 Denique pater, ſi ſine juſta cauſa, dum vivit, bona vendat, aut alio modo alienet cum præjudicio legitimæ filiorum, non peccat contra juſtitiam, ſed charitatem; Diana *cit.reſ.* 84. quia filii non habent jus in hæreditatem patris, patre vivente: *v.n.* 2369. *&* 2522.

2532 Executor teſtamenti eſt ille, cui à teſtatore fortè dubitante de fidelitate hæredis, committitur facultas exequendi ab ipſo diſpoſita. Excedere debet annum 17. ætatis. Poteſt eſſe unus, vel plures, mas, vel fœmina, etiam Religioſus de ſui Prælati licentia. Eſt prohibitum Franciſcanis de Obſervantia, & Capuccinis ex jure; eorum autem acta eſſent valida, ſed illicita.

2533 Poteſt autem teſtator eis committere electio-

ctionem executorum, & facultatem conſulendi executores, ita ut ab ipſis executores conſilium petere teneantur. Rodriq. *tom.3.qu.70.art.2.*

2534 Executores pecuniam ad diſtribuendum pauperibus acceptam, applicare poſſunt ſibi, ſuis conſanguineis, aut amicis, ſi egeſtate laborent; vel ſuo Monaſterio pauperi, ſi eſt Religioſus; quia per onus aſſumptum non evadit deterioris conditionis.

2535 Non debetur illis ſalarium, quia eſt officium voluntarium pietatis, & amicitiæ, niſi indè impedirentur à propriis negotiis, & ſic aliquod lucrum ceſſaret, aut damnum emergeret, vel niſi non [illegible] executores, ſed etiam adminiſtrato[illegible]orum; tunc namque in utroque caſu debetur illis ſalarium aſſignandum à judice, niſi aliquid ſingulis annis fuerit illis à teſtatore relictum.

2536 Hæres tenetur ſolvere vota realia defuncti non ex vi voti, ſed juſtitiæ, ſimiliter & vota mixta, ex ea parte, qua ſunt realia, & ſeparabilia à parte, qua ſunt perſonalia, hoc ordine: ut concurrentibus aliis defuncti debitis, ſolvere debeat, 1. Æs alienum defuncti, 2. Expenſas funeris, 3. Integram legitimam ſive aſcendentibus, ſive deſcendentibus debitam, 4. Vota, & tandem legata pia; quia prior fuit obligatio voti, quæ voventem adſtringebat, quàm legatum, quod nunc hæredes obligat.

2537 Hinc hæres adeundo hæreditatem, nedum commoda, ſed etiam onere realia defuncti in ſe transfert, cum duplici tamen beneficio, 1. Ut non obligetur ſupra vires hæreditatis, 2. Si ſit hæres voluntarius, ſeu non neceſſarius, *cui legitima portio non debetur*, ut deductis expenſis funeris, & ſolutis debitis, quartam partem hæreditatis, ſive ſit unus, ſive plures, obtineat, quæ dicitur: *Quarta falcidia.* Quòd ſi eam non obtineat, ex legatis, non tamen piis, detrahere poteſt jure legis Falcidiæ.

2538 Hæres verò neceſſarius, *cui debetur hæreditas ab inteſtato*, poteſt ſuam partem legitimam ex bonis teſtatoris abſolutè detrahere, etſi non ſufficiant ad ſolvenda legata; quia hæres neceſſarius ſua legitima privari non poteſt: *v. num.* 2058.

„ 2539 Hæres fideicommiſſarius, ut poſt certum tempus reſtituat hæreditatem alteri per leges non impedito, poteſt, quando ipſe, aut ejus hæres hereditatem reſtituet, ſibi retinere quartam partem, quæ dicitur Trebellianica; & computentur in iſtam quartam partem fructus percepti: niſi iſte hæres fideicommiſſarius ſit hæres ex deſcendentibus legitimis; quia tunc præſumitur teſtatorem, ultra dictam quartam, voluiſſe illos fructus illi applicare. „ *Ita Jo: de la Crux. v.n.*2602.

2540 Si bona defuncti non ſufficiant ad omnia vota, aut legata pia ſolvenda, ſunt diminuenda, ſed ſolvenda omnibus pro rata; quia tunc par eſt omnium ratio, & jus ad ſolutionem. Vidal. *de legatis inquiſit.* 1. *num.*24.

2541 Concurrentibus legatis non piis, & piis, etiam pro celebratione Miſſarum, omnia eſſe pro rata diminuenda, & ſolvenda, ſi hæreditas ad omnia non ſufficiat, tenent Donatus *tom.*4. *tr.*7. *qu.*105. Verricelli *tr.*8. *miſc. qu.* 64. at rectiùs de legatis piis, præſertim pro Miſſis, negat Diana *p.*7 *tract.*10. *reſ.*14. quia ritè præſumitur, teſtatorem velle ſalutem propriæ animæ omnibus aliis præferre.

LEGATUM

2542 **E**St *donatio à teſtatore relicta, & ab hærede præſtanda.* Differt à ſimplici donatione, quia legatum eſt donatio facta cauſa mortis. Aliud dicitur profanum, quia ad profanos uſus. Aliud pium, quia ordinatum ad pios uſus, & animæ ſuffragium, v. gr. ad maritandas puellas, ad eleemoſynam, Miſſas, &c.

2543 Culpa hæredis in non reſtituendo debita defuncti exiſtentis in Purgatorio, non nocet animæ defuncti, quæ non debet pati ex culpa alterius. At negligentia hæredis in ſatisfaciendis legatis piis graviter nocet, in quantum privat animam ſuffragiis & ſatisfactionibus, quibus pœnæ Purgatorii abbreviarentur.

2544 Hæres legatum pro anima relictum tenetur ſub mortali ſolvere, non ſolùm per decem annos, ſed per totum tempus à teſtatore præſcriptum; quia tempus, quo animæ in Purgatorio detinentur, eſt nobis omninò occultum, & ſoli Divinæ Juſtitiæ, ſimul & Clementiæ reſervatum; ideòque non poteſt a nobis ſine temeritate præſcribi. Hinc ex una parte rejicienda eſt opinio Soti, quòd animæ non detineantur in Purgatorio, pluſquam per decem annos. Ex alia dictum illud: *Quòd pro uno peccato veniali ſit in Purgatorio luenda pænas unius anni, & pro uno mortali ſeptem annorum*, eſt vulgi, & mulierum; quia nulla auctoritate Scripturæ, Conciliorum Traditionum, aut Patrum munitum, ut obſervat Bellarm. *v. in prop.* 43. ab Alexand. VII. *damn.*

2545 Legatarius, ſi poſt judicis monitionem fuerit per annum negligens in adimplendo aliquod onus ei à teſtatore relictum, privatur legato, & illud applicatur pro anima Defuncti. Mendo *ver. legatum num.* 6. Item legato privatur poſt judicis ſententiam, ſi leganti jam mortuo fuerit injurius, eum graviter infamando, aut cum illius vidua uxore rem habens: *v. num.* 2571.

2546 Si legatarius ſciens, & potens, legatum per triginta annos non petat, hæres legantis contra rem legatam præſcribit in pœnam negligen-

gentiæ illius. Legatario autem mortuo, non comparente, quia neſcivit, aut non valuit, legatum eſt ſolvendum ejus hæredi. Mendo *cit.n.6.7.*

2547 Notarii autem tenentur ſub mortali intra tres menſes legata, maximè pia, legatariis manifeſtare, etiam nullo requirente, & eis ignorantibus. Vidal. *de legatis inquiſit.* 1. *num.*64.

2548 Si legato ſit appoſita conditio impoſſibilis, aut contra bonos mores, valet legatum, abſq; eo, quòd conditio impleatur; quia talis conditio ex jure habetur pro non appoſita. Mendo *cit.*

2549 Legatum annuum relictum uxori, donec caſtè vixerit, amittitur per fornicationem publicam, minimè per occultam, aut per oſculum. Mendo *cit. n.*14.

„ 2550 In legato de alimentis alicui, veniunt cibus, potus, veſtes, lectum, habitatio, & ea, ſine quibus vivere non poteſt, minimè reliqua. Item ſi legentur centum modii tritici, qui ex tali agro eo anno colligentur, ſi pauciores colligantur, hi ſolùm debentur: ita Mendo *cit.num.*18.22. „

„ 2551 Quando in teſtamento legantur centum Petro, & alia centum pauperibus, licèt Petrus ſit tunc pauper, non poſſunt hæc centum ei dari: quia clauſula generalis non refertur ad ſpecificata. Limita, ſi relicta ſunt centum Petro velut amico, aut affini, qui tempore teſtamenti erat dives, & tempore mortis teſtatoris redditus eſt pauper; tunc aliquid poterit ei concedi ex ſecundis centum, nam non fuit ſpecificatus ut pauper. Præterea, ſi teſtator vivens donavit v. gr. Hoſpitali proprietatem bonorum, reſervans ſibi uſumfructum, & ex hoc leget quantitatem piis operibus, poterit ex his aliquid applicari, eidem Hoſpitali; quia hæc non ſunt prolata in eadem diſpoſitione, in qua locum habet dictum axioma: *Clauſula Generalis non refertur ad ſpecificata*. Mendo *nu.*8. *v.nu.*1517.

REGULÆ IN LEGATIS SERVANDÆ

2552 SUnt plures, 1. Quòd legata ſint juxta conſuetudinem loci intelligenda. *L.Minus*, *ff. de leg.* 3. 2. In legato ad pias cauſas facilis eſt extenſio, & larga interpretatio. Bart. *in L.Titio*, §. Seja, *ff. de auro, & argento legato*. Abbas *in cap. judicanti de teſtam.* 3. In dubio eſt favendum piæ cauſæ. *L. ſunt perſonæ*, *ff. de Relig. & ſumpt.* 4. In obſcuris inſpiciendũ eſt, quod eſt veriſimilius. Ex Regulis *juris* in 6. 5. Pro expreſſo haberi debet, quod teſtator diſpoſuiſſet, ſi interrogatus fuiſſet, *L. Titius*, § *Lucius*, *ff. de liberis*. Vidal. *de legatis inquiſ.* 2. *vide num.*2524.

6 Legato principali cenſetur legatum acceſſorium; hinc legata domo, veſte, &c. cenſetur legatum viridarium annexum, & ornamentum veſtis. Quòd ſi acceſſorium non extat, adhuc debetur principale, quia ornamenta non ponuntur taxativè, ſed acceſſoriè; ſecùs, ſi ponantur taxativè. Acceſſoriè ponuntur ſi dicatur: *Relinquo Petro lectum cum ſuis ornamentis*, aut non exprimendo ornamenta, Taxativè, ſi dicatur: *Relinquo Petro lectum, qui taliã ornamenta habet*. Tunc non deberi lectum, ſi ornamenta non extent, tenet Ant. à Spir. Sanct. *de teſtam. tract.* 10. *diſp.*16. *ſect.*3. *num.*146.

EX HIS RESOLVES

2553 LEgatum relictum pro maritandis virginibus, poteſt ab executore applicari pro maritandis virginibus in conſervatorio ad id detentis. Vidal. *cit.n.*4.

2554 Legatum relictum pauperibus in genere, debet præcipuè diſtribui conſanguineis teſtatoris, ſi conſtituantur ſub talibus circumſtantiis, ut non poſſint ſecundùm ſuum ſtatum, & conditionem commodè, & honeſtè vivere. Vidal. *cit.n.*26. Quia hi dicuntur pauperes. Baldus *in l. ſi quis ad declinandum colum.* 2. *C. de Epiſc. & Cler.* Cui accedit voluntas teſtatoris rationabiliter præſumpta, ex Regula 5. *de n.*2552.

2555 Imò ipſe executor, cui eſt injunctum onus eleemoſynam pauperibus diſpenſandi, ſi eſt pauper, poteſt partem æquam, & rationabilem ſibi applicare. D. Th. 2. 2. *q.*32. *art.*9. *ad* 3. Vidal. *n.*27. Quia licèt ut executor ſit miniſter ad diſpenſandum, ut pauper habet jus ad eleemoſynam cum reliquis pauperibus.

2556 Legatum relictum pauperibus in genere, aut Monaſterio, diſtribui debet pauperibus, & Monaſterio loci, ubi teſtator domicilium habebat, niſi aliud expreſſerit, aut de ejus mente colligatur. Vidal. *cit. n.*34. Quia major affectus teſtatoris præſumitur ad pauperes ſui loci. Cui accedit praxis.

Si in loco ſint plura Monaſteria, conferendum eſt pauperiori. Niſi teſtator committat hæredi poteſtatem eligendi pauperes, aut Monaſterium; tunc namque non tenetur eligere pauperiores, nec Monaſterium, aut pauperes loci. Ant. à Spir. Sanct. *de teſtamentis tr.*10. *diſ.*16. *ſect.* 13. *n.*341.

2557 Legatum pro virginibus maritandis poteſt dari virgini illi, quæ habet dotem, ſed non ſufficientem, ut commodè maritari poſſit, dummodò reliquas conditiones habeat in teſtamento expreſſas. Vidal. *cit. n.*29.

2558 Legatum pro maritandis Orphanis dari poteſt puellæ habenti parentes pauperes, & inutiles, quæ eam dotare non valent. Vidal. *cit.n.*30. Diana *p.*4. *tr.* 4. *reſ.* 140. quia Orphana dicitur puella habens patrem inutilem: deſumitur *ex cap. inter cætera de translat. Epiſ.* Ubi Gloſſa *verſ. inutilem*, inquit, *inutilem mortuum reputari*. Unde Eccleſia viduata dicitur, quæ inutilem habet Epiſcopum. Tum quia idem militat teſtatoris motivum, qui reliquit legatum Orphanis, in quantum nullum auxilium à ſuis parentibus habere poſſunt. His accedit praxis. Item poteſt conferri expoſitis. Mendo *num.* 20. quia cum paren-

ſentes ignorent, æquè ſunt , ac ſi non haberent.

2559 Eadem ratione legatum pro viduis pauperibus dari poteſt mulieri habenti virum inutilem. Vidal. & Diana *cit.*

2560 Legatum pro puellis pauperibus poſſe dari viduis pauperibus, tenet Vid. *cit. n.* 32. dicens, ita fuiſſe deciſum per S. C. Neapolitanum, & citat Dianam *p.*3.*tr.*6.*reſ.*29.

2561 Legatum pro dotanda paupere poſſe dari pauperi nuptæ abſque dote, tenet Mendo *ver. legatum num.* 20. quia idem motivum legantis reperitur.

2562 Legatum pro maritanda virgine conferri poteſt puellæ clam corruptæ. Vidal.*cit.n.*28. *& Com.* quia nomine virginis venit publicè, & in foro externo reputata Virgo.

2563 Legatum relictum generaliter pro maritandis virginibus, debetur eiſdem, ſi moniales fiant. Clericatus *c.* 102. *n.*4. Barb. *de off. & poteſt. Epiſc. allegat.*83. *n.*27. contra Fragoſum *p.*3. *l.*5. *d.*8. §.11. *n.*333. & Lugo *d.*24.*n.*294. apud Ant. à Spir. Sanct. *cit. n.* 753. Ex voluntate teſtatoris moraliter certò præſumpta quæ fuit, ſuam velle ſuffragari animam, quæ per electionem Religionis à legataria factam per melius juvatur. Cui accedit praxis. Hinc Diana *p.*5. *tr.*14. *reſ.*35. noſtram ſententiam tenendam docet tanquam probabiliorem, tam ex Theologis, quam ex juriſconſultis, ratione, & praxi.

2564 Qua ratione legatum relictum uxori, quandiu ſtatum vidualem ſervaverit, eidem in conſcientia debetur, ſi Religionem ingrediatur; eò maximè, quia verè ſtatum vidualem ſervare dicitur. Vidal. *cit. n.*35.

2565 Viri tertii Ordinis S.Franciſci collegialiter viventes, & mulieres ejuſdem ordinis etiam non collegialiter, ſed in propriis domibus viventes, quæ tamen vitam cælibem, aut caſtam vidualem ducunt, expreſſo voto caſtitatis de Ordinarii licentia emiſſo, conſequi poſſunt legatum pro Monachatu relictum. Diana *p.*1. *tr.*2. *reſ.*84. contra Franc.del Caſtillo, & Riccium apud ipſum, qui de mulieribus recenſitis oppoſitum tenent. Ratio eſt; quia dictæ mulieres æquivalentem ſtatum Monachalem ſervant, qua ratione gaudent immunitate perſonali, & privilegio fori, juxta *dicta nu.* 748. adeòque poſſunt conſequi legatum pro Monachatu relictum. Ita fuiſſe deciſum per Rectores S. Barbaræ, & Montis Pietatis Panormi, teſtatur Diana *cit.* Imò ipſe *del Caſtillo* refert, ita enim fuiſſe deciſum per Rectores Orphanorum, & in Curia Panormitana. Non obſtat Bartholus *in l. commodiſſime ff. de fil. & poſthum.* quia loquitur de ingreſſu Monaſterii, minimè de ſimplici Monachatu.

Non poſſunt autem dictum legatum conſequi mulieres tertiariæ, quæ nec collegialiter vivunt, nec expreſſo voto, uti ſupra, caſtitatem ſervant. Quia ceſſat ratio, & finis teſtatoris, qui eſt Religio.

2566 Legatum relictum determinatæ fœminæ maritandæ, poteſt illi conferri, ſi tempore teſtamenti, aut poſt conditum teſtamentum, ante mortem teſtatoris, & dum adhuc teſtator viveret, fuit data in matrimonium; quia tunc legatum videtur factum ob peculiarem affectum ad perſonam, qui non ceſſat, poſtquam eſt nuptui tradita. Non poteſt autem illi conferri, ſi legatum ſit relictum pro maritandis mulieribus incertis, & indeterminatis. Bonac. *tom.* 2. *de contractib. diſp.* 3. *qu.*17. *pun.*8. §.4. *n.*7. quia teſtator non movetur ex affectu ad perſonam, ſed ad miſeriam pauperum ſublevandam, ut ſtatum maritalem ſumant; qui finis ceſſat, matrimonio ante teſtatoris mortem inito.

2567 Legatum relictum determinato pauperi, aut determinatæ puellæ, ſi ſit factum pro anima teſtatoris, aut pietatis cauſa, dandum eſt alteri pauperi, ſi ille ante collationem ſit mortuus; quia durat cauſa legati, nempè pietas, & ſuffragium: minimè, ſi ſit relictum in bonum talis determinatæ perſonæ; quia cauſa eſt affectus, qui ceſſat. In dubio, præſumptio ſtat pro cauſa pietatis, niſi pauper determinatus fuerit conſanguineus; quia cenſetur, quòd prævaleat affectus ſanguinis. Ant. à Spir.Sanct. *cit. n.*750. *v.num.*2585.

2568 Si pauper moriatur, executore in mora exiſtente, tenetur executor ſolvere hæredibus; quia pauper legatarius habet jus ad legatum à morte teſtatoris, & hæres ſuccedit in jure pauperis. Ant. à Spir. Sanct. *cit.*

2569 Ex his ſequitur, quòd ſi quis relinquat legatum D. Antonio determinati loci, & ibi non exiſtat, legatum debetur Eccleſiæ Parochiali teſtatoris. Quòd ſi duas Parochias habeat, debetur illi, à qua Sacramenta accepit. Si plures ſint Eccleſiæ talis nominis, conferendum eſt pauperiori, niſi habeat poteſtatem eligendi: *ut in num.*2556.

LEGATUM CESSAT

2570 Primò. Si legatarius præmoriatur leganti. At ſi moriatur poſt teſtatoris mortem, debetur hæredibus legatarii, etiam hæreditate non adita: *ut in num.*2568.

2571 Secundò. Per notabilem ingratitudinem legatarii poſt legatum, niſi poſteà expreſsè, vel tacitè ſe reconciliaverit. Et quamvis teſtator conſcius ingratitudinis habuiſſet tempus revocandi, imò & feciſſet codicillum, & non revocaverit, adhuc cenſetur revocatum. Ant. à Spir.Sanct. *cit. ſect.*15. ex Sanch. *v. n.*2545. & 2367.

2572 Tertiò. Si legaverit rem alienam, putans eſſe ſuam.

2573 Quartò. Ceſſat extincta re legata per ipſum legantem. Unde ſi quis, poſtquam legavit triticum, quod in horreo habebat, illud conſumpſit, ad nil tenetur hæres. Ant. à Spir.Sanct. *cit.ſect.*13.*num.*743.

Quin-

2574 Quintò, legatum conditionale ceſſat, ſi purificetur conditio, antequam firmetur legatum morte teſtatoris; *v. num.* 2566.

JUDEX COMPETENS

2575 In legatis piis eſt Epiſcopus loci, etiam reſpectu laicorum, & contra laicos, ex juribus ſequentibus. Inſuper ipſe eſt legitimus ultimarum voluntatum & piorum legatorum, executor, tàm ex jure Civili; quàm Canonico, *ex cap. Nos quidem, cap. ſi hæredes. & cap. tua nobis de teſtam.* & ex Trident. *ſeſſ. 22. de refor. c.* 8. Si alius executor non ſit à teſtatore diſpoſitus, vel ſi ſit male diſpoſitus, aut deficiat. Bonac. *tom. 2. de contractibus diſ.3.q.17. punct.7.§.10.*

2576 Hinc non poteſt teſtator prohibere, ne Epiſcopus curet ſua legata impleri; quia licet liberum ſit ei legatum condere, non eſt liberum, Epiſcopum poteſtate à jure conceſſa privare.

Eadem ratione ſi teſtator legatum condat ſub conditione, quòd ſi Epiſcopus ei ſe ingeſſerit, ſit nullum; Epiſcopo ſe ingerente in executione, legatum non cadit, nec tranſit ad hæredes legantis; quia talis conditio, cum ſit contra jura, habetur pro non appoſita. Bonac. *cit.* contra Molſeſium; *v. num.* 2548.

2577 Poteſt Epiſcopus hæredes negligentes ad ſolvenda legata pia cogere per cenſuras præfixo termino beneviſo, putà unius anni, aut ſex menſium.

2578 Eandem poteſtatem habet circa legata non pia, ſi non ſit præventus à judice laico; quia compulſio hæredum, aut executorum circa legata prophana, eſt mixti fori. Abbas *in cap. ſi hæredes n.7. Clericatus cap.*102.

DE COMMUTATIONE LEGATORUM.

2579 Legata ad unum uſum relicta non poſſunt in alium uſum converti abſque juſta, ac rationabili cauſa, ac legitimi Superioris conſenſu. Bonac. *to.2. de contr. diſ.3.q.17.§.9.* Quia teſtatoris voluntas eſt ſervanda tanquam lex, *cap. ultima voluntas 13. qu. 2.*

2580 Summus Pontifex poteſt valide (quidquid ſit, an licitè) ſine cauſa commutare, etiam in opus minùs pium.

2581 In legatis prophanis ſuperior legitimus eſt Princeps ſupremus; hic poteſt ad alium uſum prophanum convertere ex juſta cauſa.

2582 In legatis piis eſt Summus Pontifex, uti ſupra: Et Epiſcopus loci ex juſta cauſa, aut neceſſitate, ſine gravamine hæredis, & injuria loci pii.

2583 Hinc Epiſcopus poteſt commutationem de uno in alium uſum concedere. Primò. Quando voluntas teſtatoris non poteſt de jure aut de facto impleri in propria ſpecie. Quia voluntas teſtatoris nec præſumitur, nec eſt contra jura: nec eſt illicitè executioni danda.

2584 Secundò. Quando voluntas teſtatoris poteſt de jure, & de facto impleri, poteſt Epiſcopus ex juſta cauſa, aut ex neceſſitate commutare.

2585 Juſta cauſa erit, 1. Si legatum factum ad unum uſum, non poſſit commodè adimpleri; 2. Si pecunia ad illum uſum legata non ſufficiat; 3. Si teſtator non ſatis expreſſit, quomodo ſit expendendum legatum, tunc poteſt Epiſcopus declarare, 4. Si legatum ſine commutatione, aut diſpenſatione fieret caducum. Et ſic, ſi quis pro anima ſua legaſſet centum Roſæ, ut monialis fieret, hæc autem nubat, aut moriatur; tunc poterit alteri puellæ, quæ monialis fiat, applicari. Dixi *pro anima ſua*; quia ſi legatum eſſet Roſæ relictum intuitu, & affectu perſonæ, tunc ea mortua evaderet caducum, & cederet hæredi legantis, *ex num.* 2567. Nam legatum non extenditur de perſona ad perſonam, quoties eſt electa induſtria perſonæ. Bonac. *cit.*

2586 Juſta cauſa erit potior, ſi ei addatur neceſſitas. Neceſſitas erit, 1. Si legatum ſit factum ad uſum parùm utilem, v. g. ad pingendam Eccleſiam, quæ minatur ruinam tunc poterit applicari reparationi ejuſdem; nam utiliùs gerit rem Eccleſiæ, & teſtatoris, 2. Si ſit neceſſaria expenſio in aliud, quod eſt neceſſarium ad executionem legati. Hinc ſi legatum ſit pro celebratione Miſſarum, ſed Eccleſia indiget ſacris veſtibus, aut earum reparatione, tunc poteſt legatum ad tempus converti in ſacrarum veſtium emptione, aut reparatione. Eadem ratione legatum annuum relictum pro fabrica templi, poteſt ad tempus expendi pro ornamentis, & aliis divino cultui neceſſariis.

3. Si commutatio non ſit perpetua, ſed ad tempus poteſt faciliùs juſta concurrente cauſa fieri. „ Et ſic (*ait Clericat. c.*102.*n.*13.) Eminentiſſimus D. meus Cardinalis Barbadicus Epiſcopus Paduanus, me proponente, in Congr. coram Eminentia Sua, diſpenſando conceſſit, ut legatum annuum relictum pro ornamentis Altaris Deiparæ in Eccleſia Parochiali Baptaleæ, poſſet per decem annos expendi pro ornamentis Altaris SS. Sacramenti, attento, quòd Altare Deiparæ erat ditiſſimè ornatum; Altare verò SS. Sacramenti erat ornamentis omninò deſtitutum, & nulla erat facilior via providendi illius nuditati. „

2587 Legatum tamen pro virginibus maritandis non patitur commutationem cum alio opere pio. Ant. à Spir. Sanct. *de teſtam. tr.* 10. *diſp.* 16. *ſect.*13. *num.*753.

Hæc docent Doctores communiter, maximè Bonac. *cit.* & Verricelli *tr.* 1. *qu.* 17.

2588 Imò Verricelli *cit. n.*5. addit, quòd poſſit ſolus hæres, aut executor, irrequiſito Epiſcopo, legatum in alium uſum convertere, aut aliquomodo mutare, ſi cauſa à teſtatore ignorata adſit, aut de novo occurrat, qua judicio prudenti eſt moraliter certus, quòd ſi teſtator eam cognoviſſet, ſic legaſſet, & diſpoſuiſſet; quia hæc non eſt propriè commutatio, aut diſpenſatio, ad quam requiritur Superioris authoritas, ſed interpretatio

per

per Epikejam, quæ eſt omnium moderatrix legum, quamque quilibet privatus juxtà prudentiæ regulas facere poteſt.

Inſuper ſicut hæres poteſt declarare voluntatem defuncti, quando eſt de ea veriſimiliter informatus; ita à fortiori poterit eam declarare, quando naturalis rationis ductu eſt moraliter certus de eo, quod in tali caſu interrogatus reſponderet, ſi viveret. Ita Verricelli qui exemplificat, ut ſequitur.

„ 2589 Explico tali exemplo: teſtator, legavit mille, ut conſtruatur Eccleſiæ ſacrarium, id deinde ab alio conſtructum eſt, ſed intereà corruit Eccleſiæ tectum; quis dubitat poſſe hæredem ſine ulla authoritate Epiſcopi, ex ſolo conſenſu Rectoris Eccleſiæ, reficere tectum? Sic teſtator legavit mille, ut quinque virgines ſuæ Civitatis nuptui dentur; capta Civitate, & in ſervitutem redactis virginibus ab infidelibus, quis dubitat poſſe hæredem ea mille ad ipſas redimendas convertere? Neque video, ad hæc neceſſariam eſſe Epiſcopi authoritatem; ſed tantùm conſenſum Rectoris Eccleſiæ, quando certæ Eccleſiæ factum eſt legatum. „

„ 2590 Item *in q.* 18. ſubdit: Infertur ſecundò ad caſum, de quo nuper interrogatus fui; teſtator legavit annua centum in eleemoſynam panis pauperibus certi oppidi à quodam Eccleſiæ Rectore diſtribuenda, redditus iſti diù inexacti, jam ſimul ſoluti, aſcendunt ad mille aureos. Quæritur an Rector poſſit hæc mille convertere in capitale, ut perpetuò major ſit panis eleemoſyna? Reſpondeo affirmativè, nam teſtator ſupponebat tertias annuatim ſolvi, aliter enim diſpoſuiſſet, ſi cogitaſſet eas ſimul aliquando ſolvendas, aſcendere ad ſummam ducatorum mille; etenim conjectura, & interpretatio voluntatis defuncti deducenda eſt ex his, quæ teſtator præſupponit, ut ait Caſtillus Soto major *quotid. controv. lib. 5. cap. 83. nu. 4.* & ex his quæ prudentes homines in ſimili caſu feciſſent *l. quoniam, C. de naturalibus liberis*. Prætereà quando teſtator legat notabilem pecuniæ quantitatem ad alimenta pauperum, tunc niſi ſe aliter expreſsè teſtator declaret, non eſt ea pecunia ſimul diſtribuenda, ſed ad honeſtum lucrum deputanda, ut ex redditibus annua alimenta inde proveniant; eleemoſyna enim perpetua ùtilior eſt animæ defuncti, ac communitati pauperum, ut in terminis docent Caſtren. *in l. Divi, ff. ad l. falcid.* ubi Bartol. Angel. & Imola, Alexander *conſil. 100. in fine lib. 1.* Lupus *in cap. per veſtras in 3. notab. verſ. 7. infertur num. 1. de donation. inter virum, & uxorem*, Rota Romana *deciſ. 742. n. 2. par. 1. in noviſſ.* Surd. *de aliment. tit. 4. qu. 9. n. 13.* Menoch. *lib. 4. præſumpt. 157. n. 33.* „

„ Neque refert, fortè ex hoc præjudicari particularibus aliquibus pauperibus; nam teſtator communitati pauperum ejus oppidi, imò magis animæ ſuæ proſpexit; communitati autem pauperum, & animæ teſtatoris utilior eſt eleemoſyna perpetua, ut in ſimili loquentes de anticipatione cum præjudicio futurum pauperum, docent Vaſq. *opuſc. de teſtamentis cap. 9. §. 3. dub. 1. n. 76.* Rodriq. *in ſumma tom. 2. cap. 156. n. 5.* Diana *par. 8. tract. 5. reſ. 51.*

2591 His de rationibus Ant. à Spir. Sanct. *de Teſtamentis tr. 10. diſp. 16. ſect. 13. n. 752.* ait, legatum diſtribuendum quotannis alicui Hoſpitali, aut Monaſterio, poſſe totum ſimul ei dari juſta concurrente cauſa.

2592 Et legatum relictum pro carceratorum liberatione quolibet anno, poſſe expendi ne quis in carcerem detrudatur; quia certum eſt, quòd eſſet proximè carcerandus.

2593 Et Buſemb. de legatis ait: *Ad Epiſcopum autem, hæredem, & executores pertinet per Epikejam interpretari non eſſe a defuncti voluntate alienum, ſi aliqua mutatio fiat, v. gr. ſi pecuniam reliquerit ad calices emendos pro Eccleſia, quæ calice non eget, poterunt eam applicare ad caſulas, aut alia ornamenta, quæ magis ad Eccleſiæ uſum conducunt.*

QUÆRES I.

2594 *An: Si pro opere à teſtatore hæredi præfixo, v. gr. pro Oratorio conſtruendo, non fuerit requiſita tota ſumma pecuniæ legata, id quod ſupereſt, poſſit ab ipſo hærede retineri?*

Reſpondeo poſſe, ſi ſumma pecuniæ fuit legata demonſtrativè; non poſſe, ſi fuit legata taxativè. Bonac. *tom. 2. de contractibus diſ. 3. qu. 17. §. 9. n. 5.* Tunc dicitur ſumma pecuniæ legata taxativè, ſeu limitativè, quando ex verbis, aut circumſtantiis dignoſcitur, mentem teſtatoris fuiſſe, per totam illam ſummam ſuam velle exonerare conſcientiam, aut ſuam animam ſuffragari. Tunc verò dicitur legata demonſtrativè, quando dignoſcitur, mentem teſtatoris nil aliud eſſe, niſi demonſtrare executionem operis illius, quod præfigit; quod maximè dignoſcitur, ſi prudenter judicetur legaſſe etiam cum affectu ad perſonam hæredis, in quantum ſummam excedentem legaverit, volens in tuto ſe ponere, ne hæredem gravaret in operis adimpletione.

QUÆRES II.

2595 *Petrus reliquit duodecim legata annua unciarum viginti pro duodecim virginibus quolibet anno maritandis. Inde nata eſt puella conſanguinea Petri in tertio gradu pauper, cui cum eſſet oblata occaſio boni juvenis, & non haberet dotem ſufficientem, ne opportunitatem amitteret, unum ex illis legatis unciarum viginti in ſpe dotavit, & hinc fuit matrimonium peractum. An dictum legatum poſſit ei conferri jam maritatæ.*

Reſpondeo poſſe. Sequitur ex *dictis nu. 2554. 2557. & 2561.* Ratio eſt primò; quia legatum habuit effectum à legante intentum, non aliter, quàm ſi priùs illud puella conſecuta eſſet, nam ejus virtute, & non aliter nupſit.

Cui accedit praxis,& conſuetudo in legatis Confraternitatum, pro maritandis filiabus Confratrum relictis, quæ ab ipſis jam maritatis obtineri ſolent, ex eo quia in dotem priùs aſſignaverint, & eorum virtute nupſerint.

Secundò; quia dicta puella eſt conſanguinea in tertio gradu legantis, pauper, & inops; unde locum habet moraliter certa interpretatio per Epikejam voluntatis ipſius teſtatoris, qui ſi viveret, & puellam ſuam conſanguineam in ſtatu inopiæ cognoſceret, nedum ſic, ſed meliùs, & utiliùs ad ejus favorem diſponeret, *juxtà dicta in nu.* 2552. 2558. & 2568. Imò eam eſſe cæteris non conſanguineis præferendam, ſequitur *ex n.* 2554.

PRIVILEGIA FRATRUM MINORUM QUOAD LEGATA

2596 Clemens IV. 21. Junii 1265. *Conſt.* 4. *Virtute conſpicuos*, §. 27. Eugenius IV. *Licet debitum*, & Sixtus IV. 21. Auguſti 1474. Conſt. 6. *Regimini*, conceſſerunt Ordini Minorum: „ Ut liceat Fratribus veſtri Ordinis, cum de prioribus locis ſuis ad alia loca ſe transferunt, tam ædificia, ſeu omnem ædificiorum materiam locorum, quæ dimittunt (dedicatis Eccleſiis dumtaxat exceptis) quàm libros, calices, & paramenta ſecum ad alia loca transferre, & ædificia ipſa cum ſolo, & aliis ad eadem loca pertinentia, præter Eccleſias, per perſonas ad hoc à Sede Apoſtolica deputatas vendere, ipſorumque pretium in aliorum locorum, ad quæ dicti Fratres ſe transferunt, ædificationem, ſeù aliàs in eorum utilitatem convertere, ſecundum quòd eis melius videbitur expedire, cum ipſa propria, & alia loca fratrum ad Nos & Apoſtolicam Sedem ſpecialiter, & immediatè pertinere noſcantur: „ *v. nu.* 1145.

2597 Sixtus IV. & Leo X. apud Sorbo *ver. legata nu.* 1. *& ver. commutare à nu.* 1. *ad* 3. & Verricelli *tr.* 1. *q.* 17. *num.* 1.

„ Conceſſerunt, quòd Prælati Fratrum Minorum Obſervantium poſſint res donatas apud viventes; inſuper legata facta locis noſtris ad unum uſum, commutare in alium, ſine ſcandalo tamen illorum, ad quos ſolutio legatorum pertinet, aut à quibus res ſunt donatæ. „

2598 Leo X. in Conſt. 6. *Merentur*, recenſet Bullas Nicolai III. & Clem. V. & declarat, Fratres Minores de obſervantia licitè retinere poſſe domos amplas, & ſpatioſas, inſuper paramenta multiplicia, ac pretioſa; aſſignans pro ratione, quia ſunt in proprietate S. Sedis; & Fratres ſunt tantùm cuſtodes, & ſolùm uſum habent, non fructum; quare in nihilo regulam violant; & decens eſt, in celebrioribus ſollemnitatibus decentioribus paramentis divinam honorare Majeſtatem. De legatis Fratrũ Minorũ fusè actũ eſt à *n.* 1185.

CODICILLUS

2599 Eſt ultima voluntas minus ſollemnis de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri velit, coram quinque teſtibus declarata.

2600 Poteſt quis mori cum pluribus codicillis inter ſe non contrariis, ſed non cum pluribus teſtamentis; quia teſtamentum poſterius ex jure tollit priùs.

2601 Religioſus profeſſus non poteſt revocare teſtamentum ab ipſo ante profeſſionem factum; quia teſtamentum non poteſt revocari in totum, niſi per aliud teſtamentum; nec in partem, niſi per codicillum. Religioſus autem profeſſus nec facere poteſt teſtamentum, nec codicillum; quia codicillus eſt teſtamentum parvum, qui à teſtamento differt per hoc, quòd non requirat ſollemnitates, nec tot teſtes, ſicut teſtamentum. Tum quia in codicillo nec inſtituitur, nec tollitur hæres; *v. n.* 2604.

2602 Cæteri autem poſſunt teſtamenta, & codicillos revocare uſque ad mortem; quia ex jure voluntas teſtatoris perambulatoria dicitur uſq; ad mortem.

SUBSTITUTIO FIDEICOMMISSORIA

2603 *Eſt illa, per quam hæres ab inteſtato, aut teſtamento conſtitutus, gravatur reſtituere hæreditatem, vel partem ejus aliquotam, v. gr. dimidiam, tertiam, aut quartam partem alteri.*

Ille, cui eſt facta ſubſtitutio, dicitur fideicommiſſarius: Dicitur ſubſtitutio, fideicommiſſoria, ſeu fideicommiſſum, quia teſtator fidit hæredi, & ejus fidei committit hæreditatem alteri reſtituendam.

Hæc ſubſtitutio non eſt directa, ſed obliqua, in quantum fideicommiſſarius non capit bona hæreditaria directè à teſtatore, ſed miniſterio hæredis primò inſtituti, & gravati.

Non ſolùm primus hæres poteſt gravari, ut hæreditatem, aut ejus partem fideicommiſſario reſtituat; ſed etiam ipſe fideicommiſſarius poteſt gravari, ut alteri fideicommiſſario reſtituat; in quo caſu actiones utiles transferuntur in hunc poſteriorem fideicommiſſarium: *v. n.* 2539.

2604 Licèt per codicillum non poſſit inſtitui directè hæres, poteſt inſtitui fideicommiſſarius; quia poteſt hæredi directo jam inſtituto imponi onus reſtituendi alteri hæreditatem, vel ejus partem.

2605 Fideicommiſſum non poteſt fieri, niſi de bonis liberis; minimè de bonis alienis, aut alteri obligatis. Hæc Bonac. *tom.* 2. *de contractibus diſ.* 3. *qu.* 17. *punct.* 4. Ubi plura.

De teſtamento, & legatis fusè agunt Maſtrius *diſp.* 4. *qu.* 2. *art.* 3. La Crux. 7. *præc. pag.* 132. Diana *p.* 8. *tract.* 5. *par.* 10. *tract.* 15. *reſ.* 11. *part.* 5. *tr.* 3. *reſ.* 120. *par.* 3. *tr.* 5. *reſ.* 60. & alibi. Tamb. *tom.* 2. *de Bulla Cruc. cap.* 17. §. 2. Bonac. *tom.* 2. *de contractibus diſp.* 3. *qu.* 17. 18. *&* 19. Ant. à Spir. Sanct. *tr.* 10. *diſ.* 16. Verricelli *cit.* Buſemb. *lib.* 3. *tr.* 5. *cap.* 4. Clericatus *cap.* 102. Mendo *ſub propriis titulis*.

SPONSIO

2606 **E**S *contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes ſibi invicem aliquid ſpondent, ut id ejus ſit, qui veritatem aſſecutus fuerit*. Sponſio vulgò dicitur *Scommeſſa*.

Ut licitè fiat, quatuor conditiones requirit, 1. Ut fiat ſuper re dubia, 2. Ut ſit æqualitas in re, quæ ſpondetur cum æquali incertitudine, 3. Dubius eventus in utroque, 4. Ut uterque eodem ſenſu accipiat id, de quo certatur.

LUDUS

2607 **E**St *contractus, quo ludentes res ſuas periculo exponunt, propter ſpem acquirendi rem alterius*. Eſt triplex, fortuitus, ingenioſus, & mixtus. Ludus merè fortuitus eſt prohibitus: hinc ludus alearum, qui magis in fortuna, & caſu, quàm induſtria eſt fundatus, eſt prohibitus laicis ſub veniali, Clericis ſub mortali; ſi tamen frequenter, & per longum tempus ludant; ſecùs, ſi per breve tempus, recreationis cauſa, & abſit ſcandalum, Fenech. *de ludo nu.*15. ait, legem Canonicam, quoad culpam, *videri per diſſuetudinem abrogatam, ſi non avaritiæ, ſed veræ recreationis cauſa ludatur ad aleam, & ſine ſcandalo*. Ita Scotus *in* 4. *d.*15. *q.*2. *litt.*Y.

2608 Conditiones ludi, ut ſit licitus, ſunt quatuor, 1. Ut ludens non utatur dolo, & fraude, 2. Ne alter alterum compellat ad ludum per vim, aut verbis contumelioſis, 3. Ut ludens diſponere poſſit de re, quam ludo exponit, 4. Ut ſit æqualis conditio colludentium.

2609 Tenetur reſtituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, ut eſſet, qui ſimularet ſe planè ignarum luſus, & ſic alterum multò imperitiorem provocaret, qui aliundè ludere noluiſſet; hic enim dolo, & fraude ageret.

2610 Non tenetur reſtituere, qui utitur aſtutiis illis, quas regulæ luſus, & conſuetudo recepta patitur, cum uterque ſciat tales aſtutias eſſe ſolitas, & ſic tacitè in illas liberè conſentiat, v.gr. 1. Si potiores chartas habens, & ſe uſus de victoria, augeat ſponſionem, vel ſimulet metum, ut adverſarius augeat. 2. Si ſciens ſe inferiores chartas habere, diſſimulet, augeatque ſponſionem, ut ſic relinquatur ſibi, quod erat appoſitum, 3. Si inſpiciat chartas alterius ex ſola illius negligentia, & abſque fraude; ſecùs, ſi ita ſe collocet, ut poſſit videre, vel ſi alium conſtituat, à quo admoneatur, 4. Si chartas diſcat noſſe inter habendum, quas ante non ſignaverat, nec noverat; ſecus, ſi ante eas ſignaverat, vel noverat ignorante ſocio.

2611 Religioſus poteſt aliquid moderatum ludo alienare, ſicut poteſt aliquid moderatum de Superioris licentia donare. Uxor poteſt aliquid ludo exponere juxta ſui ſtatus conditionem. Similiter filius, quia cenſetur patrem velle ei honeſtam recreationem concedere. Item poteſt filius ludo exponere bona caſtrenſia, vel quaſi; minimè profectitia, & adventitia, ſine conſenſu patris, *v.tom.* 2. *num.*168. Et uxor exponere poteſt bona paraphernalia: *v. tom.*2. *n.* 169. Denique ſervus poteſt ludo exponere pecuniam propria induſtria acquiſitam, vel à domino acceptam cum permiſſione, ut pro ſuo libito expendat; vel ſi, de pecunia ob alimenta tradita, ſervus parce vivendo, aliquid ſibi reſervet: *v.n.*2625.

2612 Qui ludit cum iis, qui alienare non poſſunt, jam relatis, peccat, & vincens reſtituere tenetur totum illud plus, quod illi alienare non poſſunt; quia acceptarunt rem alienam invito domino. In ludo autem filii familias pater non ſolet eſſe invitus, niſi quoad modum, niſi jactura ſit cum nimio exceſſu.

Econversò, qui alienare non poſſunt, ſi vincant, reſtituere tenentur illud plus, quantum alienare non poterant, quia non ſervatur æqualitas colludentium, dum vincere voluerunt, & perdere non potuerunt; excipitur, ſi colluſor ſciat illum alienare non poſſe, tunc vincens non tenetur reſtituere, *quia ſcienti, & conſentienti nulla fit injuria*.

2613 Qui ludo lege humana prohibito perdidit, non tenetur in conſcientia ſolvere, niſi ſe ſoluturum juraverit; ſi verò vicerit, non tenetur reſtituere ante ſententiam Judicis.

2614 Ludere pro Pſalmo, vel oratione Dominica recitanda, non eſt peccatum, nec irreverentia: *v.n.*2400. Scotus *cit.* Maſtrius *in Theol. mor. diſp.n.*78. Bonac. *tom.*2. *pag.*509. Tambur. *tom.* 1. *lib.*8.*tr.*2. *c.*9 *§.*1. Joan. la Crux *pag* 129. Buſem. *lib.*3. *tr.*5. *cap.*3.*dub.*13. Clericatus *cap.*101.

CAPUT III.

DE FURTO.

2615 **F**Urtum *eſt ablatio, ſeu detentio occulta rei alienæ invito rationabiliter domino*. Rapina *eſt occupatio rei alienæ cum violentia*. Unde ſupra malitiam injuſtitiæ furti addit injuriam violentiæ.

2616 *Plagium eſt furtum hominis liberi ſcienter venditi, vel empti*. Plagium, & rapina addunt malitiam ſpecie diſtinctam in confeſſione explicandam: *v.n.*288.

2617 Furtum quantitatis notabilis eſt mortale, parvæ veniale. Et quia malitia furti conſiſtit in detrimento, quod proximo infertur, quantitas ad mortale ſufficiens haud meliùs deſumitur, quàm per reſpectum ad perſonam, quæ damnificatur. Hinc

QUANTITAS INTER EXTEROS

2618 **E**St gravis ad mortale ſufficiens, 1. Si à paupere fureris duos julios, ſeu duos tarenos Siculos cum dimidio; inter pauperes ve-

niunt artifices illi, qui vivunt ex labore diei, & tantum uno die lucrantur, quantum ad unius diei victum ſufficit, 2. Si à valdè divite fureris unum ſcutum, 3. Si à perſona media, ſeu communi, fureris quatuor julios, ſeu quinque tarenos Siculos: inter perſonas medias, ſeu communes, veniunt perſonæ illæ, quæ non ſunt pauperes, nec valdè divites, ſed commodæ, quæque plus uno die lucrari ſolent, quàm ad unius diei victum ſufficiat. A præfatis tribus generibus perſonarum minus auferre eſt veniale. Auferre à Principe ditiſſimo duos aureos non eſt mortale; mortale tamen eſt auferre à mendico unum julium, ſeu tarenum Siculum. Similiter mortale eſt acum auferre à Sutore, qui alium non habens omittit operam illius diei; nam infert notabile damnum.

2619 Aureus nummus, ſeu ſcutum aureum, licèt creſcere, & decreſcere ſoleat, regulariter tamen importat treſdecim julios cum dimidio, ſeu tarenos decem & ſeptem cum dimidio.

PLURA MINUTA FURTA

2620 Committens, furando per plures vices modica, ſive ab eodem, ſive à multis, deveniendo ad quantitatem notabilem, peccat mortaliter, etiam ſi in prioribus furtulis non habuerit animum deveniendi ad quantitatem notabilem; & tenetur ſub mortali ad reſtitutionem, non totius quantitatis ablatæ, ſed illius, quæ complevit quantitatem notabilem; reliqua verò, quæ remanet, cum remaneat materia levis, ſicut antea, remanet ſub onere reſtitutionis, ſolùm ſub veniali, ſicut antea. Et licèt furans modica à multis, etiam deveniendo ad quantitatem totalem notabilem, inferat leve damnum ſingulis; infert grave damnum communitati, quæ, ſicut & ipſi domini ſunt rationabiliter graviter inviti, nolentes, quòd multi ditentur hoc modo furandi modica à ſingulis, eò maximè, quia id eſt contra publicam, & ſingulorũ civium ſecuritatem, ac indemnitatem, quoniam, hac data libertate, poſſent venditores in mercibus vendendis, quid parvum ſurripere à ſingulis.

2621 Major tamen quantitas requiritur ad mortale, quando quis per repetitas vices, ſemper modica furatur ab eodem, quia ille minùs detrimentum patitur, & eſt minùs invitus, quam furando ſimul; nonnulli tenent, quantitatem eſſe debere dimidio majorem. Et major requiritur, quando quis furatur à multis, modica à ſingulis; unde Thom. Sanchez, & Rebell. dicunt, non peccare mortaliter eum, qui in Civitate populoſa furatur modica à multis, ſi non deveniat ad quantitatem unius aurei.

2622 Item ad peccatum mortale in repetitis furtulis requiritur, quod ſit continuatio moralis temporis: ſecùs ſi intercedat magnum temporis intervallum. Magnum temporis intervallum, & interruptio moralis, ab aliquibus (apud Tamb.) reputatur, ſi inter unum, & alterum furtulum intercedat annus; ab aliis, ſi ſex menſes; ab aliis, ſi unus; ab aliis, ſi quindecim dies; ſed rectè Tamb. advertit, in taxanda quantitate, & temporis intervallo, in his, & ſimilibus caſibus, meliorem regulam deſumendam eſſe à prudentia, conſiderando damnum proximi, aut communitatis, ejuſque involuntarium.

2623 Caſus, in quo plures furantur ſinguli modica, ſed ſimul ab eodem, v.g. unum uvæ racemum ex eadem vinea, reſolutus eſt *in tom.2.n.15.*

2624 Dices: onus reſtitutionis ex delicto, ut in caſu injuſtæ acceptionis, non obligat ſub mortali, niſi adſit culpa mortalis; ſed in damno illato per plura furtula non adeſt culpa mortalis, benè verò venialis: ergo non oritur ex illo onus obligans ad reſtitutionem ſub mortali. Minor probatur, quia in ſingulis furtulis latrunculus iſte non peccavit niſi venialiter; infinita autem venialia nõ poſſunt integrare, aut conficere unum mortale.

Reſpon. conceſſa majori, negando minorem: pro cujus claritate eſt diſtinguendus caſus; vel iſte latrunculus in ultimo furtulo conſtituente cum prioribus quantitatem notabilem, advertit ad præcedentia furtula, vel non; ſi advertit, peccavit mortaliter in ultimo furtulo, quòd licèt in ſe ſit quid modicum, relatè ad præcedentia, cum quibus moraliter continuatur, conſtituit damnum notabile, & eſt mortale.

Si tunc non advertit, ſed advertit poſtea, ſubdiſtinguo: vel quando advertit, habuit animum non reſtituendi, & tunc incœpit peccare mortaliter, ut injuſtus detentor quantitatis notabilis, vel habuit animum reſtituendi, & tunc licèt non peccaverit mortaliter, tenetur ſub mortali ad reſtituendum ad præcavendam culpam mortalem, quam incurreret, ſi reſtituere nollet; & hoc pacto onus reſtitutionis in caſu oritur ex culpa mortali; nec ſequitur, quòd plura venialia integrent unum mortale, quia peccatum mortale committitur, vel in ultimo furtulo, vel in voluntaria detentione totius ſummæ notabilis; furtula enim ſunt actiones talis naturæ, ut poſſint inter ſe continuari moraliter ad conſtituendum unum damnum notabile; *v. prop.*38. ab Inn. XI. *damn.*

QUANTITAS FURTI INTER DOMESTICOS.

2625 Quantitas furti filiorum, & uxoris ad mortale ſufficiens, debet eſſe major, & talis erit, ſi quantitas *in nu.*2617. aſſignata pro exteris duplicetur. Sed in hac re aptior regula eſt prudentia. Item in furtis filiorum, & domeſticorum, debet attendi, an pater, maritus, dominus ſit liberalis, dives, amans, ſi furtum ſit de eſculentis, non de pecunia, & ſi de pecunia, non frequenter, ſed raro, tunc enim ſolet eſſe minùs invitus; & ſæpè filius in furto notabili pecuniæ à peccato mortali excuſatur, quia prudenter dignoſcit, attentis conditione, & amore patris, patrem non eſſe invitum quoad ſubſtantiam furti, ſed quoad modum, quatenùs clam rapuerit, ad vana expenderit, &c.

Hac

2626 Hac ratione famuli ſæpè à mortali excuſantur in furto comeſtibilium, quæ domo non exportant, neque divendunt, ſed ipſi domi conſumunt, niſi ſit cum exceſſu. Similiter (ait Leſſ.) *Furta minima famulorum ex comeſtibilibus quæ claudi non ſolent, non coaleſcere, ſi non ad vendendum, ſed ad comedendum accipiant*; domini namque regulariter ſciunt, & diſſimulant. Confeſſarii tamen in hac re nec debent eſſe laxi, ne famulorum libertas in exceſſum prorumpat, nec tam aſperi; ſed uti debent prudentia, famulos à ſimilibus deſſuadendo; & optimè faciunt, ſi injungant, ut in compenſationem, majorem famulatum dominis præſtent, quando furta non ſunt nimis damnoſa dominis, & famuli ſine magna difficultate reſtituere non valeant.

2627 Uxor ſine conſenſu viri poteſt moderatas eleemoſynas facere, & moderatas donationes ſeu largitiones liberales ad conſervandam decentiam ſui ſtatus, juxta morem aliarum mulierum ſimilis conditionis: nec efficit ſi vir prohibeat, quia eſt irrationabiliter invitus. Tamb. cum aliis concedit uxori, cujus vir eſt mediocris patrimonii ut inſumere poſſit duo pro centum pro eleemoſynis, & alia duo pro liberalibus largitionibus: imò plus, ſi vir ſit ditiſſimus: ſemper tamen potior eſt regula prudentiæ.

2628 Filius, ſi notabilem ſummam de bonis parentum ſurripiat, illis rationabiliter invitis, peccat mortaliter, & reſtituere tenetur; quòd ſi non poſſit, debet eorum rationem habere in diviſione hæreditatis cum aliis fratribus, niſi alii fratres pariter ſimile quid rapuerint.

2629 Et ſicut peccat mortaliter uxor ſurripiendo notabilem ſummam invito rationabiliter marito de bonis mariti, aut quorum eſt uſufructuarius, & adminiſtrator, atque ad reſtitutionem tenetur; ita & maritus, ſi pariter ſurripiat de bonis paraphrenalibus uxoris: *v. tom. 2. nu. 169.*

„ 2630 Non peccat uxor ſubducendo aliqua, vel compenſationis cauſa, ſi vir ſit prodigus, quia is tunc facit uxori injuriam, partem ipſius profundendo, vel pro victu, veſtibus, cæteriſque, ſibi vel familiæ neceſſariis, quæ mariti ſæpè, non intelligunt, & fruſtra ab illis peterentur. *Buſemb.* „

„ 2631 Sine furti crimine poteſt uxor ſuccurrere neceſſitati ſui patris, aut matris, aut prolis ex alio matrimonio, etiam nolente marito, ex bonis propriis, aut communibus, dummodo poſt mortem viri, ea, quæ largitur, in ſua portione computet; quia illa jure naturæ tenetur eos alere, & maritus debet in hoc conſentire; quod aliqui ad uxores, fratres & ſorores probabiliter extendunt. *Buſem. & Arſd. Kin.* „

2632 De quantitate furti Religioſorum ſufficiente ad mortale, communiter Doctores diſcurrunt, ſicut de quantitate furti filiorum: *v. n. 2625.* Attendi etiam debet Monaſterii opulentia, Fagundez cum Nav. ait, non peccare mortaliter Religioſum, ſi de bonis Monaſterii dimidium ſcuti furetur, & extra donet.

2633 Id mihi verum eſt, majorem quantitatem requiri, ut peccet mortaliter contra paupertatem malitia proprietarii, quàm ut peccet mortaliter contra juſtitiam malitia furti, quia malitia furti concernit damnum tertii, adeòque Superior eſt magis invitus: malitia proprietarii, & malitia furti ſunt duæ ſpecie diſtinctæ, prior contra paupertatem, poſterior contra juſtitiam; quæ ſæpè ſunt ſimul in eodem actu, ut cum rem Monaſterii invito Superiore retines, aut extra donas; vel cum rem tibi à ſæculari datam, invito Superiore retines, aut extra das; *nam quidquid Monachus acquirit pro Monaſterio acquirit.*

2634 Separantur: ut cum rem à ſæculari recipis in tuos uſus conſumendam, aut alteri ſive intus, ſive extra, ad tui placitum diſtribuendam, tunc contra paupertatem peccas, non contra juſtitiam, malitiam proprietarii contrahis, non furti; quia ſtante præfata voluntate dantis, Monaſterium non acquiſivit dominium rei. Rodriq. *in ſum. tom. 4. cap. 118. num. 27. & 29.* Sotus, & Aragon. tenent, Religioſum non committere furtum mortale, niſi quando aſcendit ad ſummam duorum aureorum: *vid. à num. 2617.* At hæc opinio licèt poſſit habere locum quoad malitiam proprietarii, eſt tamen laxa, & non practicanda quoad malitiam furti. Hinc ſi de rebus communitatis, aut maximè alterius Religioſi fureris pluſquam dimidium ſcutum argenteum, licèt non pecces mortaliter malitia proprietarii, mortaliter peccas malitia furti.

2635 Revera tamen licèt pro malitia proprietarii major quantitas ad mortale requiratur, quàm pro malitia furti, certa regula tradi non poteſt, ſed pro utraque eſt remittenda prudentiæ conſideratis circumſtantiis ſuperiùs expreſſis, & Superioris involuntario. Major quidem quantitas ad mortale requiritur, ſi res, quam Religioſus extrahit, ſit de acquiſitis proprio labore, & induſtria, aut de ſibi ab amico extero donatis, quàm ſi non ſic. Major, ſi rem præfatam detineat, non ad diſtribuendum extra, ſed ad conſumendum ad proprios, præſertim neceſſarios, uſus; quia in his caſibus Superior eſt minùs invitus. Et major, ſi Monaſterium Religioſo de neceſſariis non provideat.

2636 Buſemb. *lib. 4. cap. 1. dub. 4. addit*: „ Si Prælatus ſciat ſubditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibet cùm facilè poſſit, tacitè conſentire videtur. *Unde Sanchez 6. mor. cap. 19. ait*: Si in aliqua Religione conſuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi, ſine licentia, id excuſari per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando conſuetudinem rationabiliter declarat; *ut à num. 999.*

IN EXTREMA NECESSITATE

2637 NOn eſt fur, nec peccat, qui rem alterius ſurripit; quia in extrema neceſſitate omnia ſunt communia; ita ut nedum ipſe indigens, ſed alius (ſi de ſuo non habeat) poſſit ſurripere ad eum ſublevandum; quia tunc ſurripit nomine indigentis, & ut ejus inſtrumentum. Tamb. *tom. 1. lib. 8. tr. 2. c. 6. §. 2. n. 1.* Anton. à Spir. Sanct. *de reſt. tr. 10. diſp. 9. ſect. 8. n. 417. v. n. 406.* Qui verò in gravi neceſſitate rem alterius ſurripit, fur eſt, & peccat mortaliter: conſtat, *ex cap. ſi quis, 3. de furtis: Si quis ob neceſſitatem famis, aut nuditatis, furatus fuerit cibaria, veſtem, aut panes, pæniteat per hebdomadas tres: & ſi reddiderit, non cogatur jejunare.* Ratio eſt, quia ſola extrema neceſſitas facit rem alterius communem; undè in gravi neceſſitate res alterius non fit tua, & indè non potes eam accipere invito domino; hinc qui extremè indigenti non ſubvenit, contra juſtitiam peccat, & charitatem; qui verò graviter indigenti non ſubvenit, peccat ſolùm contra charitatem. Tum quia oppoſita opinio aperit viam furtis, quia nullus forte ex infima plebe eſſet, qui ſe in gravi neceſſitate exiſtere non affectaret; adeòq; meritò eſt damnata *propoſ. 36.* ab Innocent. XI. *v. à n. 2739.*

2638 Difficultas eſt: *An qui in extrema neceſſitate rem alterius ſurripuit, teneatur eam reſtituere, ſi in pinguem fortunam deveniat?*

Affirmat Navarrus, quia extrema neceſſitas nil aliud requirit, niſi ut ſic indigens ſublevetur: ſufficienter autem ſublevatur per mutuum, aut accommodatum cum onere reſtituendi in caſu pinguis fortunæ, abſque eò, quòd dominus re ſua ſpolietur.

Negat verò Scotus *in 4. d. 15. q. 2. litt. KK.* quia extrema neceſſitas facit omnia eſſe communia, adeòq; transfert rei alterius dominium in extremè indigentem, quantùm ad eam convertendam in proprium uſum; ac proindè non tenetur ille ſibi præjudicare per mutuum, aut accommodatum. Quod intellige in rebus ordinarii, minimè extraordinarii pretii: *ut in num. 2332.*

2639 Fatetur autem Scotus citatus: quòd, ſi res conſumpta in extrema indigentia, ſit ab eo rapta non urgente extrema indigentia, ſed antè, teneatur eam reſtituere deveniendo ad pinguem fortunam, quia onus reſtitutionis tunc habuit ortum ex radice delicti, quod proindè accedente extrema indigentia, non extinguitur ſed ſuſpenditur. Plures tamen apud Tamb. adhuc hunc à reſtitutione liberant, omninò tamen ſentio cum Scoto: *v. n. 2338.*

2640 Item, qui in extrema neceſſitate rapuit, & totum non conſumpſit, tenetur reſtituere, quod remanſit. Quod ſi totum conſumpſit, ipſe tamen, urgente neceſſitate extrema, aliundè habebat, ſed non poterat uti ſuo; iſte utique, quando eſt expeditus, tenetur id, quod rapuit, reſtituere, quia hic non dicitur fuiſſe in extrema neceſſitate ſimpliciter, ſed ſecundum quid; undè pro eo habet locum opinio, & ratio Navarri. Caſus contingere poteſt in eo, qui bona poſſidens carceribus detinetur, aut captivus evadit, qui proindè ſuis rebus uti non valet, & ſic in extrema conſtituitur neceſſitate.

COMPENSATIO

2641 EST licita, ſi tres interveniant conditiones, 1. Si non ſperes faciliter rem tuam, quam alius detinet, apud Judicem obtinere; ſed difficulter, & gravibus expenſis, ob debitoris potentiam, aut Judicis injuſtitiam, vel negligentiam, & maximè ſi exindè inimicitiam debitoris timeas, 2. Si non adſit periculum alicujus damni, aut infamiæ tui, aut alterius innocentis, 3. Ut opportuno tempore tuos hæredes, aut debitorem, vel ejus hæredes moneas, debitum jam eſſe ſolutum, ne iterùm tuis hæredibus ſolvatur; his conditionibus adhibitis, licitè potes occultam compenſationem adhibere, rem alterius ſurripiendo, aut detinendo pro tua re, quam certò injuſtè ille detinet; quia tunc non es fur, ſed juſtus compenſator; quilibet enim habet jus ad recuperandum ſuum indemnis. Qua facta compenſatione, res alterius in tuum dominium tranſit, ita ut, ſi pereat, tibi pereat.

QUÆRES

2642 *Petrus mittit Paulo tibi debitori donum, an poſſis illud pro te retinere in compenſationem?* Reſp. cum Tamb. te poſſe, ſi donum ſit acceptatum à tuo debitore; quia tunc accipis rem debitoris, ad quam habes jus. Non poſſe, ſi non ſit jam acceptatum; quia accipis rem Petri, in quam non habes jus.

FAMULUS

2643 COmpenſari non poteſt per hoc, quòd putet operam ſuam eſſe majorem ſalario, quod recepit; quia vel id putat ſub dubio, vel probabiliter; ſi ſub dubio, non poteſt dominus ſpoliari poſſeſſione certa per jus dubium alterius; ſi probabiliter, adhuc adſunt rationes probabiles pro domino, qui proindè non poteſt ſpoliari poſſeſſione certa per privatum judicium ipſius partis; ſed eſt remittenda res judicio Judicis, vel prudentis, & docti Confeſſarii, qui plura conſiderare debet.

Et præſertim conſiderare debet: 1. In conductione famulorum triplex dari pretium, ſupremum, medium, & infimum, ſicut in mercibus; quod menſurari non debet cum integra ſuſtentatione ipſius famuli, ejuſq; familiæ, ſed cum valore laboris, 2. Conſuetudinem, 3. Si famulus rogavit dominum pro ſuo famulatu; quia *merces ultroneæ vileſcunt*, 4. Si ſtipendium ſit tenue, ſed dominus habuiſſet alios, qui pro eodem ſalario famularent, tunc famulus occultè ſe compenſando damnum inferret dominó; non ſic ſi dominus alios non habuiſſet; *v. n. 2739.*

Si

2644 Si famulus paupertate coactus ſuum famulatum venderet pretio tenui, minori infimo, & non eſſent alii, qui pro eo ſervirent, concedit Tamb. *tom. 2. pag.* 490. *nu.* 60. quòd poſſit famulus ſe reſarcire, quia tunc non eſt cauſa damni emergentis domino, undè non eſt defraudandus famulus juſta mercede.

2645 Puto autem eum ſe reſarcire non poſſe; quia in conventione expreſsè condonavit domino partem juſti ſtipendii, & quidem liberè; nam non fuit coactus coactione extrinſeca facta à domino, ſed conventionem pretio tenui liberè elegit tanquam medium ad propriam paupertatem ſublevandam. Tum quia hic videtur ultroneus venditor ſui famulatus: & dominus, ſi famulus renuiſſet, licèt alios non inveniſſet, vel tali famulatu ſe privaſſet, vel alio modo providiſſet. Si verò in conductione non fuerit expreſsè facta conventio pretii tenuis, nec famulus habuit intentionem condonandi partem juſti ſtipendii, tunc, ſi accedente tempore ſolutionis, dominus tenue ſalarium ſolvat, poteſt ſe reſarcire, quia nemo præſumitur velle ſervire gratis; debet autem pro ſequenti tempore ſuam mentem de non ſerviendo tenui pretio domino declarare, aliàs tenui ſalario conſentire videbitur.

2646 Quoties autem famulus eſt moraliter certus de injuſtitia domini, & majori ſalario ſibi debito, quòd aliter commodè obtinere non poteſt, tunc poteſt licitè per occultam compenſationem ſe reſarcire; quia tunc non eſt ſimpliciter putans, ſed certò ſciens, & quilibet habet jus ad reparandum jus proprium certò læſum.

2647 In tali caſu erit famulus, 1. Si invitus fuerit à domino coactus dolo, minis, &c. ad ſerviendum pretio minori infimo juſto, 2. Si dominus pretium minus ſolvat, quàm fuerit in pacto conventum, 3. Si dominus ſalarium ſolvat, non in pecunia, ſed in aliis rebus, quibus non eget, & quas cogitur vendere viliori pretio: vel ſi eget, dominus tradit cariori pretio, & famulus ſolet emere benigniori, quia tempore opportuno, quo ſolent inferiori pretio emi; quia ſic patitur damnum, & nihilominùs non valet tales merces domino recuſare ſine proprio damno, 4. Si dominus ultra famulatum, ſuper quo eſt facta conventio, alium extraordinarium famulatum imponat, qui diſtincto ſalario ſolet conduci; tunc poteſt famulus ſe reſarcire; quia nemo præſumitur velle ſervire gratis, niſi id expreſſerit, aut intentionem ſerviendi gratis habuerit.

2648 Id dixi de famulatu extraordinario, nempè de alio famulatu notabili, qui à perſona diſtincta, & pretio diſtincto fieri ſolet; quia ſunt plures ordinarii famulatus, qui ultra conventum à famulis gratis præſtari ſolent dominis, adeòque non poſſunt licitè de illis ſe reſarcire; *v. in prop.* 37. ab Innoc. VI. *damn.*

2649 Dominus non tenetur in conſcientia ſalarium famulo in infirmitate ſolvere, ſicut non tenetur conductor penſionem ſolvere, quando non utitur re conducta ob defectum locatoris. Valdè tamen laudo piam conſuetudinem, quæ Panormi extat, quamplurium nobilium, qui integrum ſalarium famulis in infirmitate ſolvunt; cæteros ad opus charitatis tam ſanctum enixè moneo.

QUÆRES I.

2650 *Dominus volens plures tabulas depingere, vocavit pictorem; at quia fuerunt diſcordes in quantitate pretii, ei ad pingendum ſe obtulit famulus, qui perfecit picturas, ſed nullum ei fuit ſolutum pretium. An poſſit occultè ſe reſarcire?*

RESp. poſſe, ſi non fuit facta conventio, nec habuit intentionem pingendi gratis, quia *dignus eſt operarius mercede ſua*; & quando agitur de labore, & opera notabili, nemo præſumitur velle præſtare gratis, niſi expreſſerit. At non debet ſumere pretium, ut alii pictores, ſed minus, uti ultroneus venditor ſuæ induſtriæ, & operæ. In quo pretio computari debet defectus famulatus, ſi notabiliter ob picturam à famulatu defecerit: *v. nu.* 2463.

QUÆRES II.

2651 *An liceat Chriſtianis ſurripere à Turcis, & Mauris?*

UT ſolita claritate procedam, dicam priùs de Chriſtianis exiſtentibus in partibus Turcarum, & Maurorum, poſtea de Turcis, & Mauris exiſtentibus in partibus Chriſtianorum. Quantum ad Chriſtianos exiſtentes in partibus Turcarum, & Maurorum

2652 Certum eſt, quòd Chriſtiani, qui injuſtè ab infidelibus captivi detinentur, cujuſmodi ſunt, qui detinentur à Turcis, aut Mauris, licitè poſſint a dominis particularibus ſurripere, quantum ſufficit, ut redimantur, & eſt neceſſarium ad fugam, & iter ad ſuos. Ex Decr. S. Congr. S. Officii 13. Aug. 1530. apud Dianam *p.* 5. *tr.* 13. *reſ.* 98. & Peyr. *de Privil. pag. mihi* 330.

2653 Quòd autem ſervi Turcarum poſſint tam à ſuis dominis, & ab eis, quibus ſunt injuria affecti, ſeu capti, ſurripere quæcunque voluerint, docet Diana *cit.* Idque nedum ratione compenſationis injuriarum captivæ libertatis, &c. & damnorum in ſuis negotiationibus, & bonis, ob abſentiam à patria; verùm etiam jure belli, & ex præſumpta Chriſtianorum Principum voluntate: Turcæ namque ſunt publici hoſtes, & Chriſtianorum dominia, ac bona tyrannicæ uſurpaverunt, & poſſident. Unde Principes Chriſtiani habent contra eos jus perpetuum bellum gerendi, bonis ſpoliandi, & compenſandi; at quia non valent ex ſe ipſis id immediatè ad æqualitatem præſtare, rationabiliter præſumuntur illud privatis fidelibus concedere, maximè ad hoſtium vires debilitandas. Unde *in part.* 7. *tr.* 7. *reſ.* 11. concludit; *Sed me*

conſulente., ſervi Chriſtiani à Turcis fugientes, bona ab ipſis ſublata ſecurè ſibi retineant, & expendant, etiam in quacunque maxima quantitate.

2654 Imò eadem ratione in *p.5. cit.* cum Molina idem extendit ad Chriſtianos liberos in terris Turcarum manentes, cum hac tamen limitatione, ut non adſit ſcandalum, damnum aliorum Chriſtianorum, mendacium, perjurium, aut fractio fidelitatis, ad quam tenentur, qui ſub fide Regia ibi morantur, aut negotiantur. Et aliqui putant (ſequitur Diana) etiam in his caſibus peccare quidem Chriſtianos bona Turcarum ſurripiendo, non teneri tamen ad reſtitutionem, 1. Quia contra Charitatem, Religionem, aut fidelitatem peccant, non contra juſtitiam commutativam. 2. Quia reſtituendo augerent vires hoſtibus Eccleſiæ. 3. Quia licèt non quoad modum, quoad ſubſtantiam præſumitur conſenſus Principum Chriſtianorum. Addit tamen:

2655 (Sed ego hanc ſententiam non approbarem, in caſu, quo inter Chriſtianos, & Turcas adeſſet tempus treguæ, vel alicujus ſalvi conductus; in his enim caſibus non poteſt præſumi conſenſus Principum neque quoad ſubſtantiam, neque quoad modum) Ita Diana.

2656 Quantum autem ad Turcas exiſtentes in locis Chriſtianorum (quidquid alii teneant) omninò dico non poſſe Chriſtianos illorum bona ſurripere ſine peccato, & onere reſtitutionis, ſi pacificè in noſtris locis degant: Nam (ſecluſis ſcandalis, & malis, quæ quidem vitari non poſſent) vel morantur ratione treguæ, ſalvi conductus, aut ut publici negotiatores ſub fide Regia; & tunc recurrit doctrina P. Dianæ *de nu.* 2655. Tum quia negotiatores ſolvunt ſuper mercibus debita vectigalia Principibus Chriſtianis. Item promiſſio, & pactum eſt contractus, qui inducit obligationem juſtitiæ. Vel morantur, ut perſonæ privatæ, ſive liberi, ſive ſervi, & tunc ſunt ſubditi Principibus Chriſtianis; adeòque quoad hoc ſunt uti alii ſubditi tractandi.

2657 Ex dictis ſequitur, non peccare Chriſtianos in terris Turcarum exiſtentes, fraudantes gabellas à Turcis impoſitas; nec in terris alterius Principis infidelis, qui injuſto titulo poſſidet terras injuſtè Principi fideli ablatas. Diana *par.7. tr.7. reſ.65. v. n.2707.*

Q U Æ R E S III.

2658 *An uxor poſſit licitè vivere ex bonis mariti furto, vel per uſuram acquiſitis?*

Reſolutionem dat Verricelli *tom.3. q. 32. nu.4.* occaſione alterius caſus: *An ſcilicet ſoror pauperrima poſſit licitè vivere ex cibis à ſorore adultera emptis ex pecunia ab adultero furata, dummodo ipſa eorum adulterio, aut furto non cooperetur?* Et eſt, ut ſequitur;

„ Poſſet excuſari hæc mulier ex altero capite, & ſuppono probabilem eſſe opinionem, licitè poſſe uxorem vivere ex bonis mariti per uſuram acquiſitis: Ita Navarr. *cap.17. nu.268.* Vaſquez *de reſtit. cap.11. dub.3.* Molina *tom.2. diſp.330. §. de uxore,* Laym. *lib.3. tr.3. cap.11. in fine.* Contra Sylv. *v. Uſura 8. q. 2.* Quam tamen opinionem ego cum aliqua reſtrictione admitterem, nempè ſi pecuniæ uſurarum eſſent confuſæ cum aliis mariti, vel ab iſto expenſæ in emptionem ciborum, quia pecuniæ poſt confuſionem, & cibi empti ſunt in dominio mariti; ſecùs eſſet de ipſis pecuniis uſurariis in individuo extantibus: has enim pecunias, utpotè alienas, mulier conſumere, & expendere nequit. Ratio hujus opinionis eſt, quia cum pecuniæ confuſæ, & cibi empti, ſint in dominio mariti, qui ex juſtitia tenetur non ſolùm reſtituere uſuras, ſed etiam ex juſtitia tenetur præbere alimenta uxori; iſta non peccat, ſi accipiat, quod eſt ſibi ex juſtitia debitum, etiam cum præjudicio creditorum, ſeu ſolventium uſuras.

„ Eodem modo dici poſſent in caſu noſtro: ſoror adultera, cum ſit minùs pauper, tenetur ex juſtitia alere ſororem pauperrimam. Gloſſ. & DD. *in l. qui filium, ff. ubi pupill. educ. debeat.* Surdus *de alim. tit. 1. qu. 25.* ergo iſta ſoror pauperrima innocens non peccat, ſi accipiat cibos emptos ab adultera ex pecunia furata, modò ipſam individuam furatam pecuniam non accipiat. „

De furto, agunt Scotus *in 3. diſt. 38. qu. un. litt. A, in 4. diſt. 15. q. 2. litt.* KK. Maſtr. *in theolog. mor. diſ. 9. q. 1.* Joan. la Crux, *pag. 140.* Bonac. *tom. 2. pag. 535.* Diana *p. 5. tr. 13. reſ. 98. tr. 5. reſ. 34. par. 1. tr. 6. reſ. 34. & alibi.* Tamb. *tom. 1. pag. 216.* Buſemb. *lib. 3. tr. 5.* Cardenas *diſp. 23.* Mendo, *de furto ſacrilego*: *vid. n. 460. & 254. num. 1521.*

CASUS practici ad ſequ. Cap. IV. pertinen. ex Edit. noviſſ. in fol. Appen. XXXIV.

1 Qui ſine vi aut fraude impedivit ne quis inſtitueret hæredem, vel legatarium aliquem, quem gratis inſtituere volebat, vel curavit aliquod teſtamentum jam factum, mutari, & alium hæredem inſtitui, etiamſi ex odio, vel malo animo fecerit, non tenetur ad reſtitutionem.

2 Qui per vim, & fraudem impedivit ne alter conſequeretur beneficium, quo dignus erat, vel impedivit dignum à conſecutione beneficii, vel officii ut daretur minus digno tenetur ad reſtitutionem digno, quanti judicio prudentis ea ſpes valebat, (niſi dignus nullam ſpem haberet ad dictum beneficium conſequendum,) & Eccleſiæ aut Reipublicæ, quæ damnum patitur.

3 Qui, vi, & fraude impedivit multos competitores ab aliquo beneficio, vel officio aſſequendo, quod ſperabant, tenetur ſingulis reſtituere, quanti ſpes eorum valebat.

4 Qui beneficium, vel officium tradendum digno, curavit vi, vel fraude, ut daretur digniori, non tenetur ad reſtitutionem: ſecus ſi procuret, ut conferatur æquè digno, tunc enim tenetur ad reſtitutionem illi, quem impedivit.

5 Qui vi, & fraude retrahit, & avocat procurantem aliquod officium, tenetur ad reſtitutionem.

6 Qui per vim, & fraudem impedivit ne piſcator, aut venator piſcaretur aut venaretur, tenetur ad reſtitutionem arbitrio prudentis viri. Item qui per mendacium impedivit aliquem ne faceret eleemoſynam pauperi: dicendo illum non eſſe pauperem, tenetur ad reſtitutionem.

7 Qui ſecretum alterius cognovit per injuriam, & eo utitur in ſuum commodum cum damno alterius, aliquando non tenetur ad reſtitutionem, v.gr. Petrus ſcribit Romam ad Paulum vacare beneficium in Menſe Pontificis, litteræ veniunt in manus Joannis, qui eas aperit, & poſteà clauſas reddit Paulo, ſed illum præveniens impetrat beneficium: Si Joannes litteras tempeſtivè tradidit, probabilius eſt illum non teneri ad reſtitutionem.

8 Qui fraude, aut mendaciis impedit ne alicujus bona ob crimen fiſco addicantur, non tenetur ad reſtitutionem. Idem dicendum de teſtibus, qui falſo teſtimonio impediunt ſententiam, & conſequenter confiſcationem. Et idem de multis aliis caſibus, ſæpiùs in praxi occurrentibus.

9 Qui provocatus ad pugnam deſcendit, non tenetur ad reſtitutionem damni ob vulnus, aut mortem illatam: quia provocans, quantum in ſe erat in id conſenſit.

10 Non tenetur quis reſtituere acceptum pro eo, quod ex charitate ſolùm, aut alterius virtutis obligatione erat debitum: ver. gr. ſi alicui detur aliquid ne fornicetur, ne blaſphemet &c.

11 Qui fugiendo impetum latronum, vel inimicorum, conculcat alienas ſegetes, tenetur reſtituere damnum notabile; non autem damnum aliorum, qui illius exemplo pari modo fugientes eaſdem ſegetes conculcarunt.

12 Qui minatur malum abſque animo inferendi, licèt juſtè poſſit inferre, poteſt retinere, quod ſic extorqueat, nec tenetur ad reſtitutionem; quia jus accuſandi, quo ille uti poteſt, eſt pretio æſtimabile.

13 Qui bona fide pecunias furtivas à fure accepit, vel quia illi debitor eſſet, vel quia aliquid illi vendiderit; ut ea cum propriis commiſcuit ita ut diſcerni non poſſint, non tenetur comparente domino pecuniarum ad reſtitutionem. Idem dic de eo, qui ludendo falſis aleis pecuniam lucratus eſt, ejuſque partem cum ſua pecunia permixtam ſocio, vel amico ſuo donavit, quamvis ſcienti, non tamen cooperanti ad fraudem committendam.

14 Ferentes ſuffragium, ad aliquod injuſtum opus, tenentur ſinguli reſtituere in integrum: quia ſinguli cooperati ſunt ad totum damnum in individuo.

15 Si quis vicit ludentem, cum falſis aleis, vel taxillis, non tenetur ad reſtitutionem; quia inæqualitas in hoc ludo procedit ex culpa alterius ludentis.

16 Si concurrentibus quatuor vel pluribus ad cathedram, vel prætendentibus aliquod officium, quis ſpondeat cum unoquoque ſeorſim, quod non eſſet adepturus illam, ubi certum eſt, quod lucrabitur à reliquis, & ſolùm perdet cum uno, tenetur ex probabiliore ad reſtitutionem; quia omnes iſti contractus ſimul juncti habent maximam inæqualitatem, quamvis ſinguli per ſe liciti ſint.

17 Qui conteſtatur ſe certò ſcire aliquid, & alter contendit, & adhuc vult ſpondere, non tenetur ad reſtitutionem: quia in tali caſu nulla eſt fraus, & talis ſibi imputare debet ſuã temeritatem.

18 Quando alter colludentium novit exceſſum notabilem alterius in ludendo aleis, vel taxillis, vel alio ludo, & alter admonet ipſum, & de hoc conteſtatur quod excedit ipſum notabiliter, hic excedens non tenetur reſtituere pecuniam, quam lucratur, quia volenti, & conſentienti non fit injuria; ſi tamen admonuit ſeriò, & non ſuperficialiter.

19 Quando proviſio efficitur per concurſum; ſi quis eligat dignum, omiſſo digniore tenetur ad reſtitutionem: Et dicta electio in foro externo nulla eſt & ſubreptitia.

20 Qui invenit crumenam plenam pecuniis; & adhibita ſufficienti diligentia non reperit Dominum, poteſt illas pecunias ſibi retinere, neque propterea eſt illi abſolutio à Confeſſario deneganda: quia res quæ nullum habent dominium ſunt primi occupantis.

21 Si quis daret alicui centum, ignorans quod ex juſtitia, etiam illi debeat, non tenetur poſteà ſolvere alia centum, &c.

CAPUT IV.

DE RESTITUTIONE.

1659 Reſtitutio, ſecundùm nomen, ex D. Thoma, *eſt alicujus in ſua poſſeſſione aut dominio iterata ſtatutio*. Secundùm rem, per Juriſtas: *Eſt actus juſtitiæ, quo reparatur ad æqualitatem damnum proximo illatum per injuriam*. Per Scotum *in 4. diſt. 15. qu. un. litt. AA*, *Eſt reductio juſtitiæ commutativæ ad æqualitatem*. Injuria, alia eſt materialis, quando damnum eſt illatum inadvertenter, aut bona fide; alia formalis, quando eſt illatum ſcienter, ut cum ſcienter quis rem alterius ſurripuit, aut ſi bona fide accepit, accedente mala fide retinet, & non vult reſtituere.

1660 Obligatio reſtitutionis ſolùm oritur ex juſtitia commutativa læſa; unde ſi læſio ſit contra charitatem, aut aliam virtutem, non obligat ad reſtitutionem. Imò neque ad reſtitutionem obligat juſtitia diſtributiva læſa, niſi ſit ei annexa juſtitia commutativa: *v. num. 1355.*

Hinc Prælatus conferens beneficium non curatum digno, omiſſo digniori, peccat mortaliter, ſed non tenetur ad reſtitutionem; quia ſolam juſtitiam

tiam diſtributivam lædit . Si verò relicto digniori conferat digno beneficium curatum , & peccat , & tenetur ad reſtitutionem; quia lædit juſtitiam commutativam ; nam eo ipſo , quòd Prælatus indicit concurſum , fit contractus quidem innominatus : *Do , ut des* ; ac proindè Clericus ad examen accedens , ſi ſuo competitori prævaleat , acquirit jus ſtrictum ad petendum , ut illi detur : *v. nu.*1281. quod eſt objectum juſtitiæ commutativæ .

2661 Ad beneficia autem , ex Trid. *ſeſſ.*24. *de refor. cap.*1. promovendi ſunt *digniores* . Nec dicas Concil. per ly , *digniores* , ſumere comparativum pro poſitivo , aut id dicere ſolùm ad excludendos indignos ; quia eſt extorta expoſitio , dum Conc. clarè utitur comparativo , illudque replicat: *Digniores , & Eccleſiæ magis utiles* : *v. in prop.*47. *ab Innoc. XI. damn. vide nu.*1282. *& ſeqq.*

2662 Quòd ſi in concurſu duo reperiantur æqualis meriti, non poteſt Prælatus aliquid ab uno recipere , ut illi præ alio conferat ; & ſi accipiat , tenetur reſtituere , quia ex jure Can. beneficia ſunt conferenda gratis ; *v. in prop.* 22. *ab Alex. VII. damn.*

RADICES RESTITUTIONIS

2663 Sunt quatuor. 1. Ex injuſta acceptatione, aut retentione . 2. Ex re accepta . 3. Ex damno illato . 4. Ex contractu . *Injuſta acceptio* habetur , cum quis rem alterius ſcienter invito rationabiliter domino ſurripit ; & dicitur poſſeſſor malæ fidei : *Res accepta* ; cum quis rem alterius bona fide accepit , ſeu poſſedit ; & dicitur poſſeſſor bonæ fidei , qui ſtatim ac advertit , & venit in cognitionem , rem eſſe alterius , tenetur reſtituere , ut infrà , aliàs incipit eſſe injuſtus detentor : *Damnum illatum* ; ut cum quis per actionem injuſtam damnum alteri infert , v.g. occidendo , ſegetes comburendo , &c. *Ex contractu* , & hoc dupliciter : 1. Ex contractu injuſto , qui ſi fuit advertenter injuſtè celebratus , æquivalet injuſtæ acceptioni ; ſi bona fide , rei acceptæ . 2. Ex contractu juſto, ſed poſteà læſo, vel ob pacta , & conditiones non obſervatas , vel ob moram culpabilem in ſolvendo , elapſo termino .

2664 Obligatio reſtitutionis ex delicto, nempè ex injuſta acceptione , ſeu retentione , ex re accepta ſuperveniente mala fide , ex damno illato , & ex injuſto contractu , non oritur in foro conſcientiæ , niſi adſit actio injuſta externa , quæ ſit peccatum mortale ; quia pœna debet eſſe proportionata culpæ ; unde pœna gravis , qualis eſt de reſtituenda re gravi ſub onere peccati mortalis, præſupponere debet culpam mortalem. Imò eſſe debet culpa efficaciter, & effectivè lædens juſtitiam commutativam, qualis eſt ſola actio injuſta externa . Unde, qui damnum eſt paſſus in ſuis bonis ſine culpa mortali lædentis , putare debet fulmen de cælo cecidiſſe , & rem ſuam conſumpſiſſe ; reputatur , inquam , caſus fortuitus . In foro externo ſufficit culpa legalis . Tamb. *tom.* 1. *lib.*4. *tr.*3. *cap.*2. §. 1. ex Com.

2665 Hinc 1. qui habuit voluntatem efficacem rapiendi , aut retinendi rem alterius, ſed retractata voluntate non fecit , non tenetur ad reſtitutionem , quia peccavit mortaliter , ſed peccato interno , per actionem injuſtam , non externam , ſed internam , contra nonum præceptum .

2666 2. Qui furatus eſt quid modicum , cum intentione continuandi uſque ad quantitatem notabilem , ſed ad eam non pervenit ; non tenetur ſub mortali , ſed ſolùm ſub veniali ad reſtituendum illud modicum ablatum ; quia licèt peccavit peccato mortali interno , culpa externa non fuit gravis . Similiter non tenetur ad reſtituendum , ſi damnum grave intulit , v. gr. incendit ſegetem , venenum dedit ; ſed ſine culpa, aut cum ſola culpa veniali , ratione inadvertentiæ , aut indeliberationis actus . Omninò vide *tom.*2. *a num.*116.

2667 Obligatio verò reſtitutionis ex contractu juſto , oritur etiam ſub mortali ex ſola culpa juridica , ſine culpa theologica, ſeu mortali ; quia non oritur ex delicto , ſed ex conventione , & pacto in ipſa natura contractus imbibito . Maſtrius *diſp.* 7. *qu.*2. *num.*18.

„ 2668 Culpa juridica (*ait Fenech.*) eſt omiſſio diligentiæ , quam quis adhibere tenetur . Eſt triplex , lata , levis , & leviſſima ; lata eſt omiſſio illius diligentiæ , quam communiter adhibere ſolent homines ejuſdem conditionis, vel major pars eorum ; ut ſi quis librum commodatum relinquat in loco publico , unde ſurripiatur . Tunc dicetur periiſſe culpa lata commodatarii. Levis eſt omiſſio illius diligentiæ , quam homines diligentes ſuæ conditionis adhibere ſolent ; ut ſi quis rem commodatam reliquit in cubiculo , vel arca non obſerata ; tunc dicetur periiſſe culpa levi illius . Leviſſima eſt omiſſio illius diligentiæ , quam homines diligentiſſimi ſuæ conditionis adhiberi ſolent, ut ſi rem commodatum reliquit in cubiculo , quod putavit obſeratum , ſed non tentavit , an eſſet benè clauſum, & reverà non erat clauſum ; tunc dicetur periiſſe culpa leviſſima . „

In contractibus factis in favorem ſolius dantis , ut eſt depoſitum , non venit , niſi dolus , & culpa lata. In contractibus factis in favorem ſolius recipientis , ut eſt commodatum, venit etiam culpa leviſſima , „

2669 In contractibus factis in favorem utriuſque , tum dantis , tum recipientis , ut ſunt pignus , venditio , locatio , &c. venit culpa lata , aut levis , ſed non leviſſima ; unde ſi commodas Petro equum ad inviſendum communem amicum , tenetur Petrus ad reſtitutionem , ſi equus pereat ex culpa lata , aut levi ; minimè , ſi ex leviſſima . Tamb. *v. num.*649.

2670 Depoſitarius , ſi ſalarium accipiat , tenetur etiam ex culpa levi ; quia tunc depoſitum

eva-

evadit factum in gratiam utriuſque;tunc namque, cum depoſitarius accipiat pretium, tenetur ex juſtitia rem depoſitam majori diligentia cuſtodire.

2671 Eos, qui ex officio ad impediendum damnum tenentur, & non impedierunt, non teneri ad reſtituendum, niſi ex culpa lata, ait Bertaldus; quia non tenetur quis in ſuo officio ad diligentiam majorem ea, quam homines talis profeſſionis ſolent ordinariè adhibere.

2672 *Caſus fortuitus*, eſt inopinatus eventus rei, quem humana providentia prævidere non poteſt, neque impedire; ut mors equi abſq; ulla culpa, tempeſtas maris, ruina domus, naufragium, vis fluminis, & ſimilia.

2673 Nullus tenetur regulariter ad damnum, quod intervenit caſu fortuito, niſi in tribus caſibus. 1. Quando culpa præceſſit caſum, ut qui equum commodatum uſque Florentiam duxit Bononiam, & in itinere Bononiam verſus raptus eſt à latronibus; tunc enim culpa præceſſit. 2. Quando præceſſit mora culpabili, & per hanc pretii apud commodatarium; dummodò tamen non eſſet etiam res peritura apud dominum: licèt in foro externo etiam teneretur, ſi eſſet peritura apud dominum caſu fortuito. 3. Quando intervenit pactum, quo quis ſe obligavit ad caſum fortuitum. *Ita Fenecb.*

2674 Obligatio reſtitutionis ex contractu injuſto, nedum oritur ex culpa mortali commiſſa in celebratione contractus,ſed etiam ex culpa juridica contra innocentem, etiam ſi hæc contingat poſteà ſine peccato, putà quia ad malitiam gravem non advertit; alioquin pejoris conditionis eſſet, qui juſtè contraxit, eo qui injuſtè, ſi ſola culpa juridica illum obligaret, non iſtum. Unde ſi Petrus minis coegiſſet Paulum ad locandum ei vili pretio equum, tunc ſi equus conductus moreretur ex ſola culpa juridica conductoris, teneretur conductor, nedum ad reſtituendum pretium juſtum conductionis ex injuſtitia contractus, ſed etiam pretium equi ex culpa juridica, in caſu non ſolùm lata, aut levi, ſed etiam leviſſima; quia hic contractus locationis, qui aliàs fit in gratiam utriuſque, in præſenti eſt factus in gratiam ſolius recipientis.

2675 Quæritur depoſito, aut locato, v.gr. pecunia, equo, &c. & hac cauſa pereat, aut fiat deterior, tenetur reſtituere, quia exceſſit modum depoſiti, & locati.

2676 Commodatarius non tenetur reſtituere lucrum perceptum ex negotiatione pecuniæ in commodatum ad pompam acceptæ. Clericatus *cap.* 82. *n.* 18. quia ex ſua induſtria provenit. *v. n.* 2376.

Quod procedit à fortiori; quia neque fur tenetur reſtituere lucrum perceptum ex negotiatione pecuniæ furtivæ, niſi dominus eſſet pariter ex ea lucraturus; quia tale lucrum ex ſua induſtria procedit.

Tenetur tamen reſtituere lucrum, quod ex re ipſa fructifera commodata percepit, putà partus ex illa natos; aut lucrum, ſi eam locavit. Clericatus *cit.* Quia hi fructus domino cedunt: *v. num.* 2694.

QUI RESTITUERE TENENTUR.

2677 AD reſtitutionem tenentur non ſolùm qui proprio facto injuſtè damnum inferunt tertio, accipiendo, retinendo, damnificando; ſed etiam, qui efficaciter, & cum effectu ad damnum alterius injuſtè cooperantur, qui continentur hoc verſu:

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus.

Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Iſti reſtituere tenentur inſolidum, ſeu totum in defectum exequentis, ſi ſint cauſa efficax, ut damnum fiat; & id non ſub dubio, ſed certò ſciant.

Priores ſex cooperantur poſitivè, poſteriores tres privativè, quatenùs tenentur ex juſtitia, ſeu officio, damnum impedire, & non impediunt.

Juſſio, ſignificat eum, qui jubet, & mandat, ſive expreſsè, ſive tacitè, & ſignis, damnum fieri. Qui ratum habet damnum ſuo nomine factum, ad reſtitutionem non tenetur, ſi nullum ſui præceſſit mandatum, aut conſilium; quia ratihabitio præſens non eſt cauſa damni præteriti.

Conſilium, ſignificat conſulentem, qui ad reſtitutionem tenetur in defectum exequentis: *v. num.* 2100.

Conſenſus, ſignificat eum, qui conſenſum dat, ut furtum fiat, qui eſt fautor.

Palpo, qui approbat, & laudat.

Recurſus, qui dat refugium, & ſecuritatem.

Participans, qui eſt ſocius, adjutor criminis, partem prædæ recipit, facit pro fure excubias, inſtrumenta ad furandum defert, aut alio modo cooperatur.

Buſem. ait, præfatos non teneri ad reſtitutionem, ſi efficaciter tantùm concurrant, non ad ſubſtantiam, ſed ad circumſtantias, & modum actus damnoſi, v.gr. ſi quis tantùm impellat alium, ut citiùs, vel animoſiùs, hoc, vel illo loco, vel modo noceat.

2678 *Mutus*, qui ſilet, *non obſtans*, *non manifeſtans*; non tenentur reſtituere, ſed ſolùm peccant contra charitatem, ſi non teneantur impedire ex juſtitia, & commodè poſſint; tenentur autem ad reſtitutionem, ſi impedire teneantur ex juſtitia, nempè ex contractu, ſeu officio. Tales ſunt Principes, & Magiſtratus, qui poſſunt, & negligunt impedire latrones.

2679 Tutores non impedientes damna pupillorum, aut aliorum, quorum curam ſuſceperunt. Famuli, qui negligunt impedire furem; & cuſtodes gabellarum, ſi permittant alios fraudare gabellas; imò ſi non manifeſtent. Nam *qui cauſam da-*

damni dat, damnum ipſum dediſſe videtur: vide propoſit. 39. ab Innoc. XI. damn. Dicti cuſtodes tenentur reſtituere damnum, quod domini patiuntur ex denegata ſolutione gabellarum, minimè ex denegata ſolutione pœnæ. Bonac. tom. 2. de reſtit. d. ſp. 1. qu. 2. pun. 11. n. 11. Quia mercatores ad pœnam non tenentur, niſi deprehenſi.

2680 Præfati ſi non impediant vero metu gravioris mali proprii, aut ſuorum, putà mortis &c. nec peccant, nec ad reſtitutionem tenentur, quia licèt per cooperationem ſint cauſa phyſica, non ſunt cauſa moralis damni ſeu furti, quatenùs hoc non imputatur tunc illis moraliter, quia juſtitia eos non obligat ad conſervanda,& cuſtodienda bona alterius, cum prudenti periculo jacturæ boni proprii altioris ordinis: valida eſt ratio: de n. 2681. imò Arſdekin in tom. 2. pag. 331. n. 7. idem tenet de poſitivo cooperatore ad furtum per actionem ex ſe indifferentem, putà tenendo ſcalam, &c. in caſu metus gravioris mali proprii.

2681 Caſus: Plures officiales, quibus ex officio, & juſtitia incumbit cura exigendi annuos redditus cujuſdam domini, unitim fraudant, & ſummam fraudis pro ſingulis dividunt, eamque dant etiam uni, cui fraus diſplicet, adeòque ipſe non fraudat, ſed portionem ab eis accipit, quia rationabiliter timet mortem, ſi ſe manifeſtet nolens, prudenter diſcernens, eos partem ſibi dare, ut ſint tutiores,ne manifeſtentur; ipſe autem ſuam portionem fraudis, quam recipit, occultè reſtituit domino: quæritur an peccet, & teneatur ad reſtitutionem inſolidum?

Reſpondeo, non peccare, nec teneri ad reſtitutionem inſolidum; quia iſte utiliter gerit rem domini; nam alii ſupponuntur determinati ad furandum; unde ſi hic non adeſſet, & portionem non reciperet, eam pro ſe ſurriperent illi,& propterea etiam ea privaretur dominus, cui iſte reſtituit. Tum quia iſte non dicitur fur, nec cooperatur ad furtum; non quidem per portionem, quam recipit, qui eam non recipit ad retinendum, ſed ad reddendum domino, ac ad mortem vitandam; nec per portionem aliorum, ad quam cooperatur; quia illa reſpectu aliorum, non reſpectu hujus eſt furtum; nam reſpectu hujus dominus non eſt invitus & ſi invitus, non rationabiliter invitus;quia non poteſt dominus rationabiliter,& juſtè prætendere, ut ſuus officialis rem ſuam cuſtodiat cum jactura boni ſuperioris ordinis: v. n. 229. & 231.

2682 Si determinato ad majus malum inferendum determinatæ perſonæ, quod non potes avertere, conſulas minùs malum inferendum eidem, v. g. determinato ad occidendum Petrum, conſulas, ut furetur, aut eum verberet; & determinato ad furandum centum à Petro conſulas, ut furetur quinquaginta ab eodem; nec peccas, nec ad reſtitutionem teneris: quia geris utiliter rem domini, qui non eſt rationabiliter invitus. Peccas autem, & ad reſtitutionem teneris in defectu furis, ſi conſulas minus malum inferendum alteri, de quo ille non cogitaverat, quia tale conſilium eſt in præjudicium, & damnum tertii, quòd illud paſſurus non erat. Si verò fur eſt determinatus ad furtum, ſed anceps manet, an debeat furari à Petro paupere, vel à Paulo divite; ſi non poteſt averti, licitum eſt conſulere, & monere in genere: Majus malum eſſe furari à paupere,quàm à divite;quamvis enim illicitum ſit facere malum, ut veniat bonum, v.gr. committere uſuram, ut inde redimatur vita captivi, non eſt illicitum, determinato ad majus malum conſulere minus: v. à n. 376.

2683 Confeſſarius, ſi culpabiliter omiſit monere pœnitentem de reſtitutione, peccavit mortaliter, & tenetur monere pœnitentem, ſi ex ejus taciturnitate motus fuit ad credendum ſe non teneri; non tenetur autem, ſi non moneat ipſe in defectum pœnitentis reſtituere; quia non tenetur ex officio, & juſtitia proſpicere bonis temporalibus aliorum, ſed bono ſpirituali pœnitentis. Fenech. Si verò poſitivè diſſuaſit reſtitutionem debitam, vel ſuaſit ſolutionem indebitam culpabiliter, tenetur monere de errore, aliàs tenebitur ipſe reſtituere in pœnitentis defectum; ſi inculpabiliter, tenetur monere, ſi commodè poteſt; aliàs tenetur ipſe, uti ex re accepta; ſi verò non poteſt commodè, non tenebitur ad reſtitutionem. Leander.

2684 Qui ſine vi, fraude, aut mendacio impedivit alium ab obtinenda re ei ex juſtitia non debita, v. gr. ab officio, beneficio, &c. peccavit mortaliter, ſi id fecerit ex odio, & non ex juſta cauſa: at non tenetur ad reſtitutionem, quia non peccavit contra juſtitiam; ad eam autem tenetur, ſi impedierit per vim, fraudem, aut mendacium, & ille erat dignus, & habebat ſpem; minimè ſi erat indignus, aut ſi dignus ſpem non habebat; quia ſi ille erat dignus, & habens ſpem, qui eum fraude impedivit, fuit cauſa efficax damni, & quilibet habet jus ſtrictum, ut non impediatur iniquè ab officio, quo eſt dignus, & ad quod obtinendum habet ſpem, hinc ille reſtituere tenetur prudentis viri judicio juxtà probabilitatem ſpei.

2685 Quando patiens damnum condonavit cauſæ principali, liberantur minùs principales, non è converſo.

2686 Debitor, qui ſe compoſuit cum creditoribus minori ſumma contentis, ſi illi ſint liberè, & reverà contenti, liberatur ab onere ſolvendi exceſſum, etiam ſi poſteà deveniat in pinguem fortunam; quia talis compoſitio eſt quædam remiſſio, & ſpecies donationis: cavendum eſt, ne ſit fraus, aut metus; ſæpè enim creditor eſt contentus, non liberè, ſed coactè, quatenùs agnoſcit, quòd attenta debitoris potentia, & conditione, ſi non acceptet minorem ſummam, ſe ponit in periculo amittendi totam, & tunc non liberatur ab onere reſtitutionis debitor; benè verò, ſi cognita pauper-

tate

tate debitoris, creditor verè miſericordia motus partem remittat.

2687 Qui occidit alterius animal ſuam poſſeſſionem damnificans, peccat mortaliter, & ad reſtitutionem tenetur, quia non habet jus occidendi, ſed tantùm expellendi, & ſatisfactionem exigendi. Niſi aliter proprium damnum impedire non poſſit. Turrianus paritatem affert de eo, qui alienam domum vicinam diruit, per quam ad ſuam incendium erat perventurum. *Fenech.*

Ex damno illato à proprio ſervo, aut animali, non tenetur dominus in foro conſcientiæ reſtituere ſi ipſe in culpa non fuit; tenetur in foro externo.

2688 Quando plures damnum intulerunt, ita ut teneantur ſinguli inſolidum, ut *in nu.* 820. ſi actio fuit lucrativa, primo loco rem ablatam reſtituere tenetur ille, apud quem extat, aut qui mala fide conſumpſit, & in ejus defectum cooperatores. Si actio lucrativa non fuit, ut in occaſione incendio, detractione, &c. tunc primo loco tenetur, qui fuit cauſa primaria damni, nempè mandans, vel executor; & in ejus defectum, vel quia non velit, vel quia non poſſit, ad reſtitutionem tenentur cooperatores: *v. num.* 2100.

QUID RESTITUENDUM

2689 Reſtituenda eſt eadem res in individuo, ſi extet.

2690 Fructus rei ſunt triplicis generis: *Merè naturales*; qui abſque labore, aut induſtria, vel ſaltem cum modica, ex re naturali proveniunt, ut fructus arborum, fœtus animalium: *Merè induſtriales*; qui non procedunt ex natura rei, cum ſit ex ſe infructifera, ſed ex induſtria hominis, ut lucrum ex pecunia negotiationi expoſita: & *Mixti*; qui procedunt ex re fructifera, ſed cum multa induſtria hominis, ut frumentum ex ſegete, vinum ex vinea, lana, lac, &c. hoc præmiſſo.

2691 Magna eſt differentia inter poſſeſſorem bonæ fidei, ſeu qui tenetur ex re accepta, & inter poſſeſſorem malæ fidei, ſeu qui tenetur ex injuſta acceptatione, aut damnificatione.

POSSESSOR BONÆ FIDEI

Quando venit in cognitionem, quòd res non ſit ſua, tenetur eam reſtituere, unà cum fructibus ſi extent: & ſi non extent, tenetur reſtituere id, in quo factus eſt ditior. Sit exemplum ex Arſdekin: veſtem à fure donatam bona fide accepiſti, & attriviſti, comparet poſtea dominus, tunc ſolùm teneris ei reſtituere veſtem attritam, & inſuper quantum tuo veſtimento pepercisti, quia ſolùm in eo factus es ditior. Quòd ſi veſtem pretio emiſti, nihil præter veſtem attritam reſtituere teneris. Item ſi veſtis ſit conſumpta; imò ſi eam perdidiſti, aut tua culpa deſtruxiſti, ad nihil teneris, ſi in nihilo factus ſis ditior; quia ſtante bona fide non peccaſti contra juſtitiam.

1692 Si bona fide rem alienam tibi donatam, v. gr. veſtem, vendidiſti, teneris reſtituere pretium, ſi pretium extet, & non veſtis; ſi verò veſtis extat apud emptorem, curare debes, ut reſcindatur venditio, & reſtituatur veſtis, reddito pretio emptori; quia factus es ditior: *v. num.* 832. Si verò eam alteri gratis donaſti, aliàs non donaturus, ſi tibi non fuiſſet bona fide donata, ad ni teneris, ſed ſolùm debes ex charitate indicare domino, ubi res extet; quia nihil habes, quòd aliàs non haberes.

1693 Quantum ad fructus, reſtituere tenetur fructus naturales, & mixtos, minimè induſtriales, quia ſunt pars rei, deductis tamen expenſis, & laboribus; imò ſolùm tenetur reſtituere fructus, quos habet à tribus annis infrà, minimè quos habet à tribus annis ſuprà; quia horum, utpotè mobilium, acquiſivit dominium per præſcriptionem, quinimò etiam ipſam rem præſcribere poteſt, ſi habeantur conditiones præſcriptionis: *de n.* 2335. Ex jure ſufficit, quòd ultima dies triennii ſit inchoata: *v. n.* 2338.

POSSESSOR MALÆ FIDEI

1694 Reſtituere tenetur, omnimodam æqualitatem ſervando. Adeòque reſtituere tenetur rem eandem in individuo, & bonitate, ſi extat vel tantundem in ſpecie, aut genere, ſeu pretio, ſi non extat, etiam ſi ſine ſua culpa perierit. Item tenetur reſtituere omne damnum, & intereſſe, ſive damni emergentis, ſive lucri ceſſantis, &c. quia fuit injuſta cauſa damni; in qua re fieri poteſt compoſitio cum dominis, qui ſolent multùm remittere. Inſuper omnes fructus tam naturales, quàm mixtos deductis ſuis expenſis, & laboribus, ſive hi fructus extent, ſive non; quorum nihil præſcribere poteſt, quia non debet lucrum ex injuſtitia reportare.

Non tenetur autem reſtituere fructus induſtriales; quia hi non correſpondent rei alienæ, ſed propriæ induſtriæ. Unde ſi uſurarius centum aureos, quos lucratus eſt ex uſuris, exponat licitæ negotiationi, & inde lucretur viginti, tenetur reſtituere priores centum aureos, viginti verò poteſt licitè pro ſe retinere. Similiter ſi fur pecunia ablata ludat, & lucretur, non tenetur reſtituere lucrum, quia eſt fructus induſtrialis. Niſi dominus fuiſſet pariter lucraturus.

2695 Si dum res aliena mala fide detinetur, creſcat, ſeu ejus pretium augeatur, domino creſcit, adeòque illi debetur. Undè ſi frumentum ablatum menſe Auguſti retineas menſe Maii, non ſatisfacis, ſi ſolvas pretium, quod valebat menſe Auguſti, ſed frumentum reſtituere debes menſe Maii cum ſuo melioramento.

Si verò pereat, aut deterior fiat, naturaliter, caſu fortuitu, hoſtium incurſione; &c. ita tamen, ut prudenter exiſtimetur, æquè perituram fuiſſe apud dominium, non tenetur ille ad reſtitutionem; quia per hoc, quòd res erat apud furem, nullum

nullum novum damnum incurreret, quod non apud dominum.

Si verò apud dominum peritura non fuiſſet aut damnum paſſura, tenetur injuſtus detentor reſtituere pretium, etiam ſi ſine ſua culpa perierit; quia per ſuam injuſtam acceptionem, ſeu detentionem, fuit cauſa efficax damni.

Denique ſi res apud dominum erat peritura, & apud furem extat incolumis, domino extat; quia ſicut quando creſcit, domino creſcit; ita quando extat, domino extat.

2696 *Exemplum.* Fur ſurripit è navi Petri quaſdam merces, quas traſportat in propriam navim: accidit die ſequenti, quòd tempeſtate pereant ambæ naves, unà cum mercibus, ſalvis hominibus: ad nil tenetur fur. Si verò ſola navis Petri pereat, & navis furis ſalvetur, tenetur fur reſtituere merces ablatas Petro.

2697 Quando plures concurrunt ad damnum, ſeu furtum; ſi id faciant ſeorſim, non tenentur ſinguli plus reſtituere, quàm per ſe acceperunt; quia ſunt cauſæ partiales partialitate effectus. Si autem id fecerunt mutuo conſenſu, & auxilio, tenentur ſinguli inſolidum, nempè reſtituere totum in defectum alterius, cum jure poſteà repetendi ab eo; quia mutuo illo conſenſu, comitatu, & auxilio, ſinguli habuerunt influxum efficacem in totum furtum, & damnum, quod ex confidentia in mutuo comitatu, & auxilio, fuit illatum; unde ſinguli dicuntur cauſa totalis totalitate effectus.

Quòd ſi duobus furibus per ſe determinatis ad aliquod certum furtum, ſuperveniat tertius & ſimul cum eis furetur, tenetur ſolùm ad ſuam partem. Si verò in effectu duo illi non erant ſufficientes ad furtum, v.gr. ad frangendam januam domus, ad excubias faciendas, &c. & auxilio tertii ſatisfecerunt, tenetur tertius inſolidum; quia in re fuit cauſa efficax totius furti, & cauſa totalis totalitate effectus: *v. in tom.2. num.15.*

2698 Quando damnum eſt incertum, reſtitutio eſt facienda ſecundum æſtimationem experti: v.g. ſi animal teneræ ætatis occidiſti, ſi recentes arbores, aut immaturas ſegetes incendiſti, reſtitui debes tantum, quanti tempore meſſis valuiſſent, non omninò adæquatè, ſed deductis laboribus, & expenſis, ac habita ratione periculi.

2699 Qui eſt certus, quòd res ſit Petri, vel Pauli, dubitat verò, an determinatè ſit Petri, vel Pauli, tenetur utrique dividere pro rata dubii: *v. n. 40. & n.111.*

2700 Poſſeſſor malæ fidei in foro externo tantum detrahere poteſt expenſas neceſſarias factas pro re domini, v.g. pro viridario, &c. minimè voluntarias, & utiles; idque in pœnam delicti; at in foro conſcientiæ poteſt etiam iſtas detrahere; quia ſicut melioramenta, quibus res eſt à fure facta melior, & fructuoſior, cedunt domino, eique utilitatem afferunt; ita juſtum eſt, ut ille expenſas pro eis factas ſibi detrahat.

ACQUISITA OB TURPEM CAUSAM

2701 Non ſunt reſtituenda, niſi in caſibus, in quibus lex humana facit inhabilem acquirentem. Talis ſunt acquiſita per ſimoniam realem, de quibus: *nu.1263. & 1264.* pro ſponſionibus ſuper vita, & morte, & futura electione Summi Pontificis, & Cardinalium; quæ ſunt reſtituenda, non ipſis dantibus, ſed pauperibus in pœnam, ex Bullis Greg.XIII. & Clem.VIII.

Minimè in caſibus, in quibus non adeſt præfata lex; quia licèt conventio, & pactio pro opere illicito patrando ſit illicita, & non adimplenda, ſemel autem patrato opere illicito, v.g. homicidio, fornicatione, &c. non eſt illicitum petere, & dare pretium promiſſum; quia actio illa quæ venditur, eſt in ſe pretio æſtimabilis. Imò meretrices poſſunt pretium petere in judicio, quia meretricium in foro externo toleratur; non ſic aliæ mulieres.

2702 In foro externo non oritur obligatio ſolvendi promiſſum ob opus turpe factum, excepto meretricio, ex *leg. eleganter, ff. de verbor. obligat.*

2703 Judex, qui dedit ſententiam ob pretium, ſi ſententia eſt juſta, non poteſt recipere pretium, & ſi recipit, tenetur reſtituere, quia ſententia juſta eſt debita; adeoque non poteſt juſtè vendi. Si ſententia eſt injuſta; ante ſententiam tenetur reſcindere contractum, reſtituto pretio; ſed ea data, poteſt licitè petere, & accipere pretium, quia vendidit operam ſuam uni parti non debitam; at tenetur reſtituere damna illata alteri parti. Tamb. *tom.1. l.7. cap.5. ſ.3. n.13.*

2704 Accepta per ſimulationem paupertatis ſunt reſtituenda. Scotus *in 4.diſt.15.qu.2.litt.X.*, quia deceptus in conditione, ob quam donat, non liberaliter donat; ex qua ratione, ſicut quando donas alicui, quem putas propinquum, ſi talis non eſt, donatio eſt nulla; ita quando donas eleemoſynam alicui, quem putas egenum, ſi talis non eſt. Soto, & Buſemb. id concedunt de eleemoſyna magna, negant de parva, quia magna dari ſolet ſub conditione paupertatis, non ſic parva. Sed ratio Scoti eſt univerſali; unde ejus ſententiam ſequitur Navar. & vocat communem.

2705 Accepta per hypocriſim, v. gr. Beneficium, Officium Eccleſiaſticum, ut Provincialatus, &c. eſſe reſtituenda, ſeu renuncianda, tenent ex noſtris Faber, & Aretinus, ſi hypocriſis fuit cauſa finalis, & motiva apud electores; quia deceptio cauſat involuntarium, adeòque reddit contractum nullum. Negant Soto, & Azorius, item Navar. præſertim quoad beneficia Eccleſiaſtica; quia Prælati, licet bonitatem concurrentium diligenter perſcrutentur, poſteà tamen, quando conferunt, abſolutè, & non conditionaliter conferunt.

2706 *Hypocrita* eſt, qui talem ſanctitatem fingit, quia prætendit apud homines aliquid bonitatis, quam non habet. Unde hypocrita non eſt,

eſt, qui ſuum peccatum occcultat, nil bonitatis ultrà ſtatum communem ſuæ Religionis, & conditionis prætendens. Hypocriſis eſt de ſe venialis, eſt autem mortalis, ſi fiat cum injuria, aut damno gravi proximi, ut cum quis fingit ſanctitatem ad obtinendum officium, & dignitatem, &c.

2707 *Fraudantes gabellas juſtas*; non peccare, nec ad reſtitutionem teneri, niſi ſint cuſtodes, ſeu obligati ex officio, tenent Duardus, Henriquez, Angelus, Navarr. Caſtrus, Sà, Poncius, & alii; quia lex de gabellis non imponitur per verba præceptiva, ſed ordinativa. Tum quia eſt lex civilis purè pœnalis; adeòque ſolùm obligat in foro externo, & ad pœnam, non in foro conſcientiæ, & ad culpam. Nec officit, ſi fraudes cedant in damnum ementium gabellas; quia illi ſciunt fraudes contingere, & tamen emunt, & conducunt illas; imò cum hoc periculo emunt, & ob illud ſolent viliùs emere, aut conducere. Denique id, quod amittunt cum multis, compenſant cum aliis, quos in fragranti inveniunt. Ita illi *v. nu.* 2657.

2708 Dico tamen, nedum cuſtodes, ſed etiam alios peccare, & ad reſtitutionem teneri, niſi juſtus titulus compenſationis adſit. Maſtrius *in theol. mor. diſp.6. n.* 19. Faber, Lugo, Joan. la Crux; quia gabellæ juſtæ non debentur Principi in pœnam, ſed in tributum, & ut ſtipendium jure naturæ debitum Principi. Et ſicut Princeps tenetur jure naturæ cuſtodire ſubditos, eorum mœnia, & turres, eoſque defendere ab hoſtibus, ita viciſſim, jure naturæ, tenentur ſubditi dare Principi ſubſidium congruum ejus ſuſtentationi, & ad bonum publicum ſuſtinendum; hinc ait Chriſtus, Matth. 22. *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo, v. à n.* 173.

2709 Illud certum eſt, poſſe deputatos ad exigendum diſſimulare cum pauperibus, qui vix ſolvere valent, ut advertit Mendo *in epit. ver. Gabella nu.*12.

2710 Inſuper addit Mendo *cit. n.*6. cum Silveſtro, & aliis, quòd læſus à Rege; ſi concurrant conditiones ad compenſationem requiſitæ: *de n.* 2641. poſſit compenſare non ſolvendo gabellas, etiam ſi illæ ſint alicui privato locatæ, aut venditæ; quia ſemper minori pretio locantur, aut venduntur, ob reſpectum ad fraudes. Cæterùm hæc ſententia non eſt practicanda in caſu, quo gabellæ ſint alicui privato venditæ, quia tunc eſt earum translatum dominium à Rege in privatum. Et tanta libertas poſſet eſſe cauſa emptorem depauperandi.

2711 Item etiam in ſententia oppoſita, quòd non ſit peccatum fraudare gabellas, mercator aut alius, qui occultè merces introduceret non ſolvendo gabellas, non poſſet ſine peccato & onere reſtitutionis illas ab emptoribus exigere, ſed deberet minori pretio vendere; aperta namque injuſtitia eſt, velle ab emptoribus recuperare pretium gabellæ, quod ipſe fraude non ſolvit.

2712 Dixi, *fraude non ſolvit*; quia ſi à Gabellotis fuiſſet mercatori pars aliqua gabellæ remiſſa, ex fine eum magis confirmandi ad merces deferendas, tunc poſſet partem exigere; quia ipſi cedit, cum fuerit eidem in ſuæ perſonæ gratiam à Gabellotis remiſſa, juxtà dicta de emptore *num.* 2464.

QUÆRES.

2713 *An quis aliquid accipiens, ne accuſet, teneatur ad reſtitutionem?*

Difficultas procedit poſt delictum, v. gr. furtum, homicidium, &c. commiſſum, quod non pendet in futurum, nec reparari poteſt, aut ad reparandum quis non tenetur; minimè ante; quia ante, certum eſt in caſu delicti patrandi teneri ad reſcindendum contractum, & reſtituendum pretium, ut *in n.*1703. Hoc præmiſſo

Reſp. cum diſtinctione. Si hic habet jus ad accuſandum, non tenetur ad reſtitutionem; quia tale jus eſt prætio æſtimabile. Si tamen habet jus ad accuſandum, & inſuper ad id tenetur ex juſtitia, quatenùs tenetur ex officio, putà ſi eſt Officialis, ſi ſalarium accipit, &c. tenetur ad reſtituendum damnum domino, cujus eſt Officialis, minimè pretium acceptum delinquenti, ne accuſet, ne impediat, &c. ut *in nu.*2679. Quia licèt deliquerit contra juſtitiam erga dominum, cujus eſt Officialis, & proinde teneatur ad reparanda illi damna, non deliquit contra juſtitiam erga delinquentem, accipiendo pretium, ne accuſet, ſed illi vendidit jus accuſandi pretio æſtimabile.

Hinc poſt furtum commiſſum, quod reparari non poteſt, aut ad quod reparandum ob aliquam circumſtantiam, putà ſui periculum, &c. quis non tenetur, non tenetur quis reſtituere pretium acceptum à fure, ut taceat, ne accuſet, &c. dummodò pretium acceptum non ſit pars furti.

Quod eſt verum, etiam ſi ille animum accuſandi non habebat. Diana *p.4.tr.4. reſ.*34. Quia in re jus habet, quod eſt pretio æſtimabile.

2714 Deniq; ſi hinc nullum habet jus ad accuſandum, impediendum, &c. nil poteſt juſtè recipere, ne accuſet; & ſi recipiat, tenetur reſtituere. Qua ratione (ait Tamb.) *Nequit uxor accipere juſtè à marito pretium, ne adulteret; quia ad non adulterandum, tenetur uxor ex juſtitia ipſi marito: ergo venderet marito id, quod mariti eſt.* Tamb. *tom.* 1. *lib.7.cap.*5. §.3. *a n.*8. Bonac. *tom.*2. *de reſt. diſp.*1. *q.*2. *punct.*11.

CUI RESTITUENDUM

2715 Reſtitutio regulariter eſt facienda domino. Nomine, *domini*, venit, tam qui habet dominium rei, quàm omnis, qui aliquo juſto titulo rem poſſidet; unde res, quam fur abſtulit à depoſitario, non est reſtituenda domino, ſed depoſitario, qui eam habebat de voluntate domini.

Dixi

2716 Dixi regulariter, quia ſunt plures caſus, in quibus non eſt facienda domino. Et quidem, ſi dominus eſt mortuus, facienda eſt hæredi. Si longè abſens, ut ſine magno diſpendio fieri illi non poſſit, facienda eſt propinquis. Si dominus, & propinqui ſint ignoti, adhibenda eſt diligentia, ut dignoſcantur.

2717 Si diligentia adhibita non poſſint cognoſci, eſt facienda Chriſto: *Quem Deus conſtituit hæredem univerſorum* ex Apoſt. ad Hebr. 1. hoc eſt pauperibus, Eccleſiæ, aut Hoſpitali: quòd ſi ipſe reverà eſt pauper, poteſt rem in parte, aut toto ſibi applicare, quia non eſt pejoris conditionis aliis pauperibus; qua facta applicatione, ſi perveniat ad pinguem fortunam, non tenetur reſtituere pauperibus, ſicut nec alii pauperes; quia per talem applicationem acquiſivit dominium, ut pauper in defectum domini, etiam ſi fuerit injuſtus acceptor.

2718 Si verò compareat dominus, non tenetur reſtituere ille, qui applicavit pauperibus, ſi moralem diligentiam fecit, ut dignoſceret dominum; tenetur verò ipſe pauper, qui rem accepit, ſi res extet in individuo, & ſi ſit conſumpta, tenetur reſtituere id, in quo factus eſt ditior; quia nemo debet ex re alterius diteſcere.

2719 Bona inventa, quæ nullum habuerunt dominum, ut lapides pretioſi in flumine, & venæ metallorum; vel ſi habuerunt, modò nullum dominum habent, ut theſauri, non dicuntur bona incerta, & de his diximus *in n.* 2304. jure naturæ eſſe primò occupantis; vide ibi.

2720 Bona igitur incerta ſunt, quæ circumſtantiis conſideratis, cognoſcitur, quòd habeant dominum, ſed ignoratur, quis ſit; hujuſmodi ſunt res in via inventæ; ut ſi ulnam unam panni emere feciſti, ſed modo invenias eſſe duas, & neſcias dominum, qui vendidit. De his loquendo, ſi facta morali diligentia dominum invenire, ſeu dignoſcere non valeas, potes licitè ea pro te retinere, etiam ſi non ſis pauper; quia ſolus injuſtus acceptor tenetur res, quarum ignorat dominum, reſtituere pauperibus, ex Alex. III. *cap. Cum tu, de uſuris*; ne lucrum reportet ex delicto. Quòd ſi compareat dominus, tunc teneris reſtituere rem, ſi extat, vel id, in quo factus eſt ditior, ut dictum eſt de paupere, cui eſt applicata res alterius.

2721 Qui ſolvit creditori ſui creditoris, inſcio ſuo creditore, ſatisfacit in foro conſcientiæ, quia ponit æqualitatem; debet tamen poſteà monere, ne ſolutio fiat bis.

Q U Æ R E S.

2722 *An, qui rem emit à fure, teneatur eam reddere domino.*

NAv. & Bonac. dicunt, eum, qui mala fide emit à fure, teneri reddere domino, qui verò bona fide emit, poſſe rem reddere furi, ut ſic ſuum pretium recuperet. Abſolutè docent, utrumque poſſe rem reddere furi, ut ſuum pretium recuperet. Toletus, & ex noſtris Maſtrius, Faber, & Aretinus; quia unuſquiſque tenetur magis ſibi providere, quàm alteri; quòd ſi fur non reſtituat, eſt per accidens; unde non dicitur iſte per ſe cooperari peccato illius.

2723 Qui bona fide rem emit à fure, & poſteà pariter bona fide eam vendidit tertio, æquali, aut majori pretio, non tenetur reſcindere contractum factum cum tertio, nec ei reſtituere pretium; quia charitas non obligat ipſum, ut in gratiam alterius patiatur damnum innocens. Tum quia contractus emptionis factus cum fure, licèt reverà non transferat dominium rei, quæ eſt alterius, eſt validus; quia per eum fur venditor obligatur emptori de evictione, & damnis inde ſecutis emptori; unde tenetur illi reſtituere pretium.

2724 Quòd ſi fur reſtituat iſti pretium, tunc tenetur iſte reſcindere contractum cum tertio, ei reſtituto pretio, & re domino; quia tunc nullum damnum reportat, cum jam ſuum recuperaverit pretium. Si autem fur non reſtituat iſti pretium, nec iſte tenetur reſcindere contractum cum tertio, nec illi reſtituere pretium, etiam ſi fuerit majus, quia exceſſus ille cedit ſuæ induſtriæ; ſi verò exceſſus ſit ob ipſam rem, quæ eadem manens crevit in pretio; tunc eſt reſtituendus domino exceſſus, quia eſt fructus rei; unde in illo factus eſt ditior ex re alterius: *v.n.* 1740. *&* 1741.

IN QUO LOCO, ET QUIBUS EXPENSIS.

2725 POſſeſſor bonæ fidei, ſeu obligatus ex re accepta, quando cognoſcit rem eſſe alterius, tenetur rem reſtituere in loco, ubi res extat; unde ſi Dominus ſit in alio loco, non tenetur eam mittere expenſis propriis, ſed ſolùm monere debet dominum, ut diſponat; quia non tenetur quis cum proprio damno reſtituere in priſtinum ſtatum dominum, quem non læſit. Poſſeſſor verò malæ fidei, hoc eſt, qui eſt obligatus ex injuſta acceptione, tenetur mittere propriis expenſis; quia dominus non debet reportare damnum ex delicto furis.

2726 Exemplum: *Petrus Meſſana ſe duxit cum equo Pauli Panormum*. Petrus iſte, vel equum accepit bona fide, & tunc tenetur monere Paulum Meſſanæ, ut ſuis expenſis mittat pro equo; vel accepit mala fide, ſeu rapuit, & tunc tenetur mittere equum Paulo Meſſanam propriis expenſis, inſuper ſolvendo damna, & intereſſe, detractis tamen expenſis, quas fecit pro ſuſtentatione equi, quas verè ipſe Paulus feciſſet; niſi expenſæ iſtæ compenſandæ eſſent uſu equi, quem fecit Petrus.

2727 Si dominus ſit ita abſens, ut exceſſivæ expenſæ eſſent faciendæ à fure pro re mittenda, tunc tenetur reſtituere, & mittere, ſi expenſæ ſint æquales cum valore rei; minimè verò, ſi ſint notabiliter excedentes valorem rei; quia reſtitutio non fit, niſi, ut ſervetur æqualitas; adeòque non

obli-

obligat cum notabili inæqualitate creditoris, & debitoris ; hac ratione univerſaliter reſtitutio non eſt facienda cum jactura boni altioris ordinis . Unde poterit iſte reſtitutionem differre , ſi ſit ſpes, quòd approximetur dominus ; quòd ſi non ſit talis ſpes, poteſt reſtituere conſanguineis,& in horũ defectum pauperibus , aut in aliquod opus pium pro domino;quia ut docent D.Thomas,& Scotus,quando reſtitutio fieri non poteſt,ut profit domino corporaliter , fieri debet , ut profit domino ſpiritualiter .

QUÆRES I.

2728 *An , qui rem reſtituendam conſignavit viro putato fideli , qui eam amiſit , aut pro ſe ſurripuit , teneatur iterùm reſtituere ?*

Quæſitum eſt fusè reſolutum *in 2.to. à n.175.*

QUÆRES II.

2729 *Ad quid teneatur perſona media ſi rem reſtituendam amiſerit ?*

REſp. ſi amiſit cum culpa gravi , & mortali , tenetur quidem reſtituere; ſi ſine culpa mortali, eſt diſtinguendum ; vel amiſit rem eandem in individuo , & tunc non tenetur reſtituere ; non quidem ex re accepta , quia non extat , nec in aliquo eſt ex ea factus ditior; nec ex injuſta acceptione , ut ſupponitur . Solùm teneretur ex culpa juridica lata , aut levi ſi ſe obligaſſet ex contractu , juxtà dicta *nu. 2668.* quod fieri non ſolet . Si verò res, quam amiſit , erat eadem in ſpecie quatenus eandem , v.g. pecuniam in individuo , quàm reſtituendam accepit , conſumpſit in proprios uſus; tunc tenetur eam reſtituere , quia res domino perit, & ſic perit ipſi perſonæ mediæ , cujus erat .

QUÆRES III.

2730 *Petrus Matriti mutuavit Paulo mille aureos , cum pacto , ut elapſo termino ea redderet, ubicumque ipſe reperiretur : interim Petrus pervenit Panormum dux cohortis , & quia eſt elapſum tempus mutui , quæritur , An Paulus teneatur eos mittere ſuis expenſis .*

REſp. cum neceſſaria diſtinctione : vel Petrus erat ſummam illam conſervaturus & ſecus translaturus Panormum , ſive in individuo , ſive in ſpecie , ſive in æquivalenti : vel ſi habuiſſet Matriti, omninò fuiſſet ibi conſumpturus, & nullo modo translaturus : ſi ſecundum , tenetur Paulus mittere eam ſummam Panormum propriis expenſis cambii ; quia ex mutuo in gratiam Pauli quoad eas expenſas emerſit damnum Petro.Si primum , debet mittere expenſis Petri ; unde debet reddere deductis ex ſumma expenſis cambii ; quia nullum Petro emerſit damnum ex mutuo ; nam pares expenſas feciſſet, aut paria pericula ſubiiſſet Petrus ſecluſo mutuo , transferendo illam Panormum ; adeòque ſi mitteretur ſumma illa expenſis Pauli , Petrus reportaret lucrum ex mutuo , & ſic uſuram committeret .

QUANDO EST RESTITUENDUM .

2731 PRæceptum reſtituendi includit ſaltem præceptum negativum non retinendi rem alienam,ratione cujus reducitur ad ſeptimum Præceptum Decalogi: *Non furaberis*;adeòque obligat ſemper , & ad ſemper ; ita tamen , ut quoad actum internum , ſtatim ac advertit quis rem eſſe alienam, debet habere animum reſtituendi: quoad actum verò externum executionis , non tenetur ſtatim , ac advertit , ſed capta temporis opportunitate;alioquin id advertens noctis tempore in lecto , ſurgere deberet ad reſtituendum . Quod ſi habeat animum non reſtituendi continuatum,manet in continuo peccato mortali, ſi res ſit gravis; quoniam ex Aug.epiſt.54.ad Macedonium: *Non remittitur peccatum , niſi reſtituatur ablatum* . Si autem animus interrumpatur, ut ſi volens reſtituere retractet voluntatem reſtituendi, tot peccata committit , quot ſunt actus interrupti .

Qui eſt obligatus ex contractu , non tenetur reſtituere , niſi adimpletis conditionibus , & elapſo termino in contractu præfixo : quòd ſi eo elapſo ſit in mora culpabili , tenetur ſub mortali ad reſtitutionem ; imò ad omne damnum, & intereſſe; ſecùs , ſi ſit in mora per paucos dies .

Liberatur ab onere reſtitutionis , ſive pro ſemper , ſive ad tempus , ſi juſta adſit cauſa , de qua modò : *v.n.2739.*

2732 Confeſſarius non debet abſolvere pœnitentem , qui tenetur ſtatim reſtituere , ſi ter , vel quater eidem , aut alteri Confeſſario promiſit reſtituere, & non ſervavit promiſſum;quia rem alienam detinens, quam reſtituere poteſt, eſt in occaſione proxima voluntaria peccandi , non minùs , quàm qui detinet concubinam,quã poteſt abjicere.

CAUSÆ EXCUSANTES A RESTITUTIONE

2733 SUnt plures : 1. Impotentia phyſica , qua quis non habet , quid reſtituere . 2. Impotentia moralis quando quis reſtituere non poteſt ſine probabili periculo damni altioris ordinis ſui , aut ſuorum . Bona , in quibus homo poteſt damnum pati , ſunt quatuor , animæ , corporis , famæ , & ſubſtantiæ corporalis , quorum unum eſt altioris ordinis altero , uti gradatim ponuntur : reſtitutio autem cum ſit ad ponendam æqualitatem , non eſt facienda cum jactura boni ſuperioris ordinis ; hinc reſtitutio ſubſtantiæ corporalis non eſt facienda cum periculo prudenti peccati mortalis , vitæ , ſeu damni corporis , aut cum infamia : *v.n.2727.*

2734 Quæ cauſæ ſi ſint perpetuæ , perpetuò excuſatur quis à reſtitutione ; ſi ad tempus , reſtitutio ſuſpenditur , ſeu differtur . Sæpè dilatatur tempus reſtitutionis ex rationabilitèr præſumpta voluntate creditoris .

2735 Qui habet juſtam cauſam differendi reſtitutionem , non tenetur ad damna , & intereſſe, quæ creditori ex mora ſequuntur ; quia non eſt mora culpabilis . Si autem differat ad evitandum proprium intereſſe , tenetur reſarcire intereſſe creditoris , quia non eſt æquum , ut debitor ſe ſervet indemnem cum damno creditoris .

2736 Item, ſi damnum, quod patitur debitor reſtituendo, non ſit notabiliter majus, ſed æquale damno, quod patitur creditor ex dilatione, tenetur debitor reſtituere ſtatim; quia tunc potior eſt conditio creditoris.

2737 Ceſſio bonorum excuſat in foro externo; in foro autem conſcientiæ, qui ceſſit bonis, excuſatur, non ratione ceſſionis, ſed ratione impotentiæ; unde ſi perveniat ad pinguem fortunam, tenetur reſtituere.

2738 Tenetur quis ſub mortali reſtitutionem differre, ſi prudenter judicet reſtitutionem futuram in grave damnum creditoris, vel eum abuſurum in grave damnum tertii; quia tunc cooperaretur ad malum.

QUÆRES I.

2739 *Famulus rapuit à ſuo domino ſummam pecuniæ per quamplures vices, unum circiter ſcutum pro vicebus eſt gravatus familia, ut ſalarium vix ei ſufficiat ad ſuſtentationem. An teneatur ſtatim capta temporis opportunitate reſtituere?*

Reſp. cum diſtinctione, vel iſte retinet eandem pecuniam in individuo, & tunc tenetur ſtatim reſtituere; quia ſi res extat, domino extat; & ſicut peccat quis etiam in gravi neceſſitate rem alienam furando, ut in *nu.*2637. ita rem alienam detinendo; & nemo debet ſuſtentari de furto, niſi ſit in extrema, aut quaſi extrema neceſſitate, quatenùs ſi reſtitueret reduceretur in extremam neceſſitatem: *v. nu. cit.* Nec dominus tenetur dare ſalarium correſpondens familiæ, ſed labori famuli, *v. nu.*2643.

2740 Vel iſte pecuniam domini miſcuit cum ſua notabili, ut diſcerni non valeat; & tunc, ſi totus cumulus extet, licitè non teneatur reſtituere eandem pecuniam in individuo, cum per miſtionem ejus factus ſit dominus, tenetur quàmprimum reſtituere tantundem in ſpecie de illo cumulo. Quòd ſi in dies pecuniam de cumulo in magna parte conſumpſit, ita ut ſumma modicæ conſiderationis remaneat, minor nedum pecunia ſurrepta, ſed propria, quam eo tempore ſucceſſivè habuit eaque pro tenui ſuæ familiæ ſuſtentatione utatur; tunc Epikeja eſt utendum: non eſt enim cogendus, ut ſtatim reſtituat totam illam modicam ſummam, quæ ex cumulo remanet; ſed ut reſtituat paulatim, juxtà propriam poſſibilitatem, uti diſcurrimus de eo, qui rapuit, & rem raptam conſumpſit, alioquin in graviſſimas reduceretur anguſtias, & ita rationabiliter de domini voluntate præſumitur.

2741 Epikeja, *eſt virtus faciens, ut legis rigore relicto, amplectamur, quod recta ratio dictat, & quod rationabiliter faceret ſuperior, aut dominus, ſi adeſſet, aut ſciret.*

IN REBUS MISTIBILIBUS.

2742 Si rem alterius, v. gr. frumentum, vinum, pecuniam ejuſdem generis, &c. ſive bona, ſive mala fide, cum tua notabili miſceas, ita ut diſcerni non valeat, ſtatim acquiris dominium ejus in individuo, niſi habeas animum explicitum non acquirendi dominium; unde ſi furtivè miſcuiſti, non teneris ad reſtitutionem rei in individuo, ſed in ſpecie ex cumulo, ſi extet, aut in æquivalenti: *v. à n.*2347.

2743 Hinc ſi à fure, qui triticum alterius cum ſuo immiſcuit, emas, etiam mala fide, magnam tritici, imò totam quantitatem ex cumulo, ad nihil te teneri, ait Tamb. *tom.* 1. *nu.* 27. quia fur vendidit ex ſuo; quoniam præfata miſtio transfert dominium, & æquivalet conſumptioni, & *ſolùm* remanet in fure onus ad reſtituendum per æquivalens; Et ex alia parte emptor, cum ſolverit pretium, in nihilo factus eſt ditior. Idem ait, ſi eam dono accepiſti, & fur ſit aliundè potens reſtituere, quatenùs alia poſſidet bona; quòd ſi non ſit aliundè potens, fatetur te teneri reſtituere; quia per donum, quod accepiſti, fur factus eſt impotens tua cauſa, ut tu ditior; ita diſcurrit Tamb. *cit.*

QUÆRES II.

2744 *An poſſit quis licitè reſtitutionem differre, ne cadat à ſuo ſtatu, & conditione?*

Reſp. ſi ſtatus eſt injuſtè acquiſitus, nempè ex furtis, ex bonis alienis injuſtè retentis, &c. non poteſt differre, ſed tenetur reſtituere ſtatim; quia per reſtitutionem non cadit è ſtatu juſtè acquiſito, ſed ad priorem, & proprium redit. Et ſolùm poteſt aliquid pro tenui ſuſtentatione retinere, ſi aliàs in extremam reduceretur neceſſitatem; quia in hac licitum eſt aliena accipere: *v. n.*2627.

2745 Si autem ſtatus eſt juſtè acquiſitus, licèt ille debita contraxerit, & in neceſſitate reperiatur ex propriis delictis, quia luxuriosè vixit, luſit, &c. tunc poteſt ſolutionem differre, ne notabiliter cadat è ſuo ſtatu, ſi res aliena in individuo non extet, aut in pretio; nam ſi extaret ipſa pecunia aliena, aut gemma: v. gr. ex ea empta, eſſet ſtatim reſtituenda, ut ex *nu.*844. Ratio autem aſſertionis, ſi res non extet, eſt, quia tunc dominus non eſt rationabiliter invitus.

2746 Licèt autem debitores non teneantur notabiliter, ſeu excedenter è proprio ſtatu cadere, tenentur ex juſtitia, nedum paulatim reſtituere, & ſolvere, verùm etiam curare, ut non plus æquo ſolutionem differant; ac proindè debent non ſolùm à ludis, commeſſationibus, ac variis expenſionibus ſe abſtinere; ſed etiam aliquod incommodum ſentire: non enim notabiliter è ſuo ſtatu cadere dicitur, qui tribus quadrigis gaudens, una privetur, atque competenter familiam reformet ad tempus, ex quo quidem, tam apud Deum gratiam, quàm apud homines prudentes, ſplendorem haud vulgarem conſequitur.

Hic eſt ſcopulus, in quo ſæpè Magnates, & infimul cum illis viri æquè docti, quàm adulatores, proprias conſcientias frangunt. Caveant Confeſſarii.

Scotus *in* 4. *diſt.* 15. *q.*2. *§. de quarto. litt.* Z *& q.* 2. Maſtrius *in theol. mor. diſp.* 7. *&* 9. Joan. la Crux. 7. *præc. q.*7. *pag.*196. Bonac. *tom.*2. *de reſtit.*

ſtit. diſp. 1. Tamb. *tom.*1. *lib.*8.*tract.*3. & 4. *pag.* 227. Buſemb. *lib.*3. *tr.*5. *cap.*2. Diana *in pluribus locis*, Clericatus *cap.*75. Mendo *de reſt.*

De reſtit. pro homicidio, ſtupro, adulterio, bello, &c. vide in propriis titulis.

DE RESTITUTIONE FAMÆ.

2747 INjuria contra famam committitur: 1. Per actum internum, nempè per judicium temerarium; & hoc non obligat ad reſtitutionem, niſi manifeſtetur exteriùs alteri, non manifeſtatis indiciis levibus, ut *in n.*2664. 2. Per actum externum, nempè per contumeliam, detractionem, &c.

JUDICIUM TEMERARIUM

2748 ESt, *quo quis ſine ſufficientibus indiciis certè affirmat aliquod malum de proximo.*

2749 Ad hoc ut ſit mortale, quatuor requiruntur conditiones: 1. *Ut ſit in materia gravi*; gravitas autem, & levitas attendi debet, vel ex ipſa ſubſtantia materiæ, vel ex qualitate perſonæ. Hinc veniale eſt temerè judicare de Petro furtum unius julii, & de juvene parùm honeſto, quòd per locum aliquem tranſeat ad inhoneſta, ac de milite ad vindictam hoſtis; non enim infertur eis gravis injuria, cum de hujuſmodi gloriari ſoleant. Similiter veniale erit, de ignoto, aut de indeterminato temerè judicare.

2750 2. *Ut judicium formetur tanquam moraliter certum*. Hinc ſuſpicio, dubitatio, aut opinio temeraria non eſt mortalis, ſed venialis; quia cum ſint actus imperfecti in genere judicii, nec totaliter tollant poſſeſſionem bonæ famæ, non cenſentur gravis injuria, niſi aliis manifeſtes. Nec erit mortalis, ſi manifeſtes uni, vel alteri probo, & prudenti, in quibus non eſt periculum famæ. Imò nullum erit peccatum, ſuſpicionem manifeſtare ſuperioribus, aut iis, quibus potes, ad grave malum vitandum, aut alio juſto capite.

2751 3. *Ut judicium ſit ex levibus conjecturis*; nam ſi ſit ex gravibus, & ſufficientibus, judicium erit prudens; quod prudentiæ diſcernendum relinquitur. Ea dici poſſunt indicia levia, quæ ex communi hominum uſu ſunt indifferentia, aut rarò conjuncta cum tali effectu; ea verò ſufficientia, & proportionata, quæ ut plurimum ſolent cum eo eſſe conjuncta; ut ſi quis noctu per ſcalam feneſtram occultè aperire tentet, eſt judicium ſufficiens eum judicandi furem; ſecùs, ſi die, & publicè; tunc namque potiùs judicari debet clavis amiſſa. Item non eſt gravis injuria certò judicare, quod eſt valdè probabile, v. gr. juvenem inventum ſolum cum puella in cubiculo, inhoneſta tractaſſe.

2752 2. *Ut judicium ſit plene deliberatum*; hoc eſt, cum plena advertentia temeritatis, & malitiæ gravis, & cum plena voluntatis libertate. De quo infra de peccatis.

2753 Et quia raro omnes quatuor allatæ conditiones interveniunt, raro judicium temerarium eſt mortale. Quando autem omnes interveniunt eſt mortale, quia eſt gravis injuria proximo contra juſtitiam; ſed non eſt opus explicare ſpeciem mali judicati; quia omnia mala judicata uni juſtitiæ commutativæ in ſpecie infima opponuntur; *v. num.*2757.

DETRACTIO.

2754 EX Divo Thoma, *eſt alienæ famæ per occulta verba injuſta læſio, & denigratio*. Contingere poteſt dupliciter. 1. Directè, falſum crimen imponendo, vel verum, ſed occultum revelando. 2. Indirectè, bonum, proximi negando, vel malitiosè tacendo ex intentione nocendi famæ. Modi, quibus proximi fama læditur, comprehenduntur his verſibus:

Imponens, augens, manifeſtans, in mala vertens,
Qui negat, aut minuit, tacuit, laudat vè remiſsè.

2755 Crimen ſit publicum jure, vel facto; *jure*, ſi ſit de eo lata ſententia à Judice; *facto*, ſi ſit commiſſum in multorum præſentia, aut in loco, vel tempore, v.gr. in foro, &c. ut ſit faciliter provulgandum; vel ſi erat occultum, fuit tamen ab iis, qui ſciebant, provulgatum, ita ut multi de eo loquantur; præſertim quando crimen ad loquacium notitiam pervenit, & apud eorum linguas verſatur. Univerſaliter publicum cenſetur, quando circumſtantiis attentis prudenter exiſtimatur crimen faciliter provulgandum: *vide in tom.*2. *num.*72.

2756 Gravitas attendi debet ex qualitate rei, & conditione perſonæ. Hinc de Prælato optimæ famæ, dicere, quòd ſit aſſuetus mentiri, eſt grave contra famam.

Regulariter non eſt mortale revelare defectus naturales; v.g. quòd ſit ignavus, ſtupidus, illegitimus, &c. niſi inde aliquod damnum ſequatur; quia non ſunt defectus morales culpabiles. Nec eſt mortale dicere defectus morales in generali, v. g. eſſe ſuperbum, iracundum, &c. quia prudenter de naturali inclinatione dicta cenſentur.

2757 Mortaliter peccas, & detrahis, ſi de determinata perſona in generali dicas *Te ſcire quid de illo, quod ſi dicas, ſis eum magno rubore affecturus*. Non eſt mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui, niſi redundet in aliorum damnum; mortale autem de Monaſterio Religioſo in communi malè loqui. Non teneris explicare, in quo genere detraxiſti; quia fama eſt ejuſdem ſpeciei: *v. nu.* 2753.

Nec numerum perſonarum, quibus detraxiſti; debes tamen dicere: *Graviter detraxi pluribus*. Aliàs non explicas peccatum, quod patraſti. Debet exprimi, ſi fuerit per libellum famoſum; quia notabiliter aggravat, & lædit.

2758 Non eſt mortale revelare peccata mortalia proximi, quæ ſecundum hominum exiſtimationem, ſive ratione ſui, ſive ratione perſonæ, aut alterius circumſtantiæ, non ſunt infamatoria, nec aliud damnum indè ſequitur: v. gr. de milite, aut nobili, quòd duellũ commiſerit: quòd juvenis pro parùm honeſto habitus ſit fornicatus, &c. nam de ſimilibus jactari ſolent.

2759 Non eſt mortale. 1. Si quis delictum infamatorium contra ipſum ab alio factum uni, vel alteri viro prudenti non divulgaturo manifeſtet; quia non cenſetur læſio gravis. 2. Si illud contra ſe commiſſum amico referat, non animo lædendi, ſed leniendi dolorem; quia humana conditio non patitur, ut quis gravem offenſam recipiat, & non ſe doleat, ac quærat ſolamen. 3. Si manifeſtes delictum occultum, quod moraliter certò ſcis brevi futurum publicum, vel per ſententiam Judicis, vel per facti evidentiam. 4. Si infamem in uno delicto, de alio valdè affini, ſeu connexo, aut quod perſonæ ſimilis conditionis committere ſolent, infames; ut de luſore, quòd ſit blaſphemus; ſecùs, ſi de diſperato.

5. Non eſt mortale, ſed veniale, illud referre ſub dubio, vel ex auditu, etiam ſi qui audiunt, credant; quia id imputatur eorum levitati. Quòd ſi prævideat, auditores eſſe leves ad credendum, vel ſi id referat animo nocendi, tunc peccat mortaliter, ſed contra charitatem, qua obligamur ad non inferendum alteri malum, ſed non contra juſtitiam; quia talis actus non eſt ex natura ſua ablativus famæ; niſi relatum firmes authoritate, dicendo, te id audiviſſe à perſonis fide dignis.

6. Similiter delictum in uno loco publicum, in alio, ubi eſt ignotum, publicare, non eſt mortale, nec contra juſtitiam; quia per publicationem delicti in uno loco, amiſit jus ad famam; unde licèt in loco remoto, ubi id ignoratur, habeat famam, non habet jus ad famam: nec contra charitatem, niſi fiat animo nocendi; hinc ſine ſcrupulo videmus delicta graviſſima in uno loco publica, per hiſtorias, & typos uſque ad remotiſſimas partes, ubi libri perveniunt, unà cum ipſis rei publicari.

2760 Nullum eſt peccatum. 1. Manifeſtare delictum, aut vitium alicujus Superiori, Patri, &c. pro correctione. 2. Ad impediendum damnum innocentis; unde licitum eſt opportuno modo monere proximum, quòd Petrus, qui ejus domum frequentat, ſit fur, & inde caveat; quia illa non eſt offenſio, ſed defenſio, nec quis habet jus ad famam cum damno proximi: *v. tom.* 2.

2761 Peccat mortaliter tam contra charitatem, quàm contra juſtitiam, qui alteri falſum crimen imponit, ſive in judicio, ſive extra, ad elidendam detrahentis auctoritatem magnam, ſibi noxiam, aut calumniam, vel ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat; quia mendacium eſt ab intrinſeco malum, ut neque certo mortis periculo cohoneſtari valeat; *ex n.* 143. *&* 225. Imò in judicio adeſſet perjurium, tam ipſius imponentis, quàm teſtium, ad quod ipſe principalis cooperari deberet, teſtes ſubornando ad falſum. Hinc ait D. Thom. *Falſitatem proponere in nullo caſu licet alicui*; adeòque qui calumniam tibi impoſuit, habet jus ſtrictum, ut non lædatur in fama, fraude, dolo, aut mendacio; quia *mendacium infamatorium non eſt medium proportionatum ad defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ*,

2762 Unde tunc ſolùm licitum eſt tibi crimen detractoris, ſeù calumniatoris occultum, ſed verum, revelare, ut ſic te defendas, & ejus calumniam elidas, reddendo eum inhabilem, mendacem, nullius fidei, &c. ſi alia tibi non ſuppetat via; quia tunc uteris medio proportionato ad defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ. Quòd ſi alia tibi ſuppetat via ad defenſionem, eum infamare non potes, neque jure compenſationis, quia eſſet vindicta juxtà dicta *à nu.* 2085. *v. prop.* 43. *&* 44. *ab Inn. XI. damn.*

2763 Infamare ſeipſum, revelando occultum delictum ſine rationabili cauſa, ex levitate, non eſt mortale, ſed veniale, niſi id cedat in damnum, aut ſcandalum aliorum; quia ſicut quis eſt dominus bonorum fortunæ propria induſtria acquiſitorum, ita & boni famæ, pariter propria induſtria acquiſitæ, cujus ſolùm dicetur prodigus. Imò poteſt eſſe actus virtutis, ſi fiat ob ſubeundam pœnam condignam, aut ob humilitatem, ut plures Sancti fecere.

2764 Venialiter, non mortaliter peccat, qui ad vitanda non levia, ſed gravia tormenta, ſibi falſum crimen imponit, ob quod eſt morte puniendus, aut mutilandus; peccat venialiter, quia eſt mendax; non mortaliter, quia non eſt mendacium pernicioſum, ſed officioſum; non enim cooperatur morti directè, & per ſe, ſed indirectè, & per accidens; directè verò vult gravia tormenta morti æquivalentia vitare, qua ratione licitè infirmus mortem ſibi eligit, ut ſectionem membri, aut cruris declinet: *v. n.* 2075. Peccat autem mortaliter, ſi addat juramentum, ratione perjurii; vel ſi id cedat in damnum, aut infamiam alterius; quia non eſt dominus bonorum, aut famæ alterius.

CONTUMELIA

2765 **E**St *injuria, qua alteri crimen, aut alius defectus in ejus præſentia objicitur*, v. g. appellando furem. Unde à detractione differt; ſicut rapina à furto; nam detractio lædit proximum in abſentia, contumelia in præſentia; hinc illa lædit ſolùm famam, iſta verò famam, & honorem; adeoque eſt ex ſe peccatum mortale, niſi parvitas materiæ, aut defectus plenæ deliberationis excuſet.

2766 Non peccat Superior, ſi ſubdito verbum contumelioſum objiciat, non animo inhonorandi, ſed humiliandi, aut corrigendi, niſi excedat in modo. Sic Chriſtus Apoſtolos ſtultos vocavit, & Paulus Galatas inſenſatos.

2767 In Regnis Hyſpaniarum contra quaslibet perſonas Eccleſiaſticas, aut ſeculares, quæ in pulpito, cathedra, typis, aut manuſcriptis, contra Religiones, Religioſas perſonas, aut in cenſurandis opinionibus, injurias, & contumelias protulerint, Tribunal Supremæ Inquiſit. Hyſpan. inflixit pœnas excommunicationis majoris, exilii, & privationis officii, ſi quo in Sancto Tribunali gaudeant; idque per tria decreta no-

viſſimè de anno 1696. die 19. Octobris, ubi comprehenduntur omnes traſgreſſores, typographi, & cooperatores; publicata Panormi die 6. Februarii 1697.

2768 *Convitium, & improperium*, conveniunt cum contumelia; ſimiliter *deriſio*, & *ſubſannatio*, quæ motibus injurioſis corporis fieri ſolet: *murmuratio* verò, & *ſuſurratio*, cum detractione. Murmuratio, *eſt qua quis factum aliquod publicum, quod poſſet in bonam partem accipi, in malam partem accipit*, ut Luc. cap. 11. *in Belzebub Principe Dæmoniorum ejicit dæmonia*: Eſt mortalis, ſi habeat ſociam detractionem gravem. Suſurratio, *eſt allocutio mala de proximo ad tollendam amicitiam ipſius cum aliis*.

RESTITUERE TENETUR

2769 SUſurro, amicitiam reconciliando: *Contumelioſus* honorem, vel petendo veniam, vel honorificè ſalutando, aut per aliam honorificam demonſtrationem: *Detractor* famam, non minùs, quàm fur bona fortunæ: quia ex Prov. 22. *Melius eſt nomen bonum, quàm divitiæ multæ*.

2770 *Qui impoſuit crimen falſum*, tenetur reſtituere famam, crimen retractando corã iiſdem, apud quos fuit impoſitum, & eodem modo, nempè publicè, ſi publicè. Etiam ſi ex indè ipſe infametur; quia (ut ait Scotus *in 4. diſt. 15. q. 4. litt. C.*) fama detracti prævalet famæ detractoris; nam illi juſtè competit fama, hinc injuſtè; unde non eſt huic debita fama: *Et ideò directè oſtendens innocentiam alterius, indirectè nocentiam ſui, non tunc propriè diffamat ſe, ſed amovet falſam laudem, qua iſte poſt accuſationem mendacem indignus eſt*: v. n. 2776.

2771 Bertaldus *in 8. pr.* ex Bonac. ait, eſſe valdè amarum hunc reſtituendi modum; unde ſufficere putat, ſi de perſona infamata in generali dicatur: *Quod ſit perſona virtuoſa, & honoris, & quòd ii, qui mala dixerunt, decepti ſunt, & quòd tempus id diſcernere faciet*.

2772 Si primi auditores aliis divulgaverunt, tunc principalis detractor, ſi publicè diffamavit, etiam apud alios reſtituere famam tenetur; quia tunc ipſi imputatur totum damnum, & divulgatio. Excuſare poteſt impotentia moralis, putà ſi adeò infamia divulgata reperiatur, ut moraliter impoſſibile ſit, reſtituere apud omnes. *Vide detractoris anguſtias*. Si verò occultè detraxit; tunc ſufficit, ſi ſe retractet apud auditores immediatos; quia tunc illis divulgatio imputatur, qui non debebant crimen proximi ab uno privatim, & confidenter dictum, aliis propalare: hanc eſſe Confeſſariorum praxim, obſervat de Lugo: *Eo namque ipſo, quòd detractor apud immediatos detractores ſe retractat, implicitè illis committit, ut indicent aliis, ſi quibus fortè revelaverint*. Maſtr.

2773 Eum, qui bona fide alium diffamavit, putans, crimen eſſe verum, & publicum, ſolùm tenere reſtituere ex charitate, volunt plures; adeòque cùm commodè poteſt, & ſine ſuo rubore. Verius tamen eſt teneri ex juſtitia, uti ex re accepta, cum par ſit ratio: v. n. 2691. Nec video in te ruborem, ſed potiùs ſplendorem, ſi auditoribus dicas: *Te crimen illud manifeſtaſſe, quia putabas verum, & publicum, modo verò reperias falſum, & te deceptum*.

2774 Qui publicavit crimen occultum, non debet dicere, crimen eſſe falſum; quia mentiretur, & ob nullum bonum mendacium eſt licitum; ſed ſufficienter te reſtituere, docent D. Thomas, & Scotus *cit. litt. E*, ſi dicas: *Non credatis eum eſſe talem, malè enim dixi*; vel laudando; dicendo eum eſſe bonum; præſertim laudando in ea ſpecie virtutis, qua diffamaſti; & tunc non mentiris, quia ex jure quilibet eſt præſumendus bonus, niſi certò conſtet, quòd ſit malus: ſubdit Scotus: *Sed ille non eſt probatus malus coram iſtis; ergo bonum eſt perſuadere eis, quod ipſi non reputent eum indignum, nec malum*.

2775 Qui defunctum graviter diffamavit, peccavit mortaliter, & reſtituere tenetur, non ſuffragia, quia ſunt altioris ordinis, ſed ipſam famam modis jam relatis ipſi defuncto, aut hæredibus, ſi in eos infamia redundavit.

A RESTITUTIONÆ FAMÆ QUIS EXCUSATUR.

2776 PRimò, ſi fama non ſit ablata, quatenùs auditores prudentes non crediderunt; quod contingere ſolet, quando detractor nullius eſt fidei, in quantum ſæpè compertus eſt mendax, detractor, ac loquax, & auditores ſunt viri timorati, ac prudentes. Vel quando quis detrahit, oſtendendo paſſionem, iram, aut odium, tunc ſæpè prudentes non credunt, ſed judicant dixiſſe ex ira, paſſione, &c. quia tunc nullum ſortitum eſt damnum: v. n. 2778.

2. Quando prudenter exiſtimatur, infamiam eſſe oblivioni traditam; quia tunc ceſſavit damnum, & periculoſius eſſet memoriam delicti reſtitutione perfricari. Tempus, quo cenſeri poſſit oblita, remittitur prudentiæ Confeſſarii, & viri experti: id maximè colligi poteſt, ſi notabili tempore elapſo, nulla ſit facta mentio delicti.

3. Quando fama eſt alia via recuperata, v. gr. per teſtimonium alterius perſonæ fide dignæ, vel per vitam exemplarem.

4. Si delictum occultum, quòd dixiſti, fiat alia via publicum.

5. Si reſtituere non poſſis ſine jactura boni altioris ordinis, putà animæ, vitæ, membrorum, vel famæ tuæ longè majoris valoris; hinc Prælatus non tenetur reſtituere famam perſonæ vili, nec vir valdè illuſtris plebejo, ſi id non poſſit ſine jactura propriæ famæ; ſed ſufficit, ſi infamatum laudet.

6. Si is, cui detraxiſti, tibi pariter detraxerit, & non velit reſtituere; quia tunc uteris compenſatione, ſi infamia non redundet in alios.

7. Si infamatus ſponte condonaverit; quia eſt dominus ſuæ famæ; at non poteſt quis condonare, ſi infamia redundet in alios, ſeu in aliorum damnum; quia eſt dominus ſuæ, non alterius famæ, aut boni.

8. Quando reſtitutio eſt facta moraliter impoſſibilis; quia ad impoſſibile nemo tenetur.

2777 Quando quis eſt impotens ad reſtituendam famam, non tenetur eam pecunia compenſare, quia fama, cum ſit altioris ordinis pecunia, nõ poteſt ejus pretio cõpenſari: *v.n.*2770.*&* 2103.

2778 Solitus infamare, ſeu detrahere, tenetur reſtituere, ſi lædat apud ſimplices, & idiotas; quia hi ſolent faciliter credere, imò divulgare; unde tunc eſt verus famæ fur. Et tota ratio, quòd non teneatur, ſi apud viros prudentes, ac timoratos detraxit, eſt, quia illi non credunt, & inde non eſt in re facta læſio, ut *in num.*2776.

AUDIENS DETRACTOREM,

2779 SI detractioni gravi conſentiat directè, videlicet, inducendo, movendo, excitando, quodque fieri ſolet, etiam interrogando, peccat mortaliter, tam contra charitatem, quàm contra juſtitiam, ſicut dictum eſt de eo, qui cooperatur ad damnum proximi in bonis fortunæ; unde ad reſtitutionem tenetur juxtà ſibi dicta.

2780 Qui ſolùm conſentit indirectè, non excitando, ſed ea complacendo, & ſe delectando, peccat mortaliter contra charitatem, quia delectatur de malo gravi proximi: ſed non contra juſtitiam, quia non eſt cauſa efficax damni famæ, niſi impedire teneatur ex officio, uti eſt ſuperior. Imò etiam mortaliter peccat, ſi potens ſine incommodo impedire, non impediat, ſed audiat, etiam ſi non complaceat, juxtà dicta de charitate erga proximum. Hic autem ultimus raro peccat mortaliter, qui regulariter cauſa excuſans adeſt.

2781 *Cauſæ à mortali excuſantes ſunt*. 1. Si detractio ſit levis: 2. Si ſit gravis, ſit tamen coram uno, vel altero prudenti: 3. Si rationabiliter putas auditores non credituros: 4. Si advertas tuam reſiſtentiam, aut monitionem non profuturam; quod contingere poteſt, vel quia audiens eſt longè inferior detractore; quia detractor eſt inſolens, ira accenſus, &c. imò ſæpè monitio poteſt eſſe excitatio ad majorem, aut fervidiorem detractionem: 5. Si non es moraliter certus, quòd loquens loquatur injuſtè, & de gravi crimine occulto: 6. Si judicas detrahentem habere juſtam cauſam, videlicet, ut conſilium petat, ut ſuum dolorem leniat, ut te utiliter moneat, &c. 7. Si times grave damnum; vel graviter tua intereſt, te non reputari defendere infamatum: 8. Quando ex rationabili verecundia, aut puſillanimitate non audes reſiſtere, & infamia proximi non eſt ita gravis, ut judices cum tanta tua difficultate impedire; ita ferè Tamb. Ratio eſt, quia charitas non obligat cum gravi incommodo, ſine neceſſitate, aut utilitate.

Scotus *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 4. Maſtr. *in theol. mor. diſp.*8. *q.*3. Joan. la Crux 8. *pr. pag.* 236. Bonac. *tom.* 2. *pag.*515. Tamb. *tom.* 1. *pag.*290. Buſemb. *lib.*3.*tr.*6.*cap.*1. Diana *in plurib. loc.* Mendo *ver. Detractio*. Clericatus *cap.*104.

DE VIII. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non falſum teſtimonium dices.

MENDACIUM

2782 EST *enunciatio falſa cum conſcientia oppoſiti, & cum voluntate fallendi*. Eſt triplex: *Perniciosum* in damnum alterius: *Jocoſum* ob delectationem, & *Officioſum* ob utilitatem. Perniciosum, ſi ſit in damnum grave, eſt mortale. Jocoſum, & officioſum, regulariter eſt veniale, niſi ſit adjuncta circumſtantia, ob quam aliam virtutem à veritate diſtinctam graviter lædat.

2783 Hinc venialiter peccat pœnitens, ſi neget peccatum veniale, quod commiſit, aut fateatur, quod non commiſit; quia ſolam veritatem lædit: at peccat mortaliter, ſi confiteatur veniale, quod non commiſit, quodque ſit materia totalis Sacramenti; quia cum nullam det veram materiam, facit Sacramentum nullum, & ſic committit ſacrilegium. Item à mortali non excuſo Sacerdotem, ſi dum ſacris veſtibus induitur, aut eſt indutus proximè celebraturus, mentiatur, ob ſcandalum, quo audiens, mendacium advertens poſſet Sacerdotes contemnere, & viles habere: *vid.nu.* 143.*&* 1559.

TESTIS.

2784 QUi falſum teſtatus eſt ſcienter, tenetur ſe retractare cum æquali, & paulò majori ſuo damno, quia in æquali damno potior eſt ratio innocentis. At non tenetur ſe retractare, ſi ſit moraliter certus, retractationem non profuturam; quia nullus obligatur ad opus inutile; nec ſi teſtis fuit ultimus, & reus repertus ſit convictus per alios teſtes; quia tunc non eſt cauſa efficax damni. Nec cum ſuo damno longè altioris ordinis: *v. num.*2766. Si verò falſum teſtatus eſt ignoranter, inadvertenter, & ſine peccato mortali: tunc tenetur ſe retractare; at non cum notabili ſuo damno, etiam minori; ſed eſt diſcurrendum, ſicut de reſtitutione ex re accepta: *v. nu.*2691.

De Reo, & Teſte: *v. à num.*1728.*ad* 1764.364. & fusè *in tom.*2. *à cap.*2. præſertim *num.*73.

CA-

CASUS DE INSTRUMENTO.

2785 PEtrus amiſit quoddam inſtrumentum publicum, & legitimum, v. gr. teſtamentum, &c. an peccet graviter, ſi aliud ſimile privatim conficiat.

Reſp. In foro externo hunc præſumi falſarium, & puniri; quia de veritate non conſtat. In foro autem conſcientiæ (de quo eſt ſermo) non peccare mortaliter, ſed ad ſummum venialiter, docet Arſdekin *tom. 2. pag.* 149. *qu.* 13. cum Mendo *in ſtatera differ.* 13. *qu.* 17. Nav. *c.* 17. *n.* 168. quia nulli damnum, aut injuſtitiam infert; ſed ſolùm peccat contra veritatem, non facti, aut ſcripturæ formalis, ſed ſcripturæ materialis; quatenùs proponit ſcripturam illam materialem credendam eſſe inſtrumentum auctoritate publica primò confectum. Plures apud Arſdekin cum à veniali, & à mendacio excuſant. Idem tenent Bauſius, & Sà apud Ant. à Spir. S. *tr.* 5. *de jur. diſt.* 1. *ſect.* 9. *num.* 54. qui eos ſequitur tantùm quoad privatas ſcripturas: At in conſultis noſtram ſententiam probabilem vocat, pluribus rationibus, & auctoribus confirmat.

SECRETUM NATURALE

2786 IMponitur, vel expreſsè, ut *Tibi dico ſub ſigillo confeſſionis, ſub ſecreto naturali, ut nemini dicas, &c.* vel implicitè: *Tibi dico, ut amico pro conſilio; ut dolorem leniam; &c.*

2787 Obligat ſub mortali, ſi res ſit gravis conſiderationis, & ejus violatio cedat in grave damnum, aut in gravem diſplicentiam ejus, qui ſecretum commiſit; quia tunc violatio ſecreti valdè nocet ſocietati humanæ, & eſt gravium diſcordiarum cauſa. Quod eſt verum, etim ſi uni, vel alteri viro prudenti dicas, ſi qui ſecretum impoſuit, iis ſpecialiter non velit ſecretum revelandum. Idem dic de litterarum injurioſa aperitione, niſi prudenter præſumat auctorem litteræ non invitum, aut niſi id facias ad vitandum grave damnũ injuſtum, quod inde prudenter times.

2788 Magis peccant Secretarius, & Notarius publicus, qui tenentur ex officio, & ſub juramento ad ſecretum. Non eſt peccatum revelare ſecretum naturale, etiam juratum ad impediendum damnum publicum, aut tertiæ perſonæ innocentis, ſeu ſi ſecretum ſit de delicto patrando. Eſt autem mortale illud revelare, ſi damnum ſit jam ſecutum, & non pendeat in futurum: *v. num.* 126. 1704. *à* 1733. *ad* 1736. 1633. 1696. *&* 1697. *tom.* 2. *à num.* 55.

Scotus *in* 4. *diſt.* 15. *qu.* 4. *litt. F*, Maſtr. *in theol. mor. diſp.* 11. *qu.* 9. Joan. la Crux 8. *præc.* Buſemb. *lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 4. 6. *&* 7. *lib.* 5. *cap.* 3. *dub.* 2. *n.* 6.

PARS TERTIA

De quinque Præceptis Eccleſiæ.

DE I. PRÆCEPTO.

Audire Miſſam diebus Dominicis, & feſtis de Præcepto.

2789 FIdeles, poſtquam ad uſum rationis pervenerint, qui regulariter poſt ſeptennium expletum præſumitur, tenentur ſub mortali audire ſacrum diebus Dominicis, & feſtis de præcepto.

2790 Ad ſatisfaciendum huic præcepto quatuor requiruntur, 1. *Præſentia moralis*. Hinc nec eſt neceſſe, quòd actu audiat Sacerdotem, aut videat; nam mutus, ſurdus, aut ob multitudinem populi diſtans, ut actu nec audiat, nec videat, ſatisfacit, ſi ſacrificio ſit præſens; adeòque *per auditionem Miſſæ*, intelligitur actio, qua quis ſacrificio eſt præſens; eique aſſiſtit modo humano, corpore videlicet, & mente, & in tali diſtantia, ut poſſit Sacerdotem videre, ejuſque Miniſterium, & actiones attendere. Undè non ſatisfacit, qui è feneſtra ſuæ domus extra Eccleſiam ſitæ Miſſam, quæ intra Eccleſiam celebratur, audiret; quia non eſt moraliter præſens. Affirmat tamen Tamb. *lib.* 4. *c.* 2. *§.* 1. *n.* 14. & Clericatus *c.* 109. *n.* 7. Similiter, nec qui extra januam Eccleſiæ poſitus, eam audiret; niſi id contigeret ob multitudinem nimiam populi, quam Eccleſia capere non valet, quia tunc cenſetur moraliter præſens ratione conjunctionis cum multitudine, cum qua conſtituit unum corpus morale fidelium, ſacro præſens, & aſſiſtens.

2791 2. *Intentio*. Requiritur, inquam, intentio audiendi Miſſam ſaltem virtualis, aut interpretativa; quam *vid. in tom.* 3. *in Exam. Ordinand. à n.* 206. unde qui in Eccleſia eſt præſens ſacro non animo audiendi ſacrum, ſed expectandi amicum, non ſatisfacit; quia actio illa auditionis, eſt purè caſualis, externa, & non humana; Eccleſia autem præcipit actum humanum, ac proinde voluntarium, ſeu actum mixtum ex externa auditione, & interna volitione: *v. nu.* 184.

2792 Econtrà, ſi audis, habens intentionem audiendi, non tamen ſatisfaciendi per illud ſacrum

præcepto, ſed ob devotionem; ſi poſteà aliud ſacrum non audias ſatisfeciſti præcepto; quia præceptum vult auditionem humanam; animus autem non ſatisfaciendi præcepto hac, vel illa auditione ſacri, non facit, quin auditio illa fuerit humana. Tum quia aliud eſt loqui de animo non ſatisfaciendi præcepto hac, vel illa auditione ſacri, aliud de animo abſolutè non ſatisfaciendi præcepto, quia hic, utpotè excluſivus actionis præceptæ, eſt mortalis, *v.num.*145.

2793 Item, qui audit Miſſam ob devotionem, ignorans eſſe diem feſtum, ſi poſtea advertat, non tenetur ad aliud ſacrum, quia jam ſatisfecit, tam ob allatam rationem, quàm ob virtualem intentionem ſatisfaciendi.

2794 3. *Attentio*. Requiritur ſub mortali. Dian. Car. de Lugo, Tamb. & alii volunt, ſufficere ſolam attentionem externam, quatenùs dùm quis aſſiſtit Miſſæ, non occupetur in aliqua actione externa moraliter incompoſſibili cum auditione, v. gr. pingendo, ſcribendo, confabulando, &c. adeòque non obſtare ſolam internam diſtractionem mentis etiam voluntariam; quia Eccleſia præcipit auditionem externam, & orationis ſubſtantia non dependet ab attentione actuali interna.

2795 Dico tamen, ſub mortali requiri attentionem internam. Maſtrius cum Cajetano, & Bonac. quia Eccleſia præcipiendo auditionem ſacri, præcipit actionem humanam Religioſam, qualis non eſt, nec auditio ſacri, nec oratio ſine ulla prorſus attentione interna, ſed cum omnimoda voluntaria diſtractione interna. Omninò *v. dicta à n.*286. *&* 434.

2796 Attentio verò interna eſt triplex, 1. Qua attenditur ad actiones Sacerdotis. 2. Qua attenditur ad ſignificationem verborum, 3. Qua indè mens ad Deum elevatur, contemplando videlicet myſteria, quæ per actiones, aut Sacerdotis verba exprimuntur. Secunda attentio eſt melior, tertia eſt optima, ſed ſola prima eſt neceſſaria. Quia præceptum de auditione Miſſæ non eſt de oratione, ſed de aſſiſtentia Sacrificio. Requiritur igitur, ut ſaltem virtualiter, & in confuſo attendas ad actiones Sacerdotis. Unde eſt mortalis voluntaria diſtractio notabilis, ſecùs, ſi ſit involuntaria, ut ſæpè contingere ſolet, aut voluntaria, ſed brevis; *v. à n.*441.

2797 4. *Integritas*: undè mortale eſt partem notabilem omittere. Parvam partem putat communiter Doctores, omittere à principio Miſſæ uſque ad Epiſtolam excluſivè, & à communione excluſivè uſque ad finem; alii uſque ad Evangelium excluſivè.

2798 Non ſatisfacit præcepto, ſed mortaliter peccat, qui duas, aut quatuor ſacri partes ſimul à diverſis celebrantibus audit; imò propoſitio affirmativa eſt damn. ab Innocent. XI. vide *in propoſ.*53. quia præceptum eſt de audienda una integra Miſſa; quæ declaratio ſatis colligitur ex ipſa damnatione Pontificis ex Cathedra loquentis; qui enim plures partes ſacri ſimul à diverſis celebrantibus audit, non dicitur audire unam integram Miſſam, ſed plures partes plurium Miſſarum, nulla integra.

2799 Eadem ratione non ſatisfacit, qui duas partes ſucceſſivè à diverſis celebrantibus audit, v. gr. à conſecratione uſque ad finem ab uno, & poſtea ab initio uſque ad conſecrationem ab alio; unde opinio affirmativa in caſu auditionis plurium partium à diverſis ſucceſſivè, mihi videtur virtualiter in damnatione recenſitæ propoſitionis 53. comprehendi; quia eadem eſt ratio.

2800 Unica auditione ſacri non ſatisfacit quis duplici præcepto pro die præſenti, & craſtino, quia Eccleſia ſingulis diebus actiones diſtinctas præcipit: undè ſicut præceptum jejunii, ſingulis diebus diſtincta jejunia intendit, & præceptum recitandi officium diſtinctas recitationes; ita præceptum de audiendo ſacro diſtinctas auditiones: & ſicut propoſitio aſſerens, *quòd unico officio quis ſatisfaciat duplici præcepto pro die præſenti, & craſtino*, eſt damn. ab Alexand. VII. *ut in prop.* 35. ita eſt virtualiter damnata propoſitio id aſſerens de auditione ſacri, aut jejunio.

2801 Audientes autem Miſſam Summi Pontificis ante mediam noctem Natalis, ſatisfaciunt præcepto; quia ex fictione juris, ſeu ex diſpoſitione Summi Pontificis, cenſetur pertinere ad diem ſequentem: *ſic dies veſpertina heſterna moraliter reputatur à jure hodierna in ordine ad recitandum matutinum hujus diei, non ſic in ordine ad laborandum die feſto*: ita Tamb. *tom.*2. *pag.*439.

2802 Dum quis audit Miſſam, recitare poteſt nedum orationes ex devotione, puta Roſarium, Officium Virginis &c. ut vult Communis; ſed etiam de præcepto, nempè officium Divinum, vel ratione voti, aut pœnitentiæ; Clericatus *cap.*109. *nu.*8. Diana *p.*2. *tract.*12. *reſ.* 2. *& p.* 13. *reſ.*61. quia hæ orationes non impediunt præſentiam, & attentionem ſufficientem ad utrumque; imò per utrumque audiens eſt magis cum Deo. quia oratio magis reddit mentem attentam ad Deum, & impedit involuntarias divagationes ad impertinentia contingere ſolitas. Et parum intereſt, quòd oratio ſit præcepta, vel non præcepta, ad hoc, ut attentionem ſufficientem impediat, vel non impediat.

2803 Durante tamen ſacro, non poteſt quis confiteri. Azor. contra Bonac. quia confeſſio non eſt oratio, ſed accuſatio, & actus judicii, omninò diſparatus, & attentionem ad ſacrum impediens. Affirmat Clericatus *cap.*1. ſi citò ſe expediat, putà uſque ad Evangelium.

2804 Qui manè diſcedit è loco, ubi feſtum colitur, acceſſurus ad locum, ubi non colitur, non tenetur prævenire, per Bonac. & alios, quia præceptum non eſt affixum determinatæ horæ, ſed ex-

ex-

extenditur ab aurora uſque ad meridiem. Dico tamen, quòd teneatur prævenire, ſi ſine gravi incommodo poteſt; quia prævidens impedimentum proximum futurum adimpletionis præcepti, tenetur eam prævenire, ſi ſine gravi incommodo poteſt; alioquin cenſetur velle malitiosè tranſgreſſionem: *vide hic num.* 2900. *&* 2903. *tom.* 2. *nu.* 636. *& tom.* 3. *num.* 285.

2805 *Excuſat ab auditione ſacri die feſto rationabilis cauſa*, quia præcepta poſitiva Eccleſiaſtica, utpotè ex benigna matre, non obligant cum tanto rigore.

2806 Excuſat, 1. *Impotentia phyſica*: hinc excuſatur infirmus, aut detentus in carcere; *v. n.* 456. & 457.

2807 2. *Impotentia moralis*, *ſeu gravis difficultas*: hinc excuſatur, Qui prudenter grave damnum ſibi, aut aliis timet, ſi exeat. Qui gravem difficultatem habet, ob notabilem diſtantiam ab Eccleſia, & pluviam. Gravida, ſi graviditas ſit periculoſa. Mater, ſi non habeat cui relinquere infantulum, nec poſſit ſecum ducere, qui aliàs ſolus domi pati poſſet periculum. Perſona, quæ habet infirmos domi, qui poſſent pati periculum, & non habeat qui relinquere. Qui debet gravia negotia expedire, quæ commodè differre non poteſt. Qui iter agens ſacrum audire nòn poteſt, niſi amittat ſocios, ſine quibus prudenter timet latronum periculum, aut aliud malum. Mulier honeſta, quæ caret habitu honeſto, quia non obligatur accedere cum gravi ſua confuſione; curare tamen debet, ut accedat valdè manè, quando populi concurſus eſſe non ſolet; ſi id ſine gravi incommodo, aut confuſione facere poteſt.

2808 3. *Officium*. Hinc excuſantur milites, qui caſtrum aut portas Civitatis cuſtodiunt, ſi ſine periculo ſuo muneri deeſſe non poſſunt. Paſtores ovium, & armentorum, & ſimiles, ſi ex abſentia periculum timent; quod quidem regulariter contingit; qui tamen, ſi ſint plures curare debent, ut relictis uno aut pluribus, quod ſufficiunt ad cuſtodiam, accedant alii ad ſacrum; & ſic faciant ad invicem, vel diverſis horis ejuſdem diei, vel diverſis feſtis, juxta loci propinquitatem, aut diſtantiam.

2809 4. *Conſuetudo*. Hinc excuſantur mulieres, ſi ex conſuetudine patriæ egredi non ſoleant tempore luctus, aut poſt partum, per dies purificationis, dummodò non exeant ob alias cauſas. Conſuetudo mulierum (ubi eſt) manendi primo anno viduitatis domi, ita ut neque diebus feſtis exeant ad audiendam Miſſam, eſt ab Epiſcopis, uti irrationabilis, & exorbitans, extirpanda.

2810 5. *Cenſura*. Hinc, qui eſt ligatus excommunicatione majori, aut interdicto, nec tenetur, nec poteſt ſine mortali Miſſam audire.

Tempore autem interdicti, habens Bullam peccat mortaliter, ſi die feſto omittat ſacrum; quia tenetur implere præceptum, quando poteſt; ſed tunc poteſt, nam per Bullam poteſt audire ſacrum tempore interdicti; igitur.

2811 6. *Inadvertentia*, quia inadvertentia, aut oblivio æquivalet ignorantiæ invincibili, adeòque excuſat à culpa: *v. n.* 460.

2812 Quæres. *In Villa, ubi eſt unicus Sacerdos, die feſto Petrus accedit ad Eccleſiam, & reperit Sacerdotem perventum ad Præfationem, an teneatur audire reliquum Miſſæ?* Negant Ledeſma, & Joan. Sanchez; quia per reliquam partem hujus Miſſæ non poteſt implere præceptum, quod eſt de integra.

Reſp. Teneri Moya, & Arſdekin: quia pars iſta à præfatione ad finem eſt principalis nam in ea continetur eſſentia ſacrificii, nempè *Conſecratio*, *Oblatio*, *& Conſumptio*. Prior verò pars eſt purè integralis, & acceſſoria, principale autem non ſequitur acceſſorium; ſed è contra; adeòque Petrus tenetur ad illam audiendam.

Scotus *in* 3. *d.* 9. *quæſt. unic. litt. C.* Maſtrius *diſp.* 11. *quæſt.* 2. *art.* 1. Joan, la Crux, *pag.* 49. Tamb. *tom.* 1. *pag.* 124. Leander *de Præc. Eccl. tom.* 2. Buſemb. *lib.* 3. *tr.* 3. *cap.* 1. *dub.* 3. Clericatus *cap.* 47. *&* 109. Mendo *ver. Miſſa*.

DE II. PRÆCEPTO ECCLESIÆ.

Jejunare in Quadrageſima, Vigiliis, & Quatuor Temporibus.

Et non comedere carnes diebus Veneris, & Sabbati.

JEJUNIUM

2813 Eccleſiaſticum, quoad ſubſtantiam, *conſiſtit in unica comeſtione per diem, cum abſtinentia carnibus.*

2814 Majoris meriti eſt jejunium ex præcepto, aut voto, quàm ſpontè factum, ſeu ex conſilio; ſic de aliis præceptis; quia jejunium ſpontè factum, hoc eſt ſine præcepti, aut voti onere, habet meritum ſolius virtutis temperantiæ; factum verò ex voto, habet meritum Religionis, quæ eſt melior temperantia; & factum ex præcepto, habet meritum obedientiæ, quæ ex 1. *Regum* 15. eſt melior victima, ac temperantia; quia eſt ſpecies virtutis juſtitiæ, qua Superiori præſtamus, quæ debemus. Hinc in Evangelio dicitur: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Et Regius Pſaltes Vota conſulit, dicens: *Vovete & reddite Domino Deo veſtro omnes, qui in circuitu ejus offertis munera.* Et neceſſitas illa ex voto, & præcepto, non eſt neceſſitas coactionis, ſed obligationis in Dei cultum, quæ plenam libertatem executionis minimè tollit.

DE

DE TEMPORE.

2815 Hoc præceptum obligat ſub mortali ad jejunandum diebus ab Eccleſia præſcriptis: *vid. prop.* 23. ab Alexand. VII. *damn.* nempè diebus Quadrageſimæ, quatuor Temporum, & Vigiliarum.

Horam comeſtionis, quæ eſt circa meridiem, notabiliter ſine cauſa prævenire non eſt mortale, ſed veniale; imò nullum, ſi ex cauſa; quia tempus comeſtionis non eſt de ſubſtantia jejunii. Idem dic, ſi collatio facienda ſerò, fiat mane, & comeſtio ſerò.

2816 Cœnans die Jovis, ſi dubites: an ſit hora mediæ noctis, potes comedere carnes; quia eſt in poſſeſſione libertas edendi. Si id dubitas die Sabbati, teneris abſtinere, quia eſt in poſſeſſione præceptum abſtinendi, utpotè prius dubio.

QUÆRES I.

2817 *An liceat proſequi unum horologium pro jejunio Eccleſiaſtico, & aliud pro jejunio naturali ad communionem?*

Negat de Lugo; *quia eo ipſo, quòd quis unum horologium liberè accipit, videtur renunciare omnibus aliis.* Affirmat Diana *part.* 10. *tr.* 15. *reſ.* 29. cum de Caſtillo, qui ait: *In hoc enim caſu mutat quidem ſententiam, & variat horologia, ſed non ex primaria intentione variationis, quia ſic eſſet alterutrius colluſio, cum agatur de duobus præceptis; ſed ex accidenti, quatenus neſciens aliam eſſe regulam præter unicam primi horologii, illam cœpit ſequi, poſtea verè ſe accommodat alteri regulæ, quam videt probabilem.*

QUÆRES II.

2818 *An liceat die Dominico jejunare?*

Quantum eſt ex ſe, licitum eſſe oſtenditur, *ex cap. Utinam diſt.* 76. *Utinam omni tempore jejunare poſſimus, quod in Actibus Apoſtolorum diebus Pentecoſtes, & die Dominico Apoſtolum Paulum, & cum eo credentes feciſſe legimus.*

2819 Attamen circa hoc, quod eſt ex ſe licitum, errores, & ſuperſtitiones immiſcuere hæretici. Jam *Manichæi*, in contemptum Reſurrectionis Domini, dixerunt, jejunium die Dominico neceſſarium eſſe. *Acrius, & Eraſmus*, è contra apud Alphonſum de Caſtro *ver. jejunium*, volebant, jejunia non eſſe aliquo, & ſtatuto tempore inſtituenda, ſed quemlibet ſpontè jejunare debere, & quando voluerit.

2820 Ob quas hæreſes, ſuperſtitiones, & alios errores, in Can. 65. Apoſtolorum definitur: *Si quis Dominicum diem, aut ſabbatum, uno ſolo dempto, jejunare deprehendatur, deponitur; ſin laicus, è communione ejiciatur.* Et in cap. *Quadrageſima de conſecratione diſt.* 3. Eccleſia a Quadrageſima dies Dominicos excipit; *& in cap. ex parte, de obſer. jejuniorum*, ſi jejunium alicujus Vigiliæ in diem Dominicam incidat, anticipari præcipit præcedenti Sabbato, ne videamur judaizare, & ne dentur manus erroribus, ac ut majori lætitia Deum, atque Sanctos diebus ſolemnibus recolamus.

2821 His de cauſis Urb. VIII. 14. Octobr. 1638. declaravit, quod, quando Vigilia S. Joan. Bapt. incidit in Feſto Corporis Chriſti, anticipandum ſit jejunium Feria Quarta: *eo quod dies Feſtus hujuſmodi, quo tanti Sacramenti inſtitutio ſumma totius populi Chriſtiani lætitia recolitur, è principalibus anni feſtivitatibus exiſtat.*

2822 Idem debet diſponere Epiſcopus, ſi in feſto ſolemni alicujus patroni principalis Vigilia occurrat. Sanchez *in conſiliis lib.* 5. *d.* 5. *n.* 7. Ant. à Spir. Sanct. *t.* 1. *tr.* 6. *diſp.* 2. *ſect.* 5. *n.* 130. Fagnanus *lib.* 3. Decretal. S. C. Concilium *de obſerv. jejuniorum num.* 31.

Hac ratione Panormi jejunium Vigiliæ D. Jacobi, quod contingit in Feſto Natalis Sanctæ Chriſtinæ, transfertur in diem præcedentem.

2823 At non poteſt Vigilia ſic transferri ab Epiſcopo, ſi contingat aliquo die baccanalium; quia tunc non habetur cauſa ſufficiens transferendi, ſed potiùs jejunium ab Eccleſia tunc præſcriptum monendi ad magis cohibendam petulantiam carnis. Et Eccleſia Vigilias transferre non conſuevit, niſi ob cauſas relatas, quæ locum non habent die baccanalium. Leander *de jejunio tr.* 5. *diſp.* 10. *qu.* 42.

His accedit Decr. S. Rituum Congr. 23. Jan. 1694. jejunandum eſſe eadem die Vigiliæ S. Matthiæ, non obſtante, quòd contingat ultima die baccanalium.

2824 Inſuper non eſſe jejunandum Dominicis diebus, decernitur *in cap. Ne quis jejunet, de conſecr. diſt.* 3.

2825 Denique S. Congr. Univ. Inquiſ. Rom. anno 1686. præcepit, ut nullo pacto ex devotione, etiam B. Virginis imponatur jejunium, quod indifferenter amplectatur dies Dominicos, & feſtivos ſolemnes, putà faciendum una die hebdomadæ totius anni, utpotè quod ſit contra uſum, & praxim Eccleſiæ; non impedit autem, ſi jejunium commutetur eo die feſtivo in aliam mortificationem, aut ad alium diem transferatur. Dicta diſpoſitio S. Congr. aſſervatur in Archivio noſtræ Provinciæ.

2826 Idem eſt dicendum de voto jejunii, adeòque votum jejunandi ordinariè diebus Dominicis, aut cum aliquo ſingularitatis ſtudio, v. gr. ex ſeptem diebus hebdomadæ jejunandi die Dominico, eſt nullum, utpote de materia illicita; ita ut neque ſit transferendum; quia tale jejunium eſt cultus ſuperſtitioſus falſus, & ſuperfluus; ait Cajet. 2. 2. *q.* 93. *art.* 1. *ver. in ſequenti verò.* Undè eſt ſuſpectus de hæreſi.

2827 Hinc qui vovit jejunare per annum ea die hebdomadæ, qua fit feſtum Annunciationis, ſi

ſi expreſsè habuit intentionem comprehendendi dies feſtivos ſolemnes, aut dies Dominicos, quatenùs feſtum die Dominica venit; non tenetur ad jejunium, nec anticipare; quia fuit de materia illicita: ſi verò non habuit hanc expreſſam intentionem, ſed intentionem rectè jejunandi ob verum cultum, & devotionem (quod in dubio eſt præſumendum) tunc validum eſt votum, ſed debet, occurrente feſto ſolemni, aut Dominico, anticipare jejunium; quia intentio voventis, utpotè recta, præſumitur fuiſſe de jejunando juxtà uſum & morem Eccleſiæ.

2828 Thomas del Bene *par.2.de Inquiſit.dub.* 219. *ſect.*4. *n.*7. Alarius *lib.* 3. *de voto*, *num.*69. & Sanchez *in ſum. lib.* 1. *c.*37. *num.* 16. addunt: *Quod ſecus dicendum ſit, ſi fuerit votum jejunandi ſolis aliquibus diebus Dominicis ob beneficium, aut honeſtum aliquem finem, ſecluſo ſcandalo, & omni alio pravo mortali fine; & etiam ſecluſo verò ſingularitatis ſtudio; quia tunc eſt votum de re licita.* Eò maximè, quia nunc haud ampliùs vigent præmiſſæ hæreſes.

QUÆRES III.

2829 *An præceptum jejunii qualibet ſexta feria, quod habent ex Regula Fratres Minores, obliget, etiam ſi feria ſexta contigerit feſtum Natalis Domini?*

NOn obligare, tenet Melphi *in comment. c.*3. *Stat.* 13. *qu.* 5. cum Diana, Bonac. Fagundez, & aliis apud ipſum, ac noviſſimè Gobat. *tom.*3. *de voto num.* 115.

Ratio eſt; quia Præceptum Regulæ de jejunando qualibet ſexta feria, cum in eo non exprimatur feſtum Nativitatis, intelligitur factum juxta conſuetudinem Eccleſiæ, quæ eo die cunctos fideles à communi obligatione abſtinentiæ à carnibus diſpenſat.

2830 Undè ad textum Honorii III. qui in contrarium adducitur, reſpondent, ibi eſſe ſermonem de iis, qui ſunt adſtricti voto jejunii expreſsè comprehendente diem Natalis, aut Regulari obſervantia de vita quadrageſimali, ut Fratres Minimi, qui proindè eo die abſtinere debent à carnibus. Nos autem non tenemur ad jejunium feria ſexta ex voto, ſed ex præcepto. Nec dictum præceptum Regulæ mentionem facit de die Natalis Domini.

2831 Nec demùm conſuetudo in contrarium obſtat, quia ſtatuta Ordinis & conſuetudines Religionis, etiam auctoritate Apoſtolica roborata, ex Declar. Sixti IV. (qui fuit poſt Honorium) per Bullam 26. *Circumſpecta* 1. Decembr. 1480. apud Bullarium Rodr. *pag.* 169. non obligant ſub culpa mortali, ſed ſub pœna exteriori. Bulla eſt tenoris ſequentis.

(Sixtus, &c. Circumſpecta, &c. Sanè pro parte dictorum filiorum Miniſtri Generalis, & univerſorum Fratrum Ordinis Fratrum Minorum nobis nuper exhibita petitio continebat, quòd licèt multis fratribus ejuſdem Ordinis ſatis durum, & difficile ſit, regulam Beati Franciſci tenere, ac ad ſuarum ſalutem animarum ſufficere videatur, regulam ipſam laudabiliter obſervare: nihilominus, quia nonnulli Romani Pontifices prædeceſſores noſtri, & alii, ac etiam Generalis, & Fratres ipſius Ordinis fervore devotionis accenſi, ultra dictam regulam nonnulla ſtatuta, & ordinationes ſuæ conſtitutionis fecerint, per quæ aliqua eiſdem fratribus prohibentur, utpotè comedere carnes in Nativitatis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Pentecoſtes, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, cæteriſque aliis feſtivitatibus, & diebus, quædam verò alia ipſis præcipiuntur fieri ſub excommunicationis pœna, vel aliis cenſuris Eccleſiaſticis, ſeu aliis pœnis, quas contra facientes ipſo facto incurrunt; multi propterea dicti Ordinis fratres contra faciendo cenſuris, & pœnis taliter latis ſæpè numero involvuntur, & illaqueantur: unde ſtatuta & ordinationes prædicta potiùs ad animarum ſuarum diſpendium, quàm ſalutem ædificare videntur: Verùm ſi cenſuræ, & pœnæ prædictæ in contra facientes, ut præfertur, ipſo facto latæ in comminatorias, & infligendas, & temporales pœnas mutarentur, profectò ſaluti plurimorum opportunè conſuleretur. Quare pro parte miniſtri, & fratrum prædictorum nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut ipſis in præmiſſis opportunè providere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur, qui fidelium animarum diſpendiis libenter obviamus, eorumque ſalutem ſinceris deſideriis exoptamus, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium, ſtatuimus, atque decernimus, quòd Miniſtri Cuſtodes, Guardiani, & fratres dicti Ordinis præſentes, & qui pro tempore fuerint, ex ſtatutis, ſeu conſuetudinibus, vel declarationibus dicti Ordinis præter regulam quomodolibet, & à quibuſcunque editis, etiam confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, illis contra faciendo, nulla Eccleſiaſtica cenſura, nulloque mortalis peccati vinculo ligari valeant, nec cenſuras, nec pœnas, ſeu mortale peccatum hujuſmodi incurrant: niſi tales eſſent caſus, vel exceſſus, qui divina lege, ſeu præcepto Romanæ Eccleſiæ meritò inducerent ad mortale: cenſuras, & pœnas taliter latas harum ſeriè revocantes, & annullantes, illaſque ad vim comminationis pœnarum comminatoriarum, & ferendarum, ſeu corporales, & temporales pœnas prædictas, per Generalem miniſtrum, Cuſtodes, Guardianos, & alios prælatos ipſius Ordinis ferendas, & infligendas reducentes, &c. Non obſtantibus ſtatutis, ordinationibus, & declarationibus præmiſſis: quibus quoad hoc expreſsè derogamus, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis: necnon aliis

aliis ſtatutis, & conſuetudinibus dicti Ordinis, etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis alia firmitate roboratis contrariis quibuſcunque.)

2832 Et Pater Wadingus ad annum 1215. refert, S. P. Franciſcum ſuper hoc à fratribus interrogatum reſpondiſſe: *Non ſolum homines puto die illo carnes manducare poſſe, verum etiam parietes, ſi eis veſci poſſent, abundanter eis miniſtrandas velim, vel deforis carnibus liniendos.*

2833 Obligare docent noſtræ Regulæ expoſitores, Corduba, Miranda, Rodr. Port. & alii apud Melphi *cit.*& ex exteris Fagnanus *lib.3.cap. Explicari 3. de obſerv. jejuniorum.* Ex Decl.Honorii III. *cap. Explicari 3. de obſerv. jejun. lib.3.* Qui Epiſcopo Pragenſi ſuper hoc puncto interroganti reſpondit:

Explicari per Sedem Apoſtolicam poſtulaſti, &c. Reſpondemus, quod illi, qui nec voto, nec Regulari obſervantia ſunt adſtricti in ſexta feria, ſi feſtum Nativitatis Dominicæ, die ipſo venire contigerit, carnibus propter feſti excellentiam veſci poſſunt, ſecundum conſuetudinem Eccleſiæ generalis. Nec tamen hi reprehendendi ſunt, qui ob devotionem voluerint abſtinere.

2834 Cui declarationi accedit conſuetudo, & praxis totius noſtræ Religionis; unde non eſt ab hac ſententia recedendum.

QUÆRES IV.

2835 *An Moniales S. Claræ teneantur ſub mortali ad jejunia Regulæ, nempè Adventus, & feriæ ſextæ?*

PRo Clariſſis duæ ſunt editæ Regulæ. Prima fuit tradita à S.P.N. Franciſco, approbata ab Innoc.IV. 16.Sept.1253. Conſt.12. in Bullario *tom.* 1. in duodecim diſtributa Capitula, in quorum tertio imponitur jejunium perpetuum.

2836 Secunda fuit diſpoſita ab Urb.IV. 1263. Quæ incipit *Beata Clara, ut in Conſtit.7. in tom.* 1. Bullarii, & diviſa in 26. Capitula, in quorum undecimo fuit moderatum jejunium,& impoſitum à feſto Nativitatis B. Virginis ad Feſtum Reſurrectionis Domini, & feriis ſextis.

2837 Denique plenas manus dedit Eugenius IV. Nonis Febr. 1446. Conſtit. 28. apud Bullar. Cherubini, quæ eſt 31. apud Bullar. Rodr. & 2. apud Confectio. & incipit *Ordinis tui*, per quam ad ſupplicationem S.Joannis de Capiſtrano, tunc noſtri Ordinis Vicarii Generalis jejunium benigniùs moderavit, plura dubia præmiſſæ Regulæ declaravit, & obligationem peccati mortalis ad ſola quinque puncta reſtrinxit, eam à reliquis præceptis amovendo. Et quia hæc Bulla eſt norma, & menſura totius Regulæ D. Claræ, à Directoribus præ oculis habenda, ad tollendos ſcrupulos, atque errores, qui ex conſcientia erronea poſſent contingere, operæ pretium duxi eam hic apponere. Eſt igitur, ut ſequitur.

(Eugenius, &c. Ordinis tui, &c. Prætereà cùm in regula Beatæ Claræ jubeatur jejunium perpetuum, quod nimis rigoroſum tenemus; placet, & volumus, quòd ſupradictæ & Tertii, & aliorum Ordinum ſorores, ſolummodo teneantur ad illa jejunia, ad quæ vos fratres Ordinis Minorum, Regulam Obſervantes, obligati eſtis, & eoſdem modos ſervent in cibis quadrageſimali tempore, exceptis debilibus, & infirmis. In aliis verò jejuniis, ut ſunt quatuor tempora, vigiliæ Apoſtolorum, & ſimilium, ſervetur conſuetudo Regionis, ſecundum quam liceat eis etiam ova, & lacticinia comedere. Cum etiam in Monaſteriis ſorores, ſive Monachæ incedant nudis pedibus diſcalceatæ, quod nimis rigoroſum exiſtimamus: placet, & volumus, quòd ſorores, ſive Monachæ poſſint deferre illa, quæ nomine calceamentorum non cenſentur, puta Cuquos ligneos, & ſandalia, atque etiam, cum opportunum fuerit, calceamenta. Item cum in aliquibus Monaſteriis, locis, & congregationibus, injungatur ſilentium perpetuum, quod quidem nimis rigoroſum exiſtit: tibi tuiſque in officio ſucceſſoribus, & Provinciarum vobis ſubjectarum Vicariis, cum diſcretorum conſilio diſpenſandi, tam in cibis, quam in quibuſcunque aliis præceptis, quàm in ſilentio ſupradicto concedimus facultatem. Inſuper cum dilectus filius frater Joannes de Capiſtrano tuus in Vicariatus Officio prædeceſſor declaraverit, quòd in regula prima Beatæ Claræ contineantur centum,& triginta præcepta regularia in quorum tranſgreſſione moniales, ſive ſorores profeſſæ, peccatum mortale incurrunt: idque nimis durum, & periculoſum judicemus: authoritate, & tenore præſentium declaramus, & volumus, quòd in nullius prædictorum tranſgreſſione, præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principalia vota, obedientiæ ſcilicet, paupertatis, caſtitatis, & clauſuræ, & ſuper electione Abbatiſſæ, & depoſitione, peccatum mortale incurrant.)

2838 Ubi Pontifex, quantum ad rem noſtram de jejunio duo diſponit, videlicet primò obligationem temporis, ſecundò obligationem peccati; priùs namque jejunium perpetuum in prima Regula Monialibus præſcriptum reducit ad tempus, & numerum jejuniorum Fratrum, ita ut ſolùm teneantur ad jejunia Fratrum Minorum de Obſervantia, nimirùm feriæ ſextæ, & Adventus, à die Omnium Sanctorum uſque ad Nativitatem Domini excluſivè. At non ſub mortali, ſub quo ſunt obligati fratres; nam poſteà deſcendendo ad obligationem peccati cunctorum præceptorum dictæ Regulæ numero centum, & trium, duæ refert, & inter quæ ſub Capitulo tertio eſt jejunium, ſubdit.

Tenore præſentium declaramus, & volumus; quòd in nullius prædictorum tranſgreſſione, præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principalia

palia vota, obedientiæ ſcilicet, paupertatis, Caſtitatis, & Clauſuræ, & ſuper electione Abbatiſſæ, & depoſitione, peccatum mortale incurrant. Ubi habetur expreſſa exceptio, & poſitiva aliorum præceptorum excluſio, inter quæ eſt jejunium: *Exceptio* autem *firmat* regulam in contrarium.

2839 Confirmatur; quia verba poſteriora Bullæ, in quibus eſt ſermo de obligatione peccati, referuntur ad priora, nimirùm ad omnia præcepta dictæ primæ Regulæ; imò expreſsè recenſentur ſub numero centum trium, adeòque referuntur ad jejunium, quod in dicto numero continetur, & conſequenter per priora verba, quòd Moniales teneantur ad jejunia fratrum, ſolùm diſponit Pontifex de obligatione temporis, minimè de obligatione peccati: alioquin in poſterioribus verbis, per quæ cætera omnia præcepta, præter quatuor expreſſa, ab obligatione peccati mortalis excludit, ſibi contradiceret; quod non eſt dicendum. Per priora igitur verba Pontifex modificavit jejunium quoad tempus, de perpetuo in temporaneum, uti eſt in fratribus; per poſteriora verò ulteriùs modificavit jejunium quoad peccatum. Hinc per priora verba expreſſit tempus (ut conſtat) per poſteriora obligationem peccati.

Vide *n.* 428. 429. & 464. Et hæc ſunt ſatis pro notitia obligationis Regulæ Clariſſarum, inſuper Sororum Tertii, ac aliorum Ordinum D. Franciſci; quæ tamen licèt de benignitate Apoſtolica ſunt à mortali culpa liberatæ, ſunt enixè monendæ ſuper obſervantia præceptorum Regulæ; maximè jejunium, tempore, quo ſolent jejunare fratres.

DE INTERRUPTIONE.

2840 SI ad ſatietatem te refeciſti, & linteolum plicaſti cum animo ampliùs non comedendi, ſi poſtea aliquid occurrens comedas, non violas jejunium, ſi non ſit elapſum notabiliter quadrans; quia per tam breve tempus non habetur moralis interruptio.

2841 Si autem evocatus, aut ob negotium menti occurrens comeſtionem interrumpis, cum animo eam poſteà proſequendi, majus tempus requiritur ad interruptionem moralem, quæ jejunium frangat; unde non frangis jejunium, ſi interrumpas per horam.

2842 Similiter pauperes non frangunt jejunium, ſi plures interruptiones faciant, ob plures comeſtiunculas, quæ ad unam juſtam refectionem ſufficiant.

DE QUANTITATE.

2843 A Peccato mortali excuſat parvitas materiæ. Quoad carnem, parva quantitas eſt illa, quam coquus de neceſſitate guſtare debet, ut diſcernat, an ſit benè aptata; quoad alios cibos, duæ unciæ. At ſi qui ſæpiùs intra eandem diem quid modicum comedit, advertat in fine notabilem quantitatem ſe comediſſe, frangit jejunium; quia plura illa modica intra eandem diem continuantur moraliter; minimè, ſi intra diverſos dies: *v. nu.*2026. & *prop.*29. ab Alex. VII. *damn.*

2844 A veniali excuſatur, qui ob urbanitatem, aut preces amici, quid modicum ſumit.

2845 Qui manè ante comeſtionem medicamen aliquod ſumit, jejunium non frangit, quia ea non eſt comeſtio, ſed medicina.

2846 Qui pluries in die quid notabile comedit, peccat ſolùm mortaliter in ſecunda comeſtione, & non in ſequentibus; qui verò pluries carnes comedit, peccat toties quoties comedit; quia præceptum de jejunio eſt præceptum dividuum, continens ſcilicet duo præcepta partialia, unum affirmativum de unica comeſtione, quod non obligat pro ſemper, alterum negativum de non comedendis carnibus, quod obligat ſemper, & pro ſemper. Per ſecundam, inquam, comeſtionem quis fit impotens ad ſervandum præceptum de unica comeſtione, & ſic non peccat per reliquas comeſtiones, quia non peccat quis non obſervando præceptum, quod ſervare non poteſt. Poſt quamlibet autem comeſtionem carnis, adhuc eſt quis potens ad ſervandum præceptum de non comedendo carnes, & ideò quoties carnes comedit, toties peccat.

2847 Qui quantitatem notabilem particularum conſecratarum ſumeret, jejunium frangeret; quia eſſet comeſtio, notabile, & ſubſtantiale nutrimentum afferens, ſupplente Deo defectum naturalem ſubſtantiæ panis. Diana *par.*5. *tr.*5. *reſ.*11.

DE QUALITATE.

2848 EXtra dies jejunii prohibetur fidelibus comedere carnes diebus Veneris, & Sabbati: niſi eo die contingat feſtum Natalis Domini. Nomine carnis etiam venit jus carnis; non prohibentur autem ova, & lacticinia; nec conſuetudo, quæ in hoc adeſt, obligat ſub mortali, quia eſt introducta ex devotione, non animo obligandi; ita namque tenet communis doctorum mens: undè monendi ſunt ſimplices, ne peccent ex conſcientia erronea: *v. nu.*486.

2849 Tempore Quadrageſimæ prohibentur non ſolùm carnes, ſed etiam ova, & lacticinia, ex conſuetudine obligante ad mortale, ſic acceptata ex communi Doctorum ſenſu, & determinatione Eccleſiæ: *v. prop.*32. ab Alex. VII. *damn.* & *num.*2857.

2850 Imò tempore Quadrageſimæ prohibentur ova, & lacticinia, non ſolùm diebus jejunii, ſed etiam diebus Dominicis, *ex cap. denique* 6. & *ult. diſt.*4. *nu.*2857.

Par autem eſt, ut quibus diebus à carne animalium abſtinemus, ab omnibus quoque, quæ ſementinam carnis trahunt originem, jejunemus: à lacte videlicet, caſeo, & ovis. Par eſt ratio; quia abſtinentia à carnibus, & lacticiniis, eſt præceptum negativum. Item in ſexta Synodo Conſtantinopolitana generali celebrata anno 681. ubi Can. 56. ſic dicitur: „ Accepimus in Armeniorum re-

regione, & in aliis locis in Sabbatis, & Dominicis Sanctæ Quadrageſimæ quoſdam ova, & caſeum comedere: Viſum eſt ergo, ut omnis Dei Eccleſia, quæ eſt in univerſo terrarum Orbe, unum ordinem ſequens, jejunium perficiat; & abſtineant, ſicut ab omni mactabili, ſic & ab ovis, & caſeo: quæ quidem ſunt fructus, & fœtus eorum, à quibus abſtinemus. Si autem hoc non ſervaverint, ſi ſunt Clerici, deponantur; ſi laici, ſegregentur.,,

2851 In aliis autem jejuniis extra Quadrageſimam, nempè quatuor temporum, & vigiliarum, non ſunt prohibita ova, & lacticinia: idem dic de jejuniis ex voto, pœnitentia, aut Jubileo. Doctores citandi, *n.* 2859.

2852 Potus etiam vini non frangit jejunium; quia non eſt comeſtio. Hinc muſtum non frangit jejunium, benè verò ſuccum, quod quis ore ſumit ex uva; quia illud ſumitur per modum potus, iſtud per modum cibi, & comeſtionis. Idem dic de ſucco malorum punicorum, de peponibus, & ſimilibus.

QUÆRES.

2853 *An Fratres Minores in jejuniis ex præcepto extra Quadrageſimam, Adventus, & Feriæ ſextæ, teneantur ſub mortali abſtinere ab ovis, & lacticiniis?*

Affirmat Melphi *in Com. cap. 3. tr.13. qu. 1. & 2.* in locis, ubi eſt conſuetudo abſtinendi, ut in Italia; ſecus in aliis Regionibus, ubi non eſt conſuetudo abſtinendi. Ita Quatuor Magiſtri, & Moderni expoſitores Regulæ, Corduba, Politius, Longus, quos refert, & ſequitur Melphi *cit. qu.2.*

2854 Tota ratio eſt conſuetudo.

2855 Firmari tamen poteſt ſtatuto Ordinis Salmant. Vallis, & Romano *cap.3. §.6. n.1. Tempore quo fratribus ex præcepto Eccleſiæ vel Regulæ noſtræ inſtituto jejunandum eſt, non ſolùm ab eſu carnium, ſed etiam ab ovis, caſeo, & lacticiniis aliis abſtinendum eſt.* Quod ſtatutum videtur obligare ad mortale; quia eſt declaratorium Regulæ, ex facultate Eugenii IV. conceſſa Capitulo Generali declarandi Regulam; quam facultatem refert Corduba *cap.3. qu.2. §.* Quartum punctum.

2856 Si autem, quid ego ſentiam, cupis, Judicium ferre nolo; intellectum tamen meum, diſcurrendi gratia, tibi aperiam.

Et quidem nulla mihi videtur obligatio mortalis. Oſtendo: Talis obligatio abſtinendi ab ovis, & lacticiniis in jejuniis extra quadrageſimam, uti ſunt jejunia Adventus, & feriæ ſextæ, vel oritur ex natura jejunii Eccleſiaſtici, vel ex præcepto Regulæ, vel ex conſuetudine; nullum ex his dici poteſt.

2857 Non primum; quia ſi abſtinentia à lacticiniis eſſet de natura jejunii Eccleſiaſtici, non ſtaret jejunium Eccleſiaſticum cum lacticiniis; certum autem eſt, quòd ſtat; quia comedens lacticinia tenetur jejunare. Ita com. Unde jejunium Eccleſ. nõ includere ex ſui natura abſtinentiam ab ovis, & lacticiniis, docent ex noſtris Villal. *par. 1. tr. 23. diſſ.2. & Port. ver. jejunium in addit. nu.7. cum* Sanchez, Leander à Marcia *q. 9. ſuper cap.3.* Regulæ D. Franciſci, & Melphi *cit. verſ. circa quorum.* Ex Summiſtis verò, & Canoniſtis, tenet communior, nempè D. Thomas, Bonac. Filliuc. Diana, Tamb. & innumeri alii apud Leandrum *de jejunio tr.5. diſ.3. q.4. & 5.*

Imò Port. *n.* 8. addit jejunium Quadrageſimale non includere in ſe abſtinentiam à lacticiniis, ſed eam eſſe diſtinctum quaſi præceptum, ex *cap. denique 6. diſt.4.* Hinc qui in Quadrageſima frangit jejunium, & lacticinia comedit, duo diſtincta peccata committit; & ceſſante ex aliqua cauſa præcepto jejunii, non ceſſat exindè præceptum abſtinendi à lacticiniis: *v. n.2871. & 1850.*

2858 Non ſecundum; quia præceptum Regulæ *cap.3.* non exprimit abſtinentiam à lacticiniis, ſed purum jejunium; *Jejunent à feſto omnium Sanctorum uſque ad Nativitatem Domini, &c. aliis autem temporibus non teneantur, niſi ſexta feria, jejunare.* Adeòque cum ſimus in odioſis, & lacticinia ſint (ex probatis) compoſſibilia cum jejunio, ac in præcepto non exprimantur, ſub eo non comprehenduntur.

2859 Hinc jejunia ex voto, Jubilæo, & Pœnitentia, non obligare ab abſtinentiam à lacticiniis, niſi exprimatur, docent Tamb. *de jejun. lib. 4. cap.5. §. 1. n.25.* Diana, Azorius, & alii communiter. Jejunium autem Regulæ extra Quadrageſimam, vel eſt votum, vel purum præceptum (ut probabiliùs teneo) nõ plus obligans quàm votum.

2860 Inſuper ſtatutum *n.* 2855. *cit.* expreſsè prohibet uſum lacticiniorum in communitate, ut liquet ex verbis, quæ immediatè ſubdit: *Superiores verò locorum, qui aliter in communitate fieri fecerint, aut permiſerint, ſuffragiorum jure, arbitrio Provincialis priventur.*

2861 Idque non ſub culpa mortali, ſed ſub pœna ſtatutaria. Quia ſtatuta ordinis, & conſuetudines Religionis, etiam auctoritate Apoſtolica roborata, non obligare ſub mortali conſtat ex Bulla Sixti IV. *n.*2831. relata, quam ſequitur, ac docet communis expoſitorum, cum Melphi *in com. c.2. ſtat.71. q.1.*

2862 Falſum autem eſt, Eugenium IV. conceſſiſſe Capitulo Generali facultatem declarandi Regulam. Primò, quia Eugenius IV. per vivæ vocis oraculum, quod refert Rodr. in Bullario *pag. mihi* 117. *n.* 1. declaravit, nullum ſtatutum nec antiquum, nec novum obligare fratres ſub culpa mortali, aut cenſura; quomodo igitur potuit ſine contradictione dare facultatem Capitulo Generali condendi ſtatutum obligans ad mortale?

2863 Secundò; quia facultas declarandi Regulam ſolùm reſidet apud Sedem Apoſtolicam, minimè apud Capitulum Generale. Et expoſitiones Doctorum ſolùm faciunt opinionem probabilem. Longus *contr.1. ſect.4.*

Tertiò.

2864 Tertiò, quia id eſſe falſum apertè liquet legenti conceſſionem ipſam, quam referunt Corduba *cap. 3. q. 2. §. quartum punctum*, Sorbo *in comp. ver. jejunium*, & Melphi, *cap. 3. ſtat. 13. q. 2.* cujus verba ſunt: Eugenius IV. *conceſſit Capitulo Generali facultatem ordinandi, & declarandi, in quibus locis, & Provinciis fratres debeant jejunia Regulæ in cibis Quadrageſimalibus obſervare & in quibus debeant Patrum conſuetudinem imitari, vel aliter ſe habere.* Ubi (ut vides) non dedit facultatem declarandi Regulam, ſed declarandi Provincias, in quibus debeant uti cibis Quadrageſimalibus, ac ſervare conſuetudinem, & in quibus, non eo modo, quo declaravit cum Monialibus, nullam exprimendam culpam, ut patet *in nu.* 2837.

2865 Quartò; ex Melphi *in com. c. 3. tr. 13. q. 2.* qui commentando præfatum ſtatutum de *n.* 2855. adducit facultatem, & verba Eug. IV. *n.* 2864. quibus immediatè adducit: *Circa quorum verborum ſeriem, notandum primò, fundari declarationem* (ſupple tu Eugenii IV.) *in jure communi, quo non præcipitur abſtineri ab eſu ovorum, & lacticiniorum extra Quadrageſimam: ideò præ. iſta conſuetudine, ceſſat omnis obligatio.* Ex quo infertur, nec ſtatutum eſſe declaratorium Regulæ, nec Eugenium conceſſiſſe facultatem Capitulo Generali condendi ſtatutum obligans ad culpam mortalem; aliàs non benè concluderet Melphi, nullum eſſe jus obligans; quia eſſet jus Regulæ, & Statuti Ordinis.

2866 Cæterum hoc gratis dato, omne tollit dubium Bulla Sixti IV. *n.* 2831. relata, quæ decernit, ſtatuta, conſuetudines, vel declarationes Ordinis præter Regulam, etiam auctoritate Apoſtolica roborata, non obligare ſub culpa mortali, aut cenſura: ibique derogat omnes conſtitutiones etiam Apoſtolicas in contrarium. Unde facultas Eugenii, gratis dato, quòd eſſet data Capitulo ad declarandam Regulam, nullius eſſet roboris, quia cum fuerit prior Sixto IV. per annos quadraginta, fuit expreſsè derogata per Bullam Sixti, quam amplectitur tota Religio cum ſuis expoſitoribus, Melphi *cit.* Miranda, Port. & alii apud ipſum, ac demùm Corduba, *in introductione q. 6. §. ſed & notandum: vide num.* 151.

2867 Cùm igitur conſtet, Franciſcanos non tenere ſub mortali ex jure communi Eccleſiæ, aut Regulæ, ad abſtinentiam ab ovis, & lacticiniis, in jejuniis extra Quadrageſimam. Videndum manet, an teneantur ex Conſuetudine?

2868 Et non teneri ex conſuetudine, probatur; quia conſuetudo, ut obliget ſub mortali, debet eſſe introducta animo ſe obligandi ad mortale; *ut ex n.* 240. ita ut ſi de hujuſmodi animo non conſtet, ſtandum ſit pro libertate, ex *n.* 43. Tamb. *de jejun. cap. 5. §. 1. n. 22. & com.* Id autem non conſtat de conſuetudine, de qua eſt ſermo.

2869 Non dicas, non poſſe aliud aſſignari motivum hujus introductæ conſuetudinis, niſi animus ſe obligandi; motivum namque fuit fervor devotionis.

Probatur, 1. quia in Franciſcanis ligatis viginti quinque præceptis obligantibus ad mortale, nulla conſuetudo poteſt rationabiliter præſumi introducta animo ſe obligandi ad mortale.

2870 Hinc ipſe Melphi *in Com. c. 2. ſtat. 71. q. 1.* plures refert conſuetudines in noſtro Ordine, quas (ait) non debere præſumi eſſe introductas animo ſe obligandi ad mortale; & inter alia docet eum Miranda *in Reg. c. 56. diff. 2.* & Corduba, non peccare mortaliter Fratrem Minorem dormiendo ſine habitu, non obſtante conſuetudine in contrarium, & Statuto *cap. 2. § 9. n. 13.* à Nicolao III. & Julio II. confirmato: *Qui ſine habitu, capucio, chorda & femoralibus, niſi cauſa infirmitatis, de conſilio Medici, & licentia Superioris, dormierit, coram fratribus Capitulariter Congregatis, genuflexus, ſine capucio, in pane, & aqua jejunet.*

Quod docet his verbis: *Facit quidem mihi maximam vim iſta perpetua, & ſolemnis conſuetudo, quam ſarctam tectam ſuper Minorica Religio conſervavit. Quia tamen nolo aliorum conſcientiis laqueos injicere, à quibus illos poſſum, & debeo extricare: Dico, hanc conſuetudinem non obligare ad peccatum mortale.*

Unde concludit, prædictam conſuetudinem, & relatum ſtatutum importare debitum honeſtatis, minimè neceſſitatis, videlicèt peccati mortalis. Quam doctrinam firmat auctoritate Bullæ Sixti IV. ſæpè, & in *num.* 2831. relatæ, quæ ſtatuit, ſtatuta, & conſuetudines noſtri Ordinis, etiam auctoritate Apoſtolica roborata, non obligare ſub culpa mortali, aut cenſura.

(Nec valet dicere (ſubdit idem) quòd putent ſe peccare mortaliter aliter operantes, quia hic timor ex ignorantia procedit, vel conſcientia ſcrupuloſa) *v. n.* 486.

Quæ omnia militant pariter in re noſtra de conſuetudine abſtinendi à lacticiniis in jejuniis extra Quadrageſimam.

2871 Secundò; quia in jejuniis Quatuor temporum, & Vigiliarum, quæ à Præcepto Eccleſiæ præſcribuntur, adeſt conſuetudo abſtinendi à lacticiniis; & tamen non dicitur introducta animo ſe obligandi, ſed ex fervore devotionis. Ita Paſqualigus, Nav. Sanch. Diana, Tamb. & innumeri alii apud Leandrum *à Sanctiſſimo Sacram. de jejunio tr. 5. diſp. 3. q. 5.* Cum autem præcepta, & jejunia Regulæ non magis obligent, quàm præcepta, & jejunia Eccleſiæ, ut docet Corduba cum cæteris expoſitoribus, quos ſequitur Longus *cap. 3. contr. 9. ſect. 4. nu. 3.* ideò ſequitur, quòd ſicut conſuetudo in jejuniis Vigiliarum, & quatuor temporum, non dicitur introducta animo ſe obligandi, ſed ex fervore devotionis; idem dici debet de conſuetudine

ne jejuniorum noſtræ Regulæ extra Quadrageſimam.

2872 Tertiò;quia etiam in Dominicis Adventus eſt conſuetudo in noſtra Religione abſtinendi à lacticiniis, non minùs quàm diebus jejunii; & tamen nullus dicit, quòd ſit introducta animo ſe obligandi, ſed ex fervore devotionis; igitur, &c.

2873 Quartò, demùm conſtat ex verbis ipſis Bullæ Sixti IV. ubi Pontifex refert petitionem in qua per fratres fuit expoſitum, quòd plures erant declarationes, conſtitutiones & conſuetudines præter Regulam, fervore devotionis factæ, &c.

Hinc Doctores *nu.* 2871. citati, & ex noſtris, Villalobos, & Leander de Murcia *q. 9. ſuper c. 3. Regulæ S. Franciſci*, docent, univerſaliter in jejuniis extra Quadrageſimam, cujuſmodi ſunt jejunia Adventus, & Feriæ ſextæ conſuetudinem abſtinendi à lacticiniis non eſſe introductam animo ſe obligandi, ſed ex fervore devotionis.

2874 Et noſter Portellius *ver. jejunium in Addit. nu.7.* concludit: *Eſt probabilior opinio, neque de jure, neque de conſuetudine interdici in die jejunii lacticinia extra Quadrageſimam*.

2875 Quòd ſi petas. Quomodo ſtante clara declaratione Sixti IV. Contra conſuetudines, expoſitores moderni, *n.* 2853. citati, dicant quòd in abſtinentia à lacticiniis in jejuniis extra Quadrageſimam ſtandum ſit ſub mortali conſuetudini Regionum?

Huic petitioni nolo ego reſpondere, ſed ſolùm refero reſponſionem, quam dat Corduba in introductione Regulæ *q.6. pag. mihi 33.& 34. verſ. ſed* & notandum, quòd Sixtus IV. *in privil. circumſpecta*. Ubi poſtquam refert allatam declarationem, & diſpoſitionem Sixti IV. & alias Nicolai III. Clem. V. & Jo.XXII. hæc habet:

(Patet etiam ex dictis, quòd de Doctoribus aliquibus, ſeu expoſitoribus regulæ, aut de eorum dictis, non eſt curandum, quomodo contra aliqua contenta in prædictis tribus declaration. Nicolai III. & Clem.V. & Joan. XXII.Quorundam exigit, aliqui loquuntur: quia aliqui eorum, utpotè Bonaventura, Hugo, & quatuor magiſtri, & alii, fuerunt ante prædictas declarationes. Ideò non mirandum, ſi aliter aliquando loquantur, antequam eſſet per Eccleſiam aliter diſpoſitum, aut declaratum.

Alii autem Doctores fuerunt poſt prædictas declarationes, & fortè ex inadvertentia ſequendo priores expoſitores, aliquando aliter loquuti ſunt contra prædictas declarationes. Ideò, ut dictum eſt, de eis non eſt curandum contra prædictas declarationes, quæ habent primum locum, ut patet ex dictis hic, & in quæſtione præcedenti.)

COCHOLATAM

2876 JEjunium non frangere, abſque ulla limitatione tenent Thomas Hurtad.& quamplures Doctores apud Tamb. *c. 1. pag.* 135. Dianam, & Leandrum citandos,quia habeat rationem potus: iis accedit conſuetudo, & timoratorum uſus ſine ſcrupulo.

2877 Mihi tamen valdè placet ſententia Leandri *de præc.Eccl. tr.5. diſp 5. q.* Dianæ *p.* 11. *tr.6. reſ.53.* Remigii, & Eſcobar apud ipſos, nimirùm cocholatam non frangere jejunium, ſi id, quod eſt cibi, miſceatur aquæ in minori quantitate, ita ut aqua prædominetur, v. gr. ſi ſex unciis aquæ miſceatur uncia una cum dimidio cocholatæ, & media uncia ſacchari; frangere verò jejunium, ſi id, quod eſt cibi, miſceatur aquæ in æquali, aut minori quantitate, ita ut prædominetur cibus. Ratio non deſumitur ex parvitate materiæ, aliàs in primo caſu cocholata non poſſet ſemel ſumi ſine veniali, nec pluries eodem die ſine mortali. ex *n.*2843. ſed ex ratione potus, & cibi; nam cocholata primo modo habet rationem potus, quia prædominatur potus; ſecundo modo habet rationem cibi, & comeſtionis quia prædominatur cibus. Tum quia tunc valdè opponitur fini præcepti, qui eſt maceratiò carnis; nam tunc cocholata eſt præ cæteris cibis nutritiva, & elevativa ſpirituum vitalium.

2878 Idem dico de aquà dulci. vulgò Sorbetta.

2879 Prima autem opinio de cocholata ob auctoritatem extrinſecam graviſſimorum Doctorum, & timoratorum conſuetudinem cenſetur probabilis.

2880 Pinguedo, nempè ſagimen, & lardum computantur inter ova, & lacticinia. Diana *p.* 1. *tr.9. reſ.21.* & plures apud ipſum. Quibus accedit conſuetudo Regni Siciliæ.

2881 Qui in Quadrageſima comedit ova, aut lacticinia, peccat quidem, ſi non habeat Bullam, aut neceſſitatem, ſed non frangit jejunium, undè tenetur ad jejunium; quia lacticinia prohibentur præcepto diſtincto à præcepto jejunii, ac proindè dicuntur ſtare cum jejunio: *v.n.*2857.

DIFFICULTAS EST DE CARNIBUS

2882 *An ſcilicet diſpenſatus ad carnes, ſit diſpenſatus à jejunio?*

AFfirmant Diana *p.1.tr.9.reſ.25.* Filliuc.Tamburin. & innumeri alii, quia non poteſt quis eſſe obligatus ad aliquid, ad cujus eſſentiam non obligatur; adeòque, cum abſtinentia à carnibus ſit de eſſentia jejunii, ut patet ex ejus definitione, *nu.*282. ſequitur, quòd non obligatus ad abſtinentiam à carnibus, qualis eſt diſpenſatus à carnibus, non ſit obligatus ad jejunium; quam rationem inſolubilem vocant.

2883 Reſpondeo cum diſtinctione: diſpenſatus ad carnes ob debilitatem virium, & ad eas recuperandas, eſt diſpenſatus à jejunio: minime, ſi eſt diſpenſatus ad carnes, quia cibi jejunii ſunt ei nocivi. Rodriq. *in ſumm. c. 24.* Angleſ.Bonac. & alii.

Ratio eſt, quia in primo caſu habetur neceſſitas du-

duplicis comeſtionis, non ſic in ſecundo, Quia *ex cap. cum dilecti de dolo, & contumacia*, dicitur, quòd præceptum Eccleſiæ, licet non poſſit in totum ſervari, ſit ſervandum in parte, quæ poteſt ſervari.

2884 Non obſtat ratio in oppoſitum, 1. Ex abſurdo; ſequeretur enim ex illa, quòd diſpenſatus ab unica comeſtione ob longum iter, eſſet diſpenſatus ab abſtinentia à carnibus, quia non minus eſt de eſſentia jejunii unica comeſtio, quàm abſtinentia à carnibus. 2. Ex ratione, quia jejunium eſt unum per aggregationem, & præceptum dividuum, includens duo præcepta diſtincta, unum de unica comeſtione, alterum de abſtinentia à carnibus, unde ſi ceſſat obligatio ab uno, non ceſſat obligatio ab alio, niſi adſit pro utroque neceſſitas. Vide quæſo inſolubilitatem rationis oppoſitæ: *v. n.*454. 455. 2846.

DE COLLATIONE.

2885 Collatio, ſeu refectiuncula Veſpere facienda, ex conſuetudine ob virium debilitatem, & ob ſomnum capiendum introducta, atque à Sancta Matre Eccleſia benignè permiſſa.

2886 Ex conſuetudine, & praxi timoratorum ſumi poſſunt unciæ octo cibi. Angles & Maſtrius, dicunt, quantitatem remittendam eſſe prudentiæ particularium, juxta diverſitatem complexionum. Permittuntur pro collatione fructus, legumina, & alia ex ſaccharo ac melle confecta. Bonac. cum pluribus vult in collatione non tam attendendam eſſe qualitatem, quàm quantitatem. Permittitur unus, vel alter piſciculus parvus, & parum caſei. Omninò tamen abſtinendum eſt ab ovis quia ova ſunt valde nutritiva, & carni affinia, utpotè carnis ſemen, adeòque collationi repugnant; unde contraria opinio eſt contra bonos mores, & ſcandaloſa.

2887 In Vigilia Nativitatis Domini, & Paſchatis, ſumi poteſt collatio duplo major ratione lætitiæ. Leander *de jejun. diſp.* 4. *q.* 15. & 18. Tamb. *tom.*1.*p.*137.*n.*7.

2888 Quantitas cibi in collatione permiſſa, poteſt permiſceri cum vino.

QUÆRES

2889 *An poſſit quis quantitatem permiſſam, empè uncias octo panis, in aqua, aut alio liquore non vetito coctam pro collatione ſumere?*

Negat Filliuc. *to.*2.*tr.*27.*part.*2.*c.*2.*n.*31. quia coctio notabiliter tranſmutat aquam, ut ex illa & pane fiat unus cibus ſolidus, adeòq; aqua haud ampliùs retinet rationem potus, ſed cibi, quod non facit pura miſtio panis cũ vino ſine coctione.

Affirmant Diana *p.* 9. *tr.* 6. *reſ.*29. Leander *de jejun. tr.*5. *diſp.*4.*q.*35. & plures apud illos: quia aqua etiam poſt coctionem cum pane ſemper remanet liquor & vehiculum alimenti. Tum quia non auget ſubſtantiam cibi in ordine ad nutritionem, quod in refectiuncula attenditur; adeòque ſicut poſſunt pro refectione ſumi ſeorſim, ita ſimul poſt coctionem.

Eſcobar. cum aliis media via incedens, concedit, poſſe licitè pro refectione ſumi ex pane cocto uncias duodecim, quia ille exceſſus ponderis, cum proveniat ex aqua, eſt exigui nutrimenti. Quæ opinio magis mihi placet, quàm quæ abſolutè affirmat, quia ut ait Tamb. *tom.* 1. *lib.* 4. *cap.*5. *§.* 3. *nu.* 2. tota quantitas panis cocta cum aqua, licèt non plenè nutriat, plenè ſatiat; quod etiam in refectiuncula attenditur.

CAUSÆ EXCUSANTES

2890 A Jejunio ſunt, *Impotentia*, *Labor*, & *Pietas*. Ob *Impotentiam*, quis excuſatur, quoties ex jejunio adeſt periculum notabilis damni. Hinc excuſantur, 1. *Juvenes*, qui 21. ætatis annum non compleverunt, quia ratione incrementi majori indigent alimento: qui tamen eorum curam habent, curare debent, ut in Quadrageſima jejunent ter, aut bis in hebdomada, idque ex conſilio, ut ad jejunium inſtruantur; ad abſtinentiam verò à carnibus obligantur omnes poſt annum ſeptimum.

2891 2. Excuſantur *Sexagenarii* incœpto anno ſexageſimo, licèt appareant robuſti; quia tunc in re vires declinant, quoniam *ſenectus ipſa eſt morbus*. Tenentur verò abſtinere à carnibus.

2892 *Religioſi Franciſcani* obligantur ſub mortali à die profeſſionis, etiam ante annum 21. ad jejunia Regulæ, nempè Adventus, Quadrageſimæ, & Feriæ 6. minimè ad jejunia vigiliarum, & quatuor temporum, quia de his Regula non loquitur. *Sexagenarii* verò ab omnibus jejuniis excuſantur. Ratio eſt, quia pro juvenibus magis habet locum pietas, & privilegium, cui per profeſſionem voluntariè ceſſerunt; pro ſenibus verò magis, & totalem habet locum neceſſitas. Idem dic de jejunio perpetuo ex voto; quia licèt votum obliget ſecundum intentionem voventis, per accidens deobligari poteſt vovens ratione neceſſitatis, & incapacitatis ſubjecti. Leander *de jejun.* Port. *verb.jejun.num.*5.

2893 3. *Pauperes*, qui non habent ſufficientem cibum pro juſta refectione; vel qui alium cibum non habent, niſi vetitum, nempe carnes, aut ova; quia *benigna Mater Eccleſia non intendit tota die ad panem, & aquam, & pauca legumina illos adſtringere, aut alimentum viribus ſuſtentandis neceſſarium ſubtrahere*. Arſdekin ex Diana.

2894 4. *Infirmi*, *convaleſcentes*, *prægnantes*, *lactantes*, & *alii*, *qui ad neceſſarias vires majori indigent alimento*. *Qui ex ſtomachi vacuitate patiuntur capitis dolorem: aut vertiginem. Item qui nocte dormire, aut calefieri nequeunt; qui tamen ſi poſſunt, tenentur incommodo obviare, faciendo collationem mane, & comeſtionem Veſpere*; ita Arſdekin, ſed non poſſunt comedere carnes.

2895 *Labor*, excuſat, non omnis, ſed ſi ſit talis, ut judicio prudenti ſit incompatibilis cum jejunio: alioquin non aderit neceſſitas, & à jejunio non excuſat, niſi neceſſitas.

2896 Hinc excuſantur Fabri, Ferrarii, Cæmentarii, Lignarii, Foſſores, & ſimiles exercentes artes laborioſas. Non excuſantur autem exercentes artes Sedentarias, aut quæ non tantam corporis agitationem requirunt, ut jejunio reſiſtere non valeant: hujuſmodi ſunt *Sartores*, *Piſtores*, *Tonſores*, & ſimiles, *v. prop.* 30. ab Alex. VII. *damn.*

2897 Leander *de jejun. diſ.* 8. *q.* 154. 155. *&* 156. cum aliis docet, defaticatum ex labore voluntariè aſſumpto, v. gr. luſu pilæ, vel etiam ob inhoneſtum finem, quia v. gr. pluries rem habuit cum muliere, cum prævisione futuræ impotentiæ ad jejunandum, nedum non teneri ad jejunium, ſed neque peccaſſe in cauſa contra præceptum jejunii. Imò Arsdekin *t.* 2. *pag.* 313. citans pro ſe Dianam *p.* 1. *tr.* 9. *reſ.* 40. id tenet, etiamſi defaticatio fuerit facta in fraudem jejunii; quia ille intendit ſolùm ſe ponere in ſtatu, qui eſt extra obligationem jejunii. Quod confirmat ex eo, quòd ad evitandum jejunium, aut auditionem ſacri, poteſt quis tranſire ad alium locum, ubi jejunium non obligat, ut feſtum non celebratur.

2898 Hæc autem opinio ſemper mihi viſa eſt nimis laxa; quia præceptum, quod formaliter præcipit, aut prohibet aliquem actum pro certo tempore, virtualiter prohibet pro eo tempore omnia opera incompoſſibilia cum impletione præcepti. Ac proindè.

2899 Dico: quando defaticatio, v. g. luſus pilæ, eſt aſſumpta tempore remoto à die præcepti jejunii, nec teneris ad jejunium, nec peccas in cauſa: quando verò eſt aſſumpta tempore proximo diei præcepti, non teneris ad jejunium, nec peccas non jejunando, quia es factus impotens; peccaſti tamen in cauſa contra præceptum jejunii; quia præceptum jejunii eſt moraliter præſens, adeòque virtualiter obligat ad non ponenda, ſed vitanda impedimenta, à quibus commodè abſtinere potes; multò magis ſi defatigatio eſt aſſumpta eodem die præcepti; non ſic in primo caſu; quia præceptum non eſt moraliter præſens, ſed remotum: *v. n.* 2804.

2900 Quod ſi non eſſet verum, ſequeretur, quòd ſi quis tempore, quo præceptum auditionis ſacri eſt præſens, aſſumeret opus incompatibile, à quo commodè abſtinere poſſet, omiſſio ſacri non eſſet peccatum, nec in ſe, nec in cauſa, ob eandem rationem.

2901 *Exemplificatur aſſertio*: ſi die Veneris, & ſecundùm alios die Sabbati egrediaris ad venandum in nemore valdè ab Urbe remoto, ubi opportunitas audiendi ſacrum non adeſt, ac indè prævideas futuram omiſſionem ſacri die Dominico, non eris reus omiſſionis ſacri, & peccati: non quidem in ipſa omiſſione, quia die feſto reperiris impotens; neque in cauſa; quia tunc non obligabat præceptum ad non ponendam cauſam impeditivam; non enim erat actu, aut moraliter præſens, & ſic non urgebat de proximo. Si verò egrediaris ſero Sabbati, aut aliquibus horis ante mediam noctem Dominicæ, reus eris peccati omiſſionis ſacri in cauſa, quia judicio prudenti, cum non cenſeatur moralis diſtantia à die Dominico, præceptum audiendi ſacrum tunc cenſetur moraliter præſens, & conſequenter de proximo urgens ad non ponendam cauſam omiſſionis futuræ de proximo. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 2. § 3.

2902 Hæc dicta ſunt de operibus, à quibus commodè abſtinere poſſumus: nam ut ritè Cajetan. docet, *non tenetur quis ob præceptum jejunii omittere opus, ad quod incumbit obligatio ſaltem notabilis.*

2903 Quantum ad *advenas*, *&* *viatores*, dico eos non teneri legibus, & conſuetudinibus particularium locorum, nec indè ad jejunia locorum, per quæ tranſeunt, non animo ibi habitandi majori parte anni, niſi adſit ſcandalum, aut niſi ſint univerſalia: *ut à n.* 161. *ad* 164. *in* 1. *tom. n.* 206. & ſuppoſito, quòd ſint veri viatores; à peccato enim in cauſa eos non excuſo, ſi id faciant in fraudem præcepti, ut illud declinent, ut in ſimili dixi *in tom.* 2. *nn.* 211. poſſet enim quis volens à jejunio ſe liberare, die 23. Julii, quo Panormi fit jejunium vigiliæ D. Jacobi, accedere Montem Regalem, & non jejunare, quia ibi non fit jejunium eo die, & ipſe eſt advena; ſequenti verò, quo ibi jejunatur, redire Panormum, nec jejunare, quia hic ratione feſti non jejunatur eo die: quis autem major dolus, & colluſio præcepti?

2904 Et quamvis Diana *part.* 1. *tr.* 9. *reſ.* 19. *& tr.* 10. *reſ.* 14. & plures Doctores, quos refert Tamb. *tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* §. 2. *n.* 12. id teneant, dicentes, quòd non peccet quis, ſi, nedum die antecedenti, ſed etiam ſi eadem manè jejunii, aut feſti, à loco jejunii, aut feſti, ad alium ſe transferat, etiam ex induſtria, ut à jejunio, aut auditione ſacri, & ab abſtinentia à ſervilibus ſe liberet; hac ducti ratione, quia obligatio jejunii extenditur ad totum diem, & obligatio auditionis uſque ad meridiem, & uſque ad meridiem poteſt differri; ac proinde intra illud tempus poſſit quis uti jure ſuo, & ad alium locum pergere, ubi non eſt obligatio, & ſic ab ea ſe liberare.

2905 Nullo pacto volo huic opinioni adhærere, ſed eum peccare affirmo cum Rodr. *in Sum. tom.* 2. *c.* 219. *n.* 1. Ledeſm. Emman. Sà, Fernandez, & aliis apud Dian. & Tamb. *cit.*

Mea reſolutio maximè firmatur paritate de abſolutione à caſibus reſervatis, deſumpta ex Bulla Clem. X. *Superna* de anno 1670. *ubi in* §. 6. *decernitur.*

(Et habentes facultatem abſolvendi ab omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, non ideò à caſibus Epiſcopo reſervatis poſſe abſolvere. Poſſe autem Regularem Confeſſorem in ea Diœceſi, in qua eſt approbatus, confluentes ex alia Diœceſi à peccatis in ipſa reſervatis, non autem in illa, ubi

idem

idem Confeſſor eſt approbatus, abſolvere, niſi eoſdem Pœnitentes noverit in fraudem reſervationis ad alienam Diœceſim pro abſolutione obtinenda migraſſe.)

Ubi induſtria acceſſus ad alienam Diœceſim, ob finem abſolutionis à reſervatis, dicitur fraus; ita in re noſtra. Unde

2906 Ratio intrinſeca eſt; quia licèt quantum eſt ex ſe quis poſſit uti jure ſuo, & ſic v. gr. uno die accedere Panormo Montem regalem, altera die Monte regali redire Panormum; nemo tamen habet jus utendi actu in fraudem legis, quia jus noſtrum eſt ſubordinatum legi, *ex n.*42. Et ex jure, ex dictis ſupra *num.* 754. *fraus nemini patrocinatur*.

Unde, cum eo die urgeat Panormi præceptum commune de jejunio Vigiliæ Apoſtoli, non poteſt quis uti jure accedendi Montem regalem, & indè die ſequenti, quo urget ibi, recedendi ex induſtria, quod idem eſt in fraudem jejunii; quia jus hominis debet cedere legi.

2907 Opinioni Dianæ adhæreo, ſi talis acceſſus, & reditus fiat ex vera cauſa, ut ſequitur ex eadem paritate, ex Bulla Clem. X. deſumpta. *v. nu.*163. & 164.

2908 Excuſantur à jejunio *itinerantes*, pedeſter per majorem diei partem, ſeu per duodecim milliaria. Diana *in ſumma verb. jejun. n.*31. Non excuſantur, ſi equitando conſuetum unius diei iter conficiant; benè verò, ſi negotio coacti valdè excedens iter conficiant, aut ſi per plures dies continuatos equitent, ut indè prævideant vires debilitandas: Leander *de jejun. d.ſ.* 8. *qu.* 101. *vide prop.*4. ab Alexandr. VII. *damn.*

2909 *Pietas*, tandem excuſat, quoties opera pietatis, & miſericordiæ, tam corporalis, quàm ſpiritualis, cum jejunio ſine gravi incommodo perfici non poſſunt. Hinc excuſantur *Concionatores* Quadrageſimæ, minimè qui in ſolis Dominicis concionantur, niſi ſint valdè debiles. *Lectores*, & *Præceptores*, quorum labor eſt nimius, aut complexio debilior. *Confeſſarii* debiles, & ſuo muneri aſſidui. *Cantores*, qui ex officio canendi vivunt, & jejunando redderentur inhabiles. His Sanchez concedit in Quadrageſima ova ad vocem ſervandam. *Scribæ*, qui tota die ex officio ſcribunt; qui tamen debent ſuas vires conſulere, an vigeant.

2910 Cæterùm tam cum præfatis, quàm in dubiis, omnes tollit ſcrupulos ſuperioris diſpenſatio: *v. n.*232.

Scotus *in* 4. *diſt.*8. *q.*3. *litt. B.* Maſtrius *in Th. mor. diſ.*12. *q.*1. Joan. la Crux *pag.*61. Bonac. *tom.* 2. *pag.*403. Tambur. *tom.* 1. *à pag.* 133. Leander *de præcept. Eccl. tr.*5. Buſemb. *lib.*3. *tr.*6. *c.*3. Fenech. *Cleric. cap.*110. Mendo *ver. jejunium*.

DE III. PRÆCEPTO ECCLESIÆ.

Confiteri ſemel ſaltem in anno, & communicare in Paſchate.

2911 Quilibet fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, ſub mortali confiteri tenetur ſemel ſaltem in anno: ſufficit, ſi confiteatur in Paſchate; quod ſi tunc non faciat, debet poſtea, ut verùm ſit, quòd confiteatur ſemel in anno. Item tenetur quis præcepto divino confiteri, 1. In articulo, aut periculo probabili mortis, 2. Si prævideat poſtea non habiturum copiam Confeſſarii, 3. Si ſit in mortali, & velit communicare. De quo fusè *in tom.*3. *à nu.*279.

Si non habeat mortale, non ligatur hoc præcepto, quia non tenetur confiteri venialia; unde ſufficit, ſi ſe præſentet Confeſſario, dicens, ſe non habere materiam neceſſariam, *vide nu.* 187.

2912 Qui ſolum habet Confeſſarium ignarum ſui idiomatis, non tenetur confiteri per interpretem ad ſatisfaciendum præcepto; benè verò in articulo mortis; quia tunc tenetur ſibi providere tutiori & meliori modo, quo poteſt: *v. n.*3095.

2913 Nomine anni per Brancatum, & De Lugo venit annus naturalis, computandus à Januario. Per Bonacinam, & Maſtrium venit annus Eccleſiaſticus, ab uno Paſchate ad aliud.

Scotus *in* 4. *d.*17. *litt. E. M.* Maſtrius *in Theol. mor. d.* 12. *quæſt.*2. *art.*1. Tamb. *in Meth. Conf.* Joan. la Crux *pag.* 392. Buſem. *lib.* 6. *tr.*4. *cap.*3. *dub.*2. Leander *de præcept. Eccl.*

COMMUNIO

2914 Est duplex *Spiritualis, & Sacramentalis*. Spiritualis *eſt, quæ fit per votum, & deſiderium efficax Euchariſtiam ſuſcipiendi: Sacramentalis eſt, quæ fit per realem Euchariſtiæ ſumptionem*, ex D. Bonavent. *in* 4. *d.* 9. *q.* 12. Communio Spiritualis *eſt manducatio ſpiritualis Euchariſtiæ, quæ fit ore cordis per recogitationem fidei, & affectionem charitatis. Communio ſacramentalis, eſt manducatio corporalis Euchariſtiæ, quæ fit ore corporis.*

2915 Qui facit communionem ſpiritualem debet eſſe in gratia, ſaltem per contritionem; nam deſiderare efficaciter communicare in ſtatu peccati mortalis, eſt mortale. In præſenti eſt ſermo de communione ſacramentali.

2916 Hoc præcepto Eccleſiaſtico quilibet fidelis ſub mortali tenetur ab anno ſaltem pubertatis Euchariſtiam ſemel ſumere in Paſchate à Dominica Palmarum uſque ad Dominicam in Albis incluſivè in ſua Parochia, aut in Cathedrali: *v. n.*187.

2917 Qui non communicaverunt in Paſchate, tenentur poſtea, quamprimùm commodè poſſint communicare eodem anno; quia tempus Paſcha-

tis non eſt appoſitum ad finiendam, ſed ad ſollicitandam obligationem.

2918 Poteſt Confeſſarius juxta de cauſa ſuo pœnitenti tempus communicandi poſt Paſcha differre; & tunc tenetur pœnitens ex vi ejuſdem juxta Confeſſarii dilationem communicare.

2919 Vagi, Peregrini, & Advenæ poſſunt ubilibet intra præfatum tempus præcepto ſatisfacere.

2920 Die Reſurrectionis, aut Jovis Sancti poſſunt fideles ex devotione communicare in quâlibet Eccleſia; dummodò intra illud tempus unam communionem faciant in Parochia, aut alibi de licentia Parochi. Tamb. *tom.2.p.430.num.48.*

2921 Tenetur Ægrotus ex præcepto divino in periculo vitæ conſtitutus Euchariſtiam ſumere per modum viatici, medicorum judicio, etiam non jejunus.

2922 In eadem infirmitate, & periculo poteſt pluries viaticum ſumere, dummodò ſaltem decem, aut quindecim dies intercedant. At non poteſt pluries Sacramentum Extremæ Unctionis recipere, quia Euchariſtia eſt Sacramentum refectionis, & nutritionis ſpiritualis, qua homo poteſt pluries indigere, non Unctio. Si verò infirmus convaluerit, & poſtea denuò infirmetur, & in alio vitæ periculo conſtituatur, denuò poteſt Extremam Unctionem recipere.

2923 Qui mane ante periculum ex devotione communicavit, ſi ſuperveniat periculum, tenetur eodem die per modum viatici communicare, ut ſatisfaciat præcepto divino.

2924 Perpetuò amentibus, ſicut non poteſt concedi communio, ita neque Viaticum. Econverſò ſemifatuis, ſtolidis, phreneticis, ſicut poteſt concedi communio, ſi non ſit periculum vomitus, indecentiæ, aut irreverentiæ, ita debet dari Viaticum. Idem dic de amentibus, ſi intervallum rationis habeant.

2925 Pueris intra latitudinem decimi, & quartidecimi anni debet dari Viaticum, ſicut datur Extrema Unctio.

2926 Item poſſunt, imò debent communicari pueri novem aut decem annorum, ſi ſuper myſteriis fidei, & ſacra Communione ſint plenè eruditi, & de reverentia debita non dubitetur: *vid. num.278.*

2927 Poteſt quis communicare ante peractam pœnitentiam ſacramentalem; ſufficit enim, quòd ſit in gratia; *vide prop. 22. & 23.* ab Alex. VIII. *damn.*

2928 Pollutio nocturna involuntaria per ſe non impedit communionem, nec copula conjugalis nocte præcedens, niſi reliquerit mentem perturbatam, & ſpiritus ſenſuales valdè commotos; quo etiam præciſo, conſultius eſt communionem differre.

Copula verò fornicaria impedit, niſi aliud neceſſitas, aut rationabilis cauſa poſcat; ut ſi Sacerdos ſit obligatus ad celebrandum, aut ſit Jubilæum lucrandus, &c. & licèt poſt patratum grave peccatum, debeat quis eo die à communione abſtinere, ut alio die cum majori reverentia, & decentia accedat; ſi tamen poſitus in gratia per Confeſſionem eodem die communicet, non peccat mortaliter.

2929 *Quantum ad effectus.* Sacramentum Euchariſtiæ. 1. Dat per ſe augmentum gratiæ, per accidens verò aliquando dat primam gratiam ſanctificantem, ut ſi quis bona fide putans ſe eſſe in gratia, in qua revera non eſt, accedat cum attritione ad hoc Sacramentum; recipit primam gratiam, & peccatorum remiſſionem. 2. Dat auxilia ad vitanda peccata, ad reſiſtendum tentationibus, & concupiſcentiam refrenat, 3. Delet venialia: *v.pr.56.* ab Inn.XI.*damn. v.in tom.3.de Sacrif.Miſſ.* præſertim *à num.379.*

QUÆRES.

2930 *Parochus acceſſit ad communicandum infirmum, qui ei dixit ſe velle confiteri: Confeſſus eſt duo peccata contra legem naturæ, ſubdens ſe tantùm accuſare, & dolere de illis, minimè de peccatis contra legem gratiæ; ſed proteſtatus eſt, ſe non credere Sacramentis: & monitus, ut reſipiſceret, noluit. An Parochus debeat eum communicare?*

Videtur, quòd ſic, ad vitandam infamiam apud adſtantes, qui eum tenent Catholicum.

Dico nullo pacto debere, aut poſſe. Primò; quia in tali caſu Sacerdos non tenetur ad ſigillum Sacramentale, nam illa non eſt Confeſſio, non eſt enim accuſatio in ordine ad abſolutionem Sacramentalem; quia ille non credit Sacramento pœnitentiæ, ſed Confeſſionem aſſumit ut medium ad vitandam infamiam apud adſtantes. Secundò; quia non debet frui privilegio fori, qui forum recuſat. Tertiò; quia Parochus Sacramentum Euchariſtiæ nedum periculo contemptus formalis exponeret, ſed certo morali periculo traderet: contra autem contemptum formalem Sacramenti clamat jus naturale, Divinum, & Canonicum, quod prævalet juri naturali famæ infirmi. Non eſt enim bonum panem Angelorum dare canibus.

Quartò; quia jus, quod haberet ad famam, eſſet tantùm jus naturale; cui prævalet jus fidei ex *tom. 2. num. 26.* Hinc Parochus teneretur eum revelare, utpotè hæreticum formalem, quia jus naturale non excuſat à denunciando hæreticum formalem, *tom. 2. nu. 280.* Quod dico, etiam ſi hæreſim nunquam antea externaverit: nam externatio illa fuit facta animo hæreticali, non enim erat paratus corrigi: *v. tom.2. num.282. 4.*

Eadem ratione, ſi ancilla Turca fingens apud ſuos dominos ſe Chriſtianam, accedat ad Confeſſarium petens abſolutionem, ne manifeſtetur; Confeſſarius non poteſt eam abſolvere; nec te-

tenetur ad ſigillum Sacramentale; quia Confeſſio illa non eſt Sacramentalis; eò maximè quia mulier illa non habet baptiſmum, qui eſt janua omnium Sacramentorum.

Scotus *in 4.d.9. qu. unic. litt. A.B.C.D.* Maſtrius *in Theol. mor. diſ.* 12. *qu.*2. *art.* 3. Tamb. *t.*2. *in Meth. Comp. pag.* 426. Joan. la Cruz *p.* 340. Buſemb. *in lib.* 6. *tr.* 3. *c.* 2. *art.* 3. Leander *de Pr. Eccl.* Clericatus *cap.* 111.

DE COMMUNIONE QUOTIDIANA.

AGunt D. Bonavent. *in* 4. *d.*12. *qu.*2. & Scot. *in* 4. *d.*24. *q.un. litt.* K. inſuper adeſt Decretum tenoris ſequentis:

DECRETUM

SAcr. Congreg. Card. Sac. Concil. Trident. Interpretum de mandato Innocent. XI. circa communionem quotidianam, & Confeſſionem venialium.

1931 (Cum ad aures Sanctiſſimi D. N. fide dignorum teſtimonio pervenerit, in quibuſdam Diœceſibus vigere uſum quotidianæ Communionis, etiam in Feria ſexta Paraſceve, & ſimul affirmari, eandem quotidianam Communionem præceptam eſſe à Jure Divino, quin etiam in illius adminiſtratione aliquos abuſus inoleviſſe; videlicet, quòd aliqui, non in Eccleſia, ſed in privatis Oratoriis, & Domi, imò cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota, ſumant ſacroſanctam Euchariſtiam, quam argentea theca incuſam in crumena, aut ſecretò illis deferunt Sacerdotes Seculares aut Regulares; aliique in Communione accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores ſolito; ac tandem quis confiteatur peccata venialia ſimplici Sacerdoti non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario. Cùm autem hæc Sanctiſſimus conſideranda commiſerit Sac. Congregationi Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, eadem Sacra Congregatio, prævia matura diſcuſſione ſuper prædictis, unanimi ſententia ità cenſuit. Et ſi frequens, quotidianaſve Sacroſanctæ Euchariſtiæ uſus à Sanctis Patribus fuerit ſemper in Eccleſia probatus, nunquam tamen, aut ſæpiùs illam percipiendi, aut ab ea abſtinendi, certos ſingulis menſibus, aut hebdomadis dies ſtatuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præſcripſit, ſed quaſi humanam infirmitatem ſecum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet, tantùm indicavit, cum inquit: Optaret quidem Sacroſancta Synodus, ut in ſingulis miſſis fideles adſtantes Sacramentali Euchariſtiæ perceptione communicarent. Idque non immeritò, multiplices enim ſunt conſcientiarum receſſus, variæ ob negotia ſpiritus alienationes, multæ è contra gratiæ, & Dei dona parvulis conceſſa: quæ cum humanis oculis ſcrutari non poſſimus, nihil certè de cujuſque dignitate, atque integritate, & conſequenter de frequentiori, aut quotidiano vitalis panis eſu poteſt conſtitui. Et propterea, quod ad negotiatores ipſos attinet, frequens ad Sacram alimoniam percipiendam acceſſus, Confeſſariorum ſecreta cordis explorantium judicio eſt relinquendus, qui ex conſcientiarum puritate, & frequentiæ fructu, & ad pietatem proceſſu, Laicis negotiatoribus, & conjugatis, quod proſpicient eorum ſaluti profuturum, id illis præſcribere debebunt. In conjugatis autem hoc ampliùs animadvertent, cùm Beatus Apoſtolus nolit eos invicem fraudari, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut vacent orationi, eos ſeriò admoneant, tantò magis ob Sacratiſſimæ Euchariſtiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad Cœleſtium Epularum Communionem eſſe conveniendum. In hoc igitur Paſtorum diligentia potiſſimùm invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana Sacræ Communionis ſumptione unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut ſumendi dies generaliter conſtituantur, ſed magis, quid ſingulis permittendum per ſe, aut Parochos, ſeu Confeſſarios, ſibi decernendum putet, illudque omninò provideat, ut nemo à Sacro Convivio, ſeu frequenter, ſeu quotidie acceſſerit, repellatur, & nihilominùs det operam, ut unuſquiſque dignè pro devotionis, & præparationis modo rariùs, aut crebriùs Dominici Corporis ſuavitatem deguſtet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis inſtituto præſtitutis communicent. Si quæ verò puritate mentis eniteant, & fervore ſpiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana Sanctiſſimi Sacramenti perceptione videri poſſint, id illis à Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum, & Confeſſariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & cum eis conſtitutum haberi, ut cum fideles ad Sanctiſſimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) acceſſerint, ſtatim de magna ad illud ſumendum præparatione orationem habeant, generatimque oſtendant, eos, qui ad frequentiorem, aut quotidianam ſalutiferi cibi ſumptionem devoto ſtudio excitantur, debere, ſive Laici negotiatores ſint, ſive Conjugati, ſive quicumque alii, ſuam agnoſcere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac Divini judicii formidine diſcant Cœleſtem menſam, in qua Chriſtus eſt, revereri: Et ſi quando ſe minùs paratos ſenſerint, ab ea abſtinere, ſeque ad majorem præparationem accingere. Epiſcopi autem, in quorum Diœceſibus viget hujuſmodi devotio erga Sanctiſſimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agant, eamque ipſi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento, alere debebunt, & ab eorum officio poſtulari ſibi maximè perſuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, & ſcandali ſuſpicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtuteſque ac dona in ſumentibus augeantur. Quod abundè continget, ſi ii,

ſi ii, qui devoto hujuſmodi ſtudio, divina præſtante gratia, tenentur, ſeque ſacratiſſimo Pane frequentiùs refici cupiunt, ſuas vires expendere, ſeque probare cum timore, & charitate aſſueverint: Quibus Chriſtum Dominum, qui ſe fidelibus manducandum & ſe pretium in morte tradidit, atque in cœleſti Regno ſe præmium eſt daturus, precatur S. Congr. ut ſuam opem ad dignam præparationem, & ſumptionem largiatur.

2932 Porrò Epiſcopi, & Parochi, ſeu Confeſſarii, redarguant aſſerentes Communionem quotidianam eſſe de jure divino, doceant, in Eccleſiis, ſeu Oratoriis privatis, ex diſpenſatione, ſeu privilegio Pontificis, de manu Sacerdotis ſumendam SS. Euchariſtiam, nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut ſecretò ad exiſtentes domi, vel cubantes in lecto, quàm ad infirmos, qui ad illam ſuſcipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, ſi ab Eccleſia deferatur, publicè, & cum pompa, juxtà formam Ritualis Romani: Si verò ab Oratorio privilegiato, cùm forma decenti.

2933 Curent etiam, ut circa Communionem in feria ſexta Paraſceve, Miſſalis Rubricæ, & Eccleſiæ Romanæ uſus ſerventur.

2934 Inſuper admoneant, nulli tradendas plures Euchariſtiæ formas, ſeu particulas, neque grandiores, ſed conſuetas.

2935 Non permittant, ut venialium confeſſio fiat ſimplici Sacerdoti, non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario.

2936 Si Parochi, & Confeſſarii etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes ſecus egerint, ſciant Deo Opt. Max. rationem reddituros eſſe, neque de futuram Epiſcoporum, & Ordinariorum juſtam, ac rigoroſam animadverſionem in contrafacientes etiam Regulares, etiam Societatis Jeſu, facultate ipſis Epiſcopis & Ordinariis per hoc decretum per Sedem Apoſtolicam ſpecialiter attributa.

Et facta de præmiſſis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præſens Decretum typis dari, ac publicari voluit. In quorum, &c.

Datum Romæ 12. Februarii 1679.

F. CARD. COLUMNA PRÆF.

S. Archiep. Brancac. Epiſc. Viterb. Secr.

Die 15. menſis Febr. 1679. præd. Decr. affixum, & publicatum fuit, &c.

DE IV. ET V. PRÆCEPTO ECCLESIÆ.

Non celebrare Nuptias tempor. prohib. Solvere decimas.

2937 NUptiæ, ſeu Matrimonia, ex Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 10. prohibentur fieri *ab Adventu uſque ad Epiphaniam*, *& à Feria quarta Cinerum uſque ad octavam Paſchatis incluſivè*: Dictis autem temporibus ſolùm prohibentur ſolemnitates nuptiarum, adeoque poſſunt in illis ſponſalia, ac matrimonia ſine ſolemnitate celebrari, non tamen ſine licentia Ordinarii. Item poſſunt in illis matrimonia anteà contracta conſummari; ſolùm namque eſt prohibita ſolemnitas & publica benedictio in Eccleſia. *Maſtrius diſp.* 20. *q.*5. *n.*89. Bonac. & alii, Clericatus *cap.*112.

DECIMA

2938 E*St quota bonorum debita Miniſtris Eccleſiæ in ipſorum ſubſidium, & ſuſtentationem.*

Solutio decimarum eſt facienda ex fructibus omnium rerum, juxta locorum conſuetudinem, quæ ſolet eſſe diverſa. Obligat ſub mortali, & ad reſtitutionem, niſi impotentia excuſet, quia fit ob Miniſtrorum Eccleſiæ laborem ad fidelium utilitatem applicatorum, atque in recognitionem ſupremi dominii Dei.

2939 Non ſolvere decimas propriè non eſt ſacrilegium, quia non eſt violatio rei ſacræ; nam decima eſt uſus rei temporalis ex juſtitia debitæ; contrahit tamen ultrà malitiam injuſtitiæ, malitiam irreligioſitatis, ſeu irreverentiæ contra Deum; quia, ut advertit D. Thomas 2. 2. *q.* 87. ſolutio decimarum eſt præcepta, & fit ob duos titulos, nimirùm in ſubſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ, & in recognitionem Supremi dominii Dei; ac proindè qui eas non ſolvit, duas malitias contrahit, injuſtitiæ contra juſtitiam commutativam, & irreligioſitatis contra Religionem. Maſtrius *diſp.* 12. *q.* 2. *art.* 4. Leander *de præc. Eccl. tr.* 6. Clericatus *cap.*113.

PARS

PARS QUARTA

De Sacramentis.

CAPUT I.

De Sacramentis in genere.

SACRAMENTUM

2940 EX Divo Auguſtino: *Eſt ſignum rei ſacræ, ſeu forma viſibilis inviſibilis gratiæ*; ſed magis completè definitur à Scoto: *Eſt ſignum ſenſibile gratiam Dei, vel effectum ejus gratuitum, ex inſtitutione divina, efficaciter ſignificans, ordinatum ad ſalutem hominis viatoris.*

2941 Dicitur: *gratiam, vel effectum ejus gratuitum*; ob Sacramentum Euchariſtiæ, quod ob prolationem formæ ſupra materiam panis, & vini, non cauſat gratiam inhærentem, ſed effectum gratuitum, nempè gratiam per ſe ſubſiſtentem, quia eſt ipſe Chriſtus ſub ſpeciebus panis, & vini; gratia verò inhærens non cauſatur, niſi poſteà, quando effectus gratuitus videlicet Chriſtus ſub ſpeciebus recipitur: *v.n.*2930.

2942 Dicitur, *ex inſtitutione divina*; quia Sacramenta novæ legis non cauſant gratiam ex opere operantis, ſed ex opere operato; idque ex inſtitutione Chriſti, ad differentiam Sacramentorum veteris legis, quæ non cauſabant gratiam, niſi ex opere operantis, nempè ex diſpoſitione operantis per contritionem; & ſolùm ex ſe cauſabant quandam ſanctitatem legalem externam, nempè idoneitatem ad hoc, vel illud faciendum, ſine qua reputabantur immundi; figurativam tamen noſtræ veræ ſanctitatis, & gratiæ. Excepta Circumciſione, quæ non cauſabat gratiam, & delebat originale peccatum ex vi, & efficacia ſua, ſed intuitu profeſſionis fidei, & Chriſti venturi; per quod Circumciſio differt à Sacramentis novæ legis quia hæc cauſant gratiam independenter ab omni figura, nec ex merito, aut diſpoſitione operantis: ſed ex vi, & efficacia propria, & ex meritis exhibitis paſſionis Chriſti.

2943 Sacramentalia, *ſunt cæremoniæ quædam ab Eccleſia inſtitutæ ad ornatum, & ſolemnem ritum Sacramentorum.* Talia ſunt: *Oratio Dominica, aſperſio aquæ benedictæ, largitio eleemoſynæ, benedictio Epiſcopi, &c.* Hæc à Sacramentis differunt, quia venialia remittunt non ex natura ſua, & ex opere operato, quia pro illis nullibi conſtat de inſtitutione Chriſti, ſed ex opere operantis, quatenùs ex impetratione Eccleſiæ excitant in nobis motum internum virtutis pœnitentiæ venialium; qui motus internus ſufficit, quòd ſit pœnitentia formalis, vel virtualis, vel qui referat uſum ſacramentalium ad talem finem; ita Scotus *in* 4. *diſt.*21. *q.*1. *litt.E.* Quique effectus non eſt infallibilis, quia non eſt fundatus in aliqua promiſſione, ſed impetrationis; qua ratione pluribus orationibus & cæremoniis utitur in benedictione aquæ, &c. ita Maſtrius.

2944 Et quamvis martyrium conferat primam gratiam ex opere operato ex promiſſione Chriſti: *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Item: *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*: Non eſt tamen Sacramentum; quia non eſt à Deo inſtitutum in ſignum commune gratiæ, nec eſt actio quædam ſacra ad Dei cultum ordinata, ſed paſſio, quæ ex ſpeciali privilegio Chriſti habet gratiam conferre patienti.

2945 Inſtitutor igitur Sacramentorum eſt Chriſtus, ut Deus tanquam cauſa principalis, ut homo tanquam inſtrumentalis, ſeu miniſterialis; quia ſicut Deus ſolus ut cauſa principalis poteſt producere gratiam; ita ſolus Deus poteſt ſignum inſtituere, quod illam ſignificet.

2946 Dicitur, *efficaciter ſignificans*; quia Sacramentum non eſt ſignum ſpeculativum ſignificans id, quod cauſatum ſupponitur, ut fumus ſignificat ignem; ſed ſignum practicum efficax, quatenùs efficaciter cauſat gratiam, quam ſignificat, ſi non ponatur obex ex parte recipientis. Cauſat autem gratiam, vel phyſicè, ut vult D. Thom. vel moraliter, ut docet Scotus: de quo Scholaſtici.

DE MATERIA, FORMA, ET INTENTIONE.

2947 SAcramenta ſunt quædam compoſita moralia, ac proinde ad ſimilitudinem compoſiti phyſici, conſtant rebus tanquam materia, & verbis, aut aliquo illis æquivalente, tanquam forma; inſuper intentione miniſtri. Res dicuntur materia; quia ſunt indifferentes, & paſſivè ſe habent ad hoc, vel illud ſignificandum; verba dicuntur forma, quia res ad hoc ſignificandum determinant: ſic in Baptiſmo aqua, quæ eſt indifferens ad hanc, vel illam ablutionem ſignificandam, eſt materia; verba autem: *Ego te baptizo*; eam determinant ad ſignificandam ablutionem ſpiritualem.

2948 Materia, & forma ſunt partes eſſentiales Sacramenti, intentio verò Miniſtri eſt condi-

 tio,

tio, ſine qua non; ita ut ſine ea Sacramentum ſit invalidum; quia Sacramentum debet exerceri modo humano, adeòque debet eſſe volitum. Intentio Miniſtri debet eſſe actualis, aut virtualis, quam vide *in 3.tom.*

2949 In recipiente adulto requiritur intentio, quæ ſufficit, quòd ſit habitualis; non ſic in Miniſtro; quia plus requiritur ad agendum, quàm ad recipiendum; unde in recipiente ſufficit, ut aliquando intenderit, & nunquam revocaverit, ſeu ut non intelligatur repugnare Sacramento, quod recipit. Maſtrius cum aliis: *vide propoſit.* 28. *ab Alex.VIII. damn.*

2950 Materiæ, & formæ Sacramentorum fuerunt omnes à Chriſto inſtitutæ, ſed non ſingulæ in particulari, & in ſpecie; aliquæ namque fuerunt à Chriſto inſtitutæ in genere, determinandæ in particulari, & in ſpecie ab Apoſtolis, vel Eccleſia, quæ in particulari uſurparet rem ſenſibilem, & verba apta ad exprimendam ſignificationem illam, ad quam exprimendam fuerunt Sacramenta illa à Chriſto inſtituta; ita Doctores com. Maſtrius *diſp.*16. *nu.*16. Gonet. *de Sacram. in man. tr.* 2. *cap.* 2. *& tr.* 6. *cap.* 3. Gobat. *tom.* 1. *tr.*8. *num.*51. *v.tom.*3. *num.*166.

2951 Si circa materiam, aut formam fiat mutatio ſubſtantialis, Sacramentum eſt invalidum, quia materia, & forma fuerunt à Chriſto inſtituta. Validum verò eſt, licèt regulariter illicitum, ſi mutatio ſit accidentalis. Mutatio tunc dicitur ſubſtantialis, quando ſecundum communem uſum, & exiſtimationem, non manet eadem res in ſubſtantia, nec eadem ſignificatio in verbis. Hinc invalidum eſt Sacramentum ex defectu materiæ, ſi conſecretur materia cruda, aut ſi quis baptizet aqua artificiali; quia ſecundum communem uſum, & exiſtimationem, nec illa eſt panis, ſed vulgò *paſta*, nec iſta eſt aqua elementaris; validum eſt, ſi panis ſit ater, non albus, & aqua ſit calida; quia eſt mutatio accidentalis: *v.tom.*3. *nu.*166. *&* 196.

2952 Invalidum eſt ex parte formæ, ſi magna fiat verborum interruptio, ut moraliter non connectantur: vel ſi forma proferatur diviſim à pluribus, v.g. unus dicat: *Ego te baptizo*, alius: *In nomine Patris, &c.* quia tunc ſunt duæ formæ, & ſenſus falſus; validum verò, ſi dicat: *Ego te baptizo in nomine Patris, qui te creavit &c.* quia mutatio eſt accidentalis; Ita Maſtr.

2953 Item ad valorem Sacramenti requiritur ſimultas, quæ (ut advertit Scotus *in* 4. *diſt.* 6. *q.*3. *litt.B*) ſufficit, quòd ſit moralis, ſicut Sacramentum eſt compoſitum morale, & tanta quanta in actibus humanis, tanta ſcilicet, quanta judicio prudenti ſufficit ad verificandam verborum ſignificationem. Non poteſt autem certa regula tradi, ſed propinquitas temporis debet eſſe major, vel minor, juxtà varias Sacramentorum conditiones.

2954 In confectione *Euchariſtiæ*, materia debet eſſe præſens, quia hoc indicant pronomina demonſtrativa, *Hoc*, *Hic*. In Sacramento *Pœnitentiæ*, admitti poteſt major diſtantia temporis inter accuſationem, & abſolutionem, quia eſt actus judicii, in quo accuſatio præcedit ſententiam. Sic in *Matrimonio* multò majus tempus intercedere poteſt inter conſenſum unius, & alterius conjugis, quantum ſufficit, ut unus cenſeatur moraliter permanere, ut in cæteris contractibus. Denique *in Baptiſmo*, *Confirmatione*, *Ordine*, *& Unctione*; talis conjunctio requiritur, ut dum Miniſter verba profert, cenſeatur moraliter lavare, &c. ad quòd ſufficit, quod materia, & forma ſint ſimul quoad aliquas ſui partes, nempè ut non finiatur, v. gr. ablutio priuſquam incipiant verba, vel ut non finiantur verba, priuſquam incipiat ablutio; Ita Maſtrius.

MINISTER SACRAMENTORUM

2955 Debet eſſe in gratia: ſi ſit in mortali, illicitè, & ſacrilegè conficit, ſed validè: pro Euchariſtia conficienda, & recipienda debet præmittere confeſſionem; pro aliis Sacramentis exercendis ſufficit contritio putata: *tom.*3. *nu.*279.

2956 Si Sacramentum conficiat ex pravo fine, ſacrilegium committit, ſed validè conficit, ſi habeat intentionem faciendi, quod Eccleſia intendit.

2957 Sacrilegium committit, ſi adminiſtrationem Sacramenti ſimulet, etiam ſi metus gravis id urgeat, ſivè ſimulatio ſit formalis, facta ſcilicet cum intentione decipiendi, ſive materialis, facta ſine intentione decipiendi, ſed alio fine. Quia talis ſimulatio eſt gravis irreverentia facta Deo, & Sacramentis; quoniam fingit ſe diſpenſare merita Chriſti, ac proinde illudit Chriſto; & proptereà ſimulatio in Sacramentis eſt ab intrinſeco mala, & hac ratione non excuſat metus gravis.

2958 Suadetur, ex *cap. De homine, de celebr. Miſſar.* ubi Innoc. III. damnat factum cujuſdam Sacerdotis, qui ex quo reperiebatur indignus, & adſtrictus ad celebrandum, ad ſatisfaciendum populo, finxit celebrare, & ſuppreſſis verbis conſecrationis, non conſecravit, ſed panem, & vinum purum ſumpſit; factum, inquam, damnat his verbis:

(Cum ergo falſa ſint abjicienda remedia, quæ veris ſunt periculis graviora, licèt is, qui pro ſui criminis conſcientia reputavit ſe indignum, peccat graviter, ſi ſe ingerit irreverenter ad illud; graviùs tamen videtur offendere, qui ſic fraudulenter illud præſumſerit ſimulare; cum ille in ſolius miſericordis Dei manum incidat, iſte verò non ſolùm Deo (cui non veretur illudere) ſed populo, quem decipit, ſe adſtringat.)

2959 Hinc reſolves. 1. Si hæreticus minaretur mortem Sacerdoti, niſi totum panem in platea venditioni expoſitum conſecraret, non lice-

ret Sacerdoti proferre verba conſecrationis ſine intentione conſecrandi. 2. Si pœnitens abſolutione indignus minaretur mortem Confeſſario, niſi diſtinctè verba abſolutionis proferat, non poſſet ea proferre ſine intentione abſolvendi: ita Cardenas *d.*21. qui *n.*63. addit, quòd talis Confeſſarius, ad mortem vitandam, poſſet tunc dicere verba abſolutionis: *Ego te abſolvo*, cum intentione abſolvendi à cenſuris, pronunciando ſubmiſſa voce *à cenſuris*, & retinendo *à peccatis*; quia hoc pacto non eſt forma ſacramentalis.

2960 Concedit autem, quòd Confeſſarius, qui pœnitentem abſolutione indignum reperit, quatenùs v.gr.eſt in occaſione proxima peccati,quam non vult relinquere, ne prodat apud adſtantes pœnitentis indignitatem, poſſit obmurmurando recitare *Pater noſter*, *&c.* quia ea non eſt in rigore ſimulatio Sacramenti; nam omninò materialiter ſe habet ad Sacramentum, nec ſunt verba abſolutionis; unde propriè eſt medium ad vitandam fractionem ſigilli, ad quod Confeſſarius de jure divino tenetur; & deceptio adſtantium, quæ ſequitur, non intenditur, ſed permittitur; ita ille: *vide in propoſit.*29. *ab Innoc. XI. damn.*

2961 Non licet à malo miniſtro non tolerato, ſed ab Eccleſia interdicto, Sacramenta petere, niſi in articulo mortis, ſi non ſit alius Sacerdos, item nec licet ea petere à malo miniſtro tolerato, quem tibi certò conſtat eſſe in mortali, niſi ſit expoſitus, vel ei incumbat ex officio miniſtrare, *v. gr.* ſi ſit Parochus, vel urgeat neceſſitas; quia id eſſet ad peccatum inducere, & cooperari. In dubio autem eſt præſumendus bonus: *vide nu.*371.

EFFECTUS SACRAMENTORUM.

2962 Omnia Sacramenta novæ legis conferunt gratiam habitualem, ſeu ſanctificantem, ſive primam, ut Baptiſmus, & Pœnitentia, ſive ſecundam, videlicet augmentum gratiæ præhabitæ, ut reliqua Sacramenta: ut autem hunc gratiæ effectum conferant, requiritur, ut non ponatur obex ex parte ſuſcipientis; ſuſcipiens enim adultus, debet eſſe diſpoſitus ad baptiſmum, & pœnitentiam, ſaltem per attritionem; ad reliqua verò Sacramenta, per gratiam; unde pro reliquis ſuſcipiendis debet eſſe in gratia. Hinc Baptiſmus, & Pœnitentia dicuntur *Sacramenta mortuorum*; reliqua verò dicuntur *Sacramenta vivorum*; nam Baptiſmus, & Pœnitentia conferuntur homini exiſtenti in peccato, quod ſi eſt mortale, eſt mors animæ. Cætera autem conferuntur homini exiſtenti in gratia, quæ eſt vita animæ: *v.nu.*2930. *& tom.*3. *nu.*12.

2963 Ultrà gratiam ſanctificantem communem, Sacramenta cauſant gratias particulares ab illa diſtinctas, quæ dicuntur gratiæ Sacramentales; *& ſunt particularia quædam auxilia, quæ Deus opportuno tempore dare decrevit ſacramenta debitè recipientibus.*

2964 Et in ſpecie, Per Baptiſmum regeneramur. Per Confirmationem roboramur ad fidem Chriſti conſtanter confitendam.

Per Euchariſtiam conferuntur ſuſſidia ad perſeverandum in gratia, & tentationes vincendas.

Per Pœnitentiam pœna æterna commutatur in temporalem. Per Extremam unctionem conferuntur auxilia ad reſiſtendum tentationibus in mortis articulo occurrentibus.

Per Ordinem conferuntur auxilia ad dignè exequendum Miniſteria Sacra. Et per Matrimonium auxilia ad ejus ſuſtinenda onera, & prolem rectè educandam.

2965 Ultrà effectum gratiæ, Baptiſmus,Ordo, & Confirmatio imprimunt characterem in anima, qui eſt indelebilis, non ſic reliqua; ac proindè priora tria ſunt irreiterabilia, ut non valeant ſine ſacrilegio reiterari, reliqua verò poſſunt reiterari.

2966 Character, *eſt ſignum quoddam ſpirituale, quod animæ imprimitur.* Eſt veluti ſigillum indelebile, quod ab anima per peccatum non deletur; imò in ea permanet poſt mortem, ſive beata ſit, ad ſplendorem, ſive damnata, ad confuſionem: *vide tom.*3.

NUMERUS, ET SUBJECTUM.

2967 Sacramenta novæ legis ſunt ſeptem: *Baptiſmus*, *Confirmatio*, *Euchariſtia*, *Pœnitentia*, *Extrema Unctio*, *Ordo*, *& Matrimonium*. Eſt de fide, ex Trident. *ſeſſ.* 7. *can.* 1. Fuerunt inſtituta ſeptem per anologiam inter vitam corporalem, & ſpiritualem. Hinc 1. Generationi correſpondet: *Baptiſmus*. 2. Augmento: *Confirmatio*. 3. Nutrimento: *Euchariſtia*. 4. Medicinæ poſt morbum: *Pœnitentia*. 5. Adjutorio ad tollendas reliquias morbi: *Extrema Unctio*. Reliqua duo ſpectant ad perfectionem Reipublicæ Chriſtianæ: *Ordo* namque ordinatur ad propagationem ſpiritualem: *Matrimonium* verò ad propagationem corporalem.

2968 Subjectum capax Sacramentorum eſt ſolus homo viator, quia pro ejus ſalute fuerunt à Chriſto Sacramenta inſtituta, ut ex definitione: *nu.*2940. *t.*3. *nu.*17.

Scotus *in* 4. *diſt.*1. *q.*2. *litt.F*, *diſt.*3. *quæſt.*2. *litt. M*, *N*, *d.* 8. *quæſt.* 1. *litt. H*, *d.* 26. *qu. un. litt. K*, *d.* 40. *quæſt. un. litt. F*, *d.* 1. *quæſt.* 3. *litt. L*, *d.* 2. *quæſt.*1. *litt. F*, *d.* 1. *quæſt.* 5. *litt. A*, *d.* 2. *quæſt.* 2. *litt. C*, *d.*1. *quæſt.* 5. *litt. A*, *d.* 6. *quæſt.* 10. *litt. K*, *d.* 1. *quæſt.* 3. *litt. D*, *d.* 2. *quæſt.* 1. *litt. D*, *E*, Maſtrius *diſ.* 16. Joan. la Crux, *pag.*280. Leander *de Sacrament. tract.*1. Tambur. *tom.* 2. *lib.*1. Buſemb. *lib.*6. *tr.*1. Cleri-catus *ſ.* 114.

CA-

CAPUT II.

DE BAPTISMO.

2969 Baptiſmus communiter definitur cum Mag. *Eſt ablutio corporis exterior, facta ſub præſcripta forma verborum*, meliùs ex Catechiſmo Trid. *Eſt Sacramentum regenerationis per aquam in verbo*.

2970 Eſt Sacramentum neceſſarium ad ſalutem neceſſitate medii, in re, aut ſaltem in voto, ſi non poſſit adhiberi in re.

Neceſſarium neceſſitate præcepti eſt illud, quod eſt neceſſarium, in quantum præceptum eſt, & ad vitandum peccatum; hinc ab eo excuſat involuntarium. Neceſſarium verò neceſſitate medii eſt illud, quod habet influxum in ſalutem, ſine quo ſalus nullo modo obtineri poteſt, ita ut in tantum ſit præceptum, quia medium neceſſarium; hinc ab eo involuntarium non excuſat, adeòque infantes decedentes ſine baptiſmo non ſalvantur.

Sacramentum igitur Baptiſmi eſt neceſſarium neceſſitate medii, & præcepti, ut conſtat ex Jo.3. *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei*.

2971 Eſt triplex: *Fluminis*, *Flaminis*, & *Sanguinis*. Baptiſmus *Fluminis*, eſt baptiſmus per aquam jam definitus, qui eſt in re, & propriè baptiſmus. *Flaminis*, eſt dolor perfectus peccatorum, ſeu contritio cum voto, ſeu propoſito recipiendi baptiſmum in re. *Sanguinis*, eſt martyrium. Uterque ſupplet, & gerit vices baptiſmi fluminis, conferendo remiſſionem omnium peccatorum, tam actualium, quàm originalis, quando baptiſmus fluminis adhiberi non poteſt: *v.n.*2944.

MATERIA, ET FORMA.

2972 Materia remota baptiſmi eſt aqua elementaris ex fontibus, fluminibus, puteis, ſtagno, mari, etiam ſi per meatus ſulphuris tranſierit, &c. apta communi uſui ablutionis. Hinc non ſufficit ad valorem. 1. Aqua artificialis, nempè aqua roſacea, aut alia diſtillata. 2. Nec jus carnium, &c. ebullitione peracta, quia per ebullitionem aqua tranſit in ſubſtantiam cibi, ut non ſit ampliùs aqua elementaris, ablutioni juxtà communem uſum apta; hac ratione jus carnis frangit jejunium. 3. Nec nix, aut gelus, niſi aliquo modo liqueſiant, & fiant apta ad abluendum, quia tunc ſunt aquæ elementares.

Eadem ratione aqua ex ſale humiditate reſoluta eſt materia valida, ſi ſit ex ſale maris; quia eſt aqua naturalis, quæ anteà erat coagulata, ſicut aqua ex nive. Minimè, ſi ſit ex ſale petræ; quia non eſt ſal ex aqua. Non obſtat autem valori, ſi calida, colorata, turbida, quamdiù eſt vera aqua ad abluendum apta; quia ſunt pura accidentia, non variantia ſubſtantiam materiæ; ſecùs ſi ſit ita mixta, ut non ampliùs ſit aqua, cujuſmodi eſt lixivium: *v. à num.*75.

2973 Certum eſt, liquorem ex vite, arbore, &c., ſalivam, & ſudorem non eſſe materiam aptam.

2974 *Materia proxima* eſt ablutio corporis, quæ debet eſſe ſenſibilis, ut aqua corpus tangat. Ablutio fieri poteſt tripliciter: 1. *Per immerſionem* alicujus partis corporis baptizandi in aquam: 2. *Per effuſionem* aquæ in corpus; ut in Eccleſia latina: 3. *Per aſperſionem*. Ordinariè loquendo aqua debet eſſe benedicta, & pars corporis abluenda debet eſſe caput, aut aliqua pars principalis; aliàs eſſet mortale. In caſu verò neceſſitatis, ſufficit quælibet aqua, juxtà *nu.*2972. & quælibet pars corporis.

2975 Si ablutio fiat in digito, pede, in ſolis capillis, aut ſi abluatur infans ſecundina circumdatus, aut ſi ablutio fiat, per unam, vel duas guttas aquæ, dubius eſt baptiſmus, quia dubium eſt, an verè dicatur ablui corpus, & homo; ac proindè extra caſum neceſſitatis eſt illicitus; imò ſic in caſu neceſſitatis collatus, eſt poſteà ſub conditione repetendus: *Si non es baptizatus, ego te baptizo, &c. v. à num.*75.

2976 In caſu neceſſitatis, ſeu quando infans eſt in periculo mortis, ſi antequam fuerit egreſſus, appareat ſolum caput, poteſt baptizari in capite. Imò ſi infans videatur moriturus, etiam intra uterum baptizari poterit, ſi obſtetrix ſit adeò perita, ut manu intra matris uterum illatam, ſupra infantis corpus poſſit aquam perfundere; ita Arſdekin.

2977 Infans in periculo mortis, ſi non adſit aqua, non poteſt projici in puteum; quia non ſunt facienda mala, ut eveniant bona: at ſi fiat, erit validè baptizatus.

2978 *Forma*, in Eccleſia latina ſunt hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen*: in Eccleſia græca: *Baptizetur ſervus Chriſti in nomine Patris, &c.* habetur ex verbis Chriſti, Matth.28. Certus eſt, & tutus ſub hac forma: *Ego te abluo, in nomine, &c. Ego te lavo, &c.* Validus eſt ſub forma Dalmatina, *Ego te Chriſtizo*: Vel: *Ego te Chriſtianum facio*, ſi hæc verba ibi ſignificent: *Ego te abluo*, vel *te baptizo*. Clericatus *cap.*115. *num.*19.

2979 Invalidus eſt baptiſmus. 1. Sub hac forma: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, prætermiſſis illis: *Ego te baptizo*, quia non exprimitur actio abluendi: *v. propoſ.* 28. *ab Alex. VIII. damn.* 2. Sub hac forma: *Ego te baptizo in nominibus Patris, &c.* vel ſi dicatur: *In nomine Patris, in nomine Filii, & in nomine Spiritus Sancti*; quia non exprimitur unitas eſſentiæ, ſed multiplicantur nomina, 3. Sub hac: *Ego te baptizo in nomine Sanctiſſimæ Trinitatis*, vel *in nomine Chriſti*; quia eſt neceſſaria explicita ex-

preſſio

preſſio perſonarum. 4. Sub hac: *Ego te baptizo cum Patre, cum Filio, & cum Spiritu Sancto*; quia variatur ſignificatio; nam particula, *Cum*, ſignificat ſocietatem miniſterii. 5. Sub hac: *Ego te baptizo ex parte Patris, ex parte Filii, & ex parte Spiritus Sancti*; quia etiam variatur ſignificatio; nam baptizans exprimitur non tanquam miniſter principalis, ſed tanquam procurator.

2980 Dubius eſt Baptiſmus, & inde repetendus ſub hac forma: 1. Ego te baptizo in nomine genitoris, geniti, & procedentis ab utroque. 2. In Patre, Filio, & Spiritu Sancto. 3. In uno Deo Patre, Filio, & Spiritu Sancto. 4. In virtute Patris, &c. 5. Si omittatur ly, *Sancti*. Vel ſi omittatur ly, *In*. 6. Si perſonæ exprimantur ordine inverſo: Eſt certè invalidus etiam in caſu neceſſitatis per ſolos nutus ſine verbis, etiam per mutum.

2981 Baptiſmus ſub hac forma ab obſtetrice Sicula in neceſſitate factus: *Io t' ingravatto in nome del Padre, e del Figlio, e dello Spirito Santo*; videtur validus; quia *ingravattare*, eſt verbum græcum, quod probabiliter cenſetur, quòd ſignificet *lavare*. At ritè Tambur. eum pronunciat invalidum; quia licèt ſignificatio probabiliter ſit talis, in Sicilia tamen ex communi uſu, & acceptione, verbum illud *ingravattare*, non ſignificat actum ablutionis, ſed totum aggregatum facti in repentina neceſſitate.

2982 Hæretici, qui convertuntur ad fidem, non ſunt ſub conditione rebaptizandi, niſi adſit dubium, an adhibita fuerit debita materia, aut forma. Imò nec ſuppleri ſolent cum illis cæremoniæ ad vitandum ſcandalum, ne rudes putent, baptiſmum ab hæreticis ſub debita materia, forma, & intentione collatum, eſſe invalidum.

MINISTER

2983 Debet eſſe diſtinctus, quia idem non poteſt generare ſeipſum. Miniſter ſolemnitatis eſt Sacerdos ſolus, cui ex officio incumbit, nempè Parochus, & ex ejus commiſſione, aut defectu quilibet alius Sacerdos, quia in aliquo caſu poteſt eſſe Diaconus; extra caſum verò neceſſitatis, nulli alteri licet ſine mortali; validus autem eſſet baptiſmus.

2984 In caſu neceſſitatis, videlicet in probabili periculo, quòd quis moriatur ſine baptiſmo, ni ſtatim baptizetur, validus ſimul, & licitus miniſter hujus Sacramenti eſt quilibet homo uſum rationis habens, debitam materiam, & formam adhibens, cum intentione faciendi id, quod Eccleſia intendit, ſive Sacerdos ſit, ſive Diaconus, ſive Subdiaconus, ſive Clericus, ſive Laicus, ſive vir, ſive fœmina, ſive fidelis, ſive infidelis, ſive excommunicatus. Præfatum ordinem ſine rationabili cauſa pervertere eſt peccatum mortale, ſi adſit injuria gravis, ut ſi præſente, & nolente Parocho, baptizet ſimplex Sacerdos, aut præſente Sacerdote, laicus; veniale verò, ſi injuria ſit levis, ut ſi præſente viro laico, baptizet fœmina. At nullum erit peccatum, ſi major ſit præſens, ſed non velit; vel ſi minor faciat ex inadvertentia, conturbatione, quia eſt promptior, quæ in his caſibus repentinis contingere ſolent.

2985 Sic dato baptiſmo, ſi baptizatus vivat, ſolùm ſupplendæ ſunt à Parocho cæremoniæ, & ſolemnitates in publico baptiſmo ſolitas, ſi adſit certitudo, quòd fuerint adhibitæ debita materia, forma, & intentio; quæ ſi certò non conſtent, eſt reiterandus ſub conditione.

Non licet recipere baptiſmum ab hæretico; imò adultus ab eo recipiens eſt irregularis, & ad Ordines promoveri non poteſt, ex *cap. Qui in qualibet* 1. *q.* 7. *cap. Ventum* 1. *q.* 1. niſi baptizatus fuiſſet infans, aut in periculo mortis; Hæreticus enim, & infidelis, ex Trid. *ſeſſ.* 7. *can.* 4. validè baptizat, ſi intendat facere, quod facit Eccleſia. Clericatus *cap.* 115. *n.* 39. & 51.

Imò baptizatos à Calviniſtis eſſe verè baptizatos, ita ut non ſint iterùm baptizandi, etiam ſub conditione, habetur ex Declar. S. Congreg. Conc. apud Fagnanum *lib.* 1. *Decr. cap. Quoniam* 13. *conſtitut. nu.* 24.

2986 Validus eſt baptiſmus, ſi miniſter credat ſe baptizare maſculum, cum ſit fœmina; quia errat ſpeculativè, non practicè; nam practicè ſuam intentionem dirigit in perſonam præſentem. Sicut validè abſolvit Confeſſarius pœnitentem, quem putabat maſculum, cum ſit fœmina.

2987 Hac ratione Fenech. *de forma bapt. n.* 30. *cum pluribus addit.* quòd in caſu, quo Epiſcopus ante ordinationem admoneat juxtà ritum Pontificalis: *Se non intendere ordinare excommunicatum, irregularem, clericum alterius diœceſis ſine legitimis dimiſſoriis*, &c. ſi quis ex his ad Ordines accedat, valida ſit ordinatio, & non repetenda; quia in particulari, & practicè ordinare intendit hunc præſentem; adeòque proteſtationem illam eſſe ad terrorem, ut ſi quis talis ſit, recedat, & non illicitè ordinetur.

Id tanquàm longè probabiliùs, cum multis tenet Leander *tract.* 6. *de Ordine diſp.* 4. *qu.* 5. & probat his verbis: *Quod inde evidenter colligitur, quia poſt talem proteſtationem, ſtatim ſolet ordinandos à quacumque excommunicatione abſolvere, & ab omni irregularitate diſpenſare; ad effectum dumtaxat ordines validè ſuſcipiendi, ut habetur in Pontificali: Teque abſolventes ad effectum præſentium aſſequendum*. Hæc Leander. Idem docet Tamb. *tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 3. §. 5. *n.* 26. Gobat *tom.* 1. *de ord. tr.* 8. *num.* 704. Undè id eſt moraliter certum.

2988 Unus in neceſſitate poteſt per aſperſionem baptizare plures utendo hac forma: *Ego vos baptizo*, &c. quia non mutatur nec forma, nec ſenſus, nam ly, *vos*, idem eſt, ac *te*, & *te*.

2989 Item validè duo ſimul baptizant, ſi quilibet

libet abluat, & formam proferat, ac independenter ab intentione alterius, ſicut in Miſſa Ordinationis omnes Sacerdotes conſecrant.

2990 Invalidè autem, ſi unus ſolùm abluat, alter ſolùm formam proferat; ut contingeret, ſi quis eſſet baptizandus, & non adeſſent, niſi duo, unus ſine lingua, alter ſine manibus; quia tunc formam redditur falſa; nam non dicitur cum veritate baptizare, & abluere, qui ſolùm dicit: *Ego te baptizo*, *ſeu abluo*; non tamen ipſe, ſed alius abluit.

SUBJECTUM BAPTISMI

2991 EST omnis homo natus, Monſtrum ex viro, & muliere genitum, eſt baptizandum, quia conſtat corpore, & anima rationali. Si conſtet, quòd habeat duas animas, bis eſt baptizandus; tale eſt, ſi habeat duo capita, aut duo corpora diviſa. Si dubitetur, an duas habeat animas, ut ſi habeat duo capita cum uno pectore, aut duo pectora ſub eodem capite, bis baptiſmus conferri debet; unus abſolutè in illa parte, in qua perfectiùs apparet caput; alius ſub conditione in altera parte: *Si non es baptizatus*, vel *ſi es capax*: *Ego te baptizo*, &c. *Hæc Fenech*.

2992 Filii Chriſtianorum baptizari debent non expectato rationis uſu, etiam invitis parentibus, ſi id fortè contingat. Idem dico de filiis infidelium jam baptizatorum, qui, v.gr. apoſtataverunt à fide; quia ſicut Eccleſia poteſt ipſos parentes cogere pœnis ad ſervandam fidem; ita poteſt ab ipſis filios eripere, & baptizare.

2993 Filii verò infidelium nunquam baptizatorum, validè baptizantur, invitis parentibus, ſed illicitè, ſi parentes non ſint ſub dominio Principum Chriſtianorum, vel ſi ſolùm ſint tributarii, aut vaſſalli, ob periculum ſubverſionis. Tum quia per hoc, quòd ſint vaſſalli, non amittunt juriſdictionem, & poteſtatem dominativam in filios.

Licet autem eos baptizare, ſi ipſi pueri poſt uſum rationis petant, aut antè uſum rationis ſint in periculo vitæ jam jam morituri; quia tunc ceſſat periculum ſubverſionis.

2994 Item licet eos baptizare invitis parentibus, ſi parentes ſint mancipia Chriſtianorum; quia tunc domini dominium habent, tam in parentes, quàm in filios; ut eos vendere poſſint, & ſeparare.

2995 Denique poſſunt invitis parentibus baptizari, ſi unus parentum ſit fidelis, quia proles ſequitur originem parentis Chriſtiani, cujus conditio eſt melior; ac proindè ratione originis ſit ſubditus Eccleſiæ.

DISPOSITIO SUBJECTI.

2996 IN infantibus ante uſum rationis, & in perpetuò amentibus à nativitate, intentionem, & diſpoſitionem ſupplet Eccleſia, ob eorum incapacitatem; unde nulla in illis requiritur diſpoſitio moralis, tam ad validè, quàm ad fructuosè recipiendum Baptiſmum.

2997 In adultis verò ſunt neceſſariæ tres diſpoſitiones: 1. eſt *Conſenſus internus*; quia Deus neminem invitum vult ſuæ familiæ adſcribi: habetur ex Prov. 23. *Fili præbe mihi cor tuum*: 2. *Eſt fides*, juxtà illud Matth. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, &c.* quæ fides ante Baptiſmum ſufficit, quòd ſit actualis: 3. diſpoſitio neceſſaria in adultis, qui cum originali mortale aliquod conjunctum habent, eſt *pœnitentia*, ſeu dolor peccatorum commiſſorum, qui ſufficit, quòd ſit attritio: habetur ex Actorum 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum*.

2998 Hæ tres diſpoſitiones ita ſe habent, ut ſola prima ſit neceſſaria ad Baptiſmum validè ſuſcipiendum; reliquæ autem duæ ſolùm ſint neceſſariæ ad Baptiſmum fructuosè ſuſcipiendum, nempè cum effectu gratiæ; unde ſi quis adultus ſine actu fidei, & doloris peccatorum commiſſorum Baptiſmum ſuſciperet, validè eum ſuſciperet, quia characterem reciperet; non tamen fructuosè, quia non reciperet gratiam, & cæteros effectus ex illa pendentes; recedente verò fictione, nempè poſitis actu fidei, & doloris, gratiam, & cæteros effectus reciperet abſque reiteratione Baptiſmi, ex vi præteriti Baptiſmi; quia Sacramentum irreiterabile non debet carere ſuo fructu, recedente fictione recipientis: v. nu. 3085.

2999 Ubi nota, quòd quando dicitur, quòd fictè recipiens Baptiſmum, recedente fictione, gratiam acquirat, nomine, *fictionis*, non intelligitur defectus primæ diſpoſitionis, nempè conſenſus interni; quia ſic neque validè Baptiſmum reciperet; ſed defectus actus fidei, & doloris.

3000 Hinc qui vi, vel metu ductus Baptiſmum ſuſcepit, validè ſuſcepit, ſic habuit intentionem illum verè ſuſcipiendi, quia metus non tollit intentionem & voluntarium ſimpliciter.

3001 Validus eſt baptiſmus collatus amenti, aut dormienti, ſi ante, dum intervallum rationis habuit, petiit, quia ſufficit intentio habitualis; v. nu. 2949.

EFFECTUS BAPTISMI

3002 SUnt 1. Gratia habitualis, ſeu habitus charitatis; infunduntur enim in ſuſceptione Baptiſmi tres habitus ſupernaturales, Fides, Spes, & Charitas, per quam gratiam deletur peccatum originale, unà cum omnibus actualibus ante Baptiſmum commiſſis.

2. Eſt remiſſio totius pœnæ. Baptiſmus enim delet omnem culpam, & pœnam: eſt de fide definitum in Concil. Florent. *Baptizatis non imponi ſatisfactionem pro peccatis præteritis*.

3. Eſt character, quo ſignatur intra familiam Chriſti. Item conjungit moraliter hominem cum Chriſto, tanquam membrum cum capite, eumque ſubjicit juriſdictioni Eccleſiæ.

Denique eſt janua omnium Sacramentorum: v. tom.

tom.2.n.19. ita ut non baptizatus non poſſit validè ad Ordines promoveri: *vide propoſit. 19. ab Alexand. VIII. damn.*

PATRINI.

3003 IN Baptiſmo ſolemni requiritur Patrinus. *Patrinus* dicitur non ille, qui puerum tenet in cæremoniis antecedentibus Baptiſmum, quia hic dicitur ſuſceptor in Catechiſmo, ſeu inſtructione, ſed ille, qui tenet puerum in fonte, dum baptizatur, qui tamen ſolet eſſe idem; qui non poteſt eſſe, niſi unus, mas, aut fœmina, aut ad ſummum duo, mas, & fœmina, ex Trident. *ſeſſ.24.cap.4. de reform.* quibus incumbit cura inſtruendi puerum ſuper rebus fidei, licèt hæc obligatio non vigeat inter Catholicos, ubi pueri plures & aptiores habent inſtructores.

3004 Maritus, & uxor poſſunt ſimul alienum filium levare de rigore præcepti, at non de honeſtate; quia caput, *quod autem 30. q.4.* eſt conſilium, non præceptum. Clericatus *cap.115.n.60.*

3005 Non poſſunt eſſe non baptizati, ſicut nec in confirmatione non confirmati, neque hæretici. Prohibetur ex jure Monachis eſſe patrinos. Parens non debet propriam prolem ſuſcipere, quia alias contraheret cognationem ſpiritualem cum conjuge, ob quam non poſſet debitum petere. Niſi baptizaret in caſu neceſſitatis; tunc enim non amittit jus petendi. Epiſcopus autem poteſt ſuper tali impedimento petendi debitum diſpenſare. Clericatus *cap.115. num.61.*

3006 Non licet avo, vel aviæ ſuſcipere nepotem, vel neptem; quia continentur ſub prohibitione patris, & matris *l. Juſta 201. ff. de verbor. ſignific.* Clericatus *c.115. n.62.*

3007 Nec licet Monachis, & Regularibus eſſe Patrinos; nam licèt prohibitio *in cap. Non licet Abbati*; ſit expreſſa pro Monachis, eſt ſervanda à cæteris Regularibus; nam in Rituali habetur: *Ad hoc munus admitti non debent Monachi, vel Sanctimoniales, nec alii cujuſvis Ordinis Religioſi à ſæculo ſegregati.*

3008 In Baptiſmo privato non requiritur Patrinus; qui ſi adhibeatur, cognationem ſpiritualem non contrahet; quia jura de baptiſmo ſolemni loquuntur; adeòque non extendenda ad privatum.

3009 Inſuper nec cognationem ſpiritualem contrahunt Patrini in baptiſmo ſolemni tenentes puerum, in domo privatim ob vitæ periculum ab obſtetrice baptizatum. Sanchez *de matr. lib. 7. diſp.52.* Tamb. *de bapt. c.1.§.8.n.3.* quia jura loquuntur de baptiſmo ſolemni, vero, & abſoluto.

3010 Non contrahitur cognatio, niſi patrinus tangat baptizandum, aut confirmandum, in ipſo actu Baptiſmi, ſeu Confirmationis; quia jura requirunt, ut *teneat* in fonte baptizandum, dum baptizatur, &c. Unde non ſufficit ſola aſſiſtentia, ut reſponſio ad catechiſmum: vel quòd baptizatum è manu Sacerdotis recipiat poſt baptiſmum. Tamb. *tom.2. pag.13. §.4. & pag.18. cap.4.* cum Com.

3011 Hinc Joſeph de Auguſt. & Tamb. *de bapt.* dicunt, quòd ſi quis ſuſcipiat per Procuratorem, non contrahit cognationem, nec ipſe, nec procurator. Non ipſe; quia non ipſe tenet, cum non tangat. Non Procurator, quia licèt teneat, non tenet nomine proprio. At Clericatus *c. 115. n.63.* tenet, contrahi à mittente, non à procuratore; & ita decidiſſe Sac. Congreg. refert ex Coton. *lib.2. contr. 2. nu. 90.* & ex Nicol. *elucubr. civil. tom.1. pag.50.*

3012 Non contrahitur cognatio, niſi à ſuſceptore baptizato, nec in Confirmatione, niſi à ſuſceptore confirmato; unde non contraheret Cathecumenus. Diana *par.10. tr.16. reſ.89.*

3013 Patrinus ſuſcipiens filium infidelium, non contrahit cognationem cum ejus parentibus infidelibus, niſi poſtquam venirent ad fidem; quo caſu eſſet attendenda cognatio. Clericatus *cit. nu. 57.* cum Silv.

Vide infrà *de matr. tit. Cognatio ſpiritualis.* Scotus *in 4. diſt 3.q.1.lit.D, E, q.2. lit. D, H, P, diſt.18 qu.un.litt.H diſt.4.q.1.litt.A, q 5.litter.H, diſt.6.q.2.litt.G diſt.6.q.2. litt.A, C, diſt. 7.q.1. litt.D diſt.5.q.2. litt. A, C D E, F G diſt. 4.q.4. lit. D.G, q.5. litt. A, C diſt.6.q.9 litt.M, diſt.6.qu.7. litt.A, B diſt.4. 2.qu.un.litt.I diſt.4. q.6 litt.C, diſt.5 q.3.litt.A, diſt.3.q.2. litt. G I, N, O diſt.6.q.2. litt. A.* Maſtrius *in theol.mor. diſp. 17.* Jo:la Crux, *pag.97.* Leand. *de Sacram. tom.2.* Tamb. *tom.2.lib.2.* Buſemb.*lib.6.c.1.* Cler.*c.115.*

CAPUT III.

DE CONFIRMATIONE.

3014 COnfirmatio, *eſt Sacramentum, quo homo viator baptizatus inungitur in fronte ab Epiſcopo cum Chriſmate, & praſcripta forma verborum, ad fidei robur conſequendum.*

3015 *Materia remota*, eſt Chriſma confectum ex oleo olivarum, & balſamo. Balſamum eſſe de neceſſitate Sacramenti, eſt tutius. Chriſma verò debet eſſe ab Epiſcopo benedictum, aliàs Sacramentum eſſet nullum; quia ſic fuit à Chriſto pro materia inſtitutum. Cardenas *diſp.2. nu.45.*

3016 *Materia proxima*, eſt unctio facta in fronte in formam Crucis.

3017 Unctio fieri debet immediatè manu, vel digito Epiſcopi; unde non eſt tutum, ſi fiat inſtrumento.

3018 *Forma* ſunt verba: *Ego ſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Omnia præter *Amen* ſunt neceſſaria ad valorem.

In

3019 *In collatione hujus Sacramenti additur alapa, qua confirmatus percutitur, ut memor ſit ſe hoc Sacramentum recepiſſe, adeòque non audeat iterùm ad illud accedere, cum non ſit iterabile: Et inſuper, ut intelligat, debere pati injurias pro Chriſtiana fide profitenda.* Hæc Fenec. ex Tol.

3020 Non peccaret mortaliter Epiſcopus, ſi omitteret dare alapam. Clericatus *c. 116. nu.*25. cum Com.

3021 Non incurritur irregularitas per reiterationem Confirmationis. Clericatus *cit. n.*29 quia jura ſolùm loquuntur de reiteratione Baptiſmi; & ex *cap. Qui* 15. *de ſent. excom. in 6.* irregularitas nulla incurritur, niſi ſit expreſſa in jure.

3022 Miniſter hujus Sacramenti eſt ſolus Epiſcopus. Unde non ſufficit, ſi fiat à ſimplici Sacerdote ex commiſſione Epiſcopi; benè verò ex commiſſione Papæ; quia hoc conceſſit Greg. I. & pro Indis Greg.XIII. Quoties autem Summi Pontifices è duabus opinionibus eligunt unam, illam proponunt ſequendam, & reddunt certam. Sieri *n.*173.

3023 Quamvis ex jure non liceat Epiſcopo alienum ſubditum in ſua Diœceſi confirmare, conſuetudo tamen id licitum reddidit; quia præſumitur conſenſus proprii Epiſcopi. Diana *p.*2. *tr.* 17. *reſ.*17. *& par.*4. *tr.*4. *reſ.*50. Clericatus *cit. n.*15.

3024 At non poteſt in aliena Diœceſi proprium ſubditum confirmare, niſi de licentia Epiſcopi loci; aliàs incurrit ipſo jure ſuſpenſionem, ex Trid. *ſeſſ.*6. *de refor. cap.*5.

3025 Non peccat Epiſcopus, ſi ex juſta cauſa ad ſui arbitrium adminiſtrationem hujus Sacramenti per tres, aut quatuor annos retardet. Et poteſt quocumque die, etiam feriata, miniſtrare, & tempore interdicti, ex *cap. Quoniam de ſent. excom. in 6.*

3026 *Subjectum*, eſt omnis homo baptizatus, ſive infans ſit, ſive adultus. Uſus eſt, ut non conferatur pueris ante uſum rationis, ut recordentur ſe illud recepiſſe, ne recipiant iterùm.

3027 (Sed in hoc (ait Clericatus *cap.* 116. *n.* 26.) exuberat arbitrium Epiſcopi, ita ut, ſecluſo ſcandalo, etiam puerum trium annorum poſſit confirmare abſque peccato; & ſemper in dubio debet inclinare ad favorem pueri petentis Sacramentum, ne ob varia rerum diſcrimina contingat ipſum mori abſque gratia hujus Sacramenti. Jord. *ibid. n.*46. 47. *&* 48. Coton. *ubi ſupra n.*42. & quòd in articulo mortis poſſunt ſtatim confirmari, ne dum adulti, ſed etiam infantes; ac etiam perpetuò amentes.)

3028 Imò conferri poſſe amentibus, ne priventur effectu gratiæ hujus Sacramenti, abſolutè docent alii.

3029 Suſcipiens debet eſſe in gratia, aut in ea poni ſaltem per contritionem putatam. Idem dic de Miniſtro conferente.

3030 Patrinus, unus tantùm eſſe debet, ex *cap. Non plures, de conſecr. diſt.*4. Trid. ſolùm in Baptiſmo conceſſit unum, & unam, cui accedit praxis. Clericatus *cit. n.*30. *v. à n.*3005. *ad* 3013.

3031 *Effectus* hujus Sacramenti ſunt: 1. Augmentum gratiæ habitualis. 2. Character quo ſignatur ut miles intra militiam Chriſti, ad fidem cum robore propugnandam; juxtà illud S. Melchiadis, ex Trid. *In Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam.* 3. Eſt cognatio ſpiritualis, de qua in matr. *v. num.* 3004.

Scotus *in* 4. *d.*2. *qu.*1. *litt.*C. *diſt.*7. *q.*1. *litt.* A, B, D, E, F, *q.*4. *lit.* A, *d.*42. *q. un. lit.* K, Maſtrius *in theolog. mor. diſt.*17. *qu.*5. Joan. la Crux. *pag.*315. Leand. *de Sacram. tr.*3. Tamb. *tom.*2. *lib.*3. Buſemb. *lib.* 6. *cap.*1. Clericatus *cap.* 116. Mendo.

DE EUCHARISTIA.

3032 Fusè actum eſt *in* 3. *tom. à num.* 187. *& hic à n.*2914.

CAPUT IV.

DE POENITENTIA.

3033 POEnitentia *Chriſtiana dicitur ſecunda tabula poſt naufragium*, in ordine ad Baptiſmum, qui dicitur *prima tabula ad inveniendam ſalutem poſt commune naufragium per peccatum originale*: Pœnitentia verò eſt ſecunda tabula ad inveniendam ſalutem poſt naufragium particulare per peccatum mortale poſt Baptiſmum commiſſum.

3034 Eſt duplex: *Virtus, & Sacramentum.* Pœnitentia virtus, *eſt virtus qua dolemus de peccatis commiſſis, quatenùs ſunt offenſa Dei*; & eſt ipſa contritio. Pœnitentia Sacramentum, *eſt Sacramentum reconciliationis hominis cum Deo ex peccatis commiſſis poſt baptiſmum, virtute clavium, ſeu abſolutionis ſacramentalis.*

3035 Eſt Sacramentum neceſſarium neceſſitate medii, & præcepti, ex Trid. *ſeſſ.*14. *cap.*2. ita ut quis, poſtquam mortale commiſerit, ſalvari non poſſit, niſi per Sacramentum Pœnitentiæ in re, vel in voto, eliciendo actum contritionis: *v. prop.*18. *ab Alex. VIII. damn.*

PARTES SACRAMENTI POENITENTIÆ.

3036 SUnt *materia, forma, & ſatisfactio*; materia, & forma ſunt partes eſſentiales, ſatisfactio integralis.

MATERIA.

3037 ESt duplex, remota, & proxima: *Remota* eſt peccatum; & eſt etiam duplex, neceſſaria, & ſufficiens: *Neceſſaria*, eſt omne peccatum mortale poſt baptiſmum commiſſum, non jam ritè confeſſum, & abſolutum: *Sufficiens*, eſt omne peccatum veniale, vel mortale, aliàs

ritè

ritè confeſſum, & abſolutum : *v.num.* 3048. *Materia proxima*, ſunt tres actus pœnitentis : *Cordis contritio* : *Oris confeſſio* : *& Operis ſatisfactio*.

3038 Peccata dicuntur materia remota, 1. Quia ſunt materia, ſupra quam cadit dolor, qui eſt materia proxima in ordine ad formam abſolutionis, & Sacramentum. 2. Quia peccata ſunt materia per formam abſolutionis, & Sacramentum Pœnitentiæ removenda.

3039 Peccata ante Baptiſmum commiſſa, nec poſſunt, nec debent eſſe materia Sacramenti Pœnitentiæ; quia ſpectant ad forum Baptiſmi, ex Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 1. Commiſſa verò in inſtanti Baptiſmi ſunt Sacramenti Pœnitentiæ materia; quæ ſunt peccata hominis baptizati.

3040 Peccata mortalia dubia, ſive dubio poſitivo, ſive negativo, de quo *in n.* 19. ſunt neceſſariò aperienda in confeſſione. Volp. *de pœnit. reſ.* 145. *n.* 3. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 107. quia aliàs quis ſe exponeret periculo peccandi, & errandi circa integritatem confeſſionis; & ex Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 5. Confitenda ſunt peccata, quorum conſcientiam habemus; de dubiis autem conſcientiam dubiam habemus, adeòque ea confiteri debemus.

3041 Hinc 1. qui dubitat, an commiſerit peccatum mortale, vel an commiſſum ſit mortale, aut veniale, tenetur illud confiteri. 2. Qui ſcit ſe peccaſſe mortaliter, ſed dubitat, an illud confeſſus ſit, tenetur confiteri; quia conſtat de peccato, & de obligatione confitendi, & dubium eſt, an ſit ei ſatisfactum : *v.num.* 47.

3042 Secus eſt dicendum de judicio probabili; qui namque probabiliter judicat, ſe non peccaſſe mortaliter, aut peccatum commiſſum jam confeſſum eſſe, non tenetur illud confiteri, licet aliquam formidinem de oppoſito habeat; ſed poteſt illi judicio probabili prudenter acquieſcere, juxtà dicta *à n.* 59.

3043 Qui dubitat, an fecerit peccatum anteà confeſſum ut certum, non tenetur iterùm confiteri ut dubium, etiam ſi certò inveniat ſe non feciſſe.

3044 Qui integrè confeſſus eſt peccatum, de quo dubitabat, an eſſet mortale, vel veniale, ſi poſteà inveniat eſſe mortale, non tenetur denuò illud confiteri; quia jam integrè ſuum manifeſtavit peccatum, nec nova circumſtantia explicanda occurrit. Nec eſt neceſſe ad confeſſionis valorem, quòd pœnitens ſciat determinatè, peccatum confeſſum eſſe mortale, ut etiam de Confeſſario dicemus : vid. infrà *de conf. reſ.*

3045 Qui confeſſus eſt peccatum dubium, ſi poſteà reperiat certò, aut probabiliter illud commiſiſſe, tenetur iterùm illud ut certum fateri. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 91. quia peccatum eſt explicandum, ut eſt in conſcientia pœnitentis; dictum autem peccatum nunc eſt in conſcientia pœnitentis, ut certum, quo pacto non fuit ſubjectum clavibus, ſed ut dubium; *v.n.* 3312.

3046 Leander verò *de pœnit. tr.* 5. *diſp.* 5. *q.* 27. tenet partem negativam; quia jam pœnitens fuit à tali peccato directè abſolutus ſub conditione implicita : *Si eſt peccatum*.

3047 Qui recordatur ſe peccaſſe mortaliter in genere, at non de peccato in ſpecie, tenetur confiteri peccatum mortale in genere; quia eſt materia ſufficiens, imò neceſſaria pro abſolutione. Quando poſteà ejus recordatur in ſpecie, tenetur iterùm in ſpecie confiteri, quia tenemur confiteri ſpeciem, & numerum peccatorum, quod non eſt factum in confeſſione prioris.

3048 Ex his materiæ neceſſariæ, & ſufficienti: *de nu.* 3037. addi poteſt tertia materia remota, nempè materia *neceſſaria*, *ſed non ſufficiens*. Et ſunt peccata mortalia dubia; quæ dicuntur materia neceſſaria, quia ſunt neceſſariò aperienda: non ſufficientia verò; quia ſola ſine additione materiæ certæ non ſufficiunt ad abſolutionem abſolutam.

3049 In caſu autem metaphyſico, quòd quis non haberet materiam certam præteritam, quam adderet, tunc poſſet dari abſolutio conditionata; quia conſulitur ſaluti animæ pœnitentis, & ſimul vitatur irreverentia Sacramenti, ut *in nu.* 3054.

3050 Qui mendacium in confeſſione dicit circa mortalia, peccat mortaliter : venialiter, ſi circa venialia, aut circa ea, quæ confiteri non tenetur : *v. nu.* 2783.

3051 Unde qui ſcienter dubia confitetur pro certis, vel è contra, peccat mortaliter, niſi hoc faciat bona fide, aut putans conſultius, & ſecurius ſe accuſare, aut ita confitendum eſſe.

3052 Item tenetur pœnitens Confeſſario interroganti fateri alicujus peccati conſuetudinem; quia Confeſſarius, cum exerceat munus Judicis, habet jus ad cognoſcendam cauſam, & diſpoſitionem pœnitentis ex circumſtantiis ad providendum : *v. prop.* 58. *ab Innoc. XI. damn.*

F O R M A

3053 SUnt verba abſolutionis : verba ad valorem Sacramenti neceſſaria, & ſufficientia, ſunt : *Abſolvo te à peccatis tuis* : Quia eſt tutius : Mendo *ver. Abſolvere n.* 9. Qui relinqueret : *Ego*, & *in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*; extra uſum neceſſitatis, peccaret mortaliter. Preces autem tam ante, quam poſt dictam formam adjunctæ, nec ad ipſius formæ eſſentiam ſpectant, nec ad ipſius Sacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſariæ, ex Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 3. *v.n.* 1026.

3054 Valida eſt (quamvis illicita) forma, ſi detur aliis verbis, quæ tamen ſenſum non mutent formæ ordinariæ nec actum judicii, Ut : *Ego tibi remitto*, vel *condono peccata tua* : *Tibi à me remittuntur peccata tua* : *Nos abſolvimus te à peccatis tuis* : Si ly : *Nos*, denotet dignitatem perſonæ ſingularis abſolventis, putà ſi ſit Prælatus, ſecùs, ſi denotet plures perſonas. Clericatus *cap.* 123. *nu.* 6. *&* 7. Ex S oto *in* 4. *diſt.* 14. & Diana

par.

*par.*11. *tract.6. reſ.*13. *vid. nu.*2951. *& nu.*3114.

Non eſt valida, ſi proferatur verbis deprecativis, ut *Abſolvat te Deus*, *Oro Deum*, *ut te abſolvat.* Clericatus *cit.n.*9. ex Scoto *cit.* Quia Sacramentum Pœnitentiæ eſt inſtitutum per modum judicii, ubi ſententia non profertur deprecando, ſed jubendo. Et Chriſtus non dixit: *Pro quorum peccatis oraveritis*, ſed *Quorum peccata dimiſeritis, dimittuntur*.

3055 Abſolutio extra caſum neceſſitatis debet eſſe abſoluta; cadere autem debet ſupra materiam certam, & determinatam. Unde ſupra peccatum dubium non poteſt ſine ſacrilegio dari abſolutio determinata; non enim dari poteſt ſententia certa pro delicto dubio. Tunc autem curare debet Confeſſarius, ut pœnitens addat aliquod peccatum certum, etiam de aliàs confeſſis; & tunc det abſolutionem abſolutam, & certam. Quòd ſi pœnitens ſit tam ſanctus, ut nullum certum habeat, vel potiùs tam rudis, ut nullum certum dare neſciat, tunc ſub conditione, ſaltem mente retenta, abſolvat. Sine ulla materia dari non poteſt abſolutio ſine ſacrilegio: *v.n.*3049.

Abſolutio ſub conditione de præterito, aut præſenti, *v.g. Si doles, abſolvo te*; eſt valida, quia conditio ſupponitur poſita, & certa; ſed imprudens, niſi in caſu neceſſitatis, quo pœnitens non valet ſigna certa doloris præbere. At non eſt valida ſub conditione de futuro; quia effectus Sacramenti, nempè gratiæ, non poteſt manere ſuſpenſus, & pendens à contingenti, ſi pœnitens ſit diſpoſitus, Clericatus *cit. nu.*10. Ex Diana *par.*11. *tr.*4. *reſ.*18.

Neque dari poteſt ad reincidentiam, quia peccata non ſunt mala pœnæ, ut cenſuræ, ſed mala culpæ; ideò ſemel remiſſa non redeunt: *v.nu.*73.

3056 Abſolutio à cenſuris poteſt dari ſub conditione de futuro, ſeu quoad reincidentiam. Et dari poteſt tam verbis, quàm ſcriptis; imò etiam invitis, ſi abſolvens id faciat auctoritate ordinaria; minimè ſi virtute Jubilæi, aut Bullæ Cruciatæ; tunc namque non datur, niſi petentibus. Ita Clericatus *cit.num.*14.

Per illa verba: *Abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis*, *&c.* abſolvitur pœnitens ab omnibus cenſuris, tam in confeſſione expreſſis, quàm ab illis, quorum non recordatur, aut non habet notitiam, in quantum facultas Confeſſarii ſe extendit, & dummodò pœnitens habeat intentionem ſatisfaciendi, ſi tale ſit onus. Clericatus *cit. nu.* 16. *&* 17.

Formam abſolutionis à cenſuris in foro exteriori, affert Clericatus *cap.*123.*n.*15. ut ſequitur:

(Quòd abſolvendus juret de parendo mandatis Eccleſiæ, vel de exequenda pœnitentia ſibi injuncta; quod dicantur preces à Rituali Romano præſcriptæ cum levi flagellatione humeri nudati, ipſius pœnitentis; quamvis aliquando hæ cæremoniæ poſſint omitti, & ſufficiat dicere: *Ego abſolvo te à vinculo excommunicationis, quam ob talem cauſam incurriſti, & reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ, & Communioni fidelium. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen*, Ŏoton. *ubi ſup. num.*38.

FORMA ABSOLUTIONIS.

3057 *Miſereatur tui Omnipotens Deus, & dimiſſis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam. Amen.*

Indulgentiam, abſolutionem, & remiſſionem peccatorum tuorum tribuat tibi Omnipotens, & miſericors Dominus. Amen.

Dominus noſter Jeſus Chriſtus te abſolvat, & ego auctoritate ipſius te abſolvo ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges.

Ego te abſolvo à peccatis tuis: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

Paſſio Domini noſtri Jeſu Chriſti, merita Beatæ Mariæ ſemper Virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, & malis ſuſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

Si pœnitens non fuerit Clericus, omittitur verbum *Suſpenſionis*.

URGENTE PERICULO MORTIS.

Ego te abſolvo ab omnibus cenſuris, & peccatis: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

CONTRITIO

3058 IN communi *eſt dolor, & deteſtatio peccati commiſſi cum propoſito emendandi.* Eſt duplex, perfecta, quæ dicitur abſolutè *Contritio*, & imperfecta, quæ dicitur *Attritio*. Perfecta, *eſt dolor de peccatis, quatenùs ſunt offenſa Dei ſummè dilecti, & ſupra omnia*. Imperfecta, ſeu attritio, *eſt dolor de peccatis propter turpitudinem peccati, aut timorem inferni, vel alterius mali*.

3059 Differunt ratione motivi, & ratione effectus. Ratione motivi; quia Contritio fit ex motivo Charitatis erga Deum, hoc eſt ex motivo objecti, nempè Dei, ſummè diligendi. Attritio ex motivo Charitatis erga ſe ipſum, ſeu ex motivo timoris pœnæ, aut horroris mali.

3060 Ratione effectus; quia *Contritio* per ſe remittit peccata, & juſtificat extra Sacramentum, in voto tamen Sacramenti; unde iſte talis tenetur ſub mortali ſuo tempore confiteri, attritio verò requirit Sacramentum, in re, ita ut in nullo caſu, etiã in articulo mortis, attritio quantumvis ſupernaturalis ſufficiat ad juſtificationem, & remiſſionem peccati mortalis ſine Sacramento in re. Imò in articulo mortis, ſi non poteſt quis habere Sacramentum, tenetur ſub mortali conteri.

3061 Attritio in Sacramento Pœnitentiæ, dicitur fieri contritio, & attritus contritus, non for-

formaliter, quia non variatur objectum, ſeu motivum, ſed effectivè, quatenùs attritio cum Sacramento in re juſtificat, ſicut contritio cum Sacramento in voto.

3062 Non ſufficit attritio naturalis quantumvis honeſta, qualis eſt dolor de peccatis, ob malum temporale, v.g. ob amiſſionem pecuniæ, ſanitatis, &c. Quia non eſt attritio chriſtiana, & ſupernaturalis, cum nullum reſpiciat motivum ſupernaturale; ac proindè eſt improportionata fini ſalutis ſupernaturalis. Hinc ex Trid. *ſeſſ.* 14. c. 4. attritio, quæ ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit, debet eſſe donum Dei, & Spiritus Sancti impulſus, qualis non eſt attritio naturalis ex motivo purè humano, & naturali: *vide prop.* 57. *ab Innoc. XI. damn.*

3063 Sufficit verò, ſi ſit propter pœnas temporales, v. g. propter morbum, perſecutionem, &c. ut à Deo inflictas, vel infligendas propter peccata; quia tunc, cùm adſit reſpectus ad Deum, & motivum ſupernaturale, eſt dolor ſupernaturalis.

3064 Sufficit attritio ob timorem gehennæ, aut purgatorii; quia cum ſint pœnæ Dei, quæ ſcilicet infliguntur à Deo authore ſupernaturali ob peccata, eorum timor, & dolor eſt ſupernaturalis ex motivo ſupernaturali, ob rationes, *de n.* 90. Et colligitur ex Trid. ibi relato, ubi dum dicit: *Et quamvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit*: non ſupponit gratiam juſtificationis in peccatore cauſatam, ac proindè non ſupponit contritionem, quia hæc per ſe extra Sacramentum, & cum ſolo ejus voto illam cauſat: *v. prop.* 14. *&* 15. *ab Alex. VIII. damn.*

3065 Dices. Fides ſupernaturalis cum Sac. Pœnitentiæ in re, attritione ſecluſa, non ſufficit ad juſtificationem; ergo attritio ſupernaturalis cum Sacram. in re, non ſufficit ad juſtificationem.

Reſp. diſparitatem eſſe; quia de fide eſt, & certum contra Lutherum, fidem non ſufficere ad juſtificationem. Trid. *ſeſſ.* 6. *can.* 9. nec eſſe partem Sacramenti Pœnitentiæ: Et licet non ſit definitum, attritionem ſupernaturalem eſſe partem, certum tamen eſt eſſe partem, & materiam proximam, ex communi ſenſu Eccleſiæ, quòd ſufficit: *v. n.* 3064.

3066 Quòd autem contritio perfecta hominem reconciliet Deo, & gratiam cauſet extra Sacramentum, cum ſolo ejus voto, habetur ex Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 4. charitati namque perfectæ promittitur peccatorum remiſſio in Sacra Scrip. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Zacchar. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.*

In Confeſſione autem non ſufficit amor; ſed requiritur dolor explicitus; idque ex conceptu formali pœnitentiæ, quæ formaliter importat diſplicentiam de peccatis. Sufficit autem propoſitum virtuale, ex *n.* 3072. quia verus dolor peccatorum reconciliativus animæ cum Deo, eſt incompoſſibilis cum propoſito peccandi; unde includit virtualiter propoſitum de non peccando.

3067 Sufficit attritio ob turpitudinem peccati, ex Trid. *cit. ſeſſ.* 14. *cap.* 4.

Turpitudo autem peccati eſt duplex, una naturaliter cognita: talis eſt turpitudo immunditiei, quæ eſt in peccato carnis. Et turpitudo vilitatis, & indignitatis apud homines quæ eſt in peccato furti, &c. Et dolor ob talem turpitudinem non ſufficit; quia eſt naturalis: *v. prop* 9. *ab Alex. VIII. damn.*

Alia eſt turpitudo ſupernaturaliter cognita, ſeu per fidem: talis eſt turpitudo peccati oppoſita alicui divinæ perfectioni (quæ non ſit Charitas) ſupernaturaliter cognitæ, ſeu per fidem; aut alicui virtuti morali per legem divinam præceptæ, ut turpitudo inobedientiæ, ingratitudinis, &c. turpitudo contra juſtitiam, caſtitatem, &c. & dolor ex tali turpitudine ſufficit; quia eſt ſupernaturalis, ſeu ex motivo ſupernaturali, nempè ob turpitudinem ſupernaturaliter cognitam. Scot. *in* 4. *diſt.* 14. *q.* 2. *&* 4. Maſtr. Brancat. & alii *hic de Sac. Pœn.*

3068 Non ſufficit dolor, quo quis doleat ſe non dolere peccatorum; quia hic non eſt dolor, ſed carentia doloris peccatorum. Cum hoc tamen dolore ſolet regulariter eſſe conjunctus dolor de peccatis, quamvis pœnitens eum non cognoſcat; & tunc eſt ſufficiens.

3069 Qui ſcienter ſine attritione abſolvitur, ſacrilegium committit, & tenetur confeſſionem repetere, ex defectu materiæ proximæ.

3070 Sufficit unus actus doloris de omnibus peccatis in genere etiam oblitis. Debet autem eſſe efficax, & univerſalis reſpectu omnium mortalium in confuſo, & in genere.

Undè non ſufficit dolor purè particularis, ſed requiritur dolor, qui ſit univerſalis ſaltem virtualiter de omnibus peccatis commiſſis.

Dices: Poteſt dari Sacramentum Pœnitentiæ validum, in quo tamen confeſſio non ſit de omnibus, ſed purè particularis alicujus peccati, ut conſtat de peccatis oblitis, & in caſibus, in quibus licita eſt dimidiatio Confeſſionis; igitur poteſt dari Sacramentum Pœnitentiæ validum, in quo tamen dolor non ſit de omnibus, ſed purè particularis alicujus peccati in iiſdem caſibus.

Reſp. negando conſequentiam; diſparitas eſt; quia confeſſio omnium peccatorum reverà, & abſolutè commiſſorum non eſt ſemper in noſtra poteſtate, & humanitùs poſſibilis; nam humana conditio eſt ſubjecta oblivioni, imò & accidentibus, quæ impediant confeſſionem omnium, quæ memoriæ occurrunt; dolor autem de omnibus peccatis commiſſis, in quovis caſu eſt humanitùs poſſibilis, & in noſtra poteſtate; quia eſt actus ſpiritualis internus, qui poteſt in inſtanti perfici, ex *n.* 3077.

Hinc Conc. Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 5. loquendo de confeſſione, definit, nos ſolùm teneri confiteri peccata omnia mortalia, quæ poſt diligens examen memoriæ occurrunt. In *cap. autem* 4. *ejuſdem ſeſſ.* loquendo de dolore, abſolutè, & abſque recenſita limitatione definit, quòd contritio, quæ eſt primus actus pœnitentis, debet eſſe dolor de peccato commiſſo, & continere debet odium veteris vitæ, ac peccatorum deteſtationem: & quia peccata mortalia oblita (ſi quæ ſint) ſunt verè peccata commiſſa, dolor debet ſaltem virtualiter ad illa ſe extendere, ita ut ſi quis doleret de peccatis, quorum recordatur, & haberet animum expreſſum nolendi dolere de mortalibus oblitis, ſi quæ ſunt, non haberet dolorem ſufficientem ad valorem Sacramenti; quia non haberet dolorem verum, & reconciliativum: *v. à n.* 3086.

Qui confitetur duo venialia tantùm, & dolet ſolùm de uno, v.g. de mendacio, non de alio, v. gr. de ſuſpicione, validè abſolvitur; quia ſicut peccatum illud, utpote veniale, eſt ſolùm materia ſufficiens, non neceſſaria, ac proindè taceri poterat; ita poteſt, qui confitetur, de eo non dolere; & aliundè cùm jam doleat de uno, jam dat materiam remotam, & proximam, quantùm ſufficit ad valorem Sacramenti.

Secùs eſſet, ſi confiteretur unum ſolùm veniale, & de eo non doleret; committeret enim ſacrilegium ob gravem injuriam Sacramento, quatenùs eſſet invalidum ex defectu partis eſſentialis, nempè materiæ proximæ.

Item ſecùs eſſet dicendum de eo, qui confiteretur duo mortalia, & de uno tantùm doleret, non de alio; quia ex una parte, illud aliud eſt materia neceſſaria; adeòque ut ſit valida abſolutio, debet dari materia proxima, nempè dolor ſupra illud cadens; ex alia parte non poteſt remitti unum mortale ſine alio.

3071 Qui tenetur confiteri extra Sacramentum, non tenetur præmittere peccatorum examen, ſed ſufficit, quòd doleat in confuſo.

3072 Pro valore Sacramenti, tam in attritione, quàm in contritione, ex Trident. *cit.* requiritur propoſitum de cætero non peccandi, aliàs non eſſet dolor efficax; ſufficit, quòd propoſitum ſit implicitum, & virtuale. Scot. *in* 4. *diſt.* 14 *q.* 4. §. *Ad primum argumentum diſt.* 17. *qu. un. in ſolut. principalium, & alibi: v. num.* 3066. Leand. *tr.* 5. *diſp.* 7. *q.* 22.

3073 Cum propoſito ſufficienti non peccandi, ſtare poteſt judicium probabile reincidentiæ; quia tale judicium eſt actus naturalis intellectus, & non liber. Communis.

3074 Non requiritur dolor ſenſibilis, ſed ſufficit intellectivus; quia eſt actus internus voluntatis, adeòque ſpiritualis.

3075 Talis dolor debet eſſe ſummus non intenſivè, ſed appretiativè; ita ut dolor de peccatis ſit ſupra omnia deteſtabilia, nempè ſupra omnia mala pœnæ, etiam æternæ; unde debet magis deteſtari peccatum, quàm quodlibet alium malum.

3076 Hinc dolor ſummus intenſivè eſt ille, qui dicitur ſummus quoad intenſionem, & graduationem: Dolor ſummus appretiativè eſt ille, quo quis dolet, paratus potiùs omnia bona creata relinquere, & omnia mala pœnæ ſubire, quàm Deum offendere. Unde regulariter fit, ut dolor mali temporalis, putà amiſſionis bonorum, mortis parentis, &c. ſit major intenſivè dolore peccati, hic autem ſit illo major, imò ſummus appretiativè, in quantum dolor mali temporalis eſt major ſecundùm graduationem qualitatis doloris, in qua graduatione conſiſtit intenſio doloris; cum quo adhuc ſtat, quòd dolor de peccato ſit ſummus appretiativè, in quantum ita dolet de peccato, ut ſit promptus, quòd ſi ei daretur optio eligendi, potiùs ſubiret omnia mala pœnæ, quàm peccaret; & hoc pacto dolor dicitur ſummus in pretio, non in intenſione.

3077 Non eſt autem opus, nec expedit, ut fiat collatio explicita cum omnibus aliis malis, ſed ſufficit, quòd implicitè proponatur deteſtatio peccati ſupra omnia deteſtabilia in confuſo; unde actus contritionis, aut attritionis, poteſt fieri in inſtanti, aut breviſſimo tempore; quia eſt actus internus ſpiritualis.

3078 Ad valorem Sacramenti non ſufficit dolor, quia abſolutionem ſequitur, aliàs confeſſio non eſſet accuſatio, ſed ſimplex peccatorum narratio. Non debet tamen neceſſariò præcedere, ſed ſufficit, ut eliciatur in ipſomet confeſſionis actu, vel facta confeſſione ante abſolutionem; quia benè ſalvatur, quòd confeſſio ſit accuſatio, & quòd cum dolore abſolutioni ſubjiciatur.

3079 Non eſt autem neceſſe, quòd dolor, ſeu attritio, ſit immediatè ante abſolutionem, vel confeſſionem; ſed ſufficit, ſi quis ſerò examinans conſcientiam, actum doloris eliceret; hic quidem ſi mane ad confeſſionem accederet ſine novo actu doloris, confeſſio eſſet valida. D. Thom. & Leand. *tr.* 5. *diſp.* 7. *qu.* 6. Joſeph de Aug. *de pœnit. n.* 22. habet: *Sufficit, quòd attritio ſit ante, quando homo habuit voluntatem confitendi, & examinandi conſcientiam, & nunquam retractavit talem actum, & univerſaliter, quoties attritio præceſſit, & fuit ordinata ad hoc Sacramentum, & virtualiter poteſt intelligi permanere uſque ad abſolutionem: v. n.* 3118.

3080 Qui paulo ante confeſſus, & abſolutus, iterùm confitetur aliquod peccatum, quod exciderat de mente, de quo anteà explicitè, & formaliter non doluit, non indiget novo dolore; ſed in virtute prioris doloris virtualiter, & moraliter permanentis, poteſt abſolvi. Leand. *cit. qu.* 5. Diana *par.* 9. *tr.* 3. *reſ.* 50. & 51. quia prior dolor, utpotè qui fuit virtualiter extenſus ad peccata oblita,

lita, ita valet, ac ſi eſſet novus dolor de ſolis peccatis oblitis. Eadem ratione (ut etiam praxis docet) poteſt moribundus propter periculum inſtantis mortis abſolvi audito tantùm uno, vel altero peccato, & poſteà, ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis, ſecundò abſolvi ab illis ex vi prioris doloris moraliter permanentis: *v. tom.3. n.287.*

Qui igitur ante confeſſus, reconciliatur confitendo peccatum oblitum, licèt novum faciat Sacramentum, non tenetur novum dolorem elicere, niſi novum peccatum mortale commiſerit, aut longum tempus interceſſerit; quia moraliter perſeverat dolor præteritus circa omnia peccata elicitus; ſicut dolor die heſterno elicitus ſufficit ad Sacramentum, quod die craſtino perficitur, ob eamdem moralem aut virtualem permanentiam. Unde hæc ſententia eſt mihi moraliter certa.

Scotus *in 4.diſt.14. qu.1. litt.N, O. q.4. litt.H, d.15. qu.1. litt.G. d.17. qu.un. litt.X.* Maſtr. *in theol.mor.diſp.21. à q.1. ad 7.* Leandr. *tr.5. à d.1. ad 4.* Joan. la Crux *pag.387.* Bonac. *tom.1. pag.134.* Tamb. *in meth. conf. pag.377. ad 378.* Buſemb. *lib.6. tr.4. cap.1.* Cardenas *diſp.30. & 37.* Clericatus *cap.119.*

QUÆRES

3081 *An Sacramentum Pœnitentiæ poſſit eſſe validum, & informe?*

Quoniam controverſia præſens eſt una ex celebrioribus, quæ inter ſcholaſticos exagitari ſolet, fas ſit mihi, ut pauliſper forma ſcholaſtica utar.

Sciendum eſt igitur, Sacramentum Pœnitentiæ dici validum, quando conſtat omnibus ſuis partibus eſſentialibus cum intentione miniſtri: informe verò, non quia careat forma eſſentiali, ſic enim diceretur invalidum, ſed quia caret affectu gratiæ, quæ eſt forma ſanctificans animam. Hoc præmiſſo

3082 Dico implicare Sacramentum Pœnitentiæ validum quoad eſſentiam, & informe quoad effectum gratiæ. Eſt Scoti *in 4.d.1. q.5. §. Contra iſtam opinionem in fine.* Contra Divum Thomam.

Probatur 1. Sacramentum Pœnitentiæ validum eſt Sacramentum verum, & perfectum, conſtans ſcilicet omnibus ſuis partibus eſſentialibus cum intentione miniſtri; ſed implicat, quòd Sacramentum Pœnitentiæ ſit verum, & perfectum Sacramentum, & non cauſet gratiam; ergo implicat, quòd ſit validum, & informe: minor patet: quia Sacramenta cauſant gratiam ex inſtitutione Chriſti, & acceptatione, ac promiſſione Dei, qui eſt infallibilis veritatis.

3083 Confirmatur: Sacramentum includens omnes partes eſſentiales cum intentione miniſtri, eſt verum ſignum efficax practicum gratiæ: ſed implicat verum ſignum efficax practicum gratiæ ſine ſignato, nempè ſine gratia; ergo, &c. minor patet, quia aliàs non eſſet efficax.

3084 Probatur 2. Nullus poteſt aſſignari caſus, in quo Sacramentum Pœnitentiæ ſit validum quoad eſſentiam, & informe quoad effectum; ergo; &c. Antecedens probatur ex ſolutione præcipuorum fundamentorum partis adverſæ.

3085 Dices 1. Sacramentum Baptiſmi poteſt eſſe validum, & informe ob delictum diſpoſitionis ſuſcipientis; ergo Sacramentum Pœnitentiæ poteſt eſſe validum, & informe ob defectum diſpoſitionis, nempè doloris pœnitentis; antec. probatur de adulto fictè accedente ad baptiſmum, ſcilicet ſine dolore, & fide; hic namque recipit baptiſmum validum quoad eſſentiam, & non gratiam, quam tamen recipit recedente fictione ex vi baptiſmi præteriti.

Reſp. hanc diſparitatem eſſe inter Sacramentum Pœnitentiæ, & inter alia Sacramenta imprimentia characterem, ut ſunt Baptiſmus, Ordo, & Confirmatio, quòd iſta non includunt diſpoſitionem ſuſcipientis, ut partem eſſentialem; partes enim eſſentiales baptiſmi ſunt materia, & forma, nempè aqua, ſeu ablutio, & verba Sacerdotis cum ejus intentione; & ſic pariter de Ordine, & Confirmatione; adeoque cum ſtare poſſit, quòd hæc habeant omnes partes eſſentiales ad validitatem requiſitas, & quòd non habeant diſpoſitiones neceſſarias ad fructum gratiæ, ſtare poteſt, quòd ſint valida, & informia: In Sacramento autem Pœnitentiæ diſpoſitio, nempè dolor, eſt pars eſſentialis, eſt enim materia proxima; adeòque implicat quòd ſit informe ex defectu diſpoſitionis, & quòd ſit validum: *v. n.2997.*

3086 Dices 2. Sacramentum Pœnitentiæ poſſe eſſe validum ex defectu doloris extenſivè, hoc pacto: poteſt dari caſus, quòd quis habens tantùm duo peccata mortalia diſparata, v.g. furti, & odii, invincibiliter oblitus odii, eliciat actum doloris tantùm de peccato furti ex peculiari motivo, & ſpeciali turpitudine illius peccati in ſpecie illudque confiteantur; ſed in hoc caſu ſacramentum eſt validum, & informe; ergo, &c. minor probatur, eſt validum; quia jam adſunt omnes partes eſſentiales, jam namque adeſt ſufficiens dolor; quia ex Trident. non tenetur quis confiteri, niſi peccata, quæ memoriæ occurrunt: nec tenetur elicere dolorem, niſi de peccatis, quæ pariter memoriæ occurrunt. Eſſet autem informe, nempè ſine effectu gratiæ, quia in caſu peccatum odii oblitum non eſſet remiſſum, non quidem directè, ut eſt certum: neque indirectè ex vi abſolutionis peccati furti confeſſi, quia nullum peccatum remitti poteſt ſine ullo dolore formali, aut ſaltem virtuali ſupra ipſum cadente; in caſu autem nullo pacto caderet ſupra illud dolor, non formalis, ut ſupponitur, nec virtualis; quoniam dolor de peccato furti, cum ſupponatur habitus ex motivo peculiari, & ſpeciali turpitudine peccati furti, non poteſt virtualiter extendi ad peccatum odii diverſæ rationis, & ſpeciei; quia non poteſt comprehendi ſub illa ſpeciali turpitudine. Ex quo fit, quòd ne-

neque eſſet remiſſum peccatum furti confeſſum: nam (ut eſt certum) unum peccatum non poteſt remitti ſine alio, & conſequenter dari poteſt Sacramentum Pœnitentiæ validum, & informe. Hic eſt caſus validior, qui à recentioribus oppoſitæ ſententiæ affertur.

3087 Reſp. admiſſo caſu, negando minorem; quia peccatum odii, ut invincibiliter oblitum, eſt indirectè abſolutum; dolor namque formalis de peccato furti virtualiter extenditur ad peccatum odii oblitum, quatenùs ſuppoſita ſufficienti diligentia adhibita in conſcientiæ examine; cenſetur ille talis promptus ad eliciendum actum doloris, etiam circa peccatum odii oblitum, ſi menti occurreret; talis enim virtualis extenſio dolori ſpecialiter conſiſtit in ea promptitudine de eo dolendi, quando menti occurreret.

3088 Et licèt motivum doloris formalis furti ſit propria ipſius turpitudo in ſpecie, hoc non impedit, quin etiam dolor poſſit ad aliud peccatum oblitum virtualiter extendi ſaltem ratione turpitudinis genericæ, quatenùs peccatum eſt, & offenſa Dei; eo ipſo enim, quòd dolet de ſpecifica, dolet de generica; nam non poteſt dolere de ratione ſpecifica, non curando de generica: qui autem dolet de peccato, ut ſic, & de offenſa Dei, ut ſic, dolet virtualiter de quolibet peccato invincibiliter oblito; quia quodlibet ſub ea ratione comprehenditur.

3089 Hac autem virtuali extenſione doloris deficiente, quatenùs ille talis allatam promptitudinem non haberet, nec de ratione generica peccati, & offenſæ curaret, deficeret quidem forma gratiæ, ſed ſimul deficeret Sacramenti validitas; quia deficeret dolor ſufficiens ad valorem, eſtò ob invincibilem ignorantiam non peccaret; & ſic deficeret materia proxima neceſſaria, quæ eſt dolor reconciliativus cum Deo, qui ſaltem implicitè, & virtualiter deteſtationem omnium mortalium, etiam inculpabiliter oblitorum, includit.

3090 Confirmatur 1. Iſte talis, vel ita doleret de peccato furti, ut dolor eſſet reconciliativus cum Deo, ut ſcilicet iſte talis intenderet ſe reconciliare cum Deo medio ſacramento; vel non: ſi ſecundum, ſacramentum eſſet quidem informe, ſed invalidum ob defectum materiæ neceſſariæ: ſi primum, ſacramentum eſſet non ſolùm validum, ſed etiam formatum gratia; quia talis dolor reconciliativus cum Deo continet implicitè, & virtualiter deteſtationem omnium mortalium: ſicut liquet de actu perfectæ charitatis, qui virtualiter continet deteſtationem omnium peccatorum mortalium, quamvis homo eorum non recordatur; quia actus ille cum affectu ad mortale peccatum ſtare non poteſt; & ita univerſaliter omnis amor efficax alicujus boni continet virtualiter, & implicitè deteſtationem mali contrarii; ſic pariter eſt de dolore reconciliativo cum Deo dicendum.

3091 Confirmatur 2. Niſi offendens efficaciter deteſtetur offenſam amico illatam, & habeat firmum propoſitum eum ampliùs non offendendi; non poteſt dici, quòd habeat verum, & ſincerum animum ſe reconciliandi cum amico, ſed ſimulatum, & fictum; ergo dolor reconciliativus peccatoris cum Deo includere debet efficacem deteſtationem de offenſis commiſſis, & firmum propoſitum eum amplius non offendendi; ſed dolor ſic deteſtativus virtualiter, ſe extendit ad omnem offenſam factam; ergo implicat eſſe dolorem reconciliativum, & ad omnia peccata, etiam oblita, non ſe extendere.

3092 Quòd dolor debeat eſſe reconciliativus, conſtat; quia quæſtio procedit ſuppoſita inimicitia hominis cum Deo, & de peccatis mortalibus non jam confeſſis, nec ritè abſolutis, minimè de venialibus; quia venialia ſunt materia ſufficiens, non neceſſaria; ita ut ſi quis confiteretur unum ſine alio etiam advertenter, adhuc vi Sacramenti haberet effectum augmenti gratiæ: Unde Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 3. de fructu Sacramenti Pœnitentiæ loquens, ait: *Sanè verò res, & effectus hujus Sacramenti, quantum ad ejus vim, & efficaciam pertinet, reconciliatio eſt cum Deo.* Adeòque dicitur Sacramentum reconciliationis: *v. n.* 3034.

3093 Dices 3. Poteſt dari caſus, quòd quis omnia peccata confiteatur, & de omnibus verè doleat, habeat tamen affectum ad unum mortale; ſed in hoc caſu ſacramentum eſt validum, cum adſit ſufficiens dolor; eſt tamen informe, & abſque effectu gratiæ ob allatum affectum; ergo, &c.

Reſp. Vel nomine *affectus* ad peccatum intelligitur inclinatio naturalis ad illud; & tunc Sacramentum, & erit validum, & formatum gratia; quia poteſt ſtare validitas Sacramenti pœnitentiæ, & effectus gratiæ, cum inclinatione ad aliquod peccatum, imò cum probabili præviſione reincidentiæ; quia hi ſunt actus naturales, primus appetitus ſenſitivi, ſecundus intellectus. Vel intelligitur voluntas peccandi illo peccato; & ſic utique Sacramentum eſt informe; eſt tamen invalidum ob defectum materiæ neceſſariæ, nempe doloris efficacis reconciliativi.

Implicat igitur, quòd ſacramentum pœnitentiæ ſit informe, & validum.

Quas rationes ſi attentè Lector perpendet, comperiet ſententiam Scoti eſſe probabiliorem, & ſimul tutiorem, cum non exponat Sacramentum fruſtrationis periculo, ac proinde eſſe conformem decreto Innoc. XI. de ſectanda opinione tutiori, quando agitur de Sacramenti valore: *v. num.* 75.

C O N F E S S I O

3094 E*St accuſatio de propriis peccatis coram Sacerdote legitimo ad eorum remiſſionem*

nem obtinendam per abſolutionem .

3095 Qualitates, ſeu conditiones bonæ confeſſionis ſunt ſexdecim, his contentæ verſibus :

Sit ſimplex , humilis confeſſio , pura , fidelis ,
Atque frequens, nuda , diſcreta , libens , verecunda.
Integra , ſecreta , lacrimabilis , accelerata ,
Fortis , & accuſans , & ſit parere parata .

1. *Simplex* , veritatem aperiens ſine hiſtoriarum , & rerum impertinentium admixtione .

2. *Humilis* , ſine audacia , aut jactantia .

3. *Pura* , cum animi puritate , & intentione conſequendi finem Sacramenti , non ob vanam gloriam , &c.

4. *Fidelis* , referens certa pro certis , dubia pro dubiis ſine mendacio .

5. *Frequens* , ut frequenter quis confiteatur .

6. *Nuda* , non palliata coloribus , ſed clarè , & diſtinctè peccata explicentur ſine diminutione , aut æquivocatione .

7. *Diſcreta* , ut peccata verbis honeſtis explicentur , & probus confeſſarius eligatur .

8. *Libens* , ut fiat ſpontè , non coactè .

9. *Verecunda* , cum pudore .

10. *Integra* , requiritur enim integritas materialis , videlicet , ut omnia mortalia , quæ memoriæ occurrunt non jam confeſſa , eorumque numerus, & circumſtantiæ, quæ ſpeciem mutant, aperiantur: ex Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 5.

11 *Secreta* , ut non fiat coram aliis , niſi urgente neceſſitate, ut infra de dimidiatione : *v.nu.* 2912. & 3154.

12. *Lacrimabilis*,cum dolore ſaltem interiori.

13. *Accelerata* , ut commiſſo peccato , confeſſio non diu differatur. Commiſſo gravi peccato, præſertim carnis, non debet quidem quis diu confeſſionem differre , ut labatur in pejus ; ſed indecens eſt , ſi ſtatim ſtatim ad Sacramentum accedat, niſi neceſſitas urgeat ; debet enim priùs , placata ſenſus rebellione , ſe diſponere per cognitionem , & dolorem patrati delicti , ut ſic quamprimùm cum debita reverentia Sacramentum ſuſcipiat .

14. *Fortis*, cum animi conſtantia , ne ob pudorem , aut timorem , aliquot peccatum mortale omittat ,

15. *Accuſans*,ut fiat per modum accuſationis, ſine excuſatione .

16. *Parere parata* , videlicet cum animo pœnitentiam implendi, & confeſſarii conſiliis ſtandi.

3096 Ex his conditionibus ſolæ tres ſunt neceſſariæ ad ſacramenti valorem , nempè fidelitas , integritas , & dolor : *v.n.*3040. & 3050.

E X A M E N.

3097 PRo integritate materiali eſt neceſſe, ut præmittatur examen ſufficiens . Diligentia in examine non debet eſſe ſumma , & ſcrupuloſa , ſed mediocris , & humana , qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet , etiam ſi putet majori , & nova diligentia ſe plura reperturum : Scotus *in* 4.*d.*17. *q.un.litt.M. diſ.*9.*qu.un. lit.B.* *Examen Eccleſiaſt.*

3098 Ad tollendos ſcrupulos notanda eſt doctrina Sancii *in ſelectis diſ.*41.*n.*18. *quòd poſt mediocrem iſtam diligentiam adhibitam in conſcientiæ examine , non teneatur quis (etiamſi non ſit ſcrupuloſus , ſed expertus) ulteriùs de ante acta vita cogitare , & ſi aliquid occurrat , quod putet non fuiſſe in confeſſione explicatum , poteſt ſibi perſuadere , cum cæteris id memoratum fuiſſe* . Hanc doctrinam communiter famoſam , & celebrem vocant Doctores , præſertim Diana *par.*3.*tr.*4. *reſ.*107. Volpi *reſ.*146. *n.*11. Sa. Buſem.

3099 Hanc autem doctrinam Sancii amplector loquendo de confeſſionibus antiquis , & in vita præterita actis , atque etiam in confeſſionibus generalibus ; quia aliàs utique gravis perturbatio , & confuſio mentis poſſet oriri , quam Deus non vult ; minimè in confeſſionibus ordinariis, & regulariter ; licet enim poſt dictam diligentiam non ſit de anteacta vita cogitandum , regulariter tamen loquendo , ſi aliquod peccatum occurrat , quod quis prudenter , & non ſcrupulosè dubitat non eſſe confeſſum , & maximè , quod certò ſcit ſe non eſſe confeſſum , tenetur illud confiteri, quia hoc ſecundum eſt certò cognitum , ut oblitum , & nos tenemur in confeſſione ſequenti exprimere peccata ob quamcumque cauſam oblita , quia cum fuerint abſoluta indirectè , ſunt ſubjicienda clavibus directè . In dubio autem de confeſſionibus antiquis , aut generalibus , poteſt quis prudenter probabiliter judicare, ſe illud eſſe confeſſum ; quia longa diſtantia temporis , aut multitudo illa materiæ non permittit diſtinctam memoriam . Hac adhibita limitatione, laude digna eſt Sancii doctrina : *vid.propoſ.*11. ab Alexand.VII. *damn.*

3100 Præfata autem diligentia non debet eſſe eadem in omnibus , ſed major , vel minor, conſiderata diſtantia inter unam , & aliam confeſſionem , & pœnitentis conditionem , nempe ejus intelligentiam , & conſcientiam ; nam longè minor requiritur in perſonis timoratis , & qui frequenter confitentur, ut Sacerdotes , hi namque ictu oculi intellectivi ſupra diem præteritam, faciliter peccata, ſi quæ ſunt , reperiunt. Et timorati , ſi in aliquod mortale ceciderint , haud meliùs , quàm ejus recordantur , quia ab eo tunc , quo peccant, ſolet eos mordere , & affligere conſcientia peccati .

3101 In examine magna uti debet Confeſſarius prudentia ; ſi enim ipſe ſit doctus , & ad eum accedat pro confeſſione pœnitens rudis ſine ſufficienti examine , melius eſt illum interrogare , & juvare , ut numerum , & ſpeciem peccatorum declaret , quàm dimittere , ut diligentiùs ſe examinet ; quia veriſimiliter creditur id illi fore minùs utile , & meliùs peccata declaraturum mediis confeſſarii interrogationibus, quàm ſi ipſe per ſe conſcientiam diſcuteret .

3102 Idem ſæpè contingere poteſt in confeſſionibus plurium annorum, ſi pœnitens, vitiis deditus, neſciat quò ſe vertere, & unde incipere.

3103 Non tenetur quis cujuſvis memoriæ peccata ſcribere, ne memoria excidant; quia præceptum eſt de aperiendis peccatis, quæ ſunt in memoria.

3104 Viri docti interrogari non ſolent, quia prudenter creditur eos exprimere, quidquid oportet.

INTEGRITAS CONFESSIONIS.

3105 Eſt duplex, materialis, & formalis; *Materialis* habetur, quando pœnitens omnia peccata mortalia ſecundum ſpeciem, & numerum, prout memoriæ occurrunt, confitetur, itaut nullum eorum remaneat aperiendum: *v. n.* 3142. *Formalis* eſt, quando pœnitens omnia peccata mortalia, prout memoriæ occurrunt, confitetur, quantum hìc, & nunc poteſt, ac tenetur, licèt aliquod ex neceſſitate, aut impedimento omittatur, cum voluntate illud poſtea aperiendi, neceſſitate, aut impedimento ceſſante. Sæpè quis ab integritate materiali excuſatur: *ut infra à nu.* 3113. numquam verò ab integritate formali: *ut in nu.*3070. *v.tom.*3. *à nu.*278. *ad* 293.

3106 Si quis habens mortalia, & venialia, priùs confiteatur uni mortalia, poſtea alteri, apud quem bonam opinionem conſervavit, nimia verecundia affectus confiteatur venialia, non peccat contra confeſſionis integritatem, Leander, Bonac. Arsdekin *tom.* 2. *pag.* 227. *nu.*13. quia venialia non ſunt materia neceſſaria: Et mortalia reſpectu poſterioris Confeſſarii, cum ſupponantur rite confeſſa, & abſoluta à priori, pariter non ſunt materia neceſſaria.

3107 Moribundus, ſeu in periculo mortis conſtitutus, qui loquelam amiſit, abſolutè debet abſolvi, ſi nutu, aut ſigno aliquo confeſſionem petat, vel dolorem de peccatis oſtendat; quia per tale ſignum dat materiam ſufficientem, nempè peccata in genere. Idem dic, ſi ea ſigna in abſentia Confeſſarii dederit, & poſtea ab aliis illi renuncientur.

3108 Si moribundus nullum ſignum dederit, aut dare poſſit, non eſſe abſolvendum, tenent Dian. *p.*3. *tr.*3. *reſ.*8. *p.* 9. *tr.*6. *reſ.*10. Buſemb. & alii; quia nulla eſt data materia, nec explicitè, nec implicitè per aliquod ſignum ſenſibile. Nec judex poteſt dare ſententiam reo, niſi accuſatio explicita, aut per ſigna ſenſibilia præcedat.

Dico tamen eſſe abſolvendum ſub conditione, ſi priùs probè, & Chriſtianè vixerit, & Sacramenta frequentaverit. Leander *de Pœnit. tr.*5. *d.*5. *q.*46. Tamb. Volpi *reſ.*149. *n.*17. & quamplures alii, 1. Quia de hujuſmodi viro probo in articulo mortis conſtituto, prudenter dubitari poteſt, an prius confeſſionem petierit, & non fuerit auditus, aut aliquod ſignum externum dederit, quod non fuerit viſum; imò dubitari poteſt, an etiam de facto aliquod ſignum externum det, quod propter ejus virium imbecillitatem non videatur.

2 Quia ad recipienda Sacramenta Euchariſtiæ, & Extremæ unctionis in articulo mortis, ſufficit, quòd per vitam Chriſtianam, quàm quis duxit, implicitè oſtenderit voluntatem ea recipiendi in articulo mortis.

3 Quia in dubiis, aut opinionibus circa neceſſaria ad ſalutem, tutior pars eſt amplectenda: ut patet ex *n.*77. ſed in caſu agitur de re neceſſaria ad ſalutem, & adeſt dubium, aut opinio pro utraque parte; igitur tutior pars eſt eligenda, qualis eſt pars affirmativa. Eò maximè quia omne ceſſat periculum irreverentiæ Sacramenti, & ſacrilegii, dum abſolutio ſub conditione datur.

Ideò hanc opinionem (ut refert Diana *p.*3.*cit.*) amplexus eſt in praxi Clemens VIII. qui videns quemdam è fabrica S. Petri cadentem ex remoto loco, ſtatim abſolutionem ſub conditione dedit, dicens: *Si es capax, ego te abſolvo à peccatis tuis.*

3109 Hac occaſione Clericatus *cap.* 123. *nu.*4. caſum proponit, qui ſequitur.

(Quid dicendum, ſi quis petat Confeſſionem in articulo mortis, & ibi non adſit, niſi Sacerdos mutus: an talis Sacerdos audiens peccata, poſſit abſolvere nutibus, vel ſcribendo in pagina? *Ego te abſolvo?* Reſp. Doctores in hoc caſu timidè conſentire, ut ſic data abſolutio ſit forma valida Sacramenti; nam certum eſt, eam conſiſtere in verbis. Porrò ſtante caſu extremæ neceſſitatis docent, melius eſſe, ut ſic mutus Sacerdos abſolvat, quàm ut ſe omninò retrahat; nam ſicut moribundus, qui ſupponitur dolere de peccatis, poteſt abſolvi, quamvis ſigna expreſſa non dederit, ſic videtur non reprobanda talis abſolutio, Diana *part.*11.*tr.* 6. *reſ.*14. Coton. *ubi ſupra n.*2. *&* 3.)

QUÆRES.

3110 *An, ſi quis non poſſit peccatum aliquod mortale, aut circumſtantiam confiteri, ſine manifeſtatione complicis, poſſit, aut debeat illud tacere, non alio imminente damno, niſi ſola notitia, & infamia apud Confeſſarium?*

Affirmant, quod aliis peccatis confeſſis, debeat illud tacere, cum propoſito illud poſtea aperiendi capta opportunitate alterius Confeſſarii. Diana *p.*1. *tr.*7. *reſ.*49. Volpi *reſ.*150. *n.*7. & alii plures; quia præceptum de ſervanda fama proximi, cum ſit juris divini naturalis, fundatum in illo principio: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*: magis urget, quàm præceptum de integritate materiali confeſſionis, cum ſit juris divini poſitivi.

3111 Reſpondeo negativè, nimirùm pœnitentem non debere illud peccatum tacere, ſed confiteri, ſi alius Confeſſarius, qui complicem ignoret, non adſit, & non poſſit aliter peccatum, vel circumſtantiam explicare, quin complicem manifeſtet.

feſſet . Scotus *in* 4. *d.*21. *q.*1. *lit.L.* D. Bonav. D. Thomas, D. Antoninus, & D. Bernardus , quos citat , & ſequitur Leander *de pœnit. tr.* 5. *d.* 5. *qu.*61. *cum communiori* .

Probatur: Præceptum Chriſti de integritate materiali confeſſionis obligat pœnitentem ad manifeſtanda propria peccata , & ſubeundam apud Confeſſarium infamiam propriam , ſi quæ ſit ; ergo à fortiori obligat ad eadem manifeſtanda , & ſubeundam apud Confeſſarium infamiam complicis , ſi quæ ſit . Sequitur ex diſparitate non aſſignanda ; & à fortiori ; quia magis quis tenetur ad propriam , quàm ad alienam famam ſervandam. Tum quia peccator , per hoc , quod peccat , cedit juri ſuo quoad famam apud Confeſſarium .

3112 Cæterùm nullam infamiam adeſſe oſtenditur ad hominem . Ex Diana *p.*3. *cit. & tr.*5. *reſ.* 32. non infamat proximum , nec peccat mortaliter , qui adulterium ſecretum uxoris communicat viro taciturno per modum conſultationis , aut injuriam ab alio ſibi illatam ad leniendum dolorem ; ergo non infamat complicem , nec peccat, qui proprium peccatum ſine manifeſtatione complicis confiteri non valens , illud communicat Confeſſario per modum confeſſionis ſacramentalis , & ad vitam animæ obtinendam . Sequitur à fortiori ; quia amicus ligatur ſigillo naturali , Confeſſarius Sacramentali : *v. num.*1750. *&* 2757.

DE DIMIDIATIONE CONFESSIONIS.

3113 URgente gravi neceſſitate , poteſt licitè dimidiari Confeſſio , tam à Sacerdote in ordine ad celebrandum, quàm à laico in ordine ad communicandum , ob rationem , *de nu.*284. *in tom.*3. Hæc autem neceſſitas, ſeu cauſa ab integritate materiali excuſans , non debet eſſe quæcumque , ob rationem *de nu.*285. *ad* 289. *tom.*3. ſed ſola impotentia phyſica , aut moralis , ita ut ex una parte urgeat neceſſitas celebrandi aut communicandi , & ex alia adſit impotentia confitendi .

IMPOTENTIA PHYSICA

3114 HAbetur , 1. Si immineat periculum mortis , & patiens non habeat tempus confitendi omnia , 2. Si immineat multitudo moribundorum , ut tempore peſtis , naufragii , ſubiti prælii , incendii , &c. Imò in his caſibus , poſſunt omnes ſimul dicto uno peccato , quòd minùs infamat . vel ſecundum alios (ſi aliter fieri non poſſit) dicendo in genere , *ſe eſſe peccatores* , abſolvi per hæc verba : *Ego vos abſolvo* , *&c.* 3. Si infirmus nimis fatigetur in dicendis peccatis , hic poteſt dimidiare , & in poſterum relinquere ; & eſt abſolvendus , ne morte præventus , ſine abſolutione decedat .

3115 Vir ignoti idiomatis non habens copiam Confeſſarii , qui illum intelligat , poteſt dimidiare confeſſionem , non ſolùm inſtante præcepto Divino, ſed etiam Eccleſiaſtico; quia in eo caſu facit, quod moraliter poteſt . Idem dic de muto , aut valdè balbutientis linguæ , qui ſignis confitentur , quomodo poſſunt ; ita Leander *de Sacr. Pœnit. q.* 56. Diana *p.* 3. *tr.*4. *reſ.*131. *v.n.*2912.

IMPOTENTIA MORALIS

3116 HAbetur , quando non leviter , ſed prudenter timetur grave damnum corporale , vel ſpirituale proprium, vel alienum , *ut in tom.*3. *n.*284. 289.

3117 In his caſibus licita eſt dimidiatio confeſſionis non ſolùm in articulo mortis , & quando obligat præceptum divinum , aut Eccleſiaſticum confitendi , ſed etiam quando non obligat , ſi non brevi, ſed longo tempore eſſet differenda confeſſio; quia diu privari fructu hujus Sacramenti , eſt notabile damnum : ita Leander , Diana , & alii .

3118 Circa peccata , quæ tacet , non requiritur contritio , ſed ſufficit attritio , & propoſitum confitendi illa ceſſante periculo , ſeu impotentia , quia per Sacramentum jam ab illis indirectè abſolvitur : *v. tom.*3. *n.*288.

3116 Non licet dimidiare confeſſionem ratione magni concurſus pœnitentium , & ſic dimidiatè confeſſos abſolvere ; quia qui habet neceſſitatem confeſſionis valdè longæ, poteſt, & debet ad aliam diem expeditiorem remitti . Tum quia id cederet in ſcandalum, & animarum perniciem ; nam perditi poſſent diem magni concurſus eligere , ut ſic dimidiatè confiterentur , & abſolverentur , quando materia expoſceret ſpecialem Confeſſarii curam , & medicinam , quam ob pœnitentium multitudinem adhibere non valet .

3120 Si autem occurrit neceſſitas confeſſionis adeò longè , ut tunc perfici non poſſit , & ex alia parte non poſſit ille ſine ſcandalo, damno, aut infamia Miſſam , ſeu communionem omittere, tunc poteſt ille cum ſola contritione , & voto confeſſionis celebrare , aut communicare , vel ſi prudenter timet contritionem ſibi difficilem , poteſt attritus confiteri dimidiatè . Diana *p.*5. *tr.*3. *reſ.*75. *tr.*13. *reſ.*53. Similiter quando Parochus deferens Euchariſtiam ad infirmum , audiens brevem reconciliationem , advertit eum teneri ad longam Confeſſionem , quam ſine ſcandalo , & infamia tunc proſequi non poteſt , poteſt dimidiatè confeſſum abſolvere , communicare , & redire ad Confeſſionem : *v propoſ.*59. ab Innoc. XI. *damn.*

CASUS.

3121 SAcerdos , aut laicus habens cùm non reſervatis caſum reſervatum , ſi urgeat neceſſitas celebrandi , aut communicandi , & ſolùm adeſt Confeſſarius valens à non reſervatis abſolvere , probabilius mihi eſt , quòd debeat confiteri inferiori , tam non reſervata , quàm reſervata ; quia præceptum de præmittenda Confeſſione obligat ad integram, nedum formaliter, ſed etiam materialiter ; à qua integritate materiali ſolùm excuſat neceſſitas cadens ſupra ipſam dimidiationem , non ſupra celebrationem , uti eſt in caſu ,

damnum namque , aut infamia non timetur ex Confeſſione reſervati, ſed ex omiſſione celebrationis , Et ſic abſolvitur ab omnibus peccatis , directè à non reſervatis, indirectè à reſervato ; & non dimidiatur Confeſſio . Volpi *reſ.* 63. *nu.* 11. *v. à nu.* 3358.

3122 Peccatum dicitur *directè* abſolvi, quatenùs aperitur Confeſſario habenti legitimam poteſtatem in illud , qui proindè illud directè abſolvit: *Indirectè* , quatenùs abſolvit ratione concomitantiæ cum peccato directè abſoluto : quod dupliciter contingere poteſt .

1. In peccatis oblitis , quæ , quando quis confitetur, dicuntur abſolvi indirectè , ex vi abſolutionis directè datæ ſupra peccata confeſſa, in quantum non poteſt remitti unum peccatum ſine alio , ſed gratia omnes expellit .

2. Quando quis urgente neceſſitate celebrandi, aut communicandi , confitetur Confeſſario inferiori plura peccata , quorum alia ſunt reſervata , alia non reſervata ; tunc à reſervatis abſolvitur , non directè , quia ea non cadunt ſub poteſtate Confeſſarii, ſed indirectè ex vi abſolutionis directè datæ ſupra non reſervata , cum onere , ut poſteà accedat ad Superiorem , aut Confeſſarium , ut ab eo abſolvatur à reſervatis directè ; cui ſolùm ſufficit , ut confiteatur ipſa reſervata , minimè alia , quia ab aliis jam fuit directè abſolutus .

3123 Si autem caſui ſit annexa excommunicatio reſervata , tunc Confeſſarius inferior poteſt pœnitentem abſolvere directè à peccatis non reſervatis , & indirectè à reſervatis ; at non poteſt abſolvere à cenſura reſervata , abſolutio enim à cenſuris eſt diſtincta ab abſolutione à peccatis , unde ille à peccatis abſolutus ; remanet cenſura ligatus : quo non obſtante , poteſt confiteri uti ſupra cum inferiori , & inde à peccatis abſolutus licitè celebrare , aut communicare . Dian. *p.*3. *tr.*4. *reſ.*104. *p.*5. *tr.*13.*reſ.*10. quia iſte eſt rectè diſpoſitus ; nam abſolutio à peccatis , & infuſio gratiæ poteſt per accidens haberi remanente cenſura , quoniam gratia non eſt incompoſſibilis cum cenſura : qui caſus contingit , ſi pœnitens oblitus cenſuræ reſervatæ confitetur , & à Confeſſario inferiori cenſuræ inſcio , aut ignaro abſolvatur : ità pariter evenit ſcienter in caſu urgentis neceſſitatis celebrandi , aut communicandi , quia præceptum Eccleſiaſticum cenſuram imponens non obligat cum tanto detrimento .

3124 Debet tamen Confeſſarius in caſu neceſſitatis pœnitentem cenſura reſervata ligatum à peccatis abſolvens , curare, ut antequam abſolvatur, præmittat promiſſionem de comparendo coram Superiore per ſe , aut per alium , quamprimùm poteſt , de ſtando mandatis Eccleſiæ , & de ſatisfacienda parte, ſi cenſura eſt ob caſum , quo fuit læſio partis : quòd ſi poſtea ex ſua culpa non ſe præſentet , aut compareat, tunc nova neceſſitate celebrandi , aut communicandi urgente, major cautio eſt exigenda , puta juramentum ; & ſi pertinax ſit in non comparendo , eſt ei neganda abſolutio , ut aliis, quorum emendatio deſperatur. Dian.*p.*5.*cit.*

3125 Denique , ſi Sacerdos celebraturus , & laicus communicaturus habeat ſolùm caſum reſervatum , tunc neceſſe eſt , ut ſibi conſulat , & evadat in gratia per contritionem, & ſic communicet , aut celebret , Confeſſione non præmiſſa ; quia tale reſervatum nullo modo poteſt abſolvi à Confeſſario inferiori ; non directè , quia non cadit ſub poteſtate legitima Confeſſarii ; nec indirectè , quia non ſupponitur aliud peccatum non reſervatum ex vi abſolutionis , cujus per concomitantiam abſolvatur . Volpi *cit. v.n.*3360.

3126 Idem etiam venit dicendum extra caſum neceſſitatis communicandi , ſi Confeſſarius ignarus pœnitentem de caſu reſervato , quem eſſe reſervatum ignorat , ſine legitima facultate abſolvat ; tunc namque , ſi pœnitens non ſubjicit Confeſſario inferiori niſi peccatum reſervatum , non remanet in re abſolutus , ex defectu jurisdictionis Confeſſarii , licèt bona fides eum à ſacrilegio excuſet , ſi communicet : ſi verò unà cum reſervato ſubjicit Confeſſario aliud peccatum non reſervatum , tunc quidem remanet ab omnibus abſolutus, directè à non reſervato, indirectè à reſervato, cum onere tamen accedendi ad Superiorem pro reſervato , ſuperveniente notitia , quod Confeſſarius prior non habebat facultatem ſuper illo .

DE CIRCUMSTANTIIS PECCATORUM .

3127 Circumſtantia, *eſt accidens actui humano adjacens* . Circumſtantiæ ſunt ſeptem. *Quis* , *Quid* , *Ubi* , *Quibus auxiliis* , *Cur* , *Quomodo* , *Quando* :

Quæ ſunt neceſſariò in Confeſſione aperiendæ , ſi mutent ſpeciem .

QUIS

3128 Significat qualitatem peccantis , v. gr. in peccato fornicationis, an ſit conjugatus, voto caſtitatis ligatus , &c.

3129 Religioſus profeſſus non tenetur exprimere circumſtantiam Religioſi , ſed voti , etiam ſi ſit Sacerdos ; quia ſola virtus caſtitatis , & Religionis , tam à ſtatu Religioſo, quàm ab utroque voto intenditur . Nec explicare tenetur circumſtantiam voti ſolemnis ; quia votum ſolemne , & ſimplex non variant ſpeciem , ſed differunt accidentaliter ſecundum magis, & minus . Pariter mulier habens rem cum Religioſo Sacerdote, ſufficit, ſi dicat: *Habui rem cum habente votum caſtitatis* . Diana *p.*3. *tr.*4. *reſ.*67.

3130 Conjugatus habens rem cum conjugata , tenetur utriuſque ſtatum exprimere ; quia habetur in eo actu duplex malitia , & injuſtitia , quæ licèt ſit ejuſdem ſpeciei , & contra eamdem virtutem , eſt

eſt tamen explicanda, ut explicetur peccatum in individuo, quod factum eſt, quod alias non explicaretur. Tum quia frangere fidem, & cooperari, ut alter frangat fidem, ſunt diverſæ ſpeciei. Idem dic, ſi uterque ſit ligatus voto Caſtitatis: *v.n.*2141. *&* 553.

Subditus injuria afficiens, aut percutiens Superiorem, non ſufficit, ſi dicat ſe percuſſiſſe, &c. Religioſum, ſed debet circumſtantiam Superioris aperire; quia addit malitiam ſpecialem contra obſervantiam Superiori debitam.

Si quis haberet rem cum muliere dormiente, deberet circumſtantiam aperire; quia inferret injuriam, nam dormiens eſt quaſi invita: *v.n.*2143.

3131 Prælatus, ſeu Superior non tenetur in peccato fornicationis, aut alio peccato hominis, circumſtantiam prælationis exprimere, niſi peccet cum publicitate, & ſcandalo; quia talis circumſtantia non mutat ſpeciem: excipe peccata Superioris, quæ ſcilicet ejus concernunt officium.

3132 Frigidus, & Eunuchus, ſi fornicetur, aperire tenetur circumſtantiam impotentiæ generandi; quia mutat ſpeciem contra naturam, nam ejus caret fine, ad quem eſt à natura ordinata. Diana *p.*3. *tr.*4. *reſ.*139.

3133 Religioſus habens votum ſolemne caſtitatis, ſi faciat votum ſe non polluendi, & ſe polluat, non tenetur exprimere hoc votum. Leander, quia utrumque votum eandem virtutem intendit, imò ſecundum non eſt diſtinctum, ſed confirmatio primi.

QUID

3134 Circumſtantiam ſe tenentem ex parte materiæ, & objecti peccati: v. gr. in furto, an calix ſit conſecratus, in percuſſione, an percuſſus ſit Clericus, Pater, Mater, Superior.

3135 Qui plura vota de diverſis materiis ex ſe non præceptis emiſit, illa omnia violans, ſufficit, ſi dicat: *tot vota per tot vices fregi*: quia omnia ſunt ejuſdem ſpeciei. Si verò ſint de materiis ex ſe præceptis, tenetur illa exprimere, v.g. fregi votum caſtitatis, non furandi, &c. Idem dic, ſi jejunium illius diei, ad quod tenetur ex voto, aut præcepto, fuiſſet injunctum pro pœnitentia ſacramentali; tunc namque illud frangens deberet exprimere votum, præceptum, & onus ſatisfactionis ſacramentalis ob malitias ſpecie diſtinctas, quas inde contraheret actus, ut infra dicemus de diſtinctione ſpecifica, & numerica, *& n.*3193.

3136 Secus eſt dicendum, ſi actus ſit contra plura præcepta, aut contra votum pluries emiſſum. Unde ſi quis omittat ſacrum die Dominico, quo occurrit feſtum Sancti, ſufficit, ſi dicat ſe omiſiſſe ſacrum die feſto; idem dic de voto replicato, quia præcepta, & reſpectivè vota ſunt ejuſdem rationis, ac proinde actus non deſumit ex illis malitiam ſpecie diſtinctam, juxta dicta in *loc.cit. v. n.*1850.

UBI

3137 Locum peccati, v.g. pollutio in Eccleſia; *v. à n.* 556. *ad* 579. *Quibus auxiliis*, perſonam, qua uſus eſt pro medio ad patrandum peccatum: v. gr. ſi ad provocandam mulierem uſus eſt alia muliere, quod addit malitiam ſcandali contra charitatem: *v. à nu.* 328. ad 330. *Cur*, finem peccantis: v. gr. ſi quis furetur pecuniam ad fornicandum. *Quomodo*, modum, quo peccatum committitur: v. gr. ſi quis habeat rem cum muliere adhibendo violentiam. *Quando*, tempus, v. gr. ſi confeſſarius tractavit inhoneſta cum muliere, quando illa confitebatur.

3138 Circumſtantiæ, aliæ ſunt mutantes ſpeciem, quæ ſcilicet faciunt peccatum opponi ad virtutes, ſeu honeſtates ſpecie diſtinctas, ac proindè conſtituunt peccatum ſub ſpecie diſtincta, ut in allatis exemplis, & de quibus fusè facta eſt mentio in propriis materiis, præſertim *in 6. præcdec.*

3139 Aliæ ſunt aggravantes in infinitum, quæ ſcilicet materiam venialem transferunt in mortalem: ut mendacium cum gravi damno proximi: quæ dicuntur aggravantes in infinitum, quia quaſi infinitè mortale in gravitate diſtat à veniali, & hæ ſunt neceſſariò aperiendæ.

3140 Aliæ ſunt aggravantes, vel minuentes intra eamdem ſpeciem, quæ peccatum ad aliam ſpeciem non transferunt, ſed intra eamdem ſpeciem augent, vel minuunt. Et iſtæ, aliæ ſunt parùm aggravantes, quas certum eſt non eſſe neceſſariò aperiendas; aliæ ſunt *notabiliter aggravantes*, quæ ſcilicet faciunt unum peccatum mortale pluribus mortalibus intra eamdem ſpeciem in gravitate æquivalere: ut eſt furtum mille aureorum, reſpectu furti viginti aureorum. De his eſt

DIFFICULTAS.

3141 *An ſint neceſſariò in confeſſione aperiendæ.*

Prima opinio tenet, circumſtantias notabiliter aggravantes per ſe non eſſe neceſſariò aperiendas, ſed aliquando per accidens, ſi peccatum propter talem circumſtantiam habeat annexam cenſuram, vel reſervationem. Diana *p.*1. *tr.*7. *reſ.*1. *part.*3. *tr.*4. *reſ.*95. *p.*5. *tr.*14. *reſ* 56. Leander *de pœnit. tr.*5. *diſ.*8. *q.*4. Lugo, Toletus, Arsdekin *in tom.* 2. *pag.*227. *n.*16. Maſtrius *diſ.* 21. *qu.* 7. *n.* 174. cum aliis ferè 60. Doctoribus apud Dianam, & Leandrum.

3142 Ratio eſt; quia Conc.Trid. *ſeſſ.*14.*c.*4.*& Can.*7. enumerans ea, quæ in Confeſſione ſunt de neceſſitate exprimenda, nullam mentionem facit de circumſtantiis notabiliter aggravantibus, ſed obligationem reſtringit ad numerum peccatorum, & ad circumſtantias mutantes ſpeciem; in doctrinalibus autem, quando ea recenſentur, quæ neceſſaria ſunt, ſi alia præmittuntur, eo ipſo virtualiter de-

declarantur non eſſe neceſſaria : eo maximè . quia Conc. adſit hæc verba : *Nil aliud ab Eccleſia pœnitentibus exigitur* . Igitur nullum apparet præceptum , & nulla obligatio circumſtantias notabiliter aggravantes aperiendi.

Tum quia opinio affirmativa eſt ſcrupulorum fomentum, valdè enim perturbaretur conſcientia, & valdè durum eſſet , ſi teneretur diſcernere , in qua quantitate circumſtantia eſt notabiliter aggravans , & in qua non : quoniam non eſt major ratio , cur in furto quantitas mille aureorum ſit notabiliter aggravans reſpectu furti viginti aureorum, & non ſic furtum viginti aureorum reſpectu furti unius aurei ; ſicut enim primum furtum eſt in quantitate æquivalente pluribus mortalibus, ita ſecundum .

Nec id requiritur , ut ſit regula Confeſſario in danda medicina , ut obliget ad reſtitutionem; quia Confeſſarius per hoc præcisè , quod audiat furtum eſſe mortale,obligat pœnitentem ad reſtitutionem.

Unde concludunt , eum , qui furatus eſt , v.gr. mille, ſufficere, ſi dicat: *Commiſi furtum mortale*.

3143 Secunda opinio , cui adhæreo , affirmat eſſe neceſſariò aperiendas. Scotus *in 4.diſ.17.q.un. de 2. art. litt. N.* his verbis : *Nec ſolùm peccata , ſed circumſtantias peccatorum notabiliter aggravantes includit dictum præceptum* ; qui non poteſt explicari de circumſtantiis mutantibus ſpeciem tantùm , nam exemplum affert de perſeverantia , & diuturnitate peccati , quæ quidem non mutat ſpeciem , ſed ſolùm aggravat , Cajet. Scotus , Victoria , Ledeſma , Joan. la Crux , & alii . Ratio eſt, quia multoties ſunt circumſtantiæ tales quæ intra eamdem ſpeciem ita aggravant peccatum , ut judicio prudenti majorem malitiam afferant , quàm ſi adderetur circumſtantia mutans ſpeciem ; igitur ſi circumſtantia mutans ſpeciem eſt neceſſariò aperienda,ita circumſtantia præfato modo aggravans, quæ proindè dicitur notabiliter aggravans .

3144 Circumſtantia igitur notabiliter aggravans non eſt illa , quæ ſolùm facit unum mortale pluribus intra eandem ſpeciem æquivalere ; alioquin , qui fornicatur , non tantùm deberet explicare copulam , ſed etiam oſcula , & tactus impudicos antecedentes , concomitantes , & conſequentes proximè peccato principali , ad quod ordinantur , connexa : quod ſecundum communem eſt falſum ; *Sed eſt illa , quæ ita intra eamdem ſpeciem peccatum aggravat, ut judicio prudenti majorem malitiam afferat , quàm ſi adderetur circumſtantia mutans ſpeciem* .

3145 Hac ratione eſt circumſtantia notabiliter aggravans , 1. In furto quantitas mille aureorum reſpectu viginti , 2. Exceſſiva diurnitas , v.g. perdurare in odio , & voluntate occidendi inimicum plus quàm per tres menſes , de qua perſeverantia exemplificat Scotus *cit. v.tom.3.n.* 66. 3. Talis eſt (per plures , qui tenent , gradus conſanguinitatis non differre ſpecie) circumſtantia copulæ cum matre , aut patre, 4. Talis reſpectu homicidii facti per ſcopletum , eſt occiſio hominis patrata cum exceſſiva ſævitie , v. g. cum obtruncatione naſus , linguæ , manuum , &c. Quem quæſo (ſi non ſit fera) non horret notabiliter tam exceſſiva crudelitas , ut certò non judicet hanc eſſe circumſtantiam majorem gravitatem homicidio afferentem , quàm ſit alia circumſtantia mutans ſpeciem , quia quàm ſi occiſio per ſcopletum eſſet facta ad fornicandum?

Hæ quidem, & ſimiles circumſtantiæ notabiliter aggravantes , ſunt neceſſariò aperiendæ Confeſſario tam ut medico , quàm ut judici , quia validiori indigent medicina , qua curentur , & majori ſatisfactione , qua purgentur , exemplo deſumpto ex morbo , & delicto phyſico .

Neque hæc ſententia eſt ſcrupulorum fomentum , ſi pœnitens probum & doctum Confeſſarium conſulat ; & ſi hæc teneatur regula , quòd *in dubio , an circumſtantia ſit notabiliter aggravans , cenſeatur non eſſe notabiliter aggravantem* ; quia nemo eſt ſpoliandus libertate ob obligationem dubiam : *v.n.*41.

De Circumſtantiis plura alia dicta ſunt in propriis materiis .

CONFESSIO ABSENTIS.

3146 NOn poteſt quis , nec licitè , nec validè, confiteri abſenti per literas , aut nuncium , & ab eo abſolvi, etiam ſi reperiatur in articulo mortis , aut imponens ad accedendum ad illum , quia v.g. detinetur in carcere , &c. ita Scotus *in 4. d.17.q.un. litt.Z.* quia Sacramenta expoſcunt ſubjectum præſens . Conſtat ex ipſa forma abſolutionis , *Ego te abſolvo* , quæ non verificatur de ſubjecto abſente , nam pronomen demonſtrativum *Te* ſignificat ſubjectum præſens , ut dictum eſt pariter de præſentia materiæ in Sacramento Euchariſtiæ , *n.*2953. *&* 2654.

3147 Nec obſtat, quòd matrimonium celebretur inter abſentes per procuratores ; quia contractus matrimonii (ut benè advertit la Cruz) in quo fundatur ratio Sacramenti , non eſt immutatus à Chriſto in ratione contractus , ſed elevatus in lege gratiæ in ratione Sacramenti ; ac proindè, quando ſalvatur in ratione contractus , ſicut ſalvatur inter abſentes , ſalvatur etiam in ratione ſacramenti : non ſic Sacramentum pœnitentiæ , quod in ratione Sacramenti fuit à Chriſto inſtitutum , ut requirat præſentiam ſubjecti . & ejus forma liquet .

Tum quia talis modus confitendi abſenti per literas , aut nuncium , eſt expoſitus graviſſimis periculis, revelationis Confeſſionis, ſcandali, & aliorum damni , quia ut ait Scotus *cit. ex natura ſua eſt patulus* : quod cedit in grave præjudicium ipſius Sacramenti .

Hinc Clemens VIII. anno 1602. contrariam aſſertionem damnavit ad minus ut falſam , temerariam, & ſcandaloſam, eamque ſub excommunica-

catione doceri, aut in praxim deduci prohibuit.

3148 Eadem ratione invalida eſſe abſolutio, ſi Confeſſarius præſentem audiret, & poſtea per literas eum abſentem abſolveret.

3149 Arſdekin *tom.2. pag.232.* addit, *quòd ſi aliquis per literas, aut nuncium Sacerdoti abſenti confeſſus fuiſſet, & poſtea ad illum in periculo mortis accurreret, & præſentem ſine alia Confeſſione abſolveret, validè, & licitè abſolveret, ſicut ſi alii teſtentur, aliquem moribundum, Sacerdote abſente, dediſſe contritionis ſigna, aut Confeſſionem petiiſſe poteſt Sacerdos ſuperveniens illum jam ſenſibus deſtitutum abſolvere.* Et Clemens VIII. *non ſimpliciter abſentis Confeſſionem, ſed ſimul ejuſdem abſentis abſolutionem damnavit*; ita ille, qui addit, Clementem VIII. ſuper hoc caſum conſultum, ſic reſpondiſſe.

3150 Idem docet Maſtrius *diſp.21.q.7.n.170.* in caſu neceſſitatis, non extrà; maximè, ſi infirmus Sacerdoti, cui peccata ſcripſit, accurrenti dicat: *Me accuſo de omnibus peccatis, quæ ſcripſi.*

3151 Præſentia pœnitentis non eſt neceſſe, quòd ſit omnino phyſica ita ut pœnitens ſit ante pedes Confeſſarii; ſed ſufficit moralis, quatenus ſtatim diſceſſit, eſt in eodem Templo, ad proſpectum Confeſſarii, à quo parum diſtat: Et ſic, ſi Confeſſarius aliquem defectum ſubſtantialem circa formam commiſit, & pœnitens diſceſſit, vel diſceſſit, antequam Confeſſarius perficeret formam, & admiratio eſſet adſtantibus eum revocare, poſſet illum ſic moraliter præſentem abſolvere. Clericatus *cap.123. n.13.* ex Coton.

3152 Abſolutio à cenſuris poteſt dari abſenti; quia poteſt dari extra Sacramentum, niſi Superior facultatem abſolvendi committat cum clauſula *in Confeſſione Sacramentali.* Clericatus *c.123. n.14. v.n.3315.*

CONFESSIO IN SCRIPTIS.

3153 NEmo, etiam ſi ſit impotens confiteri ore, ut mutus, &c. tenetur confiteri in ſcriptis, aut per interpretem, quia Confeſſio fuit à Chriſto inſtituta *ſecreta*, & hic modus confitendi eſt ex natura ſua patulus. Scotus *in 4. d.17. qu.unic. litt.T.* & Diana *p.5. tr.6.reſ.4.* Affirmat de impotente confiteri ore, ſi poſſit ſcripto Leander *de Pœnit. tr.5. diſ. 6. qu.17.* Difficultas autem eſt, *an fieri poſſit in ſcriptis?*

3154 Et quidem in caſu neceſſitatis, quo quis ſit impotens confiteri, v. gr. quia mutus, ignotæ linguæ, &c. confiteri poteſt per nutus, interpretem, aut ſcriptum, dummodò Confeſſarius abſolvendo ſit præſens, quia, quòd Confeſſio ſit ſecreta, & vocalis, non eſt de eſſentia Confeſſionis, ſed modus ſacramentalis, adeòque in caſu neceſſitatis poteſt eſſe publica; *ut in n.3114.* habetur ex Trident. *ſeſſ.14. c.5.*

3155 Extra caſum neceſſitatis abſolutè affirmat Leander *de pœnit.tr.5.diſ.6.q.24.& 15.* quòd, ſi quis Sacerdoti præſenti tradat in ſcripto ſuam Confeſſionem tacitè legendam, & immediatè ante, aut poſt dicat: *De his omnibus peccatis ſcriptis me accuſo*, valida, & licita ſit confeſſio, quia implet præceptum Confeſſionis vocalis, dum voce fatetur peccata ibi ſcripta eſſe ſua; & cum aliunde de illis habeat dolorem, ponit, quod requiritur ad Confeſſionis integritatem.

3156 Arſdekin *in tom. 2. pag. 232.* & Moya hanc opinionem ſequuntur in caſu verecundiæ valdè magnæ.

3157 Dico tamen, extra caſum neceſſitatis confeſſionem in ſcripto factam Confeſſario præſenti eſſe graviter illicitam, & inde invalidam. Maſtrius *diſ.21. qu.7. num. 168.* Faber, Brancatus, & alii Scotiſtæ, quia confeſſio vocalis eſt de præcepto divino; conſtat *ex c. Quem pœnitet de Pœnit.diſt 1. Præcipit enim Dominus mundandis, ut oſtenderent ora ſacerdotibus, docens corporali præſentia confitenda peccata, non per nutum, nec per ſcriptum manifeſtanda: dixit enim*: Ora moſtrate, *erubeſcentia enim victa timore offenſi ſit venia criminis*: hinc ut inſinuat Scotus *cit. litt. Z.* erubeſcentia non excuſat, ſed ſola impotentia, quoniam erubeſcentia eſt à Chriſto intenta, & inde eſt magna pars pœnitentiæ.

Tum quia opinio affirmativa poteſt eſſe ſcandalum & occaſio, ut confeſſio vocalis haud ampliùs, aut parùm præſertim à puellis uſitetur, quia cum non poſſit faciliter diſcerni, quanta verecundia requiratur, quælibet puella poſſet affectare, & præſumere ſuam verecundiam eſſe magnam, & excedentem, ac proinde à confeſſione vocali excuſare.

3158 A fortiori nec eſt licita, nec valida confeſſio, ſi quis Sacerdoti, qui fuit peccato præſens, dicat: *Me accuſo de peccato illo, quod tu ſcis me heri commiſiſſe*; quia hæc notitia non eſt ſacramentalis, nec fuit ordinata ad Sacramentum, ſed eſt extrajudicialis. Scotus *in 4.d.16.qu.1.litt.E.*

3159 Confeſſarius autem nullo pacto poteſt dare abſolutionem in ſcriptis, ſed debet eam voce proferre: *v.n.3109.*

CONFESSIO DE SOLIS CONFESSIS.

3160 COnfeſſio de ſolis mortalibus aliàs confeſſis eſt valida, & fructuoſa: *Fructuoſa*, quia habet augmentum gratiæ: *Valida*, quia habet omnes partes; peccata enim confeſſa conſiderari poſſunt ut remiſſa, & ut commiſſa; unde abſolutio cadit ſupra illa ut commiſſa, quo pacto ſunt materia ſufficiens. Inſuper ſubſtant novæ materiæ proximæ, nempe novæ contritioni, confeſſioni, & ſatisfactioni; requiritur enim novus dolor.

CONFESSIO REITERANDA EST,

3161 QUoties eſt invalida; quod ex duplici capite contingere poteſt, 1. Ex parte pœnitentis, 2. Ex parte Confeſſarii.

EX PARTE POENITENTIS

3162 Eſt invalida, & reiteranda confeſſio 1. Facta ſine dolore, aut cum defectu alterius partis eſſentialis. Nec ad hoc ignorantia excuſat; quia eſt defectus partis eſſentialis, nempè materiæ proximæ, 2. In qua quis voluntariè aliquod mortale omiſit, 3. In qua quis accedit cum voluntate peccandi mortaliter; quia tunc non eſt diſpoſitus, non enim habet verum dolorem, & propoſitum ſe emendandi: talis eſt, qui in occaſione proxima peccandi reperitur, quam relinquere poteſt, & non vult.

3163 In caſibus, in quibus quis, dum confitetur, peccat, ſeu indiſpoſitus ad Sacramentum accedit, ſacrilegium committit.

3164 Rudis, qui ſine certo numero, ſed groſſo modo mortalia indocto Confeſſario confeſſus eſt, non tenetur, detecto errore, confeſſiones reiterare; Leander *hic tr.5. diſp.5. q.71.* Diana *p.3. tr. 4. reſ. 89.* quia fuerunt validæ, & fructuoſæ, quoniam peccata fuerunt directè abſoluta; non eſt autem obligatio iterùm ſubjiciendi clavibus peccata ſemel directè abſoluta.

3165 Hinc Diana in *ſum. ver.* Confeſſarius quoad Examen *n.38.* ait: *Caveat, ne pœnitentes perturbet circa validitatem præteritarum confeſſionum. Nam, ſi interrogando illos de numero, reſpondeant, ſe nunquam numerum expreſſiſſe, cum id bona fide fecerint, relinquendos in bona fide, ait Marchantius: niſi aliquod eſſentiale omiſiſſe conſtet; nam confeſſiones alioquin non integræ materialiter poſſunt eſſe integræ formaliter ratione bonæ fidei, & ſic ſufficientes.*

2166 Non ſunt reiterandæ confeſſiones bona fide factæ poſt confeſſionem invalidam, quia jam fuerunt validæ, & fructuoſæ ratione bonæ fidei; ſed ſolùm eſt reiteranda illa, in qua fuit defectus, poſtquam memoriæ occurrerit. Hinc qui culpabiliter mortale tacuit, & poſtea in aliis confeſſionibus eſt oblitus illius ſacrilegii, quando tandem ejus recordatur, non tenetur ad has repetendas.

NOTA CELEBREM DOCTRINAM.

3167 Quando reiteratur confeſſio invalida cum Sacerdote, qui priorem illam confeſſionem non audivit, neceſſe eſt omnia mortalia diſtinctè, & in particulari repetere, exprimendo peccatum, quod tacuit, & ſacrilegium, quod fecit.

Quando verò confeſſarius eſt idem, etiam ſi non recordetur peccatorum, nec diſtinctè, nec confuſè, nec pœnitentiæ impoſitæ; ſed ſolùm, quòd ſibi confeſſus fuerit, tunc ſufficit dicere defectum commiſſum, nempè peccatum, quod tacuit, ſacrilegium, quod fecit, & peccata nova, ſi ſint; de cæteris verò, aliàs à confeſſario auditis, ſe accuſare in generali: *Item accuſo me de omnibus peccatis, quæ in confeſſione invalida tibi aperui.* Quia in priori confeſſione pœnitens, licèt invalidè, verè diſtinctè ea declaravit, & confeſſarius pœnitentiam impoſuit. Ita Leander *tr. 5. diſ. 5. qu.91.* Dian. *part.5. tr.14.reſ.51.* D. Antoninus, Lugo, & alii.

3168 Dico tamen meliùs cum D. Thoma repetenda eſſe peccata diſtinctè, & in particulari, niſi Confeſſarius eorum recordetur ſaltem in confuſo, aut ſaltem niſi recordetur in confuſo, & in communi ſtatus, ac vitæ pœnitentis, quam tunc ducebat, aut pœnitentiæ à ſe impoſitæ; Maſtrius *diſp.21. qu.8. n.198.* Bonac. Navar. & alii: quia ſi ſic non recordetur, non poteſt Confeſſarius rectè fungi ſuo munere in medicina, & pœnitentia imponenda; benè verò ſi præfato modo recordetur.

3169 Hinc praxis eſt, ut Confeſſarius, ſi pœnitenti ſibi confeſſo abſolutionem differat ad plures dies, vel quia confeſſio eſt longa, & non poteſt eodem die perfici; vel quia pœnitens eſt indiſpoſitus; tunc accedente termino dilationis, licèt non recordetur peccatorum confeſſorum diſtinctè, & in ſpecie, ſed ſolùm in confuſo, non exigat, ut confeſſio repetatur, ſed ut dolor eliciatur, & abſolvit; quia pœnitens jam ſatisfecit confeſſionis integritati materiali.

3170 Hac ratione, qui eidem Confeſſario eſt confeſſus, hoc modo uti poterit in confeſſionibus repetendis, ſi prudenter timeat, aut inveniat eas ex defectu veri doloris, propoſiti, aut ex aliquo capite fuiſſe invalidas, dicendo: *Accuſo me de omnibus illis peccatis, quæ tibi in aliis confeſſionibus confeſſus ſum.* Vide quantæ utilitatis ſit eumdem ſemper adire Confeſſarium.

EX PARTE CONFESSARII

3171 Invalida, & reiteranda confeſſio eſt, 1. Si Confeſſarius verba abſolutionis ſubſtantialiter vitiaverit, aut intentionem actualem, vel virtualem abſolvendi non habuerit, 2. Si careat juriſdictione, 3. Si ſit excommunicatus vitandus, quatenùs eſt publicè denunciatus, vel notorius percuſſor Clerici; quia habet juriſdictionem impeditam. Valida autem eſt confeſſio, ſi Confeſſarius excommunicatus vitandus, ſit in loco, ubi ignoratur, & communi errore non habetur, nec creditur excommunicatus; inſuper, ſi habeat titulum, quatenùs eſt Parochus, aut verè approbatus; quia in hoc caſu Eccleſia ſupplet juriſdictionem, qua ille caret. Leander *cit.q.78. & 79. & com.* Non excuſat autem error particularis. Vide fusè *à n.3256.*

3172 Valida eſt, & non iteranda confeſſio bona fide facta cum Sacerdote valdè ignaro, quia ad valorem ſufficit notitia de peccato in communi, videlicet, quòd pœnitens habeat peccatum; ſacrilega tamen, & inde iteranda eſt, ſi cum eo ſcienter, & ex malitia fiat; Leander *cit. qu.74.* Diana *part.3. tr.4. reſ.121.* Quilibet Confeſſarius approbatus eſt cenſendus idoneus, niſi certè conſtet de oppoſito.

Va-

3173 Valida, & non iteranda eſt confeſſio facta bona fide cum confeſſario, qui ob ſurditatem, ſomnum, aut diſtractionem, aliqua mortalia non intellexit ſine culpa pœnitentis, & ſolùm culpa erit in confeſſario: quòd ſi pœnitens id poſtea advertat, ſufficit, quòd repetat ea, quæ probabiliter judicat, aut ſcit non fuiſſe audita.

3174 Si verò neſcit, quod illud fuerit, ſi confeſſio eſt brevis, tenetur omnia repetere, quia de ſingulis poteſt prudenter dubitare; ſi longa, non tenetur omnia repetere; quia in tanta multitudine non poteſt de ſingulis prudenter dubitare, ſed ſolùm confiteri debet peccatum illud in communi, dicendo: *Me accuſo de peccato illo mortali, quod confeſſarius non audivit*: ſimiliter, ſi ſint aliqua non audita, quæ pariter determinatè diſcernere non poteſt.

3175 Probatur à pari, nam ex ſuperiùs dictis, qui ſcit ſe commiſiſſe aliquod mortale, & non recordatur quale fuerit, tenetur illud in communi, & in genere confiteri: ſimiliter, qui dubitat de aliquo mortali à ſe commiſſo, tenetur illud dubium confiteri; & demum, qui dubitat de aliquo peccato in communi, an illud confeſſus fuerit, tenetur illud dubium confiteri; igitur, qui ſcit, vel dubitat, aliquod, vel aliqua mortalia non fuiſſe à confeſſario intellecta, debet illa in communi, & in genere confiteri, licèt neſciat in particulari, qualia illa fuerint.

3176 Debet tamen tunc determinare materiam, quantum fieri poteſt, v.g. dicendo: *Scio, vel dubito, an confeſſarius audierit unum peccatum grave meum, & neſcio quale fuerit; ſed tempore illo ſolebam confiteri tales, vel tales ſpecies peccatorum*. Diana *p.*4. *tract.*4. *reſ.*198. Leander *hìc tr.*5. *diſ.*5. *qu.*86. Tamb. Lugo.

3177 Ad tollendos ſcrupulos, ſciant fideles, quòd ſi ob aliquem defectum occultum contigerit aliqua eorum confeſſio invalida ſine eorum culpa, in ſequenti confeſſione valida, peccata illa fuerunt indirectè abſoluta.

DE SATISFACTIONE.

3178 Satisfactio Sacramentalis, *eſt compenſatio pœnæ temporalis debitæ ob injuriam Deo illatam, conſiſtens in operibus pœnalibus, & laborioſis à confeſſario taxatis*.

3179 Peccato enim mortali correſpondet culpa, quæ eſt offenſa Dei, & pœna æterna; per ſacramentum pœnitentiæ deletur tota culpa, itaut peccator redeat in Dei amicitiam; pœna verò non remittitur tota, ſed commutatur de æterna in temporalem ſatisfaciendam in præſenti, vel in alia vita in Purgatorio. Hanc pœnam temporalem ſatisfactio ſacramentalis compenſat ultra ſuas vires ex opere operato, itaut majorem pœnam compenſet jejuniū à confeſſario impoſitum, quàm voluntariè aſſumptū. Taxa autem ſoli Deo eſt nota.

3180 Satisfactio in voto, videlicet in propoſito eam adimplendi, eſt pars eſſentialis ſacramenti pœnitentiæ; ſe tenens ex parte materiæ proximæ; in eſſe autem exhibito, ſeu in executione, eſt pars integralis. Scotus *in* 4. *d.*16. *qu.*1. *litt.E.*

3181 Hinc pœnitens pœnitentiam acceptare tenetur, itaut qui nullam acceptare vellet, non poſſet abſolvi, quia non eſſet diſpoſitus, nec verum dolorem haberet; ita com.

3182 Plures tenent eum poſſe pœnitentiam non acceptare, & abſolvi, ſi dicat velle pœnam in Purgatorio ſolvere. Et quamvis etiam id admittat Scotus *in* 4. *d.*19. *qu. un. litt.D.* in caſu, quo aliàs pœnitens recederet deſperatus; hic tamen caſus eſt metaphyſicus, qui fortè nunquam contigit, adeòque in praxi eſt à communi recedendum.

3183 Confeſſarius verò debet eſſe prudens in pœnitentia imponenda, quamvis enim propriè pro peccatis contra Deum, ut ſuperbia, pro pœnitentia injungenda ſit oratio. Pro peccatis contra proximum, ut avaritia, eleemoſyna. Et pro peccatis contra ſeipſum, ut peccata carnis, jejunium. Confeſſarius tamen debet uti prudentia, ut pœnitentiam imponat moderatam, convenientem ſtatui, & conditioni perſonæ, ac pœnitentis fragilitati: hac ratione ſæpè ſæpiùs ſolent confeſſarii pro peccatis carnis non jejunia, ſed orationes injungere. Imò ſi pœnitens roget, ut aliam pœnitentiam mitiorem imponat, non ſit nimis rigidus confeſſarius, ſed libenter immutet, ante oculos habens illud Matth. 12. *Arundinem quaſſatam non confriget, & linum fumigans non extinguet*.

3184 Confeſſarium poſſe pœnitentiam imponere liberam per modum conſilii, non præcepti, tenent Diana, & Bonac. hìc.

3185 Probabiliùs tamen dico non poſſe. Maſtrius *diſp.*21. *quæſt.*11. *nu.*281. Lugo, & alii, quia Conc. Trid. *ſeſſ.*14. *cap.*8. præcipit; *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum ſpiritus, & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares, & convenientes ſatisfactiones injungere, ne, ſi fortè peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur*. Quæ verba non indicant conſilium, ſed præceptum.

3186 Hinc ex una parte confeſſarius graviter peccat, ſi ſine rationabili cauſa pro peccatis gravibus valdè levem pœnitentiam imponat, v.g. *quinque Ave.* Rationabilis cauſa levem imponendi, eſt extraordinaria contritio; ſi pœnitens lucraturus ſit Indulgentiam, aut Jubileum, quia ſatisfactio ſatis ultra habetur per Indulgentiam. Sequitur ex Trid. *ſeſſ.*14. *cap.*8. *Eos fieri peccatorum participes, qui ſine juſta cauſa pro gravibus peccatis leves pœnitentias injungunt.* Nec compenſant illa verba, *Quidquid boni feceris*, *&c.* quia ſunt deprecativa Buſemb. *lib.*6. *tr.*4. *cap* 3. *dub.*4. *n.*2. contra Dianam *p.*3. *tr.*4. *reſ.* 97. qui cum aliis affirmat,

3187 Optimum tamen conſilium eſt, quòd injungat pœnitenti, ut ipſe applicet merita, & ſatisfactiones paſſionis Chriſti. Utilis pœnitentia ſunt Pſalmi Pœnitentiales, litaniæ Virginis, aut Sanctorum, Pſalmus Miſerere: *v.pag.*11. *prop.*21. ab Alex. VIII. *damn.*

3188 Ex alia parte, pœnitens graviter peccari, ſi pœnitentiam pro peccato mortali impoſitam non adimpleat aut diù ex negligentia differat. Si confeſſarius præfixit tempus, v.gr.jejunium Feria 6. communionem die Dominico, tunc implere debes: faciliter tamen poteſt à mortali excuſari dilatio ad paucos dies. Si non præfixit tempus: Diana *par.*10. *tr.* 12. *reſ.* 42. Leander *hic tr.* 5. *diſp.* 9. *quæſt* 89. Eſcobar, Henriquez, Fernandez, & alii tenent poſſe, ſine mortali differri ad unum annum; quia ſicut confeſſio ab Eccleſia præcepta poteſt differri ad unum annum, ita ſatisfactio à confeſſario impoſita. Puto tamen adimplendam eſſe, quamprimum commodè poteſt, ut de voto *a nu.* 1841. *ad* 1847. Certum tamen eſt, quòd non teneatur quis pœnitentiam implere ante abſolutionem, aut communionem: *vide propoſ.* 16. & 17. ab Alex. VIII. *damn.*

3189 Non peccat graviter, ſi omittat pœnitentiam pro venialibus, aut mortalibus aliàs confeſſis impoſitam; nec ſi de impoſita pro mortalibus partem levem omittat: *v.n.*425.

3190 Qui pœnitentiam adimplet in ſtatu peccati mortalis, non invalidat, aut illicitat confeſſionem præteritam; quia confeſſio præſens non vitiatur per mortale futurum. Item ſatisfacit præcepto, ſed non recipit tunc fructum, nempè effectum remiſſionis pœnæ; illum tamen recipit poſteà recedente fictione, quando ſcilicet evadit in gratia; quia ſatisfactio ſuum effectum dat ex opere operato, nempè ex ſacramento, quod eſt vivum; adeòque licèt ſatisfactio per mortale fuit mortificata, reviviſcit recedente peccato.

3191 Sit exemplum de operibus mortuis, & mortificatis: *Opera mortua* ſunt illa opera bona, quæ ſunt facta in peccato mortali, quod eſt mors animæ, & hæc quia fuerunt nata mortua, non reviviſcunt: *Opera mortificata* ſunt opera bona, quæ fuerunt facta in gratia, quæ eſt vita ſpiritualis animæ, quæ accedente peccato mortali, evadunt mortificata; quatenus ſtante ſocietate peccati mortalis non retinent rationem meriti ad vitam æternam; recedente verò mortali, & redeunte gratia per pœnitentiam, reviviſcunt in ratione meriti, ex eo quia fuerunt nata viva: hinc ſunt verſus:

Illa reviviſcunt, quæ mortificata fuere.
Vivere non poſſunt, quæ mortua nata fuere.

Opera autem bona, quæ fuerunt nata mortua, licèt non ſint meritoria in ordine ad vitam æternam, nec per ſubſequentem pœnitentiam reviviſcant, proſunt ad alios effectus, nimirùm ad obtinenda bona temporalia, ad humiliationem, & ad vitanda graviora tormenta in inferno, juxta verſus Gloſſæ:

Quæ cum mortali bona fiunt, dant bona terræ.
Cor faciunt humile, & minuunt tormenta gehennæ.

3192 Poteſt pro pœnitentia imponi opus aliàs debitum ex præcepto, voto, &c. verb.gr.jejunium in Quadrageſima. Maſtrius *diſ.*21.*quæſt.*11.*n.*272. Aretinus, Ponciùs, & alii Scotiſtæ, Lugo, Amicus, Averſa, quamplures, 1. Quia opus per præceptum rationem liberi, & meriti non amittit; ſic nec rationem ſatisfactionis, 2. Quia opus aliàs præceptum poteſt elevari per claves ad effectum ſatisfactionis ex opere operato, 3. Quia licèt nemo poſſit per unicam ſolutionem duobus debitis ſatisfacere (quæ eſt ratio opinionis negativæ) hoc eſt verum ex natura rei, minimè ex gratia, & benignitate creditoris unam ſolutionem pro duobus debitis accipientis, cujuſmodi eſt Deus; ex Trid. *enim ſeſſ.* 14.*cap.*9. habetur: *Docet prætereà ut non ſolùm pœnis, &c. ſed etiam temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis apud Deum Patrem, per Chriſtum Jeſum ſatiſfacere valeamus.* Et tamen Deus illa dat in pœnam; juxta illud, *Propter peccata veniunt adverſa.* Tum quia id eſt verum in materia juſtitiæ; at extra materiam juſtitiæ duabus obligationibus ſatisfieri, nihil obſtare, ait Gobat. *tom.*3.*de voto n.*241.

3193 Qui tamen tale opus, v.gr.jejunium diei Quadrageſimæ omitteret, deberet utriuſque præcepti circumſtantiam in confeſſione aperire, non præciſè quia contra duo præcepta peccaret, ſed quia contraheret duas malitias ſpecie diſtinctas, ab ipſis præceptis intentas; præceptum enim Eccleſiæ intendit obedientiam, ſeu temperantiam; præceptum verò Confeſſarii ſatisfactionem,& ſic juſtitiam: *v.num.*3135.

3194 Hæc dicta volo, quantum ad id, quod fieri poteſt; regulariter enim non debet imponi pro pœnitentia opus aliàs debitum. Imò nec pœnitens poteſt ſatisfacere per opus aliàs debitum, ſi Confeſſarius id non expreſſit.

3195 Poteſt imponi pœnitentia applicanda pro animabus Purgatorii; Tamb. *in meth. conf. pag.* 407. *num.* 16. Lugo, & alii, quia pœnitentia habet rationem ſatisfactionis ex duplici capite, 1. Quantum eſt ex parte operantis, & hæc prodeſt animabus, 2. Quantum eſt ex opere operato, & hæc prodeſt ſoli ipſi pœnitenti; nam eſt perſonalis ex inſtitutione Chriſti, & conſequenter pœnitens non fruſtratur ſatisfactione.

3196 Pœnitens tenetur per ſe ipſum pœnitentiam implere, itaut nec auctoritate propria, nec Sacerdotis, poſſit eam alteri committere.Maſtrius *diſ.*21. *qu.*11. *num.*287. Bonac. Lugo.Et quidem, quòd non poſſit id alteri committere auctoritate propria, probatur; quia licet alius poſſit pro eo

satis-

ſatisfacere ex opere operantis, ipſe tamen, nec alius poteſt opus illud elevare ad vim ſatisfactionis ex opere operato; hoc namque ſpectat ad virtutem clavium, nempè ad ipſum Confeſſarium; hac ratione non poteſt ipſe pœnitens pœnitentiam ſibi etiam in melius immutare: *v. prop.* 15. ab Alex. VII. *damn.*

3197 Nec id poteſt auctoritate Sacerdotis; quia tres actus *contritio*, *confeſſio*, *& ſatisfactio* ſunt materia proxima, quatenus ſunt in pœnitente: conſtat ex Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 3. *Sunt autem quaſi materia hujus Sacramenti ipſius pœnitentis actus, nempe, contritio, confeſſio, ſatisfactio, qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remiſſionem, ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur.*

3198 Præceptum igitur ſatisfactionis eſt perſonale, non minùs quàm præceptum jejunii, audiendi Miſsam, &c. eò maximè quia pœnitens per pœnitentiam punitur, & curatur, adeòque ille, & non alius debet medelam ſumere, & pœnam ſubire.

COMMUTATIO POENITENTIÆ.

3199 POEnitentiam ab uno Confeſſario impoſitam, poteſt alius in benigniorem commutare; non ſolùm, ſi ſit purè vindicativa, & ſatisfactiva, ſed etiam ſi ſit medicinalis, & præſervativa; quia ſecundus confeſſarius ſe habet ut ſucceſſor prioris in eodem Tribunali, tam ut Judex, quàm ut medicus.

3200 Si poſterior confeſſarius non ſit æqualis, ſed inferior, poteſt pœnitentiam à ſuperiori impoſitam pro non reſervatis, commutare; minimè, ſi pro reſervatis, quia ſicut in reſervata non habet juriſdictionem, ita non poteſt illis judicium efformare, imponendo pœnam; benè verò pro non reſervatis, quia quoad illa eſt æqualis.

3201 *Commutatio pœnitentiæ*, ſi fiat ab eodem confeſſario, fieri poteſt extra Confeſſionem, uſquequò habet notitiam confuſam peccatorum; quæ commutatio, & ſatisfactio erit ſacramentalis, quia confeſſarius ex peracto judicio virtualiter retinet poteſtatem pœnam mitigandi, & commutandi ad petitionem, & preces ipſius pœnitentis. Quòd ſi ſit omninò oblitus, poteſt pœnitens rememorare in confuſo. Imò ex pœnitentia data poteſt faciliter expertus confeſſarius ſtatum pœnitentis dignoſcere.

3202 Si autem fiat ab alio confeſſario, certum eſt, quòd fieri debeat in Confeſſione, aliàs ſatisfactio non eſſet ſacramentalis.

3203 Difficultas tamen eſt, *an in nova confeſſione poſſit pœnitentia commutari non auditis peccatis præteritis, ob quæ fuit impoſita.*

Affirmant Diana *p.* 2. *tr.* 15. *reſ.* 53. Tamb. *in meth. conf. pag.* 408. *num.* 22. Nav. Tol. & alii; quia poſterior confeſſarius, cum ſit Judex, & medicus, poteſt de tota cauſa juxtà præſentem pœnitentis diſpoſitionem judicare. Idem tenet Joſeph de Auguſt. de eo, qui eſt oblitus pœnitentiæ injunctæ, nimirùm, quòd poſſit confeſſarius novam imponere juxtà præſentem pœnitentis ſtatum.

3204 Dico probabiliùs, quòd non poſſit non auditis ſaltem in confuſo peccatis prioribus. Maſtrius *diſ.* 21. *q.* 11. *n.* 295. Filiuc. Lugo, & alii, quia Judex non poteſt ferre ſententiam, niſi cognita cauſa; & in nova confeſſione, licèt cognoſcat cauſam præſentem, non cognoſcit cauſam præteritam; igitur non poteſt diſponere de ſententia præterita, niſi notitiam ſaltem in confuſo habeat cauſæ præteritæ. Poterit tamen aliquando confeſſarius expertus, ex ipſa pœnitentia præterita, cauſam præteritam in confuſo cognoſcere.

3205 Non placet Arsdekin *tom.* 2. *pag.* 239. *n.* 10. dicens, quòd oblitus pœnitentiæ, aut factus impotens ad illam implendam, non teneatur ejus loco ad aliam; quia pœnitentia imponitur in ſatiſfactionem, & eſt pars integralis ſacramenti, adeòque non tenet paritas de aliis præceptis, v.g. Miſſæ, jejunii, & votis. Tenetur igitur aliam à confeſſario petere: *v. à n.* 1841. *ad* 1847.

DE SIGILLO.

3206 SIgillum ſacramentale; *Eſt obligatio ſervandi ſecretum in omnibus, quæ in ordine ad abſolutionem ſacramentalem confeſſario aperiuntur.* Obligat jure naturali, Divino, & humano, & tam arctè, ut in nullo caſu etiam ſi ſalus propriæ vitæ, imò totius mundi inde penderet, liceat illud frangere, ſive directè, ſive indirectè.

3207 Ut peccata ſub ſigillo Sacramenti cadant, requiritur, quòd pœnitens ea aperuerit per Confeſſionem Sacramentalem, nempè animo ſe accuſandi, & abſolutionem recipiendi; ſecus, ſi ea aperiat alio fine, etiam ſi flexis genibus dicat: *Hoc tibi dico ſub ſigillo confeſſionis*, *v. n.* 2930. *& tom.* 2. *n.* 59.

3208 Sub ſigillo Sacramentali cadunt omnia peccata, etiam publica, & circumſtantiæ, etiam impertinentes, ignoranter dictæ, tam ipſius pœnitentis, quàm complicis, & defectus naturales etiam ignoranter manifeſtati, qui confeſſionem aliquo modo odioſam reddere poſsent, v.gr. quòd pœnitens ſit illegitimus, &c. quia ſigillum Sacramentale obligat ad occultandum omne id, quòd confeſſionem odioſam reddere poſset.

3209 *Aliæ vero conditiones, ſeu qualitates pœnitentis, quæ non ſunt peccata, nec defectus morales, civiles, vel naturales, quæ non reddunt pœnitentem vilem, ſeu minoris exiſtimationis, & jam ſi in confeſſione ſint cognitæ, ad confeſſionis ſigillum non obligant, niſi ſub ſigillo dicantur, & ſpecificentur, quia non præſumuntur dici, ut ſecreta naturalia, neque reddunt Sacramentum odioſum. Sic pariter opera bona, & virtutes ipſius pœnitentis*: ita Maſtr. *diſ.* 21. *qu.* 10. *n.* 253.

3210 Non violat ſigillum confeſſarius, ſi peccatum

catum aliquod auditum referat, ita tamen ut nullo modo veniri poſſit in notitiam perſonæ, nec aliqua communitas infamari. At in hac re debet eſſe maximè cautus Confeſſarius, ut non loquatur de peccato proximè audito, nec in loco, ubi eſt auditus; quia ſæpè aſtantes veniunt in notitiam perſonæ, quia fortè aliàs audierunt, aut ſunt ſuſpicati.

3211 Violat ſigillum confeſſarius, ſi dicat in genere, Titium eſſe confeſſum mortale, aut veniale in ſpecie, v.g. mendacium. Minimè, ſi dicat in genere eſſe confeſſum venialia, aut eſſe benè confeſſum, quia Confeſſio non fit niſi de peccatis, & abſolutio non datur, niſi pro peccatis.

3212 „ Si pœnitens ob indiſpoſitionem non abſolutus petat cum aliis ſchedulam in teſtimonium factæ Confeſſionis, tenetur Confeſſarius eam illi tradere, aliàs indirectè Confeſſionem revelaret. At ſi ille merè fictè ad Confeſſionem acceſſit; nimirùm ad vitandum infamiam, &c. & Confeſſarius eſſet certus, quòd idem ad Communionem accederet, deberet ſchedulam negare, quia ex una parte Confeſſio illa non eſt ſacramentalis, ex num. 2930. ex alia cooperaretur ſimulationi ad communionem ſacrilegam: *ita ferè Arſdekin tom.2. pag. 236. num. 7. v. num.1733.*

3213 Violat ſigillum, ſi pœnitentiam pro mortali imponi ſolitam revelet, v. gr. Pſalmos pœnitentiales, coronam, &c.

3214 Non violat ſigillum, ſi revelet pœnitentiam pro veniali imponi ſolitam, puta unum Pater, & Ave; Clericatus *c.125. nu.8.* Idem Diana *p. 5. tr. 11. reſ. 31.* tenet, ſi unum Miſerere, aut quinque Pater, & Ave; quia non indicat niſi Confeſſionem venialium.

3215 Violat verò, ſi dicat Superiori, in tali domo à ſe ſæpè poſtulari facultatem pro reſervatis. Clericatus *cit. num.13.*

3216 Qui *nu.* 15. ritè tenet, violare ſigillum Confeſſarium, ſi dicat: *Non abſolvi Titium.*

(Niſi addatur cauſa, quæ excludat omnem manifeſtationem, ſeu ſuſpicionem peccati; puta quia materiam non reperit, vel tempus non habuit ſuam explendi Confeſſionem; quamvis etiam in his, & ſimilibus locutionibus ſit parcè os aperiendum, & cum magna cautela. Coton. *nu. 29. & 30.* Ubi etiam notat, non eſſe licitum dicere de publico peccatore: Confeſſus eſt mihi ſuum peccatum.)

3217 (Si contingat, Confeſſarium proprium peccatum confiteri non poſſe, niſi revelet alterius peccatum in Confeſſione auditum, ſuum retinere tenetur; quia præceptum ſigilli Sacramentalis ſtrictiùs obligat, quàm præceptum confitendi omnia mortalia; hoc enim ſolùm eſt affirmativum, illud negativum. Ita Arſdekin *tom.2. pag.236. nu.11.* Id tamen longè priùs docuit Scotus *in 4. d. 21. q.2. lit. M. ver. Ad aliud dico.*

3218 Confeſſarium, qui in Confeſſione ex ſocio conſpirationis novit ſibi inſidias parari, poſſe ſe continere domi, divertere à ſilva, &c. quia id non eſt revelativum Confeſſionis, ſed indifferens ad peccatum confeſſum, vel non confeſſum, cum æquè potuiſſet haberi, ſi peccatum non eſſet confeſſum; tenent Scotus *in 4.d.21.q.2.litt.M.* Tamb. *in meth.conf.p.412. cap.6. num.5.* Bonac. Fenech. Arſdekin *tom.2.pag.237.* qui hanc addit rationem: *Quia fuga hæc per ſe nullum peccatum manifeſtat, ſed ſolam peccati Confeſſionem, quoniam peccatum ſocii illi antea cognitum habuerunt.* Leander *hic tr.5. diſp. 10. qu.68. & 69.* Buſemb. *lib.6. tr.4. c.3. dub.1. num.5.* addit: *Ad ſui ipſius gubernationem licere tali caſu ea ſcientia uti, videri probabilius, v. gr. abſtinendo à calice, in quo ſcitur eſſe venenum, deflectendo à ſilva, in qua paratam ſibi mortem ſciat ex unius latronis Confeſſione.* Docent Sylv. Henr. Coninc. Layman. & quamvis Lugo, id neget in caſu, quo inde ex ſociis ſequatur damnum pœnitentis etiam in hoc caſu concedit Coninch. cum aliis, quia damnum per accidens ſequitur: *v. tom.3. num.365.*

3219 Diana *verò part. 5. tr. 11. reſ. 46.* cum Riccardo, Nov. Suario, & Soto, rectè, & clariùs rem diſtinguit: videlicet, ſi in caſibus prædictis, & ſimilibus, ex diverſione, & fuga Sacerdotis ob propriam vitam ſervandam, ſequeretur aliqua ſuſpectio apud alios de peccato confeſſo, aut periculum damni pœnitentis, tunc non poſſe Sacerdotem ſe divertere, etiam ſi ſit in mortali, ſed de contritione proviſum teneri ingredi ſilvam, vinum venenatum in Altari ſumere, & Deo ſe commendare; quia ſigillum ſacramentale ob bonum fidelium, & reverentiam Sacramenti, fortiùs obligat, quàm ſalus totius mundi, & multò magis, quàm propria vita ſervanda: quæ ſuſpicio faciliter contingeret; quia ſocii conſpirationis, videntes Sacerdotem poſt auditam Confeſſionem complicis, ſe divertere ab itinere certè aſſumpto, &c. jam ſuſpicarentur de delicto conſpirationis confeſſo, & poſſent in ſocium irruere; tunc enim diverſio, & fuga, licèt non ſit ex natura ſua manifeſtativa ſigilli, talis eſt hic & nunc ex circumſtantiis.

3220 Si autem contingat, quòd circumſtantiæ ſint tales, ut ex diverſione, & fuga, nulla directè, aut indirectè oriatur ſuſpicio peccati confeſſi, v.g. quatenus ſocii complicem confitentem non viderunt, &c. tunc Sacerdotem ob vitam ſervandam poſſe licitè ſe divertere.

3221 Confeſſarius nullo pacto uti poteſt notitia habita in Confeſſione pro externo aliorum regimine, adminiſtratione Sacramentorum, &c.

3222 Hinc non poteſt Sacerdos negare Euchariſtiam, matrimonium, ſuffragium, &c. ei, quem ex Confeſſione ſcit eſſe indignum, impeditum, &c. Nec Abbas Monachum, quem ex Confeſſione ſcit eſſe concubinarium, è loco, aut Officio removere

vere poteſt . Ita Scotus *in 4. d. 21. q. 2. lit. N.* Ubi hoc notabile documentum affert .

3223 *Si dicas : non apponit remedium ad ſalutem ovis ſuæ . Reſpondeo : conſulat ſibi in foro pænitentiæ meliori modo , quo poterit , ut illum locum ſibi periculoſum dimittat ; ſi noluerit , non attentet eſſe Deum , ſed defectus occultos , ſibi ſecundum juſtitiam incorrigibiles , Dei correctioni dimittat .*

3224 Hinc Clemens VIII. Decr. de an. 1591. die 26. Martii generaliter prohibuit hujuſmodi notitiæ uſum : *Tam ſuperiores pro tempore exiſtentes , quàm Confeſſarii , qui poſtea ad ſuperioritatis gradum fuerint promoti , caveant diligentiſſimè , ne ea notitia , quam de aliorum peccatis in Confeſſione habuerunt , ad exteriorem gubernationem utantur .*

3225 Quo non obſtante Decreto , Tamb. *in Meth. Conf. pag. 412. §. 2.* & Maſtrius *in Theol. mor. diſ. 21. qu. 10. art. 2.* duplicis generis diſtinguunt actus , 1. Qui verſantur circa perſonam pœnitentis , ut eum punire , è loco removere , ei ſuffragium , aut communionem negare , &c. 2. Qui non exercentur circa perſonam pœnitentis , ſed ſunt illi extrinſeci, *v. g.* ſervo non tradere clavem arcæ , Superiorem claudere fores , unde ſcit ſubditum nocte ex re, &c. Qua præmiſſa diſtinctione , tenent in Decreto comprehendi actus primi , non ſecundi generis , quia per hos nihil in exteriori gubernatione contra perſonas ſingulares decernitur : Et illis Superior utitur ob bonum proprium , vel ipſius pœnitentis , vel communitatis, vel alterius innocentis , & ut ſcandalum vitetur ; ita tamen , ut nec directè , nec indirectè ſigillum violetur ; alioquin ſciens ex unius complicis Confeſſione , ſe fore occidendum , non poſſet ſe domi continere , etiam ſi inde nulla ſequeretur ſuſpicio peccati confeſſi : Ita illi, & Maſtrius pro ſe citat D. Thom. *hic qu. 11. art. 1. ad 3.* D. Bonav. *d. 22. part. qu. 1.* & Scotum *in 4. d. 21. qu. 2. §. ad argum.*

3226 Cæterùm noviſſimè adeſt Decretum S. Inquiſ. Univ. Rom. de anno 1682. prohibens , *Ne quis publicè , aut privatim doceat , aut defendat, licere uti ſcientia ex Confeſſione acquiſita cum gravamine pænitentis quamvis ſecluderetur quæcumque ejus revelatio , & quamvis multò majus gravamen ejuſdem pænitentis ex non uſu ſequeretur , mandans etiam univerſis Sacramenti pænitentiæ miniſtris, ut à tali doctrina in praxim deducenda prorſus abſtineant* , apud Arsdekin *tom. pag. 238.* & Fenech. de ſigillo .

3227 Pro externa igitur ſubditorum gubernatione , Superior ſuper peccato ex Confeſſione cognito ita ſe gerere debet , ut ſi nunquam illud audiviſſet, ac proinde habeat in mente dictum Scoti : *Non attentet eſſe Deum .*

3228 Nec poteſt Superior ex notitia peccati in Confeſſione habita, inquirere media ad illud ſciendum extra Confeſſionem ; ad finem ſic puniendi ſubditum , aut alium actum circa perſonam pœnitentis exercendum ; quia ex hoc maximè odioſum redderetur Sacramentum pœnitentiæ , nedum ipſi pœnitenti, verùm etiam cæteris fidelibus, ſi ſcirent, Confeſſarium ex notitia Confeſſionis habere jus expiſcandi eandem notitiam extra Confeſſionem , & inde actiones contra earum perſonas patrandi .

3229 Confeſſarius, non obſtante Confeſſione , poteſt uti notitia peccati , quam aliunde habet , dummodò eam nullo modo per notitiam Confeſſionis adjuvet , & abſit ſcandalum ; quia non utitur notitia Sacramentali .

3230 Confeſſarius, ſi ex complicis Confeſſione ſciat pœnitentis peccatum, quod ipſe non confitetur , non poteſt ipſum de eo ſpeciatim interrogare , ſed ſolùm in genere , *an habeat aliud peccatum , quod confiteatur* ; quòd ſi neget , eum tenetur abſolvere , ſi aliàs impeditum non inveniat .

3231 Si illud ſciat extra Confeſſionem, ex auditu fide digni , tenetur eum interrogare in ſpecie ; quòd ſi neget , debet pariter eum abſolvere , quia putare poteſt illud cum alio Confeſſario eſſe confeſſum ; vel relatorem deceptum eſſe ; quia in pœnitentiæ foro credendum eſt pœnitenti, ſicuti contra ſe , ita & pro ſe . Si tamen illud certò conſtet Confeſſario , quatenus v. gr. furantem , blaſphemantem, &c. vidit, & certò ſciat non eſſe cum alio confeſſum, tunc ſi neget, eum abſolvere non debet, utpotè indiſpoſitum . Arsdekin *tom. 2. pag. 237.*

3232 Nullo pacto licet Confeſſario loqui cum pœnitente de peccatis in Confeſſione auditis ; quia ruborem affert , & reddit odioſam Confeſſionem ; licet autem de ipſius pœnitentis licentia; quàm concedere cenſetur, ſi ipſe prior de illis loqui incipiat.

3233 Si Confeſſarius in Confeſſione gravem errorem commiſit, qui pendeat in futurum , v. gr. quia bona fide conſuluit contractum , quem poſtea uſurarium reperit , tenetur petere à pœnitente licentiam loquendi de materia Confeſſionis præteritæ ad ſalutem animæ illius pertinente . Si pœnitens neget , probabilius eſt, quòd poſſit de peccato, & re loqui , ac errorem corrigere . 1. Quia tunc *Propriè non loquitur extra Confeſſionem, ſed perficit eam, quæ inchoata, & imperfecta erat* ; 2. *Quia in caſu mali conſilii , nil loquitur de Confeſſione præterita , ſed ſuum conſilium male datum revocat* . Arsdekin *tom. 2. pag. 236. nu. 13.* & Fenech. Quòd ſi pœnitens audire non velit, debet Confeſſarius eum monere , quòd ſit in malo ſtatu , denegando licentiam , & recuſando audire .

3234 Si pœnitens , ob aliquem bonum finem, v. g. ad conſilium à doctiori petendum, ad malum aliquod avertendum , &c. licentiam det Confeſſario , de proprio peccato , aut alia re Confeſſionis cum alio loquendi , poteſt Confeſſarius ſine fractione ſigilli , cum eo loqui , ſed non cum altero , ad quem licentia non fuit conceſſa ; quia id , quod

pœnitens poteſt facere per ſe, poteſt per alium facere; nec Confeſſio odioſa redditur: licentia autem debet eſſe expreſſa, & nullo modo ſufficit præſumpta; quia talis præſumptio eſt odioſa, aut periculoſa; imò tunc peccatum manifeſtare debet, de quo conſilium petit, non peccatorem.

3235 Dixi, *ob aliquem bonum finem*; quia, ut ritè advertit Scot. *in 4. diſt. 21. q. 2. litt. L.* jus ſigilli Sacramentalis non eſt tantùm ipſius confitentis, ſed etiam totius communitatis fidelium, quæ alias maximè perturbaretur, & ipſius Sacramenti, cui ipſe pœnitens renunciare non poteſt; ac proinde non poteſt pœnitens ex lubricitate, & lævitate licentiam Confeſſario dare de re ad Confeſſionem pertinente loquendi, nec Confeſſarius ea uti debet ſine magna Sacramenti irreverentia.

3236 Ille verò, cui Confeſſarius peccatum de pœnitentis licentia manifeſtavit, ob conſilium, aut aliam cauſam ad abſolutionem Sacramentalem ſpectantem, ad ſigillum Sacramentale tenetur, quia eſt notitia ex Confeſſione orta, & ad Confeſſionem ordinata. Arsdekin *cit. pag. 237. nu. 15.*

3237 Ad ſigillum Sacramentale tenetur ultra Confeſſarium; interpres ille, quem Confeſſarius ſuper re Confeſſionis conſuluit, laicus, qui Sacerdotem ſe fingens, Confeſſionem excepit, aut qui caſualiter peccatum confitentis audivit; item ille, cui Confeſſarius ſacrilegè revelavit peccatum: ita Scotus *in 4. diſ. 21. qu. 2. litt. N. L.* qui advertit, præfatos præter Confeſſarium teneri ſigillo Sacramentali, ita ut facrilegium contra Sacramenti reverentiam committant, ſi de eo peccato loquantur, quatenus ad eos notitia ex Sacramento pervenit; non tamen cum eodem rigore, quia non ſubjacent pœnis Canonicis, quibus ipſi Confeſſarii ſubduntur; quæ *in cap. Omnis, utriuſque ſexus de poenit. & remiſ.* ſunt depoſitio, & perpetua pœnitentia in arcto Monaſterio luenda.

3238 Pœnitens non tenetur ad ſigillum ſacramentale; tenetur verò ad ſecretum naturale, quoad ea, ex quorum manifeſtatione ſequeretur gravis infamia ſui, aut Confeſſarii. Omninò *vide caſum num. 2930.*

CAPUT V.

DE MINISTRO SACR. POENIT.

3239 Miniſter hujus Sacramenti eſt ſolus Sacerdos. In eo, ut validè abſolvat, requiritur intentio, poteſtas ordinis, & juriſdictionis. Poteſtas ordinis dicitur poteſtas remota, poteſtas verò juriſdictionis poteſtas proxima, quatenus Sacerdos vi ordinationis accepit à Chriſto poteſtatem ad abſolvendum, ſed non accepit ſubditos. Unde juriſdictio Confeſſarii; *Eſt jus in ſubditos ad exercendam poteſtatem abſolvendi, quam ex vi ordinis Sacerdos habet.* Hinc abſolutio à Sacerdote data ſine juriſdictione, eſt nulla, ex Trid. *ſeſſ. 14. cap. 7.* Quia Sacramentum pœnitentiæ eſt actus judicii, qui, ſi exerceatur in non ſubditum, eſt nullus: *v. n. 3285.*

3240 Hinc fit, quòd ſimplex Sacerdos non approbatus non poſſit validè abſolvere à venialibus, aut mortalibus aliàs confeſſis; ita Maſtrius *diſ. 21. qu. 8. n. 202.* Faber, Brancatus, & Scotiſtæ; quia licèt materia ſit libera, abſolutio eſt ſententia, & actus judicii, qui in non ſubditum eſt nullus. Unde oppoſitæ opinionis uſus fuit prohibitus ab Innoc. XI. *ut in n. 2935.*

3241 Juriſdictio eſt triplex, ordinaria, delegata, & ex conceſſione juris.

Ordinaria, habetur ratione officii; eam habet Summus Pontifex in omnes Chriſti fideles. Epiſcopus, & ejus Vicarius in omnes ad ſuam diœceſim pertinentes. Parochus in ſuos Parochianos: & Prælati Regulares in ſuos ſubditos, tales ſunt Generales, Provinciales, Priores, & Guardiani, qui quidem alia approbatione non indigent, ut ſuorum ſubditorum Confeſſiones excipiant; quia tam ex jure communi, quàm ex ſtatutis noſtri Ordinis, ſunt proprii Sacerdotes.

Parochus relicta Parochia indiget approbatione; Sieri *de Poenit. num. 757. cum com.* quia tunc ceſſat Officium Parochiale, ratione cujus competit poteſtas ordinaria.

3242 *Delegata*, quæ non ex vi officii, ſed ex conceſſione Ordinarii Sacerdoti communicatur.

3243 Parochus, aut obtinens beneficium, cui eſt annexa cura animarum, non indiget alia approbatione; benè verò, ſi officium, vel beneficium relinquat. Arſdekin *tom. 2. p. 207. n. 2.*

3244 *Ex conceſſione juris*, competit habentibus jus, vel privilegium eligendi pro ſe Confeſſarium non approbatum. Tales ſunt Cardinales, & Epiſcopi.

Item Prælati Religionum, videlicet Generales, Provinciales, Commiſſarii, Viſitatores, Superiores locales, Commiſſarii, & Procuratores Curiæ Romanæ, & Vicarii Conventuum in Capite, qui gubernant in Capite, hoc eſt, qui gubernant in abſentia, aut morte ſuperioris localis. Melphi *in comm. cap. 7. ſtat. 1. q. 1. & 7.* Præfati Confeſſarium eligere poſſunt non ſolùm in Conventu, ſed etiam extra, ſicut etiam extra poſſunt ſuorum ſubditorum confeſſiones audire; quia privilegium eſt perſonale, non locale. De Epiſcopis alio modo diſcurrit Diana *part. 3. tr. 2. reſ. 3.* contra Villalobos *in ſum. tom. 1. tr. 9. diff. 15. n. 4.*

Parochi, aut qui beneficium Curatum habent, non poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario; quia non ſunt Prælati: *v. propoſ. 16. ab Alex. VII. damn. & n. 3275.*

3245 In articulo mortis quilibet ſimplex Sacerdos, non approbatus, imò excommunicatus vitandus, hæreticus, &c. ſi non ſit alius promptus, poteſt quoslibet fideles à quibuſvis caſibus, & cenſuris etiam reſervatis abſolvere, ex Trid. *ſeſſ.*14. *c.*7. quia in articulo mortis nulla eſt reſervatio, & Trid. nullum excipit Sacerdotem, ſed amplè loquitur: *Verumtamen piè admodum, ne hac ipſa occaſione aliquis pereat, in eadem Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes, à quibuſvis peccatis, & cenſuris abſolvere poſſunt.*

Hinc pro tali caſu, & Eccleſia dat juriſdictionem, & tollit omne impedimentum Canonicum ex parte Sacerdotis: *tom.*3. *n.*171.

3246 Quamplures Doctores, Diana, Lugo, Poncius, Faber, & alii apud Maſtrium *diſp.*21. *qu.* 8. *num.* 203. ritè ſub articulo mortis etiam comprehendunt periculum probabile mortis, cum hoc ſolo diſcrimine, ut in periculo mortis Sacerdos abſolvere poſſit directè à quibuſvis peccatis, etiam reſervatis; à cenſuris verò reſervatis non niſi ſub conditione, ut periculo elapſo coram Superiore ſe præſentet, nedum pro ſatisfactione, & ut ſtet ejus mandatis, ſed etiam pro abſolutione: *v.nu.*3355. *&* 3359.

3247 *Articulus mortis*, propriè eſt tempus illud, quo mors certò inſtat de proximo, & eſt inevitabilis.

3248 *Periculum probabile mortis*, eſt illud, in quo non inſtat certò, ſed ex ſæpè contingentibus probabiliter timetur mors; tale eſt in eis, qui prælium, aut periculoſam, & longam navigationem proximè ſunt aggreſſuri: *v.n.*3357.

JURISDICTIO DELEGATA.

3249 Non confertur, niſi aliquo ſigno externo; quia Sacramentum eſt ſignum ſenſibile externum. Sufficit tamen quodcumque, quod reverà, & judicio prudenti, in talibus circumſtantiis indicet intentionem conferentis juriſdictionem.

3250 Unde non eſt neceſſe, quòd fiat per litteras; adeòque qui fuit ab Ordinario oretenùs deſignatus Confeſſarius, validè abſolvit, antequàm expediantur litteræ, niſi Ordinarius expreſſerit, ſe nolle juriſdictionem conferre, niſi expeditis litteris. Diana *p.*1. *tr.*14. *reſ.*41. Sieri *de poenit. nu.*699. Leander *de poenit. diſ.*11. *q.*80.

3251 Item Ordinarius, ſi videns Sacerdotem non deſignatum audientem confeſſiones in circumſtantiis, in quibus poſſet commodè impedire, & non impediat, cenſetur juriſdictionem illi conferre; in ordine tamen ad confeſſionem illam, minimè ad alias in futurum. Sieri *cit. n.* 693. ex Gobat. *tract.*7.*num.*8. & Leandro *cit. q.*94. Nam ut doctè ponderat) (ſumus in materia, in qua judicium prudentum facit intrinſecam rationem.)

3252 Et convincit à pari; nam (ſicuti in ſententia omnium, ut teſtatur Nav. *in ſum. c.*22. *num.*58. eſt ſufficiens ſignum externum voluntatum celebrantium ſponſalia, ſi contrahentibus parentibus filii ſileant, cum facilè, ſi vellent, reclamare poſſent; cur non erit ſufficiens ſignum externum conſentientis Epiſcopi, qui cum poſſit impedire, ſilet?)

Idem tenet in iiſdem circumſtantiis, ſi Epiſcopus non videat, ſed certò ſciat, cum eadem ſit ratio.

3253 Hic tamen Confeſſarius à principio confeſſionis mortaliter peccavit, quia incipit confeſſionem excipere ſine juriſdictione. Adeòque pœnitens, detecto errore, tenetur peccata illa priora repetere; & ſufficit de illis ſe accuſare in genere, ſi hoc faciat in eadem confeſſione, & cum eodem Confeſſario, dicendo: *Me accuſo de omnibus peccatis, quæ jam manifeſtavi.*

3254 Non ſufficit ad conferendam juriſdictionem ratihabitio de futuro, videlicet: quòd Sacerdos prudenter credat Ordinarium ratihabiturum confeſſionem; quia ex Trid. *ſeſſ.*14. *cap.*6. ad valorem hujus Sacramenti requiritur juriſdictio actualis, quam non dat ratihabitio de futuro; quia hæc non eſt, ſed erit.

3255 Sufficit autem ratihabitio de præſenti. Leander *cit. q.*94. Sieri *cit. num.*694. cum Com. Quæ non ſufficit, ſi ſit purè tacita, ſeu præſumpta, quatenus ſi Ordinarius ſciret, actu concederet; quia voluntas non fertur in incognitum, ſed requiritur, ex *num.*3249. quod ſit aliqua circumſtantia, ceu ſigno phyſicè, aut moraliter externata; talis eſt in caſibus *n.*3251.*&* 3252.expreſſis. Item, ſi Ordinarius ſigna complacentiæ, & gaudii ſuper talibus confeſſionibus expreſſerit, & hæc dicitur licentia tacita externata. Sieri *cit.n.*695.

Hinc rectè ſubdit Sieri *cit. nu.* 694. cum Tancr. (Quòd ſi Sacerdos petat ab Epiſcopo licentiam audiendi confeſſiones, & nulla ſubdit ratio denegandi hanc facultatem, atque Epiſcopus taceat, habetur tunc licentia pro conceſſa; & rectè quidem diſcurrunt, ſi caſus talis ſit, ut verè non ſit ratio denegandi licentiam, & Epiſcopus, ſi velit, poſſit facilè denegare, nec illud ſilentium reduci poteſt ad prudentem denegationem licentiæ; poſitis enim his conditionibus, ſilentium eſt ſignum externum conceſſionis, quia hic valet, Qui tacet, conſentire videtur.)

ERROR COMMUNIS,

3256 Cum titulo colorato, ſeu putativo, à legitimo Superiore collato dat juriſdictionem. Hæc ſententia eſt moraliter certa, quam docent communiter Juriſperiti, & Theologi. Diana *part.* 8. *tr.* 1. *reſ.* 94. Cardenas *diſſert.* 2. *cap.* 6. *art.* 5. Sieri *à nu.*700. Leander *de poenit. diſp.*11. *q.* 101. & innumeri ad ipſos. Ex jure civili; *l. Barbarius ff. de offic. Prætoris*. Et ex jure Cano-

nico, *cap. Infamis 3. q. 7.* his verbis: *Si ſervus, dum putaretur liber, ex delegatione ſententiam daret, quamvis poſteà in ſervitutem depulſus ſit, ſententia ab eo dicta, rei judicatæ firmitatem tenet.* (Ubi (ſubdit Gardenas) decernitur, quòd quamvis ſervus ſit incapax jurisdictionis, ſi tamen communiter ignoretur eſſe ſervus, & ex delegatione exercuerit juriſdictionem, geſta per ipſum valeant, non quia habuerit verum titulum ad exercitium juriſdictionis, ſed quia Princeps propter utilitatem publicam illa valida facit.)

3257 Error igitur communis cum titulo dat juriſdictionem ob bonum commune, ad favorem fidelium, ad vitanda gravia incommoda, quæ aliàs ſequerentur, eò maximè, quia aliàs innumeræ animæ perirent.

3258 Hinc validè abſolvit Sacerdos, ſi adſit titulus coloratus, & error communis; peccat tamen, ſi ſciat nullitatem ſui tituli.

3259 Error communis cum titulo colorato tunc habetur, quando Sacerdoti fuit à legitimo Superiore collatus titulus requiſitus ad actum, v. gr. titulus Parochi, Confeſſarii, &c. ſed vel nulliter, in quantum erat incapax ob aliquem occultum defectum, & impedimentum, putà quia ſimoniacus, &c. vel in quantum titulum amiſit; talis autem incapacitas, aut amiſſio communiter ignoratur, ſed communiter putant fideles, eum verum habere titulum.

3260 Error communis ſine titulo tunc habetur, quando Sacerdoti non fuit à Superiore legitimo collatus titulus requiſitus ad actum, ſed ipſe illum fingit, aut ignoranter credit, & dicit habere; talis autem fictio, & carentia tituli communiter ignoratur. Id contingit in Sacerdote, qui cum falſa licentia confeſſiones audit, aut cum falſis Bullis pro Parocho ſe gerit, ſed communi populi errore legitimus habetur.

3261 Errorem communem ſine titulo non conferre juriſdictionem, ſed requiri titulum putativum à legitimo Superiore collatum, tenent Nugnus *q. 8. art. 5. dub. 1. diff. 1. p. 456.* Lugo *de juſt. tom. 2. diſp. 37. num. 23.* & quamplures apud Leandrum *de pœnit. diſp. 11. q. 102.* Verricelli *tr. 2. qu. 25. num. 3.* & Gardenas *diſſert. 2. c. 6. art. 5. num. 151.*

3262 Eſt tamen verè, & certò probabilis ſententia docens, quòd error communis, ſine titulo juriſdictionem conferat. Diana *p. 4. tr. 4. reſ. 122.* Baſilius Pontius *de matrim. lib. 5. c. 20.* Verricelli *cit. num. 15.* Sieri *de pœnit. nu. 701.* Leander, & Cardenas *cit.* ac quamplures alii apud ipſos. Ratio eſt, quia etiam in hoc caſu ſequerentur eadem incommoda, quæ ſequerentur, quando adeſt error communis cum titulo colorato.

3263 Ex præmiſſis doctrinis Sieri *cit. à n. 702.* has colligit ſequelas.

(Sequitur primò, quòd quamvis ego putem, & cum graviſſimis Theologis probaverim, *in tract. de fide*: Deum nunquam permiſſurum, ut Romanus Pontifex incidat in hæreſim occultam, juxtà illud Chriſti Domini: *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua*: vel ſi fortaſſis incidat Pontifex in hæreſim occultam, Deum detecturum eſſe Eccleſiæ: nihilominus ſi Pontifex incideret in occultam hæreſim, defineret eſſe Pontifex, ut docet communis contra aliquos; ſed juriſdictio ab ipſo collata, quia adeſt error communis, tituluſque coloratus, validè eſſet collata, ſupplente Eccleſia defectum. Tancredi *t. 4. tr. 1. q. 39.*

3264 Secundò, quòd ſi mortuo Epiſcopo, vel revocato Vicario Generali, communiter ignoretur mors Epiſcopi, vel revocatio Vicarii, valent acta ipſius ex jurisdictione, quam tradit Eccleſia, ratione erroris communis, & tituli colorati. Leſſius *l. 2. c. 29. dub. 8.* & communis.

3265 Tertiò, quòd ſi Parochus, vel jure, vel ab homine, privatus eſt titulo Parochiali, validè abſolvit, ſi defectus communiter ignoretur, quia ſtante errore communi, & titulo colorato ſupplet Eccleſia. Sic communiter Doctores.

3266 Quartò, quòd cum innumeræ animæ perirent, ſi Eccleſia, ſtante errore communi, non ſuppleret juriſdictionem caſu, quo abeſſet titulus coloratus; Ideò dicendum eſt, quòd poſito ſolo errore communi, Eccleſia ſuppleat. Hæc illatio eſt communiſſima; maxime inter Recentiores: ſexdecim pro ea citat Diana *part. 2. tr. 16. reſ. 45. & par. 8. tr. 1. reſol. 94. & par. 11. tr. 2. reſ. 69.*

3267 Quintò, quòd ſi Confeſſarius eſt excommunicatus denunciatus, ſed id communiter ignoretur, habet ab Eccleſia tunc juriſdictionem ratione erroris communis.

3268 Hinc, ſi excommunicatus denunciatus audiat confeſſionem, ubi non eſt denunciatus, vel tantum temporis ſit elapſum, ut communiter ignoretur ejus excommunicatio, validè abſolvit, ſupplente Eccleſia ob communem errorem. Dominicus Sotus *in 4. diſt. 1. quæſt. 5. art. 6.* Navar. *in ſumm. c. 9.* Cajet. *in ſumm. ver. Abſolutionis impedimenta*, Petrus à Soto *de confeſſ. ſeſſ. 6.* & alii communiter.

3269 Sextò, valere abſolutionem datam ab approbato ad annum, etiam anno elapſo, ſi tamen id communiter ignoretur. Sic communis; quamvis ipſe Confeſſarius graviter peccet abſolvendo.

3270 Septimò, valere abſolutionem virtute Bullæ, etiam Bulla revocata, ſi revocatio communitèr ignoretur; ſupplet enim Eccleſia ob errorem communem. Henriquez *lib. 6. c. 6. n. 12.*

3271 Octavò, quòd ſi Epiſcopus fictè dederit licentiam audiendi confeſſiones, valent abſolutiones, ſi fictio illa communiter ignoretur. Sanch. *de matr. lib. 3. diſput. 22.* contra Petrum de Ledeſma *de matr. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 3.*

Nonò,

3272 Nonò, quòd cùm, ſtante errore communi, ſuppleat Eccleſia conferendo juriſdictionem, ſi poſt communem errorem incipiat in populo dubitatio de juriſdictione Sacerdotis, debet indagari veritas: at adhibita debita diligentia, ſi adhuc dubium remaneat, validæ ſunt abſolutiones, quia prævalet poſſeſſio acquiſita ex præcedenti errore communi. Tamb. *lib.4. §.7.*)

3273 Denique certum eſt, quòd error particularis, etiam cum titulo colorato, juriſdictionem non conferat.

CONSUETUDO COMMUNIS DAT JURISDICTIONEM.

3274 SEnſus autem non eſt, quòd propriè ipſa conſuetudo det juriſdictionem, ſed quòd ſit evidens ſignum collatæ juriſdictionis ab Eccleſia, ſeu Superiore: in quantum Superior videns, & potens impedire, ne juriſdictio illa exerceatur, eo ipſo, quod non impediat, conſentire videtur, & juriſdictionem conferre. Verricelli *tr.2. q.25. n.7.* Cardenas *differt.2. cap.6.art.6.* Sieri *de pœnit. à num.* 713. & Doctores communiter apud ipſos docentes, hoc eſſe certum: vide dicta de conſuetudine *à num.*237. *ad* 256.

3275 Ex vi conſuetudinis, Sieri *cit. à nu.*714. plura infert, & maximè quatuor.

Primò: Imperatores, Reges, eorumque uxores poſſe eligere in Confeſſarium quemcumque Sacerdotem. Angles, Vaſquez, Hurtadus, Suarez, & alii.

3276 Secundò: Magnos Principes poſſe eligere in Confeſſarium quemcumque approbatum. Tannerus *tom. . diſp.6.quæſt.9.num.54.* ex Soto.

3277 Tertiò: Sacellanum Imperatoris habere juriſdictionem ad abſolvendam Imperatricem. Mendo *in epit.verb. Confeſſarius n.35.*

3278 Quartò: Cardinales poſſe ſibi eligere Confeſſarium non approbatum ab Epiſcopo. Delugo, Diana, Paſqualigus. Imò & poſſe eligere pro tota ſua familia in Confeſſarium Sacerdotem non approbatum. Paſqualigus, & Thomas Hurtadus, addentibus Delugo, Buſemb. Leander, Merero, Naldo, & aliis, poſſe Cardinales dare licentiam alicui ex ſuis familiaribus, ut eligat in Confeſſarium aliquem determinatum Sacerdotem, etiam non approbatum ab Epiſcopo; qui poterit familiarem Cardinalis abſolvere extrà domum Cardinalis. Hæc omnia fieri poſſe innuit conſuetudo, quæ oſtendit, Cardinales eſſe Ordinarios propriæ familiæ. Attamen conſuetudo non approbat, quòd Cardinales, ratione dignitatis, poſſint excipere ubique confeſſiones, ut teſtatur communis opinio contra Thomam Hurtadum.

DIFFICULTAS EST.

3279 *AN Eccleſia ſuppleat, ſeu det juriſdictionem Confeſſario abſolventi ex opinione verè & practicè probabili circa juriſdictionem?*

Quid in hac re ſit dicendum, & ego ſentiam, ſatis liquet ex dictis *à nu.* 81. *ad* 100. Pro majori autem ubertate, ac lumine non erit abs re, quid ſpecialiùs Doctores dicant referre.

Certum moraliter eſſe, quòd Eccleſia ſuppleat, & det juriſdictionem Confeſſario abſolventi ex opinione verè, & practicè probabili circa juriſdictionem, etiam ſi talis opinio coram Deo ſit falſa, docet Verricelli *tr. 2. q. 25. differ. 2. cap.6. art.6.* Filliuc. Caſtropal. Diana, & quamplures alii apud ipſos; cujus ſententiæ certitudinem moralem fundat in conſuetudine, hoc ſyllogiſmo: certum eſt, quòd conſuetudo det juriſdictionem; certum eſt adeſſe conſuetudinem abſolvendi ex opinione verè, & practicè probabili circa juriſdictionem; ergo certum eſt, quòd ex tali conſuetudine Confeſſarii habeant juriſdictionem abſolvendi ex opinione verè, & practicè probabili.

3280 Pro majori ſic diſcurrit Cardenas *c. t. n.* 161. (Nam certum eſt in jure, quòd *conſuetudo dat juriſdictionem*. Ex *cap. Cum contingat, de foro compet.* ubi ſic ſtatuitur: *Niſi fortè hi, quibus delinquentes ipſi deſerviunt, ex indulgentia, vel conſuetudine ſpeciali juriſdictionem hujuſmodi valeant ſibi vendicare*. Et Gloſſa *ibi adjuncta verb. Vel conſuetudine*, ait: *Nota, quòd conſuetudo dat juriſdictionem, & ex cap. Romana, de ſentent. excommun. in 6.* prohibens juriſdictionem quibuſdam abſolvendi à cenſuris, ſubjungit Pontifex: *Salva contraria ſuper hoc conſuetudine, ſi quam habent*. Ubi Gloſſa repetit eadem verba ſupra relata, quòd *conſuetudo dat juriſdictionem*. Idem conſtat *ex cap. Romana, de foro compet. in* 6. Gloſſ. ibid. *verb. Conſuetudine, & cap. Ut litigantes, de Officio Ordinarii, & cap. Dudum, §. Scilicet, de electione, & cap. Cum quidam, de except. in* 6. illis verbis: *De re per Eccleſiaſticum Judicem judicata, in caſu, quod ad eum pertinet cognitio de conſuetudine, vel de jure, &c.* Ubi Gloſſa repetit eadem verba, quæ ſupra. *Et cap. Duo ſimul de Officio Ordinarii*, dicitur: *Cum ſit in Canonibus definitum, Primates, vel Patriarchas nihil juris præ cæteris habere, niſi quantum Sacri Canones concedunt, vel priſca illis conſuetudo contulit ab antiquo*. Conſtat etiam ex Concil. Trid. *ſeſſ.22. in decret. de reform. cap.3.* illis verbis: *Si alicui ex prædictis dignitatibus in Eccleſiis Cathedralibus, vel Collegiatis, de jure, ſeu CONSUETUDINE juriſdictio, adminiſtratio, vel officium non competat, &c.* Ex quibus verbis patet, juriſdictionem competere ex conſuetudine.)

3281 Pro minori, ſic ait: (Quòd autem detur talis conſuetudo, negari non poteſt; quia eam affirmant communiter Doctores, quorum communis opinio in quæſtione facti facit certitudinem moralem, ut probavi *in 1. par. criſ. theol. diſp. 12. cap.5. num.73.* (ultra experientiam, qua omnes videmus, ita practicari apud Sapientes,) P. Suarez *tom.4. in 3.par. diſp.27. ſect.4. nu.7.* ait:

Confirmatur ex univerſali Eccleſiæ conſuetudine, quæ eſt ſufficiens ſignum juriſdictionis, ut ſuprà dictum eſt. Eſt autem univerſalis Eccleſiæ uſus, ut Sacerdotes ſecurè utantur hujuſmodi juriſdictione (probabili) *in adminiſtratione hujus Sacramenti.* Et quamvis P. Suarez *num.* 8. dixerit, hunc diſcurrendi modum eſſe probabilem; non tamen dixit, eſſe ſolùm probabilem conſuetudinem Eccleſiæ, ſed illam tradit ut indubitabilem.

Lugo Card. *diſp.*19 *de pœnit. ſect.*2.*n.*31. agens de hac conſuetudine abſolvendi cum juriſdictione probabili, ita aſſerit: *Et hæc eſt PRAXIS omnium fidelium, & totius Eccleſiæ.* Et idem repetit *n.*33. *&* 34.

3282 Denique pro conſequentia ſubdit: (Audiendus eſt Bonacina *tom.*1.*diſp.*5.*de Sacram. pœnit. q.* 7. *punct* 5. *§.*4. *num.*5. ubi ſic ait.) Ex quo infertur, eum, qui ſequitur opinionem probabilem Doctorum ſentientium, ipſum habere juriſdictionem abſolvendi à reſervatis, ſeu privilegium abſolvendi non eſſe revocatum, validè agere, quæ agit, ac ſi re ipſa juriſdictionem haberet, & privilegium nondum eſſet revocatum, etiam ſi fortè opinio illa probabilis à parte rei non ſubſiſtat, ſed falſis realiter nitatur fundamentis; nam Eccleſia ſupplet juriſdictionem; alioquin ſequerentur eadem incommoda, quæ ſequerentur, Eccleſia non ſupplente juriſdictionem, quando adeſt error communis, & titulus coloratus. Et hoc eodem modo communiter loquuntur Theologi ferè omnes. Quo pacto non loquerentur Authores, ſi non eſſet ita in praxi receptum. Qui autem eſt praxis communis, niſi Conſuetudo?

3283 Eamdem ſententiam tenet Leander cum aliis *in tr. de pœnit. diſp.* 11. *qu.* 103. hac motus ratione, quòd non minùs potens ſit ſapientum opinio, quàm error populi communis ad dandam juriſdictionem.

3284 Certùm tamen omninò eſt, quòd Eccleſia non ſuppleat, ſeu det juriſdictionem Confeſſario abſolventi ex opinione tenuiter probabili, ut conſtat ex dictis *à n.*53.

DE APPROBATIONE.

3285 Approbatio, quamvis ex vulgari uſu loquendi confundi ſoleat cum juriſdictione, propriè, & reverà ab illa diſtinguitur; nam Approbatio, *eſt judicium Ordinarii de idoneitate Sacerdotis ad Confeſſiones excipiendas*, ſeu, *cui poſſit conferri juriſdictio ad Confeſſiones excipiendas*; quod judicium ſtare poteſt abſque juriſdictione, ut ſi Epiſcopus non obſtante judicio de idoneitate Sacerdotis, eum non deputaret ad audiendas Confeſſiones. Item Confeſſarius approbatus ab Epiſcopo non habet juriſdictionem, ad abſolvendum à caſibus Bullæ Cœnæ, eam tamen habet per Bullam Cruciatæ, approbatione ſuppoſita, ut infrà de Bulla; *à num.*3239.

3286 Quoad approbationem, eſt Decretum Trid. *ſeſſ.* 23. *de refor. cap.*15. *Decernit Sancta Synodus, nullum etiam Regularem poſſe confeſſiones ſecularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut Parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur & approbationem, quæ gratis detur, obtineat.*

3287 Confeſſarius Regularis pro confeſſionibus ſecularium, ultrà approbationem Epiſcopi, requirit approbationem ſui Prælati Religionis, nempe Generalis, vel Provincialis: Ex *Clem.cap. Dudum, de ſepult.* adeòque qui approbatione Epiſcopi, ſine ſui ſuperioris approbatione utitur, illicitè confeſſiones excipit, ſed validè, quia Trident. pro valore nullam aliam approbationem requirit, niſi Epiſcopi.

3288 Approbatio *ad Beneplacitum*, non expirat per mortem concedentis, aut ejus amotionem ab officio; quia ejus beneplacitum, & voluntas, eo ipſo, quòd non fuerit revocata, moraliter perſeverare cenſetur. Tamb. *tom.*2. *pag.*31. *n.*8. Diana *p.*6. *tr.*6. *reſ.*48.

3289 Confeſſarius, ſive ſecularis, ſive Regularis, injuſtè reprobatus, non poteſt validè confeſſiones excipere; quia Trid. ad valorem ſacramenti approbationem Epiſcopi requirit, quam injuſtè reprobatus non habet.

Eadem ratione approbatus cum limitatione ad tempus, ſexum, aut locum, non poteſt validè terminos limitationis excedere; unde licèt ſtatus Religioſus ſuppleat defectum ætatis ab Epiſcopis pro mulieribus requiri ſolitæ, approbatus tamen ſolùm pro viris, non poteſt validè mulierum confeſſiones audire; præſertim poſt Bullam Clem. X. ubi *v. §.*3. *&* 4. *n.*3292. *&* 3293. *v.prop.*13. *& prop.*36. *ab Alex. VII. damn.*

Quamvis enim de hujuſmodi limitationibus ad favorem Confeſſariorum Regularium plura ſcripſerint. Villalobos *tom.*1. *tr.*9. *diff.*53. *num.*2. Leander *de pœnit. tr.*5. *diſp.*11. *à qu.*83. *ad q.*91. & quamplures apud eos fundati in pluribus locis Canonicis, præſertim illo *Clem. Dudum de ſepult.* ubi fratribus Prædicatoribus, & Minoribus à ſuo Superiore Epiſcopo præſentatis, & ab illo injuſtè non approbatis, eo ipſo Pontifex approbationem concedit, his verbis: *Si verò iidem Prælatis fratribus ad audiendas confeſſiones, ut præmittitur, electis ejuſmodi licentiam exhibere recuſaverint: Nos ex nunc ipſis, ut confeſſiones ſibi confiteri volentium liberè, licitèque audire valeant gratiosè concedimus, de plenitudine poteſtatis Apoſtolicæ*, apud Arſdekin *tom.*2. *pag.*152.

3290 Modò tamen extat Bulla Clem. X. quæ *Epiſcopis, & Regularibus*, in materia Prædicationis, & Confeſſionis, omninò eſſe debet unica Regula prorsùs ſervanda. Ubi præſertim attende verba Bullæ; *de §.* 3. *&* 5. Bulla eſt, ut ſequitur.

CLE-

CLEMENS EPISCOPUS.

§. 1. (Superna, &c. Nos attendentes, quòd aliàs diverſis temporibus prædictæ dubitationes, & controverſiæ nonnullis Prædeceſſorum Noſtrorum Summorum Pontificum Conſtitutionibus, earumque Declarationibus definitæ fuerint: Ejuſmodi definitiones in unum collectas, ut magis, magiſque diſſenſionum tollantur ſemina, & in poſterum firmior in Agro Dominico Pax Chriſti floreat; pro ſummo, quo fungimur, Apoſtolatus officio, novis Apoſtolicis litteris muniendas duximus, & roborandas; Itaque conſilio nonnullorum Venerabilium Fratrum Noſtrorum S. R. E. Cardinalium, & dilectorum filiorum Romanæ Curiæ Prælatorum, pietate, doctrina, & prudentia præſtantium, & matura deliberatione noſtra, atque ex certa ſcientia; hac generali & perpetuò valitura Conſtitutione decernimus, ac declaramus.

3291 §. 2. Regulares, qui in Eccleſiis ſui Ordinis prædicare voluerint, teneri ab Epiſcopo Diœceſano benedictionem petere: Prædicare tamen poſſe, quamvis illam non obtinuerint: Quòd ſi Epiſcopus benedictionem nedum non conceſſerit, ſed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Eccleſiis licere Regularibus prædicare: Eoſque contravenientes, ab illo tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegato, cenſuris, aliiſque pœnis Eccleſiaſticis in vim Conſtitutionis *fel. rec. Gregor. XV.* Prædeceſſoris noſtri, incipientis, Inſcrutabili Dei providentia, coerceri, & puniri poſſe Epiſcopum tamen abſque juſta & rationabili cauſa contradicere non debere: Et hujuſmodi benedictionem teneri etiam Regulares petere, ſi in quibuſcumque Oratoriis ſui Ordinis ſermonem coram populo, vel in Eccleſiis, aut ad crates Monaſteriorum Sanctimonialium, eorum juriſdictioni ſubjectarum, licèt clauſis januis, & nullus ſecularis ibi interſit, habere voluerint. Poſſe autem Epiſcopum licentiam conceſſurum Regularibus in Eccleſiis, quæ ſuorum Ordinum non ſunt, prædicare volentibus illos, quamvis ab Univerſitatibus, aut à Magiſtratibus laicis nominatos, etiamſi Epiſcopi Anteceſſores per tempus immemorabile hanc licentiam abſque examine concedere conſueverint, quoad doctrinam examinare: Si ita ipſius arbitrio, quod moderatum, & diſcretum eſſe debet, viſum fuerit: Et licentiam prædicandi ſemel iiſdem conceſſam ob rationabiles cauſas, licèt occultas, prædicationem tamen concernentes, ſuſpendere: Non poſſe tamen Epiſcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Eccleſiis ſuorum Ordinum prædicent.

3292 §. 3. Ad hæc Religioſos ab Epiſcopo ad confeſſiones ſecularium in ſua Diœceſi audiendas approbatos, non poſſe in alia Diœceſi eas abſque Epiſcopi Diœceſani approbatione audire, quamvis pœnitentes ſubditi ſint ejus Epiſcopi, à quo ipſi Religioſi jam fuerant approbati. Et generaliter approbatos ab Epiſcopo ad perſonarum ſecularium confeſſiones audiendas, nequaquam cenſeri approbatos ad audiendas confeſſiones Monialium ſibi ſubjectarum: Sed egere quoad hoc ſpeciali Epiſcopi approbatione: Atque approbatos pro audiendis confeſſionibus Monialium unius Monaſterii, minimè poſſe audire confeſſiones Monialium alterius Monaſterii. Itidemque Confeſſores extraordinarios ſemel deputatos, atque approbatos ab Epiſcopo ad Monialium confeſſiones pro una vice audiendas, haud poſſe expleta deputatione in vim approbationis hujuſmodi illarum confeſſiones audire. Sed toties ab Epiſcopo eſſe approbandos, quoties caſus deputationis contigerit. Cæterùm in Monaſteriis, ac etiam Collegiis, ubi juxtà Regularia inſtituta vivitur, poſſe tam Prælatos Regulares, quàm Confeſſores Regularium eorumdem Monaſteriorum, ſeu Collegiorum, audire confeſſiones illorum ſecularium, qui inibi ſunt verè de familia, & continui commenſales, non autem illorum, qui tantùm ipſis deſerviunt. Illos autem Religioſos, qui ad confeſſiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint ab Epiſcopis, generaliter quoque, & indiſtinctè abſque aliqua limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis perſonarum, in Diœceſi propria admittendos.

3293 §. 4. Quoad cæteros verò, qui non adeò idonei reperientur, ſi petierint ſe admitti, arbitrio Ordinariorum relinqui, ipſos cum limitata facultate, prout eiſdem Ordinariis magis expedire videbitur, probare, & admittere; ſemel autem ſimpliciter approbatos, poſſe in Diœceſi Epiſcopi approbantis quovis anni tempore, etiam Paſchali, & quorumcumque etiam infirmorum confeſſiones audire, abſque ulla Parochorum, vel ipſius Epiſcopi licentia. De qua tamen confeſſione teneri dictos Religioſos eorundem infirmorum Parochum illicò certiorem reddere. Et hoc poſſe illis ab Epiſcopo ſub pœna ſuſpenſionis à facultate audiendi confeſſiones præcipi: Sufficere tamen, ut certioratio hujuſmodi fiat ſaltem per ſcripturam, apud ipſum infirmum relinquendam.

3294 §. 5. Et eos, qui dictis Religioſis ſimpliciter approbatis Paſchalis tempore confeſſi fuerint, Conſtitutioni, quæ incipit, Omnis utriuſque ſexus, quoad confeſſionem dumtaxat ſatisfeciſſe cenſendos. Regulares verò ad ejuſmodi confeſſiones audiendas prævio examine ſimpliciter, & abſque ulla temporis præfinitione ab ipſomet Epiſcopo, ſecùs autem ſi ab ejus Vicario, aut ab Anteceſſoribus Epiſcopis, approbatos, non poſſe ab eodem, qui ſic approbavit, iterùm examinari; aut ab eiſdem confeſſionibus audiendis ſuſpendi, ſeu licentias illis conceſſas revocari, niſi nova ſuperveniente cauſa, quæ ipſas confeſſiones concernat. De qua tamen haud neceſſarium eſſe, ut in actis conſtet; nec eam teneri Epiſcopum ipſis Regularibus ſignificare; ſed Sedi Apoſtolicæ dumtaxat, ubi eam ſibi aperiri poſtulaverit. Porrò ſi Re-

gulares cum ſcandalo , aut aliàs inhoneſtè vivant, vel aliquod delictum committant , per quod rationabili Epiſcopi judicio videantur à confeſſionibus ſuſpendendi , in quo ipſius Epiſcopi conſcientiam oneratam eſſe volumus , cum præcipua Miniſtri Sacramenti Pœnitentiæ qualitas ſit vitæ integritas , ac morum honeſtas ; utique eam cauſam ad Confeſſionis miniſterium pertinere , ac proindè nihil obſtare , quominùs ob eam poſſit Epiſcopus Regulares à ſemetipſo approbatos ſuſpendere , aut repellere à confeſſionibus audiendis. Attamen confeſſiones audiendi facultatem omnibus ſimul unius Conventus Regularibus Confeſſoribus adimi ab Epiſcopo inconſulta Sede Apoſtolica nullatenùs poſſe . Ex facultatibus per Mare Magnum , aliave privilegia Regularibus cujuſcumque Ordinis , Inſtituti , aut Societatis , etiam JESU , conceſſis , factam eis non eſſe poteſtatem abſolvendi in caſibus ab Epiſcopo ſibi reſervatis . Et per Confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares à Sede Apoſtolica poſt Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam revixiſſe privilegia priùs ab eodem Concilio , aut deindè Apoſtolicis etiam Decretis ſublata, atque extincta , ſi quæ habebant , abſolvendi à caſibus Epiſcopo reſervatis .

3295 §. 6. Et habentes facultatem abſolvendi ab omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, non ideò à caſibus Epiſcopo reſervatis poſſe abſolvere . Poſſe autem Regularem Confeſſorem in ea Diœceſi, in qua eſt approbatus , confluentes ex alia Diœceſi à peccatis in ipſa reſervatis, non autem in illa, ubi idem Confeſſor eſt approbatus, abſolvere, niſi eoſdem pœnitentes noverit in fraudem reſervationis ad alienam Diœceſim pro abſolutione obtinenda migraſſe . Vigore ſupradictorum privilegiorum , nequaquam licere Regularibus , etiam ſatisfacta parte , abſolvere pœnitentes à cenſuris quoad externum , & judiciale forum , & abſolutos ab eis in foro pœnitentiali , utique non cenſeri abſolutos in exteriori judicio , & contentioſo . Quinimò cenſuris Eccleſiaſticis irretitos , & denunciatos ab Epiſcopis , cogi poſſe , gerere ſe pro talibus , etiamſi à Regularibus fuerint abſoluti . Quoties exhibitis aliquibus Regularium Apoſtolicis privilegiis coram Epiſcopo , ab eo judicetur ipſa non ſuffragari caſui , de quo agitur : Si dictorum privilegiorum verba oſcura ſint, & ambigua , non eſſe ad Metropolitanum provocandum , ſed cum ejus ſit interpretari, cujus eſt condere, dictorum privilegiorum interpretationem Sedis Apoſtolicæ judicio , prout aliàs Conſtitutione Prædeceſſoris noſtri ſel.rec.Clementis IV. ſtatutum fuit , eſſe exequendum .

3296 §. 7. Decernentes ſic, & non aliàs, &c. irritum quoque , & inane , quidquid ſecus ſuper his à quoquam quavis auctoritate ſcienter , vel ignoranter contigerit attentari . Non obſtantibus quibuſvis Conſtitutionibus,& Ordinationibus Apoſtolicis in favorem quarumcumque perſonarum , atque quorumvis Ordinum tam Mendicantium , quàm non Mendicantium , Militiarum , etiam Sancti Joannis Hieroſolymitani, Congregationum, Societatum , etiam JESU, ac cujuſvis alterius Inſtituti , etiam neceſſariò , & in individuo exprimendi , Monaſteriorum , Conventuum , Capitulorum, Eccleſiarum , & aliorum quorumcumque tam Sæcularium , quàm Regularium locorum , necnon illorum etiam juramento , confirmatione Apoſtolica , vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, vel conſuetudinibus , etiam immemorabilibus , exemptionibus quoque , Indultis , & privilegiis etiam in corpore juris clauſis , aut ex cauſa , & titulo oneroſo, vel in limine fundationis conceſſis, etiam Mari Magno , ſeu Bulla aurea , aut aliàs nuncupatis : Conſervatorum deputationibus , eorumque , atque aliis inhibitionibus , quibus Epiſcopi deferre minimè teneantur , & quibuſvis aliis ſub quibuſcumque tenoribus , & formis , ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis , aliiſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, necnon irritantibus , & aliis decretis , etiam motu proprio , & ex certa ſcientia , ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine , aut aliàs quomodolibet , etiam per viam communicationis , ſeu extenſionis , conceſſis , & iteratis vicibus approbatis, & innovatis ; quibus omnibus, etiam ſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus , & formis , ſpecialis , ſpecifica , expreſſa , & individua , ac de verbo ad verbum , non autem per clauſulas generales idem importantes , mentio , ſeu quævis alia expreſſio habenda , aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret , tenore hujuſmodi , ac ſi de verbo ad verbum nihil penitùs omiſſo , & forma in illis tradita obſervata , inſerti forent , præſentibus pro plenè , & ſufficienter expreſſis , & inſertis habentes , illis quoad ea, quæ eiſdem præſentibus adverſantur, illis aliàs in ſuo robore permanſuris harum ſerie ſpecialiter, & expreſsè derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque, &c. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo , Undecimo Kalendas Julii, Pontificatus Noſtri Anno primo .) Hæc Bulla .

3297 Verè de familia, & continui commenſales dicuntur Oblati , Donati , ſeu Tertiarii , atque etiam ſæculares,qui Religioſis deſerviunt , & inſuper intra eorum Monaſteriorum ſepta habitant , vivunt , ac dormiunt , atque ſub eorum Prælatorum obedientia degunt , non ratione voti , ſed ratione ſervitii ; hi namque gaudent privilegiis Religioſorum , quibus inſerviunt , etiam ſi ſalario ſtipendiati ſint ; adeòque Confeſſarii Regulares poſſunt eorum Confeſſiones audire ex ſola approbatione Prælati Regularis , ſine approbatione Ordinarii loci . Quo privilegio non gaudent illi ſæculares , qui tantùm inſerviunt ; ſed cum ſæcularibus exteris extra Monaſteria habitant , & vivunt .

vunt. Turanus *tit. de Confeſſ. numer. 12. pag. 117.*

3298 Confeſſarii approbati pro fratribus non cenſentur approbati pro Novitiis. Melphi *in cap. 6. ſtat. 7. q. 10.* Quod probat ex Decretis Clem. VIII. pro Novitiis, ubi dicitur: *Magiſtro ſoli Novitiorum confeſſiones audiendi cura committatur.* Et injungitur, ut eis Confeſſarii extraordinarii bis, aut ſemel in anno deputentur. Et ex noſtris ſtatutis, quæ prohibent, Novitios aliis à Magiſtro conſiteri; unde concludit Melphi, eorum confeſſiones factas alteri à Magiſtro, eſſe invalidas. Eſt contra Bord. *reſ. 4. nu. 11.* qui tenet eſſe validas, putans Decreta Clem. VIII. pro Novitiis non obligare ſub culpa.

Certum eſt, quòd ſi Novitius frui nolens Regularium facultate confiteretur cum Confeſſario ab Ordinario approbato pro ſæcularibus, valida eſſet confeſſio. Melphi *cit.*

Confeſſiones juvenum profeſſorum factæ cum Confeſſariis approbatis pro fratribus, aliis à Magiſtris, ſunt validæ. Melphi *cit.* niſi Provincialis in approbatione juvenes profeſſos ſub cura Magiſtrorum degentes expreſsè excluſerit.

DE CASIBUS RESERVATIS.

3299 Licèt ignorantia cenſuræ, irregularitatis ex delicto, &c. excuſet à cenſura, irregularitate, &c. ignorantia reſervationis non excuſat à reſervatione; quia reſervatio non eſt pœna, ſed medicina; eſt enim limitatio poteſtatis confeſſariorum ad bonum regimen, & ob bonum publicum facta, ut ſcilicet fideles ab iis peccatis committendis abſterreantur, dum vident ea non poſſe ab ordinariis Confeſſariis abſolvi. Tum quia reſervatio eſt reſtrictio juriſdictionis, quæ tota pendet à voluntate Superioris; adeòque non oportet ut eam ſciat Reus, ſed Confeſſarius.

3300 Reſervatio non eſt facienda, ſicut neque excommunicatio major eſt ferenda pro venialibus, aut mortalibus jam confeſſis, ſed pro mortalibus gravioribus; ita Doctores communiter: vide Tamb. *tom. 2. pag. 40. de caſ. reſ. cap. 2. n. 3.* Leandrum *de pœnit. tr. 5. diſp. 11. q. 6.* Maſtrium *in theol. mor. diſp. 31. q. 9. n. 224.* Ratio communis eſt. 1. Quia venialia, & mortalia confeſſa ſunt materia libera; adeòque eorum reſervatio eſſet inutilis. 2. Quia reſervatio eſt ab Eccleſia inſtituta ad coercenda delicta atrocia; conſtat ex Trid. *ſeſſ. 14. cap. 7.*

(Magnoperè verò ad Chriſtiani populi diſciplinam pertinere Sanctiſſimis Patribus noſtris viſum eſt, ut atrociora quædam, & graviora crimina, non à quibuſvis, ſed à Summis dumtaxat Sacerdotibus abſolverentur; undè meritò Pont. Max. pro ſuprema poteſtate ſibi in Eccleſia univerſali tradita, cauſas aliquas criminum graviorum ſuo potuerunt peculiari judicio reſervare. Neque dubitandum eſt, quin hoc idem Epiſcopis omnibus in ſua cujuſque Diœceſi, in ædificationem tamen, non in deſtructionem, liceat pro illis in ſubditos tradita ſupra reliquos inferiores Sacerdotes authoritate, præſertim quoad illa, quibus excommunicationis cenſura annexa eſt:) *v. n. 151. 1999.*

3301 Hinc Clemens VIII. pro caſibus reſervandis pro Religioſis edidit Decretum tenoris ſequentis:

(Sanctiſſimus D. N. jam pridem accuratè perpendit, & re ipſa comperit, quòd reſervatio facultatis abſolvendi Religioſos pœnitentes à peccatis quibuſdam gravioribus, niſi Superiores admodùm prudenter, ac moderatè illa utantur, nonnullos infirmiores, qui interdum Superiori ſuo conſcientiæ maculas detegere formidant, adducere poſſet in æternæ damnationis periculum, & ſpiritualis remedii deſperationem.

Quocirca, ut huic malo Sanctitas Sua opportunè provideret, decrevit, ut nemo ex Regularium Superioribus peccatorum abſolutiones ſibi reſervet, exceptis iis, quæ ſequuntur, aut omnibus, aut eorum aliquot, prout ſubditorum utilitati expedire in Domino judicaverit.

1. Veneficia, incantationes, ſortilegia.
2. Apoſtaſia à Religione, ſive habitu dimiſſo, ſive retento, quando eò pervenerit, ut extrà ſepta Monaſterii, ſeu Conventus fiat egreſſio.
3. Nocturna, & furtiva è Monaſterio, ſeu Conventu egreſſio, etiam non animo apoſtatandi facta.
4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ ſit peccatum mortale.
5. Juramentum falſum in judicio Regulari, ſeu legitimo.
6. Procuratio, auxilium, ſeu conſilium ad abortum faciendum poſt animatum fœtum, etiam effectu non ſecuto.
7. Falſificatio manus, aut ſigilli Officialium Monaſterii, aut Conventus.
8. Furtum de rebus Monaſterii, ſeu Conventus, in ea quantitate, quæ ſit peccatum mortale.
9. Lapſus carnis opere conſumatus.
10. Occiſio, aut vulneratio, ſeu gravis percuſſio cujuſcumque perſonæ.
11. Malitioſum impedimentum, aut retardatio, aut apertio litterarum à Superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad Superiores.

Si quòd aliud peccatum grave pro Religionis conſervatione, aut pro conſcientiæ puritate reſervandum videtur, id non aliter fiat, quàm Generalis Capituli in toto Ordine, aut Provincialis in Provincia, matura diſcuſſione, & conſenſu. Superiores in ſingulis domibus deputent duos,

tres,

tres, aut plures Confeſſarios, pro ſubditorum numero majori, vel minori, &c. qui à non reſervatis eos abſolvant, & quibus etiam reſervatorum abſolutio committatur, quando caſus occurrerit, &c. Datum Romæ apud S.Petrum 26.Maii 1593.)

3302 Præſatum Decretum confirmavit Urb. VIII. per Decr. S. Congr. Conc. die 21. Septemb. 1624. addens quod ſequitur:

(Sanctitas Sua deinceps declaravit, ut ſi hujuſmodi Regularium Confeſſarii caſus alicujus reſervati facultatem petentibus, Superior dare noluerit, poſſint nihilominùs Confeſſarii illa vice pœnitentes Regulares, etiam non obtenta à Superiore facultate, abſolvere: *v.tom.3. num.*282.

3303 Facultas reſervandi caſus in Religionibus, competit Superioribus auctoritatem quaſi Epiſcopalem habentibus, nempe Generalibus, Provincialibus, & Abbatibus; unde in mea Religione adeſt ſtatutum Capituli Gener. Aſſiſii de ann. 1526. (Ordinatur, & mandatur auctoritate Apoſtolica, & totius Capituli Generalis, quòd nullus Guardianus poſſit ſibi reſervare caſum aliquem, ſed ſolum Miniſter Provincialis id poterit.) Turanus *tit. De Prælatis p.* 291. *n.* 8. & Rodr. *t.*1. *qu.*21. *art.*2.*num.*3432.

Reſervationem imprudenter, & immoderatè factam, invalidam, ait, eſſe Vaſquez, quia ex Trid. Prælati reſervare poſſunt ſolùm in ſalutem, non in deſtructionem. Veriùs tamen dico, eſſe graviter illicitam, juxtà dicta *in* 1.*tom.num.*5.*&* 6 adeòque moderandam, ſed validam; quia nec Trid. nec Clem.VIII. utitur particula irritativa. Tamb. *cit. pag.*48.

3304 Prudentiam autem in excommunicatione infligenda, ultrà Trid. *ſeſſ.* 15. *de reform. cap.*3. relatum *in* 2.*tom. num.*5. ſatis inſinuat Scotus *in* 4.*diſt.*19. *qu.*1.*lit.L.* his verbis: *Et ſic excluduntur quædam pericula, quæ proveniunt ex pronitate quorundam fatuorum ad excommunicandum; frequens ſiquidem eſt hujus gladii percuſſio, qui tamen rarò ab Apoſtolis invenitur extractus. In omnibus enim epiſtolis Pauli, non invenies, quòd excommunicaverit, niſi tribus vicibus: Primò, prima ad Corinth.* 5. *&c. Idem in prima ad Tim.&c. Idem ad Gal.*1.*&c.*

3305 Peccata, ut ſint reſervata, debent eſſe conſumata; unde non ſufficit, ſi ſint attentata, niſi in reſervatione exprimatur.

3306 Pueri ante annum 14. pubertatis, licèt eximantur à cenſuris (de quò infrà) non eximuntur à reſervatione; quia reſervatio eſt reſtrictio juriſdictionis facta Confeſſario, quæ quidem eſt valdè utilis pueris, ut à gravioribus peccatis deterreantur. Tamb. *t.*2.*p.*40.*n.*5.

3307 Vagi, & peregrini, ſi diſcedant è loco, ubi peccatum non eſt reſervatum, & accedant ad alium locum, ubi eſt reſervatum, non poſſunt ab eo abſolvi; quia vagi, & peregrini, qui ſcilicet nullibi degunt cum animo majori anni parte permanendi, ubique ſortiuntur forum: eadem ratione, ſi bona fide diſcedant è loco, ubi peccatum eſt reſervatum, & accedant ad locum, ubi non eſt reſervatum, poſſunt ibi à Confeſſario communi ab eo abſolvi, niſi eò acceſſerint in fraudem reſervationis, ut in Bulla Clem. X. *§.6. n.*3297.

3308 Eadem ratione, ſi quis peccatum commiſſum heri, quando erat reſervatum, confiteatur hodie, quando non eſt reſervatum, quatenùs Superior hodie reſervationem abſtulit, poteſt ab eo abſolvi à confeſſario communi: econtrà, peccatum commiſſum heri, quando non erat reſervatum, confiteatur hodie, quando factum eſt reſervatum, non poteſt ab eo à Confeſſario communi abſolvi, quia in primo caſu hodie non eſt Confeſſarii communis reſtricta juriſdictio, benè verò in ſecundo caſu. Tamb. *tom.* 2. *pag.* 40. *n.*9. Diana *par.*10. *tr.* 15. *reſ.* 39. contra Paſqualigum, qui etiam affirmat in 2. caſu; ex eo quia *lex de novo aliquid diſponens, non trahitur ad præterita, ſed ſolùm ad futura.*

3309 Qui confitetur habenti poteſtatem ſuper reſervatis, ſi inculpabiliter oblitus ſit reſervatorum, poteſt poſteà, quando memoriæ occurrunt, ab eis à quolibet Confeſſario communi directè abſolvi, quia jam eſt ablata reſervatio, ob intentionem virtualem, aut interpretativam pœnitentis; nam pœnitens, dum petit abſolvi, virtualiter petit, in quantum indiget, & ipſe Confeſſarius intendit abſolvere in quantum poteſt, & pœnitens indiget, ut patet per illa verba: *In quantum poſſum, & tu indiges*; tunc igitur tollitur omnis reſervatio, & cenſura. Maſtrius *diſp.*21. *q.*9. *nu.* 235. Poncius, Diana, & communior.

3310 Idem dic de eo, qui tempore Jubilæi eſt confeſſus, inculpabiliter alicujus reſervati oblitus, etiam ſi poſteà intra tempus Jubilæi omnia opera præſcripta non impleverit, & inde Indulgentiam non ſit lucratus, modò, dum confeſſus eſt, verum animum Jubilæum lucrandi habuerit; poteſt, inquam, poſt Jubilæi tempus, quando recordatur, directè ſuper eo à communi Confeſſario abſolvi, ut infrà de Jubilæo.

3311 Confeſſarium, ſi poſt debitum examen dubitet, an pœnitens lapſus ſit in mortale reſervatum, dubio juris, aut facti, ſive dubium ſit poſitivum, ſive negativum, judicare debere in favorem pœnitentis, quòd non ſit reſervatum, & abſolvere, tenent Maſtrius *diſp.*21. *q.*9. *num.*234. Tamb. *tom.*1. *de confeſ. pag.*21. *ver.Caſus*, Leander *de pœnit. tract.*5. *diſp.*12. *quæſt.* 11. Arſdekin *tom.*2. *pag.*208. *num.*11. rationem habes *in num.* 53. *&* 56. *vide num.* 16. *&* 23. Freira vult, debere abſolutionem ſuſpendere, uſquequò conſulat peritiores.

3312 Quòd ſi poſteà pœnitens certò cognoſcat commiſiſſe peccatum reſervatum, Maſtrius, & Lean-

Leander *q.12. cit.* cum aliis tenent, quod non ſit obligatus recurrere ad habentem facultatem; idque ex præſumpta voluntate Superioris, quod non velit reſervationem in dubio, niſi exprimat. At abſolutè dicto cum aliis, quòd ſit obligatus, ut dictum eſt de peccato dubio, poſteà cognito ut certo *in num.* 3045. Tum quia ignorans caſum eſſe reſervatum, licèt bona fide abſolvatur, cognito errore, tenetur accedere. Imò ipſe Confeſſarius, ſi veniat in notitiam certam, tenetur pœnitentem, licentia petita, monere de errore commiſſo; quia reverà erravit abſolvendo: *v.num.*3233. *& de ſcien. confeſſ. & in prop.*17. *&* 20. *ab Alexan.VIII.damn.* Plura vide *à num.*3121.

3313 Reſervatio cum ſit odioſa, eſt benignè interpretanda; unde reſtringi debet ad peccata certò reſervata, non ad dubia, ſive dubium ſit juris, ſive facti.

Nec obſtat Decr.Clem.VIII.de anno 1601. quod in reſervatione comprehendit caſus Cœnæ dubios; nam fuit moderatum per aliud Decr. ejuſdem de anno 1602. ubi omiſit particulas illas: *Clarè*, *vel dubiè contentis*. Verricelli *tr.*8. *q.*16. & com.

DE POTESTATE EPISCOPORUM IN RESERVATA.

3314 Adeſt Decretum Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.*6. ut ſequitur:

(Liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum, diſpenſare, & in quibuſcumque caſibus occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, delinquentes quoſcumque ſibi ſubditos, in diœceſi ſua per ſe ipſos, aut Vicarium ad id ſpecialiter deputandum, in foro conſcientiæ gratis abſolvere, impoſita pœnitentia ſalutari. Idem & in hæreſis crimine in eodem foro conſcientiæ eis tantùm, non eorum Vicariis, ſit permiſſum.)

3315 Hujus igitur Decreti virtute poſſunt Epiſcopi ab hæreſi occulta abſolvere; quod facere poſſunt extra Sacramentum Pœnitentiæ; imò & in abſentia, quia eſt abſolutio à cenſura, ut *in num.* 3151. nam particula illa, *in foro conſcientiæ*, ſolùm importat, ut talis abſolutio non poſſit in foro externo, ſi contingat hæreſim in judicium deduci. Diana *part.*1.*tr.*5.*reſ.*2. Ita ut, ſi caſus fiat publicus, ſic abſolutus, ad vitandum ſcandalum, & ad non inferendum præjudicium foro exteriori, debeat in publico ſe gerere tanquam excommunicatum; poſſit tamen in occulto, ſecretò, & ſine ſcandalo ſe gerere, ut non excommunicatum, Miſſam audire, Sacramenta recipere, cum aliis loqui, manifeſtando ſe eſſe abſolutum: *v.n.*3466.

Data abſolutione cenſuræ, poteſt quis à caſu, etiam hæreſis, à quolibet ſimplici Confeſſario abſolvi; quia ablata cenſura reſervata, cadit reſervatio caſus: *v.tom.*2.*à n.*289.*ad* 292.

3316 Inſuper hæreſis abſolutionem poteſt in caſu particulari occurrente, ſuo Vicario Generali committere. Diana *part.*3.*tr.*6.*reſol.*92. Jo:de Caſtillo *tract.*10. *de cenſuris dub.*4. *ſect.*4. *pag.*186. nam per verba illa, *in quibuſcumque caſibus per ſe, aut Vicarium*; & per alia: *& in hæreſis crimine eis tantùm, non eorum Vicariis ſit permiſſum*; ſenſus eſt, quòd in aliis caſibus, præter hæreſim, poſſit Epiſcopus ſpecialiter deputare ſuum Vicarium quoad omnes caſus contingentes, ea ratione, quòd qui poteſtatem ordinariam habet (uti eſt Epiſcopus) poteſt eam alteri generaliter delegare; in caſu verò hæreſis non poſſit facultatem abſolvendi delegare ſuo Vicario ad omnes caſus hæreſis, contingentes: At non inde ſequitur, quòd non poſſit eam illi delegare in caſu particulari hic, & nunc occurrente; ſicut enim in caſu particulari hæreſis hìc, & nunc occurrente poteſt Epiſcopus alteri à Vicario committere, ut abſolvat, cur non poteſt ſuo Vicario? Tunc igitur Vicarius Generalis, abſolvet, non ut Vicarius Generalis, ſeu ut ſpecialiter deputatus generaliter ad omnes caſus hæreſis contingentes; ſed ut particularis, ſeu ut ſpecialiter deputatus ſpecialiter ad caſum particularem hìc, & nunc occurrentem.

3317 In Decreto eſt ſermo de occultis: *Occultum* eſt, quod non eſt notoriè divulgatum, & poteſt aliqua tergiverſatione celari. Ex Sanchez.

Occultum non eſt, quòd eſt notum majori parti Viciniæ, Parochiæ, aut Monaſterii, dummodò ibi ſint ſaltem decem perſonæ. Fagundez ait, non eſſe publicum in magna Civitate, ſi ſit notum ſeptem, vel octo perſonis. Et Donatus *tom.*1 *part.* 2.*pag.*67. ſi ſit notum octo, vel decem perſonis.

3318 Crimen commiſſum in domo, aut familia, non eſt per ſe publicum; quia domus privata non eſt univerſitas, ſeu communitas. Donatus *cit.* niſi ex circumſtantiis prudenter judicetur fore faciliter evulgandum, putà ſi ibi reperti ſint exteri plures loquaces, &c.

3319 Occultum in una Provincia, poſſe ibi tanquam occultum abſolvi, quamvis in alia ſit publicum, docet Avila, *par.*2. *cap.*7. *diſ.*11.*concluſ.*3. cum Salmanticenſibus, contra Suarium; quia tale crimen reverà in eo loco eſt occultum. Quam ſententiam ſequitur Joan. de Caſtillo *tr.*10. *de cenſuris dub.* 4. *ſect.* 2. & Leander *de cenſuris tr.*2. *diſp.*17. *qu.*57. maximè, ſi delictum ſit publicum in loco tam diſtanti, ut non ſit ſpes, ut faciliter ad locum illum, ubi eſt occultum, deferatur.

3320 Dicitur, *deductum ad forum contentioſum*; quando eſt deductum in judicium, & reus eſt citatus. Quòd ſi poſteà non probetur, manet occultum ex defectu probationis in judicio, & poteſt ab Epiſcopo abſolvi.

Si Judicium ſit finitum, & reus punitus, poſſe ab Epiſcopo abſolvi, docent Bardi *in ſelecta lib.*7. *qu.*

qu.14. nu.7. & Leander *de cenſur s tr.2. diſp.17. qu.56.* quia Trident. dum talem facul. excludit, loquitur, dum delictum eſt deductum ad forum contentioſum, & eſt in fieri fori, minimè peracto judicio; quia peracto judicio, jam ſalvatur finis Tridentini, quod eſt, ne quis declinet à foro, ſed ſatisfaciat Judici. At probabiliùs mihi eſt non poſſe. Bonac. *de cenſur. diſp. 1. q. 3. punct 2. & diſp. 7. q. 5. pun.1.* quia tunc delictum eſt factum publicum publicitate juris.

3321 Capitulum Sede vacante poteſt id, quod poteſt Epiſcopus, quia ei ſuccedit in tota juriſdictione ordinaria; unde poteſt virtute ejuſdem Decreti Trid. alteri committere abſolutionem hæreſis; debet autem hæreſis deferri Capitulo ſine expreſſione perſonæ abſolvendæ, ne aliter fiat publica, & abſolvi non poſſit. Diana, & Tamb.

3322 Hæc ſatis dicta ſunt virtute Decreti Trid.

DIFFICULTAS CELEBRIS EST,

3323 AN hodie, ſtante Bulla Coenæ, poſſint Epiſcopi abſolvere in foro conſcientiæ à caſibus occultis in Bulla Coenæ contentis, maximè ab hæreſi?

3324 Pro aliis caſibus reſervatis extra Bullam Cœnæ vigere facultatem Trid. & pariter doctrinas *à nu.* 3315. hactenùs traditas militare, non eſt dubium.

3325 Pro caſibus igitur in Bulla Cœnæ contentis, duæ ſunt ſententiæ:

Prima affirmat. Leander *de cenſuris tr.2. diſp. 17. q.45. & 46.* Tamb. *tom.1.lib.2.cap.1. pag.49. §.8. n.12.* Joan. de Caſtillo *de cenſuris tr.10. dub. 5. n.65. pag.191.* Donatus *tom.1.par.1.tr.13.q.16. n.17.* Melphi *in com.cap.2. ſtat.14.pag.111.* Port. Fagundez, & innumeri alii apud ipſos. Et poſt propoſ. damn. Arsdekin, & Fenech.

Ratio eſt, quia poteſtas, quam habent Epiſcopi abſolvendi à caſibus occultis etiam hæreſis, reſervatis in Bulla Cœnæ, eſt certa, revocatio dubia; igitur non ſunt ea expoliandi; nemo enim eſt ſpoliandus jure certo per ſuperveniens dubium: Et in dubiis melior eſt conditio poſſidentis.

Major liquet; quia talis poteſtas eis competit ex jure communi antiquo, & Tridentini.

Minor ſuadetur; nam vitanda eſt correctio juris, quando commodè fieri poteſt conciliatio, maximè loquendo de Trid. cujus decreta ſunt tantæ exiſtimationis apud Pontifices, ut quotidie eorum obſervantiam præcipiant, & viridem eſſe velint; Bulla autem Cœnæ, cum non exprimat caſus occultos, de quibus expreſsè loquitur conceſſio Tridentini facta Epiſcopis, poteſt explicari de publicis, pro quibus ipſum Trident. prohibet.

3326 Item per clauſulam generalem non intelligitur revocatum alicujus Concilii Generalis Decretum, niſi de eo fiat ſpecialis, & expreſſa mentio; *ex cap. Ex parte, de Capell. Monach.* & ibi Gloſſa *ver. Nulla mentio, cap. Nonnulli, de reſcript.* & ibi Gloſſ. *ver. Fecerint mentionem*; quod maximè procedit de Trident. ob ejus ſpecialem gravitatem.

Denique per Bullam Cœnæ revocantur privilegia (ut liquet ex verbis) non jus commune, maximè Tridentini; & ita docuerunt Bannes, Enriquez, Penna, Medina, Gallus, & alii, qui fuerunt in Concilio, quos refert Joan. la Cruz, *de Sacram. Poenit. qu.5. dub.4. n.1.*

3327 Præmiſſa verò ratio æquè probat de caſu hæreſis occultæ; quia Bulla Cœnæ non facit ſpecialem reſervationem pro hæreſi.

His accedit praxis, & conſuetudo, quia virtute Bullæ, caſus Cœnæ occulti (excepta tamen hæreſi) abſolvuntur toties, quoties, in quantum caſus occulti dicuntur evadere Epiſcopales; conſuetudo autem dat juriſdictionem: *v. à n.*3274.

3328 Non obſtant Declarationes Pontificum, & S. Congr. quæ in contrarium referuntur pro hæreſi occulta; quia aliquæ expreſsè loquuntur de virtute Bullæ Cruciatæ; aliæ non conſtant authenticè, ut conſtare deberent, ex *nu.*219. Non debet autem cadere Decretum Tridentini per voces.

3329 Imò in contrarium Leander *cit.* adducit auctoritatem Card. Caraffæ, à quo nomine S. Congr. ſibi Comitolus eſſe reſponſum affirmat, nil videlicet per Bullam Cœnæ derogatum eſſe, aut hoc tempore derogari antiquis Epiſcoporum privilegiis: Quod idem feciſſe Pium V. refert Vivaldus cum aliis. Ita Leand.

3330 Nec demùm obſtat propoſitio tertia damnata ab Alex. VII. relata, quia ibi damnatur propoſitio hypothetica, quod

Sententia aſſerens Bullam Coenæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, anno 1629. 18. Junii in Conciſtorio S. Congr. Eminent. Card. viſa, & tolerata eſt.

In qua propoſitione ly, *Viſa, & tolerata eſt*, damnatur; quia hoc eſt prædicatum, & totum id, quod antecedit, eſt ſubjectum propoſitionis damnatæ.

Hæc ſunt motiva primæ ſententiæ affirmativæ pro Epiſcopis.

3331 Secunda ſententia, quam amplectendam dico, negat de omnibus in Bulla Cœnæ contentis, & maximè hæreſi, Diana *p. 1. tr.5. reſ.2. par.3. tr.6. reſol.92. par.4. tr.14. reſol.239. & par.7. tr. 2. reſol.13.* Volpi *reſ. 21.* Fagnanus *lib. 1. Decr. cap. Quoniam 13. de conſtitut.* Del Bene *de Inquiſit. par.1. dub. 55.* Suarez, Toletus, Villalobos, & alii apud ipſos.

Conſtat ex ipſa Bulla Cœnæ, quæ poſtquam 20. excommunicationes contra 20. caſus fulminat, immediate dictas cenſuras reſervat his verbis:

3332 (Cæterum à prædictis ſententiis nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, niſi

in

in mortis articulo conſtitutus, nec etiam tunc, niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo, cautione præſtita, abſolvi poſſit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum, quibuſcumque perſonis Eccleſiaſticis, ſæcularibus, & quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium, ac Militiarum Regularibus, etiam Epiſcopali, vel alia majori dignitate præditis, &c. Nec non laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana Excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujuſvis Concilii Decreta, &c. conceſſorum, aut concedendorum.

3333 Quòd ſi fortè aliqui contra tenorem præſentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui, abſolutionis beneficium impendere de facto præſumpſerint, eos excommunicationis ſententia innodamus.

3334 Non obſtantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, &c. ex quavis cauſa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, &c. ac cum quibuſcumque clauſulis, etiam derogatoriarum derogatoriis conceſſis.)

3335 Et quia nullum Concilium facultatem à dictis reſervatis abſolvendi Epiſcopis conceſſit, niſi Tridentinum *cit.* ideò ejus facultatem Bulla Cœnæ revocat, aliàs ſuperflua eſſent verba illa: *A cujuſvis Concilii Decreta*.

Ac proindè non obſtant textus *n.* 3326. relati; quia in revocatione per Bullam Cœnæ fit mentio Tridentini in ſpecie per verba æquipollentia; quoties enim derogatio Pontificia verificari non poteſt, niſi aliquo Concilio individuali derogato, derogatio, quæ ſecundum terminos generalis apparet, cenſetur ſpecifica, & individua, ex *l.* 2. *ff. de liber. & poſthum.* Diana *par.*7. *tr.*2. *reſ.*23.

3336 His accedit Declaratio S.Congr.Univerſ. Inquiſ. Rom. quam refert Protonotarius Apoſt. Piaſecii *in praxi Epiſcopal. par.*2. *c.*1. *nu.*4. ſupra Bullam Cœnæ, & eſt ſub his verbis:

An Epiſcopus, & Inquiſitores poſſint hodie ex c. 6. ſeſſ. 24. abſolvere lapſos in hæreſim, non obſtante Bulla Coenæ Domini, Congregatio cenſuit tam Bullam derogare Decreto cap. 6. Del Bene *de Inquiſ. par.*1. *dub.*5. *nu.*16. *pag.*193. eam refert, & ſub his verbis:

*Congregatio cenſuit huic Decreto Conc. Trid. ſeſſ.*24.*c.*16. *de refor. non tantùm in crimine hæreſis, ſed in omnibus caſibus comprehenſis in Bulla Coenæ Domini Pii V. eſſe derogatum.*

Et Pegna *in* 3.*par. direct.qu.*92. *Inquiſit. com.* 114. *verſ. Equidem*:

Equidem in Supremo Inquiſit. Prætorio S. & Gen. Rom. Inquiſ. ſæpè pronunciatum eſt, nec poſſe, nec debere Epiſcopum ampliùs virtute Concilii abſolvere occultos hæreticos in foro conſcientiæ; ſive quia per Bullam Coenæ ſit Tridentino derogatum; ſive quia Pius V. & Greg. XIII. ita declararunt.

3337 His de cauſis ortum habuit damnatio Alex. VII. qui damnavit quidem propoſitionem hypotheticam, ſed ita ut ipſam cathegoricam, quæ eſt ejus ſubjectum, damnaverit: Damnavit namque (quòd ſententia aſſerens, Bullam Cœnæ prohibere abſolutionem criminum in ea contentorum, ſolùm quando publica ſunt, ac proindè non derogari decreto Concilii, fuerit viſa, & tolerata) igitur ejus contradictoria, quòd talis ſententia fuerit tolerata, eſt falſa; ergo ante ipſam damnationem dicta ſententia non fuit tolerata, ſed contradicta ab ipſamet Bulla Cœnæ, adeòque eſt falſa.

3338 Conveniunt autem ferè auctores utriuſq; ſententiæ, quòd poſſit Epiſcopus diſpenſare in irregularitate ex hæreſi occulta proveniente; quia in Trid. *cit.* ſola irregularitas ex homicidio voluntario excipitur; & in conceſſione exceptio firmat conceſſionem aliarum. Nec ex negatione facultatis abſolvendi ab hæreſi infertur negata facultas diſpenſandi in irregularitate; quia per Bullam Cœnæ abſolutio à cenſura reſervatur, minimè diſpenſatio ab irregularitate; imò de hac nulla fit mentio.

Item ſunt res diverſæ, & à ſeparatis non fit illatio, ex *l. Papinian. exul. ff. de minorib.* Et acceſſorium ſequitur ſuum principale in gratioſis, minimè in odioſis, & quando non eſt acceſſorium naturale, ſed ex jure poſitivo humano. Alberghinus *in manuali qualif. pag.* 32. cum Bordon. Caſtropal. & Fagun. contra Maſtrium, qui *diſp.* 13. *num.*187. cum Bonac. negat; quia *cui prohibetur majus, prohibetur minus*, ex *cap. Cum illorum, de ſent. excomm.* ubi habetur, Epiſcopos non poſſe diſpenſare in iis caſibus, in quibus eſt prohibita abſolutio.

3339 Conveniunt etiam communiter, quòd abſolvens à caſibus Bullæ Cœnæ ſit excommunicatus, ſed quòd talis excommunicatio non ſit reſervata. Volpi *reſ.*20. *nu.*39. & conſtat ex ipſa Bulla, ut *in num.*3333. licèt tamen non ſit reſervata, ubi Bulla Cœnæ eſt reſervata Papæ. Ex Decreto S. Congr. juſſu Clem.VIII. 9. Januarii 1691. de quò infrà.

QUÆRES I.

3340 *Quid agere debeat hæreticus occultus, ſi ob periculum infamiæ, aut gravis ſcandali ei urgeat neceſſitas celebrandi, aut communicandi.*

Reſp. debere uti remedio expoſito *à nu.*3121. *ad num.* 3125. Volpi *ibi cit.* Diana *part.*7. *tr.*2. *reſ.*23. *& par.*1. *tr.*5. *reſ.*4.

QUÆRES II.

3341 *An Inquiſitores poſſint in foro conſcientiæ abſolvere ab hæreſi occulta?*

Reſp. Inquiſitores in Regnis Hiſpaniæ, & Siciliæ poſſunt abſolvere ab hereſi non ſolum in foro judiciali, & externo, ſed etiam in foro interno conſcientiæ. Minimè alii Inquiſitores. Dian. *p.*1. *tr.*5. *reſ.*4. *par.*8. *tr.*7. *reſ.*50. Pereiras,

Acu-

Acugna, Villalobos, Carenas *par.2.tit.2.§.7.n.61.* & quàmplures apud ipſos, & poſt propoſ. damn. Piſtachius *de ſuperſtit. par.* 1. *cap.* 29. *nu.* 5. *pag.* 200. Quorum alii hanc facultatem Inquiſitoribus Hiſpaniæ, & Siciliæ, competere dicunt ex ſpeciali privilegio, alii ex uſu, & conſuetudine, & ex tacita permiſſione, ac benignitate S. Sedis, & quidem rationabili; quia cum ſint diſtantes ab Urbe, privarentur hæretici occulti apto remedio, retardarentur venire ad fidem, & cogerentur accedere Romam, quod eſt remedium non ſuave, ſed rigoroſum.

3342 Dicta firmat Carena *cit. n.* 61. ex Maximo *in praxi S. Off. par.*10. *aſſert.*108. dicens, ita fuiſſe deciſum à Supremo Tribunali Urbis.

Et quidem plura eſſe à S. Sede conceſſa Inquiſitoribus Hiſpaniæ, quæ non ſunt aliis conceſſa, liquidò conſtat, ut ex *tom.* 2. Adde Inquiſitores in materiis fidei eſſe delegatos S. Sedis.

3343 Hæc facultas abſolvendi in foro conſcientiæ ab hæreſi occulta, competit non ſolùm toti Conciſtorio, ſed cuilibet Inquiſitori ſeorſim, ita ut quilibet poſſit talem facultatem cuilibet Confeſſario in caſu occurrente ſpecialiter committere. Nec ad talem facultatem exercendam, aut committendam requiritur in Inquiſitore Ordo Sacerdotalis; quia hæc facultas eſt conceſſa Inquiſitori, non annexa Ordini, ſeu in ordine ad Confeſſionem Sacramentalem, ſed annexa Officio. Diana *par.*1.*tr.*5.*reſ.*3. Joan.de Dicaſtillo *tr.*10.*de cenſuris dub.*12. Freiras, Villal. & alii apud ipſum.

Q U Æ R E S III.

3344 *Quid agere debeant impediti?*

I M P E D I T U S

3345 PErſonaliter adire Pontificem, non tenetur mittere pro abſolutione per nuncium, aut litteras; ita abſolutè tenet Donatus *tom.* 1. *par.*2. *pag.*69. *n.*11. Tamb. *tom.*1. *pag.*61.*n.*9. Mendo *in epit.ver. Reſervati caſus n.*40. Leander *de cenſuris tr.*2. *diſp.*17. *qu.*60. quia jura ſolùm exigunt perſonam.

3346 Cæterùm pro occultis p^to recurrendum eſſe ad ſacram Pœnitentiariam per epiſtolas, in caſibus ad illam ſpectantibus, ſi commodè fieri poſſit, & neceſſitas aliqua non impediat; quia ad hoc eſt Sacramentum Pœnitentiaria ex benignitate Apoſtolica inſtituta, ad quam (maximè in noſtris regionibus) facilis eſt recurſus, & nullum eſt infamiæ periculum: *v. Inſtructionem.*

3347 Certum tamen eſt, quòd non teneatur accipere Bullam Cruciatæ; quia eſt remedium extraordinarium.

Impeditus igitur adire Papam, impedimento perpetuo, aut longi temporis, poteſt ab Epiſcopo directè abſolvi pro utroque foro ab omnibus caſibus publicis reſervatis Papæ à jure, aut ab homine, etiam in Cœna Domini, & hæreſis. Donatus *cit.* Tamb. *pag.* 62. Leander *cit. q.* 59. Pellizarius *de Monialibus cap.*9. *nu.*26. & com. *cap. Si quis ſuadente*, *cap. Ea noſcitur*, *cap. Mulieres*, *cap. de Monialib. tit.*39. *de ſent. excommun. in lib.*5. quæ jura licèt loquantur de cenſura ob percuſſionem Clerici, publicam, & enormem, militant tamen in cæteris cenſuris, & caſibus; quia eadem eſt ratio legitimi impedimenti, & benignitatis Apoſtolicæ, ne animæ periclitentur. Cui accedit praxis.

3348 Impediti ire Romam, recenſentur *in lib.*5. *tit. de ſent. excom. in cap.*58. *Quamvis incidens*, his verbis (niſi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili, vel ſenili ætate, ſeu alia corporis impotentia, ſive quolibet impedimento Canonico retrahatur, quominùs Romanum Pontificem poſſit adire, vel niſi juris beneficio à labore hujuſmodi excuſetur.)

Item ibi *in cap.*13. *Ea noſcitur*, *Mulieres, ſenes, & valetudinarii, ſeu membrorum deſtitutionibus impediti, licèt ad Apoſt.Sedem non veniant, ab Epiſcopis valeant fidelium communioni reſtitui, ſatisfacto juxta facultates his, quibus per eos conſtiterit injurias irrogatas.*

Impedimenta igitur legitima ſunt:

1. *Articulus mortis*, de quo infrà.
2. *Infirmitas longa*, licèt non periculoſa, ut podagra, &c.
3. *Inimicitia*, qua grave damnum ſibi, aut ſuis prudenter timet, ſi diſcedat.
4. *Paupertas*, quia nemo tenetur accedere mendicando.
5. *Ætas puerilis*, ſeu impuberis, vel ſenilis.
6. *Fragilitas ſexus*, ſic ſunt impeditæ mulieres omnes, maximè Moniales.
7. *Debilitas virium*, ſic viri delicati, qui labores itineris ſuſtinere non valent.
8. *Aſtrictus alteri*, ſic qui ſui juris non eſt, ut ſervus aut filiusfamilias, quando ſine præjudicio domini, aut parentis, Papam adire non poſſunt.
9. *Cura animarum*, *aut temporale dominium*, quando rationabiliter timetur, ne ſubditi damnum patiantur. Sic qui proprio labore tenetur alere filios, uxorem, familiam. Sic qui habet officium publicum, quod iter impediat, quodque relinqui ſine detrimento non valet.
10. Quodlibet aliud impedimentum legitimum prudentis judicio, quod iter impediat, ut detentio in carcere, &c.

3349 Si impedimentum eſt perpetuum, abſolvuntur ſine onere comparendi; ſi temporale, cum onere comparendi, aliàs reincidunt in aliam ſimilem excommunicationem. Ex *c. Eos*, *qui de ſent. excom. c. Statuitur*, *& lib.* 5. *& cap.*11. *de cætero*, *tit.*39. *de ſent. excom.*

Excipitur impuber, qui factus puber non tenetur Papam adire, ſed adhuc poſt pubertatem poteſt

teſt ab Epiſcopo abſolvi de cenſura in impubertate contracta. Leander *cit. qu.59. ex cap. Quamvis, &c. Pueris de ſent. excom.*

3350 Cæteri, elapſo impedimento, tenentur ſe præſentare Papæ, quamprimùm commodè poſſunt, prudentis arbitrio, attentis circumſtantiis perſonæ, loci, temporis, proviſionis faciendæ, &c. taliter, ut non adſit notabilis negligentia, aut fraus.

3351 Sufficit, ſi ſe præſentent per procuratorem, ſi Papa ſit contentus, & non velit taxativè perſonam; quia jura, dum exigunt perſonam, benignè concedunt, ut impeditus non teneatur mittere procuratorem, ſed ut non impeditus poſſit per ſe ipſum, aut procuratorem. Leander *cit. qu. 67.* Excipitur caſus percuſſionis Clerici, pro quo *cap. Quod de his, de ſent. excom.* exigit taxativè perſonam.

Præſentatio tunc ſit, non ad obtinendam abſolutionem, cum jam ſit directè, & plenè abſolutus; ſed ad obediendum mandato Papæ, qui ultrà ſatisfactionem partis, hoc aliud, ut partem ſatisfactionis, exigit. Sanchez apud Leandrum *cit. qu. 66.*

3352 Præfatos impeditos ire Romam, ſi ſint etiam impediti adire Epiſcopum, poſſe à præmiſſis caſibus publicis abſolvi in foro conſcientiæ à Parocho, aut alio legitimo Confeſſario, & in horum defectu à quolibet Sacerdote, affirmant Caſtropalaus, & plures apud Leand. *cit. q.62.* quatenùs eadem eſt ratio; quare fuit conceſſa Epiſcopis dicta facultas. Sed rectiùs negant Leander *cit.* & Diana *p.9. tr.7. reſ.* 10. quia jura in dictis impedimentis ſolùm ad Epiſcopum concedunt recurſum, non ad Parochos, & Confeſſarios inferiores. Excipitur caſus neceſſitatis, quo inſtaret confeſſio, aut communio, de quo infrà *a n. 3354. ad 3361.*

3353 Impeditos adire Epiſcopum pro caſibus ipſi reſervatis, pariter poſſe abſolvi ab inferiori, affirmant Tamb. *tom. 2. lib. 5. c. 12. §. 2. nu. 35.* Caſtropal. Amendolia, & alii in foro conſcientiæ, & cum iiſdem oneribus; quatenùs non obligat ſtrictiùs Epiſcopus, quàm Summus Pontifex.

At rectiùs negant Maſtrius *diſ. 21. n. 232.* & de Lugo; quia jura id concedunt Epiſcopis in caſibus Pontificiis propter diſtantiam, & acceſſu difficilem, quod non eſt in ordine ad Epiſcopos, qui maximè faciliter poſſunt pœnitentiarios in locis Diœceſis deputare; hinc Concil. Trident. tantùm mortis articulum excipit.

IN ARTICULO MORTIS,

3354 Seu in probabili periculo ejus, Confeſſarius inferior, imò quilibet Sacerdos poteſt ab omnibus caſibus, & excommunicationibus reſervatis, etiam ob hæreſim directè abſolvere minimè à ſuſpenſione, & interdicto. De Lugo *de pœnit. dub. 20. n. 203.* ex Decreto Trident. *ſeſſ.* 14. *c.7. num. 3245.* relato) ex Decr. Trid. *ſeſſ.* 14. *c.7.*

3355 Hoc tamen eſt diſcrimen inter peccatum, & cenſuram, ut ſi peccatum non habeat annexam cenſuram, abſolutus à peccato reſervato in articulo mortis, ſi convaleſcat, non tenetur ſe præſentare Superiori; quia onus comparendi, quod jura in illo articulo imponunt, ſolum eſt pro cenſuris reſervatis; exceptio autem firmat regulam in contrarium. Maſtrius *diſp. 21. nu. 232.* & com.

Si verò ſit ei annexa cenſura, cujuſmodi ſunt caſus reſervati Pontifici, tenetur ſe præſentare, elapſo mortis periculo (& ſub hoc onere abſolvitur) ut ſatisfactionem præſtet, etiam ut in foro externo abſolvatur; nam abſolutio à cenſura à privato Sacerdote, quamvis fuerit directè data, ob Triden. *cit.* ſolùm tamen fuit data, & valet pro foro interno conſcientiæ, ac proindè foro externo Superioris præjudicare non poteſt, ut dictum eſt *in n. 3315.*

Quòd ſi elapſo periculo Superiori, putà Papæ, aut Epiſcopo reſpectivè, non ſe præſentet cum commodè poteſt, ipſo jure in cenſuram reincidit, ex *cap. Eos, qui de ſent. excom. in 6. lib. 5. tit.* 11. & ex Decr. S. Congr. *n. 3415.* relato.

3356 Quando verò quis abſolvitur à reſervatis virtute Bullæ Cruciatæ, Jubilæi, aut privilegiorum Regularium, in caſibus, pro quibus illa ſe extendunt, tunc elapſo periculo non tenetur pro foro conſcientiæ pro cenſura ſe præſentare; idque ratione privilegii, quod ſupplet comparitionem; privilegiatus enim ſtat loco Superioris, & ſolùm requirit ſatisfactionem partis, ſi ſit pars læſa: *v. num. 3367.*

3357 Periculum mortis eſt in fœmina primò paritura, aut quæ eſt experta partum difficilem; unde hæc poteſt ab inferiori abſolvi, ſtatim ac dolorum ſentit initia. Item in bannitis, qui ubicumque impunè poſſunt occidi, & in iis, qui periculoſum iter, aut periculoſam navigationem de proximo ſunt aggreſſuri. Ii, quibus timetur de proximo amiſſio perpetuo uſus rationis, aut loquelæ. Qui ſerviunt infectis peſte, qui incidunt in morbum, qui ut plurimùm ſolet mortem afferre. Damnati ad triremes, ſi de proximo periculoſam navigationem ſint habituri: *v. n. 3246. ad 3248.*

IN URGENTI NECESSITATE.

3358 Urgens neceſſitas eſt, cum quis nec eſt impeditus perpetuò, aut longo tempore, nec in articulo, ſeu probabili periculo mortis; eſt tamen in talibus circumſtantiis, ut inſtet confeſſio, aut communio, & non habeat promptum Superiorem, ſed Confeſſarium inferiorem. Talis eſt caſus in puella, aut juvene ſimul cum parentibus Euchariſtiam ſumpturis, qui ſine infamia, aut periculo notabilis damni, non poſſunt ſe retrahere. Et in ſimilibus.

3359 In urgenti igitur neceſſitate, poteſt, Con-

Confeſſarius inferior à caſibus omnibus reſervatis, etiam hæreſis, abſolvere; indirectè tamen, ita ut pœnitens debeat cum reſervatis non reſervata adjungere, & tunc ab iſtis directè abſolvitur, indirectè ab illis; adeòque tenetur poſteà ſe præſentare Superiori, aut habenti authoritatem pro reſervatis, non ſolùm ad obediendum, verùm etiam ut in foro conſcientiæ abſolvatur, tam à cenſuris, quàm à caſibus; ratio eſt, quia caſus illi fuerunt ſolùm indirectè abſoluti; nam Confeſſarius inferior non habebat juriſdictionem ſuper illis, ut à *nu.* 3121. ad differentiam caſus impedimenti, & articuli mortis, in quibus Epiſcopus, & reſpectivè Sacerdos in foro conſcientiæ directè à reſervatis abſolvunt, quatenùs Eccleſia tunc dat illis juriſdictionem ex juribus adductis.

3360 Licèt autem hæc ſit communior ſententia, quam ſequor, Diana *par.* 11. *tr.* 8. *reſ.* 49. probabilem putat ſententiam Dicaſtillo; nimirùm in caſu neceſſitatis poſſe Confeſſarium inferiorem directè pœnitentem à caſu reſervato abſolvere, ita ut ceſſante neceſſitate non teneatur Superiorem adire pro peccato, ut ab eo in foro conſcientiæ abſolvatur, ut dictum eſt de articulo mortis; idque non quia Confeſſarius inferior poſſit tunc reſervata abſolvere, ſed quia in tali neceſſitate, caſus illi reſervati non ſunt; idque ex rationabiliter credita voluntate Superioris, quòd nolit pro tali neceſſitate caſus reſervare; & rite quia ex jure Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 7. reſervatio facienda eſt in ædificationem, minimè in deſtructionem animarum; in deſtructionem autem eſſet, ſi in caſu neceſſitatis, quo puellæ, v. gr. inſtaret communio, ob infamiam, aut notabile damnum, quod aliàs timeret, & ad communionem ob caſum reſervatum non poſſet accedere.

3361 At à communi ſententia recedere nolo, maximè ob Decr. S. Congr. 7. Decembris 1646. infrà adducendum *num.* 3415.

CONDITIONES TRES

3362 Requiruntur, ut quis abſolvatur, non quidem pro peccatis, ſed pro cenſuris reſervatis, in caſu impedimenti legitimi, & periculi mortis, nempè promiſſio de comparendo, modo dicto, de ſtando mandatis Eccleſiæ, & de ſatisfacienda parte, ſi quæ ſit læſa. Cum verò quis abſolvitur in urgenti neceſſitate, requiritur promiſſio comparendi etiam pro ipſis peccatis reſervatis, ob dicta *nu.* 3359. *vide num.* 3332.

3363 Quæ onera Confeſſarius ſub mortali tenetur injungere, antequam abſolvat; quia eſt materia gravis per Sacros Canones requiſita, ita ut ſi ſcienter amittat monere, peccat mortaliter, licèt validè abſolvat; quia adhuc pœnitens ad illa tenetur.

3364 Pro cenſuris reſervatis extra Bullam Cœnæ in foro Sacramenti, ſufficit ſeria promiſſio, juramentum verò ſolùm exigitur pro foro externo. Idem dic de fidejuſſione. Tamb. *tom.* 2. *pag.* 65. *num.* 16. & *pag.* 402. *num.* 3.

3365 Pro cenſuris verò reſervatis in Bulla Cœnæ, & pro delicto dantium cauſam interdicto, quando in periculo mortis conceditur illis Sacramentum Pœnitentiæ, requiritur juramentum. Diana *par.* 5. *tr.* 9. *reſ.* 23. vult non requiri ſub mortali. Fidei juſſio verò ſolùm requiritur pro foro externo.

3366 A pueris non eſt exigendum juramentum, ex *nu.* 3349. quia non præſumuntur habere uſum rationis ad dignitatem juramenti requiſitum. Certè morituro, aut habenti impedimentum perpetuum, non eſt imponendum juramentum; quia eſſet fruſtraneum, & inutile.

3367 Per ſatisfactionem intelligitur reſtitutio pecuniæ, honoris, vel famæ, quæ parti læſæ debetur. Non venit tamen pœna pecuniaria, quæ fortè debetur fiſco, Eccleſiæ, vel Notario; quia non ſunt pars læſa.

3368 Quia autem non in omnibus caſibus habetur læſio partis, non in omnibus eſt exigenda ſatisfactio; hinc in multis caſibus, ut in caſu hæreſis, exigitur ſola emendatio, & propterea ſolùm requiritur promiſſio de comparendo coram Superiore, & de ſtando mandatis Eccleſiæ.

3369 Quando impotentia ad ſatisfaciendum non ſolùm eſt præſens, ſed moraliter certò prævidetur ſemper futura, non eſt exigenda promiſſio de ſatisfaciendo, quia eſſet fruſtranea; benè verò, quando ſit ſpes potentiæ.

3370 Impotentia ſatisfactionis contingere poteſt. 1. Ob impotentiam ipſius rei. 2. Ob dubium, quod vertitur de qualitate ſatisfactionis, quodque reſolvi non poteſt. 3. Ob deſtinationem partis læſæ, quæ non eſt contenta ſatisfactione rationabili ſibi oblata; Aut ob quid ſimile. Ita Tamb. *tom.* 2. *pag.* 65. *num.* 15.

3371 In percuſſione Religioſi pars læſa eſt ipſe Religioſus. Tambur. *tom.* 2. *pag.* 65. *nu.* 14. Verricelli *tract.* 8. *quæſt.* 20. Leander; contra alios, qui volunt, quòd ſit Religio, ſeu Prælatus: ratio eſt, quia ipſe eſt percuſſus. Tum quia aliàs pars læſa etiam eſſet Eccleſia, & Pontifex excommunicans; hinc percutiens ſatisfacere tenetur pro utroque foro ipſi Religioſo.

DE POTESTATE REGULARIUM IN RESERVATA.

QUÆRES I.

3372 *An Prælati Regulares poſſint abſolvere ſuos ſubditos à caſibus reſervatis in Cœna Domini, etiam hæreſis?*

Certum eſt, Prælatos Regulares poſſe ſuos ſubditos, & Novitios abſolvere ab omnibus caſibus, ſive ab homine, ſive à jure reſervatis Papæ extra Bullam Cœnæ, ut conſtat ex ſequentibus juribus, & privilegiis. Hoc præmiſſo, pro reſolutione quæſiti, duæ ſunt ſententiæ.

Pri-

3373 Prima ſententia negat etiam de occultis, maximè hæreſis , Bordonus *tom. 2. reſ. 3. qu. 2.* Sigiſmundus, Vecchius , & alii apud ipſum . Diana *par.1. tr.5. reſ.6. p.3. tr.2. reſ.122. p.6. tr.7. reſ.63. par.8.tr.7.reſ.50.* ubi *in par.3. cit.* quoad lios caſus ab hæreſi non vult eſſe judex, ſed quoad hæreſim expreſsè negat . Ratio eſt, quia Bulla Cœnæ revocat omnia privilegia , etiam titulo oneroſo , & per viam remunerationis conceſſa , *ut in num.3334.*

3374 Cui maximè pro hæreſi addunt tria Decreta : Primum S. Congr.Epiſc. & Regul. 17.Novemb. 1528. Juſſu Urb. VIII. Secundum ejuſdem . Congr. 7. Decemb. 1646. Tertium eſt Decretum . Inquiſit. Rom. ſub Innoc. X. 23. Maii 1652. onfirmatum ſub Alexand. VII. 1656. & publicaum Panormi per Edictum DD. Inquiſitorum 15. ebr.1657.

3375 Secunda ſententia affirmat, Prælatos Reulares abſolvere poſſe ſuos ſubditos ab omnibus aſibus reſervatis in Bulla Cœnæ Domini , & eſpectivè diſpenſandi , exceptis quinque : Videcet (1.Schiſma, 2. Hæreſis cum relapſu, 3. Falſicatio litterarum Apoſtolicarum, 4.Delatio prohiitorum ad Infideles , & 5. Conſpiratio in Romaum Pontificem .)

3376 Item excepta diſpenſatione ſuper irreularitate orta, 1.*Ex homicidio voluntario*(ſupple) injuſto , non caſuali, ſed ex propoſito patrato, *Ex Bigamia* (ſupple tu) vera , & interpretava, minimè ſimilitudinaria ; in hac enim diſpenre poſſunt ; quia eſt irregularitas ex delicto, & in etiam poſſunt Epiſcopi cum ſuis ſubditis dienſare, *ex cap. Sanè Sacerd. de Cler. conjugatis, cap. Qui Clerici , vel Voventes .* Vide infra de regularitate , 3. *Ex Mutilatione* pariter volunria , & injuſta , ex propoſito patrata .

3377 Hanc ſententiam tuentur, Suarez *de Reione tom.4. tr. 9. lib. 2. cap. 20.* Coriolanus *de ſibus reſer. par.1. ſect.1. art.23. nu. 6.* Peyr. *de iv. Regul. in Conſtit.* Sixti IV. *§.5. à nu.6. in ddit. ad Conſtitut.* Sixti IV. *nu.* 35. Baunius *in eol. mor.de cenſuris par. 2. diſ.3. tr.2. qu.26.* ranus *à pag. 22. ad 35.* Amendolia *tom. 2. in dit. de anno* 1698. ubi ſe retractat à Sententia gativa , quam in priori editione tenebat . Haſnſis *in ſum. qq. Regul. ver. Abſolutio , quoad tres* , uterque Rodriquez, Port. Villalob. Bans , Souſa apud Melphi *in Comment. cap.2. ſtat.* . Inſuper ſtatuta noſtri Ordinis *cap. 7. §.4. n.1.* unus pro mille Doctiſſimus Donatus *tom.1.par. tr.13. q.17. & tom.2. tr. 11. q. 17. & 18.* Qui is doctè , & ſolidè (ut ſolet) rem tractat , ac ſolvit : Imò non ſolùm id docet , & reſolvit de ereſi , ſed etiam de relapſu in hæreſim , ex Pril. Greg. XIII. 18. Martii 1588. quo conceditur eneralis Societatis ſuos ſubditos abſolvere ab hæi , & relapſu in hæreſim .

3378 Ratio efficax eſt . Nemo eſt ſpoliandus jure certo per ſuperveniens dubium; certum autem eſt , Prælatos Regulares habere jus abſolvendi , & reſpectivè diſpenſandi ſuos ſubditos à reſervatis , quæ in Bulla Cœnæ Domini continentur , etiam ab hæreſi ; revocatio verò eſt dubia ; imò potiùs conſtat nullam adeſſe ; adeòque non ſunt præfato jure ſpoliandi , ſed poſſunt eos à præmiſſis caſibus abſolvere , & reſpectivè diſpenſare .

3379 Diſcurſus firmiùs probari non poteſt , quam ex ipſis juribus , à quibus pendet . Et quidem pro certitudine juris .

Primò, eſt Privilegium Maris Magni conceſſum à Sixto IV. Prædicatoribus Bulla 7. *in tom.1.* Bullarii, & Minoribus de anno 1474.Bulla 6. *in tom. 1.* & fuſius in Bullario Rodr. *pag.153.* in quo privilegio fundatur aſſertio ; quo conceditur Generalibus , Provincialibus , Cuſtodibus cuſtodias , & Guardianos ſub ſe habentibus , & Prælatis localibus facultas abſolvendi , & reſpectivè diſpenſandi ſuos ſubditos, & alios fratres ad eos declinantes ab omnibus exceſſibus , & à quibuſvis excommunicationis , ſuſpenſionis , aut interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis, & ſæcularibus ſententiis, cenſuris , & pœnis , quavis ex cauſa à jure , vel ab homine latis , etiam per ſententiam particularem, ſatisfacta parte , exceptis quatuor : Hæreſis cum relapſu, Schiſma , Falſificatio litterarum Apoſtolicarum, & Delatio prohibitorum ad infideles : *v. nu.3432.*

3380 Inſuper conceditur iiſdem facultas diſpenſandi in omni irregularitate , ex quavis cauſa orta , etiam ſi celebraſſent in locis Eccleſiaſtico interdicto ſuppoſitis , aut cenſuris ligati Ordines ſuſcepiſſent , vel cum eis celebraſſent , præterquàm homicidii voluntarii , bigamiæ , & mutilationis membrorum .

3381 Item facultas diſpenſandi irregularitatem ex defectu natalium ex adulterio , ſacrilegio , inceſtu , & quovis alio illicito coitu , cum facultate tam hujuſmodi irregulares , quàm defectum natalium patientes promovendi ad Ordines Sacros, eoſque eligendi,atque aſſumendi ad Religionis Officia.

3382 Nomine homicidii voluntarii venire illicitum in quinto præcepto Decalogi prohibitum, docent Rodr. *in comp.reſ.52.nu.24.*& Bord. cum aliis *tom.2. reſ.13. nu.14.* Unde concludunt, poſſe Prælatos in utroque foro cum ſuis ſubditis diſpenſare tam ad Ordines , quàm ad Prælaturas in irregularitate ortà ex defectu lenitatis , ſeu ex homicidio juſto ;

3383 Item concedit eis eandem poteſtatem abſolvendi , & diſpenſandi erga Novitios , ſive poſt, ſive ante ingreſſum , pro quibus addit :

(Ita tamen , quòd ſi aliqui ex hujuſmodi ſententiis eiſdem propter debitum ſint aſtricti , ſatisfaciant, ut tenentur . Volumus autem, quòd poſtquam fuerint abſoluti , hujuſmodi volentes aggregari collegio ſupradicto, niſi mox Ordinem in-

intraverint (etiam ſi ſuper hoc induciæ eis à Prælatis ejuſdem Ordinis concedantur) eo ipſo in priſtinas ſententias, à quibus eos totaliter abſolvi contigerit relabantur.)

3384 Ut quis Religionem ingrediatur, requiritur, ut debito ſatisfacit, ſi debitum fuit ab ipſo voluntariè contractum, & ſit ſpes ſatisfaciendi; ſecus, ſi involuntariè, aut non ſit ſpes ſatisfactionis. Mendo in Epit. *ver. Regulares num.35.*

3385 Inſuper concedit, ut ipſi Prælati poſſint à fratribus, quos pro tempore habuerint in Confeſſarios, pariter à præmiſſis abſolvi, & diſpenſari.

3386 Denique præfatam quatuor caſuum exceptionem his ponit verbis:

(Et propterea nè, qui ſunt deſtinandi, perſepè revocetur in dubium, &c. Declaramus hæreticos relapſos, Schiſmaticos, & qui litteras Apoſtolicas falſificaſſent, aut ad infideles prohibita detuliſſent, dumtaxat eſſe ad Sedem Apoſtolicam deſtinandos; in reliquis verò omnibus, etiam Simoniæ pravitate qualitercumque irretitis, poſſe per illos, quibus inibi conceditur, abſolutionis, & diſpenſationis beneficium, & gratiam juxtà caſuum exigentiam impartiri.)

3387 In quo privilegio ſatis exprimitur hæreſis, quia exceptio firmat regulam in contrarium; hæreſis autem cum relapſu non eſt pura hæreſis formalis, ſed tunc habetur, quando quis reincidit in eandem hæreſim, quam priùs in Sacro Tribunali de vehementi abjuraverat. Carena *part. 2. tit.2.* §.5.

3388 Præterea hoc privilegium, cum nullam faciat diſtinctionem de caſibus publicis, & occultis, nec de foro interno conſcientiæ, videtur comprehendere etiam publicos, & pro utroque foro. Rodr. *in comp. reſ.3. num.2.* Bord. *tom.2. reſ.13. num. 14.* Peyr. *in conſt. 6.* Julii II. *num.21.* Cruz, & Diana apud ipſum. Et liquet ex cauſa motiva privilegii his verbis:

(Ut dicti Ordinis Profeſſoribus omnis vagandi tollatur occaſio, & ad Sedem Apoſtolicam recurrendi ſubtrahatur pro poſſe neceſſitas, &c.)

Non autem tolleretur *pro poſſe* neceſſitas recurrendi Romam, ſi tenerentur eò recurrere pro foro externo.

3389 Abſolutio verò quoad hæreſim ſolùm dari poteſt pro foro interno conſcientiæ; quia pro foro externo Inquiſitoribus competit ob privilegium à Paulo V. & Alexand. VII. illis conceſſum, *de quo infra num.3420.*

3390 Et quia fuit dubitatum, An dictum privilegium fuerit revocatum per Bullam Cœnæ, Julius II. die 27. Febr. 1510. Reverendiſſ. Thomæ de Vio Cajetano Magiſtro Generali Ordinis Prædicatorum reſpondit per Bullam 16. quam refert Rodr. in Bullario *pag.273. ut ſequitur.*

(Julius II. &c. Thomæ de Vio, &c. Exponi Nobis feciſti, quòd licèt fel. rec. Sixtus Papa IV. &c. extendendo declaraverit, in quibus caſibus ad Sedem Apoſtolicam recurrendum eſſet pro abſolutione, & diſpenſatione cenſurarum, & irregularitatum à perſonis Ordinis Prædicatorum, nihilominùs propter clauſulas derogatorias poſitas in Bulla, quæ ſingulis annis in Cœna Domini publicatur, dubitas facultatem illam Ordini prædicto adeptam, &c. Et proinde ſupplicatis humiliter, ut in præmiſſis opportunè providere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur, qui Religioſorum quieti, quantum cum Deo poſſumus, libenter conſulimus, volentes occaſiones tollere vagandi, attendenteſque, quòd multa in prædicta declaratione conceſſa ſunt, quæ in Bulla prædicta continentur, ejuſdem S. Sedis auctoritate decernimus, quòd illi, quibus in prædicta declaratione conceſſa eſt poteſtas abſolvendi, & diſpenſandi, licitè poſſint perpetuis temporibus abſolvere, & diſpenſare ab omnibus, & ſingulis, ac ſi prædicta Bulla in Cœna Domini non eſſet facta, nec fieret; Præterquam à conſpiratione in Rom. Pontificem, & ab illis, propter quæ prædictus prædeceſſor noſter declarando voluit ad eandem S. Sedem etiam recurrendum, &c. Non obſtantibus quibuſcumque Apoſtolicis ordinationibus, revocationibus, &c.)

3391 Ubi conſtat, Julium II. pro ſolis quinque caſibus *num.* 3375. relatis, velle, quòd ſit ad S. Sedem recurrendum.

3392 Inſuper Paulus III. 18. Octobr. 1549. per Bullam 28. in Bullario *tom. 1. licet debitum*, idem privilegium conceſſit Præpoſito Generali Societatis, ut per ſe, vel per alios poſſit ſuos ſubditos ab omnibus caſibus abſolvere, & ſuper irregularitatibus, & pœnis diſpenſare, exceptis caſibus à Sixto IV. exceptis, his verbis:

(Et ne ſæpè in dubium revocetur, qui ſint ad Sedem prædictam deſtinandi, declarationem in ea parte fel. rec. Sixti Papæ IV. prædeceſſoris noſtri in Bulla, quam Mare Magnum vocant, confirmamus.)

3393 Secundò eſt Privilegium B. Pii V. conceſſum Caſſinenſibus 15. Julii 1571. per Bullam 129. Incip. *Dum ad Congregationem Caſſinenſem in tom.2.* Bullarii. Quod Priv. eſt ampliſſimum; nam etiam caſus publicos pro utroque foro complectitur, & nullum excipit, niſi homicidium voluntarium injuſtum, & mutilationem commiſſam poſt ingreſſum in Religionem.

3394 Quibus privilegiis gaudent per communicationem omnes alii Regulares, tam Mendicantes, quàm non Mendicantes, ſeu Monachales; Regulares enim ex pluribus juribus apud Rodr. *in comp. reſol.* 116. communicant in omnibus privilegiis conceſſis, aut concedendis, tam Mendicantibus, quàm non Mendicantibus: Vide infra de Indulgentiis.

3395 Tertiò eſt Privilegium Greg. XIII. 18. Martii 1684. quo conceſſit Patri Generali Societatis

ſis Jeſu, ut poſſit per ſe, aut ſuos deputatos, ſuos ſubditos ab omnibus exceſſibus, etiam ab hæreſi, & ejus relapſu abſolvere, quo privilegio per multum tempus uſa eſt Societas, licèt tandem hanc facultatem à ſe abdicaverit P.Generalis, teſte Tamb. *tom.2. lib.5. cap.11. §.1. n.12.* abdicatio autem, aut non uſus Privilegii uni Ordini conceſſo, non præjudicat aliis Ordinibus Communicantibus. Turianus *de Privil. ex Panorm. in cap. Cum acceſſiſſent*: *v.num.3441.*

3396 Ecce jus certum Prælatorum Regularium in ſuos ſubditos.

3397 Quòd autem ejus revocatio nedum ſit dubia, ſed potiùs conſtet nullam adeſſe firmiter ſuadetur ex ſolutione oppoſitorum.

Et quidem Bulla Cœnæ non revocat recenſita privilegia. Primò; quia ex *n.* 3325. vitanda eſt correctio juris, quandò commodè fieri poteſt conciliatio; Bulla autem Cœnæ non exprimit Prælatos Regulares erga ſubditos, ſed ritè poteſt intelligi de abſolutione, & de privilegiis, quoad ſæculares. Quod maximè ſuadetur; quia Summi Pontifices, etiam moderni, ut patet in Bulla Cœnæ Clem. X. *in tom. 6.* Bullarii Conſt. 34. *in §.* 27. præcipiunt Ordinariis locorum, ut eam (in Eccleſiis ſuis, dum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, ſolemniter publicent, & ad Chriſti fidelium mentes reducant, nuntient, & declarent.)

Inſuper *in §.*28. præcipiunt, ut locorum Ordinarii, Eccleſiarum Rectores, (ac Presbyteri ſæculares, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum Confeſſiones quavis auctoritate deputati, tranſumptum præſentium litterarum penès ſe habeant, eaſque diligenter legere, & percipere ſtudeant,) in quibus verbis non exprimuntur Prælati Regulares in ordine ad ſubditos, ſed potiùs Confeſſarii in ordine ad ſæculares.

Ac proindè hæc propoſitio, quòd Prælati Regulares poſſint abſolvere ſæculares ab hæreſi occulta, fuit damnata ab Alex. VII. *ut in prop. 4.*

Inde opinio, quam tenebat Crouſers apud Dianam *p. 6. tr.6. reſ.*54. quòd Regulares poſſint ſæculares abſolvere ab hæreſi occulta, omninò cadit; ut maximè patebit infra à *n.*3459.

3398 Secundò, quia motivum, quo Summi Pontifices ea privilegia conceſſerunt, fuit ad tollendas occaſiones vagandi, ut eorum quies, & inde diſciplina Regularis ſervetur, ut conſtat ex ipſis verbis *num.* 3388. Quod motivum ſemper viget, à Summis Pontificibus intenditur, eſtque desumptum ex jure communi Canonico, *cap. Cum ſingula de Præb. in 6. cap. Ut periculoſa, ne Clerici, vel Monachi in 6. & cap. Cum illorum, de ſent. Excomm. §. ſi Clauſtrales.*

3399 Tertiò; quia omne tollit dubium Conſt. Pii II. *de n.* 3390. qui declaravit, quòd non obſtante publicatione Bullæ Cœnæ, quæ ſingulis annis fit, poſſint Prælati Regulares, quibus per privilegia conceſſum eſt, ſuos ſubditos in perpetuum abſolvere ab omnibus caſibus in ea contentis, exceptis quinque, *ac ſi prædicta Bulla non eſſet facta, nec fieret.*

3400 Non obſtant Bullæ derogativæ plurium privilegiorum Regularium. Tales ſunt Bulla 9. Greg. VIII. *In tanta* 1. Martii 1573. Bulla 115. Clem. VIII. *Quæcumque* 7.Dec.1604. Bulla 106. Urb. VIII. *In ſpecula Militantis* 19.Junii 1630. & Bulla 7. Clem.X. *Superna* 21. Junii 1670.

3401 Pro Bulla Greg.XIII. *In tanta*, ſupponendum eſt, quòd B. Pius V. per aliam Bullam à præmiſſis diſtinctam, quæ eſt 41. & incipit, *Etſi Medicantium Ordines*, 6. Maii 1567. refert viginti ſex gravamina ab Epiſcopis ſolita inferri Regularibus, & inde plura privilegia ibi Regularibus concedit contra Epiſcopos, quorum aliqua ſunt contra diſpoſitionem Trident. ut eſt illud, quòd Regulares in propriis Eccleſiis ſuorum Ordinum, contradicente Epiſcopo, prædicare poſſint; quod eſt contrà Trid. *ſeſſ.*24. *c.*4. Item, quòd Lectores Theologiæ à ſuis ſuperioribus ad munus Confeſſionis ſæcularium admiſſi, ab Epiſcopis non examinentur; quod eſt contra Trid. *ſeſſ.* 23. *de reform. c.*15. Et ſimilia.

Ex quo factum eſt (ut ipſe Greg. XIII. in præfata Bulla narrat) quòd plures ortæ ſint (altercationes, & lites inter prædictos locorum Ordinarios, & fratrum ipſorum Ordines) hac de cauſa revocat prædictam Bullam privilegii Pii V.& alias ejuſdem, quantum ad ea, in quibus præjudicium affertur Epiſcopis contra Trid.diſpoſitionem: Poteſtas autem Prælatorum Regularium in ſuos ſubditos quoad abſolutionem nullum præjudicium affert Epiſcopis, nec eſt contra Tridentini diſpoſitionem; unde in vigore remanere videntur duo privilegia B.Pii V. pro Caſſinenſibus *de nu.*3393. Et pro Prædicatoribus in Bulla 132. *incip.Exponi Nobis* 21. Julii 1571. in Bullario. Hinc iis noviſſimè uteretur Peyr. Tamb. Donatus, & Amendolia *nu.*3377. *citati*.

3402 At ſi meum judicium velis de eo, quod in veritate ſentio; dico intentum Gregor. XIII. non ſolùm fuiſſe tollere diſſentiones inter Epiſcopos, & Regulares, verùm etiam tot privilegiorum diverſitatem; B. enim Pius V. conceſſit privilegia à ſuis prædeceſſoribus diſtincta, unde alia privilegia, quæ ipſe Pius conceſſit, Gregor.XIII. non revocavit, ſed reduxit ad unam legem, & normam, quam illius prædeceſſores ſtatuerunt. Conſtat ex verbis ipſius Bullæ Greg. XIII. §. 6.

3403 (Nos hac tanta varietate cognita, &c. præſentibus, & futuris diſcriminibus occurrere volentes, &c. ſtatuimus, & ordinamus, de prædictis, & aliis omnibus litteris, & Conſtitutionibus, quæ ab eodem prædeceſſore (ſupple tu Pio V.) eiſdem de rebus, pro quorumcumque Regularium, etiam Mendicantium Ordinibus, & Congregatio-

tnibus, quomodolibet emanarunt, ac omnibus, & equibuſcumque in eis contentis, eam deinceps diſpoſitionem, atque deciſionem pro ſubjecta materia futuram eſſe, quæ ſive ex jure veteri, ſive ex Sacri dicti Concilii decretis, ſive aliàs legitimè antè dictarum litterarum, & conſtitutionum, editionem erat, & ſi ipſæ non emanaſſent, futura fuiſſet, ad quam diſpoſitionem, & deciſionem, ſuumque priſtinum, & integrum ſtatum, ac terminum illa omnia reducimus.)

3404 Ex quo firmiter concluditur, intactam, imò confirmatam remanere diſpoſitionem Sixti IV. cum Declaratione Julii II. & Confirmatione Pauli III. ante B. Pium V. editam, in qua quinque caſus *num.* 3375. excipiuntur, & alii tres, quoad irregularitatis diſpenſationem: ut *in nu.* 3376.

3405 Bulla Clem. VIII. *Quæcumque*, non facit ad rem, ſed ſolùm dat formam, qua Ordines Regulares debeant erigere Confraternitates ſæculares, & quomodo illis communicantur Indulgentiæ, ac indulta: Et deveniendo ad electionem Confeſſariorum, *in* §.9. præſcribit, ut Confeſſarii ipſorum Confratrum ſæcularium debeant eſſe approbati, tam à ſuis ſuperioribus, quàm à locorum Ordinariis: Nec eos poſſint abſolvere à caſibus Bullæ Cœnæ, & à reſervatis Epiſcopis reſpectivè. Peyr. in Conſt.6. Pii V. *nu.*42.

3406 Bulla Urb. VIII. *In ſpecula militantis Eccleſiæ*, ſolùm declarat, Privilegium Bullæ Cruciatæ, quoad electionem Confeſſarii, quo gaudent Laici, & Clerici ſæculares, ut ab eo abſolvantur ab omnibus caſibus reſervatis, etiam Papæ, etiam in Cœna Domini (Hæreſi excepta) in foro tantùm conſcientiæ, non in foro externo; hoc inquam privilegium non ſuffragari Regularibus, & Monialibus, ſed eos, *Quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, ſeu Confeſſionis adminiſtrationem, ordinariæ diſpoſitioni ſuorum Prælatorum, & Sedi Apoſtolicæ, quoad ſibi reſervata ſubjecti ſint, perpetuò declaramus*. Vide *à nu.*1443.

Ubi (ut vides) Regularibus, & Monialibus non interdicitur abſolutè abſolutio à reſervatis ſuis Superioribus, & Papæ, ſed in virtute privilegii Cruciatæ, nam eo abſolvebantur à reſervatis ſuis Superioribus, & Papæ independenter ab illorum voluntate, quod (ut ipſa Bulla exprimit) cedit *in maximum ſtatus, & Regularis obſervantiæ præjudicium*.

Unde ibi nullo pacto læditur, ſed potiùs firmatur, & fovetur ordinaria Regularium Prælatorum poteſtas, qualis eſt illa à Summis Pontificibus, maximè à Sixto IV. Julio II. & Paulo III. conceſſa.

3407 Bulla Clem. X. *Superna*, nullo pacto loquitur de caſibus Cœnæ, nec de Superioribus Regularibus in ſubditos, *ut patet à nu.*3292.

Idem liquet de Bulla Greg. XV. 5. Febr. 1621. *Inſcrutabili*, & de Decretis S. Congr. annexis, ubi plura derogantur privilegia: ut in Bullario.

3408 Conſtat igitur pro certo, Bullas derogativas privilegiorum non inficere aſſertionem ſecundæ ſententiæ: *v.nu.*3494.

3409 Adde Pium IV. per Bullam 94. *In Principis Apoſtolorum*, 17. Febr. 1564. terminato jam Conc. Trid. revocaſſe omnia Regularium privilegia in his ſolùm, quæ Decretis Concilii Tridentini adverſantur. Et ipſum Concilium Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 20. confirmavit quoad reliqua omnia Regularium privilegia his verbis:

(In cæteris omnibus præfatorum Ordinum privilegia, & facultates, quæ ipſorum perſonas, loca, & jura concernunt, firma ſint, & illæſa.)

3410 Inſuper plures Summi Pontifices poſt Tridentinum confirmavere Regularium privilegia, quatenus Tridentino non adverſantur. Et maximè Greg. XIII. apud Bullarium Rodr. *pag.* 451. per Bullam *Ex benigna* 21. Martii 1575. confirmavit omnia privilegia Fratrum Minorum de obſerv. Monialium S. Claræ, & Tertii Ordinis de Pœnitentia. Ita pariter Clemens VIII. *cit. in num.* 3439. Et demum Paulus V. per Bullam *Injuncti nobis* 1. Decemb. 1609. apud Lantuſcam in Theatro *ver. Privileg. in omnibus, in quibus* Sacri Concilii Tridentini Decretis, *ac conſtitutionibus, & litteris Apoſtolicis*, ac Decretis Clementis VIII. *non adverſantur*.

3411 Præmiſſa autem privilegia, à Sixto IV. Julio II. & Paulo III. conceſſa, recenſitis Decretis, & Conſtitutionibus non adverſari, conſtabit ea pervolventi. Imò eſſe conformia Sacris Canonibus *ſupra num.* 3398. relatis, ne Religioſi vagent.

3412 Catalogum privilegiorum Regularibus à Concilio Trid. revocatorum affert Portellius ver. Trid. Conc. & Hieron. Rodr. *reſ.* 116. *num.*15. Et ibi reperies privilegia prædicta non eſſe revocata; imò Concilium nil immutaſſe pro Prælatis Regularibus quoad proprios ſubditos quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ. Leander *cum multis de Sacramen. Poenitent. tract.* 5. *diſ.* 11. *quæſt.*45.

3413 Tandem non obſtant Decreta in contrarium adducta: *num.*3374.

Et quidem Decretum S. Congr. Epiſc. & Regul. de 17. Novemb. 1628. approbante Urb. VIII. quod territus refert Diana *part.*8. *tract.*7. *reſ.*50. & Donatus *tom.*2. *p.* 3. *tract.*11. *quæſt.*17. *nu.*6. cenſuit extincta eſſe privilegia, ſi quæ Regulares habebant, abſolvendi à caſibus Ordinario loci reſervatis, & à caſibus in Bulla Cœnæ contentis, adeòq; *Regulares nec intra, nec extra Italiam poſſe quemquam abſolvere ab eiſdem caſibus in Bulla*

Cœ-

Cœnæ contentis, aut Ordinario loci reſervatis.

3414 Decretum eſt, ut ſequitur:

(Sagra Congregatio S. R. E. Cardinalium negotiis, & conſultationibus Epiſcoporum, & Regularium præpoſita, cenſuit, per confirmationes privilegiorum, quas Regulares à Sede Apoſtolica poſt Sac. Conc. Trid. obtinuerunt, nequaquam revixiſſe privilegia prius ab eodem Concilio, ac deindè etiam ipſius Congregationis decretis ſublata, atque extincta, ſi quæ habebant, abſolvendi à caſibus Ordinario loci reſervatis. Quemadmodum nec indulta abſolvendi à caſibus contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi conſuevit, utpotè ſublata per annuam ipſius Bullæ publicationem, vires, aut robur acquiſiviſſe ex ſubſequentibus privilegiorum confirmationibus. Ac proindè Regulares cujuſvis Ordinis, Congregationis, Societatis, & Inſtituti, etiam neceſſariò exprimendi, nec intrà nec extrà Italiam in vim privilegiorum, aut confirmationum ejuſmodi, quas vel hactenùs obtinuerunt, vel deinceps fortè obtinebunt, poſſe quemquam abſolvere ab eiſdem caſibus, in Bulla Cœnæ, aut Ordinario loci reſervatis. Ac ſi ſecus egerint, abſolutiones nullas, atque irritas fuiſſe, ac fore. Ab aliis verò caſibus, & cenſuris Sedis Apoſtolicæ reſervatis: ſiquidem Regulares habent à Sede Apoſtolica abſolvendi facultatem, illam extrà Italiam minimè ſublatam iiſdem Sac. Congr. decretis, hac de re editis juſſu s. m. Clem. VIII. Quem Sacr. Congreg. ſententiam Sanctitas ſua id ſe relatam approbavit, mandavitque ab omnibus, ad quos pertinet inviolabiliter obſervari: Romæ 17. Nov. 1628. F. A. Card. S. Honuphr. Loco ✠ ſigilli. P. Fagnanus Secr.)

3415 Quod Decretum non eſt novum, ſed confirmativum aliorum ſimilium juſſu Clem. VIII. & Pauli V. quæ referuntur in Decreto reſponſali ejuſdem S. Congr. de die 7. Dec. 1646. ad Cardinalem Filamarinum, quod referunt Donatus *tom.* 1. & Peyr. *cit.* tenoris ſequentis:

(Eminen. Sign. Queſta Sacra Congregazione à più volte dichiarato con ordini eſpreſſi di Clem. VIII. di Gen. e Novemb. 1602. di Paulo V. di Gen. 1617. e di Urb. VIII. di Novemb. 1628. Che tutte le facoltà d' aſſolvere da caſi reſervati, ò reſervandi dagli Ordinarii, ò vero compreſi, ò da comprenderſi nella Bolla in Cœna Domini implicitè, vel explicitè, & altri reſervati ſolamente alla Santa Sede nel medemo decreto di Novembre 1602. conceſſa à Secolari, ò Regolari, &c. ſono ſtate annullate, & eſtinte, così dal Sac. Concil. di Trento, come dalle ſudette conſtitutioni, &c. Onde venendo rappreſentato alla Santità di noſtro Signore da Voſtra Eminenza, &c. che in coteſta Città, e ſua Dioceſe alcuni Confeſſori Secolari, e Regolari ſenza giuſtificare con quali facoltà, aſſolvono de fatto dalle cenſure, e caſi ſudetti, &c. queſti Emin. miei Signori di commiſſione eſpreſſa di ſua Beatitudine me hanno impoſto di ſcriverle, che &c. faccia intendere à tutti, e Confeſſori di coſtì, ſiano quantoſivoglia privilegiati, & eſenti, che onninamente ſi conformino con i ſudetti decreti, e non ardiſcano di controvenire ſotto qualſivoglia preteſto, ò caſo, etiam di preciſa neceſſità, fuorche in articulo mortis, con reincedenza, ſi convaluerint.)

3416 Ubi (ut vides) in præmiſſis omnibus Decretis nulla fit mentio de Superioribus Regularibus in ordine ad proprios ſubditos, ſed ſolùm de ipſis Confeſſariis regularibus; adeòque intelligi debent in ordine ad ſæculares, minimè in ordine ad Regulares, & ita ſentiunt Donatus, & Peyr. citati, & quamplures apud ipſos. Ut enim inquit Donatus: *Odia ſunt reſtringenda, & in odioſis non comprehenduntur Regulares, niſi in ſpecie exprimantur.*

3417 Imò ità fuiſſe declaratum à S.C. Reg. facto verbo cum SS. Clem. VIII. refert Peyr. *cit.* ex Peregrino, & Naldo.

3418 Et quidem ſatis colligitur ex ipſis decretis; nam indiſcriminatim, & unitim loquuntur de Reſervatis Ordinario, & de reſervatis Papæ in Bulla Cœnæ; quod non haberet locum quoad primam partem, ſi loquerentur de Superioribus Regularibus in ordine ad ſuos ſubditos; nam iſti non ſubjacent caſibus reſervatis Ordinariis locorum. Tum quia iiſdem, quibus prohibent abſolutionem à reſervatis Ordinario, prohibent abſolutionem à reſervatis Cœnæ; unde ſolum loquuntur de ipſis Confeſſariis in ordine ad ſæculares.

3419 Decretum SS. Inquiſit. ſub Innoc. X. 23. Maii 1652. non eſt ad rem; quia ſolùm loquitur quoad ſæculares, & in virtute Jubilæi, ut conſtat ex ipſo edicto Inquiſit. Siciliæ, quod fuit publicatum Panormi die 15. Febr. 1657. in quo Decreto nulla fit mentio de Prælatis Regularibus, quoad ſuos ſubditos, & de Privilegiorum virtute.

3420 Nec obſtat Privilegium conceſſum Inquiſitoribus à Paulo V. 1. Sept. 1606. per Bullam, *Romanus Pontifex*, & ab Alex. VII. 8. Julii 1660. per Bullam, *Licèt aliàs*, relatum *in tom. 2. n.* 249. Quia per illud ſolùm expreſsè revocatur privilegium Provincialium juridicè procedendi contra ſuos ſubditos in cauſis hæreſis, & ſuſpectionis hæreſis, proceſſus formando, teſtes examinando, & reos caſtigando; quod habebant à Leone X. per Bullam *Exponi nobis* 15. Octobr. 1516. in Bullario Rodr. à Paulo III. per Bullam *Romani Pontificis* 25. Aprilis 1546. Et à Pio IV. per Bullam *Paſtoris Æterni* 1. Aprilis 1562. *ibid.* & nulla fit mentio de poteſtate abſolvendi in foro interno conſcientiæ, quæ quidem eſt omninò diſtincta à poteſtate juridicè procedendi, quæ utique ſolis competit Inquiſitoribus.

3421 Hæc ſunt Decreta omnia, quæ in oppoſitum poſſunt adduci. Si quod aliud referatur, vel non apparet, vel non eſt promulgatum, vel non conſtat authenticè.

3412 Deinde non obſtat Stylus Curiæ, ſeu S. Pœnitentiariæ, ſi quis ſit, abſolvendi Religioſos, & reſpectivè cum eis diſpenſandi ſuper aliquo ex præmiſſis caſibus. Donatus *tom.*1. *part.*1. *tr.*13. *q.* 17. *n.* 26. quia id vel fit ad majorem cautelam, ut ait Donatus; vel quia recurrens poteſtatem ſui Prælati ignorat. Tum quia ſtylus Curiæ conſiſtit in hoc, quòd ſi aliqui Regulares ad illam recurrant, abſolvat, & diſpenſet; at inde non ſequitur, quòd non ſit in Prælatis Regularibus Poteſtas ad hujuſmodi abſolutiones, & diſpenſationes, ſicut nec id ſequeretur, ſi quis Regularis ad Epiſcopum recurreret, & Epiſcopus abſolveret, ac diſpenſaret; unuſquiſque enim utitur jure ſuo. Lege Portellium *ver. diſpenſare n.*18. majora docentem.

3413 Non erit autem abs re hìc referre, quæ habet Melphi *de Pœnis cap.*18. *q.* 3. in tomo Typis dato Romæ 1649.

(Majorem, & ampliorem facultatem diſpenſandi, & abſolvendi, habent Prælati Regulares, quàm Sæculares (ſupple tu erga ſuos ſubditos) & ita mihi ſemel conſulenti Dominum Coccinum, & Rotæ Decanum, & Sacræ Pœnitentiariæ Regentem, pro quibuſdam caſibus, qui è partibus mihi commiſſi fuerant, reſpondit ipſe Prælatus: Miror, quòd vos ad Sacram Pœnitentiariam confugiatis; cum in veſtris privilegiis majorem Pœnitentiaria facultatem habeatis; ſicut de facto eſt.)

3414 Ex quibus (ajunt ſectatores ſecundæ ſententiæ) evidenter concluditur, recenſitum jus Prælatorum Regularium in ſuos ſubditos eſſe certum, revocatione verò nedum eſſe dubiam, ſed potiùs clarè conſtare nullam adeſſe, ac proinde aſſertionem ſecundæ ſententiæ remanere moraliter certam.

PLURA DE PRÆLATIS REGULARIBUS QUOAD SUBDITOS IN RESERVATA.

3415 IDem dicunt relati Doctores de Prælatis Regularibus in ordine ad Moniales ſibi ſubjectas, etiam diverſæ Regulæ, & tam ſecundi, quàm Tertii Ordinis, collegialiter,& ſub profeſſione trium votorum ſubſtantialium viventes; ex Privil. Sixti IV. Bulla 19. *Sacri Prædicatorum, & Minorum Fratrum Ordines* 26. Julii 1479. ubi eis concedit communicationem omnium privilegiorum, quatenus earum ſexui non contradicunt. Iiſdem privilegiis fruuntur Tertiarii, & Oblati cum ipſis fratribus clauſtraliter viventes,ex Conſt. 22. *Dum intra*, edita in Conc. Lateran. *ſeſſ.* 11. à Leone X. 1. Martii 1518. *§*.21. *v. n*.4581.

3416 Item iiſdem fruuntur Tertiariæ non clauſtraliter, ſed in domibus ſuis viventes, etiam ſi ſint viduæ; quæ tamen Tertiariarum Regulam ſervant, & faciunt ſolùm votum caſtitatis ex Ordinarii licentia. Non eſt autem neceſſe, quòd emittant alia duo vota; idque ex Conc. Lateran. *cit.* Undè ſunt verè ſæculares. Harum tamen Confeſſarii eſſe debent ab Ordinario loci approbati, ex Decreto S. Congreg. 20. Decemb. 1565. & 31. Janu. 1630. apud Lantuſcam, *ver. Tertiariæ*, & Peyr. in Conſtit.4. Sixti IV. *§*.7.

3417 Moniales S. P. Dominici communicare cum privilegiis aliorum Ordinum (exceptis odioſis, & eorum ſexui repugnantibus) etiam ſi Fratrum Ordinis Minorum, aut Ordinariorum locorum regimini eorum Monaſterium ſit commiſſum, docet Donatus *tom.* 3. *tr.* 2. *q.*18. *&* 19. Idem dic de Clariſſis.

3418 Prælati Regulares poteſtatem à prædictis caſibus abſolvendi, & ſuper eis reſpectivè diſpenſandi, poſſunt alteri generaliter delegare; quia eſt poteſtas Ordinaria.

3419 Juriſdictio enim delegata eſt, quæ competit ex particulari Superioris commiſſione, quæque ſequitur perſonam; & hæc expirat morte concedentis, niſi cauſa ſit incepta, aut ſit data à Summo Pontifice, vel Principe Supremo ad univerſitatem cauſarum. Ordinaria verò eſt, quæ competit ex lege generali, & perpetua, quæque ſequitur officium, non perſonam, qualis eſt præfata juriſdictio Prælati Regularis, & hæc non expirat morte concedentis.

3430 In Confeſſariis, ut à prædictis reſervatis abſolvant, non ſufficit ſimplex approbatio in Confeſſarios, ſed requiritur ulteriùs generalis, aut ſpecialis deputatio ad illos,ut liquet ex privilegiis.

3431 Prælati Regulares ſuos ſubditos abſolvere poſſunt, ac diſpenſare, & pariter ab iiſdem abſolvi, & diſpenſari, non ſolùm in loco ſuæ juriſdictionis, ſed etiam extra. Melphi in Conſt. *cap.*7. *ſtat.*1.

3432 Quantum ad Guardianos affirmant poſſe à reſervatis Papæ abſolvere, & abſolvi, Port. *ver. Prælatus*, & Rod. *in comp. reſ.*3.

Dico veriùs non poſſe; Melphi *cap.* 7. *ſtat.* 1. *pag.*504. quia quamvis poſſent, quantum eſt ex vi privilegii, quatenus eos comprehendit *ex n.*3379. non poſſunt tamen ex jure particulari noſtræ Religionis, quæ in Capitulo Generali tale privilegium quoad Guardianos non acceptavit, fundata in Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 7. *ubi ad Chriſtiani populi diſciplinam pertinere viſum eſt, ut graviora crimina non à quibuſvis ſed à ſummis dumtaxat Sacerdotibus abſolverentur*. Idem ibi eſt conceſſum Epiſcopis in ſuis Diœceſibus, & inde authoritatem quaſi Epiſcopalem habentibus, cujuſmodi ſunt Provinciales, minimè Guardiani; hac de cauſa *in ſtat. cap.* 7. *§.* 2. per tria Capitula Generalia habetur.

(Decernimus, & ſancimus, ut in illis caſibus, quos per ſtatuta Generalia, aut per conſtitutiones Apoſtolicas reſervatos eſſe, aut reſervari contigerit; nemo abſolvere quemquam præſumat ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda; niſi à Generali, vel Provinciali Prælato abſolvendi facultatem accipiat.)

Hinc

3433 Hinc in noſtra Religione Guardiani licèt ſint ipſo jure confeſſarii, facultatem ſuper reſervatis Papæ, aut Provinciali non habent, niſi ab ipſo Provinciali obtineant. In cæteris verò Religionibus conſulat unuſquiſque propria ſtatuta: *v.n.*3393.

3434 Illud certum eſt, Guardianum non poſſe approbare Confeſſarios pro aliis, ſed id ſolùm ad Generales, Provinciales, aut Cuſtodes cuſtodias habentes ſpectare: *v.n.*3379.

3435 In Ordine noſtro reſervatur Provincialibus gravis percuſſio. At in noſtris ſtatutis conceditur, ut poſſit ab ea, etiam in foro externo, abſolvere (ſi non ſit atrox, aut ſubditi in Prælatum) Guardianus, vel eo abſente per diem naturalem Vicarius, ſi Miniſtri præſentia intra triduum haberi non poſſit.

Poteſtatem ad diſpenſandum quoad alia, quæ ad Sacram. Pœnit. non ſpectant, vide in comp. Rodr. *reſ.*52. & Melphi *in comment. c.*2. *ſtat.*14. §. 5. qui fusè agit de pœnis contra malè promotos ad Ordines.

M O N I A L E S.

3436 NOn exemptas ſubdi caſibus reſervatis ab Epiſcopo, non eſt dubium; quia ſunt ejus ſubditæ.

Exemptæ verò ſubduntur caſibus reſervatis proprio Prælato Regulari. Unde Ordinarius pro his non poteſt alios reſervare caſus, niſi illos, qui ad clauſuram ſpectant, quia moniales exemptæ, ſolùm quoad clauſuram ſunt Ordinario ſubjectæ. Idem dic de puellis, quæ intra Monaſteria exempta cum educandis morantur, & habitant, qui ratione loci, ſunt liberæ ab Ordinarii jurisdictione: *v.n.*1450. *&* 3297. Donatus *tom.*3. *tr.*5. *q.*33. *n.*2. & facta ab Ordinario reſervatione alicujus caſus ad clauſuram ſpectantis, certum eſt non poſſe Prælatum Regularem ab illo ſuam ſubditam abſolvere.

Denique diſpoſitio, & reſtrictio facta à Clem. VIII. ſuper caſuum reſervatione, relata *n.*3301. ſolùm locum habet pro Monialibus Prælatis Regularibus ſubjectis, minimè pro ſubjectis Ordinario; quia Prælatis Regularibus eſt directa. Pelliz. *c.*10. *a num.*45.

N O V I T I O S

3437 (NOn comprehendi (ait Sieri de Sacramento Pœnit. *nu.*779.) à reſervationibus Religionis; quia in odioſis non ſunt ſubditi: ſic communis contra Peregrinum, & Layman. *lib.*4. *tract.*5. *cap.*4. & quamvis ex quodam vivæ vocis oraculo Pauli V. 5. Auguſti 1609. conceſſum fuerit Superioribus Regularibus, ut poſſint reſervare peccata etiam Novitiorum; hoc tamen privilegium non viget, quia ab Urbano VIII. revocata fuere omnia oracula vivæ vocis.)

Q U Æ R E S I.

3438 *An Prælati regulares poſſint ſuos ſubditos abſolvere ab excommunicatione contra abortum procurantes* à Sixto V. *inflicta. Inſuper ab Excommunicatione, & ſuſpenſione contrà ſimoniacè promotos ad ordines ab eodem Sixto fulminatas?*

VIdetur quòd non, quia Sixtus V. ea reſervavit Romano Pontifici, expreſsè comprehendendo in reſervatione etiam Superiores Regulares in ordine ad ſubditos.

Reſpondeo poſſe. Rodr. *in com. reſ.*3. *num.*6. Port. *ver. Prælatus num.* 29. Pro quo ſi es curioſus, ſcias, quòd Sixtus per Bullam 77. *Effrænatam*: 29. Octobris 1588. tulit excommunicationem latæ ſententiæ contra procurantes abortum fœtus, ſive animati, ſive inanimati, effectu ſecuto, & contra cooperantes ad illum conſilio, favore, potione, aut alio modo; quam cenſuram reſervavit ſoli Romano Pontifici, comprehendendo etiam Superiores Regulares in ordine ad ſuos ſubditos, Greg. verò XIV. per Bullam 8. *Sedes Apoſtolica* 31. Maii 1591. moderavit rigorem Bullæ Sixti, & proindè abſtulit cenſuram contra procurantes abortum fœtus inanimis, & eam reliquit contra procurantes abortum fœtus animati; conceſſit tamen Epiſcopis, ut poſſint in foro conſcientiæ ab hujuſmodi peccato, & cenſura abſolvere per confeſſarios, ſive ſæculares, ſive regulares ad id deputatos; at id non conceſſit Superioribus Regularibus, unde quoad hoc non fuit revalidatum privilegium à Sixto V. extinctum.

3439 Poſtea verò recenſita privilegia fuerunt innovata, & in priſtinum reſtituta à Clem. VIII. qui per Bullam 51. *Ratio Paſtoralis Officii*, 20. Decembr. 1597.

Ex certa ſcientia confirmavit, & in priſtinum ſtatum reſtituit omnia privilegia trium Ordinum S. Franciſci utriuſque ſexus; tam propria, quàm per communicationem inter ſe, & cum aliis Ordinibus mendicantibus, & non mendicantibus, per ſuos prædeceſſores Pontifices eis conceſſa; *in his omnibus, in quibus decretis*, Concilii Tridentini non adverſentur. Confirmatio autem ex certa ſcientia (ait Rodr. *in comp. reſ.*3. *n.*8.) revalidat invalidum, & revocatum, habetque vim innovationis, *cap.*1. *de tranſact. cap. quoties, de pactis.* Ex quo concludit Rodr. *cit.* Superiores regulares poſſe hodie ſuos ſubditos utriuſque ſexus de hoc peccato, & cenſura abſolvere etiam in foro externo. Bord. *tom.*2. *reſ.*13. *num.*19.

3440 Super irregularitate ex abortu fœtus animati diſpenſare non poſſunt; quia eſt ex homicidio voluntario injuſto, adeòque eſt exceptuata à Sixto IV. *ut in n.*3380.

3441 Bord. autem *cit. num.*14. Rodr. *in comp. reſ.*52. *num.*15. Port. & Pelliz. *tr.* 9. *c.* 3. tenent poſſe Prælatos regulares cum ſuis ſubditis pro utroque foro diſpenſare etiam in tribus irregularitatibus à Sixto IV. exceptis, videlicet homicidii voluntarii injuſti, bigamiæ, & mutilationis mem-

brorum; idque in virtute Privilegii Pauli III. per Bullam 12. *Exponi nobis*, 12. Martii 1545. apud Bullarium Rodr. *pag.* 376. Generali, Abbatibus, Prioribus, & Præſidentibus Ordinis S. Benedicti Valliſoleti conceſſo, & per communicationem cæteris Prælatis Regularibus, Generali, Provincialibus, & Guardianis, conceſſit, ut ſequitur.

(Nos igitur, qui ſingulorum ſalutem paterno zelamus affectu, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, vobis quòd ſtante immemorabili conſuetudine hujuſmodi, etiam de cætero perpetuis futuris temporibus ſingulis annis prima die Lunæ Quadrageſimæ hujuſmodi omnes, & ſingulas utriſque ſexus perſonas ordinis, & congregationis prædictorum religioſas, ac eidem ordinis, & Congregationi oblatas, ſeu donatas, nec non Eremitas, ſub cura veſtra exiſtentes intra ſepta veſtrorum, ſeu ipſorum pro tempore abſolvendorum Monaſteriorum, ſeu aliorum regularium locorum, ab omnibus, & ſingulis eorum peccatis, ſententiis, cenſuris, & pœnis per eos pro tempore quomodolibet incurſis, etiam in caſibus dictæ Sedi quomodolibet reſervatis, exceptis contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini ſolita eſt legi, abſolvere, & cum eis ſuper quibuſvis irregularitatibus per eos pro tempore quavis occaſione, vel cauſa contractis diſpenſare, prout hactenùs, ut præfertur, conſueviſtis, dicta authoritate valeatis, plenam, & liberam eadem authoritate tenore præſentium concedimus facultatem.)

Quod privilegium nullam irregularitatem excipit; nec ei opponitur (ait Pelliz. *cit.*) exceptio facta à Sixto; quia uſus privilegii Sixti eſt pro toto anno, Pauli verò eſt limitatus ad unam ſolam diem anni, & ideò eſt conceſſus amplior, eo fine, *ut majori cum animi hilaritate, & ſerenitate Altiſſimo famulari poſſint*: hanc ſententiam probabilem, & tutam in praxi vocat Diana *p.4.tr.2.reſ.*63.

3442 Inſuper Sixtus V. per Bullam 91. *Sanctum* 5. Januar. 1588. tulit cenſuram ſuſpenſionis contra malè promotos ad ordines, & ſic promoventes contra Decreta Conc. Trident. per ſaltum, ſine titulo, furtivè, ante ætatem, &c. & ultra ſuſpenſionem, tulit excommunicationem contra ſimoniacè promotos, & promoventes ad ordines etiam minores, aut ad tonſuram; quas cenſuras pariter reſervavit Romano Pontifici, comprehendendo etiam Superiores Regulares in ordine ad ſubditos.

3443 Quem rigorem moderavit Clemens VIII. per Bullam 40. *Romanum Pontificem* 28. Febr. 1595. quatenus Bullam Sixti, & ejus pœnas reduxit ad terminos Sacrorum Canonum, ad Decreta Trid. & ad Conſt.7.Pii II. *Cum ex Sacrorum Ordinum*, 17. Novembr. 1461. quia ſtatuitur, ut qui extra tempora, aut ante legitimam ætatem, vel abſque dimiſſoriis, *ad aliquem ex ſacris ordinibus ſe fecerint promoveri, à ſuorum Ordinum executione ipſo jure ſuſpenſi ſint, & ſi hujuſmodi ſuſpenſione durante, in eis Ordinibus miniſtrare præſumpſerint, eo ipſo irregularitatem incurrant*, & nulli reſervat. Decreta Trident. de hac materia ſunt *ſeſſ.7. de refor. cap.10. ſeſſ.21. de refor. c. 1. & 2. ſeſſ.23. de refor. à cap. 3. ad* 17. ubi vide ſuſpenſiones, quæ reſervantur.

3444 Licèt autem Clemens VIII. cenſuras, & pœnas, quoad alios defectus ſic moderaverit, ſuſpenſionem, & excommunicationem contra ſimoniacè ordinantes, & ordinatos à Sixto inflictas, voluit in ſuo robore permanere.

3445 Quia tamen idem Clemens VIII. poſtea anno 1597. privilegia antiqua, ut jam dictum eſt *in n.*3439. innovavit, ſequitur, ut Prælati Regulares poſſint hodiè ſuos ſubditos à dictis cenſuris abſolvere, uti de abortu dictum eſt, & multò magis à ſimonia commiſſa in collatione offitii, ſeu beneficii. Rodr. *cit.* & Port. *ver. Prælati poteſtas ad abſolvendum*.

Q U Æ R E S II.

3446 *An Religioſi poſſint confiteri, & à reſervatis abſolvi extra Ordinem?*

RESp. poſſe, 1. In articulo, ſeu periculo probabili mortis, 2. In caſu neceſſitatis, putà ſi reperirentur in terris infidelium, aut urgeret neceſſitas celebrandi, & Confeſſarius proprius non adeſſet.

3447 Itinerantes confiteri poſſunt Sacerdoti extra Ordinem de licentia ſui Superioris, quam licentiam in noſtra Religione dare poteſt Guardianus ex conceſſione Capituli Generalis *in ſtat.cap.7. §.1. num.*5. ubi generaliter dicitur: *Niſi eligendi confeſſarium generalem habuerint à Superioribus facultatem*. Nomine autem Superioris, & Prælati venire Guardianum, certum eſt ex iisdem *ſtat.n.*1. & ita ſervari in praxi, docet Melphi *in ſtat. c.7. ſtat.1. q.*6. qui ritè ponderat, grave fore, ſi Religioſus, ubi Provincialis non eſt, licentiam hanc à Provinciali petere teneretur.

3448 Hæc licentia ſufficit, ſi ſit generalis aut tacita, ſeu præſumpta; imò implicitè continetur in ipſa licentia itinerandi. Melphi *cit.*

3449 Religioſus autem itinerans non poteſt eligere Sacerdotem ſimplicem, niſi ad id habeat ſpecialem licentiam ſui Superioris, qui quidem poteſt pro ſuis ſubditis Sacerdotem ſimplicem extraneum approbare. Vel niſi deficiat extraneus approbatus; quia tunc poteſt eligere ſimplicem ex præſumpta licentia ſui Superioris. His ſecluſis caſibus, Sacerdos extraneus, ſi ſit ſæcularis, debet eſſe approbatus ab Ordinario loci; ſi Regularis, ſufficit, ſi ſit approbatus à proprio Prælato Religionis; quia Trid. in Decr. requirente approbationem Epiſcopi, non incluſit Religioſos, ut advertit Tamb. *tom.2. pag.*33. *num.*17. & Port. *ver. Confeſſor. num.*14.

3450 Nec poteſt ab extraneo abſolvi à reſervatis,

vatis; niſi habeat expreſſam licentiam à ſuo Provinciali pro illis; vel niſi habeat ab eo auctoritatem paſſivam, ut abſolvatur ab illis. In caſu autem neceſſitatis pro reſervatis diſcurro juxtà regulas generales *de num.*3354. *ad* 3371.

3451 Hinc Port. *cit.* infert, quòd ſi duo Fratres Sacerdotes ſimpliciter itinerent, non poſſint ad invicem confiteri, niſi expreſſam ad id habuerint licentiam ſui Superioris; quam licentiam fatetur eis ex Epikeja dare poſſe Guardianum, ſi diſcedant è Conventu, ubi non eſt Provincialis.

3452 Port. *cit. n.* 13. refert Priv. Martini V. Patribus S. Hieron. *ex exiſtentes extra Conventum poſſint eligere Confeſſorem ſæcularem, vel Regularem, qui eos abſolvat in omnibus caſibus, à quibus abſolvi poſſunt exiſtentes in Monaſterio*. Non conceditur autem abſolutio à reſervatis Prælatis Ordinis.

3453 In noſtra Religione Confeſſio Religioſi Reformati facta cum Confeſſario Obſervanti, aut econversò, eſt valida, ſi Confeſſarius ſit à Generali approbatus; quia Obſervantes, & Reformati formant unum corpus ſub uno capite; unde diverſas conſtituunt Provincias ejusdem Religionis.

3454 Invalida eſt, ſi Confeſſarius ſit approbatus à ſuo Provinciali (niſi Religioſus pœnitens ſit hoſpes, aut itinerans) quia Religioſi unius Provincialis non ſunt ſubditi alterius Provincialis; & quia jurisdictio non extenditur in non ſubditos, facultas delegata, quam habet Confeſſarius ab uno Provinciali, non extenditur in ſubditos alterius.

Eadem ratione Confeſſarius unius Provinciæ, ſi ad aliam accedat, non poteſt ibi confeſſiones excipere, ſed illius Provincialis approbatione indiget.

3455 Valida autem eſt, ſi Provincialis Reformatus pro ſuis Confeſſarium Obſervantem approbet, & econversò: Provincialis enim poteſt (ſpectato jure communi) Sacerdoti extero, tam Religioſo, quam ſæculari, concedere, ut ſui Religioſi Confeſſiones excipiat, quia reſpectu ſuorum ſubditorum habet jurisdictionem quaſi Epiſcopalem. Sieri *de Sacr. Pœnit. num.* 773. & Melphi *in com. cap.* 7. *ſtat.* 2. *qui q.* 10. in fine ſubdit:

3456 (Excipio caſum fortuitum, cujuſmodi eſſet, ſi quis ex familia S. Franciſci, vel S. Petri in Monte aureo, ob negotia ad Aracœlitanum Conventum accederet, & ibi celebrare vellet, vel quid ſimile; tunc dico, licitè, & validè confiteri. Hoc enim in praxi videmus fieri ex utraque parte. Lege Candidum 2. *part. diſquiſ.*14. *art.* 57. *dub.* 3. qui docet, poſſe ex privilegio hoſpites etiam alterius Provinciæ confiteri, & abſolvi à reſervatis, ſi Confeſſarii talem facultatem habeant.

DE POTESTATE CONFESSARIORUM REGULARIUM QUOAD SÆCULARES, ET EXTEROS.

3457 Certum eſt in jure communi, cui accedit conſuetudo, non dari caſus reſervatos Epiſcopis, ſed illos ſolos eis reſervari, quos ipſi in propriis reſpectivè diœceſibus ſibi reſervant. Vidal. *pag.*52. cum com. Hoc præmiſſo

3458 Dico eos abſolvere poſſe in foro interno conſcientiæ ab omnibus caſibus, & cenſuris reſervatis Papæ, exceptis contentis in Bulla Cœnæ, & intra Italiam, extra Urbem exceptis aliis ſex, de quibus infra *nu.* 3473. inſuper exceptis caſibus reſervatis Epiſcopis in ſuis reſpectivè diœceſibus. Peyr. *tom.*1. *de ſubdito. In Append. q.*4.*c.*10.*pag.* 174. *Item in tom.Privil. in conſt.*6. Julii II. *& in conſtit.*6. Pii V. Bonatus *tom.* 1. *part.* 2. *tract.*4. *quæſt.*33.*&* 34.Rodr.*in comp.reſ.*3. *à nu.*36.Port. *ver. Confeſſor. n.* 22. Vidal. *pag.*64. Joan. la Cruz *de Privil.lib.*2. *cap.*7. *dub.*1.*& com.v.num.*3492.

3459 Conſtat ex privilegio Societatis, in quo quidem communicant omnes Regulares, conceſſo à Paulo III. per Bullam 7. *cum inter cunctas*, 3. Junii 1545.apud Bullar.Rodr.*pag.*370. his verbis:

(Nec non illis ex Vobis,qui presbyteri fuerint, quorumcumque utriuſque ſexus Chriſti fidelium ad vos undecumque accedentium Confeſſiones audiendi, & confeſſionibus diligenter auditis, ipſos, & eorum ſingulos ab omnibus, & ſingulis eorum peccatis, criminibus, exceſſibus, & delictis, quantumcumque gravibus, & enormibus, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, & à quibuſvis ex ipſis caſibus reſultantibus ſententiis, cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis (exceptis contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini ſolita eſt legi) abſolvendi, ac pro eis commiſſis pœnitentiam ſalutarem injungendi: nec non vota quæcumque per eos pro tempore emiſſa(ultramarinis viſitationis liminum Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum de Urbe, ac S. Jacobi in Compoſtella, nec non Religionis, & caſtitatis votis dumtaxat exceptis) in alia pietatis opera commutandi &c. plenam, & liberam facultatem, authoritate Apoſtolica beneplacitum concedimus.

Non obſtantibus quibuſvis conſtitutionibus, &c. & litteris Apoſtolicis etiam per Sixtum IV. in Capitulo: *Et ſi Dominici*, & alios Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac Nos, & ſedem prædictam, etiam conſiſtorialiter editis, &c. quibus, &c. expreſsè derogamus.) *v.num.*3397.

3460 Præmiſſæ particulæ: *auditis eorum confeſſionibus*: intelligendæ ſunt ſecundum juris diſpoſitionem, videlicet, ut abſolutio à peccatis fiat in Sacramentali Confeſſione, à cenſuris verò fieri poſſit extra illam. Rodriq. modò citandus.

3461 Et quia in præmiſſo Privilegio nulla ſit limitatio, Rodr. *in comp. reſ.* 3. *n.* 36. concludit, poſſe Regulares abſolvere Sæculares,& exteros, utriuſque

utriuſque ſexus ab omnibus caſibus etiam Papæ reſervatis, occultis, aut publicis; nec non à quibuſvis cenſuris, tam à jure, quàm ab homine, etiam ſpecialiter, & nominatim latis, dummodo parti ſatisfactio fiat, aut detur ſufficiens cautio de ſatiſfaciendo, *ut à n.*3364. & pro utroque foro: quod firmat ex quadam Declar. Pii V. de anno 1568.

3462 Hæc autem doctrina Rodr. quantum ad excommunicatos nominatim, & quantum ad utrumque forum, non ſubſiſtit.

Et quidem nominatim ab Epiſcopo excommunicatos non poſſe abſolvi, conſtat; quia regulariter hujuſmodi excommunicationes Epiſcopi ſibi ipſi reſervant, ut videri poteſt in formulis; & à reſervatis Epiſcopis Regulares non valent abſolvere ex tot Bullis Pontificiis, & Decretis relatis 3407. & 3413. maximè ex Bulla Clem. X. *Superna nu.* 3295. §.6. Hinc damnata fuit ab Alex. VII. propoſitio affirmativa: *ut in prop.*12.

3463 Quia regula illa, *majori conceſſo, intelligitur quoque conceſſum, quod minus eſt*; non habet locum, quando minus eſt ſeparabile à majori, in majori non continetur, & inſuper prohibetur.

3464 Præterea adeſt Bulla 115. Clem. VIII. *Quæcumque* 7. Dec. 1604. *quæ in* §.9. loquendo de Confeſſariis Regularibus erga ſæculares habet:

(Ac ab aliis etiam caſibus, tam à Nobis, quàm à prædicto noſtro in Urbe Vicario, & locorum Ordinariis reſpectivè reſervatis, & pro tempore reſervandis, & etiam à quavis excommunicatione ab homine lata abſolvere, & ſuper irregularitatibus, tam ex aliquo defectu provenientibus, quàm occaſione delicti contractis, cum aliquo diſpenſare prætextu dictorum privilegiorum nullo modo poſſint.) Tamb. *tom.*2. *de caſibus reſer. cap.*11. §.2. ait quòd, ſi rationabilis ſit cauſa, putà ſi Epiſcopus nimis diſtet, aut licentiam neget, tunc nominatim excommunicatus poſſit pro foro interno abſolvi, ſi ſit diſpoſitus, & per ipſum non ſtet, ut pro foro externo à ſuo Prælato abſolvatur. Ita ille.

3465 Item falſum eſt, quòd abſolutio à cenſuris poſſit à Regularibus dari etiam pro foro fori. Ex ipſis namque verbis Privilegii Pauli III. *Confeſſionibus auditis: & poenitentiam ſalutarem injungendi*: ſatis conſtat poteſtatem amplam abſolvendi eſſe datam ſolum pro foro interno conſcientiæ, & nolle Pontificem hujuſmodi delinquentes à judicio externo, & pœna juridica liberare.

Cui accedit praxis, & obſervantia.

3466 Nec juvat Declaratio Pii V. qua Rodr. id probat; quia puto eam comprehendi in revocatione facta à Greg. XIII. *In tanta*: ut liquet ex dictis *à nu.*3401. *ad* 3404. & ritè, quia abſolutio pro foro externo, quoad alienos ſubditos, præjudicat poteſtati Ordinarii proprii, & Judicis, ad quem ſpectat cauſæ cognitio; non ſic abſolutio ſolùm pro foro interno conſcientiæ, hæc namque (ut advertit Donatus) non ligat manum Judicis; non enim impedit proceſſum, nec retardat actum juſtitiæ nec tollit jus tertii; quia quoad forum judiciale non cenſetur abſolutus, ut dictum eſt *n.*3315. hinc abſolutus in foro conſcientiæ, eſt abſolutus coram Deo, non coram Eccleſia.

3467 Id ſolùm verùm eſt, quod docet Diana *p.* 1. *tr.*11. *q.*26. cum multis, *quod Judex contra ita abſolutum per Bullam* (*ſupple tu: vel per privilegia*) *non tenetur procedere, unde ſi velit eſſe benignus, poteſt acceptare hanc abſolutionem etiam pro foro exteriori, & repellere accuſationem fiſcalis accuſantis illum, vel in ferenda ſententia temperare rigorem, & pœnam.*

3468 Corroboratur mea aſſertio ex aliis ampliſſimis Privilegiis Jubilæi, & Bullæ Cruciatæ, in quibus quidem datur ampla facultas abſolvendi ab omnibus caſibus, & cenſuris à jure, vel ab homine, occultis, aut publicis, Sedi Apoſtolicæ, aut Epiſcopis reſervatis, in ſolo tamen foro conſcientiæ; ut maximè liquet in ampliſſimo Jubilæo contra Turcas edito à Clem. X. §.9. 1672. *Inter graviſſimas*; & Declar: Urb. VIII. relata pro Bull. Cruciatæ *in nu.*3406.

3469 Denique omne tollit dubium Clem. X. per Bullam, *Superna*, §.6. quam refero *in num.* 3295. Omninò vide ibi, ubi noſtra aſſertio præcipitur, & irritum declaratur oppoſitum.

3470 Pro foro igitur interno conſcientiæ, & excluſis excommunicationibus ab homine latis, firma, & valida ſunt noſtra Privilegia quoad ſeculares, & exteros; atque in ſuo robore remanet Privilegium Pauli III. quod nunquam fuiſſe revocatum, imò fuiſſe confirmatum; conſtabit perlegenti Bullas, & Decreta, tam revocativa, quàm confirmativa Privilegiorum: *à n.*3400. *ad n.*3422.

Imò ſemper fuiſſe in uſu ut tradunt Doctores *cit.* & Peyr. *in Conſt.*6. Julii II. *n.*21.

3471 Non obſtat Decretum S. C. Epiſc. & Regul. juſſu Clem. VIII. editum 9. Jan. 1601. quod præcipit cuilibet Confeſſario Sæculari, aut Regulari extra Urbem, intra Italiam degenti, ut nullus ſub prætextu privilegiorum audeat abſolvere ex caſibus in Bulla Cœnæ contentis; *Vel aliàs quomodocumque Sedi Apoſtolicæ reſervatis.*

Non obſtat, inquam; quia prædictum Decr. ob dubia, & difficultates à Regularibus inde expoſita, fuit anno ſequenti 26. Novembris 1602. moderatum per aliud Decr. ejuſdem S. Congr. juſſu ejuſdem Clem. VIII. editum, ut ſequitur; apud Peyr. *tom.*1. *cit. pag.*175. & Donatum *tom.*2. *tr.*11. *q.*17.

3472 (Cùm autem dubia quædam, ac difficultates, circa ejuſdem Decreti interpretationem, atque obſervationem, emerſiſſent, eadem S. Congr. ne ullus deinceps obſcuritati, ſcrupulo, ambiguitate locus relinquatur, & ut clariùs appareat, in quibus caſibus, vigore ejuſdem decreti, reſervatis, intelligatur prohibita abſolutio ſpeciali mandato

dato

dato ejuſdem S.D.N.Clementis Papæ VIII. ſimiliter vivæ vocis oraculo, ſuper ea re habito, ipſum Decretum ita moderatur, & declarat, videlicet, ſub ejuſdem prohibitione illos tantùm in poſterum comprehendi caſus, qui in Bulla die Cœnæ Domini legi conſueta continentur.

3473 Ac præterea, 1. Violationis immunitatis Eccleſiaſticæ in terminis Bullæ Gregor. XIV. 2. Violationis clauſuræ Monialium ad malum finem, 3. Provocantium, & pugnantium in duello, juxta Decr. Conc. Trident. & Conſt. Gregor. XIII. incip. *Ad tollendum*, 4. Injicientium violentas manus in Clericos, juxta Canonem; *Si quis ſuadente diabolo* 17. *qu.*4. ac juris diſpoſitionem, 5. Simoniæ realis ſcienter contractæ, 6. Atque etiam confidentiæ beneficialis. Item omnes caſus, quos Ordinarii locorum ſibi reſervarunt, vel in poſterum reſervabunt.

In quibus omnibus jam enumeratis caſibus dumtaxat, & ſublata etiam pœna inhabilitatis audiendi Confeſſiones, eadem S.Congr.vult, & mandat, dictum Decretum in ſua firmitate, & priſtino robore permanere.

Ac præterea declarat, eos quidem Sacerdotes, tam Sæculares, quàm Regulares, qui aliquo ex privilegiis, indultis, & facultatibus in ſupradicto Decreto expreſſis, ſuffulti fuerint, poſſe juxta eorum privilegia, indulta, & facultates, uſu ante idem Decretum receptas, & quæ ſub aliis revocationibus non comprehenduntur, tantùm, & non aliàs abſolvere à caſibus in præſenti declaratione non comprehenſis, &c.)

3474 Ex quo Decreto firmiter concluditur Privilegium Pauli III. remanere in ſuo robore, in quo quidem erat ante recenſitum Decretum de anno 1601. quoad omnes caſus Papæ reſervatos, exceptis contentis in Bulla Cœnæ, reſervatis Epiſcopis, & alias dumtaxat ſex relatis. Conſtat tam ex exceptione in Decreto facta, quoniam exceptio firmat regulam in contrarium, quàm ex poſitiva confirmatione poteſtatis quoad alios caſus.

3475 Hoc tamen diſcrimen eſt omninò obſervandum, ut à 20. caſibus reſervatis in Bulla Cœnæ Regulares abſolvere non poſſint nec intra, nec extra Italiam; quia reſervatio Bullæ Cœnæ eſt facta pro toto Orbe Chriſtiano. Idem dic de caſibus reſervatis Epiſcopis, ut conſtat ex Bulla Clem.VIII. relata *n.* 3405. lata pro toto Orbe Chriſtiano, ex Decr. Urb. VIII. 17. Nov.1628.relato in *n.*3414. *in prop.* 12. damnata ab Alex. VII. A reliquis verò ſex caſibus à Clem. VIII. reſervatis relatis in *num.* 3473. non poſſe intra Italiam, & extra Urbem, poſſe verò in Urbe, & extra Italiam, ut declarat ipſum Decretum Clem. Item in ſuburbiis Urbis. Bord. *tom.*2.*reſ.*6.*n.*12. quia in favorabilibus termini ſunt ampliandi, unde nomine Civitatis veniunt Suburbia.

3476 Idem docent Bord.*cit.n.*13.& Diana *p.*3. *tr.*2. *reſ.*13. in Inſulis Siciliæ, Sardiniæ, & Corſicæ; quia Geographi, & Hiſtoriographi has inſulas non connumerant cum partibus Italiæ;& Pontifex, quando edit Conſtitutionem pro Italia, & vult inſulas comprehendere, eas exprimit ſimilibus verbis: *etiam quoad Inſulas coadjacentes*, quod non facit Decr. Clementis. Oppoſitum tenet *Merullus* apud illos, dicens, in relatis Inſulis Decretum Clementis practicari: *v.tom.*2.*n.*292.

3477 Ex dictis colliges, Confeſſarios Regulares abſolvere poſſe à caſibus Sancti Officii, ſatisfacta parte, modo *dicto in tom.*2.*n.*641.*ad* 644.niſi contineant hæreſim formalem externam, nec contineantur in Bulla Cœnæ, nec ſint intra Italiam de aliis ſex, nec Epiſcopis ſint reſervati. Mendo *in Epit. ver. Regulares n.*28.

3478 Demùm Pelliz.*de Monialib. cap.*9.*n.*19. docet, Confeſſarios Regulares etiam intra Italiam poſſe abſolvere Moniales non ſubditas à quinque caſibus à Clem.VIII. reſervatis, quatenus prohibitio abſolutionis eſt facta ſolùm reſpectu pœnitentium ſæcularium, minimè Regularium. Ad hoc non probo, quia prohibitio eſt facta reſpectu pœnitentium exterorum abſolutè, ut patet ex verbis Decr. de anno 1601. *in n.*3471.

Vide *tom.*2.*à n.*291.

3479 Obiter hic refero privilegium Pauli III. per Bullam 48. *licet debitum* 18. Octobris 1549. conceſſum Generali Societatis Jeſu; & per communicationem Generalibus aliorum Ordinum, ut ſequitur.

§. 33. (Et ut cum aliquos ex fratribus, ſeu Sociis Societatis hujuſmodi in Saracenorum & Paganorum, aliorumque infidelium terras, & Provincias aliàs remotiſſimas, à quibus non poteſt adiri Sedes Apoſtolica, miſerit; poſſit eis auctoritate noſtra facultatem concedere, ut Chriſtianos ibidem commorantes, Confeſſione peccatorum ſuorum audita, & Pœnitentia ſalutari injuncta, eos, & eorum quemlibet ab omnibus, & ſingulis eorum peccatis, etiam in Bulla Cœnæ Domini reſervatis, & conſequentibus cenſuris, & pœnis abſolvere.

§. 34. Et cum iis, qui ab infidelitate convertentur tantùm, & in locis remotiſſimis, qui priùs in gradibus non licitis, tamen lege divina non prohibitis, matrimonium contraxerant, ut in iiſdem manere poſſint, diſpenſare.

§. 35. Ac in locis prædictis remotiſſimis, quæcumque Eccleſias, Hoſpitalia, & alia pia loca, prout expediens fuerit, erigere, ac nunc, & pro tempore erecta reformare, ſine alicujus præjudicio, & veſtes Sacerdotales, palias, corporalia, calices, altaria, cœmeteria (ſi Epiſcopus, qui ea faciat, Catholicus ibi non adſit) benedicere, ac profanatas Eccleſias reconciliare poſſint. Et quæcumque ſtatuta, & ordinationes, deſuper neceſſaria facere, illaque poſtquam facta fuerint mutare,

alte-

alterare, ac illis addere, & detrahere.

§. 36. Ac Præpoſito Provinciali in illis longiſque partibus reſidente decedente, interim dum alius per Generalem Præpoſitum mittitur, loco Præpoſiti ſic decedentis, alium eligere liberè, & licitè valeant.

§. 37. Et quia in numeroſis populis illarum Regionum, tanta eſt Sacerdotum raritas, ut unus plurium curam populorum ſuſcipere debeat, ut bis eodem die Miſſam celebrare diverſis in locis valeant.)

3480 Ubi nota Privilegium abſolutionis de §. 33. non revocari per Bullam 115. Clem. VIII. *Quæcunque*, 7. Dec. 1604. relata *nu.* 3464. quia Bulla Clem. expreſsè loquitur de locis fidelium, & orbis Chriſtiani, ubi ſunt Epiſcopi Catholici.

3481 Similiter Innoc. IV. apud Bullar. Rodr. Bulla 20. conceſſit Sacerdotibus Ordinis Minorum, ut in terris infidelium Chriſtianorum ibi commorantium Confeſſiones audire, & à peccatis, atque cenſuris abſolvere poſſint.

DE POTESTATE IN CENSURAM RESERVATAM OB VIOLATIONEM CLAUSURÆ.

3482 Clauſura violatur per ingreſſum mulierum, aut virorum in Monaſteria Monialium, vel mulierum in Monaſteria virorum, & per egreſſum Monialium è ſuis Monaſteriis.

QUOAD INGRESSUM

3483 Tres ſunt cenſuræ, videlicet excommunicationes latæ ſententiæ in jure fulminatæ.

Prima eſt Conc. Trid. *ſeſſ*. 25. *de Regul. & Monialib. cap.* 5. contra viros, & mulieres cujuſvis conditionis, ſine Superioris licentia in ſcriptis, ingredientes Monaſteria Monialium.

3484 Secunda eſt Greg. XIII. per Bullam 28. *Ubi Gratiæ* 24. Junii 1575.

3485 Tertia eſt lata à Clem. VIII. per Decretum de anno 1602. relatum *nu.* 3472. contra violantes clauſuram Monialium ad malum finem. Et de hac non debet eſſe ſermo; quia cum ſit reſervata Rom. Pontifici extra Urbem, & intra Italiam, cum excluſione Privilegiorum, certum eſt, Confeſſarios Regulares extra Urbem, & intra Italiam non poſſe ab ea ſæculares abſolvere.

Pelliz. de Monialibus *cap.* 5. *nu.* 20. docet hanc cenſuram, & reſervationem Clem. VIII. non afficere Moniales, ſed ſolùm ipſos ingredientes ad malum finem; quia in ea Monialis ſe habet paſſivè, & ponitur ut terminus, minimè ut ſubjectum.

3486 Prima igitur cenſura Tridentini incurritur, etiam ſi ingreſſus non ſit ad malum finem, nec prætextu licentiarum, ſed nulli eſt reſervata; unde poteſt abſolvi à quolibet ſimplici Confeſſario, qui tamen reperiatur ad Monialium Confeſſiones excipiendas deputatus; quod ſemper in hac re eſt ſupponendum ex Bulla Clem. X. *n.* 3292.

3487 Secunda cenſura Greg. XIII. incurritur, etiam ſi ingreſſus non ſit ad malum finem ab omnibus Mulieribus cujuſvis conditionis, & ætatis, uſum rationis habentibus, ingredientibus Monaſteria virorum, & ab omnibus viris, & mulieribus cujuſvis conditionis, ingredientibus Monaſteria Monialium. Item à Superioribus utriuſque ſexus, & pariter à cuſtodibus clauſuræ, ut ſunt portionarii, & rotariæ admittentes, aut permittentes ingreſſum ſub prætextu licentiarum Sedis Apoſtolicæ, Legatorum, aut aliorum Prælatorum.

Item à ſingulis Religioſis, & Monialibus tam Superioribus, quàm privatis, qui illos præſumunt admittere ſub prætextu licentiarum ipſorum Ordinariorum.

3488 Hinc Superiores, & cuſtodes clauſuræ incurrunt, ſivè poſitivè, ſivè negativè concurrant, nimirum tam admittendo, quàm permittendo, & non impediendo, cum poſſent. Perſonæ verò privatæ incurrunt, ſolùm ſi poſitivè concurrant admittendo, niſi veniant nomine *Conventus*; tunc autem veniunt nomine *Conventus*, quando omnes congregati in unum cum Superiore conſentiunt in ingreſſum, & tunc incurrunt, etiam ſi negativè concurrant permittendo ingreſſum.

3489 Talis autem cenſura in vim Bullæ Greg. non incurritur ab ingredientibus, admittentibus, aut permittentibus, niſi ingreſſus tam virorum, & mulierum in Monaſteria Monialium, quam mulierum in Monaſteria virorum, fiat ſub prætextu licentiarum; & eſt reſervata Romano Pontifici.

3490 Inſuper adeſt etiam excommunicatio reſervata Romano Pontifici lata à Pio V. per Bullam 20. 24. Octobr. 1566. quæ incip. *Regularium perſonarum*, contra mulieres ingredi audentes Monaſteria virorum ſub prætextu licentiarum.

3491 Deinde Pius V. per aliam Bullam declaratoriam præcedentis die 16. Julii 1570. quæ incip. *Decet Romanum Pontificem*, declaravit in præfata Bulla fuiſſe ſuæ intentionis comprehendere mulieres ingredientes Monaſteria virorum etiam ſine prætextu licentiarum.

3492 Ex quibus Bullis Greg. & Pii plura reſolvuntur. Primò. Excommunicatio eſt reſervata Romano Pontifici. Unde ſi eſt occulta, poteſt abſolvi ab Epiſcopo virtute Decr. Conc. Trid. *ſeſſ*. 24. *de reform. cap.* 6. minimè ſi eſt publica: *ut in nu.* 3314. Poſſe tamen abſolvi à Confeſſariis regularibus, etiam ſi ſit publica, aut deducta ad forum contentioſum, in foro tantùm interno conſcientiæ, docet Donatus cum multis *t.* 1. *part.* 2. *tr.* 4. *q.* 33. & 34. Peyr. *in conſt.* 6. Pii V. *p.* 203. *nu.* 41. *item conſt.* 6. Julii II. & *t.* 1. *de ſubdito*, quia dictæ Bullæ in reſervatione non comprehendunt Privilegia Regularium. Et hic caſus ingreſſus mulierum intra Monaſteria virorum, & virorum, ac mulierum intra Monaſteria Monialium, non

com-

comprehenditur in caſibus 20. Bullæ Cœnæ, nec in ſex Clem. VIII. in Decreto de anno 1602. quod Decretum eſt attendendum, quia eſt moderativum diſpoſitionum præcedentium in oppoſitum, *ut patet in nu.*3472. *&* 3473. Vide *à n.*3459. *ad* 3465.

3493 Imò idem docet Donatus *cit. qu.* 34. de ingreſſu mulierum in Monaſteria virorum ad malum finem, videlicet ad explendam libidinem; ob eamdem rationem, quia ſolus caſus violationis clauſuræ Monialium ad malum finem comprehenditur in ſex caſibus Clem. VIII.

3494 Secundò. Pœnam inhabilitatis, & privationis Officiorum, fulminatam à Greg. XIII. *in* §.3.& à Pio V. unà cum ſuſpenſione à Divinis *in* §.4. non eſſe reſervatam, ait Rodr. *tom.*1. *q.*24. *art.*17. nam ut conſtat legenti, reſervatio eſt facta ſolùm pro excommunicatione, unde concludit poſſe ab ea abſolvere pro utroque foro, quoad ſuos ſubditos, Epiſcopos, & Prælatos Regulares. Ita Rod.

3495 Tertiò, ſi ſit ſermo de ingreſſu mulierum intra Monaſteria virorum, prædictæ omnes pœnæ incurrunt, etiam ſi ingreſſus fiat ſine prætextu licentiarum, ut conſtat ex Bulla declaratoria Pii V. *Decet Romanum Pontificem*, *in n.*3491.

3496 Si autem ſit ſermo de ingreſſu virorum, aut mulierum intra Monaſteria Monialium, non incurruntur pœnæ, niſi ingreſſus fiat ſub prætextu licentiarum. Pelliz. *de Monialibus c.*5. *n.*92. cum multis; quia jura expreſsè apponunt prætextu licentiarum, ut conſtat legenti Bullam Greg. XIII. *Ubi Gratiæ*, *de num.* 3483. quæ de tali ingreſſu diſponit.

Et declaratio Pii V. quòd pœnæ incurrantur, etiam ſi ingreſſus fiat ſine licentiarum prætextu, ſolùm & expreſsè loquitur de ingreſſu mulierum in Monaſteria virorum. Hic faciunt rationes aliæ legales *de* 2. *tom. à num.*422. *ad* 425.

3497 Nec id ſit tibi, cum Donato *tom.*3. *tr.*5. *qu.*2. *nu.*10. mirum; nam jura in tantùm apponunt prætextum licentiarum, quia prætextus licentiarum erat cauſa moleſtiæ, & ſcandali; nam ſub hoc prætextu mulieres prætendebant ingredi Monaſteria virorum impunes, & ſic majori cum facultate, & audacia, non ſic quæ ſine licentia; & vulgò dicitur, quòd ſit magis moleſtus, & timendus inimicus occultus, quàm publicus.

3498 Cæterùm Filliucius cum aliis apud Pelliz. *cit.* & Donatus *tom.* 3. *tr.* 5. *q.* 2. tenent, dictas pœnas incurri, etiam ſi ingreſſus ſit ſine licentiarum prætextu; pro quo adducit ſtylum Curiæ. Stylus autem Curiæ facit legem, quando lex eſt obſcura; minimè, quando eſt clara, ut in caſu. Unde quando in jure requiritur licentiarum prætextus.

3499 Idem confirmavit Paulus V. per Bullam *incip. Facultatem* 1. Sept. 1608. & per Bullam *Monialium ſtatui*, 10. Julii 1612. per quas illas, quoad ingreſſum mulierum in Monaſteria Monialium, Paulus V. omninò confirmat Bullam Greg. XIII. *Ubi Gratiæ*, relatam *n.*3484. & apponit licentiarum prætextum, ac proinde de hac Bulla Pauli V. eſt eodem modo diſcurrendum.

3500 Idem denique confirmavit Urbanus VIII. per Bullam 30. 27. Octob. 1624. ut ſequitur; (Sacramentum, &c.

§. 1. Cum itaque plures licentiæ Monaſteria Monialium ingrediendi diverſis mulieribus ſæcularibus, &c. à Nobis, & diverſis Romanis Pontificibus, &c. conceſſa fuerint, &c.

§. 2. Nos omnem dubitandi materiam, quæ ſuper modo, conſenſum hujuſmodi præſtandi forſan oriri poſſet, è medio tollere volentes, &c. declaramus, conſenſum dictarum Monialium de cætero per eaſdem Moniales Capitulariter, & per ſecreta ſuffragia præſtandum eſſe, & præſtari debere; aliàs licentiæ hujuſmodi mulieribus, quibus conceſſæ fuerunt, nullatenus ſuffragentur.

§. 3. Et quæ Sanctimonialium Monaſteria vigore licentiarum prædictarum abſque conſenſu capitulariter, ut præfertur, præſtito, ingredi præſumpſerint, ſententias, cenſuras, & pœnas contra clauſuras Monaſteriorum Monialium violantes inflictas ſe noverint incurſuras.)

Quid clariùs?

3501 De ingreſſu Confeſſarii dictum eſt à *nu.* 1453. *v. nu.* 1419. A Regularibus attendenda eſt Bulla Alex. VII. 19. Octob. 1664. quæ diſponit ſuper ingreſſu Superiorum, & Confeſſariorum, atq; ſuper commoratione confeſſariorum propè Monaſteria. Bulla eſt ut ſequitur.

3502 (Fœlici Sacrarum Virginum ſtatui, &c. Præſentibus perpetuò valituris ſancimus, ut in poſterum intra fines Italiæ, & Inſularum adjacentium Generalibus, Provincialibus, Abbatibus, & quibuſcumque aliis Superioribus Regularibus, quibus alioqui cura, & regimen Monaſteriorum Sanctimonialium quovis modo incumbit, intra ſepta eorundem Monaſteriorum nullatenus ingredi liceat, niſi ex cauſa viſitationis localis; & hoc ſemel tantum in anno, ita ut in eo anno, in quo unus ex memoratis Superioribus viſitaverit, alius Superior à viſitatione hujuſmodi ſe omninò abſtineat. Quòd ſi ob clauſuram, quæ à Sancta Tridentina Synodo, etiam in Monaſteriis exemptis, curæ, & vigilantiæ Epiſcopi in primis committitur, aut ob aliam urgentem, ac neceſſariam cauſam oportuerit Superiorem Regularem eodem anno plures ingredi ſepta Monaſterii, tunc non aliter ingrediatur, quam cum præſentia Epiſcopi Diœceſani, vel alterius perſonæ Eccleſiaſticæ ſæcularis boni exempli, ac maturæ ætatis, ab ipſo Epiſcopo ad hoc ſpecialiter deputatæ. Viſitet autem Superior Regularis interiorem clauſuram per ſe ipſum, non autem per alium, etiam ſi fuerit legitimè impeditus; quo caſu differatur viſitatio in aliud tempus, quo ceſſaverit impedimentum; & viſitationem celeriter, & unica

die,

die, debita tamen cum diligentia abſolvat, nec ante ortum Solis eam incipiat , nec poſt occaſum protrahat, neque ipſe Viſitator, neque ejus Socii ullam ſumant in Monaſterio refectionem. Porrò ſi viſitet Generalis, poſſit ſecùm habere duos Socios ſui Ordinis, ſi alius à Generali , unum tantùm , excluſis omnibus aliis etiam ratione Officii . Qui quidem Socii aſſumantur exemplares, & maturæ ætatis , & in actu viſitationis à Viſitatore nunquam ſeparentur , ſed eum aſpicere , & ab ipſo aſpici ſemper poſſint . Ac prætereà Viſitatori aſſiſtant quatuor Moniales ex ſuperioribus Monaſterii, quæ ſimiliter viſitatione durante nunquam ſeparentur à Viſitatore, & Sociis. Reliquæ verò Moniales, & quæcumque aliæ mulieres, & puellæ ſæculares in Monaſterio degentes , niſi legitimo detineantur impedimento conveniant omnes in Choro , antequam Viſitator ingrediatur interiorem clauſuram , & in eo permaneant durante viſitatione , & quouſque idem Viſitator cum Sociis è Monaſterio exierit. Ideòque curet Viſitator, ut tempeſtivè admoneatur Abbatiſſa, ſeu Monaſterii Præfecta, de præfixa die, & hora viſitationis . Viſitatio verò perſonalis fiat ad crates , & omninò extra clauſuram Monaſterii, & per ipſummet Superiorem dumtaxat , ut ſupra dictum eſt de viſitatione interioris clauſuræ . Ad hæc Confeſſor Sanctimonialium tam ordinarius , quàm extraordinarius minimè ingrediatur ſepta Monaſterii, niſi ad Sacramenta Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis miniſtranda Monialibus , vel aliis perſonis infirmis , ibi degentibus , nec non ad commendandam animam Agonizandum; nec unquam ingrediatur, niſi cum Soc o, qui ſit probatæ vitæ, & maturæ ætatis, ſemperque maneant in ea parte Monaſterii , quæ Confeſſorem videre , & ab ipſo videri ſemper poſſit . Inſuper diſtrictè præcipimus memoratis Superioribus Regularibus , ut infrà terminum duorum menſium à publicatione præſentis conſtitutionis computandorum, revocent ad clauſtra Confeſſores , eorumque Socios , Concionatores , & alios quoſcumque Regulares apud Monaſteria Sanctimonialium , vel aſſiduè , vel ad tempus quocumque titulo pernoctare ſolitos : Nevè permittant eoſdem , ſeu alios Regulares , intrà , ſeu propè ſepta Monaſteriorum hujuſmodi habitare , vel commorari , quin etiam infrà eundem terminum quaſcunque Cellas Manſiones , ſeu Cubicula propè Monaſteria prædicta ad uſum memoratorum Regularium exiſtentia , ſi clauſuræ Monaſteriorum earundem Monialium contigua ſint , eidem clauſuræ includi , vel dirui omninò faciant ; ſi verò ſint extra ſepta , vendi , pretiumque in Monaſterii utilitatem converti, nec in poſterum alia ſimilia aptari , edificari , aut emi permittant . Quòd ſi infrà dictum terminum Superiores Regulares præmiſſa cum effectu non adimpleverint , teneatur Ordinarius loci , tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus, illa adimplere, & omninò exequi, etiam invocato, ſi opus fuerit , brachii ſæcularis auxilio . Verumtamen ſi Monaſterium Regularium virorum, quibus Moniales ſunt ſubjectæ , ſit intra dicta Mœnia , vel è converſo , habeantur, vel conducantur, ſi commodè fieri poſſit, manſiones ad uſum Confeſſoris , quæ non ſint conjunctæ , ſeu contiguæ ipſi Monaſterio Monialium , ſed ab eo penitùs disjunctæ non ſolùm per parietes, ſed etiam per tecta: ſin autem utrumque Monaſterium ſit intra Mœnia, & unum ab altero, Epiſcopi judicio , multùm diſtans , tunc habeantur , vel conducantur hujuſmodi manſiones , ut ſupra, diſtinctæ, & ſeparatæ à Monaſterio Monialium in diſtantia ab ipſo Epiſcopo recognoſcenda, & approbanda , ità tamen , ut in manſionibus Confeſſoris , ſive intra , ſive extra mœnia conſtitutis , excepto ipſo Confeſſore cum ſuo Socio , alii Regulares , etiam ſi Superiores ſint , minimè pernoctent . Si quis verò prædictorum Regularium aliquid contra præſentium tenorem facere , vel moliri præſumpſerit , aut adimplere neglexerit , ipſo facto pœnam excommunicationis , & privationis omnium officiorum, quæ obtinet, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, vel alia in poſterum obtinenda , vociſque activæ , & paſſivæ , abſque alia declaratione incurrat . Et nihilominus nullis privilegiis , & exemptionibus tueri ſe poſſit , quominus ab Epiſcopo loci , tanquam ad hoc Sedis Apoſtolicæ Delegato , quoties , & quando opus fuerit, corrigi , & puniri valeat .)

3503 In meo Ordine Minorum de Obſervantia extat ſtatutum Cap.Gen. de anno 1664. (quòd in comitatu Superiorum , quacumque de cauſa ingrediantur , ſemper ſit Vicarius ſeu Confeſſarius Monialium , ſub pœnis in eiſdem ſtatutis contentis .) Unde in ingreſſu Provincialis ſocius debet eſſe Confeſſarius Monaſterii , debet enim eſſe unus.

QUOAD EGRESSUM

3504 DAt regulam , & prohibitionem Bonifacius VIII. *in cap.unico de ſtatu Regularium in* 6. apud Donatum *tom.* 3. *tr.* 3. *qu.* 1. *nu.* 18. *& tr.* 4. *qu.* 15.

3505 (Periculoſo , & deteſtabili quarumdam Monialium ſtatui , quæ honeſtatis laxatis habenis , & Monachali modeſtia , ſexuſque verecundia impudenter abjectis , extra ſua Monaſteria nonnunquam per habitacula ſæcularium perſonarum diſcurrunt , &c. præſenti conſtitutione, &c. Sancimus , univerſas , & ſingulas Moniales præſentes , atque futuras , &c. ſub perpetua in ſuis Monaſteriis debere de cætero permanere clauſura ; ita quòd nulli earum , &c. valeat quacunque ratione , vel cauſa , niſi fortè tanto , & tali morbo evidenter earum aliquam laborare conſtaret , quòd non poſſet cum aliis abſque gravi periculo , ſeu ſcandalo commorari , Monaſteria ipſa deinceps egrediendi facultas .)

3506 Inſuper concedit textus , quòd ſi Abbatiſſa

tiſſa ſeu Prioriſſa teneatur præſtare homagium, vel fidelitatis juramentum ob aliquod feudum, quod Monaſterium habet ab aliquo Principe, ſeu Domino temporali, tunc, ſi non valeat illud præſtare per procuratorem, poſſit exire de Monaſterio cum honeſta, & decenti ſocietate, & homagium, ſeu juramentum fidelitatis Principi præſtare, & eo præſtito teneatur ad Monaſterium è veſtigio reverti.

3507 Eandem conſt. Bonifacii VIII. *de c. Periculoſo*, expreſsè approbavit Conc. Trid. *ſeſſ. 25. de Regularibus c. 5.* & confirmavit Pius V. per Bullam 8. *Circa Paſtoralis* 29. Maii 1566.

3508 Inſuper idem Pius V. 8. Febr. 1570. per aliam Bullam, priorem declaravit, ut ſequitur.

(Decori, & honeſtati omnium Sanctimonialium, &c.

§. 1. Sanè periculo, & ſcandalo plena res eſt, &c. Sanctimoniales aliquando parentes, fratres, ſorores, aut alios agnatos, vel cognatos: necnon Monaſteria, & alias filiationes nuncupata, etiam eis ſubjecta viſitandi, aut infirmitatis cauſa, alio-ve prætextu à Monaſteriis exire, & per ſæcularium perſonarum domos diſcurrere, & vagari, quo veluti colore eximium quoque honeſtatis, & pudicitiæ decus in diſcrimen committunt.

§. 2. Unde nos malo huic, &c. ſalubriter occurrere volentes, inhærentes etiam decreto S. Conc. Trid. &c. ac aliis noſtris literis, &c. volumus, ſancimus, & ordinamus, nulli Abbatiſſarum, Prioriſſarum, aliarum Monialium, &c. etiam infirmitatis, ſeu aliorum Monaſteriorum, etiam eis ſubjectorum, aut domorum, parentum, aliorum-ve conſanguineorum viſitandorum, aliave occaſione, & prætextu, niſi ex cauſa magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut epidemiæ; quæ tamen infirmitas, præter alios ordinum Superiores, quibus cura Monaſteriorum incumberet, etiam per Epiſcopum, ſeu alium loci ordinarium, etiam ſi prædicta Monaſteria ab Epiſcoporum, & ordinariorum jurisdictione exempta eſſe reperiantur, cognita, & expreſsè in ſcriptis approbata ſit, à Monaſteriis præfatis exire; ſed nec in prædictis caſibus extra illa, niſi ad neceſſarium tempus, ſtare liceat.

Aliter autem, quàm ut præfertur, egredientes, ſeu licentiam exeundi quomodocumque concedentes, necnon comitantes, ac illarum receptatrices perſonas, ſive laicas, aut ſæculares, vel Eccleſiaſticas, conſanguineas, vel non, excommunicationis majoris latæ ſententiæ vinculo ſtatim eo ipſo abſque aliqua declaratione ſubjacere, à quo, præterquàm à Romano Pontifice, niſi in mortis articulo, abſolvi nequeant.

Et inſuper tam egreſſas, quàm præſidentes, & alios Superiores prædictos eis licentiam hujuſmodi concedentes, dignitatibus, officiis, adminiſtrationibus per eas, & eos tunc obtentis privamus, & illas, & illos ad obtenta, & alia imposterum obtinenda inhabiles.

3509 Nomine epidemiæ venit peſtis. Pelliz. *c. 5. n. 31. v. à n. 1515.* per receptatrices, & comitantes intelliguntur perſonæ illæ, quæ ſuo comitatu, aut receptione cooperantur egreſſui Monialium, aut ſunt cauſa, ne redeant ad Monaſterium; minimæ illæ, quæ urbanitatis, amicitiæ, aut conſanguinitatis præcisè cauſa Monialem illicitè egreſſam receperint, aut comitarentur. Pelliz. *de Monialib. c. 5. num. 26.*

3510 Pius ergò V. apponit excommunicationem reſervatam Romano Pontifici, & pœnam inhabilitatis, & privationis officiorum non reſervatam; unde de hac diſcurre, ut in *num.* 3494.

Quantum ad excommunicationem.

3511 Dico, ab ea abſolvere poſſe Epiſcopum, ſi ſit occulta, *ut in num.* 3492.

DIFFICULTAS EST, SI SIT PUBLICA.

IN qua re, Pelliz. *de Monialib. c. 5. n. 28. & cap. 9. n. 26.* affirmat; quia Moniales ſunt perpetuò impeditæ, & ſi pro abſolutione deberent adire Papam, cogerentur ad impoſſibile; cum teneantur ad perpetuam clauſuram; at impoſſibilium non eſt obligatio.

3512 Reſp. non poſſe Epiſcopum ab hac excommunicatione, ſi ſit publica, abſolvere. Donatus *tom. 3. tr. 4. q. 8.* Ratio quæ me movet eſt; quia Pius V. quando hanc cenſuram contra Moniales fulminavit, & eam ſoli Romano Pontifici reſervavit, omnem aliũ pro abſolutione excludendo, jam ſciebat, Moniales eſſe impeditas perpetua clauſura, ad quam ex juribus antiquioribus tenebantur; ſi igitur hoc non obſtante, tali rigore reſervationis contra Moniales uſus eſt, argumentum evidens eſt (ni dicere velimus, Pium V. voluiſſe edere legem deridendam) quòd Summus Pontifex velit, occurrente caſu egreſſionis, Moniales pro abſolutione adire Romanum Pontificem, non quidem perſonaliter, quod eſt impoſſibile, & præter intentum Summi Paſtoris, ſed per literas, nuncium, aut procuratorem; quòd omninò vult, quia vult in tali caſu eſſe conſultum, requiſitum, & certioratum, ut poſſit unà cum abſolutione, & medicina, debita pœna, & correctione ab hujuſmodi exceſſu Moniales coercere.

3513 Ratio autem perpetui impedimenti favet Monialibus, ut poſſint ab Epiſcopo abſolvi, juxtà dicta ſuperiùs, ſolùm in aliis caſibus, in quibus abſolutio reſervatur generaliter pro omnibus fidelibus inter quos tantum per incluſionem tanquam ſpecies in genere veniunt Moniales; minimè in caſibus, in quibus cenſura reſervata ſpecialiter, & explicite eſt lata contra Moniales qualis eſt cenſura à Pio V. lata contra Moniales egredientes, & alia Greg. XIII. lata contra Moniales admittentes, aut permittentes ingreſſum virorum, aut mulierum intra earum Monaſteria, ut *in num.* 3484. & in

in num. 3487. in Bulla Greg. §. 3. & 4. Idque ob præfatam rationem, aliàs Pontifex edidiſſet legem, & reſervationem deridendam; quod non eſt excogitandum.

Hinc Fagnanus *in lib.* 1. *Decr. cap. Quoniam*, 13. *de conſtit. nu.* 30. ait, ex Bulla Pii V. ademptam eſſe facultatem Epiſcopis competentem in vim dicti *cap.* 6. abſolvendi, Moniales ſecretò delinquentes in materia clauſuræ.

3514 Idem ob eandem rationem dico de excommunicatione Romano Pontifici reſervata, lata à Gregor. XIII. & Pio V. ſpecialiter, & expreſsè contra mulieres ingredientes Monaſteria virorum, aut Monialium, juxtà ſuperiùs dicta. Hæ quidem licèt in Jure Canonico ſuper relato cenſeantur impeditæ, hoc eas juvat in caſu legis reſervantis latæ contra omnes, inter quos mulieres ſolùm tanquam ſpecies in genere continentur; minimè in caſu legis ſpecialiter, & expreſsè contra mulieres latæ, adeòque tenentur adire Romam per literas, aut nuncium.

3515 Cui non obſtat dictum, quòd perſonaliter impeditus adire Pontificem pro abſolutione, non teneatur adire per literas, aut nuncium, quia hoc eſt verum regulariter, minimè in caſibus extraordinariis, in quibus vel Pontifex expreſsè ſe declarat, vel evidenter ex ejus lege colligitur, quòd velit, ut hujuſmodi impediti recurrant ad ipſum pro abſolutione: hujuſmodi ſunt caſus, in quibus expreſsè, & ſpecialiter Pontifex fulminat excommunicationem ſibi reſervatam contra mulieres, & Moniales. Tunc igitur mulieres, & Moniales adire debent Pontificem pro abſolutione, modo, quo poſſunt, non quidem perſonaliter, ſed per literas, aut nuncium.

Verum tamen eſt, poſſe eas Regulares pro Monialibus approbatos abſolvere, etiam in caſibus publicis in foro tamen conſcientiæ, juxta dicta *in num.* 3492.

3516 Corroborantur dicta; quia jus Canonicum, *cap.* 6. *Mulieres*, & *cap.* 33. *de Monialib. in lib.* 5. *tit.* 39. *de ſentent. excomm.* loquitur expreſse de cenſura ob percuſſionem Clerici, aut Monialium: in hoc, inquam, caſu concedit, quòd poſſint ab Epiſcopo abſolvi, & ſolùm Doctores ex paritate rationis, quatenus pro omni caſu ſunt impeditæ, illud extendunt ad reliquos caſus. Amplector autem hujuſmodi extenſionem, ſed non plus æquo, & ultrà claram mentem Summi Pontificis, ut extenſio dicti juris fiat ad omnes caſus, & cum excluſione omnis modi recurſus pro abſolutione ad Papam, etiam in illis caſibus, in quibus evidenter colligitur Papam velle, ut recurratur ad ipſum, uti in recenſitis caſibus conſtat: *v. num.* 3524. & 3525.

Q U Æ R E S I.

3517 *Monialis quædam egreſſa eſt è proprio Monaſterio, & ingreſſa in aliud Monaſterium contiguum urbanitatis, ſeu curioſitatis cauſa: An incurrerit excommunicationem contra egredientes, & ingredientes latam?*

Pelliz. *de Monialib. cap.* 5. *num.* 57. & Bordonus ibi affirmant, quia Monialis non tenetur ad clauſuram in communi, ſed ad clauſuram proprii Monaſterii; unde licèt in caſu tranſeat de clauſura ad clauſuram, clauſuram ad quam perpetuò ſervandam eſt obligata, frangit.

3518 Solùm diſſentiunt in hoc quòd Pelliz. velit eſſe duo peccata, & duas excommunicationes incurrit, quatenùs ſunt duo actus egreſſus videlicet, & ingreſſus.

3519 Bord. verò vult eſſe unum, & unam excommunicationem incurri ob egreſſum, quatenùs Bulla Pii V. dum excommunicat Moniales illicitè egredientes, terminum à quo reſpicit, non ad quem; non reſpicit, inquam, locum, ad quem ingreditur, cum enim caſus accidere ſoleat, ut Moniales egrediantur ad vagandum, lex non comprehendit hunc caſum extraordinarium ingreſſus ad aliud Monaſterium contiguum: *Et lex ad ea, quæ rarò accidunt, non aptatur, l. Nam ad ea, ff. de legib.*

3520 Si autem cupis ſcire, quid hac in re ſentiam: Duos actus in præſenti caſu conſiderandos puto, egreſſum videlicet de proprio Monaſterio, & ingreſſum in aliud; quod parùm refert, ſi ſit ejuſdem, vel alterius Ordinis, cum id materialiter ſe habeat.

QUANTUM AD INGRESSUM,

3521 Dico eam incurriſſe excommunicationem non reſervatam Tridentino. Inſuper excommunicationem Greg. XIII. & Pii V. reſervatam Romano Pontifici. Ab hac autem poſſe ab Epiſcopo abſolvi, etiam ſi ſit publica.

Ratio primæ partis eſt, quia Trid. *cit. n.* 3483. comprehendit omnes cujuſvis generis, conditionis, & ſexus, adeòque Moniales. Poteſt tamen hæc cenſura à quovis Confeſſario pro Monialibus approbato abſolvi; quia non eſt reſervata, *ut in num.* 3486.

3522 Ratio ſecundæ partis eſt; quia Moniales ingredientes in aliud Monaſterium Monialium, comprehenduntur in Bulla Gregor. XIII. *Ubi Gratiæ*, relata *nu.* 3487. non quidem explicitè, ſed implicitè.

Non, inquam, explicitè, quia Bulla explicitè loquitur, & cenſuram fulminat contra mulieres ſæculares cujuſvis conditionis, quæ prætextu licentiarum prætendebant ingredi Monaſteria Monialium, & earum licentias revocat.

Confirmatur; quia hæ licentiæ non concedebantur Monialibus, ſed ſæcularibus; nec Moniales id prætendebant, ſed ſæculares; unde de mulieribus ſæcularibus reverâ Bulla loquitur: quod maximè convincitur ex Bullis Pauli V. *Facultatem nu.* 3499. *Monialium ſtatui*, & Urb. VIII. *Sacroſanctum*

ſtum nu. 3500. quæ confirmant Bullam Greg. & pariter expreſsè loquuntur de mulieribus ſæcularibus, ut conſtat Bullas legenti.

3523 Comprehenduntur autem in Bulla Greg. implicitè, quia contra Moniales militat idem finis, & eadem ratio legis contra mulieres ſæculares latæ; imò potiori jure. Nec talis extenſio legis ad Moniales videatur dura, Bordonio apud Pelliz. *cit. nu.* 3519. Quia Bulla Pii V. *Regularium perſonarum*, *de n.* 3490. & alia ejuſdem *Decet Romanum Pontificem*, *de n.* 3491. expreſsè comprehendit mulieres ingredientes Monaſteria virorum, & in odioſis nomine mulieris non veniunt Moniales, ſed ſæculares, ſicut nomine virorum non veniunt Clerici, nec nomine Clerici, Regulares, niſi per aliquam particulam exprimantur; & hoc non obſtante, docet Bord. cum communi, in Bullis relatis Pii contra mulieres ingredientes Monaſteria virorum, comprehendi implicitè Monialem ob identitatem finis, cum verè ſit mulier, & expoſita periculis non minùs, quàm quælibet mulier ſæcularis; qui eſt finis legis.

Ità pariter dicere debet, quòd Moniales è ſuo Monaſterio in aliud Monaſterium Monialium ingredientes urbanitatis, aut curioſitatis causa, comprehendantur implicitè in Bulla Greg. XIII. *Ubi gratiæ*, contra mulieres lata; quia ſunt verè mulieres, & potiori jure per hujuſmodi earum ingreſſum ſcandala ſequuntur, & Sanctimonialium quies, tam unde egrediuntur, quàm quò ingrediuntur, perturbatur, qui eſt finis legis, ut conſtat ex verbis ipſius Bullæ Greg. *Et Canonis periculoſo de nu.* 3505.

3524 Ratio tertiæ partis eſt; quia lex Greg. XIII. non eſt lata ſpecialiter contra Moniales ingredientes, ſed generaliter contra mulieres, ut *in nu.* 3487. inter quas comprehenduntur Moniales tanquam ſpecies in genere, & implicite, adeòque ... juvat Jus Canonicum, *cap. de Monialib.* quo ... putantur perpetuò impeditæ; inde ſunt ab Epiſcopo abſolvibiles, etiam ſi caſus ſit publicus.

3525 Non ſic Abbatiſſæ admittentes, aut permittentes, & cæteræ Moniales admittentes hujuſmodi ingreſſum; hæ namque ſi caſus eſt occultus, abſolvi poſſunt ab Epiſcopo, minimè, ſi eſt publicus, quia relata Bulla Gregor. eſt ſpecialiter, & expreſsè lata contra ipſas; unde recurrunt dicta *num.* 3513. Ubi (ut vides) uno modo diſcurrimus de Monialibus ingredientibus, & alio de Monialibus admittentibus, aut permittentibus hujuſmodi ingreſſum; quoniam Bulla diverſo modo de illis diſcurrit, ut conſtabit legenti *in n.* 3487.

3526 Poſſe autē præfatas admittentes, aut permittentes abſolvi in foro conſcientiæ à Regularibus pro Monialibus approbatis, ſequitur ex dictis *n.* 3515.

QUANTUM AD EGRESSUM

3527 Reſp. cum diſtinctione; vel enim Monialis iſta eſt ita egreſſa de ſuo Monaſterio ad Monialium contiguum, ut tranſierit per aliquam viam mediam, licèt brevem, ſæcularibus communem; vel ita ut non tranſierit per talem viam, quatenùs duo illa Monaſteria ſunt immediatè contigua nulla interpoſita via.

3528 Si primum, proculdubio eſt incurſa in excommunicationem Pii V. *Decori*, *& honeſtati*, relatam *in n.* 3508. ut conſtabit ex dicendis *n.* 3530. Eò maximè, quia ibi prohibetur egreſſus, etiam ſi fiat ad viſitandum aliud Monaſterium ſubjectum; ubi ſupponitur tranſitus per vias intermedias ſæcularibus communes, ut conſtat ex fine, & narrativa Bullæ. Ac proindè de ea diſcurre, ut *à n.* 3510. *ad* 3515. *v. num.* 3536.

3529 Si ſecundum (ſtando in jure communi, & ad expreſſa in recenſitis Bullis) videtur:

Quòd habeatur fractio clauſuræ materialis, minimè formalis, ſeu perfecta, & prout jura requirunt ad incurrendam cenſuram: clauſura enim videtur *locus ille, qui janua clauſa continetur, ad quem ſæcularibus non patet acceſſus*. Donatus *tom.* 3. *tr.* 3. *q.* 1. *n.* 5. Mendo *verb. Monaſterium n.* 3. adeòque violatio formalis, ſeu perfecta clauſuræ per egreſſum, videtur *egreſſus è loco, qui janua clauſa continetur*, *ad locum*, *ad quem ſæcularibus latet acceſſus*. Cujuſmodi non eſt egreſſus Monialis ad Monaſterium immediatè contiguum, ſed eſt de clauſura ad clauſuram:

3530 Præfatæ duæ definitiones videntur deſumptæ ex Bulla Greg. XIII. *Deo ſacris*, edita 30. Dec. 1572. & eſt conſt. 8. ubi in §. 6. habetur.

(Declaramus prætereà, nullis Monialibus etiam Tertiariis; licere habere oſtium, per quod ex Monaſterio introiri poſſit in ipſarum Monialium Eccleſiam exteriorem, in quam, ſæcularibus ad Miſſas, & Divina officia patere ſolet acceſſus, ſed omninò muro obſtruendum; neque itidem licere Monialibus etiam Tertiariis egredi à janua Monaſterii, quæ eſt pro clauſura ipſius Monaſterii, etiam ad claudendum aliam ulteriorem januam; qua patere ſolet aditus ſæcularibus venientibus, vel ad rotam, vel ad crates, ſeu loca colloquiis deſtinata, quæ vulgò parlatoria vocantur, vel ad pulſandum ipſam januam clauſuræ; quæ loca, cum ſaltem pro cauſis prædictis patere ſoleant ſæcularibus, extra clauſuram cenſeri debent, etiam pro tempore, quo clauſa ſunt.)

Idem videtur ex ipſis juribus tam capitis *Periculoſo*, & Tridentini, quàm ipſius Pii V. *Decori*, *& honeſtati*, excommunicationem infligentis, relatis *n.* 3508. ubi prohibetur egreſſus Monialium è Monaſterio, expreſsè aſſignando pro fine, ne per talem egreſſum per ſæcularium domos diſcurrant, & vagent, cum honeſtatis, & pudicitiæ virginalis periculo. Quod clarè conſtabit ipſa jura legenti; adeòque recenſita jura non videntur diſponere de præſenti caſu, ſingularis namque eſt, & extraordinarius,

3531 Dico tamen, recenſitam Monialem, quæ eſt è proprio Monaſterio egreſſa in aliud Monaſterium immediatè contiguum, incurriſſe excommunicationem reſervatam S. Pii V. Ratio deſumitur ex identitate finis legis, ut diſcurrenti patet. Et ex Regula: (Lex etiam exorbitans, & pœnalis extenditur ad caſus ſimiles, quando aliàs redderetur eluſoria) *in cap. ſtatuimus, de regul.* Fagnanus *in lib. 3. pag. 411. nu. 51.*

3532 Suadetur ex ſimili *in nu.* 3523. omninò recolendo.

3533 Non obſtat regula vulgata, quòd *in pœnalibus non ſit facienda extenſio ex identitate rationis.*

Primò, quia hæc regula eſt deſumpta ex regula 15. juris in 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari*; quando autem agitur de puniendis delictis, materia dicitur favorabilis, & expediens Reipublicæ, *l. Ita vulneratus, ff. ad l. Aquilin.* adeòque fieri debet extenſio. Fagnanus *in lib. 3. Decr. cap. Immun. 10. de immun. Eccleſ. nu. 13.*

Secundò, quia dicta regula limitatur hac alia regula: *Ubicumque ratio legis eſt generalior dicto, ſeu diſpoſito, tunc ad latitudinem rationis extenditur ipſa diſpoſitio textus, l. regula, §. final.* Abbas hic *nu. 9. verſ. Et ſatis poſſet dici.* Fagnanus *cit. nu. 12.*

Dicta militant in re noſtra; nam agitur de puniendo delicto egreſſus Monialium, quæ punitio maximoperè expedit publico bono Reipublicæ: Et ratio legis prohibentis, & punientis, nempè diſcurſus, & vagatio extra propriam clauſuram, eſt generalior diſpoſito, taliter ut comprehendat diſcurſum, & vagationem in Monaſterium immediatè contiguum.

3534 Firmatur reſolutio facto noviſſimo, & diſpoſitione Sac. Congr. Epiſc. & Regul. Factum contigit Panormi, ubi Moniales unius Monaſterii, occaſione fracti parietis, qui earum Monaſterium ab alio dividebat, è proprio egrediebantur in aliud Monialium immediatè contiguum, & è converſo. Pro quo facto Sacr. Congr. per duo Decreta de die 3. Oct. 1698. & 18. Sept. 1699. & per tres epiſtolas de die 21. Aug. 1699. & 4. Sept. 1699. & 18. ejuſdem menſis, & anni, Illuſtriſſ. ac Reverendiſſ. Archiep. Panormitano directa, quæ in Archivio M. C. Archiepiſcopalis conſervantur, facultatem eidem Archiepiſcopo commiſit recenſitas Moniales (ſalutari pœnitentia injuncta) abſolvendi à cenſuris violatæ clauſuræ Sedi Apoſtolicæ reſervatis. Qui ſunt proprii termini decretorum, & epiſtolarum: quæ originalia *præ* manibus habui, & propriis oculis perlegi.

3535 Ex quibus duo concluduntur. 1. Recenſitas Moniales incurriſſe excommunicationem Papæ reſervatam. 2. Ab ea, ſi eſt publica, non poſſe Epiſcopum abſolvere.

3536 Et colligitur 1. potiori jure excommunicationem reſervatam incurrere, ſi fracto pariete intermedio, è proprio Monaſterio egrediantur in domum exterorum immediatè contiguam, etiam ſi id faciant animo eam domum cum Monaſterio incorporandi; ſi id abſque legitima Superiorum licentia agant: *v. num.* 3528.

3537 2. Clauſuram adæquatè definiri: quod *ſit locus ille, qui janua clauſa continetur, ad quem exteris non patet acceſſus.* Sic namque comprehenduntur Moniales alterius Monaſterii, etiam immediatè contigui, quæ quidem reſpectu alterius ſunt exteræ.

3538 3. Monialem, quæ egreſſa eſt è proprio Monaſterio in aliud immediatè contiguum, duas incurriſſe excommunicationes reſervatas; quia duo ſunt actus, egreſſus videlicet, & ingreſſus, ut *in nu.* 3518. Quantum ad abſolutionem excommunicationis ob ingreſſum, diſcurre, ut *à nu.* 3514. *ad* 3516. Quantum autem ad abſolutionem excommunicationis quoad egreſſum, diſcurre, ut *à nu.* 3511. *ad* 3516.

QUÆRES II.

3539 *An recenſita Monialis poſſit abſolvi à cenſura per egreſſum virtute Bullæ Cruciatæ?*

Reſpon. non poſſe. Quia privilegium Cruciatæ, quantum ad articulum eligendi Confeſſarium, & abſolvendi à caſibus reſervatis, non ſuffragari Regularibus, & Monialibus, declaraverunt plures Summi Pontifices; Pius V. conſt. 132. *Exponi nobis* 22. Julii 1571. Clemens VIII. conſtit. 64. *Romani Pontificis* 23 Nov. 1599. & Urb. VIII. conſtit. 105. *In ſpecula* 16. Junii 1630. ut infrà de Bulla, ita ut adhuc id affirmare potiùs temeritatem ſapiat, quàm probabilitatem; unde non video, quo pacto poſt propoſitionem primam ab Innocent. XI. damnatam, poſſit quis hanc opinionem ſequi.

3540 Nec juvat dicere, quòd Moniales poſſint uti privilegio Bullæ de licentia ſui Superioris; quia earum Superior vel eſt Epiſcopus, vel Prælatus Regularis; iſti autem poſſunt quidem cedere juri ſuo, & dare licentiam utendi Bulla pro reſervatis, ſed pro reſervatis ſibi, minimè pro reſervatis Papæ; quoniam Papa vult quoad ſibi reſervata eas ſubjici Sedi Apoſtolicæ, per hæc verba: *Ordinariæ diſpoſitioni ſuorum Prælatorum, & Sedi Apoſtolicæ quoad ſibi reſervata ſubjectæ ſint.*

3541 Pelliz. *de Monialibus cap. 7. nu. 4.* tenet, Prædictam Declarationem Clem. VIII. & aliorum Pontificum comprehendere Moniales ſubjectas Prælatis Regularibus, minimè ſubjectas immediatè Sedi Apoſtolicæ, ſive Ordinario loci; quia reſpectu harum ceſſat finis prohibitionis, videlicèt, quòd electio Confeſſarii virtute Bullæ pro reſervatis, *aliquando in ſpeciale vergit Religionis detrimentum.* Nam cum hæ ſint exemptæ à regimine Prælatorum Regularium, talis electio Confeſſarii non poteſt cedere in damnum ipſius Religionis. Tum quia alius finis eſt, ut Moniales

quoad

quoad Sacramentum Pœnitentiæ ſubjiciantur *diſpoſitioni ſuorum Prælatorum*; quo pacto autem poſſunt quoad hoc ſubjici Prælatis ſui Ordinis, ſi ſunt ab eorum juriſdictione exemptæ? ita Pelliz.

3542 Dico autem pro certo prædictam declarationem comprehendere etiam Moniales à Prælatis Regularibus exemptas: conſtat ex verbis ipſius Bullæ Clem. VIII. ab ipſo Pelliz. relatis.

(Conceſſionem S. Cruciatæ, & aliorum indultorum particularium, quantum ad prædictum articulum eligendi Confeſſorem, & abſolvendi à caſibus reſervatis, cum fratribus, & ſororibus Monialibus Ordinis prædicti (ſupple tu B. Mariæ de Monte Carmelo) ac aliorum quorumcumque Ordinum, &c. ubilibet, locum minimè habere, nec cenſeri, ſed noſtræ intentionis exiſtere, quòd iidem fratres, & Moniales, quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, ſeu Confeſſionis adminiſtrationem diſpoſitioni ſuorum Prælatorum ſubjecti ſint, Apoſtolica auctoritate tenore præſentium declaramus, eiſdem tamen Prælatis, ut in uſu hujuſmodi poteſtatis, ſe cum ſubditis benignos, & faciles exhibeant, præcipimus.)

3543 Inſuper Urb. VIII. *cit.* idem confirmat, dicens, quòd talis electio, & abſolutio virtute Bullæ cedit: *In maximum ſtatus, & Regularis obſervantiæ præjudicium*. Item *in detrimentum eorum Regularis diſciplinæ*. Ubi ut vides, Clem. & Urb. loquuntur intranſitivè minimè tranſitivè, mirùm, quòd talis electio facta à fratribus, cedit in detrimentum obſervantiæ, & diſciplinæ Regularis Religionis fratrum; facta verò à Monialibus, in detrimentum obſervantiæ, & Religionis Monialium; Moniales enim, v.gr. Clariſſæ, ſunt verè Religioſæ, & verè in ſe Religionem, & Ordinem conſtituunt; ſolùm dicuntur ejuſdem, aut diverſi Ordinis relatè ad Religionem virorum.

3544 Confirmatur 1. Quia Clem. & Urb. eodem modo id declarant, & prohibent quoad Fratres, & quoad Moniales; igitur ſi loquendo quoad fratres, ſumunt finem illum damni obſervantiæ, diſciplinæ Regularis intranſitivè, ita loquendo quoad Moniales. 2. Quia non minoris, ſed majoris conſiderationis eſt diſciplina, & Obſervantia Regularis ipſorum Monaſteriorum Monialium, quam Religioſorum virorum; unde pro ea ſervanda Pontifices intranſitivè loquuntur, ac proindè abſolutè, ſive Moniales ſint ſubjectæ Regularibus, ſive Ordinario.

3545 Corroboratur ex *nu.* 3540. ex Urb. VIII. qui quoad excluſionem Cruciatæ vult Moniales tam Sedi Apoſtolicæ quoad ſibi reſervata, ſubjici. Non ceſſat igitur pro Monialibus Ordinario ſubjectis primus finis.

3546 Secundus finis, quòd ſint ſubjectæ *diſpoſitioni ſuorum Prælatorum*, etiam verificatur de Monialibus immediatè ſubjectis Ordinariis; quia Ordinarii, & Epiſcopi ſunt verè, imò magis principaliter Prælati. Et *ubi lex non diſtinguit, neque eos diſtinguere debemus*, *l. de pretio* 10 *ff. de publ. in l. rem*; maximè cum idem finis Obſervantiæ, & diſciplinæ Regularis ſervandæ militet pro cunctis Monialibus, ſive Prælatis Regularibus, ſive Ordinariis immediatè ſubjectis.

3547 Confirmatur; quia aliud eſt dicere, quòd Moniales quorumcumque Ordinum ſubjectæ ſint *diſpoſitioni ſuorum Prælatorum*, & aliud *Prælatorum ſui Ordinis*. Primum dicunt Clem. & Urb. minimè ſecundum, quod Pelliz.

CATALOGUS CENSURARUM, ET CASUUM RESERVATORUM SUSPENSIONES.

3548 1. Contra ſuſcipientes Ordines ſacros ſub titulo ficto patrimonii, vel beneficii, vel extra tempora ab Eccleſia præſcripta, vel ante legitimam ætatem, vel abſque litteris dimiſſoriis. Trid. *ſeſſ.* 21. *de refor. cap.* 2. *ſeſſ.* 23.

2. Suſcipientes duos ſacros Ordines eodem die, aut duobus diebus continuis, & immediatis, qui ſuſpenditur ab exercitio poſterioris; quæ ſuſpenſio eſt Papæ reſervata.

3. Suſcipientes Ordinem ſuperiorem per ſaltum non recepto inferiori, v.gr. Sacerdotium non recepto Diaconatu. Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 14.

4. Contra Clericum, qui vacante Sede Epiſcopali Ordinem ſacrum recipit cum dimiſſoriis Capituli, niſi occaſione beneficii recepti, aut recipiendi arctatus fuerit. Et Capitulum contraveniens interdicto ſubjacet, & ſic ordinati ſunt ipſo facto ſuſpenſi ab Ordinibus ſuſceptis ad beneplacitum futuri Epiſcopi. Trid. *ſeſſ.* 7. *cap.* 10.

5. Contra Sacerdotem ſæcularem, aut Regularem, qui conjungit in matrimonium, aut benedicit ſubditos alterius Parochiæ ſine licentia Parochi, vel Ordinarii. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de reform.*

6. Contra Epiſcopum, qui Ordines, vel primam tonſuram confert extraneo abſque dimiſſoriis proprii Epiſcopi, aut Ordinationes habet in aliena diœceſi abſque licentia Ordinarii. Trid. *ſeſſ.* 23. *de refor.*

7. Contra Religioſos introducentes mulieres intra Monaſteria: ſunt ſuſpenſi à divinis Officiis, ex Bulla B. Pii V. & Greg. XIII. Ubi ipſæ fœminæ ingredientes Monaſteria virorum, aut è converſo, ſub prætextu facultatum, excommunicantur ipſo facto.

EXCOMMUNICATIONES
Reſervatæ Papæ extra Bullam Cœnæ.

3549 1. Perſeverantes in excommunicatione delegati Papæ poſt annum.

2. Communicantes in divinis ſcienter cum excommunicatis à Papa: dummodò communicans ſit Clericus, & excommunicatus ſit nominatim denunciatus.

3. Incendiarii nominatim per ſententiam Eccleſiæ publicati .

4. Illi, qui gravant in perſonis aut bonis, eos, qui ſententiam excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti in aliquem tulerint, ſi in eo per ſpatium duorum menſium perſeveraverint.

5. Illi, qui poſt abſolutionem à priori excommunicatione reſervata Papæ, ſub conditione comparendi coram Papa, aut ſatisfaciendi parti læſæ, talem conditionem elapſo tempore negligunt.

6. Religioſi, qui Sacramentum Extremæ Unctionis, aut Euchariſtiæ per modum viatici, vel matrimonia ſolemnizant ſine ſpeciali licentia Parochi; vel abſolvunt excommunicatos à Canone, præterquàm in caſibus in jure conceſſis.

7. Confeſſarii, qui diſpenſant in votis ultramarinis, SS. Petri, & Pauli, & S. Jacobi in Compoſtella, Caſtitatis & Religionis, atque à caſibus reſervatis Papæ abſolvunt ſine privilegio, & conceſſione.

8. Lacerantes, & exenterantes corpora defunctorum, ut conſerventur, vel ut decoquantur, ut oſſa poſſint in alia loca transferri.

9. Dantes, vel recipientes aliquid per modum pacti, & conditionis ob ingreſſum Religionis.

10. Spoliantes Eccleſiam cum fractura portarum, aut feneſtrarum, poſtquàm fuerint per ſententiam Eccleſiæ nominatim denunciati.

11. Moniales profeſſæ, ſi è Monaſterio egrediantur, niſi cauſa magni incendii, aut lepræ, aut peſtis per Superiorem, & Epiſcopum probata; item eas comitantes, & recipientes.

12. Ingredientes Monaſteria Monialium ſine neceſſitate, & debita licentia. Et mulieres ingredientes Monaſteria virorum ſub prætextu facultatum.

13. Clerici, vel laici quacumque arte uſurpantes bona, res, jura, fructus, redditus, aut juriſdictiones alicujus Eccleſiæ, vel beneficii ſæcularis, montium pietatis, aut aliorum piorum locorum; vel impedientes, ne percipiantur ab eis, ad quos de jure ſpectant.

14. Prædicatores, qui aliquid prædicant contrarium, aut diſſonum Sacræ Scripturæ. Qui tempus præfixum futurorum malorum, vel adventus Antichriſti, aut certum Judicii diem prædicunt. Qui futura quaſi ſpecialiter revelata dicunt, aut alienas, atque inanes divinationes aſſeverant, ex Leone X. in Concil. Lateran.

15. Religioſi, aut Clerici ſæculares, qui aliquem inducunt ad vovendum, jurandum, aut promittendum, ut apud eorum Eccleſias ſepulturam eligat, vel jam electam ampliùs non mutet, *Clement. cupientes, & cap. 1. Boniſ. VIII. de Sepulturis*.

16. Illi, qui contra piam ſententiam de Immaculata B. M. V. Conceptione, ejusque feſtum, aut cultum, aliquid quovis modo, publicè, vel privatim, voce, vel ſcripto loqui, concionari, tractare, diſputare auſi fuerint, vel argumenta contra eam afferendo, & inſoluta relinquendo. Alex. VII. in Bulla *Solicitudo*, die 8. Decembris 1661.

CASUS 20. RESERVATI.
in Bulla Cœnæ Domini.

3550 1. Hæretici cujuſcumque ſectæ, eorumdem receptatores, fautores, defenſores, eorumdem libros hæreſim continentes, vel de Religione tractantes ſcienter legentes, retinentes, imprimentes, defendentes, & ſchiſmatici; *vid. tom. 2. num. 286. à num. 281. & à num. 318.*

2. Appellantes ab Ordinationibus, ſeu mandatis Romani Pontificis, ad futurum concilium, eorumque fautores.

3. Piratæ, Curſarii, ac latrunculi maritimi diſcurrentes mare Romani Pontificis, præcipuè à Monte Argentario uſque ad Terracinam, ac eorum fautores, receptatores, & defenſores.

4. Naufragorum Chriſtianorum cujuſcumque generis bona, etiam in littoribus inventa ſurripientes.

5. Imponentes nova pedagia, & gabellas, vel eas augentes, præterquàm in caſibus à jure, ſeu ex ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia permiſſis.

6. Falſificantes literas Apoſtolicas, aut falsò fabricantes.

7. Deferentes arma, aut alia uſui bellico idonea ad Turcas, & alios Chriſtiani nominis inimicos, vel hæreticos, per Sanctæ Sedis ſententiam expreſsè, & nominatim declaratos. Vel ad Chriſtianæ Reipub. aut Catholicæ Religionis ſtatum pertinentia in ejusdem damnum illis annunciantes.

8. Impedientes eos, qui victualia, & alia neceſſaria Romam convehunt.

9. Ad Sedem Apoſtolicam venientes, vel ab ea recedentes, ſua vel aliorum opera lædentes, vel ſine juriſdictione vexantes in Curia Romana commorantes.

10. Romipetas, & peregrinos, etiam in Urbe morantes, vel recedentes, lædentes, & in his dantes auxilium, conſilium, vel favorem.

11. Interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hoſtiliter inſequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Sedisque Apoſtolicæ Legatos, vel Nuncios; aut eos à ſuis Diœceſibus, Territoriis, Terris, ſeu Dominiis ejicientes; necnon ea mandantes, vel rata habentes, ſeu præſtantes in eis auxilium, conſilium, vel favorem.

Occi-

12. Occidentes, quovis modo percutientes, aut bonis ſpoliantes, per ſe, vel per alios, eos, qui pro negotiis ſuis ad Romanam Curiam recurrunt, aut eorumdem Advocatos, Procuratores, Agentes, Auditores, vel Judices ſuper dictis cauſis deputatos.

13. Appellantes à gravamine, vel futura executione literarum Apoſtolicarum ad laicam poteſtatem.

14. Executionem literarum Apoſtolicarum, aut aliarum expeditionum, impedientes, & prohibentes ad gratias impetrandas accedentes.

15. Judices ſæculares, qui Eccleſiaſticas perſonas trahunt ad ſua tribunalia, quique Eccleſiaſticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant; *vide tom.*1. *à num.*719.

16. Impedientes Prælatos, ne ſua jurisdictione utantur, quippe illorum, & Delegatorum judicia eludentes, ad Curiam ſæcularem recurrunt, aut contra illos decernunt, atque in his præſtantes auxilium.

17. Uſurpantes jurisdictiones, fructus, redditus, & proventus ad Sedem Apoſtolicam, & quaſcumque Eccleſiaſticas perſonas ratione Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinentes, vel ea ſequeſtrantes: *vide à num.*704.

18. Imponentes decimas, & alia onera perſonis Eccleſiaſticis, Eccleſiis, Monaſteriis, aut eorum fructibus: *vide à num.*704. *& à num.*791.

19. Judices, & quilibet miniſtri, aut executores ſæculares, quomodolibet ſe interponentes in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus, contra perſonas Eccleſiaſticas.

20. Occupantes, invadentes, aut detinentes bona, aut terras Eccleſiæ Romanæ immediatè, vel mediatè ſubjecta, & illius jurisdictionem uſurpantes.

Hi caſus ſunt deſumpti ex ipſa Bulla Cœnæ, ut *in Bullario tom.*4. *&* 6.

ALII SEX CASUS EXTRA Urbem, & intra Italiam Summo Pontifici reſervati.

3551 1. Violatio immunitatis Eccleſiaſticæ circa confugientes ad Eccleſias: *v. à nu.*609.

2. Violatio clauſuræ Monialium ad malum finem: *v. à n.*3482.

3. Injectio manus violentæ in Clericum.

4. Provocatio, & pugna in duello: *v. tom.*1. *à num.*2130.

5. Simonia realis ſcienter contracta: *v. tom.*1. *à num.*1201.

6. Confidentia beneficialis: *v. tom.*1. *nu.*1264.

PRÆFATI CASUS HIS CONTINENTUR VERSIBUS.

Caſus 20. Bullæ Cœnæ.

3552 1. Hæretici, 2. A Papa appellans. 3. Cum fure. 4. Piratæ.
5. Augens vectigal. 6. Aut Breve falſificans.
7. Hoſtibus arma ferens; 8. Victum quive amovet Urbe.
9. Quos Papa. 10. Aut pietas,
11. Aut ſua cauſa ciet.
12. Præſulibus gravis. 13. Ad laicum ſpectantia ſacrum.
14. Sit reus. 15. Aut Judex, qui trahit acta forum.
16. Prælati. 17. Eccleſiæve uſurpans jura;
18. Onus, & qui his ſtatuit.
19. Capitis noſcit coſque reos;
20. Sedis Apoſtolicæ terras quique occupat atrox.
Hos omnes Domini Cœnæ Anathema ligat.

ALII SEX CASUS.

3553 1. Jura ſacri violata loci. 2. Vel ſepta ſacrarum Virginum.
3. It in Clerum cum violenta manus.
4. Simonia fide. 5. Aut facto producta;
6. Duellum.
Hos intra Italiam, non niſi Papa levat.

EXPOSITIO.

3554 1. In 3. caſu Bullæ Cœnæ non comprehenduntur, qui furantur in fluminibus, aut in alio mari, ſed in mari Pontificis. Nec qui ad alia pergentes, ſemel ex accidenti alterius navis bona deprædantur; ſed qui ex profeſſo ibi rapinis dant operam, licèt actu nihil furentur. Nec Catholici infideles perſequentes, & rapientes. Nec ſi inter ſpoliatos, & ſpoliantes ſit bellum; quia tunc non dicuntur piratæ, ſed repreſſalia facientes.

2. In 4. non comprehenduntur, ſi bona non ſunt Catholicorum. Si quis capit cum ſuæ vitæ periculo, & aliter periiſſent. Si ab hoſtibus incendio, aut vi demerguntur. Vel ſi bona naufragantium ab alio capta, ab eo dono, aut furto quis accipiat.

3. In 5. comprehenduntur novæ gabellæ, non antiquæ, niſi quoad novum augmentum. Item impoſitæ à non habentibus auctoritatem imponendi. Eam habent Papa, Concilium generale, Imperator, Rex; eam non habent Civitates, & alii Principis, alterius Supremi Principis jurisdictioni ſubjecti, niſi habeant miſtum imperium.

4. In 6. incurritur, ſi in literis originalibus, aut authenticis Sedis Apoſtolicæ aliquid etiam minimum addat, mutet, aut deleat, quod verborum ſenſum mutet. Non incurritur, ſi literæ expiraverint, aut ſi error grammaticalis corrigatur.

5. In 7. non comprehenduntur, qui vendunt ſine delatione, ut ſi Chriſtiani in iis partibus degentes illis vendant, aut exiſtentes in propriis locis, ver. gr. Liburni, vendant Turcis ad ſe venientibus.

6. In 10. comprehenduntur illi, qui Romam petunt, vel ibi commorantur devotionis, ſeu peregrinationis cauſa.

7. In 17.non comprehenduntur, qui tales fructus mobiles furantur, ſicut alii fures, quia hi non dicuntur ſequeſtrare, nec uſurpare, quod eſt quædam appropriationis ſpecies, ſed furari. Nec qui bona perſonæ Eccleſiaſticæ uſurpant, illi provenientia, non ratione Eccleſiæ, Monaſterii, aut Beneficii Eccleſiaſtici, ſed ratione patrimonii, aut alterius tituli temporalis, & non Eccleſiaſtici; nec quando beneficia vacant.

Hæc ex ſumma Dianæ, Toleto, & Mendo *ver. Bulla Cænæ*. Pro ſex caſibus Clem. VIII.

3555 Religioſi gaudent immunitate confugiendo ad proprias Eccleſias ob delictum etiam in ejusdem Eccleſiæ Monaſterio commiſſum; & Superiores, ac alii extrahentes incurrunt cenſuram, ſi eos extrahant ad infligendam pœnam in foro externo debita delicto intra idem Monaſterium commiſſo. Non incurrunt autem, ſi extrahant ad correctionem. Patet ex dict. *à nu.*681. *ad* 684.

3556 Quibus accedit deciſio Sac. Congr. Immunit. in Æſina apud Matthæucci *tom. 2. ver. Immunit. Eccl. num.*30.

(Expoſuit Sac. Congregationi ſuper Immunitate Eccleſiaſtica, & controverſiis juriſdictionalibus, Fr. Carolus de Montecchio Ord. Minorum Obſervantiæ Reformatorum S. Franciſci, ſe extractum fuiſſe de mandato Patris Provincialis ab Eccleſia Conventus Æſini, in quo morabatur, inſtando propterea declarari incidiſſe in excommunicationem, tam ipſum Provincialem, quàm Fratres executores: Et eadem Sac. Congr. auditis rationibus à P. Procuratore Generali Ordinis allati, inter quas adductum fuit, prædictum Fratrem Carolum extractum fuiſſe ad correctionem, & ob id ad domum diſciplinæ translatum, cenſuit, Provincialem, alioſque Fratres profeſſos non incurriſſe. Romæ hac die 19. Aprilis 1701.)

EXPLICATUR EXCOMMUNICATIO PERCUSSORIS CLERICI.

3557 PErcuſſorem Clerici, aut Monachi excommunicat Innoc. II. *cap. Si quis ſuadente* 17. *q.* 4. his verbis: *Si quis ſuadente Diabolo in Clericum, vel Monachum manus violentas injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum præſumat eum abſolvere*; comprehenduntur mares, fœminæ, mandantes, conſulentes, aut ad id poſitivè, efficaciter cooperantes, effectu ſecuto.

3558 Nomine *Clerici*, veniunt Clerici ſaltem prima tonſura initiati, habitum, & tonſuram geſtantes, etiam ſi ſint excommunicati, ſuſpenſi, interdicti, irregulares, aut verbaliter degradati. Item Clericus conjugatus, ſi cum una, & virgine contraxit, & habitum, ac tonſuram deferat. Hi quidem gaudent privilegio Canonis: *Si quis*.

3559 Privilegium Canonis amittit Clericus: 1. Bigamus *verè*, quatenùs cum duabus contraxit, vel *interpretativè*, quatenùs cum una corrupta, *lib.*1. *in* 6. *tit.de bigamis*. 2. Si habitu, & tonſura dimiſſis, ter monitus non reaſſumpſit, *cap.Cum contingit* 2. *de ſent. excom.* 3. Qui ſine habitu, & tonſura enormibus ſe immiſcet, craſſando, latrocinia committendo, ſeditiones, aut bella commovendo, &c. *v.nu.*737. *&* 787.

3560 Nomine *Monachi*, includuntur Religioſi profeſſi, & Moniales, Converſi, & Converſæ, *cap. Cum illorum, & cap. de Monialibus lib.*5. *tit.* 39. *de ſent. excom.* Novitii utriuſque ſexus, etiam ſi ſint admiſſi ante annum 15. dummodò non ſint infantes, ſed uſum rationis habeant, & hi dicuntur *Oblati*, *cap. Religioſos de ſent.excom.in* 6. Tertiarii Mendicantium, ſi habitum geſtent, & in communitate vivant. Mulieres Tertiariæ in propriis domibus viventes, vitam cœlibem ducentes, juxtà formam *nu.* 748. præſcriptam Conſt. Leonis X. *Dum intra*. Eremitæ collegialiter viventes, ſub obedientia Epiſcopi, aut alicujus Prælati viventes. Gloſſa *in cap. Qui verè* 16. *q.* 1. & ex uſu cum tacita voluntate Pontificis. Et quamvis profeſſionem non emittant, eorum eſt ſimilitudinaria Religio, ad ſimilitudinem ſcilicet Fratrum Eremitarum.

Omnes illi, qui habitu Religioſo aſſumpto Monialium ſervitiis ſunt mancipati, & pro illis eleemoſynas quærunt, dummodò vivant propè Monaſterium, earum more. Item Laici, qui habitu Clericali incedentes, inſerviunt Congregationi Presbyterorum, qui Collegialiter modo Religioſo ſub certo Superiore vivunt.

Denique Equites S. Joannis Hieroſolymitani; quia ſunt verè Religioſi. De reliquis Equitibus dic, ut in *nu.*746.

3561 *Per injectionem violentam manuum*, intelligitur *omnis actio exterior injurioſa, perſonam Eccleſiaſticam violenter tangens, ſive immediatè ſive mediatè*, v. gr. ſi veſtem tangat. Hinc ſi quis improperia in Clericum dicat, aut lapidem projiciat, ſed lapis eum non tangat, excommunicationem incurret.

3562 Item nomine *manus*, venit quodlibet inſtrumentum, quo fit actio phyſica injurioſa, nempè pes, &c. & ponitur *manus*, quatenus eſt inſtrumentum magis ſolitum ad tales injurias.

Ad hanc igitur excommunicationem incurrendam, tria copulativè requiruntur, factum conſummatum, violentia, & injuria. Injuria ſemper eſt annexa actioni phyſicæ, violentæ, & nocivæ.

3563 Maſtrius ex noſtro Aſſeſano ſummatim, & ſatis actiones, in quibus quis excommunicationem incurrat, vel non incurrat, refert; & quidem incurrit, qui Clericum conſpuit, pulvere, luto, vel aqua conſpergit, veſtem lacerat, aliquid per vim, & injuriam de ejus corpore eripit, pileum, v.gr. pallium, ita ut actio ſit graviter injurioſa; ſi manu, vel pede, aut baculo eum percutiat. Si manus violentas injiciat in equum, cui ille inſidet,

ſiſten-

ſiſtendo per frænum; quia licet talis actio ſit levis reſpectu corporis, eſt gravis reſpectu honoris; ſi eum perſequatur, ut in flumen, vel foſſam incidat, aut equo decidat. Si in carcere violenter detineat, aut in loco, unde ſine dedecore exire non poſſit.

3564 Incurrit, qui aliqua ex his injuriis phyſicis offendit Clericum mortuum. Pignatelli *tom. 6. conſul.5. nu.3.* Sperellus *deciſ.45. nu.56.* contra Henriquez; quia Canon eſt favorabilis ſtatui Clericali, & ideò extendendus. Idem potiori jure dic de Clerico dormiente; At non incurrere, qui veſtes illi non adhærentes laceraret, ſequitur ex *nu.3561.*

Incurrit, qui manu ſiniſtra ad collum Clerici injecta, altera manu ſupra pugionem appoſita; aut qui una manu eo per pectus, aut Capucium apprehenso, alteram in forma pugni tenens eum minatur; *Si non eſſes Clericus te percuterem*. Eſt enim actio phyſica, violenta, & injurioſa. Sperellus *deciſ.45. num.36.*

3565 Incurrit, qui venenum Clerico præbet, ſtatim ac ille bibit. Lezana *tom.3. ver. Clericus n. 5.* Sperellus *dec. 20.* etiam ſi mors non ſequatur, quia propinatio veneni eſt actio exteriori phyſica, violenta, & nociva, ac inde injurioſa; & ſecuto hauſtu, habetur effectus ſecutus ſufficiens ad cenſuram (nam (rectè ponderat Matthæucci *tom. 1. ver. Excom.Canonis nu.29.*)

In caſu veneni propinati, duplex conſideratur effectus; alter eſt ipſa propinatio, ob quam indubiè non incurreretur cenſura, niſi ea conſummata eſſet, & ſic niſi Clericus venenum biberet; alter eſt effectus veneni, nimirùm mors, & iſte effectus nullatenùs eſt neceſſarius ad incurrendam cenſuram, ſicut non eſt neceſsè ad effectum, ut mandans eam incurrat, quòd Clerici mors, vel corporalis læſio ſequatur, ſed ſat eſt, quòd mandatarius ſclopum explodens, Clericum cum pulvere, vel aliqua materia attingat, quia ſemper verificatur, quòd violentas manus injecerit in Clericum, per actionem nimirùm juſtitiæ repugnantem, ipſam Clerici perſonam cum injuria, & temerè tangentem.)

Quòd ſi mors ſequatur, tunc erit factum enorme, & homicidium.

3566 Non incurrit ipſe Clericus, qui ſeipſum injurioſè percutiat; quia jus de perſona diſtincta loquitur. Maſtrius contra aliquos.

Nec alius, qui cauſæ diſciplinæ, & correctionis, Clericum percutit, ut Pater, Superior, Præceptor, Senex aut aliquis propinquus. Conſtat ex *Authentica presbyteros 1. cap. de Epiſcopo, ex cap. 1. de ſent. excommun. & in c. cum voluntate.*

Nec qui clam crumenam Clerico abſcindit, aut veſtem tollit; quia non eſt actio violenta, ſed fraudulenta.

Nec qui percutit ad defendendum ſe, ſuos, aut ſuas res, vel honorem, cum moderamine inculpatæ tutelæ.

Nec ſi percuſſio ſit jocoſa; vel caſualis, ut quando janitor, vel apparitor turbam arcens percutit Clericum.

Nec ſi percuſſio fiat ex ſubito, & non plenè deliberato animi motu; vel ſi injuria judicio prudenti non ſit talis, ut aſcendat ad mortale.

Nec ſi ipſe Clericus percuſſioni ſe ſubmittat, aut conſentiat, ſi percuſſio non ſit injurioſa, *v. gr.* ſi fiat joco, vel ſi velit ex alterius manibus diſciplinam pati; ſi verò ſit injurioſa, percutiens eſt excommunicatus, etiam ſi Clericus percuſſioni conſentiat, quia injuria ſtatui Clericali irrogatur, cui Clericus cedere non poteſt: *v. à num.2096.2100. & à 2115.*

Nec qui ratione officii vi extrahit de Eccleſia Clericum divina Officia turbantem, aut ibi indecentia patrantem. Gloſſa in *ver. Celebrationem*; quia præſumitur zelo, & non injuria manus injicere.

Pari ratione non incurrit, qui repellit Clericum injuſtè ſuam domum occupantem, ſi alio modo repellere non poſſit; quia utitur jure ſuo; adeòque non committit injuriam.

Nec mulier, quæ percutit Clericum ſuper honeſtate, non puris verbis, ſed facto eam inſultantem, ſi alio modo repellere non poſſit: *v. n.2094.*

Nec qui percutit Clericum in fragranti crimine cum uxore, matre, ſorore, vel filia repertum, ex *cap. Si verò*, ut *in nu.1096.* Incurrit autem, ſi percutiat non ſtatim, ſed interpoſito tempore, quo dolor ſedari poſſet: Vel ſi data opera clam expectet, ut in fragranti repertum percutiat; vel ſi eum cum aliis conſanguineis peccantem reperiat; quia textus cit. ita diſponit.

Nec pueri ante annum 14. pubertatis pugnis ſe percutientes: ut infrà *de excom. in fin.*

Nec qui percutit Clericum degradatum degradatione reali, & actuali: ut infrà de degradatione.

Nec demùm incurrit Summus Pontifex, ſi Clericum percutiat; quia ſubjectum cenſuræ debet eſſe ſubditus illi, qui fert cenſuram; Summus autem Pontifex nullum Superiorem agnoſcit,& ideò nullam cenſuram incurrere poteſt. Tum quia cenſura eſt de jure humano poſitivo, & Summus Pontifex eſt ſupra omne jus humanum poſitivum.

PERCUSSIO DIVIDITUR.

3567 Communiter à Doctoribus in levem, mediocrem, & enormem.

3568 Levis eſt, *quæ fit ſine relictione veſtigii*, ut quæ fit palma, pugno, pede, baculo, vel lapide veſtigium non relinquente.

3569 Mediocris eſt, *quæ fit cum relictione veſtigii, ſine tamen mutilatione, notabili ſanguinis effuſione, aut lætbali vulnere.* Ut ſi talis ſit, quòd dens, aut capillorum copia evellatur, veſtes effringantur, ſi ſtercore vultus fœdetur, & ſimilia.

3570 Enormis eſt, *quæ fit cum mutilatione, aut cum notabili ſanguinis effuſione, quæ non fit è naribus, vel cum læthali vulnere, vel licèt in ſe ſit levis, ſit autem enormis, & atrox ratione dignitatis perſonæ.* Levis namque erit, ſi alapa percutiatur Clericus; enormis verò, ſi Epiſcopus, Abbas, Provincialis. Levis erit, ſi ſanguis effluat è naribus; quia ſunt organum nimis facile ad emittendum ex leviſſima cauſa ſanguinem: *vid. num.*571.

3571 Recenſita diviſio percuſſionis in triplicem, eſt arbitraria facta à Doctoribus, ſed judicio quidem prudenti.

3572 In jure autem, ex conſt. 2. Joannis XXII. apud Confectio pag. 19. duplex diſtinguitur, levis ſcilicet, ſeu modica, & gravis, ſeu enormis; quæ conſtitutio, quia valdè juvat, affertur, & eſt, ut ſequitur.

(Perlectis literis veſtris circa abſolutionem excommunicatorum, vos in eis dubitare perſpeximus, quæ eſſet modica, aut levis injuria, circa quam, ſicut talis loquitur, abſolvendi vobis contulimus poteſtatem. Ad quod cum ſit facti potiùs, quàm juris quæſtio, vobis prout poſſumus reſpondemus: illam videlicet modicam percuſſionem, aut impulſionem, pugni, palmæ, manus, pedis, digiti, aut baculi, vel lapidis, quæ ad livorem, mutilationem membri, fractionem dentis, depilationem capillorum non modicam, vel effuſionem ſanguinis non excedit, nec tam leviſſimi ictus, aut pugni percuſſione ſanguis exiret, tranſire in atrocem injuriam profitemur, ut propter hoc ſit ab abſolutione talium abſtinendum: ut tamen non ſolùm ipſum factum, imò etiam facti qualitas, percutiendi modus, aut injuriandi, circa hoc diligentiùs attendatur; & ipſius facti circumſtantia, loci videlicet, & etiam perſonæ, quæ ſit levis, vel modica, gravis, aut enormis injuria, manifeſtiùs cognoſcatur. Loci quidem, ut in theatro, vel in foro, coram Rege, Prælato, vel Judice, in Eccleſia, coram multis in alio loco publico alicui injuria conferatur. Perſonæ, veluti ſi Magiſter, vel Judex, aut etiam Magiſtratus, aut Prælatus, Pater, aut Patruus, vel aliquis in dignitate, vel perſonatu conſtitutus ab inferiori, vel humili contra naturam juris patiatur, per hæc quidem graves videantur injuriæ; & quæ ſint leves, aut modicæ, tanquam ex oppoſito cognoſcantur. Sanè quia negotii natura non patiatur, ut ad plenum omnia differantur; judicium autem talis enormis injuriæ veſtro duximus arbitrio committendum, ut poteſtatem veſtram, cum ad hæc proceſſeritis, temperetis, ut citrà metas hujuſmodi potiùs, quàm ultrà eas circa abſolutionem talium procedatur: ne injuriantes de vicina abſolutione confiſi, de facili in atroces prorumpant percuſſiones, vel injurias; & ſententias Canonis: jam periculoſiùs contemnentes, in excommunicationis ſententias procliviùs prolabantur. Tolerabilius eſt enim aliquos, qui per vos etiam poſſunt abſolvi, Nobis, vel Superiori abſolvendos relinquere, quam contra ſtatuta Canonum imagine quadam abſolutionis (quod non fit ſine grandi periculo) quemquam relinquere innodatum: cum umbra quædam videatur in opere, veritas autem non ſubeat in effectu. &c.)

3573 Ex his colliges, percuſſionem dici levem, non in ſe, ſed in comparatione ad mediocrem, & enormem; unde in ſe debet eſſe peccatum mortale, quia excommunicatio non incurritur ob veniale. Nec ſufficit, quòd mortalis ſit quoad actum internum, ſed requiritur, quòd talis ſit etiam quoad actum externum; quia Eccleſia non judicat de internis; hinc ſi quis animum internum haberet cum violentia, & injuria percutiendi Clericum, in effectu tamen abſque extrinſeca violentia, & injuria leviter illius pectus tangeret non incurreret cenſuram; quia actio externa non eſſet mortalis in ſe, ſed ſolùm quoad actum odii internum.

3574 In dubio, an percuſſio ſit levis, vel gravis, eſt cenſenda gravis. Clericatus, *cap.* 27. *n.* 14. Et Extrav. Pii II. apud Navarr. *cap.* 27. *n.* 91. ſequitur ex conſt. Joan. XXII. *nu.* 3572. *& ex n.* 3564.

3575 Percuſſor Clerici eſt vitandus abſque eo, quòd talis denuncietur, per hoc ſolùm, quòd ſit notorius percuſſor Clerici, ita ut nulla valeat tergiverſatione celari. Ex Extrav. Martini V.

QUANTUM AD ABSOLUTIONEM EPISCOPUS

3576 Poteſt à percuſſione levi abſolvere, ex *cap. Provenit, de ſent. excommu.*

3577 Poteſt à mediocri, & ab enormi abſolvere, ſi fuerit occulta, ex Decr. Trid. *ſeſſ.* 24. *de refor. c.* 6. *ut in n.* 3314. & à publica, ſi perſona excommunicata ſit ex impeditis, uti ſunt Monachales, &c. juxtà dicta *à n.* 3345.

PRÆLATUS REGULARIS

3578 Poteſt ſuos ſubditos, & Novitios abſolvere nedum à percuſſione levi, aut mediocri, ex *cap. Monachi, cap. Illorum, §. Si clauſtrales, & cap. Canonica, de ſent. excommun.* ſed etiam ab enormi, ex privilegiis *à nu.* 3375. relatis. Lezana *tom.* 1. *cap.* 18. *nu.* 3. Laym. *in theol. mor. lib.* 4. *tr.* 9. *cap.* 7. *nu.* 10. Tamb. *de jure Abb. tom.* 2. *diſp.* 14. *qu.* 10. *nu.* 6. Sorbo *ver. Abſolutio ordinaria quoad fratres.*

Quia in relatis privilegiis, maximè in illo, in quo fuit petitio, qui eſſent exceſſus enormes, pro quibus ſit ad Sedem Apoſt. recurrendum, ſolùm quinque ſunt excepti caſus, ut in *n.* 3386. *&* 3390. inter quos non eſt percuſſio enormis; exceptio autem firmat regulam in contrarium.

3579 Firmiter ſuadetur, quia in limitatione facultatis reſervandi caſus facta à Clem. VIII. Prælatis Regularibus circa ſuos ſubditos, ſub *num.* 10. conceditur reſervabilis: *Occiſio, aut vulneratio,*

ſeu

ſeu gravis percuſſio cujuſcumque perſonæ. Quæ conceſſio ſupponit facultatem abſolvendi, nullus namque Superior poteſt ſibi reſervare caſum, quem non poteſt abſolvere; *v. nu.* 3301.

(Quod (ut rectè ponderat Matthæucci *tom.* 1. *ver. Excom. Canonis nu.* 55.) magis liquet ex verbis, quæ Urb. VIII. confirmans Decretum Clem. VIII. addidit: *Sanctitas ſua deinceps declaravit, ut ſi hujuſmodi Regularium Confeſſariis caſus alicujus reſervati facultatem petentibus, Superior dare noluerit, poſſint nihilominus Confeſſarii illa vice pœnitentes Regulares, etiam non obtenta à Superiore facultate, abſolvere*. Ubi ad rem notetur, per ly, *facultatem petentibus, Superior dare noluerit*: Pontificem ſupponere, Superiores per ſe ipſos, vel alios, quibus id commiſerint, poſſe proprios ſubditos, à præfatis abſolvere.) *v. n.* 3302.

3580 Qui autem ſint hi Superiores, dictum eſt *nu.* 3379. 3432. & 3303.

Quantum ad ſatisfactionem: *v. nu.* 3371.

3581 De Monialibus exemptis, rectè ait Matthæucci *cit. n.* 60. (Moniales exemptæ ſe invicem percutientes, abſolvuntur à ſuis Prælatis Regularibus, vel aliis de præfatorum commiſſione; etenim privilegia Regularibus data, eorumdem Monialibus communicantur, ut obſervat Pignatell. *tom.* 7. *conſult.* 80. *n.* 4. Piaſec. *prax. par.* 2. *cap.* 3. *art.* 7. *nu.* 1. & expreſsè in Bulla Aurea Sixtus IV. indulget: *Ut Moniales, & Tertii Ordinis Sorores, exiſtentes ſub cura Fratrum Prædicatorum, & Minorum reſpectivè, poſſint, & debeant liberè, & licitè uti in omnibus, & per omnia, privilegiis, immunitatibus, gratiis, favoribus, conceſſionibus, facultatibus, & indultis ſpiritualibus, & temporalibus præfatis Ordinibus Prædicatorum, & Minorum conceſſis, quatenùs earum ſexui, & ſtatui non contradicant*; & pro Monialibus S. Claræ repetit Leo X. *Conſt. Cum ſicut*, & Gregor. XIII. *Conſt. Ex benignæ Sedis*, & Sixt. V. *Conſt. Etſi Mendicantium*, confirmantes privilegia Fratrum Minorum de Obſervantia, & Monialium Sanctæ Claræ, ac Tertii Ordinis S. Franciſci, etiam per modum communicationis, & extenſionis inter ſe, & cum aliis Ordinibus.

3582 Si in aliquo Conventu ſint tantùm Prælatus, & unus Sacerdos ſubditus, qui invicem ſe percuſſerint; tunc ſi percuſſio eſt occulta, poteſt Prælatus illum Sacerdotem abſolvere, eumque eligere, & abſolvi; vel è converſo, poteſt illi facultatem committere, ut ipſe Superior abſolvatur, ſicque abſolutus ſubditum abſolvere. Port. *in reſp. mor.* quia tunc, cum percuſſio ſit occulta, Prælatus non eſt vitandus, ſed toleratus, adeòque habet jurisdictionem, & inde poteſt eam exercere, & delegare.

3583 Si verò percuſſio ſit publica, ut nulla poſſit tergiverſatione celari, videtur, quòd non; quia tunc, cum ſit vitandus, & inde careat jurisdictione, nec poſſet abſolvere, nec eam delegare.

Attamen Diana *to.* 5. *tr.* 2. *reſ.* 26. Paſſerinus, Lezzana *verb. Clericus n.* 17. Port. *cit.* & alii cum Tamb. docent, quòd tunc, licèt non poſſit ſibi eligere ſubditum pariter publicè excommunicatum, quatenùs hic, cum ſit vitandus, non eſt capax juriſdictionis; poteſt tamen eligere alium Sacerdotem, & ab illo abſolvi; quia tunc, licèt ſit privatus juriſdictione, illa electio non eſt actus jurisdictionis, ſed ſolùm deſignatio perſonæ, cui Papa ex vi juris, aut privilegii dat juriſdictionem.

3584 Si ſubditus ſit laicus, aut Superior non ſit talis, qui poteſtatem Ordinariam habeat abſolvendi; adeòque non poſſit eam alteri delegare, ut in *n.* 3302. 3379. *&* 3432. tunc recurrere debent pro abſolutione ad Superiorem Provincialem.

QUÆRES I.

3585 *A quo ſit abſolvendus Religioſus, qui Religioſum alterius Ordinis, aut Clericum ſæcularem percuſſit?*

PAſſer. *de elect. cap.* 26. *num.* 67. Rodr. & alii apud ipſos tenent, Prælatos Regulares abſolvere poſſe ſuos ſubditos à Cenſura Canonis ob percuſſionem, etiam enormem alterius Religioſi, ſive proprii, ſive alterius Ordinis, ſive etiam Clericorum ſæcularium; hac moti ratione, quia privilegia Prælatorum Regularium abſolvendi ab hujuſmodi cenſura, relata *a num.* 3379. *ad* 3392. maximè privil. Bonifacii IX. Ordini Prædicatorum, hanc dant facultatem abſque limitatione.

3586 Dico tamen, Religioſum Clericum ſæcularem percutientem, non à proprio Superiori Regulari debere abſolvi, ſed ab Epiſcopo, *ex cap. Religioſo in* 6. ſub eodem titulo, vel à Sede Apoſtolica, ex ſtylo Curiæ, vel à Superiori Regulari de licentia Epiſcopi loci.

3587 Religioſus verò percutiens Religioſum alterius Ordinis, debet ab ambobus eorum Prælatis abſolvi, ex eadem Decretali, his verbis: *Si verò clauſtralis aliquis in Religioſam perſonam alterius clauſtri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui paſſus eſt injuriam, abſolvatur*. Quam decretalem Cabaſ. *num.* 9. & Engel. *nu.* 122. ex Molina apud Mattheucci *cit. num.* 58. explicant, ut abſolutio, & executio pœnæ fiat per Superiorem percuſſoris, tanquam per Judicem Ordinarium, cum præſcientia, & conſenſu Superioris offenſi, tanquam actoris ſuper injuria ſui Religioſi, niſi Superior offenſi integrum negotium Superiori percuſſoris commiſerit, aut injuriam remittat.

Quòd ſi Religioſi illi ad invicem, & mutuò ſe percuſſerint, poterit quilibet Superior ſuum ſubditum abſolvere; quia injuria compenſatur. Alarius *pag.* 626. *num.* 9.

QUÆRES II.

3588 *An Regulares poſſint abſolvere ſæculares, & exteros à percuſſione levi Clerici?*

Poſſe,

Poſſe, tenent Diana *par.9. tr.4. reſ.53.*& Verricelli *tr. 8. qu.15.* cum aliis apud ipſos;quia licet Regulares non poſſint abſolvere ſæculares à caſibus ipſis ſpecialiter reſervatis, à caſibus ſcilicet, quos ipſi in propriis reſpectivè diœceſibus ſibi reſervant,abſolvere poſſunt à caſibus ex jure communi reſervatis Epiſcopis, ſeu à quibus ex jure communi conceditur Epiſcopis facultas abſolvendi; talis eſt percuſſio levis, quæ proinde hodie (ait Verricelli *cit.n.15.*) non eſt excommunicatio Papalis, ſed Epiſcopalis, Epiſcopis competens, non ex jure ſpeciali, ſed ex jure communi, & Ordinario, ex *cap. Pervenit*, ut in *num.3576. v.num.3429.*

3589 Nec obſtare dicunt Decr. Clem.VIII. de anno 1602. relatum *nu.3472.* ubi prohibetur cuilibet Confeſſario tam ſæculari, quàm Regulari, ſub prætextu privilegiorum abſolutio: *Injicientium violentas manus in Clericos*, juxta Canonem, *Si quis ſuadente diabolo 17. quæſt.4.ac juris diſpoſitionem*; quia talis reſervatio eſt facta juxtà juris diſpoſitionem, jus autem commune, *cap. Pervenit*; percuſſionem levem commiſit Epiſcopo; adeòque reſtrinxit Canonem: *Si quis ſuadente*; ubi habetur reſervatio Papalis ad percuſſionem mediocrem, vel enormem; ac proindè Confeſſarios Regulares intra Italiam, & extra Urbem, ſolùm à mediocri, vel enormi, non poſſe ſæculares abſolvere; quia hæc ſola in reſervatione Clem.VIII. comprehenditur,minimè percuſſio levis.

3590 Dico tamen Regulares non poſſe intra Italiam, & extra Urbem ſæculares abſolvere à percuſſione levi, niſi ab Epiſcopo facultatem obtineant abſolvendi caſus ipſi reſervatos. Miranda *in man. Prælatorum tom.1. qu.4.art.2.* Leone *de cenſur.* apud Dianam *cit.* & alii. Ratio eſt, quia Decretum Clem.VIII. abſolutè reſervat percuſſionem violentam, non diſtinguens de occulta, aut publica, nec de levi, aut mediocri, vel enormi; & ubi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. Nec Canon: *Si quis ſuadente*, diſtinguit de levi, &c. ut patet in *n.3557.*

3591 Neque verba Decreti reſervantis, *ac juris diſpoſitionem*, favent Confeſſariis Regularibus; quia jus,*cap.Pervenit* (ad quod verba referuntur) abſolutionem à percuſſione levi concedit Epiſcopus, minimè Confeſſariis Regularibus, aut ſæcularibus; & pariter Decretum Clem.VIII. per dicta verba, eamdem facultatem confirmat Epiſcopis, ſed expreſsè prohibet cunctis Confeſſariis tam ſæcularibus, quàm Regularibus intra Italiam, & extra Urbem. Et ex hoc fit, quod non poſſint à percuſſione levi exteros, & ſæculares abſolvere.

3592 Qui tamen poterunt à percuſſione levi ſæculares, & exteros abſolvere, ſi facultatem ſupra caſus Epiſcopo reſervatos ab ipſo Epiſcopo obtineant, quam facultatem Epiſcopos poſſe illis delegare, non eſt dubium, quia eſt poteſtas ordinaria; & tunc Confeſſarii ſæculares, aut Regulares à percuſſione levi abſolvunt, minimè virtute privilegiorum, ſed ex delegatione, & commiſſione Epiſcopi.

De privilegio Canonis, fusè agunt Privitera *à pag. 22. ad 34.* Peyr. *tom. 2. pag. mihi 381.* Matthæucci *tom.1.à pag.311.* Clericatus *cap.27.*

CASUS 8. RESERVATI
Illuſtriſſimo, & Reverendiſſimo
Archiepiſc. Panormitano.

3593 I. Raptores virginum, prolem ſuffocantes, & nefandum ſodomiæ ſcelus, non modò exercentes, ſed etiam ſemel committentes.

2. Paganis viris, vel mulieribus, aut beſtiis abutentes.

3. Qui Sanctimoniales, vel aliàs mulieres intra Monaſterium commorantes, turpiter alloquuntur, iiſdemque per ſe, vel per alios ſcribunt, vel turpiter quid intendunt, aut tractant.

4. Sortilegium operantes, & magicas artes, veneficia, ſuperſtitioneſque exercentes, & quolibet ſacramento, vel ſacramentali, aut re ſacra ad id abutentes.

5. Literarum, ac ſigilli Archiepiſcopalis, & ejus Curiæ falſarii, & qui literas, & ſcripturas Archivii, vel furto abripiunt, vel quovis modo mutilant, aut deturpant, ut integrè legi nequeant: *v.num.3554.num.4.*

6. Notarii, qui legata ad pias cauſas facta non denunciant.

7. Clerici ad quoslibet Ordines per ſaltum, vel furtivè promoti: vide infrà *de Irregul. tom.3. nu. 37. & 91.*

8. Bonorum Eccleſiaſticorum invaſores.

EXPLICATIO.

3594 Prolem *ſuffocantes*, dicuntur perſonæ illæ, quæ in lecto, periculum advertentes, & non curantes, prolem opprimunt; vel quæ prolem ex adulterio, v.g. natam, ut occultent, ſuffocant.

3595 Non ſufficit ad reſervationem, ſi raptus ſit viduæ, aut defloratæ. Conditiones raptus: *vid. n.2158.* pro ſodomia: *v. à n.2175. ad 2178.*

3596 Nomine *Pagani*, non veniunt hæretici, ſed non baptizati, ut Turcæ, &c.

3597 Qui ſemel ſortilegium committit, incidit in reſervationem; quia verè dicitur ſortilegium operans. Non ſic ſemel, aut iterùm magicas artes, veneficia, & ſuperſtitiones operans; quia reſervatio hic requirit exercitium; duo autem, vel tres actus non faciunt exercitium; nam exercitium dicit frequentiam. Tamb. *tom.2. pag.46. nu.33.*

3598 In 6. caſu non comprehenditur legatum factum ad ſatisfactionem rei ablatæ, aut furti; at peccant mortaliter in hac Diœceſi Notarii illud non denunciantes, ex præcepto Synod. Panor. de

anno

anno 1679. *nu.* 243. ubi fit diſtinctio inter Legata ad pias cauſas, & legata ad ſatisfactionem rei ablatæ, aut furti; & ideò pro utriſque eſt peccatum, ſed pro prioribus reſervatio.

3599 Pro 8. caſu invaſio propriè eſt bonorum ſtabilium; nam mobilium, dicitur furtum, ut *in n.*3554.*n.*7. ubi vide, quæ ſint bona Eccleſiaſtica.

3600 In Diœceſibus, ubi in peccato carnis cum Confeſſario reſervatur peccatum complicis; nomine *peccati carnis*, venit, non ſolùm copula conſumata (niſi exprimatur) ſed quodlibet peccatum mortale externum carnis, nempè tactus impudici, &c. Item nomine *complicis*, venit perſona illa, quæ cum Confeſſario peccavit: hæc quidem non poteſt ab eodem validè abſolvi; benè verò ab alio Confeſſario, quia reſpectu ejuſdem Confeſſarii, peccatum complicis eſt in tali diœceſi reſervatum, minimè reſpectu alterius Confeſſarii; nam reſpectu alterius Confeſſarii perſona illa non dicitur complex in peccato carnis: *v.tom.*2. *num.*608.

CASUS RESERVATI
In Ordine Minorum Regularis
Obſervantiæ S.P. Franciſci.
Miniſtris Generalibus, & Provincialibus.
Pro Obſervantibus ſunt 19.

3601 1. Nomen Dei, aut Domini Noſtri Jeſu Chriſti, aut Deiparæ Virginis Mariæ blaſphemantes.

2. Rebus ſacris abutentes.

3. Quidquam in Religionis detrimentum, extra Religionem patefacientes.

4. Diſcordias Patrum, vel depoſitiones Prælatorum manifeſtantes.

5. Calumniam in judicio cuiquam imponentes, vel ad id faciendum inducentes.

6. Falsò, ac ſcienter, quempiam accuſantes, & accuſantem revelantes.

7. Falſum teſtimonium deponentes, vel deponendum procurantes, aut alium quomodolibet infamantes.

8. Jurati veritatem negantes, & falſum affirmantes.

9. Ter debitè moniti obedire renuentes.

10. Conſumantes carnis peccatum quodcumque admittentes.

11. Denarios contra Regulam accipientes, tenentes, vel aſſervantes.

12. Rei Sacræ, vel notabilis furtum perpetrantes.

13. Religionis bona extra Ordinem dono dantes.

14. Fratribus, vel ſæcularibus vendentes, aut quovis alio modo alienantes.

15. Generalis, vel Provincialis, aut eorum Secretariorum literas, tum miſſas, tum accipiendas, impedientes, frangentes, falſificantes, vel quomodolibet intercipientes.

16. Sigillum Ordinis, vel cujuſvis alterius Prælati, aut perſonæ notabilis, falſificantes.

17. Libellum famoſum facientes, fieri procurantes, inducentes, conſulentes, projicientes, vel publicantes.

18. Graviter quempiam percutientes, aut contra Prælatum machinantes.

19. Carnes cum Eccleſiæ præcepto, vel Regulæ vetitum fuerit, comedentes, niſi ſcriptam facultatem ob neceſſitatem à Superiore antea impetraverint.

PRO REFORMATIS 13.

3602 1. Veneficii, incanteſimi, e ſortilegii.

2. Diſobedienza contumace, quando fatta la terza monizione per un giorno naturale, il ſuddito perſevera nella diſſubidienza.

3. Percuſſione grave d' un altro Religioſo, e Chierico ſecolare.

4. Manifeſtatione di coſe, che infamino la Religione, ò Frate particolare.

5. Peccato di carne volontario compito.

6. Proprietà di peccato mortale.

7. Furto di coſe notabili, ò replicato.

8. Falſa accuſa con infamia dell' accuſato, ò dar memoriale falſo in qualche Tribunale.

9. Falſo teſtimonio in giuditio.

10. Falſificatione di mano, ò ſugello de Superiori, ò di perſona notabile, ò del Convento.

11. Malitioſo impedimento, ritardatione, & apertura di lettere de Superiori à ſudditi, e de ſudditi à Superiori.

12. Far libelli Famoſi, conſigliare, ò indurre, che ſi faccino, quando ſi giunge à ſegno, che ſiano eſpoſti, buttati, ò in qualſivoglia modo publicati.

13. Procurare, agiutare, conſigliare aborto animato, ancorche non ſia ſeguito l'effetto.

Vide dicta ſupra Decr. Clem. VIII. *à n.*3302.

Super quo dubitatum fuit,

An in Decreto Clem. Papæ VIII. de anno 1593. 16. Maii ſuper qualitate caſuum ab eorumdem Regularium Superioribus reſervandorum edito, cenſuræ etiam comprehenderentur; ita ut iiſdem Superioribus abſque Capituli generalis, aut Provincialis conſenſu, aliquibus peccatis in Decreto hujuſmodi non contentis, excommunicationem annectere, ejuſdemque abſolutionem ſibi reſervare liceat?

S. Congr. Card. negotiis Regularium præpoſita, Illuſtriſſimo Bandino referente, cenſuras in ſupradicto Decreto comprehendi cenſuit. Romæ 7. Julii 1617.

CONFESSARII SCIENTIA.

3603 Confeſſarius, ut validè abſolvat, requiritur, & ſufficit, quòd cognoſcat peccata ſaltem ſub ratione confuſa peccati, & ſciat formam. Buſem. *lib.*6. *tr.* 4. *c.*2. *dub.* 4. *num.*3. quia ſic habet partes eſſentiales ſacramenti.

Ut

3604 Ut autem licitè abſolvat, ejus ſcientia debet eſſe tanta, ut ſciat diſcernere, an peccata, quæ communiter patrantur, ſint mortalia, vel venialia, unum, aut plura; circumſtantias mutantes ſpeciem in peccatis communiter occurrentibus; nam de aliis etiam doctiores ſæpè dubitant. Leander hic *diſp.* 11. *q.* 106. qui cum multis *q.* 109. ait, non requiri, quòd Confeſſarius de omnibus, quæ audit à pœnitente, judicet, an ſint peccata gravia, vel levia; imò neque, an ſint, vel non ſint peccata, ſed de communibus, reliqua verò audiat, & intelligat, ac poſteà abſolvat, cum debita intentione; quia ſi non tenetur omnia peccata cognoſcere, minimè tenebitur determinatum judicium de omnibus ferre.

3605 Item ſcire debet ſpectantia ad reſtitutionem, requiſita in pœnitente, ut ſit rectè diſpoſitus, & remedia peccatis opportuna, inſuper caſus reſervatos, cenſuras, & irregularitates.

3606 *Confeſſarii Regulares*, ex ſuis privilegiis, extra Italiam, & intra Urbem abſolvere poſſunt toties, quoties, ob omnibus caſibus Pontificiis, excepsis caſibus 20. reſervatis in Bulla Cœnæ Domini, & caſibus reſervatis Epiſcopis pro ſingulis reſpectivè Diœceſibus. Iidem verò intra Italiam, & extra Urbem, abſolvere pariter poſſunt toties, quoties, ob omnibus caſibus Pontificiis, exceptis caſibus Epiſcopis reſervatis, caſibus 20. reſervatis in Bulla Cœnæ Domini; & inſuper aliis ſex caſibus Pontificiis, qui poſt præfatos 20. referuntur. Unde Confeſſarii Regulares ſolùm horum, & caſuum in propria Religione reſervatorum debent memoriam tenere. Inſuper abſolvere non poſſunt nominatim excommunicatos per ſententiam ab homine, niſi virtute Bullæ Cruciatæ, & ſatisfacta parte: *v. propoſ.* 12. *ab Alexand. VII. damn.*

3607 *Confeſſarii autem ſæculares*, ultrà præmiſſas, debent quàmplurium aliarum cenſurarum reſervatarum memoriam tenere, quapropter omnium catalogum pro Confeſſariorum commodo appoſui.

3608 In caſibus difficilioribus, ſufficit, quòd ſciat dubitare; & tunc, ſi ſit periculum errandi, v. gr. circa impedimenta matrimonii, reſtitutionem, cenſuram reſervatam, &c. debet abſolutionem differre, uſquequò libros conſulat, aut doctiores.

3609 Sacerdos notabiliter in ſcientia deficiens, mortaliter peccat, ſi ad audiendas Confeſſiones ſe exponat. Major autem, aut minor ſcientia requiritur, & ſufficit, juxtà locorum, & pœnitentium diverſitatem, juxtà illud Iſaiæ 24. *Erit ſicut populus, ſic Sacerdos*. Sæpè pœnitentes docti poſſunt Confeſſarios juvare: *v. n.* 278. 2684. 3233. *&* 3312.

CONFESSARII PRUDENTIA.

3610 Debita prudentia Confeſſarius utetur, ſi accuratè ſui, & Sacramenti conditionem attendet. Eſt hoc Sacramentum *ſecunda tabula poſt naufragium*; adeòque Tribunal pœnitentiæ, ſed miſericordiæ, & portus ſalutis. Eſt ipſe *Judex*, ſed pater, & medicus, atque pacis mediator inter Deum, & hominem. Quamvis igitur munus Confeſſarii per ſe ſit audire, non interrogare pœnitentem, ſæpè attenta pœnitentis conditione eum interrogare tenetur.

3611 Et quidem non eſt opus *interrogare pœnitentes*, ſi ſint docti, aut licèt non ſint docti, ſunt tamen ſatis inſtructi ad peccata cum ſuis circumſtantiis aperienda; ſed eos, quos advertit non benè examinatos, aut adjutorio indigere; idque humano modo, ne pœnitentes nimiùm vexet.

3612 Pro qua re ſciendum eſt, pro integritate confeſſionis exprimendum eſſe numerum certum, & determinatum peccatorum mortalium, quando conſtat; quando verò non conſtat, ſufficit exprimere numerum probabilem, aut veriſimilem, addendo particulas, *plus*, *minuſve*, vel *circa*; quæ verba ſe extendunt ad parvam ſummam judicio prudenti reſpectivè ad numerum, cui adduntur: v. gr. in numero denario ad duo, vel tria, in centenario ad decem; & ſic qui confeſſus eſt, ſe peccaſſe circa decies, ſi poſteà recordetur peccaſſe per aliàs tres vices, non tenetur hæc tria confiteri; tenetur verò, ſi plurium recordetur.

3613 Qui verò bona fide confeſſus eſt, peccaſſe vigeſies, & poſteà inveniat, peccaſſe ſolùm decies, non tenetur talem numerum retractare; nam in numero majori continetur minor, & ſic confeſſio eſt integra.

3614 Quando non poteſt haberi numerus probabilis, dicenda eſt frequentia in die, ſeptimana, menſe, vel anno, quantum humanitùs fieri poteſt; quòd ſi neque hoc fieri poſſit, ſufficit dicere conſuetudinem, & tempus peccandi.

3615 Hoc modo audiri debet concubinarius, qui diù concubinam domi retinuit, & meretrix, debent enim explicare numerum fornicationum, quot in die, ſeptimana, menſe, vel anno; quod ſi non poſſunt ſine periculo magni erroris, ſufficit, quòd exprimant tempus, per quod in malo perſeverarunt.

3616 Caveat, ne ſimplices interroget de peccatis fortè illis ignotis, ne ſic eos ad peccandum doceat. Interrogationes in materia caſtitatis, maximè cum mulieribus, ſint paucæ, & cautæ, ne nimiùm ruborem afferat, ignorantem doceat, aut in aliquod periculum delectationis ſe, vel pœnitentem ponat; quod ſi id timeat, potiùs patiatur, ut aliquid integritati materiali deſit. Buſemb. *lib.* 6. *tr.* 4. *cap.* 2. *dub.* 6.

3617 Pœnitentes, dum confitentur, *non interrumpat*, ſed ſolùm quando advertit eos deficere, aut confundi, ſuggerat, ac adjuvet, & ſtatim ſiſtat. Nunquam vultum aſperum, aut geſtum aliquem horroris oſtendat; nunquam inter confitendum reprehendat, ſed verbis dulcibus ad confitendum alliciat: confeſſione verò completa, tunc,

ut

ut oportet, moneat, reprehendat, & curet; ita tamen, ut in reprehendendo iram non oſtendat, ſed amorem; aliud nomen non ſit in ore, *niſi filius, filia*; ſic ore charitatis pleno dignoſcere faciet pœnitenti malitiam peccati, offenſam Dei, damnum animæ, & corporis, pericula, inquietudines, &c. ut ita pœnitentem non confundat, ſed lucretur.

3618 Confeſſarius *advertens poenitentem ignorantia alicujus mali gravis laborare*; ſi orta aliqua dubietate pœnitens eum interroget, tenetur veritatem aperire, quia ſilentium eſſet erroris approbatio. Si verò pœnitens eum non interroget; ſi Confeſſarius advertat, ignorantiam eſſe vincibilem, & culpabilem, tenetur eum monere; quia eſt indiſpoſitus, & in malo ſtatu, ac proinde non abſolvendus, niſi velit deſiſtere, & malum reparare.

3619 Si verò advertit ignorantiam eſſe invincibilem, quatenùs, v.gr. bona fide rem alterius detinet, matrimonium cum impedimento dirimente contraxit, &c. tunc ſi prævideat, ſeu prudenter timeat admonitionem non profuturam, nempè pœnitentem non reſtituturum, aut adhuc cum conjuge manſurum, &c. eum monere non debet: quia monitio caret fine, imò eſt occaſio majoris mali; quoniam per monitionem ille, qui priùs erat in ſtatu peccati materialis ſine offenſa Dei; conſtituitur in peccato formali cum offenſa Dei. Hinc S. Auguſt. relatus *in cap. Si quis, de poenit. diſt.7.* inquit: *Si ſcirem tibi non prodeſſe, non te monerem, non te terrerem*. Idem dic, ſi ex monitione timeat aliquod magnum damnum, aut ſcandalum ſecuturum, v. gr. ex conjugum ſeparatione filiorum periculum, parentum hoſtilitates, &c. Maſtrius *diſp.21. qu.8. nu.216.* Lugo, Villal. Diana, Tamb. *tom.2. in meth. confeſſ. lib.3.c.4.* ubi addit, quòd in tali caſu, ſi pœnitens ſciat peccatum in contrahendo matrimonium commiſſum, neſciat verò invaliditatem, de peccato abſolvat, at invaliditatem non oſtendat.

3620 *Confeſſarii Principum, & Prælatorum*, ſi ſciant eos non ſatisfacere proprio officio, v. gr. circa collationem beneficiorum, electionem miniſtrorum, gubernationem ſubditorum, circa eleemoſynas ex bonis Eccleſiaſticis faciendas, &c. tenentur eoſdem de ſua obligatione monere, aliàs erunt eorum peccatorum participes, & unus alterum ad inferna trahet; quia raro eorum ignorantia eſt invincibilis, & raro id evenit ſine damno communi, & ſine ſcandalo ſubditorum putantium ſimilia licere.

3621 *Confeſſarius* (ait Gobat. *tom.3. de voto nu. 373.*) *tenetur ex charitate ſequi opiniones probabiles, quando ſectando ſeveriores, conjicit poenitentem in periculum peccati formalis*.

3622 Parochus ſi ex Confeſſione pœnitentis dignoſcat impedimentum dirimens, & matrimonium ſit contractum, gerere ſe debet *ut in num. 3618. & 3619.*

Si non ſit contractum, debet illum monere, & ſi opus fuerit, terrere, ne contrahat: at ſi perſiſtat in contrahendo, non poteſt illum à matrimonio repellere, ſicut nec poteſt ab Euchariſtia. Imò nec poteſt illum poſt Confeſſionem monere, abſque eo, quòd priùs ab illo licentiam petat, & obtineat. Ant. à Spir. Sanct. *de Sacr. Poenit. tract. 5. diſp. 15. ſect. 6. num. 1557.* cum Bonac. idque ratione ſigilli Sacramentalis, *ex num. 3206. & 3222.*

3623 Si ipſe ſolus impedimentum occultum ſciat extra Confeſſionem, non poteſt ad Matrimonium procedere, ſed tenetur illud Ordinario manifeſtare. Ant. à Spir. Sanct. *de Matr. tract. 11. diſ.4. ſeſſ.14. n.212.* quia bonum Sacramenti prævalet juri particulari ſecreti naturalis; *ut in tom.2. à nu.68.*

QUÆRES I.

3624 *Petrus, qui bona fide contraxit cum impedimento dirimenti, quod etiam in ſtatu conjugii ignorat, fecit votum cum juramento de non reddendo debitum uxori: accedit pro Confeſſione ad Parochum pro tali voto violato, Parochus ſcit impedimentum dirimens, quo modo ſe gerere debeat?*

RESp. Si Parochus prudenter putet, quòd ex manifeſtatione impedimenti nullus ſperatur profectus, ſed potiùs damnum, non tenetur illud aperire, juxta *nu. 3619.* Quia pœnitens non petit, an habeat impedimentum (tunc enim utique teneretur poſitivè reſpondere, *ut in num. 3618.*) ſed confitetur peccatum in faciendo votum de re alteri debita, aut de eo ex conſcientia erronea violato. Unde tunc ſe gerere debet, ſicut cum eo, qui operatur ex conſcientia erronea, & inde dicere votum non tenere, imò à peccato in eo emittendo abſolvere; nec tunc mentitur: quia ſtante conſcientia erronea, ſic vovendo peccavit, nec votum ſervare tenetur.

QUÆRES II.

3625 *Dum duo ſponſi accedunt cum pompa, & comitatu ad Eccleſiam ad matrimonium contrahendum, alter eorum recordatur impedimenti dirimentis. Quid iſte agere debeat, ut ſe retrahat ſine infamia, & ſcandalo?*

REſpon. Si impedimentum non afferat infamiam, aut ſcandalum, ut ſi ſit affinitatis ex copula licita, &c. tunc debet ipſe ſponſus illud manifeſtare, & inde ſe retrahere, uſquequò de remedio provideatur, vel penitùs deſiſtendo, vel diſpenſationem petendo.

3626 Si impedimentum afferat infamiam, aut ſcandalum, ut ſi ſit affinitatis ex copula illicita, &c. tunc debet requirere Parochum pro Confeſſione, occaſione reconciliationis, & ei aperire impedimentum; Parochus autem poteſt ſponſum monere, ut ſtatim voveat caſtitatem, quo peracto, de licentia pœnitentis, dicat, eos non poſſe contrahere;

quia

quia ſponſus ille habet impedimentum voti , quo indiget diſpenſari , & neſciebat .

3627 Quod votum debet verè emitti , alias Parochus mendacium proferret , quod quamvis veniale , nulla ratione cohoneſtari poteſt , cum ſit ab intrinſeco malum : Poteſt autem emitti ad breve tempus , ut ſic Sponſus , ſi nolit , aut non poſſit pro diſpenſatione impedimenti dirimentis recurrere , poſſit , voti tempore elapſo , cum alio contrahere .

PRUDENTIA CUM MONIALIBUS ,

3628 Eſſe debet eximia . Sit Confeſſarius deputatus pro omnibus indifferens , donaria à particularibus haud recipiat, nunquam loquatur, niſi quæ ad confeſſionem , & ſalutarem animæ inſtructionem conducunt, non ſit aſper, nec indiſcretus in zelo , morum reformationem , minimè totam , & ſimul , ſed paulatim procuret , ne totum volens , totum perdat , & ovem emittat .

3629 Monere tenetur Monialem de conſcientia erronea contra ſe ipſam , etiam ſi ſit ſuper aliqua regulari obſervantia , quam erroneè putat obligare ſub mortali ; quia ſi ſunt vitanda peccata, quæ committuntur ſcienter , quantò magis , quæ ignoranter? Et cum ſit ſermo de mulieribus, valdè juvat attendere doctrinam , & dictum D. Thomæ *in nu*.151.

3630 Quando autem conſcientia erronea eſt ſuper obſervantia Regulari, debet quidem monere, quòd ejus omiſſio non ſit mortalis, ſed debet ſimul firmis motivis enixè talem obſervantiam ſuadere ; ita ut monitio ſit ad peccatum mortale vitandum , minimè ad obſervantiam omittendam .

3631 Prompta habeat remedia contra ſcrupulos , & valida motiva ad oſtendenda mundi mala, ac ſuavitatem Religionis , & jugi Chriſti , in comparatione ad jugum mundi .

3632 In occaſione proxima utatur conſideratione offenſæ Dei , quatuor Noviſſimorum , maximè mortis, vitæ, ac pœnæ æternæ ; atque etiam motivis politicis , famæ , honoris , cum reflexione ad honeſtatem natalium , & ad pœnam , atque inquietudinem animi, & corporis , quæ in ſimilibus experitur .

3633 Sit eruditus ſuper propriis Monialium Regulis, & obſervantiis , ut firma ſint ejus reſponſa , & conſilia , in mente habens , contrarietatem reſponſionum , & conſiliorum ſcandalum parere Monialibus .

3634 Denique omninò ab opinionibus laxis ſe abſtineat , æquitati tamen ſe accommodet .

PRUDENTIA IN OCCASIONE PROXIMA.

3635 Occaſio peccandi , eſt duplex, remota, & proxima : *Occaſio proxima* eſt illa , in qua homo poſitus , circumſtantiis attentis experitur , quòd ſæpè ſæpius , & frequenter cadat in novum peccatum . *Occaſio remota* eſt illa, quæ attentis circumſtantiis non eſt frequenter, licèt ſit raro, cum peccato conjuncta. Undè maximè ſunt attendendæ circumſtantiæ perſonæ, loci, firmitatis, doloris , &c. hinc ſæpè eadem occaſio carnis , ſeu converſatio mulieris, quæ juveni eſt proxima , ſeni , aut juveni timorato , qui peccatum abhorret , eſt remota .

3636 *Occaſio proxima* , propriè dicit duo , videlicet occaſionem extrinſecam , & periculum formale proximum peccandi ; quæ duo ſeparari poſſunt , nam poteſt eſſe occaſio extrinſeca ſine periculo proximo , ut in ſene , &c. & periculum proximum ſine occaſione extrinſeca , ut *in* juvene conſueto ad ſe polluendum , ubi ſine occaſione extrinſeca eſt periculum proximum peccandi, ortum ex habitu pravo intrinſeco .

3637 *Periculum formale proximum* eſt illud , quod circumſtantiis attentis , ita inclinat , & movet ad peccandum, ut in perſona ſimilis conditionis ſoleat eſſe frequenter cum peccato conjunctum. Periculum verò materiale , ſeu remotum eſt illud, quod non eſt hujuſmodi . Periculum formale aliud eſt extrinſecum ortum ex occaſione extrinſeca , aliud intrinſecum ortum ex prava conditione ipſius hominis .

3638 Occaſio proxima , licèt ſit frequentior in peccatis carnis, in quolibet tamen peccato mortali poteſt contingere .

3639 *Concubinarius eſt* , qui mulierem , cum qua frequenter peccare ſolet , domi retinet , vel extra pro ſe expoſitam .

3640 Qui eſt in occaſione remota, poteſt abſolvi , alioquin (ut inquit Apoſt. 1. *ad Cor.* 6.) *debueramus omnes exire de mundo* ; nam etiam in ipſa ſolitudine , & in artibus licitis adeſt occaſio remota peccandi, poſſunt tamen benè exerceri .

3641 Qui eſt in occaſione proxima involuntaria , quatenus , non eſt in ſui poteſtate eam repellere , poteſt abſolvi , dummodo concurrant quatuor *in nu*.3652. expoſita . Ratio eſt ; quia occaſio peccandi in ſe non eſt peccatum , niſi ſit voluntaria; & qui in ea eſt, potiùs dicitur eam pati, quàm in eam ſe committere. Talis occaſio involuntaria contingere poteſt in filio familiæ cum famula domini , inter fratres, ſorores , filios, & filias familiæ , & ſimiles conjunctos , qui non ſunt ſui juris, habitantes in eadem domo ſub cura parentis , avi, patrui,&c.item in ſerva reſpectu domini.Confeſſarius ſervam aſtringat , ut totis viribus reſiſtat, & non oſtendat reciprocantiam amoris. Dominus tamen abſolvi non poteſt , quia in eo occaſio eſt voluntaria , & libera ; imò ſerva , ſi dominus non ſe emendet , poteſt licitè fugere , aut dominum compellere , ut eam alteri vendat. Cum iſtis tamen debet ſe gerere Confeſſarius , ſicut cum recidivis , differendo aliquando abſolutionem , & difficilem ſe oſtendendo , quando abſolvit .

3642 Qui eſt in occaſione proxima voluntaria, quàm ſcilicet liberè poteſt repellere , & non vult , ab-

abſolvi non poteſt, etiam ſemel, quia eſt indiſpoſitus ob defectum veri doloris, & propoſiti; imò eſt in continuo peccato mortali, juxtà illud, *Qui amat periculum, peribit in illo*, quia occaſio proxima voluntaria, & periculum formale proximum voluntarium, ſi aſſumatur, eſt peccatum ejuſdem ſpeciei cum actu, ad quem ordinatur; qui enim in illam, ſeu in illud liberè ſe conjicit, habet judicium probabile prudens, quòd peccabit, adeòque virtualiter vult peccatum. Unde licèt, ſi ſequatur actus principalis, v. gr. fornicatio, non ſit opus circumſtantiam periculi in confeſſione aperire, ſed ſufficiat actum principalem exprimere; ſi tamen non ſequatur, opus eſt exprimere, ſe conjeciſſe in periculum proximum, ſeu occaſionem proximam talis peccati. Eadem ratione nemini licèt quærere directè occaſionem proximam peccandi pro aliquo bono ſpirituali, aut temporali: *vid. prop.*61. & 63. ab Innoc. *XI. damn.*

3643 Eum, qui eſt in occaſione proxima voluntaria peccandi, ſeu concubinarium, poſſe ſemel, & iterùm abſolvi, antequam è domo concubinam ejiciat, dummodo firmiter proponat ejicere, tenet Leander *tr.* 5. *diſ.* 7. *q.* 35. & quamplures apud illum; ſicut qui tenetur reſtituere rem, quam poſſidet, poteſt ſemel, & iterùm abſolvi.

3644 Dico tamen, eum, qui habet occaſionem proximam, nempè extra propriam domum, poſſe ſemel, & iterum abſolvi, dummodò firmiter promittat occaſionem expellere, & in eam ampliùs ſe non committere. Moneo tamen Confeſſarium, ut poſt opportunas monitiones, proteſtetur, *ſe eum pro ea vice abſoluturum*; hoc namque medio interdum uſus ſum, & expertus ſum fructum; pœnitens namque terretur, dum videt ſibi denegationem abſolutionis comminari.

3645 Ille verò, qui retinet occaſionem proximam voluntariam, nempè mulierem in propria domo, nec ſemel debet abſolvi, niſi priùs illam ejiciat. Paludanus, D. Anton. Silveſter, & alii; *quia cum fœmina ſemper eſſe, & non cognoſcere fœminam, nonne plùs eſt, quàm mortuum ſuſcitare?* ait Bernardus *ſer.* 64. *in Cant.* Quam ſecuritatem ſalutis poteſt præſumere homo, dum detinet leonem in ſinu?

3646 Quòd ſi ceſſaverit periculum formale, & proximum de novo peccandi, tam corpore, quàm mente, v. gr. propter ſenectutem, infirmitatem, cognationem de novo ortam, &c. aut quia propoſitum ampliùs non peccandi fuit ita intenſum, & ſolidum, ut revera vir, & mulier ſint emendati, & ſimul habitent, ut frater, & ſoror, idque diuturni temporis experientia conſtet; tunc vir nec tenetur mulierem è domo ejicere, nec ab abſolutione impeditur, etiam ſi interdum, raro tamen, peccaverint; dummodò non adſit ſcandalum viciniæ, quatenùs concubinatus fuit occultus, vel ſi publicus, ex teſtimonio tamen Parochi, aut alia via conſtet de emendatione, & quòd vivant ut frater, & ſoror. Leander *cit. q.*40.41. & 43. *cum aliis*; quia tunc occaſio de proxima, facta eſt remota, & periculum de formali, & proximo, factum eſt materiale, & remotum, ut conſtat *ex n.* 1635. & 1636.

Nec locus præciſè ſumptus eſt occaſio proxima, alioquin in omni loco eſſet occaſio proxima. Cardenas *diſp.*40. *cap.*4. *art.*2. *n.*63. *cap.*5. *art.*1. *n.*78. *cap.*7. *art.*1. *n.*126.

3647 Hinc facit exemplum, quod adducit Cardenas *diſ.*40. *cap.*2. *nu.*19. Sint duo homines, unus quorum ingrediatur domum, in qua conſuevit peccare, cum propoſito tepido, & remiſſo, quòd non ſit peccaturus; alter ex cauſa neceſſaria ingrediatur in ſimilem occaſionem, munitus tamen ſolido timore Dei, intenſiſſimo propoſito non peccandi, ac ferventi oratione, atque experientia, quòd ſic aliquando munitus, fuerit firmus in ſervando propoſito; tunc primus ſe conſtituit in periculo formali, non ſic ſecundus.

3648 Bertaldus *in direct.*9. *pr. dec. in fine n.*3. ait (quòd mulier habitans in domo, ubi peccat, ſi non reincidat frequenter, ſed raro, puta ter, aut quater in anno ſecundum Gratiam, aut ſemel in menſe ſecundum Cœleſtinum in *comp. Theol. moral.* abſolvi poſſit, dummodò abſit ſcandalum; quia talis cohabitatio raro ad peccatum inducens, non eſt amplius occaſio proxima, quoniam poſſet vir ille ita cum alia muliere extra peccare, abſque eo, quòd eſſet occaſio proxima, aut impediretur abſolvi.)

3649 Imò in regulis prudentiæ in confeſſione, 3. regula, ait ex quodam Caſiſta; *Quòd ille, qui expertus eſt, quòd non eſt in tali occaſione per tres vices repertus, quin una vice ceciderit, eam cenſere debeat occaſionem proximam*: ita ferè ille.

3650 Cæterùm hic caſus emendationis, ex firmo propoſito in occaſione proxima mulieris in propria domo, eſt quidem poſſibilis, ſed rarus, & ſingularis, ut inter Corvos corvus albus; unicum remedium eſt vel matrimonium, ſi illud inire poſſint, vel ſeparatio, quoniam in materia carnis victoria non habetur, niſi per fugam. Unde nunquam Confeſſarius in occaſione proxima voluntaria debet huic propoſito quantumvis intenſo ſe fidere, & abſolvere, ſi concubinarius potens concubinam è domo ejicere, in propoſito ſuo nolit ejicere; quia ex regulariter contingentibus tale propoſitum non ſolet executioni mandari. Videri poteſt Cardenas *diſ.*40. *cap.*4. *art.*2. & *c.*5. *art.*2.

3651 Ab occaſione proxima extrinſeca repellenda non excuſat cauſa aliqua utilis, aut honeſta; *ut conſtat ex n.*1050. imò nulla alia cauſa eſt ſufficiens, niſi ſola impoſſibilitas phyſica, aut moralis; quia hæc reddit occaſionem extrinſecam involuntariam. Impoſſibilitas phyſica eſt in iis, qui non ſunt ſui juris.

3652 Difficultas eſt in diſcernendo, quando adſit *impoſſibilitas moralis*: pro qua re ita diſcurrit Cardenas *cit. cap.*5. 6. & 7. Ad

Ad impoſſibilitatem moralem conſtituendam requiritur cauſa neceſſaria, ſeu urgens , quæ ſuperet vires fragilitatis humanæ ; talis cenſetur , ſi ex ſeparatione ſequatur valdè grave detrimentum in vita , fama , aut bonis : ita Doctores communiter; Bertaldus *de Peccatis in regulis prudentiæ in confeſſione* , 3. *Regula* , præſertim Leander *hic tr.*5. *diſ.* 7. *q.*36. 38. (qui tamen *in qu.*39. plus æquo ſe extendit circa gravitatem detrimenti :) quia tunc non dicitur velle occaſionem proximam extrinſecam , ſed pati , & permittere , ut damnum evitet .

3653 Iſte autem , qui non poteſt repellere occaſionem extrinſecam, tenetur vitare periculum formale peccandi per actus proprios , nimirum , 1. Per verum , & firmum dolorem de præteritis , 2.Per intenſum, & ſolidum propoſitum ſolus cum ſola non alloquendi , imò toti viribus mulieris aſpectum vitandi ; inſuper , quòd ſi caſu , aut aliqua cauſa , occaſio occurret, Dei gratia non peccabit , 3. Per verum propoſitum , & promiſſionem ſeparationis , quando erit poſſibilis ; ceſſante impoſſibilitate morali , 4. Per fervidam orationem pro divino auxilio , & frequentiam Sacramentorum , maximè confeſſionis cum eodem confeſſario ; à quo medio vitandi periculum formale per actus proprios nulla cauſa ſufficit ad excuſandum, etiamſi ſit periculum vitæ , quia præfata media nempè firma deteſtatio peccati , propoſitum conſtans , & imploratio divini auxilii , &c. ſunt in poteſtate cujuslibet hominis , adeòque ad illa quilibet homo tenetur, etiam cum periculo vitæ; nam quilibet homo tenetur ad vitandum peccatum mortale , etiam cum periculo vitæ .

3654 Non ſufficit propoſitum remiſſum , & tepidum, quia non eſt ſufficiens ad vitandum , aut ſaltem extenuandum periculum formale peccandi; ſed requiritur valdè intenſum , & conſtans .

3655 *Sit exemplum* : Puella poſt diuturnum tempus concubinatus , conſcientiæ morſibus mota accedit ad confeſſarium , exponens impoſſibilitatem moralem exeundi ex ea domo , ſeu neceſſitatem moralem in ea permanendi , quia aliàs , utpotè omni ſpe humana deſtituta , aut fame periret , aut in majus malum , nempè in publicum meretricium caderet; Confeſſarius cognita impoſſibilitate morali occaſionem extrinſecam repellendi , eam monuit , ut periculum formale vitaret , aut ſaltem extenuaret per actus proprios , & reſiſtendo , uti ſupra : reſpondit mulier ſe non poſſe elicere firmum , & verum propoſitum reſiſtendi libidini complicis , quatenùs reſiſtendo incurrit eamdem impoſſibilitatem moralem , quoniam certò cognoſcit , quòd tunc è domo expelleretur , & ita eadem mala incurreret .

3656 In hoc caſu Confeſſarius non poteſt hanc puellam abſolvere , niſi è domo egrediatur ; quia impoſſibilitas moralis excuſat à repellenda occaſione extrinſeca , at non excuſat à propoſito firmo repellendi periculum formale per proprios actus , ob rationem allatam , adeòque in hoc caſu impoſſibilitas moralis dicti propoſiti eſt vincenda per repulſionem occaſionis extrinſecæ .

3657 Iſta igitur puella non poteſt abſolvi , nec deobligari à repellenda occaſione extrinſeca , quia non habet efficax , & conſtans propoſitum vincendi periculum formale per proprios actus , & reſiſtendi conſtanter , non obſtante , quòd ſit è domo expellenda : ita ferè diſcurrit Cardenas *cit.* Qui tandem ad paritatem de concubinario , qui ob impoſſibilitatem moralem excuſatur ab expellenda muliere : *in cap.* 7. *art.*3. *nu.*148. reſpondens ait : (Diverſa itaque eſt ratio in concubinario , qui urgentiſſima neceſſitate coactus retinet fœminam : iſte enim poteſt per propoſitum efficax , & implorationem divini auxilii extenuare periculum peccandi: hæc autem fœmina non poteſt illud extenuare per propoſitum , & alia media , niſi expellenda ſit à domo , ut ſupponit hypotheſis .)

3658 Caſus contingere poteſt , ut occaſio proxima ſit voluntaria viro , ſed involuntaria mulieri . Voluntaria viro, in quantum ipſe liberè petit, & quærit . Involuntaria mulieri , in quantum ob ſui pulchritudinem experta eſt, quòd etiam in aliis domibus eamdem occaſionem eſt paſſa , nec alium modum vivendi ſine eodem periculo habet , aliunde ipſa non quærit virum , ſed paſſivè ſe habet , & patitur ; Et conſequenter, quòd ipſa poſſit abſolvi , quatuor præmiſſis conditionibus . Vide *in prop.*41. ab Alex. VII. *damn.* & *in prop.*62. ab Innoc. *XI. damn.*

CIRCA OCCASIONEM PROXIMAM QUAM QUIS PATITUR.

3659 PLura congerit Sieri in ſuo opuſculo de Sacram. Pœnitent. in editione de ann. 1698. ut ſequitur :

(Quamvis quis fuerit in occaſione proxima peccandi mortaliter , eſt tamen diſpoſitus , ſi eam nolit , ſed patiatur , dummodò adhibeat alia remedia neceſſaria ad vitandos relapſus .

HAnc propoſitionem concedit communis ſenſus Theologorum . Et ratio eſt , quia in tantum qui voluntariè verſatur in occaſione proxima , quam potens tollere non vult tollere , non eſt diſpoſitus ad abſolutionem Sacramentalem , quia habet actualem voluntatem peccandi , adeòque caret propoſito ſufficienti : Quòd autem habeat voluntatem actualem peccandi , patet , tum quia vult cauſam, ex qua ſequitur peccatum, unde cenſetur velle peccatum ; tum etiam quia non vult adimplere id , ad quod tenetur ſub peccato ; tenetur autem ſub peccato ad removendam occaſionem proximam peccati . At hæc non militant in eo , qui patitur occaſionem proximam peccandi , quia non vult cauſam peccati , adeòque non cenſetur velle peccatum ; nec voluntariè omittit adim-

adimplere id, ad quod tenetur, quia non tenetur ad id, quod moraliter non poteſt præſtare. Doctrinam hujus rationis brevibus complexus eſt Sanctus Baſilius *in conſtit. Monaſtic. cap. 4. fol. 489.* ubi dicit, in hujuſmodi caſibus hominem non amare periculum, ſed illum invitum ſubire. Videatur etiam Divus Thomas *2.2. q. 10. art. 9. in corpore.* Ex hac ratione apparet, cauſam excuſantem ad non removendam occaſionem proximam peccandi, talem debere eſſe, ut reddat remotionem moraliter impoſſibilem, adeoque non ſufficere ad non fugiendam occaſionem proximam peccandi cauſam aliquam utilem, aut honeſtam: quod adeò verum eſt, ut oppoſita ſententia damnata fuerit ab Innocentio XI. Et quidem meritò, quia Charitas propria diſtat, quòd nulla utilitas ſit præferenda periculo proximo peccandi. Nec ulla ratio honeſtatis poteſt cohoneſtare, perſeverantiam in periculo proximo peccandi, adeò ut magnum bonum, non ſolùm temporale, ſed nec etiam ſpirituale poſſit reddere licitum, quærere directè occaſionem proximam peccandi, ut idem Pontifex declaravit, damnans oppoſitam ſententiam. Addo, nec ſufficere quamcumque neceſſitatem permanendi in occaſionem proxima peccandi ad hoc, ut aliquis teneatur illam non removere. Eſt ergo requiſita talis neceſſitas, ut reddat moraliter impoſſibile tollere occaſionem proximam: Hæc autem neceſſitas eſſet gravis infamia, magnum damnum, atque incommodum graviſſimum, ſive in temporalibus, ſive in ſpiritualibus; hæc enim mala ingerunt moralem impoſſibilitatem.

Ex dictis ſequitur primò, poſſe abſolvi Chirurgum, quando ſine ſuo gravi detrimento, vel infamia, non poteſt omittere exercitium ſuæ artis, quamvis in medendis fœminis experiatur voluntarias pollutiones, dummodò adhibeat alia remedia, quæ videri poſſunt neceſſaria ad evitanda peccata. Idem judicium fero de viris fundentibus chriſteres mulieribus, Sanchez *lib. 9. de matr. diſp. 45. & alii.*

Sequitur ſecundò: Confeſſarium etiam non Parochum, eſſe diſpoſitum ad abſolutionem ſacramentalem, etiam ſi nolit recedere ab officio audiendi confeſſionem, quamvis in tali exercitio experiatur frequentes delectationes moroſas, aut voluntarias pollutiones, ſi abſtinendo à confeſſionali patiatur gravem infamiam, aut notabile detrimentum, & damnum in bonis fortunæ, adhibeatque alia congruentia remedia, Toletus, Caſtrop. & alii.

Infertur tertiò, cum Navarro *in ſumma cap. 3. nu. 21.* Delugo, *diſp. 14. de poen. nu. 152.* Suario *de poen. diſ. 32. ſect. 2.* Reginaldo *tom. 1. lib. 8. nu. 19.* Graffis *p. 1. deciſ. cap. 28. n. 23.* Coriolano *de caſib. reſervatis fol. 76.* Lopez *p. 1. inſtruct. cap. 12.* & aliis communiter, Filios familias, non teneri domum Patris deſerere, quando in ea eſſet talis occaſio peccandi, quam ipſe tollere non poteſt, quia in hoc non eſt ſui Juris, dummodò verè pœniteat, & aliqua affulgeat emendatio, feratque propoſitum adhibendi alia media.

Infertur quartò, Adoleſcentem ſæpiùs peccantem cum filia domini, vel alia famula, ſi nequeat ſine notabili damno occaſionem removere, eſſe diſpoſitum, quamvis in occaſione permaneat, quia illam non vult, ſed eam ſubit invitus. Tancredi *tr. de Sacr. poenit. diſp. 3. qu. 14.*

Infertur quintò, Mercatores, Scribas, atque aliorum officiorum perſonas, non teneri deſerere officia propria, quamvis in illis exercendis experiantur proximas occaſiones peccandi, ſi dicta officia nequeant deſerere ſine notabili damno, putà quia non haberent aliunde, ex quo viverent. Caſtro Pal. *tract. 2. diſp. 2. punct. 9. §. 3.* Navarrus, Graffis, & alii communiter.

Infertur ſextò, cum Thoma Hurtado *tom. 1. tract. 1. c. 7. reſol. 5.* citante plures alios, Citharœdos, Magiſtros ſcholarum, & ſimiles abſolvi poſſe, quamvis nolint ſua miniſteria omittere, & quamvis in illis experiantur occaſiones proximas peccandi, ſi ad ea exercenda compellat urgens neceſſitas. Spectat autem ad prudentem Confeſſarium benè attendere in caſu particulari, an verè ſubeunda eſſet gravia iſta damna, & incommoda, ſi Pœnitens hujuſmodi occaſionem tollat: Sæpè enim non eſt prudens in pœnitente timor dicti mali ſubeundi, quia eſt nimis facilis falli, dum credere dulce eſt.

Infertur ſeptimò, cum communi: Adoleſcentem non teneri, vel ſuprà tabulam cubare, nè dormiat in lectulo cum ſorore, quamvis expertus ſit pluries peccaſſe; eſt enim graviſſimum incommodum, ſupra tabulam, vel humi dormire; tenetur tamen alia media proportionata præſtare: & ex eadem ratione optimè dixit Tancred. *tract. de Sacramento poen. diſp. 3. quæſt. 14.* poſſe abſolvi adoleſcentem, qui cum alio adoleſcente in lecto ſolet habere tactus impudicos, etiam ſi non proponat deſerere lectum, ſi deberet humi cubare, & alia media præſtet.

Infertur octavò: eſſe abſolvendam Concubinam, vel Concubinarium, ſi nolint à cohabitatione ſeparari, ob metum cadentem in conſtantem virum; ob metum inquam mortis, mutilationis, amiſſionis notabilis famæ, honoris; eſt enim neceſſitas urgens, quæ cogit. Thomas Hurtadus, & ex ipſo Leander *tr. 5. de poen. diſp. 7. qu. 74.* Adhibere tamen debet alia remedia efficacia, quæ abſque iſto gravi incommodo adhibere poteſt.

Infertur nonò: poſſe abſolvi, qui non ſtatim ejicit fœminam, cum qua ſolitus fuit peccare, ſi graviſſimum damnum in re familiari, ac pecunia deberet pati. Ovedeus *t. 2. tract. 6. contr. 3.*

*n.*163. dummodò cohabitatio ſit ad breve tempus, ut notat Caſtro Pal. *tr.*2.*diſ.*2.*punct.*9.*§.*3.

Infertur decimò: eſſe diſpoſitum ad abſolutionem Sacramentalem illum, qui cum conſanguinea, vel alia fœmina habitante in diverſa domo, habet frequentes tactus inhoneſtos, quamvis nolit abſtinere ab ingreſſu illius domi ob gravem infamiam, quam ſubiret, niſi ingrederetur. Navar.*in ſum. in c.*3. dummodò tamen adhibeat alia remedia.

An autem, ſi poſtquàm adhibita ſunt alia remedia, & pœnitens ſæpiùs abſolutus in eadem relapſus ſit peccata ſine ulla emendatione, poſſit abſolvi, quamvis nolit omittere illam occaſionem, eſt graviſſima difficultas, atque ea tota pendet ab illa quæſtione an in tali caſu teneatur pœnitens ſubire illud grave damnum, ut tollat occaſionem proximam. Non teneri ad hoc, adeòque poſſe in prædicto caſu abſolvi, docet cum Vivaldo, & aliis, Cardinalis Delugo *de pæn.diſp.*14.*n.*156.Ratio his Doctoribus eſt, quia ſi prima vice non tenebatur, neque deinde tenetur; nam cùm occaſio proxima non ſit peccatum, ſed diſpoſitio ad peccatum, poteſt cohoneſtari ex illo graviſſimo damno, quod ex remotione occaſionis ſubire deberet;& ut approbans hanc ſententiam, ait Gobat. *in quint.tract.*5. *c.*32. in tali caſu ille, qui occaſionem proximam patitur, non vult, ſed permittit peccatum, ſe exponendo periculo cum propoſito reſiſtendi, quoad poterit. Quòd adeò firmum eſt Cardinali Delugo, approbantibus Dicaſtillo, & Gobat. ut dixerit, Petrum conſtitutum in periculo proximo peccandi, quod avertere nequit, niſi incurrat extremam paupertatem, & calamitatem, ſi haberet revelationem, quòd ſit tentationi ſuccubiturus, non teneri illam occaſionem removere; adeoque poſſe abſolvi, ſi animum habeat utendi omnibus aliis mediis, quæ confeſſarius prudens injunget. At oppoſitum docet Suarez *de poen.diſp.*32.*ſect.*2.cui aſſentior; quia ſi adhibitis omnibus aliis mediis,perſeverans in illa occaſione proxima, non experitur ullam emendationem, videtur, quòd remotio talis occaſionis ſit unicum medium ad vitanda peccata, adeòque adſit obligatio tollendi tale periculum; nec ab hac obligatione eximitur ratione damni, quod paſſurus erit, juxtà illud, *ſi oculus tuus, vel pes tuus ſcandalizat te, eripe eum*; & quidem debet homo, juxtà Chriſti Domini præceptum, emittere potiùs omnia bona mortalia, nè animæ ſuæ detrimentum patiatur. A fortiori dabunt hanc doctrinam Tannerus *tom.*4. *diſp.*6. *nu.*12. Lopez *in inſtructorio c.*8. Cajet. & Corradus, qui omnes docent, etiam ſi nulla alia media fuerint inutiliter adhibita, adhuc non obſtante quocumque damno teneri hominem deſerere occaſionem proximam, Ad argumentum pro oppoſita ſententia reſpondetur: Non teneri hominem, ante adhibita alia media, ſubire illud grave damnum ex remotione occaſionis; quia hæc remotio non apparet unicè neceſſaria ad evitanda peccata; apparet tamen unicè neceſſaria, ſi poſt quàm adhibita ſunt alia media, hæc videntur inſufficientia ad impediendos relapſus: Unde non eſt mirùm, ſi antequàm adhibita fuerint alia media, homo ſit diſpoſitus ad Sacramentalem abſolutionē, non verò poſt adhibita inutiliter alia media; nam in primo caſu cum remotio occaſionis non fuerit unicum medium, non tenebatur homo ad illud ſuſcipiendum cum notabili incommodo: in ſecundo caſu, cùm cenſeatur unicum medium, tenetur ad illud etiam cum notabili incommodo; adeoque, ſi illud adhibere renuat, non eſt diſpoſitus ad Sacramentalem abſolutionem.

Ubi obiter moneo Confeſſarios, ut omninò curent, quòd illi, quorum conſcientias dirigunt, vivant cautè in uſu opinionum etiam probabiliorum, poteſt enim accidere caſus quòd aliqua opinio conſiderata præciſa à circumſtantiis, appareat tuta, & tamen hic, & nunc non ſit tuta in praxi, vel ex eo, quòd in praxi ſit tractiva alicujus inconvenientis, adeòque illa eadem virtus, quæ prohibet illud inconveniens, prohibet etiam hic, & nunc uſum illius opinionis. Vel poteſt accidere, quòd uſus alicujus opinionis in praxi impediat aliquod medium unicum ad obſervantiam alicujus virtutis, ad quam tenemur ex præcepto; illa quidem virtus obligat, ne deducatur in praxim illa ſententia. Vel poteſt accidere caſus, quòd uſus alicujus opinionis ſit cum periculo ruinæ animæ; hujuſmodi ſententiarum uſum, & reverentia erga Deum, & amor propriæ ſalutis æternæ impediunt: V.G. qui probabiliter credit, ſe commiſſurum peccatum, ſi tali, vel tali occaſioni ſe exponat, nequit ſe illi occaſioni committere, licèt etiam probabiliter judicet, nullum patraturum peccatum; nam hoc ſecundum judicium poteſt eſſe fallax, ac proptereà, qui eo duceretur, traheretur ad periculum ruinæ, ut meritò, ac rectè diſcurrunt communiter Scholaſtici contra pauculos.)

Hæc Sieri.

3660 In recenſitis tamen corollariis eſt (maximè quoad praxim) attendendum, ſi ſit vera impoſſibilitas moralis, & non ſiguretur: Et ubi ea eſt vera, ſi verè præmiſſa quatuor remedia adhibeantur, & non pallientur, quod contingere poteſt in pluribus. Sit exemplum in corollario decimo, ubi non video practicam impoſſibilitatem moralem; quæ inquam moralis impoſſibilitas eſt viro ad abſtinendum ab ingreſſu diverſæ domus, ubi eſt mulier, cum qua frequentes tactus inhoneſtos eſt expertus? Sæpè quis occupationis ſupervenientis cauſa, ſolet diu deſiſtere ab acceſſu domus mulieris, quam frequentare ſolebat, abſque ulla impoſſibilitate morali, & abſque eo, quòd inde gravis infamia oriatur: hoc igitur idem, quod practicatur neceſſitate, cur non poteſt practicari virtute?

3661 Inſuper Cardenas *diſſert.* 40. *num.*155. rectè ait, cadere ſub damnatione Innoc. XI. *in prop.*

prop. 61.) opinionem (quam non pauci docent, nempè *licitum eſſe non fugere occaſionem proximam cum jactura divitiarum, ſeu bonorum fortunæ*: Non enim limitat ad urgentem neceſſitatem moralem concubinarii; neque ad impoſſibilitatem moralem. Quare iſta cauſa, quam afferunt, ut concubinarius non teneatur expellere occaſionem proximam, manet intra terminos ſolius utilitatis, atque in terminis comprehenſis ſub damnatione.)

3662 In quolibet ergo caſu occaſionis proximæ, quam quis patitur, non eſt danda patenti abſolutio, niſi impoſſibilitas moralis ſit vera, & quatuor remedia verè ab eo adhibeantur, *juxta dicta à nu.* 3652. *ad* 3657. Et accuratè eſt attendendum, ne fiat palliatio, & paſſio obcæcet. Et favet monitum ipſius P. Sieri in fine. De occaſione proxima involuntaria agit Ant. à Spir. Sanct. de Sacr. Pœnit. *tr.* 5. *diſ.* 3. *à n.* 127. *ad* 183.

QUÆRES I.

3663 *Sacerdos, qui eſt in occaſione proxima, quatenus retinet domi concubinam, ſacris indutus veſtibus in Sacriſtia confitetur, & promittit Confeſſario, ſe ejecturum concubinam. An Confeſſarius debeat illum abſolvere?*

RESP. Nec debere, nec poſſe, maximè, ſi facta interrogatione, reperiat idem aliis vicibus promiſiſſe, & non ſervaſſe promiſſum. Ratio eſt; quia ex una parte negando abſolutionem, impedit periculum nullitatis ſacramenti, & ſacrilegii ob periculum indiſpoſitionis Sacerdotis, quæ quidem ſtantibus circumſtantiis rationabiliter præſumitur. Ex alia parte non facit injuriam Sacerdoti; quia poteſt ſibi providere per veram contritionem, *v. tom.* 3. *à n.* 279.

QUÆRES II.

3664 *An Confeſſarius poſſit permittere pœnitenti, qui concubinam dimiſit, ut ad ejus domum accedat ad viſendos filios, quos ex ipſa genuit?*

AFfirmat Sancius *in ſelectis diſp.* 10. *n.* 9. ſi non ſit periculum reincidentiæ, nec ſcandalum, in quantum conſtet de emendatione.

Sed rectiùs Clericatus *cap.* 122. *n.* 33. cum Diana docet non debere acceſſum permittere ſine neceſſitate, & tunc non niſi cum probis ſociis: *v. n.* 3646.

PRUDENTIA CUM RECIDIVIS.

3665 RECidivitas, ſeu conſuetudo peccati, propriè diſtinguitur ab occaſione proxima; quia occaſio proxima *ex num.* 1044. ultra periculum formale peccandi dicit occaſionem extrinſecam, conſuetudo verò eſt frequens reincidentia in idem peccatum, ſine emendatione apparentia, orta ex intrinſeca fragilitate; hinc conſuetudinarius, & recidivus dicitur juvenis, qui frequenter ſe polluit, nullam emendationem oſtendens; hic quidem non tenetur ad occaſionem repellendam, quia occaſio eſt ipſa fragilitas carnis juveni intrinſeca, & involuntaria; tenetur ad periculum formale vitandum, aut ſaltem extenuandum per actus proprios ſupernaturales.

3666 Nomine autem conſuetudinarii, & recidivi, quoad prudentiam confeſſarii veniunt etiam illi, qui ſunt in occaſione proxima extrinſeca involuntaria, ob impoſſibilitatem phyſicam, aut moralem eam repellendi. Bertaldus *in Reg. prud. cit.* & Tamb. *tom.* 2. *in meth. Confeſſ. lib.* 3. *c.* 3. *§.* 4.

3667 Item, *aliud eſt* (ait Cardenas) *negare conſuetudinario abſolutionem, donec auferat conſuetudinem; & aliud per unam, vel alteram hebdomadam abſolutionem differre, ut vim ſibi inferat contra conſuetudinem*: his præmiſſis

3668 Dico, 1. Confeſſarius, ſi vel ex prævíis monitionibus, vel ex proprio remorſu videt in conſuetudinario aliquam emendationem, quatenus non cum tanta frequentia, ſed rariùs cadit, debet illum abſolvere; Tamb. & Bertaldus *cit.* quia tunc pœnitens eſt diſpoſitus, & ſtante aliqua emendatione, habet jus ad abſolutionem; & denegatio, aut dilatio abſolutionis, poſſet eum deſperare, ut caderet in pejus. Hinc

3669 Dico, 2. Confeſſarius deſperans de emendatione conſuetudinarii, ſi prudenter diſcernit eum non habere verum propoſitum non peccandi, ſed remiſſum, aut oretenus, debet abſolutionem denegare, aut differre, donec reperiat eum diſpoſitum cum firmo propoſito non peccandi. Si verò in eo diſcernat verum propoſitum non peccandi, poteſt liberè eum abſolvere, ſed etiam poteſt abſolutionem differre. Cardenas *diſ.* 39. *c.* 5.

Aſſertio tres habet partes: ratio primæ, quia tunc pœnitens non eſt diſpoſitus, cum ei deficiat verum propoſitum.

3670 Ratio 2. Quia tunc pœnitens eſt verè diſpoſitus, adeòque poteſt confeſſarius illum abſolvere, juxta illud Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 2. *Pœnitentes per Sacerdotum ſententiam non ſemel, ſed toties, quoties ad pœnitentiæ Tribunal confugerint, poſſe ab admiſſis peccatis liberari*: & D. Hieron. *Ep.* 46. *ad Ruſticum*: *Non ſolùm ſepties, ſed ſeptuagies ſepties delinquenti, ſi convertatur ad pœnitentiam, peccata condonantur*: *v. n.* 3073.

3671 Ratio 3. quia Confeſſarius non ſolùm eſt judex, ſed etiam medicus, & quia dilatio abſolutionis eſt validum remedium ad curandum, aut ſaltem extenuandum morbum conſuetudinis peccati; ideò poterit confeſſarius illud adhibere, quando prudenter expediens judicaverit. *Ad hoc autem* (ut innuit Cardenas *cit. cap.* 2. *n.* 12.) *magna requiritur prudentia in confeſſario; nam remedia, quæ aliquibus proſunt, aliis poſſunt nocere ob diverſas infirmorum diſpoſitiones*. Id etiam inſinuat Conc. Later. *in cap. Omnis utriuſque ſexus*, dicens: *Sacerdos autem ſit diſcretus, & cautus, ut more periti medici ſuper infundat vinum, & oleum vulneribus ſauciati*.

Confeſſarius igitur ſit medicus, non carnifex, &

 ejus

ejus finis ſit ovem lucrari, non perdere: *v. prop.* 60. ab Innoc. XI. *damn.* & *n.* 3052.

PRUDENTIA CUM MERETRICIBUS.

3672 TAmb. *in meth. Conf. lib.* 3. *cap.* 3. §. 5. cum Bauci, & Nav. abſolutè tenet meretricem in lupanari exiſtentem poſſe abſolvi concurrentibus tribus, videlicet, 1. juſta cauſa permanendi in eo loco, quatenus hic, & nunc alium non habet, ita tamen ut omni conatu curet aliò abire, 2. vera deteſtatione peccati, 3. conſtanti propoſito Dei auxilio non peccandi in ea occaſione.

3673 Dico: Si hujuſmodi meretrix accedat ad Confeſſarium ſponte, ex vera pœnitudine, & cum eximio dolore, tunc poſſe abſolvi concurrentibus dictis tribus, maximè ut à *num.* 3652.

Si verò accedat tempore Paſchali, ut ſatisfaciat præcepto, non debere ſtatim abſolvi, ſed differendam eſſe abſolutionem juxta prudentiam Confeſſarii, attenta ejus frequentia ad peccandum; quia tunc poteſt prudenter dubitare, an propoſitum ſit efficax, & conſtans. Eximitur ſemper caſus, quo iſta extraordinarium dolorem, & propoſitum haberet, ut Confeſſarius prudenter diſcerneret, eam à Deo efficaciter tactam, & victam; tunc quidem expediens eſt, ut ſtatim abſolvat, monitionibus confirmet, & ſacramentorum frequentia muniat.

CAPUT VI.

DE PECCATIS.

PECCATUM PHILOSOPHICUM.

3674 CElebris, ſed non ſatis clara eſt diviſio, peccati actualis *in philoſophicum*, & *theologicum*: quamplurium autem expoſitionum confuſione ſeclusa.

Hæc quidem diviſio ſolùm habet locum in actibus ab intrinſeco malis, ut perjurio, homicidio, odio Dei, &c. hoc præmiſſo.

3675 Dico: *Peccatum Philoſophicum*, & *Theologicum*, non diſtingui niſi penes diverſas conſiderationes; idem enim peccatum, v. gr. homicidium innocentis, dicitur *Philoſophicum* conſideratum, ut contrariatur naturæ rationali, ſeu rationi, dicitur *Theologicum* conſideratum, ut offenſa Dei, & contrariatur legi æternæ: conſideratio enim rationis, & virtutis moralis naturalis eſt philoſophi; conſideratio verò Dei, ejuſque legis æternæ eſt Theologi: Hinc homicidium innocentis conſideratum, ut contrarium principio naturali rationis: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*; dicitur peccatum philoſophicum; conſideratum verò, ut contrarium legi æternæ, Theologicum.

Reverà tamen, & ex natura rei idem peccatum, nempè idem homicidium innocentis eſt philoſophicum, & theologicum, quia eo ipſo, quòd adverſatur rationi naturali indiſpenſabiliter, adverſatur Deo, ejuſque legi æternæ, adeòque eſt offenſa Dei, & peccatum Theologicum. Unde non datur peccatum philoſophicum re ipſa, & in praxi à Theologico ſeparatum; non enim dari poteſt homo legis naturalis invincibiliter ignarus.

3676 Lex namque æterna interior Dei ex *num.* 142. non conſiſtit in imperio libero ad extra, ſed in judicio intellectus repræſentantis bonum, & malum naturale, & in actu voluntatis divinæ reprobativo, & diſplicentiæ circa malum; approbativo, & complacentiæ circa bonum, explicato per verbum indicativum, *Nolo* malum, v. gr. homicidium, *Volo* bonum, v. gr. dilectionem proximi.

3677 Quæ lex (ut vides) eſt naturalis, & neceſſaria, eſtque lex propriè dicta, & obligatoria, quia actum divinæ voluntatis includit. Quæque lex nobis innoteſcit, & intimatur independenter à revelatione, & locutione libera extrinſeca, ſed per lumen naturale, eo tempore, quo homines uſum rationis accipiunt, ita ut uſus rationis ſit dictæ legis notificatio, & intimatio; hinc per hujuſmodi legem incipiunt diſcernere inter bonum, & malum, adeòque ex eo tempore lex naturalis incipit obligare. Quare, ſi non ſuperveniſſet lex externa Dei per revelationem, & locutionem liberam factam Moyſi, prohibens homicidium, & præcipiens dilectionem, adhuc obligati eſſemus ad non occidendum, ſed diligendum; hujuſmodi namque locutio, ſeu imperium liberum, non eſt aliud, niſi externatio legis æternæ naturalis interioris.

3678 Quòd autem detur hujuſmodi lex naturalis intimata nobis per uſum rationis, & naturæ lumen, independenter ad omnem promulgationem externam, ſuadet Regius Pſaltes in Pſal. 4., qui cum interrogaſſet: *Quis oſtendit nobis bona?* ut ſcilicet ea ſequamur, reſpondet: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*. Hinc Paulus ad Rom. 2. *Gentes naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, & ſibi ipſi ſunt lex, & oſtendunt opus legis inſcriptum in cordibus ſuis*. Et tandem Cicero, 1. de legibus, legem naturalem definit, quòd ſit *Ratio ſumma inſita in natura, quæ jubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetque contraria*.

3679 Inſuper ultra lumen naturæ legem æternam cunctis hominibus intimans, & Deum eſſe demonſtrans (Dei namque exiſtentia eſt natura-

raliter cognoſcibilis) dantur divina auxilia ſufficientia, ut non detur in praxi ignorantiam invincibilis Dei, & legis naturalis æternæ.

3680 Firmiter demonſtratur ex ſeria, & ſincera Dei voluntate, qua teſte Apoſtolo 1. ad Tim. 2. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. Super quo præclarum eſt teſtimonium D. Clementis Rom. *lib.* 2. *conſtit. Apoſt. c.* 59. *Ex ore Domini noſtri Jeſu Chriſti audivimus, & perfectè ſcientes didicimus; quæ ſit voluntas Dei, bona, placens, & perfecta, per Jeſum Chriſtum nobis demonſtrata, ut nullus intereat, ſed univerſi homines unanimi ſententia credentes ei, & unanimem laudem ferentes in eum vivant in æternum*.

3681 Ex quo fit, ut nullum hominem Deus deſtituerit mediis ſufficientibus, & neceſſariis ad ſui,& fidei cognitionem. Ex quidem ſua univerſali, & mirabili providentia, teſte Joan. *c.* 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*.

Hinc Theologi docent, nullum ex infidelibus eſſe, quem Deus per ſe ipſum, aut per Angelum cuſtodem non illuminaverit; ſive explicitè, prædicatores mittendo; vel internè ſuggerendo fidem; ſive implicitè, inſpirando, quòd ſecta, in qua verſatur, ſit falſa, ac proinde veram inquirat; quod quidem aſſertum ſuadetur, tam ex recenſito teſtimonio Joannis, quàm ex diligenti Angelorum cuſtodia; quoniam ſicut Angelus tentator non ſemel fideles vexat circa myſteria fidei, ita credibile eſt, quòd Angelus Cuſtos non ſemel infidelibus inſpiret, quòd ſecta, in qua verſantur, ſit falſa.

3682 Prætereà efficacibus, & præclarioribus mediis munire volens (ut ait Paulus, 2. ad Corinth. 5.) *Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus: ut & qui vivunt, jam non ſibi vivant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & ſurrexit*: adeòque nullus hominem eſt ex fidelibus, & infidelibus, gentilibus, & atheiſtis, qui influxum à Jeſu Chriſto non accipiat. Vide *in prop.* 4. 5. *&* 6. ab Alex. VIII. *damn.*

3683 Hinc colliges, in actibus ab intrinſeco malis malitiæ philoſophicæ eſſe naturaliter annexam malitiam theologicam, ſeu offenſam Dei, & peccatum mortale, cui correſpondet pœna æterna, à cujus incurſu ignorantia non excuſat; quia pœna æterna non eſt pœna extraordinaria, ut cenſura, &c. ſed ordinaria, & quaſi naturalis, annexa culpæ læthali; adeòque qui liberè, & advertenter conſentit in malitiam moralem naturalem gravem, tacitè conſentit in pœnam æternam, quoniam nedum philoſophicè, ſed etiam theologicè peccat, cum offendat Deum.

3684 Hac ratione, qui in lege naturæ contra eam graviter deliquerunt, peccato mortali, & theologico peccaverunt; & ſi in eo deceſſerunt, damnati ſunt, ut in Caino contingere potuit.

3685 Totam rem mirè firmat, & declarat Apoſt. ad Rom. *cap.* 2. dicens; *Quicumque enim ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt*: ideſt: (inquit Lyranus) legem ſcriptam non habentes, quales fuerunt Gentiles, ſine lege ſcripta peribunt, quia habuerunt legem naturalem bonum, & malum oſtendentem; & ideò Gentiles operantes contra dictamen illius legis, merebantur puniri, & viventes ſecundum ipſam, præmiari. Unde concludit Apoſt. *Cum enim gentes, qui legem non habent*, ſcilicet Moſaicam, *naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt*; ſcilicet ex naturali dictamine rationis; *ejuſmodi legem non habentes*, ſc. Moſaicam, *ipſi ſibi ſunt lex*, ideſt ratio naturalis, quæ eſt principalior pars hominis, propter quam dicitur totus homo, ipſa quidem eſt eis lex; quia lex ſcripta divina, vel humana, eſt à lege naturali derivata, quantum ad agibilia; quia prima principia agibilium ſunt impreſſa intellectui practico, ex quibus derivantur Leges quaſi quædam Concluſiones.

3686 Proinde Apoſt. *c.* 5. ut removeret objectionem quamdam, quæ fieri poſſet, quòd peccatum, utpotè quòd definitur *tranſgreſſio legis divinæ*, non fuerit ante legem ſcriptam, inquit: *Uſque ad legem enim peccatum erat in mundo*; quia licèt antea non erat lex ſcripta, erat lex naturalis inſerta mentibus humanis. *Peccatum autem* (proſequitur Paulus) *non imputabatur, cum lex*, ſcilicet ſcripta, *non eſſet*. Non quia Deus non imputabat illud in offenſam, & ad pœnam; ſed quatenus tam creverat Gentium malitia, & paſſio carnis, quòd lex naturalis fuerat obfuſcata, in tantum, ut ejus tranſgreſſionem Gentes non reputabant peccatum, ſed peccata ſicut aquam bibebant, & ſine rubore etiam publicè committebant; unde in Geneſis 6. dicitur: *Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pænituit eum, quòd hominem feciſſet in terra*. Et Geneſis *cap.* 19. *Delebimus enim locum iſtum, eo quod increverit clamor eorum coram Domino, qui miſit nos, ut perdamus illos*. Unde Sancti Patres dicunt, hanc, ſcilicet offuſcationem legis naturalis, fuiſſe unam ex cauſis, ut Deus legem ſcriptam dederit.

3687 Reverà tamen ante legem ſcriptam fuit peccatum; quia fuit lex naturalis, cujus tranſgreſſio eſt peccatum. Conſtat ulteriùs ex pœna, nam ait Apoſt. ad Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors*, in pœnam; propter peccatum enim Deus ante legem ſcriptam punivit aquis diluvii totam carnem, & igne Sodomorum Urbes. Hinc teſte eodem Apoſt. ad Eph. *c.* 5. *propter hæc enim*, ſcilicet fornicationem, immunditiam, & avaritiam, *venit ira Dei, in filios diffidentiæ*.

3688 Hinc meritò ab Alex. VIII. die 24. Auguſti 1690. damnata fuit propoſitio ſequens:

(Peccatũ philoſophicum, ſeu morale, eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ ra-

tioni ; theologicum verò, & mortale, eſt tranſgreſſio libera divinæ legis . Philoſophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſæ Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum .)

3689 Exinde excluditur primò error eorum, qui conceptus formales peccati Philoſophici, & Theologici ſolùm metaphyſicè (& ut meliùs dicam) ſecundum diverſa connotata, & varias conſiderationes diſtinctos in re, & practicè ſeparantes, inſuper ignorantiam Dei invincibilem practicè, imò regulariter admittentes, dixerunt, Americanos, Romanos, & Gentiles, qui vitam adulteriis, ſtupris, furtis, & homicidiis plenam duxerunt, non peccaſſe peccato theologico, quia Deum non cognoverunt, ſed ſolum peccato philoſophico, in quantum præmiſſa delicta ſolùm contraria rationi naturali cognoverunt ; ac proinde non commiſiſſe offenſam Dei, nec fuiſſe æterna pœna dignos .

3690 Secundò excluditur error eorum, qui Moliniſtarum errores ſectantes, & latam viam peccandi licentiæ aperire volentes, præciſiones objectivas, imò & ſormales, practicas ac phyſicas chymerizavere, dicentes animas, unitas, tentationibus carnis urgentibus, non debere curare, quid agant ſenſus ; ſed in Dei amore, & unione perſiſtere ; & ſi tunc ſenſus in libidines, etiam viri cum muliere prorumpant, non peccari Theologicè; quia nec offenſam Dei, nec Deum actu cognoſcunt. Quæ major fatuitas ? Prætendunt ſiſtere in unione, & amore Dei, & ſimul illum non cognoſcere . Stulte; Si Deum non cognoſcis, quid amas ? Idolum .

3691 Ad peccatum igitur theologicum, non requiritur, quòd fiat ex intentione expreſſa contrariandi Deum, ſeu legem naturalem æternam ; quia hoc adderet rationem contemptus formalis : ſed quòd actu cognoſcatur eſſe contrarium Deo, ſeu legi naturali æternæ . Adeòque peccatum philoſophicum, ſeu actus ab intrinſeco malus, ſi ſit voluntarius, quatenùs ſcilicet cognitus eſſe contra rationem, adhuc eſt volitus, neceſſariò eſt offenſa Dei ; quia eſt contra legem æternam, & inde contra ejus legislatorem, qui eſt Deus .

PECCATUM THEOLOGICUM.

3692 Actuale ex D. Auguſt. *Eſt dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam* ; per Scotum, *eſt carentia rectitudinis debitæ ineſſe actui*. Quæ definitio licèt propriè competat peccato commiſſionis, ex ea tamen hauriri poteſt definitio peccati omiſſionis, quòd ſit *non dictum non factum, vel non concupitum contra legem æternam* .

3693 Clariùs : *Peccatum commiſſionis* eſt quo ſit id, quod prohibetur : *Peccatum omiſſionis eſt*, quo omittitur id, quòd præcipitur .

3694 *Peccata ſpiritualia* ſunt, quæ conſumantur per potentias ſpirituales, ut ſuperbia, ira, &c. *Carnalia* ſunt, quæ conſumantur per potentias carnales, ut furtum, homicidium, fornicatio &c. Item peccatum actuale dividitur in peccatum *cordis*, *oris*, *& operis* ; quatenùs tripliciter peccari poteſt, *cogitatione*, *verbo*, *& opere* .

3695 *Peccatum habituale* eſt macula relicta in anima ex peccato actuali moraliter permanente .

3696 *Peccatum originale* eſt carentia juſtitiæ originalis transfuſa ab Adamo per virtutem ſeminalem in poſteros .

3697 *Vulnera peccati originalis* ſunt quatuor, *Ignorantia*, *malitia*, *concupiſcentia*, *& infirmitas* . Quæ vulneratio orta eſt ex diſſolutione illius ordinis, & armoniæ, quæ ex dono juſtitiæ originalis habeatur, ut corpus animæ, ſenſus rationi, & ratio Deo plenè ſubjiceretur . *Ejus pœna* eſt excluſio à vita æterna .

3698 Et quamvis hæc quatuor vulnera ſunt præcipuè effectus peccati originalis, ſunt etiam effectus peccati actualis, perſonalis, mortalis ; nam per illud ratio hebetatur, & obſcuratur in agendis, voluntas inclinatur ad malū, induratur ad bonum, infirmatur ad tentationes vincendas, & ad bonum arduum aggrediendum ; denique potentia appetitiva, & ſenſus magis ſervent ad malum .

PECCATUM MORTALE, ET VENIALE.

3699 Differunt, quia *Mortale* privat hominem gratia ſanctificante, conſtituit Deo inimicum, & dignum pœna æterna : *Veniale* verò non eſt hujuſmodi, ſed ſolùm impedit, ne homo in ferventiores actus bonos, & charitatis prorumpat. Quæ differentia eſt à poſteriori, & ab effectibus . A priori autem per Scotum *in 2. d. 21. qu. 1. litt. B.* Peccatum mortale à veniali differt per hoc, quòd mortale eſt *privatio rectitudinis debitæ ad Deum beatificè conſequendum* : Veniale *eſt privatio rectitudinis non neceſſariæ, ſed utilis ad Deum beatificè conſequendum* . Unde veniale dicitur dignum venia .

3700 Peccatum aliud eſt mortale, vel veniale ex genere ſuo, ſeu ex objecto, aliud per accidens ex circumſtantiis adjunctis . Mortale ex genero ſuo eſt illud, quod eſt contra legem graviter obligantem : Veniale ex genere ſuo eſt aliud, quod eſt contra legem leviter obligantem .

3701 Unde per hoc, quòd aliquis actus ſit contra conſilium, non ſequitur, quòd ſit peccatum : conſtat *ex 1. ad Cor. 7. de Virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do* ; hinc qui nubunt, neque venialiter peccant . De ratione igitur peccati ſive mortalis, ſive venialis eſt, quòd ſit contra legem : Ait enim Apoſt. ad Rom. 4. *Ubi non eſt lex, neque prævaricatio* : & ibidem c. 7. *Non cognovi peccatum, niſi per legem* .

3702 Legem graviter obligare, vel leviter dignoſcitur, vel ex modo loquendi Scripturæ, ſi pœnam æternam, v.gr. comminetur, vel non : vel ex declaratione Eccleſiæ, vel ex communi ſenſu Do-

Doctorum. Sit exemplum : Apoſt.enim ad Galatas 5. poſtquam recenſet peccata contra præcepta Decalogi, & ſimilia, ſubdit: *Qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur*. Loquendo autem de verbo otioſo, &c. ad Eph. 5. non comminatur mortem, ſed ſolùm ait: *Quæ ad rem non pertinent*.

Lex igitur intendit obligationem, conſilium verò perfectionem.

MORTALE, ET VENIALE PER ACCIDENS.

3703 QUando dicitur mortale fieri veniale per accidens, & econverſò, non eſt ſenſus, quòd actus, qui eſt mortalis, fiat venialis, aut econverſò; ſed quòd materia, quæ ex genere ſuo eſſet mortalis, aut venialis, ratione circumſtantiæ adjunctæ ſit venialis, aut mortalis. In hoc ſenſu.

3704 Peccatum ex genere ſuo mortali fieri poteſt veniale, 1. *Ex imperfectione actus*, ſcilicet ex defectu plenæ advertentiæ, aut libertatis, de quo fusè modò: qui defectus poteſt univerſaliter dari in qualibet materia.

3705 2. *Ex parvitate materiæ*. Parva materia *eſt illa, quæ ſuppoſita gravitate finis, judicio prudenti parum conducit ad dictum finem à Legiſlatore intentum*. Hinc, quia judicio prudenti labor unius horæ parùm conducit ad finem vacandi Deo die feſto, multùm verò labor ſex horarum; ideò ille erit materia parva, & venialis, iſte magna, & mortalis.

3706 Parvitas materiæ à mortali excuſans non datur in omnibus materiis; non enim datur in materia infidelitatis, in ſimonia de jure divino, in juramento falſo aſſertorio, in materia luxuriæ, ut fuſiùs dictum eſt in propriis locis. Parvitas materiæ non datur in illis materiis, in quibus ex ratione per ſe prima objecti oritur notabilis oppoſitio ad virtutem, quæ circa illud verſantur, ut in allatis exemplis, v. gr. in actu hæreſis contra fidem; datur verò in illis materiis, in quibus ex ratione per ſe prima objecti oritur oppoſitio ad virtutem, neque gravis, neque levis, ſed talis eſt ratione per ſe ſecunda. Si furtum opponitur contra juſtitiam ratione damni proximi, quod non eſt grave, aut leve ex ratione per ſe prima damni proximi, ſed ratione quantitatis rei, aut conditionis perſonæ.

3707 Peccatum ex genere ſuo veniale fieri poteſt mortale per accidens, 1. *ratione conſcientiæ erroneæ, de qua in num.9.*

3708 2. *Ratione contemptus, aut inobedientiæ formalis*. *Contemptus formalis*. Habetur, 1. quando præceptum violatur, eò quia contemnitur præcipiens formaliter, ut ſuperior eſt; ſeu quando præceptum violas, eò quia ipſi, aut ſuperiori ſubjici renuis, & hoc eſt peccatum ſuperbiæ conſumatæ, 2. Quando non vis obedire præcepto, aut ſuperiori, quia præceptum eſt, vel quia ſuperior eſt; & hoc eſt peccatum inobedientiæ formalis.

3709 Qui peccat contemptu formali, duo peccata committit in confeſſione exprimenda, unum contra virtutem, cujus eſt præceptum, alterum contra obedientiam, vel contra Religionem, ſi Deum præcipientem contemnat.

3710 Qui contemnit contemptu materiali præceptum humanum leve, aut grave in materia levi, venialiter peccat; mortaliter autem, ſi ſic contemnat præceptum divinum. Contemptum materialem in præſenti voco, quo quis præceptum violat, ex eo quia contemnat præcipientem ſumptum non formaliter, ut ſuperior eſt, ſed materialiter ut talis homo eſt, v. gr. quia eſt indiſcretus, imprudens, indoctus, indignus, &c. ratio eſt, quia in 1. caſu contemptus dicitur non abſolutus, ſed ſecundum quid, quo contemnitur homo talis, non poteſtas, ac proinde injuria non redundat in Deum, *à quo eſt omnis poteſtas*; in 2. caſu injuria fit Deo, qui etiam quoad eſſe Dei eſt ſumma reverentia dignus.

3711 Item non peccas mortaliter, ſi rem levem parvipendas, non quia præcepta eſt, & relatè ad præcipientem formaliter, ſed ex ira, aut quia res levis eſt. Idem eſt, ſi parvipendas rem levem præceptam præcepto divino, ex quia præcisè res levis eſt; ſi tamen putes vile præceptum Divinum, aliàs tacitam blaſphemiam committeres, & ſacrilegium: *v.n.*2070.

INOBEDIENTIA FORMALIS.

3712 EſSt vitium inclinans ad non faciendum, quod jubetur, ex eo principaliter, quod jubetur. *Materialis* eſt, quæ inclinat ad non faciendum, quod jubetur. *Inobedientia formalis* importat malitiam ſpecificam inobedientiæ in confeſſione exprimendam. *Inobedientia vero materialis*, eſt circumſtantia generalis incluſa in omni peccato, ac proinde non involvit malitiam inobedientiæ, nec eſt in confeſſione exprimenda, niſi præſupponat præceptum ſuperioris ſpecialiter obedientiam intendens: unde qui furatur, regulariter ſolùm contrahit malitiam furti, minimè inobedientiæ, niſi furtum ſit ulteriùs prohibitum ſub præcepto formali obedientiæ.

3713 Præceptum formale obedientiæ habetur, quando ſuperior præcipit: *In virtute ſanctæ obedientiæ, In nomine Chriſti*, aut ſimili forma; & tunc teneris obedire ſub mortali, quia intendit obligare, quantum poteſt: ſub veniali, vel nullo, ſi alia forma utatur. Buſemb. *lib.*4. *c.*1. *dub.*4.

3714 Declaratur: ut præceptum ſuperioris obliget ſub mortali, duo ſimul requiruntur juxta dicta de lege, *nu.*149. nimirùm ſuperioris intentio, qua intendat ſub mortali, obligare, & gravitas materiæ, nam poteſt ſuperior ſub veniali obligare in materia gravi. Gravitas autem in materia conſiderari poteſt vel ſecundum ſe, vel ratione finis, & circumſtantiarum, hinc quamvis non poſſit ſuperior præceptum ſub mortali obligans imponere in materia omninò levi, poteſt tamen, ſi materia, quæ eſt in ſe levis, ſit gravis ex fine,

& circumſtantiis; ut dictum eſt *tom.2. num.12.* Unde præceptum formale obedientiæ, latum ſcilicet in virtute ſanctæ obedientiæ, &c. ſupponere debet in materia gravitatem, ſecundum ſe, aut ratione finis, & circumſtantiarum.

3715 Hoc præmiſſo. Quando gravitas præcepti, & intentionis ſuperioris non conſtat, tunc eſt deſumenda ex gravitatæ formæ verborum.

Gravitas formæ verborum habetur, ſi præceptum imponatur, non verbis communibus *Præcipimus, injungimus, mandamus, volumus, & ſimilibus*: ſed verbis ſpecialibus, *In virtute S. Obedientiæ, in nomine Chriſti, ſub obteſtatione divini judicii, ſub poena maledictionis æternæ, &c. ut à num.173. ad* 178. Donatus *tom.3. tract.* 17. *qu.*12. 13. *&* 14.

3716 *Inobedientia formalis*, ſemper involvit malitiam gravem, etiam ſi materia ſit levis, quia involvit contemptum ſuperioris, & præceptoris ut talis. Inobedientia materialis, ſuppoſito præcepto obedientiam intendente, eſt gravis, vel levis juxta gravitatem, vel levitatem materiæ, & juxta dicta *num.*3710.

3717 Religioſus ex vi voti obedientiæ non tenetur ad obedientiam formalem, ſed materialem; quia non vovet obedientiam formalem, & ſub motivo obedientiæ, ſed obedientiam materialem, videlicet executionem rei, quæ præcipitur, ex quocumque motivo præcipiatur: hinc à mortali excuſatur ex levitate materiæ: *v. à nu.*2057, *ad* 2071.

3. RATIONE PERICULI PROXIMI.

3718 DE eo actum eſt *à num.*3637.

QUÆRES I.

3719 *An, qui concupiſcit mulierem, cujus ſtatum ignorat, aut mulierem in communi, peccet peccato ſtupri, adulterii, vel ſacrilegii?*

NEgat Tamb. *tom.*1. *lib.*1. *cap.*1. *§.*4. *nu.*13. quia non poteſt aſſignari, cujus ſit ſpeciei. Uult autem, quòd debeat in confeſſione aperire, ſe concupiviſſe mulierem, cujus ſtatum ignorat, vel mulierem in communi; quia aliàs non exprimeret peccatum, quod patravit.

3720 Reſpondeo: ſic concupiſcens, vel ita ſtatum fœminæ ignorat, ut neque de ejus conditione dubitet, an ſit conjugata, vel Deo dicata; & tunc malitiam ſimplicis fornicationis contrahit; quia aliæ ſpecies, cum non ſint cognitæ, ſunt involuntariæ. Vel ita ignorat, ut licèt non certè ſciat, dubitet tamen prudenter, an ſit conjugata; & tunc contrahit malitiam adulterii, quia ejus periculo ſe exponit, & eſt paratus ad illam ſpeciem: *v.n.*26.

3721 Eadem ratione mortaliter peccat, qui elicit actum in dubio, an ſit peccatum grave, vel leve, niſi rationabiliter deponat dubium.

QUÆRES II.

3722 *An operans cum ſola conſideratione actuali malitiæ in genere, nil de gravitate, aut levitate cogitans, vel dubitans, peccet mortaliter, aut venialiter?*

PEccare mortaliter, affirmant Maſtrius *in Theol. mor. diſ.* 15. *q.* 1. *art.*2. *num.* 12. & Bonac., 1. quia operans aliquid cum cognitione malitiæ in genere, vult virtualiter illud agere, etiam ſi ſit mortale, 2. Quia aliàs rudes in graviſſimis peccatis, & furtis regulariter à mortali excuſarentur, quia regulariter, dum peccant, ſolùm in genere apprehendunt, quòd malè agant, minimè quòd graviter, & mortaliter malè agant.

3723 Peccare ſolùm venialiter, tenent Arriaga *de actibus hum.* Nav. Buſem. & plures apud eos, 1. Quia talis malitia ſic apprehenſa, eſt imperfecta in genere moris, adeòque non poteſt actus contrahere ex illa malitiam gravem, ſed levem, 2. Quia gravitas nullo pacto eſt cognita; igitur non eſt voluntaria, & inde contrahi non poteſt, 3. Quia aliàs, ſi quando quis profert mendacium leve, cogitaret ſolùm in genere actum eſſe malum, & nullo pacto cogitaret eſſe leve, peccaret mortaliter, ex diſparitate non aſſignanda; quod eſt valde durum.

3724 Falſum autem eſt, quòd operans cum tali cogitatione cenſeatur virtualiter velle actum, etiam ſi eſſet mortalis, quia intentio virtualis ſupponit actualem præteritam, in aliquo uno medio permanentem, quæ nulla ſupponitur. Nec ſic operans eſt obligatus ad diligentiam ad inquirendum, an actus ſit mortalis, vel non; quia de gravitate nulla ſupponitur in mente cogitatio, dubietas, aut ſuſpicio; ac proinde inadvertentia, & oblivio eſt invincibilis. Nec ſequitur, quòd inde rudes in graviſſimis peccatis, & furtis regulariter à mortali excuſarentur; quia regulariter, licèt non advertant diſtinctè ad quantitatem furti, & damni v.gr. ſatis explicitè advertunt ad gravitatem in confuſo; quod ſufficit, ut graviter peccent.

QUÆRES III.

3725 *An hic actus, quo quis dicat: Volo committere omnia venialia ſit peccatum mortale?*

REſp. eſſe mortale non ex genere ſuo, ſed per accidens ratione periculi probabilis peccandi mortaliter, cui ſe exponit, juxta illud Eccleſ. 19. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet*, & D. Greg.III. paſt.admon.34. *Qui minima peccata devitare negligit, à ſtatu juſtitiæ, non quidem repente, ſed partibus totus cadit*. Maſtrius *diſ.*15. *nu.*50. & Lezana contra Caſtrop.

4. RATIONE SCANDALI, AUT FINIS. De quo actum eſt à *num.*321. *& ſequ.*

AD PECCATUM MORTALE REQUIRITUR

3726 ULtra materiæ gravitatem, quòd ſit perfectè voluntarium, patratum ſcilicet cum deliberatione intellectus, ideſt cum plena advertentia malitiæ gravis, & cum pleno voluntatis conſenſu; ita ut ex alterius defectu excuſetur

quis

quis à culpa mortali: debet, inquam, eſſe actus humanus, ſeu voluntarius, hoc eſt procedens ab homine liberè cum prævia cognitione objecti; unde homo debet eſſe liber libertate proxima indifferentiæ, ut ita agat, aut omittat, ut poſſit non agere, aut non omittere; juxta illud Pſalmi: *Beatus vir, qui potuit transgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit.* Alioquin actus ab eo procedens diceretur *actus hominis*, quatenus ab homine procederet; ſed non *humanus*, quia modo non libero etiam fieri poteſt à bruto, *v. prop.* 1. 2. *&* 9. ab Alex. VIII. *damn.*

3727 Plena advertentia tunc habetur, quando intellectus per firmum, & plenum judicium, cum libero, & expedito interiorum ſenſuum uſu de malitia objecti deliberat, de ea expendendo ſingula.

Advertentia imperfecta contingere ſolet, vel propter hominis ad ſingula diſcurrenda tarditatem, qui licet advertat rem eſſe malam, imperfectè tamen, & veluti in confuſo advertit. Vel quia ſit impeditus liber uſus ſenſuum internorum; ut contingere ſolet in ſomno, ubi aliquando habetur expreſſa cognitio malitiæ gravis, & tamen non ſufficit ad culpam, in quantum non ſufficit ad libertatem conſenſus, quæ plenam advertentiam ſupponere debet, & hæc importat expeditum interiorum ſenſuum uſum. Similiter, ſi ſenſus interni non ſint omninò, ſed aliquantulum impediti, & ligati, ut contingit in illis, qui ſunt ſtatim è ſomno excitati; tunc cognitio malitiæ, etiam gravis, dicetur ſemiplena, in quantum non eſt ſufficiens ad plenam libertatem conſenſus requiſitam ad mortale.

3728 Plenus conſenſus eſt plena, & perfecta voluntatis libera approbatio, plenam advertentiam præſupponens, ad differentiam ſemipleni conſenſus, qui eſt imperfecta voluntatis approbatio, in quantum voluntas objectum non amplectitur toto (ut ita dicam) actu, ſed imperfectè, & ex ſubreptione quadam.

Hinc voluntatis conſenſus ex duplici capite poteſt eſſe imperfectus, 1. ex defectu advertentiæ ex parte intellectus, 2. ex defectu ipſius conſenſus ex parte voluntatis: ratio primi; quia cum ſemiplena advertentia non poteſt ſtare perfectus conſenſus: ratio ſecundi; quia cum plena advertentia compati poteſt ſemiplenus conſenſus.

3729 In voluntate autem tres reperiri ſolent motus, & 1. motus primò primus, qui vel omnem uſum rationis, & malitiæ advertentiam prævenit, ac proinde nullo pacto eſt liber; vel (juxta mea principia) eſto aliquam imperfectiſſimam cognitionem ſupponat, eſt tamen ita celer, ut non ſit in hominis poteſtate eum cohibere, in quantum vehementiſſima paſſio ſenſitiva, aut diſtractio, ita rationem perturbat, ut non ſit locus libertati, 2. Eſt motus ſecundò primus, qui advertentiam imperfectam ſupponit, locum ſemiplenæ libertati relinquit, ita ut ſimpliciter impediri poſſit; & evenire ſolet ob diſtractionem, aut paſſionem aliquam ſenſitivam; nam ſicut, quando hæ ſunt perfectæ, libertatem impediunt, ita quando ſunt imperfectæ, illam diminuunt, 3. Motus perfectus, & deliberatus, qui tunc habetur, quando conſenſus eſt plenè liber, præſupponens rationem expendentem ſingula, quæ malitiam concernunt.

3730 Motus primò primus nullum eſt peccatum, etiam ſi objectum ſit in ſe graviter malum. Et ſic omninò à peccato excuſantur vehementiſſimi motus iræ, concupiſcentiæ, & ſenſualitatis. Motus ſecundò primus eſt peccatum veniale. Motus tandem deliberatus eſt peccatum mortale, ſi materia ſit gravis.

3731 Difficultas tamen non levis eſt ad dignoſcendum, quandonam ſit, vel non ſit in actu plena advertentia, & deliberatio, plenuſque, ac perfectus voluntatis conſenſus. Et quamvis ex dictis non mediocris haberi poſſit notitia, ut tamen plenius rem expendam, conjecturas, & ſigna valdè utilia, quæ communiter à Doctoribus recenſentur, afferam.

3732 Signa igitur imperfectæ advertentiæ ſunt, 1. ſi remiſsè, & (ut ità dicam) ad ſimilitudinem ſemidormientis rei malitiam apprehendiſti, 2. Si poſtea melius conſiderans, judicas te id non fuiſſe facturum, ſi ità apprehendiſſes. 3. Si vehementi paſſione, apprehenſione, vel diſtractione laboraſti, vel turbatus fuiſti, ità ut ferè neſcires, quid ageres: ita Buſemb.

3733 Signa imperfecti conſenſus ſunt, Primò, ſi quando actionem aliàs graviter malam quis fecit, non fuit plenè ſui compos, ſed quaſi ſemidormiens, diſtractus, &c. ita ut judicet, ſe id non fuiſſe facturum, ſi plenè vigilaſſet. Imò addit Maſtrius *in Theol. mor. diſp.* 15. *de peccatis*; quód, ſi quis poſt factum dubitet, an id fecerit in ſomno, vel in vigilia: dum eſſet ſui compos, vel non, &c. non eſt leve indicium, id feciſſe ſine plena advertentia, & ſine pleno conſenſu; nam quæ cum plena advertentia fiunt, faciliùs ſic facta cognoſcuntur, quia plena advertentia præterita liberam permittit homini de ſuis actibus cognitionem, niſi fortè temporis mora aliquam induxerit oblivionem.

3734 Secundò ſi quis dubitet, an plenè conſenſerit. Si ſit vir timoratæ conſcientiæ peccatum mortale abhorrens, eique diſſentire ſolitus, præſumendus eſt, non plenè conſenſiſſe, licèt aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiſerit. Secus eſt judicandum de viro perdito, tentationibus ſuccumbere ſolito. Ratio utriuſque eſt; quia ex juris peritis valida præſumptio, & probabilitas ex conſuetis deſumitur.

3735 Tertiò, ſi quis valdè timidè, & ſuſpensè, ſe proceſſiſſe meminit, 4. Si comperias te fuiſſe ſub tali diſpoſitione, talibuſque circumſtan-

ſtantiis, ut faciliter potuiſſes peccatum exequi, non tamen ſis executus ; imò cum tui plenè compos es, præ viribus reſpuis , præſumere potes te non plenè conſenſiſſe; quia non ità faciliter affectus deliberatus mutatur . Hinc (ut advertit Tamb. *cap.* 1. *de Peccatis* , §. 3. *num.* 28.) quando motus pravus tempore imperceptibili inſurgit , & paulò poſt , ut advertis , curas expellere , eſt ſignum nullius , aut certè dumtaxat imperfecti conſenſus præſtiti. Dixi: *ut advertis* : Quia ſi non advertis , poterit motus pravus , utpotè delectatio moroſa, aut alius motus per notabile tempus abſque peccato durare ; licèt non ſit veriſimile , quòd intra notabile tempus advertentia malitiæ gravis non ſuppetat .

3736 Quintò denique , ſi quis ſoleat ità eſſe affectus , ut animum firmum , & ſæpè repetitum non committendi mortale habeat , præſumere poteſt non plenè conſenſiſſe peccato, 1. Quia hic non conſentit faciliter, 2. Quia quando aliquid eſt multoties odio habitum , ſi poſteà plenè ametur , facillimè , & ſine difficultate cognoſcitur .

3737 Quælibet ex conjecturis præfatis facit judicium probabile , quo tuti eſſe poſſumus , non fuiſſe plenum conſenſum,ac proinde nec peccatum mortale. Quæ conjecturæ ſunt firmiter menti dandæ pro ſerenitate conſcientiæ .

3738 Colliges , quòd ſi in actu , ſeu objecto ſint plures malitiæ ſpecie diſtinctæ , tu tamen advertas tantùm ad unam , illam contrahis , non aliam : v.gr. ſi quis cognoſcat fœminam , ignoret tamen eſſe conjugatam , malitiam fornicationis contrahit , non adulterii , quia illa , non hæc fuit cognita , & inde voluntaria .

3739 A peccato excuſant , 1. Impotentia ſive phyſica , ſive moralis ; quia ad impoſſibile nemo tenetur : *v. tom.* 2., 2. Violenta abſoluta ; quia tollit voluntarium : *v. num.* 2094., 3. Eadem ratione excuſat ignorantia invincibilis ſive jure , ſive facti. De qua *in tom.* 2. De metu quando excuſet, dictum eſt hic *n.* 221.*& ſeq. v.p op.*2. ab Alex.VIII *damn.*

DISTINCTIO SPECIFICA PECCATORUM .

3740 DEſumitur per oppoſitionem ad diverſas virtutes , vel ad diverſas honeſtates ejuſdem virtutis, ſeu per diverſum modum tendendi contra eandem virtutem . Exemplum primi ſit in fornicatione , & adulterio , quæ diſtinguuntur ſpecie ; quia fornicatio opponitur virtuti caſtitatis, adulterium verò ſuperaddit malitiam injuſtitiæ , quia opponitur caſtitati , & juſtitiæ , ob injuriam, quæ infertur alteri conjugi , qui eſt dominus corporis conjugis .

Exemplum ſecundi ſit in furto , & rapina , quæ opponuntur eidem virtuti juſtitiæ , & tamen diſtinguuntur ſpecie, quia rapina ſuperaddit malitiæ injuſtitiæ furti injuriam violentiæ , quæ eſt diverſus modus tendendi contra eandem virtutem juſtitiæ , & importat oppoſitionem ad diverſam honeſtatem ejuſdem virtutis , quæ diverſitas modi tendendi potiùs relinquitur diſcernenda prudentis arbitrio . Aliud exemplum clarius eſt in diverſitate modi tendendi per exceſſum , & per defectum contra eandem virtutem : *ut in num.* 2186.

DISTINCTIO NUMERICA PECCATORUM .

3741 NOn deſumitur à diſtinctione numerica præceptorum , ſicut neque diſtinctio ſpecifica peccatorum abſolutè deſumitur ex diverſitate præceptorum . Diana *part.* 1. *tr.* 7. *reſ.* 22. Leander *hic tr.*5. *diſ.* 8. §.8. *à qu.*5. contra Nav. nam præceptum non furandi , & præceptum non concupiſcendi rem alienam , ſunt diverſa , & tamen furtum , & deſiderium furandi ſunt ejuſdem ſpeciei . Item homicidium eſt unum numero , & ſpecie peccatum , & tamen eſt contra duo præcepta divinum , & humanum .

3742 Dixi : *abſolutè* , qui ſæpè ex præceptorum diverſitate etiam peccatorum diverſitas ſpecifica à poſteriori colligitur, & tunc habetur, quando præcepta intendunt virtutes diverſas , ſive materia ſit diverſa, ſive eadem: ſic fractio jejunii præcepto Eccleſiaſtico præſcripti , & ſimul à confeſſario in ſatisfactionem injuncti , duplicem malitiam ſpecie diſtinctam contrahit, contra temperantiam, & pœnitentiam : quia præceptum Eccleſiaſticum habet ut motivum formale temperantiam ; præceptum verò confeſſarii , ſatisfactionem ſacramentalem pœnitentiæ .

3743 Quando verò præcepta , licèt diverſa , ſunt circa eamdem materiam , & idem motivum formale , tunc unicum ſpecie erit peccatum : hinc qui die Dominico , quo aliud feſtum occurrit , ſacrum omittit , vel die quadrageſimæ , quo vigilia contingit , jejunium frangit, unum ſpecie , & numero peccatum committit : quia utrumque præceptum eamdem virtutem , & honeſtatem intendit , nempè Religionem , & Dei cultum in auditione ſacri , & temperantiam in jejunio .

3744 Eadem ratione , in ſententia mihi probabiliori , quòd *Franciſcani* non habeant niſi tria vota eſſentialia , cætera verò ſint purè præcepta ; Franciſcanus in Quadrageſima die Veneris , quo vigilia occurrit, jejunium frangens , unum numero , & ſpecie peccatum committit , non obſtante , quòd tria tranſgrediatur præcepta : ſecus eſt dicendum in ſententia , quæ eos tenet eſſe obligatos ex voto ad jejunium,quia votum Religionem intendit.

3745 Item *Diſtinctio numerica peccatorum non deſumitur ex diſtinctione numerica objectorum* . Leander *hic tr.* 5. *diſ.* 8. §. 3. *à quæſt.* 19. Tamb. & alii : Ratio eſt, quia gratis admiſſo, quòd ex diſtinctione numerica peccatorum dentur in eodem actu plures malitiæ numero diſtinctæ (quod negant Filiuc. Suarez, & alii) adhuc inde non ſequitur , quòd conſtituantur plura peccata numero diſtincta ; nam peccatum non eſt unum numero ex ſola malitia morali , ſed etiam ex ipſa entitate individuali actus; adeòque licèt plures numero ſint

malitiæ, ſi unicus eſt actus; qui eſt earum ſubjectum, unicus erit peccatum: ſicut in phyſicis, ſi plures eſſent albedines in eodem ſubjecto, unum eſſet album, non plura; concreta enim accidentalia multiplicantur numero ad multiplicationem numericam ſubjectorum, non formarum. Tum quia *Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 5. & *can.* 7. nos obligat ad exprimendum in confeſſione ſpeciem, & numerum peccatorum; minimè, ad numerum malitiarum.

3746 Hinc reſolves; unum numero peccatum committere, nec teneri ad explicandum numerum perſonarum, 1. Eum, qui unica exploſione bombardæ plures occidit, 2. Qui unico actu plures mulieres concupiſcit, 3. Qui unico actu detractionis plures læſit, 4. Qui unico actu malo pluribus ſcandalum dedit, 5. Qui unico actu bona multorum ſurripuit, 6. Qui ſimul circa plura ſub juramento mentitur.

3747 Dices: Qui unico actu plures baptizat: *ut in num.* 2988. plura numero baptiſmata perficit; igitur, qui unico actu plures homines occidit, aut unico actu plures mulieres concupiſcit, plura numero peccata committit.

Reſp. diſparitatem eſſe, quia *ex num.* 2991. homo eſt ſubjectum baptiſmi; & ideò, ſi unico actu baptizentur plures homines, tot numero erunt baptiſmata, quot homines, ob recenſitam rationem; quia concreta accidentalia multiplicantur numero ad multiplicationem numericam ſubjectorum: reſpectu autem ictus occiſionis, & actus concupiſcentiæ, homo, & mulier non eſt ſubjectum, ſed terminus, & objectum, & quia ex oſtenſis ab objecto actus ſpeciem ſumit, non numerum, ideò, qui unico ictu plures occidit homines, aut unico actu plures concupiſcit mulieres, non tot numero peccata committit.

3748 In his tamen caſibus, & ſimilibus non ſufficit dicere: *uno ictu commiſi homicidium, ſemel concupivi conjugatam, &c.* quia ſic non fatetur peccatum, quod commiſit; ſed debet in plurale dicere, *ſemel occidi plures, ſemel concupivi plures conjugatas.*

3749 Idem adverti debet, an numerus objectorum ſit excedens, ut notabiliter aggravet; quia tunc eſt aperiendus, juxta dicta *à nu.* 3141.

3750 Inſuper qui unico voluntatis actu ſtatuit omittere divinum officium per menſem, aut annum, vel jejunium per totam quadrageſimam, non committit tot numero peccata quot ſunt dies, ſed unum; unde ſufficit, ſi dicat: *Habui voluntatem omittendi unius anni officium, frangendi jejunium per multum tempus, &c.* In caſu autem, quo dictum actum voluntatis executioni mandaret non recitando, non jejunando, &c. ſingulis diebus, tunc quolibet die unum novum peccatum patraret, ratione omiſſionis externæ officii, & actus externi fractionis jejunii.

Ratio eſt, 1. Quia ſingulis diebus recitare poſſet, & jejunare, 2. Quia actus illi externi ſunt actus diſparati omninò conſumati, & completi, quorum unus ſecundùm exiſtimationem moralem prudentum non facit unitatem moralem cum alio; ſicut enim unius diei recitatio non ordinatur ad aliam, ita una omiſſio recitationis quoad unum diem non ordinatur ad aliam.

3751 Econtra, qui eodem die omittit recitare plures horas, unum numero peccatum committit, & non tenetur numerum horarum exprimere; quia in officio unius diei una hora ordinatur ad aliam; adeòque omnes conſiſtant unum officium diurnum. Leander *cit.* his præmiſſis

3752 Dico 1. *Diſtinctio numerica peccatorum deſumitur ex diſtinctione numerica actuum voluntatis moraliter interruptorum.* Ratio eſt, quia peccata ſunt concreta accidentalia, quæ multiplicantur numero ad multiplicationem ſubjectorum; & cum præcipuum ſubjectum malitiæ formalis peccati ſit actus voluntatis, ſequitur, quòd ad multiplicationem numericam actuum voluntatis, cujuſmodi ſunt actus moraliter interrupti, multiplicentur numero peccata, tam illa, quæ ſolùm conſumantur interiùs in voluntate, quàm illa, quæ conſumantur exteriùs per alias potentias; quoniam nullus haberi poteſt actus bonus, vel malus, niſi ab ipſa voluntate elicitivè, vel imperativè procedat.

3753 Difficultas eſt in aſſignando, *quando nam actus voluntatis interni moraliter interrumpi cenſeantur.* Cajus vult non interrumpi, niſi per actum contrarium; & ſic volens fornicari Bertam, ſi ab hac voluntate ceſſet per aliquam diſtractionem, aut ſomnum, v.gr. noctis, & poſteà, quando advertit, eamdem voluntatem amplectatur, non tenetur has renovationes explicare, quia cenſentur moraliter unus actus, & ſolùm ſunt plures numero materialiter, & phyſicè.

3754 Filliuc. addit, interrumpi etiam per liberam ceſſationem ab illo.

Diana addit, interrumpi etiam per quamcumque ceſſationem involuntariam, nempè ſomnum, &c.

Maſtr. inquit, actus voluntatis tunc cenſeri moraliter interruptos, quando nec formaliter, nec virtualiter perſeverant in aliquo effectu.

Tamb. aſſerit, actus voluntatis phyſicè interruptos ob diſtractionem, negotia, ſomnum, &c. accipere unitatem moralem à permanentia habituali malæ cogitationis, ratione cujus permanentiæ animus illius peccatoris ſemper eſt affectus, & promptus ad cogitationes illas malas; niſi interruptio phyſica ſit tanta, ut non cenſeatur adeſſe dicta permanentia, ſed evanuiſſe: ut ſi habenti voluntatem occidendi inimicum ſuperveniat plurium menſium, aut mortalis infirmitas, ſi poſteà voluntatem occidendi reaſſumat, diſtinctus actus cenſetur, & cum priori non continuatus.

In

3755 In harum opinionem varietate illud certum eſt, actus voluntatis moraliter interrumpi per retractionem, ſeu voluntatem contrariam.

3756 Dico 2. *Diſtinctio numerica peccatorum etiam deſumitur ex diſtinctione numerica actuum externorum moraliter interruptorum*. Ratio eſt eadem, quia actus externi moraliter interrupti ſunt plures numero moraliter diſtincti actus, ac proindè numero diſtincta peccata.

3757 *Explicatur aſſertio*: actus externi ſunt duplicis generis, *Ordinati* ſcilicet, aut *Diſparati*.

ACTUS ORDINATI.

3758 AD unum numero actum, ſeu finem principalem: ut ſi quis, ad hoc ut inimicum occidat, ut puellam obtineat, per plures menſes parat inſidias, adhibet media, &c. omnes illi actus non ſunt peccata diſtincta ab ipſo actu finali, ſed unum peccatum, quia unitatem numericam ſumunt ab ipſo actu finali; unde effectu ſecuto, ſufficit dicere, ſemel fornicatus ſum, homicidium commiſi. Solùm adverti debet, an aliquis ex illis actibus contineat malitiam ſpecificam, à malitia actus finalis diſtinctam, v. gr. malitiam ſcandali, &c. ut de circumſtantiis dictum eſt, quia tunc talis actus eſt ſpecialiter aperiendus, utpotè mutans ſpeciem.

3759 Hinc colliges 1. oſcula, tactus, verba impudica, & alios actus copulam præcedentes, comitantes, & ſubſequentes, unum numero peccatum integrare cum actu principali, nempe cum copula, quæ ſola eſt explicanda; quia omnes hujuſmodi actus ordinantur ad unum actum principalem, ut diſpoſitiones, partes, complementa, aut appendices operis.

3760 2. Qui obtinuit finem, non tenetur actum voluntatis, & decretum illud procurandi exprimere, niſi fuerit moraliter interruptus; ſed ſufficit, ipſum peccatum conſumatum fateri, v.gr. copulam. Si autem finem non ſit aſſecutus, ſufficit, ſi dicat, ſe procuraſſe homicidium, puellæ copulam, &c.

ACTUS DISPARATI.

3761 SUnt, quorum unus non dependet ab alio, ut ſi quis nunc blaſphemat, aut concupiſcit puellam, & hinc ad horam iterùm blaſphemat, aut concupiſcit puellam, independenter tamen à primo actu.

3762 De iſtis loquendo, ſi fiant eodem impetu, & calore, ſeu ſi poſteriores fiant ex vi prioris, cenſentur moraliter continuati, & conſtant unum numero peccatum. Si verò non fiant eodem impetu, & calore, ſeu ſi poſteriores non dependeant à priori, cenſentur moraliter interrupti, & plura numero peccata; tales regulariter cenſentur, ſi multùm intermediet temporis, v.g. ſi inter unam, & aliam blaſphemiam intermediet hora: Tunc ſi adſit dubium, debet exprimi tempus.

3763 Hinc reſolves, unum numero peccatum committere eum, qui uno impetu, & eodem calore pluries, etiam aliqua interruptione phyſica intercedente, inimicum percutiat, blaſphemet, pejeret, detractet; & Confeſſarium, qui in mortali ſucceſſivè plures confeſſiones audit, unam poſt aliam.

3764 Econtrà, qui plures ſucceſſivè occiſit, vel eadem nocte plures fornicationes habuit, etiam cum eadem muliere, & voluntate continuata per totam noctem fornicandi, debet numerum occiſionum, & fornicationum exprimere, quia tot numero peccata committit. Similiter Sacerdos die Natalis Domini tres Miſſas in mortali celebrans tria ſacrilegia committit. Diana *p.* 11. *tr.* 1. *reſ.* 2. Leander hic *tr.* 5. *diſp.* 8. §. 3. *q.* 9. 10. *& alibi*.

3765 Quorum ratio eſt, quia quando actio habet terminum definitum, & limitatum, in quo completur, & terminatur, multiplicata actione, multiplicantur numero peccata; minimè, quando non habet terminum definitum. Prioris generis, ſecundùm prudentem, & communem hominum exiſtimationem, eſt plures fornicationes ſucceſſivè habere ſub uno voluntatis imperio, aut tres Miſſas die Natalis in mortali celebrare, quia ſunt actus omninò conſumati, non facientes inter ſe unitatem moralem. Poſterioris verò generis ſunt auditiones plurium confeſſionum; quia fiunt ſeorſim à Confeſſario per modum unius, & judicia illa moraliter exiſtimantur uniri.

Tum quia confeſſiones plurium excipiuntur (ut ita dicam) uno impetu, & calore, una nempè aſſiſtentia, ac proindè cenſentur actiones moraliter unitæ.

De fornicationibus ſpecialiter patet, quia una copula eſt terminus completus, & conſumatus; nam non eſt via ad aliam ſed potiùs impedimentum; hinc alia non pendet à priori, ſed à perverſa voluntate peccatoris.

3766 Ex dictis concluditur regula univerſalis, hoc eſt diſtinctionem numericam peccatorum deſumendam eſſe ex diſtinctione numerica actuum moraliter interruptorum.

CAPUT VII.

DE SEPTEM VITIIS CAPITALIBUS.

3767 1. SUperbia eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ. Quatuor ſunt ejus ſpecies. 1. Cum quis exiſtimat habere à ſe bona gratiæ, naturæ, & fortunæ. 2. Cum cognoſcit habere à Deo ea bona, ſed ex ſuo merito, & juſtitia. Utraque eſt ex genere ſuo mortalis, & non excuſatur, niſi ob inconſiderationem. 3. Cum cæteris deſpectis, appetit videri, quod habet; quæ eſt mortalis, ſi aliorum deſpectus ſit notabilis. 4. Cum jactat ſe habere, quod non habet, de qua modò.

Jactan-

3768 *Jactantia*, eſt mortalis,vel venialis juxta qualitatem rei , de qua quis ſe jactat : & 1.jactantia de bono,etiam ſi ſit de re falſa , eſt ex ſe venialis, mortalis verò per accidens, ſi fiat cum notabili contemptu , aut damno aliorum , ut fuit jactantia *Phariſæi* Luc.18. 2. Jactantia de peccato commiſſo eſt mortalis , ſi peccatum eſt mortale . Non tenetur quis explicare ſpeciem peccati, de quo ſe jactavit , niſi cum jactantia interveniat gaudium , aut complacentia de illo . Leander hic *nu.* 5. *diſp.* 8. §.3. *q.* 22. Dian. *par.*3. *tr.* 4. *reſ.* 161. ſed ſufficit dicere : *Laudavi me, aut glorificatus ſum de peccato mortali* ; quia tota malitia jactantiæ conſiſtit, quòd ad gloriam apud homines captandam aſſumit quis pro medio peccatum , ad quem finem materialiter ſe habet , quòd peccatum ſit hoc vel illud .

3769 Narrare peccatum commiſſum non ob jactantiam, aut approbationem,ſed ex levitate ratione ſimplicis relationis,eſt veniale:*vide num.*2286.

3770 *Filiæ ſuperbiæ* ; ſunt vanagloria , præſumptio , & ambitio .

3771 *Vanagloria* , eſt cupiditas inanis gloriæ : eſt ex genere ſuo venialis. Poteſt fieri mortalis per accidens , uti jactantia : *v.num.*2706.

3772 *Præſumptio* , eſt appetitus aggrediendi aliquid ſupra vires. Regulariter eſt venialis .

3773 *Ambitio* , eſt inordinatus appetitus dignitatis,& honoris non debiti; vel debito majoris. Eſt ex genere ſuo venialis; fit mortalis,vel ratione materiæ , ut ſi ambias officium , quo notabiliter es indignus ; vel ex circumſtantiis , ut ſi modo , vel medio mortaliter malo , putà per ſimoniam ; vel ratione damni , quod proximo infertur , vel ſi ſit cum notabili aliorum contemptu .

Moderatè appetere, & acceptare honorem convenientem , & ob honeſtum finem, atque etiam juxta rationis taxam , firmiter impedimentis reſiſtere , & pericula aggredi, quæ ejus conſecutionem impediunt , non eſt actus ſuperbiæ , aut ambitionis, ſed magnanimitatis .

3774 2. *Avaritia eſt inordinatus divitiarum appetitus.*Eſt ex genere ſuo venialis ; fit mortalis , ſi ejus cauſa tranſgrediatur quis in materia gravi divina præcepta .

3775 3. *Luxuria eſt inordinatus appetitus venereorum* . Eſt ex genere ſuo mortalis : De ea *in 6. præc. Dec.*

3776 4. *Ira eſt appetitus inordinatus vindictæ* . Eſt ex genere ſuo mortalis : de ea *à num.* 295.

3777 5. *Gula eſt inordinatus appetitus cibi & potus* . Eſt venialis ex genere ſuo; fit mortalis.1.Si fiat in tanto exceſſu , ut quis violet jejunia Eccleſiæ.2.Si gula fiat notabiliter ineptus ad functiones,ad quas ſub mortali tenetur, 3.Si inde graviter,& advertenter ſuæ ſaluti noceat.

3778 In hac materia fuit damnata ab Innoc. XI. ſequens propoſitio 8.*Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum , modò non obſit valetudini; quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui* .

3779 Quæ propoſitio tria puncta continet ; quæ ſeorſim, & ſingillatim ſunt ex genere ſuo venialia , & multò magis ſimul unita .

3780 Et 1. Peccatum eſt *comedere , & bibere uſque ad ſatietatem* , videlicet *immoderatè* ; quia comeſtio & potus ſunt ordinata à natura ad vitam conſervandam ; adeòque id , quod eſt illi ſuperfluum,à recta ratione deviat,& inde eſt peccatum.

2. Eadem ratione peccatum eſt,ſi id fiat ob ſolam voluptatem , quia qui ſic comedit , comedit more brutali pervertendo ordinem à natura inſtitutum , ut in ſimili dixi *nu.* 2280. Non peccat autem, qui moderatè comedit ob voluptatem, eam ſaltem virtualiter ordinando ad neceſſariam vitæ ſuſtentationem ; quia tunc non habet voluptatem pro fine principali, & unico, ſed pro fine ſubordinato, vel pro medio ad finem principalem ſuſtentationis conſequendum , juxtà illud , *quod ſapit nutrit* ; & ſic non pervertit naturæ ordinem . Ita ferè diſcurrit Cardenas *diſp.6. prop.* 8. qui addit , quòd comedens ob voluptatem , ſi moderatè comedat, virtualiter pro fine principali ſuſtentationem intendit, quia ſuperfluo cibo non utitur, ſed neceſſario ad ſuſtentationem , adeòque non ob ſolam voluptatem comedit .

3781 3. Quamvis *licitè poſſit appetitus naturalis ſuis actibus frui* , id eſt verum, ſi fruatur,ac complaceat moderatè , & non pervertendo ordinem , & finem , ad quem actus eſt à natura inſtitutus . Quoniam (ut ait D.Thom.) *Omnia delectabilia habent pro regula neceſſitatem congruentiæ* ; ac proindè aſſumi debent ſecundum finem proprium , ad quem ſunt à natura ordinata : ſic *concentus muſicalis* , eſt ordinatus ad triſtitiam , aut naturam applicationibus defaticatam ſublevandum.*Odorifera* ad capitis confortationem,aut tetri odoris vitationem;adeòque appetitus naturalis hominis eis immoderatè,aut ob ſolam voluptatem & delectationem ſine peccato veniali frui non poteſt.

3782 *Ebrietas* eſt , qua quis violenter , & modò innaturali ob voluptatem , aut ingluviem ſcienter ſe uſu rationis privat . Eſt ex genere ſuo mortalis; quia eſt gravis Dei injuria,ejus imaginem ſic deturpare . Et quamvis Leſſius cum aliis apud Arſdekin *tom.*2.*pag.*149.*quæſt.*12. putet, licitum eſſe inebriare alium per modum neceſſariæ medicinæ, aut ad impediendum grave malum , v.gr.homicidium , ad quod patrandum erat ille determinatus ; verius puto cum Arſdekin non licere,quia ebrietas formalis eſt ab intrinſeco mala , cum privet hominem modo innaturali uſu rationis , & reddat ſimilem bruto . Malum autem poteſt alia via impediri per potionem ſomniferam , quia ſomnus eſt naturalis .

6. INVIDIA : *vide num.* 315.

3783 7 Accidia, ex D. Thom. *Eſt faſtidium ſpiritualium rerum*. Unde importat quoddam tædium benè operandi, juxtà illud Pſal. 118. *Dormitavit anima mea præ tædio*. Eſt ex genere ſuo mortalis opere conſumato. Venialiter peccat, qui tædio, & faſtidio ſe afficit ſuper jejunio, aut auditione ſacri, &c. non quia bona ſunt, & utilia animæ, ſed ob incommodum corporis; illa tamen, ſi ſint præcepta, in executione implet. Maſtrius *diſp.* 15. *num.* 144.

CAPUT VIII.

DE INDULGENTIIS.

3784 Indulgentia, *eſt remiſſio pœnæ temporalis extra ſacramentum per applicationem ſatisfactionis Chriſti, & Sanctorum, virtute clavium*: *v. num.* 3179.

3785 Indulgentia alia eſt *plenaria*, quæ remittit totam pœnam Purgatorii, quia ſatisfacit pro tota pœna temporali peccatis præteritis debita.

Hinc non poteſt quis unico actu plures Indulgentias plenarias lucrari, quia cum per unam tota remittatur pœna, per aliàs nil obtinetur; ſed tunc omnes ſimul an integrum effectum concurrunt. Gobat. *tom.* 2. *par.* 1. *cap.* 13. *num.* 209.

Alia eſt partialis unius anni, ſeptem annorum, &c. pro qua ſciendum eſt, quòd antiquitùs ſecundum Canones aliquibus peccatis gravioribus imponebatur pœna, v. gr. jejunium, aut aliud, facienda per tot annos, quadragenas dierum, &c. ſingulis diebus, aut hebdomadibus, &c. Hoc ſuppoſito, quando conceditur Indulgentia partialis unius anni, centum annorum, plurium quadragenarum, &c. per id non deſignantur totidem anni, aut dies de Pœnis Purgatorii, ſed totidem anni, aut dies de pœnitentiis per ſacros Canones injunctis; adeòque Indulgentia centum annorum tantum tollit durationis Purgatorii, quantum tolleret pœnitentia centum annorum per ſacros Canones impoſita; quanta autem hæc ſit, nemini notum eſt, niſi Deo.

3786 Ad Indulgentiam lucrandam, ſufficit intentio virtualis. Diana *par.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 24. Leander *de Sacr. tr.* 5. *diſp.* 14. *q.* 37. & alii apud Arsdekin *in tom.* 2. *pag.* 241. *nu.* 13. tenent, quòd ille, qui Indulgentiam ignorat, adhuc illam lucretur, ſi opus injunctum exequatur, ob intentionem implicitam, qua ſi ſciret, vellet lucrari. Quolibet mane in Præparatione Miſſæ proteſtari ſoleo, me intendere lucrari, tam pro me, quàm pro defunctis, Indulgentias omnes, quas, mediante eo ſacrificio, lucrari poſſum.

3787 Per Indulgentiam remittitur pœnitentia ſatisfactoria à Confeſſario impoſita, ſed non pœnitentia medicinalis; & tunc non tollitur præceptum per ejus abrogationem, ſed per materiæ ſubtractionem.

3788 Indulgentia non remittit culpam, neque pœnam peccato veniali debitam, non remiſſa culpa; quia pœna non poteſt remitti, non remiſſa culpa.

3789 Qui eſt conſecutus Indulgentiam, debet eſſe in gratia, ſaltem dum ultimum opus facit. In Indulgentia pro defunctis, requiritur, quòd ipſe defunctus, & non operans ſit in gratia, quia Indulgentia habet valorem ex opere operato, & ille, non iſte, eſt eam conſecuturus.

3790 In Indulgentiis attendenda ſunt opera injuncta, & conditiones, quia *tantùm valent, quantùm verba ſonant*; & licèt poſſit dari parvitas materiæ, conſultius eſt exactè opera injuncta exequi.

Quando apponitur, quòd *ſit confeſſus, & contritus*; attendi debent verba: ſi enim ex illis colligatur, Pontificem velle ſtatum gratiæ, tunc non erit neceſſaria, confeſſio, ſi quis cognoſcat ſe in gratia; erit autem neceſſaria, ſi exigatur tanquam conditio.

3791 Indulgentia conceſſa alicui Eccleſiæ, ſi Eccleſia paulatim, aut ſimul tota deſtruatur, & ſic paulatim, aut mox reædificetur, remanet Indulgentia, quia Indulgentia non datur loco ſimpliciter, ſed Eccleſiæ, quæ eſt moraliter eadem. Et pariter Eccleſia, ſi de uno in alium locum reædificetur Superioris authoritate, ſuas ſecum fert Indulgentias, ſi eundem ſervet titulum, & Patronum. Quòd ſi non reædificetur, etiam ſi id fiat poſt longum tempus, Indulgentias amittit. Gobat. *tom.* 2. *tr.* 4. *par.* 2. *c.* 6. *num.* 320. Diana *par.* 6. *tr.* 7. *reſ.* 32.

3792 Indulgentiæ debent executioni dari gratis, nam à Summis Pontificibus in Brevibus ſolet apponi clauſula irritativa: *Præſentes nullæ ſint ſi aliquid pro ſcriptura, præſentatione, publicatione, aut executioni detur, vel ſponte oblatum recipiatur*. Quòd latè advertit Diana *par.* 5. *tr.* 13. *reſ.* 71. ubi refert mandata Regis Catholici pro obſervantia.

QUÆRES.

3793 *An tranſlato feſto, transferatur quoque Indulgentia.*

Reſp. transferri, ſi transferatur feſtum non ſolùm quoad officium, verùm etiam quoad forum, hoc eſt quoad abſtinentiam à ſervilibus. Si Indulgentia ſit conceſſa, non affixa determinatæ diei talis menſis, ſed pro die Feſto Sancti. Non transferri verò, ſi feſtum transferatur ſolùm quoad officium. Gobat. *tom.* 2. *tr.* 4. *par.* 2. *cap.* 7. *à num.* 323. Diana *par.* 6. *tr.* 7. *reſ.* 31. Lezana, & alii apud ipſos.

Ratio deſumitur ex intentione Legislatoris, nempè Summi Pontificis; Indulgentia namque, ut conſtat ex Bulla 14. Clem. IV. & ex 34. Pii V. datur in uſum, & devotionem populi, atque in feſti ſolemnitatem: Populus autem non attendit ad officium, ſed ad id, quod eſt publicum, nempè ad feſti ſolemnitatem quoad forum, cui maximè con-

confert Indulgentia. Ex quo fit, quòd tranſlato feſto non ſolùm quoad officium, ſed etiam quoad forum, transferatur Indulgentia, ſi talis tranſlatio non fiat voluntariè, ſed juxtà Rubricas, & ritum Eccleſiæ; non transferatur verò Indulgentia, ſi feſtum transferatur ſolùm quoad officium.

3794 Et quamvis ſit privilegium, ſeu declaratio Pontificum, ut in feſtis primariorum Sanctorum Religionum, quòd Indulgentia transferatur unà cum feſto, ut præſertim Greg. XIII. apud Peyr. & Gobat. *cit.* conceſſit pro feſto S. Franciſci de Paula.

Modò non eſt recedendum à dictis; quia tunc temporis hujuſmodi feſta non erant ſolùm quoad officium, verùm etiam quoad forum, ſeu cum abſtinentia à ſervilibus; non ſic modò poſt Urb. VIII. qui numerum feſtorum quoad forum reſtrinxit, & moderavit.

Ae proinde ſervanda ſunt Decreta Sac. Congreg. Rituum de die 30. Sept. 1679. & 10. Junii 1690. relata in Rubricis particularibus noſtri Breviarii *tit.* 10. *n.* 109. quibus diſponitur, quòd tranſlato feſto, minimè transfertur ipſa Indulgentia.

INDULGENTIA PORTIUNCULÆ.

3795 Die 2. Auguſti in Eccleſiis Religionis Seraphicæ applicari etiam poteſt pro defunctis. Ita eſt noviſſimè declaratum, & conceſſum per Breve Innocent. XI. anno 1687.

3796 Item in Eccleſia Sanctæ Mariæ Angelorum propè Aſſiſium non ſuſpenditur ibi per annum Sanctum ex Brevi Innocent. X. 5. Julii 1650. Clem. X. 12. Novembris 1664. & Innocent. XII. 21. Auguſti 1699. in aliis verò Eccleſiis, & locis Ordinis, ſuſpenditur pro vivis, minimè pro Defunctis: vide infrà *num.* 3835.

3797 Inſuper in recenſita Eccleſia Sanctæ Mariæ Angelorum propè Aſſiſium eſt perpetua quolibet anni die, per Breve Innocent. XII. ſub die 28. Aug. 1695. tenoris ſequentis.

(*INNOCENTIUS PAPA XII.*

Ad perpetuam rei memoriam.

Redemptoris, & Domini noſtri Jeſu Chriſti vices, licet immeriti, gerentes in terris, cæleſtium munerum theſauros, quorum diſpenſationem humilitati noſtræ commiſit Deus, fideli, prudentique liberalitate libenter erogamus, ſicut pia ſublimium Principum præclaris in Eccleſiam Dei meritis fulgentium, ac Religioſorum virorum propriæ, alienæque ſaluti laudabiliter incumbentium vota poſtulant, & Nos ad augendam, fovendamque fidelium pietatem profuturum in Domino arbitramur. Itaque ſpirituali Chriſti fidelium ad Eccleſiam Sanctæ Mariæ Angelorum nuncupat. Domus Fratrum Ordinis Minorum S. Franciſci de Obſervantia nuncupatorum propè, & extrà muros Civitatis Aſſiſien. aſſiduè (ut accepimus) ex univerſis Chriſtiani Orbis partibus devotionis cauſa confluentium conſolationi, atque animarum ſaluti, quantum cum Domino poſſumus, benignè conſulere, necnon dilecti filii Bonaventuræ Poerii Miniſtri Generalis dicti Ordinis ſupplicationibus, etiam totius Ordinis prædicti nomine, Nobis ſuper hoc humiliter porrectis, quibus piæ, atque enixæ plurium orthodoxorum Principum preces in idipſum tendentes acceſſere, favorabilem aſſenſum præbere cupientes, ac de Omnipotentis Dei miſericordia, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, omnibus utriuſque ſexus Chriſti fidelibus ad Eccleſiam ſupradictam, ſicut præmittitur, confluentibus, qui illam verò pœnitentes, & confeſſi, ac Sacra Communione refecti, in quocumque anni die devotè viſitaverint, & ibi pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, ac Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum ſuorum indulgentiam, & remiſſionem miſericorditer in Domino concedimus, Præſentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut earumdem præſentium literarum tranſumptis, ſeu exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorsùs fides ubique locorum habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 8. Aug. 1695. Pontificatus Noſtri Anno quinto.

J. F. Card. Albanus.)

3798 Eandem Indulgentiam quotidianam conceſſit viſitantibus Eccleſiam S. P. Franciſci Conventualium Civitatis Aſſiſii Innocent. XII. *per Breve: Commiſſæ nobis.*

QUÆRES I.

3799 *An Indulgentia Portiunculæ in aliis Eccleſiis Ordinis, poſſit pro eo die lucrifieri toties, quoties?*

Certum eſt, quòd ſtando in jure, non apparet talis extenſio; nam Indulgentia illa lucrifit toties, quoties, quæ eſt conceſſa perpetua ſimpliciter abſque præfixione diei; quæ verò eſt affixa diei, non lucrifit, niſi ſemel eodem die, ut ſtatuitur in Decr. Innoc. XI. de Apocryphis Indulg. modò adducendo. Indulgentia autem Portiunculæ ſolùm eſt primi modi Aſſiſii, alibi eſt ſecundi modi.

Nec in diplomatibus, quibus dicta Indulgentia plenaria à Summis Pontificibus conceditur aliis Eccleſiis Ordinis, apponitur particula, *ad inſtar.*

3800 Si ſtemus autem praxi, fideles putant, in cunctis Eccleſiis Ordinis pro die ſecunda Auguſti lucrifieri toties, quoties, ad inſtar Indulgentiæ Aſſiſii; unde eam diem in continuis viſitationibus inſumunt: quod vidi practicari etiam Romæ, nedum à ſimplicibus, verùm etiam à viris doctis, & Primatibus; unde hæc Indulgentia ubique nuncupatur

patur Portiunculæ: quæ ſtante praxi, & conſideratione, quòd hæc Indulgentia ſit extraordinaria, utpotè quæ ortum habuit à Chriſto Redemptore, cauſam habet Religio confugiendi ad pedes Summi Pontificis pro expreſſa conceſſione, ſicut conceſſum dicitur pro Indulgentia Sancti Franciſci de Padua die ſecunda Aprilis.

3801 Modò tamen adeſt Decretum S.Congreg. quo diſponitur, *ſervandum eſſe ſolitum*, apud Matthæucci *to.2.pag.*100.*verb.Indulg.*ut ſequitur.

Eminentiſſ. & Reverendiſſ. Domini.

(Epiſcopus Labacenſis à parte Imperii Orator Devotus, EE. VV. humiliter exponit, quòd non obſtante Decreto Innocentii XI. de Apocryphis Indulgentiis ſub die 7.Martii 1678.quo declaravit, ſemel dumtaxat in die, plenariam Indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam lucrifieri, pergunt Fratres Ordinis Sancti Franciſci Reformatorum Provinciæ Carnioliæ populo perſuadere, Indulgentiam pro die ſecunda Auguſti, de Portiuncula nuncupatam, eorum Eccleſiam viſitantibus conceſſam, toties, quoties, eadem die lucrifieri poſſe.

Cum autem hujuſmodi abuſus ad Summ. Pontificem ab Ordinariis deferri jubeat Sac. Congr. Concilii Trid.*ſeſſ.* 25. *de refor.cap.*21. in decreto de Indulgentiis.

Idcircò Orator quærit, & declarari petit, an præfata Indulgentia, de Portiuncula nuncupata, etiam comprehendatur ſub Decreto, & declaratione ſanct.mem.Innocentii XI. ſupradicto. Pro qua gratia, &c.

Die 17. Julii 1700. Sacra Congregatio Eminentiſſimorum S.R.E.Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum audita relatione Procuratoris Generalis, & Miniſtri Provincialis, cenſuit ſervandum eſſe ſolitum, apud impreſſorem Cameralem)

3802 Pro Eccleſiis S. Mariæ Angelorum; *v. num.*3806.

QUÆRES II.

3803 *Quomodo ſit intelligendum* ly, *toties, quoties?*

PLures tenent,eſſe intelligendum,ut viſitationes pro eodem die ſint,ſive moraliter interruptæ, ſive continuatæ; quia favores ſunt ampliandi.

3804 Alii docent, viſitationes debere eſſe moraliter interruptas, ut inter unam & aliam viſitationem, aliquod mediet opus, & interpellatio. Afferunt exemplum in humanis: ſi quis enim, poſtquàm Principem inviſit, ſtatim, & per plures vices abſque interpellatione ad inviſendum rediret, tales viſitationes plus ſaperent riſus, aut ſtomachi, quàm prudentiæ.

3805 Si quid ſentiam, ſcire cupis: Dico ſecundum modum plus ſapere prudentiæ humanæ: Primum plus pietatis, ac ſimplicitatis. Scio tamen cum S. Job. c.10. *Dei non eſſe oculos carneos, nec ſicut videt homo, illum videre.*

PRO COMMUNICATIONE INDULGENTIARUM.

3806 IN Ordine Minorum de Obſervantia adeſt Bulla Innoc.XII. die 15.Dec.1695. apud Rubricas particulares noſtri Breviarii novi, ut ſequitur:

(Innocentius Epiſcopus, &c. ſalutem, &c. Sua nobis Dilectus Filius Fr.Franciſcus Diaz à Sancto Bonaventura, Sacrarum Congregationum Indicis, Rituum, & ſuper Diſciplina, ſeu Reformatione Regularium Conſultor, ac Miſſionariorum diverſarum Provinciarum Ordinis Fratrum Minorum S. Franciſci Familiæ Ultramontanæ Procurator, petitione monſtravit, quòd alias ad ipſius inſtantiam, à fel. rec. Innoc. Papa XI. Prædeceſſore noſtro, Litteræ in forma Brevis, ſub die 5. Sept. de anno Domini 1686. emanarunt, in quibus confirmata reperitur, Communicatio Privilegiorum, & Indulgentiarum, etiam Plenariarum, uſque tunc non revocatarum, inter Eccleſias, Loca, Confraternitates, Congregationes, Ordines, & Perſonas utriuſque ſexus, Obedientiæ, vel directioni Miniſtri Generalis Ordinis Fratrum Minorum S. Franciſci ſubjectas, à pluribus Romanis Pontificibus, ipſius Innocentii, & Noſtris etiam Prædeceſſoribus, ejuſdem per diverſa privilegia conceſſa, à qua communicatione, prout iteratis vicibus à Sede Apoſtolica extitit declaratum, reſultare dignoſcitur, quòd quando decoratum reperitur Altare unius Loci, vel una Eccleſia, aut una Confraternitas, ſeu quævis Congregatio, Ordove aliquarum è dictis perſonis aliqua Indulgentia, ſive Plenaria, ſive applicabili per modum Suffragii, vel non applicabili pro animabus Purgatorii, ad favorem earumdem tantùm perſonarum, vel omnium ſimul Chriſti fidelium conceſſa, minime tamen revocata, qui in eo Loco, Altari, vel Eccleſia Confraternitatum, id diebus in conceſſione expreſſis perfecerint, quod per eamdem conceſſionem fuerit præſcriptum: in omni Loco, Altari, vel Eccleſia, Confraternitatum, Congregationum, Ordinum, & Perſonarum præfatarum eadem Indulgentia ab omnibus reſpectivè acquiratur, qui eiſdem diebus eaſdem ibi emiſerint diligentias, in conceſſione taxatas.)

QUÆRES.

3807 *An ſtante prædicta mutua communicatione privilegiorum, & Indulgentiarum Ordini noſtro conceſſa, omnia pia loca Viæ Crucis, ſeu Calvarii à Religioſis, ſeu Ordinibus utriuſque ſexus, obedientiæ, vel directioni Miniſtri Generalis Ordinis Minorum S. Franciſci ſubjectis, ubicumque terrarum ad inſtar Stationum Viæ Crucis, ſeu Calvarii Montis ejuſdem erecta, gaudeant eiſdem privilegiis, & Indulgentiis, ibi à pluribus Romanis Pontificibus pro cunctis fidelibus utriuſque ſexus conceſſis?*

3808 RESp. affirmativè; ſic namque declaratum fuit ab Innoc. XII. in Bulla relata *nu.*3806. quæ incip. *Sua Nobis*, declarativa confirmationis prædictæ mutuæ communicationis factæ ab Innoc. XI. ubi inter alia reperitur reſolutio hujus dubii tenoris ſequentis :

(Sed quia adhuc poſt prædictum Decretum dubitabant nonnulli, an mens dictæ Congregationis fuerit ſtabilire, quod Pia Loca Viæ Crucis, ſeu Calvarii, ad recolendam, ſeu meditandam Chriſti Paſſionem, à præmemoratis Perſonis, ſeu Ordinibus ad inſtar Stationum Calvarii Montis, juxtà diverſa etiam privilegia Sanctæ Sedis erecta, comprehenſa ſint in præfata mutua communicatione, eadem Congregatio ſub die 12. menſis Novembris mox elapſi, declaravit, etiam præfata pia Loca Viæ Crucis, ſeu Calvarii, comprehendi in ſæpè dictis Litteris dicti Innocentii XI. Prædeceſſoris Noſtri, ac proinde frui, & gaudere poſſe Indulgentiis, & Privilegiis in ejuſdem litteris contentis, & expreſſis, ac Nos ſententiam præmemoratæ Congregationis ſub die 15. ejuſdem menſis Novembr. pariter benignè approbavimus, ſicut in Decreto præfatæ Congregationis, deſuper ſimiliter emanato, pleniùs continetur.)

3809 Inſuper in alio Brevi ejuſdem Innoc. XII. incip. *Debitum*, *&c.* Ordini noſtro conceſſo 19. Maii 1694. inſerta, ac comprobata reperitur ſequens diſpoſitio in noſtro Capitulo Generali edita, ut ſequitur :

(Quoad Tertiarios verò, & Cordigeros, ſerventur ſtatuta, ſeu Decreta Capituli Generalis Romæ, ut præfertur, anno 1688. celebrati : omnimodaque adhibeatur cura, ut in cunctis Confraternitatibus erectis, ſeu erigendis in Eccleſiis Conventuum, ſeu Monaſteriorum, &c. Exercitium Viæ Crucis, & orationis mentalis, quàmcitiùs ſtabiliatur, eoque introducto, una è Dominicis, ſeu diebus feſtivis, pro quolibet menſe, à Superiore Locali, de aſſenſu diſcretorii Conventus, ſeu Monaſterii, in perpetuum aſſignabitur, ad conſequendam Indulgentiam Plenariam, noviſſimè à SS.D.N. Innocentio XII. in Brevi, *Ad ea*; benignè conceſſam.) Quæ ordinatio in non exiguum cedet animarum profectum, ſi ubique terrarum à Noſtratibus praxi mandetur.

3810 Ex præmiſſis Bullis vides, hujuſmodi pia loca debere eſſe erecta à Noſtris; Indulgentias verò lucrifieri ab omnibus Chriſti fidelibus utriuſque ſexus.

3811 Indulgentiæ Stationum Viæ Crucis, & Calvarii Montis Jeruſalem, quibus per communicationem juxtà præfata Brevia gaudent recenſita loca Viæ Crucis ubique à Noſtris erecta, ſunt plures Indulgentiæ Plenariæ, ac non Plenariæ, cum liberatione unius animæ à Purgatorii pœnis. Ut conſtat ex compilatione Indulgentiarum per Reverendiſſ. P. Matthæum à S. Stephano tunc Miniſtrum Generalem, nunc Cephaludenſem Epiſcopum facta, & hic Panormi typis data anno 1698.

3812 Catalogum Indulgentiarum non revocatarum habes apud Rodr. in comp. Port. Lantuſcam, & Matthæucci *verb. Indulg. Vide prop.* 37. *ab Alex. VII. damn.*

DECRETUM DE APOCRYPHIS INDULGENTIIS AB INNOCENTIO XI. APPROBATUM.

3813 (DElatæ ſæpiùs fuere ad Sacram Congregationem Indulgentiis, ſacriſque Reliquiis præpoſitam, Indulgentiæ quædam confictæ, & omninò falſæ, quæ per diverſas Orbis Chriſtiani partes circumferuntur; aliæ verò examinandæ, quæ adhibito ſtudio inventæ ſunt, vel apocryphæ, vel à Romanis Pontificibus revocatæ, vel nullæ, quòd datum eis tempus præteriiſſet : quarum quidem plurimæ, cum non facilem cognitionem habeant Chriſti fideles, harum rerum minùs peritos fallunt, qui ſpe indulgentiæ, remiſſioniſque peccatorum ſuorum conſequendæ fruſtrantur.

Quamobrem eadem Sac. Congr. vehementer cupiens huic malo magis in dies ſerpenti occurrere, animarum profectui, & Indulgentiarum dignitati conſulere, plures illarum ſingulari diligentia colligi, & in Indicem referri curavit.

Tales in primis ſunt illæ, uti aſſerunt, conceſſæ à Joanne II. & Sixto IV. recitantibus orationem charitatis Jeſu Chriſti Domini Noſtri, *Precor te piiſſime Domine*, *&c.* ab Urbano II. Eccleſiæ Sanctæ Mariæ, ut vulgò dici ſolet, Campagnolæ, & Sanctæ Victoriæ, & Eugenio III. Revelationi de Plaga in humero Jeſu Chriſti, facta S. Bernardo, ab Innocentio III. Archiconfraternitati, & Ordini Redemptionis, à Bonifacio IX. viſitantibus Cappellam S. Nicolai de Tolentino in ejus die feſto, à Joanne XXII. oſculantibus menſuram plantæ pedis Beatæ Mariæ Virginis, ab Alexandro VI. Imagini B. Mariæ, vulgò dictæ, Laghetti, à Leone X. geſtantibus funiculum S. Franciſci, primùm in Urbe impreſſæ, deindè Mediolani anno 1665. (ſuas tamen habent, & veras Confratres Archiconfraternitatis Cordigerorum Sancti Franciſci) recitantibus Salutationem Angelicam ad pulſum horologii, & Imagini Conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ, cujus pedibus Luna ſubjecta eſt, à Pio IV. vel Pio V. Principi Senarum, à Clemente VIII. dicentibus Orationem; *O magnum myſterium*, *&c.* & Eccleſiæ Sanctæ Mariæ, quam vocant, Montis Serrati, Avenione impreſſæ, tum aliæ pro animabus Chriſti fidelium defunctorum, impreſſæ Matriti 20. Julii 1606. à Paulo V. cantantibus Hymnum : *Te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virginem confitemur*, *&c.*

&c. vel ſi die Sabbati interferint, dum idem canitur, & Coronis, Roſariis, Imaginibus, & Numiſmatibus, quæ Medallias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo ſupplicante anno 1611. dum Eccleſia Romæ in honorem Sancti Caroli ædificaretur, & ab eodem Paulo, & Gregorio XV. dicentibus : *Sia lodato il Santiſſimo Sacramento*, *Laus Sanctiſſimo Sacramento*, ab Urbano VIII. in honorem ejuſdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti, & Sacerdotibus, celebrata Miſſa, dicentibus : *Ave filia Dei Patris*, *Ave Mater Dei Filii*, *&c.* à Clemente X. recitantibus manè, meridiè, ac veſperè conſuetam Antiphonam : *Angelus Domini*, *&c.* & in fine : *Deo gratias*, *& Mariæ*. Ac demùm aliæ à nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut ajunt, Coronæ Myſteriorum Paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, præces Magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis S. Nicolai, qua repetita quinquies Oratione Dominica, & Salutatione Angelica, unam liberari animam quolibet die à Purgatorii pœnis affirmant. Tales aliæ Peruſii Confraternitatis Sanctorum Sebaſtiani, & Rochi, & Romæ Societatis S. Bernardi ad Columnam Trajani. Tales demùm aliæ Crucesignatorum S. Euſtorgii Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Ejus generis ſunt & illæ conceſſæ, ut ajunt, Cappellæ Roſarii in Eccleſia S. Antonii de Rovigo, ſeu Rodigii, vel Eccleſiæ Sanctiſſimæ Trinitatis Bergomi, aut S. Petri Montis Todoni die feſto Inventionis Sanctiſſ. Crucis, vel geſtantibus funiculum Sancti Franciſci de Paula, vel celebrantibus Miſſas S. Auguſtini, aut alias quinque in honorem quinque feſtivitatum B. V. vel recitantibus Officium Sanctæ Franciſcæ Romanæ ; aut Antiph. *O Paſſio magna*, *&c.* in memoriam Paſſionis Jeſu, aut Roſarium S. Annæ (quod Congregatio Sacrorum Rituum non probat) aut orationem, quæ impreſſa cum Imagine Sanctæ Annæ circumferri ſolet : *Ave gratia plena*, *&c.* (quæ oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis B. V. Immaculatæ, quod aſſerunt à Paulo V. probatum fuiſſe, aut Orationem *Deus*, *qui nobis in Sancta Syndone*, *&c.* (excipitur Indulgentia centum dierum anno 1671. conceſſa precibus Duciſſæ Sabaudiæ ad annos 25. cunctis in illius ditione degentibus) aut aliam : *Ave filia Dei*, *&c.* poſt Communionem recitandam, vel aliquo conſpicuo ſigno venerantibus Sanctiſſ. Euchariſtiæ Sacramenti nomen : Indulgentiæ rurſus octoginta millium annorum veteri de Tabula exſcriptæ, quam in Baſilica Lateranenſi aſſervari affirmant, pro dicentibus Orationem illam verè piam : *Deus qui pro redemptione mundi*, *&c.* tum quæ impreſſæ fuerant Papiæ anno 1670. ſub hoc titulo, *Sommario dell' Indulgenze conceſſe dalla Santità di N. S. Papa Leone X. all' Imagine della Concezzione della Glorioſa Vergine Maria*, vel Piſauri ſub nomine Beatæ Joannæ anno 1608. evulgatæ, vel Barlettæ, ſeu Baruli à recitantibus quaſdam non ſanè malas Orationes lucrandæ, vel Parmæ, à viſitantibus per Quadraginta dies Eccleſias Tertii Ordinis Sancti Franciſci, vel Piſtorii, & Vaſtallæ à recitantibus Orationem : *Ave Sanctiſſima Maria Mater Dei*, *Regina Cœli*, *&c.* & aliæ in peculiari impreſſo libro deſcriptæ, quibus frui dicunt Devotos Seraphicos, & Benefactores.

His annumerandæ ſunt, quæ Crucibus Caravacenſibus tributæ dicuntur, vel Coronæ, ſive Stellario Conceptionis Virginis Immaculatæ, quod ex duodecim globulis precariis conſtat, vel Granis, Crucibus, & Coronis Aloyſiæ ab Aſcenſione Hiſpanæ Monialis Ordinis Sanctæ Claræ, vel Menſuræ altitudinis Jeſu Chriſti Domini Noſtri, vel Imagini, aut Menſuræ vulneris lateri ejus inflicti, vel Orationi, ut ajunt, in Sepulchro Domini noſtri repertæ, & Indulgentiæ, ut ajunt, innixæ revelationi factæ Sanctis Birgittæ, Mectildi, & Eliſabeth, vel Beatæ Joannæ de Cruce, & conceſſæ, ut aſſerunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penès Romanum Pontificem, Hiſpaniarum Regem, & Miniſtrum Generalem Fratrum Minorum Obſervantiæ Sancti Franciſci.

Omnes verò, & ſingulas jam dictas Indulgentias Sac. Congreg. partim eſſe confictas, & plenè falſas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini ſuffragari poſſunt ; eaſque in futurum ullo in loco ut veras publicari, & lucrandas Chriſtifidelibus proponi vetat : Foliaque, & Libros, ubi ſic proponuntur, ſeu aſſeruntur, omninò præcipit aboleri, niſi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ ; nec ideò tamen vult, alias, quas hoc Decretum non continet, pro veris, & legitimis, tacitèque probatis haberi.

Ac demum, omnes Indulgentias conceſſas ante Decretum Clemen. VIII. latum die 9. Januar. 1597. Coronis, Roſariis, Granis, ſeu Calculis, Crucibus, & Imaginibus Sacris, vel ante Breve Pauli V. quod incip. *Romanus Pontifex*, *&c.* editum 23. Maii anno 1606. perſonis Regularibus quarumcumque Religionum, & Ordinum, etiam Mendicantium, vel ante Conſtitutionem 115. Clem. VIII. cujus initium : *Quæcumque*, *&c.* & 68. Pauli V. incipientem : *Quæ ſalubriter*, *&c.* habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archiconfraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate etiam Jeſu, Capitulo, vel Cœtu quocumque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus, aliiſque perſonis, vel perſona, etiamſi earum, vel ejus mentio ſpecialis, & individua facienda eſſet ; niſi fuerint deinde Romani Pontificis authoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius eſſe roboris, & momenti pariter declarat.

Porrò Summaria Indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinæ Chriſtianæ, Confraternitatibus

bus SS. Trinitatis ; & Redemptionis Captivorum, Nominis Dei,Roſarii,B.Mariæ Mercede,& Redemptionis Captivorum,B.M.de Monte Carmelo,Cincturæ S. Auguſtini , & S.Monicæ , niſi ab eadem Congregatione recognita,non permittuntur .

Indulgentias verò Stationum Urbis , quæ à Romanis Pontificibus ſingulari quodam beneficio vel communicatæ ſunt , vel communicabuntur interdum aliquibus locis , ordinibus , aut perſonis, diebus tantùm Stationum in Miſſali Romano deſcriptis , ſuffragari poſſe declarat : ſemel autem dumtaxat in die Plenariam Indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam , vel aliud pium opus peragentibus , lucrifieri .

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctiſſimum , cuncta Sanctitas Sua probavit , & inviolatè ſervari juſſit . Datum Romæ die 7. Martii 1678.) Aloyſius Card.Homodæus .

Loco ✠ Sigilli .

Michael Angelus Riccius Secret.

ALTARE PRIVILEGIATUM

3814 Est illud, in quo à Summo Pontifice conceſſa eſt Indulgentia Plenaria pro defunctis ; quam quidem poteſt Papa animabus Purgatorii concedere , eas liberando , non directè , & immediatè per modum abſolutionis, & judicii , ut facit pro vivis, cum non ſint illi ſubjectæ ; ſed per modum ſuffragii , ſeu cujuſdam auxilii , offerendo Deo de theſauro Eccleſiæ ſatisfactiones per modum pretii condigni pro earum liberatione .

3815 Indulgentia Altaris privilegiati, aut alia pro animabus Purgatorii conceſſa , certò , & infallibiliter ſuum habet effectum . D. Thomas *in 4. diſt. 21. q. 2. art. 3. q. 2.* Maſtrius *diſp. 24. q. 3. nu.46.*Dian. *part.9. tr.2. reſ.3.* Villalob. & communior contra Layman , & alios . Ratio eſt, quia ex una parte pretium , quod offertur , eſt æquale debito ; nam offertur de theſauro Eccleſiæ conſiſtente in ſatisfactionibus Chriſti , B. Virginis , & Sanctorum , qui eſt ſuperabundans , & nunquam deficiens : *v. tom.3.nu.241.* Ex alia parte habetur promiſſio Dei de tali pretio acceptando , incluſa in articulo fidei de Communione Sanctorum , & expreſſa in verbis Chriſti ; Matth. 26. *Quodcumque ſolveritis ſuper terram erit ſolutum , & in coelis* , Quæ promiſſio eſt univerſalis , *Quodcumque* , & non excludit animas Purgatorii ; quia ly , *ſuper terram* , cadit ſupra ſolutionem activam , non ſupra paſſivam .

3816 *Communio Sanctorum* , conſiſtit in hoc , quòd corpus Eccleſiæ Catholicæ , ſeu univerſalis , prout comprehendit tres partes , *militantem* , ſcilicet viatorum in hac vita contra hoſtes animæ militantium , *ſatisfacientem* , in alia vita in Purgatorio ſatisfacientium , & *triumphantem* , Beatorum in Paradiſo Deo fruentium ; eſt ita perfectè unitum , ut unius membri bono participent cætera membra , ex Apoſt. ad Rom. 12. & ex *Pſal.* 118. ſic noſtræ orationes , & ſacrificia juvant animas Purgatorii ; orationes verò Sanctorum nos juvant, & illas .

3817 Hinc colliges 1.differentiam inter ſuffragia , quæ à fidelibus propria authoritate fiunt pro animabus Purgatorii, & inter ea, quæ fiunt authoritate Apoſtolica ; nam illa offeruntur per modum ſimplicis deprecationis , & impetrationis , ut Deus de congruo acceptare dignetur : hæc verò per modum compenſationis , & condignæ ſatisfactionis ex vi condigni pretii , quod offertur, & promiſſionis Dei de eo acceptando , incluſæ in articulo fidei de communione Sanctorum , & expreſsè in verbis Chriſti .

3818 2. Quòd nulla Indulgentia valeat pro defunctis, niſi ſit expreſsè à Papa conceſſa pro illis; quia nullus poteſt diſponere , & offerre pretium pro illis de bonis communibus Eccleſiæ , quæ ſunt ſatisfactiones Chriſti,& Sanctorum,niſi ſolus Papa.

QUÆRES I.

3819 In conceſſione Altaris privilegiati,apponi ſolet clauſula, *dummodò in ea Eccleſia tot, v.gr. quindecim Miſſæ celebrentur quotidie:* An ſi in ea non celebrentur tot Miſſæ , conceſſio teneat ?

Dian. *part.9. tr.2. reſ.9.* nil de ſuo apponens , refert reſp. Bordoni *tom. 1. reſ. 91. num.8.* eique adhærere videtur . Qui reſpondet non tenere, ſi numerus Miſſarum præſcribatur tanquam conditio .

3820 Addit tamen contra Rodr. Silvium , & alios , talem clauſulam regulariter non eſſe conditionem ad valorem privilegii neceſſariam ; ſed apponi narrativè , attenta ſupplicatione facta , in qua eſt expreſſus conveniens , aut magnus Sacerdotum numerus ; narrativa autem nec conditionem , nec jus facit , ex *cap. Ex literis 3. de fide inſtrum.*

Quod ſuaderi poteſt ; nam in ſimilibus Brevibus non ſemper idem numerus Sacerdotum celebrantium præſcribitur, ſed aliquando ſeptem , aliquando quindecim , & aliquando quadraginta ; quæ diverſitas non aliundè oritur , niſi ex diverſitate expoſitorum in ſupplicationibus , ad quæ Summus Pontifex attendit .

3821 Tum quia particula, *dummodo* , regulariter modum ſignificat , non conditionem , Tamb. *in meth.celebr.Miſſ.lib.1.cap.4.§ 4.n.41.* Barb. & Sanchez : qui modus non conſtituit actum, nempè privilegium , ſed adjicitur actui perfecto .

Maſtrius *diſp 23.* Leander *tr.5. de prex.diſp.14.* Diana *par.9. tr.2.* Arſdekin *tom.2. pag.240.*

QUÆRES II.

3822 *Beneficiatus nimio ſuo labore, & magna Curiæ difficultate , conceſſionem Altaris privilegiati obtinuit cum clauſula , dummodò quotidie quatuor Miſſæ in ea Eccleſia celebrentur: An ſi in ea non celebrentur tot Miſſæ , conceſſio teneat .*

Reſp. tenere ; ſi id fiat rarò , aut aliquo caſu fortuito ; minimè ſi fiat communiter . Diana *par.9. tr.2. reſ.9.* Rodr. & alii apud ipſum .

Ratio primæ partis eſt, quia hæc accipienda ſunt humano modo , & moraliter , ut frequentiùs accidunt , *l. 3. 4. 5. & 6. ff. de leg.* & ſplendor Eccleſiæ non amittitur ex defectu Miſſarum , qui fortuitò , & rarò contingit .

3823 Ratio ſecundæ partis deſumitur ex reſolutione prioris quæſiti . In tantùm enim in conſuetis clauſulis , *dummodò triginta* , *quindecim* , *ſeptem Miſſæ quotidiè celebrentur* , diximus dictas clauſulas non apponi regulariter, ut conditiones , ſed narrativè , & ut modum ; adeòque , ſi pauciores dicantur , non cadere conceſſionem ; quia cum pauciori numero ſervatur ſufficiens cultus , & decor Eccleſiæ , qui pro conceſſione Altaris à Pontifice intenditur . Non ita res ſe habet in caſu , quia clauſula quatuor Miſſarum non eſt regularis, ſed extraordinaria, & ſingularis ; & ſi minùs , quàm quatuor Miſſæ celebrentur , non ſervatur cultus , decor , & ſplendor Eccleſiæ à Pontifice pro conceſſione intentus (quæ fuit cauſa laboris , atque nimiæ difficultatis) adeòque colligimus , dictam clauſulam appoſitam eſſe taxativè , & ut conditionem, atque inde conceſſionem Altaris cadere , ſi communiter non ſervetur .

CAPUT IX.

DE JUBILÆO.

3824 Jubilæus à verbo *Jobel* , quod apud hebræos eſt *annus remiſſionis*, durare ſolet per quindecim dies, excepto Jubilæo anni Sancti , qui durat per totum annum .

3825 In eo conceduntur plures facultates . 1. Abſolutionis ab omnibus cenſuris , & caſibus reſervatis , faciendæ à quolibet Confeſſario , approbato tamen ab Ordinario loci , excepto crimine hæreſis formalis , niſi exprimatur ex Decr. Alexan.VII. 1656. 2. Commutandi , non diſpenſandi omnia vota , exceptis ſolùm votis Caſtitatis , & Religionis , ac votis promiſſionis à tertio acceptatis : v. fusè de voto .

3826 Jubilæus non poteſt bis lucrari , ſed ſemel . Buſemb. *lib.6. tr.4. cap.1. dub.4.* & Bonac. contra Arsdekin *tom.2.pag.241.* qui plures pro ſe refert . Nam clarè colligitur ex verbis Jubilæi .

3827 Qui omiſit lucrari Jubilæum in ſua patria , poteſt illum lucrari alibi , ubi tempus præſcriptum non jam eſt elapſum . Qui poſt confeſſionem iterùm peccat peccato reſervato , poteſt iterùm abſolvi , ſi non expiraverit tempus . Si quis tempore Jubilæi incipit confeſſionem , quam tamen materialiter imperfectam ob juſtam cauſam opus ſit differri , poteſt tunc tolli reſervatio , & fieri commutatio votorum ; imò Confeſſarius poteſt poſteà peracta confeſſione præſtare omnia , quæ ante ; quia cœpta cauſa manet poteſtas delegati, donec finiatur . Buſemb.*cit.*Bonac.Dian.Confeſſarius poteſt abſolutionem poſt Jubilæum differre ob occaſionem proximam pœnitentis , vel quia pœnitens acceſſit ultimo die , & confeſſio non potuit perfici .

3828 Qui peccat peccato reſervato in confidentiam Jubilæi , poteſt virtute Jubilæi abſolvi , niſi expreſsè exceptuentur reſervata in confidentiam Jubilæi commiſſa . Aliud eſt peccare poſita notitia , ſeu poſt notitiam Jubilæi, & aliud *in confidentiam* Jubilæi ; nam *confidentia* importat , quòd notitia Jubilæi influat in peccatum , & ſit ejus cauſa , quatenùs quis illud non faceret, ſi non haberet notitiam Jubilæi , & ſpem facilis abſolutionis .

3829 Qui abſolutus eſt à reſervatis , ſi poſteà non impleat alia opera , & Indulgentiam non lucretur , verè remanet abſolutus , ſi , quando confeſſus eſt , habuit intentionem veram , & non fictam lucrandi Jubilæum . Imò de eo , qui omnia opera neglexit , in fine tamen , ſeu ultimo die , pœnitentia ductus accedit ad confeſſionem , & communionem , probabile putat Arsdekin *tom.2. pag.241.* cum Diana *pag.5. tr.12. reſ.26.* & aliis, quòd Confeſſarius poſſit omnia opera præſcripta in alias pias actiones commutare , & reddere eum participem Jubilæi , quia tunc eſt verè impotens ad opera præſcripta peragenda . Eadem ratione addit contra Lugo , quòd pro eo , qui omnibus præſcriptis peractis , ultima Dominica communicare non poteſt , quia inadvertenter bibit , poſſit Confeſſarius communionem in aliud opus commutare : *vide à num.3309.*

Quamvis autem per confeſſionem invalidam , virtute Jubilæi non tollatur reſervatio ; addit Clericatus *cap. 123. nu. 18.* tolli reſervationem , ſi confeſſio invalida fuit facta Superiori, ita ut poſteà ſufficiat confeſſionem repetere ſimplici Confeſſario , & ab eo abſolvi ; quia ſatisfecit intentioni Eccleſiæ per confeſſionem reſervatorum Superiori factam .

3830 Opera præſcripta debent omninò intra unam , & eandem ſeptimanam impleri : imò tria Jejunia non poſſunt aliis diebus ejuſdem ſeptimanæ impleri, v.g.die Jovis, &c.ſed fieri debent diebus præſcriptis , Mercurii , Veneris , & Sabbathi .

3831 Non poteſt quis propria authoritate opus præſcriptum etiam in melius commutare , ſed ſolus Confeſſarius commutare poteſt , quando impotentia phyſica , aut moralis adeſt .

3832 Adoleſcentes , & ſenes , qui ex privilegio Eccleſiæ ante 21, & poſt 60. annum non tenen-

nentur jejunare ; tenentur pro Jubilæo, quia eſt conditio appoſita ad gratiam Jubilæi : quòd ſi habeant cauſam juſtam non jejunandi, petant commutationem.

3833 Eleemoſyna ſufficit, quòd ſit modica, quia relinquitur arbitrio quantitas ; & licèt impotentes dare eleemoſynam, ut Religioſi, & alii pauperes, probabiliter non teneantur ad aliud opus, ut vult Arsdekin *tom. 2. pag.242.* & Leander *tr.5. de pœnit. diſp.14.qu.53.* tutius tamen eſt, ut commutationem petant. Dominus, ſi det famulo eleemoſynam elargiendam pauperibus, & famulo eam defraudet, & pro ſe retineat. Jubilæum non lucratur, quia non præſtat in re opus præſcriptum. Leander *cit.quæſt.49.* Diana *par.5. tract.12.reſol.31.* contra Sà.

3834 *Quantum ad viſitationem*: Si Eccleſia Regularium ſit deſignata ab Ordinario pro viſitatione, Regulares ibi commorantes ſatisfaciunt eam viſitando. Bardi contra Liranum, quia Jubilæi ſimplicem viſitationem præſcribunt. Si verò eorum Eccleſia ſit deſignata determinatè pro mulieribus, tunc tenentur viſitare alienam Eccleſiam deſignatam pro viris. Viſitatio fieri debet ex intentione lucrandi Jubilæum, quia viſitans debet orare pro intentione Pontificis.

3835 Per Jubilæum anni Sancti ſuſpenduntur extra aliæ Indulgentiæ, ſed non pro conſtitutis in mortis articulo, neq; ſuſpenduntur Indulgentiæ pro defunctis. Item per Jubilæos non ſuſpenditur Bulla Cruciatæ : ita declaraverunt Gregor. XIII. Clem. VIII. & Urb. VIII. apud Buſemb. *lib.8.c.1. dub. 3. quæſt. 3.* & noviſſimè Innocen. XII. Certum tamen eſt, quòd ut quis lucretur Jubilæum, & ejus Indulgentiam, non indiget Bulla Cruciatæ in locis Bullæ ; quia Jubilæus eſt indultum generale ſpecialiter à Summo Pontifice conceſſum independenter à Bulla.

CAPUT X.

DE BULLA CRUCIATÆ.

3836 BUlla, *eſt diploma, ſeu Breve Pontificium, in quo multæ gratiæ conceduntur dantibus certam eleemoſynam in ſubſidium belli contra infideles, & hæreticos.*

Taxa pro Bulla vivorum. Pro Cardinalibus, Epiſcopis, Inquiſitoribus, dignitatibus, & pro inſignibus quibuſdam perſonis, videlicet pro Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Proregibus, Commendatoribus, & aliis Officialibus Curiæ Suæ Majeſtatis, eorumque uxoribus, viris viventibus, octo reales, videlicet, monetæ Siculæ decem tareni, & grana decem. Viduæ verò, ſi nullo proprio titulo ex dictis gaudeant, erogare debent ſolùm duos reales.

Pro communibus perſonis duo reales, videlicet duo tareni, & duodecim grana cum dimidio ; *v.n.* 3893.

3837 Non valet Bulla, ſi pro eleemoſyna detur pecunia in individuo furtiva.

Valet, ſi pecunia furtiva fuerit immixta cum propria, ut diſcerni non poſſit ; quia per mixtionem eſt fur factus ejus dominus cum onere reſtituendi tantundem : *v. à nu.2742. 2746.*

Valet, ſi meretrix det pecuniam ex turpi lucro ; quia licèt cum peccato, eſt juſtè acquiſita : *v.n.2781.*

3838 Qui Bullam accipit credito, ea uti poteſt, ſi accipiat animo ſolvendi. Si verò accipiat credito animo ſolvendi, ſed ob ſui impotentiam nullam habeat ſpem illam ſolvendi, non fruitur privilegiis Bullæ ; quia reverà non eſt ſoluturus, & Bulla requirit eleemoſynam realem, ſaltem quæ certò ſperatur.

3839 Bulla durat per annum à die publicationis, uſque ad diem ſequentis publicationis, quæ fieri ſolet Dominica Septuageſimæ.

Non poteſt quis ea uti, niſi verè illam habeat ; non enim ſufficit propoſitum accipiendi. Sufficit, ſi eam habeat domi.

Si eam amitteret caſu, probabile eſt, quòd poſſet ea frui ; minimè ſi ſponte projiceret.

3840 Qui accepit Bullam in loco, ubi valet, ſi accedat ad locum, ubi non valet, poteſt uti privilegiis Bullæ, exceptis privilegiis veſcendi ovis, & lacticiniis in Quadrageſima, & carnibus de conſilio utriuſque Medici, in diebus, quibus prohibentur ; quia expreſsè excipiuntur.

3841 Extraneus accedens ad locum Bullæ, quacumque cauſa, etiam ſumendæ Bullæ, ſi accipiat Bullam, poteſt ejus privilegiis frui ; quòd ſi redeat ad patriam, poteſt iiſdem frui, exceptis privilegiis quoad carnes, & lacticinia. Si verò alicui exiſtenti extra Regnum Bullæ ab alio accipiatur, & remittatur Bulla, non poteſt ille Bulla frui ; quia Bulla requirit, quòd qui vult Bulla gaudere, quando Bulla accipitur, ſit in eo loco, cui Bulla conceditur : *v.num.3893.*

Per Bullam plura privilegia conceduntur, quæ ibi expreſsè referuntur, & præſertim

ABSOLUTIO A RESERVATIS.

3842 PEr Bullam abſolvi poſſunt omnes caſus, & cenſuræ reſervatæ, tam Epiſcopo, quàm Summo Pontifici, etiam in Bulla Cœnæ Domini, excepta hæreſi formali, & externa, etiam occulta, (de qua fusè *in tom.2.num.258. & à nu. 281. & hic à num. 3340. ad 3352.*) hoc cum diſcrimine, ut caſus reſervati Epiſcopo, abſolvi poſſint toties, quoties ; ſimiliter caſus reſervati Papæ extra Bullam Cœnæ Domini, ſi ſint occulti, etiam toties, quoties ; quia evadunt Epiſcopales, quatenus videlicet abſolvi poſſunt ab Epiſcopo, ut in *num.3588.* Si verò ſint publici, & pariter caſus Bullam Cœnæ Domini, ſive publici, ſive occulti, abſolvi poſſunt ſemel in vita, & ſemel in morte,

Si contingat; quòd quis eodem anno cadat iterùm in eoſdem caſus publicos, loquendo de reſervatis Papæ extra Bullam Cœnæ; aut in eoſdem caſus, ſive publicos, ſive occultos, loquendo de reſervatis in Bulla Cœnæ; poteſt abſolvi per ſecundam Bullam, pariter ſemel in vita, & ſemel in morte; at ſi contingat tertia vice, non poteſt accipere tertiam Bullam eodem anno: *v. nu.*3847.

3843 Doctores, qui tenent, poſſe Epiſcopum virtute Trid. abſolvere à caſibus reſervatis in Bulla Cœnæ, ſi ſint occulti, conſequenter tenent, quòd per Bullam caſus reſervati Papæ tam extra, quàm in Bulla Cœnæ, ſi ſint occulti, poſſint abſolvi toties, quoties; quia evadunt Epiſcopales: vide dicta *à num.*3323.

3844 Dicitur, *ſemel in morte*, & ſignificatur, quòd ſi quis in articulo mortis virtute Bullæ à reſervatis abſolvitur, ſi convaleſcat, non tenetur ſe præſentare Superiori, cui ſunt reſervati; quod tamen facere debet, qui in articulo mortis à reſervatis abſolvitur ſine Bulla. Omninò *v. nu.*3355. *&* 3356.

3845 (Abſolutio à cenſuris (ait Mendo *in epit. ver. Bulla Com. Cruc.*) nequit concedi, ſi detur pars læſa, niſi ei ſatisfiat, aut detur cautio ſufficiens; nec poteſt concedi à cenſuris latis ab homine in particulari, ne judicia turbentur; ſed à cæteris. Attamen præſtita ſatisfactione, aut cautione, ſeu data impotentia ſatisfaciendi, poteſt quis excommunicatus ſpecialiter ab homine, abſolvi pro foro interno conſcientiæ virtute Bullæ, à quacumque excommunicatione reſervata, & à non reſervata; & ab hac poterit abſolvi à quovis Confeſſario abſque Bulla. Quod idem dic virtute Jubilæi, aut privilegii, ſi detur: Etenim hæc abſolutio nullatenùs perturbat ordinem judicialem, cum ſolùm proſit pro foro interno, ita ut abſolutus poſſit gaudere ſuffragiis Eccleſiæ, & à peccatis abſolvi; & pietas exigat, ut cum per ipſum non ſtet, quominùs abſolvatur, non privetur eis bonis ſpiritualibus. At à cenſuris generalibus reſervatis non poteſt quis ideò abſolvi pro foro interno, niſi ab habente ſpecialem juriſdictionem, quia illæ cenſuræ reſervatæ ſunt etiam quoad forum internum.

Inde ſi abſolutus pro foro interno obtineat beneficium, tuta conſcientia poterit illud retinere, & facere fructus ſuos, eſtò poſſit Judex eum illo privare. Imò ſi ille celebret, non manet pro foro interno irregularis, eſtò ſit puniendus, & habendus ut irregularis pro foro externo. Quòd ſi excommunicatus non debeat ſatisfacere cuiquam, ſed ejicere concubinam, aut quid ſimile; nequit abſolvi, niſi illud exequatur. Si autem ſit pars læſa in caſibus, in quibus non tenetur reſtituere ob impotentiam, aut quia nequit ſine incommodo gravi ſui ſtatus, non tenetur ſatisfacere; nam ſatisfactio eſt etiam reſtitutio.

In articulo mortis poteſt præſtari abſolutio à cenſuris, dum conſtet, à moribundo relinqui in teſtamento, aut aliter, hæredibus obligationem ſatisfaciendi. Qui vel ex jure ordinario, vel ex delegatione abſolvit, non præſtita ſatisfactione, aut cautione, abſolveret validè, ſed illicitè, quia non ſervat in re gravi juris formam. Idem dic, ſi abſolvat virtute Bullæ; nam clauſula addita de ſatisfactione præſtanda, non eſt limitativa poteſtatis, ſed admonitio formæ juris. Et quidem id ampliùs cernitur, ſi moribundus abſolveretur, non petita ſatisfactione, nec cautione; nam pia mater Eccleſia non vult, ut in his caſibus negligentia Confeſſarii in ſuo munere obeundo præjudicet pœnitenti.)

3846 Virtute Bullæ non poteſt dari abſolutio à ceſſatione à divinis, & ab interdicto, ſive generali, ſive ſpeciali, locali, ſive perſonali; quia Bulla eſt pro cenſuris, quæ impediunt receptionem Euchariſtiæ, vel Sacramenti Pœnitentiæ, non aliàs, cujuſmodi ſunt recenſitæ cenſuræ. Nec vi Bullæ poteſt diſpenſari ſuper irregularitatibus ex delicto; quia ultrà allatam rationem, Bulla non dat facultatem ad diſpenſandum, ſed ad abſolvendum. Tamb. *tom.* 2. *de Bulla cap.* 9. *§.* 6. *num.* 5. *&* 6. *v. num.*3606.

QUÆRES.

3847 *An abſolutus vi Bullæ ab uno caſu Pontificio, v. gr. à duello, ſi incidat in alium caſum Pontificium diverſæ ſpeciei, v. gr. in ſimoniam realem, poſſit eodem anno vi ejuſdem Bullæ abſolvi; & ſic ſucceſſivè, ſi incidat eodem anno in alios caſus Pontificios diverſæ ſpeciei?*

Affirmat Leander *de cenſuris tr.* 2. *diſp.* 17. *qu.* 83. cum pluribus, quia cum Bulla ſit favorabilis, ejus verba ſunt amplè interpretanda; verba autem Bullæ, *ſemel in vita*, quibus facultas abſolvendi à reſervatis Papæ reſtringitur ad unicam abſolutionem, poſſunt commodè explicari de abſolutione quoad eamdem ſpeciem peccati; dato enim, quòd Confeſſarius plures eodem anno virtute ejuſdem Bullæ abſolvat, ſemper tamen à caſibus ſpecie diverſis verificatur, quòd ſemel, & non pluries ab eodem caſu reſervato abſolvat. Et aliàs majori frueretur privilegio, qui in plura incidiſſet reſervata, quàm qui in pauciora; nam ille poſſet ſemel abſolvi à centum reſervatis diverſæ ſpeciei, hic non poſſet à duobus ſpecie diverſis per duas abſolutiones, ſemel ab uno, & ſemel ab alio.

3848 Reſp. non poſſe. Bardus *de Bulla Cruc. tr.* 1. *ſect.* 1. Quia verba Bullæ ſunt amplè interpetranda, ſed non ultrà ſenſum expreſſum; expreſsè autem ly ſemel afficit actum abſolutionis, non caſum; verba enim ſunt: *Poſſint eligere in Confeſſarium quemlibet presbyterum ſæcularem, aut Regularem approbatum ab Ordinario, qui eos poſſit abſolvere ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, à quibuſvis peccatis, & cenſuris, reſervatis*

vatis Sedi Apoſtolicæ, etiam declaratis in Bulla Coenæ Domini , excepto crimine hæreſis . Unde ly , *ſemel* , facultatem abſolvendi reſtringit non ſolùm quoad ſpeciem , ſed etiam quoad genus .

Nec eſt mirum , quòd ſic majori frueretur privilegio , qui in plura incidiſſet reſervata , quàm qui in pauciora ; quia hoc eveniret per accidens , in quantum unum mortale non poteſt ſine alio remitti .

Q U Æ R E S II.

3849 *An Confeſſarius actu approbatus ab Ordinario in ſua Dioeceſi , poſſit confeſſiones audire in alia Dioeceſi virtute Bullæ Cruciatæ .*

RESp. omninò non poſſe , ſed debere eſſe actu approbatum ab Ordinario loci , ubi fit confeſſio . Villalob. *in ſumm. tom.* 1. *tr.* 15. *diſ.*15. *nu.*3. Cardenas *diſp.* 2. *par.*1. *q.*3. & Mendo contra Dianam *par.*1. *tr.*11. *reſ.* 7. Leandrum *de pœnit. tr.*5. *diſp.*11. *qu.*70. Tamb. *de Bulla cap.*11. & quàmplures alios. Ratio eſt, quia quoad electionem Confeſſarii , Pontifex in Bulla nil privilegii concedit, ſed vult , & intendit ſe conformare Tridentino , quod requirit approbationem actualem ab Ordinario loci , ubi fit confeſſio .

3850 Hanc fuiſſe ſuam mentem, ſepè declaravit Pontifex , & 1. quia Bulla requirit *Confeſſarium approbatum ab Ordinario.* S. Congr. Concil. ab Archiepiſcopo Valentino interrogata , quid veniat nomine *approbati ab Ordinario* , reſpondit his verbis : *Congregatio Concilii reſpondet: Approbatum ab alio , quàm à Valentino Epiſcopo in Diœceſi Valentina , non cenſeri approbatum ab Ordinario .* Quod Decret. refert Bardi *de Bulla Cruc. par.* 2. *tr.* 5. *c.* 1. *ſect.*2. *nu.*19. & Rodr. *in Bulla Cruc. §.* 9. *nu.* 5. affirmat illud legiſſe , & per publicum Notarium fuiſſe omnibus Monaſteriis Valentiæ intimatum .

3851 Item anno 1611. emanatum fuit Decretum tenoris ſequentis :

(Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, cenſuit, Regulares hujuſmodi , utcumque exemptos , non poſſe, abſque Ordinarii Hiſpalenſis licentia , & approbatione , perſonarum ſæcularium confeſſiones audire , literaſque Cruciatæ prædictas in hac re quidquam novi juris minimè induxiſſe , &c.)

3852 Quod Decretum confirmavit Paulus V. ut ſequitur :

Paulus Papa V.

(Nomine Venerabilis Fratris Petri Archiepiſcopi Hiſpalenſis Nobis nuper expoſitum fuit , quòd in Civitate , & Diœceſi Hiſpalenſi irrepſerit abuſus , ut Regulares , abſque pro tempore exiſtentis Archiepiſcopi Hiſpalenſis licentia, ſæcularium perſonarum confeſſiones audire , &c. & vigore literarum Apoſtolicarum ſuper Cruciata nuncupata emanatarum illa ſibi permiſſa eſſe prætendebant ; quare Nos , &c. tenore præſentium ejuſdem Concilii Decretis inhærentes , Regulares prædictos non poſſe abſque Ordinarii licentia ſæcularium perſonarum confeſſiones audire , &c. abſque licentia , & approbatione ipſius Ordinarii , &c. literaſque Cruciatæ prædictas in hac re quidquam novi juris minimè induxiſſe , &c. ac irritum , & inane , ſi ſecus ſuper his à quoquam quavis authoritate ſcienter , vel ignoranter contingerit attentari , decernimus , & declaramus , &c. non obſtantibus quibuſvis Conſtitutionibus , & Ordinationibus Apoſtolicis, &c.cæteriſque contrariis quibuſcumque . Dat. Romæ, &c. die 11. Octobris 1611.Pontificatus Noſtri anno ſeptimo .)

3853 Deindè idem declaravit Clem.X. in Bulla de anno 1670.quæ incip. *Superna*, relata ſuperiùs *in §.* 3. *num.* 3292. Quæ Bulla comprehendit præfata tria decreta , & Bullam Cruc. in illis verbis de §. 1.

(Nos attendentes, quòd aliàs diverſis temporibus prædictæ dubitationes , &c. nonnullis Prædeceſſorum noſtrorum Pontificum Conſtitutionibus , earumque declarationibus definitæ fuerint , ejuſmodi definitiones in unum collectas , *& in illis* Non obſtantibus quibuſcumque Conſtitutionibus Apoſtolicis in favorem quarumcumque perſonarum , Ordinum , Monaſteriorum , Capitulorum , Eccleſiarum , & aliorum quorumcumque tam ſæcularium , quàm Regularium .)

Quibus verbis non ſolùm ſignificantur privilegia Ordinum , verùm etiam privilegia Cruciatæ ſæcularibus conceſſa .

3854 Denique omne tollit dubium declaratio noviſſima S.Congr. de anno 1675.Archiepiſcopus namque Hiſpalenſis ſignificavit eidem SS. Patri Clementi X. quòd non obſtante declaratione per eum anno 1670. edita , Regulares prætenderent , poſſe , approbatos in una Diœceſi ab uno Ordinario , ubique confeſſiones audire virtute Cruciatæ ; ac proindè ſupplicavit, ut declararet , nihil ſuffragare Bullam Cruciatæ Regularibus , aut quibuslibet aliis Confeſſariis in alia Diœceſi approbatis ad audiendas confeſſiones ſæcularium ſuæ Diœceſis Hiſpalenſis ; qua acceptata ſupplicatione , SS. materiam examinandam dedit Sacræ Congregationi , quæ declaravit , ut ſequitur :

H I S P A L E N S I S .

(SAcra Congr. Cardinalium Concil. Trid. Interpretum ſæpiùs declaravit , Regulares non poſſe abſque Ordinarii licentia , & approbatione ſæcularium perſonarum confeſſiones audire , &c. nec conſtitutionem , quæ Cruciatæ appellatur , in hac re quidquam novi juris induxiſſe . Romæ 16. Februarii 1675.)

Decretum pro Diœceſi Valentina authenticum vidiſſe, refert Rodr. *nu.* 1133. Reliqua verò duo de anno 1611. cum confirmatione Pauli V. & aliud de anno 1675. pro Diœceſi Hiſpalenſi , authentica apud ſe habuiſſe , & modò in officio

præfati Archiepiſcopatus conſervari teſtatur Cardenas *diſp. 2. par. 1. c. 6. q. 3. à nu. 186. ad 199.*

3855 Remanet igitur firmiter oſtenſum Clementem X. in Conſtit. de anno 1670. comprehendiſſe Bullam Cruciatæ ; & Bullam Cruciatæ non concedere privilegium, ut Confeſſarius ſive Sæcularis, ſive Regularis approbatus ab uno Ordinario, etiam ſi duret ejus approbatio, poſſit eligi ubique.

3856 Nec dicas, recenſita tria decreta emanata fuiſſe non univerſaliter, ſed pro locis ſpecialibus, ac proindè non extendenda. 1. Quia Bulla Clem. X. eſt univerſalis. 2. Quia recenſita tria Decreta non habent vim puræ legis, & ſtatuti, ſed declarationis legis communis Trident. & privilegii Cruciatæ, ut patet per verba: *Declaramus* : *Declaravit* ; unde eorum propriè non dicitur extenſio, ſed comprehenſio ; quatenùs tria decreta edita, unum pro Diœceſi Valentina, & duo pro Hiſpalenſi, comprehendunt eundem intellectum pro omni alia Diœceſi ; cum enim Tridentinum, & privilegium Cruciatæ ſit idem in relatis Diœceſibus, & in aliis, ubi eſt Bulla Cruciatæ, intellectus Pontificis declarantis, quoad approbationem Confeſſarii vigere Tridentinum, & privilegium Cruciatæ non induxiſſe novum jus ; idem erit pro omni alia Diœceſi, ubi eſt Bulla Cruciatæ ; adeòque cum conſtet de declaratione, intentione, & intelligentia Summi Pontificis, non poteſt ab ea ſine temeritate recedi.

3857 Quibus accuratè conſideratis, cuilibet ſani intellectus conſtabit, oppoſitam opinionem affirmativam non eſſe probabilem ; imò gratis dato, ſed non conceſſo, quod aliquam probabilitatem haberet, adhuc nullo pacto poſſet amplecti ; quia cum agatur de juriſdictione, & inde de valore ſacramenti, tutior opinio amplectenda eſſet. Ex Decr. Innoc. XI. *vid. prop. 1.*

In meo Manuali Ordin. *num. 17.* excuſo graves Doctores, qui in affirmativam ſententiam abierunt ; eò maximè, quia ante Bullam Clem. X. ſcripſerunt.

3858 Modò tamen opinio affirmativa non ſolùm eſt improbabilis, verùm etiam ſub gravi cenſura damnata ; nam poſt hæc à me bis typis data, acceſſit Bulla Innocent. XII. de die 19. Aprilis 1700. quam referunt Matthæucci *tom. 1. ver. Approbatio ab Ordinario*, & Pignatelli *in conſult. Edit. noviſſima*. Bulla eſt:

INNOCENTIUS PAPA XII.

(Cum, ſicut non ſine gravi animi noſtri dolore ex nonnullorum Venerabilium Fratrum Epiſcoporum Regni Portugalliæ, & aliorum timoratæ conſcientiæ virorum delatis ad Nos querelis accepimus, quòd in Regno præfato revixerit, ac in dies magis invaleſcat opinio per quaſdam fel. rec. Pauli V. Urb. VIII. & Clemente X. Romanorum Pontificum Prædeceſſorum noſtrorum, Conſtitutiones, necnon plura Congregationum, tunc exiſtentium S.R.E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ac reſpectivè negotiis, & conſultationibus Epiſcoporum, & Regularium præpoſitorum, decreta, dudum damnata, & reprobata, qua innixi plerique illarum Partium privilegia, & indulta per literas Apoſtolicas pro Cruciata Sancta emanatas, ſeu ut vocant, Bullam Cruciatæ, conceſſa, ita intelligenda eſſe exiſtimant, ut facultas in literis, ſeu Bulla hujuſmodi Chriſti fidelibus attributa confitendi peccata ſua cuilibet Confeſſario, per quemcumque Ordinarium ad confeſſiones audiendas approbato, locum habeat, & habere cenſetur, etiamſi is non fuerit Ordinarius loci, in quo confeſſiones præfatas excipi contigerit. Hinc eſt, quòd Nos ex debito Paſtoralis officii, quod humilitati noſtræ meritis licèt, & viribus longè impari commiſit divina dignatio, animarum periculis in re tanti momenti, qualis eſt Sacramentalis confeſſio, quantùm Nobis ex alto conceditur, paterna charitate occurrere cupientes, necnon Conſtitutionibus, & decretis ſupradictis inhærentes, de Venerabilium Fratrum noſtrorum ejuſdem S.R.E. Cardinalium, primùm quidem ſupradictis negotiis, & conſultationibus Epiſcoporum, & Regularium præpoſitorum, ſubindè verò etiam aliorum in tota Republica Chriſtiana contra hæreticam pravitatem Generalium Inquiſitorum à Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatorum, qui opinionem præfatam ex integro examinarunt, remque totam maturè diſcuſſerunt, conſilio, ac etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, & matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, tenore præſentium, decernimus, & declaramus, Bullam Cruciatæ Sanctæ nihil novi juris induxiſſe, nullumque privilegium continere quoad approbationem Confeſſariorum contra formam ejuſdem Concilii Tridentini, & prædictarum Conſtitutionum Apoſtolicarum, adeò, ut Confeſſarii, tam ſæculares, quàm Regulares, quicumque illi ſint, in vim dictæ Bullæ Cruciatæ à Pœnitentibus ad audiendas eorum Sacramentales confeſſiones electi, nullatenùs confeſſiones hujuſmodi audire valeant ſine approbatione Ordinarii, & Epiſcopi Diœceſani loci, in quo ipſi Pœnitentes degunt, & Confeſſarios eligunt, vel ad excipiendas confeſſiones requirunt ; nec ad hoc ſuffragari approbationem ſemel, vel pluries ab aliis Ordinariis aliorum locorum, & Diœceſum obtentam, etiamſi Pœnitentes illorum Ordinariorum, qui Confeſſarios electos approbaſſent, ſubditi forent ; confeſſiones autem aliter, & contra earumdem præſentium, aliarumque Apoſtolicarum Conſtitutionum formam deinceps faciendas, & excipiendas reſpectivè, præterquàm in caſu neceſſitatis in mortis articulo, nullas fore, irritas, & invalidas, & Confeſſarios ipſo jure ſuſpenſos eſſe, & etiam rigidè puniendos ab ipſis Ordinariis locorum. Porrò quamcumque contrariam opi-

nio-

nionem tanquam falſam, temerariam, ſcandaloſam, & in praxi perniciofam, prætenſo quovis contrario uſu, contrariaque conſuetudine, etiam antiquiſſima, minimè obſtantibus, motu, ſcientia, deliberatione, & poteſtatis plenitudine paribus, harum ſerie damnamus, & reprobamus, contrariumque uſum, ac contrariam conſuetudinem hujuſmodi penitùs, & omninò abrogamus, & abolemus. Ac proindè omnibus, & ſingulis Chriſtifidelibus, cujuſcumque ſtatus, gradus, conditionis, & dignitatis exiſtant, etiam ſpecifica, & individua mentione, & expreſſione dignis, ne ſupradictam opinionem docere, tueri, aut ad praxim reducere quovis modo audeant, ſeu præſumant, ſub pœna excommunicationis per contrafacientes ipſo facto abſque alia declaratione incurrendæ, à qua nemo à quoquam, præterquam à Nobis, ſeu Romano Pontifice pro tempore exiſtente, niſi in mortis articulo hujuſmodi conſtitutus, abſolutionis beneficium obtinere valeat, interdicimus, & prohibemus. Decernentes, &c. Sicque, & non aliter, &c. Sublata, &c. Irritum, &c. Non obſtantibus, &c. Romæ die 19. Aprilis 1700.)

REGULARES, ET MONIALES

3859 NOn poſſunt uti privilegio Bullæ eligendi Confeſſarium quoad caſus reſervatos: conſtat ex dictis *à num.* 1443. *ad* 1449. *& à num.* 3539. *ad* 3547.

Poſſunt autem reliquis privilegiis Bullæ frui; quia illis in Bulla prohibetur eſus ovorum, & lacticiniorum per Quadrageſimam, niſi ſexagenarii ſint, aut militares, & conſequenter aliis privilegiis non privantur; quia *exceptio firmat regulam in contrarium*.

COMMUTATIO VOTORUM.

3860 VIrtute Bullæ commutari poſſunt, non diſpenſari omnia vota etiam jurata, exceptis tribus: *Perpetuæ caſtitatis, Voti ſimplicis Religionis & Peregrinationis Jeruſalem devotionis cauſa*. Unde jure Ordinario vota reſervata ſunt quinque, ut in *nu.* 1998. Jure autem extraordinario, & ex privilegio Bullæ ſunt tria; nam verba clauſulæ ſunt: *Item ſumentibus Bullam conceditur, vota omnia, Ultrâmarino, Caſtitatis, & Religionis exceptis, in aliquod ſubſidium hujus expeditionis per eumdem Confeſſarium commutari*. Ubi in ſingulari dicitur *Ultramarino*, ac proindè reſtringitur ad principale peregrinationis Jeruſalem. Et de his tribus votis diſcurre, ut à *nu.* 1999.

3861 Rectè ait Mendo *in epit.* Nequeunt vota emiſſa in favorem tertii commutari per Bullam, ſi ſint acceptata; non enim conceditur facultas in præjudicium alterius. Neque poſſunt commutari vota, aut juramenta communitatum; quia non his, ſed perſonis Bulla conceditur.

Commutatio votorum, ſicut & abſolutio à cenſuris, fieri poteſt extra Sacramentum Pœnitentiæ, virtute Bullæ, nec ad eam requiritur cauſa; ſed ſufficit privilegium.

3862 In qualibet commutatione votorum, virtute Bullæ Cruciatæ, danda eſt eleemoſyna in ſubſidium Cruciatæ, deponenda intra Cruciatæ capſulam, à Commiſſario Cruciatæ in certa Eccleſia deſignata, quæ Panormi extat in Eccleſia Sancti Franciſci.

Quæ eleemoſyna debet eſſe diſtincta à materia, in quam votum commutatur; debet tamen cum materia commutationis computari.

Si votum non habeat expenſionem annexam, eleemoſyna debet eſſe arbitraria Confeſſarii prudentiæ, juxtà qualitatem, & commoditatem voventis.

Si verò habeat expenſionem annexam, eleemoſyna tanta eſſe debet, quanta eſſet expenſio facienda pro voto. Si ſit peregrinationis, quanta eſſet expenſio facienda in acceſſu, videlicet pro itinere, & mora in itinere, & in loco pro executione voti, deductis expenſis, quæ pro eo tempore fuiſſet facturus domi; qui exceſſus correſpondet peregrinationi, & dari debet in ſubſidium Cruciatæ. Confeſſarius tamen poteſt juxta ſuam prudentiam aliquid ex illo relaxare voventi, quod ſolet eſſe ſexta pars, & quinque partes elargiuntur in ſubſidium Cruciatæ. Sit

EXEMPLUM.

3863 PEtrus vult, ut ei commutetur votum accedendi Romam ad viſitandum Apoſtolos. Tunc Confeſſarius interrogare debet, quantum judicio prudenti expendiſſet pro acceſſu, videlicet pro itinere, mora in itinere, & in loco pro executione voti: Sint ſexaginta ſcuta; tunc deductis expenſis, quæ eo tempore fuiſſet domi facturus, quæ ſi ſint triginta, computantur peregrinationi triginta; ex his confeſſarius remittere poteſt voventi modicam partem; praxis eſt, ut ei remittatur ſexta pars, videlicet ſcuta ſex, & injungat, ut alias quinque partes, nimirùm ſcuta vigintiquatuor deponat in capſulam in ſubſidium Cruciatæ.

Inſuper per menſem, quo v. gr. erat peregrinatio quantum ad acceſſum duratura, injungat bis, aut ter jejunium, Roſarium, confeſſionem, communionem, & viſitationem Eccleſiæ, aut Cappellæ in loco, ubi moratur, Sanctis Apoſtolis dicatæ. Vide dicta de Voto *à num.* 1949. *ad* 1954.

USUS ORATORII IN DOMIBUS PRIVATIS.

3864 BUlla Cruc. concedit, ut in privato Oratorio ab Ordinario viſitato, & deſignato, habentes Bullam poſſint, etiam tempore interdicti, celebrare Miſſas, & alia divina Officia, per ſe, ſi ſint Sacerdotes, aut per alios in ſua, & ſuorum familiarium, ac conſanguineorum præſentia, & recipere Euchariſtiam, & alia ſacramenta, excepto die Paſchatis. Illi tamen, qui præmiſſis utentur, te-

teneantur toties preces aliquas Deo fundere pro unione, & victoria Principum Chriſtianorum contra infideles. Hæc concedit Bulla Cruciatæ.

3865 Suppoſito igitur Oratorio ritè approbato ab Ordinario, ad quod erigendum Bulla non dat facultatem, ſed ſupponit erectum. Diana *part. 9. tract.* 1. *reſ.* 23. Tamb. *de Bulla cap.* 5. §. 4. Buſem. *de Bulla lib.* 8. *dub.* 12. *quæſt.* 1. Trullench. Garcias, & alii contra Sotum, Joann. la Cruz, Caſtropal. Suppoſito inquam Oratorio ritè approbato, Bulla Cruc. tollit reſtrictiones, quas apponit ordinarium privilegium Pontificis, oratorium privatum concedens.

3866 Unde, quia privilegium Oratorii eſt coarctatum, 1. Ad unam Miſſam, 2. Ad alios dies præter ſolemniora feſta, 3. Ad dominum domus, ejus familiam, & hoſpites nobiles, excluſis familiaribus actu non neceſſariis: Privilegium Cruc. concedit, 1. Ut poſſint celebrari, quot Miſſæ voluerit dominus eodem die, 2. Ut poſſint celebrare, & alia Sacramenta Euchariſtiæ, & Pœnitentiæ recipere, etiam in feſtis ſolemnioribus, una communione excepta, intra tempus Paſchale in Parochia facienda; unde non prohibetur ibi die Paſchatis communio ex devotione, quod patet per illam clauſulam, *etiam tempore interdicti*: ſi enim ea privilegium Bullæ concedit etiam tempore interdicti, quod eſt plus, concedit in feſtis ſolemnioribus quod eſt minus; tum quia ly *etiam* ſupponit alia, 3. Ut poſſint prædictis uſibus in Oratorio frui etiam familiares non neceſſarii habentis Bullam, & conſanguinei ejuſdem, etiam qui non ſunt de familia, hoc eſt, qui non ſunt commenſales, licèt ipſi non habeant Bullam.

3867 Per conſanguineos veniunt aſcendentes, & deſcendentes, aut collaterales uſque ad quartum gradum. Excluduntur per hanc clauſulam affines; poſſunt tamen comprehendi per aliam nomine *familiarium*, ſaltem largè, quatenùs in eadem domo habitant, qua ratione dicuntur propriè *domeſtici*: multò magis ſi ſint commenſales habentis Bullam; quia tunc dicuntur de familia.

3868 Difficultas eſt: *An conſanguinei, & familiares non habentes Bullam ſatisfaciant, ſi interſint ſacro, ibi non præſente domino habente Bullam?*

Negat Rodr. quia ſoli domino, & alii ratione domini eſt privilegium conceſſum. Affirmat Joan. à Cruce; quia Bulla habet reſpectum ad dominum, & non præſcribit præſentiam domini eſſe neceſſariam. Tamb. *cit. n.* 46. utramq; partem probabilem.

3869 Conſequenter ad dicta, Buſemb. *lib.* 8. *de Bulla cap.* 1. *dub.* 12. *qu.* 2. infert, quòd ſi privilegia Oratoriorum coarctat Prælatus inferior, coarctationes tollit Bulla, ut à Pontifice. Si coarctet Pontifex, eas revocat ipſe Pontifex per conceſſionem annuam Bullæ. Item ſi poſt acceptam Bullam concedat privilegium oratorii cum his reſtrictionibus, intelligi debet coarctatio pro non habentibus Bullam.

3870 Oratio facienda juxtà *num.* 3864. poteſt eſſe unum *Ave*; ejus autem omiſſio non invalidat actum, aut conceſſionem, nec erit mortalis, ſed venialis, quia eſt levis, nec eſt conditio eſſentialis, ſed modus adjectus actui perfecto. Tamb. *cit. n.* 41.

ESUS OVORUM, ET LACTICINIORUM

3871 IN Quadrageſima in Bulla communi prohibetur etiam Sacerdotibus ſæcularibus; qui tamen poſſunt iis veſci in Quadrageſima, excepta hebdomada Sancta, quæ incipit à Dominica Palmarum, per aliam Bullam, quæ dicitur lacticiniorum.

3872 Pro hac Bulla lacticiniorum, quæ eſt diſtincta, & ab Urb. VIII. conceſſa, elargienda eſt eleemoſynam jam à Commiſſario Generali Cruciatæ taxata.

Taxa eſt. Pro Patriarchis, Epiſcopis, etiam titularibus, & Abbatibus juriſdictione gaudentibus, Reales viginti quatuor. Realis eſt tarenus unus monetæ Siculæ cum granis quatuor, & quarta grani.

Pro dignitatibus Canonicalibus Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum, reales octo.

Pro illis, qui in dictis Eccleſiis gaudent portionibus, & pro beneficiariis ſive animarum curam habentibus, ut ſunt Parochi, ſive non, quorum tamen redditus annuus aſcendit ad ſummam ſcutorum trecentum, reales ſex.

Pro habentibus beneficia, Cappellanias, penſiones, & quoſvis redditus Eccleſiaſticos ad ducenta ſcuta annualia aſcendentes, reales quatuor.

Pro cæteris Clericis, & Presbyteris ſæcularibus, reales duo.

3873 Hac Bulla non poſſunt uti Regulares, & Moniales; quia ſunt excepti. Nec Epiſcopi ex Ordine Minimorum ex dictis *num.* 1868. Poſſunt autem uti Epiſcopi ex aliis Ordinibus, quia in illis prævalet qualitas Epiſcopatus. Non poſſunt uti Cardinales regulares, niſi ſint Epiſcopi; quia nec Religio, nec Bulla hoc illis concedit, nec eos exprimit.

Hinc Cardinales ſæculares non indigent hac Bulla particulari lacticiniorum, ſed per Bullam communem Cruciatæ comedere poſſunt ova, & lacticinia per totam Quadrageſimam, etiam in majori hebdomada, ſicut ceteri ſæculares.

3874 Non poteſt quis, vi hujus Bullæ particularis, ſicut ſæcularis vi Bullæ communis veſci lacticiniis extrà Regnum, in quo non eſt Bulla; quia hæc Bulla particularis eſt extenſio Bullæ cōmunis, ac proinde eſt intelligenda cum eadem limitatione.

3875 In jejuniis ex voto, Jubilæo, & pœnitentia Sacramentali, nedum vi Bullæ, verùm etiam ſine ea poteſt quis veſci ovis, & lacticiniis, ſi in illis non ſit intenta explicitè, aut ex circumſtantiis implicitè abſtinentia ab ovis, & lacticiniis, quia jejunium Eccleſiaſticum ſtat cum lacticiniis.

PRI-

PRIVILEGIUM VESCENDI CARNIBUS.

3876 Per Bullam communem datur privilegium veſcendi carnibus de conſilio utriuſque medici cunctis diebus jejuniorum, etiam Quadrageſimæ. Ubi (ut vides) ad uſum lacticiniorum vi Bullæ Cruciatæ non requiritur cauſa, ſed ſufficit privilegium. Ad uſum verò carnium requiritur cauſa, nempè neceſſitas, & conſilium utriuſque medici, ſi neceſſitas non ſit patienti certa.

Non dicas, hoc privilegium, nullum habere effectum, quia etiam ſine Bulla, quando neceſſitas eſt patienti dubia, poteſt quis carnibus veſci de conſilio utriuſque medici, corporis ſcilicet, & animæ. Nam habet hunc effectum de Theſauro Eccleſiæ, ut habens Bullam, quamvis de conſilio utriuſque medici veſcatur carnibus, ſatisfaciat præcepto, & habeat meritum jejunii, ac ſi carnibus non veſceretur, ut ex verbis Bullæ.

PRIVILEGIUM CIRCA TEMPUS INTERDICTI.

3877 Ut habentes Bullam (poſſint in Eccleſiis, in quibus aliàs divina Officia (interdicto durante) quomodolibet celebrare permiſſum fuerit, vel in privato Oratorio ad divinum Cultum tantùm deputato, ab Ordinario viſitando, & deſignando, etiam tempore interdicti, cui ipſi cauſam non dederint; vel per eos non ſteterit, quo minùs amoveatur: Et qui facultatem ad id à Commiſſario Generali habuerint, etiam per horam, antequam illuceſcat dies, & per horam poſt meridiem, in ſua, ac familiarium ac conſanguineorum ſuorum præſentia, Miſſas, & alia divina Officia, per ſe ipſos, ſi Presbyteri fuerint, vel per alium celebrare facere, & tempore interdicti divinis intereſſe) ſunt verba Bullæ.

3878 Item conceditur (tempore interdicti, ideſt interdicti localis generalis, Euchariſtiam, & alia Sacramenta, præterquàm in die Paſchatis, poſſe recipere.)

3879 Item conceditur (Mortuorum corpora, niſi fortè vinculo excommunicationis innodati deceſſerint, cum moderata funerali pompa ſepeliri.)

QUÆRES.

3880 *An habens Bullam tempore interdicti teneatur ſub mortali audire Sacrum die feſto?*

Negant Alterius, Avila, apud Tamb. de Bulla *cap.5.§.2.* qui hanc opinionem probabilem putat; quia nemo cogitur uti ſuo privilegio.

3881 Dico obligari ſub mortali. Villalobos, Trullench. apud Tamb. *cit.* ob rationem *de num.* 2810. Quia tenetur quis implere præceptum, quando poteſt; ſed tunc poteſt, nam per Bullam poteſt audire ſacrum tempore interdicti; igitur

3882 Non obſtat ratio opinionis oppoſitæ, quòd Bulla ſit privilegium, ac proinde non imponat onus, ſed liberum relinquat habentem, ut eo uti velit, vel non; quia Bulla quoad facultatem audiendi ſacrum tempore interdicti, eſt quidem privilegium ex ſe liberum, non onus; ſed eſt privilegium in ordine ad pœnam interdicti, quam tollit; privatio enim uſus Sacramentorum, ſicut & Eccleſiaſticæ ſepulturæ, eſt magna pœna; onus verò audiendi ſacrum, tali privatione auditionis per Bullam ablata, non imponitur à Bulla, ſed à præcepto Eccleſiæ de audiendo ſacrum die feſto, quod omnem fidelem expeditum obligat; adeòque cum inveniat habentem Bullam jam expeditum, eum obligat.

Sit exemplum de Principe, qui carceribus detento dat liberam facultatem exeundi; tunc ille, ſi die feſto non egrediatur ad ſacrum, peccat mortaliter; non quia ſit impoſitum onus à Principe; ejus enim facultas eſt gratia in ordine ad privationem exeundi, quæ eſt pœna ob delictum impoſita; onus verò audiendi ſacrum imponitur ab ipſo præcepto Eccleſiæ, quod fidelem expeditum obligat.

USUS INDULGENTIARUM.

3883 Regulares, & Moniales, quamvis ſine Bulla non poſſint frui Indulgentiis ſpecialibus Bullæ, ut fruantur aliis omnibus, non indigent Bulla: habetur in ipſa Bulla: *Excepti tamen iis, quæ conceſſæ ſunt ordinum mendicantium ſuperioribus, quoad eorum fratres.* Inſuper ex Decl. S.C.Conc. quam refert Turanus *pag.* 215. *num.*5. his verbis: *Ad inſtantiam fratrum minorum in Regno Siciliæ exiſtentium*, S.Congr.Conc. die 24. Martii 1640. *reſpondit, Oratores gaudere Indulgentiis à S.Sede Apoſtolica conceſſis, etiam ſi Cruciatam non receperint. Habetur in Archiv. Procurat. Refor. S.Franciſci Tranſtiberim fol.* 78.

3884 Valdè pauperes, qui ob impotentiam ſolvere non poſſunt taxatam eleemoſynam, Indulgentias alias extra Cruciatam acquirere, tenet Bardi *part.*2. *tr.*1. *cap.*1. *ſect.*6. *Quintanadvenas*, & Ludov. à Cruce, moti ex præſumpta pietate Summi Pontificis, quòd non velit, ut Indulgentiis priventur, qui ſine culpa Bullam habere non poſſunt; & ſupra afflictionem egeſtatis corporis, addere afflictionem egeſtatis animæ. Omninò tamen negant Tamb. *tom.* 2. *tr. de Bulla cap.* 3. *§.* 7. *nu.* 14. & Mendo, quia Bulla expreſsè pro eo anno ſuſpendit omnes alias Indulgentias pro iis, qui Bullam non accipiunt.

BULLA DEFUNCTORUM

3885 Conceditur in locis Cruciatæ: per eam elargitur Pontifex liberationem unius animæ, ſeu Indulgentiam plenariam per modum ſuffragii pro anima defuncti, ab ipſo ſumente Bullam determinanda. Quæ Indulgentia eſt diſtincta ab Indulgentiis Bullæ communis, quibus etiam liberatur anima.

3886 Pro hac Bulla erogantur duo reales, ſeu tareni duo, & grana duodecim cum dimidio, ab omnibus perſonis, tam privatis, quàm inſignibus.

3887 Pro eadem anima poſſunt ſumi ſingulis annis duæ Bullæ: pia tamen conſuetudo eſt, ut ſu-

ſumantur plures, ſicut plures applicantur Indulgentiæ, & Miſſæ.

3888 Una Bulla non poteſt applicari, niſi pro una anima; quia in Bulla in ſingulari apponitur: *pro anima talis perſonæ*. Tamb. *cit.* contra Mendo, qui vult poſſe applicari pro pluribus, & tunc fructus indulgentiæ dividi pro illis pluribus pro rata.

3889 Facta applicatione pro tali anima, non poteſt variare animam; quia per ipſam applicationem habuit ſuũ adæquatum effectum indulgentia.

3890 Si Bulla accipiatur credito, ſuum effectum habet facta applicatione, abſque eo, quòd expectetur tempus ſolutionis.

3891 Non eſt neceſſe, ut inſcribatur nomen defuncti, licèt uſus ſit, quòd inſcribatur, tam nomen defuncti, quàm nomen accipientis. Non eſt neceſſe ipſam Bullam ſervari; non debet autem apud ipſum cuſtodem relinqui, ut fraudes vitentur, nec poſſit alii dari.

DE BULLA COMPOSITIONIS.

3892 PEr hanc Bullam poteſt, 1. quis ſe componere ſuper rebus ablatis, aut aliter malè acquiſitis, quorum (facta priùs debita diligentia) neſcit dominum, ſeu creditorem. Quæ compoſitio fieri poteſt ſuper dictis debitis incerti domini uſque ad ſummam trecentum ſcutorum Hiſpaniæ, nimirùm trecentum ſcutorum, & viginti unius, cum tarenis octo, & granis novem monetæ Siculæ; & ita pro una Bulla poteſt ſibi retinere duas uncias, tarenos decem, & ſeptem cum granis quatuor; & ſic accipiendo tot Bullas uſque ad ſummam debiti trecentum ſcutorum.

3893 Taxa pro una Bulla eſt, ut ſolvantur duo reales à qualibet perſona, tam privata, quàm inſigni.

Non ſufficit una Bulla pro pluribus, ſed tot debent ſumi Bullæ, quot debitores, licèt debitum ſingulorum ſit minus eo, ſuper quo poſſint componi.

Quòd ſi debitum hanc ſummam excedat, tunc non poteſt uti Bulla quoad exceſſum, ſed fieri debet compoſitio particularis cum Commiſſario Cruciatæ, qui in Regno Siciliæ eſt Archiepiſcopus Panormitanus.

Imò poteſt quis cum ipſo Commiſſario componi ſuper tota quantitate, qui ſolet deſignare pro Cruciata decem pro ſingulis centenariis.

3894 Hac Bulla, ſicut & Bulla communi lætari poſſunt ſolùm fideles baptizati, minimè Infideles, nec Catechumeni.

Debent exiſtere in Regno Bullæ, aut ad illud perſonaliter declinare, ſicut etiam pro Bulla communi. Unde Neapolitanus (ait Tamb.) per paucas horas Panormi manens poteſt hac Bulla lætari, vel cum Commiſſario componi: *v.nu.*3841.

In Bulla debet inſcribi nomen. Non eſt autem neceſſe, ut Bulla conſervetur. Tambur. de Bulla *cap.*18.*§.*7.*num.*2. contra Mendo.

Hæc Bulla prodeſt Defunctis, ſi ipſi ante mortem commiſerunt hæredi, aut alteri, ut tot Bullas pro ſe ſumeret, aut ut compoſitionem faceret cum Commiſſario. Vel ſi commiſit, ut conſuleret Theologos; & tunc ſi hæres debeat, ſumat Bullas. Si verò nil mandaverunt, eis non prodeſt. Tunc autem hæres, ſi reperiat bona componibilia poteſt nomine ſuo Bullas ſumere, & componere.

3895 Qui furatus eſt in confidentiam Bullæ non poteſt componi, licèt, qui peccavit in confidentiam Bullæ, poſſit abſolvi; quia primum in Bulla prohibetur, non ſecundum: *v.num.*3828.

3896 2. Supradicta compoſitio fieri etiam poteſt ſuper bonis aliorum bona fide acquiſitis, & ſuper bonis inventis, etiam ſuper bonis naufragantium, ſi poſt debitam diligentiam inveniri non poſſit dominus; Excommunicatio autem Bullæ Cœnæ ſolùm loquitur cognito, vel comparente domino.

3897 (Quæ (ait *Mendo* ver. Bulla *compoſ.nu.* 12.) in littore maris inveniuntur, non ex naufragio, primi occupantis fiunt, ſicut & quæ profunduntur in aliqua ſolemnitate, & ea, quæ à domino derelinquuntur. Ligna, quæ inundatione fluminis aſportantur, & ſunt exigui valoris, ac longè à domino feruntur, inter derelicta habentur; ſecùs ſi talia ſint, ut prudenter judicetur, dominum velle ea quærere, & recuperare. Non tamen ſunt bona incerta, quæ in incendio, aut naufragio projiciuntur. Nam dominus ea non derelinquit, & vellet, ſi poſſet, ea conſervare. Quinimò & ſi res ſit peritura, niſi quis illam ſervaret, adhuc ejus dominium non acquireret, utpotè à domino non abdicatum.)

3898 Si facta jam compoſitione, & acceptis Bullis, veniat in notitiam creditoris, tenetur reſtituere totum, deductis expenſis Bullæ. Si partem bona fide conſumpſit, tenetur reſtituere reliquum. Si verò omnia conſumpſit, ad nihil tenetur in foro interno conſcientiæ; at pro foro externo poſſet à Judice cogi, ait Mendo *cit.num.*15. quia (ea compoſitio (inquit ipſe) eſt quoddam genus transferendi dominium pro foro interno, ſicut præſcriptio pro foro externo.)

(Et quidem (ſubdit idem) ſi habens bona incerta reſtituiſſet ea pauperibus, non teneretur domino comparenti reſtituere; compoſitio autem ſuccedit in eandem reſtitutionem pauperibus faciendam. Et ſeparabile eſt dominium in foro externo à dominio in foro interno; ſicut qui non poteſt recuperare à Petro centum aureos, & tollit ab eo vas aureum ejus valoris, in foro interno habet ejus dominium, at pro foro externo, ſi notitia accedat ad judicem, poterit ab eo cogi, ut reddat, tanquam non ſuum.)

Hoc autem in re noſtra verum eſt, non per ſe; ſed per accidens: Non per ſe, quia compoſitio cùm fiat auctoritate Papæ potentis liberare, & ſine ulla limitatione, ex ſe valet etiam pro foro externo.

nō . Sed per accidens ; in quantum deberet in foro externo conſtare , quod eſt difficile ; quia creditor poſſet dicere , compoſitionem non fuiſſe factam ſuper ſuo credito, aut ſine præmiſſa diligentia. Ita Tamb.*cit.c.*18.*ſ.*5.*nu.*11.cum Acoſta,& de Lugo.

3899 3. Compoſitio fieri poteſt ſuper bonis injuſtè acquiſitis , puta per uſuras , &c. ſi facta debita diligentia , ignoretur dominus .

3900 Pariter ſi dominus cognoſcatur, ſed non reperiatur , vel multùm diſtet , abſque ſpe , quòd ſit rediturus, nec debitum poſſit ad illum , vel ejus hæredes tranſmitti ſine magnis expenſis,*ut in nu.* 2727. Mendo *cit.nu.*34. quia tunc æquè ſe habet , ac ſi ignoretur . Et ſimiliter domino comparente non tenetur in foro interno conſcientiæ reſtituere, niſi modo dicto *in nu.*3898.

3901 4. Fieri poteſt per eandem Bullam compoſitio ſuper legatis . Legata poſſunt dupliciter eſſe facta , 1. ad exonerandam conſcientiam , 2. ſolius pietatis cauſa .

Quoad priora , ſit *exemplum* , *& reſolutio, ex* Tamb. Petrus in fine vitæ cognoſcens , aut dubitans , ſummam centum ſcutorum eſſe ex malè ablatis , & neſciens dominum , ad exonerandam conſcientiam , eam ſummam legavit certæ Eccleſiæ , aut determinato pauperi ; pauper autem , & Rector Eccleſiæ habuerunt notitiam legati , & hoc non obſtante fuerunt negligentes per annum in exigendo ab hæredibus Petri legatum : in hoc caſu concedit Bulla hæredibus , ut poſſint ſe componere ſuper medietate totius legati . In hoc caſu ſupponitur , quòd hæredes legantis habeant notitiam legatarii ; unde ſolùm requiritur , quòd moneant legatarium de legato relicto , niſi aliunde illud ſciverit ; nam annus negligentiæ computari debet à die notitiæ legatarii .

Quoad poſteriora , ſi legata ſint facta non ad exonerandam conſcientiam , ſed alia pia cauſa , tunc ſi hæres legantis facta diligentia debita invenire , ſeu ſcire non poſſit legatarium, poteſt etiam quoad totum legatum ſe componere , modo dicto *in num.*3892. *&* 3896.

3902 5. Denique fieri poteſt compoſitio ſuper fructibus debitis ex omiſſione horarum canonicarum , & ſuper fructibus ex redditibus Eccleſiaſticis malè perceptis .

3903 Diſtributiones verò , ſi percipiantur injuſtè, non poſſunt componi ; quia non debentur Eccleſiæ , ſed cæteris , qui Choro interſunt . Imò idem tenet Mendo *ver. Horæ Canonicæ num.*30. etiam ſi eſſet deſignatæ Eccleſiæ ; quia tunc Eccleſia ſuccedit loco intereſſentium .

3904 Qui eſt certus de ſtipendio accepto pro Miſſis celebrandis , non recordetur tamen , pro quibus applicare debet, nec à quibus accepit , non poteſt componi , ſed tenetur ad Miſſas;quia poteſt applicare, pro quibus debet , & quos Deus ſcit .

3905 Denique rectè , ait Mendo *in Epit. ver. Bulla Compoſ.nu.*34. quòd (Dilatio in compoſitione erit peccatum mortale , computando eum cum dilatione in reſtitutione: imò minor dilatio ſufficit ad peccatum , cum poſſit eſſe impotentia ad reſtitutionem , non ad compoſitionem , quæ minori quantitate fit .

Cæterùm ſi quis impotens ſit reſtituere , & potens componi ; non tenetur ad compoſitionem faciendam, quia id eſt privilegium : ſed poteſt expectare tempus opportunum ad reſtituendum .)

Q U Æ R E S.

3906 *Petrus eſt certus de debito , dubius verò , an Franciſcus , vel Joannes ſit creditor . An poſſit virtute Bullæ componi ?*

RESp. cum diſtinctione ; vel Petrus eſt certus de disjunctivo creditorum, nimirum , quod creditor ſit aut Franciſcus , aut Joannes ; vel eſt præcisè dubius , an creditor ſit Franciſcus , aut Joannes , & diligentiis peractis non poteſt ſe determinare. Si primum , non poteſt componi , ſed debet reſtituere utrique pro rata dubii , juxta dicta *num.* 2699. Quòd ſi poſt diviſionem conſtet, unum illorum eſſe dominum , non tenetur alter ſuam partem illi reſtituere , ſi diviſio fuit facta communi conſenſu ; quia in prima diviſione unuſquiſque ceſſit juri ſuo . Mendo *cit. num.*13.

Si ſecundum , poteſt componi : ratio diſparitatis eſt , quia in primo caſu , licèt Petrus ſit dubius de perſona determinata , eſt certus de disjunctivo duorum; adeòque habet locum juſtitia reſarcienda, cui cedit privilegium Bullæ . In ſecundo caſu Petrus eſt præcisè , & abſolutè dubius de perſona determinata,adeòque habet locum jus privilegii Bullæ quo non poteſt quis ſpoliari per purum dubium .

Privilegium Commiſſarii Cruciatæ ad diſpenſandū ſuper impedimento affinitatis: *v. in n.*4242.

De Bulla fusè agunt Bardi , Mendo , Latius , Tamb. & Diana *p.*1. *tr.*11.

CAPUT XI.

DE EXTREMA UNCTIONE.

3907 EXtrema Unctio , *eſt Sacramentum novæ legis, conſtans unctione Olei ſacri , & Sacerdotis deprecatione, ordinatum ad ſalutem moribundi , quoad animam , & corpus .* Fuit inſtitutum à Chriſto , & poſteà promulgatum Jacobi *cap.*5. *Infirmatur quis in vobis ? inducat Presbyteros Eccleſiæ , ut orent ſuper eum , ungentes illum oleo in nomine Domini , & oratio fidei ſalvabit infirmum , & alleviabit eum Dominus , & ſi in peccatis ſit , remittentur ei .*

MATERIA, ET FORMA.

3908 M*Ateria remota* , eſt Oleum olivarum ; quod quantum ad valorem debet eſſe ab Epiſcopo benedictum : conſtat ex Tradit. Apoſt. & ex Conc. Flor. *in Armen. inſtruct.*

Quod

Quod debet quolibet anno renovari in Cœna Domini, veteri exuſto. Si novum haberi non poſſit, licet uti antiquo.

Item (ſi id requirat neceſſitas, ob infirmorum copiam) licitum, & validum erit Sacramentum, ſi Oleo benedicto ſuperaddatur ſæpiùs oleum non benedictum, dummodò ſingulis vicibus minor quantitas addatur non benedicti: liquet ex antiqua praxi Eccleſiarum, & *ex Declar. S. Congr.*

EMINENTISSIMI, ET REVERENDISSIMI SIGNORI.

3909 DEterminandoſi nel decreto di coteſta Sacra Congregatione, fatto ſotto li 2. di Marzo 1679. ſopra la condanna di 65. propoſitioni, che circa il valore de' Sacramenti non ſi debba ſeguire l' opinione probabile, laſciata la più ſicura: Et eſſendo opinione controverſa trà Teologi, ſe per ſupplire all' Olio Santo, che mancaſſe, ſia lecito aggiungerne del non benedetto in più volte, purche l' aggiunto conſiderato ſeparatamente, e in ogni aggiunta ſia in minor quantità dell' Olio Santo, benche conſiderate tutte le aggiunte inſieme fuſſe maggiore, di quì è nato dubbio nella Dioceſi di Sevilla, nella quale per la ſua vaſtità è impratticabile benedire tant' Olio, che baſti ſenza l' aggiunta; ſe ſia lecito fare detta aggiunta all' Olio Santo, per eſſervi molti Teologi, che tengono l' opinione negativa per più ſicura. Onde per aver la reſolutione di tal dubbio, l' Arciveſcovo di Sevilla, devotiſſimo Oratore, fece porgere all' EE. VV. un memoriale conſultivo, nel quale ſi deducevano le opinioni de' Teologi ſopra queſto punto. Ma non avendo ſin'ora avuta la dichiaratione, ſupplica perciò l' EE. VV. degnarſi di dargliela per ſicurezza, e quiete della conſcienza propria, e del ſuo gregge. Uſches.

Feria quarta die 23. Septembris 1682. in Generali Congregatione S. Officii habita in Conventu S. Mariæ ſuper Minerva coram Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à S. Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

Lecto ſupradicto memoriali, Eminentiſſimi, & Reverendiſſimi Domini Cardinales Inquiſitores prædicti decreverunt in caſu propoſito, Poſſe.

Franciſcus Richardus, S. Rom. & Univerſalis Inquiſitionis Not.

3910 *Materia proxima*, eſt unctio certarum partium corporis.

3911 *Forma* ſunt verba: *Per iſtam ſanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid per viſum deliquiſti. Amen.*

Invocatio Trinitatis non eſt de eſſentia, quia Conc. Flor. & Trid. præmiſſam formam aſſignant.

Dubia eſt hæc forma: *Ungo te Oleo Sancto, ut per ſuam miſericordiam indulgeat tibi Deus, &c.* Quia plures Doctores negant, eò quòd forma eſſentialiter profertur modo deprecativo, nō indicativo.

3912 Unctiones ſunt faciendæ in quinque ſenſibus corporis, ſub eadem forma, exprimendo tamen nomen ſenſus, qui ungitur. Videlicet: Ad oculos, *quidquid per viſum deliquiſti. Amen*, 2. Ad aures, *per auditum*, 3. Ad nares, *per odoratum*, 4. Ad os, compreſſis labiis, *per guſtum, & locutionem*. 5. Ad manus, *per tactum*, 6. Ad pedes, *per greſſum*, 7. Ad lumbos, ſeu renes, *per lumborum delectationem*. Unctio renum in fœminis non eſt decens, ideò omitti ſolet; eò maximè quia unctio ad pedes, & renes non eſt eſſentialis: *v. num.* 3917.

3913 Muti, ſurdi, cæci, aut mutilati, inungi debent propè organa ſenſuum, quibus carent; quia peccare potuerunt, licèt non per ſenſus externos, per potentias internas illis correſpondentes, vel per deſiderium actus illiciti. Arſdekin *tom. 2. pag. 172. num.* 10.

3914 Non ſufficit ad valorem unica unctio, nec pro materia Chriſma, *de quo in num.* 3015. ſed debet eſſe Oleum benedictum diſtinctum à Chriſmate; Scotus *in* 4. *d.* 23. *litt. D.* quia opiniones affirmantes, utpotè minùs tutæ, & exponentes ſacramentum fruſtrationis periculo, non ſunt practicandæ, niſi in caſu neceſſitatis, quo non adeſſet niſi Chriſma, vel non poſſent fieri omnes unctiones; juxta dicta *in num.* 77.

3915 Unde tempore peſtis, aut alterius neceſſitatis, qua omnes unctiones fieri non poſſent, unica unctione ungi poteſt unum organum magis promptum, vel potiùs caput, ubi omnes ſenſus vigent, vel meliùs (ſi fieri poteſt) ungat velociter, & ſine crucis forma unum oculum, aurem, narem, manum, & os, dicendo ſub una forma totali: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquiſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, greſſum, & lumborum delectationem. Amen.*

3916 Tempore peſtis Sacerdos poteſt facere unctiones ſine contactu immediato manus, utendo virga longa Oleo tincta, quam poſtea comburat; & hoc pacto ſingulas unctiones perficere poterit. Arſdekin *cit. num.* 2. ex Diana.

MINISTER

3917 HUjus Sacramenti, quoad valorem eſt ſolus Sacerdos, idque ex inſtitutione Chriſti: *ut in num.* 3907. Ad licitè miniſtrandum debet eſſe Sacerdos proprius, vel Parochus, aut Sacerdos de licentia Parochi.

3918 Eſt validum, ſi à pluribus Sacerdotibus ſimul fiant unctiones, Sieri *num.* 167.

Quid de Regularibus: *v. num.* 4173.

SUBJECTUM.

3919 ESt infirmus in probabili periculo mortis conſtitutus ex morbo, vulnere, partu, vel

vel ſenectute. Conſtat ex verbis Jacobi *num.*3907. Unde hoc ſacramentum miniſtrari non debet, *Navigantibus*, etiam ſi immineat ſubmerſio; Militibus proximè bellum aggreſſuris, damnatis ad mortem, aut parturientibus, niſi ex partu antecedenter, vel poſtea orta ſit mortalis infirmitas; quia partus ex ſe non eſt infirmitas; & hoc Sacramentum non eſt inſtitutum pro ſano; Scotus *cit. lit. B. v. num.*2922.

3920 Pueris uſum rationis habentibus danda eſt Extrema Unctio, licèt non communio. Item moribundis ſenſibus deſtitutis, licèt communionem non poſſint recipere; ſi ante petierint, ſignum doloris dederint, aut Chriſtianè vixerint. Idem dic de phreneticis, & delirantibus; non poteſt autem dari perpetuò amentibus. Poteſt dari vulneratis, vel morſu venenoſo læſis.

3921 Qui hoc Sacramentum recipit, debet eſſe in gratia, ſaltem per contritionem: *v. num.*2962.

3922 Sponte negligere hujus Sacramenti ſuſceptionem, non eſſe mortale, ſed veniale, docet communis; quia hoc ſacramentum non eſt neceſſarium ad ſalutem, ſed tantùm utile, & nullibi conſtat de præcepto. Maſtrius *diſp.* 22. *num.* 79. contra Pontium.

3923 Effectus hujus ſacramenti ſunt, 1. Augmentum gratiæ ſanctificantis, 2. Auxilia contra dæmonum tentationes, 3. Remiſſio venialium primario, & per ſe, 4. Remiſſio etiam mortalium, ſecundariò tamen, & per accidens, puta ſi infirmus reperiatur cum peccatis mortalibus, quod invincibiliter ignorat, quatenùs bona fide confeſſus eſt, ſed ob aliquem defectum eſſentialem, quem invincibiliter ignorat, confeſſio fuit invalida. Idem contingere poteſt in amente, qui ante incidit in peccatum mortale, de quo ſolùm habuit attritionem. Tunc per accidens hoc ſacramentum confert primam gratiam, juxta illud: *Si in peccatis ſit, remittentur ei*, 5. Eſt abſterſio reliquiarum peccati, ex Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 2. *Peccatorum reliquiæ*, ex D. Thoma ſunt languor animi, torpor, mæror, triſtitia, faſtidium, anxietas, & ſimiles affectiones, quæ ex peccatis præteritis oriri ſolent, & in confuſionem inducere, 6. Eſt alleviatio infirmi ab ægritudine corporis.

3924 Hos effectus cauſari in quinta unctione, docet Diana, Aretinus, & alii; quia tunc ſacramentum eſt completum. Maſtrius verò cum aliis vult, in ſingulis unctionibus cauſari gratias partiales, unam independenter ab alia, de quo Scholaſtici. Illud eſt certum, hoc Sacramentum eſſe unum unitate integritatis, non indiviſibilitatis, Scotus *in* 4. *d.*23. *quæſt. un.* Maſtrius *diſp.*22. Arſdekin *tom.*2. *pag.* 274. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 6.

DE ORDINE.

Fusè actum eſt in Exam. *Ordin. tom.*3. *à cap.*1.

DE MATRIMONIO

CAPUT I.

DE SPONSALIBUS.

3925 Sponſalia ſunt, *promiſſio deliberata, & mutua, ſigno ſenſibili expreſſa, futuri matrimonii, inter perſonas jure habiles.*

Hinc ad valorem, 1. Non ſufficit propoſitum; quia non inducit obligationem, ſed requiritur promiſſio; *v. num.* 1705. 2. Non ſufficit, ſi unus promittat, alter purè acceptet; ſed requiritur, quòd uterque promittat; 3. Requiritur ætas ſeptennii, quia tunc præſumitur uſus rationis, ut promiſſio ſit voluntaria, & deliberata: *v. num.* 1789.

3926 Si parens, aut curator contrahat ſponſalia de futuro pro filio, aut filia præſente, & non contradicente, valida ſunt ſponſalia, niſi adſit metus, quia jus accipit taciturnitatem pro expreſſione conſenſus. Si verò contrahat pro abſente, tunc ſi filius, aut filia eſt pubes, ut ſponſalia ſint valida, opus eſt, ut conſentiat, ſeu ut illa, quando ſcit, expreſsè, vel tacitè aliquo ſigno ſufficienti ratificet. Si eſt impubes, valida ſunt ſponſalia ſine ejus conſenſu inita; quando tamen eſt factus pubes, tenetur illa implere, non ex neceſſitate contractus, ſed ex debito honeſtatis: *v. num.* 1979.

3927 (Sponſalia valida obligant ſub mortali, ut una pars contrahat matrimonium, quando ab altera requiretur, niſi præfixus ſit terminus. Et qui recuſat, poteſt cogi à Judice etiam per cenſuras.

3928 Si quis dicat; *Non ducam aliam, quam te*, non fiunt ſponſalia; quia illa verba ſunt vera, etiam ſi nullam ducat.

3929 Qui promiſit ſimulatè aliquam ducere; per ſe non tenetur ad nuptias, ſed damnum inde ortum compenſare. Si autem ſub tali promiſſione puellam induxit ad copulam, tenetur eam ducere. Niſi illa eſſet longè inferioris conditionis, v. gr. ſi vir eſſet nobilis, illa agricolæ filia; ſed ſatisfaciet dotando. Quòd ſi illa ſuæ diſparitatis conſcia conſenſit in copulam, amiſit jus ad dotem, quia cenſetur ipſa ultrò decipi voluiſſe: *v. num.* 2143.

3930 Sponſalia poſteriora contra priora, etiam ſi jurata, aut copula acceſſerit, ſunt invalida.

3931 Liberi, qui parentibus inſciis contraxerunt ſponſalia, etiam cum iis, qui imparis ſunt conditionis, obligantur; nec à parentibus impediri poſſunt, niſi magnum ſcandalum ex matrimonio timeretur.) Diana *p.*9. *tr.*7. *reſ.*71.

3932 Reſiliens culpabiliter à ſponſalibus, perdit ſuas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad reſtitutionem, quanti ejus intererat talem contractum impleri: *v. n.* 3938.

3933 *Ubi Trid.* non eſt receptum, ſponſalia jure

jure antiquo tranſeunt in matrimonium per quævis ſigna externa maritali affectu exhibita: v. gr. per copulam: *ubi verò Trid.* eſt receptum, hæc ſigna non tenent, nec ſunt licita, ſi ſint clandeſtina ſine Parocho, & teſtibus: *v. nu.* 542. 1528.

3934 Habet tamen matrimonium clandeſtinum vim ſponſalium validorum, ita ut teneantur matrimonium contrahere coram Parocho, & teſtibus, ſi contrahentes ſint impuberes, minimè ſi ſint puberes; quia Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de matr.* declarat omninò inhabiles ad contrahendum clandeſtinè contrahentes. Tamb. contra *Averſam*, qui vult, ex matrimonio clandeſtino, etiam inter puberes reſultare ſponſalia valida. Clericatus *c.*141.*n.*15.

3935 Ligati aliquo impedimento dirimenti non poſſunt validè ſponſalia inire, niſi ſub conditione diſpenſationis obtinendæ; & tunc ante diſpenſationem nullum valorem habent, nec publicam honeſtatem inducunt; unde diſpenſatione obtenta, requiritur novus conſenſus ad ſponſalia. Ex quo fit, quòd ſi ante diſpenſationem contraxiſſet quis cum alia, cum qua nullum impedimentum habet, contrahere deberet cum hac ſecunda.

3936 Ad ſponſalia non requiritur determinata forma, ſed ſufficit conſenſus utriuſque expreſſus verbis, aut ſignis, juxta morem patriæ.

3937 Interdicti poſſunt validè inire ſponſalia, non ſic publicè excommunicati excommunicatione majori; qui tamen poſſunt validè matrimonium inire, ſed illicitè. Clericatus *cit.num.*13.

3938 In ſponſalibus apponi poſſunt conditiones, quæ ſint honeſtæ, non prohibitæ, nec matrimonii libertati repugnantes.

Unde non poſſunt apponi pœnæ, v. gr. ut qui promiſſis non ſteterit, ſolvat gemmam, centum aureos, &c. nec poteſt accipi pignus; quia repugnant libertati, ac proindè prohibita, *cap. Gemma, de Sponſalibus.*

Non ſunt autem prohibitæ arrhæ, ſed licitæ, ſi contrahentes non ſint Minores, ſed excedant annum vigeſimum quintum. Arrhæ ſunt *ſponſalitiæ largitates, quæ actu in ſponſalibus traduntur in benevolentiæ ſignum, & matrimonii ſecuritatem.*

Poſſunt dari arrhæ ab uno tantùm ſponſo, cum obligatione, ut ſi alter recuſet adimplere ſponſalia, Arrhas reſtituat, & ulteriùs earumdem valorem, vel etiam duplum, triplum, aut quadruplum, non ultra, *l. fin. C. de Sponſalibus.* Et tunc Arrha, aut ejus valor reſtitui debet in conſcientia à recuſante abſque legitima cauſa; duplum verò, triplum, aut quadruplum non deberi ante ſententiam Judicis. Ita Clericatus *cap.*141. *nu.*6. & 7. *v. nu.*3932.

DISSOLVUNTUR SPONSALIA

Per octo cauſas.

3939 1. (PEr Matrimonium validum cum altera initum; quod quidem, licèt ſuppoſitis ſponſalibus cum alia, ſit injuſtum; & peccaminoſum, eſt validum.)

Matrimonium poſt ſponſalia cum una, contractum cum alia, nedum extranea, verùm etiam conſanguinea Sponſæ extra primum gradum, eſt validum, & ſponſalia diſſolvuntur; quia talis conſanguinea eſt ſponſo extranea, nam impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus validis non extenditur ex Trid. ultra primum gradum: *num.*4113.

2. (Per mutuam remiſſionem prioris promiſſionis) ſi ſponſi ſint puberes, minimè, ſi ſint impuberes, *cap. de illis, & cap. A nobis, de deſponſ. impub. v. nu.*4115.

3. Per impedimentum dirimens ſuperveniens.

4. Per enorme crimen unius partis ſolvuntur ſponſalia ex parte innocentis; tale crimen eſt hæreſis, homicidium, furtum grave, fornicatio; & hæc quidem ante ſponſalia ex parte ſponſæ commiſſa, ſi fuerint à ſponſo ignorata. Imò ſi ſponſa liberè patiatur ab altero tactus impudicos, oſcula, & amplexus, poteſt ſponſus reſilire: non poteſt tamen ſponſa reſilire, etſi eadem ſponſus exerceat, niſi fiat in iſtis valdè enormiter notorius; quia actus illi in ſponſo non ita redundant in dedecus ſponſæ, ſicut vice verſa redundare ſolent: *v. nu.* 2149.

5. Si ſuperveniat notabilis mutatio, quæ ab initio cognita à contrahendis ſponſalibus deterruiſſet, v.gr. odium grave inter ſponſos, inſignis morum aſperitas; periculum valdè probabile, quod ex matrimonio ſint oritura ſcandala, aut gravia odia inter parentes, aut alios amicos.

6. Si alteruter incidat in morbum, qui ſolet eſſe perpetuus, aut valdè diuturnus, ut morbus caducus, gallicus, lepra, &c. aut ſponſa mutiletur, aut enormiter deformetur; aut ſponſus amiſſione officii, vel ab alio modo reddatur ineptus ad rei familiaris ſuſtentationem.

7. Si magna alterius partis debita detegantur, aut ſponſa promiſſam dotem præſtare nequeat, vel ſponſus cum magno ſponſæ incommodo incipiat vagari, aut ſine ejus licentia ad longinquas terras proficiſcatur; quia tunc meritò cenſetur juri ſuo renunciare.

8. Diſſolvuntur ſponſalia etiam jurata per ingreſſum alterius in Religionem, aut per votum ingrediendi, aut Ordinis ſacri ſuſceptionem.

3940 Quando dictæ cauſæ ſunt manifeſtæ, poſſunt ſponſalia diſſolvi ſine authoritate Judicis. Quòd ſi ſponſus cognito ſuo jure reſiliendi, nihilominùs carnaliter cognovit ſponſam, cenſetur tacitè juri ſuo renunciaſſe, & ſponſalia ratificaſſe.

3941 Si ſponſo ſuperveniat nova hæreditas, ita ut ſponſa ſit jam illi inæqualis, non ideò habet jus reſiliendi, quia non eſt deceptus in conditione ſponſæ, in qua nulla eſt facta mutatio. Idem eſt de ſponſa, ſi ipſi nova ſuperveniat hæreditas.)

Hæc

Hæc Arsdekin *tom.2. pag.282.* ex Buſem. *tr.6. c.1. de ſponſalibus*.

3942 Sufficit ad diſſolvenda ſponſalia timor exhæredationis paternæ. Oris graveolentia vulgò *notabile puzza del fiato*, aut copula carnalis per vim illata ſponſæ; Clericatus *cap. 141.* quia licèt ſponſæ non peccavit, eſt tamen facta valdè vilis, & affert ſponſo notabile dedecus: *v.num.4115.*

3943 Ad Judicem autem Eccleſiaſticum ſpectat cognoſcere, an cauſæ ſint legitimæ ad diſſolvenda ſponſalia. Tales cenſentur, ubi de malo exitu timetur. Clericatus *cit.nu.19. ex cap. Ex his 10. de Sponſalibus*. Quia Judex Eccleſiaſticus eſt Judex competens, quando agitur de validitate, aut invaliditate, licèt Laicus ſit Judex competens, ſi agatur de executione. Clericatus *cap.141.nu.5.*

3944 Sponſalia per ſubſequens matrimonium validum diſſoluta, probabilius eſt non eſſe extincta, ſed ſuſpenſa, ita ut mortua conjuge, teneatur, qui fidem fregit, ad ſponſalia priora, ſi pars læſa velit nubere; ait Maſtrius *diſp.20.num.82.* & Brancatus contra Bonac. & Tancr. ut in ſimili dicitur de eo, qui contraxit matrimonium cum voto ſimplici caſtitatis.

3645 Qui poſt ſponſalia cum una, contrahit ſponſalia cum alia, cum qua inſuper habet rem, tenetur ducere primam, & dotare ſecundam, ſi hæc erat virgo, aut ſi non virgo, eam publicitate dehoneſtavit; niſi prima charitate mota ſuis ſponſalibus cederet, ut vir ſecundam duceret. Sanchez *de Matr. lib.8. diſp.49.* Diana *part.11. tr.2. reſ. 70.* quia per priora ſponſalia vir erat alteri mulieri adſtrictus, & ſecunda mulier per copulam non acquiſivit jus in rem alterius. Eſt contra Caſtropal. & Pontium apud Clericatum *cit. num.21.* qui volunt, quòd teneatur ducere ſecundam, ſi hæc erat inſcia priorum ſponſalium, idque ad reparandum nimium damnum ſecundæ.

3946 At ſi moriatur prima, tunc habet locum ſecunda opinio, quòd ad reparandum damnum teneatur ducere ſecundam. Quòd ſi cum hac ſecunda non habuit rem, non tenetur eam ducere; quia poſteriora ſponſalia ſtantibus prioribus fuerunt invalida; & quod ab initio non ſubſiſtit, tractu temporis non convaleſcit, *cap. Placet, de Conver. conjugat.* Clericatus *cit. num.22.*

3947 Qui poſt votum ſimplex caſtitatis defloravit puellam ſub promiſſione matrimonii, tenetur ad votum. Rodr. *in ſum.tom.1.cap.28.nu.11.* Diana *in ſum.ver. Ingredi Religionem nu.8.* contra Leandrum *de matr. tr.9.diſ.2. qu.5.* quia hujuſmodi promiſſio, aut ſponſalia ſunt contra jus à Deo jam acquiſitum, adeòque iniqua, & invalida; ſicut à pari, qui poſt promiſſionem conjugii, aut ſponſalia, emittit votum ſimplex caſtitatis, tenetur ad ſponſalia, Villal. *tr. 12. diff. 12. num. 9.* Navar. Sanchez, Filliuc. contra Leandrum *cit.qu. 6.* quia votum eſſet de re alteri promiſſa, nec Deus acceptat promiſſionem in præjudicium tertii; ita à fortiori, ſi votum ſit prius, ſtandum eſt pro voto.

3948 Sponſalia ab initio invalida, & ſponſalia ab initio valida, quæ poſtea mutuo conſenſu diſſolvuntur, in hoc differunt, quòd invalida non pariunt impedimentum publicæ honeſtatis, benè verò valida; quod impedimentum durat etiam poſt diſſolutionem mutuo conſenſu factam. Clericatus *cap.142.nu.12. v.num.4115. & a nu. 4125.*

Scotus *in 4. d.28. q.un. lit. B. C, & d.30.qu.2.* & Maſtrius *diſ.20.q.4.* Leander *tract.9.diſ.1.& 2.* Tancredi *tom. 1. de matr. lib. 1.* Tamb. *tom. 2. lib.8. tr. 3.* Buſemb. & Clericatus *cit.*

CAPUT II.

DE MATRIMONIO SECUNDUM SE.

3949 Matrimonium eſt contractus, & deſcribitur, quod *ſit Sacramentum inter baptizatos, quo vir, & mulier ſibi mutuo legitimè corpora ſua tradunt, ad perpetuam vitæ ſocietatem, & remedium concupiſcentiæ*.

3950 Hinc ad Matrimonium requiritur, 1. Mutuus conſenſus contrahentium de præſenti, ad differentiam ſponſalium, ubi conſenſus eſt de futuro; & ideò ſponſalia contrahuntur per verba de futuro; *Ducam te in uxorem, Ducam te in maritum*: Matrimoniū per verba de præſenti: *Duco*, ſeu *Volo te in uxorem, Duco*, ſeu *Volo te in maritum*.

2. Requiritur, quod conſenſus ſit expreſſus per ſigna externa ſufficientia, ſive conſiſtant in verbis, ſive in alio ſigno; & ſive fiant immediatè per ipſos contrahentes ſivè mediatè per procuratorem.

Si Parochus ex errore linguæ dixit ſponſo, an vellet ducere fœminam, v.gr. Roſam in maritum, & ſponſus affirmavit; validum eſt Matrimonium; quia (ut ſupponitur) jam ex circumſtantiis apparet, quòd voluntas Sponſi ſit ducendi fœminam in uxorem. Gobat. *tom.1. tr.10. num.394.*

3. Quòd talis conſenſus ſit inter perſonas non legitimè impeditas. Ex jure poſitivo requiritur ætas pubertatis, *de qua in nu.1979.* alioquin erit nullum.

4. Demum requiritur præſentia Parochi, & duorum teſtium, cum illis verbis: *Ego vos conjungo, &c.* aliàs erit matrimonium clandeſtinum, & novo jure Tridentini nullum: *v.n.1238.& 3935.*

3951 *Miniſtri* hujus ſacramenti ſunt ipſi contrahentes: *materia* verò, & *forma* eſt eorum mutuus conſenſus, hoc modo, quòd *materia*, *ex qua*, & *proxima*, eſt mutuus conſenſus externis ſignis expreſſus, quatenus habet rationem traditionis corporum; *forma* verò eſt idem conſenſus, quatenus habet rationem acceptationis; materia remota ſunt ipſa corpora contrahentium.

Effectus hujus Sacramenti eſt gratia ſanctificans, videlicet augmentum gratiæ; unde ipſi contrahentes debent eſſe in gratia, alioquin peccant mortaliter; quia ponunt obicem gratiæ, quam Sacramentum cauſaret.

3952 Matrimonium dicitur *ratum*, quando contractus eſt factus modo explicato, ſed non eſt ſecuta copula. Dicitur *conſumatum*, quando eſt ſecuta copula. Unde matrimonium ratum, & conſumatum, non differunt eſſentialiter, & in ratione ſacramenti; ſed accidentaliter penes copulam ſecutam, vel non ſecutam.

3953 Certum eſt, validum eſſe matrimonium inter abſentes per procuratorem initum; *ex c.fin. de Procur. in 6.* quia matrimonium non fuit à Chriſto ſemotum à linea contractus, ſed contractus ipſe fuit elevatus ad lineam Sacramenti, ſeu ad cauſandam gratiam.

3954 In procuratoribus non requiritur diverſitas ſexus, ſed poſſunt eſſe duo viri, vel duæ mulieres; quia non contrahunt nomine proprio.

Procuratori poteſt quis dare mandatum conſentiendo in eam, quam ipſe procurator in uxorem mandantis elegerit. Clericatus *cap.142. num.8.*

3955 Procurator autem debet adamuſſim ſervare tenorem mandati, ita ut ſi excedat aut deficiat, invalidum ſit matrimonium.

3956 (Quid, ſi expedito procurationis mandato (ait Clericatus *cit. num.9.*) mandans revocet conſenſum, ſed Procurator inſcius revocationis prædictæ, contrahat matrimonium nomine ejuſdem mandantis? Reſp. Matrimonium eſſe nullum; quia in negotiis civilibus valent geſta per Procuratorem revocata, quando revocatio nec Procuratori, nec parti nota eſt, *l. ſi mandatum, ff. mandati:* tamen ſecùs eſt in matrimonio; & ratio diverſitatis eſt, quia in temporalibus, & merè politicis, Reſpublica ſupplere poteſt conſenſum contrahentium, non autem in Sacramento matrimonii, de cujus eſſentia eſt, ut interveniat verus, & realis conſenſus conjugis. Tamb. *d. cap.4.§.1. num. 5. 6. & 7.*)

3957 Item, ſi expedito mandato, antequam procurator contrahat, mandans fiat amens, tutius eſt aſſerere, quòd matrimonium ſit nullum. Diana *part. 3. tract.4. reſ.240.* Tamb. *de matr. tr.4. cap. 4. à num.11.* Clericatus *cap.142. nu.11.* quia deficit verus conſenſus realis. Sermo autem eſt de vera amentia, minimè de phræneſi ad tempus: hæc namque (ut rectè advertunt relati Doctores) æquiparatur ebrietati, quæ hominem à ſtatu humano non amovet.

3958 Et quamvis Tamb. *cit.§.2.*cum Caſtropal. teneant, poſſe matrimonium contrahi per Epiſtolam, qua Sponſus ſcribat ſponſæ, *ſe eam ducere in uxorem*; rectè ait Clericatus *cap.142. num. 12.* hunc modum non eſſe practicandum: tam quia utriuſque conſenſus præſtari debet coram Parocho, & teſtibus, ad quod non videtur ſufficere Epiſtola; quàm quia hic modum eſt expoſitus fraudibus, & falſitati. Ita ille.

DE TRIBUS BONIS MATRIMONII.

3959 Fines *primarii*, ſeu *bona* ad ſubſtantiam matrimonii ex inſtitutione Chriſti requiſita, ſunt tria, videlicet, *Sacramentum*, *Fides*, *& Proles*; adeoque, ut quis validè contrahat, neceſſe eſt, ut ſaltem implicitè intendat ſe obligare ad indiſſolubilitatem, ſeu perpetuitatem, ad fidem ſervandam conjugi, & ad prolem ſtudiosè non impediendam per media illicita, ſed gratanter eam acceptandam, ac Religiosè educandam, ſi eveniat; ita ut, ſi omnem, aut unam tantùm obligationem ex prædictis tribus poſitivè excludat, v. gr. ſi poſitivè habeat animum non ſe obligandi ad fidem ſervandam, aut ad bonum prolis, etiam per intentionem mente retentam, invalidum ſit matrimonium ex defectu conſenſus, qui eſt de ſubſtantia contractus. Scotus *in 4. diſt.31.qu.un. §. Ad quæſtionem, litt. A, & E, v.nu.4250.*

3960 Si verò quis, dum matrimonium contraxit, habuit intentionem ſaltem implicitam ſe obligandi ad præfata tria bona, ſed ſimul habuit animum talem promiſſionem, & obligationem non ſervandi, mortaliter peccavit, ſed validum eſt matrimonium. Exemplum: Puella parturientium doloribus exterrita, quando matrimonium contraxit, habuit ſaltem implicitè animum ſe obligandi ad bonum prolis, ſed ſimul habuit intentionem hujuſmodi obligationem non exequendi, ſed impediendi; & in effectu ſtudiosè ſumpſit medicinam ſterilitatis inductivam: peccavit quidem, ſed validum eſt matrimonium: Scotus *cit. & diſt. 30. quæſt. 2. art. 2.* D. Bonavent. *in 4. d. 31. art. 1. quæſt. 3.* D. Thomas *in 4. d. 31. quæſt. 1. art.3.* Tancredi *tom.1. lib.2. diſp.29. à nu.3. ad 7.* Tamb. *lib.8. de matr. tract.4 c.2.§.3. & c.5. §.8.* Buſemb. *lib.6. tract.6. c.2. dub.1.n.5. & com.*

3961 Ratio eſt, quia intentio ſe obligandi ad ſubſtantialia contractus, ſe tenet ex parte actus primi, & inde eſt de eſſentia contractus; intentio verò obligationem exequendi, ſicut & ipſa executio, ſe tenet ex parte actus ſecundi; actus autem ſecundus accidit actui primo, & ideò ejus defectus non tollit, ſed ſtat cum ſubſtantia contractus, ut in ſimili dixi de juramento, & voto *num. 1561.*

3962 Hac ratione plures Sancti validum matrimonium injerunt, & illibatam caſtitatem ſervaverunt, quoniam mutuum dominium corporum ſeparari poteſt ab uſu; pro quo omninò lege Scotum *in 4. d.30. quæſt. 2. lit. D.* ubi ſatis doctè oſtendit, quo pacto validum fuerit matrimonium B. Virginis cum S. Joſeph, & inviolatum caſtitatis votum remanſerit.

CAPUT III.

DE CONSENSU CONDITIONATO.

3963 Certum eſt ex dictis , conditiones contra tria bona matrimonii irritare matrimonium ; quia deſtruunt ejus ſubſtantiam , ſine qua conſiſtere non poteſt .

Unde matrimonium , 1. ſub hac conditione : *Contraho tecum , donec aliam pulchriorem reperiam* ; quia eſt contra bonum Sacramenti , 2. *Contraho tecum , ſi te adulterandam tradideris*; quia eſt contra bonum fidei , 3. *Contraho tecum , ſi vitabis generare , vel educare prolem* ; quia eſt contra bonum prolis . Clericatus *cap.* 142. *nu.* 16. Adeòque ſermo eſt de aliis conditionibus . Pro quibus

3964 Matrimonium contractum ſub conditione de præſenti , vel præter to , *Tecum contraho , ſi prædium quod mihi dixiſti , habes* ; *ſi officium à Rege habuiſti* , non ſuſpendit conſenſum , quia vel ita eſt , vel non eſt ; ſi ita eſt , contractus eſt validus ; ſi non , invalidus . Item non ſuſpendit conſenſum conditio de futuro neceſſario , v.gr. *Te duco , ſi cras ſol orietur* , vel de futuro contingenti certè futuro , v. gr. *Si Antichriſtus naſcetur* ; quia æquivalet neceſſario .

3965 Validum eſt matrimonium contractum ſub conditione de futuro contingenti turpi , quæ non ſit contra ſubſtantiam , ſeu tria bona matrimonii ; v. gr. *Duco te , ſi prædium alienum , quod invito domino detines , non reſtituas* . Vel ſub conditione impoſſibili ; quia hæ conditiones habentur pro non adjectis , *ex cap. final. de condit. appoſ.*

3966 Matrimonium initum ſub conditione de futuro contingenti honeſto ; v.g. *Te duco , ſi tuus pater conſenſerit , dotaverit , &c.* eſt validum poſita conditione . Sed conditione purificata , probabilius eſt , quòd requiratur novus conſenſus abſolutus coram Parocho ; quia prior , licèt fuerit per verba de præſenti , cum fuerit conditionatus , fuit imperfectus , ac proinde habet rationem ſponſalium . Ita Tamb. *Tom.* 2. *pag.* 144. *nu.* 5. cum Diana contra Sanchez , Lugo , & alios , qui non requirunt novum conſenſum , ac proinde tenent , quòd prior conſenſus conditionatus fieri debeat coram Parocho , & teſtibus , quia habet rationem matrimonii : *v. nu.* 3055.

3967 Hæc tamen ſint dicta pro intelligentia valoris matrimonii ; cæterùm in praxi nullo pacto conditiones ſunt à Parocho permittendæ ; quòd ſi aliqua ſit conditio purificanda , expectare faciat , & ea purificata , per conſenſum abſolutum contrahant .

CAPUT IV.

DE SOLEMNITATIBUS MATRIMONII.

3968 Solemnitates Matrimonii aliæ ſunt ſubſtantiales , ſine quibus invalidum redditur matrimonium ; talis ex jure Trid. eſt præſentia Parochi, & duorum teſtium . Aliæ accidentales , ſine quibus validum eſt , ſed illicitum Matrimonium ; tales ſunt denunciationes , & benedictio .

DENUNCIATIONES.

3969 Faciendæ ſunt à Parocho , vel ab alio de commiſſione Parochi , in Parochia utriuſque contrahentis , tribus diebus feſtivis , ſed non immediatis , puta tribus Dominicis : poſſe tamen tribus diebus feſtivis immediatis , v.gr. tribus feſtis Paſchatis , tenent plures ; ſed praxis eſt de mediatis .

3970 Poſſunt fieri intra Miſſarum ſolemnia , vel tempore concionis , aut alio tempore .

3971 Denunciationes obligationem ſub mortali inducunt , ut qui ſcit impedimentum aliquod , teneatur illud revelare , etiam ſi ſciat ſub ſecreto naturali , aut ſit occultum ; ut *in tom.* 2. *num.* 61. excepto Secreto Sacramentali .

3972 Qui poſt factas denunciationes , intra quatuor menſes matrimonium non contraxit, non poteſt contrahere, niſi novas denunciationes præmittat arbitrio Epiſcopi . Ex declar. Cardin. Fenech. *de debito* ; quia intra tam longum tempus , potuit impedimentum aliquod , maximè affinitatis , de novo contrahi .

3973 Denunciationes omittere ſine diſpenſatione Epiſcopi, eſt mortale, niſi omittatur ſola tertia denunciatio,in caſu,quòd nullum ſit periculum.

3974 Cauſæ , ob quas poſſunt Ordinarii diſpenſare , ad duo genera reducuntur , 1. Si adſit probabilis ſuſpicio , ne matrimonium malitiosè impediatur . Ex Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de reform.* 2. Si immineat grave periculum animæ , corporis , vel famæ ipſorum contrahentium . Clericatus *cap.* 144. *nu.* 4. *qui ſubdit* :

(In ſpecie autem à Canoniſtis ſolent notari ſequentes cauſæ ; videlicet . Primò , inæqualitas contrahentium , ubi nobilis ducit ignobilem , dives pauperem , ſenex juvenem . Si concubinarius in articulo mortis velit in uxorem ducere concubinam ad legitimandam prolem ; quo caſu ſolus Parochus diſpenſare poteſt , ſi tempus non permittat acceſſum ad Epiſcopum , vel Vicarium . Tertiò, ſi puella ſit ſub tutore, qui malitiosè differat ejus matrimonium . Quartò , ſi puella deflorata fuerit à ſponſo , quem timor ſit , ſi differatur , eam ampliùs non eſſe ducturum. Quintò, ſi immineat tempus Adventus , vel Quadrageſimæ, dummodò malitiosè ei approximatum , non extiterit,

 Sextò,

Sextò, ſi matrimonium contrahendum ſit inter Magnates, de quorum nullo impedimento ſatis manifeſtè conſtat.)

3975 Quando autem Ordinarius denunciationes diſpenſat, debet examinare extrajudicialiter duos teſtes.

3976 Ad impediendum matrimonium ſufficit unus teſtis etiam ex auditu, qui impedimentum, aut ejus ſuſpicionem denunciet; debet tamen teſtimonium eſſe juratum, quamvis ſecretum. Et tunc Ordinarius debet ſuperſedere, & interim debitas diligentias pro veritate adhibere.

BENEDICTIO SACRAMENTALIS

3977 Suſcipitur à ſponſis poſt primum matrimonium ratum, ante conſumationem.

Eam omittere ſine cauſa, per ſe non eſt mortale, ſed veniale, ſecluſo contemptu. Clericatus *cit. cum com.* quia benedictio eſt quid ſolùm Sacramentale, nec de ejus obligatione conſtat.

In ſecundis nuptiis non ſuſcipitur benedictio, ſi unus ex ſponſis benedictionem ſuſceperat. Sed rectè addit Clericatus ſervandam eſſe conſuetudinem.

3978 Tempore Adventus, Quadrageſimæ, & interdicti localis generalis, Conjuges non ſunt benedicendi: *v. num.* 4410.

3979 Denique Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. decernit (Quòd ſi quis Parochus, vel alius Sacerdos, ſive Regularis, ſive Sæcularis, etiam ſi id ſibi ex privilegio, vel immemorabili conſuetudine licere contendat, alterius Parochiæ Sponſos, ſine illorum Parochi licentia, matrimonio conjungere, aut benedicere auſus fuerit; ipſo jure tandiu ſuſpenſus maneat, quandiu ab ordinario ejus Parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſolvatur.)

Unde à dicta ſuſpenſione non poteſt niſi ab Epiſcopo abſolvi;

Si Sacerdos de licentia Parochi alienum Parochianum benedicat, aut ejus matrimonio aſſiſtat, ipſe Sacerdos, & non Parochus ſuſpenſionem incurrit. Clericatus *cap.* 123. *num.* 154. quia Conc. Trid. in aſſiſtentem ſuſpenſionem infligit.

CAPUT V.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

3980 Impedimenta ſunt duplicis generis, videlicet *Impedimenta* tantùm, *& Dirimentia*. Priora Matrimonium illicitum reddunt, non invalidum. Poſteriora verò illicitum, & invalidum.

IMPEDIENTIA SEX.

3981 *Eccleſiæ vetitum, nec non Tempus feriarum,*
Atque Catechiſmus, Crimen, Sponſalia, Votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

1. *Eccleſiæ vetitum*, eſt prohibitio Epiſcopi, aut Parochi.

2. *Tempus feriarum*, de quo in *num.* 2937.

3. *Catechiſmus*. Jure antiquo inter baptizandum, & eum tenentem, ſeu pro eo reſpondentem in inſtructione fidei ante januam Eccleſiæ, oriebatur quædam ſpiritualis imperfecta cognatio; ſed hodie hoc impedimentum eſt ſublatum, per Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 2. *v. num.* 3003.

4. *Sponſalia* contracta cum una impediunt matrimonium cum alia, niſi priùs ritè ſint diſſoluta.

5. *Votum* ſimplex caſtitatis impedit matrimonium; & qui cum eo contrahit, peccat, & impeditur à petitione debiti, *ut infrà à num.* 4264. de Imped. actus conjugalis ex voto. Et licèt diſpenſetur ad petendum debitum, mortua uxore, ſemper remanet allatum impedimentum in ordine ad aliam; nam votum per ſubſequens matrimonium ſuſpenditur, non extinguitur.

6. *Crimen*: Crimina impedientia ſunt ſeptem.

Inceſtus, Raptus ſponſæ, Mors mulieris,
Suſceptio propriæ ſobolis, Mors presbyteralis;
Vel ſi pœniteat ſolemniter, aut Monialem
Accipiat, prohibent hæc conjugium ſociandum.

Inceſtuoſi cum conſanguineis conjugis, aut cum propriis, non ſolùm contrahunt impedimentum dirimens cum illis perſonis, erga quas orta eſt affinitas ex copula; ſed etiam (ſi inceſtus ſit publicus) in pœnam impeditur nubere cum omni alia perſona mundi: *ſic Rapiens ſponſam* alienam, nec cum ea, nec cum alia licitè contrahere poteſt: *Occidens propriam uxorem*, impeditur ducere aliam. *Suſcipiens in Baptiſmo, aut Confirmatione propriam prolem* malo animo ad finem contrahendi cognationem ſpiritualem cum propria uxore, & ſic eam privandi jure petendi debitum, in pœnam, mortua uxore, non poteſt licitè aliam ducere. *Homicida Sacerdotis* in foro contentioſo convictus impeditur à nubendo. *Pœnitentia publica* impedit, dum durat. *Qui ſcienter cum Moniali profeſſa matrimonium contrahit*, nedum invalidè cum ea contrahit, ſed etiam in pœnam delicti impeditur à nubendo cum omni alia muliere.

3982 Ad hæc impedimenta criminum poteſt Epiſcopus diſpenſare. At communis opinio eſt, ea eſſe per non uſum ſublata, ac proinde diſpenſatione non indigere, nec cum iis contrahentes peccare mortaliter. Buſemb. *lib.* 6. *tr.* 6. *c.* 3. *dub.* 1. Leander *de matr. tr.* 9. *diſ.* 23. *§.* 12. *qu.* 2. Sanch. Coninch. & alii apud Maſtrium *diſ.* 25. *qu.* 5. *art.* 1.

3983 Quoad quatuor impedimenta, quæ hodie ſunt in uſu,

Vetitum, Tempus feriarum, Sponſalia, Votum.

Poteſt Epiſcopus diſpenſare in 1. Si prohibitio ſit ab ipſo, aut Parocho ſibi inferiori, & in 2. Modo dicto *in n.* 2937. Non poteſt in ſponſali-

ſalibus; quia eſſet in præjudicium alterius ſponſi. Nec in voto abſoluto, & perfecto caſtitatis, aut Religionis, quia eſt reſervatum Pontifici.

Q U Æ R E S I.

3984 *Puella vovit Religionem, & Virginitatem, at ob defectum dotis Monaſterium non reperiit: An poſſit nubere?*

RESp. vel vovit Virginitatem, ſeu Caſtitatem dependenter à Religione, vel independenter: Si independenter, non poteſt nubere, ſed tenetur ad Caſtitatem: Si dependenter, poteſt nubere, & non tenetur ad Caſtitatem; hujuſmodi eſt, 1. Si vovit Religionem, ut faciliùs caſtitatem ſervaret, 2. Si ita vovit caſtitatem, ut illam non voviſſet, ſi non ſperaſſet ſe recipiendam in Religionem, & ibi perſeveraturam; tunc, inquam, cadente voto Religionis, cadit votum caſtitatis.

3985 In dubio, an votum caſtitatis ſit dependens à voto Religionis, ſtandum eſt pro libertate, quòd ſit dependens; juxta dicta de Voto *nu.*1902. Gobat. *tom.*3. *de Voto nu.*304.

Q U Æ R E S II.

3986 *Juvenis vehementer carne vexatus, & frequenter cadens, quamvis adverterit nuptias ſibi utiliores, votum caſtitatis emiſit, quod ſæpè violat: An hoc votum ſit validum?*

CAſum proponit Gobat. *tom.* 3. *de Voto à nu.* 268.

Eſſe invalidum, tenent Bonac. *tom.*2. *d.*4. *qu.* 2. *p.*1. *nu.*26. Gobat. *cit.* & apud ipſum Ledeſma, Homobonus, Trullench, & alii nonnulli. Idem dicunt de voto Religionis, non nubendi, &c. quia in his circumſtantiis votum non eſt de meliori bono: *v.nu.*1816.

Hanc opinionem firmare conatur Gobat. aliis duobus caſibus.

P R I M U S.

3987 *An conjugatus impeditus a petitione debiti ob votum, aut inceſtum, aut cognationem ſpiritualem, poſſit petere, quoties vehementibus carnis ſtimulis agitatur, ne exponatur periculo labendi in peccata luxuriæ.*

AD quod licèt communior ſententia neget, affirmat *Quintanadvenas*; quia ſicut votum, ſic ejus obſervatio eſſe debet de meliori bono; unde licèt in principio fuerit validum, ceſſat obligare, quoties obſervatio non eſt de meliori bono; & lex humana nec eſt crudelis, nec eſt vinculum iniquitatis; Unde tunc nec lex, nec votum obligat; quia obſervatio voti eſt cum periculo proximo labendi in peccata luxuriæ ab intrinſeco mala; non obſervatio verò, videlicet petitio debiti, non eſt ab intrinſeco mala, ſed ab extrinſeco, ex voto, aut lege humana; adeòque tunc obſervatio non eſt de meliori bono, ſed è contra.

3988 Tum quia conjux (ait Gobat.) impeditus voto caſtitatis, aut inceſtu cum conſanguinea ſuæ uxoris, licitè petit ab hac debitum, quando videt periculum incontinentiæ illius; ita quando videt proprium. Quam ſententiam tenet *Quintanadvenas*, etiam ſi faciliter diſpenſatio obtineri poſſet; quia fundatur in hoc, quòd tunc ceſſat obligare lex, aut votum.

3989 Cæterùm hæc ſententia non eſt practicanda, niſi in caſu, quòd non poſſit tunc diſpenſatio ad petendum obtineri, & periculum ſit in mora; tunc ſolùm habere poteſt locum Epikeja.

S E C U N D U S.

3990 *An conjugatus poſſit vovere ſe non petiturum debitum, & poſtea concumbere in eodem lecto?*

REſpondent Stephan. à S. Paulo, & Franc. Bonæſpei, apud Gobat. *cit. Tale votum valere ſolùm pro ea parte, qua vovens poteſt licitè vitare occaſiones proximas illud infringentes; nam qui vovit unum, vovit virtualiter alterum,* utpotè ab eo inſeparabile. Unde ſi ille cognoſcat, cubitum in eodem lecto eſſe ſibi periculum proximum labendi in peccata luxuriæ, ſi non petat; & non poſſe licitè non concumbere, quia conjux non conſentit, ſed vult concumbere; tunc votum pro ea parte eſt nullum, ſicut votum de non concubendo; adeòque tunc votum de non petendo debitum non obligat; quia à debiti petitione ſine peccato abſtinere non poſſet; tunc namque vel deberet negare cubitum in eodem lecto, quod ſine peccato negare non poteſt, conjuge illum volente; ſicut ſine peccato redditionem debiti negare non poteſt conjuge illam volente: vel deberet concumbere, & ſic ſe exponere periculo proximo labendi in peccata luxuriæ, quod pariter ſine peccato facere non poſſet.

Ita ferè diſcurrunt.

QUOAD CASUM AUTEM PRINCIPALEM DE JUVENE.

3991 COmmunior ſententia docet, votum caſtitatis, Religionis, non nubendi, ab eo ſub allatis circumſtantiis emiſſum, eſſe validum. Leander *de voto tr.*1. *diſt.*13. *qu.*6. Suarez, & alii; *quia tota illa difficultas provenit ex ſola diſpoſitione ſubjecti, cooperante libera voluntate ejus;* minimè ex parte materiæ voti; *fidelis autem Deus eſt* (ait Apoſt. ad Cor. 10.) *qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis; ſed faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere.* Et eidem Apoſt. roganti, à vehementibus ſtimulis carnis liberari, non indulſit Deus, ſed reſpondit, 2. ad Cor. 12. *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.*

3992 Quod ſi ita non eſſet, nulla eſſet profeſſio emiſſa ab eo, qui erat tentationibus vehementer vexatus: Et obligare deſineret, ſi talis vexatio de novo contingeret Religioſo ita diſpoſito, ut ſub ea profeſſionem non emiſiſſet; & ſic ſpoliarentur Religioſorum Clauſtra; quod nemo dicit.

3993 Talis igitur difficultas dat cauſam ad diſpenſationem petendam.

3994 Gobat. autem addit, aliam opinionem non eſſe ſpernendam; & propterea (ait) ſi juveni illi offerretur matrimonium, quod recuſare non poſſet, ſine prudenti timore ſe aliud aptum brevi non reperturum, illud non denegarem ſine diſpenſatione, dummodò contraheret cum animo illam quam primùm petendi, ſaltem ad cautelam. Ita Gobat. *cit.*

IMPEDIMENTA DIRIMENTIA.

3995 Ante Trid. erant duodecim. Trid. addidit alia duo, & ſunt *Raptus*, *& Abſentia Parochi*, *& duorum teſtium*; adeòque modò ſunt quatuordecim his expreſſa verſibus:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus diſparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honeſtas,
Si ſis affinis, Si fortè coire nequibis,
Si Parochi & duplicis deſit præſentia teſtis,
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tuta.
Hæc facienda vetant connubia facta retractant:
v. num.2358.

3996 Quinque ſunt inducta jure naturæ, & ſunt, *Error*, *Impotentia perpetua*, *Conſanguinitas in primo gradu lineæ rectæ*, putà matris cum filio, patris cum filia, *Vis*, *& Ligamen*, quæ ſunt indiſpenſabilia, & locum habent in matrimoniis infidelium. Reliqua ſunt inducta jure Eccleſiaſtico, adeoque ſunt diſpenſabilia à Summo Pontifice, & locum non habent in matrimoniis infidelium, quia juriſdictioni Eccleſiæ, ejuſque legibus non ſubjiciuntur: *v. de Imped. Cognat. nu.*4042.

1. ERROR

3997 Eſt duplex: *In ſubſtantia perſonæ*, *& in qualitate perſonæ*. *In ſubſtantia perſonæ*, cum quis putans ducere unam, ducit aliam, v.gr. putans ducere Catharinam, ducit Roſaliam. *In qualitate perſonæ*, cum quis ducit eam perſonam, quam putat, ſed non ſub ea qualitate, quam eam putat habere: v. gr. putans ducere Catharinam Virginem, pulchram, divitem, &c. ducit, Catharinam non Virginem, deformem, pauperem, &c.

3998 Uterque error poteſt eſſe antecedens, aut concomitans. *Antecedens* eſt ille, qui dat cauſam contractui, itaut eo non habito contractus non fieret. *Concomitans* eſt ille, qui conjungitur cum contractu; videlicet habetur, quando fit contractus, ſed non eſt cauſa ejus, ita ut, ſi error non eſſet, adhuc contractus fieret: *v. tom. 2. à num.*375.

3999 *Error in ſubſtantia perſonæ* ſive antecedens, ſive concomitans, invincibilis, aut vincibilis, jure naturæ dirimit matrimonium; quia aufert conſenſum circa rationem ſubſtantialem per ſe requiſitam ad matrimonium; tollit enim voluntarium, & libertatem, cum *nil volitum*, *quin præcognitum*.

4000 *Error in qualitate perſonæ*, ſive antecedens, ſive concomitans (qualitate ſervitutis excepta) non dirimit matrimonium; quia non facit illud involuntarium ſimpliciter, ſed ſolùm ſecundum quid ratione qualitatis, quæ per accidens ſe habet ad eſſentiam matrimonii, cujus per ſe objectum, & materia eſt ſubſtantia corporis, ſeu perſonæ, quæ mutuo traditur.

4001 In duplici autem caſu error qualitatis poteſt eſſe per accidens dirimens, 1. Si qualitas, in qua erratur, fuit appoſita in contractu per modum conditionis; v. gr. *duco te, ſi es virgo*; tunc enim matrimonium eſt nullum ex defectu conſenſus, quia conſenſus non fuit abſolutus circa perſonam, ſed conditionatus: *v. nu.*3964. 2. Quando error qualitatis redundat in errorem perſonæ; quod tunc evenit, quando qualitas, in qua erratur, eſt talis, ut deſignet individuam perſonam.

4002 *Exemplum*: Petrus videns duas ſorores, unam indutam veſte alba, alteram rubra, intendit, & convenit cum earum patre ducere illam, quam vidit tunc indutam veſte alba; Pater autem, quando faciendus eſt contractus, ſubſtituit alteram, eam induendo veſte alba, cum quo errore Petrus cum ea contrahit: tunc matrimonium eſt invalidum, quia qualitas illa, in qua errat, ſtante circumſtantia, qua Petrus videns duas, elegit unam, per eam qualitatem deſignatam, refunditur in ſubſtantiam perſonæ.

4003 E contra: Petrus videns determinatam puellam, audiens eam eſſe filiam Pauli nobilis, cum ſit Joannis ignobilis, cum eo errore contrahit: tunc matrimonium eſt validum; quia qualitas, in qua erratur, non redundat in ſubſtantiam perſonæ; quoniam revera contraxit cum determinata perſona, cum qua intendebat contrahere.

Reſolvuntur Caſus.

QUÆRES I.

4004 *Petrus petiit à Paulo ſuam tertiam filiam, quam audivit eſſe pulchram; Paulus id recuſavit, dicens daturum primogenitam, cui prius nubere conveniebat; hinc Petrus requiſivit, ut eam oſtenderet cuidam ſuo familiari fide digno, qui de ejus pulchritudine referret: Paulus dicto familiari oſtendit non primogenitam deformem, ſed ſecundam pulchram, & facta relatione de pulchritudine, Petrus artificio Pauli ſub veſpertinis horis, ad lumen candelæ, contraxit per verba de præſenti cum primogenita quam Paulus obtulit ſed non oſtendit. An Matrimonium ſit validum?*

Reſp. Matrimonium eſſe invalidum. Tamb. *lib.* 8. *de matr. tract.* 1. *cap.* 2. *§.* 2. contra Sanchez.; quia error redundat in ſubſtantiam perſonæ; nam Petrus occaſione pulchritudinis relatæ ab amico, ſuam intentionem, & conſenſum determinavit non ad perſonam quam obtulit pater, ſed ad perſonam, quam vidit amicus.

QUÆ-

QUÆRES II.

4005 *Paulus habens duas filias, obtulit unam Petro, cui volenti videre pulchritudinem, oſtendit filiam pulchram, at Petrus non advertens ad eam, quam vidit, vel quia per procuratorem, vel quia ad lumen candelæ, contraxit cum alia, quam non vidit. An matrimonium ſit validum?*

RESp. Matrimonium eſſe invalidum, eadem ratione.

Contra Tancr. *de matr. lib.7.diſp.*18. *num.*18. qui diſtinguit:

4006 Si verò Petrus petiit à Paulo primogenitam, & Paulus Petro pulchritudinem videre volenti oſtendit aliam pulchram, tunc matrimonium cum primogenita eſt validum; quia jam conſenſit in perſonam. Vide diſcrimen inter hos caſus primogenitæ oblatæ, & petitæ. In primo enim Petrus vult perſonam pulchram, quam ex errore putat primogenitam, & ita contrahendo cum primogenita, errat in perſona. In ſecundo vult perſonam primogenitam, quam ex errore putat pulchram, & ita contrahendo cum primogenita non errat in perſona, ſed in qualitate & ideò in 1. caſu invalidum eſt matrimonium, validum in 2.

QUÆRES III.

4007 *Paulus habens duas filias, obtulit unam ex illis indeterminatè Petro, cui pulchritudinem videre volenti oſtendit aliam tertiam puellam pulchram non ſuam filiam: at Petrus non advertens ad eam, quam vidit, contraxit cum una ex filiis Pauli, quam non vidit. An Matrimonium ſit validum?*

RESp. Eſſe validum. Tancr. *cit. num.*18. quia conſenſus jam erat determinatus in unam ex filiis Pauli, qui per oſtenſionem tertiæ puellæ non fuit diſtractus à ſubſtantia perſonæ, ſed à qualitate; non inquam à ſubſtantia perſonæ, quia hæc fuit ſatis determinata ex hoc, quòd fuit determinatus pater.

QUÆRES IV.

4008 *Plebejus quidam Panormum petens, ſe finxit nepotem Magni Ducis Hetruriæ, qua fictione ſeduxit puellam nobilem ad contrahendum cum eo. An matr. ſit validum?*

RESp. Matrimonium eſſe invalidum. Tamb. *lib.*8. *tr.*1. *c.*2. *ſ.*2. *nu.*4. Quia talis puella attentis circumſtantiis, non alia via cognovit illum, niſi ſub conſideratione, quòd fuerit nepos Magni Ducis, adeòque conſenſit directè in qualitatem, indirectè in perſonam, ad cujus novam notitiam venit mediante nova notitia qualitatis; quando autem conſenſus contrahentis directè tendit in qualitatem, indirectè in perſonam præſentem, itaut contrahens veniat in notitiam novam perſonæ mediante nova notitia qualitatis, tunc error qualitatis redundat in errorem perſonæ. Sicut è converſo, quando conſenſus contrahentis tendit directè in perſonam præſentem, & indirectè in qualitatem, tunc non redundat in errorem perſonæ: ut exemplificatum eſt in *nu.*4003.

4009 Hinc (ut benè ponderat Tamb. *cit.*) intentio contrahentis dupliciter poteſt ſe habere. 1. Ut ſit ſenſus: *Volo hunc, quem puto eſſe nepotem Magni Ducis.* 2. Ut ſit ſenſus: *Volo nepotem Magni Ducis, quem puto eſſe hunc.* 1. Modo error eſt in qualitate. 2. Modo error qualitatis redundat in ſubſtantiam. In noſtro caſu conſenſus puellæ nobilis non fuit in hunc præſentem, quem putabat eſſe nepotem Magni Ducis; ſed fuit in verum nepotem Magni Ducis, quem putabat eſſe hunc.

QUÆRES V.

4010 *Alia puella nobilis cognoſcebat Joannem, quem ſæpè viderat, deindè putans eum nepotem Magni Ducis, ex eo errore ducta, Matrimonium contraxit. An validè?*

RESp. Matrimonium eſſe validum. Tancr. *cit. nu.*17. quia reverà contraxit cum perſona, quam cognoverat, & intendebat; nova autem notitia falſa eſt qualitatis.

4011 Vide diſcrimen inter hunc, & priorem caſum; nam in illo cognitio qualitatis traxit in cognitionem perſonæ, & in eam ſic apprehenſam voluntas ſuum conſenſum direxit; quæ cum non ſit talis, error eſt perſonæ. In hoc verò cum perſona ſit priùs cognita, cognitio qualitatis non traxit ad novam notitiam perſonæ; adeòque error eſt ſolius qualitatis.

QUÆRES VI.

4012 *Petrus volens contrahere cum Catharina ex errore contrahit cum Roſa, hunc expreſsè eliciens actum; Ducerem hanc, etiam ſi ſcirem, hanc non eſſe Catharinam. An matr. ſit validum?*

RESp. Matrim. eſſe invalidum. Tancr. *cit.nu.*3. quia conſenſus debet eſſe de præſenti. Unde validum eſſet, ſi diceret: *Duco te, quamvis non ſis Catharina.*

QUÆRES VII.

4013 *Paulus duas habet filias, dictas unam Catharinam, alteram Roſam. Petrus cognoſcens utramque quoad perſonas, errans tamen quoad nomen, petiit à Paulo Roſam, putans petere perſonam, quæ reverà vocatur Catharina. Paulus autem ignorans errorem Petri quoad nomen, ex dolo, dum fieri debebat contractus, præſentavit Catharinam, cum qua Petrus contraxit. An Matrim. ſit validum?*

RESp. Matr. eſſe validum. Tancr. *cit. num.* 9. quia quando conſtat de perſona, error nominis eſt accidentalis. Et dolus Pauli eſt ſolùm mentalis; nam illa præſentatio externa Catharinæ eſt conformis intentioni Petri contrahentis.

QUÆRES VIII.

4014 *Puella convenit cum Paulo habente plures filios, nubere cum ſuo primogenito, poſtquam conventionem moritur is primogenitus, puella ignorante; & remanet primogenitus alius frater,*

ter , cum quo puella contrahit . An Matrim. ſit validum .

RESp. Matrim. eſſe invalidum. Tancr. *cit. n.* 14. quia qualitas primogeniti, pro qua facta fuit conventio, deſignavit tunc perſonam individuam verè talem, ſed diſtinctam; unde contrahens cum novo primogenito ignorans mutationem perſonæ, contrahit cum errore perſonæ.

QUÆRES IX.

4015 *Unus ex filii Pauli fingit ſe eſſe unigenitum, quo errore ducta puella, cum eo contrahit. Alter verò ex filiis ejuſdem Pauli fingit alteri puellæ ſe eſſe primogenitum, cum ſit ſecundus. Quid?*

RESp. validum eſſe matrimonium in 1. caſu, invalidum in 2. Tancr. *cit. n.* 19. quia in 1. cum non erretur in filiatione, ſed in ratione unigeniti, non erratur in perſona, ſed in qualitate. In 2. qualitas primogeniti deſignat perſonam individuam ab illo diſtinctam.

2. CONDITIO,

4016 SCilicet ſervilis unius perſonæ ignorata ab altero libero, dirimit Matrimonium, ex *cap. Si quis liber.* Sive ignorantia ſit antecedens, ſive concomitans, ſive invincibilis, ſive vincibilis, ut in *num.* 3998.

Nomine *ſervi*, non veniunt famuli, qui alicui ob mercedem inſerviunt, Nec Coloni originarii, vel aſcitii, ſunt propriè ſervi, ſed mancipia juſto bello capta, licèt aliis vendita, ſeu illi ſervi, quos poteſt dominus vendere, hi ſunt verè ſervi. Chriſtiani autem à Chriſtianis bello juſto capti, ex præſcripta conſuetudine non ſunt ſervi, ſed ſolùm detinentur, vulgò *prigioni di guerra*.

4017 Validum eſt Matrimonium liberi cum *libertina*, cum ea ſcilicet, quæ modò eſt libera, ſed anteà fuit ſerva; quia non ſervitus præterita, ſed præſens ignorata dirimit.

4018 *Serva ignarans ſuam ſervitutem*, ſi bona fide contrahat cum libero pariter ignorante, invalidè contrahit; quia ex jure ſervitus præſens ignorata à libero matrimonium dirimit; unde bona fides ſolùm eam excuſat à mortali.

4019 *Serva, quæ ſcit ſuam ſervitutem*, ignorat tamen eam eſſe impedimentum dirimens, ac proindè ſuam ſervitutem non manifeſtans libero illam ignoranti, cum eo contrahit, invalidè contrahit.

Ratio eſt, quia licèt ignorantia culpæ, aut pœnæ, excuſet à culpa, aut pœna, ignorantia formæ non excuſat ab invaliditate actus, ſi forma deficiat; quoniam forma eſt de eſſentia actus. Impedimentum autem dirimens non eſt pœna, ſed ſe tenet ex parte formæ contractus; cum enim matrimonium ſit contractus civilis, poteſt Legislator, & Princeps Eccleſiæ pro bono regimine Reipublicæ Chriſtianæ aliquid addere, aut præſcribere, quod ſe teneat ex parte formæ contractus, ita ut ejus defectus irritum reddat contractum; uti pariter poteſt Princeps quoad alios contractus civiles in ſuo Regno; hinc ignorantia impedimenti dirimentis non excuſat ab invaliditate contractus matrimonii, quia impedimentum dirimens non eſt pœna, ſed defectus ſolemnitatis, ſeu conditionis irritantis ſe tenentis ex parte formæ contractus.

4020 *Servus, vel ſerva*, cum libera, vel libero validè contrahunt nolente domino. Scotus *in* 4. *diſt.* 36. *q.* 1. *lit. E*, quia ſervus *habet aliquid juris in corpore ſuo; non enim privavit ſe quacumque libertate, & ad quoſcumque actus, & pro quanto corpus ejus eſt ſuum, poteſt commutare cum alio; quia ſi alius, ſive ſervus, ſive liber, velit eſſe contentus illa modica poteſtate, ſive ad modicum uſum, quem ſcit eum poſſe dare, benè poteſt ſibi ipſi præjudicare, & tenet commutatio.* Et infrà *lit. F*, *& ſicut contrahunt, ita tenentur poſtea reddere debitum, pro quanto ſcilicet illi actus non impediunt à ſervitiis conſuetis.*

4021 Peccant tamen mortaliter, ſi licentiam non petant, niſi aliàs probabiliter timeant, quòd impedirentur. Quòd ſi licentiam non obtineant, tunc poſſunt validè, & licitè contrahere; quia dominus non poteſt ſine mortali matrimonium ſervis, nec ejus rationabilem, & moderatum uſum prohibere.

4022 *Servus conjugatus*, juſſus ſimul ab uxore ad reddendum debitum, & à domino ad aliquod negotium peragendum; ſi nupſit de conſenſu domini, tenetur potius ſatisfacere uxori, reddendo debitum; ſi verò nupſit invito domino, tenetur potiùs ſatisfacere domino. Diana *part.* 7. *tr.* 7. *reſ.* 38. Ratio pro utroque caſu habetur ex Scoto *cit. lit. E*, *& F*. Pro primo, quia dominus, dum conſenſit, ceſſit juri ſuo utendi ſervo in ſimili caſu. Pro ſecundo; quia ſervi *per actus proprios ſine voluntate dominorum non potuerunt ſe facere liberiores, nec ſe à jure dominorum ſuorum magis eximere, quàm prius.*

4023 Eadem ratione peccat mortaliter dominus, ſi vendat, aut mittat ſervum in partes remotas, quò non poteſt uxor eum ſequi, ſi matrimonium ſit factum de voluntate domini; Non peccat autem, ſi ſervus contraxit ſine conſenſu domini, & domino urgeat gravis neceſſitas mittendi, aut vendendi ſervum ad partes remotas; ſolùm, ſi nulla urgeat neceſſitas, peccat mortaliter, non contra juſtitiam, ſed charitatem, quæ tamen non obligat cum notabili detrimento.

4024 Serva, ſi contrahat cum libero ignorante, opera domini, aut ſaltem ſciente, & tacente domino, ſit libera ex jure in pœnam delicti, & favorem matrimonii; unde matrimonium eſt validum. Item ſerva ſit libera, ſi ducatur in uxorem à domino, & è converſo de ſervo. Inſuper, ſi

vir

vir ſolutus, & nullo alio impedimento ligatus, qui videlicet non ſit in ſacris, habuit ancillam in concubinam uſque ad mortem; tunc ſi nihil de ancilla, & filiis ex ipſa habitis dixit, manent liberi ex jure, ad quod requiruntur duo, nempè quod turpis uſus ancillæ non fuerit ante mortem dimiſſus; & quòd filii non ſint nati ex concubitu damnato, videlicet ex adulterio, aut ſacrilegio, ſed ex ſoluto cum ſoluta, ita ut dominus ſervam ducere potuiſſet in uxorem, ſi voluiſſet.

4025 *Servus, qui contraxit cum ſerva ex errore*, putans eſſe liberam, validè contraxit. Scotus *in 4.diſt.36. qu.1. lit.F*, nam *error conditionis pejoris impedit contractum, quia impedit commutantem recipere tantum, pro quanto intendit commutare; ſed ignorantia melioris conditionis, vel æqualis, non impedit propter contrariam rationem*.

4026 Hac ratione, liber, qui contraxit cum libera ex errore, putans eam eſſe ſervam, validè contraxit. Scotus *cit.* quia non invenit eam deterioris conditionis.

4027 *Conjuges, qui validè contraxerunt*, ob ſervitutem ignoratam à libero, detecta ſervitute, ſi velint in matrimonio permanere, poſſunt illud ratificare per novum conſenſum; alioquin debent tam à petendo, quàm à reddendo debito abſtinere, quia aliàs omnis copula erit fornicaria: *vid.num.* 4246.

De hac materia fusè agunt Dian. *par. 7. tr. 7.* Tancred. *tom.2. lib. 7. à diſp.19. ad 24.* Leander *tr.9. diſp.11.*

3. VOTUM

4028 Solemne Caſtitatis, emiſſum in Religione approbata, aut in ſuſceptione Ordinis ſacri, dirimit matrimonium. Similiter votum ſimplex Caſtitatis Patrum Societatis, quod emitti ſolet elapſo biennio, dirimit, ex motu proprio Gregor. XIII. Vide infrà de Ordine ſacro *à num.* 4064.

4. COGNATIO

4029 Est triplex, Naturalis, Spiritualis, & Legalis.

COGNATIO LEGALIS

4030 Est propinquitas perſonarum ex perfecta adoptione proveniens: *Adoptio* eſt perſonæ extraneæ in filium, aut in filiam, legitima aſſumptio. Quæ fieri debet auctoritate publica, ſeu magiſtratus.

4031 Ejus ſunt tres ſpecies, quæ matrimonium dirimunt, 1. In linea recta inter ipſum adoptantem, & adoptatum, hujuſque ſolos filios carnales deſcendentes uſque ad quartum gradum, qui tamen non reperiuntur emancipati, ſed ſub poteſtate ipſius adoptati, quando fit adoptio. 2. In linea collaterali inter ipſum adoptatum, & ſolos filios carnales adoptantis; qui pariter ſunt in poteſtate adoptantis tempore adoptionis, & non ultrà. 3. Inter adoptatum, & uxorem adoptantis, atque inter adoptantem, & uxorem adoptati. Unde ſecunda, & tertia ſpecies non extenduntur ultrà primùm gradum. Hinc inter adoptantem, & parentes adoptati, ſimiliter inter fratres adoptivos inter ſe, aut eorum filios, nullum eſt impedimentum; quoniam nullum jus illud ponit.

COGNATIO SPIRITUALIS

4032 Est propinquitas inter aliquas perſonas ex regeneratione ſpirituali procedens, videlicet ex Baptiſmo, vel Confirmatione, non ex aliis Sacramentis. Hæc cognatio, ex Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.2.* 1. contrahitur à baptizato, vel confirmato, cum baptizante, vel confirmante. 2. A baptizato, vel confirmato, cum patrino, vel matrina, & hæ duæ cognationes dicuntur: *Paternitas, & filiatio* ſpiritualis. 3. A patrino, vel matrina cum patre, & matre baptizati, vel confirmati. 4. A patre, & matre baptizati, vel confirmati, cum ipſo baptizante, vel confirmante, & hæ duæ poſteriores dicuntur compaternitas, & commaternitas. Inter hos tantùm contrahitur, & dirimit, non ultrà. Omninò vide *à num.*3008. *ad* 3013.

COGNATIO NATURALIS,

4033 Seu carnalis, quæ conſanguinitas dicitur, *eſt vinculum perſonarum, quæ ab eodem ſtipite per carnalem propagationem deſcendunt*.

4034 *Stipes*, eſt perſona illa à qua aliæ perſonæ, de quarum cognatione tractatur, deſcendunt.

4035 *Linea*, eſt ordinata hujuſmodi perſonarum ſeries. Eſt duplex. Recta, eſt earum perſonarum, quarum una eſt ab alia, ſive aſcendendo, ſive deſcendendo: Et *Tranſverſalis*, ſeu *Collateralis*, quæ eſt earum perſonarum, quæ deſcendunt ab eodem ſtipite, ſed una non deſcendit ab alia, ut fratres, conſobrini, &c.

4036 *Tranſverſalis*, eſt duplex: *Æqualis*, perſonarum, quæ æqualiter diſtant à ſtipite, ut fratres, ſorores, &c. & *Inæqualis*; perſonarum, quæ inæqualiter diſtant à ſtipite, ut frater, & filius ſororis, &c. *Gradus* denique eſt ipſa diſtantia, quæ inter perſonas, de quibus agitur, intercedit. His præmiſſis

IN LINEA RECTA

4037 Sive aſcendentium, ſive deſcendentium, tot ſunt gradus, quot ſunt perſonæ, ſeu quot ſunt factæ generationes, dempto ſtipite. Sit

SCHE-

SCHEMA LINEÆ RECTÆ.

4. Joannes abavus.
|
3. Jacobus proavus.
|
2. Andreas avus.
|
1. Paulus pater.
|
PETRUS STIPES.
|
1. Paulus filius.
|
2. Andreas nepos.
|
3. Jacobus pronepos.
|
4. Joannes abnepos.

Ubi *Paulus*, eſt in 1. gradu conjunctus *cum Petro*, quia dempto ipſo ſtipite, qui eſt Petrus, una perſona remanet. *Andreas* in 2. quia Petro dempto, duæ perſonæ remanent, & ſic de reliquis.

IN LINEA TRANSVERSALI IN DISTANTIA ÆQUALI.

4038 Tot gradibus una perſona diſtat ab alia, quot gradibus illa una diſtat à communi ſtipite, dempto ſtipite: ſit

SCHEMA LINEÆ TRANSVERSALIS.

PETRUS STIPES.

Paulus.	*Frater, & ſoror* 1. *gr.*	Roſa
Andreas.	*Conſobrini primi* 2. *gr.*	Anna
Jacobus.	*Conſobrini* 2. 3. *gr.*	Nimpha
Joannes.	*Conſobrini* 3. 4. *gr.*	Agatha
Thomas.	*In nullo gradu.*	Urſula.

Hinc Paulus eſt conjunctus in 1. gradu cum Roſa, quia uno gradu diſtant à Petro patre.

IN LINEA TRANSVERSALI IN DISTANTIA INÆQUALI

4039 Tot gradibus una perſona diſtat ab alia, quot gradibus perſona illa, quæ eſt à ſtipite remotior, diſtat ab eodem ſtipite, dempto ipſo ſtipite. Unde in præfato ſchemate lineæ tranſverſalis *Paulus* in 2. gradu diſtat *ab Anna*, quia *Anna*, quæ eſt remotior à *Petro ſtipite*, duobus gradibus diſtat ab ipſo ſtipite, dempto eodem ſtipite; ſic deſcendendo idem *Paulus* in 3. gradu diſtat à *Nimpha*, & in 4. ab *Agatha*.

4040 In linea autem tranſverſali in diſtantia inæquali quamvis ſola diſtantia remotior gradum conſanguinitatis conſtituat, in diſpenſationibus tamen pro matrimoniis inter conſanguineos contrahendis ex diſpoſitione Summorum Pontificum, maximè S. Pii V. conſiderari ſolet, & inde in memorialibus explicari, etiã gradus proximior ſtipiti.

4041 Sic in eodem ſchemate lineæ tranſverſalis *Paulus* dicitur primo gradu in ſecundo conjunctus cum *Anna*. Primo in tertio cum *Nimpha*. Primo in quarto cum *Agatha*. Denique primo gradu in quinto cum *Urſula*, & ſic in nullo; quia extra quartum gradum nulla datur cognatio. Unde quando gradus remotior eſt extra quartum, nec gradus proximior eſt exprimendus, nec diſpenſatio eſt neceſſaria, quia nulla habetur cognatio.

Similiter *Andreas* eſt ſecundo gradu in tertio conjunctus *cum Nimpha*. Secundo in quarto *cum Agatha*. Secundo in quinto *cum Urſula*, & ſic in nullo. *Jacobus* eſt tertio in quarto conjunctus *cum Agatha*. Tertio in quinto *cum Urſula* & ſic in nullo. *Joannes* eſt quarto in quinto conjunctus *cum Urſula*, & ſic in nullo: Demum *Thomas* in nullo eſt conjunctus cum filia Urſulæ. Quæ exemplificata, & dicta ſunt de latere ſiniſtro ad deſtrum, de viris ad fœminas, pariter intelligenda veniunt de latere deſtro ad ſiniſtrũ, & de fœminis in ordine ad viros.

4042 Omnis igitur conſanguinitatis gradus, ſive lineæ tranſverſalis ſive rectæ non extenditur ultrà quartum gradum. Item ſolùm primum gradum lineæ rectæ jure naturæ matrimonium dirimere, cæteros verò lineæ rectæ, & omnes lineæ tranſverſalis, jure ſolùm Eccleſiaſtico dirimere, docent Leander *de matr. tr.* 9. *diſp.* 13. §. 1. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 8. *tr.* 2. *c.* 5. §. 1. *à num.* 18. *& alii*.

CASUS.

4043 *Petrus filius Annæ habuit rem cum Catharina, ex qua genuit Franciſcam, & Paulus filius dictæ Catharinæ habuit rem cum præfata Anna, ex qua genuit Joannem. An Joannes poſſit validè nubere cum Franciſca?*

Caſus eſt ſingularis, non tamen metaphyſicus, ſed practicus, quoniam in quadam mundi parte contigit; pro faciliori tamen intelligentia. Sit

FIGURA.

PETRUS condiſcipuli PAULUS
Filius Filius
a ſii
ma
a ſii
Mater Mater
ANNA CATHARINA
mater mater
JOANNES FRANCISCA
filius Pauli. filia Petri.

4044 Reſpondeo negativè, quia inter Joannem, & Franciſcam reperitur cognatio naturalis *primo gradu in ſecundo*, orta tamen ex uno tantùm ſtipite, nempè ex parte ſolius matris, ſed iterata ex parte matris alterius, taliter ut Joannes ſit Patruus ſimul, & Nepos Franciſcæ; & è converſo Franciſca ſit Amita ſimul, & Neptis Joannis; Joannes quidem, quia eſt filius Pauli fratris ex utero Fran-

Franciſcæ, eſt Nepos Franciſcæ, & Franciſca Amita Joannis; & è converſo, quia Franciſca eſt filia Petri fratris ex utero Joannis, eſt neptis Joannis, & Joannes patruus Franciſcæ.

4045 *Primo tamen in ſecundo*, quia Joannes ratione filiationis eſt primo gradu conjunctus cum Anna, cum qua eſt etiam ſecundo gradu conjuncta Franciſca, utpotè ejus Neptis, quatenùs eſt filia ejus filii; Franciſca enim eſt filia Petri, qui eſt filius Annæ, & frater Joannis. Ita pariter ex alia parte Franciſca ratione filiationis eſt primo gradu conjuncta cum Catharina, cum qua eſt etiam ſecundo gradu conjunctus Joannes, utpotè ejus Nepos, quatenus eſt filius ejus filii; Joannes enim eſt filius Pauli, qui eſt filius Catharinæ, & frater Franciſcæ.

Et conſequenter Franciſca, & Joannes conjunguntur primo gradu in ſecundo cognationis naturalis, ac proindè nõ poſſunt inter ſe validè nubere.

5. CRIMEN

4046 Eſt quadruplex. 1. Homicidium alterius conjugis, extrinſecè ab utroque conventum, etiam ſine adulterio, factum tamen ad finem nubendi.

2. Adulterium ab utroque cognitum, cum homicidio etiam non convento, facto tamen ab uno illorum ad finem nubendi, etiam altero ignaro.

3. Adulterium conventum cum pacto futuri matrimonii.

4. Si ſuppoſito matrimonium ſaltem rato cum una, committat adulterium cum alia, & inſuper contrahat matrimonium cum illa per verba de præſenti. Dirimit etiam mortua propria uxore, itaut ſoluto ligamine non poſſit illam ducere; unde hoc impedimentum eſt diſtinctum à ligamine.

4047 Impedimentum criminis eſt à jure impoſitum ad vitandum odium ſacramenti, & homicidium conjugis. At ſi aliqua conditio ex præmiſſis deficiat, crimen non dirimit: quia ſumus in odioſis.

QUÆRES I.

4048 Petrus conjugatus ſolitus rem habere cum Berta, una vice ſic eſt eam allocutus: *Si moreretur mea uxor, te in uxorem ducerem*; Evenit deindè caſus, ut illa deceſſerit. An poſſit cum illa nubere?

Reſp. poſſe. Tancr. *tom. 2. de matr. lib. 7. pag. 144. n. 7.* ratio mea eſt; quia non habetur impedimentum criminis; nam locutio illa non fuit promiſſio ſed velleitas, ac ſimplex oſtenſio animi, & expreſſio amoris; Canones autem loquuntur expreſsè de promiſſione; adeoque cum ſimus in odioſis, extendi non debent ad ſimplicis animi, & amoris oſtenſionem.

4049 Similiter non incurrit impedimentum, ſi dicat: *Si voluero, te ducam*; quia promiſſio non eſt, quæ ad propriam voluntatem refertur.

QUÆRES II.

4050 *Petrus conjugatus promiſit Bertæ ſe eam ducturum in uxorem, mortua propria, & adulteravit; evenit caſus, ut hæc ſit mortua, Petrus verò matrimonium contraxit non cum Berta, ſed cum alia, adhuc cum Berta adulterium ſequens; deindè hæc ſecunda uxor deceſſit. An Petrus poſſit matrimonium inire cum Berta?*

Reſp. poſſe. Silveſter *de matr. n. 8. verſ. 5. §. 9. quæritur.* Alarius *Canones conſcien. crimin. 52.* quia dum ſtante promiſſione Petrus mortua uxore, non Bertam, ſed aliam duxit, promiſſio fuit retractata per actum facti, conſcia Berta; & reverà (humano modo loquendo) Petrus dicitur infidelis, & fregiſſe promiſſum: Ex communi autem ſententia promiſſio non debet eſſe, nec explicitè nec tacitè revocata, ſed durans.

6. CULTUS DISPARITAS.

4051 Seu Religionis, dirimit inter baptizatum, & non baptizatum, ut inter Chriſtianum, & Turcam; quia Baptiſmus eſt janua ſacramentorum. Infidelitas, ſi ſuperveniat poſt matrimonium, non dirimit, licèt poſſit eſſe cauſa divortii. Inter baptizatos autem, quorum alter eſt hæreticus, non dirimit, ſed impedit, ex Concil. Calcedonenſi *can. 14. & cap. Decrevit, de hæret. in 6.* ubi matrimonia cum hæreticis prohibentur, & mulier privatur dote; unde perſona Catholica cum hæretica contrahens, peccat mortaliter ob periculum diſcordiarum, & ſubverſionis ſui, aut prolis. Buſemb. *lib. 2. tr. 1. cap. dub. 3. num. 7. ait in Germania licere ex gravi cauſa, ſalvo tamen jure naturali, & ſemoto periculo, tum contrahentis, tum prolis; unde de iis initio conſtitui debet, ut Catholicè educentur.*

4052 Si ex conjugibus infidelibus unus convertatur ad fidem, altero in ſua infidelitate remanente, remanet matrimonium, ſi conjux infidelis velit cum fideli cohabitare ſine injuria Creatoris. Si verò conjux infidelis recedat phyſicè, videlicet, ſi non velit cum fideli cohabitare; vel ſi recedat moraliter, videlicet, ſi velit habitare, ſed non ſine injuria Creatoris, quatenùs coram conjuge fideli Chriſtum, & fidem blaſphemat, eam tentat à fide divertere, vel prolem futuram fidelem non vult; &c. tunc matrimonium, etiam ſi fuerit conſumatum, diſſolvitur quoad vinculum, ita ut conjux fidelis poſſit ad aliud matrimonium cum Chriſtiano tranſire ante omnem ſententiam ex legè Chriſti in privilegium fidei promulgata per D. Paulum 1. ad Cor. 7. *Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat; non enim ſervituti*, hoc eſt ligamini conjugali, *ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi.* Tambur. *tom. 2. pag. 151.* Plura Tancr. *tom. 2. de matr. lib. 7 diſp. 74. v. n. 4111.*

QUÆRES

4053 *Turca Panormi factus liber emit ancillam quam deindè duxit in uxorem quæ ancilla vult ad fidem converti, & quia vir non conſentit, imò prætendit eam remanſuram ſervam, quid decidendum.*

Reſp.

Reſp. cum Tancr. *par.2. to.5. tract.5. quæſt.65.* Si vir non velit cum ea habitare abſque injuria Creatoris, tunc uxor non poteſt ab eo vendi; quia ex matrimonio cum libero, acquiſivit libertatem, nedum ex jure poſitivo, Gloſ. *in cap. Si quis ancillam diſt.* 34. ſed etiam naturali; nam cum conjuges fiant una caro, debet etiam inter illos fieri communicatio honoris, & ſedis; & libertas ſemel conceſſa, eſt irrevocabilis. Eadem ratione non tenetur recompenſare pretium: eò maximè, quia ipſa non eſt in culpa, quia præceptum baptiſmi obligat omnes.

4054 Item eo ipſo, quo uxor tranſit ad fidem, cogitur à præcepto Eccleſiæ, ut ſeparetur à viro infideli nolente converti ad fidem, atque cum ea habitare abſque injuria Creatoris; unde poteſt ad aliud matrimonium cum Chriſtiano tranſire, quia jam prius eſt redditum irritum.

7. VIS, ET METUS.

4055 Est duplex, cadens ſcilicet in virum conſtantem, & cadens in virum inconſtantem, Metus cadens in virum conſtantem, ſeu metus gravis, quatuor conditiones requirit. 1. Quòd malum, quod timetur, ſit grave, *ut in nu.* 221. 2. Quòd cum fundamento, & non leviter timeatur. 3. Quòd qui minatur, poſſit minas exequi. 4. Quòd qui timet, non poſſit minanti reſiſtere, aut vitare mala, quæ timet. His deficientibus metus eſt levis, ſeu cadens in virum inconſtantem.

4056 Nomine metus gravis venit metus reverentialis ſuperioris, aut patri debitus, ſi eſt conjunctus cum rationabili timore, ne ſuperior, aut pater rigidè, vel malè tractet filium, aut filiam: *v. à nu.* 1400.

4057 Ut metus gravis, ſeu cadens in virum conſtantem invalidet contractum matrimonii, tres requiruntur conditiones. 1. Quòd ſit incuſſus à cauſa extrinſeca libera, nempè ab alio homine. 2. Quòd ſit incuſſus ad finem extorquendi contractum matrimonii. 3. Quòd ſit incuſſus injuſtè.

4058 *Ex defectu primæ.* Validum eſt matrimonium. 1. Si concubinarius metu inferni, vel mortis, in morbo, aut naufragio concubinam ducat. 2. Si quis à medico perſuaſus non diù ſe victurum, niſi ducta uxore, eam ducat. 3. Si in carcerem conjectus, ſpe evadendi, nubat cum filia lictoris; quia tunc non ab alio, ſed à ſeipſo impellitur ad eligendum matrimonium, tanquam medium ſui boni animæ, aut corporis.

4059 *Ex defectu ſecundæ.* Validum eſt matrimonium. 1. Si quis ad mortem damnatus, ut evadat, nubat cum meretrice, aut alia juxta ſtatutum illius Regionis. 2. Si Princeps obſeſſus offerat filiam in matrimonium obſidenti, ut obſidione liberetur. 3. Si raptor, aut deflorator virginis, metu mortis ſe offerat Judici, aut ejus conſanguineis eum occidere volentibus, ad nubendum cum illa, & nubat; quia eſt metus ab intrinſeco proveniens.

4060 *Ex defectu tertiæ.* Validum eſt matrimonium. 1. Si Epiſcopus excommunicationem minetur alicui, ni ducat puellam, cum qua ſponſalia contraxit. 2. Si Judex cogat illum ad ducendam puellam, quam violavit. 3. Si quis deprehenſus in crimine cum filia, minis afficiatur, quòd accuſaretur, niſi eam ducat. 4. Si puniendo ob homicidium probatum promittatur impunitas, ſi ducat filiam, aut uxorem occiſi; quia contrahenti non fit injuria, cum ipſe dederit cauſam metus juſtè incutiendi. Imò ipſe cogitur ad id, quod facere tenebatur; ac proinde metus potiùs videtur eſſe ab intrinſeco, cum ipſe ejus dederit cauſam: *v. à num.* 1800.

QUÆRES

4061 *Puella nobilis, propria cymba tempeſtatis cauſa everſa, metu mortis contraxit per verba de præſenti cum alio nauta, ut in ejus cymba reciperetur, an validè?*

Reſp. validè, Arſdekin *tom.2. pag.*286.*nu.*9. quia metus fuit ab intrinſeco incuſſus.

8. ORDO

4062 Sacer validè ſumptus dirimit matrimonium poſt ipſum contractum, non ſolùm ratione voti ſolemnis caſtitatis Ordini ſacro annexi, ſed etiam ex lege Eccleſiaſtica, quæ inhabilem ad contrahendum reddit ipſum ordinatum in ſacris, directè ratione Ordinis Sacri. Scotus *in 4. diſt.27.q.un. lit.B, quia talis deputatur miniſterio ſacro, quod requirit munditiam mentis, & carnis*; quod magis conformatur Concil. Trid. *ſeſſ.*24.*can.*7. Hinc ordo ſacer, eſt impedimentum diſtinctum à voto. Plura videre potes apud Tancr. *de matr. tom. 2. tract. 7. diſp.* 25. *ad* 30. Tamb. *tom.*2. *lib.*7. *cap.*3. §.3.

4064 Utrumque ſolo jure Eccleſiaſtico dirimit. Nam votum ſolemne non dirimit ex natura rei, quà votum; alioquin votum ſimplex caſtitatis dirimeret; ſed quà ſolemne; ſolemnitas autem eſt auctoritate Eccleſiæ inducta. Bonifacius VIII. *cap. Unico de voto in* 6. & Gregor. XIII. in Bulla *Aſcendente*, dicunt, *ſolemnitatem voti Eccleſiæ inſtitutione eſſe introductam.* Item votum ſimplex Societatis ſolùm cœpit eſſe dirimens per Bullam Gregor. XIII. *Aſcendente Domino*, antequam non dirimebat.

4065 Matrimonio autem inito, antequam conſumetur, poteſt conjux Religionem ingredi; quia matrimonium ratum diſſolvitur per profeſſionem Religioſam.

4066 Matrimonium tamen jam conſumato, nec licitè, nec validè conjux ſine expreſſa licentia libera alterius conjugis poteſt Religionem ingredi, & profeſſio facta eſt nulla; ita ut mortua uxore, non teneatur ad Religionem: Uxore autem vivente, tenetur ad illam regredi. Non poteſt tamen petere, ſed ſolùm reddere debitum; quia emiſſio illa

illa votorum, licèt non obliget in vim pro eſſionis ſolemnis Religioſæ, utpotè quæ ſit in præjudicium alterius conjugis, obligat in quantum poteſt, videlicet in vim ſimplicis votis caſtitatis; ac proindè eſt impeditus à petitione debiti, in quo non præjudicat conjugi, cum etiam ipſa poſt matrimonium potuerit caſtitatem vovere, & non petere debitum, & ita ea mortua, tenetur caſtitatem ſervare, *cap. Quidem* 3. *Placet* 12. *de converſ. conjugatorum*.

4067 Quòd ſi uterque conjux in Religione profiteatur ſine mutua licentia, valida erit utriuſque profeſſio; quia tunc per actum facti cenſentur ſibi mutuam licentiam dediſſe. Pirhing. *tit. cit.*

4068 De alterius autem conjugis libera, & expreſſa licentia, licitum eſt per ſe conjugi Religionem ingredi, & profeſſio erit valida. Dixi *per ſe*, quia per accidens poteſt eſſe illicita, ut ſi habeat filios, qui eo indigeant, ſi ſit gravatus debitis, &c.

4069 Et quia tunc matrimonium non diſſolvitur quoad vinculum, ſed quoad uſum, ſi vir profeſſus, uxorem etiam profeſſam cognoſceret, non peccaret contra juſtitiam, ſed contra votum.

4070 Non poteſt tamen unus conjugum Religionem ingredi, niſi alter etiam Religionem ingrediatur, *cap. Cum ſis*, *cap. Uxoratus*, *de converſ. conjugat.*

4071 Quod ſi alter velit in ſæculo remanere, tres requiruntur conditiones. 1. Ut conjux ſuperſtes ſit ſenex, videlicet ſexaginta annorum, ſi vir; quinquaginta, ſi mulier: In quo datur arbitrium Epiſcopo, ut conſiderata conjugum complexione, valetudine, robore, &c. poſſit in caſibus particularibus de ſenectute debita judicare. 2. Ut non ſit ſuſpectus de incontinentia. 3. Ut emittat votum caſtitatis, quod eſt votum ſimplex. Inſuper ex conſuetudine eſt neceſſaria cognitio, & licentia Epiſcopi.

4072 Quòd ſi conjux, qui licentiam dedit, ſit juvenis, & nolit Religionem ingredi, aut intra annum Novitiatus egrediatur, vel ſit ſenex, & nolit votum continentiæ emittere, & alter conjux reperiatur profeſſus; profeſſio eſt valida, & relictus in ſæculo perſuaderi poteſt, non cogi, ut Religionem profiteatur, aut votum continentiæ emittat; quia votum debet eſſe liberum. Quòd ſi nolit, & adſit periculum incontinentiæ, tunc Epiſcopus jubere debet marito profeſſo, ut ad uxorem revertatur, *cap. Propterea* 1. *tit. cit.* qui ratione voti ſolemnis caſtitatis, ſine diſpenſatione Papæ, reddere poteſt, non petere; & uxore mortua, aut votum caſtitatis emittente, tenetur ad Religionem reverti.

4073 Si verò uxor relicta in ſæculo caſtitatem voveret, non poſſet revocare conjugem profeſſum; quia ratione voti caſtitatis neuter poſſet petere debitum. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 8. *cap.* 4. *§.* 1. *vid. num.* 4292.

D E C L A R A T I O.

4074 Ordini ſacro eſt annexum, non præceptum (ut probabiliter tenent plures) votum ſolemne caſtitatis. Fagnanus *in lib.* 5. *cap. Tuæ litteræ*, *tit. de Cler. per ſaltum promotis*, Tamb. *lib.* 7. *de Ordin. cap.* 3. *§.* 3. Gobat. *tom.* 1. *tr.* 8. *caſu* 20. Ratio eſt primò, quia in pluribus textibus obligatio caſtitatis Ordini ſacro annexa vocatur votum.

4075 Secundò, quia Ordinatus in ſacris, ſi caſtitatem violet per actum purè internum, putà per delectationem moroſam, aut deſiderium (ut omnes fatentur) ſacrilegè peccat; quod non eſſet verum, ſi ad eam teneretur ex ſolo præcepto Eccleſiæ; quia Eccleſia non præcipit actus purè internos.

4076 Hoc autem votum dicitur implicitum, quatenùs qui ordinatur, liberè ſuſcipit Ordinem ſacrum, cui eſt annexum votum caſtitatis; quod votum ſoli profeſſioni eſt annexum eſſentialiter, ac ex ſui natura, & eſt de ejus ſubſtantia; *cap. Cum ad Monaſterium*, *de ſtatu Monach.* Ordini autem ſacro eſt annexum ſolùm extrinſecè ex præcepto Eccleſiæ, *cap. Cum olim*, *de Cler. conjug. cap. A multis*, *de ætate*, *& qualitate ordinandi*. Ratio verò impedimenti dirimentis eſt annexa Ordini ſacro pariter ex conſtitutione Eccleſiaſtica, non ex natura rei. Scotus *cit.* & innuit Triden. *ſeſſ.* 24. *can.* 9. *Si quis dixerit*, *Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos*, *vel Regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos*, *poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe*, *non obſtante lege Eccleſiaſtica*, *vel voto*, *&c. anathema ſit*.

E X D I C T I S R E S O L V E S.

4077 Primò, qui in ætate debita ſcienter ſuſcipit Ordinem ſacrum cum expreſſa intentione nolendi ſe obligare voto caſtitatis, non ligatur voto; quia votum debet eſſe voluntarium; peccat tamen tam in Ordini ſuſceptione, quàm pro ſequenti tempore contra præceptum Eccleſiæ obligans eum, qui liberè Ordinem ſacrum ſuſcipit, ad ſuſcipiendam obligationem voti, & oneris Ordini annexi. At ſi nubat; invalidè nubit; quia Ordo ſacer dirimit, & irritatio non dependet à voluntate propria, ut in voto, ſed à lege Eccleſiæ.

4078 Si quando ſuſcepit, ignoravit votum, non ligatur voto; quia votum *eſt promiſſio deliberata*; nec peccavit ob ignorantiam, ſed ſi nubat, invalidè nubit; quia Ordo ſacer dirimit; & iſte, ſi velit uti Ordine, debet voto ſe obligare. Quod ſi nolit, diſpenſationem petat ob ignorantiam; quæ tamen difficulter præſumitur, cum hodie vulgatum ſit, Ordini ſacro eſſe annexum votum, & præceptum Divini Officii.

4079 Secundò, Adultus ſuſcipiens Ordinem ſacrum, non habens intentionem ſuſcipiendi, inva-

invalidè ſuſciperet ex defectu intentionis: unde poſſet nubere, & non teneretur ad caſtitatem, ac ad divinum Officium; adeòque fornicando non peccaret contra votum, ſed ſacrilegè ſuſciperet, niſi ſic ſuſciperet per violentiam, & coactionem. Ita res ſe haberet quoad forum internum; quoad forum verò externum ſecundùm externa procederetur.

4080 Tertiò, qui per vim, & metum injuſtum, gravem, cadentem in virum conſtantem, ab extrinſeco ab alio homine incuſſum, Ordinem ſacrum ſuſcipit, non tamen diſſentiens, nec reclamans, validè ſuſcipit Ordinem, & inde non poteſt nubere, niſi poſt diſpenſationem; ſed non ligatur voto, nec præcepto divini Officii; quia ad Sacramentum validè ſuſcipiendum ſufficit voluntarium ſimpliciter, quod ſtat cum metu gravi; ad votum verò, & obligationem Officii divini requiritur major libertas, nempè libertas à coactione,& plena, ut dictum eſt de contractibus in *n.* 2360.

4081 Dices: qui ex metu injuſto emittit profeſſionem ſolemnem, probato metu, poteſt validè, & licitè nubere; igitur

Reſp. diſparitatem eſſe, quia qui ſic profitetur, invalidè profitetur ex lege Eccleſiæ in *cap. ult. qui Clerici, vel Monachi, tit. de iis, quæ vi metuſve cauſa fiunt*, requirentis ad validam profeſſionem conſenſum plenè liberum. Qui verò ſic Ordinem ſuſcipit, validè ſuſcipit, cum ſufficiat conſenſus ſimpliciter; adeòque ſubditur irritationi matrimonii Ordini Sacro annexæ. Pirhing. *tit.* 11. §. 2.

4082 Hic autem, ſi poſt metum velit in uſu Ordinis permanere, tenetur ad caſtitatem, & horas ſimiliter: ſi metu ceſſante, ſemel ordine uſus eſt, non poteſt ab ordine, & voto reſilire; quia uſus Ordinis eſt ratificatio Ordinis.

4083 Quartò, infans, ſi ordinetur in ſacris, validè, etſi illicitè ordinatur. Poſitivè autem diſſentiens, nec validè ordinatur, cum aliud ſit non conſentire, & aliud poſitivè diſſentire; ait Pirhing.

4084 De tali infante ſpecialiter diſponit Eccleſia, ut poſtquàm ad annos ad votum caſtitatis ſufficientes (de quibus modò) pervenerit, detur ei optio, ut ſi velit uſui Ordinis ſtare, ſtet; ſed teneatur voto; quia per talem electionem implicitè votum caſtitatis emittit. Si nolit, poſſit nubere, ſed Ordine non utatur, Tamb. *de ordine cap.* 3. §. 3. *n.* 16

QUÆRES I.

4085 *Qui poſt annos diſcretionis, ſed ante annos pubertatis, nempè ante annos quatuordecim expletos, ſuſcepit Ordinem ſacrum, ſciens eſſe annexum votum caſtitatis. An teneatur ad caſtitatem?*

SAnchez cum aliis apud Tamb. *cit. n.* 18. & Fagnanus *in lib.* 5. *cap. Tuæ litteræ, de Clericis per ſaltum promotis*, tenet, quòd ſicut ex Trid. *cap.* 15. *ſeſſ.* 25. *de Regularib.* non poteſt quis validè ligari voto caſtitatis in profeſſione ſolemni, emiſſa ante annos ſexdecim expletos; ita nec voto caſtitatis in ſuſceptione Ordinis ſacri, facta ante annos ſexdecim expletos, etiam ſi talis ſuſceptio fuerit poſt annos quatuordecim ratificata: & addit, eum poſſe licitè nubere.

Tamb. cit. cum aliis aſſerit, teneri ad caſtitatem; quia puer rationis compos validè ſe obſtringit voto tis.

4090 Dico 1. eum teneri ad caſtitatem, nec poſſe nubere; ſi poſt finem anni decimiquarti ratificet ſuſceptionem Ordinis anteà factam.

Non teneri verò ad caſtitatem, ſed poſſe nubere, ſi poſt finem anni decimiquarti, ſtatim, hoc eſt infrà triduum reclamavit, licèt anteà tacuerit. Fagnanus *cit. n.* 42. 70. & 73.

4091 Prima pars probatur ſolvendo rationem primæ opinionis. Diſparitas enim eſt evidens. 1. Quia lex Trid. irritat profeſſionem Religioſam ante annos ſexdecim emiſſam; at non votum caſtitatis Ordini annexum. 2. Quia votum Ordini annexum ſolùm affert gravamen caſtitatis; at Profeſſio Religioſa plura, & majora gravamina ſecum affert; nempè ultrà Caſtitatem Obedientiam, Paupertatem, Clauſuram, & Religionis aſperitates; & ideò majorem deliberationem expoſcit Profeſſio Religioſa, quàm ſolum votum caſtitatis; adeòque Tridentinum requirit pro valida profeſſione, quòd ſint elapſi duo anni pubertatis; quod non currit pro ſolo voto caſtitatis.

4092 Ordinationem ſuam ratificare quis poteſt expreſsè per actum expreſſum voluntatis, etiam internum, quo eam approbet, volens ſuo tempore ea uti; vel tacitè per uſum Ordinis, aut ejus privilegii.

4093 Secunda pars probatur à Fagnano: *Quia ante annos quatuordecim non poteſt quis, etiam ſi velit, ſe expreſsè adſtringeri ad votum continentiæ, cap.* 1. 20. *q.* 1. *Ergo multò minùs poteſt tacitè per ſuſceptionem Ordinis Sacri*. Ita Innoc. & Canoniſtæ. Cujus ratio eſt, quia de voti eſſentia eſt, quòd ſit promiſſio deliberata, hoc eſt facta cum plena advertentia & cognitione materiæ voti: quæ perfecta cognitio materiæ caſtitatis regulariter non habetur ante annos pubertatis; quia ante annos pubertatis vir non habet potentiam coeundi, nec inde poteſt matrimonium contrahere, adeòque ante annos pubertatis poteſt ſe ligare aliis votis, ſed non poteſt regulariter ſe ligare voto continentiæ, licèt annos diſcretionis teneat, niſi malitia ſuppleat ætatem, ut plenam cognitionem materiæ voti caſtitatis habeat; quia nemo poteſt renunciare ei, quod ignorat. Abbas apud Fagnanum *cit.* & per hoc ſoluta manet ratio P. Tamb.

Nec obſtat taciturnitas; quia pro eo tempore non poterat ſe voto continentiæ abſtringere; & quando poterat, poſt finem anni 14. infrà triduum reclamavit, ſeu diſſentiit.

4094 Hinc, qui poſt annos diſcretionis, ſed ante

ante pubertatem ſuſcepit Ordinem Sacrum, ſciens, ei eſſe votum continentiæ annexum, poſt Ordinis ſuſceptionem tacuit, & poſt annos quatuordecim infrà triduum etiam tacuit, licèt ordinationem ſuam non ratificaverit, ligatur voto, nec poteſt nubere. Fagnanus *cit. n.*74. non ex taciturnitate, ſed ex perſeverantia conſenſus in ordinatione ſuſcepta, qui licèt non potuerit ligare ad caſtitatem in principio, ob ætatis defectum, ligat eo ſublato per ſupervenientiam ætatis. Sicut votum Religionis, quod vir emittit vivente uxore, & ea contradicente, non ligat ea vivente, ligat verò uxoris impedimento ſublato. Inſuper ipſa non reclamatio tempore, quo poterat reclamare, cenſetur Ordinis ſuſcepti ratificatio.

4095 Econtra, ſi poſt Ordinem ſuſceptum ſtatim contradixit, & in contradictione perſeveravit, poſt finem verò anni 14. Ordinationem nec approbavit, nec reprobavit, ſed tacuit, non ligatur voto, & poteſt nubere. Fagnanus *cit. n.* 70. quia cenſetur in priori diſſenſu perduraſſe; diſſenſus enim, ſicut & conſenſus, non præſumitur mutatus, niſi probetur.

4096 Confirmatur ex *cap. Majores, §. fin. de Baptiſmo*, ubi dicitur: *Dormientes autem, & amentes, ſi priuſquam amentes fuerint, aut dormirent, in contradictione perſiſterent, in eis intelligitur contradictionis propoſitum perdurare*. Et Gloſſa ibi *in cap.* 1. loquens de voto ſolemni Religionis ait: *Quia conſtabat de proteſtatione voluntatis ab initio facta, adhuc præſumitur nollè*.

4097 Suadetur exemplo ſponſalium, quæ ante uſum rationis contracta ſunt invalida ex defectu conſenſus, & per ſupervenientiam ætatis non convaleſcunt, niſi verbo, vel facto ratificentur, & non ſufficit ſola taciturnitas.

4098 Similiter matrimonium ante annos à Trid. requiſitos metu contractum, ſublato impedimento, non validatur ſola taciturnitate, ſed expreſſo conſenſu, vel copula affectu maritali habita.

QUÆRES II.

4099 *Infans ante uſum rationis ſuſcepit Ordinem ſacrum; poſt ſeptennium nec conſentiit, nec diſſentiit, tacitè, aut explicitè; ſed tacuit, negativè ſe habendo; at in fine anni* 14. *infrà triduum reclamavit? An ligetur voto?*

4100 Reſp. non ligari voto. Fagnanus *cit. n.* 52. Et probo, tria cum eo diſtinguendo tempora. Primum, quando ſuſcepit Ordinem: Et tunc non potuit ligari, ob defectum uſus rationis. Secundum poſt ſeptennium: Et neque ob defectum deliberationis: *v. n.*4054. Tertium poſt finem anni 14. Et tunc non ſe ligavit; quia ſtatim contradixit, & ita nullo tempore ſe ligavit.

4101 Non obſtat character impreſſus; quia votum eſt Ordini annexum, ex conſtitutione Eccleſiæ, ut in *n.*4064. *&* 4074. Et Eccleſia non poteſt invitam ad votum continentiæ obligare, *cap. Integritas* 33. *qu.* 1. *&c. De his, Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore deſiderium nubendi perſuaſerit, conceſſam ab Apoſtolo licentiam auferre non poſſumus*.

4102 Difficultas major eſt: *An ſi prædictus etiam poſt finem anni* 14. *tacuerit, merè negativè ſe habendo?*

Et etiam hunc non ligari voto, docet Fagnanus *cit. n.*55. *Quoniam ex ſola taciturnitate* (ait ille) *in materia tam gravi, & præjudiciali non inducitur obligatio, l. Non ſolum in princ. & l. Filius familias, §. invitus, ff. de procurat.*

4103 Nec obſtare (ſubdit) jura in contrarium; *cap. Diaconus* 27. *diſt. cap. Plerumque* 2. *qu.* 7. quæ probant, taciturnitatem haberi pro conſenſu; quia procedunt, quando cum taciturnitaee concurrit actus poſitivus; nam Diaconus ille proteſtatus fuerat ſe velle matrimonium contrahere, nec poſſe in caſtitate permanere; poſteà ordinem Diaconatus ſuſcepit, & quamvis in ordinatione tacuerit, matrimonium poſteà contrahere non potuit, quia facto ipſo à proteſtatione receſſit.

Atque ita præter taciturnitatem ibi interceſſit actus poſitivus ſuſceptionis Ordinis Sacri, cui votum continentiæ eſt annexum; qui autem liberè recipit alterum connexorum, cenſetur ad alterum connexorum ſe obligare. Abbas *in cap. Cum in cunctis, &c.* Ita ille, qui

4104 Ulteriùs ſuadet exemplo: Si quis recipiat, & legat epiſtolam, in qua contineatur eum debere centum, & non contradicat, cenſetur debitum confiteri; quia cum taciturnitate concurrit actus poſitivus receptionis, & lectionis literarum ejus debitum continentium.

4015 Quando igitur actus poſitivus non intercedit, taciturnitas ſolùm in favorabilibus habetur pro conſenſu, ex Reg. 6. *Qui tacet*; minimè in præjudicialibus, Bald. *conſ.*299. quia ſicut in favorabilibus faciliter quis conſentit, ita in præjudicialibus faciliter diſſentit.

AMENS

4106 Validè, & ſi illicitè, pariter ordinatur; ut in *tomo tertio, n.* 18. & de eo reſpectivè juxtà dicta diſcurre.

9. LIGAMEN

4107 *Eſt vinculum viri cum uxore poſt contractum matrimonium legitimum, ſive conſummatum, ſive tantummodo ratum*. Dirimit, quamdiu durat, ita ut non poſſit validè quis aliam ducere, niſi ſit moraliter certus de morte conjugis. Quòd ſi poſteà ille compareat, tenetur alia compars, dimiſſo poſteriori conjuge, cum quo bona fide habitavit, ad priorem redire.

Ligamen dirimit jure divino, & naturali. Trid. *ſeſſ.*24. *can.* 2. Unde Sancti Patres, qui plures habuerunt uxores, ex divina diſpenſatione habuerunt.

4108 Qui ſine morali certitudine, & ſufficienti pro-

probatione de morte conjugis, ad ſecundas nuptias tranſiit, illicitè, ſed validè contraxit, ſi reverà, quando contraxit, prior conjux erat mortuus, ex *cap. Dominus, de ſecundis nuptiis*; quia reverà tunc non erat ligamen.

4109 Ad vitandum delictum Polygamiæ ſunt adhibendæ diligentiæ pro libertate contrahere volentium; adeòque ſunt præmittendæ denunciationes, de quibus *à num.*3969.

4110 Si alter ex ſponſis ſit extraneus, non eſt admittendus, niſi ſuam libertatem probet per atteſtationes à proprio Epiſcopo, vel Vicario Generali ſubſcriptas, & ſigillata. Sufficit autem aſſiſtentia Parochi loci, de licentia tamen Ordinarii. In Italia adeſt inſtructio Sacr. Congr. quæ in Cancellariis Epiſcopalibus reperitur.

4111 Turca plures habens uxores, ſi convertatur ad fidem, obligatur tenere primam, & dimittere reliquas; quia ſolum primum matrimonium eſt validum; ſi prima velit cum conjuge fideli habitare ſine injuria Creatoris, ut in *n.*4052. Aliàs poteſt ad ſui libitum, prima dimiſſa, unam ex aliis tenere; ſed cum ea debet de novo contrahere, ob invaliditatem matrimonii prioris.

4112 Si maritus mortuus reſurgat, mulier, etiam ſi ſit libera, non tenetur ad illum redire; imò non poteſt ſine novo contractu; quia ex Div. Paulo 1.ad Cor.7. *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir ejus vivit: Quod ſi dormierit vir ejus, liberata eſt, cui vult nubat.*

Plura de mortuo reſuſcitato reſolvit Mendo *in epit. in appendice*, quæ tamen ex dictis propriis in locis patent.

10. HONESTAS.

4113 PUblica honeſtas eſt propinquitas jure Eccleſiaſtico oriens ex ſponſalibus, aut ex matrimonio rato. Et deſcribitur, quòd *ſit publica decentia, & merum honeſtas, ut matrimonium impediatur inter perſonas ſic factas propinquas.* Ex ſponſalibus validis dirimit inter ſponſum, & conſanguineos ſponſæ, & è converſo ſolùm uſque ad primum gradum. Trid. *ſeſſ.*24. *c.*3. Non oritur ex ſponſalibus invalidis. Trid. *cit.* Ex matrimonio verò rato dirimit uſque ad quartum gradum: *v.num.*3939.

4114 Ex matrimonio rato, & non conſumato, non oritur affinitas, ſed publica honeſtas; nam affinitas oritur ex ſola copula.

4115 Ex ſponſalibus validis, ſi poſteà mutuo conſenſu ſponſorum diſſolvantur, adhuc remanet publica honeſtas; ratio eſt 1. Quia publica honeſtas ex Trident. oritur ex ſponſalibus valide contractis, licèt autem poſteà mutuo conſenſu diſſolvantur, verùm eſt, quòd ſponſalia fuerint validè contracta, 2. Quia ſi poſt ſponſalia validè contracta, imò ſi poſt matrimonium ratum intra bimeſtre alter ex ſponſis, aut conjugibus ingrediatur Religionem, & profiteatur, diſſolvuntur ſponſalia, & matrimonium; & tamen remanet publica honeſtas. 3. Noſtram reſolutionem firmat Decr. S. Congr. Conc. approbatum ab Alex. VII. die 6. Junii 1658.

4116 Ex ſponſalibus conditionatis oritur publica honeſtas conditione adimpleta, non priùs; quia tunc, & non priùs ſunt valida. Clericatus *cap.*133. *num.*76. Qui tria quæſita reſolvit, ut ſequitur.

4117 (*Quær.* 1. An præfatum publicæ honeſtatis impedimentum oriatur ex matrimonio rato, ſed invalido? *Reſp.* Cum diſtinctione, quæ menti eſt valdè mandanda. Vel invaliditas provenit ex defectu conſenſus, putà ob errorem in perſonam, aut per vim, & metum; & in hoc caſu impedimentum publicæ honeſtatis non oritur: vel invaliditas provenit ex quocumque alio impedimento, vel defectu; & in hoc caſu oritur. Tamb. qui alios allegat *d. lib.*8. *de matr. tract.*1. *de impedim. cap.*11. *§.* 3. *nu.*1.2. *&* 3. ubi advertit, quòd ſi matrimonium ſit nullum ex defectu ſufficientis conſenſus ob non debitam ætatem, in hoc caſu non oritur impedimentum publicæ honeſtatis ex matrimonio rato; ſed oritur ex ſponſalibus; quia licet matrimonium non valeat, valent ſponſalia: quod repetit idem Tamb. *dict. lib.* 8. *tr.*3. *de ſponſalib. cap.*2.

4118 *Quær.* 2. An ex matrimonio rato ſub conditione de futuro, hoc impedimentum reſultet? *Reſp.* Non reſultare, ſi conditio non compleatur; reſultare, conditione completa. Tamb. *dict.tr.*1. *cap.*11. *§.*3. *num.*5.

4119 *Quær.* 3. An conditione completa ſuper matrimonio appoſita, impedimentum reſultans dirimat uſque ad primum gradum, tanquam à ſolis ſponſalibus proveniens, vel dirimat uſque ad quartum, tanquam à matrimonio proficiſcens? *Reſp.* Eſſe hinc inde opiniones Doctorum, ſed magis probabilem reputari, quòd dirimat ſolùm uſque ad primum gradum, & habeatur tanquam proveniens à ſponſalibus, eò quia matrimonium contractum ſub conditione de futuro, videtur habere vim ſponſalium; nam conditione adimpleta adhuc opus eſt conſenſu ad perficiendum matrimonium. Tamb. *dict.§.*3. *nu.*6. *& d. lib.*8. *tr.*4. § 4. *nu* 11. ubi ait, utramque opinionem eſſe probabilem.)

11. AFFINITAS.

4120 EST *propinquitas perſonarum orta ex carnali copula ſive licita ſive illicita.* Affinitas orta ex copula licita, ſe extendit, & dirimit uſque ad quartum gradum; ex copula verò illicita ſolùm uſque ad ſecundum.

4121 Contrahitur ſolùm ab uno extremo copulæ cum conſanguineis alterius extremi copulæ; minimè à conſanguineis unius cum conſanguineis alterius, quia affinitas non parit affinitatem. Unde Petrus, qui habuit rem cum Berta, non poteſt, etiam,

etiam mortua Berta, validè nubere cum ſorore Bertæ at frater Petri poteſt validè nubere cum ſorore Bertæ: hinc eſt, quòd duo fratres validè poſſint duas ſorores ducere.

4122 Gradus affinitatis deſumuntur juxtà gradus conſanguinitatis, *v. num.*4131.

4123 Affinitas non oritur ex quacunque copula, ſed ſolùm ex copula conſumata cum effuſione ſeminis intra vas naturale mulieris.

Quòd ſi viro ſeminante, mulier non ſeminet, licèt probabilis ſit opinio, quòd non oriatur affinitas. Tamb. & Clericatus *c.*133. *num.*90. Probabile eſt, quòd oriatur, juxta opinionem, quòd mulier paſſivè ſe habeat ad generationem; & quamvis probabilius ſit, quòd ſe habeat activè, quantum tamen ad impedimentum affinitatis, eſt in praxi tenenda opinio affirmativa, ad vitanda incommoda, quæ alias ſequi poſſent; quia viri ſeminatio eſt conſtans, & apparens, minimè illa mulieris.

4124 Copula conſumata facta per vim, & metum, quamvis non afferat patienti pœnam non petendi debitum, cum pœna ſupponat culpam; parit tamen affinitatem, quia affinitas non eſt pœna, ſed propinquitas, quæ ſemper inſurgit ex copula conſumata; ſicut etiam inſurgit, ſi copula fiat cum ignorantia juris.

QUÆRES I.

4125 *Petrus contraxit ſponſalia cum Roſa, poſteà habuit rem cum Catharina matre Roſæ. An poſſit nubere cum Roſa, cum qua ſponſalia contraxit?*

REſp. non poſſe; quia ob copulam habitam cum Catharina matre Roſæ, orta eſt affinitas inter ipſum Petrum, & Roſam; quæ affinitas orta ex copula illicita ſe extendit uſque ad ſecundum gradum, & ſic ſe extendit inter ipſum Petrum, & Roſam, quæ eſt in primo gradu conjuncta cum Catharina ejus matre: Et impedimentum dirimens ſuperveniens dirimit ſponſalia, ex *num.*3939.

4126 Petes. 1. *An ſaltem poſſit contrahere matrimonium cum ipſa Catharina matre Roſæ?*

Reſp. neque poſſe; quia ex ſponſalibus validis initis cum Roſa, orta eſt publica honeſtas inter Petrum, & Catharinam matrem Roſæ, quæ eſt in primo gradu, & dirimit matrimonium.

4127 Petes. 2. *An dictus Petrus poſſit matrimonium contrahere cum Margarita conſobrina Roſæ?*

Reſp. poſſe, ſi Margarita non ſit in ſecundo gradu conſanguinitatis conjuncta cum Catharina matre Roſæ, qualis eſt, ſi ſit conſobrina ſecunda. Ratio eſt, quia ex una parte Margarita conſobrina Roſæ, non eſt in primo gradu conjuncta cum Roſa, & publica honeſtas ex ſponſalibus non ſe extendit ultrà primum gradum. Ex alia parte (ut ſupponimus) non eſt in primo, aut ſecundo gradu conjuncta cum Catharina, ſed in tertio, aut quarto, & affinitas ex copula illicita non ſe extendit ultra ſecundum gradum; adeòque Petrus nullum habet impedimentum dirimens publicæ honeſtatis, aut affinitatis cum Margarita, atque inde poteſt cum ea matrimonium contrahere.

4128 Si verò Margarita ſit conſobrina prima Catharinæ, ac proindè in ſecundo gradu illi conjuncta, non poteſt Petrus cum Margarita contrahere; quia eſt illi affinis in ſecundo gradu, ob copulam illicitam habitam cum Catharina.

QUÆRES II.

4129 *An Infideles, qui cum affinitate, etiam in primo gradu lineæ rectæ orta ex copula conjugali matrimonium contraxerunt, ſeparari debeant, ſi convertantur ad fidem; an verò matrimonium ſit validum?*

REſp. eſſe validum, quia affinitas, eſtò conſurgat jure naturali ex copula licita, quatenùs per eam vir, & mulier fiunt una caro, non dirimit tamen jure naturali, ſed Eccleſiaſtico. Et univerſaliter matrimonia infidelium inita ſervatis conditionibus juris naturæ, & juris divini, non ſervatis ſolùm conditionibus jure Eccleſiaſtico præſcriptis, ſi ipſi infideles poſteà convertuntur ad fidem, remanent valida; imò nulla ſolemnitate indigent; quia infideles non ſubjacent legibus Eccleſiæ: *v. num.*3147.

QUÆRES III.

4130 *Duo Turcæ, qui invalidè matrimonium contraxerunt, contra legem humanam à ſuo Principe infideli ſub clauſula irritante editam, Panormum ducti, & ad fidem converſi, volentes renovare matrimonium, recordantur, quòd dum erant infideles, & in ſua patria, vir cognoverit conſanguineam ſuæ uxoris. An indigeant diſpenſatione ſuper impedimento affinitatis?*

REſp. cum diſtinctione; vel vir habuerat rem cum conſanguinea ſuæ uxoris, ver. gr. cum ejus ſorore, per copulam licitam, quatenùs erat ſua uxor, & qua mortua, hanc duxit: Vel habuerat rem cum dicta conſanguinea per copulam illicitam.

Si primum, tenentur petere diſpenſationem; quia licèt impedimentum affinitatis non ſit, niſi ex jure Eccleſiaſtico, & conſequenter non liget infideles, durante ſtatu infidelitatis; affinitas tamen jure naturali oritur ex copula licita, quia per copulam conjugalem conjuges fiunt una caro, ex quo ſequitur attinentia conſanguineorum unius cum altero conjuge, & è converſo: unde allati Turcæ, cum debeant revalidare matrimonium jam invalidum, in ſtatu, quo ſunt fideles, juxtà leges Eccleſiæ, fit, quòd cum verè reperiantur affines, verè reperiuntur impediti, impedimento tempore fidelitatis, & non anteà de novo ſuperveniente, ex affinitate tamen tempore infidelitatis contracta.

Si ſecundum, non egent diſpenſatione, quia non ſunt affines; nam ex copula illicita non oritur affinitas jure naturali; quoniam potiùs ex ea oriuntur odia, & inimicitiæ, quàm amicitiæ, & attinentiæ conſanguineorum; ſed jure Eccleſiaſtico; & quia copula illicita ſupponitur facta tempore infidelitatis, quo non erant ſubditi Eccleſiæ, ſequitur, quòd adveniente ſtatu fidelitatis, non reperiantur affines, ac proindè nec impediti, ut diſpenſatione egeant. Tancr. *tom.2.de matr. lib.7. diſp.65. & 66.* Tamb. *tom.2.pag.100.§.2.num.1.*

QUÆRES IV.

4131 *Certum eſt, quòd ſi moriatur Franciſca uxor Pauli, perſeveret in Paulo affinitas cum omnibus Franciſcæ conſanguineis natis ante mortem Franciſcæ; quia* cap. Fraternitatis 35. qu. 10. *affinitas ſemel orta perpetuò remanet. Ex hoc certo* quæritur: *An ſi poſt Franciſcæ mortem naſcatur ex ejus ſorore puella, ſit ne affinis in ſecundo gradu Paulo, ita ut inter ipſam, & Paulum nequeat validum matrimonium contrahi?*

Reſp. affirmativè. Tamb. *tom.2. lib. 8. tr.1. cap.12. §.1. num.7.* Ratio eſt, quia affinitas menſuratur juxta conſanguinitatem, ita ut ex Scoto *in 4.diſt.41. qu. un. litt.B*, quoto gradu conſanguinitatis eſt quis conjunctus, vel diſtat ab uno ex extremis copulæ, toto gradu affinitatis eſt conjunctus, vel diſtat ab altero extremo copulæ; ſed nata ex ſorore Franciſcæ, adhuc Franciſca mortua, eſt verè conſanguinea in 2. gradu cum Franciſca adhuc mortua; igitur eſt verè affinis in 2. gradu cum Paulo, qui eſt alterum extremum copulæ; hinc affinitas non ſolùm extenditur ad conſanguineos natos vivente uxore, ſed etiam natos ea mortua.

12. IMPOTENTIA

4132 Coeundi, ſeu perficiendi copulam, non impotentia generandi, matrimonium dirimit. Scotus *in 4.diſt.31. qu.un. lit.* F. Ad tertium: *Quia obligatio non eſt abſolutè ad bonum prolis, ſed ſub conditione, ſi eveniat, ad gratanter ſuſcipiendum, &c. & tunc matrimonium eſt ibi tantùm, ut in remedium, non autem ut in officium.*

4133 Hinc ſteriles, & ſenes validè contrahunt, dummodò ſint apti ad copulam; & tunc matrimonium eſt in remedium concupiſcentiæ, qui eſt finis ſecundarius, & minùs principalis, ob quem etiam fuit inſtitutum, juxtà dictum Pauli: *Melius eſt nubere, quàm uri.*

4134 Matrimonium verò Eunuchorum, qui utroque teſte carent, eſt nullum, non ob impotentiam generandi, ſed ob impotentiam coeundi; copula enim fieri debet per transfuſionem veri ſeminis, vero autem ſemine carent Eunuchi, cum emittant humorem quemdam aquoſum ſpecie diſtinctum à ſemine.

4135 Hinc impotentia coeundi in tribus conſiſtit, & in uno illorum dirimit. 1. Impotentia ad penetrandum vas. 2. Ad emittendum verum ſemen. 3. Si verum ſit ſemen, ſed adſit impotentia ad emittendum illud intra vas; unde non ſufficit potentia ad emittendum extra vas, ſeu in ore vaſis.

4136 Impotentia, ut dirimat: Primò, debet eſſe antecedens matrimonium; non ſufficit, ſi ſit conſequens matrimonium, etiam ſolùm ratum, antequam ſit conſumatum.

4137 Secundò, debet eſſe perpetua, ita ut nulla arte poſſit tolli. Si perpetuitas ſit certa, ut ſi vir habeat virilia ſicca, aut amputata: vel ſi mulier ſit adeò arcta, ut nullo remedio, nec inciſione poſſit fieri apta, poteſt matrimonium ſtatim pronunciari nullum à Judice Eccleſiaſtico.

4138 In dubio perpetuitatis conceditur ab Eccleſia triennium ad experiendum bona fide; quo elapſo ſine fructu, matrimonium declarari poteſt invalidum, & diſſolvi: *v.n.4315.& 4316.*

4139 Tertiò. D.Thom. *de ſacr.matr.q.52.art.1.* apud Gonet *in manuali tom.6. pag.563.* docet, quòd impotentia ut dirimat debet eſſe ignorata, his verbis:

(In matrimonii contractu obligatur unus conjugum, alteri ad debitum reddendum; ideò ſi ille, qui ſe obligat, eſt impotens ad ſolvendum, ignorantia hujus impotentiæ in eo, cui fit obligatio, tollit contractum: Sicut autem per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad ſolvendum debitum, ut omninò non poſſit ſolvere, ita per ſervitutem, ut liberè debitum reddere non poſſit; & ideò ſicut impotentia coeundi ignorata impedit matrimonium, non autem ſi ſciatur; ita conditio ſervitutis matrimonium impedit.)

4140 Præmiſſa impotentia dirimit jure naturæ, ſive ſit ex parte viri, ſive ex parte fœminæ, ſive ſit abſoluta, ſive ſit reſpectiva reſpectu ſcilicet hujus viri, & hujus fœminæ, taliter quòd diſſoluto inter hos matrimonio, poſſint cum aliis matrimonium contrahere.

4141 Inſuper dirimit ſive ſit orta ab intrinſeco, & vitio naturæ, ſive ab extrinſeco vitio artis, aut diaboli: in caſu maleficii adhiberi debent remedia tam naturalia, quàm ſpiritualia; quæ ſi non proſint, impotentia cenſetur perpetua, & matrimonium diſſolvendum per Judicis ſententiam, ex *cap. Laudabilem, de frigidis, & maleficiatis.*

4142 Conjux arcta, ſi per inciſionem poſſit fieri apta, non teneri pati inciſionem; unde ejus impotentia cenſetur perpetua; tenent Clericatus *cap.133.n.95.* Diana *par.11.tr.5.reſolut.11.* & alii apud ipſos. Sed rectiùs Sanchez *lib.7.diſp.93.n.32.* docet, quòd teneatur pati inciſionem cũ gravi dolore, ſed non cum periculo vitæ, aut gravis morbi.

MATRIMONIUM IMPUBERIS

4143 Eſt Jure Canonico invalidum, niſi malitia ſuppleat ætatem ex *cap. Atteſtationes 10. Cap. de illis 9. tit. de deſponſat. impuber.*

Deſe-

Defectus autem ætatis matrimonium invalidat, minimè ratione impotentiæ, quia hæc in impuberibus eſt temporanea, ſed ex defectu conſenſus, ob quem ſicut Jus Canonicũ Trid. ad validam profeſſionem Religioſam expoſcit tam in viris, quàm in mulieribus ætatem annorũ ſexdecim expletorum: ita Jus Canonicum *n.* 4143. relatum, ad validum matrimonium de præſenti expoſcit in viro ætatem 14. annorum, & in fœmina 12. annorum expletorum, niſi malitia ſuppleat ætatem.

4144 Malitia ſupplens ætatem conſiſtit in maturitate judicii ſufficientis ad diſcernendum, & ſe obligandum in contractu perpetuo, & indiſſolubili matrimonii, atque in potentia ad copulam, de qua in *n.* 4135. Hæc autem malitia ſupplens ætatem relinquitur judicio, & arbitrio Ordinarii, qui potentiam ad copulam colligere poteſt, vel ex facto, quatenùs impubes cum alio copulam habuit; vel ex corporis diſpoſitione, aut propinquitate ad annos pubertatis.

4145 Qua ſecluſa malitia, matrimonium impuberum, ſeu verba de præſenti inter impuberes ad matrimonium apta, ex Jure Canonico habent vim ſponſalium; quia cum impuberes, ſuppoſito uſu rationis, ſint ex ſe apti ad contractum, verba valere debent, quantum poſſunt; & quia ex Jure Canonico prohibentur valere, ut matrimonium de præſenti, valere debent, ut ſponſalia.

Unde matrimonium impuberis fieri debet ex gravi cauſa, & cum licentia Epiſcopi.

4146 Quòd ſi poſteà comperiatur, Epiſcopum erraſſe in danda licentia, ſeu in approbanda malitia ætatem ſupplente, quatenùs impubes repertus eſt inhabilis ad copulam, tunc ex Jure Canonico validum eſt matrimonium; nam Eccleſia ſuppoſita dicta licentia Epiſcopi judicat inhabilitatem illam eſſe temporalem, ac proindè diſponit, ut expectetur complementum pubertatis.

Si hoc elapſo, adhuc reperiantur inhabiles, tunc expectari debet completiſſimæ pubertatis ætas, quæ in viris eſt annus 18. in fœminis 14. Et ſi neque hoc tempore habiles reperiantur, tunc utique rationabilis dubitatio oritur, an inhabilitas ſit perpetua; adeòque adhibenda eſt triennalis experientia, ut in *num.* 4158. Tamb. *de matr. lib.* 8. *tr.* 1. *cap.* 13. *§.* 2. *vid. num.* 16.

4147 Si malitia ſupplens ætatem ſit certa, & impubes ſine licentia Epiſcopi, & gravi cauſa, contrahat matrimonium, peccat mortaliter, ſed validè contrahit. Tamb. *cit.* Invalidè tamen contrahit, ſi non ſit malitia ſupplens ætatem, ut in *n.* 4144.

HERMAPHRODITUS

4148 Sexum ſcilicet virilem ſimul habens, & fœmininum. 1. Si in neutro ſit impotens, validè contrahere non poteſt. 2. Si inæqualiter participet, contrahere debet ſecundum ſexum, qui prævalet. 3. Si æqualiter utrumque participet, & ſecundum utrumque ſit æquè potens, debet ipſe ſexum eligere, & ſecundùm illum contrahere; quo electo, maximè eo matrimonio durante, peccabit mortaliter, ſi alio ſexu uti velit. Tamb. *to.* 2. *pag.* 103

4149 Quòd ſi nupſerit ut fœmina, & proceſſu temporis prorumpat in virum, tunc ſi non ſit potens uti ſexu fœmineo, matrimonium eſt, & fuit ab initio nullum, quia ſexus, in quo contraxit, non erat perpetuus; quoniam latebat ſexus virilis. Pari ratione, ſi hæc fuerit monialis profeſſa, profeſſio eſt nulla, & eſt è Monaſterio educenda; non tenetur tamen ingredi Religionem virorum; quia ejus intentio non fuit, niſi ingredi Monaſterium Monialium, & ibi profiteri. Port. *in dub. Reg. ver. Profeſſio in fine.*

13. PRÆSENTIA PAROCHI ET DUPLICI TESTIS

4150 Si deſit, ubi Trid. eſt receptum, matrimonium eſt nullum, etiam ſi qui contrahere debet, ſit in articulo mortis. Matrimonium coram facie Eccleſiæ celebratum dicitur, quod celebratur coram Parocho, & teſtibus.

4151 (Ubi Decretum Concilii non eſt publicatum, valere matrimonia contracta abſque obſervantia formæ à Concilio præſcriptæ) declaravit S. Congreg. Conc. 19. Januarii 1605. apud Tamb. *de matr. lib.* 8. *tr.* 6. *c.* 2. *§.* 3. *num.* 10.

4152 Ubi eſt publicatum, vel aliquo tempore in Parochia tanquam Decretum Concilii obſervatum, nullus tamen Parochus reperitur, ſed Eccleſia Parochialis omninò vacet tam Parocho, quàm Epiſcopo, & Capitulo valentibus alium delegare; quod contingere poteſt cauſa perſecutionis ab infidelibus illatæ: tunc (matrimonium valere abſque præſentia Parochi, ſervata tamen in eo, in quo poteſt, forma Concilii, ideſt adhibitis ſaltem duobus teſtibus) declaravit eadem Sacr. Congr. Conc. 19. Januarii 1605. apud Tamb. *cit.*

4153 Qui ne contrahant coram Parocho; tranſeunt ad loca hæreticorum, ubi non ſunt Parochi, & ibi more loci ſine Parocho contrahunt, validè contrahunt, ſi tranſierunt animo mutandi domicilium; invalidè verò, ſi ſecus, ſed animo revertendi. Ita Clericatus *cap.* 133. *num.* 124. cum Tamb. & de Lugo, ex Brevi Urb. VIII.

4154 Si è loco, ubi non eſt publicatum Concilium veniant ad locum, ubi eſt publicatum, invalidè contrahunt ſine Parocho, & teſtibus.

4155 Si unus ex ſponſis ſit de loco, ubi eſt publicatum Conc. alius de loco, ubi non eſt publicatum, habenda eſt ratio loci, ubi matrimonium per verba de præſenti contrahitur. Clericatus, & Tamb. *cit.*

4156 Græci Eccleſiæ Romanæ uniti, maximè inter Latinos habitantes, tenentur ſervare formam Tridentini.

4157 Sufficit Parochus viri, aut uxoris, ſi contrahentes habitent in diverſis Parochiis, etiam ſi præſens contradicat, dummodò intelligat.

Tamb. *tom.2. cit.pag.*157. quia Trident. *c.1.ſeſſ.* 24. *de refor.* Parochi, & duorum teſtium præſentiam expoſcit.

4158 Hinc Fagnanus *in 1. lib. Decr. cap. Quoniam de conſtit. num. 25. pag. mihi* 133. refert Declarationem Conc. ut ſequitur.

(S. Congregatio declaravit, validum eſſe matrimonium contractum coram Parocho, etiam invito, & per vim adhibito, quamquam nihil eorum, quæ agebantur, vidit, & intellexit, ſi affectavit non intelligere; ut in Parocho, qui ſibi aures obturaverit; etiam ſi ex alia cauſa vocatus, adhibitus tamen ad illum actum: item coram Parocho tam viri, quàm mulieris, etiam in aliena Parochia; imò & ſi Epiſcopus illi matrimonium interdixerit. Item coram Parocho etiam minoribus tantùm Ordinibus initiato.)

4159 Non ſufficit igitur pura præſentia Parochi phyſica, & materialis, qualis eſſet Parochi amentis dormientis, ebrii, infantis, verè, & non ex affectatione diſtracti, ſeu verè non advertentis; quid à contrahentibus agatur; ſed requiritur præſentia moralis & humana, quamvis coacta, involuntaria, aut caſualis.

4160 Sic pariter de teſtibus. Unde invalidum eſt matrimonium, ſi contrahentes ſint velo cooperti, ita ut non cognoſcantur certò à teſtibus. Item ſi teſtes non intelligant idioma ſponſorum, quamvis per interpretem moneantur de contractu matrimonii, niſi ex actibus externis ſponſorum certò percipiant, eos matrimonium contrahere. Ita Clericatus, qui ritè, ex Pontio addit, hoc eſſe periculoſum, quia alter ex ſponſis pœnitudine affectus poſſet dicere, ſe tunc per verba de futuro, minimè de præſenti, contraxiſſe.

4161 Inſuper validum eſt matrimonium, cui Parochus, vel alius Sacerdos de ejus licentia aſſiſtit contra prohibitionem Epiſcopi ſub nullitate matrimonii factam; quia Epiſcopus poteſt Parochum inobedientem punire, minimè verò matrimonium ex capite aſſiſtentiæ irritare, contra Decr. Trid. & Declar. Sac. Congr. de *n.*4158. Nec poteſt novum impedimentum dirimens edere.

4162 Parochus poteſt alteri delegare, ut matrimonio aſſiſtat, ſed non niſi Sacerdoti, ex Trid. *cit.* Et hic validè aſſiſtit, etiam ſi per vim, metum, aut dolum licentiam obtinuerit.

4163 Hic Sacerdos delegatus poteſt alteri Sacerdoti ſubdelegare, ut aſſiſtat, ſi ſit delegatus generaliter, putà ſi ſit conductus à Parocho, tanquam Capellanus, ut ſibi ſerviat in adminiſtratione Sacramentorum; quia delegatus ad univerſitatem cauſarum, poteſt ſubdelegare; ſecùs ſi ſit delegatus in caſu ſpeciali, Clericatus *cit.* ex Fagnano *in cap. Quid nobis num. 32. de clandeſt. deſponſat. vide num.*3979.

4164 Si Parochus interim ſit mortuus, aut privatus beneficio, Sacerdos delegatus, invalidè aſſiſtit, ſi id ſciat; quia delegatio ſpirat mortuo delegante, Validè, ſi adhuc neſciat; quia ei aſſiſtit bona fides, & titulus coloratus.

4165 Validè, & ſi illicitè aſſiſtit Parochus cenſuris innodatus, aut irregularis; invalidè verò, ſi ſit hæreticus. Ratio primi (ut notat Clericatus) eſt; quia tale jus aſſiſtendi non eſt actus juriſdictionis, ſed qualitas à titulo Parochiali proveniens; adeòque per cenſuras non aufertur. Ratio ſecundi; quia per hæreſim beneficia vacant; adeòque non eſt ampliùs Parochus. S. Congr. apud Fagnanum *in cap. Ad abolendum num.* 38. *de hæret.*

4166 Peccat mortaliter, aut venialiter, juxtà opinionum varietatem, Parochus, ſi omittat verba Ritualis: *Ego conjungo vos in matrimonium, in nomine Patris, &c.* ſed non invalidat matrimonium, quia hæc verba non ſunt de eſſentia; non habent enim rationem formæ, ut ex *num.* 3951. ſed ſolùm declarant matrimonium legitimè contractum, ut ſit ſenſus: *Ego declaro vos contraxiſſe legitimum matrimonium.*

4167 Ex quo infert Tamb. *lib.*8. *de matrim. tract.6. cap.2. §.4. num.* 5. quòd ſi contrahentes non interrogati, ex ſe ſatis exprimant conſenſum, poſſit Parochus interrogationem circa conſenſum omittere; quia eſſet ſuperflua.

4168 Semper autem ſub mortali tenetur Parochus in ſuo libro Parochiali matrimonia celebrata notare.

Hæc ferè Clericatus *cit.* qui quatuor quæſita neceſſaria ex Tamb. proponit, & reſolvit, ut ſequitur.

QUÆRES I.

4169 *An nomine Parochi in hac materia veniat ſolus Parochus, ideſt Sacerdos inveſtitus beneficio?*

(RESp. appellatione Parochi venire, ultrà Sacerdotem in beneficio Curato deputatum, etiam Epiſcopum in tota Diœceſi, ac ejus Vicarium Generalem, necnon Vicarium Capitularem Sede Epiſcopali vacante: item Cardinales in ſuo titulo; Legatum à Latere in Legationibus ſuæ Provinciæ; Archiepiſcopum in viſitatione Diœceſum ſuorum ſuffraganeorum, vel ubi fuit ad eum à ſententia Epiſcopi appellatum; Summum Pontificem in toto Orbe. Sanchez *de matr.diſp.7.n.*10. Pontius *lib.* 5. *cap.*10. & Tambur. *ubi ſup. cap.2. §.5. num.1.* ubi id extendit etiam ad Abbates habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem; ſi tamen ſint in Abbatia inſtituti, non autem ſi tantùm in commendam habeant. Diana *par.* 11. *tr.* 3. *reſ.* 35.

QUÆRES II.

4170 *Si Parochus dediſſet licentiam alteri Sacerdoti, ut aſſiſteret matrimonio, ſed iſte neſciret, datam eſſe ſibi licentiam, & nihilominus aſſiſteret, eſſet ne matrimonium validum?*

Reſp.

(RESp. diſtinguendo: vel ipſe aſſiſtens miſerat ad petendam licentiam, & ea obtenta, antequam ſibi notificaretur, aſſiſteret; peccaret quidem, exponendo ſe periculo nullitatis, at validè aſſiſteret, quia conceſſio gratiæ incipit valere à puncto conceſſionis factæ oratori petenti, & acceptanti. At ſi nullo petente fuiſſet licentia data ultro per ipſum Parochum; matrimonium eſſet nullum, quia cum à nullo dicta licentia ſit acceptata, nullum parit effectum. Caſtropal. *diſp. 2. de ſponſ. punct. 13. num. 6.* Dian. *par. 11. tr. 3. reſ. 32.* & eſt textus *in cap. Si tibi abſenti, de præbend. in 6.* Tambur. *dict. lib. 8. tract. 6. cap. 2. §. 5. num. 7.*)

QUÆRES III.

4171 *Quomodò cognoſcatur, an quis ſit de Parochia, ad effectum contrahendi validè matrimonium coram proprio Parocho?*

(RESp. eſſe diſtinguenda quatuor genera habitantium. Primum eſt eorum, qui fixum habent domicilium per totum annum in Parochia. Secundum eſt illorum, qui habitant pro majori parte anni tantùm, ut Scholares Patavii, vel litigantes Venetiis. Tertium illorum, qui per paucos dies occaſione ſolatii, aut recreationis. Quartum illorum, qui vagi ſunt, & nullibi morantur, ut ſunt comici, & circulatores. Modò, perſonæ primæ, & ſecundi generis, abſque dubio contrahunt coram Parocho, in cujus Parochia morantur. Secùs eſt de illis in tertii generis, quia non dicuntur habere domicilium ibi, ubi ex itinere morantur. Perſonæ quarti generis cenſentur de Parochia, ubi ſe firmant, quamvis citò diſceſſuri. Barboſ. *in collect.* DD. ad Conc. Trid. *ſeſſ. 24. c. 7.* Tambur. *dict. cap. 2. §. 5. num. 10. 11. & 12.* ubi tamen *num. 13.* advertit, non debere Parochum matrimoniis vagorum aſſiſtere, niſi priùs exhibeant licentiam Ordinarii, & atteſtationem libertatis eorumdem, ad tradita per Conc. Trident. *ſeſſ. 24. cap. 7. de refor. matrim.*)

QUÆRES IV.

4172 *Si ſponſi ſint diverſarum Civitatum, & faciant mandatum procuræ duobus amicis in alia Civitate commorantibus, ut eorum nomine matrimonium contrahant: An Parochus Procuratorum fuerit verus Parochus, & potuerit validè aſſiſtere matrimonio?*

(RESp. hunc caſum nõ inveniri apud Doctores diſcuſſum, ut notat Tambur. *dict. lib. 8. tract. 6. cap. 2. §. 6. num. 23.* ubi doctè equidem ſic diſtinguit: vel unus ſponſus tantùm eſt abſens, & ejus loco deputatur Procurator; & tunc matrimonium poterit celebrari coram Parocho ſponſi præſentis cum interventu Procuratoris pro ſponſo abſente: at ſi ambo ſponſi abſint, & uterque eorum fecerit Procuratorem ad contrahendum, qui Procuratores ſient in alia Civitate; Parochi iſtorum Procuratorum nequaquam poſſunt validè aſſiſtere matrimonio per eos Procuratorio nomine contrahendo, quia neuter illorum eſt Parochus ſponſorum: ideò neceſſe erit, ut Parochus ſponſorum deleget facultatem Parocho Procuratorum aſſiſtendi prædicto matrimonio: quod non eſt neque difficile, neque grave, quia debent etiam ipſi ſponſi mittere atteſtationes ſuæ libertatis. Ita Tamb. *ubi ſupra dict. num. 23.*)

QUÆRES V.

4173 *Quid dicendum de Regularibus, quoad adminiſtrationem Sacramentorum?*

RESp. Regulares, qui ſine Parochi licentia præſumunt Clericis, aut laicis Sacramentum extremæ Unctionis, vel Viaticum miniſtrare, aut Matrimonia ſolemniter benedicere, incurrere Excommunicationem Papæ reſervatam; ex Clement. *lib. 7. tit. 7. cap. 1.* Excuſat autem ignorantia craſſa; quia cenſura eſt contra præſumentes: *v. num.* 4332. *&* 3979.

Quid de Extrema Unctione, & Viatico quoad commenſales, hoſpites, ſervientes, &c. Quidque in extrema neceſſitate in articulo mortis, &c. Vide *Conſt.* 31. Pii V. *ad Immarceſcibilem* 13. Febr. 1307. in Bullar. *Conſtit.* 48. Pauli III. *licet debitum* 18. Octobris 1549. in Bullar. Paſſer. *tom. 2. q.* 187. *art. 1. n.* 994. Paſqual. *q.* 404. *&* 405. Gabriel à S. Vinc. *d. 1. q. 2.* Amandoliam *tom. 2. par. 6. ſel. 2. dub. 1.* Dian. *p. 2. tr. 4. reſ.* 170. & Bord. *reſ.* 204. *nu.* 22. qui refert *conſt.* Pauli III. & Leonis IX.

Poſt relatos Pontifices, & Doctores omninò prius videndos, videri poteſt Matheucci in Officiali curiæ *tom. 2. pag.* 203. Quoad Sacramentum Pœnitentiæ fusè dictum eſt alibi.

DUO TESTES

4174 DEbent eſſe præſentes, *ut in num.* 4159. *&* 4160. & unitim intervenire contractui, dum actu conſenſus præſtatur, ita ut non ſufficiat, ſi unus audiat conſenſum viri, alter mulieris.

4175 Una ſola qualitas eſt neceſſaria in teſtibus, nempe uſus rationis; unde quælibet perſona cujuslibet conditionis, aut ſtatus, vir, mulier, cognata, infamis, excommunicata, infidelis, &c. & cujuslibet ætatis, dummodo uſum rationis habeat, eſt teſtis habilis quoad matrimonium contrahendum; quia Trid. *cit.* nullum excipit pro teſte.

Ad teſtificandum autem ſuper nullitate matrimonii non ſufficiunt, ſed requiruntur teſtes omni exceptione majores, *cap. 1. de Conſanguinit.*

14. RAPTUS MULIERIS

4176 DIrimit Matrimonium, ita ut Raptor non poſſit raptam ducere, quamdiu manet in poteſtate raptoris; benè verò, quando fuerit à raptore ſeparata, & poſita in loco tuto, ſi tunc illa liberè conſentiat: ſed etiam tunc raptor, & omnes illi, qui conſilium, auxilium, & favorem præbuerunt, ſunt ipſo jure excommunicati, ex Trid. *ſeſſ. 24. de ref. cap. 6.* Ad raptum autem requiruntur tria *ex num.* 2158.

4177 *Sufficit*, 1. *Si violentia inferatur ipſi fœminæ in principio, licet poſtea copulæ annuat. Non ſufficit autem, ſi in principio rapiuâ conſentiat, & poſtea renitens fuerit cognita; quia initium eſt attendendum, quo violentia interfuit*, 2. *Sufficit, quòd ſit raptus fœminæ, ſive virginis, ſive corruptæ, ſive meretricis; non ſufficit, ſi ſit viri. Ratio primi*, quia Trid. *reſpicit offenſam, & impedimentum libertatis matrimonii, quod habetur, etiam ſi mulier inhoneſta rapiatur. Ratio ſecundi, quia lex eſt pœnalis, adeòque cum loquatur de viro raptore, non debet extendi ad mulierem raptricem*: Ita Fenech.

CAPUT VI.

DE DISPENSATIONIBUS.

4178 DIſpenſatio *eſt juris alicujus relaxatio*. Unde non poteſt fieri ſine rationabili cauſa.

4179 Diſpenſatio data ſine cauſa à Superiori, eſt valida, ſed illicita; data verò ab inferiori in lege ſuperioris, eſt etiam invalida; ut pariter dictum eſt de voto. In utroque caſu diſpenſantes peccare mortaliter, docent antiqui, venialiter moderni apud Dianam *part.* 8. *tr.* 3. *reſ.* 6. Clericatus *cap.* 136. *num.*1.

4180 Cauſæ, ob quas ſolet Pontifex in impedimentis matrimonii diſpenſare, ſunt præcipuè ſeptem.

Primò, *anguſtia loci*, ob quam non inveniat ſibi parem, quam ſint ibi pares.

4181 Secundò, *paupertas, ſeu incompetentia dotis*, ob quam non poſſit extra cognatos inveniri conjugium.

Non obſtante ſpe futuræ ſucceſſionis ab inteſtato, aut legati, ſi non habeat mulier parentes divites, qui teneantur, & cogi poſſint ad eam dotandam. Si mulier ſit deformis, & hac de cauſa cum ea dote non poſſit nubere extra cognatos, cenſetur pauper; ſed id debet exprimi.

4182 Tertiò, *grave periculum litis, aut inimicitiæ*.

4183 Quartò, *ætas fœminæ excedens*; putà ſi annum 24. excedat, ne innupta remaneat.

4184 Quintò, *conſervatio familiæ illuſtris, & in Eccleſia benemeritæ*. Nobilitas eſt deſumenda à patre, non tantùm à matre.

4185 Sextò, *timor ſcandali, aut periculum infamiæ*.

4186 Septimò, *larga eleemoſyna*.

4187 Diſpenſatio, ſi in ea taceatur verum, aut exponatur falſum, dicitur ſubreptitia, ſeu obreptitia. Et eſt nulla, ſi taceatur verum, aut exponatur falſum circa cauſam finalem: non eſt nulla, ſi circa cauſam impulſivam. Cauſa finalis eſt illa, ſine qua diſpenſatio non concederetur. Cauſa impulſiva eſt illa, ſine qua concederetur diſpenſatio, ſed non tam faciliter, aut promptè. Clericatus *c.*137. *n.*1.cum Tamb.

4188 Subreptitia eſt diſpenſatio, & inde nulla: Primò, ſi fuit expoſitum unum impedimentum pro alio, v.gr. gradus conſanguinitatis pro gradu affinitatis, aut ſi ſub dubio impedimentum certum.

4189 Secundò, ſi factus ſit error in expreſſione Diœceſis. Clericatus *cit. num.*21. cum Tamb. contra Dianam *p.*8.*tr.*3.*reſ.*64. & Mendo *in Epit. cit. num.* 13. qui opinionem affirmativam vocat certò probabilem.

4190 Valida tamen eſt, & poteſt ab Ordinario executioni mandari. 1. Si error fuit in nomine, aut cognomine; conſtet tamen de veritate corporum, ſeu perſonarum, 2. Si fuit in exponendo gradu proximiori pro remotiori; ſecus, è contra: praxis tamen eſt in hoc ſecundo caſu, ut literæ remittantur Romam pro correctione. Clericatus, Tamb. & Mendo *cit.*

4191 Si orator taceat repulſam antea ſuper eadem ſupplicatione ſibi datam, valet diſpenſatio. Clericatus *cap.* 137. *num.* 2. cum Diana *p.*8. *tr.*3. *reſ.*54. Tamb. *cit.* & Sanchez.

4192 Et quamvis Tamb. *cit.* idem doceat, ſi data repulſa à Superiore, fiat recurſus ad inferiorem habentem facultatem diſpenſandi, abſque eo, quòd & repulſa notificetur.

Id dico verum in caſibus, in quibus inferior habet à ſuperiore conceſſam facultatem Ordinariam, ſeu delegatam diſpenſandi; ut eſt in votis, *ex n.* 1723. *&* 1962. minimè in caſibus, in quibus inferior ſolùm eam habet ex Epikeja, nimirùm ex rationabiliter præſumpta voluntate Superioris; hanc autem habet Epiſcopus in impedimentis dirimentibus, non primam, juxta dicta *num.*4230. *&* 4240.

4193 Qui poſt obtentam diſpenſationem ducendi Roſam conſanguineam, petat diſpenſationem pro ducenda alia conſanguinea, tenetur exponere primam diſpenſationem, ſi hæc fiat inutilis ex ſola mutatione animi ipſius petentis; non tenetur verò, ſi per ipſum non ſteterit, ſed prima diſpenſatio ſit revera facta inutilis, in quantum Roſa ſit mortua, facta Religioſa, aut nolit. Clericatus *cit. num.*3. cum Diana *p.*8.*tr.*3.*reſ.*55.

4194 Qui diſpenſationem obtinuit ſuper impedimento criminis ob uxoricidium, inde occidat ſecundam uxorem, ut ducat tertiam tenetur exponere priorem diſpenſationem, Clericatus *cit.n.*4. cum Tamb. contra Fillium, quia difficiliùs conceditur gratia replicato delicto, quàm unico; bis, quàm ſemel.

4195 Qui obtinuit diſpenſationem ſuper voto ſimplici caſtitatis ad contrahendum, ſi mortua uxore petat diſpenſationem in voto, non tenetur primam diſpenſationem exprimere; quia in hoc

non

non adeſt delictum; & prima diſpenſatio eſt expleta. Clericatus *cit. num.* 5. cum Tamb. *v. nu.* 264.

4196 Qui ſimul plura impedimenta habet, tutius eſt, ut illa ſimul exponat, & pro omnibus ſimul, & non ſeorſim diſpenſationem petat, ob rationem *de num.* 4194.

Quòd ſi unum ſit occultum, alterum publicum, tunc poteſt, & debet ad Datariam recurrere pro publico, reticito occulto, & pro occulto ad S. Pœnitentiariam, cui tamen ſignificare debet impedimentum publicum, ſuper quo Dataria diſpenſavit, aut eſt diſpenſatura. Clericatus *cit. num.* 7.

4197 Si duæ ſint expoſitæ cauſæ, vera una, altera falſa, quarum tamen quælibet eſt ſufficiens ad diſpenſationem, validam eſſe diſpenſationem, tenet Mendo *in Epit. ver. diſpenſatio num.* 16. quamvis faciliùs ob cauſam falſam Papa diſpenſaſſet; quia *utile per inutile non vitiatur*. Idem docet Clericatus *cit. num.* 19. ſi cauſa falſa potiùs reputetur impulſiva, quàm finalis. Tutius tamen ait, denuò ad Papam recurrere, & certum reddere de cauſa falſa, ob periculum nullitatis; & ita eſt practicandum.

4198 Si poſt diſpenſationem ſuper affinitate ex copula illicita cum conſanguinea ſponſæ, iterùm quis habeat rem cum eadem conſanguinea ſponſæ, non requiritur nova diſpenſatio, ſi copula contingat ante executionem diſpenſationis, à delegato factam: requiritur verò, ſi contingat poſt executionem diſpenſationis, ſed ante contractionem Matrimonii; Clericatus *cit.* & Diana *p.* 8. *tr.* 3. *reſ.* 65. quia diſpenſatio data non tollit affinitatem ex nova copula ſupervenientem.

DE CLAUSULIS DISPENSATIONIS.

4199 TRia in hac re à Doctoribus conſiderantur, 1. *Materia, & cauſæ diſpenſationis*: de materia, ſuper qua poteſt peti, & obtineri diſpenſatio, putà voto, irregularitate, Matrimonio, &c. fusè inſinuatum eſt in inſtructione S. Pœnitentiariæ, *à nu.* 157. De cauſis, actum eſt *à nu.* 4180. & in propriis locis materiarum, 2. *Forma literarum diſpenſationis de qua in num.* 260. 3. *Obſervanda in executione diſpenſationis*.

PRO FORO INTERNO

4200 PRima Clauſula, quòd executor ab ipſo impetrante eligendus ſit *Confeſſarius Magiſter in Theologia, vel Doctor decretorum, ex approbatis ab Ordinario*. Non ſufficit, ſi ſit purè licentiatus: *v. n.* 261.

4201 Secunda, *Diſcretioni tuæ committimus, quatenus ſi eſt ita*. Unde debet confeſſarius ſe informare de veritate cauſæ expoſitæ à ſolo pœnitente, cui eſt credendum. Quòd ſi Confeſſarius aliunde ſciat expoſitum eſſe falſum, non poteſt literas exequi; quia ſecundum propriam ſcientiam debet exequi. Semper Sigillum Confeſſionis cuſtodiat.

4202 Tertia, *Injuncta ei gravi pœnitentia ſalutari*. Pœnitentia injungenda remittitur arbitrio, & prudentiæ Confeſſarii, attenta gravitate delicti, ſeu cauſæ, & circumſtantiis conſideratis.

Si peccatum fuit in priori Confeſſione abſolutum, & debita pœnitentia ſatisfacta, quamvis non ſit neceſſaria nova abſolutio, & pœnitentia, congruit tamen, ſtante nova accuſatione Sacramentali in literis requiſita, quòd detur nova abſolutio, & pœnitentia; mitior tamen, attenta priori; & ita eſt in praxi ſervandum. Clericatus *c.* 139. *n.* 10.

Si Pœnitentia ſit literis præſcripta, eſt ad literam ſervanda.

4203 Quarta, *Dummodo impedimentum ſit occultum*. Quid ſit *occultum*, fusè habes *a nu.* 3317. *ad* 3320. *& in tom.* 2. *n.* 72.

4204 Buſemb. *lib.* 1. *tr.* 2. *cap.* 4. in appendice diſpenſ. S. Pœnit. habet: (Etſi aliqua impedimenta, v. gr. cognationis ſpiritualis, natura ſua ſint publica, cum contrahantur in facie Eccleſiæ: fieri tamen poteſt per accidens, ut ſint occulta, v. gr. 1. Ob diuturnitatem temporis, ex quo ſunt contracta, 2. Ob diſtantiam loci à loco contractæ cognationis, 3. Per mortem eorum, qui fuerunt conſcii, 4. Per ignorantiam hujus contractionis.)

Omninò tamen ſervandum eſt dictum *in num.* 3419.

4205 Verricelli *tr.* 3. *qu.* 51. *num.* 8. excipit caſum, quo in literis dicatur: *Dummodo impedimentum, ſeu delictum ſit omninò occultum*. Et tunc vult, occultum dici, quod probari non poteſt; adeòque ſi probari poteſt, non poſſit diſpenſatio executioni mandari.

4206 Quinta: *Ut conjux ignara impedimenti certioretur de nullitate prioris conſenſus, ſed ita cautè, ut latoris delictum nuſquam detegatur*. Vide *num.* 4244. *& à num.* 4247.

Alias clauſulas: *vide in num.* 263.

PRO FORO EXTERNO

4207 EX Clericato *cap.* 138. & Tambur. *cit. cap.* 12. Diſpenſatio matrimonii eſt executioni danda ab eo, cui eſt à Papa directa: Non poteſt ab Epiſcopo, ſi eſt directa Vicario, & econverſò.

4208 Vicarius, ceſſante officio, non poteſt diſpenſationem ab ipſo inceptam expedire, ſi commiſſio ſit realis facta, nempè Vicario, ut Vicario; ſed tunc expeditio ſpectat ad ſucceſſorem: Poteſt tamen eam expedire, ſi ſit perſonalis, facta ſcilicet per nominationem perſonæ. Clericatus *cap.* 38. *num.* 2. cum Tamb. qui ait, perſonalem cenſeri, ſi dicatur: Tibi Joanni Vicario: *v. n.* 4216.

4209 Vicarius Capituli ſede vacante non poteſt expedire diſpenſationes matrimoniales inexpeditas à Vicario Epiſcopali relictas. Clericatus *cit.* cum Tamb. ex Canoniſtis; quia Papa parùm illis fidit; Inde ſolet pro diœceſanis Sedis Vacantis Epiſcopo viciniori committere.

4210 Tunc Epiſcopus vicinior, ſi ante expedi-

peditionem Sedes fiat plena per adventum novi Epiſcopi, poteſt literas diſpenſationis expedire, ſi executio ſit incepta: Si verò res ſit integra, hoc eſt, ſi literæ non ſint jam ei præſentatæ, non poteſt eas expedire; ſed tunc Diœceſanus debet novam commiſſionem petere.

4211 Executor delegatus poteſt alteri committere examen teſtium, vel informationem, minimè ipſam actualem diſpenſationem; quia quoad hanc Papa expoſcit factum ipſius delegati.

4212 Informationes ſumere poteſt judicialiter, aut extrajudicialiter, ad ſui libitum, & prudentiam.

4213 Valet diſpenſatio, ſi cauſa ſit vera, licèt probata per falſos teſtes: Non valet verò in foro conſcientiæ, ſi ſit falſa, ſed appareat vera per falſos teſtes.

4214 Quamvis in literis apponi ſoleant hæc verba: *Propter has, & ſimiles alias cauſas rationabiliter animum noſtrum moventes*: executor non tenetur, præter cauſas expreſſas, de aliis generalibus ſe informare, niſi id tanquam conditio apponatur.

4215 Executor non poteſt aliquod munus, aut præmium pro labore diſpenſationis recipere ob clauſulam, quæ in literis ſolet apponi: *Quòd ſi ſpreta hac monitione, aliquid muneris, aut præmii, recipias, excommunicationem latam incurras*. Et quamvis Perez, & alii apud Tamb. *cit.* & Dian. *p.*8. *tr.* 3. *reſ.ult.* dicant per dictam clauſulam non prohiberi eſculenta, & poculenta non magni valoris, cum hæc dentur non ad corrumpendum Judicem, ſed ad celeriorem expeditionem. Nec prohiberi officiali aliquid accipere pro labore in expeditione, pro acceſſu ad examinandos teſtes nolentes venire, pro copiis proceſſus poſt expeditionem. Clericatus vult eſſe ab omni acceptione abſtinendum.

4216 In diſpenſatione, quæ conceditur in forma pauperum, in qua ſcilicet non imponitur mulcta pecuniaria, ſed pœnitentia per opera præſcripta; non poteſt executor pœnitentiam, ſeu opera præſcripta mutare, minuere, aut differre. Tamb. *cit.c.*13. §.3.

Et quamvis Clericatus *cap.*138. *num.*11. putet, quòd poſſit mutare ex graviſſima neceſſitatis cauſa: tutius tamen ait eſſe, tunc ad Datariam recurrere pro facultate minuendi, differendi, &c.

Q U Æ R E S

4217 *Quid agere debeat executor, ſi poſt expeditam diſpenſationem comperiat ſe erraſſe?*

RESp. Quòd executor tanquam delegatus non poteſt ſanare errorem; Tamb. *cit.* §.1. *nu.* 20. quia Delegatus poſtquam functus eſt munere ſuo, nihil poteſt.

Quia tamen talis executor pro foro externo ſolet eſſe Ordinarius, cui incumbit providere in quantum poteſt, ne delicta patrentur; ideò, ſi erravit in exequendo, debet matrimonium prohibere; & ſi reperiatur contractum, debet conjuges ſeparare, donec iterùm à Pontifice diſpenſatio concedatur.

4218 Si erravit denegando diſpenſationem, pronunciando eam invalidam, tunc nil poteſt; ſed tunc debent Oratores iterùm recurrere ad Papam, ſeu Datariam, expoſito errore; non enim poteſt ut delegatus, quia ut delegatus jam functus eſt officio ſuo, pronunciando diſpenſationem invalidam: *ut in n.*4217. nec ut Ordinarius; quia ut Ordinarius non habet auctoritatem exequendi diſpenſationem Pontificiam per errorem denegatam. Hìc autem eſt ſermo de diſpenſatione conceſſa per Datariam, ſeu pro foro externo, qui in jure, data ſemel ſententia, non admittit reditum ad eamdem cauſam.

4219 Loquendo autem de diſpenſatione conceſſa per S. Pœnitentiariam pro foro interno conſcientiæ, poteſt error in denegando commiſſus à Confeſſario ſanari; quia de natura fori interni conſcientiæ eſt, ut Confeſſarius poſſit mutare conſilium per meliorem conſiderationem, aut opinionem, & per rectius judicium.

Hinc fit, ut ſi Confeſſarius legitimè ab oratore electus aperiat literas S. Pœnitentiariæ, & denegat diſpenſationem, putans, cauſam non verificari; poſteà, re maturiùs conſiderata, judicet cauſam verificari, adhuc poteſt diſpenſare; quia opinio, vel error alterius non debet obſtare oratori.

Nec obſtat, quòd literæ fuerint apertæ, quia aperitio illa fuit materialis, quæ non obſtat valori; & confeſſario injungitur aperitio formalis, videlicet cum facultate diſpenſandi. Ita Tamb. *cit. c.*13. §.3.

DE CESSATIONE DISPENSATIONIS.

4220 DIſpenſatio non ceſſat per ceſſationem cauſæ impulſivæ, benè verò per ceſſationem cauſæ finalis, ſeu principalis; cauſa namque principalis diſpenſationis verificari debet: *v. num.*4187.

Pro cujus rei claritate, quinque ſunt diſtinguenda tempora, 1. Quando mittitur ſupplicatio ad Pontificem, 2. Quando ea lecta Pontifex annuit, 3. Quando executor diſpenſationem concedit, 4. Quando poſt diſpenſationem conceſſam matrimonium contrahitur, 5. Denique quando matrimonium eſt jam contractum. Hac diſtinctione præmiſſa.

Conveniunt Doctores, non eſſe opus, ut cauſa verificetur primo tempore. Tamb. *lib.*8.*tr.*2.§.3. *num.* 4. Bonac. & alii apud ipſum. Quantum ad reliqua tria tempora.

4221 Dico, 1. Opus eſſe, ut cauſa verificetur ſecundo tempore, nimirùm quando Pontifex annuit. Caſtrop. *tom.*1. *tr.*3. *diſp.*4. *p.*15. *nu.*2. contra Tamb. *cit.* quia Pontifex ſupplicationibus annuit, ſi expoſita ſint vera: Quæ opinio eſt probabilior, ſimul & tutior, adeòque ſervanda, cum agatur de valore Sacramenti: *v. à n.*75. *& à n.*3256. *ad* 3284.

Dico

4222 Dico 2. Si cauſa ſecundo tempore, quando Pontifex annuit, erat vera, tertio verò tempore, quando executor illam concedit, ceſſaverit eſſe vera, poteſtas diſpenſandi ceſſat, & ſi concedatur, eſt invalida. Eſt communis, & ſequitur à fortiori, maximè ex verbis literarum diſpenſationis, *ſi eſt ita*.

4223 Dico 3. Si cauſa ſecundo, & tertio tempore fuit vera, quarto autem tempore, quando poſt diſpenſationem ab executore conceſſam, matrimonium contrahitur, ceſſaverit eſſe vera, ceſſat diſpenſatio & diſpenſati tenentur ſub nullitate à matrimonio contrahendo abſtinere. Sanch. *lib.* 8. *de matr. d.* 30. *num.* 14. contra Tamb. *cit. num.* 9. Ratio eſt; quia tunc diſpenſatio ceſſante cauſa non ceſſat, quando eſt redacta ad actum irrevocabilem; diſpenſatio autem, quamvis ſupponatur ab executore conceſſa, non dicitur redacta ad actum irrevocabilem, niſi quando Matrimonium eſt jam actu contractum, minimè antequam contrahatur; igitur ſi cauſa, quæ ſecundo, & tertio tempore fuit vera, ceſſat ante quartum tempus, antequam ſcilicet matrimonium contrahatur, diſpenſatio ceſſat; quoniam non eſt jam redacta ad actum irrevocabilem, ſed faciliter revocari poteſt.

Hinc ſi cauſa, ob quam fuit diſpenſatum, fuit paupertas mulieris, ſi mulier ſive ſecundo tempore, quando Pontifex annuit, ſive tertio tempore, quando fuit diſpenſatio ab executore conceſſa, ſive quarto tempore poſt talem diſpenſationem conceſſam, antequam tamen actu matrimonium contraheret, evaſerit dives, non poteſt matrimonium contrahere.

Non deſunt tamen Doctores, Tamb. *cit.* Buſem. *lib.* 1. *tr.* 2. *cap.* 4. *dub.* 4. Diana, Suarez, & alii apud ipſum, qui tenent, quòd quando agitur de re individua, & quæ non habet tractum ſucceſſivum, ſed conſumitur in unico actu, & eſt permanens, ut eſt contractus matrimonii, quòd diſpenſatio non ceſſet, ſi cauſa ceſſet poſt diſpenſationem ab ipſo executore expeditam, antequam perficiatur contractus; hac moti ratione, quia diſpenſatio jam fuit expedita, & cum diſpenſatio ſit relaxatio juris, per diſpenſationem jam fuit extincta obligatio legis, obligatio autem legis ſemel extincta non reviviſcit, & quod deſtructum eſt, non reproducitur, niſi ab eo, qui producere poteſt. Unde concludunt, quòd dicta mulier, quæ poſt diſpenſationem ab ipſo executore conceſſam, evaſit dives, quatenus acquiſivit dotem, aut hæreditatem, adhuc poſſit matrimonium, ſuper quo fuit diſpenſata contrahere. Sed hæc ratio ſoluta manet per rationem noſtræ reſolutionis.

4224 Dico 4. Si cauſa ceſſet, quando jam eſt Matrimonium contractum, non ceſſat diſpenſatio: eſt communis. Ratio eſt; quia matrimonio jam contracto, diſpenſatio eſt jam redacta ad actum irrevocabilem; diſpenſatio autem jam redacta ad actum irrevocabilem ceſſante cauſa non ceſſat; adeòque ceſſante cauſa, matrimonio jam contracto, diſpenſatio non ceſſat. Confirmatur; quia ex una parte matrimonium fuit validè contractum, nam cauſa (ut ſupponitur) non ceſſavit ante, ſed poſt: Ex alia contractus matrimonii eſt res individua, non habens tractum ſucceſſivum; ſed conſumatur unico actu, & eſt permanens.

Eadem ratione, ſi poſt beneficium per diſpenſationem obtentum ceſſat cauſa, ob quam fuit diſpenſatum, non ceſſat diſpenſatio, nec beneficium.

Ex quo habes, quòd quando diſpenſatio eſt de re dividua, & quæ habet tractum ſucceſſivum, ſi cauſa ceſſet poſt actum, ſuper quo eſt diſpenſatum, ceſſat diſpenſatio in poſterum pro reliquis actibus: Hinc qui eſt diſpenſatus ob dubiam infirmitatem ad carnes, ceſſante infirmitate, tenetur à carnibus abſtinere: Et qui ob dubiam oculorum infirmitatem, aut dubium capitis dolorem diſpenſatus eſt ab onere recitandi horas, cauſa ceſſante, tenetur ad illas; quia agitur de re dividua, habente tractum ſucceſſivum: *v. num.* 455.

4225 Diſpenſatio matrimonii, ſeu facultas diſpenſandi non ceſſat per mortem Pontificis, tam ſi res non eſt integra, ſed incepta, *cap. Gratum & cap. Relatum de Offic. deleg.* quàm ſi eſt integra, videlicet quatenus diſpenſatio non eſt incepta; quia diſpenſatio eſt gratia, quæ non expirat morte concedentis. A qua regula in jure duo tantùm excipiuntur caſus, nimirum in materia beneficii, & in reſcriptis juſtitiæ, in quibus re integra moriente delegante delegatus non poteſt procedere; *cap. ſi cui de Præbend. in 6. & in locis cit.* Clericatus *c.* 150. *num.* 3.

4226 Si delegatus moriatur, antequam diſpenſationem expediat; Si gratia erat realis commiſſa videlicet non perſonæ, ſed officio, v. gr. Epiſcopo, expediri poteſt à ſucceſſore; minimè, ſi erat perſonalis: ſed tunc, ſi actus diſpenſationis eſſet completus, & ſolùm non dediſſet literas teſtimoniales, poſſent Oratores in foro conſcientiæ diſpenſatione frui. Clericatus *cit.* cum Tamb. *v. num.* 4209.

Denique non ceſſat diſpenſatio per non uſum, v. gr. octo, aut decem annorum, etiam ſi orator dixiſſet, ſe nolle ea uti, nec eam gratam habere; ſed ut ceſſaret, requireretur, ut Oratores renunciarent, & renunciatio ſit acceptata à Pontifice. Clericatus *cit.* cum Tamb.

SUMMUS PONTIFEX

4227 Diſpenſare poteſt in impedimentis jure ſolùm Eccleſiaſtico dirimentibus; etiam in voto ſolemni caſtitatis, & Religionis, ex graviſſima cauſa; ſic Alexand. III. di-

diſpenſavit cum Nicolao Juſtiniano Monacho ad nubendum, & Cœleſtinus diſpenſavit cum Conſtantia moniali profeſſa filia Rogerii Siciliæ Regis, ut nuberet Henrico Sexto Regi. *v.num.*4252.

EPISCOPUS

4228 Poteſt diſpenſare in impedimentis, ex jure Canonico dirimentibus, quatuor conditionibus concurrentibus, videlicet

(Dummodo, 1. Matrimonium ſit jam bona fide contractum, 2. Matrimonium ſit publicum, & impedimentum occultum; & ſeparatio ſine magno ſcandalo, Infamia, aut damno fieri non valeat, 3. Pontifex adiri non poſſit, 4. Et periculum ſit in mora) Fagnanus *lib.*1. *cap. Nimis*, *tit. de filiis Presbyter*. Hæc eſt communis ſententia, cui adhæreo.

Ratio primæ; quia ſi matrimonium ſit cum ſcientia impedimenti contractum, diſpenſare non poteſt; nam ſicut Papa ex Conc. Trident. *ſeſſ.* 24. *de refor.cap.*5. excludit à ſpe diſpenſationis ab ipſo obtinendæ eos, qui intra gradus prohibitos præſumpſerint ſcienter contrahere, & maximè ſi conſumare auſi fuerint, ſic potiori jure prohibet Epiſcopus tunc diſpenſare.

Ratio ſecundæ; quia ſi matrimonium eſſet occultum, & impedimentum publicum, potiùs eſſet ſcandalum, ſi conjuges permanerent in copula fornicaria.

Ratio tertiæ, & quartæ, quia ſi caſus pateretur dilationem, & poſſet fieri recurſus ad Papam, ceſſaret neceſſitas recurrendi pro diſpenſatione ad Epiſcopum.

4229 Nec paupertas ſufficit ad excuſandum recurſum ad Papam; quia pro impetratione diſpenſationis non eſt neceſſarius acceſſus perſonalis Romam. Imò pro impedimentis occultis facilis eſt recurſus (maximè in noſtris Regionibus Romæ propinquis ad S. Pœnitentiariam per publicum tabellarium, & ab ea obtinetur diſpenſatio gratis, etiam pro ſcriptura, pro qua re aptam inſtructionem habes, *n.*157.

Item pro impedimentis publicis fit recurſus ad Datariam, quæ, legitima urgente cauſa, etiam pauperibus accedere non valentibus diſpenſare ſolet per literas.

4230 Ratio, qua præmiſſis concurrentibus conditionibus poſſit Epiſcopus diſpenſare fundatur primò in conſuetudine, quam habent Epiſcopi ſuper iis diſpenſandi; conſuetudo enim dat juriſdictionem, *ex cap. cum contingat de foro compet.c. Romana de ſent.excom. in* 6. *& c. Ut litigantes de Officio ordinarii,& c. Dudum, §.licèt de electione, v. à num.* 3274. *ad* 3281.

Secundò in Epikeja, qua prudenter præſumitur de benignitate Summi Pontificis, quòd non velit diſpenſationem ſibi reſervare in caſu tantæ neceſſitatis, & cum tanto animarum periculo.

4231 Refert Fagnanus *cit.* ſententia Baſilii Pontii *de matr. lib.*8. *c.* 13. *num.* 6. quam plures moderni ſequuntur, quòd poſſit Epiſcopus in matrimonio etiam contrahendo diſpenſare in articulo mortis ad legitimandam prolem, etiam ſi impedimentum ſit publicum.

4232 At ritè eam reiicit; quia commodum privatum prolis, & mulieris, non eſt cauſa ſufficiens, & urgens, ut inferior diſpenſare poſſit in impedimentis Summo Pontifici per Canones Concilii generalis reſervatis, maxime ante matrimonium contrahendum.

4233 Si autem Princeps bona fide jam matrimonium contraxiſſet in gradu prohibito, aut alio impedimento jure Canonico dirimenti, & alter conjugum conſtitutus eſſet in periculo mortis; ac inſuper, niſi proles ſuſcepta per ſubſequens matrimonium validum legitimaretur, infidelis, aut tirannus in Regno ſuccederet; tunc (ait Fagnanus) ritè poſſet Epiſcopus in impedimento diſpenſare, & matrimonium validare, ne ſalus Regni periclitaretur.

4234 Tunc igitur poteſt Epiſcopus contra Canones etiam Concilii Generalis diſpenſare, quoties magna urget cauſa, & tales circumſtantiæ adſunt, ut prudenter præſumat conditorem Canonis de caſu illo non cogitaſſe, & ſi cogitaſſet in prohibitione comprehendere noluiſſet; tunc enim locum habet Epikeja, quia non debet præſumi, conditorem Canonis fuiſſe crudelem. *cap.* 3. *de Poſtul.cap. licet de Regul.cap. Si quis rectè & in cap. cum ad Monaſterium de ſtatu Monachorum num.* 4. *ver. Quid enim ſi tota Chriſtianitas, vel etiam aliqua pars ejus eſſet in periculo?*

4235 Quapropter Cardenas *diſſert.* 2. *cap.* 8. *art.*13. *q.*1. ſubdit, hanc ſententiam eſſe moraliter certam, utpotè ortam ex duabus præmiſſis certis, quòd conſuetudo det jurisdictionem, & quòd Epiſcopi conſuetudinem habeant in recenſitis caſibus diſpenſandi.

4236 Idem tamen tenent, non ſolùm in impedimento occulto, ſed etiam in publico, & pro foro externo, tam poſt contractum matrimonium, quàm ante, in caſu rariſſimo urgentiſſimæ neceſſitatis, in periculo magni damni & periculum ſit in mora; Tamb. *cit.* Diana *par.*11.*tr.*8.*reſ.*3.*ver. ſed obſerv.* Leander *de matr.diſ.*24.*q.*9. Tancredi *tom.* 4. *tr.* 2. *q.* 78. *pag.* 202. Caſum adducunt de Titio, qui poſtquam contraxit ſponſalia cũ Berta, habuit rem cum illa, inſuper factus eſt illi affinis, eo quia habuit rem cum ejus ſorore; deinde conſtitutus in proximo & vero periculo mortis urgetur ad matrimonium contrahendum cum Berta, ut ſic reſarciatur honor puellæ, & proles fortè ſuſcepta legitimetur, vel ut ſic graves diſcordiæ ſedentur.

4237 Idem docent in ſimilibus caſibus, in quibus ex mora nubendi immineat periculum manifeſtationis delicti, & inde ſimul mortis.

4238 Inſuper Cardenas *cit.* tenet, poſſe Epiſco-

ſcopum diſpenſare etiam ante contractum, ſi eadem incommoda ſequantur ante contractum, quæ poſt contractum, & concludit his verbis:

(Cum ergo tot ſint Authores de ea conſuetudine conteſtantes, conſtat, talem conſuetudinem eſſe plenè probatam, atque adeò moraliter certam. Et cum certum ſit, quòd conſuetudo det jurisdictionem, relinquitur certum, quod Epiſcopus habet jurisdictionem ad diſpenſandum in tali caſu urgentiſſimæ neceſſitatis pro ſalute animarum. Unde conſequenter fit, quòd qui in tali caſu ineunt Matrimonium cum tali Epiſcopi diſpenſatione, non eligunt opinionem probabilem, relicta tutiori, ſed ſententiam moraliter certam, atque adeò non opponuntur huic Decreto Innoc. XI. Et licèt verum ſit, quòd aliqui ex his Authoribus conteſtantibus de tali cōſuetudine, loquantur de diſpenſatione poſt contractum Matrimonium, ea tamen diſpenſatio eſt ad illud contrahendum, quia quamvis tale Matrimonium dicatur contractum, revera eſt contrahendū, quia matrimonium invalidum propter impedimentum dirimens, debet denuò contrahi, ut ſubſiſtat: & ſi eadem urgentia neceſſitatis contingat in contrahendo, eadem eſt ratio ad diſpenſandum.)

Si impedimentum ſit dubium, & non poſſit per diligentias vinci, poſſe Epiſcopum declarare, quòd non ſit opus diſpenſatione, tenet Clericatus *c.*135. *n.*9. cum Tamb. & aliis; quia præſumptio ſtat pro libertate. Non poteſt autem diſpenſare, ſi dubium ſit de juſtitia cauſæ diſpenſandi; quia tunc præſumptio ſtat pro impedimento, quod ſupponitur certum: *v. à num.* 4295. *ad* 4298.

Q U Æ R E S.

4239 *Petrus eſt in ſecundo gradu conſanguinitatis conjunctus cum Roſa, quam defloravit: Urget periculum vitæ utriuſque, ni matrimonio copulentur, & honor puellæ matrimonio recuperandus: Petrus eſt graviter infirmus ut non poſſit Romam accedere: Inſuper dictis expoſitis motivis petita fuit per literas diſpenſatio à Summo Pontifice, qui eam denegavit, quatenus ſunt perſonæ infimæ conditionis, & periculo vitæ utriuſque occurri poteſt auctoritate Principis, cujus ſunt Vaſſalli, qui eſt facti conſcius. An his ſuppoſitis poſſit Epiſcopus diſpenſare?*

RESP. Non poſſe. Non quidem ex conſuetudine; quia hæc eſt ſolùm quoad matrimonium contractum, non contrahendum; & in impedimento occulto, non publico; niſi in caſu publicæ, non privatæ neceſſitatis, cui non poteſt aliter provideri.

Nec dicas, conſuetudinem extendi ad contrahendum per paritatem rationis, 1. Quia conſuetudo inducitur ex actibus frequentatis, & praxi, minimè ex ſola paritate rationis, 2. Quia falſum eſt, quòd ſit par ratio; nam licèt matrimonium cum impedimento contractum ſit invalidum, & inde poſt diſpenſationem contrahendum; urgentiores tamen militant cauſæ ad diſpenſandum poſt matrimonium, licèt invalidè contractum, quoniam ſupponitur cohabitatio conjugum, & dubium prolis, &c. & major difficultas ad eos ſeparandos.

4240 Nec ex Epikeja, quia Epikeja eſt fundata in præſumptione rationabili de benignitate Summi Pontificis, quæ non poteſt in caſu præſumi, cum conſtet de expreſſa voluntate contraria, etiam circumſtantiis omnibus expoſitis.

Tum quia talis Epikeja in caſu non habet locum; quia agitur de neceſſitate privata duorum plebejorum; minimè de publica: nec ſumus in caſu de articulo mortis, de quo ſolùm loquitur Pontius, qui affirmativam ſententiam tenet.

Item; quia periculo dicto privato poteſt occurri per auctoritatem Principis, qui mulierem in tuto loco conſervet, & cognatos terreat, &c.

4241 Inſuper Epikeja non habet locum; quia illi reſiſtit Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 5. *de refor.* quod vult, ut (in ſecundo gradu nunquam diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam); Reſiſtunt etiam Sacri Canones, & Concilia Generalia, quæ cum ſint edita quoad bonum publicum, non eſt in eis diſpenſandum ob bonum privatum.

COMMISSARIUS BULLÆ CRUCIATÆ

4242 EX facultate à Summo Pontifice ipſi conceſſa poteſt in foro conſcientiæ dumtaxat diſpenſare in impedimento affinitatis contracto ante matrimonium, dummodo ſit occultum, & alter conjugum bona fide, & ignarus impedimenti contraxerit; & quòd de nullitate prioris conſenſus prius certificati, tacitaque (ſi videbitur ad evitanda ſcandala) cauſa nullitatis, matrimonium inter ſe, etiam ſecretè, de novo contrahere poſſint, prolemque ſuſceptam, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo. Hæc Bulla.

4243 Pro qua diſpenſatione danda eſt aliqua eleemoſyna in ſubſidium Cruciatæ, juxta qualitatem perſonæ. Tamb. *lib.* 8. *de matr. tr.* 2. *cap.* 5. *qui num.* 15. refert praxim D. Franciſci Salerno Commiſſarii Sede vacante, qui diſpenſationem cuidam pauperi conceſſit, cum onere dandi tarenos ſex, qui ſunt Julii ferè quinque, in ſubſidium Cruciatæ: Addens, quòd potuiſſet minus, ſi diſpenſandus pauperior fuiſſet.

4244 Et quia hæc diſpenſatio conceditur in foro conſcientiæ tantùm; ſequitur, quòd ſi poſtea impedimentum publicetur, tunc petenda eſt à Pontifice diſpenſationis ratificatio, & interim pro foro externo ſunt conjuges ſeparandi: quod eſt ſervandum, quoties eſt in quolibet alio impedimento occulto in foro conſcientiæ diſpenſatum, ſi poſtea promulgetur. Eo autem tempore publicitatis, ſi conjuges rem habeant, non peccant peccato fornicationis, quia ſunt verè conjuges; ſed peccato ſcandali, ſi adſit.

Denique poteſt Commiſſarius Cruciatæ diſpenſare ad petendum debitum; *v. num.* 4301.

CAPUT VII.

DE MATRIMONIO INVALIDO REVALIDANDO .

4245 SI Matrimonium fuit invalidum ex defectu conſenſus, vel ratione metus : ſi defectus fuit ex una tantùm parte , altera inſcia , ſufficit , quòd illa tantùm conſenſum renovet ſignis externis , abſque eo , quod conjugi inſciæ manifeſtetur , ad matrimonium revalidandum; quia conſenſus illius non ſolùm habitualiter, ſed etiam moraliter , & virtute permanet, quoniam uſus matrimonii exercet virtute illius conſenſus ſemel præſtiti, & non jam (ut ſupponimus) retractati. Tamb. *lib.8. de matr.tr.4.cap.7.§.1.num.5.*ex D.Thoma, & aliis quamplurimis apud ipſum .

4246 Si defectus fuit ex parte utriuſque , utraque debet novum conſenſum præſtare . Renovari autem debet per verba de præſenti , hoc modo : dicat vir : *Angor ſcrupulis de noſtri matrimonii valore , ideò ſi aliquis defectus fuerit , iterùm duco te in uxorem.* Vel interrogare poterit : *me diligis ?* illa reſpondeat: *utique*, tunc ſubjungat: *angor ſcrupulis , &c. ideò ſi aliquis defectus fuerit , vis ex nunc me in maritum ?* illa reſpondeat : *volo* , tunc & ipſe *etiam ego te volo in uxorem :* & maximè ſi copula affectu maritali ſequatur : *v. num.* 3950.*&* 4025.

4247 Si fuit invalidum ob aliquod impedimentum juris Eccleſiaſtici , v. gr. cognationis, affinitatis; & tunc impedimento priùs per diſpenſationem ſublato , renovent ex utraque parte conſenſum .

Et tunc pars ignara debet priùs certiorari de nullitate ſaltem in genere ; quia conſenſus fuit ex utraque parte illegitimus , & cum ignorantia circa ſubſtantiam , quæque dedit cauſam contractui . Scotus *in 4. d. 30. qu.1. lit. I. & A.* Villal. & alii apud Cardenas *diſ. 2. n. 671.* Accedit praxis S.Pœnitentiariæ , ubi in formula liter. ejus dicitur : *Ut dicta muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata , ſed ità cautè , ut latoris delictum nuſquam detegatur , matrimonium cum eadem , & uterque inter ſe de novo, ſecrete ad evitanda ſcandala contrahere , &c. diſpenſet .*

4248 Ex quo tria colliges, 1.Quòd conjux ignara certiorari prius debeat de nullitate, 2. Quod ſufficiat certioratio nullitatis in genere , non in ſpecie , 3. Non eſſe opus , ut talis revalidatio fiat coram Parocho, & teſtibus , ſi impedimentum ſit occultum ; benè verò ſi publicum ; quia cum matrimonium fuerit publicè contractum (licèt invalidè) in facie Eccleſiæ coram Parocho , & teſtibus , ceſſant inconvenientiæ , ob quæ Trid. *ſeſſ. 24. de refor. cap.1.* præſentiam Parochi , & teſtium præſcripſit. Tamb. *cit.§.3.* qui ultra quamplures Doctores, refert ſic declaraſſe S.Pium V. Sacram Congr. Card. & Rotam Rom. Quibus accedit praxis .

4249 Plures graves Doctores apud Cardenas *cit.num.670.* tenent,non requiri talem certiorationem , ſed ſufficere , ut ſola pars conſcia impedimenti conſenſum renovet . At Cardenas *cit. à nu.* 673. & Buſem. *lib.6. tract.6. cap.3.dub.3.* docent, hanc ſententiam , utpote minùs tutam , & tenuis probabilitatis , non eſſe practicandam , niſi in caſu extremæ neceſſitatis ; puta ſi pars conſcia prudenter timeat aliam partem diſſenſuram, & inde oriri graviſſima mala ſibi , aut proli , inimicitias, ſcandala , & mors . Vel ſi fœmina affinitatem contraxit cum viro , eo quia priùs rem habuerat cum illius fratre, & ſi id revelet, timet mortem, aut perpetuam inimicitiam ; quæ mala non poſſint aliter evitari , quàm omittendo hujuſmodi certiorationem . Ita illi .

Addit Cardenas *num.* 676. quòd in hoc 2. Caſu conjux conſcia poterit ignoranti dicere : *Se non habuiſſe conſenſum* ; & quidem non mentitur,quia conſenſus ratione impedimenti fuit nullus ; *v. à n.* 3618.

CAPUT VIII.

DE INDISSOLUBILITATE MATRIMONII.

4250 MAtrimonium , tàm fidelium , quàm infidelium , eſt indiſſolubile , & perpetuum , etiam jure naturæ , & divino ; quia ordinatur ad tria bona Matrimonii , quæ de jure naturæ perpetuitatem important : *v.num.* 3959. Unde Chriſtus ait Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet .* Et Paulus 1. ad Cor. 7. *Mulier alligata eſt legi , quanto tempore vir ejus vivit : v.num.*4412.

4251 Matrimonium baptizatorum conſummatum, in nullo caſu diſſolvi poteſt quoad vinculum. Eſt de fide ex Concil. Florent. *in decr. de* Sacr. ex Trid. *ſeſſ.24.cap.7. v.à n.*4051.

MATRIMONIUM RATUM ,

4252 SEd non conſummatum baptizatorum diſſolvi poteſt quoad vinculum . Primò à Papa per poteſtatem extraordinariam à Chriſto ei traditam quoad ea , quæ ſunt neceſſaria bono Eccleſiæ regimini ; ſicut diſpenſare poteſt ex graviſſima cauſa in voto ſolemni , quòd eſt plus .

Hinc in Matrimonio rato diſpenſaverunt Greg. VII. Martinus V. Eug. IV. & S. Pius V. quos refert Arſdekin *tom. 2. p.* 119. Del Bene *part. 2. de Inquiſ.dub.336. ſect.66.num.20. v.num.*4178.

4253 Secundò diſſolvitur quoad vinculum per ſolemnem profeſſionem Religioſam. Eſt de fide ex Trid. *ſeſſ.24.Can.6.* Idque jure Eccleſiaſtico , ut dictum eſt *à n.*4062.& tunc poſt unius profeſſionem, liberum eſt alteri conjugi ad alias nuptias tranſire.

Hinc

Hinc comprehenditur profeſſio in Ordine Militari S. Joann. minimè in aliis Ordinibus Militaribus S.Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ; quia horum profeſſio, licèt ſit ſolemnis, eſt compoſſibilis cum matrimonio, cum voveant caſtitatem ſolùm conjugalem.

4254 Neque hic comprehenditur profeſſio per vota biennii in Societate Jeſu; quia Trid. declarat, hoc privilegium dirimendi Matrimonium ratum antea contractum, eſſe à Chriſto conceſſum profeſſioni Religioſæ, ſolemni, hoc eſt ſub votis ſolemnibus; profeſſio verò in Societate eſt Religioſa, ſed non ſolemnis; quia fit ſub votis ſimplicibus; unde ſolùm habent dirimere matrimonium contrahendum, videlicet illis ſuperveniens; idque ex ſpeciali privilegio,& Declar.Greg.XIII.per Bullam *Aſcendente Domino*; at non matrimonium ratum ante illa contractum. Tamb.*to.2.lib.8.tr.5.c.6.§.2.n.*10 cum Doctoribus Societatis contra Pontium *lib.9.c.6*

4255 Pro majori claritate ſcito, Eccleſiam *cap. Publico 7. de Converſ. Conjug.* poſt matrimonium ratum non conſummatum concedere conjugibus bimeſtre ad deliberandum de meliori ſtatu, videlicet de ingreſſu Religionis, ita ut intra bimeſtre poſſit unus conjugum, etiam altero invito, ad Religionem tranſire, ſi matrimonium non conſummavit. Et tunc conjux ſuperſtes, ut ad alias nuptias tranſeat, expectare debet profeſſionem illius; ita ut ſi ſponſa ætatis duodecim annorum poſt matrimonium ratum ſit Religionem ingreſſa, conjux ſuperſtes expectare deberet per quatuor annos, cum non poſsit ſponſa ante annum 16. expletum ex Trid. validam profeſsionem emittere; & tunc matrimonium ratum diſſolvitur quoad vinculum.

4256 Elapſo autem bimeſtre conjux tenetur ſub mortali reddere debitum, quia tunc incipit jus ad petendum; unde peccat, ſi petenti neget, *v.n.*1404. At eſt ei liberum Religionem ingredi,& in ea profiteri, etiam ſi plures anni in matrimonio rato præceſſerint, ob privilegium Religionis de diſſolvendo matrimonio rato, ut dictum eſt ex Trid.

4257 Quod privilegium eſt divinum, acceptum ab Apoſtolis, & in Eccleſia per traditionem retentum ad favorem majoris perfectionis.

4258 At non conceditur Ordini Sacro, unde Matrimonium ratum non diſſolvitur per Ordinem Sacrum ſupervenientem, ut eſt definitum à Joann. 22.in Extrav. Nec per Epiſcopatum; adeòque ſic contra voluntatem uxoris ordinatus juſtè poteſt ab ea revocari, ad quemcumque gradum evectus; & ille tenetur vel Religionem ingredi, & in ea profiteri, vel ad uxorem redire, reddendo, & non petendo debitum, ob votum caſtitatis, quod quoad partem petendi uxori non præjudicavit, & ſervare poteſt.

4259 Bimeſtre computari debet à puncto rati matrimonii, ad punctum, quo finit.

4260 Quo finito, ſi conjux prætextu ingreſſus Religionis cohabitationem, aut redditionem debiti differat, tunc poteſt à Judice Eccleſiaſtico, circumſtantiis conſideratis, aſsignato rationabili, ac peremptorio termino,& cautione exacta, compelli etiam per cenſuras Religionem ingredi, aut cum altero conjuge matrimonialiter cohabitare.

4261 Si vir intra bimeſtre ad deliberandum conſenſum violenter, aut metu cadente in virum conſtantem, uxorem cognoſcat, non poteſt ampliùs ipſe, benè verò ſponſa Religionem ingredi; quia dolus, & culpa ſponſi non poteſt præjudicare ſponſæ, niſi ex tali concubitu ſuſcepta ſit proles, & non ſit alia perſona, quæ eam commodè educare poſsit; tunc namque Sponſa per accidens impeditur à Religionis ingreſſu.

4262 Quo impedimento accidentali ſecluſo; etiam ſi ſponſa profeſsionem emiſerit, non poteſt conjux, qui eam coegit, ad ſecundas nuptias tranſire; quia licèt coactè, verè matrimonium conſummavit: *v. à num.*4251.

4263 Si verò conjux eam renitentem vi cognovit poſt bimeſtre, non poteſt ſponſa Religionem ingredi; quia elapſo bimeſtri tenebatur ex juſtitia reddere, & Sponſus cogendo uſus eſt jure ſuo; unde matrimonium fuit juſtè conſummatum. Pirhing. *lib.3. decr. tit. 36. de converſ. conjug.*

CAPUT IX.
DE
Impedimento actus conjugalis ex voto.

4264 QUi poſt votum non nubendi, matrimonium contrahit, peccat nubendo; at poſtquam nupſit, poteſt petere, & reddere; quia voto non nubendi opponitur contrahere, minimè conſumare; & matrimonio contracto, jam eſt factus impotens ad votum.

4265 Qui vovit Religionem, aut ſuſcipere Ordinem Sacrum, non tenetur ad caſtitatem, antequam profeſsionem emittat, aut Ordinem ſuſcipiat; quia non proinde votum caſtitatis emiſit.

4266 Diſcrimen autem inter hæc duo vota Religionis, & Ordinis Sacri, conſiſtit in hoc, quòd qui vovit Religionem, ſi nubat, peccat nubendo, & prima vice conſummando, ſive petendo, ſive reddendo; peccat quidem nubendo, quia tranſgreditur votum Religionis cum nuptiis incompoſsibile: peccat prima vice conſummando, quia eſt ei liberum Religionem ingredi, & ad id ante conſummationem tenetur, cum profeſsio Religioſa matrimonium ratum diſſolvat.

At matrimonio prima vice, etiam intra bimeſtre, conſummato, poteſt petere debitum; quia haud ampliùs eſt impeditus; non voto caſtitatis, quia votum Religionis non eſt votum caſtita-

tis;

tis ; nec voto Religionis , quia matrimonio ſemel conſummato non poteſt Religionem ingredi , niſi in caſu adulterii ; & tunc petere non poſſet , nec reddere , ſed teneretur votum implere per ingreſſum Religionis , ad quem etiam tenetur mortua uxore . Unde in caſu adulterii, prima vice petendo , aut reddendo peccaret , non poſteà ; quia per remiſſionem factam amiſit jus ad Religionis ingreſſum vivente uxore .

4267 De eo , qui vovit ſuſcipere Ordines Sacros , eodem modo diſcurrunt Rodr. & Ledeſma , volentes , quòd antequam conſummet , teneatur ingredi Religionem , ad ibi ſuſcipiendos Ordines , & ſic peccet conſummando .

At oppoſitum dico cum Leandro *de matr. tr.* 11. *diſp.* 25. *q.* 70. Anton. à Spir. Sanct. *de matr. tr.* 11. *diſp* 9. *ſect.* 7. *& aliis.* Rigidum enim mihi videtur , eum qui vovit Ordines Sacros , obligare ultra intentionem ad ſtatum tam difficilem , qualis eſt ſtatus Religionis , & contra regulas generales Juramenti , & Voti , *à num.* 1669.

Hic igitur peccat ſolùm nubendo, non conſummando , etiam petendo ; quia nubendo factus eſt impotens ad votum implendum ; nam Ordo Sacer non diſſolvit matrimonium ratum antea contractum .

In caſu autem , quòd alter conjux adulterium committat, tunc tenetur implere votum ſuſcipiendi Ordines Sacros , nec poteſt ulteriùs petere , aut reddere ; quia cum adulter amiſerit jus ad petendum , eſt ei liberum non petere , nec reddere , & ſic votum implere .

4268 Qui vovit caſtitatem , ſi nubat , peccat : item peccat prima vice conſummando , etiam reddendo intra bimeſtre ; quia intra bimeſtre, & matrimonio non jam conſummato , cum alter conjux non habeat jus petendi , poteſt negare , ſi velit Religionem ingredi .

Matrimonio tamen jam conſummato , aut bimeſtre elapſo , poteſt reddere ; quia alter conjux habet jus ad petendum , & ipſe non tenetur Religionem ingredi ; imò poſt conſummationem non poteſt . Petere autem nunquam poteſt , nec intra , nec poſt bimeſtre . Trullench. *in Decal. c.* 2. *lib.* 2. *d.* 25. *num.* 4. (Excipe , niſi petat ob periculum incontinentiæ , quod prævidet in altero conjuge , vel quando non in gratiam ſui , ſed alterius conjugis , quæ præ verecundia non petit : hoc enim non eſt propriè petere, ſed reddere) Ita Trullench. *cit. num.* 3. Ant. à Spir. Sanct. *de matr. tract.* 11. *diſp.* 9. *ſect.* 7. *cum aliis* . Ratio eſt , quia votum ſimplex caſtitatis non dirimit , ſed impedit matrimonium ; unde qui cum eo contrâhit , tenetur illud ſervare quoad partem , quam poteſt, quæ ſibi libera eſt ; adeòque non poteſt petere , quia hoc eſt ſibi liberum : at tenetur reddere , quod non eſt ſibi liberum , cum ſpectet ad jus alterius conjugis , cui præjudicare non poteſt .

4269 Qui caſtitatem vovit , non tenetur (licèt ſit ei liberum (Religionem ingredi ante conſummationem, etiam intra bimeſtre , ob dicta *nu.* 4267. Et oſtenditur à fortiori ex Extrav. Joan. 22. Antiquæ . De voto : Ubi definit Pontifex , ut qui poſt matrimonium non conſummatum promotus eſt ad Ordines Sacros , moneatur ad Religionis ingreſſum : ſi verò renuerit , & ſponſa inſtiterit , compellatur per cenſuram ad conſummandum Matrimonium contractum .

4270 Pariter conjux , qui poſt matrimonium votum caſtitatis , etiam ſine alterius conſenſu , emiſit , non poteſt petere , ſed tenetur reddere .

4271 Uterque , qui ſcilicet votum caſtitatis emiſit ante , aut poſt matrimonium , in caſu adulterii alterius conjugis , nec poteſt petere , nec reddere ; quia tunc utraque pars eſt ei libera , niſi remittat , aut ſimile delictum committat . Remittendo autem peccat; quia fit impotens ad implendum votum. At poſt remiſſionem non peccat reddendo; quia jam conjux delinquens eſt reſtituta in ſuo jure petendi , & mortua uxore, tenetur ad votum, ita ut iterùm peccet , ſi nubat , uti ſupra .

4272 Sanchez *lib.* 9. *de matr. diſ.* 35. *num.* 28. affirmat, eum , qui poſt matrimonium votum caſtitatis emiſit , poſſe reddere in caſu adulterii , & mortua uxore nubere; quia votum caſtitatis, quoad partem reddendi , fuit nullum .

At rectiùs cum Leandro *cit. quæſt.* 75. dico hoc eſſe verum de voto non petendi , quod quidem eſt compoſſibile cum matrimonio ; at votum Caſtitatis utramque partem comprehendit, & in caſu petitionem ſemper , redditionem verò , quando jus alterius conjugis fuerit impeditum ; cujuſmodi eſt in caſu adulterii , aut mortis illius . Unde tunc votum caſtitatis, quoad partem reddendi , eſt nullum , pro quando alter conjux habet jus petendi ; eſt validum , pro quando illud amittit .

CAPUT X.

DE DIVORTIO.

4273 Divortium, *eſt ſeparatio conjugum quoad thorum , & habitationem , conjugii vinculo permanente .*

4274 Eſt duplex , perpetuum , & ad tempus . Perpetuum fit cauſa adulterii , *cap. Gaudemus* , & *cap. Ex literis de divortiis.* Ad tempus eſt , quod fit ob alias cauſas , de quibus modò .

4275 Divortium perpetuum à divortio ad tempus differt per hoc, quòd in divortio perpetuo poteſt conjux innocens , ſi velit , caſtitatem in ſæculo vovere , Ordines Sacros ſuſcipere , aut in Religione profiteri , permanente ſemper vinculo matrimonii , quod quidem , ſi eſt conſummatum , in nullo caſu diſſolvitur , *ex num.* 4251. Ea autem fieri non poſſunt in divortio ad tempus .

Di-

Divortium, fieri non poteſt auctoritate privata, ſed fieri debet auctoritate Judicis Eccleſiaſtici, cauſa probata.

4276 In caſu adulterii, ſi ſit publicum, Pontius *lib.9. de matr. cap.* 18. Fenech. *de divortiis*, Riccius, & alii contra Sanchez tenent fieri poſſe propria auctoritate. At rectiùs Clericatus, *cap.* 146. *num.*10. docet, Doctores aſſirmantes eſſe intelligendos de foro interno, minimè de externo.

4277 Divortium perpetuum eſt permiſſum ob adulterium jure Divino, Matth. 15. *Quicumque dimiſerit uxorem, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.*

4278 Nomine adulterii ad divortium venit quævis copula, naturalis, ſodomitica, aut beſtialis, quia per quemlibet ex his conjux dividit ſuam carnem contra fidem alteri conjugi in Sacramento datam. Non veniunt tactus, oſcula, pollutio, aut copula cum fœmina mortua. Tamb. *lib.8. de matr. tr.*7. *c.*3. & Clericatus *cit.*

4279 Hæc libertas divortii eſt conceſſa conjugi innocenti, minimè conjugi adultero, qui tenetur conjugi innocenti adhærere, ſi hic nolit divortium, & ille ſit certus, nullum ſibi periculum imminere. Clericatus *cit.*

4280 Adulterium conſtare debet per probationes, aut violentas præſumptiones, putà ſi ſint teſtes de viſu, ſi adulter ſit repertus in lecto cum adultera, nudus in cubili, ſi adſint filii, ſi moretur in domo adulteræ, & alia, quæ de jure probant: *v. à num.*2748.

4281 Quinque autem dantur caſus, quibus non obſtante adulterio, non poteſt ad divortium deveniri. Quos refert Clericatus *cit. num.*7. ex Pontio, Sanch. & Tamb.

1. Si uterque conjux adulterium commiſit, etiam ſi unius ſit occultum, alterum publicum, & etiam poſt divortium conjux innocens adulteretur; quia delicta compenſantur. 2. Si unus conjugum adulterium committat altero conſentiente directè, aut indirectè, uxorem malè tractando, à ſe expellendo, &c. 3. Si adulterium ſit commiſſum per vim, & metum gravem, quem non potuit repellere: *v. num.*2094. 4. Si conjux innocens remittat culpam adulterii expreſsè, aut tacitè, videlicet recipiendo Reum ad oſcula, aut ad copulam. 5. Si conjux innocens ſciat, ſe continere non poſſe; tunc namque ad vitandum periculum ſuæ incontinentiæ, & ruinæ ſpiritualis ſuæ animæ, non poteſt ab adultero ſeparari; *v. num.*2150.

4282 Cauſæ divortii ad tempus ſunt triplicis generis, quæ ſcilicet concernunt *periculum fidei*, ut ſi conjux ſit factus hæreticus. Vel *periculum animæ*: ut ſi conjux ad ſodomiam ſolicitet, aut ad peccatum. Vel *periculum corporis*: ut ſi conjugi ſuperveniat lepra, ſeu morbus contagioſus. Si conjux unus alterius vitæ inſidietur, aut ſævitiam exerceat in uxorem.

4283 Si conjux ſit factus hæreticus, poteſt fidelis propria auctoritate ab eo divertere ad vitandum periculum infectionis. Clericatus *cit. num.* 12. ex Sanchez *de matr. lib.* 10. *diſ.* 15. *num.* 6. Et hæreſis dicitur adulterium ſpirituale.

4284 Solicitatio ad ſodomiam difficulter probatur, nam mulier patiens non poteſt eſſe teſtis ſufficiens, etiam ſi juret. Unde Sperellus apud Clericatum *cit.* monet Judices Eccleſiaſticos, ut mulieres querelam ferentes ſuadeant, ut proprio pudori, ac ſuorum virorum exiſtimationi parcant, & ſic eas dimittant. Probaretur, ſi teſtes eſſent, qui deponerent, ſe ex interjecto pariete audiviſſe preces, aut minas, ac petitiones viri, & negationes mulieris, & inſuper adminicula extarent, maximè duo, nimirùm ſi vir ſit ſuper hoc vitio diffamatus, & mulier ſit pudica, ac timoratæ conſcientiæ, Hæc Sperellus *cit.*

4285 Morbus Gallicus probatur medicorum judicio, & concedit negationem debiti, atque etiam ſeparationem quoad thorum, ſi medicorum judicio adſit periculum, minimè quoad cohabitationem.

4286 Sævitia poteſt eſſe triplex, 1. Si vir moderatè, & ex cauſa uxorem verberet; & hæc nec dicitur proprie ſævitia: nec ſufficit ad divortium, 2. Si immoderatè verberet, ſed poteſt provideri à Judice per cautionem; tunc nec datur divortium, ſed uxor viro reſtituitur cautione præſtita, 3. Si ſævitia ſit atrox cum timore futuræ offenſionis, & tunc datur divortium.

4287 Judicare, quando ſævitia ſit atrox pendet à prudentis Judicis arbitrio, circumſtantiis perſonæ, loci, modi, &c. conſideratis. Plura aſſignari ſolent ſigna atrocitatis, 1. Si vir ſit ſolitus in uxorem ſævire, 2. Si minatus ſit eam occidere, & ſit ſolitus minas exequi, aut ſit crudelis naturæ, 3. Si capitale odium, & inimicitia inter maritum, & uxorem intercedat, vel quia unus alterum veneno necare tentavit, vel de gravi crimine accuſavit, ejus carcerationem procurando, vel etiam ſi civilem litem ſuper magna bonorum quantitate agant, 4. Si pluries uxoris caput ad parietem percuſſit. Si in eam Cultrum ad vulnerandum jecit. Si eam in cubiculo cum denegatione alimentorum detrudat. In his, & ſimilibus caſibus datur ſævitia atrox ad divortium ſufficiens. Hæc Clericatus *cit.* ex Sperello.

4288 Ad hanc ſævitiam probandam ſufficiunt teſtes conſanguinei, affines, & domeſtici; nam hi meliùs ſcire præſumuntur. Rota *dec.*155. *n.*49. *part.*6.

Mulier ſi tacuit, & vir à ſævitia ceſſavit, non poteſt divortium petere; quia per taciturnitatem, & cohabitationem poſt ſævitiam præſumitur injuriam remiſiſſe. Cleric. *cit.* ex Sperello *dec.* 139. *num.*93.

4289 Maritus non poteſt ad divortium deve-

nire

nire ob dotem non ſolutam . Ita jus Canonicum contra civile . Cleric. *cit.* ex Tamb. *tr.* 8. *lib.*5. *cap.*3.

4290 Effectus divortii, 1. In divortio perpetuo effectus eſt : *ut in num.* 4275., 2. Tam in divortio perpetuo, quàm ad tempus facto ob culpam, aut ſævitiam, conjux innocens retinet dotem. Imò maritus delinquens tenetur ſolvere uxori alimenta, & expenſas litis. Et filii ſunt alendi ex bonis illius, qui dedit cauſam divortio. In caſu autem hæreſis ſunt educandi apud parentem fidelem, favore fidei.

4291 Divortium fieri poteſt abſque delicto, ex mutuo conſenſu conjugum, quoad thorum propria auctoritate, ut plures Sancti Spiritus Sancti amore ducti fecerunt : Quoad *habitationem* authoritate Ordinarii, qui attendere debet conjugum ætatem, conditionem, & modum vivendi, ne ex illis ſcandalum, aut malum aliquod oriatur. Et ipſa ſeparatio quoad Thorum intuitu perfectionis, maximè inter juvenes, fieri non debet ſine prævio, & maturo prudentum virorum conſilio.

4292 Recenſitus vir uxoratus, ſi licentiam ab uxore habeat ſuſcipiendi Ordines Sacros, non debet ad illos promoveri, niſi priùs uxor in Religione profiteatur, vel in ſæculo votum caſtitatis emittat, ex Extrav. *Antiquæ*, de voto. Idem dic, ſi vir ad Cardinalatum ſit promovendus. Si autem de Epiſcopatu agatur, debet uxor in Religione profiteri.

4293 Quòd ſi dicta uxor, quæ licentiam dedit, caſtitatem non voverit, & conſilio mutato, ad periculum incontinentiæ vitand m, virum jam ordinatum in ſacris repetat, remanet vir ab Altari ſuſpenſus. Prò quo omninò vide dicta *à num.* 4073.

CAPUT XI.

DE DEBITO CONJUGALI.

4294 ADulter in pœnam amittit jus ad petendum debitum ex juſtitia : poteſt igitur petere rogando, ſed non cogere, nam tunc alter conjux habet jus ad denegandum, & ideò dicitur adulter amiſiſſe jus, quatenùs non poteſt uti debito, invito conjuge, ſicut antea poterat.

Hoc ad differentiam affinitatis, & voti, quibus ſtantibus, nullo modo reus poteſt petere debitum ſine diſpenſatione obtinenda ab Eccleſia.

Pro adulterio tamen pœna remittitur ab ipſo conjuge offenſo, vel verbis, vel per ſigna amoris, vel ex quo adultero petenti, & roganti, liberè reddat debitum, qua facta remiſſione ſtatim adulter acquirit jus ad petendum ex juſtitia, ita ut conjux non poſſit ampliùs ex vi prioris adulterii debitum denegare.

Tandem hæc pœna non incurritur neſciente conjuge adulterium.

4295 *Qui eſt certus* de nullitate matrimonii, bona fide contracti, non poteſt petere, nec reddere debitum, etiam ſi compars ignoret; ſed debet petere diſpenſationem, & interim aliqua occaſione deſumpta ſeparari ob periculum fornicationis : quòd ſi non habeat locum diſpenſatio, quatenus impedimentum eſt juris naturæ, & non poteſt matrimonium per ſolam renovationem conſenſus revalidari verb.gr. ſi erit impedimentum ligaminis, tunc tenetur fugere.

Si eſt dubius, dubio non ſcrupuloſo, ſed prudenti, non poteſt petere, antequam diligentia facta de veritate, rationabiliter dubium deponat, quia ſe exponit periculo peccandi; tenetur tamen reddere, ob periculum faciendi contra jus alterius, *ex c. Inquiſitioni tuæ, de ſent. excom.* ſi autem facta diligentia inveniat motiva verè probabilia pro valore, poteſt etiam debitum petere, quia pro illo ſtat poſſeſſio bonæ fidei.

4296 *Senes*, ſi nulla ſit ſpes aliquando ſeminandi intra vas, nec poſſunt petere, nec reddere, quia intenderent mollitiem ab intrinſeco malam; benè verò, ſi ſit ſpes ſeminandi intra vas, licèt ſæpè ſeminent extra : ita Tancr. *tom.* 2. *de matr. lib.*9. *q.*3. *pag.* 359. & Buſemb. *lib.* 6. *tr.* 6. *c.* 3. *dub.*2. *Imped. impot.* quia dant operam rei licitæ procurando copulam ſibi poſſibilem, & permiſſam : *v. num.*4316.

4297 *Cauſa matrimonii* eſt favorabilis, *ex cap final.de ſentent. & re judic.*adeòque amplianda; *hinc in quæſtione juris* matrimonium contractum juxta opinionem verè probabilem eſt validum; quod judicium practicum de valore non eſt minùs tutum, & probabile, ſed moraliter certum; quia (ut benè ait Cardenas *diſ.*2.*num.*562.) cum diſpoſitio juris faciat deciſionem certam, inde eſt, quòd Regulá 15. de favore ampliando, faciat deciſionem certam de valore matrimonii, utpotè materia favorabilis : *v. num.* 67. 111. & 113.

4298 Item (ait Cardenas *cit. à num.* 525.) *In quæſtione facti circa valorem matrimonii, v.g. an ſit factum, vel non, id, ex quo oritur impedimentum dirimens, quando ex conjecturis utrinque probabilibus reſultat purum dubium ſi hoc eſt vincibile, non licet contrahere, donec vincatur dubium, ut ſtet certitudo practica pro carentia impedimenti; quia exponeretur ſacramentum periculo fruſtrationis. Si dubium eſt omninò invincibile, licet contrahere; quia poſſeſſio ſtat pro libertate contrahendi. Quòd ſi in tali dubio ſtet præſumptio aliqua pro exiſtentia impedimenti, & nulla ſit præſumptio pro carentia impedimenti, tunc cum tali dubio non licet contrahere ob peri-*

periculum fruſtrationis Sacramenti: ità ferè Cardenas *cit. vid. num.* 23.

4299 Conjux tenetur ſub mortali reddere debitum, quando expreſsè, aut tacitè, moderatè, & ſine peccato petitur, niſi juſta cauſa excuſet; aut niſi conjux requiſitus roget petentem, ut pro ea vice excuſet, & ille liberè condeſcendit, dummodo hoc non fiat ſæpè, & cum periculo incontinentiæ petentis.

4300 Licitè negare poteſt, ſi inde ſibi timeat grave damnũ mortis, infirmitatis, aut prolis ſi ſit gravida: ſi videat maritum morbo contagioſo, v. g. lepra, &c. infectum, ebriũ &c. Item ſi uxor ſit menſtruata, aut ſi compars nimis immoderatè petat.

4301 Si poſt contractum matrimonium inter conjuges ſuperveniat affinitas, quatenus unus habuit rem cum conſanguinea alterius conjugis uſq; ad ſecundum gradum; tunc affinitas non dirimit matrimonium, ſed impedit à petitione debiti, itaut qui talem copulam habuit, poſſit reddere, ſed non petere ſine mortali: *v. à n.* 4264.

4302 Maritus, ſi rem habeat cum conſanguinea ſuæ uxoris in tertio, aut quarto gradu, committit inceſtum; quia ratione affinitatis ex copula licita cum uxore, eſt illi affinis uſq; ad quartum gradum; at non incurrit pœnam non petendi debitum, quia hæc pœna incurritur ob affinitatem ſupervenientem cum uxore, quæ cum non poſſit eſſe niſi ex copula, non poteſt extendi ultra ſecundum gradum.

Tam in caſu affinitatis matrimonio ſupervenientis, quàm in caſu matrimonii cum voto ſimplici caſtitatis celebrati, diſpenſare poſſunt ad petendum debitum Epiſcopi, & ex privilegio Provinciales Regulares, atque de eorum licentia Confeſſarii Regulares, qui in caſu voti monere debent pœnitentes, quòd mortua uxore, non poſſint licitè nubere, ſed teneantur ad votum, & quòd uxore vivente violent caſtitatem, niſi cum uxore. Diana *p.* 11. *tr.* 8. *reſ.* 16. Tamb. *tom.* 2. *pag.* 112. *cap.* 6. *num.* 5. Rodr. Leander, Buſem. *& com.*

4303 Superiores locales non poſſunt diſpenſare ad petendum debitum, niſi ex commiſſione Provincialis, vel Generalis; quia iſtis à Pio V. eſt conceſſa facultas. Peyr. *tom.* 2. *q.* 1. *cap.* 4. *§.* 4. *num.* 76. Diana *p.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 14. & Bord. Quæ deputatio durat ad libitum Superioris.

4304 Inſuper ipſi Provinciales, aut Generales, & Confeſſarii ab eis ad id ſpecialiter deputati, non poſſunt diſpenſare, niſi in Sacramento Confeſſionis, & in propriis domibus, ſeu Eccleſiis tantùm. Dian. *in Sum. ver. Inceſtus nu.* 3. quia hoc exprimit Privilegium.

4305 Bonac. *q.* 4. *de matr. punct.* 2. Diana *p.* 3. *tr.* 15. *reſ.* 12. Caſtropal. & alii apud Dianam *cit.* tenent, quòd ſciens dictam affinitatem ex copula, vel cognationem ſpiritualem ex ſuſceptione propriæ prolis in Baptiſmo, aut Confirmatione, cum propria uxore contractam, ignorans tamen inde oriri pœnam privationis juris ad petendum debitum, talem pœnam non incurrat, ac proinde diſpenſatione non indigeat, quia ignorantia pœnæ à lege poſitiva impoſita excuſat à pœna: ita illi contra Leand. *de matr. tr.* 9. *diſ.* 25. *q.* 62. Confeſſarius tamen, in hac opinione, pœnitentem de impedimento monere debet, ut ſic ab inceſtu deterreat.

CAPUT XII.

DE USU MATRIMONII, & ALIIS OBLIGATIONIBUS CONJUGATORUM.

4306 TEnetur uxor virum aliò abeuntem, & id requirentem, ſequi; niſi aliud ſit in contractu conventum, vel niſi inſcienter vagabundum duxerit; aut eſſet factus vagabundus poſt matrimonium; vel ſi vir vellet vagari cum periculo animæ, & corporis; vel ſi gravis neceſſitas, v. g. infirmitas ab itinere excuſaret.

4307 Non licet conjugibus aliquid facere, unde generatio prolis impediatur, etiam ſi timeatur in partu periculum, aut paupertas ex copia prolis, quia opponitur fini intrinſeco, qui eſt generatio. Poſſunt tamen ex mutuo conſenſu ob id ab uſu matrimonii abſtinere; non tamen poſſunt negare debitum, ſi alter petat.

4308 Vir volens legitimam copulam cum uxore habere, peccat mortaliter, ſi, ut ad eam ſe excitet, illam inchoet ſodomiticè. Leand. *cit. qu.* 36. contra Nav. qui non eſt audiendus: quia talis actus, cũ ſit contra naturam, eſt medium improportionatum ad copulam naturalem, & ſodomia inchoata.

4309 Copula in vaſe legitimo, ſed ſitu præpoſtero, aut alio innaturali, eſt ſolum venialis, ſi non ſit probabile periculum effuſionis ſeminis extra vas.

4310 Uxorem peccare mortaliter, ſi poſtquam vir ſeminavit, tactibus ſe excitet, donec ipſa ſeminet, tenet Rodriq. quem ſequuntur Caſtropal. & Mendo *in Epit. ver. Matrim. num.* 2. quia finis generationis, recepto ſemine viri, eſt jam perfectus. Et aliàs mulier ſoluta, ſi hoc faceret, non committeret peccatum diſtinctum à copula; quia talis provocatio, & ſeminatio poſt conſumationem copulæ ſpectaret ad generationem.

At communior ſententia negat peccare. Leander *de Matr. tr.* 9. *diſ.* 25. *q.* 41. Diana *par.* 10. *tr.* 13. *reſ.* 42. Tamb. *lib.* 7 *Decal. c.* 3. *§* 5. *n.* 18. Leſſius, Bonac. & Cleric. *c.* 145. *n.* 33. Quia illa uxoris excitatio eſt completio, & excitatio copulæ: Et nimis durum eſſet compeſcere naturam jam irritatam. Inſuper eſt ſententia Scoti *in* 3. *diſtin.* 4. *qu. un.* quem ultra ſcholaſticos, Medici ſequuntur, quòd mulier concurrat activè ad generationem per veri ſeminis emiſſionem.

4311 Peccat mortaliter vir, ſi incepta copula liberè à ſeminando deſiſtat; quia eſt contra finem generationis, maximè ſi tactibus extra vas ſe polluat.

Examen Eccleſiaſt. Dd Inſu-

Inſuper peccat;quia mulierem irritatam relinquit, & inde in periculo gravi peccandi: Peccat enim mortaliter mulier, ſi tunc irritata tactibus ſe excitet, ut ſeminet; quia hoc Doctores *n.*4310.recenſiti concedunt intuitu ſeminis virilis jam ſuſcepti, ſine quo certum eſt finem generationis fruſtrari.

4312 Peccat mortaliter mulieri ſi ſemine ſuſcepto mingit, ſe erigit, aut invertit taliter, ut ſemen foras ejiciatur ſi nõ ex accidenti,ſed ſtudioſè faciat, animo impediendi conceptionem. Cleric. *cit.n.*30.

4313 Certò tamen probabile eſt,quòd viro ſeminante non teneatur mulier ſeminare, quia certò probabilis eſt ſententia D. Thomæ, quod mulier paſſivè concurrat ad generationem ſubminiſtrando materiam, minimè activè per veri ſeminis emiſſionem.

4314 Conjux in abſentia alterius conjugis libidinoſè ſe tangens, peccat mortaliter, etiam ſi non adſit pollutionis periculum; quia hic actus cum non fiat cum conjuge, non eſt conjugalis, nec ad finem conjugii ordinatur; quæ eſt ratio à mortali excuſans tactus impudicos inter conjuges:*ut in n.* 2239. Ita Mendo *in Epith. ver.Matr.n.*3. Qui tamen vocat certò probabilem ab authoritate extrinſeca ſententiam docentem, ſolùm venialiter peccare, quam tenent Tamb.*lib.*7.Decal.*c.*3.*§.*5.*à n.*41. Clericatus *cit. n.*39. Palud.Ludov.Lopez, Thomas Sanch. & alii apud ipſos: *v.num.*2239.

4315 In caſu impotentiæ, ſi impotentia ſit antecedens matrimonium, ea cognita: *ut in nu.* 4138.*&* 4146.ac proinde ſi adſit periculum incontinentiæ, conjuges recurrere debent ad Epiſcopum pro ſeparatione, & ut declaret matrimonii nullitatem. Quòd ſi non adſit periculum incontinentiæ, cohabitare debent ut Frater, & Soror, adeòque non poſſunt uti oſculis, & tactibus impudicis ſine mortali; quia cum eorum matrimonium ratione impotentiæ ſit nullum, ſunt ſicut ſoluti. Sanchez *de Matr. lib.*7. *diſp.* 97. cum Tancredi, *& com.*

4316 Si impotentia ſit ſuperveniens matrimonio, validum remanet Matrimonium; quia matrimonium ſemel validum,ſemper eſt validum, *ex cap.Hi, qui* 32.*q.*7. adeòque eis non eſſe prohibita oſcula, tactus, &c. ſi periculum pollutionis non adſit; idque ratione ſtatus conjugalis, propter jus, quod habent ad copulam, ſaltem ad concupiſcentiam ſedandam, & mutuum amorem fovendum, tenent Sanchez *lib.*9. *diſ.*44. *num.*22.*ibid.diſ.*17. *num.*19.*&* 20. Tamb.*tom.*2.*de matr.lib.*8.*tract.*1. *c.*13.*§.*5. & Clericatus *cap.*133.*n.*99.*&* 193. *v.dicta de ſenibus*, *num.*4296.

4317 Si dos deficiat, tamen maritus alimenta uxori præſtare debet, tam ex charitate, quàm ob ſervitia,& obſequia ab ea præſtita. Econverſò uxor tenetur alere maritum pauperem effectum, aut ad carceres, vel triremes damnatum, ſi tamen ipſa poſſibilitatem habet, vel ex bonis dotalibus, aut paraphrenalibus, vel alio modo acquiſitis. Ita Clericat. *c.*145. *num.*8. ex Tamb.

4318 Nomine alimentorum veniunt omnia neceſſaria ad victum, veſtes, habitationem, ſervos, &c. juxtà decentem conditionem ſtatus.

4319 Maritus tenetur pro viribus, & juxtà ſuam conditionem, alimenta præſtare uxori, duobus exceptis caſibus, 1. Si abſque cauſa nolit cum eo cohabitare, 2. Si maritus dotem promiſſam conſequi non poſſit, & parentes, qui eam debent, ſint habiles, & nolint dare. Clericatus *cap.* 145. *num.*8. cum Tamb. *lib.*5. *in Decal. cap.*3. *§.*3.

4320 Si uxor ex juſta cauſa recedit è domo mariti, quatenùs v. gr. eſt adulter &c. tenetur maritus, uti ſupra, ei alimenta præſtare extra domum, etiam ſi uxor aufugerit, ſed culpa mariti. At ſi aufugit ex propria culpa, non poteſt maritus ad alimenta danda cogi: quia qui non facit, quod debet, non recipit, quod oportet. *L. Julianus* 14. & ex aliis juribus. In qua re attendenda eſt praxis.

ANTEPHATUM.

4321 **E**St *Donatio, quæ fit à marito uxori propter nuptias.*

A marito enim poſt mortem præter dotem,quæ uxori reſtituitur, elargitur alia ſumma pecuniæ ob nuptiarum amorem, quæ *Antephatum* nuncupatur, quæque donari ſolet judicio, & arbitrio prudentis, attentis conditione, & bonis mariti, atque uxoris; & juxta diverſitatem ſolent eſſe quinquaginta, centum, quinque centum, mille ſcuta, &c. juxta locorum praxim, conſuetudinem, & maximè dari ſolet intuitu virginitatis.

4322 Suppoſita paritate conditionis, viduis debetur medietas antephati, quæ donatur Virginibus.

QUÆRES

4323 *An Antephatum intuitu virginitatis lucretur à puella prius ab alio corrupta, quæ communiter putabatur Virgo?*

REſp. Affirmativè: Diana *p.* 8. *tr.* 6. *reſ.*126. Tancred. *tom.* 1. *de matr.* 2. *qu.*41. Sanchez *lib.*6. *d.ſ.*27. *nu.* 4. Dixi *ab alio corrupta*; quia ſi ſupponatur corrupta ab eodem, cui poſteà nupſit, non eſt dubium, quòd lucretur.

Ratio aſſertionis eſt, quia nomine Virginis in jure ſemper præſumitur illa, quæ communi opinione exiſtimatur Virgo. Hac ratione *in n.*2560. diximus, legatum pro maritanda virgine lucrari à puella clam corrupta. Dian. *p.*2. *tr.*2. *reſ.*52.

De donationibus inter conjuges: *v.n.*2372.

De oſculis, & amplexibus inter ſponſos de futuro: *vide à num.*2227.

De conſenſu parentum in nubendo; *vide num.* 2039.

De Matrimonio fusè, & plenè agunt Scotus *in* 4. *diſt.*26. *ad* 41. Maſtrius *diſput.*20. Tamb.*tom.* 2. Diana *par.*3. *tr.*4. & alibi Leander, & per duos tomos, Sanchez, & Tancredi.

PARS QUINTA.

De Cenſuris, & Pœnis.

CAPUT I.

DE CENSURIS.

4324 Cenſura, *eſt pœna ſpiritualis, & medicinalis pro culpa inflicta, privans uſu aliquorum ſpiritualium bonorum, per Eccleſiæ poteſtatem impoſita, ut fidelis baptizatus à contumacia diſcedat.*

4325 Cenſura eſt triplex: Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictũ. Irregularitas non eſt cenſura, ſeu pœna medicinalis, ſed impedimentũ Canonicũ, & inhabilitas ad Ordines, Beneficia, Officia, &c.

4326 Ad validitatem cenſuræ, 1. Requiritur culpa, 2. In cenſura ferenda ab homine requiritur trina monitio; niſi urgens neceſſitas aliud ſuadet: *cap. Sacro, & cap. Statutum de ſent. excom. in 6.* Inſuper, quòd feratur in ſcriptis cum expreſſione cauſæ, & nominis tã ejus, qui fert, quàm ejus contra quem fertur cenſura: *cap. In cauſis de ſent. & re judic.* In cenſura verò à judice nõ requiritur monitio; quia ipſum jus præcedens eſt continua monitio. Cleric. c. 147. ex Maſtrio *in Theol. moral. diſ. 13. nu. 15.*

Unde non poteſt ferri cenſura pro delicto præterito, aut non completo; ac proinde requiritur, ut præcedat monitio.

4327 Subjectum cenſuræ eſt ſolus homo vivus, baptizatus, rationis & doli capax, ſubditus ejus, qui fert cenſuram: *v. num.* 4340. Unde (ut rectè advertit Clericatus) locuſtæ non dicuntur excommunicari, ſed maledici: *v. num.* 1773.

Nec mortui dicuntur excõmunicari, ſed declarari incurriſſe in cenſuram ante mortem; & ſi dederint ſigna pœnitentiæ, poſt mortem abſolvuntur, ſeu abſoluti declarantur ad effectum ſepulturæ Eccleſiaſticæ, *cap. A Nobis 2. cap.* Sacris: *v. num.* 4378.

4328 Communitas, aut collegium poteſt ligari ſuſpenſione, & interdicto, *cap. De ſede vacante de ſentent. Excom. in 6.* Minimè excommunicatione, *cap. Romana eod. tit. in 6.*

4329 Poteſtatem ferendi cenſuras, ultra Papam, & Epiſcopus habent legati Papæ ſive ſint legati à latere ſive nati, ſive miſſi, *ex cap. legatus de Off. leg. in 6.* Concilium Provinciale Archiepiſcopi, & Diœceſanum Epiſcopi, Capitulum ſede vacante; quia ſuccedit in tota juriſdictione, tam ordinaria, quàm voluntaria Epiſcopi; Inquiſitores, quia ſunt Delegati Sedis Apoſtolicæ. Prælati Religionum, videlicet Generales, Provinciales, Abbates, Guardiani, Priores, *ex cap. cum in Eccleſia de Majorit. & obed.* Vicarius Capituli Sede vacante. Ex Trident. *ſeſſ. 24. de reſor. c.* 16. Vicarius Papæ, Vicarius Provincialis Epiſcopi; minimè Vicarii foranei, quia hi non faciunt idem tribunal cum Epiſcopo.

4330 Poteſtatem ferendi cenſuras ex jure communi non habent Archidiaconi, & Archipresbyteri, niſi auctoritas Epiſcoporum acceſſerit, vel niſi alicubi eam ſint conſecuti in ipſa inſtitutione, aut ex conſuetudine legitimè præſcripta, & approbata. Eam in nullo caſu habent Parochi; quia ſolum juriſdictionem habent in foro pœnitentiæ, minimè in foro exteriori, & contentioſo, ex *c. De perſona, 11. q. 1.* Leand. *de cenſuris tr. 1. diſ. 3. à q. 8. ad* 17.

4331 Cenſura lata contra facientes, non comprehendit mandantes, & conſulentes, niſi ſit expreſſa clauſulis comprehendentibus quoſcunque cooperantes; quia odia non ſunt amplianda.

4332 Quatuor ſunt cauſæ, quæ excuſant ab incurſu cenſuræ. Prima eſt ignorantia invincibilis juris, aut facti, cui eſt annexa cenſura, *cap. Si vero, & cap. 2. de ſent. excom. in 6.* Imò ſi cenſura eſt lata contra præſumentes, requirit ſcientiam; unde ab ea excuſat ignorantia craſſa; minime ignorantia affectata, quia ſi adeſt ignorantia, non habetur contumacia; ad incurrendam autem cenſuram requiritur contumacia: *v. n. 3299. & to. 2. à n. 374. ad* 383.

Contumacia eſt, cum quis ſciens, rem aliquam eſſe prohibitam ab Eccleſia ſub cenſura, ſeu ſub excommunicatione, nihilominùs illam committit.

Inadvertentia etiam excuſat; quia æquivalet ignorantiæ.

Secunda eſt impotentia, ſive phyſica, ſive moralis; unde non incurrit cenſuram contra detinentem rem alienam latam, qui non habet quid reſtituere: Nec qui ob metum gravem cogitur omittere, aut facere aliquid, quod ſub cenſura præſcribitur: in priori namque caſu adeſt impotentia phyſica, & realis, in poſteriori impotentia moralis. Metus gravis erit metus mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, & ſimilium damnorum: *v. tom. 2. à nu. 37. & à n. 166.*

Tertia eſt appellatio legitimè interpoſita ad Superiorem poſt comminationem cenſuræ ab inferiori facta, antequam incurratur.

Hinc Leander *de cenſuris tract. 1. diſp. 3. qu. 39.* docet, non poſſe Prælatum, ſeu Judicem, qui poteſtatem habet ferendi cenſuras, illas ferre contra eum, qui antea legitimè appellaverat, aut recuſationem fecerat: quod tanquam certum tenet, & probat. (Quia appellatio, in tempore facta, ſuſpendit uſum juriſdictionis in Judice; ut habetur expreſsè *in cap. Romana, & cap. Si à Judice de appell. in 6.* & ibi Gloſſa *ver. Teneris.* Idemque omninò facit recuſatio Judicis, facta, antequam ſententiam excommunicationis, vel alterius cenſuræ

ſuræ ferat, ut habetur etiam expreſsè, *cap. Quoties Epiſcopi 2.q.6.* & ibi Gloſſ. *Appellent.* Sic omnes . Ugolin.*tab.1.cap.2.§.22.& 23.*Filliuccius *tract.11. cap.2.quæſt.9.num.*40.Cornejo *tract.5.de cenſ.in genere diſput.2. dub.4. verſ. Infero tertio* , Ægid. *diſput. 13. de cenſur.dub.5.n.33.* Alter. *lib. 3. de cenſur.diſp.5.cap.1.per totum:*qui verò cum communi contrarium docet , loquendo de appellatione non facta in tempore,hoc eſt facta poſt latam ſententiam excommunicationis, vel alterius cenſuræ, quod ſcilicet tunc appellatio non habeat vim ſuſpendendi , ex *cap.Ad reprimendam* , *de Offic.Ordin.*ſed ſolùm devolvendi , ut Superior poſſit cognoſcere de juſtitia excommunicationis .

Quarta eſt prorogatio termini facta ab eo , qui cenſuram tulit . Cleric. *cit. n.23.* ex Maſtrio .

4333 A cenſuris à jure , ſi non ſint reſervatæ, abſolvere poteſt quilibet Confeſſarius in foro interno conſcientiæ: In foro exteriori Superior cenſurati, *c.Nuper,de ſentent.excomm.*Si ſint reſervatæ,ab eo,cui ſunt reſervatæ, aut ejus Delegato, vel ad id privilegiato, vel à Superiore ejus,cui ſunt reſervatæ;de quo fusè dictũ eſt de caſibus reſervatis .

A cenſuris ab homine,non niſi ab eo,qui eas tulit, aut ſucceſſore, & pariter ab ejus Superiore, aut delegato , excepto mortis articulo , in quo quidem quivis Confeſſarius poteſt à quibuſvis cenſuris abſolvere, ſub onere, ut elapſo periculo coram Superiore compareat , ad exequendum , quod ille præſcripſerit , *c. Eos, de ſent. excomm.in 6.*ut fusè in loco *cit.*

4334 Poteſt quis pluribus cenſuris ligari . Item poteſt quis ab una abſolvi , & non ab aliis , ad differentiam peccatorum .

4335 Cenſuris ligatus , non poteſt à peccatis abſolvi, niſi priùs à cenſuris abſolvatur, loquendo de excommunicatione. Cleric.*cit.n.26.* ex D.Thoma *3.part. quæſt.12. art.2.* quia excommunicatus eſt incapax ſuſceptionis Sacramenti .

4336 Forma abſolutionis à cenſuris non habet præfixa verba,ſed poteſt dari verbis exprimentibus abſolutionem cenſuræ,à qua fit abſolutio. Pro foro verò exteriori habetur in Rituali Romano .

4337 Non poteſt à cenſuris abſolvere ad reincidentiam , niſi ipſemet , qui eas infligere valet . Mendo *in epit.ſub propriis titulis* . Cleric. & Maſtrius citati . Plura habes in toto corpore operis in propriis materiis,maximè in tom.2.de Monitoriis.

DE EXCOMMUNICATIONE .

4338 Excommunicatio , *eſt cenſura Eccleſiaſtica , privans hominem Chriſtianum bonis fidelium communibus .*

Bona communia fidelium ſunt tria. 1.Sacramentorum participatio.2.Orationes,& ſuffragia Eccleſiæ, videlicet orationes nomine Eccleſiæ,Sacrificia, & Indulgentiæ. 3. Exterior converſatio. Non privat omnibus bonis ſpiritualibus, nempè gratia, & aliis virtutibus, ut in *n.* 3123. ſed his tribus; quia hæc tria directè ſubjacent poteſtati Eccleſiæ . Nec privat bonis ſpiritualibus particularibus ; v. gr. effectu orationum , quas aliquis privatim , & ut perſona privata , ac nomine proprio pro excommunicato offert ; ſed communibus .

4339 Excommunicatio convenit cum ſuſpenſione , & interdicto , in ratione generica cenſuræ , & pœnæ medicinalis ; differt verò , quia ſuſpenſio , & interdictum privant hominem exercitio activo , aut paſſivo divinorum officiorum , minimè exteriori converſatione : *v.num.*4403.

4340 Subjectum excommunicationis eſt homo baptizatus ; quia per Baptiſmum homo fit ſubditus Eccleſiæ, & ſub ejus juriſdictione . Hinc Apoſt. 1.ad Cor.5. *Quid enim mihi de iis qui foris ſunt, judicare?* Fratrum Minorum, & Regularium privilegium quoad excommunicationem: vide Clem. IV.apud Sorbo , *ver. Exemptio n.9.* Dianam *par. 3. tr.2. reſ.*103. Verricelli .

4341 Excommunicatio eſt duplex minor , & major . Minor eſt, *Quæ privat tantùm participatione paſſiva Sacramentorum , Dignitatum , & Beneficiorum : In cap.penult.de ſentent. excomm.* Major eſt , *Quæ privat bonis communibus Eccleſiæ tam activè , quàm paſſivè .*

4342 Unde excommunicatus excommunicatione minori non privatur juriſdictione , nec ſuffragiis communibus Eccleſiæ, de quibus *n.* 4338. Nec communicatione exteriori tam in civilibus , quàm in Sacris , audiendo Miſſam , Divina Officia , &c. ſed iis poteſt licitè ſine peccato uti .

4343 Imò per Suarium , & alios apud Maſtrium *diſp.13. n.35.* non peccat, aliis Sacramenta adminiſtrando; quia non eſt privatus participatione activa Sacramentorum, ſed tantùm paſſiva. Sed probabilius eſt,quòd peccet tantùm venialiter;quia *in cap.ult.de Cleric.excomm.Miniſtr.* ait Pontifex, quòd ligatus excommunicatione minori , ſi celebret, peccat *graviter* ; loquens autem de collatione activa Sacramentorum , ait tantùm *peccat*, & non apponit particulam *graviter* . Maſtr. *cit.*

4344 Ligatus igitur excommunicatione minori , celebrando mortaliter peccat , quia Sacramentum Euchariſtiæ recipit , ſed non fit irregularis . Maſtrius *cit.num.36.*

4345 Mortaliter peccat Sacramenta recipiendo , niſi ignorantia excuſet , ſed validè recipit , excepto Sacramento Pœnitentiæ ; nam cum in eo recipiendo peccet mortaliter , ex defectu doloris , & diſpoſitionis ad gratiam (ſi non curet ab excommunicatione abſolvi) invalidè recipit .

Item , ſi eligatur ad dignitates , & beneficia , electio eſt valida ; quia in dicto capite non apponitur clauſula irritans , ſed poteſt per ſententiam Judicis irritari . Maſtrius *cit.num.36.*

4346 Excommunicatio minor incurritur per communicationem cum excommunicato excommunicatione majori vitando ; & poteſt à quovis Confeſſario approbato abſolvi .

4347 Excommunicatio minor incurri poteſt

ob

ob peccatum veniale,ut in *n.4363.*major vero ferri nõ poteſt ſine culpa mortali, quia eſt pœna graviſſima ; unde ejus materia eſt peccatum mortale , *cap. Nemo Epiſcoporum, cap. Nullus Sacerdotum* 11.*quæſt.3.*Conc.Trid. *ſeſſ.23.cap.3.de refor.*Quod peccatum debet eſſe externum,& cum contumacia; quia Eccleſia non judicat de internis , *cap. Erubeſcat, cap.Sicut tuis, de Simonia, & cap.Chriſtiana* 32.*q.*5.Maſtrius *diſp.17.n.23.&* 64.Cleric.*cap.*147. *n.*21.vide à *n.*3300.*ad* 3306.*& in tom.2.à n.*10.

EXCOMMUNICATIO MAJOR .

4348 Privat bonis communibus Eccleſiæ tam activè, quàm paſſivè, nempe 1.*Participatione activa, & paſſiva ſacramentorum*; adminiſtratione ſcilicet , & receptione . 2. *Suffragiorum communium Eccleſiæ* ; quæ videlicet à Clericis , tanquam Eccleſiæ miniſtris, pro fidelibus offeruntur . 3. *Indulgentiarum* , 4. *Communicatione in Divinis Officiis* ; ita ut non poſſit audire Miſſam , nec Divinis Officiis publicis aſſiſtere . Tenetur tamen Clericus excommunicatus, ſi ſit in ſacris, aut beneficiatus , officium privatim , & ſolus recitare, ſe abſtinendo ab illis verbis : *Dominus vobiſcum.* 5.*Electione ad beneficia, & jurisdictione Eccleſiaſticæ in foro exteriori*;& ideò ſi eſt Epiſcopus, non poteſt validè excommunicare.Item fructibus beneficii,ac penſione,non tamen fructibus patrimonii, cum non ſit beneficium Eccleſiaſticum.6.*Sepultura Eccleſiaſtica.* 7. *Communicatione forenſi*, ſeu civili , & humana cum aliis fidelibus : *vide n.*1321.

4349 Qui effectus explicantur hoc verſu .

Os, orare, vale, communio, menſa negatur .

Os , ſignificat allocutionem per verba, litteras , nutus , & quælibet alia ſigna externa amicitiæ, ut amplexus, oſcula, &c. *Orare* ; ideſt ſimul cum excommunicato orare,aut Officium recitare : *Vale* ; ideſt excommunicatum ſalutare , aut alio modo verbis vel geſtis honorare;*Communio*;ideſt quævis ſocietas habitatione,exercitio, aut contractu: *Menſa* ; ideſt cum eo in eadem menſa comedere .

4350 Item excommunicatio major eſt duplex, à jure, & ab homine . *A jure*, eſt illa, quæ eſt lata per aliquod jus, & habet rationem legis ; adeòque obligat perpetuò, & permanenter : tales ſunt excommunicationes latæ in Sacris Canonibus, ut in Bulla Cœnæ Domini , &c. *Ab homine* dicitur illa , quæ eſt à Superiore lata per modum præcepti , & tranſeunter pro aliqua actione particulari, ut fiat, vel non fiat, & hæc amplius non obligat,ſed expirat morte ferentis.Senſus tamen eſt, ut qui,mortuo ferente, contra præceptum delinquit , non ligetur excõmunicatione; at qui reperitur jam excõmmunicationem incurriſſe omninò debet ab ea abſolvi, ut *in tom.2.n.52.v.hic prop.44.ab Alex.VII.damn.*

4351 Excommunicatio ab homine eſt duplex , Generalis , & Specialis : *Generalis* eſt , quæ fertur à Superiore contra plures , aut omnes delinquentes alicujus ſpeciei : *Specialis* eſt , quæ fertur à Superiore contra aliquam determinatam perſonam , Exemplum primi ; ſi Superior excommunicationem ferat contra omnes , qui talia furati ſunt, aut retinent, ut reſtituant. Dicitur ab homine, quia eſt lata à Superiore, non perpetua per modum juris , ſeu ſtatuti ; dicitur Generalis , quia ad plures , ſeu omnes dirigitur . Exemplum ſecundi : Si Superior excommunicationem ferat contra Petrum , ut reſtituat . Portellius *ver. Excom. num.*17.

4352 Inſuper excommunicatio major eſt duplex, latæ ſententiæ, & ferendæ: *Lata* eſt illa, quæ commiſſo delicto ſtatim incurritur . Talis eſt . 1. Si ſit expreſſa per verba præſentis, aut præteriti temporis : *Excommunicavimus* , *Excommunicatus eſt* : *Excommunicamus*, *Excommunicatum volumus* . 2. Si per verba imperativi modi : *Incidat in excommunicationem*, 3. Si addatur particula , *ipſo jure, ipſo facto* , *ſine alia declaratione* , *&c.* quia hæc nullius actionem expectant .

4353 Ferenda eſt illa , quæ non ſtatim commiſſo delicto incurritur , ſed poſt Judicis ſententiam . Talis eſt ; 1. Si ſit expreſſa per verba futuri temporis , *excommunicabitur* . 2. Si per verba conjunctivi , *excommunicetur* . 3. Si verba ſint comminatoria , v. gr. *volumus excommunicari* , *ſub pœna excommunicationis* , *ſub interminatione anathematis*, *&c.* niſi aliud ex adjunctis colligatur. Idem dic de ſuſpenſione , & interdicto .

4354 Excommunicatus excõmunicatione majori,aliud eſt toleratus,ſeu non vitandus, alius non toleratus, ſeu vitandus : *Vitandus* eſt ille, cum quo fidelibus communicare prohibetur ; ſed vitari debet ab omnibus tanquam membrum putridum,à communione fidelium ſeparatum . Ut autem ſit vitandus, per Concil. Conſtantienſe requiritur, quòd ſit nominatim , & in individuo à Judice publicè denunciatus excommunicatus , quod fit in ſcriptis per publicum cedulonem ; vel ut ſit publicus , & notorius percuſſor Clerici , ita ut nulla valeat tergiverſatione celari ; hic ex jure, etiam ſi non ſit nominatim denunciatus talis , eſt vitandus .

4355 Non vitandus eſt ille,qui licèt ſit excõmunicatus,nõ eſt tamen publicè,& nominatim denunciatus talis, nec eſt publicus percuſſor Clerici ; cum hoc conceditur fidelibus tam in divinis,quã in civilibus cõmunicare:Hinc in Germania Catholici licitè cũ hæreticis cõmunicant;quia quamvis ſint publici hæretici , non ſunt nominatim denunciati tales .

4356 Id autem eſt à Conc. Conſtan. in Extravag. *Ad evitanda* , ſtatutum in gratiam , & commodum aliorum fidelium , minimè ipſorum excommunicatorum , conſtat ex verbis : *Per hoc autem non intendimus ipſos excommunicatos ſuſpenſos, vel interdictos in aliquo relaxare, aut eis quomodolibet ſuffragari*; unde ipſi excommunicati, licèt non ſint nominatim denunciati tales , debent ſe gerere,ut excommunicati,adeòq; à communicando in prædictis cum fidelibus ſe abſtinere .

4357 Excommunicati igitur vitandi ſunt privati communibus Eccleſiæ ſuffragiis , quæ ſcilicèt

fiunt auctoritate publica, aut nomine Eccleſiæ; excepta feria ſexta in Paraſceve, quo die Pia Mater Eccleſia ob mortem Redemptoris orat pro Infidelibus, hæreticis, & ſchiſmaticis. Unde qui alio die dictas Orationes faceret, peccaret mortaliter. Cleric. *c.*148.*n.*12. Quod eſt verum etiam de contritis, niſi priùs abſolvantur, ex *c. A nobis de ſent. excomm.*

Excommunicati non poſſunt ingredi Eccleſiam, niſi ad prædicationem audiendam, Fagnanus *in lib.* 5.*c.Reſponſo de ſenten.excomm.n.*1.*&* 7.& Leand. *de cenſuris tr.*2.*diſ.*7.*q.*3.*&* 4.qui idem de ingreſſu ad orandum, oratione tamen privata, minimè oratione publica, quia in hac cum aliis communicat, quod ei prohibetur. Item dummodo tunc Miſſa non celebretur, nec Officia divina peragantur.

4358 Pro excommunicatis toleratis, qui ſcilicet non ſunt nominatim denunciati tales, nec ſunt publici percuſſores Clerici, Nav. cum aliis affirmat, nos poſſe orare Oratione publica, & nomine Eccleſiæ; quia ſicut nō prohibemur cōmunicare cum illis in divinis, ita neq; pro illis Oratione publica orare. Unde tenet, eos nō eſſe privatos ſuffragiis cōmunibus.

Sed probabilius dico cum communi, eos eſſe privatos ſuffragiis communibus, & proindè nos non poſſe pro illis oratione publica orare; quia Conc. Conſtantienſe edidit Extravagan. *Ad vitanda* (ut dictum eſt) in commodum, & gratiam fidelium non excommunicatorum, minimè in gratiam ipſorum excommunicatorum; adeòque diſpoſuit, fideles poſſe communicare cum illis, etiam in divinis, ne paterentur incommodum recedendi à ſacro ob excommunicati tolerati præſentiam; noluit autem ipſos excommunicatos in aliquo directè relevare, uti eſſet, ſi fideles poſſent pro illis oratione publica, aut privata, ſed nomine Eccleſiæ orare. Intentio Extravagantis liquet ex ipſis verbis *n.* 4356. relatis; unde ſicut fideles non poterant ante Extravagantem publica oratione, aut privata, ſed nomine Eccleſiæ, pro illis orare, ita nec poſt illam.

4359 Loquendo verò de oratione privata, licitè poſſumus pro excommunicatis tam toleratis, quàm non toleratis orare. Ita tenet communis, & praxis deſumpta ex pietate Eccleſiæ, quæ dum excommunicatos à fidelium communione excludit, intendit eos ſuffragiis communibus, minimè privatis, privare. Imò docent Doctores, quod in *Memento*, poſſit Sacerdos pro illis orare, non ut Miniſter Eccleſiæ aut ejus nomine, ſed ut privata perſona, & nomine proprio; quia licèt *Memento* ſit pars publici Sacrificii, non prohibetur Sacerdoti in eo orare privatim, & nomine proprio, pro quibus ipſe voluerit. Idem dicunt de aliis publicis precibus, ſi orans intendat orare ut privata perſona, & nomine proprio, minimè nomine Eccleſiæ.

4360 Demùm in caſibus recenſitis, in quibus nō licet orare, peccatū mortale eſt orare (niſi ignorantia excuſet) ob irreligioſitatem, & irreverentiā erga Deum, cōtra cujus voluntatem oratur: *v.t.*3.*n.*239.

4361 Cum excommunicato tamen vitando conceditur fidelibus poſſe licitè communicare in quinque caſibus, hoc expreſſis verſu;

Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Utile, ſignificat utilitatem ſpiritualem ipſius excōmunicati, admonendo, ut reſipiſcat, aut utilitatem temporalem ejus, qui cū illo communicat, v.gr. petendo debiti ſolutionem. *Lex*, ſignificat obligationem reddendi id, quod illi juſtè debetur; ſic uxor debitum illi reddit, & debitor ei debitum ſolvit: *Humile*, ſubjectionem: ſic excuſantur filiifamilias, uxor, ſervi urbani, aut ruſtici: *v.t.*2.*n.*41. *Res ignorata*; ignorantia invincibilis juris, aut facti excuſat; *Neceſſe*, ſignificat neceſſitatē ſpiritualem, aut temporalem notabilem, ſive ipſius excōmunicati, ſive alterius; hinc poteſt quis ei graviter indigenti victū dare, & in gravi neceſſitate ab illo eleemoſynam petere: *v.n.*3245.

4362 Sub neceſſitate comprehenditur vis, & metus gravis cadens in virum conſtantem, hic namq; excuſat ab incurſione cenſuræ: *v.n.*4332.

4363 Extra quos caſus, qui communicat cum excommunicato vitando, incurrit in excommunicationem minorem, ita ut ſi communicet in divinis, peccet mortaliter, ſi in civilibus, venialiter, *v.tom.*3.*à n.*345.

In divinis, ſeu in Sacris communicare, qui cum eo ſe immiſcet in recitando Officio divino, in audiendo ſacro, in Proceſſione, & aliis publicis Officiis Divinis. Quid autem tunc eſt agendum, dictum eſt in *tom.*3. *num.*345.

At in Concionibus tolerari poſſe etiam non toleratum, ait Clericatus *cap.*148.*n.*18.*cap. Si quis Epiſcopus* 4.*q.*3.*cap. Is, qui de ſent.excomm. in* 6.

4364 Qui cum excommunicato excommunicatione majori vitando cōmunicat in eodem crimine, propter quod eſt excōmunicatus, incurrit eandem excōmunicationem majorem, ſimiliter reſervatam, ſi illa eſt reſervata, et dicitur participare in crimine criminoſo: talis eſt, qui cum excommunicato, quia reſtituere nō vult, cum illo communicat, ſuadendo, ut non reſtituat, & in contumacia confirmando.

4365 Communicans cum excōmunicato excommunicatione minori, etiā denunciato miniſtrando illi ſacramenta, peccat mortaliter, ſed nullam cenſuram incurrit. Non peccat ab eo recipiendo, quia excommunicatus excommunicatione minori, licèt non poſſit ſacramenta recipere, poteſt ea miniſtrare, ut in *num.*4343.

4366 Qui dubitat, an aliquis ſit excommunicatus, & denunciatus, non debet illum vitare, quia ſe exponeret periculo ei injuriam irrogandi. Tenetur autem vitare, ſi ſit periculum faciendi actum invalidum; & ſic non debes confiteri cum Confeſſario, de quo dubitas, an ſit excommunicatus vitandus; quia cum talis careat juriſdictione, validam abſolutionem conferre non poteſt: *v.num.* 3245.

Excōmunicatio minor incurri poteſt ob peccatū veniale, ut in *n.*1306. Excommunicatio verò major ferri non poteſt ſine culpa mortali, quia eſt pœna graviſſima; unde ejus materia eſt peccatū mortale.

Ex-

4367 Excommunicatus excommunicatione majori, etiam toleratus, ſi Sacramenta recipiat, vel aliis adminiſtret, peccat mortaliter; & inſuper irregularitatem incurrit, non recipiendo, ſed adminiſtrando, *cap. Licet, & cap. Ult. de Cler. excom. miniſtr. & cap. Is cui de ſent. excom. in 6.* Ignorantia, aut metus excuſat; ignorantia enim, & metus, ut ſæpè dictum eſt à cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis excuſant in foro conſcientiæ: *v. num. 4332.*

4368 Excommunicatus excommunicatione majori, illicitè, ſed validè Sacramenta recipit, excepto Sacramento Pœnitentiæ, ut in *num. 4345.*

4369 Item illicitè (ut dictum eſt) Sacramenta adminiſtrat, ſed validè, excepto Sacramento Pœnitentiæ, quòd validè adminiſtrat, ſi eſt toleratus, ex Extravag. *n. 4356.* relata; invalidè verò (excepto articulo mortis) ſi non eſt toleratus, aut eſt publicus percuſſor Clerici; quia Sacramentum Pœnitentiæ cũ adminiſtretur per modum judicii, expoſcit in Miniſtro juriſdictionem, qua excommunicatus non toleratus, aut publicus percuſſor Clerici, eſt privatus.

4370 Excommunicatus excommunicatione majori, etiã toleratus, non poteſt validè ad dignitates, & beneficia promoveri; & ſi promoveatur actus eſt nullus; nec quoad hoc ignorãtia excuſat; quia ignorantia excuſat à culpa, & pœna, ſed non ſupplet defectũ conditionis requiſitæ à jure ad valorem actus.

Collatio beneficii facta in excommunicatione, non revalidatur per abſolutionem ab excommunicatione, ſed beneficium eſt denuò conferendum à potente illud conferre; vel debet fieri recurſus ad S. Pœnitentiariam tam pro beneficii revalidatione, quàm pro fructibus. Maſtrius *diſp. 13. num. 53.*

4371 Beneficiis verò ante excommunicationem obtentis non privatur ante Judicis ſententiam, non obſtante, quòd in jure dicatur ipſo facto privatus, ob dicta *num. 180.*

Idem docent de fructibus beneficii ante excõmunicationem obtenti, ſed tempore excõmunicationis perceptis, ſi per ſe, aut per Vicarium ſatisfecit officio; quia tales fructus percipere, non eſt communicare cum fidelibus. Sanch. Vaſq. & alii apud Maſtrium *cit.* qui probabiliùs putat cum Suario & Toleto quòd teneatur fructus reſtituere ante ſententiã.

4372 Validè autem beneficia aliis confert excommunicatus, ſi eſt toleratus, ob Extravag. & rationem relatam *à n. 4356.* invalidè, ſi non eſt toleratus; unde tunc proviſus dicitur intruſus; adeòque abſque ulla alia declaratione tenetur beneficium dimittere, & reſtituere fructus, *cap. Quia diverſitatem. de conceſſ. præb. cap. Tanta, de exceſſib. Prælat.*

Et univerſaliter actus juriſdictionis, quos excommunicatus activè exercet in alios, ſunt invalidi, ſi non ſit toleratus; validi tamen ſunt, ſi ſit toleratus, ob recenſitam Extravag. eo namque ipſo, quòd Eccleſia in favorem, & commodum aliorum fidelium cum permittit, & tolerat, indulgens communicationem cum illo in receptione Sacramentorum, beneficiorum, &c. ab eo, ſufficientem juriſdictionem illi relinquit ad ea validè conferenda.

4373 Excommunicatus eſt privatus communicatione forenſi, vel judiciali; adeòque non poteſt ſtare in Judicio, ut Judex, Teſtis, Actor, Procurator, Notarius, &c. ex pluribus juribus, ſi non ſit toleratus, ſecùs, ſi ſit toleratus; tunc namque validè dictos actus exercet, ſed illicitè, niſi ignorantia excuſet, aut dictos actus exerceat ad vitandam mortem, infamiam, & alia pericula, ac damna; ut regulariter dictum eſt in aliis actibus.

4374 Contractus facti ab excommunicato non tolerato, putà venditionis, locationis, &c. ſi facti ſint ab eo ratione publici officii, v. gr. Prælati, Tutoris, Curatoris, &c. ſunt invalidi, ex *c. Veritatis, de dolo, & contumacia.* Ratio eſt quia talis excommunicatus eſt privatus officio, & beneficio; adeòque caret juriſdictione, atque inde ejus contractus ſunt invalidi. Sunt autem validi, ſi ſint ab eo contracti, ut perſona privata ex *cap. Cum inter, de exceptionibus in 6. & ex cap. Si vero, de ſent. excomm.* Quia nullo jure contractus ab excommunicato, etiam non tolerato, ut perſona privata celebratus, reperitur irritus.

4375 Imò reperitur oppoſitum; nam excõmunicatus non toleratus validè matrimonium contrahit *ex cap. Significaſti.* Validè Profeſſionem Religioſam emittit *cap. Cum illorum, de ſent. excomm.* Valida eſt donatio ab eo facta, ex *cap. Inter dilectos, de donationibus.* Ita eſt dicendum de aliis contractibus. Maſtrius *cit. n. 56.* qui idem docet in confectione teſtamenti tam activa quàm paſſiva, niſi excõmunicationem incurriſſet ex eo, quia hoſtiliter inſecutus ſit Cardinales *cap. Felicis, de pœnis in 6.* aut niſi ſint hæretici, vel eorum fautores, & receptatores; ſi per annum in excommunicatione permanſerit, ex *c. Excommunicavimus de hæret. in 6.*

4376 Ex his pro majori dictorum claritate ſummariè habetur, quòd ſeptem ſint effectus proximi excommunicationis majoris.

Primus eſt privatio communionis tam activæ, quàm paſſivæ Sacramentorum, ut in *num. 4348. & à num. 4367. ad 4369.*

4377 Secundus eſt privatio cõmunium ſuffragiorũ Eccleſiæ, ut in *n. 4348. & à n. 4357. ad 4360.*

4378 Tertius eſt privatio uſus divinorum officiorum, ita ut excommunicatus non ſolùm careat eorum fructu, ſed neque poſſit ſine mortali illis intereſſe, etiam ſi ſit toleratus, niſi ignorantia, aut neceſſitas vitandi ſcandali, aut alia juſta cauſa excuſet, ut in *num. 4348. à num. 4356. ad 4360.*

Sub hoc effectu comprehenditur privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ; hæc autem afficit excommunicatum non toleratum. Maſtr. *cit. n. 53.* qui habet (Demùm excommunicatus non toleratus poſt mortem ſepultura Eccleſiaſtica privatur, ex *cap. Sacris de ſepulturis, & Clementina 1. eod. tit.* quia æquum eſt, ut ait ibi Pontifex, ne communicemus defuncto, cui non communicavimus vivo; quòd ſi deceſſit cum ſignis contritionis, etiã poſt mortem à cenſura abſolvi poterit, & tunc in loco ſacro ſepeliri; ſi verò

in loco ſacro ſepultus eſt,& nō abſolutus, debet exhumari, ex *cap. cit.* ſi ab aliis corporibus diſcerni poſſit;quòd ſi diſcerni nequeat,nō eſt exhumandus.

4379 Quartus eſt privatio beneficiorum, & eorum fructuum, ut *à n.*4370.*ad* 4372.*&* *n.*4348.

4380 Quintus eſt privatio juriſdictionis Eccleſiaſticæ externæ, ex pluribus juribus apud Maſtriū *cit.n.*54. Actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ, quibus excommunicatio privat, ſunt ferre legem, vel judicium, ſive in foro contentioſo, ſive pœnitentiæ, diſpenſare, delegare, Indulgentias concedere, licentiam ad aliquod munus Eccleſiaſticum exercendum dare, &c. qui actus ſunt invalidi ab eo exerciti, ſi non ſit toleratus, ut in *num.*4372.*&* 4373.

4381 Sextus eſt privatio communicationis forenſis,vel judicialis, etiam ſæcularis,*ex cap.Decernimus* 8.*de ſent.excomm.v.à num.*4373. *ad* 4375.

4382 Septimus eſt privatio externæ communicationis politicæ, & civilis fidelium,per modum commercii, ſocietatis, & converſationis, ita ut excommunicatus non poſſit cum aliis communicare, etiam ſi ſit toleratus. Alii verò non poſſunt communicare cum ipſo, ſi non ſit toleratus; benè verò ſi ſit toleratus, ut *à num.*4356.*ad* 4360.

4383 Effectus remoti excōmunicationis majoris ſunt: 1. Irregularitas,ut in *n.*4367.& infrà. 2. Quòd ſi quis inſordeſcat in excommunicatione per annū, ſit ſuſpectus de hæreſi,& contra eum poſſit à S.Tribunali procedi,ex Trid. *ſeſſ.*25. *cap.*3.*ut in tom.*2.

De abſolutione ab excōmunicatione,de cauſa efficiente,&c. dictum eſt ſupra de Cenſuris in genere.

QUÆRES I.

4384 *An laicus non tonſuratus poſſit ab excommunicatione, ſeu à cenſuris abſolvere, ſaltem in articulo mortis?*

PRæmittendum eſt, regulam eſſe,quòd qui poteſt ligare,poteſt & abſolvere, *cap.Inferior,diſt.*21. *leg.Qui condemnare, ff. de re judic.* Poſſe autem Summū Pontificem de potentia ſaltem extraordinaria,& abſoluta, ſeu de plenitudine poteſtatis, delegare, & committere laico poteſtatē ferendi cenſuras, tenet Leander *de cenſur.tr.*1.*diſp.*2.*& tr.*2. *diſp.*17.cum innumeris Doctoribus;quia ipſe ſolus poteſt facere laicos capaces rerum ſpiritualium, ac proindè juriſdictionis ſpiritualis. Imò idem tenet de fœminis;quia Ordo Clericalis ſolùm de Jure Canonico eſt requiſitus ad poteſtatem ferendi cenſuras; unde ad ferendum cenſuras non eſt neceſſaria Clavis Ordinis, ſed juriſdictionis. Conſequenter concludit, poſſe Summū Pontificem de plenitudine poteſtatis committere laico, imò fœminæ, ut ab excommunicatione, & cenſuris abſolvat.

4385 Hoc autem parum nobis refert;quia difficultas non eſt ſpeculativa,& metaphyſica, ſed realis, & practica; unde procedit non de eo, quod de potentia abſoluta, ſed de eo, quòd regulariter, de facto,& ſecundùm jura fieri poteſt; ac proindè

4386 Dico, laicum non tonſuratum non poſſe in articulo mortis à cenſuris abſolvere. Leander *cit.tr.*2. *diſ.*17. cum innumeris apud ipſum, quia ex nullo jure conſtat,quòd Summus Pontifex hanc facultatem abſolvendi à cenſuris conceſſerit laico, ſaltem pro articulo mortis; ſed potiùs conſtat oppoſitum. Nec id eſt contra pietatem Eccleſiæ; quia cenſura ratione ſui non impedit gratiam,& animæ ſalutem, ex *n.* 3123. Inſuper auferri poteſt poſt mortem, ex *n.*4327.

QUÆRES II.

4387 *An Clericus tonſuratus poſſit à cenſuris abſolvere in articulo mortis?*

CErtum eſt, quòd Clericus prima tonſura initiatus poſſit cenſuris ligare, quia poteſt juriſdictionem ſpiritualem habere, putà ſi ſit Vicarius Generalis; unde Clerico tonſurato poteſt delegari, & committi poteſtas ad ligandum cenſuris, ſic pariter ad abſolvendum ab illis. Leander *cit.* tam *tract.*1. quam *tr.*2 *v.n.*4335.

Imò ſicut poteſt ligare cenſuris non ſolùm pro foro exteriori, verùm etiam pro foro pœnitentiæ, ſeu interno conſcientiæ; ita & abſolvere,ſi ad id juriſdictionem habeat,ſeu commiſſionem.Quia tamen non poteſt à peccatis abſolvere, cū ad hoc requiratur poteſtas Ordinis Sacerdotalis,ex *t.*3.*à n.*170.*ad* 182. ſequitur,quòd à ſola cenſura poſſit abſolvere, minimè à cenſura,& peccato.Leander *tr.*2.*cit.q.*4. Quæ abſolutio faciliter poteſt à Clerico tonſurato practicari;quia abſolutio à cēſuris poteſt,imò debet præmitti ad abſolutionē à peccatis ex *n.*4335.& ſimul dari poteſt extra Sacramentum. His præmiſſis

4388 Dico, Clericum prima tonſura initiatum non poſſe in articulo mortis à cenſuris abſolvere, etiam ſi nullus ſit præſens Sacerdos. Leander *cit. tract.*2.*diſp.*17.*q.*6. Probatur;quia Clericus tonſuratus non poteſt à cenſuris abſolvere,niſi ex ſpeciali commiſſione,aut delegatione;in jure autem nulla habetur talis ſpecialis commiſſio, nec delegatio pro articulo mortis, ſed potiùs oppoſitum;nam Trid. *ſeſſ.*14. *cap.*7. quamvis de pietate Eccleſiæ in articulo mortis omnem reſervationem tollat, & approbationem in Confeſſariis non expoſcat, Sacerdotes tamen exprimit his verbis: *Atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes, a quibusvis peccatis, & cenſuris abſolvere poſſunt.*

QUÆRES III.

4389 *An nominatim publicè denunciatus in uno loco, ſit vitandus in alio loco, ubi non eſt ſic denunciatus?*

CAſtropal.apud Tamb.*tom.*2.*pag.*266.*n.*19. tenet (nullam eſſe obligationem hic vitandi, ſive publicè ſive occultè illum,qui alibi fuit publicè denunciatus, quando hic occultè ſcitur, ſed ſolùm quando ſcitur publicè)quia poſt Conc.Conſtant.excommunicatus non eſt vitandus,niſi ſit publicè denunciatus;ly *publicè* autē non ſolùm reſpicit locū, ubi ille fuit denunciatus, ſed etiam locum, ubi fideles inveniuntur, quando vitare illum debebunt.

4390 Probabilius eſt,quòd etiam alibi ſit vitandus, publicè tamen, ſi ſciatur publicè; occultè, ſi oc-

occultè ; Avila ; Vaſquez, & alii apud Tamb. *cit. n.* 12. quia per publicam denunciationem factam in uno loco, amiſit ille jus ad famam in omni loco ; & ut talis fuit denunciatus pro toto Orbe : *v. num.* 2759. Et licèt ex hoc ſequatur, quòd ubi ſcitur occultè, deberet vitari publicè, hic tamen rigor fuit mitigatus à Clem. III. *in cap. Cum non ab homine*, ubi diſponitur, quòd publicus excommunicatus vitetur publicè, occultus occultè.

QUÆRES IV.

4391 *An pueri uſum rationis habentes ante annum pubertatis, nempè annum 14. ligentur cenſuris, & pœnis?*

Affirmant de latis à jure, & negant de latis ab homine, Azorius, Vaſquez, & alii apud Tamb. *in meth. Com. cap. 4. §. 2. num.* 11.

Quoad omnes autem ligari, negant Sà, Fagundez, & alii ; quia *ex cap. 1. & 2. de delictis puerorum*, pueri infrà annum 14. ſimpliciter eximuntur à pœnis, & ubi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. De Papa : *v. num.* 3566.

4392 Ex qua 2. ſententia ſequitur, pueros Clericos mutuò pugnis, &c. ſe percutientes, nō incurrere excommunicationem: *Si quis ſuadente*, ut in *n.* 3566. Imò nec cenſuras Bullæ Cœnæ, & conſequenter nec dictorum caſuum Cœnæ reſervationem, quia in Bulla Cœnæ caſus non eſt reſervatus, niſi cum excommunicatione conjunctus : *v. tom. 2. à n.* 289.

DE SUSPENSIONE.

4393 Suſpenſio, *eſt cenſura, qua Clericus aliquas Eccleſiaſticas functiones, aliàs ſibi convenientes, exercere prohibetur.* Eſt triplex: 1. *Ab officio tantùm*, ſive Ordinis, ſive juriſdictionis: 2. *A beneficio tantùm* videlicet ab adminiſtratione, & fructibus beneficii percipiendis: 3. *Ab officio, & beneficio ſimul.* Item alia eſt *ab officio in totum*, ut cum quis ſuſpenditur ab omni uſu ſui officii, & hic nec actum Ordinis, nec juriſdictionis exercere poteſt ; adeòque non poteſt celebrare, nec validè excommunicare, &c. Alia eſt *in partem*, ut cùm quis ſuſpenditur ab audiendis confeſſionibus : hic poteſt alia ſacramenta adminiſtrare.

4394 Inſuper alia fertur *ad tempus præſcriptum*, & hæc abſolutione non indiget, ſed elapſo tempore ceſſat. Alia *indefinitè*, ſine temporis præſcriptione, & hæc durat, donec per abſolutionem tollatur. Alia eſt *pœnalis* quæ fertur in punitionem, & vindictam delicti commiſſi. & hæc non eſt cenſura, ſed pura pœna. Alia eſt *medicinalis*, qua emendatio delinquentis intenditur, & hæc eſt propriè cenſura. Denique alia eſt à *jure*, alia ab *homine*, ut *in num.* 4350.

4395 Qui ſuſpenſionem violat exercendo actum, à quo eſt ſuſpenſus, peccat mortaliter, niſi levitas materiæ excuſet. Inſuper ſi exerceat ſolemniter actū Ordinis Sacri, à quo eſt ſuſpenſus, putà celebrando, ſolemniter canendo Epiſtolam, &c. incurrit irregularitatem : non ſic ſi exerceat actum juriſdictionis, niſi in aliquo imponeretur etiam irregularitas.

4396 Nemo tenetur ſub mortali vitare ſuſpenſum, etiam non toleratum, ſed ſolùm cum eo non cooperari ad actum, à quo eſt ſuſpenſus ; unde qui audit Miſſam ſuſpenſi, non peccat ſaltem mortaliter, niſi inſerviat; quia nullum extat præceptum de non communicando cum ſuſpenſis in his functionibus, à quibus ſunt ſuſpenſi, ſicut datur de non communicando cum excommunicatis vitandis; ſed ſolùm prohibetur jure naturali, & divino cooperatio cum ſuſpenſo in delicto, & malo uſu miniſterii, quatenùs cooperari peccato alterius eſt intrinſecè malum.

4397 Omnes, qui poſſunt excommunicare, poſſunt ſuſpendere ; ſed non omnes, qui poſſunt excommunicari, poſſunt ſuſpendi ; ſoli namque Clerici poſſunt ſuſpendi : *v. num.* 3057.

4398 Clericus ſuſpenſus eſt ubique ſuſpenſus ; niſi ſuſpenſio ſit restricta loco particulari. Suſpenſus à beneficio non poteſt validè eligi ad aliud beneficium. Epiſcopus ſuſpenſus à Pontificalibus poteſt celebrare Miſſam privatim. Canonicus ſuſpenſus à beneficio poteſt intereſſe Capitulo, & dare votum ad eligendos alios Canonicos. Suſpenſus à beneficio, ſi fructus exigat, non incurrit irregularitatem ; ſed peccat mortaliter, & tenetur eos reſtituere : *v. num.* 4371. Maſtrius *diſp. 13. à num. 86.*

4399 Totum Capitulum, & Univerſitas Clericorum poteſt ſuſpendi, ad differentiam excommunicationis, quæ non niſi contra perſonas particulares poteſt infligi. Maſtrius *cit.*

4400 De cauſis excuſantibus à ſuſpenſionis incurſu, & de eo, qui poteſt ab illis abſolvere, diſcurre, ut de cenſuris *n.* 4332. *&* 4333. à ſuſpenſionibus reſervatis Papæ, ſi ſint occultæ, poteſt Epiſcopus abſolvere, ex Trid. *ſeſſ. 24 de refor. cap. 6.* ut in *n.* 3314. Suſpenſum à Divinis ſub conditione, donec *ſatisfeceris*, ſatisfactione poſita, non indigere abſolutione, probabile putat Maſtr. *cit. n.* 103. ſicut dictum eſt de ſuſpenſo ad tempus determinatum, *in num.* 4394.

DE INTERDICTO.

4401 Interdictum, *eſt cenſura prohibens uſum divinorum officiorum, aliquorum Sacramentorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ, qua talis eſt.* Dicitur *qua talis eſt* ; quia excommunicatio eodem uſu privat, in quantum eſt communicatio cum fidelibus ; ſuſpenſio verò, in quantum uſus ille eſt exercitium Eccleſiaſticæ poteſtatis.

4402 Hinc excommunicatio major licèt contineat ſuſpenſionem, & interdictum, hoc materialiter ſe habet, ſicut numerus quaternarius continet ternarium, & binarium ; non formaliter, quia habent diverſas definitiones, & rationes formales; inſuper excommunicatio eſt pœna gravior, quia pluribus bonis privat.

4403 Interdictum igitur ab excommunicatione differt ; quia excommunicatio ultrà plura, quibus privat, privat etiam humana, & politica communicatione ; non ſic interdictum ; unde interdicti non ſunt vitandi : *v. n.* 4339.

In-

Inſuper excommunicatio non niſi contra perſonas particulares,& nocentes poteſt infligi: Interdictum verò etiam contra communitatem , & innocentes: contra innocentes tamen fertur indirectè,& per accidens, quatenùs in communitate directè interdicta morantur . Et hoc pacto ſæpè innocentes damna ſine culpa , ſed non ſine cauſa patiuntur , ut liquet in caſu belli juſti . Ita rectè innuit Matthæucci *tom.2.pag.116. num.21.*

A ſuſpenſione differt;quia ſuſpenſio non privat omnibus , quibus privat interdictum, ut conſtat ex eorum effectibus , & definitionibus ; ſed aliquibus, & ut procedunt à poteſtate Clericali , unde ſolos Clericos ligat ; interdictum verò ligare poteſt tam Clericos , quàm laicos .

4404 Interdictum eſt triplex, *locale*,quod immediatè locum afficit, *perſonale* , quod immediatè perſonas , & *mixtum* , quod immediatè locum, & ejus incolas . *Locale* differt *à perſonali* ; quia in eo uſus divinorum officiorum , Sacramentorum , &c. tum incolis,tum advenis prohibetur,non abſolutè, ſed ſolùm in loco interdicto : In hoc verò certis perſonis , aut communitati prohibetur, abſolutè , & in omni loco .

4405 Item interdictum tam locale, quàm perſonale, aliud eſt *generale*, quo locus generalis,v.g. Civitas,Diœceſis,Regnum, Communitas interdicitur, & hoc ligat omnes illius communitatis, etiam innocentes : Aliud eſt particulare, quo locus particularis,aut perſonæ particulares interdicuntur,non ut membra civitatis; ſic quando interdicitur aliqua Eccleſia ob delictum in ea , aut ab ejus miniſtris commiſſum .

4406 (Interdicta civitate, interdicuntur etiam ſuburbia ; & interdicta Parochia , etiam ſacellum, vel cæmeterium contiguum ; quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis. Interdicto populo, non interdicuntur illi,qui non ſunt pars populi,ut ſtudioſi,Clerici,peregrini, &c. nec interdicto Clero, interdicuntur Religioſi , quia in favorabilibus tantùm , non in odioſis, nomine Clerici comprehenduntur : ſi dicatur : *Cives , v.g. Panormitani ſunt interdicti*; ii nuſquam poſſunt intereſſe divinis)niſi tamen deſinant eſſe iſtic Cives, nec cauſam dederint interdicto (contra verò , ſi Civitas interdicto ſubjiciatur, licet civibus , aut incolis , qui cauſam interdicto non dederunt , aliò ire , & illic intereſſe divinis) ita Buſemb. *de cenſuris cap.4. dub.1.*

4407 Interdicto toto populo unius Civitatis , intelliguntur interdicti tam nocentes, quàm innocentes , hoc cum diſcrimine , quod nocentes , licèt ab ea Civitate diſcedant , remanent interdicti ; innocentes verò,ſi aliò ſuum domicilium transferant ſtatim ſunt ab interdicto liberi.Maſtr.*d.13. n.110.*

EFFECTUS INTERDICTI.

4408 (SUnt tres. 1. Prohibitio divinorum Officiorum, videlicet Sacrificii Miſſæ, horarum Canonicarum,quæ publicè cantantur, benedictiones ſolemnes , & alia quæ publicè in Eccleſia à miniſtris ad divinum cultum fiunt ; unde etiam interdicti ob alienam culpam ſacro intereſſe non poſſunt.

Clerici verò , & Religioſi, quando ipſi interdicti non ſunt,poſſunt,ac debent,ut ante,Miſſas, & divina officia celebrare , ſed januis clauſis , non pulſatis campanis, voce ſubmiſſa, & excluſis interdictis, ut in *cap. Alma Mater* .

Permittitur tamen , ut in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. Virginis , quibus additus fuit à Martino V.dies feſtus Corporis Chriſti cum octava , & à Leone X. dies feſtus Conceptionis ejuſdem B.Virginis,tempore interdicti generalis , Miſſæ , & divina Officia publicè , & ſolemniter celebrentur , januis apertis , cum campanarum ſonitu , admiſſis quoque interdictis , qui cauſam interdicto dederunt ; modò iſti non appropinquent Altari , nec veniant ad Offertorium , vel Communionem ; excluſis tamen excommunicatis) Maſtrius *diſp.13.*

4409 Quod privilegium eſt de interdicto locali generali , minimè de locali ſpeciali , nec de perſonali, etiam generali; quia in his nihil eſt immutatum jure novo *in cap. Alma Mater* ; ſed remanet rigor juris antiqui de Bonifacio VIII. unde in Eccleſiis ſpecialiter interdictis , in quibus Euchariſtia aſſervatur , ſolùm licet ſemel in hebdomada celebrare Miſſam pro renovanda Euchariſtia , & ea conſervanda pro infirmis .

Tempore interdicti poſſunt pulſari campanæ ad excitandum populum pro Salutatione Angelica .

Item ipſi interdicti poſſunt licitè ingredi Eccleſias orationis cauſa , dummodò tamen divina Officia non celebrentur . Inſuper poſſunt per pulſum campanæ convocari ad concionem , ut ad correctionem induci valeant. Matthæucci *tom.2.p.112. num.12. v. n.4357.*

4410 2. *Prohibitio activa, & paſſiva aliquorum Sacramentorum* , excepto *Baptiſmo* , *& Confirmatione* , quæ poſſunt ſolemniter miniſtrari etiam ipſis interdictis , & in loco interdicto , quia ſunt Sacramenta neceſſitatis .

Sacr. Pœnitentiæ , quia pariter eſt neceſſitatis , miniſtrari poteſt ſimiliter in quovis interdicto etiam locali, & perſonali, exceptis iis, qui fuerunt cauſa culpabilis interdicti , niſi priùs ſatisfecerint .

Sacr. Euchariſtiæ, tempore interdicti miniſtrari non poteſt,niſi in articulo mortis per modum viatici;& cũ debita ſolemnitate, atq;ſine modo viatici in probabili periculo mortis, videlicet in periculoſo partu,&c.ut in *n.3357. Extrema Unctio*,omninò prohibetur,ſecluſa extrema neceſſitate, in qua moribundus alia Sacramenta ſuſcipere non poſſet .

Sacram. Ordinis, tempore interdicti, nec poteſt licitè miniſtrari , nec recipi . *Matrimonium* non ſuſpenditur in loco interdicto , & inter perſonas generaliter interdictas ; benè verò ſolemnis benedictio ſponſorum. At ſi ipſi ſunt culpabiles, & ſpecialiter perſonaliter interdicti , non poſſunt licitè , benè

benè autem validè matrimonium contrahere, ſi ſint contumaces; idque ſpeciali titulo; quia ſcilicet ponunt obicem gratiæ per Sacramentum recipiendæ: *v. n.*3978. Phœbus *lib.*4. *tit.*17. *num.*16.

4411 3. (Prohibitio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, in qua comprehenduntur infantes, & amentes. Excipiuntur Clerici, qui in interdicto locali, ſi nominatim interdicti non ſunt, nec interdictum violarunt, poſſunt cum ſilentio ſepeliri, Buſemb.

4412 Qui violant interdictum, ſi ſint laici, peccant mortaliter, recipiendo Sacramenta contra interdictum perſonale; ſi autem violent interdictum locale, audiendo, v.g. divina officia, peccare venialiter, ait Buſem.*cit.* dummodò ipſi perſonaliter interdicti non ſint: ipſi verò laici, ſi cogant celebrare divina officia in loco interdicto, vel vocent interdictos, ut illis interſint; aut prohibeant, ne ipſi interdicti à celebrante moniti, exeant: inſuper & ipſi interdicti, ſi poſt monitionem exire recuſent, incidunt ipſo facto in excomm. majorem Papæ reſervatam, ex *Clem.*2. *de ſent. excom.*

4413 Clerici, & Religioſi utriuſque ſexus violando interdictum, peccant mortaliter. Imò Clerici violantes interdictum quodlibet per actum Ordinis ſacri, incurrunt irregularitatem, ſicut violando alias cenſuras: habetur *ex cap.*1*s*, *cui*, *de ſent. excom. in* 6.

4414 (Interdicere poſſunt, qui excommunicare, & ſuſpendere. Pro interdicto perſonali requiritur culpa mortalis. Pro locali, vel generali in communitatem, peccatum valdè grave cum contumacia commiſſum à capite, vel præcipuis membris, licèt reliqui culpa vacent.

Interdicta localia, & perſonalia generalia, quæ jure communi ſunt impoſita, nec reſervata, poſſunt tolli ab Epiſcopo, vel alio habente juriſdictionem in communitatem interdictam, non tamen à Religioſis privilegiatis; quia locus, & communitas foro pœnitentiæ non ſubjiciuntur. Ab interdicto juris perſonali particulari, ſi reſervatum non eſt, quivis approbatus poteſt abſolvere) ita Buſemb.

4415 In privilegio abſolvendi ab omnibus cenſuris, non includitur facultas tollendi interdictum locale, aut perſonale generale; benè verò interdictum perſonale particulare à jure latum, non ab homine; quia hoc ab eo, qui tulit, tollitur.

Pro privilegiis Regularium quoad interdictum, quantum ad plures effectus, ſepulturam ſuorum, & feſtivitates propriorũ Sanctorum: Vide Mare Magnum Sixti IV. pro Prædicatoribus Bulla 7. & pro Minoribus Bulla 6. de anno 1474. in to.1. Bullarii & fuſiùs in Bullario Rodr. pag. 153. Conſt. 48. Pauli III *Licèt debitum*, in Bullar. Bullam 29. Leonis X. *Cum Sancta*, in Bullar. Rodr. pag. 314. Bullam 4. Clem. VIII. *Sacræ* 17. Octobr. 1595. Dian. *par.*3. *tr.*2. *reſ.* 133. Matthæucci *in Officiali Curiæ tom.*2. *pag.*109.

CESSATIO A DIVINIS

4416 Propriè nec eſt pœna, nec cenſura, ſed(ſimplex prohibitio Eccleſiaſtica, qua Clerici, ſeu Miniſtri Eccleſiæ prohibentur perſolvere publicè divina officia, miniſtrare aliqua Sacramenta, & ſepelire laicos in loco ſacro, in ſignum graviſſimi mœroris ab Eccleſia concepti, propter graviſſimam injuriam ſibi, aut honori divino illatã, ut injuriantes reſipiſcant, & Eccleſiæ læſæ ſatisfaciant.) Leander *de pœnis tr.*3. cum Com. ex *cap. Quærenti*, *de verb. ſignif.* ubi interrogatus Innoc. III. de numero cenſurarum, reſpondit eſſe tres, excommunicationem videlicet, ſuſpenſionem, & interdictum.

Hinc violans ceſſationem à divinis, ſive particularem, ſive generalem, peccat mortaliter; ſed eum irregularitatem non incurrere conſequenter, docet Leander *cit. q.*7. & 8. cum D. Anton., Soto, Navar. Toleto, Suario, & aliis.

De cenſuris, fuſè agunt Fagnanus *in Decretalibus ſub propriis titulis.* Pirhing. *lib.*5. *tit.*37. Phœbus *à tit.*14. *ad* 17. Maſtr. *diſp.*13. *à q.* 1. *ad* 4. Leander *to.*4. *de cenſuris.* Tamb. *tom.*2. *lib.*10. *tr.*1.2. & 3. Gobat. *in exper. tr.* 3. 7. & 8. *plurib. in locis*. Jo: Dicaſtillo *de cenſur. tr.*10. *à diſp.*1. *ad* 5. Ant. à Sp. S. *de cenſuris tract.*12. Matthæucci *in Offic. Curiæ tom.*2. *cap.*7. *à num.*107. Mendo *in ſuis titulis*.

CAPUT II.

DE POENIS IRREGULARITATIS.

IRREGULARITAS

4417 E*ſt impedimentum Canonicum ſuſceptionem primæ tonſuræ, Ordinum minorum & Sacrorum, & ſuſceptorum uſum impediens*; non autem in ordine ad reliqua Sacramenta.

Alia eſt ex delicto, alia ex defectu. Alia totalis, & propriè dicta, quæ omnis Ordinis ſuſceptione, & ſuſcepti exercitio privat, ut homicidium, & bigamia. Alia partialis quæ alicujus tantùm uſu privat, vel ſolo aſcenſu ad Ordinem ſuperiorem: *v. gr. oculis, vel palma carens, inhabilis eſt ad Sacerdotium, non ad confeſſiones audiendas; & Diaconus oculo ſiniſtro carens, inhabilis eſt ad Sacerdotium, poteſt tamen in ſuo ordine miniſtrare*. Buſemb.

4418 Irregularitas graviter illicitat Ordinum ſuſceptionem, & ſuſceptorum exercitium; ſed non invalidat.

Ut incurratur irregularitas ex delicto, requiritur actus externus, conſumatus, & mortalis. Irregularitas verò ex defectu contrahitur ſine culpa; quia eſt à jure impoſita ob indecentiam, quam talis, vel talis defectus affert Sacro Altari, & miniſterio.

4419 Irregularitas nulla incurritur, niſi ſit expreſſa in jure, ex *cap.*1*s*, *qui de ſent. excomm. in* 6. unde in dubio, ſive juris, ſive facti, tenere potes, quòd non ſis irregularis; quia melior eſt conditio poſſidentis: excipitur tamen dubium de homicidio voluntario à te commiſſo, quia eſt expreſſum in jure. Hinc ſi poſitivè dubites, te occidiſſe, negativè verò dubites, te non occidiſſe, cenſeri debes irregularis; minimè, ſi probabiliter putes, te non occidiſſe, licèt aliquam formidinem habeas de oppoſito, quia erit

opi-

opinio probabilis, quæ nō eſt expreſſa in jure. Dixi, *dubium de homicidio*, nō de mutilatione quia ſola mutilatio, & non dubium de ea, eſt expreſſa in jure.

IRREGULARITATES SUNT 15.

His contentæ verſibus, *ubi numeri referuntur ad numeros ſequentes, in quibus irregularitates ſingillatim explicantur.*

EX DELICTO SEPTEM.

6. Hæreticus, 1. Baptiſmum iterans, 7. Mutilans, 7. Homicida,
5. Famoſus, 2. Violans cenſuras, unde ligatur,
4. Improbè ſuſcipiens, 3. Et tractans Ordinis acta.

EX DEFECTU OCTO.

6. Infamis, 5. Bigamus, 2. Mutilus, 8. Juſtèque cruentus,
1. Neophytus, 7. Obſtrictus, 3. Nothus,
4. Puer, 1. Atque Idiota.
1. Obſeſſus, 1. Demens, 1. Lunaticus,
2. Hermaphrodita.

IRREGULARITATES ex Delicto

4420 Sunt ſeptem. 1. Incurritur *propter baptiſmum*, ſeriò, & ſcienter iteratum, tam à rebaptizante, quàm à rebaptizato, *cap. Ex literarum, de apoſtatis, & reiteratione baptiſmi.* In rebaptizante impedit ſolùm, ne ad altiorem Ordinem poſſit aſcendere, & non incurritur, ſi rebaptizatio ſit occulta. Non incurritur ex reiteratione Confirmationis; quia non eſt expreſſa in jure.

2. *Ex violatione cenſuræ*, ut ſi excommunicatus, interdictus, vel ſuſpenſus actum Ordinis ſolemniter exerceat, fit inhabilis ad illius Ordinis exercitium, *cap. Si quis Epiſcopatus 11. q. 3. Cap. Is, qui, & cap. Illorum, de ſent. excomm. in 6. v. n. 4367.*

3. Si Clericus ſeriò, & ſcienter *exerceat ſolemniter actum Ordinis, quem non habet, c. 1. & de Cler. non ordin.* ut ſi Diaconus, & maximè laicus Miſſam celebret, &c. Non incurrit, qui exercet actum juriſdictionis, quam nō habet, ut ſi Sacerdos abſque licentia confeſſiones excipiat, licèt peccet mortaliter.

4. Ex mala Ordinū ſuſceptione, ut ſi quis Ordinatus ſit in excommunicatione, ſuſpenſione; aut ab Epiſcopo excōmunicato, ſuſpenſo, interdicto, hæretico denunciato, ſeu non habente juriſdictionem; vel Ordines furtivè ſuſceperit, ut *in tom. 3. à n. 92.*

Ordines furtivè ſuſcipere dicitur: *Qui ſine Epiſcopi ordinantis ſcientia, & voluntate, non vocatus, nec legitimè examinatus, vel admiſſus, cum aliis Ordinandis ſe ingerit, vel nomen alterius approbati uſurpando, vel alium in examine ſub ſuo nomine ſupponendo, & ſic vocatus accedit.* Hæc irregularitas impedit aſcenſum ad Ordines.

Qui excommunicatione, aut ſuſpenſione ligatus ſuſcipit Ordinem ſacrum, novam ſuſpenſionem incurrit; at non incurrit irregularitatem per hoc, quòd in Miſſa Epiſcopi, in qua ordinatur, Epiſtolam, aut Evangelium ſolemniter canat. *Quia quod ſolemne exercitium Ordinis ſuſpenſum reddat irregularem*; intellige de exercitio Ordinis extra actum ſuſceptionis Ordinis; nam illud exercitium ſpectat ad actum ſuſceptionis.

5. *Propter enormia crimina*, ſi ſint notoria, & publica, quæque à jure habent annexam infamiam: talia ſunt: *Adulterium, inceſtus, raptus virginis, ſodomia, veneficium, duellum, ſacrilegium, ſimonia, crimen læſæ Majeſtatis, perjurium in judicio.*

6. *Propter hæreſim, vel apoſtaſiam*, ſive publicam, ſive occultam; quæ ſi à patre procedat, extenditur ad filios uſque ad ſecundam generationem; ſi à matre, uſque ad primam. Pro extenſione autem requiritur. 1. Quòd parentes mortui ſint in delicto hereſis. 2. Sententia, aut confeſſio in judicio, vel notorietas facti.

7. *Ex injuſta mutilatione, vel injuſto homicidio*, etiam voluntario indirectè, & in cauſa; Comprehendit mandantes, conſulentes, aut alio modo poſitivè concurrentes, etiam in bello injuſto, in quo ſi unus occidatur, totus exercitus fit irregularis, ſi ſit cooperatus.

4421 Quando plures non ex conſilio, ſed in rixa unum percutiunt, ſed unus vulnus infligit, ex quo moritur; ſi de vulnerante conſtet, ille ſolus eſt irregularis: Irregularis tamen erit etiam ille, qui non percuſſit, ſi aggreſſio facta ſit ex conſilio, & compacto; nam tunc, qui percuſſit, factus eſt audacior ex comitatu.

4422 *Qui infirmo dat cibum, vel potum &c. vel movet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud bona fide operatur, ex quo mors, vel ejus acceleratio præter intentionem ſequatur, non fit irregularis, niſi intervenerit culpa lata. Hinc Sacerdotibus, & Religioſis circa moribundos licent eadem, quæ laicis.* Buſemb. ex Diana, & Bonac.

4423 Qui procurat abortum fœtus animati anima rationali, fit irregularis. minimè, ſi fœtus non ſit animatus. Fœtus maſculinus animatur poſt 40. dies, fœmininus poſt 80. In dubio quantum ad hunc caſum, cenſeri debet maſculinus ex ſtylo S. Pœnitentiariæ.

Laicus, ſive Clericus occidens calumniatorem, evadit irregularis, juxta dicta à *num. 2088. vide in prop. 17. & 18. ab Alexand. VII. damn. & propoſ. 30. 32. & 33. ab Innoc. XI. damn.*

De irregularitate hac, plura dicta ſunt ſuis in locis de homicidio, abortu, duello, & bello.

4424 *Mutilatio*, eſt abſciſſio membri principalis: *Membrum*, eſt pars corporis, officium per ſe habens diſtinctum ab alio, ut manus, pes, oculus, &c. unde non eſt irregularis, qui abſcindit digitum, quia non eſt membrum, ſed pars membri. Nec qui abſcindit labia, dentes, capillos, auriculam, & naſum; cartilaginem tamen, non organum; quia non ſunt membra, ſed ornatus membrorum. Nec qui excæcat hominem, ſed oculum non extrahit; nec qui membrum debilitat, ſed non abſcindit, quia non mutilat. Leander.

In omni caſu, quo quis alium mutilando fit irregularis, fit etiam irregularis mutilando ſe ipſum.

ipſum . Leander *de pœnis tr.2. diſp.18.q.23.* quia eſt verè membri mutilator, & major delicto . Non ſic è converſo , non enim in omni caſu , quo fit irregularis mutilando ſe ipſum,fit irregularis mutilando alium . Leander *cit. quæſt.24.* quia mutilando quis ſibi partem membri , fit irregularis ex jure ob ſpecialem ſævitiam, ut in *num.*4444. non ſic mutilando partem membri alteri , ſed requiritur amputatio integri membri ; *vide num.* 4508.

Item non in omni caſu,quo quis facit aliū irregularem,fit ipſe irregularis. Leand.*cit.qu.*25.nam qui alterius faciem cicatrice deformat,ei naſum,aut indicem abſcindit,facit alium irregularem ex defectu corporis; at ipſe irregularis non eſt , quia non mutilator.Ita è cōverſo, nō in omni caſu,quo quis mutilando fit irregularis,mutilatus fit irregularis . Leand.*cit.q.*26.nam qui injurioſè alteri virilia abſcindit,fit irregularis,quia eſt verè membri mutilator;at ſic mutilatus nō eſt irregularis,ex *n.*4447.

Poteſt tamen caſus contingere , quòd tam mutilans,quàm mutilatus fiat irregularis.Leand.*cit.qu.*27. tam ſi diverſa ſit perſona,ut liquet,quàm ſi eadem , putà ſi quis ex ira ſibi manum abſcinderet ; eſſet, inquam, irregularis , ut mutilans ex delicto , & irregularis, ut mutilatus ex defectu corporis .

4425 Clericis , & Religioſis ſacris initiatis eſt prohibitum officium medici, quod ſit abſcindendo, vel adurendo uti eſt medici chirurgi ; minimè officium medici phyſici , quod ſine abſciſſione , & aduſtione exercetur ; ita in jure.

4426 Clericus autem,aut Monachus,ſi peritus ſit, & diligentiā in curatione adhibeat,non eſt irregularis,ſi exindè mors ſequatur, eſto peccaverit exercendo officiū prohibitū;quia nō incurritur irregularitas ex delicto homicidii , niſi interveniat culpa mortalis homicidii. Idē à fortiori dic de exercente medicinam phyſicam , ex *c. Tua nos*;ſecùs ſi non ſit peritus,nec diligentiam adhibuit,& mors ſequatur, Leand.*de poenis tr.2.diſ.9.v.n.*2114.*ad* 2119.

IRREGULARITATES ex Defectu .

4427 SUnt octo : 1. *Ex defectu animæ.* Irregulares ex jure ſunt , 1. ob defectum uſus rationis perpetuò amentes, lunatici,arreptitii, epileptici. (Si reperiantur anteà ordinati,& per annū eo morbo non laborarunt, permittitur illis exercitium Ordinum quia præſumuntur liberati. Si verò laborent raro ſine clamore, & notabili indecentia, permittuntur celebrare cum adjutore aſſiſtente, qui ſacrificium ſuppleat, ſi illi deficiant.) Ita Arſdekin *in tom.2. pag.* 280. 2. *Illiterati* , qui ſcientia ad talem ordinem requiſita carent : 3. *Neophiti* , hoc eſt recenter ad fidem converſi , donec judicio Epiſcopi ſint ſufficienter inſtructi .

Sub hoc defectu comprehendi poſſunt Abſtemii , qui namque vinum non bibunt ; ſi tales ſint, ut illud bibere non poſſunt ſine periculo in celebratione, putà vomitus, &c. non debent ad ordines promoveri ; unde antequam ad ordines admittantur , debent ſuper eo probari .

4428 2. *Ex defectu corporis*,irregulares ſunt: 1. Cœcus,ſurdus,& ſimiles,ad Ordinis exercitium inepti.2.Qui caret pollice,indice,aut oculo ſiniſtro,ſeu Canonis non videt; quia tamen diſpenſatione non indiget, ſi oculo dextero ſine indecentia Canonem legere poſſit.3.Si adſit notabilis deformitas,ut quis Ordinem exercere, v.g.Miſſam celebrare, non valeat ſine notabili indecentia , & aliorum riſu , aut horrore, ut ſi careat naſu,auribus, ſi ſit notabiliter gibboſus,leproſus,ſi claudus,ut nequeat ſine baculo ad Altare accedere; ſi totali calvitio capitis, & oculorum laboret , præſertim ſi ſit juvenis .

Irregularis non eſt , qui ſex digitos habet , aut aliquos conjunctos,ſi notabilem deformitatem non afferat, nec ſit ineptus ad exercitium Ordinis . Buſem. *v. num.*4148.

Univerſaliter quemlibet defectum corporis , qui non reddit patientem inhabilem ad Altaris miniſterium,& exercitium Ordinis , vel qui affert ex ſe deformitatem notabilem,talem tamen, ut poſſit faciliter ſtudio,& arte tegi, irregularitatem nō inducere,docent Venerus *in Exam. Epiſc.lib.1.c.21.n.*3.Diana *p.4.tr.2.reſ.*73.Tamb.*tom.2.lib.*10.*tr.*4.*c.*8. Leand. *de poenis tr.2.diſ.2.* quia Sacri Canones nil aliud intendunt,niſi expellere ab Altari notabiliter deformes,& inhabiles .

In dubio , Epiſcopi eſt judicare , an deformitas , vel defectus ſit ita notabilis , ut irregularitatem inducat . Plura vide à *num.*4494.

4429 3. *Ex defectu natalium* , irregulares ſunt illegitimi,ſive naturales ſint ſive ſpurii: *Filius naturalis* eſt qui eſt natus ex liberis: *Spurius*, qui eſt natus ex adulterio,inceſtu,aut ſacrilegio.Filii naturales legitimari poſſunt ex jure . 1. Per ſubſequens matrimonium ratum inter eorum parentes, dummodò tempore conceptionis, aut nativitatis potuerint validè inter ſe nubere . 2. Per profeſſionem in Ordine Religioſo , per quam tamen legitimantur quoad Ordines , minimè quoad Dignitates , ſeu Prælaturas , ad quas nec intra, nec extra Ordinem ſine diſpenſatione promoveri poſſunt .

Hinc fit,quòd filius ligati voto ſimplicis caſtitatis, aut Clerici in ſacris non conſtituti, vel Novitii, qui tamen vota ſolemnia non emiſit , legitimatur per ſubſequens matrimonium;quia ejus parentes tempore conceptionis,aut nativitatis poterant validè nubere, quamvis illicitè . Quod eſt verum, etiam ſi parentes nollent ; quia non poſſunt efficaciam Sacramenti impedire .

E contrà filius furioſi non legitimatur per ſubſequens matrimonium ; quia ejus parens non poterat validè nubere . Idem dic , ſi ejus parentes ob aliquod impedimentum dirimens non poterant tunc validè nubere . Mendo *ver. Filius* .

Si filius conceptus,aut natus tempore,quo parentes poterant validè nubere præmoriatur ad matrimoniū ſubſequens,& relinquat filios, iſti illius parentū nepotes legitimantur per ſubſequens matrimonium. Mendo *cit.*quia ſuccedunt in jure patris.

Speiell. *dec.*174. *n.*13. apud Matthæucci *tom.*2. *pag.*142. *n.*59. ait, quòd filius natus poſt mortem viri decimo menſe expleto, & undecimo per tres, aut quatuor dies incepto, computando à die, quo vir coire poterat, legitimus præſumitur.

Expoſiti, infantes ſcilicet à parentibus clam projecti Hoſpitalibus, aut alibi, habendi ſunt pro legitimis ex jure Com. Canonico, & Civili, & ex Bulla Greg.XIV.anno 1591.*v.à n.*2046. & *n.*39.

4430 4. *Ex defectu ætatis*, de qua *in tom.* 3. *num.*21.& à *num.*101.

4431 5. *Ex defectu ſacramenti*, ſeu ſignificationis matrimonii, ratione bigamiæ, quatenùs bigamus, utpotè qui carnem ſuam diviſit in plures uxores, nō repræſentat perfectè unionem Chriſti cum Eccleſia.

Bigamia, eſt matrimonii multiplicatio: eſt triplex, *Vera*, *Interpretativa*, & *Similitudinaria*: *Vera* habetur quando quis baptizatus plura matrimonia valida ſucceſſivè contraxit, & conſumavit, quia tunc verè carnem ſuam in plures diviſit.

Interpretativa habetur quando quis matrimoniū validum contraxit,& conſumavit cū vidua,vel cum violata ab alio, vel cognovit ſuam uxorem, quæ cum aliquo adulteravit; tunc enim ita ſe gerit, ut interpretetur, quòd plures uxores habuerit.

Similitudinaria habetur,quando quis cōſtitutus in Sacris,aut in Religione profeſſus matrimonium contrahit,& conſumat,cū quacunq;etiam virgine; hic enim per votū ſolemne contraxit matrimoniū ſpirituale,& ſimilitudinarium cū Chriſto; unde matrimonium contrahens,& conſumans, evadit ſimilis ei, qui carnem ſuam in plures diviſit: hæc triplex bigamia ex jure irregularitatem inducit.

4432 6. *Ex defectu bonæ famæ*, quando quis contraxit infamiam; quod dupliciter contingere poteſt.1. Sine culpa, ratione artis vilis,quam exercet, cui ex jure eſt annexa infamia: tales ſunt hiſtriones, circulatores, mimi, comædi, filii publicæ meretricis,&c. 2. Ex delicto notorio,& publico,cui eſt annexa infamia, ut in *num.* 4420. 5.

Damnati ad triremes ſunt infames:hinc ortū eſt vulgare dictum:*A triremibus ad Altare non datur regreſſus.*Lezana *tom.*1.*cap.*16. *num.*23.*v.n.*4473.

4433 7. *Ex defectu libertatis* irregulares ſunt mancipia, curiales, videlicet Judices, Advocati, Procuratores, Milites, Theſaurarii, Depoſitarii publici, Tutores, Curatores, dum actu talia munera ſæcularia exercent.

4434 8. *Ex defectu lenitatis*, ſeu manſuetudinis,quæ fuit in Chriſto, qui in mulierem in adulterio deprehenſam mortis ſententiam proferre noluit,& pro ſuis Crucifixoribus Patrem oravit. Incurritur etiam ſine culpa ex homicidio, aut mutilatione voluntaria in bello juſto, aut judicio.

Hinc irregulares ſunt Judicis ſententiā ſanguinis proferentes(Summo Pontifice excepto)mortis ſcilicet,aut mutilationis;Notarii eam ſcribentes,accuſatores,teſtes, Advocati,Procuratores miniſtri juſtitiæ & omnes,qui ad mortem,vel mutilationem activè, efficaciter & proximè,per actionē ex natura ſua ad eā ordinatam, cooperantur morte,aut mutilatione ſecuta,Judex autem,et alii Miniſtri hanc irregularitatem non incurrunt,niſi, dū ea faciunt, ſint baptizati;nam ſi ea fecerint ante baptiſmum, non conſideratur in eis defectus lenitatis,cū tunc non fuerint membra Chriſti:Non requiritur autem, quòd reus, contra quem fertur ſententia, ſit baptizatus; quia defectus lenitatis conſideratur in agente;unde cujuſvis hominis mors, aut mutilatio irregularitatem inducit in Judice, & Miniſtro juſtitiæ baptizato. Leander *de cenſur.tr.*2. *diſp.*7. *q.*11. & 12. Ant.à Sp.S.*de cenſuris tr.*12.*diſp.*5.*ſect.*6.*§.*1.*num.*104.

4435 Irregularis eſt Confeſſarius, qui lictorem urget ad mortem reo accelerandam,vel qui ipſum reum impellit, ut ſcalas aſcendat, ut caput ſecuri præbeat, vel qui Judici petenti in particulari reſpondet, hunc eſſe morte plectendum.

4436 Item qui patibulū adaptat,& qui ligna fert ad comburendū hominē vivū; quia iſtæ ſunt actiones efficaciter et proximè et ex natura ſua ordinatæ ad mortis executionem:irregularis nō eſt,qui ligna fert ad comburendum hominem jam ſuffocatum.

4437 Econtrà irregularis non eſt Confeſſarius, aut Theologus qui interrogatus, an reus mortem mereatur, Judici reſpondeat: *Non habendum eſſe reſpectum perſonarum ſed circa illum ſuo munere fungi debere*. Nec ſi carnifici dicat; *Nemo te impedit tuum facere officium, ego meum feci*.

4438 Nec Confeſſarius,qui abſolutionem denegat Judici nolenti ſecundum leges reum morte puniri,ſi ad id ſub mortali teneatur; dummodò tamen generaliter loquatur, ut puniat juxta leges,& uti in conſcientia tenetur ob Reipublicæ bonum; quia hoc pacto directè nullius determinatæ perſonæ mortem conſulit. Ita Matthæucci *tom.* 2. *pag.* 137.*num.*43. ex Cabaſutio *lib.*5. *cap.*20. *num.*17.

4439 (Nec Clericus(ait Buſem.)qui in bello juſto ad fortiter pugnandum & hoſtem repellendū hortatur;ſecùs ſi ad hunc,vel illum in particulari occidendū.Sic pariter excuſatur timpaniſta & tubicen.)

4440 Nec qui ligna,funes, gladios,&c.conſtruit, & lictori vendit; quia ſunt actiones remotæ, aut non ex natura ſua ad mortem ordinatæ.

4441 Irregularis eſt,qui militat in bello juſto aggreſſivo,ex defectu lenitatis,ex *c.Cler.*& *c.Quicumq; q.ult.*dixi *in bello juſto*;quia ſi erit injuſtū irregularitas erit ex delicto,nempè ex homicidio volūtario.

4442 At in bello juſto defenſivo laici, qui hoſtem invadentem,aut muros Urbis oppugnantem, in Religionis, Patriæ, ſui, & ſuorum defenſionem occidunt,non ſunt irregulares;quia eſt homicidium involuntarium ad defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut in *num.*2095.

Clerici verò irregulares fiunt, ſi laici non deficiant,ſed ſufficiant.Gob.*tr.*8.*caſu* 17.*ſect.*2.*append.* 3.quia reſpectu eorū tunc nō adeſt neceſſitas inevitabilis,& ſic ceſſat moderamen inculpatæ tutelæ.Nō fiunt autē irregulares,si laici deficiant,aut nō ſuffi-

ciant;

ciant;quia tunc eorum actio eſt ad defenſionem neceſſaria,& inde adeſt moderamen inculpatæ tutelæ.

4443 Irregularitatem incurrit Chirurgus ſuæ artis imperitus, ſi ex ejus inciſione, aut aduſtione mors ſequatur, *cap. Tua nos* §.1. Secùs, ſi ſit peritus, & omnem diligentiam adhibuit, *cap. De occidendis* 23.*q*.5.Nec Medicus phyſicus ſi omnem diligentiam adhibuit, *cap. Ad aures, de ætate, & qualitate*. Tunc namque in Chirurgo (etiam ſi mors ex abſciſſione ſequatur) non adeſt lenitas, cum ejus intentum ſit abſcindere partem, ut totum conſervetur: *v. num.*4426.

Sed hæc irregularitas ex Chirurgia, cum ſupponat imperitiam, propriè eſt irregularitas ex delicto, ut in *num.*4416. *v. num.*4468.

DE MUTILATIS.

4444 Oportet diſtinguere, cum Matthæucci *Offic. Curiæ tom.*1. *à num.*63. *ad* 66. Vel quis ſponte ſe mutilavit, ſeu cauſam mutilationis procuravit; vel fuit ab alio mutilatus, ſive caſu, ſive ex juſta cauſa, putà infirmitatis, ſive ex injuſta, vi, ſeu perſecutione.

Si primum, evadit irregularis, nedum ex defectu, ſed ex delicto mutilationis, ut in *n.* 4420. 7. Quia nemo eſt ſui corporis, ſuorumque membrorum dominus, ita ut neque poſſit alicujus eorum abſciſſioni conſentire (niſi id totius corporis, aut membri principalis conſervatio expoſcat, *cap. Si quis il* 3. *diſt.*55.) neque in ſua membra ſævire. Et iſte ab ordinum exercitio removetur, etiam ſi mutilatio ſit partis membri, *cap. Si quis partem diſt.* 55. quia ut notat Gloſſ. *ad cap. Significavit de corp.vitiatis*,in hoc facto non tam conſideratur defectus,quàm ſævitia,& mala voluntas:*v.n.*4502.

4445 Eadem ratione *in cap. Si quis il* 1. *diſt.* 55. decernitur, ut non fiat Clericus, qui ſibi virilia amputavit, aut amputari permiſit, etiam ſi cauſa continentiæ, aut Dei obſequii egerit; quoniam non ferro, ſed Religione eſt quærenda caſtitas. Gloſſ.*in cit.c.Significavit*.Ita Matthæucci *cit*.

Qui idem ampliat ad eum, qui ſe permittit caſtrari ob vocem muſicam. Hunc tamen non eſſe irregularem, docet Gobat.*in experientiis tract.*8. *caſu* 17. *à n.*589. quia relati Canones expreſsè loquuntur de eo, qui ſe caſtrari fecit, aut permiſit ex ſua culpa, videlicet ex indignatione, aut indiſcreto caſtitatis zelo; minimè de eo, qui id egit ob vocem muſicam: Et probabile eſſe id licere, docent plures graves Doctores relati in *n* 4073. Irregularitatem autem non incurri, niſi ſit in jure expreſſa, dictum eſt in *n.* 4419. Probabiliùs tamen eſt, hunc eſſe irregularem, ait Leander *de pœnis tr.*2. *diſp.*2. *q.*57.quia verè, & voluntariè ad ſui membri mutilationem ſine neceſſitate concurrit.

4446 Hi autem, cui ſunt amputata virilia ſi diſpenſationem obtineat,ut promoveatur ad Ordines, non tenetur ſecum deferre teſticulos in pulverem redactos, dum Miſſam celebrat. Leander *it.q.*61.cum Com.quia hoc nullo jure diſponitur, ed eſt error vulgi.

4447 Si ſecundum; videlicet ſi ſine ſua culpa fuit ei membrum abſciſſum, non evadit irregularis, ſi membrum amiſſum non ſit tale, ut uſum Ordinis impediat, aut notabilem deformitatem afferat: Tale non erit, ſi ſint abſciſſa virilia: Tale erit pro Sacerdotio, ſi ſit abſciſſum digitum neceſſarium ad Euchariſtiæ fractionem. Tunc autem irregularis erit ex defectu corporis, ita ut ſi abſciſſio contingat ante aſſumptos Ordines Sacros, non poſſit ad illos promoveri; ſi contingat poſt Sacerdotium aſſumptũ, nõ poſſit Miſſam celebrare; poteſt autem in aliis Ordinibus,& Officiis miniſtrare, pro quibus nec impeditus, nec deformis eſt.

CLERICUS

4448 Non poteſt eſſe accuſator in cauſa ſanguinis, *c. Sicut Sacerdotes* 2.*q.*7. nec teſtis, *c. Teſtimonium* 11.*q.* 1. niſi ad innocentis liberationem, & ex ſui Superioris licentia; alioquin irregularis evadet. Idem dic de Religioſo.

4449 Clericus Juriſdictionem obtinens temporalem, non fit irregularis, ſi cauſam ſanguinis alteri deleget, dummodò non mandet, ut illum morte puniat; ſed ſolùm injungat, ut inquirat veritatem, & provideat de juſtitia, *in c.Epiſcopus in* 6.*pag.mihi* 123.*à lib.*3.*tit.*24.*ne Clerici vel Monach.*his verbis(licet Clericis cauſas ſanguinis agitare non liceat eas tamen,cum juriſdictionem obtinent temporalem,debent & poſſunt, metu irregularitatis ceſſante, aliis delegare.) Et Gloſſa ibi.

Hinc in Regno Siciliæ, ſi in juriſdictione temporali præſideat Prælatus Eccleſiaſticus,cauſa ſanguinis occurrente, non utitur ſolito ritu (Excellentia ſua providet, & mandat, ut Titius ſuſpendatur) ſed mutato (Excellentia ſua providet, & mandat, ut Tribunal M.R.C. inquirat veritatem, & provideat de juſtitia.)

4450 Perſonæ Eccleſiaſticæ tradens Curiæ Seculari delinquentes refugiatos in ſuis Eccleſiis, in caſibus expreſſis à Greg.XIV.relatis à *n.*638. in quibus immunitate non gaudent, nullam irregularitatem incurrunt, aut cenſuram: *v. n.*690.

4451 Gubernator Urbis Romæ, & Miniſtri de ejus mandato executores in cauſa ſanguinis, mortis, aut mutilationis, irregularitatem non incurrunt. Leo X. *in conſt.*8.*Et ſi pro cunctarum* §.12.

4452 Clericus aliquem accuſans in cauſa homicidii, aut alterius delicti,quod morte m meretur; ut irregularitatem vitet, morte aut mutilatione accuſati ſecuta, debet priùs proteſtationem præmittere, ſe non intendere, ut reus pœna ſanguinis puniatur, ſed ſolùm, ut ſibi, vel ſuis ſatisfiat, & provideatur, ne contra ſe, aut ſuos, talia de cætero fieri præſumantur.

4453 Hanc proteſtationem requirit Canon. *cap.* 2. *de homicidio in* 6. ad defectum lenitatis purgandum:Et eam concedit uti privilegium Clericis, ne ſi Clerici (ait ipſe textus) metu irregularitatis conqueri de ſuis malefactoribus non auderent, detur pleniſque occaſio eos trucidandi, aut ipſorum

bona

bona depredandi. Bonac. Buſemb. hic. Pirhing. *in comp. lib.5. tit. 12. §. 2.* Quæ proteſtatio (ut rectè advertit Matthæucci *tom.2.pag.137.nu.39.*) operatur, ut dicantur agere civiliter, quia non accuſant de crimine in ordine ad mortem, ſed ad refectionem damni recepti, ac ad cautelam, ne iterùm ab eo, aut ſimilibus malefactoribus damnum recipiant.)

4454 Et ſufficere tenet Auraxo *tr.1.q.4.n.10.* etiam ſi animus internus non eſſet verus, reſpectu mortis;quia licèt tūc talis accuſatio eſſet ficta reſpectu affectus efficacis interni mortis,eſt tamen vera reſpectu affectus inefficacis interni non mortis, & operationis efficacis externæ; quia talis proteſtatio operatur, ut accuſatus non moriatur, aut mutiletur ex vi accuſationis illius; quia ex vi illius jam reverà accuſator proteſtatur ſe non deponere querelam criminaliter, ſed civiliter, uti ſupra.

4455 Eadem ratione Clericus tradens Judici ſæculari, aut ejus Officiali furem, etiam cum ſignis ad eum convincendum, irregularitatem non incurrit, licèt officialis occidat, aut mutilet, ſi dictam proteſtationem præmittat. Fagnanus *in lib. 5. cap. Ad audientiam 12. de homicidio, ex cap. Tua nos. §. ad ultimum, & cap. Poſtulaſti.*

JUDEX ECCLESIASTICUS DEGRADANS

4456 Clericum morte dignum, & brachio ſæculari tradens, irregularis non eſt; quia per talem actionem non applicat reum poſitivè judicio mortis; quod utique eſſet principaliter, efficaciter, & proximè ad mortem cooperari; terminus enim talis actionis non eſt mors, ſed ſolùm excluſio à ſtatu, & foro Clericali.

4457 Confirmatur, irregularitas namque hæc non incurritur, niſi per influxum phyſicum, aut moralem proximum in homicidium, aut mutilationem; in re autem noſtra Judex Eccleſiaſticus non dat juriſdictionem Judici laico in talem reum; quia ex ſe illam habet in Clericum degradatum. Nec inducit illum per ſe, & proximè ad pœnam ſanguinis, niſi tantùm remotè, & valdè per accidens, quatenùs illum de tali crimine convictum permittit,ut à brachio laicali capiatur,& judicetur.

4458 Unde (ut rectè advertit Auraxo *cit.nu. 4.*) verbum illud, *traditio brachio ſæculari*, nil aliud eſt, quàm remotio prohibentis,ideſt privatio Clericalis privilegii in Clerico, & in laico dimiſſio, ſeu relaxatio perſonæ; quod declarat Innoc.III. *in cap. Novimus, de verb. ſignific.*

4459 *Ut Clericus, qui propter hoc, vel aliud flagitium grave, non ſolùm damnabile, ſed damnoſum, fuerit degradatus tanquam exutus privilegio Clericali, ſæculari foro per conſequentiam applicetur:cum ab Eccleſiæ foro fuerit projectus, ejus eſt degradatio celebranda ſæculari poteſtate præſente ad pronunciandum eidem cum fuerit celebrata, ut in ſuum forum recipiat degradatum, & ſic intelligitur tradi Curiæ ſæculari, &c.*

4460 Nec obſtat, quod textus loquatur de Clerico; quia etiam ob identitatem rationis procedit de laico; nam ſicut Judex Eccleſiaſticus, relaxando Clericum, non tribuit juriſdictionem Judici laico, quia hic ex ſe juriſdictionem habet in Clericum degradatum; ita potiori jure relaxando laicum, quia pariter Judex laicus ex ſe juriſdictionem habet in illum.

4461 Attamen, quia remiſſione, & relaxatione, ſive Clerici, ſive laici, Judici ſæculari, remotè, & per accidens occaſionem præbet mortis, & ſic videtur à lenitate Chriſti deficere; adhuc debet recenſitam proteſtationem præmittere, qua omnis defectus lenitatis (ſi quis ſit) purgetur: liquet ex *dicto cap. Novimus*: per hæc verba: *Pro quo tamen debet Eccleſia* (videlicet Judex Eccleſiaſticus) *efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum, circa eum ſententia moderetur.*

Ubi particula *debet*, innuit, talem proteſtationem eſſe præceptam, idque ad majorem ſecuritatem, & omnem irregularitatis periculum amovendum: ita Auraxo *cit. num.8.*

4462 Ex dictis ſequitur, quod Judex Eccleſiaſticus, ſi completo proceſſu, & data ſententia, putà carceris, triremium, &c. contra Reum putatum Clericum, pro delicto quod apud laicos morte punitur, reperiat eum eſſe laicum, & cauſa non ſit ſui juris: tunc debet à judicio illo deſiſtere, uti Judex incompetens, & ſuo legitimo Judici laico talem Reum in ſuo judicio de delicto convictum, & confeſſum remittere, recenſita proteſtatione præmiſſa, ex qua irregularitatem vitabit, ſi mors ſequatur.

4463 Nec inde irregularis erit Clericus teſtis, quia coram eo Judice Eccleſiaſtico teſtificaſſe reperiatur; 1. Quia cum à Judice Eccleſiaſtico non agatur cauſa ſanguinis, non dicitur teſtis in cauſa ſanguinis, 2. Quia proteſtatio, purgando defectum lenitatis in Judice Eccleſiaſtico, Reum per ſe convictum remittente, purgat totum actum; eo maximè quia illius teſtificatio non influit in ſententiam ſanguinis poſtea à Judice laico latam; fuit namque coram Judice Eccleſiaſtico minimè coram Judice laico. 3.Quia Judex Eccleſiaſticus, Reum remittendo legitimo Judici laico, non remittit proceſſum taliter; quòd virtute illius ad mortem condemnet, ſed novum format.

4464 Et dato, quòd Judex Eccleſiaſticus unà cum perſona proceſſum remitteret, & virtute illius Reum ad mortem damnaret, ſolus Judex Eccleſiaſticus, & non recenſitus teſtis irregularis evaderet; quia ſolus Judex eſſet cauſa proxima, efficaciter influxiva in linea miniſtri Juſtitiæ in mortem; minimè teſtis, quia teſtis depoſuit coram Judice Eccleſiaſtico apud quem non agitur cauſa ſanguinis; Quòd autem poſtea ex remiſſione facta proceſſus, teſtis illius depoſitio influxerit in mortem, per accidens ſe habet teſtis, & præter ejus intentionem, adeòque nullo pacto irregularis evadit.

4465 Inquiſitores ex Privilegio Pauli IV. 29. Aprilis 1557. ad favorem fidei conceſſo, & conſulto-

ſultores ex eodem privilegio pro eis à S. Pio V. extenſo, poſſunt abſque prædicta proteſtatione Reos fidei per ſententiam declaratoriam criminis condemnare,& brachio ſæculari tradere. Auraxo *cit.*& Ant. à Sp.Sanct.*de Cenſuris tr.*12.*diſ.*5.*ſect.* 6. §.1.*n.*114.Qui addit(Quod verum eſt,etſi Inquiſitores inſtent judicem ſæcularem, ut ſententiam mortis contra hæreticos exequatur; quia etiam ad id extendit Pontificium privilegium. Majolus *lib.* 2. *de Irregul.cap.*10.*n.*5. & alii communiter.)

Quia tamen quatuor quæſita, quæ proponit, & reſolvit P.Tamb.*in tom.*2.*lib.*10.*tr.*4.*c.*15.*tria in* §.13. *à n.*36. *ad* 41. *& quartum in* §.10.*n.*21.41. valdè dicta firmant, & dilucidant, ea tibi refero.

P R I M U M.

4466 *An Epiſcopus poſſit ſine irregularitate dare licentiam Judici laico exhumandi ab Eccleſia corpus occiſi, ut conſtet de corpore delicti,& ad formandum proceſſum?*

P. Diana *par.*4.*tr.*2.*reſ.*95. reſolvit, ut ſequitur: (Reſpondet negativè Julius Lavorius in ſuis variis elucubrationibus, *tit.*2.*c.*7.*n.*31.quia ad incurrendam irregularitatem ex defectu perfectæ lenitatis requiritur, quòd actus qui fit, ſit cauſa proxima,& directa in mortem vel mutilationem, non autem cauſa remota, ut ex Navarro, *c.*21.*n.*211.& Avila *de cenſ.p.*7.*diſp.*5. *ſect.*2. docet Turrianus *de cenſ. lib.*9.*diſp.*66.*dub.*3. Sed in noſtro caſu actus oſtendendi cadaver occiſi, eſt remotiſſimus,& ſuaptè natura non directus ad mortem vel mutilationem;& Epiſcopus nihil operatur, ſed tantùm permittit exhumari corpus, & capi informationes. Ergo, &c.& ita hanc ſententiam præter Lavorium docet etiam in terminis, ut dici ſolet, terminantibus,doctus Aloyſius Riccius in praxi *tom.*1.*reſ.*453.& ita practicatum fuiſſe in Curia Archiepiſcopali Neapolitana, teſtatur M. Antonius Genuenſis in prax. *cap.* 42. *num.* 10. & ita etiam docet Venerus *in Exam.Epiſc.lib.*2.*cap.*23.*num.*19.

4467 P. Tamb. *cit. inquit*: Poſſe ſine metu irregularitatis dictam licentiam concedere ajunt nonnulli,ut Venerus *in Exam.Epiſc.l.*9.*c.*30.*n.*26. Bonacin. *de contr.d.*3.*q.*21.*q.*3.*num.*11. Lavorius *var.to.*1.*tit.*2.*cap.*7.*n.*31.*& c.*13.*n.*57. Diana *p.*4. *tr.*2. *reſ.*95. alios citans: addunt aliqui debere; ita Lavor. *loc.cit.* Sed profectò, ſi petitur cadaver, ut conſtet de corpore delicti,vel ad inquirendum contra perſonam indeterminatam, quis ſcilicet delicti Auctor fuit, omnes conſentiunt, poſſe Epiſcopum licentiam concedere, quia id ſolùm eſſet quid remotum ad ſententiam fortè mortis conſecuturam. At difficultas vertitur, an poſſit, quando cadaver requiritur, ut confirmetur ſuſpicio,vel compleatur probatio contra aliquam perſonam peculiarem. Sunt v.g. indicia contra Titium; petitur verò corpus Petri interempti, ut videatur,an vulnus datum conveniat cum gladio, quem Miniſtri invenerunt ſanguine aſperſum apud delinquentem, vel quid ſimile. Et nihilominùs quamvìs antiquiores putaverint, tunc non poſſe Epiſcopum licentiam concedere, ne concurrat proximè ad proceſſum ſententiæ ſanguinis contra perſonam determinatam; tamen ex prædicta doctrina, quòd irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur, niſi à Miniſtris juſtitiæ, ſequitur, poſſe ſine irregularitatis timore; quia totum, quòd facit Epiſcopus, etiam poſitivè concedendo licentiam, non facit ut Miniſter juſtitiæ; putà nec ut accuſator, nec ut teſtis in judicio criminali, &c.

Eſt tamen notanda monitio Congregationis Cardinalium ſuper negotia Epiſcoporum, 12.Novemb.1619. quæ apud Gavantum *in Man. Ep ſc. v. Sepult. in Addit. nu.* . . ſic habet: *Non debet Epiſcopus dare licentiam exhumandi corpus ad hoc, ut Laici ſumant indicia in Criminalibus.*

4468 Quòd irregularitas hæc ex defectu lenitatis non incurratur, niſi à Miniſtris juſtitiæ, videlicet ab iis, qui ad deformationem, vel mutilationem hominis concurrunt inſtructi auctoritate publica, tenet Gobat *in Experientiis tr.* 8. *caſu* 17. *à n.*658. *ad* 660. quòd firmat pluribus juribus, & Doctoribus, Matthæucci *tom.*2. *pag.*136. *num.*35. *ex cap.Aliquando, diſt.*51. Tales ſunt Accuſator, Teſtis, Advocatus, Notarius, Satellites, Lictores, Carnifex, & ſimiles; hi namque omnes poteſtate à Magiſtratu accepta ad deformationem concurrunt, & ſic auctoritate publica. Hinc fit, ut teſtis inhabilis non ſufficiat, nec admittitur, ſed repellitur.

S E C U N D U M.

4469 *Titius poſtquam renunciavit coram Epiſcopo Clericatum, delictum morte dignum commiſit, & fuit à judice laico comprehenſus. An Epiſcopus à judice laico requiſitus poſſit ſine metu irregularitatis copiam talis renunciationis Clericatus illi præbere?* Idem quæritur de copia degradationis verbalis.

Diana *cit. in fine* ſubdit (Notandum eſt etiam hic, quòd *Genuenſis*, ubi ſupra, teſtatur in dicta Curia reſolutum fuiſſe,poſſe concedi Curiæ ſæculari copiam ſententiæ depoſitionis, ſive degradationis verbalis, & renunciationis habitus Clericalis alicujus Clerici inquiſiti de homicidio in Curia ſæculari,allegantis ſe eſſe Clericum,& Curia ſæcularis negabat eſſe Clericū ob prædictam depoſitionem, & renunciationem; ſed tu in ſupradictis cogita).

Super dictis Dianæ P.Tamb.*cit.*proſequitur. Reſpondeo. (Diana *loc.cit.* poſtquam viſus eſt affirmaſſe,quòd poſſit,addit;ſed tu cogita. Ego verò cogitarem,ſi prædictā hactenùs doctrinam neſcirem, vel eam improbabilem judicarem. Nunc verò,cum videam Epiſcopum, vel ejus Miniſtros, tradendo copiam talis renunciationis, vel depoſitionis, non fungi munere Miniſtri juſtitiæ ſæcularis, nec Accuſatoris, nec Teſtis in judicio; cenſeo,probabile eſſe, quòd poſſint. Non ita eſſet, ſi traderent eidem Curiæ ſæculari proceſſum fortè ab ipſo Epiſcopo factum de homicidio commiſſo à Clerico; illum enim proceſſum cum fecerit Epiſcopus ut mini-

ſer etiam ipſe juſtitiæ, ſi deinde occideretur delinquens, concurrente quamvis ſolùm ex parte ejuſmodi proceſſu, nequaquam ab ipſo irregularitas evitaretur.)

TERTIUM.

4470 *An judex Eccleſiaſticus poſſit ſine irregularitatis metu judici laico concedere quaſdam Epiſtolas apud reum inventas, quibus idem judex Eccleſiaſticus probaverat, dictum reum commiſiſſe homicidium proditorium, adeòque immunitate non gaudere?*

(Reſpondeo (ait Tamb. *cit.*) non poſſe. Ratio principalior eſt, quia Eccleſiaſticus dare utiliter non poteſt has Epiſtolas, niſi etiam det proceſſum, ſeu partem proceſſus, quo appareat, eas Epiſtolas inventas eſſe apud Reum: at omnes Doctores clamant, proceſſum judici Laico non poſſe dari ab Eccleſiaſtico, *ut ſupra §.10. n. 21.* vidimus, Lege Tancredi, *p.2. qu. mor. tr. 1. & ſeq.* qui latè hoc proſequitur, ſed hujus noſtræ ſolidæ rationis non meminit.)

QUARTUM.

4471 *An judex proferens ſententiam ſanguinis contra delinquentem, incurrat irregularitatem, quando ad executionem mortis requiritur ſententia alterius judicis?*

(Reſpondeo, eſſe diſtinguendum; ſi enim poſterius judicis ſententia utatur proceſſu, ſeu probationibus, ſeu ſententia habita à priore judice, quia tunc uterque concurrit ad mortem, uterque incurrit in irregularitatem; ſi non utatur, liber erit prior judex, & ſolus poſterior in illam cadet; quia tunc prior judex nullo modo concurrit ad mortem. Non eſt igitur audiendus Henriq. *lib. 14. c. 12. n.5.* cui adhæret Avil. *de Cenſur. p.7. d.5. ſect.2. dub. 1.* qui in hoc caſu priorem judicem liberat ſemper) *v. num.*4548.

IRREGULARITAS TOLLITUR

4472 Quatuor modis. Primò per Baptiſmum: per eum tolluntur irregularitates ex delicto, puta homicidii, mutilationis, &c.

Item ex defectu lenitatis: *ut in num.*4434. Non tolluntur irregularitates ex defectu durante, uti ſunt ex bigamia vera, & reali, ex infamia; ex defectu animæ, corporis, libertatis, &c.

4473 Secundò, per ceſſationem cauſæ, ſeu defectus. Sic ceſſante infamia per publicam emendationem, aut defectu corporis, vel defectu ætatis, tollitur irregularitas. Et in obligato ad publica ratiocinia, poſt rationes redditas ceſſat irregularitas, ſeu impedimentum, ut promoveatur ad Ordines.

4474 Tertiò, per Profeſſionem Religioſam: ſic ceſſat irregularitas natalium, quoad Ordines tamen, minimè quoad dignitates, & Prælaturas; *v. num.*4484.

QUARTO PER DISPENSATIONEM.

4475 Papa poteſt in omnibus irregularitatibus diſpenſare. Com. quia irregularitas eſt de jure Canonico, ſupra quod eſt Summus Pontifex, cum ſit ejus legiſlator.

4476 Epiſcopus diſpenſare poteſt cum ſuis ſubditis, & in ſua Diœceſi, in irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, ſupple tu injuſto, non caſuali, ſed ex propoſito patrato; *ut in num.*3376.

Poteſt diſpenſare in irregularitate ex mutilatione occulta; quia hæc in jure non excipitur. Quid ſit occultum: *vide à num.*3317.

4477 Pro irregularitate ex hæreſi occulta, dictum eſt *à num.*3338. In irregularitatibus ex defectu, Epiſcopus ſolùm in bigamia ſimilitudinaria diſpenſare poteſt, minimè in vera, ex Declar. S. Congr. Conc. apud Fagnanum, *in lib.1.* Decr. *c. Quoniam 13. de Conſtit. num.32.* Nec in interpretativa.

4478 Poſſet tamen diſpenſare cum illo, qui linguam latinam parùm callet. Item cum quovis illegitimo ad Minores Ordines, & beneficium ſimplex, etiam ſi habeat annexum curatum, docent Ant. à Spir. Sanct. *de Irregul. tr.13. diſ.2. ſect. 12. num. 131.* cum Diana *p. 9. tr.2. reſ.86. & par. 4. tr.2. reſ.62.*

4479 Archiepiſcopus non poteſt cum ſubditis Epiſcoporum ſuffraganeorum diſpenſare, niſi in actu appellationis; quia tunc fiunt ſubditi rationa appellationis.

4480 Prælati Regulares poſſunt cum ſuis ſubditis diſpenſare in omni irregularitate, excepta ea, quæ oritur, 1. Ex homicidio voluntario injuſto, non caſuali, ſed ex propoſito patrato, 2. Ex mutilatione pariter voluntaria, & injuſta, ex propoſito patrata, 3. Ex bigamia vera, & interpretativa. Unde poſſunt diſpenſare in ſimilitudinaria. Conſtat ex juribus relatis *à num.*3375. Et maximè ex verbis Bullæ Maris Magni Minorum Sixti IV. *Incip. Regimini*. Quibus conceditur facultas.

4481 (Generali, & Provincialibus Miniſtris dicti Ordinis, pro tempore exiſtentibus, & illorum Vicariis, diſpenſandi cum dicti Ordinis Minorum profeſſoribus defectum natalium, ex adulterio, ſacrilegio, inceſtu, aut quovis alio nefario & illicito coitu provenientem, patientibus: necnon cum his, qui ex quavis cauſa, præterquàm homicidii voluntarii, bigamiæ, & mutilationis membrorum, irregulares forent, poſtquam Ordinem ipſum profeſſi fuerint, ut defectu, & irregularitate hujuſmodi non obſtantibus, irregulares ipſi ad quoſcumque, etiam ad Sacros Ordines, promoveri, & in illis, etiam in Altaris miniſterio, miniſtrare; & tam ipſi irregulares, quàm defectum natalium patientes prædicti, ad quaſcumque adminiſtrationes, & officia dicti Ordinis, eligi, recipi, & aſſumi, illaque gerere, & exercere liberè valeant, motu, ſcientia, & authoritate prædicta concedimus.)

4482 Idem conceditur in aliis Bullis Maris Magni Prædicatorum, & aliorum Mendicantium: Et quia ibi excipiuntur expreſsè aliquæ irregula-

rita-

ritates jam recenſitæ ; facultas ad diſpenſandum ampliatur in omnibus aliis; quoniam exceptio firmat regulam in non exceptis . Ant. à Spir. Sanct. *cit.num.*333. & 334. Leander *de Pœnis diſ.*7. *qu.* 135. Dian. *p.*4. *tr.*2. *reſ.*69. & *p.* 1. *tr.* 2. *reſ.*12. cum pluribus , qui ob eandem rationem idem docent de irregularitate ex defectu lenitatis . Matthæucci *in Offic. Curiæ tom.*2. *pag.* 146.

4483 Excipiuntur irregularitates ex defectu animæ , & ex defectu corporis , *à num.* 4427. recenſitæ, defectu durante.Unde rectè ait Matthæucci *cit.* non poſſe Prælatos Regulares diſpenſare (cum ſuis ſubditis amentibus , furioſis , epilepticis , lunaticis , energumenis , enormiter leproſis ; cum abſtemiis , deformiter gibboſis , notabiliter claudis , & gallico morbo affectis ; cum habentibus manus tremulas , ut ſit effuſionis periculum , cum omnino illiteratis , & ſimilibus ; hujuſmodi enim non poſſunt , nec decenter , nec congruè, Altaris miniſterio deſervire) *v.num.*4427.

4484 Inſuper quamvis in recenſita Bulla Sixti IV. concedatur Prælatis Regularibus , nimirùm Generali, Provincialibus, eorumque Vicariis , poteſt diſpenſandi cum ſuis ſubditis , quovis modo illegitimis , non ſolùm ad Ordines , verùm etiam ad Prælaturas ; quoad Prælaturas fuit reſtricta à Gregor.XIV. per Bullam *Circumſpecta*,hoc modo, ut talis diſpenſatio ad Prælaturas fieri non poſſit à Generali, vel Provinciali,niſi cum Capitulo Generali , vel Provinciali , ſeu intermedio Capitulo , videlicet cum Congregatione pariter Generali, aut Provinciali . Hæc ſunt verba :

4489 (Volumus quoque , licere Generali , aut Provinciali ſingulorum Ordinum, aut Congregationum , aut Hoſpitalium, ad quos dicta diſpenſatio ſpectat juxtà tenorem privilegiorum , & indultorum Apoſtolicorum eis conceſſorum , quæ dummodo uſu recepta , nec aliàs ſub ullis revocationibus comprehenſa ſint , ut præfertur , in hac parte revalidamus , cum illegitimis , quos aliàs dictus Generalis , aut Provincialis , cum Generali , Provinciali, ſeu intermedio Capitulo (& non aliàs) ſuffragantibus meritis, dignos judicaverint, ad honores, gradus, & dignitates obtinendas diſpenſare, ac diſpenſationes hujuſmodi pro tempore ita factas , & inde ſequutas quaſcumque , ut antea , valere, & tenere perinde, ac ſi ſupradictæ Conſt. non emanaſſent .)

4490 Addit Matthæucci *in tom.*2. *Offic.Curiæ pag.*148. *num.*80. ſemper excipi Generalatum, ad quem nullo pacto Religio cum illegitimis poteſt diſpenſare ; idque colligit ex Conſtit. *Romanus Pontifex* Innoc. XII. edita ſuper facultatibus Majoris Pœnitentiariæ ; & ex uſu .

4491 Confeſſarii verò Regulares (quidquid ad favorem dicat Ant. à Spir. Sanct. *cit. num.* 332. *cum pluribus*)nullo pacto valent cum ſæcularibus ſuper irregularitatibus, ſive ex defectu , ſive ex delicto , diſpenſare , ut conſtat ex Bulla Clem. VIII. *in num.* 3464. relata , ubi expreſsè id prohibetur. Et multo minùs poſſunt Confeſſarii ſæculares .

4492 Per Bullam Cruciatæ ſuper nulla irregularitate poteſt diſpenſari . Com. quia per eam ſolùm datur poteſtas ad abſolvendum à Cenſuris .

4493 Commiſſarium verò Cruciatæ poſſe diſpenſare cum illegitimo habito ex matrimonio invalido ob impedimentum affinitatis ex copula illicita in primo, & ſecundo gradu . Item in Bigamia ſimilitudinaria, defectu lenitatis, & aliis , exceptis iis quæ oriuntur ex homicidio directè voluntario, hæreſi, apoſtaſia à fide, Simonia , & mala Ordinum ſuſceptione; tenet Anton. à Spir.Sanct. *cit.n.*334. citans Dian.*p.*1.*tr.*11.*à reſ.*110.*ad* 115.

PRO DEFECTU CORPORIS.

4494 ET reſpectivè pro defectu animæ duo ſunt attendenda .

Primum . Quòd benignius ſit agendum ſuper defectu poſt Ordinem ſuſceptum ſecuto . Communis . Unde Bonac. *diſ.*6. *de Irregul.q.*2.*p.*2. *n.*25. & *in compendio qu.* 2. *de Irregul. ex defectu* , inquit (Multi tamen defectus reddunt hominem inhabilem ad Ordines ſuſcipiendos , qui ſi adveniant jam ſuſceptis , non reddunt hominem inhabilem ad uſum illorum , ut amputatio pollicis, vel indicis in Sacerdote .)

4495 Secundum. Quòd defectus corporis, qualis eſſet amiſſio oculi dextri , & quilibet alius , qui non reddit patientem inhabilem ad Altaris Miniſterium , & exercitium Ordinis , vel qui affert deformitatem notabilem, talem tamen , ut poſſit faciliter tegi , irregularitatem non inducit , ut communiter docent Doctores.Venerus *in Exam.Epiſc. lib.*1.*cap.*22.*num.*3. Diana *p.*4.*tr.*2.*reſ.*73. Bonac. *diſ.*7.*qu.*2.*p.*2. Gabriel à S. Vincentio *de Cenſuris diſ.*11.*quæſt.*5. Tambur. *tom.*2.*lib.*10.*tract.*4.*c.*8. Leander *part.*5. *de Pœnis tr.*2. *diſ.*2.

Et innumeri alii ; quorum fundamentum eſt , quia Sacri Canones nil aliud intendunt , niſi expellere ab Altari notabiliter deformes , & inhabiles: & conſequenter concludunt , quòd in cunctis caſibus , in quibus inhabilitas non habetur, & notabilis deformitas faciliter vitari poteſt , ac tegi , irregularitas ceſſet ; quoniam ceſſante materia legis , ceſſat & lex .

4496 Dictis non opponuntur Leander *cit.qu.* 43.& Villalobos *tr.*1.*diffic.*35.*num.*11. aſſerentes irregularem eum , qui caret digito pollicis, vel indicis ; quia id aſſerunt ſub expreſſa ſuppoſitione , quòd talis ſit inhabilis ad hoſtiæ elevationem , ac fractionem , ut patebit eos perlegenti .

4497 Sed potiùs dicta firmat textus Canonicus *in cap.ultimo de corpore vitiatis*,his verbis (Thomas Monachus propoſuit,quòd cum in annis puerilibus eſſet conſtitutus, quædam palla ferrea ſuper dexteræ ſuæ pollicem fortuito caſu cadens , ungulam avulſit ab eo : Quocirca mandamus, quatenus ſi ad frangendum Euchariſtiam ſit in pollice ipſo potens , & aliud canonicum non obſiſtat, propter

deformitatem hujuſmodi non dimittas, quàm eum ad Ordinem promoveas Sacerdotii.)

4498 Hinc cum caſus contigerit, quòd Sacerdoti fuerit caſu abſciſſus pollex ſiniſtræ manus, ipſe tamen (ut examine, & experientia compertum fuit) juvamine indicis ſiniſtræ manus, qui vice ſiniſtri pollicis aptum famulatum præſtabat, faciliter hoſtiam frangebat, & ſine deformitate elevabat: fui voti, quòd non eſſet à Sacerdotii uſu removendus, & potiori jure, 1. Quia defectus erat in pollice ſiniſtro, qui tantũ famulatur dextero, in quo virtus ad frangendũ reſidet;& in caſu Canonis defectus fuit in pollice dextero, 2. Quia in caſu Canonis defectus accidit ante Ordinis ſuſceptionem; in meo autem contigit poſt ſuſceptum Ordinem.

4499 Idem dicerem, ſi pollex fuiſſet abſciſſus vi ſclopleti fracti in venatione à Sacerdote ipſo facta recreationis cauſa, & ſine clamore.

4500 In hoc namque caſu non poteſt dici, quòd ſit removendus à Sacerdotii uſu, ut mutilator; quia cum digitus non ſit membrum, *ex nu.* 4424. qui illum abſcindit, non eſt mutilator.

4501 Nec ex vi capitis, *Qui partem diſt.*55.(Qui partem cujuslibet digiti ſibi ipſi volens abſcindit, hunc ad Clerum Canones non admittunt)quia textus expreſsè loquitur de volente abſcindere;noſter autem Sacerdos, etſi dederit operam rei illicitæ, nempè venationi Clericis prohibitæ,quãvis volens venatus ſit, pollicem haud abſcindit volens; non directè, ut eſt certum; nec indirectè,cum nonniſi per accidens, minimè per ſe, & regulariter ſit ex venatione pollicis abſciſſio ſecuta, ut diſcurrunt communiter Theologi de voluntario: *v. à n.*2124.

4502 Adde, textum per illud verbum *Volens*, loqui de iniquè abſcindente, *ut dixi in nu.*4444. Et ponderat Del Bene *tr.*5.*ſect.*22.*n.*8. Venerus *in Exam. Epiſcop. lib.*1. *cap.*22.*nu.*2. & firmatur *ex cap.*1. *de Cleric. pugnantibus in Duello*.

4503 Dixi: *Et ſi dederit operam rei illicitæ*; quia illicitam eſſe Clerico venationem ferarum ob periculum, & indecentiam, licitam verò eſſe venationem avium, leporum, & ſimilium, non clamoroſam, ſed modeſtam, cum retibus, aut laqueis, & cum aliquibus canibus recreationis cauſa, docent Venerus *in Exam. Epiſc. lib.*5.*c.*25. *num.* 2. & Diana *p.*3. *tr.*6. *reſ.* 19. Qui ait, illicitam eſſe Clerico venationem clamoroſam, ſeu cum ſtrepitu,& vocibus,*ex cap.*1.*de Cler. Venat. & cap.*2. *eod. tit.* quam venationem clamoroſam (addit) non eſſe mortale, ſi non ſit frequens, ſed raro fiat.

C A S U S.

4504 *Juvenis quidam Clericus Diœceſis A. ab infantia totali calvitio laborans, ac proinde Clericali coma alienis capillis confecta ſibi adaptata, ab Epiſc. Diœc. B. rei conſcio(proprii Ordinarii legitima facultate obtenta) Minoribus fuit initiatus. Tandem quærit: An ſit irregularis ex defectu corporis, ut ei præcludatur iter ad Ordines Sacros?*

Quamvis DD. de Irregularitate ex defectu corporis agendo,quamplura vitia enumerent, calvitiũ totale regulariter ſilent,quandoquidem etſi vitiũ irregularitatem inducens nõ cenſeri compertum eſſe debeat,ſi tantũmodo ſit quoad aliquã capitis partẽ; notabilem tamen deformitatem,& horrorem afferre,præſertim in juvene,ſi totale ſit,quis non videt?

4505 Nihilominus dicerem, calvitium etiam totale,& in juvene, nullum horrorem afferre, cum aſſueti ſimus cernere homines incedere ſolitos omninò ſine capillis, quales ſunt Mahumetani, damnati triremibus, & alii multi, qui nec horrorem nobis afferunt, nec ad riſum nos provocant.

Id inquam dicerem,ni exemplum utpotè à Gentilibus, & hominibus perditis,aut infimæ plebis deſumptum, valdè ineptum redderetur viris Sacris Altaribus deputandis;cum *in cap. Illiteratos, diſt.* 36. dicatur (vitioſum nihil Deo prorſus offerri, legalia præcepta ſanxerunt.)

4506 Adde, valdè diſpar eſſe exemplum, quoniam allati homines, quos omninò ſine capillis inſpicimus, cum ſua capita abradant, capillorum pilorumq; veſtigia oſtendunt,& ideò non inducunt horrorem; non ita præfatus juvenis, quem capite prorſus mundo ſupponimus:Et hac ratione rejicitur Religioſũ exemplũ,quod à nonnullis Monachis poſſet deſumi: in qua re non prætoream Eccleſiam arte velle in Monachis ad honorem, quod humana malitia in Petri capite voluit ad opprobrium.

Et iterùm adde, nos non eſſe aſſuetos ſic mundos capite cernere ſæculares Clericos juvenes, & quidem eos Altaribus miniſtrare non intueremur ſine riſu, aut horrore.

Quapropter ſatis rationabilis habenda eſt difficultas noviſſimè mota: An præfatus Clericus irregularis cenſendus ſit? Pro cujus reſolutione, quid ſentiam, requiſitus:

4507 Dico præfatum Clericum irregularem nõ eſſe ex defectu corporis,ac proindè non eſſe ei præcluſũ iter ad Ordines ſacros. Colligitur ex Canonibus citandis, & ex communi Theologorũ doctrina.

Ratio eſt, quia nullum adeſt caput irregularitatis, ex defectu corporis. Oſtenditur ſic diſcurrendo: irregularitas enim ex defectu corporis, juxtà communem Doctorum, ex triplici capite poteſt oriri: primò, ex defectu ſexus virilis; ſecundò, ex defectu membrorum, aut ſalutis corporalis, tali, ut reddat inhabilem ad miniſtrandum Altari; tertiò, ex defectu inducente notabilem deformitatem aut horrorem: *dixi notabilem*, quia ſi deformitas ſit modica, irregularitatem non inducere, pro certo docet communis, *ex c. Tua nos, de Clericorum ægrotatione*, & in toto titulo *de corpore vitiatis*.

4508 In re autem noſtra ex nullo de dictis capitibus irregularitas oritur; non quidem ex primo, ut ſupponimus; nec ex ſecundo, quia membrum eſt pars corporis, quæ officium per ſe diſtinctum habet à cæteris,ut oculi,nares &c.capilli autem,ſupercilia &c. cũ ſolùm ſint ad ornamentũ corporis, & nullam operationem per ſe diſtinctam habeant,

pro

pro certo membra non ſunt, ac proinde nec mutilationis materia,ut docent cum communi Doctores citandi;neq;patientem inhabilem reddunt ad exercitium Ordinum,& Miniſteriũ Altaris;*v.à n.*4424.

4509 Nec tandem ex tertio ; quia deformitas , quæ ex capillorũ defectu oriretur , facillimè poteſt vitari per uſum comæ clericalis confictæ , uti ea allatus juvenis utitur; ac proinde non eſt cenſenda notabilis , & irregularitatem inducens.

Hæc illatio, præterquam ſit clara, demonſtratur à fortiori ex communi Doctorum doctrina.

4510 Et Primò.Carens oculo,irregularis eſt; ſi autem notabilis deformitas non appareat , vel ſi appareat,& per artem ſufficienter tegatur,irregularis non eſt. Leand. *p.*5.*de Pœn.Eccl.tr.*2.*diſ.*2.*& in com.fol.*697.*n.*1. Tamb.*tom.*2.*lib.*10.*tr.*4.*cap.*8.*§.* 1.*n.*2.& apud ipſum, Nav.Hurt.Suar.Præp.Laym.

4511 Secundò.Carens auriculis,quia earũ defectus valdè faciẽ deturpat,irregularis eſt;ſi tamen capillis faciliter occultari poſſit defectus, irregularis nõ eſt. Leand.*cit.& in comp n.*3.Tamb.*cit.n.*8.Gabriel à S. Vinc.*de Cenſ.diſ.*11.*q.*3.*n.*82.Bon.*diſ.*7.*q.*2.*punct.* 2.*n.*8. Dian.*p.*4.*tr.*2. *reſ.*73. *& in Summa, v.Irregularitas ex defectu n.*19.& alii multi apud ipſos.

4512 Tertiò.Carens naſo,vel illius parte,irregularis ex ſe eſt;quia quæ exigua deformitas eſt in cæteris membris,magis cõſpicua eſt in naſo; ſi tamen alicujus artis ope,carne,vel forma carnẽ imitante, indecorus nõ appareres,irregularitatẽ effugeres.Ita Tamb.*cit.n.*19. qui idem vult eſſe dicendũ de cicatrice, vel ſimili exiſtente in vultu,aut gutture . Ita etiã Leand.*cit.in comp.n.*6.Gabr.à S.Vinc.*cit.n.*75

4513 Quartò.Claudus,ſi ſine baculo ambulare nõ poteſt,irregularis eſt;ſi tamen ſine baculo poteſt ad Altare accedere,irregularis nõ eſt: Similiter habens pedem,aut crus ligneũ, vel crura valdè diſtorta, & pariter pedes, irregularis eſt; & tamen irregularis nõ eſt,ſi veſtiũ oblongarũ uſu deformitatem tegere poſſit.Ita Lean.*cit.in comp.n.*8.Tamb.*c.n.*17.*&*18. Gabr.à S.Vinc.*c.n.*82.*&*83.& alii multi apud ipſos.

4514 Idem docent de illis,qui carent unguibus, & univerſaliter in omnibus caſibus , in quibus deformitas notabilis vitari poteſt , & tegi ; quorum ratio eſt eadem *de n.*4495.& hac ex cauſa Doctores quamvis ſint ſolliciti in numerandis quampluri-mis ejuſmodi defectibus, defectum totalem capillorum regulariter ſilent ; quia nimirùm ex aliis reſolutionibus clarè patet , quid ſit dicendum .

4515 Cùm igitur in noſtro caſu deformitas faciliter tegatur uſu præfatæ comæ clericalis , nulla exinde exiſtimari debet irregularitas .Nec officit ſi in ſuperciliis deſint pili,quia parum pro nihilo reputatur,& in hac materia etiã locũ habet parvitas.

4516 Neque huic reſolutioni adverſatur Alarius *lib.*6.*Canonum Conſc.fol.*657.*n.*3.ex Sacro *lib.* 6. *cap.*9.*n* 6. hæc habens(Item(ſupple tu,irregularitas inducitur) ſi capilli capiti. & barbæ in totum exciderint , ſi id contigit ex laſcivia , & libidine , cum hujuſmodi ſint infames) non adverſatur, inquam,primò;quia intelligi debet,quando deformitas non tegatur , ut liquet ex dictis.Secundo , quia ſolùm ex capite infamiæ irregularitatem arguit (& ſic non ſumus in caſu) minimè ex capite deformitatis ; & ritè , quoniam hæc poteſt tegi.

4517 Meam reſolutionem,meamque rationem firmat Authoritas proprii Epiſcopi , qui rei conſcius , adhuc præfatum juvenem , etiam literis dimiſſorialibus ſui proprii Ordinarii munitum,irregularem non judicavit , ſed ad minores promovit ; & non ex alio motivo (ut credere oportet) niſi ex præfato prædictis caſibus ſolidato.

4518 Adde,quòd ſi totalis capillorum defectus allatum juvenem à minoribus Ordinibus nõ impedivit,nec eũ impedire debeat à ſacris; ratio eſt,quia defectus illi, qui notabilem deformitatem afferunt, irregularitatem inducunt etiam quoad Minores Ordines,& ſtatumClericalem:ita expreſsè habetur, *c.Si quis,c.Hi,qui,c.Eunuchus,c.Qui partem diſt.* 55. *& c. Illiteratos diſt.*36. id etiam docent Gabr. à S.Vinc. *cit.n.*67.*&* 74. & Tamb. *cit.c.*7.*n.*3.

4519 In plura protenderer,ni citati Doctores, ex Canonico jure moti , præſertim ex Clem. *ſi furioſus de homicidio* , cum Panor. *in c.*1. *de Corp. Vitiatis, & in c.*1.*&* 3.*de Cleric.ægr.* mihi ſilentiũ indicerent ; innuentes , in caſu dubio , Epiſcopi eſſe judicare , & decernere, an defectus , vel deformitas ſit ita notabilis , ut irregularitatem inducat.

DE DEPOSITIONE , ET DEGRADATIONE.

4520 Depoſitio (eſt pœna , qua Clericus beneficio , aut uſu Ordinis , vel utroque perpetuò privatur .)

4521 Degradatio(eſt pœna,qua Clericus nõ ſolùm Beneficio,& uſu Ordinum perpetuò privatur, verùm etiam extra ſtatum Clericorum ejicitur, & Clericalibus privilegiis per ſolemnem ſententiã,& certis ſolemnitatibus,ſine ſpe reſtitutionis exuitur.) Hæc definitio eſt degradationis completæ , prout verbalem, & realem degradationem complectitur.

4522 Degradatio enim eſt duplex,verbalis,& realis, ſeu actualis. Verbalis (eſt ipſa judicis ſententia, qua Clericus munerũ, & privilegiorũ Clericalium perpetua amiſſione, ſine ſpe reſtitutionis,punitur.)

4523 Degradatio realis , ſeu actualis , & ſolemnis eſt ipſa executio ſententiæ & (eſt perpetua, & actualis privatio muneris, & privilegii Clericalis, poſt ſententiam effecta, adjuncta reali actione, & cæremonia per Canones inſtituta .)

Degradatio verbalis,dicitur depoſitio,quia adhuc ſic degradatus gaudet privilegio fori , & Canonis, ita ut nõ poſſit à judice laico puniri,nec ſine excõmunicatione percuti. Per degradationẽ verò realẽ, & actualem,utrumq; privilegiũ amittit,ita ut poſſit à laico puniri & ſine excommunicatione percuti .

Degradatio verbalis dicitur reſpectiva , quatenùs eſt ordinata ad realem . & actualem .

4524 Cenſura, depoſitio, & degradatio conveniunt in hoc quòd quælibet eſt privatio ſpiritualis muneris , & quòd proindè ſoli Clerico conveniat,

Diſ-

4525 Differunt verò, quia cenſura eſt pœna medicinalis inflicta ad contumaciam coercendam; unde non eſt ex ſui natura perpetua, ſed infligi ſolet ad tempus, intendens reſipiſcentiam, ſatiſfactione præſtita. Et ſi eſt perpetua, poteſt per abſolutionem, aut diſpenſationem, tolli ab eo qui illam inflixit.

4526 Depoſitio verò eſt pura pœna, de ſua natura perpetua. Sic pariter eſt degradatio actualis, & realis, quæ tamen à degradatione verbali differt in hoc, quòd privet non ſolùm uſu Ordinis, & beneficii, ſed etiam omni privilegio Clericali fori, & Canonis; non ſic verbalis, *ut in num.* 4523.

4527 Degradatio verbalis fieri poteſt in abſentem: Realis verò non niſi in præſentem.

4528 Item realiter degradatus, non poteſt in integrum reſtitui, niſi à ſolo Papa. Verbaliter degradatus poteſt reſtitui per Epiſcopum, ſi degradatio fuit ob delicta non graviora adulterio, *cap. at ſi Clerici*, *§. de Adulteriis*.

4529 Graviora adulterio dicuntur Hæreſis, Simonia, Homicidium. Pignatellus *tom.8. conſult. 91. n.16.* Clericatus *c.153. n.17.*

4530 Degradatio realis non tollit characterem, quia eſt indelebilis; unde ſic degradatus tenetur ad votum caſtitatis. Idem ad horas, ſi pœna, ad quam damnatus eſt, non impediat; uti poſſet eſſe damnatus ad triremes.

4531 Clerici autem condemnati ad triremes non ſunt priùs realiter degradandi, ex conſuetudine, & pluribus Decretis S. Congr. Pignatellus *cit. num.4. & 5.* Niſi eſſent damnati propter hæreſim; *ex c. 1. de Hær. in 6.* ubi Gloſ. Unde degradatio realis non infligitur, niſi in caſibus, in quibus Clericus eſt Curiæ ſæculari tradendus, & in quibus ab ea pœna mortis afficitur.

4532 Prælati Regulares nõ poſſunt ſuos ſubditos degradare. Unde Epiſcopi eſt eorum cauſam degradationis cognoſcere. Cleric. *cit. n.15. ut in n.*4535.

SOLEMNITAS DEGRADATIONIS VERBALIS.

4533 PRæſcribitur, *in cap. 2. de Pœnis in 6.* (Proprius Epiſcopus, aſſiſtentibus ſibi aliis ſex Epiſcopis, in condemnatione Presbyteri, tribus autem in cóndemnatione Diaconi, vel Subdiaconi, coram his tanquam Aſſeſſoribus, & juſtitiam cauſæ cognoſcentibus, ſententiam in criminoſum pronunciet.)

In cap. Si quis Epiſcopus. Cauſa 15. *quæſt.7.* (Epiſcopus Sacerdotibus, ac Miniſtris ſolus honorem dare poteſt, ſed ſolus auferre non poteſt. Si enim hi, qui in hoc ſæculo à dominis ſuis honorem libertatis adepti ſunt, in ſervitutis jugum non revocantur, niſi publicè apud Prætores, ac Præſides Tribunalis foro fuerint accuſati. Quantò magis hi, qui divinis Altaribus conſecrati, honore Eccleſiaſtico decorantur? Profectò, qui nec ab uno damnari, nec uno judicante, poterunt honoris ſui privilegio exui, ſed præſente Synodali judicio, quod Canon de illis præceperit, oportet definiri.) Idem *in cap. Felix, ibid. & in cap. Non poteſt, de Sent. & Re judicata.*

4534 Ob difficultatem autem congregandi Epiſcopos abſentes à propriis Eccleſiis, & ne debita juris executio contra Clericos criminoſos differatur, Concilium Trid. *ſeſſ. 13. cap.4. de refor.*

Edidit Decretum tenoris ſequentis (Cum vero tam gravia nonnunquam ſint delicta, ab Eccleſiaſticis commiſſa perſonis, ut ob eorum atrocitatem a ſacris Ordinibus deponendæ, & Curiæ ſint tradendæ ſæculari, in quo ſecundum ſacros Canones certus Epiſcoporum numerus requiritur: quos ſi omnes adhibere difficile eſſet, debita juris executio differretur; ſi quando autem intervenire poſſent, eorum reſidentia intermitteretur: propterea ſtatuit, & decrevit, Epiſcopo per ſe, ſeu illius Vicarium in ſpiritualibus generalem, contra Clericum, in ſacris etiam Presbyteratus Ordinibus conſtitutum, etiam ad illius condemnationem, necnon verbalem depoſitionem, & per ſeipſum etiam ad actualem, atque ſolemnem degradationem ab ipſis Ordinibus, & gradibus Eccleſiaſticis in caſibus, in quibus aliorum Epiſcoporum præſentia in numero à Canonibus definito requiritur, etiam abſque illis procedere liceat: adhibitis tamen, & in hoc ſibi aſſiſtentibus totidem Abbatibus, uſum Mitræ, & Baculi ex privilegio Apoſtolico habentibus, ſi in civitate, aut diœceſi reperiri, & commodè intereſſe poſſint: alioquin aliis perſonis in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, quæ ætate graves, ac juris ſcientia commendabiles exiſtant.)

4535 Ubi nota, Epiſcopum ad verbalem degradationem, ſeu ſententiam poſſe per ſe, vel per ſuum Vicarium Generalem procedere; quia eſt actus juriſdictionis, ad quem non eſt neceſſaria poteſtas Ordinis: *ut à n* 4387. ſed juriſdictionis; & Vicarius Generalis quoad juriſdictionem facit unũ, & idem Tribunal cum Epiſcopo: Actualem verò, ſeu ſolemnem actum degradationis exercere non poteſt, niſi Epiſcopus conſecratus proprius, vel alius Epiſcopus conſecratus de proprii commiſſione, quia eſt actus Ordinis Epiſcopalis: Joan. de Caſtillo *de cenſuris tr.10. dub.1. n.17. & com. ex cap. Tranſmiſſa*, *& Panor. in cap. Non poteſt de Sent. & re judic. num.3.*

4536 Praxim deinde dat Pontificale Romanum ſub Urb. VIII. *reformatum* per hæc verba: *In examine, & in definitione requiritur numerus trium Epiſcoporum* (ſupple tu) in degradatione Presbyteri, &c. *Dictabitur autem ſententia depoſitionis ab Ordine, ſi intenditur, ut poſt eam ſequatur actualis degradatio, nomine Epiſcopi Ordinarii, cum præſentia Capituli* (ſupple tu) in cauſa Clerici in minoribus; *ſive cum Concilio, & aſſenſu Epiſcoporum* (ſupple tu) in cauſa Presbyteri, vel Clerici in ſacris, *in hunc modum: Quia nobis, &c. Idcircò de talium conſilio & aſſenſu ab omni Ordine, & privilegio Clericali ſententialiter te perpetuò duximus deponendum, & deponimus, &c.*

Sum-

4537 Summatim igitur ad degradationem Epiſcopi intervenire debent duodecim Epiſcopi : Ad degradationem Sacerdotis proprius Epiſcopus cum aliis ſex ; Diaconi,aut Subdiaconi, cum aliis tribus. Pro degradatione verò Clerici in Minoribus ſolus Epiſcopus cum præſentia Capituli , ſeu quorumdam de Clero repræſentantium Capitulum . Gloſſa *cit. cap. 2. de Pœnis in 6.* Numerus verò ſex, aut trium Epiſcoporum , ex Trid. relato ſuppleri poteſt per totidem infulatos Abbates, & in eorum defectum per alias perſonas in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutas , *quæ ætate graves , ac juris ſcientia commendabiles exiſtant* .

4538 Difficultas tamen eſt de qualitate,ſub qua alii Epiſcopi ſeu Abbates ad degradationem requirantur . In qua re duæ ſunt præcipuè opiniones .

Prima docet, eos requiri ad degradationem verbalem, ad recognitionem ſcilicet cauſæ , & ſententiam, ut collegas, & conjudices cum voto deciſivo, non requiri autem ad actum ſolemnitatis . Suarez *de Cenſuris diſp.30. ſect.2. num.19.* Joan. de Caſtillo *de Cenſ.tr.10.dub.1.Genuenſis in Practicabil. Eccleſ.qu.730.*Clericatus *cap.153.n.11.*Sylveſter *in Sum.ver.Degradatio.* Toletus *ibid.* Antonellus *de Regimine Eccleſ. lib.6. c.3. n.2.5. & 6.* Ant.à Sp.S. *de Cenſuris tr.13.diſ.4.ſect.2.* Caſtrop.*de Cenſuris tr.13. diſp. 4. ſect. 2.* Caſtrop.*de Cenſuris* , & alii apud ipſos, item Bonac. *t.1. diſ.5.punct.un.n.13.* Qui fundantur in recenſitis juribus .

Bonac. tamen vult , eos etiam requiri ad actum ſolemnitatis . At quantum ad actum ſolemnitatis eos non requiri , docet ultra recenſitos Doctores noviſſimè Phœbeus *in Inſtitut. Canon. lib. 8. tit. 18. pag.621. num.7.* Et expreſsè innuit Pontificale Rom. *cit.*

4539 Secunda opinio tenet, eos requiri ſolùm ad actum ſolemnitatis , minimè ut conjudices ad degradationem verbalem , ſcilicet ad cauſæ cognitionem, & ſententiam . Fagnanus *in lib.3.* Decretalium , *cap. Aqua , de Conſecrat. Eccl. vel Altaris à n.29. ad 32.* Qui refert pro hac opinione Declarationem Sacr.Congr.Conc.Ob quam, hanc opinionem ſequuntur Aldrete , & Paſſerinus .

Verba Fagnani ſunt , ut ſequitur (Appellatione autem perſonarum Eccleſiaſticarum,de quibus Cōcilium loquitur,Prælatos Regularium Mendicantiū non comprendi,dixit Sacra Congregatio, cum non habeant nomen dignitatis : & Abbates non debere intereſſe examinationi , vel proceſſui , ſed tantùm poſſe ſolemni , & actuali degradationi aſſiſtere , ut aſſeſſores ; & poſſe Ordinarium alias perſonas in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutas , etiam non diœceſanas , adhibere .)

Opiniones tantùm mihi ſufficiat retuliſſe, ſolùm ne operi hæc notitia deſit :

4540 Illud certum eſt, cauſam hæreſis eſſe privilegiatam & caſum hæreſis exceptum, *ex c. Quoniam 1. de Hæreticis in 6.* ubi degradatio verbalis cōmittitur ſolis Inquiſitoribus, aut proprio Epiſcopo.In cauſa inquam hæreſis,ad favorem fidei ſolus Epiſcopus, & in locis S.Officii ſoli Inquiſitores unà cū Ordinario ad ſententiam, & verbalem degradationem procedunt . Hæretici verò ſolemnis degradatio ſpectat ad Epiſcopum : *ut in n.4535.*

DECLARATIO S. CONGR.

Quam refert Fagnanus , nullam habet vim, 1. Quia non conſtat authenticè uti requiritur ex Decr.Sac.Congr.Conc.juſſu Urb. VIII.*ut in n.219.* 2.Quia neq;exprimitur , an ſit edita Papa conſulto, ut requiritur,ut haberet vim legis; *ex n.215.* Unde in cauſa tam gravi,quanta eſt cauſa degradationis, & traditionis Sacerdotis Tribunali ſæculari ad mortem , non eſt ſtandum tam infirmæ relationi .

Gratis autem ea data , adhuc poteſt cum noſtra reſolutione componi; ait enim: *Abbates non debere intereſſe examinationi,vel proceſſui*, videlicet examinationi teſtium, & rei, ac confectioni proceſſus , cui quidem neque proprius Epiſcopus ſolet intereſſe , ſed ea committit agenda miniſtris de ſui commiſſione , uti ſolet etiam à judicibus laicis ſervari ; confecto autem à Commiſſario examine teſtium ac rei , & completo proceſſu , tunc judices illum examinant, ac recognoſcunt ſuper qualitate delicti, & probationibus , & inde ad ſententiam deveniunt , uti innuit Pontificale Rom.

Inſuper ait: *Sed tantùm poſſe ſolemni, & actuali degradationi aſſiſtere , ut aſſeſſores* . Ubi pro ſolemni degradatione accipitur verbalis degradatio , & prolatio ſententiæ , quæ pluries ſolet dici ſolemnis degradatio ; nam degradatio verbalis , & reſpectiva , quæ ſcilicet ad degradationem à judice ordinatur, & ipſa degradatio actualis , & realis , ſe habent ſicut ſententia , & ejus executio . Auraxo *tr.1. q.4. num.13.*

Quod roboratur per particulam , *ut aſſeſſores* ; quæ non importat puram aſſiſtentiam actui ſolemnitatis , ſed conſilium , aut votum in cauſa , Quæ Decl. intelligenda eſt rationabilis, tam ob expoſita , quàm quia *correctio juris eſt vitanda , quantum fieri poteſt* , quoniam *jura juribus concordare oportet* .

Cæterum contra eam validam dat præſumptionem , 1. Pontificale Rom. quod fuit reformatum ab Urb.VIII.qui ſciebat diſpoſitionem Tridentini, & alias, ſi quæ erant ; & tamen diſpoſuit uti ſupra.

Secundo . Verbum illud *poſſe* , quod ſignificat libertatem aſſiſtentiæ , minimè neceſſitatem ; & ſic Abbates liberè poſſent non aſſiſtere ; quòd eſſe falſum , ſatis liquet ex dictis .

Ex quo ſolidus formatur diſcurſus : Certum eſt, Abbates neceſſariò requiri , ex jam oſtenſis ; ſed non requiruntur ad actum ſolemnitatis, ſeu actualem degradationem , ut jam conſtat , *ex nu.4538.* igitur requiruntur ad verbalem degradationem .

Denique *ex prop. 2.* ab Innoc. XI. damnata hæc ſententia eſt à judice omninò amplectenda , cum ſit probabilior ob motiva , tam intrinſeca , quàm extrinſeca communis ſequelæ Doctorum, & tutior,

qua-

quatenùs non exponit periculo nullitatis ſententiæ, in cauſa, & materia tam gravi: *v. n.*108.

FORMA, ET SOLEMNITAS ACTUALIS DEGRADATIONIS

4541 HAbetur *in c. 2. de Pœnis in 6.* Conſtructo eminenti talamo ligneo extra Eccleſiam, ibi Epiſcopus cum ſuis aſſiſtentibus ſedet, ibique aptatur menſa cum ſacris veſtibus, & indumentis Ordinum, quibus Reus induitur; ſicque indutus cum vaſe, ſeu libro ad ſuum Ordinem ſpectante, coram Epiſcopo compareat: Inde ab eodem coram populo dictis veſtibus, & inſignibus ſpoliatur, ordine præpoſtero, incipiendo ſcilicet ab ornamento, quod in ſuſceptione Ordinum fuit ultimum; utendo in ſingulis ſpoliationibus, verbis terroris, oppoſitis eis, quæ in collatione Ordinis proferuntur; v.gr. in remotione caſulæ: *Auferimus tibi veſtem Sacerdotalem, & te honore Sacerdotali privamus.* In remotione verò ultimi inſtrumenti, quod in Ordinum ſuſceptione fuit primum, dicit: *Authoritate Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac Noſtra, tibi auferimus habitum Clericalem, & deponimus, degradamus, ſpoliamus, & exuimus te omni Ordine, beneficio, & privilegio Clericali.*

Non ſolùm autem ſpoliatur veſtibus, & inſignibus Ordinum, ſed etiam veſte talari, aut habitu Religioſo. Inſuper raditur in capite, & ſi eſt Sacerdos, in manibus; idque ad terrorem tantæ condemnationis. Sic ſpoliatus ſigno calcei repellitur, & inde traditur ac relaxatur judici ſæculari, ut ejus juriſdictioni tanquam purè laicus ſubdatur. Inde per ſatellites ad Curiæ ſæcularis carceres ducitur ultimo ſupplicio plectendus; Epiſcopus tamen à judice ſæculari petit, ut miſericorditer agat, & Reum citra mortis, vel mutilationis pœnam puniat, Arauxo *tr.1.q.4. n.15.* Clericat. *cap.153. n.13.*

CRIMINA OB QUÆ CLERICUS EST DEGRADANDUS, ET RELAXANDUS

4542 JUre Canonico ſunt tria, 1. Crimen hæreſis manifeſtum, *c. ad abolendam, c. Excommunicamus, de Hæreticis, & c.1. eod. tit. in 6.* Requiritur, quòd Reus ſit relapſus, vel negativus, ſeu impœnitens, convictus tamen per legitimos teſtes, etiam ſuper credulitate, & pertinacia.

4543 Secundum eſt falſificatio literarum Papalium, *c. ad falſarium, de crimine falſi.*

4544 Tertium eſt gravis calumnia proprio Epiſcopo illata, *c. ſi quis Sacerdotem 17. 11. q.1.* Requiritur incorrigibilitas, Gloſſa *in cap. Cum non ab homine 10. de Judiciis*, Abbas, *c. At ſi Clerici n.37. eod. tit.* Suarez de Cenſ. *diſ.30. ſect.2. n.4.* Dicaſtillo *de Cenſ. tr.10. dub.2. n.24.* Qui addit, hoc eſſe commune omni crimini enormi, alioquin in laicis mortis pœna digno: *ut à num.*781. *ad* 790.

4545 Ex conſtitutionibus Pontificiis adduntur, 1. Sodomia frequentata. S.Pius V. *Conſt.72. Horrendum illud.* 2. Clericus non Sacerdos Miſſam celebrans, aut Confeſſiones audiens, & abſolvens: Clem. VIII. *Conſt. 81. & ſi aliàs.* 3. Solicitans in Confeſſione mulieres ad turpia gravitate exceſſiva: Greg.XV. *Conſt.34. Univerſi.* 4. Monetarii, vel monetas tondentes, aut falſificantes intra Italiam: Urb.VIII. *In ſuprema* anno 1627. *ut in n.* 790. 5. Copulam ſacrilegam, & frequentem cum Moniali habens. Pignatell. *tom.8. conſult.91. n.7.*

Sed attendenda eſt praxis, nam in pluribus, nempè *in 2. & 3.* caſu praxis eſt contraria.

4546 Denique Phœbeus *lib.4. tit.18.* habet (Generaliter omne crimen enorme, quod ſit dignum pœna mortis in laico, ubi per Eccleſiaſticas pœnas corrigi non poſſit, ſatis eſſe, ut Clericus propter illud ſæculari poteſtati tradatur: colligitur *ex cit. c. Cum non ab homine 10. de judic.* & notat Panor. *in cit. c. At ſi Clerici 4. eod. num.39. & ſeq.* Laym. *in cit. c.5. num.6.* aliique apud ipſum.)

4547 Idem habet Joan. Dicaſtillo *tr.10. diſ.6. dub.2. n.25.* (Univerſaliter loquendo, ſive de jure, ſive de conſuetudine, docent non pauci Authores, degradari poſſe ob aliud crimen nimis enorme, atq; Reipublicæ valdè pernicioſum, tradiq; Magiſtratui ſæculari. Ita Panormit. *c. At ſi Clerici n.39. & c. Cùm non ab homine n.6. de Judic.* Silveſt. *verbo degradatio q.2.* Toletus *ſupra c.§. Tertio eſt.* Avila *cit. dub. 3.* Molina *diſ. illa 49.* Exemplũ adhibent in homicidio non ſimplici, ſed qualificato, ut conſtat ex eodem *c. Cum non ab homine.* Unde Parricidium, vel ſimile quid, tali pœna dignum eſt. Item furtum non ſimplex, ſed valdè qualificatum, ac ſacrilegum; nam cùm pro his criminibus Eccleſia non habeat condignam pœnam, meritò reus judici ſæculari remittitur.)

4548 Demùm *n.30.* ſubdit (Pro praxi eſt maximè notandum, Magiſtratum ſæcularem in cauſa criminis merè Eccleſiaſtici, v.gr. in cauſa Hæreſis, non poſſe cognoſcere, & judicare de tali crimine; ſed tantùm ſecundum latam declaratoriam ſententiam à judice Eccleſiaſt. exequi, juxta *c. ut inquiſitionis, §. Prohibemus, de Hæret. in 6.* in crimine verò non merè Eccleſiaſtico poteſt petere à Judice Eccleſiaſtico proceſſum, ut illius juſtitiam cognoſcat, & examinet, & deinde reum ſibi traditum, ſuique fori effectum puniat. Ita Panormitanus *cap.1. num.12. de Offic. Ordin.*

Sed quantum ad hoc, omninò *vid. dicta à nu.* 4452. *ad* 4471. *maximè à n.* 4469. *ad* 4471. quibus me remitto, & adhæreo.

De irregularitate, & pœnis, fusè agunt Fagnanus *lib.5. c. ad audientiam, de homicidio*, Phœbeus *in inſtit. Canon. tit.18. & 19. & alibi ſub propriis titulis*, Maſtrius *diſp.13. q.5.* Leander *tom.5. de pœnis.* Tamb. *tom.2. lib.10. tr.4.* Gobat. *in experientiis tr.6. & pluribus in locis.* Joannes Dicaſtillo *de Cenſuris diſp.6. & 7.* Ant. à Sp.S. *de Cenſuris, & Poenis tr.13.* Matthæucci *in Offic. Curiæ tom.2. cap.8. à pag.117.* Mendo in ſuis titulis.

LAUS DEO.

EXA-

EXAMEN CONFESSARIORUM
TOMUS SECUNDUS, DE DENUNCIATIONIBUS.

PARS PRIMA
De Denunciationibus faciendis ad Monitoria Papæ, & Epiſcoporum.

CAPUT I.
DE SUPERIORIBUS, QUI POSSUNT MONITORIA EDERE.

1 De Summo Pontifice nulla eſt difficultas. Quantùm ad alios, ſoli Epiſcopi ex Trid. *ſect.*25.*de reform.c.*3.poſſunt monitoria, ſeu edicta edere pro rebus aut ſcripturis deperditis, ſeu occultatis ad finem ea reſtituendi, aut revelandi, ſub excommunicatione majori latæ ſententiæ, ipſo facto incurrenda, reſtitutione, vel revelatione nõ facta intra certũ terminum.

2 Ea concedere poſſunt Vicarius Capituli ſede vacante. Rodriq. *tom.*1. *cap.*71.*n.*6. Diana *p.*8. *tr.*4. *reſ.* 17. quia Capitulum ſede vacante ſuccedit in juriſdictione ordinaria Epiſcopi.

3 Generales Religionum, eorum Viſitatores, & Provinciales, quia habent authoritatem quaſi Epiſcopalem: item Abbates Benedictini, & ſimiles Prælati, qui ſolùm ſunt Generali ſubjecti, quia pro Epiſcopis habentur. Innoc. *ex cap.*1.*de Cleric. peregrin.* Non tamen Priores, Guardiani, & ſimiles Superiores locales, qui alios Superiores majores habent ſubtus Generalem. Tancr. *tom.*5. *tract.*4. *qu.*2.*num.*1.

Adeòque Superior localis, v.gr. Prior, Guardianus, &c. ſi monitorium ad finem revelationis pro rebus deperditis, aut ſubtractis edat, invalidè edit, quia in hac re nõ eſt judex competens, ob Decr. Concil. Trid. *modo ſub n.*5 adducendum, quod licèt non excludat Prælatos Regulares auctoritatem quaſi Epiſcopalem habentes, uti ſunt Provinciales, qui quidem juriſdictionem habent ſupra totam Provinciam, Confeſſiones, dimiſſorias, abſolutiones, diſpenſationes, &c. ſuis ſubditis concedendo, quæ munera ſoli Epiſcopi præſtare velent; excludit tamen ſuperiores locales; quoniam certum, eos non habere auctoritatem quaſi Epiſcopalem.

Eos tamen poſſe monitoria edere in ſuis Monaſteriis, non quidem ad finem revelandi pro rebus deperditis, aut ſubtractis, ſed pro aliis delictis, docet cum permultis Melphi *de pœnis cap.*28. *qu.*1.*&* 2. quia ſunt Prælati habentes adminiſtrationi conjunctam juriſdictionem cum vi coercitiva, ſine qua inutilis eſſet eorum juriſdictio, utpotè inermis, diſciplinæ regularis gladio deſtituta; ac proindè excommunicare poſſunt, etiam in ſcripto, *ex cap. Cum in Eccleſ.de major.& obedien.*non quidem per modum ſtatuti, & legis, ſed per modum præcepti, uti fit per monitorium. Hinc in Religionibus, ubi Apoſtatæ, ſeu fugitivi non ſunt excommunicati à jure, poteſt ſuperior localis ſuum ſubditum per monitorium, & ſub excommunicatione, ut v.gr. intra tres dies ad Monaſterium redeat, revocare.

Diſparitatem autem de excommunicatione pro rebus deperditis, affert Melphi *cit.* quia hæc ſolet eſſe ſolemnior, ac majori gravitate, & circumſpectione exercenda; atque ideò ad ma-

majores Prælatos reſervatur privativè quoad Prælatos locales.

4 Poteſt Epiſcopus monitorium ferre contra teſtes ad dicendam veritatem, antequam lis ſit incœpta; quia veritas omnibus viis indagari debet, nec probandi facultas eſt reſtringenda, *ex cap.de probationibus*.Abbas *conſ.*15.

Item poteſt illud ferre non ſolùm poſt litem incœptam, ut eſt certum: ſed etiam ſi ſit mota coram judice ſeculari, & non obſtante litis pendentia coram ipſo judice ſeculari. Tancr. *cit. quæſt.*6. & apud ipſum Raynaudus *de monit.p.*1.*cap.*1.*quæſt.*13. & alii contra Nevizan. Inſuper poteſt monitorium edere delicto jam conſtante, ſive jam ſit factum, ſive in fieri pendens in futurum.

Q U Æ R E S I.

5 *Pro quanta materia poteſt Epiſcopus monitoria concedere:*

IN hac re regulam dat Trid. *citat.num.*1. his verbis:

Quamvis excommunicationis gladius, nervus ſit Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & ad continendos in officio populos, valdè ſalutaris; ſobriè tamen, magnaque circumſpectione exercendus eſt: cùm experientia doceat, ſi temerè, aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quàm formidari, & perniciem potiùs parere, quàm ſalutem. Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmiſſis, ad finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis, ſeù ſubtractis rebus ferri ſolent, à nemine prorſus, præterquam ab Epiſcopo, decernantur, & tunc non aliàs; quàm ex re non vulgari, cauſaque diligenter, ac magna maturitate per Epiſcopum examinata.

6 Et quia ſumus in re gravi, quanta eſt exponere ad perniciem, & contemptum cenſuras datas ad ſalutem, peccant mortaliter præfati ſuperiores monitoria concedendo pro re vulgari, & ſine maturitate: *v.tom.*1.*de caſibus reſervatis*.

7 Et licèt quantitas duorum Juliorum in materia furti, & duorum aureorum in materia voti paupertatis ſufficiat ad mortale, non ſufficit ex ſe, ut pro ea poſſint ſine mortali monitoria concedi, ſed requiritur major quantitas; ſicut major requiritur ad incurrendas pœnas Clem.VIII.*de largit. munerum*; requiritur, inquam, talis quantitas, quæ ſit materia ſubjecta pœnis fori externi, & punibilis in judicio; ſumma autem duorum aureorum in jure dicitur ſumma modica, *ex l. ſi oleum* 15. *fin. juncta l. ſeq.* Pelliz. *tr.*6. *cap.*9. *num* 10.

8 Hinc ex Tancr. *citat. quæſt.*1. *num.*2. & Zecchio, apud ipſum res vulgaris, pro qua non poſſunt monitoria ſine mortali concedi, eſt, ſi non aſcendat ad ſummam decem aureorum. Imò Epiſcopi neque pro hac ſumma ſolent monitoria concedere, niſi excedat viginti aureos.

9 Dixi *ex ſe*, quia ſumma duorum aureorum, aut alia in ſe parva, poteſt eſſe gravis, & non vulgaris in jure ex circumſtantiis: figurentur caſus.

Q U Æ R E S II.

10 *In Monaſterio benè diſciplinato Religioſorum, ubi cellæ claudi non ſolent clavibus, è cella unius fuit ablata res valoris quinque Juliorum.*

An Superior Provincialis pro ea monitorium edere poſſit?

SUppono, 1. juxtà ſententiam plurium Doctorum *de pauper.Relig.* & furtis Religioſorum, allatam materiam eſſe levem, tam in ratione paupertatis, quam furti; *de quo in tom.*1. eſt mea reſolutio.

11 Suppono, 2. Superiorem alias diligentias egiſſe, ſed inutiliter. His ſuppoſitis.

12 Reſpon.poſſe, Tancr.*cit.quæſt.*2.& apud ipſum Suarez, Tamb. de jure Abb. & alii; ratio eſt, quia licèt materia ſit in ſe levis, eſt tamen determinata, eique eſt adjuncta ratio ſpiritualis publici boni, nempè ad pacem communem, ad bonum Monaſterii, ejuſque diſciplinam ſervandam, quæ ratio à Superiore in Monaſterio reſpicitur, & gravem inducit obligationem in ſubdito ad reſtituendum, vel revelandum, quamvis materia in linea juſtitiæ ſit levis; evadit enim gravis in linea obedientiæ.

13 Declaratur ex cit.DD. Quando materia eſt ex ſe levis, tunc, cum non inducat obligationem gravem ex vi juſtitiæ, addi debet præceptum Superioris, & ſic eam inducit ex vi obedientiæ; hoc autem præceptum non debet addi pro qualibet materia levi, ſed pro ea, in qua apparet aliqua ratio ſpiritualis ita gravis, ut ſufficiat ad inducendam obligationem gravem, quæ ſcilicet reſpiciat bonum communitatis, & pro ea imponitur excommunicatio, quæ quidem, cùm ſit graviſſima pœna, non debet ferri pro veniali, nec pro quocumque peccato mortali, ſed pro mortali inobedientiæ, & contumaciæ: neque pro quolibet inobedientiæ, ſed pro gravi, & enormi, quod aliter curari non poteſt.

Ita res ſe habet in caſu, ubi monitorium ſub excommunicatione fertur, non ad reparandum bonum temporale perſonæ læſæ, nec ad ſpirituale perſonæ particularis, nempè ad impediendum peccatum mortale perſonæ, quæ ſurripuit; ſed ad reparandum bonum ſpirituale communitatis, quæ conſiſtit in pace communi, & in Regulari diſciplina: hinc concludit Tancr. in hoc caſu monitorium obligare ſubdi-

ſubditum ad revelandum furem rei levis, aliàs minimè: *ut in tom.*1. de caſibus reſervatis.

14 Idem dicendum puto de Epiſcopis quoad ſuas Moniales, & de Superioribus Provincialibus Religionum in ſuis Monaſteriis, præſertim pro juvenibus ſecundi Novitiatus, ad eorum diſciplinam ſervandam, quæ laxatis habenis rueret.

Q U Æ R E S III.

15 *In quodam populari tumultu plures deprædati ſunt domum cujuſdam nobilis. Epiſcopus monitorium edidit, ut ſub pœna excommunicationis, qui detineret bona talis domus, reſtitueret, & qui detinentem ſciret, revelaret. An tale monitorium obliget ad reſtituendum, aut revelandum eum, qui detinet, aut qui ſcit detinentem rem levem?*

RESp. vel iſte fuit ſimul cum aliis ad furtum, & tunc, licèt furatus ſit rem levem, peccavit mortaliter, & tenetur ad reſtituendum totum damnum inſolidum in defectu aliorum, cum jure ab eis repetendi, quia fuit cauſa partialis partialitate cauſæ, ſed totalis totalitate effectus, ratione mutui comitatus, qui fuit cauſa totalis totius furti, quod proindè totum attribuitur ſingulis, & multò magis ſi alios excitavit. Et talis detentor, ſicut & illum ſciens, ligatur monitorio; ita ut teneatur ſub cenſura ad reſtituendum rem levem, & reſpectivè ad revelandum.

16 Quòd ſi intra terminus monitorii ſciat alios reſtituiſſe, non tenetur ſub mortali ad reſtituendum, nec ligatur monitorio; quia licèt graviter deliquerit rem levem ſurripiendo, leviter delinquit eam detinendo; tenetur quidem reſtituere, ſed ex vi juſtitiæ, & ſub veniali, minimè ex vi obedientiæ, ſeu monitorii, & ſub mortali; quatenus ex juſtitia commutativa læſa oritur obligatio ad reſtituendum conformis qualitati culpæ in accipiendo, aut detinendo, quæ in iſto, facta aliorum reſtitutione, eſt venialis.

17 Vel fuit ſolus; & tunc, ſi neſcierit, & neſciat alios furatos eſſe, utique non tenetur ſub mortali ad reſtituendum, & conſequenter non ligatur monitorio, quia non cooperatur formaliter, ſed ſolùm materialiter, ad damnum notabile alterius.

18 Difficultas eſt, ſi iſte quando furatus eſt, ſciverit alios eſſe furatos, aut ſi id ſciat poſt ea promulgato monitorio. Tambur. *lib.*8. *tract.*2. *cap.*3. *§.*3. *n* 2. Buſemb. *lib.*8. *tr.*4. *c.*1. *dub.* 3. *n.* 3. cum aliis dicunt, eum non peccare mortaliter, adeòque non ligari monitorio, quia hic non eſt cauſa furti alterius.

19 Dico tamen, iſtum obligari ex vi monitorii, & ſub cenſura ad reſtituendum, ac reſpectivè ad revelandum. Tancred. *cit. q.*1. *n.*8. peccavit enim graviter, cum tali ſcientia rem levem accipiendo; & si tunc ignoravit, adveniente notitia, incipit peccare graviter detinendo. Bonac. *tom.*1. *de oblig. denunc. diſp.*6. *pag.*895. *n.*9. *tom.*2. *pag. mihi* 538. *n.*6. & alii *in tom.*1. de furto; quia licèt iſte, ſtante ſcientia, quòd alii ſint furati ab eodem, non ſit cauſa impulsiva ad furtum aliorum, eſt cauſa cooperativa ad notabile damnum alterius; licèt enim ſinguli quid leve rapuerint, omnia tamen hæc levia notabile damnum conſtituunt, quod cum poſſint reparare, si ſinguli reſtituant, quod acceperunt, ſinguli peccant mortaliter detinendo, & conſequenter ſinguli monitorio ligantur.

Q U Æ R E S IV.

20 *Hæres ab inteſtato ſuccedens prætendit, teſtamentum Petri in Perſonam Pauli extranei eſſe nullum; utpotè factum ab eo, quando erat ſenſibus deſtitutus, & quia teſtes in teſtamento ſcripti recuſant veritatem aperire, niſi coactos: petiit ab Epiſcopo monitorium, ut, qui nullitatem teſtamenti ſcirent, revelarent. An poſſit Epiſcopus monitorium concedere?*

CAſum proponit Tancr. *cit. quæſt.* 3. cum quo.

21 Videtur, quòd non poſſit, 1. quia monitoria non ſunt concedenda, quando ſunt infamatoria alicujus. Probus *in cap.*2. *de Conſtitut.* & alii; tale eſt præſens, nam ex hac revelatione ſequitur infamia, quòd Paulus, & Notarius teſtamentum fecerint cum fraude, 2. quia nec ſunt concedenda, quando perſonæ ſunt certæ, ità ut, ſi debitor, aut delinquens ſit certus, non teneantur alii poſito monitorio revelare. Barb. in Concil. Trid. *ſeſſ.*25. *de reform. cap.*3. *num.*2. Sotus, & alii: ſic eſt in caſu, ubi teſtes ſunt certi, quia ſcripti.

22 Reſp. autem Tancr. poſſe Epiſcopum monitorium concedere, & eo teſtes obligari ad revelandum, quia cum quilibet ſit præſumendus bonus, nisi certò conſtet, quòd ſit malus, præſumi debet, quòd nec Paulus, nec Notarius adverterint, Petrum eſſe jam ſenſibus deſtitutum: & ſic ex revelatione non ſequitur eorum infamiam.

23 Nec obſtat, quod teſtes ſint certi: quia poſſe monitorium ferri contra teſtes, quando ſciuntur, & renuunt veritatem dicere, docent Oliva, & alii, quos refert Barboſa *de Poteſt. Epiſc. alleg.*96. *num.*17. & Riccius *part.*1. *deciſ.* 219. qui *in Praxi Rerum fori Eccleſ. deciſ.*275. *num.*7. ulteriùs addit:

24 *Poſſe concedi monitoria contra conſcios ſimulati contractus in grave tertii præjudicium, ut puta, ſi quis fictè, & apparenter fecerit donationem, &c. prædii alicui exempto, ut a collectarum,*

ctarum, & ruralium onerum ſolutione liber eſſet, quia cum hoc tendat in præjudicium, & damnum illorum, ad quos poſtmodum pro rata ratione hujuſmodi collectæ ſolvendæ onus ſpectabit, juxta tradita per D.Joann.Bapt. *Conſtit. in tract.de port.rata qu.*149.*n.*2.*& qu.*157. *in hoc caſu, & ſimilibus ad monitoriales jure recurri poteſt,ut teſtes de hac re edocti teneantur manifeſtare, & ſimulationem detegere; ne talis fraudulenter cum aliena jactura locupletetur.*

25 Concedit autem Tancr. *citat. quæſt.* 4. quod poſſit Paulus appellari à Decreto Epiſcopi de conceſſione edicti: quia Decretum conceſſionis edicti æquivalet Decreto, teſtes admittendos eſſe, vel non, ex Lanfranc.*deciſ.* 125. à quo decreto conceditur appellatio ex Bal. *l. poſt ſententiam, ver. pone ergo, Cod. de ſent. interloc. omn. judic.*

26 Qua appellatione pendente, præfati teſtes nō tenentur revelare,*ex cap.Dilectis de appell.cap.liceat de ſentent.excom.in 6.*Tancr.*cit.*

CAPUT II.

DE ILLIS, QUI EX VI MONITORII DENUNCIARE TENENTUR.

27 DEnunciatio eſt criminis proximi manifeſtatio facta ſuperiori: eſt duplex, Paterna,ſeu Evangelica,quæ fit Superiori tanquam patri,quæque bonum, & emendationem fratris intendit; & judicialis, quæ fit ſuperiori tanquam judici,ut ſuo munere faciat,quod judicaverit expediens,ſive delinquentem puniendo,ſive damnum reparando, ſive utrumque faciendo.Denunciatio canonica dicitur talis,quatenùs eſt ex Regula Evangelica, juxta illud Matth.18.*Quod ſi eos non audierit,dic Eccleſiæ*, vel ex præcepto ſuperioris Eccleſiaſtici; ſed nō diſtinguitur à paterna, vel judiciali, quia vel fit ſuperiori tanquam patri, & ſic eſt paterna, vel tanquam judici, & ſic eſt judicialis.

28 Denunciatio judicialis, alia eſt ſpontanea,alia ex præcepto ſuperioris. Prima obligat ratione charitatis, ſecunda ratione charitatis, & obedientiæ, de qua eſt ſermo in præſenti.

29 Hinc revelatio fieri debet judici cum Notario in ſcriptis, quia fit, ut pars ea uti poſſit, & Eccleſia valeat per eam delinquentem revocare à peccato.

30 Denunciatio judicialis ab accuſatione differt; quia accuſator ſuſcipit in ſe onus probandi;quòd ſi non probet, ſubiicitur pœnæ talionis; non ſic denunciator; licèt teneatur manifeſtare teſtes, ſi qui ſint, judici, qui in ſe ſumit onus probandi.

31 Qui denunciare tenetur, non liberatur ab onere, ſi promiſerit, & juraverit ſe non denunciaturum; quia juramentum de re illicita non tenet, quoniam non eſt vinculum iniquitatis, *cap. quando de jure jurando.*

Si non eſt culpa.

32 QUi non revelando excuſatur à culpa mortali; excuſatur ab excommunicatione; quia hæc neceſſariò ſupponit tanquam materiam culpam mortalem *num.*107.

33 Propterea, quando edictum præcipit denunciari fures, aut injuſtos detentores, non eſt denunciandus, qui detinet ob juſtam compenſationem, aut aliam juſtam cauſam, etiam ſi peccaverit accipiendo, quatenùs poterat alia via, aut ſine ſcandalo, &c. ſuum recuperare; quia eſt juſtus detentor. Bonacin. *tom.*1. *de oblig.denunc.diſp.*6.*pag.*894.*num.*1.

34 Nec ſciens hujuſmodi detentorem, tenetur eum revelare, ſi ſciat, eum detinere ob juſtam compenſationem, &c. aut non reſtituere ob impotentiam, vel aliam juſtam cauſam, puta quia ſcit, creditorem abuſurum fore re reſtituenda, &c.Bonac. *cit.n.*3.*&* 4.quia ſicut liberantur in his caſibus à culpa, & cenſura ipſi principales, ita & eos ſcientes, & nullus tenetur innocentem prodere; eò maximè, quia mens judicis eſt inquirere de delicto, & hac ratione, reus juridicè interrogatus à judice de homicidio, reſpondere non tenetur, ſi illud sine culpa commisit, putà ob juſtam ſui defenſionem. Diana *p.*3.*tr.*5. *reſ.*66.

35 Tenetur autem ſciens revelare eum, qui eſt impotens in totum, si poſſit quo ad partem reſtituere, aut pro futuro tempore, nisi ſciat, eum eſſe paratum ad reſtituendum ceſſante impotentia. Bonac.*cit.*quia ſicut delinquens non excuſatur ſimpliciter à reſtitutione, ita nec ſciens à revelatione.

36 In dubio de juſta compenſatione,impotentia,&c. facienda eſt denunciatio, niſi rationabiliter deponitur dubium,quatenùs eam audivit à fide digno, &c. Bonac. *cit.num.*6. quia poſſeſſio ſtat pro præcepto Superioris, quod eſt certum, & ſolùm dubia eſt excuſatio.

Damnum grave ſui, aut ſuorum.

37 NOn tenetur quis denunciare in cauſa propria, ſeu in delicto commiſſo in ſui damnum; quia poteſt offenſus injuriam, & damnum remittere juxtà Conſilium Evangelicum: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus,&c.* Contra quod non debet præſumi Superiorem velle obligare. Bonac. *cit.pag.*892.*§.*3. *num.*1.

Exci-

38 Excipitur, ſi denunciatio præcipiatur in bonum publicum, ſeu in punitionem delinquentis, uti ſunt denunciationes in cauſis fidei; quoties enim ſuperior in edictis pro delictis, etiam contra privatam perſonam commiſſis, punitionem intendit, intendit bonum publicum, nempè ut exemplo, & timore pœnæ alii coerceantur à malo, ac ſecuriùs vivant; id ſolet contingere in delictis homicidii, furti, adulterii, & ſimilibus, quæ graviter publicam pacem, & ſecuritatem conturbant. *num.* 65.

39 Nòn tenetur denunciare, ſi ex denunciatione prudenter timeat ſibi, aut ſuis uſque ad quartum gradum, aliquod grave damnum contra aliquod ex quatuor bonis hominis, animæ ſcilicet, corporis, famæ, & ſubſtantiæ corporalis, quòd ſit præferendum damno alterius. Bonac. *cit.* Diana *p.*9 *tract.*8.*reſolut.*48. quia præcepta humana, & poſitiva, non obligant cum tanto incommodo. Hinc nec teſtis juridicè interrogatus à judice, tunc reſpondere tenetur (unde ait Bonac.) ſi privatim noviſti aliquod delictum, & dignoſcas, quòd delinquens ſciat te ſcire, non teneris denunciare, ſi exinde grave malum tibi times, aut tuis; quia malum tuorum valdè conjunctorum eſt etiam tuum, cum illud acriter ſentias, & fortè plus: *v.num.*113.*&* 123. Hinc fur occultus non tenetur ſe prodere, curare tamen debet, ut res reſtituatur domino per amicum fidelem, aut probum Confeſſarium: *v.num.*179.

40 Nòn tenetur quis ex vi monitorii denunciare conjunctos intra quartum gradum, etiam ſi non adſint alii teſtes. Tancr. *tom.* 5. *tract.*4. *queſt.*20. Diana *p.*5.*tract.*13.*reſ.*67. qui ex Raynaudo *de monitoriis p.* 1. *cap.* 3. *quæſt.* 20.*&* 14. Lopez, Avila, Sylv. Baunius, & alii apud Dianam. *p.*8.*tract.*7. *reſ.* 10. qui cum Excobar id tenet, tam de conſanguineis, quàm de affinibus, uſque ad quartum gradum. Quorum ratio eſt; quia non debet lex Eccleſiaſtica cedere in benignitate legi civili, ut velit eos ligare, quos lex civilis non obligat; tum quia ſi conjunctus ageret ut denunciator, aut teſtis contra conjunctum, orirentur inter familias, & conjunctos diſſenſiones, & odia, & tolleretur domorum pax, quod valdè nocet Reipublicæ; ex qua ratione Raynaudus, & Diana eos à denunciando eximunt, nedum in cauſis criminalibus, verùm etiam in civilibus; ac inſuper rejiciunt limitationem, quam facit Bonac. *tom.*1.*diſput.*6 *cit.*§.3.*num.*5. quòd prædicti teneantur denunciare, ſi valeant ſine gravi damno ſui, aut ſuorum: rejiciunt, inquam, quatenus à tali revelatione non poteſt grave damnum abeſſe, puta diſcordiæ, & odia. Cæterùm licèt regulariter ita ſit, infra tamen oſtendam caſum, in quo nullum ex revelatione conjuncti damnum ſequitur: *v.n.* 122. *& ſeq.& nu.*128.

41 Iiſdem rationibus non tenetur maritus uxorem revelare, quia ſunt una caro; nec gener, & nurus ſocerum, & econverſò DD. *citat.* quia ſocer ſuccedit loco Patris, & gener, ac nurus veniunt nomine filiorum, taliter, ut ſicut filii non incurrunt excommunicationem communicando cum patre excommunicato vitando, ita nec gener, & nurus communicando cum ſocero excommunicato vitando: ut, cum de cenſuris diximus.

42 Imo Genuenſis, Angelus, & Silveſter *ver.familia*, apud Bonac. *citat.* id extendunt ad familiam; nam ex revelatione facta à familiari, orirentur diſcordiæ inter familiares, ſicque tolleretur quies, & pax domus; hinc commune bonum familiæ, & Reipublicæ expoſcit, ut evitentur diſſenſiones inter familiares, quod ipſe Bonac. amplectitur, quando denuncianti non eſſet periculum gravis damni.

43 Idem tenent de amico conjunctiſſimo, ſeu arctæ amicitiæ, & de inſigni benefactore, Raynaudus, & Diana *citat.* quia eorum revelatio graviter exaſperaret, & feritatem, aut non levem ingratitudinem redoleret. Oppoſitam autem ſententiam, nimirùm perſonas privilegiatas, nempè conſanguineos, uxorem, &c. teneri ad denunciandum, aut teſtificandum, quando non ſunt alii teſtes, aut qui denunciare valeant, tenent Venerus *lib.*2. *cap.* 10. *num.* 18. Montalvus *lib.*2.*legum fori tit.* 8. Sanchez *in conſil.lib.*6.*cap.*11. *dubit.* 18. *num.* 9. & alii quos refert Diana *p.* 8. *cit.* ex Gloſ. *in cap. Quanquam* 14.*qu.*2.

44 In reſolutis *à num.*41. pro ſententia excuſante, excipitur caſus, quo ex non revelatione immineret grave damnum Reipublicæ, putà, ſi ex non revelatione conſpiratoris civitas eſſet tradenda hoſtibus; tunc quidem tenetur filius revelare patrem, etiam cum periculo ſuæ vitæ, ſi non poſſet aliter malum futurum evitare; quia tenetur quis propriam exponere vitam pro ſalute patriæ.

45 Nemo tenetur ex vi monitorii revelare ſe ipſum, & conſequenter nec complices delicti, niſi quando juridicè interrogetur. Bonac. *cit. num.* 3. quia revelatio cederet in ſui damnum; tunc autem juridicè interrogatur, quando præcedit infamia, vel ſemiplena probatio, aut indicia ſufficientia, quæ illis æquivaleant, Aret. *in practica crim.pag.*225.*&* 240. Melphi *ver.Reus*: tenetur verò ſub excommunicatione reſtituere.

46 Filius ſpiritualis tenetur patrem ſpiritualem denunciare; qui etiam poteſt eſſe teſtis contra illum. Bonac. *cit.num.*7.

TERMINUS.

47 QUi non denunciat intra terminum in edicto præſcriptum, qui ſolet eſſe octo, vel quindecim dierum, peccat mortaliter,& incurrit excommunicationem, niſi ex juſta cauſa excuſetur, vel niſi ſit legitimè impeditus,aut ignoret monitorium: *v.à n.*642.

48 A qua excommunicatione à nullo poteſt abſolvi, niſi ſatisfacta parte, nempè niſi obediat; nam elapſo termino non expirat obligatio, ſed ſemper tenetur revelare, cum commodè poteſt, niſi ceſſet præceptum, putà ſi ceſſet ejus finis, &c. quia terminus non ponitur ad finiendam obligationem denunciationis, ſed ad maturandam, & ſolicitandam denunciationem; & talis cenſuræ abſolutio in monitoriis reſervatur:*v.à num.*631.*ad nu.*647.

49 Eum,qui intra terminum non revelavit ob ignorantiam edicti, impedimentum, aut aliam juſtam cauſam, adveniente ejus notitia, aut ceſſante impedimento, elapſo jam termino,non ampliùs obligari ad revelandum ex vi monitorii, tenent Tancr. *tom.* 5.*tr.* 4. *quæſt.* 7. *num.*5. Sanchez, Raynaudus apud ipſum; quia hujuſmodi edicta non habent rationem legis, & conſtitutionis univerſalis,ſed ſimplicis mandati,ac præcepti conceſſi ad partis inſtantiam, ac proinde ſunt tranſitoria: hinc eſt, quòd dentur pro determinato tempore octo,aut quindecim dierum. Quòd ſi nullum aſſignetur tempus, non durant, niſi per ſpatium duorum, aut trium menſium. Sanchez *lib.*6.*conſ.c.*2. *dub.* 35. *num.* 5. *cum aliis.* Tùm quia iſte non fuit in culpa non revelando intra terminum, nam tunc ignoravit edictum,aut fuit legitimè impeditus: *v.n.*242.

50 Eum autem teneri ſub cenſura ad revelandum adveniente notitia,aut ceſſante impedimento extra terminum, docent Bonac. *tom.*1.*pag.*897.*num.*2. & apud ipſum Suarez, Rodr.Filliuc.niſi cenſura ſit lata ſolùm contra contumaces præteritos, qui intra terminum jam elapſum non revelaverunt.Cui ſententiæ adhæreo cū duplici limitatione,1.Quod tempus notitiæ,aut impedimenti ablati non diſtet notabiliter, ſed ſit proximum termino edicti,putà per duos,aut tres menſes. 2.Quòd revelatio tunc credatur profutura, præſertim ſi adhuc cauſa pendeat.

51 Illud certum mihi eſt,quòd mortuo ſuperiore, etiam Papa, intra terminum edicti, expiret edictum; pariter, ſi ſuperior juriſdictionem amittat. Leander *de cenſuris tract.* 1.*diſp.*4.*quæſt.*23.Tancred.*cit.num.*5.quia mandata ſuperiorum, quibus jurisdictio non confertur,expirant morte mandantis, ſive res ſit integra, ſive non,quando non dantur per modum legis univerſalis,ſed ſimplicis præcepti. Tum quia cenſura lata ab homine ſub conditione,ver.gr.ſi non revelent intra quindecim dies, non ligat,ſi moriatur Judex ante impletam conditionem; nam non cenſetur ferri,niſi quando impletur conditio; adeòque, cum tunc non exiſtat Judex, eam ferre non poteſt.

52 Si verò cenſura fuit contracta ante Judicis mortem, non tollitur per ejus mortem; cenſura namque ſemel contracta, non tollitur per Judicis mortem,ſed per abſolutionem, quæ non pendet ab exiſtentia Judicis: *v.n.*48.

NOTITIA.

53 NEmo denunciare tenetur ea, quæ certò non ſcit, alias exponeret ſe periculo levitatis, & patientem damno, quod fortè injuſtè pateretur,& propterea edicta loquuntur de ſcientibus. Scire autem eſt veritatem viſu,vel alio corporis ſenſu perceptam verè, & realiter mente retinere. Hinc non tenetur quis denunciare, quæ audivit à perſonis levibus,vel ſi a perſona gravi,& fide digna,non recordatur à quò; nec tenetur denunciare,quæ audivit a perſonis ignotis, neque ea,quorum levem habet ſuſpicionem; quia tunc non dicitur ille notitiam habere; & ſuperior in ea incertitudine ad nihil poteſt prudenter procedere. Bonac. *tom.*1. *cit. pag.* 893.*num.*1.*hic num.* 593.

54 Non tenetur denunciare, qui audivit ab eo, qui denunciavit, aut vult denunciare; nec quando probabiliter, & prudenter credit denunciationem nil profuturam, nempè ſuperiorem nullum remedium eſſe adhibiturum. Bonac.*cit.num.* 2. quia nemo obligatur ad opus inutile.

NOTITIA

Ex injuria, aut ſecretò.

55 NOn tenetur quis ex vi edicti denunciare, quod ſcivit per injuriam,quatenùs,v.gr.litteras aperuit, aut alium ad revelandum coegit;quia nec tunc legitimè interrogatus teſtari tenetur.Buſemb.*lib.*8.*cap.* 3.*dub.*6.

56 Nec,quod ſcivit ſub ſecreto naturali, vel ratione conſilii,aut auxilii poſcendi cauſa, putà ſi ſit medicus,obſtetrix,advocatus, procurator, &c.etiam ſi de authore præceſſerint infamia, ſemiplena probatio, aut indicia; niſi id ſciverit alia via; quia Superior nec intendit,nec poteſt aliquid præcipere contra jus divinum, aut naturale; jus autem naturale expoſcit, ut miſeri non priventur conſilio, aut auxilio, ne ſic alia mala ſequantur; & conſequenter ſub mortali,& onere reſtitutionis expoſcit,ut ſecretum naturale ſervetur, niſi juſta,& rationabilis cauſa aliud poſtulet.

57 Ta-

57 Talis cauſa eſt damnum Reipublicæ, aut tertiæ perſonæ privatæ, pendens in futurum, quod aliter reparari non poteſt; vel occultum impedimentum matrimonii; in his namque caſibus tenentur medicus, obſtetrix, advocatus, &c. revelare ſecretum, etiam ſi juramento promiſerint non revelare. Bonac. *cit. pag.* 894. *à num.* 1 Aret. *in pract. crim. pag.* 164. Melphi *in pract. crimin. verb. Teſtes, &* Com. quia jus naturale innocentis, ne grave damnum patiatur, prævalet juri naturali, quod habet nocens, ne reveletur; eò præſertim, quia pro eo ſtat illud Proverb. 24 *Erue illos, qui ducuntur ad mortem*; ex quo fit, ut teneamur aliorum pericula, quando poſſumus, evitare.

58 Excipitur ſecretum ſacramentale confeſſionis, quod omninò eſt ſervandum, etiam ſi ex ejus revelatione ſalus totius mundi penderet.

59 Ubi nota, id, quod nonnulli ignari genuflexi, & ſigno Crucis ſe ſignantes, proteſtari ſolent, ſe dicere in confeſſione, non cadere ſub ſigillo ſacramentali, ſed naturali; cujus violatio ſine juſta cauſa eſt peccatum mortale, ſed non ſacrilegium, cùm illud non ſit ſacramentum, quod tunc habetur, quando quis accedit ad Confeſſarium, & cum eo confitetur omnia ſua peccata cũ intentione ſe accuſandi.

Delictum, quod probari non poteſt, aut notorium delinquentis occulti, vel occultum occulti.

60 Non tenetur quis denunciare, quod in judicio probari non poteſt; quia quod probari non poteſt, ſe habet, ac ſi neſciretur. Bonac. *cit. pag.* 893. *num.* 4. qui proindè concludit, eum, qui furtum vidit à fure committi nullo alio præſente, non teneri illum denunciare; benè verò, ſi habeat unum teſtem omni exceptione majorem, aut si probabiliter putet, delictum ab *aliis* ſciri: *vid. n.* 67.

E X C E P T I O.

Excipiuntur crimina nonnulla, quæ quis denunciare tenetur, etiam ſi probari non poſſint, & ſunt

1. *Impedimenta Matrimonii*.

61 Denunciare tenentur ſub mortali impedimenta matrimonii, etiam ſi ſint occulta, & probari non poſſint, tam ſcientes, quàm ipſi contrahentes. Bonac. *cit. pag.* 893. *num.* 5. & Com. contra Pontium *lib.* 5. *de matrim. cap.* 34. *num.* 5. *& alios*; quia hæc revelatio eſt ad vitandum malum ſpirituale futurum, nempè peccatum mortale inter conjuges, & injuriam Sacramento; quoniam denunciatio unius ſufficit ad matrimonium impediendum, ex *cap. Prætereà, de ſponſalibus*; tunc quidem Parochus ſuperſedere debet, uſquequò diligenti inquiſitione peracta, veritatem reperiat.

Si verò contrahentes ſuper impedimento diſpenſationem obtinuerunt, tunc neque ipſi, neque alii ſcientes, illud manifeſtare tenentur; quia eſſet fruſtrà.

2. *Crimina in bonum publicum.*

62 Crimina contra bonum publicum, videlicet contra fidem, tam de hæreſi, quàm de ſuſpectis, *num.* 606. profanationes ſacrorum, dilapidatio bonorum Eccleſiæ, duellum, proditio patriæ, crimen læſæ majeſtatis, falſificatio monetæ, conſpiratio in Principem, vel ſuperiorem, ejuſque percuſſio, homicidium, ſubornatio in electione, ſimonia, latrocinium, ſeu furtum famoſum, & publicum. Bonac. *cit. pag.* 893. *num.* 5. Tamb. *lib.* 9. *dec. cap.* 2. *§.* 4. Ameno *pag.* 517.

63 Latrocinium à furto differt; latro enim dicitur, qui obſidet vias, quique conſpirat deprædari, quos poteſt.

64 Hæc dici ſolent crimina exceptuata, & publica; non quia publicè facta, ſed quia in Reipublicæ, ſeu communitatis, aut Religionis detrimentum redundant, ut patebit diſcurrenti per ſingula in propriis diſputationibus; ſicut privata dicuntur, quæ ſolius privatæ perſonæ damnum important; ut gula, ira, ſuperbia, contumelia, &c. Melphi *in pract. crim. verb. Denunciatio*; priora namque etiam ſi ſint occulta, habent rationes peculiares proprias, quibus lædant publicum bonum, & præſertim crimina contra fidem ſunt contra Deum, Religionem, & Reipublicam: *v. n.* 614.

65 Verum tamen eſt, nonnulla crimina, ut furtum, fornicatio, adulterium, ſodomia, & ſimilia, quæ in ſe ſunt privata, evadere publica, ſeu contra bonum publicum, ſi fiant publicè, nempè cum ſcandalo, & malo exemplo aliorum; & pro iſtis ſolent monitoria concedi, ut reveletur occultus delinquens notorii criminis, quæque punitionem intendunt; nam ut notat Ameno in *pract. crim. pag.* 385. *num.* 4. bonum communitatis obtinetur, quando malus in aliorum exemplum punitur: *v. num.* 38.

3. *In damnum tertii.*

66 Excipiuntur tertiò crimina, quæ ſunt in damnum privatæ perſonæ, ex quibus pendet effectus in futurum, qui aliter reparari non poteſt. Doct. *cit.* v. gr. ſi Petrus, te ſolo præſente, paravit Paulo venenum, quod Paulus advertit; Petrus autem eſſet firmus in dando venenum, tunc teneris ex vi edicti denunciare.

67 Eadem ratione puto contra Bonac. *n.* 60. *cit.* te teneri denunciare furem, quem tu ſolus furantem vidiſti, præſertim ſi damnum

eſt reparabile,putà ſi ſit,aut futurus ſit potens ad reſtituendum , quia tunc effectus pendet in futurum , nempè damnum reparandum : mihi favet Tamb. *lib. 9. Decal. c.2. §. 4.* & apud ipſum de Lugo ; quoniam hæc impunitas eſt perniciofa , nedum privatæ perſonæ , ſed ipſi Reipublicæ; nam hujuſmodi ſcelerati ſcientes ſe non denunciandos ex defectu probationis , aut quia ſunt occulti, poſſent ſine timore pœnæ furta , & homicidia committere , cum non deficiat eis calliditas , ac medium ad talia crimina occultim patranda : *v. num.76.*

68 Inſuper ipſe Bonac.*cit.* fatetur, ad onus denunciandi furtum ſufficere, quòd poſſit probari per unum teſtem omni exceptione majorem . Teſtis omni exceptione major idem eſt, ac teſtis idoneus, cui nihil poteſt opponi.Melphi *ver.Teſtes*;unus autem teſtis de viſu omni exceptione major, facit ſemiplenam probationem , quæ ſufficit , ad conſtituendum reum . Melphi *cit.*cujus ſi accedat confeſſio, delictum eſt plenè probatum de authore : & ſtatim ſubdit , quod ipſe denuncians in hac materia , & in caſibus difficilis probationis valeat pro teſte , ex *cap. In omni,de teſtibus* .

69 Quòd ſi velis cum Bord.*part.3.reſ.101. num.15.* quòd talis teſtis ob duplicitatem officii non faciat ſemiplenam probationem ſufficientem ad conſtituendum reum , & ſic eum examinandum , & negantem torturandum ; ſufficit tamen(ut Bord.concedit) ad inquirendum contra denunciatum,ad illum capiendum, & examinandum : item ſufficit , ut prudens ſuperior , & judex diligentias adhibeat ad malum futurum vitandum , aut reparandum ; inſuper ad expiſcanda indicia , & adminicula ; quibus habitis,talis denunciator,& teſtis ſufficit ad conſtituendum reum,atque ad torturam.

70 Denique ſi monitorium præcipiat ſolam teſtificationem, tunc prædictus, qui ſolus vidit furem furantem , erit teſtis omni exceptione major , ſemiplenam faciens probationem : *vide num. 73.* quia non habet duplicitatem officii .

Ac proindè concluditur , quod præfatus , qui ſolus vidit , teneatur revelare furem , ſive monitorium præcipiat denunciationem , ſive teſtificationem . Bordon. *cit.num.53.*

71 Ex his colliges,quòd nedum reus occultus notorii criminis,quod probari non poteſt , verùm etiam reus occultus occulti criminis , quod poteſt probari , ſit juridicè denunciandus, ſi redundet in Reipublicæ , vel innocentis grave damnum , quod aliter vitari non poteſt .

72 Delictum occultum in jure dicitur , quod quamvis ſit duobus, vel tribus notum,de eo nulla exiſtit infamia , ſeu non eſt ſparſus rumor . Melphi *in pract. crim.ver. Inquiſitio* ; unde ſtat , quòd delictum poſſit probari , & quòd ſit occultum .

4. *Teſtificatio .*

73 Quando monitorium non præcipit denunciationem , ſed teſtificationem , tenetur quis revelare juridicè delictum , etiam si probari non poſſit . Bonac.*cit. pag.893. num.5.* Lazarius *de monit. ſect.2.q.11. n.12.* Bord.*p.3. reſ.101. num.49.*

In hac re oportet priùs videre, quando monitorium vocet quem , ut denunciatorem , quando præcisè,ut teſtem: rem clarè explanat Lazarius apud Bord.*cit.num.51.* vel enim Judex utitur verbo *denunciare* , vel verbo *teſtificari* , & tunc res eſt clara ; vel utitur verbo indifferente ad utrumque , v.gr.*dicere, revelare, notificare,propalare, &c.* & tunc si agatur civiliter , verba interpretantur pro teſtificatione ; si criminaliter reſpectu cauſæ non inceptæ , interpretantur pro denunciatione ; quia sine prævia accuſatione , denunciatione , aut clamoroſa insinuatione , Judex non poteſt vocare teſtes, & de delicto inquirere : si cauſa sit cœpta , verba interpretantur pro teſtificatione ; quia , ſupponitur facta accuſatio , denunciatio , aut insinuatio delicti , ac proindè Judex indiget teſtibus : eadem ratione , quando aliquis citatur in individuo ad revelandum,citatur ut teſtis:in dubio eſt præſumendum,quòd Judex velit teſtificationem , & univerſaliter , quando Superior visitat, & procedit ex officio per edictum , vult denunciatorem ; quando verò procedit via accuſationis , aut denunciationis, sive ſpecialis, sive generalis,aut clamoroſæ insinuationis, ſeu infamiæ , tunc vult teſtem : ita ille , hoc præmiſſo

74 Probatur reſolutio , 1. quia monitoria non conceduntur , nisi conſtet de corpore delicti , ignorato authore, & ulteriùs conceduntur ad inſtantiam partis ; inſtantia autem partis gerit vicem accuſationis, & præſertim corpus delicti notorium gerit vicem accuſatoris, excitans Judicem,ut procedat ex officio ad inquirendum de authore occulto delicti . Aret. *in pract.crim. pag.153. v. hic n.76.*Cum igitur Judex in his caſibus habeat jus ad inquirendum de authore occulto delicti notorii,poteſt edictum edere , quo ſub pœna excommunicationis præcipiat , ut qui ſcit authorem delicti, v.gr. furem,aut rei detentorem, illum revelet; & conſequenter ille , qui ſcit , etiam ſi ſolus ſciat , tenetur eum revelare ; nam jus Judicis ad inquirendum,& obligatio teſtis ad revelandum , ſunt correlativa, 2.quia teſtis non tenetur probare delictum , ſed ſolùm revelare , quod

quod ipſe ſcit; igitur revelare tenetur, etiam ſi ſolus ſciat; & ſive Judex procedat ad inſtantiam partis, ſive per denunciationem factam per fiſcale, ſive ex notoreitate delicti: *v. num.* 101. & 102.

Pro cujus rei majori dilucidatione, ſunt duæ reſolvendæ difficultates.

Prima difficultas.

75 AN, quando delictum eſt notorium, & delinquens occultus, ita ut non præcedant contra eum indicia, aut infamia, poſſit Judex procedere, & delinquentem inquirere?

Negat Sotus apud Aret. *in pract. crim. pag.* 107. Cajet. Nav. Silv. & alii apud Bord. *reſ.* 101. *n.* 46. qui conſequenter dicunt, teſtem interrogatum non teneri reſpondere, ſi non præceſſerunt infamia, aut indicia, 1. ex *cap. Cum oporteat* 19. *Niſi ſuper prædictis famam ipſius, ſcilicet perſonæ, læſam eſſe noveritis, vos ad inquiſitionem non ſubitò procedatis*, 2. ex *cap. Inquiſitionis* 21. *Nullum eſſe pro crimine, ſuper quo aliqua non laborat infamia, puniendum*, 3. ex *cap. Qualiter* 24. *de accuſat. Si ſuper exceſſibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, tunc procedendum eſt ad inquiſitionem.*

76 Reſp. tamen poſſe jure Judicem procedere ad inquirendum delinquentem occultum, procedendo tamen per viam generalem non ſpecialis inquiſitionis; & tunc teneri teſtem ſub mortali reſpondere, & revelare. Villalobos *tom.* 2. *tr.* 14. *diſt.* 7. *num.* 2. Aret. *cit. pag.* 108. Miranda *de ordine Judiciario tom.* 1. *q.* 6. *art.* 6. *concl.* 3. Ameno *in pract. crimin. pag.* 440. *num.* 10. & *pag.* 445. *num.* 21. Bord. *cit.* Raynaudus *par.* 1. *cap.* 3. *qu.* 7. *de monit.* & alii apud Tancr. *infrà n.* 81. Ratio eſt 1. quia ipſa evidentia facti habetur pro accuſatore, ex *cap. Evidentia extra de accuſat. Evidentia patrati criminis non indiget clamore accuſatoris.* *Nam* ipſa evidentia delicti clamat apud Judicem contra delinquentem occultum, juxtà illud Gen. 4. *Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra*; 2. quia talis inquiſitio generalis juridica de occulto authore notorii criminis, cedit in bonum communitatis, atque illud intendit, nam ſi non poſſet Judex generali inquiſitione de illo inquirere, quamplura gravia delicta impunita remanerent; quod redundat in damnum publicum, & in ſcandalum aliorum, qui ſcientes Judicem nullo modo poſſe contra ipſos procedere ſine infamia, aut indiciis, animoſiores redderentur ad gravia crimina occultim patranda: *v. num.* 67. ac proindè poteſt de authore generaliter inquirere Judex, ut communitas ſibi commiſſa non perturbetur, & ſecuriùs vivat: *v. num.* 74.

77 Quod dico verum, nedum quando delinquens eſt occultus, ſed poteſt probari, putà quatenùs adſunt alii teſtes: *v. num.* 72. verùm etiam quando eſt occultiſſimus, quatenùs non adſunt alia indicia; nec eſt alius, qui cum furantem, aut occidentem vidit, niſi unus, *ex num.* 66. *ad* 71. contra Aret. *in pract. crim. pag.* 113. oppoſitum tenentem de delinquente occultiſſimo, quem unus ſolus vidit.

78 Facta autem inquiſitione generali juridica, & vi ejus revelante delinquentem eo ſolo, qui vidit; aut per diligentiam Judicis expiſcatis indicia aliquibus contra ipſum authorem, tunc poteſt, & tenetur Judex per inquiſitionem ſpecialem procedere contra illum; & tunc erunt duæ inquiſitiones, generalis una, & ſpecialis altera contra perſonam. Aretin. *cit. pag.* 110. tum quia denunciatio jurata æquivalet infamiæ. Ameno *pag.* 395. adeòque ea habita, poteſt Judex ex officio procedere etiam per inquiſitionem ſpecialem.

79 Nec obſtant relati Canones, quia expreſsè loquuutur de inquiſitione ſpeciali, quoniam ſignant ſpecialem perſonam, minimè de generali inquiſitione; ad ſpecialem autem inquiſitionem omninò requiritur, quòd præcedant indicia, aut infamia contra authorem delicti; minimè generalem, ad quam ſufficit ipſa notorietas delicti.

80 Per ſpecialem inquisitionem Judex procedere dicitur, quando inquirit de ſpeciali perſona, & obligat alios ad revelandum illam; tunc verò dicitur procedere per generalem inquiſitionem, quando in monitorio præcipit, ut qui ſcit authorem delicti, illum revelet; aut quando vocat ſpecialiter omnes, aut plures de vicinia, Monaſterio, &c. ut revelent authorem delicti; tunc enim, licèt ſpecialiter revelaturos nomine, generaliter authorem delicti inquirit.

81 Meam ſententiam tenet Tancred. *tom.* 5. *tr.* 5. *q.* 19. *num.* 1. & 5. eamque probabiliorem fatetur Diana *part.* 2. *tr.* 15. *reſol.* 63. quoad jus Judicis ad inquirendum delinquentem occultum notorii criminis. Nihilominus ea non obſtante docent alii, quòd non teneatur quis revelare delinquentem occultum notorii criminis, nec inde incurrat cenſuram in monitorio latam, nec teſtis in tali caſu teneatur reſpondere Judici; quia probabilis, & tuta eſt opinio Cajet. & Soti, quòd non poſſit Judex, & Superior legitimè præcipere, ut reveletur occultus delinquens, ita ut detur bellum utrinque juſtum, quatenùs Judex in hoc caſu habet jus interrogandi, & reus, aut teſtis non reſpondendi, ac ſciens non revelandi; ita etiam ſentiunt Leſſius, Filliuc. Turrianus, & Bonac.

nac.apud Tancr. *cit.* A mea autem ſententia affirmativa diſcedere non valeo, quia (ut ritè advertit Bord.*part.3.reſp.* 101. *num.*4.) opinio negativa oppoſita eſt fundata in teſtibus haud benè intellectis, ut oſtendi *num.*29. quoniam loquuntur de inquiſitione ſpeciali, ut fatetur Diana *cit.* tum quia fruſtranea eſſet facultas in Superiore procedendi per inquiſitionem ſpecialem, aut generalem, ſi Superiore generaliter inquirente authorem occultum delicti notorii,ſubditus obedire non teneretur.

Secunda difficultas.

82 AN idem poſſit eſſe ſimul denunciator,& teſtis? Negant Cajet.Valen. Arag.& Peyr.apud Bord.*part.3.reſ.* 101.*num.* 52.quia idem non poteſt eſſe accuſator, & teſtis in eadem cauſa: hinc accuſator eſt teſtis inhabilis, ex *cap.Forus de verb.ſignific.* tum quia in eadem cauſa, idem non poteſt habere duplex offici.Gloſſ.*fin.cap.Inſuper* 6.*de teſtib.* quia unum officium vix dignè valet aliquis adimplere,*cap.*1.*de conſuet.in* 6.

Reſp.poſſe.Rodr.*tom.*2.*qu.*13. *art.* 6. Bord. *cit. num.* 53. & apud ipſum Spatharius, Leſſ. Nav.Trimarchus.Probatur 1. ex *cap. In omni negotio* 4. *de teſtibus*; *Principalis perſona, dicens veritatem de re ſibi nota rectiſſimè habenda eſt pro teſte, cui adhibito uno, efficiuntur duo teſtes*; & ibi id probat Paſchalis Papa ex Evang. Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus,vade & corripe eum inter te, & ipſum ſolum,ſi te audierit,lucratus eris fratrem tuum: ſi autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum,aut duos,ut in ore duorum,vel trium teſtium ſtet omne verbum.* Ubi, ut vides, ille, qui corripit fratrem, & poſtea illum denunciat,vocatur teſtis;nam ex ore Chriſti,ſi unum tecum adhibes, eſtis duo teſtes,& ſi duos,eſtis tres teſtes; igitur qui denunciat, eſt teſtis, ſi deponat eo modo,quo debet teſtis.

Probatur, 2.quia nullum jus requirit, denunciatorem debere eſſe perſonam à teſte diſtinctam: non jus naturæ, aut divinum,ut liquet ex Evang.*cit.*non jus civile, aut canonicum,cum nullum reperiatur, quod id præſcribat; ſed potiùs, quod præſcribat oppoſitum, uti ſupra. Imò hoc maximè cedit in bonum Reipublicæ,quæ meliùs gubernatur,& conſervatur,ſi delicta puniantur.

83 Non obſtant rationes in oppoſitum. Non 1.quia inter accuſatorem, & denunciatorem manifeſta eſt diſparitas; nam accuſator proſequitur ſuam cauſam, principaliter punitionem ſui inimici intendens, ac proindè generat in Judice aliqualem ſuſpicionem, quòd non procedat ex zelo juſtitiæ,ſed ex odio;hinc habet in ſe onus probandi per teſtes diſtinctos. Denunciator verò non proſequitur cauſam propriam,ſed communem Reipublicæ,ac proindè non generat in Judice ſuſpectionem de odio, ſed præſumitur, quòd revelet delictum proximi,ut ſatisfaciat præcepto, & ut pœnam ſpiritualem,aut corporalem effugiat; hinc Judici relinquit onus probandi.

84 Nec 2. quia ibi,ut patet, eſt ſermo de officiis diſparatis,difficultates, & vires diverſas pro executione exigentibus; denunciatio autem, & teſtificatio non ſunt hujuſmodi,ſed ſubordinata. Poteſt igitur idem, qui denunciat,aſſumi ut teſtis, faciendo eum deponere eo modo,quo debet teſtis.

85 Ex reſolutione igitur hujus, & prioris difficultatis concluditur, quòd ex vi monitorii teneatur denunciator notorii criminis delinquentem occultiſſimum revelare, etiam ſi ſolus ſciat, & non ſint alii teſtes, quibus delictum poſſit de authore probari.Bord.*cit.n.*41. 55.& Doct.*cit.n.*74.quia in his caſibus denunciator aſſumitur ut teſtis,qui proindè non habet in ſe onus probandi: *vide num.* 74.

86 Dicta hactenùs *à nu.*62.maximè procedunt quoad crimina immania, ſeu exceptuata, aut difficilis probationis, in quibus quidem etiam teſtes inhabiles admittuntur, ne delicta impunita remaneant, & ſic in perniciem tranſeant aliorum.Melphi *in pract.crim.v.Teſtes.*

87 Crimina immania numeravimus *num.* 62. crimina difficilis probationis ſunt, quæ ſolent occultè patrari, v. gr. furtum,ſodomia, adulterium, fornicatio,conjuratio; &c.item, quæ noctis tempore committuntur; in his,inquam, admittuntur teſtes inhabiles, quando aliter veritas haberi non poteſt. In dubio autem, arbitrio Judicis ſtat determinare caſum, in quo veritas aliter haberi non poteſt. Ameno *pag.*217.ex Sgroi.

QUÆRES I.

88 *An ſit præmittenda correctio fraterna, ſi firmiter emendatio ſperetur. Et an, ſi ſciat quis delinquentem eſſe emendatum, teneatur eum ex vi monitorii denunciare?*

89 CErtum eſt 1. (ut advertit Ameno. *p.* 387.*n.* 8.)correctionem ſolùm habere locum,quando delictum habet tractum ſucceſſivum, quatenus pendet in futurum, vel quoad aliquem effectum liberum, ut eſt furtum quod relinquit onus reſtitutionis; vel quoad ejuſdem delicti continuationem, ut eſt fornicatio in habituato, aut recidivo: non habere autem locum, ſi nil relinquat mali liberi in futurum, ut contingit in proximo,qui ſemel cecidit in fornicationem, proprietatem, furtum, &c. ſed ſe emendavit.

90 Certum eſt 2.ex *num.* 612. præmitten-

dam

dam eſſe correctionem fraternam in denunciatione paterna,ſi correctio profutura ſperetur, aliàs minimè, quia correctio fraterna eſt de jure naturali, & divino,ex illo Matth.*relato nu.*81. unde non debet paternè denunciare fratrem,ſi ſperes eum correctione emendandum, & præſertim ſi emendatum,videris;quia tunc jam lucratus es fratrem tuum.

Hinc non obſtante Viſitatoris præcepto de denunciandis ſibi in viſitatione delictis, non potes fratrem denunciare, ſi videris eum emendatum,aut ſi probabiliter ſperes per correctionem fraternam emendandum. Joan. la Crux 8. *præc.art.*2.*num.*1.

91 Correctionem nòn profuturam dignoſces ex circumſtantiis,putà ſi ſcias,delinquentem eſſe ſuperbum, vel ab aliis monitum non fuiſſe emendatum; aut ſi ex ejus dignitate, & tui inferiori conditione judices eum fore tui correctionem ſpreturum, &c. tunc quidem correctione relicta poteris ſine peccato eum, sive paternè, sive judicialiter,denunciare. Ameno *cit.*

92 Difficultas procedit in denunciatione judiciali:pro qua. Sententia, quam tanquam communem refert,& ſequitur Aret. *in pract. crim.pag.*166. docet, neminem teneri authorem delicti denunciare, aut contra eum teſtari, quando per inquisitionem proceditur, ut in monitoriis, etam si illam ſciat cum duobus,aut tribus aliis,si non laboret infamia,nec timeatur damnum in futurum, quatenùs ſperatur privata correctione emendandus; imò addit Aret. tunc non obſtare, si Judex pro revelatione urgeat; nam tunc erit quædam ſpecies belli utrinque juſti, dum Judex juſtè teſtem urget, & teſtis juſtè negat; quia Judex urget,ut ſatisfaciat Reipublicæ, quæ expoſcit, ut diligens inquisitio fiat, ut sic malefactores timeant, & coerceantur, minimè, ut in tali caſu revelentur; & teſtis juſtè negat, quia jam lucratus eſt fratrem.

Cui Melphi *in tract.crim.ver. Denunciat.in addit.*conſequenter ſubdit: *In denunciatione judiciali quo ad peccatum commiſſum, & jam emendatum, ille tantùm tenetur denunciare, cui ex officio competit, qualis eſt fiſcalis, ad quem tanquam ad partem Reipublicæ id ſpectat, cap.Novit.de Judic.*

93 Ubi notat Ameno *pag.*387. quòd licèt, qui denunciaret non præmiſſa correctione fraterna,quando emendatio ſperatur,peccaret contra juſtitiam, & quidem mortaliter cum Tamb.*lib.*9. *Decal.cap.*2. *§.* 4.*num.* 9. si delinquens eſſet perſona conditionis graviſſimæ,& præſertim si delictum eſſet occultum,quamvis poſſet probari per alios teſtes, quatenùs infamaretur proximus sine fructu; denunciatio tamen eſſet valida ad proceſſum formandum, quia tunc jura illicitant, non invalidant denunciationem.

94 Reſp.allatam ſententiam eſſe veram, quando denunciatio, aut teſtificatio exigitur, ad reparandum, aut impediendum malum futurum, minimè quando præcipitur in pœnam delinquentis. Bonac. *in Bulla Cœnæ diſp.* 1. *quæſt.*12.*punct.*3.*num.*15.Diana *par.*9.*tr.* 2.*reſol.*89. & Alterius apud ipſum: ſequitur ex *num.*606.quia tunc præceptum ſuperioris non intendit præcisè fratris emendationem, ſed etiam principaliter publicam ejus punitionem in bonum publicum,nempè ad aliorum exemplum, coercitionem, & ſecuritatem, quod prævalet bono privato famæ fratris, quapropter tunc etiam ſuppoſita emendatione fratris, adhuc ſalvatur,quòd non infametur proximus sine fructu.

Quam limitationem videtur amplecti ipſe Melph.*cit.* dum inquit: *In judiciali autem denunciatione, ſi delicta ſint publica, & exceptuata,correctio charitativa non eſt neceſſaria.* Delicta exceptuata eſſe contra bonum publicum diximus *nu.*64.unde conſequenter tenet, quòd etiam non præmiſſa correctione,imò non obſtante emendatione, adhuc sit facienda denunciatio,quando iſta præcipitur in punitionē delinquentis, atque inde ob bonum publicum.

95 Clariùs ergo:quando Judex intendit ſolam emendationem, aut ſatisfactionem partis, facienda eſt correctio fraterna, ſi emendatio ſperetur, juxtà illud Matth.18.*Corripe eum inter te, & ipſum ſolum:* non enim poteſt proximus infamari,ſi non adſit neceſſitas,& rationabilis cauſa; & emendatione, aut ſatisfactione partis habita,jam eſt ſatisfactum ſuperioris intentioni; imò correctio eſt facienda iterùm, atque iterùm,prudentis iudicio,quamvis interim expiret terminus. Bonac.*tom.*1. *diſp.*6. *de denunc. pag.* 896. *num.* 4. quia terminus edicti non incipit, niſi poſt adhibitam opportunam correctionem, adeòque differens denunciationēm pro facienda opportuna correctione, non eſt in periculo, ut incurrat cenſuram per termini expirationem. Edicta enim ſunt benignè interpretanda, unde non eſt credendum, ut Judex velit denunciationem, quandiù emendatio fratris per correctionem ſperatur: si autem periculum sit in mora, v.gr. si fur interim fugeret, ſtatim facienda eſt denunciatio.

Quòd si facta opportuna correctione,emendatio non habeatur, facienda eſt denunciatio delinquentis, etiam si nulla infamia,accuſatio, aut ſemiplena probatio præceſſerit, juxtà illud, quod ſequitur in Evang. Matth. *Quòd ſi,*

non

*non audierit eos , dic Eccleſiæ:*Nam tunc poteſt Judex denunciationem præcipere ad conſulendum delinquentis ſaluti, aut bono proximi, licèt exponatur periculo delinquentis famæ; quoniam adeſt rationabilis cauſa . Bonac. *cit. n.*2.

96 Quando verò Judex intendit etiam pœnam, tunc facienda eſt denunciatio: nulla præmiſſa correctione , & etiam ſi delinquens ſit emendatus , quando delictum eſt publicum ; imò etiam quando eſt occultum, & nulla præceſſit infamia , accuſatio, aut ſemiplena probatio, ſi cedat in damnum publicum, fidei, aut innocentis. Bonac. *cit.* Poteſtas namque eſt à Deo deſtinata, nedum ad emendationem delinquentium, ſed etiam ad malorum vindictam ; juxtà illud Pauli ad Rom. 13. *Vis autem non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa: Dei enim miniſter eſt tibi in bonum, ſi autem malum feceris , time : non enim ſine cauſa gladium portat , Dei enim miniſter eſt , vindex in iram ei , qui malum agit .*

97 Poſterioris generis ſunt denunciationes ad edicta Inquiſitorum : *v.num.*606. prioris verò generis regulariter ſunt denunciationes ad edicta Papæ , & Epiſcoporum , pro rebus aut ſcripturis deperditis , ablatis , vel occultatis ; in his namque præcipitur revelatio ad finem reſtitutionis, & reparationis damni ; quo habito, ſive intra terminum, ſive per correctionem fraternam , ſive alia via , jam habetur fructus intentus , ac proindè monitorium non ligat ſcientem ad revelandum . Tum quia cenſura eſt pœna ſpiritualis medicinalis; adeòque præſumitur lata ad emendationem peccatoris .

Dixi regulariter , non univerſaliter , quia aliquando dari poſſunt caſus , qui non ſint fidei, in quibus Papa, Epiſcopus, &c. in ſuo edicto punitionem delinquentis intendant in bonum publicum: hujuſmodi eſt caſus *à num.*12. reſolutus , & alius , qui ſequitur , ex quibus ſufficientia colligere potes exempla .

QUÆRES II.

98 *An teneatur quis conſpirationem in Cardinalem revelare, non præmiſſa correctione fraterna , etiam ſi ex illa emendatio ſperetur?*

SCiendum eſt , 14. Kalendas Januarii 1596. occaſione mortis contra S.Carolum Borromæum attentatæ , fuiſſe editam à Pio V. contra ſcientes , & non revelantes , Bulla tenoris ſequentis .

PIUS EPISCOPUS, *&c.*

INfelicis ſæculi , *&c. ſtatuimus , ut quiſquis etiam à nudo conſilio , aut ſimplici favore , aut omninò à cæteris prædictis alienus , quempiam authorem , adminiſtrorum , vel conſciorum conjurationis ſive conſpirationis , aut commiſſi, committendive criminis in perſonam Cardinalis , illorumve fautorum , receptorum, vel occultatorum ſive ex renunciatione ſibi protinùs, vel per interpoſitam perſonam , aut literas facta , cognoverit, ſive ex ſcripturis, cœtu, conatu, concurſu, inſidiis, aliiſque ſignis, & indiciis, qualemcumque ſcientiam habuerit, vel etiam conjecerit, quive horum quidquam intellexerit , quantumcumque res aliàs occulta ſit , quàmprimum id Rom. Pontifici , ſi in Curia fuerit ; ſin autem , Ordinario loci, vel ſi Cardinalis ipſe Ordinarius extiterit , propinquiori Epiſcopo : & ſi crimen nondum commiſſum fuerit , etiam ipſi Cardinali properet revelare . Quicumque verò, etiam non ſubditus, & omnino extraneus defecerit, cujuſcumque dignitatis fuerit, prædicto ſit excommunicationis laqueo innodatus, pariterque Majeſtatis reus infamiam, & omnes pœnas prædictas eo ipſo incurrat .*

Quæ excommunicatio eſt reſervata Summo Pontifici , excepto mortis articulo : hoc præmiſſo .

99 Duardus apud Dianam *par.* 9. *tract.* 2. *reſ.*89 negat, ſcientem teneri revelare reum ſi per fraternam correctionem ſperetur emendatio , & periculum non ſit in mora , ob rationem traditam *num.* 62.

100 Reſp. adhuc teneri ſub cenſura reum revelare Bonac. *in Bullam Cœnæ diſp.* 1. *q.* 12. *punct.*3. *num.*15. Diana *cit.* & apud ipſum Alterius ; quia finis præcepti nedum eſt reparatio damni, ſed etiam punitio publica delinquentis in publicum exemplum ; nam Bulla præcipit revelationem , etiam ſi crimen ſit commiſſum, in quo caſu non habet locum reparatio damni, ſed punitio in bonum publicum .

101 Item præcipitur ſub cenſura revelatio rei de delicto committendo , aut commiſſo , quantumcumque res ſit occulta, per quod confirmantur dicta à *num.* 62.

102 Idem pariter eſt dicendum, ſi quis occidiſſet , vel percuſſiſſet Principem, Patriarcham , Epiſcopum , Generalem , aut Provincialem, ſeu in eos conſpiraſſet ; tunc, inquam, ſtante atrocitate facinoris in perſonas ſimilis dignitatis , poſſet Judex monitorium edere , quo ſcientem ſub cenſura cogeret ad revelandum reum, quantumcumque res ſit occulta, & nullis indiciis præcedentibus , aut infamia . Aret. *in pract. crim. pag.*124. Ratio eſt ; quia motivum præfatæ Bullæ contra facinora in Cardinales , fuit bonum publicum , &c. quod ibi exprimitur per hæc verba :

Quibus enim præſidio erimus , quibus ſuppetias afferemus, quos denique tutabimur, ſi Templi Dei baſes, ſi clariſſima Eccleſiæ lumina, ſi ſpeciales filios , qui pro animabus populorum , pro fide, pro juſtitia, pro unitate pervigilant, inultos de-

deferamus? Quòd motivum ritè poteſt extendi ad Epiſcopos,&c. ſunt enim perſonæ publicæ,Miniſtri Dei,Paſtores gregis Chriſti,de quibus Apoſtolus ad Rom. *cap.* 13. *Non eſt enim poteſtas,niſi à Deo, &c. itaque qui reſiſtit poteſtati,Dei ordinationi reſiſtit*,& ad Hebr.13.*Obedite Præpoſitis veſtris,et ſubjacete eis;ipſi enim pervigilant,quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri*. Ac proinde facinora contra eorum perſonas,ſive cōmittenda,ſive commiſſa,quantumvis occulta, non debent inulta remanere.

QUÆRES III.

103 *Petrus occultè necavit uxorem fine nubendi cum concubina,mutata tamen voluntate nupſit cum alia. Epiſcopus autem ad partis inſtantiam monitorium edidit, ut qui ſciret authorem talis necis, ſub cenſura revelaret. An illum ſciens teneatur eum revelare?*

SCiendum eſt,quòd Judex Eccleſiaſticus inferior Papa non poſſit concedere monitorium, ex vi cujus ſequitur mors, aut mutilatio; quoniam tunc evaderet irregularis ex defectu lenitatis, utpotè cooperator morti alterius; unde in cauſis criminalibus hujuſmodi monitoria ſolent cum tribus clauſulis concedi, 1. ut fidem non faciant, niſi civiliter, 2.ad defenſionem tantùm, 3. quoad intereſſe.Tancr.*tom.5.tr.4.qu.19.num.*2.

104 Reſp.cum Tancr.*cit.* vel enim Petrus eſt emendatus, quatenùs relicto jam amore concubinæ, quietè vivit cum nova uxore, vel non; ſi primum, non eſt revelandus; quia ex probatis *n.94.&* 96. delinquens emendatus non eſt denunciandus, quando monitorium denunciationem præcipit in emendationem, & reparationem damni futuri, non in punitionem, ut in caſu.

Si ſecundum, eſt revelandus;quia perdurante pravo amore,delictum habet effectum pendentem in futurum, nempè periculum necis novæ uxoris, & peccati mortalis, ac injuriæ Sacramenti, ſi mortua nova uxore concubinam ducat; quoniam habetur cum ea impedimentum criminis perſeverans in futurum.

105 Nec ex tali revelatione facta Superiori Eccleſiaſtico,ſequitur pœna mortis rei;quod poſſet obſtare; nam Superior Eccleſiaſticus ea revelatione tantùm utitur ad præfatum malum reparandum;non poteſt autem eam revelationem Judici ſæculari tradere; quia ſic evaderet irregularis, quatenùs cooperaretur quaſi teſtis in cauſa ſanguinis; quæ namque major cooperatio in cauſa ſanguinis, quàm tradere Judici ſæculari revelationem delinquentis,quæ incipiat probare authorem delicti?

QUÆRES IV.

106 *Quando quis vi monitorii teneatur revelare ſcripturas?*

PRæſens quæſitum perlucidè diſtinguit Diana *par. 9. tr.8. reſ.* 48. ex Sayro, Saynaudo, & aliis, ex quibus breviter.

107 Reſp.regulam generalem eſſe, ut tunc teneatur quis ex vi monitorii ſcripturis tradere, aut revelare,quando earum detentio,aut occultatio eſt mortalis: *v. num.* 32. qualis non eſt,quando grave damnum timet,quod præferri debeat damno alterius; quod ex non revelatione conſequitur. Hinc

108 1. Si inſtrumenta ſint publica, quæ ſcilicet continent acta cauſæ in judicio, nempè interrogationes, reſponſiones, confeſſiones, & tenetur ea reus tradere, & teſtis revelare; quia ſpectant ad publicam juſtitiam adminiſtrandam.

109 2. Si ſint propria rei, quæ ſcilicet ſpectant ad jus rei,& ſunt de bonis ejus,non tenetur reus ea tradere, nec teſtis revelare; quia non tenetur quis ſive reus,ſive teſtis arma contra ſe dare inimico.Tum quia monitoria intelliguntur lata contra retinentes ſcripturas alienas, & ſpectantes ad jura, ac bona actoris.

110 3. Si ſint communia reo,& actori,videlicet,quæ ſpectant ad jus, & bona utriuſque, licèt ſint in poſſeſſione rei, tunc non tenetur reus ea tradere,nec teſtis revelare,ſi inſerviunt pro jure alterius contra jus proprium; quia ſunt utrique communia, & quando cætera ſunt paria, melior eſt conditio poſſidentis.

111 4. Denique ſi inſtrumenta ſint propria actoris,eſt diſtinguendum; vel enim detinens ſcripturam eſt certus de ſua juſtitia, & quòd actor ea injuſtè utetur contra ipſum,ejus v.gr.attentis potentia,& divitiis;& tunc eo durante periculo reddere non tenetur, nec id ſciens revelare, non minùs quàm detinens gladium alterius, non tenetur illum reſtituere, ſi ſit certus, aut magis probabiliter putet, quòd ſit eo uſurus ad alium occidendum, imò reſtituendo peccat mortaliter contra charitatem;ſi igitur ſub mortali ex charitate tenetur, quando poteſt, impedire damnum ſpirituale, aut temporale proximi; multò magis tenetur impedire malum ſpirituale,nempè peccatum proximi, & malum temporale ſui, & monitoria dantur ad impedienda, non ad fovenda mala. Dixi,ſi ſit certus,&c.nam in dubio poſſeſſio ſtat pro creditore, de cujus bonis eſt ſcriptura, qui non eſt privandus ſua ſcriptura ex dubia ſui malitia; quoniam in dubio quilibet eſt præſumendus bonus. Vel actor habet jus, quamvis litigioſum, ad rem,in ordine ad quam inſervit ſcriptura,& tunc omninò reus eam reddere tenetur actori,& ſciens revelare, ad hoc ut actor poſſit jus ſuum proſequi;quia tunc eſt injuſtus detentor.

QUÆ-

Q U Æ R E S V.

112 *An habens tranſumptum, teneatur illud revelare ex vi monitorii de revelanda ſcriptura?*

RESp. non teneri. Bonac. *tom.1. diſp.6.de denunc.pag.* 895. *n.*8. apud ipſum Suar. & Filliuc.quia monitorium intelligitur de ſcriptura illa,quæ facit fidem;at ſimplex tranſumptum, non authenticum, non facit fidem.

Q U Æ R E S VI.

113 *An teneatur ex vi monitorii reddere actori ſcriptura propriam, ex qua ſibi prudenter timet notabile damnum.*

CErtum eſt, nomine damni hìc non venire amiſſionem litis, & expoliationem bonorum, circa quæ actor habet jus, & pro quibus ſuam inquirebat ſcripturam; quia ſi ex vi ſcripturæ reſtitutæ actor obtinet à judice juſtam ſententiam, qua reus aliquibus ſpolietur bonis, tunc reus non dicitur pati, ſed reſarcire damnum, quod reverà, licèt bona fide, inferebat actori,ejus retinendò bona; unde nomine damni hìc venit amiſſio boni, in quod reus habet jus. Diana *par.9.tract.8.reſol.48.in fine.*

Bona, in quæ homo pati poteſt damnum,ex *n.*39. ſunt quatuor,animæ videlicet, corporis, famæ, & ſubſtantiæ corporalis, quæ bona ita ſe habent, ut unum ſit altioris ordinis alio,uti gradatim ponuntur; bonum autem altioris ordinis præferri debet bono inferioris ordinis,& ſic bonum animæ, & vitæ, ſeu membrorum, præferri debet bono famæ, & bonum famæ bonis temporalibus.

114 Reſp.1. qui ſcripturam detinet,ſi eam poſſidet mala fide,quatenùs eam abſtulit,tenetur eam reddere cum æquali ſuo damno, aut paulò majori, minimè cum longe majori. Tambur. *lib.9. Decal.cap.3. §.3.à n.19.*& apud ipſum Molina,Leſſius, Azor. Val. Navar. Bonac. Ratio primæ partis eſt, quia in æquali damno potior eſt ratio innocentis; tum quia injuſta actio obligat ad amovendum damnum ab innocente, & ad ponendam æqualitatem; unde vita tua vita fama, tua fama, bona tuis bonis ſunt redimenda; idque etiam, ſi paulò majus eſſet damnum, quod timetur, quia parum pro nihilo reputatur.

Nec dicas, longè majus valere propriam vitam,aut famam,quam vitam, aut famam alterius; quoniam hoc eſt verum, cæteris paribus; quando ſcilicet uterque eſt innocens,ut dicam modò *n.* 116. minimè quando tu es injuſtus, tunc namque longè magis eſt habenda vita, aut fama innocentis, quàm nocentis.

Eadem ratione tenetur ad reſarcienda omnia damna, & intereſſe, quæ ſunt vera, etiam ante monitorium.

Ratio ſecundæ partis eſt, quia juſtitia commutativa nil aliud vult, niſi ponere æqualitatem;& tu non teneris,niſi ad æquale, adeòque tunc excuſaberis ob impotentiam ponendi æqualitatem;unde ſi ex traditione ſcripturæ ſequatur infamia, ad eam non teneris, ſi damnum alterius ſit in bonis temporalibus, quia jactura boni ſuperioris ordinis eſt longe major jactura boni inferioris. Dian. *p.9. tr.8.reſ.* 49.*in fine*. Pariter neque teneris, si damnum tuum ſit circa bona ejuſdem ordinis, ſed notabiliter majus, putà si damnum alterius sit triginta aureorum, & tuum quinquaginta.

115 Si autem potes tuum damnum,nempè tuam infamiam evitare, reſtituendo ſcripturam medio prudenti confeſſario, aut amico occulto, omninò teneris.

116 Reſp.2. qui ſcripturam detinet,si eam poſſidet bona fide, non tenetur eam reddere cum ſuo, aut ſuorum notabili damno, etiam minori damno alterius. Diana *in ſum. ver.Teſtis num.6.* Buſemb. *lib.4.de ſtatibus c.3.dub.6. num.1.* Tamb. *cit.num.*24. & alii apud ipſum. Quia cum læſio nō fuerit culpabilis, reſtitutio non debet te obligare cum notabili tuo detrimento; quoniam lumen rationis dictat, mitiùs eſſe agendum cum lædente sine culpa gravi. Hinc qui ex officio, v. gr. medici, dum medetur, vulneret, tenetur ex juſtitia damnum reparare; non tamen cum tanto rigore, quanto tenetur ille, qui cum culpa vulneravit.

117 Si verò poſſit ſuum notabile damnum evitare, reſtituendo per ſe, aut medio amico gravi,& occulto, vel medio prudenti confeſſario,tenetur id facere, quando advertit,non ſolùm ex charitate,ut vult Buſemb. *cit.cum aliis* (qui proinde,si id non faciat,excuſat illum ad compenſanda damna inde ſequentia)ſed etiam ex juſtitia.Tamb.*cit.n.8.ibid.c.1. §.9.n 6.& c. 2.§.1. n. 7. cum aliis*; quia juſtitia non ſolum præcipit, ne quis det cauſam damni; verùm etiam ut eam tollat, si ab eodem sit poſita;ad eandem namque virtutem ſpectat, malum ſibi oppoſitum non ponere,& tollere,si illud ab eodem ſubjecto in quo eſt virtus, poſitum eſt. Hinc(ait Tamb.)si inculpatè dediſti venenum, incendiſti ſegetem, ſed adhuc venenum, & incendium vigent, quis te non obligabit ad ea removenda, si potes, etiam cum aliquo tuo non magno incommodo? licet enim, si tertius aliquis poſſit, non teneatur, niſi ex charitate; tu tamen, qui re ipſa,eſtò sine culpa, cauſam damni dediſti, majorem contrahis obligationem,quæ major obligatio explicari non poteſt, nisi dicatur eſſe ex juſtitia.

118 Ex quo ſequitur,quod ille,qui ſcripturam bona fide detinet,si poſſit accedente noti-

tia

tia damna reparare,& reſtituere ſine ſuo notabili detrimento, teneatur ſub mortali,& ex juſtitia id facere, etiam cum aliquo ſuo non magno incommodo:quòd ſi non faciat,tenetur ad omnia damna , quæ ſequentur poſt advertentiam,non verò ad ea,quæ antea ſecuta fuerint. Tamb.*cit.*Ratio utriuſq;eſt,quia pro primis in nulla fuit culpa : pro ſecundis verò , dùm advertit,quia potuit , & noluit damna impedire, gravem culpam commiſit contra juſtitiam ex re accepta:incœpit enim eſſe injuſtus detentor.

Q U Æ R E S VII.

119 *An ſciens furem , aut detinentem ſcripturam, promulgato jam monitorio , teneatur ad revelandum cum ſuo notabili damno minori damno alterius , & non revelando teneatur ad compenſanda damna alteri inde ſequentia , ſi poſſit ſuum damnum vitare ?*

RESp.negativè quoad utramque partem . Prima pars ſequitur à fortiori ex dictis de ipſo detinente bona fide , *n.*116. quia detinens bona fide ſcripturam alterius,ſaltem materialiter læſit , quod non fecit ſciens .

120 Secunda pars, videlicèt, quòd ſciens,ſi poſſit damnum vitare, etiam cum ſui non magno incommodo , teneatur ſub mortali ad revelandum,non tamen ad reſtituenda damna inde ſequentia ; probatur ; quia ſciens non tenetur ad revelandum ex juſtitia commutativa, quæ eſt radix , & origo oneris reſtituendi , ſed ſolùm ex virtute charitatis, & obedientiæ ratione monitorii . Idem dico de teſte juridicè interrogato, ſi potens reſpondere, taceat veritatem,ex qua proximo damna ſequantur;quia pariter non tenetur ad veritatem manifeſtandam ex vi juſtitiæ commutativæ , nempè ex contractu, vel quaſi contractu,ſeu ex officio ; ſed ex vi charitatis,& juſtitiæ legalis,quæ onus reſtitutionis non pariunt . Hanc ſententiam tenent Dian.*p.*3.*tr.*5. *reſ.*54. *p.*5. *tr.*13.*reſ.*68. Raynaudus *de monit.p.*1.*c.*3.*qu.*24.Tamb.*lib.*8. *Decal.tr.*4.*c.*2.*§.*6. *num.*11. & alii contra Avil. Aragon.& alios apud Dian.*cit.*qui volunt,tam ſcientem ex vi monitorii , quàm teſtem legitimè interrogatum , teneri ad manifeſtandam veritatem , ſi poſſit ſine ſuo notabili damno , ſub onere reſtituendi damna inde ſequentia .

Q U Æ R E S VIII.

121 *Vir nobilis,cum reperiretur domi Petri ad eum inviſendum,comperiit eum habere quaſdam ſcripturas Pauli , quatenus Petrus,ob urbanitatem,rem coram ipſo tractavit cum ſuo Procuratore , An teneatur eas revelare ex vi monitorii ?*

RESp.Tancr. *tom.*5. *tr.*4.*qu.*18.Non teneri non quidem ratione ſecreti naturalis,ob dicta *n.*56.ſed ratione infamiæ,quæ ipſi ſequeretur ; nam haberetur ut infidelis, & infamis , ita ut omnes,qui ſcirent, ejus amicitiam recuſarent. Tum quia jactura honoris,nedum viro nobili, verùm etiam honeſto eſt vita ipſa gravior,& metus honoris amittendi cadit in virũ cõſtantem. Ita Barbatius,& Gabr.apud Tancr. *cit.* Hinc Diana *n.*114.*cit.* excuſat à revelatione ſcripturæ , quando ex ea infamia ſequitur .

Q U Æ R E S IX.

122 *Petrus anno* 1650. *dedit in uxorem ſuam filiam Catharinam Paulo cum dote viginti millium aureorum, in contractu autem fuerunt appoſita triginta millia aurea, facto tamen intèr ipſos pacto,& conventione verbali,ut viginti millia ſint pro reali dote,alia verò decem ſolùm ad pompam,ita expoſcente ipſo Paulo, ut ſic ſuum matrimonium cuidam ſuo conjuncto placeret, ſe obligante ad dictum pactum declarandum capta temporis opportunitate,ut in effectu per publicum inſtrumentum , & Notarium, declaraverunt poſt quatuor annos præfati Paulus, et Catharina conjuges.His autem defunctis,hæres Pauli poſt annos* 40.*expoſcit in judicio à filio hærede Petri alia decem millia aurea ex vi contractus dotalitii de* 30. *millibus aureis ; & quia ex iis , qui prædictam conventionem ſciebant,plures ſunt defuncti,& alii nolunt ſpontè teſtari,hæres Petri obtinuit monitorium ſub excommunicatione ab Epiſcopo,ut qui id ſciunt,revelent;at quoniam,qui ſciunt,ſunt conjuncti in primo,& ſecundo gradu cum hærede Pauli,ideò quæritur. An hi teneantur ad revelandum ?*

123 RESp. teneri ſub mortali , & cenſura ad revelandum. Ratio eſt, quia ex una parte adeſt ſententia probabilis obligans hujuſmodi perſonas privilegiatas ad denunciandum,& teſtificandum in aliorum defectum, de qua *n.* 43. ex alia parte Doctores ſententiæ excuſantis , *n.*40. relati , expreſsè loquuntur , quando ex revelatione ſequitur notabile damnum,aut infamia ipſi revelando ; quod natura non patitur, in quantum communio ſanguinis facit,ut mala ſint ipſis conjunctis communia,& unus ſine alio lædi non poſſit . In caſu autem noſtro, nec damnum,nec infamia ſequitur ipſi conjuncto ex revelatione ; non damnum, quia ipſe hæres actor pro decem millibus aureis nullum in re habet jus ad recenſitam ſummam,ut ipſimet ejus conjuncti ſciunt;nec infamia,quia ipſe actor,dum in judicio agit pro decem millibus aureis,non præſumitur malus , ſed agens ex ignorantia juris partis, & errore facti, quo putat habere jus ad præfatam ſummam ex vi primi contractus dotalis; quoniam ex jure delictum non eſt præſumendum .

Cum igitur in allato caſu nullum damnum, aut infamia ſequitur ex revelatione, nullo pa-

ćto prædićti conjunćti ſunt ex ratione conſanguineitatis à revelatione excuſandi .

124 Confirmatur , quia independenter à monitorio ex communi Theologorum tenetur quis ex charitate ſub culpa mortali non manifeſtantis , ad veritatem revelandam , & ad monendum ignorantem de errore , ex quo ſequitur læſio innocentis , quando ex tali revelatione non ſequitur ipſi notabile damnum ; adeoq; cum ex expoſito caſu monitio , & revelatio in nullius damnum cedant , ſed in defenſionem innocentis, atq; ad ejus mala vitanda , tenentur præfati conſanguinei ſub mortali , & cenſura ad revelandum .

Q U Æ R E S X.

125 *Concubina ſurripuit quandam gemmam à ſuo amico , qui proindè monitorium obtinuit. An concubina teneatur reſtituere , aut revelare ex vi monitorii .*

RESpon.non teneri , ſi diligatur ab amico ſtrićto amore. Tancr. *tom.*5. *tr.*4. *q.*17. qui *num.*7 Hæc habet :

Quoties tantus eſt amor inter amicos , etiam ſi ſit turpis,ut prudenter attentis omnibus circumſtantiis præſumi poſſit,quòd amicus nollet includere alium in edićto;tunc non tenetur revelare ex vi edićt.;quia hæc obligatio revelandi,aut reſtituendi non proceſſit ex eo , quod licitè fieri deberet , ſed ex eo, quod ille qui petiit monitorium,intendit, & vult circa hos dirigere monitorium; & Judex ad partis requiſitionem ferens monitorium non intendit alios obligare ultrà eos, quos intendit includere,pars; ergo quoties pars non vult amicum includere,ſive hoc faciat ob illicitum amorem,ſive ob licitum,ille non obligabitur monitorio,cũ tale edićtum ad eum non dirigatur.

126 Peccavit igitur mortaliter ſurripiendo,& pariter retinendo , ſi amicus rationabiliter præſumatur invitus ; at non incurret cenſuram non reſtituendo . Imò ſi circumſtantiæ ſint tales , & amicitia ſit tam arćta , ut concubina ob verecundiam non petierit , rationabiliter tamen præſumat , amicum non eſſe invitum quoad ſubſtantiam, ſed ſolùm quoad modum , quatenùs ſurripuerit; tunc neq;peccaret mortaliter , quia non eſſet injuſta detentrix ; nam non commiſiſſet furtum , cum furtum ſit ablatio rei invito rationabiliter domino .

127 Idem eſt dicendum de ipſa ſciente in ordine ad revelandum .

128 Suadetur . Monitorium non ligat filium,uxorem,patrem,matrem,aut fratrem ſurripientes ultrà caſus licitos, niſi conſtet de voluntate ferentis,ſeu petentis,monitorium.Bonac.*tom.*1. *pag.*891. *diſp.*6. *de denunc. punćt.*1. *n.*1.& 2.& non alia ratione,niſi quia cum monitorium concedatur in gratiam petentis . Judex ligare non intendit , niſi quos ipſa pars petens intendit; circumſtantiis autem attentis naturæ,& carnis, licèt diſpliceret alicui , quòd ſit furatus ab uxore, &c.non poteſt autem rationabiliter præſumi,quòd ille velit , & intendat uxorem,filium,& tam arćtè carne conjunćtos affici punitione tam gravi , quanta eſt excommunicatio major , niſi de ejus intentione conſtet;putà ſi eos faciat in monitorio exprimere , aut apponatut particula, *nullo excepto* .

Ita in re noſtra , præſumi non poteſt , quòd amicus intendat , & velit, tam arćta amicitia conjunćtum excommunicatione affici ; nam magnus amor idem operatur , quod ſanguinis conjunćtio. Abbas *in cap. Requiſivit.de teſtam.* Imò arćta amicitia ſuperat parentum affećtionem.Bartol.*in l.alimen.§.*1.*ff.de alim.& cibar. legat.* apud Tancr. *cit. num.*4.

129 In dubio verò de intentione petentis, monitorio teneri,docet Raynaudus apud Tancr.*cit.* & Bonac.*cit.* quia conſtat de præcepto .

Q U Æ R E S XI.

130 *An ſcientes concubinam Clerici poſſidere ejus bona ab eo donata in remunerationem ſervitiorum, in judicio tamen non probatorum, teneantur revelare ex vi monitorii de revelandis poſſeſſoribus bonorum Clerici ?*

RESp.non teneri Tancr. *cit.q.*15.quia concubina retinens bona Clerici ſibi donata in remunerationem ſervitiorum verè præſtitorum, etiam ſi non ſint in judicio probata, ea retinet ſine peccato mortali,& juſto titulo donationis remuneratoriæ; igitur id ſcientes non tenentur revelare, quoniam monitorium obligat ad revelandũ injuſtum detentorem: *v.n.*32.

131 Dices *in l. de donat.inter vir.& uxor.* ex Barb.apud Tancr. *cit.* licèt Clerici poſſint ſuæ concubinæ donare ob ſervitia præſtita , ipſa tamen non poteſt ea retinere ante probationem ſervitiorum in judicio factam ; igitur , qui id ſciũt,ex vi monitorii revelare tenentur.

Reſp.Tancr.*cit.* ex Molina textum loqui de donationibus merè gratuitis , minimè de iis ; quæ fiunt ob ſervitia realiter præſtita . Tum quia ex Cabedo , talis probatio obſequiorum non requiritur prò foro interno , ſed pro externo propter præſumptionem , quòd donata concubinæ videantur donata non ob realia obſequia , ſed ob turpem amorem .

Q U Æ R E S XII.

132 *Petrus donavit Paulo abſenti centum , ad quem miſit nuncium , aut epiſtolam , ut talem donationem intimaret ; antequam autem nuncius aut epiſtola pervenerit , mortuus eſt donator:hinc ejus hæredes omnia ejuſdem bona occultaverunt , & quia Paulus donatarius interim nuncium donationis recepit , monitorium obtinuit ,*

nuit, ut revelentur, qui bona Petri detinent. An qui ſcit hæredes Petri talia bona occultaſſe, teneatur ex vi monitorii ad revelandum?

RESp. Tancr. qui caſum proponit *l. c.* non teneri; quia licèt ſit probabilis ſententia, quòd poſt acceptationem Pauli factam mortuo Petro, donatio ſit perfecta, transferat jus in donatarium, præſertim ſi fuit acceptata per Notarium nomine Pauli abſentis; eſt tamen ſatis probabilis opinio oppoſita, quòd poſt mortem donantis, non poſſit donatarius ejus acceptare donationem; ac proinde eam, utpotè non jam perfectam, cederet hæredibus Petri donantis.

133 Suadetur à pari, quia in caſibus, & in quãtitate, in quibus ad donationem requiritur inſinuatio, ſeu manifeſtatio facta Judici, promulgato monitorio ad inſtantiã donatarii, non tenetur quis ad revelandũ, ſi ſciat hæredes donantis ejus detinere bona; nã donatio ſine inſinuatione eſt nulla, ex *l. pen. §. ult. C. de donat.*

134 Et econtra, ſi donatarius reperiatur talia bona recepiſſe, tenetur ad reſtituendum, & qui eum ſcit, ad revelandũ, promulgato monitorio ad inſtantiã donantis, aut ejus hæredum; quia licèt ex conſuetudine non teneatur in cõſcientia donatarius bona ſibi ſine inſinuatione donata reſtituere, niſi quando donans, aut ejus hæredes donata repetant; monitio tamẽ à Judice Eccleſiaſtico facta ad inſtantiã partis, valet pro repetitione. Ita Tancr. *cit.* ex Raynaudo.

135 Eadem ratione, ſi Petrus fecit mandatũ donandi, quatenùs dedit famulo centum, ut ea ferret ad Paulum, tunc mortuo donante ante traditionem, ſi monitorium fiat ad inſtantiam donatarii, non tenetur, qui ſcit, famulum detinentem revelare; benè verò, ſi fiat ad inſtantiã hæredum donantis; quia ſumma illa ante traditionem per famulum factam non eſt de bonis donatarii, ſed hæredum donantis. Quod utrumq; eſt verum, etiam ſi famulus ob culpabilem negligentiã, aut malitiam tradere omiſerit, in quo caſu vult Tancr. cum Sanchez, quod teneatur tradere hæredibus donantis realiter ſummam illam, aut gemmam, & ſimul teneatur ſatisfacere donatario æquale pretium.

Confirmat Tancr. ex Raynaud. *de monit. p. 1. cap. 2. q. 9.* dicens: *Non teneri ad revelandum ad edicta, ut revelentur, ſeu reſtituantur res Sempronii, quando ipſi fuit facta promiſſio illarum rerum, & fuit etiam acceptata, quia quamvis promiſſio acceptata obliget ex juſtitia promittentem, facta jam acceptatione ex parte promiſſarii, ut tenet communi opinio, adhuc promiſſarius non habet jus in re in bonis promiſſis, ſed tantùm ad rem, & promittens eſt verus dominus rei; atque adeò non veniunt nomine bonorum Sempronii; ergò multò magis dicendum eſt, non eſſe in bonis Titii id, quod ipſi debet reſtitui à famulo in compenſationem doni, quod impedivit, ne fieret ipſius Titii, & potius debet dici tale, donum eſſe in bonis Caii, qui fecit mandatum donandi.*

QUÆRES XIII.

136 *Petrus donator ob ingratitudinem donatarii, ante Judicis ſententiam clam ſurripuit bona illius à ſe donata. An teneatur ex vi monitorii, quæ repetiit, aut compenſavit, revelare?*

NEgat Tancr. *cit. quæſt.* 10. quia licet una ſententia velit, quòd non poſſit in caſibus enormis ingratitudinis donator repetere, aut compenſare donata, niſi poſt Judicis ſententiam. Diana *par. 8. tr. 6. reſ.* 58. Tambur. *lib. 9. de contr. tract. 10. cap. 6. §. 1. n.* 8. Buſemb. *lib. 3. tract. 5. cap. 3. dub. 3. n.* 1. Alia tamen opinio tenet, quòd poſſit donans, apertè conſtante enormi ingratitudine donatarii, ante Judicis ſententiam rem donatam occultè reaſſumere, aut compenſare. Dicaſtillus *lib. 2. tract. 5. diſp. 1. dub. 7. n.* 157. & 158. Tancr. *cit.* quia donatio intelligitur facta ſub conditione implicita, & virtuali, *niſi donatarius fuerit ingratus*, & ſententia Judicis non requiritur, niſi ad declarandam veritatem ingratitudinis donatarii: unde hac verè, & certò ipſi donanti conſtante, non requiritur in conſcientia illud, ut occultè reaſſumat donata, aut ſibi compenſet.

137 Ita pariter eſt diſcurrendum in caſibus, in quibus poteſt donator licitè donationem revocare, & in cæteris contractibus, in quibus rem detinens, licitè, & juſtè detinet, nam hujuſmodi monitoria feruntur contra injuſtos detentores, & illos ſciens.

QUÆRES XIV.

138 *Petrus nobilis è Sicilia perrexit ad bellum, qui ex matrimonio ibi contracto genuit filium, qui mortuo patre, in Siciliam venit bona paterna adepturus, quæ cum ſcire non potuerit, monitorium obtinuit, ut qui bona Petri retineret, reſtitueret, aut revelaret; & quia ejus bona reperiuntur adjudicata, ideò quæritur, An adjudicatarius teneatur ad reſtituendum, vel revelandum?*

SCiendum eſt, quòd adjudicatio facta virtute pacti ad diſcurſum, ſit triplex, 1. ſine læſione, facta ſcilicet juſto pretio; & de hac non eſt ſermo, 2. cum læſione non enormiſſima, quatenùs non fuit facta infrà dimidium juſti pretii, ſed vel in dimidio, vel ſupra dimidium juſti pretii, ver. grat. prædium, domus, &c. valebat centum, & adjudicatio fuit facta pro ſexaginta, aut quinquaginta, 3. cum læſione enormiſſima, quatenùs fuit facta infrà dimidium juſti pretii. Variant tamen Docto-

res in aſſignando, quatenùs debet eſſe exceſſus dimidii juſti pretii, ut conſtituat læſionem enormiſſimam.

Fagun.*lib.5.de contr.c.*40.*nu.*2. ait, non ſufficere, quòd exceſſus ſit unius nummi; quia parum pro nihilo reputatur, & de minimis non curat Prætor; ac proindè id committit arbitrio Judicis. Hinc permulti Juriſconſulti apud Maſtrill.*dec.*247.*n.*37. tenent, exceſſum debere eſſe magnum, ita ut læſio debeat eſſe in quadruplo, aut triplo minùs juſto prætio, ut ſi prædium valeat centum, & adjudicatio fiat pro triginta tribus.

Puto tamen, quòd in læſione exceſſus dimidii juſti pretii, ad conſtituendam læſionem enormiſſimam, ſufficiat, ſi ſit unius nummi; & ita in allato exemplo ſufficit, ſi adjudicatio ſit facta pro quadraginta novem, Tamb.*cit.nu.*5. & apud ipſum Rebellius, Baldus, & alii; ex *l. Hæc adjecto plur. de verbor. ſignif.* Suadetur, quia remedium gratioſum non conceditur, niſi pro læſione enormiſſima; ex Maſtrillo autem *cit. nu.*28. *Hoc remedium competit, etiam ſi læſio in uno nummo dimidium juſti pretii excedat, ſecundum* Baldum *l.*2. *Cod.de reſcin. vendit.nu.* 38.Abbas *in cap. Cum cauſam nù.*3. Poſt Gloſſ. *ibi in ver. Dimidium, quæ opinio contradictorem non habet*. Igitur ad læſionem enormiſſimam ſufficit exceſſus unius nummi.

Reſp.cũ diſtinctione, hæc namque adjudicatio tripliciter contingere potuit. Primò, vel fuit facta ſine læſione juſto pretio, ver.gr. prædium valebat centum, & fuit adjudicatum pro aliis centum, quæ dominus prædii adjudicatario debebat ratione annui cenſus ſupra ipſum prædiũ per plures annos non ſoluti. Et tunc nulla eſt difficultas; tunc quidem adjudicatarius monitorio non ligatur, quia prædium eſt in ſui dominium tranſactum per juſtam emptionem.

139 Secundò, vel adjudicatio fuit facta cum læſione non enormiſſima, & tunc pariter dico, adjudicatarium elapſo quadrimeſtre non teneri reſtituere, aut revelare; quia ea bona poſſidet licitè titulo emptoris, emptione juſto pretio facta: *v.num.*144.

Cujus juſtitiæ ratio eſt pactum in contractu creationis cenſus appoſitum inter dominum cenſus, & cenſuarium, ut in caſu negatæ ſolutionis cenſus, vendatur prædiũ ad diſcurſum; ſeu ſub haſta, vulgò *all'incanto*, ultimo emptori plus offerenti; quod pactum non eſt deſtructivum contractus cenſus. Et firmatur authoritate Nic.V. apud Tamb. *lib.* 9. *de contr. c.* 6. qui conceſſit Regno Siciliæ, ut in creatione cenſus apponi poſſint quæcumq; pacta: Et in praxi tale pactum publicè coram Notario ſemper apponitur. Adjudicatio igitur, ſeu emptio prædii in, aut ſupra medietatem juſti pretii facta, cum ſit facta ratione conventionis, & pacti de vendendo prædium in ſubhaſtatione, in caſu negatæ ſolutionis cenſus, erit juſta; quia bona, quæ venduntur ſub haſta, qualia ratione præfati pacti ſunt, quæ adjudicantur, ſunt merces ultroneæ, quæ poſſunt licitè pro medietate emi, Tamb.*to.*2.*lib.*9.*tom.*2.*c.*4.*§.*8.*à n.*5. Diana *par.*4.*tr.*4.*reſ.*12. & nonnulli alii apud ipſos.

Tum quia hujuſmodi adjudicationes, ſeu emptiones, & venditiones bonorum immobilium, fiunt ſine fraude, ſed ſuppoſito debito vero, ad vocem præconis, authoritate Principis, & per ſententiam Judicis. Ecce juſtitiam. Dicens: de ratione ſubhaſtationis eſt, ut cõcurrant plures, qui velint emere; in adjudicatione autem fiunt proclamationes in foro, ſed vel coram pauciſſimis, vel nullo emere volente.

Reſp. Tamb.*cit.n.*19. ſufficere, quòd reverà fiant proclamationes, & quòd creditor alios, qui plus offerant, non impediat. Per accidens autem eſt, ut non compareant emptores, eò maximè, quia cenſuarii jam ſciunt, quòd in ſubhaſtatione immobilium pauci, vel nulli comparere ſoleant præter ipſum creditorem, & hoc non obſtante in fundatione cenſus, conveniunt pacto talis ſubhaſtationis; volenti verò, & ſcienti nulla fit injuria.

140 Tertiò, vel adjudicatio fuit facta cum læſione enormiſſima, & tunc Tancr.*to.*5. *tr.*4. *q.*12. ſic reſolvit; vel monitorium eſt latum, ut revelentur bona Petri, eo fine, ut ſciatur poſſidens; & tunc adjudicatarius tenetur revelare, excepto caſu, quo ei adveniret notabile damnum, putà quia ſuum creditum amitteret. Vel eſt latum, ut reſtituantur bona Petri, & tunc, non tenetur reſtituere; quia juſtè retinet bona Petri, uſquequò ipſi ſolvatur creditum.

Adjudicationem autem cum læſione enormiſſima eſſe juſtam, probat Tancr. *to.*4.*tr.*2.*q.* 52. 1. quia in ſubhaſtatione poteſt res emi, vel vendi quanto minoris ſine fraude extorquere poteſt, ſive ſuprà, ſive infrà dimidium pretii, quo res valet, 2. quia in læſione, quæ ſit infrà dimidium adjudicatio eſt licita; ita & in læſione, quæ ſit ſupra dimidium. 3 quia lex in Regno Siciliæ permittit talem adjudicationem. Hinc concludit, in Regno Siciliæ creditorem poſſe ſibi juſtè adjudicare, ſeu appropriare prædium cenſuarii cum læſione ſupra dimidium, admiſſo tamen remedio gratioſo, quatenùs dominus uſque ad finem mundi poteſt offerre creditum, & prædium repetere unà cum fructibus, ita ut domino offerente creditum, teneatur adjudicatarius reſtituere illi prædium unà cum fructibus perceptis, quæ proindè nunquam præſcribuntur; quo credito non oblato, poſ-

poſſit juſtè adjudicatarius prædium retinere, donec offeratur; imò non teneatur cenſuarium de tali remedio gratioſo monere. Solùm excipit caſum, quando adjudicans cognoſcit, dominum prædii eſſe ineptum ad petendum remedium gratioſum, uti eſſet vidua, ruſticus, pauper; tunc fatetur adjudicatarium teneri deducto ſuo credito prædium adjudicatum reſtituere debitori, etiam eo non petente.

141 Dico tamen 1. adjudicatarium, ſi ſit infrà annos quadraginta adjudicationis, teneri revelare, & reſtituere, nedum lato monitorio, verum etiam ante, niſi prudenter timeat, quòd reſtituendo non recuperaret ſuum creditum, in quantum, v. g. ſuum creditum, aut adjudicationem factam probare non poteſt; in quo caſu poteſt licitè prædium adjudicatum retinere, donec ex annuis fructibus compenſet ſibi creditum; quo compenſato, tenetur in conſcientia illud reſtituere, etiam ante Judicis ſententiam, & debitore non petente.

Ratio eſt, quia adjudicatio cū læſione enormiſſima eſt injuſta, & parit nullitatem. Tamb. *cit. à nu.* 23. Diana *cit.* & Doct. Theologi communiter apud ipſos; ex Juriſconſultis autem Fontanell. *dec.* 64. Ant. Fab. *in C. lib.* 4. *tit.* 30. *de reſcin. vend. defin.* 3. *&* 4. cujus injuſtitia

Oſtenditur primò; quia adjudicatio ſtabiliū cum læſione enormiſſima eſt contra bonum publicum, utpotè cauſa depauperandi familias.

Hac de cauſa invalida eſt donatio omnium bonorum. Imò invalida ex jure eſt donatio excedens valorem quingentorum nummorum aureorum ſine inſinuatione facta; quæ quidem inſinuatio, ſeu manifeſtatio Judici, haud alio fine eſt à jure inventa, niſi ut judex, uti perſona agens pro bono Reipublicæ, prodigas moderetur donationes.

Secundò, quia in omni contractu attendi debet mens explicita, aut tacita contrahentium, cum contractus ſit conventio ultrò citròque obligatoria; in contractu autem cum pacto vendendi ad diſcurſum, non habetur conſenſus debitoris vendendi infrà dimidium. Non quidem explicitus, quia regulariter hujuſmodi contractus cum pacto vendendi bona ad diſcurſum in caſu denegatæ ſolutionis, fit nullo expreſſo conſenſu de vendendo infrà dimidiū juſti pretii. Neque tacitus, quia nemo præſumi poteſt, quòd conſentiat ſuæ depauperationi.

Quòd ſi in pacto vendendi ad diſcurſum exprimatur pactum vendendi etiam infra dimidium, tale pactum eſt nullum, etiam ſi ſit juratum, quia eſt de re mala, & contra bonum publicum: Sicut nullum eſt pactum, etiam juratum, de non revocanda donatione, in caſibus, in quibus donatio eſt illicita.

Suadetur, quia ſi hujuſmodi pacto ad diſcurſum adjiciatur renunciatio remedii gratioſi, ſeu pactum de non petendo remedio gratioſo facta adjudicatione, talis renunciatio, & pactum ſunt irrita, & nulla. Quod expreſsè docet, & probat Maſtrilli *dec.* 247. quando intervenit læsio enormiſſima ultrà dimidiam cum magno exceſſu. Cujus ratio præcipua eſt; quia in læſione, quæ fit cum magno exceſſu ultrà dimidiam, præſumitur dolus ex propoſito, nemo autem poteſt renunciare dolo ſibi futuro, nec poteſt talis renunciatio expoſci, quia eſſet invitatio ad delinquendum. Addens, neque tale pactum juratum tenere; quia juramentum eſſet vinculum iniquitatis. Quas propoſitiones ex pluribus juribus probat *à num.* 40. *ad* 81.

Imò ita acriter contra pactum de non petendo remedium gratioſum, & contra læſionem enormiſſimam cum magno exceſſu invehit Maſtrilli, *ut in num.* 82. habet.

Plures ceſſiones accipiunt à creditoribus habentibus alicujus ſolvere non valentis obligata bona cum dicto pacto vendendi ad diſcurſum, ut illa pro modica quantitate habeant, & ut audio, ita abuſus iſte in Regno eſt, quòd non ſolùm in triplo, aut quadruplo, ſed etiam in centuplo minus juſti pretii ſunt multoties bona adjudicata virtute prædicti pacti, quod eſſe contra omnes juris regulas, contra humanitatem, æquitatem, & pietatem, nemo negabit.

Item *num.* 103. ait:

Fuit ad inſtantiam Philippi de Lapi per M. R. C. declarata nulla, remedio dict. leg. 2. *Cod. de reſcind. vendit. quædam adjudicatio facta in favorem D. Laureæ lo Porto, & conſortium; in quo proceſſu extant quædam ſententiæ Religioſorum Theologorum defendentium, non obſtante prædicto pacto ad diſcurſum in conſcientia ſecuros non eſſe emptores, ſi enormiſſima læſio in emptionibus intervenit.*

Inſuper *num.* 110.

Dolum futurum remitteret, ſi ab initio renunciaſſet futuræ enormiſſimæ læſioni; & inquit Cepol. *conſ.* 34. *n.* 19. allegando Hoſtienſ. & alios: *Quòd per nullum pactum, nec per legem, vel ſtatutum, nec per conſuetudinem, vel privilegium, poteſt quis privari à reclamatione, & impugnatione ſententiæ arbitrariæ, quando adeſt enormiſſima læſio.*

Ulteriùs *num.* 115.

Reſpectu autem læſionis enormiſſimæ contrarium in terminis tenuit Cagnol. *in d. l.* 2. *n.* 81. *dicens: quòd data læſione ultra dimidiam juſti pretii in magno exceſſu, contractus erit nullus ipſo jure; quemadmodum ubi dolus ex propoſito cauſam contractui dedit.*

Demùm *num.* 137.

Remedium læſionis enormiſſimæ nunquam cenſetur ſublatum , neque conſuetudinem adeſſe, quæ ad aliud dicendum inducat , jam probavi : & deinceps, quæcunque conſuetudo, ſi adeſſet , potiùs corruptela judicetur, eum materiam peccandi, & fraudandi debitoribus tribuat, & miſeros debitores omnibus bonis ſuis expoliatos reddat, & ita ego exiſtimo.

Cum igitur pactum etiam juratum de non petendo remedio gratioſo , pro læſione enormiſſima ſit nullum, & irritum , utpotè vinculum iniquitatis , quatenùs læſio enormiſſima eſt doloſa,& iniqua,omninò ſequitur,quòd pactum ad diſcurſum, ſupra quod prædictum pactum fundatur,ſit etiam doloſum,& iniquum, ſi comprehendat venditionem cum læſione enormiſſima; ac proindè ſit pariter nullum , & irritum ; quoniam malitia ſecundi pacti deſumitur à læſione enormiſſima , quæ in primo ſupponitur. Pactum ergo ad diſcurſum eſt validum , & licitum , ſi excludat læſionem enormiſſimam ; invalidum autem , & illicitum , ſi ſupponatur eam comprehendere; quoniam ſicut ex quo donatio omnium bonorum eſt illicita,& invalida, illicitum, & invalidum eſt pactum de ea non revocanda; ita ex quo pactum ad diſcurſum comprehendens explicitè , aut implicitè læſionem enormiſſimam,eſt illicitum & invalidum , illicitum & invalidum eſt pactum de non petendo remedio gratioſo pro venditione facta cum læſione enormiſſima .

Confirmatur, quia utrumque pactum habet pro objecto læſionem enormiſſimam ; adeòque utrumque eſt illicitum , ac indè invalidum , quoniam actus ſpecificatur ab objecto .

Ad rationes in oppoſitum .

142 Ad 1. id habet locum in ſubhaſtatione mobilium,minimè immobilium: diſparitas eſt, quia in ſubhaſtatione mobilium,facta emptione infrà dimidium , non ſequitur tanta depauperatio, quanta in ſubhaſtatione immobilium, quia ibi ſolùm amittitur res , & pauci fructus, ſi res ſit fructifera , ut bos lactaria ; hic verò amittitur res cum fructibus perpetuis, ac proindè talis adjudicatio eſt contra bonum publicum,uti cauſa depauperandi: hinc ex *cap. Cum cauſam, cap.Cum dilecti, de empt. & vend.* irritatur contractus emptionis, & venditionis ultrà dimidium juſti pretii,v.gr.ſi valens centum ematur 49. aut vendatur 151.

143 Ad 2. diſparitas eſt , quia venditio rei immobilis infrà dimidium juſti pretii eſt nimis prodiga , & contra bonum publicum , cum ſit cauſa depauperandi ; non ſic facta ſupra dimidium, aut in dimidio : & licèt ex iſta aliqualis depauperatio ſequatur,quia tamen non eſt tanta,toleratur à lege ob bonum publicum, nempè ad lites vitandas .

144 Ad 3. dato tranſitu , talis permiſſio ſolùm juvaret pro foro externo ob vitandas lites, minimè pro foro interno .

Cæterùm lex in Regno Siciliæ non permittit adjudicationem infrà dimidium juſti pretii, ſed illi reſiſtit; nam ipſi Juriſconſulti Maſtrill.*dec.*33.*& dec.*247.*pag.*147.*n.*1. D.Anton. Amato *reſ.*16. & alii apud eundem Tancr.*cit.* docent, hujuſmodi adjudicationes factas infrà dimidium juſti pretii in Regno Siciliæ non admitti,ſed ut nullas revocari,non obſtante præfato pacto ad diſcurſum liberè à cenſuario in cenſus creatione facto;quod quidem declaratur nullum,& irritum, utpote nimis prodigum, & contra bonum publicum , ſi ſupponatur comprehendere venditionem faciendam ſubhaſta , etiam cum læſione enormiſſima .

Imò ipſe cenſuarius , cujus bona ſunt adjudicata,poteſt, & ſolet intra quadraginta annos à Prorege petere remedium gratioſum , nimirùm actionem bona adjudicata repetendi, quãdo adeſt læſio enormiſſima;& tũc Prorex præcipit Judici,ut ſi recognoſcat adjudicationem fuiſſe factam infrà dimidium juſti pretii,faciat cenſuario reſtituere bona adjudicata unà cum fructibus,ſatisfacto jam credito ipſi adjudicatario, unà cum expenſis, & legitimo intereſſe. Maſtrill. *cit.* Quod remedium gratioſum non conceditur cenſuario in adjudicatione ſupra dimidium juſti pretii,ſed ſolũ tunc conceditur illi quadrimeſtre ad redimendũ ſoluto debito, quo elapſo adjudicatarius legitimè in perpetuum bona adjudicata poſſidet.Ex quibus clarè apparet,adjudicationem cum læſione intra dimidium eſſe juſtam,ſupra verò dimidium injuſtam;ac proindè,in hac adjudicatariũ teneri ad reſtituendum bona adjudicata ſtatim, ſi ſtatim debitor creditũ ſatisfaciat.Quòd ſi iſte creditũ non ſatisfaciat,tunc cõpenſatis jam per annuos fructus credito unà cũ expenſis,& intereſſe legitimo,tenetur in cõſcientia ea reſtituere,ante ſententiã Judicis,& cenſuario nõ petente;alias incipit eſſe injuſtus detentor; quoniã (ut ipſemet Tancr.fatetur)nunquam ea bona ſic adjudicata,& eorum fructus præſcribit. Ecce injuſtitiam .

145 Corroborantur dicta,quia ſi in emptione immobiliũ ex pacto ad diſcurſum , pretium infrà dimidium eſſet juſtum, quatenùs in ſubhaſtatione pretium juſtum eſt,quod potes ſine fraude extorquere,sive ſupra, ſive infrà dimidium juſti pretii; facta tali emptione,ſeu adjudicatione nullum daretur remedium reſciſſorium; quia nulla eſſet facta læſio , nemo enim læditur intra juſtum pretium;cum igitur tales adjudicationes factæ infrà dimidium juſti pretii ſint revocabiles per remedium gratioſum (ut

(ut concedit Tancr.) ſequitur,non eſſe juſtas, nec permitti à lege in ratione emptionis, ſed ſolum cõpenſationis, ut in ſecunda aſſertione.

146 Dices:ſaltem adjudicatarius,etiam ſi ſit infrà annos 40. adjudicationis, non tenetur ex vi monitorii reſtituere, ex eo, quia probabilis eſt opinio, quòd adjudicatio infrà dimidium juſti pretii ſit juſta; juxtà ſuperiùs dicta.

Reſp. probabilitatem opinionis præfatæ,vel eſſe nullam;vel ita tenuem, ut ex Decr.Innoc. XI.*prop.* 3.*die* 4.*Martii* 1679. non ſufficiat, ut prudenter agamus.Imò ſi adjudicatio intra dimidium juſti pretii ſuas patitur difficultates, ut nonnulli timorati (teſte Tamb.*cit.n.*26.)ſatisfacto per annuos fructus pretio unà cum expenſis, &c. reſtituerint cenſuario ejus bona ſupra dimidium juſti pretii adjudicata; quid dicendum infrà dimidium? verum tamen eſt, quòd præfati timorati id fecerint non ex juſtitia, ſed ex liberalitate.

147 Dico 2.in Regno Siciliæ adjudicatariũ completo anno quadrageſimo à die adjudicationis,& creditum non ſit jam ſatisfactum,non teneri lato monitorio reſtituere,aut revelare.

Ratio eſt, quia in Regno Siciliæ per Ducem Sermonetæ Proregem, ex conſilio, & voto totius Tribunalis Sacræ Regiæ Conſcientiæ Panormi, die 11. Decembris 1666. fuit edita Pragmatica, quam refert Franc. Magretti *in ſuis obſerv.ad §.9.& 10.* tenoris ſequentis.

Nel remedio gratioſo non ſi dupplichi neſſun debito, peſo,ò accollo, etiam che foſſe dovuto à ſe ſteſſo; ma ſolamente ſi dupplichi la ſomma,per la quale proceſſe l'eſecutione,e le ſpeſe giudiciarie. Quale remedio non ſi poſſa tentare, ſe non frà quarant' anni, da contarſi dal giorno della poſſeſſione delle coſe aggiudicate.

Ubi eſt ſermo de læſione enormiſſima ſupra dimidium juſti pretii; nam pro ea remedium gratioſum conceditur.

148 Motivum autem recenſitæ legis fuit, quia pactum ad diſcurſum de vendendo ultimo, & plus offerenti re debitoris credito obligata,nedum eſt in Regno introductum in creatione cenſus, verùm etiam eſt factum commune cæteris contractibus, ita ut etiam pro aliis creditis non cenſualibus ſoleant à debitoribus obligari bona cum pacto ad diſcurſum. Hinc cernens Princeps, quòd per hujuſmodi adjudicationes infrà dimidium juſti pretii cives ſpoliarentur bonis, & ex alia parte ex debitorum negligentia ſuſpenderentur credita, publico bono conſulens, ne credita ſuſpenſa remaneant, nec debitores graventur, media via incedens diſpoſuit, 1. ad favorem debitorum, ut intra annos 40. poſſint remedium gratioſum tentare, nempè ut ſatisfacto per ipſos credito, unà cum expenſis, & legitimò intereſſe, ſtatim ipſis bona adjudicata reſtituantur.

149 Intereſſe ratiocinari ſolet ad ſeptem pro centum,debet tamen ſupponi eſſe verũ,& reale,minimè palliatum, aut fictum;ut communiter in materia de uſura diſcurrunt Theologi.

150 Secundò,ad favorem adjudicatariorũ, ſeu creditorum,diſpoſuit, ut annis 40.completis à die poſſeſſionis rerum adjudicatarum, non poſſint ampliùs debitores remedium gratioſum tentare, ſed earum impoſterum adjudicatarius remaneat dominus; idque in pœnam negligentiæ, & bonum commune, ob quod poteſt Princeps rerum dominia transferre. Paſqual. *in qu. mor. pag.*3. Tamb.*tom.*1. *lib.*9. *tr.*2.*cap.*6. *§.*8.*n.*14. & alii com.

151 Tum quia pœnæ conventionales, dummodò ſint veræ, ac reales, & non ad palliandam injuſtitiam, aut uſuram; juſtè,& licitè apponi poſſunt à privatis perſonis in pluribus contractibus, etiam in mutuo; ut docet Scot. *in* 4.*d.*15.*qu.*2.*§.de ſecundo ar. lit.O.* nam pœna juſtè imponitur inconſtanti, aut infideli, & cuilibet licet ſe ſervare indemnem; adeòque à fortiori imponi poteſt à Principe ob bonum publicum, cui privatum cedit.

152 Ex his ſequitur 1. quòd ſi debitor factus ſit impotens ad ſolvendum debitum ante annum 40. & hac durante impotentia, accedat annus quadrageſimus, adjudicatarius non facit ſua bona adjudicata; ſed compenſato ex annuis fructibus credito cum expenſis, & intereſſe, tenetur ſtatim, & ſemper ea reſtituere domino;qui pariter etiam elapſis annis 40.ceſſante impotentia, habet jus ad tentandum remedium gratioſum; ratio eſt, quia pœna non incurritur, niſi præceſſerit culpa. Quòd ſi factus ſit impotens, quia prodigè vixit; tunc ſi prævidit ſe redditurum impotentem,accedente anno quadrageſimo amittit bona adjudicata, & non poteſt ampliùs tentare remedium gratioſum, quia eſt in culpa. Secùs ſi non prævidit, quia ad culpam requiritur prævifio. In foro tamen externo præſumitur prævidiſſe, & indè eſſe in culpa. Com.

153 Secundò ſequitur,quòd adjudicatarius, ſi ante annum quadrageſimum ex fructibus annuis boni adjudicati ſibi compenſaverit ſuum creditum, unà cum expenſis, & intereſſe, teneatur in conſcientia ſtatim, & ſemper, etiam anno quadragesimo quantumvis elapſo, bonum unà cum reſiduis fructibus reſtituere domino, ſeu ſuo debitori, aut ejus hæredi, etiam eo non petente, & ante ſententiam judicis; quia tunc incipit eſſe injuſtus detentor, & ſine ullo titulo; non enim retinet titulo emptoris, quoniam emptio immobilium cum læ-

læſione ſupra dimidium eſt injuſta, & nulla, non obſtante pacto ad diſcurſum; quod pariter eſſe irritum, utpotè nimis prodigum, cauſam depauperandi, & contra bonum publicum, diximus *à num.*141. nec titulo compenſationis; quia hic facta compenſatione ceſſavit, nec alius eſt aſſignabilis titulus.

154 Nec poteſt dici, quòd accedente anno quadrageſimo, & domino bona adjudicata non petente, adjudicatarius illa præſcribat; quia ad præſcribendum, ultra tempus præfinitum à lege, requiritur titulus, & bona fides: in caſu autem nullus habetur titulus, ut modò eſt oſtenſum: non bona fides; quia ſcit jam ſe compenſaſſe; adeòque non valet illa præſcribere, quia poſſeſſor malæ fidei nunquam poteſt præſcribere. Com. hinc diximus, quòd accedente anno quadrageſimo & non jam compenſato, aut ſatisfacto credito, &c. adjudicatarius faciat ſua bona adjudicata, non ratione emptionis, nec ratione præſcriptionis, ſed ratione legis pœnalis à Principe latæ contra debitores negligentes; ut eorum exemplo alii ſint accuratiores ad ſolvenda debita.

155 Tertio denique ſequitur, quòd etiam in Regno Siciliæ talis adjudicatio cum læſione ſupra dimidium non ſit juſta, ſi conſideretur ſub ratione emptionis, & venditionis ex pacto ad diſcurſum; ſed ſolùm permittitur ſub ratione compenſationis, quatenùs creditor non potens aliter recuperare ſuum creditum, retinet bona debitoris, uſquequò illud ex annuis fructibus ſibi compenſet; quo compenſato ante annum quadrageſimum, condemnatur à judice ad reſtitutionem prædii, & fructuum, imò in conſcientia illa reſtituere tenetur etiam ante judicis ſententiam, & debitore non petente.

156 Nec relata pragmatica dicit oppoſitum, ſolùm enim diſponit, ut completo quadrageſimo anno, & non tentato remedio gratioſo, ac non ſatisfacto credito, in pœnam negligentiæ non poſſit debitor ampliùs illud tentare: non diſponit autem, quòd adiudicatiò in ratione emptionis fuerit juſta, & quòd compenſato ex annuis fructibus credito, non teneatur adjudicatarius bona adjudicata reſtituere.

157 Imò tam diſplicet Principi, cives per huiuſmodi adjudicationes ſpoliari bonis, ut in adjudicationibus factis cum læſione infra dimidium juſti pretii in quibus datur quadrimeſtre ad redimendum, peti, & concedi ſoleat à Principe prorogatio termini ad redimendum.

Q U Æ R E S XV.

158 *An ex vi monitorii de reſtituendis, aut revelandis fiſco bonis hæretici, retinens quoddam ejus creditum, teneatur fiſco reſtituere?*

Sciendum eſt, unam ex pœnis hæreſis formalis, eſſe confiſcationem bonorum hæretici à die commiſſi criminis; quæ confiſcatio eſt tam juris civilis, quàm canonici in pluribus locis, apud Bord. *in Trib. fidei cap.*12. *de Pœnis hæret.* præſertim *ex cap. Cùm ſecundum* 19. *de hæret. in* 6. *Et rerum proprietate hoc ipſo privetur, & fiſco rerum & ſpecierum dictarum proprietas acquiritur, &c. bona hæreticorum ipſo jure decernimus confiſcata: confiſcationis tamen hujuſmodi executio, vel bonorum ipſorum occupatio fieri non debet, niſi priùs ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata.*

159 Quæ confiſcatio eſt pœna latæ ſententiæ, quæ ipſo jure incurritur; non eſt autem executioni danda, niſi poſt ſententiam commiſſi delicti, quod eſt commune omnibus pœnis latæ ſententiæ, quæ ſemper intelliguntur ſecuta ſententia declaratoria delicti; unde hæreticus patrato delicto amittit proprietatem ſuorum bonorum, non tamen poſſeſſionem & uſum, niſi poſt ſententiam commiſſi delicti.

160 Hinc donationes, & aliæ alienationes bonorum ab hæretico factæ à die commiſſi delicti, ante diem ſententiæ valent, at non ſunt firmæ, ſed reſcinduntur à fiſco, niſi ſint factæ ob neceſſitatem vitæ propriæ, & ſuorum, & pro collocandis filiis. Bord. *cit. n.* 113. Diana *in Sum. ver. Hæretic. pœnæ num.*7. quia licèt à die commiſſi delicti ante ſententiam hæreticus ſit ſuorum bonorum poſſeſſor, non eſt eorum dominus; & propterea ſtatim ac habetur cognitio delicti, ſolet fiſcus inventarium facere; & qui bona ſic alienata retinet, debet ea poſt ſententiam fiſco reſtituere, quia ipſo jure, ſtatim ac fuit commiſſum delictum, fuerunt fiſco confiſcata ſecundum proprietatem.

161 Nomine bonorum confiſcatorum veniunt bona, quæ realiter de præſenti habebat hæreticus, quando commiſit delictum; unde

162 Primo, non veniunt bona, quæ poſt delictum acquirit ante ſententiam; quia non dicuntur præſentia, ſed futura. Bord. *cit. num.* 114. ex multis contra Boſſium, qui vult etiam ſubdi fiſco: dixi *poſt delictum*, hoc eſt poſt pœnitentiam; ſed ante ſententiam acquiſita; quia pro eo tempore, quo durat hæreſis, bona tunc acquiſita ipſo jure ſubiiciuntur fiſco, quoniam durat cauſa confiſcationis: unde ſi Petrus patravit hæreſim formalem die 1. Januar. & in ea perſeveraverit uſque ad diem 1. Februarii, quo die cum pœnituit, tunc bona uſque ad diem 1. Febr. acquiſita ante pœnitentiam cedunt fiſco, non obſtante, quòd ſententia delicti commiſſi detur, v.g. die 1. Auguſti, quia ſententia retrotrahitur ad diem commiſſi delicti: bona verò acquiſita à die 1. Febr. poſt pœnitentiam non ce-

cedunt fiſco. Tancr. *tom.5. tr.4. qu.11. num.4.*

163 Fructus autem ex bonis, quæ fiſco cedunt, percepti tempore medio inter diem patrati delicti, & ſententiam, ſunt ipſius hæretici; quia fructus ſunt poſſeſſoris, *l.fructus, §.ex diverſorum, ff. de rei vendicat.* data verò ſententia, fructus, quos non conſumpſit, ſunt fiſci, Bord. *cit.num.*112.

164 Secundò, non venit hæreditas delata hæretico, ſed non jam adita ante commiſſum crimen. Bord. *cit.num.*115. quia hæreditas ſine aditione non tranſit ad hæredes; unde non venit inter bona præſentia.

165 Hac ratione legitima filii hæretici viventibus parentibus non competit fiſco, quia non eſt jam acquiſita: ſed eſt ſimpliciter patris; etiam ſi filio legitimam aſſignaſſet. Bord. *cit. num.*116.

166 Tertiò, nõ veniunt bona fideicommiſſo ſubjecta, aut alienari prohibita, caſu, quo teſtator prohibuerit alienationem in favorem alterius à delinquente, & præſertim quando teſtator, aut inſtitutor utitur his, vel ſimilibus verbis: *ut eo ipſo delinquens amittat bona cum omnibus ſuis commoditatibus.* Diana *p.* 4. *tr.*8. *reſ.*60. Bord. *cit.num.*117. Carena *p.*2. *tit.*1 *de hæreſi num.* 155. quia ſuſtituti non ſuccedunt in ea bona ex perſona ipſius hæretici, ſed ex perſona propria, & ut vocati in caſu delicti ab ipſo inſtitutore, ſeu teſtatore, qui, cum ſupponatur primus acquiſitor, poteſt in inſtitutione hæredis, &c. apponere vincula, & conditiones, quæ ipſi placent: & tunc in caſu delicti hæreſis, &c. bona, & hæreditas non cedunt, fiſco, ſed ſubſtitutis; pariter & eorum fructus tranſeunt ad ſubſtitutos, ad quos poſt delictum tranſit dominium bonorum, ſeu hæreditatis.

167 Quartò, non ſubjicitur fiſco Majoratus, quia filius non ſuccedit ad illum jure paterno, ſed ex propria perſona immediate, 5. Nec fiſco ſubjicitur ob delictum patris peculium caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe filii: quia eſt filiorum quoad proprietatem, uſum fructum, & adminiſtrationem. Neque dictum peculium ob delictum filii ſubjicitur fiſco in damnum patris. 6. Non ſubjicitur fiſco ob delictum patris peculium adventitium, & profectitium filii; quia quoad proprietatem eſt filii; & licèt uſuſfructus ſit patris, in caſu tamen eius hæreſis, filius ſit ſui juris, ac proinde liberam habet adminiſtrationem; nam uſusfructus ſequitur proprietatem. Econversò in caſu delicti filii proprietas peculii adventitii, & profectitii, unitur cum uſufructu patris. Hæc Bord. *cit.n.*120. ex pluribus Doctoribus, & juribus.

168 Bona caſtrenſia ſunt, quæ filius familias occaſione militiæ acquirit, & quod eſt ei à patre, aut ab alio donatum, dum militiam agit; sive in terra, sive in mari. Quasi caſtrensia ſunt, quæ filiusfamilias acquirit ex publico munere, v.gr. advocati, medici, &c. ex artium liberalium profeſſione, ex Regis liberalitate, aut ex propria parsimonia. Item quæ Clericus acquirit ratione Clericatus, Sacerdotii, vel ex ſui beneficii redditibus; nam bona, quæ laico ſunt adventitia, Clerico ſunt quasi caſtrensia. Bona adventitia sunt illa, quæ filiusfamilias acquirit non ex patre, aut propter patrem, nec ex officio publico, ſed aliunde, ver.gr. à matre, ab avis maternis, ab extraneis, ex nuptiis, aut ex proprio labore, & induſtria. Bona denique profectitia ſunt, quæ ex pecunia, aut bonis paternis per filiumfamilias acquiruntur, dummodò caſtrensia, vel quasi caſtrensia non sint.

169 Dos uxoris ſcienter cum hæretico contrahentis cedit fiſco, *ex cap. Decrevit* 14. non sic bona paraphrenalia, hoc eſt præterdotalia uxoris. Nec bona viri ſcienter cum hæretica contrahentis. Quia jus loquitur de fœminis, & de dote, ſtante ſcientia, Diana *in Sum. ver. Hæret. pœnæ num.6.*

170 Bona Clericorum, si sint patrimonalia, aut acquisita propria induſtria, vel titulo Officii Sacerdotalis pro Miſſis, adminiſtratione Sacramentorum, &c. ſubiiciuntur fiſco Eccleſiaſtico; quia ſunt transitoria etiam ad extraneos, nam Clerici poſſunt ea illis relinquere, *ex cap. Quia nos de teſtam.* minimè, si sint beneficia Eccleſiaſtica; quia hæc ſub excommunicatione reſervata prohibentur confiſcari, ex Clem.II. *de hæret.* ſed ipſo jure vacant. Fructus etiam beneficiorum prohibentur confiſcari, *ex cap. Excommunicamus* 14. *§. Damnamus*, *de hæret.* ſed applicari debent Eccleſiis, quarum ſunt beneficia. Bona verò acquisita ex fructibus, ſeu pecuniis beneficiorum, ſubiiciuntur fiſco; quia de illis Clerici poſſunt diſponere. Ita Bord. *cit. à num.*127. *cum multis.*

171 Bona Religiosi hæretici non ſubiiciuntur fiſco; quia nihil habet proprii, ſed ſolùm uſum facti, & illorum proprietas ad Monaſterium in communi ſpectat, vel ad Sanctam Sedem, aut ad ipſos dantes, pro Minoribus de Obſervantia. Bord. *cit. n.*132.

172 His neceſſario præmiſſis, difficultas procedit de bonis confiſcalibus, & quæ cedunt fiſco, sive Eccleſiaſtico Inquiſitorum, Epiſcoporum, aut Regio, juxta varias Regionum conſuetudines: minimè de illis, quæ non cedunt fiſco, ea enim non tenetur delinquens ex vi monitorii reſtituere, ſed poteſt occultare.

173 Reſp. igitur cum Tancr. *cit.n.*1. conſideranda eſſe verba monitorii; si enim dicat: *Ut qui retinet bona mobilia, vel immobilia Petri hære-*

hæretici; ea reſtituat fiſco: retinens creditum hæretici non tenetur ſolvere fiſco, ſed poteſt illud ſolvere ipſi hæretico creditori. Si verò dicat: *Ut qui retinet bona Petri hæretici, ea reſtituat fiſco*: retinens ejus creditum, tenetur illud reſtituere fiſco. Ratio primi eſt, quia creditum non comprehenditur ſub nomine mobilium, vel immobilium, ſed conſtituit tertiam ſpeciem diſtinctam bonorum, intra quam ſunt jura, & actiones, *ex l. à Divo Pio, §. In venditione, ff. de recup.* Clarus, Farinac. apud Tancr. Ratio ſecundi; quia *bonum* eſt genus ad dictas tres ſpecies; genus autem comprehendit ſpecies, *ex l. ſi ademptis, Cod. de ſent. paſſ.*

174 Eadem veniunt reſpectivè dicenda de bonis cōfiſcatis ob crimen læſæ Majeſtatis, aut ob alia delicta, juxtà jura propria Regnorum.

QUÆRES XVI.

175 *Petrus rem à ſe reſtituendam conſignavit probo confeſſario, aut viro fideli, ut eam traderet domino; mediator autem rem non reſtituit, vel quia amiſit, vel quia pro ſe ſurripuit; hinc tranſacto tempore, & reſtitutione non facta, dominus monitorium obtinuit. An teneatur Petrus iterum ex vi monitorii reſtituere, & qui eum ſcit, revelare?*

176 Circa reſtitutionem factam per intermediam perſonam fidelem, quæ tamen non reſtituit, quia amiſit, aut pro ſe ſurripuit, commune eſt, quòd, ſi res ſit debita ex re accepta, aut ex contractu, v. gr. depoſiti, locati, &c. & ſit debita in individuo, putà idem equus, eadem veſtis; non tenearis amplius reſtituere, ſi id fuit ſine tua culpa theologica gravi; quia ad nil ex re accepta, aut contractu obligaris, niſi ad diligentiam moralem, quam egiſti, dum uſus es viro putato probo, & fideli; & res domino perit.

177 Eadem ratione, ſi res ex re accepta, aut contractu non ſit debita in individuo, ſed in ſpecie, aut æquivalenti, ut ſi tibi fuit commodatum triticum, pecunia, &c. teneris iterùm reſtituere; quia res periit in manu mediatoris, & res domino perit. *Tamb. t. 1. lib. 8. tr. 4. §. 5. n. 6.* Excipe, niſi non potueris perſonaliter reſtituere ſine infamia; quia tunc diſcurram, ut de injuſta acceptione.

178 Difficultas eſt, ſi debitum ſit ex injuſta acceptione, ſeu ex delicto. In qua re duæ ſunt opiniones. Prima affirmat te obligari, iterùm reſtituere, ſive res ſit debita in individuo, ſive in ſpecie; quia ſemper in te remanet radix obligans ad reſtitutionem, nempè injuſta acceptio. Nec creditor debet damnum pati ob delictum debitoris. Neque creditor conſenſiſſe præſumitur ad illam tranſmiſſionem per perſonam quantumvis fidelem, niſi ſub conditione, quòd cum effectu ipſi res tranſmiſſa reddatur. Toletus, Lazar. *de monit.* Nav. de Lugo, & alii apud Dianam *p. 2. tr. 17. reſ. 2.*

179 Secunda opinio negat, te ampliùs ad aliquid obligari. Ita expreſſe Scotus *in 4. diſt. 15. quæſt. 2. §. De quarto lit. Ff.* quem ſequuntur Diana *cit. & p. 10. tr. 16. reſ. 97.* Rodr. Filiuc. Cenedo, & alii apud Tamb. *cit.* quia (ait Scotus) *quando ablatio fuit occulta, tunc non tenetur ablator ſe prodere, nec per conſequens per ſeipſum reſtituere, ſed per aliam perſonam ſecretam, & fidelem, & expedit, quòd per Confeſſorem, quia ſibi eſt crimen detectum in confeſſione, & de ejus fidelitate, quod reſtituat fidei ſuæ commiſſum, ſatis debet credi.*

Unde, ſi perſona intermedia non reſtituat, ſed rem amittat, aut ſit inconſtans, & pro ſe ſurripiat, onus reſtituendi transfertur ad ipſū, & ceſſat in fure, quia hic fecit, quantum in ſe potuit, & debuit; non enim tenebatur reſtituere cum ſui infamia. Cujus ratio à priori deſumitur ex conſenſu rationabiliter præſumpto domini; ſicut enim fur, & debitor ad nil amplius teneretur, ſi ex conſenſu expreſſo creditoris, de reſtituendo per intermediam perſonam, rem reſtituendam traderet intermediæ perſonæ, quæ tamen pro ſe ſurriperet; ita ad nihil tenetur, ſi id faciat ex conſenſu tacito creditoris, quoniam taciti, & expreſſi conſenſus, eadē eſt vis; qui tacitus creditoris cōſenſus habetur in caſu, quo debitor, ſeu fur nō poteſt perſonaliter ſine periculo infamiæ reſtituere.

180 Suadetur aliis exemplis: & 1. Si fur occultus non poteſt ſine infamia rem ablatam eandem in individuo reſtituere, ſatisfacit reſtituendo per æquivalens, nempè pretium, 2. (ait Scotus) ſi non poteſt ſtatim ſine infamia reſtituere, ſufficit, quòd habeat voluntatem reſtituendi, cum primum opportunè poteſt, quo tempore non eſt injuſtus retentor, licèt priùs fuerit injuſtus acceptor, & detentor; quia tunc retinet volente tacitè domino; quod ſi ſit invitus, eſt irrationabiliter invitus; nam non poteſt rationabiliter intendere, quòd fur occultus cum ſui infamia reſtituat; ſed conſentire debet, ut reſtituat, cum primùm opportunè poteſt: injuſtus autem acceptor, aut detentor dicitur, cū accipit, aut retinet invito rationabiliter domino; ita in re noſtra. His præmiſſis.

181 Reſp. 1. Si res ſit debita ex re accepta, aut contractu, & ſit debita in individuo, non tenetur Petrus ex vi monitorii reſtituere, nec qui eum ſcit, revelare. Benè verò, ſi ſit debita in ſpecie, aut æquivalenti; quia in 2. caſu monitorium ſupponit in Petro onus ad reſtituēdum, non ſic in primo: *ut in num. 176. & 177.*

182 Reſp. 2. ſi Petrus eſt debitor ex delicto,

nec

nec tenetur ampliùs ex vi monitorii reſtitue-re;nec qui eum ſcit revelare.Diana *p.*10.*cit.*& Tancr.*tom.*5.*tr.*4.*quæſt.*16. quia probabilis eſt ſententia, quod fur, & debitor ad nil ampliùs teneatur, ſi ad vitandam infamiam rem tradidit viro probo, & fideli, ut eam conſignaret domino,ille autem amiſit,aut fuit inconſtans, & pro ſe ſurripuit.

QUÆRES XVII.

183 *Paulus,ne creditores ſuum prædium adjudicarent,illud vendidit in confidentia Petro. An, lato monitorio de revelandis bonis Pauli, teneatur Petrus prædium revelare?*

RESp.teneri,ſi facta correctione,Paulus nō velit ſatisfacere creditoribus,& nullùm ipſi ſequatur notabile damnum. Bonac. *tom.* 1. *diſp.*6.*de onere denunc.punct.*1. *§.*6.*nu.*7. quia eſt particeps peccati Pauli, nam quandiù non manifeſtat, eſt cauſa, cur Paulus non ſolvat; ſicut cenſetur cauſa peccati,qui occultat bona ſibi à fure ad cuſtodiendum tradita.

Unde,qui occultant bona,ne ob æs alienum, vel ob delictum patratum, capiantur à creditoribus, aut à fiſco, tenentur ex vi monitorii revelare;quia talia bona non poſſunt occultari,aut retineri in fraudem creditorum, & fiſci, quibus de jure ſunt applicata.Item dic de cōtractibus ficté initis in fraudem creditorum, vel fiſci.

QUÆRES XVIII.

184 *Petrus detinens bona Pauli,promulgato monitorio de reſtituendo intra quindecim dies, octavo die ex malitia ſe reddidit impotentem, diſſipando bona Pauli, duodecimo tamen die ſe pœnituit facti. An incidat in cenſurum?*

185 CErtum eſt, quòd ſi facti non pœniteat intra terminum, peccet ſtatim ac commiſit culpam contra ſuperioris præceptum; & incidat in cenſuram, non ſtatim ac committit culpam, ſed elapſo termino præfixo,non antea. Difficultas eſt,ſi pœnitentia intra terminum intercedat.

186 Prima opinio affirmat,quòd incidat in cenſuram elapſo termino. Raynaudus *de Monit.p.*1 *cap.*2.*q.*3.Suarez *de cenſ.diſp.*20.*ſect.*2. *num.* 16. quia cenſura incurritur ex vi prioris cauſæ jam datæ. Hinc,ſi Petrus vulneravit lethaliter Paulum, & ante ejus mortē facti pœniteat, adhuc evadit irregularis ſecuta morte.

187 Secunda opinio, quam ſequor, negat, quòd incidat in cenſuram elapſo termino, Tancr.*t.*5.*tr.*3. *q.*13. quia cenſura in monitorio fertur contra non reſtituentem culpabiliter intra terminum præfixum; ille verò,quem intra terminum culpæ, qua factus eſt impotens,pœnituit,accedente termino,non omittit reſtitutionem culpabiliter; adeòque non incidit in cenſuram.

Confirmatur. Quia cenſura lata in monitorio non retrotrahitur ad tempus commiſſi delicti, ſed concernit culpam mortalem in termino præfixo,quæ non habetur in caſu,igitur neque cenſura, quæ quidem culpam mortalem requirit.

188 Non obſtat,quòd præceſſerit culpa,qua ſe ex malitia impotentem reddidit; quia mala voluntate retracta, omiſſio reſtitutionis procedit ex priori culpa ſolùm materialiter, formaliter verò ex impotentia. Sicut,ſi poſt datā cauſam pollutionis, retractetur prava voluntas per pœnitentiā,pollutio ſequens in ſomnò non eſt culpabilis, ſed cenſetur involuntaria.

189 Ad caſum de vulnere lethali, & irregularitate,clara eſt diſparitas: quia irregularitas contrahitur ex homicidio culpabiliter poſito, ex cauſa data, & adhuc influente in mortem: hæc autem cenſura contrahitur non ob impotentiam culpabiliter poſitam, ſed ob omiſſionem reſtitutionis culpabilem in termino præfixo;& quia omiſſio reſtitutionis in termino præfixo, pœnitentia ſuppoſita, non eſt cum culpa, ideò non trahit cenſuram.

QUÆRES XIX.

190 *Antonius ſcit Petrum intra terminum ex malitia ſe reddidiſſe impotentem, nec pœnituiſſe. An teneatur eū ex vi monitorii revelare?*

REſp.non teneri.Tancr.*cit.p* 14.quia ceſſavit finis denunciationis à jure in monitorio intentus. Intenditur enim ſatisfactio partis læſæ,non punitio delicti commiſſi; & quia ſtante impotentia etiam culpabiliter impoſita,ſatisfactio haberi non poteſt, igitur ceſſat finis.Tum quia monitorium præcipit,ut reveletur injuſtus detentor bonorum Pauli;in caſu autem revelans, non revelaret injuſtum detentorem,ſed delictum,quo ſe reddidit impotentem;quod eſt aliud ab eo,quod intenditur.

Ex his colliges,impotentiam phyſicam, aut moralem ad revelandum, & reſpectivè ad reſtituendum excuſare à cenſura. Impotentia moralis habetur, quando quis revelare non poteſt ſine gravi infamia, gravi incommodo, aut damno.In reſtitutione verò requiritur, ut damnum,quod timetur,notabiliter præponderet bono alterius: *ut in num.*114.

QUÆRES XX.

191 *Paulus, ad cujus inſtantiam latum eſt monitorium, prorogavit terminum ad alios quindecim dies. An Petrus hoc non obſtante, adhuc in primo termino, ſi non reſtituat, aut revelet, incidat in cenſuram. Et ſi non incidit in primo termino, an incidat in ſecundo?*

192 QUoad 1 partem Reſp.tanquam certum, quòd ſicut de conſenſu partis poteſt cenſura tolli, ſi pars remittat

debi-

debitum intrà terminum in monitorio præfixum, ita poteſt ſuſpendi, etiam neſciente judice, Leander *de cenſ. tract.*1. *diſp.*4. *qu.*19. & Tancr. *tom.*5. *tr.*4. *quæſt.*8. *n.* 1. quia cum monitorium ſit latum in gratiam partis petentis, judex, ſicut non intendit ligare cenſura, quos pars non intendit, ita neque quando pars non intendit. Tum quia judex nil aliud intendit, niſi partes ad concordiam reducere, *l.* 1. *§.poteſt autem quas*, *ff.de nov. oper. nunc.*

193 Sit exemplum de juramento promiſſorio, quod licèt ſit præſtitum parti, nempè homini, principaliter obligat Deo, & tamen poteſt pars illud in totum remittere, aut ejus obligationem ultra tempus præfixum ſuſpendere, in quo caſu jurans nec peccat, nec abſolutione indiget, quia etiam Deus illud cenſetur remittere, in quantum in partis gratiam acceptavit. Prætereà per partis conſenſum ceſſat contumacia, cenſura autem non incurritur, niſi ob contumaciam.

194 Dixi: ſi pars remittat debitum intra terminum in monitòrio præfixum; quia ſi illud remittat elapſo termino, cenſura non evitatur, quia jam contracta ſupponitur, ac proinde nonniſi abſolutione remittitur.

195 Quoad 2. partem certum eſt, quòd ſi prorogatio primi termini fiat de conſenſu, & authoritate judicis, elapſo ſecundo termino, Paulus, & ille, contra quem eſt latum monitorium, incidat in cenſuram; quia terminus à judice prorogatur cum acceſſoriis.

196 Sed difficultas eſt, ſi prorogatio termini ſit facta de ſolo conſenſu partis, neſciente judice.

Prima opinio negat, Paulum, ſeu debitorem elapſo ſecundo termino prorogationis incidere in excommunicationem, & pariter eum, qui elapſo termino prorogationis debitorem non revelat. Tanc. *tom.* 5. *tr.* 4. *qu.* 8. & nonnulli apud ipſum, & Leandrum *cit.qu.*20.*&* 21. Ratio potiſſima, quia licet pars poſſit cenſuram indirectè ſuſpendere, prorogando terminum neſciente judice, non poteſt tamen ita illam ſuſpendere, ut elapſo termino prorogationis incurratur, quia hoc eſt actus juriſdictionis, qui judici competit, non parti, *l.privatorum*, *C.de juriſdict. omn. Judic.*

197 Secunda opinio affirmat incidere abſque novo conſenſu judicis. Leander *cit. q.*21. quia judex non præfixit terminum ad finiendum præceptum, ſed ad finiendam permiſſionem differendi impletionem præcepti, niſi aliàs accedat conſenſus partis; quæ ſi intra terminum monitorii proroget terminum, ſuſpenditur impletio præcepti, & cenſura uſque ad ſecundum terminum prorogationis; quo elapſo cenſura incurritur ex conſenſu virtuali judicis quatenùs finitur conditio, ſub qua fuit cenſura lata; unde incurritur ex vi prioris conſenſus judicis virtualiter per allatam conditionem implicitam permanentem uſque ad terminum prorogatum.

Unde pars, quæ neſciente judice prorogavit, per hoc, quòd elapſo ſecundo termino cenſura incurratur, non dicitur exercere actum juriſdictionis, 1. Quia cenſura non incurritur, niſi ex vi prioris ſententiæ, & ex conſenſu virtuali judicis, ac proinde ex authoritate illius, 2. Qui pars prorogando terminum non ſuſpendit, & dilatat cenſuram directè, ſed indirectè per ſubtractionem materiæ, quæ eſt obligatio debitoris; quod non eſt actus juriſdictionis, ſed dominii circa illam materiam.

198 Utraque opinio eſt probabilis.

Q U Æ R E S XXI.

199 *Civis Panormitanus, qui furtum commiſit, non jam elapſo termino monitorii, ſe tranſtulit ad Diœceſim Montis Regalis, animo ibi perpetuò habitandi, aut manendi majori parte anni. An, elapſo termino, incurrat cenſuram contra non reſtituentes Panormi latam?*

200 CErtum eſt, 1. Non ſubditum ferentis monitorium non ligari monitorio, aut cenſura, ac proinde non teneri ſub cenſura ad revelandum; quia actus juriſdictionis exerceri non poteſt in non ſubditum, quoniam ſubjectio, & juriſdictio ſunt correlativa.

201 Certum eſt, hic non eſſe ſermonem de cenſura lata per modum ſtatuti; ſeu legis aliquid prohibentis in futurum; v. gr. ſi quis furetur calicem, ſit excommunicatus: hanc quidem non incurrit, qui, antequam peccet, mutet forum, ſeu territorium, licèt poſtea mutato foro, id faciat, quia non eſt iam ſubditus prioris judicis, ac proinde non ligatur ejus præceptis, aut cenſuris: ſed ſermo eſt de cenſura lata per monitorium, quod non habet rationem legis, ſed ſolius præcepti tranſitorii: *ut in nu.* 49. his ſuppoſitis.

202 Reſp. incurrere. Bonac. *tom.*1.*diſp.*6.*de denunc.§* 2.*num.*2.*pag.*892. Leander *de cenſur.* 1.*diſp.*4.*qu.*22. ratio eſt, 1. Quia remanet ſubditus ratione delicti, & per monitorii citationem juriſdictio perpetuatur. *C.propoſuiſti*, *de foro competente*, 2. Quia ubi judicium eſt inceptum, ibi finiri debet, *ff.de iudiciis*; ac proinde ille, etiam mutato foro, remanet ſubditus prioris judicis ſecundum quid, nempè ſecundum illam cauſam.

Q U Æ R E S XXII.

203 *An qui ſcit delinquentem, & poſt promulgationem monitorii, intra terminum præfixum incipit eſſe ſubditus illius ſuperioris, qui*

qui tulit monitorium, ligetur monitorio contra ſcientes ad revelandum delinquentem lato?

Reſp. ligari, si monitorium ſit generaliter latum, ſed computato æquali termino, inchoando à die, quo fit eius ſubditus, & habet ſcientiam: *ut in num.* 165. Bonac. *cit. pag.* 895. *num.* 1. & alii apud Diana *p.* 5. *tr.* 9. *reſ.* 36. quia eſt verè eius ſubditus, tempore, quo eius urget præceptum.

204 Negativam tamen ſententiam probabilem putat Diana *p.* 5. *tr.* 9. *reſ.* 36. quia ſententia referenda eſt ad tempus, quo pronunciatur; adeòque ſolùm habet vim contra eos, qui tunc erant ſubditi.

205 Illud mihi verum eſt, quòd ſi iſte non ſit jam factus ſubditus, quatenus non jam domicilium acquisivit, ſed ſit ut alienigena, non ligetur monitorio, aut cenſura, etiam si monitorium fuerit tempore, quo iam reperiebatur in loco, quia nullo pacto eſt ſubditus, nec ratione perſonæ, nec ratione delicti; non enim ipſe delictum commisit.

206 A fortiori Advenæ, & Peregrini in aliquo loco per transitum commorantes non ligantur cenſuris per modum legis, ſeu ſtatuti latis, pro culpis futuris vitandis, si ibi committant delicta, quibus ſunt annexæ cenſuræ, Diana *cit.* nam, ut quis eas incurrat, debet eſſe ſubditus ratione perſonæ, & domicilii.

207 Secus eſt dicendum de cenſura lata per monitorium, quod habet rationem præcepti tranſeuntis; advena enim delinquens in territorio Epiſcopi extranei ligatur eius monitorio, & incurrit cenſuram, nedum dum ibi manet, ſed etiam in propria Diœceſi, ſi poſt citationem, ſeu publicationem monitorii diſceſſit, quia evaſit ſubditus Epiſcopi extranei ratione delicti: *ex cap. ultimo de foro competenti.* Diana *p.* 5. *tr.* 9. *reſ* 32. *&* 36.

208 Imò, si poſtquam dictus advena delictum commisit, è loco diſceſſit ante publicationem monitorii, & rediit ad propriam diœceſim, tunc Epiſcopus proprius requisitus ab Epiſcopo loci, ubi fuit commiſſum delictum, tenetur delinquentem citare, *ex cap. fin.* de foro competenti; & tunc, si non obediat, cenſuram elapſo termino incurret. Diana *citat.*

QUÆRES XXIII.

209 *Petrus Civis Panormitanus, poſtquam commiſit furtum Panormi, ſciens Archiepiſcopum Panormitanum proceſſurum ad monitorium, ne citaretur, ſtudio aufugit ad Diœceſim Montis Regalis. An poſſit ibi ab Archiepiſcopo Panormitano citari?*

Prima opinio affirmat, poſſe Epiſcopum per nuncium, aut literas citare ſubditum, qui poſt patratum delictum ad aliam diœcesim, aufugit, ita ut comparere debeat, & ſi ſit contumax, elapſo termino incurrat cenſuram. Layman, Boſſius, & alii apud Dianam *p.* 5. *tr. reſ.* 34. 1. quia citatio non eſt actus judicialis; 2. Quia licèt citatio ſit actus judicialis, ejus tamen executio per nuncium judicialis non eſt; ac proinde decreta citatione in proprio territorio executio nuncii fieri poteſt in alieno, 3. Quia Epiſcopus proprius, per citationem ſui ſubditi in territorio alieno non lædit territorium alienum, quia nulla fit cauſæ cognitio in territorio alieno; nam vel delictum eſt ita publicum, ut non requirat cauſæ cognitionem; vel ſi requirit, citatio fit in territorio alieno, effectus verò citationis confertur in Diœceſi Epiſcopi citantis, 4. Quia certum eſt, quòd poſſit Epiſcopus excommunicare ſubditum in alieno territorio exiſtentem, pro delicto in proprio territorio commiſſo; igitur certum eſſe debet, quòd poſſit illum in alieno territorio citare; nam cenſura eſt invalida, ſi non præcedat monitio, ſeu citatio.

210 Reſp. Non poſſe Epiſcopum ſuum ſubditum in alieno territorio citare, niſi ubi adſit conſuetudo ibi citandi. Diana *citat.* Avila, Hurt. & alii nonnulli apud ipſum. Ratio eſt; quia Epiſcopus non poteſt exercere juriſdictionem in alieno territorio, *ex cap. final. de Conſt. cap. Epiſcopum* 9. *qu.* 2. ex Clem. 1. *de foro competenti.* Citatio autem, ſive conſideretur, ut pronunciatur à Judice in proprio territorio, ſive ut intimatur per nuncium, eſt actus judicialis, & uſus juriſdictionis, & dicitur fundamentum judicii. Ita Giurba cum aliis juriſconſultis *conſil.* 89. *num.* 22. *ex l. Cum Clericus, & alibi.* Hinc in Clementina Paſtoralis, *de ſent. & re judic.* decernit Pontifex judicem non poſſe aliquem in alieno territorio citare.

211 Ex his patet ſolutio ad 1. 2. *&* 3. *in oppoſitum.*

212 Ad 4. Certum quidem eſt, poſſe Epiſcopum excommunicare ſubditum in alieno territorio exiſtentem pro delicto in proprio territorio commiſſo. Hoc autem non impeditur per hoc, quòd non poſſit Epiſcopus eum in alieno territorio citare, quia poteſt requirere conſenſum Epiſcopi extranei, ut permittat citationem, per nuncium, aut literas, vel ut ipſe per ſuos miniſtros notificet delinquenti monitorium à proprio Epiſcopo latum? quem conſenſum, ſicut denegare non poteſt circa ſubditum proprium, qui in alieno territorio deliquit: *ut in num.* 108. à fortiori negare non poteſt circa ſubditum alterius. Verum tamen eſt, quòd tali conſenſu injuſtè denegato, citatio ſit invalida.

Item ſuppetit alius modus citandi. Sufficit enim,

enim,

enim, ut ſubditus citetur in domo propria, quam in territorio habet, aut in loco publico ejuſdem territorii, dimiſſis,& affixis ibi monitorii copiis,quæ citatio ità ſubditum arctat, & afficit, ac ſi fuiſſet perſonaliter facta. Melphi *in pract.crim.ver.*reus,& contumacis condemnatio. Cujus ratio deſumitur *ex Reg.juris, dolus & fraus nemini patrocinatur.* Alioquin liberum eſſet ſceleſtis,Epiſcoporum poteſtatem contemnere, & ab eorum iuriſdictione quoad delictorum punitionem ſe eximere; nam Civis Panormitanus, qui poſtquam delictum Panormi commiſit, malitiosè aufugit ad Diœceſim Montis Regalis, ne citaretur à proprio, à nullo Epiſcopo excommunicari poſſet,ſed ſolùm à Papa; non quidem ab Archiepiſcopo Montis Regalis,quia non eſt ejus ſubditus,nec ratione perſonæ nec ratione delicti; neque ab Archiepiſcopo Panormitano, quia nullo modo poſſet ab iſto citari, adeòque poſſet liberè utrumque contemnere.

213 Dicendum eſt igitur, quòd poſſit Archiepiſcopus Panormitanus ſuum ſubditum, qui poſt delictum aufugit, uno ex recenſitis duobus modis citare, & eum contumacem validè excommunicare.

P E T E S.

214 *Quid dicendum de Superioribus Regularibus quoad ſuos ſubditos?*

RESp.Superiores Regulares poſſe ſuos ſubditos per monitorium citare, & cenſuris ligare,ubicumque ſcierint eos extra eorum territorium reperiri, ſive deliquerint extra, ſive intra eorum territorium, ſed malitiosè aufugerint. Villalobos *tom.1.tr.16. diff.16.n.6.* Diana *p.5.cit. reſ.*34. Pelliz. *tom.2. tr.9.tit.3. num.65*. Peyr. & alii innumeri apud ipſos.

215 Ratio eſt, quia Monachus ubicunque eſt, ſemper eſt ſub juriſdictione Abbatis,quem vice Dei ſupra caput ſuum impoſuit, *ex cap. ſtatuimus 19.q.3.& cap.ſi Religioſus de elect.in* 6. & licèt ſit extra clauſtrum, fictione tamen juris,cenſetur eſſe ſemper in clauſtro.Innoc.& Abbas,apud Pelliz.*cit.* Unde Doctores concludunt, Superiores Regulares nullum habere territorium, ſeu habere totum mundum pro territorio,ac proinde poſſe ubique in ſuos ſubditos propriam juriſdictionem exercere, eoſque fugitivos ubique capere, non implorato Judicis ſæcularis, aut Epiſcopi brachio.

216 Hinc Pelliz.*cit.num.66.*habet,*Magnam eſſe diſparitatem inter Epiſcopum,& Prælatum Regularem (quod ſpectat ad præſentem materiam) ſiquidem Epiſcopus habet immediatè juriſdictionem in territorium,et ratione hujus in perſonas, quæ proinde non ſunt ei ſubjecta immediatè per ſe, ſed ſolùm ratione domicilii, beneficii, aut officii, quod habent in ejus diœceſi; quod vel inde conſtat,quia ii poſſunt ſupradicta relinquere, etiam invito Epiſcopo, ſeque transferre ad aliam diœceſim, ſtatimque ac id fecerint deſinunt ſubiici illi Epiſcopo: Prælatus verò Regularis immediatè habet juriſdictionem in perſonas Religioſorum ſubditorum, quæ proinde non finitur certis locorum limitibus (ut finitur Epiſcopali) ſed ſolùm terminatur certis perſonis, quæ ubicunque ſint,eadem ratione ſubiiciuntur Prælato Regulari, ab eoque poſſunt coerceri,ac puniri, ſicut & filii à parentibus, uxor à marito,&c.Idque ratione poteſtatis dominativæ, quam habent Prælati Regulares in ſuos ſubditos Religioſos, non minus quàm parentes in filios, vir in uxorem, &c.*

Q U Æ R E S XXIV.

217 *An ſubditus Epiſcopi exiſtens in Monaſterio Regularium teneatur ſub cenſura ad revelandum ex vi monitorii à ſuo Epiſcopo lati?*

HAnc difficultatem tractant Tancr. *tom.5. tr.4. q.6. n.5.* & Diana *p.5. tr.9. reſ.37.* ſed minori claritate, ac proindè diſtinguendum puto.

218 Vel enim eſt ſermo de delicto commiſſo in loco exempto, vel extra locum exemptum.

Loquendo de delicto commiſſo in loco exempto, duæ ſunt opiniones.

219 Prima affirmat teneri ex vi monitorii ipſum furem ad reſtituendum, & ſcientem ad revelandum. Suarez,Ægidius,& Coninch apud Tancr.& Dianam *cit.* quia Monaſterium Religioſorum eſt locus exemptus, ſed non facit territorium;& Hurt. *de cenſ. in com. diſp.8.n.* 32. ait,nomine loci exempti, ubi delinquentes non poſſunt ab Epiſcopo ligari cenſuris, etiam à jure, ſive generali, ſive ſpeciali latis, venire Abbatias quaſdam, & Prioratus, minimè Monaſteria Religioſorum;quia ſoli Religioſi ſunt exempti ratione ſui, non locus Monaſterii.

220 Secunda negat teneri,& legari cenſuris ab Epiſcopo latis. Henriqu. Rayn. Sà, Avila, & Præpoſitus apud Tancr.& Dianam *cit.*quia non ſolùm perſonæ,ſed etiam ipſa loca Regularium,uti Monaſteria, & Eccleſiæ,ſunt exempta à juriſdictione Epiſcopi, præter caſus à jure expreſſos, in quibus poſſunt Epiſcopi tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati procedere, Bord.*p.1.reſ.7.num.4.*ex Nicolao V. *Et ſi cunctorum*, per hæc verba: *Quod licèt ipſi fratres, ipſorumque domus, & loca, per ſpeciale Sedis Apoſtolicæ privilegium ab omni juriſdictione, & ſuperioritate quorumcumque Ordinariorum ſint exempti.*Locus autem à iuriſdictione Epiſcopi exemptus,licèt ſit intra territorium Epiſcopi,eſt formaliter ab eius iuriſdictione exemptus;

ptus ; unde infert Tancr. *citat. num.*6. eodem modo diſcurrendum eſſe in præſenti materia de cenſuris ab Epiſcopo latis , sive à iure pro delictis futuris vitandis , sive ab homine pro præteritis ſatisfaciendis . Qui proinde utramque opinionem probabilem putat, sive in terminis de ſubdito Epiſcopi exiſtente in loco exempto , sive in Monaſterio Regularium ; adeòque probabile putat , quòd non teneatur ſub cenſura ad reſtituendum,aut revelandum .

Pariter utramque opinionem probabilem putat Diana *cit.* quoad cenſuras pro delictis futuris ſtatuto generali , aut ſpeciali latis: vide Dianam , & Tancred. *cit.*

Ita quoad 1. partem citati Doctores diſcurrunt .

221 Quoad 2. verò partem , loquendo videlicet de delicto commiſſo extra Monaſterium exemptum .

Reſpondeo , ſubditum Epiſcopi exiſtentem in Monaſterio Regularium teneri ex vi monitorii , & ſub cenſura , si eſt rem detinens ad reſtituendum, & si eſt ſciens ad revelandum .

Prima pars ſequitur ex dictis *qu.* 21. *&* 23. Eædem namque rationes,quæ probant, ſubditum Epiſcopi,si poſt patratum ibi delictum ad aliud territorium tranſtulit , etiam animo ibi habitandi , teneri ſub cenſura lato monitorio parere ; à fortiori idem probant de ejus ſubdito exiſtente in Monaſterio Regularium ; à fortiori , inquam , quia hic eſt ſubditus Epiſcopi , tam ratione delicti, quàm ratione perſonæ , & exiſtit intra ejus territorium .

Secunda pars ſequitur ex prima, quia acceſſorium ſequitur principale .

222 Nomine autem delicti intra,aut extra Monaſterium commiſſi , de quo eſt ſermo,non venit non reſtitutio, aut non revelatio,ut minùs rectè putat quidam ; ſed delictum illud , unde oritur onus ſatisfactionis , reſtitutionis videlicet, aut revelationis,ob quod jam patratum , etiam non ſubditus fit ſubditus , & ob quod monitorium fertur ad ſatisfactionem habendam .

QUÆRES XXV.

223 *An Epiſcopus exiſtens in Diœceſi alterius poſſit monitorium ſub cenſura ferre contra ſuum ſubditum .*

Reſp.non poſſe;nec in diœceſi alterius,nec in Monaſterio , ſeu loco exempto,si requiratur cauſæ cognitio . Diana *cit. reſ.* 35. Tancr. *cit.num.*2. *ex cap. Epiſcopum* 9.*qu.*2. *&* *ex cap. novit*,de Officio delegati , ubi habetur, quòd juriſdictio contentioſa, qualis eſt ad excommunicandum , exerceri non poteſt in territorio alieno ; & judex extra ſuum territorium habetur , ut perſona privata , & non poteſt Tribunal erigere , *ex cap.notandum* 2.*q.*3.

224 Idem dico eſſe verum , etiam si delictum sit ita publicum , ut non requiratur cauſæ cognitio. Præpoſitus apud Dianam *cit.*contra Avilam, et Corneio; quia ipſum ferre cenſuras eſt actus juriſdictionis contentioſæ,unde recurrunt motiva prioris aſſertionis .

QUÆRES XXVI.

225 *An ſi Epiſcopus in Diœceſi alterius habeat locum exemptum ab eo , & ſibi ſubjectum, poſſit in eo contra ſuos ſubditos monitoriū ferre?*

Reſp.poſſe,Tancr.*cit.q.*6.*n.*1.quia locus ille, licèt sit in diœceſi alterius Epiſcopi , non eſt tamen ſub juriſdictione illius, ſed ſui ; adeòque non cenſetur eſſe in territorio alterius , ſed proprii Epiſcopi . Rota Rom. *deciſ.* 55.18. Maii 1611. ac proinde poteſt Epiſcopus in eo loco in Diœceſi alterius sito monitorium ferre,etiam cum cauſæ cognitione, cui obedire tenentur ſubditi, tam in dicto loco exiſtentes , quàm in propria diœceſi .

PARS SECUNDA
De Denunciationibus faciendis ad Edicta Inquiſitorum.

CAPUT I.
AFFERTUR EDICTUM UNIVERS. INQUISITIONIS ROMANÆ.

226 Noi , &c. *Per la miſericordia di Dio della S. Chieſa Romana Cardinali , in tutta la Republica Criſtiana contro l'heretica pravità Generali Inquiſitori , dalla Santa Sede Apoſtolica ſpecialmente Deputati .*

Eſſendo à Noi per la continua eſperienza manifeſto,che molti per malitia,altri per inobedienza, & altri per ignoranza non ſodisfanno all' obligo , che hanno di denuntiare al Sant' Officio li delitti ſpettanti ad eſſo, e che per ciò ſuccedono grandiſſimi inconvenienti , & errori,non ſolamente contro i buoni,e Criſtiani

ſtiani coſtumi, mà ancora contro la Fede Cattolica. Noi per tanto, a'quali ſpecialmente deve eſſere à cuore la gloria di Dio, la conſervatione,& augumento della Fede Cattolica, e la ſalute dell' anime : volendo provedere à tanto diſordine, con autorità Apoſtolica à noi commeſſa, comandiamo in virtù di ſanta obedienza,e ſotto pena di ſcommunica di lata ſentenza, oltre l'altre pene preſcritte da Sacri Canoni, Decreti, Conſtitutioni , e Bolle de'Sommi Pontefici,per tenore del preſente Editto à tutte,e ciaſcuna perſona di qualunque ſtato , grado,e conditione , ò dignità, così Eccleſiaſtica , come ſecolare , che frà il termine di un meſe, dieci de'quali per il primo,dieci per il ſecondo & dieci per il terzo termine peremptorio , ſi debbono rivelare , e giuridicamente notificare al S.Offizio, ò vero à gli Ordinarii, tutti,e ciaſcuno di quelli, de'quali ſappiano, ò habbiano havuto , ò haveranno notitia :

Che ſiano Eretici, ò ſoſpetti,ò diffamati di ereſia,ò credenti,ò fautori, ò ricettatori, ò defenſori loro , ò habbian adherito, ò adheriſcano a' Riti de' Giudei , ò Maumettani , ò de' Gentili , o habbiano apoſtatato dalla Santa Fede Criſtiana .

Che habbiano fatti, ò facciano atti,da'quali ſi poſſa argomentare patto eſpreſſo , ò tacito col Demonio, eſercitando incanti, magie, ſortilegii, porgendoli ſuffumigii, incenſi, per trovar teſori, & altri intenti, chiedendo da lui riſpoſte,& invocandolo,& à queſt'effetto promettergli obedienza,& conſacrargli pentacoli, libri , ſpade, ſpecchi , ò altre coſe , nelle quali intervenga il nome , & opera ſua .

Che ſi ſiano ingeriti , ò ingeriſcano in far eſperimenti di Negromantia , e di qualſiſia altra ſorte di Magia , con entrare ne' circoli far l'eſperimento della Caraffa , del Crivello , per trovar i medeſimi teſori,coſe naſcoſte , rubbate,ò perdute, e fare altre ſimili, e ſuperſtitioſe attioni ad altri fini , maſſime con abuſo de'Sagramenti , ò di coſe ſagre , ò benedette .

Che ſenza licenza dovuta ritenghino ſcritti, che contenghino Ereſie , ò libri d' Eretici , che trattino ex profeſſo di Religione,ò che gli habbino letti,ò tenuti,ò ſtampati,ò fatti ſtampare , o li leggano , tengano, ſtampano, fanno ſtampare,introducano,ò difendano,ſotto qualſivoglia preteſto , ò colore .

Che habbiano libri di Negromantia,Magia, ò continenti incanteſimi , ſortilegii, e ſimili ſuperſtitioni,maſſime con abuſo di coſe ſagre .

Che contro il voto ſolenne fatto nella Profeſſione in qualſivoglia Religione approvata , ò dopo haver preſo l' Ordine ſagro , habbia contratto , ò contraha Matrimonio .

Che vivendo la prima moglie , pigli la ſeconda , ò vivendo il primo marito , pigli il ſecondo .

Che contro i Decreti, e Conſtitutioni Apoſtoliche, habbino abuſato, ò abuſino il Sagramento della Penitenza, ſervendoſi della Confeſſione, ò Confeſſionario à fini dishoneſti, ſollecitando in eſſi penitenti ad turpia; & havendo con eſſi diſcorſi di coſe illecite , e non convenienti al fine per il quale è ſtato inſtituito .

Che habbiano proferito, ò proferiſcano beſtemmie ereticali contro Dio , e la Beatiſſima Vergine , e Santi , ò procedino à qualche atto di offeſa, e diſprezzo contro l'Imagine,ò figure rappreſentanti il medeſimo .

Che habbiano tenute , ò tenghino occulte conventicole , ò radunanze in pregiudizio , diſprezzo , ò contro la Religione .

Che habbia indotto qualche Criſtiano ad abbracciare il Giudaiſmo,ò altra Setta contraria alla Fede Cattolica, ò impedito i Giudei, ò Turchi à battezzarſi .

Che non eſſendo ordinati Sacerdoti , s'habbiano con ſacrilego ardire uſurpato, ò ſi uſurpino di celebrar Meſſa, ancorche non habbiano proferito le parole della conſecrazione , ò habbiano preſonto di miniſtrare il Sagramento della Penitenza a' Fedeli di Criſto , ancorche non ſi ſia venuto all'atto dell'aſſolutione .

In oltre ſi dichiara , che quelli, i quali non denunciaranno , come ſi ordina col preſente Editto, non poſſono eſſere da alcuno aſſoluti, ſe non dal S. Offizio , dopo che haveranno in eſſo giuridicamente rivelato li delinquenti, al che non poſſono ſodisfare con bollettini , ò lettere, ſenza nome,e cognome dell' Autore,ò altri modi incerti , de' quali non ſi tiene conto alcuno nel Santo Tribunale .

Si dichiara anche , che con la ſudetta eſpreſſione de' caſi di ſopra da noi ſpecificati da rivelarſi , non ſi eſcludano gli altri caſi ſpettanti al Santo Offizio,che per altro ſono compresi ne i Sacri Canoni, Conſtitutioni,e Bolle de' Sommi Pontefici;nè meno col preſente Editto s'intenda derogato all' altre provisioni Canoniche , Apoſtoliche , & à gli altri Editti degli Ordinarii , & Inquisitori .

Et à fine, che del preſente Editto non si poſſa pretendere ignoranza , comandiamo , che sia affiſſo per i luoghi ſoliti di Roma, e si notifichi alli Veſcovi delle Città vicine à Roma, nelle quali non ſono Inquiſitori , acciò lo publichino , & ordinino , che li Parochi delle loro Diocesi lo leghino ogn' anno la prima Domenica dell Advento,e la prima Domenica di Quaresima; il che parimente vogliamo , che si facci dalli Parochi , e Regolari di Roma

nelle

nelle loro Chieſe, in tempo, che ſi troverà in eſſe congregato il popolo, e poi farne attaccare alle porte delle loro Chieſe, e Sagriſtie di eſſe un' eſemplare del medemo, per oſſervare quanto in eſſo ſi ordina. Dal Palazzo del Sant' Offizio queſto dì 10. Marzo 1677.

Loco ✠ Sigilli.

Franciſcus Riccardus S. Romanæ, & Univerſalis Inquisitionis Not.

CAPUT II.

AFFERTUR EDICTUM DD. INQUISITORUM REGNI SICILIÆ.

227 *NOi l'Inquiſitori contro l'heretica pravità, & Apoſtaſia in queſto Regno di Sicilia, & Iſole coadjacenti, per l'autorità Apoſtolica, e Regia deputati, &c. A tutti, e ciaſcuna in particolare delle perſone Cittadine, ſtanti, e reſidenti in queſta Città di N. & in tutte le Città, Terre, e luoghi di queſto Regno, di qualſivoglia ſtato, conditione, preeminenza, ò dignità, eſenti, ò non eſenti, à ciaſcheduno, ò qualſivoglia di voi, alla cui notitia verrà il contenuto in queſte noſtre lettere, in qualſivoglia modo ſi ſia, ſalute nel Sign. N. Gieſù Criſto, &c. E defatto ſpediamo il preſente noſtro Editto per voi, e ciaſcun di voi, acciò ſe ſaprete, ò intenderete, ò haverete veduto, ò inteſo dire, che alcuna, ò alcune perſone vive preſenti, ò aſſenti, ò defonte, habbiano fatto, ò detto, credute, ò affermato alcune opinioni, ò parole heretiche ſoſpette, erronee, temerarie, malſonanti, ſcandaloſe, ò blaſphemie hereticali contra Dio Noſtro Signore, e ſua Santa Fede Cattolica, e contra ciò, che tiene, predica, & inſegna la noſtra S. Madre Chieſa Cattolica Romana, lo dica, e manifeſti innanzi noi.*

LEGGE DI MOISE,

228 Cioè ſe ſapete, ò havete inteſo dire, che alcuna, ò alcune perſone habbiano guardato alcuni Sabbati per honore, riverenza, & oſſervanza della lege di Moisè, veſtendosi in quelli camiſcie nette, e le veſti migliori, e di feſta, mettendo in tavola, e nel letto lenzuola, e tovaglie nette per honor del detto Sabbato, non accendendo fuoco, nè facendo alcun' altra coſa in quel giorno, guardandoli dal Venerdì la ſera. O che habbiano purgato, ò diſſevato la carne, che hanno à mangiare, mettendola nell'acqua per cavarle il ſangue, o che habbiano levato i pulci dalla coſſa del Caſtrato, o di qualſivoglia altro animale, o che habbiano ſcannato animali, galline, o altra ſorte di pollame attraverſate, dicendo, Benedetto ſia il Signore, che ci raccomandò lo ſcannarli, provando prima il cortello ſopra l'ungie, per vedere ſe ſia azzannato, cuoprendo il ſangue con terra; o che habbiano mangiato carne nella Quadrageſima, & altri giorni prohibiti dalla S. Madre Chieſa, ſenza avere neceſſità di farlo, tenendo, e credendo che la poteano mangiare ſenza peccato; o che habbino digiunato col digiuno maggiore, che chiamano del perdono, andando quel giorno ſcalze; ò ſe diceſſero orazioni di Giudei, e nella notte domandaſſero perdono gli uni all' altri, ponendo li Padri alli Figli la mano ſopra la teſta, ſenza farli la Croce, nè dire coſa alcuna; ò dicendo, Da Dio, e da me ſiate benedetti, conforme me diſpone la legge di Moisè, e ſue ceremonie, ò ſe digiunaſſero col digiuno della Regina Heſter, e del Rebeaſſo, che chiamano del perdimento della Caſa Santa, ò altri digiuni de' Giudei tra la ſettimana, come il Lunedì, o Giovedì, non mangiando in detti giorni fino alla notte, uſcita la Stella, e non mangiando carne in quelle notti, e levandoſi un giorno innanzi i detti digiuni, tagliandoſi l'ungie, e le punte delli capelli, alzandoli, ò brugiandoli, dicendo orazioni Giudaiche, alzando, e chinando la teſta, voltata la faccia al muro, lavandoſi prima la mano con acqua, e terra, veſtendoſi veſtimenti di ſargia, ſtamigna, ò tela, con certe cordelle, ò cortiggie, pendenti delli capi, con certi gruppi. O celebraſſero la Paſqua del pane azimo, cioè ſenza levito, cominciando à mangiare lattuche, accie, ò altre herbe amare in tale giorno, ò che guardaſſero la Paſqua, ch' eſſi chiamano delle grutticelle, ponendo rami verdi, ò apparati, mangiando, e ricevendo colatione, dandola l'una all'altra. O la feſta delle candele, accendendole d' una in una fino à dieci; e dopo ſmorciandole, dicendo orationi Giudaiche in tali giorni. O ſe benediceſſero la menſa ſecondo il coſtume de Giudei, ò bevendo vino Cafer, ò ſi tagliaſſero la barba pigliando il vaſo del vino nella mano, dicendo certe parole ſopra quello, dandone à bere un poco à ciaſcuno; ſe mangiaſſero carne d'animale ſcannato da mano di Giudei, ò mangiaſſero alla menſa con quelli, e delle ſue vivande: ò ſe diceſſero i ſalmi di David ſenza il Gloria Patri; ò ſe aſpettaſſero il Meſſia, ò diceſſero, che il Meſſia promeſſo nella legge non fuſſe venuto, e che fuſſe per venire aſpettandolo, acciò li liberaſſe dalla cattività, nella quale dicevano, che ſtavano, e li conduceſſe al paeſe della Terra di promiſſione; ò ſe alcuna donna ſtaſſe quaranta giorni dopo il parto ſenza entrare nella Chieſa per cerimonia della legge di Moisè, ò nato il figliolo lo circonciđeſſero, ò gli metteſſero

nome di Giudeo , ò ſe li faceſſero radere per levargli l'oglio Santo, ò lavandogli, battezzati che ſono , dove ſi pone l'oglio Santo , ò chriſma , ò nella ſettima notte del naſcimento della creatura pigliaſſero un bacile con acqua , & ivi ponendo oro , argento , perle minute , frumento, orgio, & altre coſe levaſſero il figliolo in detta acqua,dicendo, così ſii felice nelli beni di queſto Mondo,come ſtà queſto bacile.O haveſſero fatte fattucchiarie à ſuoi figli, ò ſe alcune ſono maritate al modo Giudaico,ò ſe faceſſero il Roaya , ch' è quando una perſona ſi parte per camino;ſe portaſſero Donne Giudaiche,ò ſe nel tempo, che impaſtano, pigliaſſero un poco di detta paſta,e la bruggiaſſero per ſacrifizio . O quando ſtà alcuna perſona in articolo di morte , la voltaſſero verſo il muro per morire , e morta la lavaſſero con acqua calda , radendole la barba , e ſotto le braccia, & altre parti del corpo , involtandola in tela nuova con calzoni, camiſcia,e cappa piegata di ſopra, mettendole ſotto la teſta un coſcino con terra vergine, ò nella bocca moneta, ò perle minute, ò altra coſa ; ò lo piangeſſero come lamentatrici ; ò vuotaſſero l' acqua delle quartare , e giarre nella caſa del defonto , ò nell' altre del vicinato per ceremonie Giudaiche , dicendo , che in quell' acqua s' hà da bagnare l' anima del defonto, mangiando in terra dietro le porte peſci, olive, e non carne per dolore,e ſentimento del defonto,non uſcendo di caſa per un' anno per oſſervanza della legge. O ſe le ſepelliſſero in terra vergine, ò in ſepoltura de'Giudei;ò ſe alcune hanno ritornato al Giudaiſmo,ò hanno detto,che la lege di Moisè è così buona, come quella del Redentore Noſtro Gieſù Criſto .

SETTA DI MAHOMETTO.

229 ITem ſe ſapeſſero , ò haveſſero inteſo dire , che alcune perſone habbiano detto & affermato,che la ſetta di Mahometto è buona,e che non ve ne è altra per entrare in Paradiſo,e che Gieſù Criſto non è Dio,ſe non Profeta, e che non nacque di noſtra Donna eſſendo Vergine avanti il parto , nel parto , e doppo il parto, e che habbiano fatto alcuni riti , e ceremonie della ſetta di Mahometto per riverenza , & oſſervanza di quella,cioè ſe haveſſero guardato il Venerdì per feſta , mangiando carne in quelli , ò in altri giorni prohibiti dalla Santa Madre Chieſa , dicendo, che non è peccato,veſtendoſi in detto Venerdì camicie nette,ed altre robbe di feſta, ò che habbino ſcannato galline,ò altra ſorte di pollame, attaccandole li piedi, attraverſando il coltello, laſciando la nuca nella teſta , voltandole la faccia verſo l'Aquilba , che è verſo l'Oriente, dicendo : Beſmil-làhh; ò che non mangiaſſero neſſuna pollame , che non ſia ſcannata , nè ſcannata di mano di femina , per eſſerli prohibito nella ſetta di Mahometto;ò che habbiano battezzato li ſuoi figli , mettendoli nome di mori . O che habbiano detto, che non vi è altro, che Dio,e Mahometto ſuo meſſaggiere, ò che habbiano giurato per l' Aquilba, ò detto Halaymincuſa , che vuole dire per tutti li giuramenti.O che habbiano digiunato col digiuno del Ramadan, guardando la ſua Paſqua, dando in quella elemoſina alli poveri , non mangiando , nè bevendo in tutto il giorno ; inſino alla notte uſcita la ſtella, mangiando carne,ò quello , che vogliono ; ò che habbiano fatto il Zahor , levandoſi la mattina à mangiare innanzi giorno ; e doppo d'havere mangiato,lavarſi la bocca, tornare à letto ; ò che habbiano fatto il Guadò , e lavandoſi le braccia dalla mano al gomito,faccia,bocca, naſo, orecchie, gambe. O che habbiano fatto doppo il Zalla,voltando la faccia verſo l' Aquilba , ponendoſi ſopra una caſſina,ò tappeto,alzando,e calando la teſta,dicendo dette parole in Arabico, dicendo l'oratione di landululey , e colhuala , egguach , ed orationi de' Mori , e che non mangiano carne ſalata,nè bevono vino,tutto per honore,ed oſſervanza della ſetta de'Mori . O che habbiano guardato la Paſqua del Caſtrato,ed innanzi di haverlo ammazzato fatto prima il guardoe.O ſe alcuni s' hanno maritato ſecondo il rito , e coſtume de'Mori, e che habbiano cantato canzoni de'Mori,fatto zambre, ò leyle con inſtrumenti prohibiti;ò ſe alcuno haveſſero guardato li cinque comandamenti di Mahometto; ò che habbia meſſo à ſe, ò ſuoi figli,ò ad altre perſone hance , che è una mano in commemoratione delli detti cinque comandamenti.O che abbiano lavato li defonti , involtandoli con tela nuova,ſeppellendoli in terra vergine, in ſepolture vacanti, ponendoli di fianco una pietra al capezzale , mettendoli nella ſepoltura rami verdi,miele,latte, ed altre vivande, dicendone che l'anima del defonto mangierà di quelle; ò che habbiano chiamato , ò invocato à Mahometto nelli loro biſogni,dicendo,che è profeta e meſſaggiere di Dio , e che il primo Tempio di Dio fù la caſa di Mecca , dove dicono , che ſia ſepolto Mahometto.O che habbiano detto che non ſi battezzarono con le ceremonie di noſtra Santa Fede Cattolica . O che habbiano detto , che habbiano una ſanta gloria li ſuoi padri , ò avi , che morirono Mori , ò Giudei che il Moro ſi ſalva nella ſua ſetta, ed il Giudeo nella ſua legge . O che habbiano fatto , ò detto altre coſe , e ceremonie de' Mori . O ſe alcuno hà paſſato in Barbaria , e rinegato

noſtra

noſtra Santa Fede Cattolica,ò ad altre parti,e luoghi fuori di queſto Regno à farſi Giudeo,ò Moro,ò Luterano,ò ſeguire altra ſetta riprovata, laſciando la noſtra S. Fede Cattolica, e quello,che tiene,e crede la Santa Madre Chieſa Cattolica Romana.

SETTA DI LUTERO.

230 ITem ſe ſapeſſero, ò haveſſero inteſo dire, che alcuna, ò alcune perſone habbiano detto, tenuto,creduto,che la falſa,e dannata ſetta di Martino Lutero,e ſuoi ſeguaci,ò altri heretici,è buona;ò habbiano creduto ed approvato alcune opinioni loro, dicendo, che non è neceſſario farſi la Confeſſione alli Sacerdoti,che baſta cōfeſſarſi à Dio ſolo,e che nè il Papa,nè li Sacerdoti hanno poteſtà d'aſſolvere li peccati, e che nell'hoſtia conſacrata non vi è il vero Corpo di Noſtro Signore Gieſù Chriſto. E che non è neceſſario pregare li Santi, e che non vi devono eſſere imagini nella Chieſa,e che non vi è Purgatorio,e che non è biſogno pregare per li Defonti,e che l'opere non ſono neceſſarie,che baſta la Fede co'l Batteſimo per ſalvarſi, mediante la paſſione di Noſtro Signor Gieſù Chriſto,che ſodisfece per tutti,e che qualſivoglia può confeſſare,e communicare ogn' uno ſub utraque ſpecie di pane,e di vino. E che il Papa non hà poteſtà per Indulgenze, Bolle, e Giubilei, e che li Preti, Frati, e Monachi ſi poſſono maritare. O che abbiano detto male delli Frati, e Religioſi, dicendo,che non vi devono eſſere Frati,nè Monache nelli Monaſterii, levando le ceremonie della Religione.O che abbiano detto,che Noſtro Signore Dio non ordinò,nè inſtituì le Religioni,che è meglio,e più perfetto ſtato quello di maritati,che quello della Religione delli Preti,e Frati. E che non vi ſiano feſte, ſe non che le Domeniche, e che non è peccato mangiar carne il Venerdì, la Quareſima,e le Vigilie,perche non ci è giorno neſſuno prohibito. O che habbiano tenuto,o creduto alcuna,ò alcune altre opinioni di detto Martino Lutero, e ſuoi ſeguaci, ed altri heretici, ò dell'illuminati,ò laſciati:ò ſe hanno andato fuori di queſto Regno à farſi Luterani.

SETTA DELL' ILLUMINATI.

231 ITem ſe ſanno, ò hanno inteſo dire,che alcuna,ò alcune perſone vive,ò defonte habbiano detto, ed affermato,che la Setta, che chiamano dell'Illuminati,ò Laſſati,è buona;ſpecialmente,che habbiano detto,che l'oratione mentale ſtà in precetto divino,e che con quella ſi ſodisfa, e compiſce à tutto il reſto; e che l'oratione è ſacramento ſotto minimo accidente, e che l'oratione mentale è quella,che tiene queſto valore, e che l'oratione vocale è di poca importanza; e che li ſervi di Dio non hanno da travagliare, nè occuparſi in eſercitii corporali,e che non si hà da obedire à Prelati, nè Padri,nè Superiori in quanto comanderanno coſa, che impediſca l'hore dell' oratione mentale,e contemplatione; e che dicono parole, che moſtrino malo ſentimento del Sacramento del Matrimonio. E che neſſuno può conſeguire il ſegreto della virtù, ſe non ſarà diſcepolo delli Maeſtri,che inſegnano la detta mala dottrina; nè meno ſi può ſalvar ſenza l'oratione, che fanno, & inſegnano li ſudetti Maeſtri,e non ſi confeſſando con quelli generalmente:e che certi ardori,e tremori,dolori,e ſvenimenti, che patiſcono, ſono inditii dell'amore di Dio;e che da queſti ſegni ſi conoſce, che ſtanno in gratia,hanno lo Spirito Santo;e che li perfetti non hanno biſogno di far opere virtuoſe, e che si può vedere, e si vede in queſta vita l'eſſentia Divina,e li Miſterii della Santiſſima Trinità, quando arrivano à certo punto di perfettione;& arrivati che ſono,non poſſono più vedere imagini,nè Santi,nè ſentir le prediche, e parole di Dio; e che lo Spirito Santo immediatamente governa quelli,che vivono in queſto modo; e che ſolamente si hà da ſeguir il ſuo modo,& inſpiratione interiore, per far,ò laſciar di fare qualsivoglia coſa.E che li Maeſtri di detta Setta conſegliano,e comandano generalmente à tutti i loro Diſcepoli, che faccino voto di non si maritare;e che si taglino i capelli di ſopra la fronte; perſuadendoli, che non entrino in Religione, ſentendo male di quella.E ſe ſanno,che alcune perſone, al tempo,che ricevono il Santiſſimo Sacramento, pigliano molte particole insieme,dicendo, che ricevono più gratia, e più guſto. O che habbiano detto, & affermato, che con pane,e brodo si poſſono communicare. O che alcune perſone habbiano domandato ad altri obedienza, & havendocela conceſſa, dettole, che non faccino bene alcuno,ancorche sia opera di precetto, pia, e virtuoſa,ſenza loro licenza, e comandamento. O che habbiano inſegnato la detta ſetta, e perverſa dottrina, ò parte di quella ad alcune perſone, raccomandandole il ſegreto,e facendole molte promeſſe,e dicendo, che vedriano,guſtariano, ſentiriano coſe miracoloſe. O che habbiano inteſo dire,che li ſervi di Dio hanno da dare ſplendore al mondo campando fuor di Religione; e che niuno può eſſer virtuoſo, ſe non farà,& oſſervarà la vita, ceremonie, & eſercitii, che li ſopradetti Illuminati uſano, & oſſervano. O che al tempo nell' elevatione del Santiſſimo Sagramento dell' Altare hanno da chiuder gl'occhi per rito, e ceremonia loro neceſſaria.

DIVERSE HERESIE.

232 ITem ſe ſanno, ò hanno inteſo dire alcune hereſie, ſpecialmente non vi è Paradiſo, e gloria per li buoni, e Inferno per li mali, e che non vi è altro, che naſcere, e morire, e che habbiano detto, che l'anima dell'huomo non è altro, che un fiato; e che il ſangue è l'anima; dicendo, deſidero, che in queſto Mondo, tu non mi vedi paſſarla male, che nell'altro non mi vederai penare. E chi ne venne dell'altro Mondo col naſo tagliato? ſentendo male del Giudicio finale. O che habbiano detto alcune blasfemie hereticali, come ſono: Non credo, diſcredo, rinego, contra Dio Noſtro Signore, e contro la Verginità, purità, e limpidezza di Noſtra donna la Vergine MARIA, ò contro li Santi, e Sante del Cielo. O che tengano, & habbiano tenuto Demonii familiari, invocandoli, e fatto circoli, domandandoli alcune coſe, & aſpettando riſpoſta di loro. O ſiano ſtate donne di fora, così maſcoli, come femine; ò habbiano tenuto patto, ò tacito, ò eſpreſſo con il Demonio, meſcolando in queſto coſe ſacre con profane, attribuendo alla creatura quello, che è ſolo del Creatore, e altre magarie, e maleficii. O che alcuno, eſſendo Prete, ò d'ordine Sacro, ò Frate profeſſo, habbia preſo moglie. O che non eſſendo ordinato legitimamente d'ordine Sacerdotale, habbia detto Meſſa, ò amminiſtrato alcuno delli Sagramenti di Noſtra Santa Madre Chieſa. O ſe alcuna perſona ſi hà maritato due volte, ò più volte, tenendo la ſua prima moglie, ò marito vivi; ò che qualſivoglia Confeſſore, tanto Secolare, come Regolare di qualſivoglia ſtato, e conditione, così nell'atto della Confeſſione, ò proſſimamente à quello, come ſotto preteſto di Confeſſione, ancorche non ſeguita, ò ſenza occaſione d'eſſa, ma nel Confeſſionario, ò in ogn'altro luogo eletto per aſcoltar la Confeſſione, ſimulando di Confeſſarſi, provochi & induca qualſivoglia perſona con fatti, ò con parole ad atti turpi, e dishoneſti, tanto tra di loro, quanto con altri. Per toccar come tocca il conoſcimento, e caſtigo di queſti delitti di ſollecitatione privatamente à queſto Tribunale del Sant'Officio, & à gli altri dell'Inquiſitione delli Regni, e Signorie di S. Maeſtà Cattolica, che ſtanno ſubordinati all'Illuſt. Signor Inquiſitor Generale di Spagna, in virtù di nuova dichiaratione della Santa Sede Apoſtolica fatta doppo della conceſſione del Breve della Santità di Gregorio XV.

233 ITem ſe ſanno, che alcuno habbia detto, ò affermato, che la ſemplice fornicatione, cioè tener'acceſſo carnale con donne, ancorche ſiano libere, publiche, & eſpoſte al torpe guadagno, in qualſivoglia modo, che ſia, fuor del Sacramento del Matrimonio, non ſia peccato mortale, eſſendo hereſia dannata, e contra quello, che tiene, & inſegna la noſtra Santa Madre Chieſa Cattolica Romana; e che dare ad uſura, e ſpergiurare non è peccato, e che è meglio ſtare ingarzato, che maritato. O che habbiano fatto vituperii, e mali trattamenti all'Imagini de'Santi, ò Croci, ò che alcuno non habbia creduto nell'articoli della Fede, ò habbia dubitato d'alcuno di quelli, ò habbia ſtato un'anno, ò più tempo ſcommunicato, & habbiano diſprezzato, e tenuto in poco conto le cenſure della Santa Madre Chieſa dicendo, ò facendo coſa contro di quelle: e ſanno, ò hanno inteſo dire, che alcuna, ò alcune perſone ſotto colore d'Aſtrologia, ò per le Stelle, Planeta, e ſuoi aſpetti, ò per li ſegni, ò linee della mano, ò per altra qualſivoglia arte, ſcienza, ò facoltà dicano, che ſanno annunciare le coſe da venire dependenti dalla libertà, e libero arbitrio dell'huomo, ò li caſi fortuiti, che hanno da ſuccedere, & hanno ſucceſſo, e fatto, nelle coſe paſſate, occulte, e libere, dicendo, & affermando, ò dando ad intendere, che vi ſono regole, arte, ò ſcienza, per poter ſapere ſimili coſe, ò che ſe vanno à dimandare, e conferire, eſſendo tutto queſto per li tali effetti falſo, vano, e ſuperſtitioſo, in gran danno, e perturbatione della noſtra Religione Criſtiana.

LIBRI.

234 ITem ſe ſanno, ò hanno inteſo dire, che alcune perſone abbiano tenuto, ò tengono alcuni Libri della ſetta, & opinione del d. Martin Lutero, ò altri Heretici, ò l'Alcorano, ò altri libri della Setta di Mahometto, ò Biblie in volgare, Libri di Nigromantia, Aſtrologia, e Chiromantia, ò altri qualſivoglia delli reprovati, e prohibiti per le cenſure, ò Catalogi del Santo Officio dell'Inquiſitione.

235 ITem vi ſi comanda, che fra termine di giorni quindeci proſſimi venturi dobbiate portare all'eſpurgatore de'Libri di queſto Santo Officio, che ſarà in queſta Città, ò altra parte vicina di eſſa, la liſta di tutti i libri, che haverete ſin'hora, che non ſi ſiano corretti, notando in eſſa il nome dell'Autore, l'anno, e dove ſono ſtampati, e la materia, che trattano, ſottoſcrivendo ogn'uno la ſua liſta. Dichiarando, che di quelli libri, che una volta haverete data liſta à detto eſpurgatore, ò altro qualſivoglia di queſto Santo Officio, e ſaranno per eſſo, ò qualſivoglia d'eſſi corretti, non l'haverete da dar di nuovo, ſe non di quelli, che doppo vi ſopraverranno, e capiteranno, avvertendo, che ſe non ſi farà così, ſi procederà contro li traſgreſſori, come ſarà di giuſtizia.

Item

236 ITem ſe ſanno, che alcune perſone non complendo con quello, che ſono obligati, hanno laſſato di dire, e manifeſtare le coſe, che ſanno, e hanno inteſo dire, e detto, e perſuaſo ad altre perſone, che non le manifeſtaſſero. O che habbiano ſubornato teſtimonii per riprovar falſamente quelli, che hanno teſtificato nel Santo Officio, ò che alcune perſone habbiano giurato, e fatto teſtimonianza falſamente contro altri, per farli male, e danno nel S. Officio dell'Inquiſitione, e macchiare l'honore di quelli. O che abbiano naſcoſto, e ricettato alcuni heretici, e datoli favore, & ajuto, occultando così le perſone, come li loro beni, e robba. O che habbiano poſto impedimento per ſe, ò per altri al libero, e retto eſercitio del Santo Officio dell' Inquiſitione, Officiali, e Miniſtri di quello. O che quelli, che ſono ſtati reconciliati, e penitentiati dal Sant' Officio, non hanno oſſervato, nè compito le carceri, nè penitenze, che li furono impoſte. O ſe hanno laſciato di portar publicamente l'habitello di reconciliatione ſopra li ſuoi veſtimenti, e che alcuni reconciliati, e penitentiati hanno detto, che le coſe, che confeſſarono nel S.Officio, così di ſe, come d'altre perſone, non furono vere: nè l'havevano dette, nè commeſſe, e che le diſſero per timore, ò per altri riſpetti. O che babbiano rivelato il ſecreto, che li fù impoſto nel Santo Offizio. O che alcuno habbia detto, che li relaſſati per il Santo Offizio, furono condennati ſenza colpa, e che morirono martiri; ò che alcuni, che ſono ſtati reconciliati, ò figli, ò nepoti de'condennati per il delitto, e crimen d'hereſia, habbiano uſato, & uſino Officii publici d'amminiſtratione di giuſtitia, e d'honore, che li ſono prohibiti de jure commune, leggi, e Prammatiche di queſto Regno, & inſtitutioni del Santo Offizio. O che s'habbiano fatto Preti; ò che tengano alcuna dignità Eccleſiaſtica, ò ſecolare, ò ſegno di quella, ò habbiano portato coſe prohibite.

237 PEr tanto per il tenor del preſente ammoniamo, eſſortiamo, e richiediamo, & in virtù di Santa Obedienza, e ſotto pena di ſcommunica latæ ſententiæ, trina Canonica monitione præmiſſa, comandiamo à tutti, & à ciaſcuno di voi, che ſe ſaperà, ò haverà fatto, viſto, ò inteſo dire, che alcuna perſona habbia fatta, detta, tenuta, e affermata alcuna delle ſopradette coſe già dichiarate, ò altra qualſivoglia, che ſia contro la noſtra Santa Fede Catholica, e quel, che tiene, predica, & inſegna la Noſtra Santa Madre Chieſa Romana, così de'vivi preſenti, ò abſenti, come de'defonti, ſenza trattarlo, nè communicarlo con perſona alcuna (perche così conviene) habbiate da venire perſonalmente, e comparire innanzi di noi per dirlo, e manifeſtarlo fra termine di giorni ſei primi ſeguenti, doppo che queſte noſtre lettere ſaranno lette, & publicate, ò di quelle haverete notitia in qualſivoglia modo, che ſia, con tutto ſecreto poſſibile, & per il miglior modo, che vi parerà, & all'hora, che lo manifeſtarete, e rivelarete nel Santo Offizio dell'Inquiſitione, ſi vederà, ſe ſia caſo pertinente à quella, con ammonirvi, che ſe paſſa il detto termine, & non havendo compito tutto ciò, che ſopra ſi è detto, oltre, che haverete incorſo in dette pene, e cenſure, procederemo contro quelli, che rubelli, & inobedienti ſaranno, come contro perſone, che malitioſamente lo coprono, e laſciano di dirlo, e manifeſtarlo, e che ſentono male della Noſtra Santa Fede Catholica, & cenſure della Santa Chieſa; e per quanto l'aſſolutione del peccato d'hereſia è à noi ſpecialmente riſervata, comandiamo, e prohibiamo ſotto detta pena à tutti, & à ciaſcuno de'Confeſſori regolari, ò non regolari, che non aſſolvano perſona alcuna, la quale habbia commeſſo alcuno de' predetti peccati, nè à quelli, che non hanno manifeſtato nel Santo Offizio quello, che han ſaputo, ò inteſo dire d'altre perſone, che haveſſero commeſſo tali delitti. Di più detti Confeſſori devono rimettere à noi dette perſone, acciò conoſciuta, e chiarita la verità, li mali siano caſtigati, e li buoni, e fedeli Chriſtiani conoſciuti, & honorati, e difeſa, & accreſciuta la noſtra Santa Fede.

238 E Perche dire, ò fare il Demonio ſanto, è coſa tanto pernicioſa, e contra la noſtra Santa Fede, dando, & attribuendo al Demonio la Santità, & honore, che ſolo è proprio di Dio Noſtro Signore, e per participatione ſolamente concedesi à ſuoi Santi; per tanto dicciamo, & ammoniamo à tutti, che non preſumano dire simile blasfemmia da per ſe ſteſſa hereticale, altrimente ſi procederà con loro in quel modo, che si deve, e ſaranno caſtigati, come conviene, per lo mantenimento del ſervitio, & honore, che à Dio Noſtro Signore & alla S. Fede si deve, e per ſradicare affatto vitio di tanto ſcandalo, e che ſuole ſpeſſo avvenire in un Regno, che per gratia, e miſericordia Divina è tanto Catholico. Et acciò le ſopradette coſe vengano à notitia di tutti, e non vi sia alcuno, che poſſa ſcuſarsi d'ignoranza, si comanda il publicarle hoggi li 11. Marzo 1691.

CAPUT III.
DE
VIRTUTE EDICTI INQUISITORUM.

239 EDictum DD. Inquiſitorum præcipit, eſſe eorum Tribunali denunciandos à ſcientibus hæreticos, aut ſuſpectos de hæreſi intra præfixum terminum, qui in edicto inquiſitionis Hiſpanicæ ſolet eſſe ſex dierum, in Edict. Univ. Inquiſ. Roman.unius menſis, qui incipit à die ſcientiæ delicti,ut *à num.*642. quo elapſo termino, qui culpabiliter non denunciavit, incidit in excommunicationem majorem reſervatam Pontifici, & Inquiſitoribus: *ut in num.*646.*&* 650.

Comprehendit delicta omnia contra fidem, tam præterita,ante publicationem edicti,quàm præſentia, & futura; quoniam omnia exprimit denuncianda.

Denunciatio in Regnis Hyſpaniarum facienda eſt ſolis Inquiſitoribus; in aliis verò Regnis, & Provinciis fieri poteſt Epiſcopis juxtà dicta *à num.*624.

Item fieri poteſt eorum Commiſſariis,juxtà locorum conſuetudinem, quæ quidem, ubi adeſt, eſt rationabilis; quoniam reddit facilem, & minimè onerolam denunciationem fidelibus, qui à locis, ubi Inquiſitores commorantur,diſtant. Lupus in edictum S.Inquiſ. *p.*56. *diff.*2.

QUÆRES I.
Quanto tempore duret Edictum?

240 REſp. Certum eſt, durare per integrum annum; quia talis eſt Inquiſitorum intentio, & praxis fidelium. Diana *p.*4.*tr.*5.*reſ.*27. & Leander *tr.*5.*de Pœnit.diſp.* 23.*qu.*58.

241 Imò puto,illud eſſe perpetuum. Bord. *in Sacro Trib.cap.*30.*n.*4.& Diana *cit.*quia habet vim legis Canonicæ,non præcepti tranſitorii; quoniam fit authoritate Apoſtolica, & eſt collectio conſtitutionum Apoſtolicarum. Item Tribunal eſt perpetuum, cauſa fidei eſt perpetua; igitur remedium edicti eſt perpetuum.

Nec officit,quòd quolibet anno menſe Martii publicetur: quia etiam Bulla Cœnæ quolibet anno feria 5. in Cœna Domini publicatur, & tamen eſt perpetua; id namque fit, ne proceſſu temporis poſſit allegari ignorantia; qua ratione Conſtitutiones Pontificiæ ad S. Officium ſpectantes quolibet anno ſolent publicè à Regularibus perlegi, & tamen ſunt perpetuæ.

Hinc fit, ut ſi aliquo anno ex aliquo caſu edictum non publicaretur, adhuc eſſent hæretici, & ſuſpecti de hæreſi denunciandi, nedum ex præcepto divino, verùm etiam ex Eccleſiaſtico, & humano, *ut in num.*620.

242 Et hæc eſt differentia inter edicta Inquiſitorum, & edicta Epiſcoporum; illa enim habent vim legis,iſta præcepti tranſitorii unde non durant per totum annum, ſed per duos, aut tres menſes; hinc, ſi poſt hoc tempus tranſactum novit quis aliquem eſſe Concubinarium, non teneri eum denunciare, ait Avila apud Diana *cit.v.n.*530. quia hæc edicta, cum non concernant damnum publicum, aut fidei, non accipiuntur cum tanto rigore: ita ille.

QUÆRES II.

243 *An obligatio denunciandi extinguatur morte delinquentis?*

REſp.1. Non extingui, loquendo de crimine hæreſis formalis: eſt Com.

Unde Diana *p.*4.*tr.*7. *reſ.*28. hæc habet: *Licèt omnia crimina morte extinguantur,ex l.defuncto, ff.de publicis judiciis,non tamen crimen hæreſis extinguitur; & ideò contra hæreticum poſt mortem poſſunt DD Inquiſitores procedere, ut affirmant Doctores, quos citat*, & ſequitur Sanctarellus *de hæreſi cap.*27.*dub.*1.*n.*12.*Igitur formato proceſſu,ſi hæreſis eſt plenè probata,hæreticus mortuus damnandus eſt, & ejus bona fiſco ſunt applicanda,etiam ſi devenerint in manus tertii poſſeſſoris; & ſi ejus oſſa à Catholicis poſſunt diſtingui, exhumanda ſunt, & ejus ſtatua comburenda*, & infra: *Notandum eſt tamen hìc, quòd hæreticus defunctus condemnari non poteſt, niſi prius citatis filiis,vel hæredibus,ſive præſentibus, ſive abſentibus,ſive certis,ſive incertis,& illis danda eſt copia indiciorum,& accuſationum: ſic ſtatuitur in inſtruct.* Toletana anno 1561. *v.num.*290. *& à num.*161.

Ratio eſt; quia crimen hæreſis ſemper ſerpit,& propagatur contra fidem, *unde ex c.ſanè* 6. 24. *quæſt.* 2. hæreticus etiam poſt mortem excommunicatur, hoc eſt declaratur excommunicatus,privatur Eccleſiaſtica ſepultura, & exhumatur, & ejus oſſa comburuntur, ſi poſſint ab oſſis Catholicorum diſcerni, aliàs ejus ſtatua comburitur: debent tamen ejus filii,ſeu hæredes citari ad eum defendendum,& magis ſeipſos quoad famam, & bona, ne confiſcentur.

244 Reſp. 2. in aliis criminibus quantumvis vehementer de hæreſi ſuſpectis obligatio denunciandi extinguitur morte delinquentis. Diana *cit.* Alberghinus *in man. qualif. cap.*36. *num.*4. & apud ipſum Pegna,Caſtropal.& alii; quia contra ſuſpectos de hæreſi, etiam ſi fuerint fautores,defenſores,& receptatores hæretico-

ticorum, poſt mortem procedi non poteſt, *ex cap. Accuſatus*, *§. porrò de hæreticis in 6* nam fautores &c. hæreticorum non ſunt formaliter hæretici, ſed ſuſpecti de hæreſi; adeòque inutilis eſt tunc denunciatio.

QUÆRES III.

245 *An obligatio denunciandi hæreticum formalem jam mortuum ſit perpetua?*

Reſolutio hujus difficultatis procedit ab alia: An actio Inquiſitorum procedendi contra hæreticum defunctum poſſit præſcribi? Caſtropal. *tom.1. tr.4. diſp.8. punct.17. §.7. num. 16.* aſſerit præſcribi quoad totum ſpatio 40. annorum, ita ut elapſo ſpatio 40 annorum non poſſint Inquiſitores contra defunctum procedere, nec damnando ejus memoriam, nec confiſcando ejus bona, *ex cap.2. de præſcriptionibus lib.6.*

Dico tamen, actionem Inquiſitorum procedendi contra hæreticum defunctum, quoad ejus memoriam damnandam, & ſtatuam comburendam, nullo temporis ſpatio præſcribi, quoad autem ejus bona confiſcanda præſcribi ſpatio 40. annorum. Diana, & Albergh. *cit.* cum Pegna, & aliis; textus enim relatus à Caſtropal. præcisè loquitur de actione quoad confiſcanda bona.

246 Dices cum Caſtropal. Confiſcatio bonorum eſt acceſſoria condemnationi memoriæ defuncti; igitur, si actio condemnativa memoriæ defuncti nunquam poſſet præſcribi, pariter nunquam poſſet præſcribi actio confiſcandi bona defuncti; quia acceſſorium ſequitur ſuum principale: id autem eſt expreſsè falſum de actione cõfiſcandi bona, ex recenſito textu; adeòque dicendum venit, utramque actionem ſpatio 40. annorum præſcribi.

Reſp. acceſſorium ſequi ſuum principale, quando non eſt ratio ſpecialis, quæ hujuſmodi ſequelam impediat; ea evenit in re noſtra: quoad damnandam enim memoriam defuncti hæretici habetur cauſa perpetua, quatenùs hæreſis ſerpit ut cancer, quippe quæ peſtifera eſt, *cap. Ut Inquiſitionis, de hæreticis lib. 6.* ac proindè ſemper propagatur contra fidem, & ideò actio ad damnandam memoriam defuncti eſt perpetua: hac ratione eſſet etiam conſequenter perpetua actio confiſcandi ejus bona; & quia jus præſcriptionis eſt introductum jure poſitivo humano, & Doctores communiter, unà cum jure relato, ex *cap.2. de præſcriptionibus lib.6.* rationabilibus de cauſis diſpoſuerunt, ut bona hæretici defuncti ab hæredibus bona fide ſpatio 40. annorum poſſeſſa præſcribantur, ideò non ſequitur, quod ſicut actio damnandi memoriam defuncti eſt perpetua, ita actio confiſcandi ejus bona; nec è converſo, quia Doctores communiter, & jus recenſitum præſcriptionis diſpoſuerunt contrà poſteriorem actionem, non contra priorem.

Ut autem filii, ſeu hæredes bona hæretici defuncti præſcribant, ultrà poſſeſſionem bonorum bona fide per ſpatium annorum 40. requiritur, quòd non sit detectus intra illud tempus hæreticus; nam hoc habetur expreſsè in relato textu.

247 Ex his patet reſolutio ad principale quæſitum, nimirùm obligationem denunciandi hæreticum formalem jam mortuum eſſe perpetuam: ita DD. *cit.* contra Caſtropal. qui conſequenter tenet contra illam præſcribi ſpatio 40. annorum: noſtra ratio eſt; quia talis denunciatio elapſo tempore 40. annorum, licèt non valeat pro confiſcandis bonis defuncti, valet pro ejus memoria damnanda. Plura vide *à num. 642. ad 654.*

CAPUT IV.

DE PERSONIS, QUÆ EX VI EDICTI DENUNCIARE TENENTUR.

248 Omnes, & ſingulæ perſonæ, ſivæ mares, ſive mulieres, poſt 14. annum, quo plenum rationis uſum habent, ſive ſeculares, ſive Moniales, & Regulares cujuſcumque gradus, & dignitatis ſint, Duces, Principes, Provinciales, Generales, &c. denunciare tenentur delinquentes etiam ſuos ſubditos quoad delicta ad S. Officium ſpectantia Inquiſitori illi, ſub cujus juriſdictione perſona denunciatura, & bona denuncianda vivunt: eſt contra Bord. *in Trib. fidei cap.27. num.24.* quoad Generales, quos tenet non comprehendi ſub edictis Inquiſitorum, quoad denunciationem activam, ſed ſolùm paſſivam, quatenùs non exprimuntur ibi proprio nomine. Sed ſuper hoc habetur noviſſimè Decretum Alex. VII. tenoris ſequentis:

249 *Licèt aliàs per Conſt. fel. rec. Pauli V. emanata ſub die 1. Sept. 1606. quæ incipit; Romanus Pontifex, fuerit diſtrictè prohibitum Superioribus Regularium, ne quovis titulo, vel prætextu præventionis, aut conſuetudinis, & præſcriptionis, etiam immemorabilis, aut alio in cauſis ad S. Officium ſpectantibus, ſe quoquo modo intromittere, aut immiſcere, denunciationes recipere, teſtes examinare, proceſſus conficere, cauſas cognoſcere, aut terminare audeant; imò ex ejuſdem Conſtitutionis diſpoſitione eiſdem fuerit graviter*

ter injunctum; ut ſuos ſubditos, ac Religioſos, quos hæreſis labe infectos, vel de hæreſi ſuſpectos noverint, abſque alia conſultatione cum propriis ſuæ Religionis ſuperioribus, vel alia quavis perſona facienda ſine mora Inquiſitoribus, vel locorum Ordinariis vicinioribus denuncient: nihilominùs animadvertens Sanctiſſimus D. N. Alexand. VII. ab aliquibus Regularibus in dubium revocari prædictam denunciandi obligationem, adeò ut nedum ſuos ſubditos non denuncient, verùm etiam fideles ad ipſos pro conſilio recurrentes: an debeant S.Officio denunciare, quæ audierunt, aut viderunt ad ipſum S. Officium ſpectantia, ad id faciendum, ut deberent, non obligent, imò aliquando eoſdem perperam inſtruant non teneri, nec ſub obligatione Conſtitutionum Apoſtolicarum comprehendi, & hanc opinionem erroneis aliquot Doctorum ſententiis confirmare tentantes, eoſdem in maximum fidei diſcrimen ab onere denunciandi retrahere conentur: Volens proindè Sanctitas Sua abuſum hujuſmodi ex ſui Paſtoralis officii debito coercere, poſt maturam facti diſcuſſionem, auditis votis Eminentiſſimorum, & Reverendiſſimorum DD. Cardinalium adverſus hæreticam pravitatem Generalium Inquiſitorum, innovans Conſtitutionem prædictam à fel. record. Paulo V. emanatam, & quatenùs opus ſit, eam declarans, hoc præſenti Decreto diſtrictè præcipit, & mandat omnibus, & ſingulis Regularium Generalibus, Provincialibus, Abbatibus, Prioribus, Guardianis, Rectoribus, Præpoſitis, aliiſque ejuſmodi quocumque nomine nuncupatis Superioribus cujuſcumque Ordinis, & Inſtituti, ſive Mendicantium, ſive non Mendicantium, necnon Congregationis, & Societatis Clericorum Regularium quorumcumq; etiam Societatis Jeſu, aliorumque quomodocumque exemptorum, vel non exemptorum, etiam ſi eſſent ſpecialiter, & nominatim exprimendi, ut omnino dictæ Conſtitutioni in omnibus pareant: & omnes, & quoſcumque Religioſos, tam ſibi ipſis ſubditos, quàm non ſubditos, cujuſcumque dignitatis, gradus, & conditionis exiſtant, hæreticos, vel de hæreſi quomodocumque, etiam leviter, ſuſpectos deferant, & judicialiter denuncient Inquiſitoribus, vel locorum Ordinariis, & nullatenus in cauſis ad S. Officium ſpectantibus audeant ſe intromittere, neque ſuos ſubditos ad S.Officium recurrentes, vel recurrere, aut accedere volentes, moleſtare, vexare, vel alio quovis modo, ſive directè, ſive indirectè, avertere, retrahere, diſſuadere; imò prædictos ſuos ſubditos monere debeant, ut ipſi quoque eidem decreto omnino pareant, & alios Chriſti fideles etiam Confratres ſuos ad parendum pariter hortentur, & ſuadeant, rejectis penitùs hujuſmodi opinionibus, atque interpretationibus, quas Sanctitas Sua cum voto dd.Emin.DD.Cardinalium tanquam pernicioſas, temerarias, & non conſiſtentes, et à mente Sanctitatis Suæ prorsùs alienas, reprobavit, & reprobat. Et quia quandoque etiam eorum ſubditi deficiunt in eo, quod ipſis implendum incumbit cum Religioſis ejuſdem, alteriuſve Ordinis, aliiſve quibuſcumque perſonis de fide ſuſpectis, cæteriſque petentibus conſilium in materiis ad S.Officium ſpectantibus, ita ut nedum ipſimet denunciationes differant, vel ab illis prorſus abſtineant; verùm etiam multoties ab eiſdem alios à ſe conſilium petentes retrahant malis artibus, vel mendicatis Doctorum opinionibus, vel ſub fraternæ correctionis factæ, vel faciendæ, aliove prætextu. Propterea idem Sanctiſſimus declaravit, præfatos ſubditos abſque ulla participatione, etiam ſi nulla petita venia à Superioribus, etiam ſi nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmiſſa fuerit, omninò teneri, & obligatos eſſe accedere ad denunciandum Ordinariis, vel Inquiſitoribus locorum quoſcunque, etiam Confratres, ac Superiores, etiam primarios ſuos ejuſdem Ordinis, & Religionis, quos noverint eſſe de fide quomodolibet etiam leviter ſuſpectos; ac propterea eoſdem debere omnes, & quoſcumque etiam alios à ſe conſilium, ut ſuprà, petentes monere, & obligare ad denunciandum, nec poſſe illos à denunciando ſub dictæ fraternæ correctionis, vel alio quovis prætextu retrahere, aut retardare, & præfatos omnes, tam Superiores, quàm ſubditos contrafacientes, Sanctitas Sua voluit, & declaravit ſubjacere omnibus cenſuris in dicta Conſtitutione Pauli V. expreſſis, nec non privationis quarumcumque dignitatum, ſeu Prælaturarum, ſeù Officiorum ſuorum Ordinum, ac vocis activæ, & paſſivæ, perpetuæque inhabilitatis ad eadem ipſo facto, & abſque alia declaratione incurrendis, aliiſque Sanctitatis Suæ, ac Succeſſorum arbitrio infligendis pœnis, quarum relaxationem, ſuſpenſionem, abſolutionem, vel diſpenſationem Sanctitas Sua ſibi ipſi, & Succeſſoribus ſuis Romanis Pontificibus tantùm expreſsè reſervavit, &c. die 8. Julii 1660.

250 Pœnæ autem à Paulo V. die 1. Sept. 1606. per Bullam *Romanus Pontifex*, fulminatæ ſunt per verba tenoris ſequentis:

§. 6. Quòd ſi Generales, aliique prædicti præſentibus literis non paruerint, eos omnes privationis quarumcumque dignitatum, ſeu Prælaturarum, vel Officiorum ſuorum Ordinum, ac vocis activæ, & paſſivæ, perpetuæque inhabilitatis ad eaſdem, nec non contra fautores hæreticorum, & impeditores officii ſtatutas, & inflictas pœnas, aliaſque cenſuras Eccleſiaſticas, etiam excommunicationis latæ ſententiæ, a qua non niſi à nobis, vel à Romano Pontifice prò tempo-

tempore exiſtente, præterquam in mortis articulo, abſolutionis beneficium valeant obtinere, eo ipſo incurriſſe, &c. die 8. Julii 1660.

251 Denunciatus ab uno, eſt adhuc denunciandus ab alio, etiam ſuper eodem delicto, ſi alius etiam illud ſciat. Bord. *in man. conſult. ſect.* 18. *num.* 30. quia ſic probatur delictum: *v. num.* 694.

252 Bord. *in Trib. fidei cap.* 30. *num.* 13. ait, Imperatores, Reges, & Cardinales habere privilegium, ut non ſubjiciantur Bullis Pontificiis, niſi nominatim exprimantur; ac proindè à fortiori non ſubdi edictis Inquiſitorum, quæ ſunt ſtatuta inferiora. Oppoſitum tenet Carena, *part.* 2. *tit.* 9. *nu.* 28. dicens, eos comprehendi tam quoad activam, quàm quoad paſſivam denunciationem. Et idem noviſſimè tenet ipſe Bord. *in man. conſult. ſect.* 26. *à num.* 16. *ad* 21. nam in edicto Inquiſ. Univ. Rom. habetur hæc particula: *Quacumque dignitate, & auctoritate, etiam maxima fulgentibus, ut in n.* 226.

Q U Æ R E S I.

253 *An viator, & advena denunciare teneantur delinquentem, quem noverint, in loco, ubi per tranſitum reperiuntur?*

BOrd. *cit. nu.* 14. vult, eos non teneri denunciare, non quidem Inquiſitori loci, ubi reperitur, quia non eſt ſub ejus juriſdictione; advena enim, & viator non ſubditur legibus, & ſtatutis loci, *l. Hæres abſens* 19. *§. proindè, ff. de judic.* & qui tranſit per aliquem locum, inde brevi receſſurus, non dicitur ibi fuiſſe, *l. Quæſitum* 76. *§. fin. ff. de legat.* 3. neque Inquiſitori ſuo proprio, quia delinquens non eſt ſub juriſdictione illius, nec ſub illo delinquit.

254 Reſp. teneri delinquentem denunciare Inquiſitori loci, ubi deliquit, ſeu de cujus juriſdictione delinquens eſt; ſi non ex vi edicti Inquiſitoris particularis loci, ex vi tamen Decreti Univ. Inquiſitionis Rom. tenoris ſequentis:

Univerſis, & ſingulis Chriſti fidelibus, tam Eccleſiaſticis, quàm ſæcularibus utriuſque ſexus, cujuſvis gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ exiſtentibus, & quacumque dignitate, & authoritate, etiam maxima fulgentibus, harum ſerie, & tenore, authoritate noſtra, & hujuſmodi noſtri officii, qua fungimur in hac parte, præcipimus, & mandamus, quatenùs infrà duodecim dies proximè computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor immediatos pro ſecundo, & ultimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica aſſignamus, omnes, & ſingulos hæreticos, ſeu de hæreſi quomodolibet ſuſpectos, de quibus notitiam habuerint; debeant Nobis, vel Reverendo Commiſſario noſtro quoad habitantes in Urbe, quo verò ad alios extra Urbem, & ubivis locorum degentes, Inquiſitoribus, vel locorum Ordinariis, vel eorum Vicariis Generalibus ſub excommunicationis majoris latæ ſententiæ pœna, quam in contrarium facientes ipſo facto incurrant, judicialiter propalare, cujus excommunicationis majoris abſolutionem SS. D. N. Papæ & Nobis reſervamus, certificantes hujuſmodi conſcientiæ ſuæ immemores, ac dictam excommunicationis pœnam contemnentes, quòd contra ipſos tanquam contra hæreticorum fautores, aliàs prout meliùs viſum, & judicatum fuerit, procedetur, ideò, &c. Datum in noſtra, & Officii S. Rom. et Univ. Inquiſit. Congreg. die 3. Jan. 1623.

Noviſſimè ſuum dictum revocat Bord. *in man. conſult. ſect.* 18. *nu.* 17. affirmans, viatores, & advenas teneri denunciare in loco, ubi quis delictum commiſit.

Imò in *num.* 86. addit: Quòd ſi Petrus ſciat Paulum feciſſe ſortilegium in Diœceſi. ver. gr. Regienſi, ubi ambo erant eo tempore, & deindè receſſerunt, unus Bononiam, alter Parmam: teneatur Petrus denunciare hic Parmæ, vel Regii, vel Bononiæ.

255 Supradictum autem Decretum non eſt præceptum tranſitorium, ut putat Bord. *cit. num.* 2. ſed perpetuum; nam omnes & ubique obligat. Diana *p.* 4. *reſ. tract.* 41. & Peyr. *tom.* 2. *ad conſtit* 9. *Pauli V. v. num.* 27.

256 Hic locuti ſumus de viatore, & advena; minimè de eo, qui ad alium locum ſe tranſtulit animo perpetuò ibi habitandi, aut manendi majori parte anni; qui hunc eſſe ſubditum, & ſub juriſdictione Inquiſitoris particularis illius loci quoad fidem, non eſt dubium. Plura vide *à nu.* 621. *ad* 641.

Q U Æ R E S II.

257 *An præcedere debeat fraterna correctio?*

REſp. denunciationem hæretici ex malitia, aut ſuſpecti de hæreſi, eſſe faciendam nullam præmiſſa correctione fraterna, etiam ſi firmiter emendatione ſperetur: eſt certum, ex Decr. Alex. VII. *num.* 249. relato, & probatum eſt, *à num.* 612.

258 Dixi, *hæretici ex malitia*. Nam ſi quis habeat aliquem errorem, aut aliquam propoſitionem proferat ex ignorantia, & ſimplicitate, & non conſtet, eum, qui talem propoſitionem protulit, eſſe hæreticum, tunc eſt præmittenda ſecreta correctio fraterna. Bonac. *tom.* 1. *de denunc. diſp.* 6. *§.* 8. *pag.* 896. *num.* 5. Alberghinus *in man. qualif. cap.* 37. *nu.* 10. Alphonſus de Caſtro, Pegna, Toletus, & alii apud ipſos. Quia hic non eſt hæreticus, ſtante ignorantia. Nam hæreſis definitur: *Error hominis baptizati in intellectu voluntarius, contra aliquem articulum fidei cum pertinacia.* Pertinaciter autem errare in præſenti non eſt acriter, & mordicùs

ſuum errorem tenere, ſed eſt errorem tenere, poſtquam contrarium eſt ſufficienter propoſitum, ſeu quando ſcit contrarium teneri ab Eccleſia Univerſali Chriſti;ſtante autem ignorantia, non habetur pertinacia, quæ eſt, quaſi ratio formalis hæreſis, *v.à nu.* 281. Pertinacia igitur: *Eſt voluntas reſiſtendi, ſeu non ſubdendi ſuum judicium Eccleſiæ, habita notitia veritatis ab Eccleſia definitæ,& de fide credendæ propoſitæ*. Unde quævis ignorantia definitionis, & propoſitionis Eccleſiæ (de qua ignorantia agimus *à n.*373. *ad* 379.) tollit pertinaciam, & inde hæreſim formalem, excepta ignorantia affectata; hæc namq; æquivalet ſcientiæ, ut *in n.* 392. ita Valentia, Cano, & alii *cit. nu.* 379.

Contra Dianam *part.*4. *tr.*8.*reſ.*35.Caſtrop. Suarez, & alios apud ipſum, qui idem tenent de ignorantia affectata;quatenus qui ſic errat, peccat culpabiliter ignorans, ſed non offendit authoritatem Eccleſiæ, tanquam pertinax, & incredulus. Et ſolùm nobiſcum ſentit Diana,ſi quis ignorantiam affectet, quia putet, parvi momenti eſſe ea, quæ in Eccleſia creduntur,& proponuntur; hic enim eſt hæreticus;in quantum ignorantiam affectat ex falſa opinione contra Eccleſiam.

259 Hinc ſubdit Bonac.*cit. Ex quo patet à fortiori de rigore juris non videri denunciandos Concionatores, qui inter concionandum aliqua proferunt ex incuria,vel inconſideratione. Ratio eſt, quia non eſt præſumendum,ipſos velle contravenire judicio Eccleſiæ, aut ea dixiſſe cum plena deliberatione, & advertentia,ita ut velint errori adhærere, niſi aliter coniiciatur de ipſorum mente. Præterea patet non eſſe denunciandos eos, quos conſtat lapſu linguæ aliquem errorem protuliſſe : v.à num.*605.

Eadem ratione plures libri prohibiti ſunt, utpotè continentes hæreſes, & tamen eorum auctores non ſunt condemnati hæretici, in quantum non cognoverunt eſſe contra propoſita ab Eccleſia Catholica credenda de fide. Quotuplex ſit hæreſis, & quæ reſervata : *vide à num.*281.*ad* 289.

C A P U T V.

DE PERSONIS, QUÆ DENUNCIARI DEBENT.

260 TEnetur quis denunciare hæreticum, aut ſuſpectum de hæreſi,ſive de vehementi, ſive de levi,ex Decret.Alex.VII.*nu.* 249.relato per illa verba: *Hereticos, vel de hæreſi quomodocumq; etiam leviter ſuſpectos deferant,& judicialiter denuncient*. Etiam ſi delictum ſit occultum, & non poſſit probari, ex Decr.Alex. VII.24.Sept.1665.*prop.*5.& *n.*505.

261 Etiam ſi illud ſciat ex ſecreto naturali, & ſub juramento de non revelando, *num.*597.

262 Secretum ex conſilio petito excuſat à denunciando ſuſpectum de hæreſi, *num.* 598. non excuſat autem à denunciando hæreticum formalem. Bord. *in Sac.Trib.cap.*31.*n.*8. Unde in caſu hæreſis formalis ſolùm à denunciando excuſat ſecretum ex ſigillo Sacramentalis Confeſſionis.Scotus *in* 4.*diſt.*21.*qu.*2.*§.Ad argumentum litt. M, vide num.* 597. & *num.* 59. unde non excuſatur à denunciando hæreticum formalem Confeſſarius ſciens delictum ratione conſilii, niſi conſilium illud det,ejus audiendo confeſſionem.

263 Tenetur denunciare,nedum ille, qui ſcit,quatenùs delictum propriis ſenſibus percepit, in quantum vidit, aut immediatè illud audivit, verùm etiam ille,qui habet notitiam delicti ex auditu mediato aliorum,qui illud ei retulerunt.Liquet ex tenore edictorum, præſertim ex illo Inquiſ.Siciliæ, ubi dicitur: *Se ſapete,ò havete inteſo dire.* Ubi quidem diſtinguitur ſcientia ab auditu;& quia auditus immediatus delicti, & authoris delicti facit ſcientiam, ſequitur, quòd ibi ſit ſermo de auditu mediato.

264 Hujuſmodi autem auditus mediatus, ut pariat onus denunciandi,per Bord.*in Trib.fidei c.*31.*nu.*21. Carenam,Cord.Sanctar.& alios apud ipſum, debet eſſe à perſonis fide dignis, Bonac. *tom.*1. *diſp.*6.*de denunc.pag.*898.*num.*7. item Leander *de Sacram.Pœnit.tract.*5.*diſ.*13. *q.*57.& apud ipſum Nav.Sayrus, & Trullench, qui hæc habet:*Denique excuſatur a denunciando hæreticum ille,qui leviter ſuſpicatur aliquem eſſe hæreticum, vel à levibus, & parùm fide dignis accepit, qui ſe dicunt ab aliis accepiſſe*.

Puto tamen cum Diana ſufficere, ſi ſit à perſonis fide levibus, ut *in n.*591.

265 Catholicus non tenetur denunciare hæreticum in locis illis, in quibus hæretici cum Catholicis ſunt permixti, id ſcientibus Inquiſitoribus,& Epiſcopis;quia nemo obligatur ad opus inutile. Bonac.*tom.*1. *diſp.*6.*de denunc.pag.*898.*n.*9.

Q U Æ R E S I.

266 *An teneatur quis denunciare,ſi exindè timeat notabile damnum?*

NEmine teneri ad denunciandum hæreticum, aut ſuſpectum de hæreſi, cum probabili periculo mortis, infamiæ,aut gravis alicujus damni proprii, vel patris,matris,uxoris,fratrum, aut aliorum conjunctiſſimorum, tenent Fagund. Sanctar. & alii apud Dianam *par.*1.*tr.*4. *de denunc.reſ.*7. cum Pegna,qui excuſat

cuſat uxorem à denunciando maritum hæreticum, ob timorem, ne ab eo malè tractetur; & Lazarius apud Dianam *citat.* quandam virginem honeſtam cujuſdam dominæ famulam excuſavit à denunciando famulum ejuſdem domus, quem frequenter in blaſphemas hæreticales prorumpentem audierat; hac ductus ratione, quia illa poterat probabiliter timere grave damnum in fama, quatenùs eam videntes ad Tribunal accedere ſuſpicari poſſent, eam de aliquo delicto inquisitam.

Hanc opinionem limitat Genuensis in praxi *cap.* 18. niſi hæreticus dogmatizaret in magnum Reipublicæ damnum, animas ſeducendo, & corpora offendendo, ut ſi occideret pueros, & ſimilia faceret; tunc enim ſuccedit id, quòd quilibet pro patria tenetur ponere vitam.

267 Reſp. ex probabili periculo gravis damni in vita, corpore, fama, & rebus propriis, aut conjunctorum, non excuſatur quis à denunciando hæreticum formalem, etiam ſi non dogmatizet; excuſatur autem à denunciando ſuſpectum de hæreſi, putà blaſphemum, ſortilegum, abutentem ſacramentis, &c. Bord. *in Trib. fidei cap.* 31. *num.*11. *&* *in man. conſult. ſect.*25.*num.*176.*&* *ſect.*18. *num.*47.Bonac.*tom.* 1.*diſp.*6.*de denunc. pun.*2. *num.*6. & apud ipſos Freiras, Barena *par.*2.*tit.*9.*n.*34. Diana *par.*1. *tract.*4.*reſ.*7. Ratio 1. partis eſt; quia hæreſis formalis etiam non dogmatizantis eſt contra Religionem, & bonum commune totius Reipublicæ Catholicæ; quoniam hæreſis ſerpit ut cancer, quippè quæ peſtifera eſt, ex *cap. Ut Inquiſitionis, de hæreticis lib.*6. bonum autem publicum, & commune ex jure prævalet bono privato, & proprio. Imò (ut advertit Bord.) qui denunciat hæreticum, regulariter nullum habere poteſt timorem damni; quia hæreticus formalis, aut comburitur, aut perpetuò immuratur.

Dicta à fortiori procedunt de apoſtata à fide, quia apoſtaſia non differt ſpecie ab hæreſi, & eſt gravior hæreſi, cum ſit receſſus à tota fide Catholica.

Ratio 2. partis eſt, quia ſuſpicio hæreſi, nec eſt hæreſis, nec ita ſerpit contra Religionem, ut hæreſis. Tum quia pœnæ latæ contra hæreticos nullam faciunt mentionem de ſuſpectis; unde ſicut rigor pœnarum contra hæreticos non extenditur contra ſuſpectos; ita nec rigor denunciandi hæreticum cum probabili periculo vitæ, &c. extendi debet contra ſuſpectos: *v. n.*599.

Q U Æ R E S II.

268 *An filius teneatur denunciare patrem hæreticum, & è converſo?*

Prima opinio negat, filium teneri denunciare patrem, niſi quando dogmatizet, & filium, alioſque doceat. Teneri autem patrem denunciare filium hæreticum, volunt Simancha, *de Catholicis inſtitutionibus tit.*29. *nu.*35. Genuenſis *cap.*18.*num.*9. & alii apud Dianam *par.*1.*tr.*4.*reſ.*4. & Bord. *in Trib.fidei c.*31.*nu.* 13 quia locus Scripturæ modò adducendus exprimit filium denunciandum, non patrem.

269 Reſp. teneri filium denunciare patrem hæreticum, etiam ſi non dogmatizet, & è converſo. Diana, & Bord. *cit.* & alii communiter apud ipſos, Suadetur ex Sacr. Script. Deut.13. *Si tibi voluerit perſuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, ſive uxor, quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: eamus, & ſerviamus diis alienis, etc. non acquieſcas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, ut miſerearis, & occultes eum.* Tum quia ex dictis *n.*267. bonum commune Religionis prævalet bono privato patris, filii, &c. eò maximè, quia filio patrem hæreticum denuncianti pœna confiſcationis propriæ legitimæ, & pœnæ infamiæ remittitur. Alberghinus *in man.qualif.cap.*35. *num.*5. ex Alphonſo de Caſtro, Pegna, & aliis.

270 A fortiori non excuſantur uxor, frater, & alii conjuncti. Ita Doctores *cit.* contra Cabreram, Valerum, & Royas excuſantes uxorem, & maritum; adeòque in denunciando hæreticum formalem non dantur perſonæ privilegiatæ.

Q U Æ R E S III.

271 *An extra hæreſim formalem in caſibus ſuſpiciones hæreſis conjunctus excuſetur à denunciando conjunctos uſque ad quartum gradum?*

Prima ſententia negat. Diana *par.* 8. *tr.* 7. *reſ.*10. *in fine*, Carena *part.* 2. *tit.*9.*nu.*13. Alberghinus *in man. qualif. cap.* 35. *num.*7. & alii apud ipſos, 1. quia edicta Inquiſitorum loquuntur generaliter, ac proindè ſunt generaliter intelligenda, 2. quia eadem militat ratio de hæreticis, ac ſuſpectis de hæreſi.

Secunda ſententia affirmat excuſari. Bord. *in Trib.fidei c.*31.*num.*13.*&* 14.*in man.conſult. ſect.* 18. *nu.* 46. Homobon. & Lazarius apud Dianam, *p.*1.*tr.*4. *reſ.*6. cum aliis, 1. quia rationes, quæ probant excuſari quem à denunciando extraneum in cauſis ſuſpicionis hæreſis, ſi exindè probabiliter timeat notabile damnum ſibi, aut ſuis conjunctis uſque ad quartum gradum, militant etiam in caſu denunciationis conjuncti uſque ad quartum gradum: *v.n.*267. eò maximè, quia ex denunciatione conjuncti ſequitur notabile damnum in fama, & bonis ipſi conjuncto, & inde ipſi denuncianti: *v. nu.* 39.

39. Hinc non eadem militat ratio in caſu hæreſis formalis, & in caſu ſuſpicionis hæreſis, Nec obſtat, quòd edicta generaliter loquentia ſint generaliter intelligenda; quia id eſt verum, quando aliqua ſpecialis ratio contrarium non ſuadet, ex *l.Hæres abſens*, *ff.de hæred.inſtit.* neque generaliter dictum refertur ad extraordinaria, *l.Scio amico*, *§.medico*, *ff.de ann.legat.* ità ferè Bord.*v.n.*599.& hìc *n.*274.

272 Probabiliter tamen mihi eſt prima ſententia, utpotè favorabilior fidei, & bono publico.

Q U Æ R E S IV.

273 *An hæreticus*, *aut ſuſpectus de hæreſi teneatur denunciare ſe ipſum?*

RESp. non teneri, niſi quando interrogatur ut reus à Judice, Diana *par.* 1. *tr.* 4. *reſ.*8.Bord.*cit.num.*15. & Com. quia nemo tenetur ſe prodere, ex *cap. Aliquando de pœnit. diſt.* 1. & nullus tenetur ſuam turpitudinem detegere, *l.alia*, *ff.de jurejur.*

Q U Æ R E S V.

274 *An hæreticus*, *aut ſuſpectus de hæreſi teneatur denunciare complicem?*

COmplicem non teneri denunciare complicem, in quacumque materia fuerit complex, tenent Port.*in addit.ad dubia Regul. ver.Denunciatio num.*10. Bonac. *tom.*1. *diſp.*6. *de denunc. pag.*898. *num.* 8. Suarez, & Megala apud Dianam *cit.reſ.*9.Bord. *cit.num.*15. Hurtado, & alii apud Leandrum *de pœnit. tr.* 5. *diſp.*13. *qu.*43. quia denunciare complicem eſt virtualiter denunciare ſeipſum; non enim poteſt quis manifeſtare complicem delicti, quin manifeſtet ſeipſum; adeòque cum nemo teneatur denunciare ſeipſum, nemo tenetur denunciare complicem.

275 Reſp. in caſu hæreſis formalis tenetur quis denunciare complicem delicti; minimè in caſu ſuſpicionis hæreſis. Bord.*cit.num.*19.*cum aliis*, ſequitur ex dictis *num.*31. Ratio 1. partis eſt, quia à denunciando hæreticum nullus excipitur, niſi Confeſſarius, qui illum novit ſub ſigillo ſacramentali, ac proindè diſcipulus tenetur denunciare ſuū magiſtrum hæreticum, non obſtante, quòd ſit ejus errores ſecutus.

276 Non officit ratio in oppoſitum; quia manifeſtando complicem, non manifeſtat ſeipſum directè, ſed indirectè.

277 Nec obſtat, quòd ſe exponeret periculo gravis damni in fama, bonis; 1. quia etiam eo periculo dato, tenetur quis denunciare hæreticum, etiam cum periculo gravis damni, ob dicta *nu.* 267. 2. quia talis denunciatio potiùs cedit in denunciantis utilitatem, quàm in damnum; 3. quia non denunciando ſubſtat majori periculo, nempè ut præveniatur ab alio, & tunc, ut puniatur de rigore juſtitiæ; 4. quia reſpectu ſui cenſetur potiùs ſponte comparens, ut recipiat gratiam, quàm denunciator.

Ratio 2. partis eſt eadem, quæ *num.*367. *v. num.* 577.

Q U Æ R E S VI.

278 *An teneatur quis denunciare hæreticum jam emendatum?*

NEgant Sotus, Genuenſis, & alii apud Dianam, & Bonac. citandos.

Joſeph de Auguſt. *in* 4. *præc. Dec. num.* 13. negat, ſi crimen per ſecretam admonitionem emendatum, ſit occultum, affirmat verò, ſi ſit publicum; quia in hoc caſu finis denunciationis eſt punitio rei ad publicum exemplar: ita etiam Del Bene, ex multis apud Bord. *in man. conſult.ſect.*18.*num.*50. quorum ratio eſt, quia quando hæreticus erat occultus, & emendatur, ceſſat injuria facta Reipublicæ, & inde finis edicti, quia eſt punitio ad ſatisfaciendam injuriam factam Reipublicæ. Nec finis denunciationis eſt correctio publica in delictis occultis, benè verò in publicis.

Reſp. teneri eum denunciare ex vi edicti Inquiſitorum. Diana *par.*2. *tr.*4. *reſ.*3. Bonac. *tom.*1.*diſp.*6.*de denunc*,*pag.*898.*n.*5 contra Sotum, Genuenſem, & alios apud illos, 1. quia finis edicti non eſt ſola emendatio fratris, ſed punitio in publicum exemplum, juxtà dicta *à nu.* 605. 2. quia hæreticus faciliter fingeret ſe emendatum metu denunciationis, 3. quia hæreticus formalis etiam occultus à nullo poteſt à vinculo excommunicationis abſolvi, nec virtute Jubilæi, nec Bullæ, nec privilegiorum, niſi à Sancta Sede, aut proprio Inquiſitore, ex Decr. Alex.VII.24.Septemb.1665.*propoſ.*4. adeòque donec ſpontè non compareat, ut abſolvatur, non poteſt cenſeri emendatus.

His de rationibus, licèt Bulla Alex.VII. relata *n.*249. præcipiens denunciationem faciendam nulla præmiſſa correctione fraterna, de emendatione mentionem non faciat, non inde ſequitur, emendatum non eſſe denunciandum.

Nec obſtat ratio in oppoſitum; quia eſt vera in delictis contra proximum, minimè in delictis contra Deum, & fidem, cum Deo ſint aperta omnia abſcondita cordis.

Q U Æ R E S VII.

279 *An ille*, *quem poſt commiſſum delictum ſuperſtitionis*, *aut blaſphemia ſtatim pœnitet*, *ſit denunciandus?*

REſp. affirmativè, ſuppoſita plena advertentia, & deliberatione. Bord. *in Trib.fidei cap.*31.*n.*9. quia in delictis ſolùm conſideratur voluntas deliberata in factum tranſiens, minimè voluntatis perſeverantia, aut ſubita retractatio: *v. num.*604.

Dixi:

Dixi: *Suppoſita plena advertentia, & deliberatione*; quia ſi circumſtantiæ externæ in aliquo caſu ſint tales, ut faciant prudenter dignoſcere, quem in blaſphemiam prorupiſſe, non cum plena advertentia ad malitiam, aut non cum pleno conſenſu voluntatis, at mente non integra, ſed turbata ex vehementi paſſione; tunc, ſicut excuſatur à culpa mortali, ita & à pœnis. Talis à nonnullis fuit judicatus quidam, qui ex vehementi pecuniæ dolore, quam ardenter amabat, amiſſæ, & à detentore denegatæ, vehementi iraſcibilis impetu in blaſphemiam prorupit; ſed immediatè ad propoſitionem blaſphemam, ſui peccatoris percuſſionem addidit. Hoc etiam innuit Leander *in præc. Dec.* loquendo de blaſphemia.

QUÆRES VIII.

280 *An qui acceſſit ad Confeſſionem animo non confitendi peccata, ſed inducendi Confeſſarium ad hæreſim, ſit à Confeſſario denunciandus?*

NEgat Bord. *in man. conſult. de anno* 1693. *ſect.* 25. *n.* 168. quia allata confeſſio hæretici objectivè ſpectat, & quoad modum eſt ſacramentalis.

Reſp. eſſe denunciandum à Confeſſario, Genuenſis, Graffius, Sotus, & Silveſter apud ipſum Bord. Carena *p.* 2. *tit.* 9. *nu.* 2. quia ex *nu.* 262. ſolùm ſigillum ſacramentale excuſat à denunciando hæreticum: præfatus autem Confeſſarius non obligatur ad ſigillum ſacramentale; quia ad hoc obligat ſola confeſſio ſacramentalis, qualis non eſt allata confeſſio hæretici; nam ſacramentalis confeſſio eſt illa, qua pœnitens ſua peccata Confeſſario manifeſtat animo ſe accuſandi, & Sacramentum Pœnitentiæ ſuſcipiendi; confeſſio autem facta non ſit, ſed animo inducendi Confeſſarium ad aliquod crimen, nullo pacto eſt ſacramentalis, nec obligat ad ſigillum ſacramentale, Tamb. *in meth. confeſſ. de ſigillo cap.* 1. & Com. Tum, quia illa non eſt confeſſio, ſed modus occultandi hæreſim, & ſecretò alios pervertendi.

De Luca, Fenech. *de ſigillo n.* 77. addit, quemdam Confeſſarium fuiſſe punitum, quia non manifeſtavit conſpirationem factam, quam alter in confeſſione ipſi aperuerat non animo ſe accuſandi, ſed animo illum ad eamdem conſpirationem trahendi. A fortiori eſt idem dicendum in caſu noſtro de hæretico.

Immeritò autem Bord. pro ſe citat Dianam *par.* 1. *tract.* 4. *reſ.* 23. Bonac. Acugnam, & alios; quia illi loquuntur de muliere ſolicitante Confeſſarium ad inhoneſta: hæc utique non eſt à Confeſſario denuncianda; quia non eſt hæretica, nec ſuſpecta de hæreſi: *v. n.* 494. in caſu verò noſtro pœnitens ſolicitans ſolicitat ad hæreſim, & inde comprehenditur hæreticus, ac propterea eſt à Confeſſario denunciandus.

281 Qui verò audit pœnitentem Confeſſario ſuam hæreſim, ſive ſecreto, ſive publicè ob majorem verecundiam verè confitentem, non debet illum denunciare; quia nedum Confeſſarius, ſed etiam alii caſu audientes tenentur ad ſigillum ſacramentale. Scotus in 4. *diſt.* 21. *q.* 2. *§. de quarta concl. H.* Bord. *in man. conſult. ſect.* 18. *num.* 26.

QUÆRES IX.

282 *An ſit denuncianda mulier, quæ ſemel maleficium, aut ſuperſtitionem fecit?*

GEnuenſis, cui adhæret Diana *part.* 2. *tr.* 17. *reſ.* 66. tenet, non eſſe denunciandam, niſi ſuperſtitio, &c. ſaperet manifeſtè hæreſim, & ſimplicitas, aut alia juſta cauſa non excuſaret.

Reſp. eſſe denunciandam; quia edictum abſolutè præcipit denunciari delicta ſuſpecta de hæreſi committentes, & non utitur verbo, *exercentes*. Alioquin nedum non eſſet denuncianda mulier, quæ ſemel maleficium, aut ſuperſtitionem fecit, ſed neque, quæ bis, aut ter; nam duo, aut tria facta non faciunt exercitium. Tum quia, quæ ſemel maleficium fecit, verè delictum in edicto comprehenſum commiſit. His rationibus denunciandus eſt Confeſſarius, qui ſemel ſolicitavit: *v. num.* 589.

QUÆRES X.

283 *An quando præcipitur delictum denunciandum ex præſumptione, qua ſit, ſciens in tali caſu præſumptionem deficere, teneatur ad denunciandum?*

NEgant apud Dianam, *par.* 1. *tr.* 4. *reſ.* 10. Homobonus, Riccius, & Valerus, qui hæc habet.

Quintò fallit in his, in quibus edictum ſe fundat in præſumptione, ut in Chyromanticis, Necromanticis, et aliis, qui ex inſpectione rimularum, vel linearum manuum aliqua prædicunt, ſi aliàs ego certè ſcio non habere tales pactum ullum cum dæmone, non teneor denunciare; nam motus Sixti V. circa hoc editus, fundat ſe in præſumptione. In dubio autem tenetur quis denunciare.

Reſp. teneri denunciare. Freiras apud Dianam *cit.* 1. quia judicium ſuſpicionis hæreſis ſpectat ad Inquiſitores, 2. quia hujuſmodi cenſentur ſuſpecti ſuſpicione juris de jure; & hac ratione in *n.* 603. dicimus, mulierem teneri denunciare Confeſſarium ſolicitantem, quem ſcit ex pura fragilitate ſollicitaſſe, non obſtante, quòd Bulla Greg. XV. fundetur in præſumptione, ut liquet ex illis verbis: *Nos in animum inducere nequeuntes*.

QUÆRES XI.

284 *An omittens denunciationem hæretici, aut ſuſpecti de hæreſi, ſit ſuſpectus de hæreſi, & denunciandus?*

Quo-

QUoad omittentem denunciationem ſuſpecti de hæreſi,non eſſe ſuſpectum, tenent Carena *p.2.tit.9.n.4.& 46.* & Lupus apud Bord.*in man.conſ.ſect.18.n.72.*ac proindè non eſſe denunciandum,quia præſumptio non oritur ex præſumptione, nec ſuſpicio ex ſuſpicione. Bord.verò *cit.*vult, eſſe ſuſpectum de levi; concedit tamen ſub *num.73.*quòd non ſit denunciandus: illud mihi verum eſt, quòd non ſit fautor hæretici, quia ſuſpectus de hæreſi non eſt hæreticus. Leander *de cenſ. tr. 3. diſp.1. q.27.*

285 Quoad omittentem autem denunciationem hæretici, cum poſſit, Carena *cit.* tenet eſſe leviter ſuſpectum; imò nullo pacto eſſe ſuſpectum, ſi omittat ex metu,aut alia cauſa in ſe honeſta, conſanguinitatis, amicitiæ, &c. quia tunc præſumitur omittere,non ut defendat hæreſim, niſi ea amicitia, & familiaritas eſſet nimis aſſidua, aut niſi teneatur denunciare ex officio; tunc quidem induceretur vehemens ſuſpicio. Diana *par.4. tr.7. reſ 21. §.Eo tandem.*

Addit Bord.*cit. num.* 73. cum Lupo, quòd omittens denunciationem hæretici, licèt ſit ſuſpectus de hæreſi,non ſit denunciandus;quia non debet dari proceſſus in infinitum.Nec obſtat, quòd edictum præcipiat denunciationem ſuſpecti de hæreſi; quia loquitur de ſuſpectis ob alia delicta poſitiva patrata.

Hinc Lupus *pag.70.diff.2.* & Del Bene *dub. 26. num.2.* cum aliis tenent, perſonas privatas omittentes denunciare Inquiſitori, cum poſſint, hæreticum, non eſſe fautores hæretici, ſi ſolùm teneantur ex præcepto edicti Generalis Inquiſitorum; ſed peccare contra obedientiam, & incidere in cenſuram edicti, ac inde eſſe puniendos ab Inquiſitoribus non pœna ordinaria fautorum,ſed ad arbitrium tanquam inobedientes mandatis: illis adhæret Diana *cit.* At Alphonſus de Caſtro, & Leander *cit. q.31.* docent, eos eſſe fautores.

286 Certum tamen mihi eſt, quòd ſi iſti omittentes, ſeu non revelantes hæreticum, cum poſſint,ad id teneantur ex officio,ut ſunt Notarii, Socii, Satellites, & ſimiles ex officio Sancto Tribunali inſervientes, & teſtes legitimè interrogati,qui veritatem celant,aut minuunt,ſint ſuſpecti de vehementi, & fautores hæreticorum:ita cit.DD. ac proindè ultrà excommunicationem edicti, incurrunt in excommunicationem Bullæ Cœnæ, & ſunt denunciandi.

Item dico,cum Diana *cit.§.* Nota tamen,de perſonis privatis, ſi ex ſpeciali præcepto vocentur ad veritatem dicendam,& recuſent accedere; aut requiſitæ à miniſtris ad auxilium contra hæreticos præſtandum,omittant.

Idem de perſona privata, quæ diſſuadet à denunciando hæreticum, eum, qui eſt paratus denunciare,aut conſilium petit; quia habetur poſitivum delictum.

Præfati autem omnes à fautoria excuſantur, ac inde ab excommunicatione in Cœna Domini, & ſuſpicione hæreſis, tam quando omittunt denunciationem, quàm quando poſitivè favent hæretico, non ut tali, ſed ob aliam cauſam in ſe honeſtam, putà ratione metus,periculi,conſanguinitatis, amicitiæ, &c. Bord.*cit.ſect.14.à n.12.*Leand.*cit.q.1.& 2.*cum Communi; quia ad incurrendam fautoriam requiritur,quòd motivum favendi ſit hæreſis; cum enim cenſura Bullæ Cœnæ feratur in hæreticum propter hæreſim, ita ferri debet in fautores hæreticorum,ut talium;quia acceſſorium ſequitur ſuum principale.

Hoc verò locum habet in foro conſcientiæ; quoniam in foro externo præſumitur fautor, excommunicatus, & ſuſpectus de hæreſi, niſi probet,quòd omiſerit ex alia cauſa.

CAPUT VI.

DE DELICTIS AD SANCTUM OFFICIUM SPECTANTIBUS.

QUÆRES I.

Quid ignorantia operetur.

287 RESp ignorantiam culpæ excuſare à culpa. Hinc in aliquibus ſuperſtitionibus, in quibus non adeſt pactum explicitum cum dæmone, ſed ſolùm implicitum, ex ignorantia, & ſimplicitate mulierculæ ſæpè excuſari ſolent à culpa mortali. Quid autem requiratur ad peccatum mortale, fusè dictum eſt in tom.1. de peccatis.

288 In illis autem caſibus, in quibus quis excuſatur à culpa mortali,excuſatur à pœnis; quia pœna ſequitur culpam, ac proindè non afficit ignorantes. Bord. *in Trib. fidei c. 41. n.35.* qui *n.36.* addit:

*Procedunt dicta non ſolùm in foro conſcientiæ,in quo aſſerenti ignorantiam creditur; quia agitur de intereſſe animæ, cujus nullus præſumitur immemor, cap. Sancimus 16.1. qu.7. nam cuiq;in foro conſcientiæ,tàm pro ſe,quàm contra ſe creditur,ex cap. Significaſti 18. de homicidio: verùm etiam in foro externo; quia utriuſq;fori idem eſt judicium.*Sair.Sanchez,&c. Valerus *in prælud. differ. utriuſq; juris, v.Forus, aſſerens,*

valc-

valere argumentum à foro interno ad externum, & è contra. Id verum dicunt, niſi forus externus fundetur in præſumptione, in quo caſu allegans ignorantiam, eam probare tenetur.

Quamvis igitur in foro externo ſecundùm externa procedatur, adhuc forus internus poteſt juvare pro externo, ſi conjecturæ, & circũſtantiæ extrinſecæ qualitatis perſonæ, actionis, temporis, &c. ſint tales, ut rationabiliter, & prudenter inducant ad arguendum ignorantiam, ſimplicitatem, aut perfecti voluntarii defectum.

QUÆRES II.

289 *Quales ſint propoſitiones pravæ ad S. Officium ſpectantes?*

PRopoſitiones pravæ ad S. Officium ſpectantes ſunt plures, juxtà quindecim gradus, quos ſatis doctè affert Bord. *in Trib. fidei cap.* 41. *à n.* 77 *ad* 88. & ſunt propoſitio hæretica, erronea, ſapiens hæreſim, impia, temeraria, maleſonans, ſeu piarum aurium offenſiva, ſcandaloſa, periculoſa, arrogans, ſeditioſa, ſchiſmatica, blaſphema, maledica, ſeu injurioſa, & improbabilis.

1. PROPOSITIO HÆRETICA.

290 EST, quæ immediatè opponitur propoſitioni immediatè à Deo revelatæ: propoſitio revelata dicitur, & conſequenter de fide, 1. quæ eſt expreſſa, aut contenta in Sacra Scriptura antiqui, aut novi teſtamenti ab Eccleſia recepta, ut *Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit*. 2. quæ ab Eccleſia Univerſali in Concilio Generali legitimè congregato, aut à Sede Apoſtolica, ſeu à Summo Pontifice, tanquam ad fidem pertinens eſt definita, ut ex Trid. *ſeſſ.* 6. *can.* 5. *Liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum non eſt amiſſum, & extinctum: v.n.* 298. Tertiò, quæ ex Apoſtolicis traditionibus eſt communi uſu Eccleſiæ recepta.

291 Traditiones Apoſtolicæ ex Trid. *ſeſſ.* 4. ſunt: *Quæ ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis, Spiritu Sancto dictante, quaſi per manus traditæ, ad nos uſque pervenerunt.*

Quæ traditiones quantæ ſint authoritatis, exprimit immediatè ſequentibus verbis:

Ortodoxorum Patrum exempla ſecuta, omnes libros, tam veteris, quam novi teſtamenti, cum utriuſque unus Deus ſit Author, nec non traditiones ipſas, tum ad fides, tum ad mores pertinentes, vel tanquam oretenus à Chriſto, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervatas, pari pietatis affectu, ac reverentia ſuſcipit, & veneratur.

Hinc Scotus *in* 1. *d.* 11. *qu.* 1. *§. Ad auctoritates. D.* ait: *Nec Chriſtus in Evangelio docuit omnia pertinentia ad diſpenſationem Sacramentorum, dixit enim diſcipulis ſuis in Joanne, Adhuc habeo multa vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò: cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem; multa igitur docuit eos, ſcilicet, quæ non ſunt ſcripta in Evangelio, & illa multa, quædam per ſcripturam, quædam per conſuetudinem tradiderunt.*

292 Traditiones ſpectantes ad fidem ſunt 1. quòd Deus ſolus ſit author utriuſque teſtamenti, 2. quòd Sacra Scriptura ad nos pervenit intacta ſecundum veritates à Deo revelatas, 3. quòd verus ſenſus Sacræ Scripturæ ſit in Eccleſia Romana, non extra, 4. quòd Symbolum parvum Apoſtolorum ſit verum Dei verbum canonicum, & legitimum; 5. quòd parvuli ſint baptizandi, 6. quòd baptizati ab hæreticis ſervata legitima forma non ſint rebaptizandi, 7. quòd in Sacramento baptiſmi ſint exprimẽdæ tres perſonæ, 8. quòd Sacramenta ſint tantùm ſeptem, non plura, nec pauciora, 9. quòd Mater Dei fuerit ſemper virgo.

293 Traditiones ſpectantes ad ritus, & mores ſunt, 1. de benedictione aquæ, 2. de orando verſus Orientem, 3. de trina merſione in baptizando, 4. de miſcenda aqua in Calice, 5. de formando ſigno Crucis in fronte, 6. de ſumenda Euchariſtia à jejunis, 7. de abſtinendo à ſervilibus Dominicis, & ſimiles, quæ minimè in ſacris libris ſcriptæ reperiuntur, ſed apud Sanctos Patres acceptæ ab Apoſtolis edoctis à Chriſto; nam ex Joan. ult. *Multa alia fecit Jeſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc*; unde Paulus ad Theſſ. 2 ait *Tenete traditiones, quas accepiſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam.*

294 Præter traditiones divinas dantur traditiones Eccleſiaſticæ, quæ poſt tempora Apoſtolorum ſunt à Prælatis Eccleſiæ introductæ: ut ſolemnizatio Paſſionis, Reſurrectionis, Aſcenſionis, & Pentecoſtes licèt enim Paſſio, Reſurrectio, &c. prout ſunt patratæ, non ſint traditiones, ſed articuli fidei expreſſi in Sacra Scriptura; prout tamen ſolemnizantur cum abſtinentia à ſervilibus, &c. ſunt traditiones.

295 In dubio, an traditio ſit divina habens pro Authore Chriſtum, ſeu Deum, vel Eccleſiaſtica habens pro Authore Miniſtros Eccleſiæ? cenſendam eſſe Eccleſiaſticam, ait Bord. *cit. num.* 8.

296 Qui opponitur traditioni divinæ quoad propoſitiones ſpectantes ad fidem, ut tales ab Eccleſia Catholica receptas, eſt hæreticus; quia talis traditio innititur teſtimonio divino: qui verò opponitur traditioni Eccleſiaſticæ, eſt temerarius, & ſuſpectus de hæreſi; quia (ut inquit Bord.) *Qui recedit à communi uſu, quem tota ſervat Eccleſia, aut Eccleſiam contemnit, aut de ejus poteſtate dubitat; aut putat eam decipi,*

cij i, *& decipere circa morum inſtructionem*, *quæ vehementem hæreſis ſuſpicionem inducunt*. Hinc Auguſtin.epiſt.118. inquit: *Inſolentiſſima inſania eſt diſputare,an faciendum ſit, quod tota per Orbem frequentat Eccleſia*. Et Scotus *in* 1.*d*.11.*q*.1.*§*.*Ad Auctoritates* D.habet: *Ad rationem illam de Evangelio dico, quòd, Chriſtum deſcendiſſe ad inferna, non docetur in Evangelio, & tamen tenendum eſt, ſicut articulus fidei; quia ponitur in ſymbolo Apoſtolorum: ita multa alia de ſacramentis Eccleſiæ non ſunt expreſſa in Evangelio ; & tamen Eccleſia tenet illa eſſe tradita certitudinaliter ab Apoſtolis, & periculoſum eſſet errare circa illa, quæ non tantùm ab Apoſtolis deſcendunt præſcripta; ſed etiam, quæ per conſuetudinem univerſalis Eccleſiæ tenenda ſunt*.

Denique propoſitio, contra quam in Sacris Conciliis determinantibus ſpectantia ad fidem apponitur titulus Anathematis: *Anathema ſit*, eſt hæretica. Sanchez *lib*.2.*c*.38.*num*.91.

2. ERRONEA

197 Eſt illa, quæ eſt contra veritatem Catholicam obſcuram non jam definitam, vel ſecundùm Bord.eſt illa, quæ propoſitioni theologicæ opponitur.

198 Propoſitio quæ ſequitur ex duabus de fide,eſt de fide, quia eſt revelata : nam qui revelat præmiſſas, revelat concluſionem, cum concluſio contineatur in præmiſſis; liquet hoc ſyllogiſmo : *Omnes Apoſtoli acceperunt Spiritum Sanctum ; Petrus fuit unus ex Apoſtolis ; igitur Petrus accepit Spiritum Sanctum*.

199 Propoſitio theologica eſt illa, quæ ſequitur ex præmiſſis, quarum una eſt de fide, altera naturalis ; nam concluſio ſequitur debiliorem partem : quod ſi præmiſſa,quæ non eſt de fide,ſit opinabilis, concluſio dicetur theologica opinabilis ; ſi verò erit omninò vera, vel quia evidens, vel quia eſt veritas Catholica obſcura, non jam definita, & ſic communiter accepta ; tunc dicetur theologica ſcientifica, ſeu ex præmiſſis ambabus omninò veris. Propoſitio autem erronea eſt,quæ opponitur propoſitioni theologicæ omninò veræ: ut *Chriſtus non eſt riſibilis*,quæ opponitur iſti: *Chriſtus eſt riſibilis*, quæ ſequitur ex una naturali, altera de fide, ambabus omninò veris : *Omnis homo eſt riſibilis : Chriſtus eſt homo*.

Pariter hæc propoſitio : *Maria Virgo peccavit venialiter*; quæ poſt definitionem factam à Conc.Trid *ſeſſ*.6.*can*.23. eſt de fide; anteà erat erronea, quia propoſitio negativa oppoſita : *Nec peccavit venialiter*;erat veritas Catholica obſcura contenta in illo Cant. *cap*.4.*Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te*;& in illo Pſal. 9. *Quæretur peccatum illius, & non invenietur* ; ut talis poſteà ab Eccleſia manifeſtata, ac definita.

Hinc facit propoſitio errori proxima, & eſt illa, quæ opponitur concluſioni theologicæ, ita tamen, ut una præmiſſa ſit evidens apud omnes, altera verò ſit de fide, ſed non apud omnes, adeòque ſit opinativè de fide ; vel ita, ut una præmiſſa ſit de fide apud omnes, altera verò ſit evidens, ſed non apud omnes,adeòque ſit opinativè evidens.

3. SAPIENS HÆRESIM

200 Eſt illa, quæ opponitur propoſitioni ſapienti fidem, videlicet non revelatæ, nec deductæ, ſed receptæ tantùm ex communi ſenſu Eccleſiæ, ut iſta : *In Quadrageſima abſtinendum eſt ab eſu carnium, & lacticiniorum. Maria Virgo aſſumpta eſt cum corpore in Cœlum*. Quia licet neutra ſit de fide, cum non ſit hactenus ut talis definita,utraque ſapit fidem, quatenùs eſt recepta ut Catholica ex communi ſenſu Eccleſiæ.Communis autem conſenſus Patrum, atq; fidelium non facit rem de fide;quia non aliis,aut communitati,ſed ſoli Petro,& ejus ſucceſſoribus,dedit Deus poteſtatem decidendi controverſias in materia fidei.

201 Vel ſecundùm alios eſt illa,ex qua cum alia præmiſſa certa ſequitur hæreſis ; ut hæc propoſitio: *Omnis homo exiſtens Panormi eſt in peccato mortali* ; ex qua,addita hac alia propoſitione certa: *Infantes Panormi exiſtentes ſunt homines*;ſequitur hæc propoſitio hæretica: *Infantes Panormi exiſtentes ſunt in peccato mortali*;quæ eſt hæreſis Buceri,qui dicebat multos baptizatos ſtatim morientes damnari, & alios non baptizatos ſalvari.

4. IMPIA

202 Eſt illa, quæ opponitur propoſitioni piæ, quæ ſcilicet non revelata, non deducta, non ſolemnizata fovet Religionem, fidem, charitatem, & devotionem. Bord. *cit. nu*.84. Propoſitiones piæ ſunt : Quòd Angeli Cuſtodes,& Sancti Advocati nobis aſſiſtant in extremo vitæ periculi. Quod Angeli comitentur animas ad Cœlum.Quod Mater Dei viderit in hac vita divinam Eſſentiam ; ita Bord.

203 Qui colligit propoſitionem fidei,theologicam, ſapientem fidem, & piam, eſſe quatuor ſpecies, & gradus propoſitionis Catholicæ, gradatim ſuam certitudinem habentes, primam ex divino teſtimonio, 2. ex deductis per conſequentiam logicam,3.ex ſolemnizatis, ut eſt Aſſumptio Virginis cum corpore in Cœlum, quæ eſt accepta ex communi ſenſu Eccleſiæ, & ſolemnizatur ejus feſtum; ab Eccleſia autem non ſolemnizatur feſtum, niſi de Sancto; nec poteſt decerni officium de objecto non ſancto. Bord. *in man. conſult. de anno* 1693.

1693. *ſect.*56. *num.*18. quartam demum ex piis operibus. Deſcendamus igitur ad alias ſpecies, ſeu alios gradus.

5. TEMERARIA

204 EST, quæ caret authoritate, & ratione: ut *Mundus ceſſabit intra centum annos. Chriſtus poſt reſurrectionem fuit in arca fœderis per 40. dies. Diſcipuli Joannis Baptiſtæ fuerunt illi, qui clamaverunt: Crucifige, crucifige.* Alphonſus de Caſtro *lib.*1. *de juſta hæret. punit. cap.*2. *v. num.*223.

6. MALESONANS

205 EST, quæ ſenſum habet abſurdum, aut alienum à communi, & uſitato modo loquendi Patrum, & Doctorum, ut *Plures ſæculares ſalvantur, quàm Eccleſiaſtici. Deus facit malum.*

206 Huic accedit propoſitio æquivoca, quæ habere poteſt ſenſum Catholicum, & hæreticum; & tunc Judex fidei eam proferenti concedit, ut ſe declaret; & ſtari debet menti proferentis, niſi aliud obſtet; nam (ait Bord. *cit. n.* 86.) *verba non ſunt intelligenda, ſecundum quod ſonant, ſed ſecundùm mentem proferentis, cap. Intelligentia* 6. *cap. Propterea* 8. *c. In iis* 15. *de verb. ſignif. quia mens eſt potentior verbis, l. Labeo* 7. *in fine, ff. de ſuppel. legat. ſed mentem, & animum mentis nemo novit, niſi ipſe loquens; ergo eidem ſtandum eſt in interpretatione ſuorum verborum.*

Eò maximè, quia in obſcuris favendum eſt magis reo, quàm actori; quoniam dubia ſunt in benigniorem partem interpretanda, *l.*57. *ff. de reg. juris.*

Hinc Lazarius apud Bord. *cit. nu.*86. ait, in hac blaſphemia: *Per il corpo di Dio*; ſtandum eſſe menti proferentis, an ſcilicet ea verba protulerit de Deo incarnato, vel Deo ut in ſe. Similiter hæc verba: *Per la barba, per il ſangue di Dio*; non ſunt hæreticalia, niſi quando non intelliguntur de Deo incarnato, ut ſi dicatur: *Per il corpo, per il ſangue di Dio Padre*; aliter trahi poſſunt in bonum ſenſum, ut intelligantur de Deo incarnato. Bord. *in man. conſ. ſect.* 45. *num.*67.

207 Dixi, *niſi aliud obſtet*; quia ex circumſtantia perſonæ, propoſitio, quæ in ſe eſt æquivoca, & trahi poſſet in bonum ſenſum, eſt malè ſonans, & piarum aurium offenſiva; putà ſi qui eam profert, fuerit aliàs reus in S. Officio, ſi ſit malæ famæ, ſi de genere infidelium, aut de loco infecto, &c. tunc quidem ex præſumptione juris non cenſetur habuiſſe rectã mentem, ſed præſumitur ſuſpectus.

7. SCANDALOSA

208 EST, quæ eſt aliis occaſio malè ſentiendi quoad res fidei, aut quoad mores, ut ex Alphonſo de Caſtro, quòd hæretici non ſunt puniendi, quòd jejunium ſit impertinens Chriſtianæ perfectioni, quòd majoris meriti ſit eleemoſyna, quàm Sacrificium Miſſæ.

Meliùs, & benigniùs, propoſitio ſcandaloſa dicitur illa: *Quæ docet aliquid, quod præbet aliis occaſionem ruinæ.* Hoc pacto, ut ſcandaloſas damnat 45. *propoſ. Alex. VII. & Innoc. XI. in t.*1. ut conſtat ex Decretorum exordio: *Quàmplures opiniones Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, &c.*

8. PERICULOSA

209 EST, quæ poteſt eſſe occaſio periculi in doctrina fidei, aut morum: ut *Homo poteſt eſſe perfectus ſine pœnitentia externa: Sufficit pœnitentia in extremis.*

9. ARROGANS,

QUæ plus quàm oportet, concedit; aut plus aſſerit, quàm poſſit probare: ut *Poteſt quis propriis viribus conſequi gratiam, & gloriam.*

10. SEDITIOSA,

QUæ zizaniam ſeminat, atque diſcordiam: ut *Quilibet poteſt ſibi juſtitiam facere.*

11. SCHISMATICA,

QUæ tollit unitatem membrorum à capite; ut *Papa non eſt legitimus Superior.*

12. BLASPHEMA,

210 QUæ eſt contumelia contra Dei laudem, & honorem ei debitum. Sub hac definitione comprehenditur blaſphemia in Sanctos, & res ſacras; quia injuria in Sanctos, aut res ſacras, redundat in Deum, ex illo Luc.16. *Qui vos ſpernit, me ſpernit*, & Pſal.150. *Laudate Dominum in Sanctis ejus.*

211 Blaſphemia eſt duplex, ſimplex videlicet, quæ nil continet contra fidem, ſed tendit in ſolam Dei vilipenſionem; & hæreticalis, de qua in præſenti eſt ſermo, & eſt illa, in qua quoad verba continetur error contra fidem, intellectus tamen illi errori non aſſentitur. Et hæc eſt Inquiſitoribus denuncianda. Univerſaliter illa propoſitio eſt hæreticalis, in qua aliquid demitur, quod eſt de fide: ut *Deus non eſt juſtus*; aut aliquid additur, quod eſt contra fidem: ut *Deus eſt author peccati*. Sine tamen errore in intellectu; nam ſi ei correſpondeat error in intellectu, de ea eſt diſcurrendum, ut de propoſitione hæretica, ſeu ut de hæreſi, nimirùm quòd non ſolùm ſit denuncianda, ſed etiam quòd non poſſit abſolvi, neque virtute Bullæ, aut Jubilæi: *vide n.*281. & 289. Hic de fide dicitur, non ſolùm quod eſt definitum, ſed etiam quod eſt dogma fidei, aut ſapit fidem.

212 Vocare amaſiam Deum, aut idolum ſuum, non eſt blaſphemia; quia hæc verba non accipiuntur in ſenſu proprio, ſed hyperbolico. Diana *par.*5. *tr.*13. *reſ.*20.

Hæc

213 Hæc verba: *Ob pater & diabole*; videntur blaſphemia hæreticalis; quia ly: *Pater*, ſupponit pro Patre æterno, cui additur eſſe dæmonis. Tancr. tamen *tom.4.tr.2.q.54.* ait, nullam eſſe blaſphemiam; quia blaſphemia eſt, quæ aliquid de Deo enunciat, quod ipſi non convenit, aut aliquid negat, quod ipſi convenit; præfata autem verba non ſunt hujuſmodi; quia neque affirmant, neque negant; unde particula illa, *&*, eſt purè materialis conjunctio, non minùs, ac ſi diceretur: *Ob pater, & Joannes*. Hinc neque illi, qui ea proferunt, ſcire ſolent, quid dicunt; ſed ea proferunt ob impatientiam. Quòd ſi quis ea verba intenderet dicere eo modo, quo dicitur; *Ob pater & fili?* ſubſtituendo loco filii, diabolum, utiq; eſſet hæreticalis blaſphemia. Ita Tancr. qui tamen monet, deterrendos eſſe ab hoc pravo modo loquendi fideles.

214 Hæc verba: *Pota di Dio*; ſunt blaſphemia hæreticalis, quia non convenit Deo hoc membrum. Bord. *in man. conſult. ſect.45.nu.65.*

215 Hæc alia verba, in quæ ſolet quis ex ira prorumpere: *Puttana di Dio*; ſed paulò poſt ſubdit: *Bacco*, vel *Santo Dià*; relicto, *volo*, eſſe blaſphemias hæreticales, tenet Auctor caſuum conſcientiæ Bononiæ diſcurſorum apud Dianam *par.6. tr.8. reſ.38.* quia licèt in utroque caſu non ſint completa verba, eſt completus ſenſus verborum blaſphemiam continentium; nam ea proferens, oſtendit affectum, & principium facti blaſphemandi.

Dico tamen, non eſſe blaſphemias hæreticales, cum Diana cit. & Ricciullo apud ipſum; quia ea non ſunt verba perfecta. Tum quia illi requiſiti, reſpondere ſolent, id ſic proferre, ut ſe cohibeant à dæmonio ſancto. Idem dicunt de *Sancto Diantani*; nec obſtat ratio in oppoſitum; quia falſum eſt, quòd conſtet de affectu; hìc namque conſtare non poteſt, niſi ex verbis, quæ cum non ſint perfecta, non poſſunt arguere affectum perfectum; quoniam *verbum oris eſt ſignum verbis, quod intus latet*. Tum quia, quando verba poſſunt accipi pro blaſphemia, & non blaſphemia, debent accipi pro non blaſphemia. Tamb. *lib. 2. Dec. cap.6. §.4.nu.19.* ex multis; nam verba in dubio non ſunt accipienda, ut ſonent delictum; quia delictum non eſt præſumendum, niſi clarè conſtet. Facere dæmonium ſanctum eſt blaſphemia hæreticalis; at Joſeph. de Auguſtino *in brevi notitia de 1.præc.num.14.* ait, in Sicilia propter communem uſum habere rationem ſimplicis blaſphemiæ. Hujuſmodi uſitationem inſinuat ipſum edictum Inquiſit. Regni Siciliæ in fine, quod tales blaſphemos acriter comminatur.

Hæc blaſphemia: *Per l'anima di Dio*, intelligendo non de Deo incarnato, ſed de Deo ut in ſe, eſt hæreticalis; eam tamen uſitatiorem video in Siciliæ: *v. n. 206*.

216 *Renego S. Petrum*; ſimiliter de aliis Sanctis: eſſe blaſphemiam hæreticalem, tenet Bord. *in man. conſult. ſect.45.num.161.* cum Caſtrop. quia negando quis exiſtentiam Sancti, negat conſequenter ejus canonizationem, beatitudinem, &c. Id negant Carena *par.2. tit.7. n.12.* Sanchez, Candidus, Salelles, & alii apud Bord. *cit.* quia non negatur de Sanctis aliqua veritas pertinens ad fidem, ſed ſolùm dicitur verbum contumelioſum in Sanctis. Affirmo tamen cum edicto Inquiſit. Siciliæ.

217 Blaſphemia hæreticalis eſt proferre verbum diſtructivum virginitatis Matris Dei, aut alterius Sanctæ, quam Eccleſia colit, & tenet virginem, v.g. dicendo: *Queſta puttana, &c.*

218 Bord. *in man. conſult. ſect.18. num.49.* ait, non eſſe denunciandum illum, qui dixit: *Voglio negar la fede, e farmi Turco*, vel *Voglio più toſto negar la fede, e farmi Turco, che ſervire, &c.* quia edictum præcipit denunciari delicta jam commiſſa, non committenda. Imò utraque propoſitio eſt quædam exageratio ex ira, non voluntas ſeria adimplendi.

219 Blaſphemia quæcumque, ſive ex fervore iracundiæ, ſive ex joco prolata, eſt mortalis; quia ſemper vergit in diminutionem divini honoris.

Si quis autem ex paſſione aliqua ſubitò in blaſphemiam, etiam hæreticalem, prorumperet, non advertens, nec conſiderans ſignificationem verborum, non peccaret mortaliter. Si verò plenè advertit eſſe verba blaſphemiæ, & volens in illa prorumpit, mortaliter peccat, licèt ſubitò, & ex paſſione in illa prorumpat; quia contra divinum honorem, & fidem non datur parvitas materiæ; unde blaſphemia non poteſt niſi ex indeliberatione, à mortali excuſari: *v. tom.1. de peccatis*.

220 Blaſphemiæ hæreticales in Inquiſitione Romana cenſentur ſuſpecti de vehementi; nam ibi ex verbis arguunt intentionem; juxtà illud Matth.15. *Quæ procedunt de ore, de corde exeunt*. In Inquiſ. verò Hiſpan. regulariter habentur ſuſpecti de levi, quatenùs in noſtris Regnis expertum eſt, hujuſmodi blaſphemos potiùs ex ira, paſſione, aut lubrico linguæ in blaſphemias prorumpere, quàm ex prava intentione, quia malè ſentiant. Quia tamen verba in ſe continent hæreſim, ideò putant eos leviter ſuſpectos.

Dixi, *regulariter*, quia aliquando attenta qualitate blaſphemantis, & blaſphemiarum, cenſentur ſuſpecti de vehementi, & abjurant de vehementi.

Cata-

221 Catalogum blaſphemiarum hæreticalium affert Bord. *in Trib. fidei cap.* 25. *&* 41. *q.* 43. *à num.*10. & præſertim *in man. conſult. de anno* 1693.*ſect.*45.*à n.*60.*ad* 167. ubi omnes ferè refert; quæ tamen omnes ex dictis faciliter qualificantur: *v.n.*796.

13. MALEDICA,

222 SEu injurioſa eſt, quæ proximi injuriam continet: ut *Epiſcopi ſunt tyranni: Religioſi ſunt in ſtatu peccati*.

14. IMPROBABILIS,

223 EST, quæ caret ſolido fundamento, aut eſt reprobata ab Eccleſia; hujuſmodi ſunt omnes propoſitiones, hactenùs à Summis Pontificibus damnatæ, de quibus *in tom.*1.

224 Propoſitio dupliciter dicitur improbabilis, 1.negativè,& idem eſt,ac non probabilis, quæ caret,ſed non opponitur gravi fundamento; hinc non eſt probabilis, ſed non eſt certò falſa: talis eſt hæc propoſitio: *Magnus Turca dormit*; adeòque propoſitio improbabilis negativè opponitur opinioni probabili; quia illa nititur gravi fundamento,hæc non, & coincidit cum propoſitione temeraria.

Secundò, poſitivè, quæ caret gravi fundamento, & inſuper opponitur principiis certis, ac proindè eſt certò falſa. Tales,inquam,ſunt propoſitiones à Summis Pontificibus damnatæ: hæ quidem ſunt improbabiles ante condemnationem; quia ſupponuntur opponi principiis certis,& præſertim poſt condemnationem, quia Romanus Pontifex loquens Eccleſiæ in doctrina morum errare non poteſt,etiam extra definitionem articuli fidei: *vide num.*306.

225 Recenſiti autem gradus propoſitionis non ſunt ita diſtincti, ut eidem uni propoſitioni convenire non poſſint. Hinc propoſitio Soti:*Defunctus in Purgatorio non manet ultrà decennium*,eſt temeraria, ſcandaloſa, & impia, ut diſcurrenti patet. Et quidem impia; quia fideles à ſuffragiis, & pietatis operibus pro animabus Purgatorii avertit.

226 Item hæc propoſitio: *Religioſi viventes in Religionibus privatis non ſunt de Religione Chriſtiana*; eſt 1.hæretica,quia contra S.Sedis definitionem, 2.ſcandaloſa; quia fideles ab ingreſſu Religionum,& profeſſos à votis ſervandis retrahit,3.impia; quia ſæculares à pietatis operibus erga Religioſos,& ab eleemoſynis eis miniſtrandis removet, 4.temeraria; quia nulla ratione, aut authoritate fulcitur, ſed Sanctis Patribus adverſatur,5.ſcandaloſa;quia dat ſæcularibus occaſionem, ut avertantur à ſtatu perfectiori, & dat eis occaſionem malè ſentiendi de Religionibus, & Religioſis, 6.ſchiſmatica; quia unitatem Eccleſiæ dividit, Religioſos ab illa ſeparans, & 7.injurioſa; quia injuriam contra Religiones continet: *vide num.* 305.

227 Denique optimè advertit Alberghinus c.12. *nu.* 18. *Quòd non ſolùm quis poteſt errare circa propoſitionem, ſed etiam circa illius cenſuram;quare ſi propoſitionem de fide,vel à Theologis,vel à Doctoribus receptam,dicat eſſe erroneam,vel ſcandaloſam,vel temerarium errorem committit, vel hæreſim ſapit, vel temerarius exiſtit:ac ſi de facto propoſitionem negaret;quia virtualiter illam negat, & inſuper contra rationem nota infami illam inurit.*

228 Hinc in Decr.Innoc.XI.de anno 1679. 2. Martii cautum eſt:

Tandem, ut ab injurioſis contentionibus Doctores, ſeu Scholaſtici, aut alii quicumque impoſterum ſe abſtineant, & ut paci, & charitati conſulatur,idem Sanctiſſimus in virtute S.Obedientiæ præcipit,ut tam in libris imprimendis, ac manuſcriptis, quàm in theſibus, diſputationibus,ac prædicationibus caveant ab omni cenſura,& nota, nec non à quibuſcumque conviciis contra eas propoſitiones,quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur,donec à S.Sede recognitæ ſuper iiſdem propoſitionibus judicium proferatur.

QUÆRES III.

229 *Quæ ſint alia delicta, in quibus delinquentes ſunt denunciandi?*

DEnunciandi ſunt 1. hæretici, & ſchiſmatici, eorumque fautores,& receptatores, & proferentes propoſitiones in ſuperiori quæſito expreſſas.

Item docentes,defendentes, aut prædicantes aliquam ex propoſitionibus damnatis, de quibus *in tom.*1.

230 2. Apoſtatæ à fide, vulgò *rinegati*, licèt non habuerint errorem in intellectu, ſed tantùm exteriùs fidem negaverint, quia non deſinunt eſſe vehementer ſuſpecti, & in foro externo ſecundùm externa proceditur: *vide num.* 287. In foro tamen conſcientiæ non incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ; unde poſſunt à quolibet Confeſſario abſolvi, Maſtrius *diſp.*20.*q.*1.*art.*3.*n.*20.*v.n.*140. Diana *part.*3.*tract.*4. *reſol.*143. cum permultis: *vide num.* 282.

231 Hìc non comprehenduntur apoſtatæ à Religionibus, niſi apoſtaſiæ aliquid addant, quod ſapiat hæreſim; putà ſi tranſeant ad partes hæreticorum, ſi habitum lacerent, pedibus conculcent, aut blaſphemias in Religionem evomant.

232 3. Spretores campanarum, quia hic eſt unus ex Turcarum erroribus. Sacras imagines conſpurcantes, & percutientes, etiam ſi ex iracundia faciant.

233 4. Confeſſarii frangentes ſigillum confeſſionis cum aliquo errore in intellectu circa fidem, putà ſi defendant, id licere, aut malè ſentiant de Sacramento. Quòd ſi non appareat error contra fidem, ſunt puniendi à propriis ſuperioribus ordinariis. Diana *p.4. tr.8. reſ.95.*

234 5. Omnes ſuperſtitioſi. Ad hoc autem, ut ſuperſtitio onus denunciationis pariat, duo requirit, 1. ut adſit expreſſa, vel tacita dæmonis invocatio, 2. quòd ſit mortaliter peccaminoſa. Lupus *par.3. lib.15. art.4. diff.2. pag.257.*

235 6. Denique denunciandi ſunt infideles negantes circa fidem, quæ habent cum Chriſtianis communia; quæ quidem breviter, & ſatis recenſentur in Summa Dianæ *verb. Inquiſitorum juriſdictio*, in quæ delicta, *num.*103 ex Diana *par.4. tr.7. reſ.2.* ut ſequitur:

236 *Procedere etiam poſſunt ex Bulla Greg. XIII. edita anno* 1581. *contra Judæos negantes, quæ habent, cum Chriſtianis communia circa fidem, ut Deum eſſe unum, æternum, omnipotentem, omnium creatorem; aut id alicui etiam privatim inſinuantes: & ex hoc capite punire poſſunt Judæos, ſi ad ſectam, v. gr. Saracenorum tranſierint; quia tunc neceſſe habent peccare in his, quæ communiter nobiſcum credunt; ita Directorium par.2. quæſt.46. contra Souſam lib.1. c.37. num.27.*

Dæmones item invocantes, conſulentes, eis immolantes, thus & alias fumigationes offerentes, verbo, facto, exemplo hujuſmodi nefaria docentes Chriſtianos.

Chriſtum purum hominem, aut peccatorem, Deive Matrem non virginem, ſimileſve hæreticales blaſphemias proferentes.

Auxilio, conſilio, opere Chriſtianum à fide ad impias ſectas, ſuperſtitiones, aut hæreſim ſollicitantes.

Aliquem à fide, vel baptiſmo, poſt ejus declaratam nutu, verbo, facto, aut alio quocumque modo voluntatem, retrahentes, dehortantes, aut quovis modo impedientes.

Hæreticos, apoſtataſque ſcienter receptantes, alentes, commeatu juvantes, aſſociantes, deducentes, vel deducendos, & aſſociandos curantes, defendentes, & quomodolibet auxilium, conſilium, favorem deferentes, vel facientes, ne ab eis perpetrata inveſtigari queant.

Prohibitos libros deferentes, retinentes, aut divulgantes, vel ad eam rem operam ſuam conferentes.

Deriſioni habentes Chriſtianos, Sacram Hoſtiam, Crucem, Chriſtum Dominum conſpuentes, vel facientes quid ſimile.

Agnum, ovem, aut aliud quid Cruci affigentes, aut appendentes.

Chriſtianas nutrices tenentes, vel cogentes, quando communicant, uno, aut pluribus diebus effundere lac in cloacas, aut latrinas.

Et in his caſibus Inquiſitores procedere poſſunt, non ſolùm contra Judæos, ſed etiam Mauros, & alios quoſcumque infideles.

237 Superiores omittentes legere Decreta Summorum Pontificum ad S. Officium ſpectantia, quæ quotannis publicè legi mandantur, non ſunt ſuſpecti de hæreſi, nec denunciandi, niſi priùs moneantur; quia pro ipſis ſtat præſumptio inadvertentiæ, & oblivionis. Hinc Urb. VIII. die 11. Februarii 1638. tempus publicationis eorum determinatum pro feria 6. poſt feſtum Aſſumptionis B. Virginis extendit, & prorogavit pro omnibus Regularibus per totum reſiduum menſis Auguſti. quòd ſi moniti legere non curent, ſunt denunciandi; quoniam idem Urb. præcepit omnibus Inquiſitoribus, ut invigilarent ſuper obſervantia Decreti de publicatione quotannis facienda, denunciationes contra tranſgreſſores reciperent, ac proceſſus formarent. Bord. *in man. conſult. ſect.55. n.19.*

238 Impedientes verò lectionem præfatorum Decretorum, eſſe ſuſpectos de hæreſi, & denunciandos, non eſt dubium.

239 Denique, qui verbis Sacræ Scripturæ abutuntur, ea miſcendo profanis, & obſcœnis, v. gr. componendo paſchinos, aut libellos famoſos, &c. Conc. Trid. *ſeſſ.4.* præcipit, juris, & arbitrii pœnis puniri ab Epiſcopis, contra eos procedere poſſunt Inquiſitores. Alberghinus *cap.17. num.2.* ubi refert ex Umberto, quemdam, qui Hymnum: *Jam lucis orto ſidere*, verbis inhoneſtis immiſcebat, & per ludum recitans, ſigna impudica addebat, fuiſſe in Palatio S. Officii per ejus ſententiam fuſtigatum, actibus legitimis, & voce activa, & paſſiva per decennium privatum, & per triennium qualibet 6. feria jejunio afflictum.

QUÆRES IV.

240 *Quid ſit ſuperſtitio, & quæ ejus ſpecies?*

Superſtitio eſt, qua quis cultum divinum exhibet, vel quem non debet, vel cui non debet.

Poteſt igitur divinus cultus vero Deo exhiberi, ſed qui non debet, vel modo indebito; ut ſi quis Deum coleret per circumciſionem, aut cæremonias, & ritus veteris legis, quæ quidem ſignificant Chriſtum venturum. Et hoc eſt primum ſuperſtitionis genus. Ulteriùs cultus divinus exhiberi poteſt, cui non debetur, nempè creaturæ, & falſo Deo. Et hoc eſt ſecundum ſuperſtitionis genus. Cujus quinque ſunt ſpecies, Idololatria, Magia, Divinatio, Vana obſervantia, & Maleficium.

IDO-

IDOLOLATRIA.

241 Eſt, qua divinus cultus alicui creaturæ tanquam Deo exhibetur.

MAGIA.

242 Eſt duplex, naturalis ſcilicet, & dæmoniaca: naturalis eſt ratio, ſeu facultas operandi mira per cauſas naturales abſque ope dæmonis; & hæc non eſt ſuperſtitionis ſpecies. dæmoniaca verò eſt ratio, ſeu facultas operandi mira ope, & miniſterio dæmonum per ſigna ab ipſis inſtituta; & hæc eſt ſuperſtitionis ſpecies.

DIVINATIO.

243 Eſt inordinata rerum occultarum, vel futurarum, quæ naturaliter ſciri nequeunt; inquiſitio, vel prædictio, per media à divina providentia non conſtituta. In divinatione ſemper intervenit pactum expreſſum, vel implicitum cum dæmone.

244 Quamplures ſunt divinationis ſpecies.

1. Necromantia eſt divinatio facta per fictas mortuorum ſuſcitationes, vel locutiones.

2. Geomantia fit per ſigna, & puncta in corpore terreſtri, ut in lapide, ligno, carta, &c.

3. Hydromantia fit per ſigna apparentia in aere.

4. Pyromantia fit per ſigna apparentia in igne.

5. Chyromantia lineas manus conſiderat.

6. Præſtigium fit, cum dæmon quibuſdam apparitionibus præſtigioſis ſe oculis, aut ſenſibus hominum ingerit ad occulta pronuncianda.

7. Aſtrologia judicaria eſt divinatio, quæ fit ex ſitu, motu, ac poſitione aſtrorum, & planetarum, ad præcognoſcenda in particulari eventura, quæ ex libera hominis voluntate pendent.

8. Augurium eſt divinatio ex vocibus, & garritu avium, & animalium deſumpta.

9. Omen eſt divinatio ex hominum vocibus caſu, & præter intentionem prolatis accepta.

10. Sortilegium eſt divinatio facta per jectionem ſortium.

Contra aſtrologos judiciarios extant duæ Bullæ, una Sixti V. quæ incipit *Cæli, & terræ;* tenoris ſequentis:

245 *Nos igitur, &c. damnantes, & reprobantes omne genus divinationum, quæ diabolo auctore infidelium deceptionem à prædictis curioſis, vel perditis hominibus fieri ſolent, &c. hac perpetuò valitura Conſtitutione, Apoſtolica authoritate ſtatuimus, & mandamus, ut tam contra Aſtrologos, Mathematicos, & alios quoſcumque dictæ judiciariæ aſtrologiæ artem, præterquàm circa agriculturam, navigationem, & rem medicam, impoſterum exercentes, aut facientes judicia, & nativitates hominum, quibus de futuris contingentibus, ſucceſſibus, fortuitiſque caſibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid eventurum affirmare audent, etiam ſi id non certò affirmare aſſerant, et proteſtentur, etc. tam Epiſcopi, et Prælati, Superiores, ac alii Ordinarii locorum, quàm Inquiſitores hæreticæ pravitatis, etc. diligentius inquirant, et procedant: v. num. 333.*

Alia Bulla eſt Urb. VIII. quæ incipit: *Inſcrutabilis judiciorum*, edita die 31. Martii 1631. ubi poſtquàm confirmat dictam Sixti V. Bullam, ſubdit.

246 *Et inſuper omnibus, et quibuſcumque laicis cujuſcumque ſexus, conditionis, ſtatus, gradus, qualitatis, et dignitatis, etiam Marchionalis, vel Ducalis exiſtentibus, qui de ſtatu Reipublicæ Chriſtianæ, vel Sedis Apoſtolicæ, ſive de vita, aut morte Romani Pontificis pro tempore exiſtentis, ejuſque uſque ad tertium gradum incluſivè conſanguineorum, Mathematicos, Ariolos, Aruſpices, Vaticinatoreſque nuncupatos, vel alios aſtrologiam judiciarum exercentes, ſeù aliàs quomodolibet profitentes, de cætero conſuluerint, ſive deſuper eorum judicia, prognoſtica, prædictiones, ſeu præcognitiones, etiam ſibi oblatas receperint, illiſque quomodolibet uſi fuerint, vel illas penès ſe ſcienter retinuerint, aut alicui oſtenderint, nec non iiſdem mathematicis, ariolis, aruſpicibus vaticinatoribus, ſive aliam aſtrologiam judiciariam ſeu quamlibet artem divinatoriam quomodolibet profiteri, qui judicia, prognoſtica, ſeu præcognitiones, et prædictiones ſuper præmiſſis, etiam ſi id non certo ſe affirmare proteſtentur, fecerint, ſive ab aliis jam facta, ſeu factas, impoſterum penès ſe ſimiliter retinuerint, vel alicui dederint, ſeu oſtenderint, aut de eis quovis modo etiam improbando, ſcripto vel verbis tractaverint, nedum excommunicationis majoris latæ ſententiæ, ſed etiam, uti læſæ majeſtatis reis, ultimi ſupplicii, ac confiſcationis omnium bonorum, etiam Romanæ Curiæ Officiorum, et devolutionis quarumcumque Civitatum, Caſtrorum, et locorum juriſdictionalium, et feudalium, etc. v. n. 338. et 344.*

247 Ubi non prohibetur aſtrologia judicans temporum mutationem, ubertatem, ſterilitatem, & ex conſtellationum influxu in nativitate hominis ejuſdem inclinationes naturales, temperamentum, ea, quæ ad ſanitatem pertinent, judicans, & actiones in genere; quia hæc naturaliter ex aſtris poſſunt cognoſci.

Hinc D. Greg. Nazian. ex Phyſiognomia Juliani ſui condiſcipuli ejus parvos animi affectus conjecit orat. 48. in Julianum is verbis:

Neque enim mihi boni quidquam ſignificare, atque ominari videbantur cervix non ſtata, humeri ſubſaltantes, & ad æquilibrium ſubindè agitati, oculus inſolens, & vagus, vultus lineamenta ridicula, &c.

248 Prohibetur autem aſtrologia judicans actiones in particulari à libero arbitrio pendentes: *Quoniam ſapiens dominabitur aſtris*; imò prohibetur, etiam ſi aſtrologi proteſtentur ſe non certò affirmare, 1. quia id dicunt ad tegendas fraudes, & vitandas pœnas ſtatutas, ut advertit Summa Dianæ *cit. num.* 75. 2. quia ex aſtris neque probabilitas eventus futuri poteſt haberi, & ex probabilitate eadem ſequerentur inconvenientia. Leſſius apud Diana *par.4.tr.7. reſol.17.*

249 Addit tamen Tamb. *lib.2. in decal. c.6. §.1. à n.14. ad 16.* ex Tol. Valent. Caſtrop. del Rio, & aliis, prohiberi à Sixto V. ex aſtris cognitionem futuri contingentis liberi certam, aut probabilem, minimè purè conjecturalem levem, quia hæc non eſt iniqua jure naturæ, & in Bulla Sixti V. non eſt præceptum prohibens, niſi de eo, quod eſt iniquum jure naturæ: ita ille.

250 Illud mihi verum eſt, quòd licèt ex ſolis aſtris nō poſſint haberi, nedum certitudo, verùm etiam neque probabilitas de aliquo futuro libero in particulari, putà de aliqua dignitate obtinenda; poteſt tamen probabilitas, & ſpes de illo haberi, addita conſideratione temperamenti hominis, & aliarum circumſtantiarum tunc temporis occurrentium, putà quia eſt ſolers, & audax, opportunos patronos habens, &c. hæc namque (ait Sanch. apud Tamb. *cit.*) non eſt divinatio, ſed providentia.

251 Ex dictis conſtat, poſſe Inquiſitores Ægyptianas malam, vel bonam divinantes, fortunam punire; à mortali verò excuſantur, tam quæ id faciunt, quàm qui eas interrogant, ſi id faciant ex ſola curioſitate, & animo ridendi. Lupus *pag.323. diff.2.*

252 Item prohibetur ſcientia Paulina, ſcientia Salomonis, & ſimiles.

253 In chyromantia, augurio, omine, & ſortilegio modò explicato, & ſimilibus, regulariter adeſt pactum implicitum, & tacita invocatio dæmonis, in aliis verò expreſſum. In divinatione, in qua adeſt pactum expreſſum, ſemper adeſt peccatum mortale.

Ea verò, in qua eſt pactum implicitum, eſtò ex genere ſuo ſit peccatum mortale, cum honorem divinum tribuat creaturæ, affectando cognitionem Deo propriam, qualis eſt occultorum cognitio: excuſari tamen poteſt à mortali ex tribus capitibus: 1. ratione ignorantiæ, & ſimplicitatis: 2. ſi non adhibeatur fides, licèt timeatur ita eſſe, vel futurum; ſeu ſi fiant hujuſmodi divinationes, neque animo invocandi dæmonem, ſed jocandi, dummodò nullo modo expectetur occultorum cognitio tanquam vera; hujuſmodi tamen venialiter peccat ratione vanitatis, non ſuperſtitionis: ſic excuſari ſolent, qui ſortes mittunt ad cognoſcendum, qui ſit felicior, qui infelicior: jocandi namque gratia id faciunt, non credendi: ita Tamb. *cit. n.12.*

Tertiò tandem excuſatur, ſi talis occultorum, aut futurorum cognitio, non à dæmone, ſed à naturalibus mediis quæratur, & qualis per illa naturaliter poteſt haberi; hoc enim non eſt malum; nam ex certis avium, & animalium cantibus, aut motibus prænunciantur aliqua eventura, ut pluvia, tempeſtas, ſerenitas; imò ex iiſdem poſſunt probabiliter colligi aliqua, quæ ad hominem ſpectant; eadem namque cauſa, ſeu conſtellatio, quæ ver. gr. movet aves ad tales garritus, & motus, movere poteſt homines ad rixas, & bella: ita Tamb. cit. & Sanchez *in Decal. lib. 2. c.38. & 39.*

254 Illud volo te advertere, pactum implicitum cum dæmone, non dici eſſe in aliqua actione, præciſe quia primus ejus inventor habuerit pactum expreſſum cum dæmone, & inde poſteri eam facientes, dicantur habere pactum implicitum; ſed etiam ſi nullum unquam fuit habitum pactum expreſſum, adhuc in actione dicitur adeſſe pactum implicitum, ſi actio ſit improportionata naturaliter cum effectu, qui intenditur, & effectus non expectetur à Deo ex opere operantis, ſed ex ipſa actione tanquam ex opere operato: vel ſi ipſa actio ſit vana; quia tunc in hujuſmodi actionibus ſe ſolet immiſcere dæmon ad homines decipiendos.

VANA OBSERVANTIA.

255 Eſt ſuperſtitio quædam, qua medio aliquo improportionato, nec à Deo, nec à natura inſtituto, effectus aliquis procuratur, ut ſanitas, ſcientia, &c. à divinatione differt per hoc, quòd illa ad occultorum, vel futurorum tantùm cognitionem ordinetur, hæc verò ad aliquos externos effectus; undè illa honorem divinum tollit, affectando cognitionem Deo propriam, hæc expectando à creatura, quod à ſolo Deo expectare debet; & hac ratione, & ratione pacti impliciti eſt pariter ex genere ſuo peccatum mortale, à quo ſimiliter excuſari poteſt ex præfatis tribus capitibus ſicut divinatio: *v. num.253.*

256 Tacita dæmonis invocatio præſumitur, 1. Quando adſunt verba non ſignificativa, 2. Figuræ inutiles, 3. nomina ignota Angelorum, 4. Falſitates, ſive phyſicè, ſive morales, 5. Conditiones vanæ, 6. Promiſſio effectus infallibilis ſupra vires mediorum. Tamb. *in Decal. lib. 2. c.6. §.1. n.24.*

Pa-

257 Panormi eſt dedicata Eccleſia ſeptem præcipuis Angelis, qui adſtant ante Deum, B. Amadeo revelatis, quorum nomina ibi, & in Cathedrali in Sacello Archiepiſcopi Hajedi ſcripta ſunt: *Michael victorioſus. Gabriel nuncius. Raphael medicus. Uriel fortis ſocius. Jehudiel remunerator, Barachiel adjutor. Scaltiel orator.*

Cæterùm ſola priora tria ſunt de fide, quia habentur in S. Scriptura. Quartum, nempè Uriel, non eſt de fide, ſed magnæ authoritatis, quia habetur *in lib.* 4. Eſdræ *c.* 4. qui liber, licèt ſit extra Canonicos, fuit tamen annexus ſacris juſſu Sixti V.

Tamb. *c.* totam rem ſatis doctè diſtinguit, tres conſiderando modos, quibus ſuperſtitiones exerceri poſſunt, 1. per ſola ſacra, 2. per ſola non ſacra. 3. Per ſacra ſimul, & non ſacra.

SOLA SACRA.

258 PUta, ſi verba ex ſacra Scriptura dicis, vel orationes ſacras à te compoſitas privatim recitas, vel ſcripta tecum geris ad ſanitatem, vel grave quid tibi utile obtinendum. Tunc, ſi ſecludas, 1. Adminicula vana, & inutilia in ſimilibus apponi ſolita, quæ ſecundùm vires naturales proportionem non habent cum effectu intento, nec vires ſupernaturales habent ad illum: v.gr. ea recitare per tot vices, non plus, nec minus; uno flexo genu, non aliter, in obſcuro, non ſub ſole, tribus accenſis luminibus, &c. 2. Si ſecludas credulitatem infallibilis eventus, ſed ſolùm habeas piam ſpem de effectu obtinendo, nec peccas, nec ſuperſtitioſus es; benè verò, ſi præfata duo non ſecludas. Ratio primæ partis eſt; quia quando in verbis, aut rebus ſacris ſperas, in Deo ſperas, & ritè; quia ſacræ literæ ad Deum cum fiducia confugere, frequenter nos docent; quoniam teſte David in Pſal. 17. *Protector eſt omnium ſperantium in ſe*, & Salomon pro bonis temporalibus deprecatus eſt Dominum Prover. 30: *Duo rogavi te, ne deneges mihi, antequam moriar. Vanitatem, & verba mendacii longè à me fac. Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi, tribue tantùm victui meo neceſſaria.*

259 Ratio ſecundæ partis eſt: quia præter ſacramenta, & ſacramentalia, nil ex ſacris verbis aut rebus datur, quod infallibilem habeat effectum; unde ſi ab aliis verbis, aut rebus ſacris illum infallibiliter expectas, à dæmone per tacitam invocationem expectare convinceris; ità Tamb.

260 Nec ſola proteſtatio, qua nolis effectum expectare à Dæmone, ſufficit ad excuſandum à ſuperſtitione, & à peccato, ſi præfata duo non ſecludas; quia tunc pactum cum dæmone, quod renuncias verbis, approbas facto.

261 Hinc ſi pro aliquo morbo ter recites: *Dirupiſti Domine vincula mea, tibi ſantificabo hoſtiam laudis*; non eris ſuperſtitioſus, ſi trinam repetitionem non uſurpes, ut in ſe, ſed ex devotione in ſanctiſſimam Trinitatem, intendens in ejus honorem effectum impetrare, & hoc pacto (teſte Tamb. *cit. num.* 4.) ait Caſſiodorus, variis morbis efficax remedium fuiſſe trinam recenſiti verſus recitationem.

262 Item recitare illum verſum: *In chamo, & freno maxillas eorum conſtringe*: ad canes latrantes compeſcendos, & illum, *Libera me de ſanguinibus*, ad ſanguinem è naribus profluentem cohibendum, & ſimilia, non erit ſuperſtitioſum, ſi circumſtantias vanas, ac inutiles, & credulitatem infallibilitatis effectus corrigas, aut excludas.

263 Circumſtantiam vanam corriges, ſi orationem ad gratiam impetrandam, quinquies, aut novies recites, non conſiderato numero quinario, aut novenario in ſe, ſed relatè ad honorem quinque plagarum Chriſti, & ad novem Angelorum Choros.

264 Eodem modo, ſi alicui morbo caduco arrepto clam ad aurem inſuffles: *O Creatura Dei, memento Creatoris tui*; ſuperſtitioſus eris, quia obſervatio illa ea verba proferendi clam, & non palam, eſt vana: Superſtitioſus autem non eris, ſi hac ablata circumſtantia, & inſufflatione ad aures correcta in hoc, quòd ad aurem verba illa inſuffles eo fine, ut ſic ea morbum patiens audiat, & Deo ſe commendet. Quæ correctio (ut benè advertit Tamb.) non poteſt habere locum in inſufflatione ad aures equi, quia equus non eſt capax percipiendi verba, & Deo ſe commendandi; unde loquendo de equo morbo arrepto, ut ſuperſtitio tollatur, oportet, ut etiam circumſtantia inſufflationis ad aures tollatur, præciſè recitando verba, & ea referendo ad Dei honorem, juxta illud Cant. Danielis: *Benedicite omnia opera Domini Domino: Benedicite omnes beſtiæ, & pecora Domino*, & Pſal. 148. *Laudate Dominum de terra, &c. beſtiæ, & univerſa pecora.*

265 Denique, ut ſuperſtitio tollatur, nedum debent tolli, aut corrigi circumſtantiæ inutiles, & excludi credulitas infallibilitatis effectus; verùm etiam debent ſacra adhiberi ad effectum ſerium, ac prudentem obtinendum, puta ad ſanitatem, vel aliquod grave utile impetrandum, minimè ad effectum inutilem, ac vanum, v.gr. ad motum annuli, &c. quia cum Deus non ſe immiſceat rebus vanis, tunc convincitur, effectum expectari à dæmone.

266 Sub his conſiderationibus, ait Tamb. *cit. num.* 30. ex Sanchez, non eſſe ſuperſtitioſos Empſalmiſtas, qui per empſalmos, videlicet

per quoſdam verſus ex pſalmis, ſeù per alias orationes curant infirmos. Nec eos, quos Hyſpani vocant Salvatores, qui ſuo tactu, vel orationibus ſanant morbos. Nec ciraulos, qui nati nocte Converſionis S. Pauli, ſputo, vel tactu à morſibus venenoſis ſanant, quia hæ ſunt gratiæ gratis datæ: juxtà illud Pauli ad Corint. 12. *Alii gratia ſanitatum in uno ſpiritu*: ità Rex Franciæ habet à Deo gratiam ſanandi ſtrumas, his utens verbis, *Io ti toco, e Dio ti ſana*, de qua *Hormiſda Papa Epiſt.* 1. *ad Remigium*, & D. Thomas *de Regimin. Princip. lib.* 2. *cap.* 16. unde præfati ſuperſtitioſi non ſunt, niſi aliquid, quod ſuperſtitionem ſapiat, admiſcant, juxta ſuperiùs dicta.

267 Superſtitioſa tamen eſt cartula illa, quam quidem pro viſcerum dolore geſtare ſolent, in qua eſt ſcriptum: *Pater, & Balthaſſar, Filius, & Gaſpar, Spiritus Sanctus, & Melchior, &c.* quia talis mixtio inter nomina Sanctiſſimæ Trinitatis eſt improportionata, indecens, irreverens, & vana.

SOLA NON SACRA.

268 Quando non ſacra adhibes ad aliquem obtinendum effectum, ſuperſtitioſus eris, ſi ea vires non habent ſufficientes ad illum. Minimè verò, ſi vires habeant naturales, etiam occultas. Et tunc ſolùm teneris excludere, aut corrigere circumſtantias inutiles, ſi quæ ſint, minimè credulitatem infallibilitatis effectus, conformiter ad vires naturales rerum quæ exhibentur; nam cauſa naturalis neceſſariò agit.

269 Huc reducitur, quando aliquod agis, aut omittis ſub tali circumſtantia, aut tempore, v. gr. iter agis die Jovis, iter omittis die Martis, non vis tredecim invitatos ſimul diſcumbere, cum firma credulitate infallibilitatis eventus boni, quem ſperas, aut mali, quod times. Tunc quidem ſuperſtitioſus eris; minimè verò, ſi eò tempore ſit adjuncta circumſtantia, ex qua prudenter timetur eventus malus, &c. putà ſi tunc prudenter timeas eſſe inimicos, aut latrones in via, &c.

270 In rebus naturalibus, quoties non apparet immixta ſuperſtitio aliqua, ut ſunt verba incognita, determinatus numerus vanus, aut modos inutilis, tunc præſumendum eſt pro viribus naturæ, 1. quia in dubiis, melior eſt conditio voluntatis volentis rebus illis uti ad ſanitatem, aut grave utile ſui, aut proximi, & in dubio non præſumitur delictum, 2. Quia in dubiis melior eſt conditio naturæ; nam natura ex ſæpiùs contingentibus præſumenda eſt potens, & mirabilis in operationibus ſuis; ex quo enim videmus, ferrum trahi à magnete, arguimus in magnete virtutem naturalem ferri tractivam, &c. ita Tamb. *cit. num.* 63. ex Sanchez & Bord. *in man. conſult. ſect.* 34. *num.* 10.

SACRA SIMUL, ET NON SACRA.

271 Si ad aliquem obtinendum effectum cum ſacris adhibes res naturales inutiles, aut profanas irreverentes, ſuperſtitioſus eris. Item, ſi res naturales utiles ſacris adjungas, putans, ſacra neceſſariò naturalibus rebus indigere, ſeu ab his vim efficacem habere; tunc ultra ſuperſtitionem adjungis hæreſim.

272 Si verò res naturales utiles adhibes, ex illis effectum expectas, & inſuper ſacra adjungis ad Deum pro adjutorio precandum, prudenter ſimul, & piè te geris; quoniam cauſæ naturales efficaciſſimæ, Deo non adjuvante, inutiles ſæpè redduntur: juxta illud Pſal. 126. *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam.* Hinc ait Apoſtolus: *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit.*

273 Icteritiam curare cum oratione ſacra, & cum filo de lizzo, quo ſtatura, & bracchia extenſa ægri ter metiuntur, cum aliis circumſtantiis, ſuperſtitioſum eſt, quia omnes circumſtantiæ adjunctæ præter orationem ſunt vanæ, & inutiles. Secùs, ſi ſolam ſacram orationem adhibeas, in qua ſolent eſſe vera Nomina Dei, & *dicta in num.* 258. attendas. Cum hac ſola oratione, tribus diebus, ad honorem Sanctiſſimæ Trinitatis recitata, circumſtantiis vanis, & inutilibus ſecluſis, ſæpè Icteritiam curatam vidi. Tunc igitur à Deo effectus ex opere operantis expectatur, minimè cum certitudine infallibilitatis effectus, ſed cum pia ſpe, & fiducia in Deum; quoniam cœleſtis medicus animabus, atque corporibus ſolet medelam largiri.

274 Ex his patet, quid ſit de incantatoribus dicendum.

MALEFICIUM.

275 Est vis, ac poteſtas nocendi aliis ex pacto expreſſo, vel tacito cum dæmone. A Magia differt per hoc, quòd illa intendit facere mira, hoc verò ad nocendum dirigitur.

276 Dividi poteſt in duas ſpecies, ſcilicet in maleficium amatorium, quo hominum animi ad carnalem amorem flectuntur; ſub quo comprehenduntur verba, aut ſcripta ſuperſtitioſa ordinata ad amorem, & in veneficium, quod ad nocendum aliis dirigitur.

277 Unum maleficium alio maleficio ſolvere non licet. Poteſt tamen ſtatua, aut res illa, quæ ſolet à malefico componi, comburi, nullum, quod ſuperſtitionem ſapiat, admiſcendo.

278 Ad hanc ſpeciem ſpectant lamiæ, ſeu ſtryges, vulgò donne di fora.

279 Sub hujuſmodi ſuperſtitionibus maximè comprehenditur abuſus Sacramentorum, aut

aut ſacramentalium ad theſauros inveniendos, ad amorem provocandum, &c.

280 Alia demùm delicta, pro quibus eſt facienda denunciatio, habes in Edicto DD. Inquiſitorum Regni Siciliæ.

Q U Æ R E S V.

281 *Quæ ſit hæreſis Sanctum Officium ſpectans?*

HÆreſis *in num.* 258. definita, eſt duplex, una ſcilicet merè interna, ſeu purè mentalis, quæ conſumatur in ipſo intellectu, nullo ſigno exteriùs dato; & hæc quamvis in rigore theologico ſit hæreſis formalis, cum ei propriè conveniat definitio hæreſis, non incurrit tamen pœnas contra hæreſim ab Eccleſia fulminatas, nec eſt reſervata, ſed poteſt à quolibet Confeſſario abſolvi, etiam ſine Bulla, quoniam juxtà communem Theologorum, Eccleſia non judicat de internis.

282 Alia eſt externa, quæ videlicet, exterius prodit per aliquam vocem, ſcripturam, nutum, aut ſignum, ex affectu hæreſis prodiens, eamque, quantum eſt ex ſe, determinatè demonſtrare valens; & hæc incurrit omnes pœnas contra hæreſim fulminatas, eſtque reſervata, ita ut neque virtute Bullæ, neque Jubilei poſſit abſolvi, niſi talis facultas expreſsè concedatur, ex De.r.Univ. *Inquiſ.* Rom. ſub Alexandr. VII. anno 1656. aut niſi in articulo mortis, in quo quidem ex Trid. *ſeſſ.*14. *cap.* 7. etiam ſi fuerit publica, poteſt à ſimplici Sacerdote abſolvi, ſicut & alii caſus reſervati, impoſito juramento de ſe præſentando Superiori, & de ſtando mandatis Eccleſiæ, ſi convaluerit; idque etiam ſi ſit occultiſſima, ut ſi vox à nullo fuerit audita, nec ſignum viſum, & ſcriptum fuerit combuſtum; quia tunc, cum ſignum illud externum ſit per ſe ſenſibile, eſt per accidens occulta, ac proinde cadit ſub lege pœnali Eccleſiæ, quæ judicat de externis; & hæc ſpectat ad S. Officium, & si contingat ab aliquo ſciri, eſt denuncianda.

Ut Hæreſis igitur ſit reſervata, & pœnas incurrat, requiritur

1. *Ut ſit externa:* ut jam explicatum eſt.

2. *Ut actus externus ſufficienter, & determinatè hæreſim manifeſtet.* Unde non eſt reſervata, ſi ſit externata per ſignum, aut verba indifferentia; ut ſi quis mente teneat: *Deus non eſt trinus:* & exteriùs proferat: *non eſt*.

3. *Ut manifeſtet hæreſim internam præſentem.* Unde non eſt hæreticus externus, qui per jocum fingit, aut verè dicit, ſe aliquando tenuiſſe errorem in fide, putà, Deum non eſſe trinum, nisi id dicat animo eandem hæreſim confitendi, ſeu in ea complacendi: Ita Albergh. *in Man. cap.*2. *num.*3.

4. *Ut actus externus ſit mortalis, & manifeſtativus animo hæreticali.* Hinc qui ſuam hæreſim internam exteriùs manifeſtat amico, aut Confeſſario, cauſa capiendi conſilium, aut confitendi, non eſt hæreticus, nec in excommunicationem incidit; quia non manifeſtat eam animo hæreticali, ſed eſt paratus corrigi.

Item, qui motus hæreſi interna, qua putat licitum eſum carnis diebus prohibitis, carnem in parva quantitate edat, nec eſt hæreticus externus, nec in cenſuram incidit; quia requiritur, ut actus externus ſit mortalis, non per ſolam relationem ad actum internum, ſed etiam ſecundum operis externi quantitatem, ita Albergh. *cap.*12. *num.*8. cum Bonac. Diana, & aliis. Adde, præfatum actum externum non eſſe ex ſe determinatè manifeſtativum erroris interni.

De Schiſmate, quod quidem Eccleſiam Chriſti dividit, negando obedientiam Summo Pontifici Romano, eodem modo eſt diſcurrendum, ſicut de hæreſi; nimirum, quòd non poſſit abſolvi, ſi ſit externa cum errore in intellectu.

283 Hinc non eſt hæreticus, qui exteriùs tantùm fidem negat, aut adorat idolum: quia non errat in intellectu, ac proinde non incurrit pœnas, & cenſuras contra hæreticos latas, licèt in foro externo ſecundùm externa procedatur, & inde ſit denunciandus: *v. num.*230.

284 Buſembaum *lib.*2. *tr.*1. *cap.*4. *dub.*3. *n.*5. ait, ruſticos, & alios homines ſimpliciores in locis hæreticorum exiſtentes, ut in Germania, qui habentur hæretici, & tamen ratione ſuæ ignorantiæ, & ſimplicitatis pertinaces non ſunt, poſſe abſolvi à ſuis Parochis: ratio eſt, quia non ſunt hæretici formales, & habent fidem Catholicam in Baptiſmo acceptam; quæ non amittitur, nisi errando pertinaciter: ita ille ex Layman.

Id contingere poteſt, quatenus hæretici volentes ſuos filios naturali odio contra fidem Catholicam creſcere, eis à pueris Catholicos ſpeciebus horroris tanquam lupos repræſentant; & ita, licèt poſſint diu in errore ſine pertinacia vivere, ſtatim ac autem eſt eis ſufficienter propoſitum, Eccleſiam univerſalem oppoſitum tenere, ſtatim incipiunt eſſe pertinaces.

285 Certum tamen eſt, hæreticum eſſe illum, qui poſitivè, ſeu affimativè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc eſt deliberatè judicat eſſe dubium, ſimiliter & eum, qui opinativè ſolùm aſſentitur rebus fidei, putans aliquem articulum fidei eſſe ſolum probabilem: utriuſque ratio eſt, quia cum fides ſit certa, & infallibilis, utpotè innixa teſtimonio divino, requiritur, ut articuli fidei certò credantur ex Dei revelatione.

286 Dixi: *Opinativè ſolùm*: quia ex vi alicujus rationis affirmare probabilem aliquem articulum,non eſſe hæreticum, imò laudabile, modò teneas, ex vi revelationis eſſe certum, docet Tamb. *de fide cap.* 1. *§.* 6. *num.* 3. cum Caſtropal.

287 Et Buſemb.*cit.num.*2. addit, quòd negativè tantùm dubius, hoc eſt ſuſpendens judicium, & circa utramq; partem negativè ſe habens per ſe,& ſimpliciter non ſit hæreticus, 1. Quia non habet judicium, & conſequenter non habet errorem in intellectu, dummodò tamen non ideò ſuſpendat, quòd virtualiter judicet, non conſtare de certitudine objecti, 2. Quia hæreſis eſt infidelitas poſitiva. Hinc ultra formale dubium dari debet judicium intellectus affirmantis, rem fidei non eſſe certam, quod judicium eſt hæreſis. Albergh. *c.*5. *num.*5. *cum Portel. & Souſa*.

Ad hoc haud mihi placet ſic abſolutè dictum; nam quis vel eſt negativè dubius circa aliquem articulum fidei, qui non eſt ei à parentibus,aut Parocho ſufficienter propoſitus, & tunc ſumus in caſu ignorantiæ;vel circa articulum fidei,qui ſupponatur ſufficienter propoſitus: & tunc negativè dubius eſt hæreticus,quia tunc ſuſpendendo judicium,virtualiter judicat non conſtare de certitudine objecti: præceptum autem fidei obligat ad poſitivè judicandum verum, & certum articulum fidei ſufficienter propoſitum.

Hinc Albergh. cum Valentia, & Sanchez, ritè excipit natos, & educatos inter hæreticos in fide non ſatis inſtructos; iis namque dubitare licet, donec inſtruantur, & rectè noſtræ fidei credibilitatem apprehendant: quia in illis dubitatio, & virtuale judicium de incertitudine non eſt cum pertinacia.

288 Quando tamen dubietas oritur ex ſola tentatione, uti ſolet accidere, cum repugnantia,& diſplicentia voluntatis;tunc vel non erit peccatum, ſed potiùs materia meriti, quia actus ille intellectus erit purè naturalis; vel ſi peccatum, non niſi veniale: ita Summiſtæ.

Q U Æ R E S VI.

289 *An in caſu quo qui incidit in hæreſim externam, fuit excuſatus ab excommunicatione Bullæ Cœnæ, ſit denunciandus?*

PLures à Doctoribus dantur caſus,in quibus, qui incidit in hæreſim externam, non incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ.

290 Id principaliter contingit, quando hæreſis, licet publica, eſt merè externa.

291 Alios duos referunt caſus Tamb.*tom.*2. *de Pœnit.lib.*5.*cap.*5.*num.*4.*&* 7. Bardi *in ſelectis moralibus lib.*6. *q.* 5. *pag.* 303. & apud eos Caſtropal. Suarez, Sanchez, & alii, in quibus committens delictum excuſatur ab excommunicatione reſervata in Cœna Domini, & ſunt metus cadens in virum conſtantem, aut ignorantia cenſuræ, ita ut qui committit hæreſim formalem externam, etiam cum errore in intellectu, ignorans tamen ei eſſe annexam excommunicationem reſervatam in Cœna Domini, excommunicationem non incurrat, ac proinde poſſit à quolibet ſimplici Confeſſario abſolvi: *v.n.*296.

292 Ratio eſt,quia hæc eſt differentia inter caſus reſervatos Pontifici, & reſervatos Epiſcopo,quòd caſus non eſt reſervatus Pontifici, niſi cum excommunicatione conjunctus; non ſic caſus Epiſcopalis, nam Epiſcopi regulariter reſervant delicta ratione ipſorum; unde, cum ratione ignorantiæ (quæ quidem excuſat ab incurſione cenſuræ) non ſit annexa delicto hæreſis excommunicatio, delictum hæreſis non habetur pro reſervato, ac proinde poteſt à quolibet ſimplici Confeſſario abſolvi;& è contra ignorans excommunicationem delicto Epiſcopali annexam, & ſi non incurrat in cenſuram,adhuc committit caſum reſervatum Epiſcopo, ita ut non poſſit à quolibet Confeſſario abſolvi.

Quòd autem in caſibus Pontificiis culpa non ſit reſervata, niſi cum excommunicatione conjuncta, probatur primò ex uſu, & praxi Eccleſiæ, quæ in caſibus Pontificiis non cenſet reſervatam culpam,niſi cum excommunicatione conjunctam: cui praxi accedit communis Theologorum conſenſus.

Secundò, ratione, quia Pontifex in Sacris Canonibus, & præſertim in Bulla Cœnæ ſolum proponit iſtas cenſuras, & poſteà illas reſervat;nam *in §* 19. Bullæ Cœnæ, in qua fit reſervatio,id habetur expreſsè per hæc verba: *Cæterum à prædictis ſententiis nullus per alium quàm per Romanum Pontificem, niſi in mortis articulo conſtitutus, abſolvi poſſit*: ſententiæ autem,ſupra quas immediatè cadit reſervatio, ſunt ipſæ cenſuræ; igitur à cenſura reſervatio redundat in culpam,ac proinde culpa non cenſetur reſervata, niſi cum excommunicatione conjuncta; cum igitur ratione ignorantiæ ex communi ſententia non incurratur cenſura, non incurritur reſervatio,quia tunc culpæ deficit fundamentum reſervationis,videlicet cenſura, quæ tali peccato individuo non eſt conjuncta.

293 Hoc autem dictum eſt à præfatis Doctoribus de ignorantia cenſuræ, minimè de ignorantia reſervationis: nam certum mihi eſt, quòd qui commiſit hæreſim formalem externam, aut aliud delictum de Bulla Cœnæ, ſi ſciat ei eſſe annexam excommunicationem

Cœnæ

Cœnæ Domini, ignoret tamen hanc eſſe reſervatam, adhuc incidat in cenſuram reſervatam, ita ut non poſſit à ſimplici Confeſſario abſolvi, ſed à Summo Pontifice, aut Inquiſitoribus; quoniam ex communiori ſententia contra aliquos ignorantia reſervationis non excuſat, ſed reſervatio regulariter incurritur ab ignorante; quia regulariter loquendo, reſervatio non eſt pœna, qualis eſt cenſura, ſed medicina; eſt enim limitatio poteſtatis Confeſſariorum ad bonum regimen, & ob bonum publicum facta, ut Fideles ab iis peccatis patrandis abſterreantur, dum vident, non poſſe ab ordinariis Confeſſariis abſolvi. Item reſervatio eſt reſtrictio juriſdictionis in Confeſſario, & cum juriſdictio tota dependeat à voluntate Superioris, non oportet, ut eam ſciat Reus, ſed ſufficit, ſi eam ſciat Confeſſarius.

294 Ex quo fit, quòd licèt ignorans, aut non advertens pœnam, non incurrat in pœnam, putà in excommunicationem; ſciens tamen pœnam, & ignorans reſervationem incidat in reſervationem; ſicut licèt ignorans, aut non advertens culpam, non incidat in reſervationem; ſciens tamen culpam, & ignorans reſervationem, incidit in reſervationem; quia licèt in priori caſu cadat fundamentum reſervationis, nempè culpa, aut pœna voluntaria, atque inde cadat reſervatio, ſtat verò in poſteriori.

His verò datis & ſuppoſitis

295 Reſp. ad quæſitum affirmativè: quia in foro externo ſecundum externa proceditur, & ſuadetur à fortiori de blaſphemia hæreticali, in quam prorumpens ſine errore in intellectu eſt denunciandus, *ex n.*210. à fortiori in caſu hæreſis. Qui igitur incidit in hæreſim purè externam, aut in hæreſim formalem externam, ignorans excommunicationem Bullæ Cœnæ, eſt Inquiſitoribus denunciandus: *v. num.*288.

296 Dixi: *his datis*. Quia (ut ritè advertit Diana *p.*5. *tr.* 13. *reſ.* 18.) ignorantia excommunicationis reſervatæ in caſu hæreſis, non poteſt habere locum in noſtris Regionibus Hyſpaniæ, & Italiæ, ubi viget S. Inquiſitionis Tribunal, ex cujus præſertim contra hæreticos pervigili cura, eſt moraliter impoſſibilis ignorantia legis Eccleſiaſticæ excommunicantis hæreticos, & maxime poſt *Decr. Univ. Inquiſ. Rom.* ſub Alex. VII. de anno 1656. quod juſſu DD. Inquiſitorum hujus Regni Siciliæ ſub datis 15. Febr. 1657. video qualibet ſexta feria poſt octavam Aſſumptionis Virginis in Communitatibus Regularium publicè legi; quoque Confeſſarii, & Religioſi edocentur, crimen hæreſis non poſſe etiam virtute Jubilei abſolvi; nil aliud cunctis eſt notius, quàm crimen hæreſis etiam occultum eſſe reſervatum; imo ſi quis eſt, qui in aliquam hæreſim cadat, eum experimur accuratiorem ad ſe occultandum ob timorem, ne deferatur ad S. Tribunal: ac proinde in noſtris Regionibus moraliter, & practicè loquendo non poteſt dari caſus, quòd quis in hæreſim formalem externam cadat, & poſſit à ſimplici Confeſſario abſolvi: non quidem ratione ignorantiæ cenſuræ, quia hæc moraliter in noſtris Regionibus non eſt poſſibilis, neque ratione metus cadentis in virum conſtantem; quia metus, licèt poſſit timorem incutere ad prorumpendum in actum externum hæreſis, non poteſt illum incutere ad habendum errorem in intellectu, ut diſcurrenti patet.

CAPUT VII.

DE LIBRIS PROHIBITIS.

297 Libros prohibere ſpectat ad Summum Pontificem, quod regulariter facit per Cong. Univ. S. Officii, cujus authoritas per totum Orbem extenditur.

298 Magiſtrum Sacri Palatii libros pernicioſos prohibere poſſe, ait Bord. *in Man. conſul. ſect.*48. *num.* 5. liquet ex quamplurimis prohibitionibus ab eo factis, & in indice juſſu Alex. VII. impreſſo regiſtratis, ſubdit tamen: *Sed puto hanc ejus poteſtatem non excedere Urbem, & ejus diſtrictum; quia nunquam vidi ejus prohibitiones publicari extra per Inquiſitores, niſi miſſas vel à Papa, vel à S. Congregatione; ſignum evidens, quòd ejus poteſtas terminatur locis urbis, & ſuburbanis, ubi in hoc officio fungitur, ut Inquiſitores in ſuis Diœceſibus.*

299 Libros prohibere poſſunt Epiſcopi, & Inquiſitores ex Reg. 10. Indicis: *Liberum ſit Epiſcopis, aut Inquiſitoribus Generalibus ſecundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur, prohibere, ſi hoc in ſuis Regnis, aut Provinciis, vel Diœceſibus expedire judicaverint.*

300 Quia autem Epiſcoporum, & Inquiſitorum authoritas contentioſa eſt reſtricta loco, & perſonis, ac proinde non operatur extra proprium territorium, talis prohibitio, ut univerſaliter operetur, fieri ſolet vel per S. Congr. Univ. Inquiſit. coram Sanctiſſimo per totum Orbem, vel per Inquiſitores Supremæ Inquiſitionis Hyſpaniarum pro cunctis Hyſpaniarum Regnis.

301 Generales libros ſuorum ſubditorum prohibere poſſunt, ſi abſque eorum licentia

fuerint

fuerint impreſſi, aut ſi ſint infamatorii, vel ſuæ Religioni pernicioſi, ſi verò contineant hæreſim, aut ſuſpicionem, id ſpectat ad S.Tribunal, *ex num.*249.

MATERIA

302 OB quam liber prohiberi ſolet, eſt quintuplex, 1. Quæ continet hæreſes, 2. Quæ tractat de Religione, nempè de re ſacra, putà de S.Scriptura, de fide, de rebus ad Dei Cultum, & Sanctorum ſpectantibus, de Theologia ſcholaſtica,& morali, de concionibus,de juriſdictione, & immunitate Eccleſiaſtica, de privilegiis Clericorum;minimè ſi tractet de Philoſophia,de hiſtoria, &c.Imò,ut dicatur de Religione tractare, requiritur, ut de ea tractet ex profeſſo, minimè, ſi obiter *: v.n.* 304. 3. De rebus obſcœnis, 4. De caſibus conſcientiæ, in quibus tamen habentur opiniones laxæ, & periculoſæ conſcientiæ, aut nullam probabilitatem habentes, vel habetur aliquis error in fide,aut hæreſis, 5. Qui tractat contra proximum, putà de juriſdictione uni data, & ab altero ablata; aut continet calumnias, injurias, &c. contra Religiones, perſonas Religioſas, Principes, &c.

FINIS

303 PRohibitionis, 1. Eſt odium hæreticorum,2.Eſt,ut fides illæſa permaneat, ut fidelium ſcandalum, animarumque periculum vitetur,& ut pax, atque charitas in Republica Chriſtiana ſervetur *: v.n.* 362.

INDEX

304 LIbrorum prohibitorum tres conſtituit claſſes, in prima claſſi non tam continentur libri, quam eorum auctores, quatenus hi ſunt hæretici; & horum ſunt prohibiti libri tam editi, quàm edendi, qui tamen hæreſim continent,aut de Religione tractant, etiam ſi benè de ea tractent, & nullum errorem contineant, quoniam indignum eſt viſum Eccleſiæ, ut Fideles ab ejus hoſtibus erudiantur,& doctrinam de Religione deſumant, hæreticum Regio Pſalte increpante in Pſal. 49.*Peccatori autem dixit Deus,Quare tu enarras juſtitias meas,& aſſumis teſtamentum meum per os tuum? v. n.*320.

305 In ſecunda claſſi continentur non Authores, ſed libri, quatenus eorum Authores ſunt Catholici, continent tamen doctrinam non ſanam, & ideò prohibentur. Duplici autem modo doctrinam non ſanam continere poſſunt, 1. Quia continent incidenter aliquam, ſeu aliquas hæreſes, aut falſi dogmatis ſuſpicionem, 2. Quia offenſionem etiam in moribus tantum fidelibus afferre poſſunt; *ut in num.*323.

306 Ex Bord. *in man. Conſult. ſect.* 49. *num.* 57.

Nomine ſuſpicionis falſi dogmatis venit error, qui creditur eſſe contra fidem; dogma enim pium eſt doctrina in fide, Gloſ. *v. ſeu potius cap. ſatis 7. diſt.* 96. Gloſ.*fin.in d.*3. *per caput, qui Epiſcopus*, 2. *diſp.* 29. *itaque falſum dogma eſt error contrarius doctrinæ de fide: doctrina autem fidei ſpectatur dupliciter*, 1. *ut talis eſt de fide definita,ut ſunt articuli,& propoſitiones de fide definitæ,ut patet in Canonibus*, Conc.Tridentini, 2.*in doctrina fidei aliquæ ſunt propoſitiones, quæ ab aliquibus putantur de fide, ab aliis negantur eſſe de fide: pono exemplum in hac propoſitione:Papa in canonizatione Sanctorum non poteſt errare: aliqui dicunt,eſſe de fide, quod ego teneo,alii negant,ut dixi ſect.*45.*num.* 162. *Hæreſis ergo directè & ex diametro opponitur fidei, falſum verò dogma, de quo,eſt ſuſpicio, opponitur fidei non ex diametro, ſed ſecundum ſuſpicionem, & opinativè tantum, non definitivè, ut hæreſis: v.n.*341.

307 Aptiùs exemplum eſt in hac propoſitione *: Papa in Beatificatione errare non poteſt:* nam plures Doctores, inter quos Diana *p.* 11. *tr.*2.*reſ.*18.& 19.qui ritè fatentur eſſe de fide, quòd Pontifex non poſſit errare in Canonizatione Sanctorum,id negant de Beatificatione: unde concludunt, quòd qui negaret Beatum aliquem eſſe in gloria, non eſſet hæreticus formalis, ſed ejus propoſitio eſſet temeraria, quia contra communem Doctorum, & fidelium ſenſum: ſcandaloſa, quia fideles à Beatorum cultu, & veneratione retraheret: impia, quia contra cultum viris beatis debitum: ſuſpecta falſi dogmatis,quatenus eſt contra dogma pium, ſeu doctrinam opinativè de fide, in quantum quamplures Doctores docent, etiam de fide eſſe Romanum Pontificem in Beatificatione errare non poſſe: & demum ſuſpecta de hæreſi, quia ſic dicens, videtur negare in Papa poteſtatem ad beatificandum.

308 Doctores autem,qui concedunt de fide eſſe Papam errare non poſſe in Canonizatione, & id negant de Beatificatione, pro præcipua diſparitate aſſignant,quia Canonizatio eſt ultimum judicium Eccleſiæ, quo definitur, virum Dei eſſe in gloria, poſt quod nil amplius diſcutitur. Beatificatio verò non eſt ultimum judicium, quoniam poſt illud, antequam ad Canonizationem deveniatur fit novum examen, teſtes, & miracula recipiendo; quod non fieret, ſi de fide eſſet, Pontificem non poſſe in Beatificatione errare; nam, quod eſt de fide certum, ulteriori certitudine minimè eget, cum ſit infallibilis veritatis.

309 In hac autem re, quæ obiter hic mihi tractanda ſuppetit.Dico,de fide eſſe Romanum Pontificem, tam in Canonizatione, quàm in

Bea-

Beatificatione, errare non poſſe, ita ut dicens eum poſſe errare, ſeu Sanctum, aut Beatum non eſſe in gloria, ſit hæreticus formalis. Bord. *reſ.*113.*n.*15. Verricelli *tr.*8. *qu.*24. *&* 25.

310 Ratio eſt, quia hæc propoſitio, *Romanus Pontifex in canonizatione, & beatificatione errare non poteſt:* ſequitur ex duplici præmiſſa de fide, videlicet: *Romanus Pontifex docens Eccleſiam in iis, quæ ſpectant ad materiam fidei, & doctrinam morum, errare non poteſt; ſed canonizatio, & beatificatio ſpectant ad materiam fidei;* igitur, &c. minor liquet, quia canonizatio, & beatificatio eſt actus externæ confeſſionis fidei contentæ in articulo de Communione Sanctorum: major conſtat ex Evang. Joannis *cap.* 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis,* & cap. 16. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ex Matth. c. 18. *ubi enim ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum:* hinc Apoſtolus 1. ad Tim. 3. inquit: *Eccleſia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis;* firmitas autem Eccleſiæ, & ſecuritas eam non errandi, eſt fundata in firmitate capitis, & ſecuritate non errandi Magiſtrum, ex Evang. Matth. *cap.* 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.*

311 Et licèt Romanus Pontifex, antequam ad Beatificationem, & Canonizationem veniat, utatur teſtimoniis hominum in ſe fallacium, illis tamen ſolùm diſpoſitivè utitur; ad actum autem beatificationis, & Canonizationis non devenit, niſi per interiorem Spiritus Sancti motionem, & aſſiſtentiam, ad quem quidem minimè deveniret, ſi teſtimonia hominum mendacia forent; quia Spiritus, ubi vult, ſpirat, & inſpiratum ducit, quò non vellet.

312 Ad diſparitatem inter Beatificationem, & Canonizationem in oppoſitum aſſignatam. Reſpondeo cum Verricelli *tr.* 8. *qu.* 25. novum examen pro Canonizatione non fieri de virtutibus viri Dei, neque de miraculis in vita, aut ante beatificationem patratis, ſed de perſeverantia cultus, & miraculorum; unde per beatificationem fit abſolutum, & completum judicium, quòd vir Dei ſit in gloria; imò ut talis toti Eccleſiæ proponitur: hinc ubique a fidelibus Beatus certò abſque formidine in gloria creditur, & ad gratias impetrandas invocatur, cum hac ſola limitatione, quòd uni ſoli Provinciæ, aut Religioni cultu Officii, & Miſſæ colendus proponatur; in quantum, licèt de fide ſit, Beatum eſſe in gloria, non eſt tamen conveniens, ut quilibet exiſtens in gloria, publico cultu Officii, & Miſſæ in tota Eccleſia colendus decernatur; ſed ille, qui ob heroicas virtutes, & inſignem ſanctitatem, ex multitudine, & qualitate miraculorum ſignificatas, Deo acceptiſſimus, & apud fideles eximia devotione habitus dignoſcitur; hinc novum examen fit de perſeverantia cultus, & miraculorum, ut inſigni Beati ſanctitate, & magna fidelium devotione comperta, ſolemniter ad judicium de ejuſdem gloria deveniatur, & in tota Eccleſia honor Officii, & Miſſæ concedatur.

313 Non obſtat dictum, quod vulgò Auguſtino imputatur: *Multi Sancti venerantur in terris: quorum corpora cruciantur in inferno,* quia nec eſt Auguſtini, nec veritatem habet de Sanctis à Romano Pontifice Eccleſiæ propoſitis; ſed de hypocritis, ab hominibus, qui abſcondita cordis penetrare minimè valent, Sanctis putatis, quatenus in veſtimentis ovium, ſuaſque facies exterminantes, Sancti apparentes, ſed reverà lupi rapaces, & diaboli martyres deceſſerunt: de verè autem juſtis, & Sanctis canit Regius Pſaltes *Exultabunt juſti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis: gaudent in cœlis animæ Sanctorum.*

314 In tertia claſſi continentur libri, qui prodierunt ſine nomine Authoris. Verùm non omnes hi ſunt damnati, nam ſæpè viri docti, & ſancti ad inanem vitandam gloriam libros perutiles, & ſanam continentes doctrinam, ſine nomine condidere; ſed illi, qui continent doctrinã pravam fidei, aut moribus adverſam. Lupus *p.* 4. *lib.* 25. *diſt.* 1. *art.* 1. *p.* 459. Unde libri hujus tertiæ claſſis ad primam, aut ſecundam poſſunt reduci, id innuit Alex. VII. *in Bulla n.* 332. relata his verbis: *Contingit, ut plerique libri ignoti ſcriptoris, qui tertiæ claſſi aſſignantur, pejores multò ſint, quàm in prima, & ſecunda recenſiti.*

DISCRIMEN

315 Inter primam, & ſecundam claſſem eſt duplex.

316 Primum eſt, quia librorum, 1. claſſis prohibitio fit principaliter non tam propter materiam, ſi ſit prava, quàm propter ipſos Auctores hæreticos, & ideò omnes eorum libri tam editi, quàm edendi, de Religione tractantes, damnati cenſentur, etiam ſi ſanam doctrinam contineant, ob rationem *n.* 304. relatam: librorum autem, 2. claſſis prohibitio fit ob materiam pravam, quàm continent ſive contra fidem, ſive contra bonos mores, &c. quamvis ab Auctoribus Catholicis prodierint, adeòque hi libri non priùs cenſentur prohibiti, quàm ſpecialiter fuerint in Indice librorum prohibitorum relati, ad differentiam librorum, 1. claſſis, qui eo ipſo, quòd ſunt Auctoris hæretici, damnantur, etiam ſi in Indice non reperiantur. Lupus *cit.*

cit. pag. 459. Hinc damnato opere hæretico non cenſetur damnatum nomen Auctoris,niſi ſit convictus, vel confeſſus de hæreſi ; aut niſi ſit de natis ex ſecta hæretica . Quia licet aliquas hereſes in opere protulerit, præſumitur, quod ex inadvertentia , aut ignorantia protulerit, ſine pertinacia;damnato autem Auctore, omnia ejus opera etiam edenda , quæ de Religione tractant , damnata cenſentur, quia hæc, ut acceſſorium,ſequuntur naturam ſui principalis . Bord. *in man Conſult. ſect.* 48. *num.*28. Auctor ergo per prohibitionem librorum , 1. claſſis damnatur , quia eſt pertinax , & dignus pœna ; per prohibitionem verò librorum , 2. claſſis mortificatur; quia debebat advertere,& ſi erat imperitus ,non ſcribere .

317 Ob eandem rationem nec hæretici , nec eorum libri poſſunt à Catholicis in ſuis operibus citari ad honorem , quamvis loquantur ad Religionis favorem, benè verò ad confuſionem, eorum impugnando errores ; nam in Eccleſiaſtici *cap.*15. ſcriptum eſt : *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris; quoniam à Deo profecta eſt ſapientia , ſapientiæ enim Dei adſtabit laus, & in ore fideli abundabit , & dominator dabit eam illi.* Catholici autem, & eorum libri prohibiti citari poſſunt etiam ad honorem , quoad bonam doctrinam .

318 Secundum diſcrimen eſt;quia libri , 1. claſſis ſunt prohibiti duplici excommunicatione, prima eſt excommunicatio Bullæ Cœnæ reſervata Sum.Pontifici, quæ incipit ante Trid. à Nicol.III.an.1280.& noviſſimè habetur exemplum ex Urb.VIII.an.1627.*in* 1. *§.* his verbis.

319 *Excommunicamus , &c. quoſcumque Huſſitas, Vviclephiſtas, Lutheranos, & à Chriſtiana fide Apoſtatas, ac omnes,& ſingulos alios hæreticos, quocumque nomine cenſentur , cujuſcumque ſectæ exiſtant, ac eis credentes , eorumque receptatores, fautores, & generaliter quoſlibet illorum defenſores, ac eorumdem libros hæreſim continentes , vel de Religione tractantes, ſine authoritate noſtra , & Sedis Apoſtolicæ , ſcienter legentes,aut retinentes , imprimentes, ſeu quomodolibet defendentes , ex quavis cauſa publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore : nec non ſchiſmaticos, & eos, qui ſe à noſtra, & Romani Pontificis pro tempore exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahunt, vel recedunt .*

320 Sub prohibitione igitur, & excommunicatione Bullæ Cœnæ non continentur libri hæreticorum tractantes de Philoſophia , Medicina, Hiſtoriis, &c. qui nullam hæreſim continent, nec libri *n.*355. referendi; ſed ſoli libri hæreticorum , qui hæreſim continent , aut de Religione tractant .

321 Secunda eſt excommunicatio Indicis , & Pii IV.de qua modò, quæ non eſt reſervata.

322 Libri verò ſecundæ claſſis , cui tamen continent hæreſim , aut falſi dogmatis ſuſpitionem , ſunt prohibiti ſola præfata excommunicatione Indicis; cæteri autem , qui ſunt prohibiti , non quia continent hæreſim , aut falſi dogmatis ſuſpicionem, ſed ob alias cauſas contra bonos mores , puta , quia tractant de rebus obſcænis , de juriſdictione cum præjudicio pacis,quia infamatorii, injurioſi, quia continent propoſitiones laxas , &c. non ſubjacent excommunicationi Indicis, & Pii IV. ſed peccato mortali , & punitioni arbitrariæ Epiſcoporum , aut Inquiſitorum : *v.n.* 331.

323 Pro qua re ſciendum eſt , Indicem librorum prohibitorum à Deputatione Concilii Trid. confectum, plures librorum ſpecies prohibere,at non eas omnes prohibere ſub excommunicatione .

324 Quantum ergo ad prohibitionem .

Primò, in 2. Regula dicti Indicis prohibentur omnes prorſus Hæreſiarcharum libri , etiam de Philoſophia, Medicina , &c. qui nullam hæreſim continent , nec de Religione tractant , his verbis :

Hæreſiarcharum libri,&c.cujuſcumq;nominis, tituli , aut argumenti exiſtant , omninò prohibentur .

Quod fit in maximum eorum odium , & ut omninò eorum memoria pereat .

325 Secundò,in eadem Regula,quoad aliorum hæreticorum libros , ſequitur :

Aliorum autem hæreticorum libri, qui de Religione quidem ex profeſſo tractant , omninò damnantur. Qui verò de Religione non tractant, à Theologis Catholicis juſſu Epiſcoporum, & Inquiſitorū examinati,& approbati permittuntur.

Hinc libri hæreticorum de Philoſophia, medicina,hiſtoriis,& ſimilibus, qui nullam hæreſim continent,examinati,& approbati ut tales, non prohibentur,ſed permittuntur;ſunt tamen prohibiti , antequam examinentur : *v. n.* 334.

326 Par eſt Regula 5. *Libri illi,qui hæreticorum Auctorum opera interdum prodeunt , in quibus nulla , aut pauca de ſuo apponunt , ſed aliorum dicta colligunt , cujuſmodi ſunt lexica , concordantiæ, Apophthegmata ſimilitudines,indices , & hujuſmodi , ſi quæ habeant admixta , quæ expurgatione indigeant,illis Epiſcopi,& Inquiſitoris , unà cum Theologorum Catholicorum conſilio ſublatis, aut emendatis , permittantur .*

327 Tertiò, *in* 4. *&* 6. Regula prohibentur Biblia vulgaris, & libri controverſias inter Catholicos , & hæreticos differentes , pariter vulgari idiomate conſcripti , ita ut , qui eos præſumpſerint legere , aut retinere ; peccent mortaliter , & abſolvi non poſſint , niſi priùs

Bi-

Bibliam, aut libros præfatos Ordinario, aut Inquiſitori tradiderint.

328 Quartò, in Regula 7. *Libri, qui res laſcivas, ſeu obſcœnas ex profeſſo tractant, narrant, aut docent, &c. omninò prohibentur, & qui eos habuerint, ſeverè ab Epiſcopis puniantur. Antiqui verò ab Ethnicis conſcripti, propter ſermonis elegantiam, & proprietatem, permittuntur; nulla tamen ratione pueris perlegendi erunt.*

329 Quinto, in Regula 9. *Libri omnes, & ſcripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chyromantiæ, Necromantiæ, ſive in quibus continentur ſortilegia, veneficia, auguria, auſpicia, incantationes, artes magicæ, prorſus rejiciuntur. Epiſcopi vero diligenter provideant, ne Aſtrologiæ Judiciariæ libri, tractatus, indices, legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, ſucceſſibus, fortuitiſvè caſibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certò aliquid eventurum affirmare audent; permittuntur autem judicia, & naturales obſervationes, quæ navigationis, agriculturæ, ſive medicæ artis juvandæ gratia conſcripta ſunt.*

Item in obſervatione circa dictam nonam Regulam exercentes præfatas artes, & legentes, aut retinentes recenſitos libros, dantur puniendi nedum per Ordinarios, verùm etiam per Inquiſitores locorum, ex conſt. Sixti V. de anno 1585. unde præfati ſunt denunciandi. Lupus *pag.*459.

330 Sextò denique in obſervatione circa præfatum indicem omninò damnantur, & prohibentur libri Thalmud Hæbreorum, & alii Cabaliſtici, & nefarii Hæbreorum libri. Item liber Magazor, qui continet officia, & ceremonias Hæbreorum, & Sinagogæ, ſolùm permittitur in Hæbrea lingua, & prohibetur in omni alia lingua.

331 Quantum autem ad excommunicationem: poſtquam dictus Index recenſitas librorum ſpecies prohibuit, denique in Regula 10. in fine concludit:

Ad extremum verò omnibus Fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum regularum præſcriptum, aut hujus Indicis prohibitionem, libros aliquos legere, aut habere.

Quòd ſi quis libros hæreticorum, vel cujuſvis Auctoris ſcripta ob hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionem damnata, atque prohibita legerit, ſive habuerit, ſtatim in excommunicationis ſententiam incurrat; qui verò libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Epiſcoporum ſeverè puniatur.

Hæc eſt Indicis Tridentini diſpoſitio.

332 Quia tamen variis temporibus Summi Pontifices quoad libros prohibitos varia ſanxere, noviſſimè Alex. VII. volens confuſionem vitare, & hanc materiam librorum prohibitorum una lege regulare, die 5. Martii 1664. edidit Bullam, quæ incipit, *Speculatores domus Iſrael*, quam referunt Lantuſca *in Bullario tom.6. conſt.*147.*pag.*220. & Bord. *in man. Conſult. ſect.*49.*nu.*5. per quam Alex. VII. omnes pœnas, & cenſuras contra legentes, & retinentes, &c. libros prohibitos hactenùs latas reduxit ad pœnas contentas in conſt. Pii IV. quæ incipit: *Dominici gregis*, ſuper dicti Indicis Trid. confirmatione edita: verba Bullæ Alex. VII. ſunt tenoris ſequentis:

Indicem (ſupple tu) *librorum prohibitorum obſervari mandamus, & præcipimus ſub pœnis in conſt.* fel. mem. Pii IV. *etiam prædeceſſoris noſtri ſuper dicti Indicis Tridentini confirmatione edita contentis, ad quas varietatis veterorum decretorum in proponendis tranſgredientium pœnis tollendæ gratia, omnes, & ſingulas pœnas, per conſtitutiones Apoſtolicas, & decreta anteriora hujuſmodi quomodolibet inflictas harum ſerie reducimus; firmis tamen manentibus his, quæ de Auctoribus, & libris damnatis in litteris Apoſtolicis die Cœnæ Domini publicari ſolitis ſancita ſunt, circa quos nihil omninò mutare, ac ne contingere quidem intendimus.*

333 Pœnæ autem, & cenſuræ in recenſita Conſtit. Pii IV. contentæ ſunt, ut ſequitur.

Si quis autem adverſus eas Regulas, prohibitionemque fecerit, his quidem, qui hæreticorum libros, vel cujusvis Auctoris ſcripta propter hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipſo jure in excommunicationis pœnam incidit, eamque ob cauſam in eum, uti de hæreſi ſuſpectum, inquiri, et procedi liceat: præter alias pœnas ſuper hoc ab Apoſtolica Sede, ſacriſque Canonibus conſtitutas. Qui autem libros alia de cauſa prohibitos legerit, habueritve, præter peccati mortalis reatum, Epiſcoporum arbitrio ſeverè ſe noverit puniendum, &c. Datum Romæ, &c. die 24. Martii 1564.

334 Hinc Bulla Pii IV. excommunicatione latæ ſententiæ non reſervata afficit tantùm libros quoſcumque hæreticorum, & libros, aut ſcripta propter hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionem prohibita, ſive ſint hæreticorum, ſive Catholicorum; minimè verò libros Catholicorum ob aliam cauſam prohibitos, putà quia contra bonos mores, &c. ac proinde hi nulli ſubjacent excommunicationi: *v. n.*323.325. & 356.

335 Et licèt iſti, qui legerint, aut habuerint libros alia de cauſa prohibitos, tradantur puniendi Epiſcopis, poſſunt tamen puniri ab Inquiſitoribus; quia hi ſunt eorum judices, ut conſtat ex litteris Inquiſitori Cremonæ conſcri-

ptis

ptis per Card. Mellin. 6.Febr.1627. his verbis: *Eſſendo ſolito, che nell'Editti del S. Officio s' impongano pene à chi tiene libri, non ſolo heretici, ò ſoſpetti, ma anco di coſe laſcive, e contra bonos mores, poſſono, e devono gl'Inquiſitori procedere all'eſecutione delle pene comminate contro gli traſgreſſori.* Bord. *in man. Conſult. ſect.* 49. *num.*83. *v.num.*346.

QUÆRES I.

336 *An retinentes libros, aut ſcripta aſtrologiæ judiciariæ, geomantiæ, divinationis, artis magicæ, &c. relati in nu.*329. *aliquam excommunicationem incurrant, & ſuſpicionem hæreſis?*

Videtur abſolutè affirmandum, 1. ex Bulla Sixti V. de anno 1581. *num.*245. ubi poſtquam diſpoſuit contra exercentes, ad libros deveniens ſequitur:

Prohibentes omnes, & ſingulos libros, opera, & tractatus hujuſmodi judiciariæ aſtrologiæ, & Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyromantiæ, artis magicæ, aut in quibus ſortilegia, veneficia, auguria, auſpicia, execrabiles incantationes, & ſuperſtitiones continentur, ac ut ſupra in memorato Indice interdictos ſub cenſuris, & pœnis in eo contentis, à quibuſcumque Chriſti Fidelibus legi, aut quomodolibet retineri, ſed illos Epiſcopis, & Ordinariis locorum, vel Inquiſitoribus prædictis præſentari, & conſignari debere: & nihilominus eadem authoritate ſtatuimus, & mandamus, ut contra ſcienter legentes, aut retinentes libros, & ſcripta hujuſmodi, ſeu in quibus talia continentur, ſimiliter iidem Inquiſitores liberè, & licitè procedant, ac procedere, & pœnis condignis punire, & coercere poſſint.

337 Ubi licet Sixtus nullam novam contra hujuſmodi libros legentes, aut retinentes, excommunicationem imponat; eos tamen excommunicationi Indicis ſubjici ſatis innuit illis verbis: *In memorato Indice interdictos ſub cenſuris, & pœnis in eo contentis.*

338 Secundò ex Bulla Urb. VIII. relata *num.* 245. ubi infligitur excommunicatio latæ ſententiæ, licèt nulli reſervata.

339 Reſpondeo, legentes, aut retinentes libros recenſitos, aut ſcripta, eſſe ſuſpectos de hæreſi, & incurrere excommunicationem Indicis, si libri, aut ſcripta contineant ſuſpicionem hæresis, aut falsi dogmatis; minimè verò, ſi ſuſpicionem hæresis, aut falsi dogmatis non contineant. Bord. *in man. Conſult ſect.*38. *nu.*70. & *ſect.*49. *n.*59. favent Diana *p.*4. *tr.*7. *reſ.*6. *in fine reſ.*10. & *reſ.*17. ubi diſtinguit de recensitis libris ſapientibus, vel non ſapientibus hæresim, & Bonac. *tom.* 1. *diſp.* 2. *de excom. q.*5. *punct.*4. *num.*4. his verbis: *Eadem cenſura (ſupple tu indicis) affigi legentes libros, & ſcripta continentia divinationes, & ſortilegia, ut ſunt libri, & ſcripta Geomantiæ, &c. quibus affertur modus recedendi à Catholica Fide, adorandi dæmones, & ſimilia veræ fidei contraria.*

Idem replicat *in tom.*3. *diſp.*1. *qu.*2. *punct.*4. *n.*4. imò *in to.*3. *diſp.*2. *qu.*2. *punct.*38. *n.*1. & 2. loquendo de excommunicationibus, docet, *divinatores, incantatores, maleficos, & ſimiles non affici excommunicatione, modò non ſentiant aliquid contra fidem; tunc enim perſpicuum eſt ipſos eſſe hæreticos, & excommunicationem contra hæreticos latam incurrere, quoties errorem aliquo ſigno externo ſufficienter manifeſtant.*

Cujus ratio eſt, quia nulla eſt excommunicatio in jure contra eos, & si aliqua eſt, non eſt uſu recepta: *v.num.*344. Idem tenet Fenech. de cenſuris *n.*13. & Diana *p.*4. *tr.*7. *reſ.*17. adducit exempla, quibus Divinatores, & alii Rei hujus Bullæ Sixti V. puniti ſunt pœnis arbitrariis, exilio, carcere, triremibus, privatione officiorum, &c.

340 Declaratur: liber aſtrologiæ judiciariæ hæresim, aut ejus ſuſpicionem continere, si v. gr. aſſereret aſtra, nedum noſtras voluntates inclinare, ſed cogere: regulas illas infallibile judicium inferre, &c. Item libri divinationum, &c. hæresim, ſeu ejus ſuſpicionem continerent, si præciperent dæmonis adorationem, abuſum ſacramentorum, aut ſacramentalium; ſi aſſererent verba, aut signa ulla adhibita habere ex opere operato virtutem ad effectum, aut ex illis eſſe infallibiliter expectandum effectum, & similia: ita Diana *n.*329. *cit.* pro quo multùm juvat recolere dicta ſuperiùs de ſuperſtitione *à num.* 240.

341 Ratio 1. partis eſt, quia Index, & Bulla Pii IV. expreſsè excommunicationem infligit contra legentes, aut retinentes libros, vel ſcripta ob hæresis, aut falsi dogmatis ſuſpicionem prohibita: *ut in n.* 331. & 333. adeòque præfati libri, vel ſcripta, si contineant ſuſpicionem hæreſis, ſubjiciuntur excommunicationi Indicis, & Pii IV.

Nomine enim ſuſpicionis falsi dogmatis venit etiam ſuſpicio hæresis, nedum per locum à majori ad minus, verùm etiam ex ipſa proprietate verborum, quoniam etiam hæresis eſt falſum dogma; falſum namque dogma ſe habet, ut magis latè patens in ordine ad hæresim; quia ex dictis *n.*305. dogma fidei eſt doctrina in fide, & quia tam doctrina, quæ eſt de fide definitivè, quàm quæ eſt de fide opinativè, eſt doctrina in fide, ideò utraque eſt dogma fidei, & ſolùm doctrina definitivè de fide addit dogmati fidei pro ratione quasi ſpecifica, quòd sit articulus fidei, cujuſmodi non eſt doctrina opinativè de fide, quæ proinde dicitur præcisè dogma fidei, adeòque valet, *Suſpicio*

hære-

hæreſis eſt ſuſpicio dogmatis fidei, licet non econverſò,utpotè ab inferiori ad ſuperiùs & conſequenter, cum ſuſpicio falsi dogmatis cadat ſub excommunicatione Indicis, & Pii IV. certum eſſe debet, quòd ſub eadem cadat ſuſpicio hæresis,juxtà illud: *Quidquid dicitur de ſuperiori, dicitur etiam de inferiori*.

342 Ratio 2.partis eſt,quia excommunicatio non incurritur,nisi ſit expreſſa in jure; in Indice autem, & Bulla Pii IV. jam recensitis, nulla alia excommunicatio exprimitur præter relatam contra legentes, aut retinentes *libros, vel ſcripta ob hæreſim, aut falſi dogmatis ſuſpicionem prohibita*; eò maxime quia Alex. VII. *ut in num.*332. decrevit,quoad hanc materiam ſtandum eſſe pœnis in Bulla Pii V.contentis.

343 Ad adducta in oppoſitum,Bulla Sixti favet reſolutioni; quia per ea verba ſe refert ad cenſuras memorati Indicis; unde quia in memorato Indice nulla eſt cenſura contra legentes,aut retinentes recensitos libros abſolutè consideratos,ut patet ex Regula 9.*hic num.* 329. ſed ſolùm contra libros ob hæresim, vel falsi dogmatis ſuſpicionem prohibitos, *ut in Reg.*10.*hic n.*331.ſequitur ex Bulla Sixti,quòd legentes, aut retinentes libros, vel ſcripta Aſtrologiæ,Geomantiæ,Divinationis,&c. incurrant excommunicationem Indicis, si hi libri hæresim,vel hæresis,aut falsi dogmatis ſuſpicionem contineant.

344 Demùm excommunicatio Bullæ Urb. VIII. *Inſcrutabilis judiciorum*, non eſt contra legentes,aut retinentes dictos libros, ſed contra Aſtrologos, & Divinatores facientes judicia,aut prædictiones *de ſtatu Reipublicæ Chriſtianæ, vel Sedis Apoſtolicæ, ſive de vita, aut morte Romani Pontificis, ejuſq; ad tertium gradum incluſivè conſanguineorum*; & contra eos, qui dictos aſtrologos, aut vaticinatores conſuluerint,sive eorum judicia,& prædictiones ſuper præmiſſis receperint:*ut videre eſt in n.*246.

QUÆRES II.

345 *Legentes, aut retinentes libros prohibitos, quando ſunt ſuſpecti de hæreſi,& denunciandi?*

Reſp.legentes, aut retinentes libros, aut ſcripta hæreticorum hæresim continentia,aut de Religione tractantia; item libros, aut ſcripta Catholicorum propter hæresim, aut falsi dogmatis ſuſpicionem prohibita, eſſe ſuſpectos de hæresi,& denunciandos Inquisitoribus,aut Epiſcopis, juxtà *dicta in num.*319. *&* 326. intra ſex,duodecim, aut triginta dies à die ſcientiæ juxtà formam edictorum: in noſtro Regno Siciliæ terminus eſſe ſolet ſex dierum, *v.n.*142. conſtat ex verbis Bullæ Pii IV. & Indicis relatis,*num.*174.175.*&* 332.333.

DIFFICULTAS.

346 Procedit de libris prohibitis ſecundæ claſſis, qui continent doctrinam non ſanam ſecundo modo explicato ſub *num.* 305. *&* 323. qui ſcilicet ſunt prohibiti, non quia contineant hæreſim, aut falſi dogmatis ſuſpicionem,ſed quia ſunt contra bonos mores,pacem, aut charitatem, &c.

347 Negat eſſe denunciandos Lupus *p.* 4. *lib.*25.*diſt.*2. *art.*3.*diff.unica pag.*464. pro quo Diana *p.*11. *tr.*8. *reſ.*62. citat Carenam *p.*2. *tr.* 10.*§.*10.*num.*66. Bord.*in Trib.fidei c.*14. *qu.*38. *n.*78. Ratio eſt, quia iſti,ut conſtat ex Pio IV. Indice adducto *num.* 331. nulla afficiuntur excommunicatione, nec ſunt ſuſpecti de hæreſi, ſed ſolùm peccant mortaliter, & dantur puniendi pœna arbitraria ab Epiſcopis, & licèt ex litteris relatis *nu.*336. tradantur etiam puniendi ab Inquiſitoribus, non ſequitur, quòd ſint denunciandi, quia non ſunt ſuſpecti.

348 Reſp.tamen eſſe denunciandos, Diana citat.& Bord. *ipſe in man.Conſult.ſect.*48.*n.*56. *& ſect.*46.*n.*83.probatur ex Bulla Gregor.XV. & Urb.VIII. tenoris ſequentis:

Apoſtolatus officium,&c. Cum librorum lectio magno ſinceræ fidei cultoribus detrimento eſſe noſcatur, & ſicut accepimus,nimis exceſſiva ſit hujuſmodi libros legendi licentiarum copia: Nos &c.omnes, & ſingulas licentias legendi,& habendi libros quoſcumque, ob hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionem, ſeu per Conſtitutiones Apoſtolicas, etiam aſtrologiæ judiciariæ, vel alios quomodolibet prohibitos, quibuſcumque perſonis, laicis, & Eccleſiaſticis, tam ſæcularibus,quàm Regularibus cujuſcumque Ordinis,Societatis,& Inſtituti exiſtentibus, ac quacunque dignitate etiam Eccleſiaſtica fulgentibus, &c. etiam ſpeciali nota,& mentione dignis,&c. ex quacumque cauſa,&c. conceſſas,&c. revocamus, caſſamus,& annullamus,&c.quinimò libros per licentias hujuſmodi permiſſos legentes, aut habentes pœnas in Sacris Canonibus, Conſtitutionibus Apoſtolicis, & Indicibus librorum prohibitorum contentas incurrere volumus, & declaramus.

349 *Decernentes,ut præſentes litteræ, poſtquam in valvis, &c. affixæ fuerint,infrà duos citra montes, ultra verò montes infra quatuor menſes ex tunc proximos,omnes, & ſingulos, ad quos ſpectant,arctent,& afficiant, perinde ac ſi unicuique perſonaliter intimatæ fuiſſent;quodque dictis duobus, & reſpectivè quatuor menſibus durantibus,ii,qui libros prohibitos habuerint, eos ad Epiſcopum,ſeu Inquiſitorem, qui illos quantociùs comburere debeat, deferre; quique aliquos ſimiles libros prohibitos habere ſciverint, eos denunciare teneantur;neque de cæ-*

tero ſimiles licentiæ, niſi à Congregatione S.Officii, dum ſingulis hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in eadem Congregatione ſpecialiter deputandis, concedantur, &c. Datum ſub die 2.Aprilis 1631.

Ubi hæc ultima verba: *Aliquos ſimiles libros prohibitos* referuntur ad priora: *Libros quoſcunque ob hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionem, vel alios quomodolibet prohibitos;* ac proinde præfati Pontifices præcipiunt, denunciandos eſſe à ſcientibus detinentes libros quomodolibet prohibitos, etiam ob aliam cauſam, quæ non ſit hæreſis, aut falſi dogmatis ſuſpicio.

Tum quia ex litteris recenſitis *ſub nu.* 336. dantur puniendi ab Inquiſitoribus, tanquam eorum Judicibus, & conſequenter dantur illis denunciandi.

Verum tamen eſt, eos non eſſe excommunicatos, nec ſuſpectos de hæreſi, ut probat Lupus *cit.* & concedit Bord *in man. Conſult. ſect.* 49. *n.*81. & apud ipſum, Carena, Salelles, & Burſatus; quia nec legunt, nec retinent librum contra fidem; unde iſti puniendi ſunt ab Inquiſitoribus ſimplici punitione arbitraria ſine abjuratione; quia non peccant contra fidem. Bord. *cit.n.*83. Bonac.*to.*1.*diſp.*2.*de excom.punct.*4.*n.*5.

350 Certum eſt autem, 1. Quòd qui aſſereret libros ex præſcripto S. Inquiſitionis prohibitos, poſſe in conſcientia retineri, ſi non contineant doctrinam contrariam fidei, aut ſacræ doctrinæ, eſſet denunciandus uti aſſertor propoſitionis temerariæ, & ſcandaloſæ: ita Diana *par.*11. *tr.*8. *reſ.*63.

351 Certum eſt, 2. Quòd libri, qui non prohibentur perpetuò, ſed ſuſpenduntur ad tempus, donec expurgentur, eò quia unam, aut alteram hæreſim caſu contineant, vel ob alium errorem, non poſſunt legi, aut retineri intra tempus prohibitionis, & correctionis ex Decr.Alex.VII.in prop.damnata 45. unde tunc retinentes ſunt denunciandi; facta autem correctione per eos, ad quos ſpectat, haud ampliùs ſunt prohibiti.

352 Certum eſt etiam, non eſſe onus denunciandi, nec reſpectivè excommunicationem in caſibus, in quibus quis à peccato mortali excuſatur, juxtà *dicta num.*288. pro qua re facit ſequens Caput.

CAPUT VIII.

DE EXCOMMUNICATIONE BULLÆ COENÆ Contra legentes, retinentes, &c. libros hæreticorum.

QUÆRES

353 *Quid requiratur ad incurrendam recenſitam Bullæ Cœnæ excommunicationem?*

Reſp. requiri quinque ſimul conditiones; itaut una deficiente, cenſura non incurratur.

1. CONDITIO

354 Eſt, ut Auctor libri ſit hæreticus.

Nomine hæretici venit, 1. ille, qui eſt damnatus, ſive perſonaliter, & nominatim, ſive generaliter in ſua ſecta, de qua eſt natus, 2. Ille, qui eſt natus inter Catholicos, & putatus Catholicus, liber tamen ab eo compoſitus ex profeſſo tractat de hæreſibus, & apertè Catholicas veritates impugnat, hæreſes defendendo. Alberghinus *cap.* 32. *num.* 21. & Bord. *in man.Conſult.ſect.*49.*n.*68. hic namque, licèt non ſit perſonaliter damnatus, nec natus ex hæreticorum ſecta, eſt pernicioſior fidei hoſtis, quia eſt lupus inter agnos. Nec eum juvat proteſtatio, qua ſe, & ſua opera Eccleſiæ correctioni ſubjiciat, quoniam hæc eſt aſtuta colluſio, & factum ſatis oſtendit mentem, dum contrariatur dicto. Et hic comprehenditur in verbis Bullæ Cœnæ relatis *n.*319. *ac omnes, & ſingulos alios hæreticos, quocumque nomine cenſeantur*. Non ſic de Auctore Catholico, qui in ſuo opere unam, aut alteram hæreſim per tranſitum, ſeu incidenter protulerit, *v. num.* 160. 3. Veniunt ſchiſmatici; quia communiter ſunt hæretici: unde liber Græcorum, & Armenorum Schiſmaticorum, de eorum ritibus tractans comprehenditur ſub cenſura Cœnæ, quia de Religione tractat. Tamb.*lib.*2.Decal.*l.*1.*§.*7. *n.*8. contra Leandrum *de cenſ.tr.*3.*diſp.*1.*q.*49. qui dicit, eorum ritus non eſſe ab Eccleſia habitos tanquam hæreticos.

355 Hinc ab excommunicatione Bullæ Cœnæ excluduntur, 1. libri Gentilium, infidelium, Judæorum, & Catechumenorum, quamvis contra Religionem, ut liber Thalmud, &c. quia non ſunt libri hæreticorum, *v.num.*320. 2. libri Origenis, & Tertulliani; quia licèt habuerint errores contra fidem, ob ſpecialem tamen utilitatem ab Eccleſia permittuntur, & jam ſunt expurgati.

Tertiò excluduntur legentes, aut retinentes libros Catholicorum, in quibus referuntur errores hæreticorum, vel in quibus ſunt ſcholia, aut annotationes hæreticorum (niſi ſcholia eſſent tam copioſa, ut ex illis potiùs, quàm ex textu, liber conſtare videretur) etiam si animo hæresim addiſcendi legant; quia non ſunt libri hæreticorum: ſuppoſito tamen, quòd ſint prohibiti, incurrunt excommunicationem Indicis non reſervatã; quia legunt, aut retinent libros, aut ſcripta ob hæresim, vel ſuſpicionem falſi dogmatis damnata. Alberghinus *c.*32.*n.*4. Bord. *in Trib.fidei c.*14.*à nu.*66. Buſemb.*lib.*7.*cap.*2. *dub.*3.*art.*5.*n.*1. Bonac.*tom.*1.*diſp.*2. *de excom. punct.*4.*num.*6. Imò Diana *p.*1.*tr.*11. *reſ.*32. & Lean-

Leander *de cenſuris tr* 3. *diſp*.1.*q*.46. idem tenent, etiam ſi ſcholia ſint tam copioſa, ut ex illis potiùs liber conſtare videretur; quia adhuc diceretur liber Auctoris Catholici, non hæretici.

2. CONDITIO

356 UT liber expreſsè contineat hæreſim, vel de Religione tractet.

Unde ad incurrendam excommunicationem Cœnæ non ſufficit, quòd liber ſit hæretici, ſed requiritur, quòd contineat hæreſim, vel de Religione tractet; ac proinde, ſi ſit liber medicinæ, hiſtoriarum, &c. nullam continens hæreſim, non cadit ſub excommunicatione Cœnæ, ſed ſolùm ſub excommunicatione Indicis non reſervata, quæ comprehendit omnes legentes, aut retinentes libros hæreticorum, licèt hæreſim non contineant, nec de Religione tractent. Leander *de cenſuris tr*.3. *diſp*.1.*q*. 37 *v.n*.175.

Contineat hæreſim.

Filliuc. Souſa, Carena, Graffius, & Sairus apud Bord. *in Trib. fidei c*.14.*n*.70. quibus probabiliter adhæret Diana *p*.1.*tr*.11. *reſ*.31. volunt non comprehendi ſub excommunicatione Bullæ Cœnæ, ſed ſolùm ſub excommunicatione Indicis, legentes, aut retinentes librum hæretici, licèt aliquas contineat hæreſis, ſi non tractet ex profeſſo de hæreſi, aut de fide, putà ſi eſſet liber Philoſophiæ, medicinæ, &c. ſed requiri, ut ex profeſſo tractet de hæreſi, ſeu de fide, aut Religione; quia particula *hæreſim*, licèt ſit expreſſa in ſingulari, accipi debet in plurali, ex uſitatiori Auctorum acceptione, qui librum tractantem ex profeſſo de hæreſi vocant in ſingulari de hæreſi, ſicut librum tractantem ex profeſſo de fide vocant in ſingulari de fide, licèt illa innumeras contineat propoſitiones hæreticas, iſte de fide.

Quam opinionem Sanchez apud Buſemb. *lib*.7. *de cenſ. cap*.2. *dub*.3. *art*.5. *num*.2. præſertim confirmat pro Germania, ubi Bulla Cœnæ non eſt cum tanto rigore recepta.

Et Buſemb. *cit.* addit: *Legens tamen tales* (videlicet libros hæreticorum de Philoſophia, Medicina, &c. ſive nullam, ſive aliquam incidenter hæreſim contineant) *incurrit excommunicationem non reſervatam Indicis librorum prohibitorum, ubi is eſt receptus; quod non videtur eſſe factum in Germania ſaltem cum iſto rigore,* ut habet Layman. *lib*.2.*t*.1.*c*.15.*n*.8.

357 Dico tamen, comprehendi ſub excommunicatione Bullæ Cœnæ, etiam ſi non tractet ex profeſſo de fide, aut Religione, & unam contineat hæreſim, dummodò ſit liber hæretici perſonaliter, ſeu nominatim damnati, aut nati ex ſecta hæreticorum. Sanchez *in ſum. t*. 1. *lib*. 2. *cap*. 10. *num*. 34. Bonac. *de cenſuris diſp*.2. *qu*.5. *punct*.4. *num*.19. Suarez, & Alterius cum Diana *cit.* qui hanc ſententiam probabiliorem vocat.

Ratio eſt, quia Bulla Cœnæ relata *n*. 319. expreſsè requirit ſub disjunctione, quòd liber hæretici contineat hæreſim, vel de Religione tractet; per quam particulam disjunctivam dat clarè intelligere, ſufficere, quòd liber contineat hæreſim in ſingulari, licèt de Religione non tractet, ſed de medicina, &c. unde abſolutè hanc ſententiam tenet Diana *p*.6. *tr*. 6. *reſ*.55. Leander *cit.qu*.39.*v.n*.342.

358 Hinc fit, quòd ſi librum hæretici unam continentem hæresim legas quoad partem notabilem non continentem hæreſim, incidas in hanc cenſuram. Bord. *ipſe in man. Conſult. ſect*.49. *num*.44. Diana *p*.6.*tr*.6. *reſ*.55. quia legis opus prohibitum ratione ſui totius, & librum hæretici continentem hæreſim, *v. n*.441.

359 Quòd ſi opus illud dividatur in plures tomos, tunc legendo tomum non continentem hæresim, nec de Religione tractantem, non incidis in excommunicationem Bullæ Cœnæ. Alberghinus *cap*. 32. *num*. 7. Incidis tamen, si omnes tomi non ſint ſeparati, ſed coeant in unum librum, quia tunc quilibet tomus eſt pars totius libri. Diana *p*.6.*tr*.6.*reſ*. 55. *v. num*.441.

Imò, si à libro hæretici unam continente hæresim, hæresim deleas, adhuc cenſuram Cœnæ incurris, si eum legas, aut retineas. Leander *cit.q*.41. & Diana *cit.* contra Crouſers in Reg. S. Franc. *cap*. 7. *lect*. 5. *pag*. 522. quia deletio hæresis fieri debet auctoritate publica, ut liber relinquatur liber ad legendum, *&c. v.n*.441.

360 *Vel de Religione tractet.*

Certum quidem eſt, quòd liber debeat ex profeſſo, & non incidenter de Religione tractare; illud enim eſt, librum *continere hæreſim*, aliud *de Religione tractare*; nam ly *tractare*, ſignificat ex profeſſo agere, ly *continere* verò ſatis per unicam hæresim in libro repertam verificatur, *v.n*.302.

De Religione tractare dicitur liber, si agat de Deo, ut objecto metaphyſicæ, minimè, si agat de inſtructione politica, præſcindendo ab inſtructione morum. Tamb. *lib*. 2. *Decal. c*.1. §.7. *num* 7.

DIFFICULTAS EST

361 AN liber hæretici de Religione comprehendatur ſub excommunicatione Bullæ Cœnæ, si nullam contineat hæresim?

Negat Bord. *Trib. fidei c*.14. *num*.20. quia si liber hæretici de Religione tractans, benè tractet, ceſſat finis legis prohibentis, qui eſt periculum ſubverſionis, & infectionis.

362 Dico tamen comprehendi ſub cenſura

Cœnæ,ut Bord.ipſe fatetur noviſſime *in man. Conſult.ſect.48.n.10.& 11.& ſect.49.n.51.*quia finis legis prohibentis lectionem, & retentionem librorum hæreticorum de Religione tractantium,nedum eſt periculum infectionis,qui quidem solùm habetur,si contineant hæresim; ſed etiam odium Auctorum, in quantum indignum viſum eſt Eccleſiæ,ut fideles in materia Religionis ab hæreticis erudiantur, ut innui *num.*304. & 317. qui finis permanet, etiam si liber nullum errorem, ſed ſanam doctrinam contineat.

Tum quia particula disjunctiva, *vel* ſignificat ſufficere abſolutè unum,vel alterum,nempè,vel quòd liber hæresim contineat,vel quòd de Religione tractet: alioquin,si liber de Religione deberet hæresim continere,hoc ſecundum non exprimeret quid diſtinctum à primo, ſed contineretur in primo, ac proinde non fuiſſet neceſſaria,ſed ſuperflua disjunctio; quia ex jure *leges non patiuntur clauſulam ſuperfluam*.

3. CONDITIO

363 UT legatur materia notabilis ſufficiens ad mortale.

Datur enim parvitas materiæ: hinc ab excommunicatione Bullæ Cœnæ excuſat lectio decem linearum, etiam si ibi exprimatur hæresis: quia tam parva, & ſubita lectio non infert periculum infectionis: *v. num.* 419. excuſat pariter lectio unius paginæ. Bord. *cum multis in man. Conſult. ſect.* 49. *num.* 25. etiam magni voluminis, ſecundum Sanchez,Rodr.& Sà, apud Buſem. *lib.*7. *cap.*2. *dub.*3.*art.*5.*nu.*5. Idem tenent Diana *p.*6.*tr.*6. *reſp.*55. & Leander *de cenſ.tr.*3 *diſp.*1.*quæſt.*61. Id tamen nego de pagina magni voluminis cum Bonac. *tom.*3. *de cenſ.diſp.*1.*qu.*2.*punct.*4. *num.*14. & Caſtropal. *tr.*4. *diſp.*2.*punct.*10. *num.*5. Layman,qui apud Buſemb. *cit.* concedit Confeſſario, ut poſſit ea opinione uti, ut non ſemper damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit.

Non excuſat autem lectio unius folii, Bord. *cit. num.* 70.

Excuſat verò retentio unius folii, etiam si hæresim contineat; Leander *cit. qu.* 67. cum Sanchez,& Fagun.contra Bonac.quia sicut minus periculum eſt retinere,quàm legere unum folium, ita minus delictum eſt retinere, quàm legere unum folium; adeòque,licèt unum folium reſpectu lectionis ſit materia notabilis, non sic reſpectu retentionis,ità Leander *cit.*

364 Qui propoſuit multum legere: at poſtea paginam non exceſſit:aut multum retinere, ſed mutata voluntate librum consignavit, excuſatur; quia ad incurrendas pœnas humanas, non ſufficit intentio executionis, ſed requiritur ipſa executio; quia pœna inducitur ex actu externo perfecto. Bord.*cit.nu.*43.

365 A fortiori excuſat parvitas temporis in retinendo; quia periculum infectionis magis viget in lectione, quàm in retentione, ut conſtat.

Unde excuſaris, si retineas per unum, aut alterum diem. Buſem. *cit.n.*6. Bord.*cit.nu.*25. etiam ultra, si expectes opportunitatem eum consignandi ſuperiori, pro quo citat Sayrum Sanch.Farin.Graff.Salellem,& Delbene: idem tenet Leander *de cenſ. tr.*3. *diſp.*1. *qu.*68. cum Bonac.Reginal.Duardo,& aliis,his verbis:

*Si enim commoditas deferendi ad Inquiſitores deeſſet, & illa abſque fraude, & negligentia diu expectaretur, non eſſet locus huic cenſuræ, quia non dicitur verè retinere contra Eccleſiæ interdictum, qui opportunum tradendi tempus expectat: ſicut nec dicitur rem alienam invito domino poſſidere, eam reſtituendi commodè occaſionem expectans, v.num.*481.

Et *quæſt.*69. addit, quòd si poſt datam opportunitatem consignandi adhuc retineret per duos dies, non incurreret cenſuram, ob parvi temporis retentionem, Bonac. *tom.* 1. *diſp.* 1. *q.*2. *punct.*4. *num.*15. Tamb. *lib.*2. Dec.*cap.*1. *§.*7. *num.*44.

366 Excuſatur ab excommunicatione Cœnæ legens Epiſtolam hæretici, aut brevem concionem ſeorsim editam, etiam si contineat hæreſim. Buſemb. *cit. num.* 1. & Alberghinus *cap.*32.*num.*5.Diana *p* 1.*tr.*11. *reſ.*34. cum Filiuc.quia non eſt liber,& lex loquitur de libro.

367 Eam tamen incurrit,qui legit in quantitate notabili in libro hæretici Dedicatoriam, Procemium, Epiſtolam ad lectorem, aut indicem,etiam si nulla in ea parte sit hæresis, nisi excuſet parvitas materiæ: Doctores *cit.* quia hæc ſunt partes libri: *v.n.*358.419.

368 Nomine libri venit volumen, sive magnum,sive parvum,sive typis impreſſum, sivè ſcriptum.Leander *cit.q.*43.cum multis contra Tamb.*lib.*2.Decal.*c.*1.*§.*7. *à num.*13. qui tenet manuſcriptum non venire nomine libri, ac proinde non comprehendi ſub cenſura Cœnæ: hæc enim eſt differentia accidentalis in ratione caracteris. Nomine ſcripti venit unum, vel alterum folium,ſive ſcriptum,ſive impreſſum.

369 Quaternus venit nomine libri,quia eſt volumen; quod enim liber pluribus quaternis conſtet, eſt differentia materialis: hinc ritè ſcholaſtici theſes,quas non in folio,ſed in uno quaterno frequenter in publicis diſputationibus tradunt,vocant vulgò *libretto*: quaternus dicitur, qui ex quatuor cartulis complicatis conſtat.

370 Bulla autem Cœnæ exprimit librum, non ſcriptum; quia liber diu conſervatur, & faciliùs publicatur, ac communicatur.

371 Hinc qui unum, vel alterum folium à libro ſeparatum legit, non incidit in cenſuram Bullæ Cœnæ, quia nec actu, nec potẽtia ſaltem proxima eſt liber, ſed ſcriptum: incidit autem in cenſuram non reſervatam Pii IV. & Indicis, quæ comprehendit tam libros, quàm ſcripta: *v. num.*331. *&* 443.

DIFFICULTAS EST

372 De venditoribus, qui retinent in quantitate, & maſſa notabili folia librorum prohibitorum diviſa, ut illis involvant res venditas. An ſcilicet incidant in cenſuram Cœnæ?

Negat Delbene *dub.*40.*pet.*6. quia finis legis prohibentis librorum hæreticorum retentionem, eſt, ut deſtruantur; & venditores jam eos retinent ad deſtruendum, dum retinent, ut eorum folia dividant, eiſque cibaria involvant: imò per hujuſmodi uſum deſinunt eſſe libri, & cenſentur maſſa cartacea deſtinata non ad legendum, ſed ut vendatur ad pondus, & ut ad alium vilem finem, inſerviant.

373 Dico tamen, eos incidere in cenſuram Cœnæ; quia hujuſmodi foliorum diviſio eſt potiùs libri hæretici communicatio, quàm deſtructio; & eſt magis perniciosa Chriſtianæ Reipublicæ, ac contraria fini legis prohibentis, ob infectionis periculum; quia ſic magis hæreticorum errores communicantur, quàm ſi totus liber apud unum extaſſet. Adde librorum deſtructionem non eſſe faciendam authoritate propria, ſed Superiorum, & per cõmbuſtionem; ut infra: ac proinde hujuſmodi retentores incidunt in cenſuram Cœnæ: Bord. *in man.Conſult.ſect.*49.*num.*27.

4. CONDITIO

374 Ut ſcienter legatur, retineatur, &c. Liquet ex verbis Bullæ Cœnæ *num.* 162. *ſcienter, legentes, aut retinentes, &c.* quæ conditio requiritur, tam ad cenſuram Cœnæ, quàm Pii IV. quia una Bulla aliam declarat: Bord. *in Man.conſult.ſect.*49.*num.*59.

375 Ignorantia, alia dicitur invincibilis, & eſt illa, quæ moraliter vinci, & expelli non poteſt, & tunc habetur, quando nulla cognitio, cogitatio, aut expreſſa dubietas de obligatione menti occurrit, qua poſſit quis excitari ad inquirendam legis, & obligationis notitiam: vel ſi menti occurrit, fecit juxtà rei qualitatem moralem diligentiam ad habendam notitiam, & non habuit: ut ſi dubitans librum eſſe hæretici, interrogavit virum putatum doctum, & accepit non eſſe, cum ſit: & hæc dicitur involuntaria, & inculpabilis.

Alia dicitur vincibilis, quæ moraliter poteſt vinci, & expelli: & tunc habetur, quando non eſt facta diligentia moralis ab eo, cui occurrit expreſſa dubitatio de obligatione: & hæc dicitur voluntaria, & culpabilis.

376 Ignorantia vincibilis eſt duplex, craſſa, ſeu ſupina, & affectata: craſſa eſt, cum quis per meram negligentiam eſt piger ad eam deponendam: & hæc eſt voluntaria indirectè, quatenus eſt volita in alio tanquam in cauſa, ſcilicet in negligentia ſciendi: dicitur craſſa, & ſupina per metaphoram deſumptam ab homine craſſo, & pingui, qui communiter nimis negligens, & ſegnis eſſe ſolet; vel etiam ab homine ſupinè in lecto jacente, qui ſicut non curat videre ea, quæ propè ipſum ſunt, & negligit ſurgere ad vitanda mala ſequentia; ita ille non curat ſurgere ad ignorantiam repellendam.

377 Affectata eſt, cum quis data opera vult ignorare, ut cum quis conſultò non vult ſcire, an hic liber ſit hæretici, ut liberiùs illum legat, aut retineat, & hæc eſt voluntaria directè, quia directè terminat affectum, & actum voluntatis: ubi advertit Arriaga, quòd, quando tu judicium probabile de aliqua re formas, non diceris habere ignorantiam affectatam, & culpabilem, de qua hic eſt ſermo; eſtò enim tunc conſultò de ea re nolis ampliùs inquirere, & ſcire, & ſi fortè in re erres, non cenſeris ignorantiam affectare moraliter, nam conſcientia probabilis à peccato excuſat; ita ille in tract. de actibus humanis.

378 Demum ignorantia eſt triplex, antecedens, concomitans, & conſequens: Antecedens eſt illa, quæ eſt cauſa actus, ita ut ea non poſita, actus non fieret; & habetur, cum quis eſt ita diſpoſitus, ut v.gr. ſi ſciret librum eſſe hæretici, & legem prohibentem ſub cenſura, illum non legeret. Concomitans eſt illa, quæ non eſt cauſa actus, ita ut ſine ea adhuc actus fieret; & habetur, cum quis eſt ita diſpoſitus, ut ſi ſciret librum eſſe hæretici, & legem prohibentem ſub cenſura, adhuc illum legeret. Conſequens eſt illa, quæ voluntatem ſequitur, eò quòd ſit verè volita, aut indirectè, cum eſt craſſa; aut directè, cum eſt affectata: unde eſt ignoranti libera, quatenus potuit eam non habere, & noluit illam deponere. Ignorantia autem antecedens, & concomitans non eſt libera, niſi ſit craſſa, aut affectata: his poſitis.

379 Dico 1. quòd legens, aut retinens, &c. librum, ignorans eſſe hæretici, & hæreſim continere, aut de Religione tractare, ignorantia craſſa, ſive antecedenti, ſive concomitanti, ſivè juris, ſive facti, excuſatur à cenſura; minimè, ſi ignoret ignorantia affectata: eſt communis, quoad 1 partem, Buſemb. *lib.*7. *cap.*2. *dub.*3.

 *art.*5.

*art.*5. *n.*7. & Leander *de cenſuris tr.*1.*diſp.*9.*à q.*18. *ad* 22. eſt tamen quoad 2. partem contra Dianam *p.*3. *tr.* 6. *reſ.*7. *& p.*5. *reſ.*11. Bonac. Tamb. & Hurt. qui iiſdem rationibus idem tenent de ignorantia affectata.

380 Ratio 1. partis eſt, quia quando lex pro incurſione pœnæ expoſcit ſcientiam, illa ignorantia excuſat, quæ ſcientiæ opponitur; talis eſt ignorantia craſſa, nam craſsè ignorantes non dicuntur ſcientes, 2. quia quando lex pœnalis requirit ſcientiam, ſolùm intendit punire delictum formalitèr, & directè volitum, quale non eſt cum ignorantia craſſa; unde licèt hæc non excuſet à culpa, excuſat à pœna à lege humana impoſita contra ſcientes.

381 Nec officit ſi ignorantia ſit concomitans, quia diſpoſitio, & affectus ille, quòd adhuc librum legiſſes, ſi ſciviſſes eſſe hæretici, & legem ſub cenſura prohibentem, ſi eſt habitualis, virtualis, aut actualis, cum non ſupponat actualem cognitionem ejus, non facit actum voluntarium actum individuum externum lectionis libri ſub circumſtantia hæretici, & cenſuræ. Idem ſolùm, ſi eſt actualis, facit, quòd legens tantùm peccet peccato interno, non externo; nam lectio externa non procedit hic, & nunc ex ea prava voluntate, quia actus externus non eſt voluntarius, niſi procedat ab actu voluntatis tanquam à cauſa.

382 Ratio 2. partis, quia ignorantia affectata æquiparatur ſcientiæ, & æquivalet dolo: ſic namque ignorans, expreſsè non vult intelligere, ut liberiùs peccet: ecce dolum, & temeritatem: *dolus* autem ex jure, *nemini ſuffragari poteſt*. Idem eſt dicendum, quando pœna imponitur ſub his verbis: *Si quis temerè, malitiosè, conſultò, audacter; ſi quis præſumpſerit, auſus fuerit id facere, hanc pœnam incurrat*; nam temeritas, audacia, & ſimilia, cum requirant contemptum, æquivalent ſcientiæ, & dolum important, quæ non reperiuntur in laborante ignorantia craſſa.

383 Dico 2. quòd ſcienter legens, aut retinens librum hæretici, ignorans tamen eſſe illi annexam excommunicationem Bullæ Cœnæ, excommunicationem non incurrat; quia ignorantia pœnæ excuſat à pœna; unde poteſt à quolibet Confeſſario abſolvi, à quo quidem monendus eſt de cenſura, obligandus ad conſignandum librum Inquiſitoribus: *v.n.*463.

§. CONDITIO

384 EST, ut legatur, retineatur, &c. ſine licentia.

Unde non incidit in cenſuram, qui cum debita licentia librum hæretici legit, aut retinet: debet autem cautè eum retinere, ne perveniat ad manus licentiam non habentis.

Habens tamen licentiam, poteſt committere alteri eam non habenti, ut legat coram ſe audiente, ſi ille linguam latinam ignoret. Bord. *in man. conſult. ſect.*50. *n.*35. cũ Del Bene.

385 Licentia legendi, aut retinendi libros, ſive ob hæreſim, ſive quavis ex cauſa prohibitos, dari non poteſt, niſi à Summo Pontifice, vel à Sac. Congr. S. Officii coram Sanctiſſimo habita, aut ab iis, qui fuerint ab eadem Sac. Congr. ad id ſpecialiter deputati: conſtat ex Decr. Urb. VIII. *num.*348. relato.

386 Unde eam dare non poſſunt, nec prædictos libros legere valent Cardinales, Epiſcopi, aut Inquiſitores, niſi ſpecialem deputationem habeant: patet ex illis verbis Decreti: *Neque de cætero ſimilis licentiæ, niſi à Congr. S. Officii coram nobis, vel ab aliis per nos in eadem Congreg. ſpecialiter deputandis, concedantur*; ubi particula excluſiva, *niſi*, omnes præter nominatos excludit. Bord. *in man. conſult. ſect.* 50. *num.*22. Diana *par.*4. *tract.*8. *reſ.*46.

387 Poſſunt autem Inquiſitores licentiam ſuis Qualificatoribus concedere legendi libros non jam prohibitos, in quibus ſunt hæreſes, errores, & propoſitiones qualificatione indigentes; minimè verò loquendo de libris jam prohibitis, Bord. *cit. ſect.*48. *n.*61. quia munus Inquiſitorum quoad libros continentes errores, & propoſitiones qualificatione indigentes, eſt, eos qualificare; quoad libros verò jam prohibitos munus eſt illos comburere, non qualificare, cum jam qualificati ſupponuntur.

388 Tamb. *in lib.*2. *Dec. cap.*1. *§.*7. *n.*20. ait: *Conſiderent autem docti, num hæc Urbani clauſula (nec concedantur) auferat poteſtatem, non enim dicit, ne poſſint concedere, ſed ne concedantur*; per quæ verba videtur inſinuare, quòd Decr. Urb. prohibeat actum, minimè tollat poteſtatem concedendi licentias.

Doctores autem cit. communiter ex Decr. Urbani inferunt, non poſſe alios præter nominatos hujuſmodi licentias concedere, & ritè, quia finis legis fuit omnes tales licentias eliminare per illa verba: *Caſſamus, & annullamus*; qui finis ſuum non ſortiretur effectum, ſi iidem poſſent illas concedere; quoniam licentiæ caſſatæ poſſunt iterùm per eorundem novam conceſſionem reſurgere.

389 Salelles autem *regula* 141. *n.*69. tenet, quòd Inquiſitores poſſint legere libros prohibitos, non obſtante Bulla Urb. VIII. quia ejus mens poteſt benignè interpretari, in quantum conforme eſt juri naturali, & neceſſarium bono publico fidei ad ejus defenſionem, ut Inquiſitores fruantur privilegio legendi, & habendi libros prohibitos, ſine quo vix poſſunt ſuum munus exequi.

Non

Non placet Bord.cit. quia si sine tali privilegio non poſſent ſuum munus exequi, haud prudenter Pontifex privilegium revocaſſet;ſatis autem poſſunt ſuum munus exequi, dum libros,antequam prohibeantur, habere valent, & qualificare,ut si opus ſit, prohibeantur.

390 Unde Leander *de cenſuris tr.5. diſp.1. qu.73.* habet:

Sed licèt hæc ſententia olim mihi probabilior eſſet,nunc autem poſt Decr. Pauli V. & Urban. VIII. latum die 2. Aprilis anno 1631. ubi revocantur omnes licentiæ legendi libros hæreticorum vel de hæreſi ſuſpectos,aut aliàs reprobatos, & damnatos, in Regnis Hyſpaniarum conceſſæ ab Inquiſitore Generali, ab Epiſcopis, imò ab ipſo Pontifice(exceptis Inquiſitori Generalis conceſſis, quibuſcunque perſonis, quavis conditione,& dignitate fulgentibus, & qualificatis, omninò dicendum eſt, non excuſari à prædicta excommunicatione Inquiſitores legendo libros hæreticos, niſi Inquiſitor Generalis dumtaxat; quia hunc ſolum excipiunt dicta Pauli, & Urb. decreta, quæ ſunt appoſita in Indice librorum prohibitorum edita Hiſpali anno 1632. ita ille.

391 Qui *in q.79.* concedit,poſſe Epiſcopos legere libros hæreticorum, & dare facultatem aliis eos legendi in caſu neceſſitatis; quia in caſibus neceſſitatis poteſt Epiſcopus circa caſus Pontificis.

Loquendo præcisè de libris ob aliam cauſam prohibitis,quàm ob hæreſim, aut falſi dogmatis ſuſpicionem,Homobonus *tr.11. q.15. reſ.4.* concedit,quòd non obſtante conſtit.Greg.XV. omnes licentias revocante, poſſint ab Epiſcopo, aut Inquiſitore viris dignis permitti.

Caſtellus *lib.1.q.13.* id cõcedit ſolùm quoad libros corrigendos; quia Gregor. licentias revocando,locutus eſt de libris prohibitis,nomine quorum veniunt libri ſimpliciter prohibiti.

Hæc duo dicta non approbat Diana *p.11.tr.8. reſ.62.* quia verba Bullæ tam Greg.quam Urb. ſunt abſoluta, & generalis; imò adducit conſuetudinem, & obſervantiam his verbis: *Conſuetudo,& obſervantia interpretata eſt, verba Bullæ Urb.VIII.non ſolùm includere libros abſolutè prohibitos,ſed etiam prohibitos, donec corrigantur;patet ex praxi,& ſtylo Trib.S.Inquiſ. quod ipſum ſolum præbet licentiam legendi libros prohibitos, donec corrigantur; nec ullus Epiſcopus auſus eſt poſt Bullam Urb. VIII. & Greg. XV. talem licentiam præbere.*

392 Poſſunt Inquiſitores particulares,v.gr. Regni Siciliæ, concedere licentiam legendi libros ab ipſis prohibitos.

DIFFICULTAS I. EST,

393 An tali licentia poſſit, qui eam habet, uti ubique terrarum?

Difficultas non procedit de licentia à S.Congregatione, aut ab aliquo Inquiſitore ab ea ad id deputato conceſſa; nam quòd eam habens poſſit ubique eos legere, non eſt dubium; quia eſt privilegium perſonale conceſſum à Superiore univerſali, ideòque ſequitur perſonam in omni loco.

394 Sed eſt difficultas de licentia ab aliquo Inquiſitore conceſſa legendi libros ſpecialiter ab ipſo prohibitos, an valeat eam habenti in aliis locis,ubi etiam ſunt prohibiti? An ſcilicet licentia tibi conceſſa ab Inquiſitoribus Regni Siciliæ legendi libros ſpecialiter ab ipſis prohibitos,tibi valeat etiam in Regno Sardiniæ, & in aliis locis,ubi pariter iidem libri ſunt à propriis Inquiſitoribus ſpecialiter prohibiti.

Dixi, ſi etiam ibi ſint ſpecialiter prohibiti; quia ſi non ſunt ibi ſpecialiter prohibiti, certum eſt te ibi eos legere poſſe;quia prohibitio librorum facta ab Inquiſitore alicujus Provinciæ, aut loci, non ligat extra illam Provinciam, & locum; nam ejus juriſdictio reſtringitur intra proprium territorium.

395 Affirmant Hieronymus Rodr. *in comp. reſ.q.2.nu.2.* Emman. Rodriq. & Navar. apud Dianam *par.4. tr.8. reſ.100.* 1.quia talis licentia eſt privilegium perſonale, perſonam ſequens quocunque vadit, quia talis licentia procedit ex juriſdictione voluntaria,& gratioſa, quæ etiam extra proprium territorium poteſt exerceri, ut abſolvere, dimiſſorias concedere, &c.

396 Dico tamen, te non poſſe tali licentia uti in aliis locis, ubi etiam libri ſunt ſpecialiter prohibiti.Port.*ver.Librorum prohibitio n.4.* Leander *de cenſur.tr.3. diſp.1. q.78.* quia ſunt territoria diverſa, & privilegium unius Epiſcopi derogare non poteſt præcepto alterius Epiſcopi.

397 Rationes in oppoſitum non ſunt ponderis; nam prima eſt vera,quando privilegium non invenit in aliis locis legem contrariam; quia privilegium unius Epiſcopi, aut Principis non poteſt derogare præcepto alterius Epiſcopi,aut Principis; hinc habens licentiam deferendi arma prohibita à Prorege Neapolis,non poteſt ea deferre in Regno Siciliæ.

398 Ad 2. illa juriſdictio eſt voluntaria, & gratioſa,quæque exerceri poteſt extra proprium territorium, quæ non præjudicat juriſdictioni Superioris alterius territorii, putà ſi concedat ibi beneficia: talis eſt, si concedat dimiſſorias proprio ſubdito, ut ordines ſuſcipiat ab alio Epiſcopo;quia ſic alterius Epiſcopi juriſdictionem non lædit, ſed potiùs fovet,ſubmittendo ſuum ſubditum alterius juriſdictioni quoad ordines ſuſcipiendos:similiter poteſt

in alieno territorio abſolvere, ſi abſolvendus adhuc ibi ſit ipſi ſubditus, juxtà dicta *nu.*207. Non poteſt autem non ſubdito, nec dimiſſorias, nec abſolutionem pro alieno territorio concedere; imò ſicut licentia audiendi confeſſiones data tibi ab uno Epiſcopo, non valet in territorio alterius;ita nec recenſita licentia legendi libros prohibitos, valet in territorio alterius Inquiſitoris.

DIFFICULTAS 2. EST:

399 AN talem poteſtatem hujuſmodi licentias concedendi ſuis Religioſis habeant Generales Regularium?

Affirmat Peyr.*tom* 2 *de priv.conſt.*9.*Pauli V. num.*10. dicens, Urb. VIII. non revocaſſe privilegia Regularium; nam tantùm loquitur de licentiis conceſſis perſonis particularibus, non de privilegiis Regularium.

400 Dico tamen, Generales Regularium, etiam Societatis,hujuſmodi licentias concedere non poſſe. Dian. *p.*3. *tr.*13. *reſ.*49. Bord. *in Trib.fidei cap.*14. *n.*34. quia Urb.VIII. annullat omnes,& ſingulas licentias,etiam per Conſtitutiones Apoſtolicas, & quavis ex cauſas,& quibuſvis perſonis, quomodolibet privilegiatis,conceſſas; & in fine ab hujuſmodi licentiis dandis excludit omnes, præter ibi nominatos, ut *num.*349. ac proindè omnia privilegia, quæ quoad hoc erant, excludit; tum quia (ut benè advertit Diana) Inquiſitores adhuc poſſent libros prohibitos legere,quia hoc eis competit ex privilegio conceſſo dignitati, & non perſonæ; & Bulla Urb.annullavit licentias perſonis privatis conceſſas, non privilegia: ſicut igitur poſt Bullam Urb. non poſſunt Inquisitores libros jam prohibitos legere,nec licentiam eos legendi concedere, ſic nec poſſunt Generales Regularium.

His de rationibus Diana cit.ait,ſe impetraſſe,& obtinuiſſe à Sacra Congreg.Univ.Inquiſit. licentiam legendi libros quomodolibet prohibitos, & eam regiſtraſſe hic Panormi in Tribunali S. Officii die 20. Auguſti 1636.

401 His igitur quinque conditionibus poſitis,legentes, retinentes, imprimentes, vel defendentes libros hæreticorum,cenſuram Bullæ Cœnæ incurrunt.

CAPUT IX.

De legentibus libros hæreticorum.

402 LEgere dicitùr non ſolùm, qui voce, ſed etiam qui tacitus oculis librum percurrit.

403 Legens, ignorans tamen linguam latinam, aut aliam,qua eſt liber confectus, nec peccat,nec incurrit cenſuram. Diana *par.*1.*tr.*11.*reſ.*36.Bord. *in man.conſult.ſect.*49.*num.*12. *&* 72. & apud ipſum Sanchez,Del Bene,& alii contra Bonac.quia ceſſat finis legis,nempè periculum infectionis; & odium Auctoris, quia Auctor ex lectione intelligentis, non ignorantis,honorem conſequitur: lectio namq; illa eſt materialis, importans præcisè ſonum articulatum verborum,quo pacto etiam à pſittaco edi ſolet:hic locum habet illud Catonis *Legere, & non intelligere, non eſt legere*; per talem ergo lectionem,nec periculum adeſt, nec communicatio cum hæretico in doctrina.

414 Si verò illum per notabile tempus retineat, peccat mortaliter, & incurrit cenſuram; 1.quia talis retentio eſt in periculum infectionis aliorum, & in honorem Auctoris; 2. quia retentio per Bullam Cœnæ independenter à lectione prohibetur:conſtat per particulam disjunctivam, *aut*,in *n.*321.*legentes, aut retinentes*.Leander *de cenſur.tr.*3.*diſp.*1.*qu.*63.

415 Legentes curioſitatis cauſa, aut ob ſermonis elegantiam, non excuſantur. Leander *de cenſur.tr.*3. *diſp.*1. *q.*53. quia hæc non liberant à periculo infectionis. Tum quia prohibitio eſt abſoluta, nec Bulla conſiderat affectum legentis, ſed factum.

416 A cenſura excuſatur,qui librum hæretici alias ſæpè lectum, & mente retentum memoria recitet, etiam ex malo fine. Leander *cit.q.*56. Bord. *in man. conſult.ſect.*49. *num.*48. Navarr.Fagun.Del Bene,& nonnulli alii apud eos; quia recitare non eſt legere, nec Bulla finem legentis, ſed factum conſiderat.

417 Non excuſatur famulus, ſi legat de mandato domini, ipſi domino audire volenti, ſi famulus, quod legit, intelligat; quia verè legit.

Excuſatur verò quis, ſi legat de mandato alterius, à quo prudenter grave damnum timet. Bord. *cit.n.*41. Leander *cit. q.*57. *& alii*; quia metus gravis cadens in virum conſtantem excuſat à tranſgreſſione præcepti Eccleſiaſtici: ita Leander cum permultis *de cenſur. tr.*1. *diſp.*9. *q.*25. contra Durandum; quia non poteſt de pietate S.Matris Eccleſiæ præſumi; quòd velit præcepta ſua cũ gravi damno obligare, ſuaſque pœnas ligare. Tum quia, qui ex gravi metu tranſgreditur,non cenſetur contumax, quia non ex contemptu, ſed neceſſitate.

Rationes in oppoſitum explicantur de metu levi.

418 Ipſe hæreticus, ſi ſuum librum hæreſim continentem,aut de Religione tractantem legat, aut retineat, eſt pariter excommunicatus excommunicatione Cœnæ,ex duplici titulo,

ſo, videlicet ratione hæreſis,& ratione lectionis, vel retentionis libri hæreſim continentis, aut de Religione tractantis. Leander *de cenſur. tr.*3. *diſ.*1. *q.*5.

419 Semper autem in lectione librorum prohibitorum eſt attendenda gravitas materiæ,ubi commune eſt,quòd legens partem notabilem, in qua non eſt error, peccat mortaliter, & cenſuram incurrit, ſi lectio ſit ſub cenſura prohibita; quia ob unum errorem totus liber eſt prohibitus, & ſic quoad ſui omnes partes; & ſatis doctè advertit Tamb.*in* 2.*lib. Decal. cap.*1.*§.*7. *num.*35. Quòd ſi conſultò legas paucas lineas illas, ubi eſt error, ob quem liber fuit prohibitus, pecces mortaliter, & reſpectivè cenſuram incurras; quia cum illæ lineæ ſint tota cauſa prohibitionis, inobedientia erit gravis: ſi autem eas legas non conſultò, ſed caſu, excuſaris ob parvitatem materiæ: *v. num.* 367.

QUÆRES I.

420 *An famulus legendo librum hæretici impulſus à domino metu gravi cadente in virum conſtantem, incurrat cenſuram, ſi metus ſit incuſſus in contemptum Religionis, ſeu poteſtatis Eccleſiæ?*

PEccare mortaliter, ſed non incurrere cenſuram, tenent Candidus, & Salas apud Leandrum *de cenſur.tract.*2.*diſp.*9.*q.*26.Ratio eſt,quia hic non peccat contra præceptum Eccleſiaſticum de non legendis libris hæreticorum ſub pœna cenſuræ; nam præceptum Eccleſiaſticum non obligat cum tanto detrimento: ſed contra præceptum divinum tuendi fidem, & Religionem, quod obligat etiam cum periculo vitæ.

Reſp.peccare mortaliter,& cenſuram incurrere. Leander *cit.*Bord. *in man.conſult.ſect.*49. *num.*41.Villalob.Filliuc. & alii permulti. Ratio 1. quia contemptus fidei eſt ab intrinſeco malus,ut nulla ratione valeat cohoneſtari. Ratio 2. quia cum in tali caſu iſte obligetur ſub mortali præcepto divino ad non legendum, prudenter præſumitur, quòd etiam Eccleſia velit illum ſuo præcepto ſub cenſura obligare.

QUÆRES II.

421 *An audiens alium legentem librum hæretici incurrat cenſuram?*

NEgat Azorius,Sayrus, Graff.Laym. apud Leandrum *de cenſur. tr.*3. *diſp.*1. *qu.*50. ſi audiat caſu,aut ſi alium ſua voluntate legentem ad audiendum accedat. Affirmant vero,ſi conſilio,juſſu,petitione, mandato inducat alium, ut ſibi legat. Ratio eſt, quia qui per alium facit, per ſe ipſum facere videtur,2.quia iſte non ſe habet merè paſſivè, ſed activè influendo, & ideò legit.

Abſolutè affirmat Leander *cit. q* 58. & 59. Suarez, & Roccafful. apud ipſum, ſive audiat caſu,ſive conſilio,juſſu,petitione,aut mandato inducendo. Ratio eſt, 1. quia lectio conflatur ex duplici actione, nempè ex prolatione, & perceptione verborum; adeòq; audiens, cum percipiat verba, quæ proferuntur, dicitur lectionem conſumare, & ſic legere completivè, 2. quia idem eſt periculum infectionis in audiente, & legente.

Reſp. quòd audiens legentem librum hæretici,ſive primo,ſive ſecundo modo audiat,peccat mortaliter, ſed non incurrit cenſuram. Port. *ver. Librorum prohibitio in addit.nu.*11. Tamb. *lib.*2. *Decal. cap.*1. *§.*7. *num.*31. Diana *par.* 1. *tr.* 11. *reſ.* 133. & apud ipſum Filliuc. Sanchez,Bonac.& permulti. Ratio eſt,quia ex jure verba legis pœnalis ſunt in propria, & ſtricta ſignificatione accipienda.

Imò Tamb.*cit.nu.*33. concedit, quòd si dóminus audiat famulum indoctum ſuo juſſu legentem librum latinum prohibitum, neuter peccet, nec incurrat cenſuram: non dominus, quia non legit, nec dicitur cooperari peccato alterius, quia ſolùm inducit famulum ad materialem lectionem, quæ non eſt prohibita: *v.num.*403. non famulus, quia materialiter legit. Dico tamen, famulum peccare mortaliter ratione cooperationis, si ſit periculum infectionis in domino audiente; præſertim si ſciret, eum audire animo errorem addiſcendi.

422 Ad rationes oppoſitas,ad 1.primæ opinionis; in recenſita regula,*qui alium facit,&c.* factio non accipitur propriè, & ſtrictè, ſed interpretatur per fictionem juris;delicta verò in ordine ad pœnas, præſertim cenſuras,non finguntur: hinc ex communi ſententia cenſura lata contra facientes non afficit mandantes, conſulentes, inducentes, &c. Bord.*cit.num.*35. cum Bonac.*q.*1.*de cenſ.par.*6.Barb.& aliis; inducens autem alium ad legendum,propriè non dicitur legere, quia (ut advertit Bord. cit.) lectio eſt actus phyſicus vitalis, inductio verò eſt actus moralis.

Per hoc ſolvitur ſecunda ratio, quia iſte ſe habet activè actione morali, non phyſica, phyſicè autem quoad lectionem, quam audit, paſſivè ſe habet; ac proindè propriè non legit.

423 Ad 1.ſecundæ opinionis: lectio quidem dicit duas actiones, prolationem ſcilicet, & perceptionem, ſeu intelligentiam verborum, quæ tamen utraque ſit in ipſo proferente, quaſi actus immanens: hinc ex defectu intelligentiæ in ipſo proferente, diximus *num.* 403. quòd legens, & non intelligens, non eſt legens; ac proindè à cenſura excuſetur.

424 Ad 2.licèt idem ſit periculum infectionis in audiente,& legente, non ſequitur, quòd audiens cenſuram incurrat, ſicut legens , quia lex ſolùm expreſſit legentes , non audientes ; quod apertè demonſtrat noluiſſe audientem comprehendere;quia ex jure, *ſi aliud voluiſſet, expreſſiſſet;* & in odioſis non valet argumentũ de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum ex identitate, aut ſimilitudine rationis: *v.nu.*489.

425 Ratio autem , quare lex legentes , non audientes expreſſit,potuit eſſe; quia leges non ad ea,quæ raró,ſed quæ per ſe,& ſæpè contingunt, ſe referunt, *leg.Nam ad ea, ff. de legibus*; lectio verò libri hæretici ſæpè , auditio raró contingit ; nam legens ſciens ſe denunciandum, & puniendum, diligenter curat in occulto legere,ut à nullo audiatur: certum namque eſt, ut audiens legentem librum prohibitum , teneatur illum denunciare. Bord. *in man. conſult. ſect.* 49. *num.* 40. & ideò lex fulminando cenſuram, legentes, non audientes expreſſit.

Q U Æ R E S III.

426 *An legens librum hæretici in Gallia , Anglia , & aliis locis , ubi Bulla Cœnæ non eſt recepta, incidat in cenſuram?*

RESp.negativè. Diana *par.*1. *tr.*11.*reſ.*35. Leander *de cenſur. tract.*3. *diſp.*1. *quæſt.* 51.Decanus,Sanchez, & quamplures apud eos; quia hoc eſt commune cunctis legibus humanis:hinc Decanus,*in ſumm.theolog.tract.*3.*cap.* 6.*quæſt.*8.*nu.*4. ait,multos Catholicos in Germania excuſari à cenſura , quia multis in locis Bulla uſu recepta non eſt.

427 Non excuſatur autem in locis illis, ubi Catholici ſunt cum hæreticis permixti,& Bulla eſt uſu recepta, ubi Leander cit. addit limitationem Hurtadi de Mendoza,his verbis:

Ait enim, quòd illi, ad quos non ſpectat tueri fidem,in dictis Provinciis,publica diſputatione, aut ſcripto , minimè poſſint tales libros legere, quamvis ſit cum animo errores confutandi, benè tamen illi , quibus incumbit fidei propugnatio; quia tunc ipſa fides pateretur damnum , cum libris hæreticorum non inſpectis, non poſſint illorum errores oppugnari : poſſunt ergo , imò & debent tales Doctores hujuſmodi libros in dicto caſu legere .

C A P U T X.

De retinentibus libros hæreticorum.

428 RETinere dicitur , qui apud ſe librum habet , ſive proprium , ſive alienum, quovis modo illum habeat,ſive commodatum, ſive ad ligandum , &c. ſive retineat proprio , ſive alieno nomine ; quia Bulla non requirit, quòd liber ſit proprius retinentis,ſed abſolutè prohibet, ne retineatur, & retinens alieno nomine,verè dicitur retinens, Bord.*cit. ſect.* 49. *n.*14. *& in Trib.fidei cap.*14. *n.*72. etiam ſi in aliena domo habeat.Buſemb.*lib.*7.*cap.*2.*dub.*3. *art.*5.*n.*8. Bonac.*tom.*3.*diſp.*1.*q.*2.*pun.*4. *nu.*15. unde hic à cenſura non excuſatur .

429 Retinens ad confutandum,non excuſatur à cenſura.Bord.*in man.conſult.ſect.*49.*n.*13. quia lex abſolutè prohibet,& factum reſpicit, non affectum , & intentio bona non poteſt cohoneſtare actum abſolutè prohibitum . Poteſt autem hic à ſuſpicione hæreſis ſe defendere,ſi id probet,oſtendendo confutationes ante inventionem librorum factas. Bord.*cit.nu.*74. quia non poteſt præſumi ſuſpectus de hæreſi, qui ex profeſſo hæreſim impugnat : nec tunc adeſſe periculum infectionis conſtat contrario affectu,cum ex confutatione hæreſis extirpetur; quoniam nulla cauſa poteſt producere effectum ſibi contrarium ; unde ſicut calor non poteſt cauſare frigus , ita nec confutatio hæreſis hæreſim: hinc ait Bord.*cit.num.*74.*Hic eſt ſingularis caſus*, ex quo ab excommunicatione non infertur ad ſuſpicionem hæreſis;quia conſtat de ejus deſtructione .

430 Item non excuſatur à cenſura retinens, etiam ſi cognoſcat nullum eſſe ſubverſionis periculum ; 1. quia hæc prohibitio non ſolùm eſt facta ob periculum, verùm etiam in odium hæreticorum.Diana *par.*6.*tr.*6.*reſ.*49. adeòque etiam ſi ceſſet periculum;non ceſſat finis adæquatus legis : de hoc puncto latè agit Tamb. *lib.*2.*Dec.cap.*1.*§.*7.*num.*36.

431 Non excuſantur à cenſura Cœnæ aſportantes de uno in alium locum , vel vendentes ſcienter libros hæreticorum . Leander *de cenſ. tr.*3. *diſp.*1. *q.*88. quia nedum ſunt retentores,ſed etiam fautores hæreticorum : excuſantur ſolùm , ſi illos aſportent incluſos in capſulis , neſciendo ibi contineri libros hæreticorum .

432 Nec excuſantur retinentes in bibliotecis ad ornatum ſine animo legendi. Leand.*cit. q.*64. ob rationem *n.*414. inſinuatam .

433 Pro libris prohibitis , qui in bibliotecis Regularium fortè retinentur , Bord. noviſſimè *in man. conſult. de anno* 1693.*ſect.* 49. *num.*15.cum Del Bene, vult cenſuram tantùm incurrere Superiorem Monaſterii, ſi libros Inquiſitori non conſignet , minimè bibliotecarium ; quia cum libri ſint incorporati Monaſterio , bibliotecarius ſolùm dicitur eorum habere curam ; aliud autem eſt cura , aliud retentio. Ita ille,qui cenſuram etiam bibliotecarium incurrere priùs dixerat in *Trib. fidei de anno* 1665.*c.*14.*num.*73.

Non

434 Non excuſatur Religioſus,qui librum è biblioteca extractum in ſua camera retinet, etiam ſi de licentia ſuperioris retineat ; quia verè retinet. Bord. in Trib. *fidei cit.*

435 Inventus in domo cum libris prohibitis ſibi ex hæreditate relictis, ſuſpectus non erit, ſi ſit vir bonæ famæ, nec aliàs ſuper his, aut ſimilibus inquiſitus, ſed præſumitur ignorans. Bord. *in man. conſult. ſect.* 49. *num.* 73. Alberghinus *cap.* 32. *num.* 24. Carena *tit.* 10. *par.*4. *num.*27.

436 Dans librum prohibitum habenti facultatem legendi, nec dicitur retinens, nec incurrit cenſuram, niſi priùs legerit, aut retinuerit. Bord. *cit. num.*31. contra Bonac. *de cenſur. num.*18. quia recipiens, & tradens ſunt correlativi, correlativorum autem par eſt judicium; unde ſi unus licitè recipit, alter licitè tradit.

437 Nec obſtat,quòd dominus amiſerit jus, & dominium libri, quia non dat,ut ſuum, nec donat, ſed conſignat habenti facultatem legendi, qui poſteà tenetur illum ſuperiori conſignare ad comburendum.

438 Libri igitur, ſtatim ac ſunt prohibiti, deſinunt eſſe juris, & dominii habentis, ſed fiunt juris,& dominii Tribunalis S. Officii, in ordine tamen ſolùm ad comburendos; & hoc pacto prohibitio eſt quædam confiſcationis ſpecies. Bord.*cit.ſect.*48. *num.*42. Hinc habens librum prohibitum, illum alienare non poteſt alteri dando,vendendo,&c.quia eſt fiſci S.Officii, ut comburat. Bord *ſect.*48.*num.*44.

439 Servus retinens pro domino habente licentiam, aut quis emens, vel ligans librum ad inſtantiam ejus, qui pariter licentiam habet,excuſatur;quia licitè retinet,nam cui conceditur aliquid, conceditur facultas adhibendi media ad ejus conſecutionem ; media namque ſequuntur naturam ſui finis,& ab eo regulantur,*l.Oratorio* 16.*ff.de ſponſal.*ita Bord.*cit.ſect.* 49. *num.*48.

Hoc autem dico verum de ſervo,ſi retineat præſtando actualem famulatum domino,ut librum habeat, v. gr. librum tanquam bajulus deferendo domino ; minimè ſi librum in propria domo, aut in proprio cubiculo à domini cubiculo diſtincto retineat; quia licentia retinendi conceſſa domino non communicatur ſervis, niſi in quantum ſunt media, ut dominus habeat: hinc ſi ſuperior Monaſterii licentiam habeat retinendi libros prohibitos, non proindè poteſt ſubditus eoſdem in propria camera retinere.

440 Qui ſtatim, ac cognovit, librum eſſe prohibitum, illum donavit amico, qui haud ampliùs eum apud ſe habet, non incurrit cenſuram;quia verè non retinet.Bord.*cit.num.*20. Peccat autem mortaliter contra obedientiam ratione præcepti, quo illum consignare debebat Inquiſitori.

QUÆRES.

441 *Liber quidam hæretici de medicina tractans, aliquas tamen continens hæreſes, fuit in duas partes diviſus, & quia Petrus retinet partem illam,ubi hæreſis non continetur, petit, An incurrat cenſuram Bullæ Cœnæ?*

NEgat Ugolinus 2.*par.de caſibus reſer.Papæ,ver.Ac retinentes num.*3.Suerojus *in Bull. Cœnæ cap.*1. *n.* 180. apud Dianam *par.*10. *tr.*12.*reſ.*47. 1. quia si una, vel altera hæreſis, quæ continebatur in libro, inveniatur abraſa, aut ea folia detracta, ex ejus lectione, aut retentione non contrahitur cenſura ; quia tunc liber non continet hæreſim, nec adeſt periculum eam repereundi: *v num.*358. & 359.

442 Secundò,quia ex communi cum Bonac. Sanchez, Duardo, & Alberghino *cit. ſup. ſub num.* 359. ſi opus hæretici pluribus conſtans tomis coeuntibus in unum volumen, quod unam, aut aliquas hæreſes continet,dividatur in plures tomos, tunc non incurrit cenſuram cœnæ,qui legit, aut retinet tomum illum, qui nullam continet hæreſim. Pariter ſi liber hæretici unam,aut aliquas hæreſes continens, dividatur in plures partes, tunc non incurrit cenſuram, qui legit aut retinet partem illam, quæ nullam continet hæreſim.

Corroboratur paritas; nam in hac re, vel attenditur periculum hæreſis ; & hoc æquè in utroque caſu evitatur : vel odium hæreticorum,eorumque doctrinæ;& hoc in neutro caſu effugitur; igitur vel in utroque caſu cenſura incurritur, vel in neutro.

443 Nec officit, quòd pars illa ſit pars libri hæretici; quia ſi illa, etiam à libro diviſa, adhuc eſt pars libri, & inde ſufficiens ad cenſuram, etiam folium à libro diviſum erit pars libri, & inde ſufficiens ad cenſuram, & tamen ex *num.*369. qui unum, vel alterum folium à libro ſeparatum legit,aut retinet,non incurrit cenſuram cœnæ; quia ob diviſionem,nec actu, nec potentia ſaltem proxima eſt liber.

444 Reſpon. eum incurrere cenſuram Bullæ Cœnæ. Leander *de cenſur. tract.* 3. *diſp.* 1. *q.* 46. Bonac. Fagun. Trullench, & alii apud ipſum. Ratio eſt, quia ex *num.* 398. eo ipſo, quòd liber hæretici continet unam hæreſim, eſt prohibitus totus, ac proindè prohibitio, & cenſura transfunditur in omnes partes, quatenùs eſt liber prohibitus ratione totius ; & quia pars libri diviſa à comparte eſt verè pars libri hæretici, qui continet hæreſim, ideò legens,aut retinens,cenſuram Cœnæ non effugit.

Ad

445 Ad 1.rationem in oppoſitum dico,eam eſſe veram , ſi hæreſis ſit abraſa authoritate publica .

446 Ad 2. paritas quidem eſt valida , ut Diana cit. eam non ſolvat , nec opinionem reſpuat: ſed diſparitas eſt;quia,quando volumen conflatum ex pluribus tomis, dividitur in plures tomos , quilibet tomus jam diviſus conſtituit per ſe unum librum , qui non dicit ordinem per ſe , ſed per accidens ad alium tomum in ordine ad faciendum unum volumen , & librum ; quoniam unus tomus ſolitariè perfectum conſtituit librum independenter ab alio tomo: non ſic eſt in caſu noſtro,ubi non ſit diviſio unius libri in plures tomos,ſed unius tomi in plures partes ; quia ſupponitur, quòd liber non conſtet pluribus tomis ; & ideò quælibet pars libri diviſa eſt per ſe ordinata ad compartem , & totum librum damnatum , ac proindè non obſtante diviſione pars retinet prohibitionem , & cenſuram , quam eam legens , aut retinens incurrat .

447 Ad 3. diſparitas eſt ex *num.* 369. quia unum , vel alterum folium ſeparatum eſt ſcriptum , non liber,nec pars libri potentia proxima : in caſu verò noſtro pars diviſa , cum non ſupponatur folium , ſed volumen ſaltem unius quaterni,non eſt ſcriptum,ſed in ſe liber , partialis tamen , quatenùs eſt per ſe ordinata ad compartem , & totum .

Confirmatur. Folium, quia per diviſionem à libro evadit ſcriptum , dicitur in potentia remota liber : igitur pars libri,de qua eſt ſermo , quia per diviſionem non evadit ſcriptum , retinet actu eſſe libri in ſe , & in potentia proxima eſſe libri totalis continentis hæreſim .

C A P U T XI.

De imprimentibus libros hæreticorum .

448 IMprimentium nomine veniunt: *Officinæ impreſſoriæ dominus , cujus auctoritate libri typis mandantur ; qui typos ordinant , & componunt : qui ſic compoſitos intingunt atramento : qui torcularia premunt : qui chartas madefaciunt , aut madefactas torculares ſupponunt: hi namque omnes imprimere dicuntur;& ideò omnes cenſura Bullæ Cœnæ innodantur:* ita Leander *de cenſ. tr.*3. *diſp.*1. *q.* 82.

Tranſcribentes libros hæreticorum , eamdem cenſuram incurrunt ; quia nulla eſt in ſubſtantia diverſitas ; imò ſunt fautores hæreticorum , cum eos ſic maximè adjuvent ad propagandos errores. Leander *cit. q.*87.

449 Qui expenſas impreſſionis facit , non incurrit cenſuram ; quia non dicitur imprimere , ſed remotè ad impreſſionem concurrere ; peccat tamen mortaliter ; incurrit autem cenſuram ut fautor, ſi id faciat , ut faveat hæreſi: Imò & omnes ſub nomine imprimentium *nu.* 448.relati, erunt etiam fautores, ſi ea miniſteria exhibeant, ut faveant hæreſi . Leander *cit. q.*84. *&* 86.

450 Corrector exemplaris impreſſi hanc cenſuram non incurrit . Leander *cit.quæſt.*83. Fagun. Suarez , & alii apud ipſum contra Filliuc.Palao,& Tamb.*lib.*2.*Decal.cap.*1.*§.*7. *num.* 46.quia propriè non eſt impreſſor,ſed impreſſi inſpector ; incurrit autem cenſuram Cœnæ ratione legentis librum hæretici , ſi corrigendo notabilem partem legat .

451 Tradens librum , ut imprimatur , non eſt impreſſor , ſed faciens imprimere . Fagun. *lib.*1. *in Decal. cap.* 14. *num.* 37. contra Leandrum *cit.q.*85. & Tamb. *cit.*unde incurrit cenſuram Cœnæ,non ut impreſſor, ſed ut hæreticus,ſi eſt libri Auctor ; vel ut fautor , ſi non eſt Auctor ; cum ſic maximè faveat hæreſi , propagando .

452 Qui impreſſoribus vendunt characterem æneum, papirum, atramentum, & alia ad impreſſionem neceſſaria , non incurrunt cenſuram , niſi ea miniſtrent , ut faveant hæreſi ; quia tunc erunt fautores , non impreſſores ; nam non concurrunt proximè ad impreſſionem . Leander *cit. q.*86.

C A P U T XII.

De defendentibus libros hæreticorum .

453 DEfendentes libros hæreticorum, ſubduntur tantùm Bullæ Cœnæ , non Bullæ Pii IV. aut Indici . Quia in his nulla fit mentio de defendentibus .

454 Ex Bord. *in man. conſult. ſect.*49.*n.*85. *Modi defendendi librum hæretici ſunt,ſi verbis , vel factis , aut ſcripturis exaltetur liber probando, quæ in eo ſcripta ſunt , eſſe vera. Qui librum abſcondit. Qui impedit , ne deferatur ad S.Officium,aut ne comburatur. Qui laudat opus , qui perſuadet non eſſe dignum combuſtione , vel injuſtè fuiſſe prohibitum .*

455 Excuſatur,qui laudat ſtylum libri,vel ingenium Auctoris , vel bonam doctrinam , quæ in eo eſt,ſed non quatenùs in eo eſt.Item, ſi dicat: hic liber eſſet bonus,ſi non contineret hæreſim.Buſemb.*lib.*3.*cap.*2.*dub.*3.*ar.*5.*num.*8. Leander *de cenſur. tr.* 3. *diſp.* 1. *q.* 94. *&* 95. quia hæc laudat ſecundùm ſe , non ut opera hæretica;& ſic non defendit librum hæretici.

Abſolutè laudans librum hæretici , ſanas continentem doctrinas ſimul, & pravas incidit

in cenſuram. Leander *cit. q.* 96. quia illum ſimpliciter laudare eſt defendere.

QUÆRES I.

456 *An laudans librum hæretici ex profeſſo de Religione tractantem, nullum tamen errorem continentem, incurrat cenſuram?*

Affirmat Salelles *reg.* 144. *num.* 197. *quia hæc locutio: hic liber ſecluſa hæreſi eſt optimus, non eſt dignus prohibitione, aut combuſtione; tametſi nullo præſente proferatur, magna eſt ejus laudatio; ergo aliqualis defenſio.*

457 Negant Leander *cit. q.* 96. & Bord. *cit. num.* 87. ſi laudatio ſit operis in ſe; quia laudatio libri de doctrina libri in ſe bona, non eſt mala, nec prohibita; ideòque per ſe non continet defenſionem libri, ut eſt ab Auctore tali, nempè hæretico. Monet tamen Leander, ut laudatio non ſit tanta, ut videatur Auctor, & doctrina ejus ſimpliciter commendari.

458 Ad locutionem, quam adducit Salell. reſpondet Bord. *cit.* verba illa eſſe iniquam laudationem, ſi referantur ad Auctorem, minimè ſi ad opus in ſe ſpectatum, cum ſit bonum. Et in foro externo (ait) acceptandum eſſe ſenſum, quem ſic loquens declarat ſe intellexiſſe.

QUÆRES II.

459 *Petrus nullum habens errorem in intellectu, ſed verè Catholicus, ingenii tamen gratia, nullo præſente edidit ſcripturam in defenſionem libri hæretici, quam nulli oſtendit, ſed apud ſe cuſtodit. An incidat in cenſuram Cœnæ?*

Reſp. affirmativè. Leander *cit. q.* 90. Conſtat ex verbis Bullæ ſub *num.* 319. *Quomodolibet defendentes, ex quavis cauſa, publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore.*

QUÆRES III.

460 *An cenſuram incurrat, qui ſolius diſputationis gratia librum hæretici defendit?*

Reſp. affirmativè. Leander *cit. q.* 92. Sanchez, Trullench, & alii: conſtat ex verbis *num.* 459. relatis: *Quovis ingenio, vel colore.*

Hinc librum hæretici defendere dicitur, & cenſuram incurrit, qui diſputationis gratia doctrinam pravam talis libri rationibus confirmat, vel ad argumenta Catholicorum in libro relata ſolutiones dat, quas rationes, & ſolutiones non impugnat.

QUÆRES IV.

461 *Petrus ei propoſito quodam libro Calvini continente hæreſes, dixit: volo defendere hunc librum eſſe bonum, & nullam continere hæreſim. An cenſuram incurrerit?*

Affirmat abſolutè Caſtropal. *tom.* 1. *diſp.* 2. *pun.* 10. *§.* 2. *num.* 14. dicens, eum eſſe defenſorem,

462 Reſp. non incurriſſe, ſi præcisè ſtetit in ſola voluntatis oſtenſione. Leander *cit. q.* 91. Bord. *cit. n.* 86. Sanchez, Fagund. & alii; quia Bulla exprimit factum, *defendentes*; velle autem facere, non eſt facere. Incurrit verò (ait ritè Leander) *ſi cum effectu defenſionem ſit aggreſſus, aut jam eſſet quaſi in procinctu paratus ad illam, provocans ad certamen volentes contrarium ſuſtinere; quia hoc jam moraliter defenſio actualis reputatur.*

CAPUT XIII.

De Libris prohibitis comburendis, aut expurgandis.

463 Libri perpetuò quavis cauſa prohibiti, ſunt Inquiſitoribus, aut Epiſcopis reſpectivè conſignandi, juxtà dicta ſuperiùs, ſub termino præfixo in ipſa Bulla Urb. *n.* 340. quia tempus illud fuit appoſitum ad ſolicitandam conſignationem, non ad terminandam obligationem. Bord. *in man. conſult. ſect.* 48. *num.* 38.

Dixi, *ſub termino præfixo in ipſa Bulla Urb.* niſi aliud brevius tempus fuerit in edictis Inquiſitorum præſcriptum, quod debet attendi: hinc in edicto Inquiſitorum Regni Siciliæ pro conſignandis expurgatori libris expurgandis ſolùm tempus quindecim dierum præſcribitur.

464 Ubi nota, quòd ſi potens librum hæretici commode intra duos dies conſignare, illum non conſignet, incurrit cenſuram Bullæ Cœnæ, ut retentor: *v. num.* 365.

465 Inquiſitores, & Epiſcopi reſpectivè libros perpetuò quavis cauſa prohibitos, quantociùs comburere debent, ex Bulla Urb. VIII. relata *num.* 348.

466 Dictio, *quantociùs* (inquit Bord. *cit. n.* 50.) idem valet ac *quamprimum*, *importans ſpatium trium menſium in magnis, duorum in parvis.* Barb. *dict.* 502. Salelles *reg.* 141. *num.* 95. ait, *intelligendum, niſi dilatio combuſtionis expediat ad formandum proceſſum, vel ad convincendum reum de abuſu illius; expedita ergo cauſa comburantur libri*: ita ille.

467 Libri prohibiti ad tempus, donec corrigantur, deferendi ſunt Inquiſitori, aut Expurgatori ad id ab eo deputato intra terminum præſcriptum, juxtà dicta *n.* 463. qua facta expurgatione, poſſunt abſque nova licentia retineri.

468 Expurgator debet eos corrigere juxtà exemplar correctorii à Magiſtro Sacri Palatii, aut à Tribunali Inquiſitionis confecto.

469 Non poteſt quis per ſe ipſum ſine mortali eos expurgare, niſi de licentia Inquiſitoris, aut Epiſcopi reſpectivè. Lupus *par.* 4. *lib.* 25. *art.* 4. *diff.* 1. *pag.* 465.

QUÆRES I.

470 *An aliquam cenſuram incurrat, & ſit* *ſuſpe-*

ſuſpectus de hæreſi, qui librum hæretici Inquiſitori non conſignat, ſed propria auctoritate comburit?

LEander *cit.q.*70.*&* 71. cum aliis tenet non incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ, ſed excommunicationem Julii III. & Pii IV. nam in Bulla Pii IV: *Cum meditatio*, apud Bord. *in man. conſult.ſect.*48. *n.*54. præcipitur consignatio librorum prohibitorum, his verbis:

Monemus, ac eis, & cuilibet eorum in virtute S. Obedientiæ, & ſub incurſu hæreſis, ac omnibus contra hæreticos de jure inflictis, & promulgatis, tam Eccleſiaſticis, quam temporalibus ſententiis, cenſuris, & pœnis.

Quòd præceptum confirmavit Pius IV. anno 1564. per aliam Bullam, quæ incipit: *Pro munere*.

471 Reſp. comburentem per ſe ipſum librum hæretici, peccare mortaliter; non eſſe autem ſuſpectum de hæreſi, & nullam cenſuram incurrere. Bord.*cit.num.*53. & alii apud Leandrum *cit.*

Probatur, peccat mortaliter, quia contra præceptum obedientiæ.

Non eſt ſuſpectus de hæreſi; quia comburendo non amat, ſed odit hæreſim.

Non incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ; quia Bulla Cœnæ relata *num.*319. ſolùm exprimit legentes, retinentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, & nullam mentionem facit de comburentibus.

472 Non incurrit excommunicationem Julii III. & Pii IV. *num.*305. relatam, de qua eſt difficultas, 1. quia Alex. VII. *num.*332. relatus, omnes pœnas in materia librorum prohibitorum reduxit ad pœnas, & formam Bullæ Cœnæ, Indicis, & Pii IV. ſuper confirmatione dicti Indicis edita, quæ incipit: *Dominici gregis*. Ubi non infligitur cenſura non conſignantibus, ſed retinentibus, aut legentibus.

473 Secundò, quia ipſe Julius III. & Pius IV. relati (ut advertit ſatis doctè Bord. *cit.n.*54. et Pueronus apud Dian. *par.*10.*tr.*12.*reſ.*48.) præfatis pœnis afficiunt non conſignantes, minimè ut non conſignantes, ſed ut retinentes, in quantum ſcilicet ſupponuntur retinere libros, quos non conſignant. Conſtat ex ipſis verbis ejuſdem Bullæ propè finem, his verbis:

Volumus autem, quod ii, qui libros Luteranos, ſeu alios prædictos infrà ſpatium, & terminum hujuſmodi dictis Inquiſitoribus conſignaverint, niſi ipſi alias, quàm ex retentione librorum hujuſmodi hæretici, ſeu de fide ſuſpecti fuerint, eo ipſo etiam abſque aliqua deſuper facienda abjuratione, à cenſuris, & pœnis propterea forſan incurſis in utroque foro abſoluti ſint, & eſſe cenſeantur, prout nos, &c.

Pura igitur non conſignatio, non afficitur cenſura; bene verò retentio; idque etiam de libris prohibitis primæ claſſis, & à fortiori.

474 Eadem ratione, non conſignantes, ſed comburentes libros Catholicorum prohibitos, quia continent hæreſim, aut falſi dogmatis ſuſpicionem, incurrunt cenſuram Indicis, de qua *n.*331. minimè ut non conſignantes, ſed ut notabiliter retinentes.

Conſtat ex tenore ipſarum prohibitionum librorum ſecundæ claſſis, nempè Authorum Catholicorum, & noviſſimè ex prohibitionidus, quas facit Innoc. XI. una, *Cum ſicut accepimus*, die 16. Sept. 1680. alia, *Cum ſicut nobis*, 26. Febr. 1687. Ubi ſub excommunicatione majori interdicit lectionem, & retentionem quorundam librorum, deindè abſque ulla eſpreſſione cenſuræ præcipit, ut qui eos habuerint: *Teneantur tradere, atque conſignare locorum Ordinariis, vel Inquiſitoribus, qui exemplaria ſibi tradita illicò flammis aboleri curent.*

475 Non conſignantes verò, ſed comburentes libros hæreticorum hæreſis non continentes, nec de Religione tractantes, aut libros Catholicorum prohibitos, non ob hæreſim, vel ejus, aut falſi dogmatis ſuſpicionem, ſed ob aliam cauſam, etiam ſi ſint notabiliter retinentes, peccant mortaliter, ſed nullam cenſuram incurrunt; quia tales retentores nulla cenſura afficiuntur, juxtà dicta *num.*434.

QUÆRES II.

476 *An poſſit quis ſine peccato libros hæretici per ſe comburere, ſi non valeat eos ſine ſuo gravi damno, aut periculo Inquiſitoribus conſignare?*

REſp. affirmativè, ſi timor damni, & periculi ſit verus, & prudens. Leander *de cenſ.tr.*3. *diſp.*1. *q.*72. Pueronus *in Bulla Cœnæ cap.*1.*num.*108. Sanchez, Fagun. Trullench. & alii apud illum. Quia lex humana non obligat cum tanto detrimento: *v.num.*271.

477 Sed difficultas eſt in aſſignando, cujus mali timor poſſit ex hujuſmodi librorum non conſignatione contingere. Pueronus cit. ait:

Dicendum exiſtimo excuſari eum, non ſolùm, qui bona fide à ſe ipſo combureret, ſed etiam metu pœnæ, aut quia ipſe librum compoſuerit, aut quia ſine facultate legerit, vel retinuerit, a ſe ipſo combureret. Nam aliàs, & finis legis habetur, quod ſcilicet liber ſupprimitur, & ad ſimplicem actum obedientiæ non videtur cum tanto diſcrimine iſte obligandus.

478 Sed ritè id non probat Diana cit. his verbis:

Sed ego non video, quare legens hæreticum librum abſque facultate poſſit illum comburere, & non potiùs Confeſſario præbere, ut illum deferat

rat Inquiſitoribus:& ſic obſervabit Conſtitutiones Pontificum abſq;periculo,& diſcrimine ſuo.

479 Adde, hunc cenſeri ſpontè comparentem. Hinc Julius III. *n.*308. relatus, non conſignantes ibi expreſſos, ex retentione, quam ſupponit, non præcipit, ut puniatur, ſed illis indulget, ut facta conſignatione, abſque aliqua abjuratione à cenſuris,& pœnis ex retentione incurſis, eo ipſo in utroque foro ſint abſoluti.

480 Melius Leander cit. aſſignat:

Cum enim Domini Inquiſitores, quando liber hæreticus illis defertur, interrogent deferentem, unde illum habuerit, an illo uſus fuerit, &c. hinc eſt, quòd aliquando poſſit contingere, grave aliquod damnum deferenti evenire.

481 Illud mihi verum, quòd non potens librum hæretici Inquiſitori deferre, vel quia ei opportunitas deeſt, vel quia aliqua rationabilis cauſa id non permittit,& deinde ſit aſtrictus librum diù apud ſe retinere, uſquequò opportunitas ſuppetat; tunc poteſt illum propria authoritate comburere;quia ex una parte ad impoſſibile nemo tenetur: *v. num.* 190. & ex alia meliùs facit quis comburendo, quàm ſerpentem pulchrum viſu, ſed re peſtiferum, apud ſe, cum ſui, aut aliorum periculo retinendo: ſola curioſitas humanæ conditioni novitatis amicæ connaturalis ſufficientes dabit ſaltem ad legendum impulſus. Cujus autem fortitudinis ſe jactabit luteum figmentum, ut in occaſione labendi diù permaneat, ne frangatur, ſecurum? *v. num.*365.

P A R S T E R T I A

De Denunciationibus faciendis pro Confeſſariis ſolicitantibus.

Unum omninò hìc monitum volo; Caſus nimirùm, qui in hac tertia parte exponuntur, figuratos, & fictos ferè eſſe, non veros; & ſolùm apponi, ut ſint Confeſſariis lumen, ac regula ad Sacramentum Pœnitentiæ ſtudiosè, ac vigilanter tractandum.

C A P U T I.

De Bullis, & Decretis circa onus denunciandi Confeſſarios ſolicitantes.

482 ONus denunciandi Confeſſarios ſolicitantes ad ſanctum Tribunal Inquiſitionis, habetur ex Conſtitut. Pauli IV. 16.Aprilis 1561. Pii IV. 6.Aprilis 1564.Clem. VIII. 3.Decembris 1592. Pauli V. 16.Septembris 1608. & Gregor. XV. 30. Auguſti 1621. quæ Bullæ differunt in hoc; quia Pius, Clemens, & Paulus comprehendunt ſolùm caſum ſolicitationis mulierum in actu Confeſſionis, pro Regnis Hiſpaniæ, Portugalliæ, & Algarbiorum; Gregor. verò dilatat, comprehendendo caſus ſolicitationis cujuslibet perſonæ, etiam extra occaſionem confeſſionis in Confeſſionario, & pro toto Orbe terrarum, obligando inſuper Confeſſarios, ut pœnitentes de tali obligationi moneant, his verbis:

Gregorius Papa XV.

483 UNiverſi Dominici gregis curam, &c. ſtatuimus, decernimus, & declaramus, quod omnes, & ſinguli Sacerdotes tam ſæculares, quàm &c. Regulares cujuſcumque dignitatis, &c. qui perſonas, quæcumque illæ ſint, ad inhoneſta, ſive inter ſe, ſive cum aliis quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis Confeſſionis, ſive ante, vel poſt immediatè, ſeu occaſione, vel prætextu confeſſionis hujuſmodi, etiam ipſa ſacramentali confeſſione non ſecuta, ſive extra occaſionem confeſsionis, in Confeſſionario, aut loco quocumque, ubi confeſsiones ſacramentales audiantur, ſeu ad confeſſionem audiendam electo, ſimulantes ibidem confeſsiones audire, ſolicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos,& inhoneſtos ſermones,sive tractatus habuerint, in Officio S.Inquisitionis ſeveriſſimè, ut infrà, puniantur, &c.mandantes omnibus Confeſſariis, ut ſuos pœnitentes, quos noverint fuiſſe ab aliis ut ſupra ſolicitatos, moneant de obligatione denunciandi ſolicitantes, ſeu ut præfertur, tractantes,Inquisitoribus, ſeu locorum Ordinariis prædictis. Quod ſi hoc officium prætermiſerint,vel pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confeſſarios ſolicitantes, ſeu tractantes, ut ſuprà, iidem locorum Ordinarii, & Inquiſitores illos pro modo culpæ punire non negligant, &c. Datum Romæ, &c. die 30. Aug. 1622.

484 Bulla igitur Gregor.XV. eſt norma,& regula in hac materia, ita ut caſus, qui in ea com-

comprehenduntur, ſint oneris denunciationis; ſecùs qui aliter . Ut autem diſtinctiùs, & clariùs procedam, ſingulas ejus particulas expendam, proprios ſingulis aptando caſus . Interim Confeſſarios, qui ſuo muneri in tam gravi negotio ſatisfacere cupiunt , ut aures erigant, & ſtudioſè animadvertant , hortor .

CAPUT II.

De prima Clauſula :

Omnes , & ſinguli Sacerdotes :

QUÆRES I.

485 *An Sacerdos juriſdictione carens , fingens eam habere , comprehendatur ſub dicta clauſula , & ſit denunciandus .*

EUm non comprehendi, & non eſſe exindè denunciandum , tenet Bord. *in Trib. fidei cap.23. num.* 64. Leander *de ſacr. pœnit. tract.* 5. *diſ.* 23. *quæſt.* 39 quia allati Pontifices ; & ipſe Gregor. in ſua narrativa expreſsè loquuntur de Sacerdotibus deputatis ad confeſſiones ; unde particulæ poſteriores:*Omnes,&c.*referuntur ad priores ; quia *relatum eſt in referente* , Barb. *axiom.*201.

486 Reſp.tamen, omninò comprehendi,& eſſe denunciandum ex vi Bullæ Gregor. Dian. *par.*4.*tr.*5.*reſ.*8.Caſtropal. quia per particulas: *Omnes , & ſinguli*, comprehendit omnes Sacerdotes tam diſtributivè,quàm collectivè,ut nullus,qui ſit Sacerdos, excipiatur;ſimplex autem Sacerdos non approbatus , fingens eſſe approbatum ; verè & propriè eſt Sacerdos; adeòque comprehenditur ; nam eo ipſo,quòd fingit eſſe approbatum, habetur finis à lege Greg.expreſſus , ne pro medicina venenum, pro pane aſpidem porrigat , in Eccleſiæ perniciem. Et ità,ſi pœnitens accedat pro confeſſione ad ſimplicem Sacerdotem , quem putat eſſe confeſſarium , ille verò eam linquens in bona fide excipiat , & in confeſsione, aut immediatè poſt , vel ante , etiam confeſsione non ſecuta , aut abſolutione non data , ſolicitet , eſt denunciandus . Suam ſententiam revocat Bord.*in man.conſult. de anno* 1693. *ſect.*25. *num.*5.

487 Ad rationem in oppoſitum. Gregor.in principio Bullæ loquitur de Sacerdotibus deputatis , non ex propria mente , ſed referendo expreſsè diſpoſitiones ſuorum anteceſſorum , qui de deputatis loquuntur,illaſque confirmat; & poſt earum confirmationem, in odium tanti ſacrilegii , motu proprio dilatat onus denunciandi tam quoad caſus , quàm quoad perſonas tam ſolicitatas , quàm ſolicitantes , quod ut vidimus *n.*482. alii Pontifices non fecerunt; unde diſpoſitio Greg. refertur ad Sacerdotem deputatum , non ſub reſtrictione verè deputati , ſed ſub univerſalitate veri Sacerdotis ; & qui ſimplex Sacerdos fingens ſe deputatum ad confeſsionem , eſt verè Sacerdos ; ideò comprehenditur ſub lege Gregor. tum quia *leges intelligendæ ſunt ſecundùm proprietatem verborum* , *l. non aliter , ff. de legat.*3. *leg. fin.Cod. de his,qui ven.*Gloſſ.addit Clem.II.*de reſcript.* Barboſ. *axiom.* 122. & lex generaliter loquens generaliter eſt intelligenda , *l. de pretio , ff. de publica in rem act. ex cap. ſolitæ de major.*

488 Nec officit, quòd à ſimplici Sacerdote non fieret Sacramentum, præſertim ſi non abſolveret ; 1. quia accuſatio eſt ſacramentalis , quantum ſufficit ad obligationem ſigilli ſacramentalis ; 2 quia Greg.non requirit confeſsionem , ut patet per illas particulas : *Confeſſione non ſecuta : v. n.*536.

QUÆRES II.

489 *An mandans , fingens ſe Sacerdotem , & interpres ſi ſolicitent , ſint denunciandi ?*

MAndantem Confeſſario , ut pro ſe ſolicitet pœnitentem; eum , qui ſe fingit Sacerdotem, cum non ſit, & interpretem confeſſionis, ſi ſolicitent in actu confeſsionis, aut immediatè , vel poſt , eſſe ex vi harum Bullarum denunciandos,aſſerunt Freiras,Eſcobar,& Trimarcus ; quià habetur finis legis , quòd porrigant pro pane aſpidem, in Eccleſiæ perniciem. Specialiter de mandante ſuadetur ; quia qui per alium aliquid facit , eſt perindè , ac ſi per ipſum faciat . Et interpres participat de actu ſacramentali , quatenùs ad ſigillum tenetur .

Reſp.nõ eſſe ex vi harum Bullarum denunciandos,cum Diana *par.*10. *tr.*14.*reſ.*42. *par.*1. *tract.*4.*reſ.*15.*par.*4.*tr.*5.*reſ.*9.Leander *de ſacr. pœnit.tract.*5.*diſp.*13. *à qu.*36. Caſtropal. *tom.* 1.*tr.*4. *diſp.* 9. *punct.* 9. *n.*5. & nonnullis apud ipſos. Probatur,nedum, quia odia ſunt reſtringenda , ſed etiam ex proprietate verborum legis . Nam lex expreſsè loquitur de Sacerdote , qualis non eſt Sacerdos fictus.Item de Sacerdote gerente munus Confeſſarii , cujuſmodi non eſt mandans, aut interpres . Nec officit , quòd mandans , aut interpres ſit Sacerdos,aut Confeſſarius,quia materialiter ſe habet,cum poſsit eſſe laicus.Tum quia interpres ſe tenet ex parte pœnitentis,non Confeſſarii; nam eo pœnitens utitur , quando deficiente copia Confeſſariorum,Confeſſarius,qui ſuppetit,eſt ejus linguæ ignarus; & cum onus denunciandi ſit expreſsè impoſitum contra Confeſſarium ſolicitantem, non contra pœnitentem ſolicitatum,interpres ſolicitans , non comprehenditur .

Ratio

Ratio in contrarium non obſtat, quia licet militet idem finis, non militat eadem pœna, quoniam lex eos non expreſsit,cum potuiſſet; quod indicat eos comprehendere noluiſſe, juxtà illud, *lex, ſi aliud voluiſſet, expreſſiſſet, l.un.§.ſin autem, C.de caduc.toll.l.ſi ſervum,ff.de acquir. hæred. §.Prætor, v.non dixit, Audientiam* 21.*de decim.*Pelliz.*tr.*6.*cap.*2.*n.*123.*et cap.* 6.*n.*24.*item ex reg. juris in* 6.*reg.*15.*in odioſis non valet argumentum de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum,de perſona ad perſonam ex identitate,aut ſimilitudine rationis;* nam expreſsio rationis non extendit legem, quia lex odioſa non minus pendet à voluntate legislatoris, quàm ab ejus ratione. Rodr. *tom.*1. *qu.*11.*art.* 6.*§.*14.*&* *qu.*47.*art.*1. *in fine*. Port.*ver.lex in addit.n.*13.Bord.*to.*4.*p.*3.*reſ.*149.*n.*59.& Com.

Ex his ſequitur, quòd laicus, aut Clericus, non Sacerdos fingens ſe Sacerdotem, & Confeſſarium, si ſolicitet, non ſit denunciandus; benè verò Sacerdos, si fingat ſe Confeſſarium; ſecùs, si non fingat ſe Confeſſarium. Tancr. *tom.*4.*tr.*1.*de pœnit. qu.*21.

490 Dico tamen,eos eſſe ex alio capite, & ex aliis Bullis denunciandos. Leander cit. & Diana *p.*9. *tr.*9. *reſ.*32. quia ſunt ſuſpecti in fide, quatenùs abutuntur Sacramentis, non minùs, quàm qui abutuntur hoſtia conſecrata ad theſaurum inveniendum. Maximè ex Conſtit. Gregor. XIII. contra eos, qui ſe Sacerdotes simulantes confeſsiones excipiunt. Requiritur autem, ut abſolutionem etiam dederint; quia non cenſentur Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtraſſe, si abſolutionem non dederint. Caſtrop. cit.

QUÆRES III.

491 *Confeſſarius ſciens hoc mane tali hora Catharinam ad ipſum acceſſuram pro confeſſione, poſuit in Confeſſionario non Sacerdotem,fingentem ſe Confeſſarium, qui mulierem accedentem ſolicitavit,ut rem haberet cum ipſo Confeſſario? An ſit denunciandus?*

RESp. pœnitentem non teneri denunciare ſolicitantem,quia non erat Sacerdos;nec ipſum Confeſſarium, quia eſt mandans,juxtà dicta *n.*9.Tancr. *tom.*4.*de pœnit.tract.*1.*qu.*13.

Si verò, quando fuit actus ſolicitationis,sive in actu confeſsionis,sive proximè ad confeſsionem, sive in Confeſsionario,Confeſſarius fuit præſens, tunc eſt denunciandus, non minùs, quàm ſi dediſſet mulieri ſcripturam ſolicitationis domi legendam, ex *n.* 567. quia tunc ipſe loqueretur inhoneſta cum muliere mediante alio tanquam inſtrumento ſibi conjuncto, plus quàm media ſcriptura. Tancr.cit.

QUÆRES IV.

492 *Confeſſarius caſu audivit confeſſionem cujuſdam mulieris, quam ipſa faciebat cum alio Confeſſario, & cognoſcens inde mulierem facilem ad peccata carnis, illam eſt immediatè inſecutus poſt confeſſionem, & ab ea inhoneſta requiſivit. An denunciandus?*

RESp. non eſſe denunciandum. Tancr.*cit.q.* 27. quia Bullæ loquuntur de Sacerdote audiente confeſſionem, ut Confeſſario. Hic autem audivit furtim confeſſionem factam cum alio Confeſſario, & non ut Confeſſarius; materialiter enim ſe habet,quòd ſit Confeſſarius, quoniam talis auditor poterat eſſe Laicus.

Eadem ratione Diana *par.*10. *tract.* 14. *reſ.* 42. *§. unde*, ait, non eſſe denunciandum, qui tactibus, aut ſignis provocat mulierem, dum alteri confitetur, quia licet inferat injuriam Sacramento, non infert ut Confeſſarius, ſed ut extraneus, qui poteſt eſſe laicus.

QUÆRES V.

493 *An Confeſſarius ſolicitans teneatur denunciare ſeipſum?*

RESp. non teneri. Leander *cit.q.*42. Diana *par.* 1. *tr.* 4. *reſ.* 8. quia nemo tenetur prodere ſeipſum, ex *cap. Aliquando de pœnis diſt.* 1. *v. n.* 609. & quilibet à denunciando excuſatur, quando ex denunciatione probabiliter, & prudenter timet periculum propriæ famæ, vitæ, honoris, &c. quia præcepta humana non obligant cum gravi nocumento. Leander *cit. q.*44. Peyr. & alii apud ipſum.

QUÆRES VI.

494 *An mulier ſolicitans ſit denuncianda?*

RESp.negativè,quia lex Confeſſarium,non pœnitentem ſolicitantem exprimit.Hinc roboratur reſolutio *n.*489. Imò mulier denunciando, ſi ipſa conſenſit, non tenetur ſuum manifeſtare conſenſum, quia materia denunciationis eſt ſolicitatio, ſeu actus inhoneſtus Confeſſarii, minimè mulieris, ſeu pœnitentis. Conſtat ex Bulla Greg. *num.*483. Diana *par.*1. *tr.*4 *reſ.*23.Bord.*in man.conſult ſect.*25.*nu.*168.

CAPUT III.

De Secunda Clauſula.

Perſonæ, quæcunque illæ ſint.

495 SUb quibus terminis; ex proprietate verborum, veniunt, fœminæ, & mares,puellæ,& pueri rationis inexpertes; ſolent enim(ut advertit Bord.*cit.n.*19.) parentes ſuos filios quinque, aut ſex annorum præſentare Confeſſariis, ut illos ad hoc Sacramentum paulatim alliciant; unde ſi tunc Confeſſarius aliquem puerum,aut puellam ex iſtis ſolicitet, eſt omninò denunciandus.

CA-

CAPUT IV.

De tertia Clauſula.

Ad inhoneſta.

496 NOmine inhoneſti veniunt ſolùm actus venerei. Unde Confeſſarii ſolicitantes in confeſſione pœnitentes ad alia crimina, putà furti, homicidii, non ſunt denunciandi. Diana *par.* 1. *tr.* 4. *reſ.* 20. *par.* 4. *tr.* 5. *reſ.* 17. & ex praxi DD. Inquiſ. idque ex vi Bulla Greg. Ex alio autem capite ſunt ſuſpecti de hæreſi, & cognoſcuntur ab Inquiſitoribus, ex abuſu ſcilicet ſacramenti. Bord. *in man. conſult. ſect.* 25. *n.* 122.

498 Solicitatio igitur, quæ onus denunciationis parit, eſt tentatio à Confeſſario adverſus pœnitentem facta ad inhoneſta. Ad inhoneſta tentare dicitur provocando, invitando, aut alliciendo verbis, aut ſignis de ſe ordinatis ad actus venereos. Signa ſunt oſcula, tactus impudici etiam ſui ipſius Confeſſarii, tactus manuum pœnitentis ſine cauſa, miſſio oſculi, manibus, ſtudioſa compreſſio pedis, aut oculi, & ſimilia ſigna amatoria, quibus amantes uti ſolent ad invitandum, aut alliciendum aliquam perſonam ad ſui amorem.

499 Quod eſt verum, etiam ſi ſolicitatio fiat per ſigna venialiter inhoneſta, nempè leviter indicativa amoris laſcivi, quia licèt tales actus ſint ex ſe leves, ex circumſtantia tamen temporis miniſtrandi Sacramentum, cum qua ſunt conjuncti, ſunt graves, & mortales; ac proindè pariunt onus denunciationis. Leand. *cit. q.* 12. Diana *p.* 10. *tr.* 14. *reſ.* 44. contra Souſa, Caſtrop. & Tancredi *de pœn. t. tr.* 1. *q.* 10. *tom.* 4. dicentes, non eſſe denunciandum Confeſſarium, ſi pœnitentem tactibus ex ſe honeſtis tangat, ſolùm ex circumſtantiis venialibus, & pœnitens cognoſcat Confeſſarium non habere animum ulteriùs progrediendi, nec ipſam habere periculum conſentiendi in grave peccatum; quia excommunicatio major in edicto fulminata non fertur, nec ligat, niſi pro culpa mortali. At hoc fundamentum ruit, quia hujuſmodi actus, aliàs leves, eſſe graves ex circumſtantia miniſterii, probatum eſt *in tomo* 1. *de voto.*

Ad onus denunciandi non requiritur, quòd ſequatur principalis effectus, per ſolicitationem intentus, aut quòd perſona ſolicitata conſentiat; ſed ſufficit, quòd ſit attentatus, ut conſtat ex verbis ſequentibus Bullæ *Solicitare, vel provocare tentaverint*: *v. n.* 547.

QUÆRES.

500 *Confeſſarius in confeſſione mulierem, quæ de tepido mariti amore quærebatur, docuit artificia, pluresque modos inhoneſtos allectivos & remedia quædam applicanda vaſi, pariter ad alliciendum maritum. An ſit reus ſolicitationis & denunciandus?*

REſp. affirmativè; quia docuit meretricia cum alia perpetranda. Item quia locutus eſt provocativa ad motiones carnales in ſe ipſis.

CAPUT V.

De quarta Clauſula.

Sive inter ſe, ſive cum aliis quomodolibet perpetranda.

501 POteſt Confeſſarius pœnitentem ſolicitare ad inhoneſta, ſive ſecum, ſive cum aliis habenda, gerendo munus infami lenonis. Uno autem, aut altero modo ſolicitet, eſt denunciandus. Etiam ſi pœnitentem ſolicitet, ut ipſa cum alia mediet pro fornicatione. Eſt Com.

CAPUT VI.

De quinta Clauſula.

In actu Sacramentalis Confeſſionis, ſive ante, vel poſt immediate.

502 QUid ſit ſolicitare in actu ſacramentalis confeſſionis, conſtat. Quid verò ſit ante, vel poſt immediatè, eſt difficultas, quæ declaratur per ſequentes caſus.

Ex vi Bullæ Greg. non eſt denunciandus Confeſſarius ſolicitans in aliis ſacramentis, nempè in adminiſtratione Baptiſmi, Matrimonii, &c. quia nulla de iis fit mentio. Diana 4. *par. tr.* 5. *reſ.* 16. Leander *cit. qu.* 10. qui advertunt, eum eſſe denunciandum Superiori, ut corrigatur, ut abuſor Sacramenti, ob quod eſt ſuſpectus de hæreſi.

QUÆRES I.

503 *Confeſſarius poſt auditam confeſſionem mulieris accedit ad ejus domum, ibique, aut in itinere illam ſolicitat. An ſit denunciandus?*

AFfirmat Lezana *in ſumma qq. regul. cap.* 19. *n.* 34. Peyr. & Hurtadus *de matrim.* qui præſertim ait, peccatum carnis à Confeſſario cum pœnitente commiſſum intra 24. horas poſt confeſſionem, eſſe caſum denunciationis.

Negativè reſpondeo cum Leandro *cit. q.* 28. Diana, Caſtrop. & aliis. Ratio eſt, quia non ſolicitat in actu, aut in loco confeſſionis, nec ſimulat confeſſionem, ut conſtat; nec ex prætextu confeſſionis, quia præcedens confeſſio non fuit velata, ſed vera; nec occaſione confeſſionis; quia occaſio confeſſionis dicit invitationem,

atque

atque etiam provocationem ante actum confeſſionis, ut in *num.*509. quæ non habentur in caſu. Et licet ad id interiùs ſit motus in actu confeſſionis, ex quo mulierem illam audivit, aut vidit; id tamen per nullum ſignum externum expreſſit, quod requiritur, ut pœnæ humanæ ſubjiciatur. Nec denique quia immediatè poſt, in quo ſolùm eſt difficultas. Nam per cit. Doctores, & per ipſum Hurtadum *de juſtitia fol.* 299. illa ſolicitatio dicitur facta immediatè ante, vel poſt confeſſionem, quando inter confeſſionem, & ſolicitationem, nec pœnitens, nec Confeſſarius divertitur ad aliud loquendum, vel faciendum; unde ſi data abſolutione Confeſſarius, aut pœnitens ad extraneos actus ſe diverterit, v.gr. videndo Miſſam, &c. & ſic diverſus fœminam ſolicitet, non dicetur ſolicitare immediatè poſt confeſſionem; cum ergo hoc totum eveniat in caſu, non erit caſus denunciationis: *v.num.*520.

504 Id confirmat Bord. *in Trib. fidei cap.* 23.*n.*35. cum Carena, & aliis, dicens: ly *immediatè ante* incipere, quando pœnitens primò petit confeſſionem, vel ad eum jam expoſitum in Confeſſionali accedit, & deſinit quando narrare incipit; unde intra illud ſpatium ſolicitans, dicitur ſolicitare immediatè ante confeſſionem: ſi verò Confeſſarius videns mulierem in ſtalo genuflexam, ſolicitat, non dicitur ſolicitare immediatè ante, cum non ſolicitet intra illum ſpatium. Ly *immediate poſt* incipit à data abſolutione, & deſinit, poſtquam pœnitens receſſit è conſpectu Confeſſarii, genuflectendo extra locum confeſſionis in alio loco, ut ſolet; & tunc Confeſſarius è ſuo loco recedens, ſi accedat illuc, & ſolicitet, non dicetur ſolicitare immediate poſt confeſſionis actum; & ita multò minus, ſi in itinere, aut in domo: item Bord. *nu.* 37. addit, Confeſſarium dici ſolicitare immediatè ante, quando ſolicitat pœnitentem ante ſe conſtitutum, & genuflexum; minimè, ſi ante, licèt petierit confeſsionem. Nec dici ſolicitare immediatè poſt, ſi eum ſolicitet, poſtquàm immediatè receſsit à Confeſſarii pedibus: *v.n.*568.

Cæterùm ſententia affirmativa valdè mihi arridet, ſi ſolicitatio contingat eodem die, & ex peccato carnis in confeſſione audito; quia videtur facta occaſione confeſſionis, qua cognovit pœnitentem proclivem ad venerem. Et cum ſit facta eodem die, dicitur facta *incontinenti*; unde licèt non ſit immediata, eſt proxima confeſſioni: & ita tenet Bord. *in man. conſult. ſect.*25. *num.*38.

QUÆRES II.

505 *Mulier ad confeſſionem acceſſit, Confeſſarius autem ante Crucis ſignum eam prævenit, & dilata in aliud tempus confeſſione, illam ſolicitavit. An ſit denunciandus.*

Reſp. affirmative. Diana, & Com. nam tunc dicitur ſolicitare immediate ante, quia poſt acceſſum pœnitentis ad Confeſſarium expoſitum. Nec officit, quòd confeſſio non ſit ſecuta; quæ in Bulla expreſsè habetur, quod Confeſſarius ſolicitans ſit denunciandus, etiam ipſa ſacramentali confeſſione non ſecuta, *nu.* 521.

QUÆRES III.

506 *Confeſſarius immediatè poſt confeſſionem dixit mulieri:* expecta me pauliſper in Eccleſia; *ipſe autem à loco Confeſſionis ſecedens, ad aliud opus ſe divertit, tandem rediit, & eam inveniens ſolicitavit. An ſit denunciandus?*

Reſp. eſſe denunciandum, ſi quando ad mulierem rediit, nullo habito cum illa tractatu antecedenti honeſto, eam ſolicitavit; quia hæc ſolicitatio habet initium à confeſſione immediatè poſt.

Si verò ante ſolicitationem habuit tractatum de aliquo ſerio, & reali negotio, & poſt illum accidat ſolicitatio; tunc eſt neceſſaria diſtinctio: vel enim ſolicitatio incœpit à muliere, quatenùs hæc primò Sacerdotem provocavit ad inhoneſta, vel incœpit ab ipſo Confeſſario. Si primum, Confeſſarius correſpondens provocationi mulieris non eſt denunciandus; benè verò ſi ſecundum. Quia in primo caſu dignoſcitur, quòd verba illa: *Expecta pauliſper*; non fuerint ordinata ad ſolicitationem, ſed hæc per accidens, & independenter ab illis contingerit. In ſecundo autem dignoſcitur, quòd fuerint ordinata ad inhoneſta, & quòd tractatus antecedens fuerit artificiosè factus à Confeſſario ad palliandam ſolicitationem; quoniam exitus acta probat: non juvat, quòd Confeſſarius reverà, quod dixit: *expecta*, habuerit intentionem ſolùm tractandi negotium, non ſolicitandi, licèt poſteà per accidens ſolicitaverit; non juvat, inquam, ſi fuit primus ad ſolicitandum; quia Eccleſia judicat de extrinſeco, *num.*507. *&* 559.

Quòd ſi præfatus Confeſſarius non acceſſit tunc ad Eccleſiam, ubi & quando dixit ſe expectandum, ſed ſequenti die eam provocavit ad inhoneſta; videtur, quòd non ſit denunciandus, quia provocatio eſt à confeſſione remota, & prava illa intentio potuit contingere nocte intermedia: *v. n.*511. Tum quia, *incontinenti facta non dicuntur, die interpoſita, leg. Quod ait,* 23. *§. Quod, ff. ad l. Jul. de adult.* Bord. *in man. conſult. ſect.*25. *num.*31.

QUÆRES IV. TRIA.

1. *Confeſſarius ſtatim poſt confeſſionem duxit ad cubiculum puerum, & ſolicitavit.*

2. *Confeſſarius ſtatim poſt confeſſionem dixit* pue-

puero ; veni hodie ad meam domum , & tradam tibi chirographum tuæ confeſſionis : *Acceſſit puer , & Confeſſarius eum ſolicitavit .*

3. *Confeſſarius pœnitenti pœnitentiam impoſuit , ut ab ipſo Confeſſario domi nuda diſciplinæ flagellis afficeretur , & id accidit . An hujuſmodi Confeſſarii ſint denunciandi ?*

507 RESp. affirmativè cum Diana 4. *p. tr.* 4. *reſ.* 11. Leander *cit. q.* 35. quia iſti , & ſimiles caſus ratione dependentiæ includunt confeſſionem , & hujuſmodi ſolicitationes habent initium ex confeſſione per ſignum externum per ſe ordinatum ad inhoneſta , datum in primo , & ſecundo immediatè poſt confeſſionem , in tertio verò caſu datum in ipſo actu confeſſionis ; nam pœnitentia eſt per ſe annexa actui confeſſionis. Quòd tale ſignum externum ſit per ſe ordinatum ad inhoneſta , patet ex exitu , quoniam *exitus acta probat* . Item in primo caſu ſolicitatio eſt immediatè poſt Confeſſionem , quia nil mediat inter ipſam , & confeſſionem , niſi ipſa conductio ad effectum ſolicitationis. Et hac ratione Confeſſarius , qui dat mulieri immediatè poſt confeſſionem ſchedulam ſolicitationis domi legendam, eſt denunciandus, Leander *cit.q.*15. contra Caſtropal. *v.nu.*562. & ex ſimili ratione denunciandum diximus Confeſſarium , qui ſciens fœminam ad ipſum accedere pro confeſſione , ita ut velit ſtatim confiteri,ipſe verò eam ſtatim præveniens ſolicitet . Aut ſi mulieri confeſſionem petenti confeſſionem diſſuadeat , & ſolicitet ; quia immediatè ante ſolicitat . Eadem ratione denunciandus eſt Confeſſarius , ſi in confeſſione ſuadeat mulieri, ut ſibi domi verenda oſtendat , quæ infecta morbo dixit ; hujuſmodi enim ſunt actiones inhoneſtæ , à confeſſione per actum externum dependentes .

QUÆRES V.

508 *Confeſſarius audita confeſſione nihil dixit puero, ſed ipſemet poſteà tulit in ejus domum chirographum confeſſionis , & de inhoneſtis egit . An denunciandus ?*

RESp. non eſſe denunciandum , juxta dicta in *nu.* 503. ſi nihil de hac delatione dixit puero in confeſſione . Bord. *nu.* 57. quia tunc ſolicitatio non eſt immediata , & proxime pendens à confeſsione , ſed remotè . Eſſet autem denunciandus , ſi proximè ad confeſſionem dixiſſet puero : *Ego ducam in tui domum chirographum confeſſionis*; etiam ſi ſuam mentem inhoneſtam non expreſsiſſet , ob rationem de *num.*507. *v. nu.* 568.

CAPUT VII.

De ſexta Clauſula .

Seu occaſione , vel prætextu confeſſionis hujuſmodi , etiam ipſa ſacramentali confeſſione non ſecuta .

509 HÆ duæ particulæ , occaſio , & prætextus confeſſionis , ſunt diverſæ , quia occaſio eſt confeſsionis verè petitæ; prætextus verò eſt velamen, & color confeſsionis, quæ non eſt,aut falſa eſt. Dictio enim *ſub prætextu*, idem ſignificat, quod ſub velamine, vel colore alicujus rei, quæ non eſt,vel jam deſinit eſſe, ſeu falſa eſt, *l.ſub prætextu C.de tranſlat.* ſint pro claritate . Unde occaſio confeſsionis dicit invitationem ad confeſsionem veram ; prætextus verò dicit invitationem ad confeſsionem coloratam , & fictam .

QUÆRES I.

510 *Confeſſarius vocatus hodie à pœnitente ad audiendam ejus confeſſionem domi ſequenti die, acceſſit ſequenti die ad ejus domum, & eam confeſſione poſtpoſita ſolicitavit . An ſit denunciandus ?*

RESp. affirmativè. Bord. *cit.n.*38. quia violavit hanc particulam: *Occaſione confeſſionis* , quoniam occaſionem ſolicitandi accepit à confeſsione petita à perſona verè confiteri volente , data illius temporis opportunitate .

Ut autem hanc particulam à præcedenti particula , *immediatè ante* , diſtinguas, tres diſtinguo caſus .

Confeſſarius tripliciter poteſt pœnitentem ſolicitare. 1. Quando nulla facta priùs petitione , pœnitens confiteri volens genuflectit coram Confeſſario expoſito , qui ante Crucis ſignum illum prævenit, & ſolicitat . 2. Quando facta priùs petitione confeſsionis,Confeſſarius pœnitentem prævenerit , antequàm ille genuflectat, vel antequàm ipſe confeſsionem excepturus ſedeat, & ſolicitet, ſive poſteà confeſsio ſequatur , aut non. 3.Quando facta priùs petitione confeſsionis,Confeſſarius ſedeat, & pœnitentem genuflexum , antequàm narrare incipiat , ſolicitet . In 1. caſu Confeſſarius eſt ſolùm violator particulæ, *immediatè ante* , ut dixi in *n.*503.& 504.& non alterius particulæ, *occaſionis confeſſionis* ; quia occaſio dicit invitationem , quæ in caſu non præceſsit actum confeſsionis . In 2. caſu eſt violator ſolius poſterioris particulæ , *occaſione confeſſionis* ; quia præceſsit invitatio . In 3.autem caſu eſt violator utriuſque particulæ,& quia ſolicitat occaſione confeſsionis ; nam præceſsit invitatio, & quia immediatè ante, ob dicta ſuperiùs .

Si autem nulla facta petitione confeſsionis ,

Con-

Confeſsarius ſolicitet mulierem in Eccleſia exiſtentem, non eſt denunciandus, etiam ſi ſtatim poſt ſolicitationem mulier confeſsionem petat ab eodem, ſi ille poſt petitionem non ſolicitet; quia occaſio, & prætextus, uti cauſæ, debent præcedere effectum ſolicitationis. Bord. *in man.conſult ſect.25.nu.32. vide n.*507.

QUÆRES II.

511 *Confeſſarius poſt auditam mulieris confeſſionem, & ibi ejus adulterium, accedit ad ejus domum, ibique, aut in itinere illam ſolicitavit, & cum mulier renuiſſet, Confeſſarius ſubjunxit,* Cum aliis es adulterata, benè potes mecum. *An ſit denunciandus?*

Videtur, quòd non; nam ſi eſſet denunciandus, maximè ex illa clauſula: *Ex occaſione confeſſionis*; ſed non ex ea; quia occaſio dicit invitationem, aut provocationem antè actum confeſsionis, quæ nulla præceſsit; igitur non eſt denunciandus uti dictũ eſt in 1.caſu *n.*503.

Reſp. tamen eſſe denunciandum nedum ut fractorem ſigilli, verùm etiam ut reum ſolicitationis ex occaſione confeſſionis; nam iſte occaſionem ſolicitandi deſumpſit, ex confeſſione audita, quod ipſemet exprimit per ſignum externum, per allata verba ſubjuncta mulieri, quod ſignum externum non habetur in caſu, de *n.* 503. & ideò ibi eum excuſavimus; unde cum in hoc caſu ceſſet ratio excuſationis, ceſſare debet excuſatio, & ſolùm dico, non eſſe denunciandum ex vi ſolicitationis, ſi diſtantia phyſica eſſet tanta, v.gr. plurium dierum, ut ſolicitatio prudenter non cenſeretur moraliter cum confeſſione conjuncta: *v.nu.*506.

Ad rationem in oppoſitum, dico, id eſſe verum de occaſione confeſsionis faciendæ, minimè de occaſione confeſsionis, dum fit; quæ quidem parit onus denunciationis, non minùs, quàm illa, ſi exprimatur per ſignum externum.

QUÆRES III.

512 *Confeſſarius amore captus cujuſdam mulieris, non expectat, ut invitetur, ſed ipſe eam pro ſequenti die ad confeſſionem invitat, accedit ad Eccleſiam mulier, & Confeſſarius nil de confeſſione curans, imò ne det locum mulieri, ut verbum ullum de confeſſione loquatur, illam ante januam Eccleſiæ expectat, & ibi ſolicitat. An ſit denunciandus?*

Reſp. affirmativè. Bord. *cit. nu.*39. quia eſt violator illius particulæ, *prætextu confeſsionis:* ſolicitat enim ex colore confeſsionis.

QUÆRES IV.

513 *Mulier facta conventione cum Sacerdote de peccato carnis, agnoſcens difficultatem executionis pro familiaribus domus, ægrota ſe fingens, eum de ejuſdem prævio conſilio vocavit ſub prætextu confeſſionis, et ita rem habuerunt. An talis Sacerdos ſit denunciandus?*

Affirmat Fagundez *lib.6. in Dec.c.12. n.17.* cum Sancio; quia ſumpſit ad inhoneſta opportunitatem ex confeſsione.

Negant Diana 4. *p. tr.*5. *reſ.*37. Freiras, & Leander *cit.q.*24. quia in caſu, prætextus confeſsionis non eſt per ſe, & proximè ordinatus ad ſolicitationem, ſeu ad inhoneſta, ſed remotè; proximè enim, & per ſe eſt ordinatus tanquam medium ad avertendos familiares domus à ſcandalo, & ſuſpicione mali: nec res habita, aut ſolicitatio, habet ortum ex prætextu, ſed ex tractatu prævio. Idem tenet Tancr. *to.* 4.*tr.*1.*de Pœnit.q.*19. ſi mulier vocet in ſui domum confeſſarium ex compacto fingens velle confiteri, ut ſic decipiat Superiorem ad dandã licentiam exeundi, & tunc rem habeat *n.*515.

Omninò autem eſt denunciandus, ſi inhoneſta tractans confeſsionem ſimulet ad adſtantes illudendos, etiam ſi ſimulatio fiat ex condicto mulieris; quia ſola ſimulatio confeſsionis in ſolicitatione onus denunciandi parit, *n.* 541.

QUÆRES V.

514 *Mulier non ex compacto, ſed verè colore confeſſionis vocavit in ſui domum confeſſarium, qui cùm acceſſiſſet, à muliere provocatus habuit rem cum illam. Ad denunciandus?*

Reſp. eſſe denunciandum. Tancr. *cit.q.*19. quia verè habuit inhoneſta cum muliere prætextu confeſsionis.

QUÆRES VI.

515 *Confeſſarius Regularis ad faciliùs obtinendam à ſuo Superiore licentiam exeundi, finxit ſibi oportere exire è Monaſterio ad audiendam confeſſionem ſuæ pœnitentis infirmæ, quam tamen non vult audire, ſed inducere ad inhoneſta, idque in effectu accidit. An denunciandus?*

Reſp. non eſſe denunciandum. Bord.*n.*58. quia ſi eſſet denunciandus, maximè ex prætextu, vel ex ſimulatione confeſsionis. Non ex prætextu; nam prætextus eſt color confeſsionis cum ipſa pœnitente, non cum tertia perſona. Nec ex ſimulatione; quia ſimulatio attenditur reſpectu loci, non reſpectu tertiæ perſonæ; fit enim per ipſum factum confeſsionis in actu ſecundo ſimulatum in loco; in caſu autem ſolùm fingitur Superiori futura confeſsio: *v.n.*513.

QUÆRES VII.

516 *Mulier vocavit in ſui domum confeſſarium, non confeſſionis, ſed ſolùm conſilii cauſa, quo dato, Confeſſarius ab ea inhoneſta quæſivit; at quia illa reſpondit, ſe nolle aſſentiri ob verecundiam, quam habet in confitendo peccata carnis, confeſſarius ſubjunxit, ſe ejus confeſſionem excepturum, quando ei placuerit. An ſit denunciandus?*

RESp. non eſſe denunciandum . Lupus *de Inquiſ. p.*1. *lib.*5. *diff.*7. & Bord. *cit. num.* 41. Ratio eſt, quia in hoc caſu nulla adeſt conditio ad onus denunciationis à Pontificibus requiſita . Oſtenditur diſcurrendo per ſingulas . Hac, inquam, ſolicitatio ad inhoneſta non fuit in actu confeſsionis, ut conſtat. Non immediatè ante ; quia mulier non acceſsit pro confeſsione . Non immediatè poſt, quia ejus confeſsionem non exceperat, & quando poſtea excepit, eam abſque ulla ſolicitatione dimiſit. Non in confeſsionario , aut ſimulando confeſsionem, ut patet . Non occaſione confeſsionis ; quia ad ſolicitationem non præceſsit invitatio ad confeſsionem . Nec demùm ex prætextu confeſsionis ; quia nullum præceſsit velamen confeſsionis . Et cùm non ſit alia conditio, quæ onus denunciandi Confeſſarium ſolicitantem pariat , ſequitur , quòd talis Confeſſarius non ſit denunciandus .

Non obſtat autem, quòd conſenſus mulieris ad turpia dependeat poſteà à confeſsione, qua non præmiſſa , eum Confeſſarius non obtineret . Quoniam licèt conſenſus mulieris à confeſsione dependeat, non ſic ſolicitatio ; Bulla verò ſolum loquitur , & diſponit de ſolicitatione Confeſſarii, minimè de conſenſu mulieris ſolicitatæ .

517 Ex his colliges , capita denunciationis ex vi ſolicitationis ſingillatim ſufficientia ad onus denunciandi eſſe ſeptem, 1. Actus confeſsionis, 2. Immediatè ante, 3. Immediatè poſt, 4. Occaſio confeſsionis, 5. Prætextus confeſsionis, 6. Confeſsionariū. 7. Simulatio confeſsionis.

Q U Æ R E S VIII.

518 *Mulier acceſſit ad Confeſſarium dicens ſe velle ſequenti die confiteri , Confeſſarius autem non ſequenti die, quando hæc pro confeſſione accedere debet , ſed tunc eam ſolicitat extra Confeſſionarium , nec Confeſſionem ſimulans , An ſit denunciandus ?*

NOn eſſe denunciandum , tenent Leander *cit. q.*20. Caſtrop. *to.*1. *tr.*4. *diſp.*9. *punct.* 8. *n.*4. Sancius, & Trullench. apud Leandrum; quia tunc ſolicitatio non eſt proxima confeſsioni faciendæ , ſed eſt proxima conventioni de illa agenda . Idem tenent Tancr. *tom.* 4. *tr.*1. *de Pœnit. qu.* 16. qui ſolùm dicit eſſe denunciandum, ſi mulier dicat ſe velle non cras, ſed ſtatim confiteri , & Confeſſarius diſſuadeat, & inhoneſta tractet , &c. *v. num.* 507.

519 Ego autem puto eſſe denunciandum ratione illius particulæ *occaſione confeſsionis :* quia ex invitatione ad Confeſsionem ſequenti die faciendam ſumpsit Confeſſarius occaſionem, & opportunitatem ſolicitandi . Unde licèt ſolicitatio non ſit proxima confeſsioni, eſt proxima petitioni confeſsionis. Item quamvis invitatio , & occaſio confeſsionis non ſit proxima confeſsioni phyſicè, & quoad tempus, eſt illi proxima moraliter , & quoad ordinem, ex intentione ipſius mulieris, quæ talem petitionem per ſe ordinavit ad confeſsionem ſequenti die faciendam ; ex quo fit, quòd ejus petitio hodie facta, cenſetur moraliter cum confeſſione craſtina conjuncta, non minùs, quàm volitio efficax occidendi cras inimicum eſt moraliter cum craſtino homicidio conjuncta ; ex quo fit, quòd quando in confeſſione exprimitur homicidium, non ſit talis volitio exprimenda ; non alia ratione, niſi quia hæc volitio heſterna non eſt moraliter interrupta ab hodierno homicidio.

Ratio igitur ad oppoſitum , quòd ſolicitatio non ſit proxima confeſſioni faciendæ , ſolùm probat , quòd Confeſſarius non ſit denunciandus ex vi aliarum particularum : *Immediatè ante vel poſt :* non probat autem, quòd non ſit denunciandus ex vi hujus particulæ : *Occaſione confeſſionis* . Poſt hæc ſcripta inveni pro mea ſententia Bord. *in man. Conſult. ſect.*25. *nu.*33.

Hæc mea deciſio corroboratur ex primo caſu *num.*510. ubi nulla eſt in re confeſſio, & ſolicitatio diſtat per diem ab invitatione ad confeſſionem , & tamen Confeſſarium ſolicitantem denunciandum eſſe diximus .

Q U Æ R E S XI.

520 *Mulier acceſſit ad Confeſſarium, ut ſtatim confiteretur , Confeſſarius autem eam diſſuaſit ex mala intentione , ut poſtea illam provocaret ad inhoneſta , at tunc nihil dixit , nec per aliquod ſignum pravam intentionem oſtendit ; ſed recedente muliere , acceſſit ad ejus domum , & ibi , aut in itinere , ſeu in Eccleſia ſolicitavit . An ſit denunciandus ?*

VIdetur , quòd ſit denunciandus , quia talis ſolicitatio eſt facta occaſione confeſſionis, & incepta immediatè poſt petitionem confeſſionis per ipſum actum diſſuaſionis, qui fuit inhoneſtus, utpotè factus animo poſtea provocandi ad inhoneſta ; actus enim ſpecificatur à fine : & ſolùm non videtur denunciandus , quando ex circumſtantiis conſtaret , quòd diſſuaſio non fuerit facta in malum finem ; licèt poſtea per accidens ſequeretur tractatus inhoneſtus , uti ſupra , in via , &c.

Reſp. negativè Tancr. *tom.*4. *tr.*1. *de Pœnit. diſp.*7. *quæſt.*16. *pag.*126. ubi dicit , hanc eſſe ſententiam communem. Ratio eſt, quia ſuppoſita ea mala intentione , Confeſſarius melius , ſeu minus malum facit diſſuadendo mulieri confeſſionem , & ab ea ſe eximendo , quàm eam excipiendo; nam ſic liberatur à ſacrilegio, quod incurreret miniſtrando in peccato mortali ; ſed ſi confeſſionem excepiſſet, provocando

do poſteà in itinere, &c. non eſſet ſolicitator in confeſsione, nec occaſione confeſsionis, ac proinde non eſſet denunciandus, *ut diximus in num.*503. ità à fortiori in hoc caſu.

Præterea diſſuaſio illa, ſi attentè conſideretur, non eſt inhoneſta, quia ejus finis non eſt provocatio futura, ſed vitatio ſacrilegii, & periculi ſolicitandi in confeſsione, ſtante intentione poſtea mulierem provocandi; qui finis eſt in ſe bonus, & ſolùm concomitanter ſe habet ad intentionem poſteà provocandi. Simili ratione diximus *in tom.* 1. *de Voto*, eſſe honeſtum, & tenere votum, quando voves eleemoſynam, ſi non capiaris in furto, ſi obtineas prolem ex adulterio, quod intendis; quia tunc finis voti eſt ſalus, & proles, quæ ſunt in ſe bona; furtum verò, aut adulterium, non eſt finis, aut effectus à voto intentus, ſed ſolùm concomitanter ſe habet.

Similiter ob eandem rationem, ſi Petrus tentatus à Virgine ad rem, nolens fornicationem, & volens vitare periculum, quod inde immineret, fornicationem diſſuadeat, intendens illam ad ſola oſcula provocare; talis diſſuaſio inhoneſta non eſſet, licèt conjuncta cum intentione mala oſculorum; quia ſolùm concomitanter ad illam ſe haberet.

Tum quia talis diſſuaſio materialiter, & per accidens ſe habet ad provocationem mulieris; nam Confeſſarius, etiam si ejus confeſsionem exciperet, poſſet poſtea in itinere, &c. eam provocare abſque eo, quòd eſſet denunciandus: *v. num.*503. & 504.

Cum igitur talis diſſuaſio confeſsionis non habet pro ſuo fine provocationem ad inhoneſta poſtea faciendam, nec ſit effectus, aut medium intentionis illius, ſed ſolùm concomitanter ſe habeat, non videtur inhoneſtatem contrahere, nec eſſe caſus denunciationis.

Talis tamen eſſet, ſi diſſuaſioni confeſsionis ſtatim poſt petitionem factæ Confeſſarius immediatè ſubjungeret aliqua verba, aut ſigna cum futura provocatione connexa, & ad illam ordinata, v. gr. si diceret mulieri: *Non cures modò confeſſionem, quia prius habeo tecum loqui*; aut aliquod ſignum adderet pravam intentionem indicans, de quibus *num.*498. & *à num.* 554. *ad* 574. tunc quidem eſſet caſus denunciationis, quia provocatio futura eſſet incepta per illa verba, aut ſigna immediatè poſt confeſsionis petitionem, juxtà *dict. num.*506. 507. 511. & 570.

QUÆRES X.

521 *Mulier acceſſit ad Confeſſarium fictè dicens ſe velle confiteri, Confeſſarius autem confeſſionem diſſuaſit, & ſtatim tractavit inhoneſta. An denunciandus?*

Reſp. eſſe denunciandum. Tancr. *cit. q.*19. quia Confeſſarius neſciens fictionem mulieris, verè ex parte ſui tractavit inhoneſta occaſione confeſsionis.

CAPUT VIII.

De ſeptima Clauſula.

Sive extra occaſionem confeſſionis in Confeſſionario.

QUÆRES I.

522 *Confeſſarius extra confeſſionem, nec ſimulans confeſſionem in Confeſſionario ſedens ſolicitavit mulierem pariter ante Confeſſionarium ſtantem, aut ſedentem. An ſit denunciandus?*

Negant eſſe denunciandum. Leander *cit. qu.*30. & apud ipſum Freiras, Fagundez, Souſa, Caſtropal. Lezana, Sancius, Hurtado, Boſſius, Donatus *tom.*3.*tr.*13.*q.*53.& alii, quorum ratio eſt ſolutio fundamenti oppoſiti. Nimirùm quia Greg. XV. per ſuam Bullam univerſalem editam 30. Auguſti 1622. Decretum Pauli V. declaravit, mitigavit, aut reſtrinxit ad terminos ſimulationis per illa verba: *Sive extra occaſionem confeſſionis in Confeſſionario, aut in loco quocumque ubi confeſſiones audiuntur, ſimulantes ibidem confeſſiones audire.* Ubi Pontifex comprehendit caſum noſtrum, ſed illi addit ſimulationem; cum igitur in caſu non ſit ſimulatio eſtò habeatur ſolicitatio in Confeſſionario, habetur ſacrilegium, ſed non caſus denunciationis.

Reſp. tamen eſſe denunciandum. Diana *p.*1. *tr.*4.*reſ.*18.*p.*4.*tr.*5.*reſ.*38. Bord. *in ſacro Trib. cap.*23. *nu.*6. Eſcobar. Trullench. apud Leandrum *cit.* Reſolutio expreſsè habetur in decreto Pauli V. ut ſequitur.

523 Feria 5. die 10. Julii 1614.

IN Generali Congr. S.Rom. & Univer. Inquiſit. habita in Palatio Apoſt. coram SS. D.N.D. Paulo Divina Providentia Papa V. &c. facta relatione, quod multi Confeſſarii tractant cum mulieribus in Confeſſionali, extra occaſionem confeſſionis, de rebus inhoneſtis; SS. decrevit, ut contra hujuſmodi Confeſſarios procedatur in Sancto Officio.

Falſum autem eſt, quòd Greg. XV. prædictum Decretum reſtrinxerit ad terminos ſimulationis, 1. Quia Pontifices in materia ſollicitationis ſemper dilatavere, non reſtrinxere onus denunciationis, ut conſtat *ex nu.*482. & præſertim Greg. qui per allatas particulas: *Sive extra occaſionem confeſſionis in Confeſſionario*: expreſsè confirmat Decr. Pauli V. 2. Quia in his verbis: *Sive extra occaſionem confeſſionis in Confeſſionario, aut in loco quocumque, ubi con-*

feſſiones audiantur, ſimulantes ibidem confeſſiones audire: particula *aut*, cùm ſit disjunctiva, diſtinguit, & disjungit caſus: ex quo fit, quòd ſicut particulæ poſteriores non poſſunt conjungi cùm prioribus, neque ly *ſimulantes*, cùm ſit terminus reſtrictivus poſteriorum, poteſt conjungi cùm prioribus. Unde per priores particulas habet reſpectum ad injuriam loci, utpotè ad Tribunal ordinarium ſacramentalis judicii, non ad confeſſionem; nam expreſse confeſſionem excludit per particulas: *extra occaſionem confeſſionis*: & ideò non requirit ſimulationem. Per poſteriores verò particulas habet præcisè reſpectum, non ad locum, ſed ad confeſſionem, & ad ejus injuriam, & ideò requirit ſimulationem, ut terminum reſtrictivum particulæ: *Aut in loco quocumque*. Alioquin omnia peccata carnis à Confeſſario commiſſa, aut tentata eſſent denuncianda, quia in aliquo loco committuntur, aut attentantur. Et hic eſt germanus ſenſus Bullæ Greg.

Q U Æ R E S II.

524 *Mulier volebat quoddam ſuum familiare negotium Confeſſario extra Confeſſionarium communicare, ille autem pravum habens animum, ut liberiùs ageret, eam duxit ad Confeſſionarium, & ibi confeſſionem non ſimulans, eam ſolicitavit. An ſit denunciandus?*

Reſp. affirmativè. Conſtat ex priori caſu.

Q U Æ R E S III.

525 *Confeſſarius, dum audiebat confeſſionem unius mulieris, ea non advertente, fecit ſigna inhoneſta alteri ante conſpectum exiſtenti. An denunciandus?*

RESp. cum diſtinctione: ſi mulier, cui fuerunt facta ſigna, exiſtebat ante conſpectum Confeſſarii expectans confeſſionem, uti regulariter mulieres expectantes extare ſolent, quod faciliter ex circumſtantiis dignoſcitur; eſt denunciandus, ut ſolicitator occaſione confeſſionis; quia illa expectatio eſt virtualis petitio confeſſionis.

Si verò non exiſtebat ibi expectans confeſſionem, ſed caſu, aut alio fine; tunc, ſi ſigna fecit in Confeſſionario, eſt denunciandus, uti ſolicitator in Confeſſionario, *juxta dicta à num.* 522.

Si autem non in Confeſſionario, ſed in alio loco, non eſt denunciandus; quia reſpectu ad talem mulierem, nullo pacto poteſt habere locum ſimulatio, aut reſpectu confeſſionis, quæ ſunt alia capita denunciationis. Et ſolùm tunc eſſet denunciandus, ſi illa una mulier, cujus confeſſionem audiebat, ſigna alteri facta percepiſſet. Tunc quidem eſſet denunciandus, ut violator quartæ Clauſulæ: *Sive inter ſe, ſive cum aliis quomodolibet perpetranda*.

C A P U T IX.

De octava Clauſula.

Aut in loco quocumque, ubi confeſſiones ſacramentales audiuntur, ſeu ad confeſſionem audiendam electo, ſimulantes ibidem confeſſiones audire.

526 RECtè Bord. *cit.n.*43. advertit Bullam Greg. tria loca diſtinguere, ubi confeſſiones audiantur. Primus eſt Confeſſionale ordinarium, quod confici ſolet ex ligno, habens laminam ferream cum foraminibus parvis, quodque in Eccleſia collocatur. Qui locus eſt expreſſus per priorem particulam: *In Confeſſionario*.

527 Secundus eſt locus quicumque ab illo diſtinctus, ubi confeſſiones audiuntur: tales ſunt in domibus Religioſis Cellulæ quædam in primo Clauſtro, aut in Sacriſtia: hic ſecundus locus exprimitur per particulas: *Aut in loco quocumque, ubi confeſſiones ſacramentales audiantur*. In aliquibus autem ex præmiſſis cellulis non ſunt nudæ ſedes, aut ſcamna, ſed adaptatam video tabulam cum lamina ferrea minutim perforata, ad unum latus cujus eſt ſedes pro Confeſſario, ad alterum genuflexorium pro pœnitente: tabulam ſic aptatam dico ſpectare ad locum primi generis, ac proinde comprehendi ſub particulis prioribus de *n.*522. quia habet formam Tribunalis ordinarii ſacramentalis judicii, & pro tali effectu ſpecialiter, ac præcisè conſtructum; unde Confeſſarius, qui ibi extra occaſionem confeſſionis, nec confeſſionem ſimulans, adoleſcentem ſolicitaret, denunciandus eſſet juxta ibidem dicta.

528 Tertius locus eſt ille, quem Confeſſarius ex ſui placito pro eo tempore, quo confeſſionem excipit, eligit. Hinc poteſt eſſe in ſcamno in Eccleſia, in foro, in domo, in agro, in monte, & ubique: genuflexoria in ſacriſtiis pro præparatione Sacerdotum ad Miſſam, & pro gratiarum actione deſtinari ſolita, ad locum ſecundi, aut tertii generis ſpectare non dubito, quando in eis confeſſiones audiuntur. Hic tertius locus exprimitur his particulis: *Seu ad confeſſionem audiendam electo*. Per has ergo particulas non exprimitur locus primi generis, nempè Confeſſionarium ordinarium; quia leges non patiuntur clauſuram ſuperfluam, aut quæ cum alia confundantur. Gloſſ. *in l. quod metu*, Bord. *cit. nu.*44.

529 Hic me cohibere non poſſum, nec acriter reprehendam Confeſſarios illos, quos meo juſtò abominationis odio, tam præexcellens miniſterium etiam erga mulieres exercere inſpi-

ſpicio in ſcamnis Eccleſiæ, in Cappellarum gradibus ſedentes, uti neglectæ mulierculæ, ac indiſcriminatim in aliis deſpectis locis. Erubeſcant, & vereantur, dignitatis, qua inſigniuntur, & muneris, quo funguntur ſint memores: ſunt ſacri animæ judices, judices temporales corporis intueantur. Invigilent Superiores, & hujuſmodi contemptibiles haud patiantur; ſed à confeſſionibus, quas impudenter excipiunt, ut ſuſpendant, moneo.

In locis ergo ſecundi, & tertii generis, ut in ſolicitatione habeatur onus, & caſu denunciationis, requiritur confeſſio, *ut in cap.6.* vel ſimulatio confeſſionis, non ſic in loco primi generis, *ut in cap.8.*

QUÆRES I.

530 *Confeſſarius quidam Monialium extra occaſionem confeſſionis, nec confeſſionem ſimulans, ſedens tamen ad cratem, ubi ſolent Monialium confeſſiones audiri, ſolicitavit Monialem, illicitos, ac inhoneſtos ſermones habendo. An ſit denunciandus?*

531 SAncius *diſp.*11. propè finem apud Bord. *cit. nu.*45. tenet, non eſſe denunciandum; quia ille eſt locus communis, & indifferens; qui tamen definitur pro eo die, quo deputatur pro confeſsionario, & eo die ſolicitationem ab eo factam eſſe caſum denunciationis.

532 Pro reſolutione autem eſt neceſſaria diſtinctio. Crates enim Monialium ſunt duplicis modi: primi modi ſunt crates per ſe deſtinatæ ad loquendum, quæ dicuntur locutoria; & extare ſolent, nedum extra Eccleſiam in parlatorio communi, verùm etiam in ipſa Eccleſia. Secundi modi ſunt crates per ſe, & ſpecialiter deputatæ ad confeſſiones à cratibus in eadem Eccleſia ad loquendum deſtinatis diſtinctæ, quæque in nonnullis Monaſteriis ſolent eſſe confectæ laminibus perforatis minutim, uti confeſſionariorum laminæ.

533 Reſp. Præfatum Confeſſarium Monialium, ſi inhoneſtos ſermones, aut tractatus habuit cum Moniali in crate primi modi, non eſſe denunciandum, benè verò, ſi in crate ſecundi modi. Ratio primi eſt, quia crates primi modi eſt indifferens ad loquendum, vel ad confeſſionem audiendam; imò eſt per ſe ordinata ad loquendum, adeòque ſpectat ad locum tertii, aut ad ſummum ſecundi generis, ubi ad hoc, ut ſolicitatio onus denunciationis pariat, requiritur confeſſio, aut ſimulatio confeſſionis, quæ non habetur in caſu.

534 Ratio ſecundi eſt, quia crates ſecundi modi non eſt indifferens, ſed per ſe, ac ſpecialiter deputata ad confeſſiones, & ſolet eſſe conſtructa modo ſpeciali à cæteris diſtincto, hinc habet rationem veri Tribunalis ordinarii ſacramentalis judicii, & loci primi generis comprehenſi ſub prioribus particulis Bullæ Greg. *Sive extra occaſionem confeſſionis in confeſſionario.* Quod maximè ſuadetur; quia Abbatiſſæ, & Superiores reprehendere ſolent Moniales, quæ in locis illis familiares diſcurſus diſtinctos ab eis, quæ ad confeſſionem, aut ſpiritualem animæ inſtructionem pertinent, cum exteris audent habere; cùm autem ſolicitatio in locis primi generis, ut onus denunciationis pariat, non requirat confeſſionem, aut ſimulationem confeſſionis; ſequitur, quòd præfatus confeſſarius ſolicitando, ſeu inhoneſtos ſermones, aut tractatus habendo in cratibus ſecundi modi, ſit denunciandus.

535 Si verò detur caſus, quòd in aliqua Monialium Eccleſia non ſit, niſi una crates communis, tam ad confeſſiones, quàm ad loquendum, tunc poſſet habere locum placitum Patris Sancii, quatenùs eſſet locus indifferens ad utrumlibet.

536 Hic locuti ſumus de confeſſario Monialium, unde non eſt ſermo de Sacerdote approbato pro ſæcularibus, non approbato tamen pro Monialibus; quia hic non eſt confeſſarius pro Monialibus; unde ſicut Sacerdos non approbatus pro ſecularibus non comprehenditur in Bulla Gregor. niſi fingat ſe confeſſarium; ita neque Sacerdos approbatus pro ſæcularibus, non approbatus pro Monialibus, comprehenditur in Bulla Greg. niſi fingat ſe confeſſarium Monialium, *num.*485. Tancredi *tom.*4. *tr.*1. *de Pœnit. qu.*18. *v.n.*489.

QUÆRES II.

537 *Confeſſarius in ſcamno ſedens excepit plurium confeſſiones, immediatè tamen acceſſit mulier, non ut confiteretur, ſed ut loqueretur cum confeſſario: genuflexa igitur eſt eum allocuta: Confeſſarius autem non ſimulans ex parte ſui confeſſionem audire, eam ſolicitavit. An ſit denunciandus?*

VIdetur, quòd ſit denunciandus, quia ex Bulla Greg. ſive in confeſſionario, ſive in loco quocumque extra confeſſionem ſimuletur confeſſio, habetur caſus denunciationi: ita eſt præſens caſus, quia ſtatus fœminæ genuflexæ in loco, ubi immediatæ ſunt confeſſiones exceptæ à Confeſſario, eſt ſimulatio Confeſſionis.

538 Reſp. tamen non eſſe denunciandum. Sequitur à fortiori ex Leandro *tr* 5. *de Pœnit. diſp.* 3. *q.*31. cum aliis, qui proponens ſimilem caſum in confeſſionario, ait, non eſſe caſum denunciationis.

Et quamvis *num.*522. affirmaverint eſſe caſum denunciationis, si contingat in confeſsionario, nedum genuflexa, ſed etiam ſtante muliere; id nego, si eveniat extra confeſsiona-

narium etiam genuflexa muliere, *v. num.* 540.

Ratio eſt, quia non habetur ſimulata confeſſio; nam illa genuflexio fœminæ ante confeſſarium poſt aliorum confeſſiones immediatè exceptas, eſt ſignum indifferens, ac proindè non eſt ſufficiens, ut adſtantes intelligant confeſsionem ibi fieri, quoniam ſolent mulieres cum Confeſſario, nedum antè ſcamnum, ſed etiam ante confeſsionarium, & ibi genuflexæ, loqui, ac negotia pertractare; igitur cùm Confeſſarius ex parte ſua non ſimulet confeſsionem, ut ſi manum ad faciem teneret, ut in auſcultando confeſsiones fieri ſolet, &c. ſed potiùs per ſigna faciei, & manus oppoſitum oſtenderet, genuflexio illa ex parte mulieris eſt ſignum indifferens, & inſufficiens confeſsionis.

539 Imò gratis dato, & non conceſſo, quòd allata genuflexio ex parte mulieris ſit ſimulatio confeſsionis, adhuc non habetur caſus denunciationis; quia hoc onus non ſe extendit ad plus, quàm ad verba Bullæ, & legis, quæ comprehendunt præſertim ſimulationem ſe tenentem ex parte Confeſſarii, per illa verba: *Sacerdotes ſimulantes confeſſiones audire*.

Confirmatur: Poteſt dari caſus, quòd Confeſſarius ſolicitans mulierem genuflexam non ſit denunciandus, & quòd ſolicitans mulierem non genuflexam ſit denunciandus; igitur genuflexio mulieris eſt de ſe indifferens ad onus denunciationis. Aſſumptum ſuadetur: nam ſi Confeſſarius extra confeſsionarium, & confeſsionem, ſtans, aut ridens ſolicitaret fœminam genuflexam, non eſſet denunciandus: econtrà, ſi extra confeſsionarium, & confeſſionem in alio loco, applicatus tamen ſicut ad audiendam confeſsionem, ſolicitaret fœminam coram ipſo ſedentem, eſſet denunciandus: ubi ratio diſcriminis non eſt genuflexio, quia non habetur in ſecundo caſu, qui tamen eſt caſus denunciationis; igitur eſt ſola ſimulatio ex parte Confeſſarii, quæ habetur in ſecundo, minimè in primo, ac proinde mulieris genuflexio eſt de ſe indifferens ad onus denunciationis: *v. num.* 544.

540 Hanc tamen reſolutionem omninò regulatam volo cum advertentia *in num.* 545. adducenda; nimirum, quòd ſi genuflexio mulieris non ſit pura genuflexio, & talis, qualis haberi communiter ſolet à mulieribus extra confeſsionem præcisè alloquentibus, ſed ſit circumſtantionata ſignis, ut adſtantes prudenter judicent confeſsionem audiri, & Confeſſarius talem genuflexionem permittat; tunc habetur caſus ſimulationis, ac proinde Confeſſarius ſolitans eſt denunciandus.

QUÆRES III.

541 *Confeſſarius, & mulier, ut liberiùs inhoneſta tractarent, convenerunt ambo ſimulare confeſſionem, & ſic egerunt. An Confeſſarius ſit denunciandus à muliere?*

Negat Caſtropal. *tr.* 4. *diſ.* 9. *p.* 8. etiam ſi id fuerit in confeſsionario, dicens nemini incumbere obligationem denunciandi, non Sacerdoti, ut conſtat, neque pœnitenti, aliàs eſſet obligatus denunciare ſeipſum.

Reſp. mulierem omninò teneri denunciare confeſſarium, etiam ſi id contingerit extra Confeſsionarium. Ratio eſt, 1. Quia talis Confeſſarius eſt verè ſimulans confeſsionem audire, adeòque comprehenſus in Bulla Greg., 2. Quia ſi conventio ſimulationis impediret onus denunciandi, nunquam poſſet dari caſus, quòd præciſa clauſula ſimulationis pareret onus denunciationis, adeòque eſſet ſuperflua; nam quando ſimulatur confeſsio, certùm eſt, quòd id ſciat mulier, & conſequenter, quòd non intendat confeſsionem, 3. Quia ſimulatio eſt ex condicto utriuſque. Ut modò patebit, 4. Quia mulier non tenetur exprimere ſuum conſenſum, & ſuam conventionem, *num.* 578.

QUÆRES IV.

542 *Quid importet ſimulatio confeſſionis; quæ onus denunciationis parit?*

Reſp. cum Bord. *de Inquiſ. c.* 23. *num.* 43. ſimulatio confeſsionis tunc habetur, quando tàm Confeſſarius, quàm mulier ex condicto, ſine intentione confeſsionis, eam ſingunt ſignis externis ſufficientibus, ut adſtantes intelligant, ibi hìc, & nunc confeſsionem audiri. Unde ſimulare confeſsionem eſt ſolicitationem intentam confeſsione ficta velare.

543 Signa externa ſimulationis ex parte Confeſſarii ſunt ſedere in loco convenienti, benedicere mulierem, manum ante faciem tenere, uti in auſcultando confeſsiones fieri ſolet, & demum manum ſupra caput ejus extendere, fingendo illam abſolvere. Ex parte autem mulieris ſigna ſunt genuflexio, ſignum Crucis, percuſsio pectoris, manuum conjunctio, collocutio humilis cum Confeſſario, quæ exteriùs apparet accuſatio peccatorum. Ita Bord.

544 Dicitur *ſub condicto*; quia ſi unus illorum intendit confeſsionem, & alter nō, & contingat ſolicitatio, erit caſus denunciationis, nō tamen titulo ſimulationis, ſed alterius tituli ex ſeptem ſuperiùs expoſitis, & *n* 517. relatis.

Bord. *in man. Conſul. ſect.* 25. *num.* 52. confirmat, ſimulationem confeſsionis, ut confeſſio ut talis credatur, debere eſſe mutuam, tam Confeſſarii, quàm pœnitentis, non ſolùm in intentione, ſed etiam quoad actum exteriorem ſeſsionis, & genuflexionis, quibus ſtantibus à circumſtantibus creditur vera confeſsio; nō vero ejus perſonæ, quæ ſtans alloquitur confeſſa-

rium ſedentem in Tribunali: ita ille.

At Eſcobar apud ipſum tenet ſufficere ſimulationem ex parte Confeſſarii tantùm:quia Bulla afficit tantùm Sacerdotes *ſimulantes ibidem confeſſiones audire*, *num.*540.

545 Illud advertendum volo,quòd ſi mulier ex parte ſua confeſſionem ſimulet per recenſita ſigna externa ſufficientia, ut adſtantes judicent confeſſionem audiri, & Confeſſarius ex parte ſua non det ſigna oppoſita, ſed ſigna ſimulationis mulieris permittat, habetur ſimulatio ex condicto ſufficiens ad onus denunciationis, ſi ſolicitatio contingat, *n.* 580.

CAPUT X.

De nona Clauſula.

Solicitare, vel provocare tentaverint.

546 HÆc clauſula eſt ſatis explicata, *cap.* 4.*à num.* 498.

QUÆRES I.

547 *Confeſſarius dixit pœnitenti verba quædam provocativa ad inhoneſta, pœnitens autem,vel quia diſtracta, & applicata ad peccatorum Confeſſionem, vel quia ſurdaſtra, talia verba non audivit,aut non advertit; quod Confeſſarius dignoſcens,ea verba non repetit,ſed eſt proſecutus Confeſſionem; totum vero factum intellexit, & percepit una mulier, quæ in proximo latere reperiebatur. An ſit denunciandus?*

NEgat Bord.*cit.num.*1. quia, ut pœnitens dicatur ſolicitata, debet habere cognitionem verborum, aut ſignorum ſolicitationis,vel provocationis ad inhoneſta; non enim perſona dicitur ſolicitata, quando ad ea non advertit, cùm actus ſolicitationis ſuam non habuerit influentiam in perſonam.

Reſp.eſſe denunciandum, ut violatorem ſequentis clauſulæ, quatenùs inhoneſtos ſermones cum pœnitente habuit. Tractatus enim,& ſermones inhoneſti (ut fatetur ipſe Bord. *cit. num.*52.) dupliciter contingere poſſunt,1.Sine provocatione, 2. Cùm provocatione ad actum inhoneſtum,ſive inter ſe,ſive cum aliis perpetrandum, juxtà *n.*501.& utroque modo eſt caſus denunciationis.in præſenti caſu verba illa, licèt ex defectu influentiæ non habuerint rationem ſermonis inhoneſti cum provocatione, habuerunt tamen rationem ſermonis inhoneſti ſine provocatione, quod ſufficit, ut caſus comprehendatur ſub 10. clauſula, & inde ſit denunciationis, *num.* 550. Tum quia de tali Confeſſario malè præſumitur cum aliis pœnitentibus, atque inde habetur finis legis.

QUÆRES II.

548 *Confeſſarius dixit in confeſſione puellæ verba ſolicitationis, puella autem ſimplex, quæ vim verborum ignorabat, nil mali tunc cogitavit, ſed poſt multum temporis marito data cognovit, quod Confeſſarius inhoneſta voluerit, unde petiit ab alio Confeſſario. An teneretur primum Confeſſarium denunciare?*

CAſum proponit Bord. *in man.Conſult.ſect.* 25.*à n.*79. & ferè habet, ut ſequitur:

Reſpondit unus non teneri. Alius eam obligatam eſſe dixit ad denunciandum. Tertius dixit: omnia delicta, tam publica, quàm privata ſpatio viginti annorum præſcribi, de communi Farinac.*qu.*10.*n.*1.*excepta hæreſi,quæ nunquam præſcribitur,ex eodem n.*37.*ſi ergo à die confeſſionis conjunctæ cum verbis ſolicitatoriis,uſque ad cognitionem virtutis illorum,tranſierunt viginti anni,non tenetur denunciare;quia ſola hæreſis non præſcribitur,utique illius ſuſpicio procedens à delicto,quod non eſt formaliter hæreſis.*

549 *Ego dico,puellam ad nihil teneri, quia cum ignoraverit tunc ſignificationem,& vim illorum verborum, ſicut tunc non contraxit obligationem denunciandi, quæ ſupponit notitiam illorum verborum; ita neque deinde contrahit in hoc caſu, cum poſt multum temporis venerit in cognitionem ſenſus illorum verborum, & ſic ſolicitatio tunc cognita non poteſt dici facta immediatè ante, vel poſt confeſſionem.*

Hæc Bord.*v num.*611.

CAPUT XI.

De decima Clauſula.

Aut cum eis illicitos, & inhoneſtos ſermones; ſive tractatus habuerint.

550 SUb his verbis comprehenduntur etiam ſermones inhoneſti ſine provocatione;nam hæc clauſula eſt diſtincta à priori: *Solicitare, vel provocare tentaverint*, & additur cùm particula disjunctiva: *aut:* quod non eſſet verùm, imò clauſula hæc eſſet ſuperflua, ſi ſolùm comprehenderet ſermones inhoneſtos, cum provocatione, *v.num.*528.

QUÆRES I.

551 *Duo confeſſarii ita ſe habuerunt: unus proximè ad confeſſionem arte in ſomnum induxit fœminam, quam ſopitam cognovit: alter fœminam, quæ confeſſionem petiit, non ſui arte, ſed proprio morbo ſomno ſopitam cognovit. An ſint denunciandi?*

552 SAncius, & Trullench,apud Leandrum *tr.*6. *de pœnit. diſp.*3. *quæſt.* 33. affirmant de primo, negant de ſecundo, quia ille eſt verè ſolicitator,& provocator,iſte verò eſt tantùm fornicator; Bullæ autem ſunt æditæ,

non

non contra Confeſſarios fornicantes proximè ad confeſſionem , ſed contra ſolicitantes .

553 Reſp. utrumque eſſe denunciandum . Diana *p.10. tr.4. reſ.43.* Leander *cit.* primum, quia verè ſolicitavit , non verbo , ſed opere fœminam in confeſſione , aut proximè ad confeſſionem, dum arte eam tunc ad ſomnum induxit ob inhoneſta. Secundum, quia licèt propriè non ſolicitavit, ſeu provocavit, habuit tamen cum ea tractatum inhoneſtum , non verbo, ſed opere, quod eſt plus ; quodque cum ſit principaliter effectus inhoneſtus , eodem rigore prohibetur per Bullam Greg. & licèt in neutro caſu mulier peccaverit , in utroque caſu Confeſſarius injuriam intulit Sacramento .

QUÆRES II.

554 *An Confeſſarius pœnitentem de pulchritudine laudans , ſit denunciandus ?*

NEgat Freiras apud Dianam *p.4. tr.5. reſ.* 18. quia mulierem de pulchritudine laudare non eſt ſermones inhoneſtos habere .

Affirmant Diana *cit.* Peyr. Bonac. quia talis laudatio eſt graviter peccaminoſa, nam eſt impertinens ad confeſſionem , & hujuſmodi laudibus amantes ſolent mulieres trahere, & incitare ad amorem, unde non ſunt verba honeſta.

555 Reſp.cum diſtinctione.Eſt denunciandus , ſi nullus apparet finis honeſtus talis laudis; quia tunc habet locum ratio ſecundæ ſententiæ . Non eſt denunciandus , si finis honeſtus appareat : verb. grat. si mulier conqueſta ſit de adulterio mariti, & Confeſſarius addat : *Tibi facit injuriam, quæ es juvenis pulchra nimis, rubicunda, &c.* tunc enim verba illa ſpecificantur à fine non turpi , & onus eſt de ſolicitatione ad inhoneſta .

Quòd ſi præfata verba laudis proferantur à Confeſſario sine occaſione , eſt denunciandus, quia tunc ſunt impertinentia,& ſuſpecta. Diana *p.9 tract.9.reſ.*32.qui in hoc ſenſu negat in *p.*4. Idem tenent Tancredi *tom.4.de pœnit. qu.* 12. & Bord. *cit.cap.23.quæſt.8. nu.59.* qui monet proinde mulieres , ut non sint ſolicitæ ad denunciandum,quando verba poſſunt trahi in bonum ſenſum, ſed conſulant viros doctos, & timoratos , ne sine cauſa Confeſſarios infament ; & in dubio re abſtineant : ita ille .

Et ego moneo Confeſſarios , ut à similibus laudibus,licèt non ex turpi fine,omninò ſe abſtineant , sintque prudentes , ac vigilantes in verbis , & nullo pacto in hujuſmodi anguſtias ſe ponant . Nam confeſſionale non eſt locus laudandi mulieres , ſed reprehendendi .

556 Illud certum eſt : Confeſſarium eſſe denunciandum , si dum audit Confeſſionem ſervæ , laudet de pulchritudine dominam ſuam, rogando, ut id illi referat . Salelles *Reg.* 152. *num.*118. quia talis laus excuſari non poteſt , cum tunc non alloquatur cum domina .

QUÆRES III.

Caſus duodecim .

557 Primus. Confeſſarius dixit pœnitenti: *Si eſſem ſæcularis , tecum nuberem .*

2 *Memor eſto mei , quia te ex corde diligo .*

3 *Expecta me hodie domi tuæ , quia habeo tecum loqui .*

4 *Hæc tua peccata cadere me fecerunt in pollutionem involuntariam .*

5 Mulieri confiteri volenti dixit : *Nolo te audire in confeſſione , quia amore tui captus ſum , ne tibi , & mihi aliquid mali contingat .*

6 Mulieri in confeſsione ſolicitanti reſpondit : *Eſt ne hic locus ſimilia loquendi ?* ſeu *Filia, hic non eſt locus de hac materia loquendi.*

7 Vel reſpondit eidem : *Deeſt ne locus aut tempus hæc loquendi ?*

8 Suam concubinam objurgavit ex zelotypia , quòd cum alio ſe immiſcuerit .

9 Dixit : *Cur etiam mecum non es humana?*

10 Dixit : *Veniam in domum , & promitte mihi facere , quod voluero .*

11 Mulieri confitenti deſiderium libidinoſum dixit : *De hoc agas mecum poſt Confeſſionem .*

12 Mulieri in confeſsione ſæpiùs graviter conquerenti de verbis turpibus ſibi à quodam juvene dictis, dixit : *Quid caput ſemper obtundis, certè, ſi alius carus tibi dixiſſet , non quæſta eſſes .* An sint denunciandi ?

In his,& ſimilibus caſibus, ut locum habeat difficultas, omninò ſupponendum eſt , hujuſmodi actiones factas eſſe in confeſsione , aut proximè ad confeſsionem immediatè ante, aut poſt, vel occaſione, aut prætextu confeſsionis, vel in confeſsionario,aut cum ſimulatione confeſsionis , juxtà ſeptem capita denunciationis ex *n.*517.extra quæ si contingant, nullo pacto pariunt onus denunciationis : hoc præmiſſo

558 Ad primum,& ſecundum, negat Bord. *num.* 54. quia verba non important peccatum mortale , & ſolùm explicant pudicum affectum , qui reperitur inter conjuges .

Reſp. utrumque eſſe denunciandum. Diana *p.9. tr.9 reſ.*32. quia præfata verba sine aliqua occaſione in confeſsione dicta , ſunt impertinentia ad confeſsionem , & excitativa ad venerem , ac proinde inhoneſta , non minùs quàm verba laudis sine aliqua occaſione dicta, ex *num.*556.

559 Ad 3. Reſolutio pendet ex exitu tractatus in domo , nam si tractatus eſt inhoneſtus, juxta dicta *in n.*506. Confeſſarius eſt denunciandus , quia ſolicitatio , licèt sit facta in domo poſt confeſsionem, dicitur tamen moraliter

liter facta in confeſsione, quatenùs eſt moraliter conjuncta cum verbis habitis in confeſsione per ſe ordinatis ad tractatum inhoneſtum in domo; *nam animus ex facto etiam nullo, & ſola attentatione declaratur, l. legatum, §. fin. ff. de alim.legat. & factum alicujus ipſum judicat. l. cum probatio, ff. de probat.* Bord. *in man. Conſult. ſect.*25. *v.num.*563.

560 Ad 4. Reſp. eſſe denunciandum. Bord. *n.* 54. quia ille eſt ſermo valdè mentem pœnitentis conturbans in ordine venereo, ac proinde inhoneſtus, & multò magis, ſi aperiat delectationem, aut pollutionem voluntariam intra confeſsionem habitam. Non eſt autem denunciandus, ſi id aperiat mulieri extra confeſsionem, quia non habentur capita relata *n.* 557. Leander *tr.*5. *de pœnit.diſp.*13. *qu.*14.

561 Ad 5. negat Bord. *num.*55. quia per ea verba potiùs colligitur deteſtatio ſolicitationis ob malum, quod ſequeretur.

Reſp. tamen eſſe denunciandum. Trimarchus *diſp.*3. *ſect.* 5. *num.* 33. *de ſolicit.* quia per illa verba fit oſtenſio amoris venerei, & illa diſſuaſio eſt vera inductio, & provocatio ad inhoneſta callidè palliata timori mali.

562 Ad 6. Reſp. non eſſe denunciandum, nec eſſe caſum ſolicitationis, quia per verba illa Confeſſarius præcisè diſſuadet mulierem à malo, & ei declarat reverentiam debitam loco.

563 Ad 7. Reſp. eſſe denunciandum; quia verba illa clarè ſuggerunt locum, & tempus mulieri, quo tractatum inhoneſtum habeat; adeòque ſunt inhoneſta.

564 Ad 8. Reſp. cum diſtinctione: vel objurgatio eſt talis, ut judicio prudenti non faciat dignoſcere, quòd procedat ex zelotypia: talis eſt, ſi ſit modeſta, & pura reprehenſio medicinalis peccati, qua regulariter Confeſſarii timorati, & prudentes uti ſolent: & tunc non eſt denunciandus, quia reprehendere peccata carnis eſt virtuoſum; nec eſt novum, quòd Sacerdos inhoneſtus, & perditus, dum gerit rem peccatoris, ſit tamen honeſtus, & vigilans, dum ſubit munus Miniſtri Chriſti. Neque obſtat, ſi Confeſſarius reverà moveatur ex zelotypia, quia cùm ſigna, & verba externa reprehenſionis honeſtæ (ut ſupponimus) non faciant illam dignoſcere, erit tantùm zelotypia interna, & ſolicitatio mente retenta, quæ non ſubjacet Bullis, & oneri denunciationis.

Vel objurgatio eſt talis, ut judicio prudenti faciat dignoſcere, quòd procedat ex zelotypia: talis eſt, ſi excedat limites modeſtæ reprehenſionis peccati: talis inquam eſt, ſi mulier confeſſa eſt peccata carnis commiſſa, tam cum alio, quàm cum ipſo Confeſſario, & Confeſſarius eam objurgat ſolùm de commiſsis cum alio. Aut reprehenſio eſt ita ardens, ut addat minas, injurias, vel alia ſigna, & verba, quæ zelotypiam oſtendant: & tunc eſt denunciandus quia talis actio eſt provocativa ad laſciviam, aut ſaltem eſt ſignum oſtenſivũ amoris laſcivi.

Nec aliud (ſi attentè conſiderentur) intendunt Leander *cit.q.*16. dum affirmat, & Freiras, apud Dianam *p.*4. *tr.* 4. *reſ.*43. dum negat eſſe denunciandum, & Tancr. *infra q.*22. dum ait, non cenſeri loqui turpia, nec ſolicitare, niſi addat alia verba, v.gr. *& me non vis*, aut quid ſimile.

565 Ad 9. 10. & 11. Reſp. eſſe denunciandum. Tancredi *to.*4.*tr.*1. *de Pœnit. qu.*17. quia ſunt verba oſtenſiva intentionis inhoneſtæ.

566 Ad 12. Reſp. Tancr. *cit. qu.*22. quòd Confeſſarius ſit imprudens revocando in memoriam alterius amorem, at non denunciandus; quia illa verba nec ſunt turpia, nec excitativa ad peccandum cum alio, ſed de ſe objurgativa nimiæ affectationis mulieris.

Q U Æ R E S IV.

Caſus quinque.

Primus. Confeſſarius dedit mulieri in confeſſione chartam ſolicitationis, poſtea tamen legendam.

2. *Poſt auditam confeſſionem mulieris miſit in ejus domum litteras ſolicitationis, aut lenonem, qui illam induceret ad inhoneſta.*

3. *Dedit mulieri immediatè poſt confeſſionem donum inſolitum, v. gr. annulum, nullam explicando cauſam.*

4. *Conſuluit mulieri conjugatæ in confeſſione homicidium ſui viri.*

5. *Dat pœnitenti in confeſſione pecuniam, ut eam tribuat ſuæ meretrici. Vel ab ea petit domum, ut eò adducat ſuam concubinam. An denunciandi?*

567 Reſp. ad 1. eſſe denunciandum ob dicta *in num.* 507. ex Decr. Alexand. VII. *prop.*6. die 24. Septemb. 1665. etiam ſi Confeſſarius dixiſſet, litteram illam ad eam mittere ſuum conſanguineum. Nam in traditione incipit ſolicitatio, & in lectione perficitur. Quòd ſi mulier Epiſtolam nõ legeret, ſed combureret, non eſſet denunciandus, quia ignorat, quid contineatur, niſi Confeſſarius per verba, aut ſigna exprexiſſet Bord. *num.* 56.

568 Ad 2. Reſp. non eſſe denunciandum: Diana *p.*1. *tr.*4. *reſ.*14. *in fine*, ob rationes *de nu.*503. & 504. niſi de tali miſſione monuiſſet pœnitentem, juxta *dicta in num.*508. Bord. *in man.conſult.ſect.*25. *num.*88.

569 Ad 3. Difficultas non procedit de dono ſpirituali, aut religioſo, ſed de inſolito, putà ſi donaret annulum mulieri; pugionem, aut quid ſimile puero.

Affir-

Affirmat Trimarchus, apud Bord. *num.*60. quia dona magis alliciunt, quàm verba. Item mulier (ut ſupponitur) nec eſt pauper, nec annulum perdidit: ergo poteſt de affectu venereo ſuſpicari, & ſic provocari ad libidinem.

Negat Bord. *cit. num.* 61. quia donum non ordinatur ex natura ſua ad venerea, adeòque non eſt ſignum ſufficiens, ut mulier ſuſpicetur amorem venereum. Tum quia mulier ſic ſuſpicans temerè ſuſpicaretur, & peccaret, quoniam poſſet donantis intentionem in bonam partem ſumere, nempè in gratitudinem, ſi ipſa beneficium aliquod ei attulerit, vel ex liberali largitione ex affectu paterno ſpirituali. Eo præſertim, quia quilibet eſt præſumendus bonus, niſi certò conſtet, quòd ſit malus. Adeòque talis Confeſſarius non eſt denunciandus, niſi inhoneſtam intentionem, dum donavit, ſignis, aut verbis exprexiſſet; & tunc eſſet denunciandus ob hujuſmodi ſigna. Diana *p.9.tr.9.reſ.*34. adhæret Bordono, quando donum eſt minimi valoris, v. gr. ramuſculus, flos, &c. adhæret verò Trimarcho, quando attentis circumſtantiis perſonarum, eſt magni valoris.

570 Difficultas eſt de Confeſſario, qui in actu, aut occaſione confeſſionis dedit donum inſolitum mulieri, v.gr. annulum, nil dicens; poſt aliquos autem dies acceſſit ad ejus domum, & cum ea inhoneſta tractavit.

Non eſſe denunciandum, tenet Tancredi *tom.4.tract.*1.*de Tænit quæſt.*11. quia illa donatio nec eſt implicitè, nec explicitè ſolicitatio, aut tractatus inhoneſtus: & prava illa voluntas potuit contingere tempore intermedio.

Dico tamen eſſe denunciandum, *juxta dicta num.*506. 507. *&* 559. quoniam exitus probat donum fuiſſe datum animo alliciendi ad inhoneſta opportuno tempore tractanda. Unde quando fuit datum, incipit ſolicitatio, nempè in actu confeſſionis; quando verò poſt dies fuit externè oſtenſus animus inhoneſtus, incepit in muliere onus denunciandi.

Imò, licèt donum ſpirituale, aut temporale ſolitum datum mulieri immediatè poſt confeſſionem non ſit ex ſe ſolicitatio, ſed ſignum benevolentiæ, ac gratitudinis, & actus indifferens magis inclinans ad bonum, quam ad malum affectum; talis tamen erit, ſi paulò poſt ſequatur provocatio ad inhoneſta, & tunc pariet onus denunciationis: Bord. *in man. conſult. ſect.*25. *num.*91.

571 Ad 4. negat Bord. *nu.*60. quia homicidium, & conſilium ad illud, nec eſt formaliter, nec virtualiter ſolicitatio. Nec officit, quòd ſecuto homicidio Confeſſarius habeat rem cum muliere; quia talis actus turpis, licèt pendeat ex homicidio, quatenus vivente viro de- erat opportunitas; non pendet immediatè à confeſſione, cum mediet homicidium.

Cæterùm puto, reſolutionem pendere debere ex exitu, *juxta dicta num.* 506. *&* 559. ſi enim ſecuto homicidio Confeſſarius mulierem requiſivit de inhoneſtis, eſt denunciandus; quia factum dat intelligere, conſilium de homicidio in confeſſione datum fuiſſe ob inhoneſta expeditè tractanda, & ut ſe liberaret à difficultate viri; ac proinde actus inhoneſtus, licèt ſit phyſicè à confeſſione remotus, eſt tamen moraliter proximus illi, utpotè conjunctus moraliter cum conſilio homicidii in confeſſione dato. Tum quia homicidium in tali caſu eſt medium aſſumptum ad finem inhoneſtum; & quia medium ſumit etiam malitiam à fine, ſequitur, quòd conſilium de homicidio, nedum habeat malitiam propriam homicidii, verùm etiam inhoneſtatis; ac proinde cum fuerit in confeſſione, habitus eſt tractatus inhoneſtus in confeſſione.

572 Ad 5. non eſſe denunciandum tenent Souſa apud Dianam *p.*4. *tr.*5. *reſ.* 45. & Bord. *num.*62. quia hi duo actus, licèt inhoneſtatem aliquam videantur habere, non habent tamen illam ex per ſe primo objecto; nam traditio pecuniæ pro meretrice non eſt inductio ad peccandum inhoneſtè, ſed eſt effectus uſus inhoneſti ipſius corporis traditi; præſumitur enim tradi in mercedem actus pravi habiti, quam poteſt mulier juſtè exigere; unde traditio illa pecuniæ non eſt peccaminoſa, ſed ex juſtitia debita in mercedem proſtitutionis proprii corporis; ſæpè namque ſtat, quòd cauſa ſit mala, & effectus ſit bonus; mala namque eſt fornicatio, at non eſt mala ſuſceptio prolis inde ſequens; traditio ergo pecuniæ meretrici ob uſum traditum proprii corporis, cum non ſit mala, ſed debita, non eſt inhoneſta, nec ordinatur ad inhoneſta, benè verò ad actum juſtitiæ exercendum.

Item petitio domus eſt actus indifferens. Nec officit, quòd ſit conditio, ſine qua peccatum carnis non fieret; quia hoc non ſufficit ad ſolicitationem, quæ debet pendere à confeſſione immediatè, non ab aliquo tertio medio.

Reſp. tamen, quòd licèt opinio Bordoni poſſit eſſe probabilis, quando pœnitens poteſt præſumere, quòd pecunia detur in puram mercedem actus habiti, quando ſcilicet illi non conſtat oppoſitum, & non conſtat, quòd Confeſſarius ſit cum tali muliere habituatus: omninò tamen dico, eum eſſe denunciandum, quando pecunia traditur danda mulieri, cum qua pœnitens ſcit Confeſſarium eſſe habituatum; quia tunc traditio pecuniæ non eſt pura merces actus inhoneſti præteriti, ſed ſimul eſt alle-

allectatio mulieris ad actus inhoneſtos futuros, quæ tali eſca fit promptior ad proſtituendum illi ſuum corpus; unde talis traditio pecuniæ fit formaliter inhoneſta inhoneſtate effectus, ac proinde ſubjacet oneri denunciationis.

573 Eadem ratione denunciandus eſt Confeſſarius, qui à pœnitente petit domum, ut eò adducat ſuam concubinam; quia talis petitio domus eſt formaliter inhoneſta ex effectu: hinc qui accomodat domum pro meretricio, peccat peccato contrahente malitiam inhoneſtatis ipſius effectus, quoniam eſt cauſa participans, cum det commoditatem ad inhoneſta.

574 Idem dico, ſi Confeſſarius petat domum, ut ſolus cum ſola alloquatur cum muliere bonæ famæ; quia talis petitio judicio prudenti, & ex regulariter contingentibus eſt ſuſpecta de inhoneſtate tractanda, quoniam pro allocutione honeſta quantumvis ſecreta cum muliere non deficiunt loca honeſta non ſuſpecta, & aptiora in Eccleſia. Id autem dico, niſi adſit circumſtantia talis, quæ faciat prudenter dignoſcere finem honeſtum; inhoneſtate namque effectus ſecluſa, inhoneſta minimè eſt hujuſmodi petitio domus.

Q U Æ R E S V.

Quinque Caſus.

575 *Primò. An quando verba, vel ſigna ſunt dubia, Confeſſarius ſit denunciandus?*

2 *An mulier, ſi ſolicitationi conſentiat, teneatur denunciare Confeſſarium?*

3 *An ſit denunciandus Confeſſarius, ſi ſolicitatus à fœmina, ſolicitationi conſentiat?*

4 *An ſit denunciandus Confeſſarius, ſi ipſe, & fœmina mutuo ſe ſolicitent, primò tamen fœmina, & poſtea Confeſſarius?*

5 *An ſit denunciandus, ſi ſolicitatus à fœmina ad copulam renuat, dicens ſe velle tantùm tactibus oblectare?*

576 AD primum affirmat Dian. *p.* 4. *tr.* 5. *reſ.* 25. Souſa, & Peyr. apud ipſum; quia poſſunt Inquiſitores interrogare Confeſſarium circa factum, aut verbum dubium, ad explorandam ipſius mentem, adeòque verba, & ſigna dubia ſubjacent oneri denunciationis.

Negat Bord. *num.* 59. & 61. cujus ratio eſt, quia Bulla Greg. punit certam, non præſumptam ſolicitationem *num.* 596.

577 Ad 2. negant Suarez, & Hurtado apud Leandrum *tr.* 5. *de pœnit. diſp.* 13. *qu.* 43. Quia complex delicti in nulla materia denunciare tenetur. Tum quia talis mulier honeſta denunciando timet grave damnum in fama; nam Confeſſarius ad ſuum minuendum delictum, confiteretur coram Tribunali, ſe cum ea actus inhoneſtos habuiſſe, ſed illa conſentiente. Hanc opinionem ſequitur Thomas Hurt. in caſu, quo non poſſit mulier denunciare, quin ſuum manifeſtet conſenſum.

Reſp. omninò eſſe denunciandum. Leander *cit.* Diana *p.* 4. *tr.* 5. *reſ.* 31. & ita declaratum eſt per Congr. S. R. V. Inquiſitionis die 27. Sept. 1624. apud Donatum *tom.* 3. *tr.* 13. *qu.* 51. quia ex una parte vera habetur ſolicitatio in confeſſione, ut ſupponitur; ex alia parte conſenſus mulieris ipſam non eximit à denunciando, ut conſtat ſolvendo rationes in oppoſitum.

578 Et primò mulier conſentiens in caſu ſolicitationis, & in Tribunali Inquiſ. non eſt complex delicti; quia delictum ad ſacrum Tribunal ſpectans, non eſt actus inhoneſtus adæquatè ſumptus, ut includit Confeſſarii, & pœnitentis conſenſum; ſed ſolùm, ut includit Confeſſarii conſenſum, ſeu ut præcisè eſt à Confeſſario; unde mulier denuncians à Sacro Tribunali non accipitur, ut complex, ſed ut teſtis; nec tenetur ſuum manifeſtare conſenſum, imò nec de eo poteſt à Tribunali interrogari: quòd ſi ipſa ex ſimplicitate illum declaret, in actis non ponitur, *n.* 494.

Secundò, nullum eſt illi infamiæ periculum; quia ſacrum Tribunal non dat fidem Confeſſario, ſed credit id dicere ad judicium evadendum, aut pœnam minuendam. Ex alia parte ipſa mulier non tenetur ſuum manifeſtare conſenſum, nec de eo S. Tribunal curat, *num.* 494.

579 Ad 3. negant Peyr. Bonac. Port. Caſtropal. Tho. Hurt. Freiras, & alii apud Leandrum *cit. qu.* 20. Bord. *num.* 78. *in man. conſult. ſect.* 25. *n.* 169. Homob. Lezana, Boſſius, Delbene apud ipſum, & Donatus *tom.* 3. *tr.* 13. *q.* 52. quia Bull. Greg. ſolùm loquitur de pœnitentibus ſolicitatis: *Mandantes omnibus Confeſſariis, ut ſuos pœnitentes, quos noverint fuiſſe ab aliis, ut ſupra ſolicitatos, moneant de obligatione denunciandi ſolicitantes.* Unde cum in caſu Confeſſarius non ſit ſolicitans, ſed ſolicitatus, non venit denunciandus.

Reſp. eſſe denunciandum Diana *p.* 4. *tr.* 5. *reſ.* 4. & 42. Leander *cit.* & Lagundez; quia Confeſſarius ſolicitationi conſentiens, licèt non ſit ſolicitator, ſeu provocator, ſed ſolicitatus, verè tamen habet inhoneſtos ſermones, ſeu tractatus prætextu confeſſionis; unde comprehenditur in Bulla Gregor. non quoad nonam, ſed quoad decimam clauſulam.

580 Major difficultas eſt, ſi Confeſſarius nil reſpondit, ſed tacuit.

Reſp. cum diſtinctione; & 1. Vel Confeſſarius ita tacuit, ut nullum dederit ſignum reprobativum, ſed ipſo immoto permiſit mulieri liberè inhoneſtum tractatum proſequi, & ſic eſt de-

denunciandus, quia qui tacet, conſentire videtur; & maximè in circumſtantiis loci, & actus ſacramentalis, quem exercebat, quæ nullo pacto permittunt, ut in ſimili caſu Confeſſarius perſeveret ibi quietus, & talem perverſam mulierem acriter non reprehendat. Tum quia tractatus inhoneſtus eſt inter plures, quorum unus ſufficit, quòd ſit actor, alter patiens, & acceptans, ut liquet de audiente detractorem, qui eſt peccati detractionis particeps audiendo, potens liberè impedire, aut abire. Unde cum talis ſit hujuſmodi Confeſſarius, verè dicitur tractatum inhoneſtum habere, *num.*545.

2. Vel ſtatim muliere relicta aufugit, & hic eſt laudandus, quia in materia carnis victoria habetur per fugam. Nec talis mulier acceſſit pro ſacramento, ſed pro ſacrilegio. Et qui major diſſenſus, quàm terga vertere mulieri allicienti? Quòd ſi poſtea accedat ad ejus domum, & rem habeat, eſt Reus peccati carnis, ſed non in Bullam; quia nullum ſignum externum conſenſus dedit in confeſſione, licèt interiùs conſenſerit.

Vel 3. Confeſſarius tacuit, quatenùs, utpotè timoratus ſimul, & puſillanimis, audita ineſpectata perverſitate mulieris, remanſit præ confuſione immotus; & hic nullo pacto eſt Reus, ſed puſillanimis, nec eſt veriſimile, quòd callida mulier ex ſignis faciei, & conturbationis id non dignoſcat. In dubio *v.num.*591.

581 Ad 4. Difficultas non eſt in caſu, quo Confeſſarius primò ſolicitet, quia tunc ſumus in ſecundo caſu. Nec quando Confeſſarius à pœnitente ſolicitatus ſolicitationi ſtatim conſentit; quia tunc ſumus in tertio caſu. Sed in caſu, quo ſolicitatio à muliere facta interrumpitur, & poſtea Confeſſarius mulierem nil de ſua ſolicitatione dicentem ſolicitet ex parte ſua; quæ interruptio tripliciter contingere poteſt, 1. Directè per actum contrarium diſſentiendo, 2. Indirectè mulierem ad alia divertendo, 3. Eam ad aliam ſpeciem luxuriæ provocando, putà ſi mulier ſolicitet ad copulam naturalem, & Confeſſarius ad innaturalem, hoc præmiſſo cum Bord. *n.*74.

Reſp. eſſe denunciandum. Leander *cit. q.*22. & Bord. *cit. n.*75. 76. *&* 77. contra Peyr. Caſtropal. & Acugnam apud Leandrum, quia verè tractatum habuit inhoneſtum. Imò eſt verè ſolicitator, & provocator; nam in 1. & 2. caſu ſtante interruptione ſolicitationis factæ à muliere, ſolicitatio deinde facta à Confeſſario, licèt ſit occaſionata à ſolicitatione mulieris, eſt vera provocatio. Et in 3. caſu verè Confeſſarius dicitur primò ſolicitare, & provocare mulierem ad ſpeciem inhoneſtam, ad quam non provocavit mulier.

582 Ad 5. negat Bord. *n.*77. quia Confeſſarius ſolicitatus à muliere ad copulam, aut pollutionem, ſi ſit contentus ſolis oſculis, & tactibus, non dicitur ſolicitator, ſed ſolùm conſentiens in actus, ad quos cenſetur à muliere provocatus, dum ab ea fuit provocatus ad copulam, vel pollutionem, ad quam illi ſunt actus prævii, & diſpoſitiones; *juxta dicta num.*580.

Reſp. Eſſe denunciandum Leander *cit. q.*21. Diana 4. *p. tr.*5. *reſ.*13. quia verè habet tractatum inhoneſtum in confeſſione: *v. num.* 580.

QUÆRES VI.

583 *Confeſſarius vocatus à muliere fingente ſe infirmam domi pro ſui confeſſione audienda, ad eam acceſſit, & ab ea fuit ſolicitatus ad turpia; recuſavit Confeſſarius, at ipſa minas addidit, dicens ſe exclamaturam vim ſibi inferri, niſi conſentiat, hinc ex metu infamiæ Confeſſarius ſolicitationi conſenſit. An denunciandus?*

Affirmat eſſe denunciandum Carena *part.* 2. *tit.*7. *§.* 19. *num.* 94. quia verè habuit tractatum inhoneſtum occaſione confeſſionis. Nec metus excuſat, quia non eſt cadens in virum conſtantem, ſed levis.

584 Negant eſſe denunciandum Sancius, Acugna, Peyr. Trullench, Freiras, quos refert, & ſequitur Leander *cit. q.*23. Diana *p.*4. *tr.*5. *reſ.*15. quia ejus conſenſus ad inhoneſta non eſt voluntarius, ſed extortus per vim, & metum gravem, electus ad vitandam infamiam, quæ eſt grave damnum, quod in caſu prudenter, & probabiliter ex mulieris vociferatione timetur; vis autem, & metus gravis, qualis eſt metus infamiæ, excuſat à Conſtitutione Gregor. nam excuſat à lege poſitiva, & humana. Tum quia non Confeſſarius occaſione confeſſionis habuit tractatus inhoneſtos, ſed fœmina, & Confeſſarius paſſivè ſe habuit, cum acceſſerit animo audiendi, non ſolicitandi; fœmina, inquam, non Confeſſarius occaſionem, ſeu prætextum confeſſionis accepit ad ſolicitandum; cum autem Bulla Greg. loquatur de Confeſſariis tractatus inhoneſtos habentibus occaſione confeſſionis, non de fœminis, ſequitur, quòd nec Confeſſarius, nec fœmina ſint denunciandi, quatenus caſus non eſt comprehenſus in Bulla Greg. ita Joſeph. de Januario *de caſ. reſerv. reſ.*58. *v. tom.*1. *de legibus*, *ver. metus*.

585 Diana denique *p.*10. *tr.*14 *reſ.*50. media via incedens, ait, talem Confeſſarium puniendum eſſe ab Inquiſitoribus, non pœna ordinaria, ſed extraordinaria; nec debere abjurare, quia *ex cap. Sacris de iis quæ vi*, licèt metus attenuet culpam, non tamen eam prorſus excuſat. Idem noviſſime ſentit Bord. *in Man. conſult ſect.*25. *num.*242.

QUÆ-

QUÆRES VII.

586 *Mulier amore capta Confeſſarii fecit amatorias incantationes, quibus arte dæmonis accenſus Confeſſarius in Confeſſionario ejus amori conſenſit. An denunciandus.*

RESp. Tancr. *tom.4.tr.1.de Pœnit.quæſt.*20. quòd licet de hoc caſu videatur poſſe diſcurri, ſicut de metu gravi: ſit tamen denunciandus, quia dæmon ſua arte non privat libertate, niſi fortè Confeſſarium aliquo pacto dementaret: mitiùs tamen eſt puniendus. Ita ille.

QUÆRES VIII.

587 *Confeſſarius tentavit in domo mulierem, quæ ſolùm oſculis conſenſit, non facto: acceſſit mulier pro confeſſione ad præfatum Confeſſarium, qui cum audiret in confeſſione oſcula præterita, & repulſam circa factum, dixit mulieri:* & ſi ille vim tibi intuliſſet, quid feciſſes? *cui illa reſpondit:* in tali caſu ceſſiſſem. *Tunc Confeſſarius graviter eam reprehendit, & ad reſiſtendum ſuaſit; quo præmiſſo, & confeſſione peracta, Confeſſarius poſt veſperas, aut ſequenti die acceſſit ad domum mulieris, & eam ductam ſolam in quoddam cubiculum, nullis verbis præmiſſis, ſed manibus datis, cognovit. An denunciandus.*

NEgat Tancr. *cit.quæſt.*26. quia illa occaſio confeſſionis eſt remota, non proxima. Tum quia hic non dicitur peccare ex occaſione, ſed ex cognitione confeſſionis, unde ſicut non eſt denunciandus Confeſſarius, qui audita confeſſione mulieris (quam non cognoviſſet, ſi non audiviſſet) accedit ad ejus domum, &c. *ut à n.*503. & tractat inhoneſta, ita nec in caſu.

Reſpondeo, eſſe denunciandum, etiam ſi non eſſet ſecutus effectus, quia ſolicitavit in actu confeſsionis; nam interrogatio illa fuit impertinens ad confeſsionem, & inhoneſta; quoniam fuit callida requiſitio modi pro obtinendo ſuo pravo fine: *v.num.*506.

QUÆRES IX.

588 *Confeſſarius mulieri, quæ in confeſſione ſe accuſavit de turpi deſiderio, dixit:* tu non patraſti, quod cupiebas; ſed ſi quis tibi daret quantitatem pecuniæ, id ageres? *An ſit denunciandus?*

RESp. cum diſtinctione, vel mulier reſpondit affirmativè, vel negativè.

Si reſpondit affirmativè, & Confeſſarius tacuit, & eam non reprehendit, utique eſt Reus ſolicitationis, & denunciandus. Ut liquet. Si eam reprehendit, tunc ſolutio pendet ex exitu. Si enim poſtea acceſsit ad ejus domum, & pecuniam obtulit pro re turpi, Reus eſt ſolicitationis, *juxta dict.n.*571. & 587.

Si reſpondit negativè, & ſic fuit abſoluta, Bordonus *in Trib. fidei cap.* 23. *num.*131. vult non eſſe denunciandum, quia talis interrogatio ſumi poteſt in bonum ſenſum; poteſt enim dici facta in ordine ad habendam notitiam diſpoſitionis pœnitentis, an ſcilicet ſit digna abſolutione: ſi namque mulier affirmaſſet, eam non abſolviſſet.

At Bord. non poteſt hujuſmodi Confeſſarium à nota imprudentiæ eximere, juxta *dicta num.*566.

CAPUT XII.

De ſecunda Clauſula.

589 MAndantes omnibus Confeſſariis, *ut ſuos pœnitentes, quos noverint fuiſſe ab aliis, ut ſupra, ſolicitatos, moneant de obligatione denunciandi ſolicitantes ſeu, ut præfertur, tractantes, Inquiſitoribus, ſeu locorum Ordinariis.*

Pœnitens ſub mortali denunciare tenetur Confeſſarium ſui ſolicitatorem; quia agitur de re gravi, & de abuſu ſacramenti, etiam ſi ſemel eam ſolicitaverit, quia ſemel ſolicitator, eſt vere ſolicitator, de quo loquitur Bulla Imò qui ſemel ſolicitavit unam, ſit ſuſpectus, quòd ſolicitaverit plures, *n.*282.

590 Denunciare tenetur ille, qui ſcit ſolicitationem, quatenùs caſu vidit, aut eam audivit propriis auribus. Etiam ille, qui ſcit ex auditu immediato, ſcilicet ex ore ipſius confeſſarii ſolicitatoris, aut pœnitentis fide digni, ſeu bonæ famæ. Niſi non benè recordetur verborum, Tancr. *tom.4.tr.1.de Pœnit.q.*23. vel non recordetur, à quo audivit; Aut ſi quæ audivit, audivit ab ignotis.

591 Difficultas eſt. An ille denunciare teneatur, ſi audivit à perſonis levibus, & non fide dignis?

Negant Bord. *num.*94. Leander *cit. q.* 57. & apud ipſum. Trullench, Rodr.Port. Corduba, Navar. & Hurt. nam malevolis, & maledicis non eſt credendum, ſed tantùm providis, & honeſtis perſonis, *cap. qualiter* 24. *de accuſat.* Ratio eſt, quia denunciator tunc exponeretur periculo gravis damni ſibi, & Reo; ſibi, quia poſſet notari levitatis, juxta illud: *Qui citò credit, levis eſt corde*; Reo, quia illum exponeret periculo infamiæ, injuſtæ afflictionis, aut pœnæ. Undæ non dicitur ſcire, qui audivit à perſona levi. Henr. & Cord. te monent, ut ipſum, à quo audiſti, mittas ad Inquiſitorem. Negat etiam Bord. ſi pœnitens, à quo audiſti, ſit mas, ſed non juvenis, quia ſolicitatio dicta in perſonam non juvenis, eſt ſuſpecta de malignitate.

Et univerſaliter, Bord. *num.*582. ait, in dubio

bio ſolicitationis non eſſe onus denunciandi; quia in dubiis ex una parte quiſque ſuam poſſidet libertatem, ex alia favendum eſt Reo. Tum quia dubia ſunt in meliorem partem interpretanda. Item Bord.*in man.Conſult.ſect.*25. *à num.*108. *v.num.*570.576.

592 Me tamen magis movet ſententia affirmativa, quam tenet Diana *p.*4. *tr.*5. *reſ.*28. & Spatharius. Ratio eſt,quia fundamenta ſententiæ negativæ habent locum in aliis criminibus, & Tribunalibus, minimè in cauſis, & delictis ſpectantibus ad Sanctum Officium;quia in hoc Tribunali admittuntur teſtes inhabiles, excommunicati, perjuri, infames, criminoſi de criminibus exceptis, &c. qui ſunt peſſimæ famæ,& leviſſimæ fidei; quod non fit in aliis; & ita non eſt mirum, ſi pro his delictis denuncientur dicta perſonarum levium. Pro his ergo non ſpectat ad te diſcernere, ſi perſona, à qua audiviſti, ſit bonæ famæ, & fide digna,vel non,ſed ad Inquiſitores.Cujus rei ratio eſt,quia delicta hæreſis,aut ſuſpecta de hæreſi,ſunt ita pernicioſa Reipublicæ Chriſtianæ,ut ad ea extirpanda oporteat hujuſmodi teſtes admittere.

593 Illum, qui id audivit ex auditu mediato, hoc eſt à tertia perſona media, quæ id ab alia audivit, non teneri denunciare, ait Bord. *cit.num.*94 quia ex *l.*2. *§. idem habeo,ff.de aqua pluv.arc.*loquendo de auditu mediato dicitur: *Quod audis, neſcire diceris*. Non ſic,qui audivit ex auditu immediato, quia hic habet pro authore ipſum actorem ſui dicti. At firmiter putò,quòd denunciare teneatur, ſi aliàs perſona media ſit fide digna. Bonac. *tom.*1. *de onere denunc.diſp.*6.*pag.*893.*num.*1.cui id docet quoad Edicta extra cauſas fidei. Quia licet teſtes ex auditu regulariter non probent,niſi à pluribus audierint, qui ipſi audierint; dant tamen viam inquirendi ab illis, qui immediatè audierunt, aut viderunt. Bord. autem noviſſimè mecum ſentit *in man.Conſult.ſect.*25.*n.*166.

594 Si principalis denunciavit, aut denunciare velit, ſcientem ad nihil teneri, quia jam eſt ſatisfactum Sancto Officio, ait Bord.*n.*93. Hoc autem dico eſſe verum, quando ſciens ſcit ex auditu immediato à perſona ſolicitata,quia tunc ejus denunciatio, cum ſit tota fundata in authoritate dicentis, non habet majorem vim, quàm denunciatio ipſius perſonæ ſolicitatæ, nec ei addit majorem fidem. Minimè verò, quando ſcit ex auditu immediato ipſius confeſſarii ſolicitantis,vel quia lateri confeſſionarii proximus caſu ipſum ſolicitationis actum audivit, aut vidit; nam in utroque caſu ſcientis denunciatio addit denunciationi perſonæ ſolicitatæ majorem virtutem; & fidem; quoniam in primo caſu addit confeſſionem extrajudicialem ipſius confeſſarii; in ſecundo addit novum teſtem, ita ut ſint duo teſtes de ſcientia ejuſdem ſingularis delicti, ac proinde in utroque caſu ſciens denunciare tenetur, etiam ſi perſona ſolicitata denunciaverit.

595 Item addit Bord. quòd ſciens non teneatur denunciare, quando perſona ſolicitata excuſatur, quia ſciens uti acceſſorius obligatur eadem lege, qua principalis.

Neque hoc puto abſolutè verùm,quia poteſt dari cauſa legitima; putà prudens periculum gravis mali, aut impotentia in perſona ſolicitata,quæ non militet in ſciente. Illud eſt verum,quòd mortuo confeſſario expirat onus denunciationis; quia ceſſat finis legis, qui eſt emendatio, & punitio in aliorum exemplum.

Denique ſubdit Bord.*in man.Conſult.ſect.*25. *num.*166.quòd audiens ab ipſo ſolicitante, aut à perſona ſolicitata, quæ ſit bonæ famæ, non teneatur denunciare, ſi ſolicitator ſe exculpavit coram Inquiſitore.

596 Tam in hoc, quàm in aliis delictis ad Sanctum Officium ſpectantibus, denunciare tenetur, qui probare non poteſt, ex Decr. Alex.VII. *prop.*5. die 24.Septemb.1665. & licèt delictum ſit occultum, & delinquens non ſit diffamatus;quod in aliis Tribunalibus non procedit: ratio primi, quia de ratione denunciationis eſt,ut denunciator non teneatur probare delictum. Tum quia denunciator in Sancto Officio accipitur ut teſtis. Item ſufficit Tribunali ad diligentias adhibendas. Denique contingere poteſt,ut præcedant,aut ſequantur aliæ denunciationes contra eundem, quibus addita tua denunciatione,Tribunal habeat jus inquirendi contra Reũ,& vocandi ad judicium.

Ratio ſecundi; quia hæc delicta ſunt contra bonum publicum Reipublicæ Chriſtianæ,quod prævalet bono privato, & juri, quod quis habet in propriam famam, quando delictum eſt occultum, aut probari non poteſt.

597 Eadem ratione denunciare tenetur, qui ea ſcit ſub ſecreto naturali,etiam ſi ſecreto fuerit adjunctum juramentum de non manifeſtando, quia ſecretum naturale eſt bonum privatum, illud autem manifeſtare eſt bonum publicum; quoniam illud tacere præjudicat bono publico. Bord. *num.* 56. Omninò tamen excuſat ſigillum ſacramentale, quia ſpectat ad bonum publicum,& potiori jure nec juramentum tenet;quia eſt de materia mortaliter mala.

598 Non tenetur tamen denunciare, qui ſcit occaſione conſilii,quia tacere,quod ſcitur occaſione conſilii,ſpectat ad bonum publicum, ad conſervandum ſcilicet opus miſericordiæ, inſtruendo ignorantes, & imperitos. Item inductum in favorem non eſt retorquendum in

detrimentum . Bord. *num.* 95. & apud ipſum Sancius, & Trimarchus .

599 Mulier ſolicitata tenetur perſonaliter confeſſarium ſolicitantem denunciare , quia hæc eſt obligatio perſonalis , quæ per alium fieri non poteſt ; aliàs denunciatio eſſet ex auditu alterius .

Qui denunciant per Epiſtolas ſine nomine non ſatisfaciunt, benè verò, ſi eas proprio nomine , & cognomine ſubſcribant ; qui tamen ſunt poſtea à Tribunali vocandi , ut iterùm juridicè deponant .

Mulieres nobiles, & ſimiles, vereri non debent accedere ad Sanctum Officium , Quòd ſi valdè vereantur, monere debent Inquiſitorem per internuncium, ut mittat in domum Notarium ad denunciationem recipiendam ; Et ita debent facere Moniales, & puellæ in Monaſterio detentæ , quæ exire non valent .

Aptior internuncius eſt confeſſarius,cui Inquiſitor monitus poteſt dare commiſſionem , ut recipiat in ſcriptis,& cũ juramento denunciationẽ. Ex Decr.Inqu.Rom.juſſu Urb.VIII. 27.Sept 1624. apud Bord.*c.*23.*de ſolic.n.*89.his verbis *: E quando il penitente tuttavia perſiſteſſe nella medeſima renitenza,N.S.ſi contenta, che dal Veſcovo , o Inquiſitore ſi dia autorità al Confeſſore di ricercare per ſcrittura, e con giuramento la dinuncia , per portarla ſubito a chi gli haverà data l'autorità di pigliarla .* Quem modum expertus ſum aptiorem pro recipienda monialis denunciatione,abſq;periculo quòd denuncians cæteris monialibus manifeſtetur .

Qui ſcit Confeſſarium ſolicitantem,tenetur illum denunciare , etiam ſi ſit amicus .

Non tenetur autem,ſi prudenter inde timeat grave malum ſibi , aut ſuis conjunctiſſimis,videlicet patri,matri,marito,filiis,aut fratribus .

Pariter non tenetur eum denunciare pater , mater, filius , frater , *num.*493. Tancr. *tom.* 4. *tr.*1. *q.*23. Diana *p.*1. *tr.*4. *reſ.*6.

600 Si pœnitens ſolicitata non denunciavit; Confeſſarius autem ex aliorum denunciatione confeſſus, aut convictus, punitus fuit de eadem ſolicitatione ipſius pœnitentis, denunciare ampliùs non tenetur , quia non fit bis judicium in eundem . Tenetur autem denunciare, ſi Confeſſarius fuit punitus non pro ea,ſed pro alia ſolicitatione , ſive alterius , ſive ejuſdem pœnitentis;quia aliàs non diceretur ſufficienter punitus , cum magis puniantur duæ ſolicitationes , quàm una, & tres, quàm duæ , &c. Bord. *n.*102. Diana *p.*4.*tr.*5. *reſ.*49.

Imò in cauſa hæreſis , accedente nova probatione novi actus hæreticalis , Reus, iterùm punitur. Diana *p.*4. *tr.*5. *reſ.* 21.

601 Confeſſarius ſolicitans poteſt à quolibet ſimplici Confeſſario abſolvi;quia ſolicitatio nullo jure eſt reſervata .

In Diœc.verò Neap.ſolicitatio à Confeſſario facta in actu confeſſionis, aut immediatè ante, vel poſt,aut prætextu,vel occaſione cõfeſſionis, eſt caſus reſervatus ſub excõmunicatione.Facta verò,licèt nõ immediate poſt vel ante confeſſionem eſt caſus reſervatus, ſed non ſub excommunicatione . Primum habetur in Synodo *pag.*67. *nu.*7. ſecundum *ibid. pag.* 70. *n.*3.

Solicitans filiam ſpiritualem confeſſionis , extra tamen caſum confeſſionis , non eſt denunciandus; quia hic caſus nec ſapit ſuſpicionem hæreſis , nec in Bullis comprehenditur . Bord.*n.*116.

QUÆRES I.

602 *An mulier teneatur denunciare Confeſſarium ſolicitantem, à quo antea plura munera habuit , & ſperat habere abſque malo fine ratione eleemoſynæ ?*

NEgat Sancius apud Dianam *p.* 10. *tr.* 13. *reſ.* 46. quia obligatio gratitudinis circà benefactorem eſt ex jure naturali , quod prævalet juri humano denunciationis . Tum quia alias mulier ſe privaret beneficiis futuris,quod eſt idem,ac in propriis bonis jacturam ſentire. Idem tenet , ſi munera ſint in perſona mariti , filiorum , parentum , & fratrum , quia natura gratitudinis non ſolùm obligat pro beneficiis in propria perſona ſuſceptis, ſed etiam in perſona mariti, filiorum, parentum, & fratrum .

Reſp. omnino teneri ad denunciandum . Diana *cit.* qui refert, allatam opinionem fuiſſe ex operibus Sancii delectam à S.Congr.Indicis. Ratio eſt : quia obligatio denunciandi nedum eſt ex jure humano ratione Edicti , & Bullarum, ſed etiam ex jure naturali, potiori quàm jus gratitudinis ; quia eſt ad conſervandum bonum Reipublicæ Chriſtianæ.Tum quia longè major eſt obligatio gratitudinis, quam habemus Creatori Summo Benefactori , quàm benefactori creato.

QUÆRES II.

603 *Mulier ſolicitata , certò cognoſcit Confeſſarium ad id motum eſſe , non quia malè ſentiat de Sacramento , ſed ex pura fragilitate . An teneatur eum denunciare ?*

VIdetur, quòd non, quia Pontifices , ut patet *ex cap.* 14. *qu.*2. moti ſunt ad præcipiendam denunciationem Confeſſariorum ſolicitantium , quatenùs præſumunt eos malè ſentire de fide,hinc eos declarant ſuſpectos de fide ; ceſſante autem præſumptione in lege , ceſſat lex. Et ceſſante ſuſpicione hæreſis, delictum ceſſat eſſe Tribunalis fidei .

Reſp. tamen teneri eum denunciare . Præſumptio enim eſt triplex, hominis ſcilicet, & ex conjecturatio concepta in animo alicujus , ex aliquibus indiciis ; juris , & eſt probabilis con-

conjectura ex certo ſigno à jure præſcripto,ita ut eo dato, ſi non probetur contrarium, habetur pro certo; & denique juris , & de jure,quæ à lege ſtatuitur,tanquam firmum jus,ita ut excludatur omnis probatio in contrarium. Talis in caſu ſolicitationis eſt præſumptio,eſt inquam juris de jure,quæ facit legem abſolutam,& non admittit probationem in contrarium , Conſtitutiones enim Pontificiæ relatæ *n.* 483. declarant hujuſmodi ſolicitantes ſuſpectos de hæreſi, eoſque abjurare faciunt , non obſtante , quòd fateantur ſe motos ad ſolicitandum, non quia malè ſenſerint, ſed libidinis impetu .

QUÆRES III.

604 *Confeſſarium poſt ſolicitationem in ipſemet actu confeſſionis pœnituit ſe ſolicitaſſe . An denunciandus?*

RESP. affirmativè . Diana *p.* 4. *tr.* 5. *reſ.* 22. Bord. *num.* 98. quia aliàs quilibet Confeſſarius ſolicitans poſſet denunciationem effugere; nam poſt ſolicitationem, ſive pœnitens diſſenſerit , ſive conſenſerit , poſſet oſtendere ſigna doloris,& dicere ſe pœnitere. Tum quia , quod factum jam eſt,nequit non fieri , *l. in bello, §. fact. ff. de capt. & poſtlim. rever.*

QUÆRES IV.

605 *An pœnitens teneatur denunciare Confeſſarium, ſi credat eum eſſe emendatum?*

NEgat Leander *tr.* 5. *de pœnit. diſp.* 13. *quæſt.* 7. & apud ipſum Scotus, Molphes. Naldus, Acugna, Freiras , Port. Peyr. Souſa , Lezana,Caſtropal. D.Anton. & alii nonnulli , quia finis denunciationis eſt emendatio proximi; unde hac habita, ceſſat onus denunciationis ; quoniam ceſſat ejus finis . Qui idem docent quoad alia delicta .

Hanc ſententiam limitat Fagund. *p.* 2. *lib.* 6. *cap.* 4. *n.* 17. dicens,eam procedere de omnibus delictis ſuſpectis de hæreſi , minimè verò de hæretico formali , quia hujus emendatio difficulter cõſtare poteſt. Nec poteſt abſtinere, quin hæreſim,quam eſt amplexatus , alios doceat . Apud Dian. *p.* 1. *tract.* 4. *reſ.* 4. probabilem hanc opinionem ait eſſe Bord. *in Trib. fidei c.* 23. *n.* 98.

606 Signa emendationis , quæ à denunciatione excuſant,dicunt eſſe, 1. Si delinquens eſt ſacramentaliter confeſſus . Felinus, 2. Si Jubileum eſt conſecutus. Genuenſ. 3. Si per triennium benè vixit. Freiras,Sancius,& alii, 4. Specialiter quoad ſolicitationem, ſi mulier ſolicitata ter , aut quater ad ipſum Confeſſarium accedens, in eo animum libidinoſum, & ſigna libidinis non reperit;quem modum amplectitur Diana *p.* 4. *tr.* 5. *reſ.* 23. data ſententia hac negativa. Ita Leand. *cit. q.* 8. & Doctores *cit.* apud ipſum, 5. Alii id remittunt arbitrio boni viri.

Reſp. tamen pœnitentem, aut ſcientem teneri eum denunciare , non obſtante judicio , quòd ſit emendatus , Diana *p.* 4. *cit.* & apud ipſum Bonac. Suarez , & alii ; item Del Bene *cum pluribus p.* 2. *d.* 237. *ſect.* 13. *pet.* 1. & *p.* 1. *d.* 16. ubi loquitur de hæretico formali, quia finis denunciationis in delictis ſolicitationis,& aliis hæreticalibus,aut ſuſpectis de hæreſi , non eſt ſola emendatio proximi, ſed etiam delinquentis punitio publica ad aliorum exemplum , coercitionem , & ſecuritatem; quod magis urget, cum reſpiciat bonum publicum Reipublicæ Chriſtianæ, quàm emendatio fratris , quæ reſpicit bonum privatum illius : *v. n.* 614.

QUÆRES V.

607 *Confeſſarius occaſione confeſſionis,& in Confeſſionario habuit per plures vices , & dies pollutionem cum muliere,cui , cum deberet ipſe Confeſſarius mutare locum, poſteà juſſit, ut de eo peccato cum nullo alio confitetur , niſi cum ipſo; ſic fecit mulier, nam ad eum alio die pro confeſſione generali reverſa,ab eo fuit abſoluta. Quo facto mulier per viginti annos ſtetit in bona fide , deindè audiens Religioſum quemdam loquentem de onere denunciandi ſolicitantes in confeſſione,venit in ſcrupulum,an teneatur Confeſſarium denunciare? exponit autem,Confeſſarium vivere , eſſe bonæ famæ , & in alia Urbe Regni in dignitate conſtitutum. Quid dicendum?*

608 SUppono 1. confeſſionem ultimam fuiſſe validam , quia cum immineret Confeſſario mutatio loci,confeſſio cum eo nòn fuit fomentum ad peccati continuationem;& licèt indecenter Confeſſarius excipiat , & abſolvat pœnitentem ab ipſo ſolicitatam; validè tamen ex jure communi abſolvit,ſi talis confeſſio non ſit cauſa , & fomentum ad continuationem peccati,Dixi ex jure communi,quia ex ſpeciali in quibuſdam Diœceſibus interdicitur Confeſſarius ſub pœna excommunicationis audire confeſſionem complicis in peccato carnis .

609 Suppono 2. quòd ſi mulier ſolicitata redeat ad ipſum Confeſſarium,qui ſolicitavit,ut cum eo confiteatur,& abſolvatur,non teneatur Confeſſarius monere ipſam,ut denunciet. Bord. *n.* 86. quia ex jure naturæ nemo tenetur ſeipſum prodere, *n.* 493. quod liquet ex verbis Bullæ, *n.* 483. *Ut ſuos pœnitentes,quos noverint fuiſſe ab aliis ſolicitatos, &c.* Optimum tamen conſiliũ erit, ſi Confeſſarius mulierem ſpontanea cõparitione præveniat, Bord. *n.* 86. his ſuppoſitis .

610 Reſp. mulierem iſtam teneri denunciare Confeſſarium. Del Bene *p.* 2. *d.* 237. *ſect.* 13. *pet.* 2. Ratio eſt,quia mulier ſolicitata non evaſit onus denunciandi per hoc , quod confeſſa ſit cum ipſo Confeſſario ſolicitante ; quoniam hoc eſt damnatum ab Alex. VII. die 24. Sept. 1665. *prop.* 7. neque per hoc , quòd ex lapſu tanti

tanti temporis judicio boni viri cenſeatur emendatus, ut dictum eſt *n.* 606.

611 Eam tamen ab onere denunciandi liberabunt authores, qui tenent, pœnitentem non teneri denunciare Confeſſarium, ſi credat eum eſſe emendatum, *n.* 604. *&* 603. imò ita expreſsè in caſu tenet Lupus *in edict. Inquiſit. pag.* 89. cum Acugna. Maximè quia *ex l.* 2. *cap. de Apoſt.* prohibetur, ne ultrà quinquennium quæratur de ſtatu vitæ alicujus; quoniam ex Farinac. & aliis apud Bord. *in Trib. fidei cap.* 30. *n.* 9. poſt triennium quis præſumitur emendatus: *v. n.* 548. At, ut benè advertit Bord. *cit.* hoc non procedit quoad delicta ad Inquiſitionem ſpectantia. In edicto enim Parmenſi apud ipſum ponitur §. 11. tenoris ſequentis.

E quelli li quali ſanno, ò hanno havuto, ò hanno notitia di qualſivoglia caſo ſpettante al S. Officio, e maſſime d'hereſia, ſono tenuti come di ſopraſotto l'iſteſſe pene, e cenſure à denunciarli, nè ſono ſcuſati da qualſivoglia condizione, e longhezza di tempo; onde s'ingannano quelli, che penſano, per eſſer traſcorſi dieci, quindeci, e venti anni, non eſſer più obligati à denunciare i caſi al S. Officio: il che però s'intende di quelli, che non hanno mai ſodisfatto, e denunciato.

QUÆRES VI.

612 *An præmittenda ſit ante denunciationem correctio fraterna, ſi firmiter emendatio ſperetur?*

Affirmavere, præmittendam eſſe correctionem fraternam, ſi ſperetur emendatio, ita ut ea facta, ſi firmiter credatur emendatio, correctus non ſit denunciandus; D. Th. 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. ubi ait: *Quod ſi aliquis occultè tractet, quomodo civitas tradatur hoſtibus; vel ſi hæreticus privatim homines à fide avertat, & quia ille, qui ſic occultè peccat, non ſolùm in te peccat, ſed etiam in alios, oportet ſtatim procedere ad denunciationem, ut hujuſmodi nocumentum impediatur: niſi fortè aliquis firmiter exiſtimaret, quòd ſtatim per ſecretam admonitionem poſſet hujuſmodi mala impedire:* D. Thom. ſecuti ſunt Sotus, Canus, Silveſter, Lopez, Ledeſma, Reginaldus, Port. Joan. de la Crux, & alii apud Dian. *par.* 1. *tr.* 4. *reſ.* 2. qui id tenent de omnibus delictis ad S. Offic. ſpectantibus, etiam ſi ſint de hæreſi formali. Idem tenent de delicto ſolicitationis, & aliis ſuſpectis de hæreſi, Fagun. Molfeſius, Homob. & alii apud Dian. cit. cum Leandro *cit. qu.* 6. & Del rio *in diſquiſit. mag. lib.* 5. *ſect.* 4. *n.* 6. apud quem aliqui idem tenent in dubio, ſi ſit profutura correctio. Quorum ratio eſt, quia præceptum correctionis eſt de jure naturali, & divino; præceptum verò denunciationis humanum, quòd illi prævalere non poteſt; imò Fagund. & Peyr. apud Dian. cit. addunt, quòd ut correctio judicetur non profutura, non ſufficiat fieri ſemel, ſed fieri debere iterùm, atque iterum, quamdiù judicio prudenti ſperetur emenda, & attendi debeat qualitas correcti, & corrigentis.

613 Reſp. in delictis ad S. Offic. ſpectantibus, tam ſi ſint de hæreſi formali, quam ſi ſint ſolicitationis, & ſuſpecta de hæreſi, omninò faciendam eſſe denunciationem, nulla præmiſſa correctione fraterna, etiam ſi firmiter emendatio ſperetur. Dian. cit. & apud ipſum Bonac. Sancius, Silvius, & alii. Ratio eſt, quia in denunciatione Evangelica præmittenda eſt correctio fraterna, ex Gloſſ. *in c.* 2. *de accuſ. v. charitativè*; minimè in denunciatione judiciali, quæ quidem eſt à lege præcepta in pœnam delicti, qualis eſt denunciatio quoad delicta Inquiſit.; nam illa eſt præcisè in gratiam fratris, ejus emendationem intendens; iſta eſt magis principaliter in gratiam legis, quæ punitionem intendit, & bonum publicum, quod prævalet bono, & commodo privato fratris, ut loquitur Scot. *in* 4. *diſt.* 14. *q.* 2. *§. Primus ar. F. v. n.* 606.

614 Prætereà in delictis hæreticalibus, aut ſuſpectis de hæreſi, difficulter emendatio ſperatur, quia ſunt ita viſcoſa, & pernicioſa Chriſtianæ Reipublicæ, ut non ſit facilis per correctionem fraternam eorum extirpatio ex animo, & inclinatione hujuſmodi delinquentium: liquet experientia de maleficis, & ſuperſtitioſis, qui etiam poſt punitionem, quæ eſt plus, denuò ſolent in ſimilia delicta recidere, cum hoc ſolo diſcrimine, quòd accuratiùs invigilent, & ſtudeant ad ſe occultandum; quod magis nocet publico bono.

615 Denique aperta via correctioni, ſecluderetur via denunciationi; nam iſti ſcientes, quòd correctione deſpecta eſſent denunciandi, & puniendi, econtrà verò, quòd ea recepta, eximerentur, fingerent ſe libenter correctionem acceptare, & ore gratias agerent, ſe excuſando de præterito ex ignorantia, aut inadvertentia; ſunt enim homines callidi non habetes.

616 His accedit Decr. SS. Inquiſ. coram Alex. VII. die 8. Julii 1660. licèt aliàs *n.* 249. relatum, per illa verba: *Etiam ſi nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmiſſa fuerit, omninò teneri, &c. ad denunciandum.*

QUÆRES VII.

617 *An ſi edictum non publicetur, adhuc mulier ſolicitata teneatur Confeſſariū denunciare?*

Reſp. affirmativè. Diana *p.* 4. *tr.* 5. *reſ.* 41. & quia delictum ſolicitationis eſt ſuſpectū de hæreſi, tunc tenetur denunciare ſub mortali, & ſub excommunicatione latæ ſententiæ, vel ex ipſo edicto, quatenùs eſt perpetuum, ut in *num.* 240. vel ex Decr. Univ. Inquiſ. Romæ

g 2 die

die 3. Januarii 1623. apud *Dianam* cit. præcipiente ſub excõmunicatione majori latæ ſententiæ denunciandos eſſe hæreticos,aut de hæreſi ſuſpectos , intra duodecim dies à notitia delicti,Inquiſitoribus,vel locorum Ordinariis: *v.n.*641.quod Decretum eſſe perpetuum,docet Diana cit.contra Bord.*in Trib.fidei cap.*30.*n.*2.

QUÆRES VIII.

618 *Cui facienda ſit denunciatio Confeſſarii ſolicitantis, Inquiſitoribus, an Epiſcopo? & an liberetur à denunciatione facienda Inquiſitoribus, qui denunciavit Epiſcopo?*

619 RESp. 1. In Regnis Hiſpaniarum,tam in cauſa ſolicitationis, quàm in cæteris causis fidei , denunciationem faciendam ſolis Inquisitoribus,ita ut denuncians Epiſcopo,non liberetur ab onere denunciandi Inquisitoribus,imo Epiſcopus tenetur illum ad Inquisitores pro denunciatione remittere.Diana *par.*4.*tr.*5.*reſol.*52. Leand.*tr.*5. *de pœnit. diſp.* 13. *q.*46. quia licet ex jure Epiſcopi in causis fidei poſſint ſeparatim procedere contra hæreticos,aut ſuſpectos;in Regnis tamẽ Hiſpan. ex conſuetudine , & privilegio ſoli Inquisitores,nedum in cauſa ſolicitationis,ſed etiam in cæteris causis fidei cognoſcunt,& procedunt , Epiſcopis aſſiſtentibus ſolùm per procuratores, qui vocari ſolent Ordinarii ; quibus conſuetudinibus non derogat Bulla Greg.& multò magis non derogat decretis à prioribus Pontificibus conceſſis , quòd ſoli Inquisitores in crimine ſolicitationis cognoſcant .

620 Reſp.2.In aliis Regnis,& Inquisitionibus,ubi talis conſuetudo,& tale privilegiũ non adeſt,denunciationem fieri poſſe ſolis Epiſcopis , ita ut denuncians liberetur ab onere denunciandi Inquiſitoribus;quia per Bullã Greg. XV.conceditur Epiſcopis,ut poſſint ſimul,aut ſeparatim cognoſcere de crimine ſolicitationis.Itẽ conceditur Epiſcopis,ut in cauſis fidei, tam contra hæreticos,quàm contra ſuſpectos, poſſint procedere ſeparatim ab Inquiſitoribus, ex *cap.Per hoc,de hæret.in* 6.*cap.Ut Inquiſitionis,de hæret.in* 6.& in aliis textibus apud Dianam cit. unde Epiſcopi de jure communi in cauſis fidei procedunt ; ac proindè juriſdictio Inquiſitorum nõ præjudicat juriſdictioni Epiſcopi , quia non eſt Inquiſitoribus data privativè, ideſt excluſivè quoad Epiſcopos, ſed cumulativè . Unde ait Diana , Inquiſitores eſſe datos Epiſcopi tanquam adjutores .

QUÆRES IX.

621 *Epiſcopus ſolicitans,cui ſit denunciandus?*

RESp. Epiſcopos ſolicitantes non eſſe denunciandos Inquiſitoribus,ſed Sedi Apoſtolicæ.Leand.*tr.*5.*de pœn.diſp.*13.*q.*50.Thom. Hurt.Caſtrop.Fagũn.& alii apud ipſum. Quia Epiſcopus etiam in cauſa hæreſis non ſubditur Inquiſitoribus,ex *cap.Inquiſitores,de hæreſi in* 6.& Trid.*ſeſſ.*24.*c.*5.*de reform.* his verbis :

Cauſæ criminales graviores contra Epiſcopos, etiam hæreſis (quod abſit) quæ depoſitione , aut privatione dignæ ſunt , ab ipſo tantùm Summo Rom.Pontifice cognoſcantur, & terminentur.

622 Nomine Epiſcopi hìc veniunt Epiſcopi titulares , item Epiſcopi electi , & à Sede Apoſtolica approbati, licèt non jam conſecrati, minimè ſi ſint ſolùm electi .

623 Pariter Sedi Apoſtolicæ ſunt denunciandi Nuncii,ſeu legati Sedis Apoſtolicæ,ejuſque Officiales. Illi autem dicuntur legati, miniſtri , ſeu officiales Sedis Apoſtolicæ , qui ad negotia ejuſdem Sedis deſtinati ſunt;minimè, qui ad cauſas particulares quotidiè à Sede Apoſtolica mittuntur . Quia iſti non negotia Sedis Apoſtolicæ , ſed perſonarum particularium tractant, licèt authoritate Sedis .

Nec obſtat , quòd Inquiſitores habeant à Summo Pontifice delegationem ſpecialiter cõtra omnes ; quia ſub delegatione procedendi contra quaſcumque perſonas cujuſcumque dignitatis, & quibuſvis generalibus verbis , non comprehenduntur Epiſcopi , niſi expreſsè, & ſpecialiter de Epiſcopis in commiſſione facta fuerit mentio. Ita Leander cit.

QUÆRES X.

624 *Inquiſitor ſolicitans,cui ſit denunciandus?*

PEña , & Emericus apud Leandr. *cit. q.* 51. qui tenent,Inquiſitores numerati inter delegatos Sedis Apoſtolicæ, & ejus officiales,cõſequenter docent eſſe denunciandos S. Sedi.

Simanchas verò, qui tenet , eſſe Subdelegatos , & Commiſſarios Inquiſitoris Generalis , docet eſſe Inquiſitori Generali , ſeu Supremo Tribunali Inquiſitionis denunciandos .

QUÆRES XI.

625 *An Generales Ordinum ſint denunciandi Inquiſitoribus, & à quo puniendi ?*

RESp. eſſe denunciandos Inquiſitoribus , ut patet ex verbis Bullæ Gregor. *Regulares cujuſcumque dignitatis , & præeminentiæ, aut quovis privilegio muniti exiſtant .*

626 Quantum ad punitionem verò, Bord. *in ſacro Trib. cap.*27. *nu.* 27. & apud Dianam *part.*4.*tract.*8.*reſ.*23. uterque Rodr. Pegna, & Navar. volunt , quòd denunciatione accepta , non poſſint ulteriùs procedere contra Generales , ſed debeant Sedem Apoſtolicam monere , ut decernat , quid agendum . Id colligunt ex *cap. Inquiſitores* 16. *in* 6.

Si tamen Inquiſitores ipſi, Epiſcopos, vel alios Superiores Prælatos ſciverint , vel invenerint circa crimen hæreſeos commiſiſſe , aut eos de hoc diffamatos exiſtere, vel ſuſpectos, id tenebuntur Sedi Apoſt. denunciare .

Reſp.

627 Reſp. poſſe Inquiſitores contra Generales procedere. Diana cit. & Freiras, non quia præfatum caput *Inquiſitores*, ſolùm excipiat Epiſcopos, ut dicunt Diana, & Freiras; ſed primò quia Greg.XV. poſtquàm in verbis *nu.* 483. realis comprehendit Generales, ut concedit ipſe Bord. *cap.*23.*nu.*114. de iiſdem ſub eadem generalitate, & ſpecialitate loquendo, concludit: *In Officio Sanctiſſimæ Inquiſitionis ſeveriſſimè, ut infrà, puniantur.*

628 Secundò, quia Urb.VIII.in Bulla, *Cum ſicut accepimus*, die 5. Novembris 1631. decrevit, & voluit, ut omnes conſtitutiones hactenùs editæ, & impoſterum edendæ in materia Sancti Officii omnium Religionum: *Profeſſores omninò comprehendant, perindè ac ſi præfati, & alii quantumlibet privilegiati in eis nominatim expreſſi fuiſſent, &c. niſi in edendis conſtitutionibus hujuſmodi ſpecialiter, & expreſsè excipiantur, etiam ſi ipſi privilegiati forent magis ſpeciali nota, & expreſſione digni.* Ad cujus effectum facit derogationem omnium gratiarum, & privilegiorum in contrarium: *Cum quibuſcumque clauſulis, & decretis etiam quantumlibet extraordinariis, & cautelis quomodolibet, & ex quacumque cauſa conceſſorum; etiam ſi in corpore juris clauſa ſint.*

629 Hinc fit, quòd Superiores Generales Religionum, nedum non poſſunt ſe immiſcere in cauſis ſuorum Religioſorum circa delicta hæreſis, aut ſuſpecta de hæreſi, ut habetur in Decr.Pauli V.& Alex.VII.*nu.*249.ſed debeant ſuos Religioſos remittere ad Sanctum Tribunal; verùm etiam ipſi quo ad præmiſſa delicta ſubduntur huic Tribunali.

630 His non obſtantibus, ait Diana, non debere Inquiſitores procedere contra Generales, ſed debere certiorem facere Supremum Tribunal.

QUÆRES XII.

631 *Intra quem terminum facienda eſt denunciatio, & danda abſolutio?*

TErminus pro denunciatione facienda pendet ab edicto Inquiſitorum. *In Edicto Inquiſit.Hiſpan.* apud Leand.*q.*53.ſolent aſſignari ſex, aut ſeptem dies, *n.*617.*&* *n.*26.*&* 237.

632 Dies autem termini non computantur in termino. Diana *par.* 4. *tr.* 5. *reſ.*41. unde ſi edictum publicetur die Dominica hora 16.quia una dies conſtat ex 24. horis; incipit die ſequenti eadem hora, & terminat ſequenti Dominica eadem hora.

633 Quæ ignoravit publicationem edicti, tenetur denunciare non ſtatim, ac ſciat, ſed intra eundem terminum computandum poſt diem notitiæ, quia non debet eſſe pejoris conditionis, ac illa, quæ habuit notitiam. Leander *tr.* 5. *de pœnit. diſ.*13. *q.*55.

634 Quæ ſunt conformia edicto Inquiſit. Regni Siciliæ, ubi habentur hæc verba: *Abbiate da venire perſonalmente, e comparire innanzi di Noi, per dirlo, e manifeſtarlo fra termine di giorni ſette primi ſeguenti, dopo che queſte noſtre lettere ſaranno lette, e publicate, ò di quelle averete notitia, in qualſivoglia modo, che ſia.*

635 Idem tenet Leander *cit. quæſt.*56. cum Trullench. de ea, quæ ſcivit, ſed fuit impedita, ceſſante impedimento.

Probabilius tamen dico, quòd teneatur ſtatim.Dian. *p.*4.*tr.*5.*reſ.*26.quia cū ſciverit, jam habuit tempus providendi, & conſulendi: *v.n.*48

636 Imò ſi intra terminum impedimentum futurum prævideat, putà quia debet iter agere ante terminum, eam non libero à mortali, ſi non denunciet, antequam ſpiret terminus. Sicut non liberatur à mortali, ſi intra tempus, quo obligat præceptum confeſsionis, & communionis annuæ, prævideat impedimentum futurum, v.gr. inopiam Confeſſariorum, &c. & non præveniat. Diana *par.*4.*tr.*5. *reſ.* 29. contra Joannem Sancium.

637 Termino autem culpabiliter elapſo, incidit in excommunicationem majorem latæ ſententiæ, à qua à nullo poteſt abſolvi, niſi facta denunciatione; ſicut fur abſolvi non poteſt, niſi facta reſtitutione: & ulterius ſemper in ea perdurat peccatum mortale, & obligatio denunciandi.

638 Confeſſarius prudens non debet mulierem abſolvere, antequam denunciet, ſed debet priùs eam remittere ad denunciandum: idem & in aliis delictis dicendum eſt de viro, præſertim ſi ſit homo ordinarius; quia hujuſmodi abſoluti haud ampliùs curant denunciare.Diana *par.*1.*tr.*4.*reſ.*27.contra Bord.*n.*86. qui ait, abſolvendam eſſe, ſi promittat denunciare; quia ſic eſt ſatis diſpoſita ad ſacramentum.

639 Hoc autem limitat Diana *p.* 1. *tr.* 4. *reſ.*27.cum Zanardo, Rodr. & aliis, niſi urgeat neceſſitas communionis, & perſona ſit timoratæ conſcientiæ, ac promittat quamprimùm denunciare; & univerſaliter, ſi adſit cauſa, ob quam prudens Confeſſarius judicet, denunciationem eſſe differendam.Idem ait Navar.apud Dianam cit. de hæretico.

QUÆRES XIII.

640 *Mulier incidit in excommunicationem ob denunciationem omiſſam, modo pœnitens accedit ad Confeſſarium, promittens ſe ſtatim denunciaturam. An poſſit abſolvi?*

LUcius apud Dianam *par.* 4. *tr.* 5. *reſ.* 35. affirmat, poſſe abſolvi virtute Bullæ Cruciatæ, aut privilegiorum à Religioſis, 1. quia retinens rem alienam, poteſt bis, aut ter abſol-

vi cum propoſito reſtituendi, 2. quia contumax, eò quòd non vult ad judicium venire, poteſt abſolvi, ſi det cautionem de ſtando judicio.Ità qui promiſit denunciare.

Reſp. cum Diana cit. negativè, ratione cenſuræ; nam non poteſt quis à peccatis abſolvi, niſi priùs à cenſuris; & quia à cenſuris non poteſt quis abſolvi per Bullam, niſi ſatisfacta parte, ſequitur, quòd talis mulier nõ poſsit abſolvi, niſi priùs denunciet; idque præſertim in cauſis S. Officii, utpotè quæ ſpectant ad fidem.

QUÆRES XIV.

641 *Mulier iſta quæ incidit in excommunicationem ob omiſſam denunciationem, an facta denunciatione, poſſit à quolibet Confeſſario abſo vi?*

AFfirmat Lupus *p.1. l.5. art.3. diff. un p.90.* quia reſervatio hujus cenſuræ tamdiù perſeverat, quamdiù perſeverat onus denunciandi; unde expirat ſatisfacta parte, aut mortuo denunciando; id ſuadet ex verbis edicti, quæ eſſe ſolent:

E dalla detta ſcommunica, e pene, nelle quali incorreranno i diſobedienti, neſſuno, ſe non da Noi, ò dal Supr. Trib. del S. Offic. potrà eſſere aſſoluto ſe prima non averà ſodisfatto al S. Officio.

Reſp. nõ poſſe à quolibet Confeſſario abſolvi; benè verò virtute Bullæ, aut à Regularibus virtute privilegiorum. Bord. *in S. Trib. cap.30. n.19.* Ratio primi, quia talis excommunicatio eſt reſervata Pontifici, & Inquiſitoribus; præſertim ex Decr. die 3. Jan. 1623. relato *n.617.*

Prætereà fruſtranea eſſet reſervatio, si ceſſante onere denunciandi, cenſura jam incurſa poſſet à quolibet, etiam, non privilegiato, abſolvi; nam non haberet effectum ante ſatisfactionem; quia ſecluſa reſervatione, cenſura impoſita ad ſatisfactionem, non poteſt ante ſatisfactionem partis nolentis abſolvi, sicut potens, & nolens reſtituere, abſolvi non poteſt, quamvis furtum non ſit reſervatum: nec effectum haberet poſt, quia tunc ceſſaret. Verba autem edicti ſolùm dicunt, quòd non poſsit abſolvi, nisi prius denunciet, minimè, quòd facta denunciatione, abſolvi poſsit à quolibet Confeſſario, etiam non privilegiato.

Ratio ſecundi, quia ſatisfacta parte, Regulares habent privilegia abſolvendi ab omnibus reſervatis Pontifici, exceptis contentis in Bulla Cœnæ; & multò magis cæteri Confeſſarii virtutæ Bullæ Cruciatæ.

642 Hinc rectè advertit Dian. *cit. reſol.29.* tam in hoc, quàm in cæteris caſibus Inquiſitionis, eos, qui neglexerunt denunciare quando poſteà denunciant, non teneri Inquiſitoribus negligentiam fateri, nec cum eis pro abſolutione confiteri, quia jam poſſunt à Regularibus, & à cæteris virtute Bullæ abſolvi. Quod valdè facilitat negligentes ad denunciandũ; & debent ad hoc Cõfeſſarii attendere, ne pœnitentes hujuſmodi deterreant, & à denunciando impediant.

Ex his colliges, mulierem ſolicitatam extincto onere denunciationis, quatenùs v. gr. Confeſſarius eſt mortuus, aut ex alio capite, poteſt ut ſuprà abſolvi. Leander *tr.5. de pœnit. diſp.13. qu 59.*

QUÆRES XV.

643 *Mulier incidit in excommunicationem ob omiſſam denunciationem, modò ei ſupervenit legitimum impedimentum. An poſſit abſolvi?*

REſp. poſſe abſolvi à privilegiatis, vel virtute Bullæ, ad reincidentiam, & cum promiſſione denunciandi impedimento ceſſante; quo quidem ceſſante, non denunciando denuo reincidit in culpam, & cenſuram reſervatam. Ratio eſt, quia durante legitimo impedimento non obligat ſatisfactio partis, non tamen extinguitur, ſed ſuſpenditur, niſi adſit caput, quo extinguatur obligatio denunciandi. Suadetur à pari de eo, qui fuit in culpa ad reſtituendum, & poſteà evadit impotens, qui poteſt abſolvi durante impotentia.

Durante autem impedimento, v. gr. infirmitate, &c. nõ tenetur quis denunciare per alium, v. gr. per Confeſſarium, quia obligatio denunciandi eſt perſonalis. Imò, ſi quando primò habuit notitiam ſolicitationis, aderat impedimentum, tunc eo durante poteſt à quolibet ſimplici Confeſſario abſolvi cũ promiſſione, ut denunciet impedimento ceſſante; quia tunc nec habetur reſervatio, nec delictũ non denunciando.

644 Prudens autem Confeſſarius nõ debet hujuſmodi mulierem abſolvere, ſi impedimentum eſt duraturum per paucos dies, in quibus nõ urgeat neceſſitas communionis, ut in *n.638.*

CAPUT XIII.

De 12. & ultima Clauſula.

645 *QUod ſi hoc officium prætermiſerint, vel pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confeſſarios ſolicitantes, ſeu tractantes, ut ſuprà. Iidem locorum Ordinarii, & Inquiſitores illos pro modo culpæ punire non negligant.*

646 Confeſſarii nõ monentes ſuos pœnitentes de onere denunciationis, aut docentes non teneri, peccant mortaliter, ut patet per illam particulã, *mandantes*, in 11. clauſula appoſitã *n.589.* & ulteriùs incurrunt pœnas ab Alex. VII. & Paulo V. fulminatas, *n.248 & 250.* relatas.

647 Et idem dico de cunctis Superioribus, & Religioſis, qui ſuos pœnitentes, aut conſilium petentes non monent de onere denunciationis, aut eos docent non teneri in delictis Sancti Officii, etiam de levi ſuſpectis, ut conſtat ex ipſis decretis cit.

QUÆ-

Q U Æ R E S

648 *Confeſſarius, poſtquã ſolicitavit mulierem, ſciens eam denunciaturam, ut id evaderet, fecit, ut confiteretur cum alio Confeſſario, fingens eum habere authoritatem ex Sancto Officio, ſicque haud ampliùs obligari: hinc ille alius Confeſſarius ex condicto idem fingens, excepit mulieris confeſſionem. Quæritur, quomodò ſe gerere debeat tertius Confeſſarius cum hac muliere?*

RESp. debere eam monere ad denunciandum Confeſſarium ſolicitantem, manifeſtando Tribunali utriuſque Confeſſarii dolum. Sequitur ex Decreto de *n.*249.

C A P U T XIV.

De qualitate delicti ſolicitationis.

Q U Æ R E S

649 *An Confeſſarius ſolicitans ſit ſuſpectus de hæreſi?*

650 CONfeſſarius in actu confeſsionis ſolicitans ad inhoneſta eſt ſuſpectus de hæreſi, quia ſpecialiter adverſatur fini principali Sacramenti pœnitentiæ, qui eſt peccatorũ remiſsio, dando (ut ait Gregor.) pro medicina venenum; & ſic videtur, quòd malè ſentiat de Sacramento Pœnitentiæ.

651 Eadem ratione Confeſſarius, qui in confeſsione ſolicitaret ad alia crimina, eſſet ſuſpectus de hæreſi. Albergh. *in man. qualif. pag.* 136. Pegna, Freiras, & alii contra Alderete, Port. & Bonac. apud ipſum. Non incurreret tamen pœnas à Pontificibus cõtra ſolicitantes fulminatas, quia hæ pœnæ ſunt contra ſolicitantes ad inhoneſta fulminatæ, ob ſpecialem turpitudinẽ ſolicitationis, quatenùs ſolicitatio ad inhoneſta eſt valdè periculoſa, & confeſsionem maximè odioſam reddens. Dian. *p.*4. *tr.*5. *reſ.*17. Nec eas incurrit ſolicitans ad inhoneſta in aliis ſacramentis; quia cũ talis ſolicitatio in aliis ſacramentis nõ ſit ita facilis, Pontifices eas inflixere cõtra ſolicitantes in cõfeſsione. Dian. *cit. reſ.*16.

652 Eſt ſuſpectus de fide Confeſſarius, ſi ſolicitet immediatè ante, vel poſt; quia ſic ſolicitans cenſetur in confeſsione ſolicitare. Diana *cit. reſ.*50. contra Souſam, qui dicit, eum non eſſe de fide ſuſpectum; quia dum in actu confeſsionis non ſolicitavit, ſed ſolicitationem diſtulit, aut anticipavit, dat intelligere, ſe noluiſſe integritatem confeſsionis commaculare.

653 Similiter eſt ſuſpectus de fide Cõfeſſar. ſolicitans ex occaſione, aut prætextu confeſsionis, vel ſimulando cõfeſsionem, quia ſacramento abutitur, eiq; injuriã infert. Dian. *cit. reſ.*50.

654 Confeſſarius ſolicitans in Confeſsionario, non ex prætextu, nec occaſione confeſsionis, nec ſimulando confeſsionem, eſt ſuſpectus, & abjurare debet. Dian. *par.*4. *cit. reſ.*50. *et par.* 10. *tr.*14. *reſ.*51. contra Carenam, quia Greg. XV. poſtquam recenſuit ſeptem capita ſolicitationis, inter quæ eſt ſolicitatio in Confeſsionario abſque occasione, aut prætextu confeſſionis, ut *in n.*522. immediatè ſequitur, & injungit Inquiſitoribus: *Ut ſuper his contra prædictas ſimul, vel ſeparatim in omnibus, prout in cauſis fidei, &c. inquirant, & procedant.* His accedit praxis, tam Inquiſit. Rom. ex Dian. cit. quàm Inquiſit. Hiſp. ex Alberghino cit. *p.*233. *n.*5. quia hujuſmodi Confeſſarii habentur ſuſpecti de fide, & abjurant; quoniam injuria loci redundat in Sacramentum, cujus locus eſt Tribunal. Dantur igitur ſuſpecti ſuſpicione ex præſumptione juris de jure: *v. n.*603. Carena verò negat eſſe ſuſpectum; quia ex ſola ratione loci nulla ſuſpicio oritur.

655 In caſibus, in quibus Confeſſarius ſolicitans eſt ſuſpectus, eſſe ſuſpectum de vehementi, in praxi ſervat Inquiſitio Rom. de levi Inquiſitio Hyſpana.

656 Mulier tamen Confeſſarium ſolicitans non eſt ſuſpecta de hæresi, 1. quia non accedit ad Confeſſarium animo ſe accuſandi, & ſacramentum pœnitentiæ ſuſcipiendi; adeòque cum nullum ſit ſacramenti initium, nullus eſt ſacramenti abuſus, ut patet de illo, qui ad Confeſſarium callidè accedit animo eum inducendi ad compoſitionem, & furtum, 2. quia nullum eſt jus, quod eam præſumat ſuſpectam. Diſpar autem eſt ratio de ſacerdote pœnitentem ſolicitante, quia pœnitens vel ſupponitur accedere animo confitendi, & ſacramentum pœnitentiæ ſuſcipiendi, & ſic accedit pro ſacramentali confeſſione, ac proindè Confeſſarius ſolicitando ad inhoneſta, aut ad alia crimina, vel in àliis ſacramentis, dicitur ſacramento abuti, & inde ſuſpectus de hæreſi, quamvis pœnitens ſolicitationi conſentiat, & ſacramentum minimè perficiatur: *v. num.*494.

Et tunc Confeſſarius ſolicitans ad inhoneſta, eſt ſuſpectus de hæreſi, nedum ex vi Bullæ Greg. XV. verùm etiam independenter ab illa, ſicut eſt ſuſpectus ſolicitans ad alia crimina ob abuſum Sacramenti.

Vel ſolicitatio ſupponitur facta à Confeſſario in confeſſionario extra occaſionem confeſſionis, vel quando Confeſſarius in confeſſione à muliere ſolicitatus conſentit. Et tunc adhuc eſt diſparitas, quia licèt in neutro caſu habeatur initium ſacramenti, nec ſacramentum, cum pariter mulier non accedat animo ſe accuſandi; in priori tamen caſu habetur ſuſpicio ex præſumptione juris de jure, per recenſita verba Greg. XV. non ſic in poſteriori; quia nullum habetur jus, quod mulierem ſolicitantem ſuſpectam præſumat: *v. num.*603.

F I N I S T O M I S E C U N D I.

EXAMEN
ORDINANDORUM, PRÆDICATORUM, ET MISSIONARIORUM.

Tomus Tertius.

Complectens Sacramentum Ordinis, & ſacroſanctum Sacrificium Miſſæ; inſuper aptas, atque expeditas regulas ad Apoſtolicum Sacræ Concionis, & Miſſionis Miniſterium ritè exercendum.

PARS PRIMA
Examen Ordinandorum.

CAPUT I.
DE SACRAMENTO ORDINIS.

Quid, & quotuplex ſit Ordo?

1 ORdo, *eſt ſignum quodam, in quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato ad ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium, & Euchariſtiam perficiendam.*

2 Ordines ſunt ſeptem: *Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Accolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus.*

3 Omnes Ordines ſunt res ſacræ, primi tamen quatuor dicuntur minores, & non ſacri, ultimi verò tres dicuntur majores, & ſacri: ratio differentiæ eſt multiplex, 1. quia ultimi tres immediatiùs ordinant homines ad ſacrificium Miſſæ, & Euchariſtiam conficiendam, 2. quia in Eccleſia Latina habent annexum votum ſolemne caſtitatis, ita ut impediant, & dirimant matrimonium, 3. quia obligant ad divinum Officium recitandum, 4. quia majores non poſſunt ſuſcipi plures eodem die, ſed unus, nec Subdiaconatus ſimul cum minoribus; neque ſuſcipi poſſunt, niſi ſex Sabbatis videlicet, quatuor anni temporum, Sabbato ante Dominicam Paſſionis, quod dicitur Sitientes, & Sabbato Sancto, niſi adſit diſpenſatio Papæ; minores verò ſuſcipi poſſunt omnes quatuor eadem die, & non tantùm in recenſitis ſex Sabbatis, ſed etiam quolibet die Dominico, vel feſto de præcepto; imò ex conſuetudine in die Veneris ante dicta ſex Sabbata, vel in feria quarta quatuor temporum, *num.* 26. 5. demùm, quia majoribus initiati poſſunt ſolemniter, & ex officio ſacra vaſa nuda manu tangere, non ita minoribus initiati, niſi ex commiſſione, & neceſſitate.

Non peccant autem aliquo ordine minori, aut prima tonſura initiati, nuda manu tangentes ſacra vaſa, in quibus non ſit Euchariſtia. Item nec laici, aut fœminæ peccant mortaliter, niſi adſit contemptus, ſed venialiter; imò neque venialiter, ſi adſit juſta cauſa, aut neceſſitas. Vaſa autem ſacra, quæ Euchariſtiam continent, tangi non poſſunt ſine peccato mortali, niſi à Sacerdotibus, & Sacerdote deficiente à Diacono.

4 Epiſcopatus eſt ordo. Nam eſt ſpiritualis poteſtas ordinandi Sacerdotes, & Epiſcopos; conficiendi Sacramentum Confirmationis, Chriſma, Oleum ſanctum, &c. non eſt autem ordo diverſus à Sacerdotio, ſed eſt quidam gradus, & extenſio Sacerdotii; ad præmiſſa munera, unde novum characterem non imprimit, ſed Sacerdotalem præexiſtentem ampliat; idem dic de Archiepiſcopatu, & Papatu.

5 Hinc invalidè, qui Sacerdos non eſt, ordinaretur in Epiſcopum, quia Epiſcopatus eſſentialiter Sacerdotium prærequirit; non ſic in aliis Ordinibus, licèt enim illicitè ordinaretur Sacerdos, qui aliis Ordinibus non eſſet initiatus, validè tamen ordinaretur, quia Sacerdotium non eſſentialiter, ſed tantùm ex præcepto alios ordines præſupponit.

Epiſcopus, ſi non conſecretur à tribus Epiſcopis, ſed ab uno ſolo ex diſpenſatione Pontificis, validè conſecratur; quia adeſt praxis

Pontificum, S.Greg.& Greg.XIII. qui diſpenſarunt, ut refert Cardenas *diſert.2. num.501.*

6 Cardinalatus non eſt ordo.

7 Omnes ſeptem Ordines conſtituunt unum Sacramentum Ordinis unitate aggregationis, & ordinationis ad unum finem, qui eſt ſacrificium Miſſæ, & Euchariſtia conficienda.

8 Hinc tam Epiſcopus Ordines conferens, quàm Clericus recipiens debet eſſe in gratia, aliàs peccabit mortaliter.

9 Omnes Ordines imprimunt characterem, ac proindè non poſſunt ſine ſacrilegio reiterari.

10 Character, qui ab Ordine imprimitur, eſt quædam qualitas ſpiritualis animæ inhærens,& definitur, quòd ſit ſignum quoddam ſpirituale impreſſum in anima,per quod diſtinguitur homo tali ſigno ſignatus ab aliis, & dignoſcitur Deo conſecratus, & ab eo deputatus ad gratias, & dona Chriſti diſpenſanda, & ad ejuſdem munera exercenda. Character imprimitur, quando tangitur inſtrumentum porrectum ab Epiſcopo proferente verba.

Character enim imprimitur eo tempore, quo producitur gratia; quia character eſt effectus ſecundarius, gratia primarius. Gratia autem producitur in eo inſtanti, quo Sacramentum eſt completum; quia Sacramentum èſt ſignum practicum; unde gratiam cauſat in eo inſtanti, quo habet perfectam ſignificationem, ad quam eſt inſtitutum: *vide num.* 183.

Si ponatur obex peccati mortalis, gratia non cauſatur, cauſatur verò character, & gratia illa ex opere operato cauſatur ſolùm ablato obice.

11 Materia remota Sacramenti Ordinis in generali eſt ipſum inſtrumentum, materia proxima eſt traditio, & acceptatio ipſius inſtrumenti: forma verò ſunt verba prolata ab Epiſcopo in traditione inſtrumenti.

Materia, & forma debent eſſe ſimul moraliter; requiritur autem contactus phyſicus materiæ, & intentio actualis, aut ſaltem virtualis in Epiſcopo conferente; ſufficit habitualis in Clerico ſuſcipiente, de quibus fuſiùs infra, *& in tom. 1. de Sacram.*

12 Effectus Sacramenti Ordinis ſunt augumentum gratiæ, & character. Sacramentum, inquam, Ordinis per ſe cauſat non primam, ſed ſecundam gratiam, nempè augumentum gratiæ habitualis; per accidens verò primam.

Ratio primi eſt, quia cauſare per ſe primam gratiam ſolùm convenit Sacramentis reconciliativis, cujuſmodi ſunt Baptiſmus, & Pœnitentia, minimè Ordo.

Ratio ſecundi eſt, quia ſicut id conceditur aliis Sacramentis non reconciliativis, ita debet concedi Ordini. Caſus autem eſſe poteſt; ſi quis dum ad Epiſcopum ordinandus accedit, recordetur alicujus mortalis, & Confeſſarium non habens eliciat actum attritionis, quem inculpabiliter putat contritionem: iſte ſtante bona fide ex vi Sacramenti Ordinis, quod ſuſcipit, juſtificatur; adeòque Sacramentum per accidens cauſat primam gratiam.

13 Sacramentum Ordinis ultrà ſecundam gratiam ſanctificantem, & characterem, cauſat gratiam ſacramentalem, & *ſunt ſpecialia quædam auxilia functionibus, & officiis uniuſcujuſque ordinis proportionata, per quæ is,qui aliquo ordine eſt inſignitus,ad officia illa debitè, & ritè exercenda peculiari modo juvatur, & idoneus efficitur.*

Quæ ſpecialia auxilia non ſolùm in ipſa Ordinis ſuſceptione,verùm etiam,quando Ordo ipſe exercetur,intuitu Ordinis,à Deo conferuntur:*v.tom 1.de effectibus Sacram in genere.*

14 Sacramentum Ordinis fuit inſtitutum à Chriſto,quando die Cœnæ, poſtquam communicavit Apoſtolos.dixit:*Hoc facite in meam commemorationem.*

De his, quæ ſunt de ſubſtantia, aut de ſolemnitate Ordinis.

15 AD ſubſtantiam, & valorem Sacramenti Ordinis requiruntur,& ſufficiunt quatuor.

16 Primum, eſt poteſtas Ordinantis, qui eſſe debet Epiſcopus conſecratus,qui licèt eſſet hæreticus, ſchiſmaticus, ſuſpenſus, aut degradatus, illicitè, ſed validè conferret, quia ordinum collatio eſt actus ordinis, non juriſdictionis; Ordo autem, quia eſt indelebilis, ſemper manet in eis. Minores poſſunt ex privilegio Abbates conferre.

17 Secundum,Materia,Forma,& Intentio, tam Epiſcopi conferentis, quàm ſubjecti recipientis, ut in *num.*11.Omninò vide *in tomo* 1. *de Baptiſmo, ver. Miniſter*, caſum de eo,qui ad Ordines ſuſcipiendos accedit contra proteſtationem Epiſcopi.

18 Tertium, eſt ſexus virilis: hinc mulier eſt incapax ordinum, pariter hermaphroditus, in quo ſexus fœmineus prævalet;validè autem ordinatur, ſi ſexus virilis prævaleat,ſed ſi poſt ordinationem incipiat prævalere ſexus fœmineus, non poteſt validè conſecrare, aut abſolvere, licèt characterem retineat:hinc validè,& ſi illicitè ordinantur amentes, cœci, & ſimiles irregulares,eſtò hi maneant jure Eccleſiaſtico ſuſpenſi; & pueri rationis non compotes, qui tamen ad caſtitatem non tenentur vi voti,niſi adveniente uſu rationis ratificent. Omninò *vide tom.1. in imped. matr. de Ordine ſacro.*

Quar-

19 Quartum denique, quòd ſit baptizatus baptiſmo fluminis.

Baptizatus baptiſmo ſanguinis, aut flaminis, ſalvari poteſt, ſed non validè ordinari. Quòd ſi bona fide ordinaretur, invalida eſſet ordinatio; adeòque repetenda, quia ex jure divino baptiſmus fluminis eſt janua omnium Sacramentorum: *In lib.3.Decr.tit.43.de preſbytero non baptizato cap.1.& 2.*

Angelus, nec licitè, nec validè ordinari poſſet; quia ſubjectum Sacramentorum ex inſtitutione Chriſti eſt homo viator: *v. tom.1.* de ſubjecto Sacram.

20 Ad licitam autem Ordinum ſuſceptionem requiruntur plura ex parte ſubjecti, ex parte Miniſtri, & ex parte utriuſque.

EX PARTE SUBJECTI.

21 Requiritur primò, ſtatus gratiæ. Sufficit, ſi ponatur in gratia per contritionem ad differentiam ſumptionis Euchariſtiæ, ut *num.* 279. Secundò, quòd ſit confirmatus. Tertiò, titulus ſuſtentationis, beneficii ſcilicet, patrimonii, vel Religioſæ paupertatis, ejus tamen, quam ſolemniter Religioſi in profeſſione emittunt. Quartò, ſcientia ſufficiens. Quintò, licentia Ordinarii, ſeu literæ dimiſſoriæ. Sextò, quòd non ſit irregularis, ſuſpenſus, excommunicatus, aut alio canonico impedimento interdictus. Septimò, demùm ætas ſufficiens; pro prima tonſura, & tribus minoribus requiritur ſeptennium completum; pro Accolytatu annus duodecimus completus; pro Subdiaconatu annus vigeſimus ſecundus inchoatus; pro Diaconatu annus vigeſimus tertius inchoatus; pro Sacerdotio annus vigeſimus quintus inchoatus.

22 Cappellanus ordinari poteſt titulo beneficii, ſi Cappellania ſit collativa, videlicet ſacra, perpetua, & congruæ ſuſtentationi Clerici ſufficiens, juxtà Trid. *ſeſſ.21.de refor.cap.2.* minimè ſi ſit non collativa, ſeu laica, quia illa eſt beneficium, non iſta: *v. tom.1. de beneficiatis.*

23 Religioſus, qui ordinatur titulo paupertatis, ſi fiat Clericus ſæcularis, tenetur, patrimoniũ aſſignare; quia eſt in ſtatu ſæculari, in quo honeſtã habere debet ſuſtentationẽ, juxtà Trid. cit. Imò ſi erat Subdiaconus, nõ poteſt ad alios ordines promoveri ſine beneficio, aut patrimonio.

24 Hinc Port. *v. Ordines ſacri num.8.* docet, quòd qui ſcienter emiſit profeſſionem invalidam, mortaliter peccet ſuſcipiendo Ordinem ſacrum; quia ordinatur ſine titulo, quod eſt contra Jus Canonicum. Ordinatus ſine titulo, per ſaltum, abſque dimiſſoriis, ſine legitima ætate, eſt ſuſpenſus ab ordine, & ſi in illo miniſtret, fit irregularis. Port. *cit. num.13.*

De his pœnis, & cenſuris agit Trid. *ſeſſ. 7. de reform. cit. n.10. ſeſſ.21. de reform. c.1. nu.2. ſeſſ.23. de reform. à cap.3. & 17.* & Tamb. *de Ord. cap.12.* ubi agit de pœnis malè conferentis, aut recipientis ordines.

25 Qui verò Sacerdotium ſuſcipit cum aliquo impedimento, ob quod eſt ſuſpenſus ab ordinibus, non fit irregularis per hoc præcisè, quòd cum Epiſcopo conſecret in Miſſa, in qua ordinatur; quia non dicit verè Miſſam: adeòque non exercet ordinem: ita Port. *cit. num.7.*

26 Qui Presbyteratus ordinem ſuſcipit in peccato mortali, peccat mortaliter. 1. Ordinem ſuſcipiendo in acceptatione materiæ, & uſu formæ, quia Sacramentum ſuſcipit. 2. Verba conſecrationis in Miſſa Ordinationis proferendo; quia cum Epiſcopo Sacramentum conficit. 3. Communicando, quia Sacramentum Euchariſtiæ ſuſcipit.

Et quia non poteſt ſine mortali à prolatione verborum conſecrationis, nec à communione abſtinere, cum ſint materia gravis graviter præſcripta ab Eccleſia, tenetur tunc conteri.

EX PARTE MINISTRI.

27 Requiritur primò ſtatus gratiæ. Secundò, ut Epiſcopus conſecratus non ſit ſuſpenſus, aut alio canonico impedimento interdictus. Tertiò, ut ſit Ordinarius; non poteſt enim ordinare, niſi ſubditos, aut alienos cum dimiſſoriis proprii Ordinarii.

28 Tripliciter autem poteſt aliquis eſſe ſubditus alicui Epiſcopo. Primò, ratione originis, quatenùs in ejus Diœceſi natus eſt, non caſu, et per accidens. Secundò, ratione domicilii, quatenùs ibi habitat animo perpetuò manendi, ad quòd ſufficiunt decem anni. Tertiò, ratione beneficii, quòd tenet in tali Diœceſi, quod ſit ad congruã ſuſtentationem ſufficiens: quolibet ex his tribus modis fit ſubditus: poteſt ab Epiſcopo ordinari, & ab eo petere dimiſſorias, juxtà Bullam Inn. XII. omninò attendendam in *n.38.*

29 Ordinatio Clericorum nullius Diœceſis ſpectat ad Epiſcopum, intra cujus Diœceſis fines locus ſitus eſt. Quòd ſi locus ſit omninò extra fines, ſpectat ad Epiſcopum illum, cujus Eccleſia Cathedralis eſt proximior. Fagnanus *lib.1. Decr. cap. Significaſti num.23.*

30 Regulares in Italia v.g. exiſtentes habentes dimiſſorias à ſuis Prælatis, à quocunq; Epiſcopo intra Italiam ordinari poſſe, docet Tamb.

31 Epiſcopus non poteſt Ordines ſacros (benè verò minores) niſi inter Miſſarum ſolemnia ab ipſomet celebrata conferre. Si extra illa, aut alio celebrante ſine diſpenſatione Pontificis conferat, illicitè confert, quia cõtra Eccleſiæ conſuetudinem, & Rubricas Pontificalis: ſed validè, quia de eſſentia cujuslibet Sacramenti eſt ſola Materia, Forma, & Intentio; nec ullum adeſt decretum irritans. Undè opinio Silveſtri, quòd

talis

talis collatio ſit invalida,non eſt probabilis,ſed deſtituta fundamento. Gobat. *to.1.tr.8.n.257.*

Si verò Ordinandis jam convocatis in hebdomada,qua eſſet collatio facienda, ſuperveniret Epiſcopo magna difficultas utramque munus obeundi , & nullus alius eſſet Epiſcopus , qui poſſet,aut vellet ſupplere;tunc poſſet licitè curare Miſſam celebrari per alium Sacerdotem, & ipſe conferre; idque ex Epikeja, & generali interpretatione , quæ etiam in requiſitis majoris cõſiderationis adhiberi ſolet,ob gravia incommoda, quæ evenirent, ſi ſine ordinatione remitterentur juvenes : ita Gobat. *cit.n.*26.

EX PARTE UTRIUSQUE.

32 RΕquiritur primò tempus , quo Ordines debent conferri,de quo dictum eſt *n.*3.

Secundò , requiruntur interſtitia temporum hoc eſt temporis intervalla inter unum , & alium Ordinem .

33 Inter primam tonſuram, & oſtiariatũ nõ debent intercedere interſtitia.Inter minores debet intercedere aliquod intervallum arbitrio Epiſcopi,qui poteſt diſpenſare,& eodẽ die conferre.Inter Accolytatũ,& Subdiaconatũ, & pariter inter majores, ex Trid.debet intercedere annus qui ſufficit, ſi ſit Eccleſiaſticus , ab uno Sabbato,v.gr. Sitientes,ad aliũ ſimilem ſequentem Sabbatum,etiam ſi non intercesserint duodecim menſes integri;& à fortiori ſufficit annus naturalis,licèt Eccleſiaſticus annus nõ finierit.

34 Diſpenſare ſuper interſtitiis poſſunt Epiſcopi , poſſunt etiam Regulares cum ſuis ſubditis;qui tamen monentur , ut ex modeſtia non diſpenſent , ſed in dimiſſoriis Epiſcopos rogent , ut diſpenſent .

35 Diſpenſatus à Summo Pontifice ſuper defectu ætatis,adhuc indiget, ut ſuper interſtitiis diſpenſetur,ſi tempus inter unum,& alium Ordinem præſcriptum non ſit elapſum ; quia ætas & intervallum temporis inter unum , & alium Ordinem ſunt duo requiſita diſparata , ac proinde diſpenſatus ſuper uno , ſuper alio diſpenſatus minimè cenſetur .

36 Poteſt Epiſcopus eodem die primam tonſuram,et quatuor minores conferre,minimè minores cum Subdiaconatu; poteſt autem minores cum Subdiaconatu eodem die conferre ex cauſa, vel ubi adeſt conſuetudo , etiam ſine cauſa.Duos autem majores eodem die conferre non poteſt ſine Papæ diſpenſatione , *num.*3.

37 Tertiò denique requiritur, ut ſervetur ordo inter collationem, & receptionem unius, & alterius : debent igitur recipi eodem ordine, quo numero ſecundo ſunt numerati .

Si autem reciperetur Diaconatus, v.gr. ante Subdiaconatũ,& ſic de cæteris,valida eſſet receptio,ſed hic,qui eſſet per ſaltũ ordinatus, maneret ſuſpenſus à ſui ordinis executionẽ,& ulterioris receptione;poteſt tamen Epiſcopus cũ eo diſpenſare,niſi ante hujuſmodi diſpenſationem ſolemniter miniſtraſſet in ordine per ſaltũ ſuſcepto ; quia tunc eſt neceſſaria diſpenſatio Summi Pontificis.Conc.Trid *ſeſſ.*23.*de ref.c.*14

INNOC. XII. CONSTITUTIO.

APud Pignatelli *tom.*10.*poſt conſultat.*13. (Qua plura declarantur, ac præſcribuntur pro tollendis abuſibus , & fraudibus circa Ordinationes alienorum ſubditorum .

INNOCENTIUS, &c.

38 SPeculatores domus Iſrael , &c. Cæterùm pro ea ipſa indulta , &c. ſalutarem illam , quam S. Gen. Trid. Concilii Decreta de non Ordinandis ad patrimonii titulum , niſi illis , quos Epiſcopi pro neceſſitate , vel commoditate ſuarum Eccleſiarum aſſumendos judicaverint, præſcribunt diſciplinam, nequaquàm relaxatum intelligi ; quinimò nec unquam ad indulta hujuſmodi exequenda Epiſcopos ipſos arctare, ſed illorum executionem arbitrio ſemper eorumdem Epiſcoporum,quorum conſcientias hac in re ſtrictiſſimè oneratas voluimus , prorſus relinquere declaravimus , &c.

39 Verùm quò impenſiùs , &c. delatis ad Nos querelis accepimus , graviora quotidie malignari inimicum in Sancto, &c. Motu proprio , & ex certa ſcientia , &c. Hac generali noſtra , & perpetuò valitura Conſtitutione , decernimus , & declaramus , nulli Epiſcopo , ſeu cujuſvis loci Ordinario , tametſi Cardinalatus honore fulgeat , licere exterum quempiam , ac ſibi ratione originis , ſeu domicilii , juxtà modum inferiùs declarandum , legitimè contracti non ſubditum, ad Clericalem tonſuram promovere, cujuſvis beneficii Eccleſiaſtici ei ſtatim , ac tonſura hujuſmodi inſignitus fuerit , conferendi , ſeu ad quod is à patronis jam præſentatus, ſeu nominatus fuerit , prætextu; etiam ſi beneficium prædictum de novo ea expreſsè adjecta lege fundatum fuiſſe conſtiterit , ut quis immediatè poſt Clericalem characterem ſuſceptum ad illud inſtituatur. Præterea Clericum, qui legitimè jam à proprio Epiſcopo ad eandem Clericalem tonſuram,ſeu etiam ad minores Ordines promotus fuerit , non poſſe ab alio Epiſcopo ratione , ac titulo cujuſcumque beneficii in illius Diœceſi obtenti ad ulteriores Ordines promoveri , niſi ante eorundem ſuſceptionem teſtimoniales literas proprii Epiſcopi , tam originis , quam domicilii , ſuper ſuis natalibus , ætate , moribus, & vita ſibi concedi obtinuerit , eaſque Epiſcopi Ordinanti in actis illius Curiæ conſervandas exhibuerit .

Licèt

40 Licèt verò Clericus ratione cujuſvis beneficii in aliena Diœceſi obtenti ſubjici dicatur juriſdictioni illius Epiſcopi, in cujus Diœceſi beneficium hujuſmodi ſitum eſt; eam tamen de cætero hac in re inconcuſsè ſervari volumus regulam, ut nemo ejuſmodi ſubjectionem ad effectum ſuſcipiendi Ordines acquirere cenſeatur, niſi beneficium prædictum ejus ſit redditus, ut ad congruam vitæ ſuſtentationem, ſive juxtà taxam ſynodalem, ſive ea deficiente, juxtà morem regionis pro promovendis ad Sacros Ordines, detractis oneribus, per ſe ſufficiat; illudque ab Ordinando pacificè poſſideatur, ſublata quacumque facultate ſupplendi, quod deficeret fructibus ejuſdem beneficii,cum adjectione patrimonii etiam pinguis, quod ipſe Ordinandus in eadem, ſeu alia quavis Diœceſi obtineret, ac Epiſcopus ſic Ordinans,tam de prædictis teſtimonialibus literis, quàm de redditu beneficii hujuſmodi expreſſam in conſueta collatorum Ordinum atteſtatione mentionem facere debebit.

41 Cæterùm ſubditus ratione originis, is tantùm ſit, ac eſſe intelligatur, qui naturaliter ortus eſt in ea Diœceſi, in qua ad Ordines promoveri deſiderat, dummodò tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, occaſione nimirùm itineris, officii, legationis, mercaturæ, vel cujuſvis alterius temporalis moræ,ſeu permanentiæ ejus patris in illo loco, quo caſu nullatenùs ejuſmodi fortuita nativitas, ſed vera tantùm, & naturalis patris origo erit attendenda. Quòd ſi quis tanto temporis ſpatio in eo loco, in quo ex accidenti, ſicut præmittitur, natus eſt, moram traxerit, ut potuerit ibidem canonico aliquo impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordinario ejus loci literas teſtimoniales, ut ſuprà, obtinere, illaſque Epiſcopo Ordinanti per eum in collatorum Ordinum teſtimonio ſimiliter recenſendas præſentare teneatur.

42 At ſi pater in alieno loco, ubi ejus filius natus eſt, tamdiu, ac eo animo permanſerit, ut inibi verè domicilium de jure contraxerit; tunc non origo patris, ſed domicilium per patrem [illegible]ė,ut præfertur, contractum, pro Ordinatione ejuſdem filii attendi debeat.

43 Subditus autem ratione domicilii ad effectum ſuſcipiendi Ordines, is dumtaxat cenſeatur, qui licet alibi natus fuerit, illud tamen adeò ſtabiliter conſtituerit in aliquo loco, ut vel per decennium ſaltem in eo habitando, vel majorem rerum, ac bonorum ſuorum partem cum inſtructis ædibus in locum hujuſmodi transferendo, ibique inſuper per aliquod conſiderabile tempus commorando, ſatis ſuperque ſuum perpetuò ibidem permanendi animum demonſtraverit, & nihilominùs ulteriùs utroque caſu, ſe verè, & realiter animum hujuſmodi habere, jure jurando affirmet. Si quis tamen à propriæ originis loco in ea ætate diſceſſerit, qua potuerit alicui canonico impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii ſuæ originis teſtimoniales literas,ut ſupra, afferre debebit, ac de illis expreſſa ſimiliter mentio in ſuſceptorum Ordinum literis facienda erit.

44 Ad hæc nullus Epiſcopus alienæ Diœceſis ſubditum familiarem ſuum ad aliquos ſacros, ſeu minores Ordines, vel etiam primam tonſuram promovere, ſeu ordinare præſumat, abſque ejus proprii, originis ſcilicet, ſeu domicilii, Prælati teſtimonialibus literis, ut ſuprà, & niſi ad præſcriptum Concilii Tridentini præfati *ſeſſ.23.cap.9.de reform.* familiarem prædictum per integrum, & completum triennium in ſuo actuali ſervitio ſecum retinuerit, ac ſuis ſumptibus aluerit: Beneficium inſuper, quod ei ad vitam ſubſtentandum, juxtà modum ſuperiùs præfinitum, ſufficiat, quacunque fraude ceſſante, ſtatim, hoc eſt ſaltem intra terminum unius menſis à die factæ ordinationis, re ipſa illi conferat, ac in Ordinationis hujuſmodi teſtimonio expreſſam itidem familiaritatis, ac literarum prædictarum mentionem facere teneatur.

45 Porrò, ut quicumque fraudibus aditus omninò præcludatur, volumus, & Apoſtolica Authoritate ſtatuimus, atque decernimus, ut Epiſcopus quilibet ſuos ratione originis, ſive domicilii ſubditos Clericos quoſcumque ab alienis Epiſcopis quavis authoritate,etiam cum ſuis commendatitiis literis promotos, ne dum ad formam Concilii Tridentini ſupradicti *ſeſſ.14.cap.3.de refor.* quoad ſcientiam examinare valeat, verùm etiam Ordinum eis collatorum teſtimoniales literas, gratis tamen, recognoſcere, ac diligenter perquirere, an quoad illos præſentis Conſtitutionis forma, & diſpoſitio adimpleta fuerit, aſſignato ſic promotis termino competenti ei magis bene viſo ad docendum de ejuſmodi adimplemento, ita ut quos eo termino elapſo id minimè præſtitiſſe compererit, à ſuſceptorum Ordinum exercitio, ſi ita, & quandiù ei expedire videbitur, ſuſpendere, illiſque, ne in Altari, aut in aliquo Ordine miniſtrent, interdicere poſſit.

46 Ita verò præmiſſa omnia, & ſingula, perpetuò, ac inviolabiliter obſervari, atque adimpleri volumus, ut ſi quid in iiſdem præmiſſis, ſeu eorum aliquo ſecus fiat, Ordinans quidem à collatione Ordinum per annum, Ordinatus verò à ſuceptorum Ordinum exe-

cu-

cutione,quamdiù proprio Ordinario videbitur expedire, eò ipſo ſuſpenſus ſit, aliiſque inſuper gravioribus pœnis pro modo culpæ, noſtro,& pro tēpore exiſtentis Romani Pontificis arbitrio infligendis uterque ſubjaceat, &c.

47 Decernentes pariter,eaſdem præſentes literas ſemper firmas, & validas, & efficaces exiſtere, & fore. &c. Ac irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam quovis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus præmiſſis, ac Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, &c. cæteriſque contrariis quibuſcumque,&c. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem. Anno Incarn. Domin. 1694. Pridie Nonas Novembris.

DE BENEFICIO, ET PATRIMONIO.

Decretum Trid.ſeſſ.21. de reform. cap.2.

48 CUm non deceat eos, qui divino miniſterio aſcripti ſunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere: compertumque ſit, complures pleriſque in locis ad ſacros Ordines nullo ferè delectu admitti, qui variis artibus, ac fallaciis confingunt, ſe beneficium Eccleſiaſticum, aut etiam idoneas facultates obtinere: ſtatuit S. Synodus, ne quis deinceps Clericus ſæcularis, quamvis aliàs ſit idoneus moribus, ſcientia, & ætate,ad ſacros Ordines promoveatur, niſi priùs legitimè conſtet, eum beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſtè ſufficiat, pacificè poſſidere. Id verò beneficium reſignare non poſſit, niſi facta mentione, quòd ad illius beneficii titulum ſit promotus; neque ea reſignatio admittatur, niſi conſtito, quòd aliundè vivere commodè poſſit, & aliter facta reſignatio nulla ſit. Patrimonium verò, vel penſionem obtinentes, ordinari poſthac non poſſent, niſi illi, quos Epiſcopus judicaverit aſſumendos pro neceſſitate, vel commoditate Eccleſiarum ſuarum, eo quoque priùs perſpecto, patrimonium illud, vel penſionem verè ab eis obtineri, taliaque eſſe, quæ eis ad vitam ſuſtentandam ſatis ſint,atque illa deinceps ſine licentia Epiſcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenùs poſſint, donec beneficium eccleſiaſticum ſufficiens ſint adepti, vel aliundè habeant, unde vivere poſſint, antiquorum Canonum pœnas ſuper his innovando.)

49 Nullus igitur ſæcularis poteſt licitè Ordines ſacros ſuſcipere, niſi ad titulum beneficii; ad titulum verò patrimonii, vel penſionis ex neceſſitate,aut commoditate Eccleſiæ judicio Epiſcopi.

Beneficium, patrimonium, vel penſio, tres conditiones expoſcit.

50 Prima *quod ſit ſufficiens ad honeſtam ſuſtentationem Sacerdotis, juxtà judic.um, & præſcriptionem Epiſcopi loci.* In Synodo Panormitana diſpoſitum eſt,debere eſſe Panormi ſcutorum 60. & inſuper quòd poſſit quis Ordinari ad titulum Vivandæ in Cathedrali Eccleſia; in Diœceſi 40.

51 Si patrimonium non ſufficit,ſat eſt,ut junctum beneficio tenui ſufficiat,& è converſo. Ita Com.

At hoc ſolùm eſt verum in caſu, quo aliàs liceret Epiſcopo ad titulum patrimonii Clericum Ordinare,putà ex neceſſitate, aut commoditate Eccleſiæ; tunc namque ſicut patrimonium ſubrogari poteſt totum in locum totius beneficii, juxtà Trid. relatum, ita pars in partem.

52 Hoc tamen caſu ſecluſo,defectus beneficii non poteſt ſuppleri per patrimoniū etiam pingue,ex Conſt.Innoc.XII.relata *nu.*40.Ubi Pontifex expreſsè ait,ſe velle omninò ſervari Decreta Trid. adeòque cum Trid. cit. (extra præmiſſam neceſſitatem,&c.) Prohibeat,quem Ordinari titulo patrimonii,conſequenter prohibet,beneficium per patrimonium,ſive in totum, ſive in partem ſuppleri.

53 Eamdem prohibitionem confirmat Innoc.XII. in relata conſtit. *n.*38.

54 Patrimonium, ad cujus titulum, quis ordinatur,gaudet privilegiis bonorum Eccleſiæ, quia ſubrogatur in locum beneficii; eſt tamen ſubjectum ſolutioni decimarum juxtà locorum conſuetudinem. Fagnanus *lib.*3.

55 In collatione cum aliis fratribus tenetur quis patrimonium computare loco legitimæ, niſi de expreſſa voluntate patris,potentis ſine præjudicio legitimæ aliorum, patrimonium filio aſſignare, conſtet contrarium.

56 Secunda,*quòd ſit perpetuum conſtitutum ſuper re certa, & immobili.* Unde non poteſt quis ordinari ad titulum ſuæ induſtriæ, laboris,aut artis,ex Decl.Sacr.Congregat. Concil. *Non poteſt promoveri, qui ex induſtria, vel labore honeſto lucratur (putà quòd ſit muſicus, Magiſter grammaticæ,pictor,vel alterius licitæ profeſſionis)ſufficientia ad ſuſtentationem vitæ.* Apud Gobat.*tom.*1.*tract.*5.*n.*626. Nec poteſt quis Ordinari ad titulum Vicariæ, aut Cappellaniæ amovibilis.

57 Sufficit ad patrimonium cenſus redimibilis, cautione tamen præſtita, ut in caſu redemptionis; capitale deponatur Judicis decreto apud perſonas idoneas,ut iterùm cenſus conſtituatur.

58 Sufficit titulus præſtimonii perpetui. Beneficii cōſiſtentis in diſtributionibus quotidia-

dianis perpetuis: ſervitii perpetui alicujus Eccleſiæ habentis fructus congruentes, aut Cappellaniæ perpetuæ; æquivalent enim beneficio. Hinc qui obtinent Cappellaniam in Cappella Papæ, ad Sacros Ordines promoventur; *v.tom. 1.ver.Beneficiati.*

59 Tertia, *quòd poſſideatur pacificè*. Hinc non debet eſſe litigioſum, etiam ſi litigium ſit ſuper poſſeſſione. Non ſufficit ſpes, etiam certa, aut jus ad beneficium, penſionem, vel patrimonium. Nec quòd Ordinandus ſit jam præſentatus, aut electus ad beneficium, etiam ſi poſſeſſio beneficii, &c. injuſtè impediatur; quia Conc. expoſcit pacificam poſſeſſionem ante Ordinationem, ut *num.*48.

60 Qui beneficium poſſidet, poteſt ad Sacros Ordines promoveri, quamvis fructus illius non ſtatim, ſed certò poſt receptum Sacerdotium ſit percepturus. Leander, Caſtropal. Gargia, Ant. à Sp. S. & alii de Ordine infrà contra Philibertum. Quia verè de præſenti beneficium pacificè poſſidet, quod Trid. expoſcit.

61 Denique poſſe quem ordinari ſine ſufficienti beneficio, patrimonio, &c. maximè, ubi adeſt Sacerdotum penuria, cum ſola fidejuſſione alimentorum, quatenùs quis potens, & valens ſpondeat ſe neceſſaria ordinandis miniſtraturum, docêt Leander, & apud ipſum Dian. *part.*5.*tr.*10.*reſ.*48. cum aliis contra Philibertum; quia hic eſt ſatis, & certò proviſus de congrua ſuſtentatione, quòd eſt finis Concilii.

62 Ordinatus jam in Sacris non poteſt, nec licite, nec validè, beneficium reſignare, nec patrimonium alienare, donando, vendendo, permutando, &c. niſi de illo partem ad ſuam congruam ſuſtentationem ſufficientem retineat, aut niſi aliud obtinuerit, undè commode vivere poſſit: Et tunc, nonniſi de licentia Epiſcopi, qui poſt diligens examen de ſufficientia judicet.

63 De præmiſſis tribus conditionibus aliquid tangit Innoc. XII. in ſua conſt. *n.*40. *et* 44.

QUÆRES I.

64 *An, qui Ordines Sacros ſuſcipit cum beneficio, aut patrimonio ficto, ſuſpenſionem incurrat?*

PEccare mortaliter, in quantum facit teſtes falſum jurare, ſed non incurrere cenſuras, tenent Caſtropal. *de Ord. tr.*27.*p.*12. Dian. *par.* 2.*tr.*16.*reſ.*5.*par.*5.*tr.*10.*reſ.*50. Ant. à Sp. S. *tr.* 9.*diſp.*4.*à n.*129. Gobat. *tom.*1.*tract.*8.*num.*604. & quàmplures apud illos. Ratio eſt; quia Trid. innovat pœnam ſuſpenſionis per Sacros Canones antiquos inflictam ſub hac clauſula, *niſi prius legitimè conſtet*, eum beneficium, aut patrimonium, *quod ſibi ad victum* honeſtè ſufficiat, pacifice poſſidere; quando autem quis cum ficto patrimonio promovetur; jam legitimè conſtat per informationes (licèt per falſos teſtes) eum pacificè patrimonium poſſidere; adeòque ſuſpenſionem non incurrit.

65 Reſp. eum ſuſpenſionem incurrere. Leander *de Ord. tract.*6.*diſp.*9.*qu.*4. Fagnan. *in lib.*3. *Decr. cap. Cum ſecūdum tit. de præbendis.* Rodr. Bonac. Ledeſma, & quàmplures apud eos. Ratio eſt; quia qui ordinatur cum beneficio, aut patrimonio ficto, reverà ordinatur ſine titulo; nam beneficium, & patrimonium fictum, reverà non eſt beneficium, nec patrimonium. Tum quia (ex Fagnano) totus finis Sacrorum Canonum, *cap. Neminem*, *cap. Diaconi*, *& cap. Poſtulaſti de reſcriptis*, atque etiam Trid. innovantis, fuit, ne Clerici mendicarent, cum hoc cedat in dedecus ſtatus; ad quod inconveniens vitandum duas ſtatuere pœnas: Unam ſuſpenſionis ex parte ordinati ſine titulo; nam pœna ſuſpenſionis retrahit Clericum, ne ſine titulo ordinetur; & ſi ordinatur, jam ſuſpenditur ab exercitio ordinis, & tunc ſi mendicet, non eſt tam inconveniens, dum ordinem non exercet: Aliam ex parte Epiſcopi Ordinantis, nimirùm ut Epiſcopus ſcienter Ordinator teneatur de menſa Epiſcopali ordinato ſine titulo alimenta præſtare; unde ſublata per abſolutionem ſuſpēſione Clerici, remanet pœna in Ordinatore.

Data autem ſententia, quòd qui Epiſcopum decipit, & cum ficto patrimonio ordinatur, non eſſet ſuſpenſus, inconveniens illud non vitaretur; nam ex una parte Clericus ſic promotus non eſſet ſuſpenſus; adeòque poſſet Ordinem exercere: ex alia parte non poſſet ab Epiſcopo alimenta petere, nec ille ad ea teneretur; quia promovit deceptus, & bona fide (poſt diligentiam adhibitam) putans verum patrimonium habere; adeòque eſſet in periculo mendicandi, quod Sacri Canones, & Conc. ſunt acriter deteſtati.

66 Ex quo fit, pœnam ſuſpenſionis per antiquos Canones contra Ordinatos ſinè titulo fulminatam, non fuiſſe à Trid. correctam, & ad præfatam clauſulam reductam, ſed abſolutè innovatam. Quod maximè liquet ex ejuſdem fine: *Qui variis artibus, ac fallaciis confingunt ſe beneficium Eccleſiaſticum*, *aut etiam idoneas facultates obtinere*; ad quas artes, fallacias, & fictiones beneficii, aut patrimonii extirpandas, immediatè pœnam ſuſpenſionis antiquorum Canonum contra Ordinatos ſine titulo fulminatas innovat, unde in illa clauſula, *niſi priùs legitimè conſtet*, ly *legitimè*, totum, & adæquatum actum judicii afficit, nimirùm informationes, & judicium, ſeu determinationem, & approbationem Epiſcopi. Dum enim Trid. expreſsè vult, fallacias, & fictiones patrimo-

monii excludere, per hoc ipſum vult fictas, & fallaces informationes excludere. Quid clarius?

67 Denique Fagnan. cit. affert Decr. Sacr. Congr. his ſuis verbis:

(Die 27. Nov. 1610. S. C. Conc. propoſito ſupradicto dubio, omnium ſententiis cenſuit, hoc caſu pœnam ſuſpenſionis ante Concilium nõ fuiſſe correctam, & hodie à Trid. Conc. eſſe innovatam, & proptereà hujuſmodi Clericum, qui adhibito dolo, confictoque titulo Ordinatorem decipit, eſſe ipſo jure ſuſpenſum, carereque Ordinum executione.)

Hæc ſunt verba Fagnani.

68 Colligitur etiam ex Conſtit. Innoc. XII. *num.* 44. denique Synodus Panormitana de anno 1652. & 1681. ſuſpenſionem contra hujuſmodi fulminat his verbis:

69 (Ne verò fraudes diligentiam noſtram tentent forte deludere per retrodonationes, ceſſiones, aliaq; pacta, declaramus, fictitium eſſe patrimonium illud, quod ab aliquo poſſidetur cum prævio pacto non exigendi fructus annuos, vel eos retrodonandi, vel quomodolibet retrocedendi. Declaramus etiam in pœnam ſuſpenſionis à jure impoſitam eos incurrere, qui cum hoc, & fictitio, & ſimulato patrimonio ad ſacros Ordines acceſſerint, eamdemque pœnam ſuſpenſionis ipſo facto incurrendam, ſi quatenus opus eſt, denuò injungimus.

Et ne ullus fraudibus locus reſtet, præcipimus Ordinandis ſub titulo patrimonii, ut præter ſcripturas, quas ad hunc finem præſentare tenentur, jurare quoq; debeant, verum, & legitimum eſſe patrimonium, nec ulla fraude, & ſimulatione confectum: quod juramentum præſtare etiam debet, qui patrimonium confert; de quo præſtito juramento, atq; patrimonii ſecuritate, & quod in eo ſerventur ſacroſancti Concilii Tridentini diſpoſitiones, Vicarius Foraneus loci fidẽ faciat; aliàs ſciant perjurii ſeverè à nobis ſe eſſe puniendos.)

70 Qui promovetur ad Ordines ſacros ſine titulo, & pactum facit cum Ordinatore, aut Præſentatore non petendi ab eo quidquam pro alimentis, per hoc quòd ordinetur ſine titulo, eſt abſolutè ſuſpenſus ab exercitio Ordinis ſic ſuſcepti. Et Ordinator ſuſpenditur à collatione Ordinum per triennium; *In cap. penult. de ſimonia, & in cap. per tuas, de ſimonia.* Qui textus reſpiciunt circumſtantiam ſimoniæ; nam talis collatio, aut præſentatio cenſetur facta ex pretio, quatenùs qui ordinatur, ut ordinetur, remittit collatori debitum, quod haberet ex jure, alimenta præſtandi. Et ſolùm loquuntur de pacto inito cum collatore, aut præſentatore, minimè cum aliis.

71 Qui habet patrimonium, ſed inſufficiens, fingit autem ſufficiens, incurrit ſuſpenſionem, ſi defectus ſit notabilis, juxtà dicta de ficto patrimonio. Minimè ſi defectus ſit modicus.

72 Patrimonium ſufficiens dicitur, quod accedit ad ſummam præſcriptam ab Epiſcopo loci: ad Epiſcopum enim ex Trid. ſpectat ſufficientiam præſcribere, ex Trid. *num.* 48. & ex conſtit. Innoc. XII. *num.* 40.

73 Defectus notabilis erit, ſi deficiat quinta pars, v. gr. vigintiquinque deficiant quinque. Diana *p.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 52. cum Sanchez, & Nav.

QUÆRES II.

74 *Quis promovetur ad Sacros Ordines cum patrimonio ſibi donato hac ſub conditione, ut poſt Ordines ſuſceptos illud reſtituat donanti, An ſuſpenſionem incurrat.*

NEgat incurrere Leander *de Ord. tr.* 6. *diſp.* 9. *q.* 5. & apud ipſum Ledeſma cum aliis. Quia hic non promovetur cum ficto patrimonio, ſed vero.

75 Nec obſtat (ait) Pactum; quia ordinatus non tenetur illi ſtare, nec patrimonium reſtituere; idq; in pœnam donantis qui voluit Epiſcopum, & Eccleſiam decipere. Et maximè, quia ex Trid. cit. eſt interdicta promotio, & declarata nulla omnis alienatio patrimonii. Unde hic ſolùm peccavit mortaliter ratione pacti, quòd iniit, quod nullum, & invalidum ex jure eſſe ſciebat; minimè cenſuram incurrit: ita ille.

76 Dico, quòd ſi talis promotus patrimonium recepit, non ut donatum, ſed ut commodatum, ut illud oſtenderet Epiſcopo, ſicq; deciperet; utique ſuſpenſionem incurrit; quia cum ficto patrimonio eſt promotus, & inde tenetur illud reſtituere commodanti. Qui caſus eſt attendendus; quia in dedecus ſtatus ſacerdotalis, & in fraudem Sacrorum Canonum audio practicari. Idem dico, ſi recepit ut donatum cum pacto retrodonandi, ex *num.* 69. quia eſt palliata donatio.

QUÆRES III.

77 *Quis cum patrimonio ſibi donato promovetur ad Subdiaconatum, & Diaconatum, poſt quem patrimonium (abſque ullo ad id prævio pacto) donanti renunciat, abſq; eo, quòd aliud ad congruam ſuſtentationem ſufficiens obtinuerit, & inde oſtendens teſtimoniũ patrimonii renunciati, aut alienati, renunciatione tacita, Sacerdotium ſuſcipit. An ſuſpenſionem incurrat?*

AFfirmo cum pluribus apud Th. Sanchez *tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 40. & 38. At ratio, quam adducunt, quia ſcilicet donatio illa ſit valida, eſt falſa, ut viſum eſt. Sed potiùs ratio erit; quia talis cum in re ſpoliatus eſſet fructibus patrimonii, æquè ſe haberet, ac qui careret patrimonio. Et fruſtaretur finis Sacrorum

Ca-

Canonum,qui eſt vitare in Sacerdotibus ſordidum quæſtum, & mendicationem: *v. num.*69.

78 Cæterum tanquam probabilius, Leander *cit.q.*6.Diana *cit.reſ.*52. Villal. Navar. & alii apud eos,tenent hunc peccare mortaliter, ſed ſuſpenſionem non incurrere; quia talis renunciatio, aut alienatio eſt nulla; ex Trid. cit.adeòque hic Sacerdotium ſuſcipit cum vero patrimonio;nam *ex reg.juris n.*6. *Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum.* Tum quia Trid.non imponit novam pœnam,ſed pœnam per antiquos Canones inflictam innovat; & hæc eſt pœna ſuſpenſionis,non contra reſignantes,aut alienantes, ſed contra eos, qui ſine titulo Ordines ſacros ſuſcipiunt. Ant.à Spir.S. *de Ord.tr.*9.*diſp.*4.*num.* 132.*Et in odioſis non ſit extenſio*: ita ille.

QUÆRES IV.

79 *Quis patrimonium amiſit.Quid dicendum?*

Caſus poteſt diverſis modis contingere, ideòque varia erit reſolutio. Vel hic amiſit, antequàm Subdiaconatum ſuſciperet. Et hic licitè ordinari non poteſt; quia verè eſt ſine titulo, & cadit contra eum Tridentini præceptum.

80 Vel hic amiſit poſt Subdiaconatum ſuſceptum,& ſine culpa: Et hunc ad alios Ordines promoveri non poſſe, docet Caſtropal. *de Ord.p.*9.*num.*5.cum Suario; quia reverà eſt ſine patrimonio, quod Trid. expoſcit, ut quis ad ſacros Ordines promoveatur.

Ritè autem plures graves Doctores putant in hoc caſu dandum eſſe locum Epikeiæ, & benignæ interpretationi: Nimirùm, quòd ſi Epiſcopus cognoſcat, quòd iſte in Subdiaconatu remanens, cogeretur turpi quæſtu victum quærere,aut mendicare; ſpes autem adeſſet, ut ad Sacerdotium promotus honeſtiùs ſuſtentaretur; tunc poſſet cum eo diſpenſare. Ita Tamb. *de Ord. cap.*6. *§.*4. *num.*29. Ant. à Sp.S. *de Ord. tract.*9. *diſp.*4. *n.*131. cum Avila, & Henriq.

81 Dixi, *ſine culpa*,quia ſicut,ubi nulla eſt culpa,nulla debet eſſe pœna,è converſo culpæ correſpondet pœna; & nemo debet reportare gaudium de ſua culpa. Unde hic, ſi ſua culpa patrimonium amiſit, non poteſt licitè ad reliquos Ordines promoveri.

82 Nec juvat dicere,quòd jam factus Sacerdos, ſi patrimonium ſua culpa amittat,non prohibetur celebrare. Nam hic ſaltem eſt ab Epiſcopo ab Altari arcendus, donec de ſufficienti patrimonio ſibi provideat. Et ulteriùs eſt aperta diſparitas; nam hic omnes Ordines ſacros ſuſcepit ſine impedimento,& cum vero patrimonio.In caſu autem ſuſciperet cum impedimento defectus patrimonii.Ita Tamb. *de irreg.lib.*10.*tr.*4.*c.*20.*n.*4.

DE DIMISSORIIS.

83 Dimiſſorias ſuis ſubditis concedere poſſunt Epiſcopus,& Vicarius Generalis de ejus conſenſu.

84 Prælati Regulares,minimè locales, ſed qui auctoritatem habent quaſi Epiſcopalem, putà Provinciales, Abbates, ut *in tom.* 2. *n.*3. eas concedere poſſunt ſuis ſubditis ad quemcumque Epiſcopum ex privilegio Clem.VIII. apud Dianam *par.*3.*tract.*2.*reſ.*7.etiam Novitiis.Diana *cit.& par.*4. *tr.*4.*reſ.*7. Ant.à Sp.S. *de Ord.tr.*9.*diſ.*3.*n.*70.

85 Cæteri inferiores Prælati etiam exempti non poſſunt ſuis ſubditis ſæcularibus dimiſſorias concedere, niſi adſit conſuetudo præſcripta, aut privilegium habeant.

86 Capitulum Sede vacante,vel ejus Vicarius intra annum vacationis à morte Epiſcopi non poteſt licitè dimiſſorias concedere ſub pœna interdicti Eccleſiaſtici. Ipſi vero Ordinati, ſi in minoribus, privantur privilegio Clericali, ſi in majoribus, ſuſpenduntur ab executione Ordinum ad beneplacitum futuri Prælati. Niſi quia vigore alicujus beneficii recepti, aut recipiendi arctatus fuerit ad Ordinem ſuſcipiendum, in quantum ſcilicet obtinuerunt, vel vocati ſunt ad obtinendum beneficium annexum Ordini,uti eſt Eccleſia Parochialis, Canonicatus, aut Cappellania requirens Ordinem: huic quidem poteſt Capitulum Sede vacante, & intra annum dimiſſorias concedere: ita Trid.*ſeſſ.*7.*de refor.cap.*10. Anno autem viduitatis elapſo, libere poteſt dimiſſorias concedere.

87 Dimiſſoriæ non expirant morte concedentis, vel eo ab officio ceſſante, niſi revocentur per ſucceſſorem; quia eſt gratia facta. Leander *de Ord.tr.*6.*diſp.*10.*q.*12.

88 Si quis ſine dimiſſoriis proprii Prælati aliquem Ordinem ſacrum ſuſcipiat, Ordinans eſt ſuſpenſus ab Ordinum collatione per annum,& Ordinatus eſt ſuſpenſus à ſuſcepti Ordinis executione ad arbitrium proprii Prælati. Idem dic de ſubdito regulari in ordine ad ſuũ Prælatum regularem. Si verò ſic Ordines minores ſuſcipiat,non incurrit ſuſpenſionem,nec ſi in eis miniſtret,irregularitatem *Ex Extrav. Pii V.cum ex Sacrorum*; ſed peccaret mortaliter, niſi Prælatus dictam ſuſceptionem ratam haberet.Trid.*ſeſſ.*23.*de refor.cap.*8.

QUÆRES I.

89 *Subditus Archiepiſcopi Panormitani Meſſanæ exiſtens requiſivit dimiſſorias à proprio Prælato,quibus tamen confectis,antequàm pervenirent Meſſanam, falſas fabricavit,& vi illarum ſuſcepit Ordinem Sacrum? An ſit ſuſpenſus?*

Reſp.

RESp. peccaſſe mortaliter ratione fraudis, & pravi animi. Sed non eſt ſuſpenſus. Gobat.cum Nav.*tom.1.de Ord.tr.8.n.599.*Quia verè Ordinem ſuſcepit cum dimiſſoriis veris.

QUÆRES II.

90 *Quis dolo, & fictione proprium Epiſcopum decipiendo, ab eo obtinuit dimiſſorias, vi quarum fuit ordinatus in Sacris. An ſit ſuſpenſus?*

AFfirmant Suarez, Reginald. & alii apud Dianam *par.5.tract.10.reſ.55.*quia facultas non extenditur ultrà mentem concedentis; unde hic ordinatur ſine licentia.

Reſp. peccare mortaliter, ſed non eſſe ſuſpenſum; quia licèt dolo, & cum fictione obtinuerit, reverè tamen ordinatur cum dimiſſoriis veris.

Non obſtat caſus de *num.*64.de eo, qui ordinatur cum patrimonio ficto, quem ſuſpenſum eſſe diximus; quia in caſu de patrimonio, fictio ſe tenet ex parte patrimonii; ita ut non ſit verum, quòd qui ſic ordinatur, ordinetur cum patrimonio vero: In caſu verò de dimiſſoriis, fictio ſe tenet ex parte modi obtinendi, minimè ex parte dimiſſoriarum, ita ut verum ſit, quòd, qui ſic ordinatur, ordinetur cum dimiſſoriis veris.

91 Quòd ſi fictio, & falſitas ſe teneat ex parte dimiſſoriarum, quatenùs quis eas falsò fabricavit, eodem modo diſcurram, quòd ſic ordinatus, ſit ſuſpenſus.

DE FURTIVE PROMOTO.

92 FUrtivè promotus dicitur ille, qui ſine ſcientia, ac voluntate Epiſcopi, ſed potiùs contra ejus voluntatem, cum aliis Ordinandis ſe immiſcet, & Ordinem ſuſcipit, *ut in tom.1. de Irreg.* ex delicto.

Hic ſuſpenditur *cap. 1. de eo, qui furtivè*, arbitrio Epiſcopi, pœnitentia impoſita pro qualitate delicti.

93 Hæc pœna ſolet irregularitas vocari, at (ut notat Tamb.) hoc parùm refert, quoniam ſufficit ſcire eam poſſe Epiſcopum tollere, tam pro ſuſceptorum ordinum exercitio, quàm pro ulterioribus ſuſcipiendis.

94 Hic autem caſus ſolet ab Epiſcopis reſervari. Et eſt reſervatus *in Diœc.Panorm.ſub n.7.*

DE ÆTATE ORDINANDI.

95 ÆTas non eſt computanda à die conceptionis, nec à die ſuſceptionis baptiſmi, ſed à die, & hora nativitatis. Nec requiritur ad valorem *ex n.* 21. ſed ad licitam ordinationem, & ex jure Canonico.

QUÆRES I.

96 *An ſufficiat, quòd annus ſit inchoatus per unum, aut dimidium quadrantem?*

Sanchez, & Bonac. expoſcunt unum diem, aut dimidium diei. Diana ait, ſufficere unã horam.

RESp. Sufficere, quòd ſit inchoatus per unum, aut dimidium quadrantem. Leander *de ordine tr.8.diſ.6.q.7.* Gobat.*tom.1. tr.8.num.*517.& Ant.à Spir. Sanct. *de ord.tr.9. diſ.4. ſect. 3. cum juribus.*

Quæ ſententia eſt mihi certa; quia ex Trid. *ſeſſ.23.de refor.cap.12.*habetur: *Nullus ad Subdiaconatus ordinem ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatus ante vigeſimum tertium, ad Presbyteratus ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum promoveatur.* Ex quo ſic formo diſcurſum: Illa ætas ad Subdiaconatus ordinem licitè ſuſcipiendum requiritur, & ſufficit, qua verificatur, quòd in ea conſtitutus non promovetur ad Subdiaconatum ante vigeſimum ſecundum; ſed ætas anni vigeſimi ſecundi per ſolùm quadrantem, aut dimidium quadrantem inchoati eſt talis, ut in ea conſtitutus non promoveatur ad Subdiaconatum ante annum vigeſimum ſecundum; igitur ætas anni vigeſimi ſecundi per ſolum quadrantem, aut dimidium quadrantem inchoati requiritur, & ſufficit ad Subdiaconatus ordinem licitè ſuſcipiendum. Qui enim eſt conſtitutus in medio quadranti anni 22. verè, & phyſicè attingit annum 22. adeoque non poteſt dici ante annum 22.

QUÆRES II.

97 *An qui ætatem attingit hora quarta, vel quinta Sabathi, poſſit manè ejuſdem diei ordinem Sacrum licitè ſuſcipere?*

AFfirmat Leander *cit. quæſt.*8. Ant. à Spir. Sanct.*cit.n.*87.Diana *part.2. tr.2. reſ.*29. Quia in hoc caſu veſpera diei trahitur ad manè, cum ex utroque fiat una dies: Unde morali continuatione, qui ſic ordinatur, ordinari dicitur in anno 22. 23. *aut* 25. ait ille.

Reſp.non poſſe Villal. *de ord. tr.*11. & Navar. per oppoſitam rationem; nam iſte manè non eſſet verè, & phyſicè conſtitutus in anno 22.ſed per medium diem ante ann.22.adeòque verè, & phyſicè diceretur promoveri ante annum 22. quòd eſt contra Trid. Unde ſententia affirmativa non eſt practicanda.

Gobat.*cit.num.*524. ait poſſe ex gravi cauſa practicari, & anno 1673. ſuaſiſſe cuidam, cui deerant octo horæ, & erat arctatus beneficio, & ſimul ſuaſione corroboraſſe doctrina de annis biſſextilibus.

QUÆRES III.

98 *Petro deficit unus aut alter dies, ut annum 22. attingat, & Subdiaconatum ſuſcipiat, quia tamen ex quinque annis biſſextilibus ſuæ vitæ tempore decurſis, ſibi ſuperſunt quinque dies, quibus non ſolùm poteſt compenſare duos dies defectus, ſed etiam excedere ætatem debitam per tres dies. An poſſit dictis diebus uti, & licitè ordinem ſacrum ſuſcipere?*

GObat. *cit.num.*533. *ad* 538. refert opinionem Pellizarii affirmantis, addens eam fuiſſe practicatam Mantuæ. Inſuper eam ſemel conſuluiſſe ex gravi neceſſitate, videlicet ex Sacerdotum penuria. Ratio eſt; quia anni à jure requiſiti ſunt anni ordinarii, & conſtantes diebus 365. annus autem biſſextilis conſtat ex diebus 366. qui exceſſus unius diei eſt phyſicus, & realis; nam computatio duorum dierum pro uno menſe Februarii eſt moralis, quatenus bis pronunciatur ſexto Kalendas Martii: revera tamen ſunt duo reales, & ſolares, continentes duas reales circulationes, ſingulas vigintiquatuor horarum, & minutorum ſex, ex quibus horis dies realis, & naturalis conſtituitur, ita ut Februarius, qui aliis annis continet dies 28. anno biſſextili continet dies 29. igitur exceſſus quinque dierum in caſu eſt realis, ac inde videtur, quòd eo uti poſſit Petrus.

99 Accedit gravis ratio: Poſt correctionem Gregorianam ob intercalationem decem dierum à Gregorio XIII. factam, delatum eſt dubium. An decem illi dies oblati, eſſet ab ordinandis ſupplendi? Et reſponſum fuit ſub Sixto V. quòd non, ſed abſque decem illis diebus dici debere annum integrum. *Port. ver. Novitii annus num.*48.

Quo præmiſſo, diſcurſus formatur. Potuerunt juvenes ordinem ſacrum ſuſcipere non expectatis decem illis diebus; quia erant dies exceſſus ex ordinariis annis dierum 365. qui proinde ſine illis fuerunt reputati integri; igitur poterit Petrus, cui unus, vel alter dies deficit, ordinem ſacrum ſuſcipere pro ſe utendo quinque diebus, qui ex quinque annis biſſextilibus ſuperant; quia ſunt dies exceſſus ex ordinariis annis dierum 365. qui proinde ſine illis quinque diebus reputandi ſunt integri. His potiùs pro lectoris oblectamento relatis.

100 Reſpondeo, non poſſe Petrum licitè ordinem ſacrum ſuſcipere ſupplendo ætatis defectum per uſum dierum ex annis biſſextilibus uti ſuprà deductis. Rodr. *in quæſt.Regul.tom.*3. *qu.*15. *art.*5. *cum communi*.

Ratio eſt; quia anni ordinarii, & à jure requiſiti ſunt accipiendi civiliter, & politicè, civiliter autem, & politicè, in numeratione annorum non habetur ratio annorum biſſextilium, & dierum, qui excedunt; ſed quilibet annus ordinarius dicitur, ſive biſſextilis ſit, ſive non. Conſtat ex caſu deciſo *in l. denique dicens, ff.de minoribus* 25. *ann. §. minorem. Minorem autem* 25. *annis natu videndum; An etiam diem natalis ſui adhuc dicimus ante horam, qua natus eſt, ut ſi captus ſit, reſtituatur, & cum nondum compleverit, ita erit dicendum, ut à momento in momentum tempus ſpectetur: Proinde, & ſi biſexto natus eſt, ſive priori, ſive poſteriori die, Celſus ſcripſit, nihil referre; nam id biduum pro uno die habetur, & poſterior dies Kalendarum intercalatur*.

Cui accedit praxis; & communis uſus Eccleſiæ, à quo nullo pacto eſt recedendum.

QUÆRES IV.

101 *An ordinatus ante ætatem bona fide, cum ignorantia, aut inadvertentia defectus, ſit ſuſpenſus?*

REſp. negativè, juxtà *dicta in tom.*2.*num.* 258. Villal. Bonac. & com.apud Anton. à Spir. Sanct. *de ord.* 9.*diſ.*4.*num.*69. quia tam in Bulla Pii V. quàm Sixti V. habetur hæc particula, *Præſumpſerit*: Unde ad incurrendam cenſuram requiritur præſumptio, & inde ſcientia; quapropter ignorantia etiam culpabilis, ſi affectata non ſit, excuſat.

Hinc iſte accedente notitia defectus tenetur ab ordinis ſuſcepti miniſterio deſiſtere, uti qui reſtituere tenetur ex re accepta. Accedente autem legitima ætate, poteſt in eo miniſtrare.

102 Ad differentiam ejus, qui mala fide, cum dolo, & temeritate ſuſcepit; hic namque eſt ab eo ordine, non quidem ab aliis ſuſpenſus. Ant. à Spir. Sanct. *cit. num.*88. Diana. *p.*3.*tr.*4. *reſ.* 182. Et ætate accedente, non poteſt in eo miniſtrare, niſi priùs à cenſura Papæ reſervata abſolvatur.

103 Quæ cenſura poteſt tolli ab Epiſcopo, ſi fuerit occulta, aut per Bullam Cruciatæ, *ut in to.*1. de Cenſuris, & pœnis, & de reſervatis.

De Ætate ad alias dignitates.

104 Ad Papatum nulla in jure præſcribitur ætas; non tamen poteſt eligi infans, qui uſum rationis non habet; nam eſt Paſtor, & Summus. Requiritur ex jure, quòd eligatur per duas partes Cardinalium.

105 Ad Epiſcopatum requiritur annus trigeſimus completus *ex cap. cum cunctis, de Decim.* & Bulla Greg. XIV. Eadem ætas requiritur pro Cardinalibus etiam Diaconis ex Trid. *ſeſſ.* 24. *de refor. cap.*1. Ex conceſſione tamen Sixti V. Cardinalis Diaconus creari poteſt ætatis annorũ 22. In Gallia ſufficit, quòd Epiſcopus attingerit annũ 27. ex ſpeciali indulto Leonis X.

106 Ad canonicatum in Eccleſia Cathedrali, ad Beneficium curatum, & quamlibet dignitatem Eccleſiaſticam, cui ſubeſt cura animarum, requiritur annus 25. inchoatus. Trid. *ſeſſ.*24. *de Reform. cap.*12. Quæ diſpoſitio extenditur ad dignitates Regulares, quamvis ſint beneficia manualia, & amovibilia.

107 Ad dignitatis, aut perſonatus, quibus cura animarum non ſubeſt, ſufficit annus 22 inchoatus, ex verbis Trid. *cit. annis* 22. *no-*

mi-

minores aſciſcantur. Gobat. *tom.1.tr.8. n.*517. cum multis idem tenet de Collegiatis.

108 Ad Beneficia ſimplicia ſufficit annus 14. inchoatus. Trid. *ſeſſ.*23.*cap.*6. *v.num.*277.

PRIMA TONSURA.

109 NOn eſt ordo, *ſed diſpoſitio ad ordines* nec eſt neceſſaria ad Ordines quoad valorem, ſed ex præcepto.

Definitur; *quòd ſit ſignum diſtinctivum miniſtrorum Eccleſiæ à plebe communi*.

110 Tonſura, ſeu corona fit per raſionem capillorum, ad ſignificandum, quòd qui vult Deo ſervire, debet ſuperfluitati terrenorum renunciare, quia Clericus fit hæres Dei. Fit verò in capite, ad ſignificandum, quòd Clericus habere debeat mentem elevatam ad Deum.

111 Per primam tonſuram quis fit Clericus, capax beneficii Eccleſiaſtici, & privilegiorum Clericorum.

112 In prima tonſura abſciſſio capillorum ſtat loco materiæ: loco autem formæ ſunt verba ab Epiſcopo, & ab ordinando ſimul prolata: *Dominus pars hæreditatis meæ, & pars mea Deus in æternum*: dixi, loco materiæ, & loco formæ, quia prima tonſura, cum non ſit ordo, non conſtat materia, & forma propriè dicta.

OSTIARIATUS.

113 EST *poteſtas, per quam ordinatus in Oſtiarium poteſt recipere dignos, & excludere indignos ab Eccleſia, & eam cuſtodire.*

114 Materia remota ſunt claves Eccleſiæ, materia proxima eſt traditio, & acceptatio clavium. Forma ſunt verba prolata ab Epiſcopo: *Sic age, quaſi rationem Deo redditurus pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur*.

115 Unde munus Oſtiarii eſt aperire, & claudere januas Eccleſiæ, cuſtodire ea, quæ in illa aſſervantur, pulſare campanas, recipere dignos, & excludere indignos, ſcilicet infideles, & eos, quibus non licet intereſſe ſacris. Quamvis autem Laici exerceant, quæ ad minores Ordines ſpectant, id tamen non agunt ex Officio.

116 Oſtiariatus fuit inſtitutus à Chriſto, quando dixit; *Attollite portas principes veſtras, & elevamini portæ æternales*, & quando ementes, & vendentes ejecit de templo.

LECTORATUS.

117 EST *poteſtas, per quam ordinatus in Lectorem poteſt legere lectiones, & Prophetias*.

118 Materia remota eſt liber ſacras lectiones, videlicet Epiſtolas, & Prophetias, continens, qui dicitur lectionarius; materia proxima eſt ejuſdem libri traditio, & acceptatio. Forma ſunt verba illa: *Accipe poteſtatem, & eſto verbi Dei relator*.

119 Unde munus Lectoris eſt annunciare populo verbum Dei legendo ex libro, non prædicando, legendo ſcilicet Prophetias, ſacras Scripturas, & Evangelium, ſed extra Miſſam, quia in hac eſt munus Diaconi. Item Lectoris munus eſt, cathecumenos in fide erudire.

120 Ordo lectoratus fuit inſtitutus à Chriſto, quando in medio ſeniorum librum Iſaiæ Prophetæ aperuit, & completa lectione prophetiæ clauſit, & dedit miniſtro.

EXORCISTATUS.

121 EST *poteſtas, per quam ordinatus in exorciſtam poteſt expellere diabolum, ne impediat aliquem a ſumptione Euchariſtiæ*.

122 Materia remota eſt liber exorciſmorum, materia proxima ejuſdem libri traditio, & acceptatio. Forma ſunt verba illa: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſive baptizatos, ſive cathecumenos*.

123 Unde munus exorciſtæ eſt imponere manus ſuper energumenos, & ſuper illos legere exorciſmos, ut à dæmonis obſeſſione liberentur.

124 Ordo exorciſtatus fuit inſtitutus à Chriſto, quando tetigit aures ſurdi, & muti, dicens: *Ephpheta, quod eſt adaperire*, & quando de Maria Magdalena ſeptem dæmonia ejecit.

ACCOLYTATUS.

125 EST *poteſtas, per quam ordinatus in Accolytum poteſt accendere lumina, & portare urceolos cum vino, & aqua*.

126 Materia remota eſt duplex, una eſt candelabrum cum cereo extincto, alia ſunt urceoli vacui; materia proxima eſt horum traditio, & acceptatio. Forma pariter eſt duplex, una: *Accipe ceroferarium cum cereo, ut ſcias te ad accendenda Eccleſiæ lumina mancipatum in nomine Domini*; alia: *Accipe urceolos ad ſuggerendum vinum, & aquam in Euchariſtiam Sanguinis Chriſti in Nomine Domini*; in Accolytatu igitur ſunt duæ materiæ, & duæ formæ partiales.

127 Unde munus Accolyti eſt ponere candelabra ad altare, candelas altaris accendere, urceolos cum vino, & aqua præparare, & Subdiacono porrigere.

128 Ordo Accolytatus fuit inſtitutus à Chriſto, quando dixit: *Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ*.

SUBDIACONATUS.

129 EST *poteſtas, per quam ordinatus in Subdiaconum poteſt portare calicem cum vino ad altare, præparare neceſſaria ad Euchariſtiam, & legere Epiſtolam*.

Materia remota eſt duplex partialis: prima

eſt calix vacuus,& patena vacua,ſine vino ſcilicet,& hoſtia; ſecunda eſt liber Epiſtolarum. Materia proxima eſt horum traditio, & acceptatio . Forma pariter partialis eſt duplex: Prima correſpondens primæ materiæ ſunt verba illa: *Videte,cujus miniſterium vobis traditur, ideò vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, quod Deo placere poſſitis:* ubi priora verba habent rationem formæ , poſteriora verò ; *ideò vos, &c.* ſolùm rationem monitioni : ſecunda correſpondens ſecundæ materiæ ſunt verba illa: *Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi eas in Eccleſia ſancta Dei , tam pro vivis , quàm pro defunctis , in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti .*

130 Unde munus Subdiaconi eſt Diacono miniſtrare calicem, & patenam in uſum ſacrificii eidem afferre , panem conſecrandum pro populo in altari ponere , Epiſtolam in Miſſa ſolemniter canere, Crucem in Proceſſionibus geſtare, pallas altaris,& corporalia abluere .

131 Ordo Subdiaconatus fuit inſtitutus à Chriſto,quando in Cœna linteo ſe præcinxit, & pedes diſcipulorum lavit .

DUBIA RESOLVUNTUR.

132 SI traditur calix ſine patena, vel econversò, invalida eſt ordinatio .

133 Calix,& patena non conſecrata ſufficiunt ad valorem ordinis,quia nullo jure præcipitur debere eſſe conſecrata : idque eſt certum in Sacerdotio,quia hujus materia propria eſt hoſtia,& vinum,quæ ſufficiunt ad valorem ordinis , & ſolùm propter congruentiam traduntur in calice, & patena, *num.* 176.

134 Traditio , quæ eſt materia proxima, tam in Subdiaconatu, quàm in Diaconatu , & Sacerdotio,fieri debet ab ipſo Epiſcopo ordinante ſub pœna nullitatis;quæ invaliditas non apparet ita clarè in minoribus ordinibus,nam olim non ab Epiſcopo , ſed ab Archidiacono tradebatur materia Accolyto .

135 Ad valorem non ſufficit contactus moralis materiæ, qualis eſt, ſi ordinandus aliquo geſtu corporis, v.gr. manus extenſione ſignificaret ſe materiam , quam Epiſcopus offert,& tradit, acceptare, ut putant nonnulli ; ſed requiritur contactus phyſicus.Non eſt autem neceſſe , quòd contactus ſit magnus , aut diuturnus,ſed ſufficit levis,& brevis;imò ſufficit, ſi una manu, aut digito tangas; ſic enim humano modo quælibet res ſufficienter eſt,& dicitur tacta. Nec eſt neceſſe, quòd contactus ſit immediatus,ſed ſufficit mediatus,ut ſi tangas Calicem,& patenam velo cooperta,*v.to.*1. *de Sacram. de materia & forma.*

136 Demum non eſt neceſſe, ut contactus phyſicus materiæ fiat ſimul phyſicè cum prolatione formæ; ſed ſufficit, ſi fiat ſimul moraliter, hoc eſt paulò ante, vel paulò poſt; unde mora , & diſtantia phyſica debet eſſe valdè parva,ita ut verum moraliter ſit dicere, quòd dum Epiſcopus profert formam , ordinandus tangat materiam . Ratio autem eſt , quia Sacramentum cum ſit compoſitum morale,& non phyſicum,non aliam partium,nempè materiæ, & formæ, ſimultatem expoſcit , niſi moralem, qualis in actibus humanis requiritur; unde in Sacramentis tãta debet eſſe ſimultas materiæ, formæ, ut ſecundùm moralem hominum exiſtimationem,ſpectata natura cujuslibet Sacramenti,una alteram afficiat, videlicet ut verba cenſeantur in talem rem cadere,& cũ ea unum totale ſignum, & Sacramentum conſtituere .

137 Hinc in confectione Sacramenti Euchariſtiæ materia debet eſſe phyſicè præſens , quia hanc præſentiam ſignificant pronomina demonſtrativa formæ, *hoc, hic :* non ita eſt in Sacramento Ordinis; tutius autem eſt, ut ſaltem priuſquam materiæ traditio finiatur,formæ prolatio incipiat , aut econversò , ut communiter Doctores docent de Baptiſmo .

138 Subdiaconatus ex vi ordinis duas ſubit obligationes,caſtitatem ſervandi, & horas canonicas recitandi .

139 Officium divinum recitari debet *attentè, clarè, & devotè, ut in tom.* 1. de Horis Canonicis .

140 Præceptum incipit à puncto Ordinationis peractæ , ſeu impreſſionis Characteris Subdiaconatus. Unde ordinatus poſt Sextam, ſolas tres reliquas horas recitare tenetur.Gobat. *tom.*1. *tr.*5. *num.*561.

141 Qui manè ante Subdiaconatus ſuſceptionem,aut profeſſionis emiſſionem,Officium recitavit,non tenetur iterùm poſtea recitare. Diana *part.*6. *tract.*7. *reſol.*38. cum aliis contra Bonac. quia potuit anticipatè ſolvere . Quod ſi deficit , defectus fuit quoad modum , non quoad ſubſtantiam . Cæterùm in materia juſtitiæ quis condemnabit anticipatè ſolventem?

142 Religioſus, qui ex vi Regulæ tenetur ad caſtitatem, & ad horas Canonicas , ſi caſtitatem frangat,aut Officium omittat,non tenetur in confeſſione explicare circumſtantiam ordinis ſacri, quia non mutat ſpeciem, ſed ſolùm aggravat : ex Tridentino autem *ſeſſ.* 14. *cap.*5. *& can.*7. Tenemur in confeſſione aperire numerum peccatorum,& circumſtantias mutantes ſpeciem , minimè circumſtantias intra eandem ſpeciem aggravantes .

143 Pſalmi Pœnitentiales,quos Epiſcopus in ordinatione recitandos imponit ordinatis in minoribus,Nocturnum Subdiacono, & Diacono,& tres Miſſæ Sacerdoti,non obligant ſub

mor-

mortali, quia ex nullo capite conſtat, quod imponantur in pœnitentiam, & ex præcepto, adeòque imponuntur in gratiarum actionem, & ex conſilio.

144 Novitii Regulares ante profeſſionem non poſſunt ordinari in ſacris ad titulum paupertatis, ſecùs facientes incurrunt in ſuſpenſionem.

145 Regulares invalida profeſſione emiſſa ob metum, aut aliam cauſam, ita ut liberè, & licitè redire poſſint ad ſeculum, ſi ordinentur ad titulum paupertatis, dupliciter peccant, & quia ſine ullo titulo, & quia ſine dimiſſoriis proprii Epiſcopi ordinantur: & ex Pio V. ſunt ſuſpenſi, imò evadunt irregulares, ſi in ordine ſic ſuſcepto miniſtrant.

146 Ejecti ſunt perpetuò ſuſpenſi.

147 Subdiaconus, & Diaconus ſolemniter in mortali miniſtrantes, & ſua munera exercentes, non peccant mortaliter, ſed venialiter; idque à fortiori dicendum eſt de Clericis minorum ordinum munera in mortali exercentibus, quia in hujuſmodi exercitio nec conficiunt, nec recipiunt Sacramentũ; in ſola autem Sacramentorum confectione, & receptione facta in mortali fit Deo gravis injuria; & hac ratione Sacerdos peccat mortaliter, & ſacrilegium committit, ſi in mortali celebret; minimè verò ſi in mortali exerceat benedictiones aquæ, ſalis, populi, &c. etiam ſi hujuſmodi benedictiones cum Sanctiſſimo Sacramento Euchariſtiæ fiant.

148 Item probabilius eſt, Sacerdotem non peccare mortaliter, ſed venialiter, ſi in mortali Euchariſtiam tangat, & fidelibus porrigat, quia tunc non conficit Sacramentum, ſed conſecratum diſpenſat.

149 Clericus autem violans cenſuram, hoc eſt, ſi cum ſit excommunicatus excommunicatione majori, vel ſuſpenſus, vel interdictus exerceat culpabiliter, ſolemniter, & ex officio actus proprios ordinum majorum, quos habet, fit irregularis.

150 Dixi culpabiliter, primò quia ſi ignores te eſſe excommunicatum, vel ſi id ſcias, ignores tamen violationi cenſuræ eſſe annexam irregularitatem, non evades irregularis.

151 Secundò, quia ſi ob vitandum ſcandalum, vel notabilem infamiam, cum excommunicatione Epiſtolam, aut Evangelium ſolemniter canas, vel celebres, non fies irregularis, imò nec ex hoc capite peccabis celebrando, ſi aliàs eris in gratia, & interim non eris negligens in procuranda abſolutione à cenſura.

152 Tertiò, quia Sacerdos excommunicatus toleratus, die feſto, ſi non adſit alius Sacerdos, qui celebret, & ne peccet, ſit poſitus in gratia ſaltem per contritionem, poteſt licitè celebrare, quia præſumitur populum ſacrificium petere neceſſarium ad ſatisfaciendum præcepto.

153 Dixi: actus proprios, ad excludendos actus juriſdictionales, ut munus prædicandi in Diacono, & actus illos, quos Laicus exercere poteſt; quare quando aliquis actus ordinis majoris, quoad ſubſtantiam exerceri poteſt à non habente hujuſmodi ordinem, ſed tali, vel tali modo exercitus, eſt proprius dicti ordinis, ſi hoc modo à Clerico cenſurato exerceatur, incurretur irregularitas; minimè, ſi exerceatur ſolùm quoad ſubſtantiam.

154 Hinc ſi Accolytus, aut alius inferior cum Dalmatica, ſed ſine manipulo Epiſtolam, aut Evangelium ſine Stola cantet, non fit irregularis, quia actus proprius Subdiaconi cum manipulo, & actus proprius Diaconi cum Stola exhibetur, minimè ſine illis.

155 Dixi demùm, ordinum majorum, quia propter allatam rationem Clericus cenſuratus actus ordinum minorum exercens non evadit irregularis.

156 Demùm si Clericus ſub irregularitate prædictos actus ordinum majorum exerceat, novam irregularitatem non incurrit, ſed toties mortaliter peccat, uſquequò à cenſura abſolvatur, & ſuper irregularitate diſpenſetur.

157 Irregularitas autem eſt impedimentum Canonicum, ſuſceptionem ordinum, & ſuſceptorum uſum impediens, non autem in ordine ad reliqua Sacramenta.

158 De Beneficiatis: *v. tom. I.*

DIACONATUS.

159 *Eſt poteſtas, per quam ordinatus in Diaconum poteſt proximè Sacerdoti in miniſterio altaris aſſiſtere, & Evangelium legere.*

160 Materia eſt duplex partialis, prima eſt impositio manus dexteræ facta ab Epiſcopo ſupra caput ordinandi, ſecunda eſt liber Evangeliorum, ejuſque traditio, & acceptatio.

Forma pariter eſt duplex, partialis, prima correſpondens primæ materiæ ſunt verba illa: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad reſiſtendum diabolo, & tentationibus ejus in nomine Domini*; ſecunda correſpondens ſecundæ materiæ ſunt verba illa: *Accipe poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia tàm pro vivis, quàm pro defunctis in nomine Domini.*

161 Unde munera Diaconi ſunt quinque: 1. Presbytero ſacrificanti proximè aſſiſtere.

Secundum, Evangelium in Miſſa ſolemniter legere.

Tertium, in abſentia Epiſcopi, aut Presbyteri, vel de eorum licentia ſolemniter baptizare.

Quartum, de Epiſcopi licentia populo prædicare.

Quintum, in abſentia , aut ex commiſſione Sacerdotis,& urgente neceſſitate Euchariſtiam miniſtrare : Communionis enim miniſter eſt ſolus Sacerdos,ſed ex commiſſione ipſius, urgente aliqua cauſa , & ſemper quando inſtat mors alicujus,Diaconi munus eſt Euchariſtiā miniſtrare, Sacerdote tamen deficiente .

162 Diaconus poteſt deferre pixidem , in qua ſunt particulæ conſecratæ,de uno in aliud altare,& tangere vas,in quo eſt Corpus Chriſti contentum;liquet ex praxi, qua in expoſitione,& proceſſione Sanctiſſimi,Diaconus Lunulam, in qua eſt Euchariſtia, è ſacrario educit,intra ſphæram adaptat, Sacerdoti porrigit, & iterùm reponit.

163 Conveniens eſt,ut à Diacono purificatoria,& ſimilia in prima lotione in ſacrarium mittenda laventur ; qua habita licitè poſſunt Laici,& mulieres,ac præſertim ſacræ virgines ea melius tangere;cæterùm ſi prima lotio fiat à Laicis , certum eſt non eſſe mortale , ſi non adſit contemptus, ſed ſolùm veniale .

164 Ordo Diaconatus fuit inſtitutus à Chriſto,quàndo in Cœna Corpus, & Sanguinem ſuum diſpenſavit diſcipulis,& completivè,quando poſt Cœnam ſuos Apoſtolos dormientes excitavit dicens: *Vigilate,& orate.*

165 Pro materia ſi non tradatur liber Miſſalis, ſed alius Evangelia continens,putà tota ſacra Scriptura , aut ſolum teſtamentum novum,valida eſt ordinatio; invalida tamen eſt, ſi tradatur liber , in quo non ſint Evangelia, v.gr. ſolum teſtamentum vetus .

166 Dices: in primordio Eccleſiæ erat ordo Diaconatus,& Apoſtoli ordinabant Diaconos, & tamen non erat liber Evangeliorum , & Epiſtolarum : ergo liber Evangeliorum non eſt pars eſſentialis,& materia Diaconatus, ſed ſolùm ceremonia accidentalis; antecedens eſt certum , conſequentia ſequitur , quia cum Sacramentum Ordinis ſit inſtitutum à Chriſto , etiam ejus partes eſſentiales fuerunt inſtitutæ à Chriſto,adeòque Eccleſia non habet poteſtatem eas quoad ſubſtantiam mutandi .

Reſpondeo, conceſſo antecedenti, negando conſequentiam : ad cujus probationem dico, quòd Chriſtus materias,& formas Sacramenti Ordinis inſtituit non cum omnimoda determinatione, ſed eas inſtituit veluti in genere , & reliquit in ſpecie determinandas ab Eccleſia ; Chriſtus , inquam , inſtituit in materiam ordinis,poſitionem alicujus rei ſenſibilis,& in formam verba apta ad exprimendam poteſtatem ordinis , qui confertur ; ſpecialem autem ejus rei,& ſigni determinationem reliquit Eccleſiæ . In primordio autem Eccleſiæ materia Diaconatus fuit impoſitio manus ſuper caput ordinandi, quæ impoſitio in ordinatione Diaconi ortum habuit ab Apoſtolis ; poſtea pro Græcis,fuit ab Eccleſia determinata impoſitio manuum , tam in ordinatione Diaconi , quàm Subdiaconi , & Sacerdotis ; pro Latinis verò fuerunt determinata peculiaria inſtrumenta , & eorum traditio, quod inſtrumentum in ordinatione Diaconi fuit liber Evangeliorum additus pro materia impoſitioni manus. Nec officit, quòd Apoſtoli in ordinatione Diaconi uſi ſint ſola manuum impoſitione , quia non determinaverunt in Eccleſia ſervandum illud ſignum viſibile , quo ipſi uſi ſunt , ſed id fuit relictum arbitrio Eccleſiæ , quæ proinde potuit aſſumere librum Evangeliorum , utpotè magis aptè, & clarè exprimentem poteſtatem Diaconi ; adeòque Eccleſia non dicitur mutaſſe , & variaſſe materiam à Chriſto inſtitutam , ſed determinaſſe in ſpecie materiam à Chriſto in genere deſignatam : *v. tom.* I. *de Sacr.in gen.materia,& forma.*

PRESBYTERATUS.

167 **E**St *poteſtas per quam ordinatus in Presbyterum poteſt conſecrare Corpus, & Sanguinem Chriſti, & remittere peccata fidelibus .*

168 Materia eſt duplex partialis : Prima eſt calix cum vino, & patena cum hoſtia (quæ ſunt materia remota) eorumque traditio , & acceptatio, materia proxima .

Secunda eſt ultima impoſitio manuum facta ab Epiſcopo ſupra caput Sacerdotis . Manus eſt materia remota,impoſitio proxima.

Dixi : ultima impoſitio , quia in ordinatione Sacerdotis præcedit alia impoſitio manuum facta ab Epiſcopo,& aliis tribus Sacerdotibus ordinationi aſſiſtentibus , ſicut etiam præcedunt aliæ cæremoniæ,nempe impoſitio veſtium Sacerdotalium,ſacra unctio manuum,quæ ſunt de ſolemnitate,non de ſubſtantia ordinis .

169 Forma pariter eſt duplex partialis : Prima primæ materiæ correſpondens ſunt illa verba: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium Deo, Miſſaſque celebrandi tam pro vivis, quàm pro defunctis in nomine Domini .*

Secunda ſecundæ materiæ correſpondens ſunt verba illa *Accipe Spiritum Sanctum : quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta ſunt .*

170 Ordinatus in Presbyteratum duas accipit poteſtates : Primam in Corpus Chriſti phyſicum, in ordine ad conficiendum corpus , & ſanguinem Chriſti : Secundam in corpus Chriſti myſticum,videlicet erga fideles,quoad abſolvendum . Et utraque dicitur poteſtas Ordinis .

Unde munera principalia, & propria Sacerdotis

dotis ſunt duo,nimirùm Miſſas celebrare conficiendo Corpus, & Sanguinem Chriſti, & à peccatis abſolvere; hoc tamen ſecundum munus ita ſe habet,ut non omnis Sacerdos poſſit à peccatis abſolvere, ſed ultra poteſtatem abſolvendi in ordinatione collatam, requiritur, quòd habeat juriſdictionem, vel ordinariam, ut ſi ſit factus Epiſcopus, aut Parochus; vel delegatam ab Ordinario ſupra fideles, ita ut,ſi quis abſolvat cum ſola poteſtate ordinis, ſine poteſtate juriſdictionis, invalidè abſolvat.

171 Imò ſimplex Sacerdos non poteſt abſolvere, nedum à mortalibus, ſed neque à venialibus,ex Decreto Innoc.XI. 12.Febr.1679. ut in *tom.1.de Indulg.* niſi in articulo mortis, in quo quilibet ſimplex Sacerdos, etiam excommunicatus, ſuſpenſus, irregularis,degradatus, imò hæreticus, poteſt quoslibet pœnitentes abſolvere à quibuſvis peccatis, & cenſuris quomodolibet reſervatis,quia in articulo mortis nulla eſt reſervatio,& Eccleſia dat juriſdictionem,ex Trident. *ſeſſ.14.cap.7.* Tamb. *tom.2.l.5. cap.12.§.1. num.20.*

172 Probabilius tamen eſt, quòd non poſſit præſente Sacerdote approbato;quia ſicut nullus infirmus poteſt accipere alia Sacramenta à Sacerdote alieno, niſi in defectum proprii, ita nec Sacramentum Pœnitentiæ: hinc antiqui Canones exprimebant hanc conceſſionem fieri in defectum Sacerdotis approbati, *cap. Aurelius,cap.Presbyteri, & cap.ult.qu.6.* & Trident. licet non exprimat, ſatis innuit in his verbis: *Ne ipſa occaſione aliquis pereat*: quod periculum non eſt ſtante Sacerdote approbato. Similiter non poteſt hæreticus præſente Catholico,nec excommunicatus præſente non excommunicato.

Simplex autem Sacerdos non debet eſſe in hac re ſcrupuloſus;unde in dubio,an opportunè adveniat Sacerdos approbatus, debet abſolvere, ne periculo infirmum exponat.

173 Alia ſunt munera Sacerdotis, videlicet baptizare,benedictiones facere aquæ, & ſimilium, prædicare, &c.

174 Ordo Presbyteratus fuit inſtitutus à Chriſto, quando poſt Cœnam panem, & vinum convertit in ſuum Corpus,& Sanguinem, dicens Apoſtolis: *Accipite,& comedite,hoc eſt Corpus meum*, & quando poſt Reſurrectionem dixit: *Quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis, &c.*

DUBIA, RESOLVUNTUR.

175 Valida eſt ordinatio,1.Si Ordinandus tangat Calicem,& patenam,ubi eſt hoſtia, non verò immediatè ipſam hoſtiam; ſatis namque dicitur tangere,& acceptare hoſtiam, dum tangit, & acceptat vas, in quo eſt hoſtia, hinc non tangitur vinum,ſed calix, in quo eſt vinum.

176 2. Si tradatur hoſtia immediatè in manus Sacerdotis,vel ſi tradatur hoſtia,& vinum ſimul immixta in Calice;quia de eſſentia Ordinis Sacerdotii eſt illarum ſubſtantiarum traditio,& ſolùm per congruentiam,& ex præcepto traduntur in Calice,& patena,*num.*133.

177 3. Valida eſt ordinatio, ſi tangatur Calix,in quo eſt vinum, qui ſit ſuperimpoſita patena cum hoſtia,abſque eo,quòd immediatè tangatur ipſa patena, quia calix, & patena ei ſuperimpoſita videntur facere unum,non minùs ac vinum cum Calice;ex præcepto tamen, tàm calix,quàm patena ſunt tangenda.

178 4. Valida eſt ordinatio, ſi tradatur vinum ſine aqua,quia aqua ſolùm ex præcepto requiritur.

179 Item si aqua sit in tanta quantitate vino immixta,ut remaneat denominatio vini, valida eſt ordinatio: ſecus,si ſit tanta,ut non remaneat denominatio vini; in qua re attendenda eſt non tantùm quantitas aquæ, ſed etiam qualitas, & generoſitas vini.

180 Demùm invalida eſt ordinatio,si tradatur ſolus calix cum vino, vel ſola patena cum hoſtia; ſed tradi debet utraque ſpecies.

181 Sacerdos ante ultimam manum impoſitionem, per quam accipitur poteſtas abſolvendi, ſed poſt calicis, & patenæ traditionem, ejuſque formam prolatam,ſi conſecret, validè cōſecrabit Corpus,& Sanguinem Chriſti; quia per hujuſmodi traditionem jam eſt verè Sacerdos,& completè eſt ei communicata poteſtas conficiendi Corpus, & Sanguinem Chriſti; & de facto in Miſſa ordinationis,quã cum Epiſcopo concelebrat, ante dictam manuum impoſitionem validè conſecrat,ſive ſolus, ſive actione communi cum aliis juxtà opinionum varietatem.

182 Hæ autem duæ poteſtates,conficiendi ſcilicet Corpus, ac Sanguinem Chriſti, & abſolvendi à peccatis, ſunt diſtinctæ, ut prima nón dependeat à ſecunda,licèt ſecunda neceſſariò ad ſui valorem ſupponat primam.

Hinc licèt quis per ſecundam materiam, & formam,nempè per manuum impoſitionem,& verba,poteſtatem in Corpus Chriſti Myſticum non reciperet,ſi non ſupponeretur prius adhibita prima materia,& forma,& recepta prima poteſtas in Corpus Chriſti phyſicum: validè quis primam poteſtatem reciperet in Corpus Chriſti phyſicum, per primam materiam, & formam, etiam ſi poſteà non adhiberetur ſecunda materia, & forma, nec reciperetur ſecunda poteſtas in Corpus Chriſti myſticum.

Ratio eſt; quia per primam materiam, &

formam complete confertur ordinato prima poteſtas in Corpus Chriſti phyſicum:unde ante manuum impoſitionem eſt verè Sacerdos , & validè in ipſa ordinatione conſecrat.Tunc autem pro poteſtate ordinis in Corpus Chriſti myſticum eſſet in alia ordinatione tantùm ſupplenda ſecunda materia, & forma.

Non ſic in aliis Ordinibus, in aliis namque una materia,& forma dependet ab alia, ut non poſſit Ordo validè ſine altera materia, & forma conſiſtere.

183 Et propterea in Presbyteratu per primam materiam , & formam character imprimitur ; per ſecundam verò , vel novus character imprimitur,vel prior extenditur,& ampliatur; *ut in num.*4.quia duæ poteſtates ordinis diſtinctæ,& completæ recipiuntur: ut *num.*10.

184 In caſibus autem, in quibus eſſet reiteranda ordinatio ſub conditione, poſſet reiteratio fieri quolibet anni tempore à quocumque Epiſcopo in Oratorio privato,& abſque cæteris cæremoniis , ſupplendo tantùm id , in quo eſt dubium .

185 Sacerdotio inſignitus debet ſub mortali communicare , quia participare debet de ſuo ſacrificio;hujuſmodi autem præceptum ſe communicandi non eſt pro initiatis aliis Ordinibus, ſive minoribus, ſive majoribus , ſed ſolum conſilium ; hinc minores conferri ſolent poſt prandium .

186 De Ordine agunt Scotus *in* 4.*d.*24.*qu. nu.§.De Tertio art.*Maſtr.*diſp.*19.*q.*12.Leander *de Sacramen.tr.*6. Tamb.*tom.*2.*pag.*72. Joan.la Cruz *pag.*448.Fagnanus *lib.*1.*&* 3. Gobat *to.* 1.*tr.*8.Ant.à Sp.S.*de Sacr.tr.*9.Mendo & Alloza *ver.Ordo,v.tom.*1.*de Sacr.ver.Miniſter.*

CAPUT II.

DE SACROSANCTO SACRIFICIO MISSÆ .

Quid ſit Miſſa , & Euchariſtia ?

MISSA

187 E*St Sacrificium incruentum conſiſtens in conſecratione panis , & vini , ac conſumptione:* dicitur incruentum, quia in eo non effunditur ſanguis, ſicut in ara Crucis; ſed ſignificatur ſacrificium cruentum Crucis .

188 Sacrificium Miſſæ tres actiones principaliter importat, *Conſecrationem* , *Oblationem*, *& Conſumptionem*: licèt eſſentialiter in conſecratione, & conſumptione conſiſtat . Nomine Oblationis venit Oblatio, quæ fit poſt Conſecrationem, quæ eſt oblatio ſacrificii , minimè, quæ fit ante,quæque dicitur oblatio materiæ .

Et incipit ab illis verbis : *Unde & memores* uſque ad *Supplices* incluſivè .

189 Ejus miniſter eſt ſolus Sacerdos.Offerens per ſe primò , eſt Sacerdos in perſona Chriſti, reliqui autem fideles per Sacerdotem.

EUCHARISTIA.

190 E*St Sacramentum Corporis, & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis,& vini, ad ſpiritualem animæ refectionem a Chriſto inſtitutum* .

191 Licèt quælibet ſpecies , imò quælibet pars ſpeciei ſit integrum Sacramentum, ita ut Sacramentum Euchariſtiæ ſub ſpeciebus panis,& vini phyſicè,& materialiter ſpecie differat;moraliter tamen, & in ratione Sacramenti eſt unum ſpecie infima Sacramentum, utpotè ordinatum ad unum ſpecie infima finem .

192 Conſecratio ſub utraque ſpecie eſt de jure divino, ita ut, & ſi validè, illicitè tamen alteram tantùm ſpeciem quis conſecraret , etiam in gravi neceſſitate , v. gr. dandi moribundo Viaticum .

193 Partes eſſentiales Euchariſtiæ ſunt materia , & forma ; intentio verò ſolùm eſt conditio ſine qua non .

MATERIA

194 EUchariſtiæ duplex eſt , remota , & proxima : remota eſt ſubſtantia panis , & vini , quæ tranſit ; proxima verò ſunt ſpecies panis, & vini , quæ permanent .

De materia autem tantùm remota ſermo inſtituitur .

195 Materia igitur pro valida conſecratione debet eſſe moraliter , & ſenſibiliter præſens ; non eſt autem neceſſe , ut percipiatur in ſe, ſed ſufficit, ſi percipiatur in ſuo continente,nempe panis in pixide, etiam clauſa, vinum in calice, etiam cooperto, & panis in caniſtro; unde non eſt opus , ut materia tangatur , aut videatur ; idque eſt verum , quoties cooperimentum ſe habet per modum proximi continentis , ſecùs , ſi talis habitudo ad materiam non habetur. Unde invalida eſt conſecratio, ſi materia ſit in Tabernaculo clauſa , aut paries interponatur; tunc namque moraliter tollitur præſentia ſufficiens ad verificanda pronomina demonſtrativa (*hoc*, *hic*). Idem eſt dicendum, ſi materia ſit ad proſpectum,ſed validè diſtans, ut ſi diſtet centum paſſibus;validè autem conſecratur,ſi ſit propinqua;quod ex morali prudentum judicio pendet. Henriq.putat ſufficere,ſi ſit propinqua per viginti,aut triginta paſſus, de quo alii dubitant .

PANIS

196 IGitur pro valida conſecratione corporis eſt ſolus panis uſualis triticeus,panis ſcilicet ex farina triticea , & aqua naturali mixtus,& igne toſtus;hinc non eſt apta materia

ria panis ex hordeo,leguminibus,&c. vel aqua artificiali, v.g. aqua roſacea,butiro, aut alio liquore confectus,aut tandem panis non coctus, vel coctus non per modum panis, ſed frixus, vel elixus, quia hujuſmodi panis non dicitur ſimpliciter panis, ſed cum addito,hordeaceus, crudus, &c. nomine namque panis ſimpliciter ſecundum communem exiſtimationem venit ex farina triticea, & aqua naturali mixtus,& igne toſtus. Non ſufficit confectus ex aqua maris; quia non eſt uſualis.

197 Hoſtia,cui eſt admixtum hordeum,eſt valida materia conſecrationis, ſi non ſit tantum,ut ſit mutata ſubſtantia panis triticei,ſed triticum prædominetur.

198 Eſtò ad valorem Sacramenti ſufficiat, ſi hujuſmodi panis triticeus ſit azymus, vel fermentatus; ex præcepto autem,& ſub mortali in ſuis Eccleſiis Latini in azymo, & Græci in fermentato tenentur conficere,nec excuſat neceſſitas;v.gr.dandi Viaticum: *v.tom.*1.de Sacram. de materia, & forma.

V I N U M

199 PRo valida conſecratione ſanguinis debet eſſe ſolius vitis; hinc eſt ineptus omnis alius liquor,agreſta,aut acetū:in muſto autem valida eſt conſecratio,ſed illicita, quia eſt vinum impurum habens admixtas feces non conſecrabiles.Non valet,ſi ſit congelatum.

200 Vinum conſecrando eſt parum aquæ miſcendū non ex neceſſitate Sacramenti,ſed præcepti,& ſub mortali,quæ aqua non debet tertiā vini partem excedere,alioquin reddet materiam dubiam,& proindè non conſecrabilem.

F O R M A

201 COnſecrationis panis ſunt hæc verba: *Hoc eſt enim Corpus meum*,ubi omnia ſunt eſſentialia, præter particulam *enim*, quæ eſt ſolùm de præcepto; unde ejus omiſſio eſt mortalis.

Verba conſecrationis vini ſunt:*Hic eſt enim calix ſanguinis mei,novi,& æterni Teſtamenti, myſterium fidei,qui pro vobis,& pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*;ubi omnia eſſentialia ſunt quoad valorem. D. Thomas 3.*par. quæſt.*78. *art.*3.

202 Qui mutaret verba eſſentialia, ita ut variaretur ſignificatio, non conficeret Sacramentum; si verò ita mutaret, ut ſignificatio non variaretur, ut si diceret: *Hic eſt ſanguis meus*, conficeret, ſed peccaret mortaliter.

203 Dubiæ ſunt hæ formæ, 1. *Hic eſt Corpus meum*, 2.*Ecce Corpus meum*, 3.*Hæc eſt caro mea*, 4. *Meum eſt hoc Corpus*, 5. *Hoc Corpus eſt meum*, quia non ſignificant converſionem panis in Corpus Chriſti.

204 Verba proferri debēt ſignificativè,& formaliter in perſona Chriſti, sivè aſſertivè,sivè recitativè,& hiſtoricè,juxta opiniones diverſas.

205 In Rubricis habetur, quòd si non recordetur Celebrans ſe dixiſſe ea, quæ in conſecratione communiter dicunt, non indè turbetur; si verò ei conſtat, quòd omiſerit aliquid eorum, quæ ſunt de neceſſitate Sacramenti, videlicet formam, ſeu partem formæ conſecrationis, formam reſumat,& cætera per ordinem proſequatur.

Si autem valdè probabiliter dubitet, ſe aliquid eſſentiale omisiſſet, formam ſaltem ſub tacita conditione repetat; si tamen non eſt de neceſſitate Sacramenti, non reſumat,ſed procedat ulteriùs. Ita ibi.

I N T E N T I O,

206 QUæ *eſt voluntas aliquid agendi,cujus gratia cætera fiunt*, eſt quadruplex, actualis,virtualis,habitualis,& interpretativa.

207 Actualis eſt,qua *quis actu intendit aliquid facere*; eſtque duplex, directa ſcilicet, & reflexa. Directe eſt, qua quis advertens, quid faciat, volens illud agit, ſed non advertit per alium actum reflexum, ſe talem volitionem habere.Reflexa eſt,qua quis advertens,& volens quod agit, per aliam cognitionem reflectit ſe advertere, & velle quod agit.

208 Virtualis, *eſt intentio actualis præterita, non retractata, virtualiter permanens in aliquo uno, quod remaneat in homine, & influat in opus*, v.g. heri propoſui ire Neapolim, hodie autem nil cogitans inquiro media, & navim aſcendo, in quo caſu dico habere intentionem virtualem, in quantum intentio actualis præterita in me reliquit quid unum, per quod moveor ad media applicanda, quæ ad finem heri propoſitum, & nunc non cogitatum conducunt; & in propoſito, ſi manè in cella habeo intentionem actualem celebrandi,& conficiendi corpus, & ſanguinem Chriſti, hinc nil ampliùs de celebratione cogitans accedo ad ſacriſtiam, & poſtquam ibi plures Sacerdotes celebraturos expectavi, adhuc nil cogitans celebro: dicor celebrare cum intentione virtuali, quatenùs actio, & expectatio media eſt in virtute intentionis actualis præteritæ, ex vi cujus tandem virtualiter moveor ad celebrandum.

209 Habitualis *eſt habitus,& uſus ex præteritis intentionibus genitus*, ut ſi quis ad celebrandum accederet nulla intentione præmiſſa, ſed per ſimplicem uſum.

210 Interpretativa,quæ etiam indirecta dicitur, *eſt, quia quis vult aliquid non in ſe, ſed tantum in cauſa*; ut ſi quis ſciens ſe in ebrietate eſſe ſolitum occidere homines,velit ebrietatem,tunc homicidium ſequens dicitur interpretative, ac indirectè, volitum, & intentum.

Ad

211 Ad validè,& licitè conſecrandum ſufficit intentio actualis,aut virtualis;non ſufficit autem habitualis,aut interpretativa, quia conſecratio fieri debet modo rationali,& humano, minime modo brutali; actio autem per intentionem habitualem,aut interpretativam facta, non eſt in ſe libera, ſed ſic poteſt fieri ab amente, vel ebrio.

Intentio actualis eſt melior,ſed non neceſſaria.

212 Pro intentione virtuali eſt attendendum, ut intentio actualis præterita non ſit retractata, aut moraliter interrupta: non eſſet moraliter interrupta,ſi habita priori intentione celebrandi, ad ſacriſtiam pergens ab illa intentione diſtractus; & ob ſupervenientem cauſam per breve ſpatium iter divertas; tunc enim præfata interruptio phyſica non cenſeretur interruptio moralis; ſecus, ſi è conventu exires ad litigium perficiendum, &c. tunc utique rediens non dicereris celebrare ex vi intentionis præteritæ virtualiter permanentis, ſed fortè ſolùm ex vi intentionis actualis directæ, & exercitæ, quam homines communiter in operationibus liberis ſolent habere.

213 Unde ad tollendos ſcrupulos eſt attendenda diſtinctio intentionis actualis directæ,& reflexæ; multi namque ſcrupuloſi ſæpè exiſtimant intentionem actualem non habuiſſe,quia non habuerunt actualem reflexam, cum reverà actualem directam habuerint, quam quidem (ut dixi) communiter in noſtris operationibus liberis habemus; dum enim liberè lego, habeo intentionem, & voluntatem legendi, eſto alio actu reflexo hujuſmodi intentionem, & voluntatem non agnoſcam.

Hinc Tamburinus inquit, vix moraliter fieri poſſe, ut aliquando non adſit intentio actualis conſecrandi: quando enim Sacerdos in domo ſtatuit Miſſam celebrare: quando in Miſſa dicit: *Fiat ſacrificium noſtrum,ut placeat tibi*; idem: *Ut nobis corpus, & ſanguinis fiat dilectiſſimi Filii tui*: imò & quando actu conſecrat,verba proferens,actioneſque ſacras exhibens, quid aliud facit, niſi ſaltem in actu exercito conſecrationem intendere? Hæc ille.

DE MATERIA, SUPRA QUAM CADERE DEBET INTENTIO.

214 Sacerdos, ſi acceptis pluribus hoſtiis conſecrandis, quando venit ad actum conſecrationis,non advertit niſi ad unam;quam habet in manu, & ſupra eam verba profert, omnes conſecrat ratione intentionis virtualis.

215 Si habens intentionem limitatam conſecrandi decem hoſtias, nec plures,nec pauciores, poſt conſecrationem verò inveniat fuiſſe undecim, aut novem, nullam conſecravit,quia intentio fuit taxativa, & excluſiva numeri majoris, & minoris numero denario.

216 Si habuit intentionem limitatam conſecrandi decem, ſed non excluſivam numeri minoris; tunc ſi inventæ fuerint undecim, nulla erit conſecrata: ſi verò novem, omnes erunt conſecratæ; ratio eſt, quia numerus novem includitur in numero denario, non ſic numerus undenarius.

217 Intendens unam partem, v.g. mediam partem hoſtiæ non deſignatam conſecrare,nil conſecrat, quia in nil determinatè fertur intentio; ſi verò determinatè v.gr.media partem dexteram hoſtiæ conſecrare intendat, ſacrilegè, ſed validè eam ſolam partem conſecrat, quia eſt pars determinata.

218 Intentio autem prudentis,& docti Sacerdotis non debet eſſe limitata, ſed eſſe debet ad omnem materiam ſibi præſentem.

219 Hinc Sacerdos neſciens numerum hoſtiarum,imò putans eſſe decem,eſtò poſtea invenerit undecim,aut novem, omnes conſecravit, si habuit intentionem omnes præſentes conſecrandi, ut de prudente Sacerdote præſumitur, quia (ait Tamb.) ignorantia,aut error intellectus non obſtat intentioni practicæ volenti omnes præſentes, & ſibi in confuſo cognitas conſecrare.

220 Hac ratione, quando Sacerdos unam hoſtiam præparavit, à Sacriſta verò, Sacerdote inſcio,mutatur illa,& ponitur alia,aut quando putans ſe tenere unam hoſtiam, poſt conſecrationem invenerit fuiſſe duas ſimul junctas, ritè & validè eas conſecravit,quia in his caſibus alia hoſtia eſt in confuſo cognita, & proinde cadit ſub prudenti intentione conſecrandi totam materiam præſentem.

221 Secùs autem eſt,ſi particula eſſet prorſus ignota,uti eſſet,ſi Sacriſta, inſcio Sacerdote, poſuiſſet ſupra corporale, & altare ſacratum particulam, & Sacerdos non adverteret, eam non remanere conſecratam, docet probabilior ſententia contra Dianam, quia voluntas non fertur in prorſus incognitum; unde intentio quantumvis prudens non extenditur ad formulam prorſus ignotam.

222 Si per alicujus incuriam miſceantur formulæ conſecratæ cum non conſecratis,conſecretur totus cumulus cum intentione conſecrandi illas, quæ conſecratæ non ſunt; ut enim intentio determinatè feratur in materiam, non requiritur diſtincta ejuſdem materiæ cognitio, ſed ſufficit confuſa, alioquin in pixide plena formulis, cum non omnes cognoſcantur diſtinctæ, vana eſſet conſecratio; quod eſt contra praxim fidelium.

DE

DE PARTICULIS EXTRA CORPORALE.

223 Sacerdos celebraturus habuit in ſacriſtia intentionem conſecrandi particulas, ſed miniſter eas in pixide poſuit ſupra altare, minimè ſupra aram conſecratam, Sacerdos autem conſecravit hoſtiam majorem, abſque ulla particularum memoria, quæritur, an fuerint conſecratæ?

Reſpondetur triplicem diſtinguendo caſum, vel enim primò, pixis fuit poſita ſupra aram, & ſupra corporale, vel ſecundò, extra aram, & corporale in cornu; vel demum tertiò, ſupra corporale, ſed extra aram, quatenus corporale ſolet plùs ſe extendere, quàm ara.

In primo caſu, eſſe conſecratas, certum eſt *ex n.*218. idque eſt verum, etiam ſi Sacerdos non aperuerit pixidem, quando verba protulit, quoniam non eſt opus, ut videatur materia, ſed ſufficit, quòd ſit præſens, & demonſtrabilis per pronomen *hoc*: uti eſt materia clauſa in pixide, & qualis non eſt, ſi ſit clauſa in tabernaculo, vel poſt parietem; & hac ratione à Sacerdote proferente verba non eſt neceſſe, ut videatur vinum.

In ſecundo caſu, dico, eas particulas, non eſſe conſecratas, quia conſecrare extra aram, & corporale, eſt peccatum, eſtò valida ſit conſecratio; adeòque cum omnis Sacerdos præſumendus ſit habere intentionem ritè, & ſine peccato conſecrandi, præſumitur noluiſſe in recenſito ſitu conſecrare.

In tertio caſu, difficultas eſt, an conſecrare hoſtias ſupra corporale, ſed extra aram conſecratam, vel econverſò, ſit peccatum? & quia communior ſententia docet, eſſe peccatum, ideò dicendum eſt, hujuſmodi particulas non eſſe conſecratas.

Quia autem in ſecundo, & tertio caſu, res eſt dubia, ideò hujuſmodi particulæ non ſunt abjiciendæ, ſed ab eodem Sacerdote poſt ſumptum calicem ſumendæ, vel ab alio in alia Miſſa conſecrandæ.

Si hujuſmodi autem Sacerdos fuerit ſolitus particulas extra aram, & corporale poſitas conſecrare, putans ex invincibili ignorantia id rite fieri, tunc eſſent conſecratæ; nam etiam ſi advertiſſet, conſecraſſet, & cum ex bona fide non adeſſet peccatum; non habet locum recenſita præſumptio.

224 Quia verò ara lapideas ſæpè eſt ligno circumdata, curare debet Sacerdos, ut major pars calicis, & patenæ ſit ſupra lapidem: id tamen non eſt ſcrupuloſè curandum. Similiter pixis particulas continens debet eſſe ſupra aram à latere, vel poſt calicem, non tantùm tempore conſecrationis, verùm etiam uſque ad Sacerdotis communionem incluſivè, quoniam particulæ ad idem ſacrificium pertinent, & proindè ſigna, & orationes ſupra eas, non debent omitti. Quòd ſi ſtatim poſt conſecrationem Sacerdos, retenta hoſtia grandiori, pixidem intra tabernaculum includat, aut alio Sacerdoti in alio Altari communicaturo consignet, eum non peccare mortaliter docet Tamburin. imò nec venialiter, si adsit neceſſitas communicandi populum, quia per hoſtiam grandem perfectè ſacrificium conſumatur.

225 Demùm si particulæ pro communicando populo Sacerdoti dentur poſt oblationem, imò ante præfationem, licitè eas conſecrari poſſe, ſuppleta oblatione mentali, docet Dian.

IN DUBIO HOSTIÆ CONSECRATÆ.

226 Gavantus in Epitome *pag.* 127. habet, *In caſu dubio hoſtiæ conſecratæ, quæ reperitur apud veneficum, ſeu ſacrilegum, aut circa Altare, ubi proximè fuit celebratum, aut quandò particula patenæ parti poſteriori ita fixè hæret, ut ſubeat ſuſpicio, de conſecratis in præcedenti Miſſæ particulis eam unam eſſe poſſe, in his caſibus nulla ſolemnitas eſt adhibenda luminarium, ſed hujuſmodi hoſtia adoranda erit ſub conditione, reſervanda, & ſumenda in aliqua Miſſa ante calicis ablutionem; quòd ſi fortè talis ſit, ut nauſeam pariat, ſervanda eſt decenter, donec corrumpantur ſpecies, & comburantur.*

DE GUTTIS VINI DISCONTINUIS.

227 Probabilius eſt cum Suario contra Bonacinam, guttas exiſtentes intra calicem diſcontinuas non eſſe conſecratas, quia intentio legitima Sacerdotis fertur quidem (ut vult Bonacina) in materiam exiſtentem in Calice demonſtrabilem per pronomen *hic*: ſed in materiam continuam, non diſcontinuam.

228 Non peccat autem Sacerdos, si ante conſecrationem prædictas guttas non abſtergat; obligamur enim in his miniſteriis nos gerere humano, & non ſcrupuloſo modo, adeòque non eſt curanda metaphysica vini continuatio, ſed continentia ejuſdem in vaſe, cum animo conſecrandi juxta intentionem Eccleſiæ.

Verum tamen eſt, poſt conſecrationem has guttas non eſſe abſtergendas, idque propter opinionem probabilem, quòd sint conſecratæ; utpotè ſatis præſentes, & demonſtrabiles per pronomen *hic*.

DE PARTIBUS SACRIFICII MISSÆ.

229 Miſſa dividitur in quatuor partes, Prima pertinet ad populi inſtructionem, & diſpoſitionem ad ſacrificium. Secunda ad materiæ oblationem, & ad ſpecialem ipsius Sacerdotis, & populi præparationem ad ſacrificium. Tertia ad conſecrationem, & conſumationem, in qua parte ſacrificium perficitur, offertur, & conſumatur. Quarta ad gratiarum

rum actionem. Prima pars incipit ab Introitu uſque ad Offertorium: ſecunda ab Offertorio ad Canonem: tertia a Canone uſque ad Communionem. Canon autem incipit à *Te igitur* uſque ad Communionem incluſivè: quarta demùm pars à Poſtcommunione uſq; ad finem.

DE EFFECTIBUS SACRIFICII MISSÆ.

230 Effectus ſacrificii triplex eſt: videlicet meritorius, impetratorius,& ſatisfactorius. Meritorius, quia illi, qui offerunt, & pro quibus offertur,merentur gratiæ augmentum, aut auxilia ad actus virtutum. Impetratorius, quia iidem per Miſſam impetrant à Deo bona ſpiritualia,& temporalia.Satisfactorius, quia ſatisfaciunt pro pœna temporali, in hac, aut in alia vita ipſorum peccatis debita.

Et quamvis dignitas operantis valdè conferat ad hujuſmodi fructus, hi tamen principaliter conſiderantur ex opere operato,quatenus habentur ex virtute Chriſti, qui eſt principalis in hoc ſacrificio.

231 Certum tamen eſt, valorem Miſſæ non eſſe infinitum reſpectu unius perſonæ,ita ut una Miſſa uni applicata tollat omnem pœnam; hinc ritè plures applicantur pro eodem.

232 Difficultas autem eſt, an valor, ſeu fructus ſatisfactorius Miſſæ, qui habetur ex opere operato, ſit infinitus reſpectu plurium?

233 Prima ſententia docet, eſſe infinitum extenſivè,ita ut una Miſſa applicata pluribus, tantùm unicuique poſſit, ac ſi nulli alteri applicaretur. Cujus ratio eſt deſumpta, primò, ex parte rei oblatæ, quæ eſt infinita, nempè Chriſtus. Secundò, ex parte principalis offerentis, qui eſt ipſemet Chriſtus. Tertiò, ex praxi, & ritu Eccleſiæ, quo Sacerdotes in Memento vivorum, & mortuorum poſſunt plures nullo præſcripto termino commemorare ad hujus ſacrificii fructum participandum. Ita Cajetanus,Vaſquez, Pontius, & alii nonnulli.

Hinc ſtante hac ſententia de valore in actu ſecundo infinito, aſſerit Marchinus,quòd licèt ob Decreta Sacræ Congregationis non poſſit unica Miſſa ſatisfieri pluribus obligationibus juſtitiæ, poſſit tamen ſatisfieri uni titulo juſtitiæ, ſeu ex ſtipendio, alteri verò alio titulo, qui non ſit juſtitiæ, v.gr. charitatis, liberalitatis, &c.

234 Secunda ſententia docet, eſſe extenſivè finitum, limitatum, & determinatum juxta diſpoſitionem ſapientiæ Divinæ,& Chriſti inſtitutionem, ita ut valor unius Miſſæ applicatæ pluribus, non æquè proſit ſingulis, ac uni, ſi eſſet applicata pro uno, ſed diſtribuatur per partes inter illos;cujus ratio practica eſt, quia aliàs quilibet Sacerdos unica Miſſa poſſet ſatis facere pluribus obligationibus, imo pluribus ſtipendiis acceptis, poſſet prō omnibus unica Miſſa ſatisfacere,quod eſt contra praxim Eccleſiæ,quæ multæ ſingulares Miſſæ pro ſingularibus perſonis offeruntur. Nec Summi Pontifices contra hujuſmodi per tot Bullas tam rigorosè procederent. Ita Scotus quodlib. 20. Divus Bonaventura, & alii, quorum ratio à priori eſt, quia oblatio hujus ſacrificii non eſt meritoria, & ſatisfactoria, ut fit à Chriſto, cum Chriſtus nunc non mereatur, nec ſatisfaciat; ſed quatenus ex inſtitutione Chriſti habet annexas ſatisfactiones præteritas ipſius Chriſti; cóngruum autem fuit, ut hæc annexio fieret modo finito, ut ſæpiùs à Sacerdotibus frequentaretur; alioquin inutiliter Capellaniæ in animarum commodum multiplicarentur, cum una Miſſa ſufficeret pro omnibus vivis, atque defunctis.

F R U C T U S,

235 Seu valor Miſsæ tres habet partes, generalem, ſpecialem, ſeu mediam, & ſpecialiſſimam.

Pars Generalis competit Summo Pontifici, Epiſcopo, & omnibus fidelibus, ex inſtituto Eccleſiæ; & hæc pars fructus non diminuitur ſingulis ex conſortio aliorum, quia dependet ex inſtitutione Chriſti, & Eccleſiæ; undè non poteſt pro illa ſtipendium accipi. Pars ſpecialis, ſeu media competit illi fideli, pro quo Miſſa à Sacerdote applicatur; & hunc fructum medium eſſe finitum, ſuperiùs diximus; huncque fructum medium Sacerdos applicat, quando Miſſam alicui ex ſtipendio, vel liberalitate applicat.

Pars ſpecialiſſima fructus competit ipſi Sacerdoti, & dicitur fructus perſonalis, quem non poſſe alteri applicari, docet Maſtrius cum multis contra Molpheſium, & alios.

236 Sacerdos non poteſt duplicatum ſtipendium accipere pro eadem Miſſa, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ſibi correſpondentem; quia fructus ſpecialiſſimus eſt fructus ex opere operato,& perſonalis, ex inſtitutione Chriſti, adeoque inapplicabilis alteri;quod ſatis conſtat ex Dec.Alex.VII & Urb. VIII. declarantium teneri ad reſtitutionem eum, qui unica Miſſa ſatisfecit pro duplici ſtipendio: *v.tom.1.prop.8.* ab Alexand. VII. damn. Scotus *quodl.* 20. *lit.B.* & *X.*

A P P L I C A T I O.

237 Seu intentio applicativa non eſt neceſſe, ut ſit actualis, vel virtualis, ut in Sacramenti confectione, ſed ſufficit habitualis, hoc eſt voluntas præterita nondum retractata; ratio diſparitatis eſt, quia applicatio ſacrificii non eſt intentio faciendi talem actum, quæ proinde influere debet, & movere in actum,

actum, ſed eſt donatio, & translatio fructus, qui percipitur ex tali actu; quæ quidem eſt valida,& efficax, quamdiù retractata non fuerit, & proptereà ſufficit, quod ſit habitualis; intentio autem conficiendi Sacramentum, ſeu conſecrandi,eſt voluntas faciendi talem actum, quæ proinde debet influere,& movere in actû; adeòque actualiter, aut virtualiter permanere uſque ad actum.

238 Sacerdotis munus eſt ſacrificium Miſſæ applicare,imò Sacerdotis applicationem valere contra applicationem,& præceptum Superioris, docet probabilior ſententia cum Scoto, Maſtrio, Lugo, & innumeris aliis contra Dianam, & nonnullos aſſerentes, valere applicationem Superioris contra Sacerdotis applicationem; ratio autem eſt,quia Sacerdos, & non Prælatus eſt miniſter, & diſpenſator hujus ſacrificii.

Verum tamen eſt, Sacerdotem contra præceptum Superioris applicantem peccare contra obedientiam, imò etiam contra juſtitiam, cùm defraudet intentionem ejus,qui dedit ſtipendium Prælato, à quo ſuſtentatur.

239 Miſſa applicari poteſt, 1. Pro infideli, nempè pro Turca, & Cathecumeno, accepto integro ſtipendio, quia illi prodeſt quoad fructum impetrationis, licèt non ſatisfactionis, 2. ait Tamb.quòd Sacerdos ut perſona privata poſſit applicare pro excommunicatis non toleratis, & pro illis ſola mente orare; minimè ut perſona publica nomine Chriſti, & Eccleſiæ; quia Eccleſia eos ſolùm privat ſuffragiis communibus, hoc eſt publicis. At negat Faber cum aliis. Pro toleratis verò an poſſit, ut perſona publica: negat Bonac. concedit de Lugo. 3. Accepto integro ſtipendio applicari poteſt pro exiſtentibus in mortali; quia eis prodeſt quoad fructum impetrationis, ad quem ſolum præſumuntur habere conſenſum implicitum.

240 Miſſa nulli nec ante, nec in ipſa conſecratione applicata, non poteſt alicui poſtea applicari, quia fructus Miſſæ non ſuſpenditur, ſed cauſatur, quando Miſſa exiſtit. Unde non poteſt pro Miſſa præterita ſtipendium accipi. Nec poteſt Miſſa applicari prò eo, qui primus eſt daturus ſtipendium; quia pro fructu ſatisfactionis requiritur indigentia actualis; nec ſit ſolutio pro pœna jam non debita: & licèt fructus impetrationis poſſit eſſe pro beneficio, & auxilio futuro, non proindè poteſt Sacerdos hunc fructum applicare pro eo,qui primus ſtipendium dederit; quia fideles præſumuntur in gratia, adeòque utrumque fructum percipere velle. Applicatio tamen ſub conditione jam impleta valet.

241 Miſſa,ſi non applicetur,vel applicetur incapaci fructus, manet in theſauro Eccleſiæ, vel cedit ipſi Sacerdoti, vel illis,pro quibus tenetur ſpecialiter offerre; quia ita implicitè intendiſſe cenſetur. Buſem.

242 Miſſa de feſto duplici celebrata ſive ex obligatione, ſive ex devotione in Altari, perpetuò, aut ad tempus privilegiato pro defunctis, ſuffragatur animabus eorum, ac ſi eſſet de Requiem, & juxta formam Privilegii, ex Decr. Clem. IX. die 23.Septemb.1669. *& num.*244.

QUÆRES.

243 *An die defunctorum poſſit Sacerdos applicare Miſſam pro particulari defuncto?*

Affirmat Tamb.*in Meth.cel.Miſ. lib.*3.*cap.* 3.*§.* 1.*num.* 9. quia onus non eſt imponendum, niſi clarè de eo conſtet. Concedit tamen, quòd poſſit applicare pro omnibus, ſed ad id non teneri.

Negant Fraxinellus & Gavantus ex conſuetudine univerſali Sacerdotum applicantium eo die pro omnibus, particularibus obligationibus poſtpoſitis, innixa intentioni Eccleſiæ, quæ eo die præſcribit in Miſſa orationem generalem;quæ conſuetudo,& intentio eſt communiter recepta tanquam obligatoria, & prævalet intentioni particulari teſtatoris.

Ratio,quæ me movet, eſt; quia si talis conſuetudo, & intentio Eccleſiæ non eſſet obligatoria, Sacerdos eo die acceptans ſtipendium manuale à petente Miſſam pro particulari defuncto, non poſſet ex ſua libertate applicare pro omnibus, ſed peccaret mortaliter ſic applicando, quod opinio oppoſita non concedet; cum dicat, Sacerdotem non obligari, ſed poſſe applicare pro omnibus, particularibus obligationibus poſtpoſitis. Sequela probatur;quia non poſſet excuſari ex præſumpta mente petentis, ſicut excuſatur Capellanus ex præſumpta mente fundatoris; nam qui dedit ſtipendium manuale, expreſsè petiit Miſſam pro particulari defuncto, ut ſupponitur, ac proinde, ſi eo die non eſſet prohibita, ſed permiſſa applicatio pro particulari defuncto, non ſatisfaceret applicando pro omnibus; ſicut non ſatisfacit ſuæ obligationi Sacerdos, ſi die ſemiduplici, quo eſt permiſſa Miſſa de Requiem, dicat Miſſam de feſto expoſcenti Miſſam de Requiem.

Dici ergo debet,quòd in tantùm ſatisfaciat, applicando Miſſam pro omnibus, in quantum eò die habetur præceptum in ipſa conſuetudine, & intentione Eccleſiæ fundatum, prohibens applicationem pro uno, & obligans ad applicandum pro omnibus, quodque prævalet intentioni particulari petentis pro uno.

Sicut pari ratione obligans ad dicendum

Miſ-

Miſſam de Requiem, ſatisfacit in Feſto duplici, dicendo Miſſam de Feſto, quia adeſt præceptum Alexandr. VII. prohibens die duplici Miſſam de Requiem, & obligans ad ſatisfaciendum eo die per Miſſam de Feſto; quod non eſſet verum, ſi die duplici eſſet permiſſa, & non prohibita Miſſa de Requiem.

Quæ opinio eſt magis pia, non enim videtur denegandum hoc uno die anni cunctis Animabus ſacrum Convivium.

Cæterùm Innoc. XI. favere videtur opinioni affirmativæ.

Nam ad petitionem Regis Cath. pro Regnis eidem Regi Cath. ſubjectis omnibus Chriſti fidelibus Confeſſis, & ſacra Euchariſtia refectis, qui à primis Veſperis Commemorationis Omnium Defunctorum uſque ad occaſum Solis diei ſequentis, propriam Parochialem Eccleſiam viſitaverint, ibique, ut moris eſt, oraverint, conceſſit perpetuò Indulgentiam plenariam, & remiſſionem omnium peccatorũ, quam Indulgentiam applicare poſſint pro defunctis per modum ſuffragii.

Item idem Innoc. XI. conceſſit omnibus Sacerdotibus, tàm Secularibus, quàm Regularibus cujuſcumque ordinis, &c. eodem die Commemorationis, ut ſupra, in quocumque Altari celebrantibus, liberationem animæ, pro qua ſacrificium offerent, ac ſi in Altari privilegiato celebraſſent. Et hoc ex Diplomate Apoſt. die 30. Septemb. 1679.

Ubi Pontifex ſupponit, Miſſam applicari poſſe pro particulari defuncto.

DE QUALITATE MISSÆ.

244 IN feſtis duplicibus, & diebus Dominicis non poſſunt celebrari Miſſæ privatæ de Requiem, & Sacerdos obligatus ad dicendam Miſſam de Requiem, occurrente feſto duplici, aut Dominico, non debet Miſſam differre, ne ſic differat animæ ſuffragium, ſed dicere debet de feſto, applicando ſacrificium animæ, ex Decr. præceptivo Alex. VII. die 5. Auguſt. 1662. Ratio ex Scoto quolib. 20. §. De tertio S. eſt, quia Sacerdos non obligatur ad inconveniens, ſed ejus obligatio debet intelligi ſecundum rationabilem conſuetudinem Eccleſiarum, & ſecundum Rubricas generales. Non prohibentur autem Miſſæ ſolemnes aut anniverſariæ de Requiem cum cantu, etiam ſi dies anniverſaria incidat in feſto ritus duplicis majoris, ex Decr. Alex. VII. 22. Januar. 1667. & Clem. IX. *cit.* ut ſequitur.

CLEMENS PAPA NONUS.

CUm Felicis Record. Alexander Papa VII. prædeceſſor noſter dubia in diverſis Mũdi partibus, occaſione Decreti Congregationis tunc exiſtentium S. R. E. Cardinalium Sacris Ritibus præpoſitorum, die 5. Auguſti 1662. emanati, & ab ipſo Alexandro Prædeceſſore approbati de non celebrandis Miſſis defunctorum in feſtis ritus duplicis, exorta dirimere cupiens, aliud ejuſdem Congreg. Decretum in una Novarienſi die 22. Nov. 1664. editum approbaverit, quo declaratum fuerat, Anniverſaria, & Miſſas defunctorum cum cantu ex diſpoſitione Teſtatorum quotannis recurrente ipſorum obitus die celebrandas, tametſi dies obitus hujuſmodi in feſtum ritus duplicis majoris incideret, non comprehendi in dicto primo Decreto. Ac ulteriùs, quòd Altaria privilegiata privilegio Apoſtolico pro animabus Fidelium defunctorũ in perpetuum decorata, & in quibus proindè quotidie etiam in feſtis ritus duplicis celebrandæ eſſent Miſſæ defunctorum ex obligatione, declaraverit per celebrationem Miſſarum de feſto currenti ſatisfieri injunctis obligationibus, & indulgentias per ejuſmodi privilegia Apoſtolica conceſſas, Animabus Fidelium defunctorum in Purgatorio exiſtentibus ſuffragari, perinde ac ſi celebratæ fuiſſent Miſſæ defunctorum ad formam dictorum privilegiorum, & aliàs prout in ejuſdem Alexandri Prædeceſſoris literis deſuper in ſimili forma Brevis die 22. Januarii 1667. expeditis, quarum tenore præſentibus pro plenè, & ſufficienter expreſſo, & inſerto haberi volumus, uberiùs continentur.

Cumque (ſicut ad aures noſtras pervenit) etiam dubitetur, utrum dictarum literarum diſpoſitio, quoad altaria pariter quidem privilegiata, ſed non in perpetuũ, nec pro omnibus hebdomadæ diebus, & ad quæ, Miſſæ non ex obligatione, ſed ex ſola fidelium devotione celebrantur, locum habeat: Hinc eſt, quòd nos dubitationes hujuſmodi ex injunctæ nobis cœlitùs Paſtoralis ſolicitudinis munere diſcernere pariter, atque decidere cupientes, de Venerabilium Fratrum noſtrorum ejuſdem S.R.E. Cardinalium ſacris ritibus Præpoſitorum, qui rem maturè perpenderunt, conſilio, declarationem à memorato Alexandro Prædeceſſore, ſicut præmittitur editam, ad Altaria, ut præfertur, non in perpetuum, ſed ad ſeptennium, ſeu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, ſed aliquo, vel aliquibus tantùm hebdomadæ diebus, nunc, & in futurum quandocumque privilegiata, auctoritate Apoſtolica tenore præſentiũ extendimus.

Et proindè, ut Miſſæ, quæ ibidem de feſto currenti, in quo Miſſæ defunctorum celebrari non poſſent, ſive ex obligatione, ſive ex ſola fidelium devotione celebrabuntur, ſuffragentur, ita ut animæ Chriſti Fidelium, pro quibus celebratæ fuerint, Indulgentias per Privilegia

hujuſ-

hujuſmodi conceſſas conſequantur in omnibus,& per omnia, perindè ac ſi Miſſæ defunctorum ad formam eorumdem Privilegiorum celebratæ fuiſſent,auctoritate, & tenore prædictis concedimus, & indulgemus. Decernentes, eaſdem præſentes literas ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuosque plenarios,& integros effectus ſortiri, & obtinere, ac illis,ad quos ſpectat, & pro tempore ſpectabit, in omnibus, & per omnia pleniſſimè ſuffragari, & ab eis reſpectivè inviolabiliter obſervari, &c. Datum Romæ die 23. Septembris 1669.)

Ex eo fit, quòd in promiſſione etiam jurata, qua Sacerdos ſe obligat offerenti ſtipendium ad dicendas Miſſas votivas, aut de Requiem, includatur tacita conditio: *Salvo Ritu, & Rubricis*.

245 Sacerdos Ritus non Romani, ſi tranſeat per territorium, ſeu locum Ritus Romani,poteſt, tam quoad Miſſam, quàm quoad Officium, ei ſe conformare, quia poteſt peregrinus ſe accommodare legibus, & conſuetudinibus loci; ad id tamen non tenetur, quia poteſt ſui loci conſuetudines ſequi.

Idem dicitur de Sacerdote Ritus Romani, ſi tranſeat per territorium Ritus non Romani. Qui tamen, ſi in eo loco ſit Eccleſia Ritus Romani, & in ea celebret, debet celebrare cum Miſſali Romano,quia eſt membrum talis Ritus.

Si verò Sacerdos tranſeat per territorium Ritus Romani, aut ibi commoretur; tunc ſi reperiatur in Eccleſia non ritus Romani,v.gr. in Eccleſia Carmelitana,& ibi non ſit Miſſale Romanum,ſi aliqua neceſſitas non urgeat,debet à celebrando abſtinere.Si autem id advertat poſt Miſſam inceptam, tunc ad vitandam adſtantium admirationem expedit, ut proſequatur cum Miſſali non Romano.Tamb.*lib.2. cap.5.§.2.à num.14.in meth.cel.Miſ.*

QUÆRES I.

246 *An obligatus celebrare Miſſas D.Gregorii poſſit,occurrente feſto duplici,ne illas interrumpat, dicere Miſſam de Requiem?*

Sciendum eſt, D. Greg. *lib.4. Dial. cap.55.* præcepiſſe Abbati Prætioſo, ut pro quodam defuncto Monaco curaret celebrari Miſſas triginta,ut ſequitur: *Vade ab hodierna die diebus triginta continuis, offerre pro eo ſacrificium; ſtude,ut nulius omnino prætermittatur dies, quo pro abſolutione illius,hoſtia ſalutaris non offeratur.* Hinc fideles ſolent pro ſuis defunctis ſimiles Miſſas curare. Quo præmiſſo:

Reſp.non poſſe dicere Miſſam de Requiem, ſatisfacere tamen celebrando, & applicando Miſſam currentem pro defuncto.Rodr.*tom.2. qu.43.art.10.* Probatur 1. ex Decr. adductis Alex.VII.& Clem. IX. 2.Ex verbis D. Greg. quibus præcipit,ut offeratur pro defuncto ſacrificiũ, minimè ut dicatur Miſſa de requiem, Tamb. *cit. lib. 2. cap.6. §.7.* qui advertit has Miſſas non eſſe prohibitas,ſed ſolùm quaſdam alias pro vivis, & defunctis, quæ falsò Divo Greg. imputantur.

Ex eiſdem verbis liquet non requiri, quòd dicantur omnes 30. Miſſæ per eundem Sacerdotem,quia non dixit: *Vade offerre per te.*

Item per triduum majoris hebdomadæ non diſcontinuantur hujuſmodi Miſſæ; quia ex pia conſuetudine Eccleſiæ, tres illi dies non ſunt dies Miſſarum. Imò Rodr. *cit.* addit, hujuſmodi continuationem non adeò obligare,quin ob decentiam,honeſtatem,& reverentiam Sacramenti,aliquando prætermitti poſſit.

QUÆRES II.

247 *Quando licitè dici poſſit Miſſa votiva?*

Reſpondeo, prohibitum eſſe regulariter Miſſas votivas dicere,aut pro defunctis, in diebus Dominicis,feſtis duplicibus, & infra octavas privilegiatas Nativitatis, Epiphaniæ, Paſchatis, Pentecoſtes, Corporis Chriſti,feria quarta Cinerum, in Majori Hebdomada,& in vigiliis Natalis Domini, ac Pentecoſtes, imò pro infra octavam Corporis Chriſti adeſt ſpeciale Decr.S.R.C.21.Junii 1670.

Dixi regulariter, quia ob graves cauſas licet celebrare Miſſas votivas in diebus Dominicis, & feſtis duplicibus,exceptis feſtis majoribus Paſchatis,Aſcenſionis,& ſimilibus.Graves cauſæ ſunt neceſſitas pluviæ, belli, aut cujuslibet mali communis, & quilibet neceſſitas bonum commune reſpiciens. Hùc reducuntur expoſitio Sanctiſſimi, tam in diebus baccanalium, quàm in oratione 40. horarum, Salus Summi Pontificis, Epiſcopi, aut magni Principis periclitantis, Comitia Regularium, tam Generalia, quàm Provincialia, & Gratiarum actiones pro gratia communi, quoniam ſpectent ad bonum cõmune,& ſicut pro hujuſmodi poteſt inſtitui proceſſio, ita & Miſſa.

Qui caret Miſſa propria, non debet ſacrificium omittere, ſed poteſt recitare de communi, aut votivam.

QUÆRES III.

248 *Sacerdos luſcus non valet recitare Miſſas currentes. An poſſit in feſtis duplicibus, Dominicis, in feriis, & octavis privilegiatis ex devotione dicere Miſſam de requiem,aut votivam de Beatiſſima Virgine,quas faciliter recitare valet?*

Reſp.poſſe aliquando,putà quater,aut ſexies in anno, præſertim in privata, ſeu remota Capella,minimè ſæpè ſine ſpeciali diſpe-

ſpenſatione à S.R.C. obtinenda. Idque ratione epikejæ, qua, ſtante Sacerdotis impotentia, non poteſt de Sanctæ Matris Eccleſiæ pietate præſumi, quòd eum velit tanto privilegio, & auxilio ſpirituali, quanto ex ſacrificio Sacerdoti provenit, omnino ſpoliare.

Mihi favet Tamb. *cit.§.*1. *nu.* 12. qui ait ſe permiſiſſe Archiepiſcopo Montis Regalis D. Joanni de Torriſiglia ob infirmitatem diu pedibus ſtare non valenti, die Dominico Palmarum, & duobus aliis diebus in ſuo oratorio privato dicere Miſſam votivam de Paſſione, quæ eſt brevior currente, in qua non legitur Paſſio. Ejus ratio, quia devotio dat rationabilem cauſam, & Miſſa votiva de Paſſione congruit tempori.

QUÆRES IV.

249 *An ſaltem id poſſit ſemper Sacerdos luſcus pauper non habens unde vivere, niſi accipiat ſtipendia, & celebret.*

RESpon. neceſſitatem ſolùm ei permittere poſſe, ut id faciat aliquando per alias vices, quàm ſi ob meram devotionem, & conſentiente ipſo petente; minimè, ut id faciat ſemper, aut ſæpè; neceſſitas enim, & pariter devotio ſolùm dat cauſam petendi, & faciliùs obtinendi diſpenſationem, non dat autem libertatem Rubricas generales propria authoritate pervertendi, ut ex ſimilibus conſtat.

QUÆRES V.

250 *An peccet, qui ſine cauſa in feſtis duplicibus Miſſam votivam, aut de Requiem recitat.*

POrt. *v. Miſſa in addit.* 7. & Suarez tenent nullum eſſe peccatum, 1. quia alia eſt obligatio, quam habet Sacerdos ad ſe conformandum Rubricis in recitando Officio, ac in recitanda Miſſa.

Reſpondeo peccare, regulariter tamen id non eſſe mortale, ſaltem in Miſſis privatis, ſed veniale. Tamb. *cit.n.*6. Bonac.& alii. Non eſt mortale, quia in Rubricis id non exprimitur. Eſt veniale, quia turbationem, & inverſionem boni ordinis cauſat, & loquendo de Miſſis de Requiem, Alex. VII. *cit.n.*244. diſtrictè præcipit dictam Rubricam ſervari, & tranſgreſſores tam Sæculares, quàm Regulares ab Ordinariis pro modo culpæ puniri.

Dixi, regulariter; nam ex circumſtantia gravi poteſt eſſe mortale; tale erit, ſi id fiat ex contemptu Rubricarum ex animo inducendi novum Ritum; ſi fiat ſemper, tunc enim præſumeretur contemptus, aut ſi in die Paſchatis quis celebraret de Requiem, quod eſſet in injuriam ſolemnitatis.

Hinc die Paſchatis, Natalis, & ſimilis ſolemnitatis, cantari non poteſt Miſſa de Requiem, etiam præſente defuncto: imò officium ſepulturæ in ſequentem diem transferri debet. Tamb. ait, poſt Miſſam ſolemnem Sabbati Sancti dici poſſe Miſſam de Requiem de die obitus, quia ex uſu ſolemnitas feſti eſt die Paſchatis, & ad ſummum etiam tempore Miſſæ Sabbati. Anniverſaria ſolemnia incidentia in hujuſmodi feſtis ſolemnioribus transferri debent Gav. *par.*1. *tit.*5. *num.* 2. *lit. X.*

Dices, mortale eſt notabiliter addere, vel demere orationes Miſſæ, igitur.

Reſp. Tamb. *cit.n.*7. diſparitatem eſſe, quia id ſapit mutationem Ritus; adeòque eſt mortale, ſi non excuſet parvitas materiæ; in variatione autem Miſſæ non mutatur Ritus, ſed recitatur una Miſſa approbata pro alia approbata.

QUÆRES VI.

251 *Quæ Rubricæ Miſſalis ſint directivæ, & quæ præceptivæ?*

VErricelli *tr.*8. *q.*5. *n.*222. ait, cum Fagundez, ſolas illas Rubricas Miſſalis eſſe præceptivas, & obligare ad mortale, quæ ſpectant ad eſſentiam, aut quaſi eſſentiam Sacrificii; cæteras verò eſſe conſilia, & doctrinales inſtructiones. At

Reſp. cum Marchino, quem ſequitur Tambur. *cit.cap.*5.*§.*1. omnes Rubricas eſſe directivas, quarum aliæ ſunt etiam præceptivæ, & illæ ſunt, quæ continent aliquid, quod vel eſt aliàs ex jure, aut legitima conſuetudine ſub mortali præceptum; vel quod ipſæ Rubricæ expreſsè ſub mortali præcipiunt. In quibus eſt reſpectivè attendenda gravitas, vel levitas materiæ, ac inadvertentia.

Hinc ait (Tamb.) Rubricæ de jejunio, de integritate Sacrificii, de præmittenda confeſſione, de loco celebrandi, de ara conſecrata, de veſtimentis, & inſtrumentis ſacris, de materia ſacramenti, & ſimilibus, ſunt præceptivæ, quia vel à jure naturæ, vel Divino, vel Eccleſiaſtico, præcipiuntur. E contrà Rubricæ, de orando ante, vel poſt Miſſam, de numero orationum, de ſervando officio primæ, vel ſecundæ claſsis, & ſimilibus, ſunt directivæ ſine onere peccati mortalis, quia à nullo jure præcipiuntur. Harum autem tranſgreſsio mortalis eſſet, ſi fieret animo inducendi novum Ritum, vel cum ſcandalo, aut contemptu. Contemnere cenſetur, qui ſemper, aut ut plurimùm illas non ſervat; ita ille. Gav. *par.* 3. *in appendice poſt tit.* 10.

DE STIPENDIO.

252 STipendium non accipitur, ut pretium fructus ſpiritualis Miſſæ, nec ut pretium laboris intrinſeci, qualis eſt ille, ſine quo Miſſa ritè dici non poteſt, ut eſt labor in induendis ſacris veſtibus, aut in recitanda Miſſa longiori; quia ſic committeretur ſimonia; ſed

Carlo Antonio come
ā figli di x:
Antonio paole trovare
delle sorelle ~~che~~
ndo morte tutte tré

sono state maritate
hono domandare la
di Nicola figlio

[illegible]

Provocazioni che s[...]

1. Come Nicola Melo[...]
do auro il Can:co e i[...]
Borradino per vin[...]
suoi senza mai spa[...]
te di queste compr[...]
ò Censi se li po[...]
erà il q.mo Can:co [...]

2. Come Carlo Antoni[...]
Essendosi mai di[...]
erà Il Fratello c[...]
re la padre come[...]
a toccare doppo l[...]
e Madre e da qu[...]

juſtè accipitur, vel ut pretium ſuſtentationis ipſius Sacerdotis, juxtà illud : *Qui Altari ſervit, de Altari & vivat: v.tom.1.de uſura ver. octavo, ratione promiſſionis;* vel ut pretium laboris extrinſeci, qui ſuſcipitur propter circumſtantias extrinſecas, ut eſt obligatio celebrandi in loco diſtanti, tali tempore, &c. vel dicendi Miſſam ſolemnem, ſeu cantatam.

Imò pro hac poſteriori, & ſimilibus circumſtantiis, juſtè exigi poteſt ſtipendium majus taxato.

Juſtum ſtipendium dicitur, quod eſt à lege, vel conſuetudine in ſingulis reſpectivè Diœceſibus taxatum. Panormi eſt trium carolenorum.

253 (Tamb. tenet, te poſſe accipere duplex ſtipendium: 1. cum De Lugo, unum pro præſentia, alterum pro applicatione, ſi tibi conſtet petentem ſolùm velle præſentiam, & è converſo; quia ſtipendium pro præſentia accipitur pro labore extrinſeco, pro tali loco, aut tempore, quo Miſſa ſumitur celebranda: 2. Ratione diei feſti; quia tunc unum accipis pro applicatione, alterum pro officiatura, quæ die feſto magis expoſcitur, quàm in feriato, quatenùs tunc majorem populi commoditatem, & majus decus Eccleſiæ, ac ejus Rectoribus confert: cui omninò contradicit Diana: 3. cum Lezana, pro Miſſa cantata, etiam triplicatum ſtipendium juxta menſuram laboris; ait te accipere poſſe ratione officiaturæ, & laboris extrinſeci: 4. Te poſſe accipere, unum ſtipendium pro fructu impetrationis, quem applices Petro ad aliquod beneficium obtinendum, alterum pro fructu ſatisfactionis, quem applices Paulo pro pœna debita peccatis illius, ſi Petrus, & Paulus expreſsè conſentiant, ſe velle ſolùm unum fructum ex illis; quia ex una parte hi fructus ſunt ſeparabiles, & ex alia volenti, & conſentienti nulla fit injuria. Si verò id non explicent, aut ex aliqua circumſtantia non colligatur, tunc docet juxtà Sacræ Congregat. decreta te non poſſe, niſi unum ſtipendium accipere, quia utrumque fructum acquirere volunt:) *ita ille*.

254 Sacerdos non poteſt ſatisfacere per aliū, collato minori ſtipendio, niſi alius Sacerdos gratis, & liberè partem illā cedat: *v.tom.1.prop. 9. & 10. ab Alex. VII. damn.* Imò ſi eleemoſyna excedat conſuetum ſtipendium, non poteſt exceſſum ſibi retinere, ex decl. S.C. in Decr. de Celeb. Miſſ. ad nonū, nam id eſſet avaritiæ, & mercaturæ genus, tam ſacro miniſterio indignum.

Hoc autem Decr. ſolùm habet locum in collatione eleemoſynæ quæ eſt purum legatum, ſeu onus Miſſarum, minimè ſi ſit fundatio in titulum Cappellaniæ, ſeu beneficii; tunc enim (ut eadem S.Congr. declarat ad octavum) poteſt Rector Miſſam alteri committere, dando juſtum ſtipendium; retento pro ſe exceſſu; quia in Cappellania, & beneficio ſolet eleemoſyna ſuperabundans aſſignari ob alios titulos, & alia onera, aſſiſtentiæ, ſervitii Eccleſiæ, & in Cappellani ſplendorem: *v.num.276.*

Tamb. ait: te poſſe retinere exceſſum, ſi tibi conſtet, eſſe datum ob peculiarem reſpectum ad tuam perſonam, quia es amicus, pauper, benefactor, &c. quia tunc eleemoſyna non fuit tota pro Miſſa, de quo caſu Sac. Congr. loquitur, ſed ob alium titulum.

255 Prætereà non prohibetur, quin Sacerdos, qui v. gr. recepit viginti ſcuta pro viginti Miſſis, celebret ipſe has Miſſas, retinendo totam eleemoſynam pinguem, & cōmittat alteri Sacerdoti alias viginti, ad quas anteà erat obligatus ex juſto ſtipendio, dando idem juſtum ſtipendium, niſi ſit expreſsè obligatus ad celebrandum eas per ſe ipſum, & non per alium.

Item S.C. ad ſeptimum declarat, quòd poſſit adminiſtrator Eccleſiæ exiguam partem juſti ſtipendii retinere pro expenſis neceſſariis ad Miſſas, dummodò Eccleſia alios non habeat redditus ad id ſufficientes. Hinc Panormi retineri ſolent grana quinque pro Miſſa.

256 Sacerdos, qui bona fide acceptis ſtipendiis unica Miſſa ſatisfecit obligationi plurium Miſſarum, & poſteà devenit in malam fidem, cognoſcens ſuam opinionem eſſe damnatam per Decr. Urb. VIII. & S.Congr. tenetur Miſſas reficere, aut ſtipendia reſtituere ex re accepta, dummodò poſſit, quia ad impoſſibile nemo tenetur. Quod etiam in ſimili de Miſſis advertit Scotus *quol.20.lit.T: v.num.236.*

257 *Sacerdos recepit ſtipendium pro decem Miſſis charta involutum, putans eſſe juſtum ſtipendium, poſteà tamen invenit non eſſe juſtum. An poſſit numerum Miſſarum minuere ad ratam juxtà conſuetum, & juſtum ſtipendium?* Reſp. poſſe, monito illo, qui Miſſas petiit, ne animæ ſuffragiis priventur: vel etiam non monito, ſi ex juſta cauſa non poteſt; imò poteſt exigere in judicio ſupplementum. Dian. *par.10. tr.16.reſ.71.* Donatus *to.4.tr.7.quæſt.46. & 47.* quia decreta obligantia Sacerdotem ad dicendum *tot Miſſas, quot ad rationem attributæ eleemoſyna præſcriptæ fuerint*; ſupponunt in Sacerdote acceptante ſcientiā tenuitatis ſtipendii, ut patet per illa verba: *Sacerdotes accipientes ſtipendia minùs congruo, & ex leg. Qui autem, §. Edictum, ff. in fraudem creditorum, l. Ignorantes fraudem non debent in damno eſſe.*

258 Monaſterium, ſi poſtquam celebravit centum v. gr. Miſſas ab hærede, vel alio ſub credito ſibi commiſſas, pro recuperando ſtipendio aliquas expenſas fecerit; tunc ſi poſtea debitor dato ſtipendio alias centum Miſ-

ſas committeret, poſſet damnum ſibi illatum compenſare, minuendo numerum Miſſarum, juxtà ratam expenſarum. Peyr. *tom.* 3. *cap.* 1. *n.*27.aliàs cum ſuis ſtipendiis militaret. Idem aſſerit Bord.*reſ.*11.*n.*114. ſi Monaſterium expenſas fecerit pro recuperando ab hæredibus annuo cenſu;quia cenſus ille datur pro ſuſtentatione Sacerdotis, non pro litigando; & Monaſterium ſe obligavit ad Miſſas ſub determinato cenſu, non ſub minori,ac proindè poteſt ſe indemnem ſervare.

Non obſtat, quòd Miſſarum diminutio ſit reſervata Papæ; quia id eſt verum de diminutione,quæ fit per diſpenſationem,minimè,quæ fit per juſtam compenſationem; illa quidem fieri debet authoritate Superioris, qui in caſu eſt ſolus Papa, ad quem ſpectat *reductio*; ad hanc ſufficit injuſtitia ejus, contra quem fit compenſatio. Injuſtitia enim,ſeu juſtitia commutativa læſa duos effectus eſſentialiter parit, unum in agente, & eſt onus reſtitutionis, alterum in patiente, & eſt jus compenſationis, quando damnum ſibi illatum,alia via ſine notabili ſuo incommodo recuperare non poteſt; & Pontifices per tot Decreta Sacerdotes urgendo, volunt eos, damnabili lucro deſpecto, ſancto zelo, ac ſplendore munire, minimè ſua juſtitia expoliare, ac laicis pejores reddere; quoniam teſte Bernardo; *Quamvis non liceat Sacerdoti,ut de Altari luxurietur, licèt, ut de Altari vivat: v.*10.1.*de furto,ver.Compenſatio, & de præſcriptione ver.contra onus Miſſarum,* Monaſterium, pereunte totaliter cenſu ſine ſua culpa, non tenetur ad Miſſas. Donat. *cit. quæſt.*60.quia Monaſterium obligatur ad Miſſas propter ſtipendium. Tum quia pereunte fructu beneficii, ceſſat obligatio ad officium.

259 Difficultas eſt, *ſi cenſus pro Miſſis legatus non perierit, ſed ſit diminutus.*

Diminutio autem dupliciter contingere poteſt,1.intrinſecè, quatenùs fructus capitalium ſunt diminuti in ſe,vel ex circumſtantiis temporum;vel quia domus,v.gr.eſt deteriorata,& ideò minùs locatur,extrinſecè,quatenùs, licèt fructus ſint iidem, ſtipendium tamen ex lege, & conſuetudine eſt auctum.Caſu ſic expoſito.

Donatus *tom.*4.*tract.*7. *quæſt.*59. & 62. negat poſſe Monaſterium pro rata minuere Miſſas in primo caſu, concedit in ſecundo; quia in ſecundo habetur præſumpta mens teſtatoris,qui cum in principio Miſſam legaverit ſub juſto ſtipendio tunc currente, noluit Sacerdotem gravare, ſed habuit reſpectum ad ſtipendium congruum,& conſequenter præſumitur, quòd ſi ſtipendium tunc fuiſſet majus, majus legaſſet; adeòque, quòd conſenſerit in diminutionem: & è contra præſumitur,quòd alioquin Monaſterium non conſenſiſſet in numerum Miſſarum.

Tamb. negat in utroque caſu ob Decr. Sac. Congreg.quia facta hac petitione:*Quid ſi legatum ſit adeo tenue, ut non ſit,qui velit onus illi injunctum ſubire,&c.*Sacr.Congreg.reſpondit: *Ad primum,& ſi legatum ſit adeò tenue,nihilominùs pro dicta reductione oneris, ut ſuprà impoſiti ab iis,ad quos pertinet,Sedem Apoſtolicam eſſe adeundam,&c.* Et hæc ratio Donati pro primo caſu. Item facta hac alia petitione: *Tertiò: An cum Ordinarius præſcripſerit eleemoſynam congruam juxta qualitatem loci, perſonarum, ac temporum, Sacerdotes accipientes ſtipendium minùs congruum, teneantur Miſſas ab offerente præſcriptas celebrare?* Reſpondit eadem S.Congreg. *Ad tertium teneri.*

Bord. *reſ.*25. *quæſt.*26.*nu.*37. Averſa,Franc. Lugo, & Thomas Hurt. affirmant, poſſe in utroque caſu. 1. Ratione Donati,qua utuntur pro utroque caſu. Quia ſicut ſe habet totum ad totum, ita pars ad partem; adeòque ſi pereunte toto cenſu,ceſſat obligatio in toto, ita ceſſat in parte,ſi fiat diminutio cenſus,2.Quia contractus inter teſtatorem, & Monaſterium eſt contractus juſtitiæ, quo ille tenetur ad ſtipendium, hoc ad Miſſas; unde ſicut in aliis contractibus debitor ſervatur indemnis, ut patet in contractu locationis, in quo non tenetur conductor ad integram penſionem agri, quando ob grandines, alluvionem,aut ſimiles caſus fortuitos prædia conducta remanent ſterilia;ita nec in caſu Sacerdos ad omnes Miſſas, ſed poteſt minuere pro rata.

Ad Decreta Sac.Cong.reſpondet,ea loqui de ſtipendio tenui ſcienter acceptato, & pariter de ſtipendio incongruo ſcienter acceptato poſt congruam taxam ab Ordinario factam, quia ſtante Sacerdotis expreſſo conſenſu, nulla ei fit injuria;minimè de ſtipendio ab initio juſto, & congruo,facto poſteà incongruo intrinſecè, aut extrinſecè,ut ſupra.Ita diſcurrunt præfati Doctores, quos ſufficiat retuliſſe.

260 Si teſtator non præſcripsit numerum, hæres non poteſt illum ad ſui libertatem præſcribere,ſed juxta ſolitam taxam,ex Decr.S.C. *Ad quintum.*

QUÆRES I.

261 *Sacerdos obligatus quotidie ex ſtipendio ad celebrandum, accepit aliud ſtipendium ob Miſſam, an poſſit unica Miſſa utrique ſatiſfacere, celebrando in Altari privilegiato, aut cum medalia, vel calculo privilegiato, applicando uni fructum Miſſæ, alteri Indulgentiam Plenariam.*

Bord.*reſ.*25.*quæſt.*9.& 17. tenet, eum peccare contra fidelitatem, non contra juſtitiam,

tiam, ac proindè non teneri ad reſtitutionem; quia per ſolam Indulgentiam ſatisfacit principali intentio petentis,quod eſt liberatio à pœnis Purgatorii(quodque ſupponitur eſſe in caſu)imò meliùs,quia Indulgentia Plenaria magis valet pro Defunctis,quàm fructus Miſſæ.

Reſp.eum non poſſe, ſed peccare mortalitèr,& teneri ad reſtitutionem. Dian. *par.* 10. *tract.*16. *reſ.*70. & Tamb.cujus ratio eſt;quia vel offerens ſtipendium petit etiam Indulgentiam, vel non; si primum, ex conventione debes unà cum Miſſa Indulgentiam; si ſecundum, non potes mercedem accipere de re non conventa.Tum quia hæc eſt ſordida negotiatio, à qua multùm abhorrent Summi Pontifices,ut ex verbis Decr.Urb.VIII. *Volens omne damnabile lucrum ab Eccleſia removere, prohibet, &c.*

Tum quia pro Indulgentia Altaris privilegiati, eſt alia ſpecialis ratio;nam hæc regulariter non conceditur, nisi illi animæ, pro qua fructus Miſſæ applicatur; unde non poteſt uni applicari fructus Miſsæ,alteri Indulgentia Altaris; talis eſt Indulgentia Plenaria in conceſſione Altaris privilegiati Capellæ S. M. de Guadalupe nationis Caſtellanæ exiſtentis in noſtra Eccleſia S.Mariæ Angelorum Panormi, data Romæ 3. Auguſti 1695. ab Innoc. XII. Summo Pontifice.

QUÆRES II.

262 *An Regulares teneantur ad Miſſam Conventualem, & an quando eam dicunt, poſſint applicare pro particulari accepto ſtipendio?*

DOnatus *tom.4.tr.7.qu.*102.& 103.vult,eos teneri ſub mortali ad Miſſam Conventualem, eamque debere applicare pro benefactoribus,non pro pitantia. Probat ex *cap. Cum creatura,de celebrat.Miſſ. & ex Clem. gravi* 1. *de celebr.Miſſ.in* 6.

Diana *par.*3.*tract.*2.*reſ.*8.*tr.*3.*reſ.*12.*par.*5. *tract.*3.*reſ.*51.& Verricelli *tract.* 8. *quæſt.* 30. defendunt,eos non teneri ad Miſſam Conventualem, eamdem poſſe applicare pro particulari accepto ſtipendio, 1. quia Eccleſiæ Regularium non ſunt Collegiatæ;hinc in allato cap. Clem. ab iis ſecernuntur, 2. quia nulla lex id prohibet, nec adeſt ratio in contrarium; nam primus textus loquitur de Clericis, in odiosis autem nomine Clericorum non veniunt Regulares; ſecundus expreſsè loquitur de horis debitis, horis devotè pſallendis.

QUÆRES III.

263 *An Sacerdos, qui ut celebret, cogitur emere ſacras veſtes, candelas, &c. poſſit licitè ſtipendia Miſſæ augere?*

CAſum proponit Leander *tract.* 8. *de Sacr. Miſſæ diſp.* 4. *qu.* 13. Qui reſpondet cum Philiberto, poſſe: quia aliàs eſſet pejoris conditionis illis Sacerdotibus,qui nihil inſumunt, niſi laborem celebrandi. Et quia detractis detrahendis, minima merces præfato Sacerdoti relinqueretur. Et nemo tenetur propriis ſtipendiis militare.

DECRETA SAC. CONGR. CONC. URB. VIII.

De Celebratione Miſſarum edita 21.*Junii* 1625.

264 1. CUm ſæpè contingat, &c. *Et infrà.* Ac primò diſtrictè prohibet, atque interdicit, ne Epiſcopi in Diœceſana Synodo,aut Generales in Capitulis Generalibus, aut aliàs quomodocumque, reducant onera Miſſarum celebrandarum, aut poſt idem Concilium impoſita, aut in limine fundationis, ſed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis, ad Apoſtolicam Sedem recurratur; quæ re diligenter perſpecta, id ſtatuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur: Alioquin deductiones, moderationes, & cõmutationes hujuſmodi, ſi quas contra hujus prohibitionis formam fieri contigerit, omninò nullas, atque inanes decernit.

2. Deindè, ubi pro pluribus Miſſis etiam ejuſdem qualitatis celebrandis, plura ſtipendia quantumcumque incongrua, & exigua, ſive ab una, ſive à pluribus perſonis collata fuerunt, aut conferuntur in futurum Sacerdotibus, Eccleſiis,Capitulis,Collegiis,Hoſpitalibus, Societatibus, Monaſteriis, Conventibus,Congregationibus, Domibus, ac locis piis quibuſcumq; tam Secularibus, quàm Regularibus, Sacra Congregatio ſub obteſtatione divini Judicii mandat, ac præcipit,ut abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinent, ſuæ obligationi non ſatisfaciant, quinimò graviter peccent, & ad reſtitutionem teneantur.

3. Id verò ut deinceps obſervetur exactiùs, Sacra Congregatio, eadem authoritate, revocat privilegia, & indulta omnia quibuſvis perſonis, Eccleſiis, ac locis piis, tàm ſecularibus, quàm Regularibus cujuſcumque Ordinis, Congregationis, & Inſtituti,quamcumque ob cauſam conceſſa, quibus indulgetur,ut certarum Miſſarum, vel Anniverſariorum celebratione, aut aliquibus collectis, ſeu orationibus, plurium Miſſarum oneribus in futurum ſuſcipiendis ſatisfiat.

4. Ac ſimiliter omne damnabile lucrum ab Eccleſia removere volens;prohibet Sacerdoti, qui Miſſam ſuſcepit celebrandam cum certa eleemoſyna, ne eandem Miſſam alteri, parte ejuſdem eleemoſynæ ſibi retenta, celebrandam committat.

5. Præterea,ne in Eccleſiis,in quibus onera Miſſarum in perpetuum impoſita ſunt, Sacerdotes in eis, ut par eſt, adimplendis,eo tepidiores, ac ſegniores reddantur, quòd onera hujuſmodi, cum nulla, aut parva ſint utilitate conjuncta; ſtatuit, atque decernit,ut pecuniæ, ac bona mobilia Eccleſiis, Hoſpitalibus,Congregationibus, Monaſteriis, Conventibus, ac locis omnibus, tam ſæcularibus, quàm Regularibus, atque illorum perſonis in futurum ſimpliciter acquirenda cum onere perpetuo Miſſarum celebrandarum ab iis, ad quos pertinent, ſub pœna interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ ipſo facto incurrenda à die realis acquiſitionis, ſtatim deponi debeant penès ædem Sacram,vel perſonam fide, & facultatibus idoneam, ad effectum illa, ſeu illorum pretium quamprimùm inveſtiendi in bonis immobilibus fructiferis, cum expreſſa, & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur; ac ſi eadem bona immobilia auctoritate Apoſtolica deinceps alienari contigerit, eorumdem pretium ſub eadem pœna, ut ſuprà, deponi, atque in aliis bonis ſtabilibus itidem fructiferis, cum ejus oneris repetitione, atque annexione, converti debeat.

6. Ad hæc Sacra Congregatio, quibuſvis, Capitulis, Collegiis, Societatibus, & Congregationibus, nec non omnibus, & ſingulis Eccleſiarum, ac piorum locorum, tam ſæcularium, quàm Regularium Superioribus, vel aliis,ad quos pertinet, diſtrictè prohibet,ne in poſterum onera perpetua ſuſcipiant Miſſarum celebrandarum,ſæculares quidem ſine Epiſcopi,vel ejus Generalis Vicarii, Regulares verò ſine Generalis, vel Provincialis conſenſu, & licentia in ſcriptis,& gratis concedenda; alioquin ſæcularis, qui hujus prohibitionis tranſgreſſor extiterit, ab ingreſſu Eccleſiæ interdictus ſit eo ipſo: Regularis verò, pœna privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cætero obtinenda, vociſque activæ, & paſsivæ, abſque alia declaratione incurrat.

7. Eleemoſynas verò manuales, & quotidianas pro Miſsis celebrandis ita demùm iidem accipere poſsint, ſi oneribus anteà impoſitis ita ſatisfecerint, ut nova quoque onera ſuſcipere valeant; alioquin omninò abſtineant ab hujuſmodi eleemoſynis, etiam ſponte oblatis, in futurum recipiendis, & capſulas auferant ab Eccleſiis cum inſcriptione illa, *Eleemoſyna pro Miſſis*, vel alia ſimili, ſub iiſdem pœnis ipſo facto incurrendis, ne fideles hac ratione fruſtrentur.

8. Epiſcopus verò, ſeu ejus Vicarius, aut Generalis,vel Provincialis,ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requiſiti, in ſingulis caſibus diligenter inquirant de ſingulis Miſſarum celebrandarum obligationibus, cuique Eccleſiæ, Monaſterio,aut loco pio incumbentibus, nec anteà aſſenſum hujuſmodi, aut licentiam præbeant, quàm eis legitimè conſtiterit, illius Sacerdotes, tam novo oneri ſuſcipiendo,quàm antiquis jam ſuſceptis ſatisfacere poſſe,præcipuamque rationem habeant,ut redditus,qui Eccleſiis,aut locis piis relinquuntur, omninò reſpondeant oneribus adjunctis, ſecundùm morem cujuſque Civitatis, vel Provinciæ; intelligantque,si in re tanti momenti deſides, aut negligentes fuerint, in noviſsimo die ſe hujus prætermiſsi muneris rationem eſſe reddituros, &c.

9. Poſtremò Superiores exiſtentes intra fines Italiæ, & Inſularum adjacentium, computent in primo congregando Capitulo redditus Conventuum, eorumque ſummam ad Sacram Congregationem mittant, ut &c.

DUBIA SUPER PRÆMISSIS DECRETIS SACRÆ CONGREGATIONI PROPOSITA.

265 Super primo Sacræ Congregationis decreto de celebratione Miſſarum, quo prohibetur,ne Epiſcopi in Diœceſana Synodo,aut Generales in Capitulis Generalibus, vel aliàs quoquomodo; reducant onera ulla Miſſarum celebrandarum, aut poſt idem Concilium impoſita, aut in limine fundationis.

Quæritur. Quid si legatum sit ita tenue, ut non ſit, qui velit onus illi injunctum ſubire, etſi recurrendum ſit ad Sedem Apoſtolicam pro moderatione oneri, totum, aut ferè totum inſumendum ſit pro expenſis ad id neceſſariis?

Et quid, ſi permittatur Epiſcopo in fundatione, ut poſsit hujuſmodi onera moderari?

Secundò, ſuper ſecundo ejuſdem Congregationis decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Miſſæ, quot ad rationem tributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint.

Quæritur. An verba illa,*præſcriptæ fuerint*, intelligenda ſint de præſcriptione facta ab Offerente, vel ab Ordinario?

Tertiò, an cùm Ordinarius præſcripſerit eleemoſynam congruam juxta qualitatem loci, perſonarum,ac temporum,Sacerdotes accipientes ſtipendium minus congruo,teneantur Miſſas illis ab Offerente præſcriptas celebrare?

Quartò, an Sacerdotes, qui tenentur Miſſas celebrare ratione beneficii,ſeu Cappellæ,legati, aut ſalarii, poſsint etiam manualem eleemoſynam pro Miſsis votivis, aut Defunctorum recipere, & unico Miſſæ Sacrificio utrique oneri ſatisfacere?

Quintò, &c.

Quintò, poſito, quòd teſtator relinquat, ut celebrentur pro ejus anima centum Miſſæ, abſque ulla præſcriptione eleemoſynæ.

Quæritur. An liberum ſit hæredibus, eleemoſynam ſibi benè viſam præſcribere, an verò eandem eleemoſyna præſcribenda ſit ab Ordinario?

Sextò, ſuper tertio Congregationis decreto, in quo eandem Congregatio revocat privilegia, quibus indulgetur, ut certarum Miſſarum, vel Anniverſariorum celebratione, aut aliquibus collectis, ſeu Orationibus, plurium Miſſarum oneribus in futurum ſuſcipiendis ſatisfiat.

Quæritur, An verba, *in futurum ſuſcipiendis*, intelligenda ſint de oneribus ſuſcipiendis poſt privilegium?

Septimò, ſuper quarto ejuſdem Congregationis decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui ſuſcepit Miſſam celebrandam cum certa eleemoſyna, ne eandem Miſſam alteri, parte ejuſdem eleemoſynæ ſibi retenta, celebrandam committat.

Quæritur. An permittendum ſit adminiſtratoribus Eccleſiarum, ut retineant aliquam eleemoſynarum portionem pro expenſis manutentionis Eccleſiæ, Altarium, Inſervientium, paramentorum, luminum, vini, Hoſtiæ, & ſimilium?

Octavò, an hoc decretum habeat locum in beneficiis, quæ conferuntur in titulum, ideſt, an Rector beneficii, qui poteſt per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare ſtipendium ad rationem redditum beneficii?

Decimò, an Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemoſyna major ſolita pro celebratione Miſsæ, debeant dare eandem integram eleemoſynam iis, quibus Miſſas celebrandas committunt: An verò ſatis ſit, ut dent celebrantibus eleemoſynam conſuetam?

Undecimò, ſuper quinto ejuſdem Congregationis decreto, quo inter cætera ſtatuitur in hæc verba: *Eleemoſynas verò manuales, & quotidianas pro Miſſis celebrandis ità demùm iidem accipere poſſint, ſi oneribus anteà impoſitis ita ſatisfecerint, ut nova quoq;onera obire valeant. Alioquin omnino abſtineant ab hujuſmodi eleemoſynis, etiam ſponte oblatis, in futurum recipiendis, & capſulas auferant, &c.*

Quæritur. An hoc decretum prohibeat abſolutè, quò minùs accipiant novas eleemoſynas ii, qui acceptis non ſatisfecerunt, & quid, ſi congruo tempore poſſint omnibus ſatisfacere?

Duodecimò, quid ſi offerens eleemoſynas, audito impedimento conſentiant, ut Sacerdos, Miſſam celebrat, cum primùm poterit?

Decimotertiò, an pœna interdicti, & aliæ appoſitæ in eodem decreto afficiant tam eos, qui accipiunt eleemoſynas contra formam ibi præſcriptam, quam eos, qui nō auferunt capſulas ab Eccleſiis, ut ibidem præcipitur?

Decimoquartò, an in hoc decreto comprehendantur illæ capſulæ, quæ apponi ſolent in Eccleſiis in die Commemorationis Omnium Defunctorum, & vulgò dicuntur, *caſſe de' Morti*.

Decimoquinto, an Adminiſtratores Eccleſiæ magnæ devotionis, & concurſus, poſſint eleemoſynas pro Miſſis celebrandis accipere, si iiſdem Miſſis, non nisi poſt longum tempus, ſatisfacere valent, ne aliàs cultus Eccleſiæ, & devotio, ac concurſus Fidelium, ut ajunt minuantur?

Decimoſextò, quia prohibitio dicti decreti videtur aliquibus directa ſolis Capitulis, Collegiis, Societatis, Congregationibus, nec non omnibus, & ſingulis Eccleſiarum, & piorum locorum, tam Sæcularium, quàm Regularium Superioribus, de quibus ſit expreſſa mentio; non autem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehendi videntur ſub clauſula generali, *& aliis ad quos pertinent*, ſupplicatur pro opportuna declaratione?

Decimoſeptimò, ſuper ſeptimò ejuſdem Sacræ Congregationis decreto, quo cavetur, ut in ſingulis Monaſteriis Religioſorum præfigatur numerus, qui ex conſuetis redditibus, aut eleemoſynis commodè poſſit ſuſtentari.

Quæritur. An ubi hæc præfixio facta jam fuit in vim ſimilis decreti ſanctæ memoriæ Pauli V. abſque tamen computatione redditu um cujuſque Religioſi, ſit denuò facienda, necne?

Decimooctavò, an Novitii ad habitum regularem admiſſi, poſſint admiſſi ad profeſſionem in Monaſteriis, in quibus habita, ut ſupra præfixione numeri, commodè ali non poſſunt?

Decimononò, ſuper ultimo, quo cavetur, ut nullibi recipiantur Conventus Regularium, nisi præter alia ad id requiſita, duodecim ſaltem fratres in eis degere, & competenter ſuſtentari valeant, ita ut alioquin ſubsint juriſdictioni ordinariæ.

Quæritur. An hoc decretum, quod videtur editum in ordine ad celebratione Miſſarum comprehendat eas Religiones, quæ non conſueverunt onera Miſſarum recipere, ut ſunt Religiones Capuccinorum, ac Societatis Jeſu?

Ultimò. An idem decretum, ubi diſponit ut nullibi recipiantur Monaſteria, nisi &c. habeat locum in Italiæ dumtaxat, ad quam eſt reſtrictum decretum proximè antecedens, an verò etiam extrà Italiam?

DECLARATIONES, SEU RESPONSIONES AD SUPRADICTA DUBIA.

SAcra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, auctoritate ſibi à Sanctiſſimo Domino Noſtro attributa, ad ſingula dubia ſuperiùs propoſita, ad hunc modum reſpondit, videlicet.

Ad primum, etſi legatum ſit adeò tenue, nihilominùs pro reductione oneris, ut ſuprà impoſiti, ab iis, ad quos pertinet. Sedem Apoſtolicam eſſe adeundum, quæ abſque ulla impenſa id ſtatuet, quod magis in Domino è re eſſe judicaverit: Verumtamen. Si in ipſa beneficii erectione expreſsè cautum fuerit, ut liceat Epiſcopo injunctum onus reducere, ac moderari, legem hanc fundationis, quam decreta hac de re edita non ſuſtulerunt, eſſe validam, & obſervandam.

Ad ſecundum eſſe intelligenda de præſcriptione facta ab eo, qui eleemoſynam tribuit, nō autem ab Ordinario: Quòd ſi tribuens eleemoſynam numerum Miſſarum celebrandarum non præſcripſerit, tunc tot Miſſas celebrari debere, quòd præſcripſerit Ordinarius ſecundùm morem Civitatis, vel Provinciæ.

Ad tertium, teneri.

Ad quartum, Sacerdotes, quibus diebus tenentur Miſſas celebrare ratione beneficii, ſeù Capellæ, Legati, aut ſalarii, ſi eleemoſynas pro aliis etiam Miſſis celebrandis ſuſceperint, non poſſe eadem Miſſa utrique obligationi ſatisfacere.

Ad quintum, cenſuit, ubi nullam certam eleemoſynam teſtator reliquit, eſſe ab Epiſcopo præſcribendam eleemoſynam congruam, quæ reſpondeat oneribus Miſſarum celebrandarum, ſecundùm morem Civitatis, vel Provinciæ.

Ad ſextum, ita eſſe intelligenda.

Ad ſeptimum, reſpondit, permittendum non eſſe, ut Eccleſiæ, ac loca pia, ſeu illorum Adminiſtratores, ex eleemoſynis Miſſarum celebrandarum ullam, utcumque minimam, portionem retineant ratione expenſarum, quas ſubeunt in Miſſarum celebratione, niſi cum Eccleſiæ, & loca pia alios non habent redditus, quos in uſum earundem expenſarum erogare licitè poſſint; & tunc quam portionem retinebunt, nullatenùs debere excedere valorem expenſarum, quæ pro ipſomet, tantùm Miſſæ Sacrificio neceſſariò ſunt ſubeundæ; & nihilominùs eo etiam caſu curandum eſſe, ut ex pecuniis, quæ ſuperſunt, expenſis ut ſuprà deductis, abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot præſcriptæ fuerint ab offerentibus eleemoſynas.

Ad octavum, non habere locum, ſed ſatis eſſe, ut Rector Beneficii, qui poteſt Miſſam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemoſynam congruam, ſecundùm morem Civitatis, vel Provinciæ, niſi in fundatione ipſius beneficii aliud cautum fuerit.

Ad decimum, debere abſolutè integram eleemoſynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem ſibi retinere poſſe.

Ad undecimum, reſpondit, non prohibere abſolutè: Ac propterea, etſi oneribus jam ſuſceptis non ſatisfecerint, poſſe tamen nova etiam onera ſuſcipere Miſſarum celebrandarum, dummodò infrà modicum tempus poſſit omnibus ſatisfacere.

Ad duodecimum, quamvis onera ſuſcepta infrà modicum tempus adimpleri nequeant, ſi tamen tribuens eleemoſynam pro aliarum Miſſarum celebratione id ſciat, & conſentiat, ut illæ tunc demùm celebrentur, cum ſuſceptis oneribus ſatisfactum fuerit, decretum non prohibere, quò minùs eo caſu eleemoſyna accipiatur pro iiſdem Miſſis juxtà benefactoris conſenſum celebrandis.

Ad decimumtertium, has pœnas non habere locum, niſi in ſuſcepturis onera perpetua Miſſarum celebrandarum ſine licentia Epiſcopi, vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis, vel Provincialis.

Ad decimumquartum, comprehendi.

Ad decimumquintum, non poſſe, niſi de conſenſu eorum, qui eleemoſynas tribuunt, ut ſuprà in reſponſione ad duodecimum.

Ad decimumſextum, comprehendi etiam privatos Sacerdotes.

Ad decimumſeptimum, numeri præfixionem eſſe iterùm faciendam, ſervata forma ultimi decreti hac de re editi.

Ad decimumoctavum, eſſe admittendos ad profeſſionem, ſi aliàs habiles exiſtant, ac deindè in aliquo alio Monaſterio ejuſdem Religionis eſſe collocandos, ubi commodè ali poſſint.

Ad decimumnonum, cenſuit comprehendere.

Ad ultimum, habere locum extra Italiam.

Coſmus Card. de Torres.

Proſper Fagnanus S. Congr. Secr.

Quæ Decreta noviſſimè confirmata fuere per eandem S.Congr. 23.Novembris 1697. Et roborata per Bullam Innoc.XII. incip. *Nuper* 22. Decembris 1697.

DE TEMPORE OBLIGATIONIS.

266 SAcerdos, qui plura onera Miſſarum ſuſcepit, debet eas celebrare intra modicum tempus, niſi conferens eleemoſynam ſciat, & conſentiat, ut celebratio differatur, donec aliis ſatisfaciat. S. C. *ad undecimum*.

Modicum tempus judicandum eſſe conſideratis

ratis Miſſarum numero,neceſſitate petentium, & ſimilibus circumſtantiis, volunt nonnulli. Alii extendunt ad tres menſes, alii ad duos, moti ex Trid. *ſeſſ.*23.*de reform. cap.*1. *& ſeſſ.* 24.*cap.*12. ubi Epiſcopus per tres menſes, Canonicis verò,& ſimilibus per duos conceditur poſſe à ſuis Eccleſiis abeſſe.

Aliquando dilatio unius diei poteſt eſſe notabilis, ut ſi quis velit Miſſam pro Agonizante, pro lite eo die decidenda, &c.

Q U Æ R E S

267 *An omittens, aut notabiliter differens unam, vel alteram Miſſam, peccet mortaliter, & teneatur ad reſtitutionem?*

PEccare ſolùm venialiter, vult Tamb. *in meth.celebr. Miſſ.lib.*3. *cap.*1. *§.*9. *num.*18. quia in omiſſione Miſſæ attendi debet damnum temporale ex quantitate ſtipendii, non ſpirituale; alioquin mortalis eſſet omiſſio Salutationis Angelicæ.

Reſp. peccare mortaliter, & ad reſtitutionem teneri. Maſtr. & Bonac. quia materia ſtipendii eſt gravis ratione circumſtantiæ adjunctæ nempè damni gravis ſpiritualis,cujuſmodi eſt privatio fructus Miſſæ debiti ex juſtitia.

Ad rationem in oppoſitum: licèt quodlibet bonum ſpirituale ſit appretiative majus quolibet temporali; intra lineam autem boni ſpiritualis, ſecundum moralem hominum exiſtimationem, datur parva materia: liquet doctrina communi; fructus divini officii eſt ſpiritualis, & tamen datur in illo parvitas materiæ, qualis dicitur omiſſio unius Pſalmi,atque etiam gravitas materiæ, qualis eſt omiſſio unius horæ; ita multò magis omiſſio unius Miſſæ; nam onus, quod ibi parit præceptum, hic parit ſtipendium, & pactum; & ſimiliter, ſi omiſſio unius Pſalmi eſt venialis,ita omiſſio unius Ave.

268 Sacerdos non obligatus ex ſtipendio, peccat mortaliter, ſi legitimè non impeditus, quater, aut ter ſaltem in anno in feſtis ſolemnioribus non celebret.Leander *tr.*8.*de ſacrific. Miſſ.diſp* 5.*q.*1. contra Dian. *part.*2. *tr.*14.*reſ.* 19. quia regulariter ſcandalum adeſt; quis enim ſciens, Sacerdotem non legitimè impeditum, nunquam celebrare, non pariet ſuſpicionem ejus perverſæ conſcientiæ, cum periculo in juvenibus labendi ad ejus exemplum?

169 Sacerdos etiam Parochus die Nativitatis Domini non tenetur omnes tres Miſſas celebrare,ſicut nec Parochiani tenentur omnes tres audire, quia celebratio trium Miſſarum eſt privilegium, non præceptum.

DE OBLIGATIONE QUOAD LOCUM.

270 SAcerdos, qui ex fundatione, aut alio titulo tenetur in aliqua Eccleſia, aut Altari determinato celebrare, ſi teſtator Eccleſiam, aut Altare determinavit exprimens, id velle ob peculiarem ſui devotionem ad locum illum,ſeu imaginem; in decorem,& ſplendorem ſuæ domus, cujus eſt Cappella, vel in commodum populi, ut ibi Miſſam poſſit audire, peccat mortaliter alibi celebrando, niſi rarò id faciat, puta ter, aut quater, ob parvitatem materiæ; nec tunc peccabit venialiter, ſi ex rationabili cauſa faciat ex præſumpta teſtatoris voluntate. Quòd ſi ad nil eorum reſpexit teſtator, qui deſignavit Altare, tunc non erit mortale, in aliis Altaribus ejuſdem tamen Eccleſiæ, celebrare. In aliis autem Eccleſiis celebrare cederet in præjudicium prioris Eccleſiæ, quæ jus acquiſivit; & eſſet mortale, niſi rarò fieret; aut, niſi ob Sacerdotum multiplicitatem, parvum unius Miſſæ celebratio ibi reputaretur.

271 Si teſtator in determinando Altari non reſpexit ad cauſas prædictas,poteſt in alio Altari ejuſdem Eccleſiæ, quod ſit privilegiatum celebrare. Leander cum Lugo *de ſacrific. Miſſæ tr.*8.*diſp.*4. *qu.*27. quia gerit utiliùs rem teſtatoris, qui proindè non præſumitur rationabiliter invitus. Quod potiori jure dico, ſi erectio Altaris Privilegiati in Eccleſia illa facta eſſet poſt teſtatoris mortem; tunc enim Sacerdos ibi celebraret ex voluntate rationabiliter, & prudenter,imò moraliter certò præſumpta teſtatoris; quilibet namque præſumitur, quòd velit id, quod eſt ſibi utilius.Tunc quidem teſtator, ſi viveret, gratias Sacerdoti ageret,ſicut gratias ageret creditor, ſi debitor unum debens,duo ſolveret, unum ex juſtitia, aliud gratis,

Dic quæſo: ſi tibi daretur optio eligendi ſolum fructum Miſſæ, aut fructum Miſſæ unà cum Indulgentia Plenaria liberationis animæ: quid ſeligeres?Illud ſcio,fructum Miſſæ animæ applicatum eſſe finitum,& tantùm pœnæ Purgatorii ſatisfacere, quantum Deus ſua infinita ſapientia diſponit, ut in *num.* 234. Indulgentiam verò Plenariam ſolvere plenè, & adæquatè totam pœnam in Purgatorio debitam, ut in *tom.*1. *de Altari privil.*

Imò ſi fundator deſignavit Eccleſiam, habens pro fine, ut ibi frequens populus audiat; & contingat, ut nullus, aut valdè pauci eò ad Miſſam accedant, tunc Sacerdotem poſſe alibi celebrare,tenet Tamb. *in meth. celeb. Miſſ.lib.* 3. *cap.*6. *§.* 3. *n.* 3. niſi aliud ſit in fundatione expreſſum; quia ceſſante cauſa finali ceſſat effectus,& talis præſumitur teſtatoris voluntas.

272 Celebrans ſine juſta cauſa in alio templo,aut Altari, peccat, uti ſupra,ſed non tenetur reſtituere ſtipendium hæredibus, aut Miſſam in loco deſignato repetere; quia Miſſa

ubique eſt æqualis valoris . Unde hic fidem fregit, non juſtitiam. Leander *tr.8.de ſac.Miſſ. diſp.4.qu.25.*& Bonac.

Quòd ſi teneatur celebrare in Altari privilegiato , alibi celebrando , eum teneri ad reſtitutionem compenſando aliis orationibus , docet Dian.*part.2.tract.4.reſ.19.*negat Tamb. *cit.num.10.*

Non enim (ait) tenetur ad repetendam Miſſam ; quia reſtitueret plus , nempè duas applicationes , & onus reſtitutionis eſt ad æquale , non ad plus . Nec ad orationes ; quia tale onus eſt ſcrupulorum fomentum ; nam cum neſciat , quanta ſit pœna ſatisfacienda , neſcit , quantæ ſint orationes neceſſariæ .

Conſulo , ut talis Sacerdos aliquam Indulgentiam Plenariam hujuſmodi animæ applicet.

Obligatum celebrari in Altari privilegiato , ſi celebret in alio Altari applicando Medaliam, Coronam , ſeu calculum privilegiatum , non ſatisfacere , tenet Tamb.*cit.num.11.* cum de Lugo ; quia Indulgentia Altaris eſt tuta , Medaliæ minùs certa .

At ſatisfacere,docent Bord. *reſ.25.quæſt.25.* Diana.*part.6. tr.6. reſ.12.* & alii,ſi teſtator nil aliud intendat, niſi liberationem animæ : quia ſatisfacit per æquivalens , & differentia Altaris , ac Medaliæ quoad hoc eſt materialis . Minor certitudo purgatur, ſi Medaliam habuerit à Papa , aut fide digno .

DE VACATIONE.

273 CAppellanus , ſi per modicum tempus infirmetur , non tenetur ſatisfacere per alium, aut compenſare ; idque ex rationabiliter præſumpta voluntate fundatoris . Modicum alii dicunt decem dies, alii menſem,alii cum Peyr. duos menſes reſpectu totius anni .

Cappellanus,ſeu beneficiatus obligatus toto anno celebrare quotidiè , ſive directè , ſive indirectè,quatenùs onus eſt impoſitum Eccleſiæ ut in ea à Cappellano continuè celebretur,poteſt vacare ſemel in hebdomada , non ex parvitate materiæ , ſed ex præſumpta fundatoris voluntate, & conſuetudine;niſi onus ſit impoſitum Eccleſiæ, ut curet dici Miſſam quotidie, vel niſi expreſſe Cappellano imponatur , ut Miſſas quotidie per ſe,vel per alium ſine interruptione celebret .

274 Item talis Cappellanus poteſt quater,aut ſexies in anno pro ſe, aut ſuis celebrare,ex eadem præſumpta voluntate fundatoris,qui non eſt credendus , quòd voluerit hoc ſingulare auxilium ſpirituale ſuo Cappellano denegare : ſi enim de hoc interrogatus fuiſſet , aut cogitaſſet , non negaſſet. Diana, Peyr.& Tambur.

275 Pro his Miſſis quando pro aliis applicat,non poteſt ſtipendium accipere, nec quando ei vacare permittitur , poteſt pro alio celebrare accepto ſtipendio ; nam hoc eſt avaritiæ genus.Et Miſſæ Cappellani, quando celebrat, ſunt fundatoris , ſicut fructus agri , ſive tenuis , ſive pinguior , eſt domini .

276 In legatis verò non eſt concedenda vacatio , neque ratione infirmitatis , ſicut in Cappellaniis, ſed eſt Miſſa per aliū Sacerdotem ſupplenda . Hujuſmodi ſolent eſſe Miſſæ perpetuæ in Monaſteriis ab ipſi Monialibus relictæ; ſunt enim propriè legata,minimè Cappellaniæ , niſi impropriè, & vulgò ſic dictæ; quia Monialis non fundat Eccleſiam , aut Altare , cum deputatione Clerici, ut ei inſerviat , aſſiſtat,&c.ut in *n.248.*Sed ſolùm legat Monaſterio Miſſam pro ſua anima in ea Eccleſia celebrandam . Et ita ſervatur Panormi in Eccleſia Patrum Oratorii , ubi aſſignatur Sacerdoti legatum ; ſed eo vacante etiam per unum diem, & ob infirmitatem,ſuppletur Miſſa per alium, uti in Miſſis manualibus .

Aliqua tamen Epkeja uti poſſumus in legato perſonali , relicto ſcilicet tali Sacerdoti individuo , cum reſpectu ad Sacerdotis perſonam,quam legans intendit juvari , juxtà dicta *num.249.*

277 Cappellanus tenetur celebrare per ſe ipſum , si id fuerit in fundatione Cappellaniæ expreſſum . Sed tunc poteſt eligi Cappellanus non Sacerdos, qui infrà annum poſsit ordinari in Sacerdotem ; hoc namque etiam in beneficiis Parochialibus indulgetur. Si verò non exprimatur,quòd debeat eſſe Sacerdos,qui per ſe ipſum Miſſas celebret , tunc poterit celebrare per alium;imò poterit Cappellania conferri ei, qui decimumquartum annum agit . Mendo *ver. Cappellania* , *num.4. v.num.108.*

DE DISPOSITIONE SPIRITUALI SACERDOTIS.

278 NOn peccat mortaliter Sacerdos celebrans non recitato Matutino. Donatus *tom.4.tr.7.qu.84.* quia non conſtat,quòd conſuetudo ſit accepta ſub culpa . Et Rubrica non eſt præceptum,ſed consilium ob devotionem majorem. His rationibus Tamb.*in meth. celebr. Miſſ.lib.1. cap.7. §.2. num.3.* infert nec eſſe veniale .

279 Sacerdos celebraturus , & laicus communicaturus,quamvis ſit contritus,ex Tridentino *ſeſſ.13. cap.7. & can.11.* debet confeſſionem præmittere.*Modò non deſit illis copia Confeſſoris : quòd ſi , neceſſitate urgente , Sacerdos abſque prævia confeſſione celebraverit , quamprimùm confiteatur.* Idque ex præcepto ex illo Pauli ad Cor. 11. *Probet autem ſeipſum homo , & ſic de pane illo edat , & de calice bibat .*

280 Neceſsitas ex triplici capite poteſt ori-

oriri, 1. quia *deſit copia Confeſſariis*, 2. ex *infamia*, 3. ex *damno*.

DEEST COPIA CONFESSARII.

281 1. SI ſit, & non velit audire, 2. ſi Religioſus habeat caſum reſervatum, & Superior à pio Confeſſario requiſitus licentiam abſolvendi neget.

282 Tunc Confeſſarius inferior poteſt dictum Religioſum directè à caſu reſervato, ſeu excommunicatione reſervata abſolvere pro *illa vice*, Diana *par.9.tr.3.reſ.15.* facultate illi conceſſa à Papa in eo caſu denegatæ licentiæ per Decr.S.Conc.die 21.Sept.1624.juſſu Urbani VIII.editum ſupra Decr.Clem.VIII. de reſervatione caſuum à Regularibus facienda, quod eſt in Bulla Cher.p.67.& Lantuſcæ Bulla 27.p.72.ubi particula, *pro illa vice*, intelligitur, toties, quoties caſus occurrerit, quia non apponitur particula taxativa, *tantùm*; unde ſignificat illam vicem, quando Confeſſarius facultatem petit, & Superior denegat. Diana cit.

283 Si Confeſſarius diſtet per tria milliaria, Canus vult, quòd cenſeatur abſens; alii volunt, quòd ſit adeundus, ſi non ſingulis diebus, ſaltem aliquoties. Tambur. cum De Lugo id remittit arbitrio prudentis juxta circumſtantias perſonæ, temporis, difficultatis, itineris, &c.

EX INFAMIA.

284 SAcerdos, ſi, dum ſacris indutus veſtibus pergit celebraturus, vel poſtquàm Miſſam incœpit, recordatur peccati mortalis à ſe poſt ultimam confeſſionem commiſſi, & non poteſt ſine infamia, quam prudenter timet, ſe divertere ad confeſſionem, ſufficit, quòd eliciat actum contritionis putatæ, & ſic poteſt ſacrificium inchoare, & inchoatum perficere. Ita pariter, ſi recordetur ſe eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, interdictum, vel irregularem. Idem dicitur de laico, si genuflexus ante linteum pro communione, recordetur peccati poſt confeſſionem commiſſi, & ex receſſu timeat notam infamiæ; quia præceptum divinum poſitivum reſpiciens propriam utilitatem ſpiritualem operantis, quale eſt de integritate materiali confeſſionis, & de præmittenda confeſſione, non obligat cum tanto rigore, ſed humano modo; unde non obligat urgente neceſſitate, ſeu jure naturali, quale eſt de vitando gravi damno in fama, &c. Imò ſi Miſſa ſit inchoata, ultrà notam infamiæ, urget reverentia ſacrificio debita, ut perficiatur.

285 Sacerdos autem iſte tenetur poſteà confiteri, *quàmprimùm*, vide'i et intra triduum, Diana; nam *ex l.final Cod.de Judiciis: Illicò*, ideſt *intra triduum*. De Lugo id remittit arbitrio boni viri. Et quidem contingere poteſt caſus, ut primo die aptus Confeſſarius contingat, qui forte poſteà intra triduum non continget; tunc, inquam, non debet Sacerdos opportunitatem illam negligere: *v. tom. 1. de auditione Miſſæ, ver. Integritas. §. Qui mane*.

286 Quæ particulæ, *quàmprimum confiteatur*, non ligat Laicos, ſed Sacerdotes. Non eſt autem conſilium, ſed præceptum ſub mortali obligans; quia communis intellectus Doctorum, optimus legis interpres, illud intelligit eſſe præceptum; cui non ſatisfacit Sacerdos, ſi ſuo tempore confiteatur, aliàs Trid. ad nihil novi per illam particulam obligaret; nam Sacerdos ille, quando denuò celebrare debet; tenetur ex præcepto divino confeſſionem præmittere: *vide tom.1 propoſ.38.& 39.ab Alex.VIII. damn.*

287 Si autem peccatum, cujus recordatur, fuerit commiſſum ante confeſsionem, ac proindè indirectè abſolutum, non tenetur de eo actum contritionis elicere; quia nulla eſt ejus neceſſitas, aut præceptum; nam cum fuerit de eo indirectè abſolutus, jam eſt in gratia, & diſpoſitus, & ſolùm habere debet propoſitum ſuo tempore confitendi peccatum oblitum.

288 Extra caſum verò urgentis neceſsitatis, tenetur confeſsionem talis peccati mortalis obliti præmittere; quia præceptum eſt de præmittenda confeſsione integra, nedum formaliter, ſed etiam materialiter: & peccata in confeſsione oblita, ſunt abſoluta indirectè; adeòque cum onere ea poſteà ſubjiciendi directè clavibus: *v.tom.1. prop. 11. ab Alex.VII.damn.*

EX DAMNO.

289 SIve temporali, ſive ſpirituali, quod prudenter times. Unde Sacerdos, ſi ex confeſsione alicujus cum quodam Confeſſario timet non leviter, ſed prudenter grave malum, aut fractionem ſigilli, ſi alius Confeſſarius non adſit, poteſt illud ſilere, debet tamen alia confiteri.

290 Si Confeſſarius non adſit, non poteſt celebrare cum ſola contritione, ut alii ſatisfaciant præcepto audiendi Miſſam, niſi adſit infamia; quia præceptum auditionis Miſſæ eſt humanum, præceptum verò de præmittenda confeſsione eſt divinum; adeòque fortiùs obligat. Et nunquam ſola devotio facultatem concedit celebrandi ſine confeſsione. Hanc facultatem dat neceſsitas celebrandi ad dandum viaticum moribundo.

291 Neceſsitates, quæ dictam facultatem concedunt Sacerdoti ad celebrandum, & laico ad communicandum in caſu, quo recordetur peccati mortalis, eandem concedunt in caſu, quo recordetur, ſe eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, aut irregularem, quia fortiùs impedit à ce-

à celebrando peccatum mortale, quàm cenſura, cum illud impediat jure divino, hoc Eccleſiaſtico; & tunc cum cenſura celebrans non evadit irregularis; debet tamen interim diligentiam pro abſolutione obtinenda adhibere, adeundo per ſe, vel per alium ſuperiorem.

292 Onus Capellaniæ, & indigentia ſtipendii, volunt aliqui, quòd det licentiam Sacerdoti, ſi Confeſſarius abſit, celebrandi ſine prævia confeſſione cum contritione, & voto confitendi quamprimùm, & Confeſſarium curandi. Hoc autem non eſt ita liberè concedendum, ſed ſolùm quando Sacerdos eſt in tam gravi neceſſitate, ut non habeat unde ſuſtentari; qua gravi neceſſitate ſecluſa, debet à celebrando abſtinere, & poſteà Miſſas per ſe, vel per alium ſupplere. Tamb. *cit. num.*39.

DE DISPOSITIONE CORPORALI.

293 SAcerdos celebraturus, & laicus communicaturus, debet eſſe jejunus jejunio naturali.

294 Jejunium naturale ab Eccleſiaſtico differt, quia jejunium Eccleſiaſticum conſiſtit in unica comeſtione, & abſtinentia à carnibus: jejunium verò naturale conſiſtit in omnimoda abſtinentia cibi, & potus à media nocte uſque ad communionem incluſivè; adeòque jejunium naturale non admittit parvitatem materiæ, ſed violatur per granum aniſi, aut per guttam aquæ ex induſtria ſumptam; & ejus violatio eſt ſacrilegium.

295 Ad ejus autem violationem duo requirunt: primum, ut id, quod ſumitur, ſit cibus, aut potus: cibus, & potus eſt ille, qui in ſtomaco alteratur, & ad digeſtionem pertinet: ſecundum, ut ſumatur per actionem, quæ ſit comeſtio, vel potatio, nempè ut per os aſſumatur, & in ſtomacum trajiciatur.

EX DEFECTU PRIMI.

296 NOn violant jejunium naturale, & à fortiori neque eccleſiaſticum fruſtum ligni ſolidi, unguis, moneta aurea, plumbum, oſſiculum ſive fructuum, ſive alterius generis, filum ex ferro, vel ſerico, aut lana, & ſimilia; non enim ſunt cibus, quia non alterantur in ſtomaco, ſed eadem integra egeruntur.

297 Violant autem jejunium naturale charta, filum ex lino, palea, fœnum, terra, ſeu creta, quam mulieres comedunt, & cera; quia in ſtomacho alterantur.

298 Si quis deglutiat nucem cum cortice integram, frangere jejunium, putat Joan. Sanchez, quia eſt materia comeſtibilis, & per accidens non alteratur. Non frangere, opinat Tambur. quia ut trajicitur, nec eſt alterabilis, nec digeſtibilis: ita ille.

299 Demùm violant jejunium naturale potio medicinalis, aurum potabile, & ſanguis, quem quis ex vulnerato digito ſugeret.

EX DEFECTU SECUNDI.

300 NOn violant jejunium naturale, primò gutta aquæ, quæ commiſcetur ſalivæ, dum os abluis; aut gutta juſculi, quod guſtas, an ſit benè præparatum, & commixtam ſalivæ trajicis; vel ſanguis, qui ex capite fluit in os, & immixtus ſalivæ deglutitur; quia non eſt potatio, aut comeſtio; ſed trajectio ſalivæ. Secundò, muſca, aut pulvis, quæ caſu in os volitant, & caſu trajiciuntur, quia non eſt comeſtio, ſed reſpiratio. Tertiò, ſanguis, vel humor ex capite, aut gingivis deſcendens, etiam non immixtus ſalivæ, ſi deglutiatur, quia eſt fluxus. Quartò, tabachum per nares ſumptum in pulvere, folio, aut fumo, & quilibet odor, quia eſt attractio, & afflatio narium.

301 Cæterùm, ſi culicem, vel muſcam ex induſtria comedes, vel ea potens expuere trajicis, violas jejunium, quia ex una parte ſunt cibus, & ex alia hæc eſt comeſtio, non reſpiratio.

302 Fruſtula, quæ ex reliquis cœna in dentibus remanent, ſi non ex induſtria deglutiantur, non violant jejunium, quia non eſt comeſtio, ſed trajectio cum ſaliva, aut reſpiratio. Violant autem, ſi ex induſtria deglutiantur, quia comeſtioni æquivalent.

303 Pariter violant jejunium ſaccarum, aut tabellæ in ore ante cubitum poſitæ, quæ tamen poſt mediam noctem liquefiunt, & trajiciuntur.

Præfatas verò cibi reliquias nunquam violare jejunium, docent Dian. Suarez, & nonnulli graves Doctores apud Tamb. *in method. com. cap.*2. *num.*25.

304 Si aromata, ut tabachum, maſtichem, &c. in ore conteras ad evacuandum humorem, &c. & non deglutias, non violas jejunium, etiam ſi aliquid ex his cum ſaliva deſcendat; nam cohiberi non poteſt, quin deſcendat ſaliva illa aromatibus affecta; & ratio eſt, quia non eſt per modum cibi aut potus, ſed ſalivæ; ſecùs ſi granum aliquod ex his caſu decidat; quia tunc non eſt reſpiratio (ut de muſca caſu deglutita ſuperiùs diximus) ſed comeſtio, ut liquet de projecto in flumine, qui licèt invitus aquam deglutiatur, non proindè eſt jejunus.

DE HOROLOGIIS PRO JEJUNIO.

305 PLura horologia benè regulata non faciunt opinionem probabilem, ſed dubium de media nocte in ordine ad communionem Rodriq. *tom.*1. *cap.*105. *nu.*6. contra Dianam, *part.*4. *tr.*3. *reſ.*19. quia in quæſtione facti motiva utrinque æquè probabilia non con-

conſtituunt probabilitatem, ſed dubium.

Probatur experientia ex 3.*Regum* 3. ex vulgato *Salomonis* judicio ſuper duarum mulierum facto, quarum una affirmabat, puerum vivum eſſe filium ſuum, quod negabat altera; unde cum motiva fuiſſent utrinq; æquè probabilia, Rex remanſit ſuſpenſus, ac dubius; ideò ut ad alteram partem ſe determinaret, voluit addere conjecturam, præcipiendo, ut divideretur puer inter utramque: quod ardenter recuſante una, Rex ſapienter ejus maternam pietatem comprehendit; unde ejus filium judicavit, ante quam conjecturam Rex erat dubius; dubium enim poſitivum eſt, quo quis cõſideratis utriuſque partis motivis, ad neutram partem poteſt rationabiliter ſe determinare propter motiva æquè utrinque moventia, ac proindè manet anceps, & in æquilibrio.

306 Prætereà ſint ſex teſtes æqualis fidei, quorum tres affirment de viſu mortem conjugis, aliis de viſu mortem pro eodem tempore negent; Judex remanebit nõ probabiliter opinans, ſed dubius, ita ut non poſſit permittere mulieri tranſitum ad ſecundas nuptias. Ita duo horologia benè regulata ſunt teſtes æqualis authoritatis circa factum in deſignanda hora mediæ noctis; adeòque ſi diſconveniant, non facient opinionem probabilem, ſed dubium poſitivum, niſi addatur conjectura, quæ rationabiliter magis ad unum inclinet.

307 Hinc, ubi ſunt plura horologia benè regulata, qui mane celebrare vult, aut communicare, non tenetur ſtare primo horologio horam mediæ noctis ſignati; quia *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*, poſſeſſio autem in caſu ſtat pro libertate, quæ eſt prior præcepto; nam præceptum jejunii eſt dubium, an tunc incipiat, & dubium ſupervenit libertati. Tum quia *impedimentum dubium non poteſt tollere jus certum*.

308 Difficultas eſt, *an ubi eſt tantùm unum horologium, qui communicare vult, teneatur ſtatim in prima pulſatione à cibo, & potu deſiſtere?* In qua re quidquid reſolvant alii. Dico, quod ſciens, primum pulſum eſſe horæ duodecimæ noctis, teneatur in primo pulſu à cibo, & potu deſiſtere; qui verò ignorat, aut dubitat, ſi primus pulſus ſit horæ duodecimæ noctis, poteſt proſequi uſque ad ultimum pulſum, & mane communicare.

Contingere namque ſolet multis, quòd audierint horam undecimam noctis, alii verò non audierint; & proindè priores, ſtatim ac audiunt primum pulſum horæ ſequentis, ſunt certi, quòd ſit pulſus h r duodecimæ; poſteriores verò ignorant, t dubitant. Quo præmiſſo

Probatur aſſertio: hìc namque non poteſt eſſe ſermo de hora completa mathematicè, ſed practicè, prout eſt nobis ſignũ ſufficiens, cujus ſit horæ; non enim poteſt de pietate Sanctæ Matris Eccleſiæ præſumi, quòd velit fideles ſtare horæ mathematicæ, quæ innumeris affligeret ſcrupulis; eò maximè, quia non ſolum eſt mathematicè completa ante primum pulſum horæ ſequentis, ſed inter horam priorem completam, & primum pulſum horæ ſequentis mediat intervallum quoddam; tranſacta namque rota horæ antecedentis, datur aliquale intervallum, antequàm incipiat moveri malleus pulſans pro hora ſequenti.

Hora autem practica dicitur, in quantum eſt nobis ſignum ſufficiens horæ determinatæ, primus verò pulſus horæ duodecimæ reſpectu ſcientis, & advertentis eſt ſignum ſufficiens horæ duodecimæ noctis, non ſic reſpectu ignorantis, non advertentis, aut dubitantis, ſed reſpectu ejus, & ſecundum ſe eſt ſignum indifferens; adeòque reſpectu prioris eſt hora practica, non reſpectu poſterioris.

Inſuper primus pulſus reſpectu prioris eſt impedimentum certum præcepti jejunii, reſpectu verò poſterioris eſt impedimentum superveniens dubium, ob quod ſpoliari non poteſt poſſeſſione certa.

309 De dubio de media nocte, vel an comederit poſt: *vide to.* 1. *de conſcientia dubia n.* 54.

DE SACERDOTE NON JEJUNO.

310 Sacerdos non jejunus poteſt celebrare, primò ad dandum Viaticum alteri moribũdo, ſi non adſint particulæ conſecratæ, eſtò multi probabiliter negent, & ſolùm id concedant pro dando Viatico ſibi ipſi Sacerdoti. Inſtante autem propria morte licere non jejuno communicare, eſt certum.

311 Secundò, poteſt celebrare ad vitandum ſcandalum, aut infamiam, ut ſi in Altari ante conſecrationem recordetur ſe non eſſe jejunũ, poterit ſacrificiũ proſequi; quòd ſi ejus recordetur poſt conſecrationem, etiam non inſtante infamia, omninò debet ſacrificium inchoatum perficere. Similiter, ſi laicus ſtans ad Altare recordetur non eſſe jejunũ, & ſine infamia diſcedere non valeat, poteſt communicare: *v.n.* 347.

312 Tertiò in caſu fragmenti, in quo ſic diſcurrit Tambur. vel enim eſt ſermo de fragmento tui ſacrificii, ſive magno, ſive parvo à te invento poſt aſſumptam ablutionem, & hoc ſumere licitè potes, ſive ſtatim, ſive finita Miſſa, quia pertinet ad idem ſacrificium; imò probabiliter etiam in ſacriſtia, antequam veſtibus ſpolieris, quia adhuc judicaris non abſolviſſe totaliter ſacrificium.

Vel eſt ſermo de fragmento alterius ſacrifi-

cii,

cii, & hoc probabiliter poſt ablutionem aſſumere potes, ſive ſtatim, ſive finita Miſſa, dum es in Altari, quia id totum reputatur una ſacrificii moralis conſumptio; & quia fragmenta parva facilè deperduntur, major reverentia eſt, ſi ab eo non jejuno aſſumantur, quàm ſi cum tali periculo in ſacrario conſerventur, aut alteri Sacerdoti ſacrificaturo dentur; hinc poteſt Sacerdos pixidem purificare, & reliquias ſumere, dum eſt in Altari poſt ablutionem, ſi ante ex inadvertentia non purificavit. An autem hujuſmodi fragmenta alieni ſacrificii ſumere poſſis in ſacriſtia, antequàm ſacris veſtibus ſpolieris, tu judica: ſemper autem eſt ſermo de fragmento, ſivè parvo, ſive magno; minimè de hoſtia grandi, aut integra particula; hæc namque debet in ſacrario conſervari, aut alteri Sacerdoti celebraturo relinqui.

313 Poſſe verò Sacerdotem non ſolùm digito abducere, ſed pluries, & quoties opus fuerit, vinum infundere, & ſumere ad ſumendam particulam hoſtiæ, quæ fortiter calici adhæſit, non eſt dubium.

314 Quartò: quando Sacerdos poſt conſecrationem unius, vel utriuſque ſpeciei moreretur; tunc ſi non adeſſet alius Sacerdos jejunus, deberet à non jejuno perfici ſacrificium.

315 Quintò, Sacerdos, ſi ei incutiatur metus mortis cadens in virum conſtantem, ſi non jejunus celebret; idq; non in Religionis contemptum, ſed ut alii Miſſam audiant; poteſt non jejunus celebrare, quia præcepta humana non obligant cũ tanto diſpendio: quo metu ſecluſo, non poteſt nõ jejunus celebrare, ut alii Miſſam audiant, eſtò non adſit alius Sacerdos jejunus, quia præceptum jejunii naturalis eſt validius præcepto audiendi ſacrum; & ſolus Pontifex poteſt à præcepto jejunii naturalis diſpenſare.

316 Sacerdos pluries in die celebrare non poteſt, excepta nocte Nativitatis. Si verò ſit jejunus, poteſt in ſequentibus caſibus. Primò, ſi Paſtor habeat duas Parochias diſſitas. Secundò, ſi concurſus populi ſit tantus, ut Eccleſia non capiat, licèt tunc potiùs expediat celebrare extra. Tertiò, ſi ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & ſuam hoſtiam ſumpſerit, nec ſit alius Sacerdos: *v.n.*348.

DE TEMPORE, ET LOCO SACRIFICII.

317 TEmpus, quo celebrari debet, eſt ab aurora, duabus ſcilicet horis ante ortum Solis, uſque ad meridiem, ſecluſis privilegiis, quorum quidem virtute Mendicantes ex cauſa celebrare poſſunt tribus horis ante ortum Solis, & hora una poſt meridiem; quo indulto licitè uti poterit quilibet alius Sacerdos, ſi adſit conſuetudo, aut ei ſuppetat juſta cauſa.

318 Locus ex jure communi eſſe debet Eccleſia benedicta. Ex privilegio verò, aut diſpenſatione Papæ, oratorium, vel ſacellum privatum, eſtò non benedictum.

319 Non licere in navibus celebrare, docent Bonac. Dian. & alii apud Arſdekin; quia adeſt periculum effuſionis ſanguinis. Imò Diana apud Gobat. *tom.*1. *tr.*3. *n.*237. refert declar. Card. de anno 1633. qua committitur Epiſcopus, ut prohibeant Sacerdotibus, tam ſæcularibus, quam Regularibus, ne id in praxim deducant.

Licere autem in navibus grandioribus, & in longo itinere, etiam dum actu navigatur, tranquillo tempore, aliquoties celebrare, putà ad audiendum Sacrum die feſto, ad miniſtrandum viaticum, & ad ſolatium ſpirituale vectorum, ſi nullum ſit periculum effuſionis ſanguinis, aut amotionis hoſtiæ ex vento, tenent cum pluribus Arſdekin, & Gobat. cit. qui addit ex Caſtropal. id eſſe à Clem. VIII. generaliter permiſſum navigantibus in Indias, & teſtatur, ab eis ſic practicari.

320 In Eccleſia interdicta, aut violata, ſive per injuſtam ſanguinis effuſionem, ſive per publicam, & illicitam humani ſeminis effuſionem, ſive in qua ſepultus ſit infidelis, aut excommunicatus non toleratus, celebrare non licet, antequàm purificetur; quòd ſi violatio accidat, dum Sacerdos celebrat, si poſt incœptum canonem, ſacrificium abſolvat, si ante, ab eo ceſſet: *v.num.*346.

321 Sacrificium fieri debet ſupra Altare ſub mortali, & immediatè ſupra Altare parvum lapideum conſecratum. Altare eſſe debet triplici, aut ſaltem duplici mappa, ſeu lineo benedictis coopertum cum Cruce, & Miſſali, & duplici candela cerea accenſa.

322 In Altari Crucifixi Crux debet eſſe à Cruce majori diſtincta; quia illa habet rationem imaginis: negat Tamb.

323 Ex nulla neceſſitate licere ſine lumine in Altari poſito, & à lampadibus extra Altare appenſis diſtincto celebrare, & etiam ſi Miſſa ſit incœpta, ſed ante conſecrationem continuare, tenent Bellar. Buſemb. & Tambur. *in meth. Miſſ. lib.*1. *cap.*5. *§.*4. *num.*1. quia gravem parit irreverentiam.

Sed probabiliùs puto licere: 1. Ad ſatisfaciendum divino præcepto aliquoties ſacrificandi, ut in *num.*339. 2. Ad dandum viaticum. 3. Ad vitandam mortem, non incuſſam in contemptum fidei. Marcheſius *à nu.* 67. cum Paſqual. Tonellio, & pluribus; quia jus divinum, & naturale prævalet legi humanæ.

324 Non ſufficit neceſſitas celebrandi ob diem feſtum. Marcheſius *num.* 80. quia licèt

præ-

præceptum aliquoties celebrandi ſit naturale, & divinum, ut in *num.*339. præceptum tamen celebrandi, & audiendi Miſſam quoad determinationem temporis, putà tali die feſto, eſt Eccleſiaſticum, quod cedit præcepto celebrandi cum lumine, quatenùs hujus omiſſio gravem continet irreverentiam, quæ non poteſt vitari, niſi ad ſatisfaciendum præcepto majori, quod urgeat.

325 Si incœpta Miſſa extinguatur lumen, curari debet,& expectari pauliſper, ut accendatur,ſi breviter fieri poteſt;ſecùs ſi contingat poſt conſecrationem, continuari debet Miſſa uſque ad finem. Si ante conſecrationem poſt Offertorium, continuari poſſe, docet Marcheſius *num.*71. cum Arſdekin *par.*3. *tr.*6. *qu.*8. & Leandro contra Mendo *in appendice ad epit. de immun. n.*3. qui vult,eſſe abrumpendum ſacrum, ſi non ſit ſpes breviter habendi lumen.

326 Celebrare voluntariè cum unico lumine, in noſtris regionibus, ubi eſt conſuetudo celebrandi cum duplici; item cum lumine olei, aut ſevi, eſt peccatum veniale; quia non eſt gravis irreverentia, nec præceptum Rubricarum quoad hoc gravem obligationem inducit. Imò nullum eſt peccatum,ſi fiat ex neceſſitate, & cauſa. Non requiritur cauſa gravis.Paſqual. vult ſufficere defectum ceræ.Et ſi prævideatur ſcandalum, poterit moneri populus ſuper defectu. Marcheſius *à num.*74. ex pluribus.

327 Celebrare ſine Cruce,ſecluſo contemptu, eſt veniale. Mendo *cit.num.*6.

328 In villa, ſi candelabra non extent, licitum eſt ſine illis celebrare; quia Rubrica de candelabris eſt directiva, nam requiruntur non ratione ſui, ſed luminis. Tunc Sacerdos pro candelarum ſubſtentaculis uti poterit pineis, aut aliis inſtrumentis decentibus, qui ad riſum non provocent; ita Marcheſius, qui ſuper his ſuo Sacerdoti in villa doctè, & plenè ſcribit.

DE VASIS, ET VESTIBUS.

329 Vaſa ad hoc ſacrificium requiſita ſunt calix, & patena ex auro, argento. aut ſaltem ſtanno, conſecrata ab Epiſcopo. Item corporale, & palla ex lino pariter benedicta. Pixis verò ſufficit ſi ſit benedicta.

330 Noſtris temporibus ex Rubr. Miſſ. in Ritu ſervando n. 1. non eſt concedendus calix cum cuppa de ſtanno; quia non eſt veriſimilis tanta paupertas,ut non poſſit de argento conſtrui;& ritè,quia calix, in quo Chriſtus in ultima Cœna conſecravit, eſt ex calcedonio lapide pretioſo aliis lapidibus pretioſis ſculptus.

331 Calix, & patena, ſi ſint fracta, ita ut reddantur inepta ad Sacrificium,putà ſi ſanguis ex fundo cuppæ effundatur; vel ſi ſint apta, deformitatem tamen notabilem habeant, ut oriatur indecentia, execrata cenſentur.

332 Calix iterùm deauratus,non eſt iterùm conſecrandus, ſi ſit materiæ aptæ; quia per deperditionem auri non amittit conſecrationem, nec per additionem auri mutat formam: decet tamen, ut aqua benedicta abluatur,propter laicarum manuum contactum. Eſt autem iterùm conſecrandus, ſi ſit materiæ ineptæ, quæ per deaurationem fit apta. Ita Marcheſius *num.*203.

333 Veſtes Sacerdotis ſunt amictus,& alba linea,cingulum,manipulus, ſtola, & planeta ſerica,vel lanea,quæ ſint coloris correſpondentis officio.

334 Alba, ſtola, & planeta dicuntur paramenta majora, quorum aliquod voluntariè omittere eſt mortale. Amictus, cingulum, & manipulus dicuntur paramenta minora, quorum aliquod omittere probabile eſt non eſſe mortale, ſed veniale ob parvitatem materiæ. Marcheſius *num.*94. Sed probabiliùs puto cum Gobat.*tom.*1.*tr.*3. *num.*347.348. eſſe mortale, excepto cingulo; quia eorum omiſſio notabilem parit deformitatem.

335 Sine aliqua veſte ex minoribus poteſt celebrare Sacerdos neceſſitatis cauſa, putà ob neceſſitatem audiendi ſacrum die feſto, acquiſitionis ſtipendii, ſi Sacerdos ſit pauper, &c.

336 Ad celebrandum ſine aliqua ex majoribus requiritur major neceſsitas, videlicet 1. Ad miniſtrandum viaticum. 2. Ad implendum præceptum naturale divinum de Sacrificio perficiendo. 3. Ad vitandam mortem, niſi hæc incuteretur in fidei contemptum; quoniam leges humanæ non obligant cum tanto periculo.

337 Sine omnibus autem non licet, niſi ex maxima neceſsitate, putà ad vitandam mortem, non incuſſam tamen in fidei contemptum: ut ſi ferox dux Sacerdoti veſtes comparare non valenti minetur mortem, niſi pro anima ſuæ uxoris celebret. Gobat.*tom.*1.*tr.*3. *num.*352.

338 Ad celebrandum verò cum veſtibus omnibus non benedictis minor neceſsitas ſufficit, putà ad audiendum ſacrum die feſto, &c.

339 Licitum eſt, aliquoties ſine Altari lapideo conſecrato celebrare ad implendum præceptum naturale divinum de ſacrificio offerendo aliquoties, contentum ſub primo Præc. Decal. *Unum cole Deum*. Quod contingit in Regionibus hæreticorum, ubi non eſt liber uſus Religionis Catholicæ; quia præceptum naturale divinum aliquoties celebrandi prævalet juri poſitivo celebrandi ſupra Altare lapideum conſecratum.

Imò

340 Imò Marcheſius *num.*36. id pluries in præfatis Regionibus concedit, ex tacito Eccleſiæ conſenſu, ad fovendum fervorem fidelium Sacrificium expoſcentium.

341 Ritè autem *num.*130. negat licere ſine omnibus veſtibus celebrare ad ſatisfaciendum præcepto naturali divino aliquoties celebrandi; quia omnium veſtium omiſſio maximam affert deformitatem, & inde irreverentiam ipſi Sacrificio: non ſic omiſſio Altaris lapidei conſecrati, cui irreverentiæ cedit præceptum aliquoties ſacrificandi.

342 Capellani in Eccleſiis Monialium non modò poſſunt, verùm etiam tenentur in Miſſa ſe conformare Monialium officio; utantur tamen Miſſali Romano. Gavant. Lezana, & Tāb.

343 Requiritur unus ſaltem miniſter, qui Sacerdoti circa Altare inſerviat, qui ſub mortali debet eſſe vir, non fœmina, ita ut in caſu neceſſitatis potiùs celebrandum ſit ſine miniſtro. Dixi circa Altare; nam ſi reſpondeant in Choro Moniales, nec eſt inconveniens, nec prohibitum.

DE INTERRUPTIONE.

344 MIſſa quoad partes eſſentiales, quæ ſunt conſecratio panis & vini, & conſumptio, non poteſt ſine ſacrilegio interrumpi, niſi inſtet periculum in Sacramentum, aut vitam Sacerdotis, ex incurſione hoſtium, hæreticorum, ex terræmotu, incendio, &c. tunc enim poteſt Sacerdos hoſtiam conſecratam ſumere, vel ſecum deferre, ſi ad vini conſecrationem ſine dicto periculo perveniri non poſſit.

345 Quoad partes verò accidentales, & Ritum, Miſſam interrumpere licet ex gravi, & juſta cauſa, 1. ob concionem, ordinationem, communionem populi, & edictorum publicationem, pro quibus extant Rubricæ, & conſuetudines, 2. ſi ante Canonem Sacerdos recordetur alicujus impedimenti: putà non eſſe jejunum, eſſe in mortali, excommunicatum, &c. & non ſit infamia, aut ſcandalum ex interruptione: *v. n.*202. ſi poſt canonem, & præſertim poſt conſecrationem, conteratur, & perficiat, 3. ſi excommunicatus non toleratus, ſeu denunciatus, aut publicus percuſſor Clerici intereſſe præſumat, moneatur, ut diſcedat.

346 Quòd ſi diſcedere renuat, & commodè expelli non poſſit, incidit ille in novam excommunicationem reſervatam Papæ; & Sacerdos, ſi incœptus non ſit Canon, ab Altari recedat; ſi verò ſit incœptus, & præſertim ſi ſit peracta conſecratio, recedentibus aliis præter miniſtrum, Sacerdos ſacrum perficiat uſque ad ſumptionem; & tunc ſi excommunicatus iterùm monitus non recedat, etiam ipſe abeat, & in Sacriſtia cætera peragat. Ita Layman, qui addit, hæc intelligi debere de ſacrificio Miſsæ comparatione ejus tantùm Altaris, cui excommunicatus præſumit aſſiſtere; unde nihil obſtare, quòd Miſſa in aliis Altaribus, præſentibus etiam fidelibus, peragatur, *num.*320.

347 4. Ob ſupervenientem gravem neceſſitatem proprii corporis, aut ſpiritualem proximi, ut ſi moriturus ſit baptizandus, vel abſolvendus, tunc Sacerdos ad ſacrificium revertens, si conſecratio erat facta, incipiat, ubi deſierat; ſimiliter, ſi non erat facta, ſed parva mora interceſſerit, minor quàm unius horæ; ſi verò longior, vel incipiat ab initio, vel à celebrando deſiſtat, ſi obligationem celebrandi non habet.

348 Demùm ob adventum Principis, Prælati, aut populi Miſſam audituri, ſi alius non ſit Sacerdos, & non ſit facta oblatio, Sacerdotem poſſe de novo incipere, putat Laym. cum Navar. ſed rectiùs negat Tamb. quia talis adventus non affert tantam neceſſitatem, quæ irreverentiam interruptionis ſuperet; nam illi, cum non ſit alia Miſſa, non tenentur ad audiendam integram. Eadem ratione non poteſt Sacerdos ob hujuſmodi adventum bis eadem die celebrare: *v. num.*316.

DE DEFECTIBUS IN SACRIFICIO MISSÆ OCCURRENTIBUS.

349 SAcerdos ante ſumptionem advertens ſe aquam, aut acetum conſecraſſe, debet ea mittere in ſacrarium, aut alteri ſumenda tradere, & vinum cum aqua imponere, ac conſecrare.

350 Si id advertit poſt calicis, aut hoſtiæ ſumptionem, D. Thomas vult, Sacerdotem debere conſecrare non tantùm vinum, ſed etiam novam hoſtiam, ac ſi nullam materiam conſecraſſet, hoc pacto, ut novam hoſtiam, & vinum offerat, oblationem ſaltem mente concepta, & ſtatim poſt oblationem incipiat ab illis verbis: *Qui pridiè quàm pateretur*; & proſequatur ſolita ſigna, ac orationes uſq; ad communionem. Cujus ratio eſt, quia ſi non eſſet ibi hoſtia conſecrata, non verificaretur repetitio verborum, & ſignorum, quorum quædam fiunt non ſolùm circa ſanguinem, ſed etiam circa corpus.

351 Scotus verò *in* 4. *diſt.*8. *q.*3. *lit.H.* docet, in allato caſu ſufficere conſecrare ſolùm vinum cum aqua ſine nova hoſtia, reliquis omnibus omiſſis, quæ ante ſumptionem dici, & agi ſolent; quod ita fieri poteſt, ut celebrans, quaſi accepturus ablutionem, accedat ad cornu Altaris, vinum, & parum aquæ calici imponat, ad medium redeat, & offerat, oblatione ſaltem mentali, immediatè conſecret, incipiens à *ſimili modo*, uſque ad *hæc quotieſcumque*; ſtatim ſumat,

mat,ablutionem accipiat, & finem Miſſæ proſequatur: qui modus præſertim in præſentia populi eſt expeditior, & ponitur in Rubricis Miſſalis Clem. VIII. de defectu vini, *num.*5.

352 Uterque modus eſt aptus. Primus D. Thomæ, ſi Miſſa celebretur in loco privato. Secundus Scoti, ſi celebretur in loco publico, ubi adſunt auſcultantes, ad vitandum ſcandalum, & conturbationem.

353 In quo caſu non officit, quòd Sacerdos non ſit jejunus, quia præceptum de integrè perficiendo ſacrificio eſt majoris obligationis, quàm præceptum jejunii naturalis; quoniam hoc eſt Eccleſiaſticum, illud verò divinum, ex Scoto *cit.lit.D, & F.*

Imò ſi Sacerdos hujuſmodi defectum cognoſcit, dum habet in ore aquam, aut acetum illud, non debet illa projicere, ſed ſumere, quia eſſet irreverentia, imò periculum projiciendi fragmentum hoſtiæ ſumptæ.

354 Idem pariter eſt dicendum, ſi totus ſanguis effundatur è calice; & de hoſtia conſecrata, ſi diſpareat, vel ſi poſt ejus ſumptionem advertas non eſſe triticeam; tunc enim alia hoſtia debet recenſito modo conſecrari.

355 Quòd ſi non poſſit niſi difficillimè alia hoſtia haberi, ſacrũ cum una ſola ſpecie finias, prætermittendo verba, & ſigna, quæ ad ſpeciem deficientem ſpectant; nam vitare notabilem offenſionem plebis eſt de jure naturæ, integritas verò Sacrificii ſolùm de jure divino; adeòque illa eſt majoris virtutis.

356 Si autem propter ignorantiam, aut animi turbationem, quæ in his caſibus accidere ſolet, defectum non ſupplevisti, ſed Miſſam terminaſti, non debes aliud ſacrum perficere, quia tunc non judicatur eſſe idem, ſed aliud ſacrificium.

357 In dubio, alio modo eſt diſcurrendum; nam si dubitas, an sit acetum poſt calicis ſumptionem, teneas fuiſſe vinum, quia poſſidet ſubſtantia vini.

358 Idem teneas, si dubites poſt conſecrationem, ne sine certo fundamento turbetur ſacrificium, ejuſque ordo; quoniam poſſidet ſubſtantia vini. Si dubites ante conſecrationem, vel debes deponere rationabiliter dubium, vel vinum mutare, ne periculo non conſecrandi te exponas; & tunc si non invenitur aliud vinum, vel non niſi difficillimè; si non eſt incœpta conſecratio, desiſtas; si verò eſt incœpta, præſumas eſſe vinum, & proſequere; quia melius eſt, depoſito dubio ſacrificium perfici, quàm cum dubio incomplementum certò pati. Ita Tambur.

Acetum verò illud, si remanſerit, vel ſumas poſt ſumptionem ſanguinis, vel alicubi reverenter ſerves ſtupa, aut panno lineo imbibitum, donec ſiccetur, & tunc comburi debet, & in ſacrarium projici.

359 Quia in hujuſmodi defectibus, tam ſubſtantialibus, quàm non ſubſtantialibus ſubitæ perturbationes ſolent oriri, ea ex Doctoribus sit regula, ut conſiderata (quantum tempus permittit) gravitate, vel levitate rei, quæ deficit, incommodo, ſcandalo, quod poteſt oriri, id facias, quod melius videbitur, nec ſcrupulosè te geras; nam quidquid in ea perturbatione bona fide facis, benè coram Deo facis; quia si eſt error, per bonam fidem, & perturbationem non cenſetur deliberatè factum, ut sit mortale. Ita Tamb. *lib.*2. *cap.* 5. *num.* 30. *in Meth. cel. Miſſ.*

360 Si hoſtia conſecrata è manu Sacerdotis in calicem cecidit, & tota ſit humefacta, ut frangi non poſſit, nil eſt reiterandum, ſed fractione relicta, omnia dicat Sacerdos, omittendo tamen ſolita ſigna ſupra hoſtiam, & proſequatur ſacrum; quia nil ſubſtantiale deficiet; ad communionem autem ſignans ſe calice dicat: *Corpus, & Sanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat animam meam in vitam æternam. Amen.* Si verò non ſit tota humefacta, fiant omnia ſolita ſigna cum reſidua parte hoſtiæ, non humefacta.

361 Sacerdos, ſi de hoſtia grandiori ſibi providere non poſſit, ne eo die, etiam feriæ ſacrificio privetur, poteſt licitè parva formula uti, quia æquè per utramlibet ſacrificium perficitur, & nullum de hoſtia grandiori adeſt præceptum; ſolùm (ſi opus ſit) monendus eſt populus de defectu, ad ejus avertendam offenſionem.

362 Quòd ſi petas, an liceat Sacerdoti aſſumere formulam parvam, & hoſtiam grandiorem conſervare exponendam, ſi alia grandior haberi non poſſit?

Reſpondeo licere, ſi Sacerdos in ea Miſſa conſecravit, tam formulam parvam, quàm hoſtiam grandiorem; non licere autem, ſi formula reperta fuerit conſecrata in alia Miſſa; ratio eſt, quia Sacerdos communicare debet de ſuo ſacrificio.

363 Si muſca, aranea, aut aliud ſimile ceciderit in calicem ante conſecrationem; Sacerdos, ſi non erit ei nauſea, illud extrahat; ſecùs, vinum in ſacrarium mittat, & abluto calice, aliud vinum cum aqua ponat, offerat ſaltem mente, & conſecret.

364 Si verò id acciderit poſt conſecrationem, animal è calice extrahat, & abluat, illudque, & ablutionem aptè conſervet, ut poſt ſacrificium comburat, & ablutionem cum cineribus in ſacrarium projiciat, aut id miniſtro com-

committat. Sanguis autem debet ſumi ſi poſsit, ſine periculo vomitus, aut ſalutis corporis; ſecus, periculo ſtante, ut ſi adſit venenum; tunc namque nullo pacto eſt ſumendus, ne calix vitæ vertatur in mortem; ſed vel debet conſervari in vaſe, donec ſpecies corrumpantur, & indè combuſtæ mittantur in ſacrarium; vel debet exſiccari ſtupa, lino, aut ipſo linteolo, quod habet ſupra altare, &c. & ſic comburi, & cinis mitti in ſacrarium.

Sacerdos autem abluto calice debet novum vinum, & aquam imponere, offerre, & conſecrare, ut ſupra.

365 Item, ſi ex unius complicis confeſsione ſcias, vinum infectum eſſe veneno, poteris te à celebrando abſtinere; & ſi es in altari, illud etiam conſecratum non ſumere, ex Scoto *in diſt.*21. *qu.*2. ad tertium, *lit.M*, quem Tamb. & nonnulli ſequuntur contra Bonacinam, nam ex jure naturæ tenetur quilibet propriam vitam ſervare, nec calix vitæ verti debet in mortem; tunc igitur uti poteris modeſto prætextu, v.g. ampullam, quaſi caſu, è manu frangendam dimittendo, aut alio modo opportuno, qui, ex ſuperiùs dictis, prudentiæ non deficit. Nec inde ſigillum confeſsionis frangitur, quia (ut ait Scotus) tunc non debet reputari revelativum confeſsionis, niſi id, quod ex natura ſua prodit peccatum confeſſum, cujuſmodi non ſunt, te divertere à via, in qua ex confeſsione ſcis te eſſe occidendum, vinum non ſumere, ampullam frangere, &c. nam poſſe ob aliam juſtam cauſam ea agere, etiam ſi nullus tecum collocutus fuiſſet, eaque poſſent caſu independenter à confeſsione contingere, *num.* 379.

366 Idem dic de hoſtia, ſi fuerit ab aliquo venenato tacta: eſt enim in ſacrario ſeparatim ſervanda, donec corrumpatur, & in ſacrarium mittatur, & alia eſt conſecranda, & ſumenda.

367 Hoſtia, & calix à fulmine tacta, venenata cenſeri vult Gavantus.

S A N G U I S.

368 SI congeletur in calice, calix pannis calidis involvatur; quòd ſi non poſſit, ponatur in aqua ferventi propè altare, donec liqueſiat, ita ut intra calicem non intret aqua.

Si verò liquefieri nequeat, aut ignis haberi non poſsit, digito comminuatur, & aſſumatur.

369 Si vinum congeletur ante conſecrationem, debet mutari; quòd ſi aliud liquefactum commodè haberi non poſsit, tunc Sacerdos, ſi ad Canonem non pervenerit, ſacrum omittat, ne inconſueta materia utatur, & ſi opus ſit, populum de defectu moneat ad ejus offenſionem vitandam. Si verò incœptus ſit Canon, proſequatur (ait Tambur.) quia Canone incœpto cenſetur incœptum ſubſtantialiter ſacrum; nam probabilius eſt tale vinum eſſe aptam materiam conſecrationis, uti ex natura ſua potabile. Ita Tamb. At dico, quòd Sacrum omittat, uti tutius, ob *dicta num.*199. & *in tom.*1. *num.*85.

370 Aqua verò congelata pro certo non eſt apta materia baptiſmi, quia non poteſt facere lotionem, quæ eſt ejus materia proxima.

371 Si ſanguis cadat in tabulam, quæ terræ adhæret, tabula lingua lambatur, & radatur. Si in terram, radatur; ſemper autem quod abraditur, debet comburi, & cineres debent in ſacrarium mitti. Si ſupra lapidem altaris, ſanguis ſorbeatur à celebrante, lapis lavetur, & ablutio in ſacrarium mittatur. Si ſupra linteum, aut corporale, ter ſupra calicem lavetur, & ablutio aut ſumatur, aut in ſacrarium projiciatur. Idem fiat, ſi ſupra tapetum pedibus ſubſtratum; & tunc non eſt obligatio eas partes comburendi.

372 Pœnitentiæ autem in his caſibus, à ſacris Canonibus impoſitæ non ſunt in uſu, ſed hujuſmodi negligentes debent à Superiore puniri.

H O S T I A,

373 AUt fragmentum, ſi cadat in terram, lignum, aut aliud ſimile ſolidum, accipiatur, locus ablutione cum ſpongia mundetur, aliquantulum abradatur, & lotio, & abraſio in ſacrarium mittatur.

374 Si cadat in mappam, quolibet linteum, pannum, &c. illud lavetur, & lotio in ſacrarium mittatur.

375 Lotio ex caſu ſacræ hoſtiæ fieri poteſt à Clerico, vel Sacriſta. Lotio verò ex effuſione ſanguinis non niſi à Sacerdote, & in ejus defectu à Diacono.

376 Si fragmentum cadat in partes interioris veſtis mulieris; mulier ipſa modeſtè curet invenire, & ſupra eandem veſtem Sacerdoti porrigat; vel ipſa propriis digitis accipiat, in pixidem mittat, digitos lavet, & lotionem in ſacrarium projiciat. Quòd ſi non inveniatur, Sacerdos fragmentum Deo cômendet, & ſacrum proſequatur. Si verò cadat ſupra pectus mulieris, mulier ipſa modeſtè lavet. In quibus, & ſimilibus caſibus prudenter Tamb. advertit, melius eſſe vitare turbationem fidelium, quàm rubricarũ apicem ejuſmodi cautelas præcipientem obſervare; caſus namque, in quo adeſt fidelium turbatio, eſt à rubricis exceptus.

Hinc

377 Hinc (ait idem) ſi ſolus Sacerdos parvi fragmenti caſum advertit, & probabiliter prævidet notabilem mulieris turbationem, aut adſtantium offenſionem (quod quidem regulariter adeſt) ſi de fragmenti caſu mulier advertatur, nil dicat Sacerdos, ſed id Deo commendet.

378 Si Sacerdos hoſtiam evomat, & ſpecies integræ appareant; ſi non ſit nauſea, ſumantur; ſecus, in loco ſacro conſerventur, donec ſiccentur, & corrumpantur, & tunc corruptæ ſunt comburendæ, & cineres in ſacrarium mittendi: ſi verò ſpecies non appareant, & corruptæ judicentur, totus vomitus comburatur, & cineres in ſacrarium projiciantur.

379 Demùm ſi Sacerdos poſt ſumptionem advertat, ſpecies à ſe ſumptas fuiſſe infectas veneno, tunc ſolùm poteſt licitè vomitum provocare, & ut ſupra ſe gerere.

380 Quòd ſi Sacerdos deficiat, dum ſacrificat, tunc ſi id ante conſecrationem contingat, relinquendum eſt ſacrificium, quia non eſt ſubſtantialiter inchoatum: ſi verò poſt conſecrationem etiam ſolius panis, tunc vel eodem die, etiam poſt ſex, aut ſeptem horas, vel ſequenti die debet ſacrificium perfici ab aliquo Sacerdote, qui hoſtiam dividat, & Sacerdoti deficienti, ſi non objerit, ſed infirmus fuerit, & communicare poterit, unam partem ſumendam tradat.

C A S U S.

381 *Dum Sacræ Moniales communionem ſuſciperent, ſubitaneus ventus plures particulas è Sacra pixide rapuit, & per oſtiolum intus Cappellam interiorem ſparſit. Quid agendum?*

Reſp. Tunc Sacerdos, animo ſibi dato, pixidem claudat; & ſtatim curet, ut particulæ ab ipſis ſacris Virginibus, etiam propriis digitis, accipiantur, & intra pixidem reponantur. Vel ut ſumantur propria lingua ab aliis, ſi aliæ ſint communicaturæ. Vel omnes ab eadem, quæ communicavit, ſumantur, ſi aliæ non ſint, & priores duo modi commodè practicari non poſſint; maximè ſi ſint ſparſa fragmenta. Deinde eædem pavimentum ſpongiis lavent: *ut in num.* 371.

Agunt de Sacrif. Miſſæ, Scotus *quol.* 20. *in* 4. *d.* 5. *qu.* 2. *lit. L, diſt.* 17. *quæſt.* 2. *lit. M.* Maſtrius *diſp.* 19. *qu.* 3. *art.* 4. & 5. Leander *de Sacram. tr.* 7. & 8. Joan. la Cruz *pag.* 351. Tamb. *in meth. Cel. Miſſæ*, Arſdekin *tom.* 2. *pag.* 256. Gobat *to.* 1. *tr.* 3. Ant. à Spir. Sanct. *de Sacram. tr.* 7. Fagnanus *lib.* 3. Fenech. Mendo, Alloza ver. Miſſa.

FORMULA DIMISSORIARUM PRO REGULARIBUS.

382 Qua pluries uſum ſum, in qua practicantur doctrinæ traditæ, *n.* 29. 30. 34. 35. & 84.

FR. *NN. Ordinis NN. Dilecto Nobis in Chriſto Jeſu fratris NN. ſalutem.*

AD Excelſum Presbyteratus Ordinem eos Religioſos promovere muneris noſtri ratio expoſcit, quos laudabiliter, & devotè in inferioribus jam conſtitutos, verſatos fuiſſe noverimus. Propterea Tibi præmemorato N. N. in ſæculo nuncupato N. N. (ætate legitima prædito) *Vel* (*ſi adſit diſpenſatio ſuper ætate*) (cui de benignitate Apoſtolica, ob eximiam tui devotionem, & noſtræ Eccleſiæ neceſsitatem, per Brevem datum Romæ die .... Menſe .... Anno .... fuit diſpenſatum per tredecim menſes ſuper ætate à Sac. Concil. Trid. requiſita) nulloſq; Canonico impedimento interdicto, Sacro Diaconatus ordine inſignito, in ſuſceptis Ordinibus exercitato, probis, honeſtiſq; moribus, ac literaria diſciplina condecorato, cæteriſque per Trid. Concilii ſanctiones, ſummorumque Pontificum decreta requiſitis exornato, atque Exercitiis ſpiritualibus (teſtimonio Nobis facto) jam peractis: Præſentium virtute cum ſalutaris obedientiæ merito facultatem elargimur, ut ad Illuſtriſsimum, & Reverendiſsimum N. Epiſcopum (in cujus Diœceſi de familia commoraris) & eo ordinationem non habente, ad quemlibet alium Antiſtitem accedere valeas, Sacro Presbyteratus ordine decorandus. Ipſumq; obnixè rogamus ut tecum ſuper interſtitiis ob noſtræ Eccleſiæ neceſsitatem diſpenſare dignetur. Vale. Et Angelus Domini ſit in itinere tuo. Datum, &c.

383 Hinc habes, Prælatum regularem debere primo loco ſuum ſubditum ad Epiſcopum Diœceſanum mittere, in cujus Diœcesi de familia commoratur, vel ad Epiſcopum viciniorem, si erit in loco nullius Diœcesis, & eo abſente, aut ordinationes non habente tunc poteſt ad quemcumque alium Epiſcopum ſuum ſubditum mittere. Hæc ſunt diſposita à S. Congr. Conc. die 15 Martii 1596. & die 11. Junii 1638. juxtà mentem Trid. *ſeſſ.* 23. *de refor. cap.* 8. quæ decreta refert P. Auguſtinus Matthæucci *in Officiali curiæ ver. Ordines à n.* 4.

FINIS EXAM. ORDINANDORUM.

PARS SECUNDA.

Examen Prædicatorum.

CAPUT I.

DE CAUSA EFFICIENTE SACRÆ CONCIONIS.

Qui prædicare debeat?

384 AD Apoſtolicam ſacræ prædicationis munus ritè exercendum, tria neceſſariò requiruntur, quorum altero deficiente, nemo prædicare debet.

Primum eſt irreprehenſibilis vita; quia (teſte Tullio) *Caput eſt artis, dicere, quod facis*. Hinc D. Hieron. ad Nepotianum ſcribens, ait: *Non confundant opera ſermonem tuum, ne cum in Eccleſia loquaris, tacitus quiſque reſpondeat: Cur hæc, quæ dicis, ipſe non facis?*

385 Secundum eſt ſolida ſcientia: ut ſaltem omnia, quæ pertinent ad myſteria fidei; mandata Dei, & Eccleſiæ, vitia, & virtutes; hæreſes, atque erroneas opiniones dignoſcere, ac enucleare calleas; quod ſatis aptè præſtabis, ſi priores tomos hujus operis familiares habebis.

Tertium eſt legitima miſſio: nimirùm ut à Prælato, ad quem ſpectat, ſit tibi commiſſum, vel ſaltem conceſſum, nam ut inquit Apoſtolus ad Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* Vide Bullam Clem. X. *Superna* 1670. *in to.* 1. *ver.* De approbatione Confeſſarii.

CAPUT II.

DE CAUSA FINALI.

Prædicatoris finis.

386 ESſe debet, ut peccatores peccato mortui, ad vitam per pœnitentiam revocentur; & ut juſti, qui Charitate vivunt, abundantiùs vita fruantur, juxta illud Jo: 10. *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.*

CAPUT III.

DE CAUSA MATERIALI.

Quid Prædicari debeat?

387 PRædicationis materia eſt verbum Dei: *Prædica Verbum*, dixit Apoſtolus, 2. ad Tim. 4. Conſiſtit autem hæc verbi Dei prædicatio (ut ſuos fratres monet Seraphicus P. S. Franciſcus) *in annunciando vitia, & virtutes, pœnam, & gloriam.*

QUIBUS REBUS FULCIRI DEBEAT VERBUM DEI, ET QUO ORDINE.

388 CUm Verbum Dei prædicamus, firmis doctrinis fulcire dicta noſtra debemus, ut audientium corda movere poſſimus. Primum fulcimentum eſt *Auctoritas Sacræ Scripturæ*, in aliquo ex quatuor ſenſibus interpretatæ (ut infra) pro cujus interpretatione Sanctorum Patrum inſtrumentis uti neceſſe eſt, ne in errorem incidamus. Unde ſecundum fulcimentum eſſe debent *Sententiæ Sanctorum Patrum, & Conciliorum*. Tertium *Rationes*. Quartum *Similitudines*. Quintum *Exempla*.

DE SACRA SCRIPTURA.

389 SAcra Scriptura, cujus Author eſt Spiritus Sanctus, duas habet partes, Vetus ſcilicet, & Novum Teſtamentum. Utrumque ſubdividitur in quatuor partes, in libros nempè legales, hiſtoriales, ſapientiales, & Prophetales. In veteri teſtamento *legales* ſunt quinq; libri Moyſis, videlicet, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. *Hiſtoriales* ſunt decem in veteri teſtamento diſperſi. *Sapientiales* ſunt quinq; Proverbia, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, & Eccleſiaſticus. *Prophetales* ſunt ſex, quatuor Prophetæ majores, Iſaias, Jeremia, Ezechiel, & Daniel, liber duodecim Prophetarum, & liber Pſalmorum.

390 In Novo Teſtamento libri *legales* ſunt quatuor Evangelia. *Hiſtoriales* ſunt Actus Apoſtolorum. *Sapientiales* Epiſtolæ Apoſtolorum; & tandem *Prophetales* Apocalypſis B. Joann. Apoſt. Qui omnes libri numerantur à Conc. Trid. *ſeſſ.* 4. & ſecundum vulgatam D. Hieronymi ſunt de fide tenendi; translatio verò ſeptuaginta Interpretum non eſt de fide, eſt tamen majoris auctoritatis, quàm aliorum translatio.

391 Libri Sacræ Scripturæ dicuntur Canonici, quia continent Regulam, quam ſequi debemus in materia fidei, & morum, & quia ſunt relati, & à ſancta Eccleſia recepti inter Catalogum librorum divinorum, ſeu à Deo inſpiratorum; Canon enim regulam ſignificat, & Catalogum. Libri autem Canonici ex Decr. Trident. *ſeſſ.* 4. ſunt *Geneſis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri*, *Deuteronomium*, *Joſue*, *Judices*, *Ruth*,

quatuor libri Regum, duo Paralipomenon, duo Eſdræ, Tobias, Judith, Eſter, Job, Pſalterium, Proverbia, Eccleſiaſtes, Cantica, Sapientia, Eccleſiaſticus, quatuor majores Profetæ, duodecim Minores, duo libri Machabæorum. Hi ex veteri Teſtamento. Ex Novo verò *Quatuor Evangelia, Actus Apoſtolorum, quatuordecim Epiſtolæ Pauli, tres Joannis, duæ Petri, una Jacobi, una Judæ, Apocalypſis Joanni.* Adeòque qui præfatos libros pro ſacris, & Canonicis, ſeu à Deo inſpiratis non ſuſceperit, aut qui aliquam veritatem in illis contentam, v. gr. *In principio creavit Deus Cœlum, & terram,* negaverit, erit hæreticus. Alii duo libri, nempè tertius, & quartus Eſdræ, non ſunt ab Eccleſia recepti pro Canonicis; ſunt tamen magnæ auctoritatis, quoniam à nonnullis Sanctis Patribus citantur, & à Sixto V. in ſacris Bibliis poſt libros Canonicos, unà cum oratione Manaſſe fuerunt appoſiti.

DEFINITIO.

392 SAcra Scriptura *eſt liber vitæ ſcriptus intus, & foris.* Ita Lyranus noſter in Prologo, quæ definitio eſt deſumpta ex illo Apocalypſis *cap. 5. Et vidi in dextera ſedentis ſupra thronum librum ſcriptum intus, & foris.*

Dicitur *Liber Vitæ,* quia vitam tribuit eam benè exponentibus, & operibus exequentibus, juxtà illud Eccleſiaſtici, *cap.24. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Dicitur *ſcriptus intus, & foris,* ut per ly *intus* ſignificetur ſenſus ſpiritualis, & per ly *foris* sẽſus literalis.

393 Senſus Sacræ Scripturæ eſt ille, qui eſt intentus à Spiritu Sancto, qui eſt Author, & cauſa principalis Sacræ Scripturæ, prædeterminans ſaltem moraliter Sacros Scriptores, qui ſunt cauſa minùs principalis.

DIVISIO.

394 UNde ſenſus Sacræ Scripturæ in prima ſui diviſione eſt duplex, *Literalis, & ſpiritualis,* ſeu Myſticus; *Literalis* eſt illa ſignificatio prima, quo voces ſignificant res, ad quas ſignificandas ſunt impoſitæ, ut Deut.*cap.6. Audi Iſrael: Dominus Deus noſter, Dominus unus eſt. Spiritualis,* ſeu myſticus, & metaphoricus eſt illa ſignificatio, qua res per voces ſignificatæ rurſus ſignificant per ſimilitudinem, & figuras; ut Matth. 5. *Si manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam, & projice abs te.* Ubi per manum abſcindendam intelligitur amicus, qui ſcandalum affert, & eſt cauſa ruinæ, cujus familiaritatem homo debet abſcindere à ſe; undè ſenſus literalis à myſtico differt per hoc, quòd in literali ſignificatio attenditur à voce, in myſtico verò à re.

395 Senſus *literalis,* eſt duplex, hiſtoricus, & parabolicus: *Hiſtoricus* eſt ille, quo aliqua ſignificatur hiſtoriæ, ut præſertim in libris Regum, & Machabæorum contingit. *Parabolicus* eſt ille, quo aliqua ſignificatur parabola, ſeu comparatio, ut patet in Evang.de Patre familias. Senſus *myſticus* eſt triplex, Allegoricus, Tropologicus, ſeu Moralis, & Anagogicus.

SUMMA DIVISIONIS.

396 HInc ſummatim ſenſus Sacræ Scripturæ ſunt quatuor, nempè Literalis, Allegoricus, Tropologicus, & Anagogicus, qui ſenſus explicantur his verſibus:

Litera geſta docet, quid credas Allegoria.
Moralis quid agas, quò tendas Anagogia.

Senſus igitur *Literalis* res accipit, prout verba ipſa ſignificant. Senſus *Allegoricus,* oſtendit nobis, quid ſit credendum, quia tendit circa credibilia; dicitur *Allegoricus* à nomine Græco *Aleon*, quod eſt *alienum*, & à *Logos,* quod eſt *Sermo,* quaſi ſit alienus ſermo ab eo, quem voces ſonant. *Tropologicus,* ſeu moralis quid agendum, quia tendit circa moraliter agenda: dicitur *Tropologicus* à nomine Græco *Tropos,* quod eſt *Converſio,* & à *Logos*, quod eſt *Sermo*, quaſi ſit ſermo converſus ad animæ ædificationem, & morum informationem.

Anagogicus demùm, quid ſit ſperandum, quia tendit circa ſperanda in æterna beatitudine. Dicitur *Anagogicus* à nomine Græco *Ana,* quod eſt *ſurſum,* & *Goge,* quod eſt *ductio,* quaſi quòd ſit ſurſum ductio, ſeu locutio de terrenis, quibus ſignificantur cœleſtia.

EXEMPLUM.

Hieruſalem.

397 IN ſenſu literali ſignificat Civitatem Judeæ. In Allegorico Sanctam Eccleſiam militantem à nobis credendam, juxta illud Apocal.21. *Vidi Civitatem ſanctam Hieruſalem novam deſcendentem de cœlo à Deo, paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* In Tropologico ſignificat animam noſtram ſanctis operibus, & virtutibus ornandam, juxta illud Jeremiæ *cap.1. Hieruſalem, Hieruſalem convertere ad Dominum Deum tuum.* In ſenſu denique Anagogico ſignificat Eccleſiam triumphantem, nempè Patriam cœleſtem à nobis ſperandam, juxta illud Pauli ad Galatas 4. *Illa, quæ ſurſum eſt Hieruſalem, eſt libera, quæ eſt mater noſtra.*

SENSUS ACCOMMODATITIUS:

398 E*St, quo quis Sacram ſcripturam propriæ mentis ſenſui accomodat.*

Sic Orator in nova electione Ducis cujusdã Reipublicæ, cui nomen erat *Proſper,* uſus eſt verſu Pſalm.44. *Intende Proſpere, procede, & regna:* utendo æquivoco Adverbii in nomen,

Et alius ad exprimendam Principum conventionem circa Monarchiæ Hiſpanæ partitionẽ, & Dei inexpectatam providentiam in ea conſervanda incolumi cum conſtitutione Regis, uſus eſt illo Pſal.2. *Qui habitat in cœlis, irridebit eos.Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo.*

At Sacer Orator abſtineri debet à ſenſu accommodatitio, qui non ſit ſenſus virtutis, & unus ex quatuor.

Q U Æ R E S

399 *An in omnibus locis Sac.Scripturæ reperiri poſſint omnes quatuor ſenſus.*

RESp.Negativè,in multis enim locis ſolùm reperiri poteſt ſenſus literalis,nullo pacto myſticus,ut in illo: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. Et in illo alio: *Dominus Deus tuus unus eſt*, qui ſenſus eſt ſolùm literalis, non myſticus.

Econtrà in multis locis ſolùm reperiri poteſt ſenſus myſticus, nullo modo literalis, ut in illo Judic. *cap.9.Jerunt ligna, ut ungerent ſupra ſe Regem*: qui ſenſus nullo modo poteſt eſſe literalis, ſed ſolùm myſticus; nam per ligna intelliguntur habitatores Urbis Sichen, qui conſtituerunt Abimelech ſupra ſe Regem, ut in eodem Textu exponitur. Similiter in hoc alio loco: *Inveni hominem ſecundùm cor meum*: ubi ly *Cor* non poteſt ſumi literaliter, quia Deus non habet cor, ſed myſticè per voluntatem. Et in illo Pſalm. 78. *Comederunt Jacob,& locum ejus deſolaverunt*: ubi non poteſt haberi ſenſus literalis,quòd ſcilicet Jacob, & locum ejus comederint,ſed myſticus,& metaphoricus, nimirùm, quòd Jacob, & locum ejus deprædati ſunt.

Tandem multa loca habere poſſunt omnes quatuor ſenſus,ut in Gen.*cap.*16.dicitur,quòd Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & alterũ de libera: ubi per duos filios Abrahæ in ſenſu literali denotantur Iſaac, & Iſmael, Iſaac vir bonus filius Saræ uxoris Abraham,& Iſmael homo ferus filius Agar ancillæ Saræ.In ſenſu Allegorico per duos filios ſignificantur duo Teſtamẽta,ut exponit Apoſt.ad Galat.4. Iſmael enim *Vetus* ſignificat, Iſaac verò *Novum*.In ſenſu morali,ſeu Tropologico, ſignificari poſſunt duo filii ſpirituales unius Prælati, quorùm unus ut Iſaac proficiat,alter ut Iſmael à perfectione deficiat. Et demùm in ſenſu Anagogico per duos filios ſignificari poſſunt Angeli, quorum multi ſteterunt,& ſunt boni, multi ceciderunt, & ſunt mali.

DE QUATUOR CONCILIIS.

400 COncilia OEcumenica videlicet Generalia,& Univerſalia ad totum Orbem Chriſtianum pertinentia, à Sede Apoſtolica approbata,& ab Eccleſia recepta,hucuſq; ſunt decem,& octo, Tridentino incluſo, quorum principaliora ſunt prima quatuor,quæ ad authenticandam,ſtabiliendamque fidem,quam Sacra Scriptura prædicat, convenerunt.

401 Primum eſt Nicænum, quod celebratum eſt ab anno Domini 327.uſque ad annum 330.ſub Silveſtro Papa, & Conſtantino Imperatore,ubi convenerunt Epiſcopi 318.numero quidem ſacro, quia longè ante figurato in Sacra Scriptura in illis 318. militibus, quibus Abraham victoriam de quinque Regibus reportavit. In hoc Concilio damnata fuit hæreſis Arii, inæqualitatem inter Divinas Perſonas ponentis, aſſerentis Filium creaturam. Unde Concil. Filium conſubſtantialem Patri confitetur,& proindè Symbolum fidei ab Apoſtolis æditum,denuò conſtruxit, addendo illam particulam:*Conſubſtantialem Patri*; ſtatuitque, ut poſt hymnum glorificationis, qui eſt *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, adderetur: *Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper,& in ſæcula ſæculorum. Amen.*

402 Secundum eſt Conſtantinopolitanum, quod eſt celebratum anno Domini 383. ſub Damaſo Summo Pontifice, & Theodoſio Seniore Imperatore, ubi convenerunt 150. Patres,cui Concilio interfuit S.Hieronymus contra Macedonium negantem Spiritum Sanctum eſſe Deum.

403 Tertium eſt Epheſinum,quod celebratum eſt anno Domini 434.ſub Cœleſtino Papa, & Theodoſio Juniore Imperatore, ubi convenerunt 200.Epiſcopi.Cauſa Concilii fuit hæreſis Neſtorii Epiſcopi Conſtantinopolitani duas perſonas in Chriſto admittentis, ac proindè unitas ſub accidentali ratione, nempè per affectum; qui error fuit damnatus, & ſancitum, in duabus Chriſti naturis unam manere perſonam, nempè Verbi, adeòque duas naturas divinam, & humanam eſſe unitas ſubſtantialiter in ratione ſubſtantiali hypoſtaſis,ſeu perſonæ: & ex tunc in Salutatione Angelica additum fuit: *Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus, &c.*

404 Quartum eſt Calcedonenſe, quod celebratum eſt an. 451. vel 454. ſub Leone Papa, Valentiniano, & Martiano Imperatoribus, ubi convenerunt 630. Epiſcopi contra omnes hæreſes, præſertim contra Eutychen Conſtantinopolitanum Archimandritam, in Chriſto unam naturam aſſerentem, & ejus defenſorem Dioſcorum Alexandrinum Epiſcopum,ubi illi condemnati fuere cum aliis hæreticis, & definitum,ſic Chriſtum de Virgine natum,ut duæ naturæ, Divina,& humana,ſecundum ſubſtantiam realiter diſtinctæ,& impermixtæ remanſerint, unitæ ſolùm in unitate perſonæ Verbi;

ita

ita ut Chriſtus verus Deus ſit,& verus homo.

405 Præmiſſa quatuor principalia Concilia,Eccleſia Sancta tanquam quatuor Evangelia amplectitur, & veneratur, cum Divo Gregorio *in cap. Sicut*, *diſt.* 15. De Concilii eruditè agit Bellarminus *tom.1.contr.4.*

DE SS. PATRIBUS.

406 AD explanationem S. Scripturæ, & confirmationem doctrinæ, quam prædicamus, ſententiis SS. Patrum,& aliorum Scriptorum Eccleſiaſticorum ubi debemus quantum ad omnia ea,quæ ab Eccleſia univerſali ſunt approbata, & communiter recepta; inter quos præcipuè elucent Hieronymus in ſenſu literali,Ambroſius in Allegorico,Auguſtinus in Anagogico, Gregorius in Morali.

407 Semper autem ſunt attendendæ Romanorum Pontificum ſanctiones, etiam ſi doctrinæ ſint Auguſtini;nam de fide eſt,non Auguſtinum, ſed Romanum Pontificem ex Cathedra loquentem,errare non poſſe in materia fidei, aut morum. Hinc Auguſtinus ipſe ait cont. epiſt. fun. *Non crederem Evangelio*, *niſi quia Eccleſiæ Catholicæ credo*.Imò ſuper quamplurimis doctrinis Sanctus ſanctè ſe retractavit, pro quo librũ Retractationum conſtruxit. Adde,præfatos Sanctos Patres in aliquibus diſcordare,quæ Eccleſia permittit,quatenus nec contra fidem, nec contra bonos mores redundant,*v.in tom.1.prop.*30. ab Alex.VIII. *damn.*

408 Quando autem inter ſe Patres,& Doctores diſcordant, liberum eſt nobis ſequi, quem volumus;abſtinendum tamen eſt ab illis opinionibus, quæ poſſunt controverti, & repelli,quia non ad diſputandum contra Patres, & Catholicos Doctores, ſed ad populum erudiendum,pergamum aſcendimus.Hinc Sacram Scripturam contra eum ſenſum,quem tenuit, & tenet S. Mater Eccleſia, aut contra unanimem Patrum conſenſum,prout Tridentina Synodus cavit, Prædicatori nullo modo ad ſuos ſenſus contorquere licebit: Si verò aliquam novam interpretationem ab Eccleſiæ ſenſu, Sanctorumq; Patrum ſententiis non alienam, ad fidei Catholicæ doctrinam illuſtrandam, vel ut pietatis ſtudium excitet, aliquando afferre voluerit, aliquid brevi præfabitur, quo id ſibi licere humiliter petat: *v.num.*398.

Sententiæ tamen SS. PP. poſtquam latinè prolatæ fuerint, vulgari idiomatè vertendæ ſunt ad erudiendam plebem.

409 Nec parvipendenda eſt auctoritas Philoſophorum, illorum, inquam, qui non ſolùm naturæ vim,& effectus, verùm etiam morum, & vitæ normam inveſtigaverunt,idque magna ex parte ſunt conſecuti,ut fuerunt Plato,Ariſtoteles, Seneca, Tullius, & alii; iſtis enim uſi ſunt quoque SS. PP. in ſuis concionibus ad majorem perditorum fidelium confuſionem.

DE RATIONIBUS.

410 POſtquam auctoritatibus probata fuerit propoſitio, conſequens eſt illam fulcire rationibus, quas vel Doctores, vel ipſum ingenium dare poſſunt. Rationes autem deducendæ veniunt à locis communibus, videlicet.

1. *A Definitione.* Definitio eſt,quæ explicat naturam rei definitæ, vel per proprium genus,& proprium differentiam, quæ eſt propriè *Definitio*; vel per alia additamenta, quæ tamen non poſſunt alteri convenire; & hæc vocatur *Deſcriptio*. Exemplum hujus loci dat D.Gregorius Niſſenus,qui, ut auditores excitaret ad gratias Deo agendas,ſic hominem definit: *Homo eſt opus Dei ratione præditum, ad ejus, à quo creatum eſt, imaginem factum.*

Utitur etiam Eccleſiaſticus Orator definitionibus à ſenſibus hominum ductis,ut eſt definitio,quam affert Jacobus Apoſt.Epiſt.*cap.*4. cum dicit: *Quæ eſt vita veſtra? vapor ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.*

Interdum etiam alienis à vulgari loquendi conſuetudine:quomodo D.Baſilius in oratione ad divites, poſtquam eorum excuſationem propoſuit, deinde argumento à definitione ſumpto redarguit, dicens: *At te ipſum pauperem eſſe dicis,& ego aſſentior: pauper enim eſt, cui multa deſunt: ut multis autem rebus indigeas, inſatiabilis habendi cupiditas efficit.*

2. *A partium enumeratione* dicitur argumentum, quando enumeratis aliis rebus, quæ, poſſent ad rem facere,præter illam ab Oratore propoſitam, non invenitur, quod quæritur. Exemplum habetur in Eccleſiaſte Salomonis ad probandum, quòd omnia vanitas. Item in Prophetia Jeremiæ,*cap.*9.ubi oſtenditur in ſolo Deo gloriandum, enumeratis rebus, in quibus homines gloriari ſolent,his verbis:*Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur fortis in fortitudine ſua,& non glorietur dives in divitiis ſuis; ſed in hoc glorietur,qui gloriatur, ſcire, & noſſe me; quia ego ſum Dominus.*

3. *Ab Etymologia* ſumitur declarando rem ex vi, & natura nominis, quo res quæque prædita eſt.Exemplum dat S.Hier.qui ſcribens ad Heliodorum Monachum, hoc utitur argumento: *Interpretare nomen Monachi: hoc eſt nomen tuum; quid igitur facis in turba, qui ſolus es?*

4. *A Conjugatis*.Conjugata dicuntur ea,quæ ab uno orta variè commutantur,quorum uſus eſt frequens v.g.*Si Chriſtiani ſumus,Chriſtianè vivamus*.Exemplum etiam præbet Apoſtolus: *Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo*

de Cœlo Cœleſtis : ſicut portavimus , imaginem terreni , portemus imaginem Cœleſtis .

5. *A Genere , & Specie :* à genere poteſt argumentari ad ſpeciem , verb.grat. *Vitium eſt fugiendum , igitur fugienda eſt avaritia .* Item econversò à ſpecie ad genus : verb.gr. ad probandum, peccata miſeros homines efficere, ſic conſtrui argumentum poteſt : *Adulterium, homicidium ſeparant à Deo , quæ eſt maxima miſeria: igitur peccata miſeros homines efficiunt.*

6. *A ſimili* , fit argumentum ex comparatione unius rei cum altera, quæ in aliquo aſſimilantur : verb. gr. *Sicut vita naturalis illius ægroti deſperatur , qui naturalia medicamina ſpernit; ita vita gratiæ deſperatur peccatoris, qui ſpiritualia medicamenta contemnit .*

7. *A diſſimili,* etiam ſumitur argumentum per diſſimilium comparationem : Exemplum habetur in libro Proverb. *cap.* 4. ubi dicitur : *Juſtorum autem ſemita, quaſi lux ſplendens, procedit, & creſcit uſque ad perfectam diem : via impiorum tenebroſa .*

8. *A Contrario .* Quatuor ſecundùm Ciceronem ſunt contrariorum genera , *Adverſa , Privantia , Relativa , & Contradicentia* , à quorum ſingulis poteſt Eccleſiaſticus Orator ſuum ducere argumentum .

9. *Ab Adverſis .* Adverſa ſunt ea , quæ ſunt poſitiva oppoſita ſeu contraria: *ut Superbia, & Humilitas, Jejunium, & Crapula, &c.* Unde ab Adverſis poterit ſic argumentari : *Superbiam omnium peccatorum matrem eſſe ſcimus , humilitatem ergo omnium fundamentum virtutum inſectemur .*

10. *A Privantibus .* Privantia ſunt illa , quæ privativè opponuntur , ut forma, & ejus carentia in ſubjecto apto nato ad illam habendam : ita *Gratia* , quæ appellatur *lux*, privativè poteſt intelligi oppoſita *peccato* , quod vocatur *tenebra* : Unde ſic poteſt formari argumentum : *Sicut lux gratiæ eſt amanda , ita tenebra peccati eſt fugienda .*

11. *A Relativis.* Relativa illa ſunt, quorum unum refertur ad aliud, *ut Pater, et Filius; Dominus, & Servus:* Exemplum hujus argumenti à Relativis habetur in Malachia *cap.* 1. his verbis: *Filius honorat patrem, & ſervus dominum ſuum; ſi ergo pater ego ſum, ubi eſt honor meus? & ſi dominus ego ſum, ubi eſt timor meus ?*

12. *A Contradicentibus .* Contradicentia , ſeu contradictoria ea ſunt, quorum unum negat illud, quod alterum affirmat: *ut ſcire, & non ſcire : à contradicentibus* igitur poteſt hoc modo Orator ducere argumentum, ver.gr. *Qui Chriſtum diligit , mandata ejus ſervat ; igitur qui ejus mandata non ſervat, Chriſtum non diligit.*

13. *Ab Adjunctis .* Adjuncta dicuntur ea, quæ cum rebus , vel perſonis quoquo modo ſunt conjuncta , ſive inſeparabiliter , ut ſunt proprietates , & attributa : ſive ſeparabiliter , ut locus , tempus , veſtitus , comitatus , apparatus , colloquia , velocitas in inceſſu , rubor vultus , pallor , & alia , quæ rem magis exprimunt, & actiones aut meliores, aut deteriores afficiunt . Hoc loco uſus eſt S.Baſilius ſerm.de Jejunio dicens: *Jejunantis color gravitatis plenus eſt, non in impudentem ruborem effloreſcens, ſed pallore modeſto ornatus, placidus , & lenis oculus, ſedatus inceſſus , vultus animi ſecum loquentis index, nulla intemperantis riſus inſolentia , moderatio linguæ , & cordis puritas, &c.*

14. *Ab Antecedentibus,* argui poteſt deducendo conſequentias , quæ ex illis neceſſariò ſequuntur .

Exemplum : Dicit Apoſtolus 1. *ad Cor.cap.* 13. Quod *charitas patiens eſt, benigna eſt; charitas non æmulatur , non agit perperam , non inflatur, &c. igitur qui eſt charitate præditus, patiens eſt , benignus eſt , &c.*

15. *A Conſequentibus .* Non infructuoſum erit à conſequentibus etiam probare antecedentia , hunc enim locum adhibuit ipſe Chriſtus in Evang.Matth. *cap.* 5. ubi à conſequentibus probat : *Beatos eſſe pauperes ſpiritu, quia ipſorum eſt regnum Cœlorum :* Item *Beatos mites , quoniam ipſi poſſidebunt terram , &c.*

16. *A Repugnantibus .* Repugnantia differunt à contrariis , & diſſimilibus , eò quia iſta aliquem ordinem ſervant inter ſe , illa verò neque aliqua certa lege , neque ordine inter ſe opponuntur : ſic repugnare dicuntur fatum cum hominis libertate , invidia cum charitate, crudelitas cum deliciis , &c. Hoc loco uſus eſt Divus Ambroſ.in ſerm.de Decoll.S.Joan.Bapt. ubi ait : *Poſtremo (quod etiam omnes barbari horrere conſueverunt) inter epulas, atque convivia conſumandæ crudelitatis profertur edictum* , &c. & infra : *Quid crudelitati cum deliciis ? quid cum funeribus voluptati ? &c.*

17. *A Cauſis :* Quoniam quatuor ſunt genera cauſarum, *Materialis* ſcilicet, ex qua res eſt; *Formalis*, per quam res eſt; *Efficiens*, à qua res efficitur , & *Finalis* , cujus gratia omnia fiunt ; hinc à ſingulis poterit Eccleſiaſticus Orator ſuum elicere argumentum , ut infra .

18. *A cauſa materiali .* Quæ è limo terræ formati ſumus, S.Baſilius in opuſculo: *Attende tibi :* hunc locum ita expreſſit , dicens : *Exultas ob divitias, & ob majorum tuorum nobilitatem te jactas, & propter patriam, & pulchritudinem corporis? attende tibi ipſi, quod mortalis es, quòd terra es, & in terram reverteris.*

19. *A cauſa formali .* Ita arguit D.Bernardus : *O anima inſignita Dei imagine , decorata ſimi-*

ſimilitudine, redempta Chriſti ſanguine, deſponſata fide, dotata ſpiritu, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, quid tibi cum carne?

20. *A cauſa efficiente* adhibet exemplum Regius Pſalmiſta Pſalm. 93. dicens: *Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non conſiderat?* probans per hoc Deum humana curare.

21. *A cauſa finali* ſic argumentari poterit Orator: *Homo ad conſequendam æternam beatitudinem eſt formatus, ſtulti igitur, qui in temporalibus deliciis, in divitiis, in honoribus beatitudinem collocant.*

22. *Ab Effectibus*, ſicut quatuor ſunt genera cauſarum, ita quatuor genera effectuum, qui ex illis cauſis oriuntur. Ab hoc loco oſtendit Chriſtus Joan. *cap.* 10. ſe eſſe bonum Paſtorem, dicens: *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis; mercenarius autem videt lupum venientem, & fugit, quia mercenarius eſt, &c.*

23. *A comparatione* ducitur argumentum, quando arguitur, vel à majori ad minus, vel à minori ad majus, vel à pari.

24. *A majori ad minus* uſus eſt D. Hieronym. ſcribens ad Heliodorum his verbis: *Filius hominis non habet, ubi caput ſuum reclinet: & tu amplas porticus, & ingentia tectorum ſpatia metiris?*

25. *A minori ad majus* arguit Div. Baſilius in orat. ad divites: *Mare novit terminos ſuos, nox non traſgreditur antiquam termini deſcriptionem: at verò avarus non veretur tempus, non ſtatuit terminum, non concedit conſequentias ſucceſſionis: ſed ignis violentiam imitatur omnia corripit, omnia depoſcitur.*

26. *A Pari* concinnè S. Auguſt. in quodam ſerm. his verbis: *Et nos, & omnis populus unius Domini ſervi ſumus, & ſi benè agimus, ad unam beatitudinem pariter pervenimus; & quare pauper tecum non capiet cibum, qui tecum accepturus eſt Regnum? quare pauper non accipiat vel veterem tunicam, qui tecum recepturus eſt immortalitatis ſtolam? quare pauper non meretur panem tuum, qui tecum ad convivium invitatus eſt Angelorum?*

DE SIMILITUDINIBUS.

411 Similitudines, quæ certè magna vi mentem illuminant, & voluntatem movent, erui poſſunt vel ex ipſis humanis actionibus, unam cum alia comparando, quomodo Chriſtus Dominus ſimilitudine vigilantis Paſtoris, & ovis errantis, obligationem Superiorum circa ſubditos oſtendit; vel ex nanurali hiſtoria, nempè ex proprietatibus, & natura herbarum, florum, plantarum, & animalium, quomodo Deus in Deuteronomio *cap.* 32. oſtendit Hebræis curam, quam de ipſis habuit, ſimilitudine Aquilæ, dicens: *Sicut Aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portavit in humeris ſuis;* vel ex ipſis vulgaribus rebus; quomodo ipſe Chriſtus aſſimilavit Verbum Dei *ſemini quòd ſeminavit homo in agro ſuo.*

Cavendum, ne ſimilitudines indecenter, & viliter afferantur; alioquin riſum, & non fructum in auditoribus excitabunt.

DE EXEMPLIS.

412 Ultimum, quamvis non infimum locum in ſacra Concione obtinent exempla; plurimùm enim valent ad movendum auditorum animos. Sumenda autem ſunt præſertim exempla ex hiſtoriis ſacris Sacræ Scripturæ, vel ex Vitis Sanctorum, & Sanctarum, vel ex mirabilibus à Deo patratis in peccatoribus, ſive ad oſtenſionem miſericordiæ ſuæ, ſive juſtæ vindictæ; dixi: *Præſertim ex hiſtoriis ſacris;* nam hiſtoriæ prophanæ, quæ ex vitis gentilitium, vel mundanorum virorum deſumuntur, quamvis aliquando pro qualitate materiæ, de qua agitur, probæ ſint, non tamen ita frequenter, ſed parce eis uti debet Sacer Orator.

Hiſtoria verò naturalis, quæ ex ipſa natura ſumitur, & proprietatibus rerum viſibilium à Deo creatarum, non inſervit ad exempla, ſed valdè utilis eſt ad Verbum Dei comprobandum per ſimilitudines, comparationes, & per argumentationem à minori ad majus.

413 Advertenda autem ſunt quinque, 1. Quòd quamvis utile ſit aliquando, etiam Sanctorum peccata, & errores, ad humanam oſtendendam infirmitatem, & excitandam ſpem in magnis peccatoribus, in memoriam revocare; haud tamen ita frequenter illa commemorare debemus, ne auditores indè licentiæ occaſionem ſumant, & erudiantur *ad excuſandas excuſationes in peccatis.*

2. Ne inſipidis deſcriptionibus circumſtantiarum loci, temporis, vel prærogativarum perſonæ, vel alterius rei, quæ affertur in exemplo, detineatur oratio, ut deſcribendo pulchritudinem, indumenta, & familia, cum naturaliter ipſa hiſtoria producta fructum afferre poſſit.

3. Ne colloquium inter perſonas hiſtoriæ inducatur, niſi ipſa hiſtoria verba præbeat, vel probabiliſſimè inſerantur.

4. Ne ita breve exemplum ſit, ut cor penetrare non valeat, nec ita longum, ut tædio auditores afficiat.

5. Quòd à fabulis poetarum ſacer Orator abſtineat, vel adeò parcè illis utatur, & breviter, ut ferè nihil ſit, quando ſcilicet aptiſſimè cadant, & in talibus circumſtantiis, ut pro antidoto

tidoto eſſent, non tamen profeſſionem redderent: non enim benè Arca Teſtamenti, & Idolum Dagon conveniunt.

CAPUT IV.

DE CAUSA FORMALI.

Quomodo debeat Concio efformari?

414 OMnia orationum genera, quæ à Rethoricis efformari poſſunt, ad tria principaliter reducuntur, & ſunt: *Demonſtrativum* videlicet; *Judiciale*, & *Deliberativum*. *Genus demonſtrativum* eſt illud, in quo laudatur, vel vituperatur; *Judiciale*, in quo accuſatur, vel defenditur; & *Deliberativum*, in quo perſuadetur. Genus *Demonſtrativum* habet pro objecto præteritum, & honoratum: *Judiciale* præſens, & juſtum: *Deliberativum* verò futurum, & utile.

415 His autem tribus generibus addi poteſt quartum, quod vocatur *Doctrinale*, & conſiſtit tantùm in edocendo veritatem, & in declarando textus, leges, & præcepta; unde quælibet Concio in uno ex his generibus poteſt ab Eccleſiaſtico Oratore efformari.

GENUS DEMONSTRATIVUM.

416 SOlùm conſiſtit in narratione; unde Concio in genere demonſtrativo tunc fit, quando enarrantur myſteria fidei, vel vitæ Sanctorum, aut Tyrannorum, atque hominum impiorum facinora. In quo genere obſervanda ſunt ea, quæ à Legiſtis obſervantur, contenta in illo verſu:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Verb. Gr. ſi ſermo ſit de aliquo Sancto, 1. memorare debet, *Quis* fuerit, ſcilicet ejus nomen, parentes, & patriam, 2. *Quid* egerit in toto vitæ ſuæ curſu, nimirum exercitia virtutum, heroicas actiones, prodigia, & miracula, 3. *Ubi* ea omnia patraverit, 4. *Quibus auxiliis*, videlicet miracula, in virtute Nominis Jeſu, vel ſigno Crucis, vel invocatione B. M. Virginis, aut alterius Sancti: Exercitia verò virtutũ, auxilio Dei, medio S. Orationis, &c. 5. *Cur*, ſeu ad quem finem ea omnia egerit, ſcilicet ad majorem Dei gloriam, ſalutem animæ ſuæ, & aliorum utilitatem. 6. *Quomodo*: hoc eſt agendo de miraculis, an illa patraverit impoſitione manuum, vel veſtium contactu, aut olei unctione, &c. Si verò de virtutibus: quomodo eas exercuerit, referendo modos ab eo adhibitos in oratione agenda, in obſervando caſtitatem, paupertatem, obedientiam, abſtinentiam, patientiam, humilitatem, charitatem, &c. 7. Tandem *Quando*: quo tempore illa patraverit. Similitèr obſervandum, ſi ſermo fiat de aliquo myſterio.

Poteſt etiam hoc genus demonſtrativum ad virtutes, & vitia adhiberi, quando ſcilicet concio tantummodo ſiſtit in laude virtutum, vel in vituperio vitiorum, quod fit per eorum definitiones, vel recenſendo bona, aut mala, quæ cauſant.

GENUS JUDICIALE.

417 PRopriè dictum, ad Eccleſiaſticum Oratorem pertinere non poteſt; quia in ſacris Concionibus nullus adeſt Reus, nullus Defenſor; nullus Judex: dicitur autem metaphoricè in genere judiciali verſari, quando ita acriter vitia, & perverſas conſuetudines reprehendit, ut accuſare videatur, conſtituendo tanquam reum ipſum vitium, & ſtructuram ex judiciali genere deſumptam adhibendo.

GENUS DELIBERATIVUM.

418 EXercet Orator, quandò ſcripturis, rationibus, exhortationibus, vel minis ſuadet odium, & fugam alicujus vitii, aut amorem, ac deſiderium virtutis.

GENUS DOCTRINALE.

419 ADhibet, quando Concionatoris finis, & ſcopus principalis alius non eſt, quàm edocere veritatem, ſeu edocendo explanare aliquod mandatum Dei, vel Eccleſiæ, aut exponere, ſive litteraliter, ſive myſticè, totum Evangelium, vel aliquam ejus partem, aut Sacr. Scripturam, & ſimilia.

DE PARTIBUS ORATIONIS ECCLESIASTICÆ.

420 SEptem enumerare ſolent Rethores Orationis partes: & ſunt *Procœmium*, *Narratio*, *Probatio*, *Confirmatio*, *Confutatio*, *Amplificatio*, & *Epilogus*. Hæc tamen partium diſtinctio non ita Eccleſiaſticum Oratorem adſtringit, ut illæ omnes neceſſariæ arbitrentur: *Narratio* namque non eſt ſemper neceſſaria, niſi in genere demonſtrativo. *Confirmatio*, et *Confutatio*, probationi ſubjecta eſt, & in ea continetur; is etiam, qui amplificat, quodammodo probare videtur. Et tandem *Procœmium*, ſeu Exordium, & *Epilogus*, ſeu peroratio, admonitionis, & intelligentiæ cauſa adhibentur; quod haud ſemper neceſſariò eſt agendum, præſertim in re facili, & nota: unde omnes orationis Eccleſiaſticæ partes ad duas neceſſarias reduci poſſunt, duæ ſunt *Propoſitio*, ſeu propoſitum, & *Probatio*: quoniam verò regulariter exorditur ſacer Orator, aliqua etiam de exordio tangam.

EXORDIUM.

421 SEu Procœmium eſt inſtitutum, ut auditores dociles, attenti, ac benevoli reddantur. *Dociles* auditores reddet Orator, ſi recto

recto ordine ſe dicturum,& argutas quæſtiones omiſſurum, interdum pollicebitur: *Attentos*,ſi dixerit, ſe de ſalute animarum ſermonem habiturum,& quod ipſe Deus docuerit,aut Sancti Patres ſcripſerunt, enucleaturum : *Benevolos* tandem, ſi neque inanis gloriæ cupiditate, nec avaritia, ſed zelo Dei, & animarum ſalutis dicendi munus aſſumpſiſſe proteſtabitur .

Debent tamen exordia modeſta eſſe, ſeu verecunda, gravia, & brevia: *modeſta* quidem, *ſeu verecunda*,quatenùs ſcilicet nunquam Prædicator, aut raro, ſi neceſſitas cogat, ſe ipſum laudet,vel de ſe ipſo loquatur,ſed humilitatem ex orationis principio præſeferat. *Grave* item eſſe debet *Exordium*, aliqua videlicet præclara ſententia illuſtratum, propriis verbis,& minimè otioſis, quod dicendum eſt exprimens. Et *Breve*, ut ab omni vanitatis,ſuſpicione alienus eſſe judicetur.

Quantum ad loca Exordiorum, Exordia duci poſſunt vel à re ipſa, de qua agitur, ſeu ex ipſis orationis viſceribus; vel ab Auditoribus; vel à loco;vel à perſona ipſius oratoris; vel à ſimilitudine; vel ab exemplo; vel à ſententia ſacræ Scripturæ. Majorem etiam vim habent, ſi acumine, aut novitate auditorum mulceant aures.Nonnunquam etiam ex abrupto ordiendum : Ad hoc Eccleſiaſticos Oratores moneo, ut copiam ſibi Exordiorum, & Epilogorum è Sanctis Patribus colligant,ut faciliùs, atque utiliùs ex tempore dicant.

PROPOSITIO.

422 POſt Exordium, utatur Eccleſiaſticus Orator propoſitione illius rei, quam demonſtrare intendit: ad quam propoſitionem tria neceſſario exiguntur, 1. Quod ſit *una*,ita ut omnia, quæ in Concione dicentur,ſive probando, ſive amplificando, ſive confutando,&c. ad unam concluſionem principalem reducantur; alioquin ſi propoſitio non erit una, neque Concio una erit,ſed multiplex: v.gr.de Jejunio fieri poſſunt quamplures propoſitiones,ut *quod Jejunium ſit meritorium : quod ſit ſatisfactorium : quod ſit antiquum, &c.* quæ ſunt plures propoſitiones. Dicitur autem propoſitio una, quando unum habet ſubjectum,& unam paſſionem, 2. Quòd ſit *Catholica*, videlicet conſona fidei, & Sanctæ Matris Eccleſiæ locutioni, 3. Quòd ſit *popularis*, quæ ſcilicet populorum infirmitati,aut moribus ſit accommodata.

Ad orationem diſponendam inſeruit Propoſitionis diviſio; ſed cavendum eſt, ne ita inſtrumento dividendi delectetur Orator,ut confuſionem potiùs pariat, quàm memoriæ conſulat. In tria igitur, vel ad ſummum quatuor capita, ſeu puncta, eſt propoſitio dividenda. Exemplum: ſit propoſitio : *Jejunium eſt utile animæ* : hæc propoſitio poteſt dividi in illa quatuor ab ipſa Eccleſia enumerata, nempè quod *Jejunium vitia comprimit, mentem elevat, virtutem largitur, & confert præmia.* Ex quo patet, quòd partes, in quas propoſitio dividitur, habere debeant inter ſe aliquem nexum, ita ut omnes ad illam unam propoſitionem reducantur.

DE ARTE INVENIENDI PROPOSITIONEM.

423 ARs inveniendi propoſitionem eſt Sacram Scripturam diligenter perlegere, & ponderare, germanumque illius ſenſum, & non extortum inquirere, ac juxtà illum firmas, & æternæ veritatis maximas efformare, quibus utetur pro temporis opportunitate. Et ubi ſenſus litteralis haberi non poteſt, ad alios ſenſus eſt recurrendum.

Juvat ſacros Expoſitores,ſacrorumque Concionatorum argumenta,ac materiarum Indices pervolvere, & imitari.

Sed illud permaximè proderit ad firmiores, profundioreſque propoſitiones inveniendas,ad Orationem mentalem confugere, atquè in ea exerceri : in hac enim ipſe Spiritus Sanctus mentem interiùs illuminat, & profunda Cœleſtium Miſteriorum arcana revelat.In hac quippè ſchola Sancti Patres, ſcientia haud humanitùs acquiſita, ſed potiùs divinitus infuſa, tot ſolidas veritates, & inconcuſſas doctrinas didicere, totque volumina conſcripſere.

EPILOGUS.

424 SEu Peroratio, eſt terminus orationis. Terminatur ſæpè ſermo ſine commotione, præſertim quando ſententia aliqua explananda è ſacris litteris ſumitur, ut fecit S. Auguſt. in ſermonibus ad populum dicens : *Hæc retinete, huic fidei animas veſtras ſubjugate, à Chriſto Domino præmia conſecuturi Cœleſtis Regni.*

Utile tamen eſt, ſæpè cum aliqua commotione animi orationem concludere.commotionis autem Chriſtianæ quatuor ſunt ſpecies ſcilicet *Timor*,*Spes*,*Dolor*,ſeu pœnitentia,& *Lætitia*: hinc,ut auditorum animos excitet,poterit hos locos Eccleſiaſticus Orator ſibi præſcribere,videlicet,ut ab illecebris Diaboli,à Mundi amore,à domeſtica voluptatum tyrannide illos abducat, aut ipſe pro auditoribus pœnitentibus loquatur,aut faciat eos interdum orantes, atque deprecantes; aut deploret, deprecetur etiam cum lacrymis; non longa tamen oratione, cùm nil citiùs areſcat, quàm lacryma.

QUO ORDINE DISPONENDA EST CONCIO.

425 IN principio ſermonis ſeu in Exordio Eccleſiaſticus Orator, de quo ſibi di-

cen-

cendum ſit, proponet: deinde, quod propoſitum fuit, explanabit: definitione utetur, diviſione, rerum diſtinctione: brevem nonnunquam rationem ſubjiciet: exemplo, & ſimilitudine rem declarabit: breviter interdum digredietur, ità tamen, quòd unde deflexit oratio, eo iterùm redire ſignificet: concludat interdum ſingulis argumentis, nonnunquam pluribus explicatis. Quæ explicaverit, cum iis, quæ ſequuntur, conjunget, ad ea inſenſibiliter tranſiens, & tandem pro ultima concluſione ferventiora, & magis pœnetrantia adhibeat verba, interdum appoſitè, breviter recapitulando diſcurſum, ut meliùs in audientium memoria permaneat. Talem etiam adhibeat methodum, ut à principio uſque ad medium concionis auditores inſtruat, ac deinceps uſque ad finem moveat, & pios affectus ultimo loco excitet.

DE PERSPICUITATE ORATIONIS ECCLESIASTICÆ.

426 PErſpicuitas Orationis in hoc conſiſtit, quòd Eccleſiaſticus Orator utatur in dicendo verbis, & nominibus magis propriis, ac communibus, quæ videlicet communi loquendi uſu recepta ſunt, non autem obſcuris vocabulis, vel translatis, quæ non verſantur in uſu; quomodo enim perſuadere poterit, ſi non intelligatur? Excipe tamen ea, quæ propriis vocabulis explicata, ſine verecundia, vel horrore audiri nequeunt, ut ſunt quædam corporis partes, & etiam aliqua peccata nefanda, quorum nomina propria omninò ſunt ſupprimenda, & circumlocutione explicanda.

QUOMODO PRÆDICARI DEBEAT?

427 AD hoc ut Prædicatio Verbi Dei finem ſuum ſortiatur, ſex præſertim requiruntur, ideſt *Divini auxilii imploratio. Decor Prædicatoris. Judicium in dicendo. Emendata locutio. Pronunciatio, & Actio.*

DE IMPLORATIONE DIVINI AUXILII?

428 PRincipium elocutionis, & totius Eccleſiaſticæ eloquentiæ à Divini auxilii imploratione ſumendum eſt; quis namque audeat de Deo ſine Deo fari; aut de divinis ſine ope divina tractare? Idcircò, niſi meditatione præcedente, & precibus ad Deum fuſis, nemo debet ad Verbum Dei enunciandum aſſurgere, ne aliquando divino deſtitutus auxilio, præclariſſimum hoc munus dedecoret. Hortarer etiam, ut niſi priùs cœleſti pane refectus, Angelicum hoc miniſterium non ſubiret.

DE DECORE SERVANDO.

429 NOnnullæ præſcribuntur leges, ut *Decor* tum Prædicatoris, tum prædicationis ſervetur, 1. Requiritur, quòd vita Oratoris ab Oratione non diſcrepet, ne de ipſo dictum Salvatoris, Matth. *cap.*23. verificetur: *Hi ſunt, qui dicunt, & non faciunt*; neque enim faciliter perſuadebit Orator, ſi illud, quod verbis docec, moribus contradicit.

2. Ne unquam falſum dicat, vel mendacia proferat, nec etiam ſi ſperet inde animas omnes peccatorum ad pœnitentiam ſe poſſe convertere; Deus enim noſtris mendaciis non eget:

3. Ne auditoribus aduletur, eos variis epithetis, & titulis frequenter laudando, quamquam aliquando, ſi ſuo loco, & tempore adhibeantur, aliquid valent; ſed parcè illis utendum eſt; aptius enim eſſet appellare *fratres, & ſorores in Chriſto: animas à Deo benedictas: animas Chriſtianas: populum Dei: filios chariſſimos: dilectiſſimos auditores, & ſimilibus.*

4. Ne ſe ipſe jactet, aut ſuas res pulcherrimas non antea auditas ſe dicturum pollicendo: vel narrando ſe in aliis locis dixiſſe, & admirationem concitaſſe.

5. Tandem, ne ſupervacaneis, & inutilibus verbis tempus conterat.

DE JUDICIO IN DICENDO.

430 J*Udicium*, ſeu Prædicatoris providentia in hoc conſiſtit, quòd priùs diligenter inquirat mores, & præcipua vitia illius Civitatis, Oppidi, aut loci, ubi eſt concionaturus, ad hoc, ut pro diverſitate morborum opportuna adhibere poſſit medicamina; non enim eadem ubique collyria ſunt applicanda: ſimiliter concionem ſuam ad ingenium, & conditionem audientium accommodare ſtudeat; ſicut enim non decet pauperes, vel ruſticos objurgare de opiparis epulis, & de veſtium pompa; ita neque decet ad ignaros ea, quæ intellectu difficilia ſunt, prædicare: attendere igitur debent Concionatores prius ſtatum, & conditionem audientium, atque circumſtantias alias loci, temporis, &c. ne dicatur eis illud Jerem. Thren. *cap.*4. *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.*

DE EMENDATA LOCUTIONE.

431 EMendatam locutionem in concionando commendat N. Seraphicus P. S. Franciſcus Fratribus ſuis *in* 9. *cap.* Regulæ his verbis: *Moneo quoque, & exhortor eoſdem Fratres, ut in prædicatione, quam faciunt, ſint examinata, & caſta eorum eloquia, ad utilitatem, & ædificationem populi.*

Ad hoc igitur, ut emendatè loquatur Eccleſiaſticus Orator, hæc obſervare debet. Caveat, 1. Ne ſolœciſmis; ac barbariſmis auditorum aures offendat.

2. Ne verbis jocoſis, vel facetiis riſum excitantibus, aut minus honeſtis ſermonibus, vel deſcriptionibus, obſcœnitatem potiùs, quàm pietatem ſapientibus, aut fabellis; vel ſomniis uta-

utatur, ne fructum animarum amittat, & suſpicionem præbeat de ſe ipſo.

3. *Ne fati, fortunæ, infortunii* nomine, aliaque id generis ab Eccleſiæ uſu jam pridem exploſa frequenter uſurpet. Neve Deos, vel Deas, niſi improbando, vel deridendo gentilium fatuitatem, appellare audeat, quos illi tanquam Deos veneravere.

4. Ne anicularum adhibeat proverbia.

5. Ne prædicet miracula falſa, vel incerta, aut prophetias per Sacram Scripturam non approbatas, & à fortiori à ſe ipſo temerè excogitatas; dicendo, Deum, vel Chriſtum locutum fuiſſe; quòd execranda hypocriſis eſt. De iſtis enim conqueritur Dominus, Ezech. *cap.* 13. dicens: *Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident.*

6. Ne hiſtorias narret, vel explicationes Scripturæ adhibeat, quæ ex apocryphis Scriptoribus ſunt deſumptæ.

7. Nec Prælatis Eccleſiæ, vel Religioſis, aut Eccleſiaſticis detrahat, vitia eorum nominatim propalando, ſive verbis expreſſis, ſive æquipollentibus. Dixi *nominatim*: quia licitum eſt Concionatori generalibus verbis, vitia etiam Prælatorum, & Eccleſiaſticorum dulciter reprehendere. Et quod dixi de perſonis Eccleſiaſticis, etiam de ſæcularibus eſt intelligendum; cum hoc tamen diſcrimine, quòd nunquam de perverſis quorundam Prælatorum, vel Sacerdotum moribus agat, quin etiam de prælaturæ, vel Sacerdotii dignitate, & auctoritate multa dicat.

8. Quòd in vitiis reprehendendis à contumeliis, injuriis, & execrationibus ſe abſtineat; non enim ad rixandum, ſed ad monendum ſacer Orator pulpitum aſcendit: *v. tom.* 1. *ver. contumelia.*

9. Quòd nunquam de Prædeſtinatione loquatur, quin aliqua de libero hominis arbitrio attingat.

10. Quòd nunquam matrimonium ita laudet, ut virginitatem ei non anteponat.

11. Nec contra piam & communem ſententiam de Immaculata B. M. Virginis Conceptione aliquid dicere, vel diſputare audeat.

12. Ne alicujus Sancti Patris ſententiam temerè refutet.

13. Ne ſingulares quaſdam opiniones (ut cæteris doctior videatur) in medium afferat, ſed tantùm illas, quæ non ſunt ab Eccleſiæ uſu & conſuetudine aliena, & quæ cum probatis Eccleſiæ Doctoribus ſunt conſentanea, proferat.

14. Ne civilis Magiſtratus, vel Dominantes, vel Rectores Civitatum, & locorum aſperiùs objurget, ſed ſi aliquando opus erit, piè admoneat.

15. Ne iratum ſe oſtendat, eò quia aliquando corona frequentium auditorum ipſi deficiat.

16. Tandem, quod in univerſum ab illis verbis abſtineat, quæ decorem orationis, vel Oratoris minuunt, aut tollunt; vel admirationem, ſcandalum, diffamationem, jurgia, errores, & ſimilia in audientibus cauſare poſſunt; ſed ſapienter, clarè, humiliter, modeſtè, & cum prudentia loquatur, ut decet Sacrum Oratorem.

DE PRONUNCIATIONE.

432 PRonunciatio, quæ eſt maxima artis oratoriæ pars, in idiomate, & vocis moderatione conſiſtit.

DE IDIOMATE.

433 UNuſquiſque (regulariter loquendo) in illo idiomate, ac in ea lingua, in qua natus eſt, prædicare debet, ut majorem, atque uberiorem fructum ex ſua prædicatione auditorum animæ percipiant, maximè in propria Regione, ubi aliena lingua non ab omnibus univerſaliter percipitur; caveat tamen vocabula nimis rudia, & aſpera, quibus ſcilicet genus infimæ plebis, & mulierculæ uti ſolent; ſed nobiliora eligat, & perpolita, quæ videlicet à viris doctis, & civilibus communiter adhibentur.

Dixi: *regulariter loquendo*; quia ſi in aliena Regione prædicet, & præſertim, ubi nativum idioma minimè percipitur, vel pro vili habetur, tunc ſtudere debet in idiomate communiori, & magis accepto prædicare, quod eſt v. gr. in Italia idioma Etruſcum cum pronunciatione Romana.

DE MODERATIONE VOCIS.

434 VOcem debet ita Eccleſiaſticus Orator moderari, ut, ab oratione non diſcordet, ſed rebus, quas tractat, vox ſit accommodata: aliud enim vocis genus, nempè acutum, & concitatum requiritur ad exprimendum zelum Dei; aliud, ſcilicet humile, & demiſſum ad conſolandum peccatores timore propriæ conſcientiæ perterritos. Ad exprimendum gaudium, vox eſſe debet lenis, & remiſſa. Ad dolorem animi manifeſtandum, vehemens quidam, & gravis ſonus vocis requiritur.

Itaque non debet Orator immoderatis vociferationibus uti, ubi remiſſa vox requiritur, & lenis: neque uti leni, & remiſſa voce, ubi aliqua faceſſit aſperitas, ne frigida evadat oratio; ſimiliter quandam vocis mollitiem, vel magnitudinem non affectet. Nimiam in dicendo tarditatem, & celeritatem effugiat. Et tandem omnem cantilenam vitare ſtudeat, ſed ſolùm familiarem, liberam, & naturalem dicendi formam adhibeat; caveatque ne uno ſemper vocis ſono tota conſtet oratio.

DE

DE ACTIONE.

435 Actio Oratoris quæ eſt individua pronunciationis comes,& complementum,in motu, & geſtu corporis ſita eſt: debet ergo Eccleſiaſticus Orator eo modo, quo vocem, geſtum rebus accõmodare,de quibus tractat. Oculi ſunt præcipui pronunciationis comites,quorum intenſione, & remiſſione, conjectu, & hilaritate affectiones exprimuntur.

In geſtu itaque, & motu corporis hæc Concionator cavere debet: ſcilicet,ne eodem ſemper geſtu, neque manu eodem modo compoſita; neque ſemper eadem vultus moderatione utatur. Ne pulpitum manibus percutiat, niſi quando rei magnitudo poſcit. Ne per pulpitum curſitet,vel ſaltet. Ne in pulpito unquam corpore innitatur, vel medium corpus demittat, ſed rectus ſtet,aut ſedeat.Ne quando maximè commovere ſtudet, oris ſpeciem immutet, quod riſum potius, quàm commotionem excitat, nec labia lambat, vel mordeat. Ne caput in latus inclinet.Ne ſupercilia contrahat, deducat, vel remittat. Ne humeros attollat, nec rurſus contrahat. Ne brachium tanquam gladiator immoderatè projiciat, quamvis moderatè projectum ſit telum orationis, quo interdum feriuntur animæ. Nè ſiniſtram jactet, niſi in maximo ſermonis calore.Ne manum ſupra os,vel oculos immediatè ponat,nec demittat infra pectus.Ne manus ad femur apponat, niſi rarò, cùm ad indignationem movere voluerit. Ne pede ſupplodat, niſi cùm de rebus maximis agit.Ne digitorum geſtum indecorum adhibeat:nec ipſorum argutiis utatur. Ne crebrò expuat,vel tuſſiat,niſi neceſſitate coactus.

Alia indecora ſimilia fugiat, ſtudeatque, ut actio ſit libera,ac naturalis,non affectata: item nobilis,generoſa,& ſpiritu plena,ſancta,continens,& ſine præcipitatione: quod totũ facillimè cõſequetur,ſi in principio ſuæ exercitationis in hac arte concionandi peritos Magiſtros conſulat, à quibus erudiatur, & corrigatur.

FINIS EXAM. PRÆDICATORUM.

PARS TERTIA.

Examen Miſſionariorum.

436 Quoniam ipſum Miſſionarii nomen apertè ſatis admonet, eum,qui tam præcipuum Apoſtolicum opus aggredi cupit,debere eſſe Miſſum; dicente Apoſtolo ad Rom. 1. *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* Ideò primò advertat unuſquiſque, qui talentum verbum Dei annunciandi obtinuit, ne temerè ad hoc munus obeundum ſe ingerat;ſed ſolùm, ſi Deo interiùs inſpirante, ab ipſo ſit vocatus tanquam Aaron; quod facilè dignoſcere poterit, ſi pro unico,& principali fine habeat, minimè temporale aliquod emolumentum,ſed Dei gloriam,& Animarum profectum. Et tunc obtenta priùs Ordinarii facultate, ſuorumque Superiorum benedictione, opus tam Deo charum aggrediatur.

437 Secundò. Hoc peracto, cum uno, vel duobus ſociis(prout loci Ordinario placuerit) omni cum devotione, ac modeſtia ad Civitatem pergens,ſeu locum,ubi Apoſtolicam miſſionem exercere voluerit; antequam incipiat, præmonitum faciat Parochum de ſuo adventu,& fine,ut ille ſibi aſſiſtat, & faveat in cunctis, quæ ad ſuum Miniſterium conducent.

438 Tertiò Civitatem, ſeu locum ingrediens, unus imaginem Crucifixi anteferat;alter verò campanulam,qua dato triplici ſigno, alta voce laudabit Sanctiſſimum Jeſu Chriſti Nomen,vel Sacramentum,& Immaculatæ Virginis Mariæ ſine macula originali Conceptæ.

439 Quartò.Magis elevando vocem,dicat: *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos*; vel alium conſimilem textum; aut aliquam orationem jaculatoriam lingua vulgari, quæ ſibi ad commovendum populum, ipſumque ad Eccleſiam convocandum magis apta videbitur.

Hinc quaſi proceſſionaliter incedentes, Litanias B.M.V. canere poterunt, vel coronam recitare, & plateas, aliaque loca populo magis frequentia tranſeundo, aliquantulum ſiſtat,& verba aliqua exhortationis faciat ad excitandos otioſos: *Quid hìc ſtatis tota die otioſi? Quærite dominum, dum inveniri poteſt*; vel aliud ſimile, & ſic omnes poſt ſe conabitur trahere.

440 Quintò. Cùm in Eccleſiam fuerit populus congregatus; pulpitum Miſſionarius aſcen-

aſcendat, & primùm de ipſa Miſſione ſermonem habebit, pro quo aſſumere poterit thema illud, Exodi 3. *Qui eſt, miſit me ad vos:* Oſtendens ſe tanquam Moyſen à Deo miſſum ad eos liberandos ab hujus præſentis ſæculi Ægypto, & à miſerabili ſervitute diaboli.

Sermonem autem in tria puncta dividere poterit, diſſerendo videlicet: Primò, de Dei gloria. Secundò, de animarum ſalute. Tertiò, de Emendatione vitæ. Invitet omnes ad pœnitentiam, ad compunctionis lacrymæ, & ad peccatorum ſuorum integram, atque lacrymabilem confeſſionem pro qua excipienda, ſeſe, ac ſocium exhibeat, ſi is quoque Confeſſarius fuerit; nec non alios probos adeundos Confeſſarios pro faciliori expeditione adhortetur.

Denique. Si Indulgentiam plenariam teneat (uti Miſſionarii mei Ordinis tenent, ex *num.* 445.) habita priùs Ordinarii benedictione, & in Regnis Bullæ, Commiſſarii Cruciatæ licentia, Indulgentiam publicet, & ad illam, deſignata die (quæ poterit eſſe ultima, & Dominica) lucrandam invitet.

441 Sextò. Quolibet manè Miſſam celebrabit, in cujus fine (ſi circumſtantiis loci, & perſonarum attentis, judicaverit expedire) haud parùm utile erit, ſi verba pauca, ſed fructuoſa ad auditores habeat, aliquod Miſſæ myſterium, vel textum currentis Evangelii, ſeu Epiſtolæ, breviter declarando: Et poſt gratias Deo actas reliquum Matutini temporis in audiendis Confeſſionibus inſumet, vel in aliquo aliud pietatis Officium; ut in ſedandis inimicorum odiis, in aſſiſtendo moribundis, in Sacramento Euchariſtiæ ad infirmos aſſociando, & in aliis ſimilibus pietatis, & charitatis operibus, oſtendens ſe in cunctis Animarum ſalutem, Deique cultum, & famulatum quærere.

442 Septimò, Actum miſſionis perficiet hoc pacto. Populum prævenire poterit, affigendo per locum teſſeras convocationis, in quibus dies, & horas Miſſionis, & Concionis notentur. Die præfixa accedente, eum per ſolita Campanæ ſigna excitabit. Et ſi opus fuerit, ipſe cum ſocio Veſperarum hora cum Crucifixo, & campanula ad eundem convocandum exiet, & ſecum ad Eccleſiam perducet.

Ibi poſt Veſperas ad locum aptatum aſcendens, per horæ dimidium, doctrinam Chriſtianam, articuloſque fidei explanabit. Utilius erit, & ſimul jucundum, ſi fiat per oppoſitionem puerorum aptiorum, ad hunc effectum priùs ſelectorum, & tunc ante Miſſionarium coram populo diſpoſitorum, quorum unum à Miſſionario de articulo Doctrinæ Chriſtianæ interrogatum, ſi erret, alius corrigat, & Miſſionarius ſuper illo puncto ſuam declarationem addat, ſicque proſequatur.

Poſt dimidiam horam doctrinæ Chriſtianæ; quadrantem horæ cum populo genuflexo expendet in oratione mentali, vel vocali, ipſam dirigendo pro S. Rom. Eccleſia exaltatione, Principum Chriſtianorum pace & concordia, & hæreſum extirpatione.

Statim (ſi fieri poteſt) aptus Sacerdos, aut Clericus, in organo, ſi pulſari poterit, aut propè Miſſionarium ſtans cantiunculam more loci modeſtè canere poterit, quæ ſit materiæ concionis conformis.

Inde Miſſionarius in eo loco, aut in pulpito concionem habebit per tres horæ quadrantes, in cujus fine diem, & horam futuræ concionis deſignabit.

Prima Concio eſſe poterit de confeſſione, & ejus partibus eſſentialibus, maximè agendo de integritate, dolore, & propoſito. Aliis verò diebus ſequentibus materiam concionum aſſumet, prout meliùs animarum neceſſitati viderit expedire: Videlicet de quatuor Noviſſimis, Morte, Judicio, Inferno, & Paradiſo.

De Dei miſericordia in parcendo verè pœnitentibus. De malo procraſtinantium converti ad Deum. De gravitate, & fœditate peccati mortalis.

Supra omnia autem valdè fructuoſum erit, imò neceſſarium, de decem Præceptis Decalogi, de Præceptis Eccleſiæ, & ſeptem vitiis Capitalibus ſermones contexere, ut plebs ignara clarè, & diſtinctè legem Dei addiſcere valeat, & quæ obſervare, quæque vitare teneatur, agnoſcat; ne fortè de ipſis Prædicatoribus ſuis conqueratur Dominus, dicens: *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Hinc haud parùm proficuum erit, ſi aliquibus diebus à diebus concionis diſtinctis horam ad doctrinam Chriſtianam, & præmiſſa præcepta explananda aſſumat, de quibus quid diſcurras, fusè habes in tomo 1.

443 Octavò. Hoc ſaluberrimum Sacræ Miſſionis exercitium haud habet præſcriptum tempus. Perdurare autem ſolet per quindecim, decem, aut octo dies. Protrahi poteſt ad menſem, ſi neceſſitas poſtulet; quod magis expediens eſſet pro doctrina Chriſtiana in oppidis & locis rudibus.

Eo tempore poterunt quinque, aut octo conciones, uti ſupra *num.*242. fieri, juxta locorum, & perſonarum opportunitatem.

444 Nonò denique. Ad magis excitandam populi devotionem, poterit Miſſionarius ſuæ Miſſionis tempore duas, aut tres Proceſſiones ordinare cum interventu Cleri. Primam in

prin-

principio Miſſionis pro diſpoſitione,ut dictum eſt *à num.*437. *ad* 440.

Secundam in medio pro pœnitentiæ exemplo ad peccatores commovendos, in qua deferent imaginem Crucifixi grandem cum luminibus, quantum fieri poteſt, ferentibus Clericis,Sacerdotibus,Religioſis, aut Confratribus, & congregatis ſupra caput, & collum pœnitentiæ,ac mortificationis inſtrumenta.Et tunc ſermo erit de Paſſione Domini, vel de pœnitentia agenda in remiſſione peccatorum.

Tertiam tandem proceſſionem faciet in fine Miſſionis pro gratiarum actione,quæ fiet cum lætitia magna, ſimul & devotione, deferendo imaginem Beatiſſimæ Virginis feſtivè ornatam,campanis pulſantibus, canendo hymnum: *Te Deum laudamus*, inſuper gaudii, ac laudis Pſalmos,& Cantica.Inde erit ſermo de gratiis Deo agendis pro beneficiis cunctis tum ſpiritualibus,tum corporalibus,generalibus,& particularibus, præcipuè ipſius Miſſionis tempore ab omnium bonorum largitore collatis. Cui & Ego præ cæteris gratias ago, pro hujus *Examinis Eccleſiaſtici* Initio, Incremento, & Meta.

INDULGENTIA PLENARIA

Conceſſa Miſſionariis Ordinis Minorum de Obſervantia Sancti Patris Franciſci,& Chriſti fidelibus,ad quos iidem Miſſi acceſſerint.

INNOCENTIUS PAPA XII.

Univerſis Chriſtifidelibus præſentes literas inſpecturis, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

445 COEleſtium munerum theſauros, quorum diſpenſatores eſſe nos voluit Altiſſimus, libenter iis impartimur, quos pro ſua in Deum, & proximos charitate, & Chriſtianæ Religionis zelo, animarum ſalutem omni ſtudio procurare intelligimus. Quo in genere cùm Fratres Minores Ordinis Sancti Franciſci de Obſervantia habeamus,eoſque in primis, quos Dilecti Filii eorundem Fratrum Superiores ob hanc cauſam hoc ipſo, & conſequentibus annis in diverſas Provincias Chriſtianæ Reipublicæ mittere conſtituerunt: Nos ſanè eorundem Fratrum pietatem, ac operam, eorumq; ad quos illi mittendi erunt, religionem, & devotionem ſpiritualibus gratiis confovere, atque augere cupientes, ſupplicationibus dilecti filii Matthæi à Sancto Stephano dicti Ordinis Miniſtri Generalis Nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati, piamque illius deliberationem, quantum cum Domino poſſumus, promovere volentes, de Omnipotentis Dei miſericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, omnibus & ſingulis Fratribus dicti Ordinis, tam Reformatis,quam non Reformatis Miniſtro Generali ejuſdem Ordinis ſubjectis, ad Miſſiones in quibuſvis locis de Ordinariorum licentia reſpectivè exercendas in futurum mittendis (ubi tamen non erunt Miſſionarii Congregationis de Propaganda Fide) & aliis utriuſque ſexus Chriſti Fidelibus, ad quos ipſi mittendi acceſſerint, Noſtram,& Apoſtolicam benedictionem per præſentes impartimur: Nec non iiſdem verè pœnitentibus, & confeſſis,ac Sacra Communione refectis, qui pro Sanctæ Romanæ Eccleſiæ exaltatione, Principum Chriſtianorum unione, infidelium converſione, hæreſum extirpatione,prout unicuique ſuggeret devotio, pias ad Deum preces effuderint, Plenariam omniũ peccatorum ſuorum indulgentiam,& remiſſionem miſericorditer in Domino auctoritate Apoſtolica tenore præſentium pro una vice dumtaxat pro unaquaque Miſſione de Ordinariorum locorum licentia reſpectivè facienda,concedimus, & elargimur: Hortantes Venerabiles Fratres, Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios Eccleſiarum Prælatos,& Rectores,ac verbi Dei Prædicatores, ut in ſuis quiſque Eccleſiis, cum populus frequentior fuerit, præſentes literas, & omnia in eis contenta publicent, & publicari faciant, ac omnem eiſdem Fratribus, tam Reformatis, quàm non Reformatis favorem, & auxilium in præmiſſis præſtent. Volumus autem,ut præſentium tranſumptis, etiam impreſſis manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ obſignatis, eadem prorsùs fides adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris, die xx. Auguſti, M.DC.XCIX. Pontificatus Noſtri Anno Nono.

J. F. Cardinalis Albanus.

L A U S D E O.

INDEX

I N D E X

RERUM, ET VERBORUM NOTABILIUM,

Quæ in Primo Tomo de Examine Confeſſariorum continentur.

Litt. N. numerum marginalem deſignat.

A

ABbatiſſa poteſt imponere præcepta temporalia obligantia ad mortale, ſi materia ſit gravis ſuis monialibus; aut ad veniale, ſi materia ſit levis, *num.* 201. *&* 202. Poteſt etiam imponere præcepta formalia, ac ſpiritualia, quæ in conſcientia graviter, aut leviter obligent, *num.* 207. *ad* 212.

Abortus non licet procurari etiam ante animationem fœtus ad vitandam infamiam, aut occiſionem, *num.* 2120. Neque ad vitandam mortem ex puerperio, *ibid.* Prægnanti infirmæ an liceat pro tuenda vita ſua procurare abortum, *n.* 2121. *ad* 2123. Procurantes abortum fœtus animati effectu ſequuto quaſnam pœna incurrant, *num.* 2125. *ad* 2129.

Abſolutio, *vide* Forma Sacramenti Pœnitentiæ. Abſolutio à reſervatis: *v.* Caſus reſervati, Epiſcopus, Inquiſitores. Abſolutio à cenſuris: *v.* Cenſura. Abſolutio ſub conditione de futuro non eſt valida *num.* 3055. Non poteſt dari ad reincidentiam *ibid.* A cenſuris verò poteſt, *num.* 3056. Moribundis, *num.* 3107. A venialibus, *num.* 3240. In caſu reſtitutionis, *num.* 2732.

Abſtinentia à ſervilibus, *num.* 2019. A carnibus, *num.* 2848.

Accidia quid ſit, *num.* 3783. quando venialis, *ibid.*

Actus interni quando ſubdantur legi: *v.* Lex. Actus Religionis quinam ſint: *v.* Religio. Tenemur frequenter elicere actus virtutum theologicarum, & maximè quando, *num.* 287. Actus ordinati quando habeantur, *num.* 3758. Diſparati, *num.* 3761. Actus conjugalis impeditur ex voto, & quando, *num.* 4264. *ad* 4272. An intrinſeco mali, *num.* 143. Interni, & externi, *num.* 181. Humanus, *n.* 3726. Voluntarius, *ibid.*

Adjunctio quid ſit, *num.* 2348.

Adjuratio quid, & quot modis poteſt fieri, *num.* 1765. *&* 1766. Ut ſit licita quænam conditiones requirantur, & in quonam conſiſtant, *n.* 1767.

Admiratio diſtinguitur à ſcandalo, *num.* 344.

Admixtio quid ſit, & quando dividenda pro rata, *num.* 2350.

Adoptio quid ſit, *num.* 4030.

Adoratio quid ſit, & quotuplex; *num.* 269. *&* 270. Licitum eſt votis, & alio cultu privato, non tamen publico, & ut privatam perſonam venerari ſepulchra ſervorum Dei eximiæ ſanctitatis, *num.* 271. *&* 272.

Advenæ ſi non venerint animo habitandi majori parte anni, non obligantur legibus, & conſuetudinibus ſpecialibus loci, niſi adſit ſcandalum, *num.* 163. Nec tenentur ad leges locales ſui domicilii, dum tranſeunt per loca, ubi illæ non obſervantur, *ibid.* Loquendo autem de legibus, & præceptis communibus alio modo eſt diſcurrendum, *num.* 164. Advenæ poſſunt, ſed non tenentur ſe conformare officio loci, *num.* 447. An teneantur ad jejunia locorum, *num.* 2903. Quantum ad præceptum communionis: *v.* Communio.

Advertentia defectus ipſius in peccato, *nu.* 3704.

Adulterium quid ſit, & quomodo in confeſſione aperiendum, *num.* 2146. Malitia adulterii quando contrahatur, *num.* 2147. *&* 2148. Pœnæ adulterii ex jure canonico quænam ſint, *num.* 2150. quando adultera non amittat dotem, *num.* 2151.

Advocatus mortaliter peccat, & ad damna utriuſque partis tenetur, ſi defendat cauſam manifeſtè injuſtam, *num.* 122. Non ſic autem, ſi tueatur cauſam minùs ſed verè probabilem, *ibid.* Peccat mortaliter, & ad reſtitutionem tenetur, ſi defendat articulum juſtum cauſæ injuſtæ, *num.* 124. In aliis verò caſibus quando mortaliter peccet, *num.* 125.

Affinitas orta ex copula licita ſe extendit uſque ad quartum gradum, ex illicita uſque ad ſecundum, *num.* 2152. Gradus affinitatis probabilius eſt ſpecie differre à gradibus conſanguinitatis *num.* 2154. Non oritur ex copula ſodomitica, *num.* 2180.

Altare privilegiatum quid ſit, *num.* 3814. De clauſula, quæ ſolet apponi in conceſſione ipſius, *num.* 3819. *ad* 3823.

Alienatio rerum, & bonorum Eccleſiaſticorum, in quonam ſenſu accipiatur ut prohibita, *num.* 846. *ad* 849. Res quæ alienari prohibentur, quænam ſint, *num.* 850. *ad* 853. Eſt prohibita jure canonico, *num.* 854. Caſus, in quibus alienatio permittitur, quinam ſint, *num.* 855. Pœnæ contra alienantes extra caſus prædictos, & à quibus incurrantur, *num.* 858. *ad* 865. Caſus, in quibus alienatio poteſt fieri abſque conſenſu

Apoſtolico, *n.* 867. *ad* 870. Reſolvuntur plura de alienatione, *n.* 883. *ad* 905. Pecunia non eſt prohibita alienari, *n.* 906. *ad* 910. Plura expenduntur quæſita, in quibus apparet, poſſe pecunias, & alia bona pretioſa alienari, vel non, ſine aſſenſu Apoſtolico, *n.* 911. *ad* 981. Bulla in alienatione non diſponit de nondum acquiſitis, *n.* 1027.

Alluvio quotuplex ſit, *n.* 2347.

Ambitio quid ſit, *n.* 3773. Moderatè appetere non eſt actus ſuperbiæ, aut ambitionis, *ibid.*

Amphibologia quid ſit? *n.* 1719.

Annus Sanctus ſuſpendit Indulgentias, & quas, *n.* 3835.

Antephatum quid ſit, *n.* 4321.

An ipſum lucretur à puella prius ab alio corrupta, quæ communiter putabatur Virgo? *n.* 4323.

Apoſtaſia, ſive publica, ſive privata ſit, eſt una ex irregularitatibus ex delicto, *n.* 4420. 6.

Aſpectus impudici à peccato excuſantur, & quando, *n.* 2189. *ad* 2193.

Aſſicuratio quid ſit, *n.* 2420. *&* 2397.

Attritio quid ſit? *n.* 3058. A contritione differt, *n.* 3059. Quænam ſufficiat ad Sacramentum Pœnitentiæ, *n.* 3061.

Avaritia quid ſit, *n.* 3774.

Augumentum frumenti, quòd fieri ſolet in horreo cujus ſit, *n.* 2486.

B

Baptiſmus quid ſit, & quomodo neceſſarius, *nu.* 2969. Materia, & Forma, *nu.* 2972. *ad* 2981. Hæretici, qui convertuntur ad fidem, quando ſint rebaptizandi, *n.* 2982. Miniſter quinam debeat eſſe ad validitatem ipſius, *num.* 2983. *ad* 2990. Subjectum, *n.* 2991. Diſpoſitio ipſius, *nu.* 2996. Fictè recipiens, *nu.* 2998. Effectus, *n.* 3002. Patrini, *n.* 3003. Dubium in baptiſmo, *n.* 38. Iterans, *n.* 4420.

Bellum juſtum quando ſit, *n.* 106. Bona capta tam in juſto, quam in injuſto bello, cujus ſint, *n.* 2308. *ad* 2334. Non poteſt indici alteri ad invadendum regnum ob jus tantùm probabile, *nu.* 103.

Beneficiati tenentur ſub mortali ad horas canonicas, *n.* 490. Quando non teneantur, & à peccato mortali excuſentur, *nu.* 490. *&* 491. Tenentur ad reſtitutionem ipſas omittendo, & quando, *nu.* 492. *ad* 494. Reſtitutio cui facienda ſit, *nu.* 496. *&* 497. Quinam beneficiati teneantur ſub mortali ad horas canonicas, *n.* 503. *ad* 507.

Beneficium quid ſit, *n.* 502. Differt à patrimonio, *ibid.* Beneficia eccleſiaſtica dividuntur, *n.* 1265. *ad* 1269. Beneficium eccleſiaſticum quodnam propriè dicatur, & plura de ejus collatione, & electione, *n.* 1271. *ad* 1284. Pluralitas beneficiorum, *n.* 1285. Plura quæſita reſolvuntur circa redditus Eccleſiæ, *n.* 1290. *ad* 1334. Renunciatio beneficii quid ſit, & quotuplex, *n.* 1337. Conditionalis non poteſt fieri, niſi in manibus Papæ, *n.* 1338. Renunciatio pura poteſt ab Epiſcopo admitti, & ſub quibus cauſis, *n.* 1341. Permutatio quando ſit, & quæ conditiones requiruntur, *n.* 1347. Penſiones ſuper beneficiis: *v.* Penſio. Manuales, *n.* 504. Simplex, *n.* 501.

Beſtialitas, quid ſit, & quomodo in confeſſione explicanda, *n.* 2182. Habet malitiam ſpecie diſtinctam à mollitie, & ſodomia, *n.* 2186.

Bigamia quid ſit, *n.* 4431. Quotuplex, *ibid.* Qui diſpenſare poteſt in ipſa: *v.* Commiſſarius Bullæ.

Blaſphemia. Convictum in Deum, & Sanctos ſemper eſt blaſphemia, & in creaturis quando, *n.* 1540. *&* 1541.

Bona neceſſaria, ſuperflua, quænam ſint? *n.* 409.

Bonitas moralis quid ſit? *n.* 7.

Bulla Cruciatæ quid ſit, *n.* 3836. Taxa ipſius, *ibid.* Extraneus accedens ad locum Bullæ, *n.* 3841. Abſolutio à reſervatis, *n.* 3842. *ad* 3846. Approbatio Confeſſarii, *n.* 3849. *ad* 3858. Regulares & Moniales quantum ad privilegia ipſius, *n.* 3859. Commutatio votorum, *n.* 3860. Uſus Oratoriorum, *n.* 3864. Eſus lacticiniorum, *n.* 3871. Privilegium veſcendi carnibus, *n.* 3876. Privilegium circa tempus interdicti, *n.* 3877. Uſus indulgentiarum, *n.* 3883. Bulla Defunctorum, *n.* 3885. Compoſitionis, *n.* 3892.

C

Cambium quid, & quotuplex ſit, *n.* 2446. *ad* 2451. Cum recambio, *n.* 2452.

Cappellania collativa, *n.* 504.

Canonici quando diſtributiones lucrentur, *vid.* Diſtributiones.

Cardinalis tenetur ad horas ſtatim, ac ſcit ſe eſſe nominatum à Papa, *n.* 510.

Caſtitas quid ſit, & de ejus voto, *n.* 1855.

Caſus fortuitus quid ſit, *n.* 2672. Nullus regulariter tenetur ad damnum, quod per ipſum interveniat, & in quibus caſibus, *n.* 2673.

Caſus in quibus reſervatio facienda eſt, *n.* 3300. Prudentia, *n.* 3304. Ignorantia an excuſet, *n.* 3299. Decretum Clementis VIII. pro Regularibus, *n.* 3301. Quinam caſus ab ipſis reſervari poſſunt? *ibid.* Pueri ante annum 14. pubertatis non eximuntur à reſervatione, *n.* 3306. Vagi accedentes ad locum, ubi peccatum eſt reſervatum, non poſſunt ab eo abſolvi, *n.* 3307. Abſolutio, *n.* 3308. In caſibus ſoli Pontifici reſervatis impeditus perſonaliter adire Pontificem pro abſolutione, quid agere debeat, *n.* 3344. In articulo mortis, ſeu in periculo probabili poteſt quilibet Sacerdos ab omnibus caſibus reſervatis, etiam ob hæreſim, directè abſolvere, *n.* 3354. Si ſit annexa cenſura, ad quid teneatur pœnitens, *n.* 3355. In urgenti neceſſitate Confeſſarius inferior poteſt ab omnibus caſibus reſervatis,

tis; etiam hæreſis, indirectè abſolvere, *n*.3358. Conditiones adducuntur, ut quis abſolvatur pro cenſuris reſervatis in caſu impedimenti legitimi, *n*. 3362. Quantum ad poteſtatem Regularium in reſervata, *v*. Regulares. Caſus ſeptem reſervati, pro quibus ſuſpenſio incurritur, *n*. 3548. Sexdecim reſervati Papæ extra Bullam Cœnæ, *n*.3549. Viginti reſervati in Bulla Cœnæ Domini, *n*. 3550. Sex extra Urbem & intra Italiam, Summo Pontifici reſervati, *n*. 3551. Quinam in ipſis comprehendantur, *n*. 3554. Caſus octo reſervati Archiepiſcopo Panormitano, *n*.3593. In Ordine Fratrum Minorum Regularis Obſerv. 19. *n*.3601. Pro Reformatis 13. *n*.3602.

Catalogus cenſurarum, & caſuum reſervatorum *n*.3548.

Cenſura quid ſit, & quotuplex, *num*. 4324. Ad validitatem ipſius quid requiratur, *n*.4326. Subjectum, *n*. 4327. Poteſtatem ferendi quinam habeant, *n*.4329. Cauſæ excuſantas ab incurſu, *n*.4332. Violans, *n*. 4410. Pueri ante annum 14. pubertatis, an ligentur cenſuris, *n*. 4391. Abſolvere à cenſuris quinam poſſint, *n*. 4333. *ad* 4337. Laicus non tonſuratus non poteſt in articulo mortis à cenſuris abſolvere, *n*. 4386. Nec Clericus prima tonſura initiatus, *n*. 4388.

Cenſus quid ſit, & quotuplex, *n*. 2425. *ad* 2429. Jure naturæ quid requiratur ad ipſum, & quid jure Canonico, *n*.2430. *ad* 2439. Ut cenſus perſonalis, præciſo jure Pontificio, ſit juræ naturæ juſtus, quid attendi debet? *n*.2441. Quantitas penſionis in cenſu, *n*.2443. *ad* 2445.

Ceſſatio à divinis quid ſit, *num*. 4416. Violans? peccat mortaliter, *ibid*.

Character quid ſit, *num*.2966.

Charitas quid ſit, *num*.286.

Charitas erga inimicum ex præcepto obligat, ut quilibet homo privatus communia charitatis ſigna, & beneficia exhibeat; ſpecialia verò ſolùm ex conſilio, niſi adſit ſcandalum, *n*. 302. Quænam ſint iſta ſigna, & quando teneatur ea ſub mortali præſtari, *n*. 303. *ad* 314.

Charitas erga proximum non ſufficienter expletur, ſi abſtineamur ab actu odii, & erga eundem exequamur facto opera externa benevolentiæ, *n*.289. Aſſignatur ordo in dilectione proximi, *n*.291. & 292. Tenetur quis ſuccurrere proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto, etiam cum periculo propriæ vitæ, ſi ſit certa ſpes illum juvandi, & non ſit periculum damni proprii ſpiritualis, *num*.293.

Choreæ quot generis ſint, & quæ licitæ? *n*.390. *ad* 393.

Circumciſio differt à Sacramentis novæ legis, *n*. 2942. Non cauſabat gratiam ex vi & efficacia ſua, *ibid*.

Circumſtantiæ in confeſſione aperiendæ, *n*. 552. *n*.1855. & *n*.3127. *ad* 3137. Notabiliter aggravantes, *n*.3141. In infinitum. *n*.3139.

Clerici tenentur ſervare leges civiles, quæ non ſunt contrariæ juri Canonico, *num*.165. Quantum ad eorum immunitatem, *v*. immunitas realis, & perſonalis. An Laicus factus Clericus judicari, & puniri poſſit pro obligationibus contractis, aut delictis commiſſis ante Clericatum? *n*.754. & 755. Alii duo caſus reſolvuntur circa immunitatem perſonalem Clerici, *n*.756. *ad* 761. Quid agendum in dubio, an gaudere debeat? *n*. 762. *ad* 780. Quando, & quomodo Clericus tradi poteſt puniendus curiæ ſæculari? *n*.781. *ad* 790. Quantum ad eorum penſionem, *v*. Penſio. Percuſſio Clerici, *v*. Excommunicatio. Clericus non poteſt eſſe accuſator in cauſa ſanguinis, nec teſtis, & quando, *n*.4448.

Coadjutor cum futura ſucceſſione, etiam ſi gaudeat ſtipendio ſui laboris, non tenetur ad horas, *n*. 503.

Codicillus quid ſit, *num*.2599.

Cœmeterium ſi violetur, non violatur Eccleſia; *num*.555.

Columbaria eſt licita, *num*.2301.

Commendatarius tenetur ad horas, *num*.504.

Commodatum quid ſit, & quando ab eo poteſt lucrum quis accipere, *n*.2376.

Compenſatio eſt licita, ſi tres interveniant conditiones, *n*. 2641. Quando famulus compenſare poteſt, *n*. 2643. *ad* 2648. Expenduntur plura quæſita, *n*.2650. *ad* 2658.

Comedere ob ſolam voluptatem eſt peccatum, *n*. 3778. Immoderata etiam eſt peccatum, *n*.3780.

Commiſſarius Bullæ ex facultate à Summo Pontifice ipſi conceſſa poteſt in foro conſcientiæ dumtaxat diſpenſare in impedimento affinitatis, & quando, *n*. 4242. Quantùm ad irregularitatem poteſt diſpenſare cum illegitimo habito ex matrimonio invalido ob impedimentum affinitatis ex copula illicita in primo, & ſecundo gradu, *n*.4493. Item in bigamia ſimilitudinaria, & in aliis, quæ excipiuntur, *ibid*.

Communio quotuplex *num*.2914. In Paſchate, *n*. 187. & *n*. 2917. Vagi, Peregrini, & Advenæ; poſſunt ubilibet intra præſcriptum tempus præcepto communionis ſatisfacere, *n*. 2919. communio quotidiana, *n*. 2931. Non eſt de jure divino, *n*.2932. In Paraſceve, *n*. 2933. Non tradantur plures particulæ, *n*. 2934. Viaticum *n*. 2921.

Complacentia de actu malo eſt peccatum, *n*. 2286. De malo alterius, probabile eſt, non debere explicari in confeſſione ſpecies mali, *n*.296.

Concubinarius in occaſione proxima, *numer*. 3639.

Concupiſcens mulierem, ſtatum ignorans, *num*. 3716.

Conductor quinam dicatur, *num*.2378.

Confeſſio quid ſit, *nu.* 3094. Qualitates, *nu.*3095. Examen, *n.*3097. Integritas, *n.*221. *&* *n.*3105. Dimidiatio, *n.*3113.*ad* 3126. Si occurrat manifeſtatio complicis, *nu.*3110. Abſentis, *n.* 3146. In ſcriptis, *n.*3153. Annua, *n.*187. *&* *n.*2911. Venialium, *n.*2935. De ſolis confeſſis, *n.*3160. Reiteranda tam ex parte pœnitentis, quàm Confeſſarii, *n.* 3161. *ad* 3177. Mendacium in confeſſione, *n.*3050.

Confeſſarius tenetur abſolvere pœnitentem aliàs diſpoſitum juxtà ſententiam ipſius pœnitentis, dummodò ſit verè probabilis, *n.*73.

Confeſſarii in primis confeſſionibus debent pueros, ſuper quæ credere debent, examinare, & erudire, *n.*278.

Confeſſarii Monialium quantum ad eorum approbationem, *n.* 1421. Moniales unius Monaſterii non poſſunt virtute Jubilæi, aut Bullæ Cruciatæ, eligere Confeſſarium non approbatum pro illis, ſed pro ſæcularibus, aut pro Monialibus alterius Monaſterii, *nu.* 1423. *ad* 1428. Quænam ætas requiratur pro Confeſſariis Monialium tam ordinariis, quàm extraordinariis, & pro quanto tempore poſſit Confeſſarius ordinarius deſtinari? *n.*1451. *&* 1452. Ingreſſus Confeſſarii ordinarii intra Monaſterium, in quibus caſibus? *n.*1453. *&* 1454. Confeſſarius extraordinarius quomodo ſe gerere debeat, & de ejus ingreſſu, *n.*1455. *ad* 1462. Confeſſarii regulares habent poteſtatem commutandi, & diſpenſandi juramenta, & vota ſæcularium exterorum, exceptis quinque reſervatis, *n.*1723.*ad* 1725. Poteſtas ipſorum quoad ſæculares, & exteros in reſervatis, *num.*3457. Non poſſunt diſpenſare in juramentis, quæ adjacent actibus ex ſe perpetuis, *num.*1726. Ultrà onus reſtitutionis quid injungere debeat occiſori, *n.* 2113. Quantum ad approbationem, tam regularium, quàm non regularium, *nu.* 3285. Quantum ad juriſdictionem ipſius, *v.* Juriſdictio. Confeſſarii Principum, *n.*3620. Scientia, *n.*3603. Prudentia, *n.*3610. *ad* 3625. Cum Monialibus, *n.*3628. In occaſione proxima, *num.* 3635. *ad* 3664. Cum recidivis, *nu.* 3665. Cum meretricibus, *n.* 3672. In articulo mortis quinam poſſint abſolvere, *n.* 3245. Confeſſarii regularium de licentia Provincialium poſſunt diſpenſare ad petendum debitum, *n.*4302.

Confidentia Jubilæi, *n.* 3828.

Confirmatio quid ſit, *n.*3014. Materia proxima, & remota, *n.*3015. *&* 3016. Forma, *nu.*3018. Miniſter, *n.*3022. Subjectum, *n.*3026. Effectus, *num.*3031.

Confuſio quid ſit, & quando dividenda pro rata, *num.*2349.

Conjunctio rei unius cum re alterius, quot modis poteſt contingere, *n.*2347.

Conſcientia quid ſit, *n.*5. A ſynderesi differt, *ibid.* Eſt intrinſeca, & proxima regula, juxtà quam homo ſuas actiones dirigere tenetur, *n.*7. Dividitur in rectam, erroneam, dubiam, probabilem, & ſcrupuloſam, *ibid.*

Conſcientia recta quid ſit? *n.* 8.

Conſcientia erronea quid ſit, *n.* 9. Ex ignorantia invincibili obligat ad actum dictatum, non obſtante malitia objecti, *n.* 10. Hinc dicitur recta non ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, *ibid.* Qui peccat ex conſcientia erronea, peccat peccato ejuſdem ſpeciei, & qualitatis, quam intellectus judicat, *n.* 11. Conſcientia erronea ex ignorantia vincibili obligat tantùm ad errorem deponendum, *nu.* 13. Ad vincendam ignorantiam non requiritur diligentia omnis poſſibilis, ſed fieri debet modo humano, & juxtà qualitatem materiæ, *nu.*14. Ignorantia vincibilis redditur invincibilis, ſi immineat exequutio, aut omiſſio operis, & tu non poſſis conſcientiam deponere, ſi non adeſt, quem conſulas, *n.* 16.

Conſcientia dubia quid ſit, *nu.* 17. Differt ad opinione, *n.*18. *&* 21. Dubium eſt duplex, negativum, & poſitivum, *n.* 19. Quid ſint, *ibid.* Ad dubium tria requiruntur, *n.*22. Dubium juris, & facti, quid ſint, *n.*24. Dubium ſpeculativum, & practicum, quid ſint, *n.*24. Qui operatur cum conſcientia ſpeculativè dubia, non peccat, ſi practicè judicet, opus eſſe hìc, & nunc ſibi licitum, *n.*25. Qui operatur cum conſcientia practicè dubia, peccat peccato ejuſdem qualitatis, & ſpeciei cum eo, de quo dubitat, *n.* 26. Aſſignantur duæ regulæ juris ad deponendum dubium, & quomodo ſint intelligendæ, *n.*29.*uſque ad* 34. In dubiis tutior pars eſt eligenda, quomodo ſit intelligendum, *n.* 35. In dubiis ſive facti, ſive juris, quoad valorem ſacramentorum, tenemur ex præcepto tutiorem partem eligere, *n.* 36. Item quando immineret proximo periculum gravis damni, *ibid.* In aliis materiis quando teneamur, *n.* 37. *ad* 39. *In dubiis melior eſt conditio poſſidentis*, in quanam materia habeat locum, *n.*40. *ad* 42. Certus de lege, dubius tamen, an caſus particularis ſit ſub ea comprehenſus non ligatur lege, *n.*46. Si conſtet de lege, ſed dubites an ei ſatisfeceris, ſatisfacere teneris, *n.* 47. Dubius de legis juſtitia, obedire tenetur, *n.* 48. Certus de lege dubius, an ſit acceptata, aut poſteà abrogata, lege ligatur, *n.*49.

Conſcientia probabilis quid ſit, & unde dicatur, *n.*50. *&* 51. Differt à conſcientia dubia & quare, *n.*52. Tam adminiſtrando, quàm recipiendo in Sacramentis, non licet, ſequi opinionem probabilem, relicta tutiori quoad valorem, extra caſum neceſſitatis, *n.* 75. In caſu neceſſitatis licet, *n.*77. Ceſſante neceſſitate, ſi Sacramentum fuit collatum juxtà opinionem minùs tutam, aut cum requiſitis dubiis, eſt iterandum ſub requiſitis certis, *n.*80.

Conſcientia ſcrupuloſa quid ſit, *n.*128. Ejus ſigna quæ-

quænam ſint, *n.*130. Remedia conſcientiæ ſcrupuloſæ, quæ ſint, *n.*131. Privilegia ſcrupuloſi, quæ ſint? *n.* 132. Licèt operari cum conſcientia ſcrupuloſa manente ſcrupulo, ſi judicetur eſſe ſcrupulus,& contemnatur,*n.*136. Si probabiliter judicetur eſſe ſcrupulus,necne? tunc conſcientia ſcrupuloſa tranſit in conſcientiam probabilem, *n.* 137. Conſcientia ſcrupuloſa poteſt tranſire in conſcientiam dubiam, & quando, *n.* 138.

Conſuetudo quid ſit, & quid requiratur, ut habeat vim legis, *n.* 237. Triplex eſt, *n.*239. Conſuetudo præter legem quid ſit, *nu.*240. Ut obliget ad mortale, quid requiratur: *n.*240.*&* 241. Conſuetudo contra legem quid ſit, *n.*242.Quando poteſt dari; *ib.&* *n.*243. Dupliciter poteſt introduci, & per quid,*n.*244.*ad* 246.Conſuetudo poteſt tollere pœnam, imò irritationem actus, & non obligationem legis quoad culpam, *n.*247. Conſuetudo non poteſt derogare legem, ſi lex exprimat, quòd non poſſit per conſuetudinem contrariam abrogari, *n.*248. Quando poteſt derogare legem, *n.* 249. *ad* 251. Abrogatio legis per conſuetudinem introductam per viam puræ præſcriptionis non poteſt haberi ſine bona fide, *n.*254.*ad* 256. Non requiritur autem bona fides, ſi conſuetudo ſit introducta per viam conniventiæ, *num.*252.

Conſulens homicidium, *v.* homicidium.

Contractus quid ſit, quotuplex, & quando invalidus, *num.*2356. *ad* 2363. Vis, metus, dolus, & error in contractibus, *num.*1645. *ad* 1668.

Contractus Societatis quid ſit, & quænam conditiones requirantur, ut ſocietas ſit licita? *num.* 2418. *&* 2419. Per ipſum reportari poteſt mutuum ex lucro, & quomodo,*num.*2420.*ad* 2422.

Contractus emptionis, & venditionis, quid ſit? *n.*2453.Ad quid teneatur venditor, *nu.*2458. *ad* 2460.Quænam res vendi poteſt,*n.*3454.*ad* 3457. Expenduntur caſus practici contractus emptionis ad metam., *nu.* 2478. *ad* 2491. Contractus à godere, an licitari poſſit per contractum venditionis, *num.* 2493. *&* 2494. Contractus inter mulierculas exerceri ſolitus, quo pecuniam dant (vulgò) ad uſu di riti, di tele, di ſargetta, &c. an ſit licitus, *n.* 2495. *&* 2496. Non poteſt quis minoris juſto pretio rem emere ex hoc, quòd pecunia anticipata emit, nec vendere cariùs ultrà juſtum pretium ex hoc, quia ad creditum vendit, *num.*2499. *&* 2500.

Contractus à pagare, & conſignare, an ſit licitus, *num.* 2497.

Contractus mohatra quid ſit, & quando licitus, *n.* 2501. *ad* 2503.

Contritio in communi quid ſit, & quotuplex, *nu.* 3058. Differt ab attritione, & per quid, *n.*3059.

Contumelia quid ſit, *num.*2765.

Cooperatio ad actiones intrinſecè malas etiam cum metu gravi, eſt peccatum, *num.*227. materialis quando ſit, *vide* peccatum.

Copula ſodomitica non parit affinitatem, *vid.* ſodomia. Cum fœmina mortua, ad quam ſpeciem reducatur, *n.*2184. *&* 2185.

Correctio fraterna quid ſit, *n.* 417. Ut obliget ſub mortali, quas requirat conditiones? *ib.* *n.*418.

Credita licitè poſſunt emi minoris pretii pecunia anticipata, & quando, *n.*2469.

Culpa juridica, quænam ſit, *n.* 2668.

Curator poteſt diſpenſare vota ſpectantia ad bona temporalia, aut gubernationi domus præjudicantia, durante minoritate, *n.*1981.

Curiales, irregulares ſunt ex defectu libertatis; *n.* 4433.

D

DEbitum conjugale, quando à conjuge poteſt licitè negari,*n.*4299.Jus ad petendum ipſum quando amittatur? *n.* 4294. Diſpenſatio ad petendum competit Epiſcopis, ex privilegio Provincialibus regularium, atque de eorum licentia Confeſſariis Regularium, *n.*4302.*ad* 4305.

Decimæ quid ſint? *n.*2938.Solutio ipſarum, *n.*222.

Degradatio quid ſit, & quotuplex, *nu.* 4521. Solemnitas degradationis verbalis, *n.* 4533. Quomodo Epiſcopi, ſeu Abbates ad degradationem requirantur, *num.*4538. Forma, & ſolemnitas actualis degradationis, *n.*4541. Crimina,ob quæ Clericus eſt degradandus, *n.*4542.

Delectatio venerea, in ipſa non datur parvitas materiæ, *n.*2240. An plenè advertens in ſe cogitationes, & motus pravos cum delectatione ſenſuali, ſi illis non reſiſtat, nec conſentiat, ſed negativè ſe habeat, peccet, & quomodo? *n.*2243. *ad* 2257.Signa conſenſus præſtiti ipſi delectationi venereæ, quænam ſint, & quando habeantur, *n.*2260. *ad* 2263. Ad pugnandum contra tentationes carnis, & pravos motus, quænam ſint arma, *n.*2265. *ad* 2267.

Delectatio moroſa quid ſit, & unde dicatur, *nu.* 2268. A deſiderio differt, *n.*2269. In delectatione moroſa probabile eſt non eſſe explicandam in confeſſione circumſtantiam, circa quam delectatio verſata eſt, *n.* 2272. *ad* 2275. Ligatus voto caſtitatis, ſi moroſè delectetur, debet circumſtantiam ſuæ perſonæ explicare, *n.*2277.

Delectatio copulæ, cui licita *n.* 2278. *ad* 2283. Delectari de aliis objectis quando ſit peccatum, *n.*2284. *ad* 2286.

Dæmonis copula ad beſtialitatem reducitur, *n.* 2183. Debet in confeſſione exprimi, & an dæmon fuerit ſub ſpecie fœminæ, vel viri conjugati, aut voto caſtitatis ligati, *ibid.*

Denunciationes matrimonii: *v.* Matrimonium.

Depoſitum quid ſit, *n.* 2377.

Depoſitio quid, *n.*4520.Differt à degredatione, *n.* 4526.

Deſiderium à delectatione, moroſa differt *n.*2269. Rei alienæ, quodam peccatum ſit, & quam malitiam contrahat? *n.* 2287.

Detractio quid ſit, & quot modis contingere poteſt, *num.*2754. Quando ſit peccatum mortale, *n.* 2757. *ad* 2764.

Difficultas gravis excuſat à præcepto poſitivo, ſive humano, ſive divino, *num.*221.

Diligentia ad ignorantiam vincendam, non debet eſſe omnis poſſibilis, *num.*14.

Diſpenſatio per S.Pœnitentiariam: *v.*S.Pœnitentiaria. Irregularitatis per abortum contractæ à quonam diſpenſari poſſit: *v.* Irregularitas. Diſpenſatio in matrimonio, *num.*4178. Clauſulæ diſpenſationis, tam pro foro interno, quàm externo, *n.*4199. *ad* 4217. Ceſſatio diſpenſationis, *n.*4220. In impedimentis matrimonii, qui diſpenſare poteſt: *v.* Summus Pontifex, Epiſcopus, Commiſſarius Bullæ. Ad petendum debitum: *v.* Debitum conjugale.

Diſtractio quando habeatur, *num.*22.

Diſtributiones Canonici, & Præbendati lucrantur correſpondentes horis, quibus aſſiſtunt, *n.*512. Quando illas amittant, & peccatũ mortale committant, *n.* 513. *ad* 519. Lucrari poſſunt etiam ab impeditis legitima cauſa, quæ eſt triplex, *n.* 520. Ob infirmitatem quando lucrentur, *n.* 521.*&* 522.Ob corporalem neceſſitatem quando lucrentur, *n.*523. *ad* 528. Ob evidentem Eccleſiæ propriæ utilitatem quando lucrentur, *num.* 529. *ad* 547.

Divortium quid ſit, & quotuplex, *n.* 4273. Non poteſt fieri auctoritate privata,*n.*4275. Non obſtante adulterio poteſt ad divortium non deveniri, & in quibus caſibus, *n.* 4281. Cauſæ divortii ad tempus, *n.*4282.Poteſt fieri abſque delicto, *n.*4291.

Dolor ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiſitus, *num.*3068. *ad* 3078.

Dominium quid ſit, & quotuplex, *num.*2289. *ad* 2293. Ad acquirendum dominium proprietatis alicujus rei, quid requiratur, & in quibus caſibus poteſt acquiri, *n.*2300. *ad* 2307.

Donatio quid ſit, & quando invalida, *num.*2365. *&* 2366. Quando revocari poteſt, *n.* 2367. *ad* 2374.

Dubium, *v.* Conſcientia dubia, *num.*19. uſque ad *n.* 49. Dubium in juramentis: *v.* Juramentum, Dubium in votis: *v.* Votum.

Duellum quid ſit, *num.* 2130. Differt à ſimplici rixa, *n.*2131. Quando habeatur, *n.*2132. Non licet vero nobili acceptare duellum, ne vilis habeantur, *n.* 2133. Peccant mortaliter duo viri nobiles, ſi ad duellum exeant non animo verè pugnandi, *n.*2137. Pœnæ contra duellantes, & quando incurrantur, *n.*2134. *ad* 2136.

E

EBrietas, quid ſit, *num.* 3782. Ex genere ſuo eſt mortalis, *ibid.* Non licet inebriare alium etiam per modum neceſſariæ medicinæ, *ibidem.*

Eccleſia conſecrata execratur, & quando, *n.* 564. *ad* 567. Eccleſia polluitur, & quando, *n.* 568. *ad* 579. An violetur Eccleſia per reum ſententiatum ad mortem, & in ipſa à miniſtris juſtitiæ ſuffocatum, *n.*580. Plura loca aſſignantur, quibus pollutis, Eccleſia dicatur, vel non dicatur polluta, *n.*584. *ad* 590. Eccleſia polluta eſt reconcilianda, & à quibus, *n.*591. *ad* 595. Quid agendum, ſi Eccleſia fuerit violata per ſepulturam excommunicati vitandi, *n.*598. *&* 599.Qui ſcienter, & temerè excommunicatos in Eccleſia ſepeliunt, ſunt ipſo facto excommunicati ſimul cum conſulentibus, mandantibus, &c. *n.*599. *ad* 602. De immunitate Eccleſiaſtica: *v.* Immunitas.

Effectus Sacramentorum: *v.* Sacramentum. Baptiſmi: *vide* Baptiſmus. Confirmationis: *v.* Confirmatio. Euchariſtiæ: *v.* Euchariſtia. Extremæ unctionis: *vide* Extrema unctio. Matrimonii: *v.* Matrimonium. Excommunicationis: *v.* Excommunicatio, Interdicti: *v.* Interdictum.

Eleemoſyna, pro ea triplex eſt diſtinguenda neceſſitas, *num.*406. *ad* 508. Ex quibus bonis teneatur quis ſuccurrere extremè indigenti, & quando, *n.*410. ad 414. Homines privati non tenentur inquirere pauperes ad eleemoſynam largiendam, Tenentur ex officio Prælati, & Principes vaſſallorum, *n.*416.

Emphyteuſis quid ſit, *num.* 2379. Differt à locatione, *num.*2381.

Emptio, & venditio: *vide* contractus emptionis, & venditionis. Pecunia anticipata, *ibid.* Frumenti pretio anticipato, *n.*2478. *&* 2479.

Epickeja quid ſit, *num.*2741.in rebus miſtibilibus, *num.*2742.

Epiſcopus diſpenſare non poteſt in juramentis, quæ adjacent actibus ex ſe perpetuis, *n.* 1726. Poſſunt Epiſcopi ab hæreſi occulta abſolvere, etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ, & in abſentia, *n.*3315.*&* *n.*3152.Poſſunt ipſam committere etiam Vicariis, & quando, *n.*3316. Non poſſunt Epiſcopi hodie ſtante Bulla Cœnæ abſolvere in foro conſcientiæ ab omnibus caſibus occultis in Bulla Cœnæ contentis, maximè ab hæreſi, *n.*3323. *ad* 3338. Nec ab excommunicatione contracta ob violationem clauſuræ, ſi ſit publica, ſecùs ſi ſit occulta, *n.*3512. Abſolvere poteſt ab excommunicatione contracta ob percuſſionem Clerici, & quando, *n.*3576. Diſpenſare poteſt in impedimentis matrimonii ex jure Canonico dirimentibus, & quando, *n.*4228. Diſpenſare poteſt cum ſuis ſubditis in irregularitatibus omnibus, & in quibus, *n.*4476.

Æquivocatio quid ſit *num.*1729. Facta per reſtrictionem purè mentalem, eſt illicita, *num.* 1730. Facta per verba, aut ſigna externa per ſe æquivoca, eſt licita, & in quibus caſibus, *num.*1731.

Eucha-

Euchariſtia poteſt ſumi ante peractam pœnitentiam ſacramentalem, *n.* 2927. Effectus ipſius, *n.*2929.

Evictio quid ſit? *n.*2460.

Excommunicatio percuſſoris Clerici, *n.*3557. Percuſſio Clerici dividitur, *n.* 3567. In dubio, *nu.* 3574. Quantum ad abſolutionem: *v.* Epiſcopus, Prælatus regularis. Quid ſit, *n.*4338. Quotuplex, *n.*4341. Quando ferenda, *n.* 3300. Subjectum, *n.*4340. Prudentia, *nu.* 3304. Vitandus in uno loco, an ubique, *n.*4389. Pro homicidio Clerici ex errore, *n.*2117. In dubio, *n.* 4366. Excommunicatio major, quibus privat, *n.*4348. Effectus excommunicationis, *n.*4376. Ab ea quis abſolvere poteſt: *v.* Cenſura, Caſus reſervati.

Executor teſtamenti, quinam ſit, *n.* 2532. Excedere debet annum decimum ſeptimum ætatis, *ibid.* Poteſt eſſe unus, vel plures, mas, vel fœmina, *ibid.* Ejus electio cuinam committi poteſt, *n.*2533.

Extrema unctio quid ſit, *n.*3907. Materia, & forma, *n.*3908. Ad valorem ipſius quid requiratur, *n.*3914. Miniſter, *n.*3917. Subjectum, *n.* 3919. Effectus, *n.*3923.

F

FAmæ reſtitutio, & cauſæ ab ipſa excuſantes: *v.* Reſtitutio.

Famulus ſæpè à mortali excuſatur in furto comeſtibilium, & quando, *n.*2626. Non excuſatur à mortali, ſi cooperetur ad actiones intrinſecè malas ſui domini, etiam ſi id faciat metu notabilis detrimenti, *nu.*227. Quantum ad compenſationem: *v.* Compenſatio.

Feſto die prohibentur omnia opera ſervilia, & quæ? *n.* 2019. Opus ſervile quid ſit? *nu.* 2020. Prohibentur etiam actus Forenſes, *n.*2021. Quinam à peccato excuſentur? *n.*2027. *ad* 2034.

Feudum quid ſit? *n.*2380. Ab emphyteuſi differt, *ib.*

Fides quid ſit? *n.*274. Ad noſtram juſtificationem, & ad ſalutem ſupernaturalem requiritur fides ſupernaturalis, & non ſufficit fides ex teſtimonio humano, *nu.* 279. Præceptum confeſſionis externæ fidei, aliud negativum obligans ſemper, & pro ſemper, aliud affirmativum non obligans pro ſemper, & quomodo eſt intelligendum, *n.* 280. *ad* 283.

Fidejuſſio quid ſit, & quando per ipſam teneatur fidejuſſor in conſcientia ſolvere? *n.*2391.

Fideicommiſſarius quantum ad reſtitutionem hæreditatis poteſt retinere quartam partem, & quomodo? *n.*2539.

Fideles poſtquam ad uſum rationis pervenerint, ſub mortali, & neceſſitate medii tenentur explicitè credere quinque, & quæ? *n.*275. Neceſſitate tamen præcepti, quæ tenentur credere, *n.*277.

Filii præſtare tenentur parentibus amorem, reverentiam, & obedientiam, & quando contra omnia iſta peccent? *n.*2036. *ad* 2040.

Finis quotuplex ſit? *n.*1217.

Forma Sacramentorum in genere: *vide* Sacramentum. Forma Baptiſmi: *vide* Baptiſmus. Confirmationis: *v.* Confirmatio. Sacramenti Pœnitentiæ: *v.* Pœnitentia. Extremæ unctionis: *v.* Extrema unctio. Matrimonii: *v.* Matrimonium.

Fornicatio ſimplex quid ſit? *nu.* 2139. Quomodo in confeſſione aperienda? *n.*2141. Cum infideli addit malitiam ſpecie diſtinctam in confeſſione aperiendam, *n.* 2142.

Frater dives tenetur alere fratres, aut ſorores pauperes, *n.*2056.

Frater Minor quantum ad ejus paupertatem, & legata ipſi relicta, *v.* Paupertas Minorum. Privilegia quoad legata, *n.*2596. Tenetur ad jejunium feriæ ſextæ, etiam ſi contingerit feſtum Natalis Domini, *n.* 2829. *ad* 2834. An teneantur fratres minores in jejuniis ex præcepto extra Quadrageſimam, Adventus, & feriæ ſextæ, ſub mortali abſtinere ab ovis, & lacticiniis? *n.*2853. *ad* 2875.

Fructus quantum ad reſtitutionem: *v.* Reſtitutio, & *n.*2390.

Frumenti venditio ad pretium menſis Maii, menſe Januarii, in quo caſu ſit licita? *n.* 2488.

Furtum quid ſit? *n.*2615. Quantitas furti inter exteros, adhoc ut furtum ſit mortale, quanta debeat eſſe, *n.* 2618. Plura minuta furta committens, quando mortaliter peccet, *nu.* 2620. *ad* 2624. Quantitas furti inter domeſticos ad mortale ſufficiens, qualis debeat eſſe, *n.* 2625. *ad* 2635. In extrema neceſſitate non eſt fur, nec peccat, qui rem alterius ſubripit, *n.* 2637. Qui in extrema neceſſitate rem alterius ſubripuit, non tenetur eam reſtituere, ſi in pinguem fortunam deveniat, & quando, *n.* 2638. *ad* 2640. Mandans, & conſulens furtum, quando ad reſtitutionem teneantur? *n.*2100.

G

GAbella quid ſit, & quid requiratur, ut ſit juſta tam ex parte cauſæ efficientis, quam materialis, formalis, & finalis, *num.*791. *ad* 800. Quantum ad valorem, ut ſit juſta, quid requiritur, *nu.* 803. Quinam eximantur à ſolutione ipſius, *n.*805. & 806. Princeps poteſt ob publicam neceſſitatem gabellam imponere ſolvendam, nedum à Laicis, verum etiam ab Eccleſiaſticis, & quando, *n.*807. *ad* 816.

Gaudium copulæ, ſeu pollutionis, *n.*2278.

Gula quid ſit, *n.*3777. Quando ſit mortalis, *ibid.*

H

HÆredes inſtitui poſſunt tàm perſonæ privatæ, quàm communitates, ſi ſint capaces, *num.* 2521.

Hæreſis purè mentalis de facto non cadit ſub lege, & cenſura Cœnæ, eſtò poſſit, *n.* 183. Purè externa non ſubjacet excommunicationi Bullæ

Cœnæ, *num.* 188. Eſt una ex irregularitatibus ex delicto; *n.* 4420. *6.*

Hermaphroditus quando contrahere poteſt? *num.* 4148. Si nupſerit ut fœmina, & proceſſu temporis prorumpat in virum, matrimonium eſt nullum, *n.* 4149. Si fuerit monialis profeſſa, profeſſio eſt nulla, *ibid.*

Homicidium quid ſit? *num.* 2072. Homicidium ſui ipſius eſt prohibitum, *n.* 2073. Homicidium negativum, ſeu indirectum ſui ipſius, quando habeatur, & quando licitum ſit? *n.* 2075. *ad* 2080. In bello Navali, an liceat Militibus, quibus nulla eſt ſpes hoſtes vitandi, navim incendere, &c. *n.* 2081. *&* 2082. Homicidium alterius quando licitum, *n.* 2083. Privata auctoritate an liceat tyrannum occidere, *n.* 2084. Moderamen inculpatæ tutelæ in homicidio alterius quando habeatur, & pluribus exemplis explicatur, *n.* 2085. *ad* 2098. An liceat prævenire, occidendo illum, à quo quis eſt occidendus, *num.* 2099. Mandans homicidium, quando dicatur homicida, *n.* 2100. Conſulens homicidium, quando dicatur homicida, *n.* 2101. Reſtitutio pro homicidio, quando facienda, & à quibus? *n.* 2102. *ad* 2112. Qui homicidium caſuale committit, an homicida, & irregularis dicatur, & quomodo? *n.* 2114. *ad* 2116. Probabilius eſt eſſe irregularem, atque excommunicatum, qui errore unum hominem occidit pro alio, ſi occiſus ſit Clericus, *n.* 2118. *&* 2119.

Horæ Canonicæ quot ſint? *n.* 422. *&* 423. Quinam ſub mortali ad ipſas teneantur? *n.* 424. Religioſi Choriſtæ, & Moniales Choro addictæ non obligati, ex vi Regulæ tenentur ſub mortali ad horas privatim, ſi Choro deſint, *num.* 426. *ad* 430. Cauſæ rationabiles excuſantes, *ibid.* Cappellani primarii Monialium, qui quotidie in earum Eccleſiis celebrant, poſſunt de earum Sanctis recitare, *n.* 432. De modo recitandi: *vid.* Officium Divinum. Beneficiati an teneantur, & quando non peccent: *v.* Beneficiati.

Hypotheca differt à pignore, *num.* 2386.

Hypocrita quinam ſit? *num.* 2706. An reſtituere teneatur beneficia per hypocriſim accepta? *num.* 2705.

I

Jactantia eſt mortalis, vel venialis, juxtà qualitatem rei, de qua quis ſe jactat, *num.* 3768. Jactantia non eſt narrare peccatum commiſſum ratione ſimplicis narrationis, *n.* 3769.

Jejunium Eccleſiaſticum quoad ſubſtantiam, in quo conſiſtat? *n.* 2813. Tempus ipſius, *n.* 2815. Dubitans de media nocte, *n.* 2816. Jejunare die Dominico an liceat, *n.* 2818. *ad* 2828. Jejunium Fratruum Minorum pro qualibet ſexta feria, an obliget etiam, ſi contingerit Feſtum Natalis Domini? *v.* Fr. Minor. An teneantur in jejuniis ex præcepto extra Quadrageſimam, Adventus, & feriæ ſextæ, ſub mortali abſtinere ab ovis, & lacticiniis? *v. ib.* Quantum ad jejunia Monialium Sanctæ Claræ ex vi regulæ: *v.* Moniales. Interruptio, *n.* 2840. Quantitas jejunii, *n.* 2843. *ad* 2847. Qualitas, *n.* 2848. Cocholata non frangit jejunium, & quomodo? *n.* 2876. Diſpenſatus ad carnes, an ſit diſpenſatus à jejunio? *n.* 2882. Collatio, *n.* 2885. Panis coctus, *n.* 2886. Cauſæ excuſantes à jejunio? *n.* 2890. *ad* 2899. Advenæ an teneantur: *vide* Advenæ.

Illegitimus dubitans, an ſit talis, non tenetur ſequi partem rigidiorem, & tutiorem, quòd ſit talis? *n.* 39.

Immunitas Eccleſiaſtica quid ſit, & quotuplex? *num.* 603. *&* 604. Quinam caſus aſſignantur, in quibus immunitas Eccleſiaſtica non ſuffragatur reis, *n.* 638. *ad* 677. Modus pariter aſſignatur extrahendi reos à locis in caſibus, in quibus immunitas Eccleſiaſtica non ſuffragatur? *n.* 690. *ad* 694. Aſſignantur pœnæ malè extrahentium in caſibus, in quibus immunitas Eccleſiaſtica ſuffragatur, *n.* 695. *ad* 703.

Immunitas localis duo continet jura, & quæ? *num.* 605. *&* 608 Quænam ſint, quæ gaudent hac immunitate, *n.* 606.

Immunitas aſyli, & refugii differt ab immunitate politica, & civili, *num.* 609. Loca, quæ gaudent hac immunitate, aſſignantur, *n.* 601. *ad* 637. Effectus immunitatis refugii, quot ſint? *n.* 685. *ad* 689.

Immunitas realis, cui competat? *num.* 704. *& n.* 604. Ejus onera, quot generis ſint, & quæ bona ſint ipſis ſubjecta? *n.* 704. *ad* 713. Violantes immunitatem Eccleſiaſticam realem, incidunt in excommunicationem, & in quam *n.* 714. Quinam ſunt, qui hac immunitate reali gaudent, *n.* 715. *ad* 718.

Immunitas perſonalis quid ſit? *num.* 719. Effectus, quos parit, quinam ſint, *n.* 720. *ad* 726. Violantes ipſam immunitatem perſonalem, incidunt in excommunicationem Cœnæ, & quando? *n.* 725. *&* 727. *ad* 730. Privilegio fori quinam gaudeant, *n.* 731. *ad* 753. Aſſignantur plures caſus in quibus Clericus conſtitutus in ſacris, ex jure Canonico non gaudet immunitate exemptionis à poteſtate fori ſæcularis, & ab onere ſolvendi tributa, *n.* 735. *ad* 738. Alii caſus etiam aſſignantur, in quibus miniſter laicus Clericum capere poteſt, *n.* 739. *ad* 744. Plures caſus reſolvuntur de Clericis in ordine ad immunitatem perſonalem: *v.* Clerici.

Impudicitia in quonam conſiſtat? *num.* 2387.

Imprecatio non eſt ex ſe mortalis, niſi fiat cum expreſſa relatione ad Deum, aut cum deliberato deſiderio damni proximi, *num.* 1541.

Impegnatrix non poſſunt inſcio domino mutuare de propriis, ſibi retinendo grana decem pro uncia, *num.* 2417.

In

Inceſtus quid ſit, & in quonam ejus malitia conſiſtat, *n.*2152. *&* 2153. Qui poſt copulam inceſtuoſam contrahere vult, quid facere debeat? *n.*2155. *&* 2156.

Indulgentia quid, & quotuplex? *num.*3784. *&* 3785. Partialis, *ibid.* Tranſlato feſto quoad officium, & forum, transfertur etiam Indulgentia, & quando, *n.*3793. Portiunculæ applicari etiam poteſt pro defunctis, *n.*3795. An in aliis Eccleſiis Ordinis poſſit pre eo die lucrari, toties, quoties, *n.*3799. *ad* 3801. Explicatur ly, *toties, quoties*, *n.*4803. Communicatio Indulgentiarum, *n.* 3806. Indulgentia viæ Crucis, *n.*3807. Decretum de apocryphis Indulgentiis, *n.* 3813.

Inobedientia quid, & quotuplex, *n.*3712. Formalis ſemper involvit malitiam gravem, etiam ſi materiam ſit levis, *n.*3716.

Inordinatus concubitus in quonam conſiſtat, & quando poteſt eſſe mortalis, *n.*2170.

Intentio in Sacramentis: *v.* Sacramentum.

Inquiſitores in Regnis Hiſpaniæ & Siciliæ poſſunt abſolvere ab hæreſi etiam in foro interno conſcientiæ, *n.*3341.

Interdictum quid, & quotuplex, *num.* 4401. *ad* 4405. Ab excommunicatione, & à ſuſpenſione differt, *n.*4402. *&* 4403. Effectus, *n.*4408. Violatio, *n.* 4412. *&* 4413. Interdicere qui poteſt? *n.* 4414. Quinam poſſit interdictum tollere? *n.*4415.

Invidia quid ſit? *num.* 315. Eſt mortalis ex genere ſuo, excuſatur verò à mortali ratione levitatis materiæ, & ex defectu plenæ advertentiæ, & deliberationis, *ibid.* Satis clarè diſtinguitur, & explicatur, *n.*316. *ad* 320.

Ira quid ſit? *num.*3776.

Irregularitas quid, & quotuplex? *num.*4417. Per abortum contracta, à quonam diſpenſari poſſit, *n.*2127. Ut incurratur, quid requiritur, *n.*4418. *&* 4419. Irregularitates ex delicto ſeptem, *n.* 4420. Ex defectu octo, *n.* 4427. Ob mutilationem quando incurratur, *n.* 4444. Irregularitas tollitur, *n.*4472. Diſpenſare quinam poſſunt, *n.* 4475. Ex defectu corporis, *n.*4494.

Jubilæi virtute conceduntur plures facultates, & quæ, *num.* 3825. Peccans peccato reſervato in confidentiam Jubilæi poteſt virtute ipſius abſolvi, & quando, *n.* 3828. Opera præſcripta, *n.* 3830. Quantum ad viſitationem, *n.*3834. Jubilæus anni ſancti: *v.* Annus Sanctus.

Judex, ſi cauſa maturè examinata invenerit unam partem eſſe probabiliorem, non poteſt dicere juxtà minùs probabilem, *n.* 108. *ad* 111. Si ſit moraliter certus de probabilioritate ſuæ opinionis, non poteſt ſuum judicium alieno ſubjicere, *n.* 112. Et ſi teneatur ſequi opinionem probabiliorem tam in civilibus, quàm in criminalibus, in cauſis criminalibus tamen poteſt ſequi opinionem directam minùs probabilem, ſi opinio reflexa ſit probabilior, *nu.*113. Non poſſe condemnare reum legitimè per teſtes convictum, quem tamen privata ſcientia noſcit eſſe innocentem, probabiliùs ſuſtineri debet, quàm oppoſita ſententia, *n.* 114. *ad* 119. Judex inferior non poteſt condemnare eum, quem ſcit eſſe reum, licèt non probetur per teſtes, *n.*120. Judex verò ſupremus poteſt, & quare, *n.*121. Judex Eccleſiaſticus degradans Clericum morte dignum, & tradens brachio ſæculari, irregularis non eſt, *n.* 4456. Plura quæſita circa hoc adducuntur, & reſolvuntur, *n.*4466. *ad* 4471.

Judicium temerarium quid ſit, & quid requiratur, ad hoc ut ſit mortale, *num.*2748. *ad* 2753.

Juramentum quid ſit, & quando ſit verum juramentum, *num.* 1542. *ad* 1557. Dividitur, *n.* 1558. Ut licitè fiat, quid requiratur, & quando ſit peccatum, *n.*1559. *ad* 1568. An liceat exigere juramentum ab eo, quem certè ſcis eſſe pejeraturum, *n.* 1569. *ad* 1581. Certitudo ad veritatem juramenti requiſita ex parte rei juratæ, quando habeatur, *n.* 1583. Ex parte jurantis *n.* 1587. Acceptilatio cum juramento, quot modis contingere poteſt, *n.* 1599. *ad* 1603. Juramentum promiſſorium quotuplex, *n.*1604. Juramentum doloſum, quot modis fieri poteſt, & quando ſit peccatum, *n.* 1605. *ad* 1616. Juramentum incautum quid ſit, an obliget, & quando, *num.* 1617. *ad* 1632. Juramentum per ſe ſtans, quid ſit? *n.* 1634. Juramentum confirmans contractum, quid ſit, *n.*1635. Juramentum nullum confirmat contractum, *n.* 1636. *ad* 1640. Aſſignatur regula generalis certa pro quovis contractu, ſive jure naturæ, ſive jure poſitivo invalido, *n.* 1641. *ad* 1644. Juramentum coactum quid ſit, & quando obliget? *nu.* 1645. *ad* 1652. Juramentum errore, vel dolo extortum, quid ſit? & quando per ipſum contractus eſt validus, *n.* 1653. *ad* 1668. Quatuor regulæ aſſignantur pro interpretatione juramenti, *n.* 1669. *ad* 1710. Conditiones in juramento promiſſorio, *n.*1701. *ad* 1703. Dubium in juramentis, *nu.* 1711. Juramenta in utilitatem hominum præſtita, quinam irritare poſſunt, *n.*1716. *ad* 1718. Juramenta in Dei gloriam præſtita, quinam poſſunt commutare, diſpenſare, & irritare, *num.*1721. *ad* 1727. Per tres reſponſiones ad unicum quæſitum explicatur eſſentia juramenti judicialis, & quando reus excuſetur à perjurio, & à mortali, *num.*1740. *ad* 1764.

Juriſdictio Eccleſiæ circa actus interno, *num.*181. Confeſſarii, *n.*3249. Non ſufficit ad ipſam conferendam ratihabitio de futuro, benè verò de præſenti, *n.* 3254. *&* 3255. Error communis cum titulo colorato dat juriſdictionem, *n.*3256. Conſuetudo communis dat juriſdictionem,

n. 3274. Eccleſia dat juriſdictionem Confeſſario abſolventi ex opinione verè, & practicè probabili circa juriſdictionem, *n.*3279.

Jus quid ſit, & quotuplex? *num.*2288.

Juſpatronatus, quid ſit, & quotuplex, *num.*1348. & 1349. Patrono quænam competunt, *n.*1350. Præſentatio à patrono, ſive laico, ſive Eccleſiaſtico quomodo fieri debeat, *n.* 1353. *ad* 1356. An patronus teneatur præſentare digniorem? *n.* 1358.

Juſtitia quid, & quotuplex ſit? *num.* 2354. Sola commutativa, ſi violetur, onus reſtitutionis parit, & exemplum adducitur, *n.*2355.

L

LActicinia in diebus Quadrageſimæ prohibentur, *num.*176.

Largitio munerum eſt prohibita, & cui? *num.*990. Pœnæ quænam ſint? *n.* 992. Quantitas donandi, pro qua ſuperior poſſit ſibi, & ſuis licentiam concedere quænam ſit, *n.*1008. *ad* 1011. Cauſa virtutis non eſt prohibitum donare, *n.*1012. *ad* 1017. Ratione eleemoſynæ poſſunt Religioſi etiam cum licentia tacita ſuorum ſuperiorum abſque læſione paupertatis aliquid dare pauperibus, & quomodo, *n.*1018. *ad* 1023. Cauſa mortis non poteſt Religioſus, aut Monialis aliquid elargiri, & quomodo intelligendum ſit, *n.*1025. & 1026.

Legatum quid ſit, & quotuplex? *num.* 2542. Regulæ in legatis ſervandæ, *n.*2552. Reſolvuntur quidam caſus *n.*2559. *ad* 2569. Legatum ceſſat, *n.* 2570. *ad* 2574. Judex competens in legatis, *n.*2575. Legata commutare quis poteſt, & quando? *n.*2579. *ad* 2595.

Legata Fratrum Minorum: *v.* Frater Minor.

Legitima debetur filiis legitimis, tam ex bonis patris, quàm ex bonis matris, & à quibus teneatur præſtari, *num.*2051. *ad* 2054.

Lenitatis defectus, quoſdam irregulares faciat, *num.*4434. 8.

Lex quid, & quotuplex ſit, *num.*141. & 142. Lex poſitiva à naturali differt, & quare? *n.*143. Lex poſitiva quid ſit, *n.*144. Lex poſitiva humana, alia eſt eccleſiaſtica, alia ſæcularis, & quæ ſint? *n.*145. Lex civilis quando opponitur canonicæ, obſervanda eſt canonica, *n.* 146. Subjectum legis eſt homo ſubditus rationis capax, *n.*147. Lex ut obliget, quinque requiruntur conditiones, & quales, *n.*148. Ut obliget ſub mortali, duæ requiruntur conditiones, & quales, *n.*149. Lex poſitiva humana, tam eccleſiaſtica, quàm ſæcularis, poteſt in conſcientia obligare, *n.*150. Prudentia in legibus ferendis, *n.* 151. Qui ſcit legem prohibentem, ſed non pœnam, in foro exteriori obligatur ad illam, *n.*152. Regulæ, & conſtitutiones Religionum non obligantes ad peccatum, non ſunt leges propriè dictæ, *n.*153. Lex non prohibens actum, ſed ſolùm irritans non ligat ad culpam, *n.*154. Particulæ irritantes actum quænam ſint, *n.*156. Hæc clauſula, *aliter fieri non poſſit*, regulariter eſt irritativa, *n.*157. Poteſt eſſe illicitativa, quando aliter reſultaret ſenſus abſonus legis, *ibidem*. Leges, quæ æquè congruunt legislatori, & ſubditis, etiam legislatorem obligant vi directiva, & ad culpam, *n.* 161. Omnis lex pœnalis, præſertim eccleſiaſtica, & ſpiritualis lata, probabile eſt, quòd obliget ſub mortali, ſi materia ſit gravis, *n.* 177. Lex pœnalis obligat ad pœnam ſtatim ſubeundam, ſi pœna non requirat actionem ſecùs verò, ſi actionem requirat, *n.*179. Quando actus interni ſubdantur legi humanæ eccleſiaſticæ, *n.*181. *ad* 192. Lex ſine rationabili cauſa non acceptata obligat in conſcientia, *n.*193. *ad* 196. Declarationes Sac.Concilii Trid. in authentica forma exhibitæ, habent vim legis, *n.* 214. *ad* 220. Lex humana ceſſat pluribus modis, & quibus? *n.* 232. *ad* 236. Abrogatio legis per conſuetudinem: *v.* Conſuetudo.

Libellus, ſeu contractus libellarius quid ſit? *n.*2381. Differt à venditione, & emptione, *ibid.*

Libertas cedit legi, *num.* 42. Nemo eſt expoliandus libertate ob obligationem dubiam, *n.*41. In dubio an lex adſit, aut præceptum, manet in poſſeſſione libertas, *n.*43. Libertas ad peccatum mortale requiſita, *n.*3726.

Libertina validè matrimonium contrahere poteſt cum libero, *num.*4017.

Literas injurioſè aperire, eſt peccatum mortale, & quando? *n.*2787.

Locatio ultrà triennium eſt prohibita, & quando? *num.*874. *ad* 881.

Locatum quid ſit? *num.*2378.

Locus ſacer, quid pro eo intelligatur in ordine ad effectum refugii, *num.* 554. & 555. Quot modis lædi poteſt, *n.* 559. *ad* 563.

Ludus quid ſit, & quotuplex, *num.*2607. Conditiones ipſius, ut ſit licitus, *n.*2608. Quinam per ipſum reſtituere teneatur, *n.*2609. *ad* 2613.

Luxuria quid ſit, & quæ ſint ejus ſpecies? *n.*2138. & *n.*3775.

M

MAteria Sacramentorum in genere: *v.* Sacramentum. Materia Baptiſmi: *v.*Baptiſmus. Confirmationis: *v.* Confirmatio. Sacramenti Pœnitentiæ: *v.* Pœnitentia. Extremæ unctionis: *v.* Extrema unctio. Matrimonii: *v.* Matrimonium.

Matrimonium quid ſit, *num.*3949. Plura de ipſo, *n.*111. & *n.* 1561. Ejus requiſita *n.*3950. Miniſtri, *n.*3951. Materia, & forma, *ibid.* Effectus, *ibid.* Matrimonium ratum, & conſummatum, *n.* 3952. Tria bona, *n.*3959. & *n.*1561. Finis, *n.*2280. Matrimonium cum ignorantia impedimenti, *n.* 2359. Conſenſus conditionatus, *n.* 3963. Matrimonii denunciationes, *n.*3969. Bene-

ne-

nedictio ſacramentalis quando ſuſcipiatur à ſponſis, *n.* 3977. Matrimonium invalidum revalidandum, *n.* 4027. *&* *n.*4245. Indiſſolubilitas, *n.*4250. *ad* 4320. Matrimonii cauſa eſt favorabilis, *n.*4297. Uſus matrimonii, & de aliis obligationibus conjugatorum, *n.*4306. Impedimenta, *n.*3980. Impedimenta ſex, *n.* 3981. Crimina impedientia ſeptem, *ibid.* Expenduntur quidam caſus practici quantum ad votum, *n.* 3984. *ad* 3991. Dirimentia 14. *n.*3995. Error, *n.* 3997. Expenduntur quidam caſus practici circa errorem, *n.* 4004. *ad* 4015. Conditio, *n.* 4016. Votum, *n.*4028. Cognatio, *n.*4029. Legalis, *n.*4030. Spiritualis, *n.* 4032. Naturalis, *n.*4033. Crimen, *n.*4046. Quidam caſus practici reſolvuntur circa crimen, *n.* 4048. *ad* 4050. Cultus diſparitas, *n.* 4051. Vis, & metus, *n.* 4055. Ordo *n.*4062. Quidam caſus practici reſolvuntur circa ordinem, *n.*4077. *ad* 4099. Ligamen, *n.*4107. Honeſtas, *n.* 4113. Affinitas, *n.* 4120. Reſolvuntur quidam caſus practici circa affinitatem, *n.* 4125. *ad* 4131. Impotentia, *n.* 4132. Matrimonium eunuchorum ob impotentiam, *n.*4134. Matrimonium impuberis, *n.*4143. Hermaphroditus, *n.*4148. Parochus, & teſtes, *n.* 4150. Quidam caſus practici reſolvuntur quantum ad Parochum, *n.*4169. *ad* 4172. Qualitas neceſſaria in teſtibus, *n.*4174. *&* 4175. Raptus mulieris, *n.* 4176. Diſpenſare in matrimonio, *n.*4178. *v.* Diſpenſatio. Qui diſpenſare poteſt in impedimentis: *v.* Summus Pontifex, Epiſcopus, Commiſſarius Bullæ.

Mandans fieri homicidium: *v.* Homicidium.

Maſſarius quantum ad emptionem, & venditionem, *num.* 2479. Plures caſus practici de ipſo reſolvuntur, *ibid.* *ad* 2490. Qui maſſarius non eſt, *n.*2487.

Medicus tenetur tutiorem adhibere medicinam, ſi poſſibilitas adſit, & quando *num.*101.

Mendacium quid ſit, & quotuplex, *num.*2782. Conficiens inſtrumentum ſimile, *n.*2785.

Metus gravis cadens in virum conſtantem excuſat à præcepto poſitivo, ſive humano, ſive divino, *n.* 221. Non excuſat autem, ſi id cedat in majus Reipublicæ damnum, vel ſi adſit contemptus Legislatoris, *nu.* 223. Nec à præcepto poſitivo divino reſpiciente bonum commune ſtatus Eccleſiæ, *n.*224. Nec à præcepto naturali negativo prohibente rem ab intrinſeco malam, *n.* 225. Nec etiam excuſat à culpa committentem, & proximè cooperantem ad actiones intrinſecè malas & quæ nulla valeant ratione cohoneſtari, *n.*227. Metus in votis: *v.* Votum.

Miles, niſi ei de injuſtitia conſtet, poteſt præſumere bellum eſſe juſtum, *num.*107.

Miniſter laicus, in quibus caſibus Clericum capere poteſt: *v.* Immunitas perſonalis. Miniſter Sacramentorum; *v.* Sacramentum. Miniſter Baptiſmi: *v.* Baptiſmus. Confirmationis: *v.* Confirmatio, Sacramenti Pœnitentiæ. *v.* Pœnitentia. Extremæ unctionis: *v.* Extrema unctio. Matrimonii: *v.* Matrimonium.

Miſſa, qui obligentur ad ejus auditionem ob ſatiſfactionem præcepti, *num.*2789. Quænam requirantur ad ſatisfaciendum præcepto, *n.*2790. *ad* 2804. Cauſæ excuſantes ab auditione ipſius, *n.* 2805. *ad* 2812.

Monaſterium an teneatur ſolvere debita à ſuo Religioſo contracta: *vide* Religioſus. Monaſterium virorum quoad loca clauſuræ, quænam perſonæ prohibentur ingredi, & quænam ſint exceptæ, *n.* 1481. *ad* 1490. Monaſterium Monialium, quænam perſonæ prohibentur ingredi ſub cenſuris, & quibus poteſt Ordinarius licentiam concedere, *n.* 1491. *ad* 1507. Conditiones præſcribuntur pro Monaſteriis, in quibus ex conſuetudine ſolent admitti educandæ, *n.*1507. *ad* 1512. E Monaſterio non poſſunt Moniales profeſſæ egredi, & in quibus caſibus à jure permittatur egreſſio, *n.* 1514. *ad* 1513. Quibus cenſuris incurratur ob violationem clauſuræ, tam quoad ingreſſum, quàm quoad egreſſum, *n.* 3482. *ad* 3508. A quibus abſolvi poſſunt, *ibid.*

Monopolium quid ſit, & an licitum? *n.*2504.

Moniales Sanctæ Claræ an teneantur ad officium Defunctorum: *v.* Officium Defunctorum. An teneantur ſub mortali ad jejunia regulæ, *n.*2835. *ad* 2839. Moniales S. P. Dominici an teneantur ad officium Defunctorum: *v.* Officium Defunctorum. An Moniales omnes teneantur extra Chorum recitare officium Defunctorum, ad quod tenentur titulo juſtitiæ in Choro: *vide ibid.* Quantum ad paupertatem earum. *v.* Paupertas Religioſa. Quantum ad vitam communem: *v.* Vita communis. Monialis ſi tranſeat de uno in aliud Monaſterium, an etiam debeat transferri dos, *n.*1107. Plura adnotantur de ipſis circa ingreſſum Monaſterii, Novitiatum, Profeſſionem, & electionem Abbatiſſæ, *n.*1388. *ad* 1420. Quantum ad Confeſſarium: *v.* Confeſſarius. Monaſterium earum quoad clauſuram: *v.* Monaſterium. Alloquutio cum eis quantum ad ſæculares, *n.*2464. quantum ad Regulares. *v.* Regulares. Moniales exemptæ à caſibus reſervatis ab Epiſcopo, ſubduntur caſibus reſervatis proprio Prælato Regulari, *n.*3436. *&* 3437. Monialis egreſſa è proprio Monaſterio, & ingreſſa in aliud contiguum urbanitatis gratia, an incurrat excommunicationem contra egredientes, & ingredientes, *n.*3517. *&* 3538. An poſſit receenſita Monialis abſolvi à cenſura per egreſſum virtute Bullæ Cruciatæ, *n.*3539. Quantum ad privilegia Bullæ pro Monialibus: *v.* Bulla Cruciatæ.

Mons pietatis quid ſit, & quotuplex, *n.* 2406. *&* 2407. Quot conditiones ad ipſum requirantur, *ibid.* Quantum exigere poteſt à mutuatariis ſine uſura, *num.*2408. *ad* 2417.

Mortem quando liceat deſiderare ſibi, & aliis: *v.* Odium.

Mulier ornans ſe juxta qualitatem perſonæ, & uſum communem, quando peccet, *num.* 331. & 332.

Mutuum quid ſit, *num.*2375. Titulo juſti lucri in ipſo poteſt reportari lucrum ſine uſura propter decem rationes, *n.* 2393. *ad* 2418.

N

NEceſſitas ad eleemoſynam largiendam: *vid.* Eleemoſynam.

Negotiatio quid ſit, *num.*2361. Eſt prohibita Clericis, & Religioſis per ſe ipſos, minimè facta per alios, *ibid.*

Neophyti irregulares ſunt ex defectu animæ, *num.*4427.

Notarius publicus peccat, ſi juramentum violet, & in quibus aliis caſibus, *n.* 126.

Nuptiæ quando prohibentur fieri, *n.*2937. Benedictio ipſarum, *n.*3977.

O

OBedientia quid ſit, & ad quid teneatur per eam Religioſus, *n.*2057. *ad* 2067.

Occaſio proxima, & remota quid ſint, *n.* 3635. Proxima poteſt reperiri in quolibet peccato mortali, *n.* 3638. Qui eſt in occaſione remota, poteſt abſolvi, *n.* 3640. In occaſione proxima involuntaria poteſt etiam abſolvi, & quando, *n.*3641. In occaſione proxima voluntaria, quam quis liberè poteſt repellere, & non vult, abſolvi non poteſt etiam ſemel, *n.* 3642. Qui habet occaſionem proximam voluntariam in propria domo, vel extra, quando poteſt abſolvi, *num.* 3644. *ad* 3646. Ab occaſione proxima extrinſeca repellenda non excuſat cauſa aliqua utilis aut honeſta; ſed ſola impoſſibilitas phyſica aut moralis, *n.* 3651. Qui non poteſt repellere occaſionem extrinſecam tenetur vitare periculum formale peccandi, & quomodo, *n.* 3653. Plura reſolvuntur de ipſa occaſione proxima, *n.* 3659. *ad* 3664.

Occiſio interdicta innocentis poteſt ſæpè excuſari, *num.*226.

Odium quotuplex ſit, *nu.* 295. Quomodo in confeſſione eſt aperiendum, *num.*296. & 297. Non peccat, qui ſibi, vel alteri mortem deſiderat naturalem ad gravem infirmitatem, miſeriam, & cætera vitanda, *n.* 298. Peccat autem graviter, ſi ob leves moleſtias ipſam exoptet, ſi ratio motus primi non excuſet, *ibid.* Non peccat, qui deſiderat mortem naturalem proximo ingens malum inferenti, vel triſtatur de bono proximi, in quantùm id in aliorum damnum redundat, *n.*299.

Officium Divinum, quinam ad ipſum recitandum ſint obligati: *v.* Horæ Canonicæ. Recitatio ipſius qualis debet eſſe, *n.* 433. Quænam intentio requiratur, *num.*434. Quomodo recitari debeat, *num.* 435. Requiritur attentio interna; & qualis, *num.*440. *ad* 443. Satisfacis, ſi attendas, quantum moraliter potes, quamvis ob ſocii, aut chori culpam nihil ex illis percipias, *nu.* 444. Qui in choro occupantur in libris mutandis, aut in præparando thure, ſatisfaciunt, & ſi aliquos verſiculos omittant, *n.* 445. Si recitaſti de uno Sancto pro alio involuntariè, non teneris repetere, *num.*448. Si recitaſti ex errore matutinum, & laudes de uno Sancto, detecto errore religioſius eſt, ſi repetas, *num.*449. Occupatus per duodecim horas diei, non proinde eſt liber à recitatione Officii, ſed debet attendi qualitas occupationis, *num.*453. Si ex cauſa recitare non valeas majorem partem Officii, potes autem reliquam, teneris ad illam, *nu.*454. Quænam infirmitas excuſet à recitatione Officii, *num.*456. *ad* 458. Hora recitandi Divinum Officium, *num.* 459. *ad* 461.

Officium Defunctorum, & Virginis, Moniales Sanctæ Claræ non tenentur recitare, niſi temporibus ex ordinario Romano ſtatutis, *num.* 464. Officium Defunctorum die Animarum obligat ſub mortali eos, qui utuntur Breviario Romano, *n.*465. Moniales S. P. Dominici non tenentur ſub culpa ad Officium Defunctorum ſemel in hebdomada recitandum, *nu.* 469. *ad* 488. Moniales omnes non tenentur extrà chorum recitare officium Defunctorum, quod titulo legati tenentur pro benefactoribus recitare in choro, niſi extet ſpeciale præceptum, *num.*489.

Opera mortua, & mortificata, quænam ſint, *num.* 3191.

Opinio, alia eſt verè probabilis, alia tenuiter probabilis, & quando, *num.*53. Unus auctor poteſt facere opinionem verè probabilem, & quando, *num.*54. *ad* 68. Quando agitur de ſola honeſtate actionis, an licita ſit, vel non, licitum eſt ſequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, relicta probabiliori, ſeu tutiori, *num.* 59. Variæ rationes adducuntur ad hoc probandum, & objectiones ſolvuntur, *num.* 60. *ad* 70. Opinio probabilior differt à tutiori, & quare, *num.* 71. Poteſt unus ſequi opinionem probabilem alienam, *num.* 72. Non licet ſequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, relicta probabiliori, & tutiori, ſi exinde ſequatur certa injuria, aut periculum gravis mali ſibi, aut tertio, vel ſi adſit conventio, aut lex in contrarium, *nu.*74. In Sacramentis, tam adminiſtrandis, quam recipiendis, extrà caſum neceſſitatis, non licet ſequi opinionem probabilem minus tutam, relicta tutiori, quoad juriſdictionem miniſtri *n.*85. Si verò opinioni probabili addatur circumſtantia, quæ reddat juriſdict. moraliter certam, licet, *ibid.* Qualis poteſt eſſe iſta circumſtantia, declaratur pluribus exemplis, *nu.* 88. *ad* 100.

Ordo

Ordo ſacer validè ſumptus dirimit matrimonium poſt ipſum contractum, *num.*4061. Eſt impedimentum diſtinctum à voto, *ibid.* Qui excommunicatione aut ſuſpenſione ligatus ſuſcipit Ordinem ſacrum, novam ſuſpenſionem incurrit, *num.* 4420. Ordines furtivè ſuſcipere quinam dicatur, *ibid.* Eſt irregularis, *ibid.*

Oſcula quot modis conſiderari poſſunt, *nu.* 2195. *ad* 2200. Oſcula preſſa inter perſonas ſolutas ejuſdem, & maximè diverſi ſexus, ſunt peccata mortalia, *num.*2203. *ad* 2221. Oſculum ſuperficiale, & inſtantaneum poteſt eſſe licitum, & quomodo *num.*2214. *ad* 2221. Oſcula, amplexus, tactus, verba turpia, & ſimilia extra matrimonium, an ſint peccata, *nu.*2222. *ad* 2226. Oſcula, & amplexus ſuperficialia, facta urbanitatis cauſa, & in ſignum benevolentiæ, ſunt licita inter ſponſos de futuro, *num.* 2227. *ad* 2229. Ob delectationem veneream inter ſponſos de futuro ſunt mortalia, *num.* 2230. *ad* 2236. Oſcula, & amplexus ob delectationem naturalem, & generaliter oſcula preſſa ſunt mortalia ſponſis de futuro, *num.*2237. Oſcula, & amplexus preſſa, & venerea inter conjugatos extra actum conjugii, non ſunt mortalia, *num.*2239.

P

PArentes quid præſtare teneantur filiis, *num.* 2041. *ad* 2050. Aſſignantur caſus in quibus Pater poteſt filium exhæredare, *n.*2055.

Parlamentum Regni Siciliæ, & Neapolis quid ſit, & quinam ad ipſum concurrant, *num.*819. Pro juſtitia ad ipſum requiritur juſta cauſa, *n.* 820. Fratres Ordinis Minorum S. Franciſci de Obſervantia, atque etiam Reformatorum, & Capuccinorum ad donativum ipſius non tenentur, *n.*823. *&* *n.*815. Numerus quantum ad ſuffragia requiſitus, *n.*824. *&* 825. Si concluſio in ipſo eſt injuſta, quinam ſint, qui peccent, & ad reſtitutionem teneantur, *n.* 826. *ad* 834. Praxis Parlamenti quænam ſit, *n.*836. *ad* 845.

Parvitas materiæ quid ſit, *num.* 3705. A mortali excuſans non datur in omnibus materiis, & in quibus, *n.*3706.

Patrimonium quid ſit, *num.*500.

Paupertas religioſa quid ſit, *num.*1034. Religioſus abſque læſione paupertatis poteſt res tenere, & de illis diſponere dependenter à voluntate ſui Superioris, *n.*1036. Licentiam ad debitum uſum paupertatis requiſitam in recipiendo, &c. quinam Superiores poſſint concedere, *n.* 1037. Qualis debeat eſſe iſta licentia, *n.* 1039. Plura reſolvuntur de paupertate religioſa, *n.*1050. *ad* 1054. Religioſi, & Moniales, an poſſint habere peculium, ſeu annuos redditus in uſus honeſtos, & licitos, & ex juſta cauſa de licentia Superiorum, ad eorum nutum revocabilia & quale debeat eſſe peculium, *num.* 1055. *ad* 1077.

Paupertas Minorum quænam dicatur, & quid per ipſam prohibeatur, *num.* 1133. *ad* 1148. Ratione ipſius an poſſit Frater Minor ſubditus pro ſuis neceſſitatibus ad denarios recurrere, & quid ſit obſervandum, *nu.*1149. *ad* 1159. Aſſignantur modi, quibus providendum eſt neceſſitatibus Fratrum Minorum cum obſervantia Regulæ, *num.* 1160. *ad* 1171. Non licet Fratri Minori pecuniam expendendam tangere lino, aut charta involutam, niſi in caſu neceſſitatis, *nu.*1172. *ad* 1177. In caſu neceſſitatis poteſt Frater Minor denarios petere, & accipere ac expendere, & quinam poſſit eſſe caſus, *num.* 1177. *ad* 1179. Quomodo Frater Minor expropriari debet, *nu.* 1180. *ad* 1183. Legata Fratrum Minorum ſunt juſta, & licita, à Teſtatore relicta, & quæ eorum obſervari debeat, *num.*1185. *ad* 1197. Solidatur per plures deciſiones Sacr. Congr. & Sedis Apoſtolicæ decreta, *num.* 1197.

Peccatum contra naturam quid ſit, & quot eorum ſpecies, *num.* 2163. Philoſophicum diſtinguitur à Theologico, & quomodo, *nu.*3674. Theologicum quid, *num.*3692. Dividitur, *nu.*3694. Materiale, & formale, *num.*65. Vulnera, *nu.* 3697. Mortale, & veniale differunt, *nu.* 3699. Mortale, & veniale per accidens, *num.* 3703. Qui concupiſcit mulierem, cujus ſtatum ignorat, aut in communi, *num* 3719. Sola conſideratio malitiæ in genere, *num.*3722. Qui dicit: *Volo committere omnia venialia*, mortaliter peccat, & quare, *num.*3725. Ad mortale quid requiratur, *num.* 3726. Excuſat impotentia, *num.* 3739. Diſtinctio ſpecifica peccatorum à quonam deſumatur, *num.*3740. Numerica, *nu.* 3741. Numerus pro integritate confeſſionis, *num.*3612. Peccata ante Baptiſmum, & in Baptiſmo, *num.* 3039. Mortalia dubia, *n.* 3040. Tenere domum ad ludendum, quando ſit peccatum, & cooperatio ad ipſum, *n.*393. *ad* 404. Cooperatio materialis ad ipſum quando ſit, *n.* 345. Non licet miniſtrare indifferentia, quæ communiter in malum uſum ordinantur, niſi conſtet, quòd ille ſit benè uſurus, *nu.* 350. *ad* 353. Licèt tamen, ſi in bonum uſum ordinantur, niſi conſtet de abuſu petentis, *n.*354. *&* 355. Plura ſolvuntur, in quibus in miniſtratione rei indifferentis datur, vel non datur cauſa à peccato excuſans, *n.*359. *ad* 373. Duo quæſita reſolvuntur circà cooperationem ad peccatum, *n.* 374. *&* 375. Determinato ad majus malum, probabilius eſt licere conſulere minus, *n.* 376. *ad* 381. Loquendo de malis ab intrinſeco, non licet patrare minus malum ad vitandum majus; ſecùs autem loquendo de malis ab extrinſeco, *n.*383. *&* 384. Quando licet petere à malefico ſolutionem maleficii, *n.*385. *ad* 389.

Pecuniæ alienatio, *v.* Alienatio.

Penſio quid ſit; & quotuplex, *n.* 1361. Penſiones ſuper beneficiis qui imponere poteſt, *n.* 1363.

Pen-

Penſio à quo, & cui ſolvenda, & quando extinguatur, *n.* 1375. & 1376. Penſio Clericalis non poteſt vendi ſine ſimoniæ labe, benè verò penſio laicalis, *n.* 1377. Penſione jam collata, an poſſit princeps imponere penſionario, ut partem ſibi, vel alteri ſolvat, *n.* 1386. & 1387.
Penſionarius an teneatur ad horas Canonicas, *n.* 508. & 509.
Periculum formale proximum, quid ſit, *n.* 3637. Materiale, ſeu remotum, *ibid.*
Perſona ſacra quid ſit, *nu.* 551. Quot modis lædi poteſt, *n.* 553.
Perjurium quid ſit, *n.* 1559.
Pietas eſt charitatis ſpecies, *n.* 2036. Dinguitur ab ipſa charitate, & per quid, *ibid.*
Pignus quid ſit, & quando quis ipſo uti poteſt, *n.* 2387.
Plagium quid ſit, *nu.* 2159. Addit ſupra furtum malitiam ſpecie diſtinctam in confeſſione explicandam, *n.* 2616.
Pœnæ ſimoniacorum, *v.* Simonia. Pœnæ contrà duellum, *v.* Duellum. Pœnæ Adulterii, *v.* Adulterium. Pœnæ contrà procurantes abortum fœtus animati, *v.* Abortus. Contrà raptorem quænam ſint, *v.* Raptus.
Pœnitentia pro homicidio, *n.* 2113. Pœnitentia duplex, *n.* 3034. Sacramentum, *n.* 3035. Partes, *n.* 3036. Materia, *n.* 3037. Forma, *n.* 3052. *ad* 3057. Miniſter, *n.* 3239. Sacramentum pœnitentiæ validum, & informe implicat, *n.* 3081. *ad* 3093. Pœnitentiæ commutatio, *n.* 3199. Probabilius eſt, commutari non poſſe pœnitentiam non auditis ſaltem in confuſo peccatis prioribus, *n.* 3204.
Pœnitentiariæ ſacræ inſtructio pro Parochis, & Confeſſariis, pro caſibus, in quibus abſolutio, vel diſpenſatio ſpectat ad ipſam, ſeu ad Sedem Apoſtolicam, *n.* 257. Adducuntur formulæ ad diſpenſationem petendam, *n.* 258. & 259. Forma diſpenſationis, *n.* 260. Ejus expoſitio, *nu.* 261. *ad* 265.
Pollutio quid ſit, & quomodo explicanda in confeſſione, *n.* 2164. In ſomnis quando ſit peccatum, *n.* 2167.
Poſſeſſor bonæ fidei non tenetur rem, quam poſſidet, reſtituere per dubium ſuperveniens, quòd ſit alterius, *n.* 40.
Præcepta Decalogi. Per nomen Decalogi quid veniat, *nu.* 266. Aliqua ſunt primæ tabulæ, alia ſecundæ, *ibid.* Sunt obſervanda etiam cum periculo vitæ: quia ſunt præcepta divina naturalia, *n.* 267. & *n.* 143. Alia ſunt negativa obligantia ſemper, & ad ſemper, alia poſitiva obligantia ſemper, at non ad ſemper, *n.* 267.
Præſcriptio quid ſit, & quid requiratur ad licitè præſcribendum, *n.* 2335. Quodnam tempus requiratur in quacunque præſcriptione, *n.* 2336. *ad* 2344. Contra onus Miſſarum probabilius eſt non poſſe dari præſcriptionem, *n.* 2345. Exemplum præſcriptionis adducitur, *n.* 2346.
Præbendati, quantum ad lucrationem diſtributionum, *v.* Diſtributiones.
Pretium rei quotuplex ſit, *n.* 2461. Quando creſcat, & decreſcat, *n.* 2462. & 2463. Quonam pretio licitum ſit vendere rem; *n.* 2466. *ad* 2477.
Prioriſſa quoad imponenda præcepta, *v.* Abbatiſſa.
Procurator peccat, ſi nomine clientis juret ab eo non informatus, cum periculo pejerandi, & in quibus aliis caſibus, *n.* 126.
Promiſſio quid ſit, & quando obliget in conſcientia, *n.* 2364.
Propoſitiones 45. ab Alexandro VII. damnatæ, *n.* 1. Ab Innocentio XI. 65. *n.* 2. Ab Alexandro VIII. damnatæ 31. *nu.* 4. Aliæ duæ ab eodem damnatæ de peccato philoſophico, *n.* 3.
Propoſitum de non peccando requiritur ad valorem Sacramenti pœnitentiæ, tam in attritione, quàm in contritione, *n.* 3072.
Proximus quinam ſit, *n.* 290. Charitas erga eum, *v.* Charitas.
Pſalmi pœnitentiales, & graduales non obligant etiam in choro illos, qui Breviario Romano utuntur, *n.* 462.
Pueri ante uſum rationis nullis ligantur legibus, *nu.* 160. Poſt uſum rationis obligantur præceptis divinis, & Eccleſiaſticis, *ibid.* Ante annum 14. pubertatis non eximuntur à reſervatione, *v.* Caſus reſervati. An ligentur cenſuris, *v.* Cenſura.

Q

Quarta falcidia, *num.* 2537. Trebellianica, *n.* 2539.

R

Rapina quid ſit, *n.* 2615. ſupra malitiam injuſtitiæ furti addit injuriam violentiæ, *ibid.*
Raptus quid ſit, & quid ad ipſum requiratur, *n.* 2158. *ad* 2160. Pœnæ contra raptorem ex jure Canonico quænam ſint, *n.* 2161.
Recidivitas propriè diſtinguitur ab occaſione proxima, *n.* 3665. Quantum ad prudentiam cum recidivis, *v.* Confeſſarius.
Regula actuum humanorum interna eſt conſcientia, *n.* 5.
Regula S. P. Dominici nec Fratres, nec Sorores obligant ſub culpa mortali, aut veniali, ſed ſolùm ad pœnam, niſi propter præceptum, aut contemptum, *nu.* 2068. Pœna quanam ſoleat eſſe, *nu.* 2069. Contemptus quando habeatur, *n.* 2070. & 2071.
Regulares tenentur ſervare feſta ſtatuta ab Epiſcopo, vota, & jejunia ab eodem ordinata, *n.* 166. Non tenentur ad recitandum Officium Clericorum, *ibid.* Alloqui non poſſunt cum Monialibus, etiam ſi nullum adſit ſcandalum, aut periculum, nec prava intentio, *n.* 1666. Adducuntur quamplura decreta hoc prohibentia, &

quæ-

quænam perſonæ excipiantur ab ipſis, *n.* 1467. *ad* 1480. Prælati regulares an poſſint abſolvere ſuos ſubditos ab omnibus caſibus reſervatis in Bulla Cœnæ Domini, *n.* 3372. *ad* 3414. Plura adducuntur de poteſtate ipſorum quoad ſubditos in reſervata, *nu.* 3425. Abſolvere poſſunt ſuos ſubditos ab excommunicatione contrà abortum procurantes, *n.* 3438. Etiam ab excommunicatione, & ſuſpenſione contrà ſimoniacè promotos ad ordines, *n.* 3445. Poſſunt etiam abſolvere ab excommunicatione contracta ob percuſſionem Clerici, *n.* 3578. Regulares non poſſunt intrà Italiam, & extrà Urbem ſæculares abſolvere à percuſſione levi Clerici, & quando, *n.* 3590. Quantum ad privilegia Bullæ, *v.* Bulla Cruc. Quid dicendum de ipſis quoad adminiſtrationem ſacramentorum, *n.* 4173. Provinciales regularium ex privilegio diſpenſare poſſunt ad petendum debitum, *n.* 4302. Prælati regulares poſſunt cum ſuis ſubditis diſpenſare in omni irregularitate, & quæ excipiatur, *nu.* 4480. Non poſſunt ſuos ſubditos degradare, *n.* 4532.

Religio quid ſit, *n.* 268. Ejus actus, tam interiores, quàm exteriores, præcipui quinam ſint, *ibid.*

Religioſus, quantum ad largitionem munerum, *v.* Largitio munerum. Quantum ad paupertatem, *v.* Paupertas Religioſa. An poſſit ſuccedere ſuis parentibus ab inteſtato, aut aliquod legatum recipere, *n.* 1101. Religioſus ſi tranſeat de una in aliam Religionem, non poteſt transferre licitè bona, quæ ibi retinebat ex propria induſtria, & quænam excipiantur, *n.* 1112. *ad* 1114. Obligatur obligatione impropriè dicta ad reſtitutionem, *n.* 1115. *ad* 1118. Si debita contraxit, an teneatur ſolvere Monaſterium, *n.* 1119. *ad* 1132. Religioſus creatus Epiſcopus, aut Cardinalis, eſt liber ab aliis votis, præter tria eſſentialia, & à præceptis regulæ, *n.* 1865. *ad* 1867. Religioſus Minimus creatus Epiſcopus tenetur ad vitam quadrageſimalem, *n.* 1868. & 1869. Religioſi perpetuò ejecti, aut damnati ad triremes, tenentur omninò ad caſtitatem, & quænam vota eorum ſint extincta, *n.* 1860. *ad* 1874. Ære alieno gravati quoad votum Religionis ad quid teneantur, *n.* 1875. Religioſus laicus Ordinis minorum, qui poſt 16. ſuæ ætatis annum expletum; licèt ante 21. profeſſionem emiſit, eſt validè profeſſus, & ad vota tenetur, *n.* 1877. *ad* 1880. Ad quid per obedientiam teneatur, *v.* Obedientia. Religioſi an poſſint confiteri, & à reſervatis abſolvi extrà ordinem, *n.* 3446. *ad* 3456. A quo ſit abſolvendus Religioſus, qui Religioſum alterius Ordinis aut Clericum ſæcularem percuſſit, *n.* 3585.

Reliquiæ inſignes quænam ſint, & de ejus reverentia & adoratione, *n.* 1519. *ad* 1526. Quibus modis poteſt identitas earum probari, *n.* 1527. *ad* 1529. Agni Dei potiùs imagines ſacræ cenſendi ſunt, quàm Reliquiæ, & de eorum reverentia, *n.* 1530. *ad* 1535.

Renunciatio Beneficii, *v.* Beneficium.

Repreſalia ſunt licita, & quando, *n.* 2311.

Res ſacræ quot ſint, *n.* 556.

Reſtitutio quid ſit, & unde obligatio ipſius oriatur, *n.* 1659. *ad* 2662. A beneficiatis pro omiſſione horarum, cui facienda ſit, *v.* Beneficiati. Radices reſtitutionis quænam ſint, *n.* 2663. *ad* 2671. In caſu fortuito non tenetur quis ad damnum, niſi in aliquibus caſibus, & in quibus, *n.* 2672. & 2673. Qui reſtituere tenentur, *n.* 2677. & 2678. Quid reſtituendum, *n.* 2689. Poſſeſſor bonæ fidei quid reſtituere tenetur, *nu.* 2690. *ad* 2693. Poſſeſſor malæ fidei ad quid teneatur, *n.* 2694. *ad* 2700. Acquiſita ob turpem cauſam non ſunt reſtituenda, niſi in aliquibus caſibus, & in quibus, *n.* 2701. Fraudantes gabellas juſtas, ad reſtitutionem tenentur, niſi juſtus titulus compenſationis adſit, *num.* 2707. *ad* 2712. Qui aliquid accipit, ne accuſet, an teneatur ad reſtitutionem, *n.* 2713. Cui reſtituendum, *n.* 2715. *ad* 2724. In quo loco, & quibus expenſis, *n.* 2725. *ad* 2730. Quando eſt reſtituendum, *num.* 2731. & 2732. Cauſæ excuſantes à reſtitutione, *num.* 2733. *ad* 2747. Reſtitutio pro homicidio, *v.* Homicidium. Pro ſtupro, *v.* Stuprum. Pro Adulterio, *vid.* Adulterium. Pro bello, *v.* Bellum. Reſtitutio famæ, *n.* 2747. Ad reſtitutionem famæ qui tenetur, *n.* 2769. *ad* 2775. Ab ipſa quis excuſetur, *num.* 2776. *ad* 2780.

Reſtrictio mentalis quotuplex, & quando illicita, *n.* 1728. *ad* 1739.

Reus circa fugam, *n.* 127. Plura de ipſo circa reſtrictionem mentalem, & juramentum, *n.* 1728. *ad* 1764.

Rex non poteſt bellum alteri indicere ad invadendum Regnum ob jus tantùm probabile, *n.* 103. Si injuſtè invadatur, & alia media non ſufficiant, poteſt indicere bellum, *n.* 104.

Rixa differt à duello, quia fit ex ſubito caſu, *n.* 2131.

S

Sacramentum in genere quid ſit, *num.* 2940. Quoad valorem Sacramentorum in dubiis an tutior pars ſit eligenda, *vid.* conſcientia dubia. Quantum ad ea, quæ pertinet ad juriſdictionem miniſtri, *vid.* Opinio probabilis. In Sacramentis adminiſtrandis, & recipiendis, an liceat ſequi opinionem probabilem, relicta tutiori, *vid.* Conſcientia probabilis. Materia, forma, & intentio in Sacramentis, *n.* 2947. Si fiat mutatio; quando invalidum Sacramentum, *num.* 2951. Interruptio, *num.* 2952. Miniſter Sacramentorum debet eſſe in gratia, *num.* 2955. Si ex pravo fine conficiat, *n.* 2956. Si ſimulet, *num.* 2957. Effectus Sacramentorum eſt cauſare gratiam, & quænam, *num.* 2962.

Ultra

Ultra ipſam quid cauſare habeant Sacramenta, *n.* 2963. ad 2966. Sacramenta vivorum, & mortuorum, *n.*2962. Numerus, & ſubjectum Sacramentorum, *n.*2967. Sacramentum Baptiſmi, *v.* Baptiſmus. Confirmationis. *v.* Confirmatio. Euchariſtiæ, *v.*Euchariſtia, Pœnitentiæ, *v.* Pœnitentia. Extremæ unctionis, *v.*Extrema unctio.

Sacramentalia quid ſint, *n.* 2943. A Sacramentis differunt, *ibid.*

Sacrilegium quid ſit, & quotuplex, *num.*550. Sacrilegium perſonale, *v.* Perſona ſacra. Locale, v. Locus ſacer. Reale, *v.* Res ſacræ. Ut eſt ſpecies luxuriæ, quid ſit, *n.* 2162. Si ambæ perſonæ, quæ peccant ſunt ſacræ, eſt duplex ſacrilegium in confeſſione exprimendum, *ibid.*

Satisfactio Sacramentalis quid ſit, *n.*3178. In voto, *n.* 2180. Poteſt imponi applicanda pro Animabus Purgatorii, *n.*3195.

Scandalum quid ſit, & quotuplex, *num.*321. *&* 322. Activum quotuplex, *n.* 323. *&* 324. Paſſivum quid ſit, & quotuplex, *n.* 325. Peccare coram aliis, quando ſit ſcandalum, *n.*327. Scandalum activum, nedum directum, ſed etiam indirectum, contrahit malitiam ſcandali ſpecie diſtinctam contrà charitatem, *n.* 328. In ſcandalo activo etiam indirecto explicanda eſt ſpecies peccati, ad quam proximus inducitur, *ibid.* Numerus verò inductorum explicari non debet, *ibid.*Permittens peccatum alterius, potens ipſum impedire, quando non peccat, *n.* 333. *ad* 336. Actus affirmativè præcepti non ſunt omittendi ad vitandum ſcandalum alterius, *n.*338.*ad* 342. Non tenemur omittere opera conſilii ob ſcandalum phariſaicum, *n.*343.

Scrupulus quid ſit, *num.*128. Cauſa ipſius quæ ſit, *n.*129.

Secretarius peccat, ſi juramentum violet, & in quibus aliis caſibus, *n.*126.

Secretum naturale quot modis imponi poteſt, *nu.* 2786. Obligat ſub mortali, & quando, *n.*2787.

Servile opus quid ſit, *n.* 2020. Eſt prohibitum die feſto, *n.*2019.

Sigillum ſacramentale, quid ſit, *num.* 3206. Notitia confeſſionis, *n.* 3221. Si confeſſarius errorem commiſit in confeſſione, quid agendum, ne violet ſigillum, *n.* 3233. Ad ipſum quinam teneantur, *n.*3237.

Simonia quid ſit, *num.*1201. Quotuplex, *n.*1207. In ipſa non datur parvitas materiæ, *n.*1210. In quibus caſibus ſimonia committatur, *n.*1212.*ad* 1241. Plura quæſita reſolvuntur circa ſimoniam in electionibus Prælatorum, *n.* 1242. *ad* 1255. Subornatores electorum in electione ſimoniaca ſimoniam committunt, & quando, *n.* 1256. Pœnæ ſubornatorum, *n.* 1260. Vendere Officia Ordinum Militarium, & Accademiarum, an ſit ſimonia: *n.* 1262. Pœnæ ſimoniacorum, *n.* 1263. Simonia confidentialis quando ſit, & pœnæ ipſam committentium, *n.*1264.

Simulatio in Sacramentis eſt ſacrilegium, *n.*2957. Accepta per ſimulationem paupertatis ſunt reſtituenda, *n.*2704.

Societas cum tribus contractibus, *vid.* contractus ſocietatis.

Sodomia perfecta quid ſit, quid requiratur ad ipſam, & quomodo in confeſſione aperienda, *n.*2171. *ad* 2174. Ad reſervationem ipſius quid requiratur, *n.* 2176. *&* 2177. Probabilius eſt, etiam patientem ſub reſervatione comprehendi, niſi ſit impubes, *n.*2178. *&* 2179. Si copula ſodomitica ſit cum conjunctis, debet explicari circumſtantia inceſtus, *n.* 2181. An debeat exprimi qualitas conjunctionis, conſanguinitatis ſcilicet, affinitatis, & graduum, *ibid. &* *n.*2153. *&* 2154.

Spes quid ſit, *num.*284.

Sponſa, ſi ſponſalibus initis, & matrimonio non celebrato, rem habeat cum alio, tenetur aperire ſe eſſe matrimonio promiſſam: non ſic ſponſus, *n.*2149.

Sponſalia quid ſint, *n.* 3925. Valida obligant ſub mortali, *n.* 3927. Diſſolutio in ipſis per octo cauſas evenire poteſt, *n.* 3939.

Sponſio quid ſit, *n.* 2606. Ut licitè fiat quatuor conditiones requirit, *ibid.*

Stipendium accipere ob Miſſam, Concionem, &c. non eſt ſimonia, & quando, *num.*1227.

Stuprum quid ſit, & quomodo in confeſſione aperiendum, *num.* 2143. Ad quid teneatur ſtuprator, *n.*2144, *&* 2145.

Subjectum Baptiſmi, *v.* Baptiſmus. Confirmationis. *v.* Confirmatio. Extremæ unctionis, *v.* Extrema unctio. Cenſuræ, *v.* Cenſura. Excommunicationis, *v.* Excommunicatio.

Summus Pontifex diſpenſare poteſt in impedimentis matrimonii jure ſolùm Eccleſiaſtico dirimentibus, *n.*4227.

Superbia quid ſit, & quot ejus ſpecies, *num.*3767. Ejus filiæ, *n.*3770. *ad* 3773.

Suſpenſio quid, & quotuplex, *num.*4393. Violatio ipſius, *n.* 4395. Cauſæ excuſantes ab incurſu, *n.* 4400. Quinam ab ipſa abſolvere poſſunt, *ibid.&* *n.*4333.

Suſpicio quid ſit, *n.* 128. A ſcrupulo non differt, *ibid.*

Suſurratio quid ſit, *num.*2768.

Suſurro reſtituere tenetur, amicitiam reconciliando, *num.*2769.

Synderiſis quid ſit, *n.*5. A conſcientia differt, *ibid.*

Synodo diœceſanæ non tenentur intereſſe Mendicantes, niſi ſint Curati, ſeu Parochi, *num.*167. Nec ejus ſtatutis ligantur, *ibid.* Superiores, & Religioſi parvorum conventuum vocati tenentur Synodo diœceſanæ intereſſe, *n.*168. Synodus Provincialis nihil poteſt ſtatuere contrà Concilium generale, & Regularium privilegia, *n.* 170.

Ta-

T

Tactus impudici quinam ſint, & quam ſpeciem malitiæ contrahant , num. 2188. Quando à peccato excuſantur, num. 2189. Tactus,& aſpectus,qui cauſant commotionem ſpirituũ vitaliũ, quando ſint peccatum mortale, n. 2190. ad 2194.

Tentatio Dei , quid ſit , & quotuplex , num. 2536.

Theſaurus quid ſit , num. 2304. Si inveniatur caſu in fundo proprio , eſt inventoris , ibid. Si in alieno , dimidium eſt inventoris , & dimidium domini fundi , ibid. Si inveniatur arte magica , totus eſt fiſci Regis , & quando , ibid. Si in loco publico vel ſacro , dividi debet cum fiſco vel Prælato , cujus eſt locus , ibid. Si non caſu , ſed data opera quis ſine licentia domini effodiens eum inveniat in Feudo alieno , tenetur totum reddere domino , & quomodo , ibid. Pro foro externo attendendæ ſunt pragmaticæ , ib. Sciens in alieno fundo eſſe Theſaurum, poteſt fundum communi pretio ſine ullo onere emere, n. 2305.

Terragium quid ſit , & à quonam attendi debeat quantitas ipſius ſolvenda, n. 2506. ad 2508. Plura quæſita expenduntur circa ipsũ n. 2509. ad 2513

Teſtamentum quid ſit , & quando revocari poteſt, n. 2518. & 2519. Quinam teſtari poſſint , & debeant , n. 2520. Codicillus quid ſit , & quinam poſſint teſtamenta , & codicillos revocare , n. 2599. ad 2602. Subſtitutio fideicommiſſoria , n. 2603. ad 2605.

Teſtis falſus ad quid teneatur , num. 2784.

Triſtitia inordinata de bono alterius eſt invidia, num. 315.

Turpium lectio curioſitatis cauſa , eſt venialis ſi non adſit periculum delectationis venereæ , aut ſcandalum aliorum , n. 2194.

Tutor datur pupillo uſque ad annum quartumdecimum completum , n. 1982.

Tyrannum privata auctoritate occidere quando liceat , n. 2084.

V

Vagi tenentur legibus ſpecialibus loci, ubi ſunt, num. 162. Quantum ad præceptum communionis, v. Communio. Abſolutio à reſervatis, v. Caſus reſervati .

Vanagloria quid ſit, nu. 3771. Ex genere ſuo eſt venialis, & poteſt fieri per accidens mortalis, ibid.

Venditio, v. Contractus emptionis, & venditionis Quænam officia ſæcularia vendi poſſunt n. 2515. Venditio electionis ad officium,vel ad legatum , n. 2517.

Verba turpia curioſitatis , aut diverſionis cauſa , ſunt venialia , ſi non adſit periculum delectationis venereæ, aut ſcandalum aliorum , n. 2194.

Vicarius beneficii non teneatur ad horas , n. 503.

Virginitas quid ſit , num. 1890. Non diſtinguitur à caſtitate quoad abſolutum , ibid. Qui emiſit votum virginitatis , integritate carnis voluntariè deperdita , tenetur ad votum , ibid.

Virtutes Theologicæ, quantum ad præceptum negativum, obligant ſemper , & pro ſemper ; non ſic quoad affirmativum , n. 187.

Vita communis in quonam conſiſtat , num. 1082. Regulares, & Moniales non poſſunt ſine mortali recuſare vitam communem , ſi Superiores velint illam erigere , n. 1087. ad 1099.

Voluntatem habens omittendi Divinum Officium, aut auditionem ſacri die feſto , etiam ſi mutata voluntate recitet, aut audiat ſacrum , mortaliter peccat peccato interno, n. 184. & 185. Qui unico voluntatis actu ſtatuit omittere Divinum Officium per menſem , aut annum , vel jejunium per totam Quadrageſimam , non committit tot numero peccata,quot ſunt dies,ſed unũ, n. 3750.

Votum quid ſit, num. 1783. Ejus diviſio , n. 1791. Conditio in votis apponi ſolita quænam reddat votum abſolutum,aut nullum, n. 1792. ad 1796. In voto pœnali , n. 1797. Aſſignatur regula , n. 1799. Metus in votis, quando reddat votum invalidum , n. 1800. & 1801. Materia ad hoc , ut votum ſit validum, quænam debet eſſe, n. 1802. ad 1818. Obligatio voti à quonam pendeat , & à quanam materia cadat obligatio ſub mortali , n. 1819. ad 1864. Religioſus creatus Epiſcopus quantum ad vota , v. Religioſus . Interpretatio voti eſt ſtrictè facienda , pro cujus intelligentia plura quæſita reſolvuntur , n. 1881. ad 1900. Dubium in votis , n. 1902. Obligatio voti ceſſat ex natura rei , & quando , n. 1906. ad 1914. Auctoritate humana ceſſat votum , & per quid, n. 1915. Commutatio voti quid ſit , & quænam vota poſſint commutari , & à quibus , n. 1916. ad 1926. Cauſa commutationis , n. 1927. ad 1930. Praxis commutationis in omnibus votis, n. 1931. ad 1956. Diſpenſatio voti quænam ſit, & quænam cauſæ ad ipſam requirantur , n. 1957. & 1958. Quinam poſſint vota diſpenſare, & quæ , n. 1961. ad 1971. Irritatio voti quid ſit , & quotuplex , n. 1972. & 1973. Ad indirectè , & directè irritandum , quid requiratur , n. 1975. Quinam poſſint irritare vota , & quæ , n. 1976. ad 1997. Ratificatio voti ut habeatur , & novam obligationem inducat , tria requiruntur , n. 1984. Vota reſervata Pontifici, quænam ſint , & quando reſervata, num. 1998. ad 2018.

Uſuarius habeat jus utendi , & ſi ab ipſo impediatur , poteſt illud ex juſtitia exigere , num. 2292.

Uſura quid ſit , n. 2391. Aſſignantur juſti tituli, quibus accipi poteſt lucrum in mutuo ſine uſura, n. 2393. ad 2418. Quinam ſint, v. Mutuum.

Uſusfacti quid importet , n. 2292. Differt ab uſuario, ibid. Ipſum habent Religioſi omnes in particulari ; Franciſcani verò , tam in particulari , quam in communi , ibid.

Uſusfructus quid ſit , num. 2290.

Uſusfructuarius quando poteſt uſumfructum ſine conſenſu proprietarii alienare , & quinam fructus ad proprietarium ſpectent, n. 2294. ad 2299.

IN-

I N D E X

RERUM, ET VERBORUM NOTABILIUM,

Quæ in Secundo Tomo de Denunciatione ad Monitoria Papæ & Epiſc. ad Edicta Inquiſ. & pro Confeſſariis ſolicitantibus continentur.

Litt. N. numerum marginalem deſignat.

A

ABſolutio pro apoſtatis à fide, poteſt à quolibet Confeſſario dari, ſi fidem tantùm exteriùs negaverint, *n.*230. Confeſſarii ſolicitantis poteſt à quolibet ſimplici confeſſario dari, *nu.* 601. In Diœceſi Neapolitana eſt caſus reſervatus, *ibid.* Data mulieri ab ipſo ſolicitante, *nu.* 607. *ad* 611. Elapſo termino, *n.*637. Non debet dari à Confeſſariis mulieri, antequam ipſa denunciet, *num.*638. Qui omiſit denunciationem, ſed pœnitens accedit modò adConfeſſarium promittens denunciare, non poteſt abſolvi, niſi denunciet, *num.* 640. Qui incidit in excommunicationem ob omiſſam denunciationem, non poteſt à quolibet confeſſario abſolvi, benè verò virtute Bullæ, aut à Regularibus virtute privilegiorum, *num.*641. Qui denunciare neglexerunt, in omnibus caſibus inquiſitionis, quando poſteà denunciant, non tenentur Inquiſitoribus negligentiam fateri, nec cum eis pro abſolutione confiteri, *num.* 642. Mulier ſolicitata, quamvis incidat in excommunicationem ob omiſſam denunciationem, extincto onere denunciationis poteſt abſolvi, virtute Bullæ, aut à Regularibus, *num.* 642. Superveniente legitimo impedimento, poteſt pariter ab iiſdem abſolvi, vel virtute Bullæ, ſed cum reincidentia, *num.* 643. Abſolutio ſola tollit cenſuram, *num.*52.

Actio Inquiſitorum procedendi contra hæreticum defunctum quoad ejus memoriam damnandam, & ſtatuam comburendam, nullo temporis ſpatio præſcribi poteſt, *num.*245. Quoad bona confiſcanda, præſcribi poteſt ſpatio quadraginta annorum, *ibid.*

Adjudicatarius, quando teneatur ex vi monitorii, ad reſtituendum, vel revelandum, *nu.*138. *ad* 157. Adjudicatarii intereſſe ratiocinari ſolet ad ſeptem pro centum dummodò ſit verum, & reale, *n.*149.

Adjudicatio facta virtute pacti ad diſcursũ quotuplex ſit, *nu.* 138. Ut ſit facta cum leſione enormiſſima, ſufficit, ut exceſſus dimidii juſti pretii ſit unius nummi, *ibid.*

Advenæ in aliquo loco per modum tranſitus commorantes non ligantur cenſuris per modum legis; *n.* 206. Ligantur tamen cenſuris latis per monitorium, *n.*207. Poſt commiſſum delictum ſi è loco diſcedant ante publicationem monitorii, & redeant ad propriam Diœceſim, Epiſcopus proprius tenetur citare, & quando, *n.* 208.

Ægyptianæ malam, vel bonam d vinantes fortunam, poſſunt ab Inquiſitoribus puniri, *n.*?51.

Angelorum nomina ignota præſumuntur pro tacita dæmonis invocatione, *n.*256.

Apoſtatæ à fide, ſi tantùm exteriùs fidem negaverint abſque errore in intellectu, in foro conſcientiæ non incurrunt excommunicationem Bullæ Cænæ, *n.*230. Poſſunt abſolvi à quolibet Confeſſario, *ibid.*

Appellatio à decreto de Monitorio, *n.*25. Appellatione pendente teſtes nõ tenentur revelare, *n.*26.

Aſtrologia judiciaria, quid ſit, *n.*244. 7. Eſt prohibita, *n.* 245.

Augurium quid ſit, *n.* 244. 8.

B

BEatificatio differt à canonizatione, & per quid, *n.* 312. Per ipſam ſit abſolutum, & completum judicium, quòd vir Dei ſit in gloria, *ibid.* De fide eſt, in ea Romanum Pontificem, errare non poſſe, *n.*309.

Blaſphemia quid, & quotuplex ſit, *n.*210. & 211. Blaſphemia non eſt vocare amaſiam Deum, aut Idolum ſuum, *n.*212. Blaſphemiæ non ſunt iſte locutiones, ſcilicet *Puttana di Dio*, ſubdendo poſtea, *Bacco : Santo Dia*, relicto *volo*, *n.*215. Blaſphemiæ ſunt dicere *Pota di Dio*, *num.*214. *Per l'anima di Dio*, intelligendo de Deo ut in ſe eſt, *n.*215. *Renego S. Petrum*, *n.*216. Proferre verbum deſtructivum Virginitatis Matris Dei, aut alterius Sanctæ, eſt blaſphemia hæreticalis, *n.*217. Blaſphemia quæcumque etiam ex joco prolata, eſt mortalis, *n.*219.

Blaſphemi hæreticales in Inquiſitione Romana cenſentur ſuſpecti de vehementi, *n.*220. In Inquiſitione Hiſpaniæ regulariter habentur ſuſpecti de levi, & quando de vehementi, *ibid.*

Bona, in quæ homo pati poteſt damnum, quot ſint, *nu.* 113. Bonum altioris ordinis præferri debet bono inferioris ordinis, *ibid.* Bona Caſtrenſia, quaſi Caſtrenſia, Adventitia, & Profectitia, quænam ſint, *n.*168. Bona Paraphrenalia uxoris ſcienter cum hæretico contrahentis non cedunt fiſco,

fiſco, *n.* 169. Bona hæretici confiſcata, quænam debeant eſſe, *n.* 161. *ad* 171. Quænam bona Clericorũ ſubjiciantur fiſco, *n.* 170. Bona Religioſi hæretici non ſubjiciuntur fiſco, *n.* 171. Bonorũ confiſcatio eſt una ex pœnis hæreſis formalis, *n.* 158.

Bullæ, & decreta circa ſolicitationem, *n.* 482. *ad* 484. Bulla Greg. XV. eſt norma, & regula in hac materia, *n.* 484. Bullarum finis, *n.* 486.

C

CAnonizatio differt à beatificatione & per quid, *nu.* 312. In ea Romanus Pontifex errare non poteſt, *n.* 309.

Caſus reſervati Pontifici differunt à reſervatis Epiſcopo, & per quid, *n.* 292. In caſibus reſervatis Pontifici culpa non eſt reſervata, niſi cum excommunicatione conjuncta, *ibid.*

Cenſura non tollitur, niſi per abſolutionem, *n.* 52. Lata per modum legis non incurritur in aliena Diœceſi, *n.* 201.

Confeſſarius ſolicitans poteſt à quolibet ſimplici Cõfeſſario abſolvi, *n.* 601. Nõ tenetur monere pœnitentem à ſe ſolicitatã, ut denũciet *n.* 609. Tenetur monere denunciationem aliorũ, *n.* 589. *&* *n.* 645. *&* 648. Quando denunciandus ſit Confeſſarius, *v.* Denunciatio. Denunciare debet Confeſſarius illũ, qui ad confeſſionem acceſſit animo nõ confitendi peccata, ſed inducendi ipſum ad hæreſim, *n.* 280.

Confeſſionis locus triplex, *nu.* 526. *ad* 528. Ut onus denunciationis habeatur, in quonam ipſorum requiratur confeſſio, *n.* 529.

Confiſcatio bonorum eſt una ex pœnis hæreſis formalis, *n.* 158. Eſt pœna latæ ſententiæ *n.* 159. Super quibus bonis fieri debet confiſcatio, *n.* 161. *ad* 173.

Contractus eſt conventio ultro, citroque obligatoria, *n.* 141. In eo poſſunt apponi pœnæ, *n.* 151.

Correctio fraterna quãdo præmittenda ſit, *n.* 89. *ad* 97. In delictis ad S. Offic. ſpectantibus, tam ſi ſint de hæreſi formali, quàm ſolicitationis & ſuſpecta de hæreſi, non eſt præmittenda, *n.* 613. *ad* 616.

Crates monialium, quando confeſſionaria dicantur, *num.* 532.

Creditum quando cedit fiſco, *num.* 173.

Crimina publica, ſeu exceptuata, & privata, *n.* 62. *ad* 65. Crimen occultum in jure quodnam ſit, *n.* 72. Crimina immania quænam ſint, *n.* 62. Crimina difficilis probationis quænam ſint, *num.* 87.

Culpam ſequitur pœna, *num.* 288. Qui excuſatur à culpa mortali, excuſatur à pœnis, *ibid.*

D

DEcr. Alexand. VII. ad S. Officium, *num.* 242. Delicta ad S. Offic. ſpectantia quænam ſint, *n.* 226. *&* *n.* 229. *ad* 235. In ipſis an ſit præmittenda correctio, *v.* Correctio.

Denunciatio paterna in viſitationibus non eſt facienda, ſi ſperetur emendatio, *n.* 90. Denunciatio quoad monitoria. *v.* Revelatio. Capita denunciationis in ſolicitatione ſunt ſeptem, *n.* 517. In Regnis Hiſp. tam in cauſa ſolicitationis, quàm in cæteris cauſis fidei; denunciatio fieri debet ſolis Inquiſitoribus, *n.* 619. In aliis regnis, ubi conſuetudo, & tale privilegium non adeſt, fieri poteſt ſolis Epiſcopis, *n.* 620. Terminus pro denunciatione facienda pendet ab edicto Inquiſitorũ, *nu.* 631. Dies termini non computantur in termino, *n.* 632. Qui ignoravit publicationem edicti, quando teneatur denunciare, *n.* 633. Mulier quæ ſcivit edictum, ſed fuit impedita, probabilius eſt, quòd teneatur ſtatim denunciare, *n.* 635. Idem dicendum venit, ſi prævideat impedimentũ futurum, *nu.* 636. Termino culpabiliter elapſo incidit in excõmunicationem latæ ſententiæ, *n.* 637. Quando poſteà denunciat, nõ tenetur ſuam negligentiam fateri, *n.* 642. Quinam ſint denunciandi, & qui denunciare tenentur, *v.* ut ſequitur.

DENUNCIANDUS EST

Confeſſarius ſolicitans, *n.* 482. Tractans inhoneſta, *n.* 496. In actu confeſſionis, *n.* 502. Immediatè ante, *n.* 503. Immediatè poſt, *ib.* Occaſione confeſſionis, *n.* 509. Prætextu confeſſionis, *ib.* In confeſſionario *n.* 522. Simulans confeſſionem, *n.* 541. Sacerdos juriſdictione carens, *nu.* 485. Si ſolicitet mares, fœminas & pueros rationis inexpertes, *nu.* 495. Etiam ſi ſigna ſint venialiter inhoneſta, *n.* 498. Sufficit effectus attentatus, *n.* 499. Etiam ſi mulier conſentiat, *ib.* *&* *nu.* 577. Et non ſit ſequuta confeſſio, *n.* 505. Si ſolicitet pro alio, *n.* 501. Etiam ſi pœnitentem ſolicitet, ut ipſa cum alia mediet pro fornicatione, *n.* 504. Qui mulierem ante Crucis ſignum prævenit, *n.* 505. Qui ſtatim duxit ad cubiculum puerum, & ſolicitavit, *n.* 507. Qui pœnitenti impoſuit ut domi nuda ab ipſo diſciplina afficeretur, *ib.* Qui ſtatim poſt confeſſionem dixit puero: *Veni hodie ad meam domum, & tradam tibi chirographum tuæ confeſſionis*, & cum ſolicitavit *ib.* Qui dixit, ut verenda infirma domi ipſi oſtenderet, *ib.* Qui immediatè poſt confeſſionem dedit mulieri ſchedulã ſolicitationis domi legendam, *ib.* *&* *n.* 567. Minimè ſi mulier non legeret, ſed combureret, *ib.* Qui accedentem pro cõfeſſione prævenit ſolicitando, *n.* 507. Qui confeſſionem petentem diſſuadet & ſolicitat, *ib.* *&* *n.* 518. Etiam ſi fictè petierit, *n.* 521. Qui vocatus hodie pro confeſſione, ſequenti die acceſſit, & ea poſtpoſita ſolicitavit, *n.* 510. Qui invitavit mulierem ad confeſſionem, & eam venientem prævenit, & ſolicitavit, *n.* 512. Qui non ex compacto, ſed verè colore confeſſionis vocatus à muliere acceſſit, & provocatus habuit rem, *nu.* 514. Qui mulierem pro ſequenti die confeſſionem petentem ſtatim ſolicitavit, *n.* 518. Qui ſolicitat in confeſſionario non ſimulans, *n.* 522. *&* 524. Qui dixit verba inhoneſta pœnitenti, quæ non audivit, ſed alia mulier, *n.* 547. Qui fœminam, quæ confeſſionem petiit, cognovit ſopitam morbo, aut arte, *n.* 551. Qui ſervæ confitenti laudat pulchritudinem dominæ ſuæ, ut referat, *n.* 556.

Qui dixit: *Si eſſem ſæcularis, tecum nuberem*, n. 558. *Memor eſto mei, quia te ex corde diligo*, ib. *Hæc tua peccata cadere me fecerunt in pollutionem voluntariam*, n. 560. *Nolo te audire in confeſſionem, quia amore tui captus ſum, ne tibi, & mihi aliquid mali contingat*, n. 561. *Cur etiam mecum non es humana?* n. 565. *Veniam in domum tuam: & promitte mihi facere, quod voluero*, ib. Qui mulieri ſolicitanti dixit: *Deeſt ne locus aut tempus de hac materia loquendi?* nu. 563. Qui confitenti deſiderium libidinoſum dixit: *De hoc agas mecum poſt confeſſionem*: num. 565. Qui petit domum, ut adducat ſuam concubinam, *n.* 573. Aut ut ſolus cum ſola alloquatur, cũ muliere honeſta, *n.* 574. Mulier denuncians non tenetur ſuum manifeſtare conſenſum, *n.* 578.

Eſt denunciandus, ſi ſolicitatus conſentiat, *n.* 579. Etiam ſi tacuit, nullum dando reprobationis ſignum, *n.* 580. Si mutuò ſe ſolicitent, *n.* 581. Si ſolicitatus ad unam ſpeciem, ſolicitet ad aliam, *ibid.* Si ſolicitatus ad factum, renuat, dicens ſe velle tantùm tactibus oblectare, *num.* 582. Qui audiens in confeſſione repulſam ſibi factam, dixit mulieri: *Et ſi ille vim tibi intuliſſet, quid feciſſes*: cui illa reſpondit: *In tali caſu ceſſiſſem*: tunc confeſſarius eam reprehendit, ſed poſteà acceſſit ad domum, & datis manibus cognovit, *n.* 587. Etiam ſi ſtatim pœniteat, *n.* 604.

Inquiſitor ſolicitans eſt denunciandus S. Sedi, aut Supremo Tribunali Inquiſit. *n.* 624. Epiſcopi, Legati, & Officiales Sedis Apoſtolicæ, *n.* 621. *ad* 623. Generales Ordinum, Inquiſitoribus, *n.* 625.

Denunciatus ab uno eſt denunciãdus ab alio *n.* 251

Denunciandus eſt ille, quem poſt delictum ſtatim pœnitet, niſi adſit indeliberatio, *n.* 604. & 279.

Qui acceſſit ad confeſſarium non animo confitendi, ſed inducendi ad hæreſim, *n.* 280. Qui ſemel ſuperſtitionem fecit, *n.* 282. Etiam ſi non adſit præſumptio, *n.* 283.

DENUNCIANDUS NON EST

Mandans ſolicitationem, *n.* 489. Interpres, *ib.* Nõ Sacerdos fingens ſe Sacerdotẽ, & confeſſariũ, *ib.* Mulier ſolicitans, *n.* 494. Confeſſarius, qui ex caſuali confeſſione mulieris cũ alio confeſſario eſt eam inſecutus, &c. *n.* 491. Qui provocat eam tactibus, dũ alteri confitetur, *ib.* Qui ſolicitat ad alia crimina *n.* 496. Si ſolicitat in aliis Sacramentis, *n.* 502.

Qui ad obtinendam licentiam exeundi ẽ conventu finxit ſibi oportere confeſſionem infirmæ audire, *n.* 515. Qui mulieri ob verecundiam recuſanti dixit ſe ejus confeſſionem excepturum, *n.* 516. Qui in ſcamno ſedens poſt plurium confeſſiones mulierem genuflexam loqui volentem ſolicitavit, *n.* 537. Qui mulieri ſolicitanti dixit: *Eſt ne hic locus ſimilia loquendi?* *n.* 562. Qui mulieri de turpibus ſibi ab alio dictis graviter conquerenti dixit: *Quid caput obtundis? ſi alius &c.* *n.* 566. Quando ſigna ſunt dubia, *n.* 576. Si confeſſarius cõſentiat ob minas, *n.* 583. Si ſolicitat filiam confeſſionis extra caſũ confeſſionis, *n.* 601

Non eſt denunciandus confeſſarius, ſi puella ſimplex non percepit tunc, ſed poſt multum tempus, vim verborum, *n.* 548. Qui pœnitenti de turpi deſiderio ſe accuſanti dixit: *An ſi quis tibi daret pecuniam, patrares, quod cupiebas?* & ipſa reſpondit negativè, *n.* 588.

Denunciandus non eſt Concionator aut alius, malam propoſitionem ex inconſideratione proferens, *n.* 259. Nec qui excuſatur à culpa mortali, *n.* 288. Nec Superior, qui omiſit legere decreta ad S. Officium ſpectantia, niſi priùs monitus, *n.* 237.

DENUNCIANDUS AN SIT

Confeſſarius, qui dum audiebat confeſſionem unius, fecit ſigna inhoneſta alteri, *n.* 525. Qui poſuit in confeſſionario non Sacerdotem, ut per ſe ſolicitaret, *n.* 491. Qui immediatè poſt dixit: *Expecta me pauliſper* interim ſe divertit, rediit, & ſolicitavit, *n.* 506. Qui dixit puero: *Veni hodie ad meam domum, & tradam tibi chyrographum confeſſionis*, *num.* 507. Qui nihil illi dixit, ſed poſteà tulit chrirographum, & ſolicitavit, *n.* 508.

Confeſſarius Monialium, ſi tractet inhoneſta in crate, *n.* 530. Confeſſarius, qui laudat de pulchritudine, *n.* 554. Qui ſuam concubinam objurgavit, *n.* 564. Qui dixit, *Expecta me hodie domi tuæ, quia habeo tecum loqui*, *n.* 557. Si conſentiat ſolicitationi mulieris arte dæmonis, *n.* 186. Qui poſt auditam confeſſionem accedit ad domum, & ſolicitat, *n.* 503. & *n.* 511. Qui vocatus à muliere ægrotam ſe fingente, ex compacto ad confeſſionem acceſſit, & rem habuit, *n.* 513. Si mulier non ex compacto vocet confeſſarium fingens velle confiteri, &c. *n.* 514. Qui poſt confeſſionem miſit in domum mulieris lenonem aut litteras ſolicitationis, *n.* 568. Qui dedit donum inſolitum, *n.* 569. Qui conſuluit homicidium viri, *n.* 571. Qui dedit pœnitenti pecuniam: ut tribuat ſuæ meretrici, *n.* 572. Qui confeſſionem petentem diſſuaſit ex malo fine, & poſteà acceſſit ad ejus domum, *n.* 520.

DENUNCIARE NON TENETUR.

Confeſſarius ſolicitans non tenetur denunciare ſe ipſum, *num.* 493. Non tenetur ſciens, ſi confeſſarius eſt mortuus, *n.* 595. Quando principalis excuſatur, *ibid.* Si timet grave malum ſibi aut ſuis, *n.* 599. Pater, Mater, Filius, Frater, excepto crimine hæreſis formalis, *ib.* & *n.* 270. Si Confeſſarius confeſſus ſit aut convictus, *n.* 600. Si ſe exculpavit coram Inquiſitore, *num.* 595.

DENUNCIARE TENETUR.

Pœnitens, etiam ſi confeſſarius ſemel ſolicitaverit, *num.* 589. Qui vidit, aut audivit, *ib.* Qui ſcit ex auditu immediato, *ib.* Qui audivit à fide levibus, *n.* 591. Ex auditu mediato, *n.* 593. Qui probare non poteſt, *n.* 596. Etiam ſi ſciat ſub ſecreto naturali, aut juramento, minimè ſub ſigillo ſacramentali, *n.* 597. aut conſilio, *num.* 598.

Tenetur perſonaliter, *num.* 599. Etiam amicum,

cum, *ibid.* Etiam ſi confeſſarius ſit motus ex fragilitate, *n.* 603. Etiamſi credat eſſe emendatum, *n.* 605. Etiam ſi ſit elapſum tempus, & mulier fuerit ab ipſo ſolicitante abſoluta, *n.*607. Etiam ſi edictum non publicetur, *n.*617. Nulla præmiſſa correctione fraterna, *n.* 611. Moniales, & quæ verentur, *n.*599. Quando principalis denunciavit, aut denunciare non vult, *n.*594.

IN DELICTIS S. OFFICII

Denunciare tenentur omnes etiam Regulares, & ſuos ſubditos, *n.*248. Reges, *n.*252. Viator, & Advena, *n.* 253. Si delictum ſit occultum, & probari non poſſit, *n.* 260. Si ſciat ex ſecreto naturali ſub juramento, *n.*261. Excepto ſecreto ſacramentali, *n.* 262. Qui ſcit ex aliis, *n.*263. Etiam fide levibus, *n.*264. Non tenetur quis denunciare hæreticũ in locis, ubi ſunt permixti cũ Catholicis *n.*265. Nec hæreticus ſeipſum *n.*273.

Tenetur quis cum gravi periculo vitæ,&c.denunciare hæreticorum, minimè ſuſpectos, *n.* 266. & 267. Filius, patrem hæreticum, *n.*268. Sic conjuncti, *n.* 270. Minimè extra hæreſim formalem, *n.*271. Complex complicem in caſu hæreſis, minimè in aliis delictis, *n.*275. Hæreticum emendatum *n.*278. Minimè qui eũ audit ſacramentaliter, *n.* 281. Impedimento durante non tenetur quis denunciare per alium, *n.*643.

Divinatio quid ſit,*n.*243.ejus ſpecies decem,*n.*244.

Dos uxoris ſcienter cum hæretico contrahentis cedit fiſco, *n.*169.

Donatio ante acceptationem, *n.*132. Sine inſinuatione eſt nulla, *n.*133. Ante traditionem, *num.* 135. Omnium bonorum eſt invalida, *num.*141. Excedens valorem quingentorum nummorum aureorum ſine inſinuatione facta eſt nulla, *ibid.* Factæ ab hæretico à die commiſſi delicti ante diem ſententiæ valent,at non ſunt firmæ,*n.*160. Revocantur ob ingratitudinem donatarii, *n.*136.

Dubietas in crimine hæreſis orta ex tentatione, quando non ſit peccatum mortale. *v.* Hæreſis.

E

EDictum Inquiſitionis Univ.Rom.*n.*226.Inquiſit.Siciliæ, *n.*227. Edictum Inquiſit.eſt perpetuũ,*n.*230.Intendit emendationẽ,et punitionem, *n.*278. Differunt ab Edictis Epiſcoporũ, *n.*242.

Emẽdationis ſigna,an à denunciat.excuſent *n.*606.

Epiſcopus poteſt monitoria edere, & quando, *n.* 1. Plura de ipſo, *v.* Monitoria. Epiſcopus ſolicitans cui ſit denunciandus, *v.* Denunciatio.

Excommunicatio Bullæ Cœnæ contra legentes, &c. libros hæreticorum, *n.* 319. & *n.*353. Excommunicatio Indicis, & Pii Quarti, *n.* 321. Non debet ferri pro veniali, *n.*13.

F

FAutores hæreticorum incurrunt in excommunicat. Bullæ Cœnæ,& ſunt denunciandi,*n.*286.

Filii ſeu hæredes, ut bona hæretici defuncti præſcribant, quid requiritur, *num.*146. Filius non tenetur denunciare patrem; *v.* Denunciatio; Tenetur denunciare Patrem hæreticum, *v.ibid.*

Filia confeſſionis à confeſſario ſolicitata, extra tamen caſum confeſſionis,non debet confeſſarium denunciare, *n.* 601.

Fiſcus quoad bona hæreticorũ,*v.*Bona hæreticorũ.

Forus internus juvat pro externo,& quãdo,*n.*288.

Frater non tenetur denunciare fratrem, *v.* Denunciatio. Tenetur tamen in Crimine hæreſis formalis, *n.*270.

Fructus ex bonis, quæ cedunt fiſco, percepti tempore medio inter diem patrati delicti, & ſententiam, ſunt ipſius hæretici, *n.*163. Data ſententia, fructus, quos non conſumpſit, ſunt fiſci, *ib.*

Furtum concubinæ quando inducit obligationem reſtitutionis rei ablatæ à ſuo amico, & revelationis, ſi monitorium ſit editum, *n.* 125. *ad* 128. Quantitas ad mortale, *n.*10.

G

GEomantia eſt ſpecies divinationis, *n.*344. 2. Fit per ſigna, & puncta in corpore terreſtri, *ibid.* Eſt prohibita, *ibid.* 245.

Gener, & Nurus non tenentur denunciare Socerum ex vi monitorii Papæ, & Epiſcopi, *n.*41. Communicando cum Socero excommunicato vitando non incurrunt excommunicationem,*ib.*

Generalis Ordinũ ſolicitantes cui ſint denunciandi, *v.* Denunciatio.

H

HÆreſis quid ſit, *num.*258. Ad S.Officium ſpectans, quænam ſit, *n.*281. Interna quæ, *ib.* Interna poteſt à quolibet Confeſſario abſolvi etiam ſine Bulla, *ibid.*Externa quæ, *n.*281. Iſta eſt reſervata, ita ut neque virtute Bullæ, neque Jubilei poſſit abſolvi, niſi talis facultas expreſsè concedatur, aut in articulo mortis, *ibidem*. Ut Hæreſis ſit reſervata & pœnas incurrat quatuor debent intervenire conditiones, & quæ, *n.*282. Qui exteriùs fidem negat non eſt hæreticus, quamvis ſit denunciandus, *n.* 283. Ruſtici, & alii homines ſimpliciores in locis hæreticorum, qui ratione ſimplicitatis, & ignorantiæ pertinaces non ſunt, poſſunt à Parochis abſolvi, *n.* 284. Qui aliquem articulum fidei deliberatè judicat eſſe dubium, eſt hæreticus, *n.* 285. Negativè dubius de aliquo articulo fidei an ſit hæreticus, & quando, *n.* 287. Dubietas ex tentatione cum repugnantia,& diſplicentia voluntatis, vel non eſt peccatum, vel ad ſummum veniale, *nu.* 288. Committens delictum hæreſis formalis, ignorans tamen cenſuram ipſi annexam,an excuſetur ab excommunicatione reſervata in Cœna Domini, *n.* 291. *ad* 296. In cauſa hæreſis Reus punitur de novo accedente probatione novi delicti, *num.*600.

Hæreticorum bona confiſcata, quænam debeant eſſe, *num.*161. *ad* 171.

Hydromantia fit per ſigna apparentia in aere, *num.*244. 3.

I

ICteritiam curare cum oratione ſacra , & cum filo de lizzo , quo ſtatura , & brachia extenſa ægriter metiuntur , cum aliis circumſtantiis , ſuperſtitioſum eſt , *n*.273.

Idololatria quid ſit , *n*. 241.

Ignorantia culpæ excuſat à culpa *n*.287. Ignorantia cenſuræ excuſat à cenſura ; minimè reſervationis à reſervatione , *n*.293. Vincibilis , & Invincibilis,quænam ſint,*n*.375. Vincibilis duplex, Craſſa, & Affectata,& quæ ſint,*n*.376.*&* 377. Antecedens, Concomitans, & Conſequens,quænam ſint *n*.378. Quænam ex iſtis excuſet legentes aut retinentes libros hæreticorum à cenſura, *n*.379.

Impedimento durante non tenetur quis denunciare per alium , *n*.643.

Impotentia phyſica, aut moralis ad revelandum, & reſpectivè ad reſtituendum , excuſat à cenſura monitorii, *n*.190. Impotentia phyſica, & moralis, quando habeantur , *ibid*.

Inhoneſta , ad quæ Confeſſarius ſolicitans eſt denunciandus, veniunt ſolùm actus venerei *n*.369.

Inquiſitio generalis,& ſpecialis, quando habeantur, *num*.80.

Inquiſitor ſolicitans eſt denunciandus , & cui : *v*. Denunciatio .

Interrogatio juridica, quando habeatur , *num*. 45. Quando quis juridica interrogatione interrogatur, tenetur revelare ſe ipſum, & complices , *ib*.

Judex poteſt procedere contra Reum occultum notorii criminis per generalē inquiſitionem, *n*.75.

Juramentum de re illicita non tenet,*n*.31. Ab onere denunciationis non liberatur , ſi quis promiſerit, & juraverit ſe non denunciare, *ibid*. Juramentum promiſſorium non obligat , ſi pars remittat , *n*.193.

L

LEgati Sedis Apoſtolicæ ſolicitantes, cui ſint denunciandi , *v*. Denunciatio .

Leſio enormiſſima quæ ſit, *n*.138. Exceſſus pretii , ut ipſam conſtituat, quatenus debet eſſe, *ibid*.

LIBRI PROHIBITI.

Prohibere libros quis poteſt , *nu*.297. *ad* 301. Materia ob quam libri prohiberi ſolent, eſt quintuplex , *n*.302. Finis prohibitionis quinam ſit , *n*. 303. Index librorum prohibitorum tres conſtituit claſſes, *n*. 304. Diſcrimen inter primam , & ſecundam claſſem, duplex, *num*.315. *ad* 318.

Legentes aut retinentes , &c. quando excommunicentur Bulla Cœnæ,*n*.318. Quando excommunicentur excommunicatione Indicis , & Pii IV. *num*.331. *&* *num*. 341. Legentes aut retinentes libros prohibitos ob aliam cauſam, quàm hæreſim , non ſunt excommunicati, nec de hæreſi ſuſpecti , *n*.349. *&* 475. Omnes ſunt denunciandi , *nu*. 348. Legentes aut retinentes libros Aſtrologiæ, Artis magicæ , &c. quando ſunt ſuſpecti de hæreſi, & excommunicationem indicis incurrant , *n*.339. Eſt denunciandus, qui aſſerit, libros ob aliam cauſam prohibitos poſſe retineri, *n*. 350. Non poſſunt retineri , antequam expurgentur , *ibid*. *n*. 351.

Ad excommunicationem Cœnæ contra legentes, quinque conditiones, *n*.353.*ad* 384. Prima, ut Auctor ſit hæreticus , *nu*.354. Qui libri excluduntur, *n*. 355. Secunda, ut contineat hæreſim , aut de Religione tractet, *n*. 356. Qui librum hæretici unam continentem hæreſim legit quoad partem notabilem non continentem hæreſim , incidit in cenſuram, *nu*.358. Si opus hæretici in plures tomos dividatur , qui legit tomum non continentem hæreſim,nec de Religione tractantem,non incidit in excommunicationem Cœnæ, *n*.359. Incidit tamen,ſi omnes tomi non ſint ſeparati, ſed coeant in unum librum, *ib*. Si à libro hæretici, unam continentem hæreſim , hæreſim deleas , adhuc cenſuram Cœnæ incurris , ſi eum legas, aut retineas, *ib*. Qui legit,vel retinet librū hæretici de Religione tractantem, etiam ſi nullā contineat hæreſim incidit in cenſuram Cœnæ , *n*.361.*&* 362. Tertia, ut legatur materia notabilis, *nu*.363. Lectio unius paginæ quando ſit materia notabilis , *ib*. Retentio unius folii etiam ſi hæreſim contineat, excuſat ab excommunicatione Bullæ Cœnæ,non ſic lectio, *ib*. Qui propoſuit multum legere , ſed paginam non exceſſit , vel multum retinere , ſed mutata voluntate librum conſignavit , excuſatur ab excommunicatione , *n*.364. Retinens per duos dies,aut diu,ſi expectet opportunitatem conſignandi,excuſatur,*nu*.365. Venditores , qui retinent maſſam foliorum , an excuſentur , *nu*.371. Nomine libri quid veniat, *nu*. 368. *&* 371.

Quarta,ut ſcienter legatur,&c.*n*.374. Ignorantia excuſans , *nu*. 375. *ad* 382. Ignorans cenſuram, ipſam non incurrit,*n*.383. Quinta,ut legatur,&c.ſine licentia, *nu*.384. Urbanus VIII. revocavit licentias , *nu*.385.*&* 348. Quis concedere poſſit licentiam, *n*.386.*&* *n*.392.*&* 399. Aut legere,*n*.391. An qui eam habet,poſſit uti ubique terrarum , *nu* 393.

Legentes libros hæreticorum quinam dicantur,*n*.402. Lectio quid dicit,*n*.423. Legens & non intelligens, à cenſura excuſatur,*ib*. Legentes curioſitatis gratia,aut ob ſermonis elegantiam,non excuſantur *n*.415. In locis hæreticorum non licet legere libros illis , ad quos non ſpectat tueri fidem in dictis Provinciis publica diſputatione , aut ſcripto,quamvis ſit cum animo errores confutandi; ſed ſolùm illis, quibus incumbit,&c. *n*. 427. A cenſura excuſatur qui librum hæretici aliàs ſæpè lectum, & mente retentum, memoriā recitet,*n*.316. Non excuſatur famulus ſi legat de mandato domini,ſi famulus,quod legit,intelligat, *n*.417 Excuſatur quis, ſi legat de mandato alterius,à quo prudenter grave damnū timet,*ib*. Nō excuſatur ipſe hæreticus,ſi ſuum librum hæreſim con-

con-

continentem, aut de Religione tractantem legat, *n.* 418. Si quis conſultò legat paucas lineas, ubi eſt error, ob quem liber fuit prohibitus, cenſuram incurrit, *n.*419. Audiens alium legentem, an mortaliter peccet, & cenſuram incurrat, *n.* 421. *ad* 425. Legens, ubi Bulla non eſt recepta, quando incidat in cenſuram, *n.* 426. *&* 427.

Retinentes libros qui dicuntur, *n.*428. Retinens ad confutandum non excuſatur à cenſura, *n.*429. Si nullum cognoſcat eſſe periculum ſubverſionis, non excuſatur, *n.* 430. Non excuſantur aſportantes de uno in alium locum, vel vendentes ſcienter; ſecùs ſi neſciant, *n.*431. Etiam non excuſantur retinentes in Bibliothecis ad ornatum ſine animo legendi, *n.*432. Pro libris prohibitis, qui in Bibliothecis Regularium forte continentur, quinam incurrant, *ibid.* Neque excuſatur Religioſus, qui librum è Bibliotheca extractum etiam cum licentia ſuperioris in camera retinet, *n.*434. Inventus in domo cum libris ex hæreditate relictis, ſuſpectus non eſt, & quando, *n.* 435. Dans librum habenti facultatem legendi, non incurrit cenſuram, & quando, *n.* 436. Qui donavit amico, qui eum non habet, non incurrit, ſed peccat mortaliter, *n.* 440. Libri prohibiti ſunt fiſci quoad comburendum, *n.*438. Ligans aut emens pro eo, qui habet licentiam, vel ſervus ei præſtans famulatum, quando excuſetur, *n.* 439. Si liber hæretici de medicina aliquas hæreſes continens dividatur in duas partes, continens, an incurrat cenſuram Bullæ Cœnæ, *n.*441. *ad* 447.

Imprimentium nomine quinam veniant, *n.* 448. Defendentes libros hæreticorum ſubduntur tantum Bullæ Cœnæ, non Bullæ Pii IV. aut Indici, *n.* 453. Defendentes ingenii gratia, incurrunt cenſuram, *n.* 459. *&* 460. Laudans, quando in excommunicationem incidat, *n.*455. Qui ſtetit in ſola voluntate defendendi, quando incidat, *n.*461. *&* 462.

Libri prohibiti, aut expurgandi cui conſignandi, *num.*463. Inquiſitores, & Epiſcopi debent illos comburere, *n.*465. Propria auctoritate expurgari non poſſunt ſine mortali, *n.*469. Qui propria auctoritate comburit, & non conſignat Inquiſitori, an ſit ſuſpectus de hæreſi, & aliquam cenſuram incurrat, *n.*470. *&* 473. *&* *n.*476. *&* 481.

Locus confeſſionis quotuplex, *v.* Confeſſio. Locus exemptus quinam ſit, *num.*219.

M

MAgia duplex, & quæ, *num.* 242. Differt à Maleficio, *num.*275.

Maleficium quid ſit, *num.* 275. Dividitur in duas ſpecies, *n.*276. Unum Maleficium alio maleficio ſolvere non licet, *n.*277. Ad ipſum ſpectant lamiæ ſeu ſtriges, *n.*278. Ad hanc ſuperſtitionem ſpectat etiam abuſus Sacramentorum aut ſacramentalium, ad theſauros inveniendos, & ad amorem provocandum, *n.*279.

Mater non tenetur denunciare filium; *v.* Denunciatio. Tenetur tamen, ſi ſit hæreticus, *nu.*270.

Materia, ob quam libri prohiberi ſolent, *v.* Libri prohibiti.

Mandans ſolicitationem non eſt denunciandus: *v.* Denunciatio.

Monialium crates quando confeſſionaria dicantur, *num.*532. Moniales denunciare tenentur, *n.*559.

M O N I T O R I A.

A quo poſſunt concedi, *num.*1. *ad* 3. Quando, *n.*4. Pro quanta materia, *n.* 5. *&* *n.*9. Quando obligant ad reſtituendam rem levem, *n.*15. Si ſequatur mors, aut mutilatio, *n.*103. In cauſis criminalibus clauſulæ, *ibid.* An obligent, quando ſequitur infamia, aut teſtes ſunt certi, *nu.*20. Contra ſocios ſimulati contractus, *n.*24. Concubina, & conjuncti quando teneantur revelare ex vi monitorii, *n.* 125. *&* *n.* 128. In dubio de intentione petentis, tenet monitorium, *n.*129. Intendunt emendationem, *n.*97.

Quanto tempore durent, *num.*243. *&* *n.*49. *&* 50. Mortuo ſuperiore expirant, *n.*51. Si moriatur, poſtquàm fuit contracta cenſura non tollitur per ejus mortem, *n.* 52. Qui intra terminum ſe reddidit impotentem, & poſteà pœnituit, *n.*184. Non ligant non ſubditum, *n.*200. Qui intra terminum incipit eſſe ſubditus, *n.*203. Si ſit alienigena, non ligatur monitorio, *n.*205. Advenæ, & peregrini non ligantur cenſuris per modum legis, & quando, *n.*206. Si poſt delictum è loco diſceſſerint, *n.*208.

Civis, qui poſt delictum aufugit, an ligetur, *num.* 209. Non poteſt ibi citari à proprio Epiſcopo, & quando, *n.* 210. Quid dicendum de excommunicatione, *nu.* 212. Quomodo poſſit citari, *ibid.* Superiores Regulares poſſunt per monitoria ſuos ſubditos ubique citare, & cenſuris ligare, *n.* 214. Epiſcopus in diœceſi alterius exiſtens, non poteſt monitorium ferre contra ſuum ſubditum, *n.* 223. Si habeat locum exemptum poteſt in eo contra ſuos ſubditos monitorium ferre, *n.*225.

Mulier ſolicitata, à quonam poſſit abſolvi, *v.* Abſolutio. Denuncians an teneatur ſuum manifeſtare conſenſum: *v.* Denunciatio. Mulier ſolicitans non eſt denuncianda: *v.* Denunciatio. Non eſt ſuſpecta de hæreſi, *num.*656.

N

NEcromantia quid ſit, *num.* 244.

O

OBligatio denunciandi hæreticum formalem jam mortuum, eſt perpetua, *num.* 247.

Officiales Sedis Apoſtolicæ ſolicitantes, cui ſint denunciandi: *v.* Denunciatio.

Omittens denunciationem hæretici, aut ſuſpecti, an ſit denunciandus, & ſuſpectus, *num.* 285. An ſit fautor, *n.*286.

P

PActum implicitum, & explicitum, quando adſunt, *num.*153. Sola proteſtatio, qua nolis effectum expectare à Dæmone, quando adeſt pactum, non ſufficit ad excuſandum à ſuperſtitione, & peccato, *n.*260. Pactum ad diſcurſum eſt licitum, ſi excludat læſionem enormiſſimam: secùs autem, ſi ſupponatur eam comprehendere, *n.* 141. De non petendo remedio gratioſo pro læſione enormiſſima eſt invalidum, *ibid.*

Pater non tenetur denunciare filium, *num.* 599. Tenetur tamen, ſi filius ſit hæreticus, *n.*269.

Peccatum mortale poteſt haberi etiam in re levi, & quando, *n.*12. *&* 13. Ab ipſo excuſat ignorantia, *n.* 287. Quantitas ad mortale requiſita in materia paupertatis, quanta debet eſſe, *n.*7. *&* 10.

Pœna ſequitur culpam, *num.*288. Pœnæ poſſunt apponi in contractu: *v.* Contractus. Pœnæ contra regulares non obligantes ſuos ſubditos ad denunciandum, *n.*150. Contra Confeſſarios retardantes pœnitentes, *n.*483. *&* 484.

Pertinacia ad errorem requiſita in crimine hæreſis, quomodo intelligenda, *num.*258.

Pollutio in ſomnis poſt datam cauſam, ſi retractetur prava voluntas per pœnitentiam, non eſt culpabilis, *num.*188.

Pontificem tam in canonizatione, quam in beatificatione errare non poſſe, eſt de fide, *num.*309. In materia fidei, aut morum, *ibid.* In caſibus ipſi reſervatis culpa non eſt reſervata, niſi cum excommunicatione conjuncta, *n.*292.

Poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribit, *n.* 154.

Præſtigium, quando ſit, *num.*244. 6.

Præſumptio, quæ & quotuplex ſit, *num.*603.

Promiſſarius ante traditionem habet jus ad rem; *num.*135.

Propoſitiones pravæ ad S. Officium ſpectantes, quales ſint, *num.*289. Hæretica, quæ ſit *n.*290. Propoſitio revelata, quæ ſit, *ibid.* Erronea quæ ſit, *n.* 297. Propoſitio, quæ ſequitur ex duabus de fide, eſt de fide, *n.*298. Theologica, quæ ſit, *n.*299. Errori proxima, *ibid.* Sapiens hæreſim, & fidem, quæ ſit, *n.*200. Impia, & pia, *n.*202. Temeraria, quæ ſit, *n.* 204. Maleſonans, & æquivoca, *n.* 205. *&* 206. Scandaloſa, *n.* 208. Periculoſa, arrogans, ſeditioſa, & ſchiſmatica, *n.*209. Blaſphema, *n.* 210. Maledica, *n.* 222. Improbabilis, *n.* 223. Eadem propoſitio poteſt habere plures gradus, *n.*225. Poteſt quis errare in propoſitionis cenſura, *n.* 227. Propoſitiones damnatæ ſunt improbabiles, *n.*224.

Pyromantia, quomodo ſit, *num.*244. 4.

Q

QUarta conditio, ut quis incurrat excommunicationem Bullæ Cœnæ ob lectionem librorum prohibitorum, *num.*374.

Quinta conditio, ut quis incurrat in eandem excommunicationem, *num.*384.

R

REges in delictis Sancti Officii denunciare tenentur, *num.*252.

Regulares denunciare tenentur: *v.* Denunciatio; Nullum habent territorium, *num.*215.

Religioſorum hæreticorum bona non ſubjiciuntur fiſco, *num.* 171. Religioſi peccant mortaliter, ſi ſuos pœnitentes, aut conſilium petentes, non monent de onere denunciationis, & incurrunt pœnas ab Alex. VII. & Paulo V. fulminatas, *n.*647. Religioſus, qui librum è bibliotheca extractum hæreſim continentem in camera retinet, an excuſetur à cenſura: *v.* Libri prohibiti.

Remedium gratioſum quando petendum, *n.* 140.

Reſtitutio inſolidum quando habeatur, *num.* 15. Fur occultus curare debet, ut res reſtituatur per amicum fidelem, aut probum Confeſſarium, *n.* 39. Qui pro ſe retinuit, quomodo ſe gerere debeat, *n.*176. Non obligat cum majori damno, *n.* 114. Quomodo facienda, quando imminet infamia, *n.*180. Reſtitui non debet enſis, quo dominus eſt certè uſurus in damnum tertii, *n.*111. Poſſeſſor bonæ fidei, ſi poſſit in reſtitutione ſuum damnum vitare, tenetur id facere ex juſtitia, alioquin tenetur ad damnum, *n.* 118. An teneatur quis revelare conſpiratorem in Cardinalem, *n.*98.

Retentio unius folii librorum prohibitorum, an excuſet à cenſura: *v.* Libri prohibiti.

Retinentes libros prohibitos, quando excommunicantur excommunicatione Bullæ Cœnæ: *v.* Libri prohibiti.

Reus in cauſa hæreſis puniri poteſt de novo, & quando: *v.* Hæreſis.

Ruſtici in locis hæreticorum, an poſſint ab hæreſi abſolvi, & à quibus? *v.* Hæreſis.

REVELATIO, ET RESTITUTIO EX VI MONITORII.

Revelatio cui facienda, *num.*29. Qui non revelando excuſatur à culpa, excuſatur à cenſura, *n.*31. Excuſat compenſatio, *n.* 33. Impotentia, aut juſta cauſa ad reſtituendum, an excuſet à revelatione, *n.* 35. Non tenetur quis revelare in cauſa propria, aut in delicto commiſſo in ſui damnum, *n.* 37. Non tenetur quis revelare, ſi ex revelatione prudenter timeat ſibi, aut ſuis uſque ad quartum gradum aliquod grave damnum, *n.*39. In dubio de juſta compenſatione quid agendum, *n.*36. An teneatur quis revelare conjunctos ex vi monitorii, *n.* 40. Amicum? *n.*43. An teneantur familiares? *n.* 42. Non tenetur uxor maritum, *n.* 41. An teneantur conjuncti in defectu aliorum? *n.* 123. Quando quis teneatur revelare ſeipſum, & complices, *n.*43. Filius ſpiritualis tenetur patrem ſpiritualem revelare, *n.* 46. Qui non revelat elapſo termino, peccat mortaliter, & incurrit excommunicationem, & quando excuſetur, *n.*47. Et ab ipſa non

poteſt

poteſt abſolvi niſi ſatisfacta parte, *n.* 48. Nemo tenetur revelare ea, quæ certò non ſcit à fide dignis, *n.* 53. Non tenetur revelare, qui audivit ab eo, qui revelavit, aut vult: vel ſi credat revelationem non profuturam, *n.* 54. Nec qui ſcivit per injuriam, ratione ſecreti, conſilii, auxilii, *n.* 55. 56. 57. *&* 58. Non tenetur quis revelare, quod in judicio probari non poteſt, *n.* 60. Excipiuntur crimina in bonum publicum, *n.* 62. Revelare tenetur quis ſub mortali impedimenta matrimonii, *n.* 61. etiam crimina, quæ fiunt in damnum tertii, *n.* 66. Quando monitorium non præcipit denunciationem, ſed teſtificationem tenetur quis revelare juridicè delictum, etiam ſi probari non poſſit, *num.* 73. Si crimen redundet in Reipublicæ, vel innocentis grave damnum, nedum eſt revelandus reus occultus notorii criminis, quod probari non poteſt; ſed etiam reus occulti criminis, quod poteſt probari, *num.* 71. In hoc etiam caſu revelandus eſt fur, quem tu ſolus vidiſti, *n.* 70. Non excuſat juramentum ab onere revelationis, *n.* 31. Correctio fraterna quando facienda, *n.* 95. Revelanda ſunt delicta occulta contra Principem, Prælatum, &c. *n.* 102. Qui necavit uxorem ad finem nubendi cum concubina, an revelandus? *n.* 103. Quando quis vi monitorii teneatur revelare ſcripturas, *n.* 106. *ad* 121. Habens tranſumptum, an teneatur illud revelare ex vi monitorii de revelanda ſcriptura? *n.* 112. Sciens concubinam Clerici poſſidere bona Clerici, an teneatur revelare ex vi monitorii de revelandis poſſeſſoribus bonorum Clerici? *n.* 130. Si moriatur donator, antequàm nuncius perveniat ad donatarium, an ſciens hæredem occultantem teneatur revelare? *n.* 132. In caſu inſinuationis faciendæ, ſi non ſit facta inſinuatio, *n.* 133. Et tunc, ſi donatarius recepit, tenetur reſtituere, *n.* 134. Si facto mandato donandi moriatur donans ante traditionem, an teneatur quis revelare famulum detinentem? *n.* 135. An teneatur donator revelare bona, quæ repetiit ob ingratitudinem donatarii? *n.* 136. An lato monitorio de reſtituendis bonis hæretici, retinens creditum, teneatur reſtituere? *n.* 173. An revelandus ſit, qui ſcit debitorem vendidiſſe alteri ſuum prædium in confidentia, ne creditores illud adjudicarent? *n.* 183. An revelandus, qui occultat bona, ne capiantur à creditoribus, aut fiſco, *ibid.* Qui ex malitia ſe reddidit impotentem, *n.* 190. Prorogato termino à parte, neſciente Judice, qui non revelat, aut reſtituit, elapſo primo, aut ſecundo termino, an incidat in cenſuram, *n.* 191. Civis, qui commiſſo furto non jam elapſo termino aliò ſe tranſtulit, ſi non reſtituat, an incidat in cenſuram, *n.* 209. Si delinquat in loco exempto, *num.* 217.

Renegati: *v.* Apoſtatæ à fide.

S

Sacerdos fingens ſe Confeſſarium, tenetur ad ſigillum ſacramentale, *num.* 488.

Sacramentorum & ſacramentalium abuſus, *n.* 279.

Schiſma, ſi ſit externa cum errore in intellectu non poteſt abſolvi virtute Jubilæi, niſi talis facultas expreſsè concedatur, aut niſi in articulo mortis, & quomodo, *num.* 282.

Scire quid ſit, *num.* 53.

Sermones, & tractatus inhoneſti in confeſſione pariunt onus denunciationis. *n.* 550.

Sigillum ſacramentale omninò eſt ſervandum, etiamſi ex ejus revelatione ſalus totius mundi penderet, *n.* 58. Excuſat à denunciando, *n.* 280.

Signa dubia in ſolicitatione non inducunt onus denunciationis: *v.* Denunciatio.

Signa inhoneſta à Confeſſario facta non pœnitenti, cujus confeſſionem excipit, ſed alteri, an pariant onus denunciationis: *v. ibid.*

Signa emendationis an à denunciatione excuſent, *num.* 606.

Simulatio confeſſionis quid importet, ut onus denunciationis pariat, *num.* 542.

Solicitans quando ſit denunciandus: *v.* Denunciatio.

Sortilegium quid ſit, *num.* 343. 10.

Subditus Epiſcopi exiſtens in Monaſterio Regularium, an teneatur ſub cenſura ad revelandum ex vi monitorii à ſuo Epiſcopo lati, *n.* 217.

Superiores regulares omittentes legere decreta ad S. Officium ſpectantia, quando ſint denunciandi: *v.* denunciatio.

Superſtitio quid ſit, *n.* 242. Quinq; ſunt ejus ſpecies, *ib.*

Suſpicione hæreſis ceſſante, ceſſat delictum eſſe Tribunalis fidei, *n.* 603. Confeſſarius ſolicitans, an & quando ſit ſuſpectus de hæreſi, *n.* 649.

T

Terminus pro denunciatione facienda pendet ab edicto Inquiſitorum, *num.* 631. Dies ejus non computantur in termino, *n.* 632. Termino culpabiliter elapſo, *n.* 637.

Tomi hæreticorum de Religione tractantes, vel de hæreſi: *v.* Libri prohibiti.

Traditiones Apoſtolicæ, quænam ſint, *num.* 291. Traditiones ſpectantes ad fidem, quot ſint, *n.* 292. Spectantes ad ritus, & mores, *num.* 293. Traditiones Eccleſiaſticæ quænam ſint, *n.* 294. In dubio, an traditio ſit divina, aut Eccleſiaſtica, cenſenda eſt Eccleſiaſtica, *num.* 295. Qui opponitur traditioni divinæ quoad propoſitiones ſpectantes ad fidem, eſt hæreticus, *n.* 296.

V

Vana obſervantia quid ſit, *num.* 255. Differt à divinatione, *ibid.* Ejus ſpecies, *ibid.*

Veneficium quid ſit, *num.* 276.

Votum quo voves eleemoſynam, ne capiaris in furto, eſt honeſtum, & tenet, *num.* 520.

Uxor tenetur denunciare virum ſuum, ſi eſt hæreticus formalis, *num.* 270.

INDEX
RERUM, ET VERBORUM NOTABILIUM,
Quæ in Tertio Tomo de Examine Ordinandorum continentur.
Litt. N. numerum marginalem deſignat.

A

ABbates poſſunt ex privilegio Ordines minores conferre, *num.*16. Poſſunt dimiſſorias concedere: *v.* Dimiſſorias.

Accolytatus quid ſit, *n.* 125. Materia remota, & proxima ipſius: *n.*126. Munus Accolyti, *n.* 127. Quando fuit inſtitutus à Chriſto, *num.* 128. Ad ipſum ſuſcipiendum requiritur annus duodecimus completus, *n.*21.

Altare eſſe debet triplici mappa, vel ſaltem duplici coopertum, *n.*321. In eo fieri debet ſacrificium, *ibid.* In Altari Crucifixi Crux debet eſſe à Cruce majori diſtincta, *n.*322. An liceat celebrare ſine lumine in eo poſito, *n.*323.

Angelus nec licitè, nec validè ordinari poteſt, *n.*19.

Applicatio Miſſæ: *v.* Miſſa.

Aqua ſi ſit in tanta quantitate vino immixta, ut remaneat denominatio vini, valida eſt ordinatio, *n.*179. Congelata non eſt materia apta Baptiſmi, *n.*370. Quanta debet eſſe miſcenda vino pro valida conſecratione: *v.* Conſecratio.

Aranea ſi ceciderit in calice, quid faciendum, *n.* 363. & 364.

Archiepiſcopatus an ſit ordo? *v.* Ordo.

Aſsiſtens Altari quinam debet eſſe, *n.*343.

B

BAptizatus baptiſmo ſanguinis, aut flaminis, non poteſt validè ordinari, *n.*19.

Beneficium, patrimonium, vel penſio, tres expoſcit conditiones, & quæ, *n.*49. *ad* 63. Qui beneficium poſſidet, poteſt ad ſacros ordines promoveri, quamvis fructus illius non ſtatim ſit percepturus, ſed certò poſt ſacerdotium, *n.*60. Sine ſufficienti beneficio, vel patrimonio, an poſsit quis ordinari, *n.*61. Ordinatus Ordinibus Sacris, an poſsit licitè, & validè quodlibet beneficium reſignare, & in quo caſu? *n.*62. Ordinatus cum beneficio ficto: *v.* Ordinatus. Ad beneficia quænam ætas requiratur: *v.* Ætas.

C

CAlix, & patena non conſecrata ſufficiunt ad valorem Ordinis, *n.*133. Si tradatur ſine patena, vel è converſo, invalida eſt ordinatio, *n.*132. In Altari collocandus, major pars ipſius, & patenæ debet eſſe ſupra lapidem, *n.* 224. Si tangatur à fulmine, cenſendus eſt venenatus, *n.*367.

Canonicatus quænam ætas requirat: *v.* Ætas.

Cappellanus quando Ordinari poteſt titulo beneficii, *n.*22.

Capitulum Sede vacante intra annum vacationis non poteſt licitè dimiſſorias concedere, *nu.*86. In aliquo caſu poteſt, *ibid.*

Character quid ſit, *nu.* 10. Imprimitur, quando tangitur inſtrumentum, & eo tempore quo producitur gratia, *ibid.* Cauſatur etiam, ſi in recipiente ſit obex peccati, *ibid.* In Ordine presbyteratus imprimitur per primam materiam, & formam; per ſecundam verò, vel novus imprimitur, vel prior extenditur, *nu.*183.

Cardinalatus non eſt ordo, *num.*6. Quænam ætas requiratur: *vid.* Ætas.

Clericus recipiens Ordines debet eſſe in gratia, *nu.* 8. Sufficit in ipſo ad recipiendum Ordines intentio habitualis, *nu.* 11. Violans cenſuram exercendo actus proprios Ordinum majorum, an ſit irregularis, *nu.* 149. *ad* 155. Si ſub irregularitate prædictos actus Ordinum majorum exerceat; novam irregularitatem non incurrit, *num.* 156. & 157. In mortali miniſtrans, mortaliter non peccat, *nu.*147.

Confeſsio præmittenda communioni, *nu.*279. Neceſsitas non præmittendi, ex triplici capite poteſt oriri, *ibid.* & *nu.* 280. Si deeſt copia Confeſſarii, *ib.* Ex infamia, *n.*284. Ex damno, *n.*289.

Conſecratio ſub utraque ſpecie eſt de jure divino, *nu.*192. Pro valida conſecratione panis, qualis debet eſſe? *n.*196. Hoſtia, cui eſt admiſtum hordeum, quando ſit valida materia conſecrationis? *n.* 197. Ad valorem ſacramenti ſufficit, ſi ſit panis triticeus azimus, vel fermentatus, *n.*198. In ſuis Eccleſiis Latini in azimo, & Græci in fermentato, ex præcepto tenentur conſecrare, *ibid.* Vinum pro valida ſanguinis conſecratione debet eſſe ſolius vitis, *n.*199. In muſto valida eſt conſecratio, ſed illicita, *ibid.* Vino conſecrando eſt parùm aquæ miſcendum non ex neceſsitate Sacramenti, ſed præcepti, *nu.* 200. Aqua miſcenda vino pro valida conſecratione, quanta debet eſſe, *ibid.* Forma conſecrationis panis, *n.*201. Quænam ſint eſſentialia, & quænam de præcepto, *ibid.* Verba conſecrationis vini, *ibid.* Qui mutaret verba eſſentialia, quando conficeret Sacramentum, *n.*202. Dubiæ ſunt hæ formæ: *Hic eſt corpus meum. Ecce corpus meum. Hæc eſt caro mea. Meum eſt hoc corpus. Hoc corpus eſt meum*, *n.*203. Verba in ipſa proferri debent ſignificativè, *n.* 204. Si quis non recordetur ſe dixiſſe ea, quæ in conſecratione communi-

muniter dicuntur, quid agere debeat? *nu.* 205. Si conſtet, quod omiſerit aliquid eorum, quæ ſunt de neceſſitate Sacramenti: *ibid.* Si probabiliter dubitet ſe aliquid eſſentiale omiſiſſe, *ibid.* Intentio ad conſecrationem requiſita: *vid.* Intentio.

Conſtitutio Innocentii XII. qua plura declarantur, ac præſcribuntur pro tollendis abuſibus, & fraudibus circa Ordinationes alienorum ſubditorum, *num.* 38. *ad* 47.

Contactus moralis materiæ non ſufficit ad valorem Ordinis, ſed requiritur phyſicus, *nu.* 135. Non eſt neceſſe, quod ſit magnus, aut diuturnus, *ibid.* Nec etiã, quod ſit immediatus, *ib.* Non eſt neceſſe, quod fiat ſimul phyſicè cum prolatione formæ, *n.* 136.

D

Decretum Concilii Tridentini de beneficio, & patrimonio, *nu.* 48. Concedens Miſſas ſollemnes de Requiem in diebus anniverſariis, etiã ſi dies incidat in feſto ritus dupl. majoris, *n.* 244. Decr. Sac. Cong. de celebratione Miſſarũ: *v.* Miſſa.

Defectus in ſacrificio Miſſæ, *nu.* 349. Advertens aquam, aut acetum conſecraſſe, quid agere debeat, *ibid.* Advertens non conſecraſſe vinum, *n.* 350. Si defectum non ſuppleviſti, *n.* 356. Hoſtia ſi diſpareat, *n.* 354. Si tangatur à fulmine, *n.* 360. *&* 367. Si cadat in calicem, *n.* 360. *&* 373. Si evomatur, *n.* 378. Lotio ex caſu hoſtiæ, aut effuſione ſanguinis, *n.* 375. In ſubbitis perturbationibus quid, *n.* 359. Sanguis ſi effundatur, *n.* 354. In dubio an ſit vinum, *n.* 357. Vinum ſi venenatum, *n.* 364. Si Sacerdos id ſciat ex confeſſione, *n.* 365. Sanguis ſi congeletur, *n.* 368. Si cadat, *n.* 371.

Diaconus poteſt deferre pixidem, in qua ſunt particulæ, de uno in aliud Altare, *n.* 162. Tangere vas, in quo eſt corpus Chriſti contentum, *ibid.* Conveniens eſt, ut ab ipſo purificatoria, & ſimilia in prima lotione laventur, *n.* 163.

Diaconatus quid ſit, *n.* 159. Materia, & forma ipſius, *n.* 160. Ad ipſum ſuſcipiendum requiritur annus vigeſimus tertius inchoatus, *n.* 21. Quando fuit à Chriſto inſtitutus, *n.* 164. Pro materia ſi tradatur liber, in quo non ſunt Evangelia, Ordinatio eſt invalida, *n.* 165. *&* 166. Munera ipſius quot ſint, *num.* 161.

Dimiſſorias quinam concedere poſſunt, *n.* 83. *ad* 86. Dimiſſoriæ non expirant morte concedentis, vel eo ab officio ceſſante, niſi ſint revocatæ per ſucceſſorem, *n.* 87. Per dimiſſorias falſas ordinati, an ſuſpenſi, *vid.* Subditus. Qui eas obtinuit dolo, & fictione, proprium Epiſcopum decipiendo, an ſit ſuſpenſus, *n.* 90. Formula ipſarum per Regularibus, *n.* 38.

Diſpenſare ſuper interſtitiis quinam poſſint: *v.* Interſtitia. Diſpenſatus à Summo Pontifice ſuper defectu ætatis, adhuc indiget, ut ſuper interſtitiis diſpenſetur, ſi opus fuerit, *nu.* 35. Quinam diſpenſare poteſt cum eo, qui eſt ordinatus per ſaltum: *v.* Epiſcopus.

Diſpoſitio ſpiritualis Sacerdotis, *n.* 178.

Dubia pro Subdiaconatu expenduntur, *nu.* 132. *ad* 157. Presbyteratu: *v.* Presbyteratus.

E

Effectus Sacrificii Miſſæ, *v.* Miſſa.

Ejecti ſunt perpetuò ſuſpenſi, *nu.* 146.

Epiſcopus, ſi non conſecretur à tribus Epiſcopis ex diſpenſatione Pontificis, validè conſecratur, *n.* 5. Ordines conferens debet eſſe in gratia, & pariter requiritur in ipſo intentio actualis, aut ſaltem virtualis, *n.* 8. *&* 11. Non poteſt Ordines ſacros (benè verò minores) niſi inter Miſſarum ſollemnia ab ipſo celebrata conferre, *n.* 31. Si ordinandis convocatis, quando eſſet collatio facienda ſuperveniret ipſi magna difficultas, quid agere debet, *ib.* Poteſt eodem die primam tonſuram, & quatuor minores Ordines conferre, *n.* 36. Minimè minores cum ſubdiaconatu ſine cauſa, *ib.* Duos majores eodem die conferre non poteſt ſine Papæ diſpenſatione, *ib.* Poteſt diſpenſare cum eo, qui eſt ordinatus per ſaltum, & quando, *n.* 35. Concedere poteſt dimiſſorias ſuis ſubditis, *n.* 83.

Epiſcopatus quid ſit, *n.* 4. An ſit ordo: *v.* Ordo. Neceſſariò Sacerdotium requirit, *n.* 5. Quænam ætas requiratur: *vide* Ætas.

Ætas requiſita pro Accolytatu ſuſcipiendo: *v.* Accolytatus. Pro Subdiaconatu, Diaconatu, & Sacerdotio: *v. ib.* Ordinatus ſine legitima ætate eſt ſuſpenſus ab ordine, *n.* 24. Diſpenſatus à Summo Pontifice ſuper defectu ætatis, an indigeat, ut ſuper interſtitiis diſpenſetur: *v.* Diſpenſare. Ætas Ordinandi eſt computanda à die, & hora nativitatis, *n.* 95. Quomodo ſit requiſita, *ib.* An ſufficiat, quòd annus ſit inchoatus per unum, aut dimidium quadrantem, *n.* 96. Qui attingit ætatem hora quarta, vel quinta Sabbati, an poſſit mane ejuſdem diei Ordinem ſacrum licitè ſuſcipere, *n.* 97. Cui deficit unus, aut alter dies, ut annum 22. attingat, & Subdiaconatum ſuſcipiat, ſuperſunt tamen ipſi plures dies ex quinque annis biſſextilibus ſuæ vitæ tempore decurſis, an poſſit dictis diebus uti, *n.* 98. *ad* 100. Qui ordinatus eſt ante ætatem bona fide cum ignorantia, aut inadvertentia, an ſit ſuſpenſus, *n.* 101. Ad Papatum nulla in jure perſcribitur ætas, *n.* 104. Ad Epiſcopatum requiritur annus trigeſimus completus, *n.* 105. Eadem requiritur pro Cardinalibus etiam Diaconis, *ibid.* Ex conceſſione Sixti V, Cardinalis Diaconus creari poteſt ætatis annorum 22. *ibid.* In Gallia ſufficit, quòd Epiſcopus attingerit annum 27. *n.* 105. Ad Canonicatum, cui ſubeſt cura animarum, requiritur annus 25. inchoatus, *n.* 106. Extenditur eadem diſpenſatio ad dignitates Regulares, *ibid.* Ad dignitates, aut perſonatus, quibus cura animarum non ſubeſt, ſufficit annus 22. inchoatus, *num.* 107. Ad beneficia ſimplicia ſufficit annus 14. inchoatus, *n.* 108.

Eucha-

Euchariſtia quid ſit, *num.* 190. Partes eſſentiales ipſius ſunt materia, & forma, *n.* 193. Materia ipſius proxima, & remota *n.*194. Materia quomodo debet eſſe præſens, *n.*195. Qui verba formæ mutaret, *n.*202. Quomodo proferenda, *n.* 204. Si aliquod ex verbis omiſeris, *n.* 205. Species ipſius, *n.*191.

Exorciſtatus quid ſit, *num.*121. Materia remota, & proxima, *n.*122. Munus, *n.*123. Quando fuit inſtitutus, *n.*124.

F

FOrma Sacramenti Ordinis in generali: *v.* Ordo. In prima tonſura verba ſunt loco formæ: *v.* Prima Tonſura. Forma Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus: *v. ibid.* Forma conſecrationis panis; *v.* Conſecratio. Conſecrationis vini, *v. ibidem.*

Formula dimiſſoriarum pro Regularibus, *n.* 382.

Fragmentum à quo ſumendum, *num.*312. Si hæreat calici, quid agendum, *n.*313. Si cadat, *n.*373.

Fructus Miſſæ: *v.* Miſſa.

Furtivè promotus quinam ſit, *num.*92. Suſpenditur arbitrio Epiſcopi, *ibidem.* Hæc pœna ſolet vocari irregularitas, *ibidem n.* 93. Solet hic caſus reſervari, *n.*94.

G

GRatia quando producatur, *num.*10. Non cauſatur, ſi in recipiente ordines ſit obex peccati, *ibid.* Cauſare primam gratiam per ſe, cui convenit. *n.*12. Gratiam ſacramentis, quæ ſit, *n.*13.

H

HOrologia pro jejunio, *num.*305.

Hoſtia conſecrata: *v.* Particulæ. In dubio an ſit conſecrata, quid agendum? *v. ibid.* Si diſpareat, ſi tangatur à fulmine, ſi cadat in calicem, ſi evomatur: *v.* Defectus.

I

JEjunium naturale, & Eccleſiaſticum, per quid differunt, *num.*294. Per quid violetur, *n.*295. *ad* 304. In dubio de media nocte, *n.*309. Horologia pro jejunio: *v.* Horologia. Non jejunus quando celebrare poteſt, *n.* 310. A jejunio quis diſpenſare poteſt, *n.*315.

Intentio quid ſit, *num.* 206. Quadruplex, *ibid.* Actualis quid ſit, & quotuplex *nu.*207. Virtualis quid, *n.*208. Habitualis quid, *n.*209. Interpretativa quid, *n.* 210. Quænam requiritur ad licitè conſecrandum, *n.*211. Actualis eſt melior, ſed non neceſſaria. *ibid.* Pro intentione virtuali quid ſit attendendum: *n.* 212. *&* 213. Si quis acceptis pluribus hoſtiis conſecrandis, quando venit ad actum conſecrationis, non advertit, niſi ad unam, quam habet in manu, & ſupra eam verba profert, omnes conſecrat, *n.*214. Habens intentionem limitatam conſecrandi decem hoſtias, nec pauciores; poſt conſecrationem verò inveniat fuiſſe undecim, aut novem, quid dicendum, *n.* 215. Si habuit intentionem limitatam conſecrandi decem, ſed non excluſivam numeri minoris, ſi inventæ fuerint undecim, quid dicendum, *n.* 216. Intendens conſecrare unam partem hoſtiæ non deſignatam, *n.* 217. Qui neſcit numerum hoſtiarum, aut putat eſſe decem, ſi poſteà invenerit undecim, aut novem, *n.*219. Qui putat ſe tenere unam hoſtiam, & poſt conſecrationem invenerit fuiſſe duas, *n.* 220. *&* 221. Plura alia: *v.* Particulæ. Intentio applicativa Miſſæ. *v.* Miſſa.

Interſtitia, quæ debent intercedere inter unum, & alium ordinem, *num.* 33. Quinam poſſint diſpenſare ſuper interſtitiis, *n.* 34. Diſpenſatus à Summo Pontifice ſuper defectu ætatis, an indigeat diſpenſatione ſuper interſtitiis, *v.* Diſpenſare.

L

LEctoratus quid ſit, *num.* 117. Materia remota, *n.* 118. Proxima, *ibid.* Forma, *ibid.* Munus Lectoris quid ſit, *n.*119. Quando fuit inſtitutus, *n.*120.

Locus ſacrificii: *v.* Sacrificium.

Lotio purificatorii, à quonam conveniens fieri debeat, *num.*163.

M

MAteria proxima, & remota ſacramenti Ordinis in generali: *v.* Ordo. Quænam ſtent loco materiæ proximæ, & remotæ in prima tonſura: *v.* Prima tonſura, Proxima, & remota Oſtiariatus: *v.* Oſtiariatus. Lectoratus: *v.* Lectoratus. Exorciſtatus: *v.* Exorciſtatus. Accolytatus: *v.* Accolytatus, Subdiaconatus: *v.* Subdiaconatus. Quinam contactus materiæ requiratur ad valorem: *v.* Contactus. In confectione Sacramenti Euchariſtiæ materia debet eſſe phyſicè præſens, *n.* 137. Materia Diaconatus: *v.* Diaconatus. Presbyteratus: *v. ibid.* Euchariſtiæ: *v.* Euchariſtia. Conſecrationis: *v.* Conſecratio.

Miniſter, ex parte ipſius, quid requiratur in collatione ordinum: *v.* Ordinatio. Miniſter ſacrificii Miſſæ: *v.* Miſſa.

Miſſa quid ſit, *n.*187. Miſſæ ſacrificium tres actiones principaliter importat, *n.* 188. Ejus Miniſter eſt ſolus Sacerdos *n.*189. Partes ipſius quot, *n.*229. Effectus ſacrificii triplex, *n.* 230. Valor Miſſæ non eſt infinitus reſpectu unius perſonæ, *nu.* 231. Valor ſeu fructus ſatisfactorius Miſſæ, qui habetur ex opere operato, an infinitus reſpectu plurium? *n.*233. Fructus, ſeu valor Miſſæ, tres habet partes, & quæ ſint, *n.*235. Generalis competit Summo Pontifici, Epiſcopo, & omnibus fidelibus, *ibid.* Specialis pars, cui Miſſa applicatur, *ibid.* Specialiſſima Sacerdoti, *ibid.* Unica Miſſa non poteſt quis ſatisfacere pro duplici ſtipendio, *n.*236. Intentio applicativa Miſſæ,

ſæ, qualis debet eſſe, *nu.* 237. Applicatio ipſius an valeat contra applicationem Superioris, *nu.* 238. Pro quibus applicari poteſt Miſſa, *n.* 239. & 240. Si non applicetur, vel applicetur incapaci, fructus manet in theſauro Eccleſiæ, *n.* 241. De feſto duplici celebrata in Altari privilegiato pro defunctis, ſuffragatur, ac ſi eſſet de Requiem, *n.* 242. Die defunctorum an poſſit ipſam Sacerdos applicare pro particulari defuncto, *n.* 243. In feſtis duplicibus non poſſunt celebrari privatæ de Requiem, *n.* 244. Sacerdos obligatus ad dicendam Miſſam de Requiem, occurrente feſto duplici, aut Dominico, non debet Miſſam differre, ſed dicere debet de feſto, applicando ſacrificium animæ, *ibid.* Non prohibentur Miſſæ ſolemnes, aut anniverſariæ de Requiem cum cantu, ſi dies anniverſaria incidat in feſto ritus duplicis majoris, & decretum adducitur, *ibid.* Obligatus celebrare Miſſas Divi Gregorii, an poſſit occurrente feſto duplici, ne illas interrumpat; dicere Miſſam de Requiem? *n.* 246. Qaando licitè dici poſſit Miſſa votiva, *n.* 247. Sacerdos luſcus, non valens recitare Miſſas currentes, an poſſit in quocumque feſto recitare de Requiem, aut votivam? *n.* 248. An poſſit ſaltem ſemper Sacerdos luſcus pauper, *n.* 249. An peccet, qui ſine cauſa in feſtis duplicibus Miſſam votivam, aut de Requiem recitat? *n.* 250. Stipendium pro ipſa: *v.* Stipendium. An poſſint Regulares applicare Miſſam Conventualem pro particulari: *v.* Regulares. Stipendium. Decreta Sacræ Congregationis de celebratione Miſſarum, *n.* 264. *ad* 266. Defectus in Miſſa: *v.* Miſſa.

Munus Oſtiarii: *v.* Oſtiariatus. Munus Lectoris: *v.* Lectoratus. Exorciſtæ: *v.* Exorciſtatus. Accolyti: *v.* Accolytatus. Subdiaconi: *v.* Subdiaconatus. Diaconi: *v.* Diaconatus. Sacerdotis: *v.* Sacerdos.

Muſca ſi cadat in calicem, quid agendum, *n.* 363.

N

NOvitii Regulares ante profeſſionem non poſſunt ordinari ad titulum paupertatis, *n.* 144.

O

OFficium Divinum quomodo recitari debet, *n.* 139. Præceptum ipſius quando incipiat, *n.* 140. Qui ipſum recitavit mane ante Subdiaconatus ſuſceptionem, aut profeſſionis emiſſionem, non tenetur iterùm poſteà recitare, *n.* 141.

Ordo quid ſit, *nu.* 1. Ordines ſunt ſeptem, *nu.* 2. Omnes dicuntur res ſacræ, at ultimi tantùm tres dicuntur ſacri, & quare, *n.* 3. Ordines majores, & ſacri non poſſunt ſuſcipi plures eodem die, *ibid.* Quo tempore poſſunt ſuſcipi, *ibid.* Qui Ordines majores non habent, ſed tantùm minores, non peccant nuda manu tangentes ſacra vaſa, in quibus non ſit Euchariſtia, *ibid.* Nec etiam peccant fœminæ, aut laici, niſi adſit contemptus, *ibid.* Epiſcopatus, Archiepiſcopatus, & Papatus ſunt Ordines à Sacerdotio non diverſi, *ibid.* Qui Sacerdos non eſt, invalidè ordinatur Epiſcopus, *n.* 5. Illicitè ordinaretur Sacerdos, qui aliis Ordinibus non eſſet initiatus, *ibid.* Cardinalatus non eſt Ordo, *n.* 6. Omnes ſeptem Ordines conſtituunt unum Sacramentum Ordinis, *n.* 7. Tam in recipiente, quàm in conferente Ordines requiritur gratia *n.* 8. Omnes imprimunt characterem, *n.* 9. Non poſſunt ſine ſacrilegio reiterari, *ibid.* Materia remota Sacramenti Ordinis in generali eſt ipſum inſtrumentum, *n.* 11. Proxima eſt traditio & acceptatio, *ibid.* Forma ſunt verba prolata ab Epiſcopo in ipſa traditione, *ibid.* Materia, & forma debent eſſe ſimul moraliter, *ibid.* Effectus Sacramenti Ordinis, quinam ſint, *n.* 12. & 13. Per ſe cauſat ſecundam gratiam, per accidens primam, *ibid.* Quomodo poſſit contingere caſus, *n.* 12. Quando fuit inſtitutum ſacramentum Ordinis, *n.* 14. Ad ſubſtantiam, & valorem Sacramenti Ordinis quænam requirantur, & ſufficiant, *n.* 15. *ad* 19. Ordines minores poſſunt ex privilegio Abbates conferre, *n.* 16. Ad licitam ordinum ſuſceptionem ex parte ſubjecti quid requiratur, *n.* 21. Ordinatus ſine titulo, per ſaltum, abſque dimiſſoriis, ſine legitima ætate, eſt ſuſpenſus ab ordine, & ſi in illo miniſtret, eſt irregularis, *n.* 24. Ex parte miniſtri conferentis ordines quid requiritur, *n.* 27. Ordinatio Clericorum nullius Diœceſis ad quem ſpectet, *n.* 29. Quid requiritur ad legitimam ordinum ſuſceptionem ex parte tum miniſtri, tum ſubjecti, *n.* 32. Si unus ordo reciperetur ante alium, valida eſſet receptio, ſed recipiens maneret ſuſpenſus, *num.* 37. An poſſit Epiſcopus cum eo diſpenſare: *v.* Epiſcopus.

Ordinarius, quotuplex poteſt eſſe, *n.* 27. & 28.

Ordinatio in caſibus, in quibus, eſſet reiteranda ſub conditione, quando & à quo poteſt fieri, *n.* 184.

Ordinatus an poſſit beneficium reſignare, vel patrimonium alienare: *v.* Beneficium, Patrimonium. Ordinatus in ſacris cum beneficio, aut patrimonio ficto, an ſuſpenſionem incurrat, *n.* 64. *ad* 69. Ordinati per dimiſſorias Capituli Sede vacante, quaſnam pœnas incurrant, *n.* 86. Abſque dimiſſoriis proprii Prælati, vel Superioris regularis: *v.* Pœnæ. Ordinatus per dimiſſorias falſas: *v.* Subditus.

Oſtiariatus quid ſit, *num.* 113. Materia remota ſunt claves, proxima eſt traditio, & acceptatio ipſarum, *nu.* 114. Forma ſunt verba prolata ab Epiſcopo, *ibid.* Munus ipſius, *n.* 115. Quando fuit inſtitutus à Chriſto, *n.* 116.

P

PAnis pro valida conſecratione: *v.* Conſecratio. Forma conſecrationis ejus: *v. ibid.*

Papatus an ſit ordo, *num.* 4. Quænam ætas requiritur: *v.* Ætas.

Partes Sacrificii Miſſæ: *v.* Miſſa. Partes fructus, ſeu valoris: *v.* Miſſa.

Par-

Particulæ quomodo conſecrandæ : *v.* plura verb. Intentio . Si ignotæ, an conſecratæ ? *num.*220. *&* 221. Si miſceantur cum non conſecratis, quid agendum, *n.*222. Si extra corporale, & Altare, *n.*223. Si ſupra corporale, ſed extra aram, *ib.* Si dentur Sacerdoti pro communicando populo poſt oblationem, an licitè eas poſſit conſecrare, & quomodo, *n.* 225. In dubio hoſtiæ conſecratæ quid agendum, *n.*226.

Patrimonium quot conditiones expoſcat: *vide* Beneficium . Si non ſufficit, ſat eſt, ut ſit conjunctum beneficio tenui, & quando, *num.*51. *&* 52. Ut ſit ſufficiens, Panormi debet eſſe ſcutorum 60. *n.*51. Patrimonium, ad cujus titulum quis ordinatur, gaudet Privilegiis bonorum Eccleſiæ, & ad quid ſit ſubjectum, *n.*54. In collatione cum aliis fratribus tenetur quis patrimonium computare loco legitimæ, & quando non, *n.*55. Sufficit ad patrimonium cenſus redimibilis, & quando, *n.* 57. Requiritur ad ipſum pacifica poſſeſſio, *n.* 59. Sine ſufficienti patrimonio an poſſit quis ordinari : *v.* Beneficium . Ordinatus in ſacris non poteſt nec licitè, nec validè patrimonium alienare, & in quo caſu poſſit, *n.*62. Ordinatus cum Patrimonio ficto : *vide* Ordinatus . Promotus ad ſacros Ordines cum patrimonio ſibi donato cum conditione, ut poſt ordines ſuſceptos illud reſtituat, an ſuſpenſionem incurrat, *n.* 74. *ad* 76. An ſi abſque ullo pacto illud renunciet poſt Subdiaconatum, & Diaconatum, & abſque alio ad ſuſtentationem ſufficiente Sacerdotium ſuſcipiat, ſuſpenſionem incurrat? *n.*77. *ad* 78. Quis patrimonium amiſit, quid dicendum, *n.* 79. *ad* 82.

Penſio quot conditiones expoſcat : *v.* Beneficium .

Pœnæ eorum, qui ordinantur per dimiſſorias Capituli Sede vacante, durante anno viduitatis, *n.* 86. Eorum, qui ordinantur ſine dimiſſoriis proprii Prælati, vel proprii ſuperioris, *n.* 88.

Pixis particulas continens, quo loco in Altari reponenda eſt, & quanto tempore, *n.*224.

Poteſtas conficiendi corpus, & ſanguinem Chriſti, & abſolvendi à peccatis, ſunt diſtincti, *n.* 182.

Presbyteratus quid ſit, *num.*167. Materia, & forma ipſius, *n.*168. *&* 169. Ordinatus in ipſum, duas accipit poteſtates, *n.* 170. Utraque dicitur poteſtas Ordinis, *ibid.* Quando fuit inſtitutus, *n.*174. Dubia ad ipſum ſpectantia reſolvuntur, *n.*175. *ad* 185. Qui presbyteratus Ordinem ſuſcipit in peccato mortali, peccat mortaliter, & quando? *n.* 16. Quando in ipſo imprimatur character : *v.* Character .

Prælati Regulares concedere poſſunt dimiſſorias, & qui ſint ? *v.* Dimiſſorias .

Prima tonſura quid ſit, *num.*109. Non eſt Ordo, *ibid.* Quare ſit tonſura per raſionem capillorum, & in capite, *n.* 110. Per ipſam quis ſit Clericus capax beneficii Eccleſiaſtici, & privilegiorum Clericalium, *num.* 111. In ipſa, abſciſſio capillorum ſtat loco materiæ, loco formæ ſunt verba ab Epiſcopo, & ab Ordinando prolata ; *num.*112.

Pſalmi Pœnitentiales impoſiti ab Epiſcopo in ordinatione, an obligent ſub mortali ? *n.*143.

R

Regulares habentes dimiſſorias à ſuis Prælatis, à quonam Epiſcopo ordinari poſſint ; *num.* 30. Quinam eorum ſuperiores poſſint dimiſſorias concedere : *v.* Dimiſſoriæ . Invalida Profeſſione emiſſa ob aliquam cauſam, ſi ordinentur ad titulum paupertatis, dupliciter peccant, ſunt ſuſpenſi, & evadunt irregulares, ſi in ordine miniſtrant, *n.* 145. An teneantur ad Miſſam Conventualem, & poſſint eam applicare pro particulari, accepto ſtipendio : *v.* Stipendium . Formula dimiſſoriarum pro ipſis : *v.* Dimiſſoriæ .

Religioſus, qui ordinatur titulo paupertatis, ſi fiat Clericus, tenetur patrimonium aſſignare, *n.* 23. Qui ſcienter emiſit profeſſionem invalidam, peccant ſuſcipiendo Ordinem ſacrum, *n.*24.

Rubricæ Miſſalis quænam ſint directivæ, & quæ præceptivæ, *num.*251.

S

Sacerdos probabilius eſt non peccare mortaliter, ſi in mortali Euchariſtiam tangat, *num.*148. Excommunicatus an poſſit licitè celebrare, *n.* 152. Munera ipſius, *n.*170. *&* *n.*173. Non omnis poteſt à peccatis abſolvere, *ibid.* Simplex Sacerdos non poteſt abſolvere, nedum à mortalibus, ſed neque à venialibus, niſi in articulo mortis, in quo poteſt omnis etiam excommunicatus, ſuſpenſus, irregularis, degradatus, imò hæreticus, *n.* 171. Præſente Sacerdote approbato, probabilius eſt non poſſe, *n.* 172. Similiter non poteſt hæreticus præſente Catholico nec excommunicatus præſente non excommunicato, *ibid.* Validè ordinatur, ſi tangat Calicem, & Patenam, ubi eſt hoſtia, non verò immediatè ipſam hoſtiam, *n.* 175. Si tradatur hoſtia immediatè in manu ipſius, vel ſi tradatur hoſtia, & vinum ſimul immixta in calice, *n.*176. Si tangat calicem, in quo eſt vinum, cui ſit ſuperimpoſita patena cum hoſtia, *n.* 177. Si tradatur ipſi vinum ſine aqua, *n.* 178. Si tradatur aqua in tanta quantitate vino immixta, ut remaneat denominatio vini, *n.* 179. Invalidè ordinaretur, ſi tradetur ipſi ſolus calix cum vino, vel ſola patena cum hoſtia, *n.* 180. Si conſecret ante ultimam manuum impoſitionem poſt calicis, & patenæ traditionem validè conſecrat, *num.*181. Quantum ad intentionem pro valida conſecratione : *v.* Intentio . Quantum ad applicationem, & celebrationem Miſſæ : *v.* Miſſa . Sacerdos ritus non Romani, ſi tranſeat per territorium ritus Romani, quomodo ſe gerere debet circa Miſſam,

Miſſam, & Officium, *n.* 245. Non peccat mortaliter, ſi celebret non recitato Matutino, *nu.* 278. Quantum ad ſtipendium: *v.* Stipendium. Die Natalis Domini, etiam Parochus non tenetur tres Miſſas celebrare, aut audire, *n.*269.

Sacerdotium ſuſcipiens debet habere annum vigeſimum quintum inchoatum, *num.* 12. Qui ſacerdotium ſuſcipit cum aliquo impedimento, ob quod eſt ſuſpenſus ab Ordinibus, non ſit irregularis, ſi cum Epiſcopo conſecret in Miſſa, in qua ordinatur, *n.* 25. Sacerdotio inſignitus debet ſub mortali communicare, *n.*185.

Sacramentum quando producat gratiam, *num.* 10. Sacramentum Ordinis: *v.* Ordo.

Sacrificii tempus, *num.* 317. Locus ex jure communi, aut privilegio, *n.* 318. Vaſa ipſius, *n.* 329. Veſtes, *nu.* 333. Sacrificii tres actiones, *num.* 188.

Sanguis ſi effundatur, ſi congeletur, ſi cadat; *v.* Defectus.

Sæcularis nullus poteſt Ordines ſacros licitè ſuſcipere, niſi ad titulum beneficii, & quando ad titulum patrimonii, vel penſionis, *num.*49.

Stipendium quomodo accipiatur, *num.* 252. Duplex an poſſit accipi, *nu.* 253. Satisfactio per alium collato minori ſtipendio, *n.*254. Qui bona fide unica Miſſa ſatisfecit pluribus, *nu.* 256. Qui invenit ſtipendium, quod bona fide accepit, non eſſe juſtum, *n.*257. Compenſatio ipſius, *n.* 258. Si pereat, aut diminuatur cenſus, *n.*259. Si teſtator non præſcripſit numerum, an poſſit hæres? *n.* 260. An quis poſſit ſatisfacere pluribus in Altari privilegiato, *n.*261. Regulares, quando dicunt Miſſam Conventualem, an poſſint applicare pro particulari, accepto ſtipendio? *n.* 262. Sacerdos, qui ut celebret cogitur emere ſacras veſtes, candelas, &c. poteſt licitè ſtipendia Miſſæ augere, *num.*263.

Subdiaconatus quid ſit, *num.* 129. Materia remota, & proxima, *ibid.* Munus Subdiaconi, *nu.* 130. Ad ipſum ſuſcipiendum requiritur annus vigeſimus ſecundus inchoatus, *n.* 21. Quando fuit inſtitutus, *nu.*131. Quædam dubia expenduntur ad ipſum pertinentia, *nu.* 132. *ad* 157. Subdiaconus, ſi in mortali miniſtret, non peccat mortaliter, *n.*147. Si ſit Religioſus, peccans contra caſtitatem, aut omittens horas canonicas, non tenetur in confeſſione explicare circumſtantiam ordinis, *nu.*142. Subdiaconi obligationes, *n.*138.

Subditus alicui Epiſcopo quot modis quis dici poteſt, *num.*28. Qui falſas fabricavit dimiſſorias, an ſit ſuſpenſus, *n.*89.

Subjectum receptivum Ordinis: *v.* Ordo.

T

Tempus Ordinationis, *num.*3. Sacrificii: *v.*Sacrificii. Obligationis celebrandi, *n.*266. *&* *n.* 268. Modicum tempus quodnam ſit, *n.*266.

Titulus beneficii, aut patrimonii requiſitus ex parte ſubjecti ordinantis, *num.*1.

Tonſura: *v.* Prima Tonſura.

Traditio, quæ eſt materia proxima in Subdiaconatu, Diaconatu, & Sacerdotio, fieri debet ab ipſo Epiſcopo, *num.*134.

V

Vacatio Sacerdotis Cappellani, *num.* 273. *ad* 277.

Valor Sacrificii Miſſæ: *v.* Miſſa.

Vaſa Sacrificii: *v.* Sacrificii. Illa, quæ Euchariſtiam continent, tangi non poſſunt ſine peccato mortali, niſi à Sacerdotibus, & Sacerdote deficiente à Diacono, *num.*3.

Verba quomodo proferri debent in conſecratione; *v.* Conſecratio.

Veſtes Sacrificii, quales eſſe debent: *v.* Sacrificium.

Vicarius Generalis de conſenſu Epiſcopi concedere poteſt dimiſſorias, *nu.* 83. An poſſit Vicarius Capituli Sede vacante, *num.*86.

Vinum pro valida conſecratione: *v.* Conſecratio. Forma conſecrationis ejus, *v. ibid.* Guttæ vini exiſtentes intra calicem diſcontinuatas, an conſecratæ? *num.*227. Non peccat Sacerdos, ſi ante conſecrationem guttas non abſtergat, *n.* 228. Advertens ipſum non conſecraſſe; *v.* Defectus, Si venenatum, *v. ibid.*

INDEX

INDEX

EXAMINIS PRÆDICATORUM, ET MISSIONARIORUM:

Litt. N. numerum marginalem deſignat.

A

ACtio Oratoris, qualis eſſe debeat, *num.*435.

B

BEnedictio in Miſſionibus peragendis petenda eſt ab Ordinario, *num.* 440.

C

COncilia OEcumenica quot ſint, *num.*400.

Concio quomodo efformanda, *num.* 414. Quo ordine diſponenda, *num.*415.

Commotionis Chriſtianæ ſpecies quot ſint, *n.*424.

D

DEcor ſervandus in Oratore, *num.*429.

E

EPilogus orationis quomodo fieri debeat, *n.*424. Exempla plurimùm valent ad movendum auditorum animos, *num.* 412.

Exordium ad quid ſit inſtitutum, & quomodo efformari debet, *num.*421.

F

FInis Prædicatoris: *v.* Prædicator.

G

GEnus demonſtrativum in quo conſiſtat, *nu.* 416. In ipſo quid obſervari debet, *ibidem.* Genus judiciale propriè dictum, ad Eccleſiaſticum Oratorem pertinere non poteſt, *n.*417. Genus deliberativum exercet Orator, & quando, *n.* 418. Genus doctrinale quando adhibeatur ab Oratore, *num.*419.

Geſtus, quomodo efformari debent, *num.* 435.

H

HIſtoriæ Apocryphæ narrari non debent à Prædicatoribus, *n.*431. 6.

I

IDioma, in quo prædicare debet Orator, *n.*433.

Imploratio divini auxilii eſt principium Eccleſiaſticæ eloquentiæ, *n.*428.

Indulgentia Plenaria conceſſa Miſsionariis Ordinis Minorum, *num.*445.

Judicium Prædicatoris in dicendo, in quo conſiſtat, *num.*430.

L

LOci communes, à quibus deducendæ ſunt rationes, *n.*410. A definitione, *ibid.* 1. A partium enumeratione, *ibid.*2. Ab etymologia, *ib.*3. A conjugatis, *ibid.*4. A genere, & ſpecie, *ibid.*5. A ſimili, *ibid.*6. A diſsimili, *ibid.*7. A contrario, *ibid.*8. Ab adverſis, *ibid.*9. A privantibus, *ib.*10. A relativis, *ibid.*11. A contradicentibus, *ib.*12. Ab adjunctis, *ibid.*13. Ab antecedentibus, *ib.*14. A conſequentibus, *ibid.* 15. A repugnantibus, *ibid.*16. A cauſis, *ibid.* 17. Materiali, *ibid.*18. A cauſa formali, *ibid.*19. Efficiente, *ibid.*20. A cauſa finali, *ibid.*21. Ab effectibus, *ibid.* 22. A comparatione, *ib.*23. A majori ad minus, *ib.*24. A minori ad majus, *ibid.*25. A pari, *ibid.*26.

Locutio emendata Eccleſiaſtici Oratoris quid requirat, *num.*431.

M

MIſſionarius quid agere debeat ante prædicationem, & de ejus diſpoſitione, *n.*436. *ad* 444. In tria puncta dividere debet ſermonem, *n.*440. Quomodo perficere debet actus miſsionis, *num.*442. Quot, & quomodo proceſsiones facere debet, *num.*444.

Munus Sacræ prædicationis ad hoc, ut exerceatur, tria neceſſariò requirit, & quæ, *n.* 384.

O

ORationis perſpicuitas, in quonam conſiſtat, *num.*426.

P

PRædicatoris finis, quinam eſſe debeat, *n.* 386. Prædicare quis debeat, *n.* 384. Prædicari quid debeat, *n.*387. Quibus rebus fulciri debeat Verbum Dei, & quo ordine, *n.*388. Prædicari quomodo debeat, *num.*427.

Pronunciatio in quonam conſiſtat, *num.*432.

Propoſitio tria exigit, & quæ, *num.* 422.

Q

QUomodo prædicari debeat: *vid.* Prædicatoris finis.

R

RAtiones à quibuſdam deducendæ veniunt, *num.*410.

S

SAcra Scriptura, quas partes habet, *n.*389. Ipſius libri, quare dicuntur Canonici *n.*391. Definitio ipſius, *n.*392. Senſus, *n.*393. Diviſio, *n.*394. Summa diviſionis ſenſus, *nu.* 396. Exemplum adducitur, *n.*397. An in omnibus locis reperiri poſſunt quatuor ſenſus, *nu.*399. Senſus accommodatitius quid ſit, *num.*398.

Sancti Patres, *num.*406.

Similitudines à quibus erui poſſunt, *num.*412.

T

TEmpore Miſsionis, quot Conciones poterunt fieri, *num.*443.

V

VItia à Prædicatoribus deprehendi debent ſine contumeliis, *num.*431. 8.

Vocis moderatio quomodo fieri debet ab Oratore, *num.*434.

INDEX

Locorum Primi, Secundi, & Tertii Tomi, ubi Propoſitiones Damnatæ enucleantur.

PROPOSITIONES 45. AB ALEX. VII. DAMNATÆ.

Prop. 1. tom. 1. num. 279. & num. 288.
2 tom. 1. num. 2133.
3 tom. 2. num. 281. & tom. 1. num. 187.
4 tom. 2. num. 281.
5 tom. 2. num. 260.
6 tom. 2. num. 567.
7 tom. 2. num. 610.
8 tom. 3. num. 236.
9 tom. 3. num. 254.
10 tom. 3. num. 254.
11 tom. 1. num. 3099.
12 tom. 1. num. 3606.
13 tom. 1. num. 3289.
14 tom. 1. num. 187.
15 tom. 1. num. 3196.
16 tom. 1. num. 3244.
17 tom. 1. num. 2089.
18 tom. 1. num. 2089.
19 tom. 1. num. 2093.
20 tom. 1. num. 492.
21 tom. 1. num. 490.
22 tom. 1. num. 2662.
23 tom. 1. num. 2815.
24 tom. 1. num. 2186.
25 tom. 1. num. 2141.
26 tom. 1. num. 110.
27 tom. 1. num. 68.
28 tom. 1. num. 196.
29 tom. 1. num. 2843.
30 tom. 1. num. 2896.
31 tom. 1. num. 2908.
32 tom. 1. num. 2849.
33 tom. 1. num. 497.
34 tom. 1. num. 452.
35 tom. 1. num. 455.
36 tom. 1. num. 3289.
37 tom. 1. num. 3795.
38 tom. 3. num. 286.
39 tom. 3. num. 286.
40 tom. 1. num. 2188.
41 tom. 1. num. 3658.
42 tom. 1. num. 2405.
43 tom. 1. num. 2544.
44 tom. 1. num. 4350.
45 tom. 2. num. 351.

PROPOSITIONES 65. AB INNOC. XI. DAMNATÆ.

Prop. 1. tom. 1. num. 3857. & num. 81.
2 tom. 1. num. 109.
3 tom. 1. num. 53.
4 tom. 1. num. 279.
5 tom. 1. num. 288.
6 tom. 1. num. 288.
7 tom. 1. num. 288.
8 tom. 1. num. 3778.
9 tom. 1. num. 2280.
10 tom. 1. num. 289.
11 tom. 1. num. 289.
12 tom. 1. num. 414.
13 tom. 1. num. 301.
14 tom. 1. num. 301.
15 tom. 1. num. 301.
16 tom. 1. num. 275.
17 tom. 1. num. 288.
18 tom. 1. num. 282.
19 tom. 1. num. 279.
20 tom. 1. num. 279.
21 tom. 1. num. 279.
22 tom. 1. num. 279.
23 tom. 1. num. 279.
24 tom. 1. num. 1559.
25 tom. 1. num. 1560.
26 tom. 1. num. 1730.
27 tom. 1. num. 1730.
28 tom. 1. num. 1730.
29 tom. 1. num. 2960.
30 tom. 1. num. 2088. & num. 2085.
31 tom. 1. num. 2088.
32 tom. 1. num. 2089.
33 tom. 1. num. 2089.
34 tom. 1. num. 2129.
35 tom. 1. num. 2129.
36 tom. 1. num. 2637.
37 tom. 1. num. 2648.
38 tom. 1. num. 2624.
39 tom. 1. num. 2679.
40 tom. 1. num. 2503.
41 tom. 1. num. 2392.
42 tom. 1. num. 1222. & num. 2398.
43 tom. 1. num. 2762.
44 tom. 1. num. 2762.
45 tom. 1. num. 1226.
46 tom. 1. num. 1220.

47 tom. I. num. 2661.
48 tom. I. num. 2139.
49 tom. I. num. 2164.
50 tom. I. num. 2147.
51 tom. I. num. 227.
52 tom. I. num. 2019.
53 tom. I. num. 2798.
54 tom. I. num. 455.
55 tom. I. num. 187.
56 tom. I. num. 2929.
57 tom. I. num. 3062.
58 tom. I. num. 3052.
59 tom. I. num. 3120.
60 tom. I. num. 3671.
61 tom. I. num. 3642.
62 tom. I. num. 3658.
63 tom. I. num. 3642.
64 tom. I. num. 275.
65 tom. I. num. 288.

PROPOSITIONES AB ALEX. VIII. DAMNATÆ.

PRop. 1. tom. I. num. 3726.
2. tom. I. num. 3726.
3 tom. I. num. 122.
8 tom. I. num. 3726.
9 tom. I. num. 295. & num. 3067.
14 tom. I. num. 3064.
15 tom. I. num. 3064.
16 tom. I. num. 3188.
17 tom. I. num. 3188.
18 tom. I. num. 3035.
19 tom. I. num. 3002.
21 tom. I. num. 3187.
22 tom. I. num. 2927.
23 tom. I. num. 2927.
28 tom. I. num. 2949.
30 tom. 3. num. 407.

Aliæ pariter.

PRop. Damn. ab Alex. VIII. de peccato philoſophico, tom. I. num. 3688.

NOI RIFORMATORI
DELLO STUDIO DI PADOVA

HAvendo veduto per la fede di reviſione, ed approvatione del P. Fr. Vincenzo Maria Mazzoleni Inquiſitore, nel Libro intitolato: R. P. Fr. Felicis Poteſtatis Panormitani Ord. Minor. de Obſerv. S. Franciſci, Examen Eccleſiaſticum, non eſſervi coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimenti per atteſtato del Segretario noſtro niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concediamo licenza à Paolo Baglioni, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl' ordini in materia di ſtampe, e preſentando le ſolite copie alle publiche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dato 12. Agoſto 1705.

) Gio: Lando Kav. Proc. Rifor.
)
) Franceſco Loredan Kav. Proc. Rifor.

Agoſtino Gadaldini Segret.

APPENDIX

Queſnellianarum Theſium à SS. D. N. CLEMENTE XI. profligatarum; Quibus ſua ſeorſim ſubjicitur laconica explanatio, & oppugnatio, perſtringendo paucis, quæ fuſiùs, ac enucleatiùs in ſua Trutina Antiqueſnelliana, non ſemel in lucem edita, P. DOMINICUS VIVA Societ. JESU differuit in obſequium dogmatum Catholicorum.

Cum paſſim ubique terrarum ſermo incidat de Conſtitutione Unigenitus, *in qua Queſnellianæ Theſes profligantur, nec earum ſenſus ſit facilè omnibus obvius, Typographi ſtudium, & cura fuit, de hac Appendice conficienda, ut in hac editione huic docto Operi annexa præ manibus haberi poſſet.*

1 *QUid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?*

Si peccatori poſt amiſſam Dei gratiam per peccatum deficeret liberum arbitrium, ac poteſtas ad honeſtè operandum, necnon gratia ad orandum, & ad reſipiſcendum, deluſoriè à Deo ad pœnitentiam invitaretur; Sicut deluſoriè invitatur cœcus ad videndum. Quo quid abſurdius?

2 *Jeſu Chriſti gratia, principium efficax boni cujuſcunque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum; abſque illa, non ſolum nihil fit, ſed nec fieri poteſt.*

Citra Chriſti gratiam, quæ principium efficax eſt omnis boni, (hoc eſt citra gratiam efficacem) adhuc homo adjutus gratia ſufficienti exercere poteſt actus virtutum ſupernaturalium, tùm Moralium, tùm etiam Theologalium. Non eſt itaque gratia efficax ad omne opus bonum neceſſaria.

3 *In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das, quod præcipis.*

Si Deus in vanũ præciperet, quando denegat gratiam efficacem, qua det, quod præcipit, nonne fatuum eſſet præceptum pœnitentiæ, quod à Deo peccatori non reſipiſcenti imponitur? Nonne fruſtranea eſſet gratia ſufficiens, quam Deus eidem confert, ut reſipiſcat? Cum tamen ea ſit beneficium ingens.

4 *Ità Domine; Omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo.*

Perinde quaſi non eſſet poſſibilis converſio peccatoris, quando Deus gratiam illi confert ſufficientem, ut reſipiſcat, abſque eo quod reſipiſcentiam in illo operetur per gratiam efficacem.

5 *Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ ſuæ, exhortationes, et gratiæ exteriores non inſerviunt, niſi ad illud magis obdurandum.*

Adhortationes, & gratiæ exteriores non deſerviunt ad obdurandum cor peccatoris, quin potiùs ad emolliendum; quamvis aliquando ex defectu propriæ cooperationis de facto non emolliatur; & gratia tunc tempori collata ſit inefficax.

6 *Diſcrimen inter Fœdus Judaicum, & Chriſtianum eſt, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia: in iſto verò Deus Peccatori dat, quod jubet, illum ſua gratia purificando.*

Erroneum eſt hujuſmodi diſcrimen: Cum etiam in Judaico fœdere contulerit Deus gratiam ſufficientem ad non peccandum, nec reliquerit Deus Judæos in impotentia ad benè operandum. Commentitium pariter eſt, quod ſemper Deus in Chriſtiano fœdere ſua gratia det quod jubet; ſæpè enim quod jubet non ponitur, non quidem ex defectu gratiæ, ſed ex noſtra culpa. Denique falſum eſt peccatorem gratia divina ſemper purificari; cum ſæpè adjuvetur, quin purificatio ſequatur vitio voluntatis.

7 *Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? Quæ verò felicitas non eſt admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit à nobis?*

Erroneum eſt, quod Deus reliquerit in veteri fœdere Judæos in ſua infirmitate deſtitutos gratia ſufficienti ad ſalutariter operandũ; Quomodo peccaſſent legem tranſgrediendo, ſi illam implere non potuiſſent: Erroneum pariter eſt, tam quod in Chriſtiano fœdere Deus ita donec quod petit à nobis, ut non requiratur ad illud ponendum libera noſtra cooperatio; quàm quod ſemper nobis detur gratia efficax, ut ponatur, quod Deus petit à nobis; quinimo ſæpè ex noſtra culpa, non ex defe-

defectu gratiæ ſufficientis illud non ponitur; nec Deus nobis dat quod petit à nobis.

8 *Nos non pertinemus ad novum fœdus, niſi in quantum participes ſumus ipſius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.*

Novum fœdus non reddit nos participes gratiæ per Chriſtum collatæ per hoc, quod Deus ſemper ſua gratia ſemper operetur in nobis id quod præcipit; quaſi verò nulla alia gratia Chriſtifidelibus detur præter efficacem; cum ſæpè detur gratia ſufficiens ad ponendum, quod præcipitur, quin tamen illud nobis reluctantibus ponatur.

9 *Gratia Chriſti eſt gratia ſuprema, ſinè qua confiteri Chriſtum nunquam poſſumus, & cum qua nunquam illum abnegamus.*

Gratia Chriſti eſt quidem ſuprema, quatenus ſine illa ſalutariter Chriſtum confiteri non poſſumus; Sed falſum eſt, quod cum ea gratia ad Chriſtum confitendum ſufficienti nunquam illum abnegemus.

10 *Gratia eſt operatio manus Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare.*

Everteret libertatem, atque adeò meriti nos redderet incapaces Gratia, ſi illi non poſſemus obluctari, ejuſque effectum impedire, ac retardare.

11 *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei, jubentis, & facientis, quod jubet.*

Neque eſt verum, quod Gratia ſit Dei voluntas nobis extrinſeca; Neque eſt verum, quod vi gratiæ ſemper fiat quod Deus jubet, quin unquam gratiæ culpabiliter reſiſtamus.

12 *Quando Deus vult ſalvare animam, quocumque tempore, quocumque loco effectus indubitabilis ſequitur voluntatem Dei.*

Cum Deus velit omnes homines ſalvos fieri, nec tamen omnes ſalventur, conſectarium eſt, quod ſæpè Deus velit plurimos homines ſalvos fieri, quin ſequatur effectus ſalutis æternæ indubitabilis.

13 *Quando Deus vult animam ſalvam facere, & eam tangit interiori gratiæ ſuæ manu, nulla voluntas humana ei reſiſtit.*

Si res ita ſe haberet, nunquam gratiæ voluntas humana culpabiliter refragaretur, in vacuum illam recipiendo.

14 *Quantumcumque remotus à ſalute ſit peccator obſtinatus, quandò Jeſus ſe ei videndum exhibet lumine ſalutari ſuæ gratiæ, oportet, ut ſe dedat, accurrat, ſeſe humiliet, & adoret Salvatorem ſuum.*

Nonne lumine ſuæ gratiæ ſalutari ſeſe videndum exhibuit Deus Judæ, aliiſque obduratis peccatoribus, quin tamen iſti ſe dederint, accurrerint, ſeſe humiliarint, adorarintque Salvatorem ſuum?

15 *Quando Deus mandatum ſuum, & ſuam æternam locutionem comitatur unctione ſui Spiritus, & interiori vi gratiæ ſuæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit.*

Janſenianus eſt error, quod nunquam interiori gratiæ in natura lapſa reſiſtamus, atque adeo quod Deus ſemper operetur in corde humano obedientiam, quam petit, quoties mandatum ſuum, & ſuam æternam locutionem comitatur unctione ſui ſpiritus, & interiori vi gratiæ ſuæ.

16 *Nullæ ſunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil reſiſtit Omnipotenti.*

Etſi Deus Omnipotentiſſimam habeat poteſtatem inclinandorum quò libet cordium, ut loquitur Auguſtinus; nihilominus ſæpiſſimè homines illecebris gratiæ, ipſique omnipotenti reſiſtunt, tranſgrediendo ejus mandata ſeducti ab illecebris hujus ſæculi; eſto ſæpè etiam à vividioribus gratiæ illecebris ad obediendum alliciantur.

17 *Gratia eſt vox illa Patris, quæ homines interiùs docet, ac eos venire facit ad Jeſum Chriſtum; quicumque ad eum non venit, poſtquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenùs eſt doctus à Patre.*

Erroneè dicitur, quod qui non diſcit, nec venit ad Chriſtum nullatenus edoceatur à Patre, & gratiæ ſplendore illuſtretur. Gratia quippe, quæ interius homines docet, non cogit illos, ut ad Chriſtum veniant, ſed ſolùm allicit, ac trahit quantum eſt in ſe, etiam reluctantes.

18 *Semen verbi, quod manus Dei irrigat, ſemper affert fructum ſuum.*

Si ſemper fructum ſuum afferret Semen Verbi à gratia divina irrigatum, quomodo poſſet Deus verbis illis Iſaiæ 5. conqueri: *Quid eſt, quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? An quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruſcas?*

19 *Dei gratia nihil aliud eſt, quam ejus omnipotens voluntas: hæc eſt idea, quam Deus ipſe Nobis tradit in omnibus ſuis Scripturis.*

Dei gratia actualis (de qua hic eſt ſermo) neque eſt nobis extrinſeca, ut eſt Dei voluntas; Neque eſt omnipotens, ſeù irreſiſtibilis.

20 *Vera gratia idea eſt, quod Deus vult ſibi à nobis obediri, & obeditur; imperat, & omnia fiunt; loquitur tanquam Dominus, & omnia ſibi ſubmiſſa ſunt.*

Si ſemper ac Deus vult ſibi obediri, obediretur, nunquam homines gratia divina inſtru-

cti

cti ejus mandata tranſgrederentur. Quod ſi deeſſet peccatoribus gratia ad obediendum neceſſaria, ac ſufficiens, fatuè exprobrarentur, quod non obtemperarent.

21 *Gratia Jeſu Chriſti eſt gratia fortis, potens, ſuprema, invincibilis, utpotè quæ eſt operatio voluntatis Omnipotentis, ſequela, & imitatio operationis Dei incarnantis, & reſuſcitantis Filium ſuum.*

Gratia Dei non eſt talis, ut nunquam illi culpabiliter reſiſtatur: Propterea non eſt imitatio operationis Divinæ Incarnantis, ac Reſuſcitantis Filium ſuum; Hæc enim operatio uni Deo aſcribitur; operatio verò Gratiæ eſt cum concurſu libero voluntatis creatæ.

22 *Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis, cum libero ipſius voluntatis conſenſu, demonſtratur illicò nobis, in Incarnatione, veluti in fonte, atque Archetypo omnium aliarum operationum miſericordiæ, & gratiæ, quæ omnes ità gratuitæ, atque ità dependentes à Deo ſunt, ſicut ipſa originalis operatio.*

Toto Cœlo diſcordat operatio Dei Incarnantis Filium ſuum ab operatione Gratiæ; Illa quippè fuit neceſſaria Humanitati aſſumptæ; hæc verò eſt libera voluntati, quatenus liberè cum gratia conſenſus ſalutaris ponitur à voluntate.

23 *Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, qua Creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam.*

Deus creaturas è nihilo extrahit, & mortuos ad vitam revocat exercendo ſuam dumtaxat libertatem; At peccatores non reſurgunt ad vitam gratiæ habitualis, niſi gratiæ actuali miſericorditer à Deo collatæ ipſi etiam liberè cooperentur.

24 *Juſta idea, quam Centurio habet de Omnipotentia Dei, & Jeſu Chriſti, in ſanandis corporibus ſolo motu ſuæ voluntatis, eſt imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia ſuæ gratiæ in ſanandis animabus à cupiditate.*

Chriſtus Dominus in ſanandis corporibus utitur ſolo motu ſuæ voluntatis; Sed in ſanandis animabus à ſua cupiditate requirit noſtrum liberum conſenſum; ut proinde corpus ad ſuam ſanitatem merè paſſivè ſe habeat, animam verò etiam activè relatè ad ſuam.

25 *Deus illuminat animam, & eam ſanat æquè ac corpus ſola ſua voluntate; jubet, & ipſi obtemperatur.*

Deus ſanat Corpus ſola ſua voluntate: contra verò animam illuminat ſua gratia actuali homini intrinſeca, ita ut cum ea debeat voluntas liberè cooperari, ut ſanetur: Propterea ſæpè Deus jubet, quin à nobis obtemperetur.

26 *Nullæ dantur gratiæ, niſi per Fidem.*

Quis neget etiam Infidelibus à Deo gratiam dari, qua ad Fidem amplectendam alliciantur, atque ad illam ſivè proximè, ſivè remotè diſponantur? Aliter quomodo peccarent reſpuendo Fidem, ſi carerent gratia neceſſaria, qua poſſent ad fidem venire?

27 *Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum.*

Si etiam Infidelibus Deus miſericorditer gratiam elargitur, qua poſſint ad Fidem venire, confectarium eſt, quod fides non ſit prima gratia. Eſto Fides in quantum eſt liberè imperata ab actu libero ſupernaturali piæ affectionis ad illam, ſit (ut habet Tridentinum ſeſſ. cap. 8.) *Humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis.*

28 *Prima gratia, quam Deus concedit Peccatori, eſt peccatorum remiſſio.*

Gratia actualis, qua peccator ad pœnitentiam invitatur antecedit peccatorum remiſſionem, quæ habetur per gratiam habitualem; atque adeò non eſt prima peccatoris gratia peccatorum remiſſio.

29 *Extra Eccleſiam nulla conceditur gratia.*

Extra Eccleſiam ſunt Infideles, Schismatici, Hæretici, Excommunicati, & tamen Deus gratiam illis confert, ut poſſint ad Eccleſiæ gremium confugere; Aliter manendo in ſua infidelitate non peccarent; deeſſet quippe iis gratia ad ejurandam infidelitatem neceſſaria.

30 *Omnes, quos Deus vult ſalvare per Chriſtum, ſalvantur infallibiliter.*

Si res ita ſe haberet, nemo damnaretur; cum de fide ſit, Deum quantum eſt ex ſe velle omnes homines ſalvos fieri.

31 *Deſideria Chriſti ſemper habent ſuum effectum; pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.*

Deſideria Chriſti Dom. ſæpè ſunt efficacia, ſolùm quantum eſt ex parte ſua, ſed inefficacia ſunt vitio voluntatis, quæ gratiæ reſiſtit; & ideò non ſemper habent effectum ſuum; nec ſemper intimo cordium infertur pax, quam Chriſtus nobis exoptat.

32 *Jeſus Chriſtus ſe morti tradidit ad liberandum pro ſemper ſuo ſanguine Primogenitos, ideſt Electos, de manu Angeli exterminatoris.*

Chriſti Dom. Sanguis pretioſiſſimus effuſus eſt, non ad liberandos dumtaxat Electos, ſed ad omnes omninò liberandos è Dæmonis captivitate: Dicitur enim 1. Jo: 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius Mundi.*

33 *Proh quantum oportet bonis terrenis, & ſibimetipſi renunciaſſe, ad hoc ut quis fiduciam habeat ſibi, ut ita dicam, appropriandi Chriſtum Jeſum, ejus amorem, mortem, & myſteria, ut facit Sanctus Paulus dicens: Qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.*

Errat Queſnellus, tàm ſi velit, ad fiduciam habendam appropriandi ſibi Chriſti amorem, & mortem requiri, quod bonis terrenis omninò nuncium remittamus, non ſolùm affectu, ſed etiam effectu; quàm ſi velit oportere, ut homo ſibimet renunciet, ita ut peccet, ſi Deo famuletur intuitu mercedis æternæ: Sicut etiam ſi putet, ad hanc fiduciam habendam opus eſſe, ut ſimus à Deo dilecti, & electi, ſicut fuit Apoſtolus; cum etiam reprobi poſſint, ac teneantur in Chriſti meritis habere fiduciam ſuæ ſalutis æternæ.

34 *Gratia Adami non producebat niſi merita humana.*

Gratia Adamo collata in ſtatu naturæ innocentis non eſt eſſentialiter difformis gratiæ, quæ per Chriſtum nobis confertur in ſtatu naturæ lapſæ: Neutra itaque producit merita humana, hoc eſt humanæ naturæ debita, ſed utraque producit merita indebita naturæ humanæ ac ſupernaturalia: Aliter gratia, ut loquitur Apoſtolus, non eſſet gratia.

35 *Gratia Adami eſt ſequela creationis, & erat debita naturæ ſanæ, & integræ.*

Si gratia Adamo collata in ſtatu naturæ ſanæ, & integræ, eſſet ſequela creationis, & tali naturæ debita, ſequeretur, quod Gloria, & Dei viſio non eſſet bonum humanæ, atque Angelicæ naturæ omninò indebitum, & ſupernaturale.

36 *Differentia eſſentialis inter gratiam Adami, & ſtatus innocentiæ, ac gratiam Chriſtianam eſt, quod primam unuſquiſque in propria perſona recepiſſet: iſta vero non recipitur, niſi in perſona Jeſu Chriſti reſuſcitati, cui nos uniti ſumus.*

Gratia Adamica, quæ dicitur ſanitatis, collata Adamo in ſtatu naturæ innocentis, & Gratia Medicinalis, quæ homini confertur in ſtatu naturæ lapſæ non differunt eſſentialiter, ita ut illa cum libero arbitrio cohæreret, iſta non item, ſed ſit irreſiſtibilis: Sicut neque eſt verum, quod Gratia ſive actualis, ſive habitualis in perſona Chriſti recipiatur; cum nobis ex Tridentino inhæreat.

37 *Gratia Adami ſanctificando illum in ſemetipſo, erat illi proportionata: Gratia Chriſtiana nos ſanctificando in Jeſu Chriſto, eſt omnipotens, & digna Filio Dei.*

Gratia Adamica in ſtatu naturæ innocentis non fuit illi proportionata, hoc eſt debita; Neque Gratia Chriſtiana eſt Omnipotens, ita ut nunquam illi in ſtatu naturæ lapſæ reſiſtamus.

38 *Peccator non eſt liber, niſi ad malum, ſine gratia Liberatoris.*

Peccatum non adimit liberum arbitrium, ita ut ſine Gratia Liberatoris nequeat homo, dum peccat, à culpa abſtinere, aut bonum proſequi. Quomodo enim peccare poteſt, qui deſtitutus eſt libertate ad non peccandum?

39 *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum, ardoris, niſi ad ſe præcipitandum, virium, niſi ad ſe vulnerandum; Eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.*

Sine gratia ſuperna voluntas libera eſt ad aberrandum, ad non ſe præcipitandum, & vulnerandum; & capax eſt ad proſequendum bonum ordinis naturalis.

40 *Sine gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem.*

Etiam ſine gratia ſupernaturali poſſumus bonum proſequi; immo Deum ipſum amare amore naturali; qui certè non eſt ad noſtram condemnationem, quamvis non ſit ſalutaris, ac ſupernus.

41 *Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in Philoſophis Ethnicis, non poteſt venire niſi à Deo, & ſine gratia non producit, niſi præſumptionem, vanitatem, & oppoſitionem ad ipſum Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.*

Cognitio Dei naturalis tantũ abeſt, ut ſine gratia ſupernaturali producat vanitatem, præſumptionem, & oppoſitionem ad Deum, ut potiùs natura ſua excitet ad actus naturales adorationis, gratitudinis, & amoris erga illum.

42 *Sola gratia Chriſti reddit hominem aptum ad Sacrificium Fidei; ſine hoc nihil, niſi impuritas, nihil, niſi indignitas.*

Erroneum eſt, quod ſine fidei ſupernæ ſacrificio nihil in nobis ſit, niſi impuritas, & indignitas; cum poſſit voluntas munita dumtaxat cognitione naturali de divina bonitate, non ſolùm à culpis abſtinere, ſed etiam ad Dei dilectionem naturalem, & ad virtutis proſecutionem incendi.

43 *Primus effectus gratiæ baptiſmatis eſt facere, ut moriamur peccato; adeò ut ſpiritus, cor, ſenſus non habeant plus vitæ pro peccato, quàm homo mortuus habeat pro rebus Mundi.*

Joviniani hæreſis fuit, quòd gratia baptiſmalis reddat hominem impeccabilẽ; ea quippe peccatum penitus deſtruit, non tamen potentiam

tentiam ad peccandum, neque concupiſcentiam, quæ, ut habet Tridentinum, ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat.

44 *Non ſunt, niſi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes noſtræ naſcuntur; Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & Amor, quo nos ipſos, ac Mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus.*

E choro virtutum virtutes Morales excludit Queſnellus, inhærens veſtigiis damnatis Baii, & Janſenii. Nonne amor ſui, amor proximi, & amor creaturarum poterunt vacare culpa, immo eſſe laudabiles quamvis non ſint amor Dei, nec ad Deum actu, & formaliter referantur? Quis non videat actus Religionis patientiæ, pietatis, necnon Spei ſupernaturalis eſſe laudabiles, quamvis ad actus Charitatis ſublimitatem non pertingant!

45 *Amore Dei in corde Peccatorum non amplius regnante, neceſſe eſt, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat.*

Quaſi verò in corde peccatoris, ubi non ampliùs regnat charitas, debeat ita cupiditas regnare, ut omnes ejus actus ſint peccaminoſi; Nec poſſit peccator quicquam boni facere, ac ſeſe ad reſurgendum diſponere per actus fidei, ac ſpei ſupernaturalis.

46 *Cupiditas, aut Charitas, uſum ſenſuum bonum, vel malum faciunt.*

Circumſcripta charitate, adhuc uſus ſenſuum poteſt eſſe bonus per actus ab aliis virtutibus imperatos, putà Miſericordiæ, juſtitiæ, mortificationis, pœnitentiæ, & ſimiles; aliter peccator jejunando, erogãdo ſtipem, reſtituendo alienum, peccaret; quo quid abſurdius?

47 *Obedientia legis profluere debet ex fonte; & hic fons eſt Charitas. Quando Dei amor eſt illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt, quod apparet exterius; alioquin non eſt, niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia.*

Proſcripta olim fuerat theſis illa Baii 16. dicens: *Non eſt vera legis obedientia, quæ fit ſine charitate.* Et iterum in hac theſi velut ex Erebo emergit.

48 *Quid aliud eſſe poſſumus, niſi tenebræ, niſi aberratio, & niſi peccatum ſine Fidei lumine, ſine Chriſto, & ſine Charitate.*

Bajus pariter in trigesima quarta ex ſuis proſcriptis theſibus idem effutiebat, dicendo: *Omne quod agit peccator, vel ſervus peccati peccatum eſt*; Sicut etiam in 39. eructabat: *In omnibus ſuis actibus peccator ſervit dominanti cupiditati.*

49 *Ut nullum peccatum eſt ſine amore noſtri, ita nullum eſt opus bonum ſine amore Dei.*

Ex Trid. ſeſſ. 6. can. 31. conſtat, non ſolùm non peccare, ſed etiam benè operari, qui propter mercedem æternam operatur; Sic etiam benè operatur, qui carens amore Dei diligit proximum, audit Sacrum, jejunat: Poteſt itaque dari opus bonum ſinè amore Dei.

50 *Fruſtrà clamamus ad Deum, Pater mi: ſi ſpiritus Charitatis non eſt ille, qui clamat.*

Dei pientiſſimi invocatio, fiducia in ejùs amore paterno, orationes, ſuſpiria, quamvis ex fonte charitatis non promanent, adhuc conferunt ad charitatem, & juſtificationem impetrandam, ac de congruo promerendam, ſi procedant ab auxilio ſuperno; Non ſunt itaque fruſtrà.

51 *Fides juſtificat, quando operatur; ſed ipſa non operatur, niſi per Charitatem.*

Neque verum eſt, quod fides ullatenus juſtificet, nisi tantùm diſpoſitivè: Neque verum eſt, quod fides ſolùm per charitatem operetur; peccator ſiquidem charitate deſtitutus adhuc poteſt actus fidei exercere.

52 *Omnia alia ſalutis media continentur in fide, tanquam in ſuo germine, & ſemine; Sed hæc fides non eſt abſque amore, & fiducia.*

Erroneum eſt, quod omnia ſalutis media in fide contineantur; Siquidem ad fidem præire debet pia affectio ad illam; & alia ſalutis media ad fidem conſequuntur, non verò in illa continentur. Erroneum pariter eſt, quod fides nunquam ſejungatur à charitate, necnon à fiducia, ſeu ſpe: Quamvis enim ſpes non ſejungatur à fide, in qua fundatur, falſum tamen eſt, quod fides nunquam ſejungatur à ſpe.

53 *Sola Charitas Chriſtiano modo facit (actiones Chriſtianas) per relationem ad Deum, & Jeſum Chriſtum.*

Scripturis, Conciliis, Patribus, & rationi refragatur, quod præter Charitatem nulla alia detur virtus, qua fiant operationes ſtudioſæ, Deo, ac Chriſto gratæ. Nonne virtutes aliæ Theologales Fidei, & Spei, ac Virtutes Morales, circumſcripta relatione ad Deum, & Jeſum Chriſtum, actiones Chriſtianas operantur.

54 *Sola Charitas eſt, quæ Deo loquitur, eam ſolam Deus audit.*

Etiam actibus fidei, ſpei, timoris, pœnitentiæ, orationis, &c. Deum alloquimur; Ac Deus hujuſmodi noſtros affectus, & preces miſericorditer audit.

55 *Deus non coronat, niſi Charitatem, qui currit ex alio impulſu, & ex alio motivo, in vanum currit.*

Aliarum etiam virtutum actus Deus coro-

nat ; ac proinde non currit in vanum ; qui ex aliarum virtutum impulſu,ac motivo currit.

56 *Deus non remunerat niſi Charitatem, quoniam Charitas ſola Deum honorat.*

Deus etiam actus fidei, ſpei, miſericordiæ, juſtitiæ, pœnitentiæ, & ſimiles remuneratur ; & ab iiſdem etiam honoratur.

57 *Totum deeſt Peccatori, quando ei deeſt ſpes, & non eſt ſpes in Deo, ubi non eſt amor Dei.*

Erroneum eſt, quod ſpe deficiente, deficiat etiam fides ; ſicut etiam quod non poſſit peccator charitate deficiente alios virtutum actus elicere tàm ſupernaturales cum auxilio gratiæ, quàm naturales nulla ſuperna gratia adjutus. Erroneum pariter eſt, quod ſine Dei amore,& ſine charitate ſpes ſupernaturalis reperiri non poſſit.

58 *Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt Charitas.*

Quaſi verò non poſſit peccator Charitate denudatus Deo adhærere per actus fidei, ac ſpei, illumq;per actus Religionis colere; & ſic ad recuperandam gratiam ſe diſponere, prout ad id obligatur ex Trid. ſeſſ. 6. cap. 6.

59 *Oratio Impiorum eſt novum peccatum, & quod Deus illis concedit, eſt novum in eos judicium.*

Horret animus audire, quod peccatoris Dei clementiam implorantis oratio ſit nova culpa ; Unde nequeat cum Publicano Lucæ 18. dicere : *Deus propitius eſto mihi peccatori* : Sicut etiam quod beneficia ſive ſpiritualia, ſive temporalia eidem erogata in novum judicium vertantur; itàut peccator, etiamſi bene iiſdem beneficiis utatur,adhuc ob illa ſit damnandus, & puniendus.

60 *Si ſolus ſupplicii timor animat pœnitentiam,quò hæc eſt magis violenta,eo magis ducit ad deſperationem.*

Solus ſupplicii timor animans Pœnitentiam (hoc eſt Attritio) non eſt actus violentus, ſeu coactus,ut definit Trid. ſeſſ.14. can.5. eſto ſit moleſtus, & arduus. Nec inducit ad deſperationem,cum præſtò nobis ſit Deus ſuæ gratiæ adjutorio, quo arduitas emolliatur.

61 *Timor nonniſi manum cohibet; cor autem tandiù peccato addicitur, quandiu ab amore juſtitiæ non ducitur.*

Timor gehennæ movens ad actum Attritionis, non ſolùm manum, ſed etiam cor removet à culpa ; eſto non involvat amorem Charitatis.

62 *Qui à malo non abſtinet, niſi timore pœnæ;illud committit in corde ſuo,& jam eſt Reus coram Deo.*

Qui ſolùm timore gehennæ abſtinet à culpa, non eſt reus coram Deo, nec peccat, ſed benè operatur; Et talis actus eſt ſupernaturalis, ut habetur ex theſi 15. ab Alexand. VIII. proſcripta.

63 *Baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore.*

Erroneum eſt, quod ſupponitur, videlicet, Judæos adimplendo legem ex timore pœnæ ſemper fuiſſe ſub lege(in qua,ut habet Auguſtinus, peccatum dominabatur) ſeu ſemper peccaſſe ; Cum benè, ac ſupernaturaliter operetur, qui ex timore gehennæ à culpa abſtinet, & legem adimplet. Erroneum pariter à fortiori eſt, quod baptizatus ex eodem timore legem adimplens ſit ſimiliter ſub lege, & non ſub gratia, qua adjuvetur ad legem implendam.

64 *Sub maledicto legis,nunquam ſit bonum, quia peccator ſivè faciendo malum, ſivè illud nonniſi ob timorem evitando.*

Quamvis ſub maledicto, ſeu peccato legis (hoc eſt ſub lege ſcripta, in qua juxta phraſim Auguſtini concupiſcentia, & peccatum dominabatur) ut plurimùm homines peccarent; laudabiliter tamen operabantur, quando ob timorem gehennæ, & pœnarum culpas declinabant ; Sicut etiam quando in actibus virtutum Theologalium, ac moralium ſeſe exercebant : Falſiſſimum proinde eſt quod nunquam ſub eo maledicto fieret bonum;& quod culpabiliter ob timorem culpa evitaretur.

65 *Moyſes,Prophetæ,Sacerdotes,& Doctores legis mortui ſunt,abſque eo quod ullum Deo dederint filium, cum non effecerint niſi mancipia per timorem.*

Moyſes, & alii enumerati in hac theſi plurimos Deo dederunt in Lege ſcripta filios,hoc eſt viros Sanctos, qui ex motivo charitatis tanquam Dei filii operarentur, & non ex timore ſervili ut ſervili, tanquam mancipia: Siquidem Joannes, Apoc. 7. ex ſingulis tribubus vidit duodecim millia Signatos *ſtantes ante thronum Dei, & Agni.*

66 *Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem,aut per timorem, ſicuti beſtiæ, ſed per fidem, & per amorem ſicuti filii.*

Etiam per inſtinctum naturalem adducimur ad Dei cognitionem, & amorem ; necnon per timorem ; dummodo non ſit mundanus : Nec ſolùm per fidem, & amorem Deo appropinquamus, ſed etiam per alias virtutes.

Timor

67 *Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem.*

Timor ſervilis,qui ſupernaturalis eſt,Deum repræſentat ut eſt in ſe,videlicet ut miſericordem ſimul,& juſtum;quippè qui de ſuo miſericors eſt, & benignus, de noſtro verò juſtus. Timor hic à Sanctis Patribus dicitur eſſe Oſtiarius Charitatis, quia per illum patet nobis aditus ad Dei dilectionem.

68 *Dei Bonitas abbreviavit viam ſalutis claudendo totum in Fide, & precibus.*

Sola fides ſine operibus, & aliis virtutibus non ſufficit ad ſalutem: Fides quippe ſine operibus mortua eſt; Jacobi 2.

69 *Fides,uſus,augmentum,& præmium Fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis Dei.*

Erroneè in hac theſi excluditur noſtra cooperatio in fide liberè amplectenda; necnon in ejus uſu, augmento, ac præmio: Sicut enim liberè, ac meritorie Deo credimus, ità liberè utimur habitu infuſo fidei, exercendo actus, quibus mereamur fidei augmentum, ac præmium.

70 *Nunquam Deus affligit innocentes; & afflictiones ſemper ſerviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum Peccatorem.*

Nonne innumeri juſti, & culpæ cujuſvis immunes, à Deo in hac vita affliguntur ob altos fines ſuæ Providentiæ; præſertim ut tolerantia pœnarum ad ſpiritualem profectum, & ad æternæ gloriæ incrementum conferat? Beatiſſima Virgo Regina fuit Martyrum, & prorſus immaculata.

71 *Homo ob ſui conſervationem poteſt ſeſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.*

Immenſum oſtium laxitati aperiretur, ſi quilibet poſſet ſecummet diſpenſare à legibus in propriam hominum ulilitatem à Deo conditis. Potuiſſet Suſanna citra culpam in adulterium cum Senioribus conſentire;licitè poſſet quis pejerare, & fidem abnegare ad declinandam mortem à Tyranno intentatam, & ſic de aliis legibus.

72 *Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt, quod ſit Catholica, comprehendens, & omnes Angelos Cœli, & omnes Electos, & juſtos terræ, & omnium Sæculorum.*

Vult Queſnellus juxta hæreſim Calvinianam in hac,& aliis proximè ſequentibus Theſibus excludere ab Eccleſia viſibili Catholica peccatores,ut eximat ſe,ſuoſq; Aſſeclas à Prælatorum, ac Pontificum juriſdictione, ſi fortè in peccatū aliquod iſti inciderint.Falsò etiam in hac Theſi dicuntur Angeli ſpectare ad Eccleſiam viſibilem.Falſum denique eſt ad eandem ſpectare Electos, & Juſtos omnium ſæculorum: Si enim nunc ſint Infideles, Hæretici, aut excommunicati ad Ecclesiam nunc non pertinent, quamvis futuri ſint juſti.

73 *Quid eſt Eccleſia,niſi cœtus Filiorum Dei manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubsiſtentium in ejus perſona, redemptorum ejus ſanguine, viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri Sæculi.*

Etiam peccatores,ac Reprobi,si ſint baptiſmo insigniti ad Ecclesiam conſtituendam ſpectant; Et ſunt legitimi Paſtores, etiam qui fortè in culpam inciderint, aut ſint Reprobi. Aliter incerta eſſet Paſtorum juriſdictio;cum incertum sit, num sint Electi, an Reprobi. Falſum pariter eſt, quòd adoptati ſubsiſtant in perſona Chriſti Domini.

74 *Eccleſia, sivè integer Chriſtus. Incarnatum Verbum habet ut Caput,omnes verò Sanctos ut membra.*

Eccleſia eſt Cœtus hominum veram fidem profitentium,ac utentium Sacramentis à Chriſto Domino inſtitutis ſub regimine Prælatorum, ac præſertim Pontificis Chriſti in terra Vicarii. Propterea Eccleſia non eſt integer Chriſtus; hic enim eſt ſolum Ecclesiæ caput, & inſtitutor,quin ſubsit regimini ſui Vicarii, nec ſit Sacramentorum ſuſceptor.Quod si ſolùm Sancti,utpotè Chriſti membra,Ecclesiam conſtituerent, Paſtores, qui facilè à malignis notari poſſent, quod culpam aliquam patrarint, Juriſdictione carerent.

75 *Eccleſia eſt unus ſolus homo, compoſitus ex pluribus membris, quorum Chriſtus eſt Caput, vita, ſubsiſtentia, & perſona; Unus ſolus Chriſtus, compoſitus ex pluribus Sanctis, quorum eſt Sanctificator.*

Eccleſia non eſt unus ſolus homo compoſitus ex Sanctis, ſed conficitur etiam à peccatoribus: Nec Chriſtus eſt Sanctorum ſubsiſtentia, ac perſona.

76 *Nihil ſpatioſius Eccleſia Dei,quia omnes Electi, & Juſti omnium Sæculorum illum componunt.*

Electi,qui erunt juſti,si nunc sint Infideles, vel excommunicati, Apoſtatæ, aut Cathecumeni, nunc ad Ecclesiam conſtituendam non ſpectant: Ad hanc verò ſpectant etiam peccatores, ac Reprobi, si sint actu fideles.

77 *Qui non ducit vitam dignam Filio Dei, & membro Chriſti,ceſſat interius habere Deum pro Patre, & Chriſtum pro Capite.*

Qui non ducit vitam dignam filio Dei, deſinit quidem habere gratiam, ſeu Filiationem

Dei adoptivam; ac deſinit habere Chriſtum pro Capite, in quantum hic influit in membra viva, ſicut vitis in palmites; Sed non deſinit habere Deum pro Patre, in quantum retinet ejus doctrinam, ac fidem; Nec deſinit habere Chriſtum pro capite quoad influxum auxiliorum, ut per gratiam vivificetur; Propterea etiam peccatores fideles Eccleſiam militantem conſtituunt, cum non ſint membra abſciſſa, ut ſunt excommunicati.

78 *Separatur quis à Populo Electo, cujus figura fuit Populus Judaicus, & Caput eſt Jeſus Chriſtus, tam non vivendo ſecundum Evangelium, & quàm non credendo Evangelio.*

Separantur quidem à populo Electo, nempè ab Eccleſia, qui non credunt Evangelio, ſeu Infideles; non tamen qui non vivunt ſecundum Evangelium, ſeu peccatores, ſi veram fidem profiteantur, ac utantur Sacramentis à Chriſto Domino inſtitutis ſub Prælatorum regimine, ac præſertim Vicarii Chriſti Dom. Eccleſia enim inſtar ſagenæ miſſæ in mare bonos ſimul, & malos piſces accipit, ut habetur in Evangelio.

79 *Utile, & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere, & cognoſcere ſpiritum, Pietatem, & Myſteria Sacræ Scripturæ.*

Antiquæ hæreſes in hac, & proximè ſequentibus Theſibus à Queſnello exuſcitantur. Si cuivis perſonarum generi neceſſe eſſet ſtudere omni tempore, & loco Bibliis Sacris, maxima fidelium pars eſſet in ſtatu damnationis: Et Eccleſia erraret, vetando, ne omnibus indiſcriminatim lectio Sacrarum Scripturarum vulgari lingua permittatur, ſi talis lectio omnibus eſſet utilis, ac neceſſaria.

80 *Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus.*

Explicatio Sacrarum Scripturarum, quæ fiat ſingulis feſtis per Parochos, & Concionatores, prout præcipit Tridentinum, eſt profectò pro omnibus; non tamen earundem lectio, cum ea non ſit ad captum omnium.

81 *Obſcuritas Sancta verbi Dei non eſt Laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ab ejus lectione.*

Obſcuritas Sancta Verbi Dei eſt in cauſa, cur non omnibus laicis, etiam idiotis, ac fœminis talis lectio permittatur, ne in foveam aberrando incidant, ſi non facem præferat doctus interpres.

82 *Dies Dominicus à Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum. Damnoſum eſt velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere.*

Dies Dominicus ſanctificari quidem debet operibus pietatis, non tamen ab omnibus lectione Sacrarum Scripturarum: Idiotis quippè, ac fœminis explanatio myſteriorum fidei per Parochos, & Concionatores facienda eſt. Nec eſt damnoſum, ſed utile iſtos ab ea lectione retrahere, & ad audiendos Parochos, ac Concionatores mittere, quoties legendo Scripturas ob ingenii tarditatem errores potiùs haurire poſſunt, quàm Catholicas veritates.

83 *Eſt illuſio ſibi perſuadere, quod notitia Myſteriorum Religionis non debeat communicari fœminis, lectione Sacrorum librorum. Non ex fœminarum ſimplicitate, ſed ex ſuperba Virorum ſcientia, ortus eſt ſcripturarum abuſus, & natæ ſunt hæreſes.*

Communicanda profectò ſunt fœminis myſteria fidei, at non lectione Bibliorum, quæ illarum captum ſuperant. Sicut ex ſuperba virorum ſcientia, ità etiam ex fœminarum ſimplicitate ſæpè hæreſes ortæ ſunt (ut advertit Div. Hieronymus) & Scripturarum abuſus.

84 *Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum, ſeu eis illud clauſum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, eſt illis Chriſti os obturare.*

Tunc os Chriſti veluti obturaretur abripiendo ab idiotarum manibus novum teſtamentum, quoties deeſſent in Eccleſia Miniſtri Chriſti Dom., qui ad illorum captum ſe accommodarent, explicando myſteria novi teſtamenti.

85 *Interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim Evangelii, eſt interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis.*

Interdicere indoctis lectionem Scripturarum, à qua obtenebrari potiùs poſſent, quàm illuſtrari, non eſt interdicere uſum luminis filiis lucis; ſed eſt velle, ut in ſacra obſcuritate Verbi Dei adeant Parochos, & Concionatores, qui facem præferant, ne in foveam errorum cadant. Hinc Chriſtus Dom. voluit per vocem Apoſtolorum doceri omnes Gentes. Et Eunuchus (Actorum 8.) Reginæ Ethyopum Philippo dicente, *Putas ne intelligis, quæ legis?* Aptè reſpondit: *Quomodo poſſum, niſi aliquis oſtenderit mihi.*

86 *Eripere ſimplici Populo hoc ſolatium; jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei.*

Vetare, ne vernacula lingua publicè divina officia legantur, & canantur, conſonat praxi Apoſtolorum, ac intentioni Dei: Etenim Apoſtoli annunciarunt quidem Evangeliũ linguis earum Gentium, quibus prædicabant, ſed non ſcripſe-

ſcripſerunt illud eorum linguis ; cum ſolùm Hebraicè , & Græcè ſcripſerint ; & juxtà nonnullos D.Marcus Evangelium ſcripſit Latinè : Nec aliter oportebat divina oracula ſcribi , ac divina officia peragi , quàm lingua aliqua communiſſima , ne paſſim errores ſubreperent .

87 *Modus plenus ſapientia, lumine, & Charitate , eſt dare animabus tempus portandi cum humilitate , & ſentiendi ſtatum peccati , petendi ſpiritum pœnitentiæ , & contritionis, & incipiendi, adminus, ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur .*

Errat , & vehementer errat Confeſſarius, ſi velit pœnitentibus dare tempus ſentiendi ſtatum peccati ; Debet illos ſtatim ad contritionem , ac ad reconciliationem cum Deo excitare , & abſolutionem Sacramentalem ritè diſpoſito ſtatim juxta praxim Eccleſiæ impertiri. Tunc ſolùm illam differre debet, quando quà Medicus exiſtimat id expedire; quod non ſæpè contingit ; unde univerſim non debent pœnitentes ſaltem incipere ſatisfactionem , antequam abſolvantur .

88 *Ignoramus quod ſit peccatum , & vera pœnitentia , quando volumus ſtatim reſtitui poſſeſſioni bonorum illorum , quibus nos peccatum ſpoliavit , & detrectamus ſeparationis iſtius ferre confuſionem .*

Ex notitia gravitatis offenſæ Divinæ , ac veræ pœnitentiæ provenit, quod peccator velit illicò ad Dei miſericordiam confugere , & in poſſeſſionem bonorum amiſſorum reſtitui ; non detrectando tamen confuſionem ; quòd tam bonum Dominum, & tam benignum Patrem offenderit .

89 *Quartus decimus gradus converſionis Peccatoris eſt , quod, cum ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificio Eccleſiæ .*

Errat , ſupponendo peccatorem quemcunque ante reconciliationem non poſſe (atque adeo non debere diebus feſtis) ſacrificio aſſiſtere ad exhibendum Deo exteriorem cultum, & ad implorandum fructum ſacrificii , ut poſſit ſupernis auxiliis adjutus conteri, & culparum ſordibus emundari .

90 *Eccleſia authoritatem excommunicandi habet , ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu , ſaltem præſumpto , totius Corporis .*

Si ad excommunicationem ferendam requireretur conſenſus, ſaltem præſumptus , totius Eccleſiæ, atque adeò etiam laicorum , innumera ſequerentur abſurda . Ex Trid. ſeſſ.25. cap.3. in unius Epiſcopi arbitrio, & conſcientia id poſitum eſt . Multò magis à veritate abhorret , quod auctoritas excommunicandi ab Eccleſia , atque adeo etiam à Laicis , per primos Paſtores exerceatur .

91 *Excommunicationis injuſtæ metus, nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro : Nunquam eximus ab Eccleſia , etiam quando hominum nequitia , videmur ab ea expulſi , quando Deo , Jeſu Chriſto , atque ipſi Eccleſiæ per Charitatem affixi ſumus .*

Id verum eſt de excommunicatione evidenter injuſta , non verò de illa , quàm ſuperior cenſet eſſe juſtam , & ſubditus contumaciter præſumit injuſtam . Si tamen excommunicatio ſit ſubdito dumtaxat evidenter injuſta , non tamen omnibus , adhuc ſervanda eſt ad ſcandalum vitandum . Quod ſi ſolùm probabiliter à ſubdito putetur eſſe injuſta , abſolutè ſervanda eſt , ità ut judicium ſuperioris judicio ſubditi prævaleat .

92 *Pati potiùs in pace excommunicationem, & anathema injuſtum, quàm prodere veritatem, eſt imitari Sanctum Paulum : tantùm abeſt , ut ſit erigere ſe contrà Authoritatem , aut ſcindere unitatem .*

Contra auctoritatem Eccleſiæ ſe erigit , & unitatem ſcindit, qui vult potiùs pati excommunicationem, quæ à Prælato creditur juſta , & à ſubdito dicitur eſſe injuſta , quam præceptis Prælatorum obtemperare . Hinc non dicitur prodere veritatem , ſed captivare intellectum in obſequium fidei , qui damnat ut erroneas theſes à Pontifice ex cathedra damnatas ; eſto per hallucinationem ipſi falſitatem non deprehendat .

93 *Jeſus quandoque ſanat vulnera , quæ præceps Primorum Paſtorum feſtinatio infligit, ſinè ipſius mandato ; Jeſus reſtituit , quod ipſi inconſiderato Zelo reſcindunt .*

Chriſtus Dom. non ſanat vulnera à Paſtoribus inflicta , quando iſti per excommunicationem ſeparant ab Eccleſia refractarios ; quamvis aliquando excommunicatio ex odio, & inconſiderato zelo feratur ; dummodò feratur rationabiliter , & juris ordine ſervato . Hinc D. Gregorius *Sententia Paſtoris* , inquit , *ſive juſta, ſive injuſta timenda eſt .*

94 *Nihil pejorem de Eccleſia opinionem ingerit ejus inimicis , quàm videre illic dominatum exerceri ſupra fidem fidelium , & foveri diviſiones propter res , quæ nec fidem lædunt , nec mores .*

Nonniſi delirando de Eccleſia Chriſti Sponſa, ac dilecta dici poteſt, quod cum ſcandalo exerceat dominatum ſupra fidem fidelium, & foveat diviſiones propter res, quæ ad fidem, aut mores non ſpectant : Quaſi verò

non ſpectet ad fidem, ac mores damnare Janſenianas Theſes, ac præſcribere modum, quo debeant ejurari.

95 *Veritates eo devenerunt, ut ſint lingua quaſi peregrina pleriſque Chriſtianis, & modus eas prædicandi eſt veluti idioma incognitum: adeò remotus eſt à ſimplicitate Apoſtolorum, & ſupra communem captum fidelium; Neque ſatis advertitur, quod hic defectus ſit unum ex ſignis maximè ſenſibilibus ſenectutis Eccleſiæ, & iræ Dei in filios ſuos.*

Delirium pariter eſt, quod Eccleſia, quam Chriſtus Dom. fundavit, ſeneſcere aliquando poſſit; Quodq; Catholicæ veritates ſint pleriſq; linguâ peregrina, & modus eas prædicandi ſit idioma incognitum, ſitq; remotus à ſimplicitate Apoſtolorum, & ſupra captum fidelium. Poſſunt quidem multi ex Concionatoribus in hoc deficere, non tamen ipſa Eccleſia.

96 *Deus permittit, ut omnes Poteſtates ſint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non poſſit, niſi Divinæ gratiæ.*

Si nomine Prædicatorum veritatis intelligat Queſnellus Janſenianos, commentitium eſt, quod ſint veritatis Prædicatores, dum prædicant theſes ab Eccleſia damnatas; Et Deus non permittit, ſed vult, poteſtates omnes eſſe illis contrarias. Sin intelligat Concionatores Evangelicos, & Paſtores, commentitium eſt, quod poteſtates omnes ſunt iis contrariæ; cum non poſſit Eccleſia deficere.

97 *Nimis ſæpè contingit membra illa, quæ magis ſanctè, ac magis ſtrictè unita Eccleſiæ ſunt, reſpici, atque tractari tanquam indigna, ut ſint in Eccleſia, vel tanquam ab ea ſeparata; ſed Juſtus vivit ex fide, & non ex opinione hominum.*

Si nomine iſtorum membrorum veniant Janſeniani, qui ſunt Eccleſiæ rebelles: quomodo dici poteſt, quod ſint ſanctè, ac ſtrictè unita Eccleſiæ, cum ſint membra per excommunicationem abſciſſa? Sin veniant Juſti, & Martyres, quomodo dici poteſt, quod nimis ſæpè tam indignè ab Eccleſia tractentur? Nonne Eccleſia ipſa ſic tractando illos erraret?

98 *Status perſecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat, tanquam Hæreticus, flagitioſus, & impius, ultima plerumque probatio eſt, & maximè meritoria, utpotè quæ facit hominem magis conformem Jeſu Chriſto.*

Non poteſt Eccleſia quenquam habere ut hæreticum, ſi non ſit talis, nec eſt meritorium velle hanc calumniam pati.

99 *Pervicacia, præventio, obſtinatio in nolendo, aut aliquid examinare, aut agnoſcere ſe fuiſſe deceptum, mutant quotidiè quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in ſua Eccleſia poſuit, ut in ea eſſet odor vitæ. V. G. bonos libros, inſtructiones, ſancta exempla, &c.*

Portæ inferi adverſus Eccleſiam prævalerent, ſi talis pervicacia, necnon præventio, & obſtinatio poſſet in illam cadere, ac mutare in odorem mortis, quæ Deus poſuit in odorem vitæ, videlicet damnando hæreſes Janſenianas, quæ certè non ſunt in odorem vitæ, ſed mephitim tartaream exhalant.

100 *Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, perſequendo veritatem, ejuſque diſcipulos. Tempus hoc advenit . . . . . . Haberi, & tractari à Religionis Miniſtris, tanquam, impium, & indignum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in ſocietate Sanctorum, eſt hominibus piis morte corporis mors terribilior. Fruſtrà quis ſibi blanditur de ſuarum intentionum puritate, & Zelo quodam Religionis, perſequendo flamma, ferroque viros probos, ſi propria paſſione eſt excæcatus, aut abreptus aliena, propterea quòd nihil vult examinare. Frequenter credimus ſacrificare Deo Impium, & ſacrificamus Diabolo Dei Servum.*

Fieri ne poteſt, quod Eccleſia Dei veritatem perſequatur, & quod à Religionis Miniſtris viri probi tanquam membra putrida habeantur? Pariter Portæ inferi adverſus Eccleſiam prævalerent, ſi Pontifex ex Cathedra loquens adverſus Janſenianos propria paſſione obcæcatus, aut aliena abruptus nihil vellet examinare, antequam Theſes damnet tanquam erroneas, velletque earum Auctorem tanquam impium per errorem habere, ac anathematizare.

101 *Nihil ſpiritui Dei, & doctrinæ Jeſu Chriſti magis opponitur, quam communia facere juramenta in Eccleſia, quia hoc eſt multiplicare occaſiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & idiotis, & efficere, ut nomen, & veritas Dei aliquando deſerviant conſilio Impiorum.*

Juramenta, quæ ab Ecclesia exiguntur, dùm Janſeniani præſcriptæ formulæ ſubſcribunt, neque Spiritui Dei, neque doctrinæ Chriſti Dom. adverſantur; Juramentum quippe eſt actus religionis, ubi ſuos habeat comites, Veritatem, Judicium, & Juſtitiam; ac paſsim ab Ecclesia in rebus gravioribus exigitur: Ex Auguſtino autem Epiſt. 118. Contra id, quod univerſalis Ecclesia facit, diſputare, *inſolentiſſimæ inſaniæ eſt*.

Ut

UT autem illicò percurri poſſint, tum quas paucis expoſuimus, Queſnellianæ Theſes; tùm etiam aliæ ab Alex. VII., ab Innoc. XI., ab Alex. VIII. proſcriptæ, & ſic memoria retineri, ac in dubiis paſsim occurrentibus ſtatim reperiri, ſubjiciuntur hic earum Indiculi; Primus laconicè recenſet Theſes Queſnellianas: Secundus, Tertius; & Quartus quæ à laudatis Pontificibus nigrum theta præfixum habuerunt.

INDICULUS I.

THESIUM QUESNELLIANARUM.

1 DE peccatore poſt gratiam amiſſam.
2 De Gratiæ neceſsitate ad omne opus bonum.
3 In vanum à Deo præcipi, quod ipſe non dat.
4 Fieri non poſſe, quod Deus non operatur in nobis.
5 Gratiæ exteriores ſine interiori obdurant.
6 De diſcrimine inter Fœdus Judaicum, & Chriſtianum.
7 Deus in novo fœdere donat, quod petit; ſecus in veteri.
8 Gratia novi fœderis operatur, quod Deus præcipit.
9 Ubi adſit gratia, nunquam Chriſtum abnegamus.
10 Effectus gratiæ impediri, aut retardari non poteſt.
11 Gratia facit, quod Deus jubet.
12 Indubitabiliter ſalvatur, quem Deus vult ſalvare.
13 Interiori gratiæ voluntas nunquam reſiſtit.
14 Cedat oportet, quicumq; gratia illuſtratur.
15 Gratia operatur quodcunque Deus præcipit.
16 Gratiæ illecebris nemo eſt qui reſiſtat.
17 Nullatenus eſt doctus à Patre, qui non venit ad Chriſtum.
18 Divinum ſemen ſemper affert fructum ſuum.
19 Gratia eſt Omnipotens Dei voluntas.
20 De vera Idea Gratiæ.
21 Gratiæ operatio imitatur operationem Incarnationis.
22 De concordia Gratiæ cum libero arbitrio.
23 Gratiæ operationem exprimit Creatio.
24 Sicut ſanantur corpora, ita Gratia ſanat animas.
25 Animam Deus ſanat ſola ſua voluntate.
26 Nulla datur Gratia, niſi per Fidem.
27 Fidem eſt prima omnium gratiarum.
28 Prima peccatoris Gratia eſt peccatorum remiſsio.
29 Nulla datur Gratia extra Eccleſiam.
30 Infallibiliter ſalvantur, quos Deus vult ſalvare.
31 Chriſti deſideria ſortiuntur ſemper effectum ſuum.
32 Chriſtus ſe morti tradidit propter Electos.
33 Omnia renuncianda ſunt, ut Chriſtum nobis appropriemus.
34 Gratia Adami producebat ſolùm merita humana.
35 Debita erat naturæ Gratia Adami.
36 Gratia Adamica, & Chriſtiana eſſentialiter differunt.
37 Gratia Chriſtiana eſt Omnipotens, non Gratia Adami.
38 Peccator ſine Gratia eſt ſolùm liber ad malum.
39 Sine Gratia voluntas eſt incapax ad omne bonum.
40 Quicquid amatur ſine Gratia, damnabiliter amatur.
41 Dei cognitio ſine Gratia pravos affectus producit.
42 Nonniſi iniquitas ſine Chriſti Gratia.
43 Baptiſmalis Gratia reddit nos peccato mortuos.
44 Inter Charitatem, & Cupiditatem nihil mediat.
45 Regnat carnalis cupiditas, ubi non regnat Dei amor.
46 Uſus ſenſuum fit bonus, vel malus à Charitate, aut à Cupiditate.
47 Obedientia, ſi non profluat ab amore Dei, eſt hypocriſis.
48 Sine Charitate nonniſi aberratio, & peccatum.
49 Nullum eſt opus bonum ſine amore Dei.
50 Fruſtra eſt Dei invocatio, quæ non fit a Charitate.
51 Fidei operatio juſtificat, & unicè habetur per Charitatem.

52 Fi-

52 Fides non eſt abſque amore, & fiducia.
53 Chriſtianæ operationes unicè habentur à Charitate.
54 Sola Charitas Deo loquitur, & ab eo auditur.
55 Deus Charitatem dumtaxat coronat.
56 Sola Charitas Deum honorat, & ab eo remuneratur.
57 Totum deeſt, ubi ſpes deſit; nec datur ſpes ſine amore Dei.
58 Ubi non eſt Charitas, nec eſt Religio.
59 Oratio peccatoris eſt novum peccatum.
60 Pœnitentia orta ex ſolo metu ducit ad deſperationem.
61 Timor ſine amore juſtitiæ manum cohibet, non cor à culpa.
62 Peccat, qui à malo non abſtinet, niſi timore pœnæ.
63 Qui legem adimplet ex ſolo timore, ſub lege eſt, ſicut Judæus.
64 Sub maledicto legis peccat etiam qui ob timorem peccatum evitat.
65 Moyſes, Prophetæ, ac ejus legis Doctores nonniſi mancipia per timorem effecerunt.
66 Non appropinquamus Deo per timorem; ut beſtiæ, ſed per amorem, ut filii.
67 Timor ſervilis Deum repræſentat ut imperioſum, ac injuſtum.
68 Clauduntur omnia in fide, & precibus.
69 Fides, ejuſque uſus, ac præmium eſt donum puræ liberalitatis Dei.
70 Deus nunquam affligit innocentes.
71 Ob ſui conſervationem diſpenſat ſe homo à lege condita in ſui utilitatem.
72 De Eccleſiæ Chriſtianæ notis.
73 Quid ſit Eccleſia?
74 Habet Eccleſia Chriſtum ut caput, omnes Sanctos ut membra.
75 Eccleſia eſt ipſe Chriſtus compoſitus ex pluribus Sanctis, quos ſanctificat.
76 Comprehendit Eccleſia omnes Electos, & Juſtos.
77 Peccator non habet Deum pro Patre, & pro capite Chriſtum.
78 Peccator, non ſecus ac Infidelis, à populo Electo ſeparatur.
79 Sacræ Scripturæ ſtudium utile, ac neceſſarium eſt cuilibet.
80 Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus.
81 Obſcuritas Divini Verbi ab ejus lectione non excuſat.
82 Dies feſtus hac lectione ſanctificandus: Damnoſum eſt eam impedire.
83 Etiam à fœminis Sacra Biblia ſunt evolvenda.
84 Claudere Chriſtianis novum Teſtamentum, eſt illis os Chriſti obturare.
85 Vetare hanc lectionem eſt vetare uſum luminis filiis lucis.
86 Vox populi jungenda voci Eccleſiæ, ſi praxim Apoſtolicam ſequi velimus.
87 Sapientia, & Charitas poſtulant, ut ad tempus portetur ſtatus peccati.
88 Ex ignorantia peccati provenit, quod velimus ſtatim illud excutere.
89 Peccator poſt reconciliationem jus habet aſſiſtendi Sacro.
90 De conſenſu ſaltem præſumpto Eccleſiæ excommunicatio ferenda eſt.
91 Excommunicatio injuſta contemnenda: Non ſeparat ab Eccleſia Deo conjunctos.
92 Imitatur Apoſtolum, qui patitur potiùs anathema injuſtum, quàm prodat veritatem.
93 Jeſus ſanat vulnera à Paſtoribus inflicta zelo inconſiderato.
94 Mala opinio de Eccleſia ingeritur, dum foventur diviſiones, &c.
95 Modus prædicandi veritates eſt unum ex ſignis ſenectutis Eccleſiæ.
96 Omnes Poteſtates ſunt contrariæ Prædicatoribus veritatis.
97 Nimis ſæpè contingit, membra unita Eccleſiæ tractari tanquam indigna.
98 Ultima plerumque probatio eſt, haberi tanquam hæreticum.
99 Pertinacia quotidie fert, ut in odorem mortis mutentur, quæ ſunt odor vitæ.
100 Frequenter credimus ſacrificare Deo impium, dum Dei ſervum diabolo ſacrificamus.
101 Doctrinæ Chriſti adverſatur, communia facere juramenta in Eccleſia.

INDICULUS II.

THESIUM CONFIXARUM

AB ALEXANDRO VII.

1 DE actibus Theologalibus iterandis.
2 De provocato ad duellum.
3 De caſibus Bullæ Cœnæ.
4 De Prælatis Regularibus.
5 De Hæretico denunciando.
6 De ſollicitante per chartam.
7 De modo declinandi Denunciationem.
8 De fructu Miſſæ ſpecialiſſimo.
9 De pingui ſtipendio Miſſæ.
10 De multiplici Miſſæ ſtipendio.
11 De Peccatis oblitis.
12 De caſibus Epiſcopo reſervatis.
13 De Regulari injuſtè reprobato.
14 De Confeſſione invalida.
15 De Pœnitentia per alium impleta.
16 De Confeſſario Curati.
17, & 18 De occaſione Calumniatoris, &c.
19 De occiſione Adulteræ.
20 De reſtitutione fructuum Beneficii.
21 De Horis per alium recitatis.
22 De Pecunia pro Beneficiis collata.
23 De fractione jejunii citra contemptum.
24 De peccatis luxuriæ ſpecie diverſis.
25 De copula cum ſoluta.
26 De Judice vendente arbitria.
27 De Probabilitate ex uno Auctore.
28 De Populo legem non acceptante.
29 De modicis comeſtiunculis.
30, & 31. De jejunio quoad Opifices, & Itinerantes.
32 De Ovis in Quadrageſima.
33 De reſtitutione ob omiſſionem Horarum.
34 De Officio Paſchæ die Palmarum.
35 De unico Officio pro duplici die.
36, & 37 De Regularium Privilegiis, ac Indulgentiis.
38 De Obligatione confitendi quamprimùm.
39 De particula illa *Quamprimùm*.
40 De Oſculis ob delectationem carnalem.
41 De Concubina eiicienda.
42 De lucro ob dilationem mutui.
43 De annuo legato pro anima,
44 De Cenſurarum ceſſatione.
45 De Libris vetitis.

INDICULUS III.

THESIUM CONFIXARUM

AB INNOCENTIO XI.

1 DE Probabilitate in Sacramentis.
2 De Probabilitate in Judice.
3 De tenui Probabilitate.
4 De Probabilitate in Infideli.
5 De Dei dilectione ſemel in vita.
6 De eadem ſingulis quinquenniis.
7 De Præcepto charitatis ſolum obligante dum tenemur juſtificari.
8 De comedente ad ſatietatem.
9 De opere conjugii ob voluptatem.
10 De dilectione proximi per actus internos.
11 De eadem per ſolos actus externos.
12 De eleemoſyna ex ſuperfluis.
13 De cupiente mortem proximi.
14 De cupiente mortem Patris.
15 De gaudio ex Parricidio in ebrietate.
16 De præcepto ſpeciali Fidei.
17 De actu Fidei ſemel in vita.
18 De publica confeſſione Fidei.
19 De Voluntate reddente Fidem firmiorem.
20 De Fidei repudio.
21 De aſſenſu Fidei formidoloſo.
22 De Fide Dei remuneratoris.
23 De Fide late dicta.
24 De Perjurio in re levi.
25 De Juramento ſine animo jurandi.
26 De reſtrictione mentali.
27 De cauſa utendi amphibologiis.
28 De reſtrictione ob crimen occultum.

29 De

29 De ſimulatione ob metum in Sacramentis.
30 De occiſione Calumniatoris.
31 De occiſione Furis.
32, & 33 De defenſione occiſiva.
34 De procurante Abortum.
35 De Fœtus animatione.
36 De Furto in gravi neceſſitate.
37 De occulta compenſatione Famulorum.
38 De reſtitutione ob furtula.
39 De inducente ad damnificandum.
40 De Contractu Mohatra.
41 De lucro ob pecuniam numeratam pro numeranda.
42 De Pacto ex gratitudine in mutuo.
43, & 44 De imponente falſum crimen.
45, & 46 De Simonia.
47 De dignioribus ad Beneficia eligendis.
48 De Fornicatione intrinſecè mala.
49 De Mollitie jure naturæ interdicta.
50 De Adulterio cum Mariti conſenſu.
51 De famulis cooperantibus ad turpia.
52 De Præcepto ſervandi Feſta.
53 De pluribus Miſſæ partibus ſimul.
54 De majori parte Horarum.
55 De Communione ſacrilega.
56 De frequentia Confeſſionis, & Communionis.
57 De Attritione naturali.
58 De fatenda conſuetudine peccati.
59 De Confeſſione dimidiata.
60 De Conſuetudinario.
61 De quærente proximam occaſionem peccandi.
62 De illam non fugiente.
63 De quærente illam ob bonum ſpirituale.
64 De ignorantia culpabili Myſteriorum Fidei.
65 De iiſdem non ſemel tantùm in vita credendis.

INDICULUS IV.
THESIUM CONFIXARUM
AB ALEXANDRO VIII.

PRior ex duabus prius proſcriptis, De præcepto Deum amandi.
Altera De Peccato Philoſophico.
Prima ex una & triginta deinde proſcriptis, De libertate in cauſa.
2 De ignorantia juris naturæ.
3 De opinione probabiliſſima.
4 & 5 De Chriſto pro ſolis Fidelibus mortuo.
6 De Gratia ſufficienti perniciosa.
7 De humana actione deliberata.
8 De Infideli peccante in quovis opere.
9 De odio peccati ob ejus turpitudinem.
10 De operante propter Cœleſtem Gloriam.
11 De operibus, quæ non ſunt ex Fide.
12 De Fide abſque Dei dilectione.
13 De inſerviente Deo ob beatitudinem.
14 De timore gehennæ.
15 De Attritione ſine dilectione Dei.
16 & 17 De Abſolutione ante Satisfactionem.
18 De moderna praxi in Sacramento Pœnitentiæ.
19 De Pœnitentia pro Peccato Originali.
20 & 21 De Confeſſionibus apud Regulares.
22 De Communione ante Pœnitentiam expletam.
23 De Amore puriſſimo ante Communionem.
24 De oblatione B. V. in Templo.
25 De Simulacro Dei Patris ſedentis.
26 De laude Mariæ ut Mariæ.
27 De forma Baptiſmi.
28 De intentione requiſita in Baptizante.
29 De Pontificis Auctoritate, & Infallibilitate.
30 De Doctrina D. Auguſtini.
31 De Bulla Urbani VIII. *In Eminenti*.

SS. D. N. INNOCENTII DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ XII.

Damnatio,& prohibitio Libri Pariſiis Anno MDCXCVII.impreſſi,cui titulus: *Explication des Maximes des Saints ſur la vie interieure, &c.*

INNOCENTIUS PAPA XII.

Ad perpetuam rei memoriam.

CUM aliàs ad Apoſtolatus Noſtri notitiam pervenerit in lucem prodiiſſe librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus: *Explication des Maximes des Saints ſur la Vie interieure, par Meſſire Francois de Salignac Fenelon, Archeveque Duc de Cambray, Precepteur de Meſſeignours les Ducs de Bourgogne, d'Anjou, et de Berry. A Paris chez Pierre Aubovin, Pierre Emery. Charles Clouſier* 1697. Ingens verò ſubinde de non ſana libri hujuſmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeò percrebuerit, ut opportunam Paſtoralis vigilantiæ noſtræ opem efflagitaverit; Nos eumdem librum nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Noſtris S.R.E. Cardinalibus,aliiſq; in Sac.Theologia Magiſtris,maturè,ut rei gravitas poſtulare videbatur,examinandum commiſimus.Porrò hi mandatis noſtris obſequentis, poſtquam in quamplurimis Congregationibus varias propoſitiones ex eodem libro excerptas diuturno,accuratoque examine diſcuſſerant, quid ſuper earum ſingulis ſibi videretur,tàm voce,quàm ſcripto nobis expoſuerunt. Auditis igitur in pluribus itidem coram Nobis deſuper actis Congregationibus memoratorum Cardinalium, & in Sac.Theologia Magiſtrorum ſententiis, Dominici Gregis Nobis ab Æterno Paſtore crediti periculis, quantum Nobis ex alto conceditur,occurrere cupientes, motu proprio,ac ex certa ſcientia, & matura deliberatione Noſtris,deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine,librum prædictum ubicumque, & quocumque alio idiomate, ſeù quavis editione, aut verſione hucuſque impreſſum, aut in poſterum imprimendum, quippè ex cujus lectione,& uſu fideles ſenſim in errores ab Eccleſia Catholica jam damnatos induci poſſent,ac inſuper tanquam continentem propoſitiones ſive in obvio earum verborum ſenſu, ſive attenta ſententiarum connexione, temerarias, ſcandaloſas, malè ſonantes,piarum aurium offenſivas, in praxi pernicioſas,ac etiam erroneas reſpectivè, tenore præſentium damnamus, & reprobamus,ipſiuſq; libri impreſſionem, deſcriptionem, lectionem, retentionem,& uſum omnibus,& ſingulis Chriſtifidelibus etiam ſpecifica,& individua mentione,& expreſſione dignis, ſub pœna excommunicationis per contrafacientes ipſo facto, abſque alia declaratione incurrenda, interdicimus,& prohibemus. Volentes,& Apoſtolica auctoritate mandantes, ut quicumque ſupradictum librum penes ſe habuerint,illum ſtatim,atque præſentes literæ eis innotuerint,locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus tradere,ac conſignare omninò teneantur. In contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcumque. Cæterum Propoſitiones in dicto libro contentæ, quas Apoſtolici cenſurà judicii, ſicut præmittitur, configendas duximus ex Gallico idiomate in latinum verſæ, ſunt tenoris, qui ſequitur, videlicet.

I. Datur habitualis ſtatus amoris Dei,qui eſt Charitas pura, & ſine ulla mixtione motivi proprii intereſſe.Neque timor pœnarum, neque deſiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam.

II. In ſtatu vitæ contemplativæ, ſeù unitivæ amittitur omne motivum intereſſatum timoris, & ſpei.

III. Id quod eſt eſſentiale in directione animæ eſt non aliud facere,quam ſequi pedentim gratiam cum infinita patientia, præcautione, & ſubtilitate. Oportet ſe intra hos limites continere,ut ſinatur Deus agere,& nunquam ad purum amorem ducere, niſi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire Cor huic verbo, quod adeò durum eſt animabus adhuc ſibimet affixis, & adeò poteſt illas ſcandalizare, aut in perturbationem conjicere.

IV. In ſtatu ſanctæ indifferentiæ anima non habet amplius deſideria voluntaria, & deliberata propter ſuum intereſſe, exceptis iis occaſionibus, in quibus toti ſuæ gratiæ fideliter non cooperatur.

V. In eodem ſtatu ſanctæ indifferentiæ nihil nobis,omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut ſimus perfecti, & beati propter intereſſe proprium,ſed omnem perfectionem,ac beatitudinem volumus,in quantum Deo placet efficere,ut volumus res iſtas impreſſione ſuæ gratiæ.

VI. In hoc ſanctæ indifferentiæ ſtatu nolumus amplius ſalutem, ut ſalutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem noſtrorum meritorum, ut noſtrum intereſſe omniū maximum; ſed eam volumus voluntate plena, ut gloriam, & beneplacitum Dei, ut rem, quam ipſe vult, quam nos vult velle propter ipſum.

VII. Derelictio non eſt niſi abnegatio, ſeu ſui ipſius renunciatio, quam Jeſus Chriſtus à nobis in Evangelio requirit poſtquam externa omnia reliquerimus. Iſta noſtri ipſorum abne

negatio non eſt, niſi quoad intereſſe propriū. Extremæ probationes,in quibus hæc abnegatio, ſeu ſui ipſius derelictio exerceri debet, ſunt tentationes, quibus Deus æmulator vult purgare amorem, nullum ei oſtendendo perfugium, neque ullam ſpem quoad ſuum intereſſe proprium, etiam æternum.

VIII. Omnia Sacrificia, quæ fieri ſolent ab Animabus quam maximè diſintereſſatis circa earum æternam beatitudinem ſunt conditionalia. Sed hoc Sacrificium non poteſt eſſe abſolutum in ſtatu ordinario. In uno extremarum probationum caſu hoc Sacrificium fit aliquo modo abſolutum.

IX. In extremis probationibus poteſt animæ invincibiliter perſuaſum eſſe perſuaſione reflexa, quæ non eſt intimus conſcientiæ fundus ſe juſtè reprobatam eſſe à Deo.

X. Tunc anima diviſa à ſemetipſa expirat cum Chriſto in Cruce dicens; Deus, Deus meus,ut quid dereliquiſti me. In hac involuntaria impreſſione deſperationis conficit Sacrificium abſolutum ſui intereſſe proprii quoad æternitatem.

XI. In hoc ſtatu anima amittit omnem ſpem ſui proprii intereſſe,ſed nunquam amittit in parte ſuperiori, ideſt in ſuis actibus directis,& intimis ſpem perfectam, quæ eſt deſiderium diſintereſſatum promiſſionum.

XII. Director tunc poteſt huic animæ permittere, ut ſimpliciter acquieſcat jacturæ ſui proprii intereſſe, & juſtæ condemnationi, quam ſibi à Deo indictam credit.

XIII. Inferior Chriſti pars in Cruce non communicavit Superiori ſuas involuntarias perturbationes.

XIV. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam ſeparatio partis tis ſuperioris animæ ab inferiori. In iſta ſeparatione actus partis inferioris manant ex omninò cæca, & involuntaria perturbatione; Nam totum quod eſt voluntarium, & intellectuale, eſt partis ſuperioris.

XV. Meditatio conſtat diſcurſivis actibus, qui à ſe invicem facilè diſtinguuntur. Iſta compoſitio actuum diſcurſivorum,& reflexorū eſt propria exercitatio amoris intereſſati.

XVI. Datur ſtatus contemplationis adeò ſublimis,adeòque perfectæ, ut fiat habitualis, itaut quoties anima actu orat, ſua oratio ſit contemplativa,non diſcurſiva. Tunc non ampliùs indiget redire ad meditationem,ejuſque actus methodicos.

XVII. Animæ contemplativæ privantur intuitu diſtincto, ſenſibili, & reflexo JESU CHRISTI duobus temporibus diverſis. Primò, in fervore naſcente earum contemplationis. Secundò, Anima amittit intuitum JESU CHRISTI in extremis probationibus.

XVIII. In ſtatu paſſivo:Exercentur omnes virtutes diſtinctæ, non cogitando quòd ſint virtutes.In quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id, quod Deus vult, & amor Zelotypus ſimul efficit, nè quis amplius ſibi virtutem velit, nec unquam ſit adeò virtute præditus, quam cum virtuti amplius affixus non eſt.

XIX. Poteſt dici in hoc ſenſu, quod anima paſſiva, & diſintereſſata nec ipſum amorem vult amplius, quatenus eſt ſua perfectio, & ſua felicitas, ſed ſolùm quatenus eſt id, quod Deus à nobis vult.

XX. In confitendo debent animæ transformatæ ſua peccata deteſtari, & condemnare ſe, & deſiderare remiſſionem ſuorum peccatorum, non ut propriam purificationem, & liberationem, ſed ut rem, quam Deus vult,& vult nos velle propter ſuam gloriam.

XXI. Sācti Myſtici excluſerunt à ſtatu animarū trāsformatarū exercitationes virtutum.

XXII. Quamvis hæc doctrina (de puro amore) eſſet pura, & ſimplex perfectio Evangelica in univerſa traditione deſignata, antiqui Paſtores non proponebant paſſim multitudini juſtorum, niſi exercitia amoris intereſſati eorum gratiæ proportionata.

XXIII. Purus amor ipſe ſolus conſtituit totam vitam interiorem,& tunc evadit unicū principium, & unicum motivum omnium actuum, qui deliberati, & meritorii ſunt.

Non intendimus tamen per expreſſam propoſitionum hujuſmodi reprobationem alia in eodem libro contenta ullatenùs approbare. Ut autem eadem præſentes literæ omnibus faciliùs innoteſcat, nec quiſquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, & auctoritate præfata decernimus,ut illæ ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, ac Cancellariæ Apoſtolicæ, necnon Curiæ generalis in Monte Citorio, & in Acie Campi Flore de Urbe per aliquem ex Curſoribus noſtris, ut moris eſt publicentur,illarumq;exēpla ibidem affixa relinquantur;itaut ſic publicatæ omnes, & ſingulos,quos concernunt,perindè afficiant, ac ſi unicuiq;illorū perſonalitèr notificatæ, & intimatæ fuiſſent; Utq; ipſarum præſentium literarum tranſumptis, ſeu exemplis, etiā impreſſis,manu alicujus Not.publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccl.Dignitate cōſtitutæ munitis, eadem prorſus fides tàm in judicio, quàm extra illud ubiq;locorum habeatur,quæ ipſis præſentibus haberetur,ſi forèt exhibitæ, vel oſtenſæ. Dat.Romæ apud S.M.Majorē ſub annulo Piſcat. die xii. Martii MDCXCIX. Pontificatus Noſtri anno octavo.

J. F. Card. Albanus.

F I N I S.

[illegible]

6229